

SYNNATES

CAESAR BIRNIO

CARDINALI

ANTONICALLI

Tempus Oculorum

LIBRARY

ANNALES

ECCLESIASTICI

AUCTORE

CÆSARE BARONIO

SORANO

E CONGREGATIONE ORATORII

S. R. E. PRESBYTERO

CARDINALI

TIT. SS. NEREI ET ACHILLEI

ET SEDIS APOSTOLICÆ BIBLIOTHECARIO

UNA CUM CRITICA HISTORICO-CHRONOLOGICA

P. ANTONII PAGII

DOCTORIS THEOLOGI

Ordinis Minorum Convent. S. Francisci.

In qua rerum narratio defenditur, illustratur, suppletur, ordo temporum corrigitur, & Periodo
Græco-Romana munitur.

Additur præterea Dissertatio Hypatica ejusdem PAGII; & Epistola consularis Henrici CARD. NORISII.

*In hac vero editione Fasti Consulares ab A. U. C. 709. ad annum Christi 567. illustrantur, suppletur,
& castigantur.*

Accedunt animadversiones in Pagium, & præcipue circa Chronologiam inferioris ævi ab eo digestam.

Tomus Quartus.

LUCÆ

Typis LEONARDI VENTURINI MDCCXXXIX.

De Superiorum Licentia.

ANNALS

FOUNDED

CESARE BARONIO

SORANO

CONFRATERNITA' DI S. GIUSEPPE

S. MARIA DELLA S. TERESA

CARLINI

LA BIBLIOTECA

ANTONIO PALLI

DOCTORE IN THEOLOGIA

ORDINE DEI SACERDOTI

Tomus Quartus

LIBRARI

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO
100 St. George Street, Toronto, Ontario, Canada

ANNALES ECCLESIASTICI.

JESU CHRISTI
ANNUS
319.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
6.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
14.

I.

HRISTI anno trecentesimo decimonono Constantinus Imperator quintum adiit Consulatum, collegamque sibi adjunxit sororis Constantiæ Augustæ filium Licinium * Juniorem; id plane fecit, cum indulgenti causa sorori, ut accipere illa videretur in filio, quod amisisset in viro, tum etiam ut tyrannidis suspitione careret; sicque eundem Licinium Juniorem non tantum passus est retinere Cæsaris nomen ac dignitatem, sed etiam sibi adscivit Consulem ordinarium.

* Licinianum.

Consulatus Licinii junioris.

II.

Quo anno barbaros, qui visi sunt tumultuari adversus Imperium Romanum in Oriente, compressit: fuerunt ii Sarmatæ, *Ann. Eccl. Tom. IV.*

quos putant a Sozomeno, & ante eum Eusebio Sauromatas nominatos. De his enim hæc ipse Sozomenus (a): Porro Imperator post bellum cum Licinio gestum, tam secundo fortunæ statu in præliis contra alienas exterarumque gentes faciendis usus est, ut tum Sauromatas, tum Goibos subjugaret; & ad extremum, quo aliquid beneficii eis afferre videretur, fœdera cum illis percussit. Ista quidem gens tunc temporis trans Istrum fluvium habitavit; quæ cum esset tum propter multitudinem, tum propter corporum magnitudinem bellicosissima, & in re militari assidue exercitata, alios quidem barbaros devicit, Romanos autem solos habuit qui ipsam bello equarent, strenueque resisterent. Dicitur præterea Constantino in hoc bello vel maxime

Sarmatæ compressi a Constantino.

(a) Sozom. l. 1. c. 8.

A per

PAGIUS SÆC. IV. Olymp. 274. an. 3. secundum Baronium. Olymp. 274. Anno Urbis 1072. secundum Baronium 1070. I. Consules.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5812.

☉ 20. D. ☽ 16. P. 20. Mart. Indict. 7.

JESU CHRISTI 319.

SILVESTRI PAPÆ 6.

CONSTANTINI 14. LICINII 13.

[1] Num I. ad VI. Coss. *Constantinus Aug. V. & Licinius Cæsar*. Quo ex Consulatu manifestum fit, nondum *Licinium Augustum* fuisse profligatum, cum ejus filius Consul procel.

serit. Secundo, nuncupationem Cæsaris anno tantum CCCXVII. factum fuisse, ob idque Licinium Cæsarem juxta primam regulam, Collega Constantino Augusto juxta tertiam, Consulatum iniisse.

Quindecennalia Imperii Cæsarei Licinii Aug. quorum indicium persecutio adversus Christianos excitata, ut anno CCCXVI. ostendimus. Bellum adversus Sarmatas hoc anno tribusque consequentibus gessit Constantinus, de quo bello Eusebius in Vita Constantini lib. 4. cap. 5. & 6. Sozomenus lib. 1. cap. 8. Zosimus lib. 2. & Porphyrius in Constantini Panegyrico cap. 19. 21. Sarmatæ & 23. Ad illud Constantinus filios Veteranorum evocavit, ut docet L. 1. Cod. Theod. De filiis milit.

NOTÆ [1] Coss. *Constantinus Aug. V. & Licinius Cæsar*. Fasti Idatiani, Libellus de Præf. Urb. & Profperi Chronicon: *Constantino V. & Licinio Cæsare*. Vindebonenses, & Bucherii laterculi: *Constantino V. & Licinio*.

per signa ac somnia declaratum, quam sedulo Deus sua providentia ipsi prospexisset. Quare cum in omnibus bellis suo tempore gestis victoriam esset consecutus, velut gratiam Christo redditurus, veram religionem summo studio excolere, subjectosque ad eam solam sancte observandam, & salutarem ducendam hortari cœpit: Hucusque Sozomenus.

III.

(a) Euseb.
Vit. Const.
l. 4. c. 56.

Gothi
Scythæ.

Eusebius vero in fine Vitæ Constantini dum barbaros ab eo domitos simul recenset, de Sauromatis, & Scythis, quos Sozomenus Gothus appellat, hæc ait (a): Jam vero quid attinet illa minime necessaria recensere, quemadmodum barbaras, & immanes gentes sub Romanum Imperium subjecerit; & ut Scytharum, & Sauromatarum nationes, qui numquam parere Imperio Romano didicerant, primus is sub jugum miserit, coegeritque eos, vel invito profiteri Romanos esse rerum dominos? Nam cum superiores Imperatores vestigalia Scythis persolverent, ipsique Romani a barbaris servitute pressi quotannis tributa penderent; cum hæc conditio Imperatori minime ferenda videretur, alienumque existimaret ab omnium gentium victoris dignitate, perinde ut majores suos tributum pendere; Salvatoris sui ope præsidioque confusus, triumphale illud signum contra istos etiam obtendens, brevi spatio omnes superavit; & reluctantes, quidem armata manu coercens, reliquos prudentibus legationibus placans, ab inculta, & fera vita ad humanam civilemque traduxit: atque ita tandem aliquando Romanis Scythæ parere didicerunt.

IV.
Bellum
fervile.

Sauromatas vero Deus ipse Imperatoris pedibus substravit; quos barbara superbia elatos hoc modo fregit, & compressit. Cum a Scythis Sauromatæ invaderentur,

servosque suos cogentur armare, ut eorum vim & impetum repellerent; postquam penes servos victoria constitisset, iidem jam eadem arma, quibus contra hostes usi sunt, in dominos convertunt, omnesque suis sedibus, & domiciliis deturbant. At domini salutis portum, præter Constantinum, reperiebant nullum. Is cum solitus esset salutem dare miseris; omnibus in Romanam religionem receptis, quos idoneos reperiebat, in suorum militum ordines referebat; reliquis vero ad necessarios vitæ usus agros ad colendum dividebat; ut fortunate, ac feliciter hanc sibi calamitatem accidisse faterentur, quando immanem feritatem cum Romana libertate commutassent. Sic Deos immanium barbarorum universas gentes Imperatori parere fecit: Hæc Eusebius, sed non hoc uno anno ea omnia gesta sunt; siquidem de Sauromatis pulsas a servis S. Hieronymus refert in Chronico anno vigesimo octavo ejusdem Constantini Imperatoris; nummus autem perventus, hoc anno post Licinium expugnatum, quinto Consulatu ipsius Constantini devictos ab eo Sarmatas, expressis hisce notis significat: CONSTANTINVS AVGVST. SARMATIA DEVICTA P.L.C.V. habetque expressam Victoriæ alatum & stolatam, gradientem, sinistra palmam gestantem, cum captivo humi procumbente. Ponitur ab Adolpho, sed haud recte, sub Constantino Juniore. Nos autem post primam editionem nacti id genus numismata, in secunda editione formis expressum (ut vides) hic exhibemus: accepimus illud Romæ ex Antiquitatum promptuario D. Lælii Pasqualini Canonici S. Mariæ Majoris.

Cæterum non semel, sed sæpius Sarmatas a Constantino esse superatos, habet Porfirius in Panegyrico eidem Constantino oblato, in quo inter alios hi leguntur versus.

Tantum merita statues captiva trophæa
Victor Sarmatiæ totiens, en accipe clari

PAGIUS

milit. apparit. quorum multi per Italiam militiam detestavere, ut & proximo anno Lcx 2.

Ductor ubique tuis votorum reddita felix
Debita

Zosimus (b), & ipse de Sauromatis iisdem a Constantino superatis agens eodem ferme tempore, quo bellum vigeat adversus Licinium, confectum hoc esse ab eodem Constantino tradit, quod & his ver-

De Veteranis. Quod & alias sæpe factum, ut notat Gothofredus in Comment. ad eas Leges.
A num.

verbis enarrat: Cum autem Constantinus audisset, ad Maotidem paludem habitantes Sauromatas, Istro navigiis trajecto ditionem suam aggredi, copias in eos duxit. Iisdem barbari cum Rausimodo Rege obviam ei profecti, primum oppidum, quoddam tentabant satis magno presidio munitum: cujus ea pars muri, quæ a terra surgebat in altum, erat opere lapideo facta, pars superior ligneo. Quamobrem arbitrati Sauromatae, facillime se potituros oppido, si quicquid esset in muro ligneum exussissent, ignem admovebant, & consistentes in muro velis petebant. Sed cum murorum propugnatores telis ac lapidibus ex loco superiore dejectis, barbaros interficerent, jamque Constantinus advenisset; in barbaros impetu facto, de loco superiore multos occidit, plures vivos cepit, reliquis fuga sibi consulentibus. Rausimodus, majori parte copiarum amissa; naves, ingressus, Istrum trajecit, cum haberet in animo ditionem Romanam populari. Quod ubi Constantinus comperisset, & ipse trajecto Istro insequitur, ac fuga quemdam ad collem silvis densis delatos adoritur, & multos interficit, quorum in numero Rausimodus erat; multisque vivis captis, residuam multitudinem, quæ manus porrigebat, in fidem recepit; eoque pacto magna cum multitudine captivorum in Prætorium reversus est: Hucusque de bello adversus Sauromatas gesto Zosimus; quod ejus sententia anno præterito potius, quam præsentis fuerat collocandum; nos vero Sozomenum sequentes, & antiquiora monumenta, hoc anno posuimus. Cæterum alias sæpe cum barbaris Constantino fuit tempore sui Imperii configendum,

VI.

Quod autem ad res spectat Ecclesiasticas; cum Constantinus Imperator (ut superiore anno dictum est) eas ad Alexandrum.

Ann. Eccl. Tom. IV.

drum & Arium litteris de mutua reconciliatione scripserat; quibus & in Alexandrum se nonnihil exarcebatum, falsis persuasus relationibus, demonstraverat; quid deinde ipse Alexander ad Constantinum rescripserit, haud constat; scripserat tamen ad eum, auctor est Epiphanius (a). Cæterum Arium liquet ad Constantinum reddidisse litteras parum officiosas, minusque tam sublimi Imperatoria majestate dignas; quibus acceptis, Constantinus ad eum rescribere non est dedignatus; sed plane tales dedit, quales decebat accipere insanum hæresiarcham. Meminit harum litterarum Epiphanius (b), & pauca quædam ex eis recitat, cum ait: Attamen Rex zelo ductus, epistolam magnam ad totam Romaniam (hoc interdum nomen usurpatum invenimus pro Catholica Ecclesia) contra Arium scripsit, eamque fide, & omni sapientia ac veris verbis refertam, sicut & hæc hodie apud studiosos servatur, hoc principium habens: Constantinus Augustus Maximus Ario, & Arianis: Malus interpret, & (ut ita dicam) imago & statua Diaboli est. Deinde inter alia, & post multam contra ipsum ex divinis Scripturis productam contradictionem, etiam ex Homeri versibus quemdam, contra ipsum invehens, miseriæ gratia apposuit; quem ipsum etiam hic apponere, necessarium duxi, & hic est: Age sane, urge Ari, scutis opus est; ne tu hoc facias, rogamus; cohibeat te saltem Veneris conversatio: Hucusque Epiphanius. Hæc plane epistola illa est, cujus Socrates meminit, dicens (c): Alias quoque litteras Imperator contra Arium, & ejus opinionis fautores magis populari, & fusa scribendi ratione composuit; quas quidem, quo ejus amentiam falsius morderet, & lepida dissimulationis specie acrius

(a) Epiph. hæres. 69.

Arius quid ad Constantinum.

(b) Epiph. hæres. 69.

(c) Socrat. l. 1. c. 6. in fin.

A 2

pun-

PAGIUS
IV.
Littera
Constantini ad Alexandrum Episc. Alex. & ad Arium.

A num. VI. ad XXVII. Cum Licinius anno trecentesimo vicesimo quarto debellatus fuerit, & ante eum annum Constantinus neque Egyptum neque Orientem obtinuerit, hujus literæ ad Alexandrum Episcopum Alexandrinum & Arium, Hosii Legatio, & Concilium Alexandrinum, eo præsidente, celebratum, anno CCCXXIV. aut insequentis initio collocanda. Nec

Hosius in Oriente aut Ægypto diu commorari potuit, cum anno CCCXXV. mense Junio Synodo Nicænæ interfuerit.

[1] Si Hosius Synodo Gangrensi præfuit, ut existimavit Baronius, ea ante annum CCCXXIV. celebrari non potuit; cum eo tantum anno Constantinus, cujus subditus erat Hosius, Oriente potitus fuerit. Verum Dium præstantissimum Præsulem

V.
Synodus Gangrensis.

NOTÆ

[1] SI quid sapio, Grangrensis Synodus, post Nicænam I. constituenda est, quidquid reclamet fragmentum illud, quod laudat D. Coustantius in Præfatione ad Epistolam Romanorum Pontificum, nam in Canonum collectionibus semper post Nicænos Concilii hujus Canones recensentur etiam in vetustissima Collectione Canonum Ecclesiæ universæ, quam citat Concilium Chalcedonense, extatque integra in Biblioth. Jur. Can. Justelli t. 1. Quin & in ea Collectione postponuntur quidem Nicænis canones Neocæsareses & Ancyrani, sed admonentur Lectores id factum esse propter dignitatem Concilii Oecumenici, quod tamen non admonetur in Gangrensisibus. Adde in Codice Ecclesiæ Orientalis Tiliano, qui probatus videtur Patribus Trullanis (A. 680.) expressi claris verbis Gangrensem Nicæna posteriorem esse. Neque etiam satis exploratum est interfuisse Concilio illi Hosium, quamquam enim ejus nomen legitur in Synodica Collectione postrema Veneta Labbeana t. 2. tamen non legitur in Codice Ecclesiæ Orientalis, in Nomocanone vulgato a Cotelario, Græc. Monum. t. 1. p. 136. Nec videtur id nominis legisse pariter Auctor Synodici, de quo hic Pagius n. 6. alioqui enim hanc Synodum inter tertiam, & quartam Romanam non constituisset.

pungeret, in singulis Civitatibus passim divulgandas curavit. Porro epistolam ipsam integram accepimus ex Vaticana Bibliotheca; quam Latinitate donavit R. P. Petrus Morinus, vir cum aliarum disciplinarum, tum Græcarum facultatum peritia clarus, mihi vero (quod magni facio) amicitia & usu rerum Ecclesiasticarum conjunctissimus. Nos autem eam, ut egregium antiquitatis monumentum, hic describentes; appositis interdum notulis, pro viribus elucidabimus, quibus eam germanam esse constabit. Et quod primum occurrit; eundem dicendi characterem in his exprimi, atque in aliis Constantini litteris, qui eas accurate intuetur, intelliget; licet, pro diversorum interpretum varietate, varius quoque, etsi non in sententiis, tamen in verbis stylus appareat. Rursum vero, & ex titulo atque exordio ejusdem epistolæ, eam plane esse, quam Epiphanius signat, perspicue demonstratur; hujusmodi vero est.

VII. *Constantinus Augustus Ario, & Ariani.* Licet autem Ario & Arianis habeatur inscripta; Constantinus tamen voluit eam esse publicam; nam (ut in fine ipsius patebit) eandem suo ipsius chirographo consignatam ad Alexandrinos misit, & publice recitari statuit. Porro hanc ipsam epistolam scriptam esse hoc tempore ante Nicænum Concilium, nulla est apud me dubitatio; quod in Catholica Filii Dei divinitatis assertione, vocis *Consubstantialitatis*, quæ postea apposita est in Nicæno Concilio, nulla sit mentio, nec ipsius Magnæ Synodi memoria aliqua; Epistola autem sic se habet:

VIII. *Malus interpres, negotium est Diaboli, ejusque effigies ac imago.* Nam quemadmodum illum callidi opifices ad escam fraudis effingunt, decorem ei pulchritudinis molientes, qui natura est turpissimus, ut miseros mortales perdat, iis errorem præterdendens, ac propinans, sic (ut arbitror) is facit, cui id tantummodo dignum studio videtur esse, suæ audaciæ venena, nemini parcendo, offerre. Et quidem novam, quæque ex quo tempore nati homines sunt, nunquam extiterat, infelicitatis fidem inducit. Quare id verum esse experimur, quod divino eloquio definitum est (a), nempe quod ad malum sapientes sunt. Atque illud dici potest, eum quod consilii capiendi gratiam amiserit, nullam amplius opem expetere sublevandi sui. Hæc prolocutus Imperator, ad Dominum Jesum Christum convertit magna emphasi orationem, atque ait:

PAGIUS fulem hujus Synodi Præsidem fuisse, docet Libellus Synodicus; *Hosius* autem eidem duntaxat adfuisse recte deducit Marca in Dissert. de veteribus Collectionibus Canonum cap. 2. quod recenseatur quidem in epistola Synodica, sed permixtus aliis Episcopis, & inter ultimos; quod

Baron. an. 361. n. XLIV. & seqq.

IX. *Cur igitur, Christe, Christe, Domine, Domine, cur nos quotidie impium hoc latrocinium sauciat? Stat ex adverso violenta quædam audacia, rugit stridens dentibus, deformis jam præ ignominia, variisque percussa criminibus. Hæc igitur in lege & prædicatione nominis tui, Christe, quasi quibusdam procellis ac malorum fluctibus huc atque illuc fertur, exitiabiles eructans sermones, eosque scribendo edit, quos non tu, qui Patri æterno tui ipsius fonti, coexistis, sententiis tuis definisti. Colligit autem ac congerit perniciosam quædam & atrocia scelera, modo linguas vibrans, modo vero miserorum studiis elata, quos ipsa præsentis licenter decipit, ac interimat. Jam autem volo ejus, qui tanti sceleris præsul est, naturam expendere. Pergit post hæc respondere ad ea quæ ad ipsum Arius scripserat: si enim ipsæ extarent Arii Litteræ, facilis redderetur sensus verborum Imperatoris, qui videtur obscurus; nam se habet sermo ejus, ut dialogismus, dum modo ab Ario dicta recenset, modo ad ea respondens sua subnectit; ideo subdit:*

X. *Quid enim dicit? Aut teneamus id, inquit, cujus jam compotes fuimus; aut ita sit, ut ipsi volumus: Hæc quidem Arius. Ad quæ sic Imperator lætans eum cecidisse: Cecidit, ac cecidit, interfectus. Rursum Arius: Dolo, inquit, aut sagaci calliditate, nihil differi: Imperator: Id solum grave ac probandum ducit, quod improba excogitatione ad eum influxerit. Multitudinem, inquit, habemus. Respondet Imperator: Ipse igitur exiguus, propius accedam, ut insinorum bellorum spectator sim, ego ipse inquam, prorsus accedam qui hominum dementium bella sedare consuevi. Illudit procaci homini ironia, & Homericis salibus ex nomine occasione captata, Arium exagitat, ut furentem hominem, & nihilominus Veneri inhaerentem, alludens nimirum ad virgines, quas (ut dictum est superius) seductas secum ductabat; recitat enim Homeri hunc versum ex Iliade (b):*

Ἀρης Ἀρης βροτολογε, μιαιφόνε, τερχεσιπλήτα.) hoc est:

Mars, Mars, hominum perniciēs, inquinatē cæde, murorum oppugnator:

verba sunt Palladis: idemque versus inferius eodem libro ab Apolline repetitur: pervulgatum carmen ob licentiam Græcorum poetarum, de quo Martialis (c) de Earino Domitiani sic:

Sed.

cum Sedis Apostolicæ dignitati non congruat, dici non potest Legatione Romana *Hosius* in ea functus. Quod si *Symmachus* Papa in Synodo Romana habita anno DIV. Synodi Gangrensis Canones duos citet, asseratque, *Apostolica auctoritate hæc canones conditos esse*, factum id, quia etfi

(c) Mart. l. 9. Epigr.

CHRISTI
319.SILVESTRI PAP.
6.CONSTANTINI IMP.
14.

*Sed Greci, quibus est nihil negatum,
Et quos Ἀπὸς Ἀπὸς decet sonare:
Nobis non licet esse tam disertis,
Qui Musas colimus severiores.*

XI.
Illudit A-
rio Con-
stantin.

Constantinus autem illudens Ario, Homericum carmen sic usurpat: *Agedum, Mars, Ari, clypeis sane utendum est. Ne hoc, quæsumus, facias; cobibeat te saltem Veneris congressus. Atque utinam sicuti armis egregie instructus videris, ita pietate erga Christum floreris!* Rursus Imperator recitat verba Arii humiles spiritus simulantis; sunt vero hæc: *En rursum supplex venio; & armorum copia præpollens, pugnare nolo, sed Christi munitus fide, tibi, atque aliis volo mederi.* Quem Constantinus ludens, quod Mars simulet lenitatem, subdit: *Cur autem ea te facere dicis, quæ tuis moribus non conveniunt? At cum quali quiete, dic quæso, aut quibus fretus copis, vel potius quo temeritatis progressus? O audaciam dignam quæ fulminibus deponatur! Audite enim, quæ nuper mihi significavit, calamo viris instillante scribens: Sic, inquit credimus. Tum nescio quæ adiungens accurate atque ad fastum meditata, ulteriusque procedens, nihil mali reticuit, sed universum (ut ita dicam) amentia thesaurum exprompsit: Expellimur, inquit: recipiendi nos potestatem auferunt. Sed nondum hæc ad rem; cætera attendite; ejus enim verbis utar.*

XII.
Exclama-
tio in A-
rianos.

Postulamus, inquit (si quidem in eadem sententia Episcopus Alexandriae maneat) potestatem nobis posthac ex legis constitutione dari, legitima, & indeprecabilia officia Deo persolvendi. O gravem impudentiam, quam studio veritatis redargui conveniebat! quod enim ipsi cordi erat, id brevitate sermonis expressit. Quis locus sermoni tuo est? putrem fractamque quasi navim mentem suam nobis apponere moliris, dissidium speciosum? eosque qui tibi in malum adhæserunt, perdere studes? Quid igitur, inquis faciam, si nemo recipere me dignatur? hoc enim sæpe nefariis faucibus exclamas. Ego vero contra rogabo te: Ubinam apertum sententiæ tuæ signum ac testimonium ostendisti? quam te divinis humanisque actibus explicasse ac declarasse oportuit; idque minime, quod venenati serpentes tunc magis efferantur, cum se in profundos latibulorum secessus abdiderint. Hoc autem illius valde scitum est, quod magno studio silentium, quasi

sub quadam verecundiæ personâ, simulet; te ipsum placidum ac lenem simulationis artificio præbes: fallit autem plerosque animus tuus sexcentis intus malis atque insidiis scatens. O insignem calamitatem! Sic Malus, ut voluit, Arium nobis exhibuit scelerum officinam.

Dic jam mihi, in medium progressus, fidei tuæ argumenta, & indicia noli reticere; o qui os perversum, naturam proclivem ad omne genus improbitatis habes. Unum dicis Deum; habes ejusdem mensentiæ; sic igitur sentias. Ejus essentiæ Verbum, & principii, & finis expers, Verbum esse dicis; eo contentus sum; ita crede. Si quid præterea adjungis, id tollo. Si quid ad impiam separationem fraudulenter consuis, id nec videre, nec intelligere me confiteor. Si hospitium corporis assumis ad divinorum operum dispensationem, non improbo: Hæc pie interpretanda, non distorquenda ad Nestorii impiam sententiam; reperimus enim veteres scriptores ita nonnumquam esse locutos, quamvis sentirent Christi Dei, & hominis unam esse personam: Si spiritum æternitatis in supereminenti Verbo genitum dicis, accipio. De Verbo hæc interpretanda sunt, non de Spiritu sancto, quem nemo umquam dixit genitum, sed procedentem a Patre atque Filio. His subdit: Quis Patrem novit, nisi qui venit a Patre? Quem novit Pater, nisi quem ab æterno ac sine principio ex se genuit? Tu quidem hypostasin peregrinam ac nobis inauditam subijcere putas oportere, male utique credens. Ego vero potestatis superpræcellentis, & ad omnia permanentis plenitudinem Patris, & Filii essentiæ unam esse judico. Quod hic habet textus, plenitudinem, Græce πληρωμα legitur, quod eam significat plenitudinem, quæ contineat plures personas, & opponitur singularitati, quam sancta Trinitas explodit. Sed rursus post hæc Imperator: Si igitur auferes quidem ab illo, a quo separari ne cogitatione quidem contentioforum unquam potuit; additionis autem characterem præstruis ac præmunis, & penitus notas ac signa quæstionum determinas; illi totam ex se æternitatem dedit, cogitationem vero integram ac incorruptam, immortalitatemque per se, & Ecclesiæ attribuit fidem. Quæcumque enim Verbum habet, a Patre accepit, a nativitate æterna; cogitatio quidem non cadit in Deum proprie, sed Christo ut homini convenit. Sunt hæc igitur pie intelligenda; sed pergit Imperator:

XIII.
Arguitur
perfidia
Arii.

De-

PAGIUS

etsi Provincialis Synodus Gangrensis esset, tamen cum auctoritate Sedis Apostolicæ jam esset in Occidente recepta, perinde erat ac si ab initio eadem auctoritate Canones illos constituisset. Cum vero Hosius sub Constantio Imperatore vita excesserit, & ut suo loco videbitur, anno CCCLVIII. in Hispaniam reversus sit, liquet, ante

eum annum hanc Synodum congregatam. Valensius in Notis ab Socrate lib. 2. cap. 43. perperam scribit, hoc Concilium ante Valentis Imperatoris tempora congregatum non esse, quia Divus Basilius in epistola LXXIV. quam ad Occidentales sub Valente contra Eustathium Sebastenum dedit, Gangrensis Concilii nullam mentio-

XIV.
De Taleia
Arii.

Depone igitur, depone hanc sceleris amentiam, o prædite urbanis moribus, & clara voce, & ad insipientium perfidiam mala decantans. Alludere Constantinus videtur ad Talejam Arii, obscœnum poema scilicet, Sotadicis rhythmis attemperatum, quo suam hæresin canebat, & aliis dederat publice concinendum; de quo alias pluribus. Sed subdit: Tuo te merito Malus subvertit per malitiam suam (ac nonnullis fortasse jucundum hoc videtur) sic enim te ipsum comparasti; est autem usquequaque perniciosum malum. Agedum igitur ab absurditatum palæstra discedens, audi egregie Ari (te enim appello) An non sentis te ab Ecclesia Dei utique abdicatum? scias te periisse, nisi ad te respiciens, amentiam tuam damnes.

XV.
Oraculum
de Ario.

At dices magnum hominum numerum tecum facere, & sublevare curas tuas. Audi, & parumper aures præbe, nefarie Ari, intellige dementiam tuam. Tu vero Deus, qui omnium curam habes; propitius esto sermoni, si fidem teneat: ego enim homo tuus, o misericors, qui providentia tua defendor, ac e Græcorum Latinorumque vetustissimis scriptis insaniam Arii aperte demonstrabo ante tria millia circiter annorum ab Erythræa præsignificatam ac prædictam; sic enim fata est: Væ tibi Libya in maritimis posita locis; tibi enim veniet tempus, quo una cum populis ac filiabus tuis grave certamen, & crudele, & perdifficile subire cogeris; ex quo fidei pietatisque iudicium in omnes dimanabit; tu vero ad extremum vergis exitium; vos enim cælestium florum receptaculum convellere, morsuque dilacerare ausi estis, atque adeo ferreis dentibus temerastis. Peculiare fuit Constantino, scriptis suis oraculum aliquod interserere, ut in edicto vidimus ad Provinciales dato (a), & in oratione illa ad S. Cœtum conscripta. Rursus in eundem:

(a) Apud
Euseb. Vit.
Const. l. 2.
c. 47.

XVI.
Invektiva
in Arium.

Quid igitur, versutissime, ubi nunc terrarum esse te fateris? ibi videlicet; tuas enim habeo litteras, quas ad me insano calamo exarasti, quibus affirmas omnem Libyæ populum tibi ad salutem scilicet assentiri. Sin hæc ita esse negabis; Deum jam testor, me quidem vetustissimos Erythrææ pugillares, Græca lingua scriptos, Alexandriam mittere, quo citius pereas. Tum vero ad Arii verba respondens ait: Deinde tu sine peccato? gemina insignis galea; an non aperte periisti? o miser, tanto malo circumventus! scimus, scimus conatum tuum. Quæ

PAGIUS

tionem facit; argumentum enim ab auctoritate negativa petatum, infirmum. Recte tamen Valerius observat, Eustathium illum, qui in Synodo Gangrensi damnatus est, diversum non esse ab Eustathio Sebasteno; quod tamen Baronius nullius Auctoris testimonio nixus affirmavit. Ba-

cura, quinam te perturbat metus? id non fallit nos, o infelix & calamitose, o bebetem mentem tuam! qui ne morbum quidem tuum, animumque incertum premere ac tegere potes scelestè; qui veritatem variis sermonibus lædis ac subruis: cumque huiusmodi sis, non te pudet vituperare nos: modo redarguens, ut quidem tibi persuades; modo commonens, quasi fide doctrinaque superior. A quo miseri quidam homines opem sibi parare gestiant? tametsi oportebat omnes, & congressum tuum, & sermonem fugere, nisi forte quis in fraudulentis huius verbis recte vivendi spem moderatis hominibus positam esse putat. Sed non ita est, longe abest. Quod autem verum (o vestram, qui huius consuetudine utimini, dementiam!) quæ vos coegit insania, huius acerbam linguam, & aspectum perferre? Sed jam ad te sermonem convertam, o qui insano animo es, lingua blanda, infida mente. Da sermonem non ancipitem ac volubilem, sed cuius orbem circumscriptum noscimus; non putidum ac infirmum, sed robustum, & solidum, o scelerate ac nequissime, & mente obscura; cogor enim hæc dicere; quinimmo jam tibi laqueum iniiciam, teque ratione compeditum in medietatem adducam, ut improbitatem tuam populus omnis intelligat. Jam ad rem veniam.

Ablutæ utique manus sunt; accedamus ad preces: Hæc cum ipse dicat, ad antiquum illum morem alludit, quo consueverant Fideles precaturi Deum, antea manus abluere, juxta illud Apostoli ad Timotheum (a): Levantes puras manus sine ira, & disceptatione. Nisi potius verbis illis alluisse voluit ad animi sui innocentiam de impio iudicantis, secundum ea quæ dicta sunt primo Annalium tomo. Sed rursus epistola: Invoca Deum; vel potius morare paulisper, ac dic, quem, o fervidissime, Deum in auxilium advocabis? Verum quiescere non possum, Domine qui rerum omnium potestatem habes, o potentiam solus obtinens Pater, huius nefarii hominis causa, opprobria, & dolores, & vulnera Ecclesia tua sustinet. Arius tibi locum jam accomodat, admodum scilicet convenienter, in quo Concilium sibi constituens, Christum Filium tuum ex te natum, ducem salutis nostræ, Filium adoptionis lege arrogat, ac tenet; audi, obsecro, mirabilem fidem; te locali motu, Domine, moveri existimat; audet te definitæ sedis orbe circumscribere. Nam ubi præsentia tua non adest? aut ubi tuam non omnes

XVII.

(b) 1. Tim. 2.

Preces
Constant.
ad Deum.

ronii etiam conjecturæ de Eustathii Monachatu, & de Monachis in Armenia parum faciendæ; cum Sozomeno Socrates & Nicephorus a Baronio laudati suffragentur. Porro tam Epiphanius in hæresi Arianorum, quam Divus Basilius in citata epistola, testes sunt, Eustathium Sebastæ.

omnes operationem atque efficaciam sentiunt, ex tuis quaquaversum permeantibus legibus? Omnia enim ipse contines; extra te nec locum nec quicquam aliud cogitare fas est: ita tua potestas efficaciter est infinita. Tu ergo audi Deus; vos vero, populus omnis, mentem attendite. Nam hic inverecundus, & nequam ad summam improbitatem, & iniquitatem progressus, pietatem simulat, ac religionem obtendit. Apage (inquit) nolo videri Deum passione contumeliarum teneri; atque ideo suppono, ac fingo mirabili quidem fide, quod Deus novellam nuperque conditam Christi substantiam fabricatus, auxilium sibi comparavit, ut mihi quidem videtur: quod enim, inquit abstuleris, eo id minus quid fecisti.

XVIII.
Rursum
invehitur
in Arium.

Tua igitur, o perniciosa ac lues, est fides hæc? Tu ex hypothese figmentum sumis eum, qui Gentium figmenta condemnavit? Tu adscititium eum vocas, ac tamquam officiorum ministrum, qui sine cogitatione, & ratiocinatione, quod Patris eternitati coexistat, omnia effecit? Accommoda jam, si audes; accommoda, inquam, Deo & præcautionem, & timorem, & spem eventuum, & cogitationem, & ratiocinari; & quod considerans, sententiam pronunciat, ac decernit, & delectatur, ridet, dolet. Quid igitur ais? o miseris omnibus miserior! o Nestor, ipsum malitiæ negotium intellige, si potes, quod tua ipsius malitia, & astutia improbus consumeris. Christus (inquit) propter nos passus est. At ego jam dixi, quod forma corporis missa est. Sane, inquit; sed metuendum, ne eum aliquatenus imminuere videamur. Deinde o ferarum mediator, cum hæc dicas, non insanas? aperte furia:us. Ecce enim mundus ipse forma sive figura est; & astracharacteres suos ostendunt; ac omnino spiritus hujus globosi Orbis, species est eorum, quæ sunt, & veluti formatio. At tamen Deus ubique adest. Ubinam igitur in Deo contumeliæ sunt? aut ullatenus minuitur Deus? O æquitatis parricida! Ex te ipso conjecturam capiens, considera & cogita, si peccatum videtur esse, in Christo adesse Deum. Ille quidem vidit sermonis ignominiam, nec tarde poenas irrogavit. Præterea quotidie fere in mundo peccata committuntur; & tamen Deus adest; nec iis diu supplicium debetur, tandemque luitur; an ideo minuitur potestatis ejus amplitudo? si quæ ubique patrantur sentia? non opinor. Mundi enim mens per Deum est; per eum omnis stabilitas, & permansio; per eum omne jus, omnis pœna. Christi fides ex ipso est sine principio;

PAGIUS bastenium Hæreticum fuisse, & in Arianae hæresis defensione ad obitum usque perseverasse.

VI. In Libello Synodico Synodus Gangrensis inter tertiam Romanam Synodum Damasi anno CCC-

denique universa Dei lex Christus est, per ipsum infinitam vim & indefinentem habens.

Sed de his ex te, exque modulo tuo cogitas; o incredibilem insaniam! In exitium jam tuum converte gladium Diaboli. Videte omnes, videte, ut lamentabiles prætendat voces, Viperæ morfu læsus; videte, ut vena ejus, ut carnes veneno occupatæ acerbos moveant cruciatibus; ut corpus ejus tabe disfluxerit, ut attenuatum, & squallore sordibusque obstum, lamentatione, pallore, horrore, infinitisque malis conficiatur, misereque strigosum sit; ut deformis illavie sordibusque capillus; videte seminecem, obtutu jam languido, vultu exanguis, mæsto, tabido; cernite, ut ad eum propter mali diuturnitatem confluerint furor, insania, vanitas, eumque immanem ac ferum reddiderint; ne sentit quidem, quibus sit in malis. Sane quidem quantumlibet Libva, & Ægyptus monstrorum ferax complura & varia portenta genuerit, numquam certe deformius, & humano generi perosius, quam Arium, monstrum protulit. Describitur etiam ac pingitur quasi coloribus Arii deformis monstri vultus turpissimus, & corporis habitus ab Epiphano his verbis (a): Erat (a) Epiph. (inquit) statura valde longus, subtristi hares. 69. specie, figuratus velut dolosus serpens, qui decipere posset omne innocens cor per versutum suum prætextum, dimidium enim pallium hic semper indutus, & stolam, dulcis erat in colloquio, persuadens semper animas, & blandiens: Hæc Epiphanius, qui eum sæpius vidisse potuit, utpote (quod & ipse testatur b) adole- (b) Epiph. scens in Ægypto versatus. Sed respon- hares. 26. dens rursus ad Arii verba, hæc subdit: Effert me (inquit) voluptas, tripudio, exulto gaudio, in altum quasi pennis attollor. Rursum invidus admodum, & ferox: Heu (inquit) perimus. Hoc quidem solum verum: tibi enim soli studia conatusque suos malitia largiter præbuit: quodque magno pretio emerat, tibi facillime donavit. Agedum jam dic; ubi cgregia tua monita; Elue, quæso, mala tua Nili aquis, si fieri potest, o plene absurdissimo stupore; & quidem universum Orbem sceleribus tuis conturbare studuisti. Nonne intelligis, quod omnia, qui Dei homo sum, ego scio? At jam dubito, utrum manere, an abire oporteat; nec enim possum respicere, & peccatum erubescere. Nos, Ari, videlicet, Ari, in luce collocasti; te ipsum vero infelix in tenebras conjectisti; hic laborum tuorum finis.

Sed eo redeo, quod multitudinem jactas ho-

XIX.
Arii effigies & habitudo corporis.

(a) Epiph. hares. 69.

(b) Epiph. hares. 26.

XX.

LXXIV. celebratam, & Romanam quartam Damasci paulo post Valentis Imperatoris mortem dici circa recitatur. Quod esse non potuit, cum Hosius, Synodum ut diximus, Synodo Gangrensi interfuerit, & ad sen-

In Arium
inveſtiva.

hominum circum te vagantium: par est, opinor; hos recipe, recipe, inquam; sese enim lupis ac leonibus devorandos addixerunt: quin immo eorum unusquisque additamentum est decem capitum, ac tanto numero oppressus, valde sudabit, nisi quamprimum ad salutarem accurrens Ecclesiam, charitatis pacem studio concordiae suscipiat; de cetero enim a te non decipientur ob malam conscientiam condemnato; neque funditus perire sustinebunt, sceleratis tuis quaestionibus implicati. Aperta, & nota omnibus sunt impostherum quidem captivum tuarum sophismata; nihil tibi procedet; sed incassum figuris te involves, aequitatem & sermonum lenitatem assimulans, ac simplicitatis (ut ita dicam) personam extrinsecus suscipiens: artificia tua vauescent; cito enim te veritas circumvallabit; cito flammam tuam divinae potentiae (ut ita dicam) imber extinguet. Et quidem socios ac suffragatores tuos, qui Curiae se jam obstrinxerunt, publicorum munerum curae excipient; nisi quamprimum, evitata consuetudine, & congressu tuo, incorruptam fidem sequantur. Tu vero ferrea mente vir, da aliquod mihi specimen tui propositi; si tibi confidis; si fretus es stabilitate fidei, ac puram omnino habes conscientiam. Veni ad me, veni, inquam, ad Dei hominem; crede quod interrogationibus meis cordis tui abdita scrutabor. Ac si quidem in te furor insedissee videatur; divinum implorans gratiam, a virulento morsu te melius curabo. Sin mente sana videberis; veritatis in te agnoscens lumen, & Deo gratias habebo, atque agam, & mihi caeterique manui, quae opem attulerit pietati gratulabor; & alia manu: Deus autem dilectissimi.

XXI.
Publici
nuncii.

Per Synclitium, & Gaudentium Magistros haec allata sunt, cum esset Paterius Praefectus Aegypto, & in Palatio recitatae sunt. Erant hi Palatini Magistri tabellariorum, qui etiam postea detulisse leguntur ejusdem Constantini litteras ad Athanasium; quod ipse in sua apologia testatur, cum ait (a): Pars autem epistolae sic se habet, quam detulerunt Palatini Synclitius, Gaudentius, &c. Caeterum quo testatum redderet Constantinus animum suum in Arium Alexandrinis, has ad ipsum Arium scriptas a se litteras Alexandriam perferendas curavit, atque publice recitari, quibus, & suo chirographo salutationem apposuit.

XXII.
Res gesta
ab Ofio in
Aegypto.

Sed jam ad Ofium Cordubensem Episcopum redeamus, quem legatum missum diximus in Aegyptum ad componendas turbas causa Arianorum atque schismatico-

rum conflatas, ut Alexandrinæ Catholicae Ecclesiae laboranti suppetias ferret. Quid igitur Ofius, cum a Silvestro Romano Pontifice ad hujusmodi Orientalis Ecclesiae rixas sedandas missus est munitus Constantini litteris, quas superius recitavimus, egerit, pervestigandum nobis est. Constat quidem Athanasii testificatione, eum in Aegyptum profectum esse, & ibi Generale Concilium celebrasse; sic namque illud Athanasius (b) nominat; quod praesente Apostolicae sedis legato, omnes Episcopi illarum provinciarum quae parebant Antistiti Alexandrino, fuerint ad Synodum convocati.

(b) Athan.
ibid.

Quae autem in eo gesta fuerint, cum exciderint ipsius Acta, perpauca quaedam tantum supersunt, & illud in primis, quod duobus locis Athanasius attestatur, in eodem Concilio Colluthum presbyterum Alexandrinum (de quo superius mentio facta est) quod, cum non esset, Episcopum tamen ageret, & plurimos ordinasset, fuisse in ordinem redactum: sunt haec verba Athanasii (c) loquentis de Ischvra ab eo ordinato presbytero: Cum Ischyram quemdam subornassent, quem secum adduxerunt, hominem minime presbyterum, tamen se eo nomine jactitet, quippe ordinatum a Collutho quodam non vero, sed imaginario Episcopo, cui in Generali Concilio ab Ofio, & a caeteris Episcopis, qui una aderant, jussum fuit, ut se pro presbytero, qualis an ea fuerat, haberet; atque ideo omnes ab illo constitutos in veterem suum ordinem recurrisset, inter quos etiam Ischyram numerandus est, &c. Haec ibi Athanasius; & ne quis putet, cum Generalem Synodum dicit, Nicenam intelligere, idem ipse Athanasius celebratam eam esse Alexandriae demonstrat his verbis de eodem Ischyra sermonem habens (d): Idemque cum talem sibi titulum vendicasset in Alexandria Synodo, in praesentia Patris nostri Ofii depositus est, & cum laicis in ordinem redactus, atque in eo statu reliquum tempus permansit.

XXIII.
Concilium
generale
Alexand.(c) Athan.
ibid.(d) Athan.
eadem A-
polog. 2.

Rursum vero in hac eadem Synodo Alexandriae tradit Socrates (e) Ofii legati studium in eo maxime versatum esse, ut perversum dogma Sabellii, quod in illis regionibus plurimum invaluerat, prorsus exploderet; quod enim ille trium personarum distinctionem non reciperet in Trinitate, & in unam eas omnes essentiam indistincte confunderet, factum est in eadem Synodo, ut in sanctissima Trinitate sicut una praedicaretur *σοία*, id est, essentia, ita tres dicerentur substantiae, nempe

XXIV.
(e) Socrat.
l. 3. c. 5.
Acta
contra Sa-
bellium.

PAGIUS

ad Valentis tempora non pervenerit. Quae de hac Synodo Libellus Synodicus habet, referuntur Tomo II. Conciliorum editionis Labbeanae pag. 428. sed cum in Libello Synodico collo-

cetur post Nicenam, & proxime ante Tyriam, miror, Labbeum Lectorem non monuisse, ex mente Auctoris Libelli Synodici eam inter III. Romanam Damasi & IV. Romanam ejusdem Pon-

tifi-

nempe ὁμοούσιος: sed cum hæc vox apud nonnullos acciperetur pro substantia, inde major oborta est controversia, num recte dicerentur tres esse in Trinitate substantiæ; sed de his suis locis agendum pluribus.

XXV.
De causa
Meletia-
norum.

Ex his igitur, quæ in ea Synodo adversus Colluthum gesta sunt, & contra Sabellii hæresin definita, facile possumus intelligere cætera, quæ sunt de eodem Concilio oblivione sepulta, de rebus gestis adversus Arium, & Arianos, atque Meletianos, quorum causa potissimum, missus Osius videbatur. Qui quidem quod jugiter legatum ageret Apostolicæ sedis urbis Romæ; non in ea tantum, quam diximus, hoc anno celebrata Synodo Alexandrina, sed & in aliis multis, quæ diversis in locis eadem quoque ex causa, vel aliis emergentibus coactæ sunt, principem locum obtinuit; unde de eodem

(a) Athan. in Apolog. de fuga sua. hæc alibi idem Athanasius (a): In qua enim Synodo ille non dux & antesignanus fuit? Quem non ille recta tuendo in sententiam suam pertraxit? Quæ Ecclesia illius præsentia non pulcherrima monumenta retinet? &c.

XXVI.
Legatio
Osii a Sil-
vestro
Papa.

Cum igitur ex his manifeste appareat, Osium habuisse in Ægypto Synodum tam celebrem, & in ea quoque cognovisse controversias atque causas Meletianorum, & Colluthianorum schismaticorum; satis significatum videtur, functum esse ipsum Osium legatione ab Apostolica sede; nam cum in Constantini litteris nonnisi de componendis dissidiis inter Arium, & Alexandrum mentio habeatur, quorum tantum causa litteras illas ab eo accepisse diximus; ut ipse præterea schismaticorum causas agnosceret, ab alio quam a Constantino id ei oportuit imperatum; porro non ab alio id potest dici, vel fingi, quam ab ipso Romano Pontifice, qui Alexandri litteris, ut de cæteris (quod dictum est superius) de his fuerat interpellatus: qui ad hoc potissimum delegit Osium, virum cum eruditione, tum confessione clarissimum, Constantino præsertim in Donatistarum causa notissimum, ac pariter (ut demonstratum est superius) acceptissimum. Quantum autem temporis in his Osius legatus insumpserit, haud liquet; sed quantum conjectura assequi licet, diu multumque eum his de causis in Ægypto moratum esse, intelligere possumus; cum tria obiret negotia difficillima atque inter se diversa, & cum diversis hominibus, has nempe causas, Arianam, Meletianam, & Colluthianam: eosdem vero hæreticos atque schismaticos omnes refractarios, & obstinatos in omnibus extitisse, quæ sunt de eis superius enarrata, & quæ inferius dicentur annis singulis declarabunt. Quamobrem, quæ hoc anno cœpta diximus per Constantinum, in plures annos esse pariter propagata, certum est: non tamen semper ibi in Ægypto detentum Osium existimamus, quem & eadem legatio in componendis Asianorum Syrorumque dissidiis occasione Paschatis celebrandæ diei obortis postea occupavit.

Hoc eodem anno, secundum Nicephori Chronicon, Philogonius Antiochenus Episcopus, cum sedisset annos quinque, ex hac vita discessit; inque locum ejus Paulinus est successus (licet alicubi Paulus legatur) qui totidem sedit annos. De Paulini successione in locum Philogonii non tantum citatus auctor est, sed & S. Hieronymus in Chronico: ex quibus redarguitur Theodoretus (b), qui ponit Eustathium Philogonio subrogatum, nulla de Paulino penitus habita mentione. Quod autem ad Philogonium spectat, quem hoc anno vita functum diximus; in ea claruit vitæ sanctimonia, ut inter sanctos relatus sit Episcopus, & anniversaria ejus memoria in Ecclesia ageretur vigesima die mensis Decembris, qua tabulis Ecclesiasticis annotatur: qua die S. Joannes Chrysostomus (c) habuisse reperitur ex more in laudem tanti Antistitis Panegyrum, quam in hunc ferme modum exorsus est: *Ego quidem, & hodie destinaveram adversus hæreticos luctaturus vestem exuere, quodque restabat debiti, vobis persolvere; verum beati Philogonii dies, cujus hodie memoriam celebramus, ad ipsius benefactorum enarrationem lin-*

XXVII.
Philogonii
Episcopi
Antioch.
obitus.

(b) Theod.
l. 1. c. 7.

(c) Chrysost.
3. ad fin.

B
guam

PAGIUS

tificis collocandam fuisse. Porro extat Libellus Synodicus in Bibliotheca Juris Canonici Tomo II. De Concilio Gangrensi, vide quæ infra dicam.

VII.
Obitus S.
Philogonii
Antiocheni
Episc.

Ad num. XXVII. S. Philogonius, qui in Martyrologio Romano, & Menæis die XX. Decembris colitur, mortuus est anno circiter CCCXXI. Theodoretus enim in lib. 1. cap. 3. tradit, eum pro veritatis defensione singulare studium Licinii temporibus declarasse; Liciniana autem persecutio hoc tantum anno cœpta, Præterea Theodoretus ibidem cap. 4. recitata Alexandri Episcopi Alexandrini epistola Synodica ad Alexandrum Episcopum CP. adversus Arium, ait: *His consona scripsit ad Philogonium Ecclesia Antiochenis Antistitem.* Ea autem Synodica an-

no sequenti, vel anno CCCXXI. scripta. Quis, quove tempore Philogonio successerit, valde obscurum. Sozomenus in lib. 1. cap. 2. ait: *Consulibus Crispo & Constantino Cesaribus (anno scilicet CCCXXI.) Antiochia nemo adhuc post Romanum constitutus fuerat Episcopus, persecutionibus, ut verisimile est, ordinationem fieri prohibentibus. Sed non multo post Episcopi apud Nicaeam congregati, cum Episcopus esset (nempe Eustathius) vicina urbis Berroa, illum inde Antiochiam transulere.* Nicetas in Thesaurio Orthodoxæ Fidei lib. 5. cap. 5. scribit, Paulinum Philogonio successisse, & Paulino Romanum. Nicephorus etiam, sicuti Theophanes, & Zonaras, & Hieronymus in Chronico, Paulinum Philogonii successorem

(a)

quam nostram evocavit: & omnino parendum est, &c. Hæc enim perpauca ex multis recitasse voluimus, ut antiquæ consuetudinis memoria saltem teneatur, Sanctorum videlicet natalitia ea industria & diligentia in Ecclesia celebrari solita, ut quamvis magni momenti negotium intercederet, tamen nonnisi in Sancti, cujus ageretur natalis dies, laudibus fas esset Episcopum, & clericos atque populum occupari.

XXVIII. Hoc eodem anno Constantinus Imperator, licet instituisset professionem in Orientem, ob barbaros tamen rursus turbas concitantes revocatur in Occidentem. Recedens itaque, in Mysiam inferiorem atque Pannoniam descendit, ubi Sirmii cum esset, ad Ruffinum Præfectum Prætorio scripsisse reperitur (a); at quomodo anno sequenti ad occidentem pervenerit, suo loco dicemus: adversus autem tumultuantes Alemannos præmisit Crispum Cæsarem filium, quem postea secutus ipse est in Gallias; sed de his anno sequenti. Hoc itidem anno, iisdemque Consulibus, idem Constantinus Imperator adversus Aruspices, qui privatorum domos adire solerent, & cuncta solita superstitione miscere, atque ita clandestine idololatriæ venena instillare in hominum mentes; ne id amplius usurparent, ad Maximum rescriptit. Præfectum Urbis hunc fuisse hoc anno, iisdemque Consulibus, Græcorum tabulæ fidem faciunt.

(a) l. i. de sponsal. Cod. Theod.

PAGIUS

Imo Theodoretus in Indiculo Episcoporum, qui magnis urbibus præerant, quando Historiam suam absolvit, Episcopos Antiochenos hoc ordine recenset: *Vitalis, Philogonius, Eustathius*. Et in lib. 1. cap. 7. ait etiam Eustathium Philogonio successisse. Præterea in controversia versatur, an Paulinus, qui Eustathium præcessit, sit Paulinus ille, qui e Tyri Sede ad Antiochenam assumtus: an vero is eodem Eustathio successerit; ita ut hic inter duos Paulinos federit.

VIII. Ei Paulinus successit.

Qua in re non parum intricata dicendum existimo, Paulinum illum, qui Philogonio successit, diversum esse a Paulino, qui e Sede Tyria ad Antiochenam translatus est. Prior itaque Paulinus, ut laudati Auctores testantur, Philogonio successit; sed ob pravos mores dignitate motus est, ut docet epistola Synodica Concilii Serdicensis anno CCCXLVII. celebrati, in qua & dicitur: *Usque in hodiernum diem in apostasia permanens, cum concubinis publice & meretricibus fornicatur*. De quo Paulino mentio etiam apud Sozomenum in lib. 3. cap. II. de iis loquentem, quæ in Synodo Serdicensi acta sunt. Sozomenus autem & Nicetas Romanum Philogonio successisse scribunt, quia, ut conjicere licet, post Paulini abdicationem Ecclesiam Antiochenam Pastore destitutam rexit. Fallitur autem Valesius in Notis ad lib. I. Sozomeni cap. 2. ubi existimat, Sozomenum & Nicetam loqui de Romano Diacono Cæsareæ, cujus martyrium recitat Eusebius in Appendice de Martyribus Palæstinæ cap. 2. Is enim anno primo perfectionis Diocletianæ morti traditus est.

ciunt, in quibus sub eodem Consulatu inscriptus reperitur (b) Valerius Maximus Basilius Præfectus Urbis, cujus Præfectura usque ad annum quartum propagata est; verba autem rescripti hæc sunt (c):

*Nullus Aruspex limen alterius accedat, nec ob alteram causam; sed hujusmodi hominum, quamvis vetus, amicitia repellatur; concremando illo Aruspice, qui ad domum alienam accesserit; & illo qui eum suasionibus, vel præmiis evocaverit, post ademptionem honorum, in insulam detrudendo: superstitioni enim suæ servire cupientes, poterunt publice ritum proprium exercere. Accusatorem autem hujus criminis, non delatorem esse, sed dignum magis præmio arbitramur. PP. Kalendis Februarii, Romæ, Constantino Aug. quintum, & Licinio Cæs. Coss. Sed & ad Gentilem adhuc populum in hæc tunc item verba rescriptit (d): *Aruspices, & sacerdotes, & eos qui huic ritui adsolent ministrare, ad privatam domum prohibemus accedere, vel sub prætextu amicitiae limen alterius ingredi: pœna contra eos proposita, si contempserint legem. Qui vero id vobis existimatis conducere, adite aras publicas atque delubra, & consuetudinis vestræ celebrate solemnia. Nec enim prohibemus præteritæ usurpationis officia libera luce tractari. Dat. Idib. Maji, Constantino Augusto quintum, & Licinio Coss.**

Iisdem quoque Consulibus, idem Imperator

Quare Sozomenus & Nicetas de alio Romano hoc tempore vivente, intelligendi. Nicephorus autem aliquæ annos quinque Paulino tribuunt, quia ab hujus electione ad Eustathii initium anni quinque fluxere.

Hankius in libro de Byzantinarum rerum Scrip- IX. toribus Græcis cap. I. num. CCXLIII. & seq. An unus Paulinus vel plures. difficultatem hanc examinavit, conclusitque, unicum admittendum esse Paulinum, qui Tyro Antiochiam post Philogonii obitum translatus fuerit, & ante Concilium Nicænum e vivis excesserit. Addit, Eusebium eidem Paulino Tyriorum Episcopo decimum Historiæ suæ librum dicasse. Sed hæc opinio stare non potest. Quis enim sibi in animum iuducet, Eusebium librum illum viro ob crimina Episcopatu dejecto nuncupasse? Præterea anno trecentesimo vicefimo quinto, quo Hankius Eusebium Historiam suam absolvissè, & ante celebratam Nicænam Synodum publicasse arbitratur, non Tyri, sed Antiochiæ Episcopus Paulinus erat; cum in Concilio tantum Nicæno, ut infra dicitur, Paulinus Eustatio successerit. Denique anno CCCXLVII. Paulinus quondam Antiochenus Episcopus adhuc in vivis erat, ut mox dixi. Quare si unicus Paulinus admittendus sit, ut vult Hankius, is non nisi post Eustathium depositum Antiochenam Sedem obtinuit, & præterea ante Synodum Nycænam Tyrionum Episcopus fuit.

Ad num. XXVIII. & seqq. Constantinus hoc anno & tribus proximis nunquam in Gallia consistit, verum semper in Pannonia Sirmii aut Sabaria, vel in Dacia Serdica, aut Naïso ferme, nisi quando proximam Pannoniæ Aquileiam in melius diver- vertat.

(b) Apud Cusp. comment. in Cassiod. Consul.

XXIX.

(c) l. i. de malefic. Cod. Theod.

Constantinus adversus Aruspices.

(d) l. 2. cod. Cod.

XXX.

IX.

An unus Paulinus vel plures.

X.

Constantinus laboret ut morem populi Romæ, nisi quando proximam Pannoniæ Aquileiam in melius diver- vertat.

rator pro clericorum immunitate hæc ad Octavianum rescripsit (a): *Quid divino cultui ministeria religionis impendunt, id est, hi qui clerici appellantur, ab omnibus omnino muneribus excusentur; ne scilicet crilega livore quorundam a divinis obsequiis avocentur.* Dat. XII. Kal. Novembris. Constantino Aug. quintum, & Licinio Cæs. Coss. Addit autem hæc his Sozomenus (b): *Illud porro, quod est plane maximum reverentiæ Imperatoris erga religionem argumentum, quod clericos ubique per legem ob eam rem conditam immunitate donari voluit; quodque illis, qui erant in iudicium vocati, dedit potestatem, si modo in animum inducerent civiles magistratus rejicere, ad Episcoporum iudicium provocandi; atque eorum sententiam ratam esse, & aliorum iudicium sententiis plus habere auctoritatis, tumquam ab ipso Imperatore prolatam, sta-* Ann. Eccl. Tom. IV.

tuit. Quinetiam iussit, ut magistratus res judicatas re ipsa exequerentur, militesque eorum voluntati inservirent; præterea ut Conciliorum decisiones firmæ, & immutabiles existerent: Hucusque Sozomenus de immunitatibus clericorum. Rescripsit quoque hoc anno Imperator ad Verinum Vicariam Præfecturam in Africa agentem, adversus eos qui famulos libellos scripsissent (c); sed & contra ambientes magistratus, ad Leontium (d); iisdem enim Consulibus hujus anni data habentur ejusmodi rescripta, quorum alterum publicatum habetur Hierapoli quinto Idus Julii, Carthagine alterum Kal. Aprilis. Notæ enim illæ, PP. quæ interdum in fine rescripti reperiantur, publicationem significant; quas qui ignorant, in multos errores ferri necesse est, existimantes sæpe datas esse leges illas, ubi sunt publicatæ.

(c) l. 1. de famof. libel. Cod. Theod.
(d) l. 1. de numerariis Cod. Theod.

B 2 Annus

PAGIUS divertere libuit; bello enim Sarmatico occupatus fuit. Aquileiam autem aliquandiu substitisse docent Leges Codicis Theod. 9. De appellationibus, & 6. De Decurionibus, mense Junio, Julioque datæ. Interim tam hoc anno, quam tribus consequentibus mores populi Romani in melius variis rationibus vertere, atque ad pietatem, humanitatem, pacem & concordiam traducere instituit, tum edictis ad Populum emissis, Romæque propositis, tum Constitutionibus ad Bassum, Maximumque Præfectos Urbi datis, quæ in id consulendæ sunt omnes per hoc quadriennium. Cui alioquin rei fidem quoque faciunt Porphyrius in Panegyrico carm. 6. & Nazarius in Panegyrico capite 38.

XI. Prohibet Haruspicinam.

Inter alia vero Romæ, quæ veteris superstitionis retinentior erat, Haruspices privatim consulendi potestatem inhibuit, publice consulendi potestate adhuc facta. Unde tamen non recte collegit Baronius, Constantinum hoc tempore visum esse in deterius lapsum. Verum, quia evellendæ e Gentilium animis Haruspicina par nondum erat Constantinus, & Romæ quidem ac per Italiam, quam Haruspicina nominatim fidem maximam habuisse scribit Herodianus lib. 8. cap. ideo satis habuit Constantinus suæ interim salutis & publicæ quieti Leg. 2. Cod. Theod. De maleficis & mathematicis ea ratione consu-

luisse, prohibitis sacrificiis domesticis, & privatarum ædium ingressu Haruspibus interdicto. Vice versa sicut Haruspicinam privatim exerceri Constantinus vetat, ita publice eam exerceri permittit, scilicet apud aras publicas, & delubra, & retento more veteris observantiæ. Quare per hæc reformationis, si ita loqui fas est, initia, delubra omnia & aræ involatæ stabant. Quin & Leg. 1. ejusdem Codicis De Pazanis Haruspicinam in publicis quoque causis a Senatu Urbicisque Magistratibus Romæ usurpari Constantinus concessit; sic tamen ut ad se responsa Haruspicum referri vellet, de cujus rei ratione anno CCCXXI. quo hæc Lex data, agemus. Quæ omnia accurate a Gothofredo in Commentario Legis 1. De maleficis & mathematicis observata. Hinc in Arcu Constantini in ejus Decennialibus erecto sculpta sacrificia, ut videre est anno CCCXII. num. IX. propter rationem scilicet a Gothofredo insinuata, licet Eusebius in Vita Constantini cap. 48. de Constantini Decennialibus scribat: *Dum in hoc statu esset, decimus Imperii ejus annus evolutus est. Cujus rei causa festis diebus per universum Orbem Romanum celebratis, præces cum gratiarum actione tanquam puras victimas, ignis & nidoris expertes, Deo omnium Regi obtulit.* Hæc enim cum sacrificiis in Arcu Constantiniano sculptis non pugnant.

JESU CHRISTI
ANNUS
320.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
7.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
15.

I. **A** Nnus vigesimus supra trecentessimum Consularibus Fastis habetur adscriptus Consulatu sexto Constantini Imperatoris una cum Constantino Juniore Cæsare collega, quo celebrata sunt Romæ Cæsarum Quinquennalia, in quibus Nazarius (a) celebris horum temporum orator Panegyrii habuit, absente tamen Constantino Imperatore, qui (ut dicemus) agebat in Galliis, cum Crispus ejus filius, Cæsarum natu major, Alemanos bello compressit. Hæc quidem ex ejusdem Nazarii Panegyrico facile erit demonstrare. Ac primum quod ad Quinquennalia Cæsarum spectat, id ipse suæ orationis ingressu egregie profitetur, cum paulo post subdit: *Quintumdecimum annum maximus Princeps salutaris Imperii degit; sed auguramur jam Vicennalia, & venturi fidem superiorum felicitate sentimus. Quinquennalia beatissimorum Cæsarum occupatos in gaudiis habent, sed*

(c) Nazar. Paneg. Cons. 3. Quinquennalia Cæsarum.

in destinatis decenniis jam vota properantia, & spes volucres constituerunt. At de absentia Constantini idem orator his verbis: Quis, oro, Constantine Maxime (præsentem enim mihi alloqui videor) qui etsi a conspectu abes, revelli tamen mentibus non potes, &c.

Porro hæc gesta esse post Licinium, & barbaros superatos, idem auctor paucis complectens, agensque de liberata Urbe ab ipso a Maxentii tyrannide, alias eam victoriam ait præcessisse felicissimas expeditiones, alias vero postea subsecutas, intelligens plane de victoriis adversus Licinium atque barbaros comparatis: nam post debellatum Maxentium, nulla alia intercessisse bella, est memoria apud historicos, nisi adversus Licinium atque Sauromatas. Quod vero ad Crispi victoriam spectat hoc anno de Alemannis obtentam; idem Nazarius his paucis attingit, cum agit de Consulatu Constantini

II.

Crispi victoria adversus barbaros.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5815.

SÆC. IV. Anno Urbis 1073. Olymp. 274. an. 4. A. C. 320.

© 11. CB. D 17. P. 20. April. Indict. 8.

JESU CHRISTI 320.

SILVESTRI PAPÆ 7.

CONSTANTINI 15. LICINII 14.

I. **A** Num. I. ad V. Coss. *Constantinus Aug. VI. & Constantinus Cæsar.* Consulatus *Constantini Cæsaris* juxta priorem regulam; tres enim Cæsares anno CCCXVII. creati deinceps Consules fuere. *Constantini* vero *Augusti* Consulatus juxta secundam; in hunc enim annum Imperii ejus Cæsarei *Quindecennalia* incidunt.

III. Existimavit Baronius, Crispum & Constantinum Cæsares anno currenti Quinquennalia celebrasse, qui error ex alio natus, quod nempe utrumque cum Licinio Licinii Augusti filio anno trecentesimo decimo quinto Cæsares nuncupatos fuisse crediderit. Sed hanc dignitatem anno trecentesimo decimo septimo illis concessam suo loco demonstravi: Crispum vero & Constantinum ejus fratrem anno tantum sequenti, quo secundum Consulatum gessere, Quinquennalia exhibuisse, indicant eorum Numismata mox referenda, in quibus uterque Cæsar cum habitu Consulari repræsentatur, & hæc Vota diserte memorantur. Rem magis certam redderet Numisma a Patino in Numismatis Imperatorum relatum, in quo Crispus dicitur *Consul II. CRISPUS N. C. COS. II.* in postica: *BEATA*

TRANQUILLITAS; & in basi: *VOTIS XX.* Verum in Crispi Cæsaris Nummis aliorumque Imperatorum, aut Cæsarum, qui per hæc tempora vixere, Consulatus nunquam cum numerali nota legitur, ideoque Nummus ille male descriptus. Ea *Quinquennalia* anno sequenti edita Constantino M. absente, & apud eum constitutis Crispo & Constantino filiis, ut testatur Nazarius in Panegyrico in hac festivitate dicto.

Constantinum vero Magnum præsentis anno Quindecennalia dedisse indicat ibidem Nazarius cap. 2. quando ait: *Quintum decimum maximus Princeps salutaris Imperii degit, sed auguramur jam Vicennalia, & venturi fidem superiorum felicitate sancimus. Quinquennalia beatissimorum Cæsarum occupatos in gaudiis habent, sed in destinatis decenniis jam vota properantia, & spes volucres constituerunt.* Quare anno trecentesimo vicesimo primo, quo eam Orationem recitatam certum, Constantinus Augustus jam Quindecennalia peregerat, & Vota Vicennalia, ut moris erat, susceperat: Nazarius enim de Quinquennalibus filiorum & Vicennialibus patris æquabili ratione loquitur, seu de Votorum Quinquennialium solutione, & de Vicennialium nuncupatione post Vota Quindecennalia soluta. Quod si Kalendis Martiis anni CCCXXI. quo die ea Quinquennalia edita, Constantinus Augustus Vota Vicennalia nondum nuncupasset, sed octavo Kalendas Augusti, Imperii Natali, nuncupaturus fuisset, Nazarius non diceret, *venturi fidem superiorum felicitate sancimus.* Significat enim, se ex felicitate, qua per annos jam quindecim Romani potiti essent, futuri quinquennii felicitatem augurari. Nec Vota Vicennalia in laudato Crispi Cæsaris Nummo expressa referuntur ad

IV. Quindecennalia Constantini M.

NOTÆ [I] *Coss. Constantinus Aug. VI. & Constantinus Cæsar.* Nummi *Constantini M.* apud Bandurium tom. II. pag. 247. cum epigraphe: *P. M. TRIB. P. COS. VI. P. P. PROCOS.* Fasti Idatiani, & Libellus de Præf. Urb. *Constantino VI. & Constantino Cæsare.* Vindebonenses: *Constantino VI. & Licinio.* Prosperi Chronicon; *Constantino IV. & Constantino Cæsare.* Bucherii laterculi: *Constantino VI. & Constantino.*

Cæsaris, qui hoc anno contigit: Nobilissimorum quoque Cæsarium laudes exequi velle, studium quidem dulce, sed non & cura mediocris est, quorum in annis pubescentibus non eruptione virtutis tumens germen, non flos præcursor indolis bonæ latior quam uberior apparet, sed jam facta grandifera & contra rationem ætatis, maximorumque fructuum matura perceptio. Quorum alter (nempe Crispus major natu) iam obterendis hostibus gravis, terrorem paternum, quo semper barbaria omnis intremuit, derivare ad nomen suum cœpit: alter (Constantinus scilicet) iam Consulatum, iam venerationem sui sentiens, si quid intactum aut parens aut frater reservet, declarat mox victorem futurum, qui animo jam vincit ætatem. Barbaros autem a Crispo devotos, Alemannos fuisse, docent antiquorum nummorum inscriptiones, ut illa (a): FL. JUL CRISPUS NOB. CÆS. parte adversa astat figura nuda, & radiata, dexteram elevans, sinistra globum tenens, atque hæ litteræ: ALEMANNIA DEVICTA SIRMI. & alius sic: ALEMANNIA CAPTA: alius item Labarum habet cum duobus captivis, atque has litteras: VIRTUS EXERCITUS. VOT. X. S. C.

(a) Recenset hæc omnes Adolph. in lib. Imp. Roman. numism.

III. Rursum vero de ejusmodi votis Crispo nuncupatis, ejusque victoria, hæc ibidem Nazarius: *Declarant ecce rationem cupiditatemque votorum facta Crispi Cæsarium maximi, in quo velox virtus æta-*

PAGIUS ad Constantini patris Vicennalia, quæ solutis votis Quindecennialibus is suscepturus erat; quia, ut dixi in parte II. Dissert. Hypat. cap. 7. num. XVII. Votorum nondum nuncupatorum rationem aliquam habitam verosimile non est. Certe Vota Vicennalia ab Imperatoribus qui soli regnarunt, ipso Imperii initio aliquando nuncupata, ut ostendit Nummus Probi suo loco recitatus, in cujus postica legitur: VOTIS X. PROBI AUG. & XX. Neque enim dici potest, hunc Nummum in Decennialibus usum, aut in ejus Quinquennialibus; cum Probus septimum tantum Imperii annum attigerit, & ante Constantinum Magnum Quinquennalia in Nummis expressa non fuerint. Quamobrem sicut Probi Nummus de propriis ejus votis, ita & Crispi explicandus videtur.

V. Papebrocius tamen in Actis Sanctorum mensis Crispus in Maii ad diem XXI. Constantini Magni vitam aliquibus illustrans, refert ejus ac filiorum Nummos Consulares ab Alexandro Wilthemio illustratos, in cum veste ter quos habetur Nummus Crispi inscriptus: JUL CRISPUS NOB CAES, in postica, BEATA TRANQUILLITAS, in lautea, VOTIS XX. & alter Nummus Constantini junioris inscriptus: CONSTANTINUS IUNIO, cum eadem postica, utroque Cæsare in habitu Consulari repræsentato. Ex quibus infert Wilthemius, Constantinum M. anno trecentesimo vicesimo quarto, quo Crispus & Constantinus junior Cæsares tertium Consulatum gessere, paternorum Vicennialium eo anno Nicomedia, ut ipse putat, editorum, honori in

tis mora non retardata, pueriles annos gloriis triumphalibus occupavit; cuius ita jam uberes scatent laudes, ut plenæ possent videri, nisi cœpisse & patrem cogitaremus. Qui quidem nunc nobilissimus Cæsar venerandi patris, fratrum, suorumque omnium fruiur aspectu, sequens fruendum omnibus præbet: cruda adhuc hieme, iter gelu intractabile, immensum spatio, nivibus infestum, incredibili celeritate confecit; ut intelligamus alacritatibus nihil asperum, qui ipsam, quam a suis petebat, tam laboriosum instituerit voluntatem. Quæ tum, Constantine Maxime, mite pectus inundavit gratulatio, cui tanto intervallo videre filium licuit, & videre Victorem? Narravit utique exhausta bella, & hoc ad suam gratiam, non ad sui ostentationem, qualis excipiendo hoste, quam resistenti vehemens, quam facilis supplicanti. Audivit frater intentus, & puerilem animum spes læta, & blanda gaudia titillarunt; cumque miraretur fratrem, etiam sibi favit, quod ex annis ejus, quam proximus tantæ gloriæ esset, agnovit: Hæc Nazarius. At alio ac plane diverso oculorum obtutu Crispum Cæsarem aspexit Fausta Augusta noverca, quæ in eum oculos conjiciens impudicos, adolescentuli victoris capta forma, turpem mox inde haurit amorem, ut eum misera deperiret, novaque Phedra novum in Crispo renovavit Hippolytum. Sed de his inferius suo loco.

Quod

Nummis participasse, dante hoc Constantino liberorum suorum Consulatu, ut cohonestaretur pompa & celebritate Vicennialium suorum. Animadvertit enim Wilthemius, Crispum Cæsarem in aliquibus Nummis Votis XX. insignitis habitu Consulari efformari; in aliis vero, quibus eadem Vota Vicennalia inscripta, ornamentis Consulibus carere; indeque deduci autumat, priora Vicennalia esse Constantini M. *Nicomediensis*, cum Consul esset Crispus, & posteriora esse Vicennalia paterna *Romana*, quibus Consul erat ipse Constantinus pater. Sed, præterquam quod Constantinum M. Vicennalia *Nicomediensis* anno trecentesimo vicesimo quinto post Concilium Nicænum habitum celebrasse certum indubitatumque sit, ex Nummo Probi Vota Vicennalia propria Nummis Imperii initio usque aliquando inscripta fuisse jam ostendimus, patetque ex Constantini junioris Cæsaris Nummo in quo cernitur cum habitu Consulari, & Vota Vicennalia notantur, in Quinquennialibus ejus mentionem factam esse Votorum Vicennialium propriorum suo tempore solvendorum. Denique infra visuri sumus, Crispum & Constantinum Cæsares non anno trecentesimo vicesimo quarto, quo Consulatum gessere, sed anno trecentesimo vicesimo quinto, quo privati, Probus nempe & Paulinus, annum aperuere, Decennalia sua dedisse. Quare Wilthemii explicatio rejicienda.

Ceterum, ut rem hætenus valde obscuram magis explicem, Vota Quinquennialia patrum Nummis filiorum, & e contra filiorum Quinquennialia & id genus Vota patrum Nummis aliquando in-

VI.

scri-

IV. Constantinus agit in Galliis. Quod autem dictum est superius, hoc anno Constantinum in Galliis egisse, edictum ejus de immunitate veteranis concessa declarat his verbis (a): *Idem Augustus cum introisset Principia, & salutus esset a Præfectis, & Tribunis, & viris eminentissimis, acclamatum est: Auguste Constantine, Dii te nobis servant; vestra salus; nostra salus; vere dicimus, jurati dicimus.* Sic legitur in Codice Theodosiano; in Justiniano (b) vero non Dii, sed, *Deus te nobis servet.* Atque demum post immunitates veteranis concessas, quas ad nos referre non spectat, eodem in Codice Theodosiano hæc leguntur in fine. *Dat. Kal. Martii in civitate Velovocorum, Constantino Aug. VI. & Constantino * Cæs. Coss.* Apparet igitur ex his Constantinum cum Cæsaribus filiis egisse in Galliis: hinc eodem Panegyrico Nazarius precatur, ut cum illis se Romam conferat; hæc enim habet ad calcem: *Unum modo est, quo fieri possit Roma felicior, maximum quidem, sed tamen solum, ut beatissimos Cæsares videat, ut fruendi copiam pro desiderii modo capiat, & nos * alacris excipiat; & cum Reipublicæ ratio digredi fecerit, receptura dimittat.* Huculque Nazarius.

V. Quod autem ad sanctissimas leges Christiano Imperatore dignas pertinet hoc eo-

PAGIUS scripta fuisse, multi Nummi demonstrant. De Votis fratrum vel filiorum liquet ex Numismate Decentii Cæsaris Magnentii Tyranni fratris, quod extat apud Baronium, in quo legitur: DN. DECENTIUS NOB. CAES. in postica: VICTORIA DD. NN. AUG. & CAE. VOT. V. MULT. X. Cusus ille Nummus postquam Magnentius tyrannidem arripuit, & Decentius Cæsar nuncupatus Quinquennalia Vota suscepit post quintum annum solvenda. Testatur enim Zosimus lib. 2. *Decentium Cæsarem renuntiatum non esse, nisi postquam Vetrano jam Augustus dictus fuerat.* Ad hæc, Occo exhibet Maxentii Tyranni Nummum in averfa parte inscriptum: VICTORIA DD. NN. AUG. & CAES. VOT. V. MULT. X. Percussus is Nummus non ipso Imperii Maxentiani initio, sed eo tempore, quo jam victoriis inlytus Romulum filium Cæsarem appellavit, in cujus Nummis Vota Quinquennalia jam a se, cum Imperium arripuit, emissa, repræsentari voluit; qua in re postea eum Magnentius secutus est, ut ex Decentii fratris Nummo relato discimus. Ex quibus intelligimus, Vota patrum, etiamsi nondum soluta fuissent, modo emissa essent, in Nummis filiorum aliquando expressa, perperamque a Wilthemio scriptum, Constantinum M. Vicennalia Nicomediensis anno trecentesimo vicesimo quarto celebrasse, quod in Nummis Crispi & Constantini Cæsarem filiorum ejus Vota Vicennalia paterna, ut ipse putat, repræsententur; cum ipso Imperii eorum Cæsarei initio, vel anno, quo Quinquennalia exhibere, similes Nummos percusi in more positum fuerit. Interim ex Nummo Maxentii constat, Romulum ejus filium Cæsarem renuntiatum non esse ante annum CCCVIII. cum anno insequenti

dem anno ab ipso Constantino promulgatas; ad Populum edidit sanctionem, qua leges adversus cælibatum statutas voluit abrogatas, siquidem illæ jure olim sancitæ leges (ut contestatus est Augustus oratione apud Dionem c) adversus turpem, fictum, & sterilem cælibatum, injuste a Gentilibus conversæ essent contra verum, sanctum, atque fecundum Christianorum hominum cælibatum, divinis oraculis præcognitum atque laudatum (d), Domini sententia comprobatum (e), & Apostolico (f) testimonio firmiter stabilitum. Harum igitur legum injuriam Constantinus penitus abolevit, cum sic ad Populum scripsit (g).

Qui jure veteri cælibes habebantur, imminentibus legum terroribus liberentur; atque ita vivant, ac si numero maritorum matrimonii fœdere fulcirentur; sitque omnibus æqua conditio capeßendi, quo quisque mereatur. Nec vero quisquam orbis habeatur; proposita huic nomini damna non noceant. Quam rem & circa fœminas æstimamus, earumque cervicibus imposita juris imperia velut quædam jugga solvimus promiscue omnibus; verum hujus beneficii maritis, & uxoribus inter se usurpatio non patebit, quorum fallaces plerumque blanditiæ vix etiam opposito juris rigore cobibentur, sed maneat inter istas personas legum prisca aucto-

De legibus Constantini,

(c) Dio hist. l. 56. Tacit. l. 3.

(d) Isai. 54. 56.

(e) Mat. 19.

(f) 1. Cor. 7. (g) l. 1. de infirm. pennis cælib.

VI. Constantini rescriptum pro cælibatu.

Consul iterum processerit, ejusque secundi Consulatus nulla alia ratio reddi possit, nisi quæ ex ejus nuncupatione petitur.

Existimavit Baronius, hoc anno Constantinum in Galliis fuisse, quod Lex 2. Codicis Theod. De Veteranis dicatur data Kalend. Mart. in Civitate Velovocorum, Constantino A. VI. & Constantio Cæs. Coss. Velovocorum enim nomine Belovacorum in Gallia urbem, ut alii passim, intelligit. Verum loca Velovocorum, rescribendum, Velanorum, ut observat Gothofredus in illius Legis Commentario. Ea enim urbs in Mœsia superiore fuit, & quidem interior seu mediterranea, non ad Danubium sita, sed ab eo distita, teste Ptolomeo lib. 5. cap. 9. & media quidem inter Serdicam, cui etiam propior, & Sirmium. Neque enim Constantinus hoc tempore in Gallia substitit, sed vel in Pannonia, vel in Myfia, aut Dacia, Sirmii aut Serdicæ, ut ex Legibus Cod. Theod. deducitur, idque propter bellum Sarmaticum. Hæc porro Lex 2. De Veteranis, qua varia privilegia tam iis, quam eorum filiis largiuntur, ad Quinquennalia Constantini M. referenda. Errore autem qui sæpe in Codice Theod. occurrit, dicitur ea data, Constantino & Constantio Coss. ubi secundus Consul Constantinus Cæsar, non vero Constantius frater, qui nondum Cæsar erat, intelligendus. Eorum etiam Quindecennaliorum occasione varia privilegia a Constantino concessa, ut videre est in Codice Theod.

Hoc anno Silvanus Donatista Cirtensium Episcopus in exilium missus, quod pacem Ecclesiæ Africanæ assiduis factionibus perturbasset, ut videre est anno CCCVI. quo cum Baronio, loco non suo, hac de re egimus.

VII. Constantinus hoc anno in Galliis non fuit. Baron. n. IV.

VIII. Silvanus in exilium missus.

* Sardinæ
* Constantino
(a) l. 2. C. de infirm. pan. calib.
(b) l. 2. C. de infirm. panis. cal.

Fortitas. Dat. prid. Kal. Febr. Serdicae
* P. P. Romæ, Constantino sextum, & Constantio * Cæs. Cæs. Descripsimus hanc legem ex Codice Theodosiano, ut antiquiore, & e fonte petivimus; quæ in Codice Justiniano derivata (a), aliis ab his diversis habetur notata Consulibus, nec ipsa integra recitatur, qua Imperator ea ex parte voluit legem Papiam suas habere vires; illa enim inter alia decernebatur, ut ejus, quod vir relinquebat uxori liberos non habenti, deberetur decima Fisco, & contra; quod tamen postea, lata ab Honorio Imperatore lege contraria, fuit penitus antiquatum, qua hæc sancita sunt (b): *Inter virum, & uxorem rationem cessare ex lege Papiæ decimarum; & quumvis non interveniant liberi, ex suis quoque eos solidum capere testamentis (nisi lex alia immi-nerit derelicta) decernimus. Tantum igitur posthuc maritus, vel uxor sibi invicem derelinquant, quantum superstitis amor exegerit.*

VII.
(c) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 26.
Favit cælibatui Constantinus.

Meminit ejusmodi Constantini legis Eusebius his verbis (c): *Quemadmodum etiam si quis recensere cupiat, quot leges ad majorem æquitatem traducens, e veteribus novas fecerit, & quomodo id fecerit, exempli causa facile aliquis possit paucis verbis demonstrare. Quibus nulli essent liberi, hos veteres leges fœcundorum successionis ademptione plecebant. Dura sane contra infœcundos lex, quæ illos tamquam scelus aliquod admisisse, gravi supplicio afficiebat. His ille sublatis legibus, sanxit, ut ad propinquos hæreditas deveniret; summam in hoc corrigendo moderationem, & æquitatem secutus; cum ita sentiret, qui voluntario scelere se implicassent, digno supplicio coercendos esse: at multis liberos non voluntatem suam multorum liberorum cupidam, sed naturæ imbecillitatem denegasse; alios sine liberis vixisse, non quod sobolis propagationem successionemque abhorrent, sed quod acerrimum philosophiæ amorem muliebri connubio anteponerent. Præterea castitatem, & inviolatam virginitatem multas mulieres sacris dicatas constanter retinuisse, cum, omni puritate, & sanctitate perfusa vita, se totas corporibus, & animis Deo consecrarent. Quid ergo? Supplicio ne hoc dignum existimari debet, an potius admiratione quadam, & approbatione? Etenim propensu ad hoc genus vitæ voluntas magni faciendæ est; sed eam recte factis tueri, & usque ad extremum, longe supra naturam. Quibus igitur non ipsorum voluntas, sed naturæ imbecillitas liberos denegavit; eos misericordia, non supplicio dignos esse; at diviniore vitæ amatores non aliqua pœna afficiendos, verum incredibili admiratione suspiciendos esse. Atque isto modo Imperator legem hanc sum-*

ma æquitate emendabat: Hæc Eusebius.
Agens quoque Sozomenus de eadem Constantini lege, has speciales partes contra cælibatum antiqui juris Romanorum attingit, cum ait (d): *Vetus erat apud Romanos lex, quæ vetuit cælibes, si annum ætatis vigesimumquintum præterissent, paribus cum iis, qui nuptias contraxissent, privilegiis frui; jussitque præter alia multa, etiam ut nihil commodi, etiam si genere proximi essent, ex testamento suorum caperent. Quinetiam eos qui nullos habebant liberos, dimidia parte bonorum, quæ erant reliqua, multavit. Præscripti erant a lege Papiæ viro anni viginti quinque, fœminis viginti procreandi liberos, ut capere possent hæreditatem integram, prout Ulpianus (e) docet in titulo de solidi capacitate. Cur autem hæc olim statuta fuissent, idem Sozomenus declarat, sic dicens: Hæc lex a veteribus Romanis sancita fuit eo consilio, ut non urbem Romanam solum, verum etiam cæteram suam ditionem hominum multitudine complerent; quandoquidem haud longo tempore ante legem latam quam plurimos bellis intestinis ac civilibus amiserant. Hoc quidem (ut superius dictum est ex sententia Dionis (f) & Taciti) ab Augusto lege Papiæ factitatum est.*

Tum subdit: *Quare Imperator cum videret, eos qui & virginitatem colere, & sine liberis esse propter amorem in animum induxissent, hac de causa deteriores esse conditione, stultum plane censuit, ut homines suum genus sua ipsorum sollicitudine ac studio augere conarentur, præsertim cum natura semper secundum divinam moderationem humano generi tum interitum afferat, tum incrementum. Itaque legem plebi promulgavit, quæ jubet, ut tum cælibes, tum liberis carentes, pari jure cum cæteris omnibus fruerentur. Immo vero etiam decrevit, ut qui castimoniam, & virginitati se consecrassent, privilegio quodam præ cæteris donarentur; deditque tum masculis, tum fœminis potestatem, etiam si adhuc impuberes essent, testamenta contra consuetudinem communiter in Republica Romana servatam faciendi; nam illam recentissimam omnium re vera voluntatem censuit, divinum numen semper colere, & pium vitæ genus exercere. Siquidem ob hanc causam veteres quoque Romani lege sanciverunt, ut virgines Vestales etiam ad sextum ætatis annum testamentum componerent: Hæc de his Sozomenus.*

Porro nihil ferme contra mentem legislatoris Constantinus innovasse videtur; nam patet ex Dione Augustum insectatum esse fictum cælibatum, eos nempe qui sic carebant uxore, ut turpissimam libidinibusque sordidam vitam agerent; quos vero constaret re vera cælibatum

VIII.
Quid veteres de cælibatu.

(d) Sozom. l. 1. c. 9.

(e) Extat post Cod. Theodos.

(f) Dio hist. l. 56. & Tacit. l. 3.

IX.
Cælibes: auti privilegiis.

X.

De abrogatione legis Papiæ elucidatio.

(a) Tert. Apolog. c. 4.

(b) l. i. §. & quem ad. C. de ead. tol. lond.

XI. Concisores legis Papiæ.

(c) Suet. in Claud. c. 3.

(d) Suet. in Claud. c. 19.

XII. Quid Severus in leg. Papiam.

(e) Cujac. in Paratit. Cod. l. 8. tit. 58. & sup. l. 6. tit. 51.

excolere, earumdem immunitatum, quibus conjugati uterentur, voluit esse participes. Hæc ex Dione, nosque suo loco, tempore latæ legis diximus primo Annalium tomo. Sed illa ex Tertulliano suboritur dubitatio: Quid reliquum fuit Constantino, ejusmodi contra cælibes legem Papiam abrogare, quam (ut ipse ait) constat a Severo Imperatore sublatam: cum enim agit de antiquis legibus, novis superinductis, solitis ab Imperatoribus antiquari: *Nonne (inquit a) vanissimas Papias leges, quæ ante liberos suscipi cogunt, quam Juliæ matrimonium contrahi, post tantæ auctoritatis senectutem heri Severus constantissimus Principum exclusit?* Ad hæc vero in primis dicimus, legem Papiam fuisse amplissimam, multaque capita continuisse, eademque a diversis Imperatoribus paulatim temporibus variis amputata. Testatur id Justinianus Augustus, qui novissimus omnium ad excisam multis ramis ingentem arborem legis Papiæ securim admovit, caduca cædens, dum de caducis tollendis lege Papiæ introductis edidit sanctionem, qua ait (b): *Et quemadmodum in multis capitulis lex Papiæ ab anterioribus Principibus emendata fuit, & per desuetudinem abolita; ita & a nobis circa caducorum observationem invidiosum suum amittat vigorem, &c.*

Qui autem primus ramum præcidit legis Papiæ, fuit Tiberius Imperator, de quo Suetonius (c) inquit: *Capiti Papiæ Poppeæ legis a Tiberio Cæsare, quasi sexagenarii generare non possent, edicto abrogavit.* Sed & Claudius statuit adversus eandem legis Papiæ partem Senatufconsultum Claudianum appellatum, quod citatur ab Ulpiano in fragmentis, titulo de solidi capacitate; ex eo scilicet concessit solum pœnis legis Papiæ, si major sexagenario duxerit minorem quinquagenaria; & perinde habeatur, ac si minor sexaginta annorum duxisset uxorem. Rursum vero idem Claudius aliquid inmutavit; nam de eodem sic idem auctor Suetonius (d): *Constituit pro conditione cujusque civis vacationem legi Papiæ Poppeæ.* Sed hoc indultum certis personis certa de causa fuit.

Severus tertius numeratur, quem apparet in eo, quod Tertullianus scribit, correxisse legem Papiam, in quo adversari videbatur legi Juliæ; nam cum utraque lex cælibatum infestaretur, utraque tempus præstituerat, annos viginti quinque viris, scæminis viginti; sed Papiæ, ut ea ætate haberent liberos: Julia, ut matrimonium contraherent; atque ea ex causa vanissimam appellat legem Papiam, cum cogeret quolibet habere liberos, cum lege Juliæ nonnisi contrahere matrimonium cogerentur. Putavit Cujacius (e), Severum ad liberos procreandos termi-

num præscripsisse annum unum, & mentes sex, non autem cælibatus, & orbitatis pœnam sustulisse. Pamelius autem ejus visus est esse sententiæ, ut Severus legem Papiam pœnas inferentem in cælibes; & orbos penitus abrogarit; sed id citato nuper auctori non placet. Quamobrem nos sumus ejus sententiæ (quod conjectura res agatur, cum nihil appareat de lege Severi contra legem Papiam promulgata) ut ipse Severus eam tantum partem legis Papiæ abrogarit, quæ orbos exagitabat, utpote ad perpetranda adulteria incentivum; cum amore prolis, quæ ex marito non gignerent liberos, ut vitarent pœnam legis, aliis appetere se viris adjungi. Severus igitur cum (ut secundo Annalium tomo dictum est) severissimus fuerit in plectendis adulteris, ea ex parte voluit legem Papiam amputasse, qua adulterandi manare videretur non levis occasio. Sed ipso Severo defuncto, eadem lex fuit in vigorem pristinum restituta.

Quartus vero Papiæ legis adversarius fuit (ut diximus) Constantinus, qui illam ea ex parte, qua cælibatum exagitabat, penitus abrogavit. Sed & qui numerandus est quinto loco Honorius Imperator in eo Papiam legem succidit, quo illa jubebat persolvi decimam de donationibus inter virum, & uxorem a lege permittis. Justinianus vero in iis quæ ad caduca tollenda pertinebant, eandem legem visus est magna ex parte sustulisse. Sed erant & alia legis Papiæ capita ad jura patronorum spectantia. Verum ex his plane intueri licet, quanti Constantinus fecerit cælibatum, dum ejus causa illas sustulit leges, quæ præ cæteris in Romano Imperio custodiebantur, nempe Juliam atque Papiam, de quibus auctor in Panegyrico habito ad Maximianum, & Constantinum hæc loquitur: *Leges hæc, quæ multa cælibes notaverunt, parentes præmiis honorarunt, vere dicuntur esse fundamenta Reipublicæ: quia seminarium juventutis, & quasi fontem humani corporis semper Romanis exercitibus ministrarunt.* Hæc ibi.

Cæterum maxime falli eos, qui ex sancto cælibatu Christianorum putarunt exhauriri hominum prole Romanum Imperium, S. Ambrosius (f) quod experimento didicit, his verbis significat: *Si quis igitur putat consecratione virginum minui genus humanum; consideret, quia ubi paucæ virgines, ibi etiam pauciores homines; ubi virginitatis studia crebriora, ibi numerum quoque hominum esse majorem. Discite quantas Alexandria totusque Oriens, & Africana Ecclesia quotannis sacrare consueverint. Pauciores hic homines prodeunt, quam illic virgines consecrantur.* Ex ipsius igitur Orbis terrarum

XIII. Constant. adversarius legis Papiæ.

XIV. Ex cælibatu fecunditas.

(f) Ambros. de Virg. l. 1.

rum usu non inutilis virginitas existimatur; præsertim cum per virginem salus venerit Orbem facundatur a Romanis: Hæc Ambrosius. Sed quod ad Constantinum spectat decurtantem legem Papiam; magnum temperati ab avaritia animi id indicium fuit. Erat plane lex Papia fiscale rete, quo ingens thesaurus quolibet anno in Ærarium inferebatur. Ut ex his quoque liceat redarguere Zosimum impium suggillantem avaritiam Imperatoris. Nam hæc omnia contempsit Christianus Imperator, ut qui sciret sanctum cælibatum in Ecclesia Dei magnæ fuisse semper æstimationis, & gloriæ. Sed jam de his satis.

XV.

(a) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 26.

Leges alia Constant. valde proficua.

(b) l. quoniam. C. de testament.

XVI. Scrupulosam verborum positionem abrogat Const.

His autem narratis ab Eusebio de lege Papia adversus cælibes abrogata, hæc subdit (a): *Præterea cum veteribus legibus cautum esset, ut qui e vita excederent, ipso extremo fere spiritu certis, & conceptis verbis testamenta componerent, atque adeo leges ipsæ, quibus ea sententiarum formulæ, quibusque verbis scriberentur, definirent, eaque res non minima esset fraudi testatorum jam morientium voluntati; prudenter hæc animo complectens Imperator, legem ipsam abrogavit, statuitque ut moriens nudis verbis, & fortuita oratione voluntatem suam testaretur, & quovis scripto sententiam suam ederet, aut, si mallet, sine scripto testaretur, adhibitis ad eam rem idoneis testibus, quique fidem sine fallacia servare possent: Hæc Eusebius. Extat ipsa quidem lex (b) ibidem loci ubi superior, nempe Sardinicæ, itemque ad Populum data postridie ejus diei. Sed dum legitur Constantio, & Constante Coss. sicut in priori superius recitata, error irrepsisse videtur; nam horum Consulatus post Constantini Imperatoris obitum contigit; est illa sane digna quæ Annalibus intextatur, utpote quæ multiplicium litium abstulit seminarium; sic enim se habet:*

Quoniam indignum est, ob inanem observationem irritas fieri tabulas, & judicia mortuorum, placuit, ademptis iis, quorum imaginarius usus est, institutioni hæredis verborum non esse necessariam observantiam, ut cum imperativis, & directis verbis fiat, aut inflexis. Nec enim interest si dicatur: Heredem facio, vel instituo, vel volo, vel mando, vel cupio, vel esto, vel erit; sed quibuslibet confecta sententiis, vel in quolibet loquendi genere formata institutio valeat, si modo per eam liquebit voluntatis intentio; nec necessaria sunt momenta verborum, quæ forte seminecis, & balbutiens lingua profudit. Et in postremis ergo judiciis ordinandis amota erit solemnium verborum necessitas; ut qui facultates proprias cupiunt ordinare, in quacumque instrumenti materia conscribere, & quibuscumque ver-

Ann. Eccl. Tom. IV.

bis uti, liberam habeant facultatem. S. D. Kal. Feb. Sardinicæ, Constantio A. & Constante A. CC. Coss. Est tamen ex his corrigendus Eusebius, dum ait, constituisse pariter Imperatorem, testatorem, posse sive scripto, sive sine scripto, ultimam voluntatem suam testatam reddere; nam non eo usque progressa est lex; sed tantum ut in quacumque materia scriptum reperiretur testamentum, sive in chartis sive in papyro, vel membranæ, illud firmum ratumque habendum esset; cum olim tabulæ lignæ usitatus adhiberi solerent in testamentis conscribendis, atque inde, quod lignæ essent, bonorum possessio contra tabulas, contra lignum vulgo dari dicebatur. Verum, licet non esset necesse, ut in ligneis, vel eburneis tabulis scriberetur ultima testatoris voluntas; tamen in quacumque materia haberetur memoriæ commendata, nihilominus ex sententia Ulpiani (c) testamentariæ tabulæ dicebantur.

Eodem quoque hujus anni die, iidemque Consulibus, ad Populum Constantinus rescripsit de abrogandis pœnis adversus debitores, qui solvendo non essent; antiquitus solitis irrogari; quam autem severæ illæ fuerint, primo Annalium tomo diximus. Constantinus igitur misertus hominum paupertatis, quæ etiam absque aliqua culpa quamplurimos subsequatur, quod humanissimum decuit Principem, de illis hæc statuit (d): *Nemo carcerem, plumbatarumque verbera aut pondera (quæ autem qualesve ejusmodi pœnæ essent, diximus in Notis ad Romanum Martyrologium appositis) aliaque ab insolentia Judicum reperta supplicia in debitorum solutionibus, vel a perversis, vel ab iratis Judicibus expavescat: Carcer pœnarium, carcer hominum noxiorum est Officialium, & cum denotatione eorum Judicum, quorum de officio coerciti citatiores esse debent qui contra hanc legem admiserint; securi juxta eam transeant solutores. Vel certe si quis tam alienus ab humano sensu est, at hac indulgentia ad contumaciam abutatur; contineatur aperta & libera, & in usus hominum constituta custodia militaris, si in obdurata nequitia permanebit; ad res ejus omnemque substantiam cives ejus accedant, solutionis obsequio cum substantiæ proprietate suscepto; qua facultate præbita, omnes fore credimus proniores ad solvenda ea, quæ ad nostri usus exercitus pro communi salute poscuntur. Dat. Kal. Februarii Constantino A. VI. & Constantio Cæsare Coss.*

Ex his plane apparet ipsum hæc statuisse pro Fiscalibus debitoribus. Ex quibus quidem perspicue aperti mendacii redarguitur impius Zosimus, dum hæc ait de tributorum exactionibus per Constantinum quolibet quadriennio fieri solitis (e):

(c) l. 1. ff. de bonor. possess. eund. tab.

XVII. Debitorum pœnæ abrogata.

(d) l. 3. de exact. Cod. Theod.

XVIII. Calumnia Zosimi.

(e) Zosim. l. 2.

C

Quo.

Quoties quartus quisque annus appeteret, quo vestigal illud pendendum erat, meras per universam Urbem lacrymas, & ploratus; ubi vero jam advenisset, non nisi flagra tormentaque corporibus eorum adhibita, qui propter paupertatem extremam, damnum hoc sustinere non possent; quin & liberos ipsae matres distrahebant, & patres filias prostituiebant, ex harum quaestu Chrysargyri exactoribus pecuniam offerre coacti: Hæc ipse. At de eo tributo, aliisque ejusdem auctoris in eum calumniis, fusius suo loco dicemus. Ex his pende, lector, quanti facere debeas reliquas Zosimi in Constantinum calumnias.

XIX.
Quæstuarium clericatus professio impeditur.

Quod rursus spectat ad leges a Constantino hoc anno, hisque Consulibus promulgatas, cum (ut diximus anno superiori) immunitatem clericis concessisset, ut ab omnibus muneribus excusarentur; illud accidit, ut Decuriones, atque eorum filii, necnon prædivites nonnulli, non religionis amore, sed ut ea amplissima potirentur immunitate, sese ad clerum transferrent; quamobrem cum videret Constantinus ejusmodi homines ex religione quaestum quaerere, nec recto pede (quod ait Apostolus (a)) ingredi in Evangelium veritatis, non puto sine Episcoporum consilio, legem sanxit, qua prohiberet ejusmodi Curiis obligatos vitandi oneris causa, ad clericatum confugere. Qua lege cum teneri nollet qui antea clericalem vitam professi essent, utpote qui divini Spiritus instinctu se Ecclesiasticæ militiæ addixissent, ejusmodi superaddidit sanctonem, in hæc verba rescribens (b) ad Bassum PP.

(a) Galat. 2.
(b) l. 3. de Episc. & cler. C. Theod.

XX.
Vetita fraus, non impedita religio.

Cum constitutio emissa præcipiat nullum deinceps Decurionem, vel ex Decurione, progenitum, vel etiam instructum idoneis facultatibus, atque obeundis publicis muneribus opportunum, ad clericorum nomen obsequiumque confugere; sed eos de cætero in defunctorum duntaxat clericorum loca subrogari, qui fortuna tenues, neque muneribus civilibus teneantur obstricti; cognovimus illos etiam inquietari, qui ante legis promulgationem clericorum se consortio sociaverint. Ideoque præcipimus, his ab omni molestia liberatis, illos qui post legem latam obsequia publica declinantes ad clericorum numerum confugerunt, procul ab eo corpore segregatos, Curiae ordinibusque restitui, & civilibus obsequiis inservire. PP. XV. Kal. Aug. Constantino A. VI. & Constantio Cesare Coss.

XXI.
Militiæ detractio.

(c) Val. l. 6. c. 3.
(d) Suet. in Octavio c. 24.

Vix credi potest quantum vitare consueverint olim homines militaria sacramenta, adeout, ne id facerent, non timerint sua atque suorum membra secare. Et ut omittere dicere de Cajo Vespasiano vulgatum exemplum apud Valerium (c); Suetonius (d) in Octavio meminit Romani equitis, qui duobus filiis

adolescentibus, detrectandi causa sacramenti, pollices amputavit; idque ipsum factitatum his temporibus, Constantini leges (e) ab eo adversus ejusmodi promulgatæ fidem certam faciunt. Erant haud levia Decurionum munera, ad quæ præstanda compellebantur qui militare nollent, vel voluntario impedimento non possent (f); ut non mirum sit, si eorum vitandorum gratia se glomeratim transferrent ad clerum; quos ut probaret Imperator, sic in clerum eos recipi voluit, si antea renunciaissent patrimonio.

(e) l. 2. de fil. milit. C. Theod. & lib. 4. de tyran. eod. cod. (f) l. 1. 2. de fil. mil. C. Theod.

Unde S. Ambrosius, agens adversus Symmachum, hæc habet, scribens ad Valentinianum Imperatorem: At contra nobis etiam privata successionis emolumenta recentibus legibus denegantur, & nemo conqueritur. Non enim putamus injuriam quia dispendium non dolemus. Si privilegium quærat sacerdos, ut onus curiale declinet; patria atque avita, & omnium facultatum possessione cedendum est. Quomodo hinc Gentiles, si haberent, ingraverent querelam, quod sacerdos ferias ministerii sui emat totius patrimonii sui damno, & privatus universa commoditatis dispendio usum publici mercetur obsequii? præterdens communis salutis excubias, domesticæ inopiæ se mercede solatur; quia ministerium non vendidit, sed gratiam comparavit: Hæc ipse; sed de his alias pluribus.

XXII.
Quomodo probarentur futuri Clerici.

Rursus vero idem Imperator hoc item anno, iisdemque Consulibus, ad coerendam procacem facinorosam audaciam, adversus virginum ac viduarum raptos severissimam legem edidit, in hæc verba rescribens ad populum (g): Si quis nihil cum parentibus puellæ ante depactus, invitam eam rapuerit, vel volentem abduxerit, patrociniū ex ejus responsione sperans, quam propter vitium levitatis & sexus mobilitatem atque consilii, a postulationibus, & testimoniis; omnibusque rebus judiciariis antiqui penitus arcuerunt; nihil ei secundum jus vetus profit puellæ responsio, sed ipsa puella potius societate criminis obligetur. Et quoniam parentum sæpe custodiae nutricum fabulis, & pravis suasionibus deluduntur; his primum, quarum detestabile ministerium fuisse arguimus, redemptique discursus pœna imminet; ut eis meatus oris, & faucium, qui nefaria hortamenta protulerit, liquentis plumbi ingestione claudatur. Et si voluntatis assensio detegitur in virgine, eadem qua raptor severitate plectatur; cum neque his impunitas præstanda sit quæ rapiuntur invitæ; cum, & domi se usque ad conjunctionis diem servare poterint, & si fores raptoris frangerentur audacia, vicinorum opem clamoribus quaerere, sequi omnibus tueri conatibus; sed his penam

XXIII.
Lex adversus raptos virginum, & viduarum. (g) l. 1. de raptor. virg. Cod. Theod.

CHRISTI
320.

SILVESTRI PAP.
7.

CONSTANTINI IMP.
15.

leviorem imponimus, solamque eis parentum negari successione[m] præcipimus: Hæc lex; quæ quidem quantumlibet severa videatur, hac tamen ex parte, qua ad virginem invasam, & non clamantem pertinet, longe mitius agit, quam lex divina (a), qua jubetur utrumque lapidibus obrui; Lapidibus (inquit) obruatur puella, quia non clamavit cum esset in civitate. Unde bene visa est consuluisse sibi Sufanna, cum ab adulteris circumdata (b) exclamasse dicitur voce magna. Sed rursum lex:

(a) Deuter. 22.

(b) Dan. 13.

XXIV.
Quid in raptores.

Raptor autem indubitate convictus, si appellare voluerit, minime audiatur. Si quis vero servus raptus facinus dissimulatione præteritum, aut pactione transmissum detulerit in publicum, Latinitate donetur; aut, si Latinus sit, civis fiat Romanus.

manus. Parentibus, quorum maxime vindicta intererat, si patientiam præbuerint, ac dolorem compresserint, deportatione plectendis. Participes etiam, & ministros raptoris citra discretionem sexus eadem pœna præcipimus subjugari. Et si quis inter hæc ministeria servilis conditionis fuerit deprehensus, citra sexus discretionem eum concremari jubemus. Dat. Kal. April. Aquil. Constantino A. sextum, & Constantio * Cæs. Coss. Constantinus (c) autem filius Constantini ejusmodi legis severitatem temperavit, capitalem tantum sententiam raptoribus ac complicibus irrogans; ne (quod ait) sub specie atrocioris iudicii, aliqua in ulciscendo crimine dilatio nasceretur; in servos autem eodem jure manente.

* Constantino.

(c) l. 2. de raptor. Cod. Theod.

JESU CHRISTI
ANNUS
321.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
8.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
16.

I. **T**Recentesimus vigesimus primus Christi annus adest, duorum Cæsarum Crispi, & Constantini secundo Consulatu in Fastis adscriptus; prorogatus est horum

Consulatus ordinarius usque in Id. Martias, quibus postea ex more alii suffecti Consules sunt subrogati; habetur de his vetus monumentum hujusmodi verbis (d):

(d) Apud Cæs. expr. habetur formis Plantin. pag. 69. n. 12.

DD. NN. CRISPO ET CONSTANTINO JUN. NOBB. CÆSS. ITERUM COSS. IN IDUS MART. COLONI COLONIÆ CONCORDIÆ ULPIÆ TRAJANÆ. AUG. &c.

II.
Donatistæ relaxati ab exilio.

Hoc anno Imperator Constantinus Donatistarum precibus fatigatus, quos ex illis in exilium ante annos quatuor condemnavit, indulgens relaxat, Deo relinquens puniendos, quos nulla, vel pœna Ann. Eccl. Tom. IV.

correpsisset, vel ejusdem Principis clementia emolliisset. Quod ad tempus spectat; id hoc anno contigisse, Sanctus Augustinus (e) aperte demonstrat, sic dicens: Idem Imperator ad Valerium Vicarium

(e) Aug. post collat. l. 1. c. 33.

PAGIUS
SÆC. IV.
Anno Urbis 1074.
Olymp.
275. an. 1.
A. C. 321.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5814.
☉ 22. A. ☽ 18. P. 2. April. Indiæ. 9.
JESU CHRISTI 321.
SILVESTRI PAPÆ 8.
CONSTANTINI 16. LICINII 15.

I.
Consules.

[1] **A**D num. I. Coss. Crispus Cæsar II. & Constantinus Cæsar II.

Hic Consulatus juxta secundam regulam ab utroque sumtus, ob *Quinquennalia* nempe Imperii Cæsarei ab utroque hoc anno edita, ut anno antecedenti ostendimus, utrumque anno CCC. XVII. nuncupatum fuisse Cæsarem demonstrat. Si Constantinus M. duo *Quindecennalia* exhibuit, posteriora ad hunc annum spectant. Ad num. II. & seq. Relaxatio Donatistarum ab exilio horum *Quinquennalium* effectus. Annis enim quibus id genus solennia celebrata, & indulgentia criminum, & indulgentia debitorum, ut Antiqui vocabant, concedi solita. His itaque Consulibus Episcopi partis Donati libel-

II.
Quinquennalia Crispi & Constantini junioris.

III.
Donatistis libertas religionis sua exercenda concessa.

NOTÆ

[1] **C**oss. Crispus Cæsar II. & Constantinus Cæsar II. Gruterus pag. CCCLXII. 2.
DD. N. N. CRISPO. ET CONSTANTINO. JUN. NOBB. CÆSS. ITERUM IN IDUS. MART. CONSS.

Ibid. pag. CCCLXIII. 1. & apud Thomasinum de tesser. hospitalit. cap. III. & apud Fabretum pag. 364. num. 108. In tabella ænea:

DD. NN. CRISPO. ET. CONSTANTINO
NOBB. CÆSS. IT. COSS.
X. KAL. MAI.

Item vide aliam ejusmodi ibidem apud Thomasinum n. 3.

Nu-

rium de illorum exilio soluto, & eorum furore Deo vindici dimittendo, litteras dedit, Crispo & Constantino iterum Consulibus, tertio Nonas Majas, id est, post quartum annum, & mensem ferme sextum: Hæc ipse. Sed Verinum, pro Valerio, legendum puto; tum quod in Codice Theodosiano (a) plura ejusdem Imperatoris ad Verinum Vicarium in Africa rescripta data diversis temporibus reperiantur (plures enim annos ipsum in eo magistratu egisse apparet) tum quod idem S. Augustinus ad populum factionis Donatistarum rescribens ex Cirtenfi Concilio, Verinum, non Valerium eundem nominat, dicens (b): *Tertio protulerunt litteras eiusdem Constantini ad Vicarium Verinum datas, ubi eos graviter detestatur, & propterea dicit sic exilio relaxandos, & furori suo dimittendos, quia jam cœperat Deus in illos vindicare: Hec ibi. At quænam fuerit vindicta a Deo in eos immissa, haud habetur expressa. Idem de iis ipsis litteris hæc alibi (c): Recitantes ipsius Constantini litteras scribentis ad Verinum Vicarium, ut libero eos dimittat arbitrio; se iussisse insinuans, ut de exilio remearent. In quibus litteris Constantinus sic eos detestatur, ut nihil illa indulgentia possit deformius inveniri. At quid post hæc Donatistæ tentarint, dicendum.*

(a) l. 1. de fa-
mosis libel.
C. Theod.
& aliis.

(b) August.
epist. 352.

(c) August.
in Brev.
coll. die 3.
c. 22.

III.
Donatista-
rum nova
fraus.

Cum enim jam diutius apud Constantinum clamoribus egissent; & nihil sibi profuisse, experimento sensissent, omniaque sua ipsorum studia prorsus irrita reddita esse, atque in caput (quod dicitur) suum esse conversa; novum ineunt consilium, novasque artes moliantur, nempe silentio rem agere, atque latenter serpere adnitique totis viribus, ut, quod deesse videbatur, nomen sibi Catholicum compararent. At quoniam scirent apud omnes exploratissimum esse, & in universa Catholica Ecclesia in confesso haberi, nonnisi ex communicatione cum Romano Pontifice quempiam nancisci posse Catholicum nomen; ut id etsi non vere, fiste

tamen, & velut quadam imposita larva, mentite saltem assequerentur; eo stultitiæ adacti sunt, ut statuerint ex suis quempiam creare Episcopum, quem Romam amandarent, ut illic ageret, ibique suæ communicationis homines colligeret, ac sic gloriarentur se Romæ habere Episcopum, ac proinde nomen Catholicum promereri, eo namque prætextu, quod quidam Africani suæ communicationis homines Romam transmigrassent, ac petiissent, sibi mitti qui eos colligeret Episcopum, sed re vera ut Romano Pontifici communicatione esse conjunctos, se jactare, vel spec'e tenus possent, id totum sunt operati. Vides, lector, tamquam in Orchestra ludentes mimos, quos cuperem a Novantibus serio inspicere, atque ab iisdem rem attentius considerari, & quid in his referet antiquitas veneranda, exacte disquiri; ubi, inquam, & penes quam Ecclesiam sit fons Catholici nominis, cum & perditissimi licet homines, atque impudentissimi, non tamen eo prorsus dementiæ venerint atque procaciæ, ut aliunde Catholicum nomen sibi petendum esse putarent. quam ab ipsa Romana Ecclesia; licet fodientes cisternas dissipatas, illud sibi adsciscere satagerent, & quomodocumque subripere, atque nomine tenus saltem e Romano solo in Africam derivare.

Soluti igitur ab exilio Donatistarum principes, iis ipsis (ut par est existimare) Silvestri Papæ temporibus Romam miserunt Victorem quemdam Garbientem, qui Episcopum ageret, cui alius post alium, usque ad ea tempora quibus Optatus Milevitanus contra Parmenianum scribebat, suffecti sunt quinque, nempe Bonifacius, Encolpius, Macrobius, Lucianus, ac novissime Claudianus, qui tunc sedebat, cum Siricius (nisi textus sit depravatus) Romæ Pontifex esset; ab hocque tempore sicut sex numerantur Catholicæ communionis Romanæ Ecclesiæ Episcopi sibi invicem succedentes, ita totidem recensentur schismatis Donatistarum in

IV.
Episcopi
Donatistæ
Romæ.

PAGIUS bellum dederunt Constantino, poscentes ut Silvanum & Collegas ab exilio revocaret, neve ad communionem Cæciliani cogerentur. Rescriptit Constantinus ad Verinum Vicarium Africæ, se iussisse significans, ut Donatistæ de exilio remearent. Baronius hoc rescriptum quidem com-

memoravit; sed nullam mentionem fecit libelli Donatistarum: cum tamen eo rescripto Constantinus libello Donatistarum responderit; propterea quod Baronius capita Gestorum Collationis tertix Carthaginensis non legerat, in quibus id diserte scriptum habetur, ut notat Valesius in Dis-

NOTÆ

Numisma Crispi apud Patinum pag. 467. ubi Crispus N. C. COS. II. cum epigraphe *Beata tranquillitas*, & in basi seu ara VOTIS XV. Item nummi Crispi in Museo Theopol. pag. 340. in quorum postica lemma: *Virtus exercit.* Et labarum, in quo VOT. X. In alio VOT. V. & in ambigues Fasti: Crispo II. & Constantino II. In Prosperi Chronico, & Libello de Præf. Urb. pro Constantino legitur Constantio, mendose.

Crispus in nummis ut diximus Fl. Julius appellatur. In lapidibus interdum Flavius Valerius, ut apud Gruterum pag. CCCLXXXIV.

(a) Aug. de
barez. c.
69.

(b) Optat.
lib. 2.

Ex legiti-
ma succes-
sione vere
Catholici
cogno-
suntur.

VI.
Absque
antiqua
successio-
ne Dona-
tistæ.

(c) Rom.
12.

in Urbe Episcopi, sed verius Antichri-
sti, qui vel ex Africa mittebantur ordi-
nati Antistites, vel (quod ait S. Augu-
stinus a) ex Africa alii Episcopi Do-
natistæ ad eum ordinandum Romam per-
gerent. At Optatus ipse omnem horum
machinationem instar turris Babel in ex-
cellsum erectæ (nam & Montenses dici
voluerunt) una argumentatione dissolvit,
funditusque disiecit, ostendens non ha-
bere solidum, quo subsisteret, fundamen-
tum, nec supra petram esse ædificatam,
dum nullam haberet manantem a Petro
successionem, ex quo Catholica Eccle-
sia veræ unitatis soliditate compaginata
omnibus innotesceret. Sic igitur Parme-
nianum compellat (b):

V.
Videndum est, qui, & ubi prior cathedra
sederit: Si ignoras, discere; si nosti,
erubescere. Ignorantia tibi adscribi non po-
test; restat ergo, ut noveris. Scientem
errare, peccatum est; nam ignorantibus
nonnumquam solet ignosci. Igitur negare
non potes, scire te, in urbe Roma Pe-
tro primo cathedram Episcopalem esse col-
latam, in qua sederit omnium Apostolo-
rum caput Petrus, unde & Cephas est
appellatus (a Græca voce deducta inter-
pretatione, a Syriaca vero petram duris-
simam sonat) in qua una cathedra uni-
tas ab omnibus servaretur, ne ceteri A-
postoli singulas sibi quisque defenderet;
ut jam schismaticus, & peccator esset, qui
contra singularem cathedram alteram col-
locaret. Ergo cathedra unica, quæ est
prima de dotibus, sedit prior Petrus,
cui successit Linus, Lino successit Clemens,
Clementi Anacletus &c. sic numerans
usque ad novissimum tunc sedentem Siri-
cium, qui (inquit) noster est socius; cum
quo nobis totus Orbis commercio Forma-
tarum in una communionis societate con-
cordat. At de ipsis mox subdit.

VI.
Vestra cathedræ vos originem reddite,
qui vobis vultis sanctam Ecclesiam ven-
dicare. Sed & habere vos in urbe Ro-
ma partem aliquam dicitis; ramus est ve-
stri erroris, protentus de mendacio, non
de radice veritatis. Denique si Macro-
bio dicatur: Ubi illic sedeat? numquid
potest dicere: In cathedra Petri? quam
nescio si vel oculis novit, & ad cujus
Memoriam non accedit, quasi schismaticus
contra Apostolum faciens, qui ait (c):
Memoriis sanctorum communicantes. Ecce
presentes sunt ibi duorum Memoriam Apo-
stolorum: Dicite, si ad has ingredi po-
tuit, ita ut obtulerit illic, ubi sancto-

rum Memoriam esse constat. Ergo restat,
ut fateatur socius vester Macrobius, se
ibi sedere, ubi aliquando sederit Encol-
pius. Si, & ipse Encolpius posset inter-
rogari, diceret se ibi sedere, ubi ante
sedit Bonifacius Ballitanus. Deinde, si
& ipse interrogari potuisset, diceret, Ubi
sedit Victor Garbiensis, a vestris jamdu-
dum de Africa ad paucos erraticos mis-
sus. Quid est hoc, quod pars vestra in
urbe Roma Episcopum civem habere non
potuit? Quid est, quod toti Afri, & per-
egrini in illa civitate sibi successisse no-
scentur? Non apparet dolus? non fa-
ctio, quæ mater est schismatis? Interea
Victor Garbiensis, ut hinc prior mittere-
tur (non dico lapis in fontem, quia nec
valuit puritatem Catholicæ multitudinis
perturbare) sed quia quibusdam Afris ur-
bica placuerat commoratio; & hinc a vo-
bis profecti videbantur; ipsi petierunt,
ut aliquis hinc, qui illos colligeret, mit-
teretur. Missus est igitur Victor, Erat ibi
filius sine patre, tyro sine principe, dis-
cipulus sine magistro, sequens sine ante-
cedente, inquilinus sine domo, hospes sine
hospitio, pastor sine grege, Episcopus si-
ne populo; non enim grex aut populus ap-
pellandi fuerunt pauci, qui inter quadra-
ginta, & quod excurrit basilicas, locum
ubi colligerent non habebant. Sic spelun-
cam quamdam foris a civitate gradibus
sepserunt, ubi ipso tempore conventicu-
lum habere potuissent; unde Montenses ap-
pellati sunt. Igitur, quia Claudianus Lu-
ciano, Lucianus Macrobio, Macrobius En-
colpio, Encolpius Bonifacio, Bonifacius
Victori successisse videntur; si Victori di-
ceretur, Ubi sederit? nec ante se aliquem
illic fuisse monstraret, nec cathedram ali-
quam nisi pestilentia ostenderet; pestilen-
tia enim morbis extinctos homines ad in-
feros mittit; qui inferi portas suas ha-
bere noscuntur, contra quas portas cla-
ves salutares accepisse legimus Petrum,
Principem scilicet nostrum, cui a Christo
dictum est (d): Tibi dabo claves regni
calorum, & portæ inferorum non vincunt
eas. Unde est ergo, quod claves regni
vobis usurpare comenditis, qui contra ca-
thedram Petri vestris præsumptionibus,
& audaciis sacrilegio militatis? hæc,
& alia plura in eum; atque demum:
Jam ne vides, frater Parmeniane, jam
ne sentis, jam ne intelligis, te argumen-
tis tuis contra te militasse? cum proba-
tum est, nos esse in Ecclesia sancta Ca-
tholica, apud quos & symbolum Trinita-
tis

(d) Matt.
16.

PAGIUS Dissert. de Schismate Donatistarum cap. 17. Hæc
Augustini verba in c. 544. Prosecutio Donatista-
rum, qua Principi Constantino Libellum asserunt
propriis dedisse majores, & eo Principem motum
tum agendi eis dedisse licentiam. Recitatio Libel-
li, &c. Prosecutio Catholicorum, qua asserunt pro

se facere Libellum, quem recitaverunt Donatista.
Interlocutio Catholicorum dicta confirmans, & re-
scriptum Constantini præcipiens recitari. Ubi reci-
tatur epistola Constantini ad Verinum Vicarium de-
stinata, qua libertatem agendi (quod vulgo dice-
re solemus libertatem conscientia) tribuit Dona-
tistis

ris est; & per cathedram Petri, quæ nostra est, & cæteras dotes, apud nos esse etiam sacerdotium: Hæc Optatus. Iisdem plane argumentis, nempe ex successione cathedræ Petri, & ex usu Formatarum cum Romana Ecclesia, S. Augustinus eosdem confutat Donatistas, scribens ad Generosum (a) atque Eleusium & alios, contra Fortunatum Donatistam (b).

(a) August. epist. 165.
(b) August. epist. 163.

VII.

Macrobius Donatista.

(c) Gennadius de Scr. Eccl. c. 5.

Quod igitur conarentur Donatistæ aucupari nomen Catholicum ex communicatione cum Episcopo Romæ agente; haud vulgares personas Romam mittebant Episcopos, sed quos scirent inter se esse omnium disertissimos, quique vitæ sanctimoniam præferrent; quod possumus intelligere ex uno illorum sex, superius recitato Macrobio, de quo ita Gennadius (c): *Macrobius presbyter & ipse (ut ex scriptis Optati cognovimus) Donatista, & suorum postea in urbe Roma occultus Episcopus fuit; scripsit, cum adhuc in Ecclesia Dei presbyter fuisset, ad Confessores, & ad Virgines librum unum, moralis quidem, sed valde necessaria doctrina, & præcipua, ad custodiendam castitatem aptissimis valde sententiis communitum. Claruit inter nostros primum Africa, & inter suos, id est, Donatianos, sive Montenses, postea Romæ: Hæc ipse.*

VIII.

(d) Epiph. in Anchorato, & hæresi 59. in fin.

Donatistæ cur dicti Montenses.

(e) Hieron. epist. 133.

Quod vero ad Montensium nomen spectat; primam originem nominis hujus deprehendimus in Felicissimo schismaticorum antesignano tempore Cypriani, de quo secundo Annalium tomo ex eo diximus & manasse Novatum; indeque putamus accidisse, quod sanctus Epiphanius (d) Novatianos, Montenses Romæ vocatos ait. Quorum igitur æmulati sunt in schismate studia, & in rebaptizatione impietatem, eorumdem quoque nomen fuerunt consecuti, ut & ipsi Montenses sint dicti; a loco pariter ejusmodi nomenclaturam captantes, dum exclusi ab Urbe, in montibus proximis agerent, atque conventicula celebrarent. Eodem quoque nomine Sanctus Hieronymus, nempe Montenses, Donatistas appellat, dum hæc ait (e): *Nuper, cum Rheticii Augustodunensis Episcopi, qui quondam a Constantino Imperatore sub Silvestro Episcopo ob causam Montensium missus est Romam, commentarios in Canticum Cantorum perlegissem, &c. Quod autem ab aliquibus creditum est, Sanctum Hieronymum memoria lapsum, dum quod factum est sub Melchiade (ut superius apertissime cum ex Optato, tum etiam ex Augustino demonstravimus) ad Silvestri tempora refert; non adeo leviter id ad-*

mitterem; cum facile potuerit, contigisse, eundem iterum Romam sub Silvestro missum fuisse; cum præsertim Melchiadis tempore nondum Donatistæ fuerint appellati Montenses, sed tunc primum, cum, Romæ cœperunt habere Episcopum. Quos igitur idem S. Hieronymus Montenses nominat Donatistas, eosdem alibi, agens adversus Luciferianos (f), Campitas appellat, quod in campis suos colligerent; cæterum eosdem quoque Donatistas Romæ agentes S. Augustinus (g) non tantum Montenses, sed Rupitanos a rupe nominat, licet alias (h) mendose Cuzupitas legatur, pro Corupitas. Imperatorio item edicto (i), idem Donatistæ Montenses sunt appellati. At de nomine satis.

(f) Hier. advers. Lucifer. in fin.

(g) Aug. de unit. Eccl. c. 3. tit. 7.
(h) Idem. de hæres. c. 69.

(i) l. 43. de hæres. Cod. Theod.

Constat insuper, infelicissimos ac perditissimos homines, qui ex Traditoribus (quod diximus) schismatici facti sunt, in deterius prolabentes, hæreticos evasisse, & cum Novatianis iterum baptizasse, quod & Optatus objicit in Parmenianum (k). Fuit & illa peculiaris Donatistarum hæresis, qua asserent, Ecclesiam ibi esse non posse, ubi peccatum est; cui quidem positioni cum ex illis unus adversaretur Ticonius acris ingenii, & excultæ eruditionis vir, affirmans nullius hominis quamvis immane, & sceleratum facinus fidem Christianam, & Sanctam Ecclesiam maculare posse; ab eorum Episcopo Parmeniano primum epistola scripta correptus, deinde ab eisdem Donatistis fuit coacto Concilio condemnatus; quæ omnia pluribus referat Augustinus (l); qui & de eorum dogmatibus copiosius agens hæc ait (m): *Post causam cum eo dictam (Cæciliano videlicet) atque finitam, falsitatis rei deprehensi, pertinaci dissensione firmata, in hæresin schisma verterunt; tanquam Ecclesia Christi propter crimina Cæciliani, seu vera, seu (quod magis Judicibus apparuit) falsa, de toto terrarum orbe perierit, ubi futura promissa est, atque in Africa Donati parte remanserit, in aliis terrarum partibus quasi contagione communionis extincta. Audent etiam rebaptizare Catholicos, ubi se amplius hæreticos esse firmarunt; cum Catholica Ecclesia universæ placuerit, nec in ipsis hæreticis baptismum commune rescindere.*

IX. Donatistæ facti hæretici.

(k) Optat. lib. 2.

(l) August. contra ep. Parmen. l. 1. c. 1.

(m) Aug. de hæres. c. 69.

Subdit de eorum coryphæo Donato Episcopo Carthaginensi, qui de sanctissima Trinitate haud recte senserit, quod ex ejus scriptis elicit; id enim nec ignoravit S. Hieronymus, de quo sic scribit (n): *Extant ejus multa ad suam hæresin pertinentia, & de Spiritu sancto liber, Aria-*

X. Donatus factus Arianus.

(n) Hieron. de Scriptor. Eccl. in Donato

PAGIUS

tistis. Prosecutio Catholicorum, qua dicit pro se magis facere epistolam Constantini, quia non de Cæciliano aliquid judicatum est, sed furori suo ipsi

permitti sunt. Ubi Donatista petunt, ut Index de permessa sibi a Constantino arbitrii libertate pronuntiet.

(*) Aug. de heresi c. 69. Ariano dogmati congruens. Verum (inquit Augustinus a) in hunc, quem de Trinitate habuit, ejus errorem, Donatistarum multitudo intenta non fuit; nec facile in eis quisquam, qui hoc illum sensisse noverit, invenitur: & paulo post: Ad hanc heresin in Africa, & illi pertinent, qui appellantur Circumcelliones. At de his suo loco dicendum; de aliis rebus gestis a Donatistis, qui multis sæculis obstinatori in dies animo Dei Ecclesiam Catholicam infestarunt, singulis annis quibus contigerunt, agemus.

XI. Hoc eodem anno, iisdemque Consulibus, Constantinus Imp. de feriando die Dominico ejusmodi edidit sanctionem (b): Sicuti indignissimum videbatur, diem

(b) l. 3. c. de feriis. De feriacione diei Dominicæ. Solis venerationis suæ celebrem, alterationibus jurgiis, & noxiis partium contentionibus occupari; ita gratum ac jucundum est, eo die, quæ sunt maxime votiva, compleri. Atque ideo emancipandi atque manumittendi die festo cuncti licentiam habeant, & super his rebus actus non prohibeantur. PP. quinto Nonas Junii, Caralis, Crispo secundo, & Constant. secundo Coss. Ac rursus de eodem die (c): Omnes Judices, Urbanaque plebes, & cunctarum artium officia venerabili die Solis quiescant. Rursus tamen positi agrorum culturæ libere libenterque inserviant; quoniam frequenter evenit, ut non aptius alio die frumenta sulcis, aut vineæ scrobibus mandentur; ne occasione momenti pereat commoditas celesti provisione concessa. Dat. Non. Martii, Crispo secundo, & Constantino secundo Coss.

(c) l. 1. de fer. Cod. Theod. XII. Gentilibus etiam lex præscripta. Quod autem eundem diem non Ecclesiastico more Dominicum appellat, sed more Gentilium Solis, inde colligi potest, non Christianis solum, sed Gentilibus eandem legem ab ipso præscriptam, ob idque usum esse illis peculiari nomenclatura. Testatur enim Eusebius (d), eandem feriacionem diei Dominici fuisse quoque Gentilibus militibus imperatam; at non illum tantum diem; sed ut etiam in honore haberent eum qui Sabbatum præcedit, statuisse, idem auctor affirmat, atque in primis hæc ait (e): Idoneum vero precationi tempus salutarem diem Dominicum constituebat; quippe qui tum vere præcipuus est, tum haud dubie primus: ac paulo post: Satellites etiam fidei corporis custodes benevolentia erga Principem, & fide armati, Regem ipsum piorum morum præceptorem sequebantur; cum ipsi perinde salutarem, & Dominicum diem venerarentur, & preces ab Imperatore descriptas eodem die persolverent. Hoc idem ut facerent, omnibus persuasit beatus Princeps, quasi huc preces suas retulisset, ut sensim & pedetentim mortales omnes ad Dei cultum traduceret. Quapropter statuit, ut cuncti Romani Imperio

(d) Euseb. in vita Constant. l. 4. c. 19. (e) Euseb. ubi supra c. 18. parentes, diebus de Salvatoris nomine nuncupatis, ab omni opere feriarentur; ut etiam dies qui Sabbatum antecederent venerarentur, ob memoriam (ut mihi videtur) earum rerum, quæ iis diebus a communi omnium Salvatore fuerunt gestæ.

Cumque hunc salutarem diem, quem Lucis vel Solis diem appellamus, universum exercitum omni studio colere docuisset; iis qui divino instinctu fidem secuti erant, otium fecit, ut libere possent Ecclesiam Dei frequentare, quo sine ullo impedimento preces Deo persolverent. Sed aliis, qui nondum divinam gustarant doctrinam, alia quadam lege mandavit, ut Dominicis diebus in patentes suburbiorum campos exirent, atque ut ibi eadem precationis forma, dato ab uno aliquo signo, omnes simul ad Deum uterentur. Non enim oportere, agebat, hastis uti, & rerum suarum spem in armis aut corporum viribus ponere; sed universitatis Deum, rerum omnium bonarum, & ipsius victoriæ auctorem agnoscere; cui oportere, paucis in cælum manibus, & sublatis altissime ad Deum cælestem Regem mentis oculis, constitutas preces reddere; ut illum victoriæ largitorem, & conservatorem, custodem nobis, adiutoremque precibus imploremus. Formulam vero precandi ipse omnibus militibus præscripsit, mandavitque ut Romana lingua ita omnes precarentur.

Te solum Deum agnoscimus; te Regem profitemur; te adiutorem invocamus; per te victorias consecuti sumus; per te hostes superavimus; abs te & præsentem felicitatem consecutos fatemur, & futuram adepturos speramus; tui omnes supplices sumus. Abs te petimus, ut Constantinum Imperatorem nostrum una cum piis ejus liberis, quam diutissime nobis salvum, & victorem conserves: Ejusmodi fere sanciebat a militibus Solis die fieri, talesque ab eis voces in divinis precibus adhiberi: Hucusque Eusebius. Porro quod spectat ad ejus diei feriacionem, & cultum; in Ecclesia antiquissimum fuisse, dictum est primo Annalium tomo, ubi plura de die Dominico.

Quod autem ait Eusebius, ab eodem Imperatore statutum, ut diem, qui Sabbatum præcedit, populus veneraretur; de die Veneris, quam sextam feriam dicimus, ferianda, esse intelligendum, admonet Sozomenus, qui cuncta hæc paucis perstringens sic refert (f): Legem etiam tulit, ut tum die Dominico, quem Hebræi appellant primum diem hebdomadæ, vel Sabbati, Græci autem Solis nomine nuncupant, tum die Veneris omnes a judiciis dandis, & aliis obsequiis negotiis vacarent, precibusque, & obtestationibus Deum colerent. Diem autem Dominicum veneratus est, utpote in quo Christus resurrexerat a mortuis; diem vero Veneris, utpote

XIII. Deus verus ab omnibus rogandus.

XIV. Militibus precandi ritus præscriptus a Constantino.

XV.

(f) Sozom. l. c. 8. Feria sexta in honore habenda.

utpote in quo Cruci suffixus fuerit; nam sanctæ Cruci plurimum tribuit honoris, tum propter subsidia in bello contra hostes gerendo ex ejus virtute sibi allata, tum propter divinam sibi de ea oblatam visionem: Hæc de his Sozomenus; reliqua autem ad pium quoque ritum spectantia ab eodem statuta, inferius dicenda sunt.

XVI. Rursum hoc eodem anno iisdem Consulibus Crispo, & Constantino (licet mendose legatur, Constantino) adversus maleficos & incantatores Constantinus Imperator ad Bassum Præfectum Prætorio in hæc verba rescripsit (a):

(a) l. 4. C. de maleficis.

Eorum est scientia puniendæ, & severissimis merito legibus vindicandæ, qui magicis accincti artibus, aut contra salutem hominum moliri, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse deteguntur. Nullis vero criminationibus implicandæ sunt remedia humanis quæ sita corporibus, aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia; ne maturis vindemiis metuerentur imbres; aut ventis grandinisque lapidatione quaterentur, quibus non cuiusquam salus aut æstimatio læderetur, sed quorum proficerent ædus, ne divina munera, & labores hominum sternerentur. Dat. X. Kalend. Jul. Aquilejæ, Crispo, & Constantio * Coss. Habet autem ejusmodi subobscurum rescriptum in Codice Theodosiano hanc dilucidam antiquam interpretationem (b): Malefici, vel incantatores, vel immissores tempestatum, vel hi qui per invocationem dæmonum mentes hominum turbant, omni genere pænæ puniantur.

*Constantino.

(b) Pess. legem 3. de maleficis. Cod. Theod.

XVII. Quomodo Ecclesia bonis aucta. Insuper vero idem Augustus pro Christiana religione in libertatem vindicandæ, quæ hætenus Gentilium Imperatorum, pressa tyrannide fuerat, & servitute, ad Populum Romanum scribens, ejusmodi edidit sanctionem (c) ad ampliandas Ecclesiarum facultates accommodatam.

(c) l. 4. de Episc. & cler. C. Theod.

PAGIUS

IV. Constantinus in deterius non est prolapsus.

Ad num. XVIII. & seqq. Existimavit Baronius, Constantinum M. præsentis anno in deterius prolapsum esse, quod edictum pro Haruspicina emisserit. Sed cum nullus ex Antiquis hujus edicti occasione Constantinum reprehenderit, quod a Religione defecerit, aut ad avitam superstitionem redierit, jure merito Gothofredus in Commentario L. 1. Codicis Theod. De Paganis, & ex eo Morinus in Historia Gallica de liberata Ecclesia per Constantinum lib. 2. hujus Imperatoris defensionem suscepere. Constantinus itaque ea Lege licentiam tam Senatui, quam privatis facit Haruspices Romæ consulendi, ac nominatim de fulguris tactu; unde etiam Fulguratores Haruspices dicti, quorum scientia circa hæc tria versabatur, circa exta, fulgura, & omnia, teste Cicerone lib. 2. de Divinat. Hæc & ante biennium ferme quoque mens eadem Constantino fuit, ut liquet ex Lege 1. & 2. Codicis Theod. De maleficis. Verum quæ in illis omnibus Legibus constituuntur, non fuere

Habeat unusquisque licentiam sanctissimo Catholico venerabilique Concilio decedens honorum quod optavit relinquere; non sint casta iudicia. Nihil est quod magis hominibus debetur, quam ut supremæ voluntatis, postquam aliud iam velle non possunt, liber sit stylus, & licens, quod iterum non redit, arbitrium. PP. V. Non. Julii, Rom. Crispo II. & Constantino II. Cæs. Coss. Appellat Concilium, Ecclesiam; eo enim nomine antiquitus in rebus Ecclesiasticis ipsam Ecclesiam usurpari solitam, pluribus diximus in nostris Notis (d). Mirum dictu relaxata semel libertate Fidelium in relinquendis ultima voluntate suis bonis Catholice professionis Ecclesiis; adeo auctæ sunt illarum divitiæ, ut posteriores Imperatores, veriti ob eam causam Reipublicæ detrimentum, & paupertatem, conati sint iterum ejusmodi profusis largitionibus cohibere Fideles, sed hi quinam fuerint, & quando id acciderit, suo loco dicturi sumus; est enim de his justa querela S. Ambrosii agentis adversus Symmachum ad Valentinianum Augustum.

(d) Not. ad Rom. mar. die 23. jun. 6.

Sed quem hætenus tot tantaque adeo insignia pro Christiana religione hoc anno atque superioribus temporibus statuisse vidimus, tum ex scriptis hæc ab eo legibus, tum ex aliis citatis auctoribus; in fine tamen hujus ipsius anni (o dolendum facinus!) minus plane dignum, atque adeo abhorrens a Christiano Imperatore rescriptum dedisse ad Maximum Præfectum Urbis apparet, quo Aruspices consulendos esse decernit; extat illud in Codice Theodosiano his verbis conscriptum (e).

XVIII. Constantinus in deterius prolapsus.

Imperator Constantinus Augustus ad Maximum: erat hic Præfectus Urbis, ut ex Græcis Præfectorum Indicibus constat (f); sed rescriptum sic se habet:

(e) l. 1. de Pagan. C. Theod.

Si quid de Palatio nostro aut cæteris operibus publicis degustatum * fulgore * esse constiterit; retento more veteris ob-

XIX. (f) Apud Cuspin. de Consul. hoc anno. * devastatum. * fulgure.

Constantini Haruspicinam probantis, sed tantum in aliis hætenus permittentis, quod ei nempe tum abolendæ par nondum esset. Hoc enim aperte hæc Constantini verba in Lege 1. De maleficis ad Maximum Præfectum Urbis manifeste indicant: SUPERSTITIONI enim sua servire cupientes, poterunt publice ritum proprium exercere. Vides, superstitionem hanc a Constantino vocari, qui & dicta Lege 2. ad Populum ait: Quid vero id vobis EXISTIMATIS conducere, adite aras publicas atque delubra: & CONSUETUDINIS VESTRÆ celebrate SOLENNIA. Nec enim PROHIBEMUS PRÆTERITÆ USURPATIONIS officia libera luce tractari? Quæ Constantini fidem animumque ab omni superstitione aversum manifeste produunt.

Et sane quæ Constantinus mox hoc ipso anno Ecclesie bono fecit Lege 4. Codicis Theod. De Episcopis hanc suspicionem eluunt; quæ, inquam, constituit de testamenti facione passiva Ecclesiis tributa, & quidem edicto ad Populum Romanum

V. Constantinus Ecclesia favet.

CHRISTI
321.

SILVESTRI PAP.
8.

CONSTANTINI IMP.
16.

De Aruspici-
bus consulendis.

*servantia, quid portendat, ab Aruspici-
bus requiratur, & diligentissime scriptura
collecta, ad nostram scientiam referatur;
ceteris etiam usurpanda hujus consuetudinis
licentia tribuenda, dummodo sacrificiis
domesticis abstineant, quæ specialiter
prohibita sunt. Eam autem denunciationem
atque interpretationem, quæ de tactu
Amphitheatri scripta est, de qua ad
Heraclianum Tribunum, & Magistrum
Officiorum scripseras, ad nos scias esse
perlatam. Dat. XVI. Kal. Jan. Serdicæ
* Acc. VIII. Id. Mart. Crispo II. &
Constantino II. CC. Coss. Positi Consules
ad datam potius, quam ad acceptam
referendi sunt. Remansit ejusmodi rescriptum
posteris, Constantini perperam facti
notis expressum.*

* Sardicæ

XX.
(a) Zosim.
lib. 2.

Quid Zosimus de
Constantini religio-
ne.

Ex quo puto persuasum Zosimum (a) aperte testari, Constantinum usque ad hæc tempora Gentilitiam superstitionem esse sectatum, licet invitum, nempe ut Senatui morem gereret; sed reddamus hic verba ejus in ipsum obloquentis: *Posteaquam (inquit) universum Imperium ad unius Constantini potestatem rediisset; non jam amplius insitam a natura malitiam tegebat; sed indulgens animi libidini, omnia pro Imperio agebat. Et patritis adhuc sacris utebatur, non tam honoris causa, quam necessitatis; quo fiebat, ut & Ariolis (si qui essent experientes) fidem haberet; veluti qui vera ei de rebus omnibus feliciter gestis prædixissent. At ubi Romam venit, omnis arrogantia plenus, ab ipso lare sibi sumendum impetatis exordium putavit, &c.* pergit narrare de nece Crispo illata, de quo suo loco dicturi sumus.

XXI.
Calumnia
Zosimi re-
fellit.

At quam procul a scopo veritatis aberrat, dum sive rerum gestarum ignoracione, sive privati affectus amaritudine, quo Ethnicismo studens, in eum, ut avitæ superstitionis desertorem, omne malevolentia virus evomit, cum ait eum ad hæc tempora Gentilitiam superstitionem sectatum esse: innumeræ plane leges, & edi-
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

num emisso, unde opes potissimum in Ecclesiam confluerunt. Quod quidem edictum hoc anno III. Non. Jul. Rom. propositum, datum fuit post hanc Legem De Paganis. Hinc Constantino jam merito accepta feruntur bona Ecclesiarum, non tantum quæ ipse donavit, verumetiam quæ ut donare liceret, concessit: ut recte censet Sirmondus ad Aviti epist. XXIX. ubi Avitus Episcopus Viennensis ad Gundabaudum Regem Burgundiarum: *Quidquid habet Ecclesiola mea, imo omnes Ecclesia nostra, vestrum est, de substantia, quam vel servastis hactenus, vel donastis.* Præterea Constantinum ab anno CCCXIX. usque ad sequentem Sarmatico bello ferme illigatum, atque in Pannonia, Dacia, Mysia, vel etiam Aquileia consistentem, frequentibus non tantum Constitutionibus, sed etiam edictis ad Populum emissis Romæque propositis, mores Populi Romani in melius ad humanitatem omnem pietatemque fle-

ta singulis propemodum annis superius recitata, & quæ ab Eusebio atque cæteris Græcorum antiquorum historicis, aliisque probatæ antiquitatis monumentis sunt crebrius recensita, plane exploratissimam fidem sinceræ veritatis faciunt, Atque ut vel unum tantum hic revocem in memoriam, ipso ejus exordio susceptæ fidei, ante annos propemodum decem, cum interpellatus est Judex a Donatistis in causa Cæciliani, ad eos hæc verba respondit (b): *Petit a me in sæculo judicium, cum ego ipse Christi judicium expectem.* Sunt ne hæc verba Gentilium sacra peragentis, & idolorum cultum sectantis? Potuit ne pollui Gentilium sacrificiis, qui ab initio suæ conversionis ad Christum, signo Crucis, & Christi nomine præcipuum militiæ signum, Labarum dictum, ornatum gestabat? At quis ignorat ab eo tempore felicioribus atque amplioribus quoque progressibus eum Christianam religionem excoluisse, com & ex ea augustiora in dies (quod ipse fatetur in recitatis edictis) debellatis hostibus perceperit beneficia? Sed in his probandis non immoramur, quæ satis superque perspicua omnibus facta sunt ex eis quæ annis singulis usque in præsentem diem enarravimus. Potuit tamen Zosimo non ex rescripto tantum nuper recitato Constantinus minime Christianus videri, sed etiam quod nondum esset Christianæ religionis mysteriis initiatus, nempe sacro baptisate, quod suscepisse sciret post necem suis illatam, de quo suo loco dicemus.

At sicut omnino negarim, Constantinum (quod ait Zosimus) patritis sacris usque ad hæc tempora usum esse; ita confenserim, eum cum Senatu Populoque Romano atque provincialibus Gentilibus, ne sibi illos prorsus infensos redderet, magna adhibita circumspectione egisse, & sic Christum coluisse, ut deos colentes non fuerit averfatus; ac precibus potius, quam imperio usum esse, cum rogaret,

D non

tere conatum esse, docent variæ Constitutiones per illud quadriennium ab eo latae. Constantinus itaque, ut Gentilibus Religionis suæ exercitium per Imperii sui initia relinquere coactus fuit, antiquandis videlicet illis simul & semel longe tum impar; ita Haruspiciæ quoque conservandæ ac nominatim Romæ hac Lege potestatem adhuc fecit.

Ne autem hoc libertatis obtentu, veloque illicitis opera daretur, in suam videlicet, vel Reipublicæ perniciem, duabus rationibus suæ Reipublicæ salutis & securitati consultum ivit; quemadmodum ut magis artibus permissis, privatorum salutis prospexit Lex. 3. Cod. Theod. De maleficis. Primum enim tam hac Lege, quam Lege 1. & 2. De maleficis, publice tantum apud aras publicas & delubra, liberaque luce hæc tractari, seu Haruspices consuli, eosque respondere voluit ac non etiam intra domos seu limina privata.

Sc-

(b) Optat.
lib. 1.

XXII.
Constant.
ratio in
religione
suscipien-
da.

VI.
Quibus
conditioni-
bus Haru-
picina a
Constanti-
no permis-
sa.

non cogeret quemquam invitum fieri Christianum; sed & interdum ad conciliandos infensos sibi Christianæ religionis causa, illorum animos, aversam alias ab eorum superstitione mentem (ut vidimus fecisse superiori rescripto) de consulendis Aruspibus inflexisse. Ex quibus redarguitur pariter Zosimus in eo quod dicit, tamdiu eum usum esse patriis sacris, quamdiu universum Imperium sub dubia alea esset; quo plane obtento, ab illis postea desisse; cum appareat penitus contrarium, nimirum bello adhuc Liciniano flagrante, nihil ab eo gestum, quod superstitionem Gentilitiam redoleret; eundem vero Imperio libere potientem, atque secure absque adversario tyranno illud administrantem, ea, quæ diximus Christiano Imperatore indignissima de Aruspibus rescriptisse.

XXIII. Sed unde tam turpis rei gerendæ potuit occasio emanasse? id exquiramus. Meminisse debemus, ante proxime elapsum annum, Constantino quintum, & Licinio Juniore Consulibus, eundem Imperatorem iterum adversus Aruspices rescriptisse

(a) l. 1. 2. de malefic. Cod. Theod. (a), qui private in alienis domibus Aruspicinam exercerent, pœna incendii ipsos plectendos esse, & qui eos vocafent, proscriptio, & deportatione in insulam condemnandos; qua de re suspicio non levis videbatur Gentilibus Romanis illata, Constantinum paulatim ritus patrios antiquare in consilio habuisse; ac proinde (ut accidit) magnopere tumultuatos esse. Quam obortam suspensionem, ut aboleret Imperator, de consulendis Aruspibus, ea quæ dicta sunt rescriptit; quibus cum declaraverit, se id ipsum peragendi licentiam tribuere, dummodo a privatis sacris, & domesticis sacrificiis abstinerent; plane significavit, alioquo alio ab eo edicto rescripto, Aruspicinam quoque publicam fuisse vetitam; quod illorum animos mirum in modum exacerbasse, & ad res novas moliendas concitasse, videri poterat. Maximæ enim omnium æstimationis & auctoritatis Aruspicina Romæ erat, cum ipsa Urbe simul exorta, lege duodecim tabularum firmiter stabilita, & usu inviolabili qui-

PAGIUS Secundo, scripturam collectam, id est, responsa, denuntiationes, interpretationes Haruspicum de publicis fulgoribus consultorum ad suam scientiam, seu ad se referri voluit Constantinus, non quasi his quidquam delaturus, fidemque habiturus, quod male Zosimus lib. 2. pag. 685. scribit, verum ut hac ratione suæ ac Reipublicæ saluti consulere, videretque, numquid Haruspices hisce responsis suis in suum vel Reipublicæ detrimentum consultoribus responderent. Nam præterquam quod genus hoc hominum sperantibus fallax, potentibus infidum esse solet, peculiare causas eos vel suspectissimos habendi Constantinus habuisse videtur; nempe Gentilibus

busque sæculis summa observantia custodita, in lege enim duodecim tabularum hæc de Auguriis.

Interpretes Jovis Opt. Max. publici Augures signis, & auspiciis postea vidento; disciplinam tenent. Sacerdotes vineta, virgetaque, & salutem populi auguranto; quique agent rem duelli, quique populare auspicium, præmonent; ollique obtemperanto: Divorumque iras provident, iisque parento, calique fulgura regionibus ratis temperanto. Urbemque, & agros, & templa liberata, & effata habent. Quæque Augur injusta, nefasta, vitiosa, dirave dixerit*, irrita infectaque sunt, quique non paruerit, capitale esto. Fœderum, pacis belli, induciarum oratores, Faciales, Judices sunt. Bella, disceptatio, prodigia, portenta ad Hetruscos, & Aruspices, si Senatus jusserit, deferunt; Hetrurique principes disciplinam docent. Quibus divis creverint, procurant; iidemque fulgura, atque obstinata* pianto.

Hæc lex vetus de Aruspibus a Cicerone in libro secundo de Legibus recitatur, qui de iis agens, sic ait: Maximum autem, & præstantissimum in Republica est jus Augurum, cum est auctoritati conjunctum. Neque vero hoc, quia sum ipse Augur, ita sentio; sed quia sic existimare nos, est necesse. Quid enim majus est, si de jure quarimus, quam posse e summis imperiis, & summis potestatibus comitia tollere, & concilia, vel instituta dimittere, vel habita rescindere? Quid gravius, quam rem susceptam dirimi, si unus Augur aliter dixerit? Quid magnificentius, quam posse discernere, ut magistratu se abdicent Consules? Quid religiosius, quam cum populo, cum plebe agendi jus aut dare, aut non dare? Quid legem, si non jure rogata est, tollere? &c. Vides igitur quanti ponderis apud Romanos Aruspicina esset; ut non mireris, si ejus causa conservandæ potuit tumultuatus esse Senatus ac populus; quorum placandorum erga ea Constantinus ingratiam ipsorum voluit rescriptisse.

Sed hæc quidem cum in homine qui Christi militiæ nomen dedisset, & in ca-

techu-

ob profectum Religionis Christianæ ubique indolentibus & ingemiscensibus. Constantinus igitur non quasi Haruspicinam ipse probaret, fidemque ei accommodaret, sed probandæ ipsorum fidei ad suam scientiam Haruspicum responsa referri voluit. Denique ipsemet postea fidentior Haruspicinam penitus sustulit, ut testantur Zosimus citatus pag. 686. Eusebius in Vita Constantini lib. 2. cap. 4. & Sezomenus lib. I. cap. 8. Quæ omnia in defensionem Constantini a Gothofredo laudato in medium adducta.

Hoc anno celebrata duo Concilia Alexandrina adversus Arium errorem spargere incipientem, ut anno CCCXV. ostendimus.

XXIV. Aruspicina quanti pretii apud Romanos.

* defixerit

* obscina

XXV. Jus Augurum.

XXVI.

VII.

Concilia adversus Arium.

CHRISTI
321.

SILVESTRI PAP.
8.

CONSTANTINI IMP.
16.

Divina ultio in Constantinum. techumenorum ordinibus militaret, minime recta, vel pia probentur; quæ post peccatum ultio divina secuta est, eum gravissime deliquisse, perspicue declaravit: siquidem quod hætenus ejus Imperium omni ex parte cum amplissimum, tum etiam florentissimum extitisset, oborto ex insperato bello domestico, est plane redditum infelicissimum; cum præter alios complures nobilissimos in Palatio militantes cæde sæve multatos, parricidales quoque manus inferre compulsus sit in filium amantissimum primum natu, at-

quæ Cæsarem primo creatum, ipsum, inquam, Crispum delicias Orbis, pace belloque spectatum, & victoriis exornatum, necnon in Faustam Augustam carissimam conjugem, de quibus suo loco dicturi sumus. At plane apparuit in primo Christiano Imperatore, quam vana, quam fallax, ac prorsus mendax regnandi ratio illa sit, quæ religionis offensa, contempto numine; a quibusvis, & quovis modo quæritur comparari. Sed de his modo satis.

JESU CHRISTI
ANNUS
322.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
9.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
17.

I. Anicii consulatus & religio.

Christi annus trecentessimus vigesimus-secundus notatur in Consularibus Fastis Petronio Probiano, & Anicio Julia-
PETRONIO PROBIANO ET ANICIO JULIANO COSS. PRID. KALENDAS APRILES COLONI ET COLONIÆ ÆLIÆ HADRIANÆ, &c.

Hos autem Consules ambos, vel alterum saltem, nempe Anicium Julianum, Christianum fuisse existimo; siquidem cum Prudentius Romanum Senatum conversum jam ad Christum recenset, de Anicio illud habet (b.);

(b) Prudentius adversus Symmachum lib. 2.

Fertur enim ante alios generosus Anicius Urbis Illustrasse caput; sic se Roma inclytæ jactat.

Sed de Aniciorum familia martyribus illustrata, ac sæpe Consularibus fascibus atque Imperatoria dignitate clarissima reddita, hisque omnibus aucta ob Christianam religionem susceptam, diximus in Ann. Eccl. Tom. IV.

no Consulibus. Extat vetus horum Consulium monumentum his verbis (a):

(a) Habetur excusum formis Plant. pag. 69. num. 13.

PETRONIO PROBIANO ET ANICIO JULIANO COSS. PRID. KALENDAS APRILES COLONI ET COLONIÆ ÆLIÆ HADRIANÆ, &c.

nostris (c) Notis. Petroniam quoque familiam, cujus germen erat alter Consulium hujus anni, ex Christiana religione summam esse claritudinem consecutam; cum agemus inferius de Petronio Probo longo tempore Prætorii Præfectura potito, atque aliis ejusdem familiæ viris insignibus, aperte constabit.

(c) Not. ad Rom. Mart. die 31. Maji.

Iisdem Consulibus, datum Constantini rescriptum ad Menandrum extat, pro sublevandis pauperibus fame pereuntibus; quod est hujusmodi (d):

Provinciales egestate victus atque alimonie inopia laborantes, liberos suos vendere, & oppignorare cognovimus. Quisquis

II. Constantini erga pauperes munificentia.

(d) l. 2. de alim. Cod. Theod.

D 2

quis

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5815.

SÆC. IV. Anno Urbis 1075. Olymp. 275. an. 2. A. C. 322.

JESU CHRISTI 322.

SILVESTRI PAPÆ 9.

CONSTANTINI 17. LICINII 16.

I. Consules.

[1] AD num. I. & seqq. Coss. Petronius Probianus, & Anicius Julianus, ex Inscriptione a Baronio relata.

II. Quindecennalia Imperii Augusti tam Constantini Magni, quam Licinii Augusti hoc vel præ-

cedenti anno acta, quemadmodum & Quinquennialia Licinii Cæsaris, cujus Nummum Cangius tabula 7. Constantinopolis Christiana recitat, in postica inscriptum: VIRTUS EXERCIT. in labaro, VOT. XX. qui Nummus vel in ejus Quinquennialibus, vel ejus Imperii Cæsarei initio cufus, cum Decennialia non celebravit.

Quinquennialia Licinii junioris.

Crispus Cæsar cum Helena avia sua a patre Constantino e Pannonia digressus Romam venit. Quare propter hunc Crispi & Helenæ paratum, vel apparatus, ut legendum censet Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani, indulgentiam criminum Constantinus dedit, sicut liquet ex Lege 1. ejusdem Codicis De indulgentia criminum, quam pluribus Gothofredus explicat.

III. Crispus Cæsar Romam venit.

Baron. n. 111.

NOTÆ [1] Coss. Petronius Probianus, & Anicius Julianus. Gruterus pag. CCCLXIV. 2.

PETRONIO. PROBIANO. ET. ANICIO. JULIANO. COSS. PRID. KALENDAS. APRILES.

Utriusque prænomen latet. Vulgares Fasti: Probianus, & Juliano.

quis igitur hujusmodi reperietur, qui nulla rei familiaris substantia fultus est, quique liberos suos agre ac difficile sustentet; per Fiscum nostrum, antequam fiat calamitati obnoxius, adjuvetur; ita ut Proconsules, Præsidesque, & Rationales per universam Africam habeant potestatem; & universis, quos adverterint in egestate miserabili constitutos, stipem necessariam largiantur; atque ex horreis substantiam protinus tribuant competentem. Abhorret enim a nostris moribus, ut quemquam fame confici, vel ad indignum facinus prorumpere concedamus. Dat. prid. Non. Jul. Romæ, Probiano & Juliano Coss. Ex his plane perspicue vides, lector patientes Zosimi calumnias in Constantinum, dum (quod superius quoque sæpe attigimus) ait (a), eundem Imperatorem in exactione tributorum adeo tenacem, ut passus sit ob solutionem eorum, parentes filios distraxisse, atque filias prostituisse. Quonam modo hæc tam fordida atque sæva tali adscribuntur Imperatori in tributis exigendis, qui ut egentibus provincialibus subveniret, ne quid hujusmodi perpetrare cogentur, Proconsulibus ac Præsilibus præcepit ex horreis publicis alimenta illis suppeditari? Hæc & alia superius certis testimoniis consignata velim attendisse ejus patronum, qui tantopere pro defendendo impio, & mendacissimo homine laboravit. Hoc ipso item anno idem Constantinus indulgentiam impartitus est reis ob partum Crispi, & Helenæ, dum ad Maximum PP. * in hæc verba rescripsit:

(a) Zosim. lib. 2.

III.
* P. V.

Propter (b) Crispi, & Helenæ partum omnibus indulgemus, præter veneficos, homicidas, & adulteros. Acc. III. Kalendas Novembris Romæ, Probiano * & Juliano Coss. Subobscurus videtur sensus, qui bifariam accipi possit; ac prior quidem ille germanus magis apparet, nempe Crispum, & Helenam, licet diverso partu & diversis matribus natos, tamen uno eodemque recurrente die editos esse; atque ita unum eundemque etiam amborum diem natalitium celebrari; vel dicas Crispum, & Helenam filios Constantini fuisse gemellos, eademque die uno partu editos esse, unum eundemque amborum diem natalitium celebratum; qua ratione erroris arguendi essent, qui Helenam filiam Constantini, quam postea Julianus Imperator accepit conjugem, existimarunt fuisse filiam Faustæ posterioris conjugis Constantini; nam Minervinæ, ex qua etiam natus est Crispus, eam fuisse filiam, dicere opus esset. Posterior vero ille sensus est, ut dies ille natalis celebris indicatur, quo ex Crispo Helena peperit filium: sed plane latuerunt hæc omnes historicos, qui nec si Crispus aliquando uxorem habuerit, umquam sciverunt. Ex quibus sane tres Helenæ ponendæ essent, Senior, & Mater Constantini Magni, eademque Augusta, alia Crispi uxor, & tertia ejusdem Constantini filia, quæ virgo nupta est Juliano Apostatæ, ut auctor est Marcellinus (c). Porro tum hujus, tum sequentis anni res gestæ scriptorum inopia obscuræ admodum relictæ sunt.

(b) l. 1. de ind. cri. C. Theod.

* Probiano

Lex indulgentiæ.

Tres Helenæ.

(c) Ammian. Marcellin. l. 15.

JESU CHRISTI
ANNUS
323.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
10.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
18.

I. Annus qui sequitur Christi trecentessimus vigesimustertius, Consulatu Severi atque Ruffini in Fastis adscriptus ha-

betur; quo Imperator Constantinus pro Christianis alicubi vexatis, scribens ad Elpidium ejusmodi edidit sanctionem (d):

I. Consules. (d) l. 5. de Episc. C. Theod.

PAGIUS SÆC. IV. Olymp. 275. an. 3. secundum Baronium. Olymp. 275. Anno Ur. bis 1076. A. C. 323.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5816.
© 24. F. D 1. P. 7. April. Indiæ. 11.
JESU CHRISTI 323.
SILVESTRI PAPÆ 10.
CONSTANTINI 18. LICINII 17.

[1] AD num. I. & seq. Coss. Severus & Rufinus. Anno CCCXXV. Acilius Severus

Præfectus Urbi fuit, ex libello de Præfectis Urbis, qui ideo videtur hoc anno Consulatum gessisse.

Nullam verosimilitudinem præ se fert sententia Baronii existimantis, Gentiles hoc tempore elatos in Christianos insolentier egisse, atque invitos ad Lustrorum sacrificia pertrahere stituisse, occasione sanctionis Constantinianæ anno præcedenti datæ, Legis, inquam, Codicis Theodosiani 1. De Paganis qua Constantinus Romæ Haruspicum consulendorum facultatem fecit.

II. Christiani ad lustrorum sacrificia non compellendi.

NOTÆ

[1] Coss. Severus & Rufinus. Gruterus pag. CCIX. 2. VVLCEIANÆ. CIVITATIS ACILIO. SEVERO. ET. VETTIO. RUFINO CONS.

Addenda ergo his nomina Acilii, & Vetti; prænomina adhuc in tenebris obvolvuntur. Vulgares Fasti: Severo, & Rufino; præter Paschalem laterculum, in quo, Severo, & Rufe.

Christiani denuo vexati, denuo tuti redduntur.

Quoniam comperimus quosdam Ecclesiasticos, & ceteros Catholicae sectae servientes, a diversarum religionum hominibus ad Justorum sacrificia celebranda compelli; hac sanctione sancimus: Si quis ad ritum alienae superstitionis cogendus esse crediderit eos qui sanctissima legi serviunt; si conditio patiatur, publice fustibus verberetur; si vero honoris ratio talem ab eo repellat injuriam, condemnationem sustineat damni gravissimi, quod rebus publicis vindicabitur. Dat. VIII. Kal. Jun. Sirmii, Severo, & Ruffino Coss. Sed unde, quæso, post tot pro Christianis edita, tot leges, denuo oportuit nova iterum edita sanctione Christianos reddi securos, ne (quod tempore urgentis persecutionis accidere solebat) cogerentur ad sacra Gentilium peragenda? En quam egregie respondent hæc his, quæ dicta sunt anno trecentesimo vigesimoprimo, quo illud de Aruspibus consulendis ad Maximum Constantinus rescripsit. Siquidem hac in re illud affirmare compellimur; nimirum cum visus esset Constantinus ipse publico rescripto consulens Au-

PAGIUS

cerat. Perperam enim omnino id inde colligitur, quasi scilicet visus fuerit Constantinus rescripto illo ad avitam superstitionem rediisse. Neque enim Lex illa est Constantini Haruspicinam probantis, sed eam tantum Romæ Gentilibus tum adhuc indulgentis. Ita hoc anno Constantinus Legem §. Codicis Theodosiani De Episcopis emisit, qua iisdem Lustrorum sacrificia concessit; ad quæ celebranda, ritumque Gentilitiæ Religionis servandum, cum Ecclesiasticos & Fideles compellerent, ea Lege id vetuit Constantinus sub gravissima fustuarii supplicii poena, vel gravissima multa. Hanc Legem egregie illustrat Gothofredus in suo Commentario. Observat enim, Gentiles, ubi potiores loco se crederent, in Christianos audere solitos; veluti ad templorum, solenniumque templorum curam subeundam, de quo est Theodosii Magni Lex Codicis Theodosiani 112. De Decurionibus. Idem ad convivia & specula Gentilitia celebranda, de quo sunt Canones Africani. Ex quo patet, jam Christianos ultro ab hujusmodi ritus Gentilitii participatu abhorruisse, quos Gentiles huc compellere vel adigere niterentur, ut vel ita confectaneos sibi redderent. Quare, etsi res Christiana in dies magis invalesceret, proque ea propaganda multa jam Constantinus molitus fuisset, sanxisset que, nondum tamen Gentilitii ritus omnes, nondum sacrificia prohibita erant; quod posterius factum. Sed & Senatorum Magistratumque quamplurimi, ut & Curia civitatum Corporatique ferme tum Gentiles adhuc erant. Unde veniebat, ut alicubi prævalentes, vim hanc Christianis adhiberent; de quo querelæ ad Constantinum perlata: cui ideo intercedere, hac Lege §. De Episcopis visum.

III. Propter bellum Gothicum & Licinianum sacrificia Lustrorum celebrata.

Sacrificia Lustrorum, de quibus in ea Lege, videntur propter ingruentem hostem celebrata. Hic enim annus duobus rebus insignis fuit: nam Gothi per neglectos limites erupere, vastataque Thracia & Mœsia prædas egere, quos Constantinus Magnus repressit. Et præterea exortum est bellum Licinianum, ut anno CCCXVIII. ex-

gures, a Christiana religione deservisse, & ad relictam avitam superstitionem rediisse; Gentiles elatos in Christianos insolenter egisse, atque invitos pertrahere studuisse ad ejusmodi sacrificia lustrum, quæ, cum Urbs ob præcedens prodigium aliquod ex responsis Augurum lustranda esset, aut exercitus, peragi solita erant. At tunc quidni responderint ex more Augures, Christianos ad lustrum sacrificia compellendos?

Cum igitur ex his appareat, aliqua vexatione a Gentilibus exagitationes esse Christianos, ut oportuerit eam Imperatoris auctoritate restringi, quis est, qui juste mirari possit his temporibus Silvestri Papæ latebras ad montem Soractem Urbi proximum contigisse? Equidem si alicubi excitatae tunc sunt adversus Christianos turbæ Gentilium; Romæ, ubi præsertim vigeat jus Augurum, e quorum officina hæc omnia manare videbantur, id vehementius acutatum, ubi & majori odio in Christianos flagrabant Gentiles pro diis patriis pugnacius altercantes, credi potest; ibique in ipsum totius Christianæ

Re-

plicavimus. Quare videntur Romani Lustrorum sacrificia celebrasse pro hostium illorum strage, & pro Imperii Romani securitate, ac Constantini salute & victoria. Cumque Gentiles tum temporis Christianos ad nefandos Gentilitiæ superstitionis ritus, execrandasque hostiarum immolationes compellere non possent; ad Lustrorum sacrificia eos jure cogi posse putarunt. Quæ conjectura est Gothofredi citati, apud quem hæc de re plura.

Existimavit Baronius, vehementiorem aliquam, licet non diuturnam persecutionem in Christianos hoc anno excitatam fuisse, etsi tot Legum promulgatione post victum Maxentium satis muniti essent. Verum quando nec unus quidem Martyr nominatur tunc Romæ passus, nec alterius Romani Pontificis invenitur exemplum, qui sævientibus Tyrannis Urbem dimiserit, non videtur verosimile, periculum tantum fuisse, ut compulerit Silvestrum Pontificem Romanum ad quærendas latebras in monte Soracte XVIII. P. M. ab urbe Roma. Lepra etiam, quæ Constantinum coegerit Pontificem revocare in Urbem, sanitatis per Baptismum ab eo accipiendæ causa, fictitia. Ipsemet enim Baronius fatetur, Acta S. Silvestri Papæ, ut quidem nunc habentur, depravata in nonnullis esse, imo absurdissimis facta figmentis, antiqua tamen, & quæ Gelasius Papa annis post Constantini Magni obitum dumtaxat CLVIII. a multis in urbe Romana Catholicis legi testatur, quod pro antiquo usu multa imitentur Ecclesia. Non tamen ex hinc recte deducitur, ea Acta Gelasii ætate iisdem, quibus nunc vitiis, non laborasse. Nam etiam Scripta de Inventione Sanctæ Crucis immediate post Acta Silvestri nominata a Gelasio, ut quæ nonnulli Catholici tunc legebant, non minus tunc fabulosa erant, ut patet ex auctiori Chronico Pontificum Romanorum paulo post Gelasii Pontificatum collecto.

Qui Actis S. Silvestri credidisse videtur Gregorius Turonensis, alique post illum, similiter scriptis de Inventione Crucis crediderunt: nec quicquam

II. Silvestri Papæ latebræ.

IV. Persecutio adversus Christianos composita.

Baron. n. II.

V. Acta S. Silvestri supposita.

CHRISTI
323.SILVESTRI PAP.
10.CONSTANTINI IMP.
18.

religionis Antistitem, tamquam in adversariae partis antesignanum, retentum diu, ac metu compressum furorem magno impetu erupisse, quis poterit dubitare? quorum impetuoso aggressui ad tempus esse cedendum, Silvester consutius fuerit arbitratus. Æstimata fuit ab aliquibus brevis hæc persecutio esse per Constantinum illata, cujus de captandis auguriis, & Aruspiceibus consulendis edictum fuerat promulgatum, quasi illis inhærens, a concepta Christiana fide desciverit; verum edita hoc anno, quam recitavimus, sententia, a quorum partibus staret, voluit omnibus innotescere. Silvester igitur, quod Imperator procul esset ab Urbe (Sirmii enim ea scripserat pro Christianis) ad ejus adventum in Urbem reditum distulit, in Soracte commorans. Quid autem post hæc contigerit inter ipsum & Constantinum, cum in Urbem reversus est, dicemus anno sequenti.

III. Hoc eodem anno decimo octavo Imperii Constantini, apud Eusebii Chronicon ponitur Licinius, olim Imperator, sed in privatam vitam redactus, jussus occidi Thessalonice ab eodem Constantino contra jus sacramenti; licet Victor, & So-

crates (quod dictum est) id factum tradant a Constantino haud longe post eum superatum, cum privatam illi vitam præscripsit; sed quæ anno sequenti secuta est mors Licinii Junioris per eundem Constantinum illata, & leges ab eo promulgatæ contra ea, quæ a Licinio olim Imperatore statuta essent, in hunc usque annum obitum Licinii dilatatum esse persuadere forte possunt. Cum enim Constantiæ sororis Constantini, ejus vero uxoris intuitu esset permissus cum quiete privatam vitam agere, juramenti securitate munitus; quod sollicitaret occulte barbaros adversus Romanum Imperium, ab eo est jussus necari; magnam sane putandum est causam intercessisse, ut nulla habita jusjurandi præstiti ratione, contemptisque Constantiæ sororis Augustæ ejusdemque Licinii conjugis pro viro precibus exhiberi solitis, Constantinus in eum lege agendum esse præceperit; nisi potius de Licinii obitu magis vera censenda est recitata superius historia Joannis Nicomediensis, qui eum morbo absumptum affirmat. Sed de his superius pluribus actum est. Jam ad anni sequentis res gestas progrediamur.

JESU CHRISTI
ANNUS
324.SILVESTRI PAP.
ANNUS
11.CONSTANTINI IMP.
ANNUS
19.

I. De tempore necis Crispi & Faustæ.

SEquitur annus Domini trecentessimus vigesimusquartus, quo creati sunt tertio simul Consules Crispus, & Constantinus Cæsares, idemque infelicissimus ha-

bitus, sanguine duorum Cæsarium, & aliorum optimorum virorum cruentatus, & nece Faustæ Augustæ infaustus redditus. Hæc autem, ut primum, ex more, tes-

PAGIUS quicquam potest excogitari verosimilis rationis pro unis, quod non etiam possit aptari aliis eodem jure; sic ut eatenus nihilo plus credi unis, quam alteris possit, contra evidentem Auctorum antiquiorum & in ipsis rebus proprius versatorum consensum. Nec refert, quod Recentiores Græci seculo Ecclesiæ nono aut decimo siverint se in sententiam Occidentalium adduci, tunc passim credentium Baptismi Constantiniani Romæ facti monumentum esse Baptistrium Constantinianæ Basilicæ S. Salvatoris, palatioque nominis ejusdem conjunctum. Facile enim fuit occasione nominis vulgo usurpati invalescere opinionem, quasi fuerit baptizatus Constantinus in porphyretico labro, quod ibi extat, quod tamen nec ipse quidem Baronius credit. Hæc Papebrocius tomo V. mensis Maii, ubi de S. Constantino Magno agit.

VI. Hoc anno Constantius Constantini Magni filius Cæsar nuncupatus est, ut ostendo anno CCCXXV. num. XLIX.

VI. Constantius fit Cæsar.

ANNO PERIODI GRÆCO - ROMANÆ 5817.

☉ 25. ED. ♃. 2. P. 27. Mart. Indiæ. 12.

JESU CHRISTI 324.

SILVESTRI PAPÆ 11.

CONSTANTINI 19.

[1] A Num. I. ad CXVIII. Coss. Crispus Cæsar III. & Constantinus Cæsar III. Sumtus hic ab utroque Consulatus juxta secundam Consulatum Cæsareorum regulam, ob eorum nempe Decennalia, quæ tamen anno tantum sequenti, qui quintus eorum Imperii Cæsareierat, celebrata sunt, ut ostendunt Nummi duo a Wilthemio in Nummis Consularibus Constantini ac filiorum producti. In priori legitur: IUL CRISPUS NOB. C. In postica circum lauream: CAESARUM NOSTRORUM, in laurea, VOT. X. In altero: CONSTANTINUS JUN. NOB. CA. In postica, CAESARUM NOSTRORUM: infra utramque posticam, STR. id

SÆC. IV.
Anno Urbis 1077.
Olymp.
275. an.
4.
A.C. 324.

I.
Consules.

NOTÆ [1] C Off. Crispus Cæsar III. & Constantinus Cæsar III. Gruterus pag. CCCLXII. 1. & Tomasin. de tess. hospital. cap. III.

DD. NN. CRISPO. ET. CONSTANTINO
JUNIORE. NOBILISSIMIS. CAES. COSS. IIII.
K A L. S E P.

Alme-

tesseræ temporum admoveamus, recitan-
da antea sunt, quæ apud Eusebii Chro-
nicon in fine sic leguntur: *Crispus filius
Constantini, & Licinius Junior Constan-
tiæ Constantini sororis, & Licini Supe-
rioris filius, crudelissime interficiuntur,
anno Imperii sui nono*. Ex quo nimirum
creati sunt Cæsares; quorum Decennalia
anno sequenti, si vixissent, fuissent ce-
lebranda; nam si (ut dictum est suo lo-
co superius) tunc eorundem celebrata
sunt Quinquennalia, quando Constanti-
nus decimumquintum annum agebat in
Imperio, hic plane annus perspicue de-
monstratur esse eorundem Cæsarem non-
us, quo dicuntur esse necati, sed per-
peram in eodem Chronico positus sub e-
iusdem Imperatoris Constantini anno vi-
gesimo; hæc quo ad rationem temporis
rata sunt.

II.

Quod autem ad res gestas hoc anno
pertinet; unde tantum prodigium, &
quæ tanta præcesserit causa, ut humani-
tas maxime pii Principis in immanitatem
plane tyrannicam sit ex improvise con-
versa, Orosius (a) antiquus historicus la-
tere significat, dum ait; *Sed inter hæc
latent causæ, cur vindicem gladium, &
destinatam in impios punitorem Constans-
tinus Imperator etiam in proprios egit af-
fectus. Nam Crispum filium suum, & Li-
cinium sororis filium interfecit*: Hæc ipse.
Accidit quidem, ut (quod ex iis
omnibus, quæ superius dicta sunt, explo-
ratum cunctis esse potest) dum Constanti-
nus a suscepta semel Christiana pietate
numquam deflexit, ei omnia ex senten-
tia evenirent, ita ut nullum umquam fue-
rit felicius cujusquam Imperium; cui ad-
eo divina opitulata est gratia, ut duos
immanissimos, eosdemque fortissimos ty-
rannos abstulerit, alterum Occidentale,
Orientale alterum possidentem Imperium,
simulque barbaros, quotquot insurrexe-
runt in ipsum Romanum Imperium, per-
domuerit, atque denum (ut uno verbo
dicam) cuncta ei prospera atque felicia
& ex animi sententia contigerint: cum
vero sui ipsius, nescio qua incuria, pror-
sus oblitus, Augurum responsa captare
cœpisset; ac perinde atque non esset

(a) Oros. l.
7. c. 28.
in fin.

Constanti-
ni malo-
rum om-
nium
causa.

Deus in Israel (quod est in divinis Scri-
pturis (b)) misisset ad consulendum Be-
elzebub deum Accaron; atque velut Saul
(c venia ejus id dictum sit) cum abstu-
lisset magos, & ariolos de terra, & in-
terfecisset eos qui pythones haberent in
ventre, post modicum temporis spatium
pythionissam ipse consulens, Dei vindi-
ctam in se concitavit, ita & Constanti-
nus cum adversus Aruspices atque ma-
gos, quas recitavimus leges tulisset, i-
dem ipse de iisdem Aruspicibus consulen-
dis ad Præfectum Urbis scripserit; Dei
patrocinium a se, quo sustentabatur, a-
verterit, & ejus indignationem adeo a-
cerbam promeruerit, una cum Imperio
funditus periturus, nisi cito Christianæ
religionis remedio facinus expiasset.

(b) 4. Reg.
I.
(c) 1. Reg.
28.

At quomodo hæc gesta sint, dicendum
est; & a Licinio Juniore tragœdiam au-
spicabimur. Cur autem hic Constantini
Magni sororis Constantiæ filius, auctus
(ut vidimus) ab eo Consulari dignitate
(nam in suo quinto Consulatu adscivit
eum sibi collegam) cur, inquam, hic
ab eodem Constantino sit jussus occidi,
causam nemo prodit. Sed si verum est
quod habet Eusebii Chronicon, ipsum
Licinium patrem inter privatos vitam a-
gentem, anno præterito, nempe deci-
moctavo Constantini, ab eodem jussum
esse necari, quod adversus ipsum aliquid
diceretur machinatus esse cum barbaris,
ejusdem criminis complicem fuisse, vel
saltem suspectum habitum esse Licinium
Juniorem par est existimare. Unde & il-
lud accidit, ut quod hætenus Licinii Se-
nioris nomen amore sororis Constantiæ,
& Licinii Junioris in antiquis legum mo-
numentis fuerit conservatum, hoc ipso
anno cuncta ab eo decreta sint jussa de-
leri. Sic enim de his hoc anno idem Con-
stantinus rescripsit ad Constantinum Præ-
fectum Prætorio (d):

III.
Licinii ju-
nioris ne-
cis occasio.

*Remotis Licinii tyranni constitutioni-
bus, & legibus; omnes sciant veteris ju-
ris, & statutorum nostrorum observari
debere sanctionem. PP. XVII. Kal. Jun.
Crispo III. & Constantino III. Cæs. Coss.*
Sequenti vero anno sanioris mentis effe-
ctus, sic temperavit edictum, ut si quæ ab
eo

(d) l. r. de
infirm. his
quæ sub ty-
ran. Cod.
Theod.

IV.
Rescripta
contra Li-
cinius ty-
rannidem.

PAGIUS

id est, *Signata moneta Treviris*. In utroque
Nummo spectantur hi Principes absque cultu
Consulari, argumento evidenti, eos Decennalia
nonnisi anno sequenti, quo Consules non pro-
cessere, exhibuisse. Wilthemius ibidem refert
aliud *Crispi* Numisma, in cujus antica habe-
tur: *CRISPUS NOB CAES*. In postica: *D.
N. CONSTANTINI MAX. AUG.* circa

lauream; in laurea: *VOT. XX.* infra, *ST.*
id est, *signata Treviris*. Ubi clare inscribun-
tur *Vota Vicennalia Domini nostri Constantini Ma-
ximi Augusti*. Addit Wilthemius penes se esse
ejusdem formæ ac figuræ Numisma Constanti-
ni junioris nobilis Cæsaris, cui inscripta pari-
ter *Vota Vicennalia Domini nostri Constantini Ma-
ximi Augusti*, utroque Cæsare sine ornamentis
Con-

NOTÆ

Almelovenius III. scribendum monet; at quid, ut ait Relandus, si III. ad IV. *Kal. Septemb.*
referatur, ut probabile est; atque adeo hic consulatus ad A. D. 321. sit amandandus? Vulgares
Facti: *Crispo III. & Constantino III.* In nonnullis corrupte *Constantio* pro *Constantino* legitur.
Sozomenus lib. 1. cap. 1. *Crispi, & Constantini Cæsarem consulatu tertio.*

eo legitime statuta fuissent, evertenda non essent, sic rescribens ad universos Provinciales (a):

(a) l. 2.
Cod. C.

Tyranni, & Judicum ejus Gestis infirmatis, nemo per calumniam, vel id quod ipse sponte fecit evertere, nec quod legitime gestum est * . dat. prid. Id. Febr. Paulino & Juliano Coss. Rursum vero post sequentem annum hæc edixit (b):

(b) l. 1. 3.
cod. Cod.

Quæ tyrannus contra jus rescripsit, non valere præcipimus, legitimis ejus rescriptis minime impugnandis. Dat. VIII. Id. Julii Rom. Constantino A. VII. & Constantio Cæs. Coss.

V.
Crispi & Faustæ necis causa.

Quod autem ad Crispi, & Faustæ necem spectat; parum quidem fidelis historici numeros expleffe Eusebius visus est, hæc prætermittens in Vita Constantini quam scripsit, imitatus in multis in ea potius Xenophontem; qui (ut de eo testatur Cicero (c)) Vitam Cyri non tam ad historiæ fidem conscripsit, quam ad effigiem justî Principis exhibendam; nam nonnisi felicia Constantini egregiaque facta, dicta, vel scripta prosecutus est; cum legis divinæ præscripto certum sit, non esse hominem qui non peccet (d), & si exemplo quoque agendum sit, David, quem Regem sanctissimum prædicamus, Deoque carissimum hominem, non levibus fuit fordibus peccatorum aspersus; quod non veriti sunt suis scriptis memoriæ commendare, qui divino afflati Spiritu res ab eo gestas sincere atque fideliter sunt prosecuti: cum tamen alias ipse idem Eusebius optimi-historici functus officio, hujus facinorum meminisse in Chronico non prætermiserit; ut plane ex his perspicue demonstratur, quanti momenti sit, historicum liberos affectus habere; nam in Constantini Vita, quam tempore Constantii, Constantini filii, Ariani hominis, scripsit, in eo tantum argumento apparet esse versatus, ut in gratiam Principis ea solum attigerit Constantini; quæ laudabilia, & imitanda omnibus Principibus viderentur; atque adeo ex hoc intelligatur, ejusdem Constantini encomium ea ex parte texuisse potius, quam rerum cunctarum ab eo gestarum historiam.

VI.
Eusebius jure damnatur.

Sed quod deterius est, hac etiam ex parte inofficiosi quoque, vel dixerim potius invidi ac plane illiberalis silentii damnandus est; quippe cum multa suppetent argumenta Constantini laudandi de rebus in Urbe atque toto Occidente optime præclareque gestis, ea propemodum omnia sic silentio obvoluta relique-

rit, ut post paucis narratam obtentam de Maxentio tyranno victoriam, perinde ac si numquam amplius idem Romæ fuisset, vel aliis in locis Orbis Occidentalis, nusquam illorum meminerit. Qui enim semel expertus est sibi inhærenti Ario adversariam Romanam Ecclesiam, adeo aversatus est eam, ut ea ex parte delegerit potius a Constantini laudibus abstinere, quam ulla ex causa de ea vel bene mereri. Innatum est autem hoc hæreticis, ut non tantum contraria sibi Catholica dogmata oderint, sed personas ea defendentes, & loca ipsa, tamquam firma veritatis propugnacula, summo odio prosequantur.

Verum quod pertinet ad Crispi necem per Constantinum illatam; admiratione quidem digna est in hoc stupiditas incredibilis Sozomeni (e), qui, ut neget Crispum occisum a patre, eo uno utitur argumento, quod Crispus vivens ad vigesimum usque patris Imperii annum pervenerit, multas interea leges cum eo statuens; quasi non potuerit utrumque, verum fuisse, eamque ætatem vixisse, & a patre necatum esse. Profitemur namque nos id ipsum; Crispum, qui hoc anno tertium gessit Consulatum, quo Imperator Constantinus annum agebat in Imperio decimumnonum, pervenisse ad vigesimum Constantini annum, sed exclusive; hoc enim potius anno quam sequenti putamus extinctum: vel si demus sequenti anno ex hac vita sublatum, nihil est quod historiæ veritati afferat præjudicium. At de iis quæ idem addit de Sopatro, agemus hoc eodem anno inferiorius.

Sed & magis admiramur Evagrlum (f), qui etsi aliter juste in Zosimum excan-

VII.
Sozomenus frustra pro Const. laborat.

(e) Sozom. l. 1. c. 5.

VIII.
(f) Evagr. l. 3. c. 40. 41.
Crispi & Faustæ necis assertores.

(g) Victor in vita Constant.

PAGIUS Consularibus efformato. Arbitratur Wilthemius, utrumque Nummum anno trecentesimo vicesimo sexto percussum, eodemque anno Crispum & Constantinum juniorem celebrasse & Vicennalia patris Romana, participes honoris paterni, & propria Decennalia sua, cusa in hujus rei memo-

riam ea pecunia absque habitu Consulari, eo quod non ipsi tunc, sed Constantinus pater & Constantius frater eorum Consulatu emicarent. Et ratio est, inquit, quia annus decimus inchoatus, a quo Crispus & Constantinus junior Cæsarum titulo condecorati sunt, respondet an-

(a) Eutrop. lib. 10. (a); (licet & ipsi Gentiles sint) de propinquorum nece a Constantino perpetrata æquissimi astipulatores sunt.

IX. Quinetiam si Christianos antiquos scriptores exquisisset, eosdem quoque ejusdem veritatis assertores sincerissimos invenisset, nempe Paulum Orosium (b) quem citavimus, & Sidonium (c) Apollinarem auctorem gravissimum, qui & illorum temporum, & præcipui apud Constantinum viri testificationem perspicuam cunctis assert, cum hæc obiter ait, dum agit de Ablavii Consulis disticho: *Ut mihi non figuratus Constantini domum vitamque videatur, vel pupugisse versu gemello Consul Ablavius, vel momordisse, disticho tali clam Palatinis foribus ap-
penso:*

Saturni aurea sæcla quis requirat?
Sunt hæc gemmea, sed Neroniana.

quia scilicet prædictus Augustus iisdem ferme temporibus extinxerat conjugem Faustam calore balnei, filium Crispum frigore veneni: Hæc Sidonius. His addenda certa testificatio Artemii martyris ex confessione ipsius sincerissima, facta coram Juliano Apostata; sed eam paulo post recitabimus. Si vero de recentioribus historicis agamus; adjungendus esset Gregorius Turonensis (d), qui ait ideo eos occisos, quod proditores regni fuissent; sed & alii tam Latini, quam Græci exquisitæ solertiæ his conjungendi essent, qui non, sicut Sozomenus, & Evagrius, in re tam aperta oculis caligarunt, vel cæci potius facti sunt, ut ex Græcis inter alios accurate Zonaras (e), licet Nicephorus (f) Sozomeni letargo confopitus appareat.

X. Quod autem ad eorumdem necis causam spectat; cum Crispi obitum a Fausta noverca procuratum omnes affirmant; Zosimus (g) certam afferens causam, rem gestam in hæc verba describit: *At ubi Romam venit, omnis arrogantia plenus, ab ipso lare sibi sumendum impietatis exordium existimavit. Nam Crispum filium, Cæsaris (ut antea dictum est) ornatum titulo, quod in suspicionem venisset, quasi cum Fausta noverca consuesceret, nulla ratione juris naturalis habita, sustulit. Cumque Constantini mater Helena tantam calamitatem agro ferret animo, & intolerabilem ex cæde juvenis dolorem per-eiperet; quasi consolans eam Constantinus, malum malo majori sanavit. Nam cum bal-
Ann. Eccl. Tom. IV.*

neum accendi supra morem jussisset, eique Faustam inclusisset, mortuam inde extraxit. Hæc ille. Ammianus (b) tamen Po-læ in Istria Crispum esse necatum affirmat; sed quod hoc eodem anno Constantinus animi imbutus sævitia Romam se contulerit; necem Crispi, sicut aliorum, ipse Zosimus Romæ contigisse putavit; nisi potius Ammianum errasse velimus.

Artemius Præfectus Augustalis, idemque martyr, cum Christianitatis reus causam ageret coram Juliano Apostata; deroganti illi Constantino, multaque in eum objicienti, ac præsertim propinquorum necem, hæc tunc in eum pro Constantino respondit (i): *Ille autem (inquit) uxorem Faustam juste admodum interfecit, ut quæ priscam Phœdræ esset imitata, ejusque filium Crispum calumniata, quod ejus amore captus esset, & vim ei conatus esset afferre, sicut etiam illa Hippolytum Thesei filium. Atque primum quidem qui sic in matrem insanerat (ut volebant ejus verba) ille cum esset maritus, punivit. Postea autem cum scivisset esse mentitam, ipsam quoque occidit, in eam ferens sententiam omnium justissimam: Hæc Artemius ad Julianum; id ipsum de Crispo filio affirmat S. Hieronymus (k) in Lactantio ejus magistro: habent hæc eadem Zonaras, & alii recentiores ipsorum interitum asserentes. Nec prætermittendus Suidas (l), qui eandem Crispi atque Faustæ necis causam assert; licet ipse dubitet, id ne ante ipsius Constantini baptismum, an vero postea factum sit. Sed accidisse ante baptismum. quæ dicta sunt manifeste declarant. At Gregorius Turonensis (m) aliam ab his diversam, cujus ante meminimus, de Crispi, & Faustæ interitu solum causam adducit, quod regni proditores extitissent; sed non probatur; fortasse enim ipsa Faustæ, ut tantum regnarent filii a se geniti, hæc una cum aliis in Crispum privignum objecit.*

Sed & illud considerandum, affirmare Eutropium (n) innumeros quoque amicos tunc esse interfectos a Constantino; quod quidem etsi testis alicujus careret auctoritate; absque aliqua alia assertione verisimile declaratur, non abstinuisset a familiarium nece, qui propinquis adeo intimis non pepercit; nam multorum exemplo exploratum habetur, cum Imperatoris gladius in affines exeritur, in eorumdem domesticos atque intimos familiares, & quoscumque, vel levissima suspicio macularit, & sæpius in infantes atque ju-

Eristianos

(b) Ammian. l. 14.

XI. Faustæ necis causa justa.

(i) Ex Metaphr. apud. Surdie 20. Octob. t. 5.

(k) Hier. de Script. Eccl. in Lactantio. (l) Suid. Verb. κρισπῆς.

(m) Gregor. Turon. hist. l. 1. c. 36.

XII. (n) Eutrop. l. 10.

Familiares occisi.

PAGIUS no CCCXXVI. paternis Vicennialibus Romanis claro. Hæc ille.

II. Sed fallitur; ut enim in secunda parte Dissert. Hypaticæ demonstravi, Decennalia & id genus festa non nisi remote priori Imperii anno respondent, proximeque ab ultimis solennibus a-

Romanis semper repetita, ut innumeris exemplis constat. Quare cum certum sit, Crispum filis semper dedisse, & Constantinum Cæsares anno trecentesimo vicesimo primo Quinquennalia dedisse, eorum Decennalia in annum CCCXXV. aut CCCXXVI. inciderunt. Ea autem anno trecentesimo vicesimo

stiffimos furere solere, & severum vindicem progredi. Merito igitur hæc omnia a Juliano Apostata objecta Artemius martyr non negavit, sed (quatenus licuit) potius excusavit. Quamobrem haud mentitum esse dices Ablavium Consulem, qui hæc omnia præsens spectans, Palatinis foribus affixo illo disticho, testatus publico scripto est, in aureo sæculo Neronianæ tempora rediisse.

XIII. Quod vero ad Crispum filium spectat; constat ab omnibus esse laudatum; quem etiam Julianus Apostata (a) virum frugi ac bonum prædicat; fuisse quoque religione Christiana imbutum, multa suppetunt argumenta; par enim est credere, eandem cum patre religionem esse sectatum, & ad hanc ipsam a puero ab avia institutum; quin & una cum patre Constantino baptizatum, Nicephorus (b) tradit. Vidinius prægrande antiquum numisma id ipsum perspicue demonstrans; sed quod ejus fides haud omnibus rei antiquariæ peritis probata fuerit, nolimus hic illud ipsum formis reddere; procul enim abhorremus ab iis qui absque delictu a quovis oblata numismata, tanquam magnum quemdam thesaurum inventum, typis excusa edunt; inde putantes suas ipsorum lucubrationes ornare, unde magis deturpant ac fide minuunt. Prodierrunt hoc nostro sæculo, dixerim ne impostores? qui obdudum crassa rubigine cum numisma æreum nanciscuntur, formas, & litteras quas volunt solerti effingunt industria, turpis lucris gratia, non sine magno rei antiquariæ præjudicio. Quod igitur velimus nostros Annales omni carere suspitione mendacii, ab ejusmodi nobis probe notis abstinuimus; & non nisi quæ fuerunt satis superque perspecta, eruditorumque sententia comprobata, omniumque fide obsignata hic numismata reddenda curavimus.

XIV. Hæc quidem nos in prima editione professi sumus, dum de germanitate numismatis quæstio verteretur; in qua tutiorem illam partem existimavimus, qua omnis licet levissimæ imposturæ suspicio penitus tolleretur. Cum sic igitur in ea editione hujus tomi Romana nobilissimum Crispi (c) numisma omiserimus, quod de ejus sinceritate a quibusdam dubitaretur; modo autem, veluti pulvere omni dubitationis excusso, evicta veluti causa, operæpretium nos facturos putavimus, si hoc loco illud in secunda editione reponendum curaremus; ex eo quod ami-

cus meus Fulvius Ursinus, rerum antiquarum solertissimus explorator (ad quem velut Lydium lapidem quæque vetera monumenta probanda elucidandaque afferri solent, cujus & apud me auctoritas plurimum valet) de hac re consultus sæpius, & diligenter inspecto numismate, eoque totis ingenii viribus omni adhibito experimento, percognito, & explorato, præsentibus illis etiam, quos ob singularitatem numismatis nonnihil de impostura pulsari animo senserat, nullam prorsus in eo fraudem inesse affirmavit; sed sicut ab omni prorsus imposturæ suspitione ostensum numisma scitis probatisque rationibus vindicavit, ita contradicentium animorum latebras palam fecit, ea nimirum ex causa illud ab ipsis improbatum, ut possent viliori emere pretio; quod ipse probe cognitum, examinatum, probatum, omnique ex parte approbatum, ab hæredibus possessoris erogato, quod petierunt, pretio emit, atque ex eo suum nobilissimis monumentis confertissimum Musæum exornandum putavit.

Dubitandi autem causa inde fluxerat, quod in repurganda tollendaque ferro æruginæ, quæ inter litteras altius inhæserat, immutatas esse nonnullas ex eis ab imperito artifice, & harum rerum idiota, aliqui existimabant, cum pro R. E. I. fecisset X. R. indeque adulteratum numisma, alioquin antiquissimum, videri posse, in quo ab usitata forma veterum inscriptionum abhorreret, quæ debuerat esse, SALUS ET SPES REIPUBLICÆ; quodque manus ita effigiata, ut benedictentem repræsenteret. Sed quod ad hanc rem spectat, in numismate istud habetur certissimum vetustatis testimonium, nam elevatis manibus Christum Apostolis benedixisse, S. Lucas scribit. De littera item X. quod unica ea Christi nomen indicari ignoraretur, non levem etiam quibusdam dubitandi causam dederat: ea ipsa Christum significari, ex Juliano in Misopogone jamdudum docuimus. Hæc vero littera, nempe X. in hoc numismate minime fucata, sed plane germana, omnique dubitatione prorsus carens, supra ipsum Christi caput ad perpendicularum ita posita est, ut videatur non modo Christi nomen indicare; sed in contextum aliarum recepta significare Christum salutem, & spem Reipublicæ esse. Nam ita is titulus explicari debet: SALUS ET SPES CHRISTUS REIPUBLICÆ. Usus postea obtinuit ut X. elementum, quod super Chri-

XV.

PAGIUS mo quinto acta, ineunte nempe decimo Imperii Cæsareo anno, indicat Consulatus ab utroque Cæsare hoc anno susceptus, & certum facti Porphyrius in Panegyrico Constantini, ut suo loco videbitur. Vicennalia vero Constantini Magni in præfatis Nummis expressa Nicomedien-

sunt, non vero Romana; cum in iis Constantinus sine habitu Consulari repræsenteretur. Quamobrem Crispus & Constantinus junior tam in suis Decennialibus, quam in suis Quinquennialibus, patris Vicennalia in suis Nummis expresserunt, ut ex mox recitatis liquet; sed non eodem anno

no

Christi caput ab antiquioribus apponi so-
leret ad nomen Christi significandum, i-
dem postea fuerit eadem ex causa in dia-
demate collocatum, eoque modo apta-
tum, ut Crucis formam exprimeret, cum
alioqui in antiquioribus Salvatoris nostri

imaginibus parvum absque aliquo signo
diadema in modum sphaerae inveniatur ex-
pressum, cum additamento tamen juxta-
posito nominis Christi; quo si careat, tunc
illud in diademate hoc modo invenitur per
X. notam appositum

XVI.
Numisma-
tis eluci-
datio.

Cum itaque constet ex Damaso, & a-
liis, Constantinum Imperatorem Christi
imaginem in sella seu throno sedentem,
ex argento Laterani dedicasse; verisimile
est Crispum ejus filium eandem in hoc
numismate exprimere voluisse, quem u-
na cum patre baptizatum fuisse (ut di-
ctum est) Nicephorus affirmavit; quorum
imagines a dextera laevaue Salvatoris
hoc in numismate expressas esse non du-
bites; licet ambos Caesares Constantini
filios, Crispum, & Constantinum filium,
eas imagines praeserere, nihil est quod
dici posse prohibeat. Crispum igitur no-
bilissimum Caesarem Christiana religione
imbutum, praecclaris victoriis auctum, re-
bus fortiter gestis vere magnum, spe au-
tem futurorum, si licuisset, maximum,
spectata castitate caeterisque moribus in-
signem, furore tyrannicae patriae pote-
statis sublatum in ipsius praesertim ado-
lescentiae flore, Helena avia (ut tradunt)
inconsolabiliter flevit.

XVII.

Verum quid post tot tamque immania
scelera perpetrata, jam resipiscens, sui-
que compos factus Constantinus egerit,
accuratius investigemus. Prosecuti sunt ea
Zosimus atque alii, licet Ethnici; quo-
rum fidei non est propterea derogandum,
quod Gentiles sint, cum ea praesertim
scribant quae potius Christianis faveant,
quam patrio ipsorum cultui. At ipsum
Zosimum audiamus (a): *Horum* (inquit)
ipse sibi conscius, & propterea contem-
ptae sacramentorum religionis, ad Flami-
nes accedens, admissorum lustrationes po-
scebat. Illis respondentibus, non esse tra-
ditum lustrationis modum, qui tam saeda
piacula posset eluere, quidam Hispanus
Ann. Eccl. Tom. IV.

(a) Zosim.
l. 2.

Baptismus
Constanti-
ni a Zosi-
mo subob-
scure de-
scriptus.

PAGIUS

no, quo is Vicennalia Nicomediensia, ipsi De-
cennalia peregere, ut Wilthemius male ex iis
deduci putat. Neque ea Decennalia in annum
CCCXXVI. dilata, cum eo anno, ante Kalen-
das Martii Imperii eorum Caesarei Natale,
Crispus perierit, uti numero sequenti ostendo.

genere, cui nomen esset Aegyptius Romam
delatus, Palatinisque mulierculis familia-
ris factus, & ad Constantini colloquium
admissus, sententiam doctrinae Christiano-
rum habere vim abolendi quodcumque pec-
catum confirmavit, & id ipsum adeo pol-
liceri; nimirum acceptantes eam homines
impios, mox omni delicto liberari. Eam
orationem cum non gravate Constantinus
accepisset, ac patrita missi faceret, per-
ceptis iis quae hic Aegyptius offerebat,
principium impietatis hoc dedit, ut di-
vinationem suspectam haberet. Nam quod
ei multae res prosperae per hanc praedi-
ctae fuissent, eventumque re ipsa sortitae,
verebatur, ne itidem aliis adversus i-
psam hanc consulentibus, id quod futu-
rum esset, praediceretur; atque hoc consi-
lio impulsus, ad hujusmodi abolenda se
convertit: Hucusque Zosimus.

Quibus quidem non obscure significat,
Constantinum divinationem Augurum pri-
mitus detestatum, cujus impulsu a Deo
antea descivisset, & in tam enormia
peccata prolapsus esset; cum & Chri-
stiana lex imperet, sacro baptismo ini-
tandum, ante omnia satanae & operibus
ejus renunciare debere; ac proinde dum
ait Constantinum tam immanibus crimi-
nibus lege Christiana expiatum, haud a-
liud significare potuit, quam ipsum his-
ce sordibus suscepto baptismo esse dilu-
tum: cum omnes sciant, accedenti impio
ad Ecclesiam, nullis aliis ritibus remissio-
nem peccatorum solere conferri. Nec mi-
rari quis debet, si obscure, neque adeo
dilucide Ethnicus scriptor mysteria nostra
sit persecutus; cum id ipsum sit observa-
re in caeteris scriptoribus Gentilibus o-

XVIII.

Gentiles
res chri-
stianas mi-
nus plene
descripsit.

E 2

mni-

Nec denique uterque Caesar paterna Vicennalia
edidit: hoc enim inauditum & haecenus non so-
mniatum.

Licini junioris & Crispi Constantini M. filii III.
interitus anno tantum trecentesimo vicesimo sex-
to, & quidem prioribus illius anni mensibus con-
ti- des.

mnibus, qui rerum Christianorum meminere; nam eadem obscure, concise, dubie & haud usquequaque fideliter, in omnibusque vere referre consueverunt, ut Suetonius, Tacitus, Lucianus, & alii, de quibus diximus, vel præter Zosimum, de quo agimus, Ammianus Marcellinus, de quo dicturi sumus: sed prudens lector, cum in ejusmodi eorumdem scripta incidit, quasi per transfennam ea quæ foris minus apparent, intus esse perspicue intuebitur.

XIX.

(a) Sozom.
l. i. c. 5.Scriptores
gentiles
testes de
Constanti-
ni baptis-
mo.

At non Zosimus tantum hæc, quæ reulimus scriptorum monumentis testata reliquit, sed & alii quoque Gentiles historici, quorum meminit Sozomenus (a); qui minus prudens (ut vidimus) dum eorum de Crispi nece assertionem confutare studet, ejusmodi de re ab eis scriptam narrationem instituit: *Non sum (inquit) equidem nescius, memoratum a Gentilibus Constantinum tum genere sibi conjunctissimos trucidasse, tum ad necem filio suo Crispo inferendam operam contulisse. Quorum facinorum cum eum postea pœniteret, cum Sopatro philosopho, qui id temporis in scholam philosophiæ, cui antea præfuerat Ploinus, magister successerat, de eorum expiatione communicasse: eum autem respondisse, nullam esse ejusmodi delictorum expiationem. Qua inficiatione Imperatorem valde perturbatum, forte incidisse in Episcopos; qui pœnitentia, & lavacro baptismatis se eum omni peccato expiuros pollicerentur. Quos cum ex animi sui sententia dixisse intelligeret; eorum responso magnopere delectatum, cœpisse illorum religionem habere in admiratione, Christianum fieri, & suos subiectos ad eandem religionem pellicere: Hæc de his, quæ a Gentilibus scripta, Sozomenus, ac plane diversa in nonnullis ab eis, quæ ex Zosimo recitavimus; ne credas eum ab eodem Zosimo hæc hausisse, sed plane ab alio, immo aliis, nempe pluribus, quod testatur: ut fides tot testium contra se ipsos testantium nonnisi certa explorataque omnibus haberi debeat.*

XX.

Sozome-
nus hallu-
cinatus,
dum alios
impru-
dens ar-
guit.

Verum quid adversus hæc ipse? *At mihi (inquit) sane ista ab illis qui studio ducuntur Christianæ religioni obrectandi, videntur esse conficta. Nam Crispus, propter quem memorant Constantinum expiationem quæsiuisse, vigesimo anno Imperii paterni mortem obiit; qui, dum viveret, multas leges cum patre una (utpote qui secundas Imperii partes, Cæsar enim erat,*

obtinuisset) pro Christianorum libertate sancivit; cui rei etiamnum testimonio esse poterunt tum tempora, quæ ipsis legibus scripta sunt, tum Legumlatorum nomina: Hæc ipse, non admittens omnino Crispum a Constantino, jussu occidi; nisi magis ad Sozomeni excusationem dicere velimus, non eo tendisse argumentum ipsius, ut neget Crispi necem a patre Constantino inferri jussam, sed magis, cum scriptores Gentiles dicerent, ex nece Crispi evenisse Constantini ad Christi conversionem; ipse Sozomenus, ut hoc impugnaret, utpote commentum eorum, probare visus sit, longe ante Crispi obitum, Constantinum jam fuisse Christianum, ipsumque Crispum plures vixisse annos, postquam pater religionem amplexus est Christianam, qui una cum eo pro Christianis rescripta dedisse inveniretur, superstes ipse usque ad annum vigesimum Constantini. Quod vero ad leges pertinet consignatas Crispi nomine; nisi velimus auctorem esse mentitum, dicendum est, ipsum in Codice Theodosiano atque Justiniano prætermisum; nisi potius affirmandum est, Constantini leges nonnullas inveniri notatas Consulatu Crispi Cæsaris; sed est id aliis quoque commune. Tum subdit Sozomenus:

Quod autem (inquit) ad Sopatrum attinet; primum non est verisimile, eum in colloquium venisse Constantini, qui soli illi Imperii parti, quæ est versus Oceanum, & ad Rhenum pertinet, præfuit. Nam propter dissidium cum Maxentio ætatem in Italia degente, Imperium Romanum seditionibus exarsit: neque facile erat cuiquam, illo tempore, ad Gallos, Britannos, & reliquos illius Orbis partis incolas (apud quos liquido constat inter omnes Constantinum primo Christianæ religionem imbutum esse) ante iter facere, quam Constantinus adversus Maxentium bellum gessisset, peragrasset Italiam, & Romam usque venisset. Cujus rei testes denuo sunt tum tempora, tum leges propria religione promulgatæ. Quod si demus etiam (uti facile possumus) Imperatorem cum Sopatro coram collocutum, vel per litteras, quæ volebat ab eo didicisse; non tamen probabile est philosophum ignorasse, quomodo Hercules Alcmenæ filius, tum post trucidatos liberos, tum post cædem Iphiti, quem (utpote hospitem, & amicum) injuste peremerat, cæteris sit expiatus mysteriis. Verum sint hæc quæ diximus satis, tum ad ostendendum, quod Gentiles

XXI.
De Sopatro Philo-
sopho.PAGIUS
Baron. n.
i. & seqq.

tigit. Idacius enim in Fastis Crispi cædem eo anno consignat; cumque tam Orosius, quam Hieronymus in Additamento Chronici Eusebiani, Licinium juniorem eodem ac Crispum tempore occisum referant, ad eum etiam annum Licinii junioris mors revocanda. Præterea Zo-

simus lib. 2. scribit, Crispum interfectum, cum Constantinus jam Licinio Augusto Licinii junioris patri vitam ademisset, universum Imperium ad unius potestatem rediisset, ipseque Constantinus M. Romam profectus esset. Certum autem ex dictis, Licinium Augustum anno tre-

cen-

ejusmodi delictorum expiationem profiterentur, tum ad eos mendacii convincendos, qui Sopatrum ei rei, contradixisse commenti sunt. Nam non equidem affirmarim, philosophum, qui apud Gentiles ob exquisitam doctrinam id temporis facile præclarissimus habitus est, illum expiandi modum ignorasse: Hucusque Sozomenus.

XXII. Redarguitur auctor. Qui quidem dum primo in eo versatur, ut neget Sopatrum consuetudinem habuisse, immo nec locutum esse cum Constantino, dum in Galliis ageret, nec cum Maxentium expugnasset; quid hoc insulsus, aut ineptius (pace sua dixerim) potuit ad ea de Sopatro confutanda in contrarium adduxisse? perinde ac si Crispi, & aliorum propinquorum necem quis dicat accidisse ante victum Maxentium; cum Zosimus, & alii omnes quos vidimus, non solum post debellatum Maxentium, sed post superatum quoque Licinium, cum summa rerum unus ipse Constantinus potiretur, affirmant id contigisse. En in quos errorum anfractus ipsum ignoratio rerum gestarum conjecit, & temporum: Miramur insuper Græcum auctorem præteruisse Eunapium Sardianum, res gestas philosophorum hujus sæculi accurate scribentem; & tractaturum ipsum de Sopatro, res Sopatri non ab eo exacte pervestigasse. At quid Eunapius, sui sæculi res gestas conscribens, de Sopatro posterorum memoriæ commendavit, audiamus. Primo enim multa locutus de Sopatri magistro Jamblichio, hæc postea de ipso Sopatro subtexit (a):

(a) Eunap. Sard. in Vita Phil. soph.

XXIII. Eunapius de Sopatro Philo- sopho Gentili. At Sopater cæteris eloquentior, natura sublimium honorum appetens, animoque magnus, & ferox, aspernatus reliqua in turba ætatem degere, magna celeritate ad aulam Imperatoriam accurrit, quasi Constantini propositum atque impetum domiturus, & ratione superaturus. Certe eo existimationis potentiaque pervenit, ut Imperator delinitus captusque ab homine, asfessorem eum ad dexteram publice habuerit; res auditu visusque incredibilis. Proceres aulici invidia dirupti, quod Regia philosophiam jam sero disceret, Cæcropum occasionem captabant, non Herculem modo somno oppressum, sed brutam illam nunc vigilem fortunam comprehensuri. Quocirca clam concilia, & cæcus agitare, nihil omittere, quod tollendis insidiis commodum foret: Hæc Eunapius, qui deinde narrat, quomodo idem Sopater, cum summam inter aulicos sibi gloriam comparasset, a Constantino jus-

PAGIUS centesimo vicesimo quinto periisse, eo etiam anno Constantini Monarchiam incæptam; annoque trecentesimo vicesimo sexto Constantinum postiora Vicennalia edidisse Romæ, ubi anno trecentesimo vicesimo sexto VIII. Idus Julias emisit Legem 3. Codicis Theod. De infirmendis his,

fus fuerit insidiis æmulorum occidi; additque eundem eo claritudinis provedum esse, ut superaret Ablavium Præfectum Prætorio, penes quem fuisse summam Imperii, veteres scriptores affirmant. Ex quibus plane apparet, quantopere hallucinatus sit Sozomenus, qui & negare visus est Sopatrum cum Constantino nunquam locutum fuisse.

His confutatis, quæ tam leviter de Sopatro & Sozomeno allata sunt; reliquum est, ut videamus, an verum sit, quod ipse idem negat dici potuisse a Sopatro Constantino, nullam esse expiationem admissi facinoris; quandoquidem (ut ait) Herculem filiorum interfectorem constet sacris Cereris esse purgatum. At non animadvertit Sozomenus, vel mente excidit, quod dixerat, Sopatrum Platonicum fuisse philosophum, atque magistrum præfectum scholæ Plotini. Porro Platonis illud dogma erat (b), quod divina justitia in homines invigilante, qui eadem patrassent, non aliter a diis veniam consecuturi essent, nisi ipsi eandem, quam aliis intulissent, paterentur; quamobrem si absque tali expiatione animæ solverentur a corporibus, eas apud inferos supplicis affici, atque iterum detru-di in nova corpora, ut necessario idem subituri essent, quod antea in alios perpetrassent. In eo tamen a Plotino cæteri Platonici discrepabant, quod cum ille diceret in bruta quoque corpora peccantium animas interdum immitti solere; isti nonnisi in humana eas ad luenda supplicia migrare juberi. Sic igitur jure ex Platonis omniumque Platoniorum sententia respondit Sopater Constantino, nullam reliquam esse tanti facinoris expiationem; sed hoc quod ad purgationem plenariam parricidii, non autem quod ad publici status censuram, ex qua certa pro delictis puniendis statuta erant ab eodem Platone supplicia. At non requirebat hæc Constantinus, cum solutus legibus divinas tantum iras extimesceret.

Sed quod idem affert Sozomenus Herculis exemplum sacris Cereris expiati, a proposito procul abhorret; siquidem ille in furorem conversus, immissa in eum a Junone insania, nesciens uxorem occidit, & filios; ob idque nullius criminis reus, nulla indigebat expiatione; unde (quod tradit Julius Higynus c) menti redditus, de purgatione cum Apollinem consulere, nullum accepit ab eo responsum; ob quod indignans ejus tripodem sustu-

qua sub Tyrannis, insuper Crispum, anno sequenti post celebratum Concilium Nicænum, in vivis adhuc fuisse & Decennalia sua, cum patre Vicennalia exhibuisse evincit Porphyrius in Panegyrico Constantini in illis Vicennialibus recitato; ait enim:

XXIV. Elucidatio dictorum.

(b) Plato de Leg. l. 33. dial. 9. & Marfil. Ficcin. ibid.

XXV. Expiationes Gentilium.

(c) Jul. Higyn. Fab. c. 31. 32.

fustulit. Immo idem auctor refert ab eodem Hercule tunc occisum Neleum cum decem filiis, quoniam is eum purgare seu lustrare voluit, cum Megaram suam uxorem, & filios Theremarchum, & Ophitem interfecisset. Hæc quidem Julius Higynus; quæ licet in fabulis sint, haud tamen aptari Constantino possunt, etiamsi ex Sozomeni præscripto res geste essent; nam Constantinus nulla tactus amentia, sed sciens, & volens facinus perpetravit.

XXVI. At non inficias imus, fuisse penes Gentiles eorum ritibus pro justis cædibus instituta purgationes, unde illud Virgilii (a):

(a) Virgil. Me bello e tanto digressum, & cade recenti,
2. Æneid. Attrectare nefas, donec me flumine vivo Abluero.

Fiebat quoque aspersione aquæ lustralis; unde & apud eundem Virgilium (b):

(b) Virgil. — Ter socios pura circumluit unda
6. Æneid. Spargens rore levi.

Porro discrimen inter ablutionem, & aspersione fuisse Macrobius (c) accurate declarat. Sed & fieri quoque solebat triplex purgatio, nempe aqua, sulphure, atque igne; unde Ovidius:

(c) Macrobi. Terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustra.

(d) Plin. 1. Tradit & Plinius (d), suffitus lauri adhiberi solitos in purgatione a cæde hostium. Erant & aliæ ejusmodi apud eos purgationes, sed a parricidio nulla prorsus. Nam de Nerone, cum matrem occidit, hæc habet Suetonius (e): *Sæpe confessus agitari se materna specie, verberibus furiarum, ac tædis ardentibus. Quin & facto per magos sacro, evocare Manes, & exorare tentavit. Peregrinatione quidem Græciæ Eleusiniis sacris, quorum initiatione impii, & scelerati voce præconis submoverentur, interesse non ausus est.* Hæc cum dicat Suetonius; plane significatur, nullas fuisse penes Gentiles parricidii expiationes; quibus, ut ea quæ patiebatur, a se averteret, Nero non caruisset; nam tantum abfuit, ut illis aliquando purgatus esset, quin potius ab

PAGIUS *Sancte Pater, rector Superum, Vicennialia lata Augusto & decies crescant solennia natis.* id est, Crispo & Constantino juniore Cæsaribus.

IV. [1] Ad hæc Pola in Istria interfectum Crispum testatur Ammianus lib. 14. cap. 11. a1 Pola proxima Aquileiæ, ubi anno trecentesimo vicesimo

Eleusiniis excludi ea de causa metuere. Apparetque ex iisdem, tantum abesse, ut sacris Cereris ejusmodi facinus purgaretur; ut tales facinorosi procul ab illis arcerentur. Jure igitur constat, non Sopatrum tantum (quod testatur Sozomenus) sed & Flamines respondisse Constantino (ut scribit Zosimus) non esse traditum lustrationis modum, qui tam fœda piacula possent eluere.

Vides ergo hæc omnia tum ex Zosimo, tum ex Sozomeno recitata, sed a Gentilibus (quod ait) scripta, esse in omnibus consentanea veritati, atque digna quæ sua integritate recipiantur a cunctis veritatem exactius exquirentibus atque colentibus. Sed quod subdit Zosimus: *Quidam Hispanus genere, cui nomen esset Ægyptius, Romam delatus, Palatini quæ mulierculis familiaris factus, & ad Constantini colloquium admissus, sententiam doctrinæ Christianorum habere vim abolendi quodcumque peccatum, confirmavit, &c.* Habet verborum textus magnam obscuritatem, ad intelligendum quisnam fuerit homo ille Hispanus genere, nominatus Ægyptius, Romam delatus. At ex Evagrius emendandus est textus Zosimi; non enim (quod vertit Latine interpres) habet Zosimus illa sic posita verba: *Quidam Hispanus genere, cui nomen esset Ægyptius: Sed (ut ex eodem Zosimo legit Evagrius) Quidam Ægyptius ex Iberia venerat, ex Hispania scilicet.* At quænam hæc connexio, Ægyptius ex Hispania, vel, Hispanus Ægyptius? Hic considerare debemus, apud nonnullos Scriptores hoc nomen, Ægyptius, idem importare, quod magus; sic namque ea vox in divinis Scripturis (f) interdum usurpata reperitur, necnon a Josepho (g), Porphyrio (h), & aliis. Quamobrem res in unum idemque recidunt, ut sive dicas cum Zosimi lectione Latina, *Quidam Hispanus Ægyptius*, sive cum Evagrius: *Quidam Ægyptius ex Hiberia*; idem sit, ac si diceretur: *Quidam magus Hispanus sive magus veniens ex Hispania*: sed quod moris est Gentilibus, Christianorum sacrificos appellare magos; in eam plane sententiam imus, ut ejusmodi hominem magum Hispanum nullum alium existimemus, quam Osium Cordubensem Episcopum, fama notissimum; eum namque qui talia suavit Constantino, fuisse unum ex Christianis-

XXVII. Gentiles scriptores indicant Baptismum Constant.

(f) Act. 21.
(g) Joseph. Antiq. 1. 20. c. 6. & de bell. Jud. 1. 2. c. 12.
(h) Porphyr. in Vit. Plotini.

sexto, pridie Nonas Aprilis Constantinus M. dedidit Legem unicam, Si quis eam cuius tutor, ut observat Gothofredus in Chronologia Codicis Theod. Ex quo apparet, Crispum prioribus illius anni mensibus occisum. Quibus adde, Sozomenum lib. 5. cap. 5. scribere, Crispum anno Imperii

NOTÆ [1] Crispum Constantini filium veneno a Patre suo sublatum fuisse unus, quem sciam, prodidit Sidonius Apollinaris, Epistolar. lib. 5. Epist. 8.

stianorum Episcopis, quæ sunt a Sozomono recitata, satis aperte declarant. Nisi & vocem illam, *Ægyptius*, quis putaverit, restituendam: *Ex Ægypto*, ut illa sit connexio verborum: *Quidam Hispanum ex Ægypto Romam delatus*: meminisse enim debemus, Osium a Silvestro legatum missum fuisse in Ægyptum. Osius igitur Episcopus Cordubensis ex suscepta legatione in Ægyptum, Romam reversus, nactus tam immania scelera a Constantino patrata, quod illi esset (ut dictum est superius) summa familiaritate conjunctus, eum id exposcentem docuit, peccata non aliter expiari posse, quam ex Christiana religione petito remedio, nempe sacro baptismo; quod illi facile persuasit, homini præsertim cathecumeno, & de Christiana pietate optime merito. Quod autem non Romanum Antistitem, sed peregrinum hominem ejus rei suaforem, & impulsorem iidem tradant; ex iis certiores atque evidentiores videri possunt latebræ Silvestri Romani Pontificis, de quibus superius mentionem habuimus, atque proxime dicturi sumus.

Hæc igitur cum sint in primis Gentilium scriptorum testificatione firmata, atque exacta insuper adhibita examinatione probata, certa veraque cognita; quomodo etiam antiquis Christianæ religionis monumentis firmiora reddantur, rem sedulo pervestigantes, intelligamus: quæ enim ex Gentilium scriptorum attestazione præmissimus, rem ipsam accurate consideranti lectori, ad veritatem penitus consequendam haud dubia præambula sunt, sed via recta, ac certa manu ducens prævia dispositio. Siquidem ex iis explicita prorsus habentur admissa dira ac parricidalia Constantini delicta, ab eodemque ad ea abluenda quæsitæ remedia, nec ea apud alios, quam Christianos inventa; ac proinde (quod ex necessaria assumptione deducitur) ad ea purganda esse adhibitum ex more sacrum baptismum.

Hæc, inquam, ex veteribus Ecclesiasticis monumentis perspicua magis magisque redduntur; & in primis ex Romano Concilio, hoc anno coacto sub Silvestro; nam ad ejus finem habetur, hujus anni Consulibus celebratum, nempe Crispo, & Constantino tertium Consulibus; licet depravati codices, loco Crispi, habeant Priscum: irrepsit idem error in Acta quæ citavimus Artemii martyris, Juliani temporibus; in quibus cum mentio fit de

Crispo Constantini filio, Priscus nominatus reperitur? sed & apud Suidam pro Crispo Priscus legitur: quod minus considerans quidam imprudenter nimis visus est eandem Synodum respuisse. In ejus vero Concilii exordio hæc narrantur de causa cogendi ejusmodi Episcoporum conventus: *Eodem tempore, cum multi nobiles gauderent, quod Constantinus rebaptizatus a Silvestro Episcopo urbis Romæ, & mundatus fuisset a lepra; pro hoc beneficio, quod accepit a Domino nostro Jesu Christo per Silvestrum Episcopum, cepit integre prædicare Dominum Jesum Christum, & confiteri ejus beneficia. Silvester igitur Episcopus urbis Romæ congregavit fratres, compresbyteros, coepiscopos, & diaconos suos, & cives Romanos. Et quoniam mater Ecclesia genuerat filium carissimum Constantinum, &c.* De iis enim, quæ ad idem Concilium spectant, agemus inferius. Nam cum ejusmodi Romana Synodus, ut legitima, in compluribus antiquis codicibus scripta habeatur, exhibeatque illam ipsam antiquissima Cresconiana Collectio; non est quod quis suspicari possit, humanum esse commentum.

Hujus quoque, puto, auctoritate Concilii Anastasius Bibliothecarius in Chronico perbrevis, quod scripsit, recenset Constantini baptismum Romæ habitum anno decimo octavo ejus Imperii, nempe sub his ipsis Consulibus hoc anno, quo absolvitur ejusdem Imperatoris annus decimus octavus, & inchoatur decimus nonus. Atque hæc satis de iis quæ ad tempus spectant. Quibus in primis erroris arguuntur, qui Constantini baptismum ad illud tempus referunt, quo expugnato Maxentio, primum ingressus est Romam; sed & illi pariter, qui eum tempore mortis tradunt baptizatum Nicomediæ, adversus quos prolixior paulo post disceptatio erit. Extrema igitur hæc declinantes, sententiam sequimur de baptismi Constantini tempore, quam novimus illorum præcipue assertionem probatam, qui cum Gentiles sint, neutrius opinionis inter Fideles versantis affectione tenentur; sed quæ noverunt libere professi sunt; quam & sacri Romani Concilii Actis intelligimus confirmari, & Anastasii scriptoris accuratissimi testificatione insuper roborari. His adde quæ de Constantini lepra, & curatione per baptismum facta futuris sæculis credita sunt, atque absque ambiguitate recepta. Unde Gregorius (a) Turonensis cum agit de baptismo Clodovei Francorum

* quem.

XXX.
De tempore Baptismi Const. confutatur quorundam sententiæ.

(a) Greg. Tur. hist. lib. 2. c. 31.

rum

XXVIII.
Quid de his Christiani scriptores.

XXIX.
Fides de Constantini Baptismo ex Romano Concilio.

PAGIUS *perii patris sui vicesimo mortem obiisse, & Hieronymum in Additamento Chronici Eusebiani hæc tradere: Crispus filius Constantini, & Licinius junior Constantia Constantini sororis, & Licinii superioris filius, crudelissime interficiuntur anno Imperii sui nono. Nonus vero Imperii Cris-*

pi annus cum mense Februario anni trecentissimi vicesimi sexti expiravit. Quapropter nisi Hieronymus nonum illum annum a Kalendis Octobribus cum anno populari inchoet, Crispus ante mensem Martium morte affectus. Denique cum *Constantinus M.* neque præsentis, neque in-

se-

rum Regis, hæc ait: *Procedit novus Constantinus ad lavacrum, deleiturus lepræ veteris morbum, sordentesque maculas gestorum antiquorum recenti latice deleturus.* Eadem quoque habet Hincmarus in Vita quam scripsit S. Remigii.

XXXI. Verum quonam modo hæc se habuerint, ut in re permagni ponderis, singula exactissime disquiremus. Præstant hæc quidem Acta Silvestri; quæ cum antiquitus Romæ a Catholicis legi solita, & antiquo usu a nonnullis aliis Ecclesiis idem factitari consuevisse testetur Gelasius (a); quis tam exploratæ antiquitatis exactissimus, ac severissimus censor ea omnino spernenda esse atque rejicienda decernat, nisi qui tumido fastu neget (quod est in divinis Scripturis b) esse in antiquis sapientiam, & superbe super alios se ipsum extollens, Davidicum illud usurpet.

(a) *Gelasius in Conc. de lib. authent. & apocryph.*

(b) *Job. 12.*

(c) *Psal. 118.*

(c): *Super senes intellexi?* Si igitur de antiquo usu lectionis Actorum Silvestri Gelasius testis est, cum ab hoc tempore usque ad ejus sedem nonnisi centum & sexaginta octo anni intercedant; plane significatur eodem hoc ipso Silvestri sæculo eadem legi solita, ac proinde nonnisi vera existimata, quæ ab ejusdem sæculi hominibus potuissent argui falsitatis. Nec est quod tergiversari quis jure debeat, ea apud Gelasium de Actis Silvestri desiderari in aliquo codice; nam quotquot reperiri possunt codices Cresconianæ Collectionis, quæ cæteris habetur antiquior, in iis omnibus atque aliis ejusdem venerandæ antiquitatis ponitur disertis verbis eadem Gelasii de Silvestri Actis sententia. Quoniam vero quæ extant eadem Silvestri Acta tum apud Græcos, tum etiam Latinos in nonnullis depravata esse superius demonstravimus; reliquum est, ut illa ab antiquioribus ac majoris fidei auctoribus primum accepta, quæ ex iis vera, quæve ambigua, vel falsa omnino esse noscuntur, ad Lydium allata lapidem diligenti habita investigatione quæramus.

XXXII.

Ex actis Silvestri, quæ Hadrianus deprompsit.

Quæ ergo ad Constantini baptismum spectant, citantur ea, ac pariter recitantur ab Hadriano Papa qui non ut apocrypha dubiave refert, aut ea prodit coram domesticis arbitris, & in causa cujus nulla esset controversia agitata, sed ad Orientis Imperatores scribens, eoque potissimum tempore, quo ejus dogmatis causa altercationes frequentissimæ atque acerbissimæ essent; ut facile intelligas, non levia quæque, & nullius ponderis, atque

PAGIUS

sequenti anno Romæ fuerit; Crispi mors ad neutrum annum pertinere potest. Interim obiter observandum Hieronymum in præfatio Ad ditamento memorare Imperium Cæsareum tam Crispi, quam Licinii junioris; ideoque graviter errasse, qui Cæsares nullo Imperio potitos arbitrati sunt.

auctoritate carentia testimonia adversus pugnacissimos adversarios esse producta, sed quæ essent ictibus impugnantium ex adverso omni ex parte solide constantia, atque firmiter consistentia. Sunt autem hæc Hadriani verba (d): *Ex eo enim, quo Christi Dei nostri Ecclesiæ, tempore quietis & pacis, apertæ sunt fores, hætenusque depictæ Ecclesiæ imaginibus sunt ornatae, beato atque sanctissimo Papa Silvestro testante. In ipsis enim exordiis Christianorum, cum ad fidem converteretur pius Imperator Constantinus sic legitur: Transacta die, nocturno Regi factò silentio, somni tempus advenit; & ecce adsunt sancti Apostoli Petrus, & Paulus dicentes: Quoniam flagitiis tuis posuisti terminum, & effusionem innocentium sanguinis horruisti; missi sumus a Christo Jesu Domino dare tibi sanitatis recuperandæ consilium. Audi ergo nostra monita, & fac omnia, quæ indicabimus tibi. Sed elucidanda sunt hæc antequam ulterius progrediamur; indigne quippe patimur, affectantem lectorem nostra vestigia, dubitatione cunctantem, de recto quo perducatur itinere, ancipitem reddi.*

(d) *Concil. Nican. 2. Act. 1. & tom. 2. ep. Decret.*

Habent Acta Silvestri (licet in diversis antiquis codicibus scriptis paulo diversa ferantur; & quæ pariter sunt typis excusa, in nonnullis sint, ut superius diximus, corrigenda) habent, inquam, Constantinum Imperatorem adhuc patrifa tantem, persecutionem adversus Dei Ecclesiam concitasse; quam ut Silvester evitaret, una cum aliquibus suis petiisse secreta montis Soractis: Constantinum vero interea fuisse a Deo, ob admissa flagitia, lepra percussum; accepisseque ab Aruspibus responsum, eam sanguine infantium esse curandam. Quæsitum sunt e vilioribus personis infantes ad necem; cum infelicium matrum planctus æra undique verberantis misertus Constantinus, a nece eorumdem abstinendum præcepit, & matres cum caris pignoribus auctas muneribus ad propria hilares redire jussit. Quo humanitatis digno expleto munere; cubanti illi, in visu (ut dictum est) apparuerunt Apostoli; & cætera quæ dicuntur. Hæc, inquam, cum ad summam cuncta ferme, quæ in diversis codicibus extant Acta Silvestri habeant; multa tamen a diversis sunt superaddita; quæ rem veram in discrimen possent adducere: unde & factum est, ut fidei illorum haud parum fuerit derogatum.

XXXIII. Ex iisdem actis de Baptismo Constantini narratio.

At quod ad hæc, quæ summatim recitata

XXXIV.

Antiqua est de tempore Baptismi Constantini controversia, num sc. Romæ a S. Silvestro Constantini anno, ut Baronius aliique plures scripserunt, vel sub mortem Nicomedie ab Eusebio Nicomedienfi Episcopo baptizatus fuerit, ut Lambecius in fine tomi V. Bibliothecæ Cæsareæ, ni & Pa-

Constanti-
nus num-
a propo-
siti descen-
dit.

tata sunt pertinet; qui mente recolit, Constantinum Imperatorem tam sublimi vocatione ostenso illi cælitus signo Crucis, a Deo esse vocatum, eodemque signo feliciter usum in bello; quique cæteras ab eo res gestas ante, & post debellatos primo Maxentium, ac deinde Licinium, legit; quidve ab eodem cum Episcopis adversus Donatistas atque Arium actum sit, in mentem revocat; præstantissimarumque legum annis prope singulis sancitarum pro Ecclesiæ statu felicissimo meminit; qui, inquam, hæc & alia pia Constantini gesta ante hæc tempora mente perlustrat, plane animo exhorrescit, cum audit ipsum esse persecutum Ecclesiam; & obstupescit, cum intelligit Silvestri atque suorum fugam, & latebras in Soracte, sed & Constantini lepram attonitus intuetur. Verum non puto sic illos affici, qui cunctarum rerum seriem ordine temporum, quo contigerunt, & a nobis singulis annis sunt recensitæ didicerit. Quisnam, obsecro, inficias ire poterit, Constantinum avitam superstitionem aliqua saltem ex parte resumpsisse, cum ex recitato superius ipsius rescripto constet eum Aruspices consuluisse? Et quid putandum insensissimos Christianæ religionis hostes eidem tanquam e numine respondisse? cum tam opportunam nacti esse viderentur occasionem, qua Constantinum erga Christianam religionem propensiosem, ab ea penitus revocarent; cum certum sit, ejusmodi hominum genus numquam desisse adversus Christianos oblatrare, exclamareque eos omnium malorum auctores; hocque non olim tantum sub tyrannis Christianorum persecutoribus, (ut Patrum adversus eos Apologiæ palam testantur) sed etiam post hæc temporibus Christianorum Principum id facere non sint veriti, ut locuples testis est S. Augustinus; qui ad horum procaciam retundendam eximios illos de Civitate Dei commentarios scripsit; horum, inquam, suasionibus potuit Constantini mens his temporibus parum constans ab instituto de Christiana religione suscipienda facile deflecti.

XXXV.
De fuga
Silvestri
causæ plu-
res.

Quod etsi postea reperiatur pro Christianis rescripsisse, ex ipso nihilominus rescripto (quod superius demonstratum est) potest satis intelligi, licet non ab ipso, tamen a Gentilibus præter spem Fideles fuisse vexatos, atque invitos ad eorum sacra pertractos; ut plane appareat, persecutionem aliquam ex insperato fuisse tunc in eisdem obortam, ex qua Silve-
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS
Baron. n.
xvii. &
segg.

& Papebrocius in tomo 5. Actorum Sanctorum mensis Maii in Vita Sancti Constantini M. pluribus probarunt. Certe præter Eusebium, Sozocratem, Sozomenum, Hieronymum in Chronico, aliosque Antiquos, Constantinum in ultimis constitutum baptizatum esse scribit Am-

stri suorumque fuga, & latebræ contingere potuerunt. At quomodo dixerimus, eam ex Constantini recitato rescripto cessasse, si mox sunt infelicissima tempora subsecuta, atque ea plane, quæ ore domesticorum suorum meruerunt Neroniana vocari? Quam facile fuit, fluctuantem Constantini animum in deteriora propelli, & si non fidei causa, aliis tamen innumeris plane prætextibus, & levissimis suspicionibus, in quosque optimos agitari; adeo ut si deploratissimis hisce temporibus carissimus filius, Cæsarum primus, amantissima uxor Augusta, & alii complures necem ab irato Principe subire coacti sunt; quid mirum si Romanus Pontifex fugam capessere adactus sit, vel in ea quam antea ob furorem Gentilium (ut dictum est) captasset, sese cum suis hætenus continerit? Tempora plane (ut eadem sæpe repetamus, quæ Ablavius testatus est) Neroniana erant; ergo sive Silvestro, sive aliis, pluribus ex causis potuit suboriri dignus fugæ prætextus; adeo ut non mereantur hæc amplius in dubitationem adduci. Cæterum non deest, qui ex Græcis historicis (a) affirmet, Constantinum, postquam summa rerum potitus est, segnior factum, tandem Faustæ uxoris impulsu ad patrium deorum cultum rediisse; quando a Deo lepra percussus, in se reversus, a Silvestro baptizatus, lepra simul & impietate liberatus fuerit. Est hic Glyca, qui in suis Annalibus ejusmodi narrationem intexuit: *Constantinus post devictum Maxentium negligentior factus, ubi rursus in hostem prorupisset, victus est; quo detrimento accepto, quemdam in mare incidit, & consopitus est. Hic per quietem visus est sibi naves virga quadam verberari; moxque de naribus sanguis promanans, in veste linea notam Crucis expressit. Qua re conspecta, pœnitentine sui delicti ductus est; ideoque hostibus suis superior evadit. Secundum hæc denuo per uxorem Faustam ad deastrorum cultum exorbitantem, Deus per lepram retraxit, &c.* Pergit de curatione ejus morbi per baptismum facta, de qua nos inferius.

(a) *Mied. Glyc. lib. 4. hist.*

Quod vero ad lepram spectat; quid tam humanum, quam quod mortalis quis, licet regiis insulis decoratus, ea potuerit passus esse, quæ cæteros hominum pati contingat? cum præsertim ejusmodi morbo Deus consueverit peccata (b) ulcisci, ac potissimum superbientium Regum (c). Sane quidem ubi morbus iste frequentior
F erat

XXXVX.
De lepra
Constanti-
ni asserta
veritas.
(b) *Num. 12. 4. Reg. 1. 2. Par. 26.*

brofius in funere Theodosii M. Nunc sibi Rex est augusta memoria Theodosius, quando in regno Domini Jesu Christi est . . . quando ei Placilla sua adhaeret, quando adhaeret Constantino, cui licet Baptismatis gratia in ultimis constituto omnia peccata dimiserit, tamen quod primus Imperatorum

erat in Ægypto, regias personas ea tangi consuevisse, auctor est Plinius, qui & testatur eosdem Reges morbo elephantico laborantes (sic ibi appellari solita lepra est) curari ex humano sanguine confecto balneo; ut nihil sit quod mireris ad curationem lepræ Constantinum jussu esse præparare solia infantium sanguine redundantia. Sed quo hæc certiora tibi fiant,

(a) Plin. accipe verba Plinii (a) : Ægypti peculiariter hoc malum, & cum in Reges incidisset, populis funebre; quippe in balneis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Hæc nos de Constantini lepra, & adhiberi solita Regibus medela, elucidasse volumus; ne quid de hoc reliquum sit, quod fidem lectoris retardare possit; ad quam augendam si pertinere putas, adde, ejusdem Constantini filiam Constantiam ejusmodi quoque lepræ tabe affectam, ipsius Acta testari, itemque Joannis, & Pauli scripta a Terentiano; sed & pervetusta Acta Liberii (de quibus inferius) idem affirmant. Attigimus hæc eadem de Constantini baptismo in nostris ad Romanum Martyrologium Notis; verum multa ibi ex his, quæ hic accuratius exposuimus, emendanda erunt; sed jam ipsorum Actorum, quæ reliqua sunt prosequamur, prout inveniuntur ab Hadriano Papa descripta, qui verba Apostolorum cum pergit recitare, hæc ex illdem Actis addit fuisse ab illis Constantinum admonitum.

XXXVII. *Silvester Episcopus Civitatis Romæ, ad montem Soractem persecutiones tuas fugiens, in cavernis petrarum cum suis clericis latebras fovet; hunc cum ad te adduxeris, ipse tibi piscinam ostendet, in quam dum tertio merferit, omnis te * valetudo deseret lepræ; quod dum factum fuerit, hanc vicissitudinem Salvatori tuo compensa, ut omnes jussu tuo per Orbem totum Romane * Ecclesiæ restaurentur. Tu autem in hac parte purifica te, ut, relicta omni superstitione idolorum, unum Deum, qui verus, & solus est, adores & excolas, & ad ejus voluntatem attingas. Quod jubetur de restauratione Ecclesiarum, illud per ea verba Apostoli voluisse significare videntur, ut (quod postea egregie præstitit Constantinus) Ecclesiæ in augustiorem amplitudinem ejus munificentia instaurarentur. Idemque jubetur omnem penitus relinquere superstitionem, qua scimus ea saltem ex parte, quod Aruspices consuluit, labefactum esse; cætera autem, quæ non sunt scri-*

PAGIUS *rum credidit, & post se hereditatem Fidei Principibus dereliquit, magni meriti locum reperit. Hieronymum porro & Ambrosium habuisse Eusebio fidem, nihil ultra indagantes in re tali, etsi difficile creditu sit, (cum ambo diu Romæ habitarent, & contrarium, si verum erat,*

ptis prodita, ei non audemus impingere. Sed quid post hæc Constantinus? Tradunt his verbis eadem Acta ab Hadriano recitata.

Exurgens itaque a somno, statim convocat eos qui observabant Palatium, & secundum tenorem somni sui, misit ad montem Soractem, ubi Sanctus Silvester cum suis clericis receptus, lectionibus & ordinibus insistebat. At ubi a militibus se conventum vidit, credidit se ad martyrii coronam evocari; & conversus ad clerum omnem, qui cum eo erat, dixit (b) : Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Profectus itaque (ut dictum est) pervenit ad Regem; cui nunciatus, cum tribus presbyteris, & duobus diaconis introivit. Ingressus dixit: Pax tibi, & victoria de celo ministrentur. Quem cum Rex alacri animo, & vultu placidissimo suscepisset; omnia illi, quæ facta, quæ dicta sunt, quæ etiam revelata sunt, secundum textum superius comprehensum, exposuit. Post finem vero narrationis suæ percunctabatur, qui essent dii Petrus, & Paulus, qui illum visitarent ob causam salutis suæ, & ejus latebras detexissent. Silvester respondit: Hi quidem dii non sunt, sed idonei servi Christi, & Apostoli electi ab eo, & missi ad invitationem Gentium, ut credentes salutem consequantur. Sed hic siste gradum, lector, quod te videam subcunctantem sequi.

Hæc autem Constantini de Apostolis interrogatio: Quinam dii essent, non eo quidem sensu accipienda est, ut qui tot annis erga Christianam religionem visus est esse propensior, & ejus elementis imbutus, quinam essent Apostolorum Principes ignorarit. Sed licet Apostolos optime ipse noverit fuisse homines; quiddam tamen super humanum eo visu de eis mente concepit; quod in facta divinitus apparitione spirituum beatorum sæpe contingere soleat, tanta superni luminis claritudine videri coruscis, ut supra humanum, & angelicum, divinum quid, qui eos vident, in eis fuerint meditati; ut de Manue Sampsonis patre testatur divina Scriptura, cum ait (c) : Statimque intellexit Manue, Angelum Domini esse; & dixit ad uxorem suam: Moriemur, quia vidimus Dominum. Quonam modo nominat Dominum, quem novisse ait esse Angelum Domini; nisi quod quiddam supra angelicam naturam eidem inesse fuerit arbitratus? Sed & quod ad defunctorum animas spectat; vide, quid de anima Samue.

centies audisse debuerint) credamus tamen, inquit Papebrocius, ex quo sequentia exscribo. Credamus etiam, S. Athanasium adeo sagacem exploratorem omnium; quæ a suis & Ecclesiæ hostibus mala fide agebantur, in hoc puncto velut ad se minus spectante, incuriosum plane

XXXVIII. Silvester Romam revocatur.

(b) 2. Cor. 6.

XXXIX. Quomodo Apostolos Constantinus Deos putaverit.

(c) Judic. 13.

(a) 1. Reg. 28. muelis habeatur in Regum primo (a): *Ait mulier ad Saul: Deos vidi ascendentes de terra. Dixitque ei Saul: Qualis est forma ejus? Quæ ait: Vir senex ascendit, &c.* Si unus ex diis, licet perperam, credita est anima Samuelis, hominis nuper defuncti, & facie visuque notissimi; quid adeo mirum, si Constantinus in ea divinitus facta visione conspiciens Petrum, & Paulum non de terra surgentes, sed de cælo venientes, & cælestis gloriæ fulgore clarissimos, deos esse putaverit? Non quidem, quod ignorarit, & oblivione deleverit, quod didicerat, & in edictis sæpe professus fuerat; unum tantum esse Deum in Christiana religione credendum, deos autem Gentium esse Dæmonia; sed quod (si quid Constantini tyrocinio condonandum putamus) sicut sciebat apud Gentiles inferiorem quemdam esse deorum ordinem, quos dicerent Heroas, omnium hominum præstantissimos; ita inter Christianos fulsisse aliquos, qui essent hujusmodi dii ob egregiam eorum præstantiam nominandi, existimaverit; quod nec a divinæ Scripturæ phrasi procul abhorret; unde si quis eum Christiana religione apprime imbutum esse contenderit; tunc dixerimus, eum homines quos sciret, appellasse deos ex divinæ legis præscripto secundum illud Davidicum (b): *Ego dixi, Dii estis, & filii Excelsum omnes.* Et alia alibi multa id genus. Nam alias idem Constantinus (ut suo loco dicitur) ipsos Episcopos qui Nicææ convenerant ad Concilium, deos itidem, ex præscripto divinæ scripturæ, nominavit. Sed jam reliqua prosequamur.

(b) Psal. 81. & Joan. 10.

XL. Apostolorum Imagines per Silvestrum exhibitæ.

Quidnam autem Silvestrum Constantinus posthæc rogarit, eadem Acta recitata ab Hadriano sic referunt: *Cumque, & his similia Augusto diceret Papa; interrogare cepit Augustus, utrumnam istos Apostolos haberet aliqua imago expressos, ut ex pictura disceret hos esse, quos revelatio docuerat. Tunc S. Silvester, misso diacone, imaginem Apostolorum sibi exhiberi præcepit; quam Imperator aspiciens, ingenti clamore cepit dicere, ipsos esse quos viderat; nec debere jam differre Spiritum sanctum ostensionem piscine, quam istos promississe suæ salutis memorabat: Hucusque Hadrianus ex Actis Silvestri ad confirmandum sacrarum antiquum usum imaginum. Porro quod spectat ad venerandas imagines Petri, & Pauli, atque in primis Salvatoris nostri Jesu Christi; ad sua quoque tem-*
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS ne fuisse. Quis credat, integram Synodum Occidentalium Episcoporum Arimini congregatorum idem dicturam fuisse de Constantini Baptismo, si is non primum Nicomedie, sed diu antea Romæ, fuisset peractus?

VI. Non producenda Synodi verba, ut apud Theo-

pora esse in Ecclesia conservatas; seque eas aspexisse, testatur Eusebius hisce verbis (c): *Cum & nos Petri, & Pauli Apostolorum, & Christi etiam ipsius imagines in picturis colorum varietate expressas, conservatasque aspexerimus, &c.* Quod si ejusmodi Apostolorum Principum extabant imagines, & visebantur in Palæstina tot præliis sæpe devastata, quanto magis Romæ eadem integræ atque sinceræ eorundem vultus accuratius exprimentes asservari potuerunt, ubi iidem Apostoli diutius vixerunt, & tandem martyrium passi sunt, ubi ars excultior, & custodia diligentior sit adhibita? Cæterum eadem ipsa tabula, tunc a Silvestro Imperatori Constantino ostensa, hactenus magna veneratione asservatur in ejusdem Petri Basilica Vaticana; cujus quidem exemplar formis æreis affabre expressum, Romæ editum vulgatumque omnibus, haud necessario existimavimus hic exprimentum. Refert sane idem exemplum, quo S. Augustinus (d) ait pingi consuevisse simul imagines Salvatoris, & Apostolorum Petri & Pauli. At quæ de Constantino, & Silvestro hactenus dicta sunt, cum a recentioribus Græcis, tum etiam a Latinis pariter confirmari, omnes norunt; quorum numerum recensere piget; quod nec magni facimus, cum non nitamur ex more in re antiqua, nisi antiquorum testificationibus, nec facile credamus aliis, qui de rebus antiquis absque veterum assertione scripserint quæ vera esse putaverint.

(c) Euseb. lib. 7. c. 14. in fine.

(d) Aug. de consen. Evangel. lib. 1. c. 10.

Sed quod ad ipsum baptismum spectat per Silvestrum Papam Constantino collatum; quæ eorundem Actorum antiquioribus monumentis consignata habentur, hic describamus. At quoniam eadem in diversis codicibus paulo diverse narrantur; non verba singula, in quibus haud semper conveniunt, sed res ipsas summatim recensuisse sit fatis. Nimirum, assentientem Imperatorem se ex ritu Christianæ religionis per baptismum patratis facinoribus ablui & expiari, jussum esse a Silvestro, ex more, septem saltem diebus, deposita regia corona, in pœnitentia solitarium agere, seque his præviis religionis officiis ad plenissimam illam per baptismum faciendam purgationem paratum reddere. Paruit Imperator, acturusque private pœnitentiam, coronam deposuit, atque simul splendidam vestem Imperatoriam. Certe quidem auctor est Aurelius Victor in Constantino, eum habi-

XLI. Baptismus Constantini.

F 2 bitum

doretum, Socratem & Sozomenum leguntur, Baptismus (excipit enim contra eos Baronius) sed ex Athanasio in libro de Synodis, apud quem ea patet integre ac sincere legi: sic autem leguntur absque ullo discrimine in octo Codicibus MSS. ex quibus concinnata est Græco-Latina probatur. edi.

bitum regium gemmis, & caput exornare consuevit perpetuo diademate; quibus hinc catechismi diebus carere voluit, cum ipsum ad fidem instrueret summus Pontifex, & catechista Silvester, qui & indixit publicas pro Imperatore preces atque jejunium. Sabbato autem adveniente, & fonte ex more precibus benedicto, in eumque Constantino simul ingresso, & baptizato, affulisse cælitus divinum splendorem, eadem Acta testantur; Imperatoremque redditum Christianum, & a lepra simul esse mundatum; confessumque palam, eo fulgore sibi manum porrigentem Christum vidisse. Quædam vero Acta de Christo apparente nihil, sed de manu ad eum extenta desuper, attestantur. Hæc sunt, quæ contigisse dicuntur tum in baptizate; quæ autem ab eodem acta sint, postquam sancto lavacro plene initiatus Christiana religione perfecte Christianus evasit, paulo post dicturi sumus.

XLII.

(a) Act. lib. c. i. in fin. & c. 6.

Constantinus Imp. adversatur Liberio asserenti veritatem de Baptismo Constantini.

At quod ad hæc pertinet; non contemnenda prorsus ducimus, licet multis obfusa mendis, quæ veneranda præstant antiquitate, Acta Liberii, a majoribus non omnino neglecta, quæ a Cresconio in sua Collectione vetusta admodum sunt intexta. In ipsis, inquam, Actis expressum habetur (a) ex libro quodam, qui ibi citatur Silvestri, Constantinum a lepræ morbo in baptismo Crucis signaculo liberatum: indignatum vero esse Constantium ejus filium longe post mortem patris, quod Liberius sparsisset in vulgus, Constantinum a Silvestro lepræ mundatum olim sacro baptizate; ob eamque causam gravia in eum comminatum fuisse, Opinamur equidem accidisse, tunc edita esse a Liberio, quæ scripta erant de Constantini lepræ, atque baptismo, cum ab Eusebio antea elucubrata Constantini Vita in lucem edita ac pervulgata esset, ubi de Constantini baptismo in fine suscepto inerat falsa narratio; Constantium vero conficti mendacii architectum in Liberium fuisse ea ex causa commotum. Ex quibus intelligas, pervetustam esse de Constantini baptizate quæstionem. Sed cuiam, rogo, summo ne Sacerdoti ea prodeuti ex scriptis Silvestri, an Ariano Imperatori furenti major est adhibenda fides? verum neminem puto id jure in dubium revocaturum. Ex iis quoque, & illud possumus intelligere, Constantinum lepræ deformem haud de curatione sua publicum voluisse exhibere spectaculum, ac spectante Ur-

be suscepisse baptismum, sed paucis dumtaxat arbitris id fieri voluisse intra palatium Lateranense, ubi hactenus ejus visitur Baptisterium; curatum autem se (quod dictum est) conspectui omnium reddidisse, locumque illum illustrasse postea augustissimis monumentis, de quibus agemus inferius.

Quoniam vero iis, quæ dicta sunt de Constantino Romæ a Silvestro Papa sacro baptizate initiato complures adversantur, iidemque antiqui scriptores; hic de his differere, perneccesarium ducimus, Primus omnium contrariæ sententiæ assertor, quem & inconsulte (eorum pace dixerimus) complures secuti sunt, esse reperitur Eusebius Pamphili Episcopus Cæsareæ Palæstinæ; sed Arianorum (ut cum Hieronymo (b) asseram) signifer, qui in gratiam Constantij Imperatoris Ariani hominis, & Arianorum patroni hæc ipsa conscripsit; cujus de rebus Constantini Romæ gestis affectatum silentium indicat quo fuerit animo, & affectu compositus erga primam sedem, quod & superius est a nobis facile demonstratum. Ut videas, hominem Ariana hæresi simul imbutum, imbibisse pariter cum impietate dolos ad concinnanda quotquot posset ea occasione mendacia. Si enim conscripsisset Constantinum Romæ a Silvestro Pontifice in fide Catholica baptizatum, quid aliud erat, quam impietatis, & apostasiæ redarguere filium ejus Constantium Imp. paternæ fidei desertorem, & transfugam? At quoniam ea est mendacii natura, ut quantumlibet omni ex parte excogitatis diligenti arte præsidij roboretur, & adminiculis fulciatur, nihilominus, quod firmitatis careat fundamento veritati tubnixo, corruere necesse sit atque prosterni, juxta illud Psalmistæ (c): *Mentis est iniquitas sibi*. Age jam exquiramus, quæ ea de re ipse conscribat, an solida firmitate firmaque soliditate constant.

Eusebius (d) igitur in Vita quam scripsit ipsius Constantini, cum de morbo ejus atque obitu agit, de baptismo tunc quoque accepto ejusmodi instituit orationem: *Cum primum oboriretur ei quædam corporis inæqualis intemperies, ad eamque jam vehementior dolor accessisset; ad calida Civitatis balnea proficiscitur, & inde ad Civitatem matris suæ cognominem (nempe Helenopolin) ubi in martyrum sacra æde diu versatus, supplices preces, & vota publica adhibuit Deo. Ut vero ei in-*

XLIII. Eusebii dolus de Constantini Baptismo.

(b) Hier. in Chron. & alibi.

(c) Psal. 26.

XLIV. (d) Euseb. lib. 4. c. 61. 62.

Quid Eusebius de Constant. Baptismo.

PAGIUS editio anni millesimi sexcentissimi: *Indecens & injustum videtur immutare aliquid eorum, quæ recte ac juste definita sunt, atque Nicæa communiter constituta coram gloriosissimo Constantino patre tuo (Constantium alloquantur) & Imperatore . . . . . Deinde iterum: Cum sciamus etiam*

Baron. n. LIII.

Constantinum, post mortem quoque memoria dignum, conscriptam cum omni diligentia deliberationem, neque fidem exposuisse, atque adeo absurdum fore, postquam ille migraturus baptizatus est, & ad debitam sibi requiem transiit, innovare quidpiam. Hæcine, inquires, sic apud Atha-

mentem venit extremus ejus vitæ dies, existimaretque hoc tempus opportunum esse ad delenda illa errata, quæ (quoniam mortalis erat) admiserat, crederetque arcanorum mysteriorum efficacia, & salutaris lavacri initiatione mentem expiari; hæc, inquam, cum ei in mentem venirent, humi procumbens genibus, & in ipsa martyrum æde errata sua confessus, supplicem se Deo offerebat. Numquam ne antea, rogo, ex quo Christianus esse cœpit, post vigintisex annos Constantinus in morbum incidit, ut expiandi per baptismum peccata oportuerit eum iniisse consilium? Sed esto. Potuit ne homo tot parricidiis cruentatus sic inexpiatus ad extremam usque senectutem sponte perdurasse, conscientia interea penitus consopita, ne dicam emortua?

At Eusebius hæc probe intelligens, eam dilati baptismi in hanc diem causam ostendit, quam ut majorem sibi fidem conciliet, ab ipso Constantino tamquam oraculum quoddam vult confirmatam reddi, his scilicet verbis, cum ait: *Ubi primum manuum per precationem impositione dignus est habitus, inde discedens, ad suburbana Nicomediae Civitatis pervenit; & convocatis Episcopis, ita fere ad eos locutus est: Quam ego, fratres, avida mente, omnibusque votis a Deo salutem multis hisce annis deprecatus sum, eam nunc hodiernus dies a me vehementer expectatus attulit. Tempus igitur est, ut tandem insigni illo, per quod immortalitatem adipiscemur, perfruamur. Quod ego etsi in illius Jordanis gurgitibus, in quibus Salvator noster ad nostrum exemplum baptizatus esse memoratur, facere constitueram; tamen Deus, quod mihi maxime accommodatum est cernens, hoc in loco iisdem mysteriis dignatur. Omnis igitur amoveatur dubitatio, &c. Et quando id, quæso, ipse facturus? Jam agebat annum ætatis sexagesimumtertium, jamque parabat expeditionem in Persas, & alias sæpe ante adversus hostes certamen inierat; hac ergo ex parte (si hæc vera essent) pietate Constantio filio longe impar Constantinus fuisset; ille enim adversus Magnentium, pugnaturus ne lixam quidem voluit, nisi ante baptizatum, in hostem proficisci. Et quoniam, quæso, exemplo majorum Constantinus persuasus ad decrepitam senectutem baptismum dilaturus erat, quem non nisi urgente morte suscepit? Nam etsi posthac penes nonnullos (ut dicturi sumus) ejusmodi de dilatione baptismi pra-*

vus usus invaluit; nullum antehac ea de re præcessisse reperitur simile factum. Verum si (quod ait) in optatis erat, in Jordane flumine baptizari; quando opportunus id facere potuisset, quam anno ante obitum, cum Hierosolymam (ut ipsemet testatur Eusebius *a*) ex omnibus Orientis partibus ab eo vocati ad templi dedicationem Episcopi convenere; cum, præsertim Tricennalia instarent Imperii, digna quæ hujuscemodi solemnibus præcipue agerentur; cum & imminens in Persas (*b*) (quod dictum est) profectio ad id eum impellere debuisset?

Sed audiamus rursus Eusebium hæc demum per Constantinum perorantem: *Quod si is, in cujus arbitrio mors, & vita consistunt, vitam inter vos longiorem vivere permiserit, & hæc ejus menti sententia steterit, ut posthac aliquando communes cum populi Dei grege preces in Ecclesia jungam; vivendi leges mihi, quæ servo Dei conveniant, ponere haud quaquam differam. Atque hæc quidem ille. Oblitus videtur Eusebius antehac talibus præconiis Constantinum celebrasse, ut non tantum, quod pertinet ad vitæ institutum, erga se ipsum omnibus excultum virtutibus, quibus inter omnes facile excelleret, mirifice prædicarit, sed quod erga alios talem se exhibuerit, ut quibuslibet sanctissimis Episcopis non minora præstaret, magnopere commendarit, quodque se ipsum pro impenso religionis studio nominasse aliquando Episcopum, tradiderit (*c*). At quid demum de consummatione baptismi Eusebius addat audiamus: *Illi vero (nempe, Episcopi qui aderant) sacrorum religione consummata, adhibitisque stans divinæ institutionis carimonis, arcanorum mysteriorum eum participem faciunt, certa quædam, quæ oportebat, præfinientes. Et sane ex omnium Imperatorum memoria solus Constantinus in Christi confessionibus renatus, & sacris initiatus, divinæque sigillo donatus, & spiritu letitiam concipiens, prorsusque novus redditus, ac divina oppletus luce, per immensitatem fidei incredibiliter quidem animo gestiebat, sed ad clarissimam, & evidentissimam vim divinæ majestatis obstupefcebat: Hæc de ejus baptismo tunc suscepto Eusebius, plane immemor, quod in Historia (*d*) dixerat, Philippum Imp. Christianum fuisse, & quod ingressus Ecclesiam, cum particeps fieri vellet, ob perpetrata delicta a Fabiano Papa rejectus fuerit, & in pœnitentium classem**

(a) Euseb. in Vita Const. lib. 4 c. 43.

(b) Idem. lib. 4. c. 56. 57.

XLVI. Eusebius inconstans.

(c) Euseb. ibid. c. 24.

(d) Euseb. l. 6. c. 27.

reda-

PAGIUS Athanasium? Quis ergo, vel ipso iudice Baronio, non intelligat, causam Eusebio adjudicandam, nec ullum reliquum esse defensionis locum? Hæc tamen, ut dixi, Athanasius in octo Græcis MSS. quorum tria, nec alia, habuit Interpres Nannius in sua Latina editione. Sed is,

nescio qua socordia prolapsus, secundo loco Constantem nominavit pro Constantino; fortasse suspicatus, efficacius fore, si post patris exemplum, Constantio proponeretur etiam exemplum fratris, licet junioris; neque considerans, huic parum congruere verba Synodi, qui violenta morte

redactus, non recipiendus antequam peccata confessus fuisset. Sed missa istæc.

XLVII.
Rebapti-
zator fin-
gitur Eu-
sebius Ni-
comediens-
is.

Rogo eum, quinam erant illi qui ad-
erant Episcopi, & a quonam illorum ba-
ptizatus est! Reticuit hæc ipse quidem,
ne penitus erubesceret; sed ex loco, ubi
constiterat, possumus & personas pariter
intelligere, & initiantem sacris Imperato-
rem cognoscere. Agebat (ut ait) in sub-
urbis Nicomediæ; præerat illis Euse-
bius Nicomediensis Arianorum antesigna-
nus acerrimus, ejusdem hæresis cum Ario
idem auctor, & propugnator insignis,
adeo ut sicut ab Ario Ariani, iidem ab
Eusebio denominati sint Eusebiani, quo-
rum vis magna erat (ut dicemus) apud
domesticos Imperatoris. Si igitur in Ni-
comediæ suburbiis, nec ab alio aliquo,
quam ab ejusdem civitatis Episcopo ap-
pareat, assertione Eusebii, baptizatus;
consequentia illa deducitur necessaria,
Constantinum in Arianorum perfidia ba-
ptizatum, vel potius (si verum est quod
asserit) rebaptizatum; Arianos enim ba-
ptizatos in fide Catholica, rebaptizare
consuevisse, exemplis mille ac testibus
exploratissimum est. Interfuisse tunc ibi
Eusebium Nicomediæ Episcopum, Theodo-
retus (a) affirmat; sed & ab ipso item Eu-
sebio Constantinum baptizatum, habent S.
Hieronymi & Isidori Chronica. Quamob-
rem si Eusebio ea asserenti credimus, ne-
cesse erit affirmare, Constantinum in extre-
mo vitæ cursu ab Ariano Episcopo bap-
tizatum, impium ex hac vita migrasse, ab
Ecclesia Catholica penitus alienum.

(a) Theod.
l. 2. c. 32.

XLVIII.
Ex com-
muni Ec-
clesiæ Ca-
tholicæ
consensu
Eusebius
mendax
arguitur.

Sed quoniam Græcorum Ecclesia eum-
dem Imperatorem sanctum prædicat, at-
que Apostolis proximum; immo, & uni-
versalis Ecclesia semper eundem ut pium
habuit, dum ejus nomen ex sacris Dipty-
chis una cum aliis Orthodoxis semper pu-
blice recitare consuevit; & nullus um-
quam repertus est auctor, qui eum vita
functum, nota impietatis fugillet; neces-
sario affirmandum est Eusebium esse men-
titum. De cultu Constantini Imp. Græco-
rum perantiqua Menologia fidem faciunt.
De antiquis vero Diptychis Ecclesiasticis,
Nicolaus Romanus Pontifex scribens ad
Michaellem Imperatorem, sic ait: *Quan-
ta autem Dei cultorum Augustorum, qui
Ecclesiam Dei exaltaverunt, & præcipue
Romanam, Constantini videlicet, & Con-
stantis, Theodosii quoque Majoris, & Va-
lentiniani, & cæterorum laus in universa-
li Ecclesia polleat, & eorum præconia ubi-
que personent, & nomen eorum inter sacra*

PAGIUS morte sublatus, & fortasse diu ante baptizatus.
Nec est quod dicas, supervacaneam fore ite-
ratam Constantini mentionem. Primo enim ejus
auctoritas prætenditur resolutioni Arimini for-
mata; deinde ratio redditur antea Actorum in
Concilio Mediolanensi contra Ursatium & Valen-

*mysteria imprætermisse commemoretur, at-
tentius, & sedulo recordamini, sicque
nos audire illos imitantes satagite: Hæc
de fide puplica Diptychorum. Sed & ex
Actis pariter Concilii Chalcedonensis,
quantæ religionis extiterit Magnus Con-
stantinus, apparet, dum Marcianus Im-
perator Principum religiosissimus, Novus
Constantinus acclamatur; hæc ex actis Pu-
blicis. Prætermittimus hic recensere in-
numera diverforum Patrum de sincera pie-
tate Constantini testimonia. Quamobrem
cum res in eo statu sit posita, ut alterum
de duobus oporteat affirmare, vel Euse-
bium turpiter esse mentitum, vel Constan-
tinum ab Ariano Episcopo baptizatum,
inter impios recensendum; cum eviden-
ter appareat eum a Catholica Ecclesia
summopere commendatum; necessario di-
cere compellimur, Eusebium dolo malo
esse de Constantino tam falsa locutum.*

Sed & his addimus ex abundantia, in eo
quoque refelli commentum ab eodem ho-
mine Ariano excogitatum. Quonam mo-
do, quæso, potuit Constantinus Impe-
rator nondum plene Christianus, sed Ca-
thecumenus, sacris interesse mysteriis ip-
so sacratissimi Paschatis tempore? ipse
enim sæpe testatur (b), nec quicquam
minus Fidelibus cæteris eidem in eis li-
cuisset, nec ut decet cathecumenum, au-
dito tantum Dei verbo, cum reliquis e-
jusdem classis Fidelibus per diaconum ab-
ire jussum esse, sed usque ad sacratissi-
mæ oblationis finem perseverasse; id in-
quam, idem ipse illis verbis significare
videtur, quibus ait (c): *Magna autem
agebatur diei Paschæ eo tempore celebri-
tas; & Imperator cum cæteris pernoctans
vota precesque Deo persolvebat. Vel cum
superius ait (d): Sed hanc religionis ex-
ercitationem salutaris festi temporibus
augens omnibus viribus tum animi tum
corporis, divinos sacrorum ritus obibat.*
Vigebat præterea illa Ecclesiastica disci-
plina, qua cathecumeni, antequam sa-
cerdos sacra auspicaretur, extra Eccle-
siam mittebantur. Rursus vero ante
paucos annos Neocesariensis fuerat Sy-
nodus celebrata, cujus (ut vidimus)
nonnulli Episcopi præsentibus quoque fue-
runt Nicæno Concilio sequenti anno ce-
lebrato; in quo quidem sacro conventu
hæc de cathecumenis decreta habentur (e):
*Cathecumenus si ingrediatur Ecclesiam, in
ordinem eorum qui instruuntur, assistat.*
*Hic autem si deprehensus fuerit peccans;
siquidem genua flectit, audiat, ut non de-
lin-*

XLIX.
Ex ipso
Eusebio
Constant.
convinci-
tur bap-
tizatus.

(b) Euseb.
in Vita
Const. lib.
4. c. 22. &
57.

(c) Eod. c.
57.

(d) Ibid.
c. 22.

(e) Conc.
Neoces. c.
5.

tem ex eodem respectu Constantini, Nicæ-
næ Fidei, mox atque baptizatus erat, immortui.
Interim Baronio ignoscendum, quod objectæ
ex Ariminenfi illa epistola auctoritati, alias,
ut fatetur, peremptoriæ, congruam in Athana-
sio responsum nactum se esse, dicenti Nan-
nio

linquat ulterius; si vero audiens & peccaverit, expellatur vi. Quonam pacto igitur potuit Constantinus tot immanium cædium reus absque pœnitentia in Ecclesia, vel cum catechumenis steterit? toleraturi ne id fuissent sanctissimi illi in diversis locis Episcopi? Vel quonam modo potuit interesse, & sedem (ut ipse ait Eusebius) cum Episcopis in sacrosancto Nicæno Concilio habuisse, si inter catechumenos Constantinus in Ecclesia tantummodo militabat? Laturi ne id essent beatissimi illi Catholicæ professionis Antistites, quorum ingens erat numerus egregia sanctitate, vigore disciplinæ, & eruditione præstantium? At quomodo longe evidentius ex suis ipsius scriptis convincitur Eusebius affirmare Constantinum longe ante obitum sacro baptisinate initiatum fuisse, suo loco dicturi sumus, cum agemus de mysticis atque symbolicis imaginibus ab eodem Imperatore in Regiæ vestibulo collocatis, ab ipso vero Eusebio declaratis. Sed neque hic prætermittimus dicere, Dalmatianum (a) Episcopum Cyzicenum, qui collegit Acta nonnulla Nicæni Concilii, recitare orationem Constantini tunc coram Patribus habitam, qua sæpius profitetur, se plane Christianum esse, sacroque baptisinate initiatum.

(a) Dalm. lib. 2. Act. Nicæ. Concil.

L. Refelluntur diversorum contrariæ assertiones.

Hæc a nobis adversus Ariani hominis imposturam dicta sint, atque evidentissime demonstrata; quo obstructo, vel potius exiccato primario ejusmodi fonte mendacii; qui ex eo in diversa rivi fluxisse reperti sunt, pariter exhausti esse noscantur; nec fidem apud lectorem inveniat, si a quovis id tradi reperiat, cum nullus alius præcesserit præter Eusebium; a quo id quisquam acceperit, auctor. Hæc dixerimus, quod Sanctus Ambrosius obiter, fidem secutus Eusebii, in oratione habita in funere Theodosii, ita de ipso Constantino ait: *Cui licet baptismi gratia in ultimis constituto omnia peccata dimiserit; tamen quod primus Imperatorum credidit, & post se hæreditatem fidei Principibus dereliquit, magni meriti locum reperit.* Quid si potius quis velit ipsum alluisse ad ægritudinem, qua Romæ (ut dictum est) detinebatur, in qua omni medicorum arte frustrata, in ultimis constitutus, quodammodo videbatur, cum baptizatus atque sanatus est a Silvestro. Certe omnis Ambrosii verborum sensus exquirendus, & accipiendus est potius, quam contra Ecclesiam Catholicam assentiendum Constantinum decessisse Arianum, Apostatam a

PAGIUS nio crediderit, cum ipse fortassis exemplaria Græca ad manum non haberet, quæ sibi in Linguam Latinam vertenda curaret.

VII. Vide nunc an ea, ex quibus creditur diu antea Romæ baptizatus a S. Silvestro Constantinus, vel auctoritate, vel antiquitate cum Eu-

fide Catholica; quod nec ipsi quidem Arianis, alioquin procacissimi, ausi sunt aliquando dicere; quodque pateat ipsum sibi Ambrosium eodem verborum contextu contrarium loqui; nam quomodo magni (ut ait) meriti Constantinus est, si ab Arianis baptizatus decessit? Sed & venia ab eo rogata, sit dictum; haud mirum videri debet, ipsum in hujusmodi recensendis errare potuisse in his, quæ sunt facti; qui & in eo, quod post hæc accidit, nempe de inventione Crucis, paulo inferius contra omnium Latinorum, & Græcorum, ab omnibusque receptam sententiam, dicat, Crucem Christi a latronum crucibus ex titulo ei affixo esse cognitam; cum omnes testentur, titulo seorsum posito, ex miraculo esse demonstratam.

Sed & quod apud Hieronymi Chronicon hæc scripta habeantur ultimo anno ejus Imperii: *Constantinus, extremo vitæ suæ tempore, ab Eusebio Nicomediensi Episcopo baptizatus, in Arianum dogma declinat, a quo usque in præsens tempus Ecclesiarum rapina, & totius Orbis est secuta discordia.* Quis putet esse tantæ id auctoritatis, & fidei, & non potius credat ab alio esse appositum, quam a S. Hieronymo positum, quod totius Ecclesiæ Catholicæ consensione, & usu continuato, constat esse improbatum atque rejectum; ut ex iis, quæ nuper de sincera fide Catholica Constantini dicta sunt, constat? Sed & ipse Hieronymus se a tanta calumnia vindicet: qui agens contra Vigilantium, sacrarum reliquiarum cultum spernentem, hæc ait: *Ergo sacrilegi sumus, quando Apostolorum basilicas ingredimur? Sacrilegus fuit Constantinus Imperator, qui sanctæ reliquias Andreae, Lucae, & Timothei transtulit Constantinopolim, apud quas demones rugiunt? &c.* Certe sacrilegus dicendus fuisset, nec in exemplum adducendus esset, qui ab Ecclesia Catholica descivisset. Scimus, apud Luciferum Callaritanum (b) Constantinum Imperatorem infamia hæresis laborasse, quod S. Athanasium exulare jussisset. Verum magis ipsi credimus Athanasio, qui eum sæpe excusat, & post obitum Constantinum pium, felicitis memoriæ, atque religiosissimum, non raro nominat (c). Sed de his suo loco uberius.

LI. Solvitur objectio ex S. Hieronymo.

(b) Lucif. l. 1. pro Ath. & de Regibus apostat. (c) Athan. orat. 1. advers. Arian. & in Apolog. ad Constantin.

At postremum, respondeamus ad illud, quod cæteris fortius potest objici de baptismo Constantini paulo ante obitum ministrato testimonium, non unius vel alterius

LII. Fortior solvitur objectio.

sebio possint conferri, eique adstipulantibus ejusdem ac sequentis seculi testibus, Latinis ac Græcis. Primum, in contrarium afferuntur Acta S. Silvestri Papæ, ut quidem nunc habentur, ipsomet sæpius fatente Baronio depravata in nonnullis, ut anno trecentesimo vicesimo tertio di-

Lepra Constantini fictitia. Baron. u. xxxvi.

rius testis, sed totius Concilii Catholicorum Episcoporum, qui edicto Constantii compulsi Ariminum convenere, manifesta ipsorum testificatione per epistolam scriptam ad Constantium facta, in qua tum apud Theodoretum (a), tum apud Socratem (b) atque Sozomenum (c), qui eam recitant, hæc ipsa verba leguntur, dum agunt de rebus gestis usque ad illud tempus in Occidente. Cum igitur (inquiunt) intelligamus Constantinum Principem certe omnium posterorum memoria post mortem celebrandum, diligenter elaborasse, ut fides illa Nicææ litteris prodita accuratissime perquisita, explorataque esset; absurdum sane videretur, eo jam post acceptum baptismum vita defuncto, & ad tranquillitatem sibi debitam profecto, aliquid in ea novare, & tot sanctos confessores, & martyres, qui hujus doctrinæ auctores inventoresque fuerunt, quique, ut vetus Ecclesiæ Catholice poscebat institutum, omnino senserunt, in eoque perseverant perpetuo, prorsus contemnere: Hæc in ipsorum Synodica.

LIII.
Textus insigniter depravatus arguitur.

(d) Athan. de Synod. Arim.

Quis hæc audiens, vel attente perlegens, non statim intelligat causam Eusebio adjudicandam, nec ullum reliquum esse defensionis locum, ac proinde nos causa turpiter cadere, postquam videbamus adversariis superatis jam recessisse victores? Daremus plane manus, nisi ex falsa Constantium editione nos manifestas pati calumnias sentiremus, integraque nobis ex lege Cornelia esset actio; siquidem tam apud Theodoretum, quam Socratem, atque Sozomenum, sive alios qui ex iisdem exscripserunt, non tam mendose, quam mendaciter atque falso legitur, Constantinus, loco, Constantis; cujusnam vero culpa id factum sit, vel ipsorum auctorum, vel librariorum, nostra non interest, ut quæramus; sed nostrarum tantum partium est, ut de falsa lectione doceamus. Ad hæc igitur elucidanda, ad solidiora monumenta, & antiquiorem atque graviorem auctorem provocamus lectorem; Sanctus enim Athanasius in commentario illo quem de Synodis (d) scripsit, eandem ipsam recitat Episcoporum epistolam ad Constantium scriptam, in qua loco Constantini, Constantem habet, atque ibi his verbis eadem sententia recitatur: *Fuitque proinde nobis persuasissimum, iniquum esse, cum Imperator Constans, ab obitu suo dignus omni memoria, hanc fidem omni cura, & diligentia conscriptam promulgavit, tunc*

PAGIUS

ximus. Certe lepra quæ Constantinum impulserit ad Baptismum accipiendum, ut ab ea sanaretur, antiquioribus Scriptoribus ignota, eoque magis sit incredibilis, quo Julianus Apostata fidentius objecit Christianis, quod eorum Baptisma Leporam leprosi non auferi. Si enim adeo

demum ex quo ille baptizatus, ex hominibus in requiem sibi debitam translatus est, aliquid novi in ea fide moliri vellet, & tot sanctos confessores, & martyres hujus placiti scriptores auctoresque, contemnere, qui pro veteri lege ritumque Ecclesiæ in ea sententia permansere, &c. Hæc ibi ex Græco reddita fidelissime, prout quæ dicemus manifeste declarabunt.

Porro hæc omnia Constanti merito iure conveniunt. Nam quod ad baptismum pertinet, constat eundem Constantem Imperatorem paulo post susceptum baptismum fuisse a Magnentio tyranno necatum; unde alibi idem Athanasius (e) ad Constantium scribens, hæc de Constantis nece habet: *Nihil eam necessitudinem, cum ante oculos versaretur, reveritus, nihilque gratiam beato tuo fratri in baptismo donatam respiciens, veluti Damon, & furia infernalis in eum insiluit; atque ita sanctissimus ille vir martyrium affectus est: Hæc Athanasius, qui eum fortissimum propugnatorem Nicææ fidei ita sublatum vehementer ingemuit; ejus namque opera, Sardicensi congregato Concilio, Nicæna confessio fuerat stabilita, & ipse Athanasius ab exilio revocatus, omniaque ad rectam fidem spectantia promulgata a se legibus confirmata. Duplici igitur Catholici Episcopi, qui eam ad Constantium scripserunt epistolam, utuntur ad firmandam Catholicam fidem, exemplo; Constantini patris in primis, cujus præsentia Nicæna confessio fuerat roborata; & Constantis Imperatoris, cujus ope eadem Catholica fides in Sardicensi Concilio fuerat confirmata, & ante in Concilio Mediolanensi, cujus ibidem mentio habetur, adversus Arianos legatos defensa & roborata; in quo (ut dicitur inferius) mira ejusdem Constantis virtus enituit. Merito igitur in ea epistola Patres primo Constantini Magni, deinde res gestas in Concilio Mediolanensi, atque testimonium Constantis mirerum ordine ad insinuandam Catholicam veritatem scripsere ad Constantinum Imperatorem. His igitur confutatis; reliquis quoque auctoribus, qui eadem quæ Eusebius de Constantini baptismo & ipsi scripsere, ut Theodoretus (f), Sozomenus (g), & si qui alii, ex iisdem quæ adversus eundem Eusebium differuimus, sit satisfactum; qui & falsa lectione citatæ superius Episcoporum epistolæ, in ea sententia confirmati, illa de Constanti-*

LIV.
Constanti dicta conveniunt.

(e) Athan. Apolog. ad Constant.

(f) Theod. lib. 1. c. 32.
(g) Sozom. lib. 2. c. 11.

recenti memoria leprosus Constantinus lepræ sordes Baptismo deterisset, Cyrillo Alexandrino id refutatur lib. 7. contra Julianum illius successorem ac generum, ecquid poterat offerri speciosius, atque ad illius convictionem potentius? Nihil tamen hujusmodi Cyrillus; sed cum Christus

tini baptismo in extremo vitæ cursu colato scripserunt.

LV. Elucidatis igitur jam locis obscuris Aetorum Silvestri, dilurisque contrariis quæ adversari iisdem videbantur, ipsoque Constantini baptismo Romæ collato Gentilium pariter scriptorum testificatione firmato, reliquum est ut & de loco, in quo Romæ Constantinus baptizatus est, agamus; ipso, inquam, fonte, in quo eidem Imperatori visibile divinum numen cælesti fulgore coruscum apparuit, cum purgata anima peccatis admissis, atque simul corpus lepra mundum est redditum: quem, ut spiritualis natalis solum, & infantie Christianæ cunabula, idem Constantinus mirifice illustravit. Remanent in hanc diem, tam nobilis antiquitatis vestigia: vestigia plane dixerim (licet insignis satis locus appareat) respectu augustæ summæque illius munificentiae, qua ab eodem Imperatore fuerat exornatus; quam vix in chartis modo nobis antiquitas repræsentat, Anastasi Bibliothecarii industria, qui tam memorabile monumentum ab injuria temporis vindicatum, memoriæ prodidit, una cum aliis ab eodem Imperatore illustribus Romæ exædificatis Ecclesiis. Sunt autem hujusmodi, quæ nimia vetustate obsita, prout licuit ex mendoso codice, haud ipsius stylo expolita, sed rudia, habeantur tamen fideliter edita (a):

LVI. Fontem sanctum, ubi baptizatus est Augustus Constantinus, ex lapide porphyretico, & ex omni parte coopertum intrinsecus, & foris, & desuper, & quantum aqua continet, ex argento purissimo*, libras tria millia, & octo. In medio fontis columna porphyretica, quæ portat phialam ex auro purissimo, pensantem libras quinquaginta, ubi ardent balsami libræ ducentæ, annexum* ex stipa* amianti. Jam occurrunt, lector, quæ valde admirari incipias. Nam quod ad balsamum spectat, abutebatur Heliogabalus, profusissimus Principum, balsamo summi pretii oleo, & (quod scribit Lampridius b) in lucernis exhibuit; sed per Constantinum primo invenitur cultui sacræ religionis applicitum. Quod autem ad sacrum chrisma conficiendum eodem uti solet Ecclesia; Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS stus etiam leprofos mundasse dixisset, excusat Baptismum ejus ad emundandas fordes non corporis, sed animi; institutum esse. Quod in Collectione Canonum Cresconiana circa annum DCC. scripta, ex nescio quibus Liberii Actis dicitur hic venisse in odium Constantii, quia dixerat, patrem ejus fuisse a lepra mundatum, dum baptizaretur a Silvestro, id tanto minus credibile, quanto ex melioribus Auctoribus certius scimus causam persecutionis Liberio motæ; & suspectus merito est liber Silvestri, cui talia Liberii Acta dicuntur intexta.

VIII. Secundo dicit Baronius, Ethnicos ipsos Baptismum a Constantino Romæ susceptum non ob-

inde accidit, ut idem balsamum diceretur oleum Crucis; sic enim S. Gregorius illud nominat (c), dum ad Leontium scribens, hæc ait: Oleum quippe sanctæ Crucis, & aloes lignum suscepimus; unum quod tantum benedicat, aliud quod incensum redoleat.

Sed ad Baptistarii descriptionem redeamus: In labro fontis agnum ex auro purissimo fundentem aquam, pensantem libras triginta. Ad dexteram agni Salvatorem ex argento purissimo in pedibus quinque, pensantem libras centum septuaginta. In læva agni B. Joannem Baptistam ex argento in pedibus quinque tenentem titulum scriptum, qui hoc habet (d): Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; pensantem libras centum. Cervos ex argento septem, fundentes aquam, pensantes singulos libras octingentas*; Thymiamatarium ex auro purissimo, pensans libras decem cum gemmis prasinis, & hyacinthinis undique, numero gemmæ quadraginta duæ. Hæc est descriptio sacri fontis; quæ autem eidem dona contulerit Constantinus ibidem describuntur his verbis; hoc præmisso titulo:

DONUM SANCTO FONTI.

Massa Festi ex territorio Prænestino, præstans solidos trecentos. Massa Gaba ex territorio Gabinensi, præstans solidos ducentos & duos. Massa Pictæ ex territorio supradicto, præstans solidos ducentos quinque. Massa Statiliana ex territorio Sorano*, præstans solidos trecentos. Massa intra Siciliam, Taurana, ex territorio Parentiensi*, præstans solidos quingentos. Intra urbem Romam domus vel horti præstantes solidos bis mille trecentos. Fundus Bassi, præstans solidos centum viginti. Massa Laninas* ex territorio Carfollano, præstans solidos ducentos. Fundus Catulli ex territorio Nomentano, præstans solidos quinquaginta. Massa Statiæ ex territorio Sabinensi, præstans solidos trecentos quinquaginta. Massa Murina ex territorio Appiano Albanensi, præstans solidos trecentos. Massa Virginis ex territorio Sorano, præstans solidos ducentos.

Transmarina intra partes Africa. Massa

G

sa

scire significare. Zosimus enim lib. 2. postquam Crispi & Faustæ necem Constantini M. jussu patratam retulit, ait: Horum ipse sibi conscius & contemtorum insuper Sacramentorum, accessit ad Sacerdotes, postulans piacula criminum. Sed his respondentibus, quod nullus traditus invenitur expiationis modus, quo tanta crimina possint expurgari, Ægyptius quidam ex Iberia delatus Romanam, Palatinisque mulieribus factus familiaris in Constantinum incidit, eique affirmavit Christianorum Fidem expurgativam esse peccati cujuslibet; quippe cui promissum esset, quod etiam impii eam suscipientes continuo extra omnis culpa reatum ponerentur. Hunc sermonem, cum facile suscepisset

Zosimi fabula circa Constantini Baptistarii.

LVII. Ornatus ex sacris imaginibus.

(d) Joan. 2

* 800 libras.

LVIII. Dona Sancto Fonti collata.

* Corano. * Partheniceni.

* Lav. nus.

LIX.

Baptisterium Constantini.

(a) Tom. 1. Concil. in Silvestro.

De fonte baptismatis.

* pensantem librarum.

* myxum.

* stipa.

(b) Lampr. in Heliogabalo.

* *Musciana* *Vincis* ex territorio *Mucario* *, præstans solidos octingentos. *Massa Capsis* ex territorio *Capitano* *, præstans solidos sexcentos. *Massa Varia* *Sardana*, præstans solidos quingentos. *Massa Camaras* ex territorio *Curta lupi* *, præstans solidos quadringentos quinque. *Massa Nummas* ex territorio *Numidia*, præstans solidos sexcentos quinquaginta. *Massa Sulphurata* ex territorio *Numidia*, præstans solidos septingentos viginti. *Massa Baldarioliaria* ex territorio *Numidia*, præstans solidos octingentos & decem. In *Gracia* *Massa Cephalenia*, præstans solidos quingentos.

* *Megalula*. In *Mengaulo* * *Massa Amazon*, præstans, solidos ducentos viginti duos: Hucusque ibi de *Baptisterio Constantini*, & rebus ab eodem ei largitis.

LX. Constant. in albis quæ san- civerit.

His autem de loco enarratis, jam ad reliqua a *Constantino Romæ* hoc anno, postquam baptizatus est, gesta, orationem convertamus; habentur ea in iisdem *Silvestri*, quæ dicuntur, *Actis* expressa, sed pro exemplarium diversitate inter se paulo diversa. Siquidem quæ singulis diebus illis septem, cum esset in albis, ab eo pro Christiana religione sancita fuerint, in aliquibus eorum narrantur hoc ordine: *Prima die baptismi sui hanc legem dedit: Christum esse Dominum verum, qui semel dasset a lepra, & hunc ab omni Orbe Romano coli debere. Secunda vero die pœnas decrevit adversus omnes qui in Christum blasphemias inferrent, vel deriderent. Addidit tertia die pœnam in eos qui cuiquam Christianorum contumeliam irrogassent. Quarta vero die Imperatoris privilegiis Romanam Ecclesiam præ cæteris voluit illustrare.*

LXI. Privilegia a Const. concessa Ecclesiis.

Rursum vero, quinta die concessam esse

QUOD DUCE TE MUNDUS SURREXIT IN ASTRA TRIUMPHANS,
HANC CONSTANTINUS VICTOR TIBI CONDIDIT AULAM

Quod ad eandem basilicam pertinet, minime prætermittendum esse putamus, quod hisce diebus post primam *Tomi* hujus editionem oculis nostris *Romæ* spectare licuit, dum in Vaticano longe augustiore erecta *S. Petri Basilica*, veteris a *Constantino* erectæ partem illam,

PAGIUS *Constantinus*, & patria quidem sacra dimisset, iis vero, se tradidisset, qua docebat *Ægyptius*, principium impietatis fecit habere divinationem suspectam. Nam quia multa res prospere per eam sibi fuissent prædicta, eventumque re ipsa sortita, vereretur ne aliis quoque, ipsam contra se consulaturis, quod futurum erat prædiceretur: ideoque convertit sese ad abolenda hujusmodi omnia.

IX. Refellitur. Sed hanc *Zosimi* narrationem *Socrates* lib. i. cap. 5. falsitatis convincit, ostenditque eam velut in Christianæ Religionis odium ab Ethnicis confectam: *Sopatrum*, inquit, primo quidem haudquaquam verosimile est in colloquium venisse cum *Constantino*, qui tunc temporis in illis duntaxat partibus, qua circa *Oceanum* ac *Rhenum* posita

ab eodem Imperatore immunitatem Ecclesiis, ibi traditur, ut ad eas confugientes securi in omnibus essent. Sexta vero, & septima illud decretum ne absque licentia *Romani Pontificis* alicubi construerentur Ecclesiæ, & de exolvendis decimis, edidit. Sed & hæc duo ultima, quod desint in *Græcis* exemplaribus, superaddita fuisse putantur, cum præsertim utraque jure antiquiori videantur eidem Ecclesiæ esse debita. Quid autem ab eodem Imperatore octava die sit factum, eadem *Acta* his ipsis verbis significant.

Octava die processit, albis depositis, totus mundus, & salvus; & veniens ad Confessionem *Beati Petri Apostoli*, ablatoque diademate capitis, exuens se chlamyde, & accipiens bidentem, terram primus aperuit ad fundamenta basilicæ construendæ. Dehinc, ob numerum duodecim Apostolorum, duodecim cophinos terra plenos, suppositis humeris bajulans asportavit; & ita gaudens, & exultans, in carruca sua cum Episcopo sedens, ad *Palatium* rediit. Imitatus videtur *Constantinus*, a quo genus ducebat, *Vespasianum Imperatorem*, de quo *Suetonius* (a): Ipse restitutionem *Capitolii* aggressus, ruderibus purgandis manus primus admovit, ac suo collo quædam extulit: Hæc de *Vespasiano Suetonius*. Debit ne prætermisisset *Constantinus* pro cultu veræ religionis præstare, quod ipso major ejusdem familiæ *Flaviæ* illustrator pro superstitione avita officium exhibuerat? Sed quæ affixa parieti sculpta marmore periiit vetus inscriptio tunc apposita, antiquæ reddidere (b) membranæ, in quibus ejusmodi in *Basilica Vaticana* repertum inscriptum distinction legitur:

LXII. Erigitur Basilica Vaticana.

(a) *Sueton. in Vespas. c. 8.*

(b) *Antiq. lect. tom. 6. pag. 411.*

quam majores absidem dixere, cæmentarii demolirentur, inventos esse in structura parietum quamplurimos quadratos lateres ejus generis, quod a duorum mensura palmorum *Μισσρον* appellabatur, habentes in medio signum in figlina impressum, in quo ipsius Basilicæ conditoris *Constantini* no-

sunt, Imperio potiebatur. . . . haudquaquam etiam credibile est, eum ignorasse, *Herculem Alcmæna filium*, post cadem liberorum, & post necem *Iphiti*, quem licet amicum atque hospitem inique interfecerat, *Cereris* sacris *Athenis* expiatum fuisse. Gentiles igitur hujusmodi scelerum expiationem pollicitos esse, ea qua dixi, satis evincunt, simulque eos mendacii coarguunt, qui *Sopatrum* affirmant contraria pronuntiasse: neque enim ausim dicere ista nesciisse *Philosophum*, qui eruditionis causa apud Gentiles ea atate nobilissimum habebatur. Respondet *Baronius*, ex illis *Zosimi* verbis, ex *Iberia* *Ægyptium* advenam, liquere, advectum fuisse ex *Hispania* *Hosium Cordubensem Episcopum*, *Ægyptium*, id est, *Magum* *Genti-*

nomen litteris legeretur, sicut vides expressum; quod venerandæ antiquitatis mo-

numentum hic tibi in secunda editione reddendum curavimus.

LXIII. Sed antequam ulterius progrediatur oratio ad ea quæ reliqua sunt Actorum recitanda, describere hic opportunum erit, quæ ab eodem Imperatore ipsi Basilicæ Petri Apostoli in Vaticano erectæ collata sunt dona; extant ea diligenter recensita in citato superius libello de Munificentia Constantini, a Bibliothecario ex archivis S. R. E. in lucem edito, ubi hæc conscripta reperiuntur: Eodem tempore Constantinus Augustus fecit Basilicam Beato Petro Apostolo in templo Apollinis; cujus locum, cum corpus S. Petri recondidit, undique ex ære Cyprio conclusit, quod est immobile. Ad caput pedes quinque, ad pedes pedes quinque, ad latus dextrum pedes quinque, ad latus sinistrum pedes quinque, subter pedes quinque, supra pedes quinque: sic conclusit corpus beati Petri Apostoli, & recondidit, & exornavit super columnas porphyreticas, & alias columnas tres thynæas, quas de Græcia perduxit. Fecit autem cameram basilicæ ex crimma * auri fulgentem, & super corpus beati Petri. Sed & de Petri Apostoli sepultura S. Gregorius (a) Papa in epistola ad Constantiam * Augustam tradit, Ann. Eccl. Tom. IV.

* crimma.
(a) Gregor. ep. 30. l. 3.
* al. Constantinam.

ad quindecim pedes extra Petri sepulcrum fuisse desuper locum illum argento contentum; quod cum ipsius decessor mutare voluisset, apparente signo quodam, non parvo terrore absterritum, ab huiusmodi consilio destitisse. At rursus hæc in libello:

Super os quo conclusit illud, fecit Crucem auream purissimam, pensantem libras centum quinquaginta, ubi scriptum hoc est: Constantinus Augustus, & Helena Augusta hanc domum regali simili fulgore, corruscantem auro circumdant. Scriptum est ex litteris nigellis in Cruce. Fecit autem candelabra ex aurichalco in pedibus decem, numero quatuor, argento conclusa cum sigillis argenteis, unde Actus Apostolorum cernebantur, pensantia singula libras trecentas. Calices autem tres, cum gemmis prasinis quadragintaquinque, pensantes singulos libras duodecim. Metretas argenteas duas, pensantes libras ducentas. Calices argenteos viginti, pensantes singulos libras decem. Amas aureas duas, pensantes singulas libras denas. Amas argenteas quinque, pensantes singulas libras viginti. Patenam auream cum

LXIV.
Dona ipsi collata.

G 2

tur-

PAGIUS tibus creditum, qui suaserit Baptismum a Silvestro petere. Quare Sozomenus incredibilis cupiditatis arguit, qui Crispum occisum a patre negat, eo uno argumento, quod Crispus vivens ad vigesimum usque patris Imperii annum pervene-

rit, multas interea cum eo Leges statuens. At de Crispi cæde Sozomenus non videtur dubitasse; sed ex legibus, quas illo tempore cum patre condidit, rectissime argumentatum contra Gentiles, mutandæ Religionis eam causam Constant-

* turture. turve * & columba ex auro purissimo, ornatam gemmis prasinis, & hyacinthinis, & margaritis * numero ducentis, & quindecim, pensantem libras triginta. Patenas argenteas quinque, pensantes singulas libras quindecim. Coronam auream ante corpus, quæ est pharus cantharus, cum delphinis quingentis, pensantem libras trigintaquinque. Pharos argenteos in gremio Basilicæ cum delphinis, pensantes singulos libras decem. Ad dexteram Basilicæ pharos argenteos triginta, pensantes singulos libras octo. Ipsum altare ex auro, & argento, clausum cum gemmis prasinis, & hyacinthinis & albis ducentis decem, pensans libras trecentas quinquaginta. Thymiamaterium aureum cum gemmis undique exornatum, pensans libras quindecim: Hucusque de vasis, & ornamentis. Hæc sunt illa ipsa Basilicæ S. Petri sacra vasa, quæ post octoginta sex annos, cum ab Alarico Urbs capta est, occulta apud sacram Virginem, & inventa (ut tradit Orosius a) præ magnitudine, pulchritudine, pondere, & diversitate, Gothos reddiderunt attonitos, & ab eisdem sic numine disponente, cum honore eidem basilicæ restituta sunt. Quod spectat ad redditus, hæc sequuntur.

(a) Orosius l. 7. c. 39.

LXV. In redditibus donum quod obtulit Constantinus Augustus beato Petro Apostolo per Dioceses in Oriente. In Civitate Antiochia domum Datiani, præstantem solidos ducentos quadraginta. Domunculam Nicænam, præstantem solidos viginti & tremissem. Cellas in Aphrodisia, præstantes solidos viginti. Balneum in Cerethea, præstans solidos quadragintaduos. Pistrinum ubi supra, præstans solidos vigintitres. Popinas ubi supra, præstantes solidos decem. Hortum Maronis ubi supra, præstantem solidos decem. Hortum ubi supra, præstantem solidos undecim. Sub Civitate Antiochena possessionem Sibyllinam donatam Augusto, præstantem solidos trecentos vigintiduos, cartadecadas centum quinquaginta, aromatum libras ducentas, balsami libras trigintaquinque. Sub Civitate Alexandrina possessionem Timialicam donatam Augusto Constantino ab Ambronio, præstantem solidos sexcentos viginti, cartadecadas trecentas, olei Nardini libras trecentas, balsami sexaginta, aromatum libras centum quinquaginta, storacis Isauricæ libras quinquaginta. Possessionem Eutimi Caduci, præstantem solidos quingentos, cartadecadas septuaginta. Per Ægyptum sub Civitate Armeniæ, possessionem Agapii, quam donavit Constantino

PAGIUS stantino non fuisse, cum diu antea Christianus probaretur. Argumentatum, inquam, contra Gentiles, non contra eos, qui ab initio quidem Christianum fuisse Constantinum dicerent: diu autem post susceptam Fidem denuo ad Genti-

Augusto. Possessionem Panopoliten *, præstantem solidos octingentos, cartadecadas quadringentas, piperis medimnos quinquaginta, croci libras centum, storacis libras centum quinquaginta, aromatum cassæ libras ducentas, olei Nardini libras trecentas, balsami libras centum, lini saccos centum, caryophyllorum libras centum quinquaginta, olei Cyprini libras centum, papyri cannas mundas mille. Possessionem, quam donavit Constantino Augusto Ibronius *, præstantem solidos quadringentos, quinquaginta, cartadecadas ducentas, aromatum cassæ libras quinquaginta, balsami libras quinquaginta. In Provincia Euphratensi sub Civitate Cyro possessionem Armanazon, præstantem solidos trecentos octoginta. Sub Tarso Ciliciæ insulam Cordionum *, præstantem solidos nongentos: Hucusque ibi de donis tunc oblati a Constantino Imperatore ad luminarium impensam, & alia divini cultus Vaticanæ Apostoli Petri Basilicæ, cuius S. Paulinus (b), qui hoc eodem seculo vixit, ad Alethium scribens, his verbis meminit: Quanto ipsum Apostolum attollebas gaudio, cum totam eius Basilicam densis inopum cœtibus stiprisses; vel qua sub alto sui culminis mediis ampla liquearibus longum patet, & Apostolico eminens folio coruscans ingredientium lumina stringit, & corda latificat. Alludit enim ad id quod dictum est, nempe ejusdem Basilicæ caneram, quam nominamus aliter apsidem, ex crimino auri fulgentem. Sed post Paulinus de porticibus: Vel qua sub eadem mole rectorum geminis utrinque porticibus latera diffundit, quæve prætento nitens atrio, fusa vestibulo est, ubi cantharum ministra manibus, & oribus nostris fluentia ructantem fastigiatus solido ære tholus ornat & inumbrat, non sine mystica specio, &c. Verum jam de Basilica Petri fatis.

De Basilica vero Pauli Apostoli hæc ibidem leguntur: Eodem tempore Constantinus Augustus fecit Basilicam beato Paulo Apostolo ex suggestione S. Silvestri Episcopi, cujus corpus sanctum ita recondidit in ære & conclusit, sicut beati Petri, & dona obtulit. Nam omnia vasa sacra aurea, vel argentea, vel ærea ita posuit, sicut in Basilica beati Petri Apostoli; & ita beati Pauli Apostoli ornavit, sicut illam. Sed & Crucem auream super loculum beati Pauli Apostoli posuit, pensantem libras centum quinquaginta. Sub Civitate Tyria possessionem Comitum, præstantem solidos quingentos quinquaginta. Possessionem Formimusa, pensantem solidos se-

* Cynopoliten.

* Trobonius.

* Corycorum.

(b) Paulinus epist. 31.

LXVI. De Basilica Pauli Apostoli.

lium ritus, imo & ad Christianos persequendos reversum esse, illius infelicis facinoris horrore adductum ad expetendum Baptismum eatenus dilatum. Tales enim futuros aliquando non potuit divinare Sozomenus, qui de Romano illo

Septingentos. Possessionem Timiam, præstantem solidos ducentos quinquaginta, olei nardini libras septuaginta, aromatum libras quinquaginta, cassiæ libras quinquaginta. Sub Civitate Ægyptia possessionem Cyreos, præstantem solidos septingentos decem, olei nardini libras septuaginta, balsami libras triginta, aromatum libras septuaginta, storacis libras triginta, statæes libras centum quinquaginta. Possessionem Basilicam, præstantem solidos quingentos quinquaginta aromatum libras quinquaginta, olei nardini libras sexaginta, balsami libras viginti, croci libras sexa-

ginta. Possessionem insulæ Machabæ*, præstantem solidos quingentos decem, papyri racanas* mundas quingentas; lini saccos* trecentos: Hucusque de Basilica Pauli, quæ cum esset ædificata ubi corpus ejus positum erat, inter viam Ostiensem, & Tiberim, angustia loci interjacentis, haud potuit, ut par erat, amplioribus spatiis ædificari: Valentinianus autem Junior Imperator, prætergressus viam illam, amplissimam reddidit, ut suo loco dicemus. Sed quod vetus inscriptio de utraque Basilica Petri, & Pauli elegans habet tractatikon, hic describendum curavimus (b):

* Macaria.
* cannas.

IANITOR ANTE FORES FIXIT SACRARIA PETRUS
 QUIS NEGET HAS ARCES INSTAR ET ESSE POLI
 PARTE ALIA PAULI CICUMDANT ATRIA MUROS
 HOS INTER ROMA EST, HIC SEDET ERGO DEUS

(b) In App. ad Antiq. Inscript. pag. 1170. num. 8.

IN VII.
 Lateranen. Basilica.

At quid post hæc Acta? Altera vero die Constantinus similiter intra Palatium suum Lateranense Basilicam cepit, lege pariter sanciens atque promulgans, adeo se Christianæ religionis profiteri velle culturam, ut Christo Deo vellet intra Palatium templum erigi, ubi Christiani conventus agerent: utque iis qui Christiani fieri vellent, & pauperes essent, præstarentur ex largitione Fiscali affatim alimenta, eisdemque in primis in baptisate candida vestimenta, & solidi viginti, dum tamen afferrent pro tessera Episcopi Romani chirographum. Quod autem spectat ad Basilicam Lateranensem, quam tunc temporis Constantinus ædificare cepit in monte Cælio in ædibus amplissimis Laterani: fuisse quidem eas magnificentissimas testatur Julius Capitolinus in Marco, & Victor in Severo. Sed de his superius. Cesserat eas Constantinus Faustæ Augustæ, ac demum (ut suo loco dictum est supra) Melchiadi Papæ; in iisdemque (ut vidimus) sub eodem Melchiade collecta est Synodus in causa Cæciliani. Verum quibus ornamentis eam illustraverit Constantinus, & opibus auxerit, citatus ille de Munificentia Constantini libellus in omnibus fidelissimus narrat his verbis:

LXVIII.
 Dona collata Basilicæ Lateranensi.

Hujus temporibus (nempe Silvestri) fecit Constantinus Augustus Basilicas istas, quas & ornavit. Basilicam Constantinianam, ubi posuit dona ista. Fastigium argenteum habens in fronte Salvatorem sedentem in sella, quinque pedum, pensantem libras centum viginti; & dodecim Apostolos, habentes singulos quinos pedes, pensantes libras nonaginta; cum coronis ex argento purissimo, pensantibus li-

bras centum quadraginta; & Angelos quatuor ex argento in quinque pedibus, qui pensant singuli libras centum quindecim, cum gemmis Alabandenis. Fastigium ipsum pensat libras duo millia viginti quinque. Ab ejusmodi tam celebri Salvatoris imagine, cui & Basilica dicata est, dicta fuit Basilica Salvatoris potius, quam Constantiniana, ad differentiam alterius Basilicæ ejusdem nominis publicis negotiis mancipatæ, quæ posita erat in Regione tertia apud templum Pacis, ut habent Sextus Rufus & Publius Victor.

Sed quod rursus spectat ad munera tunc oblata, hæc ibidem leguntur: Item de tergo respicientem in apside Salvatorem sedentem in throno, in pedibus quinque (hoc est, altitudinis pedum quinque, & sic in reliquis.) Coronas quatuor ex auro purissimo, cum delphinis viginti, pensantes singulas libras quindecim. Pharum ex auro purissimo, cum delphinis quingentis* cum catena, qui pensat libras viginti quinque. Cameram Basilicæ ex auro, pensantem in longum, & in latum libras quingentas. Altaria septem ex argento purissimo, pensantia libras ducentas. Patenas aureas septem pensantes singulas libras triginta*. Patenas argenteas sexdecim, pensantes singulas libras triginta. Scyphos ex auro purissimo septem, pensantes singulos libras decem. Scyphum singularem ex metallo, corallo ornatum, & undique de geminis prasinis, & hyacinthinis, auro interclusum ex omni parte, qui pensat libras viginti & uncias tres. Scyphos argenteos viginti, pensantes singulos libras quindecim. Amas ex auro purissimo duas, pensantes singulas libras quinquaginta.

LXIX.
 Salvatoris Imago.

* quindecim.

* tres.

PAGIUS X.
 Zosimus & Sozomenus

Baptismo nihil audiverat, aut saltem nihil credebatur. Miiseratur deinde Sozomenum Baronius Zosimo opponentem, quod non potuerit cum Constantino tam procul agente colloqui Sopater, quasi

Zosimus dixerit, tunc Crispum occisum, qui de Baptismo Constantino Constantini diverso tempore scripsere.

ta, portantes singulas medimnos tres. Amas argenteas viginti, pensantes singulas libras decem, portantes singulas medimnos singulos. Calices minores aureos purissimos quadraginta, pensantes singulos libras singulas. Calices minores ministeriales quingentos, pensantes singulos libras duas.

LXX. Ornamenta autem Basilicæ. Pharum cantbarum ex auro purissimo ante altare, in quo ardet oleum nardinum pisticum, cum delphinis octoginta, pensantem libras triginta. Pharum cantbarum argenteum cum delphinis viginti, qui pensat libras quadraginta, ubi ardet oleum nardinum pisticum. Pharos cantbaros argenteos in gremio Basilicæ quadragintaquinque, pensantes singulos libras triginta, ubi ardet oleum superscriptum. In parte dextera Basilicæ pharos argenteos quadraginta, pensantes singulos libras viginti. Pharos cantbaros in leva Basilicæ argenteos viginti quinque, pensantes singulos libras viginti. Cantbaros cerostratos in gremio Basilicæ argenteos quinquaginta, pensantes singulos libras viginti. Metretas tres ex argento purissimo, pensantes singulas libras trecentas, portantes medimnos decem. Candelabra ex aurichalco numero septem, quæ habent pedes denos cum ornatu ex argento, interclusa sigillis Prophetarum, pensantia singula libras trecentas.

LXXI. Quæ constituit in servitio luminum. Missam Gargillanam in Territorio Suesfano, præstantem solidos quadringentos. Missam Buironicam in Territorio Suesfano, præstantem solidos trecentos sexaginta. Missam Aurianam in Territorio Laurentino, præstantem solidos quingentos. Urbanam in Territorio Antiano, præstantem solidos ducentos quadraginta. Massam in Capris. Castis * in Territorio Catanensi, præstantem solidos mille. Massam Trapeas in Territorio Catanensi præstantem solidos mille sexcentos quinquaginta. Quæ autem sequuntur, putamus esse iungenda iis, quæ de ornamentis, & vasis superius dicta sunt, hæc nempe: Thymiamateria duo ex auro purissimo, pensantia libras triginta. Donum aromaticum ante altaria singulis annis libras centum quinquaginta: Hactenus de Basilica Lateranensi. Ex quibus omnibus plane apparet, hæc quoque ex parte, novissimæ domus (a), nempe Ecclesiæ Gentium, esse gloriam majorem, quam primæ; cum superet numerus, & pretium vasorum Romanæ Ecclesiæ (ut prætermittam de cæteris ubique

PAGIUS fingere, qui eodem, quo ille tempore, diversa in regione vivens ac scribens, Zosimi fortasse nec nomen audivit unquam; & Sopatrum Zosimo ignotum nominans, ea refutat, quæ Gentiles vulgo narrare solitos palam erat, non quæ legerat apud aliquem. Nam præter Zosimum prudentius metitum tempora, nemo scitur scripsisse talia de conversione Constantini, non magis

locorum in Orbe diffusis Ecclesiis.) vasa templi a Salomone collata, vel denuo restituta, cum illud iterum fuit ædificatum. Nec est, quod hæc quis revocare possit in dubium; nam ut unius tantum templi ab eodem Imperatore postea Hierosolymis ædificati singula describeret collata ab eodem ornamenta, Eusebius (b) separatim se volumen scripsisse testatur, cum ait: Quale vero Salvatoris templum, quale item Salvatoris antrum fuerit, atque etiam quam præclari conatus imperatoris; quanta autem in ipso templo donorum turba ex auro, argento, pretioso lapide; separatim suo, quoad ejus fieri potuit, volumine conscriptum Imperatori dedimus. Si ergo unius templi dona uno explicata volumine, tot tantaque erant, quid mirum si plurium Basilicarum munera ab eodem illis donata perbrevis videantur coangustata libello potius, quam descripta? Quis non puret Constantinum conatum esse, ut constructæ Romæ Ecclesiæ, celebriores apparerent Jovis Capitolini, aliorumque deorum templis; cum presertim consuevisset (ut vidimus) exprobrare Gentiles Christianis cultum Dei ipsorum abjectum nimis, & humilem, atque nullius splendoris, nec celebrem, nec illustrem? Potuit ne hæc pati Constantinus, Dæmonum delubra Romæ tot publicis donis aucta, Christi vero Ecclesias hac ex parte illis inferiores haberi? Et non potius justa æmulatione compulsus, quo minus poterat structura templorum (id enim non ferebat temporis angustia) ornamentis saltem fana Gentilium superaret?

Et quid adeo mirum, si tot tantaque contulit veræ religionis cultui Constantinus, qui olim falorum deorum cultor imensis donariis replebat illorum templa? Unde orator ille in Panegyrico (c): Merito igitur, inquit, augustissima illa delubra tantis donariis honestasti, ut jam vetera non querant, jam omnia te vocare ad se templa videantur: Hæc ille. At qui meminisset, se tanta profudisse in deos, quos jam modo intelligebat esse prava dæmonia; quo pacto potuit esse remissior munificentia ipsius in exornandis veri Dei, quem coleret, templis? Hinc illæ Gentilium historicorum in Constantinum querelæ, cum eum nimis profusionis redarguunt. Nam de eo Aurelius Victor (d): Unde, inquit, proverbio vulgari, Tracala decem annos præstantissimus, duodecim sequentibus latro, decem novissimis pupillus ob profusionem.

in hoc fide dignus, quam in eo quod mentitur, eum ad id usque tempus divinationibus usum.

Deinde Baronius inadvertentiæ vel oblivionis XI. accusat Sozomenum, in eo quod Plotinianæ scholæ Magistram appellans Sopatrum, non cogitaverit, eam scholam ex Platonis disciplina tenuisse: Quod, divina justitia in homines involvens.

(b) Euseb. Vit. Const. l. 4. c. 46. in fin.

LXXII. Effusa magnificentia Constant.

(c) Paneg. 4.

(d) Aurel. Victor. in Constant.

gi- sus.

nes immodicas nominatus. Est eadem quoque Zosimi querela (a) in eum exclamantis, non satis illi fuisse ad largitiones immoderatas totius Imperii Romani divitias, sed opus fuisse nova eademque dura provincialia præscribere vestigalia.

LXXIII. Sed tamen in eo tum Constantini, tum nonnullorum aliorum Christianorum Imperatorum commendanda modestia est, quod cum possent ipsa deorum templa referta divitiis spoliare, prout fecerant (ut vidimus) nonnulli ex Ethnicis Imperatoribus, abstinuerunt nihilominus; cum alioqui summo jure id facere potuissent, tum quod dæmonum nullus prorsus cultus esse deberet; tum etiam quod ex illis compensari poterant rapinæ, quas tam in rebus publicis, quam privatis, trecentis jam propemodum annis, Christiani ab idolorum cultoribus passi essent. Attamen ab iis Constantinus se continuit, & successores; quod S. Ambrosius (b), agens adversus Symmachum, testatur his verbis: *Dicant & ipsi, quis templis dona detraherit, quod factum est Christianis; quæ si facta essent Gentilibus, redderetur potius, quam inferretur injuria. Nuncine demum justitia prætenditur, æquitas postulatur? Ubi tunc erat ista sententia, cum direptis Christianorum omnium facultatibus, ipsos vitales anhelitus spiritus inviderent, & nullis usquam denegata defunctis inbiberent supremæ commercia sepulturae? Quos Gentiles præcipitarunt, maria reddiderunt. Fidei ista victoria est, quod & ipsi jam facta majorum carpunt suorum. Sed quæ melioratio, ut eorum munera petant, quorum gesta condemnant? Nemo tamen donaria delubris, & legata Aruspicius denegavit; sola sublata sunt prædia; quia non religiose utebantur iis, quæ religionis jure defenderent. Sed hæc de prædiis, quæ Valentinianus, non Constantinus abstulit. Cesset ergo Zosimi querela, vel in eo potius Constantinum redarguat, quod maluerit nova vestigalia populis imperare, quam deorum templa locupletissima divitiis injuste possessis spoliare. At hæc Romæ præstita sunt a Constantino; in Oriente autem, ubi cessabat Senatus invidia, ab eodem secus actum esse, ex Eusebio dicturi sumus inferius. Sed ad Acta rursus.*

LXXIV. Reperiuntur hæc etiam in Græcis exemplaribus tunc ab eodem Constantino fuisse statuta; ut, qui vellent fieri Christiani, id eis facere liceret absque aliquo

PAGIUS *gilante, qui eadem perpetrassent, non aliter a Diis veniam consecuturi essent, nisi ipsi eandem, quam aliis intulissent, paterentur. Quamobrem si absque tali expiatione anima a corpore solverentur, eas apud inferos supplicia perpeti, atque iterum detrudi in nova corpora, ut necessario idem subirent, quod antea in alios patrarant. Sed hæc Sozomeno improperans Baronius non animadver-*

impedimento. Sancivit hæc rursus; ne filii familias, vel servi, sub qua nati essent superstitione, tenerentur inviti. Quamobrem magnam factam esse accessionem ad Christianam fidem, eadem Acta testantur. Addit his Nicephorus (c), eodem anno Romæ fuisse baptizata supra duodecim millia virorum, præter feminas atque parvulos. Quod vero idem ait, Crispum Cæsarem una cum patre Constantino baptizatum fuisse; quam errore labatur, atque prorsus hallucinetur, quæ hoc eodem anno superius dicta sunt, manifeste declarant.

Sed quid idem auctor de Senatu Populoque Romano ab eodem Imperatore tunc in basilica Ulpia collecto tradat, videamus: Porro *Senatu in basilicam, quæ dicitur Ulpia, convocato* (erat hæc in foro Trajano, dicta aliter basilica Trajani a Publio Victore) *sincera mente sancit, ne de cætero dii esse vel dicerentur, vel crederentur; non deos hominum esse, sed potius homines illorum esse dictitans. Et cum se ipsum ea in re apertum manifestumque haberent exemplum, ut Dominum nostrum Jesum Christum, ut Deum verum certumque in cælis regnantem adorarent, & colerent; ne quis aliquid veteris erroris apud se habere suspicari posset, sinceritatis suæ indicium, templum in Palatio quod erigebat, ostendit. Populus vero hujusmodi Imperatoris dictis applaudens, quadragies, Christianorum Deum, verum Deum esse, exclamavit. Constituit præterea, voluntarium, & non coactum baptismum esse; neque metu humano ad Christianorum cultum quemquam accedere; verum volentem, casto maturoque consilio, sacro illorum numero aggregari debere. Ita que incredibilis in populo fuit lætitia, lege ea publicata. Hucusque ex Actis S. Silvestri Græce conscriptis Nicephorus.*

Sed præstat, cuncta quæ tunc idem Imperator coram Senatu Populoque Romano peroravit, & in iisdem Actis Latine scriptis extant, hic recitare. Porro Senatus Populique Romani cogendi causa hæc ibi primo describitur. *Igitur cum Senatorum nullus omnino huic religioni sanctæ fidem adhiberet, nec ob hoc alicui Augustum irasci Papa permetteret; præcepit sibi in basilica Ulpia in excelsum tribunal statui; illicque omnes Senatum, & Populum Romanum his verbis affatus est, &c.* Hæc quidem optime consentiunt cum iis, quæ a Zosimo eodem argumen-

tit, paucis lineis ante ex Eunapio se scripsisse de Sopatro, quod *natura sublimium appetens, animoque magnus & ferox, aspernatus reliqua in turba atatem agere, magna ceteritate ad aulam Imperatoris accurrit, quasi Constantini propositum & impetum domiturus ac ratione superaturus: certe eo assimationis potentiaque pervenit, ut Imperator delipitus captusque ab homine assefforem cum*

(a) Zosim.
l. 2.

Abstinuit
Romæ
Constantinus a
donis
templo-
rum.

(b) Ambr.
epist. 31.

(c) Niceph.
l. 7. c. 24.
in fin.

LXXV.
Senatus-
consultum
in Basilica
Ulpia.

LXXVI.
Quid ad
Senato-
res.

(K) Zosim.
l. 2.

to scripta habentur (a); nempe, Senatores ipsos summopere adversatos Constantino, cum eum penitus viderent esse religionis patriæ desertorem, inter Christianos publice profitentem: quos cum Imperator demulcere nullatenus posset, Urbem deferendi, & aliam illi non impari civitatem erigendi consilium inivit. Sed de his postea. At ipsam jam Constantini coram Senatu Populoque Romano concionem habitam audiamus, quæ his scilicet verbis in iisdem Actis Latine scriptis reperitur:

LXXVII.
Concio
Constantini in
Idololat-
riam.

Profanae diffensiones mentium ideo nulla ratione salubre consilium sumunt, quia profunda ignorantia circumdatas caligine, nullus eas clarus ac serenus veritatis splendor illustrat. Aperiendi sunt ergo oculi animarum, & diligenti est examinatione tenendum, istos deos nec dici debere, nec credi, qui facti ab hominibus cognoscuntur; homines magis eorum deos esse, quos ipsi plasmaverunt. Denique si aliquo casu aliquid in iis læsum fuerit; homines qui sua eos arte fecerunt, eadem eos nihilominus arte restaurant. Sunt ergo homines (ut dixi) dii illorum; quos & dum non essent, fecerunt ut essent; & dum fuerant læsi, restaurant. Quod in me quoque factum ipsi aspiciatis, & probatis; nisi enim ipse esset Dominus Christus, qui nos fecit; non utique quod ab alio factum fuerat, restaurare valeret. Probatum ergo humanum genus hujus Dei esse figmentum, qui restaurat lapsum, fractum solidat, sublevat elisum. Sed universa idola ista, quæ hominum figmenta sunt, hominum, cum læsa fuerint, auxilio reparantur.

LXXVIII.

Habeant itaque habeant finem isti errores; abdicetur ista superstitio, quam ignorantia concepit, & stultitia nutrit & aluit. Adoretur Dominus solus, qui unus & verus regnat in cælis. Desinamus hoc colere, a quibus salvamur non possumus, & quos læsos ipsi salvamus. Cessamus ab his flagitare nostri custodiam, quos nostra custodia contuemur. Quid miserrimi in his, nisi æs & lapides adoramus, & ferrum? Hactenus surdis dixerimus ut audiant, cæcis ut respiciant. Sit itaque omnibus ratum, quod ab isto errore, ipso Deo Christo auxiliante cessavimus. Et quoniam sapientia Romana non fallitur, istum Deum excolat a quo ipsa custodiatur, non quem ipsa custodiat. Verum ne longa vos oratio intentos extendat; quod constituendum

PAGIUS

eum ad dexteram publice habuerit: res auditu visque incredibilis. Hunc talem credere potuit Baronius adeo fuisse scrupulosum, ut illud suæ unius scholæ peculiare dogma non fuerit simulaturus, oblata occasione tam cupita, tamque certa revocandi ad patrias superstitiones Imperatoris? Adeo etiam parum politicum, ut non viderit, quam facile posset ex sublimi illo fa-

censemus, breviter pandam. Patere volumus Christianis Ecclesias; ita ut privilegia, quæ Sacerdotes templorum habuisse noscuntur, Antistites Christianæ legis assumant.

Passurus ne Constantinus æquo animo esset (ut eadem iterum arguamus, & per eandem lineam, ut ajunt, ferram recipemus) idolorum Christianis semper adversarios sacerdotes honorum gloria superextolli, Christianæ vero religionis Antistites, quibus ipse caput subiceret, & ut pro ipso ad Deum preces funde-
rent, precibus interpellaret, humi jaccere depressos, & nullius gloriæ fulgore conspicuos ignobiles apparere? Sed quæ erant privilegia, quibus templorum sacerdotes a majoribus traditis fruerentur? Inter eos eminebat Rex sacrorum, qui in conviviis super omnes excubare solebat: erat & Pontifex Maximus, arbiter humanarum atque divinarum rerum omnium: quod breviter narratum habes ex Festo (b).

Quanta autem esset potestas in Augure, qui comitia irrita reddere, & abdicare etiam Consules magistratu valeret; quæ paulo ante recitavimus ex Cicerone, declarant. Vetitum eis erat (ait Plutarchus c) equo vehi; sed uti carpento pro amplissima dignitate soliti erant. Sacerdotum peculiaris mos erat (quod affirmat Tacitus d) carpento Capitolium ingredi.

Sic & videas Romanos Pontifices (quod tradit Ammianus e) per Urbem carrucis vehi: Procedunt (inquit) vehiculis insidentes circumspicte vestiti. Sed & magna illa dignitas esse videbatur, quod (ut idem ait) numquam pileum, insigne Flaminum deponerent; cum (ut idem testatur Plutarchus f) cæteri solerent occurrentibus caput detegere. Observat hoc ipsum in hanc diem Romanus Pontifex. Refert idem (g) etiam Dialis Flaminis immunitatem, ut jurare ei minus liceat, quod non conveniat de rebus parvis fidem eidem non haberi, cui res sacræ & maximæ concreditæ sint. Sunt & alia

plura, quæ recitant Gellius (h) & alii, a quorum nonnullis ut superstitione infectis Christiani Pontifices abstinere consultius judicant. Rursum vero deorum sacerdotes purpuram induebant, eandemque pretiosam, nempe bis tinctam, ut indicat (i) Ciceronis locus ille inter multos alios, qui menti primus occurrit, quod de Vatinius strumoso in sacerdotem alle-

cto ait: Denique Vatini strumam sacerdotis gradu deturbari, si duriori responso Principem contristaret; cum proceres aulici invidia disrupti, quod Regiam Philosophiam disceret, nihil omitterent, quod ei per insidias tollendo commodum foret? Idem de idolorum Sacerdotibus, quorum meminit Zosimus, multoque majori jure dictum crede, quo absque controversa expiationem desideratam & suis ritibus familiarem con-

LXXIX.
Privilegia
Gentilium
Sacerdotum
tributa
Christianorum
Antistitibus.(b) Fest. in
verbo Or-
do.(c) Plu-
tarch. 99.
Rom. 9.
40.(d) Tacit.
l. 12.(e) Am-
mian. l.
27.(f) Plu-
tarch. 99.
Rom. 9. 9.
10. & Va-
ler. l. 5. c.
2. exempli
9. & lib.
8. c. 5. 6.(g) Plu-
tarch. 99.
Rom. 9. 44.
(h) Gell. l.
10. c. 15.
Alex. ab
Alex. c. 2.
& c. 8.(i) Cic. ad
Attic. l. 2.
epist. 24.

do-

ti-

dotii διστάρω (hoc est bis tincta purpura)
vestiant. Mos quoque erat, cum dedi-
caretur summus Sacerdos, vitta & coro-
na aurea caput ornari. Unde Prudentius,
corundem ritus referans, hæc inter alia (a):

(a) Prud.
Peristeph.
Hymn. 10.

Mire infulatus, festa vittis tempora
Nectens, corona tum repexus aurea,
Cinctu Gabino sericam fultus togam.

Sed summos Christianæ legis Antistites
longe ante tempora Constantini, ipsos,
inquam, sanctissimos Christi Apostolos,
laminam auream in sacris gestare consue-
viffe, primo Annalium tomo dictum est,
deque pretiosis sacerdotum coronis suo
pariter loco superius. At quæ reliqua sunt
Constantini orationis, prosequamur.

LXXX.
Acclama-
tiones po-
puli.

Ut autem (inquit) notum sit universo
orbi Romano, vero Deo Christo nos incli-
nasse cervicem, intra Palatium nostrum
Ecclesiam Christo arripui construendam,
ut universitas hominum comprobet nullum
dubietatis in corde nostro vel præteriti er-
roris remansisse vestigium. Cumque in isto
verbo finisset eloquium, vox populorum
per duarum ferme horarum spatium hæc
fuit: Qui Christum negant, male pereant;
dictum est tricies. Item dictum est qua-
dragies: Unus Deus Christianorum. Item:
Templa claudantur, & Ecclesiæ pateant;
dictum est decies. Item: Qui Christum non
colunt, inimici Augustorum sunt: dictum est
quaterdecies. Item: Qui Christum non
colunt, hostes Romanorum sunt: dictum
est decies. Item: Qui salvavit Augustum,
ipse est Deus; dictum est quadragies. I-
tem: Qui Christum colit semper vincet;
dictum est quinquagies. Item: Sacerdotes
templorum Urbe pellantur; dictum est tri-
cies. Item: Qui adhuc sacrificant, Urbe
pellantur; dictum est terdecies. Item: Ju-
bete, ut hodie Urbe pellantur; dictum est
quadragies.

LXXXI.

* retine-
tur.

Fides li-
bera, non
coacta.

Ad hanc vocem Imperator silentium pe-
tuit; quo facto, iterum sic allocutus est
populum: inter divina, & humana servi-
tia hoc interest, quod humana servitia co-
acta sunt, divina autem voluntaria com-
probentur. Deus enim quia mente colitur,
& sincero hominis veneratur * affectu, spon-
tanea ejus debet esse cultura. In hoc enim
apparet, quia Deus verus est, quod
per tanta sæcula contemptoribus suis non
iratus finem imposuit, sed propitium se e-
tiam qui coli debeat, demonstravit; indul-
gendo crimina, & salutem animabus, &
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

tinuo promississent, si eum fuissent requisiti. In-
terim valde incongruum videtur, quod is qui
tam insigne Crucis in cælo, Christique per vi-
sum apparentis miraculo adductus fuit ad Fi-
dem Christianam, in eadem colenda factus lan-
guidior, vel potius ab eadem apostatans aucto-
ribus talibus fuerit quasi compellendus ad eandem
redire. Quod fuerat considerandum Baronio,

corporibus conferendo. Sit ergo omnibus
notum, non necessitate coactos, sed suo ju-
dicio liberos posse fieri Christianos; nec
humanum metuentes imperium, ad Dei cul-
turam accedere aliquos oportere, sed ratio-
nabili consideratione magis rogare, ut chri-
stianorum numero applicentur ab iis, qui huic
sacratissima legi deserviunt. Justum etenim
verumque conspiciamus, ut sicut petentibus
culpa est, si negetur, ita non petentibus si
tradatur *, iniquum. Sed nec hoc aliqui
metuant, quod a nostra gratia divel-
lantur, si Christiani esse noluerint. Nostra enim clementia talis est, ut in bono
* opere nos imitentur. Unde hoc consideran-
dum est magis, quod nobis adhærebunt in
amicitiis, qui spontanei ad Christianam le-
gem venire voluerint. Tunc omnibus Chri-
stianis & infidelibus hanc legem lau-
dantibus, & vitam Augusto optantibus,
finis ejus rei factus est. Et revertente
Augusto ad Palatium, tota civitas ce-
reis lampadibusque repleta, coronata * est.
Erant ejusmodi obsequia procedentibus so-
lita impendi Romanis Principibus; nam de
Cæsare Suetonius (b): Ascenditque Capito-
lium ad lumina, quadraginta elephantis de-
xtera atque sinistra lychuchos * gestantibus.
Et Herodias (c) demonstrat insignia fuisse
Augustorum, ut faces eosdem progre-
dientes prosequerentur, cum ait de Mar-
tia: Præter ignem, omnes honores. ve-
lut Augustæ, ei tribuerentur. Et de Helio-
gabalo: Discurrere etiam cum facibus u-
trinque populo. Et de Gordiano: Ignis de
more præferebatur. Sed hæc tandem Acta
rursus habent:

Erat enim omnibus gaudium, quod lex
talis processerat, quæ nullum ad cultu-
ram impelleret, & nullum a cultura re-
pelleret Christi. Fit vox lætitiæ per uni-
versas Ecclesias: honorantur omnia sepul-
cra sanctorum; omnesque confesores, qui
exilia passi erant, ad propria jam revoca-
ti, amici facti sunt Regis. Secundum au-
tem ea quæ Constantinus in Basilica Ulpia
præsente Senatu Populoque Romano, pro
concione locutus est, scripsit edictum, quod
non tantum Occidentalibus populis, sed
Orientalibus quoque voluit innotescere;
quo cum in primis suscepta a se Christianæ
religionis prædicet veritatem, & om-
nes pariter ad eam capeffendam hortetur,
neminem tamen ad eam vi inducendum,
sed sponte accedentes suscipiendos esse,
licet omnes optare se dicat, ut id faciant,
contestatur. Recitat ejusmodi Imperato-
ris

* tribua-
tur.

* ut a bo-
no opere
non mu-
tetur.

* comita-
ta est.

(b) Suet.
in Jul. c.
37.

* lych-
nos.

(c) Herod.
lib. 1.

LXXXII.
Puplica-
hilaritas
Christia-
nis.

priusquam pro Zosimo in allis multis Constani-
tinum respicientibus manifeste mendaci tanto-
pere contenderet contra Sozomenum.

XII.

Jam quod exaggeratam adeo Constantini ab
optimis principiis nimium quam deficientis cru-
delitatem attinet, quam etiam in Christianos ca-
dere potuisse ac debuisse Baronius contendit,
litatis im-
quæque occasione alicui dedit vulgandi mor-
dacissimum hoc Epigramma:

Constanti-
nus crude-
litate im-
merito ac-
cusatur.

(a) Euseb. ris sanctionem Eusebius (a), hæc præmit-
Vita Const. tens: Præterea (inquit) Imperator , cum
l. 2. c. 46. sacrosanctam disciplinam , quæ ad Dei cul-
47. 48. tum pertinet , augere studeret ; omnibus Pro-
vincialibus cujusque nationis , qui falso ido-
latriæ errore ante ipsius ætatem implicati
fuisent , litteras dedit , prudentique per-
suasione exhortatus est eos qui ipsius pare-
bant Imperio , ut Deum omnium auctorem
agnoscerent , & ipsum Christum palam , &
perspicue suum Salvatorem esse profiteren-
tur . Atque istas literas ad præsentem banc no-
stram historiam necessario arbitramur ad-
juvandas , uti audire Imperatorem videa-
mur , idem illud hoc modo quasi omnium ho-
minum auribus inculcantem :

(b) Apud VICTOR (b) CONSTANTINUS MA-
Euseb. Vita XIMUS AUGUSTUS PROVINCIALI-
Const. l. 2. BUS ORIENTEM INCOLENTIBUS S .
cap. 47. Sic inscriptum habetur apud Eusebium ad
Orientales , non quod non fuerit genera-
le , sed quod missum in Orientem sit ab
ipso descriptum . Ipsum autem edictum sic
se habet :

LXXXIII-
Constanti-
tini edi-
ctum.
Quæcumque firmissimis summisque naturæ
legibus continentur , ea omnia providentiæ
& divinæ solertiæ per ipsorum descriptio-
nem divinitus ordinatam satis illustre
specimen omnibus dant . Neque ulla existet
dubitatio , quin accurata sinceræ rationis ,
& rerum simul incernendi sensum incurren-
tium comprehensio , uno veræ , & perfectæ
virtutis subsidio adjuncto , sit eos (quo-
rum animus scientiæ quasi vestigiis recta
insistens , ad illum finem fertur) tandem
ad Dei cognitionem deductura . Quapro-
pter quis vir prudens non aliquando animo
conturbetur , cum multos animadvertat con-
traria vitæ instituta consuetari ? Virtutis
enim decus in occulto lateret , si non vitio-
sitas vitam perversam & insolentem illi
tamquam ex adverso respondentem opponer-
et . Verum quod , & virtuti corona sit pro-
posita , & judicio Dei summi omnium mo-
deratoris coerceatur vitiositas ; ego , quoad
fieri potest , juxta eam spem , que ea de re
meo animo insidet , perspicue vobis omnibus
aperire conabor .

LXXXIV.
Quæ im-
pii Impe-
ratores
passi.
Imperatores qui ante hoc tempus ad Rei-
publicæ gubernacula sederunt , propter a-
gresses , credo , & inhumanos mores , ex-
heredati sunt . Atque ut pater meus ad-
mirabili cum pietate in omnibus suis rebus
gerendis , Deo Patre invocato , solus cle-
mentiæ opera executus est ; sic reliqui om-
nes infano animo & fariofo affecti , ad im-

PAGIUS Augusti aurea secla quis requirat ?
Sunt hac gemmea , sed Neroniana .

Baron. n.
11. Fuerit hæc Gentilium petulantia domesticos lu-
ctus Constantino improperantium , quia dolebant
sacra sua sub eo aboleri . Christiani vero excu-
sent Imperatorem Christianum cum Eusebio lib.
4. cap. 14. & dicant , quod insita ei humanitas

manitatem potius , quam humanitatem ,
suas curas & cogitationes contulerunt ; quæ
sane illis regnantibus , vera religione ever-
sa , vehementer crevit . Crudelis enim eo-
rum nequitia usque eo exardescere cœpit ,
ut cum omnes res divinæ pariter atque hu-
manæ pacatæ , & tranquillæ consisterent , in-
testina persecutionis bella ab illis excita-
rentur .

Apollinem autem id temporis ex antro
quodam , & tenebricoso recessu , non ex sa-
cerdotis ore , hoc oraculum edidisse ferunt .
Justos qui in terris versabantur , impedi-
mento ipsi fuisse , quo minus verâ loquere-
tur ; & propterea falsa oracula ex tripodè
edita esse ; indeque etiam factum esse , ut
comam demitteret . Oraculo igitur hoc modo
exagitato , hominum malitia de ea re con-
queri cœpit . Sed videamus ista ad quem
exitum venerint .

Te jam Deum altissimum testor , me ve-
rum dicturum . Audiebam , cum jam puer ad-
modum essem , eum qui illo tempore prin-
cipem locum inter Romanos Imperatores
obtineret , miserum , plane miserum , erro-
re cæcaturum , a satellitibus suis curiose
inquirentem rogasse , quinam essent illi in
terris justis ? quemdamque ex vatibus suis
responsum dedisse , eos esse Christianos .
Tyrannum autem responsum illud tamquam
mel ore avide arripientem , gladios , qui
erant ad injuriam ulciscendam excogitati ,
contra sanctos viros omni labe , & repre-
hensione carentes intentasse . Extemplo i-
gitur mandata crudelibus sicariis , quorum
manus erant cæde , & sanguine resperse ,
data esse ; Judicesque missos , ut celeres a-
nimi motus a natura datos ad acerbiora
suppliciorum genera inveniendâ intende-
rent . Licuerat tum , licuerat , inquam , cer-
nere , quanta cum animi alacritate egregii
pietatis athleteæ in crudelitate continua
non vulgares , sed novas in dies singulos
afflictationes pertulerint . Quippe modestia
quam nullus hostis aliquando læserit , fu-
rorem iracundorum , & amentiam civium
multo effecit truculentiorum .

Quæ incendii flamma fuit , quis crucia-
tus , quod tormentorum genus , quod non
fuerit omnium sanctorum corporibus , nul-
la ætatis ratione habita , irrogatum ? Eo
tempore terra re vera lacrymas effudit ;
mundus res universas suo complexu coer-
cens , tabido cruore inquinatus , fletum e-
didit ; dies etiam ipsa præ lugubri prodii-
gii calamitate obscurata est . Sed quid i-
sta commemorem ? Barbari inde jam glo-
rian-

ac bonitas & Fidei morumque sinceritas , eo ip-
sum adduxit , ut crederet ficta in speciem pieta-
ti hominum illorum , qui vel pro Christianis ha-
bebantur , vel sinceram erga ipsum benevolentiam
callida mente simulabant . Quibus ille cum semet
ipse credidisset intrudum , fortassis in ea , quæ pa-
rum decora erant , impedit , maligni demonis in-
vidia hanc velut maculam reliquis laudibus ejus
asper-

LXXXV.
Oraculum
Apollinis
de Chri-
stianis.

LXXXVI.
Obtestatio
Constant.

LXXXVII.
Cruciatum
marty-
rum .

riantur; qui quidem eos, qui per idem tempus a nobis aufugerent, in tutelam receperunt; & licet illos timuerint, ut captivos, tamen humanissime tractarunt. Nam non solum in ea securitate collocarant, ut salutem, sed etiam, ut religionis suae instituta, & ritus retinere possent. Et jam Romani hanc maculam ad longinquum tempus continuatam sustinent, quam Christiani eis imprimebant eo tempore, quo ex eorum ditioe egesti, ad barbaros confugerunt. Sed quid attinet pluribus maiores illos, & communem totius Orbis luctum persequi? Sceleris vero auctores, praeterquam quod in Acherontis barathrum ad perpetuum cruciatum detrusi fuerunt, turpem praeterea vitae exitum, quo misere interierunt, sunt consecuti; nam bellis intestinis mutue extincti, nec nominis, nec generis sui vestigium reliquerunt. Quod plane non obtigisset illis, nisi impia illa oraculorum Apollinis divinatio vim quamdam adulterinam, & adumbratam, qua in fraudem inducebantur, in se fuisset complexa.

LXXXVIII.
Apostrophe.

Te jam Deum optimum maximum oro, obtestorque, sis Orientis incolis clemens, & propitius, & omnibus provincialibus diuturna calamitate contritis per me famulum tuum curationem adhibeas. At ista non sine causa, o omnium Domine & sancte Deus, abs te postulo; tuo enim impulsu res salutare, & aggressus sum, & confeci; tuoque vexillo ubique hostibus opposito, exercitum ab illis triumphantem duxi. Quin etiam, si aliquando Reipublicae usus postulat, illa ipsa tuae virtutis, & potentiae insignia sequens, contra hostes audacter procedo. Et propterea etiam tibi animum meum amore, & timore rite sincereque temperatum totum dedo. Nam nomen tuum ingenue amplector; virtutem tuam, quam multis argumentis declarasti, quaque meam fidem firmiorem reddidisti sancte veneror. Meos igitur humeros huic operi subicere equidem matrio, ut tuam augustissimam sanctissimamque domum, quam nefarii illi, & impii gravi vastationis scelere labefactarunt, in integrum restituant. Populum tuum pacem colere, & a seditione liberum vacuumque esse, pro communi totius Orbis, & cunctorum hominum emolumento, exopto. Qui autem errore ducuntur, parem cum Fidelibus pacis, & tranquillitatis oblectationem laeto animo capiant. Ipsa enim recta communitatis, & societatis humanae moderatio etiam ad il-

Tom. IV.

los ad rectam viam deducendos valebit plurimum. Nemo alteri exhibeat molestiam. Quod cujusque animus vult, hoc quisque trahat.

At vero recte de Deo sentientibus penitus persuasum esse debet, ipsos solos quos ipse vocas, ut in sacris tuis legibus acquiescant, sancte & incorrupte vitam traducturos. Qui vero se ipsos inde abstrahunt, commentitii erroris delubra pro arbitrato habeant; nos autem splendidissimum tuae veritatis domicilium, quod natura nobis largitus es, teneamus. Hoc etiam illis optamus, ut videlicet per communem concordiam, laetitiam animo percipiant. Quod vero ad hoc nostrae religionis institutum attinet; non novum aut inauditum esse credimus, sed te ex eo tempore, quo haec universarum rerum fabrica firme coagmentata fuit, idem ipsum cum tuo venerando cultu observandum praecipisse. Caterum humanum genus hallucinatum est, variis errorum opinionibus a veritate abductum. At tu per Filium tuum, ut perversitas illa non in dies magis magisque ingravesceret, puro lumine porrecto, omnes in tui memoriam revocasti.

Tua potentia nos innocentes, & fideles reddit; tuae res gestae ista confirmant; quippe Sol & Luna ratum suum, & legitimum cursum tenent, neque sidera absque ordine totius mundi orbem lustrant; temporum vicissitudines certa lege revolvuntur; solida terrae stabilitas tuo verbo continuatur; ventus praestituto tempore motum ciet; aquarum lapsus praecipitans immenso quodam, & infinito cursu fertur; mare immobilibus terminis circumcluditur; quodcumque per terram, perque Oceanum fusum est, hoc universum ad mira quaedam, & singularia hominum commoda fabricatum est. Quae res nisi voluntatis tuae nutu atque arbitrio administrarentur, sine controversia tanta discrepantia, & tam magna potentiae, quae in illis cernitur, dissenso, universae vitae humanae esset, rebusque omnibus vastitatem allatura; nam ipsae inter se confligentes, multo gravius, cum humano genere confligerent; quod etiam faciunt, licet oculis non cernantur. Deus optime maxime, & omnium Domine, tibi maxima habeatur gratia; nam quanto magis humana natura variis, & discrepantibus studiis opinionibusque duci intelligitur; tanto plura apud eos qui recte sentiunt, quique curam verae, & perfectae veritatis gerunt, divini Verbi disciplinae

H 2

astri-

LXXXIX.
Fidem liberam esse finit.

XC.
Dei virtus.

PAGIUS

aspergente. Et haec quidem Eusebius universim de cunctis, in quibus Constantinus utcumque culpabilis videbatur aliquibus; de caedibus autem, si rationem in particulari reddere voluisset, dixisset forsitan cum ipomet Baronio, Licinium juniorem ex sorore Constantini natum, etsi causa vulgo ignoraretur, verosimiliter tamen complicem patri suo fuisse; in Crispo filio infelicem

magis quam reum; in Fausta conjugem etiam justum judicem appellandum. Numerosos amicos, quos successive interfectos scribit Eutropius lib. 10. juxta editionem anni 1545. quosque Baronius (exerrante, ut credibile est, per imprudentiam calamo) innumeros appellat, credendum, plerosque id committit, quod nimia Principis facilitate tandem deprehenderent fuisse

Baron. n.
xii.

ab-

estimantur. At vero si quis sit, qui se sanari non sinat; alteri, qui sanari vult, non vitio vertat. Nam medendi facultas, quæ morborum curationibus præest, omnibus in medio proposita est. Tantum cavendum, ne quis istud religionis institutum violet, quod res ipsæ purum, & integrum esse commonstrant. Fruamur igitur omnes boni illius communionem, quod nobis datum sit, hoc est, pacis; nostraque mens ab omni, quod illi adversetur, sit omnino separata.

XCI.
Defensio
veritatis.

Attamen, quod quisque sibi persuadeat satis probum, & spectatum esse, in hoc alteri ne sit offensionem; immo vero quodcumque alter vel norit, vel intellexerit, illo quidem proximum, si fieri potest, juvet; sin fieri non potest, missum faciat. Aliud est enim certamen pro immortalitate sponte suscipere, aliud supplicii metu cogi. Hæc dixi, hæcque pluribus, quam id quod erat tenuitati meæ propositum postulabat, propterea persecutus sum, tum quod veram fidem occultare nolueram, tum maxime omnium, quod jam nonnullis (ut audio) in ore est, templorum ritus sublato, hoc est, ut ego dico, tenebrarum erroris in falsis diis colendis potestatem prorsus abrogatam esse. Quod plane omnibus hominibus, credo, penitus persuasissimè, nisi quod violentus peruersi erroris impetus ad Reipublicæ evertendæ periculum, præter modum in quorundam animis penitus inhæserit: Hucusque Imperatoris Constantini ad Orientales scriptis allocutio commendata. Paria sunt hæc iis, quæ etiam Romæ nuper edixisse meminimus; quamobrem constat hallucinari eos, qui a Constantino clausa templa deorum, & eorum sacra omnino proscripta confirmant.

XCII.
Constantinus allexit beneficium ad fidem.

At licet Constantinus, neminem vi ad religionem Christianam amplexandam, se compulsurum esse sæpius fuerit contestatus; tamen, cum erga Christianos se propensiorum demonstraret, & insigniores Provinciarum præfecturas illis crederet, & aliis officiis de iisdem optime mereri studeret; qui ex adversa parte religionis erant Gentiles, hac arte allici magnopere videbantur. Magistratibus autem ex Gentilibus delectis vetuit diis publice sacra facere. His addidit duas leges; quarum altera divinationes vetuit; de qua queritur Zosimus (a); altera, ut, quod Romæ cœperat, toto Orbe Romano Ecclesiæ amplioribus spatiis ædificarentur,

(a) Zosim.
l. 2.

PAGIUS

abusi ob suam exuberantem malitiam, ut loquitur Eusebius, insatiabilem cupiditatem, qualis procul dubio fuit Sopater ille Philosophus, tandem Ablavio agente interfectus; idque iusta Dei dispensatione, quia Constantinum conatus a vera Religione abalienare. Sed ex illis paucissimi forsitan, aut etiam nemo illo anno mortem subiit, quo sæviisse magis Constantinus prætenditur; ve-

mandavit. Horum omnium meminit Eusebius cum ait (b).

Ex his vero rebus Imperator abiens, alias res illustres, & magni momenti cœpit aggre- di. Ac primum Gentibus per varias provincias dispersis Præfectos, qui maximam partem salutaris Christi fidei se addixissent, misit; qui vero Gentilium consuetudinem ac ritus imitari visi sunt, iis, ne sacrificia idolis immolarent, interdixit. Eadem lex ab eo lata fuit de illis dignitatis gradibus, qui Præfectorum honores suos splendore superabant. Aut enim si Christiani erant, ita se gerere præcepit, ut appellationis ipsorum dignitas postulabat; aut si aliter animo affecti, mandavit ne idolis hostias offerrent.

Deinceps duæ leges in eandem sententiam promulgabantur; altera quæ vetuit detestabilia idololatriæ scelera, quæ jam olim in quaque civitate, & regione fieri consuevissent; & ne quisquam vel statuas erigere, vel curiosas, & supervacaneas divinationes moliri, vel denique sacrificare auderet; altera quæ iussit templa exædificari, denique Ecclesias tum longitudine, tum latitudine ampliores effici; ut in posterum omnes homines (ut complectar brevi) insano illo, & superstitioso multorum deorum colendorum ritu e medio sublato, Deo optimo maximo reconciliarentur. Talia enim tum animo instituire, tum iis qui provinciis præfuerunt per litteras significare, Imperatorem sua ipsius erga Deum sanctimonia incitavit. Lex præterea illud est in se complexa, ut pecuniis largiendis non parceretur, sed a thesauro regio promerentur ad parandas res illis institutis necessarias. Quinetiam ad Ecclesiarum Præsides passim de ejusmodi rebus litteras dare dignatus est, hæcque primas ad me misit:

Victor Constantinus Max. Augustus Eusebio S.

Quemadmodum ad hoc usque tempus ob impiæ voluntatis institutum, & gravem tyrannidem servos Dei persequentem, pro certo cognovi, & satis persuasum habui omnium Ecclesiarum ædificia, vel negligentia corruisse, vel impendentis periculi metu minime, prout debuerant, refecta fuisse, frater carissime; si nunc enim libertas omnibus restituta sit, & draco ille, Dei optimi maximi providentia, nostroque ministerio de communi Reipublicæ administratione depulsus; arbitrator equidem, & virtutem ac potentiam, divinam omnibus

sa-

rum, ut dixi, successive sublato de medio sunt etiam diu post mortem Crispi atque Faustæ, & eum, qui prætenditur, Romanum Baptistum: neque enim tempus Eutropius signat. Et si plures quam alias tunc fuissent ea ratione occisi; quid hoc ad fidem Christianam spectat, impingendumque Constantino nomen persecutoris, quando nec unus quidem nominatur, cui ea causa vel pilus capitis tactus fuerit?

Præ-

(b) Euseb.
Vit. Const.
lib. 2. c. 43.
44. 45.
XCIII.

XCIV.
Leges
Constanti-
ni.

XCIV.
Litteræ
Constanti-
ni Imp.

satis constare; & eos qui, vel timore vel infidelitate in peccata lapsi sunt, cum illud quod re vera bonum est, satis perspiciant, in veram, & recte vivendi viam redituros. Quibuscumque igitur Ecclesiis vel ipse præsens, vel alii Episcopi, presbyteri, & diaconi ubicumque terrarum, quos nosti præficiantur; vobis omnibus videndum est, ut earum ædificia sedulo accurentur, quo vel ea quæ remanent reficiantur, laxioraque fiant; vel ubi necessitas postularit, de integro exædificentur. Quæ vero res ad ædificationem necessario requiruntur, eas quidem cum ipse, tum alii tuo nomine a Præfectis, & magistratibus provinciarum petent. Hisce enim per litteras a me significatum est, ut omni studio, & propensione animi ea quæ fuerint a tua sanctitate perscripta subministrant. Deus te, frater carissime, diu florentem servet: Hactenus epistola Constantini; subdit his Eusebius:

XCVI. *Ista litteris prodita, quibusque Ecclesiarum Præsilibus in singulis nationibus atatem degentibus missa fuere; ea quoque sedulo exequi, quæ erant his congruentia, provinciarum Præfectis mandatum; ac quæ legibus erant sancita, illa etiam re vera magna cum celeritate confecta: Hucusque Eusebius. Hæc sunt quæ Constantinus post baptismum Romæ decrevit; ac primum quæ est ipse eadem auspiciatus in Urbe, in cunctis Romani Orbis provinciis per præsides expleri mandavit, omniaque consentanea sunt iis, quæ ex Silvestri Papæ Actis superius recitavimus. Quomodo autem, cum ab eo patria superstitione hunc in modum proculcari videretur, Senatus in eum excanduerit, conflatisque mutuis odiis, Constantinus derelinquendæ Urbis, & alterius illi non imparis excitandæ consilium inierit, suo loco narrabimus.*

XCVII. *Quam vero habent appendicem Acta Silvestri de disputatione cum Judæis habita Constantino, & Licinio quartum Consulibus; suo loco de ea meminimus; appendicem porro eam jure dicimus, cum ad Acta legitima superius recensita præter ordinem temporis ea illic inserta esse videatur. Eodem quoque jure censenda putamus, quæ ad eadem Acta Latine scripta post disceptationem cum Judæis habitam sunt apposita; nempe post aliquot dies nunciatum relatione Pontificum idolorum Constantino de dracone in specu morante, & lethali halitu homines enecante; cujus postea clausit ora Silvester; & æreis*

PAGIUS *Præterea Baronius in medium adducit locum XIII. Theophanis in Chronico, ubi ait: Quod si non Ex pietate erat in Nicæna Synodo baptizatus Constantinus, Constanti- ergo nec divinarum participator mysteriorum, nec ni tempus orabat cum sanctis Patribus. Hoc autem ei vi- gius Ba- detur nequissimum & dicere & sentire. Addit ptismi de- duci non potest. Baronius, ipsiusmet etiam Eusebii testimonio non uno utrumque refelli. Verum ex omnibus,*

quibus clauderetur januis, signo Crucis obsignatis, perpetuo cum ergastulo manciparit. At sicut rem gestam veram credimus, ita hac quoque ex parte Acta ipsa nonnihil corrupta esse, & aliquibus superadditis depravata putamus, cum nonnulla mendaciter scripta habeant, veritati historię superapposita atque conficta, quod nemo jure inficias ire poterit. Nam primo si tempus spectes, ea die ipsa accidisse dicuntur, qua scripta ibi lex ponitur a Constantino, nempe Constantino quintum, & Crispo Consulibus. Sed nullus reperitur in Consularibus Fastis Consulatus Constantini cum Crispo, recte vero Licinii quintus Consulatus gestus habetur cum Crispo. Verum hæc levia, quæ fortasse dici possent librariorum errorum contingere potuisse, ut loco Licinii, Constantini nomen sit positum, vel ab aliquo imprudenter odio in Licinium factum sit.

At nec illud ulla ex parte consistit, quod dicitur Kalendis singulis eidem beatæ, a Vestalibus virginibus suppeditari solita alimenta; quod penes Gentiles scriptores, qui res Romanas profecuti sunt, nemo unquam puto reperiet. Sed ad alias virgines, quæ non essent Vestales, hæc esse referenda, suo loco dicemus. Sunt & alia superaddita, & quidem levia, quæ cætera veritate quidem fidelia labefactant. Ut inter alia quod ibidem affirmatur, ad ipsum usque diem Judicii obseratas a Silvestro fores, quibus draco coercebatur, numquam fore referendas; ad illud usque plane tempus immortale animal permanens, demonstrari vellet videtur; quo nihil fabulosius effingi posse, certum est. Cæterum in reliquis hæud putamus historiam esse penitus contemnendam, quæ complures habet Latinorum, & Græcorum scriptorum assertores. Et ut prætermittamus Latinorum omnium prolixam nimis seriem recensere: qui cæteris habetur antiquior, & eruditione clarior, Venantius Fortunatus Episcopus Pictaviensis, poeticis, & rhetoricis litteris celebris, qui vixit ante mille, & quadraginta annos nempe sub Justiniano atque Justino Juniore Imperatoribus, in rebus gestis S. Marcelli Parisiorum Episcopi ad S. Germanum ejusdem sedis Antistitem, dum in fine habet de immani serpente ab eodem superato, hæc addit (a): *Si sanctorum virorum ex factis merita conferantur; miretur Marcellum Gallia, dum Roma Silvestrum; nisi hoc distat in opere, quod*

XCVIII.

De dracone refellitur commentum.

(a) Extat apud Sur. tom. 6. die 1. Novem.

Baron. n. XLIX.

quæ allegantur, capitibus, nihil aliud potest confici, quam quod pius Imperator, qui militibus nondum initiatis formam comprecationis communis præscripserat, ad quam diebus Dominicis convenire deberent in patentes suburbiorum campos; idem in suo palatio, ut legitur lib. 4. cap. 17. Vitæ ejus, instruxerit formam aliquam Ecclesiæ Dei, ubi omnibus se- cum

quod draconem sigillavit ille iste, jactavit.

(a) *Meta-*
phrast. in
Silvestro.

Præter Cedrenum & recentiores alios, Metaphrastes (a) ejusdem rei assertor est, at licet ante baptismum Constantini accidisse dicat, draconemque illum latuisse sub Capitolio, fortasse in Favisis Capitolinis; erant enim inaccessi subterranei quidam specus, atque cisternæ, dictæ Favissæ Capitolinæ (b); quæ opportuna potuerint esse hujuscemodi draconi latibula; licet ad radices Palatini ea parte, quæ spectat Capitolium, haud longe a tribus illis columnis erectis, super quas olim equestrem statuam Domitiani collocatam esse Staius docet, sedem serpentis illius fuisse tradant. At de loco, ubinam id acciderit, nihil penitus apud Acta Latine conscripta.

(b) *Fest.*
verbo Fa-
wissa.
Gell. lib. 2.
c. 10.

XCIX.
Serpens
sacer.

(c) *Plin.*
ib. 29. c. 4.

Quod autem omnes afferant ejusmodi serpentem apud Romanos sacrosanctum fuisse; illum in memoriam revocant ex Epidauro olim in Urbem legatione publica allatum ad pestem evertendam, Æsculapio consecratum; quem licet, tot intercurrentibus sæculis, extinctum fuisse oportuerit, Plinius tamen testatur suo tempore fuisse superstitem, & sobole mirifice propagatum; sunt hæc ejus verba (c): *At qui anguis Æsculapius Epidauro Romam advectus est, vulgo pascitur, & in domibus; ac nisi incendiis semina exurerentur, non esset fecunditati eorum resistere.* Quem Plinius dicit anguem, Festus draconem appellat.

C.

Sane quidem ejusmodi colubri, quem Romani colerent, cellam fuisse ad extinctionem superstitionis obseratam a S. Silvestro, perfacile credi potest; cum posthac nulla penitus horum colubrorum adeo fœtibus excrecentium sit memoria; nisi quod Gentiles deo suo carere nolentes, quem fame extinctum nossent (nam idem tradit Festus (d), eum nonnisi canis uberibus nutriri solitum) ex ligno aliave materia fabricarunt, atque in alio specu pariter posuerunt, tamquam vivum atque aspectu terribilem; qui sic mansit usque ad Honorium Imperatorem, cum iterum per sanctum monachum impostura detecta, atque penitus demolita, caruere penitus superstitionis alumni avito deo suo; rem gestam S. Prosper, quæ accidit Romæ suo tempore, narrat his verbis (e): *Apud urbem Romam specus quidam fuit, in quo draco miræ magnitudinis, mechanica arte formatus, gladium ore gestans, oculis rutilantibus gemmis, metuendus ac terribilis*

(d) *Festus*
verb. in-
sula Æ-
scul.

Draco ef-
ficius.

(e) *Prosp.*
Aquitan.
de Prædict.
par 3. c.
38.

apparebat. Huic animæ devotæ virgines floribus exornatæ eo modo in sacrificio dabantur; quatenus insciæ, munera deferentes gradum scalæ (quo tota illa diaboli arte draco pendeat) contingentes, impetus venientis gladii perimeret, ut sanguinem funderet innocentem. Et hunc quidam monachus, bene ob meritum cognitus Stilichoni tunc Patricio, eo modo subvertit; bacula manu singulos gradus palpando inspiciens, statim ut illum tangens, fraudem Diabolicam respexit; eo transgresso descendens, draconem scidit, missique per partes; ostendens, & hic deos non esse, qui manu fiunt. Hucusque Prosper. At quid opus fuit draconem effingere, si viventem ex more colere potuissent? verum si nec ille, neque ejus numerosi fœtus, & inextinguibiles prorsus extabant, a quonam penitus sublatum, & extinctum oportuit, quam a superstitionis Gentiliæ adversario, & summæ auctoritatis homine? Fuit hic certe ipse Silvester; nam alium quem dicamus, cum nulla prorsus de alio sit memoria? Optime quidem hac ex parte etiam respondent Acta illa, licet corrupta Silvestri, quibus (ut vidimus) dicitur a Vestalibus virginibus solita fuisse ministrari bestiarum alimenta; addit, puto, librarius, Vestales, voci, Virgines; ut plane per rimulas quasdam liceat intueri draconem illum viventem a Silvestro extinctum, cujus imagini tamquam viventi hujuscemodi virgines ministrarent.

At nec prætermittimus dicere, præter Æsculapii serpentem interdum a natura partum aliquod reptile monstrum, quod boam nominatum testatur Plinius, cum ait (f): *Faciunt his fidem in Italia appellata bonæ, in tantam magnitudinem exeuntes, ut divo Claudio Principe, occisa in Vaticano, solidus in alvo spectatus sit infans.* Sed & Dio in Augusto meminit, tunc temporis in Hetruria visum esse draconem bicipitem longitudinis pedum octoginta quinque. In aliis quoque provinciis ejusmodi immanes colubros fuisse conspectos, eisdemque tempore Christianæ religionis a sanctis viris necatos, constat; refertæ sunt ejusmodi exemplis antiquæ sanctorum virorum historiæ; siquidem a sancto Arfacio apud Nicomediam fuisse draconem extinctum, auctor est Sozomenus (g), de S. Hilarione id ipsum affirmat S. Hieronymus (h); itemque de S. Donato Episcopo in Epiro, idem qui supra tradit Sozomenus (i); de S.

CI.

Dracones
a Sanctis
viris occi-
si.

(f) *Plin. l.*
8. c. 14.

(g) *Sozom.*
l. 5. c. 35.

(h) *Hier.*
in Hila-
rione.

(i) *Sozom.*
l. 7. c. 35.

PAGIUS cum congregatis diligentia & alacritate præibat, & sumtis in manu libris, sacrorum verborum considerationi applicabat animum, deinde solennes cum iis, qui regiam domum implebant, persolvebat preces. Ibi, ut dicitur cap. 22. stas quotidie temporibus solus cum solo Deo agebat, *ὁὶά τις μέροχος ἰσῶν ὄρηιον, velut aliquis qui divinarum mysteriorum revera particeps*

foret, ut Eusebius paraphrasticus dicit. Ibi ergo celebritatem Paschæ agebat, eo quo sequenti capite narratur modo: nusquam autem invenire est verbum, quo ad sacros Ecclesiarum Conventus (quamvis etiam hi, excepto sacrificii tempore, non initiatos admittebant) incessisse se intelligatur. Quod ad Nicæni Concilii Conventus pertinet, ad quos etiam Gentiles Philo-
sophus

S. Theodoro Metaphrastes; de S. Marcello Fortunatus; de S. Crescentino martyre Urbini patrono, ejus Acta fidem faciunt; & alii de aliis. Sed illud proximum atque domesticum exemplum, quod Bibliotecharius narrat de Leone Quarto Romano Pontifice, qui dirum serpentem Romæ in caverna apparentem apud S. Luciam, in Orphea dictam, & ipso halitu homines enecantem, publicis indictis precibus, ad locum procedens, penitus effugavit, ut amplius non sit visus.

Quod autem ad Silvestrum spectat; ejusmodi trophæo victoriæ de extincto dracone imagines in Ecclesiis pingi solitæ erant, nimirum cum dracone ad pedes ejus victo. Quæ quidem, antequam eadem nobis de superato dracone recitata, historia probaretur, S. Silvestri depicta effigies quid mysticum præferre videbatur instar imaginis Constantini, quam tradit Eusebius (a) pictam fuisse cum Cruce super caput sita, & sub pedibus ejus dracone confosso, tamquam hieroglyphicum quoddam de superato Crucis virtute humani generis hoste, extinctis jam omnibus persecutoribus Ecclesiæ Regibus; idemque redderetur in imagine S. Silvestri cum insignibus victi Draconis; sed magis effigies illa veritatem historiæ repræsentat, ut de aliis compluribus his similibus accidit. At de his, quæ pertinent ad Silvestri Acta satis,

Jam vero quæ reliqua sunt de Ecclesiis a Constantino Romæ constructis historiam prosequamur, de quibus diximus librum fuisse conscriptum, sed valde succinctum ac brevem, utpote quo ornamenta tantum, atque ad luminarium usum redditus elargiti narrentur, nihil autem de ipsarum Ecclesiarum structuris habeatur expressum. In quo quidem illud animadvertendum est, quod quæ tunc Romæ sunt constructæ basilicæ, subitario opere a Constantino erectæ fuerunt; ipsa enim earum structura quæ hastenus cernitur, id aperte declarat; cum videre sit bases columnis subnixas non omnes ejusdem esse operis, ipsasque columnas ex diverso confectas marmorum genere, variique ordinis capitellis desuper coronatas; sed, & alia complura disparia in aliis Ecclesiis membris esse cernuntur, ut in columnarum epistyllis, ac portarum liminaribus, & aliis; quæ (ut taceamus de cæteris) cernuntur in ea parte quæ superest basilicæ Vaticanæ; ut plane appareat, basilicas illas ex aliorum ædificiorum ruinis esse opere extemporali con-

structas; quod secus ostenditur factum in basilica Pauli Apostoli, quæ a Valentiniano cæpta, ab Honorio Imperatore multorum annorum spatio postea perfecta fuit. At non patiebatur tarda molimina vehemens ille spiritus, quo Constantini animus exæstuat, summa enim celeritate ædificia ipsum confici voluisse, quæ ad Menandrum rescriptis, demonstrant his verbis (b):

Propter negligentiam Judicum, qui Imperialia præcepta differunt, ad diversas provincias diversos missimus, qui ad scientiam nostram referant, quæ vel diligentia promota viderint, vel desidia corrupta culpaverint. Monendi autem Judices sunt, qui instaurare publica opera debent, ut de effectis eis potius quam inchoatis ad nostram scientiam referant: nisi forte justa ratione petendum sit aliquos, si forte defuerint, impensarum titulos provideri. De rebus autem præcipuis maximisque, non de quibuscumque vilissimis, nostrum debent interpellare concilium: Hastenus Constantinus ad Menandrum; quibus apparet, quam studuerit maturari opera quæ ædificanda mandasset; ut nuntiari voluerit, ea esse potius consummata, quam cæpta. Deerant plane architecti ad multitudinem operum; quorum inopiam ægro ferens animo Constantinus, pro illis comparandis ad Felicem in hæc verba rescriptis (c): Architectis quam plurimis opus est; sed quia non sunt, sublimitas tua in provinciis Africanis ad hoc studium eos impellat qui ad annos ferme duodeviginti nati liberales litteras degustaverint. Quibus ut hoc gratum sit, tam ipsos, quam eorum parentes ab his quæ personis injungi solent, volumus esse immunes; ipsisque qui discent, salarium competentis status. PP. VI. Kal. Septemb. Carthag. Optato, & Paulino Coss. Sed tanta in construendis operibus publicis celeritas Constantini iisdem parum proficua cessit; nam Zosimus eam ipsi vitio vertit, dum ait (d): Cumque pecuniam publicam in plurimas inutiles structuras impenderet (talem impius æstimavit ædificationem Ecclesiarum) quædam ædificavit non multo post diruta, quod ob festinationem durabilia non essent: Hæc ipse.

An non tantum, quæ recensitæ sunt Basilicæ Romæ a Constantino erectæ fuerunt, sed & aliæ plures, quarum in eodem libello habetur mentio, non puto tamen eas omnes eodem tempore ædificatas, verum usque dum vixit, diversis (ut accidit

(b) l. 2. de operib. pub. Cod. Theod.

CIV. De publicis operibus lex lata.

(c) l. 1. de excus. artif. Cod. Theod.

(d) Zozim. l. 2.

CV.

XIV.

CII. Imagines S. Silvestri.

(a) Euseb. Vit. Const. l. 3. c. 3.

CIII. Constantini studium, & celeritas in erigendis Basilicis.

PAGIUS phos admissos novimus, cur a fundendis secum ibi precibus eum exclusissent Patres, qui eis & hanc conveniendi facultatem, & ferendæ sententiæ libertatem faciebat, suoque etiam zelo ad Fidem stabiliendam præibat: testatur hoc apud Gelasium Cyzicenum illius Oratio ad Conventum habita, quæ tamen immerito obijcitur, quasi in ea plus dicat, quam se Christia-

nam tenere & prædicare Fidem, cui omnem suam felicitatem acceptam referat, & cujus stabiliendæ causa istuc pariter cum illis convenit: propter quod etiam Christianus passim & credebatur, & dicebatur, sicut revera erat, firmum propositum habens suscipiendi tempore opportuno Baptisimi.

Quoad Hieronymum, qui suo asperiori sty-

lo

dit) permotus occasionibus. Namque in Atrio Sessoriano apud Veneris, & Cupidinis templum, eo diruto post inventam Crucem, nobilem erexit Ecclesiam, eidem sanctissimæ Crucis signo dicendam, cui præclaras quas fuerat diversis temporibus consecutus victorias ferebat acceptas; in qua & inventæ Christi Redemptoris nostri Crucis partem cultu religiosissimo collocavit. At quid apud fanum Veneris, & Cupidinis templum Crucis? ut scilicet iuste ulcisceretur immane scelus, quod a Gentilibus in Crucis odium fuerat perpetratum, dum in sancto Golgotha, in Crucis rupe (quod testatur S. Hieronymus) (a) fuerat impudicæ Veneris statua collocata, & locus ipse, Crucis titulo adeo illustratus, ab eisdem Venerarium appellatum; quamobrem quod celebre erat Veneris templum Romæ (de aliis modo sileo) dignum visum est, ut cum ignominia eversum, sanctissimæ Cruci cederet; quæ proculcatis impudicitis, virtutum omnium splendore nitesceret.

Crux erecta ubi erat templum Veneris.

(a) Hier. ep. 13.

CVI. Basilica S. Crucis.

* Petras.
* Agnetis.

PAGIUS
Quomodo intelligenda Hieronymus quando ait Constantinum in Ariasum

Sed quid in eodem libello de eadem Ecclesia scriptum habeatur, quæve ei a Constantino fuerint collata donaria, videamus; hæc enim ibi narrantur: Eodem tempore fecit Constantinus Augustus Basilicam in Palatio Sessoriano, ubi de ligno sanctæ Crucis posuit, & in auro, & gemmis conclusit; ubi & nomen Ecclesiæ dedicavit, quo nominatur usque in hodiernum diem, Hierusalem. In quo loco constituit dona ista: Candelabra ante lignum sanctum lucentia argentea quatuor, secundum numerum quatuor Evangeliorum, pensantia singula libras octoginta; pharos cantharos argenteos quinquaginta, pensantes singulos libras quindecim; scyphum aureum purissimum, pensantem libras decem, calices ministeriales quinque pensantes singulos libras singulas; scyphos argenteos tres, pensantes singulos * libras octo; calices ministeriales argenteos decem, pensantes singulos libras duas *; patenam argenteam auro inclusam cum gemmis, pensantem libras quinquaginta; altare argenteum, pensans libras ducentas quinquaginta; aras argenteas tres, pensantes singulas libras viginti. Et omnes agros circa Palatium Ecclesiæ dono dedit. Possessionem ad Sponsas via Lavicana, præstantem solidos ducentos sexagintatres. Sub Civitate Laurento possessionem Patras *, præstantem solidos centum viginti. Sub Civitate Nepefina possessionem Agbesis * (re-

tinet hodie idem nomen, ut dicatur Agnetis) præstantem solidos ducentos quinquaginta. Sub Civitate suprascripta possessionem Terega, quæ præstat solidos centum sexaginta. Sub Civitate Falisca possessionem præstantem solidos centum quindecim. Item sub Civitate Falisca possessionem Herculis, quam * donavit Augusto, & Augustus obtulit Ecclesiæ Hierusalem, præstantem solidos centum quinquagintatres &c. Sed hæc omnia (ut dictum est) post S. Crucem inventam, de qua suo loco.

Ac mox subdit: Eodem tempore fecit Basilicam S. martyris Agnetis, ex rogatu filie suæ, & Baptistarium in eodem loco, ubi baptizata est soror ejus Constantia, una cum filia Augusti; Constantia hæc eadem dicta, sed quando baptismum suscepit, non constat, nec etiam quoto anno Ecclesia illa a Constantino erecta fuerit, qua autem visione admonita ibi Constantia filia sit baptizata, apud Ambrosium (b) res gesta ab incerto auctore in hæc verba narratur: Erat enim ipsa Constantia Regina virgo prudentissima, sed ita obfessa vulneribus, ut a capite usque ad pedes nulla membrorum pars libera remansisset. Accepto autem consilio, spe recuperandæ salutis, venit ad tumulum martyris nocte (nempe Agnetis de qua mirarelatu audierat, & licet Pagana, tamen credula animi intentione preces fideliter fundebat. Quod dum faceret, repentina somni suavitate corripitur, & vidit per visionem beatissimam Agnem talia sibi monita proferentem: Constante age, Constantia, & crede Dominum Jesum Christum Filium Dei esse Salvatorem tuum, per quem modo consequeris omnium vulnerum, quæ in corpore tuo pateris, sanitatem. Ad hanc vocem Constantia evigilat sana, & sic sana, ut nec signum in ejus membris alicuius vulneris remuneret. Reversa igitur ad Palatium sanctissima, facit gaudium, & patri suo Augusto, & fratribus suis Imperatoribus. Coronatur Civitas rota; fit lætitia militantibus, atque privatis, & universis audientibus hæc. Infidelitas Gentium confundebatur, & fides Dominica lætabatur *. Interea patrem, & fratres Augustos rogat, ut Basilica beatæ Agnetis construeretur, & sibi illic Mausoleum collocari præcepit. Currit hæc opinio ad omnes; & quotquot credentes ad ejus tumulum advenissent, sanabantur, quacumque fuissent infirmitate detenti; quod facere Christum nullus dubitat usque in hodiernum diem. Persevera-

CVII.

Basilica S. Agnetis.

(b) Apud Ambr. sermon. de pass. Agnetis.

* dilatabatur.

qui Nicænæ Fidei omnino se adhærere profiterentur, persuadebantque Imperatori ut crederet, eos qui vocabantur Ariani, voce illa suppressa, ad concordiam redituros. Talium enim, non vero ipsorum Ariarum tunc princeps erat Eusebius Nicomediensis, post obitum Constantini dumtaxat ad Ariarum partes apertius transgressus. Simili modo alibi Hieronymus

dogma declinasse.
Baron. n. LI.

ravit autem Constantia Augusti filia in virginitate, per quam multæ virgines, & mediocres, & nobiles, & illustres sacra velamina susceperunt. Et quia fides mortis damna non patitur, usque ad hodiernum diem multæ virgines Romanæ Agnem beatissimam, quasi in corpore manentem, attendunt: Hæc ibi, sed perperam Ambrosii nomine consignata; cætera autem de eadem Constantia inferius.

CVIII. Cæterum certo scito, quod licet jam usu receptum, & scriptis firmatum, sacrisque lectionibus proditum, ut ubique & ab omnibus Constantia dicatur, quæ S. Agneti Basilicam erexit; tamen proprio nomine dicenda fuerat Constantina. Vetera namque id monumenta suadent, im-

mo fateri cogunt. Sic enim se habebat vetus inscriptio affixa ejusdem Sanctæ Agnetis Basilicæ apside, cujus modo marmoreæ tabulæ vix fragmentum superest, stratum in ingressu atrii recens restituti a S. R. E. Cardinali Medicæo Archiepiscopo Florentino, nuper in Romanum Pontificem electo, vocatoque Leone XI. qui eandem Basilicam collabentem restituit, & exornavit. Porro vetus inscriptio illa, quæ erat in marmore sculpta, jam confracta tabula perditâ, remansit Deo jam confracta tabula perditâ, remansit Deo volente in membranâ exarata integra, atque jam typis excusa his (a) characteribus perseverat, vindicata penitus ab injuria temporis:

(a) Antiq.
Inscrip.
Appen. P.
1161. n.9.

CONSTANTINA. DEUM. VENERANS. CHRISTOQUE. DICATA
OMNIBUS. IMPENSIS. DEVOTA. MENTE. PARATIS.
NUMINE. DIVINO. MULTUM. CHRISTOQUE. IUVANTE
SACRAVIT. TEMPLUM. VICTRICIS. VIRGINIS. AGNES.
TEMPLORUM. QUAE. VICIT. OPUS. TERRENAQUE. CUNCTA
AUREA. QUAE. * RUTILAT. SUMMI. FASTIGIA. TECTI.
NOMEN. ENIM. CHRISTI. CELEBRATUR. SEDIBUS ISTIS.
TARTAREAM. SOLUS. POTUIT. QUI. VINCERE. MORTEM
INVECTUS. CAELO. SOLUSQUE. INFERRERE. TRIUMPHUM
NOMEN. ADHUC. REFERENS. ET. CORPUS. ET. OMNIA. MEMBRA
A. MORTIS. TENEBRIS. ET. CAECA. NOCTE. LEVATA.
DIGNUM. IGITUR. MUNUS. MARTYR. DEVOTAQUE. CHRISTO.
EX. OPIBUS. NOSTRIS. PER. SAECULA. LONGA. TENEBIS
O. FELIX. VIRGO. MEMORANDI. NOMINIS. AGNES.

Ita quidem vetus inscriptio tabulæ incisa marmoreæ, quam ab ipsa positam Constantina, illis verbis penultimo versu recitatis apparet, EX OPIBUS NOSTRIS. Et ne quid dubites de nomine Constantinae, contestem adducimus virum integrum id ipsum manifestissime profitentem suis scriptis, quibus suffragatur apertissime veritati, sanctum, inquam, Athelmum Anglorum Episcopum, qui in carmine (b), quod scripsit de laude Virginum, eandem filiam Constantini Constantinam nominat, non autem, ut in usum est conversum, Constantiam, versibus istis:

Nam Constantinam sanavit tumba sepulcri,
Et sarcophagus qua pausant membra puellæ
Ut merito posset regnantis filia Regis,
Æterno Regi Regum, qui regnat in æthra,
Reddere magnificas pro vita sospite grates: & inferius:
Ann. Eccl. Tom. IV.

Nobilis in Roma vixit pulcherrima virgo
Constantina, novæ præbens spectacula vitæ.
Omnibus, integre qui conversarier optant,
Luridulinquentes veteris contagia vitæ.
Hæc, inquam, virgo caelesti freta patrono,
Contempsit mundum felix cum flore virentem,
Arida ceu paleæ projecta peripsema squallent.
Utque magis stupeas, rumorem adverte parentum:
Nam pater Auguste regnorum sceptrâ gubernans,
Imperium mundi: Christo regnante regebat.
Qui Constantinus nomen sortitur in ævum.
Hic sobolem sanctam miro dilexit amore:
& quæ sequuntur, spectantia ad historiam

CVIII. Constantina appellanda non Constantia, quæ S. Agneti Basilicam erexit.

* Rutilant.

(b) Po. 5. Antiq. lect. pag. 851. 852. 853.

PAGIUS mus scribit, propter receptam Valentis & Ursatii, confessionem in specie Catholicam, quod ingemiscens Orbis terrarum miratus est se esse Arianum. Eusebius quidem Cæsariensis nominatim non exprimit Constantiniani Baptismi ministrum, sed Photius in Bibliotheca codice 88. velut ex Gelasii Ciziceni Historia refert, Constantinum moriturum Baptismo tinctum ab or-

thodoxo Sacerdote, sacroque ritu, non ut quidam crediderunt, ab Hæreticorum aliquo. Verum demus, Nicomediensem Episcopum; in cujus diocesi res agebatur, ideoque ad ipsius jus res ea spectasse videbatur, fuisse Sacramenti ministrum, non tamen id contaminasset baptizatum, quandoquidem tunc communicare cum Eusebio, non erat adhuc communicare cum Hæretico.

Ne-

(a) Am-
mian. lib.
34.

riam Gallicani, inferius suo loco recitan-
dam. Quod autem sive ab ipsa Constan-
tina, sive a Patre Constantino diverse
narratur Basilica illa esse constructa; ve-
rum utrumque esse posse, nihil est quod
impediat, nimirum ut pater expensas ad
structionem contulerit ejus, quam filia
erigendam suscepit Ecclesiam. Sed ma-
jor inde oritur difficultas, quomodo Con-
stantina ista prædicetur virgo Deo dicata,
filia Constantini, quæ, Ammiano (a) teste,
duos viros habuit, priorem Hannibalianum,
posteriorem Gallum Cæsarem; quæ nec
talis exitit, ut sanctitatis ullo titulo me-
ruerit insigniri, utpote fœmina crudeli-
tatis face incensa furens, nova Megæra
ab eodem auctore nominata. Quod igitur
aliam Constantinam Constantini filiam non
invenimus appellatam, si hanc velimus
struxisse Basilicam Sanctæ Agnetis; tum
verba illa primo versu Epigrammatis re-
citata, CHRISTOQUE DICATA, non
erunt interpretanda, ut voverit virgi-
nitatem quam non excoluit, sed quod re-
lictio Gentilitio cultu, effecta fuerit Chri-
stiana. Quam nec Romæ, sed in Bithynia in
Oriente defunctam esse, fratri Constantio
inensam redditam, idem Ammianus affir-
mat. Quod si hanc quæ Constantina dicta
fuit, sanatam a sancta Agnete, & virgi-
nitatem Deo dicasse dixerimus, ut metro
cecinit Althelmus Episcopus; nequaquam
illa esse potuit conjux Galli, filia Con-
stantini, cujus meminit Ammianus, sed
potius Constantini Magni soror, filia Con-
stantii, germana Constantiæ Augustæ Li-
cিনি Imperatoris uxoris. Nam præter Con-
stantiam ipsum alias genuisse filias, nem-
pe Eutropiam, & Anastasiam, quæ & Con-
stantina cognomine dici potuit, satis li-
quet. Quod vero non Constantina, sed
Constantia veneratione colitur apud eam-
dem Basilicam Sanctæ Agnetis, si ita res est,
nullam aliam invenimus esse potuisse, nisi
quam ferunt Acta martyrum Joannis, &
Pauli, desponsatam Gallicano filiam Con-
stantini Constantiam; nam quæ ejusdem
nominis, soror ejusdem Constantini fuit,
nupta Licinio, in Arianismum lapsa Con-
stantinopoli vixit, indigna prorsus, quam
aliquo cultu venerationis Romana Eccle-
sia fuerit prosecuta: at de fœminis Con-
stantinis atque Constantiis hætenus.

CIX.
Dona col-
lata.

Porro, quæ idem Constantinus memo-
ratæ Ecclesiæ dona contulerit, his verbis
in eodem libello narrantur: *Patenam
auream pensantem libras viginti; ca-
licem aureum pensantem libris decem; co-
ronam, pharum cantharum ex auro purissimo,
cum delphinis triginta, pensantem libras*

PAGIUS
XV.
Rejicitur
rebaptiza-

Neque audiendi, qui utramque de Constan-
tini Baptismo sententiam conciliaturi, Romæ qui-
dem a Silvestro baptizatum esse dicunt, sed
Nicomediæ rebaptizatum ab Eusebio. Nam re-

*quindecim; patenas argenteas duas, pen-
santes singulas libras viginti; calices ar-
genteos quinque, pensantes singulos libras
decem; pharos cantharos argenteos triginta
pensantes singulos libras octo; pharos æ-
reos ex aurichalco quadraginta; cerostra-
tos ex aurichalco argento clufos quadra-
ginta sigillatos; lucernas aureas duodecim
mixta* super fontem. In redditibus. Circa
civitatem Fidenas omnem agrum, præstantem
solidos centum* sexaginta. Via Salaria sub
Parento undique omnem agrum, præstan-
tem solidos centum* quinque. Agrum Mar-
ci*, præstantem solidos octoginta. Posses-
sionem in vico Pisonis, præstantem solidos
ducentos quinquaginta. Agrum Casulas
præstantem solidos centum: Hucusque ibi.*

*lychno-
rum.

* mille.

* mille.

* Mutii.

Quod vero ad Constantiam alteram spe-
ctat, Constantini sororem, relictam Lici-
nii, de qua sæpe superius mentio facta;
hæc aliquando Nicomediæ cum ageret,
titulo Augustæ clarissima, miro ardore suc-
censa videndi Christi humani generis Re-
demptoris, quem Deum colebat, imagi-
nem, ut voti composieret, ad Eusebium
Pamphili Cæsareæ totius Palæstinæ, in
qua Christus versatus erat, Metropolita-
num Episcopum litteras dedit; cum ille
hoc facile præstare potuisset (nam testa-
tur (b) ipse se aspexisse imagines Christi,
& Petri ac Pauli Apostolorum, coloribus
expressas ac fideliter conservatas) nihil-
ominus, quod non Arianam tantum hæ-
resim imbibisset, sed & Theopaschitarum
vesania imbutus esset, hunc in modum ad
ipsam rescripsit (c):

CX.
De Con-
stantia
Aug.

(b) Euseb.
l. 7. c. 14.

(c) Apud
Nican.
Conc. 2.
Act. 6.

*Quoniam autem de Christi imagine ad me
scripsisti, ut tibi mitterem; velim mihi
significes, quamnam putes Christi imaginem;
utrum illam veram, & incommutabilem,
naturæ illius characteres ferentem, aut
hanc, quam propter nos assumpsit, servi-
lem formam pro nobis induens. Sed sane
de divina forma non arbitror etiam ipse
ego te esse sollicitam, cum fueris ab illo
(d) edocta, neminem Patrem cognovisse,
præter Filium, neque ipsum Filium condi-
gne quempiam cognovisse, nisi qui illum ge-
nuit Pater. Et post alia: Si omnino ser-
vi requiris imaginem formæ, & carnem
quam propter nos induit; sed & hanc glo-
ria deitatis suæ commixtam esse didicimus,
& passam mortuamque: Et post pauca:
Quis igitur gloriæ ejusmodi, & digni-
tatis splendores lucentes, & fulgurantes
effigiare mortuis, & inanimatis colori-
bus, & umbratili pictura posset? cum ne-
que divini illius discipuli (e) in monte
illum contemplari quiverint, qui cadentes
in faciem suam, non posse se hujusmodi spe-
cta-*

CXI.

Eusebii
epistola
ad Con-
stantiam
Aug.

(d) Matt.
11.

(e) Matt.
17.

baptizationem ab Arianis ante Vandalicæ per-
secutionis tempora tentatam nemo cum funda-
mento dixerit, nec debet, tota Antiquitate si-
lente recipi; multo minus eam jam a tempore
Con-

stantini.

Et aculum inspicere, confessi sunt. Igitur si carnis illius figura tantam ab inhabitante in ea divinitate accepit potentiam, quid oportet dicere tunc, cum immortalitatem exiit, & corruptionem abluens, formam servi in Domini, & Dei gloriam transtulit, post mortis scilicet victoriam, post ascensum in celos, post cum Patre regio in throno a dextris confessum, post requiem in ineffabilibus, & immeminandis sinibus Patris, in quam ascendentem, & desiderantem caelestes potestates illi benedictis vocibus acclamabant, dicentes (a): Principes tollite portas vestras, aperimini portae caelestes, & introibit Rex gloriae? Hucusque ex Eusebii epistola recitata sunt in secundo Nicæno Concilio imaginum cultui adversario Gregorio Neocæsareæ Episcopo.

CXII.

Quid a Patribus Synodi in Eusebium.

Adversum hæc autem cum ibi multa fuerint ab Epiphano recensita, & in auctorem ipsum Eusebium, utpote Ariannum hominem, inclamata, ista demum, quod ad hanc spectat epistolam, posita sunt de sententia Eusebii, aliorumque Arianorum: Opinantur autem Christum Dominum nostrum carnem sine anima assumpsisse, addentes in salutari illius dispensatione divinitatem implevisse animæ consilia motionesque, nimirum quo passionem (ut ait Gregorius) divinitate circumscribant, & ob id vere Theopaschitæ sunt; qui autem huius sententiæ sunt, imaginem non habendam censent, quemadmodum impius Severus, Petrus Fullo, Philoxenus Hieropoleos Episcopus, & omnis denique illa multi capitibus, & sine capite hydra contendit. Huius igitur societatis existens & Eusebius (quemadmodum ex illius epistolis, & historicis commentariis demonstratum est) imaginem Christi Theopaschitarum more rejicit; qua de causa, & Constantiæ Licinii uxori scribit, apud se imaginem non reperiri. Nam & in eadem epistola dicit, quod illius incarnata forma in deitatis naturam mutata sit. Nemo tamen sanctorum Patrum nostrorum sic sentit, aut docuit; neque enim veritas sic se habet, &c. Constantia igitur Augusta his ab Eusebio Pamphili epota venoënis, & ab ipsomet Ario, & Eusebio Nicomediensi Arianæ perfidiæ aconito infelix imbuta, sinceræ fidei candoris, quem Romæ apud S. Agnetis Basilicam in baptismo suscepisset, dispendium passa Arianorum furva fuligine, facta est hæresis illius sectatrix, immo fautrix atque patrona: de qua S. Hieronymus ad Cresiphontem (b): Arius, ut Orbem deciperet, sororem principis ante decepit. At de Constantia modo hæc Ann. Eccl. Tom. IV.

(b) Hieron. advers. Pelag. ad Cresiphontem.

PAGIUS Constantini Imperatoris usurpatam. Quis enim eo vivente ausus fuisset Nicænae Fidei professores, quam ille semper & ubique spectabat, & omnino factam testam volebat, affirmare Hære-

nus, ad quam occasione S. Agnetis Basilicæ, & suscepti in ea baptismatis, digressi sumus. Sed jam ad alias basilicas Romæ a Constantino erectas iterum redeamus.

Eodem tempore (inquit libelli auctor) CXIII. Constantinus Augustus fecit Basilicam Beato Laurentio martyri via Tiburtina, in agro Verano, supra arenariam cryptæ; & usque ad corpus S. Laurentii martyris fecit gradus ascensionis, & descensionis. In eo loco construxit apsidem, & ornavit marmoribus porphyreticis, & desuper locum conclusit argento, & cancellis de argento purissimo ornavit, pensantibus libras mille; & ante ipsum locum in crypta posuit lucernam ex auro purissimo lychnorum decem, pensantem libras viginti; coronam ex argento purissimo, cum delphinis quinquaginta, pensantem libras triginta; candelabra ærea duo, in pedibus dentis, pensantia singula libras trecentas. Ante corpus Beati Laurentii martyris argento clusit sigilla passionum ipsius, cum lucernis in myxis * argenteis, pensantibus singulis libras quindecim. Et in fine: Pharos argenteos triginta, pensantes singulos libras octo. Hæc vero habet de redditibus: In eodem loco possessionem cujusdam Quiriactis * religiosæ fœminæ, quam Fiscus occupaverit tempore persecutionis, &c. Loca autem ubi poni solita erant martyrum corpora, quæ appellamus usu prisco Confessiones, sumptuosissime exornari solita; non tantum, quæ de loco dicta sunt ubi conditum erat S. Laurentii corpus, sed & de S. Hippolyti martyris Confessione haud procul sita docet Prudentius, qui eam vidit, his versibus (c):

Ipsa illas animæ exuvias quæ continet intus
Ædicula argento fulgurat ex solido.
Præfixit tabulas dives manus æquore levi
Candentes, recavum quale nitet speculum.
Nec Pariis contenta aditus obducere saxis,
Addidit ornando clara talenta operi.

Ex his plane vides; cum primum a persecutionis angustiis in latum libertatis campum Ecclesia profuit, quæ olim in cœmeteriis ipsis, antris, & recessibus subterraneis, sanctorum martyrum cultum (ut vidimus) dignis officiis, pro temporis ratione, frequentare solebat; constructis jam in ipsorum memoriam Basilicis, translatisque in eas eorum corporibus, & in thecis argenteis, & argento tectis celulis

I 2

lulis

ticos, quorum proinde Baptismus invalidus crederetur? ut autem Ariani jam tunc tale quidpiam clam ausi essent, necdum posset dici, quod Eusebius Arianismi notam conatu omni a se tunc ad-

Basilica S. Laurentii.

* myxis.

* Cyriacæ.

(c) Pru. Prudentius. hymn. II.

CXIV.

Illustratæ Martyrum reliquiæ.

CHRISTI
324.SILVESTRI PAP.
II.CONSTANTINI IMP.
19.

lulis collocatis, auro gemmisque fulgentibus vasis ad usum luminarium comparatis, eadem ipsos summa gloria celebrare ac venerari cœpisse.

CXV. Rursus vero hæc de reliquis Basilicis ex eodem libello: *Isdem temporibus Constantinus Augustus fecit Basilicam via Lavicana inter duas lauros Beato Petro, & Marcellino martyribus; & Mausoleum, ubi beatissimam Augustam matrem suam posuit in sarcophago porphyretico. Sed id postea; verum hæc ibidem subduntur: Ubi donavit patenam auream ex auro purissimo, pensantem libras trigintaquinque; candelabra argentea auro inclusa, in pedibus duodecim, quatuor, pensantia singula libras ducentas; coronam auream, quæ est pharus cantharus, cum delphinis centum viginti, pensantem libras triginta; calices aureos tres, pensantes singulos libras decem, cum gemmis prasinis, & hyacinthinis; amas aureas duas, pensantes singulas libras quadraginta; altare ex argento purissimo, pensans libras ducentas; pharos cantharos argenteos viginti, pensantes singulos libras viginti; item altare ex argento purissimo, pensans libras ducentas; patenas ex auro purissimo duas, pensantes singulas libras quindecim; patenas argenteas duas, pensantes singulas libras quindecim; scyphum majorem ex auro purissimo, ubi nomen Augusti designatur, pensantem libras viginti; scyphum aureum minorem, pensantem libras decem; scyphos argenteos quinque, pensantes singulos libras duodecim; calices ministeriales argenteos viginti, pensantes singulos libras tres; amas argenteas quatuor, pensantes singulas libras quindecim; annis singulis olei nardini pistici libras nongentas*, balsami libras centum, aromatum in incensum sanctis martyribus Beato Marcellino, & Petro libras centum: Hæc ibi; quibus & reditus subsequuntur.*

* nonaginta.

CXVI. Mentio ibidem habetur de Basilica Ostiensis in honorem sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, & Joannis Baptistæ, alia Albanensi in memoriam S. Joannis Baptistæ, Capuana Apostolorum, & Neapolitana in honorem (ut ait Ado) itidem Apostolorum, & martyrum ab eodem Constantino erectis. Vasorum autem omnium, quorum mentio facta est, quædam inserviebant ad luminaria incendenda, ut cerostrata, candelabra, phari canthari, & coronæ cum delphinis; quædam vero ad usum sanctissimæ Eucharistiæ, ut calices, patenæ, amæ, metretæ; ad baptismum alia, ut pelves & scyphi; thy-

PAGIUS adhuc amoliri studens, partem habuerit in ea impietate, ut ait Papebrocius in Vita S. Constantini M. die XXI. mensis Maii, ex quo hæc de Constantini Baptismo exscripsi, ne acta agerem.

miamateria autem erant ad suffitus parandos. Sed & in pluribus aliis quoque Italiæ Civitatibus viget adhuc memoria aliarum Ecclesiarum ab eodem Imperatore summa impensa constructarum; verum, & in aliis etiam Provinciis itidem factum esse constat; & inter cæteras nobiles ab eo iussas ædificari Basilicas meminit Gregorius Turonensis (a) de ea sanctissimæ Dei genitricis Mariæ ab eodem in Gallia excitata, in cujus erectione ejusmodi insigne miraculum accidisse testatur: *Maria vero (inquit) gloriosa Genitrix Christi, ut ante partum, ita virgo creditur & post partum; quæ (ut supra diximus) Angelicis choris canentibus in Paradisum, Domino precedente, translata est. Cuius Basilica ab Imperatore Constantino admirabili opere fabricata renidet; ad quam adductæ columnæ cum præ magnitudinis levari non possent, eo quod esset circuitus earum sexdecim pedum; ac diebus singulis casto labore fatigarentur; apparuit artifici sancta Virgo per visum, dicens: Noli mæstus esse; ego enim tibi ostendam, qualiter hæc queant elevari columnæ. Et ostendit ei, quæ aptarentur machinæ, qualiter suspenderentur trochleæ, atque funes extenderentur; illud addens: Conjunge tecum tres pueros de scholis, quorum hoc adiutorio possis explere. Quod cum ille vigilans, quæ præcepta fuerant, coaptasset: vocatis tribus pueris ab scholis, crexit summa velocitate columnas. Præstitum est populis spectare miraculam admirandum, ut quod multitudo virorum fortium levare nequiverat, tres pueruli absque virtute perfecti operis sublevarent: Hæc Gregorius. De aliis autem ecclesiis ab eodem in Oriente ædificatis, suo loco referemus.*

Hæc vero omnia (ut diximus) nequam hoc ipso anno a Constantino perfecta sunt, sed potius cœpta tantum ex iis nonnulla, reliquis quibus vixit annis absoluta fuerunt; a nobis autem hæc simul omnia hoc anno relata sunt, quod certis quibus possent annis adscribi singula. incertum penitus sit. Sed illud memoria dignum est, quod cum tam celebres, & insignes Memorias in honorem Dei atque sanctorum tum Romæ, tum in aliis plurimis Orbis Romani locis Constantinus erexerit, in nulla ipsarum modestissimus Imperator reperitur sui nominis memoriæ titulum insculpsisse, contempsisseque Christianissimum Principem, quod alii antea cum Imperatores magno studio affectassent, quorum qui omnium optimus a Gentilibus habebatur Traianus, quod in ope-

(a) Greg.
Tur. De
gloria
Mart. c. 9.**CXVII.**
Constantini modestia.

XVI. A num. CXVII. ad CXXIII. Donatio Constantini prorsus supposititia, ut fere inter Eru-
ditos convenit. Ea tamen a Græcis non conficta, Constanti-
ut putavit Baronius, sed ab aliquo Latino, ut ni suppositi-
Mar-

operibus singulis a se erectis affixisset titulum sui nominis, idem noster Constantinus (ut auctor est Aurelius Victor) illum eo disterio lepide quidem, & urbane derisit, dicens, Traianum esse herbam parietinam, nimirum, quod, sicut illa, passim reperiretur muris inhærens.

CXVIII. De donatione Constantini. Jam vero reliquum foret, ut enarratis, & elucidatis hisce de Actis Silvestri, & de erectis ab Imp. Constantino in Urbe alibique Basilicis, collatisque eisdem ab ipso donis, de vulgata illa omnino ore ageremus ejusdem Constantini donatione tot tantisque controversiis agitata; sed parcimus, quod nihil præter illa, quæ ab aliis dicta sint, afferre possumus, & eadem repetere, sit onerosum atque pariter otiosum; cum liberum sit cuique, quæ eo argumento a pluribus sunt scripta, consulere. At illud modo hic satis sit obiter attigisse; neminem veri amantem, & antiquarum litterarum studiosum negaturum, primum omnium Christianorum Imperatorum, eundemque maxime pium, ac pariter munificentissimum ore quoque Gentilium prædicatum, Christianam religionem, quam, avita superstitione relicta, primus ferme omnium Augustorum (quod pro rei novitate visum esse portentum) præter sententiam Senatus, & populi amplexatus est, cunctis quibus valuit officiis coluisse, atque muneribus frequentasse. Ad quæ præstanda cum pietas eum impelleret, & æmulatio ex antiqua gloria adversariæ religionis urgeret, atque stimulus ea de causa (ut ait Zosimus) hoc tempore infensi sibi atque palam jam obtrectantis Senatus exagitaret; ut non tantum paria (quod dictum est superius) Gentilium sacerdotum concesserit Christianæ religionis Antistitibus privilegia, & majoribus auxerit eos atque Christi templæ donariis; sed ipsam potissimum Romanam Ecclesiam, in qua sciebat totius Christianæ religionis vigere principatum, atque cardinem verti, eamque in medio æmulantium, laceffentium, atque oblatrantium hostium collocatam, in ipsorum odium, & invidiam amplissimis donasse muneribus, summaque potentia communisse, atque juribus stabilisse. Quorum aliquibus licet modestia Romanorum Pontificum non sit usa, non tamen ea ratione negari possunt esse collata; sicut nec quis jure inficias ire poterit, tributas esse olim ab Augusto Senatui, (quod Dio testatur *(a)*) Africam, Asiam, Numidiam, Epirum, Græciam, Dalmatiam, Macedoniam, Bi-

thyniam, Pontum, Cyrenem, Siciliam, Sardiniam, & Hispaniam Beticam; licet eisdem posteriores Imperatores pro arbitrio usi sint. Magnum plane est de collatis illis Romanæ Ecclesiæ a Constantino muneribus argumentum, quod Francorum Christianissimi Principes suis ipsorum diplomatibus ea a Longobardis ablata, se Romanæ Ecclesiæ restituere professi sunt.

Si enim Romana Ecclesia ante collata illa a Francorum Regibus privilegia quod (suo loco pluribus demonstrabitur) jam potiebatur rerum dominio; unde illud sibi nisi jure debitum potuit vendicasse? cum certum sit nulla id factum armorum vi atque violenta grassatione; silentibus præsertim, nec minimum quidem reclamantibus, qui illis temporibus regnabant in Oriente, Imperatoribus, alioqui in Romanam Ecclesiam parum æquis, quam & ausi fuerunt (quod queritur Sanctus Gregorius *(b)*) redigere sub tributo. Cæterum justa possessio (quam, si careret humano, divino saltem jure, quo subordinata sunt divinis terrena rerum dominia, Romana Ecclesia legitime sibi vendicat, ac posteriores Reges, & Imperatores amplissimis privilegiis ratam habere, eamque illibatam stabilemque servatam voluerunt) a Joanne diacono ex depravato illo a Græcis mutuato donationis edicto, ambigua redditur potius, quam probetur; quod cuique rem perspicacius intuenti redditur manifestum. Sic enim Græci donant, ut surripiant potiora; de quibus poeticum illud modo sit nobis merito usurpandum *(c)*:

Quicquid id est; timeo Danaos, & dona ferentes.

Non enim eo erga Romanam Ecclesiam studio tenebantur, ut quæ ejus gloriæ esse viderent, & honoris, solcite curarent; cujus excellentiam superbe admodum æmulati, notam eidem inurere potius semper studuerint quam gloriam comparare; est enim ejus rei (ut de reliquis taceam) locuples testis Theodorus Balsamon, atque reliqua schismaticorum colluvies. Quis non credat, ab ipsis ex eodem edicto majestatem Romanæ Ecclesiæ prædicari, cum ex eo hæc, quæ sequuntur proferant *(d)* a Constantino verbis illis fuisse statuta? *Decernentes statuimus, ut Romana Ecclesia habeat principalem potestatem, & sit caput quatuor sedium, sedis Alexandrinæ, Antiochenæ, Hierosolymitanæ, & Constantino-*

CXIX.

(b) Greg. in 4. Psal. pen. vers. Tota die expr.

(c) Virg. Æneid. 2.

CXX. Græcorum fides suspecta.

(d) Theod. Bals. in Nomoc. Phot. tit. 8.

po-

PAGIUS Marca lib. 3. de Concordia Sacerdotii & Imperii cap. 12. recte observavit; quod ex eo patet, quod Sedi Constantinopolitanæ ultimum duntaxat locum tribuat, cui homo Schismaticus & Græcus secundum aut primum tribuisset, & quod primatum Romani Pontificis a Christo institu-

tum extollat. Neque etiam verum quod addit Baronius, hanc donationem post annum Christi millesimum fabricatam. Idem enim Marca lib. 6. cap. 3. §. 6. ostendit, eam ævo Hadriani primi & Caroli Magni fuisse in rerum natura. Videtur itaque *Donatio* illa ab Isidoro Mercatore cum

politanae, & (ut semel dicam) omnium totius Orbis Ecclesiarum. Absit a Romanae Ecclesiae amplitudine, & dignitate, ut ab homine ejusmodi sibi vendicet potestatem, & non potius a Christo per Petrum. An non saepius demonstratum est secundo Annalium tomo, Romani Pontificis super omnes ubique Ecclesias earumque Praesules fuisse auctoritatem, etiam cum ipsa Regina Provinciarum esset sub tributo, cum scilicet tyrannorum persecutionibus Ecclesia vexaretur? Turpe plane est atque admodum indignum, acceptum ferre mortali, quod ab ipso Deo, & Domino nostro Jesu Christo constat eidem in Petro esse collatum.

CXXI. Sed nec illud ipsum eidem a Constantino gratis donatum volunt, verum, ut id totum in Ecclesiae Constantinopolitanae convertatur emolumentum, nempe, ut haec techna inter sedes antiquas Patriarchales enumeretur Constantinopolitanae Ecclesiae sedes. Testis Graecus (vetus haec paroemia) satis est. Appello clarissimum oratorem de his pro Flacco (a) differentem; qui tamen excipit ab ejusmodi inusta antiquitus nota bonos, doctos, atque prudentes; ac multo magis nos Christianae religionis praclarissimos, atque sanctissimos viros, Catholicae pietatis, & unitatis cultores, ab ea contumelia censemus absolvendos, ac penitus liberandos: caeterum quos semel haeresis labefactavit, vel schisma divisit, Ethnicis deteriores effectos esse, semper agnovimus. Sed mirati sumus vehementer, Zonaram aliquid sibi de Constantinopolitanae Ecclesiae Patriarchatu amplius arrogasse, dum non tam eam dignitatem a Constantino tradit fuisse collatam, quam potius restitutam; cum sic ait (b):

(a) Cic. orat. pro Flac. juxta princ.
(b) Zonar. Annal. t. 3. *Constantinus Magnus cum aliis multis Urbem adornavit; tum Byzantium, quod prius Thraciae Heracleae Episcopatus erat, a Severo Perinthiis post captivitatem subiectum (ut in Severo expositum est) in Patriarchatus dignitatem restituit: Haec ipse.*

CXXII. At quonam modo Constantinus, vel contulit, vel reddidit Constantinopolitanae Ecclesiae jura Patriarchatus, si post Concilium Chalcedonense solutum, cum legati Apostolici recessissent, Anatolius Constantinopolitanus Episcopus cum collegis nonnullis quasi appendicem superaddens Oecumenicae Synodo, id sibi tentavit arripere, sicut & Juvenalis hoc ipsum tunc sedi Hierosolymitanae conferri enixius laboravit? Cui nefariae utriusque pra-

PAGIUS cum veterum Pontificum pseudographis epistolis supposita. Convenit enim Isidori ingenio, stylo, & characteri scribendi plane squalido, ac denique rationi temporis, quo primum audita, Carolo sc. Magno imperante; cum laudetur ab Hincmaro Episcopo Rhemensi, qui tunc floruit. Existimavit quidem Joannes Morinus, Joannem

sumptioni quantum restiterit S. Leo Romanus Episcopus, litterae ipsius tunc ad eos scriptae significant. Sed & praesumptae temeritati quantopere adversari fuerint Romani Pontifices successores, Gelasius Papa amplissimam fidem facit, cum sedes Patriarchales relegens, tres tantummodo enumerat, Romanam scilicet, Alexandrinam, & Antiochenam (c), & obnitens Acacii Constantinopolitani Episcopi petulantiae, eum non nisi parochiae Heraclienensis Ecclesiae Episcopum esse docet (d). Quando umquam mentio a curiosis atque procacibus adversariis facta, vel saltem obiter de ejusmodi Constantinopolitanae Ecclesiae Constantini privilegio collato? Vel quando haec ab Imperatore decerni potuisse ausi sunt affirmare? cum potius honesto, sed mentito titulo Concilii Constantinopolitani primum, ac deinde Chalcedonenis, id sibi adsciscere conati sint? Sed haec tam perspicua, clariora reddentur ex iis quae inferius annis singulis, quibus ejusmodi agitatae sunt controversiae, narrabuntur.

Rursum vero (ex quo semel adversus eos sermo institutus est) si quarta die post Constantini baptismum (quod habent Latinae exemplaria) ejusmodi edictum factum est, quomodo potuit in eo Imperator meminisse Constantinopolitanae sedis, si nec nomen quidem Constantinopolis tunc erat exortum? & eo minus si ad Consules provocemus, quibus datum edictum inscribitur, nempe sub Consulatu Constantini Augusti quarto, qui decem ferme annos antequam Byzantium in Constantinopolim mutaretur, in Fastis Consularibus descriptus habetur, non tamen (ut ibi perperam ponitur) Constantini Consulatus cum Gallicano, sed cum Licinio, cum nequaquam Gallicano cum Imperatore contingere potuerit esse Consulem; testatur enim Ammianus Marcellinus (e), a tempore secundi Consulatus Diocletiani cum Aristobulo, usque ad Consulatum Juliani Apostatae cum Sallustio, numquam accidisse, ut Imperator Consulatum gesserit cum privato. Haec adversus Graecos dicta sunt. Jam caetera prosequamur.

CXXIV. Hoc eodem anno post baptizatum Constantinum collecta est Romana Synodus a Silvestro, tertio kalendas Junii, Crispo & Constantino tertium Consulibus, ut ejusdem Synodi vigesimus canon significat. Pro Prisco autem, quem habet, Crispum restituendum esse, & ante Constantinum

Cæ-

Romanae Ecclesiae Diaconum hujus commentum architectum fuisse, Petrus vero de Marca citans illud edictum pia quadam industria, Romanorum Pontificum jussu procusum esse. Sed utriusque conjecturae jam a Viris doctis dissolutae.

A num. CXXIII. ad CXXXI. Synodus Romana, quae in Actis Silvestri tertio Kalendas Junii

(c) Gelas. in Conc. Rom. decret. de l. apocryp.
(d) Gelas. ep. ad Anast. Imp.

CXXIII. Redarguitur impostura.

(e) Ammian. l. 23. in princ.

Synodus Romana.

XVII.

Cæsarem tertium Consulem ponendum, ipsi Facti Consulares docent. Sed quid mirum, si in his editio depravata cognoscitur, cum vix sit reperire verum, in quem mendum non irrepperit? Verum non eam ob causam, quod Crispus tertium Consul ponitur, existimet quispiam vivente adhuc Crispo celebratum esse ejusmodi Concilium; nam (quod sæpe superius dictum est) iisdem Consulibus quibus aperiatur, atque denominari pariter incipiebat annus, iisdem quoque usque ad finem perseverabat; licet iis defunctis, vel aliter se abdicantibus, alii in locum ipsorum successerint. Porro idem Concilium habet vetus Cresconiana Collectio, ex qua ceteri descripsisse videntur, capitibus viginti distinctum. Collectum autem fuisse in Thermis Traiani, in gremio sedis suæ, in primo capite reperitur expressum. Erat locus ille, Titulus a Silvestro nuper erectus, quem Constantinus Imperator donis pluribus exornavit, atque redditibus locupletavit.

De eo enim his verbis mentio habetur in superiori recitato libello de erectis basilicis, & collatis in eisdem donis a Constantino: *Eisdem temporibus constituit B. Silvester in urbe Roma titulum suum in Regione tertia, juxta Thermas Domitianas, quæ cognominantur Traianæ; ubi donavit Constantinus Augustus patenam argenteam, pensantem libras viginti; scyphos argenteos duos, pensantes singulos libras octo; amam argenteam, pensantem libras decem; pharos cantharos argenteos decem, pensantes singulos libras quinque; cantharos cerostratos æreos sexdecim, pensantes singulos libras quadraginta fundum; &c.* Multa illic habes de redditibus; sed ne longior sit digressio, omittimus singulos recensere. Convenisse autem ad Synodum Episcopos ducentos octogintaquatuor, produnt Acta quæ habentur typis excusa; Cresconiana tamen Collectio ducentos & triginta Episcopos dumtaxat memorat, ac de Episcopis Græcis ne verbum quidem; haud enim temporis idoneum spatium intercessisse potuit, ut e remotioribus regionibus Episcopi vocarentur, sed tantum a Silvestro Italiæ Episcopos fuisse credimus Romam ad Synodum convocatos; quibus omnibus a Constantino suppeditata sunt vehicula, & annona, ut in ipso Synodi exordio declaratur. Fuerunt hæc veluti quædam Christianæ pietatis encænia de primo Christiano Im-

peratore summo omnium gaudio celebrata, & publica quædam pro accepto munere gratiarum actio, prout in ejus primo capite, licet suboscure, significatur.

His vero solemniter ex more perfunctis muneribus, astantibus Constantino & Helena, atque Calpurnio Christiano homine Urbis præfecto, in Silvestri Titulum conveniunt Episcopi; quorum confessus sic ibi (a) describitur, ut Romæ presbyteri, atque diaconi, & reliquus clerus starent a tergo sedentium Episcoporum; Episcopos enim tantum sedisse, stantibus cæteris, ibidem declaratur. Sed id puto tunc modestiæ causa; cum alioqui Romanæ quoque Ecclesiæ consuetudinis esse, affirmare videatur S. Hieronymus, ut coram Episcopis diaconi tantum stent, presbyteri vero sedeant; nam ad Evagrium scribens sic ait (b): *Cæterum etiam in Ecclesia Romæ presbyteri sedent, & stant diaconi; licet paulatim, increbrescentibus vitiis, inter presbyteros, absente Episcopo, sedere diaconum viderim.* Hæc ipse. Sed & in Concilio Carthaginensi quarto id statutum, sancito canone, reperitur (c): *Ut Episcopus in quolibet loco sedens, stare presbyterum non patiatur.* Ac rursus (d): *Ut Episcopus in Ecclesia in confessu presbyterorum sublimior sedeat, intra domum vero collegam presbyterorum se cognoscat.*

In eum igitur modum confessu disposito, præloquente Silvestro de servanda Dei Ecclesia libera ab hæreticorum incursum, damnavit primæ Aëtionis exordio Hippolytum diaconum Valentinianæ hæresis sectatorem, Callistum Sabellii hæresi maculatum, & Victorinum Episcopum, qui receptos ab Ecclesia Paschales cyclos redarguere præsumpsisset. Indigne sane passi sumus (quod & secundo Annalium tomo diximus, cum egimus de Victorino martyre Episcopo Pictaviensi) ab eo qui post duas editiones hujus Synodi tertiam conflavit (e), cum de Victorino Antistite agitur, additum esse absque alicujus vetusti exemplaris fide, *Pictaviensem*; nam mendaciter admodum sic nobilissimum infamat Antistitem, qui sub Diocletiano martyrium consummavit, & ab Optato Milevitano (f) ut insignis debellator hæresum commendatur. Sed sicut longe alius hic Victorinus Antistes est a Victorino Episcopo Pictaviensi; ita & plane diversus ab illo Victorino, seu potius Victorio dicto, qui nullius sedis fuisse Episcopus reperitur, de quo Gen.

CXXVI.
Confessus
in Synodo.

(a) Conc.
Rom. c.1.

(b) Hier.
epist. 85.

(c) Conc.
Carthag.
4. c.34.
(d) Eod.
Conc. c.35.

CXXVII.
S. Victorinus
Episc. &
Martyr
calumniam
passus.

(e) Sur. to.
1. Concil.

(f) Optat.
l.1.

PAGIUS *nii* post baptismum Constantinum eo præsentem collecta dicitur, est etiam supposititia, Hincmaro Rhemensi, Petro de Marca, Labbeo, Lupo, aliisque Viris eruditibus testibus. Quomodo enim die tricesima mensis Maii ea Synodus Romæ præsentem Constantino celebrari potuit, qui toto hoc anno, & aliquot mensibus præcedentis

bello Liciniano occupatus in Oriente versatus sit, ut demonstravi anno CCCXVIII. ubi dixi, bellum Licinianum anno præcedenti coeptum, & usque ad Octobrem currentis anni continuatum? Quomodo Constantinus ipso fine mensis Maii Romæ baptizari, Synodo Romanæ interesse, & memoratam donationem facere potuit, qui

(a) *Gennad.* Gennadius (a) tradit claruisse sub Hila-
de Vir. il- ro Papa, & ab eo invitatum post Prospe-
lustr. c. 88. rum ultimum calculatorem, prosequi futu-
(b) *Ado in* ri temporis Paschales cyclos; licet adver-
Chron. an- sus eum, Victorem Episcopum Capuanum
no 530. scripsisse ferant (b). Quisnam autem hic
Bed. de fuerit, qui damnatus in hoc Romano Con-
rat. tem- cilio est, Victorinus, ignoratur, sicut
por. & de Hippolytus, & Callistus hæretici.
sex ata.

Marian. Mirabitur fortasse aliquis, cur in hac
Scot. an. Synodo nulla fiat mentio de Ario & Aria-
560. na hæresi, quæ (ut superius demonstra-
tum est) plures ante annos totam Orientalem exagitavit Ecclesiam. Sed illud videtur tum a S. Silvestro, tum etiam a Constantino Imperatore initum esse consilium, ut sequenti anno majori apparatu totius Orbis Episcoporum in Oriente, ubi mortali odio, & obstinata pertinacia ab Arianis digladiatum esset, ibi adversus eos sanctorum Episcoporum cætus, sacrosancta Dei castra, ad oppugnandam impietatem firmiter collocarent. Hæc igitur de Nicæno congregando sequenti anno Concilio inter Silvestrum, & Constantinum, esse communicata, examinata, ac pari consensu firmata, quis audebit dubitare? Poutuit ne hoc Silvestrum præterisse qui (ut superius traditum est) ante aliquot annos Alexandri Episcopi Alexandrini litteris permotus, Osium Cordubensem Episcopum ad ejusmodi consopiosos tumultus, & pacem inter dissidentes Episcopos conciliandam, legavit in Orientem? vel prætermisisset facere Constantinus, qui per eundem Osium tam præclaras, quas recitavimus, litteras ad Arium & Alexandrum, dederat? Quin & legationem Episcoporum ex Rhinocolura, quæ est in Ægypto civitas, quorum in hac Romana Synodo libellus recitatus est, Arianæ cladis credi potest refricuisse ibi memoriam; licet de ejusmodi legatione in eadem Synodo per obscura mentio habeatur. Ut in re igitur maximi omnium momenti, solertia utriusque, Silvestri atque Constantini, versare consilia, & invigilavit cura propensior; atque ex communi sententia stabilizum, ut sequenti anno Nicææ in Bithynia sacrosanctum œcumenicum Concilium congeretur.

CXXVIII.

Decernitur in an-
num sequentem
Nicænum
Concili-
um.

CXXIX.

Canones
Romani
Concili.

PAGIUS

qui in Thracia prope Adrianopolim *V. Non. Julii* contra Licinium pugnavit, egregiamque de eo victoriam retulit? Quomodo denique exeunte mense Maio Romæ esse potuit Constantinus, qui *VIII. Idus Mart.* Theffalonicæ Legem 4. Codicis Theod. *De Naviculariis*, & *VI. Idus April.* Legem ejusdem Codicis *De his qui veniam atatis* in eadem Urbe emisit?

ne clerici inferioris gradus eos qui essent superioris ordinis accusare præsumerent. Citatur ac recitatur idem canon iisdem, ferme verbis a Nicolao Romano Pontifice scribente ad Michaellem Imperatorem. Sed & recta ibidem disposita sunt ea quæ ad optimam œconomiam spectare videbantur (c); nimirum, ut de Ecclesiæ redditibus, quibus jam incipiebat affluere, pars una Pontifici cederet, alia vero clericis, tertia Ecclesiarum fabricis servaretur, quarta autem esset in pauperes eroganda. Illud insuper ad sacra pertinens additum est; ne presbyter, sed Episcopus chrismâ conficeret (d). Et quod ad ordinationem atque numerum ministrorum (e); ne in parochiis amplius quam duo diaconi essent; septem vero Urbis, nempe Regionarii, diaconi Cardinales. Sed & S. Synodus, cum ipsorum, tum etiam cæterorum clericorum hierarchicum ordinem, ex antiquo instituto Apostolorum, rite disposuit, quorum subdiaconis nuptias penitus interdixit. Vasa sacra inhibuit tangenda, ostiariis atque lectoribus; & acoluthum interdixit sacramentorum ministerio. Itemque sacrandis virginibus, & monasticam vitam profitentibus certam præscripsit ætatem; hæc omnia prima die in sancta Synodo constituta sunt.

Sequenti vero die (Actio hæc secunda describitur) eodem convenientibus cum Silvestro Papa iisdem, qui primæ Actioni præfentes fuerunt, Episcopis; quod septenario diaconorum numero duo deerant, existentibus tantum quinque, nempe Fabiano, Marco, Liberio, Archidamo, & Julio, ordinati sunt ab eodem Silvestro Papa Priscus & Theodorus (f). Sed quanto tempore quis in singulis ordinibus ministrare deberet, ut ad altiorem gradum provehi posset, edito canone Synodus declaravit (g). Verum multa in annorum numerum menda irrepsisse, facile possumus intelligere. Rursum vero publicæ penitentia ætatem, & baptizandi certos solemnes dies placuit definire. Itemque de testimonio clericorum adversus laicos non ferendo, nec clericum publice, sed tantum in Ecclesia examinando, neque in Curiam ingrediendo, nec cædendo; rursumque ne turpis criminis diaconus accusaret presbyterum; sed & ne presbyter a die suscepti gradus presbyterii conjugium inire deberet, statutis certis pœnis non parentibus, jussum est. Verum quod ait de non ineundo conjugio, non de ducenda uxore est

(c) *Conc.*
Rom. c. 4.(d) *ibid. c.*
5.(e) *ibid. c.*
6. 7. 8.

CXXX.

Secunda
actio
Rom.
Concili.(f) *Ib. Act.*
2.(g) *Ibid. c.*
11. 12. usq.
que 20.

Schelstratius in parte 2. Antiquit. Illustratæ *XVIII.* Dissert. 3. cap. 8. alia refert suppositionum capita. In brevi enim epilogo de gestis S. Silvestri excerpto, & huic Concilio præfixo habet, per Concilium Nicænum damnatos Arium, Photinum & Sabellium; & tamen ex Actis Sirmienfis Concilii Photinum longe post hæc tempo-

Ejus sup-
positio ma-
gis confir-
mata.

est intelligendum (nam id etiam in eodem Concilio subdiaconis fuisse vetitum, dictum est) sed de vitando cum fœmina contubernio.

CXXXI. Ultimo vero loco ejusmodi in eadem Synodo lex reperitur esse sancita: Nemo etiam dijudicet primam Sedem; quoniam omnes sedes a prima Sede justitiam desiderant temperari. Neque quoque ab Augusto, neque ab omni clero, neque a Regibus, neque a populo Judex judicabitur: Hæc in fine posita sunt, velut totius Synodi corollarium. Hunc proculdubio citasse visus est canonem Nicolaus Romanus Pontifex, cum inter alia, quibus temeritatem Michaelis Imperatoris redarguit, sic ait: *consonat huic necessariæ sententiæ S. Silvester & Magni Constantini Baptizator, dicens: Neque ab Augusto, neque ab omni clero, neque a populo Judex judicabitur, haud dubium quin Ecclesiasticus.* Scimus autem quemdam citari canonem (a) quasi ex Concilio Carthaginensi de decreto Silvestri, & quædam ex epistola dicta Clementis Papæ ad Jacobum fratrem Domini, nec non Callisti Papæ, sed cui jure multa objici possint. Subscripsisse vero sacris legibus Ecclesiasticis non tantum Silvestrum, & Episcopos atque presbyteros, & diaconos qui præsentibus fuerunt, sed etiam Constantinum Imperatorem & Helenam matrem Augustam, satis liquet; quod in fine ultimi canonis ejusdem Synodi expressum habetur.

(a) Concil. Carthag. 3. in fin. & dist. 82. c. presbyt.

CXXXII. Ex hoc jam tempore Constantinus Imperator, qui interdum visus est antea fluctuasse, se in omnibus, ac coram omnibus, maxime vero Gentilibus, perfectissimum Christianum exhibuit, & in propaganda Christiana fide ardentissimum animum declaravit, omnia plane contraria persecutoribus Imperatoribus officia explens; quod & mille plane argumentis apertissime demonstravit; ut merito de eo hæc scribat Eusebius

(b) Euseb. Vi. Const. lib. 3. c. 3. Pia Const. pro religione officia. (b) *Quemadmodum probitatis hostis dæmon gravi in prosperum Ecclesiæ statum exardescens invidia, tempore pacis & lætitiæ, seditionis procellas, & tumultus intestinos contra illum excitavit; sic Imperator Deo carus Constantinus, ea quæ ad suum spectabant officium, minime neglexit sed omnia contraria his quæ antea a tyrannica crudelitate admissa instituit, & quemque Ecclesiæ hostem inimicumque facile devicit. Atque ut illi, qui a vero Deo abscesserant, homines ad deos qui non sunt, colendos variis necessitatis viis coegerunt;*
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS pora damnatum constat. Secundo, Canone tertio statuitur, majorem a minori accusari non posse, quod adeo cunctis canonibus adversatur, ut Hincmarus Metropolita Rhemensis Nicolai primi tempore suppositionem olfecerit: Caterum, inquit epistola VII. quoniam quidam quasi in auctoritatem referunt, S. Silvestrum Papam decrevisse talia, qua Catholica Ecclesia inter Synoda-

ita hic cum, & re, & verbo eos non deos coarguisset, ad eum qui solus Deus est, cognoscendum cohortatus est. Quinetiam illi consummeliosis & maledicis verbis Christum Dei deridere non sunt veriti; hic in eximio passionis trophæo mire gloriatus est; quod licet impii maximis gravissimisque conviciis afficere studerent, iste tamen salutis propugnaculum esse illud ipsum agnovit. Illi Christi famulos domicilios, & laribus orbatos in exilium ejicere; hic eos omnes domum revocare, & propriis sedibus restituere.

Illi eos ignominiosis appetere; hic honoratos, & in omnium conspectu illustres reddere. Illi piis viris vitam eripientes, inique eorum bona publicare; hic illos pluribus muneribus benigne & liberaliter excipiens, ad pristinum statum reducere. Illi per scripta decreta palam contra Ecclesiarum Præsides divulgata falsis calumniis eos objectare; hic contra viros eosdem ad gloriam efferre, apud se ad altum dignitatis gradum tollere, & edictis ac legibus multo clariores efficere. Illi sacras ædes precibus destinatas funditus evertere, easque e sublimi disjectas solo æquare; hic tum eas quæ supererant, altius erigere; tum novas, sumptu ex ipsis regiis thesauris suppeditato, magnifice extruendas sancire. Illi mandare, ut libri divinitus inspirati in ignem injecti, penitus deleantur; hic ut iidem ex arario regio, & ornarentur magnifice, & numero auferentur, decernere. Illi jubere, ne Episcopi usquam conventus cogere aggrederentur; hic eos ex omnibus Gentibus ad se convocare, intromittere in Palatium, sinere in ejus intimas partes penetrare, & laribus suis mensæque regalis composesse.

Illi dæmones monumentis, & imaginibus honorare; hic eorum fraudem patefacere, & materiam ex qua erant illorum simulacra conflata, male & inutiliter collocatam, his qui ea rectius norunt uti, distribuere. Illi delubra dæmonibus magnifice exornare jusserunt; hic eadem ipsa suis quibus nitentur fundamentis deturbare, illaque maxime, quæ apud supersticiosos erant maxime æstimata. Illi Dei servos fœdis addicere suppliciiis; hic eos qui hæc patrasent, persequi, pœnaque debita Dei ope inflata, ad meliorem mentem traducere; Sanctorum Dei martyrum memoriam hic etiam colere non destitit. Illi pios viros ex ædibus regiis exigere; hic iisdem ipsis maxime fretus, eos præter cæteros sibi & benevo-

CXXXIII.

Antitheses Const. & Gentilium Imp.

CXXXIV.

De iisdem;

K len-

lia decreta non computat; qua majores nostri inde nos tenenda suis posteris reliquerunt, hic necessarium ponere duximus: scriptum namque est in quodam Sermone sine Exceptoris nomine de gestis S. Silvestri excerpto, quem Isidorus Episcopus Hispanensis collegit, cum epistolis Romana Sedis Pontificum a S. Clemente usque ad B. Gregorium, cum S. Silvestrum decrevisse, ut nullus Laicus cri-

leutiores, & fr. liores esse, pro certo persuasum habuit. Illi pecunia victi animum Tantalica cupiditati in servitutem dare; hic regali magnificentia omnes thesauros referans, liberali & magnifica largitione eosdem dissipare. Illi infuitas cades facere, quo facultates interemptorum rapinae, & publicationi paterent; sed toto illo tempore quo regnabat Constantinus, dum populus cujusque nationis, & cives paternis potius gubernati legibus, quam necessitate adducti parebant; gladius quisque, quo Judicum sententia supplicium de maleficis sumi solet, otiosus suspensus fuit.

CXXXV.

Ecclesiæ
Status flo-
rens.

In quas quidem res oculis conjectis, dixerit aliquis merito, novum quemdam & inusitatum mundi statum modo apparuisse, insolito quodam lucis splendore, velut post crassam caliginem mortali hominum generi elucente; fatendumque univrsam hoc opus ipsius Dei esse, qui Imperatorem tam pium impiorum multitudini adversarium opposuerit. Cum enim tales essent hi, quorum similes non aliquando visi fuerunt, & talia facinora contra Ecclesiam ederent, qualia ex omni seculorum memoria non sunt audita: Deus non sine causa Principem quemdam admirabilem in lucem extulit; cuius opera, ea quæ nec percepta auribus, nec sub oculorum aspectum subjecta fuerint, effecit. Hic imperator, virtute tam eximius, ex Dei sapientia mortali hominum generi donatus fuit, tamquam res quædam peregrina, quæ homines in admirationem traduceret. Hic enim Christum Dei libero ore, & sermone in omnes divulgavit; neque salutarem, eam appellationem, quam obtinuerat, erubuit; sed ipsa professione gloriatus, se in luce, & omnium oculis collocavit, atque interdum vultum salutaris illa passionis signavit uota, nonnumquam trophæo illo victorioso plurimum se extulit.

CXXXVI.

Pia im-
agines a
Constanti-
no exposi-
tæ.

Quinetiam in tabula depicta, quam in sublime ante Palatii vestibula suspenderat, se omnium oculis contemplandum proposuit, salutareque passionis insigne supra caput ipsius locatum in pictura exprimendum; inimicam autem illam, & hostilem belluam, quæ Ecclesiam Dei impiorum tyrannide oppugnasset, in altum demersam, draconis specie, & figura describendam curavit. Sacra enim oracula in Dei Prophetarum libris eum draconem, & tortuosum serpentem nuncupant. Et propterea Imperator, quo cultum humani generis hostem diabolum (quem ipsius salu-

taris trophæi capiti ejus imminentis virtute ad extremum exitum prolapsus significavit) tum sub suis, tum suorum pedibus conculcatum perspicue indicaret, draconem medio ventre transfixum, & in profundos maris fluctus præcipitatum subtili, & artificiosa pictura sub omnium aspectum ad contemplandum subiecit. Atque istæ quidem res in imagine scite depicta variis quibusdam fosculis significabantur. Unde permagna de Imperatoris acumine, atque solertia me cœpit admiratio, quomodo divino afflatu pulsus eadem ipsa figuravit, quæ vocibus Prophetarum ita de illa bestia pronunciantur: Deum gladium ingentem, & terribilem contra draconem, & serpentem fugientem illaturum, & draconem in mari interfectorum. Istarum rerum igitur imagines Imperator formavit, voces illas Prophetarum adumbratione quadam imitatus: Hucusque Eusebius. Locus hic est Isaia, quod dicitur (a): In illa die visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti super Leviathan serpentem vestem, & super Leviathan serpentem tortuosum, & occidet cæcum, qui in mari est.

(a) Isai. 27.

Sed dicam Eusebio: Quonam modo possunt Constantino hæc applicari, si nondum ex ipsius sententia baptizatus erat? siquidem omnis cathecumenus est energumenus, & tantum abest, ut ipsum fuget, & occidat serpentem, quin potius ab eo possideatur quippe qui non nisi per baptismum (quod est mare, in quod serpens demergitur enecatus) a cathecumeno penitus expellatur. Unde S. Cyrillus (b): Tyrannus ille ad mare usque veteres persequatur; iste vero impudens improbitatis princeps demon ad ipsos usque salutare undas se sequebatur. Ille in mari submersus est: iste in aqua salutis suffocatur. Ecce tibi tuis ipse verbis convinceris profiteri Constantini baptismum, quem non nisi obitus tempore alibi calumniaris eidem esse collatum. Sed dissimulare non potes, vere Romæ baptizatum esse, quando de dracone victo, & in mare demerso, nobile trophæum cunctis spectandum pro Palatii foribus (quod ais) erexit; cum diabolus vincere, non nisi perfecti Christiani sit opera.

CXXXVII.

Eusebius
Ex suis
ipsius scri-
ptis argu-
itur.(b) Cyril.
Cateche.
mystag. 1.

Quid propterea egerit, cum adhuc Romæ Constantinus esset, qualeve specinien absolutissimi omnibus numeris Christiani, cum idololatriæ summam arcem, ipsum nempe Capitolium invasit, ediderit, cun-

CXXXVIII.

Constant.
palam de-
testatur
sacra gen-
tilium.

PAGIUS

erimen Clerico audeat inferre, &c. quæ dicta quam aversa a sanctis Canonibus, a sacris legibus sint, nemo est qui dubitat, qui hæc dicta cum ratione attenderit, & sacras regulas ac leges diligentius legit. Pluribus id probat Hincmarus Antiquorum testimonio, & majorem a minore accusari posse res ipsa clamat. Tertio, canone vigesimo statuitur, neque a Regibus judicem su-

premiu judicari; cum tamen Reges tunc in Orbe Romano nulli fuerint. Unde Marca lib. 1. cap. 11. ait: Ariolos oportuit esse Episcopos, qui non solum ab Augustorum consistorio, qui Romæ tempore Silvestri imperabant, sed a Regum judiciis Romanum Pontificem immunem esse decreverunt, cum Reges Romam non tenuerint, nisi ducentis fere post hæc annis. Denique

(a) Zosim.
lib. 2.

jus rei causa Gentilium omnium in se odium concitavit, Zozymus narrat his verbis (a): Cum autem dies quidam, more patrio, festus appetisset, quo die in Capitolium exercitus ascendendum erat; eum ascensum verbis contumeliosis impudenter infectans, re divina proculcata, Senatus atque populi odium incurrit. Cumque profectas ab omnibus, prope dixerim, execrationes haud ferret, urbem quamdam Romæ parem quærebat, in qua Palatium ipse sibi conderet, &c. Prosequitur narrationem de migratione ejus ab Urbe Byzantium, de qua nos proxime dicturi sumus. Hic interim rem consideratione dignam accuratius intuendam proponimus; quanta in Constantino ac quam repentina morum mutatio facta sit; qui enim hoc ipso anno adeo truculentus exit, atque inhumanus, ut filio, uxori, atque familiaribus necem intulerit; jam initiatus sacro baptisate, exuens veterem hominem, novum induens; ipsum, inquam, virtutibus contextum vestiit habitum, ac præcipue Christi mansuetudinem, cum in Gentiles Senatores oblatrantes non gladio egerit, non Syllanam tabulam scripserit, nec aliquem proscripserit, neque bonis aliqua saltem ex parte mulctasse voluerit, quod fecerant ferme omnes prædecessores Imperatores; sed Christianæ legi, qua apprime imbutus erat, obtemperans, dans iræ locum, alio conimigrandi consilium iniiit; id æquius sibi ratus, quam assidua Senatorum strage, levia ulcisci verba, & sanguine civium superstitionem obruere, pacis legem velle sancire gladio; atque Regnum vitæ, suorum morte, infelici auspicio, facere manifestum.

CXXXIX.

Constant. consilium de nova urbe erigenda.

(b) Zosim.
lib. 2.

Quamobrem de nova Roma ædificanda omnis idololatriæ prorsus experte, mente decernit; antiquumque Ilium cogitat; eoque profectus, dum parat opus, absterretur a numine, a quo & Byzantium petere suadetur. Hæc autem quomodo se habuerint, Zozimus (b) docet his verbis: Cumque profectas ab omnibus, prope dixerim, execrationes haud ferret, urbem quamdam Romæ parem quærebat, in qua Palatium ipse sibi conderet. Itaque cum esset inter Troadem, & priscum illud Ilium, invento loco condendæ urbis idoneo, fundamenta jecit, & muri partem aliquam in altum egit, quam adhuc videre est, si qui versus Hellepontum Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

que hoc Concilium suppositum esse liquet, quod non solum Dionysius Exiguus viginti ejus canones omiserit, falsam Consulum citationem, ac Helena subscriptionem, contra omnium sæculorum praxim, quæ mulieres ab Episcoporum Conciliis, & multo magis ab eorum subscriptionibus excludit, præferat; sed etiam varia alia falsa contineat.

XIX.

A num. CXXXIX. ad CXLIII. Constantino-

navigant. Sed quod cum huius operis instituti pœnitisset, eo relicto, ut erat imperfectum, Byzantium concessit; cujus urbis situm admiratus, eam quam maxime statuit amplificandam, & efficiendam idoneam, ut Principis in ea domicilium esset: Hæc Zosimus.

Sed priusquam certam causam, cur Ilium cum Byzantio commutaverit, afferamus; de tempore in primis, quo Roma in Orientem sit profectus, differendum putamus. Hoc ipso anno, antequam pœnitentia intercluderetur hieme navigatio, Constantinum ab Urbe recessisse, atque Ilium navigasse intelligere possumus. Cum enim constat, ipsum anni sequentis exordio in Oriente egisse, atque cuncta, quæ opus forent ad cogendum Magnum Concilium Nicææ in Bithynia, præparasse (quod non esset fluctuantis animi, & vagantis per incerta negotium, sed mentis omni ex parte quietæ, & firmo proposito stabilitæ) satis affirmari posse videtur, non sequenti, sed præsentis potius anno Constantinum ab Urbe recessisse, atque in Orientem profectum. His accedit, quod in Codice Justiniano de falsa moneta inest Constantini Constitutio (c) data decimoquinto Kalend. Decembr. Constantinopoli sub hujus anni Consulibus nempe Crispo & Constantino Cæsaribus tertium, licet in Codice Theodosiano Romæ data scribatur.

CXL.

Quo tempore ab urbe recessit.

(c) l. i. C. de fals. monet.

CXLI.

Quoniam pacto autem, relicto Ilio, Byzantium delegerit, Sozomenus narrat his verbis (d): Ubi omnia ei ex sententia succederent, & exteros partim bello, partim fœderibus sibi adjunxisset; constituit Urbem extruere; quam, & suo nomine appellare, & Romæ honore parem efficere in animo habuit; atque profectus ad campum pro Ilio situm non longe ab Helleponto paulo supra Ajacis tumulum (quo in loco, fertur, Achivos qui olim Trojam oppugnabant & navale, & castra habuisse) urbis formam, & magnitudinem descripsit; inque præcelso, & abdito loco portas extruit, quæ adhuc etiam e mari illac navigantibus cernuntur. Ei vero ista molienti Deus noctu visus alium locum querere jubet, atque cum Byzantium Thraciæ oppidum ultra Chalcidoneum Bythyniæ urbem situm in memoriam ei redegisset, eam ut habitatoribus complendam, quippe quæ nomen Constantini curaret, admonuit. Itaque Dei ver-

(d) Soz. l. 2. c. 2.

Byzantium deligitur.

K 2

bis

poleos fundamenta anno tantum sequenti jacta. Socrates enim lib. 1. cap. 16. scribit, Constantinum celebratis Vicennialibus suis statim ad Ecclesiarum instaurationem omne studium suum contulisse, & Constantinopolim condidisse, quod Sozomenus, Nicephorus & Cedrenus confirmant, licet hi duo ultimi conditum urbis & ejus dedicationem imperite confundant: urbes vero in Vicennialibus & id genus festis de more condidit.

Annus Constantinopoleos fundata.

bis obsecutus, oppidum, quod Byzantium vocabatur, dilatare, & maximis amplissimisque mœnibus erigere cœpit. Ita

(a) *Bed. de loc. sanc. c. ult. Glyc. lib. 4.*

(b) *Zonar. Annal. tom. 3.*

Sozomenus. Ferunt (a) illud divinæ voluntatis index accidisse prodigium, ut ædificantium apud Ilium urbem instrumenta, nulla hominis arte, in adversum litus reperirentur esse translata; æquilam vero sustulisse funiculum cæmentariorum, & juxta Byzantium dejecisse illum, te-

statur Zonaras (b); de lapidibus idem Cedrenus (c) affirmat; qui, & non unum, sed plura ferunt mutata a Constantino adhuc ancipite urbis condendæ loca.

Addit ad hæc Nicephorus (d): *De ea illud quoque memoriæ proditum est; ut Imperator ipse pedibus hastam manu tenens, amicum, & mœnia ejus definiens, circumiit; quod comitibus ejus, ulterius quam*

Quid in ædificatione novæ urbis acciderit. (c) Cedren. in Comp. an. 18. Constant. CXLII. (d) Niceph. l. 8. c. 4.

PAGIUS

ditæ. Quare Constantinopolis vel in Vicennialibus Nicomediensibus anno sequenti celebratis, vel in Vicennialibus Romanis quæ ad annum CCCXXVI. pertinent, extracta. Sed eam in prioribus Vicennialibus conditam ostendit Julianus Imperator Orat. 1. dum ait: *Posteaquam vero Dominus omnium est constitutus (quod anno sequenti post debellatum Licinium contigit) cum ex immoderata ejus cupiditate qui ante dominabatur, velut siccitate quadam summa esset pecuniarum inopia, ac eum omnes in Palatii penetralibus congesta, ac recondita forent, ille claustris submotis, repente omnes effudit. Tum sui nominis urbem infra decem annos extruxit:* Hæc de Constantino Julianus, qui rei gestæ tempus ignorare non potuit, quique, dum ait, eam infra decem annos constructam, infra illud tempus perfectam intelligit, ut colligo ex Philostorgio lib. 2. cap. 9. cujus verba doctorum Vironum ingenia non parum cruciaverunt. Ait Philostorgius, Constantinum octavo & vicesimo Imperii sui anno ex Byzantio Constantinopolim condidisse. Annus vicesimus octavus Constantini anno Christi trecentesimo tricesimo quarto mense Julio absolutus est, ideoque & Constantinopolis perfecta, ut Nicephorus libro 8. capite 4. etiam indicat: *Dicitur, inquit, eam urbem condi cœpisse a mundo creato quinquies millesimo octingentesimo vicesimo quinto (qui Kalendis Septembribus anni Christi trecentesimo decimo sexti inchoatur) Imperii ejus decimo; absolutam autem prorsus esse ejusdem Imperii vicesimo octavo, qui incidit in conditi mundi annum quinquies millesimum octingentesimum quadagesimum tertium, (incipit is mundi annus Kalendis Septembribus anni Christi trecentesimo tricesimo quarti) sive, ut alii tradunt, tricesimum octavum, Kalendis Septembris anni Christi trecentesimo vicesimo noni inceptum.* Ex quibus intelligimus, Nicephorum dedicationem Constantinopoleos, quæ anno Christi trecentesimo tricesimo mense Maio perfecta, cum ejus conditu perperam confundere, cum ait, fuisse annum mundi 5838. quando eæ urbs fundata; decem annos a Juliano Imperatore memoratos de decimo Imperii Constantiniani anno, qui anno Christi CCCXXVI. absolvitur, imperite interpretari, sed laudatum Philostorgii locum probe intellexisse, quando scribit, anno Imperii ejus vicesimo octavo perfectam & absolutam fuisse. Porro insinuat Julianus annos illos decem, quibus absoluta est, integros & completos non fuisse. Ait enim *ὄχι ἑξῆς ἐτεσι δεκά, id est, annis decem non integris.* Denique dici non potest, Constantinopoleos fundamenta, anno quo Constantinus Romæ Vicennialia dedit, jacta esse; cum Auctor Chronici Alexandrini scribat, anno Christi trecentesimo sexagesimo Encænna magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ die XV. Februarii esse celebrata anno tricesimo quarto plus minus, quam fundamenta Constantinus Victor Augustus jecerat. Si autem a die XV. Februarii anni Christi

CCCLX. per annos triginta quatuor ac menses tres aut quatuor retrocedas, pervenies ad mensem Novembrem anni trecentesimo vicesimo quinti, quo ea primum condita.

Mense enim Novembri Constantinopoleos fundamenta jacta testatur Codinus in libro de Constantinopoli; cujus tamen locus corruptus, qui sic restituendus est: *Anno mundi (secundum Constantinopolitanos) 5837. (legendum, 5834.) Septembri mense (legendum Novembri mense) die quarta, cum Sol in Sagittarii signo versaretur, mense Novembri die prima anno CCLXV. Olympiadis (legendum, CCLXXVI. Olympiadis), jacta sunt fundamenta. Sic enim Codinus intelligendus.*

Petavius in Notis ad Julianum, & lib. 11. de Doct. Temp. cap. 42. agit de conditu Constantinopoleos ejusque Encænna, contenditque, eam urbem anno tantum trecentesimo vicesimo octavo reædificatam, annoque trecentesimo tricesimo septimo Constantino M. emortuali absolutam esse infra annos decem; sic enim Juliani verba laudata explicat; ita ut biennio promotam fuerit ædificatio, & anno, quo dedicata fuerit, trecentesimo nempe tricesimo, absoluta fuerit, & incoli ac frequentari potuerit. Quam in rem adducit Chronicon Alexandrinum, ubi, Januario & Justo Consulibus, anno sc. Christi CCCXXVIII. legitur: *Hic Consulibus Constantinus laudatissimus Imperator Roma profectus, & Nicomedia Bithynia Metropoli moratus, sæpeque Byzantium profectus; primum Byzantii murum instauravit, magnamque partem ad veterem murum adjecit, novamque cum eo conjunxit, urbemque ipsam Constantinopolim dixit. Circumnovis ex arte status, exornavit, omnique arte triumphal, ubi Imperator spectacula fieret, ad Romani theatri formam perfecit. Regiam porro proxime circum condidit, &c.* Verum licet plures Petavii opinionem secuti sint, ea tamen ex dictis corrui, constatque, decem illos annos a Juliano memoratos ab anno CCCXXV. inchoandos, & cum anno CCCXXXIV. absolutos fuisse, quod ante me viderat Nicephorus citatus. Quoad Chronici Alex. locum, Gothofredus in Commentario Leg. 3. Codicis Theod. *De infrmandis his qua sub Tyrannis datæ Romæ VIII. Id. Jul. anni Christi, CCCXXVI. docte animadvertit, illius Chronici Auctorem metachronismi biennio peccare, & moram Constantini Romæ non Januario & Justo Consulibus, sed Constantino Aug. VII. & Constantio Cæsare Coss. anno sc. Christi CCCXXVI. contigisse, ideoque quod in Chronico Alexandrino de Constantinopoli dicitur, ad annum illum CCCXXVI. retrahendum esse; cum certum sit, anno CCCXXVIII. Constantinum Romæ non fuisse, sed tantum anno CCCXXVI. quo posteriora sua Vicennialia ibidem exhibuit. Annis autem hujusmodi solenniis destinatis nova nomina sæpe urbibus imposita in dubium revocari non potest.*

XX.

Constantinopoleos condita. (legendum, mense Novembri die prima anno CCLXV. Olympiadis), jacta sunt fundamenta.

XXI.

Constantinopoleos conditus tardius a Petavio consignatus.

quam conveniret, pomeria urbis proferre videretur; quemdam ex eis ad eum accessisse, rogasseque: Quousque tandem bere? Illumque diserte respondisse: Eousque dum, qui me præcedit ductor, constiterit. Unde satis constabat, caelestem quampiam ei præiisse virtutem; quæ eum, quod fieri deberet, instrueret. Ad hæc fortasse alludit Justinianus Imperator (a), dum ait, Constantinopolitanam urbem melio-

ribus auspiciis esse ædificatam, quam veterem Romam. Fertur & alia visio Constantino apparuisse, de anicula coram ipso in juvenulam mutata, & ab eo diademate insignita, quæ novam Romam ex veterem factam prænunderet: ibi & de Angelo equum ducente cum situs ejus circumscriberetur; reperiuntur hæc fusius enarrata in appendice ad Acta Silvestri, sed credimus imposturam, quod illic mentio

(a) C. de veteri jure enucleando. s. sed & si qua.

PAGIUS
XXII.

Sicuti & a Cangio.

Cangius in lib. primo Constantinopoleos Christiana, hujus Urbis conditum in annum trecentisimum vicesimum sextum conjicit, innixus his verbis Themistii Orat. 13. quæ in nova Themistii editione quarta ordine est: βασιλεὶ δὲ εὐκότως συναξάεται πόλις ἢ τῆς βασιλείας ἡλικιωτῆς. πυνθανομαι γὰρ ὡς καὶ ἡμφίασειν ὁμῶς ὁ γενίτωρ τὸ, τε ἄστὺ τῶ κῦκλω, καὶ τὸν οὐκὰ τῆ ἀλεργῆδι id est: Cum Imperatore vero merito sane patria iisdem incrementis augetur, qua ætate Imperii hujus equalis est. Audio enim uno eodemque tempore patrem illius & urbem murorum ambitu, & filio purpuram circumdedit. Cum itaque, inquit Cangius ea Oratio in Constantium Imperatorem, qui urbem amplificabat, sub Imperii ejus finem recitata fuerit, isque ex omnium fere Scriptorum consensu, anno trecentesimo vicesimo sexto Cæsar renuntiatus fuerit, liquet, non alio anno Constantinopolim conditam. Ita Vir Clarissimus. Verum Constantium anno CCCXXIII. Cæsarem a patre dictum fuisse, jam ostendi in Dissert. Hypat. Part. II. cap. VI. num. IV. quam cum ipse legit, priorem suam opinionem retraxit in Notis ad Chronicon Alexandrinum pag. 556. me, ut moris ejus est, non nominato. Hanc eandem sententiam quam antequam eandem Dissertationem publicarem, videbam ab omnibus Recentioribus oppugnatam, postea in hac Critica ita valide confirmavi, ut non existimem fore in posterum, qui eam in dubium revocaturus sit. Benigne itaque locus Themistii explicandus, advertendumque Constantium anno CCCXXIII. die VI. Novembris Constantium filium Cæsarem renunciasse, annoque CCCXXIV. die XXVII. mensis Octobris, Licinio a se devicto, urbem de suo nomine condere decrevisse, nondum elapso anno a Cæsarea dignitate in filium collata. Quare, cum nuncupatio illa Constantii, & condendæ urbis consilium pertineant ad eundem annum, Themistius nihil aliud significat, quam Urbis conditum & Constantii Imperium coætanea esse, seu, ut ipse eloquenter dicit, circumdatum eodem tempore a Patre urbi murum, filio purpuram. In prima quidem hujus Tomi editione τὸ ἀλεργῆδι seu purpuræ vocem, de purpura Consulari interpretatus sum, sed postquam legi accuratas observationes Illustrii, ac omni laude majoris Spanhemii ad Juliani Imp. Orationem I. pag. 69. & seq. nullo modo dubitavi quin ea vox ibi, quemadmodum & in Oratione V. ejusdem Themistii, intelligenda sit de purpura Cæsarea seu Imperiali.

XXIII.

Constantinopoleos conditus ex Cod. Theod. præbatus.

Ceterum, nostram de anno Constantinopolis conditæ sententiam subscriptiones Legum Codicis Theod. anno trecentesimo vicesimo sexto emissarum, indubitata reddunt, simulque Cangii opinionem evertunt. Nam illius anni initio Constantinus in Thracia vel Macedonia constitit; inde in Italiam perrexit, mensæque Julio Romam pervenit. Ibi trimestre ferme fuit, nempe Julio, Augusto, & Septembri. Deinde ex urbe Roma, Italiaque Illyricum pergens in

Pannoniam venit, Sirmiique pridie Kal. Januar. Legem 1. Cod. Theod. de Jure Fisci dedit. Cum itaque Constantinopoleos fundamenta non alio mense, quam Novembri jacta fuerint, ut Codinus laudatus testatur, id de mense tantum Novembri anni trecentesimo vicesimo quinti, quo certum est, Constantium in Oriente fuisse, intelligendum. Unde Lex 1. Cod. Theod. De erogat. milit. ann. quæ data dicitur Paulino & Juliano Coss. anno sc. trecentesimo vicesimo quinto XIV. Kalend. Novemb. Aquis, ostendit, eod. die, eoque anno Constantium M. fuisse in Thracia, ubi Byzantium situm. Aquæ enim illæ a Gothofredo in Chronologia Cod. Theod. male explicatæ de Aquis, quæ in Mysia erant, non procul a Naïssò, quarum mentio in Itinerario Peutingeri & Antonini. Ex dictis enim apparet, Legem illam datam Aquis Calidis, quæ urbs in Thracia posita, cujus meminit Itinerarium Peutingeri.

Gothofredus in Chronologia Codicis Theod. in Petavii sententiam concedit, & Constantinopolim anno CCCXXVIII. constructam credit. Imo in Dissertationibus in libro 2. Philostorgii anno trecentesimo vicesimo octavo illius urbis fundamenta jacta contestatissimum esse asserit. Sed post ea, quæ hac de re scripsi, ea opinio omni probabilitate destituta penitusque, ni fallor, eversa. Illud Gothofredo aliiisque Viris doctis recte observatum, Constantinopolim perfectam, cum annonæ civica gratuita his, qui eam incolerent, destinata fuit, quod factum anno trecentesimo tricesimo secundo, ut Auctor Chronici Alex. testatur: cum operibus publicis, & ut annonæ sufficiens ad tantam multitudinem alendam a Constantino M. enixe cautum fuit; quod factum annis CCCXXXII. CCCXXXIII. & CCCXXXIV. Quam in rem legenda Lex prima Codicis Theod. De excusatione archit. & Lex 6. & 7. ejusdem Codicis De Naviculariis, ubi in Lege septima anno CCCXXXIV. data, illa verba observanda: Pro commoditate urbis, quam aeterno nomine, Deo jubente, donavimus,

XXIV.

Opinio Gothofredi confutatur.

Ideo porro Baronius currenti anno Constantinopoleos fundamenta posita existimat, quod Zosimus lib. 2. scribat: Appetente autem patrio quodam festo, quo oportebat ire exercitum in Capitolium, ejusmodi ascensum impudenter explodens, (nempe Constantinus) & sacram Religionem conculcans, incurrit odium Senatus, populique. Non ferens autem omnium in se propemodum jacta convicia, quarebat urbem Roma aquandam, in qua palatium sibi constitueret, &c. Byzantiumque concessit. Quare cum crederet Baronius, Constantium præsentis anni Romæ fuisse, ibique Baptismum suscepisse, ac Synodo Romanæ interfuisse, tunc illud, quod Zosimus narrat, contigisse arbitratus est. Sed non male Photius in Bibliotheca Zosimum piorum Principum calumniatorem vocavit, ideoque his quæ contra Constantium scripsit, fides non adhibenda. Si tamen verum est quod in præfato loco tradit,

XXV.

Refellitur opinio Baronii.

tio habeatur de Sisinnio tunc Episcopo Constantinopolitano, cum nullus ejus nominis Episcopus ei sedi præfectus esset, nisi tempore Theodosii, & ille quidem ex parte Novatianorum Antistes.

EXLIII.

Byzantium nobilis olim civitas.

Ceterum quod ad Byzantium spectat, nequaquam erat antehac ignobilis civitas, cujus clarissimorum auctorum scriptis memoria celebratur; nam ut præmittamus, quæ a Cosmographis de ea habentur summa cum gloria posteris commendata; Cicero ea oratione quam habuit de provinciis Consularibus magna cum laude ejusdem meminit, liberam eam prædicat civitatem Romanis fidelissimam, ornatissimam, atque signis refertissimam, egregiis nobilitatis monumentis. Sed multis postea est exagitata cladibus, & jactata naufragiis. Fuit enim a Vespasiano (ut Suetonius (a) tradit) libertate privata, a Pescennio Nigro tyranno deinde occupata, & a Severo diu obsessa, & non nisi fame capta: Urbs (ut ait Herodianus b) aliarum omnium in Thracia maxime felicissima, viribus, & opibus ea tempestate florens: quam, & Severus indignans (ut dictum est superius) rededit in vici formam, tamen benignitate Imperatoris Antonini Caracallæ, qui (ut auctor est Spartianus c) vetera jura reddidit, in pristinum restituta est; Gallieno vero imperante, iterum pessumdatam esse testatur Trebellius (d) cum ait; *Ne quid mali deessent Gallieni temporibus Byzantiorum civitas elata navalibus bellis, claustrum Ponticum, per ejusdem Gallieni milites ita omnis vastata est, ut prorsus nemo superesset; denique nulla vetustissima familia apud Byzantios invenitur, nisi qui peregrinatione, vel militia occupatus evasit, qui antiquitatem generis, nobilitatemque repræsentet.* Hæc ipse. Restauravit autem eandem Gallienus per Cleodanum, & Athenæum Byzantios, atque munivit, a quibus & victi sunt barbari. Porro in bello Liciniano Byzantium fortissimum propugnaculum redditum expugnare numquam potuit Constantinus; sed propugnatoribus sponte, Licinio victo, se dantibus, eo potitus est, ut superius est enarratum. Hanc ergo Civitatem antiquitatem, & rebus præclare gestis egregie nobilitatam Constantinus mirifice auxit, & illustravit; quibus autem ornamentis, suo

(a) Suet. in Vespas. c. 8.

(b) Herod. lib. 5.

(c) Spart. in Caracalla.

(d) Trebellius in Gallieno.

PAGIUS

dit, illud ante præsentem annum accidit, & consilium tunc a Constantino initum, anno tantum trecentesimo vicesimo quinto executioni mandatum. Constantinum enim curren- anno Romam non venisse certum videtur.

XXVI.

Eustathius sine tumultu creatus Episc. Antiochen.

A num. CXLIII. ad CLVII. Hieronymus in Chronico meminit quidem Paulini Episcopi Antiocheni, sed quot annis federit, non memorat. Quod si recte conjecimus, cum de hujus initio locuti sumus, postquam Episcopatu depositus est, sub Constantio Augusto adhuc

loco referemus, cum de ejus dedicatione prolixior sermo erit. Hic tantummodo meminisse oportuit, quæ alias tomo secundo sub Severo Imperatore dicta sunt, fuisse nempe eandem Civitatem Christianis quoque refertam, ad quos in illo exitu Byzanceno (ut ait Tertullianus e) Cæcilius Capella dirus persecutor exclamavit: *Christiani gaudete: Tantæ posterioris claritudinis omen.*

(e) Tert. ad Scapulo. c. 3.

Jam vero reliquum est, ut ad præsentis anni rerum gestarum abolutionem, quinam hujus temporis status esset Orientalis Ecclesiæ, oratione prosequamur, atque primum turbas Antiochenas hic describamus. Hoc enim ipso anno defuncto Paulino Episcopo Antiocheno, post multas disceptationes ad ejus sedis regimen accersitur ex sede Berœensi Eustathius ob insignem vitæ in fide Catholica defendenda constantiam. Licet autem Theodoretus (f) (quod demonstratum est superius) velit Eustathium suffectum fuisse in locum Philogonii; tamen cum S. Hieronymus in Chronico, tum Nicephorus, subrogatum ponunt Eustathium Paulino ejus sedis quinquenni administratione perfuncto. Cæterum secundum Nicephori Chronicon, numerantis annos Antiochiæ Episcoporum sub Constantino, apparet non hoc anno, sed ante biennium, nempe Christi trecentesimo vicesimosecundo, creatum esse Eustathium Episcopum Antiochenum; eundemque sedisse annos decem & octo, sicque anno Christi trecentesimo quadragesimo fuisse depositum. Ad illum namque annum pervenisse cum sede Eustathium, ibidem nos perspicue demonstravimus; ubi pariter diligenti habita peruestigatione, probavimus, turbas illas Antiochenas descriptas ab Eusebio in creatione novi Episcopi, cum Constantinus Imperator Eusebium suis litteris eligendum proposuit, non accidisse (ut Plures existimarunt) tempore quo depositus est Eustathius, sed quando creatus. Cui huic nostræ sententiæ cum sciamus complures adversari; de hoc agamus hic breviter, ubi agitur de Eustathii electione. Scimus ejus sententiæ, ut, quæ sunt scripta ab Eusebio de turbis Antiochenis, contigerint in depositione, non autem creatione Eustathii ejus Episcopi, fuisse (g) Socratem, (b) Theodoretum, atque (i) Sozomenum,

CXLIV. Eustathius eligitur Episcopus Antiochenus.

(f) Theol. l. 1. c. 7.

Tumultus Antiochiæ in creatione Eustathii Episc. excitatus.

(g) Socr. l. 1. c. 18.

(b) Theol. l. 1. c. 21.

(i) Soz. l. 2. c. 17. 18.

in vivis fuit. Sed quidquid hac de re sit, Eustathius anno tantum sequenti Episcopus Antiochenus dictus, cum Theophanes de Synodo Nicæna loquens dicat: *Vidua Pontifice Antiochenis Ecclesiæ, Synodus Eustathium confirmavit Berœa in Syria Episcopum*, quod ante Theophanem Sozomenus lib. 1. cap. 2. in literas miserat. Neque in ejus creatione tumultus aliquis factus, ut perperam credit Baronius; sed tantum cum post triennium ab Arianis depositus est, ut Eusebius lib. 3. de Vita Constant-

Baron. n. CXLIII. & seqq. & anno 340. n. XXI. & seqq.

num, contra quos antiquos historicos uno consensu conspirantes obniti, summæ esse dementiæ facile quisque sapiens dixerit, nisi antiquiores, & præstantiores contingeret nos testes habere, qui contrariæ sententiæ adstipulantur, & fortiores nactos esse rationes, & plane invincibiles demonstrationes, quibus affirmari possit; non in depositione Eustathii, sed in creatione ipsius eadem perturbationes Antiochenas scriptas ab Eusebio contigisse. Propter Eustathium enim eas factas esse, testatur Eusebius, præfixo

(a) Euseb. Vit. Const. lib. 3. c. 57. De tumultu propter Eustathium Antiochiæ suscitato. Ut igitur crederentur ista contigisse tempore depositionis Eustathii, illud induxit, quod Eusebius in Vita Constantini de his longe post Nicænum Concilium agit, cum tamen satis aperte constet ex ipsis Actis Nicæni Concilii, Eustathium ante ipsum Concilium creatum fuisse Antiochenum Episcopum, quippe quod ipse reperitur interfuisse eidem Concilio, & sacerdotales functiones obiisse; quod negari non potest. At vero, ut ita ibi ageret de turbis Antiochenis Eusebius, non tam temporum, quam locorum ratio persuasit; utpote quod agens de Syriæ locis per Constantinum Imperatorem ab idolorum superstitione purgatis, mox ad hos tumultus Antiochenos ibidem in Syria propter Eustathium suscitatos convertit orationem, Quos quidem non in depositione Eustathii, sed in creatione excitatos esse, pluribus ostendimus in depositione ipsius Eustathii, anno Redemptoris trecentesimo quadragésimo: Ex quibus illud unum hic satis præponere argumentum, videlicet, impossibile esse, ad tempus depositionis Eustathii has recitatas ab Eusebio sub Constantino turbas Antiochenas posse referri, cum constet depositionem Eustathii non sub Constantino, sub quo narratur, sed sub Constantio contigisse, id disertis verbis testante S. (b) Athanasio, qui spectabat hæc oculis, & S. Hieronymo, (c) qui quod ab eo accepit, scriptis credidit. Quod cum tantorum auctoritate virorum, tum etiam aliis subsistat ibi propositis rationibus confirmatum, ut suo loco ibidem videre poteris; omnis prorsus cessat de tempore

turbarum propter Eustathium dubitatio; nimirum quod cum certum sit, teste ipso qui narrat Eusebio, eas tempore contigisse Constantini viventis, & non mortui; referenda esse ea omnia ad tempora creationis Eustathii, non autem ad ejus depositionem, quam fieri contigit sub ejus successore Constantio. At hæc & alia prolixius suo loco, nempe (ut diximus) quadragésimo anno post trecentimum, quo Eustathius redactus in ordinem, exulavit. Sic igitur rursus admonendum Lectorem putamus, ab Eusebio lectionem Eustathii, & turbas Antiochenas ejus causa excitatas, nequaquam secundum ordinem temporum recitari; nam longe post narrationem de Nicæno Concilio, ejusmodi de Eustathio res Antiochiæ gestas aggredditur; cum omnium testificatione perspectum habeatur, eundem Eustathium jam creatum Episcopum Antiochenum Magnæ illi Synodo interfuisse, & in ea sacris itidem peractis, eidem pariter subscripsisse.

Sed unde tam præpostera rerum narratio? Videor plane mihi quasi per transennam inspicere incredibilem vafri viri verusutiam; nimirum qui acceperat ex Ariana impietate inustam notam in Nicæno Concilio, post illud contexuisse voluit laudum suarum præconia ex litteris Constantini; quas in suo loco, ut oportuit, recitasset, obscuranda illa forent ex rebus postea gestis in dicta Nicæna Synodo, in qua omnium Orthodoxorum sententia cognitus est Arianus; ponendo vero eas post Nicænum Concilium, perinde ac si nunquam deliquisset, summæ se apud Imperatorem, & alios æstimationis fuisse voluit demonstrasse. Quod vero ad Antiochenas spectat controversias; scissam in duas partes apparet fuisse eam Ecclesiam, quarum altera ab Arianis labefactata, Eusebio Episcopo Cæsariensi studebat, ut Antiochenæ sedis ordinaretur Antistes; cujus rei si minus voti compos fieri valuisset, Euphronius, & Gregorius Ariani presbyteri ab eisdem eligendi, scriptis ad Imperatorem litteris, ab eodem nominantur. Cæterum cum longe superior Catholicorum pars esset, nec effectum consecutura, quæ ab ipso proposita essent, facile posset existimari; Eusebius præferens inviolabilem Apostolicæ tra-

CXLV.

Eusebii consilium in invertendo rerum gestarum tempore.

PAGIUS stantini capite 59. Socrates Sozomenus & Theodoretus a Baronio laudati scripsere. His adde Philostorgium qui apud Suidam in voce *ἀείριος*, diserte habet Constantino adhuc Imperium gubernante, e Sede Antiochena Eustathium pulsum fuisse.

XXVII. Baronius tamen certissimis ut ipse putat, rationibus, Eustathium, non sub Constantino, sed sub Constantio, ejus filio & successore, ex Antiochena Sede dejectum esse, citatosque Historicos hallucinatos esse contendit. Quam in

rem primum affert Athanasii locum ex epistola ad Solitarios sub initium. Fuit, inquit, in exilium quidam Eustathius Episcopus Antiochia, vir commiffus. fessione clarus, &c. quem homines Ariana opinionis ita apud Constantium sicla calumnia accusarunt, quasi in matrem Principis contumeliosus fuisset, Sed, ut recte observat Valesius in Notis ad laudatum Eusebii locum, pro Constantio in epistola ad Solitarios Constantinum scribendum; in Auctoribus enim Græcis Constantii & Constantini, Maximiani & Maximini nomina

traditionis observantiam, ne a fede in aliam transferretur Episcopus, summæ continentiæ specimen edere prætulit, ob quam a Constantino meruit litteris commendari, quas ostentans ipse, eisdem integras in Vita Constantini a se conscripta recensuit. Verum quod nondum habitum esset Nicænum Concilium, quo discriminarentur Catholici ab Arianis, cum omnes æque se esse Catholicos affirmarent; Constantinus tum ad ipsum Eusebium, tum ad eos qui illi studebant, scribens, eosdem perinde ac Catholicos allocutus est; ut ex eis spectare licet, quæ ex eodem Eusebio recitabimus.

CXLVI.

(a) Euseb.
Vit. Con-
stan. l. 3.
c. 57.

Antioche-
næ post
discordiæ.

Sed primum quomodo ejusmodi Antiochenæ discordiæ, ab ipso Eusebio (a) describantur audiamus: Verum (inquit) interea temporis, cum omnes vitam jucundam degerent, & Ecclesia Dei passim apud omnes gentes omni ratione esset tamquam in sublime sublata; rursus invidus Dæmon, qui solet rebus honestis insidiari, ob tantam bonorum prosperitatem ad bilem commotus est; ac quoniam suspicabatur ipsum Imperatorem nostro tumultu, & perturbata omnium rerum confusione exulceratum, ab alienato animo in nos futurum: idcirco dissensionis face accensa, Ecclesiam Antiochenorum sic tragicis dilaceravit calamitatibus, ut parum abesset, quin universa Civitas funditus esset excisa. In duas enim factiones populus Ecclesiæ divisus est; quippe plebs, & magistratus, & milites præsidarii more hostium usque eo concitati fuerunt, ut, si non quædam Dei providentia metusque ab Imperatore ipsorum animis incusus multitudinis impetus compressisset, & iterum ejusdem lenitas, instar conservatoris, & medici animorum, orationis suavitate illis contentionis morbo divexatis medicinam attulisset; gladios ipsi in se mutuo distrinxissent.

CXLVII.

Legatus
mittitur.

Quapropter ex illis viris, qui & propter virtutem satis spectati erant, & propter præstantiam honore Comitum affecti, unum fidelissimum legatum misit, quo lenius, & benignius cum populo ageret; litterisque eos adhortatus est, ut in eas res, quæ ad pacem inter ipsos mutuo facerent, attenta cogitatione incumberent; quinstiam quo pacto pietatis officia decenter exequerentur. perdocuit. Persuasit etiam illis, immo per litteras ad eos scriptas deprecatus est, uti ipse seditionis causam audire possit. Quas quidem litteras (quæ & singularis doctrinæ pluri-

um, & utilitatis non minus continent) si non calumniæ notam iis qui erant in crimen vocati inuisse videri potuissem, in præsentem historiam contulissem. Quocirca istas missas faciam; quippe cum maiorum memoriam minime refricandam partem, easque solum in hunc sermonem includam, quas quidem Imperator, utpote ex hominum concordia permultum animo capiens voluptatis perscripsit; in quibus Antiochenos cohortabatur, ut Episcopum alterius Ecclesiæ, sub quo pacem facerent, appetere neququam in animum inducerent; sed Ecclesiæ instituto, & more eum sibi deligerent pastorem, quem communis omnium Salvator illis commonstraret. Ad populum igitur Antiochiæ, & Episcopos separatim, quæ sequuntur, epistolæ scripsit:

Victor Constantinus Max. Aug. Populo Antiocheno S.

Vestra concordia aliis omnibus, qui consilio, & sapientia multum polent, pergrata futura esset, tum mihi in primis, qui partim lege divina, & vestra piæ vitæ ratione, partim vestris erga me studiis provocatus, vos fratres sempiterna benevolentia complexus sum. Et cum hoc sit re vera verum, a rebus honestis fructum percipere, nimirum, ut in omnibus, quæ quisque molitur, recta & integra animi cogitatione utatur; quid, quæso, est, quod tantopere vobis possit convenire? Nec cuiquam mirum videatur, si veritatem vobis dixero, quæ amicitiam potius erga me, quam odium in vestris animis parere debet. Atque inter vos fratres, quos una eademque animorum affectio, sinceraque mens, recto itinere quasi digito demonstrato, ad Deum deducit, & in puram sanctamque ejus Ecclesiam velut Cives adscribit; quid præstabilius esse poterit, quam ut, cum omnes res nobis prospere, & ad voluntatem fluant, concordiam, & animorum tranquillitatem egregie amplectamini? idque maxime, cum & divinæ legis disciplina vestram voluntatem ad vitam recte honesteque moderandam impellat, & nos tam vehementer expectamus vestrum judicium sic ratione confirmare, ut de omnibus rebus vere sincereque decernatis?

At fortasse vobis nonnihil videtur asferre admirationis, quid tandem hoc orationis meæ initium voluerit. Idcirco causam illius dicendo explicare nec recuso, nec inficior. Fateor equidem me litteras quasdam perlegisse, in quibus ex illustri-
lau-

CXLVIII.

Constant.
ad Antio-
chenos
litteræ.

CXLIX.

Laudes
suas Euse-
bii per
Constanti-
num
prædicat.

PAGIUS

na plerumque confunduntur, ut mille exemplis liquet. Hanc autem eo in loco emendationem confirmat Valesius ex iis quæ de Imperatoris matre mox subjiciuntur. Helenam enim Athanasius indicat non quæ in Orientem circa hoc tempus advenerat, ut non bene scribit Vale-

sus: ea enim anno CCCXXVI. demortua, & Eustathius post biennium, vel circiter depositus: Helenam itaque intelligit Athanasius, quam, dum viveret, Eustathius dicebatur offendisse. Neque Hieronymi locus ex lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, a Baronio citatus aliquid facit pro
ejus

laudum, & testimoniorum praconio, quo tantopere extulistis Eusebium Episcopum Cæsareæ (quem etiam ipse eruditionis, & modestiæ causa plurimi faciendum jam diu existimavi) plane animadvertēbam, vos magno studio erga illum incendi, & velle libenter eum vestræ urbis Episcopum constituere. Quantum putatis me animo agitate; quam curam, ut vestro studio satisfactum esset, suscepisse; dum ad optimum virum conquirendum, qui vestrum Episcopatum capefferet, accurata cogitatione incumberem? Te, o Fides, quæ quidem ex verbo, & doctrina Salvatoris tanquam exemplar sancte sincereque vivendi nobis proponis, quæque etiam peregre vitiosis hominibus ipsa resistes, si non tua virtus talis esset, ut nullo modo potestatem cuiquam facias ea ad questum perditē abducendi; te inquam, in hac causa testem cito. Mibi sane is potissimum in hac controversia victoriam consequi videbitur, qui pacis & concordie studio flagrat maxime; quippe cum neminem reperias, qui non ex pace, ubi eam nihil indecori afferre putet, magnam animo capiat oblectationem.

CL.

Canon
Ecclesiæ
servan-
dus.

Proinde istud a vobis quaeso, fratres, ut quoniam pro cupiditate rerum a nobis expetitarum explenda, aliis etiam e fratribus ignominia & contumelia nota iniusta est, idcirco deinceps illa consecutemur, quæ fidem nostram omni suspitione, & infamia penitus liberent. Ego vero quamquam hominem, qui a vobis, & tantis honoris ornamentis decorandus, & tanto amore ac benevolentia complectendus iudicatur, laudo plurimum; tamen Ecclesiæ canon, qui singulis ratur, & stabilis debet manere, non ob eam causam infringendus, aut debilitandus est, ut singulorum sententiis separatim satisfactum sit; & universi, quod expectant, assequantur. Sed in ancipiti, & controversa disceptatione, in qua viri huius virtutes cum aliorum comparantur, non unum, sed plures libere, quid sentiant, eloqui oportet: propterea quod cum honores Ecclesiastici in eo loco, & statu sint, ut in illis mandandis nihil insit vel perturbationis, vel discordiæ; omnium suffragia similiter sunt, & ex aequo omnino expectanda. Neque profecto rationi consentaneum est, ut propositum vestrum, susceptumque de Eusebio deligendo consilium, præiudicium contra alterum fiat; quippe cum nulli, sive abjectiores illi sunt, sive illustriores, qui sincere, & ex animo similiter divina præcepta ac disciplinam approbant

Ann. Eccl. Tom. IV.

observantque, ulla in re, per communem ejus disciplina legem, aliis inferiores putari debeant.

Porro autem, si id quod plane verum est, ingenue fateri volumus; concedendum est necessario, quod Eusebium non ipsius voluntate vobis acquirere, sed vi potius a Cæsarea abducere conamini: quod profecto violentiæ potius est, quam electionis legitimiæ. Atque sive isto modo, sive secus multitudo sentit; ipse libere & audacter affirmare audeo, hanc rem non levem, & exiguum tumultum illum quidem excitaturam, sed eam contentioni ministraturam materiam quæ efficiet, ut unus vestrum alteri crimina oblectare magnopere laboraverit; nam perinde facitis atque oves, quæ cum ob consuetam pastoris curationem per negligentiam ad deteriorem partem prolapsam, priore educatione destitutæ sunt, fruges vastare, & ita perspicue, quid dentium suorum natura, & vis valeat, ostendere solent. Quæ num ita se habeant, & nos ne utiquam opinione fallamur, vestrum est, fratres (multa enim, & magna ipsa prima deliberatione animis vestris se offerent) vobiscum diligenter considerare. Ac primum omnium, ecquid de ingenio, & mutuo inter vos amore detractum videatur; deinde, quod qui consentientibus hominum prudenter de ipso deligendo deliberantium suffragiis ad Episcopatus dignitatem ascendat, divino iudicio veros ex ea fructus percipiturus est, atque adeo non vulgare beneficium consecuturus, quod vestro omnium consensu illustre probitatis testimonium sibi tributum habeat: postremo & vos, sicut vestræ consuetudinis est, æqua & incorrupta mente in homine conquirendo, qui vobis opus fuerit, diligentem operam navetis, omni seditioso, & turbulento tumultu compresso. Nam tumultus semper iniquus est; & ex odiosa variorum hominum inter se comparatione, non scintillæ exigua, sed magna invidia incendia excitari solent.

Verum, ut tandem dicendi finem faciam; ita Deo placeam, & ita vestrum causam, uti optatis, vita mihi suppetat, sicut & vos amo, & tranquillum pacis quasi portum, in quo animi vestri conquiescant, vobis exopto. Ex quo portu sordibus seditionis præterita eiectionis, pacato mentis statu concordiam in earum locum inducite; vexillum quoque firmæ dilectionis in navigio animorum vestrorum erigite; & cursum celestem ad lucem æternitatis, gubernaculis (ut ita dicam) ferreis robustisque rectum tenete. Atque ea ratione illud

L in-

CLI.

Commen-
datur Eu-
sebius.

CLII.

Exhorta-
tio ad
concor-
diam.

PAGIUS

eius opinione; cum in antiquis editionibus, teste eodem Valetio, de Eustathio scriptum sit: Sub Constantino Principe missus est in exilium. Neque etiam tanti motus in creatione Eustathii esse potuerit, de quibus in epistola Constantini fit mentio, ut ad eos sedandos mittendus fue-

rit Comes, totque epistolas ab Imperatore scribi oportuerit. Adde, quod Constantinus in sua epistola ait se coram audivisse eum qui totius seditionis auctor extiterat; Eustathium sc. quem ad Comitatum venire iussum in Thraciam relegavit.

Ba-

integrum, & incorruptum deinceps fore putatote, quod discordia erat antea labefactatum. Nam sordes seditionis, quæ navem ante prope corruerant, universæ ex animis vestris, tamquam ex sentina, jam spero exhaustæ sunt. Quocirca jam consilio providete, ut is rerum omnium status sit, uti nihil in posterum, quod ex usu Ecclesiæ non sit, inconsulta & vana contentions, vel suscipiatur, vel ratum fiat. Deus vos, charissimi fratres, servet incolumes. Subdit deinde Eusebius epistolam ejusdem Constantini ad se scriptam, hoc præfixo eidem titulo.

CLIII.

Constant.
ad Euse-
bium Epi-
stola.

Imperatoris epistola ad vos de Episcopatu Antiocheno a nobis repudiato. Epistolam tuam legi diligentissime, ex qua Ecclesiæ canonem exquisitè abs te servatum intellexi. In his namque persistere, quæ Deo grata, quæque traditioni Apostolica consentanea videntur, permignæ pietatis est. Ac sic putato, te in hoc ipso plane beatum, quod totius prope dixerim, Orbis terrarum testimonio dignus judicatus sis, qui universæ Ecclesiæ Episcopatu perfungaris; & huic tuæ felicitati re vera quasi accessionem adjunctam, quod omnes ea tui cupiditate ducantur, ut te velint esse apud se. Nominat Constantinus Antiochenæ Ecclesiæ curam Episcopatum universæ Ecclesiæ, quod metropolis esset totius Orientis; sed sic pergit: Porro abs te prudenter factum est, quod & Domini mandatum, Apostolicumque Ecclesiæ canonem servare decrevisti, Episcopatum Ecclesiæ Antiochenæ prorsus repudiando, & in Episcopatu fungendo permanere laborasti, quem ab initio Dei voluntate suscepisses. Hac de re litteras dedi tum ad populum, tum ad alios Ecclesiæ ministros; qui quidem de eadem etiam ipsi scripserant ad me, suamque sententiam declaraverant. Quis quidem litteras cum tua sanctitas perlegerit, facile intelliget, me, cum justitia ipsa illis contradicere videretur, divina quadam impulsione ad eos rescripsisse; quorum consilio tuam interesse prudentiam, opus est; ut hoc, quicquid sit negotii, in Antiochena Ecclesia recta ratione transigatur. Deus te frater carissime, conservet: Hucusque Constantinus. At quod ad ipsum Eusebium pertinet; noluit prudens historicus, quomodocumque occasione captata, laudes præteritis silentio, cum tamen Imperatoris litteris earum contemptor voluerit callide apparere in repudiando Episcopatu Antiocheno; sed subdit his ipse alias ejusdem Constantini litteras ad Episcopos

scriptas, qui convenerant Antiochiæ, ut novum deligerent Antistitem.

Victor Constantinus Max. Aug. Theodoro, Theodoro, Narcisso, Ætio, Albpeo, & ceteris Episcopis qui sunt Antiochiæ, S.

Litteras a vestra prudentia ad me scriptas perlegi, & prudens Eusebii collegæ vestri institutum ac sententiam in eisdem a vobis declaratam admodum approbavi; quæque gerebantur omnia, partim ex vestris, partim ex Acacii, & Strategii clarissimorum Comitum epistolis cognovi. Ac cum rationem mecum accurate inivissem; ad Populum Antiochenum, quid Deo acceptum, quidque Ecclesiæ consentaneum foret, epistolam scripsi, cujus exemplar his litteris subjungendum præcepi; uti vos intelligatis, quid tandem ipse juris æquitatisque causa adductus, ad Populum Antiochenum scripserim. Ac cum litteræ vestræ hoc complectebantur, ut cum populi, tum vestro prudenti consilio, & instituto Eusebii sanctissimus Cæsariensis Ecclesiæ Episcopus, Antiochenæ præsideret Ecclesiæ, ejusque curam susciperet: oportebat & Eusebii litteras, qui decretum Ecclesiæ maxime observare videbatur, & meam simul sententiam vestræ prudentiæ ostendere.

Et quoniam Euphrimius presbyter ex urbe Cæsarea Cappadociæ ortus, & Georgius Arethustorum itidem presbyter (quem Alexander ad presbyterii ordinem Alexandria evexerat) viri propter fidei integritatem plane spectatissimi ad me forte fortuna venerant; idcirco rectum videbatur, non solum hos, qui sunt ad Episcopatum petendum designati, sed alios etiam, quos vos ipsi ad Episcopatus honorem capeendum dignos judicaveritis, vestræ prudentiæ significare, uti decerneritis ea, quæ cum Apostolorum traditione penitus consentiant. Quibus hominibus vobis jam opportune, & commode suppeditatis, vestra prudentia ex Ecclesiæ canone, & traditione Apostolica ita vestram poterit electionem moderari, uti Ecclesiastica disciplina ratio præscribit. Deus vos, fratres cari; diu servet incolumes. Ista (subdit Eusebius) cum Imperator Ecclesiarum Præsilibus præcepisset; hortatus est, ut omnia ad laudem divini Verbi illustrandam exequerentur: Hæc ipse, & quidem Itomachatus ob Eustathii electionem, silentio omnino eam condemnans; nam quid Antiochiæ post has datas litteras statutum sit, ne verbum quidem protulit; ut ex his intelligas, quam obsit in historia conscribenda privatus affectus.

Quod

stantini rejicienda est Eustathii depositio, cum ex ipsis Socrate & Sozomene constet, non ante hunc annum (sc. CCCXL.) Paulum loco Alexandri sedere cepisse? Verum, ut recte Valefius in Notis ad eum Theodoretum locum, is Historicus male scripsit, Eusebium Constantinopoleos Episcopum fuisse, tunc cum Eustathium Antioche-

CLIV.

Constant.
epistola
ad Episc.
Antiochiæ
agentes.

CLV.

Competi-
tores Epi-
scopatus
Antioche-
ni.PAGIUS
XXVIII.Ea opinio
magis
confirma-
ta.

Baronius alterum argumentum in medium adducit, deductum ex iis, quæ Theodoretus lib. 1. cap. 21. scribit: Si enim, inquit Baronius, quod ipse testatur, non antea Eustathius e Sede fuit expulsus, quam Eusebius Episcopus Nicomedia in Episcopatum Constantinopolitanum, ejusdem Paulo, translatus est; quomodo ad tempora Con-

CLVI. Quod autem in iisdem litteris sæpe mentio habeatur de Apostolica traditione atque mandato, ne unius Ecclesiæ Episcopus in aliam transferatur; egregie probatum habes canonem illum Apostolorum, quo sic dicitur (a): *Episcopo non licere alienam Parochiam, propria relicta, pervadere: licet cogatur a plurimis; nisi forte quis cuvi rationabili causa compellatur, tamquam qui possit ibidem constitutus plus lucri conferre, & in causa religionis aliquid profectus prospicere; & hoc non a semetipso pertinet sed multorum Episcoporum iudicio, & maxima supplicatione perficiat: Hæc canon.*

CLVII. Cujus quidem sic habita ratio est, ut a Catholicis Episcopis electoribus, ob viri præstantiam, & Ecclesiæ illius ab Arianis appetitæ opportunitatem, Eustathius (ut dictum est) Berœensis sedis Episcopus ad Antiochenam Ecclesiam regendam transferretur; de quo Theodoretus

(b) : *Eustathius ille Magnus, qui, Philogonio, cuius supra mentionem feci, ex hac vita ad meliorem translato Episcopatum Ecclesiæ Antiochenæ obtinuit: quippe hunc Episcopi, & Sacerdotes, & universus Populus Christo deditus, communibus suffragiis invitum Ecclesiam illam pro Philogonio pascere coegerunt: ita de ipso Theodoretus; sed & de ejus excellentia*

(c) Athanasius (c) : *Fuit (inquit) Eustathius Episcopus Antiochiæ vir confessione clarus, religione pius, quem magno studio pro veritate stantem, & Arianam hæresin odio præsequentem, aversantemque homines Arianæ opinionis, ita apud Constantium facta calumnia accusarunt, &c. sed hæc postea. S. Hieronymus itidem, ad Evgrium scribens (d), in hunc modum de*

(d) Hieron. *Eustathio: Primus (inquit) Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus contra Arium clarissimâ tuba bellicum cecinit. Cæterum Philogonium, qui eum præcessit, ejusdem sedis Episcopum, id ipsum adversus Arium egregie præstitisse, superius est demonstratum. Verum sic inter Arianæ impietatis expugnatores primæ sunt Eustathio defendendæ, quod cum adhuc Berœensis esset Antistes, adversus eam prima acie ante alios cum Philogonio verbi gladium exererit; ad quos pro pietate certantes Sanctum Alexandrum Episcopum Alexandrinum litteras dedisse, Theodoretus affirmat (e); sed de eo alias sæpe inferius.*

(e) Theod. *lib. 1. c. 4. in fine.*

CLVIII. Non tantum autem ejusmodi Antiochiæ diffensiones turbantes Ecclesiæ pacem in *Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS chenum e Sede sua exturbavit. Nam Eusebius in Episcopatu Nicomediensi usque ad Constantini obitum perseveravit: quippe qui Constantinum ante mortem baptizavit Nicomediæ, cum adhuc esset illius urbis Episcopus, si Hieronymo in Chronico hac in re fides adhibenda. Ea certe nullo modo deneganda Ammiano lib. 22.

Oriente, sed & rixæ inter Ægyptios atque Thebanos (hi erant schismatis Meletiani) præcesserunt Nicænum Concilium sequenti anno celebratum; de quibus hæc Eusebius (f) : *Quibus ex rebus ad exitum perductis; licet non parum cœperit voluptatis; tamen invidiæ flamma, quæ Ecclesiam Alexandrinam graviter perturbabat, & pestiferum schisma, quod inter Thebanos, & Ægyptios versabatur, ipsius animum non parum commovit; quippe in singulis Civitatibus Episcopi cum Episcopis dissidere, & populus contra populum tumultus ciere, & impetu quodam repentino instar Symplegadum, & mutuis pugnis se ipse concidere cœpit, usque eò, uti animis insanis ac desperatis impia scelera aggredi, & Imperatoris imagines contumelia afficere non dubitarent. Verum Imperatorem non tam ad iram, quam ad immensam animi ægritudinem, qua furiosorum amentiam supra modum deploravit, incitarunt: Hucusque verba Eusebii.*

Addit ad hæc S. Joannes Chrysostomus (g) pro concione differens coram Populo Antiocheno ex oratione Flaviani, quæ recitat: *Fertur beatus Constantinus, effigie sua quandoque lapidata, multis ipsius instigantibus ad supplicium de auctoribus contumeliæ sumendum, & dicentibus, quod omnem ipsius faciem saxis convulnerarint, manu faciem palpans, & leniter ridens, dixisse: Ego vero nusquam vulnus in fronte factum video, sed sanum quidem caput, sana vero & facies tota. Illi vero reveriti, & confusi, ab hoc iniquo destitit consilio. Et hoc verbum hactenus canunt omnes, nec tantum temporis labefecit, aut hujus sapientiæ memoriæ extinxit. Quot non sit hoc trophæis splendidius? Multas urbes ille condidit, & multos barbaros superavit; sed meminimus illorum nihil; hoc autem verbum usque in præsentem diem canitur, & posteris nostri, & posteris illorum omnes id ipsum audient; nec hoc solum est admirandum, quod audient, verum quod laudibus, & faustis verbis prosequuntur, dicentesque laudabunt, & audientes grate suscipient; nec ullus est, qui hæc audiens, silere possit, quin pariter exclamet, & talia dicentem laudet, & innumera ipsi vel defuncto bona precetur: quod si propter illud verbum apud homines tanta potitus est gloria, quot apud benignum Deum coronas assequatur? Hæc Joannes Chrysostomus, immo Flavianus*

Ægyptii & Thebani altercantur. (f) Euseb. vit. Const. lib. 3. c. 4.

CLIX. (g) Chrys. hom. 10. ad popul. Antioch. Constantini mansuetudinis nobile exemplum.

ubi scribit, Julianum Nicomediæ educatum fuisse ab Eusebio Episcopo ejusdem loci, quem genere longius contingebat. Atqui Julianus natus est anno Christi CCCXXXI. ut suo loco demonstrabo: quomodo igitur educari potuit Nicomediæ ab Eusebio, si is jam ante illum Christi annum relicto Nicomediæ Episcopatu, ad

Episcopus Antiochenus, revocat in memoriam ministris Theodosii Imperatoris, paratis ulcisci scelus Antiochenorum, de statuis ipsius ab eis prostratis atque contractis. Sed hæc eo magis admiratione digna sunt in Constantino; quod qui ante susceptum sacrum baptismum animo ferox, & ingenio truculentus, parcere nescius, de sanguine intime sibi conjunctis supplicium sumpsit, ac tempore summæ pacis (ut vidimus) tempora Neroniana reddidit; simulacramento baptismi initiatus est, mox tantam fuit gratiam impertitam sibi cælitus consecutus, ut tam atrox majestatis crimen reliquerit impunitum, immo despexerit, & risu fuerit infectatus. Agebantur hæc in Ægypto, cujus gens quam prona esset ad rixam, quamque furens in rixando, quam obstinata ac pertinax in moriendo, quæ dicta sunt de eadem superius tomo secundo (a), amplissimam fidem faciunt.

(a) Tom. 2.
2. annal.
an. 251.

CLX.

Sed, & Asiæ populos hoc quoque tempore magnopere inter se conflixisse occasione diversitatis rituum in celebrandi sacri Paschatis die, Eusebius subdit (b): Morbus porro (inquit) alius longe gravissimus istas res antegressus est, qui longo tempore Ecclesiæ multum exhibuisset molestiæ; dissensionem dico de salutari Paschatis festo ortam. Etenim alii Judæorum ritum sequendum asseruerunt, alii temporis quidem articulum in eo festo celebrando accurate observandum esse affirmarunt, non tamen imitandam consuetudinem eorum, qui errore cæcati, alieni a gratia Evangelii esse viderentur. In hac igitur controversia, cum prolixo jam temporis spatio populus ubique admodum dissensisset, divinæque leges, & instituta confusione quadam essent permixta, ita ut temporis in uno eodemque festo observando varietas, & discrepantia maximam discordiam Paschatis solemnitate celebrantibus excitaret (quippe eodem tempore alii jejuniis, & corporis afflictione se exercebant, nonnulli se tradebant otio, & remissioni animorum) quamquam nemo certe erat qui huic malo remedium invenire potuerit, præsertim cum contentio dissidentium animos ex æquo exagitaret; Deo tamen qui omnia potest, istis rebus mederi erat per facile. Ex hominibus autem, qui adhuc in terris ætatem degebant, solus restare videbatur Constantinus, qui recte factis sedulo operam daret, qui quidem, si-

(b) Euseb.
in vita
Const. l. 3.
c. 5.

Asiæ altercatio-
nes ob Pascha.

mulatque rerum istarum commemoratarum fama ad ipsius aures permanavit, intellexitque litteras ad Alexandrinos a se missas nihil habuisse ponderis, novum consilium animo cœpit agitare, iniquiens: Alio prælio contra occultum illum, & clandestinum hostem, Ecclesiæ statum perturbantem, de integro decertandum: Hucusque Eusebius, qui ejusmodi Constantini consilium declarat fuisse cogendi universalis Concilii, de quo anno sequenti agendum.

Addit ad hæc Sozomenus (d), ad hujusmodi de Paschate sedandas populorum controversias missum antea fuisse Osium Episcopum Cordubensem, qui etiam (ut dictum est) legatus fuerat ad componendas dissensiones inter Arium, & Alexandrum Episcopum Alexandrinum obotras; una tamen legatione, diversa negotia, diversis in locis obiisse Osium a Silvestro Papa Roma legatum, superius dictum est. Quinam autem essent populi, qui a Catholice ecclesiæ communi usu dissentirent atque ob eam causam turbas cicerent, S. Athanasius (e) tradit, nempe fuisse Cilices, Syros, atque Mesopotamos. Nec enim ejusmodi sæpe compressa tempore Victoris Romani Pontificis, ac sæpius pullulans, adeo levis videbatur esse controversia, ut brevi temporis spatio per transitum ab Osio transigi potuisset, sed quæ multo tempore indigeret; cum nec (ut dictum est) unam Asiæ provinciam tantum, sed, & Syriam, atque Mesopotamiam magna ex parte ejusmodi tabes confecisset, & ob id Magnæ Synodo opus haberet, de cujus indictione agemus anno sequenti.

CLXI.

(d) Sozom.
lib. 1. c.
15.

Osi legatio in Ægyptum.

(e) Athan.
lib. de
Synod.

Sed jam præsentis anno figamus terminum, qui multiplicitate, & prolixitate rerum atque elucidatione quamplurimarum obscuritatum, ulterius quam par erat, progressus videtur: hoc enim res Romæ gestas a Constantino ante baptismum, baptismi tempore, ac postea, profecti sumus; cum recedens idem Augustus ab Urbe, de his quæ spectarent ad Oecumenicum convocandum Concilium, una cum S. Silvestro Romano Pontifice consilio communicato, & quæ agenda forent, firmiter stabilitis, profectus est in Orientem, civitatem suo nomine conditurus, consulturus pariter afflictatæ Orientali Ecclesiæ hæresibus atque schismatibus laceratæ. Sed quoniam monitore novus Christianus recens baptizatus tanta molitur, atque rem

CLXII.

Epilogus rerum gestarum anni hujus.

PAGIUS ad Constantinopolitanam Sedem transferat? Anno CCCXL ostendam, Eusebium eo duntaxat anno ad Constantinopolitanum Episcopatum evectum fuisse. Denique Valesius ad lib. 3. Vitæ Constantini cap. 59. Baronii sententiam hoc etiam argumento refellit, quod Flaccillus seu Placillus, qui post Paulinum & Eulalium Eusta-

thio successit, inter Episcopos qui Tyrensi Synodo anno CCCXXXV. celebratæ interfuerunt, memoratur ab Athanasio in Apologia ad Imperatorem Constantium, quod ante Valesium notarat Gothofredus ad lib. 2. Philostorgii. Plura hac de re, cum de Eustathii depositione sermo erit.

CHRISTI
324.

SILVESTRI PAP.
11.

CONSTANTINI IMP.
19.

sem aggreditur maximi omnium momenti, in quo totius Catholicæ fidei cardo verteretur, colligendo tanti ponderis Episcoporum conventu? quoniam, inquam, potius auspice atque impulsore, quam ipso S. Silvestro, a quo nuper fuerat (ut demonstratum est) baptizatus, tam salubre consilium iniisse, atque felicissime per-

fecisse putandus? At quod hæc omnia qui veritatis amator est, & veri accuratus inspector haud ingratus vel invitus Silvestro feret accepta; agedum cuncta, ut se habuerunt, & ordine temporis quo gesta sunt, sequenti anno, Deo duce, narremus.

JESU CHRISTI
ANNUS
325.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
12.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
20.

I.
Tempus celebrati
Nicæni
Concilii.

Trecentesimus vigesimus quintus Christi Redemptoris nostri agebatur annus, Consulibus Paulino, & Juliano, cum sacrosancta Oecumenica Synodus Nicææ in Bithynia celebrata est. Antequam autem narratione prosequi aggrediamur rerum gestarum historiam, more nostro, de tempore differemus; quo jacto veritatis solido fundamento, deinceps superædificanda moles, stabili firmitate consistat. His igitur Consulibus Paulino, & Juliano, celebratum esse Nicænum Concilium, Acta Synodi Chalcedonensis manifeste testantur; dum enim Nicænum fidei Symbolum ibidem recitatur, hæc ex eodem Concilio præmittuntur (a): *Consulatu Paulini, & Juliani virorum clarissimorum Coss. anno post Alexandrum sexcentesimo trigesimo sexto, mensis secundum Græcos Desii die nondecimo, quod est terdiodecimo Kal. Juliarum, in Nicæa metropoli Provincia Bithyniæ. Credimus in unam Deum Patrem omnipotentem, &c.*

(a) Concil.
Chalced.
act. 2.

II.
Fidei
symbolum
abf-
que nota
temporis
consignari
solum.

Sed hac in re illud magnopere considerandum est, ejusmodi inscriptionem, qua tam exacte duplici chronographia, nempe Consulibus, & annis Alexandri, atque una simul certo mense, & die tempus describitur, nequaquam ipsi Nicæne confessioni (ut illic se habet) fuisse

præpositam, at ipsi Oecumenicæ Synodo: siquidem, ut fidei professio sub die, & Consule ederetur, non Catholicorum, sed hæreticorum tantum fuisse consuetudinem, S. Athanasius, harum omnium rerum, quibus præsens fuit, optime conscius testatur his verbis (b), cum ejusmodi primum cogendæ Synodi causas affert: *Nicæna (inquit) Synodus non temere habita est, ut quæ habeat gravissimos usus, & legitimam rationem. Syri etenim, Cilices, Mesopotamiani in causa festi claudicabant, atque una cum Judæis Pascha celebrabant; & jam tum Ariana hæresis, quæ contra Ecclesiam insurrexerat, suos propugnatores habebat, qui ipsam defenderent, & qui piis insidias facerent, Eusebianos scilicet. Atque ea causa fuit, cur universus Orbis in Concilium coiret, ut & eodem die ubique festum celebraretur; & hæresis, quæ suppullulaverat, anathemate percuteretur; quod & factum est, nam & Syri in aliorum sententiam traducti sunt, & Arianam hæresim decreverunt pro Antichristi præcursatrice habendam esse, & scriptis contra eam editis placita sua promulgarunt. Sed tamen cum tot, & tanti viri essent, nihil tale, quale isti, qui non nisi tres aut quatuor sunt, ausi fuerunt fa-*

(b) Athan.
de Synod.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5818.
SÆC. IV. Anno Urbis 1078. Olymp. 276. an. 1. A. C. 325.
JESU CHRISTI 325.
SILVESTRI PAPÆ 12.
CONSTANTINI 20.

I.
Consules.

[1] **A** Num. I. ad XIII. Coss. *Anicius Paulinus & Anicius Julianus*, ut colligitur ex libello de Præfectis Urbis. Iste Anicius Paulinus fuit patruus Anicii Paulini anno CCCXXXIV. Consulis, Junioris dicti, ut ab isto di-

stingeretur, ut videre est apud Reinesium in Familia Aniciana pag. 67.

Crispus & Constantinus junior Cæsares Imperii Cæsarei Decennalia dedere, ut anno præcedenti ostendimus occasione Consulatus ab utroque ob ea solennia sumti. Quare Nummi Crispi & Constantini junioris, in quibus Vota Vicennalia leguntur hoc anno percussi, si uterque in iisdem sine Consulatu cultu representetur; sed si cum Consulatu habitu ibidem exprimat, non dubium, quin hujusmodi Nummi anno trecentesimo vicesimo primo, quo uterque Cæsar Consul etiam fuit, & Quinquennalia peregit, cusi fuerint, ut ex iis, quæ jam dixi, colligere est. Vota vero Vicennalia tam anno quinto, quam anno decimo Imperii de-

II.
Vicennalia
Constantini,
&
Decennalia
Cæsarium.

NOTÆ

[1] **C**oss. *Anicius Paulinus, & Anicius Julianus*. Vulgares Fasti & Leges Justinianæ: *Paulino, & Juliano*. Acta Concilii Nicæni exarata sunt: *Consulatu Paulini, & Juliani*. Horum prænomina adhuc inquirimus. Vide Reinesium epist. LXIX. ad Rupertum, & inscriptionem ad A. D. 200. apud Contelorium de Præf. Urb.

cere; siquidem nec Consulem, nec mensē, nec diem addiderunt, &c.

III.

Publica
acta, & e-
dicta nota-
ri Consu-
libus soli-
ta.

Ex his igitur perspicue declaratur, recitatos diem, & Consules non fuisse (ut in aliis accidit) ad Nicænam confessionem inditos in inscriptione, vel additos ad appendicem, sed ipsius potius extitisse Concilii inscriptionem; sicut & in aliis quoque Oecumenicis Synodis primum omnium quo anno, mense, & die fuerint celebratae, solitum fuit inscribi. Certis quidem monumentis, quo tempore eadem celebrata sit Synodus, declaratum oportuit, adeo ut nulla posteris de re perspicua potuerit dubitatio suboriri: siquidem edicta Imperatoris Constantini, quæ vel Synodum præcessere, vel eandem sunt subsequuta, necesse fuit Consulibus consignari. Etenim jam antea ab ipso Constantino emanarat constitutio (a), qua caverat, ut constitutiones, & edicta postinde deprehensa absque die, & Consule, auctoritate carerent. Quamobrem intrepide Socrates (b) de Synodi tempore hæc locutus est: *Quod autem ad tempus Concilii attinet; coactum quidem fuit (sicut ex Annalium commentariis constat) Paulino, & Juliano Consulibus, undecimo Kal. Junii, anno sexcentesimo trigesimo sexto post regnum Alexandri Regis Macedonum: Sic ipse. Sed quod diversa dies, & mensis positus habeatur, cum in Chalcedonenſi Concilio signetur XIII. Kalend. Juliarum, apud Socratem vero XI. Kal. Juniarum: nisi error irrepsit vitio librariorum, affirmare necesse est, id ex diversis Synodi Actionibus (cum singulae suis diebus consignari consueverint) accidisse; vel, si carerent Synodi Actis, ex diversis Constantini litteris tunc scriptis diversos dies esse notatos.*

IV.

Corrigi-
tur Euse-
bii Chro-
nicon.

Cum autem hæc de Consulibus constent, corrigendum in primis est, quod in fine mendose habet Eusebii Chronicon; decimo quinto Imperii Constantini, & Domini trecentesimo vigesimo quarto, cum ex

emendatioribus Factis necesse sit sub iisdem Consulibus numerare Constantini annum vigesimum, Christi vero trecentessimum vigesimum quintum. Ipsi quidem Constantini Vicennialibus celebratum fuisse Nicænum Concilium, Eusebius non obscure testatur, cum ait (c): *Quibus ad exitum perductis (nempe Actis Nicæni Concilii) secundam istam victoriam Imperator se contra Ecclesiæ hostem consecutum affirmavit; & propterea festum triumphale ad Dei honorem illustrandum egit. Eodem tempore vigesimus ejus regni annus completus est. Itemque alibi (d) agens de Constantio creato Cæsare: Secundus, inquit, filius Constantini, avi nomine appellatus Constantius, vigesimo fere Imperii paterni anno, quando publicus sollemnisque omnium hominum conventus agebatur, renuntiatus est Cæsar. Ac rursum inferius (e): Ille Nicæanus, triumphis nomine, vigesimo Imperii anno constitutus in urbe Nicæa, vivum, id est, præclaram de hostibus victoriam reportabat.*

Sic igitur, cum liqueat quibus S. Synodus sit celebrata Consulibus; & quoto Imperii Constantini anno; corrigendum pariter est Cassiodori Chronicon, in quo ponitur Nicænum Concilium sub Januarii, & Justi Consulatu, quo numeratur annus Constantini vigesimustertius, Christi vero trecentessimus vigesimooctavus. Quomodo autem Cassiodorus in re tam perspicua fuerit hallucinatus, aperiam. Cum enim ex Eusebii tribus citatis locis acceperit, Concilium Nicænum esse habitum anno vigesimo Imperii Constantini; id non accidisse putavit sub Consulatu Paulini, & Juliani, sed post annos tres, Januarii, & Justi Consulibus: tot enim numerantur anni ab eo tempore, quo ipse ponit Constantini exordium, nempe a Diocletiani Consulatu decimo, & Maximiani septimo; & deducit annorum numerum illum usque ad dictum Januarii atque Justi Consulatum. Porro Constantii patris obitum, & in-

demonstravi. In eadem Collectione Cresconiana asseritur, durasse Concilium a die XIII. Kalend. Julii usque ad diem octavam Kalendas Septembris, quibus ex verbis Synodi Nicænae initium ea in Collectione accurate consignatum fuisse elicio. Prodit enim Sozomenus lib. 1. cap. ultimo, Constantini M. Vicennialia, quæ in diem VIII. Kalendas Augusti Imperii ejus natalem incidebant, cum Concilii fine concurrisset: *Cum hac a Concilio ita decreta essent, forte accidit, ut Vicennialia Constantini eodem tempore celebrarentur. Est enim hic mos Romanis, ut decimo quoque anno uniuscujusque Imperatoris publicam agant festivitatem. Commodum igitur adesse tempus existimans Imperator, Episcopus, qui Synodo interfuerant, ad convivium invitavit, donisque convenientibus honoravit.* Eadem Nicephorus lib. 8. cap. 26 tradit, & quod magis est, Eusebius, qui Concilio interfuit lib. 3. de Constantini Vita cap. 14. 15. 16. & 22.

Por-

PAGIUS

more sculpta, suo loco explicavi. Denique Cæsarei Imperii Constantini Vicennialia hoc anno exhibita.

III.
Concilium
Nicænum.

Celebrata Nicæna Synodus anno Seleucidarum Alexandræ DCXXXVI. ut habet Socrates lib. 1. cap. 13. sed non die XI. Kalendas Julias, ut ibidem idem Historicus vitioso, ut videtur, Codice usus scripsit, sed die XIX. mensis Dæfii, quem Romani Junium vocant, die nempe XIII. Kalendas Julias ut legitur in Collectione Græca, quam Tilius edidit. Quod confirmant Auctor Chronici Alex. Concilium Chalcedonenſe, ac Collectio Latina, quam Baronius Cresconianam vocat. Annus autem Seleucidarum DCXXXVI. Kalendis Septembris anni Christi præcedentis inchoatus est. Certe, si Concilium Nicænum die XI. Kalendas Junias, seu vicesima die mensis Maii congregatum fuisset, Constantino ad ea, quæ post debellatum Licinium gessit, agenda tempus non suppetisset, ut anno CCCXVIII. num. V.

V.
Cassiodo-
rus corri-
gitur.

(c) Euseb.
vit. Const.
lib. 3. c.

14.

(d) Ibid. l.
4. c. 4.

(e) Ibid.
c. 47.

ingressum Constantini in Imperium contigisse sub Consulatu Constantii, & Maximi sexto, superius manifeste demonstratum est, ut nullus videatur esse relictus dubitationi locus. Quot ergo erravit in numerando annos ab exordio Imperii Constantini, totidem oportuit errasse in statuendo certo Nicæni Concilii anno, quod ipsius Vicennialibus celebratum fuisse constat.

VI. Hæc non attendentes complures tam Latini (a), quam Græci scriptores, in eam sententiam abierunt, Nicænum Concilium triennio perdurasse, cœptumque esse dictis Consulibus Paulino, & Juliano, ipsumque perductum usque ad Consulatum Januarii atque Justi; immo incertus auctor apud Metaphrastem (b) profitetur perdurasse Concilium sex etiam menses ultra triennium; quod sibi vendicat testimonio Alexandri, quem ait scripsisse Acta Synodi; sunt vero hæc ejus verba: *Cœpit enim quintodecimo Aprilis; finita autem Synodus est, cum triennium rursus pervenisset ad Aprilem, & excurrisset usque ad Septembrem: sic enim sapiens adnotavit Alexander qui scripsit Acta Synodi: Hæc ille;* sed quisquis fuerit, mendaciorum concinator extitit; quod inferius suis locis continget demonstrari. Eiusdem quoque sententiæ assertor visus est esse Nicephorus (c); at graviora coagmentat mendacia; nam dum consentit celebratam esse Synodum Paulino, & Juliano Coss. itemque anno vigesimo Constantini, ex quo in Britannia creatus est Imperator: addit, decimotertio anno postquam idem Imperator venit Byzantium, & vigesimatertia (fortasse legendum, decimatertia) Indictione, undecima mensis Maji cœptam esse, durasseque annis tribus paulo amplius: ex quibus videas, habita exacta ratione, quæ superaddidit, leviter effutiisse, cum nulla prorsus ex parte subsistant. Sed non tam miramur Nicephorum errore lapsum, quam

apud aliquos fidem invenisse: cum tam evidenter ab Eusebio in primis, qui præsens fuit, mendacii arguatur, dum in locis superius recitatis testatur, ipsis Constantini Vicennialibus absolutam fuisse Synodum. Quæ igitur cœpta dicitur Paulino, & Juliano Consulibus, & absoluta anno Constantini vigesimo, utique affirmandum est, uno eodemque anno fuisse inchoatam, ac pariter consummatam.

Cæterum sicut manifesto errare deprehenduntur, qui dicunt Synodum sub dictis Consulibus, & anno vigesimo cœptam, sed ad triennium propagatam; ita etiam qui tradiderunt ante triennium cœptam, absolutam vero nominatis Consulibus, & anno eodem Imperatoris: quorum sententia plane dicendum esset (quo nihil stultius effingi potest) tempore Nicæni Concilii Constantinum Imperatorem Romæ Crispum Cæsarem filium, fratres, & uxorem occidisse, & Neroniana tempora reddidisse: hæc enim omnia hisce tribus superioribus annis gesta esse, quæ superius enarrata sunt, & diligenti examinatione discussa, absque ulla ambiguitate confirmant; affirmareque eundem Imperatorem eodem tempore Nicæne interfuisse Synodo, ac Romæ itidem commoratum esse, & ea quæ dicta sunt ibidem peregisse: risu digna sunt hæc, atque sibilis explodenda. Quamobrem sicut quatuor, quæ subsequuta sunt Concilia Oecumenica, Sardicense, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonense, paucorum mensium spatio, eodem quo cœpta anno, fuerunt pariter absoluta; ita & Nicænum Concilium hoc ipso quo inchoatum anno, est ad exitum perductum; nec apud antiquiores reperitur exemplum, quod ultra annum Synodus perdurarit, licet Oecumenica fuerit, & in eam Episcopi ab omni Orbis parte convenerint.

Extant in pervetusta Cresconiana Collectione post Marcellini Papæ Acta, in nostra autem codice pagina ducentesima vi-

VII.

Alia sententia de Synodi tempore confutatur.

VIII.

PAGIUS Porro in Dissert. Hypat. part. 2. cap. 2. num. 8. observavi, Vicennialia & id genus festa, quæ de more die natali Imperii celebrabantur, si differrentur, aut anticiparentur (quod aliquando contingebat) in similem alterius mensis diem translata fuisse: ut si, v. g. Imperator tertio Idus Octobris Imperium suscepisset, eodemque die post decennium Decennialia exhibere non posset, non alio die quam tertio Idus alterius mensis ea solennia repræsentasse, uti anno CCLXXXIV. num. XII. jam monstravimus. Quare cum Constantinus ipso Concilii sine Vicennialia Nicomedie celebravit, apparet, Atticum Constantinopolitanum Episcopum, seu alium quemcumque, qui Cresconii Africani Episcopi Conciliorum antiquæ Collectioni hæc verba adscripsit: *Concilium tenuit usque ad diem VIII. Kalendas Septembris, Paulino & Juliano Coss.* accurate Nicæne Synodi tempus designasse, & Constantinum Vicennialia hoc anno a die

VIII. Kalendas Augusti Imperii sui natali, ad diem VIII. Kal. Septembris, diem nempe similis denominationis cum eo, quo Imperium inierat, transfuisse; non vero, ut perperam discurrit Hankius lib. de Byzantinarum rerum Scriptoribus Græcis parte prima cap. x. num. 86. Concilium Nicænum, post Vicennialia, id est, post Julii diem XXV. per integrum mensem ad Augusti XXV. diem durasse. Quomodo enim hoc verum esse potest, cum Vicennialia a Concilii sine inceperint, illudque die vicesima quinta Augusti absolutum fuerit? Nihil igitur verius, quam Constantinum Vicennialia per mensem distulisse, Conciliumque Nicænum usque ad diem XXV. Augusti continuatum fuisse.

Vilthemius in Nummis Consularibus Constantini ac filiorum existimavit, Constantinum Vicennialia Nicomedienfia anno præcedenti celebrasse, & præsentem quidem, quo annus vicesimus Imperii ejus cœptus, preces & vota, quod tra-

V.

(a) Covar. l. 4. Var. l. 1. c. 15. & Joseph. Scal. de sin. temp. l. 5. cap. de indictionibus. (b) Apud Lip. 10. 6.

Incertus auctor, & Nicephorus redarguitur.

(c) Niceph. lib. 8. c. 26. in fin.

IV. In Vicennialibus Constantini M. terminatum.

Tempus
Nicæni
Concilii
testimonio
Attici.

* Δεσίς .

vigesima, columna tertia, verba hæc scripta: *Factum est Concilium apud Nicæam metropolim Bithyniæ a die XVIII. Kal. Julias; quod tenuit usque ad diem VIII. Kal. Septembr. Paulino, & Juliano Consulibus, qui est apud Græcos XVIII. die mensis * eorum dies secundus, Alexandri anno sexcentesimo trigesimo sexto. Et alia manu: Atticus Episcopus Ecclesiæ Constantinopolitanæ dixit: Edidi canones sanctorum Patrum, Olographa, manu mea subscriptos. Amen. Sequitur in codice conficiendæ Formatæ ex eodem Nicæno Concilio forma præscripta. Porro cuique recte intuenti perspicue constare potest, hæc quæ recitata sunt, fuisse appendicem ad Nicænos canones ab eodem Attico ad Africanos Episcopos, cum ab illis de iis esset interpellatus, missos: ipsos autem Nicænos canones, qui præcedebant in volumine, fuisse ab Antiquario, sive ab ipso Collectore prætermisissos, quod descripti superius haberentur in Nicæno Concilio. Ex Synodo enim sexta Carthaginensi hujusmodi rogatio facta erat (a): *Unde petimus venerationem tuam, sancte Papa Aureli, ut quia hoc authenticum Concilium Nicænum in urbe dicitur esse Constantinopolitana, aliquos cum scriptis tuæ sanctitatis mittere digneris, &c.* Missa namque fuit legatio ad Atticum Episcopum Constantinopolitanum, qui rescribens ad Aurelium Antistitem Carthaginensem & collegas, canones per Marcellum legatum misit; extat ipsius epistola, nosque eam inferius suo loco ponemus.*

IX.

Quota æra
Nicæna
Synodus
habita.

Inscriptio autem illa, quæ præfixa legitur sacris Nicænis regulis, qua per æram tempus Synodi definitur, licet ea ex parte vera consistat, cum celebrata ponatur, æra trecentesima sexagesimatertia; tamen cum Synodum habitam dicat, vivente adhuc Licinio Juniore, haudquam probari potest; sed & in annis ab Alexandri regno numeratis depravata esse dignoscitur; licet enim se habet: *Itaque cum*

PAGIUS

Vicennalia
Constantini
Nicomediensis.

tradit Eusebius, ob illum annum oblata, sed quæstionem esse, non de votis, precibusque toto Orbe terrarum variis locis, atque temporibus ob Vicennalia Constantini oblatis; sed de votis solennibus illis, qua deinde in Annals publicos & in fastos æterna memoria causa referrentur, qua fuerunt Nicomediensis illa & Romana, de quibus in libris de Vita Constantini non agit Eusebius. Sed valde hallucinatur Vilthemius; Eusebius enim disertè de festo Vicennialium agit, illudque non tantum Nicomediæ sed & in Provinciis celebratum fuisse asserit: *Tanto igitur successu, inquit Eusebius, Imperator exhilaratus iis, qui Synodo minime interfuissent, gratissimum fructum per literas præbuit. Sed & universis populis, tam iis qui per agros, quam qui in urbibus habitabant, magnam pecunia vim distribuit; publicam festivitatem ob vicissimum Imperii sui annum hac ratione concelebrans.*

VI.

Ita Eusebius cap. 22. Neque Vicennalia & id

convenisset hoc sanctum, & Magnum Concilium apud Nicæam Bithyniæ civitatem, Constantino Augusto, & Licinio Cæsare, Consulatu Paulini, & Juliani, decimotertio Kal. Juliarum, qui est apud Græcos decimusnonus dies mensis eorum Δεσίς, secundum Alexandriam trigintaunum *, æra trecentesima sexagesimatertia, statuta sunt ab Episcopis, quæ infra scripta sunt, & ex Græco in Latinum versa sermonem. Et placuit, ut hæc omnia mitterentur ad Episcopum urbis Romæ Silvestrum: Ita ibi. Fortasse Osius, quod Hispanus esset, Cordubensis Episcopus, appofuit æræ numerum, quæ est peculiaris numerandi ratio Hispanorum.

Sed quod ad tempus itidem spectare videtur; quidnam est, cum tam perspicue constet eandem S. Synodum celebratam esse sub Silvestro Romano Pontifice, id quidem manifeste profitentibus legatis suis ipsorum subscriptionibus; quidnam est, inquam, quod Sozomenus sub Julio Papa celebratum affirmat? nam ait (b): *Julius autem Episcopus Romanus, ætate quidem ingravescente præpeditus, absuit; sed Vitus, & Vincentius, ejusdem Ecclesiæ presbyteri, pro illo adfuere: Hæc ipse. Secutus est Nicephorus (c) quoque Sozomenus tam turpiter errantem. Sed quam occasione ille prior tam clara luce lapsus impedit? Equidem arbitror, Julii Papæ sententiam ab eo minus exacte percognitam errandi offendiculum ipsi fuisse. Recitat S. Atanasius (d) ejusdem Julii Papæ epistolam, in qua scripta ista leguntur: *Nostri presbyteri, qui tunc in Nicæno Concilio aderant, de ipsius recta fide contestabantur. Hæc, puto, verba legens Sozomenus, firmiter asseverare non est veritus, sub Julio Nicænum Concilium celebratum, & legatos illos ab eodem Julio missos esse. Sed sic ipsum dixisse: *Nostri presbyteri, constat, quod Romanæ Ecclesiæ ministri essent, sed ab ipso Silvestro Romano Pontifice missi; nec alius***

X.

Error Sozomeni de Julio PP.

(b) Sozom. l. 1. c. 16.

(c) Niceph. l. 8. c. 14.

(d) Athan. Apolog. 2.

genus festa in Annales publicos alio anno, quam quo edita erant, referebantur, neque alio anno ab Imperatore, alio in Provinciis celebrabantur. Quare non erat cur Vir doctissimus ab omnibus Antiquis hac in re recederet; cum Nummi filiorum Constantini cum habitu Consulari repræsentatorum non anno præcedenti, quo tertium Consulatum gessere, sed anno CCCXXI. quo secundum Consulatum iniere, & Quinquennalia peregere, percussi fuerint. Epiphanius in hæresi LXX. quæ Audianorum fuit, ait, hos Hæreticos hæc Catholicis exprobrasse: *ὅτι ὄντι τὸ γενέθλια τῆ Κωνσταντίνου, τότε μετεποισάδου, καὶ τὸ Πάσχα: idest: Et cum Natalis, inquit, Constantini celebraretur, Paschatis rationem immutastis. Petavius in Notis ad illum locum ait: *An natiuitatis diem, an Imperii Natalem intelligat, dubitari potest? Verum ibi de Natali Imperii ac Vicennialibus Constantini Nicomediensibus agi certissimum; cum in Conci-**

Ab hoc anno divelli non possunt.

lio

lius potest esse verborum illorum sensus. Potuit etiam ex mendoso, ne dicam mendaci, Eusebii Chronico idem Sozomenus decipi, dum dicto Constantini anno ponitur ingressus Silvestri Romani Pontificis, cui duo tantum anni tribuuntur; cum liqueat, longe post ipsum sedere cepisse, & adhuc anno ejusdem Imperatoris nono sub Consulatu Volusiani Melchadem fuisse superstitem, (ut ex iis, quæ tum ex Optato, tum etiam Augustino dicta sunt, constat) atque insuper annos propemodum novem post Nicænum Concilium Silvestrum supervixisse; quod inferius anno ejusdem obitus apparebit.

XI. Sed enormior Photii (a) error est, qui eandem Nicænam Synodum sub Silvestro, de septem & Julio Ecclesiæ Romanæ Pontificibus tradidit celebratam. At quare non sub Marco etiam, qui medius intercessit inter Silvestrum, & Julium? Quod si cœptam vult esse sub Silvestro, absolutam vero sub Julio, certe quidem ad annorum duodecim spatium perdurasse eam oportuit: quo insulsus nihil posset excogitari. Vide, obsecro, in quot deformes ferantur errores, qui semel rectam regulam temporis transgrediuntur. Sed ad dictorum omnium Græcorum Auctorum excusationem dici posse existimavit doctissimus Jacobus Davy Episcopus Ebroicensis, librariorum potius fuisse vitium, qui pro πολλός, (quod est senex) Γούλιος scripserint, dixisseque Photium Silvestrum senem mutuatum a Sozomeno nomen (licet ipse neminem proprio vocet nomine) atque librarius itidem, quod duo putavit esse illa nomina propria, pluralem addiderit numerum dixeritque: Romanæ Ecclesiæ Pontificibus; ita ipse pio semper animo quærens quomodo quemque excuset, magis quam erroris arguat. Sed hæc de tempore coactæ Synodi fati.

XII. *Causa cogendi Nicæni Concilii.* Causa autem cogendi hujus ex universo Christiano Orbe Episcoporum Concilii, tum ex iis, quæ in fine anni superioris Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS hio Nicæno de Paschatis celebratione sermo fuerit; eo absoluto, Constantinus Vicennalia peregerit, & genuinum hujus Imperatoris Natale vel III. Kal. Martii, vel pridie Kalend. Aprilis contigerit, ut alibi diximus; ac denique Vicennalia & hujusmodi festa Natalis nomine ab Antiquis non raro designentur. De Constantini Vicennialibus rursus infra.

VII. *Tempus celebrati Concilii Nicæni.* Gothofredus in Chronologia Cod. Theod. existimat, Concilium Nicænum celebrari cœptum esse mense Maio, die nempe XI. Kal. Jun. quia X. Kal. Jun. Constantinus Nicææ dedit Legem 3. Codicis Theodosiani, De diversis rescriptis. Quam subscriptionem velut singularem notandam dicit; upote cum ea & annum & mensem, quo synodus habita, egregie stabiliat. Sed fallitur Vir doctissimus: Constantinus enim ante celebrationem Concilii Nicææ aderat, & tam Eusebius in Vita Constantini lib. 3. cap. 10. quam Socrates lib. 1. cap. 8. solum scribunt,

rioris dicta sunt, tum etiam ex iis, quæ hujus anni exordio, ex Athanasio recitavimus, manifesta redditur; nimirum ut Orientali Ecclesiæ duabus præcipue infestæ cladibus ex Arianorum hæresi, quæ nimium invalescebat, & Quartadecimanorum secta, quæ compressa sæpius iterum reviviscebatur, iidem Episcopi opem ferrent. Erant & aliæ turbæ Alexandrinam Ecclesiam exagitantem, schisma nempe Meletianum, & Colluthiana factio; qui postea Arianis dantes manus, perinde ac rivi in flumen semel immissi, deserunt antiquo nomine percenseri, & nova sunt Arianorum appellatione nuncupati.

Cum igitur (ut dictum est) interpellato Arianorum potissimum causa Silvestro Papa ab Alexandro Episcopo Alexandrino, ab eodem Osio Cordubensis legatus missus esset in Ægyptum, ac postea in Orientem eodem munere functus, ut qui discesserant populi ab Ecclesia ob causam Paschatis, revocaret: utroque labore ob repugnantium pertinaciam casso reddito, opus esse, ad tot tantaque Ecclesiastica dissidia componenda, universali Synodo, eidem Romano Pontifici visum est, quod & ab eodem Imperatori Constantino tum Romæ agenti fuit facile persuasum. Alexandrum quoque, quem diximus, Episcopum Alexandrinum, de hac ipsa re litteris apud eundem Imperatorem egisse, Epiphanius tradit (b). Hinc est, quod Ruffinus ait (c), ex sacerdotum sententia Constantinum Nicænum convocasse Concilium, sed & redeuntem ex legatione Osium ipsum id præstitisse, Sozomenus demonstrare videtur his verbis (d): *Verum ubi contra quam expectabat, res succederet, & contentio reconciliationem concordia impediret, Osio, que ad pacem faciendam missus, re infestata, reverteretur: Constantinus indicit Concilium Nicææ urbis Bisbrynæ, scribitque ad omnes Ecclesiarum Præsides, ut ad diem præstitutum adsint: Hæc Sozomenus,*

M nus,

Episcopos omnes unum in locum convenisse, & Imperatoris processum expectasse: hunc autem post illos in locum Concilii advenisse, & postquam ad caput subselliorum fuisset, primum medium stetit, ac non prius assedit, quam Episcopi ei innuissent. Constantinus itaque ultimus quidem in mediam ædem palatii, ubi Synodus habenda erat, venit, non vero ultimus Nicæam, ut male Socratem & Eusebium Gothofredus interpretatus est. Ex laudata itaque subscriptione illud discimus, Constantinum jam die vicesima tertia mensis Martii Nicææ fuisse, quod ab Historicis observatum non fuit, licet Concilium ante diem decimam nonam mensis Junii inchoatum non fuerit, ut supra monstravimus.

A num. XIII. ad XIX. Nicænam Synodum a Constantino Imp. convocatam esse docent Eusebius lib. 3. de Vita Constantini cap. 6. Socrates lib. 1. cap. 5. Theodoretus lib. 1. cap. 7. &

XIII. Quorum persuasio il. fuerit convocatum.

(b) Epiph. hæresi 68. (c) Ruffin. lib. 1. c. 1. in fine.

(d) Sozom. lib. 1. c. 26.

VIII.

Abſque Romano Pontifice non poteſt agi concilium.

(a) Socras. lib. 2. c. 13.

nus, qui ſic dicit a Constantino indictum eſſe Concilium, quod litteris Imperatoris Episcopi convocati fuiſſent. Cæterum, quod religio eſſet, abſque Romani Pontificis auctoritate Univerſale Concilium congregare, quod (ut ait Socrates a) id Eccleſiaſticus canon omnino prohiberet, quo (inquit) vetitum erat, ne decreta abſque ſententia Episcopi Romani Eccleſiis ſanciantur. Ac ſubinde eo inconſulto nequicquam tractare liceret; interpoſitam eſſe Silveſtri auctoritatem nemo jure poterit dubitare, idque cogente antiqua Eccleſiæ traditione: quod enim non alijus ſpecialis Concilii, ſed abſolute citetur a Socrate canon Eccleſiaſticus, plane declarat id firma regula in Eccleſia Catholica inviolabiliter ſervari ſolitum. Præceſſiſſe igitur ante omnia Silveſtri Papæ auctoritatem, plane dignum atque æquum eſt exiſtimare, immo & affirmare neceſſarium: actum namque de his anno præterito inter Silveſtrum, & Constantinum, cum idem Imperator Romæ eſſet, ſuperius dictum eſt.

XIV.

Quale autem ſtudium, quantamve diligentiam Constantinus Imperator ad tam egregium opus præſtandum adhibuerit, Eusebius declarat his verbis (b): *Deinceps igitur Concilium Generale tamquam quemdam Dei exercitum inſtruens, in unum locum coegit, & Episcopos undique per litteras honorifice ſcriptas, ut eo maturarent, accivit. Neque mandatum dumtaxat erat ad hanc rem datum, ſed in ea peragenda multum attulit ſubſidii auctoritas Imperatoris ac nutus, qui nonnullis fecit poteſtatem equis publice ad iter celeriter conſiciendum diſpoſitis utendi: aliis permagnum jumentorum, ſtratorum, quibus veberentur, numerum ſuppeditavit.*

(b) Euseb. in vita Constant. lib. 3. c. 6. 7. 8. 9.

Constantini ſtudium in convocando Nicæno Concilio.

PAGIUS

Constantinus Synodum Nicænam convocavit.

& in Vita S. Jacobi Niſibeniſis, Sozomenus lib. 1. cap. 16. Gelafius Cyzicenus lib. 2. de Actis Nicæni Concilii cap. 5. & Nicephorus lib. 8. cap. 14. His adde epiſtolam Synodicam Nicæni Concilii ad Eccleſiam Alexandrinam, quam deſcripſit Theodoretus lib. 1. cap. 11. Metrophanem & Alexandrum in Actis Nicæne Synodi apud Photium in Bibliotheca codice CC. LVI. Epiphanium hæreſi LXIX. Juſtinianum Imp. Collatione 1. Concilii V. Generalis, Gregorium Presbyterum Cæſarienſem Oratione in Nicænos Patres, & Ephesineſium Synodum Collatione 1. in relatione ad Theodoſium & Valentinianum Impp. de abdicatione Neſtorii, ubi dicitur: *Fides a trecentis decem & oſto Patribus in Metropoli Nicæna a ſancta memoria Constantino congregatis expoſita.* Hinc tamen inferri non poteſt, auctoritatem convocandi Concilia Oecumenica ad Romanum Pontificem non pertinere; cum Eccleſia eam in Romanis Pontificibus agnoverit, eamque ei attribuunt Patres ſecundi Concilii Oecumenici Constantinopoli habiti in epiſtola Synodica ad Damasum, quam Theodoretus referi lib. 5. cap. 9. ubi ad litteras Romani Pontificis Concilium indicentis ſe convenire debere Episcopi Orientales agnoſcunt,

Civitas autem Bityniæ, quæ Nicæa ἀπὸ τῆς νίκης, id eſt, a victoria nomen traxit, Concilio celebrando admodum idonea, deſignata fuit. Ubi autem edictum in quaſque Provincia divulgatum erat, omnes ſimul cum animorum alacritate, tamquam e carceribus ad curſum emiſſi, propre ad-volarunt. Nam honorum ſpes ipſorum mentibus injecta, vel potius pacis fruendæ poteſtas, & novi ac peregrini cujuſdam miraculi ſpectaculum, quod in tali Imperatoris vultu oſtendebatur, eos allexit plurimum. Poſtquam autem omnes in unum convenerunt; opus illud divina providentia factitatum, pro certo jam intellectum fuit. Nam non ſolum qui animorum diſſenſione erant, ſed etiam qui corporibus, regionibus, locis, gentibus longiſſime diſjuncti, unum in locum aggregati ſunt; atque una Civitas eos omnes, tamquam maximam ſacerdotum coronam ex multiplici nitidorum floſculorum varietate contextam, excepit. Ex omnibus namque Eccleſiis, quæ frequentes in tota Europa, Africa, & Aſia extiterunt, Dei miniſtri, qui facile primas ferre putabantur, in unum convocati.

Templum etiam Nicææ, velut Dei nutu, amplificatum, intra parietes ſuos Syros pariter, & Cilices, Phœnices, Arabes, & Palæſtinos, Ægyptios porro, Thebanos, Afros, alioſque ex Meſopotamia proſectos recepit. Aderat etiam una in Concilio Perſidis Episcopus, nec ab hoc choro Scyta abſuit. Pontus item, Galatia, Pamphilia, Cappadocia, Aſia & Phrygia viros apud ſe lectiſſimos ſuppeditarunt. Quinetiam Thracæ, Macedones, Achæi, Epirotæ, & quorum domicilia multo longiore intervallo diſtabant, eo adventarunt. Ex ipſis Hiſpaniis unus nominis,

XV.

Ex quibus provinciis Episcopi venerunt.

adduntque: *Nunc vero poſtquam Synodum Romanu Dei congregantes, nos etiam pro fraternâ erga nos charitate veſtra, tanquam membra propria, per religioſiſſimi Imperatoris litteras evocaſti. Quare fatentur, Romanum Pontificem potuiſſe Romæ indicare Concilium Generale, ad quod ne convenirent, anguſtiam dumtaxat temporis, velut excuſationis legitima rationem protulerunt. Præterea inferri non poteſt, jus convocandi Concilia Oecumenica ad Romanum Pontificem non pertinere, ex eo quod Nicænum convocavit Constantinus; cum is abſque aſſenſu Silveſtri Pontificis Maximi Concilium Nicænum non convocavit. Quod conſtat ex eo quod Legatos Silveſter miſerit, qui ſuo nomine Concilio præſuere. Hinc Synodus ſexta Generalis Actione 18. in ſermone acclamatorio Silveſtrum cum Constantino Nicænam Synodum congregaſſe, diſerte aſſerit: *Arius, inquit, diſviſor & partitor Trinitatis inſurgebat, & continuo Constantinus ſemper Auguſtus, & Silveſter laudabilis magnam atque inſignem in Nicæa Synodum congregabant.**

Reſpondet Launoſius part. 6. Epiſtolarum in Epiſt. ad Ludovicum Habertum Moimorium, hæc non a Synodo, ſed in Synodo dicta eſſe ab eo qui

IX.

Et famæ celebritate insignis cum aliis multis in confesso illo adfuit. Et quamquam urbis illius, penes quam Imperium est, Episcopus, ingravescenti ætate prepeditus absuit; ejus tamen presbyteri, qui aderant, illius locum suppleverunt. Talem coronam solum ex omni præteritæ ætatis memoria unus Imperator Constantinus pacis vinculo ad Christi gloriam devinxit, & quo Salvatore suo gratias ageret, eximium istud victoriæ ab hostibus, & inimicis partæ monumentum obtulit, effigie chori Apostolici pulchre in hoc nostro Conventu expressa. Nam dicitur in sacris literis (a), illorum temporibus viros pios ex omni natione, quæ sub celo est, in unum convenisse, inter quos erant Partbi, Medi, Elamitæ, & qui incolunt Mesopotamiam, Judæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam, Phrygiam, & Pampbiliam, Ægyptum, & partes Libyæ, quæ est circa Cyrenem, & advenæ Romani, Judæi, & Profelytæ, Cretes, & Arabes. Verum hoc illis defuit, quod non omnes, qui eo convenerunt, ex Dei ministrorum numero orant illi quidem: sed in hoc præsentibus choro fuit Episcoporum multitudo ad numerum ducentorum quinquaginta, & amplius; presbyterorum autem, diaconorum, acolutorum, & aliorum qui istos comitabantur turba ne enumerari quidem potest. Atque ex his Dei ministris alii prudenter, & diserte dicendo, alii vitæ gravitate, & constanti rerum arduarum perpeffione, nonnulli, quasi media inter istos interjecta vivendi consuetudine eximii, præclara laudis insignia adepti sunt. Erant inter hos etiam non pauci, qui propter longinquum temporis spatium, quo vixerant, multum honorati fuerunt; multi qui in ipso ætatis flore propter ingeniorum acumen magnum splen-

Ann. Eccl. Tom. IV.

dorem sunt consecuti; quidam modo in ministerii quasi cursum ingressi. Quibus quidem omnibus cibaria in singulos dies Imperator large, & liberaliter suppeditari mandavit: Hucusque Eusebius.

Addit Gregorius presbyter Cæsariensis: (b) Cum sancti Patres, non secus ac quædam apes operariæ ex floridis pratis, unusquisque ex propriis Ecclesiis surgentes, perveniunt Nicæam, locum qui componit alvearia Orthodoxæ opinionis: divinus Constantinus cum audisset sacram, & Angelis reverendam sanctorum Patrum venisse præsentiam, statim ex vestibulo convenientibus eos prosequitur honoribus. Quinam vero esse solerent ejusmodi, quos Gregorius dicit, convenientes honores, quibus Constantinus ad se accedentes suscepit Episcopos, declarat ex Eustorgio Suidas, cum agit de Leontio Tripolis Lydiæ Episcopo ab Eusebia Augusta fastuosa muliere accersito; ad quam hæc ille respondit (c): Si me vero ad te venire volueris, debita Episcopis reverentia conservata; ego quidem ingrediar; tu autem statim de sublimi isto folio descendens reverenter mihi obviam procedas, & caput meis manibus supponas, benedictionem acceptura: ac deinde ego sedeam, tu verecunde astes, cum jussero dato signo, sefsura. Si hæc, inquam, tibi conditiones placuerint, veniam ad te: sin alio modo, non tam multa dabis, tam magna non poteris, ut nos, honore Episcopis conveniente neglecto, divinum sacerdotii institutum violemus: Hæc Leontius, quem ob exactam rerum, & Ecclesiasticorum rituum observationem nonnulli Ecclesiæ Regulam nominabant.

Quod si hæc tamquam debita sacerdotio sibi vendicat Episcopus licet a Catho-

XVI.

(b) Apud Metaph. die 10. Jul.

Constantinus venientibus Episcopis occurrit.

(c) Suid. in Leontio.

XVII.

M 2

li-

PAGIUS qui acclamationem recitavit: rem non esse, de qua Synodi Patres sigillatim pronuntiaverint: quare relata verba illius esse tantum, qui Constantino Imp. acclamavit, anno post Nicænam Synodum CCCLV. Verum, etsi præfata verba Synodi sextæ non sint, ea tamen probando. sua fecit, nec est necesse ut Patres hæc de re sigillatim pronuntiaverint: ridiculum est enim id exigere in rebus quæ Fidei dogmata aut Ecclesiæ disciplinam non spectant, sed Historiam & facta singularia. Satis est, ut id in Concilio dictum sit, reclamante nemine, ut hanc fuisse sententiam Concilii constet, ut jam Viro docto observatum, qui & contra se ipsum objicit ex octava Synodo Oecumenica Actione V. in qua Vicarii Orientalium Sedium dixerunt: Scitis quia in præteritis temporibus Imperatores erant, qui congregabant Synodos, & ex toto terrarum Orbe Vicarios ad dispositionem hujusmodi causarum colligebant, quorum more & Dei cultor Imperator noster universalem hanc Synodum non in obstruso, neque in clandestino, sed evidenter ac manifeste fecit, videlicet sanctissimorum Vicariorum senioris Romæ nostrumque Collegium. Ex quibus verbis colligi videtur, Nicænam Synodum Constantinum & alias Syno-

dos Oecumenicas Orientis alios Imperatores pari jure convocasse. Ad quam auctoritatem ipsemet respondet, Imperatores convocasse quidem Concilia, sed ex Ecclesiæ consensu, non vero summo jure; vel potestate præsidii, non vero potestate regiminis. Duplex enim auctoritas in Conciliorum convocatione concurrere potest, Ecclesiastica & Civilis: Ecclesiastica, ut damnetur hæreses, extinguantur schismata, sacri Canones ad faciendam condantur disciplinam; Civilis, ut Canones a Concilio constituti in forensi etiam judicio vim Legis obtineant, & per omnes Imperii Provincias executioni tradi possint, & ut hæreticorum contumacia regia etiam auctoritate comprimatur.

Indixerunt igitur Synodos Romani Pontifices, vel convocando Episcopos, vel eorumdem convocationi assensum suum præbendo, quod fecit S. Silvester, quia Generalium Synodorum convocationum auctoritas Apostolica Sedi B. Petri singulari privilegio tradita est, ut ait Pelagius II. Indixerunt eadem Synodos Imperatores, ut Ecclesiæ laboranti suppetias ferrent, ut ipsi opitulerentur, ut Canonum se executores ac tutores demonstrarent. Quare ob auctoritatem non regiminis, sed præsidii Constantinus M. indixit Ni-

X.

Sed auctoritate præsidii non regiminis.

ca-

Concilii
Ecclesiæ
consensu
ab Imperatoribus
convocata.

Honores
Episcopis
debiti &
miraculo
confirma-
ti.

licæ communionis consortio exclusus; quanto æquius exhibenda Orthodoxo erunt Episcopo? At ne quis putet, Dei sacerdotes ejusmodi honores indebite sibi usurpare; hic obiter de divino hac in re iudicio meminisse sit satis, cum Valentiniano dedignantem assurgere S. Martino Episcopo, e sella egressus est ignis, qui eum non assurgere modo compulit, & viro occurrere, atque manibus ejus caput submittere, sed & ad genua accidere, coegitque prosterni vestigiis; de quo Venantius Fortunatus hisce carminibus præclare admodum (a):

(a) Venant.

Fortun. de
de vita S.
Mart. lib.

3.

Hinc celer exiliit rapiens se Cæsar, & ardens

Martini genua amplectens, pedibusque volutans:

Sicque superbum hominem se agnoscere pœna coegit.

Vilia regna probans, & celsa cacumina curvans,

Imperiale caput Sancti ad vestigia subdens.

At de his alias; ad Patres nunc veluti postliminio revertamur.

XVIII.

Numerus
Episcoporum
Nicæ.
Concil.

(b) Socrat.
lib. 1. c. 5.

(c) Theod.
lib. 1. c. 8.

(d) Epiph.
hæres. 69.
& in An-
corato.

(e) Hilar.
lib. contra
Constant.

(f) Ruffin.
lib. 1. c. 1.

(g) Theod.
lib. 1. c. 7.

Quod ergo Eusebius recensens Episcopos, qui ad Concilium convenerunt, dicit ad numerum ducentorum quinquaginta, & amplius pervenisse, attentius est exquirendum: videtur enim in numeri notam irrepsisse mendum; nam Socrates (b), Eusebii verba recitans, ait ad trecentorum numerum, & amplius eo convenisse. Itemque depravatam putamus locum epistolæ Eustathii Antiocheni Episcopi, qui Synodo interfuit, quam recitat Theodoretus (c): ubi scribitur numerus ducentorum septuaginta. Episcoporum Nicæni conventus. Sed præstat his omnibus Athanasii sententia, quæ purior relicta, ac proinde verior, duobus in locis eadem reperitur, cum in epistola ad Jovianum Imperatorem, tum in disputatione adversus Arium scripta, in quibus trecenti decem, & octo Episcopi Synodo interfuisse dicuntur. Profitetur id ipsum bis Epiphanius (d), Hilarius (e) itidem, Ruffinus (f), & Theodoretus (g); sed

PAGIUS

cænam Synodum, ut quæ pacem Ecclesiæ spectabant, procuraret, tamquam communis episcopus, ut eum vocat Eusebius. Necesse autem erat prioribus Ecclesiæ seculis Christianorum Imperatorum auctoritatem ad Synodorum convocationem concurrere, ob alias etiam rationes. Primo, quia Ecclesia temporale dominium non habebat, neque alicujus urbis ut Provinciæ obtinebat Imperium, neque tunc Respublica erat in Ecclesia, sed Ecclesia erat in Republica, ut ait Optatus; adeoque necesse erat, ut Imperatores, locum aliquem & urbem Imperii sui assignarent ad celebrationem Concilii. Secundo, quia publicis expensis deducebantur, reducebantur, ale-

& Sozomenus (b) idem significasse visus est, cum ait eidem Concilio præsto fuisse Episcopos circiter trecentos atque viginti: Marius Victorinus (i), qui eodem ferme vixit tempore, trecentos quindecim numerat. Porro ea sententia cæteris prævaluisse visa est, qua dicitur trecentos decem & octo eidem Magno Concilio interfuisse Episcopos; quam quidem usum probasse videtur; nam quotiescumque contingit citari Nicænum Concilium, & de Episcoporum numero mentionem haberi, totidem recensentur trecenti decem, & octo Patres, adeo ut stultum plane sit, ne dicam temerarium, id iterum in controversiam revocare. Nec quemquam de hac re ambiguum reddat longe minor his Episcoporum numerus, quo modo reperiantur esse subscripti; si quidem ex immenso atque irreparabili Nicænorum Actorum naufragio, eos ibi conscriptos haberi, pro miraculo pene censei posse existimari. Deesse enim in ea scriptio- ne quamplurimos, ex eo quoque quis conjicere poterit, quod cum nonnullarum provinciarum longe positarum, ut Palæstinæ, Phœnicæ, Cœlesyriæ, Ægypti, & aliarum, Episcopi plurimi subscripti reperiantur, aliarum tamen minori spatio distantium perpauci tantummodo recensentur.

Præquam autem res in Nicæno Concilio gestas oratione prosequamur; consistite, obsecro, ac conquiesce mecum hic paulisper, amice lector, donec nobilissimi sanctorum cœtus florentissimæ Patrum coronæ, & celeberrimi conventus sanctissimorum Antistitum, qui cæteris fama præstantiores atque eminentiores elucere videntur, attentius una spectemus, quos aliqua antiquitatis memoria in tanta rerum obscuritate illustriores reddit. Qui primus omnium se oculis offert, duplici legatione conspicuus, est Osus Episcopus Cordubensis, Hispaniarum Episcoporum vicem, atque (ut dictum est) Silvestri Romani Pontificis personam gerens, & collegarum legatorum primarius.

Accidit enim ei, perinde ac postea Cyrillo Alexandrino Episcopo, qui, quod ipsi delegasset vices suas Cælestinus Ro-

ma-

bantur Episcopi, indeque litterarum Trajactorum usus. Tertio, quia legibus cautum erat, ne conventus fierent absque Imperatorum licentia. Quare nunquam coacta sunt Concilia ab Imperatoribus, ut auctoritatem suam ab illis mutarentur, unde merito exclamat Athanasius in epist. ad solitariam vitam agentes: *Quando unquam judicium Ecclesiæ ab Imperatore auctoritatem habuit?* sed ut ab eis protectionem obtinerent, ac eorum potestate freti Antistites, Hæreticorum facilius frangerent contumaciam. Quo pacto Nicænum Concilium Constantinus M. convocavit. Qua de re susus ab aliis actum.

A num. XIX. ad LXII, Nicæno Concilio præ-

fue-

(b) Sozom.
lib. 1. c.
16.

(i) Mar.
Victorin.
advers. A-
rium lib.
2. prope fi-
nem.

XIX.

Viri illu-
stres qui
interfue-
runt Nicæ-
no Concil.

XX.

Osus le-
gatus Sil-
vestri.

XI.

manus Antistes, in Concilio Ephesino locum primum inter alios deinde missos legatos tenuit. At quænam ratio, ut Osius primo loco ante collegas legatos, & secundæ sedis, & tertiæ, Alexandrinæ, & Antiochenæ Episcopos, & ante totius Africanæ Ecclesiæ Primatem Cæcilianum (ut de aliis taceam) ipse subscripserit, nisi locum teneret, & personam repræsentaret amplissimæ omnium potestatis? Præter autem Episcoporum subscriptionem, quam citavimus, de legatione Osi a Romano Pontifice expressè testari videtur ipsorum legatorum epistola ad Silvestrum; quæ licet in multis mendosa ac depravata penitus habeatur, hæc tamen pura verba in ea relicta extant ipsius exordii: *Beatissimo Papæ urbis Romæ omni reverentia colendo Silvestro Osius Episcopus Provinciæ Hispaniæ, Civitatis Cordubensis, Victor, & Vincentius presbyteri urbis Romæ ordinati ex directione tua, &c.* Sic pariter videas in Concilio Oecumenico Sardicensi, primo loco Osi subscripsisse, ac post eum deinceps Archidamum, & Philoxenum legatos Romanos presbyteros, ut ex Actis ejusdem Concilii ab Athanasio (a) recitatis apparet: confirmat hoc ipsum de Osi legatione, quod S. Leo, & alii Romani Pontifices tres fere legatos ad Oecumenica Concilia ex antiquo usu mittere consueverunt, & ex eis unum saltem Episcopum. Nihil hac de re dubitarunt Græci scriptores, qui de Synodo Magna Nicæna tractarunt, ut Dalmatius Cyzici Episcopus, qui Osi inter legatos Apostolicos numerat. Sed & Photius (b) id ipsum visus est affirmasse, cum Victori, seu Vito, atque Vincentio legatis Apostolicæ sedis adjungit ipsum Episcopum Cordubensem. Sed & Hadrianus Papa in Epitome Canonum ad Carolum Magnum, absque controversia Osi ab Apostolica Sede una cum Victore, & Vincentio presbyteris destinatum ad Nicænum Concilium affirmat. Delectus hic fuit inter omnes Occidentalis Ecclesiæ Episcopos, quorum præclara eruditio erat, spectataque vitæ sanctimonia, ob singularem quamdam tum doctrinæ, tum virtu-

tum præstantiam, & admirabilem in rebus agendis dexteritatem atque prudentiam; quem & tempore Maximiani Imperatoris confessionis gloria effuluisse, satis superius dictum est: quamobrem Athanasius eum, Magnum Osi, nominare consuevit; sed de eo plura inferius. Porro ex Romanis presbyteris delectos fuisse ad id muneris obeundum præstantiores, quis dubitet?

Qui vero primus omnium adversus grafsantem Arii impietatem sublime vexillum erexit, & Synodo interfuit, Alexander Episcopus Alexandrinus extitit, Catholicæ Ecclesiæ præclarissimum decus, & ornamentum; qui innumeris ferme sanctorum elogiis prædicatur, ac denique anniversaria memoria in S. Ecclesia celebratur (c). Sed & qui præ meritorum excellentia ex Berœensi ad Antiochenam Ecclesiam (ut diximus) translatus est, Eustathius, eidem Magnæ Synodo præsto fuit, qui ex tot tantisque sanctissimis Episcopis delectus est, ut in eodem sacro Concilio publicas Deo gratias ageret: hunc Athanasius, ad solitariam vitam agentes scribens, confessione clarum fuisse tradit. Verum ad antea vitæ gloriam incomparabilem, futuris certaminibus, cum pro pietate exilium subiit, & exul occubuit, mirificam superaddidit claritudinem; cujus memoria pariter in Ecclesia Catholica die anniversaria reviviscit (d). Macarius item Ecclesiæ Hierosolymitanæ venerandus Antistes interfuit; cui satis ad laudem, quod hostes ipsi Catholicæ fidei, Ariani, illum sibi præcipue adversatum esse, suis ipsorum litteris testati sunt (e); ob idque idem Athanasius (f) adnumerat eum inter præclarissimos fidei defensores, ceu plane dignum, qui sacris tabulis cum sanctis viris adscriberetur, & nomen ejus annuatim in Ecclesia audiretur (g). Porro horum omnium res gestas suis locis opportunius dicturi sumus.

Duxit secum Alexander Episcopus Alexandrinus eximios quosdam, & qui præ cæteris in Ægypto videbantur effulgere pietate, sacros Antistites, quos sacra stigmata decorabant, atque adeo ut quisque eorum ad confutandam Arianam impietatem

XXI.

Alexandri Episc. Alex. spectata virtus, & Eustathii.

(c) Martyrol. Rom. die. 16. Febr.

(d) Martyrol. Rom. die 16. Julii.

(e) Apud Epiph. hæresi 69.

(f) Athan. orat. cont. Arian.

(g) Martyrol. Rom. die 10. Martii.

XXII.

PAGIUS

Præfides Synodi Nicæna.

fuerunt *Hosius* Cordubensis Episcopus, *Vitus* & *Vincentius* Presbyteri, *Silvestri* Pontificis Romani, cujus Legati erant, nomine, ut liquet ex *Gelasio* Cyziceno lib. 2. Historiæ Concilii Nicæni cap. 5. ubi ex tertio libro *Eusebii* de Vita Constantini cap. 7. se ista transcripsisse profitetur: *Ipsè etiam Hosius ex Hispaniis, nominis & fama celebritate insignis, qui Silvestri Episcopi maxime Roma locum obtinebat, una cum Romani Presbyteris, Vitone & Vincentio, cum aliis multis in confessu illo adsuit. Urbis autem illius, penes quam Imperium est, Episcopus, Metrophanes nomine, ingravescente ætate præpeditus absuit; sed Presbyteri ejus qui astant, illius locum suppleverunt,*

Eadem refert *Photius* cap. 88. Verum est, *Eusebii* textum nunc ea non habere quæ ex eo *Cyzicenus* refert; sic enim solum apud ipsum legitur loco laudato: *Ab ipsa quoque Hispania vir ille multo omnium sermone celebratus, una cum reliquis aliis consedit. Aberat quidem Regia urbis Antistes ob senilem ætatem: sed præsto erant Presbyteri, qui vices ejus implerent.* Ita etiam hunc locum refert ad verbum *Socrates* lib. I. cap. 5. sed mutilum esse in vulgatis editionibus *Eusebii* notavit *Marca*, *Quis enim erit Hispanus ille, quamvis famæ celebritate conspicuus, si nomen ejus silentio damnatur?* Porro si consulatur *Gelasii* Codex, statim lacuna illa detegitur: ver-

bis

tem posset Apostolicum, illud ore libero intonare (a): *De cætero nemo mihi molestus sit; ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.* Quot enim erant eorum cicatrices obduæ, tot esse ora videbantur aperta, quæ Christi Filii Dei divinitatem, pro qua testanda vulnera illa magna constantia acceperant, jugiter glorioso præconio proclamarent. Quorum duo tantum nobis noti sunt nomine, Potamon, atque Paphnutius, ille Heracleæ in Ægypto, hic vero Thebaidis Superioris (ut Socrates tradit b) Episcopus; reperitur ille subscriptus Nicæno Concilio una cum aliis Ægypti Episcopis, hic autem secus; ut plane vel hoc saltem exemplo intelligas, multos in serie illa Episcoporum desiderari; cum hic, cujus celebris est mentio apud omnes, & testificatio non obscura, interfuisse ipsum Nicæno Concilio, inter illos tamen minime numeretur. Quod autem ad Potamonem spectat; jam diximus, hunc in persecutione Maximini ob egregiam Christi nominis confessionem, altero oculorum, effosso illo, privatum: quo tempore Eusebius Cæsariensis concaptivus hoc ipsum sibi metuens, Præsidi parens, evasit (c). Sprevit iste Meletium, simulac malam causam eum fovere cognovit; & Alexandro inhærens, inter primos adversus Arianam hæresin decertavit; cujus causa (ut S. Athanasius (d) auctor est, nosque suo loco dicemus) sub Philagrionis Præsidi Ariano, infracto animi robore, martyrium consummavit; quo summæ gloriæ titulo descriptus habetur in Ecclesiasticis monumentis (e).

XXIII. Paphnutius, & ipse orbatus oculo, ac poplite insuper excisus, eadem urgente persecutione, sic clarius videns, & recto pede incedens in Evangelium, in acie adversus Arium inter primos comparuit, qui antea in eremo sub Magno illo Antonio militaverat. Athanasius in rebus gestis ejusdem Antonii, hunc non oculo, sed oculis, fidei causa, sub Maximiano orbatum tradit, hisque stigmatibus insignitum vixisse monachum apud Antonium; sed puto errorem interpretis, cum omnes de uno tantum effosso oculo affirmant; hunc pariter una cum Potamone junctis manibus adversus Arianos strenue decertasse, indicat epistola quadragintaseptem Ægyptio-

PAGIUS bis enim illis generalibus Eusebii statim subjicitur *Hosii* nomen & Legatio: cujus nisi jam meminisset Eusebius, scopum suum non attigisset. Recensere namque voluit Provincias, quæ Episcopos suos ad Nicænam Synodum miserunt, & nihilominus in illa tam accurata relatione Italiam & urbem Romam omisisset: quod absurdum fuisset. Itaque non tantum ex Cyziceno, sed & ex Eusebio constat, *Hosium* cum Romano Presbyteris Vitone & Vincentio, S. Silvestri nomine, Concilio Nicæno præfuisse. Cæterum fal-

rum Episcoporum scripta ad Conciliabulum Tyri habitum, qui inter alios Sanctos Episcopos mox post Potamonem Paphnutius subscriptus habetur (f). Affirmat Rufinus (g), hunc claruisse miraculis; de eo enim sic scribit: *Fuit præterea in illo Concilio & Paphnutius homo Dei, Episcopus ex Ægypti partibus, confessor ex illis, quos Maximinus dexteris oculis effossis, & sinistro poplite succiso, ad metallam damnaverat. Sed in hoc tanta virtutum inerat gratia, ut signa per eum non minus, quam dudum per Apostolos fierent. Nam & Dæmones verbo tantum fugabat, & ægros sola oratione curabat; sed & cæcis dicitur visum reddidisse, & paralyticos ad stabilitatem corporis revocasse. Quem Constantinus in tanta veneratione, & affectu habuit, ut sapius eum intra Palatium evocatum complecteretur, & oculum illum, qui in confessione fidei evulsus fuerat, avidioribus osculis demulceret: Hæc Rufinus.* Porro natalis ejus dies anniversaria memoria celebris est in Ecclesia (h).

At ne quis Paphnutii pulchro nomine decipiatur; scire debet, hoc eodem tempore alterum vixisse Paphnutium, eundemque apud suos clarum confessionis gloria, professione monachum, sed ex Meletii schismate faventem Arianis; cujus epistolam cum recitat Athanasius, a quorum partibus steterit, manifeste declarat (i). Meminit ejusdem Epiphanius (k), & ipsum non confessorem tantum, sed & filium foeminae quæ confessionem fecerat, tradit, missumque legatum cum aliis a Meletianis ad Constantinum, quando illi cum Eusebio Nicomediensi amicitiam inierunt, & Ariana hæresi infecti sunt, de quorum legatione suo loco dicitur. Ab adversariis autem Epiphanium de Meletianis mutuum esse historiam illam diximus.

Inter alios porro Catholicæ fidei coriphæos, enituit in sacro illo Patrum confessu Paulus Neocæsareæ Euphratesis Episcopus, qui & ipse persecutionis tempore multa atque gravia perpeffus, de impietate prostrata victoriæ trophæa secum gerebat; de quo hæc Theodoretus (l): *(l) Theod. Paulum præterea Episcopum Neocæsareæ lib. 1. c. 7. (est hoc quidem castellum ad Euphratis littora situm) Licinii rabies tunc acerbe torserat; nam primum ambæ manus ei colligatæ erant; deinde ferrum candens illis ad-*

litur Petrus de Marca, dum scribit, *Alexandrum* Constantinopolitanum tunc tantum Presbyterum fuisse, quando Nicæna Synodus habita est, eumque a *Metrophane* ad illam missum esse. Nam jam hoc tempore *Metrophanem* demortuum, Baronius recte ostendit.

Respondet Launoius in Epistola ad Raimundum Formentinum, ex Ecclesiasticis aliquibus monumentis colligi quidem, *Vitum* & *Vincentium* gessisse vices Silvestri, atque ita Concilio Nicæno adfuisse, non vero præfuisse. Non enim omnibus

(a) Galat. 6.

Potamon & Paphnutius Episcopi.

(b) Socrat. lib. 1. c. 5. 2.

(c) Epiph. hæresi 68.

(d) Athan. epist. ad solitar.

(e) Martyr. Rom. die 18. Maii.

XXIII.

De Paphnutio confessore.

PAGIUS

(f) Apud Athan. apolog. 2.

(g) Rufin. lib. 1. c. 4.

(h) Martyrol. Rom. die 11. Septemb.

XXIV.

Duo Paphnutii.

(i) Athan. apolog. 2.

(k) Epiph. hæresi 68.

XXV.

Paulus Episcopus Neocæsareæ Euphratesis.

(l) Theod. lib. 1. c. 7.

XII.

Hosius Synodo Nicæna præfuit.

admotum, quo nervi, quibus articuli commoveri solent, contracti labefactatique fuerunt. De eodem quoque Gregorius presbyter (a): Neocæsareæ Euphratesiæ S. Paulus genitalia membra igne amisit, Licinii insaniam effectus ludibrium. Causam autem, cur sic cum Licinius mulcavit, superius attulimus.

(a) Apud Lipoman. tom. 6.

XXVI. Jacobus Episcopus Nisibis.

Sed & omnibus spectatissimus in eodem conventu præclarus eluxit Jacobus Nisibis in Mesopotamia Episcopus; subscriptus enim & ipse habetur inter Syriæ Episcopos, de quo Theodoretus (b): Jacobus Episcopus Antiochiæ urbis Mygdoniæ (hanc autem Syri, & Assyrii Nisibin appellant) vixit id temporis; qui & mortuos excitavit, inque numerum vivorum restituit, & infinita alia edidit miracula, quæ in hoc rursus opere inferere, supervacaneum arbitror, præsertim cum ea sint a me in historia, quæ Philotheus inscribitur, commemorata. Quantum hic ipse præterea fuerit divinis litteris imbutus, Gennadius (c), recensens ab eo scriptos commentarios, ostendit, qui & de adventu ejus ad Nicænum Concilium meminit, sicut & alii plures; iste autem secundo loco subscriptus reperitur inter provinciæ Mesopotamiæ Episcopos. Viget in Ecclesia ejusdem memoria annua celebritate solemnem (d), titulo confessoris insigniti ob certamen fidei exantlatum tempore Maximini. Sed de eo inferius sæpe.

(b) Theodoret. lib. 2. c. 7.

(c) Gennad. de vir. illustr.

(d) Mart. Rom. 15. Jul.

XXVII. Arostanus Episcopus in Armenia.

Ex Superiore Armenia advenit Magnus ille Arostanus Episcopus; successit hic insigni atque celebris famæ viro Gregorio Armeno, qui Majoris Armeniæ Regem (ut dictum est) ad Christi fidem convertit, qui pari studio cum Constantino ad propagandam Christianam religionem, & idololatriam destruendam, incubuit. Ambo hi novi Principes Christiani litteris se mutuo solabantur. In Actis enim ejusdem Gregorii hæc leguntur (e): Erant autem hi, Constantinus, inquam, & Tyridates, tamquam lucidæ stellæ, alter quidem Occidentem, Constantinus scilicet (respectu enim Majoris Armeniæ Occidentem versus situm est Romanum Imperium) alter vero Orientem, lustrantes, honesteque, & suaviter resplendentes. Evaserat Tyridates pietate ferventissimus, & nulli jejuniis, & oratione ne monachis quidem cedens, qui in his se exercent monasteriis. In hac

(e) Apud Metaph. lib. 29. Scememb. & Lipoman. 6.

ergo sacra Synodo, & alter alterum juverunt Reges, & tum alio honore se invicem affecerunt, tum etiam per litteras collatati sunt sententiæ communionem, & verâ pietate. Porro autem accessit etiam Armeniæ Episcopus Arostanus, cum Imperator Constantinus eum accersisset, qui ipse quoque fuit pars sacri catus: Hæc ibi. Reperitur & ipse subscriptus, sed depravata voce Aristeus, seu Acrites, vel Aristarces dictus. At manifesti erroris arguitur Nicephorus (f), cum ait interfuisse Nicæni Synodo hujus prædecessorem Gregorium, quem longe antea constat esse defunctum. Minoris autem Armeniæ, hoc eodem tempore Constantini, Rex erat Arfaces, qui tributum pendebat eidem Constantino Imperatori, a quo tamen eum absolvit, sic rescribens ad Probianum (g): Præter privatas res nostras, & Ecclesias Catholicas, & domum clarissimæ memoriæ Eusebii ex Consule, & ex Magistro equitum, & peditum, & Arsacis Regis Armeniorum, nemo ex nostra jussione præcipuis emolumentis familiaris juvetur substantiæ, &c. Sed prosequamur Episcoporum seriem, qui virtutum præstantia celebrioris sunt nominis.

(f) Niceph. l. 8. c. 14.

(g) l. r. de Annon. & tribut. Cod. Theod.

Attitit & inter alios ille toti Orienti conspicuus, numquam satis laudandus Leontius Cæsareæ in Cappadocia Episcopus, quem Gregorius presbyter (b) Angelis parem appellat: Cujus, inquit, multi quidem, etiam antequam veniret ad Nicænam Synodum, emanarunt sudores propter fidem; multi autem per ipsum martyres, & victores athletæ prostraverunt adversarium; multique usi vitæ ejus doctrina, cives evasere cælestes; ex eis enim unus quoque est Gregorius Magnus inter victores athletas, qui invenit reliquias sanctorum martyrum. Ripsimes, & Gainæ, & impudicum Tyridatem prius quidem evertit, deinde etiam usque ad fidem convertit: Hæc Gregorius de Leontio, qui Magnum illum Gregorium Majoris Armeniæ (ut dictum est superius) ordinavit Episcopum. Ejusdem quoque summa cum laude meminit S. Gregorius cognomento Theologus, dum de patre suo agit, qui ad Christi fidem capeffendam (Gentilis enim erat) inductus, baptizatus est coram ipso ac collegis Episcopis. Contigit id hoc ipso anno, cum Cæsarea discedens,

XXVIII. De Leontio Cæsariensi.

(b) Extat apud Lipoman. 26.

venisset. Quod confirmat duplex locus S. Leonis, quo Launius abutitur. Primus habetur epist. 47. ad Synodum Chalcedonensem: Amplectendum, inquit, clementissimi Principis plenum religione consilium, quo sanctam Fraternitatem vestram ad destruendas insidias Diaboli, & ad reformandam Ecclesiasticam pacem voluit convenire, beatissimi Petri Apostoli jure atque honore servato, adeo ut nos quoque suis ad hoc literis invitaret, ut venerabili Synodo nostram præsentiam præberemus; quod quidem nec necessitas temporis, nec ulla consuetudo

PAGIUS

mnis, qui præsens adest Concilio, huic præsidet: alioqui tot essent Concilii Præsides, quot Episcopi Concilio præsentem adessent. Verum, ut jam Viris doctis observatum, turpiter hallucinatur Launius. Quamvis enim adesse Concilio, & præesse non sit idem, tamen adesse Concilio, Romani Pontificis nomine, & vices illius ibi gerere, idem est quod illi præesse. Qui enim Romani Pontificis in Synodo vices gerit, cum in Synodo locum tenet, muniaque illa obit, quæ obiret Pontifex Romanus, si inibi præsens

venturus ad publicum Patrum conventum Nicænum, Nazianzo transiens; apud eundem divertit. Rem gestam haud silentio prætereundam, hic ipsius Gregorii Nazianzeni verbis, qui accurate eam profecutus est, intexere, dignum existimavimus. Recensitis enim impensis a pia matre officiis, ut virum adhuc Gentilitio errore detentum ad salutarem Christianam religionem perduceret; quomodo tandem hoc anno facta sit voti compos, luculenter enarrat his verbis (a).

(a) Greg.
Orat. in
funere pa-
tris.

XXIX.

Gregorius
pater Gre-
gorii Na-
zianz. ba-
ptizatur.

Huic autem (nempe parenti) ad salutem adipiscendam adjumento erat, cum ratio ipsa curationem paulatim admittens, tum infomniorum etiam visio, quibus animam salute dignam plerumque Deus beneficio afficit. Sed quæ tandem fuit ista visio? Neque enim quicquam in tota narratione mihi perinde jucundum videtur. Putabat se, quod numquam fecerat (quavis uxor in oratione frequens esset) ex Davidis Psalmis eam partem canere (b): *Letatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus. Novus erat, & insuetus hic cantus; simulque cum cantu cupiditas ingreditur. Quod ubi mulier intellexit; voti jam compos facta, oblatam occasionem arripit, visionem in hanc jucundissimam partem interpretans, beneficiique magnitudinem animi lætitia declarans, salutemque adurgens; ne quid, quod vocationi obsteret, intercederet, negotiumque abrumperet, in quod tanto studio incubabat; ac proinde cum res ita nata fuisset, ut ad profligandum nuper exortum Arii insanum dogma, quo Divinitas scindebatur, permulti Episcopi Nicæam properarent; Deo sese, veritatisque præconibus tradidit, ac desiderium confititur, communisque salutis auxilium ab iis poscit; in quibus illustris quoque Leontius erat, qui metropolim tum nostram moderabatur.*

(b) Psalm.
121.

XXX.

Quæ mi-
ra de Gre-
gor. seniori.

Miraculum autem, quod hic quoque divina gratia editum est, si reticero, male certe de ipsa gratia meritis videri possim. Hujus porro testes sunt non pauci. Spirituale quoddam erratum exactæ disciplinæ magistri committunt; idque quod futurum erat superna gratia præsignat, & sacerdotii forma cum Christiana insti-

PAGIUS

do poterat permittere: tamen in his Fratribus Paschasino & Lucentio Episcopis, Bonifacio & Basilio Presbyteris, qui ab Apostolica Sede directi sunt, in Synodo vestra Fraternalitas existimet præsidere. Præsentiam igitur suam exhibuit Synodo S. Leo per præfatos Legatos, qui præterea Synodo ejus nomine præfuerunt. Alter locus habetur in epist. 49. ad Marcianum Augustum, juxta etiam veterem ordinem: *Fratrem & Coepiscopum meum Paschasium de ea Provincia, qua videretur esse securior, evocatum, qui vicem præsentia mea possit implere, direxi, Bonifacio fratre nostro & presbytero sociato, & his, quos antea misera-*

tione miscetur. O initiationem minime spontaneam! etenim in genu flexus, fidei elementis imbuitur; adeo ut multi non perspicaciores tantum, sed etiam minore ingenii acumine præditi, non obscuris signis confirmati, quod postmodum evenit, prædicerent: Hæc in catechesi acciderunt, cum in solemnibus quibusdam verbis mutata forma est, ut non quæ ad initiandum sacro baptisinate, sed quæ ad imbuendum aliquem sacerdotio solent dici, fuerint errore prolata, futuri ejus præfagium sacerdotii. Sed quod accidit divinitus ostensum prodigium, dum baptizatus est, idem subdit his verbis:

Non multum temporis interfluxerat, cum huic miraculo miraculum aliud adjungitur; hunc autem sermonem piis auribus commendabo; nam apud profanas animas nulla res præclara fidem invenire potest. Ad eam regenerationem, qua per aquam, & Spiritum renascimur, accedit, per quam Christiani nominis creationem atque consecrationem, terrenique ad spiritualem immutationem transiuntque profitemur: & quidem cum ardenti cupiditate, & luculenta spe accedit, nimirum pro viribus ante perpurgatus, atque tum animo, tum corpore majori cura diligentiaque lustratus, quam qui olim a Moyse tabulas accepturi erant (c): illis enim non ultra vestem, exiguanque ventris compressionem ad brevem quamdam, & extemporalem corporis castimoniam, lustratio sese porrigebat; huic vero ad divinam illuminationem omnis intermedia vita præparatio quædam fuit, & purgationem præcedens purgatio, cælesti dono securitatem afferens, ut baptismus vitæ puritati tuto committeretur, minimeque periclitaretur bonum illud in animi habitudine adversus gratiam audace. Egressum vero ex aqua lux, & gloria eo animi affectu, cum quo ad fidei donum accessit, digna circumfulsit, nonnullis quidem etiam aliis perspicua, qui tum miraculum illud apud se continebant; idcirco efferre non ausi, quod unusquisque visionem hanc sibi obtigisse crederet; sed aliquanto post illud inter se disseminarunt; ei autem qui baptistæ, & initiatoris munere fungebatur, ita clara, & perspicua, ut ne mysterium quidem pectore clausum-

XXXI.

Quæ in
baptisma-
te conti-
gere.

(c) Exod.
19.

mus, adjunctis, consortem illis fratrem quoque meum Julianum addentes Episcopum. . . . . Quia vero quidam de Fratribus contra turbines falsitatis non valere Catholicam tenere constantiam, prædictum fratrem & Coepiscopum meum vice mea Synodo convenit præsidere. Quare idem est præsentia Pontificia vicem implere, & Synodo illius vice præsidere; ac proinde cum Vitus & Vincentius Silvestri vice Nicænæ Synodo adfuerint, & ejus præsentiam suppleverint, illi quoque Nicæno Concilio Silvestri nomine præfuerunt.

Quod spectat Hosii προέδριαν, fatetur Launoius, illum e Nicænæ Synodi Præsidibus unum fuisse,

XIII.

teneri potuerit; sed eum, quem inungebat, sibi in Episcopatu successurum, palam publiceque clamaverit: Hucusque Gregorius de parente hoc anno sacro initiato baptisate.

XXXII. Cæterum accidit, ut paulo post sanctus ille Episcopus, qui eum baptizaverat, ex humanis sublatus sit, & vacante diu cathedra illa, tandem idem pater ipsius ad sacerdotium, & Episcopatus munus fuerit assumptus, ut idem declarat his verbis: *Cum silvosam, & agrestem accepisset Ecclesiam, non ita pridem ab Episcopis gubernari solitam, sed quæ ab uno tantum ex antecessoribus suis exornata fuisset, viro ut eximius atque angelicis moribus prædito, ita simpliciore quam sint qui hac tempestate populo præsumunt; eoque etiam celerrime rebus humanis exempto, per diu neglectam, & quia nullius Antistitis cura excolebatur, desertam, & in vepres redactam; eam, inquam, cum talem accepisset, primum ferinos hominum mores baud magno negotio mitigavit, &c.*

XXXIII. Sed jam unde occasione Leontii digressa est oratio, paulo latius pervagata ad ea quæ ab ipso in itinere gesta sunt, ad propria revocetur. Hunc ipsum Magnus Athanasius (a) inter illos recenset, qui hoc tempore in Ecclesia videbantur esse columnæ; cujus & celebre nomen in Ecclesiasticis tabulis hoc laudum titulo celebratur (b): *Hic sub Licinio adversus Gentiles, & sub Constantino adversus Arianos plurimum decertavit.* Illud vero mendum putamus: cum omnes affirmant citati auctores, Leontium Cæsareæ in Cappadocia Episcopum interfuisse Nicæno Concilio, cui & subscriptus inter alios reperitur in calce, ut nulla de his possit suboriri dubitatio; putatur S. Basilii (quod humanum est) memoria lapsus esse, cum Leontii successorem Hermogenem sedisse ait cum Patribus in Nicæno Concilio, sic dicens (c): *Hermogenes, ex diametro hostis erat Arianorum opinionis, quemadmodum manifestum est ex fide, quæ primum ab illo viro Nicæne pronunciata est: Alio loco idem Basiliius (d) nominat eundem Hermogenem Episcopum Cæsareæ Cappadociae civitatis.*

XXXIV. Ex nobili autem urbe Amasena Euty-

chius advenit Episcopus, successor martyris Basilei, qui secundum præcedentes prophetias ob egregia virtutis merita, hunc ipsum designavit eligendum successorem Episcopum, ut ejusdem Basilei Acta testantur superius magna ex parte recitata: subscriptus hic reperitur Nicæno Concilio inter Episcopos Majoris Armeniæ. Recensetur præterea a Sozomene (e) inter celebriores sanctitate Antistites, qui sacrosancto huic Concilio interfuerunt, Amphion Episcopus Epiphaniæ urbis Ciliciæ, qui eidem Synodo subscriptus habetur, clarus & ipse perenni memoria confessionis sub Maximino (f). Tantæ vero æstimationis in tam celebri Patrum conventu hic fuit, ut (quod dicitur suo loco pluribus) deposito antesignano Arianorum Eusebio Nicomediensi, in locum ejus fuerit ex omnium sententia subrogatus (g).

Provinciæ vero Thraciæ clariores eniterunt Alexander Episcopus Constantinopolitanus, de quo plura superius, & inferius de eodem rursus dicturi sumus. Magnæ quoque famæ fuit Hypatius Gangrensis Episcopus, qui & auctus est (ut suo loco narrabitur) corona martyrii: tali enim præconio eum Græci in primis celebrant bis in Menologio (h), necnon Latini, cum anniversarii ejus natalem diem commemorant (i) S. Athanasius (k) agens contra Arianos, quosdam recenset sanctos Episcopos magni nominis viros Apostolicos, fidei Catholici defensores acerrimos, inter quos numerantur Euppsychius Episcopus Tyanensis in Cappadocia, Longinus Episcopus Neocæsariensis in Ponto, Protogenes Sardicensis, quem (ut vidimus) Constantini quoque Imperatoris illustrat edictum; sed & Pistus Episcopus Atheniensis: hos autem, & alios quos nominat, ejusmodi esse tradit, ut nihil sit quod in eorum scriptis suspicari quis possit erroris: *Sincera enim (inquit) & simplicia Apostolicorum virorum ingenia sunt: Qui omnes subscripti pariter leguntur eidem Nicæno Concilio.*

Inter tot plane rutilantia cæli astra, ceu fulgentissimum sidus apparuit Nicolaus Episcopus Myræ in Lycia; quod ejus Acta testantur tum a Methodio, tum etiam ab

Euty-chius Episcopus Amasææ.

(c) Sozom. l. 1. c. 20.

Amphion Episcopus Epiphaniæ.

(f) Martyrol. Rom. die 12. Junii.

(g) Athan. Apol. 2. & Theod. l. 1. c. 20. & alii.

XXXV.

Fide, & operibus præstantes Episcopi.

(b) Menolog. die 29. Mart., & 14. Nov.

(i) Mart. Rom. die 14. Nov.

(k) Athan. orat. 1. contra Arian.

XXXVI.

N aliis

AGIUS se, sed negat, præfuisse Romani Pontificis nomine. Præfuisse fatetur, cum propter celebritatem nominis, tum propter exantlatos, fatagente Constantino, in defensione Fidei labores, non propter Romani Episcopi vices ipsi demandatas. Verum, nominis celebritas non est solida ratio, cur *Hofius* mediocris Ecclesiæ in Hispania Episcopus, & Hispalensi Metropolitæ immediate subiectus, ac per appellationem Patriarchæ Occidentis, in Oriente ante Legatos Apostolicæ Sedis, ante Alexandrinum & Antiochenum Patriarchas, ante totius Africanæ Ecclesiæ Primate[m] *Cacilianum*, in aliena Provincia, Concilio

Oecumenico præfuerit, nisi locum teneret, & personam gereret amplissimæ omnium Potestatis. Cum præsertim in ipsis Hispaniis, in Concilio Illiberitano ex XIX. Episcopis coacto, secundo tantum loco sederit, ut notat *Garfias Loaisa* in Collectione Conciliorum Hispanicorum; nec in Arelatensi ex ducentis constato Episcopis inter primarios recenseatur a S. Augustino lib. 2. contra Parmenianum. Secundo, si *Hofio* Romanæ Legationis dignitas adimatur, sequitur, Sedium Patriarchalium jura, quæ Synodus Nicæna confirmavit, & illibata servari voluit, violata esse, & Alexandrinum Episcopum, non secundum lo.

Nicolaus Episcopus Myræ. aliis scripta. Porro quanta fuerit ejusdem sanctissimi viri excellentia, innumera prope miracula, quibus & vivens, & post obitum claruit, satis aperte significant; sed de eo rursus inferius.

XXXVII. Præterea vero huic non impar eluxit in Nicæno conventu Spiridion Episcopus Trimituntis in Cypro, & ipse unus ex illis nobilissimis confessoribus, quos Maximinus, dextero item effosso oculo, & sinistro poplite succiso, ad metalla dampnaverat; ejuscemodi enim gloriæ titulo, tam in Græcorum, quam Latinorum tabulis descriptus habetur. Quod autem de eo hic obiter Ruffinus scribit (a) & nos describamus; ait enim: *Ex eorum numero (& si quid adhuc eminentius) fuisse dicitur etiam Spiridion Cyprius Episcopus, vir unus ex ordine prophetarum, quantum etiam nos eorum, qui eum viderunt narratione comperimus. Hic pastor ovium etiam in Episcopatu positus permansit. Quadãam vero nocte, cum ad caulas fures venissent, & manus improbas, quo aditum educendis ovibus facerent, extendissent; invisibilibus quibusdam vinculis restricti usque ad lucem, veluti traditi tortoribus permanserunt. Cum vero oves ducturus ad Pasqua, matutinus se ageret senior, videt juvenes absque humanis vinculis in caulis pendere districtos. Cumque causam noxæ comperisset: absolvit sermone, quos meritis vincerat; & ne eis inanis nocturna cederet occupatio: Tollite, inquit, o juvenes, unum vobis arietem, ne sine causa venisse videamini; quem melius prece, quam furto quæsisse convenerat.*

XXXVIII. Grande miraculum Spiridionis. Tradunt de hoc etiam illud factum mirabile. Filiam habuit Irenem nomine; quæ ei cum bene ministrasset, virgo defuncta est. Post ejus obitum venit quidam dicens, se ei quoddam depositum commendasse; rem gestam ignoraverat pater. Perquisitum in tota domo, nusquam, quod poscebatur, inventum est. Persistebat tamen ille qui commendaverat, & fletu ac lacrymis perurgebat; vitæ suæ quoque se illaturum exitium, nisi commendata reciperet, testabatur. Permotus lacrymis ejus senex ad sepulcrum filiæ properat, atque eam ex nomine clamat. Tum illa de sepulcro: *Quid vis, ait, pater? Commendatum,*

PAGIUS locum sibi juxta mores antiquos decretum, sed tertium duntaxat obtinuisse.

XIV. Præterea, misso Patriarcharum jure, quomodo Theognis Nicenæ civitatis, in qua celebrabatur Synodus Nicæna, Antistes, & Eusebius Nicomediensis, totius Bithyniæ Metropolitæ, & Imperatoriæ urbis Episcopi, homines ambitiosissimi & Ariani sese non opposuissent præsentis Hesi, quem suæ infensissimum hæresi venerant, si Legatione Silvestri sanctus non fuisset? Quomodo, inquam, non intercessissent eadem ratione, qua Metropolitana Sedium Patriarchæ Constantinopolitano subjacentium Antistites relu-

inquit, illius ubi posuisti? At illa locum designans: Illic, ait, defossam invenies. Regressus domum, rem sicut filia de sepulcro responderat, repertam tradidit reposcenti. Sed & multa alia feruntur gesta mirabilia, quæ etiam nunc ore omnium celebrantur. Hucusque Ruffinus: eadem quoque Socrates recitat (b). Cæterum res ab eo gestas Triphyllium Episcopum, ejus olim discipulum fuisse jambicis profectum, Suidas affirmat, quæ exciderunt: soluta enim tantum oratione leguntur hodie res ab eo gestæ (c), nosque de eodem sæpe agemus inferius. Desideratur Spiridionis nomen in serie subscriptorum Antistitum, sicut & aliorum plurium interlapsum; cum tamen testificatione omnium, ipsum sacræ Synodo interfuisse, exploratissimum sit: prout etiam ibi nec reperiuntur nomina Herpocratonis, atque Cynonis, quos ex libello Synodico Athanasii recenset Theodoretus inter celebriores ejus conventus Episcopos. Porro citatus a Theodoro Synodicus Athanasii liber, in quo inter alia, Episcoporum omnium, qui Synodo interfuisent, nomina scripta erant, excidisse videtur; nam in ejusdem auctoris libro illo, qui de Synodis Arimini inscribitur, & aliis, nihil prorsus de his habetur. Celebris item fama fuit Theodoretus Tarsensis Episcopus Auxentii Episcopi frater, de quo suo loco superius mentio facta est; præcessit hunc Lupus Episcopus, qui ob fidei integritatem ab Athanasio commendatur. Cæterum habuit Theodorus successores hæreticos, Antonium, deinde Silvanum, Episcopos Arianos: diversus plane hic Theodorus ab illo ejusdem nominis Episcopo Heracleæ, qui hoc eodem tempore vixit, de quo agit S. Hieronymus (d).

Magni quoque nominis atque meriti pro universa Ecclesia Africana interfuit Cæcilianus Carthaginensis Episcopus; quem a factione improborum Donatistarum, tot annis, in tot judiciis, calumniis frustra exagitatum innocentia exhibuit semper innoxium, & veritas toti Orbi clarior reddidit; ut merito ab Athanasio inter Apostolicos hujus temporis Episcopos, & veritatis Catholicæ primarios defensores col-

lati sunt Fortunio Carthaginensium Episcopo & totius Africæ Primati, qui ante ipsos in Concilio Oecumenico sexto sedere contendebat; Quomodo tandem tum hi, cum alii Episcopi Ariani, qui post Constantini & Constantis obitum, imperante Constantio Arianorum factore, nullum non moverunt lapidem, ut Conciliorum Nicæni & Sardicensis auctoritatem infringere, eam non objecissent nullitatis causam, quod Hesus irregulari plane modo, & Ecclesiæ moribus repugnante, illis Synodis præfuisset, si alia ratione extitisset illarum Præses, quam ut gerens vices Silvestri, ad quem præsidendi jus attinebat?

(b) Socrat. l. 1. c. 8.

(c) Apud. Metaphr. die 12. Decembr.

(d) Hieron. de scrip. Eccl. in Theod.

XXXIX. Cæcilianus Episcopus Carthag.

(a) Athan. collocetur (a). At Occidentalium Episcoporum, qui pro cæteris legatione fun-
cti sunt, memoria prope excidit; & qui
descripti habentur, codicum vitio obscuri
admodum magno dispendio antiquitatis re-
manferunt: quis enim dubitet, nonnisi eos
a collegiis esse delectos, qui præstarent cæ-
teris sanctimonia, & eruditione præcelle-
rent? Ad summam (sic claudam oratio-
nem Theodreti (b) sententia) videre
ibi licebat martyrum multitudinem in u-
num coactam. Addam insuper illud ex
Mario Victorino, hujus item sæculi ho-
mine (c): *Fuerant in ea Synodo totius
Orbis lumina.* Id & reliqui omnes anti-
qui ac fide digni profitentur auctores.
Quod adeo perspicuum cunctisque perspe-
ctum fuit, ut nec qui steterint a partibus
Arii, ipsi dissimulare potuerint. Eusebius
enim Cæsariensis Arianorum fautor, veri-
tate quidem manifesta compulsus, hæc
memoriæ prodidit illis verbis (d): *Ex
omnibus namque Ecclesiis, quæ frequentes
in tota Europa, Africa, & Asia extite-
runt, Dei ministri, qui facile primas fer-
re putabantur, in unum vocati sunt.* Ex
quibus plane retunditur petulantis Mace-
doniani hominis arrogantia, Sabini in-
quam, Heracleæ Episcopi, qui veritus
non est tam purulentum mendacium effu-
tire, ut diceret, Magnum illum Nicæ-
num conventum ex indoctis, & rerum i-
gnaris hominibus fuisse collectum, quos
& probris homo contumeliosus affecit
(e) Socr. l. (e). Sed in mendacissimum hominem a-
lii antiqui scriptores omnes pariter de-
clamarunt.

XL. At sicut olim (quod apud Job descri-
bitur f) cum venissent filii Dei, ut as-
sisterent coram Domino, affuit inter eos
etiam Satan; ita prorsus in sanctissimo
hoc Patrum consensu astitit diabolus in
membris suis: *Siquidem* (inquit Theodo-
retus g) *divinus iste, & venerandus
cætus hostibus Dei non caruit; sed ad-
erant quidam, licet pauci numero, iique
veteratores, qui maris brevia imitati,
calliditatem suam occultarunt.* Nam licet
eadem sentirent cum Ario, tamen a par-
te Catholicorum se stare simulabant, tem-
pori inservientes: alii vero sub vexillo
impietatis, sicut turpiter, ita & aperte
Ann. Eccl. Tom. IV.

profitebantur. Erant horum omnium duc-
ces Eusebius Nicomediensis Episcopus,
alterque Eusebius Præsul Cæsareæ Pale-
stinæ, Paulinus Episcopus Tyri, Meno-
phantes Ephesi, Theogonius * Nicænus
Antistes, Patrophilus Scythopolitanus,
Narcissus Nerodiadis Episcopus, Theonas
Marmaricæ, Theodotus Laodiceæ, Atha-
nadius Anazarbi, Gregorius Berythi, Ac-
tius Lydæ, Mares Chalcedonensis, Se-
cundus Ptolemaidis, Paulus Larandis,
& si qui alii iisdem inhærentes; quorum
Eusebius Nicomediensis, Mares Chalce-
donensis, Theognis Nicænus, inter illos
discipulos Luciani connumerati habentur,
qui tempore persecutionis, tyranni cru-
delitati cedentes, a fide ad superstitionem
Gentilium deflexerant (b), sed per magi-
strum Lucianum postea revocati sunt.
Recensentur & alii, qui pariter deinde
Ario adhæserunt, ut Antonius qui post
hæc Episcopus Tarsi factus est ab Ari-
anis, Leontius præfectus deinde ab iisdem
Ecclesiæ Antiochenæ, Numerius, Eudo-
xius, Alexander, & Asterius Cappadox,
de quo inferius dicturi sumus. Vides ex
schola apostatarum Arii doctrinam in-
valuiffe; nam & de Eusebio Cæsariensi
eodem crimine asperso superius dictum
est: at quam dispares hi ab illis, qui
traditam a majoribus veritatem de Filii
Dei divinitate tutati sunt! verum horum
perfidia eo detestabilior est, quod cum in
Constantini gratiam, non veritatis amo-
re, eidem Nicæne fidei subscripserint
(nam in hanc diem reperiuntur esse sub-
scripti) tamen evestigio prævaricati, A-
rium secuti sunt.

Horum autem illud fuisse studium ap-
paret, ut simulac ad Synodum perveni-
rent, spreto iudicio Ecclesiastico, & tan-
torum Iudicum reverendo quoque Angelis
tribunali (quod malæ causæ diffident)
singuli adversus collegas Episcopos Con-
stantino Imperatori libellos offerrent. Hos
vero fuisse Arianos, inde certam ducimus
conjecturam, quod religio esset, id inter
Catholicos factitari, ut dictum est supe-
rius: fuisseque hæreticorum, atque schis-
maticorum, iudicio prætermisso Episcopo-
rum, sæcularem adversus Antistites pote-
statem implorare, non semel est demon-
stratum.

* al. Theo-
gnis.

Quales E-
piscopi A-
riani.

(b) Niceph.
l. 8. c. 31.

XLI.
Ariani
callide
tergiver-
santur.

N 2.

stra-

PAGIUS Denique ob meritorum præstantiam Hosius Con-
cilio Nicæno præsidere non potuit. Merita enim
ejus ipsi quidem venerationem maximam concilia-
runt, sed ipsi principatum in Concilio Oecume-
nico, in quo hierarchicus ordo promicare in-
primis debet, non tribuerunt. Quid quod, nec
meritorum primas in celeberrimo illo confes-
sione Hosius. Enimvero si de persecutionibus pro-
pter Fidem tolerantis agatur, nonne ibi aderat
Paphnutius Confessor, ex illis quos Maximianus
dextris oculis effossis, & sinistro poplite succiso
ad metalla damnarat? Quem Constantinus in tan-
ta veneratione & amore habuit, ut sæpius illum

completeretur, & oculum qui ipsi in confes-
sione Fidei fuerat avulsus, avidioribus oculis de-
mulceret, teste Rufino lib. 1. cap. 4. Nonne ibi
aderat Potamon Heracleæ in Ægypto Episcopus,
& ipse sacris stigmatibus in persecutione deco-
ratus, quem S. Epiphanius *magnum Episcopum
& Confessorem* vocat hæresi LXVIII. ? Nonne ad-
erat Paulus Neocesareæ Euphratesiæ Episcopus,
cui in persecutione Licinii ambæ manus colligatæ
fuerant, deinde ferrum candens illis ad-
motum, quo nervi contracti, labefactaque fue-
rant, teste Theodoro lib. 1. cap. 7. Si de pro-
phetiæ & miraculorum donis sermo sit, nonne
ibi

Hosii præ-
stantiam
etiam
ab ejus
meritis
deducta.

stratum: præstiteraut id olim sæpius Donatistæ. Nefas est igitur id de Catholicis suspicari, qui adversus ejusmodi temerariam præsumptionem, ut immane scelus, semper consueverint declamare, & in hæc præsumentes acerrime invehi.

XLII.
Constantinus querelarum libellos cremat.

Hiscæ artibus Arianos pertentasse putamus, Catholicos qui majoris essent nominis, insensos reddere Constantino; quo ad expugnandam Catholicam fidem, his prostratis, & calumniis circumventis, faciliorem sibi aditum aperirent. Porro non vanos esse nos conjectores, facillime declarant quæ postea subsecuta sunt, cum adversus Eustathium Antiochenum Episcopum, Athanasium Alexandrinum, & alios, tot extruxere calumnias, quibus tandem eumdem Constantinum, invitum licet, compulerunt tamen, ut eos e sedibus eiceret, & in exilium amandaret. At qui ex Donatistarum causa diutius ventilata prudentior erat redditus Constantinus, a libellorum proorsu abstinuit lectione; quos omnes igne cremandos, ac sic penitus abolendos curavit. Rem vero ante Synodum gestam Sozomenus narrat his verbis (a):

(a) Sozom. l. 1. c. 16. Multi autem ex sacerdotum numero, qui (uti evenire solet) tamquam ad causas suas ac privatas disceptandas in unum convenerant, tempus opportunum sibi jam oblatum putarunt ad res eas corrigendas, quæ ipsorum animos offendissent. Itaque singuli libellum de criminibus, quæ aliis objicerent, Imperatori offerre, & peccata in se admissa jam ante exponere cœperunt. Cum autem illud in dies fere singulos accideret; dat mandatum Imperator, ut singuli crimina, quæ aliis objicere constituerant, ad certum diem proponerent. Ubi dictus dies venit; Imperator oblatis sibi libellis acceptis: *Istæ, inquit, criminationes tempus quidem sibi præstitutum habent, diem videlicet magni Judicii, Judicem autem, qui sit tum de omnibus sententiam pronuntiaturus; mihi vero non est fas, cum homo sin, ejusmodi causarum cognitionem arrogare, præsertim cum, & qui accusant, & qui accusantur, sacerdotes sint. Nam*

non deberent se tales præbere, ut ab altero judicentur. Age igitur deletis criminibus, exemplum divinæ clementiæ in dando mutuo venia imitati, jungamus amicitiae fœdera: & fidei negocia, quæ vos in hunc locum convenire compulerunt, serio pertractemus. Hac habita oratione, Imperator jubet tum criminationes illatas nullius momenti esse, tum libellos comburi; diemque præstituit, ad quem de rebus fidei vocatis in controversiam decideretur: Hucusque Sozomenus de rebus gestis antequam sacra Comitia de iis, quæ ad fidem pertinent, haberentur.

Describit eadem Rufinus (b), eandemque ipsam citat historiam S. Gregorius Papa scribens ad Mauritium Imperatorem (c), & Nicolaus item Romanus Pontifex, dum litteris monuit Michaellem Augustum, cum iidem præter jus fasque sibi adversus viros Ecclesiasticos potestatem arrogassent. Referunt ea ex Rufino accepta, ac potissimum quæ tunc a Constantino ad Episcopos dicta narrantur nimirum: *Deus vos constituit sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoque judicandi; & ideo nos a vobis recte judicamur; vos autem non potestis ab hominibus judicari; propter quod Dei solius inter vos expectate judicium; & vestra jurgia, quæcumque sunt, ad illud divinum referentur examen. Vos autem nobis a Deo dati estis dii; & conveniens non est, ut homo judicet deos, sed ille solus, de quo scriptum est; Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit: Hæc ex Rufino, quæ in Sozomeno desiderantur. Sed & Theodoretus ista addit (d):*

XLIII.
(b) Rufin. l. 1. c. 2.
(c) Gregor. l. 4. epist. 75.
Scite dictum Constantini.

(d) Theod. l. 1. c. 11. Constantinum jurejurando adjecto dixisse, se ne verbum quidem in scriptum perlegisset: *Nam sacerdotum (inquit) vitia non sunt populo aperienda; ne ille, inde causa offendiculi arrepta, licenter peccare aggrediatur. Quinetiam eum hoc quoque adjectisse memorant: Si suis oculis Episcopum alienæ uxori stuprum inferre forte videret, facinus illud nefandum suo paludamento se oblecturum; ne facinoris aspectus,*

605,

PAGIUS ibi aderat *Spiridius* Episcopus Thremuntis in Cypro, quem Rufinus lib. 1. cap. 4. vocat *virum ex ordine Prophetarum*? Nonne aderat & *Jacobus* Nisibis in Mesopotamia Episcopus, qui suscitavit mortuos, & innumera alia edidit miracula, teste Theodoro lib. 1. cap. 7. Nonne aderat & *S. Nicolaus* Myræ in Lycia Episcopus, vir Apostolicorum & morum & miraculorum? Si de gratiâ & auctoritate apud Imperatorem sit contentio, nonne *Eusebius* Cæsariensis in hoc Hosium vel superabat, vel certe æquabat? Ille, inquam, *Eusebius*, quem Constantinus impense laudavit, quod Antiochenum Episcopatum recusasset, & quem dignum totius Orbis testimonio judicatum esse ait, qui univærsæ Ecclesiæ Episcopatu fungeretur, ut legitur apud ipsummet *Eusebium* lib. 3. de Vita Constantini cap. 59. Si doctrinam desideremus, ejusdem *Eusebii*

Cæsariensis scientia ipsi Constantino fuit admirationi, ut constat ex epistola Constantini ad ipsum data, quam *Eusebius* describit lib. 4. de Vita Constantini cap. 35. Nonne aderat *Eustathius* Antiochenus Episcopus, qui orationem habuit in Concilio, quemque Sozomenus eloquentia admirandum jure scribit lib. 2. cap. 10. Nonne aderat *Alexander* Alexandrinus Patriarcha, quem Theodoretus lib. 1. cap. 26. *admirabilem & excellentem Episcopum* vocat? Quare *Hosius* ob solam meritorum præstantiam Nicæni Concilii Præses esse non potuit.

Neque ut Constantini Legatus præfuit, cum præsens esset Constantinus, qui jus illud præstidendi sibi non competere professus est, quæ infra Episcopos sedit, nec sedere prius voluit quam id innuissent, ut testatur *Eusebius* lib. 3. a Constantino com-

XVI.
Nec melius a Legatione ei quam a Constantino commissæ.

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

eos, qui id ipsum cernerent, ulla ex parte læderet: Hæc Theodoretus; quæ tamen in fine Synodi recenset, sed nos ex plurimum sententia, & verisimili conjectura ante Concilium gesta fuisse putamus.

XLIV.

Sacerdotii
dignitas
reverenda.

Ad hæc Gregorius addit: In qua tamen sententia, pie domine, sibi magis ex humilitate, quam illis aliquid præstitit ex reverentia impensa. Ante eum quippe Pagani in Republica Principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, deos ligneos & lapideos colebant: & tamen eorum sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum, si Christianus Imperator veri Dei sacerdotes dignetur honorare, dum Pagani (ut prædiximus) Principes honorem impendere sacerdotibus noverunt, qui diis ligneis, & lapideis serviebant? Hæc ergo pietati dominorum non pro me, sed pro cunctis sacerdotibus suggero; ego enim homo peccator sum, &c. Certe quidem tantam fuisse, superius diximus ex eorum auctoribus, Pontificum, Augurumque potestatem, & jus in omnes, ut etiam Consules a Consulatu abire jubere possent, & ab imperio deponere magistratus; quod ne contingere sibi posset, Imperatores iidem cum Imperio sacerdotium arrogarunt, ut essent ac dicerentur Pontifices Maximi. At de his alias pluribus actum est, jam vero reliqua prosequamur.

XLV.

Gentiles
Philosophi ad
Synodum
convenire.

Verum non tantum Nicæam confluerunt Episcopi litteris accersiti, sed & ex Gentilibus plerique philosophicis imbuti facultatibus, ut tamquam in publico quodam certaminis campo atque universi Orbis theatro, cunctis spectantibus, ingenii vires ostentarent, & agminibus Dei viventis insultarent; cum non deessent ex nostris, qui hac quoque ex parte nequaquam essent inferiores, parati cum illis congregari, ac publice redarguere: sed diremit curiosum ad ostentationem, non autem ad veritatem indagandam comparatum certamen vir quidem simplex, & sermone imperitus, verum divina apprimè imbutus sapientia. Rem gestam Socrates narrat his verbis (a): Paulo ante,

(a) Socrat.
l. 1. c. 5.

quam Episcopi in locum nummi convenerant, dialectici in quibusdam disputandi tamquam prælusionibus adversus plerisque se exercuerunt. Ac cum nonnulli quasi illecebris ad differendum traherentur; licet quidam ex confessorum numero, simplici ac sincero animo præditus, cum dialecticis illis congregitur, sicque contra illos verba facit: Christum certe, & Apostolos artem differendi nequaquam nobis tradidisse, neque inanes fallacias, sed mentem apertam, & simplicem, quæ fide & operibus integra servari solet. Quæ cum dixisset; cum alii omnes qui aderant, & eum admirati sunt, & illius approbaverunt sententiam; tum dialectici, ut primum sincerum veritatis sermonem audierant, æquo animo, & placido conquirere. Sic igitur tumultus ille ex differendi facultate concitatus tandem penitus repressus est. At id quidem non absque divina virtute, id cum haud facile videri potuerit, comescere petulantiam sophistarum. Hæc autem pridie ejus diei, quam Synodus inchoaretur, facta esse, idem auctor affirmat.

Cæterum diversam ab hac disceptationem philosophi adversus Episcopos recitant Sozomenus (b) atque Ruffinus (c). Ille igitur exordiens narrationem de instituto, & consilio philosophorum Nicæam tunc adventantium, hæc ait: Quidam præterea, qui apud Gentiles pro sapientibus habiti erant, disputationibus in hoc Concilio agitatis, dedita opera interfuerunt; quorum nonnulli, quænam tandem esset Christiana doctrina, admodum scire avebant; alii odio in Christianos propterea inflammati, quod superstitiosa Gentilium religio nuper antiquari cæpta erat, quæstionem de fide Christiana propositam ad inanem quamdam verborum concertationem deduxerunt; adeo ut ipsi inter se digladiari, & secum pugnare viderentur. Fertur igitur, quod cum quidam illorum præ insolenti dicendi arrogantia se inaniter jactaret, & sacerdotes petulanter irideret, senex quidam simplex ex illustrium confessorum numero superbiam ejus non tulit;

XLVI.

(b) Sozom.
l. 1. c. 17.(c) Ruffin.
l. 1. c. 5.

PAGIUS Viro doctissimo ante me contra Launoium observata.

XVII. Neque dicas, Episcopum qui in dextro ordine primam sedem occupabat, perbrevis oratione Imperatorem affutum esse, teste Eusebio lib. 3. de Vita Constantini cap. 11. illum autem, qui orationem habuit, fuisse Eustathium Antiochenum Patriarcham, ut constat ex Theodoretto lib. 1. cap. 7. ideoque primum locum habuisse in Concilio Eustathium, atque ipsi præfuisse: hincque factum, ut Proclus Episcopus Constantinopolitanus in Synodicis ad Orientales literis apud Facundum Hermianensem lib. 8. cap. 1. ipse Facundus lib. 11. cap. 1. & Felix tertius in epist. ad Zenonem Imp. Sancto Eustathio primas in Nicæna Synodo tribuant. Jam enim Baronius, aliique ex eo responderunt, primum in dextro ordine locum honoratiorem non fuisse,

sed primum in ordine sinistro: quod probatur exemplo Concilii Chalcedonenis, cujus in prima Actione ita dispositus legitur Episcoporum confessus, ut a sinistra parte Sedis Apostolicæ Legati, & post ipsos Patriarchæ Constantinopolitanus & Antiochenus, a dextris vero Dioscorus Alexandrinus, quamvis proxime damnandus, & Juvenalis Hierosolymorum, sederent. Cujusmodi procul dubio confessus ex solemnium præcedentium Conciliorum more desumptus fuit. Id autem, inquit Baronius, duplici ratione potuit contingere; sive quod in Ecclesia Christi ad imitationem Patriarchalis benedictionis Jacob, mutato rerum ordine, dextra in sinistram dignitatis causa mutaretur; sive quod apud Romanos pars sinistra melioris esset auspicii, ut Varro, aliique scripsere, ac proinde dignior haberetur: sed illud in sacris tantummodo atque di-

vi-

lit; qui tametsi ineptæ subtilitatis, & præstigiæ penitus expertus erat, tamen cum eo disputare cœpit. At cum hæc res petulantibus, qui confessorem hominem simplicem esse cognoscebant, risum moveret quidem, at modestis injiceret timorem, qui veriti sunt, ne cum viro dicendi perito congressus haberetur pro ludibrio: tamen cum facultas (cui, cum talis, & tam provecctæ ætatis esset, pudor erat resistere) data esset, libere quæ vellet loquendi. In nomine Jesu Christi, inquit, philosophæ, audito. Unus est Deus Cæli, & Terræ, & omnium rerum tam oculis subjectarum, quam eorum aciem fugientium opifex; qui hæc omnia, & virtute Verbi fabricatus est, & sacro Spiritus sancti afflatu stabilivit. Quare hoc Verbum, inquit, quod nos Filium Dei nuncupamus, misertum humani erroris, & belluinae vivendi rationis, ex Virgine nasci, cum hominibus una versari, proque iisdem mortem oppetere voluit. Est quoque iterum venturus de iis rebus, quas quisque gesserit in vita, dicturus sententiam: ista ita se habere sine ulla alia curiosa indagazione pro certo credimus. Noli ergo in his, quæ fide dumtaxat recte intelliguntur, curiose refutandis, laborem frustra consumere, quærereve, qui ista fieri, aut non fieri possint. Quod si credis, mihi quidem sciscitanti responde. Quibus obstupefactus philosophus: Credo, inquit; & gratias illi actis, quod ipsum devicisset, non solum eadem cum se ipse sentire, verum etiam consilium dare cœpit illis, qui perinde erga fidem Christianam, atque ipse ante, affecti erant, ut jam doctrinæ Christianæ assentirentur; atque jusjurandum adjecit, se non modo non sine numine divino mutatum esse, sed etiam vi ac virtute quadam inexplicabili ad Christianam religionem conversum.

PAGIUS

vinis, quod, ut ajunt, sinistra nostra numinis dextera censeatur. Quamvis igitur primus a dextris sederit Eustathius in Nicæna Synodo, non sequitur quod præfuerit. Deinde, cum in medio confessus Episcoporum sacrosancta Evangelia in sublimi folio collocarentur, quæ typum Christi Domini gererent; ex eo intelligimus, illos, qui a parte sinistra sederent, a dextris Christi fuisse, eos vero qui in parte dextera, Christo fuisse a sinistris. Quo etiam respicit vetus Ordo Romanus, in quo hæc de confesso in Ecclesia leguntur: *Sedebunt ea locali dispositione, ut intransitibus Ecclesiam Episcopi sint ad sinistram, Presbyteri vero ad dexteram: ut quando Pontifex sederit, & ad eos respexerit, Episcopos ad dexteram, Presbyteros contueatur ad sinistram.* Qua ratione sinistra honoratior dextera in Ecclesiasticis conventibus habebatur; indeque Conciliorum Præsides non a dextris, sed a sinistris sedebant.

Ad testimonia Procli, Felicis III. & Facundi respondet Vir eruditus, ipsos Eustathio primas deferre doctrinæ & eloquentiæ, non auctoritatis; & significare, eum fuisse inter primos Antiquitates, utpote tertiæ Sedis Patriarcham, non vero fuisse absolute primum; nam Alexandrinus

XVIII.
Præsidentia
Concilia
magis ex-
plicata.

Sed ad hæc Ruffinus: *Philosophus conversus ad discipulos suos, vel ad eos qui audiendi gratia convenerant: Audite, inquit, o eruditi viri. Donec verbis mecum gesta res est, verba verbis opposui, & quæ dicebantur, dicendi arte subverti; ubi vero pro verbis virtus processit ex ore dicentis, non potuerunt resistere verba virtuti, nec homo adversari potuit Deo. Et ideo si quis vestrum potuit, in his quæ dicta sunt, sentire quæ sensi; credat Christo, & sequatur hunc senem, in quo locutus est Deus. Ita Philosophus Christianus effectus, tandem se gratulatus est victum: Hucusque Ruffinus; eadem Gregorius presbyter Cæsariensis, & alii ferme omnes tam Græci, quam Latini recentiores historici. Addit tamen idem Gregorius (a) Menophantem Episcopum Ephesinum philosophicis facultatibus apprime imbutum, sed Arianismo infectum, adeo ex miraculo obstupuisse, ut deserens Arium, Concilio Nicæno subscripserit. Quisnam porro iste Philosophus fuerit, Dalmatianus in sua Collectione Nicæni Concilii, Phædonem hunc tradit appellatum fuisse, Glycas vero Eulogium nominatum. Sed horum nulla est apud Eupapium Sardinum mentio; qui numerans hujus temporis Philosophos, Sopatrum Apamiensem, & Eustathium Cappadocem, caros aliquando Constantino fuisse tradit.*

At quinam fuerit Episcopus ille, qui Christiana simplicitate munitus, tam gloriosa de fastu philosophicæ disciplinæ trophæa erexit; conveniunt in eandem sententiam scriptores, (b) fuisse Magnum Spiridionem, de quo nuper mentio facta est, Episcopum Trimituntis in Cypro. Hic quidem tenacissimus Ecclesiasticæ antiquitatis, custosque paternarum traditionum; nec unius vocalæ mutatione passus est eam

qua.

XLVII.
Contestatio vera
profitentis
Philosophi.

(a) Gregor.
presb. de
Patrib.
Nicæn. S.
nod.

XLVIII.
Spiridion
Episc. expugnatore
Philosophi.

(b) Met.
dic. 10.
Dec. Nic.
1.8. c. 15.
Glyc. in
annal.

potius præfuisse, qui Antiocheno prior erat. Certe præfuisse dicuntur Concilio a nonnullis Auctoribus omnes primarum Sedium Episcopi, nec tamen omnes prærogativa suffragii in Concilio potiti sunt, cum Alexandrinus ante Antiochenum, Antiochenus ante Hierosolymitanum sederit, suffragatus fuerit, subscripserit. Sic Nilus Metropolitæ Rhodii in libello de Synodis de Synodo Nicæna loquens ait: *Præerant Synodo Silvester Roma, Alexander Constantinopolis, Alexander Alexandria, Eustathius Antiochia, & Macharius Hierosolymorum Episcopi.*

Eusebius libro 3. de Vita Constantini cap. 10. ait, Synodum habitam in Palatio fuisse; qui vero Græcos capitum titulos composuit, e jus verba de Palatio accepit, ait enim: *συνόδος ἐν παλατίῳ οἷς ὁ κωνσταντῖνος εἰσελθὼν συνεκαθίστην;* id est, *Synodus habitata in Palatio, quo ingressus Constantinus cum Episcopis resedit; cum tamen Eusebius in eodem capite tantum dicat: ἐν αὐτῇ δὴ τῇ μεσαυτάτῳ οἴκῳ τῶν βασιλείων,* id est, *in media ad Palatii; & voce Græca utatur, quæ tam de Palatio Imperatoris, quam de Ecclesia promiscue usurpatur. Scriptorem illum Anonymum secutus est Christophorionus, immo & Sozomenus lib. 1. cap. 18. & Theodoretus in lib.*

XIX.
Synodus
Nicæna in
Ecclesia
habita.

Baron. p.
LII.

quavis occasione labefactari; unde accidit, ut cum aliquando gentilem suum Triphyllium Ledrensem in Cypro Episcopum, virum (ut testatur S. Hieronymus a) omnium suæ ætatis eloquentissimum, in Synodo orantem audiret, & locum illum Marci Evangelistæ citaret (b): Tolle grabatum tuum, & ambula; & loco κράββατον, quod habet textus, dixisset σπιμπίδιον, id est, lectum humilem; assurgens Spiridion: Tu ne, inquit, melior es illo qui τον κράββατον dixit, ut ejus verbis uti dedigneris? Quod cum dixisset, exiit e sede sacerdotali, populo inspectante; atque hoc modo Triphyllium eloquentia se arroganter efferentem, ad modestiam erudit; nam satis in se habuit auctoritatis ad pudorem alteri incutiendum; quippe cum & veneratione dignus esset, & rerum admirabiliter gestarum gloria maxime nobilitatus; quin etiam cum eum & ætate anteciret, & dignitate sacerdotali: Hæc Sozomenus (c), atque alii. Cæterum Triphyllius, qui diu Beryti jus civile professus erat, admiratus viri egregiæ vitæ institutionem & miraculorum virtute mirifice illustratam, eo licet hominæ agresti, & custode ovium, uti voluit præceptore, magnam sibi inde gloriam comparans, quod Spiridionis discipulus effectus esset. Sed ad Sozomenum redeamus, qui post enarratam historiam de Philosopho reddito Christiano, simile huic exemplum subtexit de S. Alexandro Episcopo Constantinopolitano, his verbis rei geitæ seriem narrans (d):

(a) Hier. de Scrip. Eccl. in Triphyl. (b) Marc. 2.

(c) Sozom. l. 1. c. 11. & Niceph. l. 8. c. 41.

(d) Sozom. l. 1. c. 7.

XLIX. Alex. Episcopus Constantinop. quid cum Philosopho.

Fertur item miraculum huic non dissimile ab Alexandro Episcopo Constantinopolitanæ Ecclesiæ editum. Nam cum Constantinus forte Byzantium advenit, accesserunt ad eum quidam Philosophi criminique illi dedere, quod haud rectam religionem coleret; quodque res divinas mu-

tare, nonnumquam cultum contra instituta cum majorum suorum, tum Principum omnium, qui vel Græcis, vel Romanis omni sæculorum memoria præfuisse, in Rempublicam introducere studeret. Rogare item, ut cum Alexandro Episcopo de doctrina Christiana disputarent. Alexander igitur in eo exercitationis genere haudquaquam exquisite versatus, fortasse etiam vitæ bonitate fretus (erat enim vir perhonestus & spectata vita) Imperatoris jussu in differendi certamen cum illis descendit. Philosophis autem in unum coactis, cum omnes disputare cuperent; postulavit Alexander, ut unum, quem vellet, ad disputandum deligerent, cæterique præsentibus audirent cum silentio. Itaque cum unus disputandi onus suscepisset; tum Alexander: In nomine Jesu Christi, inquit, præcipio tibi, ne loquere. Quod ut primum dixerat; homo evestigio, obstructo ore, conticuit. An non igitur majus miraculum merito censendum est, loquelam homini, eique Philosopho, tam facile adimere, atque lapidem manu per verbum quoddam prolatum dividere? quod a quibusdam de Juliano Chaldæo gloriose jactatum audivi. Sed de his quidem hoc modo: Hæc Sozomenus.

Quod vero ad causam spectat, qua Episcopi Nicæam convocati sunt, nempe de Arii hæresi cognituri; Simulac Nicæam convenerunt Patres (inquit Ruffinus e) (e) Ruffin. per dies singulos agebantur conventus, nec facile aut remere de re tanta stauere audebant. Evocabatur frequenter Arius in Disceptationes var. Concilium, & assiduo tractatu assertiones ejus discutiebantur; & quid adversum hæc teneri deberet, aut statui, summa cum liberatione querebatur. Sed hæc, antequam Comitibus illa agerentur, quibus Constantinus Imperator interfuit, facta sunt. Cum

PAGIUS lib. 1. cap. 7. Nicænam Synodum in Palatio habitam fuisse scribunt, ubi Constantinus Imperator sedes ac subsellia Episcopis jusserat præparari. Theodoretus verba exscripsit etiam Nicephorus in lib. 8. Sed, ut notavit Valesius in Notis ad citatum Eusebii locum, nequaquam verisimile est, Nicænam Synodum in Palatio habitam. Certe Eusebius in lib. 10. Historiæ Ecclesiasticæ βασιλείον οίκον, de Ecclesia dicit. Multum certe de auctoritate illius Concilii detraheretur, si in Palatio Imperatoris illud habitum esse crederemus. Adde, quod ipse Eusebius huic sententiæ apertissime refragatur: nam eodem libro cap. 7. diserte scribit, unam Ecclesiam seu Basilicam cunctos diversarum gen-

tium Episcopos ambitu suo esse complexam: εἰς τὸ οἶκος εὐκταίριος, ὅσπερ ἐκ Θεοῦ πλατυνόμιμος, ἐνδοῦ εἰς ἄρπει κατὰ τὸ αὐτὸ οὐρὸς ἀμα καὶ κίλικας, &c. id est: Una ades sacra, omnipotentis Dei nutu quodammodo dilatata, ambitu suo complexa est Syros simul & Cilices, &c. Quid his verbis potest esse manifestius? Annon ex illis certissime conficitur, Nicænam Synodum in Ecclesia habitam fuisse? Affirmat enim Eusebius, omnes pariter Episcopos, unius Ecclesiæ ambitu comprehensos fuisse [1].

Sed & verba quæ in eodem capite 10. Historicus subjungit, id satis innuunt. Scribit enim ἐν αὐτῷ δὴ τῶ μισαυτάτῳ οἴκῳ τῶν βασιλείων, ὅς δὲ καὶ ὑπερφέρει εἶδομαι μεγέθει τὸς πάντας: id est: In

XX.

NOTÆ

[1] SI quid valeret auctoritas Scriptoris ætate plurimum a Concilio Nicæno remoti, constaret utique aptissimo testimonio Nicænos PP. in Ecclesiam non in Palatium convenisse. Nam Michael Syncellus Hierosolymitanus, qui ætate Ludovici Pii florebat, in suo libello de Fide Orthodoxa vulgato a P. Montfaucone in *Bibl. Coislin.* p. 90. amplecti se profitetur Nicænam Synodum CCCXVIII. Patrum in Templo S. Sophiæ. Suspicio Scriptum illud præcedere A. 787. cum inter Concilia Nicænum II. non memoret, quamquam in confessione venerari se Imagines Auctor ejus profiteatur, quod demonstrat favisse tunc Iconoclastas.

Cum vero in his certaminibus, tum aliorum multorum eruditorum hominum, tum maxime Athanasii Ecclesie Alexandrinæ diaconi in differendo peritia, & acumen ingenii eniteret; præ cæteris ipse Athanasius Arii, & Arianorum omnium in se odium atque invidiam provocavit. Cæterum in singulis de fide disceptationibus Catholici illud potissimum contendebant, ne quid ab eo, quod traditum esset, innovaretur, sed in omnibus servaretur antiquitas. Id quidem Sozomenus testatur, cum ait (a): *Interea temporis Episcopi in unum convenientes, accersunt Arium, & opinionibus suis in medio positis, inter se differere cœperunt. Atque cum disputatio (ut erat verisimile) in varias distraberetur quæstiones; alii eorum, iique potissimum quos morum simplicitas induxit ad fidem in Deum sine curiosa inquisitione amplectendam, nihil novi contra fidem initio temporis Apostolorum traditam molendum censuerunt. Alii affirmarunt opiniones veterum nullo indicio exploratas neutiquam sequendas esse: Hæc Sozomenus. Sed ad Athanasium redeamus; quem Ariani cum viderent Catholicæ veritatis præferre acerrimum defensores, quibusdam quæstionibus eum tentare cœperunt; verum & ipse Arius aperto Marte ipsum invadens, expugnare conatus est; at incassum tela conjecit in hominem fidei scuto contextum, quo omnes inoffensus ictus excepit, & verbi Dei ancipiti gladio hostes exagitans, oculos cunctorum in se convertit, quod maximam hostium invidiam concitavit; adeo ut manus omnium essent contra eum, & manus ejus adversus omnes strenue dimicarent.*

LI. *Fertur disputatio quædam inter Arium, & Athanasium habita in Nicæno Concilio, relatâ inter commentarios Athanasii: sed ejus præfatio docet eam seorsum potius quam in Concilio habitam; & cum nulla prorsus sit ibi mentio de Nicæno Conventu, nequaquam Nicææ habita esse creditur. Rursum vero cum in ipsa Arius acerbissime impugnet divinitatem Spiritus sancti, eum Creaturam pariter nominans: Arianus potius homo, quam Arius esse convincitur; nam ea sanctorum Patrum, (ut dicemus) sententia est, nihil expressius de divinitate Spiritus sancti, sicut de Filio, in Nicæno Symbolo positum esse, quod nulla ea de re ab A-*

PAGIUS *In Ipsa media Regalis Palatii ade qua reliquas omnes amplitudine superabat. Ait Eusebius, eadem illam omnium, quæ ubique essent, maximam & amplissimam fuisse. Atqui hoc de Palatio urbis Nicææ dici non potest. Nam, ut concedamus, in illa urbe fuisse Palatium, illud certe omnium ubique Palatiorum maximum esse non potuit. Valefius itaque, qui hanc difficultatem primus omnium movit, censet, Episcopos quidem primum in Ecclesia convenisse,*

rio quæstio mota esset: quod si ejus divinitatem Arius impugnasset, nequaquam sanctissimi illi prætermisissent, ipsam disertis verbis testatam in omnibusque perspectam, defensamque a cunctis adversarii objectionibus reddere; cum accuratissime id præstare conati sint de divinitate Filii, quam tantum Arius impugnabat. Certe quidem ipse Athanasius in epistola posteriori ad Serapionem scripta, ejusmodi in Spiritum sanctum blasphemias prodidisse tradit ab Arii successoribus, potius quam ab ipso Ario: subinducta autem videtur in ea disputatione persona Arii, potius quam ipse Arius Athanasio credere nescius, qui ibi ponitur Athanasio consensisse. Porro Vigilium Episcopum Tridentinum ejusdem argumenti sub nomine Athanasii scripsisse commentarios ipse testatur agens contra Eutychem (b); sed de eo inferius erit sermo, cum agemus de disputatione alia Athanasii nomine coram Probo contra Arium scripta.

Hæc autem omnia superius recitata, gesta quidem esse coram Patribus, antequam Constantinus Concilio adesset, Sozomenus post enarrata, quæ de philosophis dicta sunt, tradit, & de controversiis adversus Arium mox hæc subdit (c): *Episcopi autem, qui intelligendi prudentia multum valebant, Ario in medium adducto, accurate ea, quæ erant ab eo proposita, inquirere cœperunt: cave-runtque sedulo, ne in alterutram partem temere sententiam pronuntiarent. Ubi autem venit præstituta dies, in qua constitutum erat de rebus controversis decidere; Episcopi in palatium conveniunt, ut decreverat Imperator, uti consilium unum cum illis de rebus iniret, &c. At ipse Episcoporum confessus ab Eusebio, qui præsens erat, in hunc modum describitur (d): *Die autem Concilio, quo res in controversiam vocatæ dirimerentur, præstituta; singuli parati erant in ipsa media regalis Palatii aula, quæ amplitudine cæteris facile præstabat, illud celebraturi. Ac compluribus sedibus in utroque aulæ latere ordine dispositis; qui erant accersiti, intus præsto fuerunt, & sedem, quæ quemque decebat, capiebat quisque. Atque cum universus ministrorum Dei conventus decenti ordine collocatus esset, propter Imperatoris adventum, qui jam erat in expectatione, omnibus silentium fuit**

ibique de Arii dogmate & de regula Fidei plurimis diebus tractavisse; tandem vero die ad finiendum negotium constituto, convenisse in Palatium, ut coram Imperatore sententiam dicerent, & contentioni finem imponerent. Atque ita tollitur omnis difficultas. Certe Eusebius Valefii sententiam omnino confirmat. Ait enim, Episcopos die constituto, quo controversiis finem imponi oportebat, omnes in Palatium venisse. Statimque progresso ad Synodum

(b) *Vigilius contra Eutychem. l. 5.*

LI.

(c) *Sozomenus. l. 1. c. 18.*

(d) *Eusebius. Vit. Const. l. 3. c. 10.*

Nicænus Confessus.

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

fuit. Ac primum unus ex Principis familia, denique alter ac tertius ingreditur: Imperatorem antecedunt alii non ex armatis, & satellitibus, qui ei adesse consuevissent, sed ex amicis solum, qui Christi fidem amplexarentur. Signo vero dato, quod Imperatoris introitum indicabat, consurrexerunt omnes dicuntur. Imperator deinde tamquam quidam celestis Dei Angelus purpureo vestitu, & nitido, velut claro luminis fulgore splendescens, coruscantibusque illius radiis illustratus, & conspicuo auri lapidumque pretiosorum nitore pulchre adornatus, per medium confessum intrat. Atque hæc sunt, quæ ad corporis decus spectant.

LIII. Quod autem ad animum attinet; eum timore Dei, & vera pietate insigniter decoratum constat, quas quidem res oculi demissi, vultus pudor, & incepsu moderatio satis indicabant. Quinetiam reliqua formæ species, & proceritas, tum pulchritudinis excellentia, tum magnifica totius corporis conformatione, tum invicti roboris firmitate eximia, facile omnem omnium suorum præstantiam superavit. Quæ certe cum morum modestia, & mansuetudinis vere regni suavitate temperata, singularem mentis indolem, quæ nulla dicendi facultate explicari potest, declarabant. Simulac vero ad summum locum venit, primum in medio conventu erectus constitit, ac cum parva quædam sella ex auro fabricata illi esset loco posita, non prius consedit, quam Episcopi id innuissent, idemque omnes post Imperatorem factitarunt: Hæc Eusebius, Socrates (a), Theodoretus (b), Sozomenus (c), & alii nihil ab invicem discrepantes affirmant. Commendatur etiam in eo potissimum a S. Ambrosio (d) de rebus gestis in Nicæno Concilio Constantini modestia, quod libera in omnibus esse voluit de fide differentium suffragia sacerdotum; quam, scribens ad Valentinianum Imperatorem, eidem proposuit imitandam, cum ait: Si conferendum de fide, sacerdotum debet esse ista collatio; sicut factum est sub Constantino Augustæ memoriæ Principe qui nullas leges ante præmisit, sed liberum dedit iudicium sacerdotibus. Sed ad Eusebium redeamus qui subdit (e):

LIV. Episcopus autem, qui in dextro ordine primam sedem occupabat, assurgens, per brevi oratione Imperatorem affatus est, Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS Imperatore, cuncta coram illo fuisse dicit constituta. Ex quibus manifeste apparet, Eusebium cap. 10. citato. loqui de ultimo Concilii die, seu de postrema Sessione, cum res in pluribus antea Episcoporum confessibus discussa fuisset ac ventilata. Neque enim tot tantæque res, quæ in illa Synodo gestæ, unius diei spatio examinari ac diffiniri potuerunt. Idem quoque antea factum fuerat in Synodo Antiochena adversus Paulum Samosatenum, ut docet Eusebius in lib. 7.

hymnumque quo Deo omnipotenti gratias ageret, recitavit. Quisnam Episcopus iste fuerit, qui ab Eusebio tam ingrato silentio condemnatur; Sozomenus arbitratus eundem Eusebium modestiæ causa de se ipso dicere siluisse, eum fuisse ipsum Eusebium, absque aliqua controversia confirmavit, aitque (f): Cum vero omnes confedissent; surrexit Eusebius, cognomento Pamphilus, ac Imperatorem oratione compellavit, hymnumque recitavit, quo ejus causa Deo gratias ageret. Sed parum Sozomenus mores Eusebii perspectos visus est habuisse; qui nullam umquam occasionem prætermisit honorifice de se dicendi, ea tantum silentio obvoluta relinquens, quæ suam ipsius turpitudinem potuissent arguere, quod superius est sæpius demonstratum. At satis perspicuum redditur, ipsum absque invidia reticuisse nomen Episcopi, qui in magnificentissimo illo confessu in dextero latere locum primum tenebat, & primus omnium ea oratione affatus est Imperatorem. Fuit autem hic ille Magnus Eustathius Episcopus Antiochenus, in sede illa (ut enarratum est) ipsi prælatus Eusebio; quod non ignoravit Theodoretus, qui ait, (g): Statim ut sessum est, Eustathius ille Magnus, qui Philogonio, cujus supra mentionem feci, ex hac vita ad aliam meliorem translato, Episcopatum Ecclesiæ Antiochenæ obtinuit; quippe hunc Episcopi, & sacerdotes, & universus populus Christo deditus, communibus suffragiis invitum Ecclesiam illam pro Philogonio pascere coegerunt; ille, inquam, Eustathius Imperatorem laudibus insignibus ornare, & ei pro singulari suo studio erga res sacras eximia gloriæ præconia tribuere cœpit: Hæc de oratione Eustathii Theodoretus. Porro Cassiodorus conciliare conatus est Sozomenum cum Theodoro, dum ait, post Eustathium, Eusebium perorasse; cum tamen ipse Eusebius non nisi ab uno oratum esse testetur, nec post eum aliquem eodem munere in Synodo functum. Eam vero ab Eustathio habitam orationem per brevem recitat Gregorius presbyter Cæsariensis his verbis (h):

Deo agimus gratias, o optime Imperator, qui terrarum tibi regnum dirigit, qui errorem simulacrorum per te abolevit, & infidelium animis tranquillitatem collocavit. Cessavit idolorum; multiplicis deo-

(f) Sozom.
l. 1. c. 1(g) Theod.
l. 1. c. 7.(h) Gregor.
presb. orat. de sanct. Patrib. Nic. Concil. apud Lip. tom. 6.

LV.

Eustathii oratio habitata in Synodo.

Hist. Ecclesiast. Hæc omnia docte Valesius.

XXI. Theodoretus lib. 1. cap. 6. scribit, Eustathium Antiochenum in Concilio Imperatori panegyricum dixisse. Theodoro subscribit Gregorius Cæsariensis in Cappadocia Presbyter, in Oratione, quam de Nicæni Concilii Patribus conscripsit, cap. 5. & 6. Contra nec Eusebio, nec Eustathio, sed Alexandro Alexandrinorum Episcopo sermonem illum primum adscribit Theodorus Mopsuestenus, ut Nicetas in Thesuro de

Or-

deorum cultus soluta est falsa religio; expelluntur tenebrae impietatis; luce divina cognitionis Orbis terrarum illustratur; Pater glorificatur, Filius simul adoratur, Spiritus sanctus annunciatur. Trinitas consubstantialis, una divinitas in tribus personis, & hypostasibus predicatur. Per eum, o Imperator, tibi munitur tuae pietatis potentia. Eam nobis serva integram, & inviolatam. Nullus hereticus subiens Ecclesiam de Trinitate unum aliquid auferat, reliquum quod restat affectum ignominia. Arius nobis, qui a furore accepit denominationem, orationis causa est, & conventus; qui nescio quomodo allectus in presbyteratum Ecclesiae Alexandrinae nos latuit cum esset alienus a doctrina beatorum Apostolorum, & Prophetarum. Unigenitum enim Filium, & Verbum patris non veretur privare eadem, & aequali cum Patre substantia, & Creatorem cum creatura, creaturae cultor contendit connumerare. Eum autem persuaseris, Imperator, mutata sententia, non repugnare doctrinae Apostolicae; aut si vanae opinionis, cujus est convictus, persisterit in impietate, eum de Christi, & nostro cœtu funditus sustuleris, ne suis turbidis verborum blanditiis venetur animas simpliciorum: Hucusque oratio Eustathii Episcopi Antiocheni a Gregorio recitata. Ad hæc contra Arium fortasse S. Hieronymus allusit, cum ad Evagrium scribens ait (a): *Hic primus Antiochia Episcopus contra Arium clarissima tuba bellum cecinit.* Hæc quidem ad alia tempora nequaquam referri possunt, cum (ut antea diximus) ante ipsum ejusdem sedis Episcopus Philogonius adversus Arium valide decertaverit. Verum de his superius pluribus.

(a) Hier. epist. 126.

LVI.

De ratione confensus.

Sed priusquam cætera prosequamur, de loco Eustathii nodus ille solvendus se nobis offert: Quidnam est, quod ipse tertiæ sedis Episcopus in dextero Episcoporum ordine primo loco sedet, cui præponendus fuisset Alexander Episcopus Alexandrinus, & ante eum tres legati Apostolicæ sedis urbis Romæ, Osius, Vitus, atque Vincentius? Existimavi aliquando, quod de eo scribatur, hymnum Deo cecinisse, quo illi gratias egit, Eustathium in sacro illo Conventu, ob eam causam primum, qui videbatur, omnium locum nactum esse. Sed nec tanti ponderis æstimo hymni eucharistici recitationem, ut propterea in tanto confessu locum principem obtineret. Verum nec,

quod ibidem publice peroravit, primariam illum sedem decuit occupasse. Rursum vero nec dicere possumus ipsum primo loco sedisse tamquam patronum Synodi, cujus partes erant singulorum rogare sententias, ut suo loco dicemus. Nam cui magis credendum de Eustathio, quam sibi ipsi de se testanti; nempe præter illa, quæ de fide Catholica adducta essent in controversiam, reliqua adeo neglexisse, ut nec, quot in Synodo congregati essent Episcopi, scire curavit? At reddam ipsius verba (b): *Nicæam (inquit) adventavit maximus Episcoporum cœtus, numero ducentorum, & septuaginta ad minimum in unum coactorum; nam propter ingentem eorum multitudinem nihil certi de hoc numero scribere possum, quandoquidem in eo curiose in vestigando minime laboravi.* Hujusmodi quidem haud sunt verba hominis Synodo præsentis, & cui ex officio hæc, & alia exacte scire necessario incumberet.

(b) Apud Theodor. l. 1. c. 8.

Sed ad hæc cognoscenda nulla verior poterit ratio suffragari, quam quæ petitur exemplo rerum gestarum in aliis sacrosanctis Synodis Oecumenicis: ex quatuor namque illis antiquioribus Conciliis Generalibus, solius Chalcedonenis Acta integra extant; in cujus prima Actione qualisnam esse soleret Episcoporum confessus in Synodo, perspicue demonstratur, dum hæc ibi scripta leguntur (c) *Residentibus magnificentissimis, & gloriosissimis Judicibus, & amplissimo Senatu in medio ante cancellos sanctissimi altaris; & in lava quidem parte sedentibus sanctissimis, & reverendissimis Episcopis, & Vicariis Deo amicissimis sanctissimi, & reverendissimi, Leonis Antistitis prisca urbis Romæ, & Anatolio religiosissimo Archiepiscopo Constantinopolitanae regiae Civitatis, & Maximo religiosissimo Episcopo Antiochiæ, &c.* Anatolius ibi est superadditus, cum nulla esset ratio, qua Antiocheno Episcopo præferri deberet. Et paulo post: *Ex dextera vero parte similiter confidentibus Dioscuro religiosissimo Episcopo Alexandrino, & Juvenale religiosissimo Episcopo Hierosolymorum, &c.* Hæc cum situ, & sessionis ordine in Synodo Chalcedonenſi disposita inveniantur, & haud dubium ex antiquo, & usitato rerum ordine, nempe quod factum Patres scissent in Nicæno Concilio, Constantinopolitano pariter, & Ephesino; quis non intelligat, locum sinistrum ab illis sanctiorem, & dignio-

LVII.

(c) Concil. Chalced. Act. 1. tom. 1. Concil.

Confessus publici ratio.

PAGIUS

Ortodoxa Fide lib. 5. cap. 7. refert. Epiphanius Scholasticus in Historia Tripartita, quam Casiodorus in epitomen rededit, lib. 1. cap. 5. Eustathium quidem prius, Eusebium vero deinde laudes Imperatoris extulisse commemorat; cui suffragium suum addit Nicephorus lib. 8. cap. 16. Sed quid obstat, inquit Hankius in lib. de Byzantinorum rerum Scriptoris Græcis parte

prima, cap. 1. num. XCIII. quo minus credamus honores illos in tot Episcopis & primario loco sedentis, & Oratione prima Deo Constantinove gratias agentis, Eusebio nostro singulari & eruditionem & eloquentiam comparavisse; cum ipsemet Eusebius lib. 3. de Constantini Vita se primum in Synodo verba fecisse testetur?

At

gniore[m] esse existimatum? nam cum Dioscorus Episcopus Alexandrinus hæresis infamatus, cujus causa in Synodo examinanda erat, primum locum dexteræ partis tenuerit, legati vero Apostolicæ sedis primum lævæ, plane absque aliqua ambiguitate perspectum notumque redditur, sinistram partem dextera digniorem esse existimatam.

LVIII. Quod duplici ratione potuit contingere; sive quod (ut dixisse quoque meminimus secundo Annalium tomo) apud Romanos in sacris potior locus semper sinister sit habitus, dexter vero posterior; sive quod in Ecclesia Christi ex benedictione illa Patriarchali (a) in Ephraim atque Manassè[m] mutata sint rerum vices & ordo; ut quæ sinistra esset, in dexteram, & dextera in sinistram dignitatis, & benedictionis ordine mutaretur. Id quidem tam in Orientali, quam in Occidentali Ecclesia usu receptum esse, prisca docent exempla. Etenim de Orientali Ecclesia fidem facit Sophronius Hierosolymitanus Episcopus in homilia ad populum habita, ex qua hæc recitata leguntur in posteriore Nicæno Concilio: *Ecce (inquit) imaginem maximam, & mirificam vidimus representantem in medio quidem picturam Domini nostri Jesu Christi, matrem autem Christi & dominam nostram Deiparam semper Virginem Mariam a sinistris, a dextris Baptistam Salvatoris nostri Præcurso[m]em, &c.* Et de Occidentali Ecclesia atque ipsa Urbe id ipsum manifeste illud demonstrat, dum olim cum in Basilicis distincta essent loca fœminarum atque virorum, in dextera parte collocatæ erant mulieres, in sinistra vero viri, ut ejusdem Ecclesiæ vetustissima monumenta docent, quorum alibi meminimus. Hinc & ille veterrimus usus, ut in sacris diplomatibus a dextris Paulus, Petrus vero a parte læva collocaretur.

LIX. Hac igitur ratione affirmandum est, in hoc Nicæno sacro Episcoporum consensu a læva parte sedisse Osium, Vitum, atque Vincentium missos a Silvestro legatos a latere, moxque assedisse Alexandrum Episcopum Alexandrinum, ac reliquos suo ordine; a dextris vero primum (ut visum est) obtinuisse locum Episcopum Antiochenum. Rursum vero in medio ejusdem consensu (ut habent Acta dictæ Synodi Chalcedonen[sis] (b), & aliorum Conciliorum) poni solitum erat sacrosanctum Evangelium, in quod vultus omnium con-

(b) Concil. Chalced. ead. act. 1. paulo inferiorius.

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS At hallucinatur Hankius, cum ait, id Eusebium alio loco innuere videri: Nam cum in ipsi[s], inquit vir doctissimus, Constantini Magni Vicennialibus Concilium habitum sit, verosimillimum ab Eusebio intelligi Orationem illam, de Constantini laudes habuit, lib. 1. de Constantini Vicennialium ta cap. 1. Sed præterquam quod Vicennialia,

XXII.

Eusebius in vita

versi essent. At quid hoc mysticum significaret, S. Cyrillus Alexandrinus declarare videtur, dum ait in Apologia: *Sancta Synodus (nempe Ephesina) in sancta Ecclesia, quæ Mariana vocatur, congregata est; Christumque assessorem capitis loco adjunxit; venerandum enim Evangelium in sancto throno collocavit, tantum non in aures sacerdotum clamans: Justum Judicium judicate, &c.* Liber igitur ille in sede regia collocatus, divinam præferebat personam, secundum illud Psalmi (c): (c) *Psalm. Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dijudicat.* Sed ad ipsa Nicæna Acta revertatur oratio. Quid autem actum sit postquam peroravit Eustathius, atque hymnum absolvit, Eusebius, institutam semel prosecutus orationem, narrat, sic dicens (d):

Locus Evangelii.

(c) Psalm. 81.

(d) Euseb. in Vit. Const. l. 3. c. 11. 12.

Postquam ille assederat, omnibus aciem oculorum in Imperatorem acriter intendentibus, silentium factum est. Imperator vero primum alacri obtutu, & placidos oculos in omnes conjiciens, suæque ipsius mentis, & ingenii vires colligens, sedata ac leni voce, hoc modo apud eos dicere ingressus est: *Quoniam mihi admodum in optatis fuit, amici carissimi, isto vestro consensu aliquando frui; jam vero potitus, Regi, & moderatori omnium Deo ideo me gratias agere debere fateor, quod mihi præter cæteros largitus est, ut istud quod omnium fere bonis antecellit, nempe vos in unum convocatos, unamque omnium, & consentientem esse voluntatem, oculis tandem aspiciam. Nolite ergo pati, ut ulla invidiæ tempestas nostris rebus prosperis inimica istud bonum labefactet; neque cum tyrannorum dimicatio contra Deum suscepta jam Dei Salvatoris virtute profligata sit, ut denuo perditus dæmon divinam Christi disciplinam, & religionem malevolorum obtræctationibus lacerandam objiciat: quandoquidem intestina seditio in Ecclesia Dei conflata multo plus molestiarum, & acerbitalis, quam quodvis bellum pugnave, videtur mihi in se complecti; atque istæ res ad animum spectantes, longe plus, quam quæ ad corpus pertinent, doloris afferre videntur. Cum igitur Dei Opt. Max. nutu victoriam ab hostibus reportassem; nihilque amplius mihi reliquum esse putarem, quam ut tum Deo gratias agerem, tum una cum his, qui, Deo opem ferente, per me essent in libertatem vindicati, communem lætitiã animo perciperem: ut primum dissensio vestra ad aures meas*

Oratio Constantini.

O 2 præ-

nonnisi absoluto Concilio Nicæno, a Constantino Nicomediæ exhibita, Eusebius eo in loco eas tantum Orationes enumerat, quas in Vicennialibus & in Tricennialibus, præfente Constantino, habuit, ut innuat, quemadmodum tunc in gestis hujus Imperatoris recensendis non alium quam Decennialium ordinem servavit; sic in ejus Vita conscribenda alium se non fer-

ordinem servavit.

præter omnem spem pervenit, rumorem illum de ea allatum non plane negligebam; sed optans in primis, ut huic rei mea opera, & sedulitate remedium inveniretur, omnes vos absque mora accersebam. At tamen lætor equidem vehementer, cum jam vestrum confessum intueor: tunc tamen arbitror rem me maxime ex animi sententia gessisse, ubi vos animorum conjunctione collegatos, & unam eandemque communem inter omnes & tranquillam concordiam (quam quidem vos, cum sitis Deo consecrati, aliis etiam a Deo impetrare, consentaneum est) vigeret florereque intellexero. Itaque ne ulla sit, quaeso, in vobis mora, o carissimi; ne gravemini, o sancti Dei ministri, & spectati communis omnium nostri Domini ac Salvatoris famuli; ne gravemini, inquam, deinceps causas dissensionis inter vos grassantis jam penitus tollere; primoque omnium operam detis, ut omnia vincula, quibus constricta tenetur controversia, pacis legibus omnino dissolvantur. Sic enim estis, & Deo omnium gubernatori rem gratam facturi, & mihi vestro in Domino conservo maximum præstaturi beneficium. Hic ista Latino sermone, altero eadem interpretante, locutus, sermonem omnem deinceps Concilii Præsidiis concessit.

LX.

Constant. sermone usus sit, cum, teste eodem Eusebio (a), idem Græcam linguam calle- ret; ea potissimum ratio redditur, quod ob majestatem Romani Imperii, nec inferiores quidem Judices decebat interlo- quendo, & sententiam ferendo, peregrina uti dialecto, sed tantum Romana, quod fusius non dixisse alia occasione memi- nimus primo Annalium tomo. Porro eandem Constantini ab Eusebio recita- tam orationem referunt Sozomenus at- que Gregorius (b) in eandem ferme sen- tentiam. Dalmatianus vero Episcopus Cy- zicenus, qui tempore Zenonis Imperato- ris collegit (ut profitetur) Acta Nicæ- ni Concilii, longe prolixiorum ab his re- citat Constantini in Synodo orationem, qua inter alia Imperator opportuna occa- sione se sacro initiatum esse baptismo, profitetur; quam facilius fuit negotii ab Eusebio prætermitti; de cæteris scriptoribus eandem orationem omittentibus nulla est suspicio doli, cum sive rem ipsam, sive verba, non alia quam, quæ ab Eusebio scri- pta esse repererint, memoriæ commendasse intelligantur.

(a) Euseb. in Vit. Const. l. 3. c. 13.

(b) Greg. presb. or. de patri. Nicæni Concilii.

LXI.

Quæ autem post hæc in Synodo gesta

PAGIUS

vaturum ordinem, ut in Dissertationis Hypat. parte 2. cap. 2. num. XIX. a me explicatum. Denique Eusebius in lib. 3. de Vita Constantini cap. 11. dicit, se in Concilio modica Oratione Imperatorem allocutum esse; initio vero ejusdem Vitæ sermonem habet de prolixis Orationibus, quas in Vicennialibus & Tricennialibus

sint, utinam integrum esset hic integra Acta describere, singulorumque sanctorum Patrum sententias tamquam monilia quædam attexere. Sed quoniam ea deperdita esse noscuntur, ex fragmentis hinc inde collectis opus haud ingratum compingere fatagemus. Fuisse quidem Acta Nicæna accuratissime scripta, Sanctus Athanasius auctor est in libro de Synodis: verum injuria temporis & Arianorum conatibus passa esse naufragia, certum est. Cæterum scimus, nonnullos, qui longe post Nicænum Concilium vixere, profiteri Acta Nicæna reperiri: siquidem testatur Photius se legisse Acta Nicæna tribus distincta voluminibus a Gelasio quodam scripta; non tamen (ut ait) ipsa vere Synodi Acta, verum de rebus gestis in Synodo historiam, humili quidem sermone, sed diligenti, tractantem quæ in Synodo contigerunt. Astruere videtur id ipsum Theodorus Balsamon ejus interpret. Ex nostris Latinis Isidorus, non ille Hispalensis Episcopus, (ne quis pulchro nomine decipiatur) sed ille cognomento Mercator, haud tantæ fidei auctor (ut experti sumus in multis) hæc de his tradit (c): Nobis autem (inquit) quidam e consortio fratrum nostrorum Orientales testati sunt, se vidisse Concilium Nicænum, habens potiore quam quatuor Evangeliorum magnitudinem, continens in se sessiones Episcoporum, & introductiones, judiciumque querimoniarum, atque definitiones, & constitutiones, necnon & subscriptiones eorum; ad cujus similitudinem Magnum Chalcedonense Concilium conscriptum esse confirmarunt: Hæc ipse. Sed & qui nostro sæculo vixit, & ante paucos annos ex hac vita decessit, D. Franciscus Turrianus, dignæ memoriæ vir, asseverare non dubitat, eadem hodie reperiri Alexandria apud illius sedis, qui illic moratur, Episcopum. Credidit ipse aliis istæc referentibus. Alios audiavi affirmantes eadem Acta apud Arabes asservari.

Acta Nicæna pu- lantur extare.

(c) Isidor. in prefat. Concilii.

Sed, ut libere dicam, somnia puto hæc omnia: utinam falsus conjector inveniar: nam illud scimus omne sæculum, quod ab eo tempore ad nostram usque ætatem interlapsum est, cupidissimum fuisse tam egregiæ atque omnium nobilissimæ antiquitatis, nec tamen ea hominum quæquam potitum esse. Nec ignoramus in compluribus Conciliis Oecumenicis, in quæ ex omnibus Orientis atque Occidentis Provinciis eruditi Episcopi convenere, cum sæpius Nicænorum Actorum per-

LXII.

De actis Nicænis auctoris sententia.

bus Constantini recitaret. In eadem tamen fallibra hæsit Valefius in Notis Eusebianis ad lib. 3. Vitæ Constantini cap. 11. ab eoque Hankius, ut videtur, deceptus.

Ad num. LXII. & seq. Scripta fuit in Synodo Nicæna Fidei formula & Canones cum epistola Synodica, & omnia singulorum Episco-

XXIII. Concilii Nicæni Acta.

peropportuna mentio se offerret, ab aliquo illorum nomine tenus cognita, vel citata. Nec nos latet, sub Honorio Imperatore, cum de Nicæno canone controversa fuisset exorta, publica legatione Africanorum Episcoporum ad Orientalium sedium præcipuos Antistites missa, esse omnium Ecclesiarum archiva referata, atque abdita quæque penetralia diligentissime peruestigata; nec quicquam præter illa, quæ hodie habentur, de Nicæno Concilio inventum esse. Quamobrem missis his (quod nostrarum partium est) in illud potissimum incumbamus, ut quoniam ubertas messis deest, & pinguis vindemiæ nulla spes reliqua, spicas colligamus atque racemos; quæ, inquam, diversis in locis sparsa atque dispersa inveniri possunt, relegentes, suo ordine disponamus.

ejicerentur, procedentes in medium ipsi veritum Arii dogma damnant anathemate & litteris de fide omnium consensu compositis, sua manu subscribunt. Hæc de his modo Eustathius. Fuit plane Ariarum Episcoporum istiusmodi sponte facta deditio persimilis fugæ Parthorum; sic enim contra Arium scribunt, ut in sedibus suis relictæ, inde pro Ario (quod fecerunt) validius dimicarent. Verum scriptio ista atque subscriptio secuta est postea: Versemur nunc in his, quæ ipsius Synodi exordio facta sunt.

Cum enim adversus Arium, & Arianos diutius ante Nicænum Concilium olim Synodus a Catholicis, ac præcipue a Legato Sedis Apostolicæ Osio Episcopo Cordubensi, & Alexandro Episcopo Alexandrino, Alexandriæ (ut suo loco dictum est) collecta fuisset: placuit sanctis Patribus Nicææ collectis, ut ejusdem Synodi ante habitæ Acta producerentur in medium; id quidem testatur S. Julius Papa in epistola apud Athanasium his verbis (c): *Quocirca Episcopi in magna Synodo Nicææ congregati non sine Dei consilio permiserunt prioris Synodi Acta in alia Synodo examinari; ut & illi qui Judices erant, præ oculis habentes secundum de ea ipsa re judicium futurum, cum omni diligentia causam expenderent, & illi qui sententiam acceperant, certo cognoscerent, se non per simultatem priorum Judicum, sed jure & merito condemnatos esse: Hæc Julius. Porro de altercatione tunc habita inter hæreticos atque Catholicos, Sanctus Athanasius, qui interfuit, & ad Alexandri Episcopi sui iussa pro defensione fidei præsto erat, hæc ait (d) Ita enim in Nicæna Synodo cum Eusebio ejusque gregalibus actum est: Cum principio in hæresi sua contumaces bella pugnaeque in Deum meditarentur (nam quæ ab illis proferebantur, hæresis impietate scatebant) Episcopi contra qui convenerant (erant autem illi plus minus trecenti) placide & humaniter postulabant, ut suorum dictorum rationes redderent, seque non impios esse demonstrarent. Illi autem vix inceperant hiscere, cum jam & improbarerentur; & ipsi quoque inter sese depugnarent, agnitaque suæ hæreseos perplexitate, muti prorsus reddebantur; ipsoque silentio suæ opinionis vitia flagitiaque prodebant. Episcopi igitur sublatis Eusebianorum vocabulis, istam formulam sanæ fidei conceperunt; omnibusque subscribentibus, subscripserunt, & ipsi Eusebiani iis*

LXV. Synodi Alexandriæ Acta producta.

(c) Extræ apud Ath. Apolog. 1.

(d) Athan. epist. com. hæres. Arian. de cr.

ver-

contrarium sensit, decepit Latina interpretatio Athanasii in lib. de Synodis, quæ sic habet: *Quod si ad hanc rem usus Synodi desideratur, supersunt Acta Patrum. Nam neque hac in parte negligentes fuere, qui Nicæa convenerunt: sed ita accurate scripserunt, &c.* In Græco tamen nulla Actorum mentio, sic enim legitur: ἔστι τὰ τῶν

πρ-

LXIII.

Arii hæresis lecta in Synodo.

(a) Athan. orat. 1. contra Arian.

Illud quidem memoria dignum in primis accidit; cum ex consuetudine, scripta Arii de hæresi quam protulerat legentur, sanctissimos Patres illos adeo exhorruisse blasphemiam, ut mox aures obstruxerint. Testatur id quidem S. Athanasius, cum adversus Arianos agit his verbis (a): *Ego certe, vel solum inter scribendum, cum & ejus impietatum recorder, verumque de religione sensum retinerem, non potui hominem non execrari. Nam & in Nicæno Conventu omnes quotquot ibi aderant Episcopi aures suas ad ista verba obturaverunt &c.* Lectæ sunt & litteræ Eusebii Nicomediensis, totius saticæ molitionis præcipui architecti. Quid autem tunc a Patribus de his scriptis auctum sit, Eustathius, quem diximus, Episcopus Antiochenus narrat his verbis, quæ recitat Theodoretus (b).

(b) Theod. l. 1. c. 8.

LXIV.

Eusebii Nicomediensis litteræ lectæ.

Ubi his de causis Nicæam adventavit maximus Episcoporum cætus: Et paulo post: Ubi etiam de fidei modo quæri cæptum est, Eusebii blasphemiam per suas ipsius litteras satis perspicua deprehensa fuit. Quæ quidem litteræ ubi fuere perlectæ, sicut auditoribus immensum dolorem propter ejus de Ecclesia decessionem, sic earum auctori insanabile dedecoris vulnus intulerunt. Ac tametsi jam impia Eusebii officina patefacta erat, & nefariæ ejus litteræ in omnium conspectu discerptæ, tamen quidam fraudulentè, nomine pacis simulato omnes qui præclarissime concionari solebant, silere compulerunt. Qui autem aperte Arii insaniam sectabantur; ii, veriti ne auctoritate tanti Concilii in unum coacti, in exilium

PAGIUS

porum subscriptionibus firmata, ut insinuat Eusebius lib. 3. de Vita Constantini cap. 14. Sed Acta Synodi scriptis mandata non sunt. Nam, ut inquit Valesius in Notis, Eusebius disertè testatur, nihil scriptis traditum esse, præter ea, quæ communi consilio decreta fuerant: eaque ab omnibus subcripta dicit. Baronium, qui

verbis, quæ nunc culpant; loquor autem de vocabulis SUBSTANTIA, ET CONSUBSTANTIALITATE; approbantes Dei Filium nullo modo facturam aut creaturam esse; sed factum & Verbum ex Patris substantia: Sed hæc postea.

LXVI. Ceterum antequam ad ista devenirent Eusebiani & alii Ariani, ut Catholicæ fidei subscriberent, & detestarentur sententiam Arii, quam ante defenderant; explosa jam atque penitus confutata hæresi, inter Patres nonnihil laboratum est, qua potissimum voce divinitatem cœqualem paremque Filii Dei cum Patre possent exprimere, quo omnis illorum impietas remaneret prorsus extincta. Nam cum (a) Athan. (inquit Athanasius a) Synodus in hoc esset, ut Arianorum impia vocabula tollerent, & voces adhibere vellet, quæ sine controversia sacrarum litterarum essent, nimirum eum Filium esse, & nequaquam ex non entibus esse, sed ex Deo, eumque Verbum esse, & Sapientiam, ac nequaquam creaturam aut facturam, sed germen proprium sui Patris; Eusebiani pro inveterata sua, & prava opinione volebant, illud, Ex Deo esse, commune esse, & ad homines quoque pertinere, neque quicquam Christum eo nomine a nobis differre. Et paulo post: Ibi Patres animadversa illorum fraude, & impietatis vafricie, coacti sunt clarioribus verbis exponere quid sit, Ex Deo esse; & scribere Filium ex substantia Dei esse; ne, Ex Deo esse, & commune, & æque ad Filium, & creaturas pertinere existimaretur: Et inferius.

LXVII. Episcopis rursum affirmantibus, & hoc quoque scribi debere, Eum veram esse potentiam, & imaginem Patris, & similem Patri, & immutabilem per omnia, & inconvertibilem, & æternum, & indivisum in Patre subsistere; numquam enim non erat, sed semper erat, subsistebatque perpetuo apud Patrem, ut splendor lucis: Ista quidem eatenus sustinebant Eusebiani, nihil ausi contradicere, ob probrum quod in dictis suis refutatis passi erant; sed ita tamen, ut deprehenderentur inter sese mussitare, nutus conferre, oculisque sibi invicem applaudere. Quasi illud, Simile esse, & In eo esse, & Ejus potentiam esse, communia Filio nobiscum essent, neque obstaret quidquam quo nobis ea ipsa quoque adaptarentur, eo quod de similitudine nostra cum Deo scriptum habeatur, hominem esse, & imaginem, & gloriam Dei, &c. Paulo vero post: Cæterum (inquit) Episcopi, considerata illorum hypocrisis, & vafricie (prout Scriptura dicit: Dolus in cordibus fabricantium mala) ipsi quoque necessitate coacti sunt sen-

tentiam earum rerum ex Scripturis colligere, & quæ prius dixerant, apertioribus verbis repetere, & scribere, Filium consubstantialem esse Patri; ut non solum similem similitudine, sed eundem, ea voce qua ex Patre esse dicitur, significarent, &c. Multa de his ibi Athanasius. De qua quidem voce Marius Victorinus (b) cum pluribus agit, hæc ait: Hoc uno, id est, ὁμοσίως, omne venenum Ariani dogmatis internecatur. O docti Episcopi, o sancti, o fidem spiritu confirmantes, o verbum; vere verbum Dei, quo Deus & λόγος ostenditur ex æterno, & semper, eademque substantia. Dictum igitur Latine est ὁμοσίως, unde necessario etiam Græce ponendum atque tractandum: Hæc ipse.

Porro vocem hanc acceptam tunc fuisse ex Eusebii Nicomedienis litteris in Synodo (ut vidimus) recitatis, testatur S. Ambrosius, qui in libro de Fide ad Gratianum Imperatorem sic ait (c): Auctor ipsorum Eusebius Nicomedienis epistola sua prodidit dicens: Si verum (inquit) Dei Filium increatum dicimus: HOMOUSION, Consubstantialem, cum patre, incipimus confiteri. Hæc cum lecta esset epistola in Concilio Nicæno, hoc verbum in tractatu fidei posuerunt Patres, quod viderunt adversariis esse formidini, ut tamquam evaginato ab ipsis gladio ipsum nefandæ caput hæresis amputarent: Hæc Ambrosius. Cæterum quod calumniarentur Ariani, vocem esse exoticam, nec reperiri in divinis Scripturis, ejus tamen significationem ex sacris litteris esse, nomenclaturamque non nuper inventam, sed a sanctissimis quoque Patribus usurpatam, ab ipso præsertim sancto Dionysio Romano Pontifice, Dionysio Alexandrino Episcopo, & ante hos a Theognosto antiquo Theologo, Athanasius pluribus docet (d).

Hanc autem traditionem plane esse Apostolicam, ut tres personas in una substantia, eandemque unam substantiam in tribus personis distinctam Catholica profiteatur Ecclesia; externi etiam & impii produnt, fidemque faciunt; ut illud Luciani (e) (quod suo loco diximus) dum licet irridens, Christianum ducit catechizantem Ethnicum, de tanto mysterio sic paucis docens: Rogante Ethnicus Christianum, atque dicente: Quemnam igitur tibi jurabo? Triephon respondit: Deum alte regnantem, magnum, æthereum, atque æternum Filium Patris, & Spiritum sanctum ex Patre procedentem; unum ex tribus, & ex uno tria*: hæc tu Jovem puta; hunc Deum existima: sic apud Lucianum. Sed unde hæc blasphemio veritas,

PAGIUS πατήρων, id est, *Supersunt Patrum scripta*, Fides scilicet, & Canones, & epistolæ Synodica. Ist & alius Athanasii locus in epistola de Decretis Nicænae Synodi pag. 250. ex quo collig-

git Valesius, nulla fuisse Acta. Sic enim loquitur: Quandoquidem, inquit, iuxta dilectio ea nisse desiderat, qua in Synodo gesta sunt, minime cunctatus sum: sed statim tibi significavi quacum-

(b) Mar. viii. adv. Arium l. 2. prope fin.

LXVIII.

(c) Ambr. de fide ad Grat. l. 3. cult.

Vox consubstantialis unde.

(d) Athan. in ep. decr. Nicæn. concil. contra Arian. har.

LXIX.

Externi referant traditionem Apost. de Trinitatis una substantia.

(e) Lucian. in Philop. prope fin.

* tres.

tas, nisi ex iis, quæ ipse a Christianis, sive Apostolis, sive eorum discipulis accepisset de fide sanctissimæ Trinitatis, qua omnes qui credituri essent imbuebantur? ut vel hoc uno argumento ex veteri traditione, atque adeo Apostolorum, de prompto, omnis impietas convicta prorsus remaneat, & extincta. Nam quomodo tres unum sunt, nisi in communicatione substantiæ? & quomam pacto unum tres, nisi in distinctione personarum? Ita enim Ecclesiam Fideles docuisse tempore Apostolorum, etiam (ut vides) Christianæ religionis hostes affirmant.

LXX. Cum igitur patroni Arianæ hæresis causa cadere cernerent, & contra Catholicam veritatem obniti posse ulterius desperarent; de Ingenito Patre addidere propositionem, nempe, ut Pater tantum diceretur ingenitus; ut deducere possent in consequentia, ipsum Filium factum atque creatum. Sed sancta Synodus sic Filium genitum nominavit, ut tamen ad eludendam illorum imposturam adderet, NON FACTUM; sicque GENITUM, NON FACTUM, adjecerit Symbolo. Hæc enim ex Athanasio deducuntur (a). Porro istæ de rebus gestis in Synodo adversus Arianam hæresim ab Athanasio scripta, Theodoretus (b) omnia ferme recitat ex ejusdem Athanasii epistola ad Africanos, sed brevitate causa (ne eadem iterum repetamus) omittimus. Controversias enim in Synodo, de his quæ spectarent ad fidem inter Catholicos, & Arianos agitas ipse Athanasius prolixiore oratione profectus est eo commentario, seu epistola, quam inscripsit: *De iis quæ decreta sunt contra hæresim Arianam*. Fuit enim in his quæ ad mutuas conflictationes pertinent, Athanasius pars magna Synodi, libera ei concessa licentia adversus Arianos agendi.

LXXI. Quid autem inter disceptandum præstiterit Constantinus, Eusebius (c) narrat his verbis: *Cum igitur multa essent ex utraque parte proposita; magna que controversia ipso disputationis ingressu concitata; Imperator toleranter ac placide omnibus animum attendere, studio acri prolatas sententias sensim excipere; vicissim ferre opem utrique disceptantium parti: eos magna cum contentione digladiantes paulatim reconciliare; conferre cum singulis comiter, & benigne sermonem: Græce (nam ne ejus quidem linguæ ignarus fuit) quid ipse sentiret, eloqui; suavis fuit & dulcis, dum aliis persuadere, alios sermone lenire, alios qui diserte dixissent, collaudare, omnes denique ad concordiam reducere contendebat;*

PAGIUS *cumque ibi acta sunt, &c.* Quod si Acta a Notariis excepta fuissent, satis habuisset Athanasius ea ad amicum transmittere. Scripsit quidem Historiam de Actis Nicæna primæ Synodi

usque eo ut tandem eos in omnibus rebus, quæ in quæstionem aliquando venissent, tum conspirantes animis, tum opinionibus adeo consentientes redderet, ut non modo concors fides inter eos vigeret, sed etiam unum idemque tempus in salutari Festo Paschatis celebrando observandum ab omnibus concederetur. Jam vero quæ erant communi omnium sententia decreta, cujusque manu subscripta, fuerunt in commentarios relata: Hucusque Eusebius, paucis perstringens quæcumque in Synodo gesta essent, evitans syrtis ac scopulos de se vel sociis ne verbum quidem effandi, ut sic suæ suorumque turpitudini consultum silentio foret.

Cæterum de Constantino illud verum: ipsum egisse, ut qui hactenus Arii sententiam defendissent, assentientes Catholico dogmati, sacræ fidei regulæ in Concilio editæ se subscriberent, inter quos ipse Eusebius hoc idem præstitit. Sed declaravit rerum futurarum eventus, Arianos non amore Catholicæ disciplinæ, sed privatis commodis studentes (ut dictum est) & in Constantino gratiam, in servientes tempori, hæresim condemnasse, fidemque Catholicam comprobasse: siquidem ab ea confestim resilierunt, & acriore sunt eam odio persecuti. Habes rursum ex Eusebio satis expressum, quæ fuerint partes Imperatoris in Synodo assidentis, nempe attente audire, studere paci, favere veritati, & fovere concordiam, tumultus comprimere, discrepantes a veritate ad rectæ fidei semitam revocare, & in omnibus de fide Catholica bene mereri; non autem ferre suffragium, vel causam sententia definire, vel quampiam ad eam rem pertinentem, inconsultis Patribus, legem ferre. At nec certe majorem hac sibi vindicare poterunt auctoritatem, qui alias, absente Imperatore, loco ipsius interfuere Synodo Judices cognitores: laici enim cum essent, sic præesse Judices consueverunt, non ut definirent quippiam, sed cognoscerent, & interloquendo paci consulere, & quieti: at de ejusmodi functione alias suo loco opportunius; nunc autem ad res gestas in Synodo redeamus.

Consentientibus Catholicis Episcopis, & Arianis pariter assentientibus, concepta est Catholicæ fidei formula, qua omnia Arianæ hæresis capita truncarentur; fuit autem ejus formandæ Osius in primis sapientissimus architectus, de quo hæc S. Athanasius (d), cum scribit in Arianos, ex verbis ipsorum in eundem Osum apud Constantinum conclamantium:

Geladius Cyzicenus Cæsareæ in Palestina Episcopus, sed, præterquam quod hic Auctor multa habet parum verisimilia, vixit tempore Basilisci, qui anno CDLXXVI. Imperium Orientis,

LXXII. Ariani in gratiam Imp. consentiunt rectæ fidei.

(c) Athanas. epist. ad solitar.

tium: Hic princeps est Synodorum; & si quid scribit, ubique auditur; hic formulam fidei in Nicæna Synodo concepit, & Arianos ubique pro hæreticis traduxit. Porro ipsa sacra fidei formula tunc scripta, quam Nicænum Symbolum appellare Fideles consueverunt, cum pluribus in locis scripta habeatur; nos hic describemus eam ex epistola ejusdem Athanasii ad Jovianum Imperatorem (a):

(a) Athan. ad Jovian. de fide.

Symbolum Nicænae fidei.

Credimus in Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium, & invisibilium creatorem: Et in Dominum Jesum Christum Filium Dei, natum ex Patre, & unigenitum, hoc est, ex substantia Patris, Deum ex Deo, lumen de lumine, Deum verum ex Deo vero, genitum, non factum, & consubstantiali Patre, per quem omnia facta sunt tam in caelis, quam in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus est, passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in caelos, venturus inde ad judicandum vivos & mortuos. Et in Spiritum sanctum: Hæc est regula Catholicæ fidei; quæ vero sequuntur, anathematismi sunt, pronunciati adversus omnes impias Arianorum positiones, ne ulla ex parte hæresis consistere possit; quos idem sic subdit: Eos autem qui dicunt. Erat, quando non erat; & antequam fieret, non erat, aut ex non entibus extitit ex alia substantia subsistentiaque; aut creatum, aut convertibilem, aut alterabilem dicentes Filium Dei; hos anathemate ferit Catholica, & Apostolica fides: Hucusque Nicænum Symbolum, quod secundum diversas translationes in Latinum factas, interdum aliquibus diversis verbis scriptum habetur, ut in Synodo Chalcedonensi (b), & apud S. Basilium (c), aliisque in locis.

(b) Synod. Chalcedon. act. 2.
(c) Basil. epist. 78.

LXXIV.

Cum autem ad adstruendam Spiritus sancti divinitatem nihil præterea addidisse reperitur Nicænum Concilium Symbolo Apostolorum; id eam ob causam accidisse S. Basilium ait, quod nulla tunc ea de re controversia mota esset (d); sic enim ait, postquam Nicænum Symbolum recitavit: Quoniam igitur in hac fide reliqua quidem satis diligenter determinata sunt, alia ad correctionem noxtorum, alia ad præmunitionem contra ea quæ in futuro suboriri possunt; sententia vero de Spiritu sancto in transcurso sine omni diligentia posita est, propterea quod nondum mota esset ista quæstio, sed adhuc credentium mentibus securus ac nullis objectus insidiis inesset de Spiritu sancto intellectus; paulatim vero perversa impietatis semina sese exerue-

(d) Basil. ead. epist. 78.

In Nicæna Synodo cur nihil de Spiritu Sancto.

runt; quæ quidem primum ab Ario hæresis auctore seminata, postea vero ab illis, qui impia Arii commenta susceperunt, ad perniciem Ecclesiarum nutrita sunt: Hæc S. Basilium. In eandem sententiam item S. Hieronymus (e) adversus objectionem illam pro Origene allatam: Quidam constantius ajunt: Quomodo damnabimus, quos Synodus Nicæna non tetigit? Quæ enim damnavit Arium, damnasset utique & Origenem, si illius dogmata reprobasset. Scilicet, uno medicamento omnes simul morbos debere curari, & idcirco Spiritus sancti neganda majestas est, quia in illa Synodo super substantia ejus silentium fuit. De Ario tunc, non de Origene quæstio fuit; de Filio, non de Spiritu sancto. Confessi sunt quod negabatur: tacuerunt de quo quærebat: Ita Hieronymus.

(e) Hieron. epist. 65.

Sed & satis expressam esse Spiritus sancti divinitatem in Nicæno Symbolo, S. Epiphanius docet (f), dum in eo posita illa sunt verba: Et in Spiritum sanctum: Sicut dixerant: Credimus in Patrem, & in Filium, in unum ipsorum (ut ait) glorificationem, in unam Deitatis unitatem, in unam coessentialitatem, in tria perfecta, unam vero Deitatem, unam essentiam, unam glorificationem, & unam dominationem, a voce tertio repetita, CREDIMUS, & CREDIMUS, & CREDIMUS. In hunc modum Epiphanius. Verum & dilucidius idem qui Synodo interfuit Athanasius, scribens libellum Nicænae fidei ad Jovianum Imperatorem, post recitatum Nicænum Symbolum hæc subdit (g): Sed nec alienavit Spiritum sanctum a Patre, & Filio, sed eum una glorificavit cum Patre, & Filio, & in una sancta Trinitate Deitas: Hæc ibi; rursusque scribens ad Africanos (h): Eadem, inquit, illa Synodus blasphematores Spiritus sancti, dicentesque eum creaturam esse, subvertit. Nam cum Patres statuisent de fide in Filium, id statim adjectum voluerunt; Credimus & in Spiritum sanctum; ut perfectam & plenam de S. Trinitate fidem confessionesque absolventes, formam ejus, quæ in Christo est, fidei, & doctrinam Catholicæ Ecclesiæ exhiberent; cum & vobis, & omnibus sit notum, neminique unquam Christianorum dubium fuerit, nos in Deum, non in creaturam habere fidem: Deum, inquam, Patrem omnipotentem, omnium visibilium, & invisibilium conditorem; & in unum Dominum Jesum Christum Filium ejus unigenitum; & in Spiritum sanctum: Unum Deum in sancta & perfe-

LXXV.

(f) Epiph. hæres. 74. prope fin.

Spiritus Sancti divinitas asserta in Nicæno Concilio.

(g) Athan. ad Jovian. de fide.

(h) Athan. ep. ad African. in fin.

PAGIUS

tis, arripuit, ut in Præfatione ipsemet Gelasius testatur. Huc referenda Professio Fidei quam Baronius attribuit Synodo Antiochenæ adversus Paulum Samosatenem, ut ostendi anno CCLXXI. num. VI.

A num. LXXIV. ad CXXIII. Mox a Nicæna Synodo omnes Græcorum Ecclesiæ assumserunt Nicænum Symbolum, tanquam novam Christianæ Professionis tesseram, Catholicos ab Arianis

XXIV. Nicænum Symbolum Baron. n. LXXIV.

fecta Trinitate cognoscentes, in qua baptizamur, & in quam cooptamur, Deitate: Hactenus Athanasius.

LXXVI.
Ariani Episcopi
qui subscribere.

Conscripta igitur sacrosancta fidei regula, singulorum Episcoporum chirographo munienda fuit. Subscripserunt Catholici omnes, & Ariani, qui & hactenus in Episcoporum subscriptione positi leguntur, nempe Eusebius Episcopus Nicomediensis, primarius Arii propugnator, Eusebius Pamphili Cæsareæ in Palæstina Episcopus, Mares Chalcedonensis, Theognis Nicænus, Narcissus Neroniadis, Asclepius Gazæ, Patrophilus Scythopolitanus, Gregorius Berythi, Aetius Lydæ, Secundus Ptolemaidis, Theodorus Heraclæ, & Menophantes Ephesinus. Cum autem (ut dictum est) omnes ii subscripti reperiantur Nicæno Concilio; quoniam modo Socrates ex his quatuor non subscripsisse testatur, & quintum quem addit, Theonam Marmaricæ Præsulem? ait enim (a): *Hanc fidem approbaverunt tercentum decem & octo Episcopi, omnesque ei assensu sunt; & (uti scriptum est apud Eusebium) consentientibus animis opinionibusque eidem subscripserunt, quinque solum exceptis, qui hanc vocem ὁμοούσιον, id est, CONSUBSTANTIALE, repudiarunt, Eusebio videlicet Nicomediæ Episcopo, Theognide Nicææ, Mare Chalcedonis, Theoni Marmaricæ, Secundo Ptolemaidis. Et paulo post: Proinde & vocem illam, CONSUBSTANTIALE, vehementer irriserunt, & abdicationi Arii subscribere noluerunt. Ob quam causam Concilium non solum Ario, & omnibus ejus opinionis fautoribus denunciavit anathema; verum etiam vetuit, ne Alexandriam Arius omnino adventaret: Hæc Socrates.*

(a) Socr. l.
1. c. 5.

LXXVII.
Eusebii Nicomed. &
Theognidis Nicæni
pertinacia.

Sed hac in re diversa sunt tempora consideranda, atque illud primum, cum regula fidei scripta est; tunc enim accidit, ut iidem a Socrate recensiti resilierint, & subscribere recusaverint; paulo vero post oblato libello recantantes palinodiam, iis quæ de fide decreta fuerant, subscripserunt. At post hæc a S. Synodo in Arium damnata jam ejus hæresi, anathema inflictum est, quod a sententia non discederet. Tunc subscribentibus omnibus Episcopis Arii anathemati, duo tantum id facere renuerunt, nempe Eusebius Nicomediensis Episcopus, & Theognis Nicænus: quando iidem cum Ario a Synodo damnati sunt, & privati sedibus, in locum ipsorum Nicomediæ Amphione suffecto, & Cresto Nicææ. Porro decreta sunt hæc quidem a Synodo; sed Constantinus ab *Ann. Eccl. Tom. IV.*

Eusebio ipso rogatus intercessit, quo minus ista in eos statuta executioni penitus mandarentur, neve subrogati in locum ipsorum Episcopi sedes illorum capesserent; testatur id quidem ipse suis litteris, quas postea ad Nicomedienses dedit, nosque inferius eas suo loco ponemus: egitque Imperator, ut iidem, quos S. Magna Synodus condemnasset, recantarent palinodiam, & ipsi sacro Patrum conventui pœnitentiæ libellum mitterent. Quamobrem hallucinati esse videntur, qui putant, Arium, Eusebium Nicomediæ, & Theognidem Nicænum, hoc ipso anno ejus Concilii sententia privatos sedibus exulasse, atque diu post restitutos fuisse. Quando autem exilium eorumdem Episcoporum contigerit, suo loco dicturi sumus. Extat ipse libellus ab eisdem Eusebio & Theognide ad Patres missus; recitatur a Socrate, illumque nos ob evidentiorum rerum gestarum certitudinem hic describemus; est enim huiusmodi (b): *l. 1. c. 10.*

(b) Socr.
l. 1. c. 10.

Tametsi cum antea a vestra sanctitate essemus condemnati, nostrum fuisset, ea quæ erant a vobis sancte, & religiose iudicata, tacite & cum silentio tulisse: tamen quoniam absurdum erat, ut nos silentio nostro contra nos opinionem aliis afferremus, nos plane calumniatores esse; idcirco vobis significavimus, nos fidei decisioni consensisse; atque, vi & notione verbi CONSUBSTANTIALIS diligenter considerata, paci nos totos addixisse, atque nullum errorem secutos esse: sed tum quo Ecclesiarum securitati proinde consulere ea quæ in nostram cogitationem venerant, vobis suggestisse; tum quo illos, qui nostro consilio, & sententiæ acquiescere deberent, certa persuasione confirmaremus, fidei illi subscripsisse; anathemati autem Ario a Concilio denunciato non ob eam causam non subscripsisse, quod fidem illam incusaremus; sed quod minime crederemus, eum, qui erat accusatus hominem ejus generis fuisse: præsertim cum ex illis, quæ privatim ad nos ab eo tum per epistolas relata erant, tum per ejus sermonem coram habitum declarata, pro certo essemus persuasi, ipsum longe alium esse. Quod si sanctum vestrum Concilium nostris verbis voluerit fidem adhibere; illa quæ vestro iudicio decreta sunt, non contradicendo impugnare, sed consentientibus animis confirmare decrevimus; & hoc libello consensum illum roboramus: non huc inducti, quod exilium graviter, & iniquo animo ferimus, sed quod libenter cupimus hæresis vitare suspicionem. Nam si nos jam in vestrum conspectum venire permiseritis;

LXXVIII.

Libellus
Eusebii
Nicomed.
& Theognidis.

P com-

PAGIUS

nis discreturam, ut convictus Arius haberetur, quisquis illud non admitteret. Sed ubi prodiit *Constantinopolitanum* ab omnibus Græcorum Ecclesiis, nomine tamen minime muta-

to, in Nicæni locum statim suffectum. Omnes porro Constantinopolitana posteriores Synodi & Patres, quoties de Nicæno Symbolo loquuntur, passim intelligunt Cpolititanum: neque tamen Cpoli-

comperietis nos vestris decretis omnino suffragaturos. Et quoniam vestrae reverentiae visum est, illum, qui rerum istarum reus agitur, humanitus excipere, & ad vos accersere; est plane a ratione alienum, ut cum is, qui crimine tenetur implicatus, accersitus sit, illisque quae ipsi obijciuntur responderit, nos reticendo nosmetipsos culpae convincere videamur. Ne gravemini igitur (sicut vestram benignam decet reverentiam) sanctissimum nostrum Imperatorem de nobis in memoriam redigere, nostra postulata illi exponere, & mature ea quae sunt prudentiae vestrae consentanea de nobis statuere: Hucusque libellus eorum; qui ab eis scriptus esse putatur, cum sententiam depositionis, & exilii accepissent, nondum tamen ad locum exilii pervenissent.

LXXIX.

Arius poenitentiam simulavit.

Subdit his Socrates: Ex huius libelli verbis conjecturam facio, tum istos (quamquam fidei in Concilio decreta subscribebant) abdicationi Arii suffragari noluisse, tum Arium ante istos accersitum fuisse: verum licet hoc ita se habere videatur; Ario tamen interdictum esse ne Alexandriam accederet: quod plane constat ex illis rebus, quas postea excogitavit, ut per falsam, & commentitiam poenitentiam spectem (sicut loco a nobis dicitur idoneo) reditum sibi ad Ecclesiam, & urbem Alexandrinam patefaceret: Haec ipse. Porro haec omnia, durante adhuc Synodo, gesta esse, & Arium accersitum ad Synodum palinodiam recantasse, ex his quae S. Hieronymus (a) scribit in dialogo, in quo cum Luciferiano agit Orthodoxus, affirmare necesse est; cuius verba hic describere oportu- num existimamus: Cum (inquit Orthodoxus) in Synodo Nicæna quae propter Arianam perfidiam congregata est, octo Episcopos Arianos susceptos sciamus (plures tamen his superius numerati sunt) & Episcopus jam in mundo nullus sit, nisi quos Synodus illa ordinavit; quomodo potuerunt adversum eam facere, propter quam exilium sustinuerunt? LUCIFERIANUS dixit. An tandem, & tunc recepti sunt Ariani? Quinam, quaeso? ORTHODOXUS dixit: Eusebius Episcopus Nicomediensis, Theogonius * Episcopus Nicænus, Saras tunc presbyter Lybiae, Eusebius Episcopus Caesareae Palæstinae, & reliqui, quos enumerare longum est; ipse quoque caput horum, & causa malorum Arius presbyter, & Euzojus diaconus, qui post Eudoxium Antiochenus Episcopus fuit, & Achilles lector: hi quippe tres Alexandrinae Ecclesiae clerici auctores huius haereseos extiterunt. LUCIFERIANUS

(a) Hieron. adv. Luc.

* Theogonis.

PAGIUS

litanum vocant; sed Nicænum. Etiam hodie nos, quod ad Missarum solennia cantamus, Nicænum dicimus, cum tamen sit Cpolititanum, ut observavit Lupus tom. 1. Conciliorum cap. 4. ubi de

dixit: Si quispiam eos negasset fuisse susceptos, quomodo revinceretur? ORTHODOXUS dixit: Supersunt adhuc homines, qui illi Synodo interfuerunt; & si hoc parum est, quia propter temporis antiquitatem rari admodum sunt, & in omni loco testes adesse non possunt; legimus Acta, & nomina Episcoporum Synodi Nicænae; & hos, quos supra diximus fuisse susceptos, subscripsisse, HOMOUSION, inter ceteros reperiemus: Hucusque ex Hieronymo.

Cum igitur tam constanter affirmet, Arium poenitentem a Synodo cum aliis fuisse receptum; plane rem hunc in modum esse gestam ex iis quae paulo ante sunt dicta, potest intelligi; ut primum ejus haereseos, ac subinde ipse a Synodo damnatus sit, & a Constantino in exilium missus: quem postea Synodus receperit poenitentem; sic tamen, ut ad evitandas turbas atque tumultus, abstineret a civitate Alexandrina. Quod vero spectat ad damnationem primitus factam; una cum ipso etiam ejus scripta fuisse damnata, Sozomenus tradit his verbis (b): Concilium autem tum Arium, tum suae opinionis fautores pariter abdicavit, decrevitque ne veniret Alexandriam; quin etiam, & verba, quibus ejus explicabatur opinio, & librum quem de eadem ediderat, inscripseratque Thalia, legi vetuit; cuius libri stylus (uti audiivi, numquam enim illum legere contigit) ita dissolutus est, ut praemollitiae, qua diffluit, Sotadicis cantibus similis videatur. In hunc modum Sozomenus de facta a Synodo damnatione Arii, & scriptorum ejus. Sed quod ad Thalia Arii pertinet, de eadem haec Athanasius (c), cum loquitur de Ario: Haereseos Thalia effœminatis ridiculisque numeris ad similitudinem Aegyptii Sotadae conscripta in lucem promulgavit. Locus hic noscitur depravatus, cum habeat, Aegyptii Sotadae, pro Sotadae. Cæterum (ut haec obiter dicam) non fuit Sotades Aegyptius, sed ipse Arius ob contumeliam Sotades Aegyptius dictus est. Suidas enim de Sotade haec refert (d): Fuit Sotades Cretensis Maronita a daemonio vexatus, Jambographus scripsit Phlyacas, sive Cinnados lingua Ionica. Poeta turpissimus; ut merito dicat de eo Athanasius (e): Nescio quis Sotades reperitur, homo apud Ethnicos ridiculus. Sed quot quibusve pedibus constaret Sotadeum carmen, conscripsit Attilius Fortunatianus (f). Verum de eodem commentario alibi idem Athanasius his verbis (g), paulo fufus agens de Arianis ejusmodi scœnicis scriptis utentibus.

Quomodo de numero Ecclesiae Catholi-

LXXX.

(b) Sozom. l. 1. c. 20.

Arii scripta damnata, & cum eis Thalia Sotadica.

(c) Athan. de sentent. Dionysii.

(d) Suid. in verbo Sotades.

(e) Athan. orat. 2. contra Arian.

(f) Vide in Thesaur. Sotadeum carmen.

(g) Athan. orat. contra Arian.

LXXXI.

62

auctoritate Concilii Nicæni agit, qui addit ex Rufino Aquileiensis Ecclesiae Presbytero, in Symboli Apostolici Expositione ad Laurentium Episcopum, in Ecclesia urbis Romae morem servatum

Thalia A. *ca* habeantur, qui Apostolicam fidem ex-
rii qualis. cufferunt, & novarum pestium inventores
se præbent? qui relictis Christi eloquiis,
Θαλείας Arii, hoc est, Crapulas, titulo
novæ sapientiæ cobonestant, ac bono jure
eum titulum usurpant? novam enim hære-
sin annunciant. Quapropter non sine ad-
miratione est, nusquam in multis multo-
rum operibus, & sermonibus tum in ve-
tas, tum in novum Testamentum conscri-
ptis, inter titulos librorum, Θαλείας, hoc
est, Crapularum nomen reperiri, immo ne
apud Ethnicos quidem frugi, & temperan-
tes, sed apud istos dumtaxat, qui istius-
modi res inter pocula ad risum captan-
dum per plausum, jocum, lasciviamque
decantant. At eximius ille Arius, cum
nihil aut sanctum, aut grave imitandum
desumeret, securus, negligensque istiusmo-
di probitatis, depeculatis aliorum hæresi-
bus, æmulum se in ridiculis uni Sotadæ
præbuit. Et paulo post: Ita quoque fu-
catus & Sotadicus Arius simulat se qui-
dem de Deo loqui, cum interponat verba
sacrarum literarum; deprehenditur tamen
undecumque atbeos, dum Filium negat, &
illum rebus conditis adnumerat. At quod-
nam qualeve esset Arii Thaliæ exordium,
idem reddit his verbis, quæ tamen non
ad numeros metricos translata esse repe-
riuntur; ait ergo:

LXXXII.

Sacra ob-
scœne
tractata.

Tale igitur exordium Crapularum Arii,
& vaniloquentiæ, moribus numerisque ef-
fæminatam invenias: Ex secundum fidem,
electis Dei, peritis Dei, pueris sanctis,
rectigradis, qui sanctum Dei spiritum ac-
ceperunt, ista didici ego ex sapientiæ
consortibus, ab hominibus Dei discipulis,
per omnia sapientibus: horum per ve-
stigia cum eadem dogmatum opinione in-
cessi: Ego ille perinclytus multa passus
propter meam de Deo existimationem: a.
Deo autem sapientiam condidici, & cogni-
tionem cognovi: Hucusque ex Thaliæ prin-
cipio Athanasius recitat. Comparat eam
ipsam filiæ Herodiadis saltatrici; utpo-
te quæ lascivo solutoque numerorum
gressu hinc inde saltans ludensque se ver-
teret, ut posset illi intendentes simplices
quoque mulcendo decipere. Sed cum ju-
sta querela Athanasii illa sit de nefandi
hæresiarchæ procacia, dum titulum illum
operi excogitavit, qui nec apud Ethni-
cos, qui frugi essent, & temperantes,
usurpatus inveniretur, his addimus am-
plius, ea molli, enervata, atque diffrac-
ta Arium in Thalia esse usum Sotadica
cantione, quam & solutus ille atque ob-
scœnus quoque poeta vitasset, nempe
Ann. Eccl. Tom. IV.

Martialis, qui ad Classicum ita scri-
bits (a).

(a) Mart.
epigr. l. 2.

Quod nec carmine glorior supino,
Nec retro lego Sotadem cinædum.
Nusquam Græcula quod recantat Echo:
Nec dicat mihi luculentus Attis
Mollem debilitate Galliambon*.
Non sum, Classice, tam malus poe-
ta, &c.

* Cho-
liambon.

En vides, lector, perditissimum Arium
ea non veritum esse adhibere in summis
Theologicis assertionibus, quæ poeta Gen-
tilis, idemque turpis, ut nimis effœmi-
nata vitasset. Potuit ne divino Spiritu
esset ebrius, qui hujuscemodi putidam cra-
pulam ex alieno vomitu haustam adeo
obscœne atque turpiter eructavit? Sic-
cine divina protervus, furore arreptus,
pravoque Dæmone agitatus homo tracta-
vit? ut vel ex hoc uno nomen ejus at-
que doctrinam, ut portentum atque mon-
strum aliquod, sapiens quisque exhorre-
scere merito debuisset.

Quid autem tam de Ario, quam de ejus
Thalia Constantinus edixerit, Sozomenus
tradit his verbis (b): At vero Impera-
tor non Arium solum multavit exilio,
verum etiam Episcopis omnibus, & popu-
lis edictum scriptum misit, ut tum illum
ejus opinionis fautores impiorum nu-
mero ducerent; & si qui liber reperiretur
ab illis scriptus, in ignem conjicerent;
quo neque ipsius, neque opinionis ejus
auctor fuerat, ullum monumentum extaret.
Quod si quis aliquem librum ejus occul-
tare deprehenderetur, ac non illico in
publicum productum incenderet; ut capi-
tis multaretur supplicio. Quinetiam epi-
stolas ad civitates singulatim scriptas mi-
sit, quibus Arium ejusque fautores dam-
nabat. Extat de his Constantini edictum
nempe de Ario & ejus scriptis, in hæc
verba (c):

LXXXIII.

(b) Sozom.
l. 1. c. 20.

Jure dam-
nata igni
scripta A-
rii.

(c) Apud
Socrat. l. 1.
cap. 6.

VICTOR CONSTANTINUS MAX.
AUG. EPISCOPIS ET POPULO S.

Cum Arius scelestorum, & impiorum
hominum consuetudinem imitetur, eandem
cum illis ignominie, & turpitudinis no-
tam merito subire debet. Quemadmodum
Porphyrus capitalis pietatis hostis, qui
nefarios libros contra religionem Chri-
stianam nuper edebat, mercedem dignam
laboribus recepit, & ejusmodi quidem, ut
apud posteriora secula non ipse solum
maximis probris vexatus fuerit, & tu-
pissima infamie labe aspersus, verum e-
tiam impia ejus scripta deleta penitus, &
extincta: Sic etiam visum est, Arium,

LXXXIV.

Constan-
tini edi-
ctum.

P 2

PAGIUS

tum fuisse antiquum, quod nulla hæresis ibi
sumferit exordium. In ceteris, inquit Rufinus,
locis, quantum intelligi datur, propter nonnul-
los Hæreticos addita quadam videntur, per qua

novella doctrina sensus crederetur excludi. Eo-
dem jure Symbolum Apostolicum sine addita-
mento retinuerunt Ecclesia Africana, Italica,
Gallica, Latinæ omnes, ut liquet ex Augustino,
Chry-

& ejus sectatores, Porphyrianos nuncupare; ut quorum secuti sint mores, eorum etiam nomen habeant. Quinetiam, si quod opus ab Ario scriptum reperitur, illud cremandum esse; uti non modo execrabilis ejus doctrina funditus tollatur; sed etiam nullum monumentum ejusdem omnino relinquatur ad posteritatem. Illud etiam mandamus, ut si quis librum ab Ario compositum occultasse deprehensus sit, & eum non statim in medium adductum igne combusserit, morte mulctetur: nam mox ut comprehensus fuerit, plectatur capite. Deus vos servet incolumes: Hucusque edictum. Hujus Constantini sanctionis meminit Theodosius Junior in edicto quod promulgavit adversus Nestorium, cum ait (a): *Quemadmodum Ariani lege divinæ memoriæ Constantini ob similitudinem impietatis Porphyriani a Porphyrio nuncupantur; sic ubique participes nefariæ sectæ Nestorii, Simoniani vocentur, &c.*

(a) l. ult.
de her. C.
Theod.

LXXXV.

Ariani
cur Porphyriani
dicendi.

Quod autem cum Arium, tum Arianos, ipse Imperator Porphyrianos dici voluerit, ut cujus secuti sint mores (ut ait) ejus quoque nomine censerentur; cur potius Porphyrio similem dicit Arium, quam reliquis impiis? num ob dogmatis similitudinem, quod Arius instar Porphyrii, Dei Verbum Patre minorem diceret? Sed hac ex parte Arius non tam Porphyrio, quam reliquis Platonis comparandus fuisset. An vero quod, sicut Porphyrius, adversus Christianam religionem tot volumina edens, eam prorsus destruere, idololatriam vero in omnibus integram conservatamque reddi volebat; ita & Arius impia hæresi id ipsum præstare, licet alia ratione conatus sit? Equidem hac quoque ex parte magna intercedit similitudo Ario cum Porphyrio; quippe qui enixe studuerit, ut iste abolita fidei veritate, idololatriam in Ecclesiam introducere. At quoniam modo, Athanasius egregie docet (b); cum enim sic ille prædicet unum Deum ingentem, ut ejus Filium creaturam dicat; manifestum est, instar Gentilium creaturam adorandam exponere conatum esse in Ecclesia, ac proinde creaturæ cultores Christianos omnes efficere. Sed ipsum Athanasium audiamus.

(b) Athan.
contr. Arian.
serm. 4.

LXXXVI.

Arius idololatriam
conatus
introducere.

Cum (inquit) Ariani ejusmodi sententiæ sint; vitari omnino non potest, quin plura numina consocient; id enim facinus eorum qui ab uno Deo desciscunt. Cur igitur Ariani cum hoc sensu sint, sese non adnumerant Gentilibus? siquidem ambo, omisso Creatore Deo, creaturæ inserviant. Sed illi ad circumveniendos simpliciores, vocabulum Ethnicorum subterfugiunt, si-

milem tamen cum illis sententiam fovent. Etenim sophisma illud, quod soliti sunt dicere: Non proferimus duo ingenita; id deprehenduntur ad simpliciorum imposturam dicere. Nam cum inquirunt, se non duo ingenita statuere, duo numina constituant, eaque diversæ naturæ, alterum increatum, alterum creatum. Jam si Ethnicis uni increato inserviunt, & multis creatis; Isti autem uni increato, & alteri creato; ne ita quidem quicquam discriminis inter ipsos, & Ethnicos fuerit; cum is qui ab ipsis creatus censetur, unus sit ex multitudine Gentilium deorum, & vicissim Gentiles dii eandem cum isto unico naturam possideant. Sunt hæc plane admiratione digna, quibus sinuosis spiribus atque mæandris veterinosus serpens, humani generis hostis Diabolus, cum videret magno suo damno idololatriæ jacturam pati, colentibus jam & ipsis Imperatoribus Christum, iterum eandem Christiano nomine contestam, larva pietatis apposita, per Arium restituere conatus sit.

Sed & admiratione res digna est, considerare quibus dolis atque varicie idem Christianam religionem, quam opera tot Imperatorum extinguere non potuerat, unius hominis arte pessumdare ac penitus abolere studuerit, dum divinum mysterium, baptismum, inquam, quo omnes consignantur, ac nominantur pariter Christiani, Arianis hæresi auferre molitus est. Athanasii enim hæc justa est querela, dum ait (c): *Ariani autem in periculum veniunt, ne amittant integritatem mysterii; loquor autem de baptismo. Si enim in nomine Patris, & Filii datur perfectio, plenaque initiatio; Patrem autem verum illi non pronuntiant, eo quod negent aliquid ex ipso existere & similem esse illius substantiæ; negantque verum Filium, aliumque ex non entibus conditum sibi comminiscunt in baptismo proferunt; qui quæso, igitur non plane vanum ac inutile fuerit baptisma, quod ab illis datur, cum non nisi species sit & inane simulacrum, ipsique ea re nihil solidæ opis afferant ad pietatem? non enim in Patre & Filio tria sunt baptisma Ariani, sed in Creatore, & Creatura, in Factore, & Factura, &c.* En vides quibus cuniculis una simul & idololatriam in Ecclesiam introducere, & ab ea auferre sacrum baptismum per Arium hostis humani generis nifus sit; ut merito fuerit Porphyrio comparandus; nisi quod in hoc Arius illo deterior, dum Porphyrius aperte comparatis undique muralibus machinis quaterere tentavit Christianam

LXXXVII.

(c) Athan.
cont. Arian.
serm. 3.

Arius conatus
abolere
Christianismum.

PAGIUS

Chrysologo, Maximo Taurinensi, aliisque Latinis Episcopis, qui istud solum leguntur Catechumenis tradidisse. Theodoretus, Sozomeno atque Socrate testibus, Ariana hæresis Illyrici

fines transire nunquam valuit; atque ita apud Europæos nova Professionis tessera opus non fuit. Excipie tamen Hispaniarum Ecclesias, quæ a Gothis, Arianis, Vandalis & Suevis pervasæ

ac

nam religionem; hic verò prodicione, sub nomine Christiano dolose eam profus perdere conatus est.

LXXXVIII.

Sed quod ad Porphyrium spectat, qui adversus Christianam religionem tot tantisque blasphemias effudit, & ipsum Imperatorem contumeliis proscidisset, cum inter alia (quod testatur Gilda *a*) dixerit etiam in ipsius odium, Britanniam fertilem tyrannorum provinciam esse; dignam laboribus mercedem eum recepisse Constantinus cum tradat; non tantum quod libri eius fuerint incendio condemnati, sed & quod exilio multatus sit id affirmasse videtur: ac plane insinuat, eundem Porphyrium adhuc eo tempore, quo hæc contra Arium scribebat, fuisse superstitem; quem ex testificatione S. Hieronymi (*b*), abhinc post triennium, nempe anno vigesimotertio eiusdem Constantini Imperatoris misso ad eum insigni (ut ait) volumine, ab exilio liberatum apparet. Exemplo illuni puto Arij ductum, quem recantata palinodia ab Imperatore receptum audierat; unde & ipse quoque decrepita senectute, exilii pertæsus, volumen adversarium iis, quæ superius scripserat, ad Constantinum misit, quo ab exilio liberationem est consecutus. Et licet S. Hieronymus minime dicat, quo argumento fuerit conscriptus liber ille Porphyrii; tamen quod pro mercede testetur solutionem ab exilio obtinuisse, quo ob nefarios contra Christianam religionem scriptos libros fuerat condemnatus; satis perspicuum persequentique reddi videtur, nonnisi confutationem eorum quæ scripserat, insigne voluminè illud continuisse; quod sane periisse; dolendum. Ad hæc plane allu-

(a) Gil. de excid. Brit.

Porphyrius multatus exilio recantat Paly-nodiam.

(b) Hieron. in Chron.

(c) Eunap. Sard. Vit. Philosoph.

sisse colligitur Eunapius Sardianus (*c*), dum ait ab eo in senecta nonnulla scripta fuisse contraria iis, quæ prius ediderat; qui & de ætate & obitu ejus multa de eo locutus, hæc dicit in fine: *Videtur extremam senectam attigisse; quæ factum, ut multas reliquerit observationes libris prius ab se editis repugnantes, de quibus non possum aliter existimare, quam quod ætatis progressu sententiam mutarit. Romæ vitam cum morte commutasse dicitur*: Hæc Eunapius ipse Gentilis; sed ea frigide nimis in gloriam Christi vertentia, enarrasse satis habuit. Magna quidem hac ex parte Christianæ religioni gloria comparatur; cum in ea oraculum illud divinum videatur impletum. (*d*): *Et inimici ejus terram lingent*: Et illud (*e*) *Venient ad te curvi qui humiliaverunt te; & adorabunt vestigia pe-*

(d) Psal. 71.
(e) Isaiæ 60.

dum tuorum, qui detrabebant tibi; & vocabunt te Civitatem Domini.

Quod vero ad Porphyrii ætatem pertinet; cum ad extremam senectutem (ut ait Eunapius) pervenerit; Libanius (*f*) sophista eum Tyrium senem appellat, cum de Juliano Apostata scribente adversus Christianos, illum commendans, sic dicit: *Qua in re sapientiore se Tyrio se ne præstitit*. Ex his autem arguendus est Suidas, qui eum usque ad Diocletiani tempora vixisse tradit, cujus Imperii anno decimonono Porphyrium attigisse annum ætatis suæ sexagesimumoctavum diximus; anno vero decimo Gallieni Imperatoris implese annum ætatis trigesimalum, idque ex ejusdem Porphyrii scriptis. Ex quibus omnibus certa annorum Porphyrii ratione deducta, affirmandum est hoc anno eundem pervenisse ad annum ætatis nonagesimumprimum. At de Porphyrio hæctenus, in cujus narrationem incidimus occasione edicti Constantini Imperatoris, cum Arianos Porphyrianos nominari præcepit. At hæc de Porphyrio Phylosopho scripta, ex recens editis veterimis monumentis libenter corrigimus, ut non de ipso S. Hieronymus dixerit, sed de Publilio Optatiano Porphyrio Poeta; qui cum exul esset, Panegyricum Carmen artificiosissimum, sicut & laboriosissimum in figuris variis extremis, & aliis concinnatum elementis, ad Constantinum misit, in quo præter Imperatoris, & Crispi filii laudes; nonnulla etiam de Christiana religione intexuit, ejusque libri beneficio revocatus est. Extat Panegyricus ipse editus primum a Pithæo, deinde auctior a M. Velfero; in cujus præfatione meminit exilii sui, & liberationem postulat a Constantino; quæ sic se habet:

LXXXIX.

Porphyrii ætas.

(f) Socrat. l. 3. c. 15.
Niceph. l. 10. c. 36.

Publilus Optatiano Porphyrius poeta.

Quæ quondam fueras pulchro decorata libello,

*Carmen in Augusti ferto Thalia manus;
Ostro tota nitens, argento auroque coruscis
Scripta notis, picto limite dicta notans.
Scriptoris bene compta manu, meritoque
renidens,*

*Gratifici Domini visibus apta sacris:
Pallida nunc atro chartam suffusa colore,
Paupere vix minio carmina dissocians.
Hinc trepido pede tecta petis venerabilis
aulæ.*

*Horrida quo nimium sit tua mundicies.
Hos habitus Vatis præsentia fata merentur,
Vix locus hoc saltem præbuit unde venis.
Suppliciter tamen ire potes, dominumque
precari:*

*Squalor, & hæc sordes conveniunt mi-
seris.*
Cum

Hæc Lupus, qui tamen in ea enumeratione, prætermisit Visigothos in Septimania, & Burgundos in Burgundia regnantes, qui Arianam hæresim profitebantur.

EX

PAGIUS

ac possessæ, sicuti trinam Baptismatis mersionem in unicam, ita Apostolicum Symbolum in Nicænum mutaverunt, id est, Cpolititanum, ut clare habetur in tertia Synodo Toletana.

*Cum dederit clemens veniam, natumque,
laremque*

*Reddiderit, comptis ibis & ipsa comis.
Purpureo fulgens habitu radiantibus intus
Ut quondam scriptis ambitiosa tuis.*

& de exilio quod pateretur hæc inferius :

*Respice me falso de crimine maxime Rector,
Exulis afflictum pœnæ.*

Extat & in fine epistola ejusdem Constantini ad ipsum Porphyrium, qua se gratum habuisse significat, quod missum ab eo acceperat laboriosum opus :

XC.
Constantini ad Porphyrium Poetam litteræ.

Invictus Constantinus Maximus Augustus. Si tantum pondus & gravitas expectarentur in Carmine, Græca post Chium Mæoniumve vatem, & Latina post rusticum Mantuanum eloquentia vilesceret; nec frustra culpabiles forent, qui sibi materias pro ingeniorum qualitate sumentes inani opere judassent; cum penes primos facundiæ conditores gloria tota resederit, frater charissime. Sed quoniam semper in propatulo usus istius fuit, nec ulli negatum est id ex ea dicere, quod possit; illos etiam quos posterius ævum tulit, non penitus a fructu favoris exclusit, qui relictis gravioribus sonis, modos ad leviora flexerunt. Illigavit alter cothurnos; alter prope quotidianis, ac moralibus verbis allectus hominum, comædiis locutus est, quibusdam inæquali pede elegiaca cantata sunt; multorum digitos semiloquacibus chordis amor lyre jucundus inseruit. Pro qualitate modulaminis ad singulos quosque expeditæ laudis gratia redundavit. Defuit quorundam ingenii temporum favor, qui non secus doctrinæ deditas mentes rigare, atque alere consuevit, quam si cli- vosi tramitis supercilio rivus elicitus scaturientibus venis arva arentia temperaverit. Sæculo meo scribentes, dicentesque haud aliter benignus auditus, quam lenis aura prosequitur. Denique etiam studiis meritum a me testimonium non negatur. Liber assidue cursus orationibus fuit. Eos vero qui versibus dicerent, certis finibus lex metris statuta continuit. Quare non immerito illud usus invenit, ut in hoc genere dicturis, Heliconis, aut Parnassi sacra peterentur, cum mortalis ingenii deficiente substantia, necessaria videntur auxilia divina. Gratum mihi est, studiorum tuorum facilitatem in illud exiisse, ut in pangendis versibus, dum antiqua servaret, etiam nova jura sibi conderet. Vix hoc custoditum pluribus fuit, ut nodis quibusdam arctis innexi, citra

interventum vitii inculpatum carmen effunderent. Tibi nominum difficultate proposita, numero litterarum, distinctionibus versuum, qui ita medium corpus propositi operis intermeant, ut oculorum sensibus interstincta colorum pigmenta delectent, hoc tenere propositum, ut hæsitantia carmina multiplex legis observantia non separaret. Gratum igitur hoc mihi dictationis tuæ munus fuit, exercitatio mentis, & naturæ facilitas comprobata*. Si tu cum videas operis tui gratiam, quam ex meis petiveras auribus*, non petis, sed proventu præsentis temporis exultare debebis, & non indebitam laudem ingenii exercitatione captare. Jam ad Acta Nicæni Concilii redeamus.

Damnato Ario, non hæc tantum ad omnes Christi fideles Constantinus scripsit; sed & ad Ecclesiam Alexandrinam, quam ille diu hæresi infestarat, has litteras dedit (a):

Constantinus Augustus Catholice Alexandrinorum Ecclesie.

Salvete plurimum, fratres carissimi. Permagnum certe & singulare beneficium a divina providentia in nos collatum est, quod omni errore liberati, unam eandemque fidem agnoscamus. Non est profecto Diaboli insidiis contra nos intentatis de cætero quicquam loci relictum: nam quicquid est per fraudem in nos molitus, illud funditus sublatum est. Dissensiones autem animorum, schismata, tumultus illos, & lethalia discordiarum (ut ita dicam) venena, veritatis splendor, juxta Christi monitum, penitus obruit, deletvitque. Unum igitur Deum omnes, & nomine veneramus, & esse credimus. Ut autem istud Dei admonitione ad exitum perduceretur, magnam Episcoporum turbam ad urbem Nicæam accersivi, quibuscum ego (qui unus ex vestrum numero sum, quique eidem obsequio una vobiscum libentissime me ipsum totum addico) operam dedi, ut veritas diligenter investigaretur. Proinde omnia quæ aut controversiæ aut dissensionis materiam præbere videbantur, accurate excussa & exagitata sunt. Quanta & quam execrabilia probra (o bone Deus, sis nobis clemens, & misericors) nonnulli in venerandum nostrum Salvatorem, in spem & vitam nostram, scelerate, nefarieque jecerunt; & scripturis divinitus inspiratis, fideique sacrosanctæ contraria non modo impudenter effutiverunt, sed se ita credere palam confessi sunt! Nam cum trecenti amplius Episcopi viri propter animi modestiam, & solertiam admirabiles, unam eandemque

XCI.
(a) Socrat.
l. i. c. 6.

Constantini litteræ ad Alexandrinos.

PAGIUS
XXV.
Symbolum Nicanum

Ex iisdem rationibus aliæ Ecclesiæ citius, aliæ serius cœperunt Symbolum publice in Missarum solenniis dicere aut cantare. E Latinis prima id æmulata est Hispaniarum Ecclesia ex consilio

Richardis Regis, novellos suos Gothos in Fide Romana firmare cupiens, ut legitur in tertia Synodo Toletana, in qua statuitur: *Ut per omnes Ecclesias Hispania & Gallicia secundum formam Ecclesie*

non statim in omnibus Ecclesiis cantatum.

que fidem, quæ & veritate & exquisitis legis divinæ testimoniis vera fides esse confirmatur, constabiliuissent; solus Arius inventus est, qui vi ac fraude Diabolica victus, ab ea penitus desciverit; quique impia animi impulsione incitatus, hanc erroris labem primum apud vos, deinde apud alios sparserit. Quocirca eam quam omnipotens Pater nobis tradidit, doctrinam amplexemur; ad fratres nostros carissimos, a quibus nequam & impudens Diaboli minister nos segregavit redeamus; ad commune corpus Ecclesiæ, & ingenua nostra membra toto pectore (ut dicitur) revertamur, istud enim vestra prudentiæ, fidei, & sanctitati in primis consentaneum est; ut errore illius, qui se hostem veritatis constituerit, penitus depulso, ad Dei gratiam, & voluntatem vos denuo recipiatis. Nam quod trecentis Episcopis visum est, non est aliud putandum, quam Dei sententia, præsertim cum in talium, & tam præclarorum virorum mentibus sacer insideret Spiritus, qui illis divinam voluntatem aperuerit. Quapropter nemo vestrum hæsitet, nemo moram interponat; sed omnes lubentibus animis ad viam veritatis redite; ut, simulatque ipse ad vos adventavero, debitas gratias Deo, qui omnia lustrat, una vobiscum agam, quod non modo fidem sinceram vobis patefecerit, verum etiam claritatem, quæ omnibus optanda erat, bene largitus sit. Deus vos, fratres carissimi, diu servet incolumes: Hactenus Constantini litteræ ad Alexandrinos scriptæ, mox ut, stabilito fidei Symbolo, damnatus est Arius; nam cum nulla in his de terminata de Paschate controversia mentio habeatur (quæ quidem haud levis erat) neque de damnato Meletiano schismate, quod magnopere vexavit Ægyptum; ea omnia post Arii damnationem, postque has scriptas litteras contigisse significantur.

XCII.

Visis igitur hactenus quæ jam ante, & post scriptum Symbolum acta sunt ab Ario, & Eusebio Nicomediæ Episcopo in Nicæno Concilio; non prætermittendæ sunt res gestæ ab Eusebio Pamphili Cæsareæ Palæstinæ Episcopo. De eo enim in primis Athanasius (a) tradit, ipsum prima die admodum restitisse fidei regulæ a Patribus decretæ, postmodum vero assensum præbuisse; quæ omnia Socrates narrat his verbis (b): Per idem tempus Eusebius cognomento Pamphilus, Cæsareæ Palæstinæ Episcopus, in illo Concilio, cum paulisper hæsitavisset, secumque attentæ cogitatione expendisset, num illam de fide decisionem deberet admittere; sic tandem

(a) Athan. contr. hæresin Arian. decr.

(b) Socrat. l. 1. c. 5

Eusebii Pamphili res gestæ in Synodo Nycæna.

una cum reliquis universis eam & approbavit, & subscriptione ratam fecit; & populo, cui ipse præerat, eandem scriptis proditam misit; vocemque CONSUBSTANTIALE, illi interpretatus est, ne cuiusquam animo de ipso injiceretur suspicio, quod in eo aliquantum hæsitavisset. Sic plane ipsum excusat Socrates; sed ex multis ejus epistolis, quam fuerit Ario addictus, superius est enarratum. Epistolam vero ab eo ad suos Cæsarienses scriptam idem auctor ad verbum recitat, quæ est hujusmodi (c).

(c) Socrat. eodem c. 5.

Etsi verisimile est, fratres carissimi, ea quæ de fide Ecclesiastica in amplo, & frequenti Concilio Nicææ coacto tractata sunt, ad vos antehac perlata esse, præsertim cum fama ipsa accuratam rerum gestarum narrationem sua celeritate superare soleat; tamen ne veritas, si auditione solum ea acceperitis, contra ac se habeat, vobis nuntietur; primum eam fidei formulam, quæ a nobis Concilio proposita est; deinde alteram, quam Episcopi, ubi nostris verbis pauca adjecerint, ediderunt, ad vos mittere, necesse putavimus. Nostra vero formula, quæ tum coram Imperatore nostro sanctissimo perlecta est, tum recte se habere, pro certo explorata, ad hunc modum se habet:

XCIII.

Eusebii Pamphili epist. ad suos Cæsarienses.

Sicut ab Episcopis, qui nos antegressi sunt, accepimus; sicut cum fidei fundamenta in nostris animis primum jacta essent, cumque lavacro baptismatis abluti essemus, audivimus, sicut a divinis Scripturis didicimus; & sicut cum fungeremur presbyterio, & cum Episcopatum obtineremus, credidimus, & docuimus; sic etiam jam credentes nostram fidem vobis patefacimus, quæ ejusmodi est: Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, visibilibus omnium, & invisibilium creatorem. Et in unum Dominum Jesum Christum, Dei Verbum, Deum de Deo, lumen de lumine, vitam de vita, Filium unigenitum, primogenitum omnis creaturæ, ante omnia sæcula ex Deo Patre genitum, per quem omnia facta sunt. Qui propter nostram salutem incarnatus est, & inter homines versatus; qui passus est, & resurrexit tertia die. Ascendit ad Patrem, & iterum venturus est judicare vivos & mortuos. Credimus etiam in unum Spiritum sanctum. Et istorum quemque esse & existere credimus, Patrem vere Patrem esse, Filium vere Filium, & Spiritum sanctum vere Spiritum sanctum; sicut Dominus noster, cum discipulos suos ad prædicandum mitteret, locutus est (d): Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomi-

XCIV.

Eusebii professio fidei.

(d) Matth. 28.

ne
austæ; ideoque a Leone III. Pontifice veniam impetrarunt. Fecit id Carolus, ut Francos in reparata jam Christianitate figeret. Ad Bernardum autem Wormatiensem ac Jesse Ambianensem

PAGIUS

clesiarum Orientalium Concilii Cpolitani Symbolum recitatur, &c. Imitatæ id postmodum sunt quedam sub Carolo Magno Gallicanæ Ecclesiæ, aliæ tamen, ac ipsa Capella Regia, imitari non sunt

ne Patris, & Filii, & Spiritus sancti. De quibus confirmamus, nos hoc animo esse, sicque sentire, & sic etiam sensisse, & ad mortem usque sic sensuros esse, in hac perseveraturos fide, anathemate impie hæresis cuique denunciato. Atque de istis rebus omnibus nos sincere, & ex animo ita sensisse, ex quo nosmet noscere poteramus, & jam etiam vere tum sentire, tum dicere, Deum omnipotentem, & Dominum nostrum Jesum Christum coram testamur; certa que demonstratione ostendere possumus, vobisque ratione persuadere, nos temporibus præteritis ita credidisse, & huic fidei a nobis expositæ congrua prædicasse; neminemque posse nobis in hac re contradicere. Quinetiam Imperator noster sanctissimus hanc nostram fidei veritatem in se complecti, primus omnium testificatus est; seque eodem animo esse, constanter asseruit; præcepitque, ut omnes ei assentirentur, decretis ejusdem subscriberent, congruerentque cum iisdem, dummodo una vox, CONSUBSTANTIALE videlicet, adscriberetur.

XCIV. Hanc quam ostendat Eusebius fidei suæ confessionem, si quis foetui efformato in matris utero comparaverit, cui nondum sit anima rationalis infusa; minime a scopo veritatis erraverit; utpote quæ plane imperfecta esse ostendatur & in formis, quæ & nec Arii excludat impietatem, & nihil penitus habeat de coæqualitate, coæternitate, & essentia Filii cum ipso Patre; ac proinde ejusmodi esse, qua Arius uti posset, & Ariani. Quamobrem ad eludendam (ut dictum est) varriem, & subdolum consilium Ariani hominis; vocem illam, CONSUBSTANTIALE Verbum Patri, jure meritoque Patres addendam putarunt, quo sicut anima rationalis infusa corpori perfectum hominem format, ita vox illa perfectum Deum æqualem Patri demonstrat Filium Dei. Sed addit Socrates:

XCVI. Quamquidem vocem, CONSUBSTANTIALE, ille ipse explicavit in hunc modum: CONSUBSTANTIALE de corporis affectionibus non posse intelligi, neque Filium Dei, vel divisione, vel defectione (ut ita dicam) ex Patre constare; nam non posse fieri, ut natura quæ materiæ expers est, quæ sola intelligentia percipitur, quæ corpore vacat, corpoream ullam affectionem in se excipiat, sed ejusmodi res nos divinis & arcanis verbis debere complecti, sapientissimus quidem, & pius noster Imperator de his isto modo philosophatus est. Hæc ipse dicens, humili plane sensu enervat vocis istius potentissimam ener-

PAGIUS sem Episcopos, necnon ad Abbatem Corbeiensem Caroli Legatos dixit Leo tertius. Quod asseritis ideo vos cantare Symbolum, quoniam alios in istis partibus vobis priores audistis cantasse, quid

giam. Recitato autem ab ipso Nicæno Symbolo, ista subnectit, quæ ab eo in Synodo actitata esse tradit.

Cum ista formula ab illis præscripta, esset, illud, EX SUBSTANTIA PATRIS esse, & illud, PATRI CONSUBSTANTIALEM esse, quomodo essent intelligenda, ab eis diligenter querere cepimus. Unde quæstiones & responsa nata sunt, rationeque accurate pervestigatum, quæ illis verbis subiecta esset sententia. Fatebantur illi, EX SUBSTANTIA esse idem significare, quod, EX PATRE esse, non tamen partem Patris esse. Ista sane nobis videbantur pulchre consentire cum pia illius doctrinæ sententia, quæ docet, Filium ex Patre esse, non tamen partem substantiæ illius esse. O versipellis & impudens, qui ejusmodi vocis interpretationem non erubescit ad suos scribens, impingere toti illi sacro Patrum Concilio! Sed & subdit: Quapropter huic sententiæ etiam a nobis assensum est; neque vocem, CONSUBSTANTIALE, rejecimus, propterea quod pax tamquam scopus ad intuendum ante oculos nostros versabatur, & cautio erat a nobis adhibita, ne recta fidei sententia excideremus.

Pari ratione, GENITUM non factum approbavimus. Nam, FACTUM, Verbum cum cæteris creaturis, quæ per Filium factæ sunt commune esse dixerunt; nec Filium earum simile quicquam habere, ac propterea eum non esse creaturam illarum similem, quæ ab ipso factæ sunt, sed præstantioris esse substantiæ, quam qua ulla creatura prædita sit, quam quidem ex Patre genitam esse sacra littera perdocent; quippe cum modus ejus generationis a nulla mortali natura, vel verbis exprimi, vel cogitatione comprehendendi possit. Eodem modo, & illud, FILIUM CONSUBSTANTIALEM esse, ratione & exquisitum est, & probatum, non more corporeo debere intelligi, neque simile habere quicquam cum mortalibus animantibus; nam neque divisione substantiæ, neque defectione, neque mutatione paternæ essentiæ, & facultatis posse constare; ingentam enim Patris naturam ab his omnibus prorsus alienam esse; & hoc, PATRI CONSUBSTANTIALEM esse, nihil aliud ostendere, quam filium Dei ad reliquas creaturas nullam habere similitudinem, sed unius Patris, qui illum genuit, omnino similem esse, neque ex alia quam ex Patris substantia, & essentia genitum. Quod quidem sic expositum rectum videbatur assensione approbare. Nam nonnullos veteres Episcopos, & scriptores, viros sane disertos atque il-

ad nos? Nos enim ipsum non cantamus. Quin & eandem cantandi consuetudinem omitti suavit: Quia & in nostra Ecclesia non cantatur. Romana Ecclesia, necdum sub Joanne octavo videtur cantasse.

XCVII.
Acta in
Synodo.

XCVIII.
Genitus filius non factus.

illustres, in Patris, & Filii divinitate explicanda, hoc verbo, **CONSUBSTANTIALI**, usos fuisse cognovimus. Sed de fide in Concilio Nicæno exposita, & divulgata, hæc hæctenus. Cui quidem omnes ad unum assensu sumus, non temere & inconsulto, sed secundum sententias coram ipso sanctissimo Imperatore propositas, discussasque, & communi omnium consensu propter causas, quæ superius memoratæ sunt, approbatas.

XCIX.

Quinetiam anathematis formulam, quæ post fidem explanatam ab illis proposita est, approbandam quoque putavimus; propterea quod vetet, ne quisquam vocibus a Scriptura abhorrentibus (ex quibus in Ecclesiis omnis fere confusio, & discordia invecata est) omnino utatur. Etenim cum nulla Scriptura divinitus inspirata his vocibus usa sit, Filium Dei ex nihilo ortum esse, & tempus fuisse aliquando cum non esset, & quæ sequuntur in eandem sententiam, minime consentaneum videbatur, eas vel proferre, vel docere; quandoquidem nunquam antehac istiusmodi verba usurpare consuevimus. Ista ad vos, fratres carissimi, necessitate coacti misimus, non solum uti vobis decretum, quod nostram disquisitionem, & assensionem secutum est, planum faceremus; verum etiam ut intelligeretis, quod primo, dum ea quæ aliter ab aliis scripta erant, animum nostrum offendere videbantur, in una eademque sententia (sicut ratio postulabat) ad extremam usque horam persistimus. Verum postea facile sane, & sine ulla contentione, ea, quæ nullam habebant offensionem, tum demum amplexati sumus, cum nobis verborum sensum, & sententiam æquis animis disquirentibus, illa quæ exposita erant, consentire viderentur cum his, quæ in fidei formula ante proposita a nobis concessa & approbata fuerant. Ista Eusebius Pamphilus ad Cæsaream, quæ est Palæstinæ Civitas misit. Et ut apparet, ob eam causam, ut se excusaret apud suos, si aliam ab ea, quam docuerat, fidei formulam suscepisse videri posset: in quibus quidem conscribendis (ut libere dicam) sic se superinduisse novum; vestimentum demonstrat, ut tamen vetus nequaquam abjecerit, atque ulcus non curatum obduxerit.

C.

Sed de eo quid S. Athanasius scribat (a), videamus: Quoque (inquit) majoris admirationis est, Eusebius ex Cæsarea Palæstinæ, quam pridie abnegasset, in eam tamen sententiam postridie subscribere.

(a) Athan. cont. har. Arian. dec.

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

tasse. Etenim Methodium Moravorum ac Bohemorum Episcopum rogavit is Pontifex, si Orthodoxæ Fidei Symbolum ita crederet, & intra Missarum solennia cantaret, sicut sanctam Romanam Ecclesiam tenere constat. Non rogat quomodo Romana Ecclesia tenet & cantat, sed solum quo-

modo tenet, quia nempe illa necdum cantabat. Cantabat Methodius, utpote Græcus, more Græco. Tandem & Romana cantare cœpit, ne a subditis sibi Hispaniarum & Galliarum Ecclesiis morem deponere nolentibus dissonaret. Hæc Lupus citatus.

psit; quam etiam Ecclesiæ legendam misit, dicens eam esse Ecclesiæ fidem, & Patrum traditionem; omnibusque manifesto apparuit, eum prius, & temere errasse, & frustra contra veritatem pugnavisse. Nam tametsi eum puduit scriptis errorem fateri, & ut potuit, se Ecclesiæ excusavit, in epistola tamen, in qua Dei Filium consubstantialem & ex substantia Patris existere non inficiatur, clare se in errore fuisse demonstrat; miserque prorsus in eo fuit, quod, ut se purgaret, coactus sit Arianos accusare; quod illi scriptum reliquissent, non fuisse Filium antequam gigneretur; indeque ratiocinari vellent, eum ne ante quidem carnis natiuitatem existisse. Et hoc ipsum scit Acacius, nisi & ille quoque nunc metu temporum id dissimulandum putet, veritatemque inficiari velit. Certe, & is in fine subjunxit epistolam Eusebii, &c. Hæc Athanasius, in eo versatus, ut demonstraret etiam Arianae hæresis assertores subscripsisse Nicæno Symbolo. At qualis fuerit ista Eusebii poenitentia, exitus demonstravit; nam soluto Nicæno Concilio, eodem cum Ario & Arianis perseverante fœdere amicitia, in fidem Catholicam stricta acie, paribus cum illis studiis dimicavit; quod multis argumentis inferius apparebit.

De Eusebio iudicium Athanasii.

CI.

Sic etiam, (quod dictum est superius) Ariani Episcopi, immo & ipse Arius recantantur palinodiam, ut extiterint postea etiam Arianae hæresis defensores; cum & inter hæc plures alii reperirentur, quorum ope damnata Ariana hæresis fulciebatur; qui quod essent privatae personæ, sicut non accesserunt ad Synodum, ita nec Synodo innotuerunt; inter quos ille apostasie macula aspersus Asterius erat, de quo hæc Athanasius (b): Asterius Cappadox sophista multiceps, unus ex sociis Eusebianis, quoniam idolis in priori persecutione, quæ fuit sub avo Constantii, Maximiano Herculio scilicet, immolaverat, & propterea nequiret in clericum cooptari; de sententia Eusebii opusculum fecit; quale & ipse volebat, & quod sceleri immolationis magnitudine responderet, in quo locustam, & erucam cum Christo comparat, immo Christo anteponit, aliamque quam Christum in Deo Sapientiam collocat Christi, & mundi conditricem. Obambulat ille per Syriam, & per alias Ecclesias ex commendatione Eusebii, ut semel Christum negare doceat, atque ea sævitie contra veritatem utitur. Ascendit igitur homo audacissimus in loca mi-

(b) Athan. de Synod. Asterius & alii Apostatae fautores Arian.

minus sibi licita; sedensque in gradibus clericorum, publice suum opusculum, quamquam id multi graviter ferrent, recitavit, &c. Hæc de Asterio Cappadoce Athanasius. Vides ex quali improborum fæce prodierint, nempe ex apostasia, & Christi negatione, qui huic scelestissimæ hæresi patrocinati sunt; quibus quidem sordibus aspersum quoque fuisse Eusebium Cæsariensem, ex testificatione Potamonis, sanctissimi Episcopi, & confessoris, superius dictum est; eadem quoque labe inquinatum Eusebium Nicomediæ; & alios, jam ante meminimus.

CII.

Quæstio
proposita
de tempo-
re Pascha-
tis.

Terminatis vero illis in Synodo, quæ ad Arium, & Arianam hæresim spectare videbantur; quæstio illa, cujus quoque causa Concilium præcipue coactum diximus, de tempore Paschatis celebrandi, reliqua erat. Vetus hæc controversia fuit, jam (ut narratum est secundo Annalium tomo) Polycarpi tempore in Asia agitata, sub Victore autem Romano Pontifice celebrato in Palæstina Concilio definita. At quoniam ejus sectatores traditionem de ea re Apostolicam prætexebant; hac de causa factum est, ut licet quamplurimi resipuerint, ingens tamen adhuc multitudo in eadem perstaret sententia, sicque in schismate infeliciter permanerent. Erant hi ex provincia Syriæ Christiani, qui in his quæ ad tempus spectant, more Judæorum, die decimaquarta Lunæ sanctum Pascha celebrarent, non autem die Dominico post dictam Lunam, ut cæteræ omnes Ecclesiæ agerent. Haud tamen facile erat, eos qui contrariam tuebantur opinionem, quam a patribus atque avis & proavis acceperant, & in ea pariter consensissent, ab ea deducere, & in communem cum cæteris sententiam de Paschate una die celebrando perducere. Fuit (ut patet ex litteris Constantini ad Eusebium) magno cum labore eadem causa ad finem ducta; quamobrem controversias illa apertissime cognita & declarata; qui hæcenus a cæteris divisi erant diverso ritu Paschatis celebrandi, sponte ad Catholicæ Ecclesiæ consortium redierunt, qui & pro Ecclesia adversus Arianam hæresim magnis animis pugnare. Testatur hæc de iis S. Athanasius, cum ait (a): Syri in aliorum sententiam traducti sunt, & Arianam hæresim decreverunt pro Antichristi præcuratrice habendam esse; & scriptis contra eam editis, sua placita promulgarunt.

CIII.

Compositis duabus hisce in Synodo con-

troversis, diversa diverso modo concepta de singulis placuit edi decreta; nimirum, cum Symbolum fidei scriptum est, nullam notam temporis, diei, vel Consulis ad certum tempus consignandum adhibendam esse, Patres (ut diximus) existimarent, quod scilicet ea non esset recentis fidei constitutio, sed profiterentur eandem semper in Ecclesia viguisse, nec a se, sed ab Apostolis Ecclesiæ traditam; quam etiam ob causam nec illa verba in cæteris Synodicis decretis adhiberi solita voluerunt præfigi Catholico Symbolo: VISUM EST; ne videretur recens elaborata fidei confessio. Non sic quidem factum est in illa constitutione de Paschatis tempore a Synodo edita, cui voluerunt diem apponi, & Consules, & cætera quæ spectant ad certum tempus definiendum. Testatur id quidem S. Athanasius (b) in eodem libro de Synodis, ubi cum agit de Nicæno Symbolo: Nec Consulem, inquit, nec diem, nec mensum addiderunt; sed in negotio Paschæ non abhorruerunt ab istiusmodi appendice; ibi enim placuit, ut adderetur, VISUM EST: ut omnes obtemperarent. De fide vero non scripserunt, VISUM EST; sed, AD ISTUM MODUM CREDIT CATHOLICA ECCLESIA: & statim ipsa confessio credendi adjuncta est, ut ostenderent, eam non esse novam sententiam, sed Apostolicam, & quæ ipsi scripserant, non esse sua inventa, sed Apostolorum documenta: Hæc Athanasius.

Diversa
decreta
diverso
modo con-
cepta.

(b) Athan.
cod. lib. de
Synod.

CIV.

At sicut fecisse vidimus Constantinum, damnationem Arii, & Arianæ hæresis a Concilio suis quoque esse litteris publicis profecutum; ita pariter statutum decretum consensione totius Concilii de tempore sacri Paschatis celebrandi, suis litteris ad omnes Ecclesias datis, voluit innotescere (c), ne scilicet Episcopi illi (erant hi Syri) qui ea longa consuetudine tenerentur, nec ad Concilium convenissent, sancto pioque Synodi decreto adversarentur, ac proinde in schismate remanerent. Ut igitur omnes assentirentur iis quæ magna consideratione in sancta Synodo definita essent, idem Imperator ad omnes Ecclesiarum Episcopos humanitate ac pietate plenas litteras dedit hujusmodi (d):

(c) Apud
Theod. l. 1.
cap. 10.

(d) Apud
Socrat. l.
1. c. 6.

Constantinus Aug. Ecclesiis S.

Cum ex florenti, & prospero Reipublicæ statu, quanta sit divinæ virtutis erga nos benignitas, compertum haberem; istud omnium maxime mihi propositum putavi, ut in sanctissima Ecclesiæ Catholice mul-

CV.

Litteræ
Imp. de
Paschate.

titu-

PAGIUS

XXVI. Sozomenus lib. 1. cap. 21. scribit, Fidei Formulam approbasse Eusebium Nicomediæ, Theodosium Nicææ, Marinum Chalcedonis, Patrophilum Scythopoleos, & Secundum Ptolemaidis in Lybia Episcopos; quos tamen Socrates lib. 1. cap. 8. Fidem a Concilio Nicæno scriptam im-

probasse tradit. Verum, hæc ita conciliari possunt, inquit Valesius ad laudatum Sozomeni locum, si dicamus, Episcopos illos initio quidem Formulam Fidei Nicæne penitus rejecisse: postea tamen metu Principis, qui contradicentibus exilium minabatur, eam comprobasse. Atque

Baron. n.
LXXVII.

titudine una fides, sincera charitas, & consentiens erga Deum omnipotentem religionis cultus servaretur. Verum quoniam istud non poterit in loco tuto firmoque collocari, nisi vel omnes Episcopi, vel maxima eorum pars in unum convenisset, singulique suum iudicium de rebus ad sacratissimam religionem pertinentibus interposuissent; eam ob causam cum cætus (quantum fieri poterat) maximus coactus esset, ipse tamquam unus e vestrum numero una adfui. Neque enim recusabam (ex qua re jam maximam capio lætitiã) me vobiscum in eo ministerio conjungere. Atque usque eo de rebus omnibus accurate quæsitum est, quoad sententia Deo omnium contemplatori grata acceptaque propter concordiam & animorum consensum palam pronuntiata esset; sic ut nihil, quod vel ad discordiam, vel ad fidei controversiam spectaret, omnino in posterum reliquum fieret.

CVI.
Una ab omnibus die Pascha agendum.

Ibi cum de sanctissimo festo die Paschatis disceptaretur, communi omnium sententia rectum esse videbatur, ut omnes ubique uno eodemque die illud celebrarent. Quid enim præstabilius, quidve augustius esse poterat, quam ut hoc festum, per quod spem nobis immortalitatis ostentatam habemus, uno modo & ratione apud omnes continenter observaretur? Ac primum omnium indignum plaue videbatur, ut sacratissimum istud festum, Judæorum ritum, & consuetudinem imitantes, ageremus; qui quidem quoniam suas ipsorum manus detestabili scelere polluerunt, merito, ut scelestos decet, cæco animorum errore iræriti tenentur. In vostra enim situm est potestate, ut illorum more rejecto, veriore & magis sincero instituto (quod quidem usque a prima passionis diè hactenus recolimus) huius festi celebrationem ad posterorum sæculorum memoriam propagemus. Nihil igitur sit nobis commune cum Judæorum turba omnium maxime odiosa; aliam enim viam, qua insistamus, a Salvatore didicimus; proponitur namque sanctissima nostræ religioni cursus quidam legitimus & decorus.

CVII.
Nefarium inhære Judæis.

Hunc igitur consentientibus animis mordicus tenentes, fratres honoratissimi, ab illa nefaria Judæorum opinione nos ipsos removeamus; est enim revera absurdissimum, ut illi insolenter se jactent, nos absque ipsorum disciplina subsidio istas res nullo modo posse observare. Quid tandem est, de quo illi recte sentire queant, qui post necem Domino illatam, post parricidii.

Ann. Eccl. Tom. IV.

dium illud nefarium, ex mentis statu deturbati, non ratione ulla, sed intolerabili animorum impetu, quocumque insita ipsis & innata insania rapiat, feruntur? Hinc etiam existit, quod ne in hac quidem parte veritatem perspiciant; quippe præ errore extra exquisitam temporis in hoc festo celebrando observationem longissime evagati, eodem anno alterum Pascha celebrant. Proinde quid est, cur istos imitemur, quos gravis erroris morbo laborare constat? Eodem namque anno idem festum denuo recolendo renovari non permittemus. Verum quamvis ista non a me fuissent proposita; tamen vestra solertia esset, cum diligentiam adhibere, tum precibus semper optare; ut nulla de causa vestrorum animorum integritatem nequam hominum moribus admiscere cogamini. Porro illud etiam facile potest intelligi, maximum nefas esse, uti in tanto, & tam solemnem religionis nostræ festo regnet dissensio. Unum enim libertatis nostræ diem festum, hoc est, sanctissima passionis, Salvator noster nobis tradidit, unamque Ecclesiam Catholicam esse voluit; cujus quidem membra, tametsi in multa, & varia loca dispersa sint, tamen uno spiritu, hoc est divina voluntate & nutu coalescunt. Vestra igitur sanctitatis prudentia accurate secum consideret, quam grave, immo quam indecorum sit, ut iisdem diebus alii jejuniis vacent, alii agent convivia, ac post dies Paschatis alii in festis, & animorum remissione versentur, alii præscriptis jejuniis se dedant. Quapropter istud rectius instituendum est, & ad unam formam, & modum redigendum; hoc enim (sicut omnes vos satis animadvertere existimo) divina providentia vult.

Et quoniam istud ita via, & ratione gerendum erat, ut nihil nobis cum consuetudine parricidarum, & eorum, qui necis Domini auctores extiterunt, esset commune; & modus ille decorus eximiusque servandus esset, quem omnes Ecclesiæ totius Orbis partes, vel versus Occidentem, vel versus Meridiem, vel versus Septentrionem incolentes servant, ac nonnullæ quoque, quæ in locis ad Orientem spectantibus habitant; idcirco omnes in præsentia hoc recte se habere arbitrati sunt. Ipseque etiam in me recepi, vestram sapientiam facile assensuram, ut quod in urbe Roma, in Italia, in Africa, in tota Ægypto, Hispania, Gallia, & Britannia, in Lybia; & universa Græcia, in Diocesi Asiatica, & Pontica, in Cilicia denique una

CVIII.
Univerſa Ecclesia.

Q 2 & con-

PAGIUS que id plane confirmant Theodoretus, & Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos. Certe inter Episcopos, qui Concilio subscripserunt, horum etiam nomina leguntur. Ex quo apparet, omnes omnino Episcopos, qui Synodo Nicænæ interfuerunt, ejus Fidei subscripsisse, sive sin-

cere & ex animo, sive subdole ac fide. Licet enim Eusebius ac Theognius condemnationi Arii initio subscribere noluerint, tamen post ærumnas exilii, libello oblato, condemnationi ejusdem Arii sese consentire professi sunt. Duos excipe, Secundum sc. ac Theonam Episcopos, qui nec Fidei

& consentiente sententia conservatur, hoc a vobis quoque lubentibus animis approbaretur; illud sedulo reputantibus, non solum in locis, quæ modo citavi, majorem Ecclesiarum numerum existere, sed etiam sanctissimum institutum esse, ut omnes communi consilio id ratum cupiant, quod accurata, & recta ratio postulare videtur, quodque nihil cum Judæorum perjurio habet commercii.

CIX. Verum ut summam rei breviter complectar; visum est communi omnium iudicio, sacratissimum Paschatis festum uno eodemque die celebrandum esse; neque enim in re tam sancta atque solemnè ulla dissensio debet existere; immo vero hanc sequi sententiam, cui nullus a fide alienus error, nullumve vitium omnino admixtum sit, multo maximam habet commendationem. Quæ cum ita se habeant, lubentes hoc decretum, tamquam donum Dei, & mandatum re vera cælitus demissum, amplexamini. Nam quicquid in sanctis Episcoporum Conciliis decernitur, id universum divinæ voluntati debet attribui. Quamobrem vos, ubi omnibus dilectis nostris fratribus res in hoc Concilio gestas, sententiam jam decretam, & sanctissimi festi observandi modum denunciaveritis; eadem ipsi approbare, riteque disponere debetis; ut, simulatque vestram rectam omnium rerum dispensationem jam pridem a me desideratam me plane perspicere contigerit, uno eodemque die vobiscum una sacrosanctum festum recolere possim, ut simul omnium causa permagnam animo capiam voluptatem; quod quidem fiet, cum intellexero non solum diabolicam crudelitatem per vestra recte facta, divina virtute opem ferente, penitus profligatam esse; verum etiam fidem nostram, pace & concordia conciliata, ubique egregie florere. Deus vos, fratres carissimi, servet incolumes: Hucusque Constantini litteræ.

CX. Cæterum quod spectare videbatur ad Paschales cyclos conficiendos, quibus, quo potissimum die singulis annis sanctum Pascha celebrandum esset, ostenderetur; haud levioris negotii videri potuit esse opus; cum non omnes eandem inirent

PAGIUS dei Nicænæ, nec damnationi Arii subscribere voluerunt, ut testatur epistola Synodica Patrum Concilii Nicæni, Theodoretus, & Philostorgius.

XXVII. Valesius tam in Notis ad Socratem lib. 1. cap. 14. quam in Notis ad Sozomenum lib. 2. cap. 16. observat, Baronium reprehendere Socratem ac Sozomenum, qui dixerint, Eusebium ac Theognium paulo post Synodum Nicænâ missos esse in exilium: deinde aliquot post annos, misso satisfactionis libello ad nobiliores Episcopos, ab exilio esse revocatos. At Baronius contendit, hunc libellum ab Eusebio oblatum esse Episcopis in Synodo Nicænâ. Primum enim regulam Fidei ait scriptam fuisse, cui Eusebius Nicomedienfis cum aliis quatuor Episcopis subscribere

computi rationem; periculumque illud immineret ex diversa temporum supputatione, ut licet Fideles omnes die Dominico celebraturi Pascha forent, tamen diversis id facturi essent diebus Dominicis. Quamobrem quod omnibus constaret, ex antiquissimo tempore Ægyptios hanc peculiarem sibi vendicasse scientiam, ut anni tempora, Solis, & Lunæ cursum pervestigarent; placuit sanctæ Synodo in Alexandrum Ecclesiæ Alexandrinæ Episcopum hanc curam conjicere; qui, adhibitis secum viris calculandi peritissimis, creditum sibi munus diligenter exsolvit: sed & successorum Alexandrinæ Ecclesiæ Episcoporum S. Synodus voluit esse officii, ut quo potissimum die singulis annis celebrandum Pascha foret, Romanæ Ecclesiæ Episcopis primum significarent, a quibus reliquæ omnes Ecclesiæ certiores redderentur; quod diu multumque servatum est.

CXI. Hæc autem ne absque majorum auctoritate leviter dicta videantur, S. Leo Magnus locuples testis accedat, qui scribens ad Marcianum Imperatorem hæc ait (a): Paschale etenim festum, quo sacramentum salutis humanæ maxime continetur, quamvis in primo semper mense celebrandum sit; ita tamen est Lunaris cursus conditione mutabile, ut plerumque sacratissimi diei ambigua currat electio, & ex hoc fiat plerumque, quod non licet, ut non simul omnis Ecclesia, quod non nisi unum esse oporteat, observet. Studuereque sancti Patres occasionem hujus erroris auferre, omnem hanc curam Alexandrino Episcopo delegantes; quoniam apud Ægyptios hujus supputationis antiquitus tradita esse videbatur peritia, per quam, qui annis singulis dies prædictæ solemnitatis eveniret, sedi Apostolicæ indicaretur, ut hujus scripti ad longinquiores Ecclesias iudicium generaliter percurreret: Hæc S. Leo, Proterius vero Episcopus Alexandrinus scribens ad eundem S. Leonem, magna animi summissione profitetur, omnia se accepta ferre Romanæ Ecclesiæ, cum scilicet ea omnia Petrus Marcum docuerit, cum eum Alexandriam Episcopum misit.

Ha-

recusavit; eundem tamen postea, oblato satisfactionis libello, iis quæ decreta fuerant, subscripsit. Post hæc vero, cum Synodus Arium anathemate damnasset, Eusebium ac Theognium huic anathematis noluisse subscribere: eamque ob causam damnatos ac depositos esse a Synodo, & Amphionem ac Crestum in eorum locum subrogatos; Constantinum tamen Imperatorem intercessisse, ne sententia executioni mandaretur, egisseque, ut Eusebius ac Theognius oblato penitentia libello susciperentur a Synodo. Hæc Baronii sententia.

Sed primum in eo peccat Baronius, quod duos libellos ab Eusebio oblatos esse dicit. Nam de priore illo libello nemo unquam mentionem fecit

Temporis
calculus
Alex. E-
piscop-
tributus.

(a) Leo ep.
64.

Alex. E-
piscopus
arbiter
diei Pa-
schatis.

XXVIII.

CHRISTI
325.

SILVESTRI PAP.
12.

CONSTANTINI IMP.
20.

Habentur hæc ex S. Leonis scripta epistola ad Proterium, cujus fragmentum in hujusmodi verba recitatur a Beda (a): *Lætificaverunt me litteræ dilectionis tuæ, quas frater & Coepiscopus noster Nestorius pio adportavit officio. Oportebat enim, ut ab Alexandrinæ Ecclesiæ Præsule talia scripta ad sedem Apostolicam mitterentur, quæ ostenderent ministerio beati Petri Apostoli hæc ab initio per beatum Marcum ejus discipulum didicisse Ægyptios, quod constat credidisse Romanos.*

(a) Apud Bed. de ration. temp. cap. 4.

CXII.

Paschales epistolæ dari solitæ ab Ecclesia Alex.

Perseveravit mos iste diu in Ecclesia Alexandrina, ut ejus sedis Episcopus Paschales (quas vocabant) daret epistolas; sed interceptum ejusmodi fuit officium, postquam eidem Ecclesiæ hæresiarchæ præsidere cœperunt Episcopi, cum, licet illi darent litteras, nemo tamen ab eis acciperet, quibus in fide minime communicarent: porro quamdiu Catholicæ communionis in Ecclesia Alexandrina sederunt Episcopi, vigeat ejusmodi observantia. Qualesnam vero esse solerent ejusmodi Paschales epistolæ, quæ adhuc extant Theophili Episcopi Alexandrini, quas S. Hieronymus in Latinum vertit (b), docere possunt; de quibus suo loco pluribus agendum erit. Cognito igitur primum ex Episcopi Alexandrini litteris, quoto anni die celebrandum Pascha esset, eoque Apostolicæ sedis litteris omnibus Ecclesiis promulgato, sacro Epiphaniæ die diaconi in singulis Ecclesiis inter sacra Missarum solemnia annuntiare consueverant. Verum & antehac vigeat antiquus in Ecclesia usus ut a Romano Pontifice quæreretur Paschalis dies; quod habetur expressum in Arelatensis Concilii primi canone primo, dum his verbis Synodus scribit ad Silvestrum: *De observatione Paschæ Domini, ut uno die, & tempore per omnem Orbem observetur, & juxta consuetudinem litteras ad omnes tu dirigas.* Porro subscriptione Formatarum a Primitibus cæteris inferiorum sedium Episcopis quid nuntiandum, Carthaginense Concilium monuit (c).

(b) Extant 10. 1. Bib. San.

(c) Conc. Carthag. c. 7.

CXIII.

Cum vero hæc de Paschate in Nicæno Concilio discuterentur; ea occasione fa-

ctum est, ut ad facilius inveniendum cujlibet anni Paschalem diem constitueretur numerus ille, qui Aureus nuncupari consuevit, decem & novem annorum periodum continens, id quidem S. Ambrosius, ad Episcopos provinciæ Æmiliæ scribens, testatur his verbis (d): *Non mediocris esse sapientiæ, diem celebritatis definire Paschalis, & Scriptura divina nos instruit, & traditio majorum; qui convenientes ad Synodum Nicænam, inter illa fidei, ut vera, ita admiranda decreta, etiam super celebritate memorata, congregatis peritissimis calculandi, decem & novem annorum collegere rationem, & quasi quemdam constituere circulum, ex quo exemplum in annos reliquos gigneretur; hunc circulum Enneadecaterida nuncupaverunt: Hæc S. Ambrosius. Cujus sententia cum reddatur exploratissimum, non alium, quempiam, quam illos, quibus a Synodo delegatum est ejusmodi negotium, fuisse ejus numeri inventores, atque ad opus conficiendum requisitam præcipue industriam Episcopi Alexandrini; quidnam est, quod Beda (e) & alii post eum, qui ab eo acceperunt, Auctorem circuli novennalis Eusebium Pamphili fuisse dixerunt? Decepti hi esse videntur, quod constat Eusebium scripsisse librum de Paschate, quem obtulit Constantino. Sed ex litteris Imperatoris ad eum redditis, cujusnam argumenti fuerit commentarius ille, perspicue declaratur. Verum reddamus hic ipsius verba, quibus hæc idem præfatur Eusebius (f): *Cum nos, dedicato illi libello, arcanam hujus festi rationem reteremus; quemadmodum vos compensarit, honorificeque responderit, quivis ex ejus ad me litteris potest facile intelligere.**

Anreus numerus inventus.

(d) Ambros. ep. ad Episc. provinc. Æmil.

(e) Bed. de ration. temp. c. 42.

(f) Euseb. Vit. Const. 1. 4 c. 34. 35.

VICTOR CONSTANTINUS MAX.
AUG. EUSEBIO S.

Difficillimum sane opus est, & supra omnem orationis facultatem positum mysteria Christi pro dignitate explicare, & institutam de Paschate controversiam, unde orta, & quomodo laboriose quidem, sed utiliter ad exitum adducta sit, congruenti oratione exponere. Nam numvis magnificentiam ne illi quidem, qui eam men-

CXIV.

Epist. Constantini ad Euseb. Pamphil.

PAGIUS

Eusebius & Theognius in Synodo Nicæna depositi non sunt.

cit. Deinde quod ait de depositione ac damnatione Eusebii atque Theognii facta in Concilio Nicæno, ejus rei nullum auctorem citat. Certe Constantinus in epistola ad Nicomedigenses, id tunc factum esse non dicit, sed tantum ait, metuisse Eusebium ne id fieret. Denique quod scribit, libellum pœnitentiæ ab Eusebio oblatum fuisse in Synodo Nicæna, id ex ipso libello manifeste refellitur. Oblatus est enim hic libellus, a Socrate laudato recitatus, cum esset in exilio, ut testatur his verbis: *Consentientes iis, quæ a vobis decreta sunt, etiam hoc libello consensum nostrum confirmamus; non quidem radio exilii, sed ut suspicionem vitemus hæresis.* Præterea missus est hic libellus, cum jam Arius ab exilio esset revocatus. Id enim

testantur hæc verba: Porro absurdum fuerit, cum is, qui reus esse videbatur, revocatus sit, seque de illis, quæ ipsi objiciebantur, purgaverit, nos silere, & argumentum adversus nosmetipsos ultro suppeditare. Porro Arius satis diu post Synodum Nicænam a Constantino revocatus est.

Cum vero Eusebius ac Theognius in exordio epistolæ a Socrate relatæ dicant, se damnatos ab Episcopis, quæri potest, ubi & quando fuerint condemnati. Baronius quidem eos in Synodo Nicæna damnatos esse dicit atque depositos. Sed contra est auctoritas B. Hieronymi, qui in Dialogo adversus Luciferianos disertè testatur, Eusebium ac Theognium cum aliis Episcopis Arianæ factionis a Nicæna Synodo susceptos fuisse. Idque probat, tum ex testimonio eo-

XXIX.

Eusebius & Theognius in Synodo depositi.

te cogitationeque asequi queunt; satis pro dignitate sua ulla orationis facultate explicare possunt. Verumtamen incredibilis voluntatis, & studii tui magnitudinem admirans, cum ipse libellum tuum libenter legi; tum etiam, ut is pluribus divinarum rerum vere studiosis ederetur, quoniam ita voluisti, edicto mandavi. Quapropter cum animadvertas quanta aviditate ista tam præclara munera abs tua prudentia accipimus; vide, ut quibus ipse te præceptionibus educatum esse fateris, his nos, & quidem frequentioribus, alacriores reddas. Te vero (quod vulgo dici solet) sponte currentem, ad usitata tua curricula adhortor; quandoquidem hæc tua fiducia ostendit, dignum te invenisse, lucubrationum tuarum interpretem, qui illas in nostram linguam convertat: quamvis nulla sane queat elocutio tam præclararum rerum consequi dignitatem: Hucusque Constantini ad Eusebium epistola; ex qua videas, Eusebii lucubrationem in scribendo de Paschate, non esse versatam circa Paschalem computum, sed in antiquo ritu diei paschatis celebrandi.

CXV.

De die
Dominico
celebrando.

Statuto igitur a S. Synodo de celebranda uno eodemque die, itemque Dominico solemnitate Paschali, ad decretum appendix illa addita est, ut æquis ritibus omnes sanctum diem Dominicum agerent, qui enim Luna decimaquarta celebrabant Paschale festum, nulla penitus Dominicæ die, quæ repetendæ resurrectionis Domini causa memoriæ qualibet hebdomada iteratur, apud illos cura erat. Ea igitur S. Synodus occasione compulsæ, quod Quartadecimani ejus diei nullam rationem habentes, in communibus precibus

perinde ac in reliquis diebus genua flecterent, hæc omnibus æque observanda constituit, videlicet (a): Quoniam sunt quidam in die Dominico genua flectentes, & in diebus Pentecostes, ut omnia in universis locis consonanter observentur; placuit sancto Concilio, stantes Domino vota persolvere.

(a) Conc.
Nic. c. 20.

His autem de sancti Paschatis die ab omnibus æque servando a S. Synodo constitutis, causa Meletii schismatici, qui Ecclesiam in Ægypto positam a temporibus S. martyris Petri Alexandrini Episcopi vehementer exagitavit, in Synodum allata est; qua (ut par erat) diligenter expensa, ob Ecclesiæ pacem sic cum eo transactum est, atque indultum, ut nomen tantum ipse Episcopi retineret, munera autem obire cessaret, & ab eo ordinati sic in officio permanerent, ut tamen cum in ordinatione confirmati essent, illis inferiores esse deberent, qui ab Alexandro ordinati fuissent. At hæc fusius explicata habentur in Synodicis litteris ab ipso Concilio ad Alexandrinos datis: cum nondum tamen absoluta Synodus esset, ut ex iisdem litteris colligi potest: recitat eas Theodoretus, sed ante hæc præfatur (b): Quoniam autem Meletius, qui non multo ante tempus, quo insanus Arii error cæptus est, Episcopus delectus fuerat; quique postea ob quasdam nefarias opiniones a sanctissimo Petro Episcopo Alexandrino, cui corona fuit donata martyrii, refutatus erat, & Episcopatu abdicatus; quoniam, inquam, abdicacionis non acquievit sententiæ, sed Thebaidem & Ægyptum ei finitimam tumultu ac procellis contentionis referfit, & tyrannidem

CXVI.
Meletianum schisma com-
ponitur.(b) Theod.
l. 1. c. 9.

con-

PAGIUS

eorum qui Synodo interfuerant, tum ex Actis ipsis Synodi Nicænæ, in quibus inter nomina Episcoporum qui Synodo subscripserant, Eusebius & reliqui, quos dixi, recensentur. Idem quoque testatur Philostorgius, qui tribus circiter mensibus elapsis post Nicænam Synodum, Eusebium ait esse relegatum. Cum igitur Eusebius ac Theognius se damnatos ab Episcopis esse fateantur, id autem in Nicæna Synodo factum non esse constet, necesse est ut in alio quopiam Episcoporum Conventu id gestum sit. Quam ob causam Synodum aliquot Episcoporum fieri iussit Constantinus, a quibus Eusebius ac Theognius damnati sunt atque depositi; ipse vero eos in exilium misit: idque aperte confirmat Athanasius in lib. de Synodis, & Theodoretus lib. I. cap. 17.

XXX.

Arius
missus fu-
it in ex-
ilium.Baron. n.
LXXX. &
seqq.

Baronius arbitratus est, Arium nunquam in exilium missum esse, sed simulata pœnitentia expositioni Fidei tandem subscripsisse, atque ita a Synodo esse susceptum. Cujus rei auctorem citat Hieronymum in Dialogo contra Luciferianos. Verum, ut notavit Valesius in Notis ad lib. 2. Sozomeni cap. 16. Hieronymus memoriæ vitio lapsus est hoc loco, dum Arium a Concilio Nicæno susceptum esse dicit. Factum id enim, non in Concilio Nicæno, sed in Hierosolymitano. Certe ex epistola Synodica Con-

cilii Nicæni facile est Hieronymum refellere. Aiunt enim sanctissimi Patres in dicta epistola, primum quidem Arii opinionem discussam esse atque examinatum coram sacratissimo Imperatore, omnesque Episcopos uno consensu anathema dixisse impiis verbis ac sententiis Arii atque sociorum. Quid autem ipsi factum sit, & quem exitum sortitus fuerit, nolunt ipsi proferre, ne videantur insultare hominis calamitati. Quibus verbis tacite indicant sanctissimi Patres pœnam exilii, quæ Ario ab Imperatore fuerat irrogata. Ubi obiter observanda est modestia atque humanitas Antistitem Nicænorum; qui cum Arii opinionem damnarent, non tamen ipsi Ario nominatim anathema dixerunt, sed generaliter cunctis, qui impia illa dogmata profiterentur. Anathematismus enim ita concipitur, τὸς δὲ λέγοντας, &c. suppresso Arii nomine. Deinde cum Arius una cum Theona & Secundo Episcopis a Constantino relegatus fuisset ob contumaciam, eo quod universali Concilio assentiri noluisset, id ipsi nuntiare Alexandrinis Clericis & totius Ægypti Ecclesiis detraçant, ne videantur insultare hominum calamitati. Tantum abest, ut ipsi apud Imperatorem egerint, ut illi in exilium deportarentur; quin potius testantur iis verbis, se hominum illorum vicem dolere. Ea tamen

qua

contra Primatem Alexandrinum exercuit; idcirco Episcopi scripsere epistolam ad Ecclesiam Alexandrinam, qua plane, quid de isto Meletio novas res moliente statuissent, significarunt; cujus exemplar infra posuimus.

CXVII.

Synodi
literæ ad
Ægyptios.

Sanctæ eximiaque Dei gratia Ecclesia Alexandrina, & dilectis fratribus Ægyptum, Lybiam, & Pentapolin incolentibus, Episcopi Nicææ coacti, & ad amplum sanctumque Concilium convocati in Domino salutem.

Quoniam Dei gratia, & mandato sanctissimi Imperatoris Constantini, qui nos ex variis provinciis, & civitatibus in unum congregavit, Magnum, & sanctum Concilium Nicænum coactum est; necessarium videtur, ut a toto sancto Concilio litteræ ad vos mittantur, ex quibus possitis intelligere tum ea quæ in controversiam adducta, & exquisitè disceptata sunt, tum quæ decreta, & constabilia. Primum impia, & perversa dogmata Arii, eorumque qui ejus sectam sequuntur, coram sanctissimo Imperatore Constantino perquisita sunt; unde placuit Concilio, communibus suffragiis anathema denuntiare ejus nefariæ opinioni, & verbis sententiisque execrabilibus, quibus usus est ad Filium Dei blasphemis afficiendum; nimirum eum ex nihilo ortum esse, nec fuisse antequam natus esset; fuisse tempus aliquando cum non esset, Filium Dei, libera voluntate, & arbitrio, vitii, & virtutis capacem esse, creaturam esse, factum esse. Quibus omnibus sanctum Concilium indicit anathema; immo vero ne pati quidem potest, ut vel impia ejus opinio, vel insolens ipsius amentia, vel verba plena blasphemie ad aures perveniant.

PAGIUS

quæ sequuntur in dicta epistola a Socrate lib. 1. cap. 9. recitata, satis ostendunt, tres illos in exilium missos esse: Tantam vero vim habuit ejus impietas, ut Theonam Marmarica, & Secundum Ptolemaidis Episcopum, secum in exilium pertraxerit. Nam & in istos, eadem quæ in illum, lata sententia est. Sed quoniam omnipotentis Dei gratia, pravitate illius quidem opinionis & impietate atque blasphemia, & iis hominibus, qui in populo antehac pacato turbas ac dissidia concitare ausi fuerant, vos jam liberavit. Quid aliud, quæso, innuunt hæc verba, quam exilium Arii ejusque consortium, inquit ibidem Valesius?

XXXI.

Eusebius
& Theognius
anathematismo
non subscripserunt.

Eusebius & Theognius in laudato libello Pœnitentiæ apud Sozomenum lib. 2. cap. 16. ajunt, se Fidei quidem subscripsisse; Anathematismo vero noluisse subscribere: non quod fidem reprehenderemus, sed quia minime credebamus, illum qui accusatus fuerat, ejusmodi esse; cum partim ex iis quæ ad nos per literas scripserat, partim ex ejus sermonibus in conspectu nostro habitis perceptum haberemus, illum talem non esse. Hinc quæri non immerito potest, ait Valesius in Notis, quomodo Eusebius ac Theognius Fidei quidem Nicæne subscripserint; Anathematismo vero nequaquam. Atqui Anathematismus conjunctus erat Formulæ Fidei, & una cum Ex-

Quinetiam ea quæ ad istum pertinent, quem sint exitum consecuta, omnino vos vel audivistis, vel saltem a nobis audistis; ne nos hominem, qui debitam mercedem suæ culpæ acceperit, temere & sine causa insectari videamur. Eo usque certe ejus prorupit impietas, ut Theonam Marmaricæ Episcopum, & Secundum Ptolemaidis ad exitum secum perduceret: nam easdem cum illo pœnas ipsi luebant. Verum cum Ægyptus non modo illa opinionis perversitate, impietate, & blasphemia, sed etiam certis hominibus, qui in populo vitam ante illud tempus pacate, & tranquille degente seditionem, & discordiam concitare non veriti essent, Dei gratia penitus liberata esset; tamen adhuc pertinax inscitia tum Meletii, tum eorum quibus honores Ecclesiasticos detulerat, restabat. De qua re quid Concilium decreverit, fratres carissimi, sic habetote.

CXVIII.

Decretum
Synodi de
Meletios.

Concilium clementius aliquanto in Meletium commotum (nam si accurate in eum inquisitum fuisset, nihil certe commeruisset veniæ) decernit, ut in propria ac sua civitate remaneat, nullamque habeat potestatem, vel cuiquam manus imponendi, vel quemquam ad aliquod munus Ecclesiasticum deligendi, vel in alienam regionem civitatemve ejus rei gratia commeandi, sed ut solum dignitatis, & officii nomen retineat. Illi autem qui ab eo presbyteri designati sunt, simulatque sanctiore ordinatione confirmati fuerint, hac conditione in Ecclesiæ communionem admittantur; nimirum ut Ecclesiasticæ dignitatis, & ministerii gradum habeant illi quidem, sed tamen omnibus presbyteris in singulis provinciis, & Ecclesiis versantibus, qui sunt
ab

positione Fidei a Patribus editus, quemadmodum videre est tum apud Socratem, tum in vetustis Canonum Collectionibus. Baronius quidem primum Fidei Formulam conditam esse scribit a Nicænis Patribus, cui Eusebius ac reliqui, cum initio subscribere recusassent, tandem metu compulsi subscripserunt, postea vero condemnationis sententiam in Arium latam esse; & Eusebium ac Theognium, cum isti condemnationi subscribere pertinacissime recusassent, a Synodo esse depositos, aliis Episcopis in eorum locum subrogatis: Constantinum tamen Imperatorem eo tempore intercessisse, ne sententia executioni mandaretur. Baronii opinionem secutus est Petavius in parte 2. Rationarii Temporum. Verum, hæc opinio nequaquam probabilis videtur. Sic enim duæ fuissent subscriptiones Episcoporum Synodi Nicæne: prior, qua Fidei; posterior, qua condemnationi Arii consensissent. Hodie tamen unica hæc extat subscriptio singulorum Episcoporum. Atque id merito. Fides enim cum Anathematismo qui ei subjicitur, unum idemque est monumentum, uno spiritu unoque tenore continuatum. Sic enim incipit Anathematismus, τὸ δὲ λέγοντας, &c. Deinde falsum est quod Baronius eumque secuti affirmant, primum Fidei Formulam conditam esse a Synodo Nicæna: post-

ab honoratissimo viro, & collega nostro Alexandro ordinati, sint omnino inferiores. Quinetiam ut nulla illis potestas sit, eos ministros Ecclesiæ designandi, qui ipsorum probentur arbitrio; neque nominationem penes se habeant eorum qui sint ad Ecclesiæ munera obeunda deligendi; neque quicquam absque consensu Episcoporum Catholica, & Apostolica Ecclesiæ, quæ sub ipso Alexandro sunt, omnino transigant. Hi autem, qui Dei gratia, & vestris precibus adjuti, ad nullum schisma deflexisse comperti sint, sed se intra Catholica, & Apostolica Ecclesiæ fines ab erroris labe vacuos continuerint, auctoritatem habeant tum ministros ordinandi, tum eos, qui clero digni fuerint, nominandi, tum denique omnia ex lege, & instituto Ecclesiastico libere exequendi. Quod si quis forte eorum qui Ecclesiæ fungantur muneribus, diem suum obibit; tum unus ex illis qui nuper in Ecclesiam adsciti sunt, modo idoneus videatur, & populus illum eligat, Episcopusque Alexandria ei suffragetur, atque adeo populi electionem confirmet, in locum succedat demortui. Atque sit istud aliis quidem omnibus concessum.

CXIX.

Meletii
temeritas.

De Meletio autem nominatim aliter decisum est; ut videlicet, cum propter insolentem audaciam, qua antea Ecclesiæ statum perturbaverit, tum propter temeritatem, & mentis inscitiam, quam palam ostenderit, nulla potestas auctoritasve ei tribuatur; quippe cum is homo sit, qui eandem perturbationem in Ecclesiam denovo possit inducere. Atque ista decreta ad Ægyptum, & sanctissimam Ecclesiam Alexandrinam proprie ac separatim referuntur. Quod si aliud præterea quippiam, dum honoratissimus dominus collega, & frater noster Alexander una adest, sancitum & statutum fuerit; ipse, utpote qui rebus decisus cum præfuerit, tum communicaverit, vobis accurate renuntiabit.

PAGIUS

postea vero quæsitum de Ario. Id enim manifeste refellit epistola Synodica, in qua discrete scribitur, ante omnia quæsitum esse de Arii opinionem, eamque coram Principe diligentem examinatam atque damnatam. Quocirca probabilis quod scribit Valeſius, Eusebium ac Theognium Nicænæ Fidei decretis semel subscripsisse, perinde ac reliquos Episcopos, sed in subscribendo, distinctionem adhibuisse inter Fidem atque Anathematismum, hoc sc. modo: Eusebius Nicomediæ, superscriptæ Fidei consentio & subscribo: Anathematismo non item. Quo vero anno ab exilio tam Arius, quam Eusebius ac Theognius revocati fuerint, infra dicetur.

XXXII.

Certum quidem, Eusebium Cæsariensem Episcopus

Quod autem ad omnium consensum de sacratissimo festo Paschatis celebrando attinet; scitote, quod vestris precibus controversia ea de re suscepta, prudenter & commode sedata est; ita ut omnes fratres, qui Orientem incolunt, quique Judæorum consuetudinem ante in eo festo observando imitari solent, jam Romanos nos, & omnes vos, qui eundem morem quem nos in illo recolendo a primis temporibus tenuistis, sint consentientibus animis in eodem celebrando deinceps sedulo secuturi. Quocirca vos cum ex his rebus tam prospere gestis, tum ex pace, & concordia communiter inter omnes constituta, tum denique quod omnes hæreses quasi fibræ radicitus extirpatæ sunt, lætitiâ capientes, majore honore, & amore ardentiore Alexandrum collegam nostrum, & vestrum Episcopum complectimini, qui dum aderat, nobis permagnæ voluptati fuit; permultumque laboris, (ut in ea ætate) suscepit, quo Ecclesiæ vestræ statum ad tranquillitatem traduceret. Pro nobis omnibus etiam preces ad Deum fundite, ut quæ rite constituta, & decreta sint, ea rata stabilisque permaneant, Dei Patris omnipotentis, & Domini nostri Jesu Christi auxilio, ana cum Spiritus sancti gratia. Cui gloria in sæcula sæculorum Amen: Hucusque Synodalis epistola ad Alexandrinam Ecclesiam; recitat eandem quoque Socrates (a). Addit post hæc omnia Theodoretus (b): At quamquam divinus ille Episcoporum cœtus morbo, quo Meletius laborabat, hanc adhibuit curationem; tamen in hodiernum diem illius stupiditatis reliquæ remanent, suntque in illis locis quædam monachorum turbæ, quæ non sanæ assentiuntur doctrinæ, sed vitæ rationem inanibus quibusdam institutis informatam sequuntur, & insanæ Samaritanorum, & Judæorum dementiæ se addicunt: Hæc Theodo-

CXX.
Decretum
de Paschate.(c) Socrat.
l. i. c. 6.(d) Theod.
l. i. c. 9.

copum ante Synodum Nicænâ ad Arianos, Eusebius in Synodo autem ad Orthodoxos accessisse, ut modo Arianis, modo Orthodoxis accessit. Hanc in lib. de Byzantina rerum scriptoribus Græcis parte I. cap. I. do LXXVI. usque ad num. XCIX. Sed prorsus incertum, an Arianis vel Orthodoxis annumerandus sit. Hankius ab eo numero ad CXLVI. refert Auctorum antiquorum loca, qui eum post Concilium Nicænâ tam Orthodoxis quam Arianis adscribunt; tandemque concludit, via tutissima videri illos incedere, qui post Synodum Nicænâ Eusebium Arianum fuisse, neque negantibus, neque affirmantibus accedentes, judicium suum suspendunt. Tot ambagibus hæc quæstio intricata est [1]. An-

Baron. n.
XCII. &
seqq.

NOTÆ

[1] Eusebium Cæsariensem re ipsa Ariana sententiæ fuisse etiam post Synodum, docet inter cæteros Photius in suis Amphylochiâ, cujus excerpta vulgavit D. Montfaucon Biblioth. Coſſin. p. 348. Ibi quidem laudatur Epistola Eusebii ad Cæsarienses, in qua aiebat se convenire cum assertoribus consubstantialitatis (quamvis nomen illud numquam admittere subſtinuit). Verum, addit Photius, quod usque in finem a tuenda opinione Ariana non desisterit multi probe sciunt & multis ex partibus argui potest. Addit insuper aspersum illum fuisse erroribus Origenianis, Maxime circa communem hominum resurrectionem.

doretus. Quonam pacto autem Meletiani Arianis adversus Athanasium manus dederint, suo loco dicturi sumus. Vix namque inter lapsus est annus, cum ipsi ab Eusebio sollicitati, rursus perturbare Ecclesiam aggressi sunt; quod Athanasius dira passus ab illis affirmat (a).

(a) Athan. Apolog. 2.

CXXI.

Quid Nicæna Synodus de Meletianis.

Sed quod ad Nicæna de Meletianis decreta spectat; his a Synodo constitutis, suspectam habens Meletii calliditatem Alexander Episcopus Alexandrinus, ne mentitos novos tamquam a se ante ordinatos superinduceret suæ communionis Episcopos, presbyteros, & diaconos; petiit a Meletio sibi dari indiculum omnium. Hoc autem (inquit Athanasius b) ideo Alexander fecit, ne Meletius per Ecclesiam securitati restitutos titulos plurimos venderet, & mendacio quotidie novos tamquam a se creatos subjiceret. Breviarium igitur (nempe indiculus ipse) quod fecit Meletius, tale est, cui præfixa erat ejusmodi inscriptio:

(b) Athan. ubi supra.

Breviarium Meletii Episcopo Alexandro datum.

CXXII.

Indiculus Meletianorum Clericorum.

Ego Meletius in Lyco, Lucius in Antinoo, Phasilaus Hermopoli, Achilles Chyphis, Ammonius Diospoli in Ptolemaide, Pachimes Tetyris Maximianopoli, Theodoros in Copto, in Thebaide Calas in Hermete, Calathus in Superiori Cyno, Pelagius in Oxyrincho, Petrus Heracleæ, Theon in Nelupe, Isaac in Lato, Heraclides in Nycio, Isaac in Cleopatriade, Melas in Arsenoite, in Illo Amos in Leontis, Ison in Atribia, Harpocratio in Bucalto, Moses in Phascusis, Callinicus Pelusii, Eudemon in Tanea, Ephraim in Thmuis, in Sai Hormaon in Cyno & Busriride, Syntericus in Serbennito, Pinimutes Phethænegi, Chromus in Metole, Agazammon in Alexandrinorum agris, in Memphi Joannes jussus ab Imperatore, ut esset una cum Archiepiscopo: & hi quidem Æ. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

XXXIII.

Porphyrus ad hoc tempus non pervenit.

Baron. n. lxxx. & seqq.

Anno Christi CCCII. num. IX. & seqq. locutus sum de Porphyrio, ostendique eum ad præsentem annum vitam producere non potuisse, quod tamen Baronius putavit innixus edicto Constantini Magni apud Soeratem lib. 1. cap. 6. adversus Arianos emisso. Nam cum prius Imperator scripsisset, Porphyrium Religionis hostem pravus quibusdam commentariis contra pietatem editis dignam invenisse mercedem; ne quis de exilio, aliove supplicii genere explicaret, subjungit: *Ac talem, ut ipse quidem infamis apud omnem posteritatem maximo opprobrio & dedecore completeretur: impia autem ejus scripta plane deleantur.* Quibus manifestum est, nihil aliud Imperatori propositum fuisse, quam ut publico edicto eandem probrofi nominis infamiam Ario, ejusque sectatoribus inureret, qua Porphyrium flagrare videbat, & pari exemplo quo Porphyrii libros extinxerat, impia eorum Scripta supprimeret, inquit Holstenius in libro de Vita & Scriptis Porphyrii.

XXXIV. A num. CXXIII. ad CLXXXVI. Probavit

gypti Præsules. Cleri autem Alexandrini isti fuerunt, Apollonius presbyter, Irenæus presbyter, Tyrannus presbyter, Diaconus vero, Timotheus, Antinous, Ephestion, & Macaris presbyter. παρέμβολες. Hos etiam præsentem Episcopo Alexandro tradidit. At nec sic quidem vitare potuit Alexander, quin progredierentur insani, qui se Meletii clericos esse jactarent, inter quos fuit Ischyras, qui se Mareote presbyterum esse mentitus fuit; quem sibi diutius adversantem Athanasius, (ut dicemus), expertus est.

Hujus rei gratia S. Synodus sextum canonem edidit, quo secundum antiqua privilegia Ecclesiæ Alexandrinæ vetuit, ne in Ægypto, Libya, vel Pentapoli aliquis ordinaretur Episcopus absque ipsius Metropolitani scientia, quod etiam tertiæ sedis, nempe Antiochenæ, veteri consuetudine debitum, voluit custoditum. Quoniam vero ex varia translatione, & diversa editione idem canon redditur nonnihil obscurus, hic ipsum integrum describemus, ut pariter elucidemus. Si fidelitas atque peritiam in transferendo, & sinceritas in edendo quam maxima requiratur, nulla exquiri potest editio exactior atque fidelior, quam quæ elaborata est a magno illo, sed cognomento Exiguo Dionysio, cujus eximiam in utraque lingua peritiam, & morum egregiam probitatem Cassiodorus dignis laudibus mirifice prædicat (c). Sed nec quidem purior atque sincerior ea editione afferri posse videtur, quæ in Oecumenica Synodo Chalcedonenſi in amplissimo Patrum consensu ab Apostolicæ sedis Vicario Paschasino Episcopo est recitata. Porro ab uno eodemque exemplari tam Dionysium transtulisse, quam Paschasinum edidisse, apparet, cum utriusque eadem ferme sit verborum complexio atque sententia; nisi quod Dionysius, qui postea vixit, eo liberius atque tutius antiquum

CXXIII.

Canonum Nicænorum editiones.

(c) Cassiod. Institut. divin. lect.

R secu-

sacra Synodus Nicæna vetustam regiminis Ecclesiastici disciplinam Canone 6. his verbis: *Antiqua consuetudo servetur per Ægyptum, Lybiam & Pentapolim, ita ut Alexandrinus Episcopus triarcharum omnium habeat potestatem, quia & urbis Romæ Episcopo parilis mos est: Ubi Diocesis Alexandrinæ termini assignantur, sed de Romanæ Diocesis terminis nihil statuitur.* Hinc variae natæ opiniones de hujus Patriarchatus terminis, ob perplexam præsertim Rufini Aquileiensis Presbyteri interpretationem, qui tempore D. Hieronymi lib. de Hæres. cap. 6. Canonem his verbis exposuit: *Ut apud Alexandriam & in urbe Romæ vetusta consuetudo servetur, ut ille Ægypti, vel hic Suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat.* Hinc origo controversiæ de Suburbicariis in Gallia hoc seculo natæ, de qua Launojus in Dissert. de recta Nicæni Canonis VI. Intelligentia, Valesius in Ecclesiasticis Observationibus ad Socratem & Sozomenum, Marca lib. de Concordia Sacerdotii & Imperii capite 3. aliique, quorum opiniones Schelstratius par-

De terminis Romæ variæ opiniones.

secutus est exemplar, quod consentaneum esse novit editioni a Paschasino in Synodo Oecumenica factæ; quæ in eodem Concilio Chalcedonensi (a) ab eodem Apostolicæ sedis legato recitata sic proponitur: *Gloriosissimi Iudices dixerunt: Utraque pars canones proponant. Paschasinus vir reverendissimus Episcopus Vicarius sedis Apostolicæ recitavit.*

TRECENTORUM DECEM ET OCTO SANCTORUM PATRUM CANON SEXTUS.

CXXIV. Quod Ecclesia Romana semper habuit Primatum; tenuit autem & Ægyptus, ut Episcopus Alexandria omnium habeat potestatem; quoniam & Romano Episcopo hæc est consuetudo. Similiter autem, & qui in Antiochia constitutus est, & in cæteris Provinciis Primatus habeant Ecclesiæ Civitatum ampliorum. Per omnia autem manifestum sit, ut si quis præter voluntatem Metropolitanæ Episcopi fuerit ordinatus, hunc (quia statuit hæc S. Synodus) non debere esse Episcopum. Sane si communi consensu rationabiliter probato, & secundum Ecclesiasticam regulam statuto, duo aliqui aut tres per contentionem suam contradicunt; illa obtineat sententia, in qua plures fuerint numero sacerdotes. Quoniam vero mos antiquus obtinuit, & vetusta traditio, ut Æliæ, id est, Hierosolymorum Episcopo deferatur; habeat consequenter honorem suum, sed & Metropolitanæ suæ dignitas salva sit: Hucusque canon sextus, verum & septimus secundum Græcorum editionem in Africam missam; cum alias non careat suspitione doli ejusmodi unius canonis in duos facta partitio, quod aliquis e vicenario antiquo numero sublatus sit, ille nimirum citatus a Zosimo Papa de appellatione ad Romanum Pontificem; sed de ea re suo loco pluribus opportunius.

CXXV. Quod vero idem canon sextus sui exordio mutilatus sit in illis scilicet verbis: *Quod Romana Ecclesia semper habuit Primatum; & sine truncatus in iis, quæ de Hierosolymitana Ecclesia statuta sunt, ex Codice Archidiaconi Ecclesiæ Constantinopolitanæ; æque falsitatis suspectus redditur recitatus ex eodem codice ibidem canon nomine primæ Synodi Constantinopolitanæ de primatu Ecclesiæ ejusdem post Romanam; quem perspicue falsum esse,*

PAGIUS parte 1. Antiquit. Illustr. Dissert. 2. accurate examinavit, ex qua Dissertatione sequentia describenda duximus. Salmasius eruditus Calvinista anno MDCXVIII. suppresso nomine libellum scripsit, in quo duo pro Canonis Nicæni cum Rufino conciliatione excogitavit. Primo, hoc Canone nullam juris Patriarchici mentionem fieri, sed tantum Alexandrinum & Antiochenum Episcopos in iis, quæ ad jus Metropolitanicum pertinent, cum Romano conferri.

non tantum Lucentius sedis Apostolicæ legatus ibidem in Synodo publice declaravit, sed & Sanctus Leo litteris (b) tum ad Anatolium Episcopum Constantinopolitanum totius doli fabricæ architectum, tum ad Pulcheriam Augustam datis manifeste redarguit. Probasse autem Iudices lectionem Nicæni canonis allatam ab Apostolicæ sedis legato, ex eorum interloquutione intelligi potest, cum dixerunt: *Perpendimus omnem quidem Primatum, & honorem præcipuum secundum canones antiquæ Romæ Deo amantissimo Archiepiscopo conservari.* Per canones intelligentes, duos ibi recitados, alterum verum certumque ex Nicæno Concilio, (ut dictum est) alterum ex Concilio Constantinopolitano præensum.

CXXVI. Si vero in omissione canonis hujus exordii in aliis editionibus dolum abfuisse velimus; tunc illud est verisimile accidisse, ut verba illa: *Quod Romana Ecclesia semper habuit Primatum:* Non esse canonis, sed titulus fuerit existimatus, atque ideo prætermisus, quod desiderarentur in reliquis canonibus affixi tituli; ob idque videretur superflue superadditus. Sed perperam quidem & injuria; non enim censendus est ille titulus, sed ipsius sexti canonis esse verba; nam absque eo exordio redditur sensus plane obscurus, ac mutilatus, obque sui ambiguitatem a Novantibus in diversa distractus, & a Catholicis diversimode interpretatus. Si autem secundum lectionem propositam a legato in Concilio Chalcedonensi legatur: *Quod Romana Ecclesia semper habuit Primatum:* & his jungatur quod sequitur, sive ut Dionysius e Græco sic in Latinum convertit: *Ecclesia Romana semper habuit Primatum, mos autem antiquus perduret, &c.* Erit ejus canonis sensus haud abstrusus. Ex priori quidem lectione illud significatum fuisse videtur; quod ex Romanæ Ecclesiæ Primatu subortum fuerit, ut Ægyptus sedem habeat, & Primatem Episcopum; inde evenisse, ut Episcopus Alexandria omnium Ecclesiarum, quæ sunt in Ægypto, quæ continet Libyam, & Pentapolin, habeat potestatem; quoniam & Romano Episcopo hæc est consuetudo; redditur enim causa, ut Episcopus Alexandrinus, qui a Romano, nempe a Petro per Marcum Primatum obtinuit, habeat

Alterum, Metropolim Romanam Rufini temporibus, circa annum scilicet CD. iis Provinciis definitam (Piceno nempe, Tuscia & Valeria) quæ *Suburbicaria* dicebantur, quod a jurisdictione Præfetti Urbi penderent, & ad centesimum ab Urbe lapidem porrigebantur. Eodem anno prodiit *Censura conjectura anonymi Scriptoris de Suburbicariis regionibus & Ecclesiis*, auctore Jacobo Sirmondo, qui in ea refellit tam Anonymi, Salmasii scilicet, sententiam de ipso

(b) Leo ep.
53. & 55.

CXXVI.

Canon sextus quomodo mutilatus.

beat totius Provinciae Episcopus sibi subiectos; quoniam sic fuit moris Romano Episcopo illi concedere. In id ipsum recidit Dionysii editio, ut demonstratur ex Romanae Ecclesiae Primatu pendere ac firmari Primatum Episcopi Alexandrini.

CXXXVII. Nec quemquam moveat, si in editione Aegypti primatus & Dioecesis.

(a) l. 107. de Decur. Ced. Theod.

(b) l. unic. C. de privat. carcer.

(c) Conc. Chalced. Act. 1. ex 2. Conc. Epiph.

(d) Epiph. haresi 68.

(e) Concil. Chalced. Act. 4.

Nicæni canonis ex Romanae Ecclesiae archivo producta non nisi de Aegypto mentio habeatur, in aliis autem communioribus editionibus etiam Libyæ, & Pentapolis; nam Aegyptus in quantum est Augustalis Præfectura, has sub se Provincias continet, quas omnes simul Aegyptum, sive Aegyptiacam Dioecesium moris erat appellari; ita Gratianus (a), & Zeno (b) Imperatores nominant. Erant in his decem Metropolitani, qui parebant Alexandrino, ut constat ex epistola Theodosii Junioris ad Diodorum (c). Immo ipsa Augustalis Præfectura (ut habet Notitia Provinciarum) continebat sub se Aegyptum, Thebaidem, Libyam Inferiorem, & Superiorem, quæ alio nomine Cyrenaica, vel Pentapolis dicta reperitur, Augustanicam, & Arcadium; cum tamen ab antiquis cosmographis triangulus ille, Delta dictus, qui a Nilo flumine constituitur, Aegyptus nuncupari solet; recentiori vero & communiori usu omnes Provinciae, quæ (ut diximus) Aegypti Præfecto Augustali parebant, eademque Episcopo Alexandrino subditæ erant: hinc S. Epiphanius (d): *Hic enim, inquit, mos obtinet, ut Alexandria Episcopus, totius Aegypti, & Thebaidis, Mareotæ, ac Libyæ, Ammoniacæque & Marotidis, ac Pentapolis Ecclesiasticam habeat administrationem.* Quæ omnes vel una Aegyptus dici solitæ erant, vel cum Aegypto Libya atque Pentapolis: sed cum in alias Provincias partiebantur, decem metropoles constituebant, quæ omnes parebant Alexandrino, de quibus in Concilio Chalcedonensi habetur (e), ut omnis Aegyptiaca Provincia sequeretur Archiepiscopum Alexandrinum: quæ ipsa Aegyptiaca Dioecesis, (ut dictum est) vocabatur Aegyptus.

CXXXVIII. Sed iterum ad sensum canonis. Legitimam atque germanam illam esse hujus interpretationem apparet, ut sancta Synodus voluerit demonstrare ratam firmamque esse auctoritatem Ecclesiae Alexandrinæ. *Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS ipsius Præfecti Urbi in Suburbicaria jurisdictione, quam ejusdem comparisonem cum Romano Pontifice.

XXXV. Quoad primum, ostendit, Præfectum Urbi non habuisse Dioecesium intra centesimum ab Urbe lapidem; cum Notitia declaret tantum, XIII. Dioeceses sub quatuor Præfectis Prætorio a Constantino Imperatore fuisse institutas, & inter illas nullam Præfecti Urbi esse cognitam, neque esse potuisse; cum Dioecesis plures Provincias contineat, & plures Provinciae intra-

næ in omnes Aegypti Provincias, quam (ut superius est declaratum) Meletius schismaticus impugnabat: idque ex Primatu Romanae Ecclesiae, ex quo ea omnia Alexandrinus Præsul acceperat: quod & res ipsæ postmodum gestæ ac majorum scripta declarant. Quidnam est, rogo, quod de Julio Papa cum scribit Theodoretus, eum vocasse Romam Arianos negotium facessentes Athanasio, necnon Athanasium, sic ait (f): *Ille (nempe Julius) Ecclesiae canonem secutus, & eos jussit Romam venire, & divinum Athanasium, quo pro se in judicio ipse responderet, vocavit.* Nonne ex his perspicue demonstratur, ex Romanae Ecclesiae auctoritate subsistere Primatum Ecclesiae Alexandrinæ, dum Athanasius ejus Episcopus calumniis Arianorum circumventus, & eorum judicio condemnatus, confugit ad Julium Romanum Pontificem; & ille ad dicendam causam, scriptis litteris, eosdem Arianos Romam convocat? Vel cum Constantinopolitanum Episcopum Anatolium usurpantem sibi jura Ecclesiae Alexandrinæ, & Antiochenæ commentitiis canonibus, Leo Papa, pluribus datis litteris (g), retudit, atque ejus audacem impetum fregit; ubi & crebrius est iterata querela de hujus Nicæni canonis violatione, quo ait Alexandrinæ sedis secundam dignitatem, Antiochenæ vero tertiam esse cognitam atque probatam, sed eam antea ab Ecclesia Romana collatam; nam scribens (h) ad Anatolium alienorum jurium invasorem, citato sæpius eodem Nicæni Concilii canone: *Non convellantur, inquit, principalium jura Primatum, nec privilegiis antiquitus institutis Metropolitanis Antistites fraudentur. Nihil Alexandrinæ sedi, ejus, quam per Sanctum Marcum Evangelistam B. Petri discipulum meruit, pereat dignitatis. Antiocheni quoque Ecclesia, in qua primum prædicante B. Apostolo Petro Christianum nomen exortum est, in paternæ constitutionis ordine perseveret, & in gradu tertio collocata, nunquam se sit inferior: Hæc eadem ipsa inculcat scribens ad Marcianum Imperatorem, & aliis litteris ad Pulcheriam Augustam datis, & Julianum. Si enim alius esse posset ejusdem canonis germanus sensus tota illa argumentatio Leonis Papæ corrueret, & ab adversariis solvi facile potuisset at-*

R 2 que

centum passuum millia nullatenus extiterint. Ait itaque Sirmondus, Præfectum Urbi nec Dioecesium habuisse, nec Provinciam; sub ejus dispositione administrationes varias fuisse, sed nullam Provinciale; & Suburbicarias ad alium pertinere. Quod magis exponens, meminisse oportet, inquit, Vicarios Præfecti Prætorio in Italia duos fuisse, Vicarium urbis Romæ, & Vicarium Italiae. Vicarii urbis Romæ sedem Romam fuisse compertum est, Vicarii Italiae Mediolanum, ut ex Paulino Presbytero in Am-

(f) Theod. lib. 2. c. 47.

(g) Leo epist. 53. 54. 55. 56.

(h) Leo epist. 53.

(a) Leo e-
piſt. 59.

CXXIX.

Tres S. Pe-
tri nomi-
ne inſtitu-
ta ſedes,
e quibus
Romana
primatum
tenet.

que frustrari; cum tamen appareat ex iis Anatolii temerarium ausum esse perfractum (a), eumque a petitione repulsum.

Nec ab his diversam rationem Patriarchalium sedium Gelasius Romanus Pontifex iniisse reperitur, dum in eo Romano Concilio, in quo actum est de librorum censura, tres numerans ab ipso Petro, vel Petri nomine institutas Sedes, tradit Romanam, Alexandrinam, & Antiochenam Sedes esse Petri, earumque precipuam esse Romanam, reliquas huic subiectas vicem ipsius in suis Provinciis representare, in quarum exemplum cæteras posteriores sedes Patriarchales postea ex privilegio, id ab ipsa Romana Ecclesia consecutas esse eodem modo, quo instituta reperuntur antiquæ, sicque in novarum institutione sedium intelligantur, quæ fuerint in antiquis servata; ex quibus etiam verba illa, de quibus est controversia, intelligi facile possint. Exempli causa, reperitur Novella constitutio Justiniani Imp. centesima trigesima prima de Ecclesiasticis titulis, ibique capite tertio, ubi agitur de erectione Ecclesiæ Primæ Justinianæ in sedem Patriarchalem; hoc ipsi ex more legitur privilegium datum, ut in subiectis sibi Provinciis locum obtineret Sedis Apostolicæ Romanæ; hæc inquam exempli causa inducta aperiunt satis sensum verborum illorum: *Quod Romana Ecclesia semper habuit primatum &c.* cum scilicet ipsa ex parte aliqua in alias propaget Ecclesias, quas constituit Patriarchales, quod accepit per Petrum a Christo.

CXXX.

Fatua cano-
nis sexti
interpreta-
tio.

Qui autem sensum hunc minus exploratum habuerunt, delira quædam & somniis simillima locuti sunt, ut voluerint, S. Synodum ex verbis illis, quæ habentur in vulgarioribus editionibus: *Quia urbis Romæ Episcopo parilis mos est, vel similis*, exequatum declarasse jus & potestatem Alexandrinæ Ecclesiæ cum Romana; cum, etsi deessent aliæ testificationes, atque jura deficerent; facta tamen ipsa ex adverso clament, dum constat ex iis, quæ pluribus dicta sunt secundo Annalium tomo, Dionysium Episcopum Alexandrinum ab Episcopis Lybiæ accusatum esse apud Dionysium Romanum Pontificem, apudque eum causam dixisse, atque ab eodem, causa demum

cognita, absolutum; sed & idem æque demonstrant, quæ post Constantinum sub Constantio contigerunt, nempe cum Julius Papa Arianos, & Athanasium ipsum sedis Alexandrinæ Episcopum Romam ad iudicium citavit, atque causam iudicavit. Sed omittimus in his adeo claris atque perspicuis addere alia sexcenta propemodum loca hæc ipsa testantia.

Sed illud absurdius: quod enim in eodem canone mentio habeatur de Romana Ecclesia; nescio quonam pacto, vel ratione in mentem venire potuerit aliquorum, quos tetra nubes odii sic excæcavit, ut palpent (quod dicitur) in meridie, dicantque Romanam Ecclesiam a Nicæno Concilio privilegia, quibus potitur, esse sortitam. Qui hæc effusiit, fuit inter alios Theodorus Balsamon, qui tunc ait institutum esse Romanum Patriarchatum, atque tres alios: quo nihil infulsus dici potuit. At licet multa tomo primo de privilegiis Romanæ Ecclesiæ, unde manarint, a nobis sint enarrata; tamen quid hæc de re professus sit Gelasius in nuper citato Romano Concilio, sic accipe: *Quamvis*, inquit, *per orbem Catholicæ Ecclesiæ unus thalamus Christi sit; Sancta tamen Romana Catholica, & Apostolica Ecclesia nullis Synodis constitutis cæteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri primatum obtinuit: Tu es Petrus inquit, & super hanc Petram, &c.* Idipsum quoque reliqui omnes, cum de his agendi necessitas incubuit. Sed & quid præsertim Nicolaus Papa scribat (b) ad Michaellem Imperatorem, Romanæ sedis, ejusque primariæ dignitatis acerbissimum adversarium, audiamus; sic enim ait: *Ecclesiæ Romanæ privilegia, Christi ore in Beato Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitus observata, & a sanctis universalibus Synodis celebrata, atque a cuncta Ecclesia jugiter venerata, nullatenus possunt minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari; quoniam fundamentum, quod Deus posuit, humanus non valet amovere conatus; & quod Deus statuit, firmum validumque consistit; illeque potissimum peccat (c), qui Dei ordinationi resistere tentat. Privilegia, inquam, ejus sedis vel Ecclesiæ perpetua sunt, divinitus radicata atque plan-*

CXXXI.

Romana
Ecclesia
nihil ac-
cepit a
Nicæn.
Concil.

(b) Nicol.
ad Mich.
Imp. epist.
tom. 2.
Concil.

(c) Rom.
13.

PAGIUS

broſii Vita intelligimus, & ex Marcellino lib. 27. cum de tribus Apparitoribus Potestatis Vicariæ per Italiam Valentis Imp. jussu cæsis agit, & Mediolani locum, ubi sepulti sunt, *Ad Innocentes*, appellari scribit. Inter hosce duos Vicarios divisa omnes Italiæ regiones ac Provincie fuerunt, hoc discrimine appellationis, quod quæ sub Vicario erant Italiæ, præcipuo titulo *Italica regiones & Provincia* vocabantur; reliquæ Urbicariæ & Suburbicariæ, quia in Vicariæ urbis erant potestate. Quænam autem hæc

fuerint; quæ Urbanæ Vicariæ parerent, indicat Notitia his verbis: *Sub dispositione V. S. Vicarii urbis Roma Provincia infra scripta: Consularis, I. Campania, II. Tuscia & Umbria, III. Piceni Suburbicarii, IV. Sicilia. Correctores, I. Apulia & Calabria, II. Brutiorum & Lucania. Præsides, I. Samnia, II. Sardinia, III. Corsica, IV. Valeria.*

Ex quo colligit Sirmondus, reliquas Provincias, quæ Vicario Italiæ suberant, fuisse Venetias & Istriam, Æmiliam, Liguriam, Flaminiam

XXXVI.

plantata sunt; impingi possunt, transferri non possunt; trahi possunt, evelli non possunt. Quæ ante Imperium vestrum fuerunt, & permanent (Deo gratias) hactenus illibata, post vos, & quousque Christianum nomen prædicatum fuerit, illa subsistere non cessabunt immutilata.

CXXXII. Nicænum Concilium nihil contulit Rom. Ecclesiæ.

Ista igitur privilegia huic sanctæ Ecclesiæ a Christo donata, a Synodis non donata, sed solummodo celebrata, & veneratione habita, per quæ non tam honor, quam onus nobis incumbit, licet ipsum honorem non meritis nostris, sed ordinatione Dei gratiæ per beatum Petrum, & in beato Petro sumus adepti, nos cogunt, nosque compellunt omnium habere sollicitudinem Ecclesiarum Dei: Et inferius de duabus Ecclesiis Alexandrina & Antiochena: Sicque demum Alexandrinam Ecclesiam suam fecerunt Petrus, & Paulus per B. Marcum unius horum filium ac discipulum: hæreditas quippe filii in potestate patris existit, & gloria discipuli ad magistrum sine cunctatione refertur. Fecerat autem beatissimus Petrus præsentia corporali & Ecclesiam Antiochenam jam suam, quæ (sicut B. Papa dicit Innocentius) urbis Romæ sedi non cederet, nisi quod illa in transitu meruit, ista susceptum (quippe B. Petrum) apud se consummatumque gauderet. Per has igitur tres præcipuas Ecclesias, omnium Ecclesiarum sollicitudo beatorum Apostolorum Principum Petri ac Pauli proculdubio moderamen expectat: Ac paulo post:

CXXXIII. A Christo Privilegia Romanæ Ecclesiæ.

Hæredes quippe horum effecti, facultatem potestatis, quam a Domino perceperunt, & onus sollicitudinis nihilominus capessere nos oportet. Proinde animadvertendum est, quia non Nicæna, non denique ulla Synodus quicquam Romanæ contulit Ecclesiæ privilegii, quæ in Petro noverat eam totius jura potestatis pleniter meruisse, & cunctarum Christi ovium regimen accepisse, sicut beatus Præsul Bonifacius attestatur universis Episcopis per Ibesaliam constitutis scribens. Institutio universalis nascentis Ecclesiæ de beati Petri sumpsit honore principium, in quo regimen ejus & summa consistit. Ex ejus enim Ecclesiastica disciplina per omnes Ecclesias, religionis jam crescente cultura, fons emanavit. Nicæna Synodi non aliud præcepta testantur, adeo ut non aliquid

super eam ausa sit constituere, cum videret nihil supra meritum suum posse conferri. Omnia denique huic noverat Domini sermone concessa; si omnia, ergo nihil defuit, quod illi non cesserit. Denique si instituta Nicæna Synodi diligenter inspiciantur; inveniatur profecto, quia Romanæ Ecclesiæ nullum eadem Synodus contulit incrementum; sed potius ex ejus forma, quod Alexandrinæ Ecclesiæ tribueret, particulariter sumpsit exemplum: Hactenus de his ipse. Alia item complura addenda essent; sed parcimus, ne ab instituto longius digredi videamur. Ex his pariter illud considera, quam procul abhorreat, ut Romani Pontifices Romanæ Ecclesiæ privilegia accepta tulerint Constantino; cum nec ab ipsis Oecumenicis Synodis aliquid illi impartitum esse dici, æquo passim sint animo, a Christo dumtaxat per Petrum sibi (ut par est) omnia vendicantes.

At nec dissimulandam putamus perperam factam a Ruffino hujus canonis interpretationem, dum Nicænos canones non levi præjudicio in compendium redegit, & de canone sexto sic ait (a): Ut Apud Alexandriam & in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Ægypti, vel hic Suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat. Quorum verborum nec ullus quidem sensus elicitur. Quamobrem sunt qui legendum velint absque geminata illa alternativa, Vel; ut dicat: Apud Alexandriam, & in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut & ille Ægypti, ut hic Suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat. Sed & hæc contra canonem; ubi non legitur, Ut, comparationem significans, sed, Quoniam, causam insinuans. Anfractus hosce Ruffini nobis considerantibus opportune in mentem hic veniunt verba S. Hieronymi, Ruffini imperitiam fugillantem, cum post multa sic ait (b): Denique & ego scripta tua relegens, quamquam interdum non intelligam quid loquaris, & Heraclitum me legere putem; tamen non doleo, nec me pœnitent tarditatis; id enim in legendo patior, quod tu pateris in scribendo: Et alibi (c): (c) Hier. A- Tantam habes Græci, & Latini sermonis scientiam, ut Græci te Latinum, & Latini Græcum putent. Omittimus de eo hic referre recentiorum querelas de translatione

CXXXIV. Ruffini interpretatio sexti canonis Nicæni.

(a) Ruffin. histor. l. 1. c. 6.

(b) Hier. Apolog. 1. advers. Ruffin.

(c) Hier. A- polog. 3.

PAGIUS Provincia Suburbicaria male ad quatuor redacta.

niam, & Picenum Annonarium; & Urbicarias regiones ac Suburbicarias appellari eas consuevisse, quæ Urbis Vicario parerent; idque declarare Valentiniani Legem, in qua per Urbicarias regiones inhibatum a se usum equorum scribit, quem per Apuliam & Calabriam, per Brutios & Lucaniam, atque Samnium veterat, quæ omnes Provinciæ erant Vicariæ Urbis. Ex quibus concludit, quam male Salmasius regiones Suburbicarias ad hæc quatuor redigat,

Tuscliam Suburbicariam, Picenum Suburbicarium, Latium vetus, & Latium novum.

Quoad alterum caput, Salmasium explodit Sirmondus, quod Episcopi Romani Dioccesim cum Præfectura Urbana intra centesimum ab Urbe lapidem coarctaverit, additque Marca lib. 1. cap. 3. §. 12. contra Salmasium de mente Rufini conjecturam, vetare Notitiam illam Vaticanam veterem (apud Baronium ad annum MLVII.) quæ LXIX. Episcopatus, ex quibus Romana Provincia

XXXVII. Episcopi Romani Diocesis male a Salmasio imminuta.

tione Eusebii ab ipso perperam facta, in fugillationem hominis ignorantiae, & nimis licentiosae libertatis, cum addiderit, quae voluit, & alia ex animi voluntate deleverit; parcerem libenter ipsi, nisi de re omnium gravissima quaestio verteretur.

CXXXV.

Hæretico-
rum vesania patens.

Novantes vero hæretici captantes atque arripietes qualemcumque sibi putant oblatam occasionem, & ex aliorum erroribus proficere se existimantes, hanc nacti interpretationem Ruffini; magno tripudio gestierunt, velut hoste penitus prostrato triumphantes, quasi ex Nicæno Magno Concilio definita fuerit Romanæ Ecclesiæ jurisdictio, ut tantum præsit suburbanis Ecclesiis; atque hac ex parte sit amplior a Synodo circumscripta Diocesis Ecclesiæ Alexandrinæ, & Antiochenæ, quam Romanæ: immo ex ejusmodi perperam facta interpretatione Ruffini verborum, quilibet Metropolitanus ditione præstare videatur Romano Pontifici, cum ille uni Provinciæ, hic vero suburbanis tantum præesse videatur Ecclesiis. Sed redam verba unius ex ipsis, nempe illius Jurisconsulti a Catholica Ecclesia apostatæ defensoris (a), qui ait: *Ruffinus (ut auctor de- fensorem Molinai, adversus quem e- tiam scri- psit erudite Remundus Rufus.* *apparet) fines Romanæ Provinciæ suburbanarum tantum urbium terminos a Nicæna Synodo circumscriptos testatur: Hæc ipse: At qualisnam iste Jurisconsultus qui nec (ut cognoscitur) voces legum intelligit? Miratus sum hominem non tantum mendaciter reddentem verba Ruffini, sed & perperam interpretantem, dum putat per Suburbicarias Ecclesias, quas Ruffinus dicit, suburbanas intelligi Civitates, ac proinde idem esse Suburbicarium, quod Suburbanum, non intelligens ex Principum rescriptis vim vocis hujus. Nam etsi interdum Urbicarium idem sit quod Urbanum; hincque dictæ inveniantur Præfecturæ Ubicariæ a Valentiniano (b) & sociis, necnon a Zenone Imperatoribus; amplioem tamen esse constat hujus vocis significationem, quam ut his limitibus coarctetur; idque aperte diversis Principum rescriptis manifestum reddi.*

CXXXVI.

(c) l. 12. &
14. de in-
dulg. de-
bit. Cod.
Theod.

Atque illud in primis, idem esse Urbicarium, & Suburbicarium, satis expresse potest intelligi ex iis quæ habentur (c) in Notitia Provinciarum, ubi agitur de dispositione Comitum Rerum privatarum. Rursum vero apparere liquet, adeo am-

plam esse harum vocum significationem, ut non tantum excedat loca prope Urbem posita; sed etiam plures contineat provincias, tam in Italia, quam etiam extra Italiam sitas, & interdum etiam transmarinas. Unde Julianus Imperator rescribens ad Taurum (d) ait: *Non enim per Italiam tantum, sed etiam per Urbicarias regiones & Siciliam Patrimonialium, & Emphyteuticorum fundorum vires servandas esse perspeximus. Sed & Gratianus Augustus cum Valentiniano, & Theodosio Imperatoribus sic ad Probum. (e): Igitur sinceritas tua id ipsum per omnem Italiam, tum etiam per Urbicarias Africanasque regiones, ac per omnem Illyricum prælata oraculi hujus auctoritate firmabit. Ex quibus plane intelligas, Urbicarias regiones aliquas fuisse extra Italiam positas. Inter Italiæ autem regiones Urbicarias, esse nominatas invenimus Picenum & Tusciam (f). Sed unde id, quæso, nomen, & quænam, & cur dictæ reperiuntur etiam extra Italiam positæ Urbicariæ regiones? Res est haud facilis exploratu: ex eo tamen quem invenimus dictum canonem Urbicarium, possumus etiam intelligere regiones Urbicarias: sunt enim hæc veluti cognata. In duabus constitutionibus (g) Arcadii, & Honorii Imperatorum mentio habetur de canone Urbicario, debitum fuisse quoddam diversarum Provinciarum, quo tenerentur conferre in Urbem annonam: obstrictæ autem erant ad ejusmodi collationem aliquæ Italiæ Provinciæ, itemque Sicilia, Africa, & Ægyptus, & si quæ aliæ. Quæ igitur provinciæ tenebantur ad præstandum canonem Urbicarium, ad inferendam scilicet annonam in Urbem, eadem dicebantur regiones atque Provinciæ Urbicariæ, sive Suburbicariæ nominatæ; quo sensu, sicut illæ dictæ sunt Provinciæ Urbicariæ, quæ Urbi debentes annonam, eidem peculiari nexu tenebantur obstrictæ; ita eodem exemplo constat esse pariter appellatas a Ruffino Ecclesias Suburbicarias, quæ Romanæ Ecclesiæ Diocesi peculiariter præ cæteris viderentur esse subjectæ: quo etiam jure Episcopus Alexandrinus moderaretur omnes subditas sibi Ægypti Provincias: hæc ex sensu Ruffini, sed canonis aliam fuisse sententiam diximus. At de his hætenus.*

(d) l. 9. de
extraord.
mun. C.
Theod.(e) l. 1. si
per obrep.
Cod. Theod.(f) l. 12.
De indulg.
debit. C.
Theod.(g) l. 3. &
6. de cano-
ne fru-
mentario
urbis Ro-
ma. Cod.
Theod. &
Justin.
cod. tit.
l. 2. & 3.

Par-

PAGIUS

vincia conflata erat, nobis exhibet; quæ quidem non solum Latinam regionem, seu Campaniam recentiore ad Sinvesiam, Marfos seu Valerianam, Picenum & Tusciam Suburbicariam complectebatur; sed etiam Tusciam Annonariam, Umbriam, & Picenum Annonarium comprehendit. Hinc Baronius loco citato ex antiquo Vaticano Codice describit formam tempore Divi Petri Damiani, hoc est, anno MLVII. observatam; & enumeratis Ecclesiis titularibus Cardi-

nalium, XXII. Urbis Abbatibus addit, Suffraganeos Romani Pontificis nulli alteri Primati vel Archiepiscopo subiectos, & frequenter ad Synodos Romanas vocatos ex Campania X. ex Marfis VI. ex Tuscia XXI. ex Umbria, Marchia, Spoleto XXIV. simul LXI. Episcopos ex pluribus, quam Salmasius citaverat, Provinciis Suburbicariis. Unde recte colligitur, Salmasium Ruffini mentem non esse affectum.

Alium itaque sensum per Suburbicarias inten- XXXVIII.
diffe

CXXXVII. Parce, lector, si interdum ducaris per hujuscemodi perdifficilium quæstionum anfractus: ex his plane tenebris veritate in lucem vindicata, majorem capies animi voluptatem. Jam perspicue, puto, intelligis ex his, quæ dicta sunt, quam a scopo veritatis aberrant, qui perperam factam a Rufino sexti canonis Nicæni compendiosam translationem deterius interpretantur, cum errores erroribus attextent, adeo monstruosas deformitates compingant, atque deformia monstra effingant, dum suburbanis tantum Civitatibus ex Nicæni canonis præscripto voluit Diocesim Romani Pontificis definitam, quæ sui amplitudine toto est Christiano Orbe diffusa; quandoquidem tum ex his, quæ superioribus tomis Annalium dicta sunt, tum etiam ex aliis, quæ singulis ferme annis dicuntur inferius, omni probationum genere remanent consignata; ut plane intelligas, nonnisi erroris spiritu exagitari, qui tam obstinate contra apertissimam veritatem insurgunt. Cæterum, quod rursus spectat ad ejusdem sexti canonis interpretationem; ab aliis levioribus hæreticorum calumniis vindicatam eam habes a plerisque eruditissimis viris (a), ut non sit nobis in his amplius laborandum.

(a) Alanus Copus 2. dial. Turrian. advers. Magdeburg. l. 1. c. 15. Remund. Rufus advers. Patronum Molynei. Bellarmin. Controvers. tom. 1. lib. 2. de Rom. Pontific. c. 13.

CXXXVIII. Sed quid post hæc de Hierosolymitana Ecclesia statuerit eodem canone (b) Sancta Magna Synodus, accipe: *Quoniam mos antiquus obtinuit & vetusta traditio, ut Ælia (id est Hierosolyma) Episcopo honor deferatur; habeat consequenter honorem, manente tamen Metropolitana Civitatis propria dignitate.* Hæc Patres de Ecclesia Hierosolymitana. Mira quidem in hujus canonis interpretatione detegitur Theodori (c) stupiditas; dum hoc atque superiore canone, nempe sexto, & septimo, statutos tradit a Sanctis Patribus quatuor Patriarchas, Romanum videlicet, Alexandrinum, Antiochenum, atque Hierosolymitanum; quem meminisse oportuit, id primum tentatum esse a Juvenale Episcopo Hierosolymorum post Chalcedonense absolutum Concilium, ut ejusmodi honoris insignia Hierosolymitana Ecclesia obtineret, cum ei restitit vehementer S. Leo Romanus Pontifex: quod ipse Nicænorum canonum observantissimus minime ausus fuisset, si id illi Ecclesiæ a

(c) Theod. Bals. in Nomoc. Photii.

PAGIUS disse Rufinum, ac Canonem Nicænum recte exposuisse ut probet Marca, supponit Alexandrini Episcopi Auctoritatem hoc Canone potissimum comparari cum Romani in jure ordinandorum Episcoporum, eo quod Episcopi Alexandrini auctoritas in ordinandis omnibus Ægypti Episcopis adversus Meletianos hoc Canone sexto Nicæno statuta sit. Conditus est enim Canon ad reparanda Ecclesiæ Alexandrinæ Patriarchica privilegia per Meletium Lycopolytanum Episco-

Magna Synodo collatum accepisset: sed & Juvenalis, vir solertissimus, id a Nicæna Synodo Ecclesiæ illi collatum, tunc magnifice ostentasset.

Cæterum tantum abest, ut hujus canonis auctoritate Hierosolymitana Ecclesia aucta fuerit Patriarchatu, ut nec exempta fuerit, quin Ecclesiæ Cæsariensi subiecta esset totius Palæstinæ metropoli; quod quidem ita se prorsus habere, verba S. Hieronymi ad Joannem Hierosolymorum Episcopum, qui post Cyrillum eidem Ecclesiæ præfuit, rexitque eam, cum S. Hieronymus degeret Bethlehem, manifeste declarant. Scripserat enim idem Joannes ad Theophilum Episcopum Alexandrinum Apologiam, de qua epistola agens S. Hieronymus, in eum sic invehitur (d) *Tu, qui regulas quæris Ecclesiasticas, & Nicæni Concilii canonibus uteris, & alienos clericos, & cum suis Episcopis commorantes tibi niteris usurpare, responde mihi; ad Alexandrinum Episcopum Palæstina quid pertinet? Ni fallor, hoc ibi decernitur, ut Palæstinæ metropolis Cæsarea sit, & totius Orientis Antiochia. Aut igitur ad Cæsariensem Episcopum referre debueras, cui, sprete communione tua, communicare non noveras; aut si procul expetendum judicium erat, Antiochiam potius littera dirigenda.* Sic igitur dum S. Hieronymus tradat ipsum interpellari potuisse judicium Cæsariensis Episcopi, plane apertissime ipse significasse visus est eidem Metropolitanæ Ecclesiæ Cæsariensi subiectam fuisse Hierosolymitanam Ecclesiam. En vides testificatione tanti patris ibidem Hierosolymis habitantis, quam procul abhorreat, ut a Magna Synodo Nicæna eadem Patriarchatu sit aucta. Sed & jurisdictionem Cæsariensis Episcopi in Ecclesiam Hierosolymitanam, eo quoque facto, hoc etiam sæculo habes expressam, dum Joannes Episcopus Cæsariensis scribit ad Prailium, alias Cyrillum Hierosolymitanum Episcopum, ut mittat ad se Porphyrium illius Ecclesiæ presbyterum, quem Gazæ crearet Episcopum; quod minus licuisset ab aliena Ecclesia clericum delere (ipsis Nicæni Concilii institutis repugnantibus) nisi Ecclesiæ Cæsariensi totius Palæstinæ metropoli Hierosolymitana quoque Ecclesia subiecta fuisset. Scribit hæc

CXXXIX.

(d) ep. 61.

pum invasa, læsa & mutilata. Meletius, ut legitur in secunda Apologia S. Athanasii, ob idolatricum in Diocletiani Augusti persecutione lapsum, & excessus alios a S. Petro Alexandrino Patriarcha Synodaliter damnatus Schisma conflagavit, neque tantum obedientiam excussit; sed etiam, teste Theodoro lib. I. cap. 4. exercuit tyrannidem contra Primatem Alexandrinum; juxta Gelasium Cyzicenum, contra prerogativas Sedis Alexandrina; ambitione, inquit Athanasius,

hæc Marcus diaconus, fidelissimus historicus rerum gestarum ejusdem Gazensis Episcopi, cui ipse diaconus ministravit.

CXL.

Jus antiquum Hierosolymitanæ Ecclesiæ.

Quid ergo contulit Magna Synodus ipsi Hierosolymorum Ecclesiæ? Nihil prorsus: nequicquam enim in ea Synodo statutum est, nisi ut qui ex antiquo usu deferri solitus erat honor ei Ecclesiæ, sic deferretur, ut tamen salva in omnibus jura essent Ecclesiæ metropolitanæ: adeo ut ex Synodo prospectum potius habeatur Ecclesiæ Cæsariensi, quam Hierosolymitanæ, ne scilicet ex honore illi exhiberi solito quicquam derogatum videretur primariæ Ecclesiæ, ejus provinciæ metropolitani, Cæsareæ Palæstinæ. Quod enim Hierosolymitana, attenta ejus origine, mater sit dicta omnium Ecclesiarum (nam sic nominatur in epistola Synodali Concilii Constantinopolitani Oecumenici ad Damasum Papam scripta, quam recitat Theodoretus *a*) inde accidit ut ipsius civitatis Episcopus eum antiquitus honorem sit consecutus, ut inter Apostolicarum Ecclesiarum Antistites consideret, & in literis quoque ita nominaretur; unde etiam evenit, ut in ejusdem Magnæ Synodi litteris ad Silvestrum (licet depravatæ admodum reperiantur) post Osium Macarius Episcopus Hierosolymitanus inscriptus habeatur; quamvis excusus codex perperam legat, Macarius Constantinopolitanus. Rursum vero in Concilio Chalcedonensi juxta Episcopum Alexandrinum confidisse legitur Episcopus Hierosolymitanus, ante omnes Metropolitanos. Inde fertur (*b*) Polycronio ejus sedis Episcopo pravam illam inhæsisse ex ambitione sententiam, ut ausus sit dicere Hierosolymorum Ecclesiam locum principem obtinere, & dignitate reliquas sedes Apostolicas antecellere. Sic igitur optime consultum a Patribus hujus Magnæ Synodi fuit, dum ita voluerunt consuetum exhiberi honorem illi esse servatum, ut tamen nihil imminueretur dignitatis Ecclesiæ metropolitanæ. Intelligis jam, lector, quam procul abhorreat Theodorus ab hujus canonis germano sensu. Unde & illud hic obiter admonendum putamus, quod ad eundem canonem sextum spectat; longe quoque errare, qui existimarunt ex Nicæni Concilii decreto factam esse divisionem provinciarum, & certos limites sedibus dic-

(*a*) Theod. l. 1. c. 9.

(*b*) Nicol. Pap. epist. ad Mich. Imp.

cesibusque præfixos: id quidem Ecclesiarum institutoribus Apostolis ex Tertulliani (*c*) sententia tribuendum est, & S. Basilius (*d*) ab antiqua hoc sibi vindicat consuetudine, eaque ex sanctorum Patrum communi concordique proveniente sententia; quibus penitus inhærendum affirmat.

Sed rursus ad Theodorum. Rogo modo ipsum, si (ut vult) in decreto donationis Constantiniana una ex quatuor sedibus Patriarchatibus, Constantinopolitana Ecclesia nominatur; cur in Nicænis his canonibus nulla de ea mentio, sicut de cæteris? Erubescens hoc ipse, & omni se probatione destitui sentiens, ac proinde irrita reddi quæ in eo decreto de sede Constantinopolitana habentur apposita (nam in Magna Synodo, cui intererat Constantinus auctor decreti, hæc a Patribus inculcanda, & confirmanda fuissent) erubescens, inquam, quid ait? De Constantinopolitano Patriarchatu in aliis canonibus tractabitur. Perbelle sane sic vitans verbera, quæ sibi a certa veritate ex Synodo infligebantur. Nam ubi, quæso, magis necessarium, ut decreta ab Imperatore de prærogativis Ecclesiarum Magnæ Synodi approbarentur assensu? & ubi etiam opportunius, quam cum de primis sedibus mentio haberetur? ac denique ubi utilius, si tantæ Synodi auctoritate peragi potuisset, quod diversis postea temporibus ejusdem sedis Episcopi tot studiis perficere conati sunt? Sed facebant hæc tam insana atque delira; & jam quæ sunt reliqua Magnæ Synodi decretorum breviter absolvamus. Ne quis rogo, dum hæc fusus explicamus, existimet nos potius interpretem agere, quam historicum; sciat namque ejusmodi historiæ esse connexa, sed aliorum incuria erroribus adeo undique obvoluta, & tenebris offusa, ut nisi exactius explicentur, & dilucidius elucidentur, in mille alia sit necesse impingere portentosa mendacia, & a veritate historica longius aberrare. Ejusmodi enim esse solet Christianarum rerum historia; ut quæ sæpius de veritate dogmatum, Ecclesiarum jurium, sacrorumque Conciliorum habeat narrationem connexam, magno periculo talia pertractentur, nisi de his omnibus consideratio exactissima habeatur.

Post hæc autem sancta Synodus, ne quid relin-

(*c*) Tertul. de præscript. (*d*) Apud Gregor. Nazianz. orat. in laud. Basil.

CXLII.

De sede Constantinopol. refellitur Græcorum commentum.

PAGIUS

ut rebus præfesset. Thebaidis ac vicinæ Ægypti Provincias, omneque illud jus Patriarchicum invasit, novum se illic ostendit Patriarcham: firmandi sui causa conjurationem inivit cum Arianis antea inimicis. Graves hac de re querelas ad Synodum deposuit Alexander Patriarcha, eisque datus est præsens Canon Patriarchicam potestatem illius plene restaurans, ut patet ex epistola Synodica Concilii Nicæni ad Ecclesias Ægypti, Libyæ & Pentapolis, in qua legitur: Quæ

per petulantiam Meletii gesta sunt, & eorum, qui ab eo sunt ordinati, etiam ex hac parte, quæ placuerunt Synodo, ipsis insinuantur, Meletium nimirum manere quidem in propria civitate, nullam vero omnimodis habere potestatem, neque eligendi, neque ordinandi, nec in Provincia, nec in qualibet civitate videri, purumque nomen tantummodo possidere. Eos autem, qui ab ipso sunt constituti, mystica ordinatione firmatos habere honorem & ministerium, ut tamen sequen-

Actum in Concil. Nicæn. de Novatianis.

relinqueret intentatum, sed quoscumque a Catholica communione alienos errare, conspiceret, ad Ecclesiam revocaret; Novatianos antiquitus (ut dictum est) diroschismate primum, ac demum hæresi ab Ecclesia separatos studuit communioni Catholicæ restituere; sed frustra laboravit, resistente Acesio eorum Episcopo, quem & Constantinus Imperator officiis, atque blanditiis incassum delinire conatus est: de eo enim hæc habet Sozomenus (a): Fertur item, Imperatorem, quo omnium Christianorum provideret concordia, Acesium Episcopum Ecclesiæ Novatianorum ad Concilium convocasse; ostendisseque ei Concilii de fide & festo Paschæ decisionem, quæ jam tum Episcoporum subscriptionibus confirmata fuerat, percunctatumque esse, utram ille eorum approbaret sententiam; respondisse autem Acesium, nihil novi decisum esse, Conciliique decretum laudasse; sic namque se ab ineunte ætate didicistum credendum, tum festum agendum esse. Cui Imperator: Cur ergo, inquit, cum eadem sentias quæ cæteri, te ab eorumdem communione segregas? Cum vero in medium proferret Acesius dissensionem, quæ regnante Decio inter Novatianum, & Cornelium intercesserat, & quomodo qui post baptismum peccato illo, quod peccatum ad mortem sanctæ Scripturæ vocant, se obstringerent, mysteriorum communione indigni essent (nam non in sacerdotum, sed in Dei solius situm esse potestate illud peccati genus ignoscere) Imperator, accepto sermone, dixit: Erigito tibi scalam, Acesi, & tu solus in calum ascendito. Quæ quidem arbitror Imperatorem Acesio dixisse, non quo eum laudaret, sed quo homines existimarent, se minime a peccati labe vacuos esse. Hactenus Sozomenus: eadem quoque Socrates (b) narrat, qui istæc addit: Ipse hæc a viro minime vano, qui ætate admodum proveccta erat, atque ea, quæ in Concilio gesta ipse viderat, commemorabat, equidem accepi.

ENLIII. At sancta Synodus, quantumlibet Acesii Novatianorum Episcopi duritiam diu tentatam satis exploratam haberet; tamen apertam voluit, statuto canone, Novatianis januam reliquisse, si ad Catholicam Ecclesiam redire vellent. Quibusnam autem conditionibus excipiendi essent, ejusmodi decreto edito significavit (c):

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

quentes sint modis omnibus, universorum in singulis Parochiis & Ecclesiis, a charissimo & comministro nostro Alexandro consecratorum, ut his nulla potestas sit, placitos sibi eligere, aut nomina eorum præferre, aut omnino aliquid agere præter voluntatem Ecclesiæ Catholicæ Præsulis Alexandri. Gratia namque Dei & orationibus vestris, in nullo schismate repertos, sed sine macula in Catholica & Apostolica Ecclesia permanentes, dignum est, potestatem habere eligendi quemli-

Si qui voluerint venire ad Ecclesiam Catholicam ex Novatianis, placuit S. Concilio, ut ordinentur, & sic maneant in clero. Ante omnia autem hanc habeant ab eis confessionem (quam per scripturam exigi oportet) ut fateantur se cum omni consensu Ecclesiæ Catholicæ statuta observaturos, id est, communicaturos se, & iis qui forte secundas nuptias experti sunt, vel his qui persecutionis tempore lapsi sunt; quibus tamen lapsis pœnitentiæ modus, & tempus adscriptum est: ut in omnibus sequantur ea quæ in Ecclesia Catholica observantur. Et sicubi iidem ipsi fuerint inventi, sive in vicis, sive in urbibus clerici ordinati a Catholicis, sic etiam in clero persistant, unusquisque tamen in suo ordine. Si vero Episcopus, vel clericus Ecclesiæ Catholicæ fuerit, ad quem aliqui ex his accedunt; certum est, quod Episcopus quidem Catholicæ suam habeat dignitatem; similiter autem presbyteri, & diaconi habeant. Hi vero qui ab istis veniunt, si forte Episcopus fuerit, habeat sacerdotii dignitatem; nisi forte placeat Catholico Episcopo concedere si etiam Episcopalis nominis honorem; si vero non placuerit, inveniet ei locum, ut sit in parochia Corepiscopus, aut in clero presbyter, ut in una civitate non videantur duo Episcopi esse; & ille omnimode in clero permanere videatur. Hucusque canon de Novatianis recipiendis statutus. Ad hanc fortasse ultimam partem canonis, qua de iis, quæ decreta essent, ea redditur ratio, ne in una civitate duo Episcopi esse videantur, alluisse voluit S. Augustinus in Actis substitutionis Eradii, cum ait (d): Adhuc in corpore posito beatæ memoriæ patre & Episcopo meo secum Valerio, Episcopus ordinatus sum; & sedi cum illo; quod Concilio Nicæno prohibitum fuisse nesciebam, nec ipse sciebat. Existimant autem aliqui canonem ab Augustino citatum specificam de ea re tractationem habuisse pluribus, ac dilucidius explicatam, qui tamen canon cum aliis nonnullis exciderit. Eundemque Nicæni Concilii canonem visus est citasse Innocentius Romanus Pontifex in causa S. Joannis Chrysostomi adversus eos qui in locum viventis Joannis alium creassent Episcopum; recitat eam Innocentii epistolam Sozomenus (e).

S Rur-

bet, & nomina eorum dandi, qui Clero sunt digni, & absolute facere omnia secundum legem & sanctionem Ecclesiæ. Si quem vero contigerit requiescere in Ecclesia, tunc provehi in honorem defuncti eos, qui nuper assumti sunt, solummodo si videantur digni, & populus eos elegerit, concedente simul & designante, maxime Alexandria civitatis Episcopo. Hoc itaque aliis quidem concessum est omnibus; in persona vero Meletii nequaquam eadem placuerunt propter priorem in-

Patefactus aditus Novatianis ad Ecclesiam.

(d) Aug. epist. 119.

(e) Sozom. l. 8. c. 26.

CXLIV.

Quid de Paulianis & Cataphrygis Nicænum Concilium.

(a) Concil. Nicæn. c. 29.

Rursum vero de hæreticis Paulianistis, a Paulo Samosateno sic dictis, necnon Cataphrygis (de quibus omnibus tomo secundo fufius actum est) ad Ecclesiam Catholicam venire cupientibus, sancta Synodus, edito canone, hæc decrevit (a): *Si quis confugit ad Ecclesiam Catholicam de Paulianistis, & Cataphrygis; statutum est, rebaptizari eos debere. Si qui vero clerici erant apud eos, siquidem inculpati ferint, & irreprehensibiles, rursus etiam ordinentur ab Episcopo Catholice Ecclesie. Si vero examinati, minus fuerint apti deprehensi; deponi eos oportet. Similiter autem, & circa diacones, & de omnibus qui in eo clero inveniuntur, eadem forma servabitur. Commemoravimus autem diaconissas, quæ in hoc ordine inventæ sunt, quæ nec manus impositionem aliquam habeant, & omni modo inter laicas habeantur. Similiter autem diaconissæ, quæ in Catholico canone non habentur, simili loco, id est, laicæ, tamquam non consecratæ, deputentur: Hæc de his sancta Synodus. Causa autem cur iterandum esset baptismum collatum a Cataphrygis, allata est secundo Annalium tomo,*

CXLV.

(b) Basl. epist. 78. Canones statuti adversus delinquentes.

(c) Concil. Nicæn. c. 11. 12.

(d) Concil. Nicæn. c. 9. 10.

(e) Concil. Nicæn. c. 13.

Quoniam autem præter illa quæ de fide in eodem Concilio recte statuta sunt (inquit S. Basilius b) alia ad correctionem noxiorum, alia vero ad præmunitionem contra quæ in futuro suboriri possent, a sanctis illis Patribus instituta fuerunt; ad emendationem delictorum illa plane statuta fuisse videntur, quæ de iis qui persecutionis Licinianæ tempore lapsi, quibus præviis pœnitentiis recipiendi forent, sancitis canonibus constituta essent (c), quorum a nobis superius mentio facta est. Porro huic illud præcedit decretum in hæc verba (d): *Si qui presbyteri sine examine sunt provelti, vel cum discerentur peccata sua confessi sunt, & homines contra canones commoti manus confessis imponere tentaverunt; tales regula non admittit, quia quod irreprehensibile est, Catholica defendit Ecclesia. Ac rursus post hæc: Quicumque de lapsis ad ordinem cleri promoti sunt per ignorantiam, vel per ordinantium dissimulationem; hoc Ecclesiastica non præjudicat regulæ, cogniti namque deponantur. Sed & illud (e): De lapsis qui ad exitum ve-*

PAGIUS

Baron. n. CXVII. & seqq.

disciplinationem ejus, & propter procacitatis ejus ac petulantia voluntatem, ne ulla daretur auctoritas vel potestas homini, qui posset rursus easdem indisciplineationes instruere. Hæc sunt præcipua, & competentia Egypto, & sanctissima Alexandrinorum Ecclesia. Ita Literæ Synodice Concilii Nicæni apud Theodoretum lib. I. cap. 6. quas integras recitat Baronius. Ex quibus liquet, hæc Canonis verba: *Consuetudo servetur per Egyptum, Libyam, & Pentapolim, ita ut*

niunt, etiam nunc lex antiqua regularisque servabitur, ita ut, si quis egreditur de corpore, ultimo & necessario viatico minime privetur. Quod si desperatus, & consecutus fuerit communionem, oblationisque particeps factus iterum convalescit; sit inter eos qui communionem orationis tantummodo consequuntur. Generaliter autem omni cuilibet in exitu posito, & poscenti sibi communionis gratiam tribui, Episcopus probabiliter ex oblatione dare debet: Hæc una cum aliis Osius, temperans quæ severa nimis, ipso præsentate, statuta fuerant in Concilio Eliberino. Sed quod ad lapsos pariter spectat, hæc ibidem de Cathecumenis decrevit S. Synodus (f): Placuit hoc sancto, & Magno Concilio, de catechumenis qui lapsi sunt, ut tribus annis inter audientes verbum sint tantummodo, post hæc vero orent cum cathecumenis. Qua quidem pœna plectendus fuisset ipse Constantinus Imperator, nisi post lapsum baptizatus jam interfuisset eidem Nicæno Concilio; nam inter lapsorum catechumenorum classem ipsum, quod consuluisset Aruspices, rejiciendum fuisse, quæ superius dicta sunt, manifeste declarant.

Ad hanc quoque partem emendationis delictorum pertinet quod statutum est de his qui se sponte absciderunt; adversus quos primus ordine positus canon a Patribus habetur conscriptus. Non erat plane concedendum (quia exemplo Origenis penes nonnullos error invaluerat) ut prætextu quodam edomandæ libidinis, Fideles sic sibi ipsis genitalia excidendo (de quibus pluribus dictum est tomo secundo) victores certaminis existere viderentur.

Recens sane facinus Leontii, qui postea ab Arianis creatus est Episcopus Antiochenus canonis sancienti causam dedisse videtur; de quo in primis hæc S. Athanasius (g): *Leontius enim accusatus de commercio cujusdam juvenulæ mulieris, jussusque proinde ab Eustathio (Antiocheno Episcopo scilicet) ut ab ejus cubernio abstineret; se ipsum castrandum dedit, quo ita libere ejus commercio uti posset; neque tamen vel ita suspicionem abluere potuit, quo minus, cum presbyter esset, deponeretur. Et alibi (h), nec ad laicam quidem communionem ob eam cau-*

(f) Concil. Nicæn. c. 13. vel 14.

CXLVI. De fronte abscissis.

CXLVII.

Leontii facinus causam dedit legis sancientiæ.

(g) Athan. Apolog. de fug. sua in sin.

(h) Athan. epist. ad solitar.

Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, potissimum de ordinatione Episcoporum intelligenda, ut etiam observarant Allatius lib. I. de Occidentalis & Orientalis Ecclesie Consensione capite 12. & Lupus parte I. in Canonis sexti explanatione.

Hoc probat Marca ex veteris disciplinæ axioma, ut ejus Synodo se se sisterent Episcopi, cujus arbitrato ordinati erant, unde profectum est, ut pertinere ad alicujus Concilium, vel ad con-

XXXIX.

Episcopi regionum Suburbicarum ad Romani Episcopi ordinationem pertinent.

(a) Socrad.
lib. 2. c. 21.
(b) Theod.
l. 2. c. 24.
(c) Nicen.
Concil.
c. 1.

causam admittendum esse, adversus Arianos proclamatur; illam vero, Eustolium dictam fuisse nomine, tradit; eadem quoque de Leontio Socrates (a), & Theodoretus (b). Adversus igitur abscissos agens sancta Synodus, illos excepit, quos non voluntas, sed necessitas fecisset Eunuchos, sic statuens (c):

CXLVIII.
Canon de
abscissis

Si quis a modis propter languorem defectus est, aut a barbaris excisus; hic in clero permaneat. Si quis autem se ipsum sanus abscidit; hunc & in clero constitutum abstinere convenit, & deinceps nullum debere talium promoveri. Sicut autem hoc claret, quod de his, qui hanc rem affectant, audentque semetipsos abscindere, dictum sit; sic eos quoque aut barbari aut domini castraverunt, si inveniuntur alias dignissimi, tales ad clerum suscipit regula. Hæc Patres. Porro Leontius, infelix sic presbyterii gradu depositus, defecit ad Arianos, apud quos ex impietate magnum consecutus est nomen; de eo enim saepe inferius dicendum est.

CXLIX.

Inde quoque occasio fluxisse videtur, ut eadem Magna Synodus canone sancito vetuerit, ne quis quovis pretextu apud se subinductam mulierem retineret; hæc decernens (d): *Interdixit per omnia Magna Synodus, non Episcopo, non presbytero, aut diacono, nec alicui omnino qui in clero est, licere subinductam habere mulierem, nisi forte aut matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantum personas, quæ suspicionem effugiunt. Cum hæc in celeberrimo illo Episcoporum conventu astitarentur, opportuna (ut videbatur) emerit occasio, ex quo semel de clericorum cælibatu, & mulierum vitando contubernio agi coeptum est, ut de illis quoque clericis ageretur, qui, antequam ordinarentur, conjugati essent, num initiati postea sacris ordinibus cum iisdem consuetudinem habere possent. Quid autem de his a Patribus statutum fuerit, non apparet; de eiusmodi vero rogatione hæc recitat Sozomenus (e): *Dum (inquit) est de hac re deliberatum, aliis visum est, legem introducere, quæ juberet, ut Episcopi, presbyteri, diaconi, & subdiaconi cum uxoribus, quas ante duxissent, quam essent sacris initiati, nequiquam dormirent. At Paphnutius confessor in medio confessus surgens, illi.* Ann. Eccl. Tom. IV.*

(d) Concil.
Nicen. c.
3.

Ne enim
feminis
clerici ha-
bitent.

(e) Sozom.
l. 2. c. 22.

PAGIUS

consecrationem promiscue & passim dicantur Episcopi, qui a Primatibus suis pendent. Ethinc esse illud Justiniani, qui constituit Novella 137. cap. 4. convenire apud beatissimos Patriarchas illos, qui ab illis ordinati sunt, & qui non habentur alios Episcopos ordinandi: ut apud sanctissimos Metropolitanos cujusque Provincia eos, qui ab eis sunt ordinati. Quam Constitutionem ita Photius in Nomocanone titulo 8. cap. 8. interpretatur, ut Metropolitanorum Synodos apud Patriarchas,

legi contradixit; nuptiasque honorabiles, & consuetudinem virorum cum suis uxoribus, continentiam vocavit. Postremo Concilium hortatus est, ut eadem legem minime promulgaret; nam rem esse ad ferendum difficilem, & fortasse causam illorum uxoribus fore, ut non satis caste vitam traducant; ac veterem Ecclesie traditionem esse, ut qui cælibes gradum sacerdotalem consecuti fuissent, postea minime uxores ducerent; qui autem post nuptias, vel ad eum ordinem vocati essent, hi ab uxoribus, quas habebant, minime separarentur. Atque ista quidem, licet conjugii expertus, suscipit Paphnutius; cujus sententiam approbavit Concilium, & de hac re nullam legem tulit, sed eam in cujusque arbitrio, non in necessitate poni voluit: Hæc Sozomenus, atque etiam Socrates (f).

(f) Socras.
lib. 1. c. 8.

Habes, lector, ex his in primis veterem in Ecclesia traditionem fuisse, eandemque cum in Oriente, tum in Occidente ubique servatam, ut cælibes ordinati nullo modo possent denuo sperare conjugia. Id quidem in Ecclesia Dei semper observatum esse, primo tomo (g) fusius differuimus, cum & hujus a Sozomeno, & Socrate recitatam historiam discussimus, & ut adulterinam excussimus; utpote quæ cum primis Nicæno nuper recensito canoni adversari videatur. Nam cum expressæ habeantur in eo foeminae, quibuscumque permittantur clerici habitare, nec de uxore ulla prorsus mentio facta sit, plane ipsa esse explosa conspicitur; quod enim ea in re dubitatum esset, plane uxoris nomen ante alias fuerat exprimendum, quod silentio omnino censeretur exclusum. Nec veritati consentaneum est, quod dicit Sozomenus, nullum a Patribus ea de re sancitum esse canonem; ob id quod non cogere vellent quemquam, sed relinquere cuique, quod vellet facere, liberum; nam id necessario scripta lege sancitum erat, cum scriptus canon his contrarius militaret, quo personæ illæ fuerant definitæ, quibus cum clericis liceret habitare.

CL.
Refelluntur
Sozomenus &
Socrates.

(g) Annal.
Eccles.
tom. 1.
anno Do-
mini 58.

Sed & quomodo sine decreto scriptis prodito potuit sancta Synodus antiquam a temporibus Apostolorum consuetudinem in Ecclesia abrogare, quæ ordinatos conjugatos a sacris arcebat, si se iterum u-

CLI.
Cælibatus
antiqua
traditio.

S 2. XO-

& Episcoporum apud Metropolitanas, cogendas esse statuerit. Jam vero omnium regionum Urbicariarum Episcopos ad Romani Episcopi Concilium & ejusdem ordinationem pertinere, patet ex Celestino Pontifice, qui Apuliz & Calabriae ordinationes sibi arrogat, dum universis Episcopis per Apuliam & Calabriam constitutis scripsit: *Audivimus quasdam propriis destitutas rectoribus civitates Episcopos sibi petere velle de Laicis, tantumque fastidium tam vile credere, ut* hoc

uxoribus miscuissent? Est enim hujus veterrimi usus locuples testis S. Hieronymus, cum ad Pammachium scribens hæc ait (a): *Apostoli vel virgines, vel post nuptias continentis; Episcopi, presbyteri, diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certe post sacerdotium in æternum pudici.* Et adversus Joynianum agens, id ipsum nec calibatus impugnatores negare audent tradit, cum inquit (b): *Certe confiteris, non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat; alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenetur, sed quasi adulter damnabitur.* Nec est quod quis possit objicere, de consuetudine Occidentalis Ecclesiæ hæc ab ipso dici; nam adversus Vigilantium agens: *Quid, inquit, facient Orientis Ecclesiæ? quid in Ægypto, & sedis Apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentis, aut si uxores habuerint, mariti esse deserunt? & qui (ut alibi ait c) seniorum hostias offerre non posse, si operari inserviant conjugali.* Sed et si non tantum de Orientali Ecclesia testimonium, verum & testem ejusdem Ecclesiæ quæris; habes S. Epiphanium qui hæc tradit (d): *Sanctum sacerdotium ex virginibus quidem ut plurimum procedens; si vero non ex virginibus, at ex solitariam vitam degentibus; si vero hi non suffecerint ad ministerium; hi qui continent a propriis uxoribus, accipiuntur, &c.*

CLII.

Vides igitur ex testibus, qui vixerunt eodem seculo quo sacrosanctum Nicænum Concilium celebratum est, quorum tempore (ut idem refert S. Hieronymus e) nonnulli superstitites erant, qui eidem Nicæno conventui interfuerunt, testatum reddi, non modo minime liberum cuique relictum uri uxoribus post susceptos sacros ordines, sed fuisse id expresse vetitum, & absque controversia ab omnibus observatum. Sed & illud quoque Synodici decretis cautum constat in Arelatensi Concilio; neminem assumendum ad sacerdotium conjugii vinculo obligatum, nisi spondidisset conversionem, continentiam scilicet ab uxore (f); licet sicut mater, & avia, soror, vel filia, conversa uxor cum viro caste habitare ab eodem permessa sit (g); sed id præter consuetudinem Ecclesiasticam, de qua Gregorius Turonensis sic testatur (h): *Apud Arver-*

PAGIUS

hoc his, qui non Deo, sed seculo militaverunt, astiment nos posse conferre, non solum male, de suis Clericis, in quorum contemptum hoc faciunt, judicantes, sed de nobis pessime, quos credunt hoc posse facere, sentientes. De Campania & Brutiis incutcat Athanasius in epistola ad Solitarios, ubi de Episcopis, qui ex Synodo Romana secum communicabant: *E magna Roma, Italiaque universa, ex Calabria, Apulia, Campania, Brutiis.* Idem de Episcopis Metropolitæ Sardinia-

num post Astremonium Episcopum primus fuit Urbicus, ex senatoribus conversus, uxorem habens; quæ juxta consuetudinem Ecclesiasticam, remota a consortio sacerdotis, religiose vivebat. Quando autem ad usurpationem sit ceptum a Græcis, ut conjugati ordinati, contra jus fasque suas penes se in usum conjugii retinerent uxores; alibi dictum est (i). Cæterum quod ad Nicænum canonem spectat, eum Patres in violatè observatum custodierunt; unde S. Basilius (k), hujus potissimum canonis auctoritate, non permittit septuagenarium senem habitantem secum habere mulierem: *Sed, inquit, ejice illam ex adibus tuis, & trade in monasterium. Sit illa cum virginibus; tu inter viros ministra.* Idque ex præcepto Nicæni canonis; nam ait: *Lege canonem a sanctis Patribus nostris in Nicæna Synodo constitutum, qui manifestè interdixit, ne quis mulierculam subintroductam habeat.*

Pertinet quoque ad præteritorum pravorum morum correctionem quod sancta Synodus adversus clericos foenus exercentes constituit (l). Rursum vero emendavit pravam illum qui penes aliquos abusus irrepererat; quo diaconi Eucharistiam porrigebant presbyteris; ne id usquam fieret; vetuit sancta Synodus, simulque prohibuit; ne diaconi sederent coram presbyteris. Porro ex administratione rerum temporalium adeo crevit diaconorum factus in locupletibus præsertim Ecclesiis, postquam sub Christianis Imperatoribus sunt auctæ divitiis, ut federe cœperint coram presbyteris, absente Episcopo, & alia sibi illicita usurpare, quæ S. Hieronymus scribens ad Evagrium damnat (m). At de his alias pluribus.

Sed & prava illa quoque consuetudo sublata est (n) qua Episcopi, presbyteri, atque diaconi de Ecclesia, in qua ordinati sunt, in aliam transferebantur. Ut autem id corrigeret sancta Synodus, turbæ Antiochenæ, cum ex Ecclesiis externis sibi postulassent Episcopum, aliis Eusebium Cæsariensem Antistitem expectantibus, aliis vero Eustathium Pontificem Berœensem, occasionem dedisse videntur. Quod plane intelligendum est, quando id affectent Episcopi, vel studia populorum & clericorum sibi invicem, dissidentia, & mutuo altercantia æmulatione-

(i) *Annal. tom. 1. an. Dom. 58.*(k) *Basill. epist. 17. ad Parg. in addit.*

CLIII.

De clericis foeneratoribus.

(l) *Conc. Nicæn. c. 17.*(m) *Hier. epist. 85.*

CLIV.

(n) *Conc. Nicæn. c. 15. 16. 17.*

De translatione sedium.

& Siciliæ elucet ex datis ad eos per Gregorium Magnum literis, & sic de aliis.

Ex his tandem omnibus hæc infert Marca: *Ut explicatio Canonis VI. in pauca contrahatur, Sententia restititæ & usu recepto Rufinus, componi inter se Alexandrinum & Romanum Episcopum in eo scripsit, quod ille Ægyptiaca Dioceseos esse habere debeat eodem jure, quo Episcopus Romanus utebatur in Diocesi Urbicaria, seu, ut Rufinus elegantissime loquitur, in Ecclesia Suburbicaria, id est,*

XL.

Rufini de Suburbicaria.

tionem procurent; nam cum vehemens id aliqua ratio persuadeat, nempe ut alicui sedi ab hæreticis pessumdata insignis aliquis alterius Ecclesiæ præficiatur Episcopus, id sancta ac Magna Synodus exemplo docuisse videtur, cum depositis (ut dictum est) insignioribus Arianis Episcopis, Eusebio Nicomediensi, & Theognide Nicæno, in sedem ipsorum aliarum sedium Antistites suffecerunt. His addidit sancta Synodus (a), ne quis alterius Ecclesiæ, aliquem ordinaret clericum absque consensu illius Ecclesiæ Episcopi.

(a) Concil. Nicæn. c. 17.

CLV. De Neophytis non ordinandis.

Ceterum quod ex distinctione S. Basilii non tantum ad correctionem præteritorum noxiorum, sed ad præmunitionem quoque eorum quæ suboriri possent, canones statuerit sancta Synodus; ad hæc in primis spectat quod decretum est, ne recens baptizati in Episcopos assumerentur, vel presbyteri ordinarentur; ejusmodi enim constitutio sic se habet (b): *Quoniam plura aut per necessitatem, aut aliis cogentibus hominibus, adversus Ecclesiasticam facta sunt regulam, ut homines ex Gentili vita nuper accedentes ad fidem & instructos brevi tempore mox ad spirituale lavacrum perducerent, simulque ut baptizati sunt ad episcopatum, vel presbyteratum promoverent; optime placuit, nihil tale de reliquo fieri; nam & tempore opus est ei qui catechizatur, & post baptismum probatione quamplurima. Manifesta est Apostolica scriptura, quæ dicit (c): Non neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat, & in laqueum diaboli. Si vero processu temporis aliquod delictum animæ circa personam reperiat huiusmodi, & a duobus vel tribus testibus arguatur, a clero talis abstineat. Si quis autem præter hæc fecerit, quasi contra magnum Concilium se efferens, ipse de clericatus honore periclitabitur: Hæc Patres. Cæterum ob insigniorem personam aliquam, & ad sedandos concitatos tumultus, tum in Ambrosio, tum in Nestario fuit canonis derogatum.*

(b) Concil. Nicæn. c. 2.

(c) 1. Tim. 3.

CLVI. De ordinatione Episcoporum.

Sed quod ad Episcoporum pariter ordinationem spectat; quomodo facienda esset, hæc ibidem sunt a Patribus definita (d): *Episcopum convenit maxime quidem ab omnibus qui sunt in provincia Episcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter instantem necessitatem, aut propter*

(d) Concil. Nicæn. c. 4.

PAGIUS

in iis Ecclesiis qua decem Provinciis Suburbicariis continebantur. Earum enim Provinciarum & Synodus & ordinatio, & plena, liberaque administratio ad Episcopum Romanum pertinebat, ut Episcopo Alexandrino in Ægyptiaca Diocesi, & Antiochena in Orientali. Sapienter autem Rufinus comparatione his finibus coercuit, quia scilicet uberiori jure fruebatur Romanus Pontifex, quam ceteri Dioceseon Exarchi. Etenim & plures majoresque Dioceses tenebat, ut cum Synodo Arelatensi loquar

itineris longitudinem, tribus tamen omnimodis in idipsum convenientibus, & absentibus quoque pari modo decernentibus, & per scripta consentientibus, tunc ordinatio celebretur. Firmitas autem eorum, quæ geruntur, per unamquamque Provinciam Metropolitanæ tribuatur Episcopo. Citatur hic Canon in Synodali epistola sanctorum Patrum, qui convenerunt ad sacrosanctum Constantinopolitanum Concilium Oecumenicum, ad Damasum, cum hoc additamento: Ut singularum Provinciarum Antistites una cum finitimis, modo ipsis ita visum fuerit Episcopis, &c. Quæ verba in dicto canone desiderantur: recitat eum Theodoretus (e). Quo insuper forma rataque concordia perduraret inter episcopos, illud his additum (f), ut excommunicatus ab uno, ab altero non recipiatur Episcopo; utque (g) bis in anno Antistites Concilia celebrarent, ad quæ causæ deferrentur eorum, qui ab Episcopo se injuste passos aliquid conquererentur; delecta vero ad Concilia celebranda anni sunt tempora ante Quadragesimam, & in Autumno.

(e) Theod. lib. 5. c. 9.

(f) Concil. Nicæn. c. 5.

(g) Eod. c. 5.

Sunt autem canones omnes quos recensuimus, viginti numero, non eadem tamen partitione & ordine ubique dispositi, sicut nec eadem versione Latinitati redditi; quarum duæ auctore incerto extant tomo primo Conciliorum, aliæ præterea Dionysii, qui collegit Græcos canones & in Latinum convertit, tradiditque Stephano Episcopo Salonitano: habetur & alia sub Attico Antistite Constantinopolitano, elaborata a Theilone & Thearisto, quando ab eodem Attico iidem canones missi sunt ad Concilium Carthagenense sextum, cui annexi fuerunt & hæcenus extant (h); in quibus omnibus editionibus viginti tantummodo canones enumerantur, qui licet a Rufino (i) vigintiduo recensentur, iidem tamen esse noscuntur, cum ab eo duo ex illis in duas secti partes effecerint quatuor. Sed & Theodoretus viginti tantum canones in magna Synodo statutos affirmat (k); totidemque repertos esse in Archivis Alexandrinæ, Antiochenæ, & Constantinopolitanæ Ecclesiæ, cum illi magna diligentia perquisiti sunt ab Episcopis Africanis, dictæ Synodi sextæ Carthagenensis acta & epistolæ ea de causa tunc scriptæ certissimam fidem faciunt. Cæ.

CLVII. Numerus Nicænorum Canonum.

(h) In princ. Concil. VI. Chart.

(i) Rufin. l. 1. c. 5.

(k) Theod. l. 1. c. 8. in fin.

& Principatum totius Ecclesie gerebat. In quibus duobus capitibus duos illos Patriarchas cum Romano non componi, Rufinus censuit, sed tantum ratione habita Ecclesiarum Suburbicariarum. Hæc Marca.

Verum, cum Rufinus generaliter dicat, Canone Nicæno sexto statutum, ut apud Alexandriam & in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut ille Ægypti, & hic Suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat, neque ullatenus litemlet

XLI. Diversimode intellecta.

CLVIII.

Canon de
libris ha-
giogra-
phis.(a) Hier.
epist. III.

Cæterum Nicænos canones aliquod pas-
sos esse naufragium tabulæ quæ hinc in-
de dispersæ reperiuntur, manifeste signi-
ficant. Quis neget, immo quis auctori-
tate Sancti Hieronymi non affirmet, atque
tuto confirmet, in eadem Magna Synodo
de divinis Scripturis authenticis editum
esse canonem? ipse enim sic præfatur in
Judith (a): *Apud Hebræos liber Judith
inter Hagiographa legitur; cuius aucto-
ritas ad roboranda illa, quæ in conten-
tionem veniunt, minus idonea judicatur;
Chaldæo autem sermone conscriptus, in-
ter historias computatur. Sed quia hunc
librum Synodus Nicæna in numero san-
ctarum Scripturarum legitur computasse;
acquiesci postulationi vestræ, &c.* Ne-
mo igitur inficias ire poterit, ejusmodi
canonem, quo libri canonici numerati
erant (nescio quo casu) penitus excidisse.
At hæc quantumlibet jure dici posse
videantur, tamen considerando, quod qui
post Nicænum Concilium scripti reperi-
untur Canones sacrorum librorum cata-
logum continentes, ut a Concilio Lao-
diceno sive a Patribus, ut Athanasio
Gregorio Nazianzeno, Amphilocho, vel
aliis, in illis liber Judith inter Hagiog-
rapha non numeretur; haud affirman-
dum omnino existimarem Canonem de
libris sacris statutum esse a Nicæno Con-
cilio, a quo neminem ausum fuisse rece-
dere, jure debet existimari. Sed non ex
Canone de sacris libris confecto id asse-
ruisse S. Hieronymum, verum potius ex
Actis ejus, in quibus obiter citatus idem
liber inventus fuerit. Nisi dixerimus li-
brum, quem apud Occidentales, in Ca-
none sacrorum librorum invenerit, cum
aliis Hagiographis annumeratum, existi-
maverit ex Nicæni Concilii fonte ma-
nasse.

CLIX.

(b) Am-
bros. epist.
ad Ver-
cellen. Ec-
clesi.

Rursum vero de bigamis non ordinandis
Nicænum canonem citat S. Ambrosius (b)
qui pariter desideratur; ait enim: *Sed
prius cognoscamus, non solum hoc Apo-
stolum de Episcopo, & presbytero statuise,
sed etiam Patres in Concilio Nicæno tra-
ctatus addidisse; neque clericum quem-
quam debere esse, qui secunda conjugia
sortitus sit: Hæc ipse. At quis rogo, tam
perfrictæ frontis homo tot tantosque Pa-
tres mendacii adeo impudenter redargue-
rit, & affirmare ausit eos esse mentitos,*

quod hi duo canones extra numerum illorum
viginti positi videantur? Qua pariter ra-
tione falsarius haud dicendus est sanctif-
simus ille Zosimus Papa (c), quod cita-
verit Nicænum Canonem de appellatio-
ne ad Apostolicam sedem, qui tamen in-
ter viginti illos nequaquam numeratus
habetur, neque apud Græcos invenitur;
sicut nec duo alii superius recensiti, cum
tamen Theodoretus illum ipsum digito
signet, dum scribit Athanasium Ariano-
rum calumniis circumventum, & illorum
judiciis exagitatum in Occidentem venisse,
& Arianos litteris contra eundem,
causam persecutos esse; quando inquit de
Julio (d): *Ille Ecclesiæ canonem secutus,
& eos jussit Romam venire; & divinum
Athanasium, quo pro se in judicio ipse
responderet, vocavit.*

Sed quinam iste Ecclesiæ canon? non
certe Sardicensis Concilii, quod (ut idem
demonstrat auctor sequenti capite) non-
dum fuerat celebratum. Compelleris er-
go fateri, per Ecclesiæ canonem; non al-
lium significatum esse, quam citatum Ni-
cæni Concilii canonem de appellando ad
Romanum Pontificem, quem Athanasius,
(ut suo loco pluribus declarabimus) ad-
versus Arianorum judicia contra se lata
legitime appellaverat. Cum vero constet
longe graviori ex Ariana hæresi tempesta-
te jactatam esse Orientalem, quam Occi-
dentalem Ecclesiam; haud mirum sit, Hie-
ronymum, Ambrosium; & Zosimum Pa-
pam, ex Romanæ Ecclesiæ archivis, at-
que aliunde petitos alios, præter viginti
illos, novisse Nicænos canones; quod in-
telligentes Patres Catholici, qui Sardicam
ad Oecumenicum Concilium convenere,
complures ex canonibus Nicææ in Ma-
gno Concilio editis, tamquam in recen-
tiori theca recondentes, decretis (e) Sar-
dicensibus, additis quibusdam aliis, inte-
xuerunt. Sed de his velim consulas, quæ
dicta sunt quinto Annalium tomo suo lo-
co, cum de eadem controversia inter Ro-
manam, & Africanam Ecclesiam actum est.

Insuper, quod quæ antea adversus A-
rium in Concilio Alexandrino gesta ef-
sent, cognita sunt etiam in eodem Nicæno
Concilio; ille itidem a Patribus canon-
sanctus est, quo cautum fuit, ut res co-
gnitæ in minori Synodo, in majori ite-
rum examinari atque tractari possent.

Hu-

PAGIUS

mitet ad ordinationum jura, hæc non potest
esse mens Rufini. Hinc Valesius in Observatio-
nibus Ecclesiasticis in Socratem & Sozomenum
lib. 3. recte scribit, doctissimos homines de Ec-
clesiis ac regionibus Suburbicariis acrius inter
se contententes, Rufini interpretationem potius,
quam Canonis ipsius verba exposuisse. Si ita-
que Suburbicarias decem Provincias in Notitia
enumeratas a Rufino intellectas volunt, hunc
Nicæni Concilii mentem nullatenus attigisse do-

cte demonstravit Valesius ibidem. Interpretatio
eum Rufini verius paraphrasis quam versio est:
hæc quippe verba Canonis juxta versionem Dio-
nyssii Exigui: *Antiqua consuetudo servetur per Æ-
gyptum, Libyam, & Pentapolim, ut Alexandri-
nus Episcopus horum omnium habeat potestatem;
quia & urbis Roma Episcopo parilis mos est. Si-
militer autem & apud Antiochiam ceterasque Pro-
vincias suis privilegiis serventur Ecclesiis. Illud au-
tem generaliter clarum est, quod si quis præter
Me-*

Canon de
bigamis
non ordi-
nandis.(c) Concil.
Carthag.
6. c. 3.(d) Theod.
lib. 2. c. 4.

CLX.

Canon de
appella-
tione ad-
Rom.
Pont.(e) Nicæ-
Concil. c.
5. Sardic.
c. 16. 17.
Nicæ. c.
16. 17.
Sardic. c.
18. 19.

CLXI.

De mino-
re Synodo
ad majo-
rem pro-
vocatio.

Hujus quidem canonis meminit Julius Papa in epistola ad Arianos, recitata, & in-texta ab Athanasio in Apologia secunda, in qua hæc verba leguntur: *Episcopi in Magna Synodo Nicæa congregata non sine Dei consilio permiserunt prioris Synodi Acta in alia Synodo examinari.* Et paulo post: *Quod si istiusmodi consuetudo olim fuit, ejusque memoria renovata est, & scripto prodita in Magna Synodo, eamque apud vos valere non sinitis, rem profecto indecoram facitis: Hæc Athanasius.*

At quidem sicut cuncta ista superius recitata, ex Nicæno prodiiisse Concilio, dubitandi locus nullus relictus esse videtur, tantis testibus id asserentibus; ita certos de his sancitos fuisse Canones, & non magis ex ejusdem Concilii Actis prodiiisse, haud adeo facile affirmandum putarem.

CLXII. Canon de conficienda Formata.

Cæterum nec ipsi Græci, quamtumlibet austeri, & tenacissimi Nicænorum canonum numeri vicenarii custodes, & judices, negare usquam potuerunt, nihil præterea in Magna illa Synodo esse statutum, quod extra viginti illos canones inveniatur: cum ab Attico ipso Episcopo Constantinopolitano editum sit exemplar Formatae scribendæ, cujus communicatione (ut tomo secundo dictum est pluribus) universa compaginari deberet Ecclesia; quod excusum habetur post Concilium Chalcedonense, sed in Cresconiana Collectione sub ejusdem Attici titulo descriptum reperitur in hæc verba:

CLXIII. Formatae forma.

Græca elementa litterarum numeros etiam exprimere, nullus, qui vel tenuiter Græci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos Latinus Formatas appellat, aliqua fraus falsitatis temere præsumeretur, hoc a Patribus trecentis decem & octo Nicæa congregatis saluberrime inventum est & constitutum: Ut Formatae epistolæ hanc calculationis, seu supputationis habeant rationem; idest, ut assumantur in supputationem prima Græca elementa Patris, & Filii, & Spiritus sancti, hoc est, π, υ, α, quæ elementa, & octogenarium, & quadragesimum, & primum significant numerum: Petri quoque Apostoli prima littera, id est, π, quæ numerum octoginta significat: Ejus quoque qui scripsit epistolam, prima littera; cui scribitur,

PAGIUS

Metropolitani sententiam fuerit factus Episcopus, hunc magna Synodus definivit Episcopum esse non oportere. Quid hic Urbicaria & Suburbicaria somniamus, de quibus nec vestigium est in verbis Concilii, inquit Aliatus lib. I. de Confessione Orient. & Occident. Ecclesie capite 12. num. 4. Duo ergo præcipue in hoc Canone notanda sunt. Primum est, hic agi de Patriarchis. Alterum est non de sola ordinatione, sed de omni jure Patriarchico hic sermonem habe-

secunda littera; accipientis tertia littera; Civitatis quoque, de qua scribitur, quarta; & Indictionis (quæcumque est) ejusdem temporis, idem qui fuerit numerus assumatur. Atque ita his omnibus Græcis litteris, quæ (ut diximus) numeros exprimunt in unum ductis, unam, quæcumque fuerit, summam epistola teneat. Hanc qui suscipit, omni cum cautela exquirat expresse. Addat præterea separatim ἀμην, Amen, quod in epistola nonagesimum, & nonum numerum secundum Græca elementa significat. Valete in Domino: Hactenus ex Collectione Cresconiana, quæ hæc habet amplius: XLVIII. L. Nam numerus nonster non tenetur in epistola Græcus, sed Latinus explanatur, quæ directæ unanimiter ab Episcopo Osio, & Victore, & Vincentio presbyteris ad Episcopum urbis Romæ Silvestrum; per quorum nomen servantes gremium direximus sedi Apostolicæ: Hucusque ibi, ut se habent in nostro codice, quibus quidem manifesti erroris redarguuntur illi; a quibus in Formatae canone vox, ἀμην, prætermittitur, cum ex ipso textu liqueat easdem Græcas litteras reddere numerum nonagesimum-nonum. Quamobrem ad canonis hujus elucidationem, hic describenda putamus; quæ ex Ivone leguntur his verbis (a).

(a) Ivo de caus. Cler. par. 6. cap. 433.

Græca elementa litterarum numeros etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter Græci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos Latinus formatas appellat, aliqua fraus falsitatis temere præsumeretur; hoc a Patribus trecentis octodecim Nicæa congregatis saluberrime inventum est, & constitutum, ut Formatae epistolæ hanc calculationis seu supputationis sue habeant rationem; idest, ut assumantur ad supputationem prima Græca elementa Patris, & Filii, & Spiritus sancti, idest π, υ, α, quæ elementa octogenarium, quadragesimum, & primum servant numeros: Petri quoque Apostoli prima littera, idest, π, quæ numerum octoginta significat. Ejus qui scribit epistolam prima littera; cui scribitur secunda; accipientis tertia; civitatis quoque, de qua scribitur, quarta; & indictionis (quæcumque est) illius temporis numerus assumatur.

CLXIV. Formatae explicatio.

Atque his ita omnibus Græcis litteris, quæ (ut diximus) numeros exprimunt,

CLXV.

in

ri. Ac prius quidem ita demonstratur. Patres Concilii Nicæni, cum Ecclesiarum quieti prospicerent, in Canone quarto sanxerunt, quo ritu celebrandæ essent Episcoporum electiones, easque a Metropolitanis Episcopis confirmari voverunt. Cum igitur potestas Metropolitanorum in capite illo quarto abunde stabilita esset, quid opus erat rursus in sexto de Metropolitanis dicere? Prorsus inanis ac superflua esset hæc repetitio, quæ in viros tam graves cadere non pos-

De numeris litterarum.

in unum ductis, unam quæcumque collecta fuerit, summam epistola teneat. Addat præterea separatim in epistola etiam nonagenarium, & novum numeros, qui secundum Græca elementa significant ἀμν. Tres igitur prædictæ litteræ Græcæ, idest, π, υ, α, & prima littera ex nomine Petri, idest π, quingentesimum, sexagesimum, & unum faciunt numeros: π, enim prima, quæ est in nomine summi Patris, 80 numerat; υ, vero, quæ est prima in nomine Filii, 400 numerat; α, vero, quæ prima est in nomine Spiritus sancti, unum indicat. Si addas π, quæ est in nomine Petri prima, idest 80. reperies 561. ἀμν vero, quod in prædictæ epistolæ fine scriptum est, 99. indicat; α, enim unum; μ, quadraginta; ν, octo; υ, quinquaginta numerum, qui nonaginta-novem efficiunt numeros. Si vero totam summam simul jungas, 660. epistola numeros tenet: Hucusque ipse.

CLXVI. Sed hic illud animadvertendum est, quod habetur in canone, id inventum a Patribus, ne (quod ait) aliqua fraus falsitatis temere præsumeretur. Non video quomodo quilibet impostor non valuerit ejusmodi litteras fingere; nempe si exempli causa dicamus aliquem Arianum cupientem videri Catholicum, hoc perlecto canone, ad ejus præscriptum, iisdem signatis elementis litteras exarasse. Ut cum finxerit eas datas ab Athanasio Alexandria ad Julium Romanum Pontificem per Serapionem diaconum, addita Indictione, exque singularum vocum primis Græcis elementis numerum collectum conscripserit: quid hoc, quæso, tanti negotii opus, ut non valuerit ab impostore quolibet fabricari, & hæretico homine, vel schismatico fingi? At quonam pacto potuerunt, publica lege conscripta regula Formatarum, secreta fieri litterarum commercia, quæ vix secretioribus notis & singulis inter paucos mutuo assensu contestatione condita perfici solent?

CLXVII. Quamobrem in eam sententiam imus, ut existimemus ejusmodi canonem nequam esse cum cæteris editum, sed penes Episcopos Catholicos retentum esse secretum: atque illud de ejusmodi formula Formatarum fuisse Patrum consilium, ut dantibus & accipientibus communicationis Catholicæ tesseram hisce elementis exprimerent: nempe ut qui fidem, &

communicationem Catholicam his elementis significatam scriberet, vel deferret, censeretur esse Catholicus, sicque ut Catholicus inter Catholicos mereretur Catholica communicatione recipi: nam, hujus rei causa in usu fuisse Formatas, nempe ut qui has scriberet, vel afferret, existimaretur esse Catholicus, secundo Annalium tomo dictum est. Quoniam vero ad Catholicam communicationem, ut alicui impertiri posset, duo potissimum esse necessaria videbantur, nimirum ne hæresi vel schismate ab Ecclesia Catholica divisus esset; ea de causa talis formula fuit a sanctis Patribus præscripta Formatis, qua utrumque significaretur, nempe, qui daret, & deferret epistolam, de fide recte sentire, & communicatione Ecclesiæ Catholicæ inhærere.

Sic igitur quod in hac Formata tribus illis prioribus elementis, Patris, & Filii & Spiritus sancti, perfectæ & sanctissimæ Trinitatis nomina adnotarentur; veluti symbolicis formulis adversus ipsos, qui tunc insurrexissent, hæreticos Arianos fides Nicæna eademque Catholica videbatur esse descripta. Quod vero non solum in rectæ fidei confessione, sed & ex vera cum Ecclesia Catholica communicatione probari deberet, qui recipiendus esset; inde additum est a Sanctis Patribus primum illud quod sequitur elementum, π, nominis Petri; idque ea de causa, quod in sede Petri vigeret totius Ecclesiæ Catholicæ principatus; adeo ut ille probaretur vere esse Catholicus, qui Petri successor esset communionem conjunctus; quo quidem perspicuo argumento probat (prout superius dictum est) Optatus Milevitanus, se Catholicum, Parmenianum vero, & alios Donatistas, adversus quos agit, esse schismaticos, dum enumerans seriem Romanorum Pontificum qui sederunt (ut ait) in cathedra Petri, ad Siricium usque descendens, de eo addit: *Hic noster est socius, cum quo nobis totus Orbis commercio Formatarum in una communionis societate concordat.* De Donatistis vero subdit, procul abesse ut Formatis communicent cum cathedra Petri.

Vides ex his manifeste, lector, ad quid nomen Petri potius, quam (si sanctioris personæ ponendum fuisset) Dei genitricis

PAGIUS possit. Præterea in hoc capite sexto agitur de Episcopis, qui regunt Diocesim, non autem de his, qui regunt unam Provinciam. Atqui Metropolitanam unam duntaxat Provinciam regunt; singuli enim præsent Episcopis suæ Provinciæ: Patriarchæ vero Diocesim, id est, multas simul junctas Provincias administrant, & subiectos sibi habent multos Metropolitanos. De his ergo intelligendus est hic Canon, non de simplicibus Metropolitanis. Alioquin manca atque

imperfecta esset Constitutio Patrum Nicænorum. Cum enim Episcoporum ordinationi abunde profexissent, quam a Metropolitanis confirmari sanxerunt, restabat ut de Metropolitanorum ipsorum ordinatione statuerent: id autem diserte faciunt hoc Canone sexto, illos a Patriarchis ordinari jubentes, qui sunt Metropolitanis Metropolitanorum. Ita omnino hæc Canonis verba intelligenda: *Illud autem generaliter clarum est, quod si præter Metropolitanam sententiam fuerit*

CLXVIII.

Mysterium in Formata.

CLXIX.

Nomen
Petri
cur in
Formata.

cis Mariæ, vel Joannis Baptistæ; aut si, π littera ad constituendum certum numerum requireretur, magis ipsius Petri, quam Pauli Vasis electionis & Doctoris Gentium nomen, post trium personarum sanctissimæ Trinitatis nomina, statim habeatur expressum; nempe ob communicationem cum cathedra Petri, per quod signum, qui esset Catholicus, posset aperte significari. Exarabantur autem in Formata quatuor hæ litteræ, quæ numquam a quovis mutari deberent π, υ, α, π, idest, Pater, Filius, Spiritus sanctus, Petrus; & quod adjiciebatur in fine, ἀμην, Amen. Reliquæ autem, quibus indicabantur nomina scribentis, afferentis, recipientis, temporis quo scripta, & loci ex quo data Formata erat, pro occasione diversarum personarum, locorum, & temporum mutabantur. Inhærebant itaque dicta elementa cuique Formatæ immutabilia; quibus hæ voces (ut dictum est) PATER, FILIUS, SPIRITUS SANCTUS, PETRUS, AMEN, eo modo primis litteris haberentur inscriptæ; idque Apostolorum exemplo; nam vidimus Paulum solitum pro signi nota (ut ait a) apponere illas voces, GRATIA DOMINI, &c. Sanctum vero Ignatium has, AMEN, GRATIA, ut superius primo & secundo Annalium tomis pluribus est explicatum.

(2) 2.
Thc. 3.

CLXX.
Secretum
in Forma-
ta.

Porro quod eadem Græcæ litteræ numerum significarent, in hoc potuit aliud quod latere secretum, ut scribendo etiam (si placeret) Latini numeri elementis numerum illum expressum in canone Græcis litteris, quid intelligeretur, haberetur incognitum; ut in appendice ejusdem Formatæ apud Cresconium his notis XLVIII. & L. idem est quod AMEN. Et sive Græcæ scriberentur, numeri potius, esse crederentur, quam voces; re ipsa autem voces, reique maximi ponderis significativæ: licet sciamus, etiam Latinos Græcis uti solitos characteribus, quod complura exempla declarant. Sicque sive Latine ex Græcis, sive Græcæ notæ numeri scriberentur, nomina & voces illæ, quæ communicationis Catholicæ erant indicativæ, nonnisi ejus tesserae consciis fierent manifestæ, cæteris autem extra Ecclesiam positis (nisi proditio aliqua intercederet) occultæ essent. At de his hæc tenus; quæ fortasse prolixius, quam par
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS rit factus Episcopus, hunc magna Synodus definiit Episcopum esse non oportere. Certe Zonaras Metropolitanos hoc loco interpretatur Patriarchas, qui sunt majores Metropolitanus. Nam cum Alexandria Metropolis sit totius Ægypti, & cum Antiochia ab Antiquis dicta sit Metropolis totius Orientis, Episcopi illarum civitatum, Metropolitanus jure dici possunt. Cumque Patriarcharum nomen nondum usurpari cœpisset, pro Patriarchis Nicæni Patres Metropolitanos videntur posuisse, quod perperam negavit Launois

erat, sunt pertractata, sed plane necessitate cogente, quod neminem reperimus, qui istæc de Formatis ita ex Concilio Nicæno præscriptis elucidarit.

Post vero descriptum canonem de Formatis in dicta Cresconiana Collectione, postque recitatam brevem illam appendicem, mox subjiciuntur S. Synodi litteræ ad Silvestrum Romanum Pontificem; quas, collatione habita cum aliis exemplaribus (ut licuit) paulo emendatioribus reddidimus, relicta in margine varia lectione; sunt autem hujusmodi.

Beatissimo Papæ urbis Romæ cum omni reverentia colendo Silvestro, Osius Episcopus Provinciæ Hispaniæ Civitatis Cordubæ, Macarius Episcopus Ecclesiæ Hierosolymitanæ *, Victor * & Vincentius presbyteri urbis Romæ ordinati ex directione tua, & cæteri Episcopi CCCXVIII. in Domino salutem. Quoniam omnia corroborantur * divinis mysteriis Ecclesiasticæ utilitatis causa; quæ ad robur pertinent S. Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ, ad sedem tuam Romanam explanata, & de Græco redacta scribere confitemur; nunc itaque ad veræ * fidei augmentum * accurrimus roborari. Itaque censeat vestra Apostolica doctrina, Episcopos totius vestræ Apostolicæ urbis in unum convenire, vestrumque habere Concilium *; sicut docet mystica veritas, confirmet * nostra sancita *, ut gradus fixos connexa * ordinationi tuæ sanctimoniam nostram possit habere regula; quoniam decet numerum doctorum Coepiscoporum a te discere gradus conformes * conscendere Verbi. Quicquid autem constituimus in Concilio Nicæno, precamur vestro oris consortio confirmetur. Oret beatitudo tua pro universo Concilio. Dat. VIII. Kalen. Julias. Accept. XIII. Kal. Novemb. Paulino, & Juliano summis Coss. Huic habetur conjuncta Silvestri epistola ad Synodum, sed mendosissima, quæ & ob Consules perperam positos commentitia reputatur; utpote quæ data, & accepta habeatur sub Consulatu Constantii quarto cum Constantini octavo, sive septimo, qui est ab hoc annus quintus. Porro cum his litteris missum æque fuisse decretum fidei, & reliqua in Synodo gesta, certum est. Testatur Felix Papa Tertius in epistola quarta, quæ est Synodalis, ipsum Concilium Nicænum

CLXXI.

Litteræ
Synodi ad
Silvestrum
Papam.
* Constantinopolitana.
* Vitus.
* corroborata.

* vestra sedis.
* argumentum.
* consilium.
* ut firmet.
* sanctimoniam.
* contexta.

* fornices consternere Urbi.

T num

in libro de recta Interpretatione sexti Canonis Nicæni. Fufius hac de re Valesius laudatus.

In eodem autem Canone sexto non de sola ordinatione agi, sed de omni jure Patriarchico, ita capite quinto Valesius probat. Si Patres Nicæni Concilii de sola ordinatione agere voluissent, nomen ordinationis omnino posuissent in hoc capite, & reliqua omnia excepissent. Id enim ratio postulat. Atqui ordinationis nullo modo prorsus mentionem fecere, sed generaliter locuti sunt. Enimvero & ordinationis nomen ad-

XLII.

In VI. Canone Nicæno agitur etiam de jure Patriarchico.

di

num tunc temporis accepisse confirmationem ab Apostolica sede; sunt hæc enim verba ipsius: *Domino ad Beatum Petrum Apostolum dicente: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam; eam vocem sequentes trecenti decem & octo sancti Patres apud Nicæam congregati, confirmationem rerum atque auctoritatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ detulerunt. Hæc Felix Papa cum Romana Synodo, cui præerat*

CLXXII. Cæterum quod ad Magnæ Synodi confirmationem spectat; etiam si dicta epistola non extaret, vel omnino rejiceretur, ut spuria; quis ignorat antiqua Ecclesiastica jura, quibus traditum & observatum est, omnia decreta Synodica ab Episcopo Romanæ Ecclesiæ accipere firmitatem? unde apud Socratem (a): *Canon Ecclesiasticus vetat ne decreta absque sententia Episcopi Romani Ecclesiis sanciantur. Sed quinam iste canon, qui in re tanta, tanta decernat, ut inviolabiliter, & semper fuerit ubique servandus? non equidem in Synodo aliqua reperitur esse sancitus, sed potius antiquo usu, uti Apostolica institutio, ad posteros jugi observatione omnium appareat stabilitus; quod & superius demonstratum est.*

(a) Socrat. l. 2. c. 13. *Canon Ecclesiasticus vetat ne decreta absque sententia Episcopi Romani Ecclesiis sanciantur. Sed quinam iste canon, qui in re tanta, tanta decernat, ut inviolabiliter, & semper fuerit ubique servandus? non equidem in Synodo aliqua reperitur esse sancitus, sed potius antiquo usu, uti Apostolica institutio, ad posteros jugi observatione omnium appareat stabilitus; quod & superius demonstratum est.*

CLXXIII. Sed quod rursus ad Nicæna pertinet instituta; non prætermittimus dicere, indicare videri Sozomenum (b), ex instituto Nicæni Concilii, secundum traditam in eo fidei formulam, hymnos canonicos consuevisse, cum agens de Leontio Ariano Episcopo Antiocheno, ait eum passum esse Catholicos hymnis fidei Concilii Nicæni consentientibus Deum laudare. Etenim Ariani sicut baptismi formam, ita quoque Glorificationis hymnum corrumperant, ut dicerent, *Gloria Patri per Filium in Spiritu sancto*: Catholicis vero more usitato, & antiquitus tradito canerent: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*: Idque ex præscripto verborum Domini ad suos dicentis (c): *Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. At ex Concilio Nicæno (ut dicemus) ad ejusmodi hymnum Glorificationis illud accessit additamentum, ut post *Gloria Patri, &c.* diceretur; *Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen.*

PAGIUS di debuerat in Canone, si ad mentem Rufini interpretandus fuisset de potestate ordinationum in Suburbicariis tantummodo Provinciis; cum autem nihil limitet, sed e contra universaliter statuatur, quis non videt, occasione desumpta ex usurpata per Meletium auctoritate in Patriarchatu Alexandrino, generaliter provisum fuisse omni juri Patriarchico, ne ulli Patriarcharum vel majorum Sedium in minimo aliquid juris periret? Et hoc ipsum patet ex Antiocheno Episcopo, & aliis trium Autocephalicorum Sedi-

Sed ad hæc omnia certius exploranda, illud in primis monendum putamus; ejusmodi hymnum Glorificationis, sic a majoribus dictum, nequaquam, (ut aliqui putant) inventum esse a Nicæno Concilio; sed ab ipsis Apostolorum temporibus Fideles, cum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizarentur, easdem tres personas Sanctissimæ Trinitatis ejusmodi hymno conglorificare cœpisse. Quod quidem ex majorum traditione, absque aliquo scripto, sibi Ecclesiam vindicare pluribus affirmat S. Basilus (d) ad Amphilo- (d) Basil. de Spir. sanct. c. 7. chium scribens de Spiritu sancto, ut cum ait: *Proinde quod a majoribus nostris dictum est, & nos dicimus, gloriam esse communem Patri cum Filio: quapropter & Glorificationis hymnos Patri simul cum Filio offerimus. Sed & cœptam esse in Ecclesia Dei ejusmodi Glorificationem ex eo tempore quo ab Apostolis promulgatum est Evangelium, & cum (ut diximus) sacrum baptismum ab eisdem jussu Domini in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti collatum est, a Fidelibus occini cœptam, & absque scripto Fidelibus traditam, pluribus idem inferius docet (e), eandemque pronuntiandam esse monet, ut a Domino accepit Ecclesia, licet ab aliquibus, CUM, pro ET, dictum reperiri tradat; nam ait (f): *Dictum est igitur, nihil referre ad sensum, sive dicas; Gloria Patri, & Filio cum Spiritu sancto; sive dicas; Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Non igitur fas est cuiquam syllabam, ET, ex ore Domini profectam rejicere, aut aliter scribere. Hæc & alia hujusmodi Basilus de hujus Glorificationis ab Apostolis Ecclesiæ traditæ usu; quam tanti ponderis esse noverunt Patres, ut cum postea in Constantinopolitano Concilio firmanda esset adversus hæreticos Spiritus sancti negantes divinitatem regula fidei, hujusmodi Conglorificationis testimonium in ipsa intextum voluerint, atque scriptum illud de Spiritu sancto: *Qui cum Patre, & Filio simul adoratur, & conglorificatur.***

Porro quod attinet ad decreta Nicænae Synodi; sicut nullo modo dicendum est Glorificationis sanctissimæ Trinitatis hymnum ab ea primum inventum; ita nec ut in fine cujusque Psalmi caneretur, esse

CLXXIV. Hymnus Glorificationis ex trad. Apost.

(d) Basil. de Spir. sanct. c. 7.

(e) Basil. de Spir. sanct. c. 27. 29.

(f) Eod. c. 27. in fin.

CLXXV. Gloria in fine Psalmorum.

bus, quibus, licet nihil commune habebant cum schismate Meletiano, tamen sua quæque decreta fuerunt privilegia antiquitus observata. Quare, ut capite sexto notat Valesius, cum Nicæni Patres antiquas consuetudines in Ægypto firmaverint, apparet, eos non de sola ordinatione locutos esse, sed de omnibus Ecclesiasticis negotiis. Omnes certe Ægypti Episcopi ita semper hunc Canonem intellexerunt: quemadmodum dicimus ex Concilio Chalcedonensi Actione 4. ubi Hieracius Episcopus Ægypti nomine Episcoporum

se statutum putamus. Equidem si Magna Synodus id statuisset, uniformem regulam (sicut in cæteris) Ecclesiis omnibus pariter præscripsisset, a qua nullus unquam deviare, vel latum unguem præterire aliquando præsumpsisset, cum tamen videamus diversas ea de re fuisse diversarum Ecclesiarum consuetudines, ritusque dissimiles; sic namque Cassianus ait (a): *Illud etiam (quod in hac Provincia vidimus), ut uno cantante, in clausula Psalmi omnes astantes concinant cum clamore, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, nusquam per Orientem audivimus: sed cum omnium silentio ab eo qui cantat, finito Psalmo, orationem succedere; hac vero glorificatione Trinitatis tantummodo solere antiphonam terminari: Hæc ipse; ex quibus etiam, sicut ex multis aliis, commentitia plane detegitur epistola illa Hieronymi nomine ad Damasum consignata, quæ merito ab eruditis, Hieronymi res accuratius expendentibus, ut adulterina jure exploditur, in qua hæc leguntur (b): Precatur ergo cliens tuus, ut vox ista psallentium in sede tua Romana, die noctuque canatur, & in fine Psalmi cujuslibet, sive matutinis sive vespertinis horis, conjungi præcipiat Apostolatus tui ordo, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, sicut erat in principio, &c. Si enim in Oriente nusquam se audisse inquit Cassianus, ut in fine Psalmi diceretur, Gloria Patri, &c. quomodo ex Orientis more de ejusmodi psallendi genere Hieronymus potuit Damasum monuisse, cum antea tam in Occidentali Ecclesia, quam in Orientali, ejusmodi psallendi usum viguisse, idem affirmet? Qui tamen eidem epistolæ fidem adhibuerunt, ex S. Hieronymi monitu id sancitum a Damaso existimantur.*

(a) *Cassian. l. 1. c. 8.*

(b) *Habes eam tom. 1. Concil. in rebus Damas.*

CLXXVI.

Glorificationis Appendix.

Quod igitur ante Nicænum Concilium, ex traditione (ut vidimus) Apostolorum, vigeret usus in Ecclesia, ut a Fidelibus Glorificationis dictus hymnus occineretur ubique, licet diverso ritu; alia occasione recens accepit additamentum. Nam cum Ariani blasphemantes dicerent Filium a patre in tempore factum, & fuisse tempus quando non erat; placuit sanctæ Synodo adversus ejusmodi hæresin addi ad antiquum Glorificationis hymnum, *Gloria Patri, &c.* illam appendicem, qua dicitur: *Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS

rum totius Provinciæ ita dicit: *De epistola autem sanctissimi & Deo amicissimi Archiepiscopi Romani Leonis, sciunt omnes sanctissimi Patres nostri, quia in omnibus expectamus sententiam sanctissimi Archiepiscopi, & petimus vestram Clementiam expectare Præsidis nostri præsentiam, quia eum in omnibus sequimur. Nam & sancti Patres, qui in Nicæa congregati sunt CCCXVIII. hanc regulam dederunt, ut sequatur omnis Ægyptiaca Diæcesis Archiepiscopum magna urbis Alexandrina, & nihil absque ipso agatur ab aliquo ei subjacenti*

Sicut erat in principio, &c. Testatum habetur id ex Concilio Vasensi, ubi hæc reperiuntur expressa (d): (Et quia non solum in sede Apostolica, sed etiam per totum Orientem, & totam Africam, vel Italianam, propter hæreticorum astutiam, qua Dei Filium non semper cum Patre fuisse, sed a tempore cœpisse blasphemant, in omnibus clausulis post GLORIA PATRI ET FILIO, ET SPIRITUI SANCTO, SICUT ERAT IN PRINCIPIO, ET NUNC, ET SEMPER, ET IN SÆCULA SÆCULORUM, AMEN, dicitur: etiam & nos in universis Ecclesiis nostris hoc ita dicendum esse decernimus.

(d) *Conc. Vasen. in fin. cap. 5. 10. 1. Conf.*

Hic autem illud lectorem admonendum putamus; canones Concilii Vasensis primi confusos existere cum illis Vasensis secundæ Synodi, huncque recitatum hic canonem esse Vasensis primæ, quæ paulo post Nicænum Concilium celebrata est temporibus Constantii Imperatoris, cum S. Nectarius Episcopus Viennensis sederet, qui eidem Synodo interfuit, de quo sic Ado ejusdem Ecclesiæ Episcopus (e): *Florebat, inquit, & tunc temporis, quo Maximinus Episcopus Treverensis, hospes Athanasii, Nectarius Viennensis Episcopus in doctrina fidei eximius; qui in Vasensi illa Synodo venerabili primus interfuit, & Patris, & Filii, & Spiritus sancti unam esse naturam, & potestatem, & deitatem, & virtutem, in Ecclesia publice prædicavit, & docuit: Hæc Ado. Quamobrem qui subscripti Episcopi ibi in fine ponuntur, alterius Vasensis Synodi esse oportuit, illic vero (quod etiam accidit de Arelatensibus Synodis) per errorem appositos. Sic igitur, quod dicitur a Sozomeno, cani hymnos a Catholicis Nicæne fidei consentientes, de Glorificationis antiquo hymno, tunc vero eo additamento aucto, debere intelligi, potius assentimur. At de his modo satis.*

CLXXVII.

(e) *Ado in Chron. ann. Dom. 337.*

Putarunt nonnulli, ut sicut hujuscemodi sic auctus Glorificationis hymnus ad con futandam grassantem publice in Ecclesia hæresin Arianam, ut frequentius caneretur, ex hoc tempore Nicæni Concilii fuerit a Patribus laudabili consuetudine introductum, ita pariter, ut Nicænum fidei Symbolum in Ecclesia publice concineretur. Verum ejusmodi institutionis antiqua vestigia in Ecclesia Orientis

CLXXVIII.

Symbolum Nicænum ubi cani cœpiunt in Ecclesia.

T 2

ta-

Episcopo. Hæc, aliaque Valesii argumenta tantum valuerunt, ut Launojus in altera Dissertatione sæpius confessus sit, se nunquam dixisse, Nicænos Patres in Canone sexto de ordinatione sola locutos esse, sed de toto Patriarchico jure etiam statuisse, ut quoque jam Petrus de Marca observat.

Quibus suppositis, manifeste sequitur, errare eos, qui Canonem sextum Nicænum interpretantur de potestate Sedis Romanæ in Suburbicarias tantum Ecclesias, quæ continentur decem

XLIII.

Rufini expositio rejicienda.

Pro-

tali facilius reperio; nam ubi Arii hæresis magis invaluit, ibi potissimum ejusmodi Symbolum in sacris solemnibus publice debuit frequentari. De his enim hæc testatur Theodoretus Lector (a): *Timotheus (erat hic Constantinopolitanus Episcopus) ab amicis rogatus, Symbolum fidei trecentorum decem, & octo Patrum per singulas Synaxes dici curavit, ad reprehensionem videlicet Macedonii, quasi ille Symbolum hoc non receperit; cum antea semel tantum in anno, in parasceve scilicet Dominica Passionis, tempore quo Episcopus catechizabat, recitatum esset: Ita Theodorus.*

(a) Theod.
Lect. lib.
Collecta-
ncorum
Biblioth.
sanct.

CLXXIX.

In Romana autem Ecclesia secus accidit, quippe quæ custos tenacissima ac fidelissima antiquitatis, quod didicerat ab Apostolis, nullo penitus aucto additamento, seu elucidatione, Symbolo diutius usa est. De ea enim Ruffinus (b) hæc tradit, Symbolum explicans: **CREDO IN DEUM PATREM OMNIPOTENTEM.** *Verum (inquit) priusquam incipiam de ipsis sermonum virtutibus disputare, illud non importune commonendum puto, quod in diversis Ecclesiis aliqua in his verbis inveniuntur addita; in Ecclesia autem urbis Romæ hoc non deprehenditur factum; quod ego propterea esse arbitrator, quod neque hæresis ulla illic sumpsit exordium, & mos ibi servatur antiquus, eos, qui gratiam baptismi suscepturi sunt, publice, id est, Fidelium populo audiente, Symbolum reddere; & utique adjectionem unius saltem sermonis eorum qui præcesserunt in fide, non admittit auditus. In ceteris autem locis, quantum intelligi datur, propter nonnullos hæreticos addita quædam videntur, per quæ novellæ doctrinæ sensus crederetur excludi: Hucusque Ruffinus. De usu vero Symboli Constantinopolitani suo loco dicendum.*

(b) Ruffin.
in exposit.
Synb. a-
pud Cypr.
Symbo-
lum A-
post. in u-
su Roma-
næ Eccle-
siæ.

CLXXX.

De numero
Canonum
Ni-
cæn.

Quod autem rursus spectat ad numerum Nicænorum canonum; quod illi in epistola quadam, Marci nomine, septuaginta recenseantur, atque nonnulli ex iis in litteris, quæ Julii, & Felicis Papæ dicun-

tur, descripti habeantur; quod in super Dalmatius Episcopus Cyzicenus quasdam constitutiones ejusdem Synodi ad recte vivendi formam præscriptas ferri tradat, ex eisque novem recitet; quodque demum Turrianus profiteatur, octoginta Nicænos canones Arabica lingua scriptos inventos se Latinitate donasse, secundum epistolam illam nomine Athanasi ad Marcum editam, de octoginta pariter capitulis in eadem (ut ibi dicitur) Synodo constitutis, & in septuaginta redactis: quoniam hæc ignorasse majores visi sunt, quando oborta controversia in Ecclesia Africana, de iis mentio necessaria incubuisset; hæc libentius aliis differenda relinquemus; cum tamen nullo pacto inficias ierimus, ex iis quæ dicta sunt, canones Nicænos numerum vicenarium excessisse.

His omnibus in sacrosancta Synodo absolutis, consecuta est subscriptio Patrum; qui tum fidem Catholicam Symbolo illo, quod recensuimus, explicatam, tum etiam sancitos canones singuli suo chirographo munierunt, omnes simul trecenti decem & octo; numerus videlicet in magno illo, Patre fidei dicto, Abraham, consecratus, cum totidem ex suis vernaculis adversus quinque Reges, quos & vicit, armasset (c); eodem quippe numero Patrum certatum est non tantum adversus Arium & Arianos, sed quotquot antea extitissent, Filii Dei divinitatis impios adversarios; obtentaque est victoria in Civitate Victoriæ, Victore atque Vincentio una cum Osio primariis ducibus pietatis; ut & in his nominibus quoque intelligas admirabile sacramentum. Quid autem mirandum acciderit de duobus Episcopis nuper, antequam subscriberent, vita functis, cum narrent Gregorius presbyter Cæsariensis, atque Nicephorus, & si qui alii ex recentioribus (apud antiquiores enim id frustra quæritur) hic describemus, ne quid temere aut inconsulto prætermissemus videamur potius, quam probasse.

Gregorius igitur in ea oratione, quam de Nicæna Magna Synodo habuit, hæc ait

CLXXXI.

Myste-
rium in
numero
& in no-
minibus.

(c) Genes.
14.

CLXXXII.

PAGIUS

Provinciis in Notitiis expressis. Licet enim occasionem decreto dederit invasio juris Alexandrini per Meletium, ostendimus tamen, Canonem de jure trium Sedium Patriarchalium contra omnes invasiones futuras statuisse. Et cum jura Patriarchalia tam Antiocheni quam Alexandrini Episcopi sese in plures Provincias late diffunderent, quis unquam dicet, jura Patriarchalia Romani Antistitis intra decem Provincias aut regiones, quæ fere Italia continentur, fuisse conclusa? Nemo ergo Nicænum Concilium jure interpretabitur de potestate Patriarchali Pontificis intra Suburbicarias tantummodo Ecclesias, quarum Synodus Nicæna nec meminit; tantum abest, ut de iis aliquid statuerit. Quod si Synodus Nicæna agens de pleno jure Patriarchico Romano, intelligi non possit de Suburbicariis Ecclesiis, tanquam illius juris localibus terminis;

quomodo Rufini Expositio prudens censeretur & recta?

Quod si tamen aliquis Rufini Expositionem vindicandam contenderet, juxta mentem Nicæni Concilii antiquam Ecclesiarum consuetudinem ex instituto Apostolico ortam confirmantis, intelligendus esset Rufinus. Apostolorum Princeps Petrus, qui juxta Innocentium primum cunctas Occidentis instituit Ecclesias, in Metropoli Regni Ægyptiaci Alexandria majorem Sedem institutam duxit. Hinc sanctus Marcus Divi Petri discipulus ex ejusdem auctoritate Alexandriam pergens, ad exemplar Sedis Romanæ Patriarchatum instituit, unde Nicænum Concilium Canone sexto ait: *Antiqua consuetudo servetur per Ægyptum, &c.* ac si diceret: Sedes Patriarchalis Alexandria instituta est ad exemplar Sedis Patriarchalis Romanæ, sed Sedes Romana habet

XLIV.
Quo sensu
admitti
possit.

pote-

(a) Apud
Lipom.
rom. 6.
De Chry-
santho, &
Mufonio
Episcopis.

at (a): Duo sancti Episcopi, Chrysan-
thus, & Mufonius, cum nondum decisioni
suas adiecissent subscriptiones, accidit ut
divina providentia ab humanis excederent.
Divini ergo Patres, cum venissent ad com-
munem locum, in quo dormiebant, cumque
simul cum eis essent, & quæ dicebantur,
audirent: O Patres dixerunt, & fratres,
præclarum certamen nobiscum decertastis,
cursum perfecistis, fidem servastis. Si er-
go quod factum est, Deo gratum judica-
stis (nunc enim purius cernitis) ne quid
sit impedimento, quo minus vos quoque de-
cisionem subscribetis. Hæc simul, & dixe-
runt, & signata decisione sanctorum Pa-
trum loculo imposta, totam illam noctem
insomnem peragunt in oratione. Die au-
tem sequenti, cum venissent ad loculum,
solutis, quæ erant imposta, signaculis,
cum sanctam revolvissent decisionem, in-
venerunt sanctorum Patrum ad eas adjectas
subscriptiones; adeo ut citra dubitationem
unusquisque, etiam ex eis qui erant ex-
trinsecus, fateretur sanctum illum sancto-
rum Patrum chorum constare præsentia &
ope sanctissimæ Trinitatis, eamque suam o-
stendere defensionem iis qui digni habentur,
ut videant: Hæc Gregorius: addit

(b) Niceph.
l. 8. c. 23.

his Nicephorus (b) eorumdem subscriptio-
nem in huiusmodi verba: Chrysanthus, &
Mufonius, qui cum Patribus omnibus in
S. prima Oecumenica Synodo consensus: *quamvis corpore translati, manu tamen propria nos quoque libello subscripsimus.* Hæc ille; quorum omnium fides sit apud auctores, cum tantæ rei nullum vestigium sit reperire penes Athanasium, Hilarium, & alios, qui nihil plane reliquere intactum, quo insultantem Arianam hæresim oppugnare potuissent. Sed nec fuit moris, fidem inter Fideles velle miraculis probatam reddere, cui suffragarentur firmiore divinæ Scripturæ sermones.

CLXXXIII.
Præconia
Nicæni
Concilii.

At Nicæni Concilii hic finis esto; cu-
jus quidem singularem cum primis excel-
lentiam, ac venerandam insuper eximiam-
que majestatem, vix credi potest, quot
laudibus atque præconiis profecuti sint san-

PAGIUS

potestatem super omnes Provincias totius Occi-
dentis juri suo Patriarchico subjectas; itaque &
Alexandrina potestatem habere debet supra Æ-
gyptum, Libyam & Pentapolim suo juri Pa-
triarchico subjectas. Et juxta hunc genuinum
Canonis sensum interpretandus est Rufinus, ut
per Suburbicarias intellexerit totius Occidentis
Ecclesias, speciali jure Episcopo Romano sub-
ditas. Per Suburbicarias enim, inquit Vale-
sius capite 7. eas Ecclesias Rufinus intelligit, quæ
sunt sub Episcopo urbis Romæ. Nam Subur-
bicariæ Ecclesiæ eodem modo dicuntur, quo Sub-
urbicariæ Provinciæ. Ut ergo Suburbicariæ Pro-
vinciæ appellantur, quæ erant sub Vicario ur-
bis Romæ; sic Ecclesiæ Suburbicariæ dicuntur
a Rufino, quæcumque subjacebant Episcopo ur-
bis Romæ. Et quemadmodum Provinciæ Subur-
bicariæ peculiarem constituiebant Diocesim Vi-

assimi Patres; quorum unius S. Leonis
Papæ scribentis tum ad Anatolium Con-
stantinopolitanum Episcopum, tum ad Pul-
cheriam Augustam, hic satis sit elogia sa-
ne præclarissima recitare, cum inquit (c): (c) Leo e-
Nulla sibi met de multiplicatione congre-
gationis Synodalia Concilia blandiantur;
neque trecentis illis decem atque octo quam-
tumlibet copiosior numerus sacerdotum,
vel comparare se audeat, vel præferre; cum
tanto divinitus privilegio Nicæna sit si-
nodus consecrata, ut sive per pauciores,
sive per plures Ecclesiastica judicicia cele-
brentur, omni pene auctoritate sit vacuum,
quicquid ab illorum fuerit constitutione di-
versum. Nimis ergo hæc improba, nimis
sunt prava, quæ sacratissimis canonibus
inveniuntur esse contraria: Et inferius:
Sancti illi ac venerabiles Patres, qui in
urbe Nicæna, sacrilego Ario cum sua im-
pietate damnato, mansuras usque in finem
mundi leges Ecclesiasticorum canonum con-
diderunt, & apud nos in toto Orbe terra-
rum in suis constitutionibus vivunt; & si
quid usquam aliter, quam illi statuerunt,
præsumitur, sine cunctatione cassatur: ut
quæ ad perpetuam utilitatem generaliter
instituta sunt, nulla commutatione varientur;
nec ad privatum trabantur commo-
dum, quæ ad bonum sunt commune præfixa.

Idemque ad Pulcheriam Augustam in
hæc verba (d): Contra statuta pater-
norum canonum, quæ ante longissimæ æta-
tis annos in urbe Nicæna spiritualibus
sunt fundata decretis, nihil cuiquam au-
dere conceditur; ita ut si quis diversum
aliquid decernere velit, se potius minuatur,
quam illa corrumpat; quæ si (ut oportet)
a cunctis Pontificibus intemerata ser-
ventur, per universas Ecclesias tranquilla
erit pax, & firma concordia. Et in-
calce: Consensiones vero Episcoporum san-
ctorum canonum apud Nicæam conditorum
regulis repugnantes, unita nobiscum ve-
stræ fidei pietate, in irritum mittimus,
& per auctoritatem Beati Petri Apostoli
generali prorsus definitione cassamus, in
omnibus Ecclesiasticis his legibus obsequen-
tes

CLXXXIV.

(d) Leo e-
pist. 55.

Excellen-
tia Nicæ-
norum ca-
nonum.

carii urbis Romæ; ita Ecclesiæ Suburbicariæ Diœ-
cesim constituunt Episcopi Romani. Verum qui
fuerint termini hujus Diœceseos temporibus Con-
cilii Nicæni, haud facile fuerit affirmare, in-
quit Valesius ibidem, ubi plura de hujus sexti
Canonis Concilii Nicæni expositione. Legendus
est & Lupus ad hunc Canonem & Schelstratus
parte I. Antiquit. Illustr. Differt. 2. cap. 2.

Franciscus Turrianus. LXXX. Canones Nicæ-
nos ex antiquo Exemplari Arabico exscriptos
publicavit. Post aliquot annos prodiit alia ver-
sio Abrahami Ecchelenis Maronitæ, in qua LX-
XXIV. Canones Nicæni cum multis ejusdem Sy-
nodi statutis exhibentur. Verum, Canones om-
nes illi, quos cunctæ Orientis sectæ, scilicet
Melchitæ, Jacobitæ, Nestoriani, Coptæ, Aby-
ssini, Armeni, Græci & Maronitæ, ut legitimos
Nicæni Concilii canones agnoscunt, supposititii
sunt

XLV.

Canones
Arabici
Concilii
Nicæni.

Baron-
num.

CLXXX.

res, quas ad pacificationem omnium sacerdotum per trecentos decem & octo Antistites Spiritus sanctus instituit; ita ut, etiam si multo plures aliud, quam illi, statuere decernerent, in nulla reverentia sit habendum, quicquid fuerit a prædictorum constitutione diversum: Hactenus Magnus Leo, horribilis deserti immanes belluas, ferasque sævissimas rugitus sui terrore concutiens, juxta propheticum epiphonema illud (a): Leo rugiet; quis non timebit?

(a) Amos 3.

CLXXXV.

(b) 2. Reg. 6.

Nicæa civitas mira est consecuta ex Concilio.

(c) Gregor. presb. orat. de Patribus Nicæni Concil. apud Liroman. tom. 6. die 10. Julii.

At sicut cum divina illa Arca (b) mansit tribus mensibus in domo Obededom, Gethæi, magnam inde ille benedictionem consecutus est? ita Nicæna Civitas, licet antea non ignobilis, longe clarior, atque celebrior reddita est totidem mensium Magni illius Concilii incolatu, admirandis quibusdam sibi divinitus imperitis potita beneficiis, quæ Gregorius presbyter recenset, his annectens, quæ sua quoque ætate peracta sunt; ait enim (c): Cum Patres postridie essent precaturi Salvatorem universorum pro suo domum reditu, & pro ea quæ illos excepit Civitate: accidit, ut in eo qui dicitur Μεσόμφαλος, id est, medius umbilicus, ingressus Orientalis, scaturirent fontes circa medium apsidis, circa quam constiterat sanctorum chorus; qui quidem in hodiernum usque diem apparens, ostendit orationum fructuosos effectus; & nunc apud omnes celebratur, & nominatur Nicæa. Quantum autem illi pro ea laboraverint, & quantum ejus curam gesserint, conjicere licet ex ea re admirabili, quæ nostra ætate facta est. Nam cum ingrati fuissent Assyrii, & per quod eis parva est silus, Romanum Imperium depopulati essent & vexassent, omniaque barbarica consumerent insolentia; remansit intacta omnino a Babylonica contumelia; ut quæ nec igne, nec gladio, virorum, aut mulierum, aut infantium senserit captivitatem, cum eam sæpe clanculum & aperte adorti essent. Dicitur autem superbum quoque quendam

ex ejus exercitu Tribunum militum impudenter audax captum aggressum esse, nempe ut magia illic execranda piacula faceret; nocturna autem visione (quæ illi soli apparebat) & diurnis terroribus eum incussum esse timorem, ut acerbe periret; adeo ut mutatus sceleratus, templum vel potius templi habitatorem Christum verum Deum nostrum honoraret, & lucernis accensis placaret; atque ex eo tempore omnem Babylonicum exercitum a sancto templo arcuisse, & hospitalem mansuetudinem barbaricæ ferociæ minime respondentem, iis qui in ipsa Civitate vitam agerent, ostendisse: Hæc Gregorius, qui & multa addit de incorruptione, qua donatæ sunt sacræ illorum Patrum reliquiæ, qui Magnæ Synodo interfuerunt, quorum memoriam Orientalis Ecclesia quinto Kalendas Junii (ut Græcorum indicat Menologium) celebritate anniversaria consecravit.

Quid autem, absoluta Magna Synodo, CLXXXVI. egerit Constantinus, sic Eusebius tradit (d): Quibus ad exitum perductis, secundam istam victoriam Imperator se contra Ecclesiæ hostem consecutum affirmavit; & propterea festum triumphale ad Dei honorem illustrandum egit. Eodem tempore vigesimus ejus regni annus completus est, in quo conventus celebres etiam apud reliquas gentes agitabantur. Vicennalia enim cum agerentur, tum ob solutionem publicorum nuncupatorum pro Imperatore votorum, tum & in novis iterum nuncupandis festi dies in exhibitione munerum agebantur. Sed & hæc Constantini Vicennalia, aucta creatione novi Cæsaris, nempe Constantii, augustiora atque celebriora reddita sunt.

(d) Euseb. Vit. Const. l. 3. c. 14. 15.

Vicennalia Constantini.

His quippe Vicennialibus creatum fuisse Constantium Cæsarem, testatur idem Eusebius, cum alibi ait (e): Secundus avi nomine appellatus Constantius, vigesimo fere Imperii paterni anno, quando publicus solemnisque omnium hominum conventus agebatur, renuntiatus est: Eadem in ora-

CLXXXVII.

(e) Euseb. Vit. Const. l. 4. c. 40.

PAGIUS sunt; cum varia contineant, quæ contra omnem antiquitatem, immo contra Nicænum Concilium pugnant. Sunt illi quidem antiqui, ut ostendit Echelenis, sed post Concilium Chalcedonense conficti; cum in eis sæpius Patriarcha nomen legatur, quod tamen tunc primum audiri cœpit. Somniabat itaque Echelenis, quando scripsit, existimare se, Canones illos auctorem habere Jacobum Nisibensem in Mesopotamia Episcopum; quasi vero aliquis ex Nicænis Patribus Canones collegerit, qui ipsius Concilii menti adversentur, inquit Schellstratius in secunda parte Antiquit. Illustr. Dissert. 2. cap. 4. ubi plura de illis habet.

XLVI.

Glorificationis hymnus tarde rescriptus.

Concilium Arelatense, in quo Canon Vasensis Concilii antiquum Glorificationis hymnum, nempe Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, exprimens citatur, neque sub Constantino Ma-

gno, ut aliqui putarunt, neque sub Constantio ejus filio, ut credit Baronius, celebratum, sed post annum Christi quadringentesimum quinquagesimum, ut infra ostendetur. Præterea non tria, sed duo tantum Concilia Vasione in Gallo-Provincia congregata fuere, ut suo loco demonstrabitur. Concilium itaque Vasense secundum, quod perperam tertium dicitur, habitum est anno quingentesimo vicesimo nono, Decio juniore V. C. Consule, ut habent Acta. Quinto ejus Canone statuitur, ut in universis Ecclesiis post Gloria, dicatur, Sicut erat in principio, adversus eos, qui Dei Filium a tempore cœpisse blasphemant.

Baron. num.

CLXXXIII.

XLVII.

Ad num. CLXXXVI. & seq. Constantinus M. VIII. Kalend. Aug. anni CCCVI. dictus est Imperator, ideoque eodem die Cæsarei Imperii Vicennalia de more celebranda fuissent. Sed, cum Eu-

Vicennalia Nicomediensis Constantini M.

Constantius creatus Cæsar.

oratione habita de laudibus Constantini in Tricennialibus, ubi nulla prorsus de Crispo Cæsare creato memoria; quem Eusebius (ut dictum est) ne videretur patris sævum facinus refricare, silentio condemnavit, tantum de tribus filiis mentionem faciens, tribus decenniis Cæsaris omnibus creatis. Habuit in his Vicennialibus Eusebius ipse Cæsareæ Palæstinæ Episcopus in laudem Imperatoris orationem, ut ipsemet testatur, cum sic præfatur in libros Vitæ ejusdem Constantini, quos scripsit: *Quemadmodum universum hominum genus illustrem, & præpotentem nostrum Imperatorem ad decimum quemque Imperii annum ratis conversionibus iterum ac tertio revolutum, diebus festis epulisque solemnibus magnifice celebravit; ita nos quoque non solum cum jam viginti annos regnasset, multisque victoria trophæis esset nobilitatus, illum amplo ministrorum Dei consessu stipatum, divinis laudibus ad cælum usque extulimus; verum etiam cum triginta annos modo in hoc imperandi munere consecisset, &c.* Desideratur hæc Eusebii oratio, ejus enim illa tantum extat in Tricennialibus habita. Studuisse plane vasrum hominem, Græcicæ eloquentiæ lenociniis Imperatorem demulcere, sibi que conciliatum in omnibus reddere, quis poterit dubitare, cum ipse testetur se eum illa oratione divinis laudibus in cælum evexisse? Sed quid tum in ea celebritate cum Patribus Constantinus? hæc in loco antea citato habentur (a).

(a) Euseb. ubi supra lib. 3. c. 14.

CLXXXVIII.

Constantini studium erga Episcopos.

Inter Dei ministros jam pace conciliata, ipse Imperator convivium celebrare cepit, & hoc tamquam sacrificium Deo valde accommodatum per illorum præsentiam obtulit: neque quisquam ex Episcoporum numero ab illo regali epulo absuit. Istud porro, quod ibi factitatum est, omnem dicendi facultatem superat. Satellites enim armati districtis gladiis undique regia vestibula observabant; per quorum mediam turbam sancti Dei homines ab-

que formidine ingressi sunt, & ad interiores Palatii ædes perrexerunt. Ex quibus alii deinde una cum Imperatore accumbere, pars prope triclinii valvas utrinque assidere; regni Christi effigies ea in re adumbrari videbatur; quam rem somnii similis, quam rei gestæ, aliquis existimare potuerit. Ubi autem convivium magno cum splendore venit ad exitum; illud præterea, quo omnes magnificentius, & liberalius exciperentur, accessit; quisque nimirum pro dignitate muneribus honorifice donatus fuit. De hoc porro Concilio Imperator illos etiam, qui ei nequam interfuissent, certiores fecit per litteras; quas quidem in hanc nostram historiam, tamquam in columellam quamdam, inscribam; quæ ita se habent, &c. Describuntur mox ab eo litteræ datæ a Constantino de his quæ in Synodo gesta essent de Paschatis festi celebratione ab omnibus una eademque die ubique servanda; quæ quidem a nobis suo loco opportunius sunt recitatæ.

Sed non cesso Eusebii calliditatem vehementius admirari, dum ipse retexens historiam de Nicæno Concilio, nihil prorsus habet de Arii atque Arianorum damnatione, nec quicquam meminît de datis litteris adversus Arium, & scripta ipsius; atque perinde ac in Magna Synodo nihil præterea gestum fuisset, quam de Paschate obortam dirimere controversiam, amplissimas illas Constantini ea de re scriptas litteras ad verbum recitat. Jam quid post eas subinferat, cum ad propria dimisit, hic reddamus: *De cætero autem (inquit b) ubi Concilium erat dimitendum, sermonem apud Episcopos de rebus ordine dispensandis instituit. Omnibus igitur uno eodemque die in unum convocatis; eos, cum adessent, admonuit sedulo, ut pacis inter ipsos mutuo colendæ diligentem curam adhiberent, & contentiosas lites averterent; & si quisquam inter illos ex sapientiæ præstantia multum laudis adeptus fuisset, nulla in illum flagrarent*

CLXXXIX.

Eusebii vasrum consilium.

(b) Euseb. Vit. Const. 1. 3. c. 20.

PAGIUS

Eusebius alique scribant, non nisi absoluta Synodo Constantinum ea solennia edidisse, liquet, hanc triumphalem festivitatem dilatam esse in diem VIII. Kalend. Septembris, quo Synodus Nicæna absoluta, ut fuse hujus anni initio probavimus. Futile & vanum est, quod Spondanus ex Gordono refert, Vicennialia nempe fuisse quidem in procinctu, quando celebratum est Concilium Nicænum, sed peracta tantum anno sequenti. Nam Vicennialia anno sequenti Romæ edita ad Augusteum Constantini Imperium referenda; quæ vero præsentis anno Nicomediæ exhibita ad Cæsareum pertinent, neque hæc duo solennia diversis annis, & ob diversa Imperii initia acta, in unum confundenda.

XLVIII.

Decennialia Crispi & Con-

Vicennialium hoc anno celebratorum occasione Publius Optatianus Porphyrius Poema composuit, quod adhuc extat, in quo cum Crispum Constantini Magni filium laudibus ornet, liquet, hunc

currenti anno die XXV. Augusti, quo hæc Vicennialia Constantinus pater dedit, adhuc in visis fuisse. Exaratum illud elogium in laudem Constantini Augusti, ejusque filiorum, in quo rubris characteribus scribitur: AUG. XX. CAESS. X. id est, *Augusti Vicennialia, Cæsareum Decennialia*. Quibus ex verbis manifestum fit, Crispum & Constantinum juniorem Cæsares Imperii Cæsarei Decennialia, cum pater Vicennialia Nicomediensis dedit, exhibuisse, & quidem, ut existimo, uno eodemque tempore. Extant enim Numismata apud Mediobarbum, tam Crispi quam Constantini junioris, in quorum averfa parte legitur, CAESARUM NOSTRORUM; circa lauream, VOT. X. In alio Crispi Nummo visitur figura sedens, quæ clypeum tenet cum his verbis, VOT. XV. scilicet nuncupata: Mediobarbus ea Decennialia anno insequenti data existimat. At, cum jam Crispus anni

Constantini junioris Cæsareum.

ni

invidia, sed virtutis unius commune bonum esse censerent; qui autem præstabiliores viderentur, non adversus tenuiores se insolenter efferrent: Nam qui, inquit, sint re vera bonitate superiores, divini numinis est decernere.

CXC.
Constantini
admonitio
ad
Episcopos.

Dixit porro, oportere eos, propter animi lenitatem & indulgentiam, se inferiorum imbecillitati submittere; rarum esse illud, quod sit expletum omnibus suis numeris, & partibus; & propterea inter ipsos, iis qui leviter peccant, veniam debere tribuere, benigne gratificari, & quæ humanæ sunt fragilitatis, condonare; concordem animorum consensum in primis colere; ne ipsi inter se concertantes, illis qui ad obrectandum verbo Dei parati sunt, ansam eidem illudendi præberent: quam rem omnium maxime præcaveri debere; posse autem facile præcaveri, dummodo quæ apud vos sunt, illis admiratione digna videantur. Neque cuiquam nostrum obscurum esse, utilitatem quæ ex sacris litteris capitur, non omnibus conferre solere: alios enim deliciis ad tempus oblectari; nonnullos in eorum familiaritatem, qui aliquem dignitatis gradum adepti sunt, se callide insinuare; complures, eos qui humanitas & benigne ipsos excipiunt, amplectari; multos muneribus donatos ad diligendum compelli; sed paucos admodum veræ doctrinæ amore flagrare, & amicam veritatis perraro reperiri. Quare omnibus esse in primis consentaneum, ut ea quæ ad salutem utilia sunt, quisque alteri instar medici suppeditet; ad eum plane finem, ut apud omnes omnino salutaris disciplina magno in honore habeatur. Ista cum primis adhortatus est Imperator.

CXCI.
Rogat
preces
fidelium
Constantini.

Ad extremum etiam illud adjecit, ut pro ipso ad Deum preces obnixè funderent. Cum igitur his præceptis eos instruxisset, omnibus fecit potestatem ad sua domicilia revertendi. Illi lætitia gestientes redierunt. Ad hunc modum cum illi propter dissentientes opiniones longo quasi intervallo ab se mutuo divulgati fuerant, tamquam in unum corpus essent denuo coagmentati, deinceps una apud omnes viguit sententia, ipsius Imperatoris consensu confirmata. Proinde Imperator de prospero rei eventu lætus, illis qui Concilio neutiquam interfuissent, per litteras fructum ejusdem uberem præbuit; populoque universo cum per agros, tum per civitates disperso ingentem pecuniæ vim distribui mandavit: sicque festum diem ad recolendam vigesimi anni sui memoriam celebratum cobonestavit. Hucusque Eusebius; eadem quoque

PAGIUS
XLIX.

ni CCCXXVI. initio peremptus fuerit, non dubium, quin Crispus & Constantinus junior currenti anno Nicomedie Decennalia Vota ediderint, & Vota Quindecennalia nuncuparint. Annus quo Constantius tertius Constantini Ma-

Sozomenus (a). Theodoretus insuper de convivio, & donis collatis hæc addit (b):

Jussit ut sedes multæ pararentur; quo illis pariter omnibus epulum daret; qui autem erant illustriores, eos suæ ipsius mensæ fecit participes, alios vero ad alias dimisit mensas. Et cum videret dextros oculos quibusdam effossos, intellexissetque quod constantia pro pietate eam cladem illis attulisset; labra vulneribus admovit, pro certo persuasus, osculo se benedictionem inde hausturum esse. Ejusmodi insigne Constantini pietatis officium iterum ab eo exhibitum tum in adventu ipsorum Episcoporum, tum cum iidem postea recessuri essent, ab Eusebio silentio fuit prætermisum; quod Arianus ipse, utpote, nequam oculus, Orthodoxorum constantiæ invideret, quæ præsertim fuggillasset ipsius ignaviam, quod in perfectione negasset. Sed profequitur Theodoretus.

Convivio tandem peracto, alia dona rursum illis distribuit; quin etiam litteras ad Provinciarum Præfectos dedit; mandavitque, ut certus frumenti numerus viduis, & iis quæ perpetuam servant virginitatem, quin etiam illis qui divinis ministeriis obeundis consecrati sunt, in singulis Civitatibus quotannis suppeditaretur; eumque non tam egentium necessitate, quam sua ipsius munificentia mensus est. Hujus congiarii adhuc tertia pars suppeditatur; quippe impius tyrannus Julianus totum penitus abstulerat ille quidem; sed qui ei successit in Imperio, hoc quod jam suppeditatur, donari mandavit; fames enim, quæ tum grassabatur, subsidia quæ talibus tribui consueverant, exigua admodum effecerat. Quod si congiarium, quod id temporis a Constantino donatum erat, triplo majus fuit, quam quod jam datur; facile inde quisque, si modo voluerit, Imperatoris magnificentiam poterit perspicere. Hæc Theodoretus; quod autem subdit de combustis ab eo in Episcopos querelarum libellis; id primitus accidisse, superius dictum est.

At quidni daret clericis singulis congiarium Constantinus, cum Gentilium deorum sacerdotibus sæculi Principes ex publicis horreis victum affatim suppeditarint? Etenim ait divina Scriptura (c): *Ægyptiis sacerdotibus, præter terram quæ a rege illis tradita fuerat, statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur. Et apud Judæos, præter Civitates sacerdotales, & aliarum Civitatum suburbana, quæ sacerdotum erant, de omnibus iidem acci-*

(a) Sozom.
l. i. c. ult.
(b) Theod.
dor. l. i.
c. ii.

CXCII.
Constantinus ex ocula tur cicatrices Confessorum.

CXCIII.
Munificentia Constantini.

CXCIV.

(c) Genes.
47.

Quo honore sacerdotes haberi solerent.

Constantinus quo anno Cæsar creatus.

gni filius Cæsar dictus est, hætenus in magnam controversiam vocatus fuerat. Sed in Dissertatione Hypatica ostendi, hanc dignitatem Constantio collatam esse anno trecentesimo vicesimo tertio, idque VI. Idus Novemb. Diem nos edocent

accipiebant decimam, & ab hominibus quoque ex legis præscripto pecunias exigebant. Gentilium vero sacerdotes cum multiplicis, & diversi generis essent; ut de propinquiore Bithyniæ regionibus agamus, nempe Ponticis, quorum exemplo idem Constantinus permoveri potuisset; apud eos sacerdotes summo honore habebantur; atque adeo ut eorum Pontifex gestaret regium diadema certis diebus, & secundus a Rege honore haberetur; cujus sacerdotii erant sex millia servorum sacrorum, quibus & ager publicus suppeditabat impensas: tradit hæc Strabo (a); additque tantæ fuisse æstimationis Comanense sacerdotium, ut Pompejus Magnus Asia potitus, Archelao Regi pro magno munere, & honore illud ipsum contulerit sacerdotium, auxeritque agrum sacerdotalem.

(a) Strab. lib. II.

CXCV. Romano- rum erga Sacerdotes obser- vantia.

(b) Am- brof. epist. ad Valent. Imp. ante relationem Symmachii.

(c) Am- brof. ad Valent. Imp. ad- versus Symmachium.

De Romanis, penes quos nihil antiquius cultu deorum; sacerdotes, qui apud eos amplissimi erant honoris, & potestatis (ut alias diximus) ex publica pecunia accipere consueverunt stipendia, & rerum sacrarum impensas; quæ omnia tandem Gratiani Imperatoris edicto ablata sunt, & Fisco arcæque publicæ vendicata! (b). Quid, inquam, mirum, si cum tot tantaque ubique gentium sacerdotes & publica accipere consueverint, Constantinus perpetuum tribuerit sacris ministris, virginibus, ac viduis congiarium? Sed illud plane miramur, quod cum hæc scribat Theodoretus, S. Ambrosius tamen agens adversus Symmachum, nequicquam hujusmodi factum fuisse affirmare videatur, cum sic ait (c): *Ponamus tamen subsidia largitatum conferenda virginibus; quæ Christianis munera redundabunt? quid tantas opes sufficiet ærarium?* Istæ idcirco, quod tam immensa erat ubique in Ecclesiis sacrarum virginum multitudo, ut Imperii divitias vix sufficere existimaret, si, sicut olim Vestales, ita Christianæ Deo dicatæ virgines fuissent alendæ publico sumptu. Verum nec sacerdotibus Christianis quicquam præstari ex ærario, immo potius demereri, justæ sunt ejusdem Ambrosii ibidem ad Valentianum Imperatorem querelæ. Sed de his alias.

CXCVI. Dedicatio Civitatis Constanti- no. (d) Niceph. l. 8. c. 16. (e) Euseb. Vir. Const. l. 3. c. 47.

Post hæc autem, rogatu Constantini, Patres, qui Magno Concilio interfuere, Constantinopolim perrexerunt, eamque Civitatem ex Byzantio Novam Romam, Constantinopolim cognominasse, atque dedicasse Dei Genitrici Mariæ, Nicephorus (d) tradit. Cæterum Eusebius, qui de ejus urbis dedicatione agit (e), de ac-
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

cent Idacius in Fastis, Auctor Chronici Alexandrini, & Kalendarium Lambecianum. Ex quo & ratio eruenda, cur in annum sequentem, scilicet CCCXXIV. secundum primam Consulatum Cæsareorum regulam Consul designatus

cessu Episcoporum nihil penitus; sed ait eam ab eodem Imperatore Memoriis martyrum illustratam, & Deo martyrum consecratam; nec alius quispiam antiquiorum de adventu Patrum post Nicænum Concilium Constantinopolim meminit: incertus tamen auctor (f) narrat, illos eo migrasse, Metrophanemque ejus Civitatis Episcopum convenisse, atque ab Imperatore de successore sibi nominando rogatum, sibi suffici Alexandrum petiisse: hæc ibi, & alia, quæ quidem fide carent, cum longe ante Nicænum Concilium Metrophanem defunctum esse, & in ejus locum Alexandrum subrogatum, ex certa Sozomeni (g) assertione superius sit demonstratum. Sed & probatione deficiunt, quæ a Nicephoro, vel a quovis alio recentiore de ejus civitatis dedicatione sunt tradita. Siquidem ex certis manifestisque testificationibus constat, ejus Civitatis dedicationem post annos quinque ab hoc tempore contigisse, nosque suo loco de ea fusius differemus, & cum Nicephorum, tum alios ea in re plane hallucinatos esse perspicue demonstrabimus.

(f) Apud Metaph. die 10. Julii.

(g) Sozom. l. 3. c. 3.

Sic igitur absoluta Synodo, Episcopi qui ex diversis regionibus Nicæam in unum convenerant, inde recedentes, veluti ex fonte exuberante largissimi rivi in diversa diducti, universam Dei Ecclesiam Catholicæ doctrinæ laticibus copiosissime irrigarunt: quam enim acceperant a SS. Magna Synodo Orthodoxæ fidei regulam a Romano Pontifice confirmatam, cæteris Episcopis qui non interfuerant, & fidelibus populis communicarunt. Etenim Metropolitanis colligentes sub sua Diocesi constitutos Episcopos, & Antistites sibi subiectos clericos, & illi plebem sub se positam; quæ decreta fuissent trecentorum decem & octo Patrum consensione, edicta promulgant, & in Albo Ecclesiastico cunctis inspicienda proponunt. Et inter alia perlata quoque fuisse in Africam statuta Nicæni Concilii per Cæcilianum Episcopum Carthaginensem, qui eidem interfuit, Concilium sextum Carthaginense palam testatur (b).

CXCVII.

Synodi decreta toto orbi vulgata.

(b) Concil. VI. Carth. c. 9.

Dum vero fidei formam perlegunt; eamque in omnibus consentientem iis quæ hactenus credidissent, intelligunt, licet verbis pluribus declaratam, nihil tamen penitus immutatam; immensas sanctissimæ Trinitati, cujus in sacro baptisinate signaculum suscepissent, gratias agunt, seque omnes ejusdem custodes fidelissimos exhibent, quam in omnibus integram illibatamque servare contendunt. Tunc &
V Alex-

CXCVIII.

Ut tantum Episcopus doceat Alexandriæ Populum.

non fuerit. Cum enim Crispus & Constantinus junior Cæsares Constantii fratres jamdiu ante mensem Novembrem Consules dicti essent, Consulatus Constantii necessario differendus fuit, idque in annum CCCXXVI. quo pater ad postiora

Alexander Episcopus Alexandrinus cum eandem factam testam, & in omnibus cuperet custoditam, præcavens in futurum, illud in ea Ecclesia statuit esse servandum, ne scilicet ibi, quantumlibet amplissima civitate, populum fidelem alius quispiam, licet presbyter, sed ipse tantum doceret Episcopus; de quo quidem instituto sic tradit Sozomenus (a): *Apud Alexandrinos vero solus civitatis Episcopus docet: ajunt tamen hanc consuetudinem non prius inolevisse, quam ex quo Arius presbyter de doctrina disserens, insolitam introduceret.* Hæc ipse: sed cum sciamus, peregrinum Episcopum, Paulum Emesenum legatum, rogatum a S. Cyrillo, (b) ad populum de fide Catholica publice sermonem habuisse; munus prædicandi verbi Dei Alexandrinis Presbyteris tantum inhibitu fuisse, dici posse videtur.

(a) Sozom.
l. 7. c. 19.

(b) Cyrill.
Alexan.
l. 7. c. 8.

CXCIX.

Romanum
Concilium.

(c) Extat
to. 1. Conc.

Perlatis autem Romam decretis SS. Magnæ Synodi, atque litteris quas superius recitavimus; Silvester collegit ex Italia Episcoporum Concilium, cujus hæc tantum fragmenta supersunt: *Silvester Episcopus sanctæ & Apostolicæ sedis urbis Romæ dixit (c): Quicquid in Nicæa Bithyniæ constitutum est, ad robur sanctæ matris Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ a sanctis sacerdotibus trecentis decem, & octo nostro ore conformiter confirmamus. Omnes qui ausi fuerint dissolvere definitionem sancti & Magni Concilii, quod apud Nicæam congregatum est sub præsentia piissimi, & venerandi Principis Constantini Augusti, anathematizamus. Et dixerunt omnes: Placet.* Hic adnones lectorem, eum qui hujus Synodi fragmentis præfixit titulum, in eo esse hallucinatum, quod præsentem Constantino Augusto, hoc a Silvestro Romæ Concilium celebratum tradit, deceptus nimirum ex recitatis primi capituli verbis, quibus de Constantino habetur mentio: quæ cum referenda essent ad ea quæ præcedunt de Nicæno Concilio, cui interfuit Constantinus: ille imprudens, ad ea quæ sequuntur, eadem verba retulit, ut dictum putarit a S. Silvestro: *Anathematizamus sub præsentia Constantini.*

CC.

Acta in
Synodo.

Addidit ad hæc Silvester de Paschate: *Omnibus Episcopis & presbyteris præceptum est, Paschæ observantiam custodire a luna decimaquarta usque ad viginti primam, ita ut Dominicus dies coruscet. Et dixerunt Episcopi: Placet. Rursus ad eos Silvester dixit: Robustius duximus consilium (si placet) ut omnis Episcopus qui convenit ad Concilium fi-*

dem suam * chirographo confirmet: ut * suo. deinceps rediens ad parochiam suam, compaginem nostræ salutationis plebi suæ innotescat, ut, fide Concilii declarata, intermeratus ordo servetur. Et dixerunt Episcopi: Placet. In hac item Synodo idem Silvester Pontifex, de clericis, ne judicent publice secularia, nec coram Judice sæculari causam dicant, statuit, his verbis: *Nulli omnino licere clerico causam quamlibet in publico examinare; nec ullum clericum ante judicem laicum stare. Et dixerunt Episcopi: Placet.* Sunt alia ibi statuta, quæ lector si cupit, inspiciet. Consuevisse enim, quæ decreta essent in Oecumenica Synodo ad Romanum Pontificem confirmanda deferri, & ab eo ad alias deinde Ecclesias mitti, cum ea quæ sunt hætenus dicta demonstrant; tum etiam gesta postea, absoluto Concilio Ephesino, declarant; quando a S. Leone Papa de his quæ acta essent, redditi sunt absentes Episcopi certiores; & illi coacta Synodo, & consignata fide chirographo, ad eundem Pontificem rescripserunt (d).

(d) Apud
S. Leonem
post epist.
52.

Quod autem post dictum Concilium Romæ habitum de confirmatione Nicænorum decretorum, in codice aliud attextatur Romanum Concilium ab eodem Silvestro Pontifice celebratum (ut illic dicitur) eodem tempore, quo Nicææ Magnum Concilium ageretur, XIII. kalendas Julii; haud certa fide & ratione consistere posse videtur. Nam quod ibi habetur, Nicææ, tunc non tantum Arium, sed Photinum quoque fuisse damnatum, eundemque in ea tunc Romæ Synodo habita pariter condemnatum: hoc uno mendacio tota illa narratio suspecta redditur, ac fide infirma: siquidem Photinus (ut suo loco dicemus) longe post hæc vixit. Reliqua autem, quæ ibi reperiuntur esse posita, a vero Romano Concilio putantur esse desumpta, atque in compendium redacta, quibus tamen incertus auctor, & mendax præfationem affixerit.

Cæterum nec illud dicere prætermittimus; tria illa Romana Concilia sub Silvestro ordine præpostero esse inedito codice posita; cum quod habetur ordine tertium, illud ante Nicænum Concilium (ut suo loco demonstratum est) celebratum fuisse constet, ac proinde primo loco ponendum.

Quod vero ad Constantinum Imperatorem spectat: compositis in Nicæno Concilio rebus Ecclesiasticis; quæ ad politicum statum recte disponendum pertinere viderentur, sollicitè procuravit. Quoniam au-

CCI.
De Photino
damnato
obje-
ctio.

CCII.

PAGIUS riora Vicennalia edenda Consul VII. procedere debebat. Constantinus enim Magnus nunquam cum privatis Consulatus gessit. Constantium vero anno tantum CCCXXIII. Cæsarem nuncupatum esse, manifestum reddunt quæ anno CCC-

LXI. de ejus morte loquentes dicemus, & præterea Consulatus ab eo ad Decennalia, aliaque id genus festa repræsentanda assumpti, annique, quibus ea dedit. Quare rectè Prosper in Chronico eam nuncupationem cum Consulibus anni CCC-

autem quales in Republica Principes ac magistratus, tales & reliqui illis subiecti esse soleant: cum de se ipso optimi Principis in omnibus specimen ederet, de magistratibus ac sibi ministrantibus aulicis recte moderandis ac disponendis subiit eum potissimum cura: quamobrem ut eos in omni probitatis officio contineret, adversus ipsos eiusmodi edidit sanctionem (a), sic ad universos provinciales scribens:

(a) l. 4. de accus. C. Theod.

CCIII. Constantini edictum adversus Magistratus.

Si quis est cujuscumque loci, ordinis, dignitatis, qui se in quemcumque Judicium, Comitum, amicorum, vel Palatinorum meorum aliquid veraciter & manifeste probare posse confidit, quod non integre atque juste gessisse videatur; intrepidus & securus accedat, interpellet me. Ipse quidiam omnia, ipse cognoscam. Et si fuerit comprobatum, ipse me vindicabo. Dicat securus & bene sibi conscius dicat. Si probaverit (ut dixi) ipse me vindicabo de eo, qui me usque ad hoc tempus simulata integritate deceperit. Illum autem qui hoc prodiderit, & comprobaverit, & dignitatibus & rebus augeto. Ita mihi summa Divinitas semper propitia sit, & me incolumen praestet, ut cupio, felicissima efflorente Republica. PP. XV. Kal. Octobr. Nicomediae, Paulino & Juliano Coss. Hucusque sanctio, & quidem sanctissima Constantini, digna sane quae ad velum cujusque Principis, pro foribus affigatur: cum saepe contingat, bonos Principes aulicorum ministrorum, & magistratum perperam gestis rebus enormiter infamari. Sed praestitit re ipsa quae comminatus est Constantinus, qui in praecipuos domesticos viros, & inter alios gratia apud eum praeter ceteris pollentem Sopatrum jussit animadverti. At de his suo loco opportunius agendum erit.

CCIV.

Rursus vero hoc eodem anno cruenta gladiatorum spectacula, lege sancita, antiquari jussit, sic de his rescribens ad Maximum Praefectum Praetorio (b): *Cruenta spectacula in otio civili & domestica quiete non placent. Quapropter qui omnino gladiatores esse prohibemus, eos qui forte delictorum causa hanc conditionem, atque sententiam mereri consueverant, metallo magis facies inservire; ut sine sanguine, suorum scelerum poenas agnoscant. PP. Berythi, Kal. Octobr. Paulino & Juliano Coss. Ceterum haud valuit, eiusmodi Constantini lege edita, ludus gladiatorius penitus tolli, sed nec legibus Constantii ejus filii potuit omnino abrogari, quin perseverarit diutius sub Christianis quoque Imperatoribus: quando autem, & qua occasione prorsus sublatus fuerit, Ann. Eccl. Tom. IV.*

(b) l. 1. de gladiat. C. Theod.

Vetiti gladiatores.

PAGIUS

CCCXXIII. copulavit; quod ex Eusebio in Chronico exscripsit. Caesares quidem annis Decennialibus & id genus festis destinatis creabantur, sed aliquando haec inauguratio, licet rarius, aliis annis acta, ob peculiares scilicet rationes,

suo loco dicemus. Verum ab horum plane sanguine temperatum voluit Imperator, quem furor inhumanus, non autem ab illo quem juste exertus gladius magistratus effunderet, ut de clarissimo viro nuper dicto (etsi de aliis taceatur) exemplum testatur. Quamobrem sicut mendacii, ita turpis adulationis Eusebius arguendus est, dum tradit fuisse Constantini Imperium sine sanguine, cum in primis sic ait (c): *Toto illo tempore quo regnabat Constantinus, dum populus cujusque nationis, & cives paternis potius gubernati legibus, quam necessitate adducti parebant; gladius quisque, quo Judicium sententiae supplicium de maleficis sumi solet, otiosus suspensus fuit. Ac deinde (d): Cum Imperator se totum ad humanitatem, & misericordiam dedisset; & qui singulis Provinciis praerant, nullum prorsus de maleficis supplicium sumerent: res haec universae administrationi non minimam reprehensionem peperit; quae sive iusta, sive secus, judicet quisque pro sua voluntate: mihi liceat, quae vera sunt, monumentis mandare. Haec Eusebius, scilicet, ut quas silentio obvolutas reliquit, de Crispi filii, uxoris, & aliorum domesticorum caedibus conceptam suspicionem, quamcumque supprimeret.*

(c) Euseb. Vita Const. l. 3. c. 1. in fin.

(d) Lib. 4. cap. 31.

At quod etiam commendat Imperatoris humanitatem, illud est, quod sicut gladiatorum supplicium a legibus irrogari solitum sustulit, ita & supplicium crucis penitus abdicavit: de his enim haec tradit Sozomenus (e): *Postremo supplicium crucis, a Romanis olim decretum maleficis, lege sustulit. Sed & Sanctus Augustinus (f): Christus ipse quia ipse honoraturus erat Fideles suos in fine hujus saeculi, prius honoravit crucem in hoc saeculo, ut terrarum Principes credentes in eum, prohiberent aliquem nocentium crucifigi. Affirmant id ipsum alii complures. Verum sciendum est, haud statim post debellatum Maxentium a Constantino (quod putant aliqui) sublatum fuisse crucis supplicium; immo in servos accusantes dominos irrogatum esse, ex rescripto ejusdem Constantini ad Maximum constat, dato anno nono ejus Imperii, Volusiano & Aniano Consulibus; cum ait de ejus criminis reo (g): *Denegata audientia, patibulo affigatur.**

CCV.

Crucis supplicium sublatum. (e) Sozom. lib. 1. c. 8. in fine.

(f) Aug. in Matt. serm. 18. & serm. 2. in Paracove.

(g) l. unica ad legem Julianam Majest. in fin. C. Theod.

Sed ad Sozomenum redeamus, qui ita subdit: *Quinetiam suam imaginem Constantinus, seu in nummis expressam, seu depictam in tabulis, jussit semper hoc quoque divino signo inscribi, consignarique;*

CCVI.

Imago Constantini cum Cruce effingi solita.

V 2

cu-

quibus movebantur Imperatores, ut eam accellerent.

Ad num. CCIV. Gothofredus in Commentario Legis I. Codicis Theodosiani De Gladiatoribus observat, Baronium, & communiter alios hallucina-

L-

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

cuius rei adhuc testimonio sunt imagines ejus hęc figura descriptæ. Ita ipse.

Quod autem spectat ad Constantini imagines in nummis cufas, ac (ut ait Sozomenus) effigiatas divino signo; tum numismata superius formis expressa, tum alia complura ære, argento, vel auro formata, quæ Romæ præsertim apud viros antiquariæ facultatis peritos inveniuntur, aperte demonstrant: quorum satis erit hic illud repræsentare numisma, (a) quod eandem ferme refert imaginem, quam

(a) Habet num. arcum Rom. Angelus Breventanus Papiens.

Porro posteriores Augusti, æmuli gloriæ Constantini, nomen Christi & signum Crucis non tantum in Labaris (ut vidimus) atque armis, galeis, & clypeis expresserunt, verum etiam superati huma-

In quo vides in primis clypeum Christi nomen & Crucem simul exprimente signo decorum, & Imperatorem Cruce potentem dextero pede caput nefandi percalcere draconis.

CCVII. Rursum vero, quod spectat ad insignem Constantini, de quo agimus, pietatem, de nummis aliis nummorum signis variis modis expressam, hæc his idem Eusebius addit: *Quanta au-*

PAGIUS cinari, qui arbitrati sunt, Constantinum Magnum illa Lege, quæ dicitur *Pr. Beryto Kalend. Octob. Paulino & Juliano Coss.* Gladiatorium Ludum sustulisse & prohibuisse & per totum Orbem Romanum, seu e Republica Christiana; aboleti enim tantum in Oriente nominatim *Berythi* in Syria Phœnice, ubi hæc Lex propofita est. At-

testatur Eusebius (b) in tabula pingendam effingendamque ante vestibulum Palatii Constantinum curasse, nempe draconem medio ventre Cruce transfixum, hac Christi virtute penitus superatum: cujus rei analogiam idem Eusebius ex Constantini ipsius mente (ut vidimus superius) declaravit, nempe Crucis Christi virtute draconem illum, qui in ea specie humanum genus superavit, jam penitus esse prostratum; unde salus & spes publica parata est.

(b) Euseb. Vit. Const. l. 3. c. 3.

ni generis hostis ejusmodi hieroglyphicum in compresso dracone æque reddere cupierunt, ut quod huic subdimus Majoriani Aug. numisma (c) egregio declarat exemplo.

(c) Num. aureus D. Lelii Pasqualini Rom. Canon. S. Maris Majoris.

tem fidei vis divino quodam instinctu in ejus animo defixa fuerit, vel ex eo intelligi potest, quod in aureis nummis imaginem ita insculpi curavit, ut passis manibus instar precantis cælum contueri videretur: quod genus nummi hac effigie sculpti per omnes Romani Imperii gentes volitabat. Cæterum nullum hætenus (etsi solícite exquisierimus) invenire licuit num-

tamen alibi usurpati deinceps hi Ludi, & quidem in proxima Cœle-Syria Antiochiæ; cujus rei testis Libanius Antiochenus libro de Vita sua pag. 3. ubi Ludorum Gladiatoriorum meminit, quibus ipse quindecim annos natus, anno scilicet CCCXXVIII. quatuor post hanc Legem annis; spectandis Antiochiæ nuntium remiserit

nummum tali forma, quam describit Eusebius, cusum: si quis autem ex iis aliquem, quem & germanum esse noverimus, suppeditabit, in alia editione hic exprimendum curabimus. Sed rursus de eisdem imaginibus Eusebius: (a) Jam in ipsis Regiis per quasdam januas in tabellis, quæ summis vestibulorum partibus affixæ erant, erecto statu pingebatur, sursum in cælum contemplans, & precantis forma manus sursum tollens. Hoc modo cum in tabellis se Deo supplicentem representasset, lege cavit, ne ipsius effigies in idolorum templis poneretur; ne ipsa tabella, vel minima lineamentorum parte, propter veterum idolorum errorem labem aliquam contraheret. Hucusque Eusebius. At nec illud ad postremum eisdem Imperatoris pietatis insinuandæ causa, his addere prætermittimus, eundem Constantinum Augustum lanceam etiam, qua uti solet in præliis, in similitudinem Crucis elaborandam curasse, eam vero a successoribus Imperatoribus hæreditario jure possessam, ad Henricum quoque Imperatorem, & Othonem ejus filium pervenisse, ac magno in pretio habitam esse constat (b).

(a) Euseb. Vit. Const. l. a. c. 15. 16.

(b) Vide Act. S. Gerardi Abb. apud Sur. tom. 5. die 3. Octob.

CCVIII. Legationes diversæ ad Constantinum.

(c) Euseb. in Vit. Const. l. 4. c. 7.

Quod rursus pertinet ad anni hujus Constantini Magni res gestas; hoc potissimum anno (postquam omni ex parte pacatissimum redditum est Romanum Imperium) quo & Vicennalia festa solemnia toto Orbe Romano celebrata sunt, & Constantius ejus filius creatus est Cæsar, accidisse putamus, quod scribit Eusebius, complurès ex diversis Provinciis extra Romanum quoque Imperium positas ad Constantinum missos esse legatos; ait enim (c): *Indeque factum est, ut frequentes undique ex omnibus gentibus legati adessent, secumque pretiosa dona ad Imperatorem afferrent, ita ut, qui fortuito ad vestibulum regiarum portarum accederent, claras & illustres barbarorum personas quasi ordine quodam dispositas animadvertere possent; quibus vestis non eadem formarum species dispar, coma vero tum capitis tum genarum valde dissimilis; vultus ipse truculentus, barbarus, horribilis; corporum incredibilis pene magnitudo; jam aliis ora rubebant, aliis nive erant candidiora, nonnullis mediocri colore imbuta: nam Blemium, & Indorum legati, Æthiopumque simul, quorum jacet extrema tellus; in ista hominum serie conspiciebantur. Ii singuli tamquam*

PAGIUS

ferit cum omnium admiratione. Editi & in Italia, quod docet Ambrosius libro 2. Officiorum cap. 21. Romæ quoque Gladiatorium deinceps munus stetit, Ludique pœna, uti docet exerte Constantii Lex 2. De Gladiatoribus, & Honorii Lex 3. Hinc Augustinus lib. 6. Confessionum cap. 8. *Alypium Gladiatorii spectaculi inhiatu incredibili-*

in tabulis depicta honoraria munera ad Imperatorem: deferebant coronas hi aureas, illi ex pretiosis lapidibus diademata. Jam alii flavam comam, alii auro & floribus contextas barbaricas vestes, equos alii, alii clypeos & longas hastas & sagittas, & arcus: quibus Imperatori, si ita ei videretur, & officium & societatem in omnibus bellis se offerre significabant. Quæ postquam accepisset Imperator, suumque singulis tribuisset locum, vicissim eos tantis muneribus donisque ornabat, ut eodem puncto, & momento temporis legati locupletissimi evaderent. In quibus etiam nonnullos cæteris clariores, & nobiliores Romanis honoribus sic illustrabat, ut plerique obliti ad patrios lares reversionis, genus hoc vitæ amplexi sint. In hunc modum de legatorum vario genere Eusebius, qui hoc anno, cum Nicæam ad Concilium venit, eos, quos tam exacte describit, vidisse potuit; qui & de Persis hæc subdit (d).

Cum vero etiam Persarum Rex Constantino per legatos notus esse cuperet, eique dona quædam mitteret, tamquam fœderis & amicitie signa: cum hoc quoque se Imperator societate & fœdere junxit, & incredibili quodam studio perfecit, ut a quo ipse primum honorum præmiis provocatus esset, eundem refundendis honoribus, & præmiis longe superaret. Idemque cum accepisset apud Persas frequentes esse Dei Ecclesias, & infinitum pene populum Christi gregibus contineri; non mediocri ex hac fama affectus voluptate, utpote quem communis quædam omnium cura tangeret, de iis etiam sollicitus erat. Hæc Eusebius. Johannes enim Christianorum, qui in Perside erant, Episcopus; cum hoc anno ad Nicæam Magnum Concilium venit; ut par est credere, de Ecclesia quæ erat in Perside Constantinum certiore reddidit; ab eoque ipse Imperator persuasus dedit litteras ad Regem Persarum (Sapores is erat) quibus Christianos omnes, qui agebant in regno illi subjecto, magnopere commendavit. Porro epistolam ad eum tunc scriptam Eusebius ad verbum recitat, quæ est hujusmodi (e):

Divinam fidem conservans, veritatis luce perfruor; & hujus veritatis luce ductus divinam fidem intelligo. His igitur (ut res ipsæ confirmant) sanctissimum Dei cultum percipiens, hanc colendi rationem quasi magistram me habere profiteor ad cognitionem sancti Dei. Hujus

(d) Euseb. ibid. cap. 8.

CCIX. Fœdus cum Rege Persarum compositum.

(e) Euseb. in Vita Const. lib. 4. c. 9.

CCX. Litteræ Constant. ad Regem Persarum pro Christianis.

ter abreptum scribit. Modum tantum quemdam huic rei adhibere Christiani Principes, quibus alioquin Gladiatorium nomen detestandum esset, L. 2. ejusdem Codicis De Gladiatoribus, & in his Constantius & Valentinianus senior, prohibito tantum certo hominum genere in Ludum Gladiatorium auctorari, damnarive, puta Christia-

jus Dei vim & potentiam auxiliatrices meorum bellorum nactus, ab ipsa ultimi Oceani ora exorsus, universum inde Orbem firma, & salutari spe erexi; ita ut omnes gentes, quæ tot tyrannorum dominatu oppressæ, dum quotidianis calamitatibus cederent, prope extinctæ essent, mea opera, meisque laboribus ad commodiorem statum revocatae sunt. Hunc Deum immortalis memoria me honorare profiteor; hunc liquida & pura mente celsissima in sede locatum avidissime contemplor; hunc humi procumbens invoco, omnem sanguinem execrandum, & odores ingratos, ac detestandos abhorrens, omnem terrestrem & sacrificio flammam fugiens; quibus omnibus turpiter pollutus, nefandus, & inexplicabilis error multas gentes & totas fere nationes ad profundissimam tartara projecit. Nam quæ hujus universitatis Deus ad humanæ providentiæ necessarium usum benignitate quadam sua in lucem edidit, hæc ad cujusque cupiditatem rapi nullo modo patitur; puram solummodo mentem, & animum omni labe vacantem, ab hominibus flagitat, quibus ille virtutis, & pietatis actiones ponderat. Bonitatis enim & mansuetudinis officiis placatur, complectens mites, turbulentos averfans, amans fidem, coercens infidelitatem, omnemque cum superbia junctum dominatum perrumpens, arrogantium vim reprimens; quos fastus extulit de folio deturbans; humiles & injuriarum perferentes justis præmiis afficiens; eodem modo justum etiam Imperium magni faciens, suis subsidiis & opibus communit, regiamque prudentiam pacis tranquillitate conservat.

CCXI. *Minime sane errare mihi videor, frater mi, si hunc solum Deum profiteor omnium duces & parentem; quem multi hic, cum Imperium tenerent, insanis erroribus agitati, respuere & aspernari conati sunt. Sed horum jam acerbus exitus fuit; ut omnium mortalium judicio illorum calamitates exempli loco proponerentur similia scelera persequentibus. In hoc numero illum unum fuisse arbitror, qui divina ira tamquam aliquo fulmine ex hoc loco dejectus, in vestras oras delatus est, patefacto de famosa sua turpitudine triumpho nostro (*). Sed illud bene accidit, quod nostris potissimum temporibus in ejusmodi sacrilegos tale supplicii exemplum editum est. Nam & mihi contigit nonnullorum exitus animadvertere, qui paulo ante po-*

* vestro.

PAGIUS stianis & Palatinis, dicta L. 2. Non recrudere itaque ii Ludi Romæ post *Constantinum*, neque ante *Honorium* aliquis ex Imperatoribus Gladiatorios Ludos Romæ Legibus vetuit, ut ex infra dicendis constabit.

LI. Ad num. CCXIII. & seqq. *Eusebium*, Chronicon suum usque ad præsentem annum, cum exceptione Vicennialium, quæ Hieronymi additamentum videntur, perduxisse, non videtur du-

pulum Deo consecratum nefandis edictis perturbaverant. Quapropter immortales Deo gratias ago, quod singulari providentia erga universum hominum genus, qui divinam legem colunt ac venerantur, restituta pace, incredibili lætitia & voluptate afficiuntur; ex quo facile mihi persuadeo, optimo tutissimoque statu omnia collocata esse; cum per eorum castam & acceptam Dei colendi rationem, & ipsorum inter se de divina natura consensionem, omnes ad se Deus rapere & colligere diguetur. Hunc præclarum hominum cætum, Christianorum inquam, de quibus omnis est a me suscepta oratio, cum audiam etiam Persidis potissimam partem, (quod mihi sane est gratissimum) exornasse; quanta me putas perfundi voluptate? Tecum igitur præclarissime agitur, & cum illis etiam: quoniam utrique vestrum hæc felicitas communis est. Isto enim modo Deum hujus universitatis dominum ac parentem propitium & placatum habebis. Hos igitur, quoniam hac dignitate es, tuæ fidei commendo; hos eosdem propter insignem tuam pietatem tibi in manus trado; hos, ut decet humanitatem tuam, complectere, & ama; sic enim & tibi, & nobis ista tua fide immensum beneficium præstabis. Hucusque epistola Constantini ad Saporem Regem Persarum. Meminit hujus etiam Sozomenus (a); sed plane errare videtur, dum putat eam scriptam esse, postquam Sapores aggressus est Christianos persequi, cum nulla proforsus mentio in ea de persecutione habeatur, quæ multos ab hinc annos cœpta est sub Constantio Imperatore.

De propagatione autem Christianæ fidei ad Persas, Armenos, aliasque finitimas gentes, hæc idem Sozomenus ait (b): Deinceps autem religio Christiana ad gentes finitimas permanavit, & in multos diffusa est. Armenos autem jam antea se ad fidem Christi recepisse, accepi. Nam fertur, Tyridatem, qui tunc huic genti præerat, admirabili quadam & divina visione, quæ circa illius ædes forte apparuerat, non modo ad Christianam religionem vocatum esse, verum etiam edicto omnibus subjectis imperasse, ut fidei Christi se addicerent: postea vero ad vicinas gentes eadem pervasit religio, & ad multos vagata est. Quod ad Persas spectat; ex illis etiam initio Christianos arbitror factos fuisse nonnullos, qui propter consue-

(a) Sozom. lib. 2. c. 14.

CCXII. (b) Sozom. lib. 2. c. 7.

Fidei Christianæ propagatio.

bitandum. Quin & illud præsentis anni publicasse existimo, ut anno sequenti videbimus. Porro quia Baronius non observavit, Eusebium & Hieronymum in Chronicis annum a Kalendis Oclobris more Syrorum & maxime Cæsariensium qui menses Julianos usu communi & vulgari adhibebant, inchoare, & dignosci non possit, quo Christi anno res ab utroque narratæ contigerint, nisi ad annum Abrahami, quem usurpant, respi-

suetudinem quam habebant cum Ostroenis & Armenis, in colloquium (ut verisimile est) cum divinis viris, qui ibi erant, venerant, & virtutis eorum periculum fecerant. Hæc Sozomenus. At de Tyridate, & Christianis Majoris Armeniæ a nobis superius actum est: Perfas vero complures longe ante hæc tempora accepisse Evangelium, quæ de Persis martyribus secundo tomo dicta sunt, fidem faciunt. Quamobrem Iberorum conversionem per Christianam foeminam factam, quam ante hæc idem auctor recenset, postea contigisse, suo loco dicemus.

CCXIII.

De chronico Eusebii ac Hieronymi.

At demum ad hujus anni res gestas coronidem apponamus, quæ ad exactam explorandam temporum rationem plurimum confert. Eusebius, qui historiarum libros usque ad Licinium extinctum perduxit, Chronicon in hunc annum Constantini vigesimum propagavit, cui Sanctus Hieronymus (ut ipsemet testatur a) appendixem addidit usque ad Consulatum Valentis sextum, & Valentiniani iterum. Sic enim habent Chronica recte disposita veluti bases quædam, & fundamenta; super quæ universa construendæ historiæ moles consurgat: quamobrem quæ reperimus in eis interdum nutantia & infirma, solidioribus ac firmioribus curavimus suffulciri repagulis. Fuit in his sane nobis magnopere insudandum, quod Hieronymi lucubrationes, librorum negligentia, non in omnibus integræ atque sinceræ, ut ab ipso elaboratæ, nobis sunt redditæ: ut qui ista exactius non consideret, ei plane accidat (quod ipse ait, cum præfatur in Eusebii Chronicon) ut vitia librorum ad auctorem facile referantur. Ne igitur tum Eusebius, tum Hieronymus hanc injuste calumniam patiantur, neque nos temeritatis leviter arguamur, cum interdum diversam ab ea, quæ in eorum Chronico habetur, ineamus temporis rationem; hic quadam veluti necessitate compulsi, repetere cogimur, quæ idem ipse Hieronymus in Eusebii Chronicon inter multa alia, quæ ad hanc tantum rem spectant, præfatus est; sic enim ait:

CCXIV.

Mira diligentia S. Hieronymi in Eusebii Chronico adhibita.

Ut autem manifesto cognoscatur indicio, ad quem numerum historia quæque pertineat, has distinctiones positas lector advertat.

Ut si ad primum numerum regni primitus adnotati historia referenda est, primam litteram in explicatione historiæ contempletur; & si quidem eam ex minio viderit; illi temporis applicandam vel anno

sciât; quem suggererit numerus similiter eodem minio figuratus.

Si vero numerum non puro minio, sed mixto nigro notatum esse perviderit; secunda lineæ numero debetur historia.

Si autem tertio numerorum ordini applicandum est, quod fuerit adscriptum; medium puro minio numerum, & partem reliquam ex solo nigro expressam conspicabitur.

Quarta numeri lineæ nihil habebit ex minio, sed indicio erit, quod sibi historia debeatur cum minio facta littera in principio enodationis historiæ, quæ etiam superioribus signis subdenda est; ubi minus apparebit nullo superius memoratorum in numeris respondere.

Sin vero non minio, sed mixtim nigro rubroque littera fuerit expressa; resurgens ex rubro numerus in quinta numerorum lineam poterit adverti; & ita sexta lineæ numeri ut secunda, septima ut tertia designabitur, octava quoque ut quarta, apparente littera bicolori.

Cum vero nec innumeris, nec in explicatione historiæ ullum illorum, quæ prædiximus, signorum fuerit; non lineæ quod adnotatum fuerit vendicabit. Non tamen omnia hujusmodi requirenda sunt necessario, cum minor est numerus linearum.

Unde propemodum puto, ut, prout quoque scripta sunt, etiam colorum diversitates servantur; ne quis irrationabili existimet voluptate oculis tantum rem esse quæsitam; & dum scribendi tadium fugit, labyrinthum erroris intexat. Id enim elucubratum est, ut regnorum tramites, qui per vicinitatem nimiam pene mixti erant, distinctione minii separarentur, & eundem coloris locum, quem prior membrana signaverat, ex adverso positi numeri retinerent, vel etiam posterior scriptura servaret. Hæc ipse: ac plane accidit, quod antea dixerat, ut pene difficile esset legendi ordinem discere, quam ad lectionis notitiam pervenire.

Quam vero diversum ab his sit Eusebii ac Hieronymi Chronicon, quod habetur typis excusum, vel scriptum in antiquis codicibus, nemo non videt: ut plane appareat, librariorum pertæsos ejusmodi linearum, & litterarum distinctionum, & colorum varietates, in aliam ac plane diversam redegissem formam, Eusebii atque Hieronymi Chronicon, multa (ut puto) ex eodem subducentes: nam si nonnisi quæ extant, fuerant ordine temporum disponenda; cur adeo fuit Hieronymo laborandum, ut tot litterarum, linearum, &

CCXV.

Eusebii Chronicon corruptum.

PAGIUS

respiciatur, nihil certi quoad Chronologiam ex utroque deducere solet, quia scilicet præterquam quod annum ab autumnino in utroque Chronico usurpari non animadvertit, ad solos annos Imperatorum in margine notatos, non vero ad Epocham Abrahamiticam animum advertit. Baronium alii passim secuti sunt; qui mos abjicien-

das, ut certo nobis constare possit, quibus annis uterque gesta a se narrata consignarit. Cæterum, magnam a Literatis gratiam is iniret, qui novam Chronici Eusebiani editionem adornaret, illudque cum variis antiquis exemplaribus MSS. quæ adhuc Parisiis, alibi que supersunt, conferret, additis in margine Periodi nostræ annis, cum

& colorum adhibitis differentiis, lectorem inutiliter fatigaret? cum tamen ea omnia adeo necessaria fuisse testetur; ut librarius si tædio victus aliquid prætermiserit, intexeret non tam Chronicon, quam (ut ait) labyrinthum erroris. Quamobrem ob paulo prolixiorum rerum gestarum narrationem, quam simplex Chronicon postulat, ejusmodi opus Eusebii idem Hieronymus in exordio suæ appendicis, Historiam nominat, cum ait: *Hucusque historiam scribit Eusebius Pamphili martyris contubernalis, cui nos ista subjecimus.* De Chronico enim hæc ipsum loqui, non autem de libris decem Historiæ, certum est, cum illi Licinii exitu terminentur. Nominat etiam alibi idem Hieronymus ejusmodi opus, Historiam, distinctam plane a decem libris illis, quibus indidit titulum, *Historia Ecclesiastica*; nam sic ait (a), dum ejusdem Eusebii lucubrationes recenset post alias: *Ecclesiastica historia libri decem, Chronicorum canonum omnimoda historia, & eorum ἐπιτομή.* Hæc ipse: cujus labores non in Epitome, sed in Chronicorum historia adhibitos esse, ex iis quæ nuper recitavimus ex ipsius præfatione, satis expresse intelligi potest, atque pariter cognosci, Chronicon quod extat, non esse illam ab Eusebio confectam Epitomen, sed Chronicon historiæ mutilatum. At minime recens Eusebii Chronicon ejusmodi vulnus accepit, quod librariorum negligentia decurtatum conqueritur S. Augustinus (b). Qui igitur Eusebii, & Hieronymi Chronicon sic decurtavit, & in aliam formam temere commutavit, cum ipsos auctores in erroris sæpe culpam adduxit, tum nobis de his differendis, arguendis erroribus, iisdemque confutandis, atque emendandis, & restituendis plane incredibiles labores peperit. Hinc & in eodem opere inter alia in annis Christi inconstantia orta est, dum quos ad rectæ chronographiæ ordinem dispositos esse superius demonstravimus, postea a justa linea effluere videas, & enormiter aberrare: nam & præfens annus, qui est Constantini vigesimus anno Domini trecentesimo vigesimoquinto consignatus, apud Eusebii Chronicon annotatur anno Domini trecentesimo atque trigésimo; qui quidem error si non corrigatur, alios pariat, & immensas signat difficultates.

(a) Hier. de Scrip. Eccl. in Euseb.

(b) Aug. de Civit. Dei l. 11. c. 33.

Sed quæ partes fuerint S. Hieronymi in tradendo Latinitati Eusebii Chronicon, atque suum addendo, ipsummet audi, qui ait (c): *Sciendum etenim me esse, & interpretis, & scriptoris ex parte officio usum; quia & Græca fidelissime expressi, & nonnulla, quæ mihi intermissa videbantur, adjeci in Romana maxime historia, quam Eusebius hujus conditor libri non tam ignorasse, utpote eruditissimus, quam ut Græca scribens, parum suis necessarium perstrinxisse, mihi videtur.* Itaque a Nino, & Abraham usque ad Trojæ captivitatem pura Græca translatio est. A Troja usque ad vigesimum Constantini annum nunc addita, nunc mixta sunt plurima, quæ de Tranquillo, & cæteris illustribus historicis curiosissime excerptimus. A Constantini autem supradicto anno usque ad Consulatam Augustorum Valentis sextum, & Valentiniani iterum, totum meum est. Quo sine contentus, reliquum tempus Gratiani & Theodosii latioris historiæ stylo reservavi, non quo de viventibus timerim libere, & vere scribere (timor enim Dei hominum timorem expellit) sed quoniam debacchantibus adhuc in terra nostra barbaris, incerta sunt omnia. Hucusque Hieronymus, ex quo quidem perspicuum redditur, ipsum edidisse Chronicon Gratiani, & Theodosii Imperatorum temporibus. At licet hujuscemodi lucubrationis non fecerit mentionem in libro de scriptoribus Ecclesiasticis, cum sua in fine operis recenset scripta; idem tamen ipse in epistola ad Oceanum de optimo genere interpretandi ingenue profiteretur, dum & dictæ præfationis suæ præpositæ Eusebii Chronico meminit, & ex ea aliqua recitat; nam ait (d): *Cum Eusebii Casariensis Ἱστοριῶν in Latinum verterem, & tali inter cætera usus sum præfatione; Difficile est alienas lineas insequentem, &c.* Citat in commentariis in Daniele idem Eusebii Chronicon a se translatum (e). Hæc igitur de Eusebii, & Hieronymi Chronico disseruisse adst. rictos nos necessitate quadam oportuit, adversus eos qui majorem nomini (minus re ipsa perspecta) quam veritati tribuunt auctoritatem: ut & intelligat ex his lector, nobis immensos ac plane incredibiles opus fuisse subire labores, ad res Ecclesiasticæ historiæ per annos singulos scite, & congrue disponendas.

CCXVI.

(c) Hieron. in ead. præfatione.

Eusebii Chronicon a S. Hieron. auctum.

(d) Hieron. epist. 101.

(e) Hieron. in Daniel. c. 9.

Tre-

PAGIUS

cum ea non tantum Eras mundanæ Orientalium, sed etiam Eræ Christianam, qua Latini utuntur, in minori numero, quando ad illam pervenitur, exhibeat, dummodo numeri septem

eidem addantur. Editio enim tam Pontacena, quam Scaligeriana valde imperfecta, ut Viris in Chronologia exercitatis notum.

JESU CHRISTI
ANNUS
326.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
13.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
21.

I. **T**Recentissimus vigesimus sextus, qui sequitur Christi annus, Consulatu Constantini Aug. septimo cum Collega Constantio Cæsare antiquis Fastis adscriptus habetur: quo anno moritur S. Alexander Episcopus Alexandrinus, & in locum ipseus Athanasius ejusdem Ecclesiæ diaconus subrogatur. Ætate longævum, & in assiduis laboribus vita perfunctum eum decessisse, Athanasius verbis illis ipse testatur, quibus ait (a): *Quod si res quoque nostri temporis contemplandæ sunt; nostis quomodo B. Alexander usque ad mortem contra hanc hæresin depugnavit, & quot tribulationes quantosque labores, quamquam jam senex, in decrepita ætate sustinuerit; qui & ipse ad Patres suos appositus est.* Quod autem spectat ad tempus obitus ejusdem Alexandri; ut hoc potissimum anno eum contigisse dicamus, Athanasiumque suffectum esse, Theodoretum persuadet, sic scribentis (b): *Cum Episcopus ille egregius Alexander, qui tam strenue contra Arii blasphemiam decertaverat; quinque menses post Concilium Nicææ celebratum finem vivendi fecisset, Ecclesiæ Alexandrinæ Episcopatum cepisset Athanasius, &c.* Hæc Theodoretus, cujus exploratior fides redditur ex iis, quæ Athanasius ipse in Apologia secunda scribit de Synodo Nicæna, dum ait (c): *Cæterum ea in Synodo anathemate damnata est hæresis Ariana, Arianique rejecti sunt: Meletiani aliquo modo recepti sunt (neque necessum est ut ejus rei causam dicam) nondum quinque menses præterierant, cum B. Alexander mortem obiit.* Ita Athanasius. At nec contrarium est, quod Epiphanius tradit (d), *Ann. Eccl. Tom. IV.*

(a) Athan. orat. 1. contra Arian.

(b) Theod. 1. c. 26.

(c) Athan. Apol. 2.

(d) Epiph. hær. 69.

codem anno, quo a Magna Synodo damnatus est Arius, decessisse e vita Alexandrum; nondum enim anni spatium fuerat evolutum, circulus scilicet duodecimi mensium, cum id fieri contigit, licet anno sequenti a Nicæno Concilio, nempe sub hujus anni Consulibus id ponatur.

His hunc in modum de tempore obitus Alexandri, & subrogatione Athanasii stabilitatis, quomodo ejusmodi electionem fieri obtigerit (quod diversæ hac de re inveniantur scriptæ sententiæ) accurate est perquirendum. Primum omnium Sozomenus, non aliunde, puto, quam ex Arianorum calumniis, atque officina Sabini, de electione Athanasii hujusmodi historiam recitat (e): *Ariani (inquit) dicunt, quod Alexandro mortuo, quinquagintaquatuor Episcopi, qui partibus Alexandri & Meletii favebant, ex Thebaidæ, & Ægypto in unum coacti, communicarunt inter se de Episcopo creando; & dato jurejurando, communibus suffragiis consenserunt de uno eligendo, qui Ecclesiæ Alexandrinæ gubernacula susciperet: sed septem eorum, violato jurejurando, contra omnium voluntatem, clam Athanasium Episcopum ordinasse; & propter eam causam multos tum ex populo, tum ex clericis Ægypti, ejus vitæ communionem.* Istæ cum Ariani dicerent, deque his scriberent ad Imperatorem; Synodus Alexandriæ celebrata ab omnibus Ægypti, Libiæ, Thebaidis, atque Pentapoleos Episcopis, ejusmodi apertissime calumniam refellens, ita de Athanasii electione Encyclica epistola inter alia conscripsit (f): *Aliunt igitur post obitum Episcopi Alexandri, cum paucissimi essent, qui Atha-*

II. Electio Athanasii quomodo se habuit.

(e) Sozomen. l. 1. c. 16.

(f) Apud Athan. Apol. 2. circa principium.

III.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5819.
SÆC. IV. Anno Urbis 1079. Olymp. 276. an. 2. A. C. 326.
JESU CHRISTI 326.
SILVESTRI PAPÆ 13.
CONSTANTINI IMP. 21.

I. [1] **A** Num. I. ad XVI. Coss. Constantinus Aug. VII. & Constantius Cæsar, non vero

Constantinus Cæsar, ut perperam Baronius, alique quidam, quos in Dissertatione Hypatica refelli. Uterque etiam Consul in Fastis Græcis Theonis nuper a Dodwello Viro clarissimo publicatis hoc modo legitur: *Κωνσταντίνος τὸ ζ, καὶ Κωνσταντίνος τὸ α*, id est, Constantinus VII. & Constantius I. cum tamen Constantini Cæsaris quartus hic Consulatus fuisset.

Constantii Consulatus juxta primam regulam, ut anno superiori numer. XLIX. ostendi; Constantini vero juxta secundam. ob Vicennalia nempe Augustei Imperii hoc anno Romæ celebrata. Falsa est enim vulgaris opinio, quæ docet, Constant-

II.

Vicennalia Romana Constantini M.

NOTÆ [1] **C**oss. Constantinus Aug. VII. & Constantius Cæsar. Vetus lapis apud Gruterum pag. CLIX.

D. N. IMP. CAES.
CONSTANTINO. P. F.
VICTORI. AUG. PONT.
MAXIMO. TRIBUN.
POTESTAT. XXIII. IMP.
XXII. COS. VII.

Item pag. CCLXXXIII.
Vulgati Fasti: Constantino VII. & Constantio.

Diluitur
calumnia
ab Aria-
nis illata.

nasi mentionem facerent, sex aut septem Episcopos clanculum, & in loco obscuro eum in Præsulem elegisse; hæc eadem illi, quibus nullum mendaciorum genus reformidandum videtur, Imperatoribus scripserunt. Nos autem contra cum tota civitate, & universa provincia testamur, omnem multitudinem, populumque Catholicae Ecclesiae in unum coactum, quasi in speciem unius corporis, & animæ, clamoribus vociferationibusque postulasse Athanasium Ecclesiae Episcopum dari, idque publicis votis a Christo expetiisse, nosque ut faceremus, per multos dies, & noctes jurèjurando obtestatos fuisse, cum interea nec ipsi ab Ecclesia discederent, neque nobis discedendi facultatem permetterent. Hoc nostrum totiusque civitatis, & universae provinciae testimonium, nec mali quicquam de eo, quod ab illis sit pronunciamus; sed optima quæque prædicamus, bonum illum esse religiosum, Christianum, devotarium, & vere Episcopum. Porro quod nostrum plerique sub omnium oculis exclamationibusque Athanasium Episcopum crearent, nos ipsos testes offerimus; quibus, ut creationis auctoribus, major quam istis, qui tunc aberant, & nunc mentiuntur, fides haberi debet. Et post multa: Fingunt fuisse (scilicet in Athanasii introitu) seditiones, luctus, populorumque lamentationes, indigne ferentium illius creationem. Nihil ibi tale contigit, sed potius omnia contraria, gaudia scilicet, animorumque alacritates, & populorum desiderio videndi hominis accursus, ubique per Ecclesias lætitiæ, & gratulationes ad Dominum. In hunc modum Episcopi ex Concilio Alexandrino.

IV. Hæc cum Synodus Generalis dicta amplissime testata sit; nescio unde acceperit Epiphanius, subrogatum fuisse in locum Alexandri a Meletianis Theonam, eumque post tres menses vita functum; ait enim (a): Mortuus est autem Alexander Episcopus Alexandriae post Synodum Nicænam: non aderat autem Athanasius post Alexandri mortem; erat enim diaconus il-

(a) Epi-
phan. hæ-
ref. 68.

lo tempore sub Alexandro, & missus fuerat ab ipso ad Comitatum. Cum autem Alexander præcepisset, nullum præficiendum esse nisi Athanasium, velut ipse, & qui de regula erant, ac tota Ecclesia confitebantur: qui Meletium Ægypti Episcopum sequebantur, arrepta occasione, Episcopo Alexandriae non præsentie (numquam enim Alexandria duos Episcopos habuit velut aliæ urbes) constituerunt pro Alexandro Theonam quemdam nomine, qui mensibus tribus peractis mortuus est. Et non longe post accessit Athanasius, post Theonæ obitum, & undiquaque congregatus est Orthodoxorum conventus, & sic ejus institutio facta est, & traditus est ipsi thronus digno, & cui præparatus erat juxta Dei voluntatem, & juxta beati Alexandri testimonium ac præcepta. Alibi autem alia addit (b); nempe post Alexandri obitum, cum Theonam a Meletianis creatus esset, ab Orthodoxis fuisse suffectum Achillam, quod Athanasius non adesset; nam mos in illa Ecclesia erat, non cunctari post obitum Episcopi successoris electionem; ne scilicet contentiones in populo fierent, eo quod factiosissima gens sit, & ad capeffenda atque fovenda diversorum studia valde propensa. Ne igitur turbæ exorirentur, neve schismaticus electus a Meletianis sedem invaderet, justum esse sedere Achillam; ipsum vero post menses tres, Athanasio adveniente, illi thronum cessisse.

De Alex-
andro er-
ror corri-
gitur.

(b) Epi-
phan. hæ-
ref. 69.

Quæ autem contigerint de facta divinitus Athanasii in Episcopum electione, per præcedentes more Apostolico prophetias ostensa, Sozomenus ex Apollinario narrat, cum ait (c): Eodem tempore Alexander Episcopus Alexandrinus, cum jam de vita discessurus esset, suum in Episcopatu successorum Athanasium reliquit, divina quadam impulsione, mea quidem sententia, ad ei suffragandum inductus. Siquidem ferunt, illum, cum conatus esset aufugere, invitum ab Alexandro ad Episcopatum illum capeffendum compulsus fuisse. Cujus rei testis est Apollinarius

V.
Electio A-
thanasii
præcogni-
ta.

(c) Sozo-
men. l. 2.
c. 16.

Sy-

PAGIUS stantini Magni Vicennalia anno præcedenti Nicææ exhibita, currenti Romæ repetita fuisse. Ut enim in Dissertatione Hypatica ostendi, nullus ex Cæsaribus aut ex Imperatoribus Decennalia aut Vicennalia semel edita iterum repræsentavit. Quod si id a Constantino Magno factum esset, non dubium, quin multi hac in re eum imitati essent; & tamen nullum similem repetitionis in tota Antiquitate vestigium extat. Numismata, quæ apud Cangium V. C. in Familiis Byzan-

tinis extant, in quibus hic Imperator cum Consulari habitu visitur, Votaque Vicennalia exprimuntur, hoc anno cusa; ea vero, in quibus sine illo sculptitur, ad Vicennalia Nicomediensia, referenda.

Obiit sanctus Alexander Episcopus Alexandrinus die XXII. Vermuda, die Luna, inquit Autor Historiæ Patriarcharum Cophitarum, qui Baronii tempore non extabat, id est, die decima septima mensis Aprilis, [1] qui hoc anno cum feria, secunda concurrebat, festum tamen ejus di-

III.
Athana-
sius sit
Episcopus
Alexan-
dria.

NOTÆ [1] O Biter hic adnoto diem 17. Aprilis hoc anno non quidem in feriam secundam sed in Dominicam incidisse, qua die ex auctoritate Chronici Orientalis Alexander minime obiit; quod & ante me animadvertit P. Sollierius in Historia Chronologica Patriarcharum Alexandrinorum præfixa tomo 5. Junii.

Syrus, qui sic scribit: Neque postea a bello desistere impii; sed uti in initio adversus beatum hujus viri magistrum armia sumpserant, & ipse non aliter atque filius patri, ei advocatus aderat; ita post in hunc ipsum, ut primum in Episcopatum successerat, impetum fecere. Qui tamen a fugerat, ne in illo gradu locaretur; divinitus tamen denuo repertus est; quandoquidem divinitus quibusdam indicibus præsignificatum fuerat beato illi viro, qui Episcopatum administraverat, non alium quam hunc ei successorem fore. Nam cum ex hac vita vocaretur, essetque jam mortui vicinus; Athanasium, qui nequam aderat, nominatum appellat. Atque ubi ejus gentilis, qui forte aderat, cum nomen illud audiret, respondisset; obtulit ille, quasi eum non vocasset. Rursum vocat Athanasium; & quia hoc sæpius fecisset; ille alter Athanasius qui aderat, deinceps silentio usus est; siquidem ille qui aberat, significabatur. Quod etiam beatus ipse Alexander more Prophetæ aperte indicavit, cum diceret: Athanasii, putas te posse effugere? non tamen effugies. Quibus verbis ostendit, eum ad certamen vocatum esse. Hæc de Athanasio scribit Apollinarius. Captus est Athanasius eundi ad Comitatum occasionem, cum jam Alexander senio & morbo gravatus, crederetur e vita proxime migraturus; quem absentem & quasi fuga lapsum idem Alexander moriens interpellarat. Rediens autem omnium consensu, legitime riteque, magno universorum desiderio & expectatione, creatus est Episcopus Alexandrinæ civitatis; Ann. Eccl. Tom. IV.

de cujus electione hæc Gregorius Nazianzenus (a): Sic igitur atque eas ob causas, totius populi suffragiis, non autem secundum perversum exemplum, quod postea inolevit, neque per vim ac cadem, sed apostolice & spiritualiter in Marci thronum evehitur, non minus pietatis, quam primariæ sedis successor. Primariam sedem vocat Ecclesiam Alexandrinam, quod primum haberet omnium quæ sunt recensitæ superius, provinciarum.

Sic igitur creatus Episcopus Alexandrinus, sedit annos quadragintaquinque; pervenit namque (quod tradit Socrates) usque ad Consulatum Gratiani secundum, & Probi: Cujus quidem (inquit Ruffinus) tanti in Ecclesia pro fidei integritate agones fuerunt, ut etiam de hoc videatur dictum esse quod scriptum est (d): Ego enim ostendam ei, quanta eum pati oporteat pro nomine meo. In hujus etenim persecutiones universus conjuratus Orbis, & commoti sunt Principes terræ: gentes, regna, exercitus coierant adversus eum. Ille autem divinum illud conservabat eloquium, dicens (e): Si consistant adversus me castra, non timebit cor meum, &c. At non tantum simulac Athanasius creatus est Episcopus Alexandrinus, ab Arianis est certaminibus appetitus; sed jam antea, vivente Alexandro, cui veluti Jonathæ armiger accedebat, acerbissima illorum in se concitata odia & simultates expertus est. Testantur id quidem Ægypti omnes Episcopi in dicta Synodali epistola circulari, quam scripserunt ex Concilio Alexandrino, cum inter alia multa de Athanasio hæc habent (f):

VI.
Labores Athanasii.
(b) Socrat. l. 4. c. 16.
(c) Ruffin. l. 1. c. 14.
(d) Mat. 7.
(e) Psal. 26.
(f) Apud Athan. Apolog. 2.

X 2
Cum

PAGIUS die XXVI. Aprilis, quo Henschenius ejus elogium historicum exhibet, celebratur; sive quia eo die ordinatus fuerat, sive ob aliquam ejus Translationem. Divus Athanasius Alexandri successor in Apologia secunda, & Theodoretus in lib. I. cap. 26. tradere videntur, eum mortuum esse post menses quinque a Concilio Nicæno absoluto. Sed signantius tempus exprimit Auctor Libelli Synodici in Synodo Cæsariensi, dum ait: Alexandro Papa Alexandria, quinto post mense, quam Nicæa domum reversus esset, ad Dominum digressus, Athanasius Præsulatum merito accepit. Quo pacto Alexander in suam Ecclesiam initio

hiemis pervenit, & die XVI. Aprilis defunctus est. Quæ Athanasii laudati sententia fuisse videtur. Hæc enim ejus verba; ἔγω δὲ πέντε μῆνες παρήλθον, καὶ ὁ μὲν μακαρίτης ἀλέξανδρος τετελεύτησεν, id est, nondum quinque menses (scilicet ab adventu Alexandri in Ecclesiam suam) præterierant, cum Alexander mortem obiit. Quod eo magis dicendum, quod Divi Athanasii ordinatio non nisi sub hujus anni finem peracta est; cum anno trecentesimo septuagesimo tertio die secunda mensis Maii ad Deum migravit, & ut testatur Cyrillus Alexandrinus, annos quadraginta sex integros sederit [1]. Quare non dubito, quin

NOTÆ [1] Pagium hic arguit, & merito quidem quantum capio, P. Sollerius, dum reputat S. Athanasium ordinatum fuisse Episcopum in anni hujus exitu, die scilicet VI. Kal. Januarii, nec nisi per errorem huc usque anticipatam fuisse hanc ordinationem ad priores anni hujus menses, quibus desit Alexander. Nec enim excogitari potest ratio, quare tamdiu ordinatio novi Episcopi dilata fuerit. Nec valet, quam ex Sozomeno adducit Pagius, fuga Athanasii; nam, ut recte idem Sollerius demonstrat, Clerus Alexandrinus in Epistola sua a Papebrochio in Vita S. Athanasii n. 42. relata, asserit, quo tempore de ordinatione hac agebatur, nec Episcopos ab Ecclesia discessisse, neque Clero permississe discedendi facultatem. Ex quo intelligimus neque Athanasii fugam, neque de ordinatione ejus tractationem ad plures menses protractam fuisse. Quod vero ait Pagius, S. Athanasium die 2. Maii anni 373. post evolutos annos sedis 46. integros ad Deum migrasse, unde infert præsentis anno exeunte initiatum fuisse, id peræque dubium est & ambiguum ac ipsa ejus ordinatione.

Cum autem Arius, unde Ariomanitarum hæresis conflata est, ab Ecclesia per Beatum Alexandrum Episcopum eiektus esset: Eusebiani discipuli pariter & socii impietatis, semetipsos eiektos esse arbitrantur, multis adhortationibus Alexandro scripserunt, ne Arium extra Ecclesiam relinqueret. Alexandro autem, ob pietatem in Christum, hominem impium non recipiente, in Athanasium ejus diaconum iras convertunt; & quia eum assiduum esse apud Alexandrum, & in pretio haberi, curiose animadverterent; & quia jam antea ejus pro Christo pietatem in Synodo Nicæna, ubi magna cum libertate contra Arianam hæresin disseruerat, experti essent; in gravissimum odium exarserunt. Ubi autem Deus eum ad Episcopatum prorexit; veterem jam olim malitiam refoventes, veriti illius Orthodoxam mentem, & in resistendo contra impietatem robur, conscientia recordes, omnibus rationibus conjurationes in eum coquebant, princepsque hæc in re Eusebius fuit conscientie suæ furis agitatus præcep, &c. Quibus autem certaminibus eum Ariani primo impetu appetiverint, suo loco dicemus.

VII. At quid inter hæc Meletiani, qui (ut vidimus) summa Patrum humanitate, pacis Ecclesiæ confovendæ causa, honestissimis conditionibus recepti fuerunt in Nicæno Concilio, Athanasius narrat his verbis (a):

(a) Athan. Apolog. 2.

Meletii & Meletianorum studia cum Arianis.

(b) Sozomen. lib. 2. c. 20.

Nondum quinque menses præterierant (a Nicæno Concilio scilicet, in quo Meletiani recepti sunt) cum beatus Alexander mortem obiit: Meletiani autem, quos & quietos, & gratos esse oportuit, quod aliquo saltem modo recepti essent; more canum, non oblitii vomitus sui, rursum Ecclesias perturbare cæperunt. Sed quonam modo, Sozomenus sic tradit (b): Meletius Alexandro in Ægyptum reverso ex Nicæno Concilio, Ecclesias, quas inique occupasset, reddidit; ipse in Lyciam etatem degit; tamen non multo post, cum erat e vita migraturus, Joannem unum ex familiaribus suis contra decretum Nicæni Concilii in suum locum suffecit; sic-

que Ecclesias denuo conturbandi auctor & causa extitit. Ordinavit pariter Meletius contra decreta Nicæna Arsenium Episcopum Hypselitarum, quibus ipse Meletius (ut ait Athanasius c) aliquando præfuit. Hæc quidem Meletio vivente: eo vero defuncto (hoc eodem, ut videtur, anno) Meletiani scissam a Meletio rursum Ecclesiæ pacem turpius læcerant; nam præter Theonæ ordinationem, cujus meminit Epiphanius, Athanasio electo Episcopo Alexandrino, rebelles ac contumaces, omnia pro arbitrio voluntatis agentes, magnas iterum turbas excitarunt in Ægypto: quando Eusebius Nicomedienfis (ut Athanasius inquit d) propugnator Arianæ hæreseos, re cognita, ad illos litteras dat, magnisque promissis societatem, & amicitiam clanculum iniit, sibi que ipsis rebus agendis tempus constituunt. Sed quænam juncti Meletianis Ariani in Athanasium moliti sunt, dicemus inferius.

(c) Athan. Apolog. 2.

(d) Athan. ibid.

Cum igitur ex his omnibus constet, coisse cum Arianis Meletianos post Meletii obitum & Alexandri; plane erroris arguuntur, qui antea hæc accidisse tradunt (e), nempe Meletianos tunc occasione legationis, quam ad Constantinum Imperatorem susceperant Nicomediam, ab ejus Civitatis Episcopo Eusebio persuasos mutuo inter se iniisse fœdus. Sic & Socrates (f) pariter hallucinatur dum ait, ante Nicænum Concilium eam inter Meletianos & Arianos initam concordiam; cum instar omnium habendus sit Athanasius, qui (ut vidimus) contrarium asserit.

Epiphanius Meletium ante Alexandrum mortuum esse tradit, qui ex Meletianorum fautore (ut superius dictum est) mutuatus historiam, totam culpam convertens in Alexandrum, hæc ait (g): Jam vero Beatus Alexander in Alexandria post obitum Meletii prædicti confessoris, zelo contra sectam ac dissidium Ecclesiæ assumpto, undique privatim inter communitatem habentes, & a Meletio re-

VIII. Quando Ariani cum Meletianis conspirarunt.

(e) Epiphani. hæresi 64. (f) Socrat. lib. 1. c. 2.

IX.

(g) Epiph. hæresi 68.

Legatio Meletianorum ad Imp.

PAGIUS quin ea ordinatio VI. Kalend. Januarii, uti ad genuinum Bedæ Martyrologium additur in Manuscripto Ecclesiæ Vaticanæ Sancti Petri, die videlicet XXVII. mensis Decembris, sancto Joanni Evangelistæ sacra, facta sit, & huc usque Sancti Athanasii initium hujus anni principio perperam consignatum fuerit, prætermissa vacatione Sedis per aliquot menses, cujus causa fuisse videtur fuga Athanasii.

IV. Nam ut ait Sozomenus lib. 2. cap. 17. Etenim Athanasius ipse fugam paravisse dicitur, & per vim ab Alexandro coactus esse ut Sacerdotium suscipere. Cujus rei testis est Apollinaris Syrus, ita dicens: Post hæc vero impietas bellum inferre non cessat. Sed primum contra beatum hujus viri (Alexandri nempe) doctorem armatur; & hic tanquam filius patri adjutor aderat. Deinde vero contra hunc ipsum, tunc cum ad Episcopatus succes-

sionem venit, fuga quidem diu multumque usus. Quid manifestius? Vita Sancti Athanasii, quæ lingua Gallica nuper scripta est ab Hermantio Doctore Sorbonico, & a Papebrocio in Tomo I. Sanctorum mensis Maii lingua Latina, ex variis a nobis in medium afferendis non parum illustrari poterit.

Divus Epiphanius hæresi LXVIII. ait, Episcoporum Synodum ad ordinandum Athanasium congregatam fuisse, quod verum esse non dubito; cum Patriarchæ in Synodo Episcoporum ordinari soliti essent, & tamen in Collectionibus Conciliorum nulla hujus Synodi mentio. Post mortem Patriarchæ, ut notat Valeus in Observat. Ecclesiast. ad Socratem & Sozomenum lib. 3. cap. 14. multi tam Metropolitanis, quam Provinciales Episcopi ad Patriarchalem Ecclesiam conveniebant, tum funeris celebrandi, tum Patriar-

V. Patriarchæ in Synodis ordinari soliti.

lictos turbare videbatur, continereque ac cogere, ne ab una Ecclesia dissentirent. Illi vero non volentes, turbam movebant, ac tumultus excitabant: & cum sic premerentur ac continerentur a Beato Alexandro, aggreduuntur quidam ex ipsis principes ac primas ferentes tum in pietate, tum in vita, & proficiscuntur ad Comitatum colloqui gratia, quo assequantur, ut & offerant, & communionem habeant privatim, & non impediantur. Erant autem Paphnutius quidam magnus vir anachoreta, & ipse filius feminae quae confessionem fecerat, immo etiam ipse aliquo modo confessionem attigerat; & Joannes Episcopus ipsorum, vir & ipse venerandissimus, & Callinicus in Pelusio Episcopus, & alii quidam qui hoc fecerunt; qui sane profecti ac delati ad Regem repellebantur, ac rejiciebantur; qui enim in Palatio erant, audito Meletianorum nomine, & ignorantes quidnam esset tale, non permittebant ipsis colloqui Regi. Et in hoc contigit, ut Paphnutius, & Joannes, ac reliqui multum temporis tererent in partibus Constantinopolis & Nicomediae. Tunc vero in amicitiam veniunt cum Eusebio Nicomediae Episcopo, & causam suam ad ipsum deferunt. Noverant enim ipsum dicendi libertatem apud Regem Constantinum habere; rogantque ipsum, ut Regi per ipsum noti fiant. Hic vero postquam promississet, sed ad Regem delaturum esse ipsos, & negotium quod petierant, curaturum; petit vicissim ab ipsis hanc petitionem, ut suscipiant Arium secum in societatem, nimirum qui simulate, & per ironiam poenitentiam egerat. Hi vero pollicentur, se suscepturos esse ipsum. Atque hinc defert ipsos Eusebius ad Regem & causam ipsorum Regi exponit: & conceditur Meletianis, ut ex eo tempore per se communitatem habeant, & a nullis impediantur. Atque utinam iidem Meletiani, qui summam justitiam veritatis demonstrabant, cum lapsis post actam poenitentiam communionem habuissent potius, quam cum Ario & sectatoribus ejus: contigit enim ipsis

juxta hoc proverbium: Fugientes fumum, in ignem inciderunt. Neque enim Arius potuisset habere statum, & dicendi libertatem, nisi per hujusmodi occasionem: quae mala conjunctio contigit ipsis usque in hanc diem: permixti enim sunt hi, qui quondam pure degebant, & summe justi erant, ac fide Meletiani cum Ario discipulis, & plerique jam imitati sunt mala Ario a fide emoti in his temporibus: quidam vero, etiamsi manserint in vera fide, non tamen alieni sunt a cœnosis sordibus propter societatem cum Ario & Arianis. Hucusque Epiphanius de conjunctione Meletianorum cum Arianis.

Meminisse debet lector, quod superius perspicue demonstravimus, S. Epiphanium historiam de Meletio, & Meletianis a parum fideli auctore sumpsisse, qui cum illi, tum ipsis magnopere faveat; hominesque tempore persecutionis fidei desertores, obstinatosque schismaticos nimis laudet, & indignis eos titulis praedicet. Sed & intolerabilis plane est nota ista, quam idem hanc historiam recensendo inurit Constantino Imperatori, cum ait, ab illo iis fuisse concessum, ut seorsum ab Episcopo Alexandrino colligerent, agerentque Synaxes. Absit ut tantus Imperator tam leviter voluerit abrogare, quae de illis in sacrosancto Concilio Nicæno fuerant firmata decreta. Porro ab hac tanta calumnia suis ipsis litteris Constantinus, quibus, quo esset animo adversus Meletianos postea scripsit ad Athanasium, omnino purgatur, cum ait (a): De illis autem omni execratione dignis Meletianis, immanibus inquam, & nefariis hominibus, qui quasi apoplexia icti stupent, & solummodo invidia, & emulatione & tumultibus ad scelera motum habent, &c.

Sed & Eusebius auctor est (cum alioqui ob haeresin Arianam posset esse suspectus) in his controversiis in Aegypto post Nicænum Concilium exortis & agitatis, Constantinum Imperatorem humanitus cum illis agentem, conatum esse ad concordiam

X.
Historia
de Mele-
tiani sub-
dola.

(a) Apud
Athanasium
polog. 2.

XI.
Constanti-
ni stu-
dium pacis.

PAGIUS triarchae in mortui locum substituendi causa; quo & illius sepultura, & hujus ordinatio esset illustrior. Ita Joannes Chrysostomus, sic ante illum Nectarius, & reliqui fere post illum Episcopi Constantinopolitani in Synodo Episcoporum ordinati leguntur, ut videre est in Annalibus. Simul autem atque ordinati fuerant, Synodicas literas mittebant ad reliquos Patriarchas, quibus & ordinationem suam illis nuntiabant, & Fidei suae formulam exponebant, poscentes ut ab illis vicissim literas pacificas seu communicatorias acciperent, Quin & Episcopus Romanus postquam ad Pontificatus apicem evectus fuerat, ejusmodi literas ad reliquos Patriarchas Collegas suos mittere consueverat, Fidem suam eis exponens, petensque, ut eorum precibus & consilio adjuvaretur. Hujusmodi extat epistola Gregorii Papa scripta eodem exem-

plo ad omnes Patriarchas, in libro primo ejus Epistolarum.

Dux simul mittebantur epistolae Synodicae. Nam & Episcopi, qui ad ordinationem novi Patriarchae convenerant, Synodicam suo nomine ad omnes Patriarchas epistolam scribebant, quae Patriarchae recens ab ipsis ordinati praconium continebat: & is qui creatus fuerat Patriarcha, Synodicam suam seorsum mittebat ad reliquos Collegas suos. Cujus rei illustre exemplum habemus in Epiphania Patriarcha Constantinopolitano. Nam cum Episcopi, a quibus ordinatus fuerat Patriarcha, Synodicam suam scripsissent ad Hormisdam Papam, ipse peculiarem Synodicam ad eundem Hormisdam per Legatos suos direxit. Ac prior quidem illa proprie Synodica fuit, quippe quae a Synodo scripta esset, & praefixa haberet nomina omnium Episcoporum, qui Synodo

VI.
Patriar-
cha post
suam ordi-
nationem
Synodicam
suam mit-
tebant.

diam revocare, studuisseque in primis, ut Nicæna decreta in suo vigore ac robore permanerent: sunt enim hæc verba (a): *Verum cum, absoluto Nicæno Concilio, inter omnes pax esset conciliata, solos Ægyptios seditiosa contentio mutuo inter ipsos distraxit; ita ut Imperatori de integro nonnihil negotii facerent illi quidem, sed tamen bilem ei minime commoverent: quippe eos ut patres, immo vero ut Dei Prophetas omnino honorifice reverens, illos secundo accersere dignatus est: se rursus non invitum, tamquam arbitrum, eorum controversis interponere; illis iterum munera honorifice impertire; arbitrium suum, & sententiam per epistolam significare, & Concilii decreta suo sigillo rata facere: hortari etiam ut concordia adhererent, ut non distraherent Ecclesiam, dirimerentque consensum, sed divini iudicii recordationem intima cogitatione complecterentur. Ista per litteras Imperator illis significavit. Alia item infinito his similia scripsit; vixque dici potest, quot & quam multas epistolas exaravit, interdum Episcopis ea que ad Ecclesiarum Dei commodum spectabant præscribendo, interdum etiam cum ipsa multitudine per litteras colloquendo, & ut beatum decet, singulos e populo fratres & conservos appellando. Hucusque Eusebius.*

centes Ecclesiæ hostes, sed (ut dictum est ex Synodo Alexandrina f) vetusti jam olim a temporibus beati Petri, cui insidias posuerunt; & Achillæ ejus successoris quem calumniati sunt, & Alexandri; quem usque ad tribunalia Cæsaris calumniis persecuti sunt: & postremo ita meditandis calumniis exercitati, Athanasium invaserunt, nihil alienum a sua malitia facientes. Hæc ex Synodo Ægypti Episcopi.

Callide igitur atque vafre admodum Ariani (ut dictum est) ad invadendam rursus Ecclesiam Meletianos sibi conciliant, quos ante sibi ob hæresin experti essent infensos; sed & hi flagrantis odio vehementissimo in Athanasium, cum inimicis fœdus inierunt, & in Ecclesiæ damnum Alexandrinæ eosdem sibi adsciverunt commilitones; de quibus hæc idem Athanasius (g): *Qui (nempe Ariani, & Meletiani) cum ad ea inter se contentiosi essent, nunc ut Herodes & Pontius in blasphemias adversus Christum consentiunt. Quapropter merito quis eos exosos habeat; quod cum de privatis rebus inter se similitates gerant, odio tamen inimicitiaque communi adversus veritatem conspirent, & in impietate adversus Deum fœdera conglutinent, seseque mutuo amplexentur, securi quidvis facere & pati, modo id quod semel animo conceperint, tueantur. Meletiani quidem tum ambitione, ut rebus præsent, tum insano avaritiæ studio: Ariani vero ultro sua ipsorum impietate incitantur, ut hujusmodi conspirationibus mutuo invicem animi sui pravitatem promoveant. Et isti quidem horum impietatis personam induunt; hi vero illorum malitiæ accedunt & adstipulantur, ac in commune scelera sua veluti Babylonis poculum commiscentes, insidias illis nectunt, qui recte pieque de Domino nostro sentiunt. Et paulo post de Arianis, quod nihil præterea ex Meletianorum conjunctione intenderent; nisi ut hæresim propagarent, docet his verbis: *Cæterum ex iis quæ nunc fecerunt, clara jam in reliquum tempus documenta data sunt, eos non alia de causa tum contra nos, tum reliquos Orthodoxos Episcopos jam ab initio insidias tendidisse, nisi ut impietatis suæ hæresim propagarent. Hæc ipse.**

Porro Meletianis ad Constantinum accedendi inde putatur oborta occasio; quod

(a) Euseb. Vita Const. lib. 3. c. 22. & 23.

(f) Apud Athan. Apolog. 2.

XIII. Coitio Meletianorum cum Arianis.

(g) Athan. orat. 1. cont. Arian.

XII. Legati Meletianorum quales.

(b) Sozom. lib. 2. c. 20.

(c) Athan. Apolog. 2.

(d) Athan. in Vit. Aut.

(e) Athan. Apolog. 2.

PAGIUS nodo interfuerant, præterquam ipse Epiphanius. Posterior vero nonnisi improprie Synodica dici potest. Utraque harum epistolarum habetur in Annalibus.

VII. Illud præterea ibidem Valesius observat, Legatos Patriarcharum, qui Synodicas litteras deferebant, una cum Patriarcha, ad quem missi fuerant, ad altare procedere, & Missarum solemniam celebrare solitos esse, quod indicium erat mutua inter Patriarchas communionis. Cujus rei

habemus testimonium Liberati Diaconi, qui in cap. 18. Breviarii, de Miseno & Vitale Legatis Ecclesiæ Romanæ ad Acacium Constantinopolitanum Episcopum ita scribit: *Itum est Constantinopolim. Et supradicti Episcopi in custodiam sunt redacti, chartis sublatis, ne Catholicis, quibus scriptum fuerat, redderentur. Quos iterum Acacius post hæc de custodia ejiciens, secum fecit procedere, ut quasi confirmato Petri Sacerdotio dimitterentur; ubi verbo procedere Liberatus intelligit*

XIV.

Athanasius urget Meletianos.

(a) Epiph. barsi 66.

XV.

(1) Sozom. l. b. 2. c. 21.

Calumniæ delatæ ad Imp. in Athanasium.

quod sanctus Athanasius, cum Alexandrinus Episcopus creatus est, sollicitus pro custodia Magnæ Synodi decretorum, quæ Meletius vivens solvisset, Episcopum Joannem sui successorem ordinando; ut cæteros Meletianos rursus schismate divisos revocaret ad Ecclesiæ unitatem magnopere studuisset, & legibus Ecclesiasticis eos obtemperantes reddere compulisset: de eo enim hæc habet Epiphanius (a): *Cum igitur venisset Athanasius, & confirmatus esset, qui circa fidem magnus zelotes erat, & pro Ecclesia afficiebatur; eum jam congregationes & avulsiones undique fierent a Meletianis nominatis ob eam causam, quam in tractatione de Meletio supra declaravi; & vellet coniunctionem Ecclesiæ facere, conquerebatur, & minabatur, admonebatque ac nihil efficiebat, nemoque advertebat. Unde omnia contra ipsum commota ex superexcellente de ipso divinitus zelo facta sunt atque constructa, &c.*

Hujus igitur rei causa cum Meletiani (ut dictum est) abiissent ad Constantinum expositurum adversus Athanasium, Eusebius & qui cum eo erant Ariani, oblatam sibi optatam occasionem arripietes, adversus Athanasium commovere Imperato rem conati sunt: *Quare (inquit Sozomenus b) eum apud Constantinum ut seditionis, & tumultus in Ecclesia auctorem falso insimulant, & quod plerisque in Ecclesiam ingredi cupientes prohiberet, cum liceret concordiam inter omnes constitui, si istud unum permitteretur. Quas criminationes contra eum confictas, multi Episcopi & clerici qui cum Joanne conspirabant, quique continenter fere ad Imperatorem accedebant, veras esse confirmavere; atque adeo dixerunt, se Orthodoxos esse: & tum eum, tum Episcopos sibi subjectos, cædis, vinculorum, plagarum, iniuste inflictarum, vulnerum & incendii Ecclesiarum accusavere. Ubi vero Athanasius etiam significasset Imperatori iniquas Joannis & Episcoporum sibi faventium ordinationes, & non ea solum, verum etiam innovationem decretorum Concilii Nicæni, fidem corruptam, seditiones, & contumelias Orthodoxis impositas, criminis loco illis obiectasset; Imperator deinceps non habebat cui crederet, &c. Quæ autem subdit Sozomenus scripta a Constantino ad Athanasium de recipiendo Ario & aliis in Ecclesiam, hæc postea contigerunt: egisse enim primo Constantinum blanditiis, ut Ægyptiacos ejusmodi tumultus compe-*

sceret, jam ex Eusebio superius demonstratum est. At de rebus Meletianorum & Arianorum, quæ pertinent ad hunc annum, hætenus: quas vero simul adversus Athanasium calumnias concinnarint, suo tempore dicturi sumus.

Quod autem spectat ad Constantinum, quos obstinatos in schismate Meletianos esse cognosceret, & hæreticos post Nicænum Concilium in hæresi permanere; eos primum quos humanitas atque benignitas non curasset, privilegiis reliquis Christianæ legis cultoribus concessis, hoc anno edita sanctione, privavit, & aliis oneribus obligavit; quæ est ejusmodi (c): *Privilegia, quæ contemplatione religionis indulta sunt, Catholicæ tantum legis observatoribus prodesse oportet. Hæreticos autem atque schismaticos, non tantum ab his privilegiis alienos esse volumus, sed etiam diversis muneribus constringi & subjici. PP. Kal. Septemb. Generasto, Constantino A. VII. & Constantio Coss. De Novatianis autem ad Bassum hoc eodem anno hunc in modum rescriptit (d):*

Novatianos non comperimus prædamnatos, ut iis, quæ petiverunt, crederemus minime largienda; itaque Ecclesiæ suæ domos & loca sepulcris; apta sine inquietudine eos firmiter possidere præcipimus, ea scilicet, quæ ex diuturno tempore, vel ex empto habuerunt, vel qualibet quæsierunt ratione: providendum erit ne quid sibi usurpare conentur ex iis quæ dissidium ad Ecclesiam, perpetua sanctitatis pertinuisse manifestum est. Dat. Nono Kalend. Octobr. Spoletii, Constantino A. VII. & Constantio Coss.

At quid est, quod ait: *Novatianos non comperimus prædamnatos?* Numquid non Nicænum Concilium cum agit de Novatianis ad Ecclesiam Catholicam venire volentibus, demonstrat eos extra Ecclesiam Catholicam positos? Sed fortasse dici potuit, eos connumerandos fuisse inter schismaticos, non autem inter hæreticos; quod de Christi persona atque natura cum Catholicis recte sentirent. Hæreses enim a schismate S. Basilii (e) ad Amphiloichium scribens sic distinguebat: *Schisma est in sententia aliter se gerere, quam qui sunt Ecclesiæ: Hæresis autem est ut Manichæorum, Valentinianorum, & Marcionitarum, & horum ipsorum Pepuzenorum. Et S. Augustinus (f) hæreticos ait esse ab Ecclesia fide divulsos, schismaticos charitate ab eadem separatos. At S. Ambrosius (g) nec fidem schismaticis tribuit. Cæterum quod spectat ad Novatianos, non tantum inve-*

XVI.

Constantinus quid in schismaticos, & hæreticos.

(c) l. 1. de hæretic. C. Theod. & Justin. cod. iii.

(d) l. 2. Cod. cod.

XVII.

De Novatianis.

XVIII.

Hæretici a schismaticis distincti.

(e) Basil. epist. canon. ad Amphiloichium.

(f) Aug. de serm. Dom. in mont. lib. 1. c. 9. & 24. quæst. 2. c. ubi sana.

(g) Ambros. orat. in funere Satyri fratris, & 24 q. 1. c. advocavit.

PAGIUS

ligit Missarum solennia celebrare, ut liquet ex altero testimonio Gregorii Magni in epistola 31. lib. 6. ad Eulogium Alexandrinum, & Anastasium Antiochenum Episcopos. Denique ipsi Patriarchæ, si forte in unum convenissent, Missarum solennia simul celebrabant. Sic, imperante Basilio Porphyrogenito, Agapius Archiepiscopus Seleucia in Syria, factus Hierosolymorum Patriarcha, cum Constantinopolim venisset, Missarum solennia celebravit una cum Patriarcha Constantinopolitano Nicolao, & cum sacra Synodo, ut legitur in libro 4. Juris Græco-Romani pag. 294. Plura hac de re Valesius.

A num. XVI. ad XXX. Constantinus L. I. Codicis

VIII.

invenimus numeratos inter schismaticos, sed inter hereticos recensitos; quippe qui etsi de sanctissima Trinitate recte sentirent, in nonnullis tamen a sinceris sanisque Ecclesiae dogmatibus longius aberrarent, ut cum de eis superius locuti sumus secundo Annalium tomo plenius demonstravimus. Quamobrem consultius sane idem Constantinus Imperator in alia

(a) Euseb.
Vit. Const.
lib. 3. c. 61.
62.

XIX. Postquam Ecclesiam Dei, sublatis e medio discordiis, in tranquillo statu Constantinus Imperator collocaverat; inde aliud impiorum hominum genus, tanquam latens venenum humanae vitae paratum, comprimendum censuit. Isti corruptores quidem erant, qui honestatis specie & simulatione Civitates labefactabant: eos vero pseudopphetas, & lupos rapaces Salvatoris vox divinitus vaticinando nuncupavit in hunc modum (b): *Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces; a fructibus eorum cognoscetis eos. Edictum igitur Imperatoris, quod ad Provinciarum Praefectos missum fuit, universum illud hominum genus graviter infectatum est. Et praeter ipsum edictum Imperator etiam salutarem admonitionem illis ipsis proposuit, hortatus admodum, ut mature respicerent. Nam asseruit, illos Ecclesiam Dei salutis portum habere, quo se reciperent. Attende ergo quo pacto cum illis per litteras sermonem contulerit.*

XX. VICTOR CONSTANTINUS MAX. AUG. HAERETICIS.

Constantini edictum adversus Haereticos.

Cognoscite jam per legem hanc, quae a me sancita est, o Novatiani, Valentiani, Marcionitae, Pauliani, quique Cataphrygum nomen usurpatis, & omnes omnino qui per conspirationes a vobis constatas, Haereses ac sectas etiam atque etiam augere conamini; cognoscite, inquam, quibus menduciis vestrae doctrinae inantitas implicata teneatur, & quatenus pestiferis quibusdam venenis vestra usque eo

PAGIUS

Haereticis excusis a privilegiis Clero concessis.

dici Theodosiani De Haereticis privilegia Clericis concessa ad Catholicos solos pertinere, non vero ad Haereticos & Schismaticos declaravit; quae Lex, ut recte coniecit Baronius, spectat ad Arianos & Meletianos, quod ipsa ratio temporum suadet; superiore enim anno utriusque in Concilio Nicæno damnati. Deinde conjunctio utrorumque, puta Haereticorum & Schismaticorum, hic spectanda est. Nam Alexandro Episcopo Alexandrino mortuo, Meletiani Ecclesias rursum turbare coeperunt, ut liquet ex Athanasii Apologia 2. & Sozomeno lib. 2. cap. 20. & ab Eusebio Nicomediensi illecti in societatem cum Arianis coiere, de quo praeter Athanasium videndus Epiphanius haeresi 68. quae est Meletianorum. Athanasius, qui ipso anni currentis

inficiatur disciplina, ut per eam integri ac valentes ad morbum, vivi autem ad sempiternum interitum abstrabantur. O veritatis inimici, hostes vitae, internecionis auctores & consiliarii: omnia apud vos veritati contraria, turpibus consentientia maleficiis, ineptiis, & commentitiis fabulis exultantia, quibus certe mendacia struitis, premitis insontes, Fidelibus veritatis lucem denegatis. Nam falsa visione, & specie pietatis semper delinquentes, omnia contagione vestra contaminatis, conscientias integras & labes vacuas lethalibus plagis vulneratis; ipsum diem (pene dixerim) hominum oculis adimitis. At quid attinet singula persequi, cum de vestris flagitiis, sicut eorum natura postulat, dicere, neque temporis angustia, neque occupationes, quibus stricti sumus, sinant? Nam scelera vestra adeo grandia, adeo immensa sunt, adeo etiam turpia, & omni crudelitate redundantia, ut dies integer ad ea explicanda non sufficeret. Immo vero ab hujusmodi rebus aures abducere, oculosque avertere convenit, ne singulorum explanatione sincera & incorrupta fidei nostra professio commaculetur. Quid ergo? Patiemur ne ejusmodi malorum contagionem longius serpere, praesertim cum longa dilatio faciat, ut sani ac valentes ea tanquam pestifero morbo inficiantur? Cur igitur non cum maxima celeritate ejusmodi pravitatis (ut ita dicam) radices animadversione, & poena publica amputamus?

Atque quo ista vestrae pestis pernicies longius grassari impediatur; per hanc legem mandamus, ne quis vestrum posthac conventus cogere audeat. Et propterea etiam iubemus, ut universa aedes vestra, in quibus congressus illos celebrare consuevistis, penitus evertantur. Et haec cautio eo vim suam porrigat, ut non modo non in publicis, sed ne in privatis quidem aedificiis, aut in locis ullis separatis hujus vestrae superstitiosae amentiae factiones coeant. At vero, quod multo praestabilius est, si qui vestrum verae, & sinceræ religionis curam habeant, ad Catholicam Ecclesiam revertantur, & ejus sanctitatis sint.

XXI.

Quid in haereticos Constantinus.

sine Alexandro suffectus fuerat, ab his apud Imperatorem Constantinum variis criminibus appetitus est, & Athanasius vicissim apud Imperatorem in Haereticos & Schismaticos sese extulit, ipsomet Imperatore pacis nequicquam auctore & suatore, ut Eusebius in lib. 3. de Vita Constantini scripsit. Hac Lege, inquit Gothofredus in ejus Commentario, aperte refutatur Arianorum & Meletianorum mendacium apud Epiphanium haeresi 68. quod etiam tanto post reponit Philostorgius lib. 2. cap. I. qui sparferre, Constantinum post Concilium Nicænum opinionioni Arianorum jam fuisse, Arianisque & Meletianis concessisse uti separatim in coetum coirent. Quam calumniam alioquin revincunt ipsomet Constantini literæ apud Athanasium Apologia 2. & Lex cita-

sint participes, per quam poterunt ad veritatem pervenire; fraudulenta vestrae perversae mentis astutia, hoc est, scelerata & perditæ hæreticorum, & schismaticorum seditio, omnino ab hac prospera temporum nostrorum conditione sejungatur. Nostræ enim prosperæ ac beatæ vitæ rationi, qua Dei beneficio fruimur, est admodum consentaneum, ut qui ætatem bonæ spe sustentatam degant, ab omni vago & cæco errore ad rectam viam, a tenebris ad lucem, ab inscitia ad veritatem, a morte denique ad salutem traducantur. Ac quo proviso hæc in curandis erroribus robur & firmitatem sibi necessariam assequatur & mandavimus (ut supra dictum est,) ut omnia superstitionis vestrae loca, in quibus convenire solebatis, omnia dico hæreticorum templa (si modo templa appellare convenit) sine recusatione aut controversia diruantur, & diruta absque mora Catholica tradantur Ecclesiæ, reliqua loca publica Reipublicæ usui addicantur; ne ulla in posterum vobis conventus celebrandi relinquatur facultas. Sit igitur hoc ratum, statutumque, ut post hunc diem nullo in loco, vel publico, vel privato nefarii vestri conventus in unum coire audeant. Hucusque Constantini Imperatoris edictum.

XXII.

Dolus Eusebii.

Sed miramur, quomodo inter recensitos superius hæreticos Ariani, quorum præcipua mentio habenda fuisset, utpote qui totum pene Orientalem orbem exagitassent, reperiantur omitti. Quocirca suspecta redditur perfidia Eusebii, hominis Ariani, recensentis edictum, potius quam revocari possit in dubium Constantini pietas. Quod si dolum malum abfuisse ab Eusebio quis velit; ad ejus excusationem fortasse posset afferre, quæ tradit Sozomenus, dum ejusmodi edicti visus est meminisse, sic dicens (a): Dogma autem Arii, quamvis illud quidem per disceptationes a plerisque laboratum esset, nondum tamen peculiari alicui populo separatim attributum est, aut nomine inventoris appellatum; sed omnes simul conventus egerunt, & communicarunt inter se, exceptis solum Novatianis, Cataphrygis, Ann. Eccl. Tom. IV.

(a) Sozom. lib. 2. c. 30.

PAGIUS

citata. Præterquam quod Athanasius in epistola ad Solitarios, Epiphanius hæresi 69. & Theodoretus lib. 2. cap. 5. diferte testantur, Constantinum semper in Fide integra integrum mansisse.

IX.

Lex adversus Novatianos. Baron. n. XVII.

Lege 2. Cod. Theodos. De Hæreticis hoc anno data, Novatianis suas Ecclesias, suaque cœmeteria Constantinus reliquit, at non etiam eas, quæ ad Ecclesias Catholicas aliquando & ante Schisma, quod jam per annos circiter LXXX. durabat, pertinuerunt; cum alias Hæretici Ecclesias fabricare vel habere vetarentur. Rationem simul & occasionem præmittit his verbis in ea Lege Constantinus: Novatianos non comperimus prædamnatos, ut iis, qua petiverunt, minime largienda crederemus. Nempe inquietare hoc

Valentinianis, Marcionistis, Paulianis, & si qui alii alias jam inventas hæreses consecrarentur. Nam contra istos omnes legem tulit Imperator, mandavitque, ut templa ipsis adimerentur, Ecclesiisque adjungerentur; & neque in ædibus privatorum, neque in loco publico conventus haberent. Quinetiam illis exposuit, quod præstaret cum Ecclesia Catholica communicare, atque ad eam accedere hortatus est. Sed haud possumus Sozomeno consentire, dum ait nomen Arianum nondum inditum fuisse Arii sectatoribus: nam ex mille pene locis superius citatis liquet, statim promulgata ab Ario hæresi, ejus sectatores nuncupatos esse Arianos. Quamobrem dolum malum in Eusebio supprime in edicto nomen Arianum fuisse putamus. At post hæc addit Sozomenus:

Hac lege promulgata, istarum sectarum memoria magna ex parte deleta est. Nam dum superiores regnarent Imperatores, omnes qui Christum colebant, tametsi opinionibus dissentirent, tamen eodem in numero ac loco habebantur a Gentilibus, & pari ratione torquebantur: nec poterant præ communibus calamitatibus curiose in se ipsi inquirere. Et propterea singuli seorsum per se facile in unum convenire, conventus agere, crebro in mutuum venire colloquium solebant: & licet essent numero pauci, non tamen disjuncti sunt. At hac lege sancita, hæretici, propter Episcopos, & clericos qui eos assidue observabant, facultatem minime habuerunt, vel palam, vel in occulto conventus peragendi. Qua de causa complures eorum admodum perterriti, se Ecclesiæ Catholice addixerunt. Alii autem, qui in eadem perstabant sententia; quoniam neque in unum convenire permissi erant, neque poterant sine metu suæ opinionis fautores docere; idcirco nullis suæ sectæ successoribus post se relictis, e vita exiverunt. Siquidem aliæ omnes fere sectæ initio per paucos habebant æmulos, vel propter perversitatem dogmatum, vel propter inventorum & auctorum suorum improbitatem.

At Novatiani, tum quod duces suæ opinionis viros bonos sunt consecuti, tum quod

XXIII.

Hæreses comprehensæ.

XXIV.

tempore Novatianos nonnulli instituerant, verum illi conquesti apud Constantinum sibi sua relinquere petiere, neque enim se prædamnatos, ita ut sua sibi non relinquerentur. Et fidem habuit Novatianorum allegationi Constantinus, cum dicat, Novatianos non comperimus prædamnatos. Quæ impostura videtur, qua Constantini circumventa religio. Baronius ait, Novatianos forte non fuisse prædamnatos ut Hæreticos, sed ut Schismaticos. Sed verius est quod idem mox fatetur, Novatianos inter Hæreticos jam censitos, & sic damnatos. Atque etsi ut Schismatici tantum damnati fuissent, an ideo minus prædamnati? An ideo minus his Ecclesiæ suæ detractæ, hisve coeundi libertas facta a Constantino? Quare Gothofredus in hujus Legis Commentario vocem præ-

Auctor
Novatia-
nus glo-
riose de
Novatia-
nis.

quod eandem quam Ecclesia Catholica de Deo doctrinam tuebantur, ab initio permulti extiterunt, & manserunt hactenus, nec multum incommodi ex hac lege acceperunt. Nam Imperator, mea quidem sententia, dum institueret subditis suis non exitio esse, sed terrori solum, de legis severitate sua sponte nonnihil remisit. Quinetiam Acesius, qui id temporis Constantinopoli sectæ Novatianæ Episcopus fuit, quoniam propter vitæ integritatem Imperatori carus erat, non parum (ut est verisimile) suæ Ecclesiæ attulit præsidii. Cataphrygæ autem eadem afficiebantur pœna, qua cæteri heretici Imperio subjecti: exceptis solum illis, qui Phrygiam incolabant, & in reliquis gentibus illis fuitimis atatem debebant. In quibus locis permulti Cataphrygæ, & a temporibus Montani extiterunt, & adhuc sunt. Hæc Sozomenus, & ipse idem sectæ Novatianorum addictus. Quæ autem isthæc fuerint subsequuta, Eusebius narrat his verbis (a).

(a) Euseb.
Vita Const.
lib. 3. c.
ult.

XXV.

Conversio
plurimo-
rum.

Ad hunc modum occultæ quasi latebræ, & recessus eorum, qui alienam ab Ecclesia Catholica doctrinam, & opinionem tenebant, Imperatorio edicto evoluti patuerunt: bestia etiam immanes, quæ hujus erant impietatis auctores, exactæ. Ex illis vero qui essent istorum impulsu in fraudem & errorem inducti, alii Imperatoris minis perterriti, fallaci, & fucata specie in Ecclesiam obrepere cœperunt, temporum conditioni callide, & dissimulanter cedentes. Ac quoniam lex hominum libros perscrutari jusserat; tandem manifesto deprehensi fuerunt ii, qui vetitas & interdictas illas artes ad hominum perniciem comparatas consecrati fuissent: qua de re omnibus (ut dicitur) opibus viribusque elaborabant, ut simulatione salutem sibi adipiscerentur. Alii forte ad spem, quæ in Deo optimo maximo poni debet, vere & ex animo se transferre. Quos cum Ecclesiarum Præsides internoscere studerent; alteros ovium pellibus obiectos, adumbrata specie se insinuare conantes, procul amandarunt; alteros vero, qui idem integra, & incorrupta mente instituerent, ubi temporis longinquitate explorando, de illis satis exquisite periculum fecissent, in multitudinem adscititiorum adscripserunt. Hoc

modo cum illis, qui alienam ab Ecclesia opinionem & doctrinam sequebantur, actum est. Alios autem, qui, dum in eorum dogmatum disciplina versabantur, nihil concepissent impietatis, sed schismaticorum culpa se temere a communi Ecclesiæ congregatione, & frequentia sejunxissent, abjecta omni cunctatione, in Ecclesiam receperunt. Hi igitur gregatim tamquam ex colonia revertentes, suam recuperarunt patriam, & matrem Ecclesiam agnoverunt, a qua diu aberrantes, cum gaudio & letitia ad eam redierunt, membraque communis corporis fuere in unum coagmentata, & concordia quasi compagibus firme copulata: solaque Dei Ecclesia in se coalescens tum resplenduit, cum nusquam gentium, vel hæreticæ, vel schismaticæ factionis vestigium reliquum quidem esset. Cujus præclari facinoris causam Imperator Deo (cui solus ex omnibus Imperatoribus, qui aliquando extitissent, curæ erat) acceptam plane tulit. Hactenus Eusebius. Sed illud plane per hyperbolem, cum ait, industria Constantini ne vestigium quidem hæreticæ, vel schismaticæ pravitatis relictum fuisse: nam ex rebus gestis singulorum annorum sequentium satis apparet; numquam intermissum esse temporis spatium, quin ab hæreticis atque schismaticis, nempe Arianis, atque Meletianis, negotium Catholicis fuerit facessitum.

Sed laudanda plane est in omnibus Constantini pietas, qui stabilita anno superiore in Nicæno Concilio fide Catholica, & hæresibus atque schismatibus (quantum licuit) legibus profligatis; ad extirpandum idolorum cultum, & Dei Ecclesiam in Oriente (quod in Occidente fecerat) ædificiis illustrandam, animum addixit. Quam porro multus in his fuerit Ethnicus auctor, Christianis rebus infensus, Eunapius Sardianus (b) testatur, cum de Ædesio sic scribit: Fieri namque potest, ut istud occultum habuerit. Ædesius, ob temporum iniquitatem; quod tum Constantinus imperium regeret, qui fana toto Orbe celebratissima evertibat, & Christianorum ædificia extruebat. Hæc quidem hoc anno gesta esse, postquam de conciliandis schismaticis in Ægyptum litteras scriperat, Eusebius auctor est: sed & alii quo-

XXVI.

Constanti-
nus Idololatriam
peffumat.

(b) Eunap.
Sard. de
Vit. Philo-
soph. in
Ædesio.

PAGIUS

damnatos attendi vult, & illa potius continuo filo ita legi, *pradamnatos*, ut, &c. Nempe non negat Constantinus, antea damnatos Novatianos, verum ita damnatos, adeo exosos, ut propterea his sua adimi debeant: *Pradamnatos* igitur, ut, &c. id est, tam atroci antea stilo & sententia confossos, ut ad Hæreticorum aliorum instar & exemplar revocandi sint.

X.

Hinc Sozomenum lib. 2. cap. 32. Hæreticorum comparisonem instituens, diserte ait, *Novatianorum* aliam & meliorem sub Constantino Magno fuisse conditionem, quam aliorum Hæreticorum; in quos neque Lex Constantini exercita fuerit.

Quare ait, *Novatianos*, tum quod duces probos consecuti essent, & circa Divina, Fidemque eadem cum Ecclesia sentirent, non multum incommodi ex superiore Constantini Lege tulisse: tum quod partimque Imperatorem, qui subditis suis non fuit conditionem exitio, quam terrori esse instituisse, de Legis severitate aliquid ultro remisisse: partim aliorum Acesium hac tempestate Novatianæ sectæ Episcopum Byzantii, quod ob vitæ integritatem Imperatori charus esset, Ecclesiæ suæ præsidio fuisse. Hoc igitur est, quod nunc Constantinus ait, se non comperisse Novatianos ab Ecclesia adeo prius damnatos, ut æqua cum cæteris lege & severitate

quoque antiqui historiarum Ecclesiastica-
rum scriptores eadem facta referunt statim
post Nicænum Concilium: ait enim
(a) Socrat. Socrates (a): Imperator post confectum
lib. 1. c. 12. Concilium, in magna lætitia ætatem de-
git; & simul ut festum solemne ad vi-
gesimum annum Imperii sui, ut afolet,
(b) Euseb. celebraverat; nulla interposita viara, ad
Vit. Const. Ecclesias construendas omne suum studium
l. 3. c. 24. contulit. Hæc ipse. Quænam autem fuerint
& seq. istæ, primum ex Eusebio aggrediamur
enarrare, qui sic exorditur (b):

XXVII. His rebus hunc in modum constitutis,
aliud quoddam opus maxime memorabile
Constanti- apud Palæstinorum gentem divinus iste
ni studium Imperator efficere aggressus est. Et quod-
erga loca nam, quæso? Sanctissimum illum saluta-
Sancta ris Christi resurrectionis locum Hieroso-
Hierosol. lymis existimavit ita a se illustrari debe-
re, ut in omnibus eximius, & veneratio-
ne dignus videretur. Idcirco mandavit, in
eo statim templum construi: neque istud
opus aggredi absque divino impulsu,
immo vero ipso Salvatoris Spiritu iu-
ciatum, in animum induxit. Olim e-
nim viri impii, immo vero istorum subsi-
dio univèrsam Dæmonum genus omni stu-
dio incubuit, ut divinum illud immorta-
litas monumentum tenebris obrueret, o-
blivioneque penitus deleter: ad quod qui-
dem Angelus de cælo delapsus, luminis
claritate refulgens, non solum lapidem
revolvebat ab illis, quorum animi instar
lapidis obduruissent; verum etiam quem
ipsi inter mortuos adhuc versari putabant
cum mulieribus vivere annuntiavit; &
ad vitam, & resurrectionem illius, qui
quærebatur, illustrandam, incredulitatis
lapidem ab eorum mentibus amovit. Istud
Salvatoris sepulcrum impii quidam & sce-
lerati homines ex hominum memoria de-
lere cogitabant, & (quæ eorum inscitia
fuit) censebant veritatem ad hunc modum
se posse occultare.

XXVIII. Itaque primum permultum capere laboris
Abomina- cœperunt in terra aliunde, & extrinsecus
tio in loco invehenda, qua locum univèrsam obduce-
Sâncto. rent. Deinde cum molem terræ in immen-
sam altitudinem erexissent, construxissent-
que lapidibus, divinum sepulcrum, in-
genti aggere superinjecto, obtegere. Post
cum nihil jam illis ad opus explendum de-
esset, super illum terræ cumulum nefan-
dum re vera & execrabile bustum anima-
Ann. Eccl. Tom. IV.

rum construere, & recessum lascivæ Vene-
ris Dæmoni una edificare, simulacrisque
mortuis complere; tum detestabiles ibi vi-
ctimas super impuras aras, & omni ne-
quitie labe pollutas immolare. Nam non
aliter illud, quod instituerant, se puta-
bant ad exitum posse perducere, quam ut
per ista nefanda scelera saluare illud se-
pulcrum penitus obruerent. Verum miseri
illi neutiquam illud poterant intelligere,
quod Sol ipse (modo terram suo splendore
collustrare, & consuetum sibi cursum in
cælo obire pergeret) non posset præclarum
illud facinus Christi, qui, contra mortem
tam præclara victoriæ trophæa fuisset ad-
eptus, ita in obscuro relinquere, illudque
univèrsam hominum genus prorsus celare.
Immo vero salutaris, & divina huius rei
potentia & virtus, quæ non corpora,
sed animos hominum maxime solet illumi-
nare, suæ lucis fulgore univèrsam orbem
terrarum complevit. Verumtamen impio-
rum, & nequam hominum molitiones con-
tra veritatem paratæ longinquo temporis
spatio processerunt. Nemo enim, vel ex
Præfectis, vel ex Ducibus, vel ex ipsis
Imperatoribus ad eorum conatus everten-
dos satis idoneus repertus est, præter unum
solum; qui quidem, utpote Deo omnium
gubernatori carus, & divino ejus affla-
tus Spiritu, locum illum qui supra est de-
monstratus, per fraudulentos hostium co-
natus omni impura materia obductum, &
oblivione ignorationeque obrutum iri non
passus est, neque auctorum ejus facinoris
cessit malitiæ; sed, Deo adjutore invo-
cato, illam terræ particulam hostium sce-
lere contaminatam, in primis purgari jus-
sit: quam quidem censuit admirabili, &
singulari Dei optimi maximi beneficio per
illum potiri debere.

XXIX. Confestim igitur ejus mandato machina-
menta ad homines in errorem inducendos
Expur- comparata de sublimi ad solum prosterne-
gantur lo- re, & ædificia falso cultui consecrata una
ca Sanctæ. cum statuis, & Dæmonibus disturbare di-
ruereque cœpit. Neque his rebus gestis
alacre Imperatoris studium acquievit; sed
de integro mandatum dedit, ut materia
eorum, quæ erant dejecta, sive lapidea
esset, sive lignea, tolleretur penitus, &
quam longissime extra loci fines ejiceretur:
cui quidem mandato rei exitus pla-
ne respondebat. Neque satis habebat Im-
pe-

PAGIUS tate, puta Cataphrygibus, Valentinianis, Mar-
cionitis, habendi videantur: quidquid ipse ad ter-
rorem potius antea constituisset. Nam hæc cau-
sa proculdubio est, inquit Gothofredus in hujus
Legis Commentario, non quam Sozomenus pu-
tat, cur in illa, quam memorat, Constantini Con-
stitutione, nulla Arianorum mentio fiat.

XI. Et proinde nullus dolus malus hac parte in
Eusebio, ubi de Vita Constantini agit, putan-
dus est, quasi ex ea Constitutione Arianorum
nomen suppresserit; quod tamen Baronii judi-

cium est. De Novatianorum statu Romæ pacato
Novatia- usque ad Innocentium hujus nominis primum,
norum sta- hunc egregium Socratis locum lib. 7. cap. II. in-
tus Roma dicat Gothofredus: Etenim, inquit Socrates, ad
diu pacat- id usque temporis Novatiani Roma plurimum flo-
tus fuit. ruerant, cum multas ibi Ecclesias possiderent, &
maximam populi multitudinem in eis colligerent.
Antea cap. 9. Socrates scripserat: Anastasium de-
inde excepit Innocentius; qui quidem primus No-
vatianos Roma degentes persequi cœpit, multasque
eis Ecclesias ademitt. Porro Imperatores, annis
Vi-

perator in istis solis rebus expediendis progredi; sed rursus divini numinis instinctu impulsus, jubet ut ipsum solum ad ingentem altitudinem defossum (quippe impura Dæmonum contagione infectum erat) foras procul cum ipso aggere exportaretur; quod e vestigio effectum est. Simulacrum vero solum terræ oppletum sordibus egestum fuit, & aliud solum, id est, locus ille monumenti, ex abditis terræ sedibus eminebat, ipsum etiam venerandum, & sacrosanctum salutaris Christi resurrectionis monumentum præter omnium spem una emerfit; & sepulcrum, quod, merito sanctissimum appelletur resurrectionis Salvatoris apte propterea expressit effigiem, quod post tenebrarum caliginem, quibus quasi sepultum jacuisset, in lucem denno prodit, & illustrem sane miraculorum ibi editorum visum (qui re vera omni voce clarius Salvatoris resurrectionem testificatus est) sub aspectu eorum, qui ad illud ipsum contemplandum veniebant, subiecit.

XXX.
Resurrectionis
templum
erigitur.

His rebus in hunc modum confectis, ex templo Imperator non modo sacratis legibus sancivit, ut templum augustum circa salutare illud antrum extrueretur; verum etiam subsidiis ad eam rem suppeditatis (quippe hoc opus longo jam tempore apud animum proposuerat, attentioreque cogitatione prospexerat quod erat futurum) illud magnifice ac splendide exædificandum curavit. Gentium igitur Præfectis Orientem versus habitantium mandat, ut, adjuvamenti necessarii abundanter & copiose subministratis, opus eximium, amplum, & magnificentum fabricandum curarent. Quintiam ad Episcopum, qui id temporis Ecclesiæ Hierosolymitanæ præerat, tales misit litteras, quales sinceram & salutarem de fide nostra doctrinam plene, & apertis verbis complexæ sunt; sic enim scribit:

VICTOR CONSTANTINUS MAX.
AUGUST. MACARIO S.

XXXI.

Tanta Salvatoris nostri erga nos benignitas declarata est, ut nulla tam accurata dicendi ratio & vis sit, quæ præfens miraculum pro dignitate explicare posse videatur. Nam ut insigne illud sanctissimæ illius passionis monumentum, quod terræ

PAGIUS

Vicennialibus & id genus festis destinatis Leges in Ecclesiæ favorem emittere solitos, multis exemplis liquet.

XII.

A num. XXX. ad LXVI. Extructæ & variæ Ecclesiæ a Constantino suorum Vicennialium occasione, & imprimis nobilissimum Resurrectionis Templum in Palæsti a. Valesius in calce Notarum ad Eusebii Historiam subiecit epistolam ad amicam scriptam, de Anastasi & Martyrio Hierosolymitano, in qua refellit Sirmondum, qui existimavit, Constantinum M. diversis in locis Basilicas duas erexisse: unam in loco Passionis, quæ Martyrium & Crux dicta est; alteram in loco Resurrectionis, quæ Anastasis & Dominicum dicebatur. Nam unicam Basilicam a Constantino M. Hie-

Martyrium Hierosolymitanum, & Anastasis u-nica Basilica, non dua.

visceribus abditum, tot tanque multis annorum conversionibus jam delituisse, tum illucesceret servis Dei, cum illi, hoste devicto, in libertatem essent vindicati; omnem profecto hominum admirationem longe superat. Etenim si omnes, qui in universi orbis terræ ambitu sapientes videntur, in unum locum congregati, aliquid pro rei dignitate dicere aggredierentur, nec minimæ hujus parti oratione ex æquo satisfacere possent: miraculi enim magnitudo tanto plus universum humanæ rationis & naturæ captum vincit; quanto res cælestes & divinæ humanis sunt valentiores. Quapropter hoc mihi unum in primis propositum sit ad dicendum, quod sicut vera fides se ipsam quotidie novis miraculis patefacit, sic nostri omnium animi omni modestia & concordia alacritate ad sanctas Evangelii leges colendas attentiores fieri debent. Præterea illud quod cuique perspicuum esse arbitror, pro certo tibi in primis persuasum esse velimus, hoc nobis præ cæteris rebus omnibus maximæ curæ esse, ut locus ille sacer, quem Dei jussu turpissima simulacrorum mole, tamquam quodam gravi onere imposito purgavimus, quemque ut primis mundi temporibus, ipsius Dei iudicio sanctum habitum esse, & postea etiam, quia fidem passionis Salvatoris tamquam e tenebris in lucem evocarit, multo clariorem sanctitatis suæ significationem dedisse cognovimus, præclara ædificiorum structura exornetur. Par est igitur, ut tua prudentia ita opus disponat, ut provide res quasque accuret necessarias; quo non modo sanctuarium templi reliquis omnibus quæ ubique sunt, pulchritudine antecellat, sed etiam cæteræ ejus partes tales sint, ut omnia templa, quæ in singulis civitatibus primas tenent, hujus ædificii dignitate longe superentur. Ac de parietibus erigendis, exquisitoque artificio expoliendis, tum Draciliano amico nostro, qui nonnullas aliarum provinciarum partes administrat, tum vestra etiam provinciæ Præfecto, sci to a nobis curam esse impositam. A nostra enim benignitate illis imperatum est, ut qui artifices, qui operarii, quæve res aliæ fuerint ad illud ædificium

Epistola
Constantini ad
Macarium
Episcopum.

De constructione
Basilica.

rosolymis ædificatam esse produnt non tantum Eusebius, tum in Oratione de Laudibus Constantini, tum in lib. 3. & 4. de ejus Vita; sed etiam Socrates in lib. I. cap. 13. Sozomenus, Auctor Itinerarii Hierosolymitani, Eucherius in libello de Situ urbis Hierosolymitanæ, & Antonius Martyr in Itinerario. Neque obstat, quod Hieronymus in epistola ad Pammachium dicat: Cum de Anastasi pergeretis ad Crucem. Nam idem prorsus est, ac si dixisset, cum de Monumento pergeretis ad Golgotha, in quo erat rupes Crucis. Hieronymus quippe paulo ante Sepulcrum Domini appellaverat, quam ibi Anastasim dicit. Interdum tamen Anastasis stricte sumitur, & separatur a Martyrio seu Basilica

XXXII.

necessariæ, a tua prudentia discant, ac statim ipsorum provisione eo mittantur.

Quod autem attinet ad columnas cæterasque partes marmore conficiendas, quas ipse existimaveris vel ad decus illustriores, vel accommodatiores ad diuturnitatem fore; cum eas quasi summatim tecum consideraveris, fac ad nos diligenter perscribas; ut cum ex litteris tuis, quibus rebus opus fuerit, intellexerimus, undique eadem illo comportari possint: nam locus ille, qui totius orbis terrarum facile primas fert, omnibus ornamentis merito illustrandus est. Testudinem vero sanctuarii laqueatam ne facere, an alio quodam fabricæ genere extruere placeat, abs te certior fieri velim. Quod si fiat laqueata, scite quoque inaurari poterit. Restat igitur, ut tua sanctitas illis, quorum iudicio (ut supra dictum est) rem permisimus, quibus operariis, quibus artificibus, quibus denique sumptibus opus fuerit, quam celerrime significet. Quinetiam nos non solum de columnis, aliisque partibus ex marmore conficiendis, verum etiam de testudinis laquearibus (si modo illud fabricæ genus pulchrius esse censeam) quamprimum facias certiores. Deus te, frater carissime, diu servet incolumem. Hactenus Constantinus ad Macarium. Dracilianus autem iste, cui de templi constructione Constantinus mandatum dedit, illè ipse est, ad quem idem Imperator (ut dictum est) adversus hæreticos rescriptum dedit. At quid post hæc factum sit, Eusebius subdit.

XXXIII.

Nova Hierosolyma extructa.

Ista (inquit) ab Imperatore præscripta fuerunt; rerumque, nulla interposita mora, prospere successit eventus. Atque ad illud salutare Christi monumentum nova Hierusalem ædificata est e regione veteris illius, quæ hominum sermone jam diu celebrata fuisset, quæque post cruentam cadem Domini ad extremam vastitatem prolapsa pro impietate civium eam incolentium pœnas dederit. Imperator itaque huic ex adverso salutare victoriæ Christi contra mortem comparatæ monumentum (quæ fortasse recens est illa, & nova Hierusalem, Prophetarum oraculis prædicata, de qua vaticinationes pluribus verbis explicatè plurima Spiritus sancti instinctu canere videntur) liberali & abundanti sumptus magnificentia erigendum extruendumque curavit. Et primum omnium sacrum antrum, divinum illud videlicet monumentum, ad quod olim Angelus fulgore enitens dela-

psus, spem regenerationis, quæ est a Salvatore nobis illic ostentata, omnibus annuaviit: primum, inquam, omnium Imperatoris magnificentia istud, velut totius ædificii caput, eximius columnis illustrare, & ornatu splendido maximoque decorare, atque adeo variis cujusque generis insignibus illuminare cepit.

Deinde ad amplissimum templi locum libero cælo patentem exornandum se contulit; cui & solus lapide eximio constructum, & porticus longis ambulacrorum spatiis ex tribus lateribus circumdati permultum decoris attulerunt. Adverso autem lateri antri, quod Solem Orientem spectabat, regale, & augustale sanctuarium adjunctum fuit, opus plane eximium ad infinitam altitudinem erectum, longitudine & latitudine immensa patens. Cujus ædificii partes interiores marmoris versicoloris materia incrustatæ; exterior autem parietum superficies politis lapidibus, qui commissuris quibusdam inter singulos interiectis, colligabuntur, exornata, singularem quamdam pulchritudinis speciem, eamque non minus ad aspectum illustrem, quam si marmore obducta fuisset, præbuit. Quod autem ad ipsa tecta in sublimi posita attinet; exteriores eorum partes plumbea obtexit materia, quæ tamquam firmum munimentum tempestuosos imbres depelleret. Interiores vero cælati laquearibus affabre inter se compactæ, & tamquam vastum quoddam pelagus per universum sanctuarium coagmentationibus quibusdam inter se continenter coherentibus, diffusæ, dilatatæque, & fulgente auro passim cooperatæ, totum templum, velut lucis claritate, mire illuminarunt. Duibus porticibus partim subterraneis, partim supra terram eminentibus, xysti gemini ex utroque latere adjecti in longitudinem sanctuarii porrigebantur: quorum testudines erant auro insigniter, & vario artificio illustratæ; ex quibus alter a fronte inferioris templi columnis iugentibus suffulciebatur; alter intro spectans, substratis postibus, magno extrinsecus ornatu decoratis, erigebatur: tres portæ ad orientem Solem apte, & eleganter dispositæ multitudini ingredientium patuerunt. Istis ex adverso erat fornix dimidiati universi cæli circuli speciem adumbrans in summo sanctuario in orbem ductus; quem duodecim columnæ, Salvatoris Apostolis numero pares, tamquam corona, cingebant, crateribus ex argento confectis circa fastigia concinne

XXXIV.
Templi
descri-
ptio.

ex-

PAGIUS

filica Constantini: ac pro Sepulcro Domini, seu potius pro ædificia Sepulcro superstructa ponitur, ut videre est apud Hieronymum & Eucherium. Qua de re plura Valesius citatus.

XIII.

Cum vero Constantinus in epistola ad Macarium Episcopum Hierosolymitanum, quam refert Eusebius lib. 3. de Vita Constantini cap. 31. dicat, se Basilicæ illius excitandæ negotium Dra-

ciliano Agenti vices Præfectorum Prætorio commisisse, & præsentis anno ad Dracilianum directæ sit Lex I. Cod. Theodos. De Hæreticis, de qua supra, & anno præcedenti Lex I. ejusdem Codicis De usuris, ad Dracilianum Agentem vicem Præfecti Prætorio inscribatur, liquet, hujus Basilicæ ædificationem recte hoc anno consignatam esse. Hanc porro Resurrectionis Ec-

Ea Basilica
hoc anno
constructa.

cle-

expolitæ, quas Imperator Deo illic pro monumento pulcherrimo dicavit. Inde ad introitus pro templo locatos accedentibus area patuit.

XXXV.

Erant inibi utrinque primo atrium, deinde porticus, ad extremum atrienses portæ; post quas in ipsa media platea e foro eo deducente totius ædificii vestibula perpolitè constructa iter illac facientibus admirabile visu spectaculum, quod rerum intus fabricatarum pulchritudinem quodammodo monstrabat, exhibuerunt. Istud vero templum, quo tamquam testimonio salutaris Domini resurrectio illustris, & nota fiebat, extruxit Imperator; & quo totum illud magnifico, & regali ornatu decoraret, insignibus, quæ oratione explicari nequeunt, & monumentis auri, argenti, & lapidum pretiosorum materiæ distinctis, & quasi depictis, quæ erant numero fere infinita, adornavit. Quorum apparatus tum magnitudine, tum multitudine, tum varietate, denique adeo artificiose elaboratum, singillatim jam oratione prosequendi otium non datur. Hucusque Eusebius de templo Hierosolymitano. Fuisse autem operis architectoni Eustathium Presbyterum Constantinopolitanum, S. Hieronymus in Chronico tradit (a). Porro ipsum absolutum dedicatumque esse anno trigesimo Constantini maxima omnium celebritate, suo loco dicturi sumus.

Eustathius
archite-
ctus.(a) Hier. in
Chron. an.
30. Const.
Imper.

XXXVI.

(b) Cyrill.
Catechesi
14.Marty-
rium cur
dictum
Tem-
plum.(c) Nic.
Conc. 2.
Act. 4.(d) Joann.
Damasc.
de Imag.
lib. 3.(e) Euseb.
orat. in
laud.
Const.

Cæterum, quod ad nomen templi hujus spectat, Cyrillus Hierosolymitanus (b) scribit nominatum fuisse MARTYRION, hoc est, Testimonium, nempe Christi resurrectionis monumentum, & testem, idque (ut ait) ex Prophetarum oraculo. Dictum idem reperitur ab aliis pluribus Basilica Constantiniana; quam inter complura ornamenta fuisse etiam sacris picturis decoratam, & inter alias Deiparæ imagine, Acta Mariæ Ægyptiacæ fidem faciunt, quæ recitantur in Nicæno Concilio (c), & a Joanne Damasceno (d). Eusebius ea oratione quam in Constantini Tricennialibus habuit in laudem Imperatoris, tria ab eo tradit Hierosolymis templa erecta esse, cum ait (e): Quæ autem sequuntur, in Palæstina ab eo etiam gesta fuere. In media urbe, quæ apud Hebræos primas obtinet, non modo Ecclesiam amplissimam, quæ ad memoriam Christi passionis ædificata fuit, verum etiam templum sanctum salutari signo Crucis dedicatum magnificis sumptuosisque in-

signibus exornavit: quin etiam monumentum Salvatoris, quod sempiternæ memoriæ commendandum est, illiusque trophæa contra mortem statuta, ornamentis, quæ dicendo exprimi non possunt, cobonestavit. Sed & de aliis meminit; at de his inferius.

Subdit Eusebius (f), eundem Constantinum in matris suæ memoriam, ejus scilicet nomine, duo alia celeberrima templa ibidem ædificari jussisse; Bethlehem, ubi Christus natus est, alterum; alterum vero in vertice montis Oliveti, ubi idem Dominus ad cælos ascendit; ait enim: Eodem tempore, cum alia duo loca, quibus duo abdita, & quasi mystica antra multum honoris, & dignitatis afferebant, reperisset; ea magnifico apparatu sumptuque honestare instituit. Ac primum illud, in quo primum Salvator noster divini numinis virtute in carne apparuit, honoribus decenter affecit; deinde alterum, quod fuit in cælos ascensionis monumentum, in summo montis vertice situm, præclaris ornamentis illustravit: atque ista tam splendide decoravit loca, quo matris suæ memoriam, quæ tantum benignitatis hominum vitæ detulisset, immortalitati commendaret. Ipsam namque divino instinctu, licet senio prægravatam, pietatis ergo Hierosolymam petiisse, idem Eusebius narrat his verbis.

Illa enim cum Deo omnium gubernatori debitum piæ mentis, & affectionis munus impertire in animo haberet, & pro filio suo tanto, & tam præclaro Imperatore, proque liberis ejus Cæsaribus Deo carissimis, suis nepotibus, gratias per preces agendas esse putaret, atate jam ingravescente, singulari quodam consilio, & provida animi cogitatione, vereque regia, adducta, prope instar adolescentulæ venit, tum sacrosanctam terram oculis lustratura, tum gentes Orientem incolentes, plebemque pariter ac populi multitudinem conspectura. Ac postquam locis in quibus Salvatoris erant impressa vestigia, debitam venerationem adhibuerat, idque convenienter prophetico sermone dicente (g): Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus: pietatis suæ monumenta, quibus post se relictis, posteris hominibus prodesset, statim fabricare aggreditur.

Jam Deo, quem adoraverat, duo dicavit templa; quorum alterum ædificavit in monte ubi ascenderat, alterum ad obscurum illud antrum nativitatis ejus. Etenim

XXXVII.

(f) Euseb.
Vita Const.
l. 3. c. 40.
& seq.Alia Tem-
pla a Con-
stantino e-
recta.

XXXVIII.

S. Helena
Augusta
Hieroso-
lymam
petiit.

(g) Ps. 134.

XXXIX.

Helene
pium stu-
dium.

70-

PAGIUS

clesiam anno CCCXXXV. Tricennialibus Constantini M. insignito dedicatam infra videbitur, multisque exemplis patebit, Ecclesias, quæ in Quinquennialibus v. g. construi cœperant, in Decennialibus vel id genus festis dedicatas esse, id est, post quinquennium aut post decennium.

XIV.
Helena
obit.

Eodem quoque anno matrem Helenam, mulierem Divino sensu præditam, coronavit Constantinus, & ut Imperatrix monetam suo charactere

cusam distribueret, donavit, inquit Theophanes de rebus anno præcedenti gestis loquens. Ut enim in Dissertatione Hypatica dixi, matres, uxores & sorores Imperatorum Augusta in Vicennialibus & id genus festis de more nuncupatæ. Helena porro obitus hoc anno contigit, ut recte notat Theophanes citatus. Quod etiam ostendit Consulatus Flavii Valerii Constantini, Constantini Magni fratris, anno sequenti gestus

Baron.
num. LX.

nobiscum Deus in terris nasci (locus autem illius nativitatis proprio nomine apud Hebræos, Bethlehem appellatur) pro nobis sustinuit. Ac propterea Imperatrix sanctissima Deiparæ partum exiniis monumentis exornare, & sacrum illud antrum variis cujusque generis insignibus illustrare studuit. Imperator autem paulo post eundem locum ornamentis regalibus ornare, & monumentis ex auro, & argento, variisque auleis matris suæ magnificentiam adaugere cepit. Rursus ejus mater, quo omnium nostri Salvatoris in cælos ascensionis memoriam celebraret, excelsa quædam ædificia in monte Olivarum extruere parat. Ac primum in summo totius montis vertice Sanctuarium Ecclesiæ Dei erexit: templumque inferius etiam ædificavit in eo ipso antro, in quo (ut vera & sacra Dei testantur eloquia) discipuli & Apostoli a Salvatore omnium arcanis mysteriis initiati fuerunt. Imperator quoque ibidem variis monumentis, & insignibus Regem magnum Deum veneratus est. Ista igitur duo templa memoria perpetua celebranda augusta, & eximia, in duobus obscuris quasi antris, & mysticis Helena Augusta, pii Imperatoris pia mater, suæ piæ mentis tanquam indicia Deo salvatori fundavit, filio suo ei opem per regiam suam potentiam, & auctoritatem porrigente.

XL. Itaque illa neque adeo multo post præmia digna laboribus reportavit. Nam cum jam plene grandis esset, inque omnium bonorum affluentia omne vitæ suæ tempus ad extremam usque senectutem obiisset; & tum verbis, tum rebus ipsis veros pietatis fructus, quos præcepta Salvatoris præscribunt extulisset, atque ita vitam suam florentem, & expertem cujusque molestiæ, valenti corporis simul & animæ virtute, transfegisset; deinceps eximium pietatis suæ exitum, & præclaram recte factorum a Deo remunerationem etiam in hac vita consecuta est. Hæc Eusebius. At priusquam cætera ab eo narrata de rebus ab ipsa Helena gestis prosequamur; quæ ab aliis antiquis, & spectatæ fidei auctoribus, de templo in montis vertice tunc erecto scripta sunt, & a nobis primo Annalium tomo descripta, hic brevi compendio repetamus. Hieronymus (a) in primis, Paulinus (b), atque Severus (c) tradunt in loco illo montis Oliveti, ubi Dominus, videntibus discipulis, elevatus ascendit in cælum, im-

Miraculum in structura templi.

(a) Hier. de locis Hebraic. in Act. Apost. (b) Paulin. ad Sever. epist. 11. (c) Sever. hist. l. 2.

PAGIUS gestus. Cum enim Helena nepotes suos Constantini M. liberos summò amore prosequeretur, id ante omnia providit, ne quis ex Constantii liberis, Constantini fratribus, Imperium eis subriperet. Quare illos velut exules quoad vixit, semper detinuit, nunc Tolosæ in Gallia, ut scribit Aufonius, nunc Corinthi, quemadmodum prodit Julianus in epistola ad Corinthios, cujus fragmentum extat apud Libanium in Oratione

pressa remansisse ejus vestigia cunctis perspicua, eademque divino miraculo indelebilia facta esse, locumque illum absque pavimento relictum, quod solum ipsum excuteret quicquid ad ornatum loci desuper poneretur: insuper & qua recta linea cælum aspicitur, partem aëris, qua Dominus transiit, concamerari minime fornice potuisse, sed sic patentem esse relictam, indicem semitæ Domini ascendentis in cælum; de qua Cyrillus Hierosolymitanus Episcopus (d): Stat, inquit, ad hodiernum usque diem mons Olivarum, qui ascendentem in nube oculis Fidelium modo monstrat, & portam, qua ascendit in cælum, iudicat.

Quod vero ad Basilicam ad Domini præsepe structam pertinet; fuisse locum illum, in quo Dominus natus est, tectum auro atque argento, eodem tomo superius dictum est auctoritate Chrysostomi (e). Demum Eusebius brevi compendio singulas basilicas tunc ibi ædificatas recensens, sex videtur enumerasse in ea oratione, quam habuit de laudibus Constantini, cum ait, primam erectam esse in memoriam Christi passionis, secundam dedicatam in memoriam sanctissimæ Crucis, tertiam ædificatam in loco ubi sepultus est; quibus recensitis, hæc addit (f): Tria præterea loca, tribus mysticis nostræ salutis in antris nobilitata, amplis & eximiis illustravit ædificiis. Primum illi antro, in quo Christus mundo primum apparebat, debitum decus impertit. Deinde ad illius antri memoriam, ubi postremo assumptus est in montis jugo monumentum præclarum extruxit. Ad extremum, antrum illud inter hæc duo interjectum, ubi Salvator totius suæ passionis quasi certamen obibat, victoriamque mundo salutarem ab hostibus reportabat, templo extructo, illustre reddidit. Hæc Eusebius quæ quidem loca dilucidius distinguuntur, ac pariter describuntur ab illis, qui de locis sanctis tractationes scripsere.

Sed magna plane tenet omnes admiratione, quid sit quod Eusebius ædificationem omnium harum basilicarum relegens, & de Helena prolixior mentionem faciens, de Cruce ab ea inventa ne verbum quidem: cum eam repertam esse sub Constantino, nulli sit dubium, sic scribente Cyrillo Episcopo Hierosolymitano ad Constantium Constantini ipsius filium Imperatorem: Tempore quidem (inquit) Deo dilectissimi

XLI.

(e) Chryf. in Luc. c. 2. Sex templa erecta.

(f) Euf. o. laud. Const.

XLII.

Cruce inventa tempore Constantini.

pro Aristophane Corinthio pag. 217. ubi Libanius testatur, Helena consilio & novercalibus odiis Constantium Juliani patrem hac & illac traductum fuisse. Cum itaque Constantinus Constantini M. frater, ut Zonaras prodit, anno sequenti Consul processerit, non dubium, quin post matris mortem, hunc in fratrem honorem Constantinus M. contulerit.

Denique Helena Romæ obiit, ut Eusebius docet

XV.

cet

& beatæ memoriæ Constantini patris tui salutare Crucis lignum Hierosolymis repertum est, &c. Scimus tamen eundem Eusebium inventionis S. Crucis in Chronico meminisse, sed alio (ut videtur) tempore, nempe anno decimoquinto Imperii Constantini, ubi hæc ait: *Helena Constantini mater, divinis admonita visionibus, beatissimum Crucis lignum, in quo mundi salus pependit, apud Hierosolymam reperit.* Cæterum quod Eusebii Chronicon a librariis admodum esse depravatum, in fine anni superioris evidentissime demonstraverimus; & in eodem Chronico appareat, etsi in numero annorum Constantini sit error; tamen constare ibi positam Crucis inventionem anno sequenti post Nicænum Concilium: non immerito sane ab antiquis omnibus Græcis auctoribus hoc anno, nempe sequenti a Nicæno Concilio, adventus Helenæ Hierosolymam, & Crucis inventio poni videretur. At non audiendus omnino Zonaras, (a), dum ait, Helenam post baptizatum Constantinum, adscito sibi comite S. Silvestro, Hierosolymam profectam esse: commentum enim jure dicendum est, quod nulla, vel majorum traditione probatur, vel antiquorum scriptorum auctoritate fulcitur. Sed & alia complura minus solidæ veritatis itidem in historiam inventionis sanctissimæ Crucis non nuper, sed antiquitus irrepsere, quæ Gelasius Romanus Pontifex sic reliquit dubia atque incerta, ut in arbitrium prudentis lectoris rejiciat, qui separare sciat pretiosum a vili, & verum a falso; ut, æqua lance cunctis examinatis, recto libramento omnia judicet. Verum reddamus hic verba Gelasii (b): *Item scripturam (inquit) de inventione Crucis Dominicæ, & aliam scripturam de inventione capitis Joannis Baptistæ, novellæ quædam revelationes sunt, & nonnulli eas Catholici legunt; sed cum hæc ad Catholicorum manus adveniunt, beati Pauli Apostoli præcedat sententia (c): Omnia probate, quod bonum est tenete.* Hæc ipse. Nos autem ex more, quæ novimus antiquioribus Patribus esse probata, omniumque fide recepta, hic describemus, cætera vero legentium arbitrio relinquentes.

XLIII.

(d) Ambr.
orat. in
fun.
Theod.

Ambrosius igitur rem gestam coram amplissimo magistratus confesso sic pro concione recensuit (d), cum laudes Theodosii Imperatoris defuncti egregia profecutus est oratione: *Venit ergo Helena, cepit revifere loca sancta; infudit*

ei Spiritus, ut lignum Crucis requireret. Accessit ad Golgotham, & ait: Ecce locus pugna; ubi est victoria? Quæro vexillum salutis, & non invenio. Ego (inquit) in regnis; & Crux Domini in pulvere? Ego in aulis; & in ruinis Christi triumphus? Ille adhuc latet; & latet palma vitæ æternæ? Quo modo me redemptam arbitror, si redemptio ipsa non ceruitur? Video quid egeris, diabole, ut gladius, quo peremptus es, obstrueretur. Sed Isaac obstructos ab alienigenis puteos erudavit, nec latere aquam passus est. Tollatur igitur ruina, ut vita appareat. Pro-matur gladius, quo veri Golthæ caput est amputatum. Aperiat humus, ut salus fulgeat. Quid episti, diabole, ut absconderes lignum, nisi iterum vinceris? Vincet te Maria, quæ genuit Triumphatorem; quæ sine imminutione virginitalis edidit eum, qui crucifixus vinceret te, & mortuus subjugareret. Vinceris & hodie ut mulier tuas insidias deprehendat. Illa quasi sancta Dominum gestavit; ego Crucem ejus investigabo. Illa generatum docuit, ego resuscitatum. Illa fecit ut Deus inter homines videretur; ego ad remedium peccatorum divinum de ruinis elevabo vexillum.

Crucis inventæ Historia a S. Ambrosio recitata.

Aperit itaque humum; decutit pulverem: tria patibula confusa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus absconderat. Sed non potuit obliterari Christi triumphus. Incerta hæret ut mulier; sed certam indaginem Spiritus sanctus inspirat, eo quod duo latrones cum Domino crucifixi fuerint. Quærit ergo medium lignum, sed poterat fieri, ut patibula inter se ruina confunderet, casus mutaret, & inverteret. Redit ad Evangelii lectionem; invenit quia in medio patibulo prælatum titulus erat, JESUS NAZARENUS REX JUDÆORUM. Hinc collecta est series veritatis, titulo Crux patuit salutaris. Hoc est quod petentibus Judæis Pilatus respondit (e): Quod scripsi, scripsi; id est, non ea scripsi quæ vobis placerent, sed quæ atas futura cognosceret: non vobis scripsi, sed posteritati; propemodum dicens: Habeat Helena quæ legat, unde Crucem Domini recognoscat; invenit ergo titulum; Regem adoravit, non lignum, quia hic Gentilis est error, & vanitas impiorum; sed adoravit illum qui pependit in ligno scriptus in titulo; illum qui sicut scarabeus clamavit, ut persecutoribus suis peccata donaret. Avida mulier festinabat tangere

XLIV.

De titulo Crucis.

(e) Joan. 19.

re-

PAGIUS
Idque in
urbe Roma.

cet, idque inter filii ac nepotum complexus, die XVIII. Augusti. Constat enim ex Chronologia Codicis Theodosiani, Constantinum M. hujus anni initio constitisse in Thracia vel in Macedonia Heraclea, ubi III. Nonas Feb. data Lex 2. De custodia reorum, inde in Pannoniam profectum esse; ubi Sirmii Idibus Martiis dedit Legem I. De integri restitutione. E Pannonia in Ita-

liam venit, & Aquileia mense Aprili Legem emisit, Si quis eam ejus tutor. Dein Mediolanum profectus, ubi mense Julio Lex 3. De falsa moneta, emissa. Hinc Romam eodem mense Julio pervenit, ibique Vicennalia magnifice edidit, teste Hieronymo & Idacio in Chronicis, quæ in diem XXV. Julii Constantini M. natalem incidebant. Data ibidem Lex 3. De infr-

man-

remedium immortalitatis, metuebat calcare sacramentum salutis. Læto corde & trepidante vestigio quid faceret nesciebat. Pertendit tamen ad cubile veritatis. Lignum refulsit, & gratia micuit. Hucusque de Crucis inventione: quæ autem subdit de clavis paulo post dicturi sumus.

XLV.

Crucis
Dominicæ
manifestatio
quomodo
facta.

Quod vero ait S. Ambrosius, S. Helenam, tribus inventis Crucibus, ad discriminationem Crucis Domini ab illis quæ latronum essent, usam esse titulo indice: discrepant plane (ut dictum est alias) ab eo cæteri omnes antiqui scriptores, & inter alios ejusdem sæculi auctores S. Paulinus Nolanus Episcopus, atque Ruffinus. Ille enim ad Severum scribens, nonnulla alia habet quæ in Ambrosio desiderari videntur: ea ergo a nobis hic describantur: sic enim exorditur (a): *Sed in historia Crucis accipite magnum & vere divinum miraculum. Regina illa venerabilis ut venit Hierosolymam, diligenter & pie locis illis, & circa omnibus, divinorum curiosa insignium, & oculis haurire gestiens fidem, quam piis auribus litterisque perceperat; Crucem Domini studiosissime perquirere adorsa est. Et inferius: Itaque non solum de Christianis doctrina & sanctitate plenos viros, sed & de Judæis peritissimos, ut propriæ, qua miseri & gloriantur, impietatis indices exquisivit, & accitos in Hierosolymam congregavit. Tum omnium una de loco testificatione confirmata; jussit illico, urgente sine dubio conceptæ revelationis instinctu, in ipsum locum operam fassionis accingi. Par est credere ex iis quæ tradit Paulinus, Rabbinos illos in consilium adhibitos, traditionem Judæorum referasse, cujus meminimus primo Annalium tomo; nimirum moris fuisse, instrumenta, quibus fonti alicui illata mors esset, juxta eum consepeliri: quamobrem cum constaret de loco, ubi sepultus Dominus esset; omnium sententia fuisse decretum, ab eodem proximo loco terram effodere.*

XLVI.

Sed subdit Paulinus: *Parataque mox civium pariter & militari manu, brevi laborem istius molitionis hausit; & contra spem omnium, sed secundum tantum ipsius Regine fidem alta egestione reseratis terræ sinibus, abditiæ Crucis arcana patuerunt. Sed cum tres pariter Cruces, ut quondam fixæ Domino, & latronibus steterant, Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS

mandis his, qua sub Tyrannis, VIII. Idus Jul. Hinc & recitata in Palatio, Constantino scilicet præfente, mense Augusto, Lex 3. De bonis vacantibus, eodemque mense Augusto Romæ Helena mortua & sepulta. Quæ omnia Gothofredo in eadem Chronologia recte observata, qui addit, falli eos, qui alio quam currenti anno Helenam mortuam volunt, hancque Constantini Magni Romæ moram ultimam esse, quæ Senatuum Populumque Romanum ei inconciliavit, pro-

repertæ fuissent; gratulatio repertarum cepit anxia dubitatione confundi justo piorum metu, ne forsitan aut per Crucem * * pro Cruce. Domini patibulum latronis eligerent, aut salutare lignum pro stipite latronis abjiciendo violarent. Respexit pius fideliter æstantium curas Dominus, & ipsi potissimum, quæ tam pie sollicitudinis princeps erat, hujus consilii lumen infudit, ut aliquem recens mortuum inquiri, & inferri juberet. Nec mora, verbum factum, cadaver illatum est; deponitur; jacenti una de Crucibus admovetur, sed earum ligna mors sprexit. Postremo Dominicam Crucem prodit resurrectio; & ad salutaris ligni tactum morte profuga, funus excussum, & corpus erectum est; tremefactisque viventibus, stetit mortuus, & funebribus, ut Lazarus quondam, vinculis expeditus, illico inter expectatores suos redivivus incessit. Ergo Crux Domini tot operta ætatibus, & Judæis in tempore passionis abscondita, neque Gentibus in ædificatione fani, terram sine dubio ad ipsam fabricam egerentibus, revelata est: nonne divina manu latuit, ut nunc inveniretur, cum religiose quæreretur? Ita (ut Crucem Christi decuit) experimento resurrectio inventa, & probata Crux Christi est, dignoque mox ambitu consecratur, condita in passionis loco basilica, quæ auratis crusca laquearibus, & aureis dives altaribus, arcana positam sacrario crucem servat; quam Episcopus urbis ejus quotannis, cum Pascha Domini agitur adorandam populo princeps ipse venerantium promit. Hucusque de Crucis inventione Paulinus. Confirmat id ipsum Severus, qui & ex resurrectione extincti cadaveris Cruci admoti Crucem Christi innotuisse testatur (b).

Miraculum
in
Crucis Inventione.

(b) Sever.
hist. lib. 2.

Ruffinus autem non mortuum revocatum ad vitam, sed seminecem foeminam restitutam tradit incolumitati, cum ait (c): *Accidit in eadem urbe, primariam quamdam loci illius foeminam gravi ægritudine confectam, seminecem jacere. Marcarius per idem tempus Ecclesiæ illius Episcopus erat. Is ubi cunctantem Reginam, atque omnes pariter qui aderant, videt: Afferte, inquit, huc totas quæ repertæ sunt Cruces; & quæ sit quæ portaverit Dominum, nunc nobis aperiet Deus. Et ingressus cum Regina pariter, & populis ad*

XLVII.
(c) Ruffin.
hist. l. 1.
c. 17.

Diverfa
de miraculo edito
Ruffini
relatio.

pter eradicandæ videlicet in ea superstitionis Gentilitiæ studium, hincque ornamentorum ex urbe Roma postea translationem, & populi Romani in eum convicia, de quibus Libanius Oratione 13. ad Theodosium pag. 412. Constantinus Roma, ubi consisterat trimestri ferme, Julio, Augusto, Septembri, in Pannoniam reverfurus Spoletum venit, ubi ab eo data Lex 2. De Hæreticis, indeque in Pannoniam, ubi data ab eo Sirmii Lex I. De jure Fisci, pridie Kal.

Jan.

ad eam quæ decumbebat, defixis genibus, hujuscemodi ad Deum precem profudit: Tu Domine, qui unigenitum Filium tuum salutem generi humano per passionem Crucis conferre dignatus es, & nunc in novissimis temporibus adspirasti in corde ancillæ tuæ perquirere lignum beatum, in quo salus nostra pependit: ostende evidenter ex his tribus, quæ Crux fuerit ad Dominicam gloriam, vel quæ extiterit ad servile supplicium; ut hæc mulier, quæ semiviva decumbit, statim ut eam lignum salutare contigerit, a mortis januis revocetur ad vitam. Et cum hæc dixisset, adhibuit primo unam ex tribus, & nihil profecit; adhibuit secundam, & ne sic quidem aliquid actum est: ut vero admovit tertiam, repente adaperitis oculis mulier consurrexit; & stabilitate virium recepta, alacrior multo, quam cum sana fuerat, tota domo discurrere, & magnificare Dei potentiam cœpit. Sic evidenti indicio Regina voti compos effecta, templum mirificum eo in loco, in quo Crucem repererat, regia ambitione construxit. In hunc modum de inventa Cruce Ruffinus: eadem quoque Theodoretus (a), Socrates (b), atque Sozomenus (c). Sed & utrumque miraculum accidisse, Nicephorus (d) tradit, cum subdit: Dicunt quoque, postea mortuo prorsus Crucem impositam, in vitam illum repente revocasse.

(a) Theod.
l. 1. c. 18.(b) Socrat.
l. 1. c. 13.(c) Sozom.
l. 2. c. 1.(d) Niceph.
l. 8. c. 29.XLVIII.
Cruce qua-

XLVIII. Addit ad hæc Sozomenus, in altera parte antri illius, in quo sepulcrum Domini inventum fuit, tres illas esse Cruces repertas, & tabellam tituli seorsum positam: ut non sit mirum si post trecentos septem minus annos Cruces subter terram absconditæ non penitus emarcuerint; nam (ut taceamus de ligno Crucis Christi, quam a putrefactione potuit miraculum præservasse) quod aliæ duæ integræ sint repertæ, non potuit alia ratione contingere: sic etiam nec eas fuisse ex diversa ligni materia, sed & sicut illam, ex ligno, quod cariem non admitteret, possumus intelligere. Rursum vero apparet nec fuisse figura distinctas, quas oportuit discriminari miraculo, sed eandem omnes tres illas imaginem reddidisse, quæ a S. Irenæo (e) de Christi Cruce loquente his verbis describitur: Ipse habitus Crucis fines, & summitates habet quinque, duos in longitudinem, & duos

(e) Irenæo.
l. 2. c. 42.

PAGIUS Jan. ultimo scilicet hujus anni die.

XVI. Dies, quo Constantinus Romam hoc anno adventavit, notatus videtur in Kalendario Lambeciano, in quo ad XII. Kalend. Augusti legitur, ADVENTUS DIVI. Idem tempus indicat Zosimus lib. 2. pag. 865. & 866. ubi Constantini moram Romæ in diem, quo Transvectio Equitum in Capitolium, seu Probatio Equitum Romæ celebrabatur, incidisse, nuncupatis verbis prodit. Qui dies erat IDUS JULIÆ, ut ex

Baron.
n. LXIII.

in latitudinem, unum in medio, in quo requiescit qui clavis affigitur. Nam si aliter contigisset, ex Crucis figura quam Irenæus expressit, qui longe ante hæc tempora scripsit, satis Crux Christi quæ esset, intelligi abtque experimento miraculi potuisset.

Crucis autem inventæ partem alteram Hierosolymis esse relictam, alteram vero ad Constantinum allatam, idem Sozomenus affirmat (f), necnon Theodoretus (g): Quam (inquit Socrates h) ubi Constantinus accepisset, ratus civitatem, in qua illa servaretur, omnino salvam, & incolumem fore, in suam ipsius inclusit statuam, quæ Constantinopoli in foro, quod ab ipso Constantino nomen traxit, super columnam ingentem ex lapide porphyrite confectam collocata est. Istud quamquam ipse auditione solum accipiens, scriptis mando; tamen omnes fere, qui Constantinopolim incolunt, verum esse affirmant. Hujus quoque tunc factæ Crucis divisionis Ruffinus (i) meminit. Cæterum haud magna potuit esse Crucis portio illa quæ aliquo statuæ membro includeretur; sed particula aliqua ibi recondita, reliquam constat Romam esse perlatam, & in Basilica ad Atrium Sessorianum, de qua diximus, collocatam.

At non hanc tantum passâ est Crux ipsa divisionem, sed ut de partibus aliis, & ex aliis subdivisis dicere prætermittamus; ex maxima illa omnium portione quæ Hierosolymis relictâ erat, Fidelibus eo peregrinantibus, pietatis ergo, & pro mercede longi itineris, aliquid ex Dominicæ Crucis ligno sibi impertiri obnixè petentibus, a loci episcopo erat solitum frustum concedi; sed operante divina virtute jugi miraculo (quod ait S. Paulinus (k) & nos alibi diximus) Crux in materia insensata vim vivam tenens, ita ex illo tempore innumeris pene quotidie hominum votis lignum suum commodat, ut detrimenta non sentiat, & quasi intacta permaneat, quotidie dividuam sumentibus, & semper totam venerantibus: sed istam imputribilem virtutem, & indetribilem soliditatem de illius profecto carnis sanguine bibit, quæ passa mortem, non vidit corruptionem. Ita Paulinus. Sed & S. Cyrillus Hierosolymitanus Antistes, qui his temporibus vixit, & interfuisse potuit ejusdem Crucis inventioni (nam sub Constantio filio Constantini eidem sedi post Maximum Macarii successorem fuit præfectus

XLIX.
Cruce in
partes di-
visa.(f) Sozom.
lib. 2. c. 1.(g) Theod.
l. 1. c. 18.(h) Socra.
l. 1. c. 13.(i) Ruffin.
l. 1. c. 8.

L.

(k) Pau-
lin. ep. 12.Lignum
Crucis
multipli-
catum.

Livio, Valerio, Plutarcho, Plinio, & Auctore de Viris Illustribus contestatissimum est. Immo in præfato Calendario temporibus filiorum Constantini M. scripto ad Idus Julias habetur, EQUIT. R. PROB. id est, Equitum Romanorum Probatio. Hinc Lex 3. Codicis Theodosiani De infirmendis his, quæ sub Tyrannis, dicitur dat. VIII. Id. Jul. Roma, & Lex 4. ejusdem tituli dicitur dat. Id. Jul. ipso nempe die Transvectionis, quæ Vicennialium Constantini occasio-

ne

Aus Episcopus) de Crucis innumerabiles fere per partes facta divisione hæc habet Catechesi quarta : Ligno Crucis universus terrarum Orbis per partes repletus est. Ac rursus Catechesi decimatertia : Per particulas ex hoc loco per universum Orbem sparsum est. Qui item de multiplicatione in Crucis divisione divinitus impartita, quam Paulinus testatur, testis fidelis accedere videtur, cum ait (a) : Quinque panes testantur in quinque millia multiplicati ; lignum Crucis testatur, ad hodiernum diem apud nos apparens, & apud eos qui secundum fidem ex illo capientes, hinc universum Orbem fere jam replerunt. Hæc igitur a Cyrillo tertium repetita, & a S. Paulino disertis verbis asserta, ora obstruunt subsannantium hæreticorum, atque adeo objectantium, quo modo fieri possit, ut Crux una tot in partes toto reperiatur Orbe diffusa. Sed quod rursus ad Crucis inventionis narrationem spectat ; circumfertur historia, in qua inter alia narratur de Judæo quodam, Juda nomine, qui secretum locum, in quo Crux haberetur abscondita, revelavit ; eundemque virum redditum Christianum, nominatum fuisse Cyriacum ;

(a) Cyril. Catech. 10.

cujus etiam mentio cum in libro de Romanis Pontificibus (b), tum etiam apud Gregorium Turonensem habetur (c).

(b) In Eusebio Papa.

(c) Greg. Tur. hist. lib. 1. c. 36.

LI.

De Clavorum inventione.

(d) Socrat. l. 1. c. 13.

Quod autem ad repertos clavos pertinet ; eos non fuisse tam longa temporis diuturnitate consumptos rubigine, sed eodem in antro in monumento positos, & inventos testatur Socrates (d) ; adeo ut non opus fuerit eisdem ab aliis alio miraculo discriminari ; ut vidimus factum de Cruce. De inventione vero eorumdem clavorum iidem omnes citati superius auctores affirmant ; & quem primum ordine posuimus, Ambrosius hæc de his tradit (e) : Quæsit clavos, quibus crucifixus est Dominus, & invenit. De uno clavo frenos fieri præcepit, de altero diadema intexuit ; unum ad decorem, alterum ad devotionem vertit. Visitata est Maria, ut Evam liberaret ; visitata est Helena, ut Imperatores redimerentur. Misit itaque filio suo Constantino diadema gemmis insignitum, quas pretiosior ferro innexas Crucis redemptionis divinæ gemma connecteret : misit & frenum : utroque usus est Constantinus, & fidem transmisit ad posteros Reges. Principium itaque credentium Imperatorum. Ann. Eccl. Tom. IV.

(e) Ambros. orat. in fun. Theod.

PAGIUS

ne gesta est. Auctor Chronici Alexandrini sub Januarii & Justi Consulatu anno CCCXXVIII. hæc refert, quæ ad præsentem annum revocanda esse contendit Gothofredus in Commentario præfatæ Legis I. De infirmis his, qua sub Tyrannis. His Cos. Constantinus laudatissimus Imperator Roma profectus, & Nicomedia Bithyniæ Metropoli moratus, sapèque Byzantium profectus primum Ryzantii murum instauravit, magnamque partem ad veterem murum adjecit, novumque cum

ratorum, sanctum est, quod super frenum ; ex illo fides, ut persecutio cessaret, devotio succederet. Et paulo post : Recte in capite clavus, ut ubi sensus est, ibi præsidium ; in vertice corona, in manibus habena. Corona de Cruce, ut fides luceat ; habena quoque de Cruce, ut potestas regat ; sitque justa moderatio, non injusta præceptio. Ac post multa eodem argumento tractata : Quid ergo (inquit) aliud egit Helena operatio, ut frena dirigeret, nisi ut omnibus Imperatoribus sancto dicere Spiritu videretur : Nolite fieri sicut equus & mulus : sed in freno & camo maxillas eorum constringeret, qui se non agnoscerent Reges, ut regerent sibi subditos ? Alludit & inter alios Theodoretus (f) de clavo in freno posito, ad id quod olim per Zachariam Prophetam (g) prænunciatum fuerat : In die illa erit quod super frenum equi est, sanctum Domino. Sed hoc S. Hieronymo (h) explicanti verba Prophetæ parum arridet.

(f) Theod. hist. l. 1. c. 18.

(g) Zach. 14.

(h) Hier. in Zach. ult.

LII.

Cum autem tres saltem clavos, quibus Cruci affixus est Dominus, esse oportuerit (cujus crucifixionis speciem exhibent hodie ejusdem Christi crucifixi imagines) ex illorum duobus frenum esse confectum tradunt (licet frenos quasi plures Rufinus (i) dicat) tertio autem regium diadema compactum. Verum quatuor potius fuisse clavos, Gregorius Turonensis, qui ante mille, & centum propemodum annos vixit, constanter affirmat ; & de singulorum usu hæc scribit (k) : Speciosi autem, omnique metallo nobiliores Dominicæ Crucis clavi, qui beata membra tenuerunt, ab Helena Regina post ipsius sacræ Crucis inventionem reperti sunt ; & de duobus quidem frenum Imperatoris munivit, quo facilius, si adversæ gentes restitissent Principi, hac virtute fugarentur, de quibus non est ignotum Zachariam vaticinasse Prophetam, &c. Ac mox subdit de usu clavi tertii : Eo enim (inquit) tempore Hadriaticum mare magis fluctibus movebatur ; in quo cum frequentia erant naufragia, & demersio hominum, ut Vorago navigantium diceretur ; tunc provida Regina condolens excidia miserorum, unum ex quatuor clavis deponi jubet in Pelagus, confisa de Domini misericordia, quod sævas fluctuum commotiones facile posset opprimere. Quo facto, redditur mare quietum, tranquillaque deinceps navigantibus flabra præstantur

(i) Rufin. hist. l. 5. c. 8.

Quot clavis Christi Crucis confixus.

(k) Greg. Tur. de Glor. mart. c. 6.

Z 2

tur

eo conjunxit, urbemque ipsam Constantinopolim aedificavit ; posteaque alia ædificia a Constantino ibidem constructa ait. Verum, cum sub hujus anni finem Constantinus Sirmii fuerit, ut cum ipso Gothofredo supra observavimus, quomodo hoc anno vel Byzantii vel Nicomediæ esse potuit ? Immo neque anno sequenti Constantinus Nicomediæ aut Byzantii fuit, ut eo anno videbimus. Quare Auctor Chronici Alexandrini hac in re non redarguendus, eaque narratio cum

an-

tur. Unde usque hodie nautæ sanctificatum mare venerantur, & cum ingressi fuerint, jejuniis, orationibus, & psalterio vacant. Clavorum ergo Dominicorum gratia, quod quatuor fuerint, hæc est ratio: duo sunt affixi in palmis; & duo in plantis. Hæc ipse; nonnullæ enim antiquæ Christi Domini Cruci affixi imagines id quidem exprimunt, ut seorsum pedes singuli Cruci habeantur affixi; licet aliæ, eademque frequentiores (quod recentior usus id recepisse videatur) pedum plantis invicem superpositis, unico tantum clavo prominentiori suppedaneo ligno Cruci inhærenti confixis, ubique visantur ejusdem Crucifixi imagines sculptæ, vel pictæ.

LIII. De quarto autem clavo Gregorius ait ipsum in galea statux Constantini fuisse positum; testaturque post alios id ipsum Zonaras (a). At cum omnium sententia constet, clavum positum in corona, qua ipse uti solet Constantinus: puto potius coronam simulacro impositam, ad illius, quam gestare solet Imperator, exemplum, esse compositam, quam illam re vera alio clavo Crucis ornatam fuisse. Sed quæ Gregorius scribit de freno ex duobus clavis affabre facto: hæc idem habet, dum res gestas enarrat quæ sub Justino Imperatore, eodem quo auctor vixit sæculo, contigerunt: Magnam (inquit b) ferunt virtutem esse hujus freni; quod ambigi nequaquam potest, quod Justinus Imperator publice expertus est, ac suis omnibus patefecit. Illusus enim a quodam mago propter pecuniam, emissas sibi a dæmonis umbra intolerabiles per duarum curricula noctium sustulit insidias; sed cum tertia nocte frenum capiti collocasset, locum insidiandi inimicus ultra non habuit; repertumque auctorem insidiarum gladio percussit. Hæc Gregorius.

LIV. Quod vero clavi, quibus Cruci suffixus est Christus, plures diversis in locis hodie reperiri dicantur; nihil est quod pluribus quam tribus, vel ad summum quatuor, Christi manus, & pedes confixos esse putemus: licet multa extent exempla sanctorum martyrum, & inter alia quod S. Ambrosius recitat (c) de martyre mul-

PAGIUS anno CCCXXVIII, copulanda, ut recte præstiterat ipsemet Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani.

XVII. Auctor Chronici Alexandrini sub anni sequentis Consulibus ait: Constantinus instaurata Drepani urbe in Bithynia ad cultum Sancti Luciani Martyris illam a matre sua Helenopolim nuncupavit, donata civitati in Martyris honorem, quo usque patet ante urbem prospectus, immunitate vestigalium ad hodiernum usque diem. Helenopolim etiam Hieronymus in Chronico anno sequenti conditam scribit, ideoque & post Helenæ mortem, & in Quinquennialibus Constantii Cæsaris.

XVIII. Eusebius Cæsariensis Episcopus Historiam Ecclesiasticam hoc anno publicavit. In capite enim

tiplicibus clavis affixo patibulo. Ait enim ipse, cum agit de inventione Agricolaæ martyris crucifixi: Nos legimus martyris clavos, & multos quidem; & plura fuerunt vulnera quam membra. Sed fortasse accidit, ut ex aliquo clavorum Christi modica singulis accesserit ferri portio, vel potius, deperditis antiquioribus rem testantibus monumentis, clavi illi, quibus compacta sunt ligna sanctissimæ Crucis, crediti ipsi fuerint, quibus Christi membra Cruci fuerunt infixæ: nisi forte alicubi accidit, ut clavus aliquis inter sacras reliquias asservatus, quo mystica membra Christi, nempe martyr quispiam confixus est, idem unus ex ipsis passionis Christi clavis fuerit existimatus. Quicquid sit, fides (quod ait Ambrosius) purgat facinus: cum nemo Fidelium ferrum colat, sed Christi potius passionem veneretur, & adoret in ferro. Sed ad Helenam redeamus.

Reliquit Hierosolymis etiam (inquit Ruffinus d) indicium hoc religiosi animi Regina venerabilis: Virgines, quas ibi reperit Deo sacratas, invitasse ad prandium, & tanta eas devotione curasse dicitur, ut indignum crederet, si famularum uterentur officiis; sed ipsa manibus suis, famulæ habitu succincta, cibum apponeret, poculum porrigeret, aquam manibus infunderet, & Regina Orbis ac mater Imperii, famularum Christi se famulam deputaret. Ita Ruffinus. Porro tantam rem Græcorum quoque scriptorum monumentis esse proditam, & egregie testatam relictam, scimus, nempe a Theodoro (e), Socrate (f), atque Sozomeno (g); omittimus recensere innumeros pene alios recentiores ejusdem gestæ rei egregios laudatores. Coluisse plurimum & ejus filium Constantinum sanctas Dei Virgines, easque ex publico lavasse, præter illa quæ superius dicta sunt, Eusebius (h) testatur his verbis: Maximis autem eos honoribus prosequeretur, qui vitam suam cælesti philosophiæ dedicassent. Sanctissimum ergo perpetuarum virginum cætum constanter colebat, quod in earum mentibus Deum ipsum, cui se consecrarant, inhabitare crederet.

Rur-

ultimo postremi libri, narrato Licinii interitu, Eusebius qui anno præcedenti contigit, ait: Constantinus vir omnibus Religionis virtutibus ornatus, & Visuam suam publicam charissimo, & patri undequaque simillimo, Orientem suum recepit; & Imperium Romanum, sicut olim fuerat, in unum corpus redegit. Quare, cum Crispus currenti anno a Constantino patre occisus fuerit, uti suo loco ostendi, Eusebius ante præsentem annum Historiam suam in Oriente publici juris non fecit; saltem antequam de hujus cæde in Occidente patrata, nuntium in Palæstinam, ubi is Historicus agebat, pervenisset. Nam tantum abest, ut de Crispo jam mortuo ita locutus esset Eusebius, ut nequidem illius meminisset; cum in Oratione in Tricenniali-

(a) Zonar. part. 3. Annual.

(b) Greg. Tur. de Glor. mart. ubi supr. De freno Miraculum.

(c) Ambros. ad Virg. exhort.

LV. (d) Ruffin. l. 1. c. 8. Helenæ pietas.

(e) Theod. lib 1. c. 8.

(f) Socr. l. 1. c. 13. in fin.

(g) Soz. l. 2. c. 1.

(h) Euseb. Vita Con. l. 4. c. 28.

(a) *Euseb. Vit. Consl. l. 3. c. 43. 44.* Rursum vero de eadem Helena hæc idem habet Eusebius (a).

LVI.
Munificentia
S. Helena.

Porro autem dum regiarum opum magnificentia instructa omnem Orientem peragrat, cum universo populo quasque civitates incolenti simul, tum privatim singulis eorum qui ad ipsam accedebant, infinita munera largita est: infinita etiam ordinibus militaribus quasi plena manu distribuit. Quæ vero pauperibus, omnibus rebus nudatis, omnique ope, & auxilio destitutis disperierit, vix enumerari possunt: quippe in alios grandem pecuniarum vim conferre, aliis corporis tegumenta prolixè, & largiter suppeditare, vinculis eripere alios, alios tum laboribus in metallis effodiendis afflictatos, tum fraude & injuria oppressos liberare, denique ab exilio alios in patriam revocare dignata est. Quæ quidem, licet ejusmodi rebus esset insigniter nobilitata, alia tamen in Deum pietatis munera minime neglexit. Nam ubique cernebatur in Ecclesiam Dei intrare, templaque splendidis exornare monumentis; inque ades sacras vel in minimis urbibus extructas suam benignitatem ostendere licebat: præterea eam & decore eximioque apparatu admirabilem videre sæpe versari cum multitudine, & verum cultum erga Deum omnibus piis vitæ officiis declarare. Hæc Eusebius.

LVII.
Luciani
martyris
Basilica.

Reliquit in ea peregrinatione S. Helena & illud pietatis suæ nobile monumentum, nempe egregiam Memoriam Luciani martyris Drepani in Bithynia regia, munificentia excitatam. Recens quippe erat in mentibus hominum tanti martyris certaminis recordatio, & insigne quod post martyrimum fuerat de corpore ejus in mare demerso subsecutum miraculum, cum delphinorum dorso delatum esset ad littus, quando (ut ferebat iniqua temporis conditio) Drepani fuit humili sepultura donatum. Hæc igitur omnium ore vulgata cum S. Helena percepisset, quæ erat sanctorum martyrum studiosissima, digno triumpho triumphum martyris ornare decrevit; atque illic, ubi Drepani est collocatum ejus corpus, sumptuosam defuper Basilicam erigendam curavit. Testantur hæc ejusdem Luciani Acta martyrii antiquitus scripta, in quibus isthæc in fine leguntur (b): *Postea autem quam nobis salutarem Domini restituit Crucem, quæ Magnum in-*

(b) *Recitat Metaph. die 7. Januar. apud Sur. tom. 1.*

PAGIUS

Constantini habitata cap. 3. de aliis tribus Constantini liberis mentionem faciat, de Crispo vero a patre perempto taceat; quod etiam silentium servat in Vita Constantini lib. 4. cap. 40. quando de Constantini filiis sermonem habet.

XIX.
Varii errores de an-
no ejus pu-
blicitio-

Ex quibus deducitur primo, Hankium in libro de rerum Byzantinarum Scriptoribus Græcis parte I. cap. I. hallucinatum, quando Eusebium Historiam suam ante Nicænam Synodum in lucem emisisse tradit. Secundo, hallucinatos etiam eos, qui Crispi mortem anno præ-

ter claros Imperatores genuit Constantinum, veneranda Helena, quando revertebatur Hierosolymis, locum honorans, & in eo condidit Civitatem; convocatis habitatoribus ex iis, quæ circum circa erant regionibus, & effectis operis participibus, & validis eam cinxit mœnibus, & martyri templum edificavit maximum, quod nunc quoque insigne & pulchre extructum cernitur ab iis qui & terra & mari ingrediuntur ac navigant.

Filius autem, qui ad omnia sumptus copiosissimos suppeditabat, Constantinus, Helenuvoluit a matris nomine, Civitatem redditam ampliorem, Helenopolim appellari; quod Sozomenus (c) atque alii post eum affirmant. Sed & Pontum ipsum, Polemaicum antea dictum, a matre sua, Helenopontum voluit nominari: testatur id Justinianus in Novella constitutione, cum ait (d): *Ab omnibus Helenopontus nuncupatur; quod illi nomen a pientissima Principe Constantino impositum est, occasione honestissimæ suæ matris, Helenæ scilicet pientissimæ mulieris; quæ nobis etiam sacrum Christianorum lignum invenit. Vetus enim illud nomen Polemonis, quo plerique in Ponti tyranno usi fuerunt, debinc quiescito: primum, quia tyranni exitit; secundo, quia de suo nomine urbem appellatam habet, scilicet Polemonium; tum etiam, quia pulchrius fuerit regiones Christianorum & Regum nominibus designare, quam iis quæ Polemi, hoc est, belli & tumultus, notionem præferunt.* Hæc ibi. At non unam tantum, sed duas civitates a Constantino erectas Helenæ matris nomine, Sozomenus (e) affirmat; alteram nempe, de qua actum est, in Bithynia; alteram vero in Palæstina; sed repugnant iis quæ tradit Socrates his verbis (f): *Quod autem Imperator in condendis urbibus multum studii posuerit, quod ex nonnullis vicis Civitates effecerit, ut Drepanum matris nomine appellavit, ut Constantiam sororis Constantiæ nomine nuncupatam in Palæstina edificavit; litteris in præsentia mandare, minime opportunum arbitror. In hunc modum Socrates; quod & verius esse probatur, cum civitas nulla reperiatur in Palæstina, quæ fuerit Helenopolis appellata. Fuit autem apud Antiochiam ad Daphnidis lucum celebris memoria Helenæ, di-*

LVIII.

Helenuopolis, Helenopontum.

(c) *Sozom. lib. 2. c. 1. in fin. Niceph. lib. 8. c. 31.*

(d) *Collat. 14. conslit. 28. incip. Quod pulchre.*

(e) *Soz. l. 2. c. 1. in fin.*

(f) *Socrat. l. 1. c. 14.*

cedenti contigisse scripsere. Tertio, audientes non esse Valesium, qui in Dissert. quam de Vita & Scriptis Eusebii composuit, putat, Historiam hanc aliquot annis post Concilium Nicænum esse absolutam: Blondellum, qui anno circiter CCCXXX. editam autumat in Apologia pro Hieronymi sententia de Episcopis & Presbyteris, sectione II. cap. 19. & Dallæum, qui eodem anno conscriptam censet lib. I. de pseudo-epigraphis Apostolicis cap. 4. Mors enim Crispi, quæ post annum CCCXXVI. differt nul-

nis corriguntur.

(a) Suid. in dicta Augustale, ubi idem Constantinus Imperator Helenæ suæ matris statuam collocavit. Hæc apud Suidam (a).

LIX. At quæ de Helenæ obitu Eusebius, & alii veteres narrant, his intexamus; cum enim quoto potissimum anno Domini defuncta ipsa fuerit, incompertum penitus habeatur, neque obitum ejus certis consignare Consulibus concessum sit; hic ubi de rebus ab ea gestis agitur, ejus quoque beatum finem annectere, haud erit incongruum; cum tamen affirmare non dubitemus aliquot illam amplius vixisse annos, utpote quæ octogenaria ætate ex hac vita decessit.

(b) Euseb. in Vit. Const. l. 3. c. 45. 46. De ea enim Eusebius hæc narrat (b): Denique vero cum naturam vivendi satietate explevisset, & ad meliorem statum evocaretur, octogesimumque fere ætatis suæ annum confecisset, & ad extremum vitæ exitum prope venisset; decrevit secum, statuitque coram Imperatore filio suo, unico Principe mundi potentissimo, hujusque liberis Cæsaribus nepotibus suis, testamentum suum facere; & sigillatim nepotibus suas, quæ sibi in toto orbe terrarum supererent facultates dispertire. Quibus rebus hunc in modum constitutis, suo filio tanto, & tam eximio Imperatore ipsi præsto assistente, sedulo inserviente, & manus illius tenente, finem ita vivendi fecit, ut beatissima quidem jure optimo non mori prudentibus videretur, sed vitam caducam, & fragilem cum caelesti, & æterna revera commutare. Anima igitur corporis compagibus soluta, ad immortalem, & angelicam naturam, atque adeo ad ipsam Salvatore assumpta est.

LX. Ejus autem tabernaculum splendidis exequiis decoratum; nam maxima satellitum turba ad civitatem, quæ principem locum tenet Imperii, deportatum fuit, ibique re-

gali sepulcro conditum. Sic igitur Imperatoris mater diem suum obiit; quæ quidem est immortalis plane memoria celebranda, non modo propter pia vitæ officia; sed etiam propter eximium illud & admirabile germen ab ea editum, Constantinum dico; quem quidem cum ob cæteras res omnes, tum ob pietatem in parentem, & procreatricem suam, beatum judicare, par est; qui illam, cum jam antea pietate minime esset imbuta, ita piam reddidit, ut a primo tempore ætatis ab ipso communis omnium Salvatoris ore instituta fuisse videretur; ita etiam honore regio exornavit, ut cum apud omnes gentes, tum apud eos qui in aliquo gradu militari collocati essent, Augusta, & Imperatrix nancuparetur, aureaque numismata ejus imprimerentur effigie. Jam vero thesauro regio pro arbitrarij utendi, proque animi sententia, & ut sibi commodissimum fore putaret, singula libere dispensandi, filius ei liberam fecit potestatem, quo etiam in his omnibus eam, & splendore eximiam, & amplitudine admirabilem efficeret. Quare inter ea, quæ ad ejus memoriam illustrandam faciunt, ista etiam non sine causa repetita sunt; quæ dum propter singularem pietatis præstantiam in matre colenda exercebat, præcepta etiam divina, quæ honorem parentibus decenter impertiendum tradunt, accurate explevit. Hucusque Eusebius de obitu Helenæ, & pietate ipsius, & Constantini in ea officiis frequentanda sedulitate. Addit Theodoretus (c), morientem Helenam plurima de pia vivendi ratione filio præcepta dedisse, eundemque benedictionibus munivisse.

Quod autem spectat ad numismata ejus effigie (quod tradit Eusebius) jussa formari; vel unum hic reddendum putavimus.

Por-

Funus, & sepultura Helenæ.

(c) Theod. lib. 1. c. 13.

LXI. Numisma cum Imagine S. Helenæ.

PAGIUS nullatenus potest, eorum errorem manifestum reddit. Præterquam quod Paulinus Episcopus Tyri, cui decimum librum dicat Eusebius, anno CCCXXVIII. obiit, ut infra videbitur. Historiam autem illam occasione Vicennialiorum Romanorum Constantini hoc anno publicavit, quod indicat Gennadius in libro de Scriptoribus Ec-

clesiasticis, ubi de Theodoro loquens ait, incepisse eum a fine librorum Eusebii, id est, a Vicennialibus Constantini, a Vicennialibus nempe Nicomediensibus. Sed, cum in ea Historia Chronicon suum citet & corrigat, liquet, anno præcedenti Chronicon, currenti vero Historiam in lucem emissam.

(a) Num.
aureus ex-
tat Roma
apud R.D.
Lalium
Pasqual.
Canon. S.
Maria Ma-
joris. idem
apud An-
gelum Bre-
ventanum
Papien-
sem.

(a)

LXII. Ubinam autem ea sepulta sit, ex Eusebii verborum recta interpretatione exquirendum est; cum enim ait, delatam ad Civitatem, quæ principem locum tenet Imperii; Socrates, Eusebium perperam interpretatus, ita scribit (b): *Corpus ejus ad Constantinopolim, quæ Nova Roma appellata erat, deportatum, regali sepulcro conditum est.* Hæc Socrates, existimans Constantinopolim ab Eusebio verbis illis esse descriptam, Eusebii phrasin (ut apparet) minus exploratam habens: nam urbem Romam iisdem verbis eundem intelligere consuevisse, quod alibi, dum agit de legatis ad Nicænum Concilium, missis, ait, aperte declarat, cum in significanda Roma, utitur eadem nomenclatura, sic dicens (c): *Et quamquam illius urbis, penes quam Imperium est, Episcopus, &c.* Intelligens de Romanæ urbis Episcopo Silvestro. Cum autem agit de Constantinopoli, Urbem ejus nomine appellatam nuncupare solitus est. Nicephorus (d) non Romæ tantum eam esse sepultam, sed & defunctam affirmat, translata vero post biennium Constantinopolim; sic enim tradit: *Cum autem ei finis vitæ instaret, cum celeberrima memoria Romæ decessit, unde octogesimum agens annum. Et paulo post: Extra urbem Romam sepulta, in templo rotundo, marmorea urna deposita; atque biennio post una cum urna Constantinopolim deportata est. Princeps ipsa in Imperialia monumenta ædis sanctorum Apostolorum illata, lætisque posthac*

atque etiam nocturnis memoriis (ut par erat) est celebrata. Hierosolymis autem veneranda illæ virgines, quibus veluti quædam ancilla inservierat, præcipuis eam sunt memoriis solemniter prosecutæ. Hæc Nicephorus. Sed & citatus superius Anastasii liber de Munificentia Constantini erga Urbis Ecclesias, cum agit de Basilica sanctorum martyrum Marcellini, & Petri via Lavicana inter duas lauros posita, hæc habet de Constantino (e): *Et Mausoleum condidit, ubi beatissimam Augustam matrem suam posuit in sarcophago porphyretico.* Romæ igitur cum sepulta dicatur, de translatione facta Constantinopolim penes antiquos nulla mentio est, immo Sigebertus (f) ab Urbe translata tradit in Galliam. Constat tamen fuisse Constantinopoli sacram ædem S. Helenæ, quæ (ut testatur Justinianus Imp. g) sanctissimæ majori Ecclesiæ copulata erat.

Quod vero testetur Eusebius, Constantinum matris obitui fuisse præsentem, dicendum est, eum, postquam in Orientem profectus est, iterum rediisse in Occidentem; & quidem verisimile est, ipsum modo huc, modo illuc (ut ferebat occasio) esse profectum. De Helena quidem in Occidentem reversa satis constat, cum ex his quæ modo dicta sunt tum etiam cum de maris tempestate, quam passa est, quando Hadriaticum mare navigans, in illud Crucis clavum ad sedandos turgentibus ipsius fluctus projecit, ut superius dictum est. Adveniens autem ipsa in Urbem, in Basilica, dicta Heleniana, partem quam secum vexit sanctissimæ Crucis, & alias inde secum allatas reliquias, ut titulum ejusdem Crucis, & unum ex clavis, religiosissime collocavit.

In eadem Basilica, in basi statuæ in ejusdem Helenæ Augustæ memoriam erectæ, ejusmodi inscriptio legitur.

(e) Tom. 1.
Conc. in
Silvestro.

(f) Sigebert.
an.
Dom. 849.

(g) Aulhen.
Coll. 1. tit.
3. ut de-
terminat.
constit. 3.
c. 1.

LXIII.
Constantinus re-
versus in
Occidentem.

LXIV.

DOMINÆ NOSTRÆ FL. IVL. HELENÆ PISSIMÆ AVG.
GENETRICI. D. N. CONSTANTINI MAXIMI VICTORIS
CLEMENTISSIMI SEMPER AVGVSTI AVIÆ CONSTAN-
TINI ET CONSTANTII. BEATISSIMORVM AC FLOREN-
TISSIMORVM CÆSARVM IVLIVS MAXIMIANVS V.C.
COMES PIETATI EIVS SEMPER DICATIS.

Huic persimilis extat inscriptio Neapoli in Montano sedili his verbis exarata .
PIISSIMÆ AC VENERABILI DOMINÆ NOSTRÆ HELE-
NÆ AVGVSTÆ MATRI DOMINI NOSTRI VICTORIS
SEMPER AVG. CONSTANTINI ET AVIÆ DD. NOSTRO-
RVM BEATISSIMORVM CÆSARVM ORDO ET POPV-
LVS NEAPOLITANVS .

At de S. Helena hætenus. Referatis Con-
stantini, & Helenæ opera Hierosolymis
locis Sanctis; & Christi passionis instrumen-
tis adinventis; vix credi potest, quæ fue-
rit omnium Fidelium frequentia e remotio-
ribus quoque orbis partibus Hierosolymam
confluentium; cum alioqui nec cum loca
ipsa terræ oppleta essent aggere, & su-
perstitione polluta Gentilium, deessent
qui religionis ergo (quod secundo An-
nalium tomo diximus) Hierosolymam pe-
terent. At de peregrinatione ad eadem
loca sancta primo etiam tomo actum est,
& inferius de ea dicendi passim se dabit
occafio .

LXV.
Domini-
cum au-
reum An-
tioche-
num .

Quod rursus spectat ad basilicas a Con-
stantino Imperatore (ut ad institutam o-
rationem redeamus) in Oriente erectas ;
inter alias plurimas diversis in locis ,
quas tradit Sozomenus esse ab eo ædificatas Ec-
clesias , excelluit basilica Antiochena , di-
cta a majoribus ob sui mirificam in omni-
bus excellentiam , Dominicum aureum ;
cui , præter augustissimam ejus structuram
accessit in sacris ex auro confectis vasis
effusa Constantini munificentia ; sed de
his alio loco dicendum . Ipsum autem tem-
plum ab Eusebio paucis describitur , cum
ait (a) : Civitates item quæ apud cæte-
ras gentes videbantur , vel maxime propter
splendorem excellere , templis egregiis ma-
gnificisque curavit exornandas ; sicut ex
præcipua urbe totius Orientis , quæ nomen
traxit ab Antiocho , constare poterit . In
qua , tamquam in Civitate illius gentis ac
regionis primaria , Ecclesiam tum propter
amplitudinem , tum propter pulchritudi-
nem maxime eximiam Deo dicavit . Quip-
pe univrsam templum longis porticibus ex-
trinfecus adjectis circumdedit ; sanctuarium
autem interius ad infinitam erexit altitu-
dinem ; quod quidem ad speciem solii oc-
tangularis fabricatum , multis adiculis ,
exedrisque undique constructis , compluri-
bus item tabulatis super terram eminenti-
bus , denique fornicibus subter eandem ab-
ditis ex omni parte circumseptæ fuit . Quam
etiam permagna auri ærisque copia , & re-
liquæ pretiosæ materiæ ornamentis deco-
ravit . Hæc ipse , qui & sumptuosissimum
quoque ab eo erectum fuisse Nicomedie
templum in Bithynia tradit , sed & de
aliis Ecclesiis ab ipso exædificatis Constan-
tinopoli meminit ; nos vero de eisdem
agemus in dedicatione ejusdem ab eo ex-
tractæ suo nomine Civitatis . At de tem-
plis hætenus .

(a) Euseb.
in Vit.
Const. l. 3.
c. 49. &
orat. de
laudib.
Const.

LXVI.

Jam autem ad fana gentilium , cloacas
omnium turpitudinum , ab eodem diruta ,

narrationem convertamus , atque illa ipsa
quæ ab Eusebio ejus Provinciæ Archiepi-
scopo sunt memoriæ commendata , ejus-
dem insistentes vestigiis , affectemur , qui
ait (b) : *Ista quidem erant Augustissima
templa ab Imperatore hætenus consecrata .
Verum ut audierat , ipsum Salvatorem ,
qui nuper in mundo versatus fuisset , etiam
olim sanctis viris ex Palæstina prope quer-
cum Mambre (sic enim appellabatur) di-
vinitus apparuisse , ibi quoque Deo viso ,
templum exædificari mandat . Gentium er-
go Præfectis Imperatoris voluntas per lit-
teras ad singulos scriptas significata est ,
quæ eos admonuit , ut , quod esset impe-
ratum , illico ad exitum perduceretur . No-
bis etiam , qui hanc historiam litteris man-
damus , epistolam accuratius scriptam mi-
sit , cujus exemplar mihi consentaneum vi-
detur huic præsentis sermoni annectere , quo
Imperatoris sanctissimi studium , & dili-
gentia plenius intelligatur . Proinde quo
libere pro his , quæ gesta acceperat , nobis-
cum exoptularet , ista totidem verbis per-
scripsit .* Quæ vero subsequitur Constantini
epistola , cum ad Macarium Episcopum
Hierosolymitanum habeatur inscripta , non
autem ad Eusebium , expunctum putamus
Eusebii nomen ; nisi dixerimus eandem ad
utrumque missam , immo (ut præfertur ti-
tulus) ad omnes Palæstinæ Episcopos ; est
hujusmodi (c) :

VICTOR CONSTANTINUS MAX.
AUGUST. MACARIO
& cæteris Palæstina
Episcopis S.

Est hoc unum maximum meæ sanctissimæ
solicitudinis erga vos beneficium , ut quo-
rundam nefandorum hominum amentiam ,
quæ hætenus apud vos in obscuro latuerit ,
per litteras vobis significem ; quo licet mi-
hi quidem sero , necessario tamen , erratum
segitie neglectum , diligentia recte probe-
que corrigatur . Permagna enim profecto
impietas est , ut loca sancta nefandorum
scelerum maculis contaminentur . At quidnam
est , fratres carissimi , quod cum vestram
solertiam præterierit , mea etiam , quam di-
xi , sollicitudo propter observantiam , qua
Deum veneror , possit silentio prætermittere ?
Locum qui prope quercum Mambre dicitur ,
in quo Abrahamum domicilium habuisse co-
gnoscamus , variis modis a quibusdam super-
stitioni deditis inquinari ferunt ; idola e-
nim quæ nullo non vastationis genere dele-
ri debent , in illo erecta esse , & altare
prope locatum , & impuras victimas sine
intermissione immolari . Quapropter cum il-
lud , & ab Imperio nostro alienum , & in-
di-

Templum
ad Quer-
cum
Mambre.

(b) Euseb.
in Vita
Const. lib.
3. c. 50.

(c) Euseb.
ibid. c. 51.

LXVII.

Litteræ
Constanti-
ni ad Ma-
carium.

dignum loci sanctitate videatur; vestram gravitatem certiore fieri velim, a nobis per litteras Acacio illustrissimo Comiti amico nostro significatum esse, ut absque cunctatione, & idola, quæ in loco prædicto reperta fuerint, ignis tradantur incendio, & altare sedibus convulsum evertatur. Quinetiam neminem non, qui post nostrum mandatum aliquid impietatis in ejusmodi loco audeat admittere, supplicio coercendum statuimus; quem sane locum decrevimus eximia templi structura adornare, ut confessus dignus sanctis viris in eo deinceps existat. Quod si quicquam contra hoc mandatum committi acciderit; par est, ut absque mora, nostra clementia per vestras litteras certior fiat; quo nostro mandato, qui illud violasse deprehensus fuerit, summo afficiatur supplicio. Non enim ignoratis, illic primum Deum omnium rectorem tum apparuisse Abrahamo, tum cum eo sermonem contulisse (a); illic enim primum sacrosanctæ legis cultum, & observationem initium habuisse: illic primum Salvatorem ipsum cum duobus Angelis se ipsum clementer, & benigne Abrahamo ostendisse; illic Deum cœpisse ab hominibus videri; illic prædixisse Abrahamo de semine suo futuro, ac confestim promissum præstitisse; illic prædicasse, eum plurimarum gentium patrem futurum. Quæ cum ita sint, æquum est, meo quidem judicio, vestra cura & diligentia provideri, ut tum locus iste purus, & integer a labe conservetur, tum ad pristinam revocetur sanctimoniam, quo aliud nihil in eo præter cultum Deo omnipotenti moderatori omnium, & Salvatori nostro decorum, & consentaneum peragatur. Quod quidem studiose, & decenter a vobis observari convenit; siquidem vestra gravitas (sicut mihi pro certo persuasum habeo) ea quæ cum vero cultu, & religione in primis coherent, alacri studio explere desiderat. Deus vos, fratres charissimi incolumes servet. Hactenus Constantini litteræ; quibus subdit Eusebius (b):

LXVIII. *Ista omnia Imperator ad salutariæ Dei virtutis gloriam illustrandam perficere admodum elaboravit; hocque pacto non solum Salvatorem suum magno affecit honore, verum etiam superstitiosum Gentium errorem omnibus modis coarguit. Itaque quorundam delubrorum vestibula ejus mandato in quaque Civitate nudata, portæque dirutæ; aliorum tectum cum laquearibus, regulis ablatis, deturbatum; aliorum insignia monumenta ex ære fabricata (in quibus veterum error longo jam temporis spatio se insolenter jactasset) in foro Civitatis Imperatoris nomine nuncupatæ omnibus palam, proposita, ut intuentium oculis pro turpi spectaculo subjicerentur. Hic Pythius, illic Sminthius, in ipso Circo tripodes Delphici, Helichonides Musæ in Palatio. Quinetiam eadem ipsa Civitas Imperatoris nomine (ut modo dixi) nuncupata, tota si-*

Ann. Eccl. Tom. IV.

(a) Gen. 18.

(b) Euseb.
in Vita
Const. l. 3.
c. 52.LXVIII.
Delubra
spoliata.

mulacris, quæ erant apud quasque gentes diis consecrata, & ex ære artificiose elaborata, passim referta fuit. Atque his ipsis simulacris deorum nomine erectis, quibus homines erroris morbo oppressi infuitas hecatombas, victimasque igne crematas frustra obtulissent, seroque tandem sapere didicissent, tamquam ludicris rebus ad risum jocumque spectatorium Imperator usus est. In stivis vero aureis aliam quamdam viam, & rationem secutus est: nam ut primum intellexit, multitudinem, instar stultorum infantium, illas erroris tamquam larvas ex aurea argenteaque materia effictas, temere extimescentem; eas e medio penitus tollendas, velut lapides ante pedes incedentium in tenebris ad impingendum projectos, putavit; viamque regiam, quæ plana, & æqualis est, omnibus in posterum patefaciendam.

Ista igitur animo complexus, non armata manu, aut ingenti exercitu ad eas res corrigendas sibi opus esse; sed unum & alterum ex illis, quos spectatos habebat, ad hoc munus subeundum satis habere virium arbitratus est; quos uni eademque auctoritate donatos ad singulas gentes misit. Illi autem tum singularis Imperatoris sanctimonia, tum sua ipsorum in Deum pietate freti, per mediam plebem, perque medium populum multitudine infinitum proficiscentes, in singulis urbibus regionibusque errorem longinquo tempore inveteratum omnino proficiarunt: ac primum ipsos idolorum sacerdotes magna cum irrisione, & turpitudine suos ipsorum deos ex tenebricosis recessibus in lucem proferre mandarunt: deinde exteriori illorum effigie detecta, etiam interioris formæ colore obductæ deformitatem ante oculos omnium statuerunt: tum illis abrais, materiæ partem, quæ videbatur habere aliquid bonitatis, fornace & igne probarunt, eamque reservarunt in tuto collocatam: quæ vero vilis erat, & ad nullam rem utilis, superstitiosis ad memoriam suæ turpitudinis largiti sunt. Porro autem hoc quod sequitur, non multum huic dissimile ab isto Imperatore admirabilè gestum fuit. Postquam vero simulacra mortua ex pretiosa materia conflata, ad hunc modum, quem dixi, expoliaverat; reliqua ad perpetuandam hominum memoriam erecta, quæ ex ære fabricata erant, aggressus est; deosque quos veteres fabulæ celebrant, funibus ex pilis contextis constrictos, abstrahendos curavit.

Præterea (c) regio suo obtutu, tamquam clara face accensa, sedulo lustravit, ne ullæ erroris reliquiæ uspiam delitescerent: quemadmodum enim aquila, in superiora aeris loca subvolans, res in terra longissimo intervallo ab se distantes acutissime cernit; sic iste dum in regali Palatio, quod in præclara illa urbe ab ipso edificata situm est, versabatur, ex eo velut specula periculosum quoddam rete, quo homi-

LXIX.

Deorum
imagines
ludibrio
expositæ.

LXX.

(c) Euseb.
ibid. c. 53.

Veneris
fanum di-
rutum.

num animæ illaqueabantur, in gente Phœnicum latitare despexit, nemus videlicet, & delubrum turpi & flagitioso veneris Dæmoui dedicatum, non in media aliqua Civitate, non in foro, non in plateis (ut multa, quæ in urbibus ornatus gratia magno splendore decorantur) sed extra semitam, extra trivium, extra viam publicam, in summo vertice Montis Libani inter arbuta collocatum. Erat tamquam schola quædam nequitiæ iis qui erant libidini dediti, quique nimia licentia corpus labefactaverant suum, corruperantque. Nam quidam molles, & effeminati viri, non viri re vera, pudore prorsus exuto, instar mulierum turpissima contagione se ipsi inficientes, Dæmonem placabant. Scelerati præterea, & nefarii mulierum congressus, clandestinæ falsorum connubiorum corruptelæ, infanda & turpia facinora in eo delubro, utpote in loco impuro, & sædo, admissa erant. Nec quisquam fuit, qui in hæc scelera animadverteret, propterea quod ex viris gravibus & honestis nemo illic audebat accedere. Verum Imperatorem eximium turpia facinora illic edita latere non poterant; quibus quidem regia sua providentia indagatis, erutisque, indignum censuit, ut Solis splendor huiusmodi delubrum intueretur; proinde universum illud cum ipsis statuis, & monumentis funditus deleri iussit. Ex templo igitur Imperatoris mandato machinamenta, quibus petulans, & lascivus error propugnabatur, penitus eversa sunt; quippe militum manus loco purgando operam navavit. Qui autem ad hoc usque tempus luxuria diffuissent, Imperatoris nimis perterriti, continentiam deinceps modestiamque colere didicerunt: non dissimili ratione etiam superstitiosi Gentiles, qui erant opinione sapientes, re ipsa suam ipsorum inanitatem animadvertere cœperunt.

LXXI.
Æsculapii
templum
demolium.

Ubi namque error eorum, qui inter Ciliaces sapientissimi videbantur, in Dæmone ibi colendo longius serpsit, infinitis super eo tamquam conservatore, & medico propterea in admirationem traductis, quod interdum dormientibus apparuit: nonnumquam ægrotantium corpora morbis relevavit (erat hic sine dubio animarum corruptor, quippe qui homines incallidos a vero Salvatore abstraxisset, & res verisimiles efficiendo, ad impiam perversitatem rapisset:) Imperator, qui Deum zelotem, vere Salvatorem sibi ad defensionem semper proponebat, istud delubrum Æsculapii apud Ægeas dejici, soloque æquari mandavit. Ac res illa admiranda nobilium philosophorum celebrata sermonibus, quæ latebris abdita, non Dæmonis, neque Dei, sed erroris cujusdam speciem plurimis & diuturnis temporum curriculis hominum animos in fraudem illicientis perspicue præsentavit, a solo nutu & significatione, manu militari disturbata, humique prostra-

ta jacuit. Qui enim deus alios malis eripere, & calamitate levare simulaverat, non magis jam remedium ad sui propugnationem reperire potuit, quam cum (ut in fabulis est) fulmine percussus interiit.

Agens de iisdem Sozomenus, tam de Æsculapii templo in Ægeis, quam Veneris in Libano, sic ait (a): Erant ambo quidem fana illustrissima, & magna veneratione a veteribus dignata: quandoquidem Ægeatæ gloriabantur, hominum corpora apud se vi & potestate dæmonis noctu ibi apparentis, medicinamque illis facientis morbis liberata esse. In Aphacis autem, memorant, ignem per quamdam invocationem certo die, tamquam stellam, a summo vertice Libani percurrentem in vicinum fluvium se immeruisse; quem ignem Uraniam (hoc enim nomine nuncupabant Venerem) esse dixerunt. Hæc Sozomenus; qui & superius tradit, Pan illum multorum ore celebratum, quem Pausanias Lacedæmonius, & civitates Græciæ post bellum contra Medos dedicaverunt. a Constantino sublatum esse, ejus autem simulacrum deductum Constantinopolim: sed subdit de dicto Æsculapii templo Eusebius (b): Verum præclara officia, quæ in hac re Imperator ad Dei gloriam obiit, non inter fabulas adnumeranda sunt; siquidem illustri & testata Salvatoris ipsius virtute delubrum illud radicitus sic eversum fuit, ut infantæ amentiaque, quæ illic antea obraverat, ne vestigium quidem jam relictum esset.

Ex omnibus igitur, qui autem illud tempus se superstitione obligassent, cum errorem suum patefactum, & perspicue refutatum oculis cernerent, cumque delubrorum & statuarum ubique vastitatem re ipsa intuerentur; alii ad salutare Dei Verbum se totos conferre; alii licet non illud ipsum agerent, patriam tamen & avitam inscientiam improbare, & quos olim deos existimaverant, risu & ludibrio insectari cœperunt. Ac quidnam, quæso, ita in animum inducerent, cum immensam illam nequitiam interius latentem exiorem quadam statuarum specie obductam satis manifesto perspicerent? Aut enim extinctorum cadaverum ossa, exiccataque calvæ versutis præstigiatorum dolis callide oblectæ, aut sordida lacerataque vestes horrida & impura, sæditate farcitiæ, aut congeries ex fœno, & stipula collecta suberant. Quæ cum in simulacra inanima congesta conspicerentur vehementer, & suam & patrum suorum amentiam incusarunt; præsertim cum plane intellexissent, neminem in illis abditis recessibus, aut in ipsis statuis, vel dæmonem, vel ariolum, vel deum, vel vatem, sicut sibi antea persuaserant, tamquam habitatorem considerare, immo vero ne obscurum quidem, & umbratile spectrum superesse. Quapropter illis qui erant ab Imperatore ad id negotii delegati, ad omne obscurum

LXXII.

(a) Sozom.
l. 2. c. 4.Panis simulacrum
sublatum.(b) Euseb.
in Vit.
Const. l. 7.
c. 54. 55.

LXXIII.

Dii gentium
risu
expositi.

antrum, omnemque latentem & apertum recessum facilis patebat aditus. Quinetiam adyta, ad quæ accedere fas non erat, & intima sacraria pedibus militum protrebantur: adeo ut mentis cæcitas, quæ longinquo temporis spatio universos Gentiles occupavisset, horum opera & labore perspicue deprehensa, in omnium oculis desingeretur.

LXXIV. Atque (a) ut ista Imperatoris præclare recteque factis accepta referri debent, sic ea quoque quæ particulatim apud singulas gentes ab ipso erant administrata; ut illud quod Heliopoli Phœnicia factum est: in qua urbe nonnulli obscœnam & libidinofam voluptatem pro dea venerantes, simulatione religionis, uxoribus & filiabus stupri admittendi facultatem, nulla habita pudoris ratione conceperunt. Cæterum jam lex nova plena modestiæ & castimoniæ ab Imperatore promulgata est, quæ jubet ne quis eorum ullum flagitium ibi in more, postquam usurpatumque deinceps audeat committere. His rursus documenta scriptis mandata proposuit, quasi fuisset ob hanc causam potissimum a Deo missus, ut omnes homines temperantiæ legibus institueret. Quamobrem non est dedignatus cum his per litteras suas familiariter colloqui, eosque cohortari, ut se ad Dei optimi maximi cognitionem mature transferrent. Atque in eo loco etiam ejus dictis facta vere & apposite responderunt: quippe apud istos etiam templi amplissimi fundamenta jecit; ita ut, quod ab omni sæculorum memoria non sit auditione acceptum, hoc jam ipsa re perfectum esset: nimirum ut civitas eorum, qui superstitione fuissent excæcati, Dei efficeretur Ecclesia, presbyteris diaconisque compleretur, & Episcopus Deo omnium rectori consecratus illis præsideret. Præterea Imperator animo sedulo prospiciens, uti quamplurimi ad Dei verbum se conferrent, ea quæ ad sublevandos pauperes pertinebant, copiose suppeditavit. Atque hac ratione ad salutarem Christi disciplinam eos se prope recipere impulit, verbis fere cum Paulo dicente (b) consentiens: Sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuncietur. Hucusque Eusebius.

LXXV. Qui tamen cum ait, ubique sacra Gentilium, & idolorum fana una cum idolis ab Imperatore Constantino esse sublata, hyperbolice plane locutus esse videtur; cum longe lateque per Orbem complura eademque famosissima remanserint templa ab eo intacta penitus, ut Romæ, Alexandria, Gazæ in Palæstina, Apameæ in Syria, immo & in vicis, & aliis nonnullis in locis, quæ postea ab iis qui eum secuti sunt Imperatoribus (quod suis dicemus temporibus) prostrata penitus, & solo æquata sunt. Nam Theodoretus (c), dum agit de idolorum demolitione per Theodosium facta, hæc scribit de Constantini ad-

Ann. Eccl. Tom. IV.

versus cultum Gentilium rebus gestis: Constantinus Magnus omnibus laudis præconiis merito efferendus, qui primus Imperium vero Dei cultu exornare studebat; videns adhuc orbem terrarum cæco errore furentem, tametsi vetuit omnino Demonibus immolare hostias, non tamen eorum delubra demolitus est, sed mandatum solum dedit, ne quisquam ad ea accederet: quinetiam istius filii sunt paterna diligenter secuti vestigia. Hæc Theodoretus. Sed & Paulus Orosius (d): Tum deinde primus Constantinus justo ordine & pio vicem vertit edicto; siquidem statuit citra ullam hominum cædem Paganorum templa claudi.

Constantini quidem edicto prohibita fuisset sacrificia diis offerri, ejusdem filii rescriptum ad Magdalianum testatur, cum ait (e): Cesset superstitio, sacrificiorum aboleatur infamia. Nam quicumque contra legem divi Principis parentis nostri, & hanc nostræ mansuetudinis jussionem ausus fuerit sacrificia celebrare, competens in eum vindicta, & præsens sententia exeratur. Ita Constantius, qui & post hæc de claudendis templis deorum rescriptit ad Taurum (f); ut plane intelligas, nequaquam ea omnia fuisse a Constantino dejecta. Sed & his consentientia de statutis ab eo adversus Gentiles legibus hæc ipse Eusebius tradit (g): Hac autem ratione adductus est, & recte sane, ut frequentibus legibus, & edictis præciperet omnibus, ne idolis immolarent, nec oracula curiose sectarentur, nec statuas dedicarent, nec occulta sacrificia facerent. Et alibi (h): Omnino omnibus Romano Imperio subjectis gentibus & legionibus idololatriæ fores clausæ erant, repressumque quodvis idolis sacrificandi genus. Istæc autem cum Eusebius tradat; revocari tamen possunt indubium, vera ne omnino sint, an ejusmodi de non sacrificando edictum generale fuerit: constat enim diu post Constantinum fuisse hostias immolatas: Romæ siquidem Gentilitiæ superstitionis cultores mordicus patrita sacra retinebant, vixque tandem tempore Theodosii Senioris Imperatoris idolis immolari sacrificia Romanis penitus prohibita fuisse noscuntur. Unde Prudentius ad Honorium Imperatorem (i):

Quodque patris superest, successor laudis habeto.
Ille Urbem vetuit taurorum sanguine tingi;
Tu mortes miserorum hominum prohibeto litari.

Quod vero ad templorum ruinas pertinet; sicut Constantinus non dicendus omnium idolorum templorum everfor, ita nec ab ipsorum ruina abstinuisse affirmandus est. Quantum enim ex his, quæ dicta sunt, intelligi potest, idem Constantinus Imperator, cum esset pudicitia, & honestatis amantissimus, in ea potissimum Deorum

(d) Oros. 1.7. c.28. in fin.

LXXVI.

(c) 1.2. de Pag. Cod. Theod.

Sacra a Constantino prohibita.

(f) 1.4. de Pagan. C. Theod.

(g) Euseb. in Vita Const. 1.4. c.25.

(h) Euseb. ib. c.23.

(i) Prud. advers. Symmach. in fin.

LXXVII.

Turpia omnia abolentur sacra.

rum delubra, ut diruerentur, mandato egit, quæ essent omnium turpitudinum, promptuaria; sed & eorum cultores severissimis legibus constat exagitasse: nam, præter illa, quæ eodem argumento sunt enarrata superius, & paulo ante hoc eodem anno ex Eusebio recensita, idem auctor in loco nuper citato hæc subdit (a):

(a) Euseb.
in Vita
Const. l. 4.
c. 25.

Cum autem apud Ægyptios, & Alexandria patrio more fluvius quidam ab hominibus mulierosis coleretur: ad hos etiam perlata lex est, qua cautum, ut omnis hæc Androgynorum gens tamquam adulterina, & spuria e vita tolleretur, nec cuiquam liceret, vel oculis intueri impura hac lascivia agrotantes. Putamus hos illos fuisse, qui Antinoalia sacra peragerent. Tum addit:

LXXVIII.
Nili fluxus
uberior
redditus.

Sed cum superstitiosi existimarent, minime deinceps fluvium pro consuetudine sua in agros suos effluxurum: Deus favens Imperatoris legi, longe secus, quam illi expectaverant, uberrimum flumen reddidit. Nam cum impura illa sæx, quæ suis sordibus Civitatem turpificasset, prorsus esset sublata: fluvius, quasi expurgata expiataque tota regione, majore quam ante cursu ferebatur, & magnis ac abundantibus gurgitibus intumescens, omnes agros quaquaversum irrigabat; tamquam re ipsa demonstraret, homines impios, & sceleratos removendos esse, & ad Deum solum omnis salutis auctorem omnium præclararum rerum causam esse referendam. Sed hujus generis cum pene infinita ab Imperatore singulis in provinciis gesta sint; magno sine otio est ei opus, & vacuo tempore, qui singula litterarum monumentis persequi velit. Hæc Eusebius.

LXXIX.
Cubitus
sublatus a
templo Serapidis.

Quod porro ad Constantini adversus idolatras in Ægypto res gestas spectat; ejusdem quoque tunc opera fuit, ut Serapidis cubitus, Nili excrecentiæ index, a Deorum templo sublatus, in Ecclesiam Christianorum Alexandria inferretur: id quidem Socrates docet his verbis (b):

(b) Socrat.
l. 1. c. 14.

Cum Gentiles affirmarent, Serapidem esse, qui Nilum ad agros Ægypti irrigandos introduceret, propterea quod ulna quadam, id est mensura aquæ inundantis, quam πῆχυον vocant, in templum Serapidis esset deportata; Imperator ulnam illam ad Ecclesiam Alexandrinam transferri jubet. Cum autem sermo percrebresceret, Nilum præ Serapidis ira deinceps minime inundaturum; non modo flumen anno sequenti extra ripas, ut solet, disfluit, inque posterum disfluxit; verum etiam inde re ipsa planum factum est, Nilum non propter ejusmodi superstitiosam religionem, sed propter divinæ providentiæ decreta inundare consuevisse. Hæc Socrates. Porro ipsum templum Serapidis sub Theodosio Imperatore dirutum est.

LXXX.

Quid insuper in ora littoris Palæstinæ ad

Navale Gazæ fecerit Constantinus, Sozomenus narrat his verbis (c): Navale urbis Gazæ, quod Majumam appellant, quodque valde superstitioni deditum esse, & ante veteres ritus in diis colendis cum primis admirari consueverat, subito unversum ad religionem Christianam conversum est: cujus habitatores, quo eos pietatis causa remuneraretur, magno honore affecit; & locum illum, qui Civitas non erat, Civitatem effecit, & nomine filii, qui summum inter filios honoris gradum obtinuit, Constantiam nuncupavit, illamque dignitatem propter religionem ei tribuit. Verum Eusebius (d), & Socrates (ut dictum est) sic appellatam esse a Constantia sorore Imperatoris affirmant; sed subdit idem Sozomenus: Simili etiam de causa Constantinam urbem Phœnicie Imperatoris nomine appellatam cognovi. Sed singula litteris persequi, magni laboris esset: nam aliæ urbes quamplurimæ eodem tempore sua sponte ad religionem Christianam se transtulere, & suapte voluntate, absque ullo Imperatoris mandato, fanatae apud se erant, & simulacra deturbare, sacrasque extruxere Ecclesias. Sed Majuma Navale Gazæ sub Juliano Apostata iterum ad pristinum impietatis, & obscœnitatis usum revocata Civitas fuit, at sub Theodosio denuo liberata.

(c) Soz. l. 2.
c. 4.

Constantia Civit.
in Palæstina.

(d) Euseb.
in Vita
Const. l. 4.
c. 38.

Cæterum sicut Constantinus hujuscemodi templa impudicitiarum officinas unicum eorum sacrificiis atque cultoribus penitus evertenda atque abolenda curavit; ita a reliquis templis visus est quievisse, nec aliud nisi in illis offerri consueta sacrificia vetuisse: nam cætera donaria in ea inferri permessa fuisse videntur, eisdemque integra conservata, ut ex verbis illis Ambrosii intelligi potest, cum adversus Symmachum agens sic ait: Dicant, & ipsi (Gentiles scilicet) quis templis dona detraxit? Et inferius: Nemo tamen donaria delubris, & legata Aruspiciibus denegavit. A nonnullis tamen illorum Constantinum simulacra substulisse, & ex eisdem aliqua evertisse, superius dictum est. Exhorruit & illud Constantinus, imaginem suam in templis idolorum appendi; legeque sancita vetuit ne id fieret (e). Exhibebant illi ejusmodi officia, non tam Constantini honorandi gratia, quem odio prosequerantur, quam ut ejusmodi imagines loco alicui affixæ se haberent tamquam tituli, qui eum ab omni injuria tutarentur. Quibus autem in locis imagines Imperatorum poni concederentur, Theodosius declaravit (f): quod liter item Constantinus ipse pingi voluerit, superius dictum est.

LXXXI.

Constant.
Imp. vetuit suam
imaginem
appendi
templis.

(e) Euseb.
ibid. c. 16.

(f) l. 4. c. de
spect. l. 11.

Quod etiam pertinet ad amplificandum Christianæ religionis cultum, idem Constantinus Imperator non modo (quod diximus) quamplurimas ubique locorum, atque

LXXXII.
Dies natales
Mar-
rum.

atque in iis potissimum locis ubi magis Gentilitia superstitio vigebat, Ecclesias erigendas curavit, & sanctorum martyrum Memorias extruxit, sed & eorum natales voluit celebrari: de his enim hæc Eusebius (a): *Iidem consecratos martyribus dies honore prosequerantur, & festorum solemnitates in Ecclesiis celebrabant: quæ omnia secundum Imperatoris voluntatem gerebantur: Hæc Eusebius.*

(a) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 23.

LXXXIII.

Hoc item anno, quo Imperatore Constantinus publicas libidinum scholas (ut diximus) deturbavit, sanctione edita (b) occultas quasque etiam turpitudines, infestatus est, nimirum ut si quæ ingenua mulier proprio servo se occulte miscuisset, capitaliter puniretur, servus autem ignibus exureretur: deditque potestatem cui cumque accusare volenti, etiamsi servi, vel ancillæ forent, appposito præmio consequendæ libertatis, si probassent: his & aliis pœnis excrecentem ubique libidinem sedulo coercere studuit: quod alii complures superiores Imperatores frustra tentarant. Sed & adversus virginum raptores hoc pariter anno rescripsit (c): nam Constantinus pro Constantio ex Factis Consularibus restituendus est in lege illa; & loco Constantii, ponendus Constantinus.

(b) l. 1. de mulierib. qua ser. C. Theod.

(c) l. 1. de rapt. Cod. Theod.

LXXXIV.

Qui in clericum prohibentur adscribi.

Rescripsit idem Imperator hoc anno ad Ablavium Præfectum Prætorio de nobilibus, qui ad evitanda militiæ munera, & ut fruere privilegiis ab eodem ministris Christianæ religionis concessis, sese haud recta mente in clericatum obtrudebant: quos repellendos esse (non sine Episcoporum, puto, consilio) existimavit, rescribens adversus ejusmodi, quos & superius (ut vidimus) alio exagitarat edito. Rerum quidem Ecclesiasticarum tanta gloria (ut dictum est) erat, ut nobilissimi Decuriones cuperent in clerum adscribi, cum præsertim ex clericatu vacationem a muneribus consequerentur. At vero his omnibus obvians Constantinus ejusmodi edidit sanctionem (d):

(d) l. 5. de Episc. & cler. Cod. Theod.

LXXXV.

Edictum Constantini.

* eligatur

Constantinus Imperator Ablavio PP. Neque vulgari consensu, neque quibuslibet petentibus sub specie clericorum a muneribus publicis vacatio deferatur: nec temere, & citra modum, populi clericis connectantur: sed cum defunctus fuerit clericus, ad vicem defuncti alius allegetur*, cui nulla ex municipibus prosapia fuerit, neque ea est opulentia facultatum, quæ publicas functiones facillime queat tolerare. Ita ut si inter civitatem & clericos super alicujus nomine dubitetur; si eum æquitas ad publica trahat obsequia, & progenie municeps, vel patrimonio idoneus dignoscatur, exemptus clericis, civitati tradatur. Opulentos enim sæculi subire necessitates oportet, pauperes Ecclesiarum divitiis sustentari. PP. Kal. Jun. Constantino Aug. VII. & Constante * Cæs. Coss. Hæc Constantinus

*Constantio.

ad Ablavium Præfectum Prætorio; de quo magistratu eidem collato meminit Ammianus Marcellinus (e): *Augustus (inquit) summam commisit rerum Constantinus ad Ablavium Præfectum Prætorio. Verum quod spectat ad ejusmodi ab eodem Imperatore ad ipsum datum rescriptum: quanlibet id Constantinus decernere æquum existimaret; haud tamen valuit hæc constitutio posterioribus temporibus suo vigore subsistere, eandem ipso populo irritante; cum sæpius contingeret, nobilissimos viros atque eos etiam qui gererent in provinciis amplissimos magistratus, invitos licet, a populo ad Episcopatum compelli: innumera enim de his exempla suppetunt inferius suis prodenda temporibus.*

(e) Amm. Marcell. l. 17.

Cum autem ex nuper recitata Constantini Imperatoris sanctione constet, hoc anno Ablavium ad quem scripsit, Prætorii Præfecturam gessisse: quid mirandum sub ejusdem magistratu Constantinopoli contigerit divina virtute fieri a S. Nicolao Myrensi Episcopo fama notissimo, temporis ratio, & argumenti dignitas, ut hic accurate describamus exposcit. Scripserunt ex antiquioribus monumentis Acta S. Nicolai Methodius, Joannes diaconus, & Metaphrastes: hujus quidem, & Methodii habentur typis excusa, atque Latinitate donata: Joannis vero diaconi, qui Latine ea conscripsit, lucubratio continetur adhuc in libris antiquitus scriptis, & in nostra Bibliotheca extat exemplar, cujus præfationis exordium est: *Sicut omnis materies si ab imperfecto artifice, &c.* Horum nos potius asseclantes vestigia, quam recentioris auctoris, qui haud in omnibus nobis probatur, rem gestam sic describemus.

LXXXVI. Ablavii præfectura prætorii.

Exoritur in Phrygia Superiori seditio a populo, qui Athaïphi * dicebantur, qui defectionem fecerant ab Imperio. Hæc cum ad Constantinum perlata essent, e vestigio tres militiæ principes, quos antiquitas consuevit nominare Tribunos, ad eos coercendos cum copiis misit: fuerunt hi Nepotianus, Ursus, & Heralio; qui navali apparatu profecti, ventorum vi per Carpatium mare delati in Lyciam, vix ad Navale Myrensi, cui nomen Andriaces, jactis anchoris, consistere valuerunt. Accidit post hæc, ut e navibus egressi milites emendi causa cibos, pervenirent ad locum ubi nundinæ agebantur, qui Placomata vocabatur; & inter mercandum, quod quædam sibi plus debito vendicarent, non levis tumultus exoriretur, & seditio conflaretur. Quod cum celeri nuncio Nicolaus Episcopus Myris agens audisset, ad Navale, quod tribus a civitate milliaribus distat, festinus advenit, convenitque Tribunos, atque rogat ut militum coerceant insolentiam. Reveriti illi sanctissimi viri veneratione summa dignam præsentiam, ejusdemque

LXXXVII. * Thai-phali. S. Nicolai res mirandæ.

oratione quid divinum spirante suasi, co-
ercitis militibus, Episcopum ad hospitium
invitati secuti sunt.

LXXXVIII.

Nicolaus
liberat in-
nocentes.

Cum in hujusmodi suscipiendis omnia
humanitatis, & Christianæ charitatis offi-
cia Nicolaus abundanter exhibuisset; jam-
que hospites ad suos reditum properarent;
a lugentibus civibus ex improvise quæ-
ritur, enixque rogatur precibus, ut
quam citissime innocentibus pereuntibus
opem ferat: erant hi tres cives, qui ini-
quissima Eustathii Proconsulis auro cor-
rupti capitali sententia condemnati, ma-
gno omnium concivium luctu ducebantur
ad necem. Nec mora, Nicolaus dicto ci-
tius iter arripit; sequuntur eum tres illi
hospites Tribuni militum; pervenit ad lo-
cum, cui nomen Leonti; interrogat de
damnatis; accipit apud Dioscoros perve-
nisse, jamque expectare securim. Erat
locus ille; Dioscoros appellatus, non ob
Dioscoros illos sic dictos Castorem atque
Pollucem, ut recentior male putavit Ni-
colai Actorum paraphrastes (a); sed quod
vetusta citata superius Acta testantur, ob
proximam illic positam Memoriam marty-
rum Dioscori, atque Crescentii, qui pro
Christo passi sunt, Dioscorus locus ille
est appellatus: hi enim celebres inter
martyres, reddita Ecclesiæ pace, a My-
rensis Christianis celebri Ecclesia illic
superædificata, fuerant honorati: quorum
natalis dies una cum Paulo, & Helladio
tam Græcis, quam Latinis adscriptus ta-
bulis Ecclesiasticis celebris perseverat
quinto Kal. Junii (b). Cum autem Nico-
laus ad Dioscoros pervenisset, non inve-
nit; sed audivit eos extra civitatis por-
tas progressos ad Birram, ubi erat locus
supplicii damnatorum, perducere. Festi-
nans ad locum pervenit eodem prope ar-
ticulo temporis, quo carnifex vibraturus
ictum, securim acceperat, compositis da-
mnatorum cervicibus ad ferrum excipien-
dum; cum Nicolaus inclamans, sistere
carnificem jubet; & divino actus numine,
de manu ejus magnanimus securim in
terram excussit, vinculosque solvit.

LXXXIX.

Clerici &
monachi
quæ sibi
arrogant.

Quod enim Constantini lege liceret E-
piscopo perperam latas a Præsidibus pro-
vinciarum sententias retractare, promul-
gata ab eo (ut dictum est superius) san-
ctione; id agendi fiducia crevit Episcopis,
quos amplissimi magistratus etiam eam
ob causam magnopere venerari atque ti-
mere solerent; eos præsertim quos æqui-
amantissimos esse scirent, & ipsorum a-
ctuum pro defensione oppressorum soler-
tissimos inspectores. Sed accidit postea,
ut cum eo usque prolapsa res esset, ut
etiam inferiores clerici, immo & monachi
cœnobitæ ejusmodi damnatos ultimo sup-
plicio sententia Præsidi, vi etiam publi-
ca ab apparitoribus auferre solerent: Ar-
cadius & Honorius Imperatores, ne in-

posterum id fieret, vetuerint, remedium
tamen appellationis ipsis damnatis huma-
nitus concedentes (c): sed de his suo loco
plenius.

Solutis injuste damnatis, Nicolaus cum
illis properat ad Prætorium; quod cum ac-
cepisset Eustathius Proconsul, quamprimum
occurrit; quem ad pedes ejus acci-
dentem repellit Episcopus, hominem dire
objurgans, quod innoxiorum sanguinem
corruptus muneribus condemnasset: sed
rejecit ille culpam in Endoxium atque Sy-
monidem primarios civitatis. Ne autem
hæc per Nicolaum Constantino Imperatori
(quod minabatur) innotescerent, per
Tribunos militum, qui aderant, Episco-
pum rogat. Impetrata ergo Proconsuli ve-
nia, Tribuni facinus constantissimum ac
pientissimum admirantes, ad suos in naves
redeunt, ac benedictione precibusque viri
sanctissimi comitati, quo tendebant, profi-
ciscuntur in Phrygiam: ubi feliciter gesto
negotio, sedatisque omnibus, reversi sunt
Constantinopolim; & ab Imperatore, quasi
e bello revertentes victores, magna sunt
excepti lætitia, & honore. Cum autem
ob rem præclare gestam, summam Tri-
buni apud Imperatorem sibi gratiam compa-
rassent, atque proinde multorum in se in-
vidiam concitassent: ex iisdem quidam Præ-
fectum adeunt (hunc fuisse Ablavium Me-
thodius habet) in ejusque aures adversus
Tribunos insufurrant, dolos consuunt, at-
que calumniam struunt, crimenque ma-
jestatis impingunt: eundemque Præfectum
vi auri corruptum impellunt, ut deferat
ad Imperatorem, ipsos moliri res novas,
ac adversus eum junctis animis conspira-
re; remque haud dissimulandam esse, cum
facile possent exercitum sibi conciliare,
eumque a fide Imperatoris avertere.

Cum autem in ejusmodi rebus levissi-
mæ quæque suspiciones minime contemnan-
tur, sed perinde ac manifesta crimina mo-
lestias Regibus inferre soleant: delatis his-
ce summo doli artificio concinnatis calu-
mniis ad Imperatorem, per talem præser-
tim tantumque virum Ablavium, qui (ut
tradit Eunapius d) apud ipsum Impera-
torem inter aulicos omnes, & magistratus
locum sibi principem vendicabat: jubet
Constantinus in carcerem derrudi Tribu-
nos. Sic illis custodiæ mancipatis; quod
res jam, vinculis illis, videretur in tuto
reposita, nec ullum instare posse pericu-
lum: idem Constantinus de eis quid agendum
esset, decernere negligit, & humanitatis
obtutu dissimulat, ægro ferens animo in
clarissimos militiæ Tribunos de salute Ro-
mani Imperii optime meritos lege agere.
Sed calumniarum artifices ad malum vi-
giles, moræ pertæsi, denuo Ablavium ad-
eunt, novis fucant coloribus technam,
arescentemque jam longo tempore inter-
missam in Tribunos calumniosam delatio-
nem

(c) l. 16.
de panis
C. Theod.

XC.

Tribuni
re bene
confecta
redeunt
ad Imp.

XCI.

Tribuni
rei Maje-
statis de-
trusi in
carcerem.(d) Eunap.
in vit.
Philosoph.
in Aedesto.

nem, recentioribus mendaciorum foliis superinductis, reddunt viridem atque ad persuadendum adeo præpotentem, ut Ablavii animum magnopere sollicitum anxiumque reddiderint: qui majori sollicitudine de eisdem concepta, omnia defert ad Imperatorem, remque haud diutius dissimulandam esse confirmat; ad sumendumque tandem supplicium de majestatis reis animum ipsius adegit; qui in eos capitalem sententiam protulit.

XCII.
Tribuni
damnati
S. Nicola-
um invo-
cant.

Quid inter hæc accidit? dum securim carnifex parat, Hilarianus carceris custos dolens mærensque sententiam ab Imperatore prolatam Tribunis annunciat. Insperato illi nuncio consternantur, inopsque consilii ratio absorta mærore tabescit, omnique spe destituta torpescit: sed inter hæc, quos nuncium repentinum oppresserat, erigit innocentia, & fiducia in Deum corroborat, unice ipsorum in mentem revocat similem suo casum, quem oculis spectasset Myris, cum tres illos innocentes cives Myrenses sub securi positos S. Nicolaus divina virtute pollens fortissime liberarat: egregiumque facinus, quasi præsens, mentis contemplans obtutu videbatur sibi Nicolaum videre præsentem, seque ex illorum numero unum, qui sub carnifice mortem opperiretur: quamobrem illud ipsum factum, quod ejus versabatur in mente, in sociorum memoriam pariter repræsentat; cum omnes simul ad Deum conversi, Deum Nicolai, voce, suspiriis, atque fletibus invocant, & clamoribus interpellant; ipsumque denique Nicolaum, ut præsto esset, enixius rogant: id genus verba jungentes, quæ ipse Spiritus postulans pro eis gemitibus inenarrabilibus potuit efformasse.

XCIII.
(a) Psalm.
124.
Visio
ostensa
Constanti-
no & A-
blavio.

Cum Deus optimus maximus, qui non relinquit virgam peccatorum extendi super sortem justorum (a), mirabile dictu, ingenti edito miraculo, vinctos educit liberos e custodia; & quonam modo? Quiescentibus noctis tempore singulis in lectis suis, Ablavio Præfecto Prætorio, & Constantino, visus est vir imaginem præferens Episcopi, aspectu gravi, vultuque severo eos acriter objurgantis de iniquissima in infantes prolata sententia, ac pariter comminantis, se affore a Deo missum ultorem, nisi a cœptis omnino desisterent. Sed & quinam esset, eodem pariter minaciter admonente, significatum est, nempe se esse Nicolaum Myrensem Episcopum, missum a Deo ejusmodi sceleris vindicem. Tali visu ambo perterriti, reliquum noctis ducunt insomnes: cum primo diluculo Constantinus Ablavium accersiri jubet; quem advenientem de ea quam accepit visione reddidit certiore: cum ille admirans ab Imperatore referri, quæ ipse solum se vidisse putabat; de iisdem, quæ illi simillima accidissent, Constantinum admonuit: præ stupore eadem secum

repetunt, & sermone versant, atque de advocandis ad se Tribunis una consentiunt, subdubitantes ne quid ab illis esset arte magica comparatum, qua utriusque mens dormientis esset elusa.

Perductos ad se vinctos Constantinus de arte magica exagitat quæstionibus: cum ipsi verbis illis, quæ libera innocentia libere loqui dedit, se excusantes, omnem de magia suspicionem ab animo Imperatoris amoveant. Tum ille eosdem de Nicolai Episcopi nomine percontatur, si noscent hominem, & quinam esset: licet alii dicant, de Nicolai nomine, dum eum invocarent illi, mentionem obiter incidisse. Quicquid sit; de rebus Myris gestis S. Nicolai Constantinus certior redditus, in omnibus persuasus, facti pœnitens, officiis compensare festinans, quod nesciens deliquisset, vinctos liberat, & in pristinam restituit dignitatem; quos & ad sanctum virum jussit abire legatos, ut de accepto ab eo beneficio gratias agerent: quibus hæc ad eum perferenda munera dedit, opertum auro Evangelium, vas ad sacra mysteria aptum aureum gemmis ornatum, atque duo candelabra aurea ad usum Ecclesiæ, cui S. Nicolaus præset Episcopus (ponunt alii & aureas chirothecas) ac dedit ad eum litteras, & quidem officiosissimas. Obeunt ipsi hilares munus ab Imperatore mandatum; profectique Myras, Nicolao summas gratias agunt, & allatas litteras, & munera offerunt: suscepit ille, deque omnibus Deo immensas una cum eis rependit gratias. Cum hæc igitur non in angulo, sed in ipsa Regia, & in florentissima ac frequentissima Civitate facta sint, Nicolai virtus, & nomen redditum est omnibus celeberrimum; nam illorum exemplo Fideles admoniti, cum aliqua pulsarentur adversitate, eum licet longe positum, quasi præsentem ut præsto esset, precibus jugiter efflagitabant, ac voti compotes efficiebantur.

At non post hæc diu sanctissimus vir ille vinculis carnis exutus, quibus tamen numquam sic fuit obstrictus, ne animo versaretur in cælis, in bona senectute, & pace reddidit Deo spiritum, relinquens ubi gratiarum fontem, unguentum, inquam, jugiter ex ossibus ejuscatens, quod & in hanc usque diem manare non desinit: de quibus consule notata a nobis in Romano Martyrologio. Addimus ad hæc appendicem, nempe quæ de ejus vultus effigie sunt in Nicæno secundo Concilio recitata his verbis (b): *Theodorus Myrorum Episcopus dixit: Ego quoque is non multum dissimilia passus sum. Nam cum aliquando ab aulicis quibusdam injuria esset affectus, venit ad me diaconus meus, vir pius, & timens Deum, retulitque in somnis sibi visum Metropolitanum nostrum pollicentem negotiis meis expectatum finem, & successum. Ibi mihi inquirenti, qua*

XCIV.
Tribuni
liberati
legati ad
S. Nicola-
um mit-
tuntur.

XC.V.
Nicolai
obitus, &
effigies.

(b) Nicæn.
Concil. 2.
Act. 4.

qua effigie visus sibi esset Patriarcha, respondit: Facie rubicunda, & capitis cano. Inquam ego, non esse eam Patriarchæ similitudinem, sed sancti Nicolai imaginem, quemadmodum fertur. Respondit tum is mihi, me recte dixisse; sic enim circumfertur ejus imago passim expressa, quemadmodum mihi in somnis astitit. Mox itaque confisus sermonibus, in sacram, & regiam urbem profectus, res quæ ad Episcopatum meum pertinebant, ex animi sententia composui. Hæc ibi.

XCVI.

Ablavius pp. avarissimus.

Sed quod ad Ablavium pertinet; cujus Præfecturæ Prætoris hujus anni occasione ad ea de S. Nicolao narranda divertimus; homo erat auri cupidissimus, qui & auro corruptus adeo præclaris viris de Imperio optime meritis necem inferre pro viribus studuit. Hunc & illum puto ab Eusebio intelligi, dum agit de pio officio Constantini in curandis suorum aulicorum morbis, atque ait (a): Fertur præterea cuidam ex suis ab se aliquando prehenso dixisse: Quo usque tandem, o bone, inexplebilem hanc avaritiam cumulamur? Deinde cum corporis humani perfectæ ætatis circumscriptionem mensuram, hasta, quam manu tenebat, humi impressisset: Omnes (inquit) vitæ divitias, & totius Orbis opes si domi haberes, tamen plus hoc a me circumscriptione loculo non possidebis, si & illud forte possideris. Hujusmodi dictorum, & factorum modum sibi nullum statuebat beatus Imperator; resque ipsæ persuadebant, Imperatoris hæc quasi divinitus edita præcepta, non nudis verbis, sed divinis oraculis similia esse. Hæc Eusebius, ac probe quidem secundum illud divinæ Scripturæ (b): Divinatio in labiis Regis: nam Constantinus de Ablavio veravaticinatus est, cum finem infelicissimum sit consecutus; in morem enim pecudis frustatim dissectus, incertum est an vel ubi fuerit humili saltem sepultura donatus. Sed de his, cum ea contigerint sub Constantio Constantini filio, suo loco pluribus agemus.

XCVII.

Advocatorum rapinæ cohibita.

Rursum vero ad compescendam magistratum avaritiam idem Imperator diversas sanxit leges; sed adversus advocatorum rapinas hunc in modum hoc anno ad Bassum rescripsit (c): *Advocatos, qui conscleratis depactionibus suæ opis egentes spoliant atque denudant, non jure causæ, sed fundorum, pecorum, & mancipiorum qualitate rationeque tractata, dum eorum præcipua possunt, coacta sibi pactione, transcribi; ab honestorum cætu, judiciorumque conspectu segregari præcipimus.* PP. VIII. Id. Mart. Constantinopol. Constantino VII. & Constantio Coss. Sed & superiore anno, Consulibus Paulo, & Juliano, adversus eosdem aliam edidit sanctionem (d). Est præterea in eundem Ablavium vehemens Eunapii Sardiani que-

(d) l. s. c. de postuland.

rela de nece Sopatri hujus temporis inter philosophos Platonicos facile principis, de quo superius mentio facta est; quem plurimum laudat, & apud Constantinum præcipuum ferme locum obtinuisse tradit; cujus felicitate Ablavium livore exæstantem hac arte machinatum illi esse necem affirmat (e):

Constantinopolis (inquit) vetusto nomine Byzantium, antiquitus suppeditabat Atheniensibus annonam, fidemque omnem excedebat frumenti inde advecti vis; at nostro sæculo neque onerariæ naves, quas Ægyptus mittit, totaque Asia cum Syria, & Phœnicæ, neque frumentariæ copiæ ex aliis Provinciis vectigalibus comportatæ explorere valent, aut satiare circumfluentem, & copiosam populi multitudinem, quam Constantinus e debellatis urbibus Byzantium transtulit, ac circum se habere voluit ad captandos in theatro a temulentis, & crapulam rejectantibus plausus; ambiens scilicet a titubante populo laudari, nominarique ab his qui difficulter nomen sonant, nisi ex usu. Accidit forte, ut cum Byzantii situ male conveniret navium appellationis accessus, ni secundus purusque Auster afflaret; quod cum ob montium naturam usu veniret, tuncque frequentius malum illud occurreret; plebs stimulantem fame incensa ad theatrum convenit; ingens raritas laudum ebrii populi stuporem Imperatori incusserat: Interea invidi opportunum cum primis tempus se invenisse rati: Sopater, inquit, tantis per te honoribus cumulatus, beneficio summæ peritiæ, quæ te quoque laudatorem habet, & per quam Imperatorio in solio residet, ventos vinxit, magica nimirum arte. Quo audito, credulus Constantinus securi virum percuti mandat; malevoli dicto citius exequi jussa festinant. Istius mali auctor fuit Ablavius Prætoris Præfectus, qui a Sopatro claritate superabatur. Hucusque Eunapius; ex quibus pariter videas Constantinum Imperatorem magos vehementer insectatum esse. At digna plane retulit Sopater de impietate præmia, & temerario ausu, dum eo consilio transtulerat se in Regiam, ut Constantinum a pietatis instituto revocaret.

Ad eundem Ablavium Præfecturam Prætoriam hoc anno agentem extat sanctio ejusdem Constantini Imperatoris de Episcopali judicio, & testimonio, quod ratum firmumque in omnibus, & ab omnibus voluit custoditum. Cum enim ea, quæ in eadem causa idem Imperator ante rescripserat, jam propemodum exolevisset; Ablavius Præfectus Prætorio, sic, ut dictum est per visum territus a S. Nicolao, graviora timens, si Episcoporum judicia parvipenderet, consuluit ea de re Constantinum Imperatorem; qui & ipse non immemor eorum, quæ per visum passus esset, ad eundem Ablavium, ut par erat,

re-

(e) Eunap. vit. phil.

XCVIII.

Quid Ablavius in Sopatrum philosophum.

Sopater philosophi occidi jubetur.

XCIX.

Edictum occasione Nicolai sancitum.

rescripsit; nempe ut eorum judicia servarentur in omnibus inconcussa, & summo honore haberentur ab universis. Constitutio autem Imperatoris sic se habet (a):

Imper. Constantinus A. Ablavio

Præf. Præt.

Religionis est, clementiam nostram sciscitari voluisse, quid de sententiis Episcoporum, vel ante moderatio nostra censuerit, vel nunc servari cupiamus, Ablavi parens carissime. Itaque quia a nobis instrui voluisti, olim prærogatæ legis ordinem salubri rursus imperio propagamus. Sanximus namque, sicut edicti nostri forma declarat, sententias Episcoporum, quolibet genere prolatas, sine aliqua ætatis discretionem inviolatas semper incorruptasque servari: scilicet, ut pro sanctis semper, & venerabilibus habeatur, quicquid Episcoporum fuerit sententia terminatum. Sive itaque inter minores, sive inter majores ab Episcopis fuerit judicatum; apud vos qui judiciorum summam tenetis, & apud cæteros omnes Judices ad executionem volumus pervenire. Quicumque itaque litem habens sive possessor, sive petitor erit, inter initia litis, vel decursis temporum curriculum, sive cum negotium peroratur, sive cum jam cœperit promi sententia, judicium eligit sacrosanctæ legis Antistitis; illico sine aliqua dubitatione, etiam si alia pars refragatur, ad Episcopum cum sermone litigantium dirigatur. Multa enim quæ in

judicio captiosæ præscriptionis vincula non patiuntur, investigat, & promit sacrosanctæ religionis auctoritas. Omnes itaque causæ, quæ vel Prætorio jure, vel Civili tractantur, Episcoporum sententiis terminatæ, perpetuo stabilitatis jure firmantur. Nec liceat ulterius retractare negotium, quod Episcoporum sententia deciderit; testimonium etiam ab uno licet Episcopo perhibitum omnes Judices indubitanter accipiant; nec alius audiatur, cum testimonium Episcopi a qualibet parte fuerit repromissum: illud est enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod a sacrosancto homine conscientia mentis illibatæ protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus, hoc perpetua lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes; ut miseri homines longis ac pene perpetuis actionum laqueis implicati, ab improbis petitionibus vel a cupiditate præpropera maturo sine discedant. Quicquid itaque de Episcoporum sententiis clementia nostra censuerat, & jam hac sumus lege complexi, gravitatem tuam & cæteros pro utilitate omnium latam in perpetuum observare conveniet. Dat. III. Non. Maii, Constantinopoli. Vides igitur nulli summorum etiam magistratum tantum deferri, duplici lata lege voluisse Constantinum, ac Episcoporum Ecclesiastico tribunali. Atque jam, quod ad res gestas præsentis anni, hic finis esto.

(a) l. 1. de
Epis. jud.
C. Theod.

C.

JESU CHRISTI
ANNUS
327.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
14.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
22.

I. Christi annus trecentessimus vigesimus septimus Constantini Cæsaris quarto, & Maximi Consulatu descriptus reperitur in Fastis, licet perperam apud Casiodorum ejusdem Constantini Cæsaris quintus hic Consulatus dicatur: sed inde manavit error, quod non Constantius, verum idem Constantinus Cæsar anno superiore cum patre quartum Consul ponatur. Quo quidem tempore, Arii & Arianorum falsæ pœnitentiæ male obducta cicatrix iterum recrudescit, & palam, quam diu occultarant, erumpit infaniam. Cum enim (quod pluribus dictum est superius) tum Arius, tum Ariani, simulata pœnitentia, dolose palinodiam recantantes, quam antea profitebantur damnassent hæresin; ipseque Arius sic receptus a S. Magna Synodo esset, ut tamen ab Alexandrina Civitate, in qua tot dissidia una cum hæresi propagarat, omnino abstineret: qui ei patrocinabantur Eusebiani, atque in primis dux omnium Eusebius Nicomediensis, inito cum Meletianis fœdere, de restituendo Arium Alexandriam, consilium ineunt, & ut perficiant, magno studio collaborant; id quidem hoc anno factum esse, quæ S. Athanasius tradit his verbis, insinuant (a): *Eusebius igitur propugnator Ariana hæreseos, re cognita, ad Meletianos litteras dat* (quinque post menses, ut paulo superius ait, ab obitu Alexandri Episcopi Alexandrini) *magnisque*

promissis amicitiam, & societatem clanculum init, sibi que invicem rebus gerendis tempus constituunt. Quapropter primum ad nos litteras hortatorias scribit de Ario recipiendo; sed ita, ut sine scripto minaretur, scriptis autem speciem rogantis præferret. Verum ubi illi responsum esset, hæreseos inventores veritati infestos, & damnatos ab universi Orbis Concilio minime recipiendos esse; Cæsarem beatæ memoriæ Constantinum inducit, ut mihi cum minis scriberet, ea nos expectare debere, quæ & nunc & antea passi sumus, nisi Arium reciperem: pars autem epistolæ sic se habet, quam detulerunt Palatini Synclitius, & Gaudentius. Sed hæc de epistola ad Athanasium a Constantino scripta, postea contigerunt, nosque eam suo loco ponemus.

II. Incredible dictu est, quibus se artibus Eusebius in aulicorum intruserit amicitiam, atque Constantinum contra Athanasium commoverit. Jam diu ante, cum Eusebius ageret Nicomediæ, Constantia Augusta, Licinii Imperatoris uxor, in ejus (ut diximus) amicitiam se magnopere insinuerat, qua apud Constantinum præcipua utebatur administra in omnibus quæ adversus Athanasium moliretur: curavitque pariter, ut erga Arium eandem redderet propensioem: quod intercurrentibus mutuis inter eos litteris ex animi sententia factum est, ut omnia Reginae studia in favendo Ario converso essent. Unde egregie illud

Eusebii studia apud aulicos.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO- ROMANÆ 5820.
SÆC. IV. Olymp. ☉ 28. A. ☽ 5. P. 26. Mart. Indiſt. 15.
276. an. 3. JESU CHRISTI 327.
secundum SILVESTRI PAPÆ 14.
Baronium. Olymp. CONSTANTINI IMP. 22.
276. Anno Urbis 1080. [1] A Num. I. ad VIII. Coss. Flavius Valerius
A. C. 327. Constantinus, & Maximus: qui Constantinus, vel filius alterius Constantini fratris Constantini Imperatoris, ut credit Onuphrius, vel ipsemet Constantini frater, ut Zonaras tradit.

De hoc Consulatu pluribus egi in secunda parte Dissertationis Hypaticæ cap. 13. Baronius proponit hoc anno Constantinum Cæsarem IV. & Maximum; sed perperam, ut anno CCCXXIX. videbimus.

II. Constantii Cæsaris Quinquennalia hoc anno peracta, Constantini Consulatus indicare videtur. Arius hoc anno ab exilio revocatus fuit. Hunc enim a Constantino relegatum fuisse ostendimus anno CCCXXV. num. XXX. Rediit autem antequam Eusebius & Theognius in exilio adhuc agentes libellum satisfactionis a Socrate lib. I. cap. 14. recitatum, quemadmodum & a Sozom. no lib. 2. cap. 16. misissent Episcopis, ut ibidem diximus num. XXVII. & seq. Præterea Philostorgius lib. I. cap. ultimo dicit, Secundum & Eusebium tribus mensibus post Synodum exaltis

III. Arius exilio solutus. Baron. num. I. & seqq.

NOTÆ [1] Coss. Fl. Valerius Constantinus, & Maximus. Vetus inscriptio apud Boldettum pag. 79. n. 4.

CONS. S. FL. CAESARI. ET. MAXIMI.
V. V. C. C.

Blanchinus legendum putat; *Flavius Cæsarius*, ita ut alius a *Constantino* sit. Quid vero si in lapide omissum brevitatis gratia *Constantini* nomen, adeo ut consul sit *Flavius Constantinus Cæsar*? Id utique suspicatus & Baronius fuit. Neque contra hanc conjecturam valet adductum a Pagio ad A. 329. I. argumentum de consulatu Constantini Cæsaris quarto, anno 329. gesto, qui quintus numeratus fuisset, si hoc anno processisset Consul; nam in septimo Catalogo Fastorum Consularium apud Eccardum in *Corp. Histor. 1. 1. col. 46.* Consulatus anni 329. non quartus, sed quintus effertur.

Fasti Idatii: *Cerstantino & Maximo.* Vindebonenses, & Bucherii laterculi: *Constantio & Maximo.*

illud S. Hieronymi ad Ctesiphontem : *Arius ut Orbem deciperet, sororem Principis ante decepit. Quod defuncta Helena eius matre, facilius est consecutus; ait enim Ruffinus (a): Postquam religiosi Principis mater Helena, summis Romani regni honoribus affecta, ex hac luce discessit; Constantia tunc Licinii relicta, fratris Augusti solatiis utebatur. Huic accidit presbyterum quemdam venire in notitiam, latenter Arii partibus faventem. Sed is primo nihil omnino de his apud sororem Principis aperire; ubi vera multa familiaritas copiam tribuit, paulatim cepit sermonem aspergere, invidiam dicens Ario generatam, & pro similitudinibus privatis Episcopum suum rem contentiose exagitate, amulationis stimulo confixum, quod Arius apud plebem suis carus haberetur. Hac atque huiusmodi alia frequentius suggerens, animos Constantiæ suos efficit. Quæ cum diem obitura visitaretur a fratre, atque ab eo blande religioseque compellaretur, extremam ab eo dicitur gratiam poposcisse, ut presbyterum in familiaritatem reciperet, & quæ sibi ab eo pro spe, & salute suggererentur, audiret; se quidem jam ex hac luce discedentem nihil curare, pro fratris vero statu esse sollicitam, ne forte pro innocentium pænis, regni sui pateretur excidium. Quibus ille monitis a sorore susceptis, & fidem pro se germanæ sollicitudinem credens, accommodavit aures presbytero, & interim accersiri de exilio Arium jubet, &c. Quæ enim sequuntur, alio postea tempore acciderunt.*

III. Horum omnium fuisse Eusebium Nicomediæ Episcopum archiepiscopum, testatur Socrates (b); verum nihil prorsus de Arii exilio, ad quod perperam putant non-
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS *disrelegatos esse: & lib. 3. cap. 7. testatur Eusebium, Marim, & Theognium post biennium Constantini Imperatoris jussu ab exilio revocatos. Quare hi post Arium exilio soluti. Verum non est quod Baronius scribit, Eusebium & Theognium anno CCCXXX. ab exilio rediisse, quod ideo Spondanus in Epitome præmittendum censuit. Tres annos, quibus Arius in exilio fuit, incompletos fuisse, manifestum facit Synodus Antiochena, hoc anno vel sequenti adversus Sanctum Eustathium Episcopum Antiochenum congregata, in qua is ab Eusebio Nicomediensi sociisque, falsis impositis criminibus, depositus fuit. Baronius eam Synodum in annum CCCXL. conjecit; sed, ut eo anno dicitur, per hæc tempora celebrata fuit. Hæc exilii solutio videtur effectus Quinquennialium Constantii Cæsaris. Quemadmodum enim Donatistæ in Quinquennialibus Crispi & Constantini junioris Cæsaris, exilio liberati sunt, ut suo loco dixi, ita Arius ejusque consortes in Quinquennialibus Constantii Cæsaris eorum fratris.*

IV. Arius porro ab exilio revocatus est, eo prorsus modo, quo Eusebius ac Theognius, misso scilicet ad Episcopos satisfactionis libello, cum rogasset Episcopos, qui in Comitatu erant, aut qui vicini erant urbi Regiæ, ut pro ipso apud

nulli eundem Arium in Nicæno Concilio fuisse damnatum; quem scimus, auctore S. Hieronymo (c), pœnitentiam simulantem subscripsisse cum aliis Nicæno Concilio; sed tantum illum esse prohibitum, ne rediret amplius Alexandriam: nec Athanasius quicquam uspiam de Arii exilio; immo nec Constantini litteræ, quibus ad se Arium accersivit, eum ab exilio revocasse demonstrant (d). Ea enim de recantata in Synodo Nicæna ab Ario palinodia, ex Actis Nicænis prodere se idem S. Hieronymus profitetur, qui & ait ejus rei viventes adhuc testes extare. Quamobrem ut ne latum quidem unguem ab historiæ veritate recedatur, totam ipsam rei gestæ seriem ex Athanasii scriptis, omnia publice testantis, petendam esse putamus: hæc enim nos præfatos esse voluimus, quod sciamus eadem de exilio Arii ex dictis auctoribus complures alios pariter testatos esse, ut inter cæteros incertus auctor præfationis illius, quæ eam præcedit disputationem, quæ fertur Athanasii cum Ario (e), de qua suo loco dicturi sumus. Quod insuper (ut superius ex Athanasio vidimus) Eusebius Nicomediensis ad ipsum Athanasium dedisset litteras de Ario recipiendo in Ecclesiam Alexandrinam; plane significatur, ipsum non fuisse exilio relegatum: nam non erat unius Athanasii facultas, eum ab exilio solvere, quod Imperator Constantinus ex Synodo statuisset. Quod præterea idem S. Athanasius (ut ipse testatur f) rescripserit ad Eusebium, hæreseos inventores ab Oecumenico Concilio condemnatos, minime recipiendos esse; haud potuit hæc intellexisse de hæresiarcha non pœnitente, cum quivis gregarius hæreticus numquam in Ecclesiam absque pœni-

Arius non exulavit.

(c) Hier. adv. Luc.

(d) Apud Socr. l. 1. c. 19.

(e) Extat apud Ath. in disp. Athanasii cum Ario coram Probo.

(f) Athan. Apolog. 2.

B b 2 ten.

Principem intercederent. Quod colligitur ex verbis, quæ in libello Eusebii & Theognii extant, ubi de Ario aiunt: *Quando & cum ipsum qui ob ista accusabatur, placuit reverentia vestra humaniter tractare, & ab exilio revocare. Cum igitur id Ario prospere successit, Eusebius ac Theognius, quorum consilio, ut videtur, Arius libellum satisfactionis miserat Episcopis, ipsi quoque idem tentarunt, pari successu; quæ conjectura Valesii est in Notis ad lib. 2. Sozomeni cap. 16.*

Philostorgius lib. 2. cap. 7. ait, *Eusebium, Marim, & Theognium post triennium Constantini Imperatoris jussu ab exilio revocatos, Symbolum hæretica Fidei edidisse, & quaquaversum misisse ad everfionem Synodi Nicæna: Alexandrum quoque Eusebium Alexandria ab iisdem depositum esse & excommunicatum, eo quod ad Consubstantialis Fidem denuo reversus esset. Sed & Eustathium Antiochenum Episcopum perinde ab iisdem depositum esse, cum puella cujusdam stuprum ac fæda libidinis crimen ei objecissent. Imperator vero eum exilio multavit, & in Occidentis partes relegavit. Caterum in hoc illegitimo Concilio Episcopos numero ducentos & quinquaginta sedisse scribit, & malorum omnium officinam illis fuisse Nicomediæ. Philostorgius num. præcedenti dicit, Euse-*

V. Eusebius & Theognius exilio soluti.

se.

(a) Athan.
ad Antio-
chen.

tentia consueverit admitti. Nec Athanasius ejus erroris erat, ut negaret Ecclesiam hæreticis pœnitentibus, qui de his scribens ad Antiochenos hæc ait (a): Omnes igitur, qui vobiscum pacifice agere volunt, in primis autem illos qui in veteris Ecclesie communionem fuerunt, deinde qui ab Arianis fuerunt, allicite ad vos, eosque ut patres assumite, & ut magistri & tutores recipite, coaptantes vos interim dilecto nostro Paulino, ejusque sociis: nihilque amplius ab illis exigatis, quam ut execrentur Arianorum hæresim, confiteanturque sanctorum Patrum in Nicæa fidem. Hæc ipse; quibus videas, quantum abhorreret ut noluerit suscipere hæreticos pœnitentes. Sic itaque cum ille negarat recipere Arium Alexandriam, eam reddidit causam, quod esset hæresiarcha, cui, quantumlibet pœnitenti, haud indulgendum esset ut cæteris: non enim inventores hæresum iisdem cum aliis in Ecclesia Dei pœnis affici consueverunt, sed gravioribus.

IV.
Constanti-
nus ab Eu-
sebio in
Athanasium
com-
mouetur.

Eusebius igitur Nicomedie cum videret (ut dictum est) se frustra pro restitutione Arii apud Athanasium agere; Constantinum Imperatorem adiens, in Athanasium recentem Episcopum multa oblocutus, ejusdem privatos affectus adversus Arium criminatus, alias in eum calumnias corrogans, atque Arium vere pœnitentem affirmans, eo animum Imperatoris in eundem Athanasium concitavit, ut Constantinus plane indignans, minaces ad Athanasium litteras scripserit: id quidem Athanasius ipse illis testatur verbis, quibus ait de Eusebio (b), postquam eum in recipiendo Ario renitentem expertus fuerat: *Cæsarem beatæ memoriæ Constantinum inducit, ut mihi cum minis scriberet, ea nos expectare debere, quæ & nunc, & antea passi sumus, nisi Arium reciperem.* Hæc tunc molitus est Eusebius Nicomedienensis Episcopus in Athanasium; qui ejusdem Constantini ad se scriptæ epistolæ fragmenta recitat, cum subdit: *Pars autem epistolæ sic se habet, quam detulerunt Palatini Synclitius & Gaudentius: Cum igitur*

(b) Athan.
Apolog. 2.

PAGIUS

seebium & socios post biennium exilio solutos, hic vero post triennium; ex quo intelligimus, hoc triennium integrum non fuisse. Sed quod de Alexandro scribit, prorsus falsum. Quando enim Eusebius & socii ab exilio reversi sunt, mortuus erat Alexander, & Athanasius Ecclesiam Alexandrinam regebat. Illud tamen verum, Eusebium, Marim & Theognium ab exilio reduces Orthodoxos Episcopos persequi cœpisse, & inter alios Athanasium & Eustathium. Sozomenus lib. 2. cap. 22. narrat, Eusebium ac Theognium apud Constantinum accusasse Athanasium, quasi seditionum in Ecclesia auctor esset, multisque in Ecclesiam ingredi cupientibus, aditum intercluderet: Constantinum vero, cui cura erat concordie populorum, scripsisse Athanasio, ut *non aditu Ecclesia prohiberetur: Eusebium, ut eum e medio tolleret, Meletianorum opera ei cri-*

tur mentis meæ sententiam intelligas, omnibus qui in Ecclesiam intrare postulant, aditum inoffensum præbebis. Quod si prohibueris quempiam, qui se Ecclesie participem esse vult, aut si excluderis ab ingressu; mittam continuo cum meis mandatis, qui te deponant, & in alium locum deportent. Hæc quidem & alia ad Athanasium Constantinus, ab Ariano homine, qui se dolose Catholicum profitebatur, Eusebio, ira percitus atque valde commotus, conscripsit.

Athanasius autem, his acceptis litteris, sic rescripsit ad eum quæ veritati consentanea essent, ut animum ejus placaret: nimirum isthæc omnia ab illo agi, ut damnatam Arianam hæresim, iterum occulto tramite restitueret, cum alioqui nec Arius vere pœnitens erroris esset: hæc & alia ipse id genus multa, quibus Constantini animus ante concitatus quievit. Cum vero intelligeret Eusebius numquam Alexandriam Arium habiturum accessum, donec Athanasius præesset Ecclesie Alexandrinæ: ut eum e sede depellat, cum Meletianis consilium agit, quo calumniarum artificio, confectis in Athanasium criminibus, eundem reddant Constantino infensissimum, atque hac via e sede deturbent: hæc quidem omnia paucis his in superius citato loco Athanasius demonstrat, cum subdit: *Hic cum ego Cæsari persuasissem, nullam esse debere Ecclesie Catholice cum hæresi Christi oppugnatrice communionem: tum demum tempus obvenisse arbitratus Eusebius, quod cum Meletianis constituerat, litteras ad eos scribit, ut scelera de nobis confingerent, &c.* Quasnam autem illi in Athanasium calumnias excogitarint, trademus anno sequenti.

Porro non aliud egisse Eusebianos, Athanasium insequendo, nisi ut Arium restituerent, & per eum damnatam hæresim restaurarent, idem ipse Athanasius disertis plane verbis affirmat, hæc dicens (c): *Si quidem eo ipso, quod dicerent, depulsum esse omnem invidiam; & quia post Athanasii exilium scribebant, Arium cum suis*

V.
Athanasius placat
Constantinum.

VI.
Eusebiani insequuntur Athanasium ut hæresim propagarent.
(c) Athan. de Syn. Arimin.

men intendisse, quod linearum tunicarum tributum Ægyptiis imposuisset, & hujusmodi collationem ab ipsis accusationibus exegisset. Baronius hæc quasi diversis annis gesta essent, recitat partim hoc anno, partim anno CCCXXIX. in quo manifeste labitur & dissentit ab Athanasio, quem tamen in omnibus sequi se profitetur. Et enim Athanasius in Apologia secunda, loco a Baronio citato, statim post literas Constantini & repulsum Arii, crimina illa a Meletianis delata esse scribit ad Imperatorem, ut observat Valesius in Notis ad lib. I. Socratis cap. 27. ubi tamen male ea in annum CCCXXX. conferenda censet.

Papebrocius die secunda Maii in Vita S. Athanasii cap. 4. tardius hæc contigisse credit, anno scilicet trecentesimo tricesimo primo, sed perperam. Cum enim Socrates lib. I. cap. 27. anno agitate

VI.
Athanasii causa agitate.

recipiendum esse satis indicarunt, sese non alia causa Athanasio, cæterisque Episcopis, quos sibi refragatores sentiebant, insidias struxisse, quam ut Arium reducerent, & hæresin introducerent. Hæc Athanasius, qui eadem alibi (a) repetit querelas. Ex quibus errare convincuntur, qui Arium mox post Nicænum Concilium tradunt (b) Alexandriam reversum, & diu ibidem commoratum. Sed & Constantini epistola ad Arium scripta, quam recitat Socrates (c), non cum primum actum est de ejusdem Arii restitutione, ab eo data est, verum longe postea, & paulo ante Arii obitum, ut suo loco perspicue demonstrabimus.

(a) Athan. Apolog. 2.

(b) Theod. l. 1. c. 14.

(c) Socr. l. 1. c. 19.

VII. Perplexa de Ario historia.

Vix equidem credi potest, quot perplexitatibus involuta, & obscuritatibus obtenebrata, notissima omnibus habeatur historia de Arii rebus gestis post Nicænum Concilium: adeo ut ad rectam temporis regulam & veritatem ea omnia congrue disponendo, non mediocriter nobis fuerit laborandum. Affirmat quidem Socrates (d), Arium post Nicænum Concilium versatum diu Alexandriæ, sed per Tyriam Synodum plenius restitutum, ac demum anno trigesimo Constantini, Dei vindicta periisse. Sozomenus (e) vero tradit, restitutum Arium per Concilium Hierosolymitanum, additque Tyri Concilium ab Arianis post Hierosolymitanum celebratum fuisse. Theodoretus (f) autem coitionem Arianorum cum Meletianis post Arii obitum recenset. Rufinus (g) ejusdem Arii interitum ponit post Constantini obitum, atque confuse nimis Conciliabulum Tyrium factum putat sub Constantio Imperatore. Epiphanius (h) vero his omnibus senior, qui & his temporibus, quibus hæc agitabantur, juvenis erat, affirmat Arii obitum contigisse vivente adhuc Alexandro Episcopo Alexandrino, antequam etiam cogeretur Nicænum Concilium. In tanta igitur Auctorum diversitate atque rerum difficultate unus nobis sit instar omnium Athanasius, qui ea cuncta spectavit, atque pro rerum, & temporum oc-

(d) Socr. l. 1. c. 20. 21. 22.

(e) Soz. l. 2. c. 25. 26. 27.

(f) Theod. l. 1. c. 14. & 26.

(g) Rufin. l. 1. c. 11. 12. 13. 16.

(h) Epiph. heres. 69.

casione conscripsit, protulitque eadem, ipsis hostibus examinanda, cum adversus eos Apologias composuit; ne quis putet ipsum ea in angulo oblocutum, nemine arbitro, vel contradictore. Ex cujus quidem testificatione constat, primum omnium pro restitutione Arii Alexandriam, Eusebium Nicomediensem & Arianos plurimum laborasse, & acres litteras a Constantino ad Athanasium extorsisse: & cum ne sic quidem profecisse se aliquid intellexissent, ad exturbandum e sede eundem Athanasium cum Meletianis conspirasse. Quæ autem, eodem Athanasio auctore, post hæc accidisse noscuntur, eo, qui sequitur, anno dicturi sumus.

His ipsis primordiis Athanasii sacerdotii, quem anno superiore vidimus in locum Alexandri subrogatum fuisse, hæc de propagatione Evangelii ad Indos contigisse Rufinus (i) narrat: *In ea (inquit) divisione Orbis terræ, quæ ad prædicandum verbum Dei sorte per Apostolos celebrata est, cum alia aliis provinciæ obvenissent, Thomæ Parthia, & Matthæo Æthiopia, eique adhærens citerior India Bartholomæo dicitur sorte decreta. Inter quam Parthiamque media, sed longo interior tractu India ulterior jacet, multis variisque linguis, & gentibus habitata; quam velut longe remotam nullus Apostolica prædicationis vomere impresserat: quæ tamen temporibus Constantini tali quadam ex causa semina fidei prima suscepit. Metrodorus quidam philosophus, inspiciendorum locorum, & Orbis perscrutandi gratia ulteriorem dicitur Indiam penetrasse. Cujus exemplo etiam invitatus Metropius quidam Tyrius philosophus, simili ex causa, adire Indiam voluit, habens secum duos puerulos, quos liberalibus litteris utpote propinquos, instituebat. Quorum unus, qui erat junior, Ædesus, alter Frumentius vocabatur. Igitur pervisis, & in notitiam captis his quibus animus pascebatur, cum philosophus redire cœpisset, aquæ vel cæterorum necessariorum causa ad portum quemdam navis, qua vehebatur, ap-*

VIII.

(i) Ruf. l. 1. c. 9.

Evangelii ad Indos propagatio.

PAGIUS Baron. num. IV. & seqq.

testetur, Constantinum M. de præfata Athanasii causa cognovisse primum Nicomedia, ac mox Psammathia Nicomediæ suburbano; quod & ipsemet Athanasius in Apologia secunda indicat; & ex Auctore Chronici Alexandrini anno CCCXXIV. num. XXI. citato constat, Constantinum anno CCCXXVIII. Nicomedia moratum esse, apparet, præfatas calumnias eo anno Athanasio fuisse intentatas; & quidem circa illius anni initium: jam tum enim Constantinum Nicomediæ fuisse discimus ex Lege unica Codicis Theodosiani *De mensis oleariiis*, Kalendis Martiis Nicomediæ data. Quare videtur ibidem eo anno Constantinus Ecclesiam illam ædificasse, de qua Eusebius in Vita Constantini lib. 3. cap. 50. ut Gothofredus in Chronologia Cod. Theodos. observat. Certe, cum ex subscriptionibus Legum Codicis Theodosiani pateat, anno CCCXXIX.

Constantinum in Dacia, Pannonia, & Thracia; anno vero CCCXXXI. Constantinopoli constituisse; neutro anno Athanasii causa Nicomediæ agitari cœpta, quemadmodum nec anno currenti, quo Constantinum Nicomediæ non fuisse, subscriptiones Legum Cod. Theod. ostendunt.

A num. VIII. ad XVI. In Martyrologio Romano ad diem XXVII. Octob. legitur: *Apud Indos Sancti Frumentii Episcopi, qui ibi primum captivus, deinde Episcopus a Sancto Athanasio ordinatus, Evangelium in ea Provincia propagavit: ubi Baronius in Notis habet: Vixit iisdem temporibus alius Frumentius Episcopus Auxumeos in Ægypto, ordinatus a Sancto Athanasio, confessione clarus; multa etenim passus est ab Arianis obtinendam Catholicam fidem: in quem data epistola tyranni extat apud Athanasium in Apologia ad Constantium, seu potius epistola ad Tyrannos Auxumi-*

VII. Indiam citeriorem seu Æthiopiæ cum India Orientali confundit Baronius & duos Frumentios distinguit.

plicuit. Moris est inibi barbarorum, ut si quando fœdus sibi cum Romanis turbatum, vicina nunciaverint gentes, omnes qui apud eos ex Romanis inventi fuerint, jugulentur. Invaditur navis philosophi, cuncti cum ipso pariter perimuntur. Pueruli reperti sub arbore meditantes, & lectiones suas parantes, barbarorum miseratione servati, ducuntur ad Regem. Horum ille alterum, id est, Ædesium, sibi pincernam fecit; Frumentio vero, quem quasi perspicacem deprehenderat, & prudentem, rationes suas, scriniaque commisit; ex quo & in honore magno apud Regem habitus, & in amore.

IX.

Cura regni delegata Frumentio.

At vero moriens Rex, uxorem cum parvulo filio regni dereliquit heredem; adolescentibus autem quid vellent, agendi dedit liberam facultatem. Quos tamen Regina suppliciter exorat, tamquam quæ nihil haberet in toto regno fidelius, ut secum, usquequo adolesceret filius, regendi regni sollicitudinem partirentur, & præcipue Frumentium, cujus prudentia ad moderandum sufficeret regnum; nam alius fidem puram, & sobriam mentem simpliciter exhibebat. Idque dum agerent, & regni gubernacula Frumentius haberet in manibus; Deo mentem ejus & animos instigante, requirere sollicitus capit, si qui inter negotiatores Romanos Christiani essent, & ipsis potestatem maximam dare, ac monere, ut conventicu-

PAGIUS

xumitarum. Hanc sententiam Baronius, neque hoc anno, quo Frumentii Apostoli Indiarum ab Athanasio ordinati, neque anno CCCLVI. num. XVIII. & XXIV. ubi Frumentii Episcopi Auxumitarum mentionem facit, retractavit; & præterea Indiam citeriorem seu Æthiopiam, pro India Orientali perperam usurpavit. Hunc Geographicum errorem Holstenius in Notis ad Geographiam Sacram Caroli a Sancto Paulo ad paginam 267. num. VI. egregie refellit.

VIII.

India citerior & Æthiopia solo nomine differunt.

Ait itaque Holstenius: Athanasius in epistola ad Episcopos Africanos pro Nicæno Concilio adversus Ariminenses scripta, *Nicanam*, inquit, *Synodum noverunt etiam Indi*, & quotquot apud alios Barbaros sunt Christiani: ubi eum Indos hocce supra Æthiopiam, aut ipsam potius Æthiopiam intelligere, dubitari non potest; Barbaros quoque non alios quam qui extremam Æthiopiæ oram accolunt: horum enim regio proprie *Barbaria* Arriano, aut quisquis ejus Periplus Auctor. Tum Holstenius num. VII. &c. Fallitur, fallitque in hujus Indiæ nomine & situ explicando (Sc. Carolus a Sancto Paulo) sicuti etiam Baronius ad Martyrologium Rom. die XXVII. Octob. Nam India illa, in quam Frumentius missus est a Sancto Athanasio est Æthiopia sub Ægypto, cujus Metropolis celeberrima fuit Auxumis; & sic Indiam illam Æthiopiæ finitimam vocat Socrates, quæ toto cœlo ab Asiatica sive Gangetica distat. Paulo post: Socrates totam hanc narrationem a Rufino accepit, sed neuter Gangem nominat, ut de Indis intra vel extra Gangem sitis hic locus accipi possit. Nam cum interiorem Indiam ratione citerioris appellent, interior hic necessario pro exteriori, sive pro India extra Gangem accipienda foret; quia India extra Gangem nobis cite-

la per loca singula facerent, ad quæ Romano ritu, orationis causa confluerent: sed & ipse multo magis eadem facere, & ita ceteros cohortari, favore & beneficiis invitare, præstare quicquid opportunum fuisset, loca ædificiis, aliaque necessaria præbere, & omnino gestire, ut Christianorum ibi semen exurgeret.

Sed cum regius puer adolevisset; qui procurationem regni gerebant, expletis omnibus, & ex fide traditis, multum licet detinentibus & rogantibus ut manerent, Regina vel filio, ad orbem tamen nostrum revertuntur. Et Ædesio festinante Tyrum, parentes propinquosque revisere; Frumentius Alexandriam pergit, dicens, æquum non esse, opus occultare Dominicum. Igitur rem omnem, ut gesta est, exponit Episcopo, ac monet ut provideat virum aliquem dignum, quem congregatis jam plurimis Christianis, & Ecclesiis constructis in barbarico loco, Episcopum mittat. Tum vero Athanasius (nam is nuper sacerdotium susceperat) attentius & propensius Frumentii dicta gesta que considerans in Concilio sacerdotum ait: Et quem alium inveniemus virum talem, in quo sit Spiritus Dei, sicut in te, qui hæc possit implere? Et tradito ei sacerdotio, redire eum cum Domini gratia, unde venerat, jubet. Qui cum Episcopus perrexisset ad Indiam, tanta ei data esse a Deo virtutum gratia dicitur, ut

X.

Frumentius quid cum Athanasio.

rior est: atque hoc absurdum & contra omnem veræ Geographiæ rationem. Itaque cum citeriorem Indiam hic appellant eam, quæ Æthiopiæ adhæret, in qua Bartholomeus Evangelium prædicavit, quam Æthiopiam sub Ægypto esse nemo dubitavit, (quia Rubrum mare attingit, ad Adulin & ostium Sinus Arabici), India interior nulla alia intelligi potest præter Æthiopiam interiorem, cujus Metropolis erat Auxumis, quo antea nemo præconum Christi penetraverat.

Scriptores antiqui, cum de regionibus rebusque longinquiorebus obscurius loquuntur, benigna interpretatione juvandi sunt. Arrianus, aut quisquis Auctor est, in Periplus maris Rubri Auxumin ostidui itinere ab Adulitico portu in Mediterraneam Æthiopiæ remotam scribit. Sanctus Hieronymus etiam periculofam & longam navigationem Rubri maris ad urbem Auxumin describit epist. IV. ad Rusticum Monachum, ubi hætenus insigni errore urbem maximam, pro urbem Axumin, vel Axumam editum legitur. Locus ille ad Rufini narrationem intelligendam unice facit. Addè quod superioris sæculi navigationibus compertum fuit, *Sanctum Thomam*, non in Parthia solum, & exteriori India; sed in intima ultra Taprobanam Evangelium prædicasse, ubi corpus ejus in Malapur oppido ad Gangeticum sinum repertum fuit. Ita ut Frumentius horum Indorum Apostolus appellari non possit. Ita docte Holstenius, qui in Notis ad Martyrologium Romanum etiam observat, ipsos quoque Æthiopas qui nunc *Abissini* dicuntur, se se Indos vocare, & Apostolum gentis suæ Frumentium agnoscere.

Fallitur tamen in eo quod asserit divum Thomam Apostolum in ultima India ultra Taproba-

IX.

Antiqui huic sententia non adversantur.

X.

ut signa per eum Apostolica fierent, & infinitus numerus barbarorum converteretur ad fidem. Ex quo in India partibus & populi Christianorum & Ecclesie facta sunt, & sacerdotium coepit. Quae nos ita gesta, non opinione vulgi, sed ipso Aedesio, Tyri presbytero postmodum facto, qui Frumentii comes prius fuerat, referente, cognovimus. Haec de his Ruffinus; eadem Socrates (a) ex eodem Ruffino recitat, itemque Theodoretus (b), atque Sozomenus (c). At vero nulla de Metrodoro atque Meropio philosophis memoria est apud Eunapium Sardanum, utpote Christianis ab eo neglectis; de Metrodoro tamen mentio habetur apud Hieronymi Chronicon,

(a) Socr. l. 1. c. 15.
(b) Theod. l. 1. c. 73.
(c) Soz. l. 2. c. 23.

XI.

Iberi per ancillam ad fidem perducti.
(d) Ruff. l. 1. c. 10.

At de Iberis quam his Ruffinus (d) subnectit historiam recenseamus: eam enim a certo homine, Bacurio Comite, ejus gentis Rege fidelissimo viro, se accepisse testatur: Per idem (inquit) tempus etiam Iberorum gens, quae sub axe Pontico jacet, verbi Dei foedera, & fidem futuram suscepit regni. Sed hujus tanti boni praestitit causam mulier quaedam captiva; quae apud eos reperta, cum fidelem ac sobriam satis duceret vitam, totisque diebus ac noctibus obsecrationes Deo per vigiles exhiberet, in admiratione esse ipsa rei novitas barbaris coepit; & quid

hoc sibi velit, curiosius perquirebant. Illa, ut res erat, simpliciter Christum se Deum hoc ritu colere fatebatur. Nihil ex hoc amplius barbari praeter novitatem nominis mirabantur. Verum (ut fieri solet) ipsa perseverantia curiositatem quamdam mulierculis inferebat, si quid emolumentum ex tanta devotione caperetur. Moris apud eos esse dicitur, ut si parvulus aegrotet, circumferatur a matre per singulas domos, quo scilicet si quis experti aliquid remedium noverit, conferat laboranti. Cumque mulier quaedam parvulum suum per omnes circumtulisset ex more; nec aliquid remedium, cumctas domos lustrando, cepisset; venit etiam ad captivam, ut, si quid sciret ostenderet. Illa se humani quidem remedium nihil scire testatur; Deum tamen suum Christum, quem colebat, dare ei desperatam ab hominibus posse salutem, confirmat. Cumque cilicio suo parvulum superposuisset, atque ipsa desuper orationem fudisset ad Dominum, sanum matri reddidit infantem.

Sermo autem defertur ad plures; factique fama magnifici usque ad aures Regine perlabitur; quae dolore quodam gravissimo corporis afflicta, in desperatione maxima erat. Rogat ad se captivam deduci. Illa ire abnuvit, ne praesumere amplius aliquid, quam sexus sineret, videretur. Ipsam

XII.
Regina curatur ab ancilla.

PAGIUS
D. Thomas Apostolus in India citeriori seu Aethiopia martyrium passus non est.

banam insulam martyrium fecisse, & Christianos vulgo Sancti Thomae appellatos originem ducere ex hujus Sancti Apostoli discipulis. Hi enim Christiani origine Chaldaei sunt, & utuntur Scriptura Sacra, lingua Chaldaica scripta, quam etiam in Officiis divinis usurpant. Ortum itaque trahunt a Babyloniis & a Syriis, & quemadmodum illi Sectam Nestorianam profitentur; quia Patriarcha Nestorianus Babylonis olim Ecclesias non solum in Aethiopia, sed etiam in Tartaria & in Sinarum regione instituerat, missis in illas partes suae sectae haereticis. Soliti sunt enim Sectarii hoc plausibili nomine quod sectatores Apostolorum existant, suos errores tegere ac velare. Fraus haec Chaldaeis seu Nestorianis Indiarum Orientalium percommode cessit adversus Lusitanos, cum post varias ibidem relatas victorias, eos, ut in Ecclesiae sinum redirent adigere voluere, Maliapur urbs in qua Legendarii Sanctum Thomam Apostolum decessisse tradunt, Geographis veteribus incognita fuit. Ejus martyrium apud Parthos & Medos, Indos etiam nuncupatos, contigit, & sacrum ejus corpus Edessam translatum, ut testantur Ruffinus, qui in Syriam anno CCCLXXI. profectus est, ibique per annos XXV. permansit, in lib. 2. cap. 5. Socrates lib. 4. cap. 14. Sozomenus lib. 6. cap. 18. & plures alii his Historicis recentiores, quibus suffragantur varii Martyrologi; indeque Indiarum Nestoriani, qui sancti hujus Apostoli corpus usque ad saeculum elapsum se se conservasse effutiere, valde confutantur. Quare Lusitani, uti Oforius Silvensis Episcopus lib. 3. Rerum Indic. quem Baronius anno LVII. num. C. XIII. & seqq. & Holstenius citatus secuti sunt, parum caute Nestorianis credere: Cum in rebus ad religionem spectantibus diffidendum illis fuerit.

Ceterum verissimum est quod retulimus ex Holstenio, universam scilicet Aethiopiam supra Aegyptum sram Indiarum nomine olim comprehensam fuisse. His solum addo Philostratum lib. 3. De Vita Apollonii cap. 6. scribere Aethiopes ex Indis Orientalibus originem ducere, indeque Aethiopia ab Antiquis India vocata. Insuper Lucianus in vita Alexandri Pseudo-prophetae pag. 402. prodit. Cum adolescens amne adverso in Aegyptum navigasset ad inundationem usque, subducto navigio persuasus est, ut pariter in Indiam navigaret. Lapsus est Erasmus in versione horum verborum ἀπὸ τῆς κλύματος, ad inundationem usque. Neque enim inundatio locus est, quo pertingi possit, aut qui meta sit navigationis supra Nilum facta. Praeterea Κλύμα non est Clysmas urbs Aegypti; haec quippe ad mare Rubrum, non vero ad Nilum posita erat, & etiamnum Clysmas, vulgo Colzom, quae vox ex Graeco corrupta, appellatur, indeque Arabes mare Rubrum, Bahar Ehkolzom Gallice Mer de Kolzom vocant. Κλύμα itaque designat Catadupa, seu Cataractam ac locum abruptum & praecipitem in flumine, unde ruit potius quam fluit, indeque Lucianus addit, navem delatam esse supra πολλοῖς ἀναγομένῃ, quod in occursum hujusmodi locorum fieri necesse est. Vox Κλύμα derivatur a verbo κλύω, quod inter varias alias significationes denotat sonitum Aquarum in rupes cadentium se seque violenter impellentium, ut ostendit Henricus Stephanus in Thesauro linguae Graecae, auctoritate Eustatii in lib. 23. Iliadis. Cataractae Nili vocabantur Catadupa κατὰ δούποιαν, a sonitu sc. δούπος enim sonum significat. Ita illas Cicero in Somnio Scipionis num. 19. appellat; & Plinius lib. 5. cap. 9. Nilum describens ait: Vestus aquis properantibus ad locum Aethiopyum, qui Catadupi vocantur, novissimo cataracte inter

XI.
Aethiopes ex Indis Orientalibus originem ducunt.

ipsam se Regina deferri ad captivæ cellulam jubet; quam similiter supra cilicium suum positam, invocato Christi nomine, continuo post precem, sanam & alacrem facit exurgere: Christumque esse Deum, Dei summi Filium, qui salutem hanc contulerit, docet: eumque quem sibi auctorem suæ sciret esse incolumitatis & vitæ, commonet invocandum: ipsum namque esse, qui & Regibus regna distribuit, & mortalibus vitam. At illa cum lætitia domum regressa, marito percontanti, causam tam su-

bitæ sanitatis aperuit: quique cum pro salute conjugis lætus, mulieri munera deferri juberet: illa: Horum, inquit, o Rex, nihil captiva dignatur, aurum despicit, argentum respuit, jejunio quasi cibo pascitur; hoc solum ei muneris dabimus; sciam, qui me, illa invocante, sanavit, Christum Deum colamus.

Ad hoc tunc Rex segnior fuit, & interim distulit, sæpius licet ab uxore communitus: donec accidit quadam die, venante eo in silvis cum comitibus suis, obscurari

XIII.
Rex invocat Christum.

PAGIUS inter occurrentes scopulos non fluere immenso fragore creditur, sed fluere. Quare manifestum est, Lucianum eam regionem, quæ supra Catadupa fuit Indiæ appellare. Virgilius lib. 4. Georgic. vers. 285. clarissime hac in re loquitur,

Nam qua Pellai gens fortunata Canopi
Accolit effuso stagnantem flumine Nilum,
Et viridem Ægyptum nigra fecundat arena,
Et diversa ruens septem discurret in ora.
Usque coloratis amnis devexus ab Indis.

ubi vides populos, quos Nilus alluit, Indos nuncupari.

XII.
Axumita
Indi erant
Unde Axumita qui horum pars extant, Indi sunt, horumque Apostolus Sanctus Frumentius fuit. Urbs Axuma antiquum suum nomen servavit, hodieque in ea Ecclesia visitur, ubi Negus Abyssinorum coronatur, sed oppidum illud a Mahumetanis eversum fuit, ut discimus ex Relationibus Lusitanorum collectis in Æthiopia a Balthazare Tellez, Ulißipone anno MDCLX. lingua Lusitana editis.

XIII.
S. Frumentius
Evangelium in
Æthiopia
seu in India
citeriori
prædicavit.
Venio nunc ad duos Frumentios a Baronio inventos, quos evertit vel sola epistola Constantii Imp. ad Principes Axumitarum missa, quæ extat apud Athanasium in Apologia ad Constantium, & recitatur a Baronio anno CCCLVI. num. XXIII. & seqq. cum in ea Principibus Axumitanis mandat Imperator, ut Frumentium Episcopum, quam primum in Ægyptum dimittant. Inde enim manifestum fit, Axumam urbem fuisse extra Ægyptum positam, in qua nunquam urbs extitit Axumis aut Axomis nuncupata; cum contra Ptolomæus lib. 4. cap. 8. scribat Axum urbem Æthiopia fuisse, & procul inquit a fluminibus, mediterranea civitates sunt Axume, in qua Regia. Sed loco fluminibus, legendum, flumine, seu Nilo; in Græco enim legitur: Καὶ ἄποθεν μὲν τῆς ποταμῆς &c. Missionem Frumentii in Indiam citeriorem seu in Æthiopiam primus scripsit Rufinus lib. I. cap. 9. & ex eo Socrates, Sozomenus, Theodoretus, alique mutuati sunt; sed cum eam uno tenore retulerit, dum de rebus a Constantino Magno gestis agit, hinc factum, ut Baronius sub finem Imperii Constantini Magni hæc pontigisse crediderit, Valesius vero in Notis ad lib. I. Socratis cap. 19. sub Constantio ejus successore.

XIV.
Synopsis
historie
conversionis
Æthiopi-
opum.
Verum Valesium summopere hac in re hallucinatum, & Rufinum quoad rei gestæ tempus non errasse, facile est demonstrare. Hæc ejus narrationis summa. In divisione Orbis per Apostolos celebrata, Thoms Parthia, & Mathso Æthiopia, eique adharens citerior India Bartholomæo dicitur sorte decreta. Inter quam Parthiamque media, sed longo interior tractu India ulterior jacet. Metrodorus quidam Philosophus, inspiciendorum locorum, & Orbis perscrutandi gratia, ulteriorem dicitur Indiam penetrasse. Cujus exemplo etiam

invitatus Meropius quidam Tyrius Philosophus simili ex causa adire Indiam voluit, habens secum duos puerulos, quorum Junior Ædesius, alter Frumentius vocabatur. Sed cum in reditu ad portum quemdam navis, qua vehebatur, applicuisset, a Barbaris perimitur, & duo pueruli ad Regem ducuntur. Is Ædesium pincernam fecit, & Frumentio rationes suas, scriniaque commisit, moriensque uxorem cum parvulo filio Regni reliquit hæredem. Utrumque rogavit Regina, ut secum donec adoleceret filius, regendi Regni sollicitudinem partirentur; qua occasione Frumentius bene usus, negotiatores Romanos, qui Christiani essent, monuit, ut conventicula per loca singula facerent, ipseque aliquas Ecclesias construxit, quo Christianorum inibi semen exurgere posset. Postquam Regius puer adolevit, Ædesius & Frumentius ad Orbem nostrum reversi sunt, & Frumentius Athanasium Episcopum Alexandrinum monuit, ut jam plurimis Ecclesiis in Barbarico solo ædificatis illuc aliquem Episcopum mitteret.

Athanasius, qui nuper Sacerdotium susceperat, illuc Frumentium Episcopum ordinatum redire jubet; ex quo in India partibus & populi Christianorum & Ecclesia facta sunt, & Sacerdotium cepit. Ita Rufinus. Cum vero Sanctus Athanasius mense Decembri anni CCCXXVI. Episcopus Alexandrinus renunciatus fuerit, liquet hoc circiter tempore, ut recte vidit Baronius, Frumentium Episcopum in Æthiopiam, Indiam a Rufino appellatam, missum esse, Meropiumque cum Ædesio & Frumentio ejus propinquis anno Christi circiter trecentesimo decimosexto peregrinationem illam suscepisse, & uno aut altero antea anno Metrodorum, cujus exemplo invitatus fuit, veram Indiam, quam Rufinus perperam citeriorem vocat, penetrasse. Neque enim parvum tempus in eundo & redeundo, & ibidem commorando, donec filius Regis adoleceret, Ædesio & Frumentio consumendum fuit.

Non itaque contra Chronologiam, sed contra Geographiam Rufinus peccavit. Is enim Historiam suam Ecclesiasticam in Italia scripsit post annum Christi quadragesimum, ut alibi ostendi, ideoque cum Parthia limes fuerit Imperii Romani, mediaque inter duas Indias, India quam citeriorem appellat Rufinus, India ulterior fuit, & quam ulteriorem dicit, citerior appellanda erat. Præterea fallitur in eo quod Metrodorum Indiam quam ulteriorem appellat, seu Æthiopiam hodiernam, penetrasse scribit. Metrodorus enim non Æthiopiam, seu Indiam respectu nostro citeriorem, sed veram Indiam seu Indiam ulteriorem (ut a viro qui in Imperio Romano scribebat, vocari debuit) perlustravit. Recte enim Cedrenus ad annum Constantini M. XXI. tradit: Metrodorus quidam Perfa, sub prætextu philosophandi in Indiam se ad Brachmanes contulit. Sed perperam addit Cedrenus, Me-

XV.
Quo tempore S. Frumentius & Meropius in Æthiopiam profecti.

XVI.
Errores Rufini & Cedroni in hac historia narranda.

*pati densissimis tenebris diem, & per terræ noctis horrorem, luce subducta, cæcis iter gressibus denegari; alius alio diversi ex comitibus oberrant; ipse solus densissima obscuritate circumdatus, quid ageret, quo se verteret, nesciebat; cum repente anxios salutis desperatione animos cogitatio talis ascendit: Si vere Deus est Christus ille quem uxori suæ captiva prædixerat, nunc se de his tenebris liberet, ut ipsam ex hoc, omissis omnibus, coleret. Illico ut hæc nondum verbo, sed sola mente devoverat, red-
Ann. Eccl. Tom. IV.*

ditamundo dies Regem ad urbem perducit incolumem. Quique Reginae rem protinus, ut gesta est, pandit. Evocari jamque captivam, & colendi ritum, ut sibi tradat exposcit, neque se ultra alium Deum, quam Christum, veneraturum esse confirmat. Ad est captiva, edocet Deum Christum; supplicandi ritum, venerandique modum, in quantum de his aperire feminae fas erat, pandit. Fabricari tamen Ecclesiam monet formamque describit.

Igitur Rex, totius gentis populo convocato

XIV.

C C

cato

PAGIUS Metrodorum ex India redeuntem per Parthiam transiisse, multosque Lapides pretiosos, & margaritas attulisse. In India enim interiori, seu Æthiopia, ubi prædicavit *Frumentius*, nunquam fuerunt Lapides pretiosi aut margaritæ. Balhazar Telezius in Historia Æthiopiæ Lingua Lusitana anno MDCLX. scripta ex Relationibus Virorum pietate & eruditione illustrium, qui diutius in Æthiopia commorati fuerant, docet Æthiopiæ Patriarcham dono dedisse *Nego* (ita Abyssini seu Æthiopes Regem suum nuncupant) coronam unionibus, ac gemmis exornatam, eamque Principi gratissimam fuisse, quod ejus decessores numquam similem vidissent, aut tulissent. Cum itaque *Meropius* dicitur Metrodori exemplo invitatus ad longinquam peregrinationem suscipiendam, hoc minime intelligendum de peregrinatione aliqua in Æthiopiam, Indiam tunc vocatam, ut perperam intellexit Rufinus, sed simpliciter & absolute de peregrinatione ad Orbem terrarum lustrandum inffituta.

XVII. Dicit Rufinus in fine suæ Relationis: *Quæ nos ita gesta, non opinione vulgi, sed ipso Ædesio Tyri Presbytero postmodum facto, qui Frumentii comes prius fuerat, referente cognovimus.* Verum Ædesius non dixit Rufino *Meropium* Metrodori exemplo in Indiam, seu in Æthiopiam profectum esse, sed tantum ad Indiam perlustrandam, & longinquam peregrinationem suscipiendam, Metrodori exemplo motum; & quod de Peregrinatione illa in genere retulit Ædesius, Rufinus speciatim de Peregrinatione in Indiam Æthiopicam, ad quam perrexit *Meropius*, perperam intellexit. Quare *Sozomenus* lib. 2. cap. 24. nulla Metrodori mentione facta scribit, *Meropium* secutum esse exemplum *Platonis*, *Empedoclis*, *Democriti* *Coi*, & aliorum innumerabilium Philosophorum Græcorum, quibus curæ fuit, *urbes ac regiones ignotas perlustrare.*

XVIII. *Metrodorus causa non fuit rupta pacis inter Constantinum & Persas.* Cedrenus laudatus, qui illum Rufini errorem recte emendavit, falsum vero miscuit, remque fabulæ simillimam narravit. Ait enim *Metrodorum*, dum in India esset, in vera nempe India, lapides pretiosos a Rege Indorum accepisse, quos dono Imperatori ferret, sed *Byzantium* reversum eos Constantino suo nomine obtulisse, & asseruisse margaritas alias, aliaque dona, quæ afferebat, sibi a Persis adempta: *Itaque Constantinus*, subdit *Cedrenus*, *severe Sapor* scribit, *mitti sibi ea postulans, & accepta non remisit.* Ideo pax distulit. Verum hæc sub Constantino, non vero sub Constantino contigere, pax enim Romanos inter & Persas anno CCCXXXVI. rupta occasione irruptionum Persarum in Mesopotamiam, & in regiones Orientales Imperii, ut diserte docent *Eusebius* in Vita Constantini lib. 4. cap. 56. & seq. *Eutropius* in Historia, *Victor de Casaribus*, & *Rufus* in Breviario. Et tantum abest, ut *Sapor* Persarum Rex accepta non remisit, & Constantino non fecerit

fatis, ut *Eusebius* citatus, testis oculatus, qui in hac re falli non potuit, prodit *Persas*, postquam in ditiones Imperii irrupere, cum Constantino congregari veliementer reformidasse; missis Legatis pacem ab eo postulasse; & Imperatorem pacem & amicitiam cum eis libenter pepigisse. Legenda quæ *Baronius* de hoc bello ac pace refert anno CCCXXXVI. num. LXVI. & sequi etiam hanc fabulosam *Cedreni* narrationem refellit, & quæ eodem anno num. X. diximus.

Valesius tamen tam in Notis ad locum citatum *Sozomeni*, quam in Notis ad *Ammianum* lib. 25. cap. 4. *Cedreni* narrationem veram esse censet, & *Rufinum* in eo tantum reprehendit, quod scripserit, Constantino Magno imperante & initio Episcopatus sancti *Athanasi* Indorum seu Æthiopum conversionem per *Frumentium* factam esse: qua etiam in re alios Auctores, qui eum secuti sunt, falsos esse existimat. Quia, inquit, *Meropius* cum *Frumentio* non nisi *Metrodori* exemplo ad lustrandam Æthiopiam invitatus est; & *Metrodori* meminit *Hieronymus* ad annum Constantini XXI. ideoque post annum Christi CCCXIV. *Meropius* cum *Frumentio*, & *Ædesio* peregrinationem illam suscepit; cumque *Frumentius*, & *Ædesius* diutius in Æthiopia commorati fuerint, & *Metrodorus* causam præbuerit bello Persico, *Frumentius* non nisi circa annum CCCXLII. reversus est Alexandriam, quo tempore *Constantius* imperabat, & *Athanasius* annum XV. Episcopatus exceperat.

Verum *Frumentius* vir egregie Orthodoxus Constantii tempore in Æthiopiam mitti non potuit; cum is propagando Arianismo, & Orthodoxis extinguendis totus intentus fuerit. Hinc ad conversionem *Homeritarum* qui Æthiopiæ confines sunt, *Theophilum* Monachum Arianum: non vero aliquem Catholicum delegavit, ut infra monstrabitur. Et idem *Constantius* in epistola ad *Aizanam* & *Sazanam* Tyrannos *Auxumis* (sic enim Reges suos *Auxumitæ* vocabant, ut testatur *Arrianus* in Periplo moris *Erithræi*) illis præcipit ut *Frumentium* Episcopum Alexandrinum mittant ad *Georgium*, quem illius urbis Episcopum *Arianum* constituerat, ut ab eo veræ fidei doctrinam accipiat. Quare anno CCCLVI. quo ea epistola data, ut videre est apud *Baronium*, *Auxumitæ* Catholici & Orthodoxi erant, eosque *Constantius* hæresi Ariana imbuendos volebat, cui ideo *Auxumitarum* conversio immerito attribueretur.

Quoad *Hieronymum* a *Valesio* laudatum, is de *Metrodoro* qui Cyclum annorum DXXXII. teste *Photio* in Biblioth. annosuit, non vero de *Metrodoro* Philosopho, ut ipsemet *Valesius* suspicabatur, sermonem habet. *Hieronymus* enim in Chronico clarorum scriptorum, non vero viatorum mentionem facere in more positum habet. Quare *Metrodorus* Philosophus ex India circa finem anni CCCXXXVI. aut sequentis initio

XIX. *Valesius tam in Rufino reprehendendo quam in Cedreno sequendo peccavit.*

XX. *Constantio regnante Æthiopiæ fidem amplectam esse Valesius perperam credidit.*

XXI.

Credunt
Iberi .

cato, rem ab initio, quæ erga se ac Regi-
nam gesta fuerat, exponit, fidemque edo-
cet, & nondum sacris initiatus, fit suæ
gentis Apostolus. Credunt viri per Regem,
femina per Reginam; cunctisque idem vol-
entibus, Ecclesia instruitur instanter; &
elevato jam perniciouser murorum ambitu,
tempus erat, quo columna collocari debe-
rent. Cumque erecta prima, vel secunda,
ventum fuisset ad tertiam, consumptis om-
nibus machinis, & boum hominumque vi-
ribus, cum media jam in obliquum fuisset

erecta, & pars reliqua nullis machinis e-
tigeretur, repetitis secundo & tertio ac
sapius viribus, ne loco quidem moveri,
attritis omnibus, potuit. Admiratio erat
totius populi; Regis animositas bebescebat:
quid fieri deberet, omnes simul latebat.
Sed cum interventu noctis omnes absecessis-
sent, cunctique mortales, & ipsa opera
cessarent; captiva sola in oratione perno-
ctans mansit intrinsecus. Cum ecce matu-
tinus, & anxius cum suis omnibus ingre-
diens Rex, videt columnam, quam tot ma-
chine

PAGIUS

Cedrenus
& Valesius
Metrodoro
Philosopho
& Constantino attri-
buunt quod
ad alterum
Metrodoro-
rum &
ad Con-
stantinum
pertinet.

tio redux asseruit Constantio, cui, tam viven-
te patre, quam eo mortuo Oriens paruit, mu-
nera sibi a Rege Indorum data quæ ad eum de-
ferret, a Persis sibi adempta fuisse, indeque bel-
lum Romanos inter & Persas ab obitu Constanti-
ni Magni statim renovatum, & pax cum eo-
dem Constantino peracta, dirempta fuit. Id ma-
nifeste indicat Ammianus loco laudato, qui cul-
pam suscepti belli Persici a Juliano Imp. gesti
in Constantium transferens, ait: & quoniam
eum obtractatores novos bellorum tumultus ad per-
niciem rei communis insimulant concitasse, sciant
docente veritate perspicue non Julianum, sed Con-
stantinum ardore Parthicos succendisse, cum Me-
trodoro mendacis avidius acquiescit, ut dudum
retulimus plene. Libri illi in quibus Ammianus
hæc narraverat, ad nos non pervenere; vide-
rat tamen illos Cedrenus, sed magno errore,
unum Metrodorum cum alio confudit, & Con-
stantinum pro Constantio sumpsit. Ad quod cum
Valesius animum non advertisset, putavit eo in
loco Ammianum de Constantino loqui, ejusque
explicationem uni Cedreno deberi; cum tamen
ipsemet Valesius ibidem Constantium, non vero
Constantinum legat, neque ipse, nec Lin-
debrogus, qui ante eum Ammianum Notis il-
lustravit, diversam aliquam aliam lectionem in
medium adducant.

XXII.

Æthiopia
India inter-
rior a Ru-
fino & a-
liis voca-
ta.

Rufinus itaque, quem Sozomenus & Socrates
exscripsere, Æthiopiæ conversionem Constanti-
no M. imperante, & Athanasio recens Episcopo
Alexandrino factam esse, accurate notavit, &
in eo tantum peccavit, quod Metrodorum in
Indiam Æthiopicam profectum esse scripserit,
& in re Geographica parum versatus, Æthio-
piam Indiam ulteriorem vocavit. Quod vero ei
Indiæ nomen indiderit, hoc præstiturunt ante
eum alii, & Indorum nomine tunc Æthiopes
audiebant. Porro Rufinus non solum Æthiopiæ
Indiam ulteriorem, sed etiam Indiam interio-
rem appellat, ad discrimen veræ Indiæ, quam
citeriorem perperam nominat. Interioris nomine
utuntur etiam Socrates & Sozomenus, isque juxta
Valethi versionem suam de Æthiopum conversio-
ne narrationem his verbis exorditur: *Ultimus
eorum, quos vulgo Indos appellamus, a Frumen-
tio Sacerdote & sacrarum disciplinarum doctore
Christianam religionem accepisse comperimus. Ubi
Valethius Christophorsonum sequitur, qui ait,
Indos interiores (sic enim nostra memoria appel-
lantur) a Frumentio, &c. Verum hæc versio mi-
hi non videtur literalis & genuina. Textus Græ-
cus habet; καὶ τὰς ἑσθῆρας τῶν κατὰ ἡμᾶς, sed hæc
verba τὰς κατὰ ἡμᾶς nude sumpta significant, qui
sunt vel qui vivunt nostra ætate, non vero qui ap-
pellantur, quasi Sozomenus dicat, qui degunt
juxta nos e regione Orbis nostri, nempe Ro-
mani. Regio a Geographis Nubia appellata pars
est Indiæ, seu Æthiopiæ Indiæ, ditioni Roma-
norum proxima, & cum Ægypto contermina.*

Illuc Pantanus, aliique Evangelium prædicarunt.
Verum Æthiopia Indica, seu ut nunc loquimur,
Abissina, quæ regio est, in qua Frumentius
verbum Dei disseminavit, licet contigua sit Æ-
gypto, ea tamen magis remota, ideoque inter-
ior a Sozomeno appellata, seu ἑσθῆρας τῶν κατὰ ἡμᾶς
ἑσθῆρας, idest, Nubiensium, vel Indorum Æthio-
pum supra Ægyptum. Sed utraque regio uni-
cam Indiam Æthiopicam constituit.

Non hinc discedam quin monuero, non opera
veræ Geographiæ Rufinum ejus parum peritum,
sed propriis ejus verbis, cum Antiquis collatis,
intelligendum esse; præcipue autem Rufinus hal-
lucinatur, & sibi met contradicere; ait enim Di-
vum Mattheum sortitum esse Æthiopiæ, idest
Æthiopiæ Ægypto vicinam, seu Nubiam mo-
diorum Geographorum, non vero Abissiniam.
Addit sanctum Thomam prædicasse in Parthia,
& S. Bartholomæum in India citeriori, ac præ-
terea inquit: *Inter quam Parthiamque media,
sed longo interior tractu India ulterior jacet.*
Hoc in loco Rufinus omnia turbat; regio enim
quæ inter Æthiopiæ & Parthiam seu Persiam
jacet, est Arabia Felix, seu Sabæorum terra,
quæ est adhærens Æthiopiæ, appellatæ etiam
Indiæ, & media inter Indiam istam & Parthiam,
ut chartæ Geographicæ ostendunt. Arabia vero
Felix India interior vocabatur, ut discimus ex
Philostorgio lib. 2. cap. 6. ubi narrat Indos a
Bartholomæo conversos fuisse: *Interiores Indos
(qui secundum Geographos idem sunt ac uberior-
es) quotquot Christum colere ex Bartholomæi A-
postoli institutione didicerunt. . . . . Hos autem
Indos, olim quidem Sabæos ait (Philostorgius)
esse dictos ab urbe Saba, qua caput est totius gen-
tis; nunc vero Homeritas vocari. Sabæi isti ul-
teriores erant & interiores respectu Ægypti, si
compararentur Æthiopibus Indis vocatis qui us-
que ad Catadupas seu Cataractas Nili extenden-
bantur.*

Quare hoc loco Rufinus dupliciter errat; pri-
mo Indiam Orientalem quo Metrodorus profectus
est, cum Sabæa, seu India ulteriori, in qua
Bartholomæus Evangelium prædicavit, confundit,
& Indiam citeriorem seu exteriorem eidem Apo-
stolo attribuit, ex imperitia Geographiæ. Etiam-
num aliqui viri doctissimi in hac Geographiæ par-
te graviter errant. Verum Abissina, præcipue-
que Regnum Tigridis limitaneum Arabiæ seu
Æthiopiæ sub Ægypto, jungi possunt cum Sa-
bæis, quia constat eorum incolas descendisse ab
istis, qui mare Rubrum trajecere, & in Æthio-
pia sedem fixere. Indæque qui regnum Tigridis
inhabitant lingua loquuntur, ab Arabica mani-
feste deducta, & quæ in nullo convenit, cum
aliorum Æthiopum linguis, eaque literalis est,
& in Officio divino usurpatur, ac in libris scri-
bendis adhibetur, licet a populo non intelli-
gatur.

Sed, ut huic de Frumentio, & conversione
Æthio-

XXIII.
Errores
Geographi-
ci Rufini.

XXIV.
Detegun-
tur & cor-
riguntur.

XXV.

china, & tot populi movere non quiverant, erectam, & super basim suam librata suspensam, nec tamen superpositam, sed quantum unius pedis spatio in aere pendentem. Tunc vero omnes populi contuentes, & magnificentes Deum, veram esse Regis fidem & captivæ religionem, præsentis miraculi testimonio perhibebant. Et ecce jam mirantibus adhuc, & stupentibus cunctis, in oculis eorum sensim supra basim suam, nullo contingente, columna deposita, summa cum libratione confedit. Post hoc reliquus columnarum numerus tanta facilitate suspensus est, ut omnes, quæ super fuerant, ipsa die locarentur.

XV.
Legatio
ab Iberis
ad Con-
stantinum.

Postea vero quam Ecclesia magnifice constructa est, & populi fidem Dei majori ardore sitiebant, captivæ monitis, ad Imperatorem Constantinum totius gentis legatio mittitur. Res gesta exponitur; sacerdotes mittere oratur, qui captum erga se Dei munus implerent. Quibus ille cum omni gaudio, & honore transmissis, multo amplius ex hoc lætatus est, quam si incognitas Romano Imperio gentes, & regna ignota junxisset. Hæc nobis ita gesta fidelissimus vir Bacurius gentis ipsius Rex, & apud nos Domesticorum Comes, cui summa erat cura, & religionis, & veritatis exposuit, cum nobiscum Palæstini tunc limitis Dux Hierosolymis satis unanimiter degeret. Hucusque Ruffinus de Iberis illis ad Christum conversis; eadem quoque Socrates (a), Sozomenus (b), atque Theodoretus (c), & alii recentiores, qui ex eisdem descriperunt. Fuerunt Iberi, sive dixerimus Iberes (ut monet Plinius d) populi prope Albaniam, & Colchos positi, non longe a mari Caspio, & Caucasus montibus. Cæterum partem illam Iberiæ, quæ vergit ad mare Ponticum, Colchicam dictam, olim sub Trajano Imperatore predicatione S. Clementis Papæ Evangelium suscepisse, superius dictum est; & Irenæi quoque testificatione constat, longe ante hæc tempora Iberos Christianam fidem amplexatos esse. Qui autem juxta Caucasum incolunt Iberi inferiores vergentes ad mare Caspium, ii putantur sub Constantino Christi fidem festati esse.

(a) Socr. l.
1. c. 16.
(b) Soz. l.
2. c. 24.
(c) Theod.
l. 2. c. 6.
(d) Plin. l.
6. c. 10.

XVI. Certe quidem occasione bellorum, &
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS
Præfens
status ur-
bis Axu-
marum.

Æthiopum narrationi sinem tandem imponam, Regia Habessinorum urbs, totiusque Regni Metropolis Axuma sensim decrevit, ex quo a Regibus suis, aula procul abscedente, deserta fuit. Eam pulcherrimis structuris, Basilica, obeliscis, epitaphiis, aliisque ædificiis Regiis ornatam olim fuisse, aliqua literis ignotis inscripta, quæ adhuc visuntur, argumento sunt; at bellis dejecta, vel vetustate exesa. Urbs ipsa diruta & pago similior est, & ut ait Ludolfus in Historia Æthiopica lib. 2. cap. II. ita invasione Turcarum vastata fuit, ut hodie vix centum colonis habitetur, & urbem magnam fuisse rudera tantum

persecutione Imperatorum Gentilium magnam factam esse ad fidem Christianam accessionem, dum Christiani, vel ducebantur a barbaris captivi, vel metu tormentorum illuc confugerent, testatur Sozomenus, dum ait (e): Cum vero ad hunc modum per univrsam Imperium Romanum se dilataret Ecclesia, Christiana religio etiam ad ipsos barbaros pervasit. Nam gentes circa Rhenum accolentes fidei Christianæ se dediderant. Celtæ enim, & populi Gallia ultimi, qui proximi ad Oceanum habitant, Gothi etiam, & gentes illis finitimæ, qui ante ad ripas Istri habitaverant, jam pridem fide in Christum recepta, se ad cultum, & humanitatem civiliorem converterant. Causa autem cur omnes fere barbari Christianam religionem amplecti cœperint, fuere bella variis temporibus, (utpote regnante Gallieno, & Imperatoribus, a quibus ei successum est) a Romanis, & exteris hominibus administrata: nam cum infinita fere, & promiscua gentium multitudo ex Thracia in Asiam trajecisset, eamque incursionibus factis occupasset, alique barbari in aliis locis Romanis sibi finitimis idem præstitissent, multi sacerdotes Christi pariter captivi a barbaris abducebantur. Qui quidem cum homines in illis locis morbis afflictatos sanarent, & Dæmonibus occupatos, solo nomine Christi Filii Dei invocato, liberarent, & sincerum præterea ac pium vitæ genus colere, & virtutum præstantia obtrectatorum ora penitus obturare viderentur; barbari eos, cum vitæ, tum factorum admirabilium causam magnopere admirari, & valde prudentes esse; & se, si tam præstabiles hominum mores imitarentur, numenque divinum ad eorum exemplum colerent, Deum sibi propitium habituros. Itaque ab illis, quid sibi agendum sit, doceri constituunt: discunt fidei nostræ præcepta, Baptismum recipiunt, & conventus more Christianorum celebrant. Hactenus Sozomenus; quæ tamen haud in omnibus probamus; nam longe ante Gallieni tempora Christianam religionem propagatam esse ad barbaros remotissimos, dictum est superiore tomo Annalium (f), testificatione Irenæi, Justini martyris, Tertullianui, & aliorum.

(f) Annal.
tom. 2. an.
Dom. 140.
& alius
in locis.

Ut vero ad Bacurium Iberorum Regem, XVII.
C c 2 quem

ostendunt. Sita est in decimo quarto & dimidio gradu latitudinis Septentrionalis, campis circum fertilibus, iisque anænis, atque Regiæ urbi convenientibus. Quadraginta quinque leucis Lusitanicis, sive sex vel septem dierum itinere ob interjacentes montes difficili a Mari Rubro distat. Auspicia Regni eo in loco capeßere soliti sunt præsci Reges, sed præter Axumam nullæ in Habessinia urbes, & pauca oppida sunt. Ædificia ob vilitatem facile deseruntur & desolantur, quippe vicatim habitant Habessini, de quibus plura idem Ludolfus. Quæ ad supplendos Annales hic fusius explicanda fuere.

De Bacu-
rio rege
Iberorum.

(a) Am-
mian.
Marcel. l.
31.

(b) Euseb.
Vit. Const.
l. 4. c. 1.

(c) Epiph.
hæresi 30.

quem tradit Ruffinus ab Imperatore crea-
tum Comitem Domesticorum, redeamus,
quem & fidelissimum testem citat: illum
nos esse existimamus, quem Ammianus
(a) item Bacurium nominat, alias Batu-
rium Iberum, qui in exercitu Romano
(ut ait) ducebat ordines scutariorum, &
sagittariorum; quem etiam creatum dicit
ab Imperatore Comitem Domesticorum.
Sublimiorum quidem magistratum hic erat
ordo, cum alioqui (ut Eusebius (b) auctor
est) Comites triplicis ordinis esse solerent.
Porro Comitatus nobilissima dignitate con-
suevisse Constantinum Imperatorem insigni-
re sublimes ac nobiles viros illos, qui,
spretis patriis ritibus, se ad Christianam
religionem conferrent, cum agit de Jose-
pho Judæo S. Epiphanius (c) testatur,
quem inter Judæos primarium eadem Comi-
tatus dignitate donatum tradit, quando
post multos variosque casus, magna Dei
clementia, Christianam religionem pro-
fessus est. At cum in his versetur, nempe
in propagatione fidei mirabili Dei con-
silio diversis in locis facta, & tempus hoc
a nobis exigat, quod evenisse id constet
sub eodem Constantino Imperatore; ea om-
nia, quæ ea de re ab eodem auctore
scite fideliterque sunt memoriæ commen-
data, ipsius verbis narratione hic prose-
qui, operæpretium esse ducimus.

XVIII.
De Jose-
pho comi-
te ex Ju-
dæo chri-
stiano.

Erat (inquit) ex Judæis quidam Jose-
phus (non scriptor est historiographus il-
le vetus, sed a Tiberiade) qui tempori-
bus felicis Constantini Imperatoris illius
Senioris vixit, & ab ipso Imperatore Comi-
tum dignitatem assecutus est, & pote-
statem accepit ædificandi Ecclesiam Chri-
sto in eadem Tiberiade, & in Diocæsarea,
& in Capbarnaum, & aliis civitatibus:
qui & multa passus est ab ipsis Judæis, prius-
quam Imperatori manifestaretur. Hic Jo-
sephus inter dignitate præstantes viros a-
pud ipsos connumeratus erat. Sunt au-
tem hi post Patriarcham, Apostoli appel-
lati, assidentque Patriarchæ, & cum ipso
sæpe assidue in nocte ac die degunt consu-
lendi gratia, & ut referant ad ipsum ea
quæ sunt in lege. Bene conveniunt hæc,
quæ de nominibus magistratum Judæo-
rum Epiphanius tradit, cum ejusdem Con-
stantini Imperatoris rescriptis (d), qui-
bus eisdem indulget privilegia, in quibus
exprimuntur hæc eorum nomina magistra-
tum, Patriarcha, Presbyteri, Hieros,
Archisynagogi: & in rescripto Arcadii
Imperatoris (e) nominantur Apostoli,
qui ad exigendum aurum & argentum a
Patriarcha certo tempore diriguntur: quos
& morum inquisitores, & moderatores
apud eos fuisse, alias diximus. Sed sub-
dit Epiphanius:

(d) l. 2. &
3. de Juda-
is Cod.
Theod.

(e) l. 14. de
Judæis C.
Theod.

XIX.

Patriarcha vero illo tempore Hellel no-
mine erat; arbitror enim Josephum sic no-
men eius dixisse, si non ex tempore fal-
lor. Ex genere vero Gamalielis erat; qui

apud ipsos Patriarcha fuit. Ratiocinari Hellel pa-
autem licet (veluti etiam alii prodide- triarcha
runt) hunc esse generis illius primi Ga- Judæo-
malielis, qui temporibus Salvatoris vixit, rum.
& secundum Deum consilium dedit, ut absti-
nerent ab insidiis contra Apostolos struen- (f) Act. 3.
dis (f). Cum autem morti vicinus esset Hellel, cupivit Episcopum vicinum urbi
Tiberiadis ad se venire, & accepit ab ip-
so sacrum lavacrum in excessu per medicæ
curationis prætextum. Ipsum enim per præ-
dictum Josephum, velut quod medicus esset ac-
cerisivit: & omnibus a se remotis, Episcopum
rogavit, dicens: Largire mihi signaculum
in Christo. Ille vero accersitis ministris;
præcepit aquam parari, velut qui morbi
gratia auxilium aliquod adhibere vellet
per aquas, cum Patriarcha graviter agro-
taret. Ministri autem fecerunt jussa: non
enim noverunt, cum Patriarcha pudoris
gratia, omnes a se removisset. Quare sic
sacro lavacro, & sanctis mysteriis Patriar-
cha dignus evasit.

At vero Josephus mihi ipsi hæc retulit: XX.
ex ore enim ipsius hæc omnia audivi, & Josephus
non ab aliquo alio, in senectâ ipsius, cir- hospes ca-
ca septuagesimum ætatis ipsius annum, aut tholico-
etiam ultra. Ab ipso enim perductus sum rum epis-
Scythopolim. Cum enim migrasset a Tibe- coporum.
riade, possessiones illic in Scythopoli præ-
claras acquisivit. Nam in domo ipsius be-
atus Eusebius in Italia Episcopus Vercellen-
sis, a Constantio ob fidem Catholicam fu-
gatus, hospitio exceptus erat: & ad hujus
visitationem ego, & alii fratres illuc pro-
fecti, etiam ipsi apud eum divertimus. Ex
conversazione vero ipsius Josephi intra ædes
ejus, & de rebus ipsis percontantes, & co-
gnoscentes, quod ex illustribus apud Ju-
dæos fuit, exquirentesque ipsius proposi-
tum, & quomodo ad Christianismum deve-
nit, hæc omnia clare audivimus, & non
ex auditu alterius cujusdam. Unde etiam
memoratu digna ad credentium ædificatio-
nem opinati ea quæ circa virum transacta
sunt, propter ea quæ in Hebraicam lin-
guam translata, in Gazophylacio ejus re-
perta sunt, non incassum omnem rem præ-
dicti Josephi apposuimus; erat enim vir
qui non solum Christianus fidelis fieri di-
gnus factus est, sed qui etiam Arianos
valde notavit. In illa enim Civitate, Scy-
thopoli inquam, solus hic Orthodoxus fu-
it, omnes vero alii Ariani. Et nisi Co-
mes fuisset, & Comitis dignitas Ariano-
rum persecutionem ab ipso prohibuisset, non
sustinuisset hic vir in urbe morari, præ-
sertim sub Patrophilo Ariano Episcopo;
qui multum potens fuit & divitiis & au-
ctoritate, & apud Regem Constantium no-
titia, & dicendi libertate. Erat porro
& alius quidam junior in urbe ex Hebræis
rectam fidem habens, qui non ausus fuit
in aperto, sed occulte nos visitabat. Veri-
simile vero quiddam, & ridiculum Josephus
narrabat, & puto etiam hæc ipsum ve-
ra

ra dixisse. Dicebat enim, quod mortua ipsius conjuge, veritus fuerit, ne ipsum raperent Ariani, & clericum efficerent: sæpe enim blanditi ipsi fuerant, & si hæresi ipsorum cohæreret, polliciti majores profectus, vel etiam Episcopatum. Qua de causa dicebat se alteri uxori conjunctum esse, quo ipsorum electionem effugeret.

XXI.
Patriarcha baptizatur.

Verum redeo ad narrationem argumenti de Patriarcha, & ipso Josepho; ut, si qui legere velint, per illius verba a me relata id ipsum exacte clarum faciamus. Et jam (velut ille narrabat) Patriarcha lavacrum suscipiente, per commissuras in foribus introspectans, inquit, considerabam quæ ab Episcopo, & Patriarcha fiebant, mentequæ recondebam, & apud me ipsum reponebam. Et idem Patriarcha auri molem quamdam satis magnam in manibus habens, extenta manu, Episcopo dabat dicens: Offer pro me: scriptum est enim, per sacerdotes Dei ligari ac solvi in terra, & erunt eadem soluta, & ligata in celo. Cum igitur hæc facta essent, inquit, & aperte essent fores, interrogabatur Patriarcha a visitantibus, quomodo per auxilium se haberet: & confitebatur, se optime habere: etenim norat quod dicebat.

XXII.
Evangelia & acta Apostol. inventa in Gazophylacio.

Postea vero cum Episcopus per duos aut tres dies ipsum visitaret sub medici prætextu, obdormivit Patriarcha cum bono deposito, tradito proprio filio valde puero ipsi Josepho, & alteri cuidam æquissimo. Omnia itaque peragebantur per hos duos, propterea quod Patriarcha adhuc puer, & infans esset, & in manibus ipsorum educaretur. In hoc tempore cum mens Josephi sæpe vexaretur propter mystica, quæ facta erant in lavacri tractatione, considerabat quidnam faceret. Et erat quædam Gazophylacii domus conclusa (Gaza autem interpretatur Hebraica lingua Thesaurus.) Cum itaque multi multa cogitarent de hoc Gazophylacio propter conclusionem per sigillum: Josephus clandestine ausus id aperuit, & pecunias nullas reperit, verum libros pecunias præstantiores. Legens autem inter hos (velut jam dixi) Evangelium secundum Joannem de Græca lingua in Hebræam translatum; invenit etiam Acta Apostolorum, quin, & Evangelium secundum Matthæum, Hebraicam plantam. Et his perlectis, rursus animo vexabatur, tristatus quodammodo de fide Christi. Jam vero ex duobus argumentis compunctus, nimirum & librorum lectione, & mystico Patriarchæ ductu ac imitatione, & tamen corde indurabatur, qualia fieri solent.

XXIII.
Judas novus Patriarcha.

Cum autem in his attereretur, adolescenti puer relictus ab Hellel, qui in Patriarcham educabatur: nemo enim alius rapit principatus apud Judæos, sed filius patri succedit. Ubi igitur ad vigorem ætatis adolescens pervenisset, corrumpabant ipsum quidam coætanei otiosi, & assueti

malis: fortassis autem (ut puto) Judas vocabatur hic recens Patriarcha, non tamen certo scio, propter tempus. Transulerunt itaque coætanei juniores ad multa mala studia, ad corrumpendas mulierculas, & scelestas libidines; ita ut per magicas quasdam incantationes conarentur ipsi opitulanti ad protervitatem, illecebras quasdam perficiendo, & per præstigias cogendo liberas mulieres, ut necessario perducerentur eo, ut ab illo corrumperebantur. Josephus autem, & ille alter cum ipso senex, necessario puerum comitantes, ægre ferebant, & sæpe reprehendebant ipsum, atque verbis admonebant. Ille vero magis adolescentibus obediebat, occultans turpia, & negans: neque enim audebat Josephus aperto sermone eloqui illius facinora, sed velut per scientiam exhortabatur.

Proficiscuntur itaque ad Gadara, ad aquas calidas, quo loco singulis annis conventus celebrabatur; accedunt enim undique qui lavare volunt ad dies aliquot, morborum videlicet curandorum gratia; id quod Diabolicum est stratagemata. Ubi enim miracula a Deo facta sunt, ibi adversarius perniciosus sua retia ponere anticipavit: nam & viri & fœminæ illic lavantur. Juxta Sycyriam vero fœmina quædam libera in balneo erat, formæ pulchritudine excellens, & adolescens ille protervitatæ suæ consuetudine illectus, deambulans ad auram, latus suum ad fœminæ latus affricuit. Illa autem signavit se in nomine Christi, ut quæ Christiana esset: cui neque necessarium erat delinquere, & inter viros & fœminas lavari: contingunt autem hæc simplicibus, & idiotis hominibus, qui per præceptorum negligentiam non sunt muniti doctrina. Et tamen, ut ostenderet Deus sua miracula, adolescenti suus conatus non successit, ipsi, inquam, Patriarchæ.

XXIV.
Balnea Gadaren-
sia.

At quoniam de balneis Gadarensisibus incidit mentio; antequam de Josepho relatum ab Epiphano historiam ulterius prosequamur, quæ scribat Eunapius Sardinus de Jamblico fama insigni philosopho ad eadem balnea accedente, consentientia his quæ scribit Epiphanius de Diaboli præstigiis, enarrandi opportune se offert occasio: ait igitur (a): Aliquanto post tempore placuit cunctis, statò anni tempore accedere Gadara, qui locus est thermarum in Syria, secundas a Bais in Romano Imperio obtinens, quibus nullæ balneæ calidæ comparari possunt. Istic cum lavaret, pariterque cæteri darent lavationi operam, nata de balneis disceptatione, subridens Jamblicus. Tametsi religione, inquit, impediatur, quo minus ista aperiam; vestra tamen causa id fiet. Simulque jussit discipulos sciscitari a popularibus indigenis, quibus jam olim nominibus donati fuissent duo e calidis fonticulis minores, sed cæ-

XXV.
(a) Eunap.
in Vit.
Philosoph.
in Jamblico.

Jamblicus magus quid Gadara operatus.

ris elegantiores, venustioresque. Illi postquam imperata fecissent, negarunt se causam nominum posse rescire, uni tamen Amori nomen esse, alteri Anteroti deo amantium injuriæ vindici. Confestim ipse contacta manu aqua (sedebat enim forte in crepidine fontis, ubi depletur ac superfunditur alveus) paucis admurmuratis verbulis, de fontis imo pusionem exciuit candidum, commoda statura, capillitio in fulvum aurum tincto, dorsi cute nitida, qui totus lavanti aut loto assimilis erat.

XXVI.
Dæmon
dictus A-
mor mago
inservit.

Attonitis reinovitate comitibus: Trans-
eamus, inquit, ad proximum fonticulum: simulque exurgens præcedebat, in cogitatione defixus, ac suspensio vultu; ibique eadem, quæ prius peragens, alterum Amorem evocavit, prioris per omnia similem, extra comas nigrantes huic magis & rutilas, & per collum sparsas. Ambo pueruli circumfusi arctis complexibus Jamblicoco velut naturali patri inhærebant: quos ille in proprias suas sedes evestigio restituit, lotusque excessit, obstupefacto comitum, & familiarium cœtu, qui ab eo tempore scrutari quicquam desierunt, & argumentis & signis, quæ viderant, tamquam validis habenis pertracti, in omnibus credulos se præbuerunt. Ferebantur de illo in vulgus, & alia fidei absona, monstrique similia, quorum ego nihil scriptis mandare volui, ratus id parum tutum esse, Deoque invisum, si quis historiæ veraci, & solidi fide nixæ fabulas inanes, commentitias, & fluxas inserat. Quid quod, & hæc ipsa scribo non sine religione quadam, metuens ne rumores sint, & fictæ auditiones; nisi quod viros sequor, qui fidem non adhibentes aliis, rei visæ sensu permoti fuerunt? Hæc Eunapius, quæ ab Aedesio inter primos Jamblichi familiares se accepisse testatur. Ista quidem acciderunt his ipsis prope temporibus: nam (quod & Suidas habet) claruit Jamblichus sub Constantino, ad ultimamque senectutem eum pervenisse idem Eunapius tradit. En vides (quod sæpius dictum est superius Sancti Augustini testificatione) philosophos ferme omnes, qui renuerunt inter Christi discipulos profiteri, sectatos esse improbæ magicæ artis studia.

XXVII.
Tentatur
iterum
Christiana
famina.

Sed ad cœptam narrationem de adolescente Patriarcha redeamus; qui etsi vires magicæ imposturæ irritas redditas videret in Christiana femina, haud tamen a cœptis destitit, verum majora tentavit, & quænam, hæc subdit Epiphanius: Misit enim ad ipsam, & munera constituit. Illa vero nunciis contumelia affectis, non flebatur protervi illius inani opera. Hinc auxiliarii ejus, cognito adolescentis dolore, quem ex femina illa conceperat, agrediuntur majores quasdam præstigias construere, velut ipse Josephus mihi per longum clare exposuit. Abducunt enim mise-

rum illum adolescentem post occasum Solis in propinquas tumbas (sepulcra autem sic appellantur, spelunca videlicet in petris effossæ ac constructæ) illuc abducunt prædictum adolescentem præstigiatores qui cum eo erant, & incantationes ac ejurationes, & studia impietatis plena in ipsum faciunt, & in nomen prædictæ femine.

Ceterum ex voluntate Dei hæc in mentem veniunt alterius senioris, qui cum Josepho erat; & ille quidem sentiens, quæ fiebant, ea Josepho communicat; & primum quidem miserum se ipsum prænuncians, dixit: Miseri nos, o frater, & perditionis vasa, cui assidemus? Josephus autem causam percontatus, non prius audivit ex ipso per sermones, quam ubi senex correptum ipsum manu abduxisset eo, ubi conventum perditum illi cum adolescentulo in monumentis incantationis gratia faciebant: & pro foribus quidem stantes, quæ ab illis fiebant, auscultabant; illis vero ingredientibus, secedebant: nondum enim multa vespera erat, sed velut esse solet, ad Solis occasum, oculo adhuc obscure videre potente. Post exitum igitur impiissimorum monumento, ingressus est Josephus, ac deprehendit etiam alia quædam curiositatis studia humi prostrata; quibus ubi urinam & sanguinem adjecissent, & pulverem admiscuissent, illi egressi sunt, velut ille dixit. Cognovit autem insidias, ob qualem feminam hæc ab illis malefice perpetrata essent, & observabant an prævalerent. Ubi igitur non prævaluerunt præstigiatores (nam per signaculum Christi & fidem femina auxiliium percepit) cognovit adolescentem per tres noctes tolerare, & expectare femine accessum: deinde vero pugnare adversus eos qui hanc curiositatem fecerant (sic magiam Judæi appellare consueverunt, secundum illud Actuum (a): Qui fuerant curiosi sectati, &c.) quod affectus illam non esset.

XXVIII.

Victæ Magicæ incantationes signo crucis.

(a) Act. 19.

Hucusque profecutus est Epiphanius de Juda novo Patriarcha Judæorum historiam; post hæc autem de Josepho Comite, quomodo post multa signa ad Christum conversus sit narrationem instituit, atque ait: Tertium hoc instructionis ad fidem opus Josepho contigit, quod non valuit incantationis vis, ubi erat Christi nomen, & signaculum Crucis; non tamen persuasus est, ut Christianus fieret. Postea vero apparet illi in somnis Christus dicens: Ego sum Jesus, quem parentes tui crucifixerunt: verum crede in me. Ille vero necdum persuasus incidit in morbum magnum & desperatum. At Dominus rursus apparet ipsi, jubens, ut credat in ipsum, & sanitatem asssecuturum esse promittens. Ille vero promissione facta, rursus resiliit, & in duritia permansit. Recidit autem secundo in morbum, eumque similiter desperatum: relictusque velut moriturus

XXIX.

Christus apparet Josepho.

rus a cognatis suis Judæis, quod mystice ab ipsis semper fieri solet, id ab eis audivit: nam vir quidam senior legis peritus ad eum accedens, in aurem insusurravit, dicens: Crede in Jesum crucifixum sub Pontio Pilato Præside, qui Filius est Dei, & ex Maria postea natus est, & Christus Dei est, & ex mortuis resurrexit: nam ipse venit judicare vivos & mortuos. Hæc ipsa Josephus palam mihi recitavit, id quod vere dicere possum.

XXX. Sed & ab alio quodam tale quid audivi, qui adhuc Judæus erat propter metum Judæorum, sed inter Christianos sæpe versabatur, & Christianos colebat ac diligebat, atque mihi comes erat in deserto Bethel & Ephraim, dum ad montanam regionem ascenderem a Hierichunte, & objicerem ipsi de Christi adventu, ipso nihil contradicente: cum autem admirarer, & interrogarem ipsum causam (erat enim legis peritus, & contradicere potens) cur non contradiceret, sed persuaderetur tot & talia de Christo nostro audiens; revelavit mihi etiam hic, quod morti vicinus audierit ab ipsis susurrum in aurem, nimirum; Jesus Christus crucifixus Filius Dei de te judicaturus est. Verum hæc mihi de his, & circa hunc sermonem hoc loco, velut quæ re vera audivi, apposita sunt.

XXXI. Rursum per visum Josephus admonetur. Josephus autem adhuc ægrotabat; & cum audivisset a seniore (velut dixi) cum aliis, Jesus Christus te judicaturus est; adhuc obdurabatur. At Dominus rursus ex benignitate sua per somnii visum: Ecce, inquit, sano te; sed tu, ubi surrexeris, crede. Ubi autem convalescisset rursus a morbo, non credidit. Itaque sano ipsi rursus Dominus apparet per somnium, conquerens de ipso, quam ob causam non crederet: & promittit ipsi Dominus dicens: In fidei certitudinem, si quod volueris signum divinum in nomine meo operari, invoca me, & ego faciam. Erat autem quidam insanus in Civitate, qui nudus per urbem circuibat, in Tiberiade videlicet, & cum sæpe ipse veste indueretur, eam dilaniabat, veluti tales facere solent. Josephus igitur volens experiri visionem, dubitans autem adhuc, verecundia detinebatur. Assumit autem hunc intro, & præclusis foribus, acceptaque aqua in manum, eaque Crucis signaculo signata, insanum hominem respergit, ac dixit: In nomine Jesu Nazareni Crucifixi, egredere Demonium ab ipso, & sanus fiat. Homo vero magno clamore edito, in humum prolapsus, & multa spuma ab ore demissa lancinatus, ad multum tempus immotus permansit. Quis miretur hæc a Josepho tentata, cum testentur Acta Apostolorum (a), eadem actitata a filiis Scævæ Principis sacerdotum? licet res illis haud ita feliciter acciderit ac Josepho.

XXXII. Qui autem putabatur esse mortuus (sub-

dit Epiphanius) post tempus, perfricta facie surrexit, & conspicatus suam nuditatem se ipsum occultavit; & manus pudendis præteudit, non amplius sustinens propriam nuditatem videre. Itaque amiculo ex his, quæ apud ipsum Josephum erant, indutus, ad statum prudentiæ ac modestiæ devenit, ipsique viro, ac Deo magnas gratias egit, sciens quod per ipsum sulus sibi contigisset: & virum per urbem prædicabat. Et hoc sane signum notum factum est Judæis qui illic erant, & multus rumor sequebatur ex his qui dicebant: Josephus Gazophylaciis apertis, & invento nomine Dei scripto, eoque lecto, magna signa facit. Erat autem verum, quod ab his dicebatur, sed non sic veluti ipsi suspicabantur. Adhuc vero permansit Josephus obduratus corde: sed benignus Deus occasiones semper præbens salutis bonas iis qui ipsum diligunt, eas exhibet hominibus qui digni facti sunt vita æterna.

Accidit enim, ut postquam adolevisset Judas Patriarcha, de quo antea diximus, præmium ac remunerationem, Apostolatum Josepho daret. Et hic cum epistolis ablegatur in Cilicum terram: illincque reversus, ab unaquaque Ciliciæ Civitate decimas ac primitias de iis qui in Provincia Judæorum sunt, exegit. In hoc autem tempore proprius se Ecclesiæ applicat (haud scio in qua Civitate) in amicitiamque venit ejus loci Episcopi, qui clandestine ab ipso Evangelia petivit, ac legit. Quandoquidem igitur, velut Apostolus (sic enim apud ipsos, veluti dixi, dignitas appellatur) potentissimus esset, & ad constitutionem bonæ disciplinæ legis (sic enim se facere prætendebat) multos male constitutos synagogæ principes, & sacerdotes, ac presbyteros, & Azanitas, quos ipsi diaconos aut ministros interpretantur, deponeret, & a dignitate amoveret; in multorum invidiam devenit; qui velut ulcisci in ipsum conantes curiose hunc observare, & quæ ab ipso fiebant, investigare non parum studebant. Et ob hanc sane causam curiosiores acervatim in domum ipsius irruerunt; & deprehenderunt ipsum Evangelia perlegentem; librumque occupant, & virum rapiunt, humi trahentes, acclamantes, & non vulgares torturas ipsi inferentes: & abducunt quidem in synagogam, & flagris ipsum cæduunt; & per legem hoc certamen primum ipsi contigit. Instat autem Episcopus Civitatis, & abstulit ipsum.

Aliquando vero deprehendunt ipsum in itinere quodam (velut ipse nobis narravit) & projiciunt ipsum in Cydnum fluvium (est amnis in Cilicia, de quo plura apud Quintum Curtium (b), & alios.) Cum autem a fluctibus raperetur; cogitant ex conjectura, ipsum submersum esse, ac periisse. Verum ipse paulo post sacro

Quid opinati Judæi de Josepho.

XXXIII. Josephus apostolatium consecutus.

XXXIV. (b) Q. Cur. l. 3. Jus. l. 11. & alii.

Josephus
miraculo
liberatus
Constanti-
num adiit.

lavacro adhibetur; servatus enim fuit. Ascendit autem ad Comitatum, & Constantini Regis amicus evadit, & obtulit atque exposuit omnem ipsi suarum rerum statum, quomodo eminentissimam apud Judæos dignitatem habuisset, & quomodo visiones Dei sibi pariter apparuissent, Christo ipsum vocante ad sanctam vocationem, & salutem fidei ac cognitionis suæ. At bonus ille Rex, cum Christi servus esset in veritate, & zelum Dei inter Reges post Davidem, & Ezechiam ac Josiam haberet, honorem dat ipsi (velut jam dixi) dignitatis in regno suo: Comitem enim ipsum constituit, jussitque insuper petere quicquid vellet. Josephus autem nihil petiit, præterquam, ut maximum hoc beneficium a Rege consequeretur, ut permetteretur ei per mandatum regium, quo Christo Ecclesias ædificaret in Civitatibus ac vicis Judæorum, ubi numquam quisquam potuit Ecclesias construere, propterea quod neque Græcus, neque Samarita, neque Christianus inter ipsos esset, & hoc maxime in Tiberiade, & in Diocæsarea (quæ & Sapphurin appellatur) & in Nazareth, & in Capbarnaum: observatur enim apud ipsos, ut non sit aliquis inter eos alterius gentis. Quando autem, & a quo Imperatore concessum sit Judæis habitare in aliquibus locis Palæstinæ, & nec alios alterius gentis inter eos commorari posse, plane incompertum habetur; ab ea enim provincia eisdem ignominiose sæpe ejectos fuisse, superius dictum est.

XXXV. Porro occasione, puto, Josephi, adversus Judæos lex olim lata Murgilli in Pannonia sub Consulatu quarto Constantini atque Licinii, postea Constantinopoli, ad cohibendos Judæos qui agebant in Oriente, iterum sancita reperitur, his verbis eodem Imperatore ad Evagrium re-

(a) l. 2. c. scribente (a): Judæis, & Cælicolis, & de Judæis. majoribus eorum, & Patriarchis volumus intimari. Quod si quis post hanc legem aliquem, qui horum feralem fugerit sectam, & ad Dei cultum respexerit, sive aut alio furoris genere (quod nunc fieri cognovimus) ausus fuerit attentare; mox flammis dedendus est, & cum omnibus suis participibus concremandus. D. XV. Kal. Novemb. Constanti nopoli, Constantino Aug. VIII. & Constantio VI. Coss. Est is annus post sequentem; licet ex germanis Fastis, Constantino quartum, pro Constantio sextum (in numero depravato) sit restituendum. Sed jam cœptam historiam proseguamus. Subdit autem hæc Epiphanius.

XXXVI.
Josephus
Ecclesias
ædificat.

Josephus itaque, acceptis litteris & potestate una cum dignitate, in Tiberiadem venit habens etiam epistolas, ut de regiis impensis sumptum faceret: immo etiam ipse stipendiis a Rege honoratus erat. Incipit autem a Tiberiade ædificare. Templum au-

tem maximum prius in urbe fuit, & puto Hadrianum hoc esse vocatum. Cum vero hoc Hadrianum imperfectum permansisset, Cives ad publicum balneum id instaurare conabantur. Quo comperto, Josephus, ex hoc occasionem habebat: & ubi invenisset id per lapides quatuor cubitorum, & quatuor pedum ad aliquam altitudinem erectum, hinc incipit facere Ecclesiæ structuram. Erat autem opus calce, & alia materie: caminos itaque extra urbem multos facere jussit, forte septem numero, fornaces autem vernacula lingua vocant. At vero callidi, & omnia facere audentes. Judæi, a præstigiis apud ipsos fieri solitis non abstinerunt: incantationibus enim quibusdam ac curiosa sedulitate ignem ligare ac disperdere generosi illi aggressi sunt: sed non perfecte potuerunt: cessabat enim ignis, & non operabatur, sed extra propriam (ut ita dicam) naturam constitutus erat. Ubi autem ii qui combustibilem materiam igni addere jussi erant, ligna videlicet, sive sarmenta, nihil effecissent: Josepho rem ipsam significarunt.

Commotus igitur vir ipse, & zelo erga Dominum correptus, extra Civitatem occurrit; & ubi aquam in vase afferri jussisset, accepto aquæ vase coram omnibus (multitudo enim ingens Judæorum confluerat ad spectaculum, eventum videre cupidi, & quid Josephus facturus esset) magna voce Crucis signaculum proprio suo digito vasi imposuit, & invocato nomine Jesu, sic dixit: In nomine Jesu Nazareni, quem crucifixerunt patres mei, & omnium horum circumstantium, fiat virtus in hac aqua ad reprobationem omnis incantationis atque magiæ, quam hi fecerunt, & ad efficaciam potentæ ignis, & ad perficiendam domum Domini. Et sic accepit aquam in manum, & de aqua singulas fornaces resperxit; & dissoluta sunt incantamenta, & ignis coram omnibus emersit. Turbæ vero præsentis, clamore edito, Unus Deus qui auxiliatur Christianis, secesserunt. Porro cum sæpe illi viro molesti essent, postea parte aliqua templi in Tiberiade extructa, & parva Ecclesia absoluta, sic illinc discessit. Ad Scythopolim vero digressus, illic permansit: verum in Diocæsarea, & aliis quibusdam urbibus perfecte ædificavit. Hæc autem facta a me hic relata sunt librorum interpretationis gratia, quomodo a Græca lingua in Hebraicam evangelium translatum est, itemque Acta Apostolorum. Et sit hic hujus historiæ ac narrationis finis. Hactenus de his Epiphanius; cui gratias agimus, quod tam egregiam historiam, adeoque certa, & firma fide testatam, scriptorum monumentis, posterorum memoriæ commendavit.

XXXVII.
Miraculum: aqua benedicta.

JESU CHRISTI
ANNUS
328.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
15.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
23.

I. **C**hristi Domini annus trecentessimus vigesimoseptimus Consulatu Januarii atque Justii reperitur Fastis adscriptus: quo S. Athanasius, qui ante superiorem annum creatus Episcopus Alexandrinus, mox laceffitus Meletianorum calumniis, conniventibus Eusebianis, anno proxime elapso (ut vidimus) laborantibus iis pro restitutione Arii Alexandriam, in præsentem usque annum dire exagitatus est, repulsis his, persuasoque Constantino, tandem quievit: nactusque nunc primum hosce tranquillitatis dies Alcyonios diutius expectatos, ut susceptum Episcopale munus, uti par erat, obiret; quod magis sibi necessarium visum est, opus aggreditur, perdifficile quidem, nempe ut universam, eandemque amplissimam Alexandrinæ Ecclesiæ subjectam perlustrando diœcesin, quod hæresis, & schisma pravi- que mores in Ecclesiis corrupissent, vigilantissimo studio restauraret, restitueretque in eis fidem & pacem exulem, moresque corruptos Ecclesiastica disciplina componeret. Jam tertius agebatur annus, ex quo, Alexandro prædecessore defuncto, Alexandrinæ Ecclesiæ gubernacula suscepit; cum visitans Ecclesias peragravit Ægypti provincias, Alexandrinæ subjectas Ecclesiæ.

II. Hujus quidem peregrinationis ex episcopali susceptæ munere idem ipse meminit (a), cum quid tunc sibi contigerit in emendatione temeritatis Ischyre pseudo-presbyteri narrat his verbis: *Mareotis regio quædam Alexandrina est, ubi quondam Meletius schisma inducere non potuit. Cum igitur ibi Ecclesiastici certas suas sedes obtinerent, & presbyteri synaxes in Ecclesia celebrarent, populusque in quiete esset: Ischyras quidam, ut nequaquam clericus, ita moribus improbissimus, conatus est sui pagi incolas decipere, jactans sese clericum esse. Id ubi rescivisset*
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5821.
SÆC. IV. ☉ I. GF. D 6. P. 14. April. Indict. 1.
Anno Urbis 1081.
Olymp. 276. an. 4.
A. C. 328.
JESU CHRISTI 328.
SILVESTRI PAPÆ 15.
CONSTANTINI IMP. 23.

I. [1] **A** Num. I. ad VII. Coss. *Januarius*, & *Justus*.
II. Athanasii ab Eusebianis accusati causa Nico-
medicæ hoc anno agitata, ut anno superiori
causa agitata.

ejus loci presbyter, mihi tum Ecclesiæ perlustranti renunciavit. Ego igitur illum ipsum cum Macario presbytero ablego ad Ischyram accersendum; quem cum morbo decumbentem in cubiculo invenissent, patri injunxere, ut filio denunciaret, ne tale quid, quod de eo ferebatur, tentaret. Ille autem ubi a morbo surrexisset, & ab amicis atque adeo suomet ipse patre coerceretur, ad Meletianos confugit &c. Quomodo vero hinc Meletiani in Macarium calumniam de fracto calice compararint, & novas eisdemque enormes accusationes adversus Athanasium concinnarint, suo loco dicturi sumus: relegamus modo pacifice iter ejus, de præliis acturi postea.

Cum igitur S. Athanasius cunctas ex officio visitaret Ecclesias, non in civitatibus tantum, oppidis, atque vicis positas, sed & quæ in solitudinibus desertisque locis penes sanctos monachos erant, invisit. At quo pacto visitatione eadem ad monasterium S. Pachomii pervenerit, sic habent Acta ipsius (b): *Hoc autem tempore venit ad Alexandrinum Episcopatum sanctissimus Athanasius; qui cum magno studio cuperet superioris Thebaidis & Syenes Dei Ecclesias videre, & eas per spirituale suam doctrinam confirmare, præternavigavit Tabenise. Cum autem hoc cognovisset Pachomius, egressus est cum fratribus in gaudio & exultatione animi, cum psalmis & hymnis, ut susciperent Pontificem: erat autem circa eum magna turba fratrum, Deum laudantium propter ejus adventum. Pachomius vero non aperiebat se ipsum; sed se subtraherebat & occultabat in fratrum multitudine: Tentyrorum enim Ecclesiæ Episcopus pro ipso rogabat S. Athanasium, dicens: Habeo patrem monachorum in locis mihi subjectis, virum admirabilem & magnum, & vere hominem*

III.

(b) Vita S. Pachomii Sur. 10. 3.
Athanasius visitat monasterium S. Pachomii.

D d

Scriptit Sanctus Athanasius Vitam Sancti Antonii Abbatis, quam Evagrius Latinam reddidit; idque extremis suæ ætatis annis, dum Alexandriæ *Athanasius* tranquille resideret. Sed an is Auctor sit etiam Vitæ Sanctæ *Synclitica*, quam periisse credebatur Baronius, quamque ad quintum Januarii diem Bollandus refert, jure merito dubitat Papebrocius in Vita S. Athanasii tomo I. Sanctorum mensis Maii cap. 32. ejus Vitæ maxime ob ingentem inter Sanctæ *Synclitica* & Sancti Antonii Vitam diversitatem. Cotelerius hujus Sanctæ Vitæ, quam tantum Latinam habebamus, Græcam dedit tomo 2. Monumentorum Ecclesiæ Græcæ. Sed is de ejus Auctore etiam dubitat.

III. Vita S. Antonii & S. Synclitica. Baron. in Notis ad Martyrolog. Rom. die V. Jan.

NOTÆ [1] **C**oss. *Januarius*, & *Justus*. Vulgares Fasti: *Januario* & *Justo*. In quibusdam laterculis *Januaria*. Inscriptio apud Reinesium cl. XX. n. CCLVI. *Justi* consulatum non exhibere arbitror.

minem Dei: quamobrem rogo tuam sanctitatem, ut eum constituas patrem omnium monachorum, cum susceperis jam munus Pontificatus. Et ideo se subtrahere senex & celabat inter fratres, donec venit Athanasius. Audiens autem ejus ex Deo zelum, & vitam quam agebat in virtute, & persecutiones quas sustinuit pro Salvatore in fide veræ confessionis, & ejus quidem charitatem in omnes, præcipue autem in fratres valde gaudebat, & eum quidem amplectebatur, Deum laudans. Hæc de his ibi.

IV. Qui igitur anno primo belli Liciniani Pachomius natus erat annos viginti, eo anno scilicet, qui Domini numeratur (ut dictum est superius) trecentelimus decimus sextus, erat hoc anno ætatis annorum trigintaduorum, habens monasticæ institutionis annos duodecim. Quamobrem, quod ipse in Actis illis senex sit dictus, veneratione potius, quam ætate sic nominatus apparet, utpote quod pater multorum monachorum effectus erat, qui & ipsi egregia floruerunt sanctitate. Sed præter monachorum monasteria, sanctorumque virorum cœtus in unum ibi collectos, cum ejus soror ad ipsum venisset, & ejusdem vitæ genus arripuisset, sanctarum quoque virginum cœnobium erexit: quod senioris atque sanctioris monachi curæ subiectum, velut cælestium spirituum absque carne degentium habitatio factum est; de his enim præclara admodum scriptorum monumentis consignata sunt. Acceperat S. Pachomius, veluti alter Moyses, in deserto divinas leges, quibus suos ad vitam in terris perfectam beatamque ducendam imbueret.

V. At ad Athanasium universas Ægypti Ecclesias, & ipsa monasteria perlustrantem redeamus: qui enim Pachomium invisit, Magnum quoque Antonium monachorum omnium fama celeberrimum, utpote antiquiorem, & vitæ præstantia sanctiorem, atque cœnobarum omnium auctorem, & principem, quocum ab adolescentia assueverat, & (ut ipse in ejus Vita a se scripta testatur) inservierat, visitavit, ad eumque benedictionis gratia duo pallia attulit, quorum altero (ut auctor est S. Hieronymus a) Pauli primi eremitæ corpus, cum ex hac vita migrasset, ejus rogatu, festine allatum involvit: alterum idem Antonius moriens, eidem, qui dederat Athanasio, ultimo legavit elogio, dicens (b): Melotem & pallium iritum, cui superjaceo, Athanasio Episcopo date, quod novum ipse detulerat. Cum vero illud ab eo ad se allatum, non missum dicat; plane significat, Athanasium S. Antonium visitasse nec ipsum modo, sed & monachos ejus discipulos, Ecclesias atque monasteria in eremo posita Episcopali munere perlustrasse. Cæterum ipse Athanasius

(a) Hier. in Vita Pauli primi eremita.

(b) Athan. in Vita Anton. in fin.

in præfatione testatur, se Antonium sæpe visitasse, immo & olim eidem aquam ferentem sedulo officio ministrasse. Sed admiranda plane in his quoque elucet Athanasii in omnibus spectata modestia: quippe qui res gestas Antonii scribens, nunquam de ejusmodi congressu cum eodem vel verbum facit: verum & quæ tum cum ipso, tum cum aliis viris sanctissimis transacta fuerint, haud dubium memoria digna, silentio obvoluta reliquit; ne videretur, dum aliorum præclaras res gestas contexeret, suarum ipsius laudum prædicator existere; malens recte factorum periclitari memoriam, quam modestiam.

Sed ex quo Athanasii antecessantes vestigia pervenimus ad Antonium, hic paululum subsistemus. His quidem temporibus ejusdem percelebris fama adeo percrebuerat, ut esset ubique terrarum diffusa: nam cum Alexandria existeret (ut ex Dione diximus) totius Orbis emporium; quæ natio potuit ignorasse, quæ ibidem fuissent ore omnium pervulgata? Sed & quod Constantinopolim ejusdem fama pervasit, & in ipsa Regia Constantini summo honore nomen Antonii haberetur, aliis quoque colendi ubique hominem amplissimus patuit omnibus aditus: quod idem ejus Vitæ scriptor Athanasius admirans ait (c): Hoc etiam, fratres, quod per omnes provincias amor ejus, & fama volitavit, quem nec librorum disseminatorum oratio luculenta, nec mundana sapientiæ disputatio, nec generis nobilitas, nec opum infinita congestio commendavit; cui omnium ore est adscribendum, nisi Christo, cujus hoc donum est; qui devotos ejus animos erga suam prævidens majestatem, hominem alio pene Orbe cœlatum, inter tantas positum solitudines, Africae, Hispaniæ, Galliæ, Italiæ, Illyrico, ipsi etiam, quæ urbium caput est, Romæ, ut in exordio promiserat, demonstravit? At vero quonam modo non solum Antonii nomen, sed & ejusdem ad summam perfectionem compositum vitæ genus toto Christiano Orbe fuerit propagatum, paulo inferius suo loco dicetur.

Antonii igitur virtutum vehementi fama commotus, atque in omnibus persuasus Constantinus Imperator religiosissimus, atque filii ejus Cæsares, ad eum pietatis ergo, officii, & amoris plenas litteras dederunt; ut quem tam longe positum non liceret aspicere, atque præsentem alloqui, internuncio litterarum inviserent, & cum eo pariter loquerentur. Testatur id quidem ejus res gestas relegens S. Athanasius dicens (d): Hoc in eo viro admirabile est, ut hominem in extremo mundi limite conditum, & Principum favor, & omnis celebraret aula regalis. Nam & Constantinus Augustus, & ejus liberi Constans atque Constantius, talia cognoscentes, crebro

VI. Antonii sanctitas toto orbe vulgata.

(c) Athan. ibid. in fine.

VII. Constantinus & filii scripserunt ad Antonium.

(d) Athan. in Vita Anton.

bro ad ipsum quasi ad patrem missis litteris, obsecrabant, ut reciprocis se scriptis exhilararet. At ille ejusmodi manens, qualis antequam litteræ ad eum venirent, fuerat; nec salutatione Principum movebatur, & tamquam non acceptis litteris, convocatis monachis, agebat: Reges sæculi ad nos miserunt epistolas. Quæ hic Christianis adhibenda admiratio est? licet enim diversa sit dignitas, attamen eadem nascendi, & moriendi conditio est. Illa sunt omni veneratione percolenda, illa toto animi affectu retinenda sunt, quod hominibus Deus legem scripserit, quod per Filium suum propriis Ecclesiis dicitur eloquiis. Quæ monachis ratio est cum Regum epistolis? Cur accipiam litteras, quibus consuetam nesciam reddere salutationis obsequia? Igitur rogatus ab universis fratribus, ut Christianos Reges suis litteris refrigeraret, ne scilicet per silentium ejus exasperarentur; ad susceptas litteras convenientia rescripsit. Laudavit primum, quod Christum colerent; deinde salutaria persuasit, ne magnam putarent regiam potestatem; ne præsentis carnis imperio tumentes, se homines esse nescirent, & a Christo judicandos obliviscerentur. Ad postremum clementiæ circa subjectos, & justitiæ, curæ quoque inopum admonuit; atque unum sempiternum esse Regem omnium sæculorum Christum Jesum, epistolis testatus est. His Principes susceptis vehementissimè letabantur, &c.

VIII. Cæterum non Christum colentes tantum, sed & Gentiles, & qui inter eos præ cæteris in Christianam religionem oblatrare consueverunt philosophi, Antonium invisere, & cum eo sermones conferre cupierunt: etenim moleste ferebant, illiteratum hominem tam eximio ferri præconio, quasi summum philosophiæ verticem attigisset. Quorum cum ipso congressum ab Athanasio conscriptum hic intexere dignum existimamus. Si enim victorias ex hostibus armatis, Crucis virtute partas, superius enarrasse, pergratum fuit; quanto jucundius accipi debet, absque armis hostes Christi insuperabiles, potentia Crucis penitus demonstrare superatos? Audiamus igitur Athanasium isthæc ipsa diserte admodum scribentem (a): Erat (inquit) valde sapiens; & hoc in se mirabile habebat, quia, cum litteras non didicisset, ingeniosissimus & prudentissimus, immobilis & mansuetus erat. Aliquando enim philosophi duo Gentiles venerunt ad eum, putantes Antonium se posse decipere: erat vero in superiore monte. Quos cum vidisset, Paganos esse intellexit ex vultu, & procedens ad eos per interpretem ita cœpit loqui: Quare tam longe ad stultum hominem venire sapientes se vexare voluerunt? Illis dicentibus, non esse illum stultum, sed & nimium sapientem; vigilanter respondit:

Ann. Eccl. Tom. IV.

Si ad stultum venistis, superfluum est labor vester: si autem putatis me sapientem esse, & sapientiam habere: bonum est: imitami- ni quod probatis, quia bona convenit imitari. Si ego ad vos venissem, vos imitarer; sed quia vos ad me, quasi ad sapientem venistis; estote, sicut ego sum, Christiani. Abscesserunt philosophi, utrumque mirantes, & acumen ingenii, & dæmonum expulsiones.

Alios quoque similiter mundi sapientes, qui eum irridere cupiebant, quia litteras ignoraret, tali disputatione colligavit, dicens: Respondete mihi, quid prius, sensus, an litteræ? & quid cujusque exordium? sensus ne ex litteris, an litteræ oriuntur ex sensu? Illis asserentibus quod sensus esset auctor atque inventor litterarum, ait: Igitur cui sensus incolumis est, hic litteras non requirit. Quis præsentium post hanc colluctationem non exclamarit, cum obstupuerint, & ipsi victi sint, tantam in imperito jactantem animi admirantes? neque enim ut in solitudine & montibus versatus atque omnem ibidem exigens vitam, agrestis, & rudis erat, sed jucundus atque affabilis: sermonem secundum Apostoli præceptum, divino conditum sale proferebat, ita ut invidia careret, & amore omnium potiretur. Inter hæc, quasi parum esset, bis Gentilitatem fuisse superatam, & tertio venerunt viri ad eum omnis sæcularis prudentiæ nube cæcati, atque universis philosophiæ studiis artium suarum æstimatione doctissimi.

Hi cum rationem ab eo exigerent fidei quam in Christo habemus, & niterentur arguta sophismatum interrogatione de divina Cruce eum illudere; in silentium paululum voce compressa, primo eorum miseris errorem est; deinde per interpretem, qui ejus verba in Græcum diligentissime solebat exprimere, sermonem ita exorsus est, dicens: Quid pulchrius est, quidve honestius, Crucem colere, an adulteria, paricidium, vel incestum his assignare quos colitis? cum in altero sit contemptus mortis, insigne virtutum; in altero turpis religio, obscœnitatis magistra? Quid melius, dicere, quod Dei Verbum manens ut erat, ob salutem nostram humanum corpus assumpserit, ut societate immortalitatis nos eveheret ad cælum, participesque naturæ cælestis efficeret; an, ut ipsi asseritis, divinæ mentis haustum ad terrena veneranda caput submittere, & pecudum atque serpentum formis cæleste nomen * includere? Erant hi (ut apparet) Platonici philosophi, qui agebant animam esse divinæ mentis manationem atque substantiam. Sed subdit:

Quo ore Christianorum credulitatem audetis irridere, dicentium Christum Filium Dei sine sui detrimento & cœpisse esse quod

D d 2

no.

IX.
Confutat
Antonius
philoso-
phos.

X.
Quam
egregie
urget An-
ton. phi-
losophos.

* numens.

XI.

De Verbi
incarna-
tione de-
fensio.

non erat, & mansisse quod fuerat; cum ipsi animam de cælestibus detrahentes, non hominum tantum, sed & pecudum soleatis sepelire corporibus? Christiana credulitas pro salute mundi Deum suum venisse testatur; vos vero innatam animam prædicantes, ultro citroque transfertis. Christiana fides, quæ omnipotentiam Dei, clementiamque veneratur, consequenter dicit incarnationem Deo fuisse possibilem, ita tamen, ut non evacuaverit dignatio dignitatem. Vos autem, qui animam ex splendidissimi Dei fonte manantem turpiter decidisse jactatis, qui mutabilem, & convertibilem eam post sui diminutionem audetis asserere, jam illam quoque naturam dominam seculorum per animæ contumelias impia lingua temeratis: imagine enim, quæ secundum nos naturalem similitudinem sui retinet auctoris, cui una est ex quo defluit, eademque substantia, humilitates proprias, & injurias consequenter ad suam remittit originem. Igitur animadvertite contumelias animarum ad patrem (ut appellatis) earum per vestram blasphemiam redundare. Argute quidem retorquet illorum de Verbi incarnatione derisionem; nam cum unam tantum Christiani credant Dei incarnationem, & eandem absque Verbi aliqua mutatione, vel injuria; illi vero, quot homines, quotque bestię umquam fuerint, tot Dei factas esse fateri conabantur incarnationes, cum dicerent animas divinam esse substantiam, eandemque turpes fieri & ignominiosas, atque peccatis obnoxias. Sed & ad id, quod objiciebant illi de Cruce Christi, respondit, hæc subdens.

XII.
D. gloria
Crucis
Christi.

Crucis Christi Domini Dei nostri hic nobis ingeritur. Rogo, quæ hæc est religionis obscœnitas? Nonne potius est, Crucem attollere, aut alicujus alterius generis mortem ab iniquis hominibus illatam patienter sustinere, quam Isidis plangere post Osyrim vagos incertosque discursus? Pudeat vos, quæso, insidiarum Typhonis; pudeat Saturni fugæ, & devorationis crudelissimæ liberorum. Erubescite parricidium Jovis & incestum; erubescite raptum ejus, & coitum mulierum & puerorum, &c. Multa subdit Gentilitiæ superstitionis deorum turpia, & obscœna, ac demum pulchro hoc dilemmate philosophos urget: Aequo (deprecor pro vestra salute) nostra dicta pensate judicio. Cuncta, an nihil, libris credenda sunt Christianis? Si nihil; nec Crucis quoque, cui detrahitis, nomen agnoscitis. Si universa credenda sunt; cur, cum in iisdem libris Cruci resurrectio copuletur, passionem divinam stolido laceratis eloquio, & non statim jungitis cæcorum visum, surdorum auditum, claudorum gressum, lepræ emundationem, serviens ambulanti Deo suo mare, dæmonum fugas, resurrectionem mortuorum, & defunctorum ab inferis reditus? His dictis,

& illa confutavit quæ illi dicere potuissent de allegoriis, quibus iidem contegere tolerent pudenda deorum, & cuncta referre ad cælestia corpora & naturæ diversos motus; ostendens magna affici ignominia Creatorem, si debitum sibi honorem & gloriam, non ipsi; sed impendant homines creaturis.

Demum ab opere, & experimento ipsa veræ fidei atque religionis probationem adducit; & consentientibus illis, ipsa facta esse verbis potentiora, & virtutem sermone præstantiorem, hæc adicit: Nos Christiani mysterium vitæ nostræ non in sapientia mundi habemus repositum, sed in virtute fidei, quæ nobis a Deo tributa per Christum est. Hanc orationis meæ veritatem, quotidie quæ geruntur, ordo commendat. Nobis imperitis, & litterarum vestrarum ignavis, ad dignationem ejus solum verba sufficiunt. Ecce nos tot Gentilitatis gregibus abstracti, in univærsum Orbem quotidie propagamur; vobis vero post adventum Domini nodosæ sophismatis defecerunt versutiæ. Ecce nos simplicem Christi fidem edocti, idololatriam debellavimus; & per prædicationem ignominiosæ Crucis aurata templa conciderunt. Vos, si potestis, ostendite, qua contextione verborum Gentilitatem Christo præponere suaseritis. Per omnes jam terras Deus Dei Filius Christus est agnitus; nihil eloquentia sophismatum, nihil disputatio philosophiæ multitudini potest obesse credentium. Crucifixum nominamus; & universi dæmones, quos vos ut deos colitis, rugiunt, atque ab obsessis corporibus ad primum Dominicæ Crucis signum fugantur. Ubi sunt illa fabulosa oracula? ubi Ægyptiorum incantationes, quo magorum profecta sunt carmina? Certe nunc vastata sunt omnia, cum de sua Cruce mundo Christus innotuit. Nihilominus vos, prætermisissis debilitatorum catervis, gloriosam Jesu Christi mortem irridere conamini.

Illud autem quale est, quod nunquam regio furore concussa Gentilitas, immo sæculo cara, & hominum præfidiis fulia, jam corrui: nos Christi famuli quo plus premimur, eo magis assurgimus, & floremus? Vestra simulacra ornatis quondam septa parietibus, jam vetustate collapsa sunt: Christi vero doctrina, quæ vobis stultitia videtur, & ludus, licet tyrannica persequentium Principum tentamenta pertulerit; licet variis sit incurfata terroribus, nullo tamen terrarum orbe concluditur, nullo barbararum gentium sine prohibetur. Quando tot simul in se convenere virtutes? continentia in matrimonio: virginitas in Ecclesia, floret martyrum pro Domino suo gloriosa constantia, quorum omnium Crux Christi principium est.

Cum interim vos inter tantos virtutum choros syllogismorum reita tenditis, &

veram

XIII.
Virtus
crucis ex
rebus ge-
stis expen-
ditur.

XIV.
Gentilitas
collapsa.

XV.

veram rerum lucem tenebrosis conamini argumentationibus obvolvare: ecce vos (ut dixit Doctor noster a) non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in fide apertissima suademus, quae verborum affirmationem praevenerit consuevit. Adsumt quippe patientes a daemone vexati. Quos cum in medium produxisset, verba repetivit, dicens: Nunc vos collectionibus vestris, & quo vultis malefico carmine, deos vestros, quos putatis, expellite. Sin autem non potestis, victas submitte manus, & ad Christi trophaea confugite, & statim Crucifixi fidem majestatis potentia prosequetur. Dixit & invocato Jesu nomine, cum vitale signum in sacro numero Trinitatis pressisset in frontibus; una cum expulsi daemoneb vana praesentium philosophorum confutata sapientia est: expaverunt enim, stupentes hominem, cui post tantum ingenium affluerat signorum divinarum largitio. At ille universa Christo, qui curaverat, adscribens, usus est affatu reciproco, & ait: Nolite putare me his sanitatem dedisse; Christus per servos suos facit ista miracula; credite, & vos videbitis, quia devota Deo fides, non eloquentiae vanus tumor talia signa mereatur. Confugite ad Crucifixi legem, nosque ejus imitamini famulos, & hic scientiae contenti sitis, & nulla deinceps secularis impudentiae argumenta queratis. Haecenus Antonio dicente, miro philosophi stupore perculsi cum honorifico salutatu ab eo recedentes, multum ejus sibi fatebantur profuisse conspectum. Hucusque de his Athanasius.

XVI.

Cænobiticæ vitæ Antonius restitutor.

Cum vero (ut idem auctor testatur) ex omni hominum genere ad eum invisendum confluerent, & ab eodem ad contemptum sæculi, & perfectæ vitæ studium arripiendum sedulo invitati, idem vivendi genus, & institutum capefferent; complura condidit monasteria, cænobiticæque ipse primus vitæ jecit in eremo fundamenta; adeo ut cænobitarum monachorum idem institutor sit habitus, vel potius restitutor, si Essenorum, qui in Ægypto sub Marco primo Alexandrinorum Episcopo floruerunt, ratio aliqua habenda esse videatur: quos Christianos fuisse, suo loco superius perspicue demonstravimus. Porro gravioribus persecutionum procellis obortis, quibus non Christiani tantum simul agentes, & conventus publice celebrantes; sed & latentes in penetralibus aliisque latibulis, quæsi abriperentur ad necem, intermitteri illud cæleste vivendi genus oportuit: quod S. Antonius non modo restituit, verum longe lateque in Christianum orbem copiosissimo cœtu propagavit.

XVII.

Erant quidem ante Antonium qui timore persecutionis civitatibus derelictis, sive ruri, sive in desertis locis abditi,

Angelis similem vitam ducebant; quorum nonnullos ex Eusebio diximus fuisse martyrio coronatos: reperit & horum aliquos ipsemet Antonius, cum ut illatam Ecclesiae persecutionem vitaret (ut dictum est) in desertum locum secessit, & ab uno illorum prima rudimenta monasticæ institutionis accepit; quæ perfecit delitescens in solitudine: cum postea divino afflatus numine monachos in unum collegit, & in diversa loca, tamquam in diversis alveariis apum examina, distribuit, qui sub ejus disciplina a sæculi abdicacione ad monasticam professionem amplexandam fuerant persuasi. De his enim sic Athanasius (b): Erant in monasteria, tamquam tabernacula, plena divinis choris psallentium, legentium, orantium: tantumque jejunandi, & vigiliarum ardorem cunctorum mentibus sermo ejus afflaverat; ut futuræ spei aviditate ad mutuam charitatem & misericordiam indigentibus exhibendam jugi studio laborarent, qui infinitam regionem quamdam & oppidum a mundana conversatione sejunctum plenum pietatis & justitiæ videbantur incolere, &c. Quam autem illustrata esset Ægypti eremus sanctorum monachorum classibus, S. Joannes Chrysostomus narrat his verbis (c). Denique si quis nunc ad Ægypti veniat solitudines, paradiso quovis omnem illam videbit eremum digniorem, & innumerabiles Angelorum cætus in corporibus fulgere mortalibus, &c. Sed quonam modo in immensum auctus, & dilatatus sit monasticus ordo, institutam prosequamur orationem.

Monasteria ab Antonio creata.

(b) Athanasius in Vita Antonii.

(c) Chrysostomus hom. 8. in Mat. c. 2.

Qui igitur Antonium adeuntes, eidem se subjecere discipuli, ex iis alii in eisdem cum illo montibus monasticam exercuere disciplinam: alii vero eadem ex planta palmites succidentes, & in diversis provinciis complantantes, brevi tempore factum est, nempe hoc ipso sæculo, ut replerint terrarum orbem tam sancta propagine, nimirum Palæstinam, Syriam, Asiam Minorem, Cappadociam, Pontum, Armeniam, Mesopotamiam, & Boreales regiones, usque ad latrones Bessas & Dacos; de quibus S. Paulinus hæc cecinit (d) in reditu S. Nicetæ viri sanctissimi, a quo accepit quod scribit:

XVIII.

Monachismus latissime propagatus.

(d) Paulinus in car. ult. de reditu Nicetæ ad Natal. S. Felicitis.

O vices rerum bene versa fama!
Invii montes prius & cruenti,
Nunc tegunt versos monachi latrones,
Pacis alumnos.
Sanguinis quondam, modo terra vitata est;
Vertitur calo pia vis latronum,
Et favet Christus supera occupanti
Regna rapinae.
Mos ubi quondam fuerat ferarum,
Nunc ibi ritus viget Angelorum,
Et latet justus, quibus ipse latro
Vixit in antris. &c.

Sed

Bessii monachi.
(a) Hier. epist. 3.

(b) Hier. epist. 7.

XIX.
Basiliius imitator non auctor.

(c) Basil. epist. 63.

XX.

(d) Chryso-
stom. in
Matt. hom.
8.

Monialium fortitudo in spirituali militia.

Sed & de Bessis meminit S. Hieronymus (a) cum scribens ad Heliodorum hæc ait: *Indus, Persa, Gothus, Ægyptius philosophantur: Bessorum feritas, & pellitorum turba populorum, qui mortuorum quondam inferis homines immolabant, stridorem suum in dulce Crucis fregerunt melos: & ad Lætiam (b): De India, Perside, Æthiopia monachorum quotidie turmas suscipimus: eorum scilicet qui ad loca sancta visenda pietatis ergo ventitabant.*

Non est igitur quod quis hujuscemodi vitæ instituti Basilii primas tribuat, quæ debentur Antonio: Basiliius enim imitator potius accessit, quam inventus sit auctor; qui nec aliud proficitur, cum ad Neocæsarienses adversus subdolos operarios, eos subvertentes, scribit his verbis (c): *Accusamur vero & hujus, quod homines habeamus monachos pietatis studiosos, qui mundo renunciarint, & universis seculi istius curis, quas Dominus comparat spinis fertilitatem verbi impediunt. Qui hujusmodi sunt, mortificationem Jesu in corpore circumferunt, at cruce quisque sua accepta, Deum sequuntur. Ego vero omnem vitam meam impenderem, ut mihi possent talia impingi delicta, haberemque apud me viros, qui, me doctore, hoc pietatis studium amplexi hactenus fuerint. Nunc autem in Ægypto quidem audio talem esse virorum quorundam virtutem, & forsitan in Palæstina quoque sunt qui ad Evangelii normam vitæ suæ conversationem perfectam reddant. Audio & in Mesopotamia viros esse perfectos atque beatos. Nos vero perfectis collati, pueri sumus. Sunt autem, & femina Evangelicam vitam amplexæ, quæ virginitatem quidem nuptiis præferunt, sensum vero carnis servituti subjiciunt, & beato luctui immorantes, beata sunt ex proposito, ubicumque terrarum degant. Apud nos vero ista, qui primis adhuc elementis ad pietatem instituimur, & initiatur, minuta sunt ac rudia.* Hæc Basiliius.

Sed & Joannes Chrysostramus (d), agens de clarissimis viris qui in Ægypti solitudine floruerunt, de feminis etiam idem vitæ institutum arripientibus, isthæc subdit: *Atque hæc non in viris solum, verum etiam in feminis splendere conspicias. Nam illæ quoque non minori, quam viri, virtute decorantur; non clypeo arrepto in equum insilire callentes, ut honestissimi illi ac sapientissimi Gentilium jubent magistris; sed multo certe vehementius bellum gerentes. Communis enim illis ac viris adversus Diabolum pugna est, contraque hujus mundi potestates: nec usquam tenebitur sexus his congressibus impares facit; non enim natura corporis, sed voluntate animi exercetur ista prælia: propterea sæpe in hujusmodi acie fortius viris femina decertant, ac trophæis insignibus claruerunt. Non ita variis astrorum*

choris cælum refulget, ut Ægypti eremus innumeris monachorum ac virginum distinguitur atque illustratur habitaculis. Hactenus Chrysostramus. Sed nec caruit hoc sæculum cœnobiis sanctarum virginum orbis Occidentalis: at de his inferius dicturi sumus; sæpe enim accidet, ut de hujusmodi vitæ professoribus se offerat scribendi occasio; nunc autem hæc de Ægyptiis, & Orientalibus monachis libasse sufficiat: de Occidentalibus vero pauca tantummodo summam subdidisse satis erit; nimirum certum exploratumque esse, ejus orbis Provincias ferme omnes una cum insulis hoc eodem seculo fuisse refertas agminibus monachorum. Licet enim numquam antea defuerint viri sancti; qui seorsum ab aliis agerent solitarii, atque persecutionum ingruentium occasione potissimum laterent (quod de his similibus loquitur Apostolus e) *in speluncis, & cavernis ter- (e) Hebr. 11.*

ræ, circumfrentes in melotis, & pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. Ut tamen esset tam virorum, quam mulierum cœtus, qui monasticam exercerent disciplinam; id primum accepit Roma ab Antonio isto Magno per Athanasium Episcopum Alexandrinum; a Romana vero Ecclesia, velut e promptuario disciplinæ, aliæ omnes Occidentalis orbis Ecclesiæ mutuatae sunt, omnes ex more cupide amplexantes, quod vidissent Romam esse secutam.

Sed de instituto monastico ab Ecclesia XXI.
Romana suscepto, inferius suo loco dicturi sumus; modo autem illud satis præstitisse hoc amplius cæteris Romanam Ecclesiam, ut ipsa prima voluerit etiam intra Urbem, & in suburbiis cœnobia monachorum: quod quidem æmulatae sunt nobiliores Ecclesiæ, ut Mediolanensis, quæ primum Monasterium juxta Civitatem positum habuit, ut S. Augustinus testatur (f), qui de his quæ tum Romæ, tum Mediolani viderat, hæc tradit (g): *Vidi ego diversorium sanctorum Mediolani non paucorum hominum, quibus unus presbyter præerat vir optimus & doctissimus. Romæ etiam plura cognovi, in quibus singuli gravitate atque prudentia & divina scientia præpollentes cæteris secum habuissent præsent Christiana charitate, sanctitate, & libertate viventibus. Ne ipsi quidem cuiquam onerosi sunt, sed Orientis more, & Pauli Apostoli auctoritate, manibus suis se transigunt. Jejunia etiam prorsus incredibilia multos exercere didici, non quotidie semel sub noctem reficiendo corpus, quod est usquequaque usitatissimum; sed continuum triduum, vel amplius sæpissime sine cibo ac potu ducere: neque hoc in viris tantum, sed etiam in feminis, quibus item multis viduis & virginibus simul habitantibus, & lana ac tela victum quaritantibus, præsent singula gravissima,*

pro-

probatissimæque, non tantum in instituendis componendisque moribus, sed etiam instruendis mentibus peritæ atque paratæ. Hæc Augustinus. Tam avidè enim Occidentales Ecclesiæ ejusmodi sanctissimæ vitæ genus sunt amplexatæ, ut & clerici idem ipsum fuerint æmulati, in suis Ecclesiis ita degentes; & in Ægypto. monachi, in desertis solitudinibus habitantes.

XXII.

Monachif-
mus con-
junctus
clericatui.

Qui vero in orbe Occidentali monachif-
mum conjunxerit clericatui, prædicatur
a Sancto Ambrosio S. Eusebius Episcopus
Vercellensis, qui Apostolica (ut dicemus)
legatione perfunctus, in Ægyptum profectus
est, & Alexandriæ adversus Arianos Concilium
habuit, sanctorumque Monachorum institutum
(ut par est credere) diligentius perquisivit,
& studuit clericali vitæ conjungere: hæc enim
inquit Ambrosius (a): *Primus in Occidentis
partibus diversa inter se Eusebius sanctæ
memoriæ conjunxit; ut & in Civitate positus,
instituta Monachorum teneret, & Ecclesiam
regeret jejunii sobrietate: & post aliqua:
Hæc igitur patientia in S. Eusebio Monasterii
coaluit usu, & durioris observationis
consuetudine hausit laborum tolerantiam.*
Namque hæc duo in attentiore Christianorum
devotione præstantiora esse quis ambigat,
clericorum officia, & Monachorum instituta?
&c. Quod ipsum præstantissimum vitæ genus
S. Martinus Episcopus Turonensis transvexit
in Gallias, & S. Augustinus in Africam: qui
admirabili quadam connexionem duo hæc
(ut dictum est) omnium perfectissima vitæ
genera, clericorum, & Monachorum, in
unum pariter conjungentes, tamquam
lucidissimis astris, ut olim martyres tem-
pore persecutionis, in pace, Christi Ec-
clesiam exornarunt.

XXIII.

Athanasius
ex monachis
creat Episcopos.

At parum visum est Athanasio Monachorum
instituta in clerum Civitatis Ecclesiarum
transferre; sed ipsos sanctissimos Monachos,
quos cæteris nosset moribus, & peritia
antecellere, in Episcopos diversarum Ec-
clesiarum adscivit, quod fortissimos hos fore
sciret adversus ingruentem Arij hæresin
pugnatores, & quasi munitissimas turres
contra Meletianos schismaticos. Quinam
vero hi essent, qui ad Episcopale munus
obeundum fuerint ab eo postea accersiti,
hocque visitationis tempore Diœcesi cogniti
atque delecti; idem ipse Athanasius ad
Dracontium Monachum scribit, quem
contentiosius reluctantem ad idem ministerium
suscipiendum expertus, his monet post multa
(b): *Neque enim tu solus ex Monachis es
constitutus, Episcopus scilicet, neque solus
Monasterio præfuisisti, neque solus a
Monachis delectus es. Nosti enim Serapionem
Monachum esse, & quot Monachorum
præfectum. Neque a te ignoratur, quot
Monachorum pater fuerit Apollonius. Nosti
Agathanem,*

(b) Athan.
epist. ad
Draconium.

neque ignotum habes Aristonem. Memor es
Ammonii cum Serapione peregre profecti.
Fortassis etiam audisti de Cue in superiori
Thebaide: poteris etiam resciscere de
Paulo, qui est apud Latos, & de aliis
multis; & tamen isti Episcopi constituti,
non contradixerunt; sed habentes pro
exemplari Eliseum, & conscii quid Elias
egerit, & eruditi quid discipuli Christi
Apostolique fecerint, susceperunt hanc
curam, neque ministerium hoc aspernati sunt:
neque propterea seipsis deteriores facti
sunt; sed & laboris mercedem expectant,
proficientes ipsi, aliosque proficere adhortantes.
Quot ab idolis converterunt? Quot a
furiosa, & Dæmoniaca consuetudine suis
admonitionibus compeverunt? Quot ad-
duxerunt Christo servos? adeo ut qui ista
signa conspiciant, admirentur. An, quæ-
so, non ingens signum puellam inducere,
ut virgo maneat & adolescentiorem ad-
huc, ut sit continens, & idololatram, ut
cognoscat Dominum? & post aliqua, quod
non sit impedimento cura Episcopalis
monasticæ observantiæ, hæc subdit:

Quapropter cum istiusmodi habeas exem-
pla; dilectissime Draconti, ne dicas, nec
dicentibus credas, Episcopatum esse causam
peccati, aut quod inde nascantur occasio-
nes delinquendi: licebit tibi in Episcopa-
tu esurire, sitire cum Paulo: licebit vi-
num non bibere, sicut Timotheus fecit,
& jejunare frequenter, ut Paulus solitus,
ita ut secundum illum jejunans, alios ser-
monibus nutrias; & sitiens abstinendo a po-
tu, aliis, docendo, potum præbeas. Ne
igitur talia obiciant consilarii tui: no-
vimus enim Episcopos jejunantes, & monachos
comedentes, &c. Hæc & alia plura
id genus Athanasius ad Dracontium, quem
tandem persuasisse constat; & pro fide
Catholica strenue certantem, cum aliis
Orthodoxis sanctis Episcopis pro ipsa fide
exilium subiisse, idem Athanasius tradit
(c); sed de his inferius.

XXIV.
Monastica
institutio
congruit
Episcopatu.

(c) Athan.
in Apolog.
de fuga
sua.

Negari quidem non potest, fuisse Mo-
nachifmum seminarium in Ecclesia Dei
sanctissimorum Episcoporum, ex quo Ba-
silius, Gregorius, Chrysostomi, & alii tam
in Oriente, quam in Occidente viri spe-
tatissimi prodire; quorum omnium qui
Antonium Magnum dixerit Patriarcham,
veritatis scopum attinget: in quo mille
signis atque virtutibus quam sit Deo gra-
tum, relicto sæculo, & quæ sæculi sunt
vitæ concupiscentiis, monasticam vitam
deligere ac profiteri, fuit evidentissime
declaratum, & in aliis ejusdem generis vi-
tæ agentibus Domini calculo firmissime
stabilitum, ut in Pachomio, Hilarione,
Macariis, Joanne, Ammone, & aliis fer-
me innumeris his similibus, in quibus sunt
innovata antiqua miracula Prophetarum,
& Apostolorum.

XXV.
Monachorum
institutum
divino
calculo
probatum.

Cæterum degentium in Ægypto Mona-
cho-

XXVI.

chorum non idem erat genus omnium, & institutio, atque vitæ perfectio: dum nonnulli declinantes ab Antonii institutis, aliam inierunt vitæ rationem. Quamobrem Hieronymus de his pluribus agens, hæc ait ad Eustochium scribens (a):

(a) Hieron.
epist. 22.
Diversa
Monachorum
genera.

Tria sunt in Ægypto genera Monachorum: Primum Cœnobitæ, quod illi, Sauser, Gentili lingua vocant; nos, in communi viventes, possumus appellare. Secundum Anachoritæ, qui soli habitant per desertam, & ab eo quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur. Tertium genus est, quod Remoboth dicunt, deterri- mum atque neglectum, & quod in nostra Provincia aut solum, aut primum est: de quibus ultimo loco, quid scribat S. Hieronymus, disturi sumus.

XXVII.

Cœnobitarum
institutum.

Quænam vero esse soleret institutio cœnobitarum, idem inferius his verbis narrat: *Prima apud eos confœderatio est, obedire majoribus, & quicquid jusserint, facere. Divisi sunt per decurias atque centurias: ita ut novem hominibus decimus præsit, & rursus decem Præpositos sub se centesimus habeat. Manent separati, sed junctis cellulis. Usque ad horam nonam (ut est institutum) nemo pergit ad alium, exceptis his decans, quos diximus; ut si cogitationibus forte quis fluctuet, illius consoletur alloquiis. Post horam nonam in commune concurritur, Psalmi resonant, Scripturæ recitantur ex more: & completis orationibus, cunctisque residentibus, medius, quem Patrem vocant, incipit disputare: quo loquente, tantum silentium fit, ut nemo alium respicere, nemo audeat ex- creare: dicentis laus in fletu est audientium, tacitæ voluntur per oralachrymæ, & ne in singultus quidem erumpit dolor. Cum vero de regno Christi, & de futura beatitudine, & de gloria cœperit annunciare ventura, videas cunctos moderato suspi- rio, & oculis ad cælum levatis, intra se dicere (b): Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Post hæc Concilium solvitur, & unaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensam, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant. Nullus in cibo strepitus est, nemo comedens loquitur. Vivitur pene leguminibus, & oleribus, quæ sale solo conduntur: vinum tantum senes accipiunt, quibus & parvulis sæpe fit prandium, ut aliorum fessa sustentetur ætas, aliorum non frangatur incipiens. Debinc consurgunt pariter, & hymno dicto ad præsepia redeunt: ibi usque ad vesperam cum suis unusquisque loquitur, & dicit: Vidistis illum, & illum? quanta in ipso sit gratia, quantum silentium, quam moderatus incessus? Si infirmum viderint, conso- lantur; si in Dei amore ferventem, cohortantur ad studium.*

(b) Psal.
54.

XXVIII.

Et quia nocte extra orationes publicas

in suo cubili unusquisque vigilat; circum- eunt cellas singulorum, & aure apposita, Nocturna custodia. quid faciant diligenter explorant: quem tardior deprehenderit, non increpant, sed dissimulato, quod norunt, eum sæpius visitant; & prius incipientes, provocant magis orare, quam cogunt. Opus diei statum est; quod decano redditum, fertur ad œconomum: qui & ipse per singulos menses Patri omnium cum magno tremore reddit rationem: a quo etiam cum cibi facti fuerint, prægustantur. Et quia non licet dicere cuiquam: Tunicam & sagum, textaque juncis strata non habeo: ille ita univèrsa moderatur, ut nemo quid postulet, nemo non habeat. Si quis vero cœperit ægrotare, transfertur ad exedram latiore, & tanto senum ministerio consovetur, ut nec delicias urbium, nec matris querat affectum. Dominicis diebus orationi tantum & lectionibus vacant: quod quidem, & omni tempore completis opusculis faciunt. Quotidie aliquid de scripturis dicitur. Jejunium totius anni æquale est, excepta Quadragesima, in qua sola conceditur districtius vivere. A Pascha ad Pentecosten cœnæ mutantur in prandia, quo & traditioni Ecclesiasticæ satisfiat, & ventrem cibo non onerent duplicato. Hucusque de his S. Hieronymus, qui hos similes tradit Essenis a Philone atque Josepho descriptis, de quibus suo loco fusius actum est. Sed hæc quidem generatim ipse complexus est, cum alioqui extant prolixiores de institutis cœnobitarum antiquorum formæ conscriptæ a Pachomio, Basilio, Cassiano, Climacho, atque demum in Occidente a S. Benedicto, & aliis recentioribus sanctissimis viris, de quibus singulis suo loco opportunius.

Quod vero spectat ad cœnobitas moniales, quarum superius mentio facta est, ista hæc habet S. Augustinus (c): *Hæc est etiam vita feminarum, Deo sollicitè castæque servientium, quæ habitaculis segregatæ, ac remotæ a viris quam longissime decet, pia tantum illis charitate junguntur, & imitatione virtutis: ad quas juvenum nullus accessus est, neque ipsorum quamvis gravissimorum ac probatissimorum senum, nisi usque ad vestibulum, necessaria præbendi, quibus indigent, gratia. Lanificio namque corpus exercent atque sustentant, vestesque ipsas fratribus tradunt, ab iis invicem quod victui opus est, resumentes. Sed & de Ægypti feminarum monasteriis hæc Hieronymus ad Sabinianum (d): *Moris est (inquit) in Ægypti & Syriae monasteriis, ut tam virgo, quam vidua, quæ se Deo voverint, & seculo renunciantes; omnes delicias sæculi conculcarint, crinem monasteriorum matribus offerant desecandum, non interito postea contra Apostoli voluntatem incessuræ capite, sed ligato pariter ac ve-**

XXIX.

Monialium
institutio.
(c) Aug. de
moribus
Eccl. c. 31.

(d) Hieron.
epist. 48.

lato

(a) Hieron. *lato*. At de institutis sanctarum virginum monialium plura, idem Hieronymus ad Eustochium (a), S. Basilius, S. Ambrosius, & alii.

XXX. De Anachoretis autem Hieronymus hæc tantum: *Hi exeunt de cœnobio, & excepto pane & sale, ad deserta nihil perferunt amplius. Ipsius vitæ auctor Paulus, illustrator Antonius, & ut ad superiora conscendam, princeps Joannes Baptista. Et deinde: Horum laborem & conversationem in carne non carnis, alio tempore, si volueris, explicabo.* Porro quod ait Antonium illustrasse vitam anachoreticam, sic accipiendum est, quod idem Antonius primo illud genus vivendi exercuit, qui postea cœnobiticam vitam excoluit, & rursus ad anachoreticam rediit, licet suorum curam non dimiserit: cujus exemplo contigit, reciproco quodam ordine, anachoretas generare cœnobitas, & cœnobitas vice versa parere anachoretas; qui scilicet sic voluntate Patris omnium præsidis agere solitarii permittantur, ut tamen, vinculo quoque obedientiæ astringantur, cum alioqui non defuerint viri sanctissimi, qui ipso primo ingressu vitæ monasticæ, eremum petentes, solitariam vitam sectati sunt. Habet ferme eadem Epiphanius (b), & S. Augustinus.

XXXI. Sed quod ad monachorum tertium genus spectat, quod respectu optimi atque perfecti idem S. Hieronymus appellat deterrimum: Hæc de his ait: *Hi bini, vel terni, nec multo plures simul habitant, suo arbitrato ac ditione viventes; de eo quod laboraverint, in medium partes conferunt, ut habeant alimenta communia: habitant autem quamplurimum in urbibus & castellis; & quasi ars sit sancta, non vita; quicquid vendiderint, majoris est pretii. Inter hos sæpe sunt jurgia; quia suo viventes cibo, non patiuntur se alicui esse subiectos: re vera solent certare jejuniis, & rem secreti victoriæ faciunt. Apud hos affectata sunt omnia, laxæ manicæ, caligæ follicantes, vestis crassior, crebra suspiria, visitatio virginum, detractio clericorum; & si quando dies festus venerit, saturantur ad vomitum.* Ita de his S. Hieronymus; a quibus paulo diversi erant, quos Cassianus Sarabaitas nominatos esse tradit (c), de quibus ait: *Emersit istud Sarabaitarum genus, qui ab eo quod semetipsos a cœnobiorum congregationibus sequestrarent, ac singillatim suas curarent necessitates, Ægyptiæ linguæ proprietate, Sarabaitæ nuncupati sunt. Hæc ipse, agens tamen pluribus de iisdem.*

At ne Monachorum quidem nomine digni, sed plane pseudomonachi appellandi sunt illi, quos S. Augustinus describit his verbis (d): *Tam multos hypocritas sub habitu Monachorum usquequaque dispersit, hostis scilicet humani generis, circummeuntes Provincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes. Alii membra martyrum, si tamen martyrum, vendunt: alii simbrias, & phylacteria sua magnificant: alii parentes, vel consanguineos suos in illa regione se audisse vivere, & ad eos pergere mentiuntur: & omnes petunt, omnes * exigunt aut sumptus lucrosæ egestatis, aut simulate pretium sanctitatis: cum interea ubicumque in factis suis malis deprehensi fuerint, vel quoquomodo innotuerint, sub generali nomine Monachorum vestrum propositum blasphematur, tam bonum, tam sanctum, quod in Christi nomine cupimus, sicut per alias terras, sic per totam Africam pullulare.* Hæc S. Augustinus; cujus etiam hic sententia illa plane aurea recitanda est, qua dicit (e):

Simpliciter autem fateor charitati vestræ coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam; ex quo Deo servare cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in Monasteriis profecerunt; ita non sum expertus peiores, quam qui in monasteriis reciderunt: ita ut hinc arbitrer in Apocalypsi scriptum (f): Justus justior fiat, & qui in sordibus, sordescat adhuc. Quod exemplo in primis demonstrari potest in nonnullis Ægypti Monachis, qui a recto disciplinæ tramite deviantes, Meletianis schismaticis adhæserunt & Arianis, ac monstruosas quidem calumnias adversus S. Athanasium suum ipsorum Episcopum construxerunt: ex iisdem pariter prodire complures hæresiarchæ, ex quibus denominati hæretici Euchaitæ, Æriani, Eustathiani, Massaliani, Anthropomorphitæ, Joviniani, Origenistæ, Eutychiani, Severiani, & alii quamplurimi usque ad præsens sæculum, quo quidem nullum unquam fuit fecundius desertoribus regularis, & monasticæ disciplinæ, iisdem jam in hæresiarchas in diaboli conflatoria officina transfusus; utpote ad tam deformia effigianda monstra, idonea delecta materia, nempe ex argento purissimo scoria rejectanea. At de his hæcenus, in quæ divertimus occasione Athanasii peragrantis Ægyptum, & Monachorum cœnobia invisentis.

XXXII.

(d) Aug. de Opere Monachorum. c. 28.

Pseudomonachi.

* ab omnibus.

(e) Aug. ep. 137.

XXXIII.

Hæresiarchæ ex monachis.

(f) Ap. 22.

JESU CHRISTI
ANNUS
329.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
16.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
24.

I.
Meletiani
rursum in
Athanas.
insurgunt.

TRecentissimus vigesimus nonus Christi annus Constantino Aug. VIII. & Constantino Cæs. IV. Coss. annotatur: quando Meletiani ex Athanasii visitatione, qua ille omne adhibuit studium, ut eos sub jure, & obedientia ipsorum Primatis Episcopi Alexandrini redigeret, non nihil in ipsum commoti, iterum cum Eusebianis isto fœdere, novis calumniis adversus eum apud Constantinum Imperatorem agere moliantur. Certiorem ante fecerat Athanasius Imperatorem de eorum schismate iterum acrius recrudescente: quando his acceptis idem Constantinus Imp. eos ad se accersit: id ipse suis testatur litteris ad Nicomedienfes scriptis, quas paulo post, hoc eodem anno, descripturi sumus. Arripiunt autem Eusebiani libenter occasionem, quam magna industria conquississent. Siquidem experti fuerant, sedente Athanasio, nullam fore Ario spem reliquam Alexandriam redeundi, neque hæresis propagandæ. Meletiani igitur, communicato simul consilio, mittunt ad Imperatorem Isonem, Eudæmonem, & Callinicum, qui & Athanasium calumniis infamarent, nempe indixisse Ægyptiis tributum de pendendis Ecclesiæ linteis, atque illud pariter exegisse. Secunda hæc fuit Meletianorum ad Imp. missa legatio cum accusationibus in Athanasium: sed qui alia occasione præsentis tunc aderant duo presbyteri Alexandrini, Apis atque Macarius, illatum majestatis crimen in Athanasium facile diluerunt, & (ut existimo) de re per Athanasium gesta Constantinum reddidere certiorem; non fuisse (quod calumniabantur adversarii) ejusmodi indictionem, & tributum exactionem, sed Athanasii rogationem ad populum, seu collectam Christianorum more fieri solitam ad Ecclesiarum ornamenta, & Dei cultum amplificandum de contribuendis linteaminibus factam: populi vero fuisse non coactam, sed liberam collationem, spontaneamque oblationem, idque sibi Athanasio ex more, & instituto Apostolico vendicante: Paulus enim Græciæ, & Asiæ etiam pecuniarum collectam indixit, sed ea moderatione, ut a sponte dantibus vellet accipere, non autem quemquam cogeret ad præstandum, ut ipse ad Corinthios (a) scribens pluribus monet.

(a) 1. Cor.
16.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5822.
SÆC. IV. Anno Urbis 1081. Olymp. 277. an. 1.
© 2. E. 7. P. 6. April. Indict. 2.
JESU CHRISTI 329.

II.
Agit de his S. Athanasius, rem paucis perstringens, cum in Apologia retexens quæcumque passus esset ab Eusebianis, eadem, prout gesta sunt, ordine temporum recensens, sic ait (b): *Cum ego Cæsari persuasissem, nullam esse debere Ecclesiæ Catholicæ cum hæresi Christi oppugnatrice communionem; tum demum tempus obvenisse arbitratus Eusebius, quod cum Meletianis constituerat, litteras ad eos scribit, ut scelera ea de nobis fingerent, & fama spargerent, quibus se adversus Petrum, Achillam, & Alexandrum prædecessores Episcopos Alexandrinos exacerant. Sed cum plurima captantibus nihil reperiretur, ex Eusebianorum sententia tale crimen per Isonem, Eudæmonem, & Callinicum de ordinariis linteis ementuntur, quasi ego canonem istiusmodi tributum Ægyptiis indicerem, & primus omnium exigerem. Sed id frustra fuit: presbyteri enim nostri Apis, & Macarius, qui ibi forte præsentis aderant, eos audiente Imperatore, de calumnia vicerunt. Hæc Athanasius: eadem quoque Sozomenus (c):* qui tamen loco linteorum, quæ ponit Athanasius, habet vestes lineas, quibus in sacris ministri Ecclesiæ uti solerent.

(b) Athan.
Apolog. 2.

Calumniæ
in Athanasium.

(c) Soz. l. 2.
c. 21.

Cæterum consuevisse Fideles linteaminibus Ecclesias exornare, eaque Ecclesiis offerri solita, S. Paulini (d) versus illi testantur in natali die S. Felicis, quibus una cum aliis oblationibus a Christianis Ecclesiæ tribui consuetis sic de linteis, seu velis:

III.

(d) Paul.
Natal. 6.
S. Felic.

Velis exornari
ecclesiæ solent.

Cedo, alii pretiosa ferant donaria, meque Officii sumptu superent, qui pulchra tegendis

Vela ferant foribus, seu puro splendida lino,

Sive coloratis textum fucata figuris.

Ut velis exornarentur Ecclesiæ, diutius perseveravit usus. Habes de Rusticana Patricia, misisse ad Ecclesiam S. Petri Romani vela (e). Monet hoc ipsum querela illa (f) ad S. Gregorium Papam de Natali Episcopo Salonitano perlata, quod vasa sacra, & velamina suis dedisset affinis; & de Fusco Abbate, qui sacros codices, & vela secum asportasset (g). Sed sunt de his innumera plane exempla.

(e) Greg.
epist. 38.
l. 9.

(f) Greg.
epist. 14. l. 2.

(g) Idem
epist. 15.
lib. 8.

Ejus-

SILVESTRI PAPÆ 16.

CONSTANTINI IMP. 24.

[1] **A**D num. I. ad VIII. Coss. Constantinus Aug. VIII. & Constantinus Cæsar IV. non

secundum
Baronium
1080.
A. C. 329.

I.
Consules.

NOTÆ

[1] **C**oss. Constantinus Aug. VIII. & Constantinus Cæsar. IV. Vulgares Fasti: Constantino VIII. & Constantino IV. Septimus Eccardi Catalogus; Constantino VIII. & Constantino V.

IV. Ejusmodi autem purgata calumnia, haud
Rursum calumniae in Athanasium. quieverunt Athanasii adversarii: siquidem Eusebiani Meletianos licet victos non permiserunt abire, verum ad novas confarciendas calumnias conducunt perditos homines; qui in primis adversus Macarium presbyterum, qui apud Imperatorem defenderat Athanasium, scelus effingunt, quod vas sacrum confregerit: Athanasium autem, ut infensissimum reddant Imperatori, majestatis rursus reum constituunt, accusantes nimirum, ingentem auri vim misisse cuidam Philumeno, qui adversus Imperatorem rebellaverat: quam ob causam, quod gravis admodum hæc accusatio videretur, ab eodem Constantino Imperatore Athanasius Constantinopolim accersitur. Testatur isthæc quidem ipsemet, qui & patefacta sua innocentia Constantino, Imperatoris litteris suæ integritatis testibus acceptis, Alexandriam se reversum tradit, cum ait (a): Imperator damnato Isione prioris calumniæ delatore, me istiusmodi litteris ad se accersit: re cognita, Eusebius iis auctor est, ne loco se moveant: ex ejus enim consilio rem apud Casarem novis criminibus tentant, accusantes Macarium de calice: mihi autem non quodvis crimen, sed quod maximum est omnium, imposuere, quasi hostis Imperatoris crumenam auri euidam Philumeno misissem. Psammathicæ causa audita; illos quidem merito, ut calumniosos, rejecit; nos autem in patriam redeuntes cum istiusmodi epistola ad populos remisit.

Constantinus Maximus Augustus populo Catholicae per Alexandriam Ecclesiae.

V. Dilecti fratres saluto vos, invocans Deum summum meæ voluntatis testem, & vestrae legis unigenitum Creatorem, qui omnium vitæ præsidet, & discordias odit. Verum quidnam potissimum dicam? An scilicet nos bene valere? Verum id quidem: sed multo felicius agere liceret, si vos mutuo, excussis odiis, amaretis: rixosorum enim hominum procellis occurrere debemus, quod portus dilectionis a vobis relictus sit. O rem absurdam! Vab quantæ quotidie calamitates per invidiam omnia miscentem existunt! unde fit, ut populus Dei infamia laboret. Quo igitur justitiæ fides recessit, cum tantarum tenebrarum caligine obvolvamur? neque id tam ex errore, qui multiplex est, quam malignorum hominum vitiis, dum & propugnatores verecundiæ suslinemus, & eos qui æquitatem & veritatem proficiant, etiam cum id sensibus nostris percipiamus, negligendos putemus. Quodnam id genus nostræ perversitatis, si inimicos non

Ann. Eccl. Tom. IV.

reprehendimus, sed latrocinio nos comites damus? Unde fit, ut viam quamdam sibi facillime straverit; nemine repugnante, perniciosissima fraus. Nullus ne tandem sensus est, ne pro dotibus quidem communis omnium naturæ, si legis præcepta contemnenda duximus? Sed dixerit aliquis: Saltem charitas, prout ductus naturæ est, reperitur. Admodum scilicet, qui & Dei lege & bono ingenio instructi; toleremus tamen inimicos turbationum & tumultuum facibus quasi incendia miscere: idque neque oculis præditi cernimus, neque legis sententia imbuti sentimus. Quævis igitur stupor nostram vitam incescit, cum nostrimet tam incurii simus, etiam Deo admonente?

Quid igitur? num id mediocre aut tolerabile malum est? Num pro hostibus habendi sunt? Nonne in domum & populum Dei ante oculos nostros per sevitiam debacchantur, & probra jaciunt scelerati illi? Jam quanta id cum vesania faciant, vobis ipsis cogitando relinquo. Stulti enim illi in lingua sua sitam habent malitiam, plumbeasque iras ita secum circumferunt, ut se ipsos mutuis vicibus feriant, & nos secum ad auctarium sui supplicii abstrahant: interim qui recta docet, hostis judicatur: qui autem invidia vitium præferat, populum mansuetum (quod minime oportuit) invadit, vastat, absunit, & semetipsum ultro corrumpit, gloriatur, extollit, veritatem subvertit, & fidem circumvenit, donec suæ conscientiae cavernam, & latibulum quæritando inveniat. Ferocitas igitur agrestis eos miseros facit, qui ita temere se ipsos, cum indigni sint, efferant inclamantes: Hem scelera, ille ne presbyter est, aut ille ne puer? Mea existimatio attingitur, mihi hoc ipsum debetur, ab illo ablutum est. Ego igitur, omnibus spoliatis, pro viribus nocebo. Luculentum insanie tumultum dicas, si acies, conciliabula, aut comitia istorum importunissimorum conventuum videas. O nostram in Ecclesiam Dei perversitatem, spectaculumque maligni, & dementis animi! Numquam ne tandem pudefient? numquam ne semetipsi improbabunt? numquam ne in animo morsus sentient, ut vel nunc saltem contra imposturam, & rixas dignum aliquo animo concipiant, & sentire videantur? Vis sola invidia est, suis fucis & pigmentis innitens. Sed tamen nihil mali isti adversus Episcopum vestrum potuere. Mihi credite, fratres; nihil aliud studio habent, quam, afflictis nostris temporibus nullum sibi locum penitentiae in hac vita relinquere.

E e 2

Ipsæ

PAGIUS vero V. ut perperam Baronius. Hunc enim Constantini junioris consulatum quartum tantum ordine esse demonstravi in secunda parte Dissertationis Hypaticæ cap. 13. num. 5. Ex quo se-

quitur præcedentes ejusdem Constantini junioris Consulatus recto ordine a nobis collocatos.

Athanasius anno præcedenti accusatus, quod indixisset Aegyptiis tributum de pendendis Ecclesiæ

VI. Justæ querelæ Constantini.

II. S. Athanasius accusatur.

VII. Hortatur Alexandrinos. *Ipsi igitur vobismetipsis auxilio estote (obtestor charitatem vestram) ipsi vos invicem diligite, & omni ope pro vestra concordia istos prosequimini, qui vestram concordia gratiam demoliri student; Deumque præ oculis habentes, in mutua charitate consistite. Ego enim Episcopum vestrum Athanasium libenter recepi, eumque ut virum Dei allocutus sum. Vestri autem est, non mei iudicii, ea de re cognoscere. Quantum autem attinet ad officium salutationis, colloquique cum reverendissimo Athanasio; idoneum eum necessariumque arbitratus sum, qui vobis in sacris minister esset: ea est hominis in æquitate tuenda sedulitas; non indigna profecto, nec inepta nostræ pacificæ religioni, utque dotes salutaris sententiæ semper foveat, & rationis adhortamenta sequatur; Deus vos conservet dilecti fratres. Hucusque Constantinus.*

VIII. Constantini modestia. *Intelligis, puto, lector, modestiam Christianissimi Principis, qui cum accusatorum nequitiam plus certo exploratam, habuisset, innocentiamque Athanasii in omnibus dilucide comperisset, quem & suis litteris honorificentissimis comitatur Alexandriam redeuntem, tamen non suæ jurisdictionis esse fatetur de his cognoscere atque sententiam ferre; quod res Ecclesiastica inter Ecclesiasticos agenda esset. Verum quod ait: Vestri autem est, non mei iudicii, de ea re cognoscere. Ad comprovinciales Episcopos cognitionem causæ remittit, ut non Athanasii modo, sed & Macarii presbyteri de fracto calice accusati causam ipsi pervestigent. Sed cum hæc omnia adversus Athanasium Constantinus intelligeret acitari ab Eusebio Nicomedienfi, qui Constantinopolim venientes susceperat Meletianos, & Theognide Episcopo Nicæno, damnatis atque depositis jam in Nicæno Concilio, at si-*

PAGIUS *siæ linteis, ut anno CCCCXXVI I. ostendi. Ad num. VIII. & seqq. Baronius recitat hoc anno in Annalibus epistolam integram Constantini Magni ad Nicomedienfes, in qua is Imperator Eusebii Nicomedienfis perversionem & fraudes exponit, eumque a se in exilium missum dicit. Sed ea epistola anno tantum trecentesimo vicesimo quinto, antequam Eusebius ac Theognius in exilium mitterentur, exarata, ut observat Valesius in Notis ad lib. I. Theodoret cap. 19. Scripta est enim ante utriusque exilium, quod contigit tribus jam mensibus elapsis a Synodo Nicæna. Præterea scribit Baronius, se eam epistolam integram una cum alia Constantini ad Alexandrinos scripta reperisse, quas nactus Justinianus Imperator e Græco in Latinum translata misit ad Vigilium Papam. Quæ secunda Constantini epistola, qua Arii damnationem significat, anno etiam CCCXXV. data, quemadmodum Baronius annotavit. Utraque itaque ad eundem annum pertinet.*

IV. *Quoad Alexandrinos qui a fide defecerant, quos Constantinus in ea ad Nicomedienfes epistola queritur, Eusebianos secum in tuto collocasse,*

mulate palinodiam recantantibus ab eodem Concilio Constantini precibus restitutis: adversus eos vehementer commotus, ut sedibus pellerentur, secundum priorem Synodi sententiam, data ad Nicomedienfes epistola, aperte declaravit, quam Theodoretus recitat sic scriptam (a):

Quis innocentem multitudinem ista docuit? Eusebius videlicet tyrannica crudelitatis administer. Nam quod tyranni partibus penitus adhaeserat, nempe Licinio, ex multis illius rebus gestis facile potest intelligi; siquidem istud partim Episcoporum, eorumque vere Episcoporum, cædes testantur, partim crudelissima Christianorum persecutio palam clamat. Conspirasse quidem cum Licinio in persecutione adversus Episcopos commovenda, sugillat Constantinus Eusebium, quem tempore superioris persecutionis a fide in Christum defecisse, superius dictum est. Sed subdit Constantinus: Neque certe de injuriis illius, quibus me affecerit, hoc loco verba faciam, per quem adversariorum contra me concursus, quantum fieri poterat, maxime procurabantur. Significat plane his verbis Constantinus, Eusebium una cum Licinio barbaros sollicitasse adversus eum; ac proinde addit: Qui & oculis tamquam speculatoribus me observavit; quin etiam ministerio prope militari, quo tyranno opem ferret perfunctus est. At nemo existimet, me imparatum minusque instructum esse etiam ad istas res, si opus fuerit, certissimis argumentis confirmandas: verissime enim ostendi potest, tum presbyteros, tum diaconos a me manifesto deprehensos, qui Eusebium assidue stipabant. Sed missa isthæc facio, quæ non dicuntur a me, quod ipse ea graviter, & inimico animo feram, sed quo eos suæ ipsorum pudeat inficitæ.

Illud solum metuo, illudque animum meum X.

& illorum depravatis moribus communicasse, si non erant Meletiani, ut Baronius & Spondanus exponunt, sed Arianis, ut animadvertit Valesius in Notis ad lib. 2. Sozomeni cap. 21. & probat ex epistola Synodica Episcoporum Ægypti, quæ refertur ab Athanasio in Apologia 2. contra Arianos: Quomodo igitur vel ipse (nempe Eusebius) vel Theognius alium deponere potuerunt, cum ipsi depositi fuerint, & ordinationibus in ipsorum locum factis convincantur? Probe enim nostis, Amphionem quidem Nicomedia, Crestum autem Nicæa eorum loco ordinatos esse; tum ob privatam eorum impietatem, tum ob communionem cum Arianis, qui a Generali Synodo fuerant reprohati. Vides, ut Episcopi Ægypti egregie consentiant cum Imperatore Constantino, in assignanda causa depositionis Eusebii tribus mensibus post Nicænam Synodum. Sed & verba quæ sequuntur in Epistola Constantini ad Nicomedienfes, satis indicant, Alexandrinos illos Arianos fuisse, non Meletianos: Alexandrinos quosdam, qui a nostra Fide desciverant, istuc abduci præceperam, propterea quod eorum opera ac ministerio discordia fax excitabatur. Verum isti egregii sci- licet

(a) Theod. lib. 1. cap. 26.

IX. Epistola Constantini ad Nicomedienfes.

X.

meum

Constantinus queritur de Arianis, non vero de Meletianis.

De eligendo Episcopo orthodoxo.

meum cura implicitum tenet, quod vos video in hujus criminis societatem vocari: nam improba Eusebii institutione, & perversa doctrina conscientia vestra a veritate deflexit. Verum hujus rei expedita est, & facilis curatio, si modo Episcopum fidelem, & animo simplici ac sincero nacti, oculos ad Deum denuo convertere volueritis: quod quidem in presentia est in vestra situm potestate, quodque etiam dudum penes vestrum judicium fuerat, nisi aut Eusebius ipse, de quo dixi, aut alius quidam eorum quibuscum conventus agere solet, huc præceps ruisset, & rectum eligendi ordinem conturbasset. Porro hunc locum perperam valde interpretatus Theodoretus (a), dicit tum scriptam esse hanc a Constantino epistolam, cum Eusebius Nicomediensis Episcopus, mortuo Alexandro Antistite Constantinopolitano, intrudere se conatus est in Constantinopolitanam sedem: nam post annos decem ab obitu Constantini (ut diximus ex Sozomeno, & suo loco pluribus aperiemus) Alexander episcopus Constantinopolitanus ex hac vita decessit. Sed & errasse quoque liquet, dum has litteras post Arii obitum datas affirmat; atqui certum annum obitus Arii suo loco manifeste signabimus. At rursus Constantini epistola:

XI.

Quid in Eusebium & Theognidem in Nicæno concilio.

Sed quoniam mihi de hoc ipso Eusebio pauca ad vos dicenda sunt: Non vos præterit Concilium Nicææ celebratum, cui ipse (sicut conscientia mea munus postulabat) interfui, non alio sane animo, quam ut tum concordiam inter omnes constituerem, tum maxime omnium eam Ecclesiæ perturbationem, quæ ex Arii Alexandrini amentia exorta est, reprimerem, penitusque inde submoverem. Quæ quidem perturbatio illico ex absurdo, & pernicioso conatu Eusebii vires collegit. Nam quanta concursione, amantissimi honoratissimique fratres, Eusebius iste, utpote ipsa conscientia convictus, quanta cum ignominia mendacis undique deprehensis, aggressus est, primum certos quosdam homines subornare, qui pro eo deprecarentur; deinde a me auxilium petere, ne tanti sceleris damnatus, honoris sui gradu dejiceretur? Intelligit Con-

stantinus de studio quo eidem Eusebio apud Patres Nicæni Concilii præsto fuit, ne a sede penitus pelleretur; sed subdit: Hujus rei testis est mihi Deus, qui tum mihi, tum vobis benignus perpetuo adsit: quod & meum pervertit judicium, & turpiter a veritate abduxit; quod vobis etiam planum faciam. Nam tum omnia ideo gesta sunt ex ejus sententia, qui perniciem plane pestiferam adhuc intra cogitationis suæ domicilium occultam tenuit.

Ac primum ut cætera illius nequitia facinora taceam, audite, quæso, quid sceleris cum Theognide, quem suæ socium habet amicitia consciverit. Ipse forte quosdam Alexandrinos qui a fide nostra defecerant huc mitti jufferam; quandoquidem eorum opera dissidii flamma incensu erat. Meletianos intelligit, quos diximus venientes Constantinopolim, accusatores egisse contra Athanasium. At de Eusebianis eos suscipientibus hæc adjicit: Sed isti honeste bonique scilicet Episcopi, qui vera Concilii dijudicatione ad pœnitentiam agendam reservati sunt, non solum eos admiserunt ad se, & secum in tuto collocaverunt; verum etiam illorum depravatis moribus communicarunt. Quamobrem erga istos ingratos aliquod supplicium censui statuendum, & propterea mandatum dedi, ut a suis abrepti sedibus quam longissime ablegarentur. Jam jam vestrum est, ea fide in Deum aciem mentis vestræ intendere, in qua vos semper mansisse constat, & in qua manere, omniaque pietatis officia exequi consentaneum est. Quod si ita fiat, ut episcopos tum vitæ integritate, tum sana doctrina, tum benignitate, in omnes eximios habeamus; jure letari debemus. Sin autem quisquam temeritate, & audacia accensus, eas Ecclesiæ pestes, vel memoria vel laudibus celebrare aggrediatur; confestim opera, & diligentia famuli Dei (me ipsum dico) pœnas suæ inscitia dabit. Deus vos fratres carissimi, incolumes servet. Hactenus Constantini epistola.

Porro non integram scias recitatam a Theodoro epistolam Constantini, sed fragmentum duntaxat ex ea.

Cæterum reperimus integram una cum alia epistola ab eodem Constantino ad Ale-

XII.

Justæ Constantini querelæ.

PAGIUS

licet Episcopi, quos Synodi clementia ad agendam pœnitentiam servaverat, (Eusebius scilicet ac Theognius) non solum istos susceperunt, & apud se tutos degere jufferunt, sed etiam malitia illorum socios se ac participes adjunxerunt. Quod Arianis quidem optime convenit, de Meletianis vero dici non potest; quippe qui Schismatici tantum essent, non autem Hæretici; & quo tempore hæc epistola scripta est, nondum Arianis se se adjunxissent. Quæ observatio Valesii est in Notis ad lib. I. Theodoretii cap. 20. Est & alius error Baronii a Valesio in Notis ad lib. I. Theodoretii cap. 19. detectus. Reprehendit enim Baronius Theodoretum, quod hanc ad Nicomedienses Epistolam a Constantino scriptam esse credi-

derit, postquam Eusebius Nicomediensis, mortuo Alexandro, Constantinopolitanam Sedem occupasset. Atqui Theodoretus non id dicit; sed tantum ait, Eusebium jam pridem relicta Beryto, cujus erat Episcopus, ad Nicomediensem Ecclesiam transfuisse, & ex ista Nicomediensium Sede postea dejectum esse; quod Constantinum ait testari in epistola ad Nicomedienses.

Constantinus Magnus his Consulibus in Dacia, ubi Serdica; in Pannonia, ubi Sirmium; & rursum in Dacia Naissi, Serdicæque; tandem & in Thracia Heracleæ substitit; in quibus civitatibus peregrinariæ Leges hoc anno ab eo datæ in Codice Theodosiano referuntur.

V.

Varia Constantini actiones.

alexandrinis missam, quas nactus Justinianus Imper. e Græco in Latinum translata missit ad Vigilium Papam, nos accipimus eas a viro doctissimo Nicolao Fabro Parisiensi, quam hic tibi licet mendosam nonnihil, Constantini nominis reverentia cudendam suoque loco restituendam integram curavimus.

XIII.

Eadem Constantini ad Nicomed. Epist. magis plena & si mendosa. * non Impropris verbis usus adhuc Neophitus Constantinus.

Constantinus Augustus Catholica Ecclesia Nicomediensium.

Dominum Deum, & Salvatorem Christum subtiliter omnes cognoscitis, dilecti fratres, Patrem, & Filium esse, Patrem dico sine principio, sine fine, generatorem sæculi ipsius; Filium autem, hoc est, voluntatem Patris, quæ nec per cogitationem aliquam recepta est, nec ad perfectionem operum per aliquam exquisitam substantiam deprehensa est. Qui * nam hoc & intelligit, & intellexerit, iste habebit ad omne genus pœnæ inlassabilem patientiam. Sed enim Dei filius Christus opifex omnium, & ipsius immortalitatis dator genitus est, quantum pertinet ad fidem cui credimus, natus est. Magis autem processit ipse, qui & semper in Patre est ad condecorationem illorum, quæ ab ipso facta sunt. Genitus est igitur individua processione. Voluntas enim, & in habitaculo suo simul fixa est, & ista, qua diverso indigent cultu secundum uniuscujusque qualitatem, & agit, & administrat. Quid igitur? est aliquid inter Dominum Patrem, & Filium? Nihil scilicet: Ipsa enim rerum plenitudo sensu accepit voluntatis præceptum, non autem divisam ex Patris substantia voluntatem separavit. Quid autem ista sequitur, quid est qui Christi mei Domini sequax per reverentiam magis, vel stultitiam reformidat? Igitur non patitur nomen cum venerabilis corporis habitatio ad cognitionem suæ sanctitatis ruit, vel tactui succedit illud, quod corpore superius est; nomine distat hoc, corporis humilitati ablatum est: non autem vivimus, licet ad mortem anima, & gloria corpus advocaverit.

Locus degravatus.

*

XIV.

Quid igitur hic inlæsa, & sincera fides dignum dubitatione occupavit: an non videtis, quod venerabilissimum corpus Deus elegit, per quod & fidei argumenta, & propriæ virtutis exempla manifestare futurus esset, & jam confusam exitiali errore humani generis perditionem expellere, & novam religionis dare doctrinam, & castitatis exemplo indignos mentis actus expurgare, deinde autem mortis quidem tormentum dissolvere, immortalitatis autem præmia pronuntiare. Sed vos, quos jam, fratres, communio charitatis, merito ex me appellari facit, non ignoratis me vestrum servum, non ignoratis vestræ munimen salutis, cujus curam diligenter suscepi, & per quod inimicorum nostrorum non solum arma expugnavimus, sed etiam vivos adhuc animæ inclusimus ad manifestandam veram

fidem clementiæ. Sed ego super istis donis propter renovationem maxime Orbis terrarum gaudebam. Etenim dignum erat vere miraculo, in concordiam tot gentes adducere, quæ paulo ante ignorare Dominum dicebantur: tamen quid haberent istæ gentes cognoscent, quæ nullam certaminis curam susceperunt? Quid igitur intelligitis, dilecti fratres: nam vos ipsos accuso, Christiani sumus, & mediocri affectu dissentimus? Hæc inest nostra fides, hæc sanctissimæ legis doctrina, sed quæ causa est, propter quam præsentis mali exitium suscitatum est? O flagitium! o odium supra modum omnis indignationis magnitudinem superans! quæ istius latrocinii atrocitas exstitit, quæ filium Dei abnegat ex individua Patris substantia processisse? nonne ubique est Deus, cum certe istum semper nobis adesse sentimus? nonne per ejus virtutem omnium decoratio constat? cum certe separatione dispersionis careat?

Num igitur vobis aliquid actum est? O dilecti fratres considerate modo deprecor tormenta præsentis doloris, confessores vos esse istius promittebatis, quem esse denegatis. In hoc vobis doctore persuadente in omnibus perditio; † supplico quis est qui ista docuit ita simplicem multitudinem? Eusebius scilicet, qui tyrannicæ crudelitatis conscius est: Quod enim ubique tyranni factus est cliens, ex multis est pervidere. Jam enim cædes Episcoporum testantur, sed vere Episcoporum, quam sævissima Christianorum persecutio manifesta clamat; nihil enim de factis in me injuriis modo dicam, per quas eum maxime adversarum partium festinaverunt concursiones istæ, & oculos speculatores contra me submittebat, & per me etiam armato tyranno ministeria conferebat; nec me quidam esse arbitretur ad istorum probationem imparatum. Argumentum enim subtile est, quod presbyteros, & diaconos, qui Eusebium assequebantur, manifeste a me compressos esse constat. Sed ista quidem prætermitto, quæ nunc non indignationis causa, sed ad illorum confusionem a me probata sunt. Illud autem solum timeo, illud cogito, quod vos video ad criminis vocari communionem: nam per Eusebii conversationem & perversionem, conscientiam suscepistis a veritate separatam. Sed est non tardum remedium, si Episcopum fidelem, & integrum, vel nunc accipientes ad Dominum respiciatis, quod in præsentem in vobis est. Et jam pridem oportebat a vestro pendere iudicio, nisi prædictus Eusebius cum turbulenta multitudine eorum qui eum sequebantur, huc pervenisset, & ordinis rectitudinem impudenter conturbasset. Sed quoniam de ipso Eusebio ad vestram charitatem pauca oportet dicere.

Meminit vestra patientia in Nicæna Civitate

XV.

† ex hoc loco usque in finem recitatur a Theodoro l. 1. c. 20.

XVI.

rate factum esse Concilium, cui & ego ipse decenter aderam servitute conscientiae meae; nihil alterum volens, quam concordiam omnibus operari, & ante omnia convincere, & hanc causam depellere, quae initium quidem coeperat per Arii Alexandrini insolentiam: Corroborata est autem statim per Eusebii flagitiosum, & perniciosum festinationem. Sed iste ipse Eusebius, amicissimi & carissimi, cum quanta putatis concursione (quando ab ipsa conscientia vincebatur) cum quanta autem confusione undique convictus falsiloquium defendebat, submittebat quidem mihi diversos pro ipso supplicantes, postulans ex me aliquid auxilii, quatenus vel in tanto convictus delicto non ejiceretur honore quem habebat. Testis mihi est, in hoc Deus ipse, qui mihi, & vobis benignus permaneat, quoniam & me ille pervertit, & indecenter subripuit, quod & vos cognoscitis. Omnia enim tunc acta sunt, sicut ipse desiderabat, cum quodlibet malum in sua mente abscondens absconderet. Sed primum, ut cetera ejus pravitatis praetermittam, quid maxime cum Theognio, quem dementiae consortem habet, peregerit, audite supplico. Alexandrinos quosdam, qui a nostra fide recesserunt huc jussi transmitti, quia per istorum ministerium ignis discordiae surgebat. Sed isti boni, & benigni Episcopi, quos semel Concilii veritas ad poenitentiam servabat, non solum illos susceperunt, & apud se servaverunt, sed etiam consortes morum fecerunt eorum pravitatis. Propter quod circa istos ingratos hoc agere censui: raptos enim eos jussi quam longissime exterminari. Nunc vestrum est, ad Deum fide illa respicere, qua semper, & fuisse constat, & esse decet, & sic peragere, ut Episcopos castos, & Orthodoxos, & clementes habentes gaudeamus. Si quis autem, vel ad pestiferorum memoriam illorum, vel ad laudem inconsulte exardere audeat; confestim a sua audacia per operationem servi Dei, hoc est per me ipsum compescetur: Deus vos conservet fratres dilectissimi. Posthaec ista subjicebantur in codice.

XVII. Haec exemplaria duarum epistolarum dominus Imperator Justinianus Beatissimo Papae Vigilio translatae de Graeco in Latinum direxit, die quinto Kalendarum Juniarum, sexies post Consulatum Basilii viri clarissimi. Erat alia Constantini Epistola ad Alexandrinam Catholicam Ecclesiam, quae integra cusa habetur superius hoc Tomo, anno Domini trecentesimo vigesimo quinto, sed jam prosequamur reliqua. Subdit his mox Theodoretus.

XVIII. Isti igitur quamquam tum, & honorum gradibus abdicati, & Civitatibus ejecti erant, & Nicomediae Episcopatum Amphion, Nicææ autem Crestus obtinuit; tamen rur-

sus machinis, quibus ante uti consueverant, usi, & Imperatoris facilitatem velut subsidium ad fraudem faciendam nacti; certamine reintegrato, priorem suam recuperaverunt potestatem. Quod putamus accidisse sequenti anno, cum Quinquennialia Constantii Cæsaris agerentur, & Civitas Constantinopolitana pariter dedicaretur: id enim in his celebritatibus obtinuisse Constantium Cæsarem, qui semper studuit Eusebianis, par est credere. Cæterum quod spectat ad Constantinum, non novam in Episcopos depositionis & exilii sententiam protulit; sed quam sciebat olim latam a Nicæno Concilio, suis vero precibus revocatam, voluit iterum validari; depositos hos namque in Nicæno Concilio constat tum ex his quæ superius suo loco sunt dicta, tum etiam ex his, quæ habentur in epistola Synodali Concilii Alexandrini; ubi hæc leguntur (a), postquam de Eusebio ac Theognide Arianis Episcopis depositis in Nicæno Concilio plura Patres locuti fuerant: Bene siquidem cognitum habetis, Amphionem Nicomediae, Crestum vero Nicææ in eorum locum ob impietatem, & communionem, quam cum Arianis a Concilio Nicæno reprobatis habuerunt, Episcopos constitutos esse; hanc igitur Synodum perditam cupientes, &c.

Episc. substituti in locum Ariano-rum.

(a) Athan. Apolog. 2.

Sed præter communicationem cum Meletianis, quam in Eusebio, & Theognide tantopere Constantinus est execratus; addidisse eisdem deterius scelus, quam ob causam Imperator commotus fuerit, ut eisdem exilium decerneret, Sozomenus declarat his verbis (b): Quinetiam cum in aliis urbibus, tum maxime in Bithyniæ, & Hellesponti Civitatibus, tum Constantino- poli quoque dogmata Arii de integro accensa. Denique fertur, Eusebium Nicomediae Episcopum, & Nicææ Theognidem, cum falsa persuasione eum, cui Imperator libellum de Actis Concilii Nicæni custodiendum commiserat, circumvenissent, suas in eo subscriptiones delevisse: jamque conatos palam docere, non existimandum Filium Patri consubstantialem esse. De qua re Eusebium, cum esset accusatus, aperte ac libere respondisse Imperatori; atque veste quadam, qua induebatur, demonstrata, dixisse: Si vestis illa, se inspectante, divideretur; se tamen nunquam affirmaturum, utramque ejus partem, unam eandemque essentiam habere. Quibus verbis valde graviter commotus est Imperator: nam cum persuasum haberet, tales quæstiones post Nicænum Concilium penitus compressas fore, præter spem eas denuo excitatas vidit. Maxime autem omnium ejus animum offenderant Eusebius, & Theognis, quod cum quibusdam Alexandrinis, quos, ut parum recte de fide sentientes, ad poenitentiam agendam Concilium conservarat, communicassent; quam ob causam eos, ve-

XIX.

(b) Sozom. lib. 2. cap. 20.

Eusebii & Theognidis scelus.

luti

CHRISTI
329.

SILVESTRI PAP.
16.

CONSTANTINI IMP.
24.

luti diffidii auctores, exilii causa solum vertere imperavit. Anonnullis enim Imperatorem hac de re iracundia accensum, Eusebium, & Theognidem exilio addixisse, memoratum est. Hactenus de his Sozomenus, qui post hæc de horum molitionibus adversus Athanasium pertentatis orationem aggreditur: nos autem eas coeptas esse paulo post Athanasii creationem, antea diximus, ipsius Athanasii auctoritate. Cæterum nec quod Sozomenus tradit, tam Eusebium, quam Theognidem palam aversatos esse Nicænum Concilium, & formam fidei conatos esse convellere, satis liquet; nam Eusebianorum neminem, nec ipsum licet Arium ausum esse, vivente Constantino, in Nicænum Concilium, vel

quicquam mutire; sed se ejus professores cum dicerent, non nisi occulto tramite illud aggredi enixe studuisse constat; ut gesta ab eis in Hierosolymitano Concilio, quæ nos dicemus inferius, manifeste significabunt.

Hoc eodem quoque anno Constantinus Imperator, cum propensiori studio esset non tantum ad pravæ religionis cultum abolendum, sed etiam ad inolita vitia extirpanda, edita sanctione, concubinatum penitus sustulit, sic rescribens ad Populum (a): *Nemini licentia concedatur, constante matrimonio, concubinam penes se habere. Datum XVIII. Kal. Jul. Constantinis patre, & filio Coss.*

XX.
Adversus concubinos lex edita.

(a) l. r. C. de concub.

JESU CHRISTI
ANNUS
330.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
17.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
25.

I.
Dedicatio urbis Constantinopolitana.

TRecentesimo trigesimo Christi anno, Gallicano secundum, & Symmacho Consulibus, quo celebrata sunt Quinquennialia Constantii Cæsaris, ipsa Civitas Constantinopolitana a Constantino Imperatore Deo dicata fuit. Quoniam vero in his, quæ ad tempus spectant, diversæ sententiæ reperiuntur, & falsa interdum astruitur magno præjudicio cum rerum gestarum, tum temporis chronologiæ, ex qua sæpius complures posteriora consueverunt tempora numerare: quænam verior sit, ab antiquis probata, est diligentius perquirendum. Fuit ea quorundam sententia (haud tamen antiquorum a) eo ipso anno, quo Magnum Nicænum Concilium absolutum est, nempe Consulibus Paulo, & Juliano, Constantini anno vigesimo, factam ejusmodi dedicationem a sanctis Patribus qui Nicææ convenerunt; dicentes, absoluta Synodo, invitatos esse Episcopos ad novæ Encænia urbis; quæ quidem sententia cum ex iis, quæ supe-

rius dicta sunt, cum actum est de Nicæno Concilio, tum etiam ex iis quæ modo dicentur, erroris arguitur.

Rursum vero apud Cassiodori Chronicon ejusmodi facta dedicatio reperitur, Pacatiano, & Hilariano Coss. qui numeratur a Nicæno Concilio annus septimus. Cæterum si numeres annos Constantini ex Chronico Cassiodori, invenies dedicationem ejus Civitatis incidere in annum vigesimum quintum Imperii Constantini, qui præsens annus est. Quamobrem Cassiodorus occasionem errandi inde sumpsisse videtur, quod perperam numerat annos Imperii Constantini, & (quod superius est demonstratum) duos præteriens annos, ejus Vicennialia ponit sub Consulatu Januarii, & Justi, quæ sunt celebrata duos ante annos, nempe sub Consulatu Pauli, & Juliani; quo errore semel illapso, qui hoc anno sub dictis Consulibus ponere debuisset dedicationem ejusdem urbis, eam collocat post duos annos. Sed cum quinque

II.
Quo tempore contigit dedicatio urbis.

(a) Nicoph. l. 8. c. 26. & Greg. presb. in orat. de Nicæno Concil.

PAGIUS

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5823.

SÆC. IV.
Anno Urbis 1083.
Olymp.
277. an. 1.
A. C. 330.

☉ 3. AD. ☽ 8. P. 19. April. Indict. 3.

JESU CHRISTI 330.

SILVESTRI PAPÆ 17.

CONSTANTINI IMP. 25.

quennialia edidisse demonstrat dedicatio urbis Constantinopoleos, de qua mox; urbes enim annis hujusmodi solenniis addictis dedicari, aut novis nominibus insigniri, aut reædificari jam multoties insinuavi.

Cum Constantius Constantini Magni filius anno CCCXXIII. Cæsar nuncupatus fuerit, ut Eusebius in Chronico secundum editionem Scalligeri, Hermannus Contractus, & Prosper in auctiori Chronico testantur, jam diu ante præsentem annum Quiuquennialia exhibuisse necesse est.

A num. II. ad XIX. Quoad Encænia Constantinopoleos, ea recte hoc anno a Baronio recita-

Quinta Quinquennialia Constantini M.

III.
Constantii Quinquennialia.

IV.

I. Consules.
II.

[I] AD num. I. Coss. Gallicanus, & Symmachus.
Constantinum Augustei Imperii quinta Quin-

NOTÆ

[I] Coss. Gallicanus & Symmachus. Vulgares Fasti, præter Prosperum, Gallicano & Symmacho. Prosperi vero Chronicon: Constantio III. & Symmacho, mendose & horum prænomina, ac si quæ alia nomina ante postremum, latent. An Gallicano prænomen OVINIUM sit, ut putat Contorjus, dubium est.

que annis post Vicennalia Constantini Civitatem dicari contigisse dicat; plane consentit hoc ipso anno eam dedicationem factam esse: quod constat etiam ex Hieronymi sententia, in cujus Chronico habetur ejus dedicatio urbis facta anno vigesimoquinto Imperii Constantini: verum cur posita ibi chronologia de annis Domini huic nostræ minus respondeat, consule quæ ea de re superius dicta sunt, scilicet in fine anni Domini vigesimi quinti supra trecentesium. Huic quoque sententiæ assentitur Anastasius Bibliothecarius, qui in brevi memoria temporum, quam elucubravit, sub præsentis anno eandem celebritatem collocasse reperitur. Nec aliud plane ab his sensisse majores, ex eo certum deducitur argumentum, quod cum Marcellinus Comes in suo Chronico numeret ab anno regni urbis conditæ usque ad Consulatum Mavortii, quo Justinus obiit, & cœpit imperare Justinianus, annos centum nonagintaseptem; liquido constat, ab hoc anno eum numerare cœpisse. Rursum vero cum Suidas (a) dicat, Novam Romam conditam a Constantino anno ab Augusti monarchia trecentesimo sexagesimo; hoc plane anno conditam, nempe absolutam & dedicatam, affirmare videtur. Cæterum tunc cœptos esse numerari annos ab urbe condita, cum eadem dedicata est, quæ & anniversaria celebritate populo recurrere consuevit, nulli dubium est. Sed cum ibi Suidas ab eo anno usque ad Imperium Basilii & Constantini Porphyrogenitorum subdat numerari annos trecentos & octo, apparet omnino in notas numeri mendum irrepsisse, cum iidem imperare cœpisse reperiantur anno Domini nongentesimo nonagesimo septimo; atque ob eam causam numerandi essent anni sexcenti sexaginta septem.

III.

Dies natalis urbis Constantinop.

(b) l. 2. de feriis. C. Theod.

His igitur de anno quo Constantinopolis dedicata est elucidatis, dies ipsa dedicationis publicis perpetuisque monumentis commendata est, ut anniversaria die natalis Novæ Romæ, sicut antiquæ, celebraretur: extat de his sanctio Imperatorum, in qua, cum de feriis agitur, hæc habentur (b): *His adjicimus natalitios dies urbium maximarum, Romæ atque Constantinopolis quibus debent jura deferre, quia & ab ipsis quoque nata sunt.* Porro in Menologio decima die mensis Maii, natalis dies Novæ Romæ Constantinopolis in Ecclesia publice annis singulis recitantur. *Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS
Encania Constantinopoleos.

ta. Idacius enim in Fastis ad hos Consules ita scribit. *His cons. dedicata est Constantinopolis die V. Idus Maias, die scilicet undecima mensis Maii.* Auctor Chronici Alexandrini ad eosdem Consules hæc refert: *Anno CCCI. post assumptum in celum Dominum, XXV. Imperii ipsius, Constantinus religiosissimus Constantini junioris Augusti, & Constantii atque Constantis Cesarum pater, urbem maximam illustrem & beatam condidit, Senatu*

descriptus reperitur; licet apud Zonar. (c) undecima mensis Maii eadem fuisset absoluta legatur.

Quod vero ad dedicationem spectat; eam a Christianissimo Imperatore non nisi Christianis ritibus oportuit esse dicatam. Cum agit de his Nicephorus (d) affirmat eam incruento sacrificio precibus votisque fuisse Dei Genitrici Mariæ consecratam. Cæterum quod dedicatio ad cultum patriæ Deo tantum debitæ pertinet; non nisi Deo dedicari consuevisse a Christianis Ecclesias, S. Augustinus (e) sæpe testatur: verum sicut constat eodem auctore, dedicari Deo Ecclesias in memoriam martyrum; ita etiam potuit accidisse, ut Constantinopolis Deo consecraretur in memoriam sanctissimæ Virginis Dei Genitricis Mariæ: Deo autem omnino dicatam esse, Eusebius tradit (f).

Sed quod ad ejus urbis extructionem pertinet; quæ de ea re in primis Zosimus scripserit, ut eadem dilucidemus, sunt recitanda: nisi enim quis ex aliis Zosimo antiquioribus ac magis probatis historicis cunstarum rerum perspectam habuerit veritatem, existimare fortasse posset Constantinopolim totam factam esse deorum sedem & domicilium; sed re accurate percognita, aliter sentiet. Post igitur descriptum ab eodem situm urbis illius, cum agit de ædificiis publicis ab Imperatore in ea constructis, hæc ait (g): *Constantinus autem eo loco, quo porta quondam erat, extructo foro rotundo, quod porticus distentis inclusit, fornices duos e marmore Proconesso maximos fecit oppositos sibi, per quos ire licet in Severi porticus, & urbe prisca egredi: cumque longe majorem urbem efficere vellet, eam ultra veterem murum decem & quinque stadiis muro novo circumdedit, qui totum Isthmum a mari ad mare complecteretur. Hoc modo cum urbem priorem multo majorem reddidisset, Palatium quoque condidit Romano non multum cedens. Itidem circum ad omnem elegantiam perpolivit, cujus partem fecit Castoris & Pollucis ædem, quorum simulacra nunc etiam in Circi portibus stantia videre licet. Statuit & quædam in parte Circi Apollinis Delphici tripodem in se continentem ipsius Apollinis simulacrum. Cumque Byzantii forum maximum esset, quatuor portibus inclusum, ad extremas partes unius ex hisce portibus, ad quam gradus non pauci sursum*

F f du-

illustravit, & Constantinopolim appellavit V. Id. Maias feria II. Indictione III. Et quidem recte, hoc enim anno feria secunda cum die undecima Maii concurrat. Passionem & Ascensionem Christi Auctor Chronici Alexandrini cum anno XXX. Eræ vulgaris copulat, ideoque secundum eam sententiam est hic annus ab Ascensione Christi CCCI.

Ad

(c) Zonar. Annal. l. 3. p. 3.

IV.

(d) Niceph. l. 8. c. 26.

Cui dicata civitas Constantinop.

(e) Aug. de Civ. Dei l. 22. c. 10. & aliis in locis.

(f) Euseb. Vit. Const. l. 3. c. 47.

V.

(g) Zos. l. 2. Urbis structura & ornamenta.

ducunt, ædes duas extruxit, collocato in harum altera Matris deum Rhea simulacro; quod in monte Dindymo, qui oppido Cyzico imminet, olim illi constituerant, quos Jason navigationis socios habuit. Et ajunt, eum hoc quadam ex recordia nihili faciente res divinas mutilasse, leonibus utrinque sublatis, & manuum figura mutata; nam cum olim tenere leones videretur, nunc speciem precantis exhibet, urbem inspectans & observans; in altera Fortunæ Romanæ simulacrum posuit. Præterea quibusdam Roma secutis eum Senatoribus domos ædificavit. Hactenus de structura Zosimus.

VI.

At quis hæc audiens, non putet S. Augustinum esse mentitum, dum Constantini felicitatem recensens, hæc ait (a) inter alia? Cui etiam condere civitatem Romano Imperio sociam, veluti ipsius Romæ filiam, sed sine aliquo dæmonum templo simulacroque, concessit Deus. At veritati per omnia consentanea S. Augustinum esse locutum, quæ Eusebius & alii historici scribunt, satis aperte declarant. Ea enim cum ornatus causa, veluti de devictis hostibus erecta victoriæ trophæa, in loco conspicuo collocata, tum præcipue ad derisionem deorum Gentilium a Constantino fuisse in locis publicis posita, Eusebius illis verbis superius recitatis, hic autem necessario repetendis ostendit, quibus ait (b): Aliorum insignia monumeta ex ære fabricata (in quibus veterum error longæ jam temporis spatio se insolenter jactasset) in foro civitatis Imperatoris nomine nuncupata omnibus palam proposita, ut inuentum oculis pro turpi spectaculo subjicerentur: hic Pythius, illic Sminthius, in ipso Circo tripodæ Delphici, Heliconides Musæ in Palatio. Quinetiam civitas ipsa Imperatoris (ut modo dixi) nomine appellata, tota simulacris, quæ erant apud quasdam gentes diis consecrata, & ex ære artificiose elaborata, passim referta fuit. Atque his ipsis simulacris deorum nomine erectis, quibus homines erroris morbo oppressi infinitas hecatombas, victimasque igne crematas frustra obtulissent, seroque tandem sapere didicissent, tamquam ludicris rebus ad risum jocumque spectatorum Imperator usus est. Hactenus Eusebius, qui mox subdit de statu deorum aureis, & argenteis ab eodem Imperatore conflatis, atque in massam redactis.

VII.

Quid insuper idem auctor tradat de sacris Memoriis in eadem civitate erectis, hic describamus (c): Civitatem (inquit) ipsius nomine nuncupatam eximio splendore illustrare instituens, permultis templis, hoc est præclarissimis Ecclesiis in honorem martyrum, illustrissimisque ædibus sacris adornavit, quæ partim in suburbiis erant, partim in ipsa urbe, quibus tum martyrum

celebravit memorias, tum ipsam urbem martyrum Deo consecravit. Ad summam, cum sapientia divina esset imbutus, civitatem quam sui nominis appellatione donandam statuerat, primum omni idolorum cultu purgari debere censuit; ut nusquam in illa vel statua eorum, qui dii putantur, in templis honorata, vel altaria impura cruoris contagione inquinata, vel hostiæ ignis incendio penitus exusta, absumptaque, vel festa dæmonum nomine celebrata, vel aliud quicquam eorum quæ apud supersticiosos usurpari soleant, omnino apparerent. Videas etiam adhuc licet, apud fontes in medio foro positos, Pastoris præclari symbola, illis qui sacris litteris eruditi sunt, satis cognita; Danielem quoque cum leonibus in ære incisum, aurique laminis splendescentem. Tantus item & tam divinus amor Imperatoris animum complexus est, ut in ipso Palatii introitu, in ædificio omnium excellentissimo, in medio tecti laqueari inaurato, in tabula maxima explicata, salutaris passionis insigne ex lapillis pretiosis cujusque modi, anroque multo polite elaboratis confectum, figendum curaverit. Istud Imperatori sanctissimo regni firmum videbatur esse propugnaculum. His igitur ornamentis suam illustravit civitatem. Hactenus Eusebius; eadem de statu ornamentis causa locatis testantur Socrates (d) & Sozomenus (e).

Quod autem ad novum civitatis nomen spectat; ut eadem ab Imperatoris nomine nuncupata, Nova Roma diceretur, Constantinum lege publica statuisse, idem Socrates tradit, cum ait (f): Illam civitatem Constantinopolim nuncupavit; lege denique sancivit, ut Secunda Roma vocaretur; quæ lex est in columna lapidea incisa, atque adeo publice apud Prætorium prope ipsius Imperatoris statuem equestrem collocata. Sane quidem non nomine tantum, sed re ipsa conatus est Constantinus, civitatem illam alteram Romam facere, quæ in omnibus ex æquo, si liceret, veteri Romæ responderet: nam ut illam, in quatuordecim primum Regiones divisit, Capitolium erexit, Milliarium aureum collocavit, Circum Maximum, Amphitheatrum, Fora, Porticus, & alia publica Romæ instar ædificia, idque (ut ait S. Hieronymus g) omnium urbium nuditate; cum, quicquid nobile in aliis antiquioribus totius Orientis civitatibus inveniretur, a Constantino Constantinopolim inferretur; cum & inter alia præcorum Regum Egypti, quod integrum supererat clarissimum monumentum, obeliscum illum omnium maximum, qui Thebis erat inmensæ molis opus, Alexandriam vehendum curavit, ut navi impostum deferret Constantinopolim; sed ante præventus est morte, quam ingens opus ac plane admirabile absolvere valuisset: quomodo autem

(d) Socr. l. 1. c. 12.

(e) Soz. l. 2. c. 4.

VIII.

(f) Socr. l. 1. c. 22.

Constantinopolis dicta nova Roma.

(g) Hier. in Chronic. hoc an. 25. Constantini.

(a) Aug. de Civit. Dei l. 5. c. 25.

Idola contemptui exposita.

(b) Euseb. in Vita Const. l. 3. c. 52.

(c) Euseb. in Vita Const. l. 3. c. 47. 48.

Ecclesiæ Constantinopoli erectæ.

tem ab ejus filio Constantio Imperatore tandem perlatum sit Romam, suo loco dicemus.

IX. Quod vero ad urbis amplitudinem pertinet, & eandem incolentium frequentiam, hæc Zosimus (a): Constantinopolim ad amplitudinem urbis longe maximæ tam feliciter auxit, ut plerique post eum Principes ibidem constituto domicilio, majorem, quam usus poscat, hominum multitudinem eo pellexerint, quæ undique terrarum istuc, vel militiæ, vel mercaturæ, vel aliorum negotiorum causa confluit. Quapropter & muris longe capacioribus, quam essent ii quos Constantinus struxit, eam circumdederunt, & ædificia tam esse contigua permiserunt, ut habitatores ejus sive domi se contineant, sive in comitiis sint, arctentur, nec sine periculo propter ingentem hominum, & animalium copiam incedant: nec pars vicini maris exigua solo cessit, undique defixis palis, & ædificiis in eos impositis, quæ seorsum ad complendam urbem amplam sufficerent. Hæc Zosimus de ædificata a Constantino, & aucta ab aliis civitate Constantinopolitana. Aperuerat autem ille ad ampliandam eam ædificiis civitatem hujuscemodi viam, cum annonam publicam viritim omnibus eandem habitantibus distribuerit, quam & ad posteros transmitti voluerit; ediditque de his omnibus sanctionem, cujus Theodosius Imperator in rescripto ad Proculum Præfectum Urbis meminit his verbis, (b):

(a) Zoz. l. 2. Urbis amplitudo & frequentia.

(b) l. 10. de Annon. civit. C. Theod.

X. Annona data civibus urbem illustrantibus.

(c) l. 11. sit. cod. C. Theod.

XI. (d) l. 13. Cas. cod.

Annonas civicas non tam titulis dignitatum, quam singulorum viritim meritis attributas, divi Constantini liberalitate claruit: Ideoque nihil ex his scholarum nomine vindicetur; sed pro uniuscujusque merito, quæ sunt concessa, servantur: ut quicumque perceptarum annonarum emolumenta, vel in hæredes proprios jure sanguinis transfuderunt, vel in extraneos distractionis titulo transcripserunt; maneat quod gestum est, vel hereditatis merito, vel venditionis arbitrio. Hæc ibi Theodosius. Sed quam ex causa ad hujusmodi effusam, & perpetuam largitionem præstandam impulsus Constantinus fuerit, quidque præitari voluerit ab accipientibus annonam, idem Theodosius Imperator alio ad Aurelianum rescripto declarat his verbis (c): Annonas civicas adhuc militariis viris beneficium divale distribuit, ut, qui emolumenta perciperent, adificandi studio magnitudinem urbis auferent. Ac proinde ne frustra deputatis commodis perfruantur, quorum ope incrementa mœnium non juvantur; id super bis annonis, quæ scholis erogari solent, servandum est; ut hi tantum, qui domos habent, deputata suo nomini commoda consequantur, &c.

XI. Sed & Arcadius Imperator ad Africanum (d): Eos (inquit) quos in hac urbe domos non habere cognoveris, annonis

novis quolibet titulo acceptis privari, tua magnitudo præcipiet, nec ullis emolumentis civicis adjuvari. Neque enim fas est, ut qui urbis affectum domus indicio monstrare neglexerint, ejus commodis perfruantur. Sin vero quisquam est, qui se ædes spondeat habiturum; nisi intra sex menses instruxerit, nequaquam publicarum annonarum modum potiatur. Hæc ibi. Solitam vero fieri ejusmodi erogationem in pane cocto, & magnæ fuisse impensæ, eandemque a Theodosio auctam esse, inviolabiliterque præstari solitam, Theodosii Junioris constitutio declarat his verbis (e): Nulli, ne divina quidem domui nostræ, frumentum de horreis publicis pro annona penitus præbeatur, sed integer canon mancipibus consignetur, annona in pane cocto domibus exhibenda: ita enim debet canon ab inclytæ memoriæ Constantino præstitutus, necnon a divo pietatis meæ avo auctus, expendi, &c. Meminit & Zosimus ejusmodi munificentæ Constantini, cum ait (f): Populo Byzantino publicam annonam distribuit; quam & hætenus ille semper habuit. Hæcque omnia ille (ut vidimus) ampliandæ urbis causa.

Quid de annona collata ab Arcadio.

(e) l. 2. de frumento urbis Constantin. C. Theod.

(f) Zoz. lib. 2.

Quantum autem augmenti atque decoris consecuta fuerit urbs Constantinopolitana, opera ac studio Theodosii, Senioris, Themistius philosophus sexta oratione declarat, ubi post multa hæc ad postremum habet: Quod si quotidie Rex hujus desiderio magis ac magis accendatur; futuro anno majore certe ambitu opus est nobis. Quod si factum fuerit; jam in controversiam veniet, utra urbs major ac illustrior sit: illa ne, quam Theodosius civitati Constantini adjunxit, an illa quam Constantinus addidit ei quæ Byzantis opera fuit extracta. Ego certe, o viri optimi, si mihi per ingravescentem jam ætatem liceat, diuturniore vita frui vellem; neque id sane fruendæ alicujus voluptatis causa; jam enim omnes evanuerunt, id quod mihi perjucundum est: sed ut tertiam urbem spectarem, quam Princeps noster non multo post tempore priori adjungeret. Hæc & alia Themistius. Porro perfolvisse opus quod cœperat Theodosius, possumus intelligere; nam multos annos post eam Themistii orationem in Imperio vitam propagavit. Tres vero civitates unam urbem appellat Themistius, nempe vetus Byzantium, Constantinopolim a Constantino illi additam, & quam numerosa tum publicarum, tum privatarum ædium ædificatione Theodosius Imperator adjecit.

XII. Comparatio inter veterem & novam Constantinop.

Cæterum quantumlibet cum ipse, tum alii certaverint eodem studio posteriores Imperatores Orientalis orbis, ut æmulam Romæ Constantinopolim illi æqualem redderent, & si possent, clariorem efficerent: tamen quamvis omnem ad id perficiendum conatum atque laborem infum-

XIII. Quantum præstaret urbs vetus novæ.

perferint, hoc perficere minus licuit. Id quidem, quæ hætenus præ manibus habetur, excusa in Notitia provinciarum, urbs Constantinopolitana in quatuordecim regiones distincta, & quibus essent singulæ publicis ædificiis exornatæ, accurate descripta, omni ex parte quam minor hæc esset, facile monstrat: unde verissima comprobatur illa de hac re Suidæ sententia, qua dicit (a): Constantinopolis tanto est aliis omnibus urbibus major, quanto Roma esse minor videtur, a qua secundam numerari longe mihi certe quidem videtur esse melius, quam cæterarum omnium primam existimari. In hunc modum Suidas. Ex quibus jure redarguitur Sozomenus, qui cum veterem Romanam numquam inviserit, novam antiquæ prætulit, dicens de Constantino (b): Denique in omnibus rebus urbem illam suo nomine nuncupatam, Romæ quæ est in Italia, parem studuit efficere: neque certe suus eum sefellit conatus. Nam virgula divina (quod ajunt) tantum crevit, ut tum frequentia hominum, tum pecuniæ & divitiarum abundantia Romam omnium consensu longe superaret. Hæc Sozomenus. Infrenanda pariter ex his S. Gregorii Nazianzeni hyperbole, dum in carmine de civitate Constantinopolitana ait, tantum excellere Constantinopolim pulchritudine inter cæteras omnes urbes, quantum cælum terræ præstat; nec enim ipse Romanam invisit urbem.

(a) Suid. in
historic.
verb. Con-
stantinop.

(b) Soz. l. 1.
2. c. 2.

XIV. Sed & (quod dolendum est) æmulatio illa Principum dimanavit in recentiores postea sacerdotes, cum ejus Ecclesiæ Episcopi malis artibus, quod jure non possent (ut suo loco dicitur) nomen sibi Oecumenicum arrogarint; ut merito Nicolaus Papa Michaeli Imperatori exprobrat, solam Constantinopolim spoliis & opibus, quas violenter abstulit, esse ditatam: unde jure illud infelix elogium propheticum (c) sit tandem experta: *Væ, qui prædavis; nonne & ipse prædaberis? cum consummaveris deprædationem, prædaberis.*

XV. At quod rursus ad Constantinum spectat, hæc insuper addit Zonaras (d): Denique teretem illam columnam porphyreticam, Roma (ut ferunt) allatam, in foro lapideis tabellis instrato (unde a Græcis Placoton nominatur) erexit: juxtaque simulacrum æneum tum artificio mirabili antiquæ manus, pene viventis instar, expressum, tum magnitudine insigni spectabile dedicavit: eam statuam Apollinis esse ferunt, Illo Phrygiæ translata. Sed divinus Imperator ille nomen suum ipsi indidit, clavibus quibusdam capiti inseritis, qui corpus Domini salutiferæ Cruci affixerant. Ea ad nostram quoque ætatem permansit integra columnæ insistentis: sed sub Alexio Comueno vehementis venti impetu dejecta concidit: nec ipsa solum comminuta est, sed multos etiam, qui casu illic aderant,

Æmulatio
principum
transfusa
in
Episcop.

(c) Isai. 33.

(d) Zonar.
Annal. par.
3.

Pietas in
ornamen-
tis urbis
elucet.

contrivit. Palladium item Troja in forum Placoton transtulit. Isthæc ipse. Addit his Nicephorus (e), in ejusdem statua super porphyreticam columnam collocata positum in dextera malum aureum, cui veneranda Crux erat superposita, cum tali inscriptione: TIBI CHRIS TE DEUS URBEM HANC COMMENDO. Sed & de sacris reliquiis in basi ejusdem columnæ collocatis hæc subdit: Quatuor autem solidis firmisque apsidis pulchre circumcirca basi columnæ fundata, sub ea ipsa basi duodecim cophinos, & septem sportas, nec non reliquias septem panum, quibus benedictione sanctificatis Christus multitudinem pavit: præterea dolabram Noe, qua ille Arcam construxit, manibus ipse suis Imperator sigillo suo ea omnia obsegnata reposuit: quæ ad nostra usque tempora etiamnum urbi ipsi, intactus inviolatusque thesaurus, permanent. Cedrenus de eadem columna porphyretica verba faciens, hos in ea versus incisos fuisse testatur (f):

Tibi Chryste, mundi Domine, rectorque optime,
Urbem hanc, tibi quæ serviat, modo subdidi,
Et sceptrâ, Romanamque omnem potentiam;
Hæc tu malis defendes semper ab omnibus.

Subter eam jacent duodecim corbes.

XVI. Rursus vero Nicephorus agens de ejusdem Constantini erectis Constantinopoli pietatis monumentis, sic ait (g): Ad imitationem igitur triplicis istius visionis, tres ex ære fieri curavit Cruces, eisque sacra hæc imposuit nomina, ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΝΙΚΑΙ, JESUS CHRISTUS VINCIT. Ex his, cui nomen Jesus inditum, auro per omnes partes diffuso ornata, collocata est super fornicem seu arcum triumphalem in foro, ut obscuriore significatione ardorem pietatis ipsius indicaret: potentia namque roboris, ejus Græcam superstitionem debellavit. Alteram vero venerandam sacramque Crucem, Christi nomen præferentem, in porphyretica Romana statuit columna, in loco qui Φιλαδέλφιον, hoc est, fraternus amor, dicitur. Tertiam vero, quam Constantinus Νικη, id est, Victoriâ vocavit, Heraclius autem Α'νικτων hoc est, invictam, in alta columna marmorea posuit, in loco cui nomen Αρτοπάλιον, id est, Forum panarium: ad quam multæ etiam supra opinionem hominum virtutes sunt editæ; atque in primis, si qui rigore inflammationis vexarentur, & oculorum doloribus, & suffusionibus premerentur, sanati sunt: de qua factum quoddam, quod admodum in admiratione fuit, exponam. Ne vero quisquam narranti mihi fidem non habeat; nihil enim tam præter opinionem & præter fidem est,

(e) Niceph.
l. 7. c. 49.

(f) Cedren.
in com-
pend.

(g) Niceph.
l. 1. c. 32.
De tribus
crucibus.

est, quod Deus non perficiat; neque etiam quicquam, quod Deus vellet, impossibile est.

XVII.

Angelica apparitio.

Dicitur namque & vere dicitur; cum ad eam Angelus Domini, ter quotannis per altissimum intempestæ noctis silentium, perinde atque micans quoddam calitus fulgur, cum splendore insustentabili venit, Crucem eum circumire, suffitum facientem; suavique voce quasi cujusdam tenuis indicis, præsentiam suam illis, qui puritate vitæ a vitiis abhorrentes, talia & videre & audire idonei sunt, insinuare: atque ubi cantu ineffabili divinum carmen Tersancti hymni psallens concinuerit, rursus illum veluti stellam magnifice micantem ad munia redire sua. Hanc vero venerandam Domini Crucem, longo post tempore, decimonoctavum annum Mauritio imperante, quod immenso terræ motu corruerat, ferreis quibusdam operibus Heraclius firmavit, & in basi ejus hujusmodi incidit inscriptionem: OPUS DEO ACCEPTUM IMPERATORIS MAGNI HERACLIUS FIRMAVIT; quæ inscriptio ad mea usque tempora duravit; hæc de tribus Crucibus a Constantino constructis. Atque hucusque Nicephorus.

XVIII.

De cruce rursus super triumphalem fornitem posita Cedrenus meminisse visus est, cum ait (a): Supra Milliaris fornitem duæ sunt statuae, Magni Constantini, & matris ejus, & in harum mediâ Crux. Porro idem auctor recenset alia ejusdem urbis nobilissima simulacra a viris clarissimis elaborata, non a Constantino tantum, sed a Theodosio quoque Imperatore illuc e diversis locis translata, quæ Genes potissimum colebant, sed ea prætermittimus. At de bovis ænei simulacro memoria non prætereatur; utpote nece sanctissimi martyris sanctificato: Pergami in Asia illud erat, instar Phalaridis tauri ad miserorum necem compositi, quod illud ipsum fuisse Cedrenus tradit, in quo Antipas testis fidelis, cujus clarissima mentio est in Apocalypsi (b), martyrism subiit: translatum autem ejusmodi bovis ænei simulacrum positum fuit in Vaderina regione, in qua erat templum Apostolorum.

XIX.

Quot ecclesiarum Constantinop.

(c) Euseb. bras. de laud. Const.

(d) Socr. l. 1. c. 12.

Quod pertinet ad Ecclesias ab eodem Constantino erectas Constantinopoli; auctor est Eusebius (c), ipsum primum omnium aggressum esse templa quæ illic erigenda erant; meminit de duobus tantummodo Socrates (d), nempe de Ecclesia Apostolorum, & altera pacis dicta, quæ & alio nomine, Sapientia, nominata reperitur. Sed & martyrism has constat ibidem fuisse erectas Memorias, nempe

pe Mocii, Agathonici, Mennæ (e), & Acacii, quæ extant in regione decinia. Omnes vero Ecclesiæ ibi ædificatæ, usque ad Arcadii & Honorii Imperatorum tempora, in descriptione citata superius urbis Constantinopolitanæ numero sunt quatuordecim. Sed hac quoque ex parte intueri licet quantum Roma vetus novæ præstaret, cum in ea reperiri quadraginta basilicas, & amplius Optatus affirmet (f). Illam insuper Ecclesiam ibidem extra urbem ab eodem Imperatore ædificatam in honorem S. Michaelis Archangeli, satis celebrem fuisse, Sozomenus tradit; qui & divinas virtutes in ea perfici jugiter consuevisse narrat his verbis (g):

Hanc igitur civitatem Constantinus suo appellatam nomine, & velut recens ad Christi honorem extructam, multis maximisque Ecclesiis exornavit; cujus propensiori studio Deus ipse opem tulit; & visionibus quibusdam confirmavit, Ecclesias in ea urbe ædificatas, sanctas & salutares esse. Ex quibus eam quæ est in loco qui Ἐξία, id est, Vestæ sacer olim dicebatur, sita, in maximo honore tum a peregrinis, tum a civibus ex illo tempore habitam fuisse constat. Idem tamen locus jam Michaelium nominatur, estque navigantibus ex Pontio Constantinopolim ad dexteram positus; atque abest ab urbe si nave trajicias, trigintaquinque stadia; sin autem sinum, qui interjacet, pedibus aut equo undique circumire velis, septuaginta. Loco vero istud nomen eo impositum est, quod pro certo crederetur divum Michaelem Archangelum ibi apparuisse: quod etiam ipse quidem, non parvum eodem in loco beneficium adeptus, verissimum esse confiteor: atque id ita se habere, argumento præterea esse possunt multæ alia res, quas compertum est ibidem gestas esse. Nam nonnulli in graves casus & pericula, e quibus nullo modo possent emergere, alii in morbos aut perturbaciones corporis incognitas delapsi, simulac in eo loco Deum precati essent, calamitatibus, quibus premebantur, penitus liberati sunt. Verum quo pacto ista, & quibus hominibus evenerint, sigillatim persequi, longum esset. Attamen quid Aquilino nobiscum etiamnum ætatem degenti, & in eodem foro causas agenti, eodem in loco acciderit, partim ut ab eo audiivi, partim ut ipse conspicatus sum, jam opportune commemorabo.

Cum enim vehemens febris, eaque paulo ardentior ex flava bile orta eum occupasset; medici dederunt illi bibere medicamentum.

Pacem, & sanctam Sapientiam, & sanctum Agathonicum, & sanctum Acacium Magnus Constantinus, &c. De hoc & aliis Templis ab hoc Imperatore Constantinopoli constructis legendus Cangius in Constantinopoli Christiana, ubi fusc de illis agit.

PAGIUS V. Templum Pacis a Templo Sapientia diversum.

Ad num. XIX. Baronius confundit Templum Pacis, quod Constantinus Constantinopoli ædificavit, cum Templo Sophia seu Sapientia; quæ tamen duo Temples diversa fuere, ut testantur Origines Constantinopolitanæ, in quibus de Constantino dicitur: *Ædificavit sanctam*

(e) Niceph. l. 7. c. 49. in fine.

(f) Opt. l. 2.

(g) Soz. l. 2. c. 2.

XX.

Michaeli. um in suburbio.

XXI.

Miraculum ibi editum.

A num.

camentum ad alvum purgandam; quod quidem vomuit; atque simul cum vomitione bilis in omnes corporis partes diffusa, cutis extremitatem coloris specie sibi simili tinxit: ex quo factum est, ut omnem cibum & potum evomeret. Ubi autem longo temporis spatio istud perpesus fuerat, & nihil alimenti in stomacho conquiescebat; de morbo curando medici desperare cœperunt. At cum semimortuus esset, dat suis mandatum ut eum in Ecclesiam deportent, affirmatque se ibi aut mortem obiturum, aut morbo liberatum iri. Cui in Ecclesia jacenti de nocte visio quædam divina objecta jubet, ut cibum potione, quæ ex melle, vino, & pipere pariter mixtis conficeretur, tingeret: quæ quidem potio cum esset calidissima, quamvis medicis, ex artis ratione eam considerantibus, morbis & flava bile contractis contraria videretur, hominem tamen morbo recreavit.

XXII.
Probianus
ibidem
curatus.

Accepi porro, Probianum unum ex satellitibus qui Imperatorem in Palatio stipabant, cum dolore pedum graviter afflaretur, eo in loco etiam cruciatus levatum, & admirabili quadam ac divina visione dignatum fuisse. Nam iste cum in initio Gentilis esset, postea tamen Christianus factus, quamquam omnia alia religionis nostræ instituta probabilia putabat, sanctam tamen Crucem salutis omnium causam extitisse nequam admittere voluit. Cui sic animo affecto, visio divinitus oblata, quamdam Crucis effigiem, quæ in altari illius Ecclesiæ statui solet, ante oculos proposuit, declaravitque manifesto, res, quæcumque a tempore quo Christus in Crucem actus erat, vel ad utilitatem humani generis commuam, vel ad privatam quorundam, seu a divinis Angelis, seu a piis, & perfectis hominibus gestæ fuerunt, non sine virtute Crucis salutaris recte gestas esse. Sed quoniam tempus opportunum minime suppetebat ad ea omnia recensenda, quæ in hoc templo accidisse cognovi; ista solum commemorare, consilium fuit. Hactenus Sozomenus; eadem Nicephorus (a), qui Probianum hunc, medicum fuisse Imperatoris affirmat; locum vero, in quo Ecclesia S. Michaelis fuit ædificata, nominatum esse tradit Sothenium, sic dictum a salute, ubi Imp. invenisset viri simulacrum alatum, quod præferret speciem (qua solet effigiari) Michaelis Archangeli; cujus apparitione facta per visum, templum illud extruere aggressus esset. Equidem divino quodam consilio accidit, ut quo tempore Constantinus abstulisset deorum quæ viderentur celebriora, ac potissimum Æsculapii, qui Gentilium sententia, morbis hominum mederetur, in Ecclesiis Christianorum longe majora atque certiora, divina virtute, in curandis morbis miracula ederentur.

(a) Niceph.
l. 7. c. 50.
Sothenium.

XXIII. At quod rursus spectat ad Ecclesias

Constantinopoli a Constantino erectas; eadem omnes regiis donariis iisdemque varii generis ac magni pretii exornasse, ex aliis in diversas Ecclesias ab eo collatis, quivis existimare facile potest. Sed & illud iisdem Ecclesiis summa diligentia præstitisse, ut divinæ scripturæ libris ad divina officia celebranda abundarent; Eusebius auctor est. Inter alios autem ejusmodi negotium ab eodem Imperatore injunctum esse ipsi Eusebio Episcopo Cæsareæ Palæstinæ, ut codices sacri exacte describerentur, idem ipse testatur; qui & literas a Constantino ad se eo argumento conscriptas recitat; quæ sic habent (b):

VICTOR CONSTANTINUS MAXIMUS AUGUSTUS EUSEBIO.

Dona collata ecclesiis.

(b) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 36.

Cum Dei Salvatoris nostri providentia factum sit, ut in hac urbe nostri cognomine, infinita fere multitudo sanctissimæ se Ecclesiæ consecret; æquum sane in primis esse videtur, ut universo eorum cœtu mirabiliter aucto, Ecclesiæ quoque plures in ea instituantur. Quapropter, quid nobis videatur, accipe. Visum est hoc significare prudentiæ tuæ, ut quinquaginta illarum Scripturarum volumina, quarum & apparitionem, & usum maxime Ecclesiæ necessarium cognoscis, quæque præterea facile legi, & circumferri queunt, ab artificibus scite scribendi peritis politiori membrana describi cures. Nostra clementia ad Provinciæ Præfectum literas dedimus, penes quem totius administrationis summa est, ut quæ ad eas conficiendas necessaria videantur, omnia summa diligentia suppeditari curet. Nam ut scripti codices quam celerrime apparentur, tuarum id partium est. Ad eos vero perferendos vehicula duo publica nostræ hujus epistolæ auctoritate accipies; ita enim, quæ pulchre descripta sunt, etiam ad nostrum conspectum facillime perferentur, si ad hoc munus obeundum aliquem ex tua Ecclesia ministrum delegeris: qui, ut ad nos venerit, nostram erga seipsum humanitatem sentiet. Deus te conservet, frater dilecte. Hactenus Constantini epistola; subdit his Eusebius (c): Hoc Imperatoris mandatum res ipsa celeriter consecuta est, cum in membranarum curiosè elaboratis terniones, & quaterniones mitteremus. Ut autem Eusebii operam hac in re requisierit Constantinus, inde accidisse putamus, quod, unde emendatior libri exscribi possent, apud eum fideliora esse vetusta exemplaria videntur, utpote hæredem bibliothecæ Pamphili martyris, quæ nullam in persecutione jacturam (ut dictum est superius) passa esset: ac præterea cum versipellis homo palinodiam recantasset in Concilio Nicæno, eum talem perseverare, Constantinus existimaret.

XXIV.
Libri Sacri ab Eusebio curandi.

(c) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 37.

Quod insuper ad perfectionem conditæ urbis videbatur requiri posse; scientiarum scho-

XXV.

Senatus
Constanti-
nopolita-
nus.

(i) Sozom.
lib.2. c.2.

(k) Glyc. l.4.

XXVIII.
(l) Menol.
die ult. De-
cemb. Mar-
tyrol. Rom.
ead. die.

Zoticus
pietate in-
fignis.

(m) l. om-
nia privi-
legia C. de
Epsc. &
cleric.

(n) Die ult.
Decemb. g.

(o) Euseb.
l.4. c.44.

XXIX.
Novi ma-
gistratus a
Constanti-
no crea-
ti.

(p) Zosim.
lib.2.

nopolim commutato, atque reddito No-
va Roma, nova quoque Romanorum Ci-
vium Christianorum, ex quibus coagnen-
tatus est Senatus amplissimus, facta fuit
colonia: quamplurimi enim antiquæ Romæ
Senatores Imperatorem ab Urbe secuti
fuerant; quibus ait Zosimus, Constanti-
num domos ædificasse, Curiamque tribu-
isse; de qua Sozomenus (i): *Curiam item
magnam, quam Senatum nominant, in ea
constituit: ejusque Senatoribus eosdem ho-
nores, eosdem dies sacros qui Romanis ve-
teribus tribui solent, assignavit.* Recen-
sentur aliquorum ex iis hæc nomina (k),
nempe Olybrius, Verus, Urbicius, Eu-
genius, Eubulius, Florentius, Calli-
stratus, Marianus, Severus, Isidorus, &
Zoticus; licet cum hujus, tum Eubulii,
Isidori, & Callistrati, Græcorum potius,
quam Romanorum nomina esse noscantur:
quamvis nec Romæ veteri deessent ex O-
riente Cives allecti atque adsciti in Se-
natum.

De Zotico autem clara est memoria in
tabulis (l) Ecclesiasticis tum Græcis, tum
Lætinis, utpote homine, qui miseratione
in pauperes, aliisque virtutibus enitens,
egregia claruerit sanctitate: in Menolo-
gio vero his verbis ejus anniversaria me-
moriam in Ecclesia celebrari solita reperit-
ur: *Commemoratio S. Zotici orphanorum
nutritoris, qui claris parentibus ortus ex
urbe Roma a Constantino Magno in Ci-
vitate Constantinopolitanam cum aliis
quibusdam nobilibus ductus est.* Sed & in
constitutione Leonis, & Antemii Augu-
storum Zoticus hoc præconio commenda-
tur (m): *Zotici beatissimæ memoriæ, qui
hujuscemodi pietatis officia invenisse dici-
tur.* Constantinopoli enim ipsum primum
omnium erexisse xenodochium pauperibus
creditur: exciderunt autem ejus vitæ A-
cta, quibus admiranda ipsius opera scri-
ptis mandata habebantur. At de xenodo-
chiorum aliis in locis primis institutori-
bus consule, quæ in Romano Martyro-
logio annotavimus (n). Sed & Mariani,
cujus mentio facta est, celebris est memo-
ria apud Eusebium (o): verum de eo suo
loco dicemus.

Sic disposito a Constantino sacro Sena-
tu, politicum statum magno consilio in
meliorem ordinem volens reformare, com-
plures novos magistratus instituit, & ve-
teres magna ex parte mutavit. Est de his
querela impii Zosimi cuncta quantumlibet
recte gesta Constantini carpentis: *Conur-
bavit (inquit p) & magistratum offi-
cia jam olim instituta. Nam cum duo essent
Præfecti Prætorio, qui hoc officium commu-
niter gerebant; non Palatini tantum ordi-
nes eorum cura potestateque gubernaban-
tur; sed etiam ii quibus Urbis erat commis-
sa custodia, & quotquot in omnibus limi-
tibus erant collocati. Hic enim Præfecto-
rum*

scholas, in quibus docerent præstantissimi
viri, in ea Imperator ædificavit; laudan-
tur illæ a Sancto Gregorio Nazianzeno
(a), quas ait excellentissimis oratoribus
atque philosophis fuisse refertas, in eis-
demque S. Basilium tyrocinium exegisse
tradit, unde profectus Athenas, magistri
potius, quam discipuli specimen edide-
rit. Testatur Aurelius Victor (b) de Constanti-
no, fuisse ipsum nutritorem bonarum ar-
tium, ac fovisse præcipue studia littera-
rum: demonstrant hoc ipsum privilegia,
quibus eorum professores munitos voluit
esse, atque in primis illa ad Volusianum
edita constitutio (c): *Medicos, Gramma-
ticos, & professores alios litterarum, im-
munes esse cum rebus, quas in Civitatibus
suis possident, præcipimus, & honoribus
fungi; in jus vocari eos, vel pati inju-
riam, prohibemus; ita ut si quis eos ve-
xaverit, centum millia nummorum Ærario
inferat; a magistratibus, vel quinquenna-
libus exactus*, nec ipsi hanc pœnam su-
stineant. Servus eis si injuriam fecerit, fla-
gellis debeat a suo domino verberari cor-
am eo cui fecerit injuriam, vel si do-
minus consensu, viginti millia nummo-
rum Fisco inferat, servo pro pignore,
donec summa hæc exolvitur, retinendo.
Mercedes eorum, & salaria reddi præci-
pimus, Quoniam gravissimis dignitatibus,
vel parentes, vel domini, vel tutores esse
non debent: fungi eos honoribus volentes
permittimus, invitos non cogimus.* Hæc
ipse, qui & de his alias eadem rescripsit
ad Populum (d).

XXVI. Quod autem spectat ad litterarum gym-
nasia, quæ Constantinus erexit Constanti-
nopoly; perseverarunt eadem eruditionis
scholæ usque ad impium Leonem Impera-
torem cognomento Isauricum, qui eas me-
morias abolendas curavit (e). Constanti-
ni quoque Magni opus fuisse putatur bi-
bliotheca ibidem ædificata, ab aliis vero
aucta libris, ita ut numerum centum viginti
millium librorum expleret, quæ tempore
Basilisci Imperatoris diro illo incendio

(f) conflagravit. Zosimus (g) autem
tradit, a Juliano Imperatore in regia por-
ticu erectam esse bibliothecam, in eaque
collocasse libros quos habebat. At de æ-
dificiis Novæ Romæ per Constantinum e-
rectis jam satis, qui tamen, & in eo ma-
gnam ex Christiana mansuetudine sibi glo-
riam comparavit, quod cum vetera ædi-
ficia ejus Civitatis augustiora in omni-
bus reddidisset, & nova longe amplio-
ra erexisset, carcerem tamen, ut se ha-
bebat, humilem atque depressum, pauco-
rum hominum capacem, nullo auctum ad-
ditamento reliquit; quem nec posteri mu-
tare ausi sunt Imperatores usque ad Pho-
cam, qui eum reddidit ampliorem, ut
Glycas testatur (b).

XXVII. In hunc modum Byzantio in Constanti-

Scholæ
scientia-
rum ex-
tructæ.

(a) Greg.
Naz. orat.
in laud.
Basilii.

(b) Aurel.
Vict. in
Const.

(c) l.1. de
judic. &
profess. C.
Theod.

* exactis.

(d) l.3. C.
Theod.

Bibliothe-
ca publicæ.

(e) Paul.
Diacon. in
Miscel. l.
21. in Leo-
nel Isaurico.

(f) Zosim.
par. Ann.
in Basilis-
co.

(g) Zosim.
lib.3.

(b) Glyc. l.4.

XXVII.

rum Prætorio magistratus, qui post Imperatorem secundus existimabatur, & annonas erogabat, & contra militarem disciplinam admissa convenientibus pœnis corripiebat.

XXX.

Quatuor
præfectu-
re præto-
rii.

Constantinus autem recte constituta turbans, unum hunc magistratum in quatuor imperia discerpit. Nam uni Præfecto Prætorio totam Ægyptum cum Libyæ Pentapoli, & Orientem ad Mesopotamiam usque, & præterea Cilices, Cappadoces, Armenios, oramque maritimam totam a Pamphilia Trapezuntem usque, & usque ad castella prope Phasidem sita, tradidit, eidem & Thracia commissa, & Mysia, Aseni (Hæmi, est restituendum; sic l. cum appellatione C. de appellationibus, & in Notitia Provinciarum) ac Rhodopes, ac Toperi

* Bobeti.

* oppidi finibus circumscripta; præterea Cyprum adjecit, & Cycladas insulas, Lemno, & Imbro, & Samothracia acceptis. Alteri Macedones attribuit, & Thessalos, & Cretenfes, & Græciam, & circumjacentes insulas, & Epirum utramque, & Illyricos, & Dacos, & Triballos, & Pannonios, ad Valeriam usque, & Mysiam Superiorem. Tertio totam Italiam, & Siciliam, & circumjacentes insulas, & Sardiniam, & Corsicam, & Africam a Syrtibus Cyrenem usque. Quarto Transalpinos, Celtas, & Hispanos cum insula Britannica commisit. Hac ratione diviso Præfectorum imperio, studiosè conatus est aliis quoque modis eorum potestatem imminuere. Nam cum præessent ubique locorum militibus non modo Centuriones, & Tribuni, verum etiam Duces (sic enim appellabantur, qui quolibet in loco Prætorum vicem obtinebant) Magistris militum instituit, altero equitum, peditum altero, & in hos translata potestate militum ordinandorum, & coercendi delinquentes, hac etiam in parte Præfectorum auctoritati detraxit. Hactenus Zosimus de magistratum mutatione.

XXXI.

(a) Habes.
eam post
C. Theod.
recentioris
editione.
Rovil.

Refellitur
calumnia
Zosim.

At hæc de quatuor Præfectis Prætorio feliciter explicata habes in Notitia illa per vetusta Provinciarum (a), in qua plura invenies, ex quibus Zosimus sit augendus, & interdum etiam corrigendus; ibi & cæterorum magistratum nomina insunt, qui miro quodam ordine dispositi esse videntur; ut plane appareat Zosimum privato mali animi affectu potius, quam jure, hac quoque ex parte in Constantinum invehi. Sicut & ejusdem illa manifesta calumnia est adversus eundem Imperatorem, quod milites subduxerit a præfidiis limitaneis; unde factos dicit audentiores barbaros, ut in solum Romanum irruerent: cum tantum absit, ut in his coercendis se desidem exhibuerit Constantinus, ut pontem saxeam (quod tradunt Victor (b) atque Nicephorus) sicut & Trajanus olim fecerat, super Istrum ædi-

(b) Victor.
in Con-
stantino &
Niceph. l.
7. c. 49.

ficaverit, quo ad invadendos barbaros facilis pateret accessus.

Sed quod magis magisque admireris, eo usque progressus est livor hominis, & odium in Constantinum; ut cum etiam sua ipsius sententia, adeo de Byzantio sit bene meritis, ut illud reddiderit Romam alteram, & aliarum Provinciarum spoliis atque divitiis locupletaverit; quoddam tamen Sibyllinum oraculum a se (ut ait) inventum, pluribus scriptum carminibus recitet, in quo per lupos qui potituri essent urbe illa, Constantinum, & qui eum sunt secuti Imperatores, interpretatur, ob eam scilicet causam, quod gravi tributorum onere gentem illam affixerint; totamque culpam in Constantinum rejicit, qui novo tributis genere subjectas Imperio gentes exagitarit; ut vel ex hoc ejus interpretatio reddatur omnino vana, dum quod de Byzantio prædictum ait, non Byzantio solum, sed universo Romano Imperio accidisse tributorum vexationem, sua ipsius quoque testificatione exploratum reddatur. Cum alioqui tam ipse Constantinus (ut pluribus demonstratum est) quam alii posteriores Imperatores non cesarint Civitatem illam omni genere honoris, & gloriæ locupletare: nam, ut de aliis modo taceam, Theodosius Imperator sanctione firmavit (c), ut urbs Constantinopolitana non solum juris Italici, sed etiam Romæ veteris prærogativa potiretur. Quod si quis obscurissimum oraculum ad tempora Christianorum putaverit prospexisse; ad Turcas Orientale Imperium invadentes, sedemque regiam Constantinopoli collocantes, esse referendum, prudens quilibet æquius judicabit.

XXXII.
Oraculum
obscurum
male con-
versum ut
Constanti-
num.

(c) l. unic.
de privil.
urbis
Const. C.
lib. 11.

Sed quænam sit Zosimi querela de du-
ris exactionibus Constantini; ab ipso au-
diamus; & quam æqui ponderis sit ejus-
modi accusatio, prudentiorum justa judi-
cii lance expendatur. Ait ergo (d): Cæ-
terum Constantinus, his ita perfectis, ex-
haurire non desinebat vectigalia largitio-
nibus; quæ non ubi par erat, sed in ho-
mines indignos ac nullius pretii fiebant;
& collatoribus quidem tributorum gravis
erat: illos autem cumulabat opibus, qui nul-
li esse usui poterant; nam prodigalitatem
pro munificentia ducebat. Idem, & auri,
& argenti collationem imposuit omnibus
ubique terrarum negotiationes exercenti-
bus; & Dardanariis oppidorum, ad vilis-
simos usque, ne miseris quidem meretricu-
lis hoc incommodo liberatis. Itaque vi-
dere erat, quoties quartus quisque annus
appeteret, quo vectigal illud pendendum
erat, meras per universam urbem lacrymas,
& ploratus; ubi vero jam advenisset, non-
nisi flagra tormentaque corporibus eorum
adhibita, qui propter extremam paupertatem
dammum hoc sustinere non possent.
Quin & liberos ipse matres distrabant,

XXXIII.
Querela
Zosimi de
exactioni-
bus.

(d) Zosim.
lib. 2.

& pa-

& patres filias prostituebant, ex harum quæstu Chryfargyri (quasi dicas Aurar- genti) exactoribus pecuniam offerre coacti.

XXXIV.

Refellit
calumnia
Zosimi.

At quam calumniosum hoc sit, quod dicitur de sævis exactoribus, satis aperte superius est demonstratum, cum legibus ejusdem Imperatoris, his plane contraria ab eo fuisse statuta, omnibus perspicuum factum est; adeo ut nullus tergiversationi locus possit esse relictus. Siquidem illis veniit (a), ne debitores experiri cogerentur

(a) l. 3. de
exaction.
C. Theod.

(b) l. 4. de
exaction.
Cod. eod.

(c) l. 2. de
exaction.
Cod. eod.

carcerem, vel pœnas aliquas corporales, quibus antea affligebantur; & licet Fisci debitores essent, non nisi in eorum bona agi permisit (b): qui de Fiscalibus debitoribus ad Ælianum hæc quoque rescripsisse (c) reperitur: Exactionem sine omni fieri concussione oportet; ita ut si quis in judicio quæstus, quod indebite exactus est, vel aliquam inquietudinem sustinuit, hoc ipsum probare poterit; severa in exactores sententia proferatur. At quonam modo rursus passus est Imperator Constantinus ob tributorum exactiones distrahere parentes liberos suos, & filias prostituere; si, ne id cogerentur agere inopes, iisdem ut de publico Ærario suppeditaretur victus atque vestitus, lege cavet (d), atque pariter indulget (e), ut pauperes vacationem haberent a muneribus personali- bus? Ut ex his atque aliis perspicue appareat, nihil apud Constantinum antiquius fuisse humanitate, & in pauperes commiseratione, & liberalitate erga omnes.

(d) l. de
aliment.
Cod.
Theod.

(e) l. unic.
de his qui
numero
lib. Cod.
eod.

XXXV.

Zosimi
reliquæ
calumniæ
confutatur.

Sed rursus ille subdit: Cumque splendidioris etiam fortunæ hominibus excogitare quiddam vellet, quod eos morderet; quemlibet horum ad Præturæ dignitatem evocabat, & honoris prætextu magnum pecuniæ pondus exigebat: idcirco quoties ad urbes venissent qui hujus rei mandatum habebant, erat videre fugam omnium, & profectiorem ad extraneos, metuentium ne cum patrimonii sui detrimento dignitatem hanc adipiscerentur. Sed cur non memorat etiam leges Zosimus a Constantino statutas adversus magistratus injustum aliquid in quemlibet decernentes, quarum aliæ sunt superius recensitæ, aliæ vero suo loco ponentur inferius? certe quidem invenisset hac in re, quid in eo primum commendare debuisset. At in eundem rursus: Habebat autem (inquit) descripta virorum clarissimorum patrimonia, quibus & Ann. Eccl. Tom. IV.

tributum imposuit, quod ipse Follem nuncupavit; quibus sane collationibus urbes exhaustis. Nam cum longo tempore post Constantinum duraret earum exactio; paulatim exhaustis oppidorum divitiis, ab habitatoribus complura deserta sunt. Hactenus injustissimæ Zosimi querelæ; ex quibus arguendus esset oscitantæ Julianus Apostata, qui cum in Cæsaribus coram diis (quod fingit) reum habitum recitet Constantinum, nequicquam penitus tale a Sileno in eum objectum tradit, sed tantum quod deliciis deditus esset: haud certe pepercisset Apostata Constantino insensibilis, quem minime tot tantaque latere valuerunt, quæ oculis potuit inspexisse, & certiora habere atque recentiora, quam Zosimus, qui post Honorium Imperatorem, vel ipso adhuc vivente (quod putat Evagrius f) scripsit.

(f) Evagr.
lib. 3. c.
41.

Cæterum, quod de tributis a Constantino impositis extet adversus eum querela Zosimi, sunt hæc accuratius examinanda; quod enim ait, auri argenticque collationem impositam negotiatoribus omnibus; Dardanariis, nempe fraudulentis venundatoribus annonæ, atque personis quibuscumque vilissimis, ac meretricibus, confundit plane diversa tributorum genera: nam quod impositum erat negotiatoribus, proprie auri, & argenti erat, dictumque Chryfargyrum, diversumque ab eo quod pendere consueverant lenones, meretrices, & exoleti; quod quidem tantum abest ut a Constantino Christiano Principe impositum fuerit, ut etiam longe ante Alexandri Imperatoris tempora Romæ exigi consueverit; quod idem Imperator æquissimus, cum ex turpi lucro colligeretur, vetuit in Ærarium inferri, non tamen abstulit, sed ad publicas fabricas deputavit; testatur id quidem Lampridius in Alexandro, cum ait: Lenonum vectigal, & meretricum, & exoletorum in sacrum Ærarium inferri vetuit, sed sumptibus publicis ad instauracionem Circi Amphitheatri deputavit. A Cajo Caligula ejusmodi tributi genus excogitatum esse, atque auctum aliis probrosis exactio- nibus, tradit Suetonius (g). Hæc igitur cum ita se habeant, plane confutatur Zosimi in Constantinum calumnia, quod meretricibus tributum imposuerit, cum longe ante (ut dictum est) Constantini Im-

XXXVI.
Chryfar-
gyrum
quibus
imposi-
tum.

(g) Sueton.
in Calig.
c. 40.

G g pe-

PAGIUS

VI.
Constanti-
nus non est
auctor
Chryfar-
gyri.

A num. XXXVI. ad XLII. Calumnia Constantino M. a Zosimo lib. 2. intentata, quod scilicet Chryfargyri Auctor fuerit, recte a Baronio confutata, nisi quod male scribit, Chryfargyrum tributum fuisse de negotiatoribus, non de mendicis, non de meretricibus, non de rusticis, & Zosimum plura eo in loco tributa confundere. Tradit enim Evagrius lib. 3. cap. 39. Chryfargyrum non tantum meretricibus impositum, verum & mendicis qui ripem colligerent, itemque scortatoribus. Ait itaque Zosimus, Con-

stantinum Chryfargyrum hoc lustrale singulis lustris solvendum imposuisse negotiatoribus ad vilissimos usque, immo & meretricibus. Quod utrumque falsum esse demonstrat Baronius, & post eum Gothofredus in Commentario legis 1. Cod. Theod. De lustrali collatione, ex quo hæc de Chryfargyro meretricio excerpti. Lustralem præstationem a lenonibus pensatam, Constantinopoli nominatim, & quidem Veterum incuria testis est Theodosius junior, qui eam Constantinopoli abrogavit, Florentio Præfecto Præ-

perium ejusmodi tributi pensitatio Romæ vigeret; quamobrem nihil est quod dicat Zosimus; inventum illud fuisse a Constantino; qui si forte non ademit, saltem ea ex parte minuit, quæ ad exoletos pertinet, quos, ne essent, lege lata proscrispsit.

xxxvii.

Arguitur
Zosimi
patens ca-
lumnia.(a) l. 10.
de lustral.
collat. C.
Theod.(b) l. 3. 4.
10. 11. de
lustral.
collat. C.
Theod.(c) Lam-
prid. in
Alexand.

Rursum vero, quod spectat ad auri, & argenti tributum; tantum abest ut indictum illud fuerit meretricibus, vel humilis status personis, iisdemque pauperibus, ut cum a negotiatoribus solum exigendum illud esse statuerint (a) Principes, immunes ab eo esse voluerint etiam rusticanos atque colonos, vel alios omnes, qui victum manu quærerent. Cæterum eo obligari quoscumque mercaturam exercentes, etiam si Decuriones essent aut clerici, ex compluribus legibus sub titulo de Lustrali collatione positis apertissime demonstratur (b). Sed nec quisquam ejusmodi tributum esse inventum a Constantino poterit affirmare; cum aurum negotiatorium, sicut & Coronarium pendi soleat Alexandri temporibus; quod illum remisisse aliquando, non autem abstulisse, Lampridius tradit (c). Quod vero tunc tantum imperatum aurum, sub Constantino autem aurum, & argentum pendi iustum sit; id factum a Constantino, nemo poterit demonstrare. At si demus ejusmodi ab ipso negotiatorum auditum esse tributum; jam si id conferas cum illis ab Ethnicis Imperatoribus indictis, levissimum debet existimari. An non, qui modestissimus habetur inter eos, Alexander ad Thermas conficiendas tributum exegit a brachariis, linteonibus, vitrariis, pellionibus, plaustrariis, argentariis, aurificibus, ac cæteris omnibus artibus? quod tamen non damnat, sed commendat Lampridius, pulcherrimum vestigal id nominans; qui item ait, eundem imperasse vestigalia Civitatibus ad publica earum opera conficienda. Qua quidem ex parte quanto potior Constantini causa, qui tot publica ædificavit monumenta? nam ut præternittamus dicere de sacris ubique toto pene Orbe terrarum erectis ædificiis, & Civitate instar Romæ constructa; quis satis poterit numerare incredibiles impensas illas ad pontem super Danubium ex lapide extruendum? legat Dionem (d), qui hæc cupit exactius intueri, cum agit de alio ponte a Trajano Imperatore super eundem vastissimum, & rapidissimum ansem constructo; ac plane inveniet, quod in Constantino maxime admiretur. Omittimus dicere de publicis Thermis ab eodem Romæ ædi-

(d) Dio in
Traiano.

PAGIUS

Prætorii auctore, qui ne ærario quid deperiret, ut paria faceret, prædia sua invicem tributo subsignavit. Novella illa de lenonibus, quæ titulo est 18. emissa anno CCCCXXXIX. qua Theodosius Florentii munificentiam amplectitur, & lenones procul a Constantinopoleos finibus, post-

ficatis, & Basilica ad negotia obeunda apud forum erecta; quæ, licet augustissima fuerint ædificia, respectu tamen aliorum, ut humilia, remanserunt pene oblivione sepulta.

Sed ut ad Chrysfargyrum redeamus, jure refellit & Evagrius (e) Zosimi calumniam de eo tributo falso Constantino adscripto; quod ait postea ab Anastasio Imperatore sublatum. Porro quale illud fuerit, quod Anastasius abolevit, describit his verbis Zonaras (f): *Cumque vestigal, quod Aurargenteum dicebatur, subditos premeret, abolevit; hujusmodi autem illud erat: Omnes mendici, & pauperes, omnes meretrices, omnes liberti in agris, & urbibus annum Fisco tributum pendere cogebantur. Exigebatur tributum de equis, Mulis, Bobus, Asinis, & Canibus; de unoquoque homine nummus argenteus; de Equo, Mulo, & Bove tantundem, de Asino sex folles (nummi genus est) & de Canine totidem; quo tributo attriti homines, ubique lamentabantur. Eo igitur abrogato, Anastasius commentarios illos in Hippico, spectante Populo, concremavit.* Hæc Zonaras. At quid hoc cum illo, de quo agitur, Chrysfargyro, commune habet? hoc enim annum fuisse tradit; Zosimus vero illud quolibet quarto adveniente anno consuevisse persolvi: istud quoque mendicis ait imperatum fuisse; illud non nisi negotiatoribus impositum, ex scriptis legibus manifeste vidimus, adeo ut nullum aliud pertingeret genus hominum. Vel quomodo dictum ait Zonaras ejusmodi tributum Chrysfargyrum, si non aurum, sed nummus tantum (ut tradit) pendebatur argenteus? ut plane appareat, improprie, ac nomine tenuis, non autem re ipsa illud appellatum esse Chrysfargyrum.

Qua in re illud in primis intelligendum est; sic ejusmodi descriptum a Zosimo tributum, dictum esse Chrysfargyrum, sive Aurargenteum, quod utraque species penderetur, aurum scilicet, & argentum; efformari enim solitos nummos, sive aureos, sive argenteos, juxta pondus indicti tributi, diximus superius ex Lampridio in Alexandro, distinctamque plane fuisse pensitationem auri ab argento: adeo ut cum auri tributum indictum esset, non penderetur argentum; nec vice versa, si argentum imperatum esset, soleret aurum tantæ æstimationis pendi. Ut autem argenti pretium in auro persolvi posset, Arcadius, & Honorius primi statuisse reperiuntur, sic rescribentes ad Eutythianum Præfectum Prætorio (g): *Jubemus, ut pro*

xxxviii.

(e) Evagr.
l. 3. c. 39.
40. 41.Chrysfar-
gyrum ab
Anastasio
sublatum.(f) Zonar.
Annal.
tom. 3.

xxxix.

Aurar-
genteum
descri-
ptum a
Zosimo.(g) l. unic.
de argenti
pret. Cod.
Theod.

quam gravissime verberati fuerint, pellit. Hæc de lustrali collatione eorum qui lenocinium fecissent, silet Zosimus, & de lustrali tantum collatione his quæ meretricium fecissent, a Constantino M. imposita invidiam facit; cum tamen Syetonius in Caligula cap. 40. testetur, a Caligula

argenti summa, quam quis thesauris fuerat illaturus, inferendi auri accipiat facultatem; ita ut pro singulis libris argenti quinos solidos inferat. Habes ex his pretium auri illius temporis, sed & pondus solidorum; cum constet ex Constantini ad Euphraxium Rationalem rescripto (a), singulos solidos continuisse quaternos scrupulos, septemque solidos appendisse auri unciam; nam ait: *Si quis solidos appendere voluerit auri cocti, septem solidos quaternorum scrupulorum nostris vultibus figuratos appendat pro singulis unciis, quatuordecim vero pro duabus, juxta hanc formam omnem summam debiti illaturus; eadem ratione servanda, & si materiam quis inferat, ut solidos dedisse videatur.* Sed & quod sequitur, æquissimum Principis animum etiam in minimis intentissimum demonstrat, dum quomodo appendendum sit aurum ad fraudem arcendam lege præscribens, hæc subdit: *Aurum vero, quod infertur, æqua lance, & libramenti paribus suscipiatur; scilicet ut duobus digitis summitas lini retineatur, tres reliqui liberi ad susceptorem emineant, nec pondera deprimant, nullo examinis libramento servato, nec æquis ac paribus suspensio statera momentis, &c.*

XL. Porro solidos omnes unius esse ponderis consuevisse, idem Constantinus ad Leontium Præfectum Prætorio declarat his verbis (b): *Omnes solidi, in quibus nostri vultus, & veneratio una est, uno pretio æstimandi sunt atque vendendi, quamquam diversæ formæ mensura sit; nec enim qui majore habitu faciei extenditur, majoris est pretii; aut qui angustiore expressione concluditur, minoris haberi credendus est, cum pondus idem existat.* Sed & illud postea statutum est a Valentiniano Imperatore (c); ut, quoniam quamplurimi adulterini solidi essent, cusi; qui pro tributo tot solidos pensuri essent, totidem persolverent redactos in massam, sic ut libram auri in massa inferret, qui septuagintaduos solidos solvere teneretur; hæc quod ad solidos aureos. Quod autem pertinet ad argenteum nummum; consuevisse libram unam argenti in argenteos sexaginta dividi, constitutio Imperatorum declarat (d), adeo ut quinque argentei unciam explerent argenti. Erat insuper & tributum, quo jubebatur æs solvi; quod si quis auro redimere voluisset, statuit Arcadius Imperator (e), ut unus solidus penderetur pro viginti libris æris.

Ann. Eccl. Tom. IV.

Quod igitur spectat ad Chrysfargyrum; quod pendeatur collatione lustrali; tributum erat hujusmodi, quo negotiatores tantum (quod sæpe diximus) inferre in Ærarium tenerentur auri summam, & argenti; quota autem hæc esset, nusquam expressum reperimus. Cæterum ejusmodi indicendi tributum ratio æquissima erat; si enim agros possidentes ex eis pendere solerent Imperatori partem mediæ quantitatis, interdum vero tertiam, ut ex rescripto Theodosii Imperatoris ad Isidorum apparet (f): cur lucrantes ex negotiatione, mercatura scilicet, a tributum solutione esse deberent immunes, cum illa præsertim ex agricultura tributum pensio annis singulis præstari soleret, hæc autem quolibet quadriennio? At de Chrysfargyri tributo satis ad refellendam Zosimi calumniam.

Sed cum idem rursus ex eo etiam inferretur Constantinum, quod clarissimis quoque viris tributum imposuerit, idemque Follem ipsum nominasse tradat; quodnam esset ejusmodi tributum genus, primo exquirendum putamus; ac demum vindicare a Zosimi hac quoque calumnia Constantinum; haud enim erit otiosa ejusmodi pervestigatio, cum ex his compluratum in historia, tum etiam in aliis sanctorum Patrum scriptis, & diversarum facultatum memoriis, loca veniant elucidanda; & licet sciamus Alciarum (g) atque Cujacium (h) Jurisconsultissimos in his dignoscendis non modicum laboris insumpsisse; haud tamen rem obscurissimam ita vendicarunt in lucem, ut adhuc lucerna minus egeat, & supervacaneus sit omnis labor superimpensus, utpote qui se conjectura nisos esse profiteantur: at ubi inest opinandi diversa ratio, diversam quoque sententiam subsequi necesse est; atque ob id præstat audire omnes.

Duplicis igitur generis follem fuisse, Epiphanius docet his verbis (i): *Follis quod & Talantium vocatur, duplex est, ex duobus argenteis compositum, & fiunt ducenti & octo denarii, & folles duo minuta juxta denarium, non juxta argentissimum.* Hæc ipse. Qua ratione cum dictum sit quamlibet argenti libram continuisse sexaginta denarios; quilibet follis prioris generis tres libras & semis, minus duobus denariis, continebat argenti, solidos vero decemseptem & semis; & hic quidem follis erat majoris pretii. De folle autem alterius generis posito ab E-

G g 2

XLII.
Tributum æquissimum Chrysfargyrum.

(f) l. 33. de annon. & tribut. C. Theod.

XLIII.
Follis tributum nobilium.

(g) Alciarur de Prat. & prat. bonore.

(h) Cuiac. in eund. tit. l. 2.

(i) Epiph. de mensur. & pond.

Folles diversi generis.

VII.

(a) l. 1. de ponderatoribus C. Theod.

(b) l. unic. si quis solidi circum Cod. Theod.

Pretium solidi & argentei.

(c) l. 13. de susceptoribus C. Theod.

(d) l. 1. de expens. lict. Cod. Theod.

(e) l. unic. de collat. aris C. l. 10.

PAGIUS gula ex empolis seu captura prostitutarum & lenonum quæstum exactum, quem tamen arario inferri noluit Alexander Severus, sed fartis tectis publicorum operum destinavit, ut notat Baronius ex Lampridio in ejus Vita. Constat igitur de lenocinio lustrali ex dicta Novella Theodosii, qua illud abrogavit; de meretricio Chry-

fargyro lustrali seu quadrienniali longe ante Constantinum M. invento, & longo temporis spatio continuato, liquet ex Lampridio laudato. Istud ab Anastasio Imperatore in Decennialibus suis abolitum suo loco ostendemus.

A num. XLII. ad XLIX. Scribit etiam Zosimus laudatus, Constantinum clarissimis viris tri-

bu-

Epiphano, paulo post dicemus, quem tertio loco ponimus; sed modo de secundo genere follis agamus.

XLIV.
Folles minoris pretii.

(a) l. 5. de Pratorib. c. Theod.

(b) l. 25. sed. cod.

Rursum vero aliud genus follis reperi videtur minoris pretii, nempe trium nummorum argenti, ut colligitur ex Constantii rescripto ad Senatum, juncto simul illo Gratiani ad eundem Senatum (a) dato. Priori enim dicitur, a Constantiniana Prætura conferri solere editionis munerum causa viginti millia follium, & quadraginta libras argenti. Quod autem hujusmodi collatio nimia videretur, posteriore rescripto temperata est, ut duæ Præturæ simul junctæ tantumdem solverent quantum una conferre soleret: Sicque (inquit b) Præturæ duæ, Constantiniana, & Constantiana conferrent argenti libras mille. Et in fine: *Ac bini* (inquit) *post hæc incipiant agnoscere, quod singuli antea transigebant.* Cum igitur, quod duæ penderent simul, ejusdem esse dicatur quantitatis, & tot libras continerent duæ, quot illa una: ac proinde, quod Constantiniana, & Constantiana Prætura simul penderent mille argenti libras, tantumdem esset, quantum una ex ipsis antea conferebat, nempe viginti millia follium, & quadraginta libras argenti; opus est dicere, tantæ æstimationis fuisse viginti millia follium, & quadraginta libras argenti, quantæ essent argenti libræ mille: qua ratione dicendum, quamlibet argenti libram viginti folles paulo minus continuisse. Cum vero argenti libra hujus temporis esset sexaginta nummorum, affirmandum est quemlibet follem fuisse pretii nummorum trium, atque illius generis, quod a Romanis (inquit Marcellinus Comes in Chronico) nominatum erat Terentianum, seu potius restituendum; Tertianum seu Tertiarium, quod tres nummos contineret.

XLV.
Tertium genus follis.

(c) Suid. verb. σίπρατα.

(d) Epiph. de mens. in fine.

Tertium follis genus erat minimi pretii, quod Epiphanius ait continuisse duo minuta denarii. Suidas (c) vero follem obolum appellat, quorum ducenti, & decem efficerent staterem aurum: Porro Justinianus (inquit ipse) *privati emolumentis studio tantum centum octoginta dari jussit, sexta stateris aurei parte subtracta.* Octogesimam vero partem uncie obolum argenteum continuisse, Epiphanius tradit (d). Cæterum hujusmodi minimi pretii folles fuisse olim æreos, Lampridii locus in Heliogabalo significare videtur, dum ait, centum aureos, mille argenteos, centum folles æris ha-

PAGIUS
Folles duplicis generis.

butum imposuisse, *Folles* ab ipso nominatum, docetque Epiphanius libro de Mensura & Ponderibus duplicis generis folles fuisse. Observat autem Petavius in Notis ad eum Epiphanius librum quidquid de folle ab Antiquis proditum

buisset in sorte Heliogabalum. Secundum hanc autem minimi pretii follium rationem intelligendum est Juliani Apostatæ rescriptum ad Apronianum, quo prohibet, ne quis carnis porcine libram ultra sex folles venderet; item quod S. Augustinus (e) ait, venditum piscem trecentis follibus: juxta vero summi pretii folles illos putamus intelligendos, quos Constantinus Imperator numero trium millium misit ad Cæcilianum Episcopum Carthaginiensem erogandos in ministros Ecclesiarum Africae, Numidiae & Mauritaniae, ut superius ex Eusebio (f) enarravimus. Ut ex his locis elucidatis, aliis vero elucidandis, haud ingratus tibi, lector hac in re susceptus labor noster videri possit.

Quod vero ad nomen spectat; Marcellinus Comes testari videtur fuisse nomen peculiare Græcis potius, quam Latinis, nam ait (g): *Nummis, quos Romani Terentianos, Græci Follerales vocant, Anastasius Princeps suo nomine figuratis, placabilem plebi commutationem distraxit.* Hæc Marcellinus. Cum igitur follis vox Græca esse dicatur, & apud Græcos φολύ, & φολύς non nisi squamma interpretetur, sive piscis, sive anguis, & interdum æris; fortasse accidit, ut excusus nummus argenteus tenuissimus, dictus obolus ab Epiphano ubi supra, ob sui exiguitatem squamarum speciem præferret; ac proinde ejusmodi pecunia minutissima dicta sit folles *, seu pholes; utroque enim modo scripta reperitur hæc vox. Porro cum horum summa in unum congesta conficeret numerum ducentorum, & octo denariorum, secundum Epiphanius calculum, nominabatur quoque talentum, Græce τάλαντον: ut autem eadem diceretur & folles, ex eo potuit contigisse, quod eadem summa pelliceo sacculo, nempe crumena includeretur, atque quot numerarentur sacculi, tot folles esse dicerentur: sic enim veteres appellabant saccos ex corio factos, ut citat Nonius, ex Lucillo: quo sensu & Vegetius, saccos pecunie militaris, folles nominat (h). Accidisse autem propemodum videtur in folle: quod in sestertio, ut una eademque ferme vox longe inter se diversam summam contineat. At de follibus hætenus.

Sed quod ad Zosimum pertinet, demus verum esse, quod ait, Constantinum imposuisse tributum Senatoribus follem: si eum velimus esse summi pretii, quid demum? an non tolerabilis videbatur ejusmodi tributum exactio? Oportuisset quidem ipsum

& ab Recentioribus adnotatum, ad duo ferme capita revocari, vel ad summam & collectionem pecunie, vel ad certum aliquem rûmimum defigendum; quæ duo fusc ac doctè explicat, apud ipsum videnda.

(e) Aug. de Civit. Dei l. 21. c. 8.

(f) Euseb. lib. 10. cap. 6.

XLVI.

(g) Marcellin. in Chron.

Follis nomen unde.

* follis

(h) Veget. lib. 2. cap. 20.

XLVII.

Arguitur Zosimus.

CHRISTI
330.

SILVESTRI PAP.
17.

CONSTANTINI IMP.
25.

ipsum meminisse Augusti Imperatoris, de quo tradit Dio (a), tam grave tributum Senatoribus indixisse, ut complures eorum coacti fuerint e Senatu migrare. Cæterum hac ex parte magnam sibi laudem comparasse Constantinum, quod non tantum nova non imposuerit, sed nonnulla ex impositis ab aliis indicta abstulerit; quæ superius a nobis allata sunt, fidem faciunt: nam etsi non aliud, certe legis Papiæ ex ea parte detruncatio, ex qua ingentem pecuniarum vim corradere potuisset, magnum ejus largitatis, & a populo vexatione continentia fuit experimentum. Quibus omnibus optime suffragantur ea, quæ ab Eusebio eodem argumento de Constantino traduntur, cum ait (b):

Quanto autem studio curaverit, ut plebem, & inferiorum hominum animos exhiberet; vel ex uno exemplo, quod erat, & ad vitam commodissimum, & ad omnes etiam perveniebat, hodieque durat; facile perspicere licet. Nam cum annua ei tributa agrorum nomine penderentur; quarum his detractam partem, agrorum possessoribus donavit; ut annuam detractio nem ad calculum revocanti facile apparet, frugum dominos quarto quoque anno a pendendo tributo fore levatos; id quod etiam lege firmatum, & in omne reliquum tempus stabilitum; non viventibus solum, sed etiam eorum liberis, & successoribus indelebilem, & perennem beneficentiam præstitit. Cum vero nonnulli agrorum metationes a superioribus Imperatoribus factas reprehenderent, hisque fines suos premi quererentur; hic rursus arbitros misit, qui, re diligenter inspecta, postulantem illesos præstarent. Cæterorum causas pecuniarias ipse Imperator audiens; cum minime vellet, ut, qui causa cecidissent, deteriori conditione discederent; libenter eis ex suis bonis nonnumquam agros, aliquando pecunias largiebatur; ut judi-

cio convictus, quoniam dignus habitus est, ut in conspectum Imperatoris veniret, non minore cum lætitia discederet, quam qui causam erat adeptus. Etenim cum non decere existimaret, ut qui coram tanto Imperatore compareret, demisso, & lugubri animo dimitteretur; ista ratione perfecit, ut utraque pars placido, & sereno vultu judicio liberaretur. Ita accidit, ut ad hanc animi Imperatoris celsitudinem omnes admirarentur. Hactenus de his Eusebius.

Hicce autem enarratis, mox subinfert idem (c) auctor una simul Constantini bella adversus Scythas atque Sauromatas gesta, quæ ex Zosimi sententia diversis temporibus accidisse videntur; ac primum quidem Sauromaticum bellum adversus Rausimodum ipsorum Regem, de quo, & nos superius egimus; postea vero ait Scythas, Thaisale eorum duce, Romanorum ditionem invadere ausos esse, cum Constantinus otiose ageret quietus ab omni belli tumultu; quod his ipsis temporibus, quibus Nova Roma Constantinopolis ab eo ædificaretur, contigisse, Zosimus tradit (d); quo prælio Constantinum majorem exercitus partem amisisse, & sibi consuluisse fuga, testatur: cum tamen Eusebius, & alii omnes qui profecti sunt res Constantini, affirmant, ipsum Scythas superasse, Romanumque Imperium a vestigali, quod illis pendebat, prælio redemisse, ac denique (quod nemo antea fecerat) sub tributo etiam redigisse. Hæc quidem his plane temporibus contigisse, cum extructo ponte super Istrum, eo transmissio, Scythas debellavit, Cedrenus quoque testatur (e); hoque eos putamus esse, quos S. Hieronymus Gothos vocat (f). Declarat hoc ipsum antiquum numisma, quod hic tibi formis reddendum curavimus; accepimus illud e divite antiquitatum promptuario D. Lælii Pasqualini Canonici S. Mariæ Majoris in Urbe.

XLIX.

(c) Euseb. Vit. Constantin. lib. 4. c. 5.

(d) Zosim. lib. 2.

Constantinus Scythas redigit sub tributo.

(e) Cedren. an. 25. Constantini.

(f) Hieron. Chron. an. 27. Const.

Por-

PAGIUS VIII. Bellum Scythicum. A num. XLIX. ad LVI. De bello a Constantino adversus Barbaros post dedicatam Constantinopolim gesto varii Auctores loquuntur, variique eos nominibus appellant. Zosimus lib. 2. pag. 687. eos Thaisalos vel Taiphalos nationem Scythicam appellat. Eusebius in Vita Constantini lib. 4. cap. 5. Scythas vocat. Socrates lib. 1. cap. 18. & Sozomenus lib. 1. cap. 8. Gothos nominant; quia nempe Romani gentes omnes Trans-Istrianas, uti Gothi & Thaisali, Scytharum nomine comprehendebant, Græcique Scriptores Scythas vocare solent, quos Latini, Gothos. Verum, bellum istud anno tantum CCCXXXII. gestum, ut eo anno videbimus.

Certe Hieronymus in Chronico bellum Gothicum eo anno consignavit, licet in editionibus Scaligeri & Pontaci anno uno tardius per errorem referatur: & Zosimus ad annum CCCXXXII. bellum illud pertinere docet, quando eo narrato, ait: A bellorum curis vacuus, voluptariaque vita deditus plebi Byzantina publicam annonam distribuit. Scribit autem Auctor Chronici Alexandrini sub Pacatiani & Hilariani Consulatu anno CCCXXXII. gesto: His Coss. XVIII. Maii capit annona distribui civibus Constantinopolitanis. De qua annona gratuita ab hoc Consulatu Constantinopolim inhabitantibus a Constantino M. data legendus Gothofredus in Notis

Porro ejusmodi bellum, quo devicti sunt Scythæ iidemque Gothi, & sub tributo redacti, gestum esse a Gallicano viro clarissimo, qui ea ex causa promeruit Consulatum, Acta sanctorum martyrum Joannis, & Pauli testantur, quæ feruntur a Terentiano conscripta; commendavit memoriæ ille quidem eorumdem martyrum sub Juliano Apostata passionem, quam ipse Judex martyribus intulit; quæ autem interferuntur de Gallicano, dilucidatione indigere videntur: multa enim habent, quæ fidem possent retardare lectoris, idque nos pro facultate præstabimus.

L.
Gallicanus pugnatus adversus Scythas.

Bellum quidem Scythicum a Constantino per Gallicanum feliciter confectum, habetur ibi, cum ille victor rediens (quod antea ab eo promissum erat) Consul creatus est. Cæterum duo reperiuntur Consulatus Ovinii Gallicani, alter cum Basso anno undecimo Constantini, alter vero una cum Symmacho hoc ipso anno ejusdem Imperatoris vigesimo-quinto. Priori quidem Consulatu ea de bello Scythico minime aptari posse videntur; siquidem tunc in Thracia, ubi ait auctor bellum esse, confectum, regnabat Licinius, & nihil ad Constantinum res Scythicæ. Sed & cum auctor tradat Gallicanum se a Consulatu abdicasse, & Curia nuncium penitus remississe, atque amplexatum esse humile, Christi causa, vivendi genus, in eoque usque ad Julianum perseverasse; nihil est quod hæc ad priorem Consulatum aptari possint, post quem eum Senatu, & Curia constat usum, & iterum Consulem creatum esse. Quamobrem ea omnia de Gallicano ad secundum hunc ejus Consulatum præsentis anni esse referenda, af-

PAGIUS tis ad Philostorgium lib.2. cap.9. Quare cum Idacius in Fastis scribat, eodem Consulatu Gothos XII. Kal. Maii a Romanis victus, cujus verba anno CCCXXXII. referemus, liquet, paulo post eam victoriam illam annonæ distributionem factam, & perperam hoc anno recitari in Annalibus num. IX. & seqq.

IX. Ideo Baronius *victoriam Gothicam* hoc anno consignavit, quia Acta Sanctorum Martyrum Joannis & Pauli fratrum a Surio die XXVI. Junii recitata tradunt, Gallicanum postquam Gothos seu Scythas superasset, Consulem a Con-

firmare necesse est; consentiunt his quæ nuper ex Zosimo, & aliis dicta sunt, his scilicet temporibus bellum Scythicum accidisse, & licet annus certus non describatur; tamen quod ibi dicatur post victoriam Gallicanum creatum esse Consulem; confectum illud oportuit anno superiore, dum (ut ibidem ponitur) Constantinus Romæ ageret, & S. Helena Augusta ejus mater adhuc superstes esset: eam enim post Nicænum Concilium aliquot annos vixisse, ex Eusebio, & aliis superius diximus; & Constantinum, licet Constantinopolim migrasset, antiquam Romam, interdum repetiisse, pariter demonstratum est; quem tamen hoc anno ad novæ Romæ dedicationem Constantinopoli fuisse, in dubium revocari minime videtur.

Quod autem habeant Acta, Gallicanum adhuc Gentilem, & diis immolantem perseverasse usque ad annum superiorem, haud mirum videri debet; cum liqueat, compures ex Senatoribus, & ex familiis Senatoriis Romæ adhuc Ethnicos perseverasse, immolasse diis, atque etiam deorum templa ibidem aperta mansisse, licet alibi multis in locis essent clausa, sicut sub Constantio quoque, qui (ut auctor est Symmachus a) sacerdotia replevit nobilibus, & cærimoniis non negavit impensas. Scimus tamen his de Gallicano adversari nonnulla, quo minus ad perfectos & undique absolutos veritatis numeros ejusmodi in omnibus reduci possit historia; nam testatur Eusebius (b) in primis Constantinum Imperatorem vel Christianos homines ad magistratus gerendos assumpsisse, vel cum ad ejusmodi munus Gentiles adscivisset

LI.
Non ubique idololatRIA extincta.

(a) Symm. *relatio ad Imp. Val. apud S. Ambros.*

(b) Euseb. *Vit. Const. l.2. c.49.*

stantino M. creatum fuisse, eumque antea Constantiam Constantini M. filiam uxorem duxisse. Gallicani autem Consulatum præsentis anni gestum esse inter omnes constat. Verum præterquamquod ipsemet Baronius fateatur, Historiam illam de Ovinio Gallicano ab aliquo depravatam & nonnullis auctam, non dubito, quin Acta illa in quibus hæc Historia inserta, commentitia sint. Quæ si vera essent, victoria Gothica non hoc anno, sed præcedenti, quo Gallicanus Consul designatus est, consignanda foret. Sed quis ferat, quod ibidem dicitur, Beatam Hel-

Baron. n. L. & seqq.

set, eis, ne hostias diis immolarent, ve-
tuisse. Rursus vero idem cum agit de bel-
lo Scythico, Constantinum ipsum ad bel-
lum profectum esse, & prævio signo san-
ctissimæ Crucis adversus eos pugnasse, at-
que feliciter hostes superasse, confirmat

(a) Euseb.
lib. l. 4. c. 5.

(a). Quamobrem de Ovinio Gallicano hi-
storiam illam ab aliquo depravatam, &
nonnullis auctam (ut moris fuit quorum-
dam, qui de re magna brevis pertæsi nar-
rationis, multa periphrastice, ut eis opi-
nari contigit, cumularunt) facile exilti-
mare possumus; nisi velimus Eusebium po-
tius esse mentitum.

LII.

Nos autem ea hic tantum reddemus,
quæ ibi invenimus de victis ab eo Scythis,
& Romam reditu, atque abdicationis fa-
cta a Consulatu, & exhibito ab eodem
pio pauperibus ministerio, iisdem verbis
quibus in ipsis Actis scripta leguntur. Post
enarrata ibi sponsalia Constantiæ filia Con-
stantini cum Gallicano, & conversionem
Acticæ, & Artemiæ virginum ejusdem Gal-
licani filiarum, hæc de parta ab eodem
Gallicano victoria sic recensita habentur

(b) Apud
Sur. & a-
lios die
26. Junii.

(b): Cum Scythica gens me in Thracia-
rum Philippopoli conclusisset, stragesque
nostrorum plurimas edidisset: formidante
me cum illis configere, quod exigua esset
mibi militum manus, illorum autem innu-
mera multitudo; insitebam sacrificiis, &
varias Marti victimas offerebam; & quid
multis moror? Crevit tandem obsidio, &
omnes Tribuni & milites mei se hostibus
dedidere. Cum autem ego cuperem fugæ a-
ditum reperire, Paulus & Joannes, quo-
rum alter Præpositus, alter Primicerius
est dominiæ meæ, filia pietatis vestræ Con-
stantiæ Augustæ, dixerunt mihi: Nuncu-
pa votum Deo cæli, si te liberaverit, fo-
re te Christianum; sicque eris victor am-
plius quam fuisti. Fateor, sacratissime Im-
perator, simulatque votum hoc ore meo
prolatum est, apparuit mihi juvenis sta-
tura excelsus, ferens in humero Crucem,
& dicens: Sume gladium tuum, & seque-
re me. Cumque ego sequerer illum, appa-
ruerunt mihi hinc inde milites armati,
confirmantes me, atque dicentes: Nos tibi
præstamus officium; tu ingredere castra;
& dextera lavaque tenens gladium evagi-
natum, respice, donec ad Regem ipsum per-
venias. Ad quem cum pervenissem, pro-
stratus ille ad pedes meos, rogavit, ut
sanguini ipsius parcerem. Ego flexus pie-
tate, nullum penitus ex illis occidi, nec
occidi jussi ab aliis. Atque ita universa
Thracia a Scythis liberata est, & Scythæ

Inspersata
victoria
Gallicani.

facti sunt tributarii. Tribuni omnes, qui
cum suis militibus ad me reverti volue-
runt, nisi fierent Christiani, a me mini-
me recipi potuerunt: eos autem, qui in id
consensere, gradu sublimiori affeci, cæte-
ris militia privatis.

Porro me ipsum jam Christianum effe-
ctum ita Deo devovi, ut etiam a conju-
gio promiserim abstinere. En habes qua-
druplicatum exercitum, habes Scythas tri-
butarios, & omnem Thraciam in liberta-
tem vindicatam. Mibi, quæso, propitii
succedi jubete, ut libere possim vacare re-
ligioni, quam didici; & in veritate per-
stare, quam profecto cognovi. Hæc dicen-
te Gallicano, Imperator misit se in ample-
xus ejus, referens quæ gesta erant circa
filias ejus, quemadmodum virgines Christo
consecratae essent, & per illas sua gratia
Christus alias duas acciverit, utque do-
ctrinæ summam complexæ ad perfectionem
contenderent, & inter ipsa rudimenta,
quæ perfectionis sunt, consecratae sint.
Deinde cum Augusto Gallicanus intravit
in Palatium; cui beata Helena cum Con-
stantia, & duabus ejus filiabus occurrit:
fundebanturque lacrymæ gaudiis plenæ.
Nec permittebatur in domum suam redire
Gallicanus, sed quasi gener Augustorum
in Palatio morabatur, ceruens filias suas
flentes in laudibus Dei.

LIII.

Gallica-
nus effe-
ctus Chri-
stianus.

Cum autem vellet privatus abscedere,
rogatus ab Augustis, Consul processit, &
in sacibus positus quinque millia servor-
um libertate donavit, & cives Romanos
fecit, prædia quoque, & domos eis largi-
tus est, omnesque facultates suas, iis ex-
ceptis quæ filiarum erant, distrabi & pau-
peribus erogari jussit: manensque in urbe
Ostiensis, sancto viro Hilario se adjun-
xit, ejusque ades auxit ad suscipiendos
peregrinos, quos multos recipiebat. Ad-
hæserunt autem ei multi ex servis suis,
quos manumiserat; divulgataque est fama
ejus per totum Orbem; ita ut ab Ori-
ente, & Occidente venientes, viderent vi-
rum ex Patricio, & Consule, qui esset Au-
gustis amicissimus, lavantem pedes, ponen-
tem mensam, aquam manibus effundentem,
languentibus sollicitè ministrantem, & cæ-
tera sanctæ servitutis officia exhibentem.
Hæc ibi; quæ quidem hic voluimus descri-
psisse, quod ab Ecclesiasticis monumentis
sibi fidem vendicent, & de Gallicani ad
Ostia Tiberina exhibita omni officio ho-
spitalitate, vetera quæque antiqua Marty-
rologia (c) testentur, & Ado (d) eam-
dem quam recensuimus historiam ad ver-
bum.

LIV.

Gallica-
nus crea-
tus con-
sul mini-
strat pau-
peribus.

(c) Rom.
Martyrol.
Bed. & U-
suard. die
25. Junii.

(d) Ado ca-
dem die.

PAGIUS

Helenam occurrisset Gallicano in Palatium Impe-
ratoris ingredienti; cum constet, Helenam an-
te aliquot annos vita functam. Præterea nul-
lus ex Byzantiæ Historiæ Scriptoribus memi-
nit Constantiæ Constantini M. filia Gallicano
nuptæ, ideoque Actorum illorum ratio non

habenda. Denique in iisdem Actis dicitur, u-
trumque Sanctum Romæ passum, cum ibi Ju-
lianus Imperator adesset, & tamen constat, Ju-
lianum postquam imperavit, Romam non venisse,
ac præterea eum in Oriente fuisse, quando
persecutionem adversus Christianos excitavit.

Mit-

bum recitet. At Eusebius quamvis de Gallicano nullam prorsus habeat mentionem; tamen quod more suo omnia Constantino tribuat, Scythas Crucis potentia superatos esse tantum affirmat (a). Zosimus vero cum dicat majorem Romani exercitus partem apud Scythas esse amissam, licet de victoria nihil scribat, quam a Romanis obtentam constat; isthæc visus est aliqua saltem ex parte signasse. Cæterum, ut vir post Imperatorem, & Cæsares omnium clarissimus, & a Christiana fide alienissimus, tam repente ex insperato non Christianus tantum evaserit; sed & a Senatu discesserit, seque Consulatu abdicaverit, atque adeo humile arripuerit vitæ institutum; haud potuit contigisse absque aliquo Christianæ religionis veritatis admirando signo, atque certissimo argumento.

LV.

Extat præterea de ejusdem Gallicani munificentia in superius citato libello Anastasii de Ecclesiis a Constantino erectis ejusmodi monumentum (b): *Itemque obtulit Gallicanus Basilicæ supra scriptæ Ossiæ a Constantino ædificatæ sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, & Joannis Baptistæ, obtulit autem hæc: Coronam argenteam cum delphinis, pensantem libras viginti: Calicem argenteum anaglyphum, pensantem libras quindecim: Amam argenteam, pensantem libras decem, & octo: Massam Mallianam in territorio Sabinensi, præstantem solidos centum quindecim, & tremissem: Fundum Picturas in Territorio Veliterno, præstantem solidos quadragintatres: Fundum Surorum via Clodia in Territorio Vejentano, præstantem solidos quinquagintasex: Massam Gargilianam in Territorio Suesano, præstantem solidos sexcentos quinquagintasex. Hactenus ibi.*

PAGIUS
X.

Immunitas clericis concessa.

Mitto alia falsitatis indicia quæ in iis habentur. Ad num. LVI. Constantinus lege 2. Codicis Theodosiani *De Episcopis*, immunitatem concessit Clericis etiam inferioris ordinis a muneribus Curialibus per Numidiam constitutis. Nempe, inquit Gothofredus in Commentario, cum Hæretici tot jam Constantini Magni Constitutionibus repressi, Catholicos Antistites & Sacerdotes ad Curiam & Curialia munera vocare amplius non possent, iidem per Numidiam (proculdubio Donatistæ, quod Baronius indicavit, quemadmodum & Hieronymus in Chronico, tibi ait: *Donatus hæresarches sexto post Arium anno unitatis vinculum rumpit.*) Clericos attentandos atque ad Curiam vocandos crediderit: quasi immunitas Clericis data a Constantino Magno ad Sacerdotes tantum pertineret. Verum, *Constantinus* immunitatem ad hos pariter pertinere vult, per Numidiam nominatim Provinciam; idque ad similitudinem Orientis, ubi videlicet ea immunitate ex Constantini proculdubio expresso indulto constanter Clerici ex æquo fruebantur. Sed quod toties Hæretici ten-

Hæc contulit Gallicanus Ecclesiæ a Constantino ædificatæ. Quæ vero suæ ibidem in memoriam S. Laurentii erectæ donaverit (quod citata Acta testantur) licet minime reperiantur memoriæ commendata, ex iis tamen quæ dicta sunt, facile possumus intelligere. Quomodo autem postea idem Gallicanus ab Apostata Juliano Imperatore fuerit exagitatus, suo loco dicemus.

Hoc eodem anno, iisdem Consulibus, datum reperitur rescriptum Constantini Imperatoris ad Valentinum Consularem Numidiæ pro clericis Catholicis molestiis & injuriis affectis a Donatistis. Qui enim semel coeperant apud Constantinum causam Cæciliani deferre, reliquos quoque clericos Catholicæ communionis iisdem, pressuris vexare non destiterunt, trahentes eos ad sæcularium magistratum tribunalia; quod ne quis ulterius tentare præsumeret, ad eundem Numidiæ Præfectum Imperator in hæc verba rescripsit (c): *Lectores divinatorum apicum, & hypodiaco-*

LVI.
Donatistæ
vexant
Catholico-
cos.(c) l. 7. de
Episc. &
cler. C.
Theod.

VO-

taverant, id tandem perfecit Apostata Julianus, ut in Annalibus legitur.

Data & hoc anno a Constantino Lex 2. Codicis Theodosiani de *Judæis*, qua præfidentes Legi Judaicæ veluti Archisynagogos, Patriarchas, Presbyteros, aliosque ab omnibus omnino muneribus civilibus & personalibus, atque a Curiali functione immunes declarat; quod ab aliis postea Imperatoribus confirmatum. Meminit hujus Legis Baronius anno CCCXV. Sed hanc ad hunc annum referendam, & præposteratorem a Theodosiani Codicis Conditoribus admissam ostendit Gothofredus in Commentario. Primo, quia inscripta est ad *Ablavium* Præfectum Prætorio, qui ea dignitate functus est circa hæc tempora, ut ex variis Theodosiani Codicis legibus liquet, qui tamen illis temporibus non nisi Vicarius fuit; ut constat ex lege i. ejusdem Codicis *De alimentis qua inopes parentes* Constantino IV. & Licinio IV. Coss. anno scilicet CCCXV. data. Secundo dicitur Lex data Constantinopoli, cujus utique Encæniam, antea nusquam, in hunc annum incidunt. Plura Gothofredus ibidem.

XI.

Immunitas Judæis concessa.

Baron.
ann. 315.
ad num.
IX.

(a) Athan. tionem hanc subdit (a): Ibi cum Ischyras
Apolog. 2. a suis reprehenderetur, ad nos lamenta-
bundus accessit, nihil quicquam inquiring
tale factum esse a Macario, qualia jactita-
bant, sed se subornatum a Meletianis ad
istud flagitium comminiscendum: quapro-
pter, & ista quoque scriptis protulit:

Beato Præsuli Athanasio Ischyras
in Domino salutem.

III.
Libellus
Ischyrae.

Quia me, Domine Præsul, te adeundo,
ut in Ecclesiam reciperer, objurgasti, quod
istiusmodi locutus essem, quasi ego ultro
hoc fecissem, ac non vi potius huc adactus
essem: ideo hanc satisfactionem tibi scri-
pto porrigendam putavi, ut cognosceres vim
mibi factam esse tum ab Heraclide; ab I-
suac porro Letois, & a sociis ejus etiam
verberibus casum esse. Ego autem, Deo in
testem adhibito, pro excusatione mea dico
me nihil foris, quæ illi a te facta jacti-
tant, conscium esse, neque ullum calicem
confractum scire, aut mensam subversam
esse; meque ad ista omnia calumnianda eorum
vi adactum esse. Hanc autem pro me excu-
sationem facio, tibi que eam scripto trado,
optans me unum eorum esse, qui ad tuos con-
ventionem pertinent & tuis judiciis parent. Vale-
re te in Christo exopto. Tradidi autem manu
mea tibi Episcopo Athanasio in presentia
presbyterorum Ammonis, Dicellæ, Heracli-
dis, Palsi, Bocchonis, Chenebri, Achilla,
Myrsenes, Didymi, Taphrosieris, & Justi
ab Comatheo; diaconorum autem eorum qui
Alexandrini erant, Pauli, Petri, & Olym-
pii; Mareoticorum vero Olympii, Ammonii,
Pisti, Demetrii, & Caji. Hæc Ischyras.

IV.
Meletiani
contra A-
thanas. ad
Imp. per-
gunt.

(b) Athan.
ubi supra
Apolog. 2.

At tantum abest ut Meletiani confessio-
ne Ischyrae repressi fuerint, ut etiam a-
crioribus odii stimulis exagitati, prosecu-
turi in Athanasium & Macarium accusa-
tiones, ad Constantinum Constantinopo-
lim proficisci decreverint. Quid autem,
his auditis, Imperator rescripserit, idem
Athanasius narrat his verbis (b): Hæc cum
ita confessus esset Ischyras; æque tamen il-
li istiusmodi crimina passim jactitarunt,
remque ad Imperatorem Constantinum de-
tulerunt. Cæterum ille antea Psamma-
thiæ, de hoc calice audierat, cum nos
ibi præsentem essemus; quapropter repudia-
ta adversariorum scycophantia, Antiochiam
litteras ad Delmatium * Censorem * misit,
ut cognosceret de causâ homicidii. At quid
qualeve ea de re fuerit Delmatii judi-
cium, sequenti anno, quo illud contigisse,
ex iis quæ dicenda sunt inferius, po-
test intelligi, dicturi sumus.

* Delma-
tium.
* Cæsa-
rem.

V.

Horum autem omnium scelerum, quæ
Meletiani in Athanasium moliti sunt hac-
tenus, & in posterum ardentioribus in-
dies studiis prosequi non desierunt, auctor
& promotor fuit (quod sæpe demonstra-
tum est) Eusebius Nicomediæ Episcopus:
nam Ischyram non ad Meletianos tantum,
sed & per eos profectum esse Nicomediam

ad Eusebium, a quo de concinnandis ca-
lumniis optime instructus fuerit, testan-
tur Socrates (c) & Sozomenus. Porro
maximo omnium malo fuisse eundem Eu-
sebium in sedem Nicomediensem restitutum,
etiam portentoso calitus est declara-
tum, dum hoc vel sequenti anno basilica
Nicomediensis recens extructa, tacta ful-
mine conflagravit (d). Proteus iste ad
decipiendos homines egregie comparatus,
pallio pietatis decepit sæpius Constanti-
num; quippe cum Ario faveret intrinse-
cus, Nicænam tamen fidem coram ipso ar-
denter profitebatur; & cum Athanasium
acerbissimo odio insectaretur; ipse tamen
quasi rerum ignarus considerare visus, alio-
rum opera utebatur; & quod maximum
attulit Ecclesiæ detrimentum, insinuavit
se in Constantii Cæsaris amicitiam, cui
pater Constantinus latioribus regiminis uti
permisit habens, quod Orientalis Imperii
eum hæredem relinquere (quod & fecit)
in animo haberet.

(c) Socrat.
lib. 1. c. 20.
& Sozom.
lib. 2. c. 22.

(d) Cedren.
Compend.
an. 26.
& 27.
Constant.

Hoc pariter anno Domini trecentesimo
trigesimoprime S. Hieronymus inter alia
hæc habet in Chronico: Donatus agnosci-
tur, a quo per Africam Donatiani. Ita
ipse, licet chronologia Imperatoris ibi
perperam consignetur ejusmodi annus vi-
gesimussecundus Imperii Constantini. Fuit
hic Donatus partis schismaticorum Episco-
pus Carthaginensis post Majorinum, de
quo superius pluribus actum est: quo au-
tem potissimum anno ille decesserit, hic
vero fuerit subrogatus, haud liquet; po-
tuit hoc anno contigisse, quo eum inno-
tuiffe S. Hieronymus tradit: cognitus est
autem haud dubium, cum fuit factus Epi-
scopus, & suæ partis homines a se deno-
minatos voluit Donatistas seu Donatianos
appellari; quod sub Constante Imper. ac-
cidisse, idem S. Hieronymus tradit (e);
quem & ex libris quos edidit, inter suos
fuisse celebris famæ, testatur, cum addit:
Extant ejus multa ad suam hæresin perti-
nentia opuscula, & de Spiritu sancto li-
ber, Ariano dogmati congruens.

VI.
Donat.
Pseud. E.
piscopus.
Carthag.

(e) Hier. de
Script. Ec-
cle. in Do-
nato.

Certe quidem qui eum præcesserunt E-
piscopi Donatistæ, quantumlibet audacis-
simi, visi sunt, comparatione Donati hu-
jus, de quo agimus, frigidi. Eo enim
procacitæ atque superbicæ ille pervenit, ut
perinde ac Deus esset, per nomen sui ipsius
tamquam numen suos jurare pertulerit: de
cujus incredibili fastu ac mentis elatione
hæc Optatus ait (f): Extulit cor suum,
ut nullum hominem sibi comparandum ar-
bitraretur, & de tumore mentis suæ altior
visus est esse; quia quicquid est supra ho-
mines, jam quasi Deus est. Deinde cum Epi-
scopi Deo debeant famulari, tantum sibi
de Episcopis exegit, ut eum omnes non
minori timore venerarentur, quam Deum:
hoc est, quod sibi Deus visus est. Et cum
per solum Deum soleant homines jurare,

VII.
Donati su-
perbia.

(f) Optat.
1. 3.

pas-

CHRISTI
331.

SILVESTRI PAP.
18.

CONSTANTINI IMP.
26.

passus est homines per se sic jurare, tamquam per Deum. In quo si unusquisque hominum erraverat, ipse prohibere debuerat; cum non prohibuit, Deus sibi visus est. Hæc Optatus; qui subdit de ejus nomine, quod impertitus est suis, ut dice-
rentur ab omnibus Donatistæ, non autem Christiani.

VIII.

Rursum vero, ad conciliandam sibi apud suos majorem fidem, callidissimus homo locutum sibi de cælo Deum effinxit; quod S. Augustinus ita testatur (a): Hæc quidem jactabantur a suis: Donatus oravit, & respondit ei Deus de cælo. Eo insuper arrogantia venit, ut Præfectos contumeliis laceraret, & in Imperatores convicia, & probra conjiceret. De Præfectis quidem, Optatus recitat de Gregorio (b): Ad quem inquit sic scribere minime dubitavit: Gregori, macula Senatus, & dedecus Præfectorum; & cætera talia cui Donato Præfectus patientia Episcopali rescripsit. Hunc ipsum opinor esse Gregorium, ad quem extat datum Constantini rescriptum in Codice Theodosiano (c).

(a) Aug. in Joan. tract. 13. prope finem.

(b) Optat. lib. 3. (c) l. 2. de contrahend. empt. Cod. Theod.

IX.

Quænam autem postea effutierit in Constantem Imperatorem, suo loco dicturi sumus, cum agemus de legatione Pauli atque Macarii ab eo in Africam missa. Sub eodem Donato, ipso docente, puto, & hortante, oborti sunt in Africa Circumcelliones, vulgo dicti Circelliones, de quorum nomine hæc S. Augustinus (d): Quid sibi vult nomen Circellionum? Sed non, inquit, vocantur Circelliones; forte corrupto sono nominis eos appellamus. Dicturi sumus vobis integrum nomen ipsorum? Forte Circumcelliones vocantur, non Circelliones. Plane si hoc vocantur, exponant quid sint; nam Circumcelliones dicti sunt, quia circum cellas vagantur. In hunc modum Augustinus. At de eo quod spectat ad nomen, eos tamen a Donato Agonisticos, & eorum Præfectos, Duces sanctorum, nominatos esse, Optatus testatur (e): erant hi sectæ defensores, qui auderent Præfectis quoque resistere, quique per nudinas, villas, vicisque circumvagantes, præferebant, se esse publicæ justitiæ vindices; quo prætextu, & servos vocabant ad pileum, & oppressos ære alieno a creditoribus liberabant, minaces litteras ad eos scribentes, quibus mortem minarentur, nisi expungerent eorum debita, atque chirographa delerent, quibus tenebantur adstricti. Omnia hæc Optatus (f), & frequentius Augustinus, ex quo potissimum immania scelera ab iisdem adversus Catholicos perpetrata, suis locis, ordine temporum quibus sunt gesta, narrabimus. Porro ejusmodi grassatores sub Donato exortos & propagatos, duodecimo vero Constantis anno per Paulum atque Macarium legatos nonnihil fuisse repressos, eodem anno dicturi sumus.

(d) Aug. in Psalm. 132.

(e) Optat. lib. 3.

(f) Optat. lib. 3.

Ann. Eccl. Tom. IV.

Ad hos autem coercendos ante dictorum legationem, constat ex Optato & Augustino esse missos primo Leontium, deinde Ursacium; de quibus Optatus (g): Quærelam per ordinem deponitis, sub Leontio, sub Ursacio injuriatos esse quamplurimos. Post hos vero apparet Paulum & Macarium esse legatos, anno quo diximus duodecimo ejusdem Constantis Imperatoris. De eodem Ursacio est mentio apud Augustinum (h) ex Petiliano, qui ejus interitum Christianis exprobrabat, dicens: Perit Macarius, perit Ursacius, cunctique comites vestri Dei pariter vindicta perierunt. Ursacium namque barbarica pugna prostratum, sævis unguibus alites, canumque avidi dentes morsibus discerpserunt. Hæc ille, non sic quidem post Macarium Ursacium nominans, quasi post eum vixerit, quem ipsum Macarium præcessisse Optatus docet. Cæterum consuevisse ea de causa Donatistas appellare Catholicos, Macarianos, non autem Ursacianos, quod ipsius Ursacii vexatio nequaquam usque ad alicujus ex illis necem progressa fuerit, Augustinus tradit, cum omnia Petiliano objecta fortiter confutat.

X. Leontius & Ursacius Præfecti. (g) Optat. lib. 3.

(h) Aug. contra Petilian. lib. 2. c. 92.

Sub tali igitur tantoque doctore adeo superbo, tumido & insano, Donato, crevit Donatistis pariter cum furore stultitia: nam eo dementia pervenerunt, ut quasi martyrum gloriæ cupidi, novum excogitarint genus martyrii, se ipsos scilicet necantes præcipitio, aqua, vel igne, vel alios ad inferendam sibi ipsis necem cogentes; quos ita vita sanctos insana Donatistarum turba colligere, & loco digno martyre condere, atque honore martyribus congruo venerari solet: hæc quidem de eorumdem amentia Optatus meminit (i), & Augustinus innumeris pene locis; de quibus nos sæpe inferius dicturi sumus; hic autem modo satis attigisse ipsorum originem. Ante quidem primum Carthaginense Concilium, quod celebratum est Macarianæ legationis temporibus, in hæc tam immania atque stulta facinora Donatistas schismaticos progressos esse, ejusdem Concilii (k) canon contra ejusmodi pseudo-martyres editus fidem facit. Atque ista modo satis de Donato & Donatistis usque ad duodecimum annum Constantii & Constantis Imperatorum.

XI. Stultitia Donatistarum.

(i) Optat. lib. 3.

(k) Concil. 1. Carth. c. 2.

Vides, lector, quos semel vel hæresis, vel schisma a Catholica Ecclesia, ubi divina veraque sunt dona Spiritus, separant, per quæ abrupta loca, & Gentilibus quoque, qui Deum ignorant, invia & inaccessa, a malo dæmone impellantur. Vix apud Ethnicos (ut fabulas taceamus) unum Empedoclem, vel alterum invenias Peregrinum sese flammis sponte dedentes, qui & ab ipsis tamquam monstra habentur ostentui: apud Donatistas vero horum examina reperias, ab eisdem

XII. Deteriores Ethnici hæretici atque schismatici.

H h 2

Do.

Donatistis, ut sanctissimos martyres, im-
mensis honoribus cumulos: hoc enim
plane hæreticis omnibus atque schismi-
aticis solet esse commune, ut ipsi in se
ipsum existant suæ pravitate ultores; &
illud in primis, cum sponte a qua essent
abjiciendi, se ab Ecclesia segregent, cu-
jus precibus valuissent multipliciter ad-
juvari.

XIII. Hoc ipso anno Macarius Episcopus Hierosolymitanus cum sedisset annos decem & novem, longævus & plenus Domini benedictionibus, cum tot tantaque a Deo per Constantinum Ecclesiæ Hierosolymitanæ dona collata vidisset, reddidit in pace Deo spiritum; ejusque memoria jugi commemoratione die annua repetita in Ecclesia hætenus perseverat (a). In ipsius vero locum subrogatus est Maximus, de quo hæc habet Sozomenus (b): *Fama est Episcopum Ecclesiæ Diospolitanae a Macario Maximum ordinatum fuisse, sed a populo Hierosolymitano, ne eam sedem capesseret, impeditum: nam quia confessor erat, & vir alioqui spectatus, populi suffragiis decretum fuit, ut post mortem Macarii in illius urbis Episcopatum succederet. Itaque cum multitudo ægre ferret se eo privatum fore, cujus virtutem explorate cognitam haberet, & seditio ex ea re oriri videretur: visum est Diospolitano alium Episcopum eligere, uti Maximus maneret Hierosolymis, & sacro Episcopatus munere una cum Macario fungeretur, & post ejus mortem Ecclesiam illam solus gubernaret. Attamen intelligendum est, quod hi qui in hac re cognoscenda accuratius laborarint, affirmant plebem istam omnia de sententia Macarii & fecisse, & summo studio conatam esse: nam eum omni cura incubuisse, ut Maximus post se constitueretur Episcopus, memorant: propterea quod mente complectebatur, illum, cum rectam veramque de Deo opinionem teneret, & ob fidei confessionem populo percarus esset, necessario ad sibi succedendum reservandum esse. Siquidem veritus est, ne, se mortuo, Eusebius, Cæsareæ Episcopus scilicet, & Patrophilus Episcopus Scythopolitanus, sectæ Arianae fautores, tempus idoneum nacti, illam Episcopalem sedem alicui suæ opinioni dedito tribuerent: quandoquidem dum Macarius maneret in vita, novis rebus studere cœperunt illi quidem; sed cum ab eo essent ea de causa ab Ecclesia segregati, conquieverunt. Hæc de Maximi in locum*

PAGIUS Ad num. XIII. Sanctus Macarius Hierosolymitanus Episcopus anno tantum CCCXXXV. e vivis excessit. Primo quia Auctor Chronici Alexandrini Dalmatio & Paulino Coss. anno nempe CCCXXXIV. ait: *His Coss. dedicatum est templum S. Crucis a Constantino, Episcopo Macario, XVII. Septemb. unde incepit dies festus Inventionis S. Crucis.* Vivebat itaque Macarius anno CCCXXXV. quo illud templum dedicatum,

Macarii substitutione Sozomenus: quot vero annis sederit, dicemus in ejus obitu.

Quod autem ad civilem statum spectat; hoc item anno, iisdemque Consulibus, Constantinus Imperator invigilans ex more, ne provinciales a provinciarum Re-
storibus comprimerentur variis pecuniarum indebitis exactionibus, ejusmodi Christiano Principe dignam edidit sanctionem (c):

Cessent jam nunc rapaces Officialium manus, cessent, inquam: nam si moniti non cessaverint, gladiis prædentur. Non sit venale Judicis velum, non ingressus redempti, non infame licitationibus Secretarium, non visio ipsa Præsidis cum pretio. Æque aures judicantis pauperrimis ac divitibus referentur. Absit ab inducendo * ejus, qui Officii princeps dicitur; deprædatio. Nullus litigatoribus adjutores eorumdem Officii principum concussiones adhibeant. Centurionum, aliorumque Officialium, parva magnaque poscentium, intolerandi impetus oblidantur; eorumque qui jurgantibus Acta restitunt, inexplata aviditas temperetur. Semper invigilet industria Præsidalis, ne quicquam a prædictis generibus hominum de litigatore sumatur. Qui si de civilibus causis quicquam putaverint esse poscendum, aderit armata censura, quæ nefariorum capita, cervicesque detruncet: data copia universis qui concussi fuerint, ut Præsidum instruant notionem. Qui si dissimulaverint; super eodem conquerendi vocem omnibus aperimus apud Comites cunctos provinciarum, aut apud Præfectum Prætorio, si magis fuerit in vicino: ut his referentibus edocti, super talibus atrocissimis supplicia referamus. Dat. Kalend. Novembris, Constantinopoli, Basso & Ablavio VV. CC. Coss. Sub quibus etiam aliæ Imperiales leges datæ habentur, sed nihil ad rem.

Porro quod prohibet Judicis velum esse venale; adversus eos qui aliquid a litigatoribus exigebant, ut admitterentur ad Judicem, pœnam intendit. Vocabantur hi admissionales; unde Lampridius dicit de Alexandro, quod salutaretur quasi unus de Senatoribus patente velo (quod Italice, *Portiera*, dicimus) remotis Admissionalibus. Secretarium vero locum fuisse ubi Judices causas audirent, & cognoscerent, cum ex pluribus legibus, tum etiam ex Actis martyrum superius recitatis, perspicuum redditur. Cæterum ejusmodi

ut infra videbimus. Nam Auctor Chronici Alexandrini tam in die, quam in anno hujus dedicationis errat. Secundo, Nicephorus in Chronico annos XX. Macario assignat. Quare ad annum CCCXXXV. pervenit. Non audiendus itaque Papebrocius in Historia Patriarcharum Hierosolymitanorum, ubi mortem ejus consignat anno CCCXXXIV.

XIV.

(c) l. r. de offic. Recl. provinc. Cod. Theod. Magistratum avaritia cohibetur. * ob inducendum.

XV.

Admissionales.

CHRISTI
331.

SILVESTRI PAP.
18.

CONSTANTINI IMP.
26.

modi vitium haud penitus valuit extirpari: nam sæpe post hæc sub Constantini successoribus Imp. Christianis est inveni-

re pretio vela redempta, vel Admissionalibus aliquid sponte solutum.

JESU CHRISTI
ANNUS
332.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
19.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
27.

I.
Delina-
rius co-
gnoscit
causam
Athanasii.

Qui sequitur annus Christi trecentesi-
mus trigesimussecundus, Consulibus
Ovinio Pacatiano & Mecilio Hilariano an-
notatus est Fastis. Quo tempore cum Im-
perator Constantinus Delmatio delegasset
causæ cognitionem, qua S. Athanasius Ep-
iscopus Alexandrinus a Meletianis reus
homicidii fuerat constitutus; ipse Judex
impigre negotium gerens, Athanasio scrip-
psit, ut se ad defensionem pararet: qui
tandem rem tantam minime negligendam
existimans, Thebaidem, ubi esse Arsenium
audierat, quem a se occisum Meletiani,
duce eorum primo Episcopo Joanne, fue-
rant calumniati, diaconum suum explora-
tum misit. Hæc quidem ipse Athanasius
recenset his verbis (a): *Delmatius Cen-
sor * igitur mihi perferibit, ut me para-
rem ad criminis defensionem. Ego autem,
litteris acceptis, principio ejus rei nullam
curam feci, eo quod mihi conscius essem,
nihil veri ab illis dici: sed tamen quia
Imperator commotus erat, certiores ejus
rei facio comministros nostros in sacris per
Ægyptum; & diaconum amando, qui de
Arsenio cognosceret, quem intra quinque,
vel sex annos prorsus non videram. Is, ut
compendio loquar, primum quidem in Ægy-
pto, dum ibi occultaretur, repertus est.
Hæc ipse. Quomodo autem repertus sit
vivere, idem inferius declarat ex Mele-
tianorum litteris, quibus isthæc præmit-
tit: Jam ideo eum occultatum fuisse, ut
eodem verisimilem facerent, testantur ejus
familiares: quorum Pinnes reperto tan-
dem post longam investigationem Arsenio,
ad Johannem histrionem istius sycophantiæ
in hunc modum scripsit:*

(a) Athan.
Apolog. 2.
* Cæsar.

*Dilecto Patri Joanni, Pinnes presbyter
domicilii Ptemengyris, quæ est in Antæo-
politæ Nomo.*

*Scire te volumus, Athanasium misisse
Thebaidem diaconum suum, ut omnia scru-
taretur ad Arsenium quærendum: Primum
autem obvii repertique Pecysius presbyter,
Silvanus Helia frater, Tapena cerameus, &
Paulus monachus, Hypseles, confessi sunt
eum apud nos esse. Id cum rescisceremus,
curavimus illum in navem conjici, ut ad
partes inferiores cum monacho Helia ave-
beretur. Non ita diu post diaconus cum
quibusdam superveniens, Arseniumque quæ-
rens, in nostras ædes irrupit: verum illum
ablegatum jam ad partes inferiores (quem-
admodum dixi) non invenerunt; me autem
cum monacho Helia, qui Arsenium avexe-
rat, secum Alexandriam deportaverunt,
Ducique nos obtulerunt: ibi mihi minime
licuit inficias ire, sed confessus sum eum
vivere, & interfectum non esse: eadem
quoque Monachus, qui eum avexerat, fas-
sus est. Hæc ideo tibi significavi, Pa-
ter, ut scires Athanasium tibi accusandum
non esse: dixerunt enim eum vivere, &
apud nos in abditis haberi; resque inno-
tuit universæ Ægypto, neque celari po-
test. Paphnutius monachus ejusdem domi-
cilii hanc epistolam scripsi. Plurimum te
saluto, & valere opto. In hunc modum
illi, cum coram Judice Alexandrino, rem
ut se habuisset confessi essent.*

II.
Arsenius
quæritur.

Cum vero hæc scisset Joannes Episco-
pus & Meletianorum caput, Arsenium,
quem navigio in inferiorem Thebaidis par-
tem diximus amandatum, per Nilum ad

III.
Arsenius
ad loca
remota a-
mandan-
tur,

Socrates lib.1. cap.27. prodit, Constantinum,
judicium quod coram Dalmatio Censore in cau-
sa Sancti Athanasii agebatur, repressisse, quod
Casariensis Episcopos ad dedicationem Ecclesiæ Hie-
rosolymitanæ convenire, & priusquam illuc perve-
nirent, causam Athanasii obiter Tyri ventilare.
Theophanes vero habet, Constantinum, quod
Dalmatio commiserat judicium, Cæsaream trans-
tulisse; quo cum propter Eusebium Cæsareæ
Episcopum venire recusasset Athanasius, diem ei
esse dictum Tyri. Res itaque sic se habuit.
Postquam Constantinus ad Athanasium scripsit
set, ut Meletianorum insidias pro nibilo duceret,
& Meletiani timore perculli aliquantisper quie-
vissent, ut ait Sozomenus lib.2. cap.24. rursus
ad-

II.
Synodus
Casarien-
sis anno
precedenti
indicta.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5825.

SÆC. IV. ☉ 5. BA. ☽ 10. P. 2. April. Indict. 5.

Anno Ur-
bis 1085. JESU CHRISTI 332.

Olymp.
177.2n.4. SILVESTRI PAPÆ 19.

A.C. 332. CONSTANTINI IMP. 27.

I. [1] AD num. I. & seqq. Pacatianus & Hila-
rianus. Constantii Cæsaris Decennalia
hoc anno, ut videtur, facta sunt.

NOTÆ [1] C Off. Pacatianus, & Hilarianus. Vulgares Fasti quoque extremis nominibus, ut moris est:

Pacatiano & Hilariano.

mare perductum, in externas regiones compulit navigare. Appulit navis Tyrum, ubi sese iterum occultavit. Athanasius autem vigilantissimo studio, cujus semel vestigia invenisset, exploratores perinde ac venaticos canes post eum misit; & cum illum solvisse audisset a Nili ostiis, ne sic quidem e spe eum inveniendi atque comprehendendi excidit; sed cum navim illam Tyrum appulisse intellexisset, suos illuc misit. Hi vero tandem quaesitum diu Arsenium Episcopum invenerunt, inventumque stiterunt iudicio Pauli ejus civitatis Episcopi Catholici: ubi rogatus causam dicere, se Arsenium vere esse, confessus est, & totam de simulatione suae necis ex Eusebii Nicomediensis consilio fabulam pandit. His igitur rebus gestis, Athanasius tanta calumnia liber, litteras dedit ad Constantinum Imperatorem, quibus totius commentum catastropham declaravit. Isthæc omnia idem Athanasius in Apologia citata superius sic summam enarrat (a).

(a) Athan.
Apolog. 2.

IV.
Arseni
invenitur.

Is, nempe Arsenius (ut compendio loquar) primum quidem in Ægypto, dum ibi occultaretur, repertus est; postmodum eundem Tyri se abstrudentem nostri invenerunt. Et, quod mireris, repertus de-

PAGIUS

adversarii accusatorum multitudinem adversus eum excitarunt. Quare Imperator apud Cæsaream Synodum fieri iussit, ad quam cum Athanasius venire compelleretur, triginta circiter mensium spatio professionem suam distulit. Ita Sozomenus cap. 25. & Nicephorus lib. 8. cap. 49. Dalmatius itaque a causa Athanasii cognoscenda anno præcedenti cessavit, eodemque, vel circiter, novæ illæ insidiæ Athanasio structæ, & Synodus Cæsariensis indicta: triginta enim menses illi ab indictione hujus Synodi inchoati, & anno CCCXXXIV. quo ea celebrata, absoluti. Certe in Synodali epistola pseudo-Synodi Sardicenis anno CCCXLVII. scripta, legitur: *Aselepas ante decem & septem annos Episcopatus honore discinctus est*, ideoque anno CCCXXXI. aut CCCXXX. Erat Aselepas Episcopus Gazæ, de quo Theodoretus lib. 1. cap. 29. ait: *Cum Episcopi Tyri convenissent, (anno scilicet CCCXXXV.) eo accesserunt tum alii quidam, qui ob perversam doctrinam accusabantur; ex quorum numero fuit Aselepas Episcopus Gaza; tum admirandus Athanasius.* Cum igitur in Synodo apud Tyrum celebrata tam Aselepiadis, quam Athanasii causa discussa fuerit, apparet, utrumque etiam anno CCCXXXI. fuisse accusatum, ac utriusque causam ad Synodum Cæsaream, indeque ad Tyrianam remissam, & Synodum Cæsariensem anno CCCXXXI. indictam esse. Sed cum post triginta circiter mensium spatium neuter Cæsaream adventaret, utriusque causa ad Synodum Tyrianam rejecta fuit. Porro Sozomenus loco laudato Socratis narrationem emendavit, cujus etiam sicuti & Theopanis error notandus. Ajunt enim, Dalmatium fuisse filium Dalmatii Censoris, Constantini Magni fratris; cum tamen ipsemet Athanasius in Apologia ad Constantium pag. 782. ubi rem gestam narrat, affirmet, fuisse ipsummet Dalmatium Censorem, non vero Dalmatium ejus fili-

prebensusque noluit se agnoscere Arsenium esse, nisi in iudicio a Paulo ejus loci Episcopo convictus: ab eo enim tempore pudore impeditus, se ipsum negare non est ausus. Id autem ideo faciebat, quod pacta Eusebio servata cuperet; ne, se reperto, argumentum fabulæ dissolveretur. Sed quomodo his omnibus ad veritatis lucem perductis Athanasius cum hisce testificationibus & Arsenii confessione Macarium diaconum suum Constantinopolim ad Imperatorem miserit; & ille, re comperta, publicis litteris toti Orbi voluerit Athanasii innocentiam innotescere, dicemus anno sequenti; in his enim præsens annus, & eo amplius, insumptus esse putatur.

Porro quoad Arsenium spectat; hallucinati plane de eo esse reperiuntur, qui eum clericum lectorem, vel presbyterum nominant (b); nam cum & Athanasii testimonio pluri bus in locis, & ipsiusmet Arsenii professione in epistola quam post hæc ad Athanasium scripsit, luce clarius, eum Episcopum fuisse, reddatur; de his nullus est locus, vel minimum dubitandi. Addit quoque Sozomenus (c) de Arsenio; ipsum, ob perpetratum olim immensum quoddam facinus, sese ab Athanasii oculis subduxisse; ex cujus latebris, ad struendam

V.

Arsenius
fuit Episc.

(b) Sozom.
lib. 2. cap.
22. & alii
eum se-
cuti. Epi-
phan. hæ-
res. 68.

(c) Sozom.
ubi sup.

um, qui, ut infra videbimus, Cæsar postea creatus est.

Hoc anno Gothi, Sarmatis implorantibus, victi ab exercitu Romano per Constantium Cæsarem, ut docet Idacius, qui sub hujus anni Consulibus habet: *His Const. victi Gothi ab exercitu Romano in terris Sarmatarum die XII. Kal. Maii.* Ad hæc Anonimus Valesianus, postquam locutus est de Constantinopolis dedicatione, scribit: *Deinde adversum Gothos bellum suscepit, & implorantibus Sarmatis auxilium tulit. Ita per Constantinum Cæsarem centum prope millia fame & frigore extincta sunt.* Certe ipso mense Aprili Constantinus M. Martianopoli egit, ut docet Lex Cod. Theod. 4. De sponsalibus, quæ urbs fuit Mysiæ secundæ in vicinia Gothorum & Sarmatarum: qua etiam ipsa Lege agitur de milite sponso absente a sponsa per biennium expectando. Sed & ejusdem Constantini M. Lex 4. ejusdem Codicis De filiis militar. apparitor. eodem mense jam antea III. Idus April. data, proculdubio ad apparatus istius belli Gothici pertinet: utpote qua Veteranorum filii ad militiam cogi jubentur. De ejusmodi edicto videndum & Severus in Vita Sancti Martini cap. I. Hæc Gothofredus in Chronologia Cod. Theod. Legenda quæ de hoc bello anno 330. num. VIII. & IX. dixi.

III.

Gothi a
Constanti-
no victi.

Auctor Chronici Alexandrini sub hujus anni Consulibus scribit: *XVIII. Maii cepit annonæ distribui civibus Constantinopolitanis; de cujus publicæ annonæ distributione postquam mentionem fecit Zosimus, Constantino Magno de more parum æquus, lib. 2. pag. 687. subjungit: Conturbavit & Magistratum officia jam olim instituta. Nam cum duo essent Præfecti Prætorio, qui hoc officium communiter gerebant, non Palatini tantum Ordines eorum cura, potestateque gubernabantur, sed etiam ii quibus Urbis erat commissæ custodia, & quotquot in omnibus limitibus erant*

IV.

Quatuor
Præfecti
Prætorio,
sed qui mi-
litibus non
præcrant.

Baron. an-
no 330. n.
XXX.

dam Athanasio de homicidio caluniam, occasionem sumpsisse Meletianos, illaque usos esse, immo etiam magicarum præstigiarum eundem Athanasium accusasse; quod ea de causa Arsenium interfecisset, ut ejus brachio ad incantationes uteretur: sed de magia calumniæ postea emerere. Cum autem complures ejusmodi historiam de Athanasio Meletianorum atque Eusebianorum calumniis circumvento sint profecuti; nos ea potissimum conscribemus, quæ ipsemet Athanasius publico scripto, nempe Apologia, tamquam patentibus literis ab omnibus inspiciendis complexus est: quamobrem jure respuimus quæ ab a-

liis scripta repugnant historiæ ab ipso Athanasio enarratæ, utpote contraria veritati: cujusmodi illa esse videntur, quæ a Socrate (a) de inventione Arsenii facta Tyri his verbis enarrantur:

Factum est Dei providentia, ut Arsenius etiam Tyrum adventaret: nam neglectis mandatis, quæ calumniatores, qui ei pecunias largiti fuerant, dedissent, ex occulto ad res quæ ibi gererentur cognoscendas accedit: Evenit, ut famuli Archelai viri Consularis in taberna ex quorundam sermone intelligerent, Arsenium, quem rumor erat interfectum esse, illic in hominis cujusdam ædibus clam delitescere: quæ

(a) Socrat. lib. 1. cap. 21.

VI. Quæ confutentur de Arsenio scripta.

PAGIUS

erant collocati. Hic enim Præfectorum Prætorii Magistratus, qui post Imperatorem secundus existimabatur, & ANNONAS EROGABAT, & contra militarem disciplinam admisa convenientibus panis corrigebat. Constantinus autem recte constituta loco movens, unum hunc Magistratum in quatuor Imperia discepsit, &c. Paulo post: Hac ratione diviso Præfectorum Magistratu, studiose conatus est aliis quoque modis eorum potestatem imminuere. Nam cum præessent ubique locorum militibus non modo Centuriones & Tribuni; verum etiam Duces, (sic enim appellabantur) qui quolibet in loco Prætorum vicem obtinebant: Magistris militum institutis, altero equitum, pedumque altero, & in hos translata potestate militum ordinandorum, & coercendi delinquentes, hac etiam in parte, Præfectorum auctoritati detraxit. Id vero tam pace, quam bello, detrimentum rebus attulisse, me proinus indicante patebit, &c. Hæc mutatio, novæque institutio dignæ quæ suis annis reddantur, ut varia in Annalibus Ecclesiasticis sparsim narrata melius percipiantur. Præfæti itaque Prætorii non amplius posthac fuere Comites Augustorum per omnes expeditiones eorum, ut vocantur in inscriptionibus, nec Cæsareorum exercituum supremi Magistri, sed publici status Administrati ac supremi Judices, quorum officium egregie describit Cassiodorus lib. 6. formula 3. quæ est præfecturæ Prætorianæ.

V.

Trevirensis civitas sedes Præfæti Prætorii Galliarum.

Quas regiones quælibet Præfectura complecteretur, discimus ex Notitia Imperii, quam exhibui anno Christi XXXVII. ex qua liquet, Præfæto Prætorii Galliarum non tantum Gallias, sed etiam Hispanias & magnam Britanniam fuisse subditas. Cum vero urbs Trevirensis Sedes Imperatorum extiterit, ut docet Auctor Græcus anonymus, qui paulo ante annum trecentessimum quinquagesimum scripsit; cujus verba anno CCCLXIX. recitabo, non videtur dubitandum, quin eadem urbs Præfectura Prætoriana etiam cohonestata fuerit. Divus Athanasius in epist. ad Solitarios, de Sancto Paulino anno CCCLV. in exilium misso loquens, ait: *Paulinus Episcopus Trevirorum, quæ Galliarum Metropolis est, Metropolis nempe civilis, ac princeps urbs omnium Galliarum, non vero Metropolis Ecclesiastica in Galliis, ut ab aliquibus creditum. Quemadmodum enim Eusebius lib. 5. cap. 1. de Martyribus, Marco Aurelio imperante, in Gallia passim sermonem habens, de ea scribit: ἡς μητροπόλις ἐπίσημοι καὶ παρὰ τὰς ἄλλας τῶν αὐτοῦ διὰ φήρσαι βεβόηται, λούγδυνος καὶ εἰς ἑτέρα: Id est, ut vertit Valesius: In hac dua præceteris insignes præstantesque urbium matres celebrantur Lugdunum ac Vienna; seu ut habet versio purior & simplicior Interpretis Nicephori: In qua præter ceteras celebres dua sunt Metro-*

litana urbes Lugdunum & Vienna: quemadmodum, inquam, hæc Eusebii verba de Metropolibus civilibus & politicis, non vero de Metropolibus Ecclesiasticis intelligenda sunt; ita & laudata Athanasii verba non nisi de dignitatē urbis Trevirensis in statu civili explicari debent. Nec audiendus Baronius, qui ait, *Athanasium loqui de urbe Trevirensi, tanquam de una ex Metropolibus Galliarum & de Mediolanensi tanquam de una ex Metropolibus Ecclesiasticis Italiae.* Athanasius enim ex ipsemet Athanasio explicandus. Hæc ejus verba: *Ex quorum numero clarissima sunt Confessionis viri religiosi & Episcopi boni, Paulinus Episcopus Treverorum, quæ Galliarum Metropolis est: Lucifer Metropolitanus Sardinia: Eusebius Vercellis civitate Italia: Dionysius Mediolani, quod & ipsum est Italia Metropolis.* Sicut itaque Mediolanum civilis Metropolis erat totius Italiae, prout a provinciis Urbicariis & Suburbicariis distinguebatur, ut anno CCCXXV. num. XXXIV. & seqq. exposui, ita & urbs Trevirensis Metropolis erat omnium Galliarum, licet tam in Galliis, quam in Diocesi Italica variæ essent Metropoles, tam civiles, quam Ecclesiasticæ.

Athanasium, eo quo diximus modo, intelligendum docet Theodoretus lib. 2. cap. 15. ubi citato Athanasio, ait: *ὁ ἐπίσκοπος τῆς ῥώμης λιβήριος, καὶ παυλίνος ὁ τῆς μητροπόλεως τῶν γαλιλιῶν, καὶ διονύσιος ὁ τῆς μητροπόλεως τῆς ἰταλίας, καὶ λέκιφερ ὁ τῆς μητροπόλεως τῶν κατὰ σαρδανίαν νήσων, καὶ εὐσεβίος ἀπὸ τῆς ἰταλίας, &c.* id est, ut vertit Valesius: *Liberius Episcopus urbis Roma, Paulinus Metropolis Galliarum, Dionysius Metropolis Italia, Lucifer Metropolis Sardinia Insula, & Eusebius ab Italia, prohi omnes Episcopi & veritatis præcones rapiuntur, & in exilium deportantur; seu ut Christophorus vertit: Episcopus Roma Liberius, & Paulinus primaria urbis Galliarum, & Dionysius primaria urbis Italia, & Lucifer primaria urbis Insula Sardinia Episcopus, & Eusebius Episcopus etiam Italia.* Theodoretus itaque ad Athanasii sensum penetravit, quando solo Galliarum Metropoleos nomine Treverim, & solo Metropoleos Italiae nomine Mediolanum exprimit, quia scilicet utraque urbs princeps & primaria erat; hæc in Diocesi Italica, illa in Diocesi Gallica. Translata postea Præfectura Galliarum Arelatem ab Honorio Imperatore, qui hanc urbem matrem omnium Galliarum vocavit, ut legitur in supplicii libello Episcoporum Gallorum ad S. Leonem Papam, id est, Galliarum Metropolim ut ea verba explicat Marca lib. 6. de Concordia cap. 17. num. 6. Sed de hac translatione rursus infra.

Baron. an. no 355. p. XXIV.

VI. Metropolis Galliarum.

CHRISTI
332.SILVESTRI PAP.
19.CONSTANTINI IMP.
27.

quæ cum accepissent, eosque qui narrabant, diligenter notassent; ea quæ audierant, ad dominum suum referunt. Ille extemplo, omni abjecta cunctatione, hominem conquirat, conquistum invenit, inventum in loco tuto concludit; Athanasio significat, ut bono animo sit, &c. Attamen utcumque demus utrumque accidere potuisse, ut exploratores ab Athanasio missi per famulos Archelai Arsenium invenerint: certe quidem id contigisse, cum Tyri Concilium haberetur (quod abhinc tertio anno, Athanasii testificatione, celebratum constat) a veritate prorsus a-

lienum est: id enim, & quæ singulis annis dicuntur inferius, manifeste declarabunt. Sicut & ab omni prorsus scopo veritatis abhorret, quod apud Epiphanium legitur (a), post Constantini Imperatoris obitum temporibus Constantini, Constantii, & Constantis filiorum Augustorum, Arsenium esse repertum. Hæc igitur nisi recta temporum ratione distinguantur, quantumlibet appareant veritate perspicua, redduntur tamen varia scriptorum narratione obscura admodum atque perplexa. At prosequamur cætera ab eodem Athanasio quo sunt ordine recensita.

(a) Epiph. hæresi 68.

JESU CHRISTI
ANNUS
333.SILVESTRI PAP.
ANNUS
20.CONSTANTINI IMP.
ANNUS
28.

I. Legatio Macarii ad Imp.

Christi anno trecentesimo trigesimaltertio, Delmatius atque Zenophilus Consules creati sunt: quo S. Athanasius cum de invento Arsenio Episcopo, quem ab ipso occisum calumniati fuerant adversarii, cuncta exacte explorata liquidoque probata habuisset; mittit Macarium suum presbyterum Constantinopolim, qui Constantinum Imperatorem, ea de re gravissime antea commotum, reddat de omnibus certiozem. At Imperator, his acceptis, Delmatium, ad quem jam scripserat, a causæ cognitione cessare fecit, accusatores abire jussit, & pro Athanasio dignas litteras scripsit. Hæc autem ipse Athanasius brevi compendio in eadem Apologia his prosecutus est verbis (b): Cum enim scripisssem Cæsari, Arsenium repertum esse, & in memoriam revocasssem quæ de Macario Psammathicæ audierat; inhibuit judicium Censoris *, litterasque misit, quibus nostri calumnias improbabat; Eusebianosque ad se in Orientem contra nos venientes, re infecta, abire jussit. Quas

(b) Athan. Apolog. 2.

* Cæsaris.

vero tunc idem Imperator Constantinus ad Athanasium litteras dederit, ipse recitat, easque intexuit in eadem Apologia; quæ sunt hujusmodi; (c):

Victor Constantinus Max. Augustus
Pape Athanasio.

(c) Apud Athanas. Apolog. 2.

Litteris tuæ prudentiæ perlectis, in eam veni sententiam, ut putarim te rescriptis nostris adhortandum, ut populum Dei ad modestiam, & misericordiam adduceres. Meo enim in animo hæc inter præcipua habeo, ut & veritatem colam, & in mente semper justitiam conservem, iisque potissimum gaudeam, qui recta via incedunt. De illis autem omni execratione dignis Meletianis, immanibus inquam, & nefariis hominibus, qui quasi apoplexia icti stupent, & solummodo invidia, & emulatione, & tumultibus ad scelera motum habent, nefariam suam mentem declarantes, ista mihi dicenda puto. Vides enim homines illos, quos ipsi ferro interfectos agebant, in medio versari & vita frui; quo ipso nullum unquam fuerit gravius præju-

II. Constantini literæ ad Athanasium.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5826.
SÆC. IV. Anno Urbis 1086. Olymp. 278. an. 1. A.C. 333.
© 6. G. D 11. P. 22. April. Indict. 6.
JESU CHRISTI 333.
SILVESTRI PAPÆ 20.
CONSTANTINI IMP. 28.

I. Consules.

[1] AD num. I. Coss. Fl. Valerius Julius Delmatius, & M. Aurelius Zenophilus. Erat Julius Delmatius Hannibaliani, Delmatii etiam dicti, filius; Hannibalianus vero Constantini Magni ex parte tantum frater, ut docet Anonymus Valesianus.

Constantini junioris Cæsaris Vicennalia hoc anno edita Consulatus iste demonstrat. Si enim annis hujusmodi solenniis dicatis Imperatores vel Cæsares Consules non procederent, dignitas illa in personas illustriores de more translata. Præterea Idacius in Fastis hoc anno habet: His Coss. levatus est Constans die VIII. Kal. Januar. cui suffragatur Eusebius in Chronico secundum editionem Pontaci, qui eam nuncupationem confert in annum Abrahami 2350. qui Kalendis Octobris anni Christi CCCXXXIII. inchoatur. Baronius quidem eam factam scribit, anno CCCXXXV. sed nullo teste. Cæsares vero in Decennalibus aut id genus festis de more creati. Erat porro Constans tertius Constantini M. filius, qui post hujus mortem Augustus est appellatus.

II. Vicennalia Constantini junioris.

Baron. an. 335. n. XLI.

Athanasius, post inventum Arsenium Episcopum

III.

NOTÆ [1] Coss. Fl. Valerianus Julius. Dalmatius, & M. Aurelius Zenophilus. Vulgares Fasti: Dalmatio & Zenophilo, seu Xenophilo.

judicium, quodque tam clare eorum causam oneret, quam eos, quos ipsi necatos asseverabant vivere, & luce frui, qui ipsi pro se causam dicere possunt. Deinde & id quoque additum fuit Meletianorum criminibus; te nefario impetu irrumperentem, rapientemque poculum, quod in sacratissimo loco repositum erat, confregisse; quo scelere nullum unquam profecto gravius esse posset, si quidem id ita factum, & contestatum esset. Apparet ex his plane calumniam, quam Meletiani in Macarium diaconum Athanasii coniecissent, cum illæ Ischyrae (ut vidimus) aperta testificatione purgatus esset, illos eandem in Athanasium convertisse, eumque calicis perfractorem inclamasse.

III. Vides insuper lector, quantam adhiberi solitam esse vasis sacris reverentiam, & honorem Imperator demonstrat; ut quantumlibet ea schismaticorum essent, tamen, quod sacro usui inservirent, tanta in æstimatione habenda esse putarit, ut facinus nullum hoc gravius admitti potuisset testetur. Sed subdit in eadem epistola Constantinus: *At quodnam hoc genus criminationis? quæve ista desultoria personarum transmutatio, & reorum diversitas, ut nunc in hunc, nunc in alium crimen conferant? quæ res ipsa luce lucidior est, ipsos tuæ prudentiæ insidias tetendisse. Denique quis jam deinceps homines istos tam multa ad noxam fingentes sequi velit? maxime cum ipsi se ipsos in barathrum ducant; cumque in conspectu sit, eos fictarum, & falsarum rerum accusatores esse? Ut iterum dicam: Quis eos sequi velit, & iter exitii præceps inire, in quo illi soli mortalium spem salutis auxiliisque constituunt? Si enim pura vellent conscientia ingredi, & bonæ mentis meminisse, & sanum animum induere, facile intelligerent, nullam ipsis opem a Dei providentia expectandam esse, cum se talium rerum æmulatores ad suam perniciem præbeant. Hanc igitur, quam denuncio, non asperitatem, sed severitatem jure appellavero.*
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS
Macarius
Constantinopolim
missus.

IV.
Templa
Gentilium
everti
cepta.

pum, quem ab ipso occisum calumniati fuerant Eusebiani, Constantinopolim ad Imperatorem misit Macarium, qui eum de omnibus certiorum redderet. Verum, non hoc anno Macarius Presbyter ad Constantinum missus, sed anno trecentesimo tricesimo primo, aut tardius, insequenti, ut ex iis, quæ anno præcedenti dixi, manifestum est.

Constantinus hoc anno Constantinopoli degit, ubi datæ ab eo Leges tres in Codice Theodosiano recitatur. Tempia & idola Gentilium celeberrima, una cum superstitionis Gentilitiæ ornamentis hisce potissimum Coss. ab eo everti jussa, & exinde everta; opesque & reditus Templis detracti, de quo videndus Julianus Orat. 7. pag. 424. Eunapius in Vita Ædesii pag. 37. Libanius in Orat. Apolog. 26. pag. 531. & Orat. pro Templis pag. 9. Theodoretus lib. 5. cap. 10. Hieronymus & Cedrenus in Chronico

Postremo etiam illud adjungimus, ut operam des, quo ista quæ scripsimus, subinde ad populum recitentur: ut res ad omnium notitiam veniat; & præcipue, ut illi qui ita agunt, & ad istum modum converfantur, resciscere possint, quod ista, quæ nunc a nobis emendationis causa dicuntur, re ipsa & factis demonstrantur vera esse. Jam cum in hoc negotio tanta sit malitiæ importunitas; certum habeant, me ita decrevisse, atque hujus esse sententiæ: si quid tale iterum moverint, non pro more Ecclesiarum, sed legibus publicis mea ipsa opera causæ cognitionem suscepturum: ac deinde cognoscent, se non solum humani generis, sed etiam divinæ disciplinæ latrones esse. Deus te servet, frater dilecte. Hactenus Constantini litteræ.

Alias quoque ejusdem Imperatoris id genus litteras datas esse cuique patentes, epistola Alexandri Episcopi Thessalonicensis, Athanasio adgratulantis, ad ipsum, missa testatur; scripsit ad eum ipse, cum per Macarium diaconum Athanasii legatum de rebus gestis Constantinopoli certum redditus esset: recitat eandem Athanasius, hæc præmittens (a): *Quod autem me de cæde Arsenii accusarint; ne multorum scriptis ad eam rem probandam utar; sufficit si unam dumtaxat Alexandri Thessalonicensis Episcopi epistolam, unde & cæterorum existimes, apposuero. Ille enim cum sciret, quæ de cæde Arsenii adversum nos vulgo sparsa essent, non ignarus Arsenium vivere, istiusmodi epistolam scripsit.*

Domino dilecto filio unamini, & suo in sacris collegæ Athanasio, Alexander Episcopus in Domino salutem. Filium nominat Athanasium senior, Alexander ætatis causa, quem tamen Patriarcham sciret esse totius Ægypti. Sed ad ipsam epistolam accedamus:

Congratulor optimo Serapioni ita se sacris moribus exornare satagenti, & patris memoriam laudabiliorem efficienti. Consummatum est enim ille (ut alicubi dicit
I i Scri.

IV.
Comminatio
Constantini.

V.
De aliis
litteris
Constant.

(a) Athan.
Apolog. 2.

VI.
Alex. Ep.
Thessal.
litteræ.

id nominatim factum aiunt XXV. XXVI. & XXVII. Imperii Constantini anno, id quod his Consulibus congruit. Idque etiam diserte de sepulcrorum nominatini seu monumentorum demolitione his Coss. indicium facit Lex 2. Codicis Theodosiani De sepulchris violatis. In ea enim Lege, quam Constans Augustus anno trecentesimo quadragesimo nono dedit; multa imponitur iis, qui de monumentis columnas vel marmora abstulerunt, ex Consulatu scilicet Dalmatiæ & Zenophili. Qui quidem Consulatus, inquit Gothofredus in Commentario illius Legis, & temporis characteris diligenter notandus, & hac observatione Annales Ecclesiastici illustrandi. Nempe hoc illud omnino tempus est, quo Constantinus Magnus aras, idola, & templa everti jussit. Ab hoc itaque anno, ut in templa, ita & in sepulchra sævitum; & Christianæ Religionis obtentu, atque eradicandæ Gentilitiæ supersti-

Scriptura sacra) & non mortuus est: reliquit enim vitæ suæ monumentum. Quo igitur nos affectu esse erga eum, qui ita virum memoria dignum in se conservat, existimas? quam tu, domine, & sacram ejus viri memoriam, & recentioris humanitatem cognitam habeas, per quem unam solum a tua reverentia epistolam accepi? Significavi igitur hoc ipsum tibi, ut scire posses, domine, dilectum nostrum, & diaconum Macarium, litteris Constantino- poli huc ad me missis, ingenti me gaudio affectisse, dum mihi scriptis suis referret opprobrium dedecusque Achabii sycophantæ de calumnia convicti, quod hominem vivum quasi interfectum sermonibus apud omnes divulgasset. Condignam autem eum sua audacia mercedem a justo Judice, cum sua cohorte relaturum esse, sacrae literæ mentiendi nesciæ satis prædicant. Omnium Dominus te virum optimum quam diutissime conservet. Hæc Alexander.

VII.
Prædicata
a posteris
innocentia
Athanasii.

(a) Cyril.
Apol. ad
Theod.
Imp. in fin.

Ejusmodi autem adversus Athanasium ab adversariis contextam calumniam, & probatam Athanasii innocentiam commemorat post alios Cyrillus Episcopus Alexandrinus in sua ad Theodosium Imperatorem. Apologia, ubi ait (a): Perseverarunt hoc pacto seducentes multo tempore; donec Arsenius ille, qui absconditus fuerat, adhuc vivus deprehenderetur; atque ita vix tandem improbitatis ipsorum deprehensus est conatus. Erat enim sycophantia ista animis liberis, bonamque conscientiam habentibus, molesta & acerbata, concideratque vehementer animus eorum quibus ista acciderant; & molestissimum erat indubitato frustra hos, qui nihil læserant, insidias passos esse. Cæterum tam immane scelus bonum illud plane incomparabile subsecutum est, ut cum Arsenius ipse Episcopus, tum etiam Joannes Antistes Meletianorum antesignanus, facti pœnitentes, supplices pro venia consequenda Athanasio litteras dederint, atque a schismate recedentes eidem se Catholica communione conjunxerint. Extant adhuc ejusdem Arsenii Episcopi litteræ ad

(b) Athan. Athanasium, qui eas recitat in Apologia Apolog. 2. his verbis conscriptas (b):

VIII.
Arsenii e-
pisc. litte-
ræ suppli-
ces.
Athanasio beatissimo Pontifici Arsenius Episcopus Civitatis Hypselitarum, cui aliquando præfuit Meletius, una cum presbyteris, & diaconis in Domino S. P. D.
Et nos quoque diligentes pacem, & una-

nimitatem cum Ecclesia Catholica, cui tu per Dei gratiam præfectus es, volentesque Ecclesiastico canoni pro veteri instituto sub- jici, scribimus tibi, Pontifex dilecte, promittimusque in nomine Domini nos deinceps non communicaturos cum schismaticis, aut cum iis, quibus nondum pax est cum Ecclesia Catholica, sive Episcopi sint, sive presbyteri, sive diaconi: neque cum illis in consilio coituros, neque litteras pacatas ad eos daturos, neque invicem ab illis recepturos, neque citra tuam Metropolitanæ Episcopi sententiam ullum de Episcopis, aut alio dogmate communi & Ecclesiastico decretum edituros, sed cessuros canonibus ante susceptis, ad exemplar, & modum Episcoporum Ammoniani & Tyranni, & Plustiani, & reliquorum Episcoporum. Præterea obsecramus tuam humanitatem, ut nobis quamprimum rescribas, & de nobis ad nostros in sacris collegas; indicesque nos jam stare pristinis decretis, pacemque agere cum Ecclesia Catholica, & regionum istarum Episcopis cunitos esse; credimusque tuis precibus, ut gratis & efficacibus apud Deum, istam pacem firmam indissolubilemque perpetuo futuram secundum Dei voluntatem Domini omnium per Jesum Christum Dominum nostrum. Totum cœtum sacrorum virorum, qui sub tua jurisdictione est, nos, & qui nobiscum sunt, salutamus: & cum primum Deus permiserit, excurram ad tuam humanitatem. Valere te exopto multis temporibus, Pontifex beatissime. Sed rurtum idem Athanasius.

Majus autem, & liquidius argumentum, nos calumniis impetitos fuisse, Joannis pœnitentia demonstrat; cujus testis fuit ipse Deo gratissimus beatæ memoriæ Imperator Constantinus: qui cum sciret qualia crimina Joannes ad se detulisset, litterasque ejusdem jam pœnitentiæ accepisset, in hunc modum scripsit:

Constantinus Maximus Augustus Joanni. Erat hic (ut sæpe dictum est) post Meletii obitum Princeps Meletianorum, & illi in Episcopatu successor.

Ex animo mihi gratae fuerunt tuæ prudentiæ litteræ; Judex enim didici, quæ desiderabam scire, omnem te malitiam animi deposuisse, & cum Ecclesia, ut par erat, communicasse, & cum Athanasio Episcopo reverendissimo quam maxime in concordiam venisse. Certum igitur habeas, te a nobis collaudari, quod relicta omni conferenda

ma-

PAGIUS stitionis ararum & idolorum (quæ in sepulcris) specie, sepulcra passim destructa, ornatus his deiractus. Hæc Constantini junioris Cæsaris Vicensium indicia.

V.
Privilegia
litteratis
concessa.
Referenda & ad eadem Lex 3. Codicis Theodosiani De Medicis & Professoribus, ad populum, in qua Constantinus ad Constantinopolim multitudinem hominum replendam, studiisque & literatis illustrandam, Medicis & Professoribus

litterarum, eorumque uxoribus & liberis plenam ab omnibus muneribus immunitatem, jam ante Principum beneficiis sancitam Constantinopoli publicavit, exemplo Julii Cæsaris, qui teste Svetonio in ejus Vita cap. 42. ut exhaustæ Urbis frequentia suppeteret, omnes Medicinam Romæ professos, & liberalium artium Doctores quo libentius & ipsi Urbem incolerent, & exteri appeterent, civitate donavit.

IX.
Joannis
episc. Me-
letianæ
pœnitentia.

CHRISTI
333.

SILVESTRI PAP.
20.

CONSTANTINI IMP.
28.

manus cupidine, id quod Deo gratum erat feceris. Ut igitur, quæ concupisti, affectus esse videaris, tibi permittendum putavi, ut ascenso publico vehiculo ad nostras stationes venias. Restat igitur ut nihil curas, cum hæc epistola tibi facultatem publici vehiculi præbeat, ut quam celerime ad nos pervenias: & votis tuis im-

plearis, nobisque conspectis, congrua fruaris lætitia. Deus te conservet, frater dilecte. Hæc Constantinus. Habuit conspiratio finem hunc. Meletiani igitur cum pudore recesserunt. Hactenus de his Athanasius. Quomodo autem per Eusebianos rursus inversus fuerit, ac perturbatus rerum status, dicemus anno sequenti.

JESU CHRISTI
ANNUS
334.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
21.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
29.

I. SEquitur trecentessimus trigessimus quartus Domini annus, Optato, & Paulino Consulibus consignatus: mentio est horum Consulatus apud Julium Firmicum Maternum, cum ait sub iisdem contigisse Solis eclipsim. Quo ipso anno Eusebiani bellum adversus Athanasium, jam pœnitenti a Meletianorum præcipuorum Episcoporum aliquantulum consopitum, instaurant; de quo Athanasius (a) post enarratum exitum Meletianæ conspirationis hæc subdit: Eusebiani autem ne ita quidem quiescere potuerunt, eo quod ipsis non Meletiani, sed Ariani curæ essent. Veriti igitur, ne Meletianis conquiescentibus, destituerentur hujusmodi calumniæ histrionibus, denuo eos in nos exasperant. Iterum Imperatori Synodum Tyri indicendam persuadent, &c. Ann. Eccl. Tom. IV.

(a) Athan. Apolog. 2.

Eusebiani rursus urgent Athanasium.

Accessu enim illo Joannis ad Imperatorem, cum ab eo, anno superiore (ut dictum est) evocatus fuit, occasio data est Eusebio atque aliis cum eo iterum agendi: tunc enim ipsum Joannem jam reconciliatum Athanasio iterum persuadent ab eodem resiliere, & cum veteres calumnias instaurare, tum novas excogitare. Quid plura? talia tantaque Eusebiani commenti sunt in Athanasium; atque adeo admiranda structura dolos, & fraudes sibi invicem junctas concinnarunt, atque prætexerunt pietatis tegumento; ut Constantinum alioqui erga Athanasium ipsum propensorem, hominisque studiosissimum, a proposito mentis, velut incantatione magica quadam averterent, illique eum suspectum redderent, & plane dignum qui

Li. 2. co.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5827.
SÆC. IV. ☉ 7. F. ☽ 12. P. 7. April. Indict. 7.
Anno Urbis 1087.
Olymp. 278. an. 2.
A.C. 334.
JESU CHRISTI 334.
SILVESTRI PAPÆ 21.
CONSTANTINI IMP. 29.

I. [I] A Num. I. ad X. Coll. L. Acontius Optatus, & Anicius Paulinus junior, ut liquet ex

Inscriptionibus ab Onuphrio in Fastis recitatis, in quarum altera Anicius Paulinus junior appellatur, argumento manifesto eum ex eadem familia fuisse, ac Anicius Paulinus, qui anno CCCXXV. Fastis nomen dedit. Animadverti enim post hæc tempora viros eodem nomine donatos, si ejusdem familiæ essent, junioris epitheto plerumque distingui; quod multis infra exemplis patebit. Vide dicta anno CCCXXV. num. 1.

Sozomenus lib. 2, cap. 25. narrata Athanasii e Sede Alexandrina depositione, ait Episcopos ad hujusmodi sententiam in eum ferendam hisce causis adductos se fuisse docere: Primum quod agre ferrent, quod eum Imperator anno præterito (cur-

II. Synodus Casarca ad hunc annum pertinet.

NOTÆ [I] C Off. L. Acontius Optatus, & Anicius Paulinus junior. Addendum est Optato Ranii nomen. Gruter. pag. CCCCLXIII. 3.

L. RANIO. ACONTIO. L. F. PUB.
OPTATO. VIR. CLAR.
COS. ORDIN. &c.

Ibidem num. 4.

ACONTII.
L. RANIO. OPTATO. V. C. COS.

Ibid. pag. MLXXXVI.
DEDICANTE. ANICIO. PAULINO IUNIOR. V. C. CONS.
ORD. PRAEF. VRBI.

Vide pag. CCLXXXII.
Gudianæ inscriptiones apud Relandum.

ANICIUS
PAULINUS. V. C. CONS.
ORDINARIUS. &c.

Vulgares Fasti: Optato, & Paulino. Ita & Julius Firmicus lib. I. Cap. II.

coram Synodo Episcoporum reus constitutus causam diceret; ac proinde de Tyrio Concilio indicendo; eidem persuaserint.

II. Constantini nimia facilitas. Non possum vero non mirari nimiam Constantini animi facilitatem (sic dixerim potius, quam levitatem) quippe cum tot tantisque perspicuis omnibus jam redditis argumentis, adversariorum Athanasii calumnias compertas habuerit, utpote ipsorummet confessione sæpe testatas; adhuc tamen præberit aures scelestissimis illis, quos suæ ipsorum imposturæ crebro reddidissent infames: ut hac ex parte nihil propemodum sit, quo eum digne iusteque valeam excusare. Certe quidem nec laudator ejus Eusebius Cæsariensis Episcopus id potuit præterisse silentio, qui dum ejus humanitatem commendat, hæc ait (a): *Patri ratione animus ei ad summum omnis humanæ perfectionis fastigium ascendit, omni virtutum genere exornatus, præcipue verò humanitate; quæ tamen propter improborum hominum in scelere licentiam a multis reprehensa est, cum in eis peccandi causam Imperatoris lenitati assignarent. Et quidem certe nosmetipsi comperimus duo non ferenda vitia temporibus illis viguisse: primum corruptelam vanam inexplabilem quorundam, & sceleratorum hominum, qui reliqua vita dissoluti erant: deinde aliorum inexplicabilem simulationem; qui speciem quadam fictæ prætextuque Christiani nominis in Ecclesiam surrepebant. Imperatoris vero humanitas, bonitas, sincera fides, & morum constantia, ac veritas facile eum adduxerant, ut fidem hiberet huic istorum in speciem fictæ professioni, qui opinione tantum Christiani sunt habiti: maxime quod iidem veram erga illum benevolentiam, sed falsis, ac fallacibus animis, conservare simularent; quibus cum se credidisset, ejusmodi fortasse calumniis, longe aliter quam par erat, infamabatur; invidia scilicet hanc labem reliquis ejus immiscente virtutibus. Sed hos non multo post divinitus immissa pœna consumpsit.* Hæc Eusebius. At quinam hi fuerint, quos ait divina vindicta consumptos, haud facile est divinare.

III. Cæterum quantumlibet eam Constantini animi facilitatem, qua facile improbi ab-

PAGIUS (currenti nempe) jussisset, ut Orientales Episcopi Casaream ejus causa convenirent, ipse non occurrisset, longi temporis morâ fatigatam Synodum cernens, & Imperatoris præcepta despiciens. Papebrocius Tomo I. Sanctorum Maii in Vita Sancti Athanasii cap. 5. num. 67. & cap. 9. num. 102. dicit, jam novum annum fluere cœpisse a Septembri anni Christi CCCXXXV. a quo mense Græci annum CCCXXXVI. inchoaverant; ideoque Episcopos, qui post eum mensem literas Encyclicas contra Athanasium scripsere, significare Concilium Casareense indictum fuisse anno Eræ Dionysianæ CCCXXXV. qui ipsis erat a Septembri CCCXXXVI. Verum, epistolæ Consulium

uterentur; bonitati ipsius adscribat; haud tamen in Principe, cum præsertim eadem utitur in rebus gravissimis; commendatione digna est, sed improbanda penitus, cum ex ea hæreticis atque schismaticis in Ecclesiam Dei virosque sanctissimos debauchandi ansa tribuatur; ut factum vidimus a Donatistis, quos contra jus fasque omne sæpius appellantes semper audivit, & nunc ferme idem in causa Athanasii actitari videmus; quem cum iterum adversariorum calumniis manifeste noverit circumventum, & perspicue notum habuerit innocentem, quod & datis a se literis publicis firmiter est contestatus atque professus: nihilominus tantum absuit, ut calumniantes Athanasium digno supplicio afficiendos curaverit; iac detestandos homines procul (ut par erat) ab humano consortio separaverit; quin potius iisdem in eundem rursus insurgentibus aures accommodaverit, atque ex eorundem sententia, quicquid petissent illi, decerneret, nempe Tyrium Conciliabulum, cui præsiderent omnes qui Ario olim manifeste favissent, modo autem pœnitentiam simularent, in quo pariter detestabiles Meletiani sæpe convicti, agerent accusatores & testes: hæc autem laudet qui velit in Constantino; nos quidem certe commendare non possumus: sic enim comparati sumus, ut in historia veritatem potissimum excolamus, abhorreamusque ab Eusebii instituto, qui ut Ariano Principi adularetur, nempe Constantio, de ejus patre Constantino, cum vitam ipsius scripsit, laudibus dicendis totus intentus, multa (quod suis locis demonstravimus) turpiter mentitus est. At de Tyrio hæreticorum Conventu, sequenti anno, quo celebratum esse liquet, dicturi sumus.

IV. Quid autem auribus Constantini insurrasse potuerint Eusebiani, postquam audissent Meletianorum Principem Joannem facti pœnitentem cum Athanasio inivisse concordiam; aliud quod existimem nihil est, nisi ipsos jactasse Joannem ab Athanasio blanditiis delinitum, pollicitationibus pellectum, & pecuniis etiam fortasse corruptum, ut a criminum objectorum prosecutione desisteret; immo (quod significant Constantini litteræ de cogenda Synodo, pau-

ordinariorum nominibus consignari solebant; ideoque annus in eis expressus intelligitur a Kalendis Januariis, non vero a Kalendis Septembribus inchoatus. Nec refert, quod in literis plurimis per hæc tempora datis Consulium nomina non exprimentur. Nam nulla ratio dari potest, cur in quibusdam epistolis annus intelligatur inchoatus a Januario, in aliis a Septembri. Hoc porro tempore invaluisse usum, ut Consulium nominibus literæ notarentur, liquet ex epistola, quam, durante adhuc Conciliabulo Tyri, Presbyteri ac Diaconi Mareotici dederunt, Consulibus Julio Constantio illustrissimo Patricio fratre religiosissimi Constantini Augusti;

Constantinus jure reprehenditur.

IV. Quibus permotus Constantinus contra Athanasium agere.

paulo post recitandæ) Meletianos omnes Athanasii potentia esse compressos, & in magno periculo constitutos, ut nec fari præ timore auderent: rursus eisdem inculcasse quæ propalata erant de invento Arsenio, Stropham esse, ab Athanasioque suppositum hominem, qui nomen assumeret, & referret Arsenii personam: hæc & alia plura ab impostoribus in Athanasium coagmentata, & miro artificio concinnata, credita verisimilia Constantino, reddiderunt animum ejus ancipitem, ac de Athanasii innocentia fluctuantem; quem & levi negotio ad illud primum impulerunt, ut eundem Joannem, a quo cuncta esset exploraturus, quantocyus, publico impertito vehiculo, accersiret, datis ad eum litteris illis, quæ superius sunt recitata.

V.
Artes
Arianorum.

Cum vero Constantinopolim ille ad Imperatorem venisset, ab Eusebianis quid transactum cum eodem Constantino, admonitus fuit: quem & iidem rogarunt ut omnia iisdem consentientia, vocatus ab eo, firmiter diceret & affirmaret. Ut autem id faceret, pristinum initum inter ipsos adversus Athanasium foedus. iidem in memoriam revocasse putantur, & alia complura admiscuisse, quibus male obductam in Joanne cicatricem confricantes, animum ejus in Athanasium acrius concitarint: accidisseque tandem ex sententia, ut titubantem animum Constantini, ad id quod videbatur honestum, induxerint, nempe (quod dictum est) ut sacer Episcoporum cogereetur conventus, ubi præfente sancto Antistitum cœtu, more majorum, quæ objicerentur in Athanasium, accusationes, proferrentur in medium; ipse vero judicandus, si bonæ causæ fideret, præfens assisteret; hæc plane illi. Sed qualem delegerint illi locum ad Episcoporum conventum, & qui apostatarum & Arianorum cœtus accurrerit, ac quinam fuerint qui isthæc Imperatori suggererint, Theodoretus in primis narrat his verbis (a):

(a) Theod.
l. 1. c. 28.
& Sozom.
l. 2. c. 24.

VI.
Eusebiani
dolose pe-
tunt Con-
cilium.

At ne sic quidem impios Arianos puduit, sed aliam talem de integro texere fabulam aggressi sunt, qualem nemo veterum tragicorum comicorumve aliquando effinxerit. Nam accusatoribus ex sua ipsorum fu-

PAGIUS & Rufino Albino, clarissimis & Deo gratissimis viris.

III.
S. Athana-
sius ad il-
lam tarde
venit.

Cum Episcopi apud Sozomenum laudatum dicant, Athanasium diuturna sui expectatione Concilium fatigasse, ostendunt, verum esse quod scribit Sozomenus lib. 2. cap. 25. & post eum Nicephorus lib. 8. cap. 49. Athanasium triginta circiter mensium spatium profectionem suam distulisse, nempe Cæsaream venire, non vero Tyrum. Hallucinatus enim est Baronius, quando scribit, locum illum Sozomeni depravatum esse; & loco triginta circiter mensium spatium, restituendum, trium circiter mensium spatium Atha-

stione conductis, eos deducunt ad Imperatorem. Illi clamant, Athanasium virtutis athletam multa infanda scelera conscripsisse. Horum causam tuitatus est Eusebius, Theognis, & Theodorus Perinthius (Perinthus autem hoc tempore Heraclea nominatur): dicunt istas res adeo indignas intolerabilesque, ut hominum aures eas audire resurgant. Proinde persuadent Imperatori, ut Cæsareæ Palæstinæ (ibi enim erant complures Athanasio infesti) Concilium convocetur, juberetque in ea urbe judicium de Athanasio exerceri. Imperator autem illis, utpote sacerdotibus, obsecutus (siquidem ignorabat penitus fraudulentos eorum conatus) quod postulaverant, fieri mandavit. Verum Sanctus Athanasius, intellecto Judicium odio, ad Concilium non venit. Ariani igitur, ansa inde ad calumniandum arrepta, & bello contra veritatem suscepto, præter alia nefanda facinora, tyrannidis præterea, & contumaciæ eum coram Imperatore insimulant. Neque certe spes eorum frustrata est; nam Imperator alioqui mansuetissimus, eorum verbis ad iracundiam provocatus, scripsit ad Athanasium epistolam, qua & bilem suam aperuit, & ei, ut Tyrum peteret, mandavit. Et enim quoniam suspicabatur (quemadmodum ego censeo) Athanasium Cæsareæ, propter illius urbis Antistitem, minime velle comparere; idcirco jussit, ut Concilium Tyri cogereetur. Hoc plane anno, qui præcessit Conventum Tyrium, ex Imperatoris mandato jussum esse convocari Concilium Cæsareæ Palæstinæ, Athanasium vero, licet litteris Imperatoris accersitum, ire noluisse, quod detrectaret subire judicium Eusebii ejus Civitatis Episcopi, & aliorum Arianorum, Sozomenus affirmat (b).

(b) Sozom.
l. 2. c. 24.
in princ.
& in fine.

Cogendi autem Tyri Concilium, illam quoque causam prætexerunt, nimirum, ut Basilicam famosissimam Hierosolymis erectam Episcopi dedicarent: quod testatur Eusebius; dum illud Conciliabulum malignantium perinde ac œcumenicum quoddam Concilium celebrans, ait (c): Sed virtutis hostis invidia etiam hac in re quasi tenebrosam nebulam clarissimis solis luminibus offundens, per controversias quasdam, turbatis denuo Ægyptiis Ecclesiis, instituta hujus celebritatis splendo-

VII.
Prætextæ
causæ
Concilii
cogendi.

(c) Euseb.
Vis. Const.
l. 4. c. 41.

nasium remoratum esse, ne veniret ad Synodum Tyri. Nam præterquam quod in omnibus Sozomeni exemplaribus ita legitur, triginta illi menses ad Synodum Cæsareæ indictam, non vero ad Tyriam, referuntur, ut diserte Sozomenus habet. His adde, Episcopos Conciliabuli Sardicenis anno CCCXLVII. celebrati, loquentes de Athanasio ac de Concilio Cæsariensi, scribere: Post alterum annum in Tyro propter ejus facinora (scilicet Athanasii) necessario iterum celebratur Concilium. Quare a Concilio Cæsariensi ad Tyrium annus effluxit.

IV.

dozem obscurare conata est. Nempe Triennialium solemnitatem, quæ sequenti anno trigesimo Constantini celebrata est; quo anno ipsum (ut dicemus) contigit Tyrium Conventiculum peragi. Subdit autem: Sed Imperator, omni cura, & cogitatione in Deum defixa, collegit ex omni Ægypto, Asia, Africa, Europa frequentem Episcoporum cœtum; eumque tanquam Dei exercitum armis contectum objecit huic invido Diabolo: mandavitque primum, ut quam celeriter renovatæ contentionis finem facerent; deinde ut Martyrum domum, de qua dixi, consecrarent; obiterque, ut in Phœnicia metropoli conceptas rixas deleverent. Non enim licere sententiis, & opinionibus dissentientibus ad divinum cultum adesse; quod in divina lege disertis verbis editum sit (a), non debere secum discordantes munera prius sua offerre, quam amicitia reconciliata, ad mutuam pacem gratiamque redierint. His salutaribus, præceptis Imperatoris animus intus cum recrearetur; omni ut consensione concordiaque institutum persequerentur, litteris suis in hanc fere sententiam significavit (b):

Victor Constantinus Maximus Augustus ad sanctam Synodum Tyri congregatam.

VIII. Erat fortasse consentaneum, & ad præsentis temporis opportunitatem maxime accommodatum, carere omni contentione Ecclesiam Catholicam, & Christi servos ab omnibus rixis solutos ac liberos esse. Sed quoniam nonnulli sceleratæ cujusdam contentionis furore incitati, ac (ne quid gravius dicam) vitam sua professione indignam agentes, omnia turbare & miscere conati sunt (quod scelus super omnem calamitatem mihi sane positum esse videtur) propterea vos vestra (ut est in proverbio) sponte currentes hortor, ut nulla interposita mora, sed omni qua possitis celeritate, in unum locum confluentes, Synodum instituat, & egentibus opem feratis, in periculo positis fratribus medicinam adhibeatis, divulgata membra ad consensionem revocetis, errata omnia interea emendatis, dum ipsum tempus ferat: ut hisce tantis Provinciis, quæ maxime decet, concordiam restituatis, quam (o futiles ineptias !) paucorum hominum delevit arro-

gantia. Nam hoc & Deo totius huius universitatis Domino gratum, & nobis quavis re vel optatissima magis jucundum, & vobis ipsis, si concordiam, & pacem revocaveritis, magnæ gloriæ, vel omnium mortalium iudicio consensuque futurum, plane arbitror. Nolite igitur cunctari, sed acerrimo studio his quibus decet terminis præsentibus controversias definite; utpote qui cum omni puritate, & fide coistis, quam in omni cœtu prope clarissima voce Salvator noster, cui servimus, in primis flagitat. Nihil vero, quod est nostrarum partium nostræque prudentiæ, deerit: nam quæ litteris mihi vestris significastis, omnia curavi; scripsi ad quos volebatis Episcopos, ut vestras curas, & sollicitudines præsentia, & laboribus suis adjuvarent.

Misi etiam Dionysium Consularem, ut omnium rerum gerendarum eos admoneat, qui vestra Synodo adesse debent; maxime vero, ut idem animadversor sit, & custos conservandæ æquabilitatis & ordinis. Quod si quis (quod quidem non futurum arbitror) rejecto, & spreto mandato nostro, adesse noluerit: delegabimus aliquem, qui regia illum auctoritate in exilium ejetum, docebit, hominem minime decere summi Imperatoris præceptionibus ad tuendam veritatem editis repugnare. De cetero vestra sanctitatis partes sunt, non odio, vel gratia ulla, sed consentientibus studiis, secundum Ecclesiasticam, & Apostolicam regulam omnibus erratis errore aliquo admissis propriam curationem adhibere: ut omni aliena contumelia Ecclesiam liberetis, & meas curas allevetis; & rebus turbatis per vos constitutis, maximam vobis ipsis gloriam comparetis. Deus vos conservet, fratres dilecti. Hactenus Constantini epistola de convocanda Tyri Synodo apud Eusebium: recitat eandem Theodoretus (c). Quinam vero convenierint, quotve numero, & reliqua Acta Synodi, anno sequenti, quo celebrata fuit, dicemus.

Iisdem Consulibus quamplures a Constantino leges sancitæ reperiuntur, & inter alias illa pro miserabilibus personis, pupillis, viduis, debilibus, & ægrotantibus, ne ab ullo Iudice compelli possent (d) Imperatorem adire. Favet & militibus in ex-

Sarmatarum servis contra dominos rebellantibus, (hi Limigantes postea dicti, de quibus Ammianus lib. 17. & 19.) Constantinus Magnus pulsos dominos his Consulibus excepit, & amplius trecenta millia hominum mixta atatis & sexus per Thraciam, Scythiam, Mæcedoniam, Italiamque divisit, inquit Anonymus Valesianus; quod sub huius anni Consulibus factum docet Idacius in Fastis: His Const. Sarmata servi universa gens dominos suos in Romaniam expulerunt.

(a) Matth. 5.

(b) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 42.

Constantini litteræ de Synodo celebranda.

PAGIUS

IV. Constantinus pauperum curam gerit.

Ad num. X. Dedit hoc anno Constantinus Legem 2. Codicis Theodosiani De officio Iudicum omnium, qua prohibet pupillos, viduas & ægrotos trahi ad Comitatum, & extra Provinciam suam. Cujus evocationis in pupillorum favorem exemplum exhibet Theodoricus Rex apud Casiodorum lib. 4. epist. 9. Sic olim in Gallia, pupilli & viduæ, adversarios suos ad Curiam Christianitatis, ut vocabant, id est, ad Curiam Ecclesiasticam evocare poterant: quod abrogatum, agente Petro de Cuneris Regio in Parlamento Parisiensi Advocato. Plura Gothofredus in illius legis Commentario.

IX. Dionysius consularis missus Tyrum.

(c) Theod. l. 1. c. 29.

X. Pro miserabilibus personis quid Constant. (d) l. 2. de offic. omn. Iud. C. Theod.

V. Sarmatae Constantino recepti.

CHRISTI
334.

SILVESTRI PAP.
21.

CONSTANTINI IMP.
29.

peditione positis in testando; ut eorum
ultima voluntas rata habenda esset, licet in
vagina, vel clypeo, vel in pulvere scri-

pta foret (a). At nos Ecclesiastica profe-
quamur.

(a) l. 15. C.
de test. mil.

JESU CHRISTI
ANNUS
335.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
22.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
30.

I. **T**Recentesimus trigessimus quintus Christi
annus Constantio & Albino Consulibus
annotatur, celebris Tricennalium Con-
stantini Imperatoris solemnitate, quo ab
Eusebianis adversus Athanasium Episcopum
Alexandrinum Tyri in Phoenicia Concilia-
bulum celebratum est, conspirantibus una
cum eis schismaticis Meletianis. Concilia-
bulum plane dixerimus, atque conventum
malignantium, non ex nostra tantum, sed
majorum sententia, atque Synodali testi-
ficatione sanctorum Patrum: in litteris e-
nim Concilii Alexandrini paulo post cele-
brati hæc scripta leguntur apud S. Atha-
nasium (a): *At præclari Eusebiani, quo
veritatem scriptaque sua oblitterent, nomen
Synodi suis Actis prætexunt, cum res ipsa
negotium Imperatorium, non Synodale ha-
beri debeat; quippe ubi Comes præsideat, &
milites Episcopos suo satellitio cingant; &
Imperatoria edicta, quos ipsi volunt, coire
compellant: & paulo post: Si enim veluti
Episcopi sese Judices volebant esse; quid opus
erat vel Comite, vel militibus, aut edictis
ad coeundum Imperialibus? Quod si Cæsare
indigebant, & ab eo Acta robur accipere
voluerunt; quo jure ipsi judicium Cæsaris
irritum fecere? aut qua de causa, cum
Cæsar Meletianos, & calumniatores, &
nefarios non sine detestatione ob eadem de-*

(a) Athan.
Apolog. 2.

vivo homine consistam, Athanasium vero
innocentissimum suis scriptis pronuntiarit;
ipsi Meletianos verum dicere, & Athana-
sium reum esse definiunt? Hæc ibi; quæ ante
omnia pro foribus synagogæ Satanæ tam-
quam nobilem de rebus in ea gestis titu-
lum volumus affixisse.

Rursum vero de eodem acturi Concilio;
quod ad rectam temporis rationem confi-
gnandam ex more pertinet, hoc ipso anno
ejusmodi conventum malignantium fuisse
collectum, Eusebii in primis auctoritate
probatur, dum ait (b), ipsis Tricennalibus
Imperatoris, tum Tyri, tum etiam Jerosoly-
mis eisdem Episcopos convenisse, tum (ut
dictum est) dedicationis Ecclesiarum occa-
sione, tum etiam componendi (ut ait) dis-
cordias obortas inter Ægyptios. Rursum
autem id etiam compertissimum redditur
ex epistola Ecclesiæ Mareoticæ in Ægyp-
to, dum Tyri Synodus ageretur, data sub
hujus anni Consulibus; nam in fine isthæc
habet (c): *Consulibus Julio Constantio Il-
lustrissimo Patricio fratre religiosissimi Con-
stantini Augusti, & Ruffino Albino, claris-
simis & Deo gratissimis viris.*

II.
Tempus
conventus
Tyrii.

(b) Euseb.
in Vita
Const. l. 4.
c. 11.

(c) Apud
Athanas.
Apolog. 2.

His igitur de certo Synodi anno explo-
ratis redditis de numero Episcoporum, &
ipsis qui interfuerunt Episcopis, agendum
est. Nullus certus numerus ab Eusebio
de-

III.
Quot &
quales e-
pisc. con-
venerint
Tyri.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5828.

SÆC. IV. Anno Urbis 1088. Olymp. 278. an. 3. secundum Baronium. Olymp. 278. A.C. 335.

© S. E. D 13. P. 30. Mart. Indict. 8.

JESU CHRISTI 335.

SILVESTRI PAPÆ 22.

CONSTANTINI IMP. 30.

I. [1] **A** Num. I. ad XLI. Coss. Julius Constan-
tius, & Ceionius Rufus Albinus. Prior

non Constantini Imperatoris fratris filius, ut
perperam Onuphrius in Fastis, sed frater ipsius
Constantini M. ut patet ex subscriptione anno
præcedenti num. II. recitata.

Tricennalia Constantinus Magnus his Coss. edi-
dit die VIII. Kal. Aug. ut diserte tradunt Ida-
cius & Auctor Chronici Alexandrini. Addit hic
celebrata esse Constantinopoli quam magnifice
Sunt hæc Tricennalia Augustei Imperii. Anno
vero præcedenti Imperii Cæsarei Tricennalia
dedit.

II.
Tricenna-
lia Con-
stantini M.

Constantis Constantini Magni filii nuncupatio
ad annum CCCXXXIII. pertinet, ad Vicenna-
lia nempe Constantini Cæsaris fratris, ut ibi-
dem

III.

NOTÆ [1] **C**oss. Julius Constantius, & Ceionius Rufus Albinus. Gruterus pag. CCCLXXXVII. 3.

CEIONIUM. RUFIVM. ALBINVM
V. C. COS. FILOSOPHVM. RUFIVM
VOLUSIANI. BIS ORDINARIIVM.
COS. FIL. &c.

In Epistola Mareoticorum, Concil. tom. II. pag. 458. Consulibus Julio Constantio illustrissimo Patri-
cio, fratre religiosissimi Constantini Augusti, & Ruffino Albino, clarissimis, & Deo gratissimis. Vulga-
res Fasti: Constantio, & Albino. Libellus de Præf. Urb. Constantio, & Paulino.

definitur; sed res suas atque suorum ostentare solitus, dum ait illuc convenisse Episcopos ex Asia, Africa, & Europa, visus est demonstrare ejusmodi fuisse conventum amplissimum, atque propemodum Concilio Nicæno non impari; cum tamen nonnisi sexaginta omnes numero fuisse testetur Socrates (a), nec inter eos ex Occidentalibus aliquem, sed illos tantum præsto fuisse Episcopos, quos Eusebius, & Eusebiani advocandos esse, Constantino persuaserunt: nam ipse ad eos litteris superius recitatis: *Scripti* (inquit) *ad quos volebatis Episcopos, ut vestras curas, & sollicitudines præsentia, & laboribus suis adjuvarent.* At quinam fuerunt hi? omnes prope qui Ario studuissent tempore Nicæni Magni Concilii, vel postea ejus fautoribus inhæssissent, sententia Ariani; qui tamen (quod deterius erat), ut deciperent Imperatorem, se Catholicos, & hostes Arianæ hæreseos atque aliarum omnium, & Ecclesiæ pacis studiosissimos esse profiterentur: pulchro enim pacis nomine, & concordie Catholicæ optata spe pellexerant Constantinum, non tantum ad ejusmodi Synodum congregandam, sed ad cuncta, ne quid accidere in ea posset, quod pacem, quam pollebantur, perturbaret, ex sua ipsorum sententia faciendam. Qui autem Tyri convenerunt Eusebiani, Arium intra animum habentes inclusum, ab Athanasio (b), atque Theodoro (c), nominantur Eusebio Nicomediensis, totius impietatis choreæ ductor; ejus gentilis Eusebius Cæsariensis, illi perfidia atque astu non impar: præsidebant hi synagogæ Satanæ veluti Judices audituri accusationes in Athanasium; quibus inhærebant Theognis Nicænus, Mares * Chalcedonensis, Asclepius Gazæ, Theodorus Laodiceæ, Patrophilus Scythopolitanus, Narcissus Ptolemaidis, Valens, & Ursacius Episcopi in Pannonia, Macedonius, Flacillus, & Georgius qui ab Alexandro Episcopo Alexandrino ob scelus perpetratum fuerat depositus a sacerdotio, & alii ex Meletianorum factione selecti, quos ad expugnandam aditu clandestino fidem Catholicam, Eusebii impietatis tuba collegerat.

IV.

Ex eorum quoque voluntate factum est,

PAGIUS

Oratio ab Eusebio in Tricennialibus habita.

dem ostendimus. Porro Eusebius Cæsariensis Episcopus egregiam Orationem, quæ adhuc extat, de laudibus hujus Imperatoris in ejus Tricennialibus habuit, quam in Vita Constantini lib. 4. cap. 46. ait, se Constantinopoli coram ipso Imperatore recitasse. Sed tollendus hic error vulgaris, eam nempe recitatam esse ab Eusebio in ipsa Tricennialium festivitate, seu die XXV. Julii, qua Tricennalia acta. Eusebius enim contrarium ostendit, cum loco laudato cap. 45. tradat, se Encæniis Ecclesiæ Hierosolymitanæ die XIII. Septembris, ut mox videbitur, celebra-

ut prætextu quodam comprimendi tumultus, & imperandi, cum opus esset silentii, coercendæque procacitatis insolentium, missus fuerit ab Imperatore cum militari manu Dionysius Comes; re vera ut expugnaret innocentiam, & cum ea innocentes opprimeret, & secretum aditum Athanasii hostibus ad oppugnandam fidem Catholicam aperiret. Hunc illum puto Dionysium, ad quem Tyri publicatum extat Constantini rescriptum de famosis libellis (d): diu enim ibi ipsum versatum cum Paulino Tyri Episcopo Arii fautore assuevisse, opinio est, delectum plane hominem qui ejusdem cum ipsis sententiæ foret, & in idem facinus conspiraret. Archelaum quoque Orientis Comitem eo missum esse, qui cum Dionysio Concilio præsideret, Ruffinus est auctor (e), sed de eo nihil apud Athanasium aliosve antiquos scriptores.

Cæterum sic cuncta ex Arianorum voluntate composita atque disposita sunt, ut non Episcoporum Concilii, sed fori Præsidis præferret imaginem, & speciem repræsentaret apparituræ fiscalis: stipabant omnia armati satellites, catenarumque audiebatur stridor, hostium quoque auribus permolestus. Perductus est enim illuc Macarius Alexandrinæ Ecclesiæ diaconus, qui & alicubi presbyter legitur, antea missus (ut dictum est) Constantinopolim legatus ab Athanasio; & ipse ad id prædonum conventiculum minacibus litteris accersitus vinculis adducitur. Id quidem Athanasius ipse testatur his verbis (f) post recitatam Meletianorum resipiscentiam: *Denuo eos (nempe Meletianos) Ariani in nos exasperant, iterum Imperatori Synodum Tyri indicendam persuadentes, ad quam & Comes Dionysius missus est, Eusebianisque satellitum militare additum: eodem Macarius, sed vinculis, per milites deductus est; mihi scribitur, ut adsum; atque adeo necessitas veniendi injungitur, ut, nisi venirem, invitus adducerer.* Hæc ipse.

Qui igitur Imperatoris litteris fuerat convocatus S. Athanasius Episcopus Alexandrinus non ut Synodo præsideret, ut par erat, utpote secundæ sedis Episcopus, & dignitate omnium qui aderant primus, sed ut reus ad dicendam causam, sententiam

Dionysius comes Præses Synodi.

(d) l. 4. de famosis libellis. Cod. Theod.

(e) Ruffinus lib. 1. c. 16 & 17.

V.

Qualis Synodi facies.

(f) Athanasius Apolog. 2.

VI.

tis interfuisse; & cap. sequenti subjungat: *Orationem de Tricennialibus paulo post profecti Constantinopoli coram ipso Imperatore recitavimus.*

Non itaque die XXV. Julii, quo Tricennalia edita, sed post mensem Augustum, & Eusebii Hierosolymis Constantinopoli reditum ea Oratio habita. Quod ex ipsis etiam Orationis verbis ostendi potest. Nam capite ejus tercio dicit Eusebius, *Constantinum* singulis Decennialium periodis unum ex suis liberis ad Imperialis Throni consortium promovisse: *Cumque jam quartus volvi cæperit circulus* (ipso nempe Tricennialium

IV.

Sed post mensem Augustum.

tiam expectaturus astaret; venire ne deberet diu multumque animo, & mente versavit. Cæterum, quod apud Sozomenum legitur (a), Athanasium licet graviter urgeretur, profectioem distulisse usque ad triginta menses circiter; textum esse depravatum existimo, atque restituendum, ad tres circiter menses fuisse remoratum: nam hoc ipso anno Synodum cœptam esse, atque pariter absolutam, inde vero Hierosolymam evocatam ad templi dedicationem, omnes affirmant: & licet (quod ait Sozomenus) primo iustus esset idem Athanasius ad Synodum proficisci Cæsaream; tamen cum nec id potuerit nisi anno superiori contigisse, quo eadem in dicta Synodus fuit; nihil est quod quavis ratione ab Athanasii vocatione usque ad ejus Tyrum adventum possit intercludi spatium triginta mensium. Venerunt pariter cum Athanasio Ægypti Episcopi quadragintaseptem, quorum nomina subscripta habentur in fine epistolæ ipsorum, quam, cum Tyri essent, scripserunt, & ab Athanasio in sua Apologia intexta est (b); inter quos & magnus ille Potamon Episcopus confessor, de quo superius dictum est, legitur, necnon celebris ille nomine Paphnutius, & ipse confessione spectatus.

(a) Sozom. lib. 2. cap. 24.

Athanasius cum suis venit Tyrum.

(b) Athan. Apolog. 2.

VII. Nullus sedendi locus Athanasio in Synodo datus.

(c) Epiph. hæresi 68.

Accessit igitur Tyrum Athanasius; ne si abesset, videretur causæ diffidere, & adversariis ansam præberet in ipsum vehementius insultandi, & persuadendi Imperatori, ipsum sibi male conscium iudicium Synodi subterfugisse. Cum vero illuc pervenisset, & in Synodum ingressus esset; nullus ei penitus, ubi sederet, datus est locus, cui primus omnium ob Alexandrinæ sedis prærogativam debebatur; sed tanquam reus (proh scelus!) coram accusatoribus iustus est stare. At S. Potamon id minime passus, sed in Eusebium Cæsariensem Episcopum, sedentem ut Judicem, magna libertate invehens est: rem vero tum gestam S. Epiphanius narrat his verbis (c). *Jubet autem (Constantinus nempe) vocari Synodum in Phœnice in urbe Tyro; & jussit judicare hanc causam Eusebium Cæsareæ Episcopum, & alios quosdam: erant autem hi quodammodo magis inclinati ad Arianorum vanitatem. Et vocati sunt Episcopi Ægypti Catholici, &* Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS lium die inchoatus) copiosa generis societate, & Cesarum nuncupationibus Imperium amplificans, &c. Ubi Eusebius intelligit, Dalmatium, Dalmatii Censoris & fratris Constantini M. filium, hoc anno VIII. Kal. Octobris, ut habet Auctor Chronici Alexandrini, vel XIV. Kal. Octob. ut prodit Idacius in Fastis, Cæsarem renunciatum, & Hannibalianum, quem hoc etiam anno Constantinus M. Regem nominatum purpura induit, & Cæsarem Cappadocia amandavit, ut inquit Auctor Chronici Alexandrini. Addit Eusebius in laudata Oratione: Fortissimos deinde quatuor Cæ-

sub Athanasio Principes quidam ac majores, & in Deo illustrem vitam habentes, inter quos erat beatus Potamon, magnus ille Heracleæ Episcopus, & confessor; sed & ex Meletianorum partibus; hi qui Athanasium accusabant.

Cum autem zelotes esset pro veritate, & recta fide prædictus beatus Potamon, liberum habens os, & qui nunquam personam alicujus suscepit; oculo enim in persecutione propter veritatem orbatus erat: cum vidisset Eusebium sedentem, & judicantem, & Athanasium stantem, superatus tristitia, & lacrimans ob ea quæ adversus veritatis professores fiunt, invehens est voce magna contra Eusebium & dixit: Tu sedes, Eusebi, & Athanasius innocens stans a te judicatur? quis tulerit talia? Dic mihi tu: Nonne mecum fuisti in carcere tempore persecutionis? Et ego quidem oculum amisi pro veritate; tu vero nihil mutilatum in corpore habere videris, neque testimonium propter confessionem tribuisti, sed stetisti vivens, nulla parte detruncata. Quomodo discessisti e carcere; nisi quod promissisti iis, qui necessitatem nobis persecutionis intulerunt, id quod nefarium est, te facturum esse, aut sane fecisti? Hæc ubi audisset Eusebius, indignatione quidem commovebatur, & surrexit, ac dissolvit iudicium dicens: Si huc venistis, & contra nos talia dicitis; profecto vera dicunt accusatores vestri. Si enim hic tyrannidem exercetis, multo magis in patria vestra hoc facitis. Hucusque Epiphanius; quæ autem post hæc subdit, postea (ut dicemus suo loco) contigerunt.

Mentio quoque est apostasiæ Eusebii Cæsariensis in epistola Synodali Episcoporum Ægypti, cum de conventu Tyrio agentes Patres illi sanctissimi, qualis ille fuerit, sic describunt: (d) *Quis enim ibi conventus Episcoporum, aut confessus veri studiosus? Quis non ex plerisque noster inimicus? Nonne Eusebius, Eusebianique studio Arianismi ad id Concilium perrexerunt, reliquis ejusdem secum sententiæ adductis? Nonne & nos contra eosdem homines eo nomine, quod Arianae opinionis essent, scripta evulgavimus? Nonne Eusebius Cæsariensis de immolatione idolorum a nostris confessoribus accusatus fuit? Nunquid non de Georgio probatum fuit, eum*

VIII.

Potamonis Episc. in Euseb. Cæsar. invehiva.

IX.

(d) Apud Athan. Apolog. 2.

Eusebii scelus detectum.

K k ab

sares, quasi quosdam equuleos uno Imperiali quadriga copulant iugo, ipse sublimis velut auriga incitat atque impellit. Eusebius, inquit Valesius in Notis, tres Constantini filios & Dalmatium Cæsarem, quatuor equis comparat, qui uno iugo copulati Imperialem curram trahebant, cui auriga præerat Constantinus. Recte quidem; sed quomodo hoc verum esse potest, si eam Orationem die XXV. Julii Imperii Constantiniani natali recitaverit? Quare, cum Dalmatius mense Septembri Cæsar dictus fuerit, manifestum est, eam Orationem non in ipsa Tri-

en

ab ordine sui sacerdotii a beato Alexandro ejectum fuisse? Nonne ceteri de aliis atque aliis criminibus notam, censuramque passi sunt? Quo jure igitur isti contra nos Synodum ullam constituere potuerunt? Aut qua fronte talem conventum, Synodum appellare audent, cui Comes praesedit, & ubi spiculator apparebat, & Commentariensis, sive Carcerarius pro diaconis Ecclesiae adventantes introducebat? ubi Comes verba faciebat, ceteri praesentes in silentio erant, vel potius Comiti obsequium suum accommodabant? ubi quod communiter Episcopis placuit, ab illo impediatur? ille imperio utebatur: nos a militibus ducebamur, vel potius jussis Eusebianorum sententiisque ipse Comes inserviebat? In summa, dilectissimi, quae species ibi Synodi, ubi vel caedes, vel exilium, si Caesari placuisset, constituebatur? In hunc modum de conventiculo Tyrio Alexandrina Synodus Orthodoxorum Patrum: sed ad ipsa Acta Tyria redeamus.

X. Ingressus (ut diximus) Synodum Athanasius: & cum eo Aegypti Episcopi; ipse nomine omnium de suspectis Judicibus conquestus, ac pariter contestatus est non debere deligi in causa inimicos Judices: testati enim sunt hæc iidem Catholicæ communionis Episcopi eo libello, quem postea Synodo obtulerunt (a), quem suo loco ponemus: quin & ipse de iisdem in secunda Apologia: Ita (inquit) insidias inter se partiti sunt, ut isti (nempe Meletiani) accusationem, isti (nempe Eusebiani) officium judicandi sibi vendicarent. Nos igitur Eusebianos, ut inimicos nobis ob hæresin, ab hac lite rejecimus, &c. Sed cum minime audiretur, & Meletiani accusatores Judicum favore audentiores facti, in medium prodeuntes, in Athanasium accusationes inferrent; ipse veritate fretus, & alii Orthodoxi qui aderant certi de innocentia ejusdem Athanasii, etiam coram hostibus talia judicari passi sunt; existimantes, quantumlibet inimici essent, non tamen in publico Conventu (qui utcumque esset, retineret saltem nomen Concilii) Judices grassaturos fore more latronum, sed manifestissima dilutione objectorum criminum rubore suffundendos, & cum eis pariter Dionysium Comitem confundendum, si quid modo a natura insitæ quibuscumque hominibus æ-

quitatis eorum animis insideret. Sed quænam crimina in Athanasium objecta tum fuerint, videamus.

Veteres in primis accusationes illæ, quæ adversariorum quoque confessione calumniosæ fuerunt comprobatae, & litteris Constantini Imperatoris adeo improbatæ atque rejectæ, iterum afferuntur in medium. At quisnam primus prodiit accusator? famosus ille Ischyra, qui redargutus quondam fuerat ab Athanasio, quod, cum presbyter minime esset, presbyterum tamen ageret; & conductus a Meletianis de fractura calicis testimonium ferre adversus Macarium diaconum Athanasii, atque in ipsum Athanasium, facti demum poenitens, supplicem libellum, veniam deprecans, obtulerat eidem Athanasio: hic, inquam, impudens conventus iterum ab adversariis, spe polliciti Episcopatus illectus, inexpectatus prodiit accusator. De cujus gradu male præsumpto, Athanasius primum omnium evidenter demonstravit ex catalogo clericorum omnium Meletianorum a Meletio ipso confecto post Concilium Nicænum, & tradito Alexandro tunc Episcopo Alexandrino, in quo de Ischyra presbytero nulla prorsus mentio esset: Verum (inquit Athanasius b) ea res nihil remorata est inimicos, cum & presbyter fingeretur, qui presbyter non erat, & Comes vim adhiberet, & milites nos traberent: sed tamen Dei gratia victoriam retuli; neque enim de calice Macarium convincere potuerunt. Sic ipse. Cum hæc autem pluribus discuterentur, Aegyptiique Episcopi rerum omnium optime conscii pro Athanasio starent atque Macario; ab Eusebianis sæpe interpolati atque repulsi sunt, qui intentabant etiam minas Judicibus illis, qui, re evidenter perspecta, erga Catholicos propensiores essent. Id quidem ipsi suo ipsorum libello significant, cum dicunt (c): Hic tamen nos veritate freti, ubi Meletianorum calumnias refellere cuperemus, nescio quibus artibus Eusebiani nostros conatus interturbare studuerunt, magnamque operam impendere, ut nostra dicta rejicerentur, nunc sincere judicantibus interminantes, nunc etiam nonnullis contumeliam inferentes, non alio scopo, quam ut id quod contra nos molirentur, progressum haberet.

Sed hæc (ut ipse Athanasius ait (d) fuisse

XI.
Crimina
in Athana-
sium objec-
ta.

(b) Athan.
Apolog. 2.

(c) Apud
Athanas.
Apolog. 2.

(d) Athan.
Apolog. 1.
XII.

(a) Athan.
Apolog. 2.

Partes
Meletia-
norum &
Eusebia-
norum in
Synodo.

PAGIUS

ennialium festivitate, seu mense Julio, sed post mensem Augustum dictam esse. Neque verisimile est, Eusebium, qui Concilio Tyri paulo ante Basilicæ Hierosolymitanæ Encænia celebrato interfuit, die XXV. Julii Constantinopoli esse potuisse, cum gesta in Concilio Tyri, illud circa mensem Julium inceptum fuisse, ac per aliquot menses durasse, insinuent. Et tamen initio Septembris, ut minimum, Eusebius & reliqui Episcopi Tyro relicto, Hierosolymam perierunt; cum die decima tertia Septembris Ba-

silicæ Hierosolymitanæ Encænia celebrarint. Constantinum sub hujus anni finem Constantinopoli fuisse ostendunt Leges Codicis Theodosiani 5. De Judæis. & I. Ne Christianum mancip. XI. Kal. Novemb. dat. Constantinop.

Menses triginta, quibus professionem suam distulit Athanasius, ad Concilium Cæsareæ, non Synodus vero ad Tyrianum referuntur, ut anno CCC. XXXII. num. II. ostendi; ideoque Sozomeni Baron. n. t. locus, ubi de triginta illis mensibus, minime & seqq. depravatus, ut existimabat Baronius.

V.

Synodus
Tyria.
& seqq.

(a) *Apud Athan. Apolog. 2.* Arsenii causa iterum in Synodo producta. *Apud Athan. Apolog. 2.* Arsenius Synodo perspicuus factus.

fius persecuti sunt Episcopi ex Concilio Alexandrino, in quorum Synodali epistola isthæc leguntur (a): Jam si, quid in accusando sit actum, quæras; longe majori admiratione capieris. Arsenium quemdam occisum ab Athanasio criminabantur, & poculum mysticum fractum esse. At Arsenius iste in vita superest, & placet sibi de vestra communione, neque aliunde testimonia expectat, ut vivus esse doceatur, sed ipse sese confitetur vivere; idque in litteris suis ad Episcopum nostrum Athanasium perscripsit, quem isti Arsenii interfektorem asseverabant. Nec puduit impios, hominem tanta intercapedine locorum & itineribus terra marique disjunctum, ab eo occisum comminisci, cujus per illa tempora locus, ubi agebat, nemini mortalium cognitus fuit; adeo ille nullo dum attactus malo ab accusatoribus celabatur; quem, quoad licuit, in alium Orbem transfulerant, occisuri eum libenter; ut homine vere extincto, Athanasium quasi de certa cade convictum occidere possent. Sed divinæ hinc providentiæ gratiæ agendæ sunt, quæ nihil injusti invalescere sinit, Arseniumque sub omnium oculos vivum produxit, dilucide sua præsentia calumnias eorum & figmenta retegentem. Hæc de his illi. Sed & S. Athanasius (b) ipse: Immo (inquit) & Arsenius quem divulgaverant a nobis interfektum esse, vivus astabat, & eorum synophantiam claram evidentemque faciebat.

XIII. Quod rursus ad eandem de Arsenio occiso causam spectat; undenam manarit occasio, ut quem vivere certo certius etiam adversariorum litteris (ut vidimus) fuerat divulgatum; tam stupide, vel temere, aut potius dicendum audacter atque procaciter iterum de occiso ab Athanasio Arsenio accusationem in Synodo illa proposuerint? Non aliunde quidem, nisi quod Arsenius, sibi timens, se iterum occultasset: nam sicut Judæi impii Dei hostes resuscitatum Lazarum in odium Christi interficere quærebant; ita pariter Eusebiani atque Meletiani, cum viderent quem occisum prædicassent, iterum apparuisse, & in eorum summam infamiam adhuc vivere, studiose pervestigarunt eundem perimere, conatique sunt eidem necem inferre (id enim innuunt quoque Synodales litteræ de Arsenio superius recitatæ;) quod persentens ille, mortem metuens delituit; sed tandem palam in Tyrio Conventu se prodidit. Sozomenus autem de Arsenio testatur (c), sponte se, ut Athanasium periclitantem eriperet, Synodo obtulisse; ait enim: Arsenius iste seu divina impulsione motus, seu (ut fertur) ab Athanasii insidiatoribus occultatus; forte fortuna, cum quidam ei nunciasset, Episcopum ejus causa in periculum incidisse; de nocte inde discessit, & pridie quam judicium de Athanasio exerce-

(c) Sozomen. lib. 2. c. 24.

retur, Tyrum appulit. In hunc modum Sozomenus. Theodoretus vero hæc addit (d): Ibi (inquit) tum manus illa ad hanc tragœdiam comparata (nempe, quod ait superius, sale condita, & in capsula reposita) coram Judicibus proferbatur. Istum Arsenium Athanasii necessarii conquirunt, adducunt, cogunt in diversorio parumper latere. At istæ de causa Arsenii postea gesta sunt: ejusmodi enim quætionem accusatio illa præcessit, quam idem Theodoretus recenset his verbis.

(d) Theod. lib. 2. c. 30.

Interim illustris ille Athanasius primo mane venit ad Concilium: Ad quem accusandum introducta est muliercula libidinosi ac petulans. Clamat impudenter, se professam esse virginitatem, sed ab Athanasio, quem hospitio exceperat, per vim compressam, & invitam stupratam fuisse. Quæ cum dixisset, ingreditur Athanasius, quem accusaverat, presbytero perquam laudato, cui Timotheus nomen erat, comitatus. Ubi autem a Judicibus imperatum Athanasio fuit, ut crimini responderet; obtulit ipse perinde ac si Athanasius non esset; atque Timotheus sic mulierculam alloquitur: Ego ne tecum aliquando rem habui? ego ne in tuas aedes ingressus sum? Tum illa impudentius petulantiusque clamare, digladiari cum Timotheo, manum educere, ostendere anulum, ac dicere: Tu mihi abstulisti virginitatem; tu castitate me spoliasti: & alia, quæ impudentes meretrices propter intemperantiæ exherantiam loqui solent. Ad hunc modum igitur tam iis qui fabulam texuerant, ignominia, tum Judicibus qui facinoris conscii erant, pudoris iniusta nota, muliercula educta est e Concilio. Tum magnus ille Athanasius. Non est (inquit) dmittenda mulier, sed inquirendum in eam, cognoscendumque quis hæc crimina confixerit.

XIV. Meretricula accusatrix Athanasii.

At Ariani vociferati, alia contra eum multo graviora restare crimina, quæ nulla dicendi arte acumineve dilui possent; de quibus cum proferrentur, non audienti, sed cernendi sensus judicium faceret: quæ cum dixissent, capsam, de qua tam creber sermo fuit, ostendunt, & manifeste sale conditam detegunt. Tum singuli, qui eam conspicabantur, clamorem tollere; ac pars eorum scelus vere admissum esse putabant, pars rem fictam falsamque esse sciebant, & Arsenium adhuc occultatum latitare arbitrabantur. Atque vix momento temporis silentium fuit, cum Athanasius, cui crimen intendebatur, sciscitatus est a Judicibus: Ecquis inter eos Arsenium nosceret? Cum a multis responsum esset, se accurate hominem noscere; eum introducere jubet; ac rursus sic percontatur: Hicne est Arsenius, a me quidem interfektus, ab istis autem quæsitus, post eadem affectus.

XV. Arsenii manifestatio.

contumelia, & dextera manu privatus? Ubi vero assensum est, illum ipsum esse; Athanasius exiit eum pallio, & utramque manum tum dexteram, tum sinistram ostendit, aitque: Aliam manum nemo, opinor, quæret: nim amplius quam duas manus ab universitatis conditore accepit nemo. Quibus rebus in hunc modum patefactis; cum oporteret, & accusatores, & Judices, qui facinoris erant conscii, præ pudore se in latebras abdere, optareque ut tellus sibi debisceret; Concilium tumultu ac seditione complere, veneficumque appellare Athanasium, eum hominum oculos præstigiis fefellisse, affirmare ceperunt: quinetiam qui eum paulo ante cædis reum egerant, iidem ipsi hominem discernere mactareque aggrediuntur. Verum quibus negotium ab Imperatore dabatur, ut paci ac tranquillitati providerent, eadem prohibuerunt. Nam Athanasium, qui in causæ disceptatione superior discesserat, hostium manibus ereptum, in scapham curaverunt imponendum, sicque ejus saluti consuluerunt; qui recta ad Imperatorem profectus, totam tragædiam, ut gesta est, ei narrat. Hæc Theodoretus, nec non Sozomenus (a), & Socrates (b). Verum accessus Athanasii ad Constantinum postea accidit.

(a) Sozomen. lib. 2. c. 24.
(b) Socrat. lib. 1. cap. 21.

XVI.

Quod denuo ad ejusdem Arsenii causam spectare videbatur, hæc ab adversariis Sozomenus tradit fuisse tunc superaddita, dicens: Quod autem ad posterius attinet; accusatores pro suis partibus defendendis satis putabant dicere, Plusianum * unum ex Episcopis qui Athanasio parebant, mandato eius, Arsenii domum incendisse, ipsum alligasse ad columnam, loris verberasse, in ædiculam denique compegisse; at Arsenium per fenestram inde aufugisse; ac cum esset conquirendus, aliquandiu abditum delituisse; & quia non comparebat, hominibus opinionem fuisse, non sine causa allatam, eum mortem obtisse; quam ob causam Episcopos, qui paribus Joannis favebant, illum, ut virum illustrem, & confessorem quæsiuisse, rem detulisse ad magistratus. Hæc Sozomenus, qui & multa alia in Athanasium objecta tradit, quæ ab aliis sunt prætermissa, nec quidem ab ipso Athanasio ponuntur, vel Synodus Alexandrina illa epistola, qua adversariorum calumnias, & accusationes in eum, atque ea potissimum, quæ Tyri sunt gesta, prosecuta est, recenset. At quænam prodantur a Sozomeno, hic ejus verbis describamus; ait igitur (c):

* Pelusianum.

Quid rursum in Athanasium.

(c) Sozomen. l. 2. c. 24.

XVII.

Callinicus Episcopus, & Ischyron quidam, ex factione Joannis eum accusaverant, quod calicem mysticum fregerat, quodve solium Episcopale deturbarat; ipsumque Ischyronem, qui erat presbyter, sepe in carcerem concluderat; quinetiam

quod nomine ipsius ad Hyginum Ægypti Præfectum falso delato, quod videlicet in imagines imperatoris lapides conjecerat, vinculis constringendum curaverat; itemque quod Callinicum Episcopum Ecclesiæ Catholicæ, quæ est in Pelusio, & conventum cum Alexandro agentem, propterea abdicaverat, quod noluit alia conditione cum eo communicare, nisi de calicis mystici fractura, de qua erat in suspicionem vocatus, verum pro certo cognosceret. Præterea quod Marco cuidam, qui fuerat presbyterio abdicatus, Ecclesiæ Pelusianæ gubernationem commiserat, ipsumque Callinicum a militibus custodiri, verberibus cædi, & in judicium abduci fecerat. Porro Euplus, Pachomius, Isaac, Achilles, & Hermæon Episcopi factionis Joannis illum insimularunt, quod ab eo vapularant. Denique omnes communiter ei objectabant, quod quorundam perjurio ad Episcopatum ascenderat: idque cum universi Episcopi asseverassent, neminem debere prius ordinari, quam crimina sibi illata diluerit; seque ita in fraudem indultos, propterea ab illius communione abstinuisset. Eum autem dedignatum esse causam suam persuadendo obtinere; sed vi cogendo homines, & in vincula conjiciendo, suam in sententiam perducere laborasse. Et paulo post: Quinetiam tabulæ legebantur, in quibus scriptæ fuerunt populi contra eum vociferationes, perinde quasi plebs Alexandrina propter eum ad conventus in Ecclesia agendos venire renuisset. Hucusque Sozomenus; quæ cum sint prætermissa (ut dictum est) ab ipso Athanasio, & a Concilio Alexandrino cuncta in Athanasium objecta crimina epistola sua contextente; in eam interdum venimus opinionem, hæc a Meletianis sive Eusebianis fuisse superaddita Actis Tyriis. Sed utcumque demus vere in Athanasium hæc tunc fuisse conjecta; ex aliis gravioribus his satis conjicere licet, cujus fidei istiusmodi accusationes fuerint.

At cum de duabus tantum querelis ab Ischyra, & aliis Meletianis in Athanasium in eodem Tyrio Conventu illatis mentio habeatur tum apud Athanasium ipsum, tum etiam apud Synodalem epistolam Alexandrini Concilii, quarum altera erat de nece Arsenii, altera vero de sacri calicis fractura: visis his quæ ibidem gesta sunt in priore atque immaniore crimine diluendo, reliquum est, ut, quæ acta fuerunt de causa fracturæ calicis, hic describamus, quæ & publica testificatione consignata habentur legitimi sacrique Episcoporum Conventus, nempe ea, quam diximus, Synodali epistola Alexandrini Concilii, de quo etiam suo loco plura dicturi sumus. Hæc enim ibi scripta leguntur (d): Po-

De fractura calicis refri-catur accusatio.

XVIII.

(d) Apud Athanas. Apolog. 2. sur-

CHRISTI
335.SILVESTRI PAP.
22.CONSTANTINI IMP.
30.Defensio
Macarii
& Atha-
nasia ex
Synodo
Alex.(a) Tob. 12.
(b) Mat. 7.

sursum atque deorsum obvolvantes jactant. Atqui Athanasium ne accusatores quidem ausi fuissent ejus criminis incessere, nisi ab ipsis submissi instructique fuissent. Sed tamen illi summam ejus criminis in Athanasium referunt, quod ne in Macarium quidem, qui victus non est, referri debet. Nec pudet eos, coram catechumenis, & quod pejus est, Ethnicis, ita de mysteriis tragice agere; cum oporteat (sicut scriptum est (a) mysterium Regis celare, & (b) ut Dominus præcipit (b), non esse sancta porrigenda canibus, neque projiciendas margaritas ante porcos: non enim fas est mysteria Gentibus prodere, ne per imperitiam ea subsannent, aut catechumeni per curiositatem scandalizentur. Sed tamen quodnam poculum, quo in loco, & apud quos comminuit? Meletiani scilicet sunt, qui hic se accusatores præbent, homines prorsus fide indigni, ut schismatici, & hostes Ecclesiæ, neque hi novi aut recentes, sed vetusti jam olim a temporibus beati Petri, cui insidias posuerunt; & Achille ejus successoris, quem calumniati sunt; & Alexandri, quem usque ad tribunalia Cæsaris calumniis persecuti sunt; & postremo ita meditando criminibus exercitati, Athanasium invaserunt, nihil alienum a sua malitia facientes: ut enim Athanasia antecessores, ita quoque, & ipsum Athanasium calumniantur. Quorum calumnia antea inefficaces, nunc tandem successum habuere, ex quo Eusebianos in gratiam Arianae impietatis socios & patronos adepti sunt; pro qua tuenda, ut in multos alios Episcopos, ita quoque in Athanasium conspirationis faciunt.

XIX.
Refellitur
calumnia
de fracto
poculo.

At qui locus ille, in quo poculum fractum jactant? Ecclesia non erat, neque quisquam presbyterorum ei loco vicinus; nec dies, quo id factum a Macario voluit, Dominica. Cum igitur neque Ecclesia ibi esset, neque sacra fierent, neque dies hoc ipsum requireret; quale, aut quando, aut ubi mysticum illud poculum fractum est? Pocula multa passim in ædibus, atque adeo in medio foro haberi, nemini dubium, quæ collisa collidentem non faciunt impium: mysticum autem poculum, quod impium eum reddit qui id ultro frangit, nusquam nisi apud legitimos Ecclesiæ Præsides invenies: hic enim unus est usus calicis, & præter eum alius nullus, eoque solo vos legitimo ritu propinatis populo; eumque vos pro canone Ecclesiastico accepistis, idemque dumtaxat penes eos habetur qui Ecclesiis præsent; solum enim vestrum est propinare sanguinem Christi, & præterea nullius. Cæterum ut impius est qui hunc mysticum calicem frangit, ita multo magis impius est qui sanguini Christi contumeliam facit: contumeliam autem irrogat, qui præter Ecclesiæ institutum calice illo abutitur. Et hæc quidem eo a no-

bis dicuntur, non quod vel schismaticum poculum Macarius fregerit, sed quod ibi omnino nullum fuerit; qui enim fieri potuit, cum nec locus ipse Dominicus esset, neque quisquam ibi Ecclesiasticus, atque adeo ne tempus quidem mysteriorum ageretur?

Presbyter autem qui fingitur adfuisse, ille est toties rumoribus jactatus Ischyras, qui neque ab Ecclesia electus est presbyter, neque cum a Meletio constitutos presbyteros Alexander in Ecclesiam recipiebat, in eorum numero unquam habitus fuit, aut ab eo creatus. Quo pacto igitur presbyter Ischyras? aut quo tandem auctore constitutus? numquid a Collutho? id enim restat. Atqui Colluthum in gradu presbyterii mortuum, omnemque ejus manuum impositionem rescissam, omnesque ab eo constitutos, in laicorum ordinem redactos esse, & sub nomine laicorum ad synaxin admissos, adeo apud omnes constat, ut nemo ea de re dubitandum putet. Quomodo igitur homo privatus, & privatas aedes inhabitans, poculum mysticum sibi concreditum habuit? Sed illi hominem privatum, presbyterum appellant, & in nostram iniuriam hoc nomen illi indiderunt; eidemque pro mercede calumniarum, ædificandæ Ecclesiæ potestatem conciliarunt. Qui ergo per id tempus nullam habuit Ecclesiam, nunc ad compensationem sceleris, obsequiique in accusando præstiti Ecclesiam accepit, forsitan etiam Episcopatu donandus: id enim passim jactitat, & minis fremit; talia (pro dolor!) præmia deinceps per Episcopos accusatoribus, & sycophantis deferuntur: neque id immerito: quem enim administrum suæ libidinis habuere, & eum ut rerum consiliorumque socium, consimili Episcopatu dignum censuere.

Obsecro igitur, ut non hætenus tantum, sed ad sequentia quoque vos attentos præbeatis, ut cognoscere possitis quid deinde ab illis factum sit. Impares ergo veritati, quamquam se omnibus modis communierant; eo quod Ischyras Tyri pro calumniatore habitus, nihil probare posset, & ipsa calumnia sua vanitate corrueret: judicium causæ suspensum voluere, donec de probationibus constaret. Promittant igitur, se aliquot ex suis Mareotem amandatueros, qui rem curiose scrutarentur; quos vos evestigio multis de causis rejiciendos docuimus; in primis quod & Ariani essent, & propter Arianismum nobis propalam infensi. Verum illi potentia magistratum freti, clam emittunt Theognidem, Marim, Theodorum Macedonium annis ingeniisque putidos, & venales; his addunt Ursacium, & Valentem homines Pannonios, qui ab ultimis illis finibus Tyrum profecti sunt, ut sententiam in adversarium dicerent, &c. Delecti sunt autem hi ab Eusebianis Judicibus præter sententiam omnium Orthodoxorum, qui

XX.
De Ischy-
ra asserto
presbyte-
ro.XXI.
Decer-
nuntur
inimici le-
gati in Æ-
gyptum.

Ty-

Tyri convenerant ad Concilium; quod cum fieri viderent ex adversariorum sententia, & contra omne jus fasque præsumi, dederunt primo Ægypti Episcopi illi quadragintaseptem contestationis libellos tum ad Synodum, tum etiam ad Dionysium Comitem: addidit deinde eodem argumento & suum Alexander Episcopus Theſſalonicensis ad eundem Dionysium: recitat omnes Athanasius in sua Apologia, atque in primis sic ait (a):

(a) Athan.
Apolog. 2.

XXII.
Libellus
contesta-
tionis ad
Synodum.

Quæ autem Episcopi scripserint, qui mecum ex Ægypto Tyrum convenerant; quæque illi, re animadversa, de illorum conspiratione, & insidiis pro testimonio dixerunt, sunt ista.

Episcopis Tyri congregatis, dominis prætiotissimis, hi qui cum Athanasio ex Ægypto ad Concilium convenere, in Domino S. P. D.

* Theo-
gnidis

Non arbitramur ulterius Eusebii, Theogonii*, Maris, Narcissi, Theophili, & Patrophili conspirationem incertam dubiamque habere. Principio quidem omnes reclamabamus per comministrum nostrum in sacris Athanasium, ne illis, cum adessent, causæ cognitio permitteretur; ut non ignari, vel unius inimici præsentia, nedum plurium, judicia turbari & lædi posse. Neque vobis in occulto est odium eorum non solum in nos, sed in omnes Orthodoxos, & quam Arianæ rei furioso & immani studio, & zelo impiæ ejus doctrinæ omnibus immineant, & adversus omnes conspirent. Hic tamen nos veritate freti, ubi Meletianorum calumnias refellere cuperemus, nescio quibus artibus Eusebiani nostros conatus interturbare studuerunt, magnamque operam impendere, ut nostra dicta rejicerentur, nunc sincere judicantibus interminantes, nunc etiam nonnullis contumeliam inferentes, non alio scopo, quam ut id, quod contra nos molirentur, progressum haberet. Fortasse divina vestra religio, domini honoratissimi, per id temporis ignorabat eorum conspirationem, quam nunc putamus vobis manifesto apparere, cum sese quales essent, tam clare ostenderint. Quotquot enim ex toto grege suspectissimi erant, Mareoten ablegarunt, ut per nostram absentiam, quibus hic hærendum est, populos perturbent, & studia sua perficiant. Ecce enim Arianos, & Colluthianos, & Meletianos hostes Catholicæ Ecclesiæ ideo potissimum emittere studuerunt, ut per præsentiam hostium nostrorum, sutelas, quas vellent, adversus nos facerent. Certe Meletiani, qui hic Tyri apud nos sunt, ante quatrimum, quasi certi essent hoc in Concilio decretum iri, quosdam ex suis vesperi per veredarios ablegarunt, qui Meletianos etiam ex reliqua Ægypto Mareoten, cum ibi nulli essent, convocarent, eodemque Colluthianos & Arianos ex aliis locis contraherent, ut eos instrue-

rent quid contra nos dictum vellent. Memores enim estis, ipsum Ischyram confessum esse coram vobis, non plures se habere, quam septem communicantes.

Cæterum quia post sutelas suas, submissosque suspectissimos homines, audivimus eos singulos vestrum ambientes, postulare vestram subscriptionem, ut omnium vestrum Concilio id actum videri possit: ideo nos & ista scribimus, & pro testimonio dicimus, protestantes conjurationes insidiæque, quas & ab illis, & per illos patimur: oramusque ut suscepto Dei timore, indignantesque sine vestra auctoritate illos missos esse, quos ipsi voluerunt, abstinere a subscriptione; ne quas ipsi per sutelas consuunt, eas tamquam vobis auctoribus factas jactitent: cum deceat homines in Christo, non humana respicere, sed veritatem omnibus antepone; neque minas eorum, aut conspirationem in omnes, sed potius Deum metuere. Æquum certe erat, si quidem legati Mareoten mittendæ fuerant, nos quoque una cum illis ibi præsto esse, ad hostes Ecclesiæ indicandos, peregrinosque eliminandos, ut purum istius rei scrutinium haberi possit. Scitis enim Eusebianos suis sutelis curavisse epistolam reddi, quasi a Colluthianis, Meletianis & Arianis contra nos scriptam; neque ignota res est, hostes Catholicæ Ecclesiæ nihil veri de nobis, sed omnia infesta locuturos. Lex autem Dei, inimicum neque testem, neque Judicem esse vult. Reliquum est igitur, ut tamquam in die Judicii rationem reddituri, accepta hac nostra protestatione, certique fraudis adversus nos institutæ, nostrisque precibus mature admoniti, caveatis quicquam contra nos facere, aut Eusebianorum consilium adjuvare: scitis enim (quemadmodum superius diximus) eos nostros inimicos esse, & cur ita pridem Eusebius Cæsariensis odium in nos susceperit. Valere vos optamus, domini desideratissimi. Adamantius Episcopus has litteras dedi. Subscripserunt huic contestationi Episcopi quadragintaseptem, quorum nomina ibi sunt expressa, & inter alios magni illi confessores Potamon atque Paphnutius, de quibus sæpe superius.

XXIII.
Protesta-
tio ortho-
doxorum.

Iidem quoque Episcopi publico scripto contestati sunt Dionysium Comitem, ne quid amplius ab eo in eadem causa ageretur; sed cuncta, quæ spectarent ad ejusdem causæ cognitionem, reservaret integra cognoscenda per Constantinum Imperatorem. Contestatio autem est hujusmodi (b):

XXIV.

Episcopi qui Tyri convenerunt ex parte Catholicæ Ecclesiæ, Flavio Dionysio Comiti Illustrissimo.

Cum multarum videremus calumniarum consarcinationem, & ex consarcinationibus insidiis Eusebii, Narcissi, Flacilli, Theo-

(b) Apud
Athanaf.
eodem A-
polog. 2.
Libellus
contesta-
tionis ad
Dionys.
Comit.

* Theognidis

gonii *, Maris, Theodori, & Patrophili adversum nos: quos quia principio detestantes rejicere non licuit: necessario ad hanc protestationem devenimus; præsertim cum animadvertamus, multa ad gratiam Meletianorum, multa rursus ad insidias Catholicæ Ecclesiæ, sub nostri criminibus agitari; necessario ob id quoque libellum hunc tibi porrigimus, cum multis obsecrationibus, ut Dei metu in animo servato, qui Imperium augustissimi & pietissimi Imperatoris Constantini tuetur, cognitionem causarum nostrarum ipsi augustissimo Imperatori reserves. Æquum est enim, te ab Imperatore missum; negotium hoc integrum Imperatori retinere. Quandoquidem tolerare non possumus compositas istas calumnias, quibus insidiosè ab Eusebianis premimur; ideoque postulamus, causam istam pietissimo, & religiosissimo Imperatori reservari, apud quem licebit & jura Ecclesiæ, & nostra proponere. Plane enim confidimus, ejus pietatem, cognitis nostris rationibus, nequaquam nos condemnaturam esse. Quapropter demò te obtestamur, adjuramusque per omnipotentem Deum (ita pietissimus Imperator per multos annorum recursum cum liberis suæ pietatis valeat) ut nihil in hoc negotio deinceps facias: neque tibi indulgeas, ut quicquam contra nos in Synodo commoveas, sed reserves rei cognitionem ejus pietati. Hucusque libellus contestationis; subdit autem hæc Athanasius: De iisdem rebus etiam dominis nostris Episcopis Orthodoxis significavimus. Quibus certior factus Alexander Episcopus Thessalonicensis (erat hic Tyri cum aliis Episcopis in Concilio assidentibus) scripsit ad Dionysium Comitem in hæc verba: Domino suo Dionysio Alexander Episcopus Thessalonicensis.

XXV.

Libellus ab Alex. Episcopo Thessal. oblatus Dionysio.

Clare video Athanasio calumnias strui: omnes enim quos recusavit, nescio quo pacto illi emittere voluerunt, nullo nobis ejus rei indicio facto. Erat enim decretum, ut consultatio haberetur, quosnam eo amandare oporteret. Consule igitur illis, ne quid temere faciant. Venerunt enim ad me turbidi cum his verbis: Belluas inhoruisse, & in proximo esse ut exiliant, eo quod sonitu strepituque consternatæ sint, audierintque Joannem nonnullos emisisse. Vide ergo ne antevertant, & ita ut velint, sutelas faciant. Nosti porro Colluthianos una cum Arianis & Meletianis hostes Ecclesiæ esse: isti que nunc inter se, animo calculisque consociati ingentia mala patrare possunt. Vide igitur quid utile sit, ne quid triste emergat, ne subjiciamur obrectationi, quasi qui nequaquam juste judicaverimus. Ea autem de illis potissimum suspicio est, ne peragratis Ecclesiis, quarum Episcopi hic sunt, per metum & vim totam Ægyptum perturbent, ut ita Meletianis Ecclesiæ tradantur; quod qui-

dem agitari jampridem animadvertum est. Hucusque ad Dionysium Alexander.

Dionysius autem Comes, his acceptis XXVI. contestatoriis libellis, ad Eusebianos totius rei gestæ artifices isthæc tunc scripsit, recitatque eadem in Apologia Athanasius: Hæc ipsa (inquit) erant, quæ dicebam domino meo Flacillo: Athanasius infurget; dicetque quos ipse ejecerat, eos ad istud negotium submitti; seque injuria tractari & circumveniri, vociferabitur. Hæc quoque eadem illa sunt, quæ dominus animæ meæ Alexander suis epistolis mihi significavit. Verum ut sciretis ratione constare quæ mihi illius humanitate perscripta sunt, ipsius epistolam, ut a vobis quoque legeretur subjeci. Memores autem estis eorum quæ prius scripsi, cum admonerem vestram bonitatem, legatos communi judicio & suffragio deligendos esse. Videte igitur, ne res ista culpæ obnoxia sit, neve injustam obrectandi nostri occasionem criminantibus præbeamus. Ut enim accusantium partem gravari non oportet, ita neque eorum. Arbitror porro non minimam nostri obrectandi materiam datum iri, si dominus meus Alexander Actis nostris non videatur suffragari. In hunc modum ad eos Dionysius Comes. At cum nequicquam proficeretur, nec ipse Dionysius missam a Judicibus Arianis legationem revocandam curaret, atque omnia in gratiam fierent Arianorum, qui jam non cum aliis Episcopis de rebus consulere, sed seorsum ab illis agerent conventicula: Athanasius meliorum rerum desperatione recessit Tyro, atque profectus est ad Constantinum Imperatorem exoptulaturus de his quæ cum ab Eusebianis, tum a Dionysio gesta essent in Tyrio illo conventu. Quid autem egerit his auditis Imperator, dicemus inferius suo loco: de sua enim a Synodo profectioe idem Athanasius tradit his verbis (a): Cum res ita ageretur, tamquam e Concilio injuriosorum recessimus, &c. Interim autem prosequamur res gestas ab Arianis legatis in Ægyptum missis: recitantur eadem in eadem epistola Synodali Concilii Alexandrini, his scilicet verbis (b): Et post tantum itineris, Tyro Alexandriam contenderunt, nullo cum pudore, quod se ex Judicibus testes facerent. Quin potius omnibus insidiandi rationibus propalam susceptis, quosvis labores itineraque subiere, ut calumniam semel initam absolverent. Hostes ergo Athanasii, Athanasio peregre detento, Alexandriam in populum Ecclesiamque debacchaturi contendunt: immo, quod est absurdus, Ischyra accusatore secum abducto, Macarium reum custodiis Tyri inclusum non permiserunt in comitatu hæerere, quem antea sub prætextu ejus criminis sursum deorsumque raptaverant. Soli igitur Alexandriam cum accusatore Ischyra ipsorum con-

Dionysii querela ad suos scripta.

(a) Athan. Apolog. 2.

XXVII.

(b) Apud Athanas. Apolog. 2.

Quid Eusebiano- rum legatio in Ægypto.

contubernali sodale compotore ingressi, assumpto una Praefecto Ægypti Philagrio, in Mareoten abscedunt: atque illic soli pro libidine sua cum Philagrio quæstionibus incumbunt, nulla permissa presbyteris simul adeundi facultate, quamquam id multis precibus requirerent. Erant autem illi qui hoc postulabant omnes tum Alexandrina civitatis, tum universæ provincie presbyteri, petentes ut sibi ostendere liceret, quosnam testes Ischyras subornasset, & quale hoc hominum genus & civitates essent.

XXVIII.
Quanta simul scelera Ariani perpetrarunt.

Sacrorum igitur ministris exclusis, coram Ethnicis hominibus quæstiones de Ecclesiis, de calice, de mensu Domini, de sanctis sanctorum habuere: & quod gravius est, Ethnicos in quæstione de mystico poculo in testes citaverunt; & quinam illud ab Athanasio rapuissent, Catholici interpellatione defuierunt: nec puduit eos, eorum testimonia coram se & solo dumtaxat Praefecto recipere, qui unde gentium essent ignorabant: nec veriti sunt, eos dicere ab Athanasio occisos, quorum testimoniis adversum Athanasium abusi sunt: quinimo necem Athanasio molientes novis mendaciis fabulam de eumentita nece Arsenii imitantur; eosque qui vivi sunt, mortuos fingunt, & ut interfectos, qui adhuc supersunt, & hominum oculis in suis sedibus apparent, apud vos longe inde semotos miserrime deplorant: ut cum e longinquo petenda sint rerum documenta, nostrum in sacris ministeriis collegam Athanasium calumniari possint, quasi vi & potentia grassantem, cum ipsi per vim & potentiam omnia agant: eadem enim de novo apud Mareoten, quæ Tyri, designata sunt. Ut enim illic Comes erat cum militari satellitio, nihil quod ipsis displiceret, aut dici, aut fieri permittens: ita quoque & hic Praefectus manu militari succinctus, omnes Ecclesiasticos terrefaciens, nulli permisit ex vero testimonium dicere; & quod absurdus est, in ipsis ædibus accusatoris & commorabantur, & quæstionibus operam dandam, prout libuit, decernebant; eoque tam Iudices; quam testes, ceterique ejusdem studii, vel (quod deterius est) Eusebianæ factionis administri conveniebant.

XXIX.
Scelera Ariatorum Alexandri patrata.

Quæ porro Alexandriae ausi sunt, arbitramur vobis non ignota esse; cum ea ubique gentium fama divulgata sint, strictos scilicet gladios in sanctas virgines, & fratres intentatos, flagella pretiosis apud Deum corporibus incussa, pedesque fustigationibus ad claudicationem illis mutilatos esse, quæ mentem in castitate, & in omnibus solidis bonis exercebant, calumnias quoque ubique ingestas fuisse. Gentilium vulgus interim nudare corpora virginum, verberare, libidinari, & virginibus aras idolorum victimasque interminari; adeo

ut homo quidam protervus, veluti istiusmodi potestas jam deinceps concessa esset in gratiam Episcoporum, virginem manu arreptam ad altare, quod forte obvium erat, protraxerit, necessitatem sacrificandi, & vim persecutionis representans. Inter hæc scelera virgines fugere; Ethnicis Ecclesiæ insultare, Episcopos in illis ipsis ædibus, ubi ista perpetrabantur, versantibus; in quorum gratiam virgines miserae strictos gladios, omnia genera periculorum, & quamlibet contumeliam & debacchationem experiri coactæ sunt. Et hæc quidem passi sunt ipso jejunii die a coepulonibus Episcoporum, cum quibus convivium agitabant, Episcopis intus epulantibus. Hæc cum futura provideremus, nec vulgarem, sed quasi ex hostili incursum vastitatem; detrectavi, fateor, hoc genus judicii. Ea res igitur cum Alexandri Thebalonicensis Episcopi animum permovisset, scripsit ad eos qui Tyri adhuc commorabantur, nihil nisi per conjurationem & calumniam cum Athanasio agi. Hæc Ægypti Episcopi ex Synodo postea Alexandriae habita.

Agens idem ipse Athanasius de eadem legatione ex Conciliabulo Tyro in Ægyptum missa, meminit & de contestatione tunc facta a presbyteris Ecclesiæ Alexandriae, & alia habita ab Episcopis & universa Ecclesia provincie Mareotidis, his verbis ad eosdem legatos Tyro missos descripta (a), cui hæc ipse præfatur: Presbyteri Alexandriae & Mareotes, animadversa illorum malitia, ad hunc modum scripserunt, & protestati sunt:

XXX.

Theogonio *, Mari, Macedonio, Theodoro, Ursacio, & Valenti Episcopis e Tyro profectis, presbyteri, & diaconi sub reverendissimo Episc. Athanasio Catholicae Ecclesiæ Alexandriae.

(a) Athan. Apolog. 2.

Decuit in primis, cum huc veniebatis cum ipso accusatore, adducere quoque vobiscum presbyterum Macarium. Ita enim judicium constitui debent secundum sacram Scripturam, ut reus & accusator simul appareant. Postquam autem nec Macarium adduxistis, neque reverendissimus Episcopus noster Athanasius ad iudicium receptus est; postulavimus, ut saltem nobis interesse liceret; ut nobis presentibus certa inquisitio haberi posset, ut ad istum modum rebus actis, jure fidem vestris iudiciis haberemus. Verum & hoc nobis pernegatum, & soli cum Praefecto Ægypti una cum accusatore id agitis, quod libet. Profitemur igitur nos videre in vestris Actis, malitiæ suspicionem; animadvertimusque vestrum adventum nihil aliud in se habere quam conspirationem & insidias; eaque de causa epistolam hanc vobis dedimus, monumentum testimoniumque istius rei aliquando futurum in vera & legitima Synodo; ut omnibus innotescat, quod inaudita altera parte, ea quæ libuit, inter vos e-

* Theognidi Clericorum Alexandrinorum contestatio.

CHRISTI
335.SILVESTRI PAP.
22.CONSTANTINI IMP.
30.

geritis, & nihil studuisse, nisi ut conspiratione nos opprimeretis: Exemplar harum litterarum etiam Palladio dedimus Imperatoris Curioso, ne coelari posset a vobis. Scelerata enim, quæ fecistis, talia nos de vobis suspicari cogunt. Dionysius presbyter has literas dedi, Alexander presbyter, &c. omnes presbyteri numero sexdecim, & diaconi quatuor; eorumque nomina ibidem subscripta habentur. Subdit Athanasius: Clerici autem Mareotes, qui mores accusatoris norant, & mecum provincias lustrabant, ad ipsum scripserunt; ad Conventum Tyrium scilicet.

XXXI.

Mareoticorum libellus ad Synodum pro Athanasio.

Sanctæ Synodo beatorum Episcoporum Catholicæ Ecclesiæ, Mareotici omnes & presbyteri & diaconi in Domino S. P. D.

Nos nequaquam ignari hujus scripturæ, quæ ita dicit: Quod viderunt oculi tui, loquere; & item illud: Quod falsus testis impunitus non erit; ea quæ vidimus, testanda arbitramur; & potissimum, quia testimonium hoc nostrum necessarium reddidit conspiratio adversus Athanasium Episcopum nostrum inita. Admiramur autem, quo modo vel ulla tandem ratione Ischyras pro Ecclesiastico habeatur; de qua re primum nobis referendum arbitramur. Ischyras enim nunquam ex sacris Ecclesiæ ministris fuit; sed primum jactavit se Colluthi presbyterum; verum ita ut neminem haberet, qui ipsi crederet, exceptis dumtaxat cognatis suis, ut qui nec unquam Ecclesiam obtinuerit, nec clericus ab ullis, nisi qui longius ab illius pago habitarent, unquam sit creditus, solis dumtaxat ejus cognatis exceptis. Idemque cum talem sibi titulum vendicasset, in Alexandrina Synodo in præsentia patris nostri Osii depositus est, & cum laicis in ordinem redactus; atque in eo statu reliquum jam inde tempus permansit: ad istum igitur modum inanis illius fama presbyterii excussa est; nam de moribus ejus loqui supervacaneum, cum ii ab omnibus sciri possint. Cæterum quia calumniam impegit nostro Episcopo Athanasio de colliſo calice, & mensa subversa; de his necessum est ut verba faciam. Ante omnia dicimus illum nullam unquam Ecclesiam in Mareote habuisse; qua in re Deum testem facimus, neque calicem ullum confractum esse, neque mensam a nostro Episcopo Athanasio, neque a quoquam aliorum qui cum illo degunt, eversam esse; nihilque in istis verbis esse, nisi calumniam. Et ista quidem ut consciis pro testimonio loquimur, utpote qui nec longis finibus ab Episcopo distamus, & comites ei in lustranda Mareote adhaesimus. Nunquam enim ille solus visitandi causa itinera obire solet, sed comites secum trahere presbyteros, & diaconos, & non paucos ex plebe: & quia illi per omnia itinera comites fuimus, quo tempore ad nos

Ann. Eccl. Tom. IV.

accessit; ideo hæc vobis pro testimonio dicimus, nec poculum confractum esse, nec mensam subversam, sed omnia Ischyram mentiri, quod & ipse sua manu testatum confitetur.

Nam cum ille post defectionem ad Melitianos nobis reconciliari, & conjungi vellet, quemadmodum & Pistus, qui ipse quoque talia de Athanasio in vulgus sparserat; neutrum tamen, quamquam propria manu testarentur nihil tale factum esse, & se subornatos a certis hominibus ut talia dicerent, recipere voluerunt. Ac proinde Theogonium*, Theodorum, & Marim, & Macedonium, Ursacium, & Valentem in Mareoten profectos, nulla documenta reatus deprehendere potuisse. Verum cum res eo tenderet, ut illorum sycophantia in Athanasium in apertum proditura videretur; Theognis inimicus Athanasio cognatos suos & quosdam Arianos ita instituit, ut quæ ipse vellet pro testimonio loquerentur. Nemo enim ex populo quicquam contra Athanasium locutus fuisset, nisi terrore Philagrii Ægypti præfetti, importunitateque Arianorum vehementer instantium victi coactique essent ad ea facienda, quæ ipsis liberet. Siquidem nos ad calumnias refutandas eo venientes non admiserunt; nobisque rejectis, eos, quos idoneos putaverunt ad calumniam instruendam receperunt, qui metu Philagrii Præfetti in partes eorum concesserunt: atque ideo nimirum erat, quod nos summos volebant; ne scilicet subornatos ab ipsis criminatores aut Ecclesiasticos non esse, aut si essent, Arianos esse doceremus. Scitis autem, dilecti fratres, in sacris litteris præcipi, non valere inimicorum testimonia. Cæterum a vobis vera dici, attestatur manus ipsa Ischyra, attestantur quoque ipsorum facta qui nobis nihil istiusmodi criminum consciis, præsidio Philagrii, & armorum terrore ea consecere, quæ voluerunt. Hæc ut coram Deo testamur; hæc ut certi de futuro Dei judicio loquimur. Nostra quidem voluntas fuit huc excurrendi; sed tamen in eo acquievimus, ut nonnulli ex nostris isthuc venirent cum litteris nostrorum, qui hic remanserunt; ut ita eorum vicem absentiamque sustinerent & compensarent. Ingenuus presbyter, vos valere in Domino opto, dilecti fratres, Theon presbyter. Atque alii omnes numero quindecim, totidemque diaconi. Idemque ad Philagrium, & alios Constantini magistratus sic scripserunt.

Flavio Philagrio, & Flavio Palladio Ducenario Palatino Curioso, & Flavio Antonino Commenatum Præfetto Centenario dominorum meorum illustrissimorum Præfectorum sacri Prætorii, presbyteri & diaconi Mareotici ex regione & Nomo, cuius Episcopatum gerit reverendissimus A-

L 1 134

XXXII.

* Theognidem. Legatorum fraudes deteguntur.

Testes emendicati atque coacti.

XXXIII.

Mareoticorum clericorum libellus datus præfectis.

athanasius, hæc vobis cum subscriptione nostra pro testimonio porrigimus.

* Theognis.

Quoniam Theognis *, Mares, Macedonius, Theodorus, item Ursacius, & Valens missi ab Episcopis qui Tyri in Concilium coierant, ad nostram paræciam profecti, dixere sese in mandatis habere, ut inquirerent in quædam Ecclesiastica facinora, & inter cætera de calice confracto; cum jam antea ad id Ischyram quemdam subornassent, quem secum adduxerunt, hominem minime presbyterum, tametsi eò se nomine jactitet, quippe ordinatum a Colutho quodam, non vero, sed imaginario Episcopo, cui in generali Concilio ab Osio, & a cæteris Episcopis qui una aderant, jussum fuit, ut se pro presbytero, qualis antea fuerat, haberet, atque ideo omnes ab illo constitutos in veterem suum ordinem recurrisset, inter quos etiam Ischyram numerandus est, qui dicit se eam Ecclesiam habere, quæ numquam fuit, quippe quæ domuncula sit in prædiis cujusdam pupilli nomine Isonis: ea res in causa est, ut hoc testimonio utendum putarem, vos religiose adjurantes per omnipotentem Deum, & per Dominos nostros Constantinum Augustum, & liberos ejus illustrissimos Cæsares, ut hæc in cognitionem eorum pietatis referatis. Non enim Ischyram presbyter est. Catholicæ Ecclesiæ, neque Ecclesiam habet, neque unquam calix confractus est; sed hæc omnia falsa & conficta sunt. Consulibus Julio Constantio illustrissimo Patricio fratre religiosissimi Constantini Augusti, & Ruffino Albino, clarissimis & Deo gratissimis. Hæc presbyteri.

XXXIV. Quid autem egerint ejusmodi impii & ab impietate directi legati, S. Athanasius.

(a) Athan. Apolog. 2.

Judicium depravatum.

(a) narrat; sed primum hæc de illorum perfidia, & legum humanarum ac divinarum contemptu: Quod enim libuit, fecere; sed tamen ea quæ inaudita altera parte sunt, nihil habere roboris, nemo omnium mortalium ignoraverit. Hoc enim & lex divina præcipit; hoc quoque cum insidias pateretur beatus Apostolus, & reus esset, postulabat: Oportebat, inquit (b), Judæos ex Asia coram te adesse, & accusare si quid haberent adversum me. Quo

(b) Act. 24.

(c) Act. 25. tempore & Festus, (c), conantibus Judæis easdem contra Paulum insidias, quales ego nunc patior, ita locutus est: Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam is, qui accusatur, præsentem habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad diluenda crimina. Eusebiani autem & legem mutare ausi sunt, & illis ipsis injustissimis Judæis injustiores sese exhibuerunt. Non enim statim a principio ista seorsum sine reliquis agere tentarunt, sed tum demum, cum coram a me in præsentia refutati succubuissent. Ex eo namque tempore, quemadmodum Judæi

consilium seorsum & soli inierunt, ut & nos perderent, & hæresim introducerent; & quemadmodum illi Barabbam postulaverunt, ita quoque & ipsi omnia ob hæresim se facere profiterentur.

Et hæc quidem abunde sufficiunt ad defensionem meam, sed tamen ut eorum scelerata, & veritatis libertas magis appareant; nihil vetat quo minus denuo earum rerum mentio fiat, ut pateat ipsos sibimet contraria egisse, & in tenebris consilia sua constantes, in semetipsos imegisse, & studio nos occidendi, se ipsos (uti insani solent) vulnerasse. Nam de mysteriis inquirentes, Judæos interrogarunt, & cathecumenos examinaverunt: Ubinam, inquiētes, eratis, cum Macarius accessit, & mensam subvertit? Illique responderunt: Nos intus fuimus. Jam si id verum est; ergo eo tempore oblatio celebrari non potuit; siquidem catechumeni intus erant; æque tamen passim scripitarunt, stante presbytero, & sacrificium faciente, Macarium ingressum subvertisse omnia. Et cum interrogarent quos vellent, ita percontati sunt: Quo in loco erat Ischyra, cum Macarius superveniret? Illique rursus responderunt: In cubiculo agrotus decumbebat. Ergo in sacro non stabat, qui per morbum decumbebat; neque oblationem facere poterat, qui in cellula sua agrotus jacebat. Insuper dicente Ischyra, combustos esse libros a Macario; subornati ad eam rem testes, nihil tale factum esse, & mentiri Ischyram asseverarunt. Jam, quod admireris, cum litteris suis famam eam spargant, ubique terrarum a nobis sublatos esse, qui consciis testimonium ferre possent; eosdem tamen cum jam appeterent, percontati sunt, nullo interim pudore tacti, cum se viderent undecumque quadruplatores declarari. Sed tamen quamquam seorsum sine aliorum auctoritate ita pro libidine agerent, nutibusque testes admonerent, Præfectus minas jactaret, militesque tela, & valnera intentarent; nihilominus tamen Dominus veritatem patefecit, eosque sycophantia coarguit. Illi ergo Actorum monumenta, quæ habebant, suppresserunt, & Notariis injunxere, ut ea amolirentur, neque ulla exemplaria evulgari sinerent. Sed frustra hæc omnia. Nam qui ea scripsit, Rufus est, qui nunc in Augustalliana spiculatorem agit, & testis ejus recitari potest. Atque adeo ipsi Eusebiani ea per suos Romam miserunt; eademque illa ab Julio Episcopo ad me transmissa sunt. Insaniunt igitur, sua arcana in manibus nostris haberi, & a nobis recitari. His & istiusmodi facinoribus patris, causam, cur ea facerent, manifestam reddere. Hactenus de his Athanasius. Cæterum, quod spectat ad Acta Marcotica ab Eusebianis ad Julium Papam missa, hæc longe post contigerunt, post mortem vi-

XXXV.

Res a legatis gestæ.

Acta suppressa.

de-

delicet Constantini Imperatoris, cum, sedente eodem Julio, causa ipsa ad Romanam Ecclesiam delata est, ut suo loco dicemus; quando & Eusebiani per Martyrium, & Hefychium ad ipsum eadem Acta miserunt, ut idem Julius litteris suis testatur (a), atque multis prosequitur hæc ipsa de Ischyra, & falsis testibus in eadem causam ab ipsis Eusebianis legatis tunc examinatis ac circumventis.

(2) Apud Athanas. Apolog. 2.

XXXVI.

In Athanasium ab Eusebianis sententia lata. (b.) Soz. l. 2. c. 24.

Quibus magna celeritate confectis, Tyrumque perlatis, secuta est Athanasii, qui Tyro profectus erat Constantinopolim versus ad Imperatorem, ex Eusebianorum sententia condemnatio; de qua hæc habet Sozomenus (b): Concilium vero eum, indicta causa, condemnat, abdicatque Episcopatu; decernit denique ne postea Alexandria habitet; ne, inquit, tumultus, & seditiones, si adsit, cogitare aggrediatur. Joannem autem, & omnes qui ab eo stabant, Meletianos scilicet, uti incommodis per injuriam affectos, in communionem recipit: & quam illorum quisque in clero dignitatem obtinuerat, cuique reddat. Episcopi porro in eodem Concilio coacti, Acta Concilii Imperatori significarunt; scripseruntque ad alios omnes ubique Episcopos, ut minime cum Athanasio communicent, neve ad eum scribant, neu ab illo litteras accipiant; quandoquidem, & criminum, de quibus certiores facti fuissent, convictus erat; & partim fuga, partim quod causam suam iudicio agere recusaverat, reus deprehensus.

XXXVII.

Præterea per litteras ostenderunt, se ad ejusmodi sententiam contra eum pronuntiandam juramento compulsos, primum quod ægre admodum ferebant, quod cum Imp. anno præterito dedisset mandatum, ut Episcopi Orientis ejus causa Casarea in unum convenirent, ipse non eo accesserat; idque cum videret Concilium longo tempore ipsum expectando fatigatum, quodque etiam Imperatoris mandata contempserat; deinde, quod cum permulti Episcopi Tyrum convenissent, hominum multitudinem stipatum eo venerat, & turbas, & tumultus in Concilio excitaret, modo pro se responderi tergiversando, modo Episcopos sigillatim contumeliosis querendo, interdum cum vocaretur ab illis, dicto ipsorum minime audiendo; aliquando iudicium subire, indigne & graviter ferendo. Quinetiam plane compertum esse, quod calicem mysticum fregerat, declararunt; testesque ad eam rem adduxerunt Theognidem Nicææ Episcopum, Marin Chalcædonis, Theodorum Heracleæ, Valentem item, Ursacium, & Macedonium; quos quidem semisse in Ægyptum, dixerunt, eo consilio, ut cum in pagum venirent; ubi calix fuerat confractus, verum elicerent. Hæc scripserunt Episcopi; singulaque crimina (ut mos forensis fert) perstrinxerunt; dedere.

Anu. Eccl. Tom. IV.

que operam, ut calumniam Athanasio velut arte quadam contexerent. Verum complures sacerdotes, qui aderant in Concilio, hoc iudicium minime sincerum esse existimarunt. Et ob eam causam dicitur, Paphnutium confessorum, qui Concilio interfuit, prehendisse manum Maximi Episcopi Hierosolymitani, ac movisse, ut surgeret; nam non oportere se, cum essent confessores, & pro pietate tum oculos effossos, tum pedum flexus debilitatos haberent, Concilio hominum perditorum communicare. Hæc Sozomenus.

Quid Paphnutius confessor.

Porro hallucinatus est plane Ruffinus (c), dum putat Athanasium e Tyrio conciliabulo fuga lapsum per annos sex delituisse; quæ quidem longe post hæc contigerunt. Quod vero Julius Romanus Pontifex in epistola quam scripsit ad Arianos (recitatur ea ab Athanasio in secunda Apologia) dicat ipsum Athanasium nequaquam Tyri condemnatum esse; intelligendum putamus a majori, & saniori parte ipsius Concilii ibidem celebrati; siquidem qui ibi aderant pietatis cultores, a damnatione Athanasii abhorruerunt, Arianisque contradixerunt, atque inde penitus discesserunt; cum Eusebiani seorsum ab iis coeuntes, in Athanasium, quæ sibi visa sunt, decreverunt. Sunt autem hæc verba Julii: Athanasii quoque sinceritas in tuenda fide spectata fuit; qui nec Tyri condemnatus est, nec Mareote præsens fuit, ubi contra eum absentem in lite processum est.

XXXVIII.

(c) Ruffin. l. 1. c. 8.

Ruffinus arguitur.

Addidisse ad hæc Eusebianos, ut apud Imperatorem agerent de erigenda Ecclesia Ischyrae accusatori, idem tradit Athanasius; ait (d) enim: Caterum præmia redemptiarum calumniarum multo adhuc magis eorum malitiam, & impium propositum declarant. Mareotes enim (ut dixi) ager est Alexandria; quo in loco nunquam Episcopus fuit, immo ne Corepiscopus quidem, sed universæ ejus loci Ecclesiæ Episcopo Alexandrino subjacent, ita tamen ut singuli pagi suos presbyteros habeant. Sunt autem pagi isti maximi decem numero, aut aliquando plures. Pagus autem, ubi habitat Ischyra, minimus est, & paucissimorum hominum, adeo ut non ibi, sed in proximo pago Ecclesia constituta sit. Nihilominus minus hominem, qui ne presbyter quidem erat, hujus pagi præter majorum traditionem, Episcopum scilicet appellaverunt; non quidem ignari ne ipsi quidem, quam hoc absurdum esset; sed promissis redemptiæ calumniæ adacti, etiam illud sustinendum putaverunt; ne maligne habitus sceleratissimus Ischyrae veritatem enunciaret, Eusebianorumque malitiam proderet. Verum ille neque Ecclesiam, neque populum sibi obedientem habet, atque ut canis ab omnibus agitur. Eusebiani autem Imperatori auctores fuerunt litterarum mittendarum ad Colluthum (adeo omnia illis licent)

XXXIX.

(d) Athan. Apolog. 2.

Decernitur Ischyrae Ecclesiæ & Episcopatus.

Ll 2 ut

ut juberet Ischyra edificari Ecclesiam, ut auctus ea dignitate, fide dignus habeatur in suis de calice & mensa calumniis. Statim igitur curavere, ut Episcopus nominaretur; eo quod si nec Ecclesiam possideret, neque presbyter esset, pro sycophanta necessario haberetur, & mentiri videretur. Ille tamen cum nec populum habeat, nec suos sibi obsequentes, quemadmodum inane nomen Episcopi, ita quoque epistolam illam Imperatoriam sine ullo fructu detinet: quippe quæ argumentum sit ipsius Eusebianorumque teterrimæ & intentionis, & voluntatis. Hucusque de rebus Ischyra Athanasius. Sequitur post hæc epistola Colluthi presbyteri exarchon Mareotes. Porro longè hic alius a priori illo Collutho, ex quo Colluthiani dicti sunt: nam ille se gerebat Episcopum, hic autem presbyter nominatur; decessit enim ille longè ante hæc tempora, ut dictum est. Sed extat ibi epistola ipsa perbrevis his verbis:

XL.

Ad preces Ischyra presbyteri pietati minorum meorum Augustorum & Cesarum supplicantis, ut sibi in loco Pacis Secunda ecclesia edificaretur; decrevit divinitas illorum, ut id quamprimum fieret. Cura igitur, exemplaribus istius divini diplomatis, quod primo loco positum est, nostræque sanctitatis monumentis perlectis, breviterque perlustratis, ut in negotio procedatur, & quæ divinitus constituta sunt, ad effectum perducere queant. Hactenus de Ecclesia Ischyra edificanda. Sed observa, lector, Arianorum dicendi consuetudinem, & in adulando blasphemiam, quæ cum hinc, tum etiam in compluribus aliis locis sæpius demonstrari continget, dum qui negarent divinitatem Filii Dei, iidem tamen Imperatores divinitatis consortes non erubescerent appellare, ut cum habet Colluthus in hac epistola: *Decrevit divinitas illorum, nempe Imperatorum; & Divinum diploma.* Et alia id genus, quæ inferius crebrius etiam impudentiusque dicta reperiuntur. Sed institutam prosequamur orationem.

XLI.

Dedicatio
Basilicæ
Tyriæ.(a) Euseb.
Vit. Const.
lib. 4. c. 41.

His igitur in hunc modum ex sententia Eusebianorum in Athanasium Tyri confectis; qui remanserant ibi Episcopi, ex iussione Constantini Imperatoris, qui (ut superius ex Eusebio (a) recitavimus) mandaverat, ut quam celeriter altercationibus Episcoporum sine inposito dedicarent ba-

PAGIUS

VI.
Encomia
Ecclesiæ
Hierosolymitanae.

Ad num. XLI. & seq. Dedicatio Ecclesiæ Hierosolymitanæ peracta Idibus Septembris, id est, die XIII. Septembris, ut docent Nicephorus lib. 8. cap. 30. Typicum Sancti Sabæ, Menologium Græcorum, ac Sophronius in Oratione de Exaltatione Sanctæ Crucis. Ecclesia tamen tam Occidentalis quam Orientalis Festum Exaltationis S. Crucis celebrat die XIV. Septembris, sive quia eo die Crux inventa, sive ob aliam rationem hactenus ignotam. Porro eam Ecclesiam aliquando sanctæ Crucis, aliquando Resurrectio-

silicam Hierosolymis erectam, ritu id Ecclesiastico solemniter perfecerunt. De qua quidem dedicatione extat ejusdem Eusebii oratio ab eodem collocata in decimo suarum historiarum libro, quam ob nimiam prolixitatem recitare hic omittimus. Quomodo enim Constantini Imperatoris iussu, iidem qui Tyri Synodum celebrarunt Episcopi, magna celeritate profecti sint Hierosolymam, ibique eximium templum illud cæteris augustius, quod idem Imperator erexerat, dedicarint, jam dicendum est; & illud in primis quod ad tempus spectat certa fide consignandum; illud factum esse hoc ipso anno trigésimo Constantini, ipsis Tricennalibus Imperatoris, quibus Constans minimus natus filiorum ejus ab ipso creatus est Cæsar, Eusebius testatur his verbis (b): *Tertius filius Constans fuit, qui ipso nomine & appellatione præsens constansque tempus perspicue præferens, trigésimo paterni regni anno ad honorem Cesaris erectus est. Ita cum triplicem assimilatione ad Trinitatem liberorum factum Deo gratum acceptumque procreasset, eundemque decimo quovis anno regia dignitate decorasset; extremum trigésimum annum accomodatissimum tempus sibi oblatum esse putavit, in quo omnium Regum Regi grates persolveret; quo tempore etiam optimum existimavit, Martyrum domum incredibili & optimo studio ab se Hierosolymis coadificatam consecrare. Id quidem factum esse mox post Conven-tum Tyrium, idem auctor inferius affirmat, cum ait (c): *Interea vero dum hæc ab Imperatore demandata gererentur, alter ab eodem nuntius festinans supervenit, qui Synodum Imperatoris litteris commonet, ut celeriter & sine procrastinatione Hierosolymas proficiscerentur.**

(b) Euseb.
Vit. Const.
lib. 4. c. 40.Quando
dedicatum
est tem-
plum Hierosol.(c) Euseb.
eod. l. 4. c.
44. 45. 46.

XLII.

Episcopi
qui dedi-
cationi in-
terfue-
runt.

Cum igitur omnes Phœnicum Episcopi publicis vehiculis ad constitutum locum contenderent, celeriter totus ille locus frequentissimo Dei cœtu refertus est, confluentibus nimirum eodem tempore Hierosolymas ejusque provinciæ Episcopis. Nam Macedones suæ metropolis Episcopum legabant: Hic erat Alexander Antistes Thessalonicensis, de quo plura superius. Addit Eusebius: *Pannonii & Mysii suum etiam juventutis florem, tanquam Dei impuberem cœtum, miserant.* Hi erant Valens & Ursacius, quos veluti in Ariana impietate

col-
nisi, aliquando Anastasium ac Martyrium appella-
tam ostendi anno CCCXXVI. num. XII. Idus
Septembris seu dies XIII. illius mensis concu-
rit hoc anno cum Sabbato, ut Methodus Cy-
clica docet. Quare nondum mos invaluerat, ut
Ecclesiæ die Dominica dedicarentur: quemadmo-
dum nec ut Cæsares eodem die nuncuparentur;
cum Dalmatius Cæsar factus fuerit, vel die X-
VIII. vel die XXIV. Septembris, quorum neu-
ter hoc anno cum Dominica concurrit.

collegas auctor commendat. Tum subdit: *Aderat ex Persiæ Episcopis divinum monumentum, vir summus, & in Sacris Scripturis exercitatissimus.* Milles hic nominatus erat, qui (ut auctor est Sozomenus a) ad invisenda loca sancta Hierosolymam se contulit; hic autem postea in persecutione adversus Christianos in Perside excitata martyr occubuit; sed de eo suo loco dicendum pluribus. Rursum Eusebius: *Jam Bithyni & Thracæ Synodi frequentiam sua præsentia ornabant, nec deerant lectissimi quique Ciliciæ; sed & ex Cappadocia, qui doctrina & eruditione præcipui videbantur, medii inter eos collocati enituerunt.* Præterea omnis Syria, & Mesopotamia, Phœnicia, Arabia, Palæstina, Ægyptus etiam, & Africa, & Thebanæ gentis Episcopi magnificum illum Dei cœtum simul omnes implebant, quos innumeralis pene ex omnibus provinciis multitudo sequebatur. Hic vides, Eusebium Eusebianorum conventiculum tantopere ostentare, quo Arii confessio ibi probata majorem sibi fidem vendicaret, & Ariatorum in eo facta restitutio firma rataque ab omnibus haberetur. Nam etsi aliqui magni nominis ibi fuerunt Orthodoxi Episcopi ad dedicationem basilicæ convocati; seorsum tamen ab illis Eusebianos convenisse, vel post illorum discessum, certum est: etenim Eusebianorum conventus potius, quam legitima Synodus, ille æstimatus est. Sed rursus Eusebius.

XLIII.

Marianus præfectus laudatur.

Hiscæ vero omnibus præsto fuerunt certi ministri; nam ex Curia ipsa delegati erant spectata probitate viri, qui Imperatoris sumptibus celebritatem hanc illustrarent; sed horum facile princeps Marianus fide & prudentia, vel ipsi Imperatori perquam necessarius; cui, quod sacrarum Scripturarum singularem usum haberet, & professione veræ religionis diris illis tyrannorum temporibus clarus evaserat, non sine causa rerum istarum dispositio data est. Is vero se Imperatoris voluntati castissimum & integerrimum ministrum præbens, cum grata quadam & suavi humanitate, tum splendidis conviviis, & lætis compositionibus cœtum illum honorifice tractabat. Jam pauperum nudis corporibus, & cæterorum tum virorum, tum foeminarum infinitæ pene multitudini, in summa victus inopia & reliquarum opportunitatum egestate posita, prolixè & abundanter pecunias & vestes largitus est. Templum vero omne magnificis regisque donis ornaverat. Atque hic quidem hoc officii genere perfusus est.

XLIV.

Quæ acta Jerosolymis ab Episcopis.

Interea sacerdotes & precibus, & disputationibus hanc celebritatem ornabant. Jam alii divini Regis præclaram in Salvatorem benignitatem prædicabant; simul etiam oratione prosequabantur summam sacræ Martyrum ædis magnificentiam. Sic

nominat Auctor templum illud sumptuosissimum, quod (ut superius dictum est) S. Cyrillus Martyrion nominat; sed pergit: *Alii celebri divinarum rerum apparatu, qui de sacris monumentis depromebatur, præsentibus convivium, quo & animos, & aures dapibus, & reliquo deliciarum genere pascere, instruebant. Alii sacras lectiones interpretantes, abditos & occultos sensus in lucem proferebant. Alii, qui horum nihil poterant efficere, incruentis sacrificiis & mysticis consecrationibus divinum numen placabant, & supplices Deo preces pro communi pace, pro Ecclesia Dei, ipsoque Imperatore harum præclarissimarum rerum auctore, proque ejus Deo caris liberis, offerebant. Quo etiam in loco nosmetipsi, cui multa supra nostram dignitatem tributa sunt, publicis, iisque sane variis orationibus celebritatem illam exornabamus; cum aliquando quæ magnifice ab Imperatore gesta essent, scriptis ederemus; aliquando propheticos sensus propositis quibusdam evidentibus signis, explicaremus. Hoc modo hujus Martyrii dedicationis consecrationisque celebritas, ipso tricesimo Imperatoris regni anno, summo omnium gaudio ac lætitia consummata est.*

XLV.

Quale vero Salvatoris templum, quale item Salvatoris antrum fuerit, atque etiam quam præclari conatus Imperatoris, quanta etiam in ipso templo donorum turba ex auro, argento, pretioso lapide, separatim suo, quoad fieri potuit, volumine conscriptum Imperatori dedimus, ejusque nomini dedicavimus; quod etiam cum videbitur, & absoluto quod in manibus est opere, edemus; simul etiam adjungentes tricesimi anni Imperatoris laudationem, quam paulo post Constantinopolim profecti (secundum scilicet hoc tempus nacti, quo in ipsa Regia Regum omnium Deum gloriose prædicaremus) coram ipsa Imperatore recitavimus, quam is vere amicus Dei cum audivisset, nimia lætitia gestienti similis visus est; idque re ipsa paulo post declaravit, cum omnes Episcopos convivio exciperet, maximumque eis honorem deferret. Accessus iste Eusebii Constantinopolim contigit anno sequenti, quo ipsius & collegarum calumnia decretum fuit Athanasio exilium; agemus de his suo loco pluribus. Sed rursus ipse de conventu Hierosolymitano (b):

(b) Euseb. Vit. Const. l. 4. c. 47.

XLVI.

Laudes nimie Synodi Hierosol.

Hunc secundum Conventum, quem equidem scimus maximum post illum Bithyniæ celebratum clarissimum Nicænum, Imperator Hierosolymis collegit: Sed ille Nicænus triumphus nomine vicesimo Imperii anno constitutus in ipsa urbe Nicæa, vixit, id est, præclaram de hostibus victoriam reportabat: hic vero Hierosolymitanus tricesimum ejus Imperii annum decorabat, in quo Imperator Martyrium consecrans circa ipsum

ipsum Salvatoris monumentum quasi donum quoddam pacis Deo omnium bonorum largitori offerre visus est. Hucusque de his Eusebius. Addit ad hæc Sozomenus (a), non solum templi ipsius; sed & vasorum ministerialium consecrationem factam esse secundum Christianæ religionis antiquum ritum; ac demum subdit: *Ex quo tempore Hierosolymitana Ecclesia quotannis diem festum splendide admodum celebrat, adeo ut in eo initiationes sacrorum peragantur, & dies octo deinceps conventus fiant; compluresque ex omnibus totius Orbis terræ partibus, qui undique ad sacra loca visenda confluerent, tempore quo dies festus celebrabatur, eo convenerunt.* Hæc Sozomenus; quibus adeo manifeste declaratur, non Ecclesiarum tantum, & sacrorum vasorum consecrationem, sed & anniversariam templi dedicationem solemniter celebrari solitam, cujus rei frequentem in Ecclesia Catholica usum hodie esse videmus.

XLVII. Rursum vero quod ait Eusebius (b), ejusmodi celebritatem disputationibus quoque exornatam fuisse; ad hoc spectat, quod in eodem Conventu de recipiendis

ad suas Ecclesias Arianis pœnitentiam præferentibus actum est. Sed & quod iidem recepti fuerint, atque Ecclesiæ conciliati, inde est quod idem Eusebius ait (c), per ejusmodi Episcoporum

Concilium donum quoddam pacis per Imperatorem Constantinum Deo esse oblatum; Arium enim veram certamque simulantem pœnitentiam antea receptum, ab eodem Concilio fuisse susceptum, & Alexandrinæ Ecclesiæ restitutum, Socra-

tes (d) quoque auctor est, cum ait: *Solemne festum ob locorum illorum consecrationem celebratur. Arius cum suis in Ecclesiam recipitur; nam dicebatur ab Episcopis, se in ea re litteris Imperatoris obtemperasse, quibus illis significaverat, se fidem Arii & Euzoji penitus perspectam habere. Quin etiam ab Episcopis litteræ Ecclesiæ Alexandrinæ dabantur ut omni invidia flamma extincta, res suas pacate & tranquille administraret; referebatur item, Arium erroris sui pœnituisse, veritatem agnovisse, de cætero Ecclesiæ velle adherere, & propterea ab ipsis merito receptum esse, Athanasium autem communi consensu relegatum (sed hoc de Athanasio in Tyri Concilio actum est). De his etiam ipsum Imperatorem certiores faciunt.* Hæc Socrates; eadem quoque Sozomenus (e), qui & litteras recitat Arii atque Euzoji ad Constantinum Imperatorem, quibus se cum Ecclesia Catholica sentire mentiebantur; reddemus hic ipsas.

XLVIII. Sed illud hoc loco admonendum putamus, nequaquam, ut ait, Arium hoc tempore fuisse ab exilio relaxatum, quem

constat ex his, quæ S. Hieronymus (f) testatur, in Nicæno Concilio palinodiam recantasse, atque receptum fuisse; non tamen ut Alexandriam redire posset; sed & Eusebianos (ut superius vidimus) nisos esse itidem litteris Constantini eundem Alexandriam revocare; verum obtinente Athanasio, id minime concessum fuisse; quam ob causam tot tantæque molitiones ab eis de pellendo ab Ecclesia Alexandrina Athanasio sunt comparatæ. At quomodo dicendum est exulasse Arium, quem ante hæc, suadentibus Eusebianis, Constantinus scriptis ad eum libere agentem litteris, cur non ad se venerit, admirari se dicit? & eum quamprimum venire, concessio regio diplomate pro viatico, jubet, hoc ipso anno, cum Hierosolymitana Synodus agenda esset? quando auditis tandem Ario & Euzojo, & eorum fidei professione scriptis prodita simul accepta, ambos una cum ipsorum libello fidei Hierosolymam ad Synodum judicandos misit. Sed reddamus hic cuncta eodem quo gesta sunt ordine, ac primum epistolam Constantini, qua honorifice Arium ad se accersit; sic enim se habet (g):

Jamdudum tuæ gravitati significatum est, ut ad mea castra venires, quo posses nostro aspectu frui; unde vix satis mirari possumus, cur hoc abs te non extemplo factum fuerit. Jam igitur, publico curru conscenso, nostra castra adire propera, ut nostram benignitatem & studium erga te expertus, in patriam redire queas. Deus te conservet, charissime. Data ad quintum Kalend. Decembris. Persuasus enim ab Eusebianis Constantinus Arium priorem vere mutasse sententiam, & Catholicam fidem profiteri; hæc ad illum scripsit; cum ipse una cum Euzojo ad Imperatorem veniens, eidem fidei suæ libellum obtulit, qui a Sozomeno recitatur in hæc verba (h):

Religiosissimo sanctissimoque domino nostro Imperatori Constantino Arius & Euzojus. Nos quidem, sicut singularis tua erga Deum pietas, domine Imperator, in mandatis dedit, fidem nostram scriptis prodidimus, & de Deo cum ipsi, tum cæteri, qui nobiscum sunt, ita credere confitemur ut sequitur.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, & in Dominum Jesum Christum Filium ejus ex ipso ante omnia secula genitum Deum Verbum, per quem omnia facta sunt, tum quæ in cælis, tum quæ in terris; qui descendit & incarnatus est, & passus est, & resurrexit, & ascendit ad cælos, & iterum venturus est judicare vivos & mortuos. Et in Spiritum sanctum; In carnis resurrectionem; In vitam venturi sæculi; In regnum cælorum; In unam Catholicam Ecclesiam Dei, ab una Orbis terrarum ora ad alteram usque se porrigentem.

Hanc fidem a sacrosanctis Evangeliiis

(f) Hieron. advers. Luciferianos.

(g) Socr. lib. 1. c. 19.

XLIX. Litteræ Constantini ad Arium.

(h) Sozomen. lib. 2. c. 26.

I. Libellus Arii & Euzoii.

(a) Matth. 28. accepimus, ipso Domino suis discipulis dicente: Euntes (a), docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Si vero ista non credimus, sicut universa Catholica Ecclesia & Scripturæ docent, quibus quidem omnino fidem adhibemus; Judex noster Deus sit & in præsentia, & in futuro iudicio. Quapropter tuam pietatem obsecramus, Imperator sanctissime, ut quoniam viri Ecclesiastici sumus, & sensum tum Ecclesiæ, tum sacrarum litterarum tenemus; nos pro tua sanctimonia, quæ & pacem conciliat, & Deum auguste veneratur, controversis omnibus & inanibus argutis sublatis, matri nostræ, Ecclesiæ scilicet, adjungas; uti & nos, & Ecclesia tranquille vitam degentes, inter nos mutuo pro pacato & pio regni tui statu, & pro universo hominum genere omnes communiter consuetas preces peragamus. Hactenus libellus; subdit his Sozomenus:

LII. Fides ambigua & dolosa. Hanc fidei formulam nonnulli ita callide compositam esse dicebant, ut verbis solum ab Ariana doctrina discrepare, re ipsa cum eadem consentire videretur; quandoquidem voces in ea posite talem facultatem dabant in utramque partem ambigendi, ut sensus uterque tum Orthodoxorum, tum Arianorum, ex illis colligi posset. Verum Imperator Arium & Euzojum eadem cum Episcopis in Concilio Nicæno coactis sentire arbitratus, re admodum delectabatur; attamen sibi non tantum sumpsit auctoritatis, ut eos ante in communionem reciperet, quam causa ab illis, penes quos esset potestas, sicut Ecclesiæ norma postulat, & dijudicaretur, & diligenter examinaretur. Itaque illos mittit ad Episcopos Hierosolymis id temporis convocatos, scripsitque ut formulam fidei ab istis editam accurate expenderent, atque ut Concilium benignam de illis pronuntiaret sententiam; si vel recte de religione sentire videantur, perque invidiam structæ sint insidiæ; vel cum nihil causæ habeant, cur factum jam de se iudicium incusent, resipiscere velint. Ex quibus litteris illi qui istorum causæ studebant, occasionem denuo nacti, eos in communionem receperunt. Atque cum hoc fecissent, litteras dedere Imperatori; scripsereque tum ad Ecclesiam Alexandrinam, tum ad Episcopos & clericos Ægypti, Thebaidis, & Libyæ, eos cohortati admodum, ut Arium & Euzojum lubentibus animis reciperent: quippe tum eorum fidem veram esse, testimonio Imperatoris confirmatam fuisse (quam quidem fidem suis litteris subjunxerunt) tum Concilium iudicio Imperatoris suffragatum esse. Atque hæc quidem in hunc modum Hierosolymis Arianorum studio facta esse cognovimus. Hactenus Sozomenus, eademque ferme Socrates (b).

(b) Socrat. lib. 1. c. 19.
LIII.
(c) Athan. de Synod.

Recitat S. Athanasius (c) scriptam ab

eis tunc Synodalem epistolam de rebus in Synodo gestis, atque ait: Coeunt igitur (Eusebiani scilicet) Hierosolymis, & istiusmodi scribunt:

Sancta Synodus Hierosolymis coacta; Epistola Concilii Hierosol. Ecclesiæ Dei quæ est Alexandria, & per Ægyptum, Thebaida, Libyam, Pentapolim, reliquisque per Orbem Episcopis, presbyteris, & diaconis in Domino salutem.

Omnibus nobis ex diversis provinciis in unum congregatis ad Panegyriū celebrandam pro dedicatione Martyris Salvatoris, quod religiosissimus Imperator Deo omnium Regi & Christo ejus ædificavit; majorem nobis animorum lætitiā, Dei gratia, litteræ ejusdem religiosissimi Imperatoris præbuerunt; quibus nos ad ea quæ oportuit instigans, omnem invidiam ab Ecclesia Dei expellit, & omne odium procul abigit, per quæ Christi membra jampridem dissidebant; auctorque fuit, ut simplici & placido animo reciperemus Arianos, quos aliquandiu improba invidentia extra Ecclesiam detinuit, & viris istis de rectitudine fidei in litteris suis testimonium præbet, quam cum antea fama audiverat, ipse eandem ex viva eorum voce cognovit, cognitamque approbavit; eamque rem nobis manifestam reddidit; eo quod litteris suis orthodoxas eorum virorum opiniones scripto comprehensas subjunxerit, quas omnes agnovimus sanas & Ecclesiasticas esse. Quapropter jure admonuit, ut viri isti reciperentur, & coadunirentur cum Ecclesia Dei, ut vos ex epistola ejus exemplaribus cognoscetis, quæ nos ad pietatem vestram misimus. Credimusque vobis ipsis veluti propria membra vestri corporis recuperantibus, magnum ex ea re gaudium lætitiāque oborituram; dum ipsi viscera vestra, fratres scilicet, & patres agnoscitis, & recipitis, non solum presbyteris Arianis, sed universo populo cum omni multitudine vobis restituto, quæ ob causam istorum virorum longo jampridem tempore a vobis dissidebat: decetque vos, cognitis quæ hic acta sunt, quodque viri isti nobiscum communicaverunt, & a tanta Synodo recepti sunt, quam promptissime eos, ut membra Ecclesiæ coeant, & in pace sint; consulat; maxime, quod promulgata, & publice edita eorum fides indubitata, & apud omnes approbatam Apostolicam traditionem, & doctrinam complectatur. Hactenus Synodalis epistola Hierosolymitani Concilii.

Recitatur pars ejusdem epistolæ ab eodem Athanasio in sua Apologia, ubi hæc subdit (d): Certe ipse Imperator religiosissimus suo testimonio istorum virorum recitadam in fide ambulationem commendat, eamque ex eorum viva voce cognitam approbavit; & nobis eam significavit, certamque & indubitata reddidit litteris suis, subjecta eorum virorum ortho-

LIV.
(d) Athan. Apolog. 2.
Probat Imp. acta in Synodo Hierosol.

do-

doxamente, quam scripto ediderant. Quis igitur, auditis istis, fabricas eorum, & rechneras non perspiciat? Non enim dissimulaverunt quod ipsis in animo fuit, & fortasse etiam inviti veritatem confessi sunt. Nam si ego is eram qui Arianos ab Ecclesia arcebam; Arianique, me oppresso, receperunt; quid aliud intelligas quam omnia in gratiam Arianorum facta esse, omniaque contra me instituta esse, tam calumniam poculi confracti, quam Arsenii eadem, ut & hæresin in Ecclesiam immitterent, & ipsi interim hæreseos damnati non haberentur? Id profecto erat, quod antea Imperator mihi per minas scripserat, nec verentur in dictis suis eos affirmare recte sentire, quos universum Orbis Concilium anathemate damnavit; neque timuerunt, tam præclaram Synodum, nempe Nicænam, quantum in ipsis est, in angulis demoliri, homines quidvis temere & dicentes, & facientes. Hæc Athanasius, quibus plane intelligas, ea professione fidei Arium (quam jure ambigam dicit Sozomenus) nihil aliud efficere conatum esse, quam ut abolito ex Nicæna fide verbo, CONSUBSTANTIALI, tota pariter extructa a sanctis Patribus sinceræ fidei machina corrueret: nam (ut superius late disputatum est) omnia quæcumque a Catholicis ad destructionem Arianae hæresis afferrentur; haud satis esse videri poterant, quæ omnes illorum tergiversationes dolosas, captiosasque technas penitus tollerent; nisi verbum, CONSUBSTANTIALE ad fidei confessionem adderetur; quamobrem eam vocem reticuisse, idem videri poterat, quod Arianam hæresin ipsos instaurasse. Rursum vero ex iisdem Athanasii verbis, cum ait Eusebianos conatos esse in angulis demoliri Magnam Nicænam Synodum; intelligas plane detegi sic Hierosolymis actum esse; ut perfecta templi dedicatione, dimissoque coetu, ipsi tantum Eusebiani relictæ convenissent, Ariique fidem probarint, ac tum ipsum, tum alios recipiendos esse, statuerint. Qui enim fieri potuit, ut, si Orthodoxi simul ea de causa coivissent Episcopi, nullus ex eis Nicænam fidem convelli penitus reclamaret, deque vi illata cunctas Catholicorum moneret Ecclesias?

IV.

Concil.
Hierosol.
& Tyrium
idem.(a) Alban.
de Synod.

Rursum vero agens Athanasius de eodem Eusebianorum Conventiculo, quod unum idemque existimatum est cum Tyrio Conciliabulo, utpote quod eodem ferme tempore, & ab iisdem Eusebianis Episcopis fuerit celebratum, ipsum exordium Synodorum Arianorum nominat, cum ait (a), post recitatam ab eo scriptam epistolam Synodalem: Tale Synodorum exordium fuit, in quo quam celerrime sua studia, quæ ulterius dissimulare nequibant, comprodiderunt; siquidem eo ipso, quod dicerent, de-

pulsam esse omnem invidiam; & quia post Athanasii exilium scribebant, Arium cum suis recipiendum esse; satis indicarunt, sese non alia de causa Athanasio, cæterisque Episcopis, quos sibi refragatores sentiebant, insidias struxisse, quam ut Arium reducerent, & hæresin introducerent. Hæc ipse, qui mox agere pergit de Antiocheno Conventu ab eisdem Eusebianis eadem Encæniorum occasione postea Constantii Imperatoris auctoritate collecto.

Quod autem hic Athanasius ait, post sui ipsius exilium ab Eusebianis tractatum de Arii restitutione; plane declaratur, non statim atque Arius receptus est Hierosolymis, ab Eusebianorum Concilio actum esse de restitutione ejusdem Alexandriam, sed tum demum id fuisse tentatum, cum ipse Athanasius in Gallias amandatus est, quod Socrates quoque affirmat (b): quamobrem sicut de exilio Athanasii, ita etiam de Arii restitutione Alexandriam agendum erit anno sequenti. Quod igitur tum Sozomenus (c), tum alii quoque tradunt, post Hierosolymitanum Concilium restitutum esse Arium Alexandriam; non sic accipiendum est, ut statim Hierosolymis eo fuerit missus, sed postquam Eusebianis profectis Constantinopolim, nova inventa calumnia, novisque secum adductis testibus, Athanasius ibi agens, sed inauditus, jussus est solum vertere, & in Gallias proficisci. Quod rursum ait Socrates (d), cuncta hæc gesta esse anno trigésimo Constantini Imperatoris; non sic intelligenda sunt, ut hoc anno Domini trecentesimo trigésimo quinto absoluta fuerint; siquidem alia ratio est annorum Imperii Constantini ab annis Domini, ut superius demonstravimus; non enim cum ipsis Kalendis Januarii inchoantur, sed octavo Kalendas Augusti, quo pater ejus Constantius mortuus est, vel alia ejusdem anni die ex diversorum sententiis: quamobrem multa, quæ facta dicuntur ipsis Constantini Tricennialibus, rejicientur in annum sequentem usque ad exitum ejusdem Constantini anni trigésimi. Cæterum quod ex sententia omnium, & testificatione Eusebii qui interfuit, dicatur Concilium Hierosolymitanum celebratum ipsis Tricennialibus Constantini Imperatoris; haud necesse est, ut spatium præsentis anni Domini includatur, cum ipsa Tricennialia in sequentem quoque annum prorogentur; & ipsum Tyrium Conventum, ob legationem Mareoten missam, tam cito haud potuerit absolvi. Hæc de his quæ ad temporis rationem spectant, ad ea quæ superius dicta sunt, addidisse oportuit.

Quod rursum pertinet ad res gestas; in eodem Hierosolymitano Conventu causam Marcelli Episcopi Ancyranus in Galatia, & Asterii Cappadocis, tractatam fuisse

LVI.

(b) Socrat.
l. 1. c. 25.(c) Sozom.
l. 2. c. 28.De resti-
tutione A-
rii quan-
& ubi
actum.(d) Socrat.
l. 1. c. 25.

LVII.

se

CHRISTI
335.

SILVESTRI PAP.
22.

CONSTANTINI IMP.
30.

(a) *Socras.* se, tradit Socrates (a); sed quod eamdem repetitam dicit in Synodo Eusebianorum sequenti anno Constantinopoli celebrata; agemus de iis suo loco; sicut & (b) *Sozom.* Sozomenum fecisse vidimus, qui ait (b), Marcellum ad Herosolymitanum Convantum vocatum, accedere contempsisse.

LVIII. Hoc eodem anno, pridie Kalendas Januarii, S. Silvester Romanus Pontifex ex hac vita migravit, cum sedisset annos viginti unum, & menses undecim, uno minus die. Quod autem sciamus Silvestri annos a diversis scriptoribus diverso numero consignatos; cum sint alii qui ejus sedi tribuerint annos vigintiquatuor, & menses aliquot atque dies; rursus etiam apud Nicephori Chronicon legantur ejus sedis anni vigintiocto; & ex depravata Eusebii chronographia, cum additamento Hieronymi, annos tantum reperiatur sedisse decem & novem; ut nos ejusmodi inierimus rationem annorum Silvestri, illud potissimum persuasit, quod cum in libro de Romanis Pontificibus ponatur ingressus Silvestri sub Consulatu Volusiani, tempore Constantini (sic legendum est, non sub Consulatu Constantini & Volusiani) rursus vero Marci successoris Silvestri subrogatio ponatur anno sequenti, sub Consulatu Nepotiani atque Secundi: præsentem annum nequaquam potuit excessisse Silvester. Porro in eodem commentario hæc scripta de ipso habentur: *Silvester fecit ordinationes sex per mensem Decembrem; ordinavit presbyteros quadragintaduos, diacones vigintisex, Episcopos per diversa loca sexagintaquinque, alias trigintasex. Hic sepultus est in cœmeterio Priscilla via Salaria apud Urbem milliario tertio, pridie Kal. Januarii; qui Catholicus, & confessor quievit. Cessavit Episcopatus ejus diebus quindecim. Hæc ibi. De S. Silvestro illud habetur expressum in epistola Hadriani Papæ, Ecclesias Urbis mira amplitudine a Constantino erectas exornasse sacris picturis, sive musivo opere, sive coloribus. De Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS VII. Ad num. LVIII. & seq. In Catalogo Damasi legitur: *Silvester annis viginti uno, mensibus undecim. Fuit temporibus Constantini, a Consulatu Volusiani & Anniani, ex die pridie Kalendas Februarii, usque in diem Kalendarum Januariarum, Constantino & Albino Coss. Ubi loco Constantini, legendum, Constantii, ut recte exemplar, quo Cuspinianus usus est. Porro, quia in Martyrologio Hieronymiano ad diem XXXI. Decembris legitur, Deposito S. Silvestri Episcopi, Papebrocius in Conatu Chronico-Historico ad Catalogum Pontificum Romanorum existimat, in Catalogo Damasi legendum, usque in diem pridie Kalendarum Januariarum. Nihil tamen mutandum, cum Cuspiniani exemplar etiam habeat, e in diem Kalendarum Janu. & Silvestrum die XXXI. Decembris mortuum esse ostendat etiam libellus Depositionis Episcoporum apud Bucherium, in quo legitur: Pridie Kalendas Ja-*

eodem etiam Silvestro non prætermittimus ejus plantationem fuisse nobilissimam Virginem, Romanam nomine, filiam Calpurnii Præfæsti Urbis, cujus habetur mentio in Concilio Romano superius recitato: baptizata hæc enim ab eodem S. Silvestro perpetuam coluit virginitatem; cujus natalis dies septimo Kalendas Martii adscriptus (c) tabulis Ecclesiasticis, anniversaria commemoratione in Ecclesia perseverat, coliturque Tuderti præfertim, ubi ejus venerandæ reliquiæ asservantur.

At ex plurimis vix pauca, injuria temporis, tanti Pontificis memoriæ commendata reperimus. Verum ejus præclaræ res gestæ, licet in terris nobis obscuræ, Deo tamen, Angelis, & hominibus satis perspicuæ atque conspicuæ in cælis, apparent: Quarum Ecclesia Catholica bene conscia, solemni celebritate, anniversaria commemoratione recolit nomen ejus utpote Sacerdotis vere magni, Pontificis Maximi, Principis Episcoporum, hæredis Apostolorum, qui & primatu alter Abel, gubernatu Noe, Patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, judicatu Samuel, potestate Petrus, ac denique exiitit auctoritate Christus, cujus dignitatis magnus propugnator enituit ac propalator eximius: cui merito post Petrum ejusdem dogmatis primum ac præcipuum assertorem tantum debeat Ecclesia, quantum alii de ea quam optime merito: ac propterea dignus existit, ut & in ejus memoriam non Romæ modo, hoc est, in primaria Urbe ipsius patria, verum in omnibus Christiani orbis Civitatibus ad ipsos usque extremos Antipodas, insignes Basilicæ erectæ, vel oratoria, atque sacella, & aræ Deo dicentur. Jam vero ultimo clauso die anni hujus tanti Patris glorioso natali, finem pariter anni præcedentis rebus gestis feliciter imponentes, ad anni sequentis Acta enarranda progrediamur.

M m Chri-

uarii Sylvestri in Priscilla. Auctor itaque præfati Catalogi excludit diem Kalendarum Januariarum, non vero includit: qui loquendi modus aliquando occurrit. Silvestro Marcus succedit, sed anno sequenti, ut tunc videbitur.

Hoc modo per hæc tempora Imperium Romanum regebatur. Gallias Constantinus junior regebat; Orientem Constantius, qui tamen Galliis antea puer adhuc præfuerat, teste Juliano Orat. I. pag. 34. & 40. Africam, Illyricum & Italianam Constans; ripam Gothicam (imrao Mesopotamiam, ut docet Auctor Chronici Alexandrini anno CCCXXXVII.) Dalmatius tuebatur, ut docet Anonymus Valesianus; Pontum, Cappadociam & Armeniam Minorem Hannibalianus Rex, quem Auctor Chronici Alexandrini testatur hoc anno Regem nominatum purpurea indutum fuisse, & Cæsaream Cappadociæ amandatum. Qua de re etiam legendos Victor in Epitome.

(c) *Martyr. Rom. ea die.*

LIX. Silvestri præconia.

VIII. Quomodo Imperium Constantini tempore restitua.

JESU CHRISTI
ANNUS
336.

MARCI PAP.
ANNUS
I.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
31.

I.
Marcus
Papa.

Christi anno trecentesimo trigesimo-sexto, Nepotiano atque Facundo Consulibus, decimo-septimo Kalendas Februarii, Marcus Prisci filius, natione Romanus, in locum Silvestri subrogatus est Romanæ Ecclesiæ Pontifex, seditque annos duos, menses octo, & dies vigintiunum. Hæc ex libro de Romanis Pontificibus. Cæterum de ratione annorum sedis ipsius dicemus in ejus obitu.

II.
Eusebiani
vocati
Constanti-
nopolim.

Quo ipso anno cum Athanasius Episcopus Alexandrinus ex Tyrio Eusebianorum conventiculo se abstrahens Constantinopolim profectus esset ad Constantinum Imperatorem, (quod dictum est anno superiore) ipsumque acerrimis querimoniis ob toleratas ab Eusebianis calumnias adversus eos interpellasset; illud obtinuit, ut iidem Eusebiani, qui ipsius causam Tyri judicassent, Constantinopolim se conferrent; dedit enim ad eos ea de re litteras Constantinus, quas ipse S. Athanasius (a) recitat, his præmissis: Nos autem adito Principe, qui Synodum indixerat, in qua ipsius Comes præfederat, Eusebianorum scelera patefecimus; quibus ille auditis graviter commotus, in hæc verba scripsit-

(a) Athan.
Apolog. 2.

Victor Constantinus Magnus
Augustus.

III.
Litteræ
Constanti-
ni ad Eu-
sebianos.

Ego ignoro, quid sibi velint ista, quæ a vestra Synodo per tumultum, & tempestatem judicata sunt. Mibi sane videtur, nescio quo pacto, veritas per immodestiam opprimi, dum per vestram contentionem, quam invictam cupitis, ea quæ Deo placent, non consideratis. Sed erit divina providentiæ officium, & explorare scelera istius contentionis, & explorata dissipare; vobisque clare ostendere, quantam in vestro congressu veritatis curam habueritis, & an vestra judicia citra gratiam, & odium calculum suum prompserint. Quo circa festinanter ad meam pietatem accurrite, ut rerum istarum excussam exactamque fidem coram me in præsentia ipsi præsen-

tes doceatis. Quare autem ista scribere voluerim, & quapropter litteris meis vos accersendos putaverim, ex sequentibus cognoscetis.

Ingredienti mihi cognominem ac felicem patriam meam Constantinopolim (eram autem in equo) subito Athanasius Episcopus in media via cum nonnullis aliis, quos circum se habebat, ita inexpectatus occurrit, ut non levem mihi causam admirationis præberet. Testis mihi Deus omnium speculator; me, quisquis esset, primo aspectu cognoscere nequivisse; nisi nostrorum quidam, quisnam ille, & quamnam injuriam passus esset, jam antea auditam (ut fieri solet) mihi indicasset. Ego igitur per illud temporis verba cum illo non habui, neque colloquium miscui. Cum autem ille se audiri postularet, & hoc recusarem, & propemodum eum summoveri juberem, magna libertate nihil aliud postulavit, quam ut vos huc evocari juberem; quo vobis præsentibus, quæ per vim passus esset, conqueri posset, quod cum mihi æquum, & temporibus meis congruum videretur; scripto vobis denunciatum volui, ut quotquot Synodum Tyri absolvisistis, sine omni tergiversatione ad Prætorium nostræ clementiæ conveniatis; re ipsa, quantum sinceritatis integritatisque sit in vestris sententiis, coram me ipso sincero famulo Dei, (quod ne ipsi quidem abnegaveritis) declaraturi. Certe per meum erga Deum cultum observantiamque jam ubique terrarum pax est, & a barbaris ipsis nomen Dei sincere benedicitur, qui hætenus veritatem ignorabant. Nihil dubii autem est, eum qui veritatem ignorat etiam Deum ignorare; sed tamen (ut antea dixi) barbari per me sincerum Dei famulum Deum agnoverunt & jam metuerre didicerunt; ideo quod illum mihi protectorem esse, meique curam gerere, re ipsa experti sint; atque ita in nostris rebus Deum agnitum, nostri formidine, barbari reverentur. Nos contra, qui mysteria

IV.

Sisti ju-
bentur
Eusebiani
Prætorio
Constanti-
ni.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO- ROMANÆ 5829.

SÆC. IV. Anno Urbis 1089. Olymp. 278. an. 4. A.C. 336.

⊙ 9. DC. ☽ 14. P. 18. April. Indiſt. 9.

JESU CHRISTI 336.

MARCI PAPÆ I.

CONSTANTINI IMP. 31.

I.
Consules.

[1] AD num. I. Cons. Nepotianus, & Facundus.

In Chronico Damasi legitur: Marcus menses octo, dies viginti. Fuit temporibus Constantini, Marcus scilicet Nepotiano & Facundo Consulibus, ex die XV. Papa. Kalendas Februarias, usque in die Nonarum Octobrium Consulibus SS. id est, superscriptis. Sed loco in die, legendum, in diem, ut Cuspinianus in suo exemplari invenit. Marcus itaque ordinatus est hoc anno Pontifex Romanus die decima octava Januarii, die Dominico & festo Cathedræ Sancti Petri Romæ insignito. Vacavit ergo Sedes dies septemdecim, non dies quindecim, ut habet Baronius ex Anastasio.

Ad.

NOTÆ

[1] Off. Nepotianus, & Facundus. Relandus habet: Flavius Popilius Nepotianus, & Facundus. Vulgares Facti: Nepotiano & Facundo. Obscura sunt prænomena, ac alia eorum nomina.

ria clementiæ ejus ostentare, & præferre videmur, (non enim dixerim tueri) nos inquam, nibili facimus, nisi ea quæ ad discordiam, & odium pertinent, & ut semel dicam, quæ ad humani generis perniciem referuntur. Quapropter vos meo Prætorio sistite, quemadmodum dixi; & festinate huc quam celerrime; certique sitis, me omni ope studioque adrisurum, ut ea quæ sunt legis Dei, quam maxime inoffensa illabefactaque serventur, quibus nullum nec probrum nec infamia alliri possit, profligatis scilicet, & contritis semel inimicis legis, qui, sub specie sancti nominis, multiplices, & diversas blasphemias afferunt. Hæc Constantinus.

V. Ex his in primis videas, quam septa undique atque vallata fuerit ipsa Constantini Regia Eusebianorum fautoribus, ut numquam patuerit tanto episcopo ad Imperatorem aditus, quin etiam necesse habuerit in via illi obequitanti occurrere; & quam male persuasus ipse de Athanasio fuerit Constantinus, ut neque occurrentem in via sibi siverit res suas, ut par erat, prolixiore prosequi oratione, vel in Palatium eum secum duxerit, vel postea venire jufferit, quo ab eo singula, quæ adversum ipsum gesta Tyri vel in Ægypto essent, audiret: ex quo enim (ut diximus superius) Constantius creatus est Cæsar, adeo vires Eusebianorum invaluerunt, ut Catholicis ad Constantinum aditus pene omnis interclusus esse videretur, patuerit vero tantummodo nebulonibus illis Ario occulte faventibus. Ea enim est Aulicorum natura, ut respiciant (quod agebat Tiberius (a) Imperator) in Solem Orientem potius, quam Occidentem; nempe ut iidem magis Constantio filio juniori, jam Cæsari, futuro mox
Ann. Eccl. Tom. IV.

Erga
Constantium Aulici studiosi.

(a) Dio. l. 59. in fine.

PAGIUS

III.

In Tricennalibus multa Orationes habita.

Ad num. VI. & seq. Eusebius, non hoc anno, sed præcedenti Orationem habuit in laudem Constantini, qui jam ab aliquot mensibus Tricennalia celebrarat, ut ibidem ostendimus. Nam præter Orationem, quæ in ipsa Tricennalium & id genus solennium festivitate recitabatur, toto anno aliæ Orationes, vel a civitatum Legatis, vel ab aliis in laudem Imperatoris fieri solebant; quod ex verbis, quæ in prologo Orationis in Tricennalibus ab Eusebio dictæ habentur, deduco. Ait enim Eusebius: *Accessi, ut Imperatorias laudes novo quodam carminis genere præcinerem. Quamvis vero infiniti pene alii eandem mecum viam carpere conantur; ego tamen hominum vestigia vitans, ut ait ille, viam ingredior minime tritam, quam illotis pedibus ingredi nefas est.* Alludit Eusebius ad hos Lucretii versus lib. 4.

— Peragro loca, nullius ante
Trita solo: juvat integros accedere fontes
Atque haurire; juvatque novos decerpere flores.

Plures itaque coram Constantino, ipso Tricennalium anno ante Eusebium Orationes habuerant;

post obitum parentis Augusto, quam senio confecto, & haud post multum temporis ex hac vita recessuro Constantino Imperatori obsequi, & officiis præsto esse satagerent, ad ejusque arbitrium cuncta peragerent, & quos illum velle scirent, ad Imperatorem admitterent, vel rejicerent. Considerare pariter ex his quæ Constantinus scripsit ad Episcopos qui Tyri convenerant, ejus amantissimum æqui animum licet: quippe qui, quantumlibet erga Athanasium minus videretur propensus, tamen eidem, quod postulasset, indulgit, & ex ejus sententia litteras illas dedit de evocando Tyrio conventu Constantinopolim.

VI. Qui autem venerunt Constantinopolim, hi fuerunt, nimirum Eusebius Nicomediæ, & alter Eusebius Episcopus Cæsariensis, Theognis Nicænus, Parophilus Scythopolitanus, Valens atque Ursacius Episcopi in Pannonia, & Mysia: quod constat Athanasii (b) testimonio, cujus causa agebatur. Sed & Eusebius ipse Cæsareæ Episcopus ejusdem sui Constantinopolim adventus meminit, quem non ante absolutum Hierosolymitanum Conventum contigisse affirmat (c); ut nulla esse possit de his dubitatio. Etenim ipse petiturus Athanasii caput (instar Herodiadis, saltatricem filiam præmittentis, quæ saltationis illecebris animum Regis ad concedendum, quæ vellet sibi devinceret) orationem de Imperatoris laudibus recitavit, cujus auditione (ut ipse testatur d) summa ille affectus est voluntate. Excuset licet se ipsum; quo tamen animo fuerit in demulcendo Constantino, & ad sua vota trahendo, exitus declaravit. Hæc enim quæ dicimus, jam & tunc ore piorum omnium ferebantur; unde

M n 2 ad

VI. Eusebiani se conferunt Constantinopolim.

(b) Athan. Apolog. 2.

(c) Euseb. Vis. Const. l. 4. c. 46.

(d) Euseb. eod. cap. 46.

indeque inferendum, hoc in more positum fuisse, licet paucæ ex illis Orationibus ad nos pervenerint. Ad majorem horum Tricennalium explicationem notanda Eusebii in Vita Constantini lib. 4. cap. 47. verba, dum de Synodo Hierosolymitana loquitur: *Hanc secundam Synodum, omnium, quas quidem novimus, maximam, Imperator Hierosolymis congregavit, post primam illam, quam in urbe Bithynia nobilissima collegerat. Sed illa quidem triumphalis erat, in Imperii Vicennalibus preces ac vota pro victoria de hostibus parta, in urbe Victoria cognomine persolvens. Hæc vero Tricennalium festivitatem ornavit, cum Imperator Deo omnium bonorum auctori, Martyrium velut quoddam pacis donarium, in ipso Servatoris nostri monumento dedicaret.* Ex quibus intelligis, nihil prætermisisse Imperatores, ut annos, quibus hujusmodi festa edebant, memorabiles redderent. Hinc Constantini Vicennalia Synodus Nicæna; ejus Tricennalia Hierosolymitana ornarunt. Hinc annis quibus ea solennia exhibita, Urbes, Ecclesiæque constructæ, ac dedicatæ, & immortalitati Principis variis modis consultum.

(a) Euseb. ad suam excusationem tunc ipse sibi visus est hoc modo in ea oratione præfaturi (a):

VII. *Causa mihi in hunc locum veniendi, amici, & sacerdotes Dei, non fuit illa, quidem, ut fabularum commentis, aut sermonis elegantia ad auras capiendas conquistata, tamquam suavi Syrenarum cantu vestros animos permulcerem; aut in aureis poculis (ut poetice loquar) id est, nitidis orationis flosculis, concinna verborum structura collustratis, voluptatis lenocinia his qui ejusmodi rebus oblectantur, proponerem; sed partim, uti vos, qui sapientum consilio inducti, sancti Dei Verbi ministri estis, commouefacerem, in concionando, ut tum a tritis illis rhetorum viis deflectatis, declinetisque, tum sedulo caveatis, ne vestrum sermonem ad imperita multitudinis accommodetis arbitrium; partim ut novo orationis genere apud vos Imperatoris laudes percelebrarem, &c. Videas hominem in adulando profusum, miro quodam artificio, pietatis coloribus undique comparatis conatum esse laqueos Athanasio fabricatos intus contegere; cum nimirum sic suis laudibus veluti vinculis quibusdam irretire animum studuit Constantini, ut sic devinctum postea ad necem Athanasio inferendam impelleret; licet, quod ad ipsum Imperatorem spectat, ab eodem Eusebio ejus modestia commendetur, animique summissio in laudibus contemendis; nam postquam de recitata a se coram eo oratione in Vita ipsius mentionem habuit, (b), hæc subdit (c):*

(b) Euseb. Vit. Const. l. 4. c. 46.
(c) Euseb. cod. lib. c. 48.

VIII. Modestia Constantini.

Hæc jam rebus omnibus absolutis atque confectis, cum per omnium ora de maximi Imperatoris virtute fama volitaret, ausus est e sacerdotibus aliquis illum in os beatum dicere, quippe qui tum in hac vita dignus esset qui summam rerum omnium potestatem haberet, tum vero in futura una cum Filio Dei regnaret. Sed is cum hæc se moleste audire significasset; hortatus etiam est, ne auderet aliquando ejusmodi vocem usurpare, sed a Deo potius precibus contendere, ut & in hac vita, & in futura Dei famulatu dignus videretur. Hæc ipse. Sed expende, quæso, diligenter Ariani proculdubio hominis laudem; nam bene precari Constantino, ut in futura vita regnaret cum Filio Dei, nihil est in his verbis, quod vitio verti possit, cum omnes Fideles id expectent, & expetant, cujus rei gratia omnes dicant: Adveniat regnum tuum:

PAGIUS

IV. Synodus Constantinopolitana adversus Athanasium.

A num. IX. ad LXVIII. Celebrata hoc anno Constantinopoli Synodus ab Eusebianis, Eusebio Nicomediensi Præsidente, in qua Sanctus Athanasius Treviros in exilium missus est, alique quidam Episcopi Orthodoxi depositi. Horum nomen recitat Auctôr libelli Synodici in hujus Synodi compendio. Neque dubitandum, quin ea habita fuerit, cum in epistola Synodica, quam

Secundum illud Apocalypsis (d) de justis (d) Apocal. dictum: *Regnabunt in sæcula sæculorum, una cum Deo in gloria sempiterna: Et alia multa id genus in divinis Scripturis. Sed quod id respuerit Constantinus, & ut dictum minus se dignum exhorruerit; haud dubium adulantis hominis fuit illa laudatio, qua dignum diceret Constantinum in terris omnium rerum summa potiri, & æquali cum Filio Dei in cælesti gloria conregnare: etenim fuit hæc Ariani hominis precatio de Filio Dei humiliter sentientis, atque creaturam dicentis, consueto Arianorum (ut dictum est) loquendi more.*

Quanam autem post hæc Eusebianorum fraude secuta aspera, atque acerba, Orthodoxis omnibus maximum luctum intulerunt; S. Athanasius, post recitatum Constantini ad Eusebianos epistolam, mox subdit his verbis (e): *Quibus (inquit) cognitis, conscii suorum facinorum, cæteris Episcopis a profectione retentis, soli Eusebius, Theognis, Patrophilus, & alter Eusebius, Ursacius, & Valens Principem adierunt absque omni mentione calicis, aut Arsenii; deerat enim illis ejus rei fiducia; sed aliud crimen commentitium detulerunt; Athanasium scilicet minatum esse, se impediturum, quo minus frumentum ex Alexandria in patriam Cæsaris, nempe Constantinopolim, deveheretur, idque Episcopos Adumantium, Anubionem, Agathamouem, Arbetionem, & Petrum præsentem ex eo audivisse. Hæc ipse de accusatione recens allata, & cæteris omnibus ad commovendum Imperatoris animum magis accommodata; sed & quod ejusmodi esset, quæ in reliquis omnibus veritatis imaginem præferret, utpote a testibus fide dignissimis, iisdemque Catholicis Episcopis, immo & defensoribus alias Athanasii, & ex illis qui in Tyrio Conciliabulo adversus Eusebianos pro illo steterunt, atque viriliter egissent: hi enim ex illorum quadragintaseptem Ægyptiorum numero esse noscuntur, qui in eo Conventu contra Eusebianos atque Dionysium Comitum injuste agentes in Athanasium, publicas contestationes scriptis editas obtulerunt; quibus iidem subscripti reperiuntur; licet apud Athanasium mendose Ambius scribatur, pro Anubion, ut est apud Socratem (f); in dicta enim contestatione primo loco subscribitur Adamantius, atque tres reliqui inter alios nominati, nempe Petrus, Anubion, Agathammon, & Arbetion. Hos*

IX. Novæ calumniæ in Athanasium struæ.
(e) Athan. Apolog. 2.

Qui defendebant Athanasium accusant.

(f) Socrat. l. 1. c. 23.

Concilium Alexandrinum in causa Athanasii post paucos annos scripsit, id diserte asseratur: *Imperator rei indignitate motus scriptis suis accusatores citat, suamque ipsius audientiam promittens, simulque Synodum indicit jubet, &c. Celebratæ Synodi, simulque exilii Athanasio irrogati tempus deduco ex epistola Constantini junioris ad populum Alexandrinum scripta, quando Athanasium*

X. Hos namque, vel Comitibus blanditiis, vel aliis Eusebianorum fallaciis deceptos, a sanctis collegis avulsi impietas, & adversus eorum Primatem Athanasium hostes instruxit, atque ad expugnandam innocentiam Eusebianis adjunxit; qui adeo forti, & valido stipati cuneo, relictis collegis cæteris, & ablegatis omnibus aliis accusationibus, pro quibus struendis adeo laboraverant, ut de fracto calice, & Arsenii nece calumniis, novæ recentique uni huic, & quidem vehementi accusationi intendunt, quam in ipsius Imperatoris majestatis offensionem, detrimentum totius Imperii, & jacturam amplissimæ Civitatis vergere intelligerent: nam alias occasione retardati frumenti, ex imaginaria tantum causa vulgi ore jactata, idem Constantinus (quod superius dictum est) Sopatrum Philosophum amicissimum sibi hominem securi percuti jusserat (a). Quomodo igitur idem parceret Athanasio, id præsertim suis atque adeo sibi carissimis adversus eum testantibus patronis Episcopis? Quid itaque tunc, auditis his, ipse Imperator, cum accusatores præsentem se ab Athanasio ea testarentur audisse? idem plane Athanasius subdit, cum ait (b): *Emicuit ibi Cæsaris ira, adeo ut post tot atroces minas, & tantopere damnatas Eusebianorum injurias, inaudita causa, evestigio efferbuerit, & omisso judicio, quod in expectatione erat, nos in Gallias relegarit.* Hæc ipse, qui quidem infracti animi vigore, ea libertate, quæ Episcopum decet Catholicæ fidei defensorem, adversus Constantinum adeo injustam sententiam proferentem non veritus est divinum comminari judicium. Tum enim Constantino Imperatore indignante (inquit Epiphanius c) *Papa Athanasius gravem sermonem adversus Regem protulit, nempe: Judicabit Dominus inter me, & te, quoniam tu consentis calumniatoribus modestiæ nostræ.* Sic igitur traditus est Athanasius militibus qui ad locum exilii eum in Gallias perducerent.

(a) Eunap. in Vit. Philosoph.

(b) Athan. Apolog. 2.

In Athanasium fertur relegationis sententia ab Imp.

(c) Epiph. hæresi 68.

XI. Constantinus excusatur.

Porro tanti viri exilio universa Dei Ecclesia Catholica, veluti ingenti terræmotu concussa, contremuit; tum & Sol ille, qui pietatis radiis totum terrarum orbem hætenus illustrabat, ipse, inquam, Imperator Constantinus, deliquium passus, visus est obscurari, magno omnium mæore spectantium. Cæterum ejusmodi tam immane, Constantini facinus Alexandrinum Concilium excusat, cum scriptis publicis de A-

PAGIUS

sium patriæ restituit anno Christi trecentesimo tricesimo octavo. Data enim est Treveris XV. Kalend. Jul. ut docet Athanasius in Apologia 2. adversus Arianos pag. 805. Cum itaque Theodoro teste lib. 2. cap. 1. post annos duos & menses quatuor Athanasius in suam Ecclesiam remissus fuerit, apparet, currenti anno, mense circiter Februario, eam Synodum coactam, &

rianorum impietate litteris, isthæc inter alia de eorumdem immanitate testatur (d): *Tota enim eorum accusatrix epistola nihil aliud nisi necem spectat; aut necem moluntur, si ipsis liceat, aut saltem exules facere, quod & impetraverunt ab ipso Cæsaris patre; qui iras suas offensasque cum supplicium capitale posceretur, exilio damnatorum explevit.* In hunc modum Synodus intelligens etiam cum Athanasio alios pariter in exilium missos: nam in eadem Synodali epistola Alexandrini Concilii hæc habentur (e): *Et eodem tempore quatuor presbyteros Alexandria, quamquam Tyrum non venerant, e finibus suis exterminaverunt.* Macarius vero diaconus * nequam exulasse reperitur, qui Constantino- poli inventus est tempore mortis Arianii; quod ipse Athanasius in epistola ad Serapionem testatur. Sed & in eadem nuper citata Synodali epistola, de ea ipsa Athanasii causa tunc acta, iidem hæc inferius: *Nihil hoc Athanasio profuit, qui oppressus calumnia, quasi verus homicida, ab illis in exilium actus est; non enim parens Imperatorum, sed horum calumniæ illum in exilium exterminarunt. Animadvertite, quæso, num ita se habeant, ut dicimus.* Et post narrata brevi compendio, quæ Tyri idem passus est Athanasius, & adventum ejus ad Imperatorem, de recentiore calumnia, qua circumventus in exilium actus est, addunt.

(d) Apud Athanas. Apolog. 2.

(e) Apud Athan. ubi supra.

* alias presbyter.

Eusebiani autem ubi comparuissent, nihil inter accusandum de objectis Tyri criminibus meminere; sed frumentum ab Athanasio, naveque detentus calumniati sunt; eumque gloriatum esse dixere, quod frumenti deportationem ex Alexandria Constantinopolim impedire posset. Hæc nonnulli ex nostris, qui in Synodo erant, ex Imperatore admirationis pleno audierunt. Hic cum Athanasius ad tantas calumnias ingemisceret, affirmaretque eas falsas esse, nec fieri posse, ut homo privatus, & pauper tantum virium haberet: Eusebius, ne publice quidem detrectans calumniatoris munus, dejeravit, Athanasium perquam opulentum esse, & satis virium atque auctoritatis ad ista omnia patranda habere, ut ita verisimiliter calumnia videretur. Ad istum modum res actæ sunt per sanctos illos, & venerandos sycophantas Episcopos; sed Dei gratia plus in hoc negotio valuit, quam illorum scelerata malitia, quæ Principis animum religiosum ad clementiam retraxit; ut satis haberet, pro morte exilium

XII.

Nova calumnia Athanasius urgetur.

Athanasium Constantini M. jussu in Galliam re- legatum.

Hujus Synodi meminit etiam Eusebius Cæsariensis Episcopus in lib. 2. contra Marcellum cap. 4. quod Opus ab eo post Constantini Magni obitum conscriptum, ut loco citato ipsemet Eusebius faretur. De Marcello enim Ancyrano Episcopo loquens ait: *Hæc in illum commoverunt*

V. Actum etiam in ea de Marcello Ancyrano Episc.

CHRISTI
336.MARCI PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

lium irrogare. Hæc Patres ex Synodo Alexandrina.

XIII. Athanas. excusat Constantinum. (a) Athan. ad Solitar. (b) Apud Athan. Apolog. 2.

Quin & ipsemet Athanasius in ea epistola, quam scripsit ad solitariam vitam agentes, eundem Constantinum excusat, egregium plane edens exemplum Christianæ modestiæ de facinoribus Principum excusandis: ait enim (a): *Siquidem pater, nempe Constantinus, calumnia Eusebianorum Athanasium in Gallias ad tempus amandavit, quo liber esset ab eorum crudelitate, qui illi per insidias imminebant: hoc enim a beato Constante ejus fratre post mortem patris scriptum fuit, ut ex litteris illius patet. Sed & Constantinus Junior, Majoris filius, isthæc suis litteris ad Alexandrinos postea datis (b): Ad hanc igitur feritatem eludendam, tot faucibus inbiantium Athanasius subtractus, ut sub me ageret, jussus est; atque ita in hac urbe, nempe Treveris, commoratus est, ut omnibus rebus necessariis abundaret. Addit & paulo post, consilium Constantini parentis fuisse, ut eum ad suam Ecclesiam restitueret; sed & morte præoccupatus, quod animo conceperat, implere haud valuit.*

XIV. Refellitur Luciferi sententia. (c) Lucif. pro sancto Athan. lib. 1.

Unus tantum Lucifer Calaritanus, libris illis, quos ad Constantium Augustum pro Athanasio scripsit, culpam omnem in Constantinum rejicit, & quidem injuste, utpote quæ ab eo longe longius abhorruerit: nam ait (c): *Quod enim propter fidem, quam semper tenuit Ecclesia, & tenet, quod eam damnare noluerit, missus fuerit ad exilium, quia videlicet noluerit esse Arianus; idcirco namque Athanasium per osum habitum a patre tuo, non te fugit, quandoquidem, & tu in ea eum digneris persequi causa, in qua fuerit & tuus pater persecutus. Hæc ille, sed injuria sane, quod & abhorret penitus a veritate: siquidem nec ipsemet Athanasius, neque defensores ejus Episcopi qui convenerant ad Synodum Alexandrinam, & alii plures ejusdem propugnatores innocentiae, quicquam ejusmodi in Constantinum obijciunt; sed tantum, quod deceptus fraudulentis Eusebianorum commentis, exilii sententiam in Athanasium tulerit: id quidem rei gestæ series cum ex ejusdem Athanasii scriptis, tum etiam ex Synodali epistola Concilii Alexandrini collecta (ut omittamus alios testes adducere) patenti veritate declarat. Porro rerum tunc gestarum prorsus ignarus ille; quod scisset, Constantinum Eusebianorum persuasione,*

itidemque Arianorum, Athanasium in exilium in Gallias amandasse; credidit omnino id factum, quod Constantinus transisset ad Arianam hæresin: idque in eum, inconsulte nimis, declamare non destitit: hocque ipsum Constantium profiteri faciens, personam inducit, cum ait (d): *(d) Lucif. eodem l. 1. Nisi pater meus benefecisset, conferre se ad Arianos, non ejus filii regnaremus.* Hæc & alia ipse multa id genus, sed plane falsa, quæ omni probationis genere refellantur: at de fide recta Constantini paulo inferius iterum pluribus.

XV. Constantinus rejicit Arianorum petitionem. (e) Athan. epist. ad Solitar.

Cæterum non quantum voluerunt, licuit Eusebianis. Cum enim viderent Athanasium in exilium missum, & Alexandrinam Ecclesiam scirent destitutam esse pastore, solícite & ad hoc Constantinum impellere sategerunt, ut alium in locum Athanasii eidem Ecclesiæ ordinatum Episcopum mitteret: sed restitit ille, nec cessit eorum libidini: quod idem ipse Athanasius tradit in loco superius citato epistolæ ad solitarios, cum subdit (e): *Sed tamen illi quidem non persuasum est ab Eusebianis, ut in Athanasii locum Episcopum, quem ipsi postulabant, summitteret: immo eos, qui id moliebantur, compressit, & eam rem ipsam conantes gravibus minis deterruit.* Hæc ipse: ex quibus plane intelligi potest, Constantinum non fuisse penitus animo ab Athanasio aversum, ac proinde neque a fide Catholica alienum.

XVI. (f) Theod. l. 1. c. 33. Excusatur iterum Constantinus. (g) 2. Reg. 16. & 19.

Rursus vero de eodem Constantino in fraudem ab Arianis allecto, hæc ad ejus excusationem haud incongrue Theodoretus affert (f): *Nemini (inquit) certe mirum videri debet, quod Imperator in fraudem illectus tam illustres viros solum vertere coegit. Nam fidem adhibuit Episcopis, qui occultare studebant veritatem, illustrem quamdam vitæ speciem præseferentes, qua Imperatorem dolo deluserunt. Neque sane eos fugit, qui sunt in sacris litteris eruditi, Davidem Prophetam re vera deceptum fuisse; quem non Pontifex, sed verna & verbero (Sibam dico, qui falsum crimen contra Miphiboseth detulit ad Regem, illiusque agrum suum ita reddidit) veteratorie circumvenit (g). Atque ista quidem dico, non quo Prophetam insimulem, sed quo pro Imperatore respondeam, ostendamque humanæ naturæ imbecillitatem; & doceam simul non solis accusatoribus credendum, quamvis digni videantur quibus sit habenda fides, sed alteram aurem integram servandam reo. Hæc Theodoretus.*

Cum

PAGIUS sacrosanctam illam Synodum, qua de diversis adeo Provinciis, Ponto, Cappadocia, Asia, Phrygia, Bithynia, Thracia, & ulterioribus regionibus in Regiam urbem (scilicet Constantinopolim) convenerat, & ut scripto in illum (nempe Marcellum) inveherentur, Patres vel invitos coegerunt. Fuit itaque Concilium illud numerosissimum; quod etiam testantur Patres Conciliabuli Sardicensis an-

no CCCXLVII. celebrati in sua Synodica, in qua de Marcello loquentes aiunt: *Conditur in Constantinopolim civitatem sub presentia beatissima memoria Constantini Imperatoris Concilium Episcoporum, qui ex multis Orientalium Provinciis advennerunt, &c.* Ubi & insinuant, diu illam Synodum durasse. Meminit & hujus Constantinopolitanæ Synodi Philostorgius lib. 2. cap. 12. ubi post-

CHRISTI
336.MARCI PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

XVII. *Antoni-
us magnus
solicitus
pro Atha-
nasio.
(a) Sozom.
l. 2. c. 29.* Cum autem de rebus Constantinopoli
gestis esset perlatum nuntium Alexandriam
& in totam Ægyptum, atque id quoque
Monachi percepissent: quid tunc Alexan-
drini, & Monachorum princeps Antonius
egerint, Sozomenus docet his verbis (a):
Cum populus Alexandrinus continenter vo-
ciferaretur, & precibus Deum sollicitaret
pro Athanasii reditu, & Magnus ille An-
tonius Monachus de eo persæpe ad Impera-
torem scriberet, obsecraretque eum, ut Me-
letianorum sententiæ minime assentiretur,
sed eorum criminationes calumniarum loco
duceret: Imperator tamen neutiquam suade-
ri potuit, sed scripsit ad Alexandrinum
litteras, eisque criminis loco pertinaciam,
& turbulentum animorum motum objecta-
vit: deditque etiam mandatum clericis, &
sanctis virginibus, ut quiete se gererent:
quinetiam constanter asseruit, se neque
destitutum de sententiâ, neque Athana-
sium, utpote seditiosum, & iudicio Eccle-
siastico condemnatum, revocaturum. Re-
scripsit præterea Antonio, se non posse
sententiâ Concilii contemnere. Nam etsi
pauci, vel ad odium, vel ad gratiam ju-
dicare solent, tamen non esse probabile,
ut tanta illustrium, & spectatorum Epi-
scoporum multitudo in simili errore versu-
retur. Athanasium autem contumeliosum
esse, arrogantem, dissidii & seditionis
auctorem. Etenim qui erant animo ab A-
thanasio abalienato, hæc vitia potissimum
ei falso objecerant; propterea quod satis
certo sciebant, Imperatorem ejus generis
homines supra modum detestari.

XVIII. *Princeps
Meletia-
norum
multatus
exilio.* Porro cum accepisset Imperator Eccle-
siam (Alexandrinam scilicet) in duas par-
tes diremptam, atque alteram Athanasium,
Joannem alteram cum admiratione colere:
iniquo animo tulit, & Joannem multavit
exilio: hic Joannes Meletii successor fuit,
jussusque a Concilio Tyri habito Ecclesiæ
communicare, & ut tum ipse, tum omnes
ejusdem cum eo sententiæ fautores, hono-
res suos in clero capefferent. At quam-
vis istud, nempe de exilio Joannis, mi-
nime ex sententiâ adversariorum Athana-
sii evenerit, tamen factum est. Verum
decreta Episcoporum Tyri congregatorum
nihil omnino Joanni profuere: nam Impe-
rator neque precibus, neque ullo postula-
tionis genere induci poterat, ut benevolo
erga eum animo esset, quem suspicaretur
multitudines populi Christiani ad tumultum,
& discordiam excitaturum. Hæc
Sozomenus.

PAGIUS postquam de Tyria locutus est, ait, Impera-
torem alteri Episcoporum Synodo mandasse, ut
Athanasii causa examinaretur. Baronius & Con-
ciliorum Collectores de ea tanquam contra Mar-
cellum Ancyra Episcopum, non vero contra A-
thanasium habita agunt; cum tamen ex his,
quæ modo dixi, manifestum fiat, causam Atha-
nasia in ea etiam fuisse agitatum.

XIX. *Alii Epif-
copi exu-
les.
(b) Apud
Athanasium.
Apolo-
g. 2.* At non Athanasium tantum, sed & illi
communione inherentes Ægypti Episcopos
e sedibus suis expulsos esse, & exulare
jussos, ipsimet testantur Epistola Synoda-
li ex Concilio Alexandrino, celebrato post
reditum ab exilio, in qua hæc leguntur (b):
Cur (inquiunt) qui alios calamitates mi-
serorum lacrymis prosequi oportere docent,
ne ab exilio quidem nostro se quieti tra-
dunt? Publica enim omnium Episcoporum
prostitatio ex suis sedibus, exterminatio-
que facta est; qui ut nos antea pro exu-
libus habuerunt, ita nunc cum Athanasio
patriæ redditi, pro superioribus doloribus,
lacrymisque quibus ejus vicem miseraba-
mur, maximam vicissim hilaritatem, &
gaudium recepimus. Ithæc ipsi, qui ea
passi sunt. Eusebiani enim sicut in Atha-
nasio, ita pariter in alios illi commu-
nicantes Ægypti Episcopos visi sunt da-
mnationis sententiâ irrogasse, & ut con-
sortes criminum cum Athanasio, ab Im-
peratore, ut in exilium pellerentur, iti-
dem petiisse.

XX. *Constanti-
nus non
lator, sed
executor
sententiæ.* Cæterum, quod rursus ad Constanti-
num pertinet; dicere æquum est, de da-
mnatione Episcoporum, ipsum excusando,
illud sibi videri potuisse jure prætexere,
quod non ipse damnarit Episcopos, sed
a Concilio prædamnatos, jussit exilio
solum vertere; utpote qui optime sciret,
non esse Imperatorum in Episcopos ferre
sententiâ, sed tantum a Concilio ante-
latam executioni mandare. In Joannem
vero schismaticum, & Nicænorum decre-
torum contemptorem ex Athanasii sen-
tentiâ jure agere visus est; idque præ-
stitit, ut aliqua ex parte leniret Catho-
licæ Ecclesiæ mærorem, cum adversarium
Athanasii pari cum illo pœna multavit;
existimans hac via Ecclesiarum paci con-
sultum fore, si ambo, quorum causa vi-
debantur esse turbata, simili sententiâ
exilii percussi, sic e medio tollerentur.
Verum quod ad Athanasium spectat, æ-
quiores se postea erga eum exhibuit Con-
stantinus, qui sequenti anno, quo & obi-
it, Athanasium Alexandriam revocare
in animum induxit; fecissetque si vita co-
mite licuisset; id quidem de restituendo eo
ab exilio, cum litteræ Constantini Junio-
ris suo loco recitandæ, tum ipsius Atha-
nasiai testificatio manifeste confirmant; ait
enim ipse (c): *Quamvis tum religiosissimus
Imperator Constantinus curam egerit, ut
pacifice in patriam, & ad bonam Eccle-
siam deduceremur, & in primis rationem*
con-

VI. *Synodus e-
adem ad-
versus
Marcel-
lum.
Baron. n.
xxvii &
di-
seccq.* Synodus Constantinopolitana, in qua Marcel-
lus Ancyra Episcopus depositus est, de qua men-
tio apud Rufinum lib. I. cap. 12. Socratem lib.
I. cap. 36. Sozomenum lib. 2. cap. 33. & in epi-
stola Synodi Philippopolitanæ, diversa non est ab
ea, de qua numero præcedenti actum, in qua
Athanasio exilium irrogatum. In libello enim
Synodico postquam de exilio Athanasii actum,
di-

CHRISTI
336.MARCI PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.*concordiæ populorum habuerit, &c.*XXI.
Athana-
sius hono-
rifice ex-
ceptus
Treviris.

Treviros ad destinatum exilii locum, cum tandem Athanasius pervenisset, nequaquam, ut exulem sententia Imperatoris affectum eundem populus Christianus excepit; sed ut egregium fidei athletam, qui semper adversus Arii impietatem strenue pugnasset, atque ejus causa ab Eusebianis innumeras insidias passus, denique exilium subiens, clarissimus confessor effectus esset. Talis est virtutis summa potentia, ut quo magis videtur esse depressa atque compressa eo lucidiorē fulgore coruscet. Suscepit illum Treviris Sanctus Maximinus ejus Civitatis Episcopus, & ipse sincera fide præclarus, & gloria sanctitatis illustris, de quo hæc Sanctus Hieronymus (a): *Maximinus Trevirorum Episcopus clarus habetur; a quo Athanasius Alexandria Episcopus, cum a Constantino quaereretur ad pœnam, honorifice susceptus est.* Isthæc ipse; sed perperam interpretatus est ea verba Lupus auctor, qui res gestas Maximini contexit, dum existimavit tunc Treviros Athanasium concessisse, cum fuga lapsus a Constantio Imperatore Constantini filio ad pœnas expetere; cum ex iis quæ dicta sunt superius, luce clarius appareat, adventum ejus Treviros contigisse, cum exulare iussus est a Constantino; eamque Civitatem non fuisse Athanasii latebras, sed exilium. Sicut pariter reperitur hallucinatus Rufinus, dum Athanasii absconsionem, cum sex annis delituit, statim post Concilium Tyrium evenisse putavit (b). At observatione quidem digna res est, Athanasii exilium haud quaquam impunitum a Deo esse relictum; Imperium siquidem hæcenus felicissimum, invasione Persarum cœptum est perturbari; & Imperator ipse, cui Eusebius jam Quadricennalia fuerat illa oratione auguratus, sequenti anno ex hac vita subtractus est; quantumlibet videri posset penes homines excusatus.

XXII.

Ariani autem, sublato jam de medio Athanasio, Arii adversario acerbissimo, agunt apud Constantinum de restitutione ejusdem Arii Alexandriam: id non ipse tantum Athanasius (c), sed & Socrates (d) atque etiam Sozomenus (e) testantur. Porro Arius tum Eusebianorum, tum etiam Imperatoris litteris communitus, non est receptus ab Alexandrinis, ut Socrates narrat his verbis: *Dum hæc geruntur, tricesimus annus regni Constanti-*

(c) Athan
de Synod.
(d) Socrat.
l. 1. c. 25.
(e) Sozom.
l. 2. c. 28.
Arius non
recipitur
Alexandr.

ni ad exitum venit. Arius cum suis Alexandria reversus, eam Civitatem universam de integro in magnas turbas conjecit. Populus Alexandrinus acerbe & graviter tulit, tum quod Arius cum suis redierat, tum quod significatum erat Athanasium suum Episcopum in exilium ejectum esse. Ubi autem Imperator acceperat de perversa Arii mente, & instituto; eum denuo Constantinopolim accersire jubet, rationem de tumultu, & seditioe, quam concitare aggressus erat, redditurum. Quid autem actum sit, cum Arius Alexandria Constantinopolim reversus est, dicemus inferius; nunc vero, quæ læta tunc evenisse Eusebius tradit, his atexamus.

Confecto igitur (inquit f) tricesimo Imperii anno; quoniam jam multo ante grandiorē natu filium in matrimonio collocasset; secundo filio suo, nempe Constantio, nuptias apparabat, in quibus omnium lætitia celebrata fuere convivium, cum ipse Imperator sponsum filium manu deduceret, conviviumque splendide, & magnifice instrueret; cumque separatim virorum cœtus, separatim mulierum choros, præterea universos populos, & Civitates satis large, & prolixè muneribus afficeret. Juncta est Constantio matrimonio Eusebia, quæ (inquit Zozimus g) summa præstabat eruditione, supraque muliebrem sexum prudens erat. Fuit tamen sterilis, & aliarum partui insidiatrix (ut tradit Ammianus h) & invida: sed, quod deterius est, Ariano infecta contagio.

Verum ad Eusebium: Eodem (inquit) fere tempore aderant ab Indis Orientalibus legati, qui dona Imperatori afferebant, in quibus erant omnia prope clarissimarum & pretiosissimarum gemmarum genera, animantia etiam tota natura ab hisce nostris discrepantia; quæ omnia ad Imperatorem deferebant, ut significarent ejus Imperium usque ad ultimam Oceani oram pertinere; Principesque Indorum, picturarum, & statuarum muneribus declarare, se illum summa cum potestate omnium Imperatorem, & Regem agnoscere, & profiteri. Ita accidit, ut ei primum ad Imperium venienti, initio Britanni ad ultimas fere Occidentalis Solis oras Oceano cincti parerent, nunc vero postremum Indi in extremis Orientis partibus siti.

Ut vero ultimis Orbis terrarum finibus victorias suas terminasset, universum Imperii statum tribus suis filiis partitus est, quod

XXIII.

(f) Euseb.
in Vita
Const. l. 4.
c. 49-50.
51.
Nuptiæ
Constantii
Cæsaris.(g) Zozim.
lib. 3.(h) Am-
mian. l.
16.

XXIV.

XXV.

PAGIUS

dicitur: S. etiam Cimatem & Euphratem Antaradi, Euprepium Adrianopolis, & Lucium Confessorem qui in vinculis mortuus est, & Marcelinum Ancyra tanquam homini-cultorem depesuerunt Eusebiani. Athanasius in epistola ad Solitarios, & in Apologetico de fuga sua, universos Episcopos, qui Constantino Magno regnante per fraudem Arianorum in exilium pulsi sunt, re-

centens, eosdem numerat, atque, Cymatium fuisse Antaradi Episcopum (quæ urbs sita dicitur a Geographis in ora Phœnicia) Euphratium Balaneorum, (urbs est etiam Phœnicia) & Eutropium Episcopum Hadrianopoleos, qui perperam, ut videtur, ab Auctore libelli Synodici Euprepus appellatur. Nec aliud in eo Conciliabulo factum scimus. Athanasius in epistola ad

CHRISTI
336.

MARCI PAP.
I.

CONSTANTINI IMP.
31.

Constanti-
nus filiis
partitur
Imperium.

quod tamquam hereditatem paternam pius pater carissimis liberis assignabat : cum a vitam sortem grandiori natu filio Constantino ; Orientis partes huic, nempe Constantio, natu proximo ; quod vero inter hæc medium interjacebat, tertio filio, Constanti nimirum tribueret. Sed cum vellet banc eis fortunam feliciter cedere, & ex animorum salute esse ; pietatis etiam in eis semina sparsit, cum suis divinis præceptionibus, tum magistrorum diligentia, quos omnibus virtutibus insignes eis præfecerat : quemadmodum etiam, & in aliis disciplinis eos adsciverat, qui essent in suo genere consummatissimi : nam alii eos bellieis disciplinis exercebant, alii præceptis de Republica imbuebant, alii legum peritos efficiebant. Jam apparatus & splendor singulis regius tributus est, armati, satellites, stipatores, & omnis generis ac ordinis milites, tum horum antesignani, manipulares, duces, ordinum Præfecti, quorum ipse pater & rei militaris usum, & constantem erga ipsos benevolentiam expertus esset.

XXVI.

Optima
institutio
filiorum
Cæsarium.

Igitur dum jam Cæsares essent, sed ætate adhuc tenera, dabantur eis quorum & ope, & opera publicas res administrabant. Sed ad virilem ætatem maturescen-
tibus, paterna institutio satis erat, qui præsentem eos ad paterna studia extimulavit, & ad imitandam pietatem ejus instituit : absentes autem regiis litteris compellens, salutaria præcepta tradidit. In quibus istud maximum, & præcipuum fuit, ut Dei, qui rerum omnium Dominus est, cognitionem, & sanctam erga illum religionem omnibus opibus, atque adeo ipse regno anteponerent. Jam aliquando liberum eis fecit, ut per se aliquid ad Reipublicæ utilitatem gererent : in primis vero hortabatur, ut summa cura afficerentur erga Ecclesiam Dei ; præcipiebatque, ut plane, & sine furo Christiani essent. Atque eos quidem pater sic instituebat : Cæterum hi maturo judicio sensuque præditi cum essent, non jam ejus admonitionibus, sed sua ipsorum diligentia nixi patris exhortationes longe superabant, mentes semper ad pietatem intentas habentes, & Ecclesiæ ritus in ipso Palatio cum suis omnibus observantes. Sed illud quoque paterna cura sollicitudoque providit, ut tum filiis suis
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

Solitarios dicit, Marcellum ab Eusebianis in exilium missum, postquam nempe Episcopatu pulsus est. Episcopi vero Alexandrini in sua Synodica anno CCCXL. scripta inquirunt : At præclari Eusebiani, quo veritatem, Scriptaque sua oblitterent, nomen Synodi suis Actis prætexunt, cum res ipsa negotium Imperatorium, non Synodale haberi debeat ; quippe ubi Comes præsideat, & milites Episcopos sub satellitio cingant, & Imperatoria edicta, quos ipsi volunt, coire compellunt.

VII.

Causa Arii in memorata Synodo Constantino-
politana agitata. Licet enim Synodus mense Fe-

contubernales adhiberentur hi, qui vera religione pietateque pollerent ; tum magistratum primores, quorum fidei rerum publicarum cura delegata foret, ejusdem generis essent omnes. Hactenus de his Eusebius.

Quod vero dicatur (a), iisdem Constantini Tricennalibus Delmatium ab eo creatum esse Cæsarem : filius hic erat Delmatii Constantini fratris ; verum nec quicquam tale apud Eusebium legitur, Delmatius qui de tribus tantum Cæsaribus meminit : Cæsar.

nam in oratione de laudibus Constantini, cum de tribus Cæsaribus agit, quolibet ipsorum interstitio decem annorum creato, mox addit : Nunc vero si Imperium ad ejus annum quadragesimum propagetur, ut Dei natu temporis spatium crescit, sic numerosa sobole Imperium erit amplificatum, Cæsariumque declaratione Prophetarum vaticinationes expleta, quæ jam pridem & olim sic patrum prædicabant. Hæc Eusebius, more suo ex divinis quoque Scripturis comparans sibi adulandi materiam : sed (ut diximus) extitit plane falsus vates, dum cui auguratur annum Imperii quadragesimum, anno sequenti ex hac vita sublatus est. Cæterum, quod ad Delmatium spectat. Eusebii de eo silentium (quod Victor & Eutropius dicunt) creato Cæsare, me in suspensionem adduxit, ut aliquando existimarem errorem factum, ut loco Censoris, dictus sit Cæsar. Censorem quidem fuisse a Constantino creatum, ejusdem Imperatoris rescriptum ad eum datum, atque superius recitatum, quo demandata est illi accusationum cognitio in Athanasium objectarum, fidem facit. Inter tot Cæsares alium addere fratris filium, haud satis persuasibile videri posset : siquidem si fratrum filiorum habenda ratio fuisset, erant duo alii ex Constantio fratre geniti Gallus, & Julianus, quos optima disciplina tradidit imbuendos. Verum cum fere omnes de dignitate Cæsaris Delmatio collata affirmant, & nummi id ipsum habeant, sic conciliandi hi sunt cum Eusebio, nimirum ut tres tantum in successione atque administratione Imperii creati Cæsares fuerint, Constantinus filius, atque ejus fratres Constantius, & Constans, Delmatius vero titulo tenus eam dignitatem fuerit consecutus, sicut & pater ejus & patruus ;

N n id-

bruario coacta, ut supra dixi ; Arius vero non nisi completo tricesimo Imperii Constantini anno, ut testatur Socrates lib. I. cap. 37. Alexandria Constantinopolim evocatus sit ab Imperatore ; & annus XXX. Constantini, die XXIV. Julii absolutus sit, & post illum mensem, Athanasio jam in exilium missio, Marcelloque deposito, Arius Constantinopolim venerit, & turbas adversus Alexandrum Constantinopolitanum Episcopum excitavit, Synodus tamen adhuc durabat. Sozomenus lib. 2. cap. 29. tradit, Arium Constantinopolim evocatum, & Eusebianos ad ce-

XXVII.

(a) Hier.
in Chroni-
co.

Delmatius

Cæsar.

creato,

ut Dei natu

temporis spatium

crescit,

sic numerosa

sobole Imperium

erit ampli-

ficatum,

Cæsariumque

declaratione

Prophetarum

vaticinationes

expleta,

quæ jam

pridem & olim

sic patrum

prædicabant.

Hæc

Eusebius,

more suo

ex divinis

quoque

Scripturis

comparans

sibi adulandi

materiam :

sed (ut diximus)

extitit plane

falsus vates,

dum cui auguratur

annum Imperii

quadragesimum,

anno sequenti

ex hac vita

sublatus est.

Cæterum,

quod ad

Delmatium

spectat.

Eusebii de eo

silentium

(quod Victor

& Eutropius

dicunt)

creato Cæsare,

me in suspen-

sionem adduxit,

ut aliquando

existimarem

errorem factum,

ut loco Censoris,

dictus sit

Cæsar.

Censorem

quidem fuisse

a Constantino

creatum,

ejusdem Imperatoris

rescriptum

ad eum datum,

atque superius

recitatum,

quo demandata

est illi accusa-

tionum cog-

nitio in

Athanasium

objectarum,

fidem facit.

Inter tot

Cæsares

alium addere

fratris filium,

haud satis

persuasibile

videri posset :

siquidem

si fratrum

filiorum

habenda

ratio fuisset,

erant duo

alii ex

Constantio

fratre geniti

Gallus,

& Julianus,

quos optima

disciplina

tradidit

imbuendos.

Verum cum

fere omnes

de dignitate

Cæsaris

Delmatio

collata

affirmant,

& nummi

id ipsum

habeant,

sic conciliandi

hi sunt

cum Eusebio,

nimirum

ut tres

tantum

in successione

atque admini-

stratione

Imperii

creati

Cæsares

fuerint,

Constantinus

filius,

atque ejus

fratres

Constantius,

& Constans,

Delmatius

vero

titulo tenus

eam dignitatem

fuerit con-

secutus,

sicut &

pater

ejus

& patruus ;

N n id-

bruario

coacta,

ut supra

dixi ;

Arius

vero non

nisi

completo

tricesimo

Imperii

Constantini

anno,

ut testatur

Socrates

lib. I. cap. 37.

Alexandria

Constantinopolim

evocatus

sit ab Imperatore ;

& annus XXX.

Constantini,

die XXIV. Julii

absolutus

sit, & post

illum mensem,

Athanasio

jam in exilium

missio,

Marcelloque

deposito,

Arius

Constantinopolim

venerit,

& turbas

adversus

Alexandrum

Constantinopolitanum

Episcopum

excitavit,

Synodus

tamen

adhuc

durabat.

Sozomenus

lib. 2. cap. 29.

trahit,

Arium

Constantinopolim

evocatum,

& Eusebianos

ad ce-

le.

CHRISTI
336.MARCI PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

(a) Zosim. lib. 2. idque ex sententia Zosimi, dum ait (a): Erant & Imperii quodammodo participes Delmatius a Constantino Cæsar dictus, & Constantius ejus frater, & Anniballianus qui purpurea, & aureis ornata limbis veste utebantur, dignitatem Nobilissimatus (ut vocant) ab ipso Constantino propter agnationis reverentiam consecuti. Hucusque Zosimus; ex quo & illud considerandum, potuisse in Constantini rescriptum irrepsisse mendum, ut Delmatius loco Cæsaris Censor habeatur inscriptus.

XXVIII. Quod vero in prima editione hunc ipsum Delmatium modo Anniballiani, modo autem Delmatii diximus fuisse filium, ne putes ex inconstantia, vel lapsu memorie accidisse, sed factum scias ex sententia rei Antiquariæ peritissimorum, Panninus (b) enim & Adolphus (c) existimasse vixi sunt unum eundemque esse Anniballianum cum Delmatio, dictumque Anniballianum Delmatium Patrem Delmatii Cæsarum; idemque sensisse apparet Zonaram (d), dum nulla de Delmatio habita mentione, Anniballianum dicit fuisse filium Constantii Senioris; sed & Cedrenus (e) id ipsum existimavit, nempe unum eundemque Delmatium cum Anniballiano, ipsumque Patrem Delmatii Cæsarum. Ex horum, inquam, sententia, Delmatius Cæsar modo Anniballiani, modo vero Delmatii dictus est filius. Cæterum ex auctoritate Zosimi (f), distinctos inter se videas Delmatium, & Anniballianum: id ipsum præstant Acta Artemii (g) martyris; quibus si assentiendum putas, tunc dicendum, Delmatium Cæsarem non Anniballiani, sed Delmatii fratris ejus fuisse filium; tum ex nomine id argumentari licet; tum etiam, quod Victor, cum ait, Delmatium filium fratris Constantini Cæsarem fuisse consanguineum, Anniballiani, patrum potius significat, quam patrem. Corrighendi sunt autem illi qui confundunt Patrem Delmatium cum Delmatio filio, ob idque putarunt, qui traditur creatus Cæsar a Constantino fuisse Delmatium fratrem Constantini (ut Zosimus) & non fratris filium; cum expresse constet auctoritate Hieronymi (h), Victoris (i), & Orosii (k), Delmatium Juniorem, nempe filium fratris Constantini, creatum fuisse Cæsarem. At de his satis

(g) Apud Metaph. die 20. Oros. habet Sur. tom. 5.

(h) Hieron. in Chron.

(i) Victor e-pitom.

(k) Oros. l. 7. c. 28.

PAGIUS lebrandam Synodum se parasse, ac frustra Alexandrum Constantinopolitanum Episcopum Synodum dissolvere conatum esse. Idem produnt Nicephorus lib. 8. cap. 51, & Zonaras. Auctor libelli Synodici unius Synodi Constantinopolitane meministi, quam diu durasse supra diximus. Apparet itaque, Synodum Constantinopoli hujus anni initio inchoatam, post mensem Julium adhuc continuatam esse.

VIII. Constantinus Constantio filio Cæsari uxorem hoc anno dedit, ut habet Eusebius lib. 4. ejus Vita, ubi ejusdem uxoris nomen tacet. Baronius

Nunc vero ad res Ecclesiasticas redeamus. Substituerunt Eusebiani Constantinopoli, Arium expectantes, quem Imperator Constantinus cum non receptum audisset ab Alexandrinis eam ob causam, quod a fide Catholica alienus esset, ad explorandam rursus ejus fidem, Constantinopolim acciverat; ubi propinquorum Episcoporum conventus collectus erat, ex maxima tamen eorum parte qui Eusebianis studebant, Hujus autem cogendi Concilii fuit illis causa Marcellus Ancyrae Episcopus. Meminit ejusdem conventus Rufinus (l) quoque, licet ordine præpostero, dum nulla penitus habita temporis ratione, ante Athanasii Episcopatum ponit; ait enim: Arium nequicquam apud Alexandriam commorantem venire facit Imperator, & Imperialibus edictis Concilium denuo Constantinopolim convocari; quo convenere illi maxime qui Arium atque Eusebium sectabantur, quique saepe cum Alexandro congressi, ut Arium susciperet, Constat quidem ex iis quæ dicenda sunt, ejusmodi Concilium Constantinopoli celebratum fuisse statim post Concilium Hierosolymitanum, de quo superiore anno actum est. Ejusdem Synodi mentio habetur in Synodali Arianorum epistola, qui postea sub Basilio ejus Civitatis Episcopo Ancyrae convenerunt (recitat eam S. Epiphanius m) habitaque dicitur propter Marcellum. Hunc quidem senserant Ariani in Nicæno Concilio Ario acerbissimum adversarium, ut testatur Julius Papa in epistola ad Arianos, quam S. Athanasius in secunda sua Apologia intexuit; in ea enim hæc leguntur (n): Quinam igitur sunt qui Synodum vituperant (nempe Nicænam), & trecentorum patrum calculos pro nihilo habent, & impietatem pietati anteponunt, nisi Ariani ab omnibus ubique Episcopis condemnati & abdicati? Athanasius contra & Marcellus Episcopi plurimos habent, qui verbis scriptisque suis eorum innocentiam tuentur. Marcelli enim fides confessioque Nicææ spectata est, cum Arianis contradiceret: ibidem quoque Athanasii sinceritas in tuenda fide spectata fuit. Hæc ibi.

Cum igitur hos duos sibi infensissimos esse sensissent Eusebiani, in utrumque potissimum jacula direxerunt; quorum

XXIX.

(l) Rufin. l. 1. c. 12.

Synod. Constantinop. scrutatur Arium fidem.

(m) Epiph. hæresi 73.

(n) Apud Athanas. Apolog. 2.

XXX.

Marcello Eusebiani infesti.

existimat, eam fuisse Eusebiam; sed manifeste labitur. Scribit enim Julianus Imperator in Oratione ad eandem Eusebiam, Constantium jam & Imperii ac totius Orbis fere compotem, post vindictam de injusto Tyranno, Magnenium nempe, ditionem suam, Eusebiam sibi conjugem adscivisse. Quare non ante annum CCCLIII, quo Magnentius victus, & Constantii Monarchia coepta, Eusebia huic desponsata. Porro Constantium plures uxores habuisse docet Victor in Epitome. Eum maritum fuisse filia Constantii patris ex Galla Juliani noverca, testatur ipsemet Ju-

Constantio Cæsari tres uxores fuerunt.

Baron. n. XXI.

al-

CHRISTI
336.

MARCI PAP.
I.

CONSTANTINI IMP.
31.

altero, Athanasio scilicet, jam in exilium pulso, ut Marcellus modo eadem percellatur sententia, viribus omnibus collaborant. Accesserat recens in Marcello causa, quam illi oblatam sponte arripuerit; nimirum quod ad Encæniam vocatus Hierosolymam, cum Eusebianis communicare noluerit, sed inde recesserit; vel quod alii tradunt, accedere noluerit, affectis hunc in modum injuria Eusebianis, qui rem ad Imperatorem detulere, cujus auctoritate Constantinopolim causam dicturus coram Synodo convocatur; scilicet ex scriptis quibusdam ejusdem Marcelli ansam sumentes eum ut hæreticum condemnandi; de his enim sic Sozomenus

(a) Soz. l.
2. c. 31.

(a). Hos, inquit, (nempe Eusebianos) ei graviter succensuisse, quod neque in Concilio Tyri urbis Phœnicie habito ipsorum decretis consentiret, neque Hierosolymis de Ario in Ecclesiam admittendo concederet, neque consecrationi magni templi ibi a Constantino adificati interesse vellet; idque non alia de causa, quam ut ipsorum vitaret communionem. Denique scripsere isti ad Imperatorem, hæcque ad calumniam probandam ei detulere, quod ipsum quoque Marcellus ideo contumelia affecerit, quod dedignatus esset consecrationem Templi Hierosolymis extructi sua presentia honorare. Hæc in Marcellum primo objecta sunt, aliaque rursus addita, sed per calumniam ex ejusdem Marcelli scriptis comparata, de qua mox idem subdit Sozomenus:

XXXI.

Causa
Marcelli.

Causa autem cur Marcellus accusatus sit, fuit Asterius quidam sophista Cappadocie, qui cum libros de Christiana religione opinionum Ario consentientes scripsisset, per oppida circumcursare, eosque Episcopis demonstrare cepit. Conciliis denique ubique convocatis interfuit. Cui Marcellus contradicens, in opinionem Pauli Samosatani, seu sponte, seu imprudens, nescio, delapsus est. Verum postea cum in Concilio Sardicensi ostendisset, se haud quamquam ita sensisse, ad Episcopatum denuo restitutus est. Hactenus Sozomenus; quæ quidem ut apertius intelligantur; præter illa quæ de Asterio a nobis ex Athanasio dicta sunt; quæ de eodem habet Socrates, ac de Marcello calumniam passo de errore Pauli Samosatani, hic reddamus (b):

(b) Socr. l.
1. c. 24.

XXXII.

Episcopi (inquit) qui id temporis Constantinopoli congregati erant, Marcellum

Ann. Eccl. Tom. IV.

etiam Episcopum Ancyrae urbis, quæ est in Galatia, tali de causa Episcopatu abdicarunt. Asterius quidam, qui in Cappadocia litteras humaniores docuisset, illis relictis, Christi fidem profiteri cepit, & libros scribere aggressus est, qui ad hodiernum usque diem hominum habentur in manibus; illorum autem testimoniis Ario dogma confirmatur, Christum videlicet eodem modo virtutem Dei esse, sicut apud Moysen dicitur, locustam & bruchum virtutem Dei esse, & alia his similia. Assidue cum Episcopis, illisque potissimum, a quibus Ario opinio minime rejecta erat, versabatur Asterius, atque adeo ad eorum conventus accedebat, magno desiderio flagrans ad Episcopatum alicujus civitatis arripendi. Cæterum quoniam tempore persecutionis sacrificaverat idolis, ne ad sacerdotis quidem munus obeundum admissus est. Per urbes Syriæ undique vagatur; libros, quos consecerat, ostendit. Marcellus autem de his certior factus, dum Asterio ex adverso se opponere volebat, in contrarium errorem ipse dilapsus est; nam Christum, sicut Paulus Samosatenus, solum hominem esse non dubitavit asserere. Hæc ipse.

Asterius
infectus
Marcello.

At quomodo in tam profundum hæresis barathrum, oppugnans Asterium, potuit Marcellus esse delapsus, qui Nicænae fidei erat propugnator acerrimus, & ob eam causam cum Arium, tum Eusebianos adeo immense detestabatur? Sed subdit Socrates: Quæ cum Episcopi Hierosolymis convocati intellexissent, Asterii nullam rationem duxerunt; quandoquidem in numerum sacerdotum non erat adscriptus: perinde ac si errantes laici non essent ad rectam credendi normam solite reducendi: sed verior illa fuit causa, quod Asterius Ario favebat errori, cujus ipsi patrocinium suscepissent. Immo iidem ipsi Eusebiani, quod sibi non liceret palam Ario hæresin promulgare ac propugnare, ejusmodi laicum hominem quocumque vagantem constituerunt hæresis præconem atque patronum; hinc sanctus Athanasius ait (c): Inde nimirum est quod Asterium immolatorem dæmoniorum, & sophistam impietatis antesignanum faciunt, ut nihil parcat contra Dominum loqui, aut simpliciores eloquentia seducere. Verum ignorant stolidi id sese in suam noxam facere, facti enim victimarum idolis cæsarum in antesignano suo, istam hæresin

XXXIII.
Excusatur
Marcellus.

(c) Athan.
de Synod.

N n 2

resin

PAGIUS

Julianus in epistola ad Senatum populumque Atheniensem. Hancque primam fuisse Constantii Constantini Magni filii uxorem suspicatur Cangiugus in Familiis Byzantinis Augustis. Tertia ejus uxor Faustina fuit, ut liquet ex Ammiano lib. 26. cap. 6. Ex hac nata Constantia posthuma, quæ postea Gratiano nupsit.

IX.

Constantinus non hoc anno, sed præcedenti Tricennalis celebravit, ut jam diximus, ideo-

que Dalmatius, seu Flavius Julius Valerius Dalmatius anno præcedenti Cæsar a Constantino Magno appellatus. Mediobarbus multa Numismata exhibet, in quibus Dalmatius Cæsar nuncupatur. Erat autem filius Dalmatii Constantini Magni fratris, ut docet Anonymus Valesianus. Hannibalianus Dalmatii Cæsaris frater uxorem duxit Constantianam filiam Constantini Magni. Sed de ejusdem Constantini M. familia legent-

Dalmatius
dictus Cæsar.

Baron. n.
XXV.

CHRISTI
336.MARCI PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

resin Christo hostilem & perduellem esse, evidentius demonstrat. Hæc de Asterio A-

(a) Socr. 1. thanasius. At subdit Socrates (a): Sed
1. c. 24. a Marcello, utpote sacris initiato, libri ab eo conscripti rationem poposcerunt.

XXXIV. Quæ autem his addit Socrates, ex falsis
Falsa hi- Arianorum Actis mutuatus creditur, cum
storia de ait: Ut primum compererant eandem cum
Marcello. Paulo Samosateno opinionem tueri, præ-
ceperunt ut mutaret sententiam. Ille ad
pudendum inductus, librum se combustu-
rum promittit; ubi vero Concilium cum
festinatione dimissum erat (Imperator enim
Episcopos Constantinopolim accersiverat)
tandem de Marcelli causa Constantinopoli
coram Eusebio & aliis Episcopis, qui
cum eo erant, denuò disceptatum est.
Simulatque vero Marcellus recusaverat,
sicut antea erat pollicitus, librum illum
tam inconsiderate scriptum comburere; E-
piscopi qui aderant, eum de gradu Epi-
scopatus dejiciunt; Basilium ejus loco An-
cyram mittunt. Quinetiam librum illius
Eusebius tribus libris confutat. At hæc
Marcello falso fuisse adscripta ab Aria-
nis, tum Julius Romanus Pontifex, tum
etiam Synodus Sardicensis, Acta Marcelli
diligenter examinantes, intellexerunt; un-
de & Socrates subdit: Marcellus postea
in Concilio Sardicensi, cum librum a se
editum nequam intellectum esse, & ob
eam causam se in suspicionem vocatum, quod
cum Paulo Samosateno sentiret, Episcopa-
tum recuperavit: sed quid nos de isto au-
guremur, dicemus suo loco. Hucusque So-
crates.

XXXV. Verum & de Marcelli exilio, & ca-
lumnia ab Eusebianis adversus eum con-
flata, hæc Athanasius (b): De Marcello
autem Episcopo Galatiæ supervacuum fue-
rit fortasse mentionem facere; cum nulli
non constet, Eusebianos ab eo de hæresi
reprehensos, hæreseos recriminationem pro-
tatione illi vicissim impegisse, senemque
hominem in exilium ejecisse. Ille autem
Romam profectus, sese innocentem docuit,
& ut iustus ab illis fuerat, scripto suam
fidem, quam Sardica Synodus amplexa
est, edidit. Hucusque ex Athanasio. Sic
igitur cucurrit fama Marcelli Ancyranum
usque ad tempora Julii & Sardicensis
Concillii; quomodo autem postea mutata
fuerint vices ejus, & iterum suspectus sit
redditus & accusatus Sabellianismi, suo
loco dicemus; atque etiam de infelicissi-
mo Asterio, qui, vindice Dei ira, præ-
cibus Juliani Anachoretæ extinctus est,
suo pariter loco agemus.

XXXVI. Cæterum quod non Athanasio tantum

PAGIUS gendus Cangius in Familiis Byzantinis Augustis.
X. Per annos quadraginta Romanos inter & Per-
Bellum fas pax viguit, ab anno nempe ducentesimo no-
Persecum. nagesimo septimo usque ad sequentem, ut eo an-
no ostendimus. Ea enim paulo ante Constanti-
ni Magni obitum rupta. Memorabilia sunt ver-

atque Marcello, sed & aliis Episcopis fuerunt exilia irrogata ab Eusebianis contra jus fasque, more prædonum, non expectata sententia sedis Apostolicæ, Julius Papa alia occasione postea jure conquestus est ad eosdem Arianos alia ex causa scribens; quæ hic intexere, quod eadem causa & de iisdem quoque personis vertatur, dignum existimamus. Ait. (c) ergo de iisdem denuo a sedibus suis abreptis: O dilecti, non jam ulterius Ecclesiæ judicia secundum Evangelium, sed vel ad exilium, vel ad mortem instituuntur. Nam si, ut dicitis, omnino in culpa fuerunt; oportuit secundum canonem, & non isto modo iudicium fieri; oportuit scribere omnibus nobis, ut ita ab omnibus, quod justum esset, decerneretur. Episcopi enim erant, & non vulgaris Ecclesiæ, qui ista patiebantur, sed quam ipsi Apostoli sua ope ad fidem instruxerunt. Cur igitur & in primis de Alexandrina civitate nihil nobis scribere voluistis? An ignari estis hanc consuetudinem esse, ut primum nobis scribatur; ut hinc, quod justum est, defini possit? Hæc Julius Papa.

Quod vero Constantinus Imperator non Athanasium tantum & alios ei conjunctos communicatione Ægypti Episcopos (ut vidimus) sed & Marcellum Ancyranum Episcopum, tunc magni nominis virum, lata in eum ab Eusebianis sententia, exulare jufferit; plane accidit, ut apud nonnullos ejusdem Constantini optima fama Catholici nominis periclitaretur; hinc de eo illud Severi (d): Imperator etiam
depravatur; dumque sibi religionis officium
videtur implere, vim persecutionis exer-
cuit; atque in exilium Episcopi, sævi-
tum in clericos, animadversum in laicos,
qui se ab Arianorum communione secreve-
runt. Hæc ipse. Et Ruffinus (e), post
condemnatum ab Eusebianis Athanasium:
Et gesta (inquit) in hunc modum facta per
orbem terræ mittentes, ad sceleris sui con-
sensum, Imperatore cogente, cæteros Epi-
scopos pepulerunt. Lucifer Calaritanus sæ-
pius (quod diximus, dum de exilio A-
thanasii sermonem habuimus) Arianæ hæ-
reseos Constantinum insimulat. Sed & a-
pud Hieronymi Chronicon (f) pariter
legitur in obitu Constantini, ipsum in
dogma Arianum declinasse.

At (pace horum omnium dictum sit) longe a rerum gestarum certa explorata-
que scientia aberrarunt: hi enim ob id,
quod Constantinus ex Eusebianorum sen-
tentia cum Athanasium, tum Marcellum,
Nicænæ fidei defensores acerrimos, exi-
lio

ba Rufi Festi in Breviario: Constantinus rerum
dominus extremo vita sua tempore expeditionem pa-
ravit in Persas. Toto enim Orbe pacatis genti-
bus, & recenti de Gothis victoria gloriosior, mul-
tis in Persas descendebat agminibus: sub cujus ad-
ventum Babylonia in tantum regna trepidarunt,

(c) Apud
Athanas.
Apolog. 2.
Sententia
Rom.
Pont. ex-
pectanda
in damna-
tione Epi-
scoporum.

XXXVII.
Constan-
tinus male
audivit.

(d) Sever.
lib. 2.
(e) Ruffin.
l. 1. c. 17.
in fine.

(f) Hieron.
in Chron.
an. 31.
Constan-
tini.

XXXVIII.
Defendi-
tur Con-
stantinus.

Baron. n.
LXVI. &
seqq.

lio condemnari, & Arium atque Arianos æque restituendos esse scripserit, quodque (si quis tamen his fidem adhibuit) voluerit in extremo vitæ articulo constitutus ab Eusebio Nicomediensi baptizari; his, inquam, complures persuasi, putarunt Constantinum in Arianorum hæresim lapsum esse. At licet ea quæ a nobis dicta sunt superius, cum egimus de Constantini baptismo, vel quæ paulo ante, cum de Athanasii exilio actum est, satis esse possint ad refellendam falsam illorum opinionem, qui existimarunt ipsum Constantinum a fide Catholica ad Arianam hæresim defecisse; tamen, quod res magni momenti agatur, alia his, quæ diximus, addere, ad probandam ac plane demonstrandam ejusdem Imperatoris Catholicam fidem integram, haud putamus esse supervacaneum, immo maxime necessarium; ne vel levissima saltem suspicio cuiusvis animum pulset, quod non vulgares auctores aliter sensisse conspexerimus.

XXXIX. Eusebiani videri volebant Catholici.

Hæc igitur ut cunctis reddantur perspicua, illud in primis intelligendum est; Eusebianos, usque dum vixit Constantinus, cui semel subscripsissent, Nicænæ fidei professores forinsecus prætulisse; & si quod bellum Catholicis intulerunt, nequaquam ut Ariani, at potius ut bonorum morum vindices præstiterunt, sed & Ecclesiasticæ disciplinæ custodes, cum Athanasium damnaverunt; vel cum damnantes Marcellum ob hæresim, se exhibuerunt fidei Catholicæ acerrimos defensores. Quibus persuasus Constantinus, cum illis iisdem in rebus favit, sibi visus est tum Catholicæ fidei, tum etiam Ecclesiasticis institutis integre conservandis religioso officio præsto fuisse: de quo & illud evidens, ac plane apertissimum specimen edidit, dum (quod fufius dicitur paulo inferius) haud assensit in Catholicam Ecclesiam esse Arium admittendum, nisi juratum, & abdicata penitus sua hæresi, ex animo professum fidem Catholicam, quam & ab eodem exegit scripto editam.

XL. Quamdiu Eusebiani detegi Ariani non lucerunt.

Rursum vero, quod commendat fidem Constantini, illud plane est, quod, quousque ipse vixit, Eusebiani nequicquam adversus Nicænæ fidei regulam mutire saltem ausi sunt; quod quidem Athanasii testificatione certum redditur & exploratum, dum in libro de Synodis id ab eis coeptum agi tradit in Concilio Antiocheno, cum illic convenerunt Episcopi sub Constantio Imperatore, occasione dedicationis ejusdem civitatis augustissimi

ut supplex ad eum Legatio Persarum accurreret, & facturos se imperata promitterent. Nec tamen pro assiduis eruptionibus, quas sub Constantio Casare (ex quo liquet, huic Orientem a patre præfectum fuisse) per Orientem tentaverant, veniam meruerunt. Eusebius tamen in Vita Constantini

templi; ubi præter illam fidei regulam, Nicænæ a Patribus traditam, aliam constituerunt; sed ita tamen, ut haudquaquam se Arium sequi contestarentur publicis scriptis litteris, quas ibidem ipse Athanasius recitat, cum sic in eis præfati sunt (a): *Nos certe Arii acoluti, idest, sectatores non sumus; nec, cum simus Episcopalis ordinis, presbyterum sequimur, neque aliam fidem præterquam ab initio traditam recipimus, &c.* Sed etsi (quod vult Sozomenus) aliquam interpretationem fidei Nicænæ symbolo, eodem tempore, cum Marcelli causa ageretur, addiderunt; verbum tamen illud **CONSUBSTANTIALITATIS**, in quo tota vis erat & robur Catholicæ sententiæ, quoad vixit Constantinus, quem scirent, acerrimum, Nicænæ fidei professorem & defensorem, a Synodi Nicænæ symbolo nequaquam demere tentaverunt; testatur id quidem Sozomenus, cum ait (b).

(a) Apud Athan. de Synod.

(b) Soz. l. 2. c. 30. in fin.

XLI.

Defenditur egregie Constantinus.

Sub idem tempus Eusebius Episcopus Nicomediæ, & Theognis Nicænæ Episcopus, scriptis coeperunt formulam fidei a Nicæno Concilio editam innovare: ac tametsi non auderent palam denegare Filium Patri consubstantialem esse (pro certo enim sciebant Imperatorem ita sentire) aliam tamen formulam composuerunt; verbaque fidei in Concilio Nicæno editæ ab Episcopis Orientis, interpretationibus quibusdam additis, recepta esse, omnibus indicarunt. Quæ quidem formula & sensus ejusdem effecerunt, ut superior controversia in disceptationem rursus vocaretur; & cum jam videretur sedata esse, de integro agitarietur. Hæc Sozomenus. Verum illa de nova ab eis excogitata fidei formula, non sub Constantino facta esse, sed sub Constantio in Synodo Antiochena; quæ suo loco dicturi sumus, manifestius declarabunt. Adeo igitur, vivente Constantino, Eusebiani abhorrere præferebant ab Ariana hæresi, ut nec ipso defuncto, sub Constantio eorum licet patrono, auderent, cum tamen impii essent, se Arianos publice profiteri. Si ergo Eusebiani ipsi, regnante Constantino, & diu postea sub Constantio, se Arii sectatores esse, nec dici, nec velle videri passi sunt; quomodo ipsum Constantinum in Arianam hæresim ab his seductum fuisse dixerimus? Tantum itaque abest, ut Constantinus ab his deceptus potuerit lapsus esse in hæresim Arianam; ut nec ipsi qui talia agerent Eusebiani, ipsum veriti, Arianos se esse voluerint demonstrare. Vini rationis expende, lector, quæ plus satis tibi videri poterit.

scribit, pacem a Persis per Legatos petitam & impetratam. Post Constantini Magni mortem bellum renovatum, & per multos annos Romanos inter & Persas pugnatum, ut infra videbimus. Porro bellum Persicum anno duntaxat sequenti inchoatum, tuncque expeditionem a Constantino

su-

CHRISTI
336.MARCI PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

terit ad declarandam exploratam in omnibus fidem Catholicam Constantini.

XLII.

(a) Athan.
ad Solit.
Athanaf.
probat fi-
dem Con-
stantini.

His consentiens accedit ipsius Athanasii testimonium, cum adversus ejus filium Constantium Imperatorem agens, quod patris vestigia pietatis impressa non confectetur, sed ab hæreticis se patiatur seduci, conqueritur, ubi ait (a): Idem Constantinus ob sceleratam & Christo odiosam hæresin, nec quid juris sit, novit, & erga fratres se inofficiosum præbet, propter quam nec patris quidem sui voluntatem integre observari permittit; sed quod volupe est hæreticis, observat: quod autem illis grave est, ibi nequit patris sui reverentiam tueri. Siquidem pater ex calumnia Eusebianorum Athanasium in Gallias ad tempus amandavit, quo liber esset ab eorum crudelitate, qui illi per insidias imminebant: hoc enim a beato Constante ejus fratre post mortem patris scriptum fuit: Et paulo post: Quod si (inquit) pater ejus Arium sub oculos suos admisit; eum tamen cum perjurum, ac proinde effusis visceribus disruptum jucere cognovisset, nulla benevolentia persecutus est; sed eum, re cognita, damnatum, & pro hæretico habuit. Hactenus Athanasius.

XLIII.

(b) Epiph.
hæresi 69.
Cæteri
SS. Patres
probat fi-
dem Con-
stant.

Sed & Epiphanius (b) cum agit de eodem Constantio filio Constantini, hæc ait: Constantius Rex in aliis quidem omnibus mitis & bonus, veluti filius Magni & perfecti Constantini pii, qui rectam fidem integre servavit; sed & ipse Constantius pius fuit & bonus juxta multos modos; verum in hoc solum, quod non secundum fidem parentis processit, deviauit, atque deliquit, non ex sui causa, sed ab his qui rationem reddituri sunt in die Judicii, qui in apparentia quidem Episcopi dicuntur, veram autem Dei fidem corrumpunt. Quinetiam & de Catholica fide Constantini testata ex Constantii impietate, certum deducimus argumentum ex S. Hilario, cum in eumdem Constantium acrius investus sic ait (c): Audi hæreticæ damnationis publicum sensum, & intellige te divinæ religionis hostem & inimicum memoriis sanctorum, & paternæ pietatis hæredem rebellem; &c. Id ipsum quoque magis exploratum redditur ex iis quæ ipse Athanasius post obitum Constantini Constantem filium adiens rogavit eum, & ut vindex & custos esset paternæ fidei, hortatus est, cum de Arianorum insidiis apud ipsum conquestus est.

XLIV.

(d) Theod.
l. 2. c. 5.

Rem gestam Theodoretus sic narrat (d): Athanasius vero ad Constantem accedens de factionis Arianae insidiis conqueri, bel-

susceptam adversus eos, testatur Auctor Chronici Alexandrini.

XI.

Epistola
Athanasi
supposititia

Tomo 2. Operum S. Athanasii pag. 523. & seq. referuntur epistolæ duæ, quarum prior hunc titulum præfert: Epistola Athanasii & Aegyptiorum Episcoporum ad Marcum Papam pro exempla-

rum contra fidem Catholicam excitatum lamentari; & tum patris, tum Magni Concilii Nicæni, quod ille convocaverat, eum in memoriam reducere cœpit; quin etiam decreta Patrum, quibus ille una interfuerat, ab eo lege confirmata fuisse. Talia cum genuit & lacrymis apud Constantem Imperatorem elocutus, eum ad patrem emulandum excitavit. Nam simulatque ista audivit, litteras scripsit ad fratrem, nempe Constantium, uti hæreditatem pietatis paternæ integram inviolatamque servaret. Hæc Theodoretus: quibus omnibus luce clarior testata redditur fides Catholica Constantini usque ad vitæ exitum illibate servata; unde universa Catholicorum posteritas, ipsaque publica Synodalia Acta, magno præconio ex fide Catholica potissimum comparato, consueverunt ipsum laudare, quod & superius dixisse meminimus.

Sed jam cætera, quæ spectant ad dictum Constantinopolitanum Concilium, in causa Marcelli congregatum Constantinopoli, prosequamur. Arius ergo quem diximus ab Alexandrinis minime fuisse receptum, quod dicerent eadem illum, tunc sentire de fide, quæ prius; & ob eam causam Constantini litteris vocatum Constantinopolim: cum eo venisset; num re vera, abjecta penitus antiqua perfidia, eadem cum cæteris Orthodoxis crederet, magna diligentia ab eodem Imperatore explorari jubetur; cum ille Eusebianorum consilio ad horam profiteri Catholicam Nicænam fidem, in promptu habuit, quam suo chirographo scriptam atque subscriptione munitam obtulit Constantino. At quomodo ejus perfidiam atque perjurium ultus est Dominus, & quemadmodum cuncta ad ejus usque exitum se habuerint, ea tum ab Athanasio, tum etiam ab aliis ejusdem sæculi scriptoribus memoriæ commendata, hic describamus; quæ enim idem Athanasius acceperat a Macario presbytero, qui tunc præsens rei gestæ fuit, Constantinopoli existens, scribit ad Serapionem hæc rogantem. Putamus hunc illum fuisse Serapionem famam celebrem, Thmuis Episcopum, de quo apud eundem frequens mentio est; De tertio (inquit e) capite (nimirum de morte Arii) multa mecum perpensi; metuens, ne si id agerem, hominis morti insultare viderer. Veruntamen quia disputatio apud vos de hæresi habita in hanc questionem desit: An communionem celebrata cum Ecclesia, diem suum obierit Arius; ut questio de ejus morte dissolvatur, dicam quod res

XLV.

Arii in
Synodo
explora-
tur fides.

(e) Athan.
ad Serap.

ribus Concilii Nicæni, quia Ariani eorum exemplaria incenderant. Posterioris titulus est: Rescriptum Marci Papæ de missione capitulorum Nicæni Concilii, Athanasio & omnibus Aegyptiorum Episcopis. Sed utraque purum ac putum figmentum est, ut recte vidit Baronius. Optandum, ut

Baron. n.
LVIII.

CHRISTI
336.

MARCI PAP.
I.

CONSTANTINI IMP.
31.

res est, in pari numero colloqus & rem gestam indicare, & contentiosos compefcere. Persuadeo enim mihi, cognito mortis ejus miraculo, non aufuros esse qui prius dubij erant, rem denuo in dubium vocare, sit ne Arianæ hæresis Deo odiosa, an non.

XLVI.

(a) Athan. orat. 1. contra Arian.

Defunctis non insultandum.

(b) Cic. ad Atticum l. 4. epist. 7.

(c) Lucian. in Menæcrate.

Alibi quoque idem Athanasius pro concione differens adversus Arianos, necessitate quadam, eadem inbutus Christiana verecundia, sic præfatus est (a): Omnibus quidem hominibus communis vitæ exitus mors est, neque ulli defuncto tamen inimico insultandum, cum incertum sit, num ante vesperam ipse quoque a morte sis apprehendendus; sed tamen exitus Arii quia non vulgaris est, operæpretium est, ut enarretur. At quid mirum si hæc Athanasius; cum nec apud Gentiles quidem fas esset in defunctos obloqui? vetus quidem proverbium erat, NON FAS MORTUIS, ex Homeri Odyssæa acceptum, οὐχ ὄσιν φθοιμένους; usurpat eandem quoque parcemiam ex eodem auctore Cicero (b); adeoque ea ore omnium versabatur, ut non licere putaretur in defunctum insultare, nec quidem si pessimus extitisset, ut Nero; unde & audita morte ipsius Neronis, Musonius ita ad Menecratem (c): Sed ne gloriemur: Nam mortuis (ut ajunt) non decet conviciari. Si isthæc philosophus Epicureus, quanto magis oportuit id præstitisse Christianum Episcopum, ut ea enarrare compulsus ad dogmatis veritatem insinuandam, eadem semper præfando præmitteret? Sed rursus, idem hæc ad Serapionem:

XLVII.

De miserando Arianii obitu.

Ego quidem non aderam, cum ille vita defunctus est. Aderat autem Macarius presbyter, ut ex ejus relatu didici: Accersitus autem erat ab Imperatore Constantino Arius, opera & studio Eusebianorum; quem ingredientem Imperator interrogavit, an fidem Ecclesiæ Catholice servaret? Ille autem se recte credere jurejurando affirmavit, suppressis iis ob quæ ab Ecclesia ejectus erat per Alexandrum Pontificem; adductis in speciem verbis Scripturæ. Illum igitur ita juratum, se nihil eorum, ob quæ ab Alexandro ejectus erat, fecisse, absolvit Imperator cum his verbis: Si recta est tua fides, bene jurasti: si autem impia est, & tamen jurasti; Deus te pro juramento condemnet. His quæ dicit S. Athanasius (antequam ulterius progrediamur) reliqua hic attemamus, quæ tum ipse alibi, tum vero Socrates tunc facta tradunt. In oratione enim adversus Arianos idem Athanasius

PAGIUS

ut prodeat nova aliqua editio Operum S. Athanasii, iis quæ hæcenus editæ, accuratior, in qua genuina & legitima ejus Opera a spuriiis accurato criterio discernantur.

XII.

In Chronica Damasi legitur, sedisse Marcum menses VIII. dies XX. ex die XV. Kal. Februarii

ait (d), ab eo scriptis proditam Catholicæ veræque fidei confessionem: Justus (inquit) ut scripto ederet fidem suam callide per dolum suppressis suis impietatibus, prolatisque uti diabolus; solet, sacrarum litterarum simplicibus, uti scripta erat, verbis, formulam suæ fidei conscripsit. Deinde ab Augusto interrogatus, nihil ne aliud in animo haberet, & an vere sentiret quod profiteretur? Dominum enim perjuri vindicem futurum. Miser jurejurando respondit, se nihil habere præter ea quæ scripto edidisset, neque dixisse aliter, neque cogitasse. Socrates autem tradit, hæc minime facta esse in conventu Episcoporum, sed cum seorsum in Palatium a Constantino vocatus est; nam ait (e):

(d) Athan. orat. 1. contra Ariano.

(e) Socr. l. 1. c. 25.

XLVIII.

Arii dolus.

Imperator autem opinionis Arii periculum facere cupiens, illum ad Palatium suum accersit; rogat, utrum Concilii Nicæni decretis consentiret. Ille sine mora, alacri & prompto animo, coram Imperatore subscribit; cum tamen ea quæ in Concilio de fide decisa erant, astute & veteratorie ludificatus sit. Imperator hoc admiratus, illum etiam ad jusjurandum adigit. Ille simulate & fallaciter istud quoque præstitit. Fucata vero ratio, quæ ad fraudem in subscribendo usus sit (sicut ipse audi) ejusmodi fuit. Arius suam ipsius opinionem in charta, quam habebat conscribit; eam sub ala gestat, Jurat se vere & ex animo sentire, quemadmodum scripserat. Istud ita factum esse, fama solum & auditione accipiens, litteris mando; verum quod jusjurandum subscriptioni adjiciebat, perspicue ex Imperatoris litteris colligo, Imperator illi fidem adhibens, dat mandatum Alexandro Episcopo Constantinopolis, ut in communionem eum recipiat. Antè enim valde reitterat, atque omnino id facere recusaverat. Nam (inquit (f) idem auctor superius) Alexander in grave certamen devenit, idque maxime quod Eusebius Nicomediæ Episcopus sæpe & graviter illi interminatus fuisset, se quamprimum eum Episcopatu abdicaturum, si non Arium cum suis in communionem reciperet. At Alexander non tantum de abdicatione laborabat, quantum de doctrina Concilii Nicæni, quam omnè cura & studio evertere contendebant. Nam cum se patronum decretorum illius Concilii duceret, omnibus viribus sibi nitendum censuit, ne illius formulæ & præscripta ullo modo labefactarentur.

(f) Socr. l. 1. c. 25.

Alexandri episc. constantinopol. pugna adversus Arium.

XLIX.

In hac igitur concertatione constitutus, dialecticæ argutias penitus missas facit, ad

currentis anni, usque in diem Nonarum octobrium. Hujus Chronici verba supra retulimus. Obiit itaque Marcus die septima Octobris quocollitur, & ad quem in Martyrologio Hieronymiano legitur: Roma via Appia depositio Sancti Marcelli & Marci Episcopi. Cumque die decima

Marci PP. obitus.

Baron. n. LXI. & seqq. ccla-

ad Dei auxilium confugit, in jejuniis as-
fiduis se attente defigit, nullam precandi
formam prætermittit, tale denique obse-
quii genus studiose amplexatur. Itaque in
ecclesiam, quæ pacis nomine nuncupata
est, se solum occludens, ea quæ sibi vi-
debantur convenientia peregit; ad altare
progressus, humi coram sacra mensa se in
faciem prostravit, cum lacrymis Deum o-
ravit, per multas noctes diesque conti-
nuos in iis rebus versatus est; nam a Deo
opem postulavit; postulationis compos fa-
ctus est. Postulatio enim talis fuit: O
Deus (inquit) largire, ut si Arii opi-
nio vera est, ipse diem disceptationi præ-
stitutam neutiquam videam; sin autem fi-
des quam ego teneo, vera est, Arius ma-
lorum istorum omnium auctor debitas suæ
impietatis pœnas luat. Hucusque Socra-
tes. At ejusmodi apud Deum Alexandri
contestationem aliis & ab his diversis ver-
bis atque sententia conceptam fuisse, quæ
de his inferius dicemus ex Athanasio, de-
monstrabunt.

I.
Porro non Alexandrum tantum de im-
minentis periculo fuisse sollicitum, sed &
prios cunctos ingenti mœrore affectos, &
timore percussos, tradunt; cum audirent
juratum Arium esse, invito & renitente
Alexandro, introducendum fore in Eccle-
siam. Aderat tunc quoque Constantino-
poli magnus ille Jacobus Nisibis Episco-
pus, de quo superius, cum egimus de
Nicæno Concilio, facta est mentio, qui
Alexandro, ad resistendum Arii præsum-
ptioni, magno fuit adjumento. Hic enim
(inquit Theodoretus a) tunc hortatus est
omnes, ut septem dies & jejuniis se mace-
rarent, & in orationem pariter incumbere-
rent, Deumque rogarent, ut id fieri ju-
beret, quod utile futurum esset Ecclesiis.
Probato igitur ab omnibus viri sancti con-
silio (norant enim illum Apostolica gra-
tia præditum) confestim jejuniis junctæ
sunt preces. Quamobrem Ecclesiis omnibus
a supremo earum Rectore id consultum est;
quod eis erat utile & salutare. Quæ au-
tem post hæc subsequuta sint, dicemus pau-
lo inferius.

LI.
Jam quæ de ejusmodi re gesta ab A-
thanasio ad horum confirmationem scripta
sunt, cœptam ab eo narrari historiam
prosequamur: prioribus enim hæc addit
(b) de Ario post præstitum dolose de pro-

PAGIUS
octava Januarii Pontificatum inierit, recte in eo
Chronico menses & dies, quibus fedit, nume-
rati. Auctor Chronici veterum Pontificum Au-
ctor, ex eoque Anastasius & alii, cum dicunt
de S. Marco, quod sepultus est in cœmeterio Bal-
bina via Ardeatina pridie Nonas Octobris, intel-
ligendi sunt de aliqua ejus Translatione; alioquin
Marcus supra menses octo, dies tantum XIX.
sedisset. Post Marci obitum cessavit Episcopatus

fectione fidei juramentum. Ita cum digres-
sum a Principe voluerunt Eusebiani soli-
ta suavi in Ecclesiam introducere. Sed
contra dicebat Constantinopolitanus Episco-
pus beatus Alexander; non debere, in-
quiens, hæresis inventorem in communio-
nem recipi. Ibi jam minabundi Eusebiani:
Quemadmodum, inquiunt, eum, vobis in-
vitis, curavimus ab Imperatore evocari;
ita crastino die, etiam si vobis minime
ex sententia sit, in communionem Eccle-
siæ adducemus. Sabbatum autem erat, cum
hæc loquerentur. Quibus auditis, Ale-
xander magno cum mœrore Ecclesiam in-
travit, & porrectis ad Deum manibus la-
mentatus est, pronus in vultum cadens;
humique jacens ita oravit: aderat enim
cum eo Macarius socius orationis, qui e-
jus verba excepit. Postulabat autem al-
terutrum: Si Arius, inquiens, crastina
die in synaxim introducetur, nunc dimit-
tas, quæso, servum tuum, Domine; &
non pius cum impio perdas. Sin autem
Ecclesiæ tuæ parces (scio autem quod par-
ces) respice in verba Eusebii, neque des
in exitium, & vituperium sortem tuam;
& tolle Arium, ne eo recepto in Eccle-
siam videatur simul cum eo hæresis re-
cipi; neve deinde impietas pro pietate
habeatur.

LII.
Hæc precatus Episcopus, plurimum co-
gitabundus, & anxius, inde recessit; &
res mira incredibilisque evenit. Eusebia-
nis minantibus Episcopus orabat. Arius
autem Eusebians fretus, multa blaterans,
in secessum abiit, quasi ad usum alvi, &
derepente (juxta quod scriptum est) pro-
nus factus, medius crepuit, humique ex-
piravit, utroque & vita, & communione
fraudatus; hic finis Arii. Eusebiani au-
tem magnopere confusi, socium conjuratio-
nis sepelierunt: Alexander vero, gauden-
te Ecclesia, cum pietate & sana fide
communionem celebravit una cum omnibus
fratribus, Deum, gratias agendo, ma-
gnopere glorificans, non quod de morte ho-
minibus lætaretur, absit (omnibus enim ho-
minibus constitutum est semel mori) sed
quod ea res humana judicium superaverit.
Ipse siquidem Dominus Judicem se præbens
minis Eusebii, & Alexandri precibus,
Arianam hæresin condemnavit, ostendens
eam indignam esse Ecclesiæ communionem;
omnibusque manifestum reddidit, eam, ta-
met-

non dies viginti, ut habet Anastasius, quem se-
cutus est Baronius; sed menses tres, dies viginti
novem. Ut enim ex Chronico Damasi discimus,
Julius Marci successor ordinatus tantum fuit an-
no sequenti, idque die sexta Februarii quæ in
Dominicam incidebat: Quare perperam in An-
nalibus Julii initium currenti anno die XXVII.
Octobris consignatum.

Eusebiani
vim pa-
rant.

Infamis
obitus A-
rii.

CHRISTI
336.

MARCI PAP.
I.

CONSTANTINII MP.
31.

metſi ab Imperatore, & omnibus mortali-
bus adjuvetur, ab Eccleſia tamen damna-
tam eſſe: declaratumque eſt, officinam A-
rianorum non Deo gratam, ſed impiam,
& inimicam eſſe.

LIII.
Proſcua
multis
mors Arii.

Certe plurimi ex iis qui ante decepti
erant converſi ſunt; ideo nimirum, quod
non quivis alius, ſed ipſe Dominus blaſ-
phemiis impetitus condemnaverit hæreſin
adverſus ſe conſtatam; & manifeſto docuit,
etiam ſi nunc Conſtantius Episcopos vi com-
pellat, illam tamen eſſe ex ſeſe incommu-
nicabilem Eccleſiæ, & cælo alienam. Quam-
obrem apud vos hæc jam deinceps quæſtio
conſopiat (id enim in pactis fuit) ne-
moque adjungatur hæreſi; ſed qui recepti
ſunt reſpiciant: quam enim Dominus re-
probat, quis approbabit? & quam ipſe
incommunicabilem reddidit; quomodo qui
eam recipit, non ingens piaculum commi-
ſerit, & palam ſe Chriſto hoſtem decla-
raverit? hoc igitur ſufficit ad cobibendos
contentioſos. Iſta ergo illis, qui tum hanc
quæſtionem moverant, recitentur una cum
his quæ in compendio de hæreſi hac ad mo-
nachos ſcripta ſunt; ut inde docti, magis
ac magis impetatem, & malitias Ariano-
rum reprobent. Hæcenus ex Athanaſio.

LIV.
Concilian-
tur hiſto-
rici.
(a) Athan.
orat. 1.
contra A-
rian.

Hæc quidem cum tam Græcorum, quam
etiam Latinorum hiſtorici omnes affirmant,
illud modo de Athanaſio elucidandum eſt,
quod alibi ait (a): *Nondum Sol exortus
erat cum neceſſitas Arium in eum locum
detraxit, ubi collapsus eſt.* At hæc qui-
dem verba nequaquam ſic accipienda ſunt,
ut id acciderit Ario, domi cum eſſet, &
neceſſitas purgandi ventris eum, antequam
egrederetur foras, ad ſecretum locum im-
pulerit: longe enim aliter ſe res habuit.
Summo quidem mane (ut Ruffinus (b)
atque alii tradunt) ab Eufebianis Episco-
pis educitur domo, ut, antequam Eccle-
ſia ab Alexandro præoccuparetur, eam
invaderent; atque in via poſitus, cum
perurgeretur ea alvi exonerandi neceſ-
ſitate, paulo divertens a via, eo miſeran-
do interitu extinctus eſt. Ruffinus inquam
ſic rem geſtam aggreditur enarrare: *Eu-
ſebius cum ſuis omnibus, velut hæretici
belli ſignifer, domum Arii matutinus a-
ſcendit, eumque propere ſequi ad Eccle-
ſiam jubet, &c.* E domo vero Imperato-
ris educum Arium, Socrates tradit (c).
Eveniſſe autem facile potuit, ut qui alias
publicis vehiculis (quod paucis concedi
ſolebat) ab eodem Conſtantino Arius ac-
ceſſus eſſet, idem Imperator in domo
quoque regia eum hoſpitari voluerit. Ubi
autem in via poſito Ario id acciderit,
ex Socrate audiamus.

(b) Ruffin.
l. 1. c. 12.

(c) Socr. 1.
l. 1. c. 25.

LV.
Locus A-
rii mor-
te infa-
mis.

Postquam enim aula Imperatoris egreſſus
eſt Arius, Eufebius fautoribus ſtipatus,
magna cum celeritate, & pompa per me-
diam urbem incedit. Simulatque forum
Conſtantini (ſic enim appellatum eſt) ap-
Ann. Eccl. Tom. IV.

propinquaverat, in quo columna ex por-
phyrite locata eſt, timor ex conſcientia
ſcleris exortus Arium opprimit, cujus
vi laxatur alvus; rogat utrum latrinæ eſ-
ſent in proximo; cum pene forum Conſtanti-
ni unas eſſe didiciſet, reſta eo ſe confert.
Hominem igitur animi defectio occupat,
ac ſimul cum excrementis anus ſubito de-
labitur, magna ſanguinis copia ſequitur,
viſcera tenuia pariter effluunt, ſanguis cum
ipſo ſplene, & jecore effunditur, mortem
continuo oppetit. Latrinæ illæ ad hoc uſu-
que tempus Conſtantinopoli, prope forum
(ut dixi) Conſtantini, & macellum, in
porticu cernuntur; omneſque qui illac tranſ-
eunt, digitum ad locum intendunt, quo
commemorabilem mortis rationem, qua A-
rius ibi occubuerit, demonſtrent. Addit hiſ
Sozomenus (d): *Fama eſt, neminem eas
latrinas, in quibus moriebatur, longo tem-
pore poſt frequentaviſſe; ſed cum jam ad
eum locum viſendum, utpote uſu publicum
homines confertim, ut in multitudine fieri
ſolet, ruerent; cumque introeuntes ſe mu-
tuo cohortarentur; ut ab illis latrinis ca-
verent; locus poſteris deteſtabilis factus
eſt, propterea quod in eo Arius debitas
impietatis ſuæ pœnas perſolviſſet. Verum
ubi multum jam temporis præterierat; vir
quidam locuples & potens, ſectæ Arianae fau-
tor dedit operam ſedulo, ut locum illum
a Republica emeret; quem cum emiſſet, prio-
re ejus forma deleta, ades in illo extru-
xit, eo conſilio, ut apud populum veniret
in oblivionem, & Arii mors neutiquam lo-
ci recordatione deinceps carperetur. Hæc
ipſe.*

(d) Sozom.
l. 2. c. 28.
in fine.

Quæ quidem non ante hunc annum ge-
ſta eſſe, ſed poſt elapſum trigimum im-
perii Conſtantini annum, cum ex iis quæ
diſta ſunt facile poteſt intelligi, tum e-
tiam auctoritate Socratis (e) comproba-
tur. Quamobrem errore lapſos eſſe con-
ſtat, tam qui ſtatim poſt Nicænum Con-
cilium ea accidiffe putarunt, quam eos
qui ante, vel poſtea ſub Conſtantio, vel
alio quovis tempore poſuerunt. Cum e-
nim liqueat, tempore Concilii Hiero-
ſolymitani, quod celebratum eſt ipſis
Tricennialibus Imperatoris, ejuſdem Syno-
di decreto Arium in Eccleſiam receptum,
& Alexandriam reſtitutum; nihil eſt du-
bii, quin ejus probroſus exitus hoc ipſo,
ſed in ejus tamen ſine, acciderit anno:
ſiquidem miſſo prius Athanaſio in exilium
& reſtituto Ario Alexandriam, & inde
demum Conſtantinopolim revocato, atque
ibi iterum cauſa ejus diſcuſſa, hæc oportuit
contigiſſe, ejuſdem ſcilicet anni exitu;
niſi forte ſequentis exordio quo pa-
riter obiit Conſtantinus, eum eſſe extin-
ctum, magis veriſimili conjectura quis af-
firmandum putet.

LVI.
Tempus
obitus A-
rii.
(e) Socrat.
l. 1. c. 25.

Hac igitur re geſta (inquit Socrates f)
ingens terror, & exanimatio Eufebiana
fa-

LVII.
(f) Socrat.
cod. c. 25.

Eusebius
Cæsar
qualis.

factiōni incussa est fama, vti non solum per totam civitatem, sed etiam per universum prope dixerim Orbem terrarum permanavit. Imperator vero hac ratione Christianæ fidei firmiter adhæsit, fidem Concilii Nicæni auctoritate, & nutu divino revera confirmatam asseruit; & propterea exitu illo Arii magnopere lætatus est. Ex quibus plane apparuit cujus sententiæ essent Eusebiani, qui eidem Ario propensiore studio, ac plane dixerim animo obstinato favissent. Hinc etiam & unius ex illis, nempe Eusebii Cæsariensis, detegam imposturam, dum (quod pluribus demonstratum est superius) in gratiam Constantii Imperatoris Ariani Constantinum fingit baptizatum paulo ante obitum, qui contigit anno sequenti, apud Nicomediam ab loci illius Episcopo: cum ex recenti memoria ignominiosæ mortis Arii, quisque vel leviter tantum pietate tinctus exhorrescere ac penitus execrari debuisset omnes Ario familiaritate, & communicatione conjunctos. Qui igitur Arii & Arianorum detestatus est Imperator, tanto prodigio persuasus, errorem; se ipsum quoque arguit levitatis ob missum Athanasium in exilium, quem revocandum Alexandriam destinavit, sed obitu præventus non perfecit; id quidem (ut dictum est superius) ipsemet testatur Athanasius (a). Ex his sanè modicum temporis spatium intercessisse videri potest inter mortem Arii atque obitum Constantini: quippe morte præoccupatus, quod animo statuerat de restitutione Athanasii, perficere minime valuit. Unde (quod nuper diximus) sequenti potius anno quam præsentis accidisse obitum Arii possumus opinari.

(a) Athan.
orat. 1.
contra Arian.LVIII.
De Arii
obitu sententiæ
patrum.(b) Greg.
Naz. in
in laud.
Athan.(c) Ambr.
de fide
ad Gratian.
l. 1.
c. 9.

(d) Ath. 2.

Hunc plane finem, numine ulciscente sortitus est Arius Judæ simillimum; eidem enim jure a Sanctis Patribus comparatur, quorum sententias hic veluti digna ejus sepulturæ elogia intexemus; & imprimis, quod S. Gregorius Nazianzenus ait (b): *Arius petulantis, & effrenatæ linguæ pœnas dedit, in obscenis & impuris locis extinctus; atque orationis non morbi viribus oppressus, ac Judæ instar disruptus in eadem Verbi prodicione. Et ex Latinis S. Ambrosius (c), qui hæc de eo ad Gratianum Imperatorem: Cui ergo credimus, Joanni in Christi pectore recumbenti, an Ario inter effusa sua viscera volutanti? ut agnosceremus similem Judæ proditoris Arii quoque fuisse perfidiam, quem similis pœna damnavit: effusa sunt enim & Arii viscera, pudet dicere ubi; atque ita crepuit medius prostratus in faciem, ea quibus Christum negaverat, fœda ora pollutus; crepuit enim, sicut etiam de Juda Petrus Apostolus dixit (d). Et paulo post: Non est fornicata mors, ubi in sacrilegio pari pœnæ parile processit exemplum. Hæc Ambrosius. Et il-*

lius æqualis S. Gaudentius (e): *Execrabilis Arius, qui Principis Constantini temporibus, cum venenato corde Catholica fidei confessionem simularet; ambiens in amicitiam Regis, & in gradum presbyterii, unde merito pulsus fuerat, revocari; ad similitudinem Judæ traditoris crepuit medius, & effusa sunt omnia viscera ejus, ne sub tegumento ovis lupus ad devorandum gregem Domini introiret. Ita ipse ad Paulum diaconum. Et ne quid desit ad laudem ejus, hæc Christianus ille Poeta his versibus:*

(e) Bibl.
sanct. 2. 7.

— *Ruit Arius alvo
Infelix plus mente cadens, lethumque peremptus
Cum Juda commune tulit, qui gutture pendens
Visceribus curvatus obit, nec pœna sequestrat,
Quos par culpa ligat, qui Majestatis honori
Vulnus ab ore parant; hic prodidit, ille diremit
Sacilega de voce, &c.*

Jam vero de Arii probroso exitu satis.

At contra, quam nobilissimo Epitaphio egregium facinus Alexandri Episcopi Constantinopolitani in resistendo Ario a S. Gregorio Nazianzeno (f) remansit posterorum perpetuæ memoriæ consignatum! cum enim pro concione Constantinopolitanos cives alloquitur, isthæc habet; *Dicam enim, quod res est; siquidem egregii illius Alexandri discipuli estis, magni Trinitatis propugnatoris, & præconis, qui & verbis, & rebus impium errorem depulit ac profligavit. Neque enim memoria vobis excidat Apostolica illa oratio, quæ impietatis auctorem atque antisitem sustulit, idque in locis impurissima linguæ dignis, ut nimirum contumelia contumeliam ulcisceretur, ac justa morte mors animarum injusta sempiterno dedecore inureretur. Hæc Gregorius. At de ipso Alexandro alias sæpe inferius.*

LIX.
Laudes
Alexandri Episcopi.
(f) Greg.
Naz. orat.
de se ipso
quod cathedram
Const. non
affest.

Hoc anno iisdem Consulibus decimo Kalendas Novembris, data legitur (g) Marci nomine epistola ad S. Athanasium Episcopum Alexandrinum, & ad cæteros Ægypti Episcopos, cujus argumentum ex scripta superius ibi posita epistola Athanasii, & aliorum ejusdem Provinciæ Episcoporum ad eundem Marcum facilius intelligitur: Nempe Ægyptios dira Arianorum persecutione vexatos, inter alia dispendium passos esse Nicænorum Canonum, qui una cum omnibus aliis libris ab iisdem incensum fuerint; quorum exemplar a Romana Ecclesia, iisdem datis ad Marcum Papam litteris, postulant impertiri. Quibus quidem litteris tum Ægyptiorum, tum Marci, Nicæno-

LX.
(g) Tom. 1.
Concil. in
Marco.
De Marci
epistola
ad Athanasium.

rum

CHRISTI
336.

MARCI PAP.
I.

CONSTANTINI IMP.
31.

rum Canonum numerus definitur; nimirum ab eadem Magna Synodo statuta fuisse septuaginta, secundum (ut ajunt) numerum discipulorum, capitula.

LXI.

(a) Concil.
VI. Carth.
c.1.

Suspicio
de impo-
stura.

Mirum certe, cum diu multumque inter Ecclesiam Africanam (a) & Romanos Pontifices Zosimum ac Bonifacium agitata sit controversia de numero Nicænorum Canonum, ipsos ejusmodi epistolas præterisse. At mercatoris merces non nihil suspectæ redduntur, utpote quæ germano rectæ rationis temporis signo minime inveniantur esse signatæ. Quonom pacto, quæso, sub dictis Consulibus potuit Athanasius Alexandria ad Marcum scripsisse, qui jam exul hoc anno agebat in Galliis? Et quænam sub Constantino grassatio Arianorum contigit in Ægypto, cum non Marci tempore, sed multo post, quando Constantius Georgium in locum Athanasii subrogavit, passa sit Ecclesia Alexandrina violentam Arianorum vastationem? Sed & quonam pacto Marcus potuit decimo Kalendas Novembris scripsisse ad Athanasium, cum hoc ipso anno Nonis Octobris reperitur esse defunctus? Eum quidem nonnisi octo menses sedisse, S. Hieronymus testatur in Chronico. Videat hæc, qui eas citat, Marianus Scotus, & pariter contendit, nonnisi octo mensibus sedisse Marcum; quonam modo fieri potuit, eam datam esse ab ipso Marco epistolam, si jam ante ipse ex humana vita desierat?

LXII.

(b) Die 16.
Octob.

Ecclesia
Dei pro-
cul a fi-
sione.

Quicquid sit; unum eundemque esse putamus auctorem, qui has concinnavit litteras, cum eo qui finxit epistolam illam Bonifacii Papæ ad Eulalium Episcopum Alexandrinum de restituta communionem Ecclesiæ Africanæ, de qua consule, quæ diximus in nostris ad Romanum Martyrologium Notis (b). Voluit ille sapiens architectus bene esse consultum assertioni Zosimi, & Bonifacii de Nicæno Canone extra numerum vicenarium allegatum; homo ille ad fictionem confugit, qui ignoravit ex apertissima veritate solutionem afferre; de quo superius dictum est, cum egimus de numero Nicænorum Canonum: Procul absit ab Ecclesiastico tractatore omnis turpis suspicio fictionis, & imposturæ, qui pura luce tantummodo gaudeat veritatis: præstat enim ingenue ignorantiam fateri magis, quam ex mendaciis emendicatam scientiam affectare.

LXIII.

Tempus
sedis Mar-
ci Papæ.

(c) Sez. 1.2.
c.19.

Quod autem ad Marci Papæ annos spectat; cum S. Hieronymus disertis verbis eum octo tantum mensibus sedisse affirmet; cumque etiam de ipso testetur Sotomenus (c), ad exiguum tempus sedem tenuisse; sed & auctor libri de Romanis Pontificibus, de Julio Papa habeat, ipsum sedere cœpisse Consulibus Feliciano, & Maximo, nempe anno sequenti, quo numeratur primus Julii sedis annus: hoc

Ann. Eccl. Tom. IV.

potius anno quam sequenti, vel quod alii dicunt post biennium, defunctum esse putamus; ob eamque causam totum illud de duabus ab eo habitis ordinationibus mense Decembri, annis singulis, evanescere: adstipulantur huic de tempore sedis Marci cum Marianus Scotus tum alii recentiores (d), qui rem accuratius scrutati sunt. Qui igitur sedere cœpisse reperitur, & decimasexta die Januarii, & diem obiisse septima mensis Octobris, qua anniversaria ejus natalis memoria ex antiquiore usu in Ecclesia agitur; dicendum est, eum in Pontificatu vixisse menses novem, minus diebus novem.

De eodem Marco hæc in eodem libro de Romanis Pontificibus leguntur: *Hic constituit, ut Episcopus Ostiensis, qui consecrat Episcopos Urbis tunc pallio uteretur, & ab eodem Urbis Episcopus consecraretur. Hic fecit constitutum de omni Ecclesiastico ordine. Hic fecit duas Basilicas, unam via Ardeatina, ubi requiescit; & aliam in urbe Roma, juxta Palatinas.* Eas redditibus a Constantino locupletatas esse, & pretiosis vasis ornatas, ibidem traditur. Quod autem dicitur institutum a Marco, ut Ostiensis Episcopus Romanum Pontificem consecraret; antiquior fuisse videtur ejus rei usus: nam Dionysius Papa a Maximiano Ostiensis Episcopo consecratus habetur; meminit quoque S. Augustinus (e) ejusmodi vetustissimi ritus, agens adversus Donatistas.

Quod vero ad pallium spectat; eo donatum a Marco Ostiensem Episcopum haud inficias imus. Primo autem hic mentio in rebus gestis Romanorum Pontificum habetur de pallio summi honoris, & potestatis plenitudinis indice; idemque dictum reperitur Phrygium, quod potissimum esset Pontificis Romani insigne ab eodem Metropolitanis aliquando solitum imperitari. Collatum fuisse ejusmodi Phrygium a Cælestino Romano Pontifici Cyrillo Episcopo Alexandrino, cum eidem vices suas delegasset, Græci (f) testantur. Cur autem Phrygium, quod crucibus intextum est, pallium appellaretur; cum veteris pallii forma, longe diversa esset, & amplior (ut quæ superius dicta sunt tam in primo, quam secundo Annalium tomo de pallio, satis docent) haud arbitrator me rem penitus habuisse compertam; dicam tamen, quæ conjectura suggererit, atque in primis illud: Sicut olim in sacerdotio Hebræorum (g) erat Summi Sacerdotis superhumeralis insigne, quod nefas esset aliquem alium sacerdotum, vel Pontificum indui, de quo etiam primo tomo sæpe locuti sumus, ita in Christianæ religionis sacerdotio, genus illud indumenti, quod pallium dicimus, Summi tantum Pontificis cessit usui, ab eo tamen

(d) Panvin.
& alii ante ipsum
plures.

LXIV.

Res a
Marco
gestæ.

(e) Aug. in
Brevic.
Collat. diei
2. c.16.

LXV.

De pallio
Episcopa-
li.

(f) Theod.
Bals &
alii.

(g) Exod.
28.

CHRISTI
336.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

compluribus Episcopis magna ex causa communicatum: Phrygium idem dictum, quod Phrygionum opere crucibus contexti soleret.

LXVI.
Pallia
crucibus
ornata.

Quod vero inhæreret, dum Pontifex sacra ageret, indumento illi, quod (ut primo tomo demonstratum est) pallii præferebat imaginem, nos autem nunc planetam seu casulam dicimus; inde fortasse accidit, ut Phrygium ipsum præcipuum sacerdotalis pallii ornamentum itidem pallium appellaretur: cum alioqui pallii nomine omne operimentum in rebus sacris significari soleret; hinc est, quod vela oblata sanctæ Cruci in Ecclesia a Gregorio Turonensi episcopo erecta Venantius Fortunatus pallia appellat, quæ & ipsa crucum imaginibus essent contexta, ut ipse declarat his versibus (a):

(a) Venant.
Fortunat.
lib. 2. epi-
gram. 3. de
S. Cruce.

Denique sancta Cruci hæc templa Gregorius offert,

Pallia dum coperit signa gerendo Crucis.
Dona repente dedit divina potentia Christi:
Mox fuit, & voti causa secuta pii.
Pallia nam meruit, sunt quæ Cruce textile pulchra:

Obsequiisque suis Crux habet alma
Cruces:

Serica cui niveis agnata est bractea telis,
Et textis Crucibus magnificatur opus.
Sic cito Pontifici dedit hæc devota voluntas,
Atque dicata Cruci condita vela placent.

At quod ad sacerdotale pallium pertinet, cur e lana confici soleret, ex Isidoro Pelusiota secundo Annalium tomo diximus. Sed isthæc obiter: de pallio enim sæpe inferius continget haberi sermonem.

LXVII.

Rursum vero de Marco hæc in eodem commentario in fine leguntur: Sepultus est in Cæmeterio Balbinæ, via Ardeatina, quod ipse constituens fecit pridie Nonas Octobris. Extat ejusdem S. Marci Epitaphium a Damaso Papa conscriptum, quod nuper in lucem emissum, hic tibi reddendum curavimus, utcumque vendicatum ab injuria temporis (b):

(b) Antiq.
Inscrip. in
Appendic.
pag. 1171.
num. 12.
S. Marci
epitaph.

Vita fuit Marci quam novimus omnes
Ore Dei posset qui temere mundum
Oravit populus quod disceret omnis
Honor vitæ grandis contemptus habendi
Virtus tenuit penetralia cordis
Te custos Christi perfectus amicus
Et Damasus tumulum cum reddit honorem.
Hic Marcus Marci vita fide nomine confors
Et meritis.

Julius Pa-
pa crea-
tur.

Cessavit Episcopatus ejus dies viginti. Sic igitur vigesima sexta ejusdem mensis Octobris creatur Romanus Pontifex Julius civis Romanus Rustici filius: quantum au-

tem temporis federit, in obitu ejus, ex more, dicemus.

Hoc eodem anno Constantinus adversus Persas expeditionem paravit; sed pace consopita, ad extruendam Apostolicam Ecclesiam, in qua sepeliretur, adjecit animum. De his autem hæc Eusebius (c): Simul etiam illud memoratu dignum, quod hoc ipso fere tempore cum de tumultu quoddam Orientalium barbarorum audivisset, hanc sibi postremam de illis victoriam reliquam esse affirmans, exercitum contra Persas educere properaret. Nam cum id plane secum statuisset, militares ordines eduxit, & de expeditione cum Episcopis, quos secum habebat, communicabat, existimans oportere, ex his aliquos ad pietatis officia maxime idoneos perpetuo sibi adesse. Illi vero libenter quidem secuturos se, nec vestigium ab eo discessuros, sed una militiam obituros, & apud Deum supplicibus votis se pugnatos recipiebant. Hac ille voluntate, & studiorum professione vehementer delectatus, totius expeditionis quasi vestigia eis expressit; ac ad bellum illud suscipiendum, tabernaculum interim ad Ecclesiam similitudinem magnificentia faciendum curavit, in quo Deo victoriarum datori ipse cum Episcopis supplicaret. Interea vero Persæ, cum Imperatoris animum de moveendo bello fama intellexissent, ac pugna cum illo congregari metuissent; oratores ad eum de petenda pace mittebant. Ille vicissim (ut erat pacis amantissimus) legatos obvius ulnis excepit humanissime, porrectaque dextera amicitie cum illis foedus lubens inivit. Magna autem agebatur diei Paschæ eo tempore celebritas; & Imperator cum cæteris pernoctans, vota precesque Deo persolvebat. Hæc Eusebius de expeditione adversus Persas, & pace cum iisdem composita; quæ quidem accidisse anno ultimo Constantini, Hieronymus testatur in Chronico

LXVIII.

(c) Euseb.
Vit. Const.
lib. 4. c. 56.
57.

Constant.
expeditio
contra
Persas.

Hujus belli motus causa, verum inanis prorsus illa ponitur a Cedreno, nempe a Rege Persarum Metrodorum Philophum gemmis spoliatum fuisse, quas ex Indiis ad Constantinum ferebat. Sed ex his quæ scribunt Rufinus (d) & Socrates (e), mendax arguitur; dum longe ante hæc tempora peregrinationem Metrodori contigisse significant ex rebus gestis Meropii, qui eum est imitatus, & secum pueros duxit Aedesium, & Frumentium, qui ætate provectus, ipso exordio Athanasii sedis fuit ab eo ordinatus Episcopus. At nec persecutio aliqua a Rege Persarum adversus Persas Christianos sub Constantino (quod falso idem auctor putat) excitata est; sed sub Constantio ejus filio, ut constabit ex iis quæ suo loco dicemus.

LXIX.

De Metrodoro.

(d) Rufin.
l. 1. c. 19.

(e) Socr.
lib. 1. c. 15.

Cæterum jam quæ a Constantino gesta sunt

LXX.

(a) Euseb. Eusebio (a) describamus: Ubi (inquit)
Vit. Const. hac peracta fuerunt omnia, Apostolorum
l. 4. c. 58. templum in urbe sui cognomine edificare
59.60. cepit. Illud vero cum in infinitam extru-
xisset altitudinem, lapidumque omnis ge-
neris ac crustarum varietate ab ipso solo
ad superiorem contignationem collustrasset,
summo artificio factis laquearibus tectum
intus complexus est, auroque universum
contextit: supra vero pro tegula inductum
æ a toto opere imbrium injurias arcebat;
quod ipsum etiam multo auro fulgebat; i-
ta ut longe contemplantibus, per recipro-
catos Solis radios incredibilis splendor ef-
fundi videretur. Interiorem ædis partem
undique in ambitu circumductam, reticu-
lari opere ex ære, & muro affabre facto
convestivit: ac templum quidem hunc in
modum permagna Imperatoris & cura, &
studio exornatum est. Huic autem atrium
ingens, & subdiale circumdatum, in a-
pertum purumque aerem explicabatur. Hu-
jus per quatuor latera porticus erant dis-
positæ, quæ medium atrium cum templo
ipso complectebantur. Porticibus accommo-
dabantur regia domus, deambulatoria, a-
liæque habitationes plurimæ, ad necessita-
tem illorum, qui locum custodirent, con-
structæ: hæc omnia dedicavit Imperator,
ut Salvatoris nostri Apostolorum memoriæ
apud omnes gentes æternitatem compara-
ret. Attamen in ipsa coedificatione etiam
illud quiddam spectabat, quod primis tem-
poribus obscurum, ad extremum ab omni-
bus manifeste deprehensum est.

LXXI. His igitur in opportunum venturæ mor-
tis diem hic locum sibi provida dispen-
satione designavit; incredibili fidei pro-
pensione providens, cum jam corpus suum
communem cum Apostolis appellationem post
mortem participaret, fore ut defunctus quo-
que, precationum, quæ ibidem essent, ad
Apostolorum gloriam offerendæ, particeps
efficeretur. Quare cappas * illic duode-
cim, quasi sacras quasdam columnas, ad
Apostolici collegii honorem memoriamque
attollens, medium inter ipsos conditorium
suum locabat, quod utrinque seni claud-
ebant Apostoli: sano certe (ut dixi) con-
silio præcogitans, quod mortui corporis
tabernaculum ibi digne decenterque quie-
sceret. Atque hæc ille longo ante tempo-
re cogitatione cum depinxisset, Ecclesiam
Apostolis dedicavit, quamplurimum utili-

PAGIUS

XIII.
Christiani
& Judæo-
rum inju-
riis vindi-
cati.

Ad num. LXXI. Constantinus emisit hoc an-
no Legem 5. Codicis Theodosiani, qua ab in-
juria Judæorum Christianos per Africam vin-
dicat. Inscripta est enim ad Felicem PP. P. id
est, Præfectum Prætorio, Italiæ scilicet, in qua
Præfectura Africæ erat, ut diserte ostendit Lex
21. ejusdem Codicis De Decurionibus. Eosdem
profelytos, id est, ex Judæis Christianos fa-
ctos a Judæorum contumelia vindicarat Con-
stantinus Lege 1. ejusdem Codicis De Judæis

tatis illorum memoriam animæ suæ conci-
liaturam existimans. Neque sane vota e-
jus expectationemque fefellit Deus. Nam
ut primas Paschalis celebritatis exercita-
tiones expleisset, ipsumque salutarem diem
eum sibi ipsi charum, & illustrem egisset,
tum aliis omnibus omni cum lætitiâ cele-
brem reddidisset; cum eodem tempore, &
extremum diem obiret, & has celebra-
tes curaret: Deus, cujus nutu hæc omnia
gesta sunt, hoc peraccommodato tempore ad
meliorem eum vitæ conditionem divinities
transferre voluit. At de ejus obitu, an-
no sequenti. Vides Constantinum a San-
ctis Episcopis institutum in fide, ea de
causa sibi in Ecclesia Apostolorum dele-
gisse sepulturam, ut defunctus particeps
fieret precum, quæ ibidem peragi so-
lerent: optime sciens in Ecclesia Catho-
lica illud ratum ac firmum haberi, ani-
mas defunctorum, vivorum precibus adju-
vari.

Addit Socrates (b) ædificatum a Con-
stantino templum illud, ne Apostolorum
reliquiis Imperatores destituerentur: illuc
enim postea transferri jussa esse Andreæ
Apostoli, Lucæ Evangelistæ, & Timothei
Pauli discipuli corpora satis liquet. Ait
enim Procopius (c), cum agit de eodem
templo a Justiniano Imperatore restituo:
Erat antiqua apud Byzantium ædes
Apostolis consecrata, longitudine tempo-
ris jam emota, & quæ (ut suspicabatur)
amplius stare non poterat: hanc instaura-
vit pro dignitate. Ubi latomi, & artifi-
ces, effosso fundamento, invenerunt li-
gneas arcas tres, insculptis litteris indi-
cantes, trium scilicet Apostolorum esse cor-
pora, Andreæ, Lucæ, & Timothei: quæ
Rex ipse & omnes Christiani maximo cum
fervore conspexerunt, & conspecta rursus
terra occuluerunt. Hæc Procopius.

Extant apud Dungalum adversus Clau-
dium Taurinense recitati S. Paulini versus
complures ex Natali (ut citat) XI. S. Fel-
icis de translatione facta per Constanti-
num Imp. Sanctorum Andreæ atque Ti-
mothei Constantinopolim, qui sic se ha-
bent.

Nam Constantinus proprii dum condere
urbem
Nominis, & primus Romano in nomine Re-
gum
Christicolam gereret, divinum mente re-
cepit
Con-

data anno CCCXV. Fallitur enim Baronius, qui
contrarium plane sensum Legi huic, præsentem
anno datæ affingit, quasi a Profelytorum inju-
ria Constantinus Judæos hac Lege vindicaret,
cujus rei factique ut nulla ratio fingi potest, cur
videlicet conversi ad Fidem ex Judæis, persecu-
tionem in Judæos excitare voluerint, ita refu-
tat Baronium, quod Epiphanius hæresi, 30. E-
bionitarum de Josepho quodam sub Constantino
Magno scribit, quemdam nempe Josephum ex
Apo-

LXXII.

(b) Socrat.
l. 1. c. ult.

Andreæ,
Lucæ, &
Timothei
reliquiæ
translatæ.

(c) Procop.
l. 1. de æ-
dific. Just.
Imp.

LXXIII.

S. Paulini
adversus
Claudium
Tauri-
nensem
versus.

CHRISTI
336.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

*Consilium, ut quoniam Romanæ mœnibus
urbis*

*Æmula magnificis strueret tunc mœnia,
cœptis,*

*His quoque Romuleam sequeretur dotibus
Urbem;*

* muniret Ut sua Apostolicis * numeret mœnia lætus.
* devexit Corporibus, tunc Andream * deuxit Achivis,

*Timotheumque Asia; geminis ita turribus
extat*

*Constantinopolis magnæ caput æmula Romæ.
Verius hoc similis Romanis culmine muris,
Quod Petrum, Paulumque pari Deus ambitione*

*Compensavit ei, meruit quia sumere Pauli
Discipulum cum fratre Petri. Nam quantam
per istam*

*Sanctorum per longa viam divortia terræ
Creverit utilitas ad nostræ munia vitæ,
Ipsa docent hodieque loca, in quibus illa
beati*

*Rheda capax oneris posita statione resedit,
Omnibus in spaciis, quacumque aut mansio
sanctis*

Corporibus, requiesque fuit vœstantibus illos

*Sacratos cineres miris clamantia signis.
Nam divina manus medica virtute per omnes*

*Est illic operata vias, qua corpora
sancta*

*Impressere sacro vestigia viva meatu.
Inde igitur suadente fide, data copia
fidis*

*Tunc comitum studiis, quædam ut sibi pignora
vellent*

Offibus a sanctis meruit decerpere fructum,

Ut quasi mercedem officii, pretiumque laboris

*Præsidia ad privata domum sibi quisque
referret,*

*Ex illo sacri cineres quasi semina vitæ
Diversis sunt sparsa locis, quacumque ex
osse minuto*

* corporis De modica sacri stipe * caperis exiguus ros
Decidit ingentes illic pia gratia fontes.
At fluvios vitæ generavit gutta favillas:
eamdem translationem S. Hieronymus in

hucusque S. Paulinus apud Dungalum.
Quæ accepi a viro doctissimo Nicolao
Fabro Parisiensi una cum aliis fragmentis
eiusdem auctoris, quæ extent. Tribuit

Vigilantium eidem Constantino Imp. alii
autem Constantio., de quo dicitur inferius
anno Christi trecentesimo quinquagesimo
nono *et*.

Fuisse autem eandem Ecclesiam Imperatorum
sepulcrum, S. Joannes Chrysostomus testari
videtur, dum ait (a): *Et Constantinopoli Reges
nostri magnam gratiam putant, non si prope
Apostolos, sed si vel extra eorum vestibula
corpora sua sepeliantur, fiantque piscatorum
ostiarum Reges. Neque hinc in morte
confunduntur, sed honestantur & ipsi,
& eorum nepotes, & pronepotes. Hæc
Chrysostomus. Ex quibus quoque intelligas,
non intra ipsam Basilicam, sed in atrio
ipsius Ecclesiæ Imperatores sepeliri
consuevisse; quod alibi idem auctor
expresse de sepulcro Constantini testatur,
nosque suo loco dicemus, cum sequenti
anno de ejus obitu agemus atque sepulcro.*

His quoque Consulibus Constantinus Imperator
Christianæ modestiæ amantissimus, ne
cujusvis zeli prætextu eadem a Fide-
lium animis periclitaretur, ad Felicem
Præfectum prætorio, ne conversi ad fidem
ex Judæis in Judæos persecutionem
excitarent, rescripsit his verbis (b):

*Eum qui ex Judæo Christianus factus est,
inquietare Judæos non liceat, vel aliqua
pulsare injuria; pro qualitate commissi,
istiusmodi contumelia punienda, &c.
Dat. XI. Kal. Novemb. Constantinopoli,
PP. octava Idus Maii, Nepotiano & Facundo
Coss. Rursum vero ad eundem Felicem
de Judæis, ne Christianum mancipium
possiderent, in hæc verba rescripsit*

(c): *Si quis Judæorum Christianum mancipium,
vel cujuslibet alterius sectæ mercatus
circumciderit; minime in servitute
retineat circumcisum; sed libertatis
privilegiis, qui hoc sustinuerit, potiatur.
Dat. XI. Kalend. Maii Constantinopoli
Nepotiano & Facundo Coss. Et ad Evagrium*

(d): *Si quis Judæorum mancipium sectæ
alterius seu nationis crediderit comparandum;
mancipium Fisco protinus vindicetur;
si vero emptum circumciderit; non solum
mancipii damno mulctetur, verum etiam
capitali sententia puniatur. Quod si
venerandæ fidei conscia mancipia Judæus
mercari non dubitet; omnia quæ apud eum
reperiuntur, protinus auferantur; nec
interponatur quicquam moræ, quin eorum
hominum qui Christiani sunt, possessione*

ca-

PAGIUS Apostolo Judæorum ad Christianam Religionem
inclinantem, mox & conversum, variis appetitum
a Judæis injuriis. Facit etiam ad hoc Lex
1. ejusdem Codicis hoc anno data, Ne Christianum
mancipium Judæus habeat, qua scilicet Judæus
servi dominus Christianum mancipium, vel
cujuslibet alterius sectæ circumcidere prohibetur.
Ex qua lege, cum prima De Judæis conjuncta,
de Constantini mente satis liquere potest.
Baronium in errorem induxit insolens

constructio quæ habet: *Eum qui ex Judæo Christianus
factus est, inquietare Judæos, non liceat.*
Sed hæc constructio nihil vitii continet, modo
debita interpunctio adhibeatur, & verba, non
liceat, impersonaliter accipiantur, quomodo
Virgilius lib. 5. Æneid. *Me liceat casum miserari
insontis amici.* Cujus rei alia non defunt
exempla. Hæc Gothofredus in illius Legis
Commentario.

LXXIV

(a) Chryf. adversus
Gentiles
quod
Christ. sit
Deus
tom. 5.

LXXV.

(b) l. 5. de
Judæis c.
Theodos.De Judæis
sancitæ
leges.(c) l. 1. &
2. ne
Christ.
mancip.
C. Theod.(d) l. 2. tit.
eod. C.
Theod.

CHRISTI
336.MARCI PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

(a) Euseb. Vit. Const. l. 4. c. 27.
(b) l. 1. c. de natur. lib.
 LXXVI. Curatores sepeliendorum mortuorum.

carcant. Meminit ejusdem legis Eusebius (a) quam & commendat sic dicens; Sanxit etiam ne Christianus quisquam serviret Judæis, Etenim nefas esse, ut qui Prophetas trucidassent; & Dominum ipsum crudeliter mactassent, hi Domini Salvatoris sanguine redemptos servitutis jugo subjicerent. Hæc ipse. Iisdem quoque Consulibus legem (b) tulit adversus spurios, ne quid caperent ex Patris ultima voluntate.

Sed & illud sane memoria dignum stuit, & primus auctor fuit, ut ad corpora defunctorum humana corpus constitueretur ex nongentis, & quinquaginta diversorum collegiorum & artium officinis, qui huic muneri mancipati essent ad efferenda atque curanda defunctorum cadavera: hos vero ad hoc opus delectos, voluit ab omnibus publicis muneribus esse immunes, & in vestigalibus liberos: testatur id quidem Justinianus Imperator in Novella constitutione quadragesimanona, De impensis quas fieri oportet in defunctorum funeribus, cum ait: *Princeps Constantinus recte excogitatum disposuit, & postmodum Anastasius piensissimus Princeps confirmavit, adiecto insuper & reddito. Id nos ruinam minitans, reparare simul, & undique ad stabilitatem redactum convenientibus adstringere, juramentis prope ramus, efficientes ea re ut immortale permaneat. Nam cum piensissimus Princeps Constantinus nongentas quinquaginta officinas ex diversis collegiis hujus almæ ur-*

bis sacrosanctæ majori Ecclesiæ cum immunitate dederit: Anastasius quoque item piensissimus Princeps non solum officinis centum quinquaginta alias apposuerit, sed etiam pro liberalitate sua per duas pragmaticas formas certum redditum constituerit, &c. Idemque Imperator rursus in Novella constitutione de officinis (est numero signata quadragesimotertio decimæ collationis) hæc de iisdem ait: Quoniam potentia nostræ subditi nostri sive vivant, sive moriantur, curæ sunt, ne vel graves ipsis sepulturæ, vel defuncti cognatis damnosæ existant; propterea & hæc, quæ eorum sepulturam concernunt, quo convenit modo disposuimus. Et quia tam divæ memoriæ Constantinus amplæ hujus nostræ urbis conditor, quam etiam piensissimus Princeps Anastasius Lecticariorum sive Decanorum (ut vocant) numerum ad certam mensuram redegerunt, mille & centum tantummodo Decanis totidemque officinis definitis. Et infra declarat quomodo hi subditi essent Ecclesiæ & immunes a vestigalibus. Opus igitur pium ac religiosum inventum a Constantino, majore augmento inde auctum est a posteris Imperatoribus, sed jam abolitum & antiquatum, hoc nostro sæculo Romæ sanctioribus legibus & institutis instauratum est, & in diversas Catholici orbis Ecclesias propagatum ejusmodi piorum virorum collegium, Mortis confraternitas nominatum Christianæ pietatis dignum exemplar.

JESU CHRISTI
ANNUS
337.

JULII PAP.
ANNUS
I.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
ultim.

I.
Constantini ob-
itus tem-
pus.

Christi annus trecentessimus trigessimus septimus Feliciani, & Titiani Consulatu adnotatur in Fastis tam Latinis, quam Græcis; licet in Commentario de Romanis Pontificibus, & in Romana Synodo sub Julio loco Titiani, ponatur Maximinus, sive Maximianus, Sanctiones autem Constantini Imperatoris, hoc anno datæ, dictis Consulibus Feliciano, & Titiano consignatæ (a) reperiuntur. Quo quidem anno Constantinus Imperator ex hac vita discessit, ut Socrates disertis verbis affirmat, dum chronologia tum Consulatum Olympiadum, rem testatam reddit: *Vixit* (inquit) *Imperator Constantinus annos sexagintaquinque; trigintaunum regnavit; mortem obiit Feliciano & Titiano consulibus ad undecimum Kalendas Junii, anno secundo septuagesimæ octavæ Olympiadis.* Consentiunt his S. Hieronymus, dum Constantini obitum trigessimoprimum ejus Imperii anno ponit; Ruffinus (b) etiam, atque Sozomenus (c), qui sexagintaquinque annis eum vixisse pariter affirmant; Eutropius (d) autem, cum itidem triginta & unius anni ejus Imperii sit assertor, sexaginta tamen & sex annorum ætatem egisse tradit. Qui ergo Socrati consentientes, hujus anni Consulibus Feliciano, & Titiano Constantinum dicunt esse defunctum; sic eos oportuit affirmasse eum-

(a) l. 1.
de contra-
benda
empt.
Cod. The-
od. & a-
liis II.

(b) Ruffin.
l. 1. c. 11.
(c) Sozom.
l. 2. c. ult.
(d) Eutrop.
lib. 10.

dem annos triginta & unum regnasse, ut tamen ultimum non abolverit, tantumque defuerit ad anni ejus consummationem, quantum intercurrit temporis ab XI. Kal. Junii, quo defunctus est usque ad VIII. Kalend. Augusti, quo ipse Constantio patri successit.

Eusebius (e) autem, Epiphanius (f) Victor (g), Zonaras (h), & si quia alii sunt ex recentioribus, triginta duobus annis Constantinum dicunt imperasse; ait enim Eusebius: *Duos igitur & triginta annos, extra paucos menses & dies, cum imperio fuit, eundemque annorum numerum vita duplicabat; quo omni tempore corpus ei præclare constitit, sine morbo, sine dolore, nulla conspurcatum labe, quovis juvenili corpore valentius, aspectu pulchrum, & ad omnes functiones obeundas, ad quas viribus esset opus, robustum. Itaque facile se exercere, equitare, itinera conficere, bellorum periculis se obicere, trophæa de hostibus constituere, & illas (quibus plurimum uti solebat) sine sanguine, sine cæde de hostibus victorias reportare.* Hæc Eusebius; cujus quidem sententia dicendum esset; pervenisse Constantinum usque ad sequentem annum, atque ad Consulatum Urvi ac Polemii, decessisseque dicta die XI. Kal. Juniarum.

II.
(e) Euseb.
Vit. Const.
l. 4. c. 53.
(f) Epiph.
l. de men-
sur.
(g) Victor.
in Const.
(h) Zonar.
3. par.
An.
Tempus
ejus Im-
perii.

Cæ-

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5830.
SÆC. IV.
Anno Ur-
bis 1090.
Olymp.
279. an. 1.
A. C. 337.

⊙ 10. B. ☽ 15. P. 3. April. Indiæ. 10.

JESU CHRISTI 337.

JULII PAPÆ I.

CONSTANTII, CONSTANTINI ET CON-
STANTIS I.

I.
Consules.

[1] **A** Num. I. ad XX. Coss. *Ti. Fabius Titianus* [2] & *Felicianus* ex Inscriptione Onuphriana. Constantini junioris Cæsaris quinta Quinquennalia hoc vel sequenti anno edita.

Constantii vero Cæsaris Quindecennalia in hunc annum incidunt.

Constantinus Aug. ad caelestia regna ablatum est XI. Kal. Junias, & ipso anno nuncupati sunt tres Augusti, Constantinus, & Constantius, & Constans V. Idus Septemb. inquit Idacius in Fastis sub hujus anni Consulibus. Idem habet quoad diem & annum Auctor Chronici Alexandrini, qui addit, ipso S. Pentecostes die Constantinum demortuum, & quidem recte: hoc enim anno festum Pentecostes cum die XXII. Maii, seu cum die XI. Kal. Junias concurrit. Mortuus est absentibus filiis, Constantio tamen non multo post superveniente, ut habet Ruffinus lib. 1. cap. 11. & Julianus Orat. 1. pag. 29. Clarius Socrates; Porro morti ejus nullus ex filiis

II.
Obitus
Constanti-
ni M.

NOTÆ

[1] **C**oss. *Ti. Fabius Titianus, & Felicianus.* Incertum est adhuc, an *Titiano* prænomen *Titi* ac *Fabii* nomen fuerit. Vetus inscriptio apud Blanchinum in Prolegomenis ad Anastasii tom. II, pag. XXV. ex cœmeterio S. Hermetis,

Con STANTIE, CONSTANTIIUS.
... S. DEP. XVI. KAL. DEC. FELICIANO. ET.
... XX. TITIANO, COS.

Ita exhibet Blanchinus,
Vulgares Fasti; *Feliciano, & Titiano.*

[2] **T**itiano huic Consuli nomina hæc conciliat lapis apud Fabretum p. 208. in quo etiam prænomen illi non Tiberii sed Titi datur. Ita lapis: *T. Flavius Postie, Titianus U. Claris*

CHRISTI
337.

JULII PAP.
I.

CONSTANTINI IMP.
an. ult.

III. **C**æterum, ut consignatæ a Socrate de Constantini obitu chronographiæ hujus anni Consulibus Feliciano, & Titiano consentiamus, illud in primis maxime persuadet, quod leges posthac datæ nominibus Constantii, & aliorum novorum Imperatorum reperiuntur inscriptæ potius, quam Constantini. Extant de his plura exempla, ut in Codice Theodosiano, titulo de *Annona, & Tributis*, ubi quarta constitutio data legitur a Constantio VIII. Idus Decembris, *Tessalonicæ Feliciano & Titiano Consulibus*. Sed & in titulo de *Distrahendis pignoribus* habetur rescriptum Constantii Augusti ad Egnatium Faustinum (a) datum iisdem Consulibus, pridie Idus Decembris. Rursus vero eodem in Codice titulo de *Honorariis codicillis*, sub sequentis anni Consulibus Urso atque Polemio, XVII. Kalendas Junii extat data Constantii constitutio ad Asconium Africæ Vicarium; quæ quidem omnes leges, sicut aliæ a Constantino latæ, inscribendæ erant titulo Constantini, si fuisset superstes, & in sequentem annum vitam propagasset; verum quod ex hac vita migrarit, ejus filii Constantii Augusti nomine notatæ habentur. Sed & quod leges a Constantino sancitæ, in hunc usque annum datæ reperiuntur; erroris arguuntur qui tradiderunt, eum anno Imperii sui trigésimo obiisse.

IV. **Q**uamobrem inhærentes iis quæ a Socrate & ab aliis antiquis nuper citatis autoribus de annis triginta, & uno Constantini Imperii dicta sunt, affirmamus cum ipsis, Constantinum hoc anno XI. Kalendas Junii e vita decessisse, Feliciano ac Titiano Consulibus, Olympiade ducentesima septuagesimo octava, anno (ut ait Socrates) secundo, sed juxta Eusebii supputationem anno ejusdem quarto; hacque habita ratione dicendum imperasse annos triginta & unum, minus mensibus duobus atque diebus tribus. Sed & quod Eusebius ait, eundem, quo imperavit, annorum numerum vivendo duplicasse extra paucos menses & dies; dicendum est, eum ex hac vita decessisse anno suæ ætatis sexagesimo secundo, vel sexagesimo tertio exacto, secundum ejusdem Eusebii sententiam, asserentis eum imperasse (ut diximus) annos trigintaduos præter paucos menses & dies. His igitur de tempore Constantini obitus elucidatis, jam quæ Eusebius ad eum spectantia narrat, hic *Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS *filiis interfuit*. Fallitur Gothofredus in Chronologia Cod. Theod. quando ait, Julianum citatum testari, *Constantinum Constantio filio præsentem diem obiisse*. Nam Julianus tantum dicit, *quod unus ex illius liberis, cum adhuc superstes foret, (sc. Constantinus M.) & morbo consistaretur, eidem accurristi: eidem vero mortuo amplissimos honores habuisti*. Quæ verba Rufini & Socratis narrationi non adversantur, ut examinanti patet.

recitemus; atque in primis, quæ de ejusdem vitæ institutis ad obitum usque servatis, & mala corporis valetudine ipse præmittit, dum ait (b):

Imperator autem usque adeo mente, rationisque viribus constabat, ut usque ad ultimam senectutem pro consueto more orationes conscriberet, solitos cum amicis congressus faceret, & dignas homine Christiano disciplinas auditoribus suppeditaret. Assidue etiam leges ferebat, aliquando de rebus civilibus, aliquando de bellicis; omnia vero quæ ad vitam degendam essent necessaria, mente & intelligentia comprehendebat. Jam illud dignum sane sempiterna memoria est, quod cum ejus extremus prope vitæ dies adesset, recitabat fanebrem quamdam orationem, eo ipso fere loco quo dicere consueverat; in qua etiam multa disputabat perpetua oratione de animorum immortalitate, deque his quæ vitam pie sancteque egissent, & de præmiis quæ bonis & gratis acceptisque Deo hominibus apud ipsum Deum reposita essent: ad hæc etiam, quem finem habituri essent, qui contrariam partem sequerentur, copiosa & longa oratione demonstrabat, impiorum everfionem & interitum præsentium auribus obiter inculcans. Hæc ille cum constanter, & graviter contestaretur, ita visus est domesticos quosdam suos tangere, ut ex eis aliquis qui sapiens haberi volebat, interrogatus, quid sibi videretur de Imperatoris oratione? licet invitatus responderet tamen: Vera quidem illum sibi videri dicere, atque adeo vehementer laudare, quæ contra numerosam deorum turbam ab Imperatore disputata essent. Hæc ille cum familiaribus suis paulo ante mortem commentans, visus est genere hoc sermonis viam sibi ad meliorem vitam mollem atque æquabilem præstruere. His præmissis, & aliis de Apostolorum templo, & sepultura sibi in eo condita, hæc subdit (c):

Cum primum oboriretur ei quedam corporis inæqualis intemperies, ad eamque jam vehementior dolor accessisset; ad calida Civitatis balnea proficiscitur, & inde ad Civitatem matris suæ cognominem, nempe Helenopolim in Bythynia; ubi in Martyrum sacra æde diu versatus, supplices preces & vota publica adhibuit Deo. Hæc de Constantino Eusebius, qui de suscepto ab eodem in suburbano Nicomedis

(b) Euseb. Vit. Const. l. 4. c. 55.

V. Constantini vitæ totius exercitia.

(c) Euseb. in Vit. Const. lib. 4. c. 61.

VI. Constantini obitus ex Eusebio.

Cum autem Regnum inierit Constantinus die XXV. mensis Julii anni trecentésimi sexti, liquet, eum imperasse annos XXX. & menses X. paucis diebus exceptis. Verum est, Eusebium in Vita Constantini lib. 4. cap. 53. de ejus Imperii annis scribere: *Ac Imperii quidem curriculum duobus & triginta annis explevit, exceptis mensibus ac diebus paucis*. Sed præterquam quod ipsemet Eusebius in Chronico eum annis triginta, & mensibus decem imperasse scribit, in ipso

III. Duratio imperii ejus.

pro-

diæ baptismo narrationem subinfert: quæ quidem sunt a nobis superius recitata, & confutata; eaque in gratiam Constantii Imperatoris, ejus filii, hæreticorum Ariatorum fautoris, ab ipso fuisse conficta; atque dolo malo composita; cum de Constantini baptismo Romæ suscepto est fusius disputatum, aperte nos demonstrasse existimamus. Sed etsi cæteris omnibus destitueremur probationibus, & verisimilibus conjecturis; satis hæc vel ex eo infirma, fide dubia, & labefactata reddi videntur, quod ab Ariatorum omnium callidissimo homine, & in præsidium hæresis Arianae, atque ad Ariatorum patroni, ipsius scilicet Constantii Imperatoris nutum ostendimus esse conscripta, ab Eusebio, inquam, illo, qui in his, quæ spectant quovis prætextu ad causam Ariatorum adversus Catholicos confovendam, quam egregius semper extiterit mendaciorum concinnator, Acta Tyria atque Constantinopolitana contra Sanctum Athanasium superius recensita locupletissimam fidem faciunt. Tacuit Eusebius, quod de Constantini obitus causa pervulgatum fuit; nempe ipsum a fratribus suis (hi erant Constantius, & Anniballianus) potatum esse veneno; ob eamque causam a Constantino datas esse Eusebio Nicomedienfi litteras ad Constantium filium; ut cave-ret sibi a patris. Isthæc vera ne sint, & quibus ferantur auctoribus, dicemus inferius, cum de eorumdem nece agemus. At quid post hæc addat Eusebius, eodem quo ea textit ordine hic reddamus (a):

(a) Euseb.
in Vita
Const. l. 4.
c. 63. 64.

VII.
Ultima
acta, &
elogia
Constanti-
ni.

Cum vero (inquit) Centuriones, & Duces militares intromissi, casum suum deplorarent, quod deinceps se orbos fore, lugubri voce testarentur; longioremque ei vitam optarent; etiam his respondit: Se nunc veram vitam adeptum esse, seque ipsum solum intelligere, cujus felicitatis particeps factus sit; ac propterea festinare, nec migrationem ad Deum suum procrastinare. Deinde quæ videbantur, extrema quasi voluntate sua disponebat; ac Romanos, qui regiam Civitatem incolebant, annuis pensionibus honorifice donabat; liberis vero suis regni hereditatem, tamquam patrimonium, relinquebat; cæteraque omnia quæ ei videbantur, expresse disertisque verbis describebat. Hæc sigillatim omnia gesta & consummata sunt maxima illa celebritate veneranda & sacra Pentecostes,

quæ septem continuas hebdomadas omnibus honoribus decorata, ad extremum unitatis numero consignata est; quo tempore, sacre litteræ testantur, & communis nostri Salvatoris in cælos ascensum; & sancti ad homines Spiritus descensum accidisse. Hujus celebritatis extremo fere die (quam si quis omnium celebritatum principem & maximam vocet, haud aborraverit) omnia ista consecutus Imperator ipso meridie ad Deum suum assumptus est, partem sui mortalem mortalibus cognatam relinquens humi, sed animi partem intelligentem & divinam Deo conjungens suo. Hic Constantini extremus vitæ dies fuit. Hactenus Eusebius, historiam prosecutus usque ad obitum Constantini. Prænunciam vero Constantini obitus apparuisse in cælo crinitam stellam, quæ inusitatae magnitudinis diu refulsit; auctor est Eutropius (b).

(b) Eutröp.
lib. 10.

Quæ autem ad Constantini pertinet testamentum, Ruffinus hæc addit (c): Venerabilis Augustus Constantinus in suburbana villa Nicomediae trigesimo & primo Imperii sui anno defunctus est, liberis de successione Romani Orbis testamento hereditibus scriptis: Quo in tempore, quoniam quidem Constantius, cui Orientis regnum decreverat, præsens non erat, dicitur sacro accersiens presbyterum, quem a sacro commendatum supra diximus, & exinde familiariter habitum, tradidisse ei testamentum quod scripserat, & obtestatus sub sacramento, ne ulli, nisi Constantio, cum venisset, in manus traderet. Cui etiam quoddam eunuchi qui erant in Palatio favebant, arte, indicio de Imperatoris morte suppresso usque ad Constantii præsentiam, multis nova tentantibus oppressis, res tutæ integræque remanserunt. Cum vero Constantius adfuisset, depositum presbyter restituit. Cujus beneficii gratia, Imperator regni cupidus, ita ei devinctus est, ut, qui imperare cunctis ambierit, ab illo sibi imperari æquanimiter pateretur; ex quo devincto sibi Imperatore, cepit de Arianis restitutione suggerere; & nolentes acquiescere sacerdotes uti cogeret, persuadet. Hæc Ruffinus; sed in his quæ de tractata Arianis restitutione dicit post obitum Constantini; ex iis quæ superius ea de re omni ex parte testata, perspicua, reddita sunt, omnino refellitur. Eadem quoque de concredito testamento presbytero illi, affirmant Socrates (d) atque

VIII.
(c) Ruffin.
lib. 1. c. 11.
Tabulæ
Constant.

(d) Socr.
lib. 1. c. 26.

So-

PAGIUS proœmio ejusdem Vitæ docet, se Imperii Constantini annos per decennalia, Vicennalia & Tricennalia numerare; ita ut die XXV. mensis Julii anni Christi trecentissimi tricesimi quinti, quo Tricennalia dedit, annos triginta numeret Eusebius, qui præfationem illam a morte Constantini inchoans ait: Nuper quidem universum hominum genus secunda ac tertia Magni Imperatoris nostri Decennalia certis temporum spatiis celebrantia festiuitatibus & conviviis celebravit. Nos

quoque ipsi nuper eundem victorem ac triumphatorem cætu famulorum Dei circumseptum in ejus Vicennialibus dicta venerati sumus. Sed & Tricennialium Orationum coronas ei textentes, nuper in ipso Palatio sacrum ejus caput redimivimus. Verum nunc anceps animi hæreo; cupiens quidem aliquid MORE SOLITO proferre, sed quo me veram prorsus ignarus, inusitata rei spectaculo percussus. Eusebius itaque, qui in ea Vita conscribenda Oratorem magis, quam Historicum agit,

lit

CHRISTI
337.

JULII PAP.
I.

CONSTANTINI IMP.
an. ult.

(a) *Sozom. lib. 2. c. 32.* Sozomenus (a). Spectare etiam jure dixerimus ad Constantini testamentum, quod declaravit ultima voluntate; Athanasium in sua esse restituendum Ecclesiam; quod superius, dum de ejus exilio actum est, pluribus demonstravimus.

IX. Quisnam autem fuerit presbyter ille, qui primo apud Constantiam Augustam deinde apud Constantinum Imperatorem, ac denique penes filium ejus Constantium tantæ fuit existimationis, quem & dicunt secta fuisse Arianum; nemo unquam (quod sciam) scriptis prodidit; conjectura tamen si res agitur, videtur hic ille fuisse Acacius Luscus presbyter, qui in sede Cæsariensi Palæstinæ metropoli successit, cum defunctus est Eusebius Pamphili. Ut autem id existimemus, illud magnopere persuadet, quod dicant hunc imperasse Constantio Imperatori. De Acacio tradit S. Hieronymus (b), ea claruisse fama sub Constantio, ut ipse Romæ in locum Liberii Papæ Felicem Episcopum constituerit; quod ei haud facere quidem, sed nec tentare licuisset, nisi summa præ cæteris apud Constantium ipsum gratia, amicitia, atque etiam sacerdotali auctoritate plurimum valuisset. Sed de his liberum esto cuique, ut vult, opinari.

(b) *Hier. de Scrip. Ecc. in Acacio.*

X. Cæterum nullius commoveat animum, & in suspicionem adducat de Catholica fide Constantini intimus ejusmodi amicitia usus & consuetudo cum presbytero Ariano; cum ille nequaquam se proderet, qualis esset; qui ad omnem perfectæ vitæ integritatem ex industria mores componens, summum de se ederet omnibus in rebus ad decipiendum Imperatorem specimen sanctitudinis; sed &, sicut Eusebianos omnes fecisse narratum est, nequaquam se manifestaret Arianum; licet, sicut illi, Arium gestaret intrinsecus; vivo enim Constantino, omnes quantumlibet Arianae hæresis studiosissimos, in gratiam Imperatoris se exhibuisse Catholicos; sed & Arium ipsum, suo damno, id juramento quoque affirmare conatum esse, satis superque est superius demonstratum, cum de Eusebianis egimus, ad circumveniendum Imperatorem ea arte optime comparatis. Quod vero idem Ruffinus hæc narrando dicat, eunuchorum opera Constantini obitum usque ad Constantii Imperatoris adventum silentio fuisse suppressum, inde puto accidit, ut apud ipsum Constantium

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS ut omnibus notum, eam adjungere voluit Orationibus, quas in *Constantini* Vicennialibus & Tricennialibus habuerat, ita ut illa singulis decenniis gesta complecteretur, quæ quasi partes tres ut inter se cum quodam lepore consentirent æquabili ratione ac uno eodemque genere tractare voluit, ut exposui in secunda parte Dissertat. Hypaticæ cap. 2. num. 19. & notavit etiam Spanhemius V. C. lib. de Præstantia & Usu Numismatum. Quare Epiphanius, Philostor-

tium Imperatorem magno in pretio & æstimatione eunuchi fuerint; cuius rei causa idem Constantius pessime semper audivit; cum tamen apud Constantinum, ejus patrem, ejusmodi genus hominum humili loco contineri soleret; quod Lampadius (c) tradit in Alexandro, cum ait: Scio, Imperator Constantine, quo periculo ista dicantur apud Imperatorem qui talibus servit; sed salva Republica, posteaquam intellexisti quid mali clades istæ habeant, & quemadmodum Principes circumveniant, & tu eos eo loci habes, ut nec chlamyde uti jusseris, sed necessitatibus domesticis delegaris.

(c) *Lampadius in Alex. lex. in fin.*

Sed jam quæ sunt Constantini funeris prosequamur. Eusebius itaque res gestas post ejus obitum sic subdit (d): *Satellites igitur & universus stipatorum coetus, dilaceratis vestibus, corporibusque ad pavimenta projectis, & collisis ad solum capitibus, lugubres voces cum magno luctu, & clamoribus edebant; cum identidem dominum, Principem, Imperatorem, & tamen non ut dominum & tyrannum, sed ut patrem pii liberi & germani inclamarent; Centuriones vero manipulares servatorem, custodem, beneficium prædicarent; totus exercitus cum omni reverentia, tamquam ovium greges, pastorem suum desiderarent; populus omnis per omnem urbem volitaret, occultum animi vulnus apertis vociferationibus & clamoribus contestans; reliqui demisso vultu tamquam obstupescit incederent; singuli eam sibi calamitatem præcipue accidisse putarent, seque ipsos quasi communi humana vitæ salute orbatos miserabiliter affligerent.*

(d) *Euseb. Vit. Const. l. 4. c. 65. 66.*

Constantini funus.

Hic milites arreptum cadaver aurea capsula includunt, & undique purpurea veste contextum, Constantinopolim perducunt. Ibi tum in omnium magnificentissimis Imperatoriis ædibus, celso atque edito loco, deponunt; luminibusque circumfunus aurea super candelabra accensis, admirabile spectaculum intuentibus præbebant, & sane hujusmodi, quale numquam in terris ullum a condito mundo sub Sole visum est. Nam intus in ipso fere medio regii Palatii, excelsa & aurea capsula inclusum Imperatoris corpus, Imperiali apparatu, id est, purpura & diademate ornatum, permulti circumfusi vigiles die noctuque asservabant. Jam totius exercitus

XII.

Pompa funeris e-
gregia.

P p 2 tus

gus, alique Antiqui, qui annos triginta duos Imperii Constantini assignarunt, modum loquendi Eusebii non intellexere, vel annos triginta duos utrimque incompletos numeravere. Quæ explicatio certa. Decennalia enim aliaque id genus festa epochæ quædam erant, a quibus aliquando tempora ab Antiquis computata.

Vixit Constantinus annos sexaginta quinque, ut testantur Rufinus lib. 1. cap. 12. Socrates lib. 1. cap. ult. Sozomenus lib. 2. cap. pariter ult. & Theo-

IV.

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
an. ult.

tus Duces & Comites, omniumque Principum cœtus, quibus antea in more fuit Imperatorem venerari, pristinum morem & consuetudinem conservantes, statis temporibus introeuntes, Imperatorem in capsula jacentem tamquam vivum etiam post mortem humi procumbentes salutabant. Horum reverentiam eodem pietatis officio subsecutus est Senatus, & omnes reliqui magistratus. Tunc vero cujusque ordinis hominum, etiam muliercularum & puerorum, infinita turba ad idem spectaculum confluebat. Hæc per multos dies factitata, quod exercitus consistere funus eo loco, & per se asseruari constituerat, quoad ejus filii reversi, efferendo paterno per ipsos funere, patrem suum honorassent. Solus vere iste beatus Imperator etiam mortuus regnavit; cum ei soli post hominum memoriam, vel ipso Deo auctore, omnes qui solebant honores tamquam superstiti tribuerentur. Nam cum is solus ex omnibus Imperatoribus Regem omnium Deum, & Christum ejus, omnibus vitæ actionibus pie sancteque coluerit; jure sane etiam hunc honorem solus adeptus est, ut Dei voluntate, quod in eo morte sepultum e-

rat, tamen apud homines regnaret: ut ista scilicet ratione nobis Deus significaret, animorum regnum his qui non prorsus obduruerunt, nunquam consensescere, nunquam emori. Atque hæc quidem isto modo:

Interea (b) Duces selectos quosdam e toto exercitu, homines quorum aliquando erga Principem fides & benevolentia perspecta fuit, ad Cæsares mittunt; qui omnem rem gestam eis nunciarent. Id quod illi cum diligenter fecissent, cumque statim quasi diviniore quodam afflatu cunctæ per omnes oras sparse legiones de Imperatoris morte audivissent; eodem animo, & consensione statuunt, se perinde atque si adhuc sibi Magnus Imperator Constantinus viveret, neminem præter ejus filios Romani Imperii Principem agnituros. De concordia autem militum, eorumdemque Christianorum erga Constantium Cæsarem, qui prope aderat, numisma hic cudendum curavimus, quo potissimum Christianæ religionis insignia enitescunt, nempe Labara signo Crucis & Christi nomine insignita.

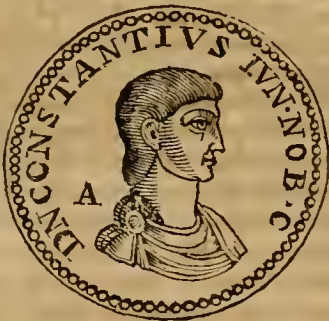
XIII.

(b) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 68.

Militum laudata constantia.

(a) Acceptum a Latio Pasqualino Rom.

(a)

Quem vero intueris hic Constantium Cæsarem tantum nuncupatum, & absque diademate; plane præsentis temporis indicat ejus statum; nam paulo post tum ipsum, tum fratres ejus, Augusti sunt appellati; subdit enim Eusebius: Ac non multo post, non jam eos Cæsares solum, verum etiam Augustos omnes nuncupari volebant; quæ vox maximæ cujusdam dignitatis plena, celsissimi Imperii propria nota est. Hæcque omnium copiarum, quocumque loco essent, una eademque consensio, vel ipso temporis momento ad omnium aures pervenerat, cum ipsi sua decreta & sententias vicissim secum per se scripta communicarent: & paulo inferius.

(c) Euseb. lib. c. 70. 71. 72. 73. 74. 75.

XIV.

Hic (c) honor ei a legionibus, homini

ab ipso Deo honorato, delatus est. Sed minor natu filius ad patris funus accedens, idemque princeps efferendi funeris, in urbem id deduxit. Præibant turmatim militum cohortes, infinita hominum turba sequebatur. Imperatoris funus hastatis, & armatis militibus cingebatur. Ut vero ad Salvatoris nostri Apostolorum adventum est, funus deponunt. Sic adolescens Constantinus Imperator, cum præsentia sua, tum reliquis rebus tanto homine dignis, omnia patri pietatis officia præstabat. Sed cum is jam cum reliquis militum cohortibus secessisset, aderant Dei sacerdotes circumfusi turba, ac universo pietatis studioso populo, a quibus divinus per preces cultus adhibitus est. Vides pium

Constantii pietas.

Fi-

PAGIUS & Theophanes ac Cedrenus. Verum est, Hieronymum in Chronico scribere, mortuum esse Constantinum anno ætatis sue LXVI. Sed ames utrimque incompletos pro integris recensuit. Nec obstat Eusebius, quando in lib. 4. Vitæ Con-

stantini cap. 53. scribit: Ac Imperii quidem curriculum ductus & triginta annis explevit, exceptis mensibus ac diebus paucis: vita vero spatium duplo fere longius fuit. Nam ut jam dixi, Eusebius Imperii Constantini annos per Decennalia,

Vi-

CHRISTI
337.

JULII PAP.
I.

CONSTANTINI IMP.
an. ult.

Fidelium ritum fuisse, prosequi precibus animas defunctorum. Sed de hoc ipso rursum, cum subdit: Hoc igitur loco excelso folio jacens beatus Princeps, gloriose prædicabatur.

XV.

Preces pro defuncti anima.

Jam populus frequens una cum sacerdotibus non sine lacrymis, & sane magno cum gemitu preces pro anima Imperatoris Deo fundebant, in quo & illi gratum atque optatum pio Principi officium præstabant, & Deus ipse singularem benevolentiam erga famulum suum ostendit; quod post mortem caris ejus ac germanis filiis, patris sui successoribus, Imperium donasset: & quem votis expetivit, locum unicum cum Apostolorum Memoria consecutus est. Nam adhuc quidem licet contemplari ter beatæ animæ tumulum Apostolici nominis appellatione decorari, & ad Dei populum aggregari, divinisque carimoniis, & mystico sacrificio, sanctarumque precatationum societate perfrui, atque etiam post mortem cum Imperio esse, tamquam jam in filiis reviviscens, summam Imperii administraret, Victor, Maximus, Augustus ipsa appellatione vocitatus.

XVI.

Constantinus superstes in Filiis.

Neque tamen ita, ut Ægyptia illa avis nempe Phœnix, quam ajunt, cum naturæ providentia unica sit, sibi ipsi mortem consciscentem in aromatum acervo emori, ex cineribus vero ejus reviviscere; & excitari aliam ejusmodi, qualis ipsa fuit: sed Salvatoris sui exemplo, qui pro uno fere tritici semine, benedicente Deo, spicam multis seminibus refertam exhibuit, suoque fructu universum Orbem complevit; ita is ter beatus per trium liberorum successione, pro uno multiplex redditus est, ita ut in imaginibus, & picturis apud omnes gentes una cum liberis suis eundem honorem adeptus sit, & Constantini nomen etiam vita functus retineat. Jam (a) vero in ipsis nummis exculptæ formæ, quæ una parte beatum hunc nostrum obvoluto

(a) Vit. Const. l. 4. c. 74.

PAGIUS

Vicennalia & Tricennalia modo Oratorio numerat: & adverbium fere apud Latinos, quemadmodum ἀπὸ apud Græcos, tam excessum quam defectum significat, & sæpe sumitur pro circa vel circiter. Quare natus erat Constantinus an-

capite representabant; altera parte quadrigis instar aurigæ insidentem, demissa illi cælitus manu dextera exceptum.

Hæc exempla cum omnium mortalium Deus in solo Constantino, qui ex omnibus Christianis maxime tandem aliquando Christianus declaratus est, nostris oculis proponeret; nimirum ostendere voluit quantum inter eos intersit, qui ipsum Christumque suum colere vellet, quique contrariam sectam sequerentur, id est, qui Ecclesiæ ejus bellum inferentes, ipsum sibi hostem & inimicum redderent; cum cujusque vitæ exitus manifestum argumentum præberet suæ cum Deo inimicitiae: quemadmodum Constantini extremus dies, quanta pietate Deum coluisset, aperte demonstrabat. Solus enim ex omnibus Romanis Imperatoribus Deum omnium Regem incredibili pietatis studio honoravit; solus omnium cum libertate vocis & linguæ Christi verbum personuit; solus, ut ita dicam, Ecclesiam ejus præter ceteros ab omni ævo honoribus affectit; solus impium multorum deorum fictitium cultum sustulit, omnesque vias idololatriæ refutavit; solus igitur, & dum viveret, & postquam mortuus est, his honoribus cumulatus est, quales neminem aliquando nec apud Græcos, nec barbaros, sed ne antiquissimis quidem Romanorum temporibus (cum neminem cum isto conferendum ulla unquam sæculorum memoria nobis profuderit) adeptum esse, quisquam commemorare potest. Hactenus Eusebius.

XVII.

Dignæ laudes Constantini.

Quod vero spectat ad cufos nummos, quorum Eusebius meminit, qui Constantinum altera parte capite obvolutum reddant, altera vero instar aurigæ, quem insidentem quadrigæ demissa manus in cælum accipiat; vidimus ex eis plures ejusdem generis; quorum unum formis diligenter expressum, hic (ut vides) reddendum curavimus.

XVIII.

Sed

no Christi CCLXXII. ex Helena priori Constantii Chlorigi conjugæ, quæ cum octogenaria mortua fuerit, annum circiter vigesimum sextum ætatis attigerat, quando Constantinum peperit.

Ad

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
an. ult.

(a) Num.
arcus ex-
tat apud
D. Horati-
um Tygri-
num de
Mariis
Romæ.
Constan-
tini Nu-
misma.

XIX. Sed cur operto capite, immo & tota velata Constantini effigies post mortem, cum ad superos transit, expressa habetur? Num more Gentilium, quod Romani deos adeuntes (quod ait Plutarchus *b*) eo signo animi demissionem profiterentur, velatoque capite numina venerari solerent? sicque Constantinum relatum inter divos, mortalem inter mortales, eo habitu summissionem animi præferentem, æquum fuerit demonstrari? cum id præsertim nec a Christiano ritu procul abhorreere videretur, quod de Elia (*c*) divinis litteris proditum sit, transeunte Domino, pallio vultum operuisse. An quod sicut velo obducta Æternitas effigiari soleret, ita Constantinus, post obitum in cælum receptus, æternam gloriam sit consecutus? Vel dicemus potius, quod veli appositio hieroglyphicum apud Gentiles esset noctis, ac vitæ humanæ termini, ultimique ejus finis? ipsamque quadrigam summa actam velocitate, totius vitæ hominis per quatuor anni tempora significare curriculum? prout in antiquis sepulcris hæc omnia egregie expressa cernuntur quorum illud in exemplum adducimus, quod est perspicuum omnibus in Ecclesia S. Laurentii in Agro Verano, ad cœmeterium Cæriacæ, in cuius ingressu a dextris sepulcrum adest his signis nobiliter sculptum: ubi in vitæ cursus sine, quadrigæ equis in proclive deorsum ad inferna loca labentibus, Noctis inest simulacrum velum obtendentis, per quod finis temporum designatur; quod & in alio sarcophago egregia sculptura celebri visitur in ædibus V. I. Tiberii Ceuli in atrio ad secundum scalarum ordinem posito, ubi juxta Cereris quærentis Proserpinam currum Noctis inest simulacrum, nempe alata scæmina velum præterdens, quo cum diei, tum lucis præsentis vitæ finis significatur.

XX. Sic igitur cum veli superinductio esset

hieroglyphicum noctis, simulque mortis indicium; æque congruere videri potest, ut, quas cernis imagines Constantini, demonstrant eum vita defunctum, verum nequaquam deorsum ut alios descendantem ad tartara, sed extenta manu cælitus subvectum ad superos. Quod quidem cum de nullo alio Imperatorum a Senatu patriis ritibus, quos scribit Herodianus (*d*), inter divos relatorum, sit in numismatibus reperiri; in quibus aliis plane signis ab his longe diversis, eorumdem consecratio habetur expressa: a Christianis potius quam a Gentilibus Constantinum sic post mortem in nummis effigiatum esse, possumus intelligere. Sed & his addimus, quod nec abhorreret a Christianorum more, sic Constantinum post obitum velatum ostendere, quibus solemne erat (ut suo loco superius dictum est) funebri linteo ad opus composito defuncti corpus obvolvere. Cæterum quod tradit Eutropius (*e*), Constantinum inter divos esse relatum; vel potuit ille intellexisse ejusmodi recensita officia a Christianis eidem post mortem exhibita, vel quid a Gentilibus Senatoribus more patrio actitatum. Illud quidem notum est omnibus, a Græcis solemnitate Constantinum coli ut sanctum, animamque ejus subvectam inter beatos in cælum: inter sanctos enim relatus reperitur in Ecclesiasticis eorumdem Græcorum tabulis, qui diem anniversarium natalis ejus religioso cultu hætenus prosequuntur.

Porro quod ad locum sepulcri spectat; quantumlibet ipsum Imperatorem summo honore funeratum atque sepultum Eusebius prædicet; nequaquam tamen Constantius ejus filius ausus est eum tumulare intra ipsam basilicam Apostolorum, sed foris in atrio. Quod, præter illa quæ dicta sunt superius, accurate considerans S. Joannes Chrysostomus ait (*f*): *Hic quoque* (Constantinopoli nempe) *Constantinum*

Constantinus relatus ad Superos.

(d) Herod. lib. 4.

(e) Eutrop. lib. 10.

XXI. Locus sepulturæ Constant.

(f) Chrys. hom. 26. in 2. epist. ad Corinth.

PAGIUS Ad num. XX. Philostorgius lib. 2. cap. 17. Christianos accusat, quod imaginem Constantini in porphyretica columna stantem sacrificiis placerent, & lucernis accensis ac suffitibus honorarent, vota etiam facerent ut Deo, & supplicationes ad depellendas calamitates peragerent. Sed jure me-

rito Philostorgium reprehendit Photius; id enim prorsus commentitium & a Religione Christiana alienum. At quod ait Philostorgius, lucernas & cereos ad ejus statuam accensos, precesque ei directas, & morborum curationes ab eo postulatas, id verum, nec reprehendi debuit a Photio;

num Magnum filius ita deum ingenti honore se affecturum existimavit, si eum in Piscatoris vestibulo conderet; quodque Imperatoribus sunt in aulis janitores, hoc in sepulcro Piscatoribus sunt Imperatores. Atque illi quidem, velut domini, interiores loci partes obtinent; hi autem, velut accolæ ac vicini; præclare secum agi putarunt, si vestibuli janua ipsis assignetur. Hæc ipse & alia plura, amplificans gloriam servorum Dei, quos præ cunctis Regibus terræ voluit honorari. Eadem quoque concionatus alias (a): Nec hoc tantum, inquit, quis Romæ fieri viderit, verum & Constantinopoli; nam & hic Constantinum Magnum ipsius filius in honore magno sensit haberi, si pro foribus Piscatoris paternum corpus collocaret. In eadem vero Apostolorum basilica non tantum (ut dictum est) Imperatores, sed & Episcopos sepeliri consuevisse, Sozomenus testatur, cum ait (b): Ab eo igitur, tamquam ex ejus rei auctore consuetudine ducta, Imperatores Christiani ibi sepeliuntur, atque Episcopi etiam: quippe cum dignitas sacerdotalis Imperii dignitati par sit, immo vero in locis sacris primas partes obtineat. Sic ipse. Et hæc quidem tum Constantinopoli facta sunt.

XXII.

Sed quanto mœrore ac luctu profecuta sit vetus Roma Constantini obitum, Eusebius docet hujusmodi narratione (c): Ut vero Imperatorem vita functum esse, Senatus populusque Romanus, ac tota Imperatoria civitas accepisset; cum hac fama nihil sibi gravius aut luctuosius accidere posse existimarent: nullum dolori & lamentationi modum statuebant; nam balnea clausa, & fora, publica item spectacula summo, & præterea omnia que per vitæ otium & tranquillitatem facere solebat animus pacatus & nulla perturbatione impeditus; nam qui ante lætitiis omnibus affluerebant, nunc tristi & demisso vultu in publicum procedebant: & omnes tamen beatum Imperatorem, acceptumque Deo, & vere Imperio dignum predicabant. Neque hæc voce tantum & clamoribus significabant, verum etiam re ipsa declarabant, cum eum vita functum pictis tabellis tamquam virum colerent; nam cum cæli effigiem in tabellis propriis coloribus expressissent, depingunt eum super cælestes orbes in æthereo cœtu requiescentem. Jam liberos ejus hi solos rerum dominos & Augustos nuncupabant; adhibitisque supplicibus vocibus, funus Imperatoris sui ad ipsos efferre, & in Imperatoria urbe deponere cupie-

bant. In hunc modum Eusebius; atque hætenus de Constantini funere; cuius quidem corporis effigies sic a Nicephoro describitur (d):

Fuit Constantinus formæ decore nemini secundus; & cum graciosus maxime fuit, tum decentiæ ipsi magnificentiam coniunxit; statura quoque corporis spectabundus; nam neque nimium procerus est habitus, & exiguam brevitatem longe supergressus est; humeris latis, sensim cervicem crassiorem prætulit; colore corporis rubicundus, minus densum habuit capillum, eumque flavescens; barba mediocriter tenuis & rara, neque admodum demissa erat; itaut in pleraque faciei parte succrescere non videretur; oculi quales virum decent, & placidi; ex quibus mirifica quædam eminebat gratia, acutioresque illi, & grandiores; nasus subaduncus, cui carnosum quiddam insidebat; facies ipsa latior, & magnanima admodum. Hæc Nicephorus.

Animæ vero faciem ex rebus gestis facile deprehendes, quam Ethnici quoque scriptores perpaucis quibusdam lineamentis sic expressere; etenim Victor (e) hæc de eo: Commodissimus rebus multis fuit, calumniis sedare legibus sincerissimis, nutrire artes bonas, præcipue studia litterarum; legere ipse, scribere, meditari, audire legationes & querimonias provinciarum. Ita quidem Victor; sed & Eutropius (f): Civilibus (inquit) artibus liberalibus studiis deditus erat, affectator justitiæ & amoris, quæ omnino sibi & liberalitate, & docilitate quæsit.

Dat tamen crimini Constantino Victor, quod (ut ait) fuerit ultra quam æstimari potest, laudis avidus; verum quod mox subdit; eum derisorem potius, quam appetitorem fuisse laudis, significat; dum illud superius a nobis recitatum inculcat: Hic Traianum, herbam parietariam, ob titulos multos in ædibus inscriptos, appellare solitus erat. Cum certe in tot (ut alias diximus) ubique locorum erectis a Constantino basilicis, cæterisque ædificiis publicis, quæ supersunt, numquam vel rarissime inveniatur quis in aliquo ipsorum Constantini nomen inscriptum; ut ex his saltem ejusdem Victoris testimonio refellere liceat illatam in eum ab ipso calumniam. Sed alterius fortasse generis gloriæ, quæ ex militia comparatur, Constantinum cupidissimum fuisse, Victor voluit significasse, secundum ea quæ de eodem Eutropius affirmat his verbis: Innumera in eo animi corporisque virtutes claruerant; mili-

ta-

PAGIUS

tio; cum idem testetur Theodoretus lib. 1. cap. ultimo, & ex eo Nicephorus in fine lib. 6. & Auctor Chronicæ Alexandrini anno Christi CCCXXX. scribat: Cum fecisset sibi aliam statuam ex veteri quodam simulacro inauratam, qua dextra manu gestabat Fortunam urbis Constanti-

nopolitana, quæ ipsa quoque erat inaurata, iussit ut eo die, quo Cirenses ob Natalem urbis Constantinopolitana edebantur, introiret eadem statua simulacri deducta a militibus lanas & campagos seu calcæos habentibus, & cereos albos manus gestantibus; utque currus, quo statua ve-

(d) Niceph. l. 8. c. 55.

XXIII. Constantini effigies & habitudo corporis.

XXIV. Mores ejusdem.

(e) Victor in Const.

(f) Eutrop. lib. 10.

XXV. Calumnia Victoris arguitur.

(a) Christi. fest. hom. 66. ad popul. Antiochenum.

(b) Sozom. l. 2. c. ult. in fine.

(c) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 69.

Romano- rum luctus in obitu Constanti...

CHRISTE
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
an. ult.

varis gloriæ appetentissimus, fortuna in bello prospera fuit, verum ita, ut non superaret industriam. At hac ex parte laude quoque dignissimus Constantinus fuit; quippe qui secundum illud Apostoli (a): *Qui gloriatur, in Domino gloriatur*; omnes adversus tyrannos & barbaros uni Christo victorias acceptas ferret: quod in omnibus pene edictis superius recitatis, ingenue ac libere profitetur. Non igitur humanæ jactantiæ, sed grato est animo adscribenda cuncta ejus gloriatio in Deum refusa, quem bonorum omnium (ut vidimus) suis scriptis semper prædicabat auctorem.

(a) 1. Cor.
10.XXVI.
Constanti-
nus excu-
satur.(b) Ammi-
lib. 21.

Rursum vero ea fuit Juliani Apostatæ in Constantinum querela, quod magistratus amplissimos contulerit quoque barbaris. Quod si hoc delictum est; gravius in hoc peccasse ipsum Julianum, idem Ammianus docet his verbis (b): *Tunc & memoriam Constantini, ut novatoris, turbatorisque præscarum legum & moris antiquitus recepti, vexavit; eum aperte incusans, quod barbaros omnium primus ad usque fasces auxerat & trabeas Consulares; insulse nimirum & leviter, qui cum vitare deberet id quod infestius objurgavit, brevi postea Mamertinum ad Consulatum evexit, nec vita, nec splendore, nec usu, nec gloria horum cujusquam similem, quibus magistratum detulerat amplissimum Constantinus; contra, inconsummatum, & subagrestem, & quod minus erat ferendum, celsa in potestate crudelem.* Hæc Ammianus. At quid adeo novum atque mirandum, si Magnus Constantinus, pressus bellis civilibus, ejusmodi magistratibus barbaros sibi devinxit, cum ex barbarorum nationibus homines sciverit ad Romanum Imperium administrandum jam antea pervenisse, ut Severum ex Africa, Maximinum e barbaris ortum parentibus, quorum alter e Gothia, ex Alanis alter genitus perhibetur, Philippum ex Arabia, e Pannonia Probum, Carum e Gallia Narbonensi, Diocletianum e Dalmatia libertinum, e Dacia vero Ripensi Galerium armentorum pastorem? cum alioqui præter unum Ablavium Ægyptium, quem ex barbaris creavit Constantinus Consulem, invenerimus neminem: verum & ipsos Ægyptios jam inter Romanos Cives & Senatores alleptos ab Antonino Caracalla, ex Dione superius dictum est. Sed prolixi

nimis esse videmur in excusando Constantino ab hac Juliani calumnia, in qua, etiam sententia Ammiani Ethnici hominis, ejusdem Juliani studiosissimi, ipse accusator tulit posteriores.

Sed & gravius urgetur carpiturque etiam Constantinus ab eodem Apostata Juliano, ipsi ob derelictum deorum cultum, & Christianam susceptam religionem in omnibus infensissimo; quod voluptatibus atque deliciis deditus fuerit, conviviis tantum & comæ capitis exornandæ intentus; quam ob causam fingit deorum sententia judicatum, ne inter deos, sed cum dea deliciarum, ac veste muliebri amictus ageret. Verum & quod solebat (ut Zosimus (c) tradit) femineo amictu ad irrogandam summam ignominiam notam vestire milites desertores; ea ratione etiam eundem Constantinum muliebri vestitu, calumnioso stylo contexto, ut deorum desertorem voluit induisse: mirum tamen est, quod non, ut complures alios, ad tartari inferna loca ipsum detruferit; siquidem id quoque facere in fabula, quam commentus est, ex animi arbitrio licuisset. Sed magnæ profecto cedit laudi ipsius Constantini, beneque cum eo actum est, quod ab hoste acerbissimo appetitus, & caninis dilaceratus dentibus, tantum vestis jacturam sit passus, qui ipsos deos eorumque delubra fuerat demolitus, cultumque ipsorum & sacra deturbat, atque magna ex parte funditus persumdederat; quodque una illa animadversione ultus in ipsum sit, qui de Jovis manu fulmen excusserat, acu vindicans jacturam fulminis, dum ea vestem illam consuit Constantino: quam tamen ipse, licet nolens & imprudens, exiit atque conscidit, dum fortissimum ducem Constantinum fuisse, vel ex eo cogitur affirmare, quod inter alios ab eo domitos barbaros, Dacos ait Romano Imperio subjugasse, tanto jam ante labore atque præliis a Trajano tandem vix superatos: quos, superbe excusso e cervicibus jugo Romano, redditos duriores atque acerbiores, post tot Imperatores solus Constantinus Imperator Crucis virtute perdomuit.

XXVII.
Juliani
calumnia
refellitur:(c) Zosimus
lib. 3.

Sed & indignans Julianus in Constantini comam convertitur stultus, dum in quo fert animo caprinam barbam suam a Christianis carpi diceris atque scommatibus

XXVIII.

PAGIUS

bebatur, circumiret superiorem campum, & ad scamna procederet ex adverso Imperialis solii: utque Imperator, qui temporibus illis regnaret, e solio assurgens adoraret statuam ejusdem Imperatoris Constantini, & Fortuna urbis Constantinopolitana. Hæc pompa celebrabatur quotannis die XI. Maji, qui natalis erat urbis Constantinopolitanae, ut tradunt Auctor Chronici Alexandrini & Hesychius in Originibus Constantinopolitanis. Hæc Valefio observata in Notis ad lib. 2.

Philostorgii cap. 17. Denique Auctor libelli Synodici in Synodo Nicæna ait: *Constantinus inter Christianos Imperatores Apostolus*; & in Menæis Græcorum vocatur *ισαπόστολος* id est, *par Apostolis*; quod cognomen ob propagatam Christi fidem illi merito delatum, quidquid dicat Scalliger lib. 5. de Emendat. Temp. p. 510. De his quæ ad Constantini sanctitatem pertinent, legendus Papebrocius die XXII. Maji in Vita S. Constantini Magni.

CHRISTI
337.

JULII PAP.
I.

CONSTANTINI IMP.
an. ult.

Julianus quid de ornatu capitis Const. (a) *Vit. in Constant.* (b) *Amm. lib. 21.* tibus. Quod enim ait, comæ exornandæ fuisse Constantinum intentum; ad illud alludere visus est, quod de eodem ait Victor (a), eidem Juliano addictissimus, a quo Consulari præfectura Secundæ Pannoniæ honoratus, & statua ænea (ut auctor est Animianus b) donatus fuit; ipsum exornare caput solitum perpetuo diademate: gemmatam illud erat, co-

rona nimirum auro gemmisque contexta; muliebri præferens ornamentum. Unde inter alia Lampridius (c) Heliogabalo etiam infamissimo Principi vitio vertit, quod gemmato diademate uteretur, quo pulchrior appareret. Sed qualenam idem esse toleret, hic ex numismate Constantini reddi curavimus. (c) *Lampr. in Heliogab.*

XXIX. Cur autem Constantinus laureas demum, ipsa nempe lauri folia, in aurum gemmasque mutaverit; existimatur quidem id ipsum pie sancteque fecisse, utpote religiosissimum Christianum, qui exhorruerit quod sciret ex gentiliū superstitionis officina manare: nam Apollinem, comitante Victoria, eidem adhuc Gentili ministrasse laureas, Gallicanus orator in Panegyrico quarto testatur; indecens enim jam sibi visum ex arbore Apollini dedicata vinctricia insignia sumere, qui cunctas Christo victorias ferret acceptas; indignumque ratus ornare tempora ex foliis sacratis Apollini, cujus ipse pleraque templa demoliri jussisset, viderique velle ab eo donari corona, cujus virtutem atque potentiam superasset: cum præsertim in divina Scriptura de impio Rege damnetur exemplum (d), qui cogebat Judæos hedera coronatos Libero circumire. At Christianissimus Princeps, qui superstitione contextas laureas respuit, & loco foliorum connexas auro gemmas in diademate positas gestare consuevit, nequaquam impurissimum imitatus est Heliogabalum, sed potius Deo carum sanctissimum Regem, David, ex quo Christus secundum carnem, unde & Christiani omnes sunt dicti; hic enim de se ipso a Deo coronato sic ait (e) *Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso*: ut nullus mortalis audeat redarguere, quod constat, consilio atque auctoritate factum esse divina. Si quæ autem re-

(a) *1. Mac. 6.*
(e) *Psal. 20.*

periuntur numismata Constantini capite laureato, eadem sciat, vel a Gentilibus cusa, vel, antequam Christianus esset, impressa, aut cum Apollinis Daphnem, suo nomine indito expiavit, ut suo loco pluribus dicturi sumus.

Cæterum sic Constantini exemplum secuti sunt posteriores Imperatores, ut tamen interdum laureis in numismatibus appareant coronati; quod scirent ejusmodi de abjiciendis Gentilitiis laureis ex scrupulositate Tertulliani (f) Montano jam addicti manasse; quam certo constaret absque veræ pietatis offensa a Christianis militibus fuisse jure contemptam, quod suo loco superius pluribus est demonstratum; secundum illud (g): *Omnia munda mundis*: cum nec desit ex divina Scriptura de eodem David exemplum, qui regium ornare caput consuevit corona illa ex gemmis & auro, quam abstulerat e vertice Melchom (h). Vidimus enim numismata Constantini Junioris atque Constantii, filiorum Magni Constantini, de quo agimus, in quibus eorundem Imperatorum capita cernuntur laureis redimita.

Ad hæc vero digressi sumus occasione Juliani atque Victoris calumniose sugillantium de nimio ornatu capitis Constantinum: cum alioqui omnia ferme ejusdem Juliani numismata ejus vultum reddant, capite fertis contextis ex margaritis ornato, ut vides ex uno ipsorum exempli causa hic expresso. XXXI. Julianus usus quoque est diademate gemmato.

XXX. Alii Imp. Christiani etiam laureis usi sunt.

(f) *Tertul. de cor. milit.*

(g) *Tit. 1.*

(h) *1. Par. 20.*

Sed displicuit fortasse pexa Constantini coma Cynico canem in hircum barba & capillo mutanti.

XXXII. Verum sic Constantino mundities cordi fuit ut, obduratis jam militia membris, ab effeminatis deliciis abhorreret. Deliciis ne vacabat, & genio indulgebat homo, cujus labores belli pacisque tempore essent propemodum incredibiles? quique frequenter dicere soleret (a) iis qui eum ab immensis susceptis laboribus avocare tentarent, pro utilitate Reipublicæ Imperatores non debere labores recusare? Sed & si quid a bellorum curis, & administratione tam vasti Imperii toto Orbe diffusi otii superesset, illud in scribendo insumere consueverat; elucubrabat enim (ut dictum est) pias sanctasque conciones, quas etiam interdum coram populo recitabat; nec quidem ea in re segnis, sed vigilans ac sedulus apparebat, nam de illo hæc habet Eusebius (b):

XXXIII. Equidem suam ipsius mentem quodam quasi afflatu, & instinctu divinarum rerum exaggerans, totas sæpe noctes sine somno traduxit: & cum per otium liceret, orationes scribens, frequentes cum suis inibat congressus; quod suarum esse partium existimaret, rationis freno Imperio suo parentes cogere, atque adeo universum regnum rationis imperio subijcere. Quapropter infinita multitudo solebat ad Imperatoris nutum confluere, ut eum philosophantem audiret. Quod si eo dicente, aliquando aliqua occasio incidisset de Theologia loquendi; erecto corpore consistens, contractoque vultu, & depressa voce, adhibita summa prudentia & moderatione, presentium animos celesti disciplina initiare & devovere videbatur: quam rem cum sequeretur populi grata acclamatio; solebat nutu significare, ut calum suspicerent, & venerandis laudibus omnium Regem Deum admirarentur & colerent.

XXXIV. Cum vero distribute de pluribus rebus loqui vellet; primum refutabat argumenta, quibus magno errore deorum multitudo introducebatur, probans Gentium superstitionem fraudis esse causam, & hujus de Deo erroris propugnaculum. Deinde Deum unum uni Imperio præsentem eis commen-

dabat; cujus de providentia deinceps generatim & particulatim disputabat: indeque ad Salvatoris nostri dispensationem descendens, hanc quoque ostendebat, ut ejus ratio postulabat, necessario extitisse. Ab isto loco digrediens, disputationem movebat de Dei tribunali; quo genere maximo terrore ferire videbatur audientium animos, cum severe reprehenderet raptos, injuriarum auctores, & qui se inexplebili divitiarum aviditati mancipassent. Familiares vero nonnullos suos oratione quasi verberans & flagellans, cogebat aliquando sua ipsorum conscientia perculsos, humi oculos deflectere; cum eis clara voce contestaretur & prædicaret, actionum suarum omnium rationem Deo daturus esse: nam & se terrenum quodvis Imperium illius Dei Imperio subijcere, eique rationes singularum rerum redditurum esse cunctos enim mortales magno Regi aliquando rationem suæ vitæ relatueros. Hæc ille perpetuo contestabatur, hæc suggerebat, horum magister & auctor fuit.

Sed is quidem veram & minime simulatam fidem peculiari quodam modo retinens, hæc sentiebat, hæc præcipiebat: at illi ad hæc percipienda tardi, & ad præclara ista præcepta obsurdæscentes, voce & acclamatione applaudebant; sed inexplebili cupiditate obcæcati, re ipsa contemnebant, &c. Hæc Eusebius, qui & de ejusdem Imperatoris lucubrationibus sic paulo post subdit (c): Romana lingua orationes Imperator conscripsit; quas interpretes quidam, ad quos illud interpretandi munus pertinebat, Græce fecerunt. Ex his e Latinis Græce factis orationibus exempli causa, postquam institutum opus absolvero, attemperatam orationem illam, quam ipse hoc titulo inscripsit: AD SANCTORUM Cætum oratio; quamque præterea Ecclesiæ Dei dedicavit; ne quis meum de eo testimonium vanum & ostentatoriam prædicationem esse judicet. Ita Eusebius, qui (ut superius diximus) alibi (d) testatur eundem Constantinum usque ad extremum vitæ tempus orationes conscribere minime prætermisisse; qui & quasi sui proxime futuri exitus præsciens, postremam omnium funebrem elaboravit scriptionem. Verum per-

(c) Euseb. Vita Const. lib. 4. c. 32.

Constantini lucubrationes.

(d) Euseb. cod. lib. c. 55.

ierunt isthæc nobilissima Imperatoris monumenta; quæ si æstimanda sunt comparatione unius quæ superest: *Ad Sanctorum Cætum* inscripta, talis habendus est Constantinus, ut in eò dicendi genere inter Christianos Imperatores & complures alios scriptores peritia & facultate scribendi nulli concedat: liberalibus quidem eum studiis deditum fuisse affirmat Eutropius; & legere ac scribere ipsum solitum, Victor tradit.

XXXVI.

Imperator
qui felicif-
simus ha-
bendus sit.(a) *Aug. de
Civ. Dei
l. 5. c. 24.*

Vindicato igitur a tot tantisque adversariorum calumniis Constantino, sententia bonorum omnium optimum Principem fuisse constat, ac plane felicissimum existimandum. Non tam autem ex rerum temporalium affluentia, & debellatis hostibus, rebusque belli & pacis tempore præclare gestis, Christianorum Principum felicitatem metiendam esse, quam ex morum præstantia, Christiana regula docet; nam S. Augustinus hæc ait (a): *Neque enim nos Christianos quosdam Imperatores ideo felices dicimus, quia vel diutius imperarunt, vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hostes Reipublicæ donuerunt, vel inimicos civis adversus se insurgentes & cavere, & opprimere potuerunt: hæc enim & alia vitæ hujus ærummosa vel munerata vel solatia quidam etiam cultores dæmonum accipere meruerunt, qui non pertinent ad regnum Dei, quo perveniunt isti. Et hoc ipsius misericordia factum est, ut ab illo ista qui in eum crederent velut summa bona desiderarent. Sed felices eos dicimus, si juste imperant; si inter linguas sublimiter honorantium, & obsequia nimis humiliter salutantium, non extolluntur, sed se homines esse meminerunt: si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilatandum majestati ejus famulam faciunt; si Deum timent, diligunt, colunt; si plus amant illud regnum, ubi non timent habere consortes; si tardius vindicant, facile ignoscunt; si eandem vindictam pro necessitate regendæ tuendæque Reipublicæ, non pro saturandis inimicitiarum odiis exerunt; si eandem veniam non ad impunitatem iniquitatis, sed ad spem correctionis indulgent; si quod asperere coguntur plerumque decernere, misericordiæ lenitate & beneficiorum largitate compensant; si luxuria tanto eis est castigatior, quanto possit esse liberior: si malunt cupiditatibus pravis, quam quibuslibet gentibus imperare; & si hæc omnia faciunt non propter ardorem inanis gloriæ, sed propter charitatem felicitatis æternæ; si pro suis peccatis, humilitatis & miserationis & orationis sacrificium Deo suo vero immolare non negligunt. Tales Christianos Imperatores dicimus esse felices, interim spe, postea re ipsa futuros, cum id, quod expectamus, advenerit.* Hæc Augustinus; cujus quidem sententiæ calculo, Constantinum felicem

Ann. Eccl. Tom. IV.

fuisse, non dubitamus; quin & felicissimum appellandum; nisi falsorum hominum, hypocritarum, inquam, Eusebianorum, dolosis artibus circumventus, a recto justitiæ tramite nolens abductus, S. Athanasium & alios Episcopos multasset exilio, licet facti pœnitentia (ut dictum est) facinus diluisset.

Cur autem Constantinum Imperatorem voluerit Deus adeo prosperis rebus clarescere, idem S. Augustinus ejusmodi rationem affert, cum ait (b): *Bonus Deus, ne homines qui eum crederent propter æteruam vitam colendum, has sublimitates & regna terrena existimarent posse neminem consequi, nisi dæmonibus supplicarent, quod hi spiritus in talibus multum valerent; Constantinum Imperatorem non supplicentem Dæmonibus, sed ipsum verum Deum colentem, tantis terrenis implevit muneribus, quanta optare nullus auderet. Cui etiam condere Civitatem Romano Imperio sociam velut ipsius Romæ filiam, sed sine aliquo Dæmonum templo simulacroque concessit. Diu imperavit, universum orbem Romanum unus Augustus tenuit & defendit; in administrandis & gerendis bellis victoriosissimus fuit; in tyrannis opprimendis per omnia prosperatus est: grandævus ægritudine & senectute defunctus est; filios imperantes reliquit. Sed rursus ne Imperator quisquam ideo Christianus esset, ut felicitatem Constantini mereretur; cum propter vitam æternam quisque debeat esse Christianus; Jovianum * multo citius, quam Julianum abstulit.* Hæc Augustinus; atque de his hactenus.

xxxvii.

(b) *Aug. de
Civ. Dei
l. 5. c. 25.*Constanti-
nus cur a
Deo tot
consecutus
est bona.

* Jovianum.

Constantini autem temporibus claruisse Dei Ecclesiam viris doctrina atque sanctitate insignibus, rerum gestarum continuata series annis singulis digesta, facile demonstravit. Quibus addendi sunt alii, & inter cæteros Parthenius Episcopus Lampfaci Civitatis in Helleponto, cujus Acta a Crispino conscripta candido & puro stylo extant (c): meminit ejusdem quoque Nicephorus, cum ait (d): *Par istis (nempe Nicolao & Spiridioni Episcopis) etiam fuit Parthenius, urbis unius in Helleponto Episcopus vitæ splendore, humanitate, & prodigiis ingentibus clarus, adeo ut accepta a Deo potestate mortuos excitavit, Dæmonibus imperavit, & variorum morborum curator gratuitus, & promptus fuerit.* Innotuit autem hic Constantino Augusto, qui ei petenti, ut liceret idolorum templa suæ Civitatis evertere, rescripto dato concessit; quinetiam ut Ecclesiam erigeret, pecunias suppeditavit. Res gesta sic describitur ab auctore, postquam ejus ordinationem factam ab Ascholio Episcopo Cyziceno, ejusdemque prædicationem Evangelii idololatriæ habitam enarravit:

xxxviii.
Viri cele-
bres sub
Constant.(c) *Apud
Metaph. die
17. Febr.
recitat
Sur. tom. 1.
(d) Niceph.
l. 8. c. 42.
in fin.*Partheni-
us Epif.
Lampfaci.

XXXIX. Cum vero (inquit) vidisset eos proficere in fide, & simulacra despiciere, voluit idolorum templa diruere, & adificare Ecclesiam in nomine Domini nostri Jesu Christi. Cum se autem sustinuisset, sic statuit; quod, cum Imperator sit Christianus & pius, jussu sit ejus sententia templorum idolorum fieri demolitionem: hæc cum apud se statuisset Christi servus Parthenius, & solvisset ex Civitate Lampsaco, venit in urbem regiam. Forte autem accidit, ut die sequenti pius Imperator Constantinus descenderet in vehiculo ad videndos agros. Ad eum itaque accedens vir sanctus exposuit ei suam petitionem: venerandus vero & plane Christi amans Imperator Constantinus benigne accepit ejus petitionem, & valde lætatus est, jussitque eum ire in Regiam, & expectare, donec ipse rediret ab agris. Reversus itaque Imperator in Palatium, lubenter accepit virum sanctum, & complexus rogavit, ut pro se deprecaretur, & protinus jussit fieri Sacrum pro idolorum, & eorum templorum demolitione; & cum hoc divinis suis confirmasset syllabis, dat Parthenio cum multo auro ad extructionem sanctæ Dei Ecclesiæ, & eum amplexatus misit in pace. Quid autem valde admirandum acciderit, cum altare Ecclesiæ erecturus esset magnus Parthenius, idem auctor narrat his verbis:

XL. Templum Parthenii diruit & Ecclesiam ædificat.

Reversus autem Parthenius in suam Civitatem Lampsacum, templa diruit; & cum pulcherrimam & ornatissimam descripsisset Dei Ecclesiam, ipse per se assistens operi, magno studio eam curabat excitandam. Et post enarratum de liberato a Dæmone homine miraculum ab eo editum, hæc de ejusdem Ecclesiæ construendo altari conscripsit: Perfecto autem opere ædificationis sanctæ Dei Ecclesiæ, studium ponebat homo Dei, ut poneretur mensa, in qua oportebat Domino offerri spiritale & incruentum sacrificium. Cum autem invenisset in quodam loco dedicato Idolis lapidem pretiosum, & aptum ad sanctæ mensæ concinnandum opus, quod quærebatur, effecit id pulchre elaborari & adaptari ab artificibus. Perfecto vero opere, jussit id afferri in Ecclesiam. Cum ergo artifices lapides currui imposuissent, & boves junxissent, ducebant ad Civitatem. Invidens autem & bonorum operum æmulus Diabolus, non ferens ignem divini zeli sancti viri, conturbatis bobus, effecit, ut ii repente, impetu qui cohiberi non poterat, excitati supinum in terram projecerint eum qui traherat boves, nomine Eutybianum; quem excipiens currus per rotam perfregit omnem viscerum ejus compagem, sicque is expiravit.

XLI. Cum autem accepisset, quod acciderat servus Dei Parthenius, dixit: Hoc satanica plane fecit malitia. Non impedies in

hoc, Diabole, opus Dei. Et statim assumens secum pios viros, qui cum ipso erant, cucurrit ad locum, & stans prope cadaver, & sancta sua inclinans genua cum lacrymis intente oravit ad Deum, dicens: Tu Domine omnipotens, suppeditator vitæ & mortis, non ignoras propter quam causam auctor malorum inimicus machinatus est mortem in tuum figmentum. Sed o benignissime, nunc quoque ostende inanem ejus conatum; vitæ autem participem fac servum tuum Eutybianum, ostendens iis qui in te credunt, invictam tuam potentiam; quoniam tu es solus Deus, & te decet gloria in sæcula, Amen. Cum autem vir justus Deo emisisset has preces; reversus est mortui spiritus in corpus ejus; & cepit, qui fuerat mortuus, dicere in conspectu universi populi: Gloria tibi Christe Deus, qui suscitatis mortuos. Et cum protinus surrexisset, & factus esset sanus sicut prius, & accepisset boves, traxit currum usque ad ædem Ecclesiæ. Hæc ibi & alia plura insignia miracula ab auctore fideli narrantur, dignissima quidem quæ hic sigillatim intexerentur, nisi instituti ratio ad alia evocaret. Putamus hunc quoque interfuisse Nicæno Concilio; sed desiderantur cum ipsius, tum etiam aliorum ejus Provinciæ Episcoporum nomina in ea, quæ ibi extat omni ex parte decurtata, subscriptione.

Sed ex quo opportuna incidit de Lampsacena Ecclesia mentio; dignam hic historiam de Gentilium conversione his temporibus sub Diocesi ejusdem Ecclesiæ divina virtute per Abrahamium Anachoretam facta, enarrare, jucundum fore, & ad institutum valde accommodatum putamus: cum præsertim ab auctore scripta fidelissimo, nempe Ephræm (a) Syro diacono Ecclesiæ Edessæ, certam fidem ab omnibus sibi vendicet. Auctor igitur post complura alia de sanctissimo viro recensita, hujusmodi subnectit orationem: Lampsaci, quod est oppidum ad Hellepontum, erat quidam magnus vicus, & frequens populo, qui vocatur Tania. Quoniam autem qui in eo vico habitabant, tenebantur a gravi errore Gentilium; magna quidem multitudo sacerdotum & diaconorum ab Episcopo ad eos mittebatur; plurimi quoque ex eis, qui vitam susceperant monasticam, ab eo constituti erant vicarii magistri; sed nemo eos poterat convertere ab errore; immo piis potius illi inferrebant tormenta & supplicia, neque ullam erat pænæ genus, quod non terribiliter eis intentaretur. Cum ergo dubitaret Episcopus quidnam oporteret facere, ut qui errabant, errorem agnoscerent; & rem aliquando cum suis communicaret; venit eis interim in mentem Abrahamii; admirabilis. Tum non expectans ipse aliorum de eo testimonia, eis statim ostendit quid de illo

Ingens miraculum a Parthenio editum.

XLII. Gentiles ab Abrahamio conversi.

(a) Apud Sur. 1.2. die 16. Martii.

CHRISTI.
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
an. ult.

illo esset sibi persuasum, dicens. Credite mihi, filii, dicturo teste veritate, quod in tota vita numquam mihi contigit videre talem virum, & qui in tanta virtute viveret & pietate. Quid plura? Inito simul consilio de ipso adeundo, atque sacerdote creando, eodemque adscribendo vico illi: perfecit hæc omnia ad eum cum suis accedens Episcopus, illo licet invito ac reclamante: qui accepta pecunia ædificavit eo in loco Ecclesiam, in qua incruentum Deo sacrificium offerebat, & iteratis precibus pro idololatra populo Deum rogabat: quibus absolutis, privato quodam impulsu divini Spiritus roboratus, idola, quæ apud eos erant, evertit, illis absentibus.

XLIII.
Abrahamius dira passus.

Cum autem post hæc accessissent quidam ex infidelibus, ut illis sacrificarent stautis, & eas precarentur, vidissentque gravi casu corruisse; non ignorarunt hostem: statimque correptis lignis ac lapidibus, repente in sanctum virum irruerunt; nec prius cessarunt eum petere, & crudelissime percutere, quam ipsum vidissent animam. Recesserunt enim existimantes eum mox moriturum. Ille autem cum circa mediam noctem recreatus esset ab illis intolerabilibus doloribus, vix tandem surgens in Ecclesiam ingressus est; & cum se pronum humi dejecisset, flens graviter, & fronte solum verberans, acerrima & maximo studio fundebat preces pro illorum salute, ut depelleret impietatis nubem, quæ eos detinebat, & pure aspicerent ad radios veritatis. Mane autem cum illi ad Ecclesiam accessissent, non gratia orationis (quomodo enim, cum eorum animi fluctuarent adhuc salo impietatis?) sed ad videndam ædificiorum structuram: erat enim templum bene figuratum, & ea, qua par erat, symmetria constructum, & quod animum & oculos satis poterat lætificare: cum, inquam, venissent ad templum, & offendissent sanctum virum in eo precantem, priorem rursus sevitiam & rabiem in eum ostenderunt; & cum eum rursus variis modis & vehementer cecidissent, vinculis, & funibus omni ex parte comprehensum trahunt per medium vicum; & in eum omni ex parte lapides nive cadente densiores coniecerunt; ignorantes stulti, pro quali gratia, pro quali pro ipsis facta precatone, qualem ei redderent remunerationem. Ille ergo tunc quidem ab eis relictus est semimortuus, jam a plagis dissolutus ex in terram sanguinis fluxionibus. Cum autem media nocte ad se redisset, dicebat: Domine, quousque oblivisceris mei in finem? quousque avertis faciem tuam a me? quousque opera manuum tuarum despicias, quæ pereunt? Hæc Deo dicebat, & verba miscebat lacrymis. Deinde autem vix tandem e solo surgit, perinde ac

si non esset confectus tot plagis ac vulneribus; & in dictam Ecclesiam rursus ingreditur.

Die autem sequenti belluæ illæ Christi inimicæ cum illuc rursum venissent, & eum orantem invenissent, ne tum quidem id ferre potuerunt moderate: sed cum ei plagas priores ac etiam multo majores imposuissent, & eum similibus vinculis alligassent & traxissent, procul a vico projecerunt. In his ergo se tres annos deinceps fortiter gessit Abrahamius, non fractus, non cedens, nec ulli male preceus, sed odio charitatem adjungens, iræ mansuetudinem, maledictis benedictiones, admonens, consulens, adhortans senes, adolescentes, omnem (ut semel dicam) ætatem, ut patres & filios, ut fratres; nihilque omnino ostendens, quod sit pusilli & abjecti animi, sed re ipsa implens quæ sunt divini Davidis (a), & inter necessitates & afflictiones meditans præcepta Domini. Propter hæc super ipsum floruit ejus sanctificatio (b). Nam cum repente convenissent illi qui nuper erant impii & infideles (est enim hoc Dei omnino, qui docet (c) hominem scientiam, & illius gratiæ in Abrahamium) omnesque qui illum vicum habitabant congregati essent, & ut est consentaneum, in cœtu multitudinis sermones omni ex parte haberentur; res Abrahamii in medium adducebatur, & omnium animi adimplebantur admiratione. Itaque cum præ stupore in magnam adducti essent dubitationem, Videtis, dicebant inter se invicem, qualia a nobis facta sunt adversus Abrahamium: ille autem quam benigne & clementer in nos se gerit, quamque fortiter & generose tulit mala quæ sunt ei illata? Omnino nisi esset vere Deus aliquis æternus & immortalis, qui potest pro laborum meritis reddere remunerationes; non ostendisset tantam pro ipso tolerantiam. Porro autem deorum nostrorum imagines videtis quam facile & citra ullum laborem evertit; neque ullus ex iis diis potuit a se propulsare injuriam.

Hæc ipsi quidem inter se dicebant: Deus autem verbis illis finem imposuit convenientem. Ii enim protinus incitati animis dixerunt: Adeste omnes, ad hujus boni viri genua procidamus, consentientes Deo qui ab ipso prædicatur. Quæ simulatque dixissent, concurrunt protinus ad Ecclesiam, tamquam una lingua & anima clamantes: Gloria tibi Deo cæli, qui misisti servum tuum Abrahamium, ut nos a simulacrorum liberaret caligine. Quod quidem cum ille beatus vidisset præter omnem spem, ineffabili in corde repletus lætitia, repente tempus quoque arripit, & ait: O patres in Domino, & filii, & fratres adeste, & Deo simul reddamus gloriam, qui tam admirabiliter & arcane illuminavit vestros animæ oculos; & accipite si-

XLIV.
Mira Abrahamii patientia.(a) Psal.
118.(b) Psal.
131.(c) Psal.
93.XLV.
Mira gentilium conversio.

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
an. ult.(a) Psal.
33.

gnaculum Spiritus (a). Accedite ad ipsum, & illuminamini, & facies vestrae non confundentur. His verbis conjungit etiam doctrinam veritatis. Et cum, quomodo credere oporteat, verbis esset prosecutus, eos in filiorum adoptionem adscivit per baptismum, cum essent numero circa mille. Et deinceps erat multus in eis quotidie admonendis & docendis. Illi autem, tamquam bona terra & pinguis & aquis irrigua, reddiderunt fructus multiplicatos divino rum seminum. Atque annus quidem in his fuit consumptus ab Abrahamio.

XLVI.

Quomodo autem posthac redditis illis perfecte Christianis, & in Christi fide stabilitis, clam fugam arripiens, reversus sit in solitudinem; & Episcopus Lampfacenus, re cognita, ministros illuc miserit, qui eam gubernarent Ecclesiam; auctor pluribus prosequitur, & reliquas admirandas sanctissimi viri res gestas usque ad obitum ejus, qui contigit decimoseptimo Kal. Aprilis, quo die natalis ipsius, tabulis affixus Ecclesiasticis, remansit posteris anniversaria commemoratione in Ecclesia redivivus: meminitque ejusdem rursus Ephraem in suo testamenti libello, quod scripsit. Hæc quidem tum occasione Ecclesiae Lampfacenæ, tum etiam quod incertum inexploratumque haberetur, quibus potissimum annis Imperii Constantini gesta essent, hoc in loco, in fine, inquam, ejus Imperii voluimus collocasse cum aliis nonnullis, quibus certa anni sedes præscribi non possit. Intelligis ex his pariter, lector, quæ superius dicta sunt; sic a Constantino iussa esse dirui idolorum, templa, atque idola subverti, ut tamen abstinerit vim inferre nolentibus, & pro suis diis paratis resistere atque arma capessere: quorum vero locorum habitatores facti essent Christiani, vel si non omnes, maxima tamen ex parte effecti Fideles, apud hos templa esse diruta, fano aliquo interdum relicto impiis, multis declaratur exemplis.

Quorum
templa di-
ruta, &
idola fra-
cta.

XLVII.

Rursum vero sub eodem Constantino Imperatore claruisse in Galliis, suo loco diximus, S. Rheticius Episcopus Augustodunensem, cum sanctitate, tum etiam eruditione conspicuum, de quo S. Hieronymus hæc habet (b): Rheticius Heduarum, id est, Augustodunensis Episcopus sub Constantino celeberrimæ famæ habitus est in Galliis; leguntur ejus Commentarii in Cantica Canticorum, & aliud grande volumen adversus Novatianum; nec præter hæc quicquam ejus operum reperi. Insignis quoque famæ vixit ejus collega Marinus Episcopus Arelatensis, & Maternus Agrippinensis, delecti olim Judices in causa Cæciliani; Claudius etiam Episcopus Viennensis Catholico dogmate (inquit Ado c) clarissimus fuit. Sed & sub eodem Constantino vixisse tradit Nectarium ejus-

(b) Hieron.
de Script.
Eccl. in
Rheticio.

(c) Ado in
Chronic.

dem sedis Episcopum (hoc enim ipso anno ejus meminit) cujus superius mentionem habuimus, cum actum est de Vasensi priore Synodo. At non impar his meritis & doctrina effulsit Maximinus Episcopus Treverensis, cujus mentio facta est, cum egimus de Athanasii exilio, & inferius item de eo agendum.

Sed & S. Evortius Aurelianensis Episcopus eximio divinæ gratiæ fulgore cum in sui electione, tum etiam in administratione ejusdem Ecclesiæ coruscavit. Inter illos autem qui eruditione insignes sub Constantino vixerunt, S. Hieronymus Juvenum Hispanum adnumerat, de quo ait (d): *Juvenus nobilissimi generis Hispanus presbyter, quatuor Evangelia hexametris versibus pene ad verbum transferens, quatuor libros composuit, & nonnulla eodem metro ad Sacramentorum ordinem pertinentia. Floruit sub Constantino Principe. De iisdem libris & Gelasius (e): Juveni laboriosum opus non spernimus, sed miramur.* Inter claros vero oratores qui his Constantini temporibus floruerunt, præter Arnobium atque Lactantium, quorum superius mentio facta est, commendatur a Sancto Hieronymo (f) Patherius, qui Romæ docuit; sed & laudatur Nazarii rhetoris filia Eunomia, Christiana virgo patri eloquentia haud impar. Perierunt horum lucubrationes, ac proinde iidem auctores obscuri remanserunt.

XLVIII.
Scriptores
Ecclesiasti-
ci.

(d) Hier. de
Script.
Eccl. in
Juvenco.

(e) Gelas.
decret. de l.
auben. &
apocryph.

(f) Hier. in
Chronic.

Cæterum in Ægypto prope innumeri claruerunt eminenti sanctitate conspicui sanctissimi Monachi Magni Antonii collegæ, vel discipuli; nam præter illos quorum superius mentionem habuimus, vixit inter eos Ammon ille, de quo hæc S. Athanasius in Antonio (g): *Alio rursus tempore, cum Antonius sederet in monte, & oculos tetendisset in cælum; vidit nescio quam animam, latantibus in ejus occursum Angelis, ad cælum pergere; cujus spectaculi novitate stupefactus, beatum dixit sanctorum chorum; oravitque ut sibi rei presentis agnitio panderetur; & statim ad eum vox facta est, inquit, istam esse Ammonis Monachi animam, qui Nitriæ morabatur. Erat autem Ammon vir grandævus, qui perseveranter a pueritia usque ad senectutem in sanctitate vixerat. Itinere quoque dierum tredecim spatio a Nitria locus, in quo sedebat Antonius, dividebatur. Videntes autem eum Monachi admirantem, qui venerant, deprecari sunt, ut causam hilaritatis ediceret. Quibus ait, modo Ammonem quiescisse, quem propter frequentem ejus ad Antonium comitatum, & propter celebritatem indultorum ei a Domino signorum optime noverant. Et paulo post: Monachi vero, quibus dixerat Antonius de morte Ammonis notaverunt diem, & venientibus de Nitria fratribus post dies triginta sciscitantes, repererunt illo die, il-*

XLIX.
Ammon
Monachus.

(g) Athan.
in Vit. Ant.

laque

CHRISTI
337.

JULII PAP.
I.

CONSTANTINI IMP.
an. ult.

laque hora dormisse Ammonem, qua animam ejus ferri senex viderat. Hæc Athanasius, qui & de eodem Ammone insigne illud miraculum narrat, cum ab altera ripa fluminis in alteram absque navigio, vel fluctuum calcatione divinitus eodem momento translatus est.

L. Ammonis primordia. (a) Socrat. l. 4. c. 1. At quoniam ex Athanasio Ammonis felicissimum exitum recensuimus; par est etiam, ut ejusdem celsa primordia ex Socrate perbreuiter, multis omissis, his adjungamus: ait enim, ipsum invitum ad nuptias inductum, sponsæ suasse una simul in corporis integritate vitam ducere: Quæ persuasa: ambo, inquit (a), quasi fœdere de ea re pacto, ad montem qui Nitria vocatur, recta se conferunt; ibique ad exiguum tempus in tugurio ætatem degentes, communem vitæ monasticæ disciplinam exercuerunt, nullo virilis aut muliebris sexus discrimine habito; sed unum corpus (ut est apud Apostolum) fuerunt in Christo. Non longo post tempore nova sponsa & virgo incorrupta Ammonem sic affatur: Non te decet, qui temperantiæ & castitati colendæ te totum dedisti, feminam in tantillo domicilio conspicari. Quare, si videtur, quisque nostrum separatim in Monastico vitæ genere exercendo se ponat. Hoc itaque de utriusque sententia pactum est; atque alter ab altera segregatus, quod reliquum erat vitæ, eo pacto contriuit. A vino & oleo uterque abstinet, & panem siccum aridumque comedit; idque interdum post unum integrum diem, nonnumquam post duos, aliquando post plures. Hæc Socrates. At de Ægypti Monachis ista libasse, satis; qui plura his cupit, consulat Vitas Patrum; nos autem alio tendimus.

LI. Jam ad novos Imperatores, eosdemque

PAGIUS VI. Constantinus post mortem imperat. A num. LI. ad LXIII. Valesius in Notis ad lib. 4. de Vita Constantini cap. 67. explicans hæc Eusebii verba de Constantino Magno: Solus post mortem imperavit Princeps beatissimus, cunctaque more solito administrata sunt quasi adhuc in vivis esset [1]; dicit post obitum Constantini Magni interregnum fuisse, nec ullum in Orbe Romano Augustum imperasse. Quod quidem interregnum ait, permanisse usque ad diem V. Idus Septembris, quo Idacius in Fastis. num. II. a nobis citatus prodit Constantinum, Constantium & Constantem nuncupatos fuisse Augustos. Ex quibus deducit Valesius, toto illo tempore intermedio Constantini filios Cæsares tantum dictos. Quod verum esse existimo, cum Idacius scribat eo die Constantini filios Augustos nuncupatos, & Eusebius libro citato cap. 71. de Constantino Magno dicat: Ipse etiam post mortem Imperium retinens, quasi rediurus universum Orbem gubernans, Victor Maximus Augustus, suo adhuc nomine Rempublicam regeret. Ad quæ verba Valesius ait: Ex hoc loco apparet, post obitum Constantini Maximi tribus circiter mensibus, id est toto interregni spatio, Leges omnes atque Edicta Constantini tanquam superstitis nomine inscripta fuisse; cum nullus alius esset Augustus in Orbe Romano. Potest etiam intelligi hic locus de liberis Constantini Magni, qui eodem titulo & nomine utebantur, & in quibus pater reviviscere videbatur. Quam interpretationem confirmant sequentia. Sed prior interpretatio præferenda. Nam Lex 2. Codicis Theodosiani De

Christianos, Constantini filios, stylum convertamus: simulatque enim patrem suum ex hac vita sublatum esse audierunt, tum Senatus, tum etiam exercitus studio, quisque eorum reliquam sibi ex patris testamento Imperii partem festinus accepit. Quod autem ad ejus divisionem spectat, sic Imperium divisum esse Zosimus tradit (b): Primum nationes inter se partiebantur; & Constantinus quidem natu maximus cum minimo natu Constante omnia trans Alpes sita, & Italiam, & Illyricum sortitus est, præterea Ponto Euxino finitima, & Africæ quicquid ad Carthaginem pertinet; Constantio datum est quicquid esset in Asia, & Oriente, & Ægypto.

Victor (c) autem sic inter tres fratres testatur Imperium esse divisum, nempe accepisse Constantinum cunctas trans Alpes regiones, Constantium a freto Propontidis Asiam, & Orientem, Constantem Illyricum, Italiamque & Africam, Dalmatiam, Thraciam, Macedoniamque, & Achaïam: hæc Victor, sed perperam quidem a ditione Constantii demit Thraciam. Zonaras (d) vero sic: Inter tres illius filios divisum Imperium, vel ab ipso Constantino, ut quidam scribunt, vel eo defuncto ex ipsorum consensu in hunc modum: Constanti tributam esse Italiam & Romam ipsam, Africam, Siciliam cum reliquis insulis, atque etiam Illyricum, Macedoniam, & cum Achaïa Peloponnesum: Constantino Alpes Cottias cum Galliis, & tractum Pyrenæi usque ad Mauritaniam Oceani angusto freto diremptam ab Hispaniis: Constantio ea obvenisse quæ in Orientali parte Romanæ ditionis erant, & Thraciam cum urbe paterna. Ita Zonaras. Sane quidem cum avitam sortem Constantino primogenito suo tradidisse Constantinum patrem

Constantinus, Constantius, & Constantinus Imp.

(b) Zosim. l. 2.

LII. (c) Victor. in Const. Imperium divisum in tres Augustos

(d) Zonar. Ann. 10. 5.

ex-

NOTÆ [1] Constantii Natalem ad VII. Id. Augusti exhibet Kalendarium Lambecii, ad quam etiam diem Constantini Minoris natalem consignat Kalendarium Polemii, a Bollandistis integrum vulgatum 10. 1. Supplement. Junii. Ea quidem dies pugnat cum die V. Id. Septembris, qua in initum a filiis Constantini Imperium notat Idacius apud Pagium hic n. 2. Sed forte ita inter se Kalendarium & Fasti Idaciani conciliantur, quod ea quidem Augusti die ambo filii Constantini Imperium post obitum Patris vacuum administrare cœperint, sed Augustorum appellationem non nisi ad V. Idus Septembris assumpserint.

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. I.
CONSTANTIS

trem, Eusebius qui hæc optime nosse potuit, diserte testetur; erroris quidem arguuntur qui dixerunt Italiam, & Africam eidem a Patre traditas: nam eas Provincias Constantius Avus cesserat Galerio Maximiano, ut suo loco superius dictum est. Ipsum vero in Galliis, & Britannii imperasse, hancque partem avitam a Constantino Magno Constantino filio traditam Eusebius affirmat; confirmat etiam (a) Theodoretus, qui hæc ait de ipso: Quo quidem tempore Constantinus filius Constantini Magni antea maximus, qui Gallia versus Occidentem Imperium obtinuit, litteras scripsit. Sed de his quoque inferius interdum agetur.

(a) Theod.
lib. 2. c. 1.LIII.
Constantius in propinquos sævit.
(b) Zosim.
lib. 2.

Constantius autem cum liberæ suæ ditionis habenas nactus esset, sævire cœpit in domesticos Constantini, atque in ipsos præcipue consanguineos. Zosimus rem gestam sic narrat (b): Diviso in hunc modum Imperio, Constantius, quasi data opera in hoc incumberet, ne impietate a patre superaretur, exorsus ab ipso lare, cognati sanguinis effusione virilem omnibus animum probare voluit, ac primum quidem Constantium patrum a militibus interfici curat; deinde Delmatio Cæsari similes insidias struit: & paulo inferius: Ac veluti contra cognationem universam grassatus, etiam his Anniballianum adiecit, cum subornasset milites, ut acclamarent, alterius neminis imperium se ferre posse, quam Constantini filiorum. Hæc quod ad affinium neces. De aliis vero clarissimis viris sic idem auctor: Optatus quoque cum hoc interfectus est, qui Patricii dignitatem adeptus a Constantino fuerat; eum honoris titulum primus Constantinus excogitaverat; lataque lege sanxerat, ut qui eum consecuti fuissent, supra ipsos Præfektos Prætorio sessitarent. Ita Zosimus. Porro Patricii nomen antiquum erat, & cum Romana Republica congenitum; sed ut ea dignitas his aucta privilegiis esset Constantinopoli, Constantinus merito dicendus est auctor. At de Patriciis, & Patricia dignitate consule, quæ a nobis dicta sunt in Notationibus ad Romanum Martyrologium (c):

(c) Die 27.
Augusti.

PAGIUS excusationibus artificum, quæ dicitur data IV. Non. Aug. Feliciano & Titiano Coss. eam confirmat: tribuitur enim Constantino Magno, qui tamen jam a mense Maio obierat. Gothofredus cui ea explicatio in mentem non venerat, ait, si dies Legi subscriptus vitio careat, eam Constantino Magno non esse tribuendam, ac forte legendum in subscriptione, IV. Non. April. Quæ conjectura, posita illa interpretatione, evanescit. Vide quæ anno sequenti dicam, cum de Sancti Athanasii restitutione agam. Legendus etiam Eusebius in Vita Constantini lib. 4. cap. 67. cujus titulus est: Quomodo etiam post mortem a Comitibus & reliquis, perinde ac vivus honoratus est. Ibi enim postquam narravit, Constantinum mortuum ab omnibus, perinde ac vivum

Quod spectat ad Delmatii necem, Eutropius (d) Constantium sic aliqua ex parte excusat: Verum Delmatius Cæsar prosperrima indole, neque patruo absimilis, haud multo post oppressus est factione militari, & Constantio patruæ suæ sinente potius, quam jubente. Sed & vi militum Delmatium oppressum, Victor (e) affirmat; quod alii (f) anno secundo, alii (g) vero tertio Constantii, alii (h) rursus hoc anno sub Consulatu Feliciani & Titiani factum tradunt. Causam autem inferendi necem patruis suis Constantio Cedrenus hanc tribuit: Creditum (inquit) fuit, Constantinum a suis fratribus, exhibitio lethali veneno, extinctum fuisse; ideoque eum sua manu scriptis litteris mandasse filio nempe Constantio, ut a patruis sibi caveret, in eosque ulcisceretur; eas litteras Eusebium Nicomediæ Episcopum accepisse, & Constantio recens ex Oriente reverso tradidisse, indeque etiam Episcopatu Constantinopolitano potitum. Visum autem fuit absurdum patruos istos simul universos velle occidere: ideoque decretum est, rem caute agendam. Hucusque ex Cedreno. Sed quod ait de Episcopatu Constantinopolitano Eusebio collato, id postea accidit. Artemius martyr sic excusat Constantinum de imperata fratrum neces: Pater tuus Constantius (sic Julianum alloquitur) & ejus fratres priores ei fecerunt injuriam; ut qui ei malum venenum miscuerunt, nulla omnino ab eo affecti injuria. Hæc coram Juliano Apostata Artemius Præfektus Augustalis, quæ & descripta leguntur in Actis (i) ipsius martyrii.

LIV.
Delmatius occisus.(d) Eutrop.
lib. 10.(e) Victor.
in Const.
in fin.(f) Cedren.
Compend.(g) Hieron.
Chron.(h) Panv.
in Rom.
Imp.(i) Apud
Metaph.
die 20.
Octobr.

Cum Delmatio filio Delmatii, fratris Constantii, pene periclitati sunt Gallus, & Julianus filii Constantii fratris Constantini ex Theodora Maximiani filia geniti; nisi Gallum ægra valetudo corporis, Julianum vero ætas adeo tenera liberasset; sic enim de eis tradit Sozomenus (k): Julianus, & Gallus patre orbatu etiam cum Delmatio in periculum necis inciderunt. Verum Gallum morbus quo forte vexabatur, insidiis eripuit, propterea quod quamprimum naturali morte occasurum expectare-

LV.
Gallus &
Julianus
salvati.(k) Sozom.
lib. 5. c. 20.

& spirantem, salutatum fuisse, concludit: Solus denique etiam post mortem imperavit, ut supra. Quare secunda conjectura Valesii rejicienda, primaque omnino admittenda.

Constantini Magni filii Imperium inter se partiti sunt in Pannonia, ubi Constantius & Constantians aliquandiu hæserunt transigendis quæ opus erant, ut liquet ex Oratione 1. Juliani pag. 33. & 36. In divisione Constantino natu maximo cessit Gallia, Hispania, Britannia & Africa Proconsularis ex parte. Constanti natu minimo, Baron. n. Italia, Africa reliqua, Illyricum, Macedonia, LII. & Græcia, Pontique Euxino finitima. Constantio seqq. Mysia, (id enim addendum, inquit Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani) Thracia, Constantinopolis, Asia, Ægyptus, Orientif.

VII.
Diviso
Imperio
inter tres
Aug. 388.

CHRISTI
337.

JULII PAP.
I.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. I.
CONSTANTIS

Galli, &
Juliani æ-
tas.

vetur; Julianum autem ætas tenera libera-
vit, quippe qui annum octavum suæ æta-
tis nondum consecisset. At quod ad æta-
tem Juliani pertinet; cum de eo scribat
Eutropius, annos triginta & unum vi-
xisse, quem constat occisum esse an-
no Domini trecentesimo sexagesimoter-
tio; dicere opus est ipsum natum an-
no Domini trecentesimo trigimesecun-
do, Pacatiano & Hilariano Consulibus,
sicque hoc anno fuisse tantum ætate quin-
quennem, Gallum autem natum annos
duodecim: etenim cum liqueat ex Ammia-
no (a) annos vixisse undetriginta, defun-
ctumque anno Domini trecentesimo quin-
quagesimoquarto; ortum esse oportuit an-
no trecentesimo vigesimoquinto, Paulo &
Juliano Consulibus, atque in hanc diem
ad duodecim annos vitam propagasse. Cæ-
terum licet eodem ambo patre geniti ef-
fent, nempe Constantio Majoris Constan-
tini Augusti filio ex Theodora; nequaquam
tamen eadem sunt matre nati, sed plane
diversa: fuit enim Gallo mater Galla so-
ror Ruffini & Cerealis Consularium viro-
rum; Julianus vero ortus est (ut testatur
Ammianus b) Constantinopoli, & (ut
alii tradunt) ex Basilina nobilissima fœ-
mina, quam constat Christianam fuisse,
ac pietissimam: extat enim ejus mentio
in Actis Synodi (c) illius Constantinopoli
celebratæ, in qua inter alias Sanctus
Joannes Chrysostomus judicavit causam E-
piscopi Ephesini: nam in libello accusa-
tionis adversus eum oblato, hoc quoque
scriptum erat: *Quod prædia a Basilina,
quæ mater erat Juliani abominandi Impe-
ratoris, Ecclesiæ consecrata vendidisset,
& pretium sibi usurpasset.*

(a) Am-
mian.
l. 13. in fin.

(b) Amm.
Marcell. l.
20.

(c) Apud
Metaph. in
S. Jo. Chry-
sostom.

LVI.
Educatio
Galli, &
Juliani.
(d) Sozom.
l. 5. c. 2.

De eorum autem educatione hæc sub-
dit Sozomenus (d): *Quibus ita præter
omnium opinionem conservatis, dabatur
mandatum, ut ætatem degerent in Macel-
lo est locus plane regius ad Argæum mon-
tem, non longe a Cæsarea situs, in quo
est magnificum Palatium, balnea, horti,
& fontes perennes. Ubi igitur & cultu,
& educatione digna Principibus dignati
sunt, ibi disciplinis & exercitationibus il-
li ætati accommodatis instructi, ibi denique
ab artis dicendi magistris & sanctarum lit-
terarum doctoribus ita instituti, ut in nu-
merum cleri adscriberentur, & libros Ec-
clesiasticos ac divinos populo perlegerent.
Sed & hæc de clericatus initiatione, &
sacrorum librorum lectione, postea.*

Ann. Eccl. Tom. IV.

Quod autem spectat ad Juliani, de quo
agimus, institutionem a puero; constat
summam industriam Imperatoris Constan-
tini in hoc ipso invigilasse; etenim de
se Julianus; quod Philosophicis moribus
imbutus fuerit, testatur in Misopogone,
ubi hæc ipse ad Antiochenos: *Sæpenu-
mero mihi adhuc puero (testor Jovem &
Musas) dicebat præceptor ille: Ne sinas
te a tuorum aequalium multitudine in thea-
tra induci; neque ulla ejus spectaculi cu-
pitudine tenearis. Circenses desideras?
apud Homerum eos elegantissime descriptos
invenies: Et paulo post: Vultis (inquit)
illius nomen præceptoris & genus proferam?
Homo barbarus mehercle & genere Scythæ
is erat, eodem nomine cum illo qui Xer-
xen ad bellum in Græciam, nobilesq;
Argivos induxit, nempe Mardonius. Hoc
vero nomen, quod ante vigesimum mensum
honoris, nunc contumeliæ appellatur, Eu-
nuchus erat, sub meo avo educatus, ut
matri meæ Homeri atque Hesiodi poemata
exponeret. Cumque illa paucis post men-
sibus mortua esset, meque primum & so-
lum filium reliquisset; cum ego tamquam
virgo orba & deserta, multis calamitati-
bus erepta puella & tenera, post annum
septimum ipsi traditus fui. Is ab eo tempo-
re cum me ad magistros duceret, unicam
bene vivendi viam esse mihi persuasit.
Cumque ille aliam neque scire vellet, ne-
que mihi ingredi permetteret, effecit ut
omnium vestrum odium incurrerem, &c.
Pluribus docet se in eo vivendi genere
perseverasse, quo sub tali præceptore fue-
rat institutus a puero: ut non obscure si-
gnificet deorum cultum, & a Christo dis-
cessionem, ab eodem didicisse. Hoc for-
tasse odoratus Constantius Imperator,
custodes adhibuit Juliano puero, ne quid
minimum a Christiana professione deflecte-
ret: nam de ipso hæc ait Eunapius Sar-
dianus (e): *Decrescent autem ac deficien-
te Constantini progenie, solus relictus
fuit Julianus, ob ætatis teneritudinem &
ingenii molliciem despectui habitus; quam-
quam eunuchi Palatii ministeria illius ob-
irent, adhibitique essent custodes, dili-
genter observaturi, ne in Christiana fide
vacillaret.* Hæc Eunapius: quod autem sub-
dit de Maximo Philosopho præceptore il-
li dato, id postea contigit, cum jam ado-
levisset.*

LVII.
Constantii
studium
erga edu-
cationem
Juliani.

(e) Eunap.
Sardian.
in Vit.
Philos.

Cæterum Juliani præcipua cura Euse-
bio Episcopo Nicomediensi potissimum de-
lega-

LVIII.

tumultus anni sequentis initio accidere; tandem-
que de pertinente ad Carthaginem Africa, Ita-
liaque dissidium Constantinum inter & Constan-
tem exortum. Quod cum triennium totum fovis-
sent, ipsi demum Constantino fatale fuit, ut suo
loco dicetur.

Delmatii Cæsaris & aliorum a Constantio oc-
ciso-

VIII.

PAGIUS

tisque Imperium ab Illyrico ad Nisibim. Euna-
pius in Edesio pag. 45. & Zosimus lib. 2. pag.
691. Hæc tamen divisio non omnino placide
transacta; composita tamen a Constantio in Pan-
nonia, ut prædicat Julianus Oratione 3. inde-
que postea ipse in Syriam profectus est, ut
habet Julianus Oratione 1. pag. 36. Verum hi

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. I.
CONSTANTIS.Cura Ju-
liani com-
missa Eu-
sebio.(a) Am-
mian. lib.
22.

legata est, utpote ex materno genere il-
li propinquo: de cujus quidem sanguinis
cum Juliano conjunctione, licet a longe
proveniente, testatur Ammianus, cum ait
(a) de adventu ejus Nicomediam: *Agno-
scebat quosdam ibidem ab Eusebio educa-
tos Episcopo, quem genere longius attin-
gebat. Eidem quoque Eusebio cui pluri-
mum Constantius fideret, cujus institu-
tione & ipse imbutus est Arianismo, cum
Juliani educatio credita esset; ab eo haud
dubium tanquam a studiosissimo impietatis
architecto jacta esse videntur fundamen-
ta occultæ Juliani apostasiæ. Qui enim (ut
dictum est) persecutionis tempore idolis
immolaverat, quique eadem professus est
se cum Ario de Christo sentire, ubique
impius & scelestus, sic se sub Christianis
Imperatoribus Christi cultorem exhibebat,
ut lucrum & honores ex simulata pietate
captaret; cum numquam destiterit, quoties
opportuna se dedit occasio, præbere
se Christianæ religionis in omnibus per-
duellem.*

LIX.

(b) Greg.
Naz. orat.
1. in Jul.Conatus
Constantii
cum sum-
psit Impe-
rium.

Quod rursus pertinet ad Constantii ex-
cusationem & rationem atque consilium e-
jus in puerorum educatione; Gregorius
Nazianzenus in Julianum hæc ait (b): *U-
num igitur & primum illius est facinus,
quod a Magno Constantio, qui patri in
Imperio successerat, salutem consecutus
(quo tempore exercitus rerum novarum
metu, res novas moliens, adversus eos
qui dignitatibus florebant, arma cepit,
ac per novos Præfectos aula Imperatoria
constituebatur) & quidem salutem inopina-
tam & incredibilem cum fratre consecutus,
nec Deo ob salutem gratiam habuit, nec
Imperatori, per quem salutem acceperat:
verum utrique malum ac ingratum se præ-
buit, illi defectionem parturiens, huic re-
bellionem. Quod autem mihi prius neces-
sario exponendum est, victu & cultu Im-
peratorio in Imperatorio quodam loco ab
humanissimo Imperatore digni habebantur,
ac velut generis reliquiæ ad Imperium
servabantur. Id autem eo consilio facie-
bat primum, ut se de his rebus, quæ Im-
perii sui auspiciis temere & inconsiderate
perpetratæ fuerant, purgaret, velut ex
ejus animi sententia minime admissis: de-
inde, ut iis ad Imperii societatem adsci-
scendis magnitudinis animi, præstantiæque
argumentum ederet: postremo ut Principa-
tum his incrementis firmiter stabiliret.
Hactenus Gregorius; & inferius addit;
eisdem non cogente Constantio, sed spon-*

PAGIUS
Constantii
cades.
Baron. n.
LIII.

cisorum cædes ad hunc annum pertinet, ut ex
Theophane, aliisque deducitur, & insinuat Ju-
lianus, cum in Oratione 1. pag. 36. seditionem
castrensem contigisse dicit, antequam Constan-
tius cum fratribus Imperium divisisset. Cum i-
taque, ut habet Hieronymus in Chronico, Del-

te seipso ambos jam grandiores in cleri-
corum ordinem cooptari curasse; quod
redditur ex eo quoque verisimile, quod
scissent a militibus suos ipsorum parentes
occisos esse ea de causa, ut omnis sus-
picio invadendi Imperii tolleretur; ne
igitur & ipsi jam provectioris ætatis, con-
cepta eadem suspicione, peterentur ad
eandem; clericali professione se ab ea re
longius abhorreze significarunt: at de eis
rursum inferius.

Inter alios quoque clarissimos viros i-
pso Constantii Imperii ingressu necatos,
adnumerat Zosimus Ablavium virum Con-
sularem, & Prætorii Præfectura aliisque
insignibus decoratum. Equidem recta ju-
staque Dei dispensatione accidisse videtur,
ut qui facilitate animi Constantini abusi,
nec ejus monitis ad meliorem frugem con-
versi essent, neque ab immani illa divi-
tiarum aviditate se aliquando temperas-
sent, sed ex nimia Principis indulgen-
tia magis magisque delinquendi licentiam
arripuissent; iidem ipso defuncto, justissi-
me pœnas darent. Eo namque inter illos
amplitudinis pervenit Ablavius iste, ut
Imperatoris focer evaserit: filiam e-
nim suam Olympiadem Constanti Augusto
Constantii fratri spondit uxorem, quam,
occiso Constante, Constantius nuptui tra-
didit Arsaci Armeniæ Regi. Testatur id
Ammianus cum agit (c) de eodem Ar-
sace dicens: *Olympiadem Ablavii * filiam
Præfecti quondam Prætorio ei copulaverat
conjugem, sponsam fratris sui Constantis.*
Et hæc quidem, cum ipse humili loco
natus, & plane infimo, ad tantam cel-
situdinem provectus esset, ut merito no-
minatus fuerit Pila Fortunæ; cum eleva-
tus sublimis deorsum rursus magno ac mi-
serando casu demissus sit; de eo enim hæc
Zosimus (d): *Tunc & Ablavius Præfe-
ctus Prætorio necatus est, ipsa vindicta.
merita hominem pœna multante, qui per in-
sidias Sopatro philosopho mortem machina-
tus fuisset, dum ei Constantini familiari-
tatem invideret.*

LX.
Ablavii
infelicissi-
mus exitus.(c) Am-
mian. l. 27.
* Ablavii(d) Zosim.
lib. 2.

At quo res magis admiranda appareat
quæ fertur de ejus exitu, hic etiam ejus
natalis repetendus est, qui ab Eunapio
(e) sic describitur, cum ejus miserandum
casum narrat: *Ablavio Sopatri cædis ar-
chitecto & machinatori genus fuit obscu-
rissimum, & quo ad paternam originem
infra mediocritatem abiectum & humile.
Vivitque in animis hominum hujusmodi
fabula, cui a nemine contradicitur: Ægy-
ptius*

LXI.

(e) Eunap.
in Vita
Philosoph.
Natalis
Ablavii &
vitæ prog-
ressus.

matius triennio regnaverit, liquet tres illos an-
nos incompletos intelligendos, eamque mortem
accidisse ante V. Idus Septemb. quo die Impe-
rii divisio facta.

Periit Julianus Imperator anno ætatis trige-
simo secundo inchoato, ut in morte ejus videbi-
tur

IX.

CHRISTI
337.

JULII PAP.
I.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. I.
CONSTANTIS

ptius quidam e tractu qui Mendesium vocatur, Constantinopolim hospes veniens in opiparam cauponam irrumpit (norunt enim Ægyptii, etiam in publico, quoties peregrinantur, turpiter se dare, quibus eos moribus domi imbui verisimile sit) jejunus etiam magno confecto itinere, ac præfisi prope enecltus, jussit vinum molle ac conditum aromatibus misceri sibi, adnumerata pecunia. Cauponaria, viso præfenti argento, ministerio se accingebat, & discursabat satagendo (erat autem eadem mulier artis quoque obstetriciæ in puerperis perita) dumque Ægyptio poculum apponit, & depromptum vinum defundit; ecce e vicinia accurrens una, in aurem illius narrat, sodalem & affinem suam de salute periclitari tertio jam nixu, nisi ocyus succurratur. Hoc audiens illa, relicto Ægyptio, priusquam hiscentem, & anhelam calida perfunderet, & puerperam a partibus laboribus liberavit, & ex usu compositis in eo ministerio rebus omnibus, post elotas prius manus ad hospitem recurrit: quem graviter commotum, iraque æstuantem ubi offendit, moræ suæ causam illi aperit. Bonus ille Ægyptius; hoc audito, majore sibi narrandi quod infanti divinitus esset eventurum, flagrans, quam suæ sibi medendi; confestim tempus diei, & horam observat, & inquit; claraque voce: *Abi* (inquit) mulier, & puerperæ dicito quod tantum non Imperatorem enixa sit. Hoc elocutus, pleno poculo se proluit, nomenque suum mulieri cognoscendum dedit. Natus infanti fuit nomen Ablavii, qui usque adeo pila & ludus extitit Fortunæ nova semper molientis, ut Imperatore plus potuerit: quare & Soparum tollendum curavit, causam necis futilem & Socratica vaniorem populo indomito, tunc Imperium quoddam obtinenti, afferens. Itaque Constantinus, ob evectum ad amplios honores Ablavium, noxam incurrit, recordiæque pœnas dedit; de cuius obitu in historia ipsius proditum est. Ista homo Ethnicus infensissimus Constantino in eum effudit; sed hæc de Ablavii nece mox subdit:

LXII. Reliquit is filium Constantium Ablavio: qui cum Imperium æquo jure regeret, postquam paternum successionis Imperium cum Constante & Constantino fratribus suscepisset, de quibus in divinissimo illo Juliano exactius dictum est. Proinde Constantius Imperium adeptus, ac sortem suam. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS Juliano mors intentata. Baron. n. LVII. tur. Quare in lucem prodierat anno Christi trecentesimo trigesimo primo, idque die sexta Novembris, ut legitur in Laerculo Silvii, & non nisi mense Novembri insequentis anni octavum ætatis ingressus est. Periculo itaque liberatus Julianus octennis anno trecentesimo tricesimo nono, cum Socrates & Sozomenus eum tunc nondum annum ætatis octavum complevisse tradant.

cuique fratrum partitus, obtinuit quicquid ab Illyrio ad Nisibin usque extenditur: Mox Ablavium Imperio exiit, aliosque administratores subrogat. Ille apud extructam sibi olim in Bithynia villam, locum regali otio & secesui dicatum, omnibus rebus affluens substitit, cunctis admirantibus quod imperare nollet. Paulo post ex urbe patris nomen præferente, percussores non paucos submitit, jussis primis litteras dare: qui in genua procumbentes (qui mos inolevit apud Romanos in salutando Imperatore) honorarias illi in manum dedere litteras. Ille magno fastu receptis tabulis, metu solutus omni, purpuram advenas poposcit jam severiore supercilio, & aspectantibus formidolosus. At illi nihil se amplius in mandatis habere professi, pro foribus stare quibus tradendæ purpuræ cura incumberet, dixerunt: quos ille insolenti atque elato animo confestim accersi jussit. At hi, injecta manu, virum adorti, pro stola purpurea, necem illi purpuream obtulerunt, frustatim dissecto in modum pecudis, quæ publico in epulo inciditur. Hic finis præpotentis Ablavii.

At utinam qui Ablavium occidi mandavit, cæterosque a patre clarissimis dignitatibus insignitos viros; alios in occisorum locum sufficiens delegisset his meliores: sed sic se liberare voluit ab illis qui cum patre consenuerant viris insignibus, ne videretur pædagogis indigere, quorum cogere revereri præsentiam. Quamobrem Eusebii Nicomediensis Episcopi arbitrato, qui (ut diximus) Constantini temporibus in Regiam se insinuerat aulam, & jam ipsius Constantii mille viis fuerat amicitiam aucupatus, viri illi ad magistratus gerendos eliguntur, qui Arianæ hæreseos aspersi labe, ejusdem propagandæ suscepturi essent patrocini. Patet aula cunctis Arianæ hæresis sectatoribus; præficiuntur hi quoque cubiculis, qui & aures nacti Imperatoris, quæ velint illis ingerant, & quos libeat, ad ejusdem aures transmittant: unde innavit malorum omnium in Ecclesiam impetuofus torrens exundans, cujus alluvione fuit diu multumque undique pessumdata. Extitit autem horum princeps Eusebius eunuchus primarius Præfectus cubiculi Imperatoris, sub se habens eunuchos & alios aulicos ipse Arianus Arianæ labe conspersos, de quo sæpe inferius dicturi sumus. Eusebius igitur Nicomediensis

LXIII. Aulici deliguntur Ariani.

R r 2 sis

Cangius in Familiis Augustis Byzantinis scribit, Julianum natum esse anno Christi CCCXXXII. opeque Eusebiæ Constantii uxoris servatum. Quam in rem citat ipsum Julianum ad S. P. Q. Atheniensem pag. 501. Sed, ut rursus in Juliano morte dicitur, is anno antecedenti natus erat, & loco laudato loquitur de Galli fratris cæde, quæ anno CCCLIV. patrata est, ac de

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. I.
CONSTANTIS

fis una cum suis jam olim ad propagandam Arianam hæresin sacerdotibus comparatis, hisce ad malum potentibus superaditis pugnatoribus seniviris, susdeque omnia commiscens, primum illud aggreditur facinus post Constantini obitum, ut per Constantium, quem seduxerat, Imperatorem, novus Episcopus Alexandriam, qui ejus civitatis sedem occuparet, Athanasio exule, mitteretur. Horum vero ad hæc implenda conatus Socrates narrat his verbis (a):

(a) Socrat.
lib. 2. c. 2.

LXIV. Mortuo Imperatore Constantino, Eusebius Nicomediensis, & Theognis Nicææ Episcopus, tempus opportunum se nactus arbitrati, omnes suos nervos contenderunt, ut fidem de Consubstantiali confirmatam exturbarent ab Ecclesia, Ariique opinionem in ejus locum introducerent. Verum hoc se minime consequi, & efficere posse intellexerunt, si Athanasius rediret Alexandriam. Ista quidem callide aggressi sunt, subsidiis illius presbyteri, quem causam fuisse ante diximus, cur Arius esset revocatus, adjuti: Et paulo post: Constantius presbyterum in magno honore habere, multum, illi tribuere cepit libertatis; libere & audacter in Regiam ingredi jubet. Quæ quidem libertas illi ab Imperatore concessa tum ad uxoris Imperatoris, tum ad eunuchorum eius familiaritatem aditum cito patefecit. Eodem tempore eunuchus quidam, cui nomen erat Eusebius primarius fuit Imperatoris cubicularius: hic presbyteri suavis perversa Arii opinioni assensit, reliquosque eunuchos in eandem induxit sententiam. Quinetiam Imperatoris conjux, eunuchorum & presbyteri hortatu & consilio, in Arii errorem prolapsa est. Paulo post Imperator ipse rem in quæstionem vocavit; pedetentim passim vagari cepit, ac primum inter satellites qui Palatium frequentabant, deinde per multitudinis animos quæ urbem incolebat, pervadere. De opinione illa in ipsa Regia cubicularii Imperatoris cum mulierculis digladiantur, in singulis urbis familiis litigiosa differendi pugna fuit. Mali igitur illius contagio ad alias provincias, & civitates celeriter permanavit; & controversia velut scintilla ex parvis admodum initiis exorta, audientium animos ad discordiam concitavit. Nam cuique causam tumultus sciscitanti, ansa statim disceptandi oblata est, & quisque non modo de ea rogare, verum etiam pugnaciter differere voluit. Ira contentions procella tranquillitas rerum status penitus labefactatus, & eversus est. Atque istæ quidem concertationes urbes so-

Eusebius
eunuchus.

lum ad Orientem vergentes exagitarunt. Nam Illyrium, & aliæ regiones versus Occidentem interea temporis pacatæ, & quietæ fuerunt; quippe quæ Concilii Nicæni decreta nullo modo perfringere voluerint. Postquam igitur contentions flamma erat accensa, & in dies magis magisque exardescere, factio Eusebiana multitudinis tumultum in lucro deputavit; sic enim posse fieri sperabat; ut aliquis Alexandria Episcopus deligeretur, qui eandem tueretur opinionem. Hæc Socrates.

Sic igitur videas, cum Eusebianorum secta, tum eunuchorum classe, tum denique fœminarum grege, pellectis per hos ad malum Constantio & ejus uxore Augusta, Arianam hæresin iterum invalescere, atque validius reviviscere. Hoc plane illud tempus est, quod a S. Gregorio Nazianzeno his verbis describitur, cum ejus hæresis ortum atque progressum recenset, ac post alia sic ait (b): Rursus malum Imperium, & rursus malum recrudescit, atque instar supputridi maleque obducti vulneris aperitur, & foras erumpit; gravesque lupi, alii aliunde nos intercipientes, Ecclesiam discerpunt. Armanur sacerdotes adversus sacerdotes: plebs adversus plebem furibundo impetu fertur; Imperator ipse plenam impietati libertatem potestatemque concedit, atque adversus Orthodoxam doctrinam leges instituit, iisque præterea qui nec virorum nec mulierum numero censendi sunt, quorum magna erat apud eum auctoritas, & potentia. Quis vero temporis illius calamitates pro rei acerbitate commemorare ac deplorare queat? &c. Quæ autem is subdit, alio tempore contigerunt, quo & nos recensebimus. At rursus ipsius de eisdem eunuchis hæc illa querela: Ex his potissimum muliebres homines, & inter viros virorum nomine indignos, sexuque dubios, impietate autem certos, & perspicuos, quibus cum muliercularum cura committatur, haud scio qui fiat ut Imperatores Romani eosdem virorum officiis muneribusque præficient. Sed & Ammianus (c) (e) An-

LXV.

Ariana
hæresis in-
valefcit.(b) Greg.
Naz. orat.
in laud.
Heronis.(c) An-
de eodem Eusebio cubiculi Præposito &
mian. l. 14.

LXVI.

Quantum autem possent hi apud Constantium, & quam numerosus esset eorum grex tunc in aula Imperatoris, S. Athanasius declarat his verbis (d): Eodem &

(d) Athan.
epist. ad
Solitar.

PAGIUS de periculo tunc a se, Eusebia beneficio, vitato, non vero de eo quod ei currenti anno intentatum. Neque enim ante annum CCCLIII.

Constantius Eusebiam uxorem duxit, ut suo loco dictum.

Ad

CHRISTI
337.

JULII PAP.
I.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. I.
CONSTANTIS

Eunuchorum apud Constantium gratia.

(a) Act. 8.

ceteros quoque spadones provocat; plerique enim apud Constantium, vel potius omnes eunuchi sunt, omniaque apud illum possunt, & sine illis nihil ibi rerum geritur: Et inferius: Eunuchi erant qui ista; & reliqua in omnes movebant; & (quod in istis insidiis mireris) Ariana hæresis, abnegans Filium Dei, præsidium sibi ex eunuchis comparabat, hominibus ut natura, ita animo ad gignendum sterilibus, & qui proinde ægre patiuntur ullam mentionem de sobole, nempe Filio Dei, fieri. Atque Æthiopicus eunuchus (a), cum non caperet quæ legebat, credidit Philippo de Salvatore docenti: Constantii eunuchi contra, ne Petri quidem de Filii confessionem sustinent; immo quem Pater declarat sibi esse Filium, averfantur, furuntque in eos qui dicunt illum genuinum ex Patre. Merito lex vetuit Eunuchos in Concilium Ecclesiasticum assumi; atqui illi nunc Ecclesiasticorum judiciorum principes reputantur; & quod ipsis videtur, Constantius judicat; atque istiusmodi rebus, qui nomen Episcopi ferunt, inseruiunt. Me miserum, quis hanc historiam describet? Quis ista renunciabit generationi alteri? Quis ista narranti fidem habebit? Spadones quibus domorum gubernacula vix creduntur (voluptuarium enim, & nequam hoc genus hominum, quibusque nihil tam curæ est, quam illud impedire quod ipsis natura negavit) illos nunc Ecclesiis dominari. His ergo deditus & obnoxius Constantius, omnibus insidias molitus est, &c. Quæ vero subdit, suo loco dicemus. En apparet, quam degenerarit Constantius a moribus Constantini parentis, qui eunuchos aulicos omnibus exutos voluit nobilitatis insignibus, & a gerendis magistratibus alienos. At quonam pacto licet conspirantibus his, ut in locum Ahanasii in Alexandrina Ecclesia alius sufficeretur Episcopus, eisdemque assentiente, immo & connivente Imperatore Constantio, minime tamen id impleri valuerit, obnitente Constantino in Galliis Imperatore, suo loco dicemus anno sequenti.

LXVII.
Concilium Romanum.

His quoque Consulibus, Feliciano & Titiano consignata reperitur Romana Synodus sub Julio Papa centum & sexdecim Episcoporum; in qua tamen Maximus Consul cum Feliciano ponitur, cum Castiodori & Græcorum Fastorum consensu Feliciano nonnisi Titianus collega jungatur. Quod autem spectat ad Synodum dictis Consulibus annotatam, cum triplici & inter se diversa chronographia signetur, mendum in notas numeri irreplisse, facile est

PAGIUS
X.

Ad num. LXVII. & seqq. Synodus Romana sub Julio Papa aliud non est quam farrago quædam ab Isidoro Mercatore collecta ex Tripar-

intelligere: primum enim anno quarto dictorum Augustorum, rursus indictione sexta, atque demum nominatis Consulibus ponitur eadem Synodus celebrata. Si igitur moveatur controversia, quænam harum trium chronographia fidelior habenda sit; mea quidem sententia notatis Consulibus potius inhærendum existimarim, illa, potissimum inter alias ratione persuasus, quod facilius sit in notas numeri errores illabi, quam in ipsa nomina: quod omnes puto justissime concessuros. Hinc enim est, quod mos inolevit, ut cum vel anni Imperatoris, vel Indictionis, in legibus ab Imperatoribus latis mentio haberetur, Consulibus quoque nomina adderentur, eam nimirum ob causam, ut Fastorum soliditate, annorum Imperatorum numerus, vel Indictionis, semper integer servaretur; vel, si libriorum vitio corrumperetur, ex notatis Consulibus restitui perfacile posset. Extant de his complura exempla in Codice Theodosiano, in cujus libro undecimo, titulo vigesimo octavo de indulgentiis debitorum multæ insunt leges, in quibus res ab Imperatoribus reperiens statutas, certo tempore definitas, Indictionibus simul atque Consulibus consignatas. Sed etsi hac destitueremur ratione; tamen, quia lectionem illam de sexta Indictione subsistere nullatenus posse, evidentius demonstrabimus, & ea notata annis Imperatorum rebus gestis haud satis congrue aptari posse videatur; merito chronologia illa consignata Consulibus magis probata videri debet.

His igitur rationibus cum eadem Synodum præsentis anno potius ponendam existimemus, aliis quoque de causis id facere permovemur; quod scilicet Julius Papa ipso sui Pontificatus exordio, ut par erat, eodem convocato Concilio, voluerit Nicænam Synodum suo quoque calculo confirmari, damnatamque hæresin iterum excommunicatione percelli. Hoc quidem recens electi Pontificis munus esse videbatur, ut fidem Catholicam suo ipsius ingressu primum omnium Catholicæ Ecclesiæ publicis monumentis testatam redderet. Rursus vero quod hæc ibi scripta legantur de causa ejus cogendæ Synodi (b): *Ad hoc convenimus, ut hoc primum secundum Dei voluntatem faciamus, & a fundamento Christi Jesu incipiamus, & de novo pro fratrum oppressione tractantes laboremus; quia dum illi tam graviter affliguntur, nos nec respirare nec quiescere possumus; quia dum membra vexantur, corpus reliquum pacem aut quietem minime*

LXVIII.
Tempus coactæ Synodi Romæ.

(b) Habetur r. i. Concil.

tita, aliisque, & in formam Concilii redacta; Synodus certe nulla ejus in libello Synodico mentio. Romana.

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. I.
CONSTANTIS

me habere poterit. Hæc inquam, cum ibi scripta habeantur, persecutio Eusebiano- rum in Oriente, qua Athanasius primò, deinde vero Marcellus Ancyranus pulsi fuerant in exilium, insinuari videtur. Sed & quod inferius de Arii interitu; ut re quæ paulo ante contigisset, meminit; plane significat, ipso primo tempore Julii eam Synodum esse habitam; ait enim: *Ea quidem quæ de illo gesta sunt, qualem terminum habuerint, omnia jam audistis, & audietis, ne nos forte videamur viro obloqui propter delictum suum impropria digna portanti.* Hæc ibi; quibus omnibus persuasi, hoc (ut diximus) anno, secundum nominatos Consules, libuit eam Synodum collocasse; de qua nihil præter confessionem rectæ fidei, & detestationem Arianæ hæresis reperitur.

LXIX.
Episcopi
qui Syno-
do Rom.
interfue-
re.

Porro ex centum illis, & sexdecim Episcopis, qui Concilio huic interfuerunt, hi tantum illic nominati leguntur: Benedictus Aquilejensis Episcopus, qui præcessit Fortunatianum ejusdem civitatis Præsulem, de quo sæpe inferius; Rufus Carthaginensis, qui successit Cæciliano, & habuit successorem Gratum, qui interfuit Concilio Carthaginensi. Ponitur ibidem Agapitus Antistes Ecclesiæ Ravennatis, qui præcessit Severum ejusdem urbis Episcopum, qui reperitur interfuisse Concilio Sardicensi post decennium celebrato; sed in edita serie Ravennatum Episcoporum perperam ponitur post Severum Agapitus. Cum enim nihil sit quod dici possit istud Romanum Concilium sexta Indictione (ut habet lectio depravata) esse celebratum; nam sexta Indictio sub Constantio Imperatore & Julio Papa una tantum numeratur, eademque ipso anno Sardicensis Synodi, cui (ut dictum est) non Agapitus interfuit, sed Severus; luce clarius constat, longe ante celebratum fuisse Romanum Concilium, sub Julio de quo agimus, quam Conventum Sardicensem. Sed id quidem ea quoque potissimum satis manifesta ratione probatur, quod Synodo Sardicensi successores horum Episcoporum, qui præsentis fuerunt dictæ Romanæ Synodo, subscripti reperiantur; nempe cum in hac Synodo Romana habeatur interfuisse Benedictus Aquilejæ Episcopus, Concilio Sardicensi præsens fuisse reperitur ejus successor Fortunatianus; & cum in hoc legatur præsto fuisse Rufus Carthaginensis Episcopus; in Sardicensi, qui in locum ejus successit, Gratus inter alios nominatur: atque cum huic pariter habeatur Julius Mediolanensis præsens fuisse; Synodo tamen Sardicensi hujus successor post Eustorgium ponitur Protasius; licet in ea quæ perperam deducta est Episcoporum Mediolanensium successione, in qua & cujusque eorum sedis tempus temere ponitur

(a), Dionysius describatur: cum tam ex Athanasio, quam etiam ex Actis ipsis quæ extant Sardicensis Synodi, nominatus Protasius habeatur. At quisnam fuerit Julius iste Mediolanensis Episcopus, qui interfuit cum Agapito Ravennate & aliis huic Romano Concilio sub Julio, paulo post dicemus.

(a) *Apud
Panvin. in
Eas.*

Hæc autem de successione Ravennatum Episcoporum cum hic, tum etiam in nostris ad Romanum Martyrologium Notis Plantinianæ editionis oportuit prolixius disseruisse, ad confutandum illapsum errorem in seriem eorundem Episcoporum, in quibus Severus ante Agapitum ponitur, eumque sedisse a Valeriani temporibus usque ad Synodum Sardicensem, annos ut minimum sexagintaquatuor. Par erat nostrum Rubeum a nobis de iis amicè adnotatum, adeo perspicuis, omnique ex parte redditis certioribus rationibus acquiescisse, atque emendasse in sua ipsius posteriori editione Historiæ Ravennatis: sed, puto, dabit manus, si quæ astruit de Synodo Romana sub Julio habita, sexta (ut vult) Indictione, nulla ex parte posse subsistere demonstrabimus.

LXX.
De Severo
Episcopo
Ravenna-
te.

Uno enim illo nititur ipse potissimum fundamento, ut dicta Romana Synodus non sub nominatis Consulibus, sed sexta indictione (quod habet diversa ibi posita chronographia) fuerit celebrata. Incidit ea sexta Indictio (quod & ipse testatur) in annum Domini trecentessimum quadagesimumoctavum; sed sic tamen (quod ipsum in primis oportuerat animadvertisse) ut eodem anno a mense Septembris Indictio septima inchoetur: neque enim aliter quam a dicto mense consuevisse majores auspiciari Indictionem, nemo est qui dubitet. Quod ergo eadem Romana Synodus (ut ex ejus Actis liquet) coepta habetur decimoctavo Kalendas Octobris, absoluta (ut in fine ejusdem ponitur) ipsis Kalendis Novembris; alterum de duobus affirmare necesse est: Aut si vult eam habitam esse anno Domini trecentesimo quadagesimumoctavo, quo & Agapitum sexta Indictione vult successisse Severo; tunc nequaquam dici potest sexta Indictione celebrata esse, sed septima inchoata: Aut si vult eam ad superiorem annum revocare, ut vere sexta indictione esse habita dici possit; tunc illud in primis falsum erit, quod ait, Agapitum esse creatum Episcopum anno Domini trecentesimo quadagesimumoctavo, qui jam anno superiori reperitur præsens fuisse Romanæ Synodo sexta Indictione celebratæ, anno trecentesimo quadagesimoseptimo. Sed & illud sequeretur absurdus, si dixerimus eandem Romanam Synodum habitam esse sexta Indictione: tunc enim affirmare necesse erit, ipsam eodem anno esse celebra-

LXXI.

tam,

CHRISTI
337.

JULII PAP.
I.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. I.
CONSTANTIS

tam, quo & Synodus Sardicensis reperitur esse collecta, anno Domini trecentesimo quadragesimoseptimo, quo & sexta Indictio incipit mense Septembris. At quod monstrum illud erit, ut earumdem Ecclesiarum Episcopi diversi nominis habeantur in utrisque Synodis scripti, uno eodemque anno habitis? Quamobrem cum hæc nulla ex parte subsistant, nec aliqua alia sexta reperiatur Indictio sub Julio Romano Pontifice, quem ante absolutam illam periodum Indictionum constat esse defunctum; jam evanescit omnino illa de sexta Indictione argumentatio.

LXXII. Sed ut quid in dubium revocat, num Gratus ipse, cujus est querela illa in Concilio Sardicensi de Africanis Episcopis, fuerit Episcopus Carthaginensis? nam quisnam alius potuit esse Episcopus ille Gratus, qui subjectos haberet Episcopos Africanos, ut ibi demonstratur, nisi Episcopus Carthaginensis? cum præsertim ex Synodo Carthaginensi prima, quæ (ut suo loco dicitur) anno sequenti a Concilio Sardicensi habita est, certum habeatur, ejus nominis Episcopum Carthaginensem Gratum eidem interfuisse, immo & præfuisse Concilio; in cujus canone quinto mentio habetur de celebrato antea Concilio Sardicensi; unde ex tam explorata, certa, constantique ratione explodendus est addititius ille eidem Synodo affixus titulus, quo dicitur celebratum illud esse Concilium temporibus Silvestri, vel Marci: ex legatione enim illa Pauli atque Macarii, cujus est frequentissima mentio apud Optatum & Augustinum, certum redditur tempus ejusdem primi, sic dicti, Concilii Carthaginensis, quod suo loco constabit.

LXXIII. Quod insuper Protasium Episcopum Mediolanensem ante Julium ejus civitatis Antistitem ponit, errore labitur, secutus Panvinum, quem, reclamantibus omnibus, constat errasse, dum Diocletiani temporibus in laterculo suorum Factorum habet Protasium, & post eum Maternum, & deinde Eustorgium, post illum vero Dionysium temporibus Concilii Sardicensis; nam ex Actis ejusdem Synodi Sardicensis liquet Protasium eidem præsentem fuisse. Rursumque in re comperta hæsitat, dum Fortunatianum Episcopum Aquilejensem,

PAGIUS Ad num. LXXIV. & seqq. *Julii Firmici Martini V. C. liber de errore profanarum Religionum ad filios Constantini Magni Constantium atque Constantem Augustos* scriptus est ab anno CCCXL. quo perit Constantinus junior Constantini M. filius, ad annum CCCL. quo Constantinus cæsus. Idem Firmicus nondum Christianus ex pervulgata Gentilium superstitione, & Genethliacorum commentis ad Lollianum V. C. scripsit *Astronomicorum* libros VIII. compositos inter annum Christi CCCXXIV. quo contigit

qui Concilio Sardicensi interfuit, Fortunatum potius existimat appellandum, ex quadam sibi (ut ait) cognita lectione: sed si hoc attendendum est, ut cum apud Athanasium recensetur series Episcoporum qui interfuerunt Concilio Sardicensi, legatur perperam, *Fortunatus*, pro *Fortunatianus*; non duo, ut vult, sed tres dicendi sunt eodem ferme tempore præfuisse Ecclesiæ Aquilejensi; Fortunatianus, cujus est mentio quoque apud S. Hieronymum, Fortunatus, & Fortunatius. Sed facessant levia isthæc; unum tantum novit Ecclesiæ Aquilejensis, & veteres scriptores, Fortunatianum Aquilejensem Episcopum; licet mendosi codices, loco *Fortuniani*, *Fortunatum* habeant, vel *Fortunatum*. At otiose nimis, & cum tædio lectoris (ut video) in re adeo perspicua detinemur.

Agedum transeamus ad Julium illum Episcopum Mediolanensem, qui legitur interfuisse eidem Romanæ Synodo hoc anno sub Julio Romano Pontifice celebratæ. Miramur profecto hunc ipsum ab eodem (a) auctore prætermisum, qui (ut apparet) adeo perperam texuit successionem Mediolanensium Episcoporum, & ad libitum ex animi sui sententia annos sedis cujusque eorum apposuit; nam si alicujus Ecclesiæ antiqui quærantur Episcopi; illi certiores erunt, quos veterum Conciliorum Acta suppeditant. Quamobrem cum Julium hunc ipsum considero, suspicione interdum pulsor, num idem hic sit cum Materno ejusdem civitatis Antistite, antiquis scriptis & memoria anniversaria ex tabulis Ecclesiasticis celeberrimo; idemque cognominatus fuerit Julius Maternus; atque fortasse idem ille sit, cujus extat nobilissimus commentarius hoc titulo inscriptus (b), *Julii Firmici Materni V. C. De Mysteriis & erroribus profanarum religionum ad Constantinum & Constantem Augustos liber*. Nomina quidem probe consentiunt, & tempora æque conveniunt, licet in titulo illo nomen tantum Episcopi desideretur, errore forsitan librariorum omissum. Voluimus hæc innuisse solum: prudens vero lector accurate dijudicet.

Cæterum quod ad ipsum commentarium pertinet, si quis diligenter ejus argumentum consideret, in eam plane sententiam con-

Solis eclipsis ab eo memorata, *Optato & Paulino Coss.* & annum CCCXXXVII. Constantini M. emortualem. Is *Julius* diversus est a *Julio* Mediolanensi, quem interfuisse voluit Concilio Romano sub Julio, de quo Concilio numero præcedenti actum. Hæc Labbeus in *Dissert. de Scrip. Ecclesiast.* Verum, certum quidem, *Julium Maternum* diversum esse a *Julio* Episcopo Mediolanensi, sed an unus idemque *Julius Maternus* librum de *Erroribus profanarum Religionum*, & libros *Astronomicorum* elucubravit, hæcenus incertum. Bel-

LXXIV.

(a) *Panv. in. Fast. De Julio Materno.*

(b) *Extat tom. 5. Biblioth. sanct.*

LXXV.

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. I.
CONSTANTISJulii Ma-
terni stu-
dium pie-
tatis.

conspirabit, illum ab auctore conscriptum post Constantini Magni obitum; cum ejus filii Constantinus Minor & Constans in Occidentale Imperium successissent. Ne igitur illi a paterno deflecterent instituto, & ad avitum idolorum cultum a Gentilibus pellicerentur, qui tunc temporis, quæ de Diis scripta essent turpia & obscœna, physica quadam interpretatione honestare studerent: ne inquam, ipsi seducerentur, sed continerentur in officio pietatis; idem Julius Maternus his occurrit, eo edito, illisque dicato egregio commentario, quo etiam ipsis pluribus persuadet, ut idololatriam funditus pessumderent; in hisque multus est auctor, & in primis cum ait (a): *Amputanda sunt hæc, sacratissimi Imperatores penitus, atque delenda, & severissimis edictorum vestrorum legibus corrigenda, ne diutius Romanum Orbem præsumptionis istius error funestus commaculet, ne pestifera consuetudinis convalescat improbitas: quicquid hominem * Dei conatur perdere, ne diutius in terra dominetur. Nolunt quidam, & repugnant, & exitium suum prona cupiditate desiderant; sed subvenite miseris, liberate pereuntes. Ad hoc vobis Deus summus commisit Imperium, ut per vos vulneris istius plaga curetur. Facinoris eorum periculum scimus, erroris notæ sunt pœnæ: sed melius est, ut liberetis invitos, quam ut volentibus concedatis exitium. Ægrotantes contraria delectant; & cum corpus hominis adversa valetudo possederit, contra salutem suam a laborantibus perversa poscuntur. Capta mens languoris vitio morborum semper augmenta desiderat, & medelas artificum aspernata contemnit; respuit remedium medicinæ, & in exitium suum prona animositate festinat. Tunc si malum morbi fortius creverit, majora remedia queruntur; & pro salute hominis sollicita fortius se medicina opponit: asperit cibi, amari potus nolentibus ingeruntur; & si invaluerit malum, & ignis adhibetur & ferrum: sic homo recepta sanitate, & salute sibi reddita, quicquid ægrotantis corporis vitio invitus passus est, hoc totum pro utilitate sua factum esse stantis animi judicio confitetur. Hæc ipse; atque ea quidem ratione his insistit, quod complures Gentilium & Senatorum Romanorum præcipui pro antiquo deo-*

rum cultu certarent; haud patientes patrium superstitionis cultum, nova recepta religione, penitus antiquari: quorum pertinaciam Constantinus Magnus pertæsus (ut dictum est) novam condere Civitatem, Dæmonum sacrificiorum expertem, quod & perfecit, olim in animum induxit.

Ne igitur Constantini morte idololatria five Romæ; five alibi, jam prope sepulta, iterum revivisceret; magno studio nitus est auctor iisdem persuadere, ut quod reliquum esset superstitionis Gentilitiæ, abolerent; eosdemque ejusmodi interpellans oratione hæc addit (b): *Vos nunc Constantine, & Constans, sacratissimi Imperatores, appello, ut venerandæ fidei vestræ imploranda virtus est, quæ supra homines erigitur, & a terrenæ fragilitate separatur, caelestiumque societati conjungit; quæque in omnibus actibus suis, prout potest, Dei summi sequitur voluntatem; modicum talium superest, ut legibus vestris funditus prostratus Diabolus jaceat, ut extinctæ idololatriæ pereat funesta contagio. Veneni hujus virus evanuit, & per dies singulos substantia profanæ cupiditatis expirat. Erigite vexillum fidei: vobis hoc Divinitas reservavit, cujus favore eminentes prostratores estis omnium hostium vestrorum, quorum opera Romanum firmatur Imperium. Signum venerandæ legis erigite, sancite, promulgate quod profit. Sit faustum felixque Republicæ, quod tot acervos cæcorum hostium prostravistis exercitum *.* *Felices vos quoque gloriæ ac voluntatis tuæ Deus fecit esse participes. Idololatriæ excidium, & profanarum ædium ruinis propitius Christus populo, vestris manibus reservavit. Ille spiritualibus armis malos spiritus, vos mala terrena vicistis. Erigite victoriæ trophæa, & proferatur ingens titulus triumphorum. Profanarum rerum strage gaudentes, exultate fortius, exultate sidenter. Felicitas vestra cum Dei virtute conjungitur; pro salute hominum, Christo pugnante, vicistis: & post nonnulla (c):*

Tollite, tollite securi, sacratissimi Imperatores ornamenta templorum. Deos istos aut moneta ignis, aut metallorum coquat flamma. Donaria universa ad utilitatem vestram dominiumque transferte. Post

ex-

PAGIUS

XII.
Bellum
Britannicum.Baron. n.
LXXVII.

Bellum Britannicum, cujus mentio in præfato libro de Erroribus profanarum Religionum, ad annum Christi trecentesium quadragesimum tertium pertinet, ut recte vidit Gothofredus in Commentario Legis 5. Cod. Theod. De extraordinariis sive sordidis muneribus. Ait enim Julius Firmicus: Post excidia Templorum (anno CCCXLI. peracta) vicistis hostes, (Francos nempe, quos Idacius in Fastis anno Christi CCCXLII. a Constante victos, seu pacatos tradit)

propagastis Imperium, & hieme tumentes ac favientes undas calcastis Oceani, & insperatam Imperatoris faciem expavit Britannum, anno scilicet CCCXLIII. quo præfata Lex VIII. Kal. Feb. Bononia emissa. Docet enim Ammianus, Lupicinum a Constantio Imperatore in Britanniam missum, Bononiam, nempe Galliarum, adultæ hieme venisse. Ita ille initio lib. 20. qui & lib. 27. cap. 8. de eadem expeditione loquitur; de quo etiam legendus Libanius in Basilico.

LXXVI.

(b) *ibid. c. 21.*
De tollenda penitus idololatria.

* exerci-

tu

(c) Mater.
c. 29.

LXXVII.

Exhortatio ad Principes.

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. I.
CONSTANTIS

excidia templorum, in majus Dei estis virtute proVecti. Vicistis hostes, propagastis Imperium, & ut virtutibus vestris gloria major accederet, mutato, ac contempto templorum ordine, hieme (quod nec factum est aliquando, nec fiet) tumentes ac scævientes undas calcastis Oceani; sub remis vestris incogniti jam vobis pæne maris unda contremuit, & insperatam Imperatoris faciem Britannus expavit. Quid amplius vultis? Virtutibus vestris victa elementa ceserunt. Quod autem Deus jubet idola non fieri, sacrosanctæ legis scripta declarant, &c. Ac post multa adversus idololatriam hæc subdit: (a) Sed & vobis, sacratissimi Imperatores, ad vindicandum, & puniendum hoc malum, necessitas imponitur, & hoc vobis Dei summi lege præcipitur, ut severitas vestra idololatriæ facinus omnifariam persequatur. Hæc ibi atque pluribus divinæ Scripturæ testimoniis eos ad id faciendum impellit, ac demum perorans, sic habet:

(a) Mater.
cap. 30.

LXXVIII.

Misericordiæ suæ vobis, sacratissimi Imperatores, Deus summus præmia pollicetur, & amplificationis maxime argumenta decernit. Facite itaque quod jubet, complete quod præcipit. Auspicia vestra majoribus cumulata sunt donis; initio fidei positæ divini favoris incrementa sensistis. Numquam vos manus Dei veneranda deseruit: numquam vobis laborantibus denegavit auxilium. Strati sunt adversantium cunei, & rebellantia ante conspectum vestrum semper arma ceciderunt. Missi sunt superbi sub jugum populi, & Persica vota collapsa sunt; nec stare diu contra vos poterit malis suis armata crudelitas. Dei

virtutem utrique diverso sensistis eventu. Vobis celestis victoris * corona collata; & felicitate vestra, nostra relevantur incommoda. Hæc vobis Deus summus, sacratissimi Imperatores, pro fide vestra reddidit præmia: his vos iterum remuneratos insignibus, ad arcana veneranda legis invitat. Pura mente, devota conscientia, incorrupto animo, clementia vestra calum semper aspiciat; a Deo semper expectet auxilium: Christi venerandum nomen imploret; & pro salute Orbis terrarum, ac vestra, salutaris Deo spirituales offerat victimas. Sic vobis feliciter cuncta provenient, victoria, opulentia, pax, copia sanitas, & triumphus; ut divina majestate protecti, Orbem terræ felici gubernetis Imperio. Hastenus Julius Maternus: quæ quidem minime oportuit prætermisisse, cum sæpe de victoriis adversus hostes divina virtute partis mentio habeatur, quarum nulla pene memoria apud scriptores alios reperitur: contigisse enim ea videntur, cum patre agente in Oriente, ipsi Occidentale administrarent Imperium, & barbaros in Britannia atque aliis in locis rebellantes feliciter compresserunt: sed quoto potissimum anno illa acciderint ignoratur.

* victoriæ
Victoriæ
ex cultu
veræ re-
ligionis
acceptæ.

LXXIX.

At quod in veterum scriptorum codicibus minime datur reperire, ære expressum invenimus post primam tomi hujus editionem in antiquo numismate accepto a nobili rerum antiquarum thesauro Lælii Passqualini, his (ut vides) formis expresso: quibus intelligas Constantinum Juniorem adhuc Cæsarem Alamannos subjugasse.

CHRISTI
337.JULII PAP.
1.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 1.
CONSTANTISJESU CHRISTI
ANNUS
338.JULII PAP.
ANNUS
2.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 2.
CONSTANTISI.
Athana-
sius resti-
tuitur Ale-
xandriam.

QUI sequitur tricesimos octavus supra trecentessimus annus Domini, Consulatu Urli atque Polemii annotatus reperitur in Fastis. Quo major natu fratrum Imperatorum Constantinus Augustus, Athanasium, quem vivente patre exceperat Treveris, regio diplomate datis ad Alexandrinos litteris in suam Ecclesiam summo cum honore restituit. At in primis quod ad tempus spectat, sine quo certo indice, veritatis historię intercipitur via:

cum testetur Theodoretus eum exulem egisse annos duos & menses quatuor; & ex his, quę dicta sunt superius, satis liqueat, ipsum exilii titulo amandatum a Constantino in Gallias anno Domini trecentesimo tricesimosexto circa vernum tempus: opus est affirmare, eum hoc ipso anno fuisse in suam sedem Alexandrinam restitutum. Theodoretus enim de ejus exilii tempore & reditu in Ægyptum ex Gallis hæc ait (a): *Divinus ille Athana-*

(a) Theod.
lib. 2.
c. 3.
na-

PAGIUS

ANNO PERIODI GRÆCO - ROMANÆ 5831.

CONSTANTII, CONSTANTINI, ET
CONSTANTIS 2.SÆC. IV.
Anno Ur-
bis 1091.
Olymp.
179. an. 2.
A. C. 338.

☉ 11. A. ☽ 16. P. 28. Mart. Indict. 11.

JESU CHRISTI 338.

JULII PAPÆ 2.

[1] A Num. I. ad V. Coss. *Ursus*, & *Polemii*. I.
Quinquennalia Imperii Cæsarei Constan-
tis hoc vel præcedenti anno celebrata.
Va-

NOTÆ

[1] C *Ursus* & *Polemii*. Gruter. pag. CCCCXVII. 4.
DEDIC. XVIII. KAL.
FEBR.
URSO. ET. POLEMO.
COSS.Prænomina absunt a præcis lapidibus, ut apud Boldettum, lib. I. Cap. XIX. pag. 81. num. 10.
sic sicDECESSIT. VII. IRU. STEB.
URSO. E. POLEMIO. CONSS.

Ibid. pag. 83. num. 21.

ATTIE PUBLICIE. B. QVESQUENTI
IN P. URUS PATER. URSO. ET POL.
COSS.

Ibid. pag. 84. ex veteri lapide in Cœmeterio Cyriacæ a Blanchino invento, & a Mabillonio in Supplemento operis de Re diplomatica vulgato, ubi litteris mirum in modum deformatis, & a Romanis declinantibus:

MERCURIUS. PATER. FILIÆ. VIDUS.
NOVEMB. URSO. ET. POLEMIO. COSS.Extat nunc lapis in ædibus Capitolinis. Vulgares Fasti: *Urso* & *Polemio*.

CHRISTI
338.

JULII PAP.
2.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 2.
CONSTANTIS

vasius, biennio integro & mensibus quatuor Treveris commoratus, revertit Alexandriam. Quo quidem tempore, Constantinus filius Constantini Magni natu maximus, qui Galliae versus Occidentem Imperium obtinuit, litteras scripsit ad Ecclesiam Alexandrinam. Meminit earumdem litterarum ipse Athanasius, qui & eas recitaturus hæc præmittit (a): Certe quidem beatus Constantinus Minor, memor scriptorum patris sui, dum nos patriæ restitueret, in hæc verba epistolam misit:

Constantinus Cæsar populo Catholicæ Ecclesiæ Alexandrinæ S.

(a) Athanas. Apolog. 2.

II. Litteræ Constantini pro Athanasio.

Neque vestram sacramentem latere arbitror, ideo Athanasium adorandæ legis interpretem in Gallias missum esse, ne quo tempore sanguinolentorum hostium feritas sacro ejus capiti quam maxime immineret, implicitusque malorum collimitio, aliquid intolerandum, & cui remedium nullum esset, pateretur. Ad hanc igitur feritatem eludendam, tot fancibus inbianctum subtrahitur, ut sub me ageret, jussus est. Atque ita in hac urbe commoratus est, ut omnibus rebus necessariis abundaret: tametsi ejus reverenda virtus, divina ope fretus, onera asperioris fortunæ vilipenderet. Jam cum in primis vestræ in Deum pietati, suisque sedibus hunc Episcopum dominus noster, & pater Constantinus restituere vellet, & humana sorte præventus, antequam hoc votum impleveret, requieverit; ego mihi convenire puto, ut, suscepta voluntate sacræ memoriæ Imperatoris, id ipsum adimpleam, quod ille non potuit. Cum igitur Athanasius ad vestrum conspectum penetraverit, tunc demum intelligetis, quantæ apud nos reverentiæ fuerit. Neque id mirum videri debet, si quid hujusmodi in ejus gratiam fecerim: ad hoc enim faciendum, meam mentem & vestri desiderii imago, & species tanti viri instigavit. Divina providentia vos servet, dilecti fratres. Dat. Treveris, decimoquinto Kal. Julias. Hactenus Constantini Junioris Augusti epistola: recitat eandem Theodoretus (b), sed alterius translationis, sicut & Socratus. Ann. Eccl. Tom. IV.

(b) Theodor. lib. 2. c. 2.

II. Athanasius quo anno patriæ rediit.

Valesius lib. I. Observat. Ecclesiast. in Socratem cap. I. contendit, Sanctum Athanasium anno elapso patriæ restitutum fuisse, errasseque Theodoretum, cum scripsit, eum biennio & mensibus quatuor in exilio fuisse. Ego, inquit Valesius, anno Domini CCCXXXVII. eo ipso, quo mortuus est Constantinus, Athanasium restitutum esse contendo: idque certissimo argumento, ut opinor, evincam. Scribit enim Athanasius in Apologia 2. adversus Arianos pag. 805. se solum exilio, & patriæ restitutum esse a Constantino juniore, qui & litteras ipsi dedit ad populum & Clerum Ecclesiæ Alexandrinæ. Eas litteras ibidem refert Athanasius, quarum hæc est inscriptio: Constantinus Cæsar populo Catholicæ Ecclesiæ Alexandrinæ. Subscriptio autem est hujusmodi: Da-

tes (c), atque Sozomenus (d). Cæterum dum de his agit Socrates (e), Rufinum jure redarguit temporis ordinem invertentem, cuncta sus deque miscentem, cum Conciliabulum Tyrium non sub Constantino, sed Constantio, & sub eodem exilium, sive fugam (ut vult) Athanasii accidisse existimavit: verum & deformius erravit, dum, antequam restitueretur Alexandriam idem Athanasius, sexennium interlapsum putat, quod insumptum tradit in latebris; sed illæ longe postea contigerunt. Porro & illud falsum magis, quod apud Epiphanium (f) legitur, ipsum exulem mansisse in partibus Italiæ annos plures quam duodecim, aut quatuordecim: qui enim eum restituit Constantinus, nec quadriennium exegit in Imperio; sed & statim post obitum patris sui id effecisse, litteræ ipsius nuper recitatae non obscure significant.

(c) Socrat. lib. 2. c. 2.

(d) Sozom. lib. 3. c. 2.

(e) Socrat. lib. 2. c. 1.

(f) Epiph. hæresi 68.

At Constantius Imperator licet invito animo ferret Athanasii restitutionem, quod ex Eusebianorum persuasione jam cogitaret de subrogando alium in locum ipsius Athanasii Episcopum Alexandrinum: tulit tamen; tum quod ex Magni Constantini litteris id se facere Constantinus Junior profiteretur; tum etiam ne ea occasione, si adversaretur, fratrem natu majorem insensum sibi redderet & inimicum. Lucifer Calaritanus adversus Constantium pro Athanasio cum agit (g), hoc ipsum vehementer exprobrat, quod quem passus est in suam Ecclesiam a fratre restitui, iterum persequatur; atque ait: Si recte fuerat missus ad exilium; cur eum passus es contra patris tui statuta recipere dignitatem, quam ei se tulisse tuus arbitratus fuerat pater? Sed, inquis, fratris mei Constantini factum est interventu. Sed potuisti occurrere Constanti, dicens: Pater noster quem probavit hæreticum, nisi se correxerit, recipere in partes regni mei non possum. Sed inquis: Timui ne inter nos bella fuissent exorta. Ergo quia Saporinus * Persarum Rex nunc contra te gerit prælium; si tibi dixerit: Suscipe religiones meas, & ero tecum pacatus

III. Constantius invitus consensit restitutioni Athanasii.

(g) Lucif. Calarit. l. 1. pro Athanasio.

* Saporis

S s 2 tus

tum Treveris XV. Kalendas Julias. Tam inscriptio, quam subscriptio harum litterarum docet id quod dixi, Athanasium scilicet solum esse exilio statim post obitum Constantini M. anno Christi CCCXXXVII. Nam si anno sequente restitutus fuisset, tum Constantinus junior non Casarem se, sed Augustum appellasset. Nec a Constantino juniore restitutus fuisset Athanasius, sed a Constantio, cui Orientis Imperium obtigerat. Quare cum Constantinus ipse in iis litteris Casarem tantum se appellet, & cum Athanasius se a Constantino juniore restitutum esse testetur, apparet id factum fuisse antequam Constantini senioris filii a militibus Augusti essent nuncupati. Etenim mortuo Constantino interregnum quoddam fuit: Orbisque Romanus sine Imperatore mansit per tres fere menses

CHRISTI
338.JULII PAP.
2.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPPP. 2.
CONSTANTIS

tus: te oportet cum omnibus in Imperio tuo demorantibus facere transitum ad religionem dæmonum? dæmoniis enim sacrificans est Saporinus. Conspicis enim non te egisse ut Dei servum, suscipiendo eum, & loco revocando suo, quem meminisses in causam fidei deportatum. Primum, quod impotentem judicaveris Deum, tamquam te tueri non potuerit tuentem veritatem, hæreticis resistentem: deinde, quod magis propitium tibi esse volueris Constantem, quam Deum: quem utique Constantem Regem si hæreticum factum memineras favendo Athanasio, quem tu jam probatum habebas sacrilegum; non solum non regnum tuum Deo debueras præponere, sed nec ipsam tuam animam. Tu etenim ipse testis es conscientie tue: quod enim propter fidem quam semper tenuit Ecclesia ac tenet, quod eam damnare noluerit, missus fuerit in exilium, quia videlicet noluerit esse Arianus, &c. Hæc Lucifer in Constantium; sed dum per Constantem restitutum ait, vel ipse memoria lapsus, vel vitio librorum accidit, ut Constans, pro Constantino, positus fuerit: Constans enim haud modo, sed post Concilium Sardicense, cum iterum pulsus esset, Athanasium restituendum curavit.

IV.

(a) Theod.
lib. 2. c. 2.
in fine.Reditus
Athanasii
Alexandriam.(b) Apud
Athanasium.
Apolog. 2.

De reditu vero ejus Alexandriam hæc Theodoretus (a): Cum istis Constantini litteris Sanctus Athanasius redit Alexandriam; quem omnes tum Cives, tum rustici, tum nobiles, tum plebeji cupide perlibenterque excipiunt, exceptis solum Arianis, quibus ejus reditus molestia & angore fuit. At quam faustus lætusque acciderit Catholicis omnibus Athanasii Alexandriam reditus, Ægyptii Episcopi testati sunt epistola (b) Synodali, in qua isthæc inter alia adversus Arianos calumniantes ejus reditum infauftum fuisse & multorum malorum causam: Prorsus enim (inquiunt) ejusdem veritatis sunt cum superioribus, quæ nunc fingunt, fuisse scilicet in Athanasii introitu seditiones, luctus, populorumque lamentationes, indigne ferentium illius creationem. Nihil ibi tale contigit; sed potius omnia his con-

PAGIUS

ses donec fratres, qui Cesarum nomine diversas Provincias regebant, ad dividendam Romani Imperii summam in unum coissent. Obiit Constantinus IX. Kalend. Jun. & ipso anno nuncupati sunt tres Augusti, Constantinus, Constantius & Constans, V. Idus Septembris, ut legitur in veteribus Fastis, quos falso sub Idacii nomine publicavit Jacobus Sirmondus. Hoc ipsum est quod Eusebius in lib. 4. de Vita Constantini scribit, illum post mortem imperasse, & cuncta diplomata atque edicta, ejus tanquam superstitis nomine fuisse insignita. Ob hanc igitur causam Constantinus junior in suis ad Alexandrinos litteris se duntaxat Casarem appellat, quippe qui nondum Augustus fuisset appellatus. Data enim sunt littera XV. Kalendas Julias. Augustus autem cum fra-

traria, gaudia scilicet, animorumque alacritates, & populorum desiderio videndi hominis accursus: ubique per Ecclesias lætitiæ & gratulationes ad Dominum. Ministri autem & clerici ita eum intuebantur, ut animis gaudium conciperent, & illum diem omnibus faustissimum arbitrarentur: nostram autem, qui Episcopi sumus, inenarrabilem lætitiæ quid opus est scribere, cum jam antea testati simus, quicquid ei acciderit, nobis videri accidere? Hæc ipsi. Cæterum non Athanasius tantum exul, sed & reliqui Ægyptii Catholici Episcopi ejus causa antea profligati, postliminio reversi, suas receperunt Ecclesias: testantur enim id ipsi in eadem Synodali epistola ex Concilio Alexandrino, cum ajunt (c): Publica enim omnium Episcoporum profligatio ex suis sedibus, exterminatioque facta est: qui ut nos antea pro exulibus habuere, ita nunc cum Athanasio patriæ redditi, pro superioribus doloribus lacrymisque quibus ejus vicem miserabamur, maximam vicissim hilaritatem, & gaudium recepimus: quod utinam Dominus, ne ab Eusebianis subvertatur, nobis incolume servet.

(c) Athanasium.
Apolog. 2.

Cum autem Athanasii reditu pariter redita esset pax Ecclesiæ; Ariani ipsum, licet munitum litteris majoris Imperatoris, exagitare nova persecutione non prætermiserunt, cum in alios illi inhærentes furorem convertunt, scribentes ad suos qui in Ægypto erant Episcopus: testatur id ipse Athanasius, cum ait (d): In istis scribendis secum habent eos qui cum Ario ejecti fuere, nimirum Secundum Pentapoliten, clericosque Alexandria repudiatos. Istis Alexandriam scribunt; &, quod mirere, operam dederunt, ut nos, cæterique qui nobiscum sunt, persecutionibus divexaremur. In hunc modum ipse. Crebre tunc, cum Athanasius est restitutus Alexandriam, fuerunt apud Constantium Imperatorem querelæ, quod ad libitum tantum Constantini absque Synodali decreto idem Athanasius a Synodo Tyria prædamnatus Alexandriam in Ecclesiam restitutus esset: quod quidem Socrates (e) affirmat, sic di-

V.
Ariani indigne ferunt Athanasii reditum.(d) Athanasium.
orat. 1. in
Arianos.(e) Socrates.
lib. 2. c. 2.

tribus nuncupatus est V. Idus Septembris. Porro tunc temporis dum fratres tantum Casares vocarentur, summa auctoritas penes juniorem Constantinum erat, quippe qui fratrum natu maximus foret. Hæc Valefius.

Verum Athanasii restitutio a præsentis anno, quo eam collocavit Baronius, minime removenda. Ideo enim Constantinus junior Cæsaris tantum nomen in præfata ad populum Alexandrinum epistola sumit, quia Alexandrini suberant Constantio fratri suo. Sic in Actis purgationis Cæciliani coram Æliano Proconsule Africae habitis anno Christi CCCXIV. quia Africa Constantino Magno, non vero Licinio parebat, dicitur: Apud Maximos Imperatores causa agenda erit, Constantinum nempe & Licinium; & in-

III.
Constantinus junior Cæsar dictus in litteris restitutionis Athanasii.

fe-

CHRISTI
338.

JULII PAP.
2.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 2.
CONSTANTIS

dicens: *Verum qui in ea urbe labe Arianae opinionis aspersi erant, contra illum conspirarunt. Inde crebrae seditiones orta, quae factioni Eusebianae animum ad Athanasium apud Imperatorem falso accusandum praebnerunt: eique crimini datum est, quod suo ipsius arbitrio (cum communis Episcoporum Conventus illud minime decidisset) Ecclesiae illius administrationem denuo occupasset.* Haec eadem Sozomenus (a), & alii.

(a) Sozom.
lib. 3. c. 2.
VI.

At quoniam revera non sua sponte Athanasius Alexandriam rediisset, sed litteris Constantini Imperatoris munitus suam recepisset Ecclesiam; periculosa alea Constantio videbatur eum denuo exturbare, quem sciebat a Constantino Augusto, suo germano, restitutum: haud enim ausus est eum cogere solum vertere, ne in se fratris Imperatoris justam iracundiam provocaret: quamobrem quod mente coquebat, dissimulat; cum interim Ariani solitas merces congerunt, novas calumnias comparant, parantque legationem adversus Athanasium ad tres Imperatores, ad Constantinum scilicet, qui ejus susceperat patrocinium; ad Constantem, in eundem quoque propensiosem; & ad Constantium, quem in eum reddiderant infensissimum. At de ejusmodi legatione agemus anno sequenti, quo missa putatur.

Ariano-
rum lega-
tio in Oc-
cidentem.

VII.

Quinam vero fuerint Arianorum antesignani, qui isthaec in Athanasium commentum sunt, & Constantio detulerunt; praeter presbyterum illum, alios recenset Theodoretus, cum ait (b): *Hoc adiutore usi Eusebius, Theognis, Theodorus Perinthius (erat quidem Theodorus vir doctrina praeter caeteros exquisita, scripsitque commentarios in sacra Evangelia, vulgo Heracleotes nominatur) frequenter admodum, quoniam habitabant in proximo, in Imperatoris venire conspectum, rediitque Athanasii ab exilio multorum malorum causam extitisse dixere, & non Aegyptum solum, verum etiam Palaestinam, Phoeniciam, & alias finitimas gentes turbulentis illorum fluctibus graviter agitari.* Haec Theodoretus. Quod autem ad

Ariano-
rum ante-
signani.

(b) Theod.
lib. 2. c. 2.

Theodorum spectat, agit de eodem S. Hieronymus (c), adnumeratque eum inter scriptores Ecclesiasticos, atque ait: *Theodorus Heraclea Thraciarum Episcopus, elegantis apertique sermonis, & magis historicae intelligentiae, edidit sub Constantio Principe commentarios in Matthaeum, & in Joannem, & in Apostolum, & in Psalterium.* Sic ipse, qui eum interdum citare consuevit (d); dictus vero est quoque Perinthius; nam idem est Perinthus (ut idem ait) cum Heraclea.

(c) Hierou.
de Scrip.
Eccles. in
Theodor.

(d) Hier.
epist. 152.

Fertur & illud factum; nempe hoc anno secundo Constantii Imperatoris, scilicet ejusdem jussu de hoc scribentis ad Probum, publice differuisse Laodiceae in Syria Athanasium cum Ario: Sed cum illum ante haec tempora liqueat esse defunctum; alium volunt hunc fuisse Arium, qui se contulerit cum Athanasio. Non inficias imus alterum his temporibus vixisse Arium Episcopum, de quo inferius plura ex Actis Concilii Sardicensis. Verum quod in epistola illa Constantii ad Probum, Athanasius, diaconus nominetur, & quod in ipso disputationis progressu arguat Athanasius Arium esse Photiniani dogmatis; plane detegitur evidentior error: siquidem longe ante emerit Arij haeresis, quam Photini, & ex Ario potius Photinus, quam ex Photino Arius: de Photino autem, quo tempore innotuerit, suo loco dicemus.

VIII.
Commen-
titia dis-
putatio.

Caeterum in ejusmodi argumenti & generis descriptionibus versatum esse Vigilium Episcopum Tridentinum, nimirum ut adversus Arium, Sabellium, & Photinum per dialogisimum Athanasii nomine scripserit commentarios, ipsemet testatur, cum agit contra Eutychem: *cujus verba, ut haec exploratiora habeantur, hic reddere, dignum existimamus; ait enim (e): Plenissime in eis libris, quos adversus Sabellium, Photinum, & Arium sub nomine Athanasii, tamquam si praesentes cum praesentibus agerent, ubi etiam cogitoris persona videtur inducta, conscripsimus, &c.* Sive ergo Vigilus, sive alius eodem scribendi genere usus est, cum non tantum

IX.
Vigilii ge-
nus tra-
standi.

(e) Vigil.
contr. Eu-
tych. l. 5.

Atha-

PAGIUS

serius: *Constantinus Maximus semper Augustus, & Licinius Caesar, ita pretatem Christianis exhibere conantur, &c.* Vides, Licinium Augustum vocari tantum Casarem, quia scilicet iudicium illud fiebat in regione ad Constantinum Augustum pertinente. Sic in titulo Legis I. Codicis Theodosiani *De jure Fisci, dat. Idibus Septemb. Constantino Aug. IV. & Licinio IV. Coss.* anno nempe CCCXV. in fronte legitur: *Imp. Constantinus Aug. & Cas.* ubi Caesaris nomine intelligendus Licinius, ut observat Gothofredus in illius Legis Commentario. Ea enim a Constantino Magno, non vero a Licinio emissa. Praeterea Victor in Epitome de Galerio Augusto loquens, ait: *Caesar quadriennio, (ab anno scilicet CCCVII. usque ad annum CCCXI.) deinde per Orien-*

tem Augustus triennio fuit, ab anno scilicet CCCXI. usque ad CCCXIII. Maximinus quando cum Galerio Maximiano seniori Augusto, longeque se potentiori imperavit, Caesar a Victore appellatur, licet quadriennio illo Augustus fuerit: quando vero Maximiano mortuo partem Imperii ejus, cum ea quam possidebat, conjunxit, seque seniore Imperatorem credidit, a Victore Augustus dictus est. Quare Constantinus junior jam Augustus erat, quando citatam ad Alexandrinos fratri suo subjectos epistolam, in qua Casarem se appellat, scripsit. Ea, quippe Athanasii restitutio per Constantinum juniorem facta, quia apud Treveros, quae urbs ipsi parebat, sanctus Praeful exulabat. Hoc autem factum, inquit Epiphanius in haeresi 68. *dum Constantinus esset*

esset

CHRISTE
338.JULII PAP.
2.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 2.
CONSTANTIS

Athanasium & adversarium hæresiarcham sic disputantes induxit, sed etiam (quod ait) Judicem cognitorem sæpe interloquentem adhibuit, quod in ista vidimus disputatione habita coram Probo; nequaquam Athanasio hæc tribuenda sunt.

X. Quod autem spectat ad res Constantii Imperatoris; ipse hoc anno; iisdem Consulibus, Antiochiam se contulit, ob expeditionem adversus Persas parandam, quod & data ab eo ibi rescripta (a) declarant; quando ulcere, incurabili plane morbo affectus, &, ut putatur, divinitus immisso, ut a qua deflectere videbatur favens Eusebianis, pietatem ardentius coleret & sollicitius custodiret. Sed plane accidit illi quod Pharaoni, dum percussus a Deo, Moysen lubenter, a quo salutem consequeretur, audivit; verum eum curatus contempsit, susceptæ semel inhærens impietati. Quonam modo autem ægrotantem ibi Constantium Imperatorem magnus ille Spiridion, de quo superius mentio facta, ad bonam valetudinem revocarit, ejus Acta significant; quorum licet auctor non prodatur qui scripsit, creduntur tamen ex illis esse deducta, & soluta oratione conscripta, quæ ejus discipulus Triphyllius Ledrensis Episcopus (ut testatur Suidas b) versibus Jambicis cecinit. Ait ergo auctor (c):

(a) l. 4. de temp. curs. C. Theod. & l. 23. de Decurion. Cod. Theod.

Constantius curatur a Spiridione.

(b) Suid. in Triph.

(c) Apud Metaph. die 12. Decemb. Sur. 10. 6.

XI. Ut autem Antiochia quoque posset videre Spiridionis virtutem & gratiam, & de ea ferre testimonium; hoc quoque sit valde mirabiliter & contra opinionem. Quo modo vero, jam ostendet oratio. Nuper quidem Magnus Constantinus, relicto Imperio, e vivis excesserat; id autem filii dividerant. Et Constantius quidem, cui forte obtigerat, ut teneret Imperium Orientis, in magna urbe Cælesyriæ, nempe Antiochia, versabatur. Eum autem gravis morbus invadit, qui medicorum manus & artem reprobabat. Hac de causa, aliorum omnium spe abjecta, eum precabatur solum, qui potest curare animas & cor-

PAGIUS *esset in Antiochia, atque hoc approbaret.* Constantium vero præsentis anno Antiochiæ fuisse ex Annalibus Baronii, certissimum redditur. Deinde Athanasius in Apologia ad Constantinum ait, quod ipsum Imperatorem fuerit dignatus videre, *primum Viminiaci*, qui locus est ad Danubium in Mœsia prima: Lex autem 4. Codicis Theodosiani *De petitionibus*. dicitur dat. prid. Id. Jun. Viminiaci, & Constantium atque Constantem auctores habet. Quare his Cons. mense Junio uterque Imperator Viminiaci fuit, ibique Constantium Athanasius salutavit.

IV. Schelstratius in Dissert. I. de sacro Antiocheno Concilio cap. I. Valesii errorem agnovit, & Athanasium currenti anno restitutum docuit. Sed perperam scripsit, ideo Constantinum juniorem in laudatis a Valesio literis, *Cæsarem* se, non *Augustum* nominasse, quia, ut etiam ex Eusebio supra diximus, post Constantini Magni obitum ipsi Augusti titulus mansit. At licet ve-

pora. Cum vero precatione uteretur intensius, noctu in visione ei apparet Angelus, ostendens ei chorum sanctorum multorum Episcoporum; in quos cum Imperator deflisset oculos, in medio quidem eorum videt quosdam duos stantes, qui erant ipsi quoque Episcopis similes, videbantur autem esse duces & præsides aliorum; cum eos ipsi ostendisset Angelus, solos eos esse dicebat ejus morbi curatores. Cum vero eum dimisisset somnus, considerabat quidem quinam ii essent, non poterat autem somnium conjicere; quomodo enim, cum eorum nec nomen, nec patria ei esset nota? maxime cum alter eorum, qui apparuerat ut Episcopus, nondum re vera erat factus; sed quod futurum erat, tamquam quod jam factum fuerat, apparuerat.

Visio facta Constantio.

Cum propter hæc ergo esset animi dubius Imperator, & simul quidem visione moveretur, cruciaretur autem doloribus; nesciebat quidnam ageret: Fervor vero fidei illum optime admonebat, non adeo temere illam apparuisse visionem; unde etiam ei persuadet, ut præclarum, & Imperatore dignum, & in præsentia quidem sapientia minime vacuum caperet consilium. Quotquot enim Episcopi per universum Romanum Imperium, sibi scilicet subjectum, vitæ ex virtute agenda curam gerebant, iussit convenire; non enim omnes accersivit Episcopos, sed quos audisset esse virtute præstantes; ut, cum simul omnes convenissent, duo quoque, qui ei apparuerant, noti evaderent. Missæ sunt ergo litteræ per universam regionem sibi subjectam, quibus vocabat Episcopos; & quoniam cum alii accessissent, ii qui quærebantur, nequaquam agnoscerentur; mittit etiam in Cyprum insulam, accersens Spiridionem, & illius gratiam. Ille autem omnia quidem spiritu præviderat de Imperatore: in somnis enim ei singula significabat gratia. Cum vero Imperatoris quoque verba ei consentirent, non invitatus ad eum proficiscitur, illum quoque virum secum ducens, qui in ea, que

XII. Constantii studium cognoscendi Spiridionis.

rum sit, omnia edicta usque ad V. Idus Septembris anni præteriti Constantini M. nomine conscripta fuisse; tamen post illum diem Leges omnes trium Augustorum nomine datas esse, liquet ex rescriptis Codicis Theodosiani. Addit Schelstratius, Constantinum juniorem Cæsaris duntaxat nomen usurpasse, quia consentaneum sibi visum est, ut in literis quibus voluntatem patris executioni mandabat, non Augusti, sed Cæsaris duntaxat nomen usurparet, quasi pater adhuc viveret. Verum, is agendi modus insuetus, & quod sciam, in simili nunquam usurpatus.

Recte tamen observat Schelstratius, Athanasium hoc anno in Ecclesiam suam rediisse, clamare totam Actorum seriem a variis Scriptoribus posteritati consecratam. Narrat Eusebius lib. 4. de Vita Constantini cap. 63. quod Constantinus ante mortem, cuncta, prout ipsi videbatur, constituerit. Quid vero depofuerit notat Theodore-

V. Athanasius hoc anno Alexandriam rediit.

CHRISTI
338.

JULII PAP.
2.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 2.
CONSTANTIS

que prius apparuerat, visione, cum illo adstiterat Imperatori; ei nomen erat Triphyllius; qui nondum quidem erat adeptus sacerdotium, a superis autem, antequam eligeretur ab hominibus, fuerat designatus. Cum eo ergo simul ingreditur Spiridion in Regiam, tenuiter admodum ornatus & simpliciter; nam vestis quidem erat admodum vilis; in manu autem habebat virgam ex palma, & tiaram gestabat in capite; præterea vasculum quoque quoddam fictile ei pendebat ex collo, ut qui (sicut mos erat iis qui sanctam habitabant Civitatem) statuisset ferre oleum Sanctæ Crucis. Quoniam autem non satis erat, tenuitate, & a rebus superfluis aliena simplicitate, sed etiam in ferendis injuriis moderatione suum imitari Dominum; quidam in Regia ejus irridens tenuitatem, & indecorum esse arbitrans eum ingredi in Regiam, qui ita esset vestitus; illi sacræ maxillæ incussit colapsum. Fulmen autem non fuit e celo missum in eum qui percusserat; sed id omnino passus est, qui ipse quoque in se ipso divine id erat passus. Ille vero (o generosum animum & ad patiendum ambiciosissimum!) ei qui ipsum afficiebat injuria, præbuit & alteram, promptus ad Dominicam legem (a) implendam, & se promptum exhibendo ad patiendum, vincens nimiam illam celeritatem manus simul & impudentiam: hoc illum insolentem & injuriosam cepit hominem, & magno pudore affecit, & maxime quod acceperat eum esse Episcopum, qui affectus fuerat injuria: unde etiam mutatus, sit ei supplex, & petiit veniam, inconsideratè lapsus audaciæ curare contendens calore pœnitentiæ. Ille autem (didicerat enim, sicut ferre injurias, ita debita remittere, immo vero eum, qui ipsi molestiam attulerat, remunerari bonis) verbis quibus potuit, eum affecit beneficio, paterne consulens, & meliorem ejus reddens animam: quo factum est, ut qui apud Imperatorem primos honores ob-

tinebant, eum reverenter prosequerentur, & ut par erat, ducerent ad Imperatorem.

Non sunt prætermittenda, quæ interim evenerunt, quæ sunt studio digna, & quæ possunt magnam afferre utilitatem animis studiosis sapientiæ. Videns ille magnus suum discipulum Triphyllium perfectum mox futurum, & ei similem; in præsentia vero ea quæ in mundo sunt magna, & pro quibus multi esse contendendum existimant, magna esse existimantem, ut qui adhuc esset ætate juvenis, & haberet ætatem ad hoc opitulantem, & ea quidem admirantem quæ erant in Regia, vestes, inquam, splendidas, & auri nitorem, & ante omnia quidem ipsum Imperatorem, qui in excelso quidem præsidebat, conspiciebatur vero terribilis & specie insignis: cum propter hæc omnia videret eum stare sublimem & erectum, & quasi a se discessisse; ei veluti somnum solvens, & quæ vere habebat somnia manu palpans & depellens: Sed mihi (inquit) Triphylli; illum ipsum ostende Imperatorem; neque enim possum scire quisnam sit. Is autem non intelligens quid magnus sibi vellet Spiridion: Hic est, inquit; manu ostendens Imperatorem. Quid est ergo (inquit Spiridion) hic aliis admirabilior, nisi eum etiam dixeris justiorum, ob fastum & splendorem? Non æque ac quivis pauper ignotus morietur, similiter vero sepultura mandabitur & interibit, similiter quoque sistetur ante incorruptum Judicem? Cur quæ fluunt, tanquam quæ stabilia sunt, honoras, & quæ nihil sunt, habes in admiratione; cum liceat potius, ea quæ sunt materiei expertia & æterna, querere, & gloriam amare cælestem, in quam non cadit interitus?

Cum hæc autem diceret Triphyllio, Imperator ex tribunali excelso in sanctum conjecit oculos; & primum quidem eum atraherebat habitus & amictus, formæ, quæ visa fuerat, conveniens: sic enim visus fuerat ei adesse in somnis, & erant omnia

XIV.

De Triphyllio vaticinium.

XV.

Congressus Spiridionis cum Constantio.

ea-

XIII.
Spiridion in regia male habitus.

(a) Matth. 5.

PAGIUS

retus lib. I. cap. 32. Tres quidem Imperii hæredes reliquit, Constantinum scilicet, Constantium & Constantem natu minimum. Magnum autem Athanasium Alexandriam redire jussit. Addit Socrates lib. I. cap. 39. Testamentum commendat Presbytero illi, cujus antea fecimus mentionem, per quem Arius ab exilio fuerat revocatus, mandataque ne cuiquam alteri quam filio suo Constantio, quem Orienti præfecerat, illud in manus traderet. Ad hunc modum condito testamento, cum aliquot dies supervixisset, ex hac luce migravit, die scilicet XXII. Maii. Neque statim, ut mortuus est Constantinus, ejus testamentum ad filium ejusdem cognominis Treviros perlatum est, quandoquidem id Constantio duntaxat tradi poterat, qui tum Nicomediæ non aderat, si vera scripsit Socrates, qui ait: Porro morti ejus nullus ex filiis interfuit. Mittitur itaque protinus in Orientem, qui Constantio patris obitum nunciasset. Non scribit Socrates, Presbyterum cum te-

stamento ad Constantium profectum, sed nuntium transmissum, quo profecto corpus exanimè e lecto in aurea arca depositum fuit, ac Constantinopolim deportatum, ubi teste Eusebio lib. 4. de Vita Constantini cap. 66. a multis noctu dieque custoditum est, stans horis accedentibus totius exercitus Ducibus, Comitibus, Judicibus & populo, ut Imperatorem jam mortuum perinde ac vivum salutarent, atque hæc, inquit Eusebius cap. 67. longi temporis spatio æsidiæ gesta sunt; ita ut non uno, sed pluribus diebus corpus Constantini insepultum mansisse necesse sit. Postea namque, ut scribit Socrates, cum Constantius ex Orientis partibus advolasset, regia honoratus est sepultura. Ubi autem Constantius ad Urbem Regiam pervenit, cum verosimile sit, Presbyterum antea laudatum corpus Imperatoris secutum, illa in Urbe tunc degisse, & testamentum Constantini ipsius filio Constantio detulisse, potuit primum circa initium mensis

Ju-

CHRISTI
338.JULII PAP.
2.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 2.
CONSTANTIS

eadem, virga, tiara, vas e collo pendens, & vestis. Eum ergo statim cognovit ex alto; Tripbyllium autem non poterat conjicere, neque enim curabat ejus speciem curiose inquirere, quoniam eum non videbat Episcopum, sicut somnus ei significabat. Quamobrem statim surgens e sede, vadit ad magnum Spiridionem; desiderium enim recuperandæ sanitatis faciebat eum alia contemnere; splendorem certe Imperatorum & Imperii magnitudinem postponendos honori magni Spiridionis, se humiliter admodum & abjecte in eum gerit, humilitate captans misericordiam, & ostendens quantum intersit inter Regem, qui ad tempus est, & eum qui servit Regi æterno. Ille ergo inclinato capite placabat eum lacrimis, & ejus petebat preces, tamquam validissimum aliquid medicamentum, quod omnem molestiam potest facile solvere. Postquam ergo manus illius tetigit caput Imperatoris, statim fugatus est morbus, & convaluit Imperator.

XVI.
Spiridionis virtus prædicatur.

Quis, quæ postea consecuta sunt narrabit, eorum qui aderant, & ipsius Imperatoris, quemadmodum toto die festum agebant, & propemodum exiliebant, & neque se præ gaudio poterant continere? Solus Spiridion erat in labiis omnium, aspiciatur Spiridion, Spiridion erat id quod studio erat omnibus. Imperatori itaque fuit quidem corpus restitutum sanitati: ut autem sana esset ejus anima, numquid ut parvum & a medico contemnendum fuit despectum? Ubinam vero hoc fecit sacrosancta illa anima? Sed ei quoque omnino conveniens adhibuit medicamentum; ut qui suaserit quidem, ut meminisset Dei beneficii; in eos autem qui ejus parebant Imperio, iis quidem qui offendebant, & aliquam attulerant molestiam, clementem se præberet, & misericordem; iis vero qui secus se gesserant, benignum & liberalem; iis autem qui privati erant rebus necessariis, patris & curatoris munus obeuntem, ma-

numque & viscera eis benignissime aperientem. Quantum enim (inquit) præstas cæteris, tantum te esse oportet virtute celsiorem: qui enim non sic est affectus in subiectos, tyrannum oportet eum potius vocare, quam Imperatorem, qui non est censendus beatus propter potestatem, sed qui censetur miser & odio habetur propter superbiam. Postremo abortatus est, ut accurate teneret & observaret ea quæ pertinent ad pietatem, & ne tantillum quidem admitteret, quod non Dei videretur Ecclesiæ. Hæc quidem ad Constantium Spiridion, probe sciens hominem ad Eusebianos propensorem, per quos posset induci in Arianam impietatem; atque idcirco hæc illi oportuit ab eo instantius ingeri & inculcari. Subdit auctor Spiridionis contemptum auri, quo donatus ab Imperatore, & accipere coactus, illud erogavit in aulicos; additque de Imperatore ad meliorem frugem reddito, ejusque studio in sublevandis inopum afflictionibus atque molestiis, deque immunitate concessa viris Ecclesiasticis, ne quod genus penderent vestigialium, sed in omnibus essent immunes; subditque his quoque de puero defuncto, & ad vitam ibidem, cum esset Antiochiæ, revocato, & post hæc alia plurima ab eo edita signa, cum in Cyprum insulam reversus est.

Quod autem spectat ad immunitatem, concessam clericis in gratiam Spiridionis, excidit quidem datum de ea re a Constantio rescriptum, cujus tamen mentionem ipse fecisse videtur, cum alias in hunc modum rescripsit ad clericos (a): Juxta sanctionem, quam dudum meruisse perhiberimini; & vos, & mancipia vestra nullis novis collationibus obligabit; sed vacatione gaudebitis. Præterea neque hospites suscipietis; & si qui de vobis alimonie causa negationem exercere volunt, immunitate potentur. Data VI. Kalendas Septemb. Placido & Romulo Coss.

XVII.
Immunitas concessa clericis.

(a) l. 8. de Episc. & cleric. C. Theod.

Ve-

PAGIUS

Junii innotescere, quid Constantinus ultima sua voluntate disposuerat, adeoque tunc primum scribi ad Constantinum juniorem, quod pater statuerat, revocandum esse Athanasium. Quod si jam anno CCCXXXVII. XV. Kalendas Julias, id est, XVII. Junii, Athanasius restitutus fuerit, nam consideratis suprascriptis, Constantius non nisi post octo vel decem dies a morte patris Constantinopolim pervenit, debuisset Constantius eodem momento, quo testamentum perlegerat, antequam pater ipsius sepeliretur, sollicitus extitisse de Athanasio, & nuntius quatuordecim dierum spatio ex urbe Constantinopolitana Treviros appulisse, & eodem die, quo nuntium acceperat Constantinus, Athanasium restituisse, ac conscriptis ea de re literis, Alexandriam remississe; quæ parum credibilia.

VI.

Aliud argumentum deducit Schelstratius ex Epiphania hæresi 68. ubi ait: Athanasius dimittitur a duobus Regibus post M. Constantini obitum, dum Constantius esset in Antiochia, atque hoc ap-

probaret. Et novimus sane proprias literas a tribus Imperatoribus scriptas Alexandrinis & ipsi Athanasio. Athanasium vero a tribus Imperatoribus communicato consilio dimissum fuisse, ipsemet Athanasius testis est, quando in epistola ad Solitarios inquit: Hoc cum viderent tres fratres Constantinus, Constantius & Constans post obitum patris sui, jusserunt quemquam in suam Ecclesiam & patriam reverti, scribentes quidem de singulis ad singulas ipsorum Ecclesias, de Athanasio vero ad istum modum, &c. Sed nullatenus fieri potuit, ut anno CCCXXXVII. die XV. Kalend. Julias tres Imperatores ea de re simul contulerint; cum in confesso sit, post tres menses duntaxat invicem communicasse, ut, quod patris testamento dispositum erat, Romani Imperii summam dividerent, sicque Athanasium ab exilio revocarent. Quare Imperii divisio in Pannonia facta, & Athanasii restitutio a Constantio, dum esset Antiochiæ, approbata.

Athanasius exilio solutus.

A

CHRISTI
338.

JULII PAP.
2.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 2.
CONSTANTIS

XVIII.

Jacobi Nisibitæ insignis factum.

Verum haud immuneratam reliquit Deus Constantii munificentiam tum erga pauperes omnes, tum potissimum clericos tunc impensam; sed longe majora rependit, & quidem per alium sanctissimum virum Spiridioni non imparem, per Jacobum, inquam, illum Episcopum Nisibis toti Orienti spectatum, de quo sæpe superius mentio incidit opportuna; ex quibus plane innotuit magna Dei providentia erga Constantium, quem ut in officio pietatis contineret, modo perterret minis, exagitat plagis, modo vero beneficiis demeretur; quæ per viros pientissimos, atque Catholica religione præstantes, illi voluit exhiberi: ut ex his saltem perdisceret pietatem colere, & averfari scelestissimos Eusebianos, ab ea ipsum conantes avertere. At quodnam hoc tandem adeo ingens beneficium per Jacobum Episcopum fuit eidem impertitum? eximium illud sane, atque ita excellens, ut vix sit qui digne prosequi valeat oratione. Sapore quidem ille potentissimus Persarum Rex, audita Constantini morte, cujus summa potentia sæpe coercitus, haud ausus fuit invadere Romanum Imperium; eo sublato, tempus idoneum invenisse ratus diutius expectatum, validissimo exercitu comparato, fines Romanorum invadit; & quæ sibi fortior atque prior occurrit, Nisibin dura atque diutina obsidione perstringit; sed ab uno præstantissimo eodemque Deo carissimo viro Jacobo ejus Civitatis Episcopo vincitur; confunditur, atque cum ignominia ad propria inglorius redire compellitur; hæc autem quomodo se habuerint, sunt auctore Theodoretto narranda.

XIX.

Saporis Regis Persarum bellum in Mesopotamia.

(a) Hier. in Chron.

Sed illud primum, quod ad tempus spectat, ut certiozem statuamus chronographiam: Ista quidem accidisse ipso exordio Imperii Constantii & collegarum fratrum, S. Hieronymus (a) testatur, cum sic habet primo ipsorum Augustorum anno: Sapor Rex Persarum, Mesopotamia vastata, duobus ferme mensibus Nisibin obsedit. Hæc inquam, ipso anno primo Constantii, qui (ut diximus) cœptus anno præterito post obitum patris decimo Kalendas Junii, in præsentem usque annum, dicto mense ac die protenditur. Et Theodoretus (b) in Philotheo hæc in eadem sententiam: Cum autem aliquantum processisset temporis, Imperator quidem Magnus & admirabilis (Constantinus scilicet) excessit. Ann. Eccl. Tom. IV.

(b) Theod. in Philoth. in Jacobo Nisibita.

PAGIUS

VII.

Nisibi obsidio.

A num. XVIII. ad XXIII. Persa pacem cum Romanis fregere paulo ante obitum Constantini Magni. Eodem anno Christi scilicet CCCXXXVII. Nisibis a Persis obsessa, ut habet Theophanes, qui obsidium egregie describit, aitque, per tres & sexaginta dies illud durasse: quot etiam dies civitatem obsessam tradit Au-

stus e vita cum coronis pietatis. Illius autem filii fuere heredes Imperii Orbis terræ. Tunc Rex Persarum, cui nomen erat Sapore, contemptis filiis, ut quorum potentia non esset patriæ æqualis, bellum movet adversus Nisibin magnis & equitum & peditum copiis; duxit autem Elephantos quoque quamplurimos, &c. Hæc quidem quod ad tempus pertinet. Res autem quomodo se habuerit, idem Theodoretus narrat his verbis (c):

(c) Theod. l. 2. c. 39.

XX.

Cum Sapore Persarum Rex contra Romanos bellum gereret; Constantius collecto exercitu venit Antiochiam. Quo quidem tempore, dum moraretur Constantius Antiochiæ, hostes erant prostrigati non exercitus Romani viribus, sed virtute Dei, quem pii viri inter Romanos sancte coluerunt. Victoriæ autem rationem ac modum hoc loco exponere decrevi. Nisibis urbs, quam nonnulli Antiochiam Mygdoniæ appellant, in finibus, quibus Romanorum & Persarum terminatur Imperium, posita est, cujus Episcopus moderator & dux fuit Jacobus, de quo supra mentio facta est; in isto clari gratiæ Apostolicæ radii elucebant; cujus mirabilia & multorum celebrata sermonibus miracula, quoniam in historia, quæ inscribitur Philotheus, complexus sum, ea rursus enumerare, ut supervacaneum, sic alienum ab instituto arbitror. Itaque unum dumtaxat narrationis præpositæ causa commemorabo. Urbem, cui iste Episcopus præfuit, Romanorum ditioni subjectam, forte Persarum exercitus obsidebat; quam ad septuaginta dies obsessam, tametsi multas machinas manibus admovebat, & eam undique variis bellicis tentabat instrumentis, atque adeo vallo & fossa circumdabat, capere tamen non potuit.

Nisibis obsidetur.

XXI.

Postea alveo fluvii per mediam urbem labentis, qui Mygdonius vocatur, satis longo intervallo supra urbem obstructo, & ripis ad ingentem altitudinem, uti impetum aquæ inhiberent, exaggeratis; ubi videt tantam aquæ copiam, ut de cætero aggerem inundaret, subito eam velut machinam in murum præcipiti cursu ferri permittit; cujus impetus tam vehemens fuit, ut murus eum non potuerit sustinere, sed in alteram partem inclinatus, ad terram ruerit; eandem calamitatem altera muri pars, per quam erumpebat fluvius, etiam passa est: quandoquidem cum aquæ violentiam ferre non posset, disturbata concidit

T t

dit

stor Chronici Alexandrini anno CCCXXXVII. Quare, quando Hieronymus in Chronico secundum editionem Scaligeri eam obsidionem copulat cum anno Abrahami 2354. qui Kalendis Octobris anni Christi CCCXXXVII. inchoatur, de prioribus illius anni mensibus intelligendus; perperamque Valesius in Notis ad lib. 20. Ammia-

CHRISTI
338.JULII PAP.
2.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 2.
CONSTANTISMiraculo
urbs de-
fenditur.

dit. Quod ubi vidit Sapore, spem concepit animo, se nullo negotio reliquam urbem expugnaturum. Atque ille quidem ideo quiescit, ut cœnosa aquæ inundatio arefceret, & flumen vado transiri posset. Postridie autem, ubi cum omnibus copiis urbi appropinquabat, expectabatque per disjectas muri partes in eam ingredi; tum murum utrinque de integro edificatum, tum laborem a se frustra susceptum videt. Nam divinus ille vir Jacobus, suæ præcationis virtute, non solum militum, aliorumque incolarum confirmavit animos, verum etiam murum denuo extruxit, & machinis oppositis hostes irruentes repulit: quas res perfecit non accedendo ad mœnia, sed intus in sacrosancto templo Deum precibus enixe sollicitanda. Sapore autem non modo edificandi celeritate obstupefactus est, verum etiam visione quadam perterritus. Etenim vidit in ipso muro quemdam regali plane vestitu amictum, cujus purpura & diadema mirè resplendebant; quem Imperatorem Romanum esse suspicatus, minabatur illis mortem, qui nunciarent eum minime adesse. Qui cum constanter affirmarent, vera esse, quæ dixerant, & Constantium Imperatorem esse Antiochiæ; intellexit cum visionis significationem, tum Deum pro Romanis (sic enim agebat) bellum gerere. Itaque miser, rem indignatus, telum conjecit in aerem; non quod putabat Deum se posse ferire, quem sciebat corporis expertem; sed quod impetum insanix suæ sustinere non potuit.

XXII.
Culicibus
vincuntur
hostes.

Eodem tempore Ephraim, vir sane admirabilis, & scriptor inter Syros facile excellentissimus orat Jacobum, ut conscendat mœnia, barbaros conspicetur, & execrationis tela in eos conjiciat. Cujus postulationi obsecutus sanctus vir, in quamdam turrim ascendit, ac cum videret ingentem eorum multitudinem, non aliud est illis imprecatus, quam ut scinipbes ac culices in eos immitterentur, ut minutarum bestiarum morfu ejus potentiam, qui ipsis Romanis auxilium tulerat, agnoscerent. Qua re a Deo postulata, statim sciniphum, & culicum examina, tamquam nubes, Persarum copiis circumfunduntur; atque tum Elephantorum proboscidas, quæ sunt instar fistulæ, tum equorum & aliorum jumentorum aures naresque compleverunt. Qui cum bestiarum morsus ferre non possent, frenâ rumpere, sessores dejicere, & aciem disturbare cœperunt; ac tandem re-

PAGIUS

miani, ait Hieronymum tradere, Urbem obfessam currenti anno; quo pacto enim Hieronymum non bene Baronius explicavit, ut Auctor Chronici Alexandrini nos dubitare non sinit. Nisibis vero sita erat in Mesopotamia ad Mygdonium fluvium, ut habet Julianus Orat. II. pag. 62. quæ bidui itinere a Tigri Fl. distabat,

licto exercitu, fugiunt quantum possunt. Itaque miserrimus ille Rex, cum ex hac levi & clementi castigatione potentiam Dei, curam piorum gerentis perspexisset, inde domum revertitur, ex ea obsidione non victoriam, sed ignominiam consecutus. Hactenus Theodoretus. Hæc quidem felicia omnia Romanum Imperium meruisse per Jacobum ejus loci Episcopum, declaravit eventus: nam quoad vixit ipse, licet sæpe munitio illa tentata, numquam tamen valuit ab hostibus capi; sed & eo ex hac vita sublato, quamdiu corpus illius Nisibi mansit (quod validissimum urbi extitit propugnaculum) plane facta est inexpugnabilis Civitas illa, & numquam in Persarum Regis manus devenit, quod suo loco dicturi sumus: non enim semel, sed sæpe virtute Jacobi Nisibin liberatam, testatur pariter Sanctus Hieronymus in Chronico paucis his: *Jacobus Nisibenus agnoscitur, ad cujus preces sæpe urbs discrimine liberata est.* Ita ipse anno primo Constantii Imperatoris.

Hæc quidem satis, & plusquam satis dixerimus, esse poterant Constantio, ad continendum se in fide Catholica, a cujus cultoribus Deo carissimis videbat tot tantaque præstari; cum a suis Eusebianis nequicquam tale, immo ne minimum quidem divinæ gratiæ in illis umquam elucescere conspexerit. Fuerunt ambo hi, nempe Jacobus & Spiridion, præsentibus sacrosancto Magno Nicæno Concilio, suoque ipsorum chirographo fidei Symbolo subscripserunt, cujus semper extiterunt accerrimi defensores; dederant enim hi sibi manus, qui in Ecclesia Dei videbantur esse columnæ; quorum quidem signis atque prodigiis, tamquam a Moyse atque Aaron, potuisset de veritate Catholicæ fidei Constantius admoneri; nisi (quod ex suis Magis accidit Pharaoni) ab Eusebianorum præstigiis fuisset penitus demeratus. Meminisse quidem debuisset quid ipsius pater sibi dederat in mandatis; nempe ut non Jacobum tantum viventem coleret & observaret, sed ejus quoque cadaver honore prosequeretur; ac proinde non abhorreret a fide, quam sciebat ab eodem sancto Episcopo prædicari. At ille sic virum viventem atque defunctum coluit, ut tamen nequaquam ab Ariana impietate recederet; atque pro monstro plane sit habitum, illum ab ipso affici honore, a cujus sententia in fide Catho-

Rex Per-
sarum tur-
piter ce-
dit.XXXIII.
Magna
Constantii
oblivio
recti.

ut notat Spanhemius in Observat. ad Orat. I. Juliani pag. 189. & seq. ex Procopio lib. I. Bell. Pers. cap. XI. Hanc denique Nisibin civitatis obsidionem refert Baronius ex Theodoro lib. 2. cap. 30. & alii aliter ex aliis, ut fuse Spanhemius citatus. De secunda ejusdem urbis obsidione infra sermo erit.

CHRISTI
338.

JULII PAP.
2.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 2.
CONSTANTIS

tholica procul abesset; convocavit enim eum post hæc ad Encæniam Antiochena, ut suo loco demonstrabimus.

XXIV. Gennadius (a) cum de ejus obitu agit, hæc quoque de Constantino atque Constantio in memoriam revocat: *Moritur* (inquit) *hic vir Constantii temporibus: juxta præceptum patris ejus Constantini, intra muros urbis Nisibena sepelitur, ob custodiam videlicet Civitatis; quod secundum Constantini fidem evenit. Nam post multos annos ingressus Julianus urbem, & vel gloriæ sepulti invidens, vel fidei Constantini, cujus ob id domum persequeretur, jussit efferrî de civitate sancti corporis reliquias; & post paucos menses, consulendi scilicet Reipublicæ causâ, Jovianus Imperator, qui Juliano successerat, tradidit barbaris civitatem, quæ usque hodie Persarum ditioni cum finibus suis subjecta servit. Sed de his suo loco prolixius.*

XXV. Qui vero mirabilium rerum gestarum operatione adeo visus est coruscasse, doctrina quoque & rerum divinarum eruditione haud leviter tinctus, sed apprime imbutus fuit. Cur autem a S. Hieronymo in catalogo scriptorum illustrium minime fuerit recensitus; *Facile* (inquit Gennadius) *excusabitur, si consideremus, quod ipsos tres vel quatuor Syros, quos posuit, in Græcum versos se legisse testetur. Unde constat, eum illo tempore ignorasse Syriam * linguam, vel litteras; & ideo hunc, qui necdum versus est in aliam linguam, nescisse scriptorem. Comprehendit autem omne opus suum in vigintifex libris, De fide, contra omnes hæreses, De charitate generali, De dilectione erga proximum speciali, De jejunio, De oratione, De resurrectione, De vita post mortem, De humilitate, De patientia, De pœnitentia, De satisfactione, De virginitate, De sensu animæ, De circumcissione, De acino benedicto, pro quo in Isaiâ legitur: Non est exterminandus botrus; De Christo, quod Filius Dei sit, & consubstantialis Patri, De castitate, Adversus Gentes, De constructione tabernaculi, De Gentium conversione, De regno Persarum, De persecutione Christianorum; composuit & Chronicon minoris quidem quam Græcorum curiositatis, sed majoris fiduciæ; quia divinarum Scripturarum tanta auctoritate conscriptum comprimit ora eorum, qui præsumptuosa suspitione de adventu Christi Domini nostri inaniter philosophantur. Hæc Gennadius, dum sui commentarii exordium Jacobi hujus illustrat auctoritate atque splendore. Utinam tantum thesaurum Syri Græcis, & hi Latinis communicassent; sicut res ab eo præclare gestas nobiscum participarunt. Porro tanta viri memoria qualibet anniversaria natali die non Syris tantum, sed Græcis,*

Ann. Eccl. Tom. IV.

atque Latinis cujusslibet anni periodo Idibus Julii consummata, expectata revertitur.

Cum autem in recitatis superius Actis Jacobi Nisibitæ Episcopi, facta sit mentio Ephræm diaconi Edesseni tunc Nisibi apud Jacobum adhuc agentis (Nisibi enim & ipse natus est, ut Sozomenus testatur b) apparet ipsum eodem Jacobo absque dubio in divinis potissimum litteris usum esse magistro: etenim quoniam alius, quod ad Syriam linguam spectat, inventus est hoc tempore Jacobo eruditione præstantior? Num apud alios, quorum nulla fama extaret, quærendus sibi doctor esset, cum talem tantumque toti Orienti conspicuum, quique cum eximia doctrina, vitæ quoque simul in omnibus incomparabilem sanctitudinem conjunxisset, domi, paternisque in laribus secum haberet? Dignus plane tanto viro Ephræm discipulus extitit, cujus primordia, qualis, quantumve ipse futurus esset, admirandis quibusdam signis divinitus demonstrarunt: quæ ab ipsomet absque jactantia (longe enim ipsum ab omni cupidine humanæ gloriæ abhorruisse, ejusdem plane scripta, si alia deessent testimonia, aperte significant) aliquando amico communicata, a S. Gregorio Nysseno (c) his verbis sunt scriptorum monumentis posteris tradita: *Fertur* (inquit) *hæc ipse de se dixisse; sibi, cum primum e tenera illa excederet ætate pueritiæ arcana ejusmodi contigisse visa. Ipsi etenim juxta linguam admodum fructifera enasci videbatur vitis, quæ quidem ita excrescebat, ut universum terrarum repleret Orbem; cuncta autem cæli volatilia adventabant, & de fructu ejus comedebant: ipsa autem vitis, quanto plures volucres decerpentes fructus excipiebant, tanto amplius racemis abundabat.*

Aliud præterea, quod ad ipsum pertineret, alius quidam se conspexisse testatus est: Angelorum scilicet copiam descendentem e cælo, volumen intus ac foris conscriptum detinere manibus; sic vero sanctam illam colloqui visum esse aciem: Quis putas, volumen istud in manus accipiet? Et hos quidem hunc, alios illum, alios vero alium ex præstantioribus eo tempore hominibus, respondisse. Deinde autem post omnium probationem subjecisse: Isti quidem sancti, ac ministri Dei sunt; sed hoc volumen in manus accipere nequeunt. Cumque jam varios ex tunc viventibus nominassent, nec quisquam ex his placuisset; demum communi omnium consensu in eam pariter convenerunt sententiam, ut dicerent, a nullo alio volumen istud in manus posse sumi, præterquam ab Ephræm Syro. Tuncque cælestes Angelos, idem conspexisse fertur, Ephræm volumen tradere: noctuque

XXVI.

(b) Sozomen.
l. 3. c. 15.
Ephræm
disc. discipulus
Jacobi
Nisib.

(c) Gregori.
Nyss. de S.
Ephræm.

Visio facta
Ephræm.

XXVII.

Alia visio
de Ephræm.

CHRISTI
338.JULII PAP.
2.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPPP. 2.
CONSTANTIS

surgens, ad ecclesiam, visum illud conspiciens, perrexisset; auditoque ipso Ephræm, qui tunc insignem gratiaque plenam habebat orationem, quid visum illud designaret, cognovisset, Deumque collaudasse, qui tam præclarum dicendi donum viro sancto tribuisset. Tantam enim sapientiæ abundantiam largitus illi Deus fuerat, ut, quantumvis ei perpetui quasi verborum fontes suppeterent, rebus tamen explicandis pares nequaquam essent; illudque non tam linguæ tarditate, quam cogitationis celeritate accidebat. Hæc Nyssenus de Ephræm adhuc adolescente, qua ætate ipse tum Nisibi (ut dictum est) morabatur, & magno illi Jacobo inhærescebat. At de ipso Ephræm continget sæpe inferius habere sermonem.

XXVII.

Constantii
constitu-
tio in am-
bientes
magistra-
tus.(a) l. 2. de
honor. cod.
C. Theod.
& l. 24.
de Decur.
C. eod.

Quod autem ad politicum statum Romani Imperii pertinet; hoc eodem anno, iidemque Consulibus Urso atque Polemio, Constantius Imperator ad Aconium Cattulinum Africæ Vicarium adversus honores ambientes sic rescripsit: (a) *Ab honoribus mercandis per suffragia vel qualibet ambitione quærendis, certa multa prohibuit: cui addimus, ut quicumque fugientes obsequia Curiarum, umbras & nomina affectaverint dignitatum, tricenæ libras argenti inferre cogantur, manente illa præterita illatione auri, qua perpetua lege constricti sunt. PP. V. Kal. Decemb. Acc. XVII. Kal. Junii, Thamugadi, Urso & Polemio Coss.*

Hos autem qui se sic intrusissent, idem honoribus privandos esse censuit, ita ad eundem iis ipsis Consulibus rescribens (b): *Quoniam emptæ dignitatis obtentu Curias vacuefactas esse, non dubium est; placuit ut cuncti qui suffragiis dignitatum insignia consecuti sunt, immeriti honoris splendore privati, civilium munerum solemnitate fungantur. Eorum sine intemeratas concussasque dignitates volumus permanere, qui vel iudicio provinciarum in officium legationis electi sunt, vel honestis testimoniis, adminiculis eritentes talium dignitatum privilegia insigniaque meruerunt. Dat. V. Kal. Novemb. Emesa, Urso & Polemio Coss.*

XXIX.

(b) l. 5.
de Decur.
C. Theod.

Idemque ad Afros hæc de famosis libellis hoc anno rescripsit (c): *Libellis, quos famosos vocant, si fieri possit, abolendis, inclytus pater noster providit: & huiusmodi libellos ne in cognitionem quidem suam vel publicam iussit admitti. Non igitur vita cuiusquam, non dignitas concussa his machinis vacillabit. Nam omnes huiusmodi libellos concremari decernimus. Dat. XIV. Kal. Julii, Urso & Polemio Coss. Sed & illud adversus occultos delatores edixit Reipublicæ utile: (d) Innocentiam securitate firmantes, & quorundam audaciam prohibentes, edictum promulgavimus, ne quid occultis delationibus possit in hominum licere fortunas. Dat. prid. Id. Jun. Viminaci, Urso & Polemio Coss.*

XXX.

De famo-
sis libellis
& delato-
ribus.(c) l. 5.
de libel.
famof.
C. eod.(d) l. 4. de
petit. C.
Theod.

JESU CHRISTI
ANNUS
339.

JULII PAP.
ANNUS
3.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP.3.
CONSTANTIS

I. **T**Recentesimus undequadragesimus Christi annus, Consulibus duobus Augustis Constantio secundum & Constante tam in Græcis, quam in Latinis indicibus reperitur inscriptus. Quo tempore Ariani indigne ferentes Athanasium in Ecclesiam restitutum, ut cum iterum deturbarent, præter veteres in ipsum coagmentatas calumnias, novas illis superaddentes, legationem adversus eum mittunt ad Romanum Pontificem, & ad Occidentis Imperatores Constantinum atque Constantem. Testatur id ipse Athanasius in epistola ad solitariam vitam agentes, in qua inter alia hæc leguntur: *Eusebiani igitur, videntes hæresin suam succumbere, & Romam, & ad Imperatores Constantinum & Constantem contra Athanasium scribunt.* De hisce illorum litteris ad Julium Papam, calumniarum plenis, meminerunt Episcopi Ægypti ex Concilio Alexandrino in sua ipsorum Synodali epistola, de qua agemus inferius. Legati autem qui Romam ab Eusebians ad Julium Pontificem missi sunt, fuerunt Macarius presbyter, Martyrius, & Hefychius diaconi, prout ejusdem Julii Papæ litteræ significant. Horum petitio potissima illa fuit, ut Tyri facta Athanasii damnatio rata haberetur; detulerantque secum legati Acta Tyri ab ipsis Eusebians tunc ex animi voluntate composita. Quid autem Romæ actum sit, dicemus inferius: quid vero illi apud Imperatorem, Athanasius unico verbo absolvit, cum addit: *(a) Sed quia ab Athanasio missi legati mendacia eorum refutabant, ab Imperatoribus cum pudore rejecti sunt. Ita ipse.*

Ariani
rursum
insurgunt
in Athanasium.

(a) Athanasii
epistolam
ad
Solitarium.

At quænam hæc fuit legatio, quam ad Legatos Ariariorum confutandos missam a se dicit? Non aliam quidem putamus, quam illam missam a Synodo Alexandriæ tunc temporis eadem de causa ex Episcopis Ægypti Alexandriæ Ecclesiæ subiectis congregata; in qua adversus omnes Eusebianorum accusationes tum veteres Tyri productas, tum etiam ab eisdem recens excogitatas, scripta est Synodalis epistola ad Julium Romanum Pontificem, & ad omnes Episcopos Catholicæ communionis toto Christiano Orbe diffusos: per ipsam enim egregie confutantur omnes ab eis in Athanasium diversis ex causis comparatæ calumniæ. Est prolixa quidem epistola, ex qua nos ea tantum prosequemur, quæ spectant ad tria illa superaddita ad veteris criminationis capitula: recitatur vero integra ab Athanasio, ipso ferme suæ secundæ Apologiæ exordio (b).

II.
Legatio
ab Athanasio
missa in Occidentem.

(b) Apud
Athanasium
Apolog. 2.

Cæterum meminisse debemus Athanasium post reditum Alexandriam tribus ab Eusebians accusationibus esse vexatum: nimirum, ipsum in suo reditu a populo magno acceptum mœrore, eodemque tempore cædes plurimorum patratas esse: quod insuper, qui a Synodo damnatus esset, absque Synodo sedem recipere temere atque contra canones præsumpsisset: rursum vero quod frumentum solitum exhiberi ex Constantini Imperatoris liberalitate Ægypti ac Libyæ viduis, surripuisset. Porro Synodalis epistola sic se habet:

III.
Tres additæ
accusationes
in Athanasio.

Sancta Synodus Alexandria congregata ex Ægypto, Thebaide, Libya, Pentapoli, omnibus ubique Ecclesiæ Catholicæ Episcopis, dilectis & desideratissimis fratribus

Epistola
Synodi
Alexandriæ.

PAGIUS
SÆC. IV. ANNO PERIODI GRÆCO- ROMANÆ 5832.
Olymp. 279. an. 3. secundum Baronium. Olymp. 279. Anno Urbis 1092. secundum Baronium. 1090. A. C. 339. I. Consulibus.

⊙ 12. G. ☽ 17. P. 15. April. Indict. 12.

JESU CHRISTI 339.

JULII PAPÆ 3.

CONSTANTII, CONSTANTINI ET
CONSTANTIS 3.

[1] A Num. I. ad XVII. Coss. Constantius Aug. II. & Constans Aug. uterque juxta prio-

rem Consulatum Cæsareorum regulam. Nam Consulatum uno anno, dilatatum, fuisse non semel contigit.

Socrates lib. 2. cap. II. exhibitis Antiocheni Concilii Actis de depositione Athanasii, ibidem decreta subdit: *Eusebius vero, cum quacumque voluerat, perfecisset, Legationem misit ad Julium Romanæ urbis Episcopum, rogans, ut causa Athanasii judex ipse esse vellet; & cognitionem negotii ad se traheret.* Sed Valesius in Notis ad illum locum & Schelstratius in Dissert. de sacro Concilio Antiocheno cap. 2. recte observarunt, hallucinatum esse Socratem, & non post Antiocheni Concilium anno CCCXLI. celebratum, sed ante illud Eusebium Nicomediensem Legatos misisse ad Julium Papam, ut eum adversus Athanasium incitaret. Scripsit Julius primus post

II.
Eusebians
Legatos ad
Julium
PP. mit-
tunt.

NOTÆ [1] C Off. Constantius Aug. II. & Constans Aug. Lapis sepulchralis, olim Romæ in Æde D. Apollinaris, inter Donianas inscriptiones, cl. 20. n. 70. pag. 539.

DEPOSITA KAL. APRIL. CONSTANTINO
legendum putó CONSTANTIO.
AUG. II. ET. CONSTANTE. AUG. COSS.

Vulgares Fasti: Constantio II. & Constante.

CHRISTI
339.JULII PAP.
3.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 3.
CONSTANTIS

in Christo, salutem: licet autem in hac
scriptione nulla specialis mentio habeatur
Julii Romani Pontificis; scriptam tamen
esse ad Julium, testatur S. Athanasius in
fine ipsius, quam recitat, epistolæ, ubi
ait (a): Hæc quidem Ægyptii ad omnes,
& ad Episcopum Romanum Julium scripse-
re. Epistola vero sic inchoatur:

(a) Athan.
Apolog. 2.

IV.

Poteramus, quidem dilectissimi fratres,
etiam statim ab initio conflata in Athana-
sium criminationis, deinde post ejus Ale-
xandriam ingressum respondere super fictis
criminationibus Eusebianorum, eosque de
injuriis in comministrum nostrum illatis
accusare, simulque ostendere, quam ni-
hil nisi meras calumnias objecissent: sed
quia tempora illa nihil tale permittebant
ut & ipsi nostis; & quia arbitraremur, post
restitutionem Episcopi Athanasii, eos vul-
tum submittere, & pudore in tam apertis
injuriis suffundi; putavimus rem silentio
prætermittendam esse, maxime post tantas
ejus viri calamitates, profectioesque,
& vitam, relicta domo, peregre actam,
post tanta pericula, quibus minimo minus
perierat, rem urgentibus calumniosis ho-
minibus, nisi humanitas Imperatoris obsti-
tisset. Hæc ipsi dicentes, alludunt ad ac-
cusationem illam priorem in Athanasium ad
Constantinum delatam criminis majestatis,
cum petierunt contra eundem lege agi:
sed subdunt:

V.

Ariano-
rum in A-
thanasium
conatus.

Tot malis cum nemo non hostium etiam
crudelissimorum exatiari potuisset; ipsi ta-
men effrontes, insatiabilesque permanent,
seviuntque denuo & in Ecclesiam, & in
Athanasium, ægre ferentes illius libera-
tionem, ac proinde atrociora molientes,
cupide ad novas criminationes prosiliunt,
nec timent illud quod in sacris litteris
scriptum est (b): Falsus testis impu-

(b) Prov.
15.

PAGIUS

post Synodum Antiochenam ad Eusebianos: Nunc
autem nos, quos certiores minime fecerunt, post-
quam jam egerint quod libuit, suffragatores sua
damnationis, cui non interfuimus, esse volunt.

III.

Sed novum
in causa
Athanasii
judicium
non pe-
tunt.

Quæ verba legens Socrates, existimavit, post
Antiochenam Synodum Legatos ab Eusebio mis-
sos ad Julium Papam, ut in causa Athanasii ju-
dex esse vellet, & cognitionem rei illius ad se
traheret; quod tamen nusquam innuit Pontifex
qui solum asseruit, sese ab Eusebianis expo-
sultatum fuisse damnationis suffragatorem, quod non
missis Romam Legatis, sed remissis Julii pri-
mi Presbyteris per literas spiritu schismatico
conscriptas extorquere conati erant, Meram Acto-
rum subscriptionem, non novum de causa Atha-
nasii judicium quærebant post Synodum Antio-
chenam Eusebiani: idque ne gratis fingi quis-
quam existimet, en Julium I. qui conqueritur
in suis ad Eusebianos responsoriis, ipsos post
Synodum Antiochenam noluisse suum in Con-
cilio Romano retractari de Athanasio judicium,
conatos hoc schismaticum introducere principium,
ut quidquid in Orientali Synodo judicatum erat,
nequaquam ab Occidentalibus in alia Synodo
examinandum esset: tantum abest, ut Eusebi-

nitus non erit; &: Os (c) quod men- (c) Sap. 1.
titur, occidit animam. Ideo fit, ut silen-
tium diutius retinere nequeamus. Admira-
murque eorum malitiam, & insatiabilem in-
struendis insidiis pervicaciam. Ecce enim,
nulla sumpta quiete, rursum Imperatoris
aures contra nos irritant, neque usquam
cessant litteras parricidales scribere, quo
Athanasium ipsorum heresi adversarium e
medio tollant. Siquidem jam denuo accu-
satrices litteras contra Athanasium Impe-
ratoribus porrexere, iteratis calumniis ho-
miciidia ei objectantes, quæ numquam fa-
cta sunt; ac denuo illum conjurationibus
suis opprimere student, imputatis cædibus,
quæ numquam factæ sunt. Et fortasse tunc
eum calumniis suis interfecissent, nisi hu-
manum Principem nacti fuisset: eundem-
que denuo (ut, quod minimum malorum
est, referamus) in exilium protrudere sa-
tagunt, & ob id calamitates exulum quasi ab
eo factas se deplorare simulant, cum re
vera plorent, nihil a nobis tale designa-
tum esse: Et paulo post:

Tot enim cædes, hominumque mactatio-
nes, quas ne profanus quidem homo & cu-
riosus & confectator criminum in calumniis
diceret; ea ipsi effundere minime veriti
sunt, non solum apud Præsidentem, aut alium
quemvis magnum virum, sed & apud tres
Augustos: neque in eam rem longitudi-
nes itinerum illis graves fuere, dummo-
do omnia majora tribunalia calumniis im-
plerent: calumnia enim est quam ten-
tant, eaque gravissima & maxime omnium
capitalis; idque in summis omnium rerum
humanarum tribunalibus. Quis enim al-
ius istius quæstionis finis, nisi ut mors
Ecclesiastico tumultu inferatur? Et post
multa, cum diluunt accusationes in Atha-
nasium congestas, hæc subdunt (d) de
iis

VI.
Ariano-
rum facta.

us, aut quis ex suæ factionis Episcopis post
Antiochenum Concilium, Julio primo obtulerit
novum de Athanasio judicium.

Consonant ea, quæ habet Athanasius in Apo-
logia 2. Quin & Eusebiani ad Julium literas mi-
sere, & ut nos terrent, Synodum jussert
convocari, & ipsi Julio, si vellet, arbitrium cau-
sa detulerunt. Cum igitur Romam pervenisset, Julius
continuo ad Eusebianos literas scripsit, mis-
sis eo duobus ex suis Presbyteris Elpidio & Phi-
loxeno: illi vero, ubi nostram Romam præsentiam
audivissent, plurimum conturbati sunt, quod con-
tra spem eorum me Romam contulisset. Rejecto
igitur itinere, futiles inanesque tergiversando cau-
sificationes commenti sunt. Quibus verbis ordo
rerum gestarum ab Athanasio exhibetur. Ac
primo quidem, Eusebianos ad Julium literas
misse, quibus causam Athanasii dicebant in
Synodo Romana judicandam, Julio primo arbi-
trium rei deferentes. Secundo, id detulisse, an-
tequam ipse Athanasius Romam adventaret. Ter-
tio, post adventum Athanasii a Julio primo Le-
gatos missos fuisse cum literis ad Eusebianos.
Quarto, Eusebianos percipientes ex Julii primi
Legatis, Athanasium se Romam contulisse, tur-
batos

(d) Eadem
Apolog. 2.

IV.

Judicium
causa A-
thanasii
Papa obla-
tum.

CHRISTI
339.

JULII PAP.
3.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 3.
CONSTANTIS

iis quæ illi objiciebant, homicidia & cædes hominum perpetrata esse in reditu Athanasii Alexandriam.

VII.
Diluuntur
criminationes
Arianorum.

Cædes (inquiunt) omnino nulla neque ab Athanasio, neque per Athanasium commissa est: quapropter cum ad hanc inexpectatam defensionem adversariorum iniquitate propellamur, nonnihil indulgendum est necessitati excusationis. Cædes igitur & vincula aliena sunt a nostra Ecclesia: carnifici neminem unquam Athanasius dedit; neque carcerem, quantum in ipso fuit, vinculis tradendis fatigavit. Sacraque nostra, ut in præsentia, perspicua scilicet, ita etiam semper pura innocentiaque fuere, nonnisi Christi sanguine, ejusque cultu sanctificata: neque presbyter, neque diaconus ab Athanasio interfectus est, neque eadem ulli aut exilium irrogavit. Utinam illi, qui veram persecutionem induxerunt, nihil tale contra eum perpetrassent: nullus enim opera ejus patria excidit: ipse autem ab istis in exilium actus est; quem nunc iterum, quia ab ea relegatione liber dimittitur; gravioribus criminibus repetentes, linguam suam ad omnia falsa & crudelia exacuunt. Quin immo Judicum Acta, & damnatos a Præfecto (ut ipsi in suis scriptis fateantur) ad Athanasii culpam transferunt: adeo nihil illos pudeat: sævitia Athanasii impunita: cum Athanasius per id tempus nondum Alexandriam ingressus fuisset, ut per Syriam in itinere ab exilio reverteretur. Quod si longinqua absentia excusationem affert, ne quis reus habeatur; quin si Præses aut Præfectus Ægypti aliquid facit; quid Athanasio remotius a crimine? qui si vel in ipsa Alexandria fuisset; quid tamen illi, quæso, cum negotiis Præfecti? Atqui in illis locis non erat; neque ad ea, quæ acta sunt a Præfecto, res Ec-

clesiasticæ occasionem dederunt: sed unde id natum sit, ex monumentis actorum intelligetis, quæ nos, cognitis illorum scriptis, & re perquam diligenter explorata, ad vos misimus. Hæc & alia multa pro defensione Athanasii de cædibus objectis Patres.

Postea vero retexuit criminationes in eum in Tyrio Conciliabulo proditas; Actaque Tyria inania, dolosa, factiosa, atque tyrannica plane fuisse, pluribus docent; ac proinde inanem reddunt objectionem illam adversariorum dicentium, damnatum Athanasium a Synodo, nonnisi per Synodum restituendum fuisse: dum perspicue demonstrant, nomen non meruisse Synodi, Eusebianorum conventiculum, in quo præfuisset Comes, adstaret spiculator, apparet Commentariensis, & universum Officium ad delinquentium quæstiones, & damnatorum pœnas exhiberi solitum, ubi & cuncta per vim publicam atque metum agerentur; prout suo loco superius; ejusdem epistolæ verba recitando, dictum est. Demum ad tertiam recentem objectionem deveniunt, cum sic ajunt (a):

VIII.
Tyrium
Conventiculum
indignum
nomine
Synodi.

(a) Ead.
Apol. 2.

Verum quid obtreccionum passus sit Athanasius sacrorum nobiscum comminister, necessarium relatu est; ut vel hinc deprehendatis, nihil illos aliud, nisi eadem viri querere. Frumentum dabatur a patre Imperatorum in alimentum viduarum partim Libycarum, partim Ægyptiarum, quod etiam nunc accipiunt, Athanasio nihil inde nisi operam & laborem referente. Interim dum & illæ perciperent, nec ullæ querelæ esset de non accepto alimento, idque ipsæ faterentur; accusatur per calumniam Athanasius, quod universum frumentum divenditum in suos usus seposuisset: certe hoc Imperator, istorum calumniis indu-

IX.
Tertia diluitur
criminatione.

PAGIUS. batos fuisse, & rejecto itinere illas causificationes commentos esse, quæ omni Occidentis Ecclesiæ scandalo fuere. Ex quibus conficitur, & Synodum Antiochenam habitam non ante, sed post delatum Julio primo judicium, & causam Athanasii, non post, sed ante Synodum Antiochenam ad Julium Papam fuisse delatam. Cum enim, teste Athanasio, causa sua per Eusebianorum Legatos oblata fuerit Julio primo ante suum in Urbem adventum, & Elpidii ac Philoxeni discessum, Athanasius vero Romam adventavit initio anni CCCXLI. & tum quoque Elpidius ac Philoxenus Roma discesserint, debuit profecto Athanasii causa Julio primo offerri ante Synodum Antiochenam, quæ initio anni CCCXLI. celebrata est.

V.
Post Synodum
Antiochenam
Legati Romam non
missi.

Sed ad errorem vulgarem, qui ex Socratis testimonio ortum habuit, magis evertendum, audiendus insuper Julius primus, cujus epistola responsoria vel sola sufficiens est ad illum convellendum. Scripta est hæc epistola post coactam & absolutam Antiochiæ Synodum, & fateatur in illa Pontifex, se nullam de Athanasio ab Eusebianis epistolam accepisse, quam per Le-

gatos ipsorum Macarium Presbyterum, Martyrium & Hesychium Diaconos: Cum non aliunde literas contra Athanasium accepissem, quam a Martyrio & Hesychio. Nullos ergo Legatos Romam misit Eusebius, quam Macarium cum duobus sociis, nec ullas ab Eusebianis literas accepit Julius, quam per illos. At certum est, Eusebium hanc Legationem non misisse Romam post Antiochenum Concilium, sed longe antea; certum itaque, post Antiochenum Concilium factum non esse quod scribit de Legatione Socrates, & cum ipso testati sunt Auctores Actorum Pauli Constantinopolitani apud Photium cod. 257. & Excerptorum Vitæ Athanasii cod. 258. apud eundem Photium. Nam si post Antiochenum Concilium missa fuisset ab Eusebio Romam Legatio, fuisset utique cum illis literis, quas post cuncta ad libitum peracta Julio primo transmisit. At tantum abest, ut Legatio aliqua tunc missa fuerit, ut Julius primus testetur, se illas literas recepisse per proprios Legatos Antiochia reduces: Legi epistolam vestram, quam mihi mei Presbyteri Elpidius & Philoxenus attulerunt. Addit Julius, sperasse se

CHRISTI
339.JULII PAP.
3.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 3.
CONSTANTIS

ductus, in suis litteris conqueritur. Ac demum ad eandem calumniam convincendam hæc addunt: Misimus autem ad vos testimonia comministrorum nostrorum, qui in Libya, Pentapoli, & in Ægypto degunt; ut etiam inde cognoscatis illorum in Athanasium sycophantias; quod ideo faciunt ut cæteris per metum, qui piæ opinionis sunt, quiescentibus, impia Arianorum hæresis introducatur. Nos autem vestræ prudentiæ gratias agimus, dilectissimi, quod sepius anathemate Arianos notastis, neque illis locum in Ecclesia dedistis. Fuisse autem has ipsas accusationes recens excogitatas, ac postea etiam examinatas in Concilio Antiocheno ab iisdem Eusebianis congregato, Socrates (a), Sozomenus (b), & alii (c) quoque testantur. At post hæc iidem Patres addunt (d).

(a) Socrat. l. 2. c. 2. in fine.
(b) Sozom. l. 3. c. 5.
(c) Theod. lib. 2. c. 3.
(d) Apud Athan. Apolog. 2.

X.
Accusatores deteguntur Arianiani.

In proximo autem jam est, ut ex rerum documentis appareat, quales Eusebiani sint. Ecce enim post prima eorum de Arianis scripta, quorum antigrapha ad vos misimus, aperte jam Arianos homines, atque eo nomine ab universa Ecclesia anathemate condemnatos contra Ecclesias irritant: Episcopumque illis constituunt, divulsis a se ipsis per metum Ecclesiis, quo illis ubique suppetant cooperatores suæ impietatis: ac proinde diaconos suos ad Arianos legant, propalam cum Arianis communionem sumpta; litterisque ultro citroque missitatis, Ecclesiam in schisma conjiciunt; eaque passim scribunt, quæ & hæresin commendant, & Ecclesiam convitiis lacerant, ut ex litteris eorum ad Romanum Episcopum, & fortasse ad vos ipsos scriptis deprehendere potestis. Quam igitur ista inulta esse non debeant, etiam vos, dilectissimi, animadvertitis: gravia enim sunt, & aliena a Christi doctrina.

XI.

Hac certe de causa in publico Conventu

PAGIUS

se, saltem aliquos ex Eusebianis superventuros fuisse, subjungitque: Caterum ubi nullus vestrum supervenerat. Quare non nisi magno errore scripsit Socrates, post Synodum Antiochenam Legatos ab Eusebio missos, qui iudicium causæ Julio primo offerrent.

VI.
Quo anno Eusebiani Legatos miserunt.

Quo vero anno Legatio illa ab Eusebio Nicomediensi ad Sedem Apostolicam missa fuerit, a nullo ex Antiquis proditum; eam tamen valde verosimiliter hoc anno consignavit Baronius. Cum enim Athanasius Trevisis relicto circa finem anni CCCXXXVIII. Alexandriam appulerit, Sedique suæ restitutus fuerit, Eusebiani, quibus reditus ille displicebat, adjutore Presbytero Ariano aures Constantii præoccuparunt, & tum ad duos alios Imperatores Constantem & Constantinum litteras miserunt: Jam denuo accusatrices litteras contra Athanasium Imperatoribus porrexere, uti habetur in Synodica Alexandrina anno CCCXL. exarata. Et infra: Apud tres Augustos calumniari non verentur. Ex quibus habemus, Eusebianos novas calumnias texuisse, & in Occidentem ea de re non ad Imperatores solum; sed & ad Pontificem quoque, (quibus

de consilio omnium has litteras ad vos dedimus, quibus oramus vestram in Christo prudentiam, ut recipiatis hanc de Athanasio contestationem; & commercium communionemque eius admittite; & zelum indignationemque contra Eusebianos, qui istiusmodi tentant, induite, ne diutius ejusmodi pravitas, & malitia contra Ecclesiam invalescat: vos certe vindices hujus injustitiæ imploramus, citantes illud Apostolicum verbum (e): Auferte mala ex vobis. Mala enim re vera sunt, & indigna communionem, quæ ab illis designantur. Ne igitur illis aurem præbueritis, si devoto ad vos contra Athanasium Episcopum scribant: quicquid enim ab illis proficiscitur, falsum est: etiam si nostra Ægyptiorum Episcoporum nomina epistolis suis adscribant: certum enim est, nos non eos esse, quorum nomina in scriptis subjiciunt, sed Meletianos homines perpetuo schismaticos, qui etiam nunc Ecclesiam turbant, & seditiones commovent, constitutionesque absurdas, & propemodum Ethnicas faciunt, eaque designant, quæ quoniam abominamur scribere, ex nostris legatis, qui vobis hanc epistolam afferunt, cognoscere poteritis. Hactenus epistola Synodalis Episcoporum Ægypti, quam, (ut dictum est) cum ad omnes dederunt Episcopos, tum potissimum ad Julium Romanum Pontificem per legatos misere. Itaque eodem simul tempore legatos Arianorum, atque legatos Ægyptiorum Catholicæ fidei Episcoporum ex Concilio Alexandrino contigit Romæ præsentem esse, & causam, ob quam missi erant agere coram eodem Julio Romano Pontifice.

Quid autem inter eos actum sit, idem ipse Julius suis litteris, quas postea dedit ad Arianos, his verbis significat (f): Legati vestri Macarius presbyter, & He-

Peroratio cum exhortatione.

(e) 1. Cor. 5.

XII.

(f) Apud Athan. Apolog. 2.

enim illis eodem tempore scripserant) litteras misisse, cum adhuc in vita esset Constantinus junior initio anni CCCXL. occisus, adeo ut Eusebiani medio tempore inter reditum Athanasii, & mortem Constantini junioris Legationem suam miserint, ideoque anno CCCXXXIX. Hæc omnia ex Schelstratio loco citato exscripta.

Ratio autem cur epistola Synodica Alexandrinorum Episcoporum, qua Athanasium adversus inimicos tuentur, anno tantum sequenti consignanda sit, petitur ex eo quod in ea mentio sit translationis Eusebii a Sede Nicomediensi ad Constantinopolitanam, ut animadvertit Vallesius in Observat. Ecclesiast. ad Socratem & Sozomenum cap. 5. Hæc Episcoporum Alexandrinorum verba: Quamquam nihil ea re impeditus Eusebius, Athanasii creationem vituperat: homo qui ipse prorsus Episcopus creatus non est, aut si unquam jus Episcopi habuit, id ipsum rescidit, utpote qui principio Beryti pro Episcopo egerit, reliquitque Beryto Nicomediæ se translulerit: illam quidem Cathedram præter legem destituens, istam vero nulla lege invadens: proprii gregis sine ulla charitate desertor; & alieni nel-

VII.

Synodica Alexandrinorum in causa Athanasii. Baron. n. III. & Seqq.

CHRISTI
339.

JULII PAP.
3.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 3.
CONSTANTIS

* Hefychius

Quid actum Romæ per utriusque partis legatos.

Hefychius * diaconus, nullo modo, cum huc venissent, pares presbyteris ab Athanasio missis fuere: ac semper ab illis convicti, refutatique Concilium indici postularunt, litterasque & ad Eusebianos & Athanasium Alexandriam, quibus convocarentur, mitti; ut coram omnibus justo iudicio de causa cognosci posset: tam enim se de Athanasio probaturos esse, quod jam nequirent: publice enim coram nobis Martyrius & Hefychius refellebantur, Athanasii presbyteris bona cum fiducia alacriter resistentibus. Martyrius vero cum suis (si vera dicenda sunt) ubique prostrigabatur, ac proinde Concilium generale postulavit. Et inferius de iis quæ itidem per Legatos Athanasii Romam allata sunt Acta Synodalia de causa ejusdem Athanasii (ut vidimus in superioribus recitata epistola) mentio habetur, cum agitur de damnatione Athanasii facta Tyri ab illis qui cum Arianis communicabant; atque sic subditur:

XIII.
Ariani conati suffurari communionem Romani Pont.

Hæc ita esse, ex iis quæ Alexandria acta sunt, deprehendimus. Nam Carponas quidam ab Alexandro ob Arianam hæresim cum quibusdam aliis ejusdem criminis reis olim citatus huc ad nos venit, missus a Gregorio. Id ipsum quoque ex Macario presbytero, & Martyrio & Hefychio diaconis iudicimus (Erant hi Legati Eusebiani) qui antequam iudicio se sisterent Athanasii presbyteri, auctores nobis fuere, ut scriberemus Alexandriam cuidam Pisto: quo tempore etiam tum Athanasius Episcopus Alexandria versabatur. Hunc autem Pistum Athanasii presbyteri supervenientes docuerunt Arianum esse, & eo nomine & ab Alexandro, & a Synodo Nicæna reum factum, gradusque ordinis sui a quodam Secundo (erat hic Episcopus Pentapolitanus) quem Magna Synodus ut Arianum rejecerat, accepisse. Videtis igitur vel ex hac causa, qui potius in culpa habendi sunt; nos ne, qui persuaderi non potuimus, ut Ariano Pisto litteras scriberemus; an illi qui mihi consilium dedere, ut contempto Magno Concilio, ad impios hæreticos veluti ad pios homines litteras darem. Intelligi. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

la rationabili causa occupator, prioris Episcopatus charitatem alieni cupiditate aspernatus est. Nec tamen hunc ipsum Episcopatum, quem tanta aviditate occupaverat, reservavit. Ecce enim jam quoque inde desiliens, alienum Episcopatum denuo obtinet. Ubi notanda sunt verba Græca his ultimis Latinis respondentia: ἰδὲ γὰρ ἔκτισεν ἀποστὰς, ἀλλοτρίαν πάλιν κατέχει. Nam vocabulum illud ἰδὲ, inquit Valesius, translationem hanc Eusebii a Nicomedia Constantinopolim, recens admodum, & paulo antequam hæc scriberent, factam esse declarat. Quod si hæc circularis Epistola præsentis anni ab Ægypti Episcopis, ut censuit Baronius, scripta esset, Eusebii translatio ad Sedem Constantinopolitanam, vel eodem, vel superiori anno contigisset. Et tamen ea anno tantum CCCXL. fa-

gis plane, Lector, solitas exerceri ab hæreticis technas atque versutias (quod quamplurimis exemplis est frequenter superius demonstratum) conatosque esse Eusebianos Legatos suffurari communionem Romanæ Ecclesiæ, quo gloriari possent, se haberi Catholicos; ob idque nisos esse persuadere Julio Papæ litteras Pisto illi, quasi Catholico, pacificas dare; quem tamen ex Actis quoque Magni Nicæni Concilii Arianum esse constaret.

Sed quid præterea, cum Pisto Romam vocatus advenerit, factum sit, idem Julius Papa in eadem epistola subdit his verbis: *Certe Macarius presbyter cum Legatus ab Eusebio venerat, ubi audivit Athanasii presbyteros Pisto obsistere, nosque ejus præsentiam non admittere; una cum Martyrio & Hefychio, quamvis gravi valetudine, de nocte profectus est: ut non incongrue divinarem, eum impatientia refutati Pisti fugam arripuisse.* Hæc Julius, hicque finis legationis Arianorum. Porro ejusmodi iudicium & causæ examinatio facta, ab utriusque partis Legatis, quantum temporis spatio fuerit consummatum, licet certum quid definiri non possit, tamen nequaquam hujus anni spatio expleri valuisse videtur; siquidem post alias moras expectandus fuit adventus Pisti Alexandria Romam: dum enim inter utriusque partis Legatos causa ageretur (ut dictum est) mittitur qui Pistum Alexandria Romam citet: sic ille vocatus, contulit se Romam ad iudicium, ubi a Legatis Athanasii confutatus, atque hæresis convictus est Arianæ.

XIV.
Pistus relictus a Romano Pont.

Sic igitur Synodus a Julio Papa ob eandem causam nequaquam præsentis anno indicta est, sed sequenti; quod ex aliis quoque rationibus suo loco dicendis manifestum omnino reddetur. Julius ergo quantumlibet ex Actis Tyriæ Synodi Romam allatis ab ipsis Eusebianorum Legatis, aliisque (ut vidimus) ab adversæ partis Legatis missis a Concilio Alexandrino editis causam plenissime cognovisset; atque insuper Eusebianos labefactos

XV.
Quid indulget Julius Ariani.

V v

ta, ut ipse Baronius fatetur, qui ideo pugnantia inter se atque contraria hac in re loquuntur, ut inquit Valesius citatus. Male itaque Binius & Labbeus in Collectione Conciliorum, & Papebrocius in Vita S. Athanasii cap. 12. num. 134. Synodum Alexandrinam in causa Athanasii præsentis anno illigarunt. Sulpicius Severus ait, huic Synodo Alexandrinæ octoginta Episcopos interfuisse; Athanasius vero in Apologia 2. *Judicatum est secundum nos non semel neque iterum, sed sapius. Primum quidem in nostra Provincia, cum ad id coissent propemodum centum Episcopi. Secundo Roma, cum Eusebius litteras scripsisset, & tum ipse cum suis, tum nos in iudicium vocati essemus: congregatis illic quoque pluribus quam quinquaginta Episcopis.*

CHRISTI
339.JULII PAP.
3.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPPP. 3.
CONSTANTIS

ros esse Arianorum communione, cum ex testificatione Carponæ, qui & ipse ex Ægypto citatus Romam venit, tum etiam ex Pisto ab Athanasii legatis convicto satis perspectum habuisset; tamen quod legati Eusebianorum generalem Synodum petiissent, id ipsum indulgit, ne quando de iniquo & nimis propere exhibito iudicio Romani Pontificis conqueri possent.

XVI. At licet Legati Eusebianorum plane convicti atque confutati, rubore suffusi, clandestine noctu ab Urbe recesserint, veriti nimirum ex Pisti examine sententiam Julii; tamen allata Romam ab illis Acta Tyria ac Mareotica a missis tunc Tyro legatis olim confecta, ibidem inter alia publica iudicii monumenta remansere: id quidem Deo permittente, ne ab illis tam turpia atque deformia, sibi que ipsis (ut Athanasius convincit) sæpe contraria, omni dolo atque fallacia Acta contexta, oblivione aliquando (quod ipsi optassent) deleri contigisset. Ex illis enim Eusebianos calumniæ convictos esse in Romano iudicio, Julius tunc quoque testatur, cum ait (a): *Sed ex monumentis Actorum per Martyrium & Hesychem allatis cognovimus: ea enim per legentes, invenimus accusatorem Ischyram ibi præsto fuisse, &c.* Quorum quidem pudendorum Actorum exemplar idem Julius Alexandriam misit ad Athanasium: testatur id ipse Athanasius, cum de illorum enormi inter se discrepantia turpique inconstantia verba facit, atque ait: (b): *Illi ergo Actorum monumenta, quæ habebant, suppresserunt & Notariis injunxere, ut ea amolirentur, neque ulla exemplaria vulgari sinerent; sed frustra hæc omnia: nam qui ea scripsit, Rufus est, qui nunc in Augustaliana spiculitorem agit, & testis ejus recitari potest. Atque adeo ipsi Eusebiani ea per suos Romam miserunt, eademque illa ab Julio Episcopo ad me transmissa sunt. Insaniunt igitur sua arcana apud nos haberi, & a nobis recitari. Hæc ipse. Petiisse vero legatos Alexandrinos a Julio eorum exemplar mittendum ad Athanasium (ut in iudicio accidit) quo ille pararet se ad dicendam causam, & erroris ea redarguenda in futura Synodo, par quidem est existimare. At quo minus Ariani ratione valerent, eo magis vi sibi agendum esse proponunt; quid autem post hæc moliti sint, dicemus annis sequentibus.*

XVII. Hic ipse annus est etiam, quo S. Antonius ille Magnus, monachorum pater divino elevatus Spiritu, horribilem visionem illam de imminente Ecclesiæ clade ab Arianis inferenda prævidit, atque prædixit, biennio scilicet antequam fieret: recitat eam S. Athanasius in rebus gestis Antonii his verbis (c): *Lamentabilis sequitur visio, &*

omni lacrymarum fonte plangenda. Cum autem cum fratribus circa se confidentibus operaretur; intente fixit oculos in cælum, gemens atque suspirans; & post aliquantum spatium revelationis inceptæ nimia dolore contremuit, & statim fixis genibus ante Dei vultum provolutus oravit, ut clementia sua futurum scelus averteret; succedunt orationi lacrymæ, metus ingens invadit præsentem; obsecrant, ut tantæ calamitatis exponeret visionem. Singultus occupant vocem, lingua fletibus præpeditur, & in medio conatu sermo gemitu interrumpitur. Vix tandem vociferatione fluctuosa ait: Melius erat, o filioli impendens piaculum, cita morte lucrari. Sic incipiens, rursus lacrymis vincitur; & inter ægra suspiria tandem pectori accommodans vocem: Magnum (inquit) quoddam & universis sæculis inauditum imminet nefas. Magno fides Catholica turbine subvertetur; & homines jumentis similes Christi sancta diripient. Vidi enim altare Domini mulorum circumdatum multitudine, qui crebris calcium ictibus omnia dissipabant; hæc est causa gemituum meorum, quos audistis. Et facta est vox Domini, dicens: Abominabitur altare meum.

Nec mora, visionem sequitur effectus; nam post duos annos sæva Arianorum irrupit insania. Tunc Ecclesiarum fuerunt rapinæ, tunc divinatorum temeratio vasorum, tunc pollutis Ethnicorum manibus sacra polluta sunt ministeria; tunc Paganorum opificum præsidia adversus Christum comparata cum assumptione palmarum (quod idololatriæ apud Alexandriam insigne est) ad Ecclesiam pergere compellebantur Christiani, ut Arianorum populi crederentur. Proh scelus! horret animus replicare quæ gesta sunt. Virginum matronarumque ereptus pudor; sanguis ovium in Christi templo effusus veneranda resperfit altaria: Baptisterium pro voluntate Gentilium pollutum est. Nihil defuit; visionis veritatem monstravit effectus, quod calcitrantium mulorum indisciplina, Arianorum esset impietas. Sed istam tristitiam consequentis revelationis prosperitate consolatus est, & ait: Nolite, filioli, mærori vos penitus dare: ut enimiratus est Dominus, sic rursus miserebitur, & suum cito Ecclesia recuperabit ornatum; eosque qui in persecutionibus fidem Domini servaverint, solito videbitis fulgore relucentes; revertentur ad foveas suas serpentes, & religio longius propagabitur; tantum videte, ne fidei vestræ sinceritas labe Ariana sordescat: non Apostolorum, sed Demonum, & patris eorum Diaboli est ista doctrina: ob id per insipientiam jumentorum similis pecudum eorum expressus est animus. Hucusque Antonius. Atqui tragica hæc atque lugubria suo loco fusius explicabuntur

Visio facta
Antonio
magno de
Arianis.

XVIII.
Visionis
effectus.

tur

(a) Ep. Jul.
apud
Athanasium.
Apolog. 2.

(b) Athanasium.
in Vita
Antonii.

(c) Athanasium.
in Vita
Antonii.

CHRISTI
339.

JULII PAP.
3.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 3.
CONSTANTIS

tur, cum scilicet agemus de Grego-
rii facta per Arianos invatione post
annos duos in Alexandrinam Ecclesiam.

XIX.

Meminit quoque hujus magnæ visionis
Antonio demonstratæ S. Joannes Chryso-
stomus, cum primum hujuscemodi laudum
præconio virum exornat (a): Consideret
virum per cunctorum usque hodie ora vo-
litantem, quem Apostolis proximum Ægy-
ptus protulit; dico beatum & Magnum il-
lum, de quo sæpe audistis, Antonium; &
respiciat quod hic quoque illius fuerit re-
gionis indigena, cujus etiam Pharaos, sed
nihil sit inde vitiatum. Nam, & visione
Dei dignus est habitus, & talem vitam
prorsus ostendit, qualem leges Christi re-
quirunt. Hoc autem facile cognoverit quis-
quis eum legerit librum, qui vita ejus te-
xit historiam, in quo etiam prophetiam lu-
centem videbit. De his enim quos Ariana
pestis invasit, manifestissime prophetavit;
quantaque Ecclesiis labe ab illis immine-
ret, docuit, Deo utique revelante hæc,
& cuncta ante oculos ejus figura pingente.
Quod certo vel præcipuum Catholicæ fidei
documentum est, nullum videlicet hære-
ticorum talem posse monstrari. Sed ne
a me hæc audire videamini; ipsum potius
librum legentes, diligentius cuncta di-
scetis, ut maxima inde philosophiæ in-
citamenta capiatis. Hactenus ipse. Sed
rursum quod ad eam visionem Magno S.
Antonio demonstratam spectat; illud etiam
admonendum, errare eos qui ipsam illi o-
stensam putarunt, antequam Arii hæresis
exoriretur: non enim emergentis hæresis,
sed futuræ cladis per Arianos infligendæ,
ea fuit illi visio præmonstrata: nam lon-
ge post exortam Arii hæresin id fieri con-
tingit, cum jam antea de cavendis atque
vitandis Arianis sæpe suos admonuisset,
atque ante hæc quoque scripsisset olim ad
Constantinum ac filios, & secessisset in
montis interiorum solitudinem: quæ qui-
dem omnia longe post ortam hæresin A-
rianam acciderunt.

XX.
(b) l. 1. C.
de hæret.
(c) l. 1. de
hæret. C.
Theod.

Hoc eodem anno, iisdemque Consuli-
bus, data lex (b) illa reperitur adversus
hæreticos, ut a privilegiis Catholicæ le-
gis cultoribus concessis omnino excluderentur;
at in Codice Theodosiano (c) tempore
Constantini Magni ea data habetur septimo

Consulatu ipsius, ubi ipsam retulimus. Iis-
dem Consulibus adversus adulteros ab Impe-
ratoribus lex sancita est, ad Catullinum sic
rescribentibus (d): Oportuerat te, publi-
ci instituti respectu, confessione detectos
legum severitate punire; nec frustra vi-
tam differentium moratorias provocaciones
admittere: sed delatum adulterii crimen,
& quæstionibus adhibitis approbatum, pa-
ri sceleris immanitate damnare. Quod de-
inceps in hujusmodi criminibus convenit
observari, ut manifestis probationibus a-
dulterio probato, frustratoria provocatio
minime admittatur: cum pari similique ra-
tione sacrilegos nuptiarum tamquam mani-
festos parricidas insuere culleo vivos, vel
exurere, judicantem oporteat. Dat. IV. Kal.
Septemb. Constantio A. II. & Constante
Cæs. Coss. Cum igitur Imperatores nuptia-
rum corruptores sacrilegos nominent, &
tam diro supplicio eos plecti voluerint;
plane declaratur, alia ratione habitum
Christianorum matrimonium a Gentilium
nuptiis, quod, ut Ecclesiæ peculiare sa-
cramentum, iisdem sacre religioseque cu-
stoditum, tam immanibus pœnis appositis,
voluerunt.

(d) l. 4.
Quorum
appel. C.
Theod.
Lex
Impp.
adversus
adulteros.

Oblata rursus querela de emptitiis ma-
gistratibus, Constantinus Junior agens
Treviris sic ad Celsinum rescripsit: Ra-
rum Carthaginis splendidissimæ Senatium,
& exiguos admodum Curiales residere con-
questus es, dum universi indebitæ digni-
tatis infulas fœda familiaris rei vexatio-
ne mercantur. Igitur istiusmodi viri, dem-
ptis honoribus imaginariis, hujuscemodi
illi erunt, quos fuerunt consecuti: civicis
muneribus subjugentur. Quod equidem per
omnem Africam solertiissime servari oportet.
Dat. VI. Idib. Jan. Trever. Constantio II. &
Constante Coss. Ex quo quidem rescripto li-
quet, in Imperii divisione Provinciam Afri-
cæ cessisse Constantino, non autem Con-
stantio, vel Constanti, ut alii dicunt; sed
Constantino vita defuncto, eadem sub ditio-
nem Constantis redacta est, ut suo loco
patebit. Hoc pariter anno ad Evagrium
Constantius rescripsit, ne sub capitali pœ-
na Judæi Christianas fœminas ducerent in
uxores (e). At de rebus hoc anno gestis,
fatis.

XXI.
Lex ad-
versus em-
ptores ma-
gistratu-
um.

(e) l. 7. de
Judæis C.
Theod.

JESU CHRISTI
ANNUS
340.

JULII PAP.
ANNUS
4.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 4.
CONSTANTIS

I.
Romana
Synodus
in causa
Athanasii.

Quadragesimus Christi annus supra-
centesimum Acindini, & Procu-
li Consulatu adscribitur Fastis; quo a Ju-
lio Romano Pontifice indicitur Synodus
in causa Athanasii, quam (ut vidimus an-
no superiore) Legati Ariani visi essent ex-
poscere; licet autem re vera ea potius
fuerit iusta quædam apparens tergiverfa-
tio, ut sic vitarent potius adversus se pro
Athanasio pronuntiandam a Romano Pon-
tificæ sententiam, quam Synodi ex ani-
mo postulatio facta, nihilominus, ne quid
in eos tyrannicum a Julio Papa iidem que-
rerentur perpetratum, indulgit ille benigno
animo petitioni ipsorum. De hac quidem
indicta Synodo hæc Athanasius habet (a):
*Episcopus autem Romanus Julius Synodum
jussit fieri ubicumque vellemus, ut tuto &
crimina objicerent, & invicem sibi obje-
cta refutarent; id enim eorum legati,
cum se vinci animadverterent, postularunt.*
De eadem quoque legatorum postulatio-
ne sic idem alibi (b): *Quin & Eusebiani
ad Julium litteras misere, & ut nos terre-
rent, Synodum jusserunt convocari; & ipsi
Julio si vellet, arbitrium causæ detulerunt.*

(a) Athan.
ad Solit.

(b) Apud
Athan.
Apolog. 2.

II.
Causa
convocan-
tæ Syno-
di.

Cæterum vocandi Eusebianos ad Syno-
dum, ea quoque causa præcessit, quod
cum Marcellus Episcopus Ancyranus & a-
lii complures ab iisdem Eusebianis injuria

affecti venissent Romam, adversus eisdem
Julio Romano Pontifici accusationum li-
bellos dederant, quibus ut illi satisfacere-
rent, Romam ad Synodum a Julio vocan-
tur: testatur id Julius ipse in litteris pos-
tea ad eos scriptis, quibus hæc ait (c):
*Et hæc potissima mihi scribendi causa fuit,
ut huc veniretis quo vobis præsentibus omnia
corrigi & sanari possent; ac propterea a-
lacrius a vobis & sine recusatione oc-
currendum fuit, ne qui hactenus infamia
istorum scelerum laborant, contumacia non
compendi in judicio, libellos contra se
datos videantur refellere non potuisse:*
Hæc Julius, quibus vides, Lector, pristi-
num usum, nimirum passos injuriam ab
aliis Episcopis, ex Oriente quoque mi-
grare ad Romanam Ecclesiam, ejusque
Pontifici dare libellos adversus eos, a
quibus vexati essent, consuevisse.

(c) Apud
Athan.
Apolog. 2.

Cum hæc igitur præcessissent, citantur
a Julio ad Synodum Eusebiani, præscri-
biturque ab eo certa dies, qua deberent
judicio sisti: quod litteræ postea ab eo-
dem ad illos scriptæ aperte significant;
quibus pariter declaratur tunc ab ipso Ro-
mano Pontifice missos esse legatos Elpi-
dium, & Philoxenum. De his enim, præ-
ter illa quæ habentur ex dictis Julii litte-
ris, ipse Athanasius meminit, cum ait (d):

III.
Legatio
Julii PP.
ad Euseb.

Athan.
epist. ad
Solit.

Ju-

PAGIUS

ANNO PERIODI GRÆCO - ROMANÆ 5833.

SÆC. IV.
Anno Ur-
bis 1093.
Olymp.
279. an. 4.
A. C. 340.

☉ 13. FE. ☽ 18. P. 30. Mart. Indict. 13.

JESU CHRISTI 340.

JULII PAPÆ 4.

CONSTANTII ET CONSTANTIS IMPPP. 4.

I.
Consules.

[1] A Num. I. ad VII. Coss. Acyndinus, & Pro-
culus, ut Socrates lib. 2. cap. 5. & Cas-

siodorus, vel *Acyndinus*, & *Proclus*, ut utri-
que Fasti Græci a Dodwello editi, & Chroni-
con Alexandrinum.

Valesius in *Obseryat. Ecclesiast.* ad Socratem
& Sozomenum lib. I. & Schelstratius in *Dissert.*
I. de Sacro Antiocheno Concilio cap. 3. & 4.
gesta hoc & sequenti anno in causa *Sancti A-*
thanasii egregie explicant, & varios *Annalium*
errores emendant; ex quibus sequentia mutua-
ti sumus. Relata per Eusebianos causa Atha-
nasii ad Sedem Apostolicam, suos quoque ad Ju-
lium primum Legatos transmiserat Athanasius,
inter quos dum diu Romæ disputatum fuisset,
Macarius Presbyter & Hesycheus, Martyriusque
Diaconi ab Athanasii Presbyteris convicti, &
re-

II.
Athana-
sius Ro-
mam a Ju-
lio PP. e-
vocatus.

Baron. n.
IV. & V.

NOTÆ

[1] Coss. *Acyndinus*, & *Proculus*. Relandus habet: *L. Aradius Valerius Proculus*. Vetus lapis eru-
tus e Cæmeterio S. Hermetis apud Blanchinum in Prolegomenis ad Anastasii tom. III. pag.
XXV.

SEMVESTINO ALOM. D. V. ID. IAN.
ACYNDINO ET PROC. CONSS.

Lapidem Blanchinus interpretatur in hunc modum: *Semvestino Alomno (pro Alumno) deposito Quin-
to Idus Januarii, Acyndino, & Proculo coss.* Lapis apud Gruterum pag. CCCLXI. I.

L. ARADIO. VAL. PROCULO. V. C.
CONSULI. ORDINARIO.

Symmachus lib. 1. ad patrem.

Hic consul clarum produxit *Acyndinus* ærum. Fasti Idatii: *Acyndino, & Proculo*. Vindebonenses: *Aqui-
lino, & Proculo*. Bucherii laterculus: *Aquindino & Proculo*.

CHRISTI
340.

JULII PAP.
4.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPPP. 4.
CONSTANTIS.

Julius vero presbyteros suos Elpidium & Philoxenum cum litteris ad Eusebianos misit, certum diem definiens, ut aut praesentes se sisterent, aut cognoscerent se omnibus modis suspectos haberi. Harum litterarum ipse mentionem habet Julius in epistola ad eos postea data, ubi ait (a): *Tamet si solus sim qui scripsi, non meam tamen solius sententiam, sed omnium Itolorum & omnium in his regionibus Episcoporum scripsi.* Quibus apparet litteras priores Julii ad eos ad Synodum vocandos ex Synodo esse datas: frequentia enim tunc Concilia cogebantur. Quasnam autem illi sic ad Synodum citati inanes causas, falsosque pretextus obtexerint, ne Romam ad Synodale iudicium subeundum venirent, dicemus anno sequenti.

(a) Apud Athan. Apolog. 2.

IV. Non sic quidem Athanasius; qui & ipse Romam citatus tamquam reus causam dicturus illuc continuo convolvit, & magna quidem animi alacritate; quod sciret res Ecclesiasticas, ibi Ecclesiastice, non autem tyrannice (quod Eusebianis in more erat) sed secundum canones tractari. In urbem igitur Athanasius festinus se contulit, ubi & adversarios, qui eum accusarent, anno integro cum

Athanasius Romam venit.

PAGIUS refutata, a Julio primo, Concilium indici postularant, litterasque & ad Eusebianos, & Athanasium Alexandriam, quibus convocarentur, mitti. Nec dubitari potest, quin Julius Papa primus ad Athanasium litteras miserit. Latent quidem illae, nec constat per quos Legatos Alexandriam transmissae fuerint. Citabatur tamen per eas Athanasius, ut ad iudicium Synodicum Romae habendum occurreret. Praeclarum hac de re testimonium habemus Julii Papae in epistola ad Orientales, ubi dicitur: *καὶ γὰρ ἐκ ἀπ' αὐτῶ ἐλήλυθεν, ἀλλὰ κληθὴς, καὶ λαβὼν γράμματα παρ' ἡμῶν, κατὰπερ καὶ ἡμῖν ἐπαράχμεν.* Quae verba ex antiqua Nannii versione sic Baronius refert: *Neque sponte, sed literis nostris ad iudicium vocatus comparuisset, quemadmodum vos per litteras citavimus.* Ex quibus concludi posset, Athanasium non per litteras, sed sponte sua Romam advenisse. Verum, verbum, *ἐλήλυθεν* verti debet *comparuit*, ut recte in editione Parisiensi Graeco-Latina Operum Divi Athanasii anni 1627. legitur: *Neque enim sponte, sed literis nostris ad iudicium vocatus comparuit.* Hac enim Graeci textus propria versio est: *Etenim non a se ipso advenit, sed vocatus, & literis a nobis acceptis, quemadmodum & vos citavimus.* Ex quibus conficitur, litteras non solum a Julio primo Alexandriam transmissis; sed & ipsum Athanasium illis acceptis Alexandria discessisse, & Romam venisse.

III. Verum est, plures Scriptores antiquos, nulla literarum a Sede Apostolica transmissarum mentione facta, tradidisse, quod Athanasius Romam confugerit: sicque legi apud Hieronymum in epistola 16. ad Principiam: *Alexandrini Sacerdotes, Papa Athanasius, & postea Petrus persecutionem Arianae haereseos declinantes, quasi ad tutissimum communionis suae portum, Romam confugerunt.* Et apud Bonifacium primum epistola inter Holstenianas ordine decima: *Sancta memoria Athanasius, & Petrus Alexandrini Sacerdotes Ec-*

dimidio expectavit: testantur id quidem Julii Papae litterae postea anno sequenti ad Eusebianos scriptae, in quibus haec de his leguntur (b) *Præter hæc omnia annum: (b) Athanasium totum, & integros sex menses Athanasius apud nos hæsit, vestram praesentiam expectans, aut quotquot comparere audent, suaque praesentia pudescere omnes: non enim iudicio stitisset, nisi fiduciam habuisset; neque sponte, sed litteris nostris ad iudicium vocatus comparuisset, quemadmodum vos per litteras citavimus.* Hæc ipse; qui & de Episcopis Italiae ad Concilium convocatis superius meminit in eadem epistola, atque addit: *Certe ad constitutum tempus convenere Episcopi, & ejus sententiae fuere, quam vobis iterum significo.* Ita Julius de indicta Romae hoc anno Synodo. Cæterum ex longa mora anni unius atque sex mensium Athanasii in expectando ibidem adversarios, tempus ejusdem Synodi magnam quoque partem anni sequentis occupasse constat; quamobrem & nos, quid in ea decretum sit, suo loco dicemus.

Quod autem pertinet ad Athanasii Romam adventum; reperimus duxisse secum inter alios Isidorum illum, de quo plura Pal-

V.

lesia, hujus Sedis auxilium postularunt. Verum etiam est, ab aliis Scriptoribus aliam rationem adventus Athanasii adferri, ac scribere Sozomenum lib. 3. cap. 6. quod peracto Antiocheno Concilio, & Gregorio Alexandrino cum militibus appropinquante, ut Sedem invaderet, Athanasium fuga evasisse: *Tunc vero Athanasius per mediam psallentium turbam occultus evasit, & Romam navigio delatus est.* Quod firmatur a Theodoro lib. 2. cap. 4. *Athanasius cognitis ante infidiis secessit, & in Occidentis partes se contulit; & a Celestino Papa in epistola ad Clerum & populum Constantinopolitanum parte I. Ephesini Concilii: Et effectus illic, & in nostris partibus tutatus est.* Sed ex his omnibus non sequitur, Athanasium a Julio Papa per litteras non fuisse evocatum. Potuit enim Julius primus ad Eusebianorum instantiam praesenti anno litteras Alexandriam mittere, quibus Athanasium pro anno sequente Romam evocaret, & Athanasius Alexandriae substituisse, donec cognitis Eusebianorum in Antiocheno Concilio infidiis, quid secum agere vellent, percepisset, ac tum fuga evasisse, & Romam, ubi per litteras Pontificias evocatus fuerat, perrexisset. Hoc enim modo non Hieronymi solum, aliorumque testimonia veritati consonant; sed & ipsius Julii testimonium, quod non modo Nicolaus I. epistola 8. ad Michaelem Imperatorem, auctoritate sua confirmavit, sed & Athanasius asserere videtur Apologia 2. dum scribit: *Quin & Eusebiani ad Julium litteras misere, & ut nos terrerent, Synodum jusserunt convocari, & ipsi Julio, si vellet, arbitrium causa detulerunt.* Cum igitur Romam pervenissemus, Julius continuo ad Eusebianos litteras scripsit, missis eo duobus ex suis Presbyteris Elpidio & Philoxeno. In his enim verbis hæc notanda: *ἡμῶν τοσούτων ἀνελεθόντων εἰς τὴν πόλιν, &c.* Cum igitur Romam pervenissemus, &c. At si diceret, primum se per litteras citatum fuisse ad in-

CHRISTI
340.JULII PAP.
4.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 4.
CONSTANTIS

(a) *Pallad.* Palladius, (a), qui eum mirifice commendat; sed & Ammonium admirandæ sanctitatis virum (alius hic ab illo, quem tempore Constantini in Domino quievit diximus, nam hic longe post Antonii obitum defunctus est) comitem habuit, de quo sic Socrates (b): *Alius quidam Monachus erat, vir plane admirabilis, qui Ammonius vocabatur; iste adeo parum curiosus fuit, ut cum Romæ una cum Athanasio forte versaretur, nihil ex magnificis Urbis operibus præter templum Petro & Paulo dicatum, videre omnino desideraret.* Pervenit iste usque ad Theophili Alexandrini Episcopi tempora, a quo creandus Episcopus cum Evagrio, auriculam sibi præcidit, ne (quod sibi videbatur) eligeretur indignus.

VI. Porro cum Athanasius Romam una cum Hospites Athanasii. suis advenisset, a Cæsarianis honorificentissime susceptus est: apud hos enim mansit, qui eum benevolentia & magnis profecuti sunt officiis. Laudat ipse in Apologia ad Constantium suorum hospitem Romæ erga se exhibita mirifica charitatis obsequia, ubi & agnovit Eutropiam ipsius Imperatoris materteram, Constantini Magni sororem, matrem vero Nepotiani, a quo se susceptum hospitio, licet eum non nomet, videtur innuere. Cur autem tantus Episcopus tantæ Ecclesiæ apud Julium Romanum Pontificem non diverterit; ea causa nota omnibus intercessit; nimirum quod non deceret reum apud Judicem hospitari. At de Athanasii hospitibus inferius iterum.

PAGIUS instantiam Eusebianorum. Cum igitur ipse comparuisset, etiam Eusebianos per literas citari debuisset, prout re ipsa citati fuerunt, missis in Orientem duobus Presbyteris Elpidio & Philoxeno.

IV. Secunda difficultas est, quoniam Julius Papa Presbyteros suos Elpidium & Philoxenum in Orientem transmisit, Eusebianos ad Synodum Romanam per literas Apostolicas quas secum ferebant, evocatos. Baronius hanc legationem currenti anno obitam, eodemque Athanasium Romam adventasse, existimavit. Verum, nec Athanasius Romam appulit ante annum sequentem, post peractam Antiochenam Synodum, nec Elpidius & Philoxenus ad Eusebianos missi sunt, nisi etiam anno sequenti, postquam Athanasius jam Romam advenisset. Theodoretus enim ait, *Athanasium cognitis insidiis, quas Gregorius ipsi struxerat, secessisse; cui consonat ipse Athanasius in Epistola ad solitariam vitam agentes.* Ibi enim narrat, persecutionem ab Arianiis motam nulla alia de causa, quam ut Fideles ad partes Arianorum, & Gregorium recipiendum, quem Imperator miserat, compellerent. Athanasius autem priusquam ista fierent, semel re cognita, Romam profectus est, non ignarus hæretici furoris. Julius vero Presbyteros suos Elpidium & Philoxenum cum literis, ad Eusebianos misit, certum diem definiens, ut aut presentes se sistrent, aut cognoscerent, se omnibus modis suspectos haberi. Præclarum est hoc Athanasii te-

Quam vero proficiuus fuerit Athanasii Romam accessus, vel ex eo potest intelligi, quod in Urbem invexerit ipse primus Ægyptiorum Monachorum institutionem, vitamque admirandam Antonii Magni, licet adhuc viventis, a se conscriptam detulerit: quod vitæ genus ad omnes Evangelicæ perfectionis numeros attemperatum etiam nobilissimæ Romanæ femine consecrari cœperunt: tradit enim hæc de his S. Hieronymus (c): *Nulla eo tempore nobilium feminarum noverat Romana propositum Monachorum, nec audebat, propter rei novitatem, ignominiosum (ut tunc putabatur) & vile in populis nomen assumere. Hæc (Marcella scilicet) ab Alexandrinis prius sacerdotibus, Papaque Athanasio, & postea Petro, qui persecutionem Arianae hæreseos declinantes, quasi ad tutissimum communionis suæ portum, Romam confugerant, vitam beati Antonii adhuc tunc viventis, Monasteriorumque in Thebaide Pachomi; & virginum ac viduarum didicit disciplinam; nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognoverat.* Hæc Hieronymus, quæ & superius alia occasione sunt recensita.

At quibusnam persuasa ejusmodi vitæ institutum Deo gratum esse Marcella sensit, nisi ex innumeris pene miraculis, Apostolicis plane signis atque virtutibus, quas cum Antonium tum alios, divino illis calculo suffragante, assidue operari cognovit? Erat quidem in Oriente summum illud vivendi genus instar Eliæ ac Joannis Baptistæ, cunctis hominibus, etiam

VII. Athanasius invexit in urbem monachismum.

(c) Hier. ad Princip. epist. 16.

VIII. Excellens studium monastica disciplina.

stimonium, ex quo habemus primo, persecutionem illam Arianorum in Gregorii intrusione commissam, & ab Athanasio fuisse prævisam, ideoque antequam Gregorius instaret, & milites cum multitudine ex forensi vulgo ad cædes parati adessent, prius Athanasium secessisse; id quod, insidiis cognitis, fecisse scripsit Theodoretus. Secundo, tunc Romam profectum ad Julium primum, quod præsentis anno fieri non potuit, quo Gregorius in Sedem Alexandrinam intrusus non est, utpote qui anno sequenti, primum ab Eusebianis Antiochiæ in Synodo adunatis creatus fuit pseudo-Episcopus aut Patriarcha Alexandrinus, & postea primum militari manu Alexandriam ad Sedem Athanasii invadendam missus fuit. Tertio, Athanasio Romam adveniente, Elpidium & Philoxenum missos fuisse ad Eusebianos; id quod Athanasius Apologia 2. loco superius citato clarius testatur: *Cum igitur Romam pervenissem, Julius continuo ad Eusebianos literas scripsit, missis eo duobus ex suis Presbyteris Elpidio & Philoxeno.* Quarto, Elpidium & Philoxenum discessisse, non hoc anno, ut putavit Baronius, neque sequenti, paulo antequam Synodus Antiochia congregaretur, ut scribit Valsius citatus cap. 2. sed anno sequenti jam duobus aut tribus mensibus transactis. Cum enim Antiochiæ Synodus habita fuerit initio anni CCC-XLI. & Gregorius ab Eusebianis ibidem congregatis Episcopus creatus sit, & ex Antiocheno Conventu Alexandriam pervenire nequiverit

CHRISTI
340.

JULII PAP.
4.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPPP. 4.
CONSTANTIS

etiam Ethnicis, & Imperatoribus ipsis venerandum, sed & impiis quoque hæreticis reverendum, atque adeo cœlestibus Civibus admirandum; utpote qui se in terris concives habere lætantes, cum eisdem tamquam gentilibus suis amice assiduo verarentur. Factumque feliciter est, ut Athanasio propalante inferretur ac pariter coleretur in Urbe sublime illud v'vendi genus, cujus in montibus atque desertis locis tantum cernebantur impressa vestigia; nec detrectavit universus Christianus Orbis in Occidente sectari, quod sciret in Ecclesia Romana susceptum; quæ hæc omnia accepta fert Athanasio; cum alioqui non defuerint (quod dictum est superius) persecutionis retro temporibus cum in Urbe, tum aliis quoque in locis Monachi: illos dixerim, qui in similitudinem Pauli atque Antonii a persecutionibus fugientium, eadem ex causa in cryptis, antris, jugis montium, valliumque convexis recessibus delitescerent, instar Eliæ a facie Achab & Jezabel fugientis, Deum propentius colerent; adeo ut licet Monachi nomen visum sit Urbi novum, res tamen ipsa vetus, sed in tanta Ecclesiæ pace legibus quibusdam exulta fecundiori germine propagata.

Donatistæ hæretici, iidem & Circumcelliones dicti, qui his ipsis temporibus adversus Catholicos grassabantur in Africa, primi ausi sunt, non de re ipsa, sed de nomine a piis quærere, & dicere (inquit S. Augustinus a) consueverunt. *Quid sibi vult nomen Monachorum? Et inferius: Nobis dicunt: Ostendite ubi scriptum sit nomen Monachorum.* Respondit post alia ad hæc ipse: *Quare ergo, & nos non appellemus Monachos, cum dicat Psalmus (b): Ecce quam bonum, & quam jucundum, habitare fratres in unum? μόνος enim unus dicitur, & non unus quomodocumque: unum & in turba unus est, sed una cum multis unus dici potest, μόνος non potest, id est, solus: μόνος enim unus solus est. Qui ergo*

sic vivunt in unum, ut unum hominem faciant, ut sit illis vere quod scriptum est (c): Una anima, & cor unum; multa corpora, sed non multæ animæ; multa corpora, sed non multa corda; recte dicitur μόνος, id est, unus solus: Et paulo post. Merito insultant nomini unitatis, qui se ab unitate præciderunt. Merito illis displicet nomen Monachorum, quia illi nolunt habitare in unum cum fratribus; sed sequentes Donatum, Christum diviserunt. Hæc Augustinus.

Probe jam vides, Lector, a quorum partibus stent qui nostro hoc infelicissimo sæculo Monachorum nomen adeo execrantur; & quorumnam profiteantur se esse discipulos, cum eorum sectentur impietatem, duplo quam illi plane impii, cum illi (ut ait Augustinus) nomini insultarent Monachorum, quod ab unitate Catholica defecissent, isti vero duplici apostasia, nempe quod ab Ecclesiæ fide & monastica observantia turpissime defecerunt: tales plane fuerunt qui prima jecerunt fundamenta omnium hæresum, quæ hoc sæculo prodierunt: at non hac tantum ex parte duplo (ut diximus) pejores quam Donatistæ, sed triplo; quippe qui non, sicut illi, de nomine solum moverint Catholicis quæstionem, sed rem ipsam fuerint acerbissimo odio insectati: verum & cum id agant non verbis tantum, sed rebus, moreque prædonum, in monasteria tum virorum, tum sacrarum virginum, & ubicumque per vim licuerit, grassati fuerint, & debacchari non cessent, etiam quadruplo deteriores illis habendi sint. Cæterum quod ad alias res spectat, nihil est quod Sacramentarii Donatistis conferri possint: cum hi, paucis quibusdam exceptis, in reliquis omnibus cum Ecclesia Catholica consentirent. At de Monachorum origine, quod ad rem ipsam pertinet, satis diximus tomo primo.

Jam ad Athanasium redeamus: Hic enim Romæ cum esset, illud quoque insigne

(c) Act. 4.

X.
Hostes
monachismi
impii
apostatæ.

XI.

PAGIUS rit, (uti nec Athanasius ante Gregorii adventum Romam profectus ad Urbem venire potuit) nisi duo aut tres ad minimum menses effluerint; ita nec Elpidius & Philoxenus post adventum Athanasii Roma discedere potuerunt, nisi mense Martio vel Aprili anni CCCXLI.

V. Baronius existimavit, Synodum Romanam in causa Athanasii currenti anno inchoatam, sequentique continuatam. Sed, ut suo loco demonstrabimus, ea Synodus ad annum trecentessimum quadragesimum secundum pertinet.

VI. A num. XI. ad XV. Joannes Vossius libello de tribus Symbolis Dissert. 2. Quesnellus Dissert. de variis Fidei libellis in antiquo Romanæ Ecclesiæ Codice contentis, Usserius, aliique tam ex Protestantibus, quam ex Catholicis, *Symbolum*, quod vulgo dicitur *S. Athanasii*, & quod incipit, *Quicumque vult salvus esse*, Sancto Athanasio abjudicant, quia in antiquis & probatæ

fidei Codicibus MSS. pene omnibus Operum S. Athanasii hoc Symbolum desideratur, & quia stylus, sermonisque contextus nequaquam Græci hominis est, sed Latini. Quod si Divus Athanasius Latine scripsisset, vix fieri potuisset, ut ipsi Græcismus aliquis non excideret, cum non nisi imperfecte linguam Latinam scire potuerit. Præterea, si Symbolum istud Athanasii fuisset, illud laudassent Cyrillus Alexandrinus, Ephesina Synodus, Sanctus Leo, & Concilium Chalcedonense, dum contra Nestorianam & Eutychanam hæresim loquuntur. His adde Latinorum contra Græcos silentium post schisma Photianum usque ad Gregorii IX. tempora, de processione Spiritus Sancti disceptantium. Si enim tunc pro certo creditum fuisset, istud Symbolum esse Athanasii, illo usi fuissent contra Græcos schismaticos Occidentales: quod non leve pondus habuisset ob summam S. Athanasii in utraque Eccl-

IX.
Nomen
novum,
res ipsa
vetus.

(a) Aug. in
Psal. 132.

(b) Psal.
131.

CHRISTI
340.JULII PAP.
4.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 4.
CONSTANTISSymbo-
lum Atha-
nasii.

gne fidei suæ reliquit Occidentalibus monumentum, nempe Symbolum, quod hactenus Athanasii nomine in Ecclesia Catholica publice recitatur. Qui enim Romam citatus (ut demonstratum est) se contulit judicandum; quantumlibet ipsius fides Catholica omnibus innotuisset, ut nulla penitus potuerit suboriri suspicio, quippe qui ejus defensionis causa ab Eusebianis post tot ærumnas etiam exilium passus esset; tamen quod Romanæ sedis communicationem haud habere licuisset, & aliorum Episcoporum qui ad Synodum convenissent, nec plane audiendus esset qui reus advenerat, nisi edita publice Catholicæ fidei professione, eademque ex more, Latino sermone coram Pontifice & ei assidentibus recitata: quæ cognita atque suscepta, in Romanæ fuit Ecclesiæ amplissimo Archivio una cum Actis Synodi collocata: & aliquando tandem post multa annorum curricula inventa & in lucem edita, ob tanti viri insignem memoriam de fide Catholica optime meriti, tradi meruit Ecclesiæ recitanda. Adeo enim post tot tantaque ejus pro recta fide certamina, Athanasii nomen posteris doctrinæ, & sanctitatis fulgoribus clarum fulsit, ut quæque ipsius scripta non modo avide legerentur, sed singulari quadam reverentia colerentur; de quibus extat Cosmæ sanctissimi Monachi præclarum illud elogium (a): *Cum (inquit) inveneris aliquid ex opusculis S. Athanasii, nec habueris chartas ad scribendum, in vestimentis tuis scribe illud.*

(a) Sophr.
in Prato
spirit. c. 4.

PAGIUS clesia auctoritatem. Et tamen primi, quos hoc argumentum adhibuisse legimus, sunt Apocripharii Gregorii IX. postquam hæc controversia durasset annis prope quingentis. Denique Scriptores omnes ante septimum Ecclesiæ sæculum, ante Augustodunensem in Gallia Synodum sub S. Leodegario Episcopo habitam anno DCLXX. de hoc Symbolo Athanasiano silent. In eo vero Concilio hic Canon legitur: *Si quis Presbyter, Diaconus, Subdiaconus vel Clericus Symbolum, quod Sancto inspirante Spiritu Apostoli tradiderunt, & Fidem Sancti Athanasii Præsulis irreprehensibiliter non recensuerit, ab Episcopo condemnatur.* Imo & jam ab anno DCXXXIII. aliqua ex isto Symbolo descripta aliquibus videntur in ea Confessione Fidei, quæ edita est a Concilio Toletano quarto. Quare non dubium, quin multis ante Synodum illam Augustodunensem annis compositum esset, & jam olim per totam Ecclesiam celebre evasisset. Nunquam enim sapientissimi Præsules id commisissent, ut istam Fidei formulam omnium ordinum Clericis amplectendam & irreprehensibiliter, ut ajunt, recensendam Synodali edicto sub condemnationis poena præciperent, imo & illam e regione cum Symbolo Apostolico ponerent, nisi jam longo usu recepta, approbata, & inter germanas magni Athanasii lucubrationes numerata fuisset. Quare jam ante abhinc centum fere annis Opus illud Athanasio attributum fuerat.

VII.

Nec admittenda conjectura Baronii hoc Sym-

Quod igitur longo tempore inter Ecclesiastica vetera monumenta delituerit; inde accidit, ut minime citatum ab antiquioribus nostratibus, vel Græcis reperitur Symbolum illud: cum tamen ad confutandas complures hæreses postinde subortas, magna ex eo suppeterent argumenta. Aliquod tamen ejus exemplar delatum esse ad transmarinam Africanam Ecclesiam ab aliquo Episcopo Africano, qui (ut frequenter accidere consuevit) tunc Romæ repertus, eidem interfuerit Romanæ Synodo, mihi facile persuadeo: cum illud ipsum S. Augustino videatur innotuisse, cujus scripta verbis quibusdam atque sententiis ejusdem Symboli apparent interdum conspersa. Cum autem e Romanæ Ecclesiæ antiquitatis monumentis veluti eruderata ejusmodi professio fidei Athanasii emerit in lucem, tum a Latinis omnibus, tum a Græcis æque suscepta est, & summa veneratione habita, non ab Ecclesia Constantinopolitana tantum, sed Serviana, Bulgarica, Russica, Moscovitica, & aliis; quod & ipsi fidei hostes, recentiores Ariani, Trinitatis adversarii, non eunt inficias: licet ab iisdem Græcis & superius recensitis Ecclesiis pars illa dempta ab eodem Athanasii Symbolo sit, qua Spiritum sanctum a Patre Filioque procedere expressum habetur, eo falso prætextu, quod superaddita nuper fuerit a Latinis: cum liquido appareat, ante annos nongentos sexaginta, ita ut se nunc habet, legi solere: nam ex eodem Athanasii Symbolo ea verba primi capituli To-

XII.
Cur diu
latuit.

le-
bolum Athanasio attribuentis, quod scilicet illud a S. Athanasio editum Romæ, & Julio Papæ oblatum, quod necesse esset ipsum Catholicæ Fidei Professionem palam edere, ut Romanæ Ecclesiæ communionem frueretur: alias enim audiendus non fuisset qui reus advenerat, & multorum criminum ab Eusebianis accusatus. Hæc enim conjectura hoc argumento evertitur, quod S. Athanasius de doctrina non fuerit apud eundem Pontificem accusatus, (Eusebiani enim ejus inimici Nicænæ Fidei se assentiri simulabant) sed quod a Synodo damnatus, nec ab ea restitutus, sedem contra Canones recepisset: quod ejus Alexandriam reditus multarum cædium causa fuisset: quod denique Ægypti & Libyæ viduis triticum eripuisset Constantini munificentia præberi solitum. Cum itaque non hæreseos, sed aliorum criminum accusaretur S. Athanasius, & Julio, Catholicisque omnibus non solum Fidei ejus integritas nota esset, non solum respectum pro Nicæni Concilii defensione studium, sed exploratum plane, ipsum in odium Fidei calumniis impetum, & depositionem ac exilio afflictum; incredibile est, quod ab illo Fidei professionem, quod tamen Baronius vult, Julius Papa exegerit.

Symbolum istud aliqui Eusebio Vercellensi tribuerunt, alii Athanasio Sinaitæ, alii Anonymo Theologo Gallo, qui Pipini vel Caroli Magni temporibus floruit, occasionem præbente controversia de processione Spiritus Sancti in Gallicis Synodis tunc agitata. Sed standum videtur.

VIII.
Symbolum
Vigilio Ta-
pensi Epif-
videtur as-
tribuen-
dum.

CHRISTI
340.

JULII PAP.
4.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 4.
CONSTANTIS

letani quarti Concilii deducta noscuntur, quibus dicitur: *Patrem a nullo factum, vel genitum: Filium a Patre non factum, sed genitum asserimus: Spiritum vero sanctum nec creatum, nec genitum, sed procedentem ex Patre, & Filio profite-mur, &c.*

XIII. Athanasii Symbolum sincerum habet. Quæ quidem de processione Spiritus sancti a Patre atque Filio ita se habere in eodem Athanasii Symbolo, Apostolicæ sedis legati Græcis palam significavere, idque temporibus Gregorii IX. Romani Pontificis. Nam ejus Apocrifarii Constantinopolim missi, in decreto seu definitione Catholicæ fidei, idem Athanasii Symbolum cum iisdem de processione Spiritus sancti a Patre atque Filio citarunt. Reperitur illa ipsa fidei definitio in Bibliotheca Vaticana, necnon Romæ itidem in Sfortiana, quam Græce scriptam Vossius noster, utriusque linguæ apprime gnarus, Latinitate donavit, atque prælo excusam edidit; leguntur enim hæc ibi: *Propterea quicumque non crediderit Spiritum sanctum a Filio procedere, in via perditionis est. Unde Sanctus Athanasius, dum in partibus Occidentalibus exulabat, in expositione fidei, quam Latinis verbis reddidit, sic ait: Pater a nullo est factus, &c.* Quod autem ipse exul illud scripsisse tradatur; sic accipiendum, quod omnis Athanasii a sua Alexandrina Ecclesia absentia, occasione suorum hostium facta, tum ab eo, tum ab aliis exilium appellari consuevit; cum re vera non exulem, sed reum ipsum tunc contigerit Romæ esse. Quinetiam in decreto Eugenii Papæ ad Armenos in Concilio Florentino, ubi ejusdem Symboli Athanasii memoria sit, qui illud compendiosam fidei regulam nominat ab Athanasio editam, ejus quoque processione Spiritus sancti mentio habetur.

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS tur conjecturæ *Quesnelli* illud Vigilio Tapsensi in Africa Episcopo tribuentis, qui sub finem quinti sæculi floruit, quique acerrimus Catholicæ Fidei defensor fuit. Præterea vivebat *Vigilius* in Africana regione, in qua Vandali Ariana peste infecti Catholicos omnes dira persecutione vexabant, ita ut de Catholica Fide vel verbum proferre crimini verteretur. Eo etiam vivebat tempore, quo Nestoriana & Eutychniana hæreses maximos in dies progressus agebant, præsertim per Orientales Ecclesias, ad quas fugere compulsus est *Vigilius* ab impio Vandalorum Rege extorris factus. Denique, quod magnopere pensandum est hac in dispositione, admodum familiare fuit *Vigilio*, ut si quæ scriberet Opuscula sæviente persecutione, ea non suo, sed sub antiquorum Patrum, vel Auctorum persona in publicum emitteret, præsertimque sub nomine S. Athanasii. Sic Dialogus adversus Arianos, Sabellianos, Photinianos, vel ipso *Vigilio* in præfatione hujus Dialogi fatente, ab ipso sub nomine Athanasii contra Arium, Sabellium & Photinum coram iudice Probo disputantis compositus est; ex quo maximum pondus *Quesnelli* conje-

Quod vero ab aliquibus feratur Treveris hoc ipsum Symbolum ab Athanasio in puteo latitante, divino quodam prævio miraculo, esse conscriptum: corrui prorsus fabella hæc, nulla ex parte veritate subnixæ. Treveros enim non profugus, sed exul pervenit; tantumque abest ut illic latuerit in puteo, sive cisterna, ut a Constantino Juniore (quod litteræ ejus superius recitatæ testantur) honestissime habitus fuerit, & a Maximino ejus loci Episcopo (quod suo loco diximus) amantissime susceptus. Rursum vero S. Hilarii (a) testificatione exploratum illud habetur, Ecclesiam Gallicanam sua integritate vigentem, præter Symbolum Apostolorum, quod in baptismo acceptum memoriter retineret, nullam aliam fidei formulam scriptam scisse. Accepimus nuper ab erudito viro ac pio D. Nicolao Serario, Herbipoli disputationes de Symbolo Athanasii nuper editas a D. Petro Clenchero, luculentas quidem atque disertas, hisque nostris consentientes, quibus intexuit recentioris Hermenegildi, illustrissimi, inquam, Principis Jacobi Marchionis Badeni, ad Catholicam fidem conversionem, & fidei causa ex propinato veneno dolose procuratum interitum, plane dignissimum, qui suo loco hisce Ecclesiasticis monumentis digno præconio collocetur; simulque ejus nobilissima conjux Marchionissa; quam antea adversantem Catholicæ fidei, post obitum (quod martyrum est) Christo peperit, fidei, Catholice, atque dignissimæ confessionis posthumam reliquit hæredem. Faxit Deus, ut & optata conversio Reccharedi sit locupletatura nostros Annales. Verum qui occasione Symboli Athanasii ad hæc digressi sumus, jam ad reliquas, quæ sunt hujus anni, res gestas orationem revocemus.

X x

Hoc

XIV. Refellitur falsa opinio.

(a) Hilarii lib. de Syn.

cturæ accedit. Addit Vir doctissimus in Addendis in duobus Operum S. Leonis voluminibus pag. 913. se absoluta sua Dissertatione invenisse Codicem Thuaneum, in quo Dialogus *Vigilii*, Tapsensis adversus Arianos, Sabellianos & Photinianos legitur sub hoc titulo: *Incipit altercatio Athanasii cum hæresibus*. Post hunc Tractatum ait, haberi Symbolum Nicænum & Formulam Fidei Ariminensis Concilii, quam proxime sequitur Symbolum Athanasii cum hac epigraphe: *Fides dicta a Sancto Athanasio Episcopo*. Sic enim primitus inscriptam fuisse hanc Fidei Professionem, constat ex Canone Augustodunensi Synodi supra laudato, ex versionibus Græcis, & ex MS. Cassinensis Monasterii Breviario sexcentorum ferme annorum. Eidem conjecturæ de Auctore hujus Symboli *Vigilio* non parum suffragatur; quod in antiquissimo Codice illigatum reperiat Opusculo, cui nomen Athanasii pariter præfixum legitur; sed quod *Vigili* Tapsensis sit, indubitatum habetur ipsius *Vigilii* testimonio; siquidem lib. 5. adversus Eutychem num. 2. hæc scribit: *De Conciliorum diversis sanctionibus, & nominum religiose additis novitatibus plenissime in iis libris, quos*

XV.

Alexandri
episc.
Constant.
obitus.(a) Socrat.
lib. 2. c. 3.
in fine &
4.(b) Sozom.
lib. 3. c. 3.

Hoc eodem anno, iisdemque Consulibus, S. Alexander Episcopus Constantinopolitanus; magnus pietatis athleta, atque Catholicæ fidei defensor, ex hac vita migravit. Colligitur id in primis ex Socrate (a), qui eum diem obiisse demonstrat, iisdem Acindino & Proclo Consulibus: idque etiam alia ratione tum ipse, tum Sozomenus non obscure significant, cum ajunt, eum vigesimo tertio suæ sedis anno esse defunctum. Porro Sozomenus de ejus successore Paulo ab eo probato hæc habet (b): Cum Alexander annos jam nonaginta octo natus esset, quorum vigintitres in Episcopatu præclure ac fortiter gerendo contrivisset; cumque esset de vita discessurus, sciscitantibus suis clericis, cui Ecclesiæ administratio deferenda esset. Si virum (inquit) pietate spectatum, aptumque simul ad docendum quæritis, Paulum eligite; sin hominem ad res civiles

gerendas & consuetudinem cum Principibus habendam idoneum desideratis, Macedonius priores obtinet. Quinetiam fautores Macedonii, utriusque quidem testimonium ab Alexandro tributum consistuntur; sed illud testimonium de rebus civilibus procurandis & de eloquentiæ præstantia Paulo, testimonium autem piæ vitæ Macedonio datum prædicant: nam Paulum vitam delicatam & dissolutam sectatum calumniabantur; ex quorum confessione constat Paulum disertum virum fuisse, & ad docendas Ecclesiasticas præstabilem; quem rerum eventus testificantur neque vitam effusam egisse & intemperantem, neque ad consuetudinem Principum aptum fuisse; nam insidias adversariorum (quales verisimile est viros in hujusmodi rebus solertes machinari) ab se minime depulit; immo vero etiam cum multitudini percarus esset; malitia eorum quæ id temporis doctrinam fidei in Nicæno Concilio

PAGIUS

quos adversus Sabellium, Photinum & Arium sub nomine Athanasii, tanquam si præsentibus cum præsentibus agerent, (ubi etiam Cognitoris persona videtur inducta) conscripsimus, a nobis fuit expressum, &c. Hæc Vigilius. Sed hæc de re plura apud Quesnellum laudatum. Bona Cardinalis in lib. de Divina Psalmidia, ubi Baronii opinionem tuctur, observat, Athanasii Symbolum, & a Carthusianis, & ab Ambrosianis quotidie recitari.

IX.

S. Alexandri
Episcopi
Cypriotani
obitus.Baron. n.
XV.

A num. XV, ad XX. Sancti Alexandri Episcopi Constantinopolitani obitus accurate a Baronio consignatus. Sedit enim is annos XXIII, ut testantur Socrates, Sozomenus, Theophanes, uterque Nicephorus & Zonaras. Eum Principatu Constantinii Augusti Paulus excepit. Valesius tamen in Observat. Ecclesiasticis ad Socratem & Sozomenum lib. 2. Paulum Constantino Maximo regnante Episcopum jam tum fuisse, duobus certissimis argumentis evincere se putat. „Primo enim, inquit, Athanasius in epistola ad Solitarios non procul ab initio, ubi Pauli exilia recenset, ait, illum a Constantino primum relegendum fuisse in Pontum. Deinde in epistola Synodica Orientalium apud Serdicam Episcoporum, quam refert Hilarius in Fragmentis libri de Synodis, diserte scribitur, Paulum in Synodo Tyri una cum reliquis Episcopis subscripsisse depositioni Athanasii. Jam tum ergo erat Episcopus, cum Synodus Tyri congregata est, quam anno Christi CCCXXXV. habitam esse constat, biennio ante obitum Constantini. Verba epistolæ Synodicæ sic habent: Paulus vero depositioni Athanasii interfuit, manumque propria sententiam scribens, cum ceteris eum etiam ipse damnavit. Scio quid respondeat Blondellus in libro de Primatu Papæ in Ecclesia, ait enim, utrumque testimonium, tam Athanasii, quam Orientalium apud Serdicam Episcoporum, de Paulo adhuc Presbytero intelligi debere. Verum hæc responsio meo quidem iudicio inepta est & inutilis. Nam si Paulus adhuc Presbyter interfuit Synodo Tyrensi, eique subscripsit, vice Episcopi sui Alexandri id illum fecisse oportet. Quod si ita est, non ipse Paulus Athanasium damnasse dicendus est; sed potius Alexander, cujus vices agebat Paulus. Quis

„vero id credat de Alexandro Constantinopolitano Episcopo, eum condemnationi Athanasii subscripsisse? Cum igitur Paulus ipse una cum reliquis Episcopis, qui in Synodo Tyri convenerant, Athanasium damnasse dicatur, necessario colligitur, illum jam tum Episcopum fuisse. Ita Valesius citatus cap. I.

Verum Blondelli responsio minime vana & inutilis; neque enim ex ea sequitur, Alexandrum Athanasii condemnationi subscripsisse. Paulus quippe in eo Conciliabulo in fraudem inductus ab illis, qui Fidem in Nicæna Synodo stabilitam rejiciebant. Certe Sozomenus lib. 3. cap. 3. de Paulo ait: Ad varios fortuna casus & ad colloquendum cum potentioribus, non recte comparatum illum fuisse, res ipsa testantur. Nullas enim adversariorum insidias discussit, perinde ac facere solent ii, qui in hujusmodi rebus solertes sunt. Responderi etiam potest, hanc illi calumniam a Macedonianis intentatam fuisse: ait enim ibidem Sozomenus: Pia ac religiosa vita testimonium tribuunt Macedonio, Paulum contra delictis ac solutiori vita indulgisse calumniantur. Non itaque magis credendum est Episcopis Sardicensibus, quando scribunt, Paulum Athanasii condemnationi subscripsisse, quam cum affirmant, Athanasium, adductis Gentilium populis, Dei templum incendisse, altare comminuisse & Alexandrinorum Basilicas deprædatum esse: aut quando de Paulo ajunt, consecratum Domini corpus palam, publice profanasse, & virgines Deo dicatas publice in foro, concurrentibus populis, horrenda sæditate nudasse. Quare non videtur dubitandum, quin illa Athanasii a Paulo damnatio, mera sit Macedonianorum, aut Arianorum calumnia.

„Subjungit Valesius: Quod spectat ad locum Athanasii, is de Paulo adhuc Presbytero intelligi nullo modo potest. Etenim in dicta ad Solitarios epistola Athanasius omnes ab initio recenset Episcopos Orthodoxos, quos Arianiani e suis sedibus expulerant. Ac primo quidem loco nominat Eustathium Antiochenum, deinde Eutropium, Euphrationem, Cyrium, Asclepam, Cyrum, Diodorum, Domnionem, Hellanicum, Marcellum. Postremo de Paulo ita scribit: De Paulo vero Constantinopolitano Episcopo nemini arbitror ignotum esse

X.

Non subscripsit
condemnationi S. Athanasii.

XI.

Exilium
Pauli Cypriotani
adhuc presbyteri.Baron. n.
XIX.

CHRISTI
340.

JULII PAP.
4.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 4.
CONSTANTIS

Pauli E-
piscopi
Constant.
creatio .

cilio confirmatam rejiciebant, non parum accepit incommodi, &c. Sed de his suo loco pluribus. At passus est quoque illam calumniam de sua electione Paulus ab Eusebianis, qui dicebant (ut idem auctor testatur) eam sedem ipsum per ambitum quæsiuisse contra sententiam Eusebii Episcopi Nicomedie, & Theodori Heracleæ urbis Thraciæ Episcopi, penes quos & alios ipsis finitimos stetisse electionem Episcopi Constantinopolitani affirmabant. Agit multis quoque Socrates de Pauli electione, deque populo in duas partes diviso, faventibus aliis Paulo, aliis vero Macedonio; atque eidem Paulo studuisse eos tradit, qui erant Catholicæ fidei professores, Macedonio autem qui Arianismo favebant; prævaluisse tamen Orthodoxos, Paulumque elegisse in Ecclesia illa quæ Pacis est appellata.

XVI. Sed cum Alexandri Episcopi integritate. *Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS „ esse. Quanto enim clarior civitas, tanto minus factum celari poterit. Etiam huic quoque „ crimen objectum est. Idque falsum fuisse, vel „ inde colligas, quod qui illum reum fecit Macedonius, qui nunc illius loco Episcopus est ordinatus, nobis in ea accusatione presentibus, cum reo suo, ejus Presbyter erat, communicavit. Sed quoniam Eusebius illuc oculos cupiditatis adjecerat, Episcopatum illius urbis rapere festinans, (eodem enim modo a Beryto transfudit Nicomediam) mansit nihilominus criminatio adversus Paulum. Nec ab insidiis desisterunt, sed perseverarunt in calumniando. Et primum quidem in Pontum a Constantino relegatus est, postea a Constantino ferro vinculus in Singera Mesopotamia deportatus est, rursus inde in Emesam, atque ex Emesa quarto in Cucusum Cappadocia circa desertum Tauri abreptus est, quo in loco, ut ab illis renuntiatum est, qui cum illo fuere, laqueo per Eusebianos strangulatus vitam finivit. Porro subjungit Valelius: Ex hoc loco manifeste colligitur, Paulum jam tum Episcopum fuisse, cum a Macedonio accusatus est impulsu Nicomedienis Eusebii. Id autem factum esse regnante adhuc Constantino Maximo, docet ipse Athanasius, cum ait, se tum presentem fuisse Constantinopoli. Atqui Athanasius non nisi post Synodum Tyri venit Constantinopolim, cum se factione inimicorum in Concilio illo opprimi videret. Nec post id temporis Constantinopolim venit, Eusebio Nicomedienis superstite. Adde quod Athanasius disertè scribit, Macedonium, qui Paulum accusabat, eo ipso tempore cum Paulo communicasse, & sub illo fuisse Presbyterum. Si Macedonius Presbyter sub Paulo tum erat, Paulus tum Episcopus fuerit necesse est. Ac proinde verissimum est quod, dixi, Paulum Constantini Magni temporibus Episcopum fuisse urbis Constantinopolitane. Ita Valelius. Verum Athanasius omnes Pauli persecutiones enumerat, sive quas ante Episcopatum, sive quas post illum adeptum passus est, atque, eum, dum adhuc Presbyter esset, a Constantino in Pontum relegatum, post Concilium nempe Antiochenum, quo tempore Eustathius Antiochenus Episcopus, multique cum eo Presbyteri in exilium missi, ut paulo antea

tem animi confidero, adduci non possum, ut credam ab eo Macedonium quoque una cum Paulo ad electionem faciendam Episcopi Constantinopolis tum nominatum fuisse: quippe qui studiosissime Eusebianorum partes sectatus esset, ab eisque adversus Athanasium in Conventu Tyrio cum aliis legatus delectus; certe quidem qualisnam foret, Alexandrum existimo minime latere potuisse; hæc sane de eo in Conventu Tyrio ita se habuisse, Athanasius ex Actis ejusdem in Apologia secunda sæpe demonstrat: quamobrem in eam facile sententiam adducor, ut existimem tum Socratem, tum Sozomenum mutuatos isthæc esse a Sabino illo Macedoniano historiæ scriptore, qui in laudem auctoris sui ea de Macedonii nominatione ab Alexandro facta putatur fuisse commentus: ipsum enim pro suis contexuisse Apologias potius quam historias, & quæ viderentur reprehensionem

X x 2 ne

Arguitur
calumnia
de judicio
Alexan-
dri.

scripserat Athanasius loco laudato, ubi de Eustathio loquens & de ficta calumnia, qua accusatus est, inquit: *Nec mora, in exilium ejicitur, & cum eo ingens turba presbyterorum & Diaconorum.* Inter quos Presbyteros Paulum fuisse, sequentia Athanasii verba manifestum faciunt: *Et primum quidem a Constantino in Pontum relegatus est, circa annum nempe trecentimum vigesimum octavum, quo Synodus Antiochena celebrata.*

Cæterum, verum quidem est, Athanasium anno CCCXXXV. post Synodum Syriam Constantinopolim venisse. Sed a quo Auctore accepit Valelius, illum numquam deinceps in eandem urbem rediisse? Argumento negativo tantum innititur, quod in errorem inducere solet, si alia desint. Ex laudato itaque Athanasii loco intelligimus, Athanasium currenti anno post Alexandri Constantinopolitani Episcopi mortem Constantinopolim venisse: post eam enim ibidem orta seditio propter Pauli ordinationem, & plebs in duas partes divisa, palam ad opinionum contentiones, & ad pugnam usque prorupit. Et Arianis quidem stulium fuit, ut Macedonius ordinaretur: Homousiani contra operam dabant, ut Paulus crearetur Episcopus; idque tandem prevaluit, inquit Sozomenus in lib. 3. cap. 4. Athanasius Ecclesiæ ab Arianis defendendæ totus intentus inter illos tumultus, ut ex citatis ejus verbis colligo, Constantinopolim advolvit, sive proprio motu, sive ab Orthodoxis vocatus, eoque Constantinopoli præsentem, Macedonius Paulum jam Episcopum ordinatum, de crimine nefcio quo, accusavit: quod certe leve fuisse oportet, cum pendente accusatione cum reo communicaverit accusator. Factum id autem currenti anno, cum sequenti Athanasius Romam navigavit, & initio anni CCCXLII. Paulus e Sede Cpolitana dejectus sit, Athanasio in Occidente agente. Porro verbis, quibus Athanasius utitur, se cum Paulo & Macedonio sacrificio interfuisse, designat, juxta id quod suo loco diximus, Patriarchas, si forte in unum convenissent, Missarum solennia simul celebrasse. Interim Eusebius Nicomedienis, qui ad Sedem Constantinopolitanam oculos cupiditatis adjecerat, ea similibusque calumniis Paulum Sede pellendum curavit. Nam, cum Constantinus Imperator hoc anno

XII.
Athanasius
sedente
Paulo
Cpolim ve-
nit.

CHRISTI
340.JUBII PAP.
4.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPPP. 4.
CONSTANTIS(a) Socrat.
lib. 2. c. 11.
& 13.(b) Apud
Athanas.
Apol. 2.(c) Athanas.
epist. ad
Solit.

ne digna in Catholicos rejicere solitum esse, Socrates (a) tradit. Porro Macedonium senem fuisse, idem affirmat; de quo & illud ex Synodo Alexandrina (b), cum agitur de ejus & collegarum legatione ex Conciliabulo Tyrio: *Clam emittunt Theognium, Marim, Theodorum, Macedonium, annis ingeniisque putidos & venales.* Sed & eundem Macedonium adversatum fuisse Paulo, cumque falsis accusationibus exagitasse, Athanasius docet, cum ait (c): *Episcopum autem Constantinopolitanum Paulum scilicet, nemini arbitrator ignotum esse; quanto enim clarior civitas, tanto minus factum celari potest. Etiam huic quoque crimen obiectum est; idque falsum fuisse, vel inde colligas, quod qui illum reum fecit Macedonius, nobis in ea accusatione presentibus, cum reo suo, cujus presbyter erat, communionem sumpsit. Rogasse enim veniam, & a coeptis tunc*

PAGIUS anno in urbem venit, Synodum convocari præcepit, & Paulum quidem Ecclesia expulit: Eusebio vero Nicomedia Episcopo Sedem Constantinopolitanam tradidit, inquit Sozomenus lib. 3. cap. 4. cui suffragatur Socrates lib. 2. cap. 7. Dum hæc fierent, Alexandrini, audita Eusebii ex urbe Nicomediensi ad Sedem Constantinopolitanam translatione, Synodum celebrarunt, & egregiam illam Synodicam, quam Baronius anno præcedenti perperam collocat, scripserunt, in qua cum dicunt, Eusebianos veritos non esse Athanasium apud tres Augustos calumniari, satis indicant, se Constantini junioris eadem in Occidente hoc anno patratam ignorasse, cum eam Synodicam ediderunt.

XIII.
Arius in
Synodo
Hierosoly-
mitana
admissus.

Erravit itaque Valesius, qui Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum ante Synodum Tyriam demortuum voluit. Cum enim constet, Arium in communionem receptum in Synodo Hierosolymitana, quæ paulo post Synodum Tyri congregata est, vel potius ab urbe Tyro translata est Hierosolyma anno Christi CCCXXXV., Alexander Constantinopolitanus Episcopus superstes etiam tum fuerit necesse est. Quippe Alexander aliquanto post Arium ex hac luce migravit. Hic enim est Alexander, qui suis precibus a Deo id impetravit, ut Arius, quem Eusebiani postredie in Ecclesiam introducturos se esse minabantur, spe sua frustratus, sædissimo mortis genere extingueretur, ut testatur Athanasius tum in epistola ad Serapionem de morte Arii, tum in circulari epistola ad Episcopos Ægypti & Libyæ, quæ vulgo inscribitur *Oratio prima adversus Arianos.* Ex quo conficitur, Alexandrum anno Christi CCCXXXVI. adhuc Episcopatum Constantinopolitanum administrasse, ac proinde falsum esse quod scripsit Valesius, Paulum Constantinopolitanum Episcopum in Concilio Tyri habito adversus Athanasium subscripsisse. Nec satisfacit Vir doctissimus, quando dicit, non Arium ipsum, sed Arianos, id est, Arii affectas, Presbyteros scilicet & Diaconos civitatis Alexandrinæ, qui Arium fecuti fuerant, in illa Synodo admissos esse in communionem. Nam Athanasius de ipso Ario loquitur in lib. de Synodis, postquam Epistola Synodicam Concilii Hierosolymitani retulit, quæ da-

desiisse, ut cum eo communicare posset, non obscure demonstrat. Cæterum haud licuit Paulo diu in sede agere: quippe cum ejus fides Catholica spectata esset, Arianos omnes, & ipsum in primis Constantium Imperatorem in ejus invidiam & odium concitavit, adegitque ut eum e sede pellerent.

Quæ vero electionem Pauli subsecuta fuerint, Socrates declarat his verbis (d): *Non multo post Imperatori Constantinopolim adventanti, electio Pauli Episcopi non mediocrem bilem movit; atque Concilio Episcoporum improbæ Arii opinioni deditur in unum convocato, Paulum Episcopatu abdicandum curat: Eusebiumque Nicomedia eo traductum, Constantinopolis Episcopum renunciat: quibus rebus confectis, Imperator Antiochiam iter carpit. Eusebius autem acquiescere non potuit, sed omnem lapidem (ut in proverbio est) movit,*

XVII.
(d) Socrat.
lib. 2. c. 5.
Paulus ab-
dicatur, &
Eusebius
subrogatur.

ta est ad Presbyteros & Diaconos Ecclesiæ Alexandrinæ: statim enim subjungit, statutum fuisse ab illis Episcopis, Arium, sectatoresque ejus suscipiendos esse.

Imo in ipsa Synodali epistola de rebus in Synodo Hierosolymit. gestis, relata ab Athanasio in libro de Synodis pag. 390. & in Apologia secunda adversus Arianos mentio est Arii Hæresiarachæ; ajunt enim Patres in illa Synodica: *Auctor fuit (sc. Constantinus) ut simplici & placido animo reciperemus Arianos, quos aliquandiu improba invidentia extra Ecclesiam detinuit, & viris istis de rebus Fidei in litteris suis testimonium præbet, quam cum antea audiverat, ipse eandem ex viva eorum voce cognovit, cognitamque approbavit, eamque rem nobis manifestam reddidit, eo quod litteris suis orthodoxas eorum virorum opiniones scripto comprehensas subjunxerit, quas omnes agnovimus sanas & Ecclesiasticas esse.* Intelligunt patres Hierosolymitani, libellum illum Fidei, quem Arius & Euzoios Constantino obtulerant, quem Socrates lib. 1. cap. 26. & Sozomenus lib. 2. cap. 27. recitant. Hic enim subdit: *Eos mittit (sc. Constantinus) ad Episcopos qui tum temporis Hierosolymitis erant congregati; scribitque, ut Fidem ab illis expositam examinarent, &c. videlicet libellum illum Fidei sibi ab Ario, & Euzoio porrectum, ut ipsemet Valesius fatetur in notis ad illum Sozomeni locum. Quare, cum in epistola Synodica Concilii Hierosolymitani diserte memorent Patres libellum Fidei ab Ario & Euzoio Concilio oblatum, immerito dicit Valesius, in eo non Arium, sed Arianos in communionem admissos esse. Ipsemet Athanasius post relatam hanc Synodicam in libro de Synodis, de Eusebianis ait: *Et quamquam omnem Arii demeritiam in hac Synodo laudassent, & in communionem eos recipiendos esse statuisent, idque jam pridem recipere præstitissent, tamen Antiochia novam Synodum per causam Encæniorum coegerunt.* Sed in Synodo Hierosolymitana de ipsomet Ario in speciali actum esse, mox magis videbitur. Denique Socrates lib. 2. cap. 10. refert epistolam Arianorum de Fide ab illis editam in Concilio Antiocheno ad Encæniam, in qua ajunt: *Nos nec Arii sectatores, umquam fuimus. Nec aliam ul-**

XIV.
In Synodi-
ca Hieroso-
lym. men-
tio est Arii.

lam

CHRISTI
340.

JULII PAP.
4.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 4.
CONSTANTIS

vit, uti, quod animo instituisset, ad exitum perduceret. Nempe ut cogeretur in dedicatione Templi Antiochiæ Concilium adversus Athanasium & alios: quod cum sequenti anno factum esse constet, dicendum est, hæc de abdicatione Pauli non multo post suam electionem hoc ipso anno fuisse peracta: meminerunt quoque de ejusmodi Pauli exturbatione Sozomenus (a), & alii.

(a) Sozom.
lib. 3. c. 4.
XVIII.

Hæc autem gesta esse adversus Paulum a Constantio Imperatore, procurante ipso Eusebio Episcopo Nicomediæ, assueto sedem mutare, atque majori semper inhiare, epistola Synodalis Concilii Alexandrini (b) his verbis indicat, cum de eodem Eusebio agit: Creationem vituperat homo, qui ipse prorsus Episcopus creatus

(b) Apud
Athanas.
Epistol. 2.

non est, aut si umquam jus Episcopi habuit, id ipsum rescidit, ut qui principio Beryti pro Episcopo egerit, relictoque Beryto, Nicomediam se transtulerit; illam quidem cathedram præter leges destituens, istam vero nulla lege invadens, proprii gregis sine ulla charitate desertor, & alieni nulla rationabili causa occupator, prioris Episcopatus charitatem alieni cupiditate aspernatus est; nec tamen illum ipsum Episcopatum, quem tanta aviditate occupaverat, reservavit: Ecce enim jam denuo inde desiliens, alienum Episcopatum arripuit: semper aliorum Civitates, oculis per invidiam conjectis, oblimat atque arrodit, persuasus in magnitudine urbium religionem esse sitam; & sortem Dei, secundum quam constitutus ordinatusque est, pro

Eusebius
sæpe mutat sedes -

PAGIUS

lam Fidem, quam qua ab initio edita est, amplexi sumus. Sed ad Fidem illius probandam atque examinandam judices constituti, suscepimus illum potius, quam secuti sumus. Quæ verba Valesius in Notis de alio Ario, quam de Hæresiarcha, ac de alia Synodo, quam Hierosolymitana interpretanda esse, eo unico fundamento, quod Hæresiarcha ante hanc Synodum interiisset, immerito contendit.

XV.

Arius extra
communione.
Ecclesia
obit.

Ait denique Valesius: Athanasius in epistola ad Serapionem testatur, se consultum fuisse a Serapione de quadam questione, qua in Ægypto exorta fuerat, utrum Arius in communione & pace Ecclesia diem extremum obiisset. Negat id Athanasius in dicta epistola. Quod si Arius ab Hierosolymitano Concilio ad pacem & communionem Ecclesia admittus fuisset, nunquam profecto id negasset Athanasius, nec Serapion id ignorare potuisset. Neque enim obscura fuit fama Synodi Hierosolymitana, sed longe omnium celeberrima, & cum Nicæna Synodo comparanda, si Eusebio credimus: quippe qua ex omnibus Romani Imperii Provinciis ad dedicationem Regalis Basilicæ a Principe esset congregata. Postremo Athanasius in dicta ad Serapionem epistola, mortem Arii commemorans, ait, se quidem tunc temporis non adfuisse Constantinopoli, cum Arius e vivis sublatus est; sed Macarium presbyterum, qui illic aderat, cuncta ad ipsum scripsisse. Atqui Macarius Presbyter Athanasii fuit in urbe Constantinopolitana eo tempore, quo Eusebiani conjuratione facta cum Meletianis adversus Athanasium, de linea vestis Canone eum apud Constantinum Imperatorem accusarunt. Testatur hoc Athanasius in Apologia 2. adversus Arianos pag. 778. & post eum Socrates in lib. 2. Hist. Ecclesiast. Nec post id temporis Macarium Alexandrinum Presbyterum Constantinopolim venisse legimus. Ita Valesius. Verum, non negat Athanasius, Arium a Hierosolymitano Concilio ad communionem Ecclesiæ admittum esse, neque id etiam Serapio ab eo petit, sed hæc ejus quæstio est, An communione celebrata cum Ecclesia, diem suum obiit Arius; quod solum negat Athanasius, non vero quod antea a Hierosolymitano Concilio receptus fuisset: quæ contraria inter se non sunt; Arius enim ad vomitum redierat. Quoad Macarium, non tantum Constantinopoli fuit tempore a Valesio memorato; sed etiam anno CCCXXXVI. quo Arius interiit. Athanasius enim in epistola ad Serapionem scribit, Alexandrum Constantinopolitanum Episcopum, cum audiret, Arium invito se introducendum fore in Ecclesiam,

prorum in vultum cecidisse, humique jacentem orasse: Aderat enim, subdit, cum eo Macarius socius orationis, qui ejus verba excepit. Verum est, Valesium inde inferre velle, Arium eo anno demortuum, quo Eusebiani Athanasium de linea vestis Canone accusarunt, quo anno Macarium Constantinopoli fuisse, certum: ideoque Arii mortem ante annum CCCXXX. contigisse. Sed max ostendimus, quam facile in errorem inducantur, qui argumento negativo nimium fidunt.

Valesius postquam libros Observationum Ecclesiasticarum in Socratem & Sozomenum composuit, utrumque Auctorem Notis illustravit, & ad librum I. Socratis cap. 33. ubi hic Historicus ait: Statim relicta Tyro Hierosolymam profecti sunt, ubi cum solenne festum ob dedicationem locorum celebrassent, Arium quidem una cum sociis in communionem recipiunt, obtemperare se dicentes Imperatoris literis, quibus certiores ipsos fecerat, Fidem se Arii & Euzoii penitus perspectam habere; Valesius, inquam, scribit, se id intelligendum putare, non de Ario illo Hæresiarcha, sed de altero Ario ei cognomine, qui ab Alexandro Alexandria Episcopo, una cum Ario signifero suo damnatus fuerat. Arius enim Hæresiarches, inquit Valesius, ante Synodum Hierosolymitanam e vivis excefferat, ut certissimis argumentis probavi in lib. 2. Observationum Ecclesiasticarum cap. 2. Proinde Arius ille, qui una cum Euzoio libellum Fidei sua obtulit Constantino, alius est ab Ario Hæresiarcha. Verum, cum ex Athanasio in libro de Synodis post relatam Synodicam Hierosolymitanam, constet, Arium, de quo in Concilio Hierosolymitano actum, anno trecentesimo tricesimo sexto; quo Athanasius in exilium missus, in vivis fuisse, conjectura Valesii non admittenda. Hæc Athanasii verba: Quia post Athanasii Alexandria Episcopi exilium scribebant, Arium cum suis recipiendum esse, satis indicarunt, (nempe Patres Concilii Hierosolymitani) sese non alia de causa, Athanasio, caeterisque Episcopis, quos sibi refragatores sentiebant, insidias struxisse, quam ut Arium reducerent, & hæresim introducerent. Quis sibi persuaserit, Athanasium, qui nullibi duos Arios memorat, eo in loco de alio Ario, quam de Hæresiarcha fermonem habere? Quem cum post suum exilium adhuc vixisse tradat, manifestum est, Valesium summo pere hallucinatum, quando Arium Hæresiarcham ante Concilium Tyrium mortuum arbitratur. Cæterum ipso Arianæ hæresis initio duos Hæreticos

XVI.

De Ario Hæresiarcha, non de alio Ario agitur in Synodo Hierosolymitana.

CHRISTI
340.JULII PAP.
4.CONSTANTIINI
CONSTANTII IMPER. 4.
CONSTANTIS

pro nibilo ducit; ignorans scilicet, Dominum (a), ubi duo vel tres in ejus nomine congregati fuerint, in medio esse; nec secum recogitans illud dictum Apostoli (b), quo profitetur se in alienis laboribus non gloriaturum; neque præ oculis habens illius præceptum (c): Alligatus es uxori? noli quærere solutionem. Quod si hoc de uxore dictum est, quanto magis de Ecclesia, atque adeo de Episcopatu, cui cum quis alligatus est, alium quærere non debet, ne adulter in sacris litteris reprehendatur? Hæc Patres illi ex Concilio Alexandrino: eadem ferme Athanasius (d), ipsumque Paulum ab Eusebianis relegatum fuisse in Pontum affirmat.

(d) Athan.
epist. ad
Solitar.

XIX.

(e) Theod.
l. 2. c. 5.(f) Athan.
epist. ad
Solitar.

Quod autem Theodoretus (e) tradat, Paulum exilio amandatum post Concilium Sardicense Cucufum; sciendum est, ex Athanasii sententia, quartam illam fuisse Pauli relegationem; sic namque ait (f): Primum quidem per illum in Pontum relegatus est; postea a Constantio ferro vin-

PAGIUS ticos cognomines fuisse testatur Severus Sulpicius, qui lib. 2. Histor. de exilio S. Athanasii locutus ait: Etenim duobus Ariis acerrimis perfidia hujus auctoribus, Imperator etiam depravatur. Utriusque Arii etiam meminere Epiphanius hæresi 69. Socrates lib. I. cap. 6. Sozomenus lib. 1. cap. 15. & Theodoretus lib. I. cap. 4.

XVII.

Arius &
Euzoio
Concilio
Hierosoly-
mitano li-
bellum ef-
ferunt.

Hoc secundum Valesii argumentum: Hic Arius, inquit, qui cum Euzoio libellum obtulit Constantino, ante Synodum Hierosolymitanam, id est, ante annum Christi CCCXXXV. nondum restitutus fuerat, nec Ecclesia Catholica sociatus. Petit enim a Principe in supradicto libello, ut per ejus pietatem, sublatis cunctis altercationibus, uniatu Ecclesia Catholica. Atqui Arius Hæresiarches diu antea revocatus ab exilio, & ad communionem admittus fuerat, ut testatur libellus satisfactionis Eusebii ac Theognii. Ibi enim Eusebius ac Theognius diserte scribunt, ipsum auctorem totius controversiæ, Ariam videlicet, data satisfactione, in integrum restitutum esse. Eusebius porro ac Theognius eum libellum miserunt Episcopis anno Christi CCCXXVIII. Arius igitur Hæresiarches ejusdem anni exordio revocatus fuerit necesse est. Hæc Valesius. Sed si varios Arii lapsus distinguamus, hunc circa annum CCCXXVIII. in communionem admittum fuisse, rursumque, cum a via veritatis iterum recessisset, a Concilio Hierosolymitano Ecclesiæ Catholicæ sociatum esse comperimus. Nec contrarius est huic multiplici Arii in communionem susceptioni, libellus ab Ario & Euzoio, Constantino & Synodo Hierosolymitanæ anno CCCXXXV. oblatus. Nam in eo uterque Hæreticus non simpliciter petunt in Ecclesia recipi, sed sublatis quætionibus ac disputationibus superfluis, ut in eorum libello legitur, Ecclesiæ uniari. Quibus ex verbis colligere est, Arii Fidem, cum circa annum CCCXXVIII. in sinum Ecclesiæ rediit, ambigam existimatam, in eamque inquisitum esse. Quod ne iterum fiat in Concilio Hierosolymitano, Arius & socius ejus orant. Pro certo itaque tenendum, Hæresiarchen ad annum trecentimum tricesimum sextum pervenisse, ac Sanctum Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum, qui eidem supervixit, post illum annum mortuum esse, & Paulum hoc anno eidem successisse.

ctus in Singra Mesopotamiæ deportatus est; rursum inde in Emesam, atque ex Emesa in Cucufum Cappadociæ circa deserta Tauri abreptus est, &c. Sed de his singulis suo loco inferius. Cæterum quod constat, Paulum e sede pulsum, Romam confugisse ad Julium Romanum Pontificem: id quidem nequaquam hoc tempore contigit, sed postea cum secundo e sede deturbatus est; quod & Socrates (g) tradit; idque etiam ex Julii Papæ epistola, quam recitat Athanasius (h), perspicue colligi posse videtur: nam dum de aliis Episcopis ab Arianis vexatis, qui Romam hoc tempore advenerant, agit, cum nominet Athanasium, & Marcellum Ancyranum; de Paulo nec verbum quidem, cujus meminisse in primis oportuisset; quippe quod facinus immane videri poterat, eum qui sedere vix cœpit, adeo tyrannice a sede expulsum esse.

(g) Socrat.
l. 2. c. 11.(h) Athan.
Apol. 2. 2.

Sed jam manifestius redditur Eusebianorum consilium illud extitisse, ut præ-

XX.

ci-

Existimavit Baronius Paulum, postquam hoc anno Episcopus creatus est, agentibus Eusebianis, in Pontum relegatum fuisse, quod Athanasium in epistola ad Solitarios tradere arbitratur. Verum Athanasii locum hoc anno num. XI. integrum retulimus, ostendimusque primum illud exilium non a Constantio, sed a Constantino Magno Paulo irrogatum fuisse, idque post Concilium Antiochenum, eoque tempore, quo Paulus adhuc Presbyter erat. Hoc vero anno Paulus Episcopatu quidem dejectus, sed in exilium non missus. Socrates enim lib. 2. cap. 7. de Pauli ordinatione loquens, ait: Imperator vero non multo post Constantinopolim ingressus, ob illius ordinationem gravissima exarsit ira. Collectoque Arianorum Antistitem Concilio, Paulo quidem Episcopatum ademit; Eusebium vero ab urbe Nicomedia translatum, Constantinopoleos Episcopum designavit, ubi Paulum depositum, non etiam relegatum dicit. Valesius in Observat. Ecclesiast. ad Socratem & Sozomenum lib. 2. cap. 4. arbitratur, cum Paulus liberam tunc haberet vagandi facultatem, conjunxisse se cum Asclepa, Lucio atque Marcello, quos vixdum restitutos, iterum Ariani suis civitatibus atque Ecclesiis expulerant: his junctum Paulum plurimas urbes ac Provincias Occidentalis Imperii peragrassæ, suffragium ac subsidium Episcoporum ubique exquirentem, ut in Sedem suam restitueretur. Quod docet epistola Synodica Orientalium apud Serdicam Episcoporum, his verbis: Deinde Paulo & Lucio, & quotquot talibus juncti sunt, circumeuntes simul extra regiones, persuadebant Judicibus non esse credendum illis, qui in eos digne sententiam protulerunt. De Marcellō loquuntur, Asclepa, & Athanasio. Quod si verum est, Paulum aliquando Romam venisse, hoc tempore id contigisse oportet, cum alio non potuerit. Primus ex Occidentalibus Episcopis Maximinus Trevirorum Episcopum Paulum in communionem recepit, ut testantur Orientales apud Serdicam Episcopi in Synodica, in qua de eodem Maximino ajunt: Paulo Constantinopolitano nefario homini, ac perditō primus ipse communicavit.

XVIII.

Paulus Episcopatu depositus, sed non relegatus.

Ad num. XX. & seqq. Synodus Antiochena, in

XIX.

CHRISTI
340.

JULII PAP.
4.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 4.
CONSTANTIS

Eusebianorum
consilium.

epiuios Catholicæ fidei coryphæos, & Nicænæ fidei acerrimos defensores ex eorum sedibus eicientes, inque ipsas qui suæ ipsorum essent sententiæ intrudentes, liberum esset jam, quod diu ipsis in optatis erat, hæresin Arii, quam foverent, publice prædicare, & in Ecclesias propagare: susceptum vero fuit ab eis primum eiusmodi certamen in Athanasium; quem cum acriorem sibi adversarium fuissent experti, aggressi sunt etiam posthæc Paulum Constantinopolitanum Episcopum: sed quod sciebant, qui præerat Antiochenæ Ecclesiæ, Eustathium eximii nominis virum, in Magnoque Nicæno Concilio spectatissimum, ejusdem indefessum ac pervalidum propugnatorem esse; ut hunc quoque e sede deponant, & in exilium ejiciant, collaborant: erat horum antesignanus Eusebius Constantinopolitanæ sedis inuasor perfricta fronte, tanquam alter Nabuzardan (a), nonnisi ad Dei Ecclesiæ incendium comparatus; immaneque scelus meditatur, quod & perficere non detrectat. Quomodo autem ab eo res composita, & ad finem usque perducta sit, Theodoretus enarrat (b). Sed antequam rem ipsam aggrediamur, de tempore, quo id accidit, accuratius differendum est: siquidem in his scæde nimis erratum a compluribus, perspicue demonstrari potest.

(a) 4. Reg.
25.

(b) Theod.
l. 1. c. 21.
22.

XXI.

(c) Socrat.
l. 1. c. 18.

(d) Sozom.
l. 2. c. 18.

Eustathius
Episc.
Antioch.
quando e-
jectus.

(e) Sozom.
l. 2. c. 18.

Sunt nonnulli, qui Eustathii Episcopi Antiocheni ejectionem referant ad tempora Constantini; id ipse, quem diximus, Theodoretus, Socrates (c), Sozomenus (d), atque alii eos securi. Qui primum ex iis quæ Theodoretus scribit, manifesti redarguuntur erroris; si enim (quod ipse testatur) non antea Eustathius e sede fuit expulsum, quam Eusebius Episcopus Nicomediæ in Episcopatum Constantinopolitanum, ejecto Paulo, translatus est; quomodo ad tempora Constantini rejicienda est Eustathii depositio, cum ex ipsis Socrate, & Sozomeno (quod dictum est nuper) constet non ante hunc annum Paulum loco Alexandri sedere cœpisse? Rursum vero cum Sozomenus (e) affirmet, ea de causa Eustathium esse e sede dejectum, quod fidem Nicæni Concilii approbaret; satis apparet hæc sub Constantino Magno minime contingere potuisse: siquidem ille dum vixit (quod superius demonstratum est) nec mutire saltem adver-

sus Nicænum Concilium licuit, quando & ipsi Eusebiani se quoque ejus esse professores præferebant. His accedit Athanasii testificatio, qui disertis dilucidisque verbis sub Constantio Eustathium damnatum affirmat, cum ait (f): *Fuit quidem Eustathius Antiochiæ Episcopus, vir confessione clarus, religione pius; quem magno studio pro veritate stantem, & Arianam hæresin odio prosequentem, aversantemque homines Arianae opinionis ita apud Constantium ficta calumnia accusarunt, quasi in matrem Principis contumeliosus fuisset; nec mora, in exilium ejicitur, & cum eo ingens turba presbyterorum & diaconorum; ac jam deinde eos, quos ob impietatem ne in clerum quidem recipi oportuit, post exilium Episcopi non solum in Ecclesiam introduxerunt, sed & plerosque ex illis Episcopos crearunt.* In hunc modum Athanasius. S. Hieronymus itidem de exilio Eustathii sub Constantio testis accedit, cum ait (g): *Eustathius genere Pamphilius, Sidites, primum Berææ Syriæ, deinde Antiochiæ rexit Ecclesiam, & adversus Arianorum dogma componens multa, sub Constantio Principe pulsus est in exilium Trajanopolim Thraciarum, ubi usque hodie conditus est.* Hæc ipse in editione Mariani Victorii, quam consentientem antiquissimis exemplaribus inconsulte nimis aliqui convellere nisi sunt, ut pro Constantio redderent Constantinum. His igitur adeo manifestis rationibus & auctoritatibus plane refellitur illorum error, qui sub Constantino eum e sede pulsum affirmant.

(f) Athan.
epist. ad
Solitar.

(g) Hier.
de Script.
Ecc. in
Eustath.

Porro Eusebii & Eusebianorum coactus ad exturbandum Eustathium a Theodoro sic describitur (h): *Eusebius postquam (ut modo dixi) ad Episcopatum Constantinopolitani honorem per vim plane tyrannicam ascendit, majori comparata potentia, tum quod Imperatori in proximo habitans, eum frequenter adiret, tum quod ex crebra ejus consuetudine auctoritatem nactus esset, insidias jam veritatis propugnatoribus struere cœpit. Ac primum se magno flagrare desiderio videndi Hierosolymam simulavit; & cum Imperatorem hoc pacto sefellisset (prætulerat enim se templum ab Imperatore ibi extructum, quod omnium sermone celebratum fuit velle visere) cum maximo honore Constantinopoli decessit; quippe*

XXII.

(h) Theod.
l. 1. c. 21.

Eusebius
quid in
Eustathium.

PAGIUS.

Synodus
Antioche-
na Con-
stantino
M. Impe-
rante con-
stituta.

in qua Eusebiani Eustathium Antiochiæ Episcopum in exilium ab Imperatore pelli curarunt, non Constantio, sed Constantino Magno Imperante, celebrata, ut suo loco demonstravi; idque manifeste docet Athanasius in epistola ad solitariam vitam agentes, pag. 212. ubi locutus de Episcopis, quos Eusebiani persecuti sunt, initium ducit ab Eustathio, quem cum ingenti turba Presbyterorum & Diaconorum in exilium ejectum dicit. Quare Synodus illa ante Tyriam,

in qua multi Episcopi relegati, congregata, ut alibi fuse ostendi, & omnibus Baronii dubiis satisfeci. Valesius, qui in Notis ad lib. 3. Eusebii de Vita Constantini cap. 59. hunc Baronii lapsus animadvertit, ait, manifeste colligi ex Philostorgio lib. 2. hanc Synodum Antiochenam anno CCCXXIX. habitam, cum numero 7. Philostorgius tradat, Eusebium, Marin & Theognium post triennium (nempe a celebrata Synodo Nicæna) Constantini Imperatoris jussu ab exilio re-

Baron. n.
XX. & seq.

CHRISTI
340.JULII PAP.
4.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 4.
CONSTANTIS

Imperator ei rbedas, & alias res quibus eum ornaret, suppeditavit. Eum comitatus est Theognis Episcopus Nicæ, suorum perditorum consiliorum (ut dictum est superius) particeps & socius. Hæc cum scribat Theodoretus de simulato Eusebii prætextu invisendi templum Hierosolymis fabricatum; existimo plane errasse & de Dominico Aureo Antiocheno potius dicere voluisse: siquidem Hierosolymitanum templum (ut dictum est superius) ipsis Constantini Magni Tricennalibus dedicatum fuit, quibus Encæniis idem Eusebius tunc interfuit: sed nec ante potuit ejusmodi incessisse desiderium illud adeundi; tum quod nondum fuerat absolutum, tum etiam quod eo brevi dedicationis causa una cum aliis migraturus foret. Nec, si ad hæc tempora referas, potuit ab eo illa de invisendis Hierosolymis causa prætexti, quas jam viderat, diuque cogendo illic Episcoporum conventum, permanerat: quamobrem æquius est existimare, profectioem Antiochiam templi causa visendi, & parandi quod ad ejus dedicationem factam anno sequenti, cui interfuit, opus esset, ab eo, ut necessariam, persuasam Imperatori: nisi dixerimus ipsam non illo prætextu visendi templi peregrinationem Hierosolymam obtexisse, quod jam viderat; sed potius pietatis ergo, cum frequentes essent undique hoc sæculo ad sancta loca colenda profectioes.

XXIII.

Calumnia
in Eustathium fabricata.

Quid autem actum sit, cum Antiochiam pervenisset, idem auctor subdit his verbis: Cum adventarent Antiochiam, amicitia erga Eustathium vultu & fronte simulata, honorificentissime excepti sunt; nam magnus ille Eustathius, defensor veritatis, fraternam plane illis præstitit benevolentiam. Illi autem ubi convenere ad sancta Hierosolymorum loca, & Eusebium Episcopum Cæsareæ, Patrophilum Scythopolitanum, Ætium Lyddæ Episcopum, & Laodiceæ Theodorum, suæ opinionis fautores, alioque quos labe Ariana infecerat, viderunt; facinus, quod per insidias molirentur, illis aperuerunt; quibus comitati redire Antiochiam. Quod autem ceteri Episcopi, quos modo nominavi, eo una adventarunt; honoris majoris causa factum esse prætendebatur illud quidem, sed ipsa fraus ad veram pietatem oppugnandam parabatur. Nam cum meretricem, cu-

jus formæ pulchritudo venalis erat, mercede conduxissent, & linguæ suæ operam, ut ipsis locaret, ei persuasissent; primum ad Concilium una veniunt; deinde aliis omnibus inde exire jussis, miscellam illam introducunt mulierculam. Illa puero, qui etiamnum ejus fugebat ubera, ostenso, dixit, se ex Eustathii concubitu eum concepisse & peperisse; & ore impudenti vociferata est, illum pueri patrem esse. Itaque Eustathius, cum criminationem istam perspicuo falsam esse pro certo cognosceret, jubet mulierculam, si quem hujus facinoris conscium haberet, in medium adducere. Quæ cum responderet se nullum objecti criminis habere testem; æquissimi illi Judices postulant ab ea jusjurandum.

Et quamquam lex palam clamet (a): **XXIV.**
In ore duorum vel trium testium stat omne (a) Matth. 18.
verbum: & Apostolus (b) manifeste præcipiat, (b) 1. Cor. 13. 1.
nullum crimeu presbytero illatum sine duobus aut tribus testibus admittendum: isti Tim. 6.
tamen spretis divinis legibus, accusationem contra tam illustrem Episcopum, nullo omnino teste adducto, admittere non dubitarunt. Simulatque igitur muliercula, ea quæ dixerat antea, jurejurando confirmaverat, impudenterque clamavit puerum re vera Eustathii esse: illico Judices illi, veritatis scilicet fautores, sententiam contra eum tamquam adulterum pronuciavere. Cum autem alii Episcopi (aderant enim non pauci doctrinæ Apostolicæ propugnatores, quibus fraudulentæ Eusebii conatus non erant omnino incogniti) aperte contradicerent, obstarentque quo minus magnus Eustathius iniquam illam sententiam exciperet; facinoris auctores maxima cum celeritate ad Imperatorem contendunt (aderat quidem prope; ipsum namque direxisse iter Antiochiam versus hoc eodem anno, paulo ante dictum est). Cui cum persuasissent crimen Eustathio intentatum verum esse, & æquam abdicationis sententiam, perfecerunt, ut Eustathius pietatis & castitatis athleta, velut adulter simul & tyrannus in exilium pelleretur. Ille igitur per Thraciam profectus, urbem quamdam Illyrii petivit. Hactenus de Eustathii depositione Theodoretus.

Sed quod spectat ad exilii locum; Trajanopolim eum amandatum esse, ex Hieronymo nuper diximus: qui quidem in **XXV.**
Ruffinum agens (c): (c) Hieron. Apolog. 2. ad ver. Ruffin.
Istæ, inquit, ma-

PAGIUS

vocator, Symbolum hæretica Fidei edidisse, & Eustathium deposuisse; aut certe coactam esse anno CCCXXX. ut astruere videtur Theodoretus lib. 2. cap. 31. Hic enim Meletium ad Sedem Antiochenam translatum esse scribit, triginta annis post abdicationem Eustathii. Meletium porro translatum esse constat anno CCCLX. Hæc Valefius. Existimo tamen hanc Synodum anno Christi CCCXXVII. aut ineunte CCCXXVIII. coactam esse; ideoque Theodoretum numero, ut aiunt, rotun-

do locutum; ac triennium exilii Theognii & sociorum exordiri Philostorgium ab anno CCCXXV. & extremos annos incompletos pro integris numerare. Nam Hieronymus in Chronico de Eustathii depositione sermonem habet anno Abrahami secundum editionem Scaligeri 2344. qui Kalendis Octobris anni Christi CCCXXVII. auspiciat; quo etiam Christi anno tam Hermanus Contractus, quam Marianus Scotus Hieronymi verba in sua Chronica inferunt, manifesto

ar-

CHRISTI
340.JULII PAP.
4.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 4.
CONSTANTIS(*) Rom.
Mar. die
26. Julii.(a) Hier. de
Scrip. Eccl.
in Eustath.(b) Sozom.
l. 2. c. 20.

(c) Prov. 8.

(d) Theod.
hist. l. 1. c. 8.
& in Im-
mutat. dia-
log. 1. 2.
& 3.(e) Theod.
l. 2. c. 22.(f) Socr. l. 1.
c. 18. in fin.(g) Sozom.
l. 2. c. 18.

ni ciroulo, in uniuersa Ecclesia celebra-
tur (*). Reliquit post se egregia scrip-
torum monumenta, sed horum tantum
meminit Hieronymus (a): *Extant* (in-
quit) *ejus volumina, De Anima, de En-
gastriomyto (hoc est, de ventriloquo, qui
ex Dæmonis responsa dabat) Adversus O-
rigenem, & infinitæ epistolæ, quas enu-
merare longum est. Verum & de eisdem
viri egregiis monumentis Sozomenus (b)*
cum mentionem habet, in primis hæc ait:
*Eustathius autem (uti accepi) falsam sibi
objectam criminationem animo quieto, &
tranquillo ideo tulit, quod illud sibi com-
modius fore putavit: vir quidem cum
in aliis rebus præstabilis & spectatus, tum
in eloquentia jure admirandus, quemadmo-
dum ex libris ejus, qui extant, cognosci
potest, in quibus, & vetus loquendi ra-
tio, sapientes sententiæ, verborum elegan-
tia, & lepos in rebus explicandis non sine
magna omnium commendatione elucet. Ita
ipse. Adversus Arianos quoque conscrip-
tus est liber ab eodem Eustathio super
illa verba Proverbiorum (c): Dominus
possedit me ab initio viarum suarum &c.*
Citatur ejusmodi commentarius frequen-
ter a Theodoro (d), sicut & inter-
pretatio in Psalmos, & alius commenta-
rius, cujus est titulus, τῆς σηλογραφίας, liber
etiam, de Graduam descriptione; quos,
inquam omnes novit. & citat idem Theo-
doretus in suis Dialogis. Latinitas autem
quod sciam tanti viri lucubrationum pror-
sus expers atque jejuna fuit. At de Eu-
stathio hætenus.

XXIX.

Quæ vero facta sint Antiochiæ post e-
jus abdicationem, modo dicendum. In
his enim enarrandis plane accidit, ut qui
semel errore temporis lapsi sunt, in alia
mox mendacia dilabantur; idem autem,
quod recensuimus, Theodoretus (e), So-
crates (f), & Sozomenus (g), quique
iplos inconsulto secuti sunt, cum in eam
abierint sententiam, Eustathium fuisse e
sede amotum Constantini temporibus; il-

lud perperam addiderunt, ut dicerent,
Antiochiæ tunc digladiantibus inter se
mutuo qui erant partis Eustathii, & iis
qui Arianæ hæresi favebant, de eligendo
Episcopo successore, partem illam adver-
sam Catholicis delegisse Eusebium Episco-
pum Cæsareæ Palæstinæ, cui etiam Impe-
rator Constantinus Magnus fuerit suffraga-
tor, qui & ad Eusebium scripserit, ut
votis suorum annueret, sedemque Antio-
chenam capefferet; sed renuisse illum fa-
cere, ob eamque causam tunc sedem il-
lam fuisse collatam Euphronio ab Arianæ
hæresis professoribus. At quis non intel-
ligat, hæc ab iisdem recensitis auctoribus
male accepta esse ex eisdem Eusebii (b)
scriptis in Vita Constantini? Sed illas
Antiochenas turbas contigisse ante Eu-
stathii electionem, post Pauli, sive Pau-
lini obitum superius dictum est. Quibus
præterea addas ex Constantini litteris ad
Episcopos scriptis satis perspicuum red-
di, alium illum fuisse Conuentum Epi-
scoporum, ab hoc, cui præfuit Euse-
bius Nicomediensis, jam factus Episcopus
Constantinopolis, & alii superius nomi-
nati, qui in damnationem Eustathii dixere
sententias: illi autem interfuerunt Theodo-
tus, & Theodorus, Narcissus, Ætius, Al-
phæus, ad quos præsertim inscriptæ ha-
bentur Constantini litteræ; non autem Eu-
sebius Palæstinæ, nisi postquam ad ele-
ctionem futuri Episcopi convocatus est
Imperatoris litteris, ut ex iisdem constat.

Rursus vero Nicephorus in Chronico
huic sententiæ adstipulatur, qui texen-
do seriem Antiochenorum Episcoporum,
qui sederunt a temporibus Constantini
Magni Imperatoris, qui imperare cœpit
(ut dictum est) anno Domini trecente-
simo sexto; ab eo tempore hos nume-
rat Episcopos Antiochenos, nempe Vi-
talem, quem sedisse ait annos sex, Phi-
logonium annos quinque, Paulum annos
quinque, Eustathium vero decem & oc-
to; sicque cum omne horum sedis tem-
pus

Alius re-
fellitur
error.(b) Euseb.
Vit. Const.
l. 3. c. 57.
58. 59. 60.XXX.
Chronolo-
gia Epif-
coporum
Antioch.

PAGIUS

XX.
Ariani
omnes Ec-
clesias
Constanti-
nopolitas
invadunt.Baron. n.
XXXIV.

A num. XXXI. ad XXXVII. Hic annus, quo
Eusebius Nicomediensis Constantinopolim transla-
tus, memorabilis est. Socrates in lib. 5. cap. 7.
observat, Theodosium Magnum anno trecentesi-
mo octogesimo Constantinopolim ingressum Or-
thodoxis Ecclesias restituisse, cum *quadragesima
annis* Ariani eas obtinissent, hosque ex urbe
discessisse die VI. Kalend. Decembr. Marcellinus
in Chronico sub eisdem anni Consulibus ait,
annos ferme quadragesima, id est, circiter XL.
Theophanes & Cedrenus *annos quadragesima & am-
plius*, quia scilicet utrumque extremum annum
incompletum numerant. Huc etiam referendum,
non vero ad depositionem Eustathii, ut perpe-
ram Baronius, quod habet Hieronymus in Chro-
nico: *Ex hoc loco impietas Ariana Constantii Re-
gis fulta presidio, exiliis, carceribus, & variis
afflictionum modis, primo Athanasium, deinde omnes
non sua partis Episcopos persecuta est. Quare cum*

ea persecutio ab Eusebii intrusione in Ecclesiam
Constantinopolitanam incoeperit, ac per annos cir-
citer quadraginta, ad annum nempe Christi
CCCLXXX. durarit, liquet primo, Sanctum Alex-
andrum Episcopum Constantinopolitanum usque
ad præsentem annum vixisse. Secundo, Paulum
eodem anno eum excepisse. Tertio, transiti-
onem Eusebii ad Sedem Constantinopolitanam hoc
anno peractam; ac denique Concilium Alexan-
drinum in causa Athanasii, quod habitum fuit,
postquam jam Eusebius Constantinopoli sedebat,
ad præsentem annum pertinere. Ex annis ita-
que quadragesima, quibus Ariani Constantinopoli-
tanas Ecclesias obtinuerunt, Chronologia nostra
valide firmata.

Philostorgius lib. 3. num. 15. loquens de Pau-
lino Eustathii successore, prodit eum ex Epi-
scopatu Tyri ad Sedem Antiochenam translatum
post sextum Episcopatus sui mensem mortuum,
&

XXI.

pus conficiat numerum annorum trigintaquatuor, Domini vero quadraginta supra trecentos; hic ipse demonstratur annus, quo Eustathium a sede depositum esse vidimus; male tamen ibi auctor, dum Encænia Antiochena sub Flacillo asserit celebrata, quem præcessisse dicit Eulalium & Euphronium.

XXXI.

Successio Antiochenorum Episcoporum Arianorum.

(a) Theod. l. 1. c. 22.

(b) Socr. l. 1. c. 18. in fin.

(c) Athan. ep. ad Solit.

Quisnam autem post Eustathium sederit, haud facile est invenire, cum de successione Antiochenorum Episcoporum diversæ scribantur sententiæ. Apud Hieronymi Chronicon hi post Eustathium suffecti Episcopi leguntur, iidemque omnes Ariani, videlicet Eulalius, Eusebius, Euphronius, Flacillus, Stephanus, Leontius, & reliqui: Theodoretus (a) item habet Eulalium, & Euphronium, & post hos Placentium, quem alii Placillum, vel Flacillum nominant, sive Placidum. At Socrates (b): *Octo (inquit) annos continuos sedes Antiochena dicitur Episcopo caruisse; sero tandem, eorum studio & labore, qui fidem in Concilio Nicæno stabilitam evertere nitebantur, Euphronius Episcopus designatus est.* Hæc ipse. Sed ista de Euphronii suffectione inde manavit opinio, quod Constantinus alterum de duobus illis eligendum optare se scripserit, vel Euphronium Cappadocem, aut Georgium Arethusium: verum neutrum horum tunc fuisse subrogatum, sed eo tempore ab Orthodoxis electum Eustathium, superius diximus. Quicquid sit de Antiochenis Episcopis; quem tuto sectamur, unus est Athanasius, qui in epistola ad solitariam vitam agentes, quam (ut in fine habet) constat esse scriptam post Consulatum Arbetionis & Lolliani, (est is annus Domini trecentessimus quinquagesimus sextus) expresse testatur, tunc temporis sedisse Antiochiæ Leontium, qui Stephano successerat; namque (c) post enarratam Eustathii damnationem sic ait: *Post exilium Episcopi non solum in Ecclesiam introduxerunt Arianos clericos, sed & plerosque ex eis Episcopos creaverunt, ut Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS

Series Episcoporum Arianorum qui Antiochia sederunt.

Baron. n. XXXI.

& Eulalium in ejus locum substitutum. Nullum dubium, quin Paulinus Tyri Episcopus Antiochiam translatus fuerit, cum id testentur Eusebius lib. 1. adversus Marcellum cap. 4. & Suidas in voce *ἀρειος*; sed an Paulinus is Eustathium præcesserit, vel ei successerit in magna controversia positum. Paulinum tamen post Eustathii depositionem Episcopatum adeptum esse ostendi anno CCCXXIV. quod etiam ex eo liquet, quod Eusebius, qui libros adversus Marcellum post Constantini Magni obitum se scripsisse asserit, loco citato dicat, Marcellum irrisisse Paulinum *quiescentem dudumque mortuum*. Mortuus itaque est anno CCCXXVIII. cui successit Eulalium. Hic, ut habet Theodoretus lib. 1. cap. 21. *exiguo admodum tempore supervixit*. Theodoretus, & Hieronymus in Chronico Paulini Eustathii successoris non meminere, sicuti nec Eu-

eos in sua impietate socios conjuratosque haberent; ex quorum numero est Leontius ille castratus, qui nunc Episcopatum tenet, & ante eum eodem in loco Stephanus tenuit. Hæc Athanasius, qui id ipsum affirmat in oratione prima contra Arianos.

Nos igitur, quod incertus sit annus sedis cujusque ipsorum, prætermittimus eorum chronologiam dubii recensere usque ad dictum annum, quo Leontium sedisse constat; cum præsertim, si octo annis eam sedem vacasse dixerimus, haud verisimile videatur, tam brevi temporis spatio tot sedisse Episcopos: sed ex iis quæ ex Athanasio recitavimus, mendax pariter convincitur Nicephori chronographia de Episcopis Antiochenis: nam secundum ipsum Leontius dicendus esset sedere cœpisse anno Domini trecentesimo sexagesimosexto; quod pro monstro habendum est; cum non tantum ex Athanasii assertione liqueat, Leontium jam sedisse dicto anno Domini trecentesimo quinquagesimosexto; sed etiam quod anno trecentesimo quinquagesimonono, quo celebrata est Synodus Seleuciensis, Eudoxius successor Leontii tunc sedem obtinebat, qui eidem interfuit Synodo Episcopus Antiochenus. Porro Leontius ipse sedere cœpit mox post Concilium Sardicense, id decernente Constantio, anno Domini trecentesimo quadragesimo octavo. Stephanus autem Episcopus Antiochenus qui Leontium præcessit, & depositus est in Concilio Sardicensi, quando auspiciatus sit sedem, ignoramus; nisi quod S. Athanasius (d) ait, tunc electum esse ab Ariani Stephanum Præsulem Antiochiæ, quando Theodorus ab iisdem factus est Heraclæ Antistes. De reliquis vero Episcopis Antiochenis post Eustathium ab Ariani intrusis, nulla, quod sciam, apud Athanasium extat memoria.

Cæterum cum Antiochenam sedem occupassent Ariani Episcopi, quamplurimi (inquit Theodoretus e) tum ex clero, tum ex populo, quibus propositum erat Deum

Y y 2

sur-

liali Socrates lib. 1. cap. 24. Sozomenus lib. 2. cap. 19. & Mopsuestenus apud Nicætam in Thesaurio Orthodoxæ Fidei. Nicephorus in Chronico, ubi Paulinum etiam prætermittit, annos tres Eulalio assignat, loco trium mensium, errore Librarii, ut existimo. Paulini Sedis brevitatis causa fuit, cur a laudatis Auctoribus memoratus non fuerit.

Eulalium excepit Euphronius, qui, ut testatur Theodoretus loco citato, anno & mensibus paucis post ordinationem superstes vixit. Nicephorus in Chronico huic annos VIII. tribuit, sed loco *ἔτη 8*, id est, anni VIII. legendum, *ἔτη 1*, id est, annus unus. Euphronio substitutus est Placillus, seu ut vocant, Flacillus, qui circa annum trecentessimum tricesimum primum sedere cœpit. Ab ejus enim exordio usque ad Meletium, qui Orthodoxus fuit, quique initio anni

XXXII.

Leontius Arian. quando sedere cœpit Antioch.

(d) Athan. orat. 1. contra Arian.

XXXIII.

(e) Theod. l. 1. c. 22.

XXII. Alii Episcopi Ariani Antiochia.

Eustathia-
ni Ortho-
doxi. *sancte & sincere colere, relictis publicis
Ecclesiæ conventibus, separatim per se con-
ventus agere cœperunt: quos quidem Eu-
stathianos omnes propterea nuncupavere,
quod post obitum Eustathii in unum co-
vissent. Potro cum professores Nicænæ
fidei seorsum conventum agerent, quod
jam manifeste in publicis ecclesiis Arii
dogma prædicaretur; satis aperte declara-
tur, hæc accidisse temporibus (ut dixi-
mus) Constantii, non autem Constanti-
ni, quando (ut sæpe demonstratum est)
qui erant Ario faventes, immo & ipse-
met Arius, simulabant se esse Nicænæ fi-
dei professores.*

XXXIV.

Terræmo-
tus una
cum per-
secutione
exortus.

Hoc quoque anno quarto Constantii Im-
peratoris, quo aperte jam persecutio ab
Arianis adversus Catholicos excitata est,
& duo magni illi Episcopi Paulus Con-
stantinopolitanus & Eustathius Antio-
chenus ex suis sedibus ab iisdem extur-
bati sunt, admirandus plane terræmotus
Orientem concussit, certum de offenso
numine prodigium; meminit illius S. Hie-
ronymus, cum in Chronico hoc anno
quarto Imperatorum sic ait: *Multa O-
rientis urbes terræmotu horribili concide-
runt. De quo Orosius, cum de cœpta a
Constantio in Orthodoxos persecutione a-
git, hæc tradit (a): De nova nominis
electione contenditur, ut Arianorum po-
tius Ecclesiæ, quam Catholicorum sint;*
*(b) Ephram sequitur terræmotus horribilis, qui pluri-
mas Orientis urbes solo stravit. S. E-
phram (b) ejusdem quoque meminisse vi-
detur, cum hæc ipsa infelicissima descri-
bit tempora, dum ait: Terra tremiscens*

(a) Oros. l.
7. c. 29.(b) Ephram
in 2. l. Vit.
55. Pa-
trum pro-
am. apud
Lipom. 2.2.

*a facie Domini sub pedibus nostris commo-
vetur, ut nobis metum incutiat; & nec
sic ob nostram duritiam formidamus. Ur-
bes integræ absorptæ sunt, & loca ab ira
Domini desolata sunt: & nec sic trepida-
mus. Sol semel & iterum meridianis horis
super nos obscuratus est; & nec sic corde
pavemus. Bella Persarum ac diversarum
gentium barbararum commota sunt, & re-
giones nostras desolaverunt, ut nos metuen-
tes Deum pœnitentiam ageremus, cum in-
digeamus utique pœnitentia non dierum aut
mensium, sed temporum plurimorum; &
nec sic converti volumus.*

Idemque alibi (c), dum adversus eos agit, qui terræmotus naturalibus causis
tribuunt, & non comminanti Domino,
cum admirabiles eorum recenset effectus,
hæc inter alia de montibus Armeniæ tunc
terræmotu concussis. *At dicitis (inquit)
nobis rursus modum, quomodo per terræmo-
tum montes Armeniæ ab invicem diffiti
in mutuum quasi confictum impellantur,
ita ut ignis videatur excitari, plurimum-
que fumare, ex sic satis etiam longa loci
intercapedine; rursusque locorum inter-
vallo disjuncti montes, singuli suo ordine
ac loco consistant? Hæc & alia de his
multa Ephram. Porro cum totus Oriens
ista passus esse dicatur; ipsa tamen An-
tiochena civitas, in qua Arianorum sæ-
pe conventus celebrati sunt, & in san-
ctos Episcopos decretæ sententiæ, per an-
num integrum (ut ait Socrates d) ter-
ræmotu concussa est: idem quoque affir-
mat Sozomenus (e) cum inquit: *Pars Im-
perii ad orientem Solem spectans maximis**

XXXV.

(c) Ephram
orat. de ter-
remot. ad-
tion. 1. 5. 1.Montes
Armeniæ
diffiti.(d) Socr. l.
2. c. 7. in
fin.(e) Sozom.
l. 3. c. 5.

ter-

PAGIUS

ni trecentissimi sexagesimi Episcopus ordinatus
est, Nicephorus in Chronico annos undeviginti
enumerat. *Placillo annos duodecim idem Ni-
cephorus tribuit, testaturque Concilio Antiocheno
ad Encæniam interfuisse. Athanasius in Apologia
1. scribit, hunc unum fuisse ex Episcopis Con-
ciliabuli Tyrii anno CCCXXXV. coacti. Obiit
autem circa annum CCCXLII. eique subrogatus
Stephanus, de quo suo loco, Hi omnes Episcopi
Ariani fuerunt.*

XXIII.
Obitus Eu-
sepii Ca-
sariensis
Episcopi.

A num. XXXVII. ad XLIII. Eusepii Cæsa-
riensis Episcopi & Historiæ Ecclesiasticæ Scripto-
ris doctissimi obitus recte hoc anno a Baronio
designatur. Mortuo Agapio Cæsariensium Epi-
scopo, cum persecutio jam sedata, & pax Ec-
clesiæ reddita esset, Eusepius communi omnium
consensu in ejus locum substitutus fuerat. Alii
successorem Agapii ponunt *Agricolam*, qui An-
cyrana Synodo interfuit, ac subscripsit anno
Christi CCCXIV. Ita Baronius ad eum annum,
& Blondellus in Apologia pro sententia Divi
Hieronymi cap. 19. ubi Eusepium anno Christi
circiter CCCXV. administrationem Cæsariensis Ec-
clesiæ post mortem Agricolæ suscepisse scribit. Ve-
rum, ut observat Valesius initio Historiæ Ecclesia-
sticæ Eusebianæ, ubi de Vita & Scriptis Eusepii,
subscriptiones illæ Episcoporum, quæ in Latinis
Canonum Collectionibus habentur, parum certæ
ac firmæ sunt. Nam neque in Græcis codicibus, nec
in Latina versione Dionysii Exigui leguntur. De-

inde Eusepius in lib. 7. Hist. Ecclesiast. recensens
præcipuarum Sedium Episcopos, sub quibus or-
ta & grassata est persecutio, in Agapio Cæsarien-
sium Episcopo desinit, quem ait in ea persecu-
tione pro Ecclesiæ suæ commodis plurimum la-
borasse. Hic ergo ad finem usque persecutionis
permanerit necesse est. Atqui Eusepius statim
post finem persecutionis factus est Episcopus.
Nam cum Paulinus Episcopus Tyri, post red-
ditam Ecclesiæ pacem, Basilicam dedicaret, ad
ejus dedicationem, una cum reliquis Episcopis
a Paulino evocatus est, & elegantissimam coram
illo habuit Orationem, sicut discimus ex lib. 10.
Hist. Ecclesiast. quod factum videtur anno CCCXV.
Plura de Eusepii Vita & Scriptis Valesius loco
citato, & Martinus Hankius in libro de Byzanti-
narum rerum Scriptis Græcis, ubi multa
de ejus Operibus habet.

Porro, quia, in aliquibus Martyrologiis a
Valesio loco laudato citatis nomen Eusepii Cæ-
sariensis in Palæstina Episcopi die XXI. Junii legi-
tur, existimat Baronius pro Eusepio Samosatensi
infelici mutatione positum esse Eusepium Casa-
riensem. Verum ut inquit Florentinus in No-
tis ad Martyrologium Hieronymianum, die
XXI. Junii, cum Eusepius Samosatensis non
Cæsariensis, sed Dolicha, quæ urbs Syriæ est ad
Euphratem, palmam promeruerit, teste Theo-
doreto lib. 5. cap. 4. vel in propria Samosatensium
Ecclesia venerationem rece-

XXIV.
Eusepius
in numero
non ponitur.

CHRISTI
340.

JULII PAP.
4.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 4.
CONSTANTIS

terræmotibus concutitur, & maxime omnium Antiochia, hoc Concilio ibidem confecto. Cæptum quidem esse hoc anno quarto Imperatoris Constantii, & quinto perseverasse, tradit quoque Cedrenus (a).

XXXVI.
(a) Cedren.
in Comp.
ann. 4. & 5.
Constant.

Hujus etiam terræmotus visus est meminisse Gregorius Nazianzenus, cum res pueritæ suæ versibus cecinit, sic dicens (b):

(b) Greg.
Nazianz.
in carm. de
rebus suis.

Nam cum lata gravi quateretur Græcia motu,

Ulla nec auxilii jam spes aliunde pateret:
At tremor horribilis gelidos invaserat artus:

Terræmotus acer-

Nondum etenim sacro baptisate pectus habebam

Imbutum, quando trahitur lustralibus undis Gratia, & eximius splendor, quem Spiritus affert.

Erat hoc tempore Gregorius ipse natus annos sexdecim, secundum initam a nobis rationem annorum vitæ ejus, de qua inferius suo loco dicitur.

XXXVII.
Eusebii
Pamphili
obitus.

Eodem quoque anno Eusebius Episcopus Cæsareæ Palæstinæ exaturatus pro-
scriptione Eustathii Episcopi Antiocheni, quem habebat ob fidem Catholicam adversarium, ex hac luce substractus interit: quod quidem hoc ipso anno accidisse illud affirmare compellit, quod Socrates ait, haud diu post ejus obitum, Imperator Constantinum Junio-
rem esse necatum, hujus anni Consulibus Acyndino & Proclo; sunt hæc verba ipsius (c): Eodem tempore Eusebius cognomento Pamphilus, Cæsareæ Palæstinæ Episcopus, mortem obiit, & Acacius ejus discipulus in illius successit Episcopatum; qui quidem cum alios complures libros, tum Librum de Vita præceptoris sui Eusebii scripsit. Non longo post tempore Constantinus Junior, qui nomen a patre traxerat, frater Imperatoris Constantii, in fines Imperii Constantis fratris sui natu minoris irruptionem faciens, cum ejus militibus manum confligit, ab iisdemque interficitur, Acyndino & Proclo Coss. Hæc ipse; eadem quoque habet Socrumenus (d), contigisse videlicet eodem ferme tempore Eusebii & Constantini obitum.

(c) Soerat.
l. 3. c. 3.
(d) Socrum.
l. 3. c. 2.
in fine.

PAGIUS

recepit, & nimis distet Cæsareæ nomen a Dolicæ seu Samosatæ appellatione, hujus erroris alia causa fuit. Quare cum plures sint Cæsareæ, Eusebius qui in Martyrologiis memoratur die XXI. Junii, alius non est quam Eusebius Cæsareæ in Cappadocia Episcopus, sancti Basilii immediatus decessor; in veteri enim Martyrologio MS. Sancti Hieronymi, passim a Viris doctis Corbejensi appellato, ad diem XXI. Junii legitur: Cæsareæ Cappadocia Eusebii Episcopi. Hujus Eusebii sanctitatem pluribus probat Florentinius laudatus, observatque, Ufuardum primum fuisse qui Eusebium Palæstinum inter Sanctos numeravit, ideoque hunc errorem octavo vel nono Ecclesiæ sæculo natum esse; cum sc.

At de ipso Eusebio hic primum agamus. Certe quidem Socrates (e) dealbat Æthiopem, dum nititur ipsum Eusebium ab Ariana hæresi excusare, ac plane immunem reddere: ipse enim Eusebius licet tandem, ut Imperatori morem gereret, Nicæno Concilio subscripsisset; iisdem plane sordibus sciens volensque turpius inquinatus est, ut sus lota in volutabro luti, & canis ad vomitum suum reversus; adeo ut qualis ipse fuerit usque ad diem obitus, non sit aliunde quærendum, quam ex rebus post Nicænum Concilium ab eo gestis, singulis ferme annis superius recitatis: ut plane non sit opus verbis agere, cum ipsa facta proclamant. Ut autem excuset illum ab Ariana hæresi, citat libros ab eo scriptos contra Marcellum Ancyranum Episcopum, recitatque ex illis fragmenta quædam, quibus demonstratur eam de Filio Dei Eusebii fuisse sententiam, ut negarit ipsum esse creaturam tamquam unam ex reliquis creaturis, ex nihilo a Deo creatis, sed ante omnes creaturas a Deo quidem non creatum ex nihilo, ut res alias a Deo creatas, sed re vera a Patre genitum, Patri similem, propter quod Deus sit, & per quem omnia facta sint.

XXXVIII.
(e) Socrat.
l. 2. c. 17.
Eusebius
Pamphilus
Arianus
perseveravit.

Verum dum ex his nititur Eusebium purgare, aperte significat se Arii & Arianorum hæresis labyrinthum minime penetrasse, atque accurate pervestigasse. At sicut juxta sacrum illud proverbium (f): Qui navigant mare, enarrant pericula: Ita qui cominus adversus Arianos concertarunt, cuncta illorum latibula, secretos recessus, atque abdita penetralia vigilantissimo studio perscrutati sunt; ut inter alios Athanasius omnium facile princeps, qui in commentario illo de Nicæna Synodi decretis contra Arianam hæresin statutis plane declarat, non fatis fuisse Magnæ Synodo dicere, Filium nequaquam esse creaturam, & non ex nihilo, sed a Patre genitum, Verbum, & Sapientiam ejus, quod Ariani istud ipsum in suam sententiam detorquerent; ac proinde addere opus fuisse Filium ex substantia Patris esse, & illi in omnibus consubstantialem; per quod

XXXIX.
(f) Eccl.
43.
Latibula
Arianorum
obscura.

in gratiam piorum Imperatorum ex Martyrologiis seu sacrorum nominum Catalogo Sanctorum gesta compendiosius addi in ipsis Martyrum Codicibus cœperunt. Cum enim pii illi Martyrologi præter Eusebium Palæstinum multiplici librorum, præsertimque Historiæ Ecclesiasticæ editione, celebrem, nullum alium Cæsariensem Episcopum hujus nominis agnoscerent, in illum plures consenserunt, & laudes illius addiderunt. Ita Florentinius citatus Martyrologia ab interpolatione minus pia egregie vindicavit, pluribusque exercitatione secunda Martyrologio Hieronymiano præfixa ostendit, Eusebium Palæstinum in illis locum habere non posse.

Dionysius Gothofredus, qui Codicem Theodo-

XXV.

CHRISTE
340.JULII PAP.
4.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 4.
CONSTANTIS

Quod significaretur, non tantum Filium ejusdem esse cum Patre substantiæ, sed & illi coextritisse semper; ut ex hoc & illud Arianorum excluderet, quo dicerent, fuisse tempus quando non erat. Nam licet ante tempora, & creaturas omnes eum extitisse traderent, per quem creata tempora essent & creaturæ, tamen Patri fuisse coæternum negabant; repugnare inter se putantes ista, esse Filium a Patre genitum, & illi in principio coexistere; calumniantes ob id Catholicos duo Ingenta dicere. Hæc & alia plura, quibus illi eludere conati sunt Catholicam veritatem de eadem Filii cum Patre divinitate atque substantia, tum ipse Athanasius, tum alii omnes qui adversus eos commentarios scripsere, multis persecuti sunt, quæ & nos superius, cum de Nicæna Synodo egimus, attigisse meminimus, ut non sit opus eadem hic iterum cum lectoris tædio disputare.

XL.

Eusebius
Pamphili
hæreticus.

Cæterum Eusebii Pamphili inconstantiam, & post Nicænum Concilium, cujus fidei regulæ subscripserat, ad errores pristinos reditum sugillat sæpius Athanasius, cujus sententias ea de re superius suo loco tenuimus; eumque demonstrat in Nicæno Conventu tamquam ludionem in scænaluisse habitu Catholico superinducto; quem, egressus inde, exuens, personam, quænam esset, in omnibus (ut ait Epiphanius *a*) præsetulit; adeo ut idem Eusebius Eusebio Nicomediensi conjunctus, biga impietatis effecti ambo, pari cursu & impetu, impulsore nequam spiritu, agitati, in suum ipsorum & aliorum exitium in præceps delati sint; ut non immerito (quod superius dictum est) appellari ipse Eusebius Cæsariensis meruerit a S. Hieronymo (*b*) & aliis, Arianæ factionis signifer, propugnator apertissimus, & inter Arianos facile princeps; cujus & memoriam adeo execrata est Nicæna Synodus secunda, ut plane eum jam defendere velle, nihil aliud existimandum sit, quam Ecclesiam Catholicam impugnare.

*(a) Epiph.
hæresi 73.**(b) Hieron.
epist. 55. &
adv. Ruffi.
& ad Cre-
siphontem.*

XLI.

Sixtus Se-
nenis jure
reprehenditur.*(c) Sixtus
Senen. Bib.
in Euseb.
Pamph.*

Unde & pudere Sixtum (*c*) oporteat, dum adversus omnium antiquorum Patrum sententias ipsum Eusebium Catholicum asseverare non dubitat: cum frigide nimis eum excusans, Eusebii Nicomediensis esse tradit, quod erroris adscribitur Eusebio Pamphili; perinde ac si eorundem Patrum sententiæ de eodem ambiguerent, ac de Eusebio Nicomediensi possint

PAGIUS

Eusebius
auctor li-
brorum vi-
ta Constanti-
ni M.

dofianum egregiis Commentariis, & accurata Chronologia illustravit, in suis Opusculis contendit, quatuor de Vita Constantini Magni libros non esse Eusebii Cæsariensis. Sed Hankius recte ostendit, antiquos Historicos, quos enumerat, contrarium manifeste indicare. Illis Historicis addere poterat Philostorgium, qui lib. I. num. 2. testatur, illum Historiam suam ad ea us-

interpretari; & absque additamento cognominis Pamphili, & expressione sedis cujus esset Episcopus, Cæsareæ Palæstinæ, quemnam significasse voluerint, non coloribus tantum vivis expresserint, sed digito demonstraverint. Utinam vel exiguis saltem ejus excusandi reliquus locus esset: quam libentissime historicus ipse pro historico laborarem; cui (quod magna fiducia ingenue profiteamur) vel ea ex parte plurimum Ecclesia Catholica deberet, quod rerum Ecclesiasticarum quam multa antiqua monumenta magno labore collecta, scribendo historiam usque ad sua tempora, fideliter posteris tradiderit, ter quaterque felix, tot peregregiis lucubrationibus editis; nisi eum impietas Ariana tot tantisque sordibus turpiter aspersisset, & ante, persecutionis tempore, lapsus a fide eundem tantopere labefactasset. Quod vero (*d*) simplicitate quadam & rerum incitiam in suo a se scripto Sanctorum Catalogo Petrus inter sanctos eundem Eusebium retulit, & errore atque incuria quadam in aliquod Martyrologium (*e*) irrepit; nostris ad Romanum Martyrologium Notis pluribus diximus.

*(d) Petrus
Catal.
San. l. 5.
c. 134.
(e) Ussuard.
& Menol.
die 21. Junii.*

XLII.

*(f) Hieron.
de Script.
Euseb. in
Eusebii
Scripta.*

Quod autem ad commentarios ab ipso editos spectat, hæc S. Hieronymus (*f*): *Eusebius Cæsareæ Palæstinæ Episcopus, in Scriptorum divinis studiosissimus, & Bibliotheca divina cum Pamphylo martyre diligentissimus peruestigator, edidit infinita volumina, de quibus hæc sunt: Eὐαγγελικῆς ἀποδείξεως, libri viginti, Eὐαγγελικῆς παρασκευῆς libri quindecim, Θεοφανείας libri quinque, Ecclesiastica historia libri decem, Chronicorum canonum omnimoda historia, & eorum ἐπιτομή, & de Evangeliorum dia-
phonia in Isaiam libri decem, & contra Porphyrium, qui eo tempore scribebat in Sicilia, ut quidam putant, libri triginta, de quibus ad me viginti tantum pervenerunt; τοπικῶν liber unus; Ἀπολογίαις pro Origene libri sex; de vita Pamphili libri tres; de Martyribus alia opuscula, & in centum quinquaginta Psalmos eruditissimi commentarii, & multa alia. Hæc ipse. Quinam, autem, qualesve fuerint ejus commentarii de Martyribus, in tractatione de Romano Martyrologio diximus. Cæterum postrema omnium ejus lucubratio fuisse videntur libri quatuor, quos scripsit de vita Constantini Magni, haud dubium in gratiam Constantii ejus filii Imperatoris, quo utebatur familiarissime ex affinitate pravorum*

que tempora perduxisse, quibus liberi Constantini Magni in patris Imperium successerunt. Quæ vera esse non possunt, nisi Eusebius libros de Vita Constantini Magni scripserit; cum ejus Historia Ecclesiastica in Monarchia Constantini, & in ejus Vicennalibus Nicomediensibus desinat; libri vero de Vita Constantini usque ad ejus mortem & filiorum Imperium perducantur.

Ad

CHRISTI
340

JULII PAP.
4

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 4.
CONSTANTIS

rum dogmatum, quorum causa nequaquam se (quod ad ea spectare noscuntur) in omnibus fidelem exhibuit. At de Eusebio hactenus; qualem vero sibi non impari reliquerit successorem; accipe ex Athanasii testificatione, qui paucis his, qualisnam Acacius esset, nobis explicat (a): *Acacius cum suis immuni vecordia audaciaque plane abnegaverunt Nicæni Concilii scripta, ipsam Synodum diffamantes.* Hæc ipse & alia plura; sed de eo sæpe inferius erit sermo. Persolvit magistro Acacius digna præmia: cum de rebus gestis ejusdem Eusebii (ut testatur Socrates) librum conscripsit.

(a) *Atban. de Synod.*
Acacius Episcopus & alia plura inferius.

XLIII.

Constantinus Junior occiditur.

(b) *Victor. in Anniballiano.*

(c) *Zosim. lib. 2.*

Sed ad Constantinum Junio-rem redeamus, quem hoc anno occisum diximus. Ejus necis culpam omnes pene adscribunt ipsi, quod invadere ausus sit fraternæ ditionis Imperium: locus enim in quo occisus est, nempe (ut Victor (b) tradit) apud Aquilejam, ad Alsam fluvium, plane demonstrat ipsum suos excessisse limites jugis Alpium circumscriptos. At Zosimus in Constantem omnem culpam de nece Constantini rejicit, cum ait (c): *Cæterum controversia mota inter Constantinum, & Constantem de pertinente ad Carthaginem Africa, deque Italia; Constans incautum fratrem opprimere volens, inimicitias toto triennio dissimulat; expectatoque tempore, quo per Provinciam sibi fidam, & benevolam ingressus erat; ablegat, milites, specie quidem tenuis opem Constantio laturos in gerendo bello Persico, sed reapse Constantinum nihil tale scientem oppressuros: hi perscipientes, quæ imperata fuerant, Constantinum occidunt.* Hæc Zosimus de interfecto Constantino; verum major pars antiquorum historicorum in Constantinum invadentem alienum Imperium culpam confert: nam Eutropius, S. Hieronymus, Orosius, & alii post eos, bellum illatum a Constantino in Constantem affirmant, & sic a militibus Constantis eum tradunt esse necatum. Sublato autem de medio Constantino, summa totius Occidentalis Imperii in Constante Augusto remansit.

XLIV.

Bellum Persicum. (d) *Ex epist. Julii apud Atban. Apolog. 2.*

Invalescere hoc tempore (ut ex Zosimo patet) bellum Persicum; quod etiam ex Arianorum litteris ad Julium Papam scriptis (d) apparet, quibus se excusarunt, vocatos ad Synodum venire detrectasse,

PAGIUS

XXVI. Constantinus Junior occiditur.

Ad num. XLIII. *Constantinus junior* his Coss. occisus, ut recte Idacius in Fastis. Id autem ante III. Kalend. Maii accidit; eo enim jam die Constans frater quædam ejus Acta rescindere videtur Lege I. Codicis Theodosiani *De immunitate concessa.* Imo & ante V. Id. April. quo Constantem Africa potitum ostendunt Legg. ejusdem Codicis 3. *De dilat. & 3. de Advocat. Fisci,* quod utique factum Constantino fratre jam cæso, ut observat Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani. Zosimus lib. 2. ait Constantem Constans

ob ingruens bellum Persicum impeditos; cujus causa (ut vidimus) hoc eodem anno Constantius Antiochiam Syriæ rediit; ubi celebraturus Imperii sui Quinquennalia constitit anno sequenti, quo facta est magnæ Basilicæ dedicatio. Quod vero ad bellum Persicum spectat, hæc summam Orosius (e): *Constantius adversus Persas & Saporem, qui Mesopotamiam devastaverant, novem præliis parum prospere decertavit.*

(e) *Oros. l. 7. c. 29.*

Hoc eodem anno, iisdem Consulibus, lata habetur Mediolani lex (f) adversus eos qui sepulcra demolirentur, indeque saxa, secta marmora, vel columnas auferrent, & ad alium usum eadem sibi vendicarent; est autem hujusmodi: *Si quis in demoliendis sepulcris fuerit apprehensus; si id sine domini conscientia faciat, metallo adjudicetur; si vero domini auctoritate, vel jussione urgetur, relegatione plectatur. Et si forte detractum aliquid de sepulcris ad domum ejus villamque pervectum, post hanc legem reperietur; villa, sive domus, aut ædificium quodcumque erit, Fisci juribus vindicetur. Dat. VII. Kal. Jul. Med. Acyndino & Proculo.* Porro hujus sancientiæ legis illa causa fuisse videtur; quod cum jam maxima ex parte, qui Romano subjacerent Imperio, Christianam religionem profiterentur, & proinde immenso odio prosequerentur, execrarenturque omnia, in quibus idololatriæ vestigia quælibet apparerent; iidem quæ haberent in fundis majorum sepulcra diis Manibus consecrata, tamquam nefas abominantes, eadem demolirentur, & ex eis quæcumque ad ornatum spectarent, in alium usum converterent, reliquos vero contractos lapides ad calcem conficiendam adhiberent, prout aliud ibi sequens rescriptum (g) datum declarat. Qua quidem in re etsi laudandus sit pietatis zelus adversus idololatriæ signa in animis Christianorum incensus; id tamen factum constat in magnum antiquitatis dispendium; contractis enim tot sepulcrorum Gentilium inscriptionibus, vix ex eis, quæ innumeræ plane ubique visebantur, paucae quædam superfuerunt, quæ postea e rudibus emerferunt gravissima legum pœnæ integræ conservatæ.

(f) *l. 1. de sepul. viol. C. Theod.*

Contrita monumenta gentilitia.

* Proclo.

(g) *l. 2. eod. tit. Cod. Theod.*

Qua-

tini fratrem inimicitias toto triennio dissimulasse, expectatoque tempore, quo Provinciam ingressus erat, Constantinum occidisse. Et tamen a die XXII. Maii anni CCCXXXVII. usque ad initium mensis Aprilis currentis anni, triennium integrum non effluxit. Verum Antiqui triennium utrumque incompletum, sæpe triennium integrum vocant; quæ loquendi formulæ non raro Viros doctos in errorem impulerunt, ut non semel monui.

JESU CHRISTI
ANNUS
341.

JULII PAP.
ANNUS
5.

CONSTANTII
CONSTANTIS
IMPP. 5.

I. **Q**uadragesimoprimo anno supra trecentesimo, Marcellinus, & Probinus Consules creati sunt. Hic ille Marcellinus, quem S. Hieronymus in Chronico tradit patrem fuisse Melaniæ clarissimæ femine. Probinus vero avus fuit Probi, qui claruit temporibus Valentini & Theodosii, cujus filius nomine avi, Probinus dictus, Consulatum gessit unacum Olybrio fratre. Sed de his inferius. His igitur Coss. Indictione decimaquarta, ipsis Constantii Imp. Quinquennialibus Antiochiæ Encæniam celebrata sunt in dedicatione nobilissimi templi a Constantino Magno jam cœpti, atque sub Constantio postmodum absoluti, quod præ sui excellentia, Dominicum Aureum nuncupatum est, de quo superius mentionem fecimus; cui interfuit ipse Constantius Imperator. Hujus celebritatis prætena occasione collecti sunt Episcopi nonaginta, quorum triginta sex tantum erant Arianae communicationis, & factionis, ab iisdemque Synodus est celebrata: a quibus inter alia execranda, in locum absentis Athanasii, Romæ apud Julium Papam causam suam agentis, institutus est Episcopus Alexandrinus Gregorius, atque Alexandriam missus, qui præsidio militum Ecclesiam illam Episcopo destitutam invaderet. Hæc autem quomodo se habuerint, singula sunt accurate pervestiganda.

Encæniam
Antiocheni
templi.

II. Quod primum ad tempus pertinet, est de eo locuples testis Athanasius (a), dum hæc ait: *Fuere autem numero, qui Antiochiam tempore Encæniorum convenerant, nonaginta, Consulibus Marcellino, & Probinus, Indictione decimaquarta, præsentibus ibidem impiissimo Constantio Imperatore.* Ita ipse. Quod vero ad causam spectat hujus cogendi Conventus; occasionem ob Encæniam celebranda arripuerunt libentissime Ariani, immo sane callidissime excogita-

runt, ut sic effugerent Romanam Synodum, ad quam a Julio Romano Pontifice vocati erant. Siquidem jam anno superiori (ut dictum est) cum Arianorum legati, qui Athanasium accusaverant apud eundem Julium Papam, ab eodem Pontifice, cum se causa cadere viderent, ut tunc inferendum judicium subterfugerent, Synodum eadem in causa ab ipso Julio indicendam petiissent: annuente illo, & Italiae Episcopis propterea coactis, citati sunt ab eodem Romam iidem Ariani ad proseguendas accusationes ab eis in Athanasium illatas: cum interim Athanasius ipse citatus Romam venisset, stitissetque se judicio coram Julio in Synodo examinandum, expectatis frustra adversariis per annum, & sex menses: sed detrectantes interea Ariani malæ causæ diffisi, in Urbem ad Concilium se conferre, inanesque excusationes obtexentes, hoc eodem anno, occasione Encæniorum Antiochiam convenientes, dictum conventiculum habuere. In his etenim eos usos esse consiliario & adjutore Constantio, ad eumque vocatos Romam ad Synodum, pa-

(b) Athan.
ad Solit.

vidos confugisse, Athanasius (b) testatur his verbis: *Episcopus autem Romanus Julius Synodum jussi fieri ubicumque vellemus, ut tuto & crimina objicerent, & invicem sibi objecta refutarent: id enim eorum legati, cum se vinci animadverterent, postularunt. Rebus igitur inceptis, cum male sibi ubique consciis de causa sua in Ecclesiastico confessu desperarent; Constantium cum lamento, ut hæresis propugnatorem, adeunt: Vides, inquiunt omnes a nostra hæresi deficere; pauci residui sumus; incipe persequi; quoniam etiam ab istis paucis destituimur, & deserti relinquimur; quos enim vi ad communionem nostram per exilia Episcoporum adegimus, ii ab Episc-*

III.
Ariani
subterfu-
giant
Rom.
Pont. ju-
dicium.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO - ROMANÆ 5834.
SÆC. IV. ☉ 14. D. ☽ 19. P. 19. April. Indict. 14.
Anno Urbis 1094.
Olymp. 280.
an. r.
A. C. 341.

JESU CHRISTI 341.

JULII PAPÆ 5.

CONSTANTII ET CONSTANTIS 5.

I. [1] **A** Num. I. ad XLVII. Coss. Marcellinus, & Probinus.

Consules.

Constantem Imperii Casarei Decennalia, Constantium ejusdem Imperii Vicennalia edidisse dedicatio Ecclesiæ Antiochenæ, aliaque indicia ostendunt.

II.
Decennalia
Constantis, &
Vicennalia
Constantii.

Schelstratius Vir eruditissimus librum composuit de sacro Antiocheno Concilio, in quo quid gestum sit, egregie explicat & Annales Ecclesiasticos mirum in modum illustrat. Ex eo sequentia in hanc nostram Criticam summarie corripanda duxi. Julius primus in sua ad Eusebianos epistola ait: *Non decebat, cum nos ad celebrandam Synodum literas mitteremus, aliquos præoccupare judicium Synodi.* Hinc Baronius scribit: *Quod vero ad causam spectat hujus cogendi Conventus, occasionem ob Encæniam celebranda arri-*

III.
Ad vitandam
Romanam,
Antiochena
Synodus non
coacta.

pu-

NOTÆ [1] **C**oss. Marcellinus & Probinus. Ita Leges Justiniani, & Theodosiani codicis apud Relandum. Marcellino nomen Avonii, &c. prænomen Flavii tribuitur: Probinus vero Calii nomen. Fausti Idatiani, Vindebonenses & Prosperi Chronicon: Marcellino & Probinus.

CHRISTI
341.

JULII PAP.
5.

CONSTANTII IMPR. 5.
CONSTANTIS

scopis in sedes suas revertentibus, ut contra nos sentiant, persuadentur. Et inferius de iisdem: Ceterum Eusebiani, ubi semel audissent, Ecclesiasticum confessum fore, ubi nec Comes affuturus esset, neque satellites pro foribus excubarent, nec ex Caesaris præscriptis omnia fierent, quibus rationibus, & non aliis Episcopos vicerant, immo qui sine hoc præsidio ne loqui auderent quidem; ita inhorruerunt, ac metu contracti sunt, ut presbyteros detinerent (legatos nimirum Julii) ultra diem condictam, causationem interim turpem fingentes, se ob bella Persarum venire non posse: sed nihil in ea re veri; metus enim conscientiae eos impediēbat. Quid enim negotii Episcopis cum bello? aut quid obstaculi illis a Persis oriebatur, quo minus Romam, quamvis longinquam, & transmarinam urbem proficiscerentur? Hæc tum illi quidem causæ diffidentes, ac plane quæ sibi obventura essent mala timentes, si iudicium ipsorum Romæ in Concilio ibidem congregato præsentibus ipsis, ventilaretur: quamobrem illud in primis inter se isthæc omnia conferentes decernunt, ut Julii Papæ, & Romani Concilii iudicium penitus subterfugerent, & per Præfectos res vi adhibita peragatur: sed ut quodcumque velamen suæ ipsorum superinducerent turpitudini, de cogendo Episcoporum Conventu Antiochiæ, dictam superius ineunt rationem.

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

Baron.
num. I. II.
& III.

puerunt libentissime Ariani, imo sane callidissime excogitarunt, ut sic effugerent Romanam Synodum, ad quam a Julio Romano Pontifice vocati erant. Supponit Baronius, Athanasium anno præcedenti Romam venisse, & tunc quoque Eusebianos ad Romanam Synodum evocatos esse. Supponit secundo, Arianos inito consilio horruisse Synodum sine Comite, & ideo Encæniam excogitasse, quorum occasione Synodum in Oriente celebrarent eo tempore, quo Romam adventare debebant. Supponit tertio, hanc ob rem cum lacrymis adiisse Constantium, eaque petiisse, quæ fufius narrat Athanasius in epistola ad Solitarios. Tandemque concludit, his inter eos fraudulentio artificio concinnatis, Constantii mox litteris convocatos esse Episcopos. Hinc nata vulgaris opinio, quæ docet, Synodum Antiochenam ideo ab Eusebianis coactam, ut Synodum a Julio primo indictam vitarent, & diem condictum eluderent.

IV.
Baronii opinio refellitur.

Quod Eusebiani ante Synodum Antiochenam aliquid de Romano in causa Athanasii iudicio accipere potuerint ex Legatis propriis Constantinopolim, aut Nicomediam reducibus, admitti potest; cum constet ex Julio primo, Macarium Presbyterum cum sociis Roma aufugisse, antequam Athanasius illuc adventasset. Sed quod ante Concilium Antiochenum Athanasius Romam venisset, & Legati Apostolici a Julio primo in Orientem transmissi essent, evocaturi ad diem condictum Eusebianos, eamque ob causam Eusebius cum sociis Constantium adiisset, ut ab ipso occasione Encæniorum Synodum Orientalem obtinerent, qua sese a Romana excusare possent, nullatenus admittendum. Athanasius enim in e-

His igitur inter eos fraudulentio artificio concinnatis, Constantii mox litteris convocantur Episcopi: adfuerunt ex diversis locis Antiochiæ Antistites (ut habet Athanasius) nonaginta; sed S. Hilarus (a) nonagintaseptem numerat, nonaginta vero novem Sozomenus (b). Quod autem ex eis majorem partem Orthodoxorum fuisse diximus, Arianos tantum trigintafex: nihil est quod quis admiretur, si Catholicos Episcopos cum Arianis audiatur convenisse, atque communicasse simul in sacris Encæniorum solemnitatibus, unaque in eodem Concilio confedisse: quandoquidem Eusebiani haud palam se Arianos esse profitebantur, immo (ut inferius demonstrabimus) in eodem Conventu iidem Arianum nomen publicis scriptis averfati sunt: sed & vidimus, non solum Constantini tempore, cum iidem accusarunt Athanasium, verum etiam paulo ante sub Constantio, cum Eustathium deposuerunt, se extrinsecus fidei & morum vindices præferulisse, illum damnantes ob adulterium, & quod Sabellianus esset inventus. Sic igitur non eo usque pervenerat Eusebianorum nequitia, ut iidem Ariani esse convinci possent, seque a Catholicis subducerent, licet horum hostes, & Arianae essent hæresi addictissimi.

Sic etiam cum quis audit tam nefanda in eo Conventu fuisse statuta, minime existimet ea tot Catholicorum Episcoporum

IV.
Numerus Episcoporum qui ad Encæniam venerunt.

(a) Hilarus de Synod.
(b) Sozomenus l. 3. c. 5.

V.

Z z rum

pistola ad Solitarios, de suo Romam adventu ait: Julius vero Presbyteros suos Elpidium & Philoxenum cum litteris ad Eusebianos misit, certum diem definiens, ut aut presentes se sisterent, aut cognoscerent se omnibus modis suspectos haberi. Ceterum Eusebiani, ubi semel audissent, Ecclesiasticum Confessum fore, ubi nec Comes affuturus esset, neque satellites pro foribus excubarent, nec ex Caesaris præscriptis omnia fierent, quibus rationibus, & non aliis, Episcopos vicerant, immo qui sine hoc præsidio ne loqui quidem auderent, ita inhorruerunt & metu contracti sunt, ut Presbyteros detinerent ultra diem condictam, causationem interim turpem fingentes, se ob bella Persarum venire non posse. Huic Athanasii loco addendus alius ex Apologia 2. Cum igitur Romam pervenisset, Julius continuo ad Eusebianos litteras scripsit, missis eo duobus ex suis Presbyteris, Elpidio & Philoxeno. Illi vero, ubi nostram Romæ præsentiam audivissent, plurimum conturbati sunt, quod contra spem eorum me Romam contulisset. Rejeto igitur itinere, fuites inanesque tergiversando causificationes commenti sunt. Ex quibus habemus primo, Eusebianos ad Synodum Romanam evocatos non esse, nisi post adventum Athanasii, qui currenti anno adscribendus est. Secundo, Eusebianos persuadere sibi non potuisse, quod Athanasius a Julio primo evocatus se Romam conferret, nec adventum Athanasii percepisse, quam ex Julii primi legatis. Illi vero, inquit, Athanasius, ubi nostram Romæ præsentiam audivissent, plurimum conturbati sunt, quod contra spem eorum me Romam contulisset. Tertio, Eusebianos numquam credidisse, Synodum Romæ habendam, præsentem Athanasio, nisi

Ariani ferum suffragiis decreta, eorundemque sub-
orsum ini- scriptione firmata: siquidem obnitentibus
qua decre- ac contradicentibus illis, ea omnia liquet
ta statu- ab Eusebianis, Imperatore favente eorum-
unt. que votis pariter annuente, fuisse per-
acta. Est de his explorata certaue fides

(a) Apud
Athanas. A-
polog. 2.

Julii Rom. Pont. dum in litteris postea ad
eos scriptis plane testatur, ex tanto Epi-
scoporum numero non nisi trigintafex im-
pia illa decreta sanxisse; ait enim (a):
*Qui igitur sunt qui contra canones agunt?
nos ne, qui cum tantis rerum documentis
virum recipimus; an qui solum ad trigin-
tasex suffragia eorum qui Antiochiæ fue-
re, externum hominem Episcopum saluta-
runt, eumque militari manu Alexandriam
deduxerunt? quod ne tunc quidem factum
est, cum Athanasius in Galliam relegaba-
tur; quod tum haud dubium factum fuis-
set, si vere pro damnato habitus esset.*
Hæc Julius. Dicendum est ergo (quod
accidisse quoque vidimus in Tyrio Con-
ventu) Eusebianos vel clanculum seor-
sum ab aliis decrevisse tam indecora at-
que scelesti, vel favore Imperatoris, nul-
la habita ratione refragantium majoris nu-
meri Episcoporum, quod pauci illi statue-
rent, ratum ac factum tectum haberi vo-
luisse.

VI. Cæterum qui Arianorum dolos præsen-
ferant, licet vocati, tamen interesse no-
luerunt. Sed & inter alios (inquit So-
crates b) qui haud longe distabat Maxi-

(b) Socrat.
l. 2. c. 5.

PAGIUS nisi cum per Elpidium & Philoxenum ad diem
condictum citati Ecclesiasticum Confessum fore
audiissent. Unde eos inhorruisse & metu con-
tractos fuisse scribit Athanasius in epistola ad
Solitarios. Cum autem hæc omnia Eusebiani
non perceperint, nisi post peractum magna ex
parte Antiochenum Concilium, hoc scilicet an-
no circa mensem Junium, quo Elpidius & Phi-
loxenus Antiochiam advenerunt, corruit plane
fundamentum, ex quo Baronius Antiocheni Con-
cilii causam desumendam putavit, liquetque,
Synodum Antiochiæ per Eusebianos habitam
non esse, ut aliam Romæ jam indictam vita-
rent.

V. Negari quidem non potest, a Julio primo
Eusebianos increpari, quod Synodi iudicium
præoccuparint; sed per hoc non voluit Ponti-
fex, Eusebianos Antiochiæ Synodum habuisse, ut
sic excusarentur ab evocatione ad Romanam.
Nam in suis ad Julium literis non excipiunt Euse-
biani, se Antiochiam convenisse, neque ul-
lam hac de re mentionem in eorum literis fa-
ctam fuisse indicat Julius, qui optime norat,
Eusebium cum aliquot Legatis Romam advenire
potuisse; quantumvis Orientales Synodum eod-
em tempore celebrassent Antiochiæ, ut hæc ex-
ceptio frivola fuisset, & plane invalida. Aliud
itaque voluit Julius Papa, qui Eusebianos re-
darguit, quod cum auctores extitissent litera-
rum ad Athanasium transmissarum, ipsi penden-
te Romæ causa, Synodi iudicium præoccuparint,
& Athanasium damnare præsumpserint; quod
ab iis contra regulam Ecclesiasticam factum,
recte urget summus Ecclesiæ Pontifex.

VI. Occasionem itaque Antiocheni Concilii desu-

mus Episcopus Hierosolymorum, qui Ma-
cario successerat, neitiquam accessit; ra-
tus, si accessisset, se compulsum iri Atha-
nasii abdicationi subscribere. Quinetiam
Julius Rom. Episc. neitiquam aderat, ne-
que quemquam, qui eum locum suppleret,
eo misit; cum canon Ecclesiasticus jubeat,
non oportere absque sententia Romani Pon-
tificis decreta Ecclesiis sancire. Cogitur
itaque Concilium Antiochiæ, præsentem Im-
peratore Constantio, Marcello & Probrino
Consulibus: quintus jam agebatur annus
a morte Constantini, istorum Cæsarum Au-
gustorum patris. Hæc Socrates: sed & Ju-
lius (c) per litteras conquestus est, ne-
fas fuisse dicens, ab Eusebianis, penden-
te Romanæ indictione Synodi, aliud in-
terim Antiochiam convocari Concilium.

Episcopi
Catholici
abhorrue-
re Ariano-
rum con-
ventum.

(c) Apud
Athanas.
Apolog. 2.

Quæ porro in eadem Synodo acta sint,
Sozomenus (d) describit his verbis: Ubi
væro omnes Episcopi in unum convenere,
& Constantius etiam adfuit: complures eo-
rum indignari, & graviter Athanasium
accusare cæperunt; quod scilicet legem de
sacerdotio sancitam, quam ipsi tulerant,
contempserat; quodque prius Ecclesiæ A-
lexandriæ administrationem occupaverat,
quam potestas esset ei a Concilio permissa.
Adjecerant præterea, eum civibus causam
mortis extitisse, propterea quod, cum in
illam civitatem intraret, seditione exci-
tata, multi occisi, non pauci in iudicium
adducti essent. Hæc de illatis in eum ac-
cusa-

VII.

(d) Sozom.
l. 3. c. 5.
Res gestæ
in Synodo
Antioche-
na.

mendam ex dedicatione Templi Antiocheni, quod
a Constantino Magno inchoatum, & hocce tem-
pore sub Constantio absolutum, ostendit Atha-
nasius in libro de Synodis, quando ait: Antio-
chia novam Synodum per causam Encaniorum coe-
gerunt. Idem habent Socrates lib. 2. cap. 8. &
Sozomenus lib. 5. Prætextu itaque dedicationis
Constantius Orientis Episcopos Antiochiam En-
vocavit. Post pacem enim Ecclesiæ redditam Encæ-
nia celebrari consuevisse cum maxime Episco-
porum frequentia, & in Quinquennialibus & id
genus festis, certum esse debet. Atque hæc fuit
ocasio Antiocheni Conventus, & cur Episcopi
a Constantio Imperatore evocati ad dedicatio-
nem magnifici Templi Antiocheni. Verum est,
non deesse, qui post Baronium tradiderint, stu-
dio Eusebii Synodum Antiochiæ habitam, ut
non Fides solum, sed & disciplina Ecclesiæ
violaretur, ac Athanasium Synodali sententia
Throno ejiceretur. Verum, quidquid Eusebius
in mente habuerit cum quibusdam ex suis, hoc
totum vitio verti nequit Antiocheno Conventui,
ad quem non Eusebiani solum, sed & complures
Catholici Episcopi advolarunt, ut ibidem Eccle-
siam dedicarent, occasione cujus Episcopi omnes
ibidem coadunati pro dedicatione Concilium ibi-
dem celebrare decreverunt. Unde hoc Concilium
apud Athanasium vocatur in Encanias, & regu-
læ seu Canones Antiocheni in Canonum Colle-
ctionibus sub eodem, aut simili titulo constitu-
ti leguntur. Habitum autem Indictione XIV. ut
docet Athanasius libro de Synodis, quæ a die
primo Septembris anni Christi præcedentis cœ-
pit, ideoque Encanias hæc ante Septembrem ce-
lebrata.

Antioche-
ni Templi
Encania
concilii ca-
usa & oc-
casio.

Hæc

cusationibus Sozomenus. Cæterum ex Julii litteris ad eos scriptis constat alias quoque accusationes superius recensitas his esse additas, immo & quæ in Tyria Synodo adversus eundem fuerant allatæ, & ab eisdem dolosis artibus actitatæ, ingestæ fuerunt: idque eo consilio, ut Athanasium juste depositum esse e sua sede omnibus demonstrarent: quibus omnibus visis, cognitis, & Eusebianorum calculo confirmatis, annuenteque pariter Constantio Imperatore, damnatione Athanasii conclamata, quem in locum ejus substituunt Episcopum Alexandrinum, exquirunt. Præferunt cæteris, quos contigit tunc adesse, ex sententia Eusebii Episcopi Constantinopolitani, Eusebius Emisenus, homo nondum sacris initiatus. Quomodo autem acciderit eum tunc præsentem esse Antiochiæ, Sozomenus narrat, cum subdit.

VIII.
Eusebius
Epif. Emi-
sen. crea-
tus.

Una adfuit quoque Eusebius cognomento Emisenus, genere oriundus ex Ecclesia, nobili civitate Osroenorum, ab ineunte ætate (ut mos patrius fert) sacris in litteris educatus, deinde litteris humanioris litteraturæ institutus, idque a magistris qui illo tempore ibi ætatem debebant. Postea autem ab Eusebio cognomento Pamphili, & Patrophilo Scythopolis Antistite, interpretibus & magistris suis, sanctos Scripturæ libros exquisitius perdidit, Qui profectus Antiochiam, simul ut Eustathius forte propter criminationem a Cyro sibi il-
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS
VII.
Synodus
Antioche-
na credita
Concilia-
bulum A-
rianorum.

Hæc Synodus, ut Arianorum Conciliabulum, tam a Veteribus, quam a Recentibus impugnata. Baronius ita eam exponit, ac si cuncta ibidem statuta, Gesta essent hominum Arianorum, a quo non discedunt Bellarminus lib. I. de Conciliis & Ecclesia cap. 6. Perronius in libro contra Angliæ Regem, alique innumeri. Primus omnium hujus Concilii auctoritatem defendit Schelstratus, ostenditque, quadruplici titulo Synodum Antiochenam impetitam fuisse. Primo, quod Arianorum Conciliabulum fuerit. Secundo, quod Athanasium deposuerit. Tertio, quod Fidem perverterit. Quarto, quod disciplinam Ecclesiasticam impugnavit. Sed hæc quatuor non convenire primordiis Antiochenæ Synodi a nonaginta Patribus celebratæ, sed fini, aut novissimis Antiocheni Conciliabuli a quadraginta circiter Eusebianis celebrati Actis, certum.

VIII.
Numerus
Patrum
Antiochen-
sium.
Baron. n.
IV.

Numerosum extitit hoc Concilium: Athanasius enim in libro de Synodis scribit, fuisse numero nonaginta Episcopos, ubi eum loqui numero rotundo, colligimus ex Hilario Pictaviensi libro de Synodis adversus Arianos, qui testatur, adfuisse Episcopos nonaginta & septem: cui consonant Auctor libelli Synodici & Nicephorus lib. 9. cap. 5. Ait Athanasius libro de Synodis, quod ab omnibus de hæresi male audiebant. Nec sine fundamento; non solum enim Arianos homines, sed ipsomet Arium in communionem admitti postularant alias Eusebiani: Nihil est quod quis miretur, inquit Baronius, si Catholicos Episcopos cum Arianis audiat convenisse, atque communice simul in sacris Enceniorum solennitatibus, unaque in eodem Concilio consedis: quandoquidem Eusebiani baud palam se Arianos esse profite-

latam abdicatus erat, consuetudine Euphronii Eustathii successoris multum usus est. Inde etiam, quoniam sacris litteris initiari renuebat, Alexandriam concessit, scholasque Philosophorum ibi frequentavit: quorum disciplinis accurate institutus rediit Antiochiam, & cum Placito*, qui Euphronio succedebat, commoratus est. Postea vero quam in ea urbe forte Concilium erat convocatum, ab Eusebio Episcopo Constantinopolitano ad sedem Ecclesiæ Alexandrinæ capeffendam designatus est: nam putabat illum tum propter piæ vitæ institutionem, tum propter singularem in dicendo facultatem, animos Ægyptiorum a benevolentia, qua Athanasium complectebantur, facile advocaturum. At ubi Episcopatum capeffere recusavit, ratione secum inita, quam paratum in odium apud Alexandrinus incurreret, qui videre non poterant alterum in locum Athanasii subrogatum; Ecclesiæ Alexandrinæ Episcopatus Gregorio, Emisenæ autem ei tributus est.

* Placillo.

At quoniam digreditur Sozomenus ex rebus gestis in Antiochena Synodo ad ea quæ post hæc dicto Eusebio Emiseno contigisse tradit: nos quoque affectantes ejus vestigia, sic eadem recitabimus, ut tamen eundem, in quibus turpiter errat, corrigamus. Cum igitur Eusebius Emesam ad suam Ecclesiam se contulisset; ibi (inquit (a) Sozomenus) tumultu obor-

IX.
Eusebii
Emiseni
res gestæ.

(a) Soz. ubi
supra c. 85.

Z z 2

par-

bantur, &c. Quod autem hoc in Concilio Catholici reipsa communicarint Eusebianis Episcopis, fidem faciunt Antiqui, quorum aliqui cum Julio primo, Athanasio, Socrate & Sozomono testantur de Eusebianæ factionis Episcopis, alii autem de Sanctis Episcopis, qui huic Concilio adfuerunt. Hinc Divus Hilarius in libro de Synodis scripsit: *Congregata Sanctorum Synodus*. Hinc Concilium Chalcedonense Antiocheni Concilii regulas, ut Patrum regulas veneratum est. Cæsarius Arelatensis Episcopus hujus Concilii Canones *Sanctorum Patrum* titulos vocat, & Petrus de Marca lib. 3. cap. 3. num. 2. ait: *Certum quidem est, Patres, qui Antiochia convenerant, majori ex parte Orthodoxos fuisse; quæ & sententia Baronii fuit.*

Cæterum, crediderunt hætenus Eruditi ex loco Julii Pontificis, triginta sex Eusebianæ factionis Episcopos huic Concilio adfuisse, cum scriptum reliquerit in sua ad Eusebianos epistola: *Qui igitur sunt, qui contra Canones agunt? Nosne, qui cum tantis rerum documentis virum recepimus? An qui solum ad triginta sex suffragia eorum, qui Antiochia fuere? externum hominem Episcopum salutarunt.* Hinc Baronius deducit, ex tanto Episcoporum numero nonnisi triginta sex impia illa decreta sanxisse. Idem post Baronium Petavius lib. 13. de Doct. Temp. Petrus de Marca loco citato, alique innumeri scripsere. Verum huic vulgari errori occurrit Valefius Tomo 2. Observationum in Socratem & Sozomenum cap. 8. & ipsum Julii Pontificis locum depravatam fuisse animadvertit. Hæc verba Julii Papæ ad Orientales. *σκοπεῖτε τοῖσιν τινέσιν εἰσὶν οἱ κερὰ καίνας πράξαντες, ἡμεῖς οἱ μετὰ τοσούτων ἀπο-*

IX.
Error vul-
garis de
numero
Episc.
Antiochen-
sium.
Baron. n.
V.

partem astronomiæ, quæ rerum eventus prædicat, profiteretur; inde fugit, venitque Laodiceam ad Georgium illius Ecclesiæ Episcopum, necessarium & familiarem suum: qui cum eo profectus Antiochiam ad Placitum, & Narcissum Episcopos, perfecit, ut Emesam reverteretur. Plurimi illum fecit Constantius Imperator, secumque cum bellum contra Persas gesturus esset, duxit. Fertur item, Deum multa per eum edidisse miracula, uti Georgius Laodicensis testatur, qui cum ista, tum alia præterea de eo commemorat. Verum iste, licet insignis esset, non tamen eorum effugit invidiam, quorum animos aliena virtutes vehementer excruciare solent: nam in crimen adductus est, quod Sabellii tueretur opinionem, cum tamen jam tum decretis Concilii Antiocheni suffragaretur. Hactenus de Eusebio Sozomenus; sed mendaciter quidem multa, utpote accepta ab Ariano homine Georgio Laodicensi.

X.
Eusebius
Emisenus
Arianus.

Ut enim omittamus illa de successione Episcoporum Antiochenorum superius disputata: quod idem Eusebio Emiseno piam tribuit vitam atque miracula, hæc omnia testificatione Georgii Laodicensis de eo plura scribentis; nimis facile rem tantam tali teste dignam putavit, quæ suis scriptis commendaretur posterorum memoriæ; & Ariano homini existimavit esse credendum, Ariano itidem miracula tribuenti. In re tam gravi tam leviter? Nonne hic ille

Georgius olim presbyter Alexandrinus, qui ab Alexandro Episcopo Alexandrino tum ob Arianam hæresin, tum etiam ob alia nefanda crimina e gradu dejectus est, & postea Eusebianorum arte, in Ecclesia Laodicensi, defuncto Theodoro, factus fuit Episcopus? Sed & illud, quod ait, eundem Eusebium invidiæ causa de Sabellianismo insimulatum, unde, quæso, id verum esse constare potest, cum certum sit eundem Eusebium fuisse Arianorum alumnium, ac pernecessarium, Arianamque hæresin Sabellianæ ex diametro repugnantem magno studio consecratum? Id quidem ejus vitæ consuetudo in primis indicat, qua semper Arianis conjunctus fuit: quod majores non latuit, qui absque ulla controversia in Arianorum classem hominem rejecerunt: unde Sanctus Hieronymus (a) de eo: *Eusebius Emisenus, Arianæ signifer factionis, multa & varia conscribit*: At quænam hæc, alibi numerat, cum ait (b):

(a) Hier. in
Chron. an.
10. Con-
stantii.

(b) Idem
de Script.
Eccl. in
Euseb.
Emis.

Innumerabiles, & qui ad plausum populi pertinent, consecit libros; magisque historiam secutus, ab his qui declamare volunt, studiosissime legitur: e quibus vel præcipui sunt adversus Judæos, & Gentes, & Novatianos, & ad Galatas ὑποθέσεων libri decem, & in Evangelia homilia breves, sed plurimæ. Floruit temporibus Constantii Imperatoris, sub quo & mortuus, & Antiochiæ sepultus est. Et apud

XI.
Eusebii
Emiseni
Libri.

PAGIUS ἀποδείξω τον άνδρα δεξάμενοι, η οι από τριάκοντα και εξ μονών εν αντιοχεια ονομάσαντες τινα ως επισκοπον ξένον, και αποστειλαντες εις αλεξανδριαν μετά στρατιωτικῆς εξουσίας; idest, inquit Valesius, *Qui igitur, sunt qui contra Canones agunt? Nosne, qui cum tantis rerum documentis virum recepimus? An qui a triginta sex mansionibus Antiochia quendam velut Episcopum externum hominem salutarunt, eumque militari manu stipatum Alexandriam miserunt?* Ex qua accurata versione apparet, Nannium male hoc modo vertisse: *Ad triginta sex suffragia Antiochia Episcopum salutarunt; indeque viros doctos, lingua Græca non consulta, perperam deduxisse, triginta sex tantum Eusebianos Antiochiæ congregatos Athanasium depofuisse, & Gregorium externum hominem in locum ejus succectum, ibidem ut Episcopum Alexandrinum salutasse.* Reprehendit itaque Julius Papa, inquit Valesius, ordinationem Gregorii, eumque contra Canones Ecclesiasticos Alexandriæ Episcopum factum esse asferit, qui non in urbe Alexandrina ordinatus fuisset, suffragante Clero & populo, sed in urbe Antiochia, quæ triginta sex mansionibus, idest, triginta sex dierum itinere distat ab urbe Alexandria. Idem quoque vitium in ordinatione Georgii observat Athanasius in epistola ad Solitarios pag. 860. qui a quinquagesima mansionem missus est Alexandriam, ut Episcopatum illius loci gereret. Sed, & in Oratione 1. adversus Arianos id ipsum objicit Athanasius Arianis Episcopis, Cecropio scilicet, Auxentio, & Epitecto, quod licet octoginta mansionibus distiti, Episcopatum tamen ambierint earum urbium, quibus ignoti erant. Igitur prava in-

terpretatio Baronium in errorem induxit. Ita Vir doctissimus emendat errorem Interpretis incaute confundentis vocem Græcam, μονών τῆς μονῆς, quæ mansionem significat, cum μονών, quæ vox a μόνος derivata solum designat.

Aliunde itaque numerus Episcoporum Eusebianorum, qui huic Concilio interfuerunt, petendus, ex Palladio scilicet, a quo numerantur Arianis, qui canonem a Theophilo transmissum Antiochiæ ediderant. Si enim ille ab Eusebianis duntaxat editus, constat manifeste de numero Eusebianorum hæc in Synodo coactorum. Porro Palladius sancti Chrysostomi discipulus in Dialogo Romæ habito cum Theodoro ejusdem Ecclesiæ Diacono: *Canones, inquit, quos Theophilus miserat, a quadraginta complicitibus Arianis edidit; atque ita continentes: Si quis Episcopus, &c. Quadraginta itaque erant Eusebianæ factionis Episcopi, qui Antiochiæ convenerant.* Palladio suffragatur Georgius Patriarcha Alexandrinus in Vita Sancti Chrysostomi a mille circiter annis scripta: *Joannes iusta responsione revocavit Canones a Theophilo missos; ac rejecit, quod eos ita scripissent, & observari jussissent quadraginta Ariana hæresis.* Ex quibus liquet, quinquaginta Orthodoxos huic Concilio adfuisse juxta Athanasium. Neque ex subscriptionibus Episcoporum, quæ in aliquibus codicibus reperiuntur, concludi aliquid potest pro numero Patrum Antiochenorum; cum in plerisque Codicibus tam editis, quam MSS. nulla reperiat mentionem numeri Episcoporum, qui huic Concilio interfuerunt, ut videre est apud Schelstratum loco laudato cap. 2.

X.
XL. Episco-
pi Ariani
Synodo An-
tiochena
interfuere.

Socrates lib. 2. cap. 8. hoc in primis objiciendum XI.

(a) Apud Theod. in Impatib.

pu**d** Theodoretum (a): *Eranistes dicenti hæc Orthodoxo, Eusebium fortasse audisti, qui Emesæ urbis ad Libanum fuit Pontifex? respondit: Incidi in aliquot ejus scripta, & inveni eum valde consentire cum Arianis dogmatibus. Ad hæc Orthodoxus: Is erat illius sectæ, &c.* At satis hæc ad Ariani hominis sepulturæ gloriæ titulum: quem tamen alicubi, maxima auctoris inscitia, qui ejus nomine quasdam edidit homilias, invenimus nominatum esse beatum, & ab aliis (b) recensitum perperam inter sanctos: decepti hi omnes fuerunt Sozomeni auctoritate, quem scite oportuit confutasse, ne amplius ejus assertio existat laqueus imperitis. Auctor quoque Socrates (c) est, eundem qui supra Georgium Laodicæ Episcopum Arianum scripsisse librum de Vita ejusdem Eusebii, in quo tot tantaque de collega impietatis mendacia confarcivit: sed de his alias in Notis ad Romanum Martyrologium dixisse meminimus.

XII.

Redeamus jam ad res gestas in Antiochena Synodo, in qua ubi recusasset Eusebius Emisenus in locum Athanasii in Alexandrina Ecclesia subrogari, delectus est ab Eusebianis, (ut Socrates (d) atque Sozomenus (e) testantur) Gregorius eisdem Ariani dogmatis impietate conjunctus; sic enim eum, nempe Gregorium, non Georgium, nominant Ruffinus (f), Socrates (g), Sozomenus, & ante hos

(b) Petr. de Natal. in Catal. San. l. 7. c. 63. Martyr. die 14. Aug. (c) Socrat. lib. 2. c. 6. (d) Socrat. lib. 2. c. 6. (e) Sozom. lib. 3. c. 5. (f) Ruffin. l. 1. c. 19. (g) Socr. & Sozom. ubi supra.

PAGIUS
Maximus Epif. Hierosol. & Julius I. Synodo non interfuere.

dum duxit, quod neque Maximus Hierosolymorum Episcopus, neque Julius Pontifex Romanus huic Synodo adfuerint. Eadem plane Sozomenus lib. 3. cap. 6. Ex quibus Baronius Antiocheno Concilio vitio vertit, quod eidem uterque non adfuerit. Verum jam supra ostensum, Maximum nullatenus fuisse ad Concilium vocatum, sed solummodo ad festum Encaniorum, cujus mentionem in literis suis faciebat Constantius. Non venerit itaque Maximus Antiochiam, quid hoc obesse potest auctoritati Antiochena Synodi, ad quam expresse vocatus non fuit? Neque dicas, longe majorem difficultatem esse de Julio primo, qui Orientales culpate videtur, quod se inconsulto Synodum celebrarant: *Primum enim, inquit, non decebat, cum nos ad celebrandam Synodum literas mitteremus, aliquos preoccupare judicium Synodi; deinde non decuit novos istos modos contra Ecclesiam induci. Et infra: Cur igitur & in primis de Alexandrina civitate nihil nobis scribere voluistis? An ignari estis hanc consuetudinem esse, ut primum nobis scribatur, ut hinc quod justum est, definiti possit? Quapropter si istuc hujusmodi suspicio in Episcopum concepta fuerat, id huc ad nostram Ecclesiam referri oportuit. Nunc autem nos, quos certiores minime fecerunt, postquam jam cogerint quod libuit, suffragatores sua damnationis, cui non interfuimus, esse volunt. Non ita se habent Pauli ordinationes, non ita Patres docuerunt, sed falsus iste & novum studium est. Atqui hæc est epistola, cujus Socrates meminit lib. 3. cap. 17.*

XII.

Verum multa ex Julio Socrates in medium adduxit, quæ Pontifex in sua epistola non sinit. Enimvero, quod Julius primus in epistola

omnes Athanasius in epistola ad solitariam vitam agentes. Sed antequam progrediamur ulterius; admonendus hic, lector, es, ob nominis quamdam similitudinem, & alia plura simul convenientia, magnas inter scriptores veteres reperiri obortas ambages, dum interdum apud eos Georgius pro Gregorio usurpatur, vel Gregorius versa vice pro Georgio ponitur: quod quidem non tam historicorum imperitiæ, quam librariorum vitio tribuendum potius est; cum tamen adeo vultu similes potuerint quemque fallere vel sapientem: quamobrem magna opus est diligentia, ut confusa inter se nomina & res gestæ liquido ab invicem discriminentur; alias enim in perplexas & insolubiles quæstionum ambages atque inextricabiles labyrinthos invitus licet quisque ferri cogetur.

Conveniunt in primis (ut diximus) ea nominis similitudine; concordant etiam patria, cum tam Gregorium, quam Georgium fuisse Cappadoces, veteres scriptores tradant: de Gregorio enim mendose Georgio scripto testatur Athanasius (b); de Georgio Gregorius Nazianzenus (i). Consentiunt ministerio pariter, dum uterque creatus est, alter post alterum suffectus in locum Athanasii Episcopus Alexandrinus: sunt quoque rerum gestarum similitudine minime dispares, cum suo ipsorum uterque ingressu grassatus fuerit in Catholicos Ecclesiæ Alexandrinæ, & in

Gregor. Arian. Episc. Alex.

XIII.
Gregorii cum Georgio facta confusio.
(b) Athan. ad Orthod.
(i) Greg. Nazianz. orat. in laud. Athan.

eos

conqueritur, regulam Fidei clanculo ab Orientalibus Antiochiæ existentibus adulterari, quod Socrates ex Julii epistola adducit, hic nullibi in ea habet. Unum, idque præcipuum, spectat, causam nimirum Athanasii, pro qua terminanda ad Eusebianorum instantiam Concilium Romæ indixerat. Cum jam ad Concilium Athanasius vocatus esset, & Legatio ad Eusebianos pararetur, Eusebiani aliud Antiochiæ celebrarant, & in illo causam Athanasii judicare præsumserant, & de hoc ultimo Julius conqueritur, aliquos scilicet preoccupasse judicium Synodi. De Alexandrina in primis civitate nihil sibi perscriptum fuisse urget Julius; cum ea fuerit consuetudo, ut causa Sedium Patriarchalium ad judicium Romani Pontificis referretur, quod illi inter omnes Episcopos de majoribus causis Primatus jure competeret decernendi auctoritas. Et sic verum est, nihil in causa Athanasii Patriarchæ Alexandrini potuisse decerni absque Julii primi sententia; ut merito Antiochenum Concilium, si preoccupavit de causa Athanasii judicium, irregulariter fecisse dicatur. Attamen graviter erravit Socrates, dum Athanasii causam Antiochiæ in Synodi primordiis judicatam conscripsit; cum non initio a nonaginta Episcopis, sed post Synodum a solis Eusebianis dijudicata sit, ut mox ostendemus. Unde consequens est, ipsam Antiochenam Synodum, quæ a nonaginta aut pluribus Episcopis celebrata est, culpandam non esse, sed eam solum, quæ a solis Eusebianis post veram Antiochenam Synodum habita fuit, & Athanasium deposuit.

Dua Synodi Antiochena distinguenda.

Certe in Antiocheno Concilio edita sunt de rebus Ecclesiasticis probatissima per omnem Ec-

XIII.

cle-

CHRISTI
341.JULII PAP.
5.CONSTANTII IMP. 5.
CONSTANTIS

eos armaverit infideles : verum & dogmate iidem, ambo nimirum detestabiles Ariani. Sed &, quod majus videri debet, quifque eorum violenta morte diem clausit extremum, occisus uterque, diverso quamvis tempore, a populo Alexandrino.

XIV.
Quibus
distinctus
sit Geor-
gius a
Gregorio.

(a) Athan.
ad solitar.
vitam a-
gentes .

Cæterum licet iisdem prope lineamentis iidem ferme vultus utriusque reddantur: tamen complures sunt differentię, quibus ab invicem distinguantur. Siquidem prior hic institutus Antiochię Episcopus Alexandrinus in locum Athanasii, Gregorius, & non Georgius revera nuncupatus habetur a Gregorio Nazianzeno, Athanasio, Socrate, atque Sozomeno. At id quam disertis verbis Athanasius (a)? *Primum quidem (inquit) Gregorium, nunc deinde Georgium depeculatore in Episcopatum mittunt, &c.* Ex quo quidem loco corrigendus est ejusdem Athanasii textus, in quem, sive scriptorum, sive typographorum vitio, Georgii nomen pro Gregorio frequenter irrepsit. Sed & tempora ipsa evidentius eosdem constituunt diversos, dum Gregorius ex Concilio Antiocheno sedere cœpit hoc anno, Georgius vero cum iterum post Sardicense Concilium Athanasio restituto atque dejecto, in locum ipsius fuit ab Ariani Episcopis subrogatus.

XV.
(b) Ammi-
an. l. 22.

Cæterum ex testificatione Ammiani (b), necesse est eosdem ab invicem discriminari patria: siquidem Georgius nequa-

quam Cappadox vere fuit, sed Cilix, Epiphania Civitate oriundus, cujus meminit Plinius (c). In subscriptione quoque Nicæni Concilii, inter Cilicię Episcopos recensetur Amphion ejusdem Civitatis Epiphanię Præful. Ammianus enim de Georgio ait: *Natus in Fullio, nempe parente fullone, apud Epiphaniam Cilicię oppidum.* Quod vero spectat ad similes ab utroque res gestas; ex iis magna ambiguitas interdum exoriri contingat, cum præsertim eadem in eosdem Alexandrinos videantur admessa: tamen ab utrisque illatę clades, certis notis ab invicem distinguuntur: nam ad facinus perpetrandum in Ecclesiam Alexandrinam, diversis ad illam invasionem tyrannicam reperiuntur usi esse ministris: siquidem Gregorius id fecit per Philagrium & Arfacium Magistratus, Georgius vero per Heraclium Comitem, Syrianum, & Faustinum: præterea Gregorius depositus est (ut suo loco dicemus) in Concilio Sardicensi, ac post decem menses occisus: Georgius vero pervenit ad tempora Juliani Apostatę, quando & ab Alexandrinis necatus atque dilectus ad Episcopatum, Georgius ex Curia Imperatoris: quę omnia diversis in locis reperiuntur expressa apud Athanasium in epistola ad Solitarios. His igitur hunc in modum perspicue elucidatis, ea utemur optimo jure licentia, ut cum apud auctores

PAGIUS
Decreta Synodi Antiochena solitaria .

clesiam statuta, & ante cetera duo Fidei Symbola ab Hilario Pictaviensium Episcopo non improbata. Neque dum illa statuebantur, se Concilio interesse debuisse urget Julius, quod sciret morem in Ecclesiis obtinuisse, hæc sine prævia relatione decerni potuisse a Synodis, ut constabat ex primo Antiocheno Concilio, quod contra Paulum Samosatenum Formulam Fidei conscripsit, & ex Concilio Alexandrino sub Alexandro Patriarcha, cui nec summus Ecclesię Pontifex per se aut per Legatos interfuisse legitur, uti nec omnibus illis Conciliis, quę ante hanc Synodum Canones ediderunt. Harum Synodorum vestigia insecta est Antiochena, cum de Fide tractavit, & Canones citra Julii Papę præsentiam statuit. Quę dum peregit, verum & Orthodoxum Concilium fuit, cujus erat, non minus de Fide inquirere, quam de Disciplina Ecclesiastica decreta condere.

XIV.
Prior Fidei
Formula
Synodi Antiochena
Baron. n.
XVIII.

Congregatis in unum nonaginta circiter Episcopis peracta primus dedicatio Templi Antiocheni, in qua solennitate Catholici æque communicarunt Eusebio Nicomedensi, ac in simili solennitate Hierosolymis celebrata Episcopi sanctitate illustres Eusebianis communicarant. Hanc itaque occasionem nacti Eusebiani, in præcipuis Fidei mysteriis cum Catholicis convenere, ut sic Catholicos Episcopos in partes suas traherent, rati, se postea Athanasium suis rebus ubique infestum Sede facilius dejecturos. Et quia ab omnibus de hæresi male audiebant, inquit Athanasius libro de Synodis, *variis modis alia aliter scripserunt; qua autem in una epistola scripserunt, sunt ista.* Subdit post hæc primam Formulam Fidei, quam & Socrates lib. 2. cap. 10.

refert, cujus initium est: *Nos neque sequaces Aarii fuimus, &c.* Putant omnes Recentiores, hanc epistolam seu Fidei Formulam Concilio Antiocheno adscribendam, cum tamen solis Eusebianis attribuenda sit ad Templi dedicationem Antiochiam confluentibus, & sese ad Synodum præparantibus. Hic namque loquendi modus, *nos neque Aarii sectatores sumus*, manifeste declarat, Formulam ab impetitis de Aarii sequela Episcopis esse editam, quod in solis Eusebianis locum habere poterat, non vero in Orthodoxis Episcopis etiam Antiochię congregatis, quos nulla unquam sinistra suspicionis fama contaminarat. Cæterum, licet ea Formula Arianismum non sapiat, in ea tamen sensus adeo anceps & ambiguus est; ut nec ii qui Nicenam Synodum sequebantur, compositionem verborum illius accusare possent, quasi verba ignota essent sacra Scriptura, ut inquit Sozomenus citatus.

Secunda Fidei Formula in Synodo Antiochena composita refertur ab Athanasio in libro de Synodis pag. 892. & a Divo Hilario in libro etiam de Synodis. Eam ab Eusebianis subdolo animo editam, post Socratem & Sozomenum, existimavit Baronius, quem passim alii secuti sunt, quod Consubstantialitas Filii in ea Formula non exprimat. Verum, ut notat Petavius in Animadversionibus Epiphaniensis ad hæresim 72. non semper in Catholice Fidei Professionibus, aut in convincendis Hæreticis, recenti adhuc Nicæno Concilio, tessera illa Fidei, ac τὸ ὁμοούσιον clara & diserta Confessio solebat exigi. Exemplo sit Ursacii & Valentis Arianae factionis principum libellus, quem Julio Papę obtulerunt, quo & erroris sui veniam deprecati

XV.
Secunda
Fidei Formu-
la Synodi
Antiochena.
Baron. n.
XX. & seq.

res, qui passim citantur, mendose Georgius pro Gregorio scriptus habetur, in eis sic describendis, ad perplexitatem & rerum confusionem vitandam, Gregorium emendate reddamus.

XVI. Quod autem ad Gregorii electionem pertinet; etsi nonaginta saltem numero Episcopi in ea Synodo convenerint Antiochiæ; haud tamen (ut dictum est) ab omnibus ejus electio facta est, sed paucorum dumtaxat suffragiis; de quibus hæc Athanasius (a): *Ut igitur Arianus est Gregorius, ita & ab Arianis missus est, eumque nemo in Episcopum postulavit, nisi soli Ariani, ac proinde uti mercenarius & externus, &c.* In eandem quoque sententiam Julius (b) (uti diximus) trigintasex tantum numero fuisse Episcopos tradit, qui externum, inquit, hominem Episcopum salutarunt. Quisnam vero qualisve hic antea fuisset, Athanasius docet his verbis (c): *Ego autem quia jam pridem, cum eum Ariani ut fidem sibi in Episcopum promovebant, scripto edideram, nemini vestrum Catholicis Episcopis ignotum esse Gregorium, eumque merito a vobis pro impietate sua excommunicatum esse, & anathema edicto Ecclesiæ proclamatum: nec aliam esse causam cur eum Ariani pro Episcopo mittant, nisi ne de novo ex meis scriptis similia convicia paterentur; barbara & exotica in me vi coorti: idemque alibi de eodem cum agit,*

Gregorius a quibus eligitur.

(a) Athan. ad solit.

(b) Apud Athan. Apolog. 2.

(c) Athan. ad Orthod.

PAGIUS ti sunt, & Ario damnato, Catholicam Fidem professi. Extat apud Athanasium Apologia 2. in eo vero de *ὁμοούσιον* verbum nullum. Præterea Divus Hilarius hanc difficultatem sibi objectam dissolvit in libro de Synodis, ubi ait: *Minus forte expresse videtur de indifferenti similitudine Patri & Filii Fides hæc locuta esse; maxime cum de Patre & Filio & Spiritu Sancto ita senserit significatam in nominibus propriam uniuscujusque nominatorum substantiam & ordinem & gloriam, ut sint quidem per substantiam tria, per consonantiam vero unum.* Hanc questionem suo tempore motam postquam ita sibi objecit Hilarius, postea hoc modo resolvit: *Et primum sciendum est, non adversum hæresim, quia dissimilis substantia Patrem & Filium & Spiritum Sanctum causa est predicare, in Antiochena civitate fuisse Conventum, id est, Synodum Antiochenam coactam non fuisse adversus hæresim Arianam, cujus auctorem jam ante rejecerant, scribentes, se ab illo alienos esse, neque se unquam sectatores ipsius fuisse, neque se cum Ario Filii Divinitatem negare, utpote qui credebant, illum verum esse Deum, prout in secunda Fidei Formula confirmabant, in qua dicunt, Filium esse Divinitatis, substantiam, & voluntatis, & consilii, & gloria Patris incommutabilem imaginem.* Hæc autem omnia quantum Ariano dogmati repugnabant, non modo ostendit S. Maximus Dialogo 3. de Trinitate; sed & ipsi Ariani indicarunt, cum hæc sustulerunt de Formula Fidei, quod in eis arguit Divus Athanasius libro de Synodis. Nim cum in Encæniis promulgassent, Filium esse substantiæ Patris sine omni dissimilitudine imaginem, jurejurandoque affirmassent, se ita sentire, & anathemate execrarentur, qui aliter sentirent; ac præterea cum Isauria ita scripserunt: *Non refugimus Fidem in Encæniis Antiochia editam, ubi nomen substantiæ adscriptum invenias velut horum omnium oblitum, paulo post in ipsa Isauria scripserunt, se ὁμοούσιον & ὁμοούσιον, hoc est Consubstantialem, & similem substantiam rejicere . . . si tu, Acaci & Eudoxi, non refugitis in Encæniis promulgatam Fidem, & in ea scri-*

XVI. Ex hoc egregio Divi Hilarii loco non modo docemur de recta Fidei Formula Antiochiæ ex-

hæc habet (d): *Gregorii porro Cappadocis ab Alexandrina civitate ejecti nullam mentio ratioque habenda est, ut hominis neque ex superiore vita commendati, neque ullo modo Christiani, sed pro temporis conditione nomen Christiani simulantis, & quæstum religionem arbitrantis; ac proinde nemo de illo conqueri debet, si in fide labatur homo qui neque scit de quibus loquitur, neque de quibus affirmet.* Hoc quidem de Gregorio isto, de quo agimus, esse intelligendum, quod ait ejectum de Ecclesia Alexandrina, declarat.

(d) Athan. l. de Synoa.

Porro de ejusmodi Gregorii perperam facta in Episcopum Alexandrinum electione, jure postea ad eos scribens conquestus est Julius Papa (e), cum inquit: *Prorsus ignoro quam ratione facta sunt, quæ facta sunt. Primum enim (si verum dicendum est) non decebat, cum nos ad celebrandam Synodum litteras mitteremus, aliquos præoccupare judicium Synodi: deinde non decuit novos istos modos contra Ecclesiam induci: ubi enim est istiusmodi Ecclesiasticus canon, aut istiusmodi traditio Apostolica; ut in pace agente Ecclesia, & Episcopis concordibus cum Episcopo Alexandria Athanasio existente, immittere Gregorium, peregrinum & externum hominem, neque Alexandria baptizatum, neque plebi cognitum, neque postulatum a presbyteris, eumque Antiochiæ crea-*

XVII. Julii Papæ querela.

(e) Apud Athan. Apolog. 2.

posita; sed etiam de primordiis hujus Synodi hæcenus a Viris doctis non intellectis. Cum enim hi arbitrentur, hanc Fidei Formulam ad eversionem Consubstantialitatis Filii editam in Arianorum favorem, occurrit huic fundamento Hilarius, & reponit, non adversus hæresim, quia dissimilis substantia Patrem & Filium & Spiritum Sanctum causa est predicare, in Antiochena civitate fuisse Conventum, id est, Synodum Antiochenam coactam non fuisse adversus hæresim Arianam, cujus auctorem jam ante rejecerant, scribentes, se ab illo alienos esse, neque se unquam sectatores ipsius fuisse, neque se cum Ario Filii Divinitatem negare, utpote qui credebant, illum verum esse Deum, prout in secunda Fidei Formula confirmabant, in qua dicunt, Filium esse Divinitatis, substantiam, & voluntatis, & consilii, & gloria Patris incommutabilem imaginem. Hæc autem omnia quantum Ariano dogmati repugnabant, non modo ostendit S. Maximus Dialogo 3. de Trinitate; sed & ipsi Ariani indicarunt, cum hæc sustulerunt de Formula Fidei, quod in eis arguit Divus Athanasius libro de Synodis. Nim cum in Encæniis promulgassent, Filium esse substantiæ Patris sine omni dissimilitudine imaginem, jurejurandoque affirmassent, se ita sentire, & anathemate execrarentur, qui aliter sentirent; ac præterea cum Isauria ita scripserunt: *Non refugimus Fidem in Encæniis Antiochia editam, ubi nomen substantiæ adscriptum invenias velut horum omnium oblitum, paulo post in ipsa Isauria scripserunt, se ὁμοούσιον & ὁμοούσιον, hoc est Consubstantialem, & similem substantiam rejicere . . . si tu, Acaci & Eudoxi, non refugitis in Encæniis promulgatam Fidem, & in ea scri-*

Hæc formula Arianis contraria.

scri-

creare Episcopum, atque inde deducere Alexandriam, non cum presbyteris aut diaconis Civitatis, non cum Ægypti Episcopis, sed cum militibus? Hæc enim dixere & conquesti sunt, qui huc venerant. Si enim post Synodum in culpa fuisset deprehensus Athanasius, non tamen oportuit creationem novi Episcopi ita illegaliter & præter canonem Ecclesiasticum fieri; sed in ipsa Ecclesia, & ex ipso sacerdotali ordine, atque ex ipso clero ejus Provinciæ Episcopos constitui, & nequaquam ex illis qui nunc Apostolorum canones violant. Hæc Julius, ex quibus antiquus mos eligendi Episcopos ex gremio matricis Ecclesiæ referatur. Quando autem contigerit adventum Gregorii intrusi Episcopi Alexandriam, & qualis ille fuerit, suo loco dicemus.

XVIII. Post electionem autem Gregorii quid in Synodo actum sit, Socrates (a) narrat, & ut apparet, accepit a S. Athanasio in commentario de Synodis scripto; ait ergo: *Qua re confecta, nempe Gregorii electione, fidem commutare laborant. Qui tametsi nihil eorum, quæ in Concilio Nicæno acta sunt, reprehendere volebant; re vera tamen fidem CONSUBSTANTIALIS per crebra Concilia labefactare & evertere, & alias aliter de fide decidere aggressi sunt.* Ita ipse. Verum Eusebiani non per hujusmodi tantum cuniculos clandestine Nicænam fidei professionem labe-

PAGIUS *scriptum est, Filium substantia patris esse indifferentem imaginem, cur igitur Isauria scribitis, Rejicimus vocem Consubstantialem? Si enim Filius secundum substantiam non est similis Patri, quomodo sine omni dissimilitudine imago Patris fuerit? &c.* Quibus verbis & ipse Athanasius docet, hanc secundam Fidei Formulam orthodoxam esse, & ipsis Arianis adversam; tantum abest, ut in Fidei everisionem composita fuerit, sicut existimabat Baronius.

XVII. Quod scribit deinde Baronius, hanc Fidei Formulam ab Eusebianis duntaxat editam, erroneam est, & ex Athanasii verbis male stabilitam. Cum enim illam Formulam ipse Athanasius contra Arianos urgeat, quasi ipsorum hæresim evertat, quis credet ab ipsis solis in propriam perniciem fuisse editam? Sane Divus Hilarius hunc errorem corrigit, dum scribit de hac Fidei Expositione Antiochiæ facta: *Quam exposuerunt, qui affuerunt, Episcopi nonaginta & septem.* Non itaque XXXVI. tantum Arianæ Episcopi ut putavit Baronius, sed LXXX. vel quotquot Synodo affuerunt, eam Fidem exposuere, etiam Catholici & sanctitate præclari Confessores Episcopi Paulus Neocæsarensis & Jacobus Nisibensis, cæterique omnes, qui Nicæno Concilio adfuerant. Quare cum unus ex Episcopis in suspitionem venisset, quod prava sentiret, (quam pravitatem postea exponens Hilarius, dicit fuisse hæresim illam, quæ post sanctam Synodum Nicænam in id proruperat, ut tria nomina Patri vellet adscribere) putat Baronius, hunc, contra quem ut ejusmodi hæresis promotorem actum est in hac Synodo, fuisse Gregorium. Id puto, inquit Baronius, *objectum Gregorio ea occasione, quod esset tunc electus Episcopus.* Sed cum jam

factare tentarunt; sed & illud fuit eis in consilio: scilicet, ne res ab eis tyrannice gestæ, ut ab Arianis factæ, ab Orthodoxis irritarentur, & ab universo Christiano populo invidiam eo nomine & odium sustinerent; in eadem Synodo, calide & vafre se Arium detestari, ac procul ab ejus sententia abhorreere, scripta fidei confessione, publice professi sunt. Subdit igitur Socrates: *Cæterum qua ratione ista acta sunt, sequenti sermone ostendemus.* Porro epistola ab illis de fide Catholica prodita hæc est:

Nos neque sumus Arianæ sectatores (qui namque fieri potest, ut, cum sumus Episcopi, Arianæ presbytero auscultemus?) neque aliam fidem, quam quæ ab initio divulgata sit, recipimus: sed cum in fidem ejus studiose inquirere, eamque accurate expendere niteremur; Arium potius ad nos revertentem admisimus, quam ejus opinioni sumus ipsi obsecuti: idque ex iis quæ dicentur, facile cognoscetis. Nam nos ab initio didicimus, in unum Deum totius universitatis, omnium rerum quæ tum mente, tum sensu percipiuntur, opificem & curatorem * credere; & in unum Filium * creatorem Dei unigenitum, qui fuit ante omnia sæcula, & una cum Patre, qui eum genuerat, exitit: per quem omnia visibilia & invisibilia facta sunt: qui in novissimis diebus secundum Patris beneplacitum descendit, & carnem de sancta Virgine assum-

XIX.

Eusebianorum prima fidei formula.

ostenderit, primo de Fide actum; & Gregorium subinde in fine Concilii electum, ideoque ne quidem fuisse Episcopum, dum quæstio Fidei agitata est, is alius quispiam fuit, qui post Synodum Nicænam in id proruperat, ut Trinitatem confunderet, & tria nomina Patri adscribere vellet. Proruperat, inquit, non invenerat aut primo fabricarat: nam fuit hæc hæresis diu ante tempora Nicæni Concilii fabricata per Noetum Ephesi Episcopum, de quo Epiphanius hæresi 57. a quo & dicit ortos Noetianos, qui palam dicebant, se ex Scripturis unum Deum nosse: *Si itaque Christus venit & natus est, ipse est Pater, ipse Filius, profecto ipse est Deus.* Inter Noetianos ponit & Philastrius Sabellium Noeti discipulum, unde Sabelliani dicti. Hunc Sabellium putat Augustinus libro de Hæresibus, fuisse famosorem inter Noetianos, hinc & postea Noeti sequaces Sabellianos nuncupatos esse. Addit ex Philastrio, Sabellium & sequaces eadem cum Noeto docuisse. Noctus autem, inquit Augustinus hæresi 36. dicebat *Christum eundem ipsum esse Patrem & Spiritum Sanctum.* Et hic jam habes hæresim, contra quam post Nicæni Concilii tempora a quodam Episcopo innovatam Concilium Antiochenum initio exarsit. Volens igitur, inquit Hilarius, congregata sanctorum Synodus impietatem eam perimere, qua veritatem Patris & Filii & Spiritus Sancti nominum numero eluderet, idcirco tres substantias esse dixerunt, subsistentium personas per substantias edocentes, &c. Quin imo anathematizantes omnem hæreticam sectam, quod præcipue intelligebant de Sabelliana, contra quam hoc Concilium congregatum. Hæc secunda Fidei Formula Sancti Luciani nomine edita, de quo immerito Sozome-

Jumpfit: qui omnem Patris sui voluntatem explevit: qui passus est, resurrexit, & ad celos ascendit, & ad dexteram Patris sedet, & venturus est judicare vivos & mortuos, & Rex ac Deus in sæcula permansurus. Credimus etiam in Spiritum sanctum: & si quid amplius adjungendum est, Credimus carnis resurrectionem, & vitam eternam. Ita cum in prima epistola scripsissent (subdit Socrates) Ecclesiæ ministris cujusque Civitatis miserrunt, At ubi paulo amplius Antiochia fierant commorati (per idem festum Encaniorum, ut ait Athanasius a) hanc fidei formulam quodammodo condemnantes, aliam de integro conscribendam curarunt. Quod enim jejune nimis visi essent de Filii Dei divinitate egisse, ac proinde facile in suspicionem venire potuisse Ariane impietatis; aliam paulo post conscribendam professionem curarunt, qua illud patissimum affectarunt, nimirum ne videretur novam edere fidem, affectatores se esse Apostolicæ traditionis, nec a substantiæ nomine abhorrere: fuit ergo his ferme concepta verbis (b):

(a) Athan. de Synod.

(b) Apud Secr. l. 2. c. 7.

XX. *Credimus secundum Evangelicam, & Apostolicam traditionem, in unum Deum Patrem omnipotentem, rerum universarum opificem & fabricatorem. Et in unum Dominum Jesum Christum Filium ejus unigenitum Deum, per quem omnia facta sunt, genitum ante omnia sæcula ex Patre, Deum Inn. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS *menus lib 3. cap. 5. dubitavit; sed quod in dubium non revocandum ostendit Schelstratus in Dissert. 3. ca. 2.*

XVIII. *Postquam hanc Fidei Formulam a Luciano Martyre conscriptam nonaginta & septem Episcopi exposuere, Theophronius Episcopus Tyanensis, inquit Athanasius lib. de Synodis, istiusmodi Fidem ac compositam in presentia omnium promulgavi, cui omnes, hominis religione approbata, subscriperunt. Refert eam Athanasius ibidem pag. 894. ejusque tertiæ Fidei Formulæ hæc ultima verba: Si quis igitur præter hanc Fidem docet, aut diversa in animo retinet, anathema est, aut qua Marcelli Ancyranæ, Sabellii, aut Pauli Samosatensis sunt, sapiat, & ille quoque anathema esto, & quicumque cum eo communicant. Hæc ab Episcopis Orthodoxis subscriptam nemo prudens negaverit. Quænam vero causa illius condendæ fuerit, petenda, ut videtur, ex obscuritate prolixioris Fidei Formulæ a Luciano Martyre olim compositæ, in qua exponenda erat illa verba contra Sabellianos dicta: Ut sint quidem per substantiam tria, per consonantiam vero num. Idque ut clarius appareat, en D. Hilarii de Synodis: Idcirco tres substantias esse dicunt, subsistentium personas per substantias edocentes. At ubinam hoc edocuerunt Patres Antiocheni, quam in subscriptione Formulæ a Theophronio conscriptæ, in qua omni obscuritate sepota contentur Deum Patrem omnipotentem, eumque apud Patrem existere in ja persona? En id ipsum quod scribit Hilarius: Subsistentium personas per substantias edocentes. Et hæc causa fuit Formulæ a Theophronio compositæ, non tamen sola. Nam ut omnia adverfè hæreseos fundamenta eradi-*

Baron. n. XXIII.

Tertia fidei formula in Synodo Antiochena.

de Deo, totum ex toto, solum ex solo, perfectum ex perfecto, Regem ex Rege, Dominum ex Domino, Verbum vivum, Sapientiam, Vitam, Lucem veram, veritatis Viam, Resurrectionem, Pastorem, Ofsium: cumque nec converti, nec mutari posse, expressam divinitatis, essentiæ, virtutis, consilii, gloriæ Patris imaginem, Primogenitum omnis creaturæ: qui fuit in initio apud Deum, Deus Verbum (sicut in Evangelio dictum est (c): Et (c) Joan. 1. Deus erat Verbum), per quem omnia facta sunt, & in quo omnia consistunt. Qui in novissimis diebus descendit de celis, &c.

At quis tam oculatu, qui inter tot de Christo præconia, & divinitatis ejus signa atque certas expressas notas, existimet aliquid reperiri in ejusmodi fidei confessione, quod Catholico dogmati adversetur? Cæterum ex his quæ docet S. Athanasius de Nicænis decretis, perfacile in hoc erit reperire ipsorum mille fucatum artibus imposturam, quam vel eo uno argumento deteges: Si enim Catholicæ se fidei professores exhibent, quid opus est novam cudere fidei formulam, perstante Nicæna; a qua deviasse, istud ipsum est, hæreticum esse? sed odio profecti sunt in illa vocem CONSUBSTANTIALIS, quam male demonstrant videri voluisse in hanc suam ipsorum confessionem transferre; verum dum dicunt,

XXI.

Callida fraus Ariariorum.

A a a Fi-

carentur, tam hæreseos auctoris Sabellii nomen, quam ipsius restauratoris anathematizandum erant; quod diserte hæc Formula præstat. Hincque etiam manifestum fit, verum esse quod scribit Hilarius, hanc Synodum non contra Arianam hæresim, sed contra Sabellianam post Nicænum Concilium redivivam, fuisse coactam.

Ignoratum hætenus quisnam fuerit ille Episcopus, occasione cujus disputatum fuit in hac Synodo, & de quo habet Hilarius: Cum in suspicionem venisset unus ex Episcopis, quod prava sentiret, unus sc. ex Episcopis LXXXVII. qui tunc aderant, qui ideo Gregorius esse non potest, qui nondum Episcopus erat. Schelstratus hunc e tenebris eruit, & Marcellum Episcopum Ancyranum Galatiæ primæ Metropolitanam fuisse, deducit ex verbis tertiæ hujus fidei Formulæ numero præcedenti laudatis. Is ad dedicationem Templi Antiochiam venerat. Licet enim anno CCCXXXVI. in Conciliabulo Constantinopolitano depositus fuisset, & in exilium missus, post Constantini tamen mortem, quemadmodum & alii Episcopi exules, Episcopatu suo redditus fuerat, ut expresse testatur Sulpicius Severus lib. 2. Hist. quidquid rem gestam inordinate narret. Reverso itaque Marcello, ejus Ecclesia eadem omnino passâ, quæ Alexandrina post Athanasii reditum: divisus scilicet populus, & variis calumniis, ac erroribus impetitus redux ab exilio Episcopus, ut clare indicat Julius primus in epistola ad Orientales, qui id ipsum ex ipso Marcello se accepisse dicit. Antiochiam ad Dedicationem Templi Antiocheni vocatus venit, ejusque causa agitari cœpta: ita enim contra Asterium scripserat, ut in alium contra Eudem errorem ipsemet incideret. Hinc intelligimus

XIX.

Causa Marcelli Ancyranæ in Synodo Antiochena agitata.

Filium imaginem esse substantiæ five essentia Dei, eo sensu quo accipiebant ista illi, hæresin confovebant: adeo longe aberant, ut Filium consubstantialem Patri ejusmodi fidei Symbolo profiterentur; prout pluribus manifeste declarat (a), qui eos probe noverat intus & in cute Athanasius. Huic igitur editæ ab eis fidei professioni, appositis quoque in fine anathematismis, subscripserunt Eusebiani omnes, & inter alios (ut ait Socrates) Gregorius recens institutus Episcopus Alexandrinus.

(a) Athan. de Synod. contra hæres. Arian.

XXII.

(b) Hilar. de Synod. Novæ fidei editio- nis causa.

Porro Sanctus Hilarius (b) hujus scribendæ fidei confessionis causam præcessisse ait, quod unus ex Episcopis illis in suspensionem adductus fuisset, prava sentire: id puto objectum Gregorio ea occasione, quod esset tunc electus Episcopus Alexandrinus, cum alioqui Eusebiani omnes eadem suspensione laborarent: qui quidem Sanctus Hilarius (ut ex scriptis ejus colligitur) non tam Eusebians, quam universæ Synodo nonagintaseptem Episcoporum eam tribuit: sed præstat, ut Athanasium auscultemus, qui ab Eusebianis ejusmodi professionem fidei editam, tradit, cum jam prioris editæ eos pœ-

nituisse. Cæterum Hilarii editio paulum diversa est ab ea, quæ apud Socratem & Athanasium reperitur. Sed quod in hac fidei professione Eusebiani licet non fuerint confessi Filium ejusdem esse cum Patre substantiæ, sed substantiæ Patris imaginem; hoc ipsum tamen iidem postea deleverunt. Quamobrem in eisdem his verbis invecus est Athanasius (c): Cum in Encæniis promulgassent Filium esse substantiæ Patris sine omni dissimilitudine, imaginem; jurejurandoque affirmassent, & ita sentire, & anathemate execrarentur qui aliter sentirent; ac præterea cum Isurria ita scripssent: Non refugimus siem in Encæniis Antiochiæ editam; ubi nomen Substantiæ adscriptum invenias: velut horum omnium obliti, paulo post in ipsa Isurria scripserunt, se ὁμοῦσιον, & ἰσοῦσιον; hoc est, CONSUBSTANTIALEM, & similem substantia, rejicere, ut vocabula aliena a sacris litteris, & nomen substantiæ tollerent, ut quod non in Scripturis reperitur. Quis igitur posthac eos Christianos reputaverit? aut quænam denique fides apud eos, apud quos nulla nec verba, nec scripta robur habent, sed omnia pro tempore mutantur & transformantur? Si tu, Acaci, & Eudo-

(c) Athan. de Synod.

xi

PAGIUS mis Hilarii verba, quando ait, Confessionem Fidei in Antiocheno Concilio expositam, cum jam unus ex Episcopis in suspensionem venisset, quod prava sentiret, subnequitque, prorupisse post Nicænam Synodum. Marcellus enim circa annum CCCXXXVI. in suspensionem venit, quod prava sentiret, immo in Concilio Constantinopolitano ob librum continentem Pauli Samosatani hæresim, quæ negabat, Christum fuisse Deum, & Sabellii errorem negantem Trinitatem personarum, condemnatus fuit. Quibus de duobus erroribus, cum apud Patres Antiochenos etiam in suspensionem venisset, damnatus quoque fuit, ut liquet ex verbis tertiæ hujus Concilii Formulæ numero XVIII. recitatæ. Sed de Marcello plura anno sequenti, quo Julio Papæ libellum Romæ obtulit.

XX.

Canones Synodi Antiochena.

Baron. n. XXIX. & seqq.

Antiocheni Concilii ad Encænia Canones XXV. referuntur, quos Bellarminus lib. I. de Conciliis cap. 6. existimat conditos ab alio Concilio Catholico Provinciali Episcoporum triginta Antiochiæ celebrato. Addunt alii, hos Canones Antiochenos non magis videri unius Concilii, quam contentos in Codice Canonum Africanæ Ecclesiæ Canones Carthaginienses. Verum, cum levibus tantum conjecturis nitantur, & viginti quinque Canones illi huic Antiochenæ Synodo attribuantur in Codice Canonum Ecclesiæ vulgo universæ, edito ante tempus Concilii Chalcedonensis, uti & in prisca Canonum Collectione Latina, quæ paulo post Concilium Chalcedonense prodit, hac de re non videtur quæstio movenda. Canones II. IV. V. & XII. tanquam doctæ Eusebianorum technæ ab omnibus recentibus habiti, quod sensisse etiam videtur Julius I. in sua ad Orientales epistola, Innocentius I. & Sanctus Chrysostomus. Cum enim Theophilus Patriarcha Alexandrinus ad causam dicendam Constantinopolim vocatus esset, Chrysostomum absentem deposuit, & in exilium mitti curavit; deinde transmisit Canones quosdam, quibus vetabatur, ne depositus a Synodo Episcopus ite-

rum absque nova Synodo ministerium exercere auderet. Quem Canonem Chrysostomus apud Socratem lib. 6. cap. 18. contendeat, non Ecclesiæ Catholica, sed Arianorum Canonem illum esse: Episcopi enim olim Antiochiæ congregati ad evertendam Consubstantialis Fidem præ odio, quo adversus Athanasium flagrabant, cum Canonem condiderunt. Sed nec Athanasius juxta hosce XXV. Canones depositus, nec Chrysostomus eos habuit pro Arianorum figmentis, sed pro veris Ecclesiæ regulis, ut infra ostendetur. Mirò hic testimonia Chalcedonensis Concilii, Ferranli, Joannis Antiocheni, Dionysii Exigui, Sardi Cæsarii Arelatensis Episcopi, aliorumque Jurimorum Antiquorum, apud Schelstratium in Dissert. 2. cap. 2. legenda. Sufficiat annotæ, quotquot reperire est in Occidente & in Oriente, qui Canones exposuerunt, aut Collectionem Canonum adornarunt, unanimi consensu Antiochenos tanquam legitimos agnovisse.

Extant hujus Concilii Synodica Ieræ, quæ licet Canonibus præfixæ fuerint, p̄t Canones tamen conscriptæ. Baronius de hæ Synodica cum XXIX. Episcoporum subscripione adjuncta tractans, ait, Eusebianos (suae factionis Episcopis omisiss) solos Catholicos, & inter illos Jacobum Nisibensem inscripisse, denam verborum lenocinio fucatam epistolam Synodicam præmisisse. Verum, undenam habet Cardinalis doctissimus, hanc epistolam ab Eusebianis verborum lenocinio fictam Concilio Antiocheno fuisse præfixam? Ex Synodica ipsa ab e recitata colligitur, hauc ab omnibus Antiochiæ congregatis Episcopis editam esse, & pertotum terrarum Orbem transmissam. Auctor iste ille qui circa tempora Leonis Papæ hujus nominis primi floruit, Synodicam illam pro gaudina habuit, & ut talem Latinitate donavit; ad sine ejus reprehensione non contigisset, sepistola verborum lenocinio ficta Conciliabulo auctoritatem conciliasset. Eam itaque ab Antiocheno Concilio, cum Eusebiani zelum disciplinæ Ecclesiasticæ præ se fer-

XXI.

Synodica Concilii Antiochena.

Baron. n. XXXII. & XXXIII.

xi, non refugitis in Encaniis promulgatam fidem, & in ea scriptum est, Filium substantiæ Patris esse indifferentem imaginem; cur igitur Isauriæ scribitis: Rejicimus vocem Consubstantialem? Si enim Filius secundum substantiam non est similis Patri; quomodo sine omni dissimilitudine imago Patris fuerit? &c. Hæc ipse, redarguens eos sibi ipsis reperiri contrarios. Porro ejusmodi ab illis editam fidei regulam, Luciani martyris titulo promulgatam fuisse, Sozomenus (a) tradit.

(a) Sozom. l. 3. c. 5.

XXIII.

Sed nec tunc quidem ejusmodi secundæ ab eis editæ fidei formulæ steterunt: Theophronius enim Tyanensis Episcopus (inquit Athanasius b) aliam istiusmodi fidem a se compositam in præsentia omnium promulgavit; cui omnes, hominis religione approbata, subscripserunt. Quæ hæc est:

(b) Athan. de Synod.

Tertia fidei formula Antioch. edita.

Novit Dominus, quem testem adversus animam meam invoco, quod credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, universitatis conditorem & auctorem, ex quo omnia. Et in Filium ejus unigenitum, Deum, Verbum, Potentiam, & Sapientiam, Dominum nostrum Jesum Christum, per quem omnia: cumque genitum esse ex Patre ante sæcula, Deum perfectum ex Deo perfectum. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

ferrent, & per totum Orbem juxta receptum in Ecclesia morem transmissam, ipsa Synodica testatur. Ideoque viginti quinque Canones ex Majorum traditione in Ecclesia pro Ecclesiasticis judiciis constanter adhibitos, longe verosimilius est, quam per fraudem Ecclesiæ fuisse obtrusos, & vicinorum quoque temporum Episcopos Eusebianorum impostura fuisse deceptos; quod tamen omnibus Baronius persuasit.

XXII.

Conciliabulum Antiochenum adversus Athanasium.

Venio nunc ad causam D. Athanasii post Synodum Antiochenam in Conciliabulo ab Eusebianis pertractatam. Socrates lib. 2. cap. 8. ait: Eusebiani ante omnia Athanasium calumniari studuerunt. Et postquam scripsit, in locum ejus Gregorium fuisse delectum, pergit: His ita gestis interpolaverunt Fidem. Eadem habent, Sozomenus lib. 3. cap. 5. Auctor Vitæ Pauli Constantinopolitani apud Photium codice 257. & recentiores Historici ante Schelstratium. Verum, sicut Socrates post Synodum Antiochenam Eusebium Legatos ad Julium Papam misisse tradidit, quod tamen ante Synodum contigit; ita initio Synodi rem Athanasii pertractatam magno errore scripsit. Quod enim Athanasii causa in fine tantum Concilii agitata sit, suadet Conciliorum consuetudo, juxta quam ad Constantium Imperatorem scripsit Liberius Papa, tunc de Athanasii negotio in Synodo agendum, cum ante omnia Fidei causa diligenter fuisset tractata. Edidit hanc Liberii epistolam Baronius ad annum CCCLIV. Liberio consonant Episcopi, qui a Valente Imperatore sub exilii poena in damnationem Athanasii subscribere jussi, in Synodo apud Arelatum ac Biterras responderunt, ut priusquam in Athanasium subscribere cogerentur, de Fide potius disceptarent: nec tum demum de re cognoscendum, cum de persona judicium constitisset, ut habet Sulpicius Severus lib. 2. Quare incredibile est, Orthodoxos Ecclesiæ Antistites in Fide probatos, qui Concilio Nicæno interfuerant, hanc nomini suo notam inuri passos, ut pen-

cto, & apud Patrem existere in sua persona, & ultimis diebus descendisse, genitumque ex Virgine esse secundum Scripturas: Et postquam homo factus esset, passum esse, & resurrexisse a mortuis, & in Cælos ascendisse, & sedere ad dexteram Patris sui: eundemque iterum venturum esse cum gloria & potentia ad judicandum vivos, & mortuos; eundemque permanere in sæcula. Et in Spiritum sanctum consolatorem, Spiritum veritatis; quem etiam per Prophetam promissit Deus se effusurum super servos suos, & quem Dominus discipulis suis pollicitus est, & secundum pollicitationem misit, ut Acta Apostolorum (c) testantur. Si quis igitur præter hanc fidem docet, aut diversa in animo retinet; anathema esto: Aut quæ Marcelli Ancyrensis, Sabellii, aut Pauli Samosatani sunt, sapiat; & ille quoque anathema esto, & quicumque cum eo communicant.

(c) Act. 1.

At satis ne hæc illis visa sint, triplices jam unius fidei, easdemque inter se diversas formulas edidisse? minime gentium. Ea quippe est hæreticorum natura, idque ipsis peculiariter insitum, ut semper infabiles atque volubiles, sua ipsorum arguantur inconstantia, atque mobilitate damnentur.

XXIV.

Hæretici inconstantia.

A a a 2

tur

dente Athanasii causa Romæ, ipsam Concilii sui initio contra Synodorum morem proponi permisissent, & quod pejus erat, in deponendo citra Juris ordinem Magno Athanasio Eusebianis consensissent.

Sed Vulgaris error ex ipsis adversariis evertendus. Socrates cum de Athanasii depositione agit, lib. 2. cap. 5. dicit eum inprimis fuisse depositum, quod decretum ab illis tum statutum violasset, scilicet, quod absque consensu & sententia communis Concilii Episcoporum, gradum Sacerdotii denuo suscepisset. Eadem habet Sozomenus citatus. Quare ante Athanasii depositionem aliquid præcesserat, statutum nimirum, vi cuius ipsum deposuerunt. Quod si jam quæras ab adversariis, quodnam fuerit illud statutum? Omnes una voce respondent, esse Canonem XII. Antiochenum. Non igitur ab Athanasii depositione Acta sua Concilium Antiochenum inchoavit, sed Canones prius statuit; ideoque falsum est, Antiocheni Concilii Acta ab Athanasii causa fuisse inchoata; cum non modo Fidem ante Canones Antiochiæ stabilitam admittant Scriptores universi; sed & Canones ante depositionem Athanasii in Antiocheno Concilio fuisse statutos ipsi adversarii vel inviti afferere teneantur. Aliter ergo, quam hæcenus creditum, in Synodo Antiochena actum. In ea, post conditos summa animorum consensione XXV. Canones, & Synodica epistola munitos, Eusebius cum fautoribus suis existimans, se sufficientem pro Religione & disciplina zelum monstrasse, causam Athanasii proponere aggressi sunt; præsertim cum jam a Macario, Hefychio, & Martyrio Roma Antiochiam reversis percipere potuerunt, rem hanc coram Sedis Apostolicæ tribunali minime ad votum successuram. Patet id ex luculentissimo testimonio Julii Papæ primi, qui in sua ad Eusebianos Antiochiæ congregatos epistola scriptum reliquit: Si enim post Synodum in culpa fuisset deprehensus Athanasius, non tamen

XXIII.

Post conditos canones Athanasii causa agitata.

Baron. n.

XXIX.

oper-

CHRISTI
341.JULII PAP.
5.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 5.

- (a) *Isaia.* 47. tur: Non est enim solum filio (a) Chal-
dæorum; adeo ut nullo valeant loco con-
sistere, & statuta ab se semel firmiter in-
hæreere sententiæ; sed juxta illud divinæ
(b) *Job. 24.* Scripturæ (b): *Leves sint super faciem*
(c) *Gen. 4.* aquæ; atque instar Cain (c), a verita-
te sponte exulantes, vagi ac profugi sem-
per incerti a sua ipsorum ferantur insa-
nia. Cum enim non nisi una veritas sit:
ab ea qui semel exciderint, semper dubios,
nutantes, & anxios incerta sede vagari
continget; & secundum illud sanctissimi
(d) *Job. 5.* Job (d): *Ambulant super vacuum, & pe-
ribunt.* Qui igitur tres inter se varias in
eadem Synodo ediderunt, aliam post a-
liam, fidei confessiones, quas singulas pro-
barunt, & subscripserunt; addiderunt his
omnibus quartam paulo post, anno illo
necdum elapso: testatur id quidem San-
ctus Athanasius, qui triplicibus illis for-
mulis recitatis, ista subdit:

XXV. *Hæc cum Antiochiæ per tempora Encæ-
niorum egissent; ne tum quidem arbitrati
satis perfecte fidem suam conscriptam es-
se, utpote homines turbido fluctuantique
animo, aliud scripturæ genus de fide post
aliquot menses conficiunt, amandantque
in Gallias Narcissum, Marim, Theodo-*

Quartam
fidei for-
mulam
scribunt
Eusebiani.

PAGIUS oportuit, creationem novi Episcopi ita illegaliter
& præter Canonem Ecclesiasticum fieri. Scribit hæc
Julius primus anno sequenti, cum præsentis Eu-
sebiani Antiochiæ Athanasium deposuissent, cu-
jus depositionem narrans in citata ad Eusebia-
nos epistola rem facti describit. Notanda autem
ejus verba: *Si namque post Synodum culpa
obnoxius repertus fuisset Athanasius; ac si diceret,
post Synodum Athanasium reum fuisse habitum,
& novum Episcopum Gregorium illegaliter, ac
præter Canonem, tunc intrusum.*

XXIV. Quæsitum sæpius fuit, quidnam sit Canon il-
le cuius Socrates & Sozomenus meminerunt, &
quem scribunt, jam tum Antiochiæ fuisse statu-
tum. Respondet Baronius, fuisse Canonem XII.
Antiochenum de damnatis Episcopis aut Clericis
adeuntibus Imperatorem; cuius Canonis verba ita
abbreviavit Epitomator Græcus: *Depositus, si
Imperatori molestiam exhibuerit, majorem potat
Synodum, ejusque decreto acquiescat. Si vero
rursus agre tulerit, restitutionem nec assequatur.*
Baronius consequenter statuit, hanc Canonem il-
lum esse, quem Innocentius primus ut Hære-
ticorum commentum habuit, & Catholicis Ca-
nonibus addendum non esse, censuit. Baronium
alii omnes postea secuti sunt. Verum Canon
ab Innocentio & Chrysofomo reprobus ab illo
valde diversus: rejicitur enim etiam a Palladio
Helenopolitano Episcopo, Chrysofomi discipulo,
qui illum in Vita Chrysofomi his verbis exhi-
bet: *Si quis Episcopus aut Presbyter sine juste si-
ve injuste depositus, ex se ipso absque Synodo in
Ecclesiam redierit, hic jam excusationis non ha-
beat locum, sed omnino expellatur.* Is Canon a
Theophilo quondam Chrysofomo objectus in o-
rdium Athanasii conditus fuit, sed inter viginti
quinque Antiochenos ab Ecclesia approbatos nul-
libi legitur. Canon XII. agit de his, qui de-
gradati ad Imperatorem recurrunt; de his non
agit Canon a Palladio citatus: nec similiter de
modo adeundi Imperatorem, ut agit Canon un-

rum, & Marcum; qui quasi a Synodo e-
missi, ista beatæ memoriæ Constanti Augu-
sto, cæterisque qui ibi aderant, tradide-
runt. Sic refert Athanasius. Fuerunt au-
tem Legati ejusmodi ab Antiocheno Con-
cilio missi in Occidentem ad Constantem
Imperatorem, qui primi inter eos vide-
bantur Episcopi impietate præstantes, eo
nimirum fulti consilio, ut quemadmodum
Constantium Orientis Imp. Hæresis casti-
bus inclusissent, sic & eum qui Occidenti
præesset Augustus, iisdem artibus capti-
varent, fieretque, ut cum eis universus
Christianus Orbis duceretur ab Ariana
impietate captivus, sicque, juxta divi-
num oraculum, immolarent sagenæ suæ
(e), & sacrificarent reti suo. Tanta er-
go re concepta, ad tam immane facinus
peragendum deliguntur ab eis in primis
veterosus hæreticus, antiquus Arianus,
atque Ario plane connatus, Narcissus Ne-
roniadis in Cilicia Episcopus, quem A-
thanasius (f) ad omnem impietatem au-
dacissimum nominat; Maris Episcopus
Chalcedonensis, qui Narcissum superabat
in propaganda Ariana hæresi diligentia;
Theodorus Heracleæ (quæ & Perinthus
dicitur) Episcopus, pollens male parta
ad

decimus, quem duodecimus continuat & confir-
mat. Denique scribit Palladius, *Canones, quos
Theophilus miserat, a quadraginta complicibus A-
rii editos.* Quare, cum certo constet, nonaginta
aut plures Episcopos adfuisse Concilio An-
tiocheno, cui non fatebitur, Catholicis a factio-
ne Eusebii separatis, solos Eusebianos contra
Athanasium seorsum egisse, donec immutato Ca-
none Antiocheno, & in pravum sensum expo-
sito, causam se invenisse existimarunt, ob quam
Fidei Athletam deponerent?

Sciebat Eusebius Nicomediensis, Athanasium
in Tyrio Concilio damnatum, absque nova Sy-
nodo post Constantij Magni obitum hujus filio-
rum decreto Episcopatum recuperasse. Quia ve-
ro inter Canones Antiochenos, Canone, ordi-
ne quarto, decretum erat: *Episcopus a Synodo
depositus, si sacra celebrare ausus fuerit, redeun-
di potestatem non habeat; & Canone XII. sta-
tutum, Episcopum a Synodo damnatum, non ad
Imperatorem, sed ad majorem Synodum causæ suæ
cognitionem deferre debere.* Ex hisce duobus in
sinistram sensum pertractis unum constavit Euse-
bius, & cum quadraginta factionis suæ Episco-
pis eum Canonem edidit, qui inter XXV. An-
tiochenos nullatenus reperitur; sed a Palladio,
Georgio Patriarcha Alexandrino & Metaphra-
ste in Vita Chrysofomi adducitur. Statuerunt in eo
Eusebiani, juste aut injuste depositum non posse
sine nova Synodo sacrum ministerium resumere.
Injuste autem depositi non meminerant Patres
Antiocheni Canone IV. ad quem hisce verbis
Eusebiani respicere videbantur. Unde Georgius
Alexandrinus Canonem hunc a Theophilo addu-
ctum vocat *adulterinam & falsi nominis scriptu-
ram*, quod verba Canonis IV. adulteraret, &
injuste depositum sine nova Synodo Thronum
suum recuperare non posse decerneret, cujus
nec Canon quidem Antiochenus meminerat. Sta-
tuerunt subinde Eusebiani: *Qui sine nova Sy-
nodo Thronum suum recuperat, expellatur, &*

(e) *Hab. 1.*
Eusebia-
norum le-
gatio in
Occiden-
tem.

(f) *Athan.*
orat. 1.
cont. A-
rian.

XXV.
*Ab Eusebio
Nicomed.
conficitur.*

(a) 2. Reg.
15. & 16.

(b) Athan.
de Synodo
Arimin.

XXVI.
Quarta
formula
novæ fidei
Synodi
Antioche-
næ.

ad decipiendum Fideles scientia; & Mar-
cus Episcopus Arethusius, ad dolosa im-
pertienda consilia alter Achitophel (a)
nominandus. His igitur tanti ponderis le-
gatio a sceleratorum factione decernitur,
daturque illis, haud dubium litteris adjun-
cta Constantii, quam ad Constantem Au-
gustum perferant, statuta ab iis Antio-
chiæ novissime formula fidei: ipsam autem
his verbis conceptam S. Athanasius reci-
tat (b):

XXVI. *Credimus in unum Deum, Patrem omni-
potentem & factorem rerum, ex quo omnis pater-
nitas & in cælis & in terris nominatur. Et in unigenitum ejus
Filium Dominum nostrum Jesum Christum, ante omnia sæcula ex Patre genitum, Deum
ex Deo, lumen de lumine, per quem om-
nia facta sunt in cælis & in terris, sive
ea visibilia sint, sive invisibilia: eundem-
que verbum esse, Sapientiam, Virtutem, Vi-
tam, & veram Lucem: qui propter nos
postremis temporibus homo factus est, &
genitus ex Sancta Virgine: eundemque cre-
dimus crucifixum, mortuum, sepultumque,
tertio die ex mortuis resurrexisse, assump-
tumque in cælum, residere ad dexteram
Patris, & venturum esse in consummatio-
ne, ut judicet vivos & mortuos, reddat-
que singulis secundum opera sua. Cujus re-
gnum indestructibile permanet per infinitas
ætates: Sedet enim ad dexteram Patris non
solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro.
Credimusque in Spiritum sanctum, hoc est,
Paraclitum; quem pollicitus Apostolis, post
reditum suum in cælos, misit, ut eos eru-
diret, omniaque illis in memoriam subji-
ceret: per quem animæ sanctificantur, quæ*

PAGIUS

*demum in exilium relegatur, ut videre est apud
Georgium Alexandrinum. Canon autem XII. qui
majoris Synodi meminerat, etiam si damnatum a
Synodo, si Imperatorem adeat, nulla venia di-
gnum constituat, de exilio tamen ne verbum
quidem fecerat; adeo ut Eusebianos in Canone
suo hoc ipsum Canonis XII. verbis addidisse in
odium Athanasii, in cujus exilium unice con-
spirabant, manifestum videatur. Hinc intelligen-
mus quid sibi voluerit Georgius Alexandrinus,
cum in Vita Chrysoستي, allato Eusebianorum
Canone, addit: Et hic quidem Canon tanquam
illegitimus & a jure dissentiens de relegando in
exilium, in Sardicensi Synodo declaratus est. No-
tanda sunt illa verba, de relegando in exilium,
quæ a Synodo Sardicensi specialiter fuisse repro-
bata scribit Georgius, quod sciret, hæc ipsa ab
Eusebianis in odium Athanasii contra jura & Ec-
clesiæ decreta fuisse adjuncta. Hæc omnia ex
præstantissimo Opere de sacro Concilio Antiocheno
a Schelstratio V. C. elucubrato summam ex-
scripsimus, quæ fusius pertractata apud ipsum
videri poterunt.*

XXVI.
Epistola S.
Athanasi
ad Ortho-
doxos.

Quia existimabat Baronius, Synodum Antio-
chenam ab Athanasii causa inchoatam fuisse; ideo
prius de ea, quam de aliis Synodi Actis, illi
agendum fuit. Nos vero majoris claritatis gra-
tia, rebus, eo ordine quo gestas esse credimus,
explicatis, quæ prætermisimus, nunc percurrere-
mus. Extat Athanasii epistola ad Orthodoxos,

*in illam sinceriter credunt. Eos porro quæ
dicunt, Filium ex non ente, aut alia sub-
sistentia, & non ex Deo esse; aut, erat
quando non erat Filius: alienos a se cen-
set Catholica Ecclesia. Hactenus quarta
descripta ex Antiocheno Concilio fidei
confessio. Diversum ab his omnibus est
illud Symbolum Antiochenum, quod re-
citatur Cassianus contra Nestorium (c) a-
gens, in quo eadem Filii cum Patre con-
substantialitas asseritur, non ab his, sed
a Catholicis editum.*

Porro hæc omnia scripta & edita fue-
runt ab Eusebianis tantum, ab illis, in-
quam, trigintasex Episcopis, qui in A-
thanasii damnationem & Gregorii suffectio-
nem turpiter consenserant: obnitentibus
haud dubium reliquis Nicænæ fidei pro-
fessoribus, inter quos eminebat magnus
ille Jacobus Episcopus Nisibita, qui in-
ter paucos illos, qui reperiuntur scripti
ante canones Concilii Antiocheni, con-
numeratur. Passurus ne æquo animo erat
magnus Jacobus Nicænam professionem
infringi, verbumque CONSUBSTANTIA-
LIS penitus aboleri? qui (ut suo loco
superius dictum est ex Gennadio (d) post
multos labores atque certamina pro Con-
cilii Nicæni defensione suscepta, & fide-
liter exantlata, de hoc ipso: Quod Chris-
tus Filius Dei sit, & consubstantialis Pa-
tris, præclarum commentarium sive antea
scripserat, sive post hæc ad horum redar-
guendam temeritatem confecit: quod ma-
gis credimus, cum antehac nulla suæ per-
fidie scriptis Eusebiani edidissent publica
monumenta. Cur autem novissima hæc ab
eisdem quarta fidei regula ibidem Antio-
chiæ

(c) Cassian.
de incarn.
Dom. l. 6.

XXVII.
Catholici
Episcopi
Eusebia-
nis adver-
fati sunt.

(d) Gen-
nadi. de vi-
ris illustr.
c. 1.

*cum per Arianos persecutio fieret, ut in ejus titu-
lo legitur. In ea Georgii nomen identidem le-
gitur. Putat Baronius, quæ illic narrantur ab
Athanasio, Gregorii potius invasioni convenire,
quam Georgii, qui anno trecentesimo quinquage-
simo sexto Sedem Alexandrinam occupavit;
ideoque Georgii nomen loco Gregorii, in illam
epistolam perperam intrusum esse. Baronio ad-
hæret Hermantius in Vita Gallica S. Athanasii
lib. 5. cap. 14. eo præcipue fundamento fretus;
quod ex ea epistola pag. 946. & 947. appareat;
Athanasium feria sexta majoris hebdomadæ ad-
huc Alexandriæ fuisse; cum tamen ex epistola
ejus ad Solitarios pag. 867. eum die nona Februa-
rii ex ea urbe egressum constet. Unde infert
Hermantius, epistolam ad Orthodoxos ad inva-
sionem Gregorii, quæ currenti anno contigit;
non vero Georgii, referendam esse.*

Baron. n.
xvi.

Verum ea ad Orthodoxos epistola non in
prima, sed in posteriori invasione scripta. Post
quam enim Athanasius in ea ad Orthodoxos e-
pistola scripsit, Georgium, utpote Arianum, A-
rianis duntaxat favisse, Catholicos vero tan-
quam extraneos & alienos insectari solitum,
hæc subjungit, ex versione Valesii. (Nannius
enim Latinus Interpret. sensum Auctoris sui mi-
nime est assecutus, id quod Baronio, cæterisque
fraudi fuit) Nam quoniam Gregorium, inquit A-
thanasius, quem antea Eusebiani Arianis Episcopus
constituerant, postquam de illo scripsissent, pta.

XXVII.
Non ad-
versus
Gregorium
intrusum,
sed adver-
sus Geo-
rgium pari-
ter intru-
sum scri-
ptæ.
omnes

chiæ non statim, sed conscripta post aliquot menses a prioribus fuerit: nulla quidem, quam opinari possimus, causa nobis occurrit, nisi ingruens Antiochiæ terræmotus, quo anno superiori quo ejusmodi Synodus indicta est, & præsentii quo est celebrata (ut superius demonstravimus) vehementer est afflictata: adeo ut defuerit facultas inita semel comitia frequentius celebrandi: hisce sane auspiciis decuit recentes Eusebianorum fidei regulas sanciri ac promulgari, quarum causa universus Catholicus contremuit atque plane concussus est Orbis.

XXVIII. Quatuor simul fidei regulæ apud Euseb. Cæterum quod ad easdem quatuor inter se diversas scriptas ab eis Antiochiæ fides pertinet; illud quoque admiratione dignum, quod non sic quidem posterior cum scripta est, prior ab illis iussa est aboleri, ut (quod par erat, cum nonnisi una posset esse vera fides) secunda primam, tertia secundam, ac denique quarta tertiam sua ipsorum assertione delerent, sed sinerent easdem omnes integras permanere; ea nimirum calliditate atque vaficie, ut pro temporis atque loci ratione, quæ sibi opportunior videretur, ex illis quatuor unam ederent: quod fecisse Legatos ipsorum ad Constantem missos, Sozomenus (a) affirmat. At de his suo loco dicendum. Vides igitur quot indigeat yelamentis ad suam ipsius turpitudinem contegendam mendacium; cum sincera veritas suomet pro indumento candore nitens, honestissima, qua pulchrior redditur, gaudeat nuditate.

(a) Sozom.
l. 3. c. 14.

PAGIUS

omnes vos Ecclesia catholica Episcopi jure merito ob impietatem anathemate percussistis & abdicastis, quemadmodum probe scitis: ob eam causam Georgium nunc iisdem Arianis miserunt Episcopum. Deinde ne pudore iterum ac probro afficiantur, nobis adversus ipsos literas scribentibus, extranea vi contra nos usi sunt, ut Ecclesiam suam potestatem redactis, omnem Arianismi suspicionem a se amoliri viderentur, &c. Annon aperitissime Georgium distinguit a Gregorio; & hunc quidem olim ab Orthodoxis Episcopis condemnatum esse dicit, atque depositum in Synodo scilicet Sardicensi: Georgium vero ab iisdem Arianis nunc in Ecclesiam Alexandrinam immisum esse. Et Arianos metuentes, ne Georgius similiter ab Orthodoxis episcopis condemnaretur, grassationem suam callide dissimulantes, ad Ecclesias urbis Alexandriæ occupandas, extranea vi usos esse, id est, Gentilium & Judæorum auxilio. Ita enim scribit ipse Athanasius in eadem epistola, & in epistola ad Solitarios, ubi Georgii introitum describit. Quare epistola circularis Athanasii ad omnes Orthodoxos, non adversus Gregorium scripta est, sed adversus Georgium recens in Sedem Alexandrinam intrusum. Contra quem etiam scripta est ab eodem Athanasio altera circularis epistola ad Episcopos Ægypti & Libyæ, quæ in vulgatis editionibus perperam inscribitur, Oratio prima adversus Arianos, cum tamen epistola sit encyclica ad omnes per Ægyptum & Libyam Episcopos, quæ

Reperiuntur ejusdem Concilii canones vigintiquinque: verum quod ab Eusebianis instituti essent; ab antiquioribus, cum citarentur in judicio, rejehti fuerunt; ut accidit in causa S. Joannis Chryostomi; qui semel ab adversariis in Concilio depositus, cum restitutus esset postea pariter ab Episcoporum Synodo; illam restitutionem ea ex causa ab adversariis objectum est nullius fuisse momenti, quod scilicet contra canonem Ecclesiasticum Concilii Antiocheni ad sedem reversus esset; cum per eum sanciat, ut depositus in Concilio, nonnisi per Concilium majoris numeri Episcoporum possit a sententia, qua fuerat condemnatus, absolvi. Rem gestam sic narrat Socrates (b): Episcopi qui tunc aderant, non de alio crimine queri, sed hoc solum in judicium adduci oportere dixerunt; nimirum quod post abdicationem, absque Concilii sententia, ipse sese in sede Episcopali collocaverat. Ubi Joannes respondit, quinquaginta Episcopos, qui cum ipso communicaverant, et in illa re suffragatos fuisse. Leontius contra, At plures, inquit, tibi in Concilio refragati sunt. Rursus cum Joannes diceret, hunc canonem non ad illorum Ecclesiam, sed ad Ecclesiam Arianorum pertinere (nam qui Antiochiæ ad fidem CONSUBSTANTIALIS tollendam convenerant, præ odio adversus Athanasium concepto, hunc canonem ediderant) ejecto illius responso, contra eum sententiam pronunciarunt, illud neutiquam animis complexi, quod qui hoc canone usi fuissent, etiam Athanasium abdic-

XXIX.
Canones
Synodi
Antioche-
næ.

(b) Socrat.
l. 6. c. 16.

„ jungi omnino debet epistolæ circulari ejusdem
„ Athanasii ad omnes Orthodoxos. Est enim ejus-
„ dem utraque argumenti. Hæc Valesius citatus.
„ Verum ait Baronius, in Epistola illa Athana-
„ nasi ad Orthodoxos Philagrius nominatur Præ-
„ fectus Ægypti, qui Episcopum illum, de quo
„ agitur, in Sedem Alexandrinam induxerit. At-
„ qui Philagrius ille Gregorium deduxit Alexan-
„ driam teste Athanasio in Epistola ad Solitarios.
„ Sed quid vetat, inquit Valesius, quominus idem
„ Philagrius, qui Gregorium prius cum militari ma-
„ nu introduxerat Alexandriam, aliquot post annis
„ etiam Georgium induxerit. Erat certe Phila-
„ grius præcipuus Minister Arianorum, qui cum
„ esset Præfectus Ægypti, Valenti, & Ursacio aliisque
„ Concilii Tyrensis legatis ad Mareoticam regio-
„ nem missis, operam suam navaverat anno Do-
„ mini CCCXXXV. Idem postea Præfectus Ægypti
„ ab Imperatore Constantio factus, Gregorium
„ in Alexandrinam Sedem hoc anno induxit, non
„ vero sequenti, ut perperam Baronius. Quidni
„ ergo Ægypti Præfectus tertio creari potuit, suf-
„ fragantibus Arianis, qui apud Imperatorem Con-
„ stantium omnia pro arbitrio suo agebant, ut
„ Georgius Arianae sectæ patronus, a Judice A-
„ rianis fidelissimo, & ad hæc gerenda aptissimo
„ Alexandriam deduceretur? Certe Athanasius in
„ dicta epistola ad Orthodoxos pag. 245. ait Phi-
„ lagrium istum jam olim in Ecclesiam & virgines
„ contumeliosum fuisse. Quandonam igitur pri-
„ mum injuria affecit Ecclesiam ac virgines Phi-
„ lagrius, nisi tunc cum Gregorium deduxit, &

XXVIII.
Philagrius
Ægypti
Præfectus
in utraque
Athanasii
depositione.

dicarant. Hæc Socrates, eadem Sozomenus (a), & alii qui scriptis profecuti sunt res Joannis Chrysoſtomi.

(a) Sozom.
l. 8. c. 20.

XXX. Porro canon ille hujus Synodi Antiochenæ, cujus causa oborta est controversia, quique ab eodem Joanne Chrysoſtomo, ut ab Arianis conflatus, rejectus fuit, est hujusmodi (b): *Si quis a proprio Episcopo depositus, vel presbyter, aut diaconus, aut etiam si a Synodo quilibet Episcopus fuit exauctoratus; molestiam Imperialibus auribus inferre non præsumat, sed ad majorem Episcoporum Synodum sese convertat; & quæ se putat habere justa, in eorum Concilio allegat, atque ab his de se expectet, quæ fuerit de prompta sententia. Quod si deficiens pusillanimitate, hoc noluerit facere, sed Imperatori fuerit importunus: hujusmodi nullam veniam habeat, neque locum illius restitutionis suæ, nec spem recipiendi gradus habeat in futurum.* Hæc canon, & quidem adversus Athanasium (ut apparet) editus; quippe quem dicerent Eusebiani, litteris tantum Imperatoris subnixum, qui depositus fuerat in Conciliabulo Tyrio, in suam Ecclesiam Alexandrinam reversum esse. Cum igitur idem ipse Canon adversus Joannem Chrysoſtomum ab ejus adversariis adduceretur; qui ipsum defendebant, libera voce dicebant, canonem ab Arianis sancitum, & per Sardicense Concilium, penitus esse sublatum, atque irritum omnino redditum; id sane quidem: nam Sardicensis Synodi canone tertio, sive quarto, atque septimo illud decretum est, ut

(b) Concil.
Antioch.
c. 12. tom.
3.
Canon de
restitutio-
ne damna-
ti Episco-
pi.

liberum sit deposito a quovis Concilio Episcopo appellare judicium Romani Pontificis, qui per se, vel per legatos, aliorum Episcoporum judicium examinet atque dijudicet.

Sed & de his agens Innocentius Romanus Pontifex ad clericos Constantinopolitanos scribens in eadem causa Chrysoſtomi, hæc de ejusmodi canone Antiochenæ Synodi: *Si qui vero & alii (canones scilicet) a quibusdam proferuntur, qui a canonibus Nicænis discrepant, & ab hæreticis compositi deprehenduntur; hi ab Episcopis Catholicis rejiciuntur. Hæreticorum enim, commenta Catholicis canonibus astringere non licet; semper enim vel per contraria, vel per illicita labefactare student voluntatem Concilii Nicæni. Non solum igitur his non obtemperandum esse dicimus, sed ipsa potius cum hæreticis atque schismaticis dogmatibus esse contemnenda: quomodo & antea in Sardicensi Concilio ab Episcopis prædecessoribus nostris factum est.* Hæc Innocentius, cum in locum Joannis Chrysoſtomi alius ab adversariis fuisset substitutus Episcopus.

XXXI.
Respuit
Innocen-
tius Papa
Canonem
Concilii
Antioche-
ni.

Cæterum quod spectat ad ejusdem Antiocheni Concilii canones, Eusebiani, apud quos nihil antiquius fuit, quam ut, in cujus suspicionem venerant, vitarent nomen hæreticum; hanc ob causam, sicut in prima ipsorum ibi facta fidei confessione contestati in primis sunt, se Arium minime sectatos esse; ita in canonum editione, quo ab eis statuta reciperentur ab omnibus, ipso ingressu canonem illum posue-

XXXII.
Eusebia-
norum do-
losum stu-
dium.

PAGIUS

postea Georgium. Idem plane confirmat Athanasius in Apologia de fuga sua pag. 703. Hæc Valeſius. Sed licet nihil vetet, Philagrium tertiam Præfecturam in Ægypto gessisse; cum tamen de ea certa argumenta non suppetant, præstat dicere, *Philagrium*, cujus mentio in Epistola Athanasii ad Orthodoxos, alium esse a *Philagrio*, qui anno CCCXXXV. ac postea anno CCCXLI. Præfectus Ægypti fuit.

XXIX.

Dno Phila-
grii Ægypti
præfecti
distinguen-
duendi.

Duo itaque *Philagrii* distinguendi. Prior duplicem Præfecturam Ægyptiacam administravit, ortuque Cappadox fuit, cujus non semel Athanasius meminit. Secundus est *Philagrius*, cujus mentionem facit Gregorius Nazianzenus in Laude funebri Sancti Athanasii. Nazianzeni verba afferemus anno CCCLXII. numero XX. Hunc fuisse etiam Cappadocem, & post Juliani Imperatoris mortem iterum Præfectura Ægypti decoratum esse Nazianzenus restatur. Quare regnante Constantio jam Ægypti præfectus fuerat, & quidem quantum conjicere licet, anno trecentesimo quinquagesimo sexto, quo Athanasius ex urbe Alexandrina iterum fugere coactus est. De isto Philagrio prioris, ut videtur, filio intelligenda hæc Athanasii verba in Epistola ad Orthodoxos tomo 1. pag. 545. *Philagrius jam olim in Ecclesiam & virgines injurius, per id tempus Præfectus Ægypti, olim transfuga nostra Religionis, Georgii conterraneus, homo nequaquam spectatis moribus, fretus magistratus sui auctoritate præsidioque, ad quidvis audendum promptus, & qui apostata in Ecclesiam infestus & præcepit, & Eth-*

*nicas tribus, Judæosque item, atque alios protervos homines adhortationibus, magnisque promissis, quæ secundum pacta pro opera præstita bene perſolvit, adversus Ecclesiam instigator, cuneatim cum gladiis & fustibus contra populos in Ecclesiam immitit, anno nempe CCCLVI. Quod si Philagrius iste alias Ægypti Præfectus fuisset, ejus Præfecturæ Athanasius mentionem faceret, quemadmodum in epistola ad Solitarios pag. 844. de priori Ecclesiæ Alexandrinæ invasione per Gregorium facta, & de Philagrio tunc Ægypti Præfecto, anno sc. CCCXLI. loquens, & Constantium, quod patris exemplum non sequeretur, reprehendens ait: πάντα ψεύδεται δια τὴν ἀνοήτων αἰρεσίν, καὶ γὰρ παρὰ γόμφῳ τῆ πατρὸς, καὶ τότε φιλάγριον τὸ δεύτερον ἐπέμψε ἑπαρχόν, καὶ τὰ ὄν γενόμενα γέγονε. Quæ verba sic Interpres Latinus vertit: *Omnia in gratiam ve' ordis hæreseos mentitur, qui præter mentem patris, & antea his Philagrium Præfectum misit, & nunc per eum scelera ista designavit.* Verum sic ultima verba vertenda: *Et tunc Philagrium Præfectum iterum misit, & nunc per eum scelera ista designavit.* Ubi de priori & de posteriori Ecclesiæ Alexandrinæ invasione loquitur Athanasius, atque, Constantium anno CCCXLI. Philagrium iterum Alexandriam misisse, & anno CCCLVI. per eundem Philagrium scelera, de quibus sermonem habet, designasse; ubi Athanasius Philagrium Constantino Magno vivente, annoque CCCXXXV. jam Præfectum fuisse insinuat. Quod vero subdit, in secunda invasione Constantium per*

fuerunt, quo Nicæni Concilii canonis de Paschatis tempore instituti se vindices exhiberent; ac proinde maculam illam qua aspersi erant, quod ferrentur ipsi Nicæna Synodo adversari, hoc dolo prorsus eluerent. Ad quorum confirmandam fidem illud quoque accessit, quod inter Episcopos qui scripserunt epistolam Synodalem, insignis ille Jacobus Episcopus Nisibita, haberetur inscriptus: & e contra nomina eorum qui Arianæ sectæ erant antesignani, ut Eusebii Nicomediensis, jam Episcopi Constantinopolitani, Acacii Episcopi Cæsariensis, Maris Chalcedonenis, Patrophili Scythopolitani, Theognis Nicæni, & aliorum famosissimorum Ariarum scripta minime legerentur in epistola Synodali, quam iisdem canonibus præfixere: eam vero verborum lenocinio fucatam sic breviter conscripserunt (a):

(a) *Præf. Conc. Antioch. tom. 1. Conciliorum.*

XXXIII.
Concilii Antioch. Synodica.

Sancta, & pacatissima Synodus in unum congregata, his qui per singulas provincias sunt, unanimibus sanctis & consacerdotibus in Domino salutem.

Gratia & veritas Jesu Christi Domini, & Salvatoris nostri sanctam Antiochenam Ecclesiam visitans, & in unum connectens per concordiam pacatissimi Spiritus, multa quidem & alia perfecit; in omnibus autem & pacata, suggerente sancto & pacifico Spiritu, etiam hoc perfecit, ut quæ visa sunt recte constitui, cum plurima consideratione & judicio una cum omnibus nobis Antiochiam ex diversis Provinciis in unum collectis Episcopis, in vestram notitiam deferantur. Credimus autem gratiæ

Domini & Spiritui sancto pacis, quod & ipsi conspirabitis nobis, tamquam in unam fuissetis virtutem nobiscum, & orationibus adnitentes, magis autem muniti & in Spiritu sancto presentes, iisdem ipsis quæ defuncta sunt consentientes, & ea quæ visa sunt recta roborantes cum consensu sancti Spiritus consignabitis. Hæc illi, auspicientes & canonum editionem (ut dictum est) a stabilimento Nicæni canonis de Paschatis die editi. At quos non decepisset eorum impostura tot tantisque fucata pigmentis? quibus cum decipi possent, qui tunc erant in diversis provinciis Episcopi; quid mirum, si complures, qui posterioribus temporibus vixerunt, eadem ut canonica receperunt.

Unde accidit, ut canonum collectores, in antiquorum ab ipsis facta canonum collectione, eosdem quoque tamquam editos ab Orthodoxis una collegerint, & Ecclesiæ legendos ediderint. Quisnam autem is primus fuerit ignoratur: illud tamen compertum est, ex quadam antiquiori nobis incomperta collectione in Concilio Chalcedonensi duos canones Antiochenæ Synodi in Actione quarta atque undecima ad verbum esse citatos, sed absque titulo Antiocheni Concilii: quorum quidem in eo codice, qui in Synodo probatus est atque lectus Actione undecima, prior nonagesimoquinto, posterior vero nonagesimosexto erat numero consignatus; cum tamen iidem in Concilio Antiocheno decimus sextus, & decimus septimus ordine describantur: ut plane appareat non ex ipso

XXXIV.
Canones Antiochenæ Synodi quomodo recepti.

PAGIUS per Philagrium scelera designasse; ex duobus alterutrum indicat, aut istum Philagrium anno CCCLVI, tertium Præfecturam Ægypti obtinuisse, aut, quod verosimilius existimo, eo consiliario & auctore, Constantium, quæ tunc gesta adversus Athanasium, decrevisse. Quare Philagrium ille, cujus mentio in loco mox citato ex epistola ad Orthodoxos, diversus est ab eo Philagrio, qui anno CCCXXXV. & anno CCCXLI. Ægyptum rexit, huiusque sine dubio filius fuit.

XXX.
Magis probatur duos Philagrios distinguendos.

Sed quid adhuc hæremus? Ipsemet Athanasius in epistola ad Solitarios pag. 813. loquens de morte S. Pauli Episcopi Constantinopolitani, quæ anno CCCL. contigit, disertè memorat Philagrium Vicarium Cappadocia sub Philippo Præfecto, quod de Philagrio jam duplici Præfectura Ægypti exornato nullo modo intelligi potest. Quis enim sibi persuaserit, hominem adeo insignem eo dejectum, ut Vicarius Præfecti patriæ suæ post duplicem Præfecturam gestam dictus fuerit: *Siquidem*, inquit Athanasius, *Philagrium per id tempus eorum locorum Vicarius (de Cappadocia loquitur) omniumque, quæ ipsi (nempe Eusebiani) vellent histrio; sed tamen super hoc scelere stupens ac mærens, credo quod alius ac non ipse potius, ejus necis auctor esset, plurimis rem prodidit, &c. cum eo ingressi Eusebiani hominem adhuc spirantem invenissent per vim Episcopum strangulasse, & Diaconum dixisse inferenda necis ministrum Philippum Præfectum fuisse. Ubi vides, Athanasium Philagrium istum*

vocare omnium, quæ Eusebiani vellent, histriorem, ideoque & diversum non esse ab eo Philagrio, de quo sermo in epistola ad Orthodoxos, qui dicitur in virgines & Ecclesiam injurias fuisse. Neque dubito, quin in duobus istis locis de eodem Philagrio juniore Athanasius loquatur, ideoque, quin epistola ad Orthodoxos referenda sit ad secundam Ecclesiæ Alexandriæ invasionem, non vero ad primam, ut hastenus non sine Historiæ detrimento præstitum.

Alterum Baronii fundamentum petitur ex mentione de Eusebio adhuc vivente, nempe Nicomediensi dicto, qui Gregorium Alexandriam mittendum curavit, quique anno sequenti mortuus est. *Major ea de causa in templis populi defluxus, & præcipue ob id, quod nullas querelas nec a plebe, nec a presbyteris, nec ab Episcopis contra me habitas satis scirent, neminemque nisi Arianos cum Georgio esse: ipsumque adeo Arianum & esse, & ab Ariano Eusebium missum esse, cognoscerent.* Ita Athanasius in epistola ad Orthodoxos pag. 944. ubi Baronius loco Georgii, Gregorium legendum contendit. Verum ut observat Valestus loco citato, Baronius decepit Latinus Interpres; in Græco enim epistolæ textu enthronismus Georgii non Eusebio adscribitur, sed τοῖς περὶ εὐσεβίου, anno 242. id est, Eusebiano; ideoque ea verba ita vertenda: *Ipsumque adeo Arianum & esse, & ab Eusebiano missum esse cognoscerent.* Athanasius enim Eusebianos passim in libris suis nominat, licet ea narret, quæ diu post obitum Eusebii Nicomediensis contigerunt.

XXXXI.
In epistola ad Orthodoxos nulla Eusebii mentio.

Baron.
anno 242.
num. XIX.

ipso Antiocheni Concilii codice editos esse, sed ex quadam ante jam facta collectione, communi majorum auctoritate probata.

XXXV.
Quomodo
Eusebiani
abuntur
Ecclesiasticis
regulis.

Quæ enim secundum Ecclesiasticam antiquitatem traditam disciplinam ab eis in ea Synodo viderentur esse disposita, plane abjicienda non erant, sed ab ipsis tamquam ab injustis possessoribus vindicanda; quæ licet optima ac digna essent, ab eisdem tamen Eusebianis in malum usum, nempe ad persecutionem Catholicorum, converterentur. Sit in exemplum canon ejusdem Synodi quintus, citatus ac redditus per singula verba in Actione quarta Concilii Chalcedonensis, cum dicitur (a): *Ætius Archidiaconus Constantinopolis sanctæ & universalis Ecclesiæ dixit: Regula est hæc cum aliis posita a sanctis Patribus, quam custodientes sanctissimi Patres Episcopi docent & clericos, & monachos, & omnes Christum colentes. Si autem inveniunt aut insultantes, aut acquiescere non volentes, hæc utantur regula. Et ex codice relegit hæc de clericis & monachis, qui semetipsos a communione suspendunt: Si quis presbyter, aut diaconus, suum contemnens Episcopum, a communione semetipsum suspendit Ecclesiæ, & secretius collectam fecerit, & altare constituerit, & noluerit evocanti Episcopo consentire, & noluerit eidem acquiescere, neque obedire, & primo, & secundo vocanti: hunc omnino damnari, nec unquam hunc curationem mereri, nec recipere eum posse honorem, ordinamus. Si autem permanserit turbas faciens, & seditiones Ecclesiæ; per extraneam potestatem, tamquam seditiosum, de-*
Ann. Eccl. Tom. IV.

(a) Tom. I.
conc.

PAGIUS

XXXII.
Locus Athanasii male explicatus Baron. num. XVI.

Ad annum trecentessimum quinquagesimum sextum commodius respondebimus ad fundamentum Hermantii supra adductum. Ad nostrum autem respondet Baronius, fretus versione Latina loci Athanasii supra a nobis num. XXV. & seq. citati, Athanasium, cum Gregorii electionem accepisset, & antequam Alexandriam venisset, de ea scripsisse ad omnes Episcopos, qui statim eum excommunicarunt. Hæc versio vulgaris: *Ego autem quia jam pridem, cum cum Ariani ut fidem sibi in Episcopum promovebant, scripto edideram, nemini vestrum Catholicis Episcopis ignotum esse Gregorium, eumque merito a vobis pro impietate sua excommunicatum esse, & anathema edicto Ecclesiæ proclamatum, nec aliam esse causam, cur eum Ariani pro Episcopo mittant, nisi ne denuo ex meis scriptis similia convicia pateantur. Barbara & exotica vi in me coorti, Ecclesiæ in suam potestatem redegere, ut ita Ariani suspitionem vitarent.* Sed hæc interpretatio hoc in loco vix percipi potest, ut inquit ibidem Hermantius, nec sensus a Baronio intentus, e textu Græco elici potest. Ipsemet Hermantius existimat, textum illum corruptum esse, & loco Gregorii, legendum nomen *Pisti* Ariatorum Episcopi, quod, quia minus celebre, a Librario prætermisum fuit. Quod cum in causa fuerit, cur hoc in loco Gregorii nomen in illud Georgii mutatum fuerit, necesse postea fuit illud in tota ea ad Orthodoxos epistola mutare.

bere corrigi. Et canone recitato, subditur: *Omnes reverendissimi Episcopi clamaverunt: Hæc iusta regula, hæc regula Patrum.* Ita ibi.

Cæterum tam utilis atque proficiuus ad schismaticos atque seditiosos coercendos præsens canon Ecclesiasticus, ab Eusebianis tamen ad vexandos Catholicos, haud dubium statutus fuit. Siquidem (quod dictum est anno superiore) cum in locum Eustathii Episcopi Antiocheni Eusebianus Aristes Ario favens fuisset Euphronius subrogatus: Catholici ejus communicationem ut rem execrabilem detestantes, seorsum ab eo conventus agebant, nec adigi poterunt, ut cum Eusebianis Arianisque, iisdem Episcopis communicarent; qui & ab illis ignominia ergo Eustathiani nominati sunt: quod & accidit Alexandria, cum illuc (quod dicemus anno sequenti) amandatus est Gregorius in locum Athanasii subrogatus; cum nec vi militum atque tormentis, ut illi communicarent Catholici, eum aversari, compelli poterunt. At nec hoc recens, & ab Eusebianis primum dici potest esse statutum, quo schismatici vetarentur seorsum conventus agere; cum omnes ad altare unum, unumque panem universos Fideles participare debere, ipso exordio nascentis Ecclesiæ semper eadem viguerit disciplina: adeo ut eum canonem rejicere, videretur contra Apostolica instituta pugnare.

XXXVI.
Eustathiani
Catholici
nominati.

Cæterum quod ad eisdem Antiochenæ Synodi canones spectat; illud in Gratiano displicet, quod hanc Synodum inter concilia a Catholicis habita recenset; quique dum agit de eodem Concilio Antio-

XXXVII.
Corrigitur
Gratianus.

B b b

che-

Sed quia illud gratis afferitur, ideo a Valefii interpretatione & sententia minime discedendum.

Accuratius itaque in posterum, quam hæcenus factum, distinguenda quæ in priori & posteriori Ecclesiæ Alexandrinæ invasione patrata sunt, ac pro certo habendum, mitius actum cum Alexandrinis fuisse, quando Gregorius in Ecclesiam Alexandrinam intrusus, quam cum iterum Gregorius eandem invasit: cujus rei ipsum Athanasium testem habemus in Apologia de fuga sua pag. 703. ubi de priore invasione loquens inquit: *Quid autem de nobis ipsis, nostrisque Presbyteris dicam, quorum latebras eo studio rimati sunt, ut inventis nihil præter mortem expectandum fuisset, quod de nobis quoque futurum erat, nisi feliciter elapsi essemus. Tales enim literæ adversus Olympium ad Proconsulem Donatum missæ sunt, talesque item adversus nos ad Philagrium, iterum scilicet Ægypti Præfectum. Tum pagina sequenti de persecutione sua, quæ anno CCCLVI. contigit, ait: *Ab illo facinore Alexandriam adoriantur, denuo nos ad necem querentes, & quæ tunc acta sunt LONGE TETRIORA QUAM PRIORA FUERUNT.* Præterea Athanasius in epistola ad Solitarios pag. 815. ubi dixit, Eusebianos Constantium cum lamentis adisse, ac obtinuisse, ut denuo Philagrius Præfectus Ægypti adversus Athanasium mitteretur, subdit, Ecclesiam Quirini occupatam fuisse, alios casos, alios in carcerem trufos, alios exilio, alios bo-*

XXXIII.
Gesta in
prima &
in secunda
invasione
Ecclesiæ
Alexandrinæ
inter se non
confundenda.

cheno, lapsus errore videtur, cum hæc
(a) 11. dist. ait (a) : *Quinta est Antiochena, in qua*
16. *Patres vigintinovem statuerunt canones viginti-
quinque, quorum maxime auctor Eusebius Palæstinensis Episcopus extitit. At ex auctore, qui ait Synodo præfuisse Eusebium, satis quisque intelligere potuisset, non a Catholicis, sed ab Eusebianis, iisdemque Arianis, Concilium illud fuisse collectum. Cæterum constat Eusebium Episcopum Metropolitanum Cæsareæ Palæstinæ jam superiori anno esse defunctum; huicque Synodo præsto fuisse, qui in ejus locum successit, Acacium: testatur id quidem disertis verbis Sozomenus, dum ait (b) :*
(b) Sozom. 1.3. c.5. *Huic Concilio interfuerunt, non Eusebius solum, qui post Paulum ejectum, Nicomedia transitus, sedem Constantinopolitanam occupavit, verum etiam Acacius Eusebii cognomento Pamphili successor, & Patrophilus Episcopus Scythopolis, &c. Numerat post hos Theodorum Heracleæ, Eudoxium Germanicæ, Gregorium, qui fuit electus Episcopus Alexandria, Dianeum Cæsareæ Cappadociæ, & Georgium Laodiceæ quæ est in Syria: sed aliorum Eusebianorum, usque ad numerum trigintasex, quos auctoritate Julii Papæ diximus, & cæterorum usque ad numerum nonaginta (prout ex Athanasio est demonstratum) nomina, paucorum exceptis, habentur incerta. Si vero inter Episcopos illos nominatus est in aliquibus codicibus Eusebius Palæstinæ; idem ipse est, quod excusus codex emendate habet, *Eusebius Gadarensis, quæ in Palæstina civitas est. De litteris autem ex hac eadem Synodo scriptis ad Julium Romanum Pontificem, agemus sequenti**

anno ex ejusdem Julii ad ipsos redditis litteris eo anno conscriptis.

Hic rursus occasione primi canonis hujus Concilii, quo exagitantur illi qui adversus decretum Nicænæ Synodi celebrarent Pascha more Judæorum Luna decimaquarta; agendum est de Audianis, sic dictis ab Audæo hæresiarcha; quorum causa idem videtur canon esse statutus; hoc namque tempore idem Audæus eandem improbatam opinionem, & a tempore Nicæni Concilii consopitam, conatus est iterum excitare, atque apud suos magnopere propagare. Mentio est ejusdem Audæi apud S. Hieronymum in Chronico, anno superiore, nempe quarto dictorum Imperatorum. Vixisse autem ipsum temporibus Arii, sanctus Epiphanius (c) auctor est, qui de eodem hæc posteris tradidit: *Fuit (inquit) Audæus in Mesopotamia oriundus, clarus in patria sua propter sinceritatem vitæ & zeli erga Deum & fidei; qui sæpe conspicatus ea quæ in Ecclesiis fiunt, in faciem Episcoporum & presbyterorum se talibus opponebat, ac ipsos redarguebat, dicens: Non oportet hæc sic fieri, vel ea sic peragi: velut vir veritatis studiosus, quales esse solent ora virorum, qui pietatis sunt studiosi, & vitam maxime exactam vivunt: quapropter talia videns (velut dixi) in Ecclesiis loqui cogebatur, ac confutare, & non tacebat. Si enim aliquem videbat pecuniæ studiosum ex clero, aut Episcopum, aut presbyterum, aut alium quemdam ex regula, omnino loquebatur; & si videbat aliquem in voluptatibus & deliciis viventem, aut aliquem adulterantem Ecclesiasticam prae-*

XXXVIII.
Audæus
Hæresiarcha.

(c) Epiph.
hæresi 70.

PAGIUS

norum proscriptione multatos, ut omnes Gregorium vel inviti suscipere cogerentur. Ac post hæc concludit: *Athanasius autem priusquam ista fierent, semel re cognita, (seu, ut expressius Græcum habet, *μόνον ἀνορέας*, id est, cum rem auditionem tantum accepisset) Romam navigavit, non ignarus hæretici furoris. Ex quibus ultimis verbis intelligimus, Athanasium nonnisi post intrusionem Gregorii Romam venisse, ut notat Valesius in Observat. Ecclesiast. in Socratem & Sozomenum lib. I. cap. 3. ac præterea, dum Eusebiani Athanasium ad mortem quærent, cum is hoc auditione accepisset, fuga elapsus esse, ac Romam navigasse; ac denique in prima ista invasione tot facinora patrata non esse ac in posteriori, quæ a mense Februario cœpta adhuc festis Pentecostes durabat, ut suo loco ostendi. Non mirum autem, recentes Vitæ S. Athanasii Scriptores, quæ gesta fuere in secunda invasione, primæ adscripsisse, cum Socrates & Sozomenus ad eundem lapidem offenderint, ut in Annalibus videre est.*

XXXIV.
IV Fidei
formula
Synodi Antiochena
ab Eusebianis edita.

Athanasius in libro de Synodis postquam tres Fidei Formulas per Encæniorum festum Antiochiæ edidas, de quibus supra egimus, recitavit, postea pag. 894. subdit: *Ne tum quidem arbitrati sunt perfecte Fidem suam conscriptam esse, aliud genus de Fide post aliquot menses conficiunt, amandantque in Gallias Narcissum, Marim, Theodorum, Marcum, qui quasi a Synodo emissi, ista beata memoria Constanti Augusto, ca-*

terisque qui ibi aderant, tradiderunt. Refert postea Athanasius quartam illam Fidei Formulam, Baron. quæ & habetur apud Socratem lib. 2. cap. 18. num. xxv. & xxvi. Scripta ea post aliquot menses a Concilio Antiochiæ celebrato, sed non statim Narcissus & alii Legati in Galliam missi; licet Athanasius utrumque uno tenore exponat. Socrates enim lib. 2. cap. 28. testatur, Occidentis Imperatorem, scilicet Constantem, certiorum factum de Athanasii Alexandrini & Pauli Constantinopolitani abdicatione, literas scripsisse ad Constantium Orientis Imperatorem, *ut tres Episcopi rationem de Pauli & Athanasii abdicatione reddiduri ad ipsum mittantur. Et hac occasione, inquit Socrates, missi sunt illi Legati, qui cum venissent, congregari quidem cum Athanasio noluerunt, &c. Ex quibus liquet, Athanasium, qui Romæ hoc anno versabatur, monitum per literas de iis, quæ Antiochiæ gesta erant, adisse Constantem Occidentis Imperatorem, & ab eo ad Constantium literas impetrasse, quibus tres Eusebianæ partis Episcopi evocabantur, rationem reddiduri de depositione Athanasii. Literæ itaque illæ diu post Antiochenam Synodum transmissæ, licet quarta illa Fidei Formula post aliquot menses a Synodo exarata fuerit.*

Legati illi anno tantum sequenti in Galliam missi sunt. Neque enim parvo tempore opus fuit, ut Athanasius de iis quæ Antiochiæ gesta erant, moneretur, Constantis literæ ad Constantium perferrentur, & Legati in Gallias pervenirent.

XXXV.

His

dicationem & Ecclesie statuta; non ferebat vir hic, sed verbis (veluti dixi) reprehendebat.

XXXIX. Audæus agit cenforem Ecclesie.

Erat hoc grave admodum his qui vitam approbatam non habebant: atque hac de causa contumeliis afficiebatur, contradictionem sustinebat, odio habebatur: agitarique atque protrudi, atque ignominia affici tolerabat, ad multum tempus in Ecclesiis simul degens; donec quidam potenter in ipsum irruentes, virum propter talem causam expellunt. Ipse vero non sustinebat se ejici; sed magis obnitebatur, ut veritatem diceret, & a vinculo unius sanctæ Catholicæ Ecclesie unionis non discederet. Cum autem verberaretur saepe tum ipse, tum sodales ejus, & gravia pateretur; valde ingeniscens, consiliarium sibi ipsi sumit injuriarum necessitatem; nam se ipsum ab Ecclesia separat; multique simul cum eo discedunt: & sic divisionem fecit, cum nihil haberet in fide diversum, sed rectissime crederent & ipse & sodales ejus; vel etiam si id dicere maxime oportet, in parvo quodam ipsum contentiose ferri itemque ejus asseclas. Nam cum hoc quod confitebatur de Patre, & Filio & Spiritu sancto mirabiliter, velut Catholica Ecclesia habet, etiam juxta fidem rectam alia omnia in vita ad admirationem usque servabat: propriis enim manibus laborans ipse, & Episcopi ac presbyteri qui cum ipso erant, omnes nutriebantur.

XL.

Postea vero, ubi expulsus est ab Ecclesia, ab alio Episcopo eadem inquirente & ab Ecclesia digressio, eligitur hic Episcopus: Et post multa de rebus ab eo gestis (a). Sustinuit tamen exilium ipse senex Audæus, ad Scythia partes a Rege (nempe Constantio) relegatus, eo quod rebelles faceret populos; ab Episcopis enim ad Regem delatus est. Illic vero annorum tempore, haud scio dicere quanto, commoratus, ulterius progressus est ad intima Gothia; multosque Gothorum ad fidem instruxit. Ab ipso sane multa monasteria in eadem Gothia facta sunt, & rectæ vitæ conversatio est instituta, virginitasque ac exercitatio pietatis non vulgaris. Est enim re vera hic ordo in valde admiranda conversatione, & omnia in ipsorum monasteriis recte se habent, exceptis his
Ann. Eccl. Tom. IV.

(a) Epiph. ibid. hares. 70. Progreffus Audæi.

contentionibus. Hactenus Epiphanius, eademque alii, qui eam sunt profecuti historiam.

XLI. Errores Audæi.

At quænam essent eorum dogmata, quorum gratia seclusi essent ab Ecclesia Catholica, idem Epiphanius docet; nempe (quod stultum plane ac ridiculum est) ait hos Deum credidisse humanam ferre imaginem, secundum quam creaverit hominem ad imaginem & similitudinem suam. Addidit his Audæus, ut qui semel excidit ab Ecclesie Catholicæ communione, non amplius more Orthodoxorum Pascha, sed ex consuetudine Judæorum, quarta decima Luna celebrandum diceret, contra decretum sacrosancti Nicæni Concilii, cujus vindices (ut demonstratum est) se præbuerunt Eusebiani in celebrata hoc anno Synodo Antiochena adversus ejusmodi hæreticos, nuper exortos, licet minime nominentur. Verum & ille communis cum cæteris subinductus est ab eis error, ut non amplius communi omnium Fidelium nomine dicerentur Christiani, sed Audiani. At nec istud nomen diu perseveravit in ipsis, qui a præcipuo ipsorum errore appellati sunt Anthropomorphitæ.

XLII.

Quod autem spectat ad horum propagationem post mortem auctoris, hæc in fine habet Epiphanius (b): Multi porro & post illius obitum fuerunt cum ipsis & post ipsum ordinis ipsius Episcopi, Uranius quidam in Mesopotamia. Sed a Gothia habuit aliquos, ipsosque constituit Episcopos: fuit & Silvanus, & alii quidam, quorum aliqui e vita decesserunt, præsertim Uranius, qui in medio eorum gloriosus erat. Verum post horum ipsorum Episcoporum, Urani & Silvani, qui ex Gothia originem traherant, obitum, plerique dissipati sunt, & valde imminuta est ipsorum congregatio & in partibus Chalcididis ad Antiochiam sita, & in partibus Euphratis. Nam a Gothia plerique fugati sunt non solum ex illis, sed etiam nostri illic Christiani, persecutione magna instante sub Rege Gentili, qui valde malus fuit, & Romanis infestus, eo quod Romani Reges Christiani essent: adeo ut universa gens Christianorum ab illis partibus fugata sit: neque remanfit radix sapientiæ, neque planta fidei. At tametsi videantur omnes Fideles esse inde fugati, omnino sunt illic homines Christiani.

(b) Epiph. ubi supra Successores Audæi.

B b b 2

stia-

PAGIUS Legati ad Constantem Imp. a Pseudo-Synodo Antiochena contra S. Athanasium missi.

His adde, eam Legationem non præcessisse epistolam Julii Papæ ad Orientales; cum in ea de Legatione ista nulla mentio sit: quia contra Julium dicat, se diu frustra expectasse, ut ex Eusebianorum parte aliquis veniret. Insuper Socrates lib. I. cap. 12. asserit, Marim Chalcedonium, & Theodorum Heracleæ in Thracia Episcopum, ex Legatis duos, post Eusebii Constantinopolitani Episcopi mortem, quæ anni sequentis initio contigit, Macedonium Constantinopoli ordinasse. Quare uterque Legatus anni sequentis initio Constantinopoli erat. Socrati Socratenus lib. 3. cap. 10. suffragatur. Denique

Epistola Julii Papæ ad Orientales, quæ anno tantum sequenti scripta, ad Narcissum, Marim, Theodorum, Macedonium, aliosque directa est. Quare anno currenti Narcissus & tres alii Legati in Occidentem non venerunt. Ait Athanasius, hos Legatos quasi a Synodo emissos esse, ὡς ἀπὸ συνόδου; quod sciret Athanasius, inquit Schelstratius in Dissert. 5. de sacro Concilio Antiocheno cap. 4. separatis ab Eusebianis Catholicæ partis Episcopis, non tam Synodum quam speciem Synodi mansisse. Eusebiani enim usque ad finem præsentis anni Antiochiæ subsisterant, & post aliquot menses a constitutis tribus pri-

mis

stiana religionis: non enim possibile est fidei fontem deficere. Multi igitur ipsorum Audianorum, ubi discesserunt a Gothia, in nostris partibus, huc delati, cohabitavit ab annis quatuor. Sed a Tauro monte rursus discesserunt eorundem monasteria, atque a Palæstina & Arabia, erant enim jam dilatati, verum de cætero pauci & pauca monasteria, fortassis autem in duobus vicis in dictis partibus juxta exteriorem Chalcididis partem, & ultra Damascum ad Mesopotamiæ partes: usque hodie vero est horum ordo in paucis (ut dixi) superstes. Hactenus de his Epiphanius.

XLIII. Porro Audæo alia quoque tribuit Theodoretus, cum ait (a): Dicunt hunc Audæum & tenebras & aquam & ignem dicere ingenita; qui autem sunt hujus appellationis participes, hæc celant. Quos vero laudat Epiphanius Audianos probatis vixisse moribus, eisdem temporibus Theodoretus, vitæ integritate admodum depravatos esse, ipse affirmare videtur, cum subdit: Prætexunt autem se fugere Ecclesiæ communionem propter fœneratores, & eos qui cum mulieribus cohabitavit; quamvis multa etiam ab eis graviora perpetrarentur: & inferius hæc de eorum disciplina in dimittendis peccatis: Hi autem se jactant peccata remittere, hoc scilicet modo: Postquam enim sacros libros unam cum adulterinis, O, bipertito diviserint (eos enim admirandum in modum arcanos & mysticos existimant) & hinc & illinc per versus posuerint: jubent unumquemque per eos transire, & quæ a se peccata sunt, confiteri. Deinde confessis donant remissionem, non tempus ad pœnitentiam (nempe satisfactionem) ut jubent leges Ecclesiæ, præscribentes, sed sua potestate condonantes. Scientes autem qui transeunt, id quod agitur, ludum esse; vera quidem peccata celant, quædam autem parva & ridicula dicunt, quæ etiam dicere vereretur aliquis, nisi eadem, qua ipsi, amentia laboraret. Hæc Theodoretus.

XLIV. Cæterum in Ecclesia Catholica non per simplicem peccatorum confessionem pecca-

ta dimitti, nisi digna sequatur satisfactio, Eusebiani etiam ex præscripto Ecclesiasticæ disciplinæ in eodem ipso celebrato hoc anno Concilio Antiocheno professi sunt, cum ita dixerunt (b): Omnes qui ingrediuntur Ecclesiam Dei, & scripturas sacras audiunt, nec communicant in oratione cum populo, sed pro quadam intemperantia se a perceptione sanctæ communionis avertunt; hi de Ecclesia removeantur, quamdiu per confessionem pœnitentiæ fructus ostendant, & precibus indulgentiam consequantur: vel, ut alia habet editio: Donec confitentes fructum pœnitentiæ demonstrent. Hæc plane adversus Audianos, qui postea ob priorem illum errorem (ut dictum est Anthropomorphitæ nominati sunt. At de Anthropomorphitis rursus dicendum inferius, cum hi jam in Ægypti eremum diffusi magnas adversus Theophilum Episcopum Alexandrinum ciere turbas (c), quos & ejus successor Cyrillus scriptis exagitavit.

His igitur de Antiocheno Concilio, atque aliis, quæ ejus occasione sese obtulerunt dicenda, pertinentia ad historiam Ecclesiasticam, enarratis; jam ad reliquas res hoc anno gestas orationem convertamus. Legati itaque a Julio missi Elpidius & Philoxenus in Orientem ad convocandos Eusebianos ad indicium Romæ Synodum, diutius (ut vidimus) dolo malo Eusebianorum detenti sunt, immo & non nisi post res impie gestas in Concilio Antiocheno de institutione Gregorii in locum Athanasii, eos redire permisos esse, ejusdem Julii Papæ litteræ postea ad eos scriptæ significare videntur, quibus ait (d): Nescio, cur vobis ita rem agere placuit, ut nos in hanc opinionem redigatis, ut arbitremur nos sub specie reverentiæ pro ludibrio esse habitos, dictaque vestra irridendum fuisse; cum & presbyteros nostros ad vos missos, quos cum gaudio remissos oportuit, cum luctu remisistis, ob ea quæ istic geri conspiciebant. In hunc modum de Legatis a se missis & sero redire permisis, Julius.

Sic

PAGIUS mis Fidei Formulæ hanc quartam edentes, Narcisso & sociis Constanti Augusto perferendam tradiderunt: eosque quasi a Synodo emissos dixit Athanasius, quod tunc missi essent, cum jam vera Synodus Antiochena desisset, & Conciliabulum Antiochiæ inchoasset.

XXXVI. Edita itaque hæc quarta Fidei Formula a solis Eusebianis, non jam contra Sabellianam hæresim, sed ad inustam hæreseos Arianae notam avertendam. Ob involutam tamen silentio Filii Consubstantialitatem subdole egere; & verum est quod scripsit Sozomenus lib. 3. cap. 5. Eusebianos Antiochiam convenisse, simulatione quidem, ut novam Ecclesiam consecrarent; sed revera, sicut eventus declaravit, ut decreta Nicani Concilii abrogarent. Enim vero Eusebiani simulate Antiochenum Concilium inchoarunt, & zelum Fidei contra Sabellianam hæresim propugnandæ,

non minus quam zelum disciplinæ Ecclesiasticæ contra Canonum transgressores promovendæ, eodumtaxat animo ostentarunt, ut Athanasium simili zelo deponere, & quæ causæ suæ favere poterant, constituere viderentur. Quod ex rerum eventu colligimus: quandoquidem zelo illo tot statutis demonstrato nihil proficere rati, larvam simulationis deposuerunt, & impia contra Ecclesiæ Canones statuta fingentes, juxta ea Athanasium deposuerunt; & quo magis in Fidei ab Athanasio propugnatae perniciem studere viderentur, in edita, ad avertendam suspicionem de hæresi Ariana notam, fidei Formula, verbum illud omiserunt, quo Arianae hæreseos fautores a Catholicis tunc temporis discreti fuerunt. Licet enim Formulæ a toto Antiocheno Concilio editæ non contineant expressis verbis *Consubstantialis* vocem, eandem tamen veritatem

Peccatorum remissio non sine satisfactione. (b) Conc. Antioch. c. 2. tom. 1. Concil.

(c) Sozom. l. 8. c. 11. 12.

XLV. Legati Apostolicæ sedis ab Arianis detenti.

(d) Apud Athan. Apolog. 2.

XLVI.
Synodus
Romana
in causa
Athanasii.

Sic igitur haud expectato reditu legatorum, cum statutus terminus indictæ Synodo longius præterlapsus esset (nam Athanasius, ut dictum est, annum & dimidium expectarat) idem Julius Papa in Synodo ejusdem, Athanasii causam cognovit, ibique præcognitis quæ adversus eum ex Actis Tyriis & Mareoticis Eusebiani congesterant, patefactisque adversariorum calumniis, & cunctis diligentissime examinatis, ex Ecclesiasticarum legum præscripto, eum judicavit innocentem, recepitque ad communionem atque convivium. Id quidem in primis Julius in dictis litteris ad Eusebianos postea scriptis testatur his verbis (a): *Cum igitur istiusmodi allegarentur, & tot testes pro Athanasio starent, & ipse tam justa pro se afferret; quid, quaeso, nos oportuit facere? an non quod Ecclesiastici canonis est? hominemque proinde non condemnaremus, sed potius recipere, eumque pro Episcopo, quemadmodum est, haberemus: Et paulo post: Qui igitur sunt, qui contra canones agunt? nos ne, qui cum tantis rerum documentis virum recipimus: an qui solum ad trigintasex suffragia eorum qui Antiochiæ fuere, externum hominem Episcopum salutarunt? Hæc de absolutione Athanasii Julius Papa. Porro de his etiam Athanasius sic habet (b): *Romæ vero congregati Episcopi prope quinquaginta, Eusebianos, ut suspectos & timentes se sistere, non receperunt, & quæ ab ipsis scripta essent, pro vanis habuerunt, nos autem receperunt, nostramque communionem amplexi sunt. Ita ipse.**

XLVII.
Ambiguitas tollitur de duabus Synodis.

At hæc non sic quidem recenset post cladem Alexandrinam, quasi post illam contigerint; sed quod suscepta ea de re semel oratione, ad finem usque voluit perduxisse, & postea, quæ essent antea gesta ac prætermissa, narrasse: quod re vera cum in his, tum aliis in locis qui non attentius observaverit, in complures errores delabatur necesse est; quod vel ex hoc perspicue demonstratur: nam cum in ea Synodo quinquaginta Episcoporum Romæ habita se a Julio Papa esse receptum Athanasius affirmet (quod & idem tradit disertis plane verbis ipso exordio secundæ Apologiæ, & inferius paulo antequam recitet ejusdem Julii Papæ litteras postea scriptas) rursusque appareat ex ejusdem Julii litteris, Eusebianos ad Julium scri-

PAGIUS tem aliis verbis exprimunt; quod dici non potest de prima Formula ante Concilium, & de quarta post illud editis, quæ merito in suspensionem veniunt, licet nihil eorum quæ Nicææ contra Arium decisa sunt, expresse improbarint. Cum enim per illas Sabellianam hæresim non oppugnent, sed potius in iis Ariana hæreseos suspensionem a se avertere contentur Eusebiani, fundamentum non habere omittendi vocem *Consubstantialis*, qua sola

plisse, exostulantes adversus eum inter alia, quod Athanasium ad communionem admisisset; plane liquet ante esse receptum Athanasium, quam Synodus illa alia Romæ haberetur post Alexandrinam cladem, & acceptas ab Eusebianis litteras allatas per Elpidium & Philoxenum missas ad eos a Julio Papa Legatos; ac proinde Synodum illam, ex qua rescripsit Julius ad Eusebianos, longe diversam ab ea quinquaginta Episcoporum esse, in qua Athanasius absolutus ad communionem ab eodem Pontifice receptus est: agemus autem de illa suo loco inferius.

Rursum vero de hac ipsa Synodo & sui absolute hæc Athanasius (c), antequam recenseat epistolam Julii: *Presbyter enim Vitus plures Episcopos quam quinquaginta ad Concilium adduxit; ubi & nostra defensio recepta fuit, nosque digni habiti sumus communionem & agape: magnaque indignatio exorta est contra Eusebianos, quibus Julium, cum ab eis litteras accepisset, rescribere jusserunt. Sed id sequenti anno. Secundum namque hoc iudicium fuit, quo ipse Athanasius pro illatis ab Eusebianis calumniis est publice absolutus, quod ipso exordio secundæ a se scriptæ Apologiæ testatur his verbis: *Quod ad nos attinet, iudicio nullo opus est. Judicatum est enim non semel secundum nos, sed sæpius ac sæpius, primum quidem in nostra provincia: cum ad id coissent propemodum centum Episcopi; secundo Romæ, nobis, cæterisque adversariis Eusebii ad ejus criminofas litteras iudicio comparentibus: fuerunt autem in eo confesso plus quam quinquaginta Episcopi. Tertio, &c. Ea enim, quæ subdit de tertia absolutione pronunciata in Concilio Sardicensi, dicemus suo loco.**

Athanasius autem, simulatque Romæ in Synodo per Julium Romanum Pontificem sententiam absolutionis accepit, Alexandriam navigio revertus est: affirmat id Sostrates (d), dum ait eundem Alexandriam esse regressum, antequam clades illa per Gregorium illata accideret, veritumque ne sua absentia Eusebianis aliquid molendi adversus Alexandrinam Ecclesiam daretur occasio: odoratus enim erat ex contumacia illorum detrectantium ad Romanam Synodum convenire, eosdem adversus ipsum in Concilio, quod cogere Antiochiæ illos audierat, molituros. Nec eum

XLVIII.
(c) Athan.
Apolog. 2.

Athanasius absolutus acceptus in communionem, & Agapen.

XLIX.
Athanasius revertitur Alexandriam.
(d) Sostr. 1.
266. 110.

omnem omnino suspensionem hujus hæresis a se amovissent.

Ad num. XLVI. *Synodus Romana* in causa Athanasii, & in causa Marcelli Ancyrani Episcopi, quam Baronius anno præcedenti inchoatam, præsentique continuatam arbitratus est, ad annum sequentem pertinet, quo Baronius alteram Synodum Romanam excogitavit. Quo etiam anno, quæ ad *Synodum Romanam* pertinent explicabimus.

XXXVII.
Synodus Romana.

eum fefellit opinio : siquidem accepit, Gregorium ab Eusebianis, iisdemque Arianis, creatum esse Episcopum Alexandrinum : cum ipse statim Circulares litteras ad Catholicos omnes Episcopos de ejusmodi facinore dedit ; quibus, qualis esset Gregorius, eos admonuit. Testatur id ipse, cum ait (a) : *Ego autem quia jam pridem, cum eum Ariani ut fidum sibi in Episcopum promovebant, scripto edideram, nemini vestrum Catholicis Episcopis ignotum esse Gregorium, eumque merito a vobis pro impietate sua excommunicatum esse, & anathema edito Ecclesie proclamatum; nec aliam esse causam, cur eum Ariani pro Episcopo mittant, nisi ne denuo ex meis scriptis similia convicia paterentur, barbara & exotica vi in me coorti, Ecclesias in suam potestatem redegere, ut ita Arianismi suspicionem vitarent. Hæc ipse, quem quidem reversum esse Romam, Alexandriam hoc anno, vel sequentis exordium, ex eo quoque perspicue potest intelligi, quod constat tempore grassationis Arianorum in Alexandrinam Ecclesiam anno sequenti eum illic fuisse repertum, quod ipsemet testatur in epistola ad Orthodoxos, de qua inferius.*

(a) Athan. epist. ad Orthodoxos.

L. Quid præterea in hac eadem Synodo Romana gestum sit ; Julius Papa, suis ad Eusebianos datis litteris, nobis referat ; nempe, cognitam quoque esse tunc Romæ Marcelli causam, qui (ut vidimus) damnatus Constantinopoli ab Eusebianis, ipsum Romanum Pontificem appellans, Romam confugerat : de quo hæc ipse (b) : *De Marcello autem, postquam de illo quoque ut impio in Christum perscripsistis, vobis studui significare : eum cum huc venisset, affirmasse falsa esse quæ de se litteris vestris scripta essent. Sed tamen cum a nobis postularetur, ut de fide diceret ; tanta cum fiducia per se respondit, ut nemo non perciperet, eum nihil a veritate proferre alienum, sed eadem pietate, qua Ecclesia, de Domino ac Salvatore nostro sentire : neque jam tantummodo, sed etiam olim hujus sententiæ se fuisse, confirmabat, &c.* Plura subdit de eodem, quod iuste atque canonice, æque ac Athanasius, ab ipso fuerit ad communionem admissus. Porro de Marcelli causa & rebus ab eo gestis Romæ cum Julio, plura habet Epiphanius (c), qui libellum, quem dicit ab eo oblatum Julio recitat : sed an ille ipse sit, dubito ; in eo enim licet multa reperiantur ad Arianorum opinionem confutandam ; tamen, quod potissimum exigebatur a professore Catholico, nomen CONSUBSTANTIALIS non ponitur : quam ob causam libentius, in eam sententiam venimus, ut nequaquam illa ipsa sit fidei professio, quam Julius per omnia consentientem esse tradit Ecclesie Catholice. Sed ad cogno-

(b) Apud Athan. Apolog. 2.

(c) Epiph. hæres. 72.

scendam plenius Marcelli causam Romæ cognitam, ejusdem Epiphanius hic verba reddamus.

Apponam (inquit) & editionem sermonis, quem fecit ad Julium beatum Romanum Episcopum idem Marcellus, nimirum sui ipsius defensionem faciens. Ac paulo post edita Romæ Acta sic describit ex libello ipsius, quem recitat hisce verbis : *Beatissimo comministro Julio Marcellus in Domino gaudium. Quandoquidem aliqui ex condemnatis prius ob hoc quod non recte credunt, quos ego in Nicæna Synodo redargui, contra me scribere ad tuam pietatem sunt ausi, tamquam ego non recte, neque Ecclesiastice sentiam ; suam culpam in me transferre studentes : hac de causa necessarium duxi, me conferre Romam, & commonefacere te, ut eos, qui contra me scripserunt, accersas ; quo præsentibus ipsi in utrisque a me redarguerentur, & quod quæ contra me scripserunt, falsa sunt, & quod adhuc nunc permanent in suo ipsorum errore priore, & horrenda tum contra Dei Ecclesiam, tum contra nos Præsides ipsorum ausi fuerunt. Quandoquidem igitur apparere noluerunt, cum miseris tu presbyteros ad ipsos ; & hoc cum ego annum & tres integros Romæ vixerim : necessarium putavi hinc discessurus, meam fidem meam manu a me conscriptam cum omni veritate, tibi tradere, &c.* Recitat enim fidei ab eo scriptæ libellum, habentem hanc appendicem : *Et cum hanc ex divinis Scripturis fidem acceperim, & a majoribus secundum Deum edoctus sim ; eam & in Ecclesia Dei prædico, & ad te nunc scripsi, exemplari hujus scripti apud me reservato. Et rogo te, ut exemplar in epistola, quam ad Episcopos missurus es, inscribas : ut ne aliqui ex his, qui non exacte noverunt nos & illos, scriptis illorum animum advertentes decipiantur.* Hæc Epiphanius ex libello Marcelli : atque de eo modo hæc inferius : inferius autem alias sæpe, deque illius fide plenius agetur.

LI. Marcelli fidei libellus.

At vero in eodem Romano Concilio non Athanasii tantum atque Marcelli, sed & aliorum complurium qui gravia passi erant ab Arianis in Oriente, & Romam ad Julium Papam confugerant, auditæ querelæ sunt ; quod idem Romanus Pontifex in litteris ad Eusebianos postea datis tradit his verbis (d) : *Non enim solum Athanasius & Marcellus Episcopi cum querimoniis de illatis injuriis, sed & plurimi alii Episcopi ex Thracia, Cœlesyria, Phœnicia, Palæstina huc convenere : presbyteri item non pauci partim ex Alexandria, partim aliunde huc ad Concilium occurrerunt, & coram omnibus Episcopis ibi congregatis, inter reliqua dicta sua conquesti sunt, vim & injurias Ecclesiis illatas esse, suasque Ecclesias eadem, quæ Ale-*

LII. Cognita Romæ causa omnium ab Arianis expulso- rum.

(d) Apud Athan. Apolog. 2.

xandrina, passas esse, & in aliis Ecclesiis similia designata. Quæ autem ibi sequuntur de Ægypti presbyteris iterum ad Synodum Romam venientibus, suo loco dicturi sumus. Qui vero fuerint Episcopi dictarum provinciarum ex suis Ecclesiis pulsi, Athanasius recenset in Apologia de fuga sua, nosque de iisdem superius egimus. Porro ex illis alios ante, alios vero post hæc tempora exilium passos esse, quæ idem scripsit ad solitariam vitam agentes declarant. De his autem qui post Concilium Antiochenum ab Eusebianis ejecti sunt, & per Julium deinde restituti, suo loco dicemus, ordine temporum rite disposito.

LIII.

Defensores Athanasii accusant Eusebianos.

Quod etiam ad hanc Synodum spectat, illud necessario admonendum est; eos qui Romam pro Athanasio Alexandria venerant, censuisse non esse satis, Athanasium fuisse a Julio Romano Pontifice absolutum, sed petiisse ab eodem iudicium contra Eusebianos. Non defuisset quidem in hoc Julii studium, nisi novis obortis tumultibus, res ab Eusebianis callide interrupta fuisset: id quidem est, quod idem Athanasius ait (a): *Certe fratres nostri Romæ, anno superiori infensi prioribus eorum hominum factis, cum nondum scelera ista accesserant, pro ultione sumenda Concilium iudici celebrarique voluerunt: & rem perfecissent, nisi Eusebiani Ecclesiam perturbassent, nosque intercipere conati essent, ut libere sine reprehensore in sceleribus suis pergerent.* Hæc Athanasius: ut ex his appareat ea scripta esse anno sequenti, cum Ecclesia illa grassationem jam passa est a Gregorio Episcopo Ariano per Philagrium Præfectum intruso.

(a) Athan. ad Orthod. prope fin.

LIV.

Quid Eusebiani ad Julium scripserint.

Quid autem, compertis his quæ Romæ in Concilio acta essent, Eusebiani Antiochiæ diutius commorantes, dimissis tandem Legatis Julii Romani Pontificis, ad ipsum scripserint, nunc dicendum erit. Eos quidem non antea scripsisse, Legatosque dimisisse, nisi præcognitis quæ Romæ peracta essent de absolutis Athanasio atque Marcello, iisdemque ad communionem susceptis, eorumdem ad Julium datæ litteræ significant: quæ licet non extant; ex redditis tamen ad ipsos litteris ejusdem Julii, quales fuerint, satis perspicue intelligi potest: ait enim ipso ejus exordio scriptæ ad illos epistolæ (b):

(b) Apud Athan. Apolog. 2.

LV.

Arrogantia Eusebiano- rum.

Legi epistolam vestram, quam mihi presbyteri mei Elpidius & Philoxenus attulerunt: miratusque sum, cum a nobis ex vera dilectione & bona conscientia scriptum esset, contentiose a vobis, & non ut decuit, rescriptum esse. Fastus enim & arrogantia scribentium in epistola apparerat. Atqui aliena sunt ista a fide in Christum: decuit enim eum qui cum dilectione ad vos scriberet, eandem vicissim dilectionem, non autem contentionem referre:

Et paulo post: Ego certe (inquit) cum litteras vestras evoluerem, post varias ultro citroque cogitationes, eas supprimendas putavi, ea spe, quod crederem saltem aliquos ex vestris adventuros, nec opus fore istiusmodi epistolis; ne, si illæ in publicum promerentur, multos hic dolere afficerent. Caterum ubi nullus vestrum supervenerat, necessum fuit ut eas proferrem. Credite mihi: omnes admiratione pleni, vix induci poterant, ut crederent istiusmodi litteras a vobis profectas esse, in quibus rixandi potius quam charitatis affectus eminebat. Quod si ambitione ostentandæ eloquentiæ ita exceptæ sunt a dictatore; id certe studium ad alios spectat. In rebus enim Ecclesiasticis non specimen eloquentiæ, sed Apostolici canones requiruntur; operaque dari solet, ne quis ex parvis, in Ecclesia scandalizetur.

LVI.

Quod vero pertinet ad illorum querimonias iisdem datis ab eis litteris expressas: prima ordine illa a Julio recensetur, quod indigno animo tulissent, se Romam esse citatos: sed & conquesti sunt, angustum fuisse tempus ad veniendum præfixum. Illud etiam prætexerunt; non opus fuisse in alia Synodo retractari, quæ in alia jam stabilita essent; indignantes Acta Tyrri conventiculi a Julio iterum examinari, adducentes in exemplum iudicium prolatum de Novato, & Paulo Samosateno: nec debuisse (quod addunt ex iisdem litteris Socrates (c) & Sozomenus (d) quæ ab ipsis iudicata essent, per Julium labefactari; eo perperam ad hæc probanda usi exemplo, quod videlicet, cum olim a Romano Pontifice Novatus Romæ damnatus esset, Orientales ejus communionem minime recepissent. At hæc in exemplum adducta, quam mendacia, quamque disparia sint, quæ superius diximus de Novatiano, & Novato declarant.

Querelæ Eusebiano- rum.

(c) Socrat. l. 2. c. 11.

(d) Sozom. l. 3. c. 7.

LVII.

Sed rursus quæ ex iisdem ipsorum litteris recitant Julius Papa atque Sozomenus (e), plane demonstrant, eosdem Eusebianos hæc scribentes, sale mordacitatis suas litteras aspersisse; nempe ut iudicium refugerent Ecclesiæ Romanæ (quod est peculiare hereticorum omnium) illud inculcasse: Nequaquam ex magnitudine Civitatum esse æstimandas dignitates Episcoporum. At ipse Julius false quidem tam futilem sed procacem assertionem, ex suis ipsorum factis petito exemplo, & inducta testificatione refellit; utpote qui majorum Civitatum semper sedibus inhiantes, nullo valent loco consistere: nam ait (f): *Si igitur vere parem eundemque honorem in omnibus Episcopatibus censetis esse, neque ex magnitudine Civitatum (ut vos scribitis) honorem ejus rei crescere arbitramini; oportuit eum, cui concredita est parva Civitas, in ea quæ credita ipsi est, permanere; &*

(e) Sozom. ubi supra.

Refellit Julius Arianos.

(f) Apud Athan. Apolog. 2.

ne-

CHRISTI
341.JULII PAP.
5.CONSTANTII IMPER.
CONSTANTIS 5.

nequaquam rejecta concredita, ad eam quæ ei concredita non est, transvolare; ne eam quæ a Deo data est, aspernari; illam vero quæ hominum ambitu concessa est, magni facere videatur. Hæc dicens, plane fugillat eorum principem Eusebium, qui e Berythi sede in Nicomediensem transferat, & ex illa rursus se in Constantinopolitanam contulerat.

LVIII.

Expostularunt etiam iisdem litteris Eusebiani in Julium, quod scribens ad eos, non tamen ad omnes nominatim litteras rescripsisset, quarum illa erat inscriptio: *Eusebio cum suis.* Sed & hæc perbelle in eisdem convertit Julius: frustra nimirum eos ista indigne ferre, qui non existiment eas ad se litteras scriptas esse. Insuper iisdem ab ipsis datis litteris conquesti sunt susceptos ab illo esse in communionem Catholicam Athanasium atque Marcellum, antea ab ipsis damnatos Episcopos. Hæc & alia fortasse id genus cum scripserint ad Julium Papam Eusebiani, de rebus a se in Synodo gestis nec verbum quidem fecerunt, nec quid in Ecclesiam Alexandrinam Gregorio ab ipsis injuste decretam egissent, ut par erat, significarunt: istæ eadem de litteris Eusebianorum ad Julium Papam scriptis habent Socrates (a), & Sozomenus (b); sed dum ab alio Concilio Antiocheno, quam ab eo in Encæniis celebrato ipsas datas ponere videntur, plane hallucinantur: nam cum constet per eisdem Legatos Elpidium, & Philoxenum ad ipsos tunc missos eas redditas esse; non ab alia Antiochena Synodo, quam ab illa, vel alio tempore, opus est dicere datas fuisse. Addit quoque ex ejusmodi Eusebianorum litteris Sozomenus, eos iisdem contestatos esse, numquam cum Julio pacem atque concordiam inituros, nisi quæ ab eis fuissent constituta probasset.

Quæ tacerint
Ariani.(a) Socrat.
l. 2. c. 11.(b) Sozom.
l. 3. c. 7.

LIX.

(c) Tom. 1.
Conc. in
Julio.

Extat epistola quædam Arianorum nomine ad Julium Papam data (c); sed ut recte intuenti apparet, videtur esse ex iis, quæ Socrates atque Sozomenus tradunt, confarcinata: nam quæ qualesve es-

sent eadem Eusebianorum ad Julium scriptæ, ejusdem Julii litteræ ad eos redditæ, & ab Athanasio recitatæ, aperte significant: multa enim in illis desiderantur, quæ ex Julii litteris produntur ab eisdem scripta esse, compluraque inesse noscuntur aliter quam a Julio relata sint; diversasque cum ex nominibus, tum ex rebus, prudens quisque indagator inveniet: ut merito ex ipsæ quæ ibidem habentur recitatæ, tunc a Julio Papa ad Arianos redditæ, eadem quoque suspicionem laborent; nam quæ veræ, & legitimæ sint litteræ Julii ad illos rescriptæ, Athanasius qui eas verbatim descripsit, recitatque in secunda sua Apologia, absque controversia ulla declarat. Porro has litteras hoc anno ex Antiochena Synodo datas, anno sequenti potius Romam perlatas esse, & eo ipso tempore, quo Julius, acceptis iis quæ gesta erant in Ecclesiam Alexandrinam, litteris Athanasium accersivit, testatur Socrates (d). Liqueat enim ex his quæ dicta sunt superius, eas illis esse datas ex Antiocheno Concilio eodemque confecto; & Julium ad eos rescripsisse anno sequenti, post denunciata Romæ cladem Alexandrinam, ut, quæ suo loco dicemus ex ejusdem Julii litteris, demonstrabunt.

Litteræ
Ariano-
rum ad
Julium
cujus fidei
sint.(d) Socrat.
l. 2. c. 13.

Hujus quoque anni Consulibus consignatum habetur Constantii Imperatoris rescriptum ad Magdalianum vicem agentem Præfeti prætorii adversus Idololatrias his verbis (e):

LX.

Cesset superstitio, sacrificiorum aboleatur insania. Nam quicumque contra legem divi Principis parentis nostri, & hanc nostræ mansuetudinis jussionem, ausus fuerit sacrificia celebrare, competens in eum vindicta, & præsens sententia exeratur. Acc. Marcellino & Probino Coss. Erant hæc & ad sectam Eusebianorum illecebræ, dum eorum patronus ex hujusmodi adversus Idololatrias promulgatis edictis maxime pius ab omnibus videri voluit.

(e) l. 2. de
Paganis
C. Theod.Rescri-
ptum con-
tra Idolo-
latrias.

JESU CHRISTI
ANNUS
342.

JULII PAP.
ANNUS
6.

CONSTANTII IMPP. 6.
CONSTANTIS

I. **Q**UI modo sequitur annus Christi trecentisimus quadragesimus secundus, inscribitur Consulatu duorum Augustorum Constantii tertio, & Constantis secundo, Orientali Ecclesie, ac potissimum Alexandrinæ, ob Eusebianorum grassationes funestissimus: quo Gregorius Cappadox, electus anno superiore in Antiocheno Concilio in locum Athanasii Episcopus Alexandrinus, per Præfectum Philagrium militari manu, jussu Constantii, Alexandriam introducit, cum jam Paschale festum proxime instaret.

II. Hæc quidem hoc ipso anno, non autem elapso, accidisse (ut certam temporis rationem reddamus) illud magnopere persuadet, ut asseramus: quod cum Antiochenam Synodum in Encæniis celebratam ad plures constet menses fuisse propagatam; rursumque liqueat ex iis quæ paulo post dicturi sumus, Gregorii adventum Alexandriam accidisse prope Paschale tempus: necesse est affirmare (habita quoque longinquitatis itineris ratione) hoc ipso anno, dicto tempore, quo navigationi solent, exacta hieme, auræ secundæ aspirare, Gregorium e Palæstina solventem Alexandriam pervenisse. Hæc autem quomodo se habuerint, cum a Socrate (a), Sozomeno (b), Theodoro (c), & aliis plerisque confuso ordine, & jejune admodum referantur: nos Athanasium ipsum, de his, cum hæc pateretur, scribentem Encyclicam epistolam ad Orthodoxos, sequemur; aliaque ex eodem diversis in locis sparsa pariter colligemus, in iisdem qui sæpe irrepsit errorem corrigentes, dum pro Gregorio Georgius frequentius scriptus (ut dictum est) legitur, discriminantes eos ab invicem secundum notas peculiare cujusque distinctas, Gregorium Georgii loco reddidimus. Athanasius igitur ex immensa clade vix fuga la-

(a) *Socr.*
l. 2. c. 8.
(b) *Sozom.*
l. 3. c. 5.
(c) *Theod.*
l. 2. c. 4.

Ann. Eccl. Tom. IV.

psus, de rebus gestis in ipso Gregorii introitu, immo invasione Ecclesie Alexandrinæ, publicam patentemque atque communem Orthodoxis omnibus scripsit epistolam, quæ hætenus integra conservatur: reddemus hic eam, quod nonnisi hujus sit argumenti, & elegantissima ex ea accipiat epistolaris historia: se vero

(d) *Athanasius ad Orbod.*

Mala quæ passi sumus, & intoleranda sunt, & condigne enarrari nequeunt: sed tamen, ut compendiosius vim acerbisatemque earum calamitatum significem, historia mihi ex sacris litteris recitanda videtur (e). Vir Levita injuriam in uxore passus, vinque ejus indignitatis secum reputans (mulier enim Hebræa erat, & ex stirpe Judæ) tantisque contumeliis attonitus quem admodum divina Judicium Scriptura denunciat, uxoris corpus in partes divisum ad omnes Israeliticis tribus misit; ut injuria non ad se solum, sed ad omnes æque pertinere crederetur: utque vel vicem ejus dolentes, vindices se præberent; vel negligentes ejus sceleris pudore suffunderentur. Nuncii autem rem, ut gesta erat, enarrarunt: illi autem qui visu audituque id cognovissent, in hæc verba proruperunt: Numquam tale quid, ex quo filii Israel ex Ægypto ascenderunt, accidisse. Concitata igitur sunt universæ tribus Israel; omnesque, quasi id peculiari-ter passi essent, in unum coiere. In summa debellati sunt qui hoc scelus perpetraverant; non enim ad generis conjunctionem, qui in bellum coiere, sed ad facinus respexere. Scitis istam historiam, fratres, & quæcumque ibi perquam diligenter a Scriptura super hoc negotio recensentur: ulterius autem eam excurrere, non est animus; præsertim cum ad eos scripturus sim, qui rem cognitam habent; & ipse ardeam quamprimum ad ea indicanda, quæ magnitudine,

III.

(e) *Judic.*
19.

Epistola Athanasii de clade Alexand. Ecclesie.

C c c & nu-

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5835.

SÆC. IV. Anno Urbis 1095. Olymp. 280. A.C. 342. an. 2.

JESU CHRISTI 342.

JULII PAPÆ 6.

CONSTANTII ET CONSTANTIS 6.

I. **A** Num. I. ad XLIII. Coss. Constantius Aug. III. & Constans Aug. II. Sumtus uter-

que Consulatus juxta secundam Consulatum Cæfareorum regulam: uterque enim Imperator Augustei Imperii Quinquennalia celebravit.

Adventus Gregorii in Urbem Alexandrinam male a Baronio in hunc annum dilatus: epistola enim Eusebianorum, quam ipse affirmat scriptam esse post Concilium Antiochenum ad Encænia, ideoque ante mensem Septembrem anni CCCXLI. quo indictio XV. inchoata, data est post Gregorii in urbem Alexandrinam ingressum, ut colligitur ex eo quod Julius in sua ad Orientales epistola scribat, Presbyteros suos, qui eam attulerant, cum luctu ab Eusebianis remissos fuisse, ob ea quæ iste gerj conspiciebant, ut legitur in eadem epistola recitata ab Athana-

quennalia, Constantis, & Constantii.

II. Gregorius invadit Sedem Alexandrinam.

Baron. num. I. & seq.

NOTÆ [1] Coss. Constantius Aug. III. & Constans Aug. II. Socrates lib. II. Cap. XIII. duobus Augustis Coss. Constantio III. Constante II. Fasti Idatiani, Vindebonenses, & Prosperi Chronicon: Constantio III. & Constante II.

IV.

Immanis-
sima cla-
des Alex.
Ecclesiæ.

& numero superent Levitica ista mala. Ideo enim hujus historiae mentionem fecimus, ut rebus ejus temporis cum præsentibus in comparationem missis, in quibus tanta, & tam immanis crudelitas est, majorem quam illi indignationem adversus homines nefarios conciperetis. Siquidem acerbitates persecutionum nobis illatae ita præponderant, ut exigua videatur Levitica calamitas, præ illis quæ nunc adversus Ecclesiam designata sunt. Vel potius numquam quicquam tale auditum est in Orbe terrarum, neque quisquam umquam istiusmodi mala expertus est. Tunc enim una mulier injuriam passa est, & nonnisi unus Levita erat, ad quem vis illa referrebat: nunc autem universa Ecclesia injuria affecta est, & sacrarium contumeliose habitum; & quod majus est, pietas ab impietate persecutionem perpetitur. Tunc singula tribus, singulis partibus mulieris visis, attonitæ consternatæque ferebantur: nunc autem totius Ecclesiæ membra divulgata sunt. Rem ita esse, etiam ex illis cognoscetis, qui alii atque alii in diversas partes, ut injurias suas exponant, missi sunt.

V.

Servan-
dum ad-
monet
majorum
deposi-
tum.

Obsecro igitur vos, ut ita animos vestros commoveat rerum indignitas, quasi non nos tantummodo, sed ipsi quoque injuriam accepissetis; quo quisque uti læsus opem in commune conferat, ne paulatim Ecclesiastici canones, & Ecclesiæ fides corrumpatur: quæ ambo in periculum veniunt, nisi Deus vestra opera quam celerrime delicta castiget, & Ecclesiam vindictæ compotem reddat. Non recens aut nova res est, Ecclesiasticorum canonum institutio, sed a primis usque Patribus per manus tradita est, & fundata in Ecclesiis. Neque nunc tandem fides suam sumpsit initium, sed ab ipso Domino opera discipulorum in nostram usque ætatem propagata est. Ne igitur ea quæ hactenus usque ad nostra secula in Ecclesiis observata sunt, his temporibus pereant; & quæ nobis concredita sunt, a nobis requirantur: agite fratres, ita animo excitemini, eumque zelum arripite, qui bonis dispensatoribus mysteriorum Dei congruit; & non aliter sitis affecti, quam si in oculis vestris i-

stiumosdi populatio commissa esset. Copiosius omnia ex tabellariis cognoscetis. Ego tamen, mihi imperare non potui, quin paucis ea quoque delinearem: quo plane vobis constaret, nullo umquam tempore talia in Ecclesiam perpetrata esse, ex quo Salvator noster in Calum subvectus discipulis præcepit (a): *Ite & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti.*

(a) Matth.
28. Marc.
16.

Quæ igitur adversus nos & Ecclesiam commissa sunt, ad istum modum se habent. Solemniter nobis in pace convenientibus, populisque istiusmodi conventu lætis, & ministris sacrorum secundum Deum vita conversationeque per Ægyptum, Thebaida, Africam in melius proficientibus, mutuaque inter se & erga nos pace & charitate affectis: ecce ibi statim Præfectus Ægypti litteras publice proponit in specie edicti, quibus declarabat, Gregorium natione Cappadocem pro successore mihi datum, satellitio stipatoribusque Comitum in cathedram introducendum. Fama istius negotii tunc, ut in re nova, & nunc quoque post rem peractam, perturbavit omnes. Major igitur ea de causa in templum populi defluxus, & præcipue ob id, quod nullas querelas nec a plebe, nec a presbyteris, nec ab Episcopis contra me habitus satis scirent, neminemque nisi Arianos cum Gregorio esse: ipsumque adeo Arianum & esse, & ab Ariano Eusebio missum esse cognoscerent. Scitis autem, fratres, Eusebium cum suis, præsidem semper & socios ipsius hæreseos Arianorum fuisse, & per eos nobis perpetuo insidias factas, operamque dedisse, ut in Gallias exulatum abirem.

Populus igitur indignari; queritari sepe multumque; tum ad Judices, tum ad universam Civitatem protestari, nullam adversus nos querelam ab Ecclesiasticis motam esse; Arianorum hæreticorum opera hanc insolentiam, legumque prævaricationem in Ecclesiam immittere. Sed ut demum querelam aliquam adversus me susceptam, meumque nomen inter eos receptum esse: non tamen oportuit in mei locum Arianum, aut qui Ariana saperet, subrogari: sed secundum Ecclesiasticos canones, prout Apostolus præcepit, congregatis populis una cum

VI.

Edictum
de Grego-
rio indu-
cendo A-
lexand.

VII.

Populus
pro Atha-
nasio agit.

PAGIUS

nasio pag. 740. Præterea ibidem pag. 749. postquam Pontifex fufe narravit mala a Gregorio tunc patrata, Eusebianos irridet dicens, *Scribitis, magnam pacem Alexandria & per Ægyptum fuisse, nisi forte res, officiumque pacis in contrariam jam significationem abierit.* Recte itaque Bollandus die decima septima Januarii pag. 110. Gregorii invasionem anno CCCXLI. consignat. Quæ narrat hic Baronius de ista intrusione ex epistola Athanasii ad Orthodoxos scripta, pertinent ad annum CCCLVI. seu ad secundam Sedis Alexandrinæ invasionem; cum hujus occasione epistola illa scripta fuerit, ut anno præcedenti monstravi. Neque enim dici po-

Baron. n. r.
& seqq.

test, Athanasium Eusebianos aggressos esse in ea, in qua commorabatur Ecclesia; cum ipsemet testetur, se, hos ubi tumultus auditione accepit, Romam navigasse, ut anno præcedenti ostendimus. Ad hunc ingressum referenda, quæ anno superiori num. XXIX. ex ipsemet Athanasio scripsimus de gestis in hac priori Ecclesiæ Alexandrinæ invasionem.

Valesius in Observat. Ecclesiast. lib. I. Baronii varios lapsus in Romana Synodo, quæ Athanasium absolvit, explicanda detexit, ex quo hæc mutuati sumus. Cum ex epistola Julii ad Orientales data constet, Athanasium Romæ mansisse annum integrum & sex menses, dum Eusebianorum

III.
Synodus
Romana
in causa
Athanasii.

ad-

sum Spiritu sancto, qui Episcopum constituant, publice & in presentia clericorum Episcopum postulantium, inquisitionem fieri, atque ita omnia canonice peragi; non autem ad potentiam postulationemque Arianorum, qui ab Ecclesia alieni sunt, quique Episcopale nomen non vereantur emere, successorem mihi dari, nundinatoremque Episcopalis tituli, præter consensum eorum, qui Episcopum postulare debebant, & præter voluntatem conscientiamque omnium, qui Actis adhibiti non fuere, per vim opesque Judicum extraneorum in hanc dignitatem immittere. Id enim & Ecclesiasticos canones solvit, & Ethnicos ad blasphemiam, suspicionemque cogit, ut putent, non legibus, ritumque divino, sed nundinatione, & potentia Episcopos constitui: præclara igitur ista Arianica Gregorii constitutio tale sui exordium habuit.

VIII. Illius porro introitus Alexandriam quam multa nefaria perpetravit, quatuorundem malorum auctor extiterit, licebit vobis & ex litteris nostris, & ab istinc proficiscentibus resciscere. Populis ergo graviter ferentibus istarum rerum insolentiam, id eoque in Ecclesiis cætus facientibus, ne Arianorum perfidia Ecclesie fidei admisceretur: Philagrius jam olim (nempe, ut dictum est, tempore Tyrii Conciliabuli) in Ecclesiam & virgines contumeliosus, per id tempus Ægypti Præfectus olim transfuga nostræ religionis, Gregorii conterraneus, homo nequaquam spectatis moribus, fretus magistratus sui auctoritate præsidioque, ad quodvis agendum promptus, ut qui apostata & in Ecclesiam infestus, & præceps, Ethnicos tribus, Judæosque item, atque alios protervos homines adhortationibus, magnisque promissis, quæ secundum pacta pro opera præstita bene persolvit, adversus Ecclesiam instigatos cuneatim cum gladiis, & fustibus contra populos in Ecclesias immittit. Jam quid inde evenerit, non simplicem posthac sermonem requirit, cum ea res nec satis digne explicari queat, aut sine lacrymis & planctu vel ex minima parte recenseri. Ubi enim apud præscos talis tragœdia? aut quid simile in bello, & persecutione factum est umquam?

IX. Siquidem, & Ecclesiis & baptisteriis
Ann. Eccl. Tom. IV.

flammæ injectæ; magnus igitur luctus, & gemitus, & planctus per Civitatem. Civitates, ea quæ agebantur, indigne ferre, occlamare Præsidi, vim protestari; eo quod virgines sanctæ, & incontaminatæ, nudatis corporibus, nefaria paterentur: iisdemque, si contumacius obfisterent, periculum capitis ingereretur: monachi pedibus obruti expirarent; alii Fisco addicerentur; alii gladiis fustibusque mactarentur; alique vulneribus plagisque male multati discederent. In sacrosanctam autem mensam, prob, quanta impietas & facinora commissa! Vides enim eos aves & nucas pineas immolare, idola sua laudibus efferre, in Dominum nostrum Salvatorem Jesum Christum, & Filium viventis convicia verborumque contumelias jacere: sacros Scripturarum libros, quos in Ecclesiis inveniebant, comburere: in sacrum baptisterium (proh superi!) Christicidas Judæos & atheos Ethnicos nulla cum reverentia ingressos, eam verborum factorumque turpitudinem nudatis corporibus designare, ut pudendum abominandumque sit relatu. Nec defuere impii homines, æmuli acerbissimarum persecutionum, qui virgines continentesque, injectis manibus traherent, raptarent, & ad blasphemiam, Dominique abnegationem compellerent; eosque, qui id facere recusarent, conciderent, pedibusque obtererent.

Ecclesie
Alexan-
drinæ im-
mensa cla-
des.

In hoc genere introitus sui splendidus ille, & perquam egregius Gregorius latus de istis malis, simulque mercedem & præmia pro hac tanta scelerata victoria Ethnicis, Judæis, cæterisque quorum opera ad talia usus erat, dispensans, in prædam rapinasque Ecclesiam dabat: semel autem ut istiusmodi generis sceleris esset licentia data, multa deteriora quam in bello, crudeliora quam in latrocinio committebantur; cum & isti obviam diriperent, illi in cellis reposita dividerent, magnamque copiam vini aut ebiberent, aut effunderent, aut asportarent, oleumque reconditum prædarentur, fores cancellosque tamquam rejectamenta gestarent, & candelabra ibi ad parietem deponerent, cereosque Ecclesie idolis adolerent: In summa, magna ubique in Ecclesia depopulatio, & plu-

X.
Gregorii
Ariani
scelera.

C c c 2 ri-

PAGIUS adventum expectaret, Baronius qui illum anno CCCXLI. Romam venisse scripserat, necesse habuit, Romanam Synodum, in qua absolutus est in exitum anni CCCXLI. conjicere. Sed ea ante præsentem annum non celebrata. Athanasius enim in epistola ad Solitarios diferte scribit, Romanam Synodum post dimissos ab Eusebianis Julii Legatos Elpidium atque Philoxenum congregatam esse. Locus est pag. 816. ubi, postquam retulit, Elpidium atque Philoxenum Presbyteros a Julio missos fuisse, qui Eusebianos ad causam dicendam citarent, subdit, Eusebianos, audito nomine Ecclesiastici judicii, adeo contremuisse, ut animum prorsus desponderent. Ad solitas i-

gitur artes eos conversos ait, Presbyteros Julii ultra diem Synodo præfinitum a Julio detinuisse, vanasque prætulisse excusationes, quod metu Persici belli Romam ipsis proficisci non liceret. Tandem vero, inquit, Presbyteros suos dimiserunt cum absurdissima excusatione hoc genere colloquii inter ipsos habito: Quandoquidem Ecclesiastico judicio vincere non possumus, solita nostra vi agamus. Dant igitur litteras ad Philagrium, auctoresque sunt, ut ille quamprimum cum Gregorio in Ægyptum abeat. Deinde cruentum Gregorii introitum in urbem Alexandrinam, & cædes atque exilia Episcoporum recenset. Ac tum demum Romanam Synodum commemorat pag.

rima mortis imago. Non tamen ad ista impii Ariani ullo pudore commovebantur; quin tetriora adhuc atrocioraque cumulare. Vidisses enim presbyteros, & laicos in jus trahi, virgines e cœtu suo divulsas ad tribunal Præsidis raptari, & in carcerem conjici, alios Fisco addici, alios flagellis cædi, panes sacrificiorum ministris, & virginibus interdici. Hæc autem sub Pascha in sacra Quadragesima acta sunt, per quod tempus jejuniis dediti erant.

XI.
Die parasceves
quot sacri-
legia.

Interim egregius ille Gregorius, arrogantis sibi moribus Caiaphæ, cum Præside Pilato contra pios Christi cultores debacchabatur. Certe ipso die Parasceves ingressus in quamdam Ecclesiam cum duce & Præside Ethnicorum populorum, intellectu hominum odio, quo illius violentum introitum aversabantur, auctorem consuasoremque se præbuit crudelissimo Præsidi, ut eadem hora trigintaquatuor virgines, & matronæ item, virique ingenui publice flagellis cæderentur, & in curricula conjicerentur: inter quos virginem quamdam studiosam litterarum, & adhuc Psalterium manibus retinentem, publice flagellari iussit: ereptus virgini a carnificibus liber, ipsa autem post flagra in carcerem reclusa est.

Athanasius clam
elapsus.

(a) Math.
10.

XII. His autem ad hunc modum patris, ne in reliquum quidem tempus otium egere: quippe qui in alia illa Ecclesia, in qua ego potissimum per hos dies commorabar, eadem prorsus molientes, furore ipsorum etiam in templum immisso, nihil non egere, ut ibi me interceptum de medio tollerent: nec aliter evenisset, nisi gratiam propitiam Christi auxiliaremque mihi expertus fuisset. Unde ita delapso licuit mihi pauca ista ex innumeris mala recensere: ego enim videns eos ad extremam rabiem devenisse, mecumque rationem iniens, quone vel Ecclesia noxam acciperet, aut virgines indigna paterentur, cædesque denuo committerentur, eademque iterum injuria contumeliaque in populum incumberet, furtim me populis subduxi, memor verbi Salvatoris nostri (a): Si vos persecuti fuerint in hac Civitate, fugite in aliam. Noveram enim ex iis quæ adversus pri-

PAGIUS

pag. 818. Roma vero congregati Episcopi prope quinquaginta, Eusebianos ut suspectos, timentesque se sistere, non receperunt, & quæ ab ipsis scripta essent infirmarunt. Nos autem susceperunt, & communionem nobiscum amplexi sunt. Ex quibus verbis liquido apparet, Romanam Synodum non nisi post reditum Legatorum habitam fuisse.

IV.
Præsenti
anno celebrata est.

Idem demonstrat Valesius ex altero Athanasii loco, qui habetur in Apologia secunda adversus Arianos pag. 739. quem nova versione donat, quia ab Interprete male translatus fuit: Denique Episcopi plures quam quinquaginta, congregati in Basilica; in qua Vito Presbyter populum colligebat, nostram quidem defensionem aquo ani-

mam illam Ecclesiam perpetraverant, nihil sceleris eos in istam Ecclesiam omissuros: ubi ne ipsam quidem Dominicam diem sanctissimi festi ulla in reverentia habuere, quo minus eo ipso tempore, quo Dominus omnes ex morius vinculis compedibusque eripuit, homines ejus Ecclesiæ in vincula conjicerent. Gregorius autem cum suis gregalibus, veluti bello in Christum suscepto, fretus confususque Præsidis potentia, diem illam liberalem vindicemque servis Christi in luctum & mœrorem vertit: Ethnici contra oculis animisque malignis diem illum sanctissimum intuentes, lætitiæ gestiebant. Gregorius vero (credo ex mandatis Eusebii) vinculis compedibusque per id tempus Christianos ad luctum complorationemque compellebat.

Hoc genere violentiæ Præsides Ecclesias diripuit, direptasque Gregorio & furiosis Arianis tradidit. Rejectionis igitur homines, & summoti ab Eusebio, in Ecclesiarum direptionibus sibi gratulantur: populis autem Dei, & clericis Catholice Ecclesiæ ea necessitas inflictæ est, ut cum impiis hæreticis Arianis communicent, aut ab introitu Ecclesiæ abstineant. Quia & naucleris, aliisque marinas navigationes obeuntibus, non exigua vis adhibita est a Gregorio, dum alios opera Præsidis in tormentis habet, alios vero in carcerem conjicit, & compedibus astringit ea de causâ, ut & ipsius sceleribus metuerent contradicere, & litteras ab eo deferendas acciperent. Verum ne ita quidem contentus; quo se nostro sanguine satiaret, induxit crudelissimum Præsidem facinororum, ut decretum sub populi nomine adversum me odiosissimis verbis descriptum ad pientissimum Imperatorem Constantium mitteret, unde non solum exilium, verum etiam mille mortes expectandas putes. Is autem qui decretum scripsit, transfuga est nostræ religionis, quippe qui, relictis Christianis, idola Gentium turpiter adoraret: qui autem litteris istis subscripserunt, Ethnici sunt.

Et ne multus sim in scribendo, persecutio adest, eaque persecutio, qualis nunquam antea adversus Ecclesiam oborta est. Nam in superioribus persecutionibus, cum quis

XIII.

A Præside
Alexandriæ causa
Athanasii
sævitur
in alios.

XIV.

Persecutio
omnium
acerbissima.

mo susceperunt, & communionem nobiscum, ac dilectionem fovendam esse sanxerunt: adversus autem Eusebianos indignati sum, & Julium rogaverunt, ut hæc ad illos perscriberet, cum illi priores ad ipsum scripsissent. Scripsit ergo Julius, & litteras misit per Gabianum Comitum. Subjungit deinde Athanasius litteras Julii, quarum hoc est exordium: Julius Dianio, Flaccillo, Narcisso, Eusebio, Mari, Macedonio, Theodoro, & qui cum illis sunt, dilectissimis fratribus, qui Antiochia ad nos scripserunt. Legi epistolam vestram, quam Presbyteri mei Elpidius & Philoxenus mihi attulerunt, &c. Denique post recitatas Julii litteras hæc addit Athanasius: Hæc cum Romana Synodus per

Ju-

quis ad fugam adigeretur, erat ubi suas partes cum aliis conjungeret; & cum occultaretur, non deerat baptismi copia: hæc autem multa, & præsens crudelitas Babyloniorum impietatem æmulatur: ut enim illi Danielem, ita præclarus iste Gregorius eos qui domi orationes faciunt, ad Præsidem desert, & ministros sacrorum infensissime observat: adeo ut ex ista violentia multi destituti, inopia baptismatis, periclitentur; multique sine visitatoribus ægrotent, & lamententur; acerbiorum sibi hanc calamitatem, quam morbum arbitantes: populique sacrorum ministris abactis, non ignari impietatis Arianorum, præoptant potius ita ægrotare & periclitari, quam ut Arianorum manus capitibus suis imponi sustineant. Ut igitur Arianus est Gregorius, ita & ab Arianis missus est, eumque nemo in Episcopum postulavit, nisi soli Arianis; ac proinde uti mercenarius & externus, gravia & perquam acerba in populos Catholicæ Ecclesiæ, quasi alienos, & non sui gregis per fidem, facit.

XV.
Gregorius
Arianus
cognitus.

Ego autem quia jampridem, cum eum Ariani, ut fidem sibi in Episcopum promovebant, scripto edideram, nemini vestrum Catholicis Episcopis ignotum esse Gregorium, eumque merito a vobis pro impietate sua excommunicatum esse, & anathema edicto Ecclesiæ proclamatum, nec aliam esse causam cur eum Ariani pro Episcopo mittant, nisi ne denuo ex meis scriptis similia convicia paterentur; barbara & exotica vi in me coorti, Ecclesias in suam potestatem redegere, ut ita Ariani sui suspicionem vitarent. Verum & hic quoque magnopere frustrati sunt: nemo enim Ecclesiasticorum hominum Gregorio se adjunxit, exceptis hæreticis, cæterisque ob crimina sua ab Ecclesia rejectis, illisque item qui metu Præsidis communionem simulant. Hanc tragediam ille jam olim quidem cum suis meditatus est, sed nunc ejus dramatis agendi facultatem per calumnias nactus est, quibus nos ad Imperatorem accusavit. Sed enim ne ita quidem conquiescere potuit, ut qui etiam nunc mercedem quærat, & notis amicissimisque adeo se terribilem infestumque præbet, ut nemo non metu mortis in exilium fugiat.

PAGIUS

Julium Romanum Pontificem scripserit, &c. Ex his colligitur primo, Romanam Synodum, qua Athanasius innocens pronuntiatus est, celebratam esse post reditum Elpidii atque Philoxeni. Secundo, literas Episcoporum Antiochenæ Synodi ad Julium Papam, quas supradicti Legati detulerant, in eadem Synodo Romana esse recitatas. Tertio, Julium Papam rogatum esse ab Episcopis Synodi Romanæ, ut Episcopis Antiochenæ Synodi rescriberet, iisque decretum Synodi Romanæ significaret. Postremo, epistolam illam Julii, quam ibidem refert Athanasius, & cujus initium duntaxat adscripsimus, eam ipsam esse, quam Julius scripsit rogatu & nomine Synodi Romanæ, quæ Athanasium absolverat.

Verum non ideo de sceleribus eorum formidinem, sed potius indignationem & vindictæ cupidinem concipere debetis, cum hoc novo genere scelerum adversus nos usi sint. Si enim patiente uno membro, compatiuntur & reliqua membra; & secundum beatum Paulum, flendum est cum flentibus (a); certe tanta Ecclesia læsa, quisque, quasi ipse læsus esset, ad vindictam se accingere debet. Communis enim omnium Salvator est, qui ab illis blasphematur; & omnes quotquot sunt canones, ab iisdem violantur. Si vobis in Ecclesia sine ullius quærela sedentibus, subito per edictum Principis successor mittatur, & talia contra vos designarentur; an id, quæso, sine indignatione toleraturi essetis? an non potius vindicandum censeretis? Est igitur æquum, vestram indignationem commoveri; ne, si ita res silentio transmittatur, paulatim in singulas Ecclesias idem malum propagetur, nostraque disciplina in mercatus nundinationesque abeat.

XVI.
Excitat
Orthodoxos.
(a) Rom.
13.

Quod igitur ad Arianos pertinet, rem vobis compertam dico: sæpe enim eorum impietatem publice privatimque damnastis; neque ignari estis, qualis sit Eusebius cum suis, & quantopere cum Arianis eandem hæresin foveat: quæ res in causa fuit, cur nobis olim insidiatus sit. Porro quæ per eum ejusque socios designata sunt, quantoque ea sint atrociora vel bellicis calamitatibus, ideo meis scriptis ostendi, ut statim a rebus narratis sumpto zelo, recta tenderetis ad tollendos talium scelerum in Ecclesiam auctores. Certe fratres nostri Romæ anno superiore infensi prioribus eorundem hominum factis, cum nondum scelera ista accesserant, pro ultione sumenda, Concilium indicere celebrarique voluerunt, & rem perfecissent, nisi Eusebiani Ecclesiam turbassent, nosque interceptare conati essent, ut libere sine reprehensore in sceleribus suis pergerent. Quod si Episcopi illi Romæ tunc temporis in hæreticos iras sumpserunt: quanto justior graviorque vestra & ira, & indignatio fuerit, cum prioribus maleficiis tantum scelerum addiderint? Obsecro vos igitur, ne tanta facinora levia aut negligenda putetis, neve inchoatam Alexandrinorum Eccle-

XVII.
Eusebius
malorum
omnium
auctor.

Quæ omnia ex lectione epistolæ ipsius Julii aperte confirmantur. Nam & literas Episcoporum Synodi Antiochenæ in Synodo Romana lectas esse diserte testatur Julius in principio suæ epistolæ: nec solum post reditum Legatorum suorum eam Synodum celebratam esse indicat, verum etiam diu post ordinationem Gregorii, & post violentum ejus ingressum in urbem Alexandriam. Certe cædes & exilia Episcoporum, proscriptiones & carceres civium, & alia scelera ac sacrilegia commemorat, a Gregorio tunc temporis perpetrata, quem Julius ne nomine quidem Episcopi unquam dignatur, ut videre est pag. 749. Atque hæc Julius Papa se accepisse di-

V.
Quod ma-
gis confir-
matur.

eleſtam, hæreticorum pedibus obteri, conculcarique ſnatis. Certe indignitas iſta rerum in cauſa eſt, ut populi ſacerdotesque ſeorſum ſine ſynaxibus vivant, taciti quidem ob vim Præſidis, animo tamen impietatem Arianorum execrantes.

XVIII. Si igitur aut ipſe Gregorius, vel alius quiſpiam ad vos ſcribat; ne recipiatis, fratres, illorum litteras, ſed oblatas diſrumpite, eorumque tabellarios ut impios & ſcelerum adminiſtros ejicite. Quod ſi formulam pacificatoriam ſcribat; ne illam quoque recipiatis; metu enim Præſidis, violentiaque Gregorii, ad has litteras perverſendas compulſi ſunt. Ego autem, quia veriſimile eſt, Gregorii gregales de Gregorio ſcripturos eſſe; meis litteris vos præmonere ſtudi, ut rejeſto perſonarum delectu, ſicuti Dei æmulatoribus congruit, ſubornatos ſubmiſſosque ab hoc hominum genere expellatis; qui hoc ipſo tempore in Arianorum gratiam, Judæos, Ethnicosque homines ad perſecutiones, virginum ſupra, cædes, Eccleſiarum depopulationes, incendia, blaſphemias inſtigarunt. Neque enim impius & furioſus Gregorius, quod Arianus non ſit, inſiciari poterit; cum is, qui litteris ſubſcribit, pro documento in contrarium ſit: Ammon enim iſte ejus ſubſcriptor jam olim a beato Alexandro ante me Epifcopo ob multa mala impietatemque ab Eccleſia ejeſtus eſt. Ob hæc omnia, quæſo reſcribite, & impios condemnate: ut ſacerdotes qui hic ſunt, populique Orthodoxam veſtram religionem, zelumque veſtrum adverſus malos conſpicientes, de veſtra gaudeant concordia fide: iſtique ſcelerum in Eccleſiam auctores, veſtris litteris, vel ſero, errorem ſuum reſpuant, & pœnitundine capiantur. Salutate eam, quæ apud vos eſt, fraternitatem: qui mecum ſunt fratres, vos ſalutant. Dominus autem vos ſanos, noſtrique memores conſervet, domini vere deſideratiſſimi. Haſtenus Athanaſii ad Orthodoxos epiftoſa, quam, priuſquam Alexandria recederet, e latebris ſcripſiſſe certum eſt ex iis quæ eadem continentur.

XIX.

Hic rurfus lectorem monendum puta-

PAGIUS

dicit, tum ex literis Epifcoporum, qui ex Ægypto hæc ad ipſum ſcripſerant, tum ex Preſbyteris, qui Alexandria Romam venerant. Sed & Carponem quendam olim ab Alexandro Alexandrinæ urbis Epifcopo ob Arianam hæreſim damnatum, una cum aliquot aliis ob eandem perſidiam ab illo damnatis, a Gregorio ad ſe miſſum eſſe ſcribit pag. 743. qui ſcilicet pacificas ſeu communicatorias Gregorii litteras perferret. Idem diu poſtea tentavit Georgius Arianus cum in locum Athanaſii ſuſſectus fuiſſet. Legatos enim ſuos miſit ad Liberium Papam, ambiens communionem Eccleſiæ Romanæ, ut diſcimus ex epiftoſa Liberii Papæ. Cum igitur hæc Carpona Legatio præſenti anno contigerit, Synodus Romana quæ poſt illam Legationem facta eſt, ante eundem annum celebrari non potuit.

mus, ne, quod habet depravatus textus epiftoſæ Athanaſii ad Orthodoxos de Georgio, putet nos hallucinatos, quod referre velimus ad Gregorium, qui primus ex Arianis inſtitutus eſt Antiochiæ Alexandrinæ ſedis Epifcopus; atque magis exiſtimet ea omnia referenda ad tempora Georgii, ſecundi inſtituti Ariani Epifcopi Alexandrini; opineturque eo tempore illa de graſſatione Philagrii accidiſſe, & eo quoque tempore eandem ab Athanaſio ad Orthodoxos eſſe ſcriptam epiftoſam. Nam cum habeat in eadem epiftoſa, hæc facta eſſe ſub Præſecto Philagrii: plane nonniſi ad tempora, quibus Gregorius ſedit, referri poſſunt. Siquidem ex litteris ejusdem Athanaſii ſcriptis ad ſolitariam vitam agentes pluribus locis earum conſtat, inſaſionem illam factam ſub Georgio, nequaquam ſub Philagrino, ſed ſub Syriano Duce, Cataphronio Præſecto, Heracliano Comite, Diogene, Hilario, Faufino, Sebaſtiano publicis magiſtratiſibus, nec de Philagrino ulla penitus ibi memoria. Rurſum vero cum ex hac eadem epiftoſa recitata habeatur mentio de Eufebio adhuc vivente, nempe Nicomediendiſi dicto, qui Gregorium Alexandriam mittendum curavit; haud poſſunt hæc aptari ad Georgium, qui Alexandriam inſaſit Eccleſiam, Constantino & Juliano Conſulibus, anno Domini trecentefimo quinquageſimoſexto: nam Eufebius, de quo hic eſt mentio, hoc eodem anno (ut dicitur) ex hac vita ſublatus eſt. Quæcunque igitur poſt Gregorii inſreſſum reperiuntur acta ſub Philagrino Præſecto, nonniſi ad hæc Gregorii tempora ſunt referenda, quem conſtat ſediſſe uſque ad Concilium Sardicenſe, a quo deſiſtus eſt, & poſt decem meſes (ut S. Athanaſius (a) teſtatur) deſunctus.

Quod autem hæc epiftoſa ſcripta fuerit ſtatim poſt primam graſſationem Philagrii atque Gregorii, proſitetur etiam ipſe Athanaſius iſdem litteris, quas feſtine tunc ſcripſit, ut Catholicæ Eccleſiæ Epifcopos præmuniret, & anteverteret ſcribendas a

Georgius pro Gregorio male ſumptus.

(a) Athan. ad Solitar. vitam agentes.

XX.

De tempore ſcriptæ Epiftoſæ.

no-

Reſpondet Baronius, epiftoſam illam Julii Papæ non ad Synodum illam Romanam pertinere, in qua abſoluti ſunt Athanaſius & Marcellus ſed ad alteram, quæ ſequente poſt anno facta eſt, cum Elpidius & Philoxenus ex Orientis partibus reverſi eſſent, Orientalium ad Julium litteras ſecum deferentes. Duas enim Synodos Romanas diſtinguit Baronius. Alteram quinquaginta Epifcoporum, qui Athanaſiam & Marcellum innocentes eſſe pronuntiarunt anno Chriſti CCCXLI. alteram hoc anno factam, in qua lectæ ſunt literæ Orientalium Epifcoporum, quas Elpidius & Philoxenus attulerant. Verum enimvero Athanaſius unam duntaxat agnoſcit Synodum Romanam, & in ea ſe omnium Epifcoporum ſententiis innocentem judicatum eſſe ſcribit, & Julium Papam rogatum eſſe ab Epifcopis, ut Orientalibus, qui ad ipſum litteras ſcripſerant,

VI.

Non dua, ſed unica Synodus Romana celebrata.

Baron. II. XXVIII. & ſeqq.

re-

novo Episcopo Gregorio ad eos litteras : quibus cum ex multis pauca summam collegerit, ac proinde complura prætermiserit; dignum existimamus, ut quæ ab ipso Athanasio de eadem illata clade postea majori otio scripta sunt, his insuamus, ex ea præsertim, quæ ad solitariam vitam agentes scripta epistola est, quæ quidem præfert brevium rerum ab Arianis gestarum adversus Ecclesiam Catholicam, ac potissimum Alexandrinam. De qua quidem illud admonendus est Lector, cum auctor multiplicium rerum obrueretur narratione, non semper idem filum texere orationis, sed inter scribendum alia sæpe divertere, adeo ut alio tempore gesta interdum cum aliis intermiscat : quod nisi quis accurate consideret, facile (quod ad temporum ordinem spectat) in varios labatur errores. Verum & in ea illud quoque attendendum, quod licet ejusdem descriptionis absque controversia idem Athanasius auctor sit habitus; tamen tamquam ab alio quopiam scripta epistola, ipse sæpe sui ipsius Athanasii nomen inter loquendum interferit. Sed jam hic reddamus, quæ eodem argumento in eadem posita leguntur.

XXI.

(a) Athan. ad Solit. Invasio Ecclesie Alexand.

Mittit (inquit a) litteras Constantius, & in omnes persecutionem movit, emissariis ad eam rem usus Philagrio, & quodam Arsacio eunucho : missus quoque est Gregorius militari manu; eadem statim designata sunt, quæ prius. Coacta enim multitudo ex bubulcis, opilionibus, & forensi vulgo, una cum protervis juvenibus, cum gladiis & fustibus templum Quirini invadunt; alios mactant, alios pedibus obterunt; plerosque concisos partim in carcerem, partim in exilium conjiciunt; multasque feminas miseris modis raptatas publice ad tribunalia crinibus trahunt, tractasque contumeliis indignissime afficiunt: aliorum bona Fisco addicunt, aliorum alimenta intervertunt, nulla alia de causa, quam ut eos ad partes Ariatorum, & Gregorium recipiendum, quem Imperator miserat, compellerent. Et paulo inferius.

PAGIUS

responderet, quemadmodum numero præcedenti explicavimus. Aut igitur falsus est Athanasius, qui id tam diferte affirmat, aut Baronius qui negat.

VII.

Fundamentum Baronii pro duabus Synodis Romanis.

Baron. anno 341. num. XLVII.

Sed videamus, inquit Valesius citatus, quænam ratio Baronium impulerit, ut duas Synodos Romanas distingueret, & epistolam Julii Papæ ad Orientales, quæ refertur ab Athanasio, scriptam esse diceret, non rogatu atque nomine Synodi Romanæ, ejus quæ Athanasium absolverat, sed alterius Synodi, quæ sequente anno congregata est. Unicam hujus rei causam affert Baronius, quod scilicet Julius in ea epistola testatur, Orientales in litteris, quas ad ipsum scripserant per Elpidium, ac Philoxenum Presbyteros, graviter conquestos esse, quod Julius Athanasium in communionem suscepisset. Atque Athanasius non nisi a Synodo Romana, in

Orientis igitur loca, suasque Provincias obeuntes querebant, si quis ipsis adversaretur, ut eum per calumniam in exilium profligarent. Certe presbyteros suos dimiserunt cum hac absurdissima excusatione, hoc genere colloqui inter ipsos habito: Quandoquidem Ecclesiastico judicio vincere non possumus, solita nostra vi agamus. Dant igitur litteras ad Philagrium, auctoresque sunt, ut ille quamprimum cum Gregorio in Ægyptum abeat. Ac statim jam inde Episcopi flagellabantur, & acerbis vinculis constringebantur. Serapammonem confessorem in exilium mittunt; Potamonem quoque & ipsum confessorem, qui oculum in persecutione perdidit, ita conciderunt plagis in cervicem, non ante desinentes, quam ubi illum pro mortuo abjicerent: adeo ut vix post aliquas horas curationibus fomentisque spiritum recollegerit, Deo quidem illi concedente vitam, sed admodum brevem: paulo enim post ex labore, & plagis ex hac vita decessit, adeptus in Christo gloriam iterati martyrii. Est de hoc celebris memoria in tabulis Ecclesiasticis, quibus natalis ejus dies, anniversaria commemoratione clarus, descriptus habetur (b). Sed subdit Athanasius.

XXII. Exilium confessorum.

(b) Martyrol. Rom. die 18. Maii.

Deinde miser Gregorius post tanta scelerata invitabat omnes, ut secum communicarent. Atqui si communionem ab illis postulabas, indigni erant qui verberarentur: quod si ut malos eos verberandos censuisti, cur illos, ut sanctos invitas? Verum nihil illi curæ erat, quam ut eorum jussa, a quibus missus erat, adimpleret, & hæresin stabiliret: eas ob causas stultus ille homicida, carnifex, & contumeliosus, fraudulentus, & in summa Christi hostis factus est. Episcopi autem materteram ita persecutus est, ut ne extinctam quidem humari sineret; & quod voluit, consecutus esset, & insepulta abjecta fuisset, nisi qui eam sustulissent, suum se cadaver efferre dixissent: tam impiis iste moribus fuit. Nam cum & alii mendicæ erronee eleemosynam acciperent; jussit ea quæ

XXIII. Greg. cogit communicare sibi Catholicos.

qua quinquaginta sedebant Episcopi, susceptus est in communionem. Orientalium igitur literæ ad Julium Papam scriptæ sunt post Synodum Romanam, in qua absolutus ab omni crimine, & ad communionem admissus fuerat Athanasius. Ex quo sequitur, epistolam illam Julii Papæ quam rescripsit ad Orientales Episcopos, non ex persona Synodi Romanæ & quinquaginta Episcoporum, a quibus Athanasius in communionem susceptus est, datam fuisse, sed nomine & rogatu alterius Synodi Romanæ. Hæc est Baronii ratiocinatio.

Sed facillimum est cuivis eam refellere. Primo enim negare possumus, Orientales in suis ad Julium literis questos fuisse, quod ille Athanasium in communionem suscepisset. Certe in tota Julii epistola, nullum ejus querimoniam apparet vestigium. Conquesti quidem fuerant Ori-

VIII. Refellitur primo.

Orien-

quæ eleemosynis destinata essent, diripi; & vasa, quibus oleum & vinum deferebatur, confringi; ut non solum in accipiendo se impium præberet, sed re ipsa Dominum contumeliose tractaret, auditurus jam jam ex Domino: Quatenus spreveristi istos, & me spreveristi. Multa etiam alia fecit, quæ dicendi facultatem transcendunt, & quibus auditor fidem negaret. Cæterum ista ideo patravit, quia neque secundum Ecclesiastica instituta creatus erat, neque pro Apostolica traditione Episcopi nomen obtinebat, sed ex Palatio cum militari manu, & magnifica pompa missus fuit, non aliter quam si sæcularis magistratus ei demandatus esset. Ideoque majori studio magistratum amicitiam, quam Episcoporum aut monachorum, sectabatur.

XXIV.

Greg. Arian. contumeliosus in S. Antonium.

(a) Prov. 2.

Si quando igitur pater Antonius ad illum e montanis scriberet, quemadmodum pietas peccatori in abominacione est, eodem quoque modo sancti viri scripta abominabatur. Quod si Imperator, aut Dux exercitus, aut alius quispiam Judex ad eum litteras dedisset; ita lætus alacerque erat, quemadmodum ii de quibus in Proverbiis non sine querimoniis dicitur (a): O qui relinquitis vias rectas, qui malis oblectamini, & gaudetis conversatione malorum. Certe qui hujusmodi litteras afferebant, pecuniis honorabat. Antonii aliquando epistolam Duci Blacio conspuendam abjiciendamque tradidit; sed hoc divina vindicta inultum non prætermisit: siquidem non diu postea Blacii femur proficiscentis ad primam mansionem, equus cui insidebat, cervicibus retortis, ita momordit, atque e dorso excussit humi affixit, ut intra triduum proximum periret. Hac tenus Athanasius. Sed hæc de Blacio paulo fusius atque nonnihil diverse ab eodem S. Athanasio recitantur in Vita S. Antonii; quod fortasse accidit vitio librariorum. Verum & illa hic recensamus; sic enim se habent.

XXV.

* Blacius

Præterea cum Blacius *, qui sub Nestorio Præfecto Alexandria Dux & Ægypti fuit, homo Arianae iniquitatis studiosissi-

mus fautor, ita Christi Ecclesiam persequeretur, ut animo vesano virgines monachosque nudatos verberaret in publico, ad eum Antonius litteras misit, quarum ista sententia est: Video iram Dei venientem super te. Desine persequi Christianos; ne te ira occupet, quæ proximum jam tibi minatur interitum. Legit infelix epistolam, & irrisit, atque in eam expuens, projecit in terram: porritores quoque multis afficiens injuriis, Antonio talia renunciari præcepit: Quoniam cura tibi tantopere monachorum est; etiam ad te mei vigor transibit disciplina. Sed confestim miniatorem oppressit supplicium: & post quinque dies os effrenatum ultio divina compescuit. Egreditur enim ad primam mansionem Alexandria, quæ appellatur Chæreum, cum supradicto Ægypti Præfecto Nestorio: vebuntur equis, quos inter omnes Blacius, cujus erant, mansuetissimos nutrierat: Cum ergo pariter sibimet equi alluderent; mitior, quo Nestorius vebebatur, morsu repentino Blacium decussit in terram, ac sic in eum inbians, femora ejus laceravit atque corrosit, ut statim relatus in civitatem, post tertium diem moreretur, universique agnoscerent minarum ab Antonio prædictarum effectum quantocyus consecutum, digno persecutoris sine completo. Hæc de his ibi.

Blacius blasphemus quid juste passus sit.

Qui vero Alexandria tunc temporis fugientes, Romam tamquam ad tutum asylum se contulerunt, necnon Ægypti Episcopi, suis litteris de his omnibus quæ per Gregorium Antistitem gesta essent, certiore reddiderunt Julium Romanum Pontificem, ut ipse in litteris rescriptis hoc anno ad Eusebianos testatur, cum ait (b): Quæ in Gregorii introitu acta fuerunt, ostendunt qualis fuerit ordo in ejus ordinatione: temporibus enim ita pacatis (prout renunciavit qui inde veniunt, & quemadmodum Episcopi scribunt) ipsa Ecclesia incendium passa est, virgines nudatae, monachi conculcati, presbyteri & multi ex populo indigne habitati & violati, Episcopi in carcerem detrusi, multi item spo-

XXVI. Julius Papa audit de clade Ecclesiae Alexandria.

(b) Apud Athan. Apolog. 2.

TAGIUS

orientales in suis litteris, quod Julius contra Canones faceret, & quod flammam discordiæ accendisset. Sed de communionem cum Athanasio inita nullum verbum hic legitur. Excusat se etiam Julius Papa, quod profugos Episcopos benigne exceperit, quod doluerit una cum dolentibus fratribus, quod cum flentibus fleverit. Sed nihil amplius dicit. Verum concedamus Baronio, Orientales Episcopos in suis ad Julium litteris nominatim questos fuisse, quod Athanasium in communionem suam recepisset. Quid tum? An ex eo sequitur, epistolam Julii Papæ non esse scriptam nomine Synodi Romanae, in qua Athanasius fuerat absolutus? Nullo modo. Deceptus nimirum est Baronius, & quicumque eum secuti sunt, dum existimant, Athanasium nonnisi in Synodo Romana susceptum fuisse in communionem. Quod non modo falsum, sed ab

omni ratione alienum videtur. Sexdecim integros menses Romæ permansit Athanasius, adversariorum suorum adventum expectans, antequam Synodus Romana causam ipsius cognosceret. An igitur credibile est, Julium Papam toto illo tempore a communionem Athanasii abstinuisse? Atqui contra est ipse Athanasius, qui in Apologetico ad Imperatorem Constantium diserte scribit, se venisse Romam, ut se, suaque omnia Ecclesiae illi committeret: Quo quidem tempore, inquit, assidens eram in synaxibus. Si in synaxibus Romæ assidens erat Athanasius, ergo cum Episcopo Romano communicabat. Deinde Julius Papa, & Athanasium & ejus adversarios Romam ad causam dicendam evocaverat. Non potuit igitur Julius ante causæ cognitionem Athanasii communionem refugere, ne præjudicium causæ faceret: id enim æquitatis ratio non

pa-

spoliati: sacra mysteria, de quibus incubabant Macarium presbyterum, ab Ethnicis direpta, & in terram abjecta sunt, ut vi cogerent nonnullos ad constitutionem Gregorii approbandam. Et inferius: Ex Ægypto autem & Alexandria, cum denovo supervenissent presbyteri, litteras secum attulere, quibus plurimorum Episcoporum, & presbyterorum querimonia continebatur; se, cum huc ad Concilium pergerent, detentos fuisse, ac etiamnum detineri; & quemadmodum post Athanasii exilium (sic enim appellat fugam ipsius) contigit, Episcopos, homines confesores, flagris conficiendi, alios in carcere haberi, Præsulesque longissimi in suo Episcopatu temporis publicis ministeriis mancipari, & fere omnes clericos, & populum Ecclesiæ Catholicæ insidiis appeti, & persecutionem pati, quosdam item Episcopos, & fratres finibus suis ejectos esse nulla alia ex causa, nisi ut inviti cogerentur communicare cum Gregorio, & Arianis; & Ancyra, quæ in Galatia est non pauca aut parva designata esse, sed prorsus eadem cum factis Alexandrinis. Hæc Julius. At de clade Alexandrina hætenus.

XXVII. Vides plane, lector, qualia esse soleant Quales hæreticorum opera, qui semel exuti Catholicam fidem, omnem cum ea humanitatem, & quod proprium est hominis, rationem pariter abjecisse videantur, superinduentes cum impietate sævitiam, præferentes imaginem ejus cujus afflantur spiritu, & ex quo geniti esse noscuntur; dicente de eorum confortibus Domino (a) Joan. 8. (a): Vos ex patre Diabolo estis, & opera ejus facitis, qui fuit homicida ab initio, semper adversus Ecclesiam bellum gerens. Qui igitur sic in ovile ovium ingrediuntur, ut furentur, perdant, & macent, plane non esse pastores, sed, Domini (b) sententia, latrones atque fures penitus convincuntur. Essent sane hic, horum occasione, his similia longeque deteriora; quæ ab hæreticis nostri temporis non in una Civitate, sed pluribus ac fere innumeris, in diversis Provinciis im-
Ann. Escl. Tom. IV.

PAGIUS patitur. Et Julius quidem cum Athanasii adversariis, cumque Eusebio ipso communionem fovebat, quippe qui & eorum literas accipiebat, & ad ipsos vicissim scribebat. Cur ergo idem Julius inclementior fuisset erga Athanasium, præsertim cum ille Julii Papæ literis evocatus statim paruisset, & ad diem dictam adfuisset, adversariis judicium Romanæ Sedis detestantibus? Atqui Presbyteros ipsius Athanasii, quos ad refellendas Eusebianorum calumnias Romanam paulo ante miserat Athanasius, Julius benigne exceperat, & ad communionem suam admiserat. Id enim ipse Julius satis aperte significat in epistola ad Orientales. Quæ igitur causa esse potuit, quamobrem præsentī Athanasio idem non præstaret. Postremo, Athanasius in Apologia secunda adversus Arianos, de Synodo Romana loquens, perspicue declarat, Ecclesiam

manifestissime perpetrata sunt, recensenda, lacrymisque Athanasii nostræ jungendæ; sed quod non sint hujusmodi, quæ paucis vel summatis saltem enarrando exprimi queant: satis modo, lector, te ex Athanasii scriptis hic recitatis, nostri temporis Ecclesiæ cladum contemplatum esse quandam imaginem, vel deducta potius lineamenta quædam monstrorum illorum quæ hoc nostro deploratissimo sæculo loca infera evomuerunt. At hoc tibi satis, ut (quod ab illius temporis Orthodoxis præstari Athanasius optat) odio hæreses persequaris, earumque sectatores abomineris, & in castris militans Catholicæ veritatis, huic omnes adversantes pro virili semper oppugnes. Sed jam ad Julium Romanum Pontificem redeamus.

Cum jam Elpidius, & Philoxenus presbyteri legati Romam Antiochia rediissent, acceptis ab eis litteris Eusebianorum, Julius Papa illas (ut ipse testatur) quod indignissimæ essent quæ efferrentur in publicum, suppressere cogitavit; sed cum nullus ab eis Romam mitteretur, qui saltem perpetrata facinora excusaret: eas tandem publice recitavit, & quidem puto in ea Synodo, ex qua ad eisdem ipse rescripsit. Etenim Concilium Romæ celebratum hoc anno esse, Patresque qui convenerant, per Julium eas rescripsisse, quæ ejusdem Julii tantum nomine feruntur litteræ, Athanasius ipse tradit, cum post eandem in sua Apologia descriptas litteras mox addit (c): Hæc cum Romæ Synodus per Julium Romanum Episcopum scripsisset, improba iterum audacia Eusebiani in Ecclesiis perturbandis, insidiisque tendendis, usi sunt. Honoris ergo id antiquitus observari solitum fuit, ut quæ in Synodo decreta essent, solius Romani Pontificis litteris vulgarentur: quod & postea æmulata est Ecclesia Africana, cum in Carthaginensi Concilio decretum istud ipsi sum est, ut dum ex Synodo litteræ scribendæ essent, ab Episcopo Carthaginensi provinciæ illius Primatē darentur (d).

Respondens igitur Julius, cum in primis

D d d

mis

Romanam semper secum communicasse. Non enim dicit, quinquaginta Episcopos, qui ad Synodum Romanam convenerant, ipsum ad communionem suscepisse; sed communionem cum ipso, & charitatem suis sententiis confirmasse. Jam ergo antea cum ipso communicabant. Verba Athanasii hæc sunt: καὶ ἐύρωσαν εἰς ἡμᾶς τὴν τε κοινῶν καὶ τὴν ἀγάπην. In epistola vero ad Solitarios, ejusdem Synodi Romanæ sententiam refert his verbis: ἡμᾶς δὲ ἀπεδέξαντο, καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς κοινῶν ἀγάπην; id est, Nos autem probaverunt, & communionem nobiscum foverunt. Ruit ergo funditus tota Baronii argumentatio, qua probare nititur, duas Synodos Romanas distinguendas esse, & epistolam Julii Papæ ad posteriorem Synodum Romanam pertinere, non ad priorem illam, in qua absolutus fuerat Athanasius.

Atque

XXVIII.
Concilium Romanæ celebratum.

(c) Athan. Apolog. 24.

(d) Conc. Afric. c. 52.

XXIX.

Litteræ Julii Papæ ad Eusebianos mis, quæ ab illis scripta essent, quæ & suo loco recitavimus, confutasset, & quæ a se in superiore Synodo, qua absoluti sunt Athanasius atque Marcellus, jure legitimeque esse facta monstrasset, prolataque ab ipsis in eosdem calumnias redarguisset: hæc tandem ad eos, monens ut a cœptis desisterent, atque mala perpetrata corrigerent, ad finem apposuit

(a) Apud Athan. A. poleg. 2. (a) Postquam autem (ut dixi) canonicè & non injuste cum iis fovemus communionem; obsecro vos per Jesum Christum, ne sinatis discindi membra Christi: neque præoccupationibus fidem posthabete, sed Domini pacem anteponatis: non enim jus aut fas est, ob paucorum degeneres animos, eos abjici, qui condemnati non sunt, aut Spiritum Domini contristari. Quod si creditis posse quædam illis objecta ostendi, & coram in facie argui: veniant qui volunt: nam & separatos esse, & probaturos dicunt, quæ denunciaverunt. Certiores igitur nos, dilectissimi, de ea re facite, quo & illis scribamus, & cæteris item Episcopis qui huc debent convenire; ut coram omnibus, qui culpæ obnoxii sunt, condemnentur, & ne ulterius in Ecclesia perturbatio fiat: sufficiunt enim quæ facta sunt; sufficit quoque, in præsentia Episcoporum, Episcopos in exilium actos esse: de qua re non est prolixior sermo habendus, ne gravari videantur qui tum affuerunt. Hæc dicens Julius sigillat eos qui Concilio interfuerunt Antiocheno, ex quo tam iniqua sententia prodiit, ut in locum viventis Athanasii successor decerneretur; ac subdit: Nam, si verum dicendum est,

minime decuit eo usque procedere, aut eo usque evadere istas animorum degeneres pusillanimitates. Esto ut sint Athanasius, & Marcellus (ut scribitis) translati e sedibus suis; sed quid de aliis dicas, qui ex universis locis cum Episcopi, tum presbyteri (quemadmodum dixi) huc venire? nam & isti se denuo abreptos, & istiusmodi passos esse, dixerunt.

O dilecti, non jam ulterius Ecclesiæ judicia secundum Evangelium, sed vel ad exilium, vel ad mortem instituuntur. Nam si (ut dicitis) omnino in culpa fuerunt, oportuit secundum canonem, & non isto modo, judicium fieri: oportuit scribere omnibus nobis, ut ita ab omnibus, quod justum esset decerneretur: Episcopi enim erant, & non vulgaris Ecclesiæ, qui ista patiebantur; sed quam ipsi Apostoli suamet opera ad fidem instruxerant. Cur igitur & in primis de Alexandrina Civitate nihil nobis scribere voluistis? An ignari estis, hanc consuetudinem esse, ut primum nobis scribatur, ut hinc, quod justum esset, definiri posset? Cum ista ad Eusebianos scribat Julius Papa; en, quam perspicue declaratur, tum ex canone Ecclesiæ, tum etiam ex consuetudine, sic legitima Episcoporum judicia exerceri solita, ut de his in primis scriberetur ad Romanum Pontificem, a quo quid definiendum esset, acciperetur; ac proinde subdit: Quapropter si istic hujusmodi suspicio in Episcopum concepta fuerat; id huc ad nostram Ecclesiam referre oportuit. Nunc autem nos, quos certiores minime fecerunt, postquam jam egerint quod libuit, suffragato-

XXX.
Romanæ sedis Judicium expectandum.

PAGIUS

IX.

Refellitur secundo.

Atque hæc sufficere poterant ad evertendam Baronii sententiam. Verum, ne solius Athanasii testimonio niti videar, ipsius etiam Julii Papæ auctoritate id evincam, inquit Valestus. Ille in epistola ad Orientales pag. 745. disertè testatur, se totius Synodi nomine ad ipsos scribere, quamvis non omnium Episcoporum, sed solum ipsius nomen literis præfixum sit. Nam & cum priores literas ad ipsos scriberet, quibus ipsos ad Synodum evocabat, se omnium Occidentalium nomine scripsisse indicat. Et nunc, inquit, condicito die omnes adfuerunt, & ejusdem sententia omnes fuere, quam ego iterum vobis scribens significo. Quid his verbis potest esse manifestius? Ait Julius, omnes Episcopos adfuisse ad diem condicium, quo Synodum indixerat. Potestne de alia Synodo id intelligi, quam de Romana illa, in qua Athanasius auditus & absolutus est? Ostendant igitur adversarii alteram Synodum, quam Romæ indixerit Julius; sed profecto nunquam ostendere poterunt. Præterea addit Julius, se his posterioribus literis sententiam illius Synodi Orientalibus significare. Id ipsum est quod antea dixerat Athanasius, Julium Papam rogatum esse a Synodo, ut Orientalibus scriberet. Vides quam bene inter se conveniant Athanasii & Julii testimonia; adeo ut Baronius, qui has Julii literas ad Orientales datas esse negat post Synodum Romanam, in qua auditus est Athanasius, non soli Athanasio, sed ipsi Julio Papæ refragari videatur.

Baronius scribit, Athanasium post judicium Synodi Romanæ, quo a criminationibus adversariorum fuerat absolutus, statim Alexandriam navigasse anno CCCXLI. vel sub initium anni currentis; idque Socratis auctoritate confirmat; paulo post vero, cum Gregorius militari manu succinctus Alexandrinam Ecclesiam occupasset, iterum Romam venisse. Verum duplicem illum Athanasii in Urbem adventum ipsemet manifestissime refellit. Cum enim in libris suis sæpius locutus sit de sua in urbem Romam professione, semel tantum ab urbe Alexandrina Romam se venisse tradit. Primum, in Apologetico ad Imperatorem Constantium, respondens calumniis adversariorum, qui ipsum apud Imperatorem Constantium accusarant, quod Constantem Augustum adversus fratrem suis sermonibus excitavisset, ait, se profectum Alexandria, non ad Comitatum Constantis Augusti, sed Romam iter fecisse; cumque se, suaque omnia Ecclesiæ illi commendasset, assiduum fuisse in Collectis & Conventibus Ecclesiasticis. Quarto deinde post anno literis Constantis Augusti Roma evocatum se esse Mediolanum. Sed Græca verba ipsius Athanasii pag. 675. præstat apponere, quippe quæ sententiam nostram apertius confirmant: τὰ ἄρα τοῖν ἐν εἰ καὶ ἰκανὰ πρὸς ἀπόδειξιν ἐστὶ, συγχάρητον ὄμως ἀγνώσασθαι ὅλος, καὶ τὸν λογισμὸν τῆς ἀποδημίας. Id est, Hæc quidem sufficiunt pro demonstratione: sed tamen patere, quæso, ut totius professionis mea tibi

X.
Duplex Athanasii Romam adventus confutatur.

Baron. n. xxvii. & seqq.

cores suæ damnationis, cui non interfui-
mus, esse volunt. Non ita se habent Pauli
ordinationes; non ita Patres docuerunt;
sed fastus iste & novum studium est.

XXXI.
Julii ad
Eusebia-
nos horta-
tio.

Obsecro vos, cum alacritate audite: pro
publico bono ista scribo: quæ enim acce-
pimus a beato Petro Apostolo, ea vobis
significo, non scripturus alioqui, quæ no-
ta apud vos esse arbitror, nisi facta ipsa
nos conturbassent. Episcopi abripiuntur,
& a suis sedibus propelluntur; alii vero
aliunde in eorum loca reponuntur. Alii
vero insidiis appetuntur, ut subditi & de
abreptis doleant, & ab immissis vim pa-
ziantur; ut quos optant, frustra requi-
rant; quos volunt, inviti recipiant. Ob-
secro ne ista ulterius fiant: vel potius
contra illos scribite qui talia moliantur,
ne deinceps has injurias Ecclesiæ patian-
tur, aut Episcopus, aut presbyter hujus-
modi contumelias sentiat; aut præter ani-
mi sententiam ea quæ volunt (ut nobis
indicarunt) cogantur facere: ne apud
Ethnicos ridiculi efficiamur, aut quod præ
omnibus gravissimum est, Deum exacerbe-
mus. Unusquisque enim nostrum, eorum quæ
hic turbavit, rationem reddet in die Ju-
dicii. Optoque ut omnes secundum Deum
sentiant; quo Ecclesiæ, suis Episcopis re-
ceptis perpetuo gaudeant in Christo Jesu
Domino nostro, per quem gloria Patri in
secula sæculorum. Amen. Valere vos in
Christo opto, desideratissimi fratres. Mi-
sit has litteras Julius (inquit Athanasius
a) per Gabianum * Comitum.

(a) Athan.
Apolog. 2.
ante epist.
Julii.
* Gabiani-
num.

XXXII.

Agens de iisdem Julii Papæ litteris ad
Eusebianos missis Socrates, eas summa-
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

tibi rationem reddam, quo cognoscas, quam temere
me calumniantur adversarii. Subjicit deinde A-
thanasius: Profectus sum Alexandria, non ad ca-
stra fratris tui, aut alium quempiam, sed Romam
dantaxat, &c. quæ superius exposui. Cum igitur
testetur Athanasius, se totius professionis
ac peregrinationis suæ rationem Constantio red-
diturum, si Romam bis venisset ab urbe Ale-
xandria, certe id hoc loco commemorare debuisset,
ne coram Principe veritatem sciens occul-
tasse videretur. Præterea in Apologia 2. adver-
sus Arianos, semel se Romam venisse scribit ad
causam dicendam, cum Eusebiani a Julio postu-
lassent, ut ad causam Athanasii cognoscendam
Synodus Romæ congregaretur. De secunda au-
tem professione ne verbum quidem extat in
tota illa Apologia. Denique in epistola ad So-
litarios, idem Athanasius cuncta, quæ sibi con-
tigerant, diligenter enarrans, unius tantum in
urbem Romam professionis suæ meminit, tunc
scilicet cum ad Synodum Romanam Julii Papæ
litteris accitus est. Post illam autem Synodum
ait, Episcopos, qui Concilio interfuerant, ea
quæ in Synodo gesta erant, Constanti Augusto
per litteras nuntiasse; cuncta item quæ Alexan-
driæ perpetrata erant a Gregorio, eidem si-
gnificasse. Quod si post Synodi Romanæ judi-
cium Athanasius Alexandriam reversus fuisset,
atque illinc rursus in urbem Romam rediisset,
nunquam id hoc loco omisisset Athanasius. Hoc

tim perstringit, atque dolum malum Sa-
bini Macedoniani historici aperit, cum ait
(b): Sabinus erroris Macedoniani propu-
gnator, de quo jam antea mentionem fe-
ci, quamquam in libro ejus, qui re-
rum in Concilio gestarum Collectio inscri-
bitur, epistolam Episcoporum Antiochia
convocatorum ad Julium scriptam minime
prætermiserit, epistola tamen ipsius Julii
in eodem minime intexuit: verum istud
facere, illi in more positum erat: nam
quæcumque epistolæ in Conciliis conscriptæ
verbum CONSUBSTANTIALE, vel si-
lentio transiere, vel penitus irritum fe-
cere, eas studiose & diligenter citavit;
contrarias autem de industria missas fecit.
Hæc Socrates; qui dum ait, non hanc tan-
tum, sed plures Julii epistolas ab eodem
silentio prætermittas, ad priorem illam
quoque alludit Julii epistolam, qua (ut
dictum est) missis legatis Elpidio, & Phi-
loxiene, eosdem ad Synodum Romæ ha-
bendam vocavit.

(b) Socrat.
l. 2. c. 13.

Sabini
Histor.
error ar-
guitur.

Quod vero ad posteriorem hanc episto-
lam spectat: mitius quidem visus est
cum Eusebianis Julius agere, quam par
erat in tanto immanium criminum admif-
forum acervo; tum ut eos ad Concilium
(quod suadet) Romam pertraheret, tum
etiam quod sciret eosdem tot tantaque
præsumere, fultos Imperatoris potentia;
quamobrem & ipse (cum ab eis Eccle-
siastica judicia omnino subterfugi atque
contemni videret) apud Occidentalis or-
bis Imperatorem Constantem egit, atque
per eum tandem effecit, ut scribente il-
lo ad fratrem suum Augustum, refraganti-
D d d 2 bus

XXXIII.

Julius Pa-
pa cur
cum Euse-
bianis mi-
tius agat.

enim ad ejus institutum maxime faciebat, ut ma-
la atque ærumnas & calamitates, quas ab ad-
versariis suis perpeffus fuerat, omnium oculis
subjiceret.

Huc accedit, quod Athanasius absque consensu
& literis Imperatoris Constantii, Roma Alexan-
driam redire non potuit. Licuit quidem Atha-
nasio, ut saluti suæ consulere, & inimicorum
insidias effugeret, relicta Alexandria Romam na-
vigare. Hæc enim est quævis ratio expedien-
dæ salutis. Sed Roma reverti Alexandriam ab
alterius Principis ditione, idque post biennii mo-
ram, id non licuit sine mandato Principis. Cer-
te post Serdicense Concilium, id est, post Oe-
cumenicam Synodum, qua Athanasius innocens,
adversarii vero illius calumniatores & hæretici
judicati sunt, vix tandem ausus est Athanasius
Alexandriam reverti; neque id prius fecit,
quam creberrimis Constantii literis ad Comita-
tum evocatus fuisset. Sed & antea, cum post
obitum Constantini Maximi ex Gallicano exilio
in Ægyptum reversus est, trium Cæsarium litem
restitutus fuerat. Proinde si post Synodum
Romanam Athanasius Alexandriam rediit, tunc
quoque Constantii literis munitus fuerit, necesse
est. Cur ergo eas Constantii literas nunquam me-
morat Athanasius, qui reliquas ejusdem Principis
epistolas, ad suam causam ac restitutionem
pertinentes, tam ambitiose, tamque diligenter
apponere consuevit. Fefellit Baronium Socrates,
qui

XI.

Iterum
confuta-
tur.

bus licet Arianis omnibus, generale tamen Concilium decerneretur, ac pariter indiceretur; at hæc vix post annos quatuor, quod suo loco dicemus. Nondum enim (ut ex eorum professione, immo contestatione facta in Synodo Antiochena superius vidimus) Eusebiani Ariani esse convinci poterant, ut a Julio damnarentur: sed & quod quæ ab eis gesta essent in subrogatione Gregorii in sedem Alexandrinam, non privatim ab ipsis, sed Synodali iudicio cui præsens fuerat Constantius Imperator, acta esse præferebant, alio erant iudicio retractanda; quam ob causam eos ad Synodum Romam Julius litteris suis invitat.

XXXIV. At nihil est quod mireris tam frequentes haberi Romæ Episcoporum Conventus; nempe anno superiore, quo Athanasius absolutus est; præsentis, ex quo Julius ea rescriptis in Orientem; & qui sequenti indictus esse videtur; semel enim saltem, & bis interdum, ejusmodi provincialium Antistitum Conventus cogi a Metropolitanis Episcopis solitos, satis superius demonstratum est: quod ab Eusebianis in dicto Concilio Antiocheno, edito canone, ut bis in anno coirent Episcopi,

PAGIUS

qui in libro secundo Historiæ scribit, *Athanasium*, cum post violentam ordinationem *Gregorii* Romam se ad Julium Papam contulisset, cognita causa, a Julio restitutum, & Alexandriam cum ejusdem Julii litteris reversum esse; ac deinde paulo post amoto Gregorio, & in ejus locum substituto Georgio, Romam iterum profugisse. Verum tota illa Socratis, ac Sozomeni narratio mendis innumeris scatet, quorum maximam partem Baronius ipse, ac Blondellus in libro de Primatu Papæ jamdudum observarunt. Quare Socratis testimonium in rebus *Athanasii* nullius ponderis est, quippe qui pugnantia inter se dixerit, atque contraria.

XII.

Baronii
fundamentum
evertitur.Baron. an.
no 341. n.
XLIX.

Omiffa igitur Socratis auctoritate, altera Baronii ratio excutienda. Sic igitur is ratiocinatur: Athanasium quidem reversum esse Roma Alexandriam anno CCCXLI. vel insequentis exordio, ex eo quoque facile potest colligi, quod constat tempore grassationis Arianorum in Alexandrinam Ecclesiam anno CCCXLII. factæ, eum illic repertum fuisse; quod ipsemet testatur in epistola ad Orthodoxos. Ex qua manifeste colligitur, Gregorium circa Paschalis festi solennia Alexandrinam Ecclesiam occupasse, Athanasium vero metu Arianorum in Ecclesiam irruentium, clam se e medio subduxisse. Quæ cum anno CCCXLI. geri non potuerint, eo quod Antiochena Synodus, in qua *Gregorius* Alexandriæ urbis Episcopus est constitutus, & cujus gestis tanquam Alexandrinus Episcopus subscripsit, maximam partem anni illius occupaverit, sequenti anno adsignentur necesse est. Hæc est Baronii ratiocinatio. Verum ad eam jam anno superiori numero XXVI. & sequentibus respondimus, ostendimusque, illam Athanasii ad Orthodoxos epistolam scriptam esse post ordinationem *Georgii*, quæ anno CCCLVI. contigit, non vero post ordinationem *Gregorii*, quæ ad annum CCCXLI. pertinet. Quare cum Baronii argumentatio falso fundamento innitatur, du-

fuit lege præscriptum; cum alioqui complures ea de re ex aliis Synodis canones extant, secundum antiquam Ecclesiasticam disciplinam, etiam tempore Gentilium Imperatorum (ut vidimus, auctore Cypriano) inviolate in Ecclesia custoditam.

Qui igitur hoc anno in sedem Alexandrinam intrusus est Gregorius Cappadox, eam tyrannice occupavit usque ad Concilium Sardicense, a quo ipse depositus, & Athanasius fuit cum honore Alexandriam restitutus. Hinc videas hallucinatos esse Socratem atque Sozomenum & alios plerisque, qui dixerunt Gregorium a suis abdicatum, quod segniter se haberet in defendenda Ariana hæresi, atque aliis ex causis, quas his verbis Socrates refert (a): *Interea temporis* (nempe Constantio tertium & Constante secundum Coll. quos paulo ante recenset) *Ariani Gregorium, utpote a populo magnopere invisum, Alexandria transferunt; idque non ea de causa solum, sed etiam tum propter templi incendium, tum propterea quod non satis videbatur ipsorum opinioni patrocinari: Georgium igitur accersunt, &c.* Eadem plane Sozomenus (b). Præstat autem magis au-

XXXV.

Gregorius
quandiu
federit.(a) Socrat.
l. 2. c. 10.(b) Sozom.
l. 3. c. 6.
in fine.

plex ille Athanasii Romam accessus rejiciendus.

Damnatus in Synodo Antiochena *Marcellus* Ancyra Episcopus Romam confugit. Scribi de eo Athanasius in epistola ad Solitarios: *Ille autem Romam profectus, sese innocentem docuit: quod ipsemet Marcellus testatur in Fidei Formula Romæ Julio primo oblata: Necessario Romam mihi veniendum putavi, ut eos, qui contra me scripserunt. . . . . ut cum advenissent, de duobus illis a me convincerentur, cum illa ipsa facta esse, qua in me scripserunt, tum eos in pristino errore perseverare, & indigna quadam adversus Ecclesiam Dei, ac nos ipsos illarum Præsides esse machinator. Sed cum illi venire noluerint, tametsi Presbyteros ad ipsos miseris, ego vero anno integro ac tribus mensibus Roma commoratus fuerim, faciendum mihi omnino censui, ut antequam hinc proficiscerer, mea Fidei Professionem tibi sincere atque ex animo, meaque manu perscriptam offerrem, ut legitur apud Epiphanium hæresi 72. Ex quibus, inquit Schelltratus in Dissert. 3. de sacro Concilio Antiocheno cap. 3. docemur primo, Marcellum nonnisi post latam a Synodo Antiochena sententiam, iter Romanum arripuisse; cum ideo Romam eundem duxerit, ut rationem redderet de eo quod Præsides ipsorum Eusebianorum, utique in Synodo Antiochena congregati, fuerant machinati. Secundo docemur, ipsum Antiochia discessisse, antequam Legati Romani Pontificis in eam urbem adventarent; alias enim non se Romam contulisset, ut Julium primum ad accusatorum suorum evocationem incitaret. Tertio, Romam adventare debuisse, postquam Julii primi Legati jam discesserant. Licet enim Romam properarit *Marcellus*, ut Julium primum ad Eusebianorum evocationem incitaret, nullibi tamen affirmat, ad suam instantiam evocatos fuisse, quod ante suum adventum *Julius primus* Presbyteros suos dimisisset, *Eusebium* cum sociis evocatos pro causa Athanasii, quem non minus, quam Mar-*

XIII.

Marcellus
Ancyra Episcopus in
Synodo Romana causam dicit.Baron. an.
no 341. n.
L. & seqq.

cel-

auscultare Athanasium, ex cujus scriptis tum superius citatis, tum etiam inferius recitandis, illud redditur exploratum, a tempore Synodi Antiochenæ usque ad Julianum Apostatam duos extraneos a Catholica fide temporibus Athanasii sedisse Episcopos; prior est Gregorius de quo agimus, qui perseveravit (ut diximus) usque ad Sardicense Concilium, in quo depositus est, & (ut testatur Athanasius *a*) post decem menses obiit: posterior vero Arianus Episcopus Georgius item Cappadox, vel potius ex Ammiani sententia Cilix, Athanasio subrogatus longe post Sardicensem Synodum, Arbetione & Lolliano Consulibus, supervixit usque ad Juliani Apostatæ tempora, quando & ab Alexandrinis occisus est. In eum quoque errorem Socrates lapsus esse apparet, dum ejusmodi invasionem Alexandrinæ Ecclesiæ factam dicit per Syrianum ducem Gregorio faventem; confundens nimirum hanc grassationem cum illa quæ post annos quatuordecim accidit, quo tempore iterum Athanasius ab Ecclesia Alexandrina depulsus est.

(a) Athan. epist. ad Orthodoxos.

XXXVI. Vides igitur, quam dispar sit quod Socrates & Sozomenus tradunt, Gregorium scilicet ab Arianis ipsis fuisse depositum, quod in Ariana hæresi stabilienda tardior fuerit & negligens; quem tamen constat ex his quæ diximus, fuisse omnium ea in re studiosissimum, in eoque potissimum, invigilasse, ut minis, carcere, bonorum multatione, flagris, exiliis, ac denique cædibus Catholicos quosque ad suam, nempe Arianam communicationem urgeret; ad hæcque usum esse non ordinariæ tantum apparituræ militibus, sed adhibuisse inconstans vulgus, hominesque pariter Judæos atque Gentiles. Manifesti quoque erroris iidem redarguuntur de Gregorii facta depositione ab Arianis, quem ex Synodali epistola Concilii Sardicensis constat tunc in ea Synodo a Catholicis esse exautoratum.

XXXVII. Quibus & illum etiam errorem insuunt,

PAGIUS

cellum damnarant. Quarto *Marcellum* Romam adventasse anno præcedenti circa initium mensis Julii, cuius rei testis est Sozomenus lib. 3. cap. 8. scribens, quod eodem tempore, quo Athanasius, Romam venerit, id est, eodem anno. Nam Athanasius Romæ moratus fuerat integro anno cum dimidio; antequam Synodus Romana congregaretur a Julio. Anno uno cum tribus mensibus ibidem hæserat Marcellus, antequam hunc libellum Julio primo offerret: obtulit autem in eadem illa Synodo Romana ut constat, tum ex eo quod Marcellus fateatur redditum suum instare, tum ex eo quod roget in fine libelli, ut Julius eum inferat suis ad Episcopos litteris, quæ literæ erant Synodica Romanæ sub solius Julii nomine ad Orientales scribendæ. Ex quibus constat, verisimile esse, quod *Marcellus* anno superiori circa initium mensis Julii Romam advenerit, & Synodus Romana hoc anno circa autumnum celebrata fuerit.

quo tradunt statim ab eisdem fuisse susceptum Georgium Cappadocem: nam tunc Alexandrinæ sedi restitutus est Athanasius; quo post multos annos deposito, Georgium ipsum (ut nuper dictum est) sub dictis Consulibus post annos quatuordecim liquet in locum Athanasii rursus expulsi subrogatum fuisse. Rectius his longe quidem & accuratius Theodoretus (*b*) hæc de Gregorio habet: *Ubi, Eusebiani scilicet, oves gregis Alexandrini destitutas pastore vident; quemdam nomine, Gregorium, lupum videlicet in locum pastoris, substituunt: qui ad sex annos multo majore crudelitate, quam agrestes belluæ in gregem usus; tandem a suis ipsius ovibus misere extinctus fuit, debitasque suæ improbitatis pœnas persolvit.* Recte sane hæc Theodoretus, cujus quoque probatur sententia de tempore sedis Gregorii: nam numerando ab anno superiore, quo in Concilio Antiocheno Gregorius creatus est Alexandrinus Episcopus, usque ad Synodum Sardicensem, in qua damnatus est, nempe anno Domini trecentesimo quadragesimo sexto, eundem Gregorium sex annos inchoatos saltem sedisse oportuit.

Theodoretus veterior sententia.

(b) Theod. l. 2. c. 4.

Quod rursus ad Gregorium spectat; misit ad Julium Papam legatum Carponam quemdam Arianum hominem, jam olim ab Alexandro Episcopo Alexandrino eo nomine notatum: sed ei, sicut aliis ea labe conspersis, idem Pontifex suum denegavit aspectum (horum mentio est in ejusdem Julii Papæ epistola ad Eusebianos *c*) contra vero, profugis Alexandrinis, aliisque diversarum Ecclesiarum extorribus Episcopis atque presbyteris Ecclesiasticam communicationem impertivit, atque Christiana charitate confovit.

XXXVIII.

Gregorii legatio ad Julium.

(c) Apud Athan. Apolog. 2.

Athanasius quoque ipse fuga lapsus, ne hostium pateret incursum, ejus necem avidè sitientium, accessit ad tutum tranquillumque portum, Romanam, inquam, Ecclesiam, ubi haud diu ante in Synodo absolutus, Catholica communione, Julii sen-

XXXIX.

Athanasius Romam fugit.

Scribit *Marcellus* in Formula Fidei de evocatis Romam Eusebianis: *Apparere non voluerunt, cum demiseris tu Presbyteros.* Id quod Julius primus graviter tulit in suis ad Eusebianos litteris, ubi eorum quoque tergiversationes refellit, & inter alias querelam de Marcello in communionem admisso præclare in auctores retorquet. Dicit Athanasius in epistola ad Solitarios de Marcello: *Ille autem Romam profectus sese innocentem docuit.* Enimvero ubi Julium primum adiit, ita causam suam proponere novit, ut a Romano Episcopo non communionem privatus, sed donatus fuerit. Docebat enim, se orthodoxum fuisse, & olim in Concilio Nicæno Fidem egregie propugnasse; quod sæpius urget Julius primus: *Marcelli enim Fides Confessioque Nicæa spectata est, cum Arianis contradiceret.* Deinde se non temere in communionem suscepisse Athanasium & Marcellum scribit Julius primus, demonstrari ex iis, quæ Euse-

XIV.

Marcellus innocens declaratur.

Eusebiani

sententia, dignus fuerat iudicatus. De adventu autem ejus in Italiam testatur Sozomenus, qui ait (a): *Athanasius vero fugiens, Romam adventavit. Socrates tamen tradit (b), eum a Julio Romam esse vocatum; nam ait: Tum Julius Episcopus Romanus, cum de injuriis Athanasio ab Arianis illatis certior factus esset, & litteras Eusebii, qui jam mortem obierat, recepisset; Athanasium, ubi de loco, in quo occultabatur, audierat, ad se accersit. Eodem temporis momento litteras, quas Episcopi Antiochiæ paulo ante congregati miserant, afferuntur. Sed de litteris hisce superius. Rursum vero de adventu Athanasii Romam, cum a clade Alexandrina se proripuit, hæc habet Cælestinus Papa in epistola ad clerum Constantinopolitanum: Athanasius illinc fugatus, in nostris partibus roboratus est: denique hic redintegratus est status, & in hac sede requiem communionis invenit, a qua semper Catholicis subvenitur.*

XL.

De suo quoque, eo persecutionis tempore, Romam accessu meminit Athanasius ipse in Apologia ad Constantium Imperatorem; cum apud eum illa suspitione laboraret, quasi fratrem ipsius Constantem adversus ipsum sollicitasset: scribens igitur ea de causa suam ipse defensionem, hæc dicit (c): *Profectus sum Alexandria non ad castra fratris tui, aut alium quempiam, sed Romam dumtaxat, me meaque Ecclesiæ commendaturus. Ea enim mihi unica cura fuit: quo tempore multus eram in Synaxibus celebrandis; neque umquam fratri tuo scripsi, nisi ubi Eusebiani calumniosas de me litteras ad eum misissent; necessumque erat, ut me etiam tum, cum Alexandria adhuc eram, excusarem. Sic ibi Athanasius, At quænam fuerint ejusmodi litteræ ab Eusebianis ad Constantem Imperatorem datæ; hic meminisse debemus, quæ dicta sunt superius, cum egimus de Concilio Antiocheno, ipso Athanasio (d) auctore: nimirum misisse Eusebianos ex eodem suo ipsorum Conventiculo legatos ad Constantem Imperatorem in Occidentem, quatuor præcipuos Arianæ factionis Episcopos, vi-*

delicet Marin Chalcedonis, Narcissum Neroniadiis, Theodorum Heracleæ, & Marcum Arethusæ: at licet, quid per hos scripserit ea Synodus ad Constantem, non liquet; constat tamen ipsius Athanasii testimonio, in primis ad eum misisse fidei formulam ab illis recens tunc in Synodo scriptam, nec non (quod nunc eodem auctore dictum est) calumnias in ipsum Athanasium: quas cum idem compertas habuisset, ad eundem rescribens, excusationem pro se contexit, quæ tamen desideratur.

Constans ergo Augustus, cum in omnibus exploratum haberet ejusdem sanctissimi viri summa cum pietate vitæ candorem & innocentiam, eum tum amore, tum etiam reverentia prosecutus est; a quo illud item, quod magnæ erga ipsum fuit fiduciæ argumentum, petiit, ut universam divinam Scripturam redigeret in compendium, breviariumque ex ea conficeret, quod ad se mitteret: occupato enim Imperii curis, haud tantum sibi otii suppetere videbatur, ut omnes divinæ Scripturæ libros, quorum avidus erat, perlegere posset. Præstitit id ipsum egregie Athanasius, scripsitque totius sanctæ Scripturæ Synopsin: cujus ipse visus est meminisse, dum in eadem ad Constantium Apologia, post illa quæ superius sunt recitata, hæc subdit (e): *Iterumque ad eum scripsi, cum mihi mandasset ut tabulas sacrarum litterarum conficerem: quas confectas ad eum misi. Extant quidem ipsæ tabulæ, sed exciderunt ejus litteræ, quas dicit se tunc ea occasione ad Constantem scripsisse.*

Qui igitur S. Athanasius hoc anno fugiens Alexandria Romam se contulit, ibidem mansit ultra triennium, usque dum ab eodem Imperatore Mediolanum vocatus est: testatur id ipse in eadem nuper citata ad Constantium Apologia, cum addit: *Post triennium, quarto denique anno litteris jussit, ut ad se venire: agebat autem per id tempus Mediolani.* Sed quomodo actum sit iis temporibus de cogendo Concilio Sardicensi, suo loco dicturi sumus, Felix plane tunc Romana Ecclesia,

XLI.

Constans
Imp. qualis
erga
Athanasium.(e) Athan.
Apolog. ad
Constant.

XLII.

Athan. ultra
triennium
Romæ moratur.(a) Sozom.
l. 3. c. 7.(b) Socrat.
l. 2. c. 13.(c) Athan.
Apolog. ad
Constant.Litteræ
Eusebianorum
ad Constantem
Imp.(d) Athan.
de Synod.

PAGIUS.

biani falso de Athanasio scripserant, ut & idem suspicari posset factum fuisse cum Marcello, qui se orthodoxum fuisse docebat ex Nicæno Concilio, & se adhuc esse profitebatur coram omnibus. Deinde plurimos habebat, qui verbis scriptisque ejus innocentiam tuebantur. Hæc enim ait Julius primus, suffecisse ad communionem impertiendam Marcello, donec Eusebiani Romam adventassent, ubi communi consilio res hæc cum Athanasii causa erat pertractanda. Interea dum hæc Romæ fiebant, Elpidius & Philoxenus, qui post initium anni CCCXLI. discesserant, Antiochiam adventarunt, nec de Marcelli communionem aliquid dicere potuerunt, cum ipsum Romæ non viderint. Tandem ad instantiam Eusebiano-

rum Marcelli Fides examinata, ipseque innocens declaratus. Integrum ejus Fidei libellum nobis servavit Epiphanius laudatus. Verum est, existimare Baronium eam Fidei Professionem non esse eam, quam Julius per omnia consentientem esse tradit Ecclesiæ Catholicæ, quod licet in ea multa ad Arianorum opinionem confutandam reperiantur, tamen quod potissimum exigebatur a professore Catholico nomen *Consubstantialis* in ea non legatur. Sed silentium illud Marcello minime vitio vertendum; cum nullus eum accusaret, quod non crederet *Consubstantialitatem* quam subscripserat, & defenderat in Concilio Nicæno, sed tantum ei imputaretur error contrarius, Sabellianorum nempe & Pauli Samosatani.

A

gã, quæ ad triennii & amplius annorum spatium, tam illustri Catholicæ fidei confessore & defensore, jam a tempore Nicæni Concilii universo Orbi spectatissimo, frui meruit; quo temporis intervallo (ut ait) in Synaxibus celebrandis multus fuit. Quis dubitat eum toto illo quadriennio cunctas sacras Sanctorum Memorias, atque potissimum sanctissima ipsa Apostolorum limina frequentasse? propensiorique studio excubasse ad Petri Confessionem, tamquam ad primarii fontis crepidinem, ex quo per Marcum discipulum suum. Evangelii copioso fluente, longe præstantius quam Nilus, universam irrigavit Ægyptum? sed & numerosa illa ditissima atque amplissima martyrum promptuaria, ipsa, inquam, subtus terram abdita cœmeteria, amplissimos illos sacros recessus, Urbis jam Christianæ ornamenta præclara, ipsosque abditos quidem, sed piis patientes inexhaustos Ecclesiæ Romanæ thesauros studiose peruestigasse, & religiose veneratum esse virum maxime pium, & erga martyres propensorem, existimare par est. Quo pacto autem non ipse modo Athanasius, sed & Paulus Episcopus Constantinopolitanus hoc item anno profugus Romam se recepit, atque alii complures Orientis Antistites, dicemus paulo inferius.

XLIII.
Eusebii,
Nicomed.
obitus.

Hoc eodem anno, ac plane ejus exordio, cum scriptæ ab Eusebio Nicomediensi jam Episcopo Constantinopolitano, ex Antiochena Synodo ad Julium Romanum Pontificem per legatos Elpidium & Philoxenum contumaces litteræ nondum Romam perlatae essent; ipse Eusebius, qui Romanæ Ecclesiæ judicium subterfugerat, ad divini examinis severitatem (ut auctor est Socrates a) mortuus, invitus licet, venire compellitur. Visus est itaque non sine admiratione summæ Dei erga homines delinquentes patientiæ diu toleratus. scelestissimus omnium hominum

(a) Socrates
l. 2. c. 13.

PAGIUS
XV.
Obitus Eusebii Nicomediensis.

Baron.
num.
XLIII.

A num. XLIII. ad XLIX. Eusebius Nicomediensis Episcopus hoc anno obiit. Socrates enim narrans quæ paulo post mortem ejus accideret lib. 2. cap. 13. ait: *Gesta sunt hæc duobus Augustis Consulibus: Constantio scilicet tertium & Constante iterum. Quo quidem tempore Constantis Francos bello superatos, socios ac federatos Populi Romani effecit. Socrati suffragatur Idacius in Fastis, qui sub hujus anni Consulibus habet: His Conss. vitii Franci a Constante Aug. seu pacati, Tractus Hermogenes, qui scilicet missus fuerat a Constantio, ut Paulum quem cives Constantinopolitani post Eusebii mortem ad Sedem suam revocarant, ea ex civitate exturbaret. Porro licet Eusebius Nicomediensis Arianorum partes semper foverit, nihilominus pacem cum Julio Romanæ urbis Episcopo & communionem cum Ecclesia Catholica ad obitum usque retinuit. Nam & ad Julium Papam paulo ante mortem literas pacificas misit, & ab eodem vicissim accepit ut testatur Julius in epistola ad Orientales.*

bis apostatã, in omnes contumeliosus, blasphemus, ubique tyrannus, & instar Acab, de quo divina Scriptura tradit (b): *Non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est, ut fateret malum in conspectu Domini.* At tandem ex hac vita sublatus est; cujus labor in eo potissimum fuit, ut nuper Christo credentes Imperatores a Catholicã fide divelleret: quod licet frustra tentasset in Constantino, in Constantio tamen factus est voti compos; cujus opera, extincta in Nicæno Concilio hæresis Ariana revixit: ex qua universus prope Christianorum Orbis incendio conflagravit; & cujus fuerat cum Ario auctor atque defensor, post sublatum eundem Arium eximius extitit propagator. Hic, inquam, tam diu patienter a Deo toleratus, tunc cum blasphemix, & pertinaciæ cornuã in ipsam Ecclesiam Romanam erexit, ex hac vita infelix recedere, & ad horrendum justitiæ divinæ tribunal se sistere coactus est. Testatur hoc idem Socrates (c), eum scilicet paulo post dimissum Concilium Antiochenum e vita migrasse. Quod igitur S. Athanasius (d) dicit, Eusebium ante Synodum Sardicensẽ defunctum esse, ad hæc tempora referendum putamus: cum & ex Consulibus inferius a Socrate nominatis, hoc ipso anno eum ex humanis decessisse, certum sit argumentum. Quid autem post mortem Eusebii tunc Episcopi Constantinopolitani acciderit, narrat idem his verbis (e):

(b) 3. Reg. 21.

(c) Socrates
l. 2. c. 9.

(d) Athanasius
Apolog. 2.

(e) Socrates
l. 2. c. 9. 10.

Quapropter, defuncto Eusebio, populus Constantinopolitanus Paulum in Ecclesiam denuo introducunt. Eodem temporis momento Ariani in Ecclesia sancto Paulo dicata Macedonium deligunt Episcopum. Istud quidem ab illis factum est, qui jam pridem Eusebio universum Ecclesiæ statum perturbanti opem tulerant. Qui autem id temporis auctoritate multum valebant, fuerunt isti, Theognis Nicææ Episcopus, Maris Chal-

XLIV.
Paulus iterum sedet Constantino poli.

Julius certe in ea; quæ data est ad Episcopos omnes qui Antiochænæ Synodo interfuerant, tum Eusebium ipsum, tum reliquos, *Fratres dilectissimos* in titulo appellat, & in corpore ejusdem epistolæ, eosdem non semel *dilectos* nominat. Non itaque pro Hæretico eum Julius habuit. Scripta est autem hæc epistola hoc anno, mortuusque Eusebius paulo antequam ea in Orientem perlata esset. Quare, ut jam Viris doctis observatum, ad obitum usque in communionem Ecclesiæ Romanæ perseveravit. Eum *Magnum Eusebium* vocat non solum Philostorgius; sed etiam Eusebius Cæsariensis in libro contra Marcellum. Quæ male ab Eusebio gesta recenset Baronius.

Post ejus mortem Paulus, ut diximus, a Constantinopolitanis in Sedem restitutus, ab Eusebianis vero *Macedonius* in Eusebii locum subrogatus. Quæ res ingentem tumultum in urbe regia excitavit, recitatum a Socrate loco laudatop. *Hermogenis* Magistri militum ab Imperatore missi

XVI.
Orthodoxi Paulum in Sedem restituerunt.

Chalcedonis, Theodorus Heracleæ, quæ est in Thracia, Ursacius Singidonis Superioris Myssiæ, Valens Murforum Superioris Pannoniæ. Verum Ursacius & Valens postea resipiscere, libelloque pœnitentiæ Julio Episcopo donato, fidei Consubstantialis assentiri, cumque Ecclesia Catholica communicare cœpere. Per idem tempus qui sectam Arianam ardentè tuebantur, bella valde gravia contra Ecclesias commovent, ex quibus unum Constantinopoli per Macedonii fautores excitatur; atque ex isto intestino bello Christianorum crebræ in ea civitate seditiones conflantur, multique earum violentia protriti intereunt. Fama istarum rerum ad aures Imperatoris Constantii, qui tum Antiochiæ commorabatur, permanavit.

XLV. Mandatum igitur dat Hermogeni Duci, qui erat ad partes Thraciæ missus, ut ab instituto itinere paululum digressus, Paulum Ecclesia expelleret. Ille Constantinopolim profectus, universam urbem, dum Episcopum vi conatur ejicere, vehementer conturbat: statim namque populi tumultus infecutus est, paratique erant Episcopum defendere. Ut vero instabat Hermogenes, copiisque militaribus Paulum exigere acriter nitebatur; multitudo bile percita, temere & inconsulto (ut in hujusmodi seditionibus fieri solet) impetum in illum facit; ades, in quibus erat, incendit, illum ipsum inde extractum interimit. Ista acta sunt duobus Augustis Consulibus, ad tertium scilicet Consulatum Constantii, ad secundum Constantis. Quo quidem tempore Constans gentem devicit Francorum, eosque fœderatos & socios Romanis fecit.

XLVI. Constantius autem Imperator de cæde Hermogenis certior factus, equo ascenso Antiochia decedens, Constantinopolim re-eta iter carpit; Paulum ejicit e civitate: ipsam civitatem, ablato frumento congrario, supra quadragies centena millia medimnorum, quod illi ab ejus patre in dies

singulos donatum erat, multavit. Nam ante illud tempus circiter octuagies centena millia medimnorum frumenti, quod Alexandria eo advehi solet, illi urbi erant suppeditata. Macedonium vero Imperator Episcopum ejus civitatis renunciare distulit. Etenim in illum, non solum quod de ejus sententia & consilio neitquam delectus fuisset, verum etiam quod propter graves tumultus inter ipsum & Paulum excitatos, cum alii multi, tum Dux ejus Hermogenes trucidatus fuisset, iracundia admodum exarsit. Itaque potestate Macedonio, conventus in ea solum Ecclesia celebrandi, in qua electus erat Episcopus, permessa, Antiochiam revertit. Hucusque Socrates de rebus Constantinopoli gestis post Eusebii obitum inter Paulum & Macedonium; eadem quoque Sozomenus (a) habet. Paulum vero e sede pulsum, Romam advenisse ad Julium papam, aliosque eodem naufragio jactatos, Socrates subdit, cum ait (b):

Eodem tempore Paulus Episcopus Constantinopolis, Asclepas Gazæ, Marcellus Ancyrae, & Lucius Hadrianopolis, alii ob aliam causam accusati, & Ecclesiis suis ejeti, Romæ omnium civitatum facile principis versantes, Julium Episcopum Romanum de suo ipsorum statu certiore faciunt. Ille vero, quoniam Ecclesia Romana privilegium præter cæteras obtinebat, litteris suis ad Episcopos Orientales liberius perscriptis, illorum partes tueri studet: in Orientem litteras mittit, quo & suis cuique locus restitueretur, & eos, qui illos temere abdicarant, graviter reprehenderet. Illi decedunt Roma, litterisque Julii Episcopi confisi, ad suas ipsorum Ecclesias redeunt; litteras, ad quos scriptæ erant, mittunt. Hi ubi eas acceperunt, Julii reprehensionem contumeliæ loco ducunt. Concilium Antiochiæ convocant, &c. Quæ autem enarrare pergit de litteris scriptis ad Julium a Concilio Antioche-

(a) Sozom.
l. 3. c. 5.

(b) Socrat.
l. 2. c. 11.

XLVII.
Pauli &
aliorum
Romam
confu-
gium.

PAGIUS Baron. n. XLIV. & seq. missi, ut Paulum expelleret, domus incensa, ipseque pedibus tractus ac misere truncatus, in mare a populo præcipitatus. De hac ingenti seditione loquitur Libanius in Basilico pag. 126. ubi testatur, Imperatorem Constantium, qui, audito eo nuntio, Constantinopolim venit, admirabili celeritate usum esse in faciendo itinere, nec nives atque imbres eum ab itinere deteruisse. Et fontes quidem ab illo castigatos esse dicit, neminem tamen morte affectum; cum Senatus urbis Constantinopolitanæ pro reis apud ipsum intercessisset.

XVII. Socrates citatus, quem secutus est Baronius, Paulum, postquam e sede dejectus est, Romam venisse scribit. Verum Valesius in Observat. Ecclesiast. in Socratem & Sozomenum lib. 2. cap. 6. jure merito suspicatur, Paulum a Constantio relegatum esse Singaram, & aliquanto post inde Emesam esse translatum, metu scilicet Persicæ incursionis. Postquam enim Athanasius primum Pauli exilium, quod sub Constantio Magno con-

tigit, memoravit, ait: Iterum vero a Constantino catenis ferreis vinctus Singaram Mesopotamiæ deportatus est, atque inde translatus Emesam. Quod cum tam diserte affirmet Athanasius; non alio tempore id factum assignari potest, quam præsentis. Etenim ingens illa seditio in urbe Regia, & cædes Hermogenis Magistræ militum, & Pauli restitutio sine Imperatoris consensu facta, hunc commovisse videntur, ut Paulum ferro vinctum in tam longinquum exilium amandaret. Ex quo tamen exilio non ita multo post Emesam eum transfudit, sive ut Constantinopolitanis, qui Paulo imprimis studebant, gratificaretur, sive Persarum metu, qui Singaris asidue imminebant. Certe haud multo post circa id castrum ingenti prælio Persæ cum Romanis confligere. Caterum, Ariani seditionem, de qua supra cædesque hominum in ea factas, uni Paulo ascribebant, ut testatur epistola Synodica pseudo-Synodi Serdicensis. Paulum vero Romam anno CCCXL. venisse eo anno diximus.

no, in iis plane hallucinatur; cum constet, eas datas ad ipsum ex Synodo illa Antiochena in Encæniis celebrata. Porro Pauli restitutionem irritam fuisse redditam, ex eo liquet, quod nonnisi post Concilium Sardicense suam sedem ipsi recipere licuit. Quæ autem tam Socrates (a) quam Sozomenus (b) post hæc subnectunt de Pauli Episcopi Constantinopolitani persecutione per Philippum Præsidem excitata; ea contigisse non hoc tempore, vel huic proximo, sed post Conventum Sardicensem, suo loco manifestum erit.

(a) Socrat.
l. 2. c. 12.

(b) Sozom.
l. 3. c. 8.

XLVIII;
Paulus Episcopus
hoc anno
Romam
venit.

Rursum vero, quod idem Socrates ait, postquam Paulus a Philippo Duce dire exagitatus est, venisse in Italiam ad Constantem Imperatorem: cum nonnisi semel eum contigerit migrasse in Italiam, ad hoc ipsum tempus id referendum est; quod ex his, quæ subdit, magis exploratum redditur. Siquidem tradit, tum accidisse ejus in Italiam adventum, cum legatio quatuor illorum Arianorum Episcoporum ex Concilio Antiocheno in Encæniis celebrato ad Constantem Imperatorem missa est. Ait igitur Socrates (c): *Non longo tempore post Paulus Theſsalonica decedere, & Corinthum se pergere simulans, reſta in Italiam proficiſcitur. Ibi ille & Athanaſius una ſuam ipſorum conditionem Imperatori patefaciunt. Imperator, cujus ditioni partes verſus Occidentem ſubjectæ erant, illorum injurias ſuam ipſius calamitatem ſtatuens, litteras ad fratrem dat, perque illas ei ſignificat, ut tres Episcoporum rationem de Pauli & Athanaſii abdicatione reddaturi ad ipſum mittantur. Miſi ſunt Narciffus Cilix, Neroniadis hic erat, Episcopus; Theodoros, Thrax, Heracleæ Antistes; Maris Chalcedonenſis, & Marcus Syrus Aretuſæ Episcopus. Qui ut acceſſerunt, cum Athanaſio noluerunt in colloquium venire: quinetiam fidei decisionem Antiochiæ editam occultantes, aliam, quam Episcopi contexuerant, Imperatori expoſuerunt his fere verbis: Credimus in unum Deum, &c.* Hæc Socrates: qui & cum subdat (d), ex alio Concilio post triennium celebrato missum esse Eudoxium cum collegis in Occidentem legatum; plane necesse est referre dictorum quatuor Episcoporum legationem ad priorem Antiochenum conventum in Encæniis celebrato.

(c) Socrat.
l. 2. c. 14.

(d) Socrat.
l. 2. c. 15.

Ann. Eccl. Tom. IV.

bratum: nam Concilium illud Antiochiæ, ex quo Eudoxio ac sociis demandata fuit legatio in Occidentem, post annos tres a dicta priore Antiochena Synodo habitum est: quod S. Athanasius disertis verbis affirmat; quamobrem de ea suo loco agendum erit. Sed hæc jam satis ad corrigendos aliorum errores, in quibus detinemur inviti, moleste ferentes in his frequentius diutiusque remorari, qui cuperemus ad solidam veramque rerum gestarum narrationem absque aliquo offendiculo longiores facere progressus.

His a Socrate (e) recensitis, mox subditur: *Porro autem dum adhuc, tum qui Orientem verſus, tum qui ad Occidentem incolebant, absque discrimine ipſi inter ſe communicant; Sirmii, quæ est civitas Illyrici, nova hæreſis exoritur: nam Photinus, qui Eccleſiis ibi præfuit, ex parva Galatia ortus, Marcelli, qui Episcopatu abdicatus erat, discipulus, filium Dei ſolum hominem affirmavit, præceptoris inſiſtens veſtigiis.* Hæc Socrates. Sane quidem his temporibus jam palam factam esse Photini hæresin, professio fidei scripta iterum ab Eusebianis in posteriore Concilio Antiocheno post annum sequentem habito, fidem facit (f): nam in ea sicut Marcelliani, ita & Photiniani taxantur hæretici: licet apud Athanasium, cum recitatur eadem ipsorum fidei assertio, loco Photini, Scotini legatur, veluti alias sæpe apud aliquos etiam. Cæterum sicut Marcelli causa adhuc sub dubia alea versabatur, dum Eusebiani illum damnassent, Catholicis vero, edita ab eo Orthodoxæ fidei professione, recepissent: ita pariter de ejus discipulo Photino accidisse putamus, ut, licet ipsum Eusebiani damnarent, non tamen adhuc, qualis esset, Catholicæ Ecclesiæ innotuerit: siquidem (ut auctor est Epiphanius (g) a Concilio Sardicensi jussus est reddere suæ fidei rationem, a quo & damnatus est. Corrigendus tamen in eo ipse Epiphanius, quod ait eum a Sirmio originem ducere, quem constat fuisse patria Ancyranum, Sirmiensem tamen Episcopum. Porro auctore S. Hieronymo, (b) Ancyra fuit ejusmodi monstrorum ferax. Sed de Photino inferius pluribus.

XLIX.
(e) Socr.
l. 2. c. 14.
in fine

Photinus
Hæresiar-
cha.

(f) Apud
Socrat. l.
2. c. 15.

(g) Epiph.
hæres. 72.

(b) Hier. in
præf. com.
in epist. ad
Galatas.

Hoc eodem anno, in fine ipsius, iisdem

L.

E e e

dem

PAGIUS
XVIII.
Sacrificia
Gentilium
Constantis
jussu aboli-
ta.

Ad num. L. *Constans* anno præterito Gentilitiam superstitionem & sacrificiorum usum abolere cœpit, ut liquet ex Lege 2. Codicis Theodosiani *De Paganis*. In eo Templorum excidio hoc tempore perrexit, non quidem iis destrui jussis, verum usu & ingressu eorum abolito, ut liquet ex Lege 3. ejusdem Codicis *de Paganis*, quam Gothofredus in Commentario huic anno adscribit, licet Baronius eam anno CCCXLVI. datam existimet, quod in ea legitur: *Dat. Kalend. Novemb. Constantio IV. & Constante III. AA. Coss.* Verum corrigenda illa subscriptio, reponendumque, *Constantio III. & Con-*

Baron. an-
no 346.
num. X.

stante Coss. id est, anno CCCXLII. Nam *Catullinus*, cui hæc Lex inscripta, Præfectus Urbi fuit annis CCCXLII. CCCXLIII. & CCCXLIV. non autem anno CCCXLVI. ut liquet ex libello de Præfectis Urbi. Ea Lex *Constanti* utpote Romam tenenti tribuenda, non vero *Constantio*, qui in Oriente imperabat. *Constans* itaque Romæ omnem superstitionem cessare, sacrificia aboleri, & per Præfecturam Urbis superstitionem omnem, id est, aras & idola excindi voluit; at non ædes seu ædificia ipsa Templorum erui. Sane de aris excisis fidem quoque facit *Arx Victoria* in Senatu, seu Curia Urbis Romæ *Constan-*

CHRISTI
342.JULII PAP.
6.CONSTANTII IMP. 6.
CONSTANTIS

dem Consulibus a Constantio Imperatore edita sanctio reperitur adversus nefandum scelus, his verbis (a): *Cum vir nubit, in femina viros paritura quid cupiatur, ubi sexus perdidit locum? ubi scelus est id quod non proficit scire? ubi Venus mutatur in aliam formam? ubi amor quaeritur, nec videtur? Jubemus insurgere*

(a) l. 31. C. ad leg. Jul. de adulter. Scelus nefandum lege puni- tur.

leges, armari jura, gladio ultore, ut exquisitis poenis subdantur infames qui sunt vel futuri sunt rei. PP. Romæ, XIII. Kal. Jan. Constantio III. & Constante II. AA. Coss. Mendosa legitur eadem in Codice Theodosiano (b), cum præsertim ibi ponatur Consulatus nonus Constantii cum Constante, qui numquam extitit.

(b) l. 3. Cod. Theod. eod. titul.

An-

PAGIUS stantis Imperio diruta; de quo quaeritur multo post Symmachus in Relatione ad Valentinianum, seu epist. 54. lib. 10. Nam de ea restituenda agens, & exempla in utramque partem Principum colligens: *Merito, inquit, Divi Constantis factum diu non stetit; omnia vobis exempla vitanda sunt, quæ mox remota didicistis.* Quo loco Symmachus Magnentii factum tacite opponit, qui ut sacrificia nocturna, ita & *Aram* proculdubio *Victoria* restituerat. Noluit autem Constantis Tempia extra muros Urbis, quæ plurima

fuere, dirui propter voluntatem Populi Romani ac lætitiæ publicam; nempe quod ex nonnullis origo Ludorum exorta fuerit. Quam rationem illustrat hic Lactantii locus, lib. 6. cap. 20. *Ludorum celebrationes Deorum festa sunt: siquidem ob natiuitates eorum vel* **TEMPLORUM NOVORUM DEDICATIONES sunt constituti.** Quæ omnia doctè a Gothofredo laudato observata, apud quem plura in eandem rem. *Lex hæc Decennaliorum Constantis indicium -*

JESU CHRISTI
ANNUS
343.

JULII PAP.
ANNUS
7.

CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 7.

I.
Paulus
primus
Eremita
migrat in
cælum.

Annus Christi trecentessimusquadragesimus tertius, Placido & Romulo Consulibus annotatur, memorabilis ob felicem S. Pauli Primi Eremitæ ad Deum transitum, cujus vitæ res gestæ a S. Hieronymo egregiis scriptorum monumentis posteris commendatæ, factæ sunt cuique Fidei notissimæ. Quod vero ad rationem temporis spectat; hoc ipso exordio septimi anni Constantii Imperatoris, ipsum ab Antonio Magno inventum, & defunctum quoque humatum; quæ dicta sunt superius tomo secundo, cum egimus de ejus fuga persecutionis tempore in eremum, exploratissimam fidem faciunt. Cujus quidem vitæ historię divina providentia bene consultum voluit, ut a S. Hieronymo scriberetur, viro ab omni fabularum commento longissime abhorrente, & qui non nisi sibi exploratissima stylo suo perpetuæ memoriæ potuerit consecrassè; cum præsertim
Ann. Eccl. Tom. IV.

sui sæculi res gestas conscribens, a quovis prudente mendacii redargui valuisset, atque a quolibet e vulgo homine pariter derideri; & qui sciret se adversarios emundatæ naris habere, quamlibet levissimam licet occasionem captantes ipsius scripta carpenti.

At quod (dolendum est) quæ tot succedentia sibi sæcula assidua lectione probarunt & venerata sunt scripta, effugere minime potuerunt nostri temporis Hagiomachos Aristarchos, ex Hippocentauro atque Fauno, quorum in ejus vitæ Actis mentio habetur, ducentes argumentum, totum id quod scribitur, ludicrum esse commentum. Sed quænam, qualiave sint ista, ut cuncta evidentius elucescant, accuratius expendamus; sunt hæc verba Hieronymi (a): *Cum jam centum tredecim annos B. Paulus vitam cælestem ageret in terris, & nonagenarius in alia solitudine*

II.
Vita Pauli
carpitur a Novatoribus.

(a) Hier.
in Vita
Pauli.

E e e 2

Anto-

PAGIUS
SÆC. IV.
Anno Urbis 1096.
Olymp.
280. an. 3.
secundum
Baronium.
Olymp.
280.
A.C. 343.
I.
Consules.

ANNO PERIODI GRÆCO - ROMANÆ 5836.

☉ 16. B. ☽ 2. P. 27. Mart. Indict. 1.

JESU CHRISTI 343.

JULII PAPÆ 7.

CONSTANTII ET CONSTANTIS 7.

[1] **A** Num. I. ad X. Coss. M. Maecius Memmius Furius Placidus, & Fl. Pisidius

Romulus, ut ex duabus Inscriptionibus Onuphriani constat.

Divus Antonius Abbas non hoc anno, sed CCCXLI. a Sancto Paulo Primo Eremita, visitatus. Hieronymus enim in Vita S. Pauli affirmat, hunc anno ætatis centesimo decimo tertio demortuum, cum Divus Antonius nonagenarius esset. Quare cum D. Antonius anno Christi ducentesimo quinquagesimo primo natus sit, nonagesimus ejus ætatis annus cum anno Christi CCCXLI. concurrat; ideoque Paulus eo anno ad Deum migravit, vel initio anni CCCXLII. si die XV. Januarii, quo colitur, supremum diem obierit. Chronologia quippe vitæ Divi Pauli

II.
S. Pauli
primi Eremitæ
obitus.

NOTÆ [1] **C** Off. M. Maecius Memmius Furius Placidus, & Fl. Pisidius Romulus. Gruterus pag. CCCXXXIII. 4.

M. MAECIO. MEMMIO. FURIO. BALBURIO.
CAECILIO. PLACIDO. V. C. &c.
CONSULI. ORDINARIO.

Reines. Cl. VI. pag. 434.

PLACIDO. CONSULE.

Ibid. pag. 956.

PLACIDO. ET.....
CONSS.

Fabrettus, pag. 758.

PLACIDO. ET
ROMULO CONS.

Boldettus, pag. 82. num. 15. & lib. II. Cap. III. pag. 341.

FELICITAS IN PACE
XVIII. KAL. DEC.
PLACIDO. ET ROMULO. COSS.

Apud Contelorium, de Præf. Urb. A. D. 394. legitur inscriptio, ubi est:

EXEQUENTE. FL. PISIDIO. ROMULO.
V. C. PRAEFECTO. URBIS.

Ex quibus verbis nonnulli Romulum hujus anni Consulem, Flavium Pisidium Romulum appellarunt, ut fecit Pagius. Vopiscus in Aureliano, Cap. XV. Vidimus proxime Consulatum Furii Placidi, &c. Vulgares Fasti: Placido & Romulo.

Antonius moraretur, ut ipse asserere solebat, hæc in mentem ejus cogitatio incidit; nullum ultra se perfectum Monachum in eremo confedisse. At illi per noctem quiescenti revelatum est, esse alium ulterius multo se meliorem, ad quem visendum deberet proficisci. Illico, erumpente luce, venerabilis senex infirmos artus baculo regente sustentans, cœpit ire velle quo nesciebat: & jam media dies, coquente desuper Sole, effervebat; nec tamen a cœpto itinere abducebatur, dicens: Credo in Deum meum, quod servum suum, quem mihi promisit, ostendet. Nec plura his: conspicit hominem equo mixtum, cui opinio poetarum, Hippocentaurus, vocabulum indidit: quo viso, salutaris impressione signi armat frontem: &, Heus tu (inquit) quamnam in parte hic servus Dei habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens & frangens potius verba, quam perloquens, inter horrentia ora senis blandum quæsitit alloquium: & dexteræ protensione manus, cupitum indicat iter; & sic patientes campos volucris transmittens fuga, ex oculis mirantis evanuit. Verum hæc utrum Diabolus ad terrendum eum simulaverit; an ut solet eremus monstroforum animalium ferax, istam quoque gignat bestiam, incertum habemus. Hactenus de visione Hippocentauri Hieronymus: cujus frustra, mea sententia, & injuria quidem exigitur fides, qui de his dubitans, quidnam fuerit, num spectrum, an monstrum, liberasse voluit fidem suam.

III. Cæterum, nec insulsa vel inanis fuit ipsius dubitatio, an Ægyptus, monstrorum ferax, ejusmodi quoque ex duabus speciebus mixtum animal genuisse poterit. Quamvis enim quæ de Ixione atque Centauris poetæ cecinerunt, figmentum esse, non est qui dubitet (a), & secundum Celsum (b), de exhibendo Hippocentaurus vana sponsio habeatur, cum inquit: Si ita stipulatus fuero, Te siste; & nisi stiteris, Hippocentaurum dari. Nec sit qui exigit a natura Centauros tamquam speciem animalis: tamen ejusmodi eandem interdum peperisse monstra, quis neget? Nam sic Plinius (c): Claudius Cæsar scribit, Hippocentaurum in Thessalia natum eodem die interisse: & nos Principatu ejus allatum illi ex Ægypto in melle vidimus. In melle, inquam, quod ejus virtutis sit, ut computrescere corpora non sinat; sic & in melle marinum hominem ab ultima Mauritania ad Hispanias alla-

tum, testatur Alexander (d) ab Alexandro solidæ fidei auctor: quem qui legerit de Tritonibus diversis in locis suo sæculo visis, & captis, iisdemque vultu hominem præferentibus, & corpore prorsus humano absoluta similitudine pube tenus, postremis in piscem desinentibus; haud dubitabit in terris posse reperiri, quæ maria quoque producant; cum hominis habitatio sit potius terra quam mare, ex cujus admixtione cum jumento possint ejusmodi concipi monstra ac generari.

At subdit post hæc Sanctus Hieronymus: Stupens autem Antonius, & de eo, quod viderat, secum volvens, ulterius progreditur: nec mora, inter saxosam convallam haud grandem homunculum videt aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cujus extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat; infractusque & hoc Antonius spectaculo, scutum fidei, & loriam spei, ut bonus præliator arripuit: nihilominus memoratum animal palmarum fructus eidem ad viaticum, quasi pacis obsides, afferebat. Quo cognito, gradum pressit Antonius; & quisnam esset, interrogans, hoc ab eo responsum accepit: Mortalis ego sum, & unus ex accolis eremi, quos vario delusa errore Gentilitas Faunos, Satyrosque, & Incubos vocans colit: legatione fungor gregis mei: precamur ut pro nobis communem Deum depreceris, quem pro salute mundi venisse cognovimus, & in universam terram exiit sonus ejus. Talia eo loquente, longævus viator ubertim faciem lacrymis rigabat, quas magnitudo lætitiæ indices cordis effuderat. Gaudebat quippe de Christi gloria, & de interitu Satana: simulque admirans, quod ejus posset intelligere sermonem, & baculo humum percutiens, agebat: Væ tibi Alexandria, quæ pro Deo portenta veneraris: væ tibi civitas meretrix, in quam totius Orbis dæmonia confluxere: quid nunc dictura es? bestia Christum loquuntur; & tu pro Deo portenta veneraris. Nondum verba compleverat, & quasi pennigero volatu petulcum animal aufugit. Hoc ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moveat; sub Rege Constantino, universo mundo teste, defenditur; nam Alexandriam istiusmodi homo vivus perductus, magnum populo spectaculum præbuit: & postea cadaver exanime, ne calore æstatis dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, ut ab Imperatore videretur, allatum est. Hæc de his Hieronymus.

Est

PAGIUS Pauli ex anno natali & emortuali S. Antonii pendet. Porro Congregatio, quæ ejusdem Sancti vitæ rationem imitatur, quæque eum sibi patronum adoptavit, auctorem vel præcipuum propagatorem agnoscit Eusebium quemdam Strigoniensem, cui fociisque tradita fertur quædam pie vivendi norma a Bartholomæo Quinquen-Ecclesien-

si Episcopo, anno circiter millesimo ducentesimo quadragesimo primo. Dein Paulus Vesprimiensis in Hungaria Antistes quædam eidem Ordini leges scripsit, tumque primum a S. Paulo Eremita nomen illi impositum, ut tradit Bollandus tomo I. Sanctorum mensis Januarii die 15. in Vita Sancti Pauli.

Visus
Hippocentaurus.

IV.
De Fauno
invento
narratio.

(a) Aug.
de Civ.
l. 18. c. 13.

(b) l. 97. ff.
de verb.
oblig.

(c) Plin.
l. 7. c. 3.

(d) Alex.
ab Alex.
l. 3. c. 8.

V. Est frequens de Faunis apud antiquos Historicos (ut poetarum fabulas missas faciamus) certaue mentio ; inter quos Plinius (a) cum dicat, præter effigiem nihil in eis esse moris humani ; cuncta hæc quæ accidisse Antonio a Hieronymo enarrantur, miraculo evenisse, dicendum est : ut de multis aliis animalibus rationis licet expertibus sæpe legitur, ea veluti humano intellectu prædita, ac Dei nutu reddita pene rationabilia, qualia solent homines, exhibuisse sanctis viris ministeria : ut (ne a Paulo recedamus) de corvo contigit, qui cum diebus singulis per tot annorum curricula dimidium panis eidem Paulo afferre soleret, adventu tamen Antonii (quod in admiratione fuit) integrum attulit, quo reficeretur uterque.

VI. Quod autem in Vita Antonii ab Athanasio conscripta de congressu Pauli cum eo nulla penitus mentio habeatur ; inde accidit, quod (ut eodem Hieronymo auctore dictum est) Athanasius res gestas Antonii, ipso adhuc vivente, scriptis commendavit, easque Romam detulit ante biennium, cum a Julio Papa vocatus est, quo tempore hæc de Paulo nondum acciderant : postea vero, multis prætermissis, appositus est ejus obitus, sed an ab eodem Athanasio, haud asserere audeam. At inter res memorabiles a S. Hieronymo de Paulo conscriptas, illud contemplor attentius, quod ait expetiisse ab Antonio pallium illi largitum ab Athanasio, ad suum ipsius defuncti corpusculum involvendum : id enim ab eo non idcirco tantum factum puto (quod tradit S. Hieronymus) ut ab eo recedendo, mœror suæ mortis levaretur : sed quod qui prophetico spiritu Athanasium noverat, & (quod levissimum videbatur) pallium donatum Antonio intellexerat ; de ipso etiam summos illos tot annis exantlatos pro Catholica fide labores, exilia, fugam, ærumnas, innumerasque alias molestias minime ignoravit : quamobrem sic Athanasii pallium potius quam aliud alterius hominis tegumentum exposcere ab Antonio visus est, ut eo saltem communicationis symbolo, & propensionis animi erga Athanasium significaret, se plurimi facere hominem, quem tot pro fide suscepta certamina illustrassent ; ac proinde omnibus innotesceret, a tanto viro probari fidem, quam Athanasius tam acriter strenueque propugnaret : quod quidem haud videbatur mediocris esse momenti ad erigendos titubantium animos, & roborandos illos qui solidi in fide perstarent. Siquidem tanti facere solebat populus illustrium monachorum de fide Catholica testimonium, ut Ariani hoc sentientes, mentiri non sint veriti, magnum Antonium eadem de fide secum una sentire ; adeo ut eam ob causam ipsi opus fuerit, relicta intima Ere-

mi solitudine, Alexandriam usque descendere, & de Catholica fide, quam coleret, publice, ne populus laboretur, specimen edere. Affirmat id sane Athanasius in vita ipsius, cum hæc præmittit (b) : Sic etiam Antonius Arianos detestabatur, ut omnibus diceret, nec juxta eos quidem esse accedendum. Nam cum venissent quidam Ariani, reperit post eorum examinationem infidelissimam sectam, & fugavit eos de monte dicens, multo serpentes deteriores horum esse sermones. Mentientibus autem Arianis aliquando, Antonium ita, ut se, credere ; admiratus eorum audaciam, & justis doloris ira commotus, rogatusque ab Episcopis atque universis fratribus, Alexandriam descendit : ibique Arianos publico sermone condemnavit, ultimam hanc esse hæresin, & præcursorem Antichristi affirmans : prædicavitque populo, Filium Dei non esse facturam, non ex ullis extantibus, sed proprium, & unum cum patre substantiæ, ne creatura potius, aut adoptio, aut appellatio videretur ; impium esse dicens, vel mente concipere, Erat quando non erat ; cum verbum Dei Deus qui est, semper sit Patri coæternus, quia ex eo natus est Patre qui semper est. Unde aiebat : Cum Arianis nulla vobis sit conjunctio. Quæ enim societas luci ad tenebras ? Vos fideliter credentes, Christiani estis : illi Verbum, id est, Filium qui ex Deo Patre est, creaturam docentes, nullo intervallo a Gentilibus separantur, qui serviunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Ipsa, mihi credite, irascuntur elementa, & omnis contra Arianum furorem (secundum Apostoli dictum) ingemiscit creatura, quod sibi Dominum suum, per quem omnia, & in quo omnia facta sunt, videat coæquari, vel aggregari. Hæc tanti viri prædicatio, exprimi non potest, quantum ad fidem populos roboraverit : lætabantur quippe, hostilem & Christo inimicam hæresin anathematizari ab Ecclesiæ columna.

VIII. Quomodo autem Catholicam fidem, quam Alexandriæ prædicavit, ibidem signis quoque sequentibus confirmavit, idem S. Athanasius docet, cum subdit : Nulla tunc ætas, nullus sexus domi remansit : taceo de Christianis : Pagani quoque & ipsi idolorum sacerdotes ad Dominicum imperium convolabant, dicentes : Precamur, ut videamus hominem Dei : quia hoc apud universos conspicuum erat nomen Antonii. Ambiebant quoque saltem simbriam vestimenti ejus attingere, multum sibi & tactum prodesse credentes. Quot tunc diabolica obsidione, & variis infirmitatibus liberati ? quot simulacris erepta sunt spolia ? quot etiam ab errore Gentilium retracti nostro juncti sunt gregi ? Tot certe, ut paucorum dierum spatio ex idolorum superstitione conversio omnem

(a) Plin. l. 5. c. 8. in fin.

De Faunis.

Cur Paulus expetiit pallium Athanasii.

(b) Athan. in vita Anonii.

VII. Antonius calumniam passus ab Arianis venit Alexandriam.

VIII. Antonius miraculis firmat fidem.

minem per annum credentium vinceret turbam. Præterea cum irruentem multitudinem comites repellerent, existimantes illi tadio conventum populi fore; ille tranquillo animo dicebat: Numquid hic cœtus major est Dæmonum turbis? Numquid obsequentium multitudo colluctatorum in monte nostrorum catervis est numerosior? Accidit etiam, ut cum eum redeuntem circa portam prosequeremur, a tergo quædam mulier clamaret, dicens: Expecta homo Dei, filia mea atrocissimo vexatur Dæmonio: expecta, obsecro, expecta, ne & ego corruens inteream. Hoc audito, mirabilis senex a nobis admonitus, volens tandem, & ipse paululum substitit: cumque appropinquante muliere, puella jaceret explosa; oravit tacitus Dominum Jesum; & ad comminationem ejus statim spiritus impurus egressus est: puella incolumis, populus in laudibus Dei, mater in gaudio fuit; ipse autem lætabatur, quia ad desideratam solitudinem repedabat. Hactenus Athanasius de Antonii Alexandria cum verbis tum signis Catholica fide testata, occasione Pauli per communicationem (quod aliter non liceret) pallii cum Athanasio fidem Catholicam roborantis. Quando autem hæc de Antonii adventu Alexandriam contigerint, minime liquet: quam ob causam hic ea intexere visum est opportunum.

IX.

Quibus & ea subjicimus, quæ habet idem S. Hieronymus de eadem S. Antonii professione Alexandriam ad confutandos Arianos, sic inter alia ad Castrutum scribens (a): Beatus Antonius cum a S. Athanasio Alexandria Episcopo propter confutationem hæreticorum in urbem Alexandrinam esset accitus, & isset ad eum Didymus, vir eruditissimus, captus oculis; inter cæteras sermocinationes, quas de Scripturis sanctis habebant, cum ejus admiraretur ingenium, & acumen animi collaudaret, sciscitans ait: Num tristis es, quod oculis carnis careas? Cum ille pudore reticeret; secundo tertioque interrogans, tandem elicuit, ut mærorem animi simpliciter fateretur. Cui Antonius: Miror, ait, prudentem virum ejus rei dolere damno, quam formicæ, & muscæ, & culices habent; & non lætari illius possessione, quam Sancti soli & Apostoli me-

(a) Hieron. ep. 33. l. 1. Antonius quid ad Dydimum.

PAGIUS

III.

Persecutio Persica.

A num. X. ad XVIII. Hoc quidem anno persecutio in Perside adversus Christianos a Sapore Persarum Rege excitari cœpta, Hieronymo, Mariano Scoto & Theophane testibus; sed martyrium Simeonis & sociorum, nonnisi anno trecentesimo quadragesimo nono contigit. Sozomenus enim, qui eorum Acta scripsit, in lib. 2. cap. 10. Ushazani martyrio relato, ait: Postridie ejus diei, qui erat dies sextus hebdomada, in quo ante celebrem diem Resurrectionis memoria filutaris Christi Passionis recolitur, decernit Rex, ut Simeones gladio feriantur. Dies igitur, quo Sancti Martyres occisi, fuit feria sexta hebdomadæ Sanctæ in Parasceve, excepto Ushazano eunucho,

ruerunt. Hæc apud S. Hieronymum. Vocatum quoque esse ab eodem Sancto Athanasio aliquando Alexandriam Abbatem Poemenem, spectatæ sanctitatis virum, habetur in Vitis Patrum (b).

(b) Vit. SS. Pat. l. xv. 2.

Hoc itidem septimo anno Constantii, & Constantis Imperatorum, ponitur in Chronico a S. Hieronymo excitata in Christianos Persas a Sapore Rege Persarum dira persecutio; cui potius assentimur, quam iis qui (c) referunt illam ad tempora Constantini, occasione litterarum ab eo ad ipsum Saporem Regem scriptarum permoti, quas alia ex causa fuisse conscriptas, superius suo loco monstravimus: quamobrem Sancti Hieronymi magis sententiam approbamus, eandem ad Constantii & Constantis Augustorum tempora referentis, & quidem opportunius, quod inter Saporem & Constantium tunc acere vigeret bellum: regnante autem Constantino, reveritus ille tanti culminis majestatem, legatione prævenit ipsum imperatorem extremo prope vitæ exitu adversus eum expeditionem parantem: nemo igitur scriptorum illorum temporum, eorum, inquam, qui sub Constantino vixere, persecutionem aliquam a Sapore Rege Persarum adversus Christianos fuisse commotam, vel leviter meminit; quam certe haud par est credere fuisse ab Eusebio prætermittam, si contigisset. Rei vero gestæ series a Sozomeno (d) scite describitur, hac scilicet oratione:

X. Persecutio Christianorum in Perside. (c) Theod. l. 1. c. 24. in fine, Cedr. in Comp. an. 25. Const. Imp.

Cum autem tempore progrediente, numerus Christianorum in Perside vehementer cresceret; adeo ut convenius agere, & sacerdotes ac diaconos habere cœperint; hæc res non mediocriter offendebat animos Magorum, qui velut Tribus aliqua sacerdotalis stirpis, successionem quadam religionem Persarum inde fere ab initio administraverant. Judæos quoque permagna affecit molestia, qui præ invidia naturaliter quodammodo ipsis insita, religioni Christianæ semper infensi esse solent; & ob eam causam Simeonem id temporis Seleuciæ, & Ctesiphontis urbis in Perside primariæ Archiepiscopum cœperunt apud Saporem tum Regem Persarum accusare, quod Imperatori amicus esset, quodque ei res Persarum proderet. Quorum calumniis persuasus Sapores

(d) Sozomen. l. 2. c. 8.

XI.

Sapor rex favit in Christianos.

qui pridie in Cœna Domini interfectus fuerat. Quare illorum martyrium incidit in diem XXI. Aprilis anni CCCXLIX. quo Pascha die XXIII. Aprilis celebratum, quoque Constantius Imperator bello Persico illigatus, Veteranorum filios ad militiam convocavit, & mense Aprili Antiochiæ constitit, ut subscriptiones Legum Codicis Theodosiani ostendunt.

Ex his liquet, Martyres, de quibus Baronius anno sequenti num. XIV. & seqq. anno tantum trecentesimo quinquagesimo passos esse. Sozomenus enim cap. II. ait: Sequenti anno, eo ipso die, quo Passionis memoria celebrabatur, crudelissimum edictum per universam Persarum ditionem proposi-

IV: Alii Martyres in Perside.

CHRISTI
343.JULII PAP.
7.CONSTANTII IMP. 7.
CONSTANTIS

nes, primo omnium tributis immoderatis eo affligit Christianos, quod ipsorum quamplurimos voluntariam exestatem excolere norat: deinde viris difficilibus, & inhumanis illorum tributorum exigendorum potestatem dat, quo & inopia pecunie, & exactorum feritate coacti, suam religionem aspernari inciperent. De qua una re sumopere ab eo laboratum est.

XII.
Simeonis
certamen

Post hæc sacerdotes, & ministros Dei gladio trucidare, Ecclesias dirui, earum thesauros, & monumenta in publicum proferri, & Simeonem, ut regni Persarum & religionis proditorem adduci jubet. Itaque Magi, ope Judæorum, qui in ea re eos alacri animo juvabant, Ecclesias demoliuntur: Simeonem comprehensum, & catenis ferreis vinctum ad Regem perducunt; qui se ibi & spectatum, & strenuum virum præstitit. Nam cum Sapore eum, ut daretur in questionem, introduci jussisset: neque veritus est quicquam, neque Regem adoravit. Qua re graviter commotus Rex, sciscitatur, quid sit causæ cur jam nequam ipsum adoret, cum ante id fecisset? Cui Simeon: Non ante, inquit, ductus eram ad Deum verum prodendum; & propterea non recusabam debitos honores Regi præstare: at jam id ipsum facere non fas est: nam jam pro pietate & nostra religione certaturus venio. Quæ cum dixisset; jubet Rex, ut Solem adoret; quod quidem si facere velit, pollicetur se ei multa daturum munera, & in magno honore habiturum: sin autem detrectet, & illum & universum Christianorum genus e medio sublaturum minatur.

XIII.
Usthanes
respicit.

Ubi vero Simeonem neque minis terere, neque promissis flectere posset, sed virili, & constanti animo affirmantem se nunquam, vel solem adoraturum, vel suam ipsius religionem proditurum audiret: jubet in vinculis aliquandiu teneri, ratus (ut videtur) eum velle respicere. Quem in carcerem deductum conspicatus Usthanes senes eunuchus, educator Saporis, & in familia regia principem locum tenens, consurgens (sedebat forte pro foribus Palatii) eum honorifice salutat. At Simeon verbis illum contumeliosus increpare, & bile incensus vociferari cœpit: atque a verso vultu ideo præterit, quod, cum es-

PAGIUS

tum esse, & Azadam eunuchum peremptum. Quæ Henschenio die XXI. Aprilis in Vita Sanctorum persecutione Persica occisorum, observata.

V.
Expedi-
tio
Britanni-
ca.

Hoc anno Constantius Imperator, postquam superiori Francos debellasset, in Britanniam e Gallia adversus Scotos & Pictos trajecit sæva hieme, teste Libanio in Basilico: de quo bello, a nobis actum anno CCCXXXVII. num. XII. Hinc, ut observat Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani, Lex ejusdem Codicis 5. De extraordinariis, dicitur VI. Kal. Feb. dat. Bononia, Bononiæ nempe Galliarum, quæ antea Gesoriacum dicta. Cangius in Constantinopoli Christiana, Tabula XI. Constantis Nummum produ-

set Christianus, paulo ante, vi coactus, Solem adoraverat. Quare Usthanes eunuchus fundere lacrymas, ingemiscere, vestem splendidam, qua erat indutus, exuere, & tanquam homo in luctu constitutus, nigram circumjicere cœpit: pro portis Regiæ sedet, lamentatur, plorat cum gemitu, sicque ait: Heu me miserum, qualem erga me Deum fore debeo expectare, quem jamdudum denegaverim? nam ob hanc causam Simeon ne verbum quidem mihi loqui dignatus, sic ore averso, prope prætergressus est.

Ubi ista rescivit Sapore, illum accersit: rogat causam luctus, æqua illi in ædibus obtigisset calamitas? Cui Usthanes: In hisce diebus, inquit, o Rex, nihil mihi accidit infortunii. Utinam enim, pro eo quod mihi contigit, in omnia alia calamitatum genera incidissem; quippe id quidem certe fuisset toleratu multo facilius. Jam vero lugeo, quod maneam in vita, quodque, cum dudum mori debuissem, adhuc tamen Solem videam, quem, quo tibi gratificer, non re vera ex animo, sed specie solum simulata adoraverim; adeo ut utraque de causa mortem meritus sim, tum quod Christi proditorem, tum quod veteratorem erga te me ipsum ostenderit. Quæ cum dixisset, cæli & terræ opificem Deum cum jurejurando testatur, se in posterum de ea sententia nunquam destitutum. Sapore autem incredibilem eunuchi mutationem vehementer admiratus, graviore quidem iracundia in Christianos exarsit, perinde quasi illi præstigiis hanc rem confecissent: sed tamen misericordia erga senem commotus, modo mansuetum, modo ferum se in illum ostendit, atque omnibus viribus laboravit ut de sententia deduceret.

XIV.
Confessio
Usthan-
nis.

Ubi vero nihil profecit, constanter asseverante Usthanane, se nunquam tam stultum fore, ut pro omnium conditore Deo res ab eo conditas colat; tum ira inflammatus mandat caput ense cervicibus abscindi. Ad quod supplicium a licitoribus deductus Usthanes, orat eos, ut paulisper expectent: rem enim se animo tenere, quam Regi significare velit. Vocato igitur ad se eunuchos sibi fidelissimo, jubet ista Saporis nunciare: Quam tandem benevolentiam

XV.
Usthan-
nis Mar-
tyrium.

cit, in cujus postica legitur: BONONIA OCEANUS. Visitur triremis in mediis fluctibus, in cujus prora Victoria dextra lauream, sinistra palmam tenens; in medio navis Imperator galeatus, dextra hastam, sinistra clypeum habens; in mediis fluctibus figura nuda. Qui Nummus ad hanc expeditionem sine dubio referendus. De ea scripserat Ammianus, ut ipsemet testatur in lib. 27. Et quoniam cum Constantis Principis ætus componerem, motus adolescentis, & senescentis Oceani, tractumque Britannia pro captu virium explanavi, ad ea qua digesta sunt semel, revolvi superfluum duxi. Verum priores Ammiani libri, in quibus de hoc bello mentio erat, periere.

tiam ab ineunte adolescentia ad hoc usque tempus, o Rex, erga tuam familiam præstiterim, & quanto studio cum patri tuo, tum tibi inservierim, nullis videor egere testibus, apud te præsertim qui hæc satis explore cognita habeas. Quare pro omnibus officiis, quæ in vos aliquando tam benevole contulerim, hoc mihi unum velut remunerationis loco concede, ut iis, qui me ignorant, non videar tamquam infidus erga regnum tuum, aut in aliquo maleficii genere deprehensus, supplicium istud subire. Et ut hoc pateat omnibus, fac præco palam prædicet, Caput Ustbazani amputatum esse, non quod improbitatis cujusquam in Palatio ab ipso admittæ convictus sit, sed quod sit Christianus, & Deum suum, quo Regis voluntati morem gereret, negare noluerit. Atque ista quidem Regi nunciavit eunuchus. Sapores autem eadem, sicut Ustbazanes postulaverat, præconem prædicare jubet. Nam ratus est, alios prompto & parato animo de Christiana religione descituros, si certiores fierent, nemini Christiano misericordiam tributam fore: quippe cum Ustbazanes, senex, educator Regis, ei familiaris & benevolus, etiam esset interfectus. At Ustbazanes ad alium finem supplicii sui causam prædicari tam impense desideravit; siquidem cogitavit, quod sicut quando timore perterritus Solem adorabat, multis Christianis metum injecerat: ita etiam non pauciores ad suam animi magnitudinem & constantiam imitandam incitaret, si modo intelligerent eum pro Christiana religione trucidatum esse. Hoc modo Ustbazanes vitam, quam hic in maxima gloria duxerat, deseruit, Simeon autem de ejus morte in carcere certior factus, Deo gratias pro illo egit.

XVI.
Simeonis,
& aliorum
Marty-
rium.

Postridie ejus diei, qui erat sextus hebdomadæ, in quo ante celebrem diem festum Resurrectionis, memoria salutaris Christi passionis quotannis recolitur solet: decernit Rex, ut Simeon gladio feriat. Nam ante denuo e carcere deductus ad Regem, forti & magno animo cum Sapore de Christiana fide disseruit, & neque illum, neque Solem adorare voluit. Eodem die centum alios quoque, qui erant in carcere Rex itidem obruncari jubet: ad extremum Simeonem, cum cæterorum omnium mortem oculis aspexisset, trucidari: horum pars Episcopi, pars presbyteri, pars ex alio clericorum ordine fuerunt. Cum omnes ad locum, in quo erant necis supplicium subituri, deducerentur; princeps Magorum percunctatur ab illis, utrum velint vivere, & eandem cum Rege religionem colere, Solemque venerari. At ubi nemo eorum his conditionibus vellet in vita manere; recta ad locum, in quo erant securi feriendi, deducuntur. Ac dum lictores in opus incumbunt, & in cæde Mar-

tyrum occupantur; Simeon astans illis, dum interficiuntur, jubet bono animo esse, verbaque ad eos facit de morte, de resurrectione, de pietate; & testimoniis ex sacris litteris depromptis confirmat, ita mori, esse vere vivere; atque præ ignavia Deum prodere, esse vere mori: eos enim etiam si nemo ipsis necem afferret, brevi morituros; quandoquidem a nemine in hanc lucem edito hic finis vitari potest: post mortem vero, ea quæ sunt æterna, non eodem modo omnibus eventura; sed singulos veluti trutina quadam examinatos, accuratam antea vitæ rationem reddituros, & hos pro recte factis præmia percepturos immortalia, illos pro maleficiis pœnas sempiternas luituros: denique pro Deo velle mori, esse in bonis summum, & rem multo beatissimam. Dum ista Simeon dicendo percurreret, & tamquam gymnasii magister præciperet quomodo in certaminibus se haberent, singuli aures attentas ei præbentes, ad necem cupide gradiabantur. Licitor autem, postquam centum illos interemit, postremo in loco Simeonem obruncavit, atque Abedechalaam & Ananiam una, ambos senes, presbyteros Ecclesiæ, cujus Simeon esset Episcopus, pariter cum illo & comprehensos, & in vincula coniectos.

Eodem temporis momento Pufices Præfectus omnium Regis artificum ibi forte stans, cum videret Ananiam, cui jam cædes parabatur, contremiscentem: Paulisper (inquit) o senex, oculos claudito, & bono animo esto; nam statim lumen Dei videbis. Vix est hæc locutus, cum comprehensus est, & ad Regem deductus: atque cum esset se Christianum confessus: quoniam libero ore apud Regem pro Christiana religione, & pro martyribus verba fecerat; idcirco quasi aliquod nefas dixisset, dabatur licitoribus, ut admodum peregrino & crudeli in primis moris genere afficeretur. Lictores igitur, collo ejus circa tendinem perforato, illac linguam extrahunt. Porro autem ejus filia virgo, falso a quibusdam in crimen vocata, comprehenditur, eundemque temporis articulo occiditur. Hactenus Sozomenus de persecutione Christianorum in Perside; reliqua vero, quæ sequenti anno facta dicit, suo loco narabimus. Horum autem omnium martyrum natales dies inserti publicis Ecclesiasticis monumentis, anniversariis repetitis honoribus in Ecclesia Catholica celebrantur.

Eodem quoque Constantii, & Constantis Imperatorum anno septimo, Neocæsarea in Ponto (inquit S. Hieronymus a) subversus est terræmotu, excepta Ecclesia, ac Episcopo, cæterisque qui ibidem reperti sunt. Obtinuisse autem hanc divinitus prærogativam Ecclesiam illam, in qua S. Gregorius ejus Civitatis olim Episcopus cognomento Thaumaturgus sepultus erat, ut cæteris ædificiis terræmotu sæpe prostratis, ipsa

XVII.
Pufices,
& aliorum
Marty-
rium.

XVIII.
Ingens
Terræmo-
tus.
(a) Hie-
ron. in
Chronico
hoc anno,

CHRISTI
343.

JULII PAP.
7.

CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 7.

ipsa remanserit semper incolumis, superior dictum est.

XIX.

Porro Neocæsariensis Ecclesia a temporibus Magni illius Gregorii usque ad S. Basilium, qui præfuit Ecclesiæ Cæsariensi in Cappadocia, florentissima perseveravit; quod ejusdem Basilii præconio commendatur his verbis (a): *A tempore Magni Præsidis Ecclesiæ vestræ Gregorii, usque ad beatum istum (Mufonium scilicet) alium post alium semper, quasi ex quadam pretiosorum lapidum serie depromptos, adjiciens & adaptans, admirabilem Ecclesiæ vestræ Dominus pulchritudinem largitus est. Fuisse vero eam Civitatem cunabula ejusdem Magni Basilii, ipse ad Neocæsariense scribens ingenue professus est, cum ait (b): Ego cum propter loci hujus consuetudinem, qua illi a puero assuevi (hic enim a nutrice mea educatus sum) tum propterea quod sepe numero hoc in loco versatus sum, quem, cum urba-*

(a) Basil. epist. 66. Ecclesia Neocæsariensis florentissima.

(b) Basil. epist. 64.

nos tumultus fugerem, & propter solitudinis silentium illum ad philosophiæ studium commodum esse scirem, complures continuos annos incolui. Quam autem nominat nutricem suam, putamus intelligere sanctam ipsius aviam Macrinam, quæ cum puerulum elementis imbuerat Catholice fidei: hoc quidem nomine alibi ipsam appellat, cum inquit (c): *Fidei vero nostræ quæ poterit esse evidentior probatio, quam quod a nutrice beata femina, quæ ex vestro gremio progressa est, (Macrinam dico illustrem illam) educati sumus, a qua & beatissimi Gregorii verba, quæ memoriæ beneficio ad illius usque ætatem servata ipsa retinuit, edocti sumus; quibus illa nos adhuc infantes tamquam pietatis dogmatibus finxit ac formavit? Hæc Basilium, qui alias ejusdem sanctæ Macrinæ meminit, de qua & nos superius. Sed jam progrediamur ad res gestas sequentis anni.*

Basilii in fide nutrix.

(c) Basil. ep. 75.

JESU CHRISTI
ANNUS
344.

JULII PAP.
ANNUS
8.

CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 8.

I.

Concilium Antiochenum secundum.

Christi annus trecentessimus quadragesimus quartus reperitur notatus Consulibus Leontio atque Sallustio; quo ab Arianis secundum Concilium Antiochenum celebratum est: in quo illud præcipue iidem conati sunt, ut quod male audirent apud omnes Catholicorum Ecclesias, præfertim vero apud Occidentales, penes quas nullum adhuc serpsit virus hæresis Arianae; novam fidei formam, eandemque cæteris ante editis prolixior, conscribant, qua se ab Ariano contagio

Ann. Eccl. Tom. IV.

procul abhorrere significarent. Sed quo longioribus ambagibus puritatem fidei circumvolunt, & per distortos viarum anfractus veritatem circumducunt, se magis magisque reddere suspectos: siquidem ad abluendam labem ex Ariana opinione contractam, satis erat Catholice fidei Nicænum Symbolum profiteri. At antequam de his agamus, recta ratio temporis hujus celebratæ Synodi statuenda est. Hoc itaque anno habitam esse, manifeste ex Athanasio colligitur, cum ait (d): *Rursum*

F f f

quasi (d) Athanasio de Synod.

PAGIUS
SÆC. IV.
Anno Urbis 1097.
Olymp.
280. an. 4.
A.C. 344.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5837.

☉ 17. AG. ☽ 3. P. 15. April. Indict. 2.

JESU CHRISTI 344.

JULII PAPÆ 8.

CONSTANTII ET CONSTANTIS 8.

Synodus Antiochena Arianorum, in qua prolixa Fidei Formula promulgata, quæ μαρτύριος vulgo cognominatur, ante annum trecentessimum quadragesimum quintum celebrata non est. Athanasius enim libro de Synodis pag. 97. ait: *Post hæc quasi istorum eos paniteret, post triennium rursus Concilium partis sua congregant. Et Eudoxium, Martyrium, Macedonium, Cilecem, & alios quosdam una cum illis mittunt in partes Italia deferentes Fidem multis verbis conscriptam. Idem habent Socrates lib. 2. cap. 19. & Sozomenus lib. 3. cap. 11. Sed nec Athanasius, nec duo hi Historici dicunt Synodum collectam fuisse post triennium, quam Antiochena Synodus in*

II.

Synodus Antiochena.

Baron. 11. 1. & 11. En.

I.

Consules.

[1] AD num. I. & seqq. Coss. Leontius, & Sallustius.

NOTÆ [1] Coss. Leontius & Sallustius. Geminato L. alii scribunt; nempe Sallustius. Lapis apud Boddettum, lib. II. Cap. III. pag. 351.

DECESSIT. IN. PACE. XV. KAL. OCT.
LEONTIO. ET FIAT LUSILO.

Legendum est,

FL. SALLUSTIO.

In vulgatis Fatis: Leontio & Sallustio, seu Salsilio.

quasi istorum poenitentia laborarent (nempe de editis quatuor fidei regulis) poenitentes, post triennium iterum in confessum veniunt. Computat trium annorum spatium inter lapsum a priore Synodo ibidem Antiochiæ in Encæniis habita anno Domini trecentesimo quadragesimo primo, usque ad hanc posteriorem hoc ipso anno collectam. His quoque consentientia de eodem Concilio hæc habet Sozomenus (a):

(a) Sozom.
lib. 2. c. 10.

II.
Alia prolixior ab Arianis edita fidei regula.

Triennio vero jam intermisso, Episcopi Orientis aliam fidei formulam, quam Μακροσυχοῦ, id est, Prolixam, vel multas lineas comprehendentem, nominabant, propterea quod multo pluribus verbis ac nominibus, quam priores formulæ, conscripta erat, Episcopis Occidentis miserunt. In qua ut essentia Dei nullam fecere mentionem; sic illis qui Filium Dei aserebant, vel ex nihilo ortum esse, vel ex alia essentia quam Dei Patris constare, vel tempus sæculumve fuisse quando non erat, anathema indixere. Quam formulam ab Eudoxio Episcopo iam tum Germaniciæ, & Martyrio, & Macedonio ad se perlatam Episcopi Occidentis non receperunt; nam responderunt, se decretis Nicæni Concilii velle acquiescere: & præter illa nihil amplius curiosè exquirendum putarunt. Hæc Sozomenus.

III.

(b) Socrat.
lib. 2. c. 15.

Corrigitur Socrates.

Eadem de tempore quoque Socrates (b), qui ipsam recitat fidei scriptam regulam; sed cur non recepta sit ab Occidentalibus, illud plane infulse, quod habet in fine: *Ista* (inquit) *Episcopi qui partes versus Occidentem accolebant, tum quod linguæ Græcæ ignari erant, tum quod eam propter eandem causam non intelligebant, neutiquam receperunt; sed fidem in Nicæno Concilio stabilitam satis esse, nihilque ulterius curiosius investigandum, dixerunt.* Itæ hæc Socrates, & fortasse ex Sabino Ma-

cedoniano, qui sic de Synodis libros conscripsit, ut, quæ hæresi tam Arianæ, quam Macedonianæ non faverent (ut paulo superius dictum est) prætermiserit: nam quid tam ineptum, quam dicere, in universa Occidentali Ecclesia, vel in ipsa Urbe non extare qui Græcas apprime callerent litteras, qui potuissent eandem fidei cœptam regulam interpretari? quasi vero non recens esset exemplum de aliis eorundem Orientalium litteris ad Julium Papam scriptis, ab eodem, perinde ac si Latine fuissent, accurate perlectis, cognitis, & confutatis, ut ex litteris ipsius Julii Papæ ad eosdem redditis perspicue demonstratum est.

Cæterum cur Romæ, ubi potissimum hac laborabant iidem Orientales suspitione Arianæ hæresis, non sit recepta eorum confessio, illud fuit, quod (ut ex ea fidei regula apparet, quam recitat Athanasius) eadem confessio concepta esset verborum in volucro, lateretque anguis in herbis; nam quantumlibet ipsi positiones Arii destruere viderentur; numquam tamen eo adigi potuerunt, ut Filium dicerent esse Patri consubstantialem; & licet usi essent nomine Essentiæ, vel aliis nomenclaturis, ex quibus Arius haberetur exclusus; suspectam tamen fuisse quamlibet ipsorum dictionem, in qua non adhibuissent nomen CONSUBSTANTIALIS, egregie S. Athanasius in oratione illa de Nicæni Concilii decretis contra Arianos pluribus docet. Sapientissime igitur Occidentales ejusmodi formulam recens conscriptam, ut futilem, sive superfluum, vel erroneam, rejecere: quandoquidem, si quod nitebantur ostendere, se esse Catholicos, vere, legitime, & non fictè ac veteratorie consequi expetissent; satis esse videbatur, Nicænam formam suo ipsorum

IV.
Eusebianorum professio Romæ rejeta.

PAGIUS

Encæniis habita fuerat, ut eos Baronius interpretatus est, sed post triennium, quam Narcissus, Theodorus, Maris, & Marcus Arethufanus novam Fidei Formulam, tanquam Antiochiæ conditam ad Constantem Augustum perulissent. Nam capite præcedenti tam Socrates, quam Sozomenus, non de Antiochena Synodo in Encæniis, sed de Legatione Narcissi & sociorum sermonem habent. Porro hæc Legatio, ut suo loco dixi, anno trecentesimo quadragesimo secundo missa; ac præterea anno trecentesimo quadragesimo sexto Eudoxius & consortes illam Fidei formulam Mediolani Occidentalibus in Concilio congregatis obtulerunt, ut infra ostendam. Valesius in Notis ad Socratem hujus Concilii epocham observavit; sed præter hanc rationem, aliam adducit, quam prævalidam existimat, quæ tamen inutilis & vana. Ait enim locutionem hanc, post triennium, qua utitur Athanasius, seu istam, *transacto triennii spatio*, quam Socrates & Sozomenus adhibent, quartum annum, non vero tertium significare, & tres annos elapsos jam esse, denotare. Verum antiqui his, similibusque loquendi modis utrumque extremum annum, etiam incompletum, a-

liquando exprimunt, aliquando tres aut quatuor annos elapsos intelligunt, imo aliquando quartum jam inchoatum excludunt, ut pluribus exemplis passim in hoc Opere relatis liquet. Ex circumstantiis itaque an de tribus, aut de quatuor annis integris, aut incompletis Antiqui loquantur, dijudicandum.

Fidei Formulam in præfata Synodo Antiochena scriptam Legati Orientalium obtulerunt Occidentalibus Episcopis, ut tradunt Socrates lib. 2. cap. 20. & Sozomenus lib. 3. cap. 11. Qui quidem Occidentales Episcopi Mediolani congregati erant; quod neuter ex his Historicis memorat, sed quod ex mox dicendis manifestum fiet. Occidentis Episcopi eam Arianorum expositionem suscipere recusarunt, ut uterque Historicus testatur, & petierunt ab Orientalibus Legatis, ut ipsi prius Arianam hæresim condemnarent; qui id facere detrectantes, irati ex Concilio discesserunt, ut scribit Liberius in epistola ad Constantium, ubi ait: *Qua est pax, clementissime Imperator, cum sint ex partibus ipsis quatuor Episcopi Demophilus, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo cum apud Mediolanum Arii sententiam*

III:

Prior Synodus Mediolanensis Baron. n. VI.

rum chirographo consignatam mittere ad Occidentales; a quibus (sicut cum aliis vel ante vel postea factum est) Catholicam Romani Pontificis, cæterorumque Occidentalium Episcoporum communionem fuissent absque aliquo discrimine consecuti; accidissetque quod ipsimet in sua ipsorum missa fidei professione vehementer se optare dicebant, ut ab omni prorsus Arianae hæresis suspicione liberarentur: in calce enim ejusdem scriptæ ab se regulæ fidei, hujusmodi appendicem addiderunt: *Hæc coacti sumus post fidem compendio editam latius explicare, non ambitionis causa, sed ut nos ab omni suspicione, quæ minime in nos competit, purgaremus apud eos, quibus res nostræ cognitæ sunt: & ut Occidentales pariter intelligerent & calumnias eorum, qui diversas opiniones favent, & Orientalium in Christo Ecclesiasticos animos: rem ita esse testantibus libere sacris Scripturis apud eos saltem qui incorrupti sunt.*

V.
Ariano-
rum do-
lus.

Hæc illi usi sunt ad suam ipsorum perfidiam contegendam excusatione, & tergiversatione, vel potius dixerim, ad fallendos simplices impostura, ut hac arte non tam Arianam impietatem specie tenus damnarent, quam ut probatum in Magna Nicæna Synodo nomen CONSUBSTANTIALIS delerent, cujus causa ab hoc tempore tot pugnae atque certamina adversus Ecclesiam Catholicam ab eisdem excitata sunt usque ad Concilium Ariminense; illud totis viribus conantibus, ut quasi validis crebrisque arietum ictibus solidum Catholicæ fidei robur, CONSUBSTANTIALIS vocabulum quatientes atque demolientes, omnem simul cum eo fidem Orthodoxam prosternerent, sicque Arii impietatem diu dolo suppressam erigerent: quæ quidem ipsorum fraus evi-
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

hæreticam nolissent damnare, de Concilio iratis animis exierunt. In Mediolanensi Synodo Photini hæresis damnata; adversus vero Marcellum nihil pronunciatum; propterea quod in Synodo Romana anno CCCXLII. celebrata, integer a crimine hæreseos fuerat judicatus. In Mediolanensi etiam Synodo Ursacius & Valens, qui in suspensionem hæresis Arianae venerant, porrecto libello quo Arii & Photini perfidiam damnabant, suscepti sunt in communionem, ut docet epistola Synodica Ariminensis Concilii, & testantur Ursacius & Valens in altero libello, quem postea obtulerunt Romæ Julio Papæ: Item anathema dicimus iis, qui negant, Christum Deum esse, & Filium Dei ab aeterno, sicut per priorem libellam nostrum, quem apud Mediolanum porreximus. Sed hæc accuratius discutienda.

IV.
Dua Syno-
di Medio-
lanenses
distinguen-
da.

Hujus Mediolanensis Synodi memoria in Annalibus Baronii admodum obscura, quo factum, ut Viri eruditi ad eam illustrandam magnam operam contulerint, Petavius nempe, Sirmondus & Petrus de Marca, peculiaribus ea de re Opusculis editis. Annum, quo ea congregata,

dentibus postea signis declarata est: ut cum iidem legati Mediolanum ad Constantem Imperatorem se conferrent, nempe Eudoxius nominatus ab Athanasio, Martyrius & Macedonius positi a Socrate (a), atque Sozomeno (b), nec non Demophilus; iactarentque se esse Catholicos, coactum ibi Concilio, cum Orthodoxi qui illic confidebant Episcopi damnare vellet Arii sententias; legati isti, qui hactenus & verbis, & scriptis se idipsum præstituros esse præferebant, continuo re silientes, quinam, qualesve essent, apertissime demonstrarunt.

(a) Socr.
l. 2. c. 15.
(b) Sozom.
lib. 3. c. 10.

Testatur id quidem Liberius (c) Romanus Pontifex in epistola quam ad Constantium scripsit, in qua hæc leguntur: *Significant Orientales pacis * & nostræ velle conjungi. Quæ est pax, clementissime Imperator, cum sint ex partibus ipsis quatuor Episcopi, Demophilus, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum apud Mediolanum Arii hæreticam sententiam nolissent damnare, de Concilio iratis animis exierunt? Horum si fas est sententiis *; quale sit, aut quid habeat commodare consensum, æquitas & clementia tua poterit æstimare. Non est novum, quod salubriter, & sub occasione nominis Sancti Athanasii attentatur. Sic Liberius; qui cum dicat, ante annos octo, id quod narrat, accidisse; hæc plane ipsa tempora ejusmodi legationis visus est demonstrasse, cum ab hoc anno usque ad tempus illud quo ea ad Constantium Imperatorem scripsit, octo integri interlabantur anni: sed si extrema tempora ponas, decem fient, duobus ex his tantummodo inchoatis: hunc finem habuit tanta Arianorum legatio per quatuor Episcopos magno apparatu missa ex Antiocheno ipsorum Concilio in Occidentem, ab Ec-
F f f 2 cle-*

VI.
* paci.
(c) Extat
in append.
ad Luci-
feri Cala-
ritani ope-
ra, &
tom. 9.
Bibliot.
sanct.
Eusebiana
detecti
penitus
Ariani.
* inharere

deducunt communiter omnes ex laudatis Liberii verbis. Quare Baronius, quia Liberii epistolam anno CCCLIV. scriptam credidit, annos octo, quorum in ea mentio, a currenii inchoat, eoque hujus Concilii meminit. Papebrocius Tomo I. Sanctorum Mensis Maii in Actis S. Athanasii cap. 15. num. 164. ex eadem epistola anno CCCLIV. ut ipse putat, scripta deducit, Synodum Mediolanensem habitam anno CCCXLV. Sirmondus in Diatriba secunda de Photino, & Petrus de Marca in Diatriba de tempore Synodi Sirmiensis Plenaria, arbitrantur eam epistolam anno CCCLIV. datam, & Concilium Mediolanense anno CCCXLVI. congregatum. Petavius in Dissert. De Photino Hæretico, ejusque damnatione autumat, eam epistolam scriptam, antequam Liberius in exilium mitteretur, ideoque anno CCCLV. Quare, inquit, octavus annus ante eam epistolam est annus Christi CCCXLVII. ut Sardicensem Synodum brevi intervallo Mediolanensis secuta sit. Denique Valesius in Notis ad lib. 3. Sozomeni cap. 23. putat, epistolam exaratam anno CCCLVI. & mendosum esse locum laudatum, legendumque, ante an-

Baron. an.
354. n. 1.
& seqq.

clesia Romana (ut dictum est) omnino rejecta, Mediolani vero prorsus Ariano- rum esse detecta; sicque totus ille verbo- rum technis & miro artificio concinnatus ab eis in Synodo Antiochena scriptus fi- dei libellus omnino evanuit, explosus at- que derisus est.

VII.
Eusebia-
norum in
Nicænam
fidem pu-
gnæ.

Vix credi potest, quot quantisque dolis atque fallaciis septa, conata sit impietas Ariana adversus Catholicam veritatem in- furgere: hinc enim primo (quod Liberius Papa in recitata modo ipsius sententia re- fricat) totus ille prætextus Athanasium fi- ctis criminibus accusandi atque damnandi ab iisdem est excogitatus; & ad alios quo- que magni nominis Orthodoxos, & præ- cipuarum sedium Episcopos e sede pellen- dos, idem commentum ex calumniis com- positum est; sed cum, licet his ejectis, necdum tamen se voti compotes factos in- telligerent, obnitentibus in eos magnis animis Episcopis Occidentalibus; inde il- lud iidem ipsi consilium captarunt, ut cre- bra de fide Catholica exquirenda Concilia cogerent, quorum mole Nicænum obrue- rent; indeque frequenter mutatae sunt ab eis fidei formulæ, ut unicam fidei pro- fessionem in Nicæna Synodo declaratam, eandemque universæ Ecclesiæ Catholicæ communem, eliminarent. Quotum qui- dem in his moliendis mentis propositum cum satis superque Athanasius perspectum haberet; hæc de ipsis ait (a) :

(a) Athan.
orat. 1.
contr. A-
rian.

VIII.
Crebræ
Synodi ab
Eusebia-
nis colle-
ctæ.

Quotannis enim in unum coeunt; veluti qui tabulas pactaque scribunt, simulantque se pro fide scripta conficere; mire interim; & fœdi & ridiculi; cum scripta eorum non modo ab aliis, sed & ab ipsismet ex- plodantur. Nam si fidere ausi fuissent prio- ribus suis scriptis, non secundo scripsis- sent; neque illis denuo repudiatis, ad ter- tiam scripturam profiliissent, prorsus stu- dio habentes, ut rursus ea mutent, si vel pusillum temporis intercesserit, vel occa- sionem nacti fuerint pro ipsorum consuetu- dine insidiandi. Tunc enim cum insidiis stu- dent, magnopere se simulant de fide scri- bere; ut quemadmodum Pilatus lavit ma-

PAGIUS

nos novem, non vero, ante annos octo. At cum ea Liberii epistola anno CCCLIV. ut tunc vi- debimus, data sit, & locus citatus correctione non egeat, liquet, alterutrum ex duobus di- cendum, aut anno CCCXLVI. vel CCCXLVII. Mediolanense Concilium fuisse coactum, aut duas Synodos Mediolanenses distinguendas, quarum altera anno CCCXLVI. celebrata fuerit, & de ea loquatur Liberius in sua epistola, altera vero anno CCCXLVII. & in ea Photinus dam- natus fuerit, de qua tamen, minime intelli- genda sint verba Liberii: quæ sententia Petri de Marca fuit.

V.
Prior Syno-
dus Medio-
lanensis
explicatur.

Profecto non video rem aliter se habere po- tuisse. Sozomenus enim lib. 3. cap. 11. ubi de Fidei Formula in Concilio Antiocheno; anno CCCXLV. celebrato scripta locutus est, ait: Hanc porro Expositionem, cum Eudoxius Episco-

pus, ita & ipsi pios religiososque in Chri- stum scribendo interficiant; ac dum de fi- de definienda negotiosos se fingunt (ut jam superius dixi) in crimen infamiæque diversæ alienæque a recta fide opinionis in- currunt. Cæterum nec sic quidem latere, aut effugere poterunt; quamdiu enim non adversariis, sed sibi ipsis causas reddunt, tamdiu sese sui accusatores præbent. Et paulo post: Ergo dum perpetuo scribunt, suamet ipsi immutantes; incertam suam fi- dem, vel potius certam infidelitatem, de- mentiamque ostendunt: idque merito illis accidere videtur, cum semel veritatem ut transfugæ deseruerint, Nicænamque fidem recte scriptam evertere studeant. Hæc Athanasius, qui eadem in libro de Synodis sæpe reciprocatur.

Quæ si accuratius spectes; lector, ex Arianorum vultu est quod intelligas cum alios omnes, tum præsertim hæreticos nos- tri sæculi; qui a Catholica fide facti se- mel extorres, relicta veritate, quæ non- nisi, tamquam punctus in centro, una esse potest, ex secta sectas propagantes cir- cumferuntur omni vento doctrinæ; priora- que posterioribus convellentes, & novis vetera destruentes, cum nec his etiam ac- quiescunt, & in incertum vagantur, suo ipsorum testimonio convincuntur, ab uni- co veritatis tramite aberrasse; ut plane certo discant experimento, falsa fuisse, quæ prius, ab Ecclesia Catholica receden- do, ipsis vera ac solida visa essent: adeo ut in deterius dilabantur magis, cum ex erroribus in errores feruntur, quam cum primum a veritate errantes, in men- dacium sunt prolapsi; & propheticum il- lud jure ipsis aptetur (b); Erraverunt in invio, & non in via.

IX.
Inconstan-
tia hæreti-
corum.

(b) Psal. 62.

Rursum vero quod spectat ad Eusebia- nos, eosdemque itidem Arianos; licet plu- ribus editis fidei formulis nomen Catholi- cum affectarent, & Arii hæresin detestari se profiterentur; longe tamen ab ipsis scri- ptis facta eorum discrepabant & verba, quibus fidem Catholicam de consubstantia- litate Filii cum Patre, & cum eodem coæ- ter-

X.
Eusebia-
norum fal-
laciæ.

pus Germanicæ, & Martyrius ac Macedonius de- tulissent, Occidentis Sacerdotes suscipere noluerunt. Decretis enim Synodi Nicæna se contentos esse dicebant, nec præterea, quidquam curiosius esse in- quirendum. Cumque Constans Augustus id benefi- cii loco a fratre suo postulasset, ut Athanasium in Sedem suam restitueret, nec tamen literis suis quidquam proficeret, obissentibus scilicet hæretica factionis hominibus: Athanasius vero ac Paulus Constantem adcentes, Synodum fieri flagitarent, tanquam idcirco insidiis appetiti, ut recta Fidei doctrina subvertretur: ex communi consensu utriusque Imperatoris placuit, ut tam Orientis, quam Occidentis partium Episcopi, constituto die Serdicam convenirent. Idem scribit Socrates lib. 2. cap. 20. Cum itaque concilium Serdicense anno CCCXLVII. coactum fuerit, manifestum est, Occidentales Episcopos qui eam Fidei Formulam, quæ

ternitatem infringere nitebantur, quibusdam interrogationibus pulsantes animos imperitorum, ex naturæ operibus petentes exempla de his quæ omnem excedunt naturæ ordinem: ut inter alia cum pios interdum sic compellarent parentes: Num antequam genuissent filios, dicerentur esse parentes; vel existeret filius, antequam gigneretur? his scilicet & aliis id genus ambagibus mentes simplicium involventes, prout S. Athanasius, dum hæc confutat, adversus eos pluribus disputans tradit (a).

(a) Athan. orat. 2. contra Arian. & orat. 4. in fine.

XI.

Affectant dicendi artem Eusebiani.

Aliis quoque usi sunt artibus, quibus & perosam hæresin calice aureo propinarent, nempe eloquentiæ fucis illito sermone, & sophismatibus pollente oratione, quibus simplicium animos devincirent: de his enim questus est Julius Papa (ut nuper vidimus) in epistola ad eos reddita. Sed & Lucifer (b) Calaritanus de iisdem sic expostulat in ipsum Constantium Imperatorem: Nos vero (inquit) quibus ad loquendum natura sufficit, alieni ab omni sententia, & hinc alieni litterarum, ad omnem destruendam hæresin valeamus; quia res ipsa ac veritas loquitur. Tu ac tui adiutores litterarum, & hinc aliam plenam auxistis artem. Nos sumus tantum sacras litteras scientes; noster sermo communis est: contra vester politus, ornatus, qui etiam dici mereatur disertus; & tamen suadere dulcis per artem quæsitus sermo vester nulli obest Christianorum, nisi ei qui non sit, sed tantum videatur, ut tu, qui cum sis lupus, unus esse de ovibus insciis judicaris.

(b) Lucif. lib. Moritendum pro Filio Dei.

XII.

Iusta querela Greg. Nazianzenii.

De his quoque temporibus est iusta illa Gregorii Nazianzeni querela, cum perditissimum præsens sæculum deplorans sic ait (c): Fuit (inquit) quondam tempus, cum res nostræ flourerent, ac præclare se haberent; cum nimirum superflua hæc & verborum lepore atque arte fucata tractandæ Theologiæ ratio ad divinas causas ne aditum quidem habebat: verum idem erat calculus ludere, inversionis celeritate aspectum fallentibus, aut omnigenis & lascivis corporis flexibus spectatores ludifi-

(c) Greg. Naz. orat. in laud. Athanas.

PAGIUS

quæ μακρόστιχος vulgo cognominatur, ab Orientalibus propositam admittere noluere, Mediolani congregatos fuisse anno CCCXLVI. cum ut infra visuri sumus, post Concilium Serdicense Episcopi Occidentales rursus Mediolani coadunati fuerint ad Photinum damnandum. Nec dici potest, in uno eodemque Mediolanensi Concilio, & Formulam illam Fidei recitatam & Photinum damnatum; cum Synodus, in qua hic Hæresiarcha ab Ecclesia ejectus, Serdicensem consecuta sit; quæ vero eam Confessionem Fidei, ut Athanasius vocat, suscipere noluit, eandem Serdicensem præcesserit, ut ex citatis Sozomeni & Socratis verbis colligere est. Neque causa aliqua erat, cur Eudoxius, alique Legati tandem differrent ad Occidentales accedere, præsertim cum post Synodum Serdicensem, in qua Fides Orthodoxa stabilita, eorum petitio absur-

cari, quod novi, quippiam ac curiosi de Deo dicere, vel audire; simplex contra ingenuaque oratio atque doctrina, pietas existimabatur. At postquam Sexti, & Pyrrhones, & contradicendi libidine incitata lingua, velut gravis quidam & malignus morbus, in Ecclesias nostras infeliciter irrepsit; quodque Actorum liber de Atheniensibus (d) narrat; ad nihil aliud vacamus, quam ad aliquid novi dicendum, vel audiendum. O quis Hieremias confusionem nostram, caliginemque deplorabit, qui solus lamentationes calamitatis exequare novit! Hanc rabiem auspicatus est ille quidem, qui a furore nomen habens Arius, qui etiam petulantis & effrenatæ linguæ pœnas dedit in obscænis, & turpibus locis extinctus, atque precibus, non morbi viribus oppressus, ac Judæ instar disruptus, ob eandem Verbi prodicionem. Hucusque Gregorius.

(d) Actor. 17.

Sed nec illud de Eusebianis, & Arianis omittamus, ea quoque usos arte ad stabiliendum suum ipsorum dogma impietatis, ut, quos scissent antiquos clarissimos fuisse viros, eosdem suæ ipsorum hæresis falso astruerent assertores; cum tamen constaret eos tanti sceleris fuisse maxime refragatores: nam (ut prætermittamus dicere de magno illo Luciano, de quo fufius superius actum est) Dionysium Episcopum Alexandrinum insignis cum pietatis, tum etiam eruditionis virum, eadem cum ipsis sensisse, turpiter mentiti sunt; quem S. Athanasius scite ab eorum calumniis vindicavit. At ne Origeni quidem pepercerunt; quem hac ex parte Catholicum, in suam ipsorum sententiam, repugnantem licet, adducere conati sunt, dum quæ aliquando ille disputando (ut affolet) in contrariam partem dixisset, illi, ut ab Origene dictum, citius arripuerunt: ut invitum reluctantemque facerent Arianum; quem Athanasius (e), hæc ipsa scribens, ab eorumdem calumniis reddit immunem. At de Arianorum malis artibus ab ipsis excogitatis ad hæresim validandam, modo satis.

XIII. Eusebianorum præsumptio.

(e) Athan. de Synod. Nican. decret. contra hæres. Arian.

Sed

da visa fuisset. Hæc itaque Liberii Papæ verba de priori Synodo Mediolanensi intelligenda: Quæ est pax, clementissime Imperator, &c.

Sirmondus in Diatriba secunda examen continente Dissertationis, quam de Photino Hæretico, ejusque damnatione Petavius in Lucem dedit, jure merito miratur, Petavinum sibi in animum inducere potuisse, in Synodo Mediolanensi, quæ anno CCCXLVII. post Sardicensem habita fuerit, Arianæ sectæ quatuor Episcopos, Demophilum, Macedonium, Eudoxium & Martyrium interfuisse, Ariique perfidiam damnare noluisse; cum illi Episcopi alii non sint, quam quorum subscriptiones in Sardicensi Arianorum Synodica leguntur, Demophili a Beroe, Macedonii a Mopsuestia, Eudoxii a Germanicia. Quod si hos ipsos, inquit Sirmondus, esse non negabit, edicat, si potest, undenam tanta istorum tam repentina

VI. Quæ adversus eam afferuntur nullius momenti.

XIV. Sed jam ad res Christianorum in Perside redeamus. Secundus hic annus persecutionis adversus eos illatae a Sozomeno ponitur, cum ejusmodi narrationem aggreditur (a): *Sequenti anno, eo ipso die, quo memoria passionis Christi recoli solet: cum jam dies celebris Resurrectionis expectaretur, exiit edictum Saporis crudelissimum in universam Persidem, quod jubebat, ut omnes, qui se confiterentur Christianos, morti addicerentur. Quo quidem tempore multitudo Christianorum, quae ne numerari quidem potest, securi percussa est. Siquidem Magi eos ex urbibus & vicis, in quibus latitabant, summa cum diligentia eruerunt. Nonnulli autem sui inducti voluntate, nemine eos ducente, se ipsi ideo indicaverunt, ne silentio Christum negare viderentur. Ac dum omnes, qui erant Christiani, morte multarentur, plurimi etiam, qui in ipso Palatio aetatem egissent, mactati sunt, in quorum numero erat Azades eunuchus Regi longe charissimus: quem cum Saporis interfectum accepisset, incredibilem animo dolorem hausit, hancque communem caedem sedavit, atque solos religionis nostrae doctores trucidari jussit.*

XV. *Per idem tempus Regina in morbum delapsa; Tarbula, soror Simeonis Episcopi, sancta virgo simul cum ancilla idem vitae genus colente, & sorore ejus, quae post viri mortem abstinuit a nuptiis, & eandem vivendi rationem tenuit, comprehenditur. Causa autem cur haec mulieres fuerint comprehensae, fuit falsa criminatio a Judaeis in eas conficta, quod videlicet ob mortem Simeonis iratae, venena Reginae insidiosae parassent. Regina vero (ut solent agrotantes malis omnibus facile aures accommodare) calumniam veram esse, & maxime quidem quod erat a Judaeis objecta, existimavit: nam ejusdem erat cum Judaeis opinionis: ad horum morem vitam instituebat, & veraces illos, sibi que maxime benevolos putabat. Magi igitur Tarbulam & reliquas duas arreptas, morte condemnant. Ac cum ferra dissectas patibulo*

lis suffixissent, effecerunt, uti Regina spatium inter Patibula intermissum transiret, perinde quasi morbus eo pacto depelleretur. Fertur hanc Tarbulam forma valde liberali, & honesta fuisse; Magum quemdam eam deperisse; mercedemque, uti cum illa rem haberet, clam misisse: promississe denique, si vellet ipsius parere libidini, tum ipsam, tum socias salvas fore: at illam hanc turpitudinem ne audire quidem voluisse, sed nuntios verbis contumeliosis excepisse, intemperantiaeque crimen cum probro illis objectasse: se multo libentius velle mori, quam virginitatem perdere, respondisse.

Porro cum edicto Saporis ratum esset (uti supra demonstratum est) ut soli sacerdotes & doctores Christianae fidei comprehenderentur: Magi, & eorum principes, totam Persidem obeuntes, Episcopos & sacerdotes gravibus afficiunt incommodis; cum in aliis locis, tum maxime omnium in Adiabenorum regione, quae est pars Persidis tota fidei Christianae dicata. Sub idem tempus Magi Acepsum quoque Episcopum, & complures ex ejus clericis una quidem comprehendunt; sed cum Antistitem velut praedam per insidias cepissent, eo contenti, ceteros, direptis illorum bonis, dimiserunt. At vero Jacobus quidam presbyter Acepsum sua sponte sequitur, & potestate a Magis postulata, in eundem carcerem cum eo concluditur: eique, utpote aetate valde proveccto lubens inservit; sublevat quantum potest ejus calamitates, & plagarum vibices sanat: nam paulo postquam erat comprehensus, Magi loris crudis, quo Solem adorare cogerent, eum acerbe verberarant: sed ubi non cessisset, rursum conjiciebant in vincula. Per idem tempus Aithalas etiam, & Jacobus presbyteri, Azadaes, & Abdiesus diaconi, ob Christianam religionem in carcere jacuerunt, crudelissime a Magis caesi.

Multo autem jam dilapso tempore, Princeps Magorum cum Rege de illis communicat; atque nactus potestatem eos pro arbitrio

XVI.

Acepsum
& socio-
rum mar-
tyrium.

PAGIUS

„ tina mutatio, ut qui proxime apud Sardi-
„ cam, ne cum Catholicis coirent, secessionem
„ fuga fecerant, iidem nunc eisdem, ut eo-
„ rum Concilio interfint, Mediolanum usque
„ confectentur; Si edicere non potest, incre-
„ dibilia & falsa haec esse confiteatur. Habet
„ tamen unde vera esse confirmet, *Liberii Pa-*
„ „ pe ad Constantium epistola, in qua narrat,
„ octavo ante anno quam scriberet, hoc est,
„ ut ipse ratiocinatur, anno ipso Synodi Sar-
„ dicensis CCCXLVII. Episcopos istos, cum ad
„ Mediolanum Aarii sententiam haeticam no-
„ luissent damnare, de Concilio iratis animis
„ exiisse. De hac ergo nos epistola quid sta-
„ tuemus? Errare hic etiam illum & falso ni-
„ ti principio, qui scriptam ponat anno CCC-
„ LV. cum anno superiori scriptam non vanis
„ argumentis evicerit Baronius, tum cum in-
„ dicta Synodus nondum erat, cujus impetran-

„ dae gratia, Legati cum epistola mittebantur,
„ ut cum in Gallis adhuc ageret *Constantius*,
„ quem inde postea in Italiam sub exitum an-
„ ni CCCLIV. ad hiberna descendisse auctor est
„ Ammianus Marcellinus, proinde hunc verum
„ & legitimum esse annum epistolae *Liberianae*.
„ Ad hos ergo annos octo, quos numerat *Li-*
„ „ berius, si regrediare, Conventus occurret *Me-*
„ „ diolanensis, non quo anno statuebat *Differ-*
„ „ tatio, sed anteriore CCCXLVI. ac tum pla-
„ „ na & liquida fluent omnia. Nam ab *Eudo-*
„ „ „ xium, collegasque Episcopos, qui ab *Orien-*
„ „ talibus Legati, ut *Socrates* & *Sozomenus* tra-
„ „ dunt, *μακρόστιχον* illam Fidei Formulam in
„ Italiam attulerant, Mediolani tunc adfuisse
„ nihil erit absurdi. Et cum *Athanasium* eodem
„ quoque anno Mediolanum Roma Constantis
„ Principis accitu venisse, atque inde in Gal-
„ lias profectum Sardicam ad Synodum una-
„ cum

XVII.

Fertantur *trio suo torquendi, nisi Solem adorarent; rursus Accepimas, & locii.* *mandatum Saporis, illis qui in carcere tenebantur, significavit. Atque simulac respondissent, se numquam prodituros Christum, neque Solem adoraturos, adeo crudelibus tormentis eos cruciavit, ut Accepimas, in fidei confessione fortiter perstans, mortem obierit; cujus reliquias quidam ex Armenia, qui obsides erant apud Persas, tumulo condidere. Alii autem, licet minus acerbe quam ille verberati, præter omnium opinionem in vita manserunt: qui cum in eadem perseverarent sententia, in carcerem denuo compinguntur; quorum de numero fuit Aithalas, cujus brachia inter vapulandum sic usque ab humeris violenta extensione divulsa, & enervata fuerunt, ut manus tamquam mortuæ inde penderent; quo factum est, ut alii cibum illius ori admoverent.*

XVIII.

Episcoporum
Martyrum
nomina.

Isto Sapore regnante, infinita multitudo presbyterorum, diaconorum, monachorum, sanctarum virginum, & aliorum qui in Ecclesiarum ministerio versabantur, & erga religionem præclaro animo affecti erant, egregia piæ vitæ testimonia dedit. Episcopi autem, quos accepi mortem in hac persecutione oppetivisse, sunt, Barbafymes, Paulus, Gaddiabes, Sabinus, Mareas, Mocius, Joannes, Hormisdas, Papas, Jacobus, Romas, Maares, Agas, Bochtes, Abdas, Abdiesus, Joannes, Abramius, Agdelas, Sabores, Isaac, & Dausas, qui a loco quodam, qui Zaudæus dicitur, a Persis captivus abductus fuerat, & illo tempore pro fide Christiana morte multatus, una cum Mauream de Corepiscopo, & clericis, qui in ejus Diocesi erant, numero plus minus ducentis quinquaginta, qui comprehensi a Persis, & captivi abducti fuerant.

XIX.

Millis Episcopi
martyrium.

Per idem tempus etiam Milles martyrio occubuit, qui primum apud Persas militaverat, postea autem, relicta militia, vitæ genus plane Apostolicum excolere cœpit. Fertur, illum, cum esset Episcopus urbis cujusdam in Perside creatus, multos sæpenumero cruciatus perpesum esse, verbera

PAGIUS

cum Hosio contendisse Athanasii ipsius ad Constantium Apologia pag. 526. demonstret, liquet profecto, Mediolanensem istum, qui fuit Episcoporum, Conventum, de quo scribit Liberius, Sardicensis, contra quam amico nostro visum est, non successisse, sed antecessisse. Ita recte Sirmondus.

VII.

Pa Synodus
magis pro-
batur.

Dux itaque Synodi Mediolanenses, quas Petavius male in unam confundit, omnino distinguendæ, cum præter allatum argumentum verba quæ leguntur in libello quem Ursacius & Valens obtulerunt Julio Papæ Romæ, de Concilio Mediolanensi post Serdicensi celebrato, necessario intelligenda sint: Item anathema dicimus iis, qui negant Christum Deum esse, & Filium Dei ab æterno, sicut per priorem libellum nostrum, quem apud Mediolanum porreximus, &

etiam & distractiones membrorum pertulisse: at cum neminem in ea civitate posset ad fidem Christianam perducere, agro & iniquo animo ferentem, civitatem execratum esse, indeque discessisse: non longo post tempore, cum primarii viri illius urbis in Regem peccassent, exercitum cum trecentis elephantis eo profectum, urbem evernisse, & velut agrum colentes, in ea sementem fecisse: Millem vero peram solum, in qua sacratum Evangeliorum librum habebat, secum gestantem, Hierosolymam precatum se contulisse: indeque in Ægyptum ad visendos monachos, qui ibi ætatem degebant, concessisse. Quæ autem, quamque mirabilia, ac quam divina facinoræ ab isto Mille edita fuerint, testes sunt Syri, qui ejus res gestas & vitam literis prodiderunt.

XX.

Mihi certe satis visum est, hæc de eo, & de iis qui in Perside, regnante Sapore, martyrio obierunt, hæctenus differuisse: nam tormenta illis inflictæ, aut quinam fuerint, ex quove loco, aut quo genere cruciamentorum martyrio defuncti sint, aut quibus suppliciis affecti, vix a quovam percenseri possunt; quippe cum tam varii cruciandi modi a Persis tanto cum studio ad crudelitatem inventi fuerint. Verum, ut summatim dicam, fertur, viros ac mulieres, quorum nomina recensebantur, martyrium id temporis pertulisse ad numerum sexdecim millium: at eorum multitudinem, qui præter hos trucidati sunt, ne numero quidem comprehendi posse; & propterea perdifficile visum esse Persis, Syris, & incolis Edessæ, qui multum de hac re laborabant, illorum nomina percensere. Hæctenus de his Sozomenus: litteras autem quas post hæc recitat Constantini, alio longe diverso tempore datas esse, superius dictum est.

Martyres
sexdecim
mille.

XXI.

Etsi vero dictorum martyrum nominibus singulis percensitorum Acta periisse videantur; ex eorundem tamen numero perpaucorum quidem tantummodo res gestæ, quæ ad Græcos pervenerunt, integræ conservatæ reperiuntur, & a Metaphraste di-

Acta di-
verforum
Marty-
rum.

vinc & semper anathematizasse, ac manu nostra qua scripsimus, profiteamur. Certe Athanasius in Apologetico ad Constantium ait, Quarto anno scilicet, ex quo Romam venerat, a Constante Augusto Mediolanum se accitum fuisse, additque: Comperiebam autem quosdam Episcopos, qui eo profecti erant precibus ab eo (nempe Constante) ut tua pietati de Synodo faciendâ scriberet. Anno itaque CCCXLVI. quidam Episcopi Mediolani erant, quos licet Athanasius Synodum celebrasse non dicat, verosimile tamen est, eosdem post Athanasii discessum in Synodo coactos, præfatam Arianorum Confessionem in Concilio Antiocheno conscriptam suscipere noluisse: Hæc magis constabunt, cum de altero Mediolanensi Concilio sermo erit.

CHRISTI
344.JULII PAP.
8.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 8.

verfis diebus, quibus martyrium subiisse inventi sunt, recitatæ; ut in primis A-
 (a) Me- ceptimæ (a) & sociorum ejus, in qui-
 zaphr. die bus de Josepho presbytero plura. Extant
 3. Nov. etiam Acta (b) Sadoth Episcopi successo-
 (b) Me- ris Simeonis, cujus superius mentio fa-
 zaphr. die cta est, & centum ac viginti martyrum
 20. Febr. tam ex clero, quam monachis, qui cum
 (c) Me- eodem subiere martyrium. Insuper (c) il-
 zaphr. die lustris passio Jonæ & Barachisii sub eo-
 19. Martii. dem Sapore Rege passorum, ex veteribus
 monumentis prodita, Latinitate quoque
 donata legitur. Sed & Bandeni Archiman-
 (d) Ma- dritæ una cum fociis martyrii Acta quo-
 zaphr. die que extant (d). Quinetiam Acindini,
 8. Apr. Pegasii, & aliorum qui sub eodem Prin-
 (e) Me- cipe simul cum iisdem decertarunt, res
 zaphr. die gestæ (e) scriptorum monumentis com-
 3. Nov. mendatæ habentur, & fortasse aliorum,
 quorum nomina memoriæ minime suppe-
 tunt, vel hætenus nobis incognita sunt.

XXII. Cæterum quod diutius bellum perseve-
 rarit inter Romanos ac Persas, & in dies
 Diuturni- acrius fuerit exacerbatum, non tantum
 tas perfe- temporibus Constantii Imperatoris, sed
 cutionis. & Juliani ejus successoris usque ad Jovi-
 anum; persecutionem ab eodem Sapore
 Rege in Christianos Persas semel edicto
 promulgatam, haudquaquam duorum an-
 norum curriculis tantummodo viguisse pu-
 tandum, sed toto ferme tempore, quo ab
 eodem Rege adversus Romanos bellatum
 est: etenim Christiani, licet Persæ natio-
 ne essent, tamen quod cultu religionis a

Persis recessisse visi essent, & Romanis
 inhæsisse, quorum Deum colerent, quo-
 dammodo transfugæ habebantur, atque ob
 id magis magisque ab eodem Rege Persa-
 rum dira jugique persecutione vexati sunt:
 ad quos plane Cyrillus Hierosolymorum
 Episcopus respectum habuisse visus est,
 cum ait (f): *Persæ & Gothi & omnes* (f) *Cyriil.*
Catech. 1. 20.
gentes Christum testantur, morientes pro il-
lo. Sed & sanctus Augustinus de persecu-
tionem in Perside ex citata, ac sæpe restau-
rata, hæc tradit (g): Quid modo in (g) *Aug. de*
Perside? Nonne ita in Christianos ferbuit
persecutio, si tamen jam quiescit, ut fu-
gientes inde nonnulli usque ad Romana op-
pida pervenerint?

Quod rursus ad Persarum Ecclesiam
 spectat; quod subjecta fuerit Ecclesiæ An-
 tiochenæ, canon (b) extat, qui & pro-
 dicitur fuisse Nicæni Magni Concilii, sic
 statuens: *Non permittit Magna Synodus,*
ut Episcopi congregentur in provincia Per-
sidis ad disponendum aliquid ad ordinem
Ecclesiæ pertinens sine consensu & auctori-
tate Patriarchæ Antiocheni; quia quam-
vis Prælati sit loco Patriarchæ, & non
quærat aliud præter quietem & tranquil-
litatem ipsorum Persarum; tamen non licet
immittere se ad constituendum ordinem Ec-
clesiæ, sed potius in omnibus sint Metro-
politani Patriarchæ obedientes; & qui con-
tradixerit, Synodus eum excommunicat.
 Hæc ex Arabicis canonibus nuper Latine
 redditus, sed fide certa nutantibus.

(g) *Aug. de*
Civit. Dei
1. 18. c. 52.

XXIII.

(b) *Recitat*
Turrian. in
Append. ad
Constit.
*Clem.*Canon de
Ecclesia
Persarum.JESU CHRISTI
ANNUS
345.JULII PAP.
ANNUS
9.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 9.

3. Quadragesimus quintus supra trecentesi-
 mum Christi annus Consulatu Aman-
 tii & Albinus adscriptus est Fastis; quibus
 Coss. datum habetur Constantii Impera-
 toris rescriptum Nisibi ad Nemesianum

Præfectum Urbi (i): quod est evidens
 argumentum, ipsum cum expeditione ad-
 versus Persas Antiochia profectum esse, &
 ad Persarum fines Nisibi cum exercitu
 confedisse. Cum autem (ut dictum est)
 mul-

(i) *1. 5. de*
exaltationib.
C. Theod.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5838.

SÆC. IV. Anno Ur-
 bis 1098. Olymp.
 281. an. 1. A. C. 345.
 ☉ 18. F. ☽ 4. P. 7. April. Indiēt. 34
 JESU CHRISTI 345.
 JULII PAPÆ 9.
 CONSTANTII ET CONSTANTIS 9.

Prælium a Romanis cum Persis gestum haud
 procul Nisibi apud *Singaram* ad præsentem an-
 num pertinet. Julianus enim in Orat. 1. disertè
 scribit, Magnentii tyrannidem in Gallia sexto
 ferme post hoc prælium anno exortam esse.
 Narrato enim illo prælio, quod *Barbarorum suc-*
cessum maximum appellat, ait: *Excunte jam hie-*
me, sexto circiter anno post bellum illud, de quo
paulo ante dixi, nuntiatum est, Galliam un-
um Tyranno defecisse. Magnentius autem anno
CCCL. Imperium in Gallia invasit. Quare I-
dacius in Fastis & Hieronymus in Chronico præ-
lium illud perperam differunt ad annum CCC-
XLVIII. Valesius in Notis ad lib. 18. Ammiani
existimat, loco, τὸν ἔτος id est, sexto circiter
anno

II.
Ardet bel-
lum Persi-
cum.

I. AD num. I. Coss. *Amantius & Albinus*:
 Consules.

NOTÆ [1] Coss. *Amantius, & Albinus*. Inscriptio Gruteriana, pag. CCCCLXXVI. 7.
 POST. AMANTI. ET. ALBINI. CONS.

Indicat annum insequentem. Fasti vulgares: *Amantio, & Albino*.

Constantii bellum in Persas.

(a) Eutrop. lib. 10.

II. Comparatio Constantini & Constantii in bellis gerendis.

III. Gallus & Julianus initiatur clericatu.

(b) Gregor. Naz. orat. 1. in Jul.

multis annis Constantium adversus Saporem fines Romani Imperii invadentem pugnasse, certum sit; vix perpauca quædam extant de rebus gestis posteris tradita, quæ & summam ab Eutropio recensentur his verbis (a): *Diversa Constantii fortuna fuit: a Persis enim multa & gravia perpeffus, sæpe captis oppidis, obsessis urbibus, casis exercitibus: nullamque ei contra Saporem Regem Persarum prosperum prælium fuit: nisi quod apud Singaram haud dubiam victoriam ferocia militum amisit: qui pugnam seditiose & stolide, contra rationem belli, die jam præcipiti poposcerunt. Hæc Eutropius.*

At quam dispar fuit conditio in bellis gerendis Constantini parentis, atque Constantii! Ille enim fide Catholica roboratus, secumque Catholicos Episcopos ducens, prævio vexillo Crucis, numquam de barbaris atque tyrannis non rediit victor ac triumphator; Constantius vero tot præliis cum Sapore initis (novem enim Orosius numerat) numquam ferme nisi victus & cum ignominia reverfus est, cum secum duceret Episcopos Arianos, & inter alios, de quo superius mentionem fecimus, impietate notum Eusebium Emisenum. Quod si postea in Occidente adversus Magnentium tyrannum certans, priores retulit; id plane accidit in ultionem innocentis sanguinis Constantis Imperatoris effusi, & aliis de causis, de quibus dicendum inferius.

Ad hæc quoque tempora referenda putamus, quæ de Juliano & Gallo tum a Gregorio Nazianzeno, tum etiam ab aliis antiquis scriptoribus sunt memoriæ commendata. Cum enim jam adolevisset, & Gallus vigesimum annum attingeret, Julianus vero minor natu, nempe, secundum Sozomeni rationem, sexdecim esset annorum, vel juxta supputationem Eusebii, tredecim: sive ipsi sponte (ne quid moliendi in imperium posset de eis exoriri suspicio, qui precariam vitam ducerent Imperatoris arbitrio) sive Constantii jussu, quo omnem illis Imperium affectandi spem amputaret; crine deposito, inter clericos profitentur. Rem gestam a multis conscriptam, ab antiquiore ac digniore auctore petendam putamus, nempe a Gregorio Nazianzeno (b); qui vitæ ipsorum institutum paulo altius repetens, sic ait:

IV. *Cum autem ab omnibus rebus otiantur, tum quod Imperium adhuc eos moraretur, atque in cogitatione & meditatione esset; tum quod ætas & spes nondum eos secundis dignitatibus admoveret: utebantur illi.* Annal. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS anno, legendum esse, τριτὸν, idest, tertio. Sed id alio argumento non probat, quam auctoritate Idacii; qui in temporibus consignandis non raro errat.

li quidem aliarum quoque artium præceptoribus, nimirum avunculo * Imperatore in omni liberalium disciplinarum genere, eos instituyente: verum nostrati philosophiæ impensus operam dabant, non huic solum, quæ in verbis & doctrina versatur, sed illi etiam, quæ pietatem in moribus positam habet; atque & cum optimis quibusque viris commercium habebant, & elegantissimis actionibus ac luculentum virtutis specimen præferentibus incumbabant. Quinetiam in cleri ordinem se ipsos cooptarunt, adeo ut divinos quoque libros plebi lætarent, non minus id sibi amplum & honorificum esse existimantes, quam aliud quidvis; immo omnium ornamentorum maximum præstantissimumque pietatem esse censentes.

Jam sumptuosissimis quoque martyrum monumentis, & donariorum munificentis, omnibusque aliis rebus, quibus divinus timor velut nota quadam exprimitur, sapientiæ studium, Christi que amorem judicabant; alter quidem vere & serio pietatem profitens (tametsi enim natura acriori ac ferventiori esset; verus tamen ac sincerus pietatis cultor erat) hic autem occasionem captans & redimens (Julianus videlicet) fictaque pietatis specie animi pravitatem occultans. Quod quidem ex eo conicere licebit (neque enim miraculum, quod tum accidit, silentio præterire queam, utpote illustre & memorandum, atque hujusmodi, ut multis impiis documentum afferre possit) Martyribus (ut diximus) ambo laborabant, munificentiaque & liberalitate præclare inter se contendebant, cum multarum manuum opera, tum multis impensis ædem extruentes. Verum quoniam non eadem voluntate, animique proposito in hoc opus incumbabant, idcirco nec in eundem finem labor utrique prærediebatur. Etenim alterius, hoc est, Galli fratris natu majoris opus perficiebatur, ac rite procedebat, Deo videlicet munus illud libenter admittente, ut olim Abel sacrificium, cum rite oblatum, tum divisum: atque hæc oblatio veluti quadam primogeniti consecratio erat.

Alterius autem, nempe Juliani (heu tristem in hac quoque vita impiorum contemptum, futura ignominia testem, parvis indicis magna prænunciantem) non secus ac Cain sacrificium, Deus martyrum repudiabat. Itaque ille quidem laborabat: sed terra, quod elaboratum fuerat, excutiebatur. Ille enixius contendebat: hæc imbecillis impietate hominis fundamenta capere detrectabat, velut terræ motum ob ipsum scelus eventurum clamans, atque

G g g

im-

* patruelle.

V. Diversa conditio Galli, & Juliani.

VI. Juliani respuitur donum.

III. Synodus Antiochena.

Celebrata hoc anno Synodus Antiochena, in qua proluxa Fidei Formula edita, & ad Episcopos Occidentis transmissa, ut anno præcedenti demonstravimus.

impiissimi hominis dedecore martyres exornans. Hoc opus infecuta ipsius contumacia & amentia ignominiaque in martyres scelerisque in aedes sanctas vaticinium quoddam extitit, alios quidem fallens, ceterum persecutorem longe ante infectans, atque impietatis penas ante significans. Hucusque Gregorius.

VII.

Porro templum quod aggressus erat Julianus extruere, fuisse nomine Maniae martyris, quam alii Mamantem appellant, cum Sozomenus (a) tum alii quoque testantur. Ad hoc fortasse spectat, quod idem Julianus in commentario quem adversus Christianam religionem conscripsit, in locum illum Genesis de oblatione (b) Abel & Cain offendens, sic ait (c): *Profecto (inquit) non sacrificium, sed distinctionem reprehendit, ad Cain dicens: Nonne si recte obtuleris, recte autem non divideris, peccasti? Hoc dixit ad me unus ex valde sapientissimis Episcopis. At ille decepit primum se ipsum, deinde & alios. Hæc, inquam, puto dixisse sanctissimum illum Episcopum; quod S. Gregorius Nazianzenus, eodem utens exemplo, in eundem exprobrat, comparans oblationem Juliani in erectione templi, quam licet bene illo offerente, sed male dividente, Deus non probaret, sacrificio per Cain oblato. Institutus enim Julianus a puero sub Gentili philosopho, ab eodemque inbutus apprime Ethnicismo; ne ejus rei, quam arbitro tantum præceptore servabat in animo, in suspicionem aliquam adduci posset, ejusmodi Christianæ religionis summa laude digna opera conficere satagebat, nempe ecclesias erigere, & martyres honore prosequi; ut sic ea arte custodiam eunuchorum eluderet, & gratiam Imperatoris Constantii promereret.*

VIII.

Maximus
Philosophus
Magister
Juliani.

(d) Eunap.
Sard. in
Vit. Philos.

Succesit priori illi Ethnico præceptori Mardonio, de quo superius, Maximus philosophus, non tantum Ethnicus, & Christianæ religionis perduellis, sed magus, occulte tamen ob Constantii metum incantationes exercens; de quo isthæc Eunapius Sardinianus (d): *Unus fuit eorum quos Aedesii doctrina imbuit. Juliano Imperatori delectus magister solus, ceteris omnibus a Constantio sublati. Et paulo post de Juliani indole: At ille hic ingenii vim & magnitudinem ostendit: quicquid enim librorum proferebatur, memoria complectebatur; ita ut præcocem eruditionem ægre ferre magistri viderentur, quasi non habituri quod puero instillarent. Postquam nec illi quod docerent, nec Julianus haberet amplius quod disceret; rogaverunt consobrinum Constantium, ut permitteretur ei oratoriae arti ac philosophiæ audiendis vacare; quod ille, lubente Deo, concessit; in libris volutari eum atque otiari potius cupiens, quam de generis successionem atque Imperio cogitare. Postquam ita-*

que hoc illi indultum fuit, suppetentibus undecumque amplissimis maximisque redditibus, cum regali fastu satellitioque proficisceretur, iterque faciebat quocumque ipsi visum foret. Pervenit igitur Pergamum excitus fama summæ Aedesii doctrinæ, &c.

De Maximo autem philosopho Julianum docente, hæc his addit Sozomenus (e): *Qua in urbe (nempe Nicomediæ) Maximus Epbefus philosophus in ejus consuetudinem forte incidens, illum & philosophiam docuit, & odium Christianæ religionis in ejus animum iniecit; & tamquam vates, illud quod vulgo de eo ferebatur, verum esse affirmavit. Ille autem, quod multis solet accidere, cum metu rerum incommodarum graviter affligeretur, in spem bonam per fraudem a Maximo inductus, eum carum habere cepit. Quibus rebus Imperatori nunciatis timore percussus cutem abrasit, & vitam monasticam simulavit, secreto tamen adversam religionem amplexatus est. Ubi autem ætate robusta esse cepit, paratiore animo cum ad has res inductus est, tum easdem executus. Artem, si qua res futuras prædicere profiteretur, admirari, & ejus cognitionem (quam quidem exercere Christianis nefas est) necessariam ducere cepit: deque ea periculum facere, in animum induxit; atque ex eo tempore cum his quæ ejusmodi rerum periti essent, amicitiam junxit. Qui cum hoc animo esset, Nicomedia in Asiam concessit, & cum viris ejus professionis ibi in congressum veniens, multo acriore studio in eas res accensus incubuit. Hæc Sozomenus usque ad tempora superius ex Eunapio recitata, nempe ad accessum Juliani Pergamum, & congressum cum Aedesio philosopho pariter atque mago, aliisque, quos nominat, ejusdem facultatis viris.*

Cæterum haud invito Constantio humanioribus idem Julianus instituebatur disciplinis: immo & in his quoque currens adolescentulo addebat calcaria, dum a fecunditate ejus ingenii aliquam solet lucubrationem exigere. Unde ipse ad Jamblicum philosophum aliquando scribens, hæc habet in fine: *Accipies igitur primum (quando ita vis) orationes, quas nuper Imperatoris jussu in nobilem illam maris conjunctionem elaboravi: parvum certe munusculum, si cum tuo conferatur, omnique æs pro auro reddimus: sed tamen quo possumus munere nostrum Mercurium prosequimur. Isthæc Julianus. Porro Jamblici consuetudine, utpote hominis qui omnes Ethnicos philosophos fama facile antecelleret, æque ipse didicit impietatem, nempe despiciere religionis Christianæ cultum, & deos Gentium magnificare; magicasque incantationes, quibus idem Jamblicus (ut ex Eunapio constat) apprime imbutus erat, sub*

IX.
(e) Sozom.
lib. 5. c. 2.

Institutio
Juliani
sub Maxi-
mo.

X.

Juliani
cum Jam-
blico con-
suetudo.

CHRISTI
345.

JULII PAP.
9.

CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 9.

silentio exercere. Quanti autem Julianus Jamblicum fecerit, verbis illis potissimum declaravit, quibus ad eum scribens ait: *Hanc epistolam unam Jamblicum malim, quam totum Lydium aurum possidere. Quod si amatorum tuorum ulla tibi cura est (est autem aliqua, nisi fallor) ne nos quasi pullos negligas, qui cibo tuo magnopere egemus, sed scribe assidue neque tuis bonis pascere desine.* At de Jamblico & Juliano alias. Reliqua autem de eo post hæc facta, & de accessu ipsius Athenas, suo loco dicenda sunt.

XI. Qui igitur a natura tam pernici ad litteras addiscendas præditus erat inge-

nio, Christianæ religionis facultates haud segniter exploravit, dum ad conciliandum sibi animum Imperatoris in eis assidue versabatur: sed non sic quidem, ut ex iidem pietatem eliceret; verum potius ut ipsas, cum morte Constantii liberum sibi esset, impugnaret, & paratis interea argumentis penitus confutaret: quod & suo tempore magno conatu præstitit, simulac solus post Constantii obitum imperavit; cum quod diu conceperat, monstrum peperit; & arma bellica in silentio comparata, continuo in Christianam religionem ferali impetu violentus intorsit: sed de his suo loco dicendum.

Julianus quo animo litteris facris studebat.

JESU CHRISTI
ANNUS
346.

JULII PAP.
ANNUS
10.

CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 10.

I.
De Consulatu Amantii, & Albini.

ANnus Christi trecentessimus quadragessimus sextus in communioribus Fastis, qui usui sunt Latinis, non Consulibus novis ex more descriptus habetur, sed (ut interdum accidit, a superioris

anni Consulibus annum denominari) post Consulatum Amantii & Albini notatus extat: quod & vetera quoque monumenta declarant, ut quæ exempli causa hic exaranda putamus.

a) Extat Roma in adibus Porcariorum juxta ades Maffeorum ex Plantip. editi. pagina 68, n.2.

L. (a) TURCIO APRONIANO FILIO V. C. FILIO L. TVRCI APRONIANI V. C. PRÆFECTI VRBIS. NEPOTI L. TVRCI SECUNDI C. V. CONSVLIS, QVÆSTORI, PRÆTORI, QVINDECIMVIRO SACRIS FACIENDIS, CORRECTORI TVSCIÆ ET VMBRIÆ, OMNI VIRTUTE PRÆSTANTI STATVAM EX AERE ORDO SPOLETINORVM AD MEMORIAM PERPETVI NOMINIS CONLOCAVIT. CVRANTIBVS FLAVIO SPEV. ET CONDONIO TAVRO. POST. AMANTI. ET ALBINI CONS.

Vides & ex hac pariter inscriptione, lector, idololatriæ magistratus Romæ in summis viris adhuc temporibus Christianorum Principum viguisse.

II. Fasti vero Græci habent hoc anno Consulibus Constantium quarto & Constantem tertio, quibus etiam complures leges con-

Ann. Eccl. Tom. IV.

signatæ esse reperiuntur. Cassiodorus autem hæc sentiens, ejusmodi Augustorum Consulatum ante Consulatum Amantii & Albini collocavit. Quod igitur diversis Consulatibus hoc anno habeantur annotata publica monumenta; inde evenisse putatur, quod novis Consulibus annum mi-

G g g 2 ni-

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO- ROMANÆ 5839.
SÆC. IV. ☉ 19. E. ☽ 5. P. 25. Mart. Indict. 4.
Anno Urbis 1099.
Olymp. 281. an. 2.
A. C. 346.
JESU CHRISTI 346.
JULII PAPÆ 10.
CONSTANTII, ET CONSTANTIS 10.

I. [1] AD num. I. & seqq. Coss. Constantius Aug. IV. & Constans Aug. III. ut Auctor Chronici Alexandrini & Fasti Græci Theonis discrete habent; sicuti & Idacius in Fastis.

Sumtus ab utroque Imperatore Consulatus juxta secundam Consulatum Cæsareorum regulam: Imperii enim Augustei tam Constantii quam Constantis Decennalia in hunc annum incidunt.

II. Decennalia utriusque Augusti.

Lex 4. Codicis Theodosiani De Paganis, quæ directæ est ad Taurum P. F. P. & dicitur das. Constantio IV. & Constante II. AA. Coss. ad hunc annum non pertinet, cum Taurus anno tantum CCCLIII. Præfectus Prætorii Italiæ esse coeperit. Corrigenda itaque subscriptio, & loco Constantio VI. & Constante II. AA. Coss. legendum Constantio IV. & Constante II. Coss. qui Consulatus in annum CCCLIII. incidit. Sed Constantians

III. Templum Gentilium ocludi iussa.

NOTÆ [1] Coss. Constantius Aug. IV. & Constans Aug. III. Leges Codicis Theodosiani, & Justiniani apud Relandum: Constantio IV. & Constante III. Aug. Coss. Fasti Idacii: Constantio IV. & Constante III. Vindebonenses: Post Amantio & Albino. Libellus de Præf. Urb., & Paschalis laterculus apud Bucherium: Post consulatum Amantii, & Albini, ut & in Gruteriana Inscriptione, quam dedimus anno superiori.

nime aperire ex more contigerit: cuius rei causam non existimamus eam, quæ asseritur, intercessisse, nempe discordias inter Constantem atque Constantium, quæ nondum constatæ erant; sed potius quod detento (ut vidimus) Constantio in expeditione adversus Persas in finibus Mesopotamiæ, in tanto regionum interjacentium spatio, multis casibus potuit accidisse, ut de quarto Consulatu ejusdem Constantii placitum Romam tardius perferretur, quorum Consulatum interregno oportuerit superioris anni Consulatu Acta publica consignare.

III.

Athanas.
ad Constantem
proficiscitur.

(a) Athan.
Apolog. ad
Constant.

Hic ille est annus quartus commorationis Romæ Magni Athanasii, quo se accersitum esse Mediolanum ab Imperatore Constante illic agente, ipse testatur, cum sic ait ad Constantium scribens (a): *Post triennium quarto denique anno litteris jussit ut ad se venirem. Agebat autem per id tempus Constans Mediolani. Sciscitabar, quid causæ esset, cur evocarer; quippe ignarus omnium, testis est mihi Deus. Comperiebam autem, quosdam Episcopos, qui eo profecti erant, precibus ab eo postulasse, ut tuæ pietati de Synodo faciendâ scriberet. Mibi crede, Imperator, res ita acta est, ut dico, & nihil mentior. Cum igitur venissem Mediolanum, expertas sum illius mirificam humanitatem, dum & me suis oculis dignatur; verbisque indicat, se ad te de celebrando Concilio litteras misisse. Idem me rursus: agentem in suburbio, in Gallias evocavit: eo enim pater Osius concesserat, ut inde ad Sardicense Concilium proficisceremur. Hæc Athanasius; ac plane indicat, præcessisse suum ad Imperatorem adventum Episcopos a Julio Romano Pontifice missos, interpellaturos Imperatorem, ut ad fratrem Constantium scriberet de Synodo cogenda; nimirum ut Ariani toties Romam vocati, ad Concilium venire detrectan-*

tes, adesse compellerentur: actumque fuit a legatis a Julio missis cum Constante de Sardicensi Synodo indicenda.

Quoniam autem de eo quoque in famatus postea fuit ab Arianis Athanasius, quod conveniens Constantem Imperatorem, illum adversus Constantium incitasset; eam tunc ad ipsum scribens Apologiam, quibus arbitris Episcopis semper Constantem allocutus esset, singulorum qui aderant retexens nomina, docet his verbis (b): *Numquam sine comitibus aut arbitris fratrem tuum vidi, neque ille unquam mecum solus cum solo verba miscuit; sed semper cum Episcopo ejus loci ubi agebat, aliisque qui ibi aderant, ad colloquium intravi; simul cum illis eum vidi; simul cum illis ab ejus conspectu recessi. Hujus rei testis est Fortunatianus Aquilejæ Episcopus, & plenam ejus rei historiam pater Osius docere possit: Crispinus item Patavii Episcopus, Lucillus Veronæ, & Dionysius Leidæ*, & Vincentius Campaniæ (quia defuncti sunt Maximinus Treveris & Protasius Mediolani Præsules, Eugeniusque qui magister erat) testes citari possunt: hic enim ante ostium stabat, audiebatque & nostras tum postulationes, & quid vicissim ab illo responderetur. Hactenus de his Athanasius; ex quo etiam observatu illud dignum est; hoc anno, cum ipse Athanasius a Constante Mediolanum vocatus esset, sedi Mediolanensi præfuisse Protasium: quo defuncto, antequam illam ad Constantium scriberet Apologiam, subrogatum fuisse Dionysium: præcessisse vero Protasium (ut ex Actis Concilii Romani sub Julio dictum est) Julium Maternum. Quæ cum ex solidis firmisque auctoritatibus explorata habeantur; videant hæc, qui in texenda serie Episcoporum Mediolanensium aliam ab hac diversam rationem inierunt.*

Quod igitur pertinet ad indicationem Concilii

PAGIUS *stans ille alius non est, quam Constans Casar, ut suo loco videbimus. Ea lege Templâ Gentilium ubique claudi, eorumque aditus omnibus præcludi jubentur, & sacrificia interdiciuntur, sed non per totum Imperium Romanum; cum hæc Constitutio ad Taurum Præfectum Prætorio Italiæ inscripta fuerit. Templâ Gentilium ut a Constantino Magno, ita & a filiis ejus occlusa fuisse, præter Theodoretum lib. 5. cap. 20. testatur quoque Sozomenus, lib. 3. cap. 16. ubi ad hanc Legem sine dubio respicit. Quinimo & eversa ab eo Templâ nonnulla Libanius ostendit Orat. funebri in Julianum pag. 253. & Orat. ὑπὲρ τῶν ἱερῶν, ubi addit, magno labore constitisse hæc Templorum excidia, propter eorum insignem structuram. Item donata ab eo Templâ Palatinis Aulicis. Cum itaque sacrificia jam prohibita, Templaque occludi iusta fuissent, tamen quod Lex indicat, Judicium conniventia, & Templâ alicubi adhuc patebant, & sacrificia quædam clam agitabantur, atque ita perditis quibusdam delinquendi occasio, id est, de fine Principis Magos consulendi, patebat:*

Baron. n.
xii

a quibus injuriis sese variis subinde Legibus vindicare necesse habuit, Constantius; cuius hæc Lex est, ut videre est in Commentario Gothofredi ad eam Legem, ex quo hæc exscriptimus. Porro Lex 3. Codicis Theodosiani De Paganis, quam hoc anno recitat Baronius, data est anno CCCXLII. ut ibidem explicavimus.

Celebratum hoc anno primum Concilium Mediolanense, de quo fuse anno CCCXLIV. egi. Ac paulo post Concilium Sardicense in annum sequentem indictum, non quidem a Julio Papa, ut Baronius & Christianus Lupus existimarunt, sed ab utroque Imperatore; quod ex Athanasio in Apologia 2. manifeste patet. Ibi, recitata Julii Papæ ad Eusebianos epistola, ait: *Hæc cum Roma Synodus per Julium Romanum Episcopum scripsisset, improba iterum audacia Eusebiana in Ecclesiis perturbandis, insidiisque tendendis usi sunt; quod cum rescitum esset a religiosissimis Imperatoribus Constantio & Constante, jussi sunt Episcopi Orientis & Occidentis Serdicam convenire.* Præterea in epistola ad Solitarios: *Missa igitur littera a Constante ad fratrem suum Con-*

IV.

(b) Athan.
ibid.

Congressus
Athanasii cum
Constante.

* Laudæ.

V.

IV.

Synodus
Sardicensis
ab Imp.
indicta.

stan-

CHRISTI
346.

JULII PAP.
10.

CONSTANTII IMP. IO.
CONSTANTIS

Concilium
Sardicen-
se a Rom.
Pont. pro-
curatum,
& indi-
cium.

(a) Sozom.
l. 3. c. 9.

(b) Socrat.
l. 2. c. 16.

VI.

Querelæ
Athanasii
de fide
proculca-
ta.

(c) Theod.
l. 2. c. 5.

cilii Sardicensis; Julium quidem Roma-
num Pontificem fuisse primum auctorem,
tum ea quæ sunt dicta significant (nam
& qui cum aliis aderat coram Constante,
Vincentius Episcopus Capuæ in Campania,
obire solitus erat legationem ab Aposto-
lica sede) tum etiam Sozomenus insinuare
plane videtur, hæc dicens (a) de ipso Ju-
lio: *At cum litteris apud Episcopos Ori-
entis, de rebus propter quas scripsisset,
nihil proficeret: causam Athanasii & Pau-
li ad Constantem retulit; qui quidem de-
dit litteras ad fratrem Constantium, &c.*
Cæterum & litteris quoque ipsius Julii
potissimum convocatos esse ad Synodum E-
piscopos omnes, & ab eodem certam diem
ad conveniendum Sardi cam fuisse præscri-
ptam, ex iis quæ Socrates (b) tradit,
necessarium deducitur argumentum: cum
enim ait, quosdam Episcopos ad Conci-
lium non venisse propter præsentem cor-
poris infirmitatem, alios vero causatos
angustiam temporis a Julio præstituti; pla-
ne declarat apertissimis quidem notis, ip-
sos ab eodem Romano Pontifice esse voca-
tos, & ad conveniendum Sardicam certa
die tempus defuitum. At de indictione
Synodi satis.

Quod autem ad Athanasium spectat;
licet de Constantio (ut ipse libere ingenue-
que profitetur) minime expostularit, ta-
men naufragium Orientalis Ecclesiæ illi
notum facere nullatenus prætermisit, &
Arianos malorum omnium inceptores esse,
pariter deploravit: testatur id quidem
de eo Theodoretus, cum ait (c): *Atha-
nastus vero ad Constantem accedens (Con-
stantinus enim filius Constantini natu maxi-
mus in bello interemptus erat) de fa-
ctionis Arianae insidiis conqueri, bel-
lum contra fidem Apostolicam excitatum
lamentari: & tum patris, tum Magni*

PAGIUS

*stantium, ibique de amborum sententia placuit ut
Synodus celebraretur. Immo in epistola Synodica
ad omnes Episcopos id testantur Patres Sardic-
enses; Quapropter cooperante Dei gratia, ipsi
quoque religiosissimi Principes nos ex diversis Pro-
vinciis & civitatibus in unum convocarunt, cu-
pientes ut sancta Synodus in Sardorum civitatem
conveniret, quo omnis controversia præcideretur,
& ejus quicquid prave Fidei esset, sola in Chri-
stum pietas ab omnibus retineretur. Venerunt quo-
que ex Oriente Episcopi, ad id & ipsi instigati
a religiosissimis Imperatoribus. Idem testantur So-
crates, lib. 2. cap. 16. Sozomenus lib. 3. cap. 10.
Theodoretus lib. 2. cap. 5. Sulpicius Severus lib.
2. & Nicephorus lib. 9. cap. 12.*

V.

Baronii o-
pinio refel-
litur.

Nec Baronii rationes aliquod robur habent.
Ait primo, Sozomenum lib. 3. cap. 10. indi-
care, hanc Synodum a Julio Papa convocatam,
dum inquit: *At cum litteris apud Episcopos Ori-
entis de rebus propter quas scripsisset, nihil pro-
ficeret, causam Athanasii & Pauli ad Const-
tem retulit, qui quidem dedit litteras ad fra-
trem Constantium, &c.* Verum testimonium il-
lud tantum probat, Julium causam Athanasii &

Concilii Nicæni, quod ille convocave-
rat, cum in memoriam reducere cepit:
quin etiam decreta Patrum, quibus ille una
interfuerat, ab eo lege confirmata fuisse.
Talia cum gemitu & lacrymis apud Con-
stantem Imperatorem elocutus, eum ad pa-
trem æmulandum excitavit. Nam simulat-
que ista audivit, litteras scripsit ad fra-
trem, quibus eum hortabatur, ut hære-
ditatem pietatis paternæ integram inviola-
tamque servaret: illum enim Imperium pie-
tate stabilivisse; tyrannos, qui Romanos
oppresserant, prostigasse, & barbaros un-
dique in suam potestatem redegit. Qui-
bus litteris persuasus Constantius, man-
datum dedit ut Episcopi tam Orientis,
quam Occidentis, Sardicam, quæ est in
Illyria urbs Daciæ primaria, adventarent;
nam aliis multis morbis vexabatur Eccle-
sia, ad quos curandos Concilium necessa-
rio requirebatur. Hætenus Theodoretus.
Sed de ipsa Synodo anno sequenti.

Hoc quoque anno, nempe post Confu-
latum Amantii & Albinii, quarto idus Ma-
ias, celebratum habetur Concilium Agrip-
pinense (d) adversus Euphratem Colonia
Agrippinæ civitatis Episcopum, Christi ne-
gantem divinitatem: ob eamque causam
ab Episcopis qui illuc convenerunt, a se-
de depositus est. Perlegentes autem nos
ejus Synodi Acta, & quæ ipsam precessis-
se atque subsequuta esse dicuntur, eadem
omnia imposturæ suspitione vehementer la-
borare cognovimus. Qui enim hoc ipso
anno adeo ignominiose damnatus est Eu-
frates, ut nec laica quidem communionem
dignus fuerit existimatus a Valentino E-
piscopo Arelatensi, & calculo omnium
turpiter e sede dejectus; ille ipse sequen-
ti anno reperitur ex Synodo Sardicensi
una cum Vincentio Episcopo Capuano ho-
nificentissima legatione functus esse.

ad

Pauli Constanti Imperatori commendasse, ut a-
pud fratrem Constantium pro utriusque in Se-
de sua restitutione ageret: vel rogasse Impera-
torem, ut ipse cum Constantio sacra jussione
Concilium indiceret. Ait secundo Baronius, So-
cratem lib. 2. cap. 20. scribere, quosdam Epi-
scopos Orientales Sardicam non convenisse propter
corporis infirmitatem: alios temporis præstituti cau-
satos angustiam, culpamque illius rei in Julium
Episcopum Romanum contulisse. Quæ querimonia
supponit, Julium Episcopos ad certum diem vo-
casse ad Concilium. At Valesius in Notis ad
illum Socratis locum jam observavit, falli hunc
Historicum, qui ad Sardicensem Synodum retu-
lerit ea quæ ad Romanam pertinebant. Nam,
cum Julius Orientales Episcopos Romam ad Sy-
nodum evocasset, ut Athanasii causa ibi cogno-
scretur, Orientales eo venire recusarunt, in-
ter alias causas angustiam præstituti temporis
prætextantes, ut docet Julius Papa in epistola
ad eodem Orientales apud Athanasium pag. 744.
Certe quæ sequuntur apud Socratem: *Cum ta-
men ab eo tempore, quo Synodus indicta fuerat,
& quo Athanasius Synodi confessum expellens Ro-*

VII:

(d) Tom. 1.
Concil.

Concilium
Agrippi-
nense cu-
jus fidei.

CHRISTI
346.JULII PAP.
10.CONSTANTIII
CONSTANTIS IMPER. 10.

ad Constantium Imperatorem Antiochiæ commorantem, ut, quos ipse eiecerat a Synodo absolutos pateretur in suas sedes reverti: id quidem S. Athanasius disertis verbis affirmat (a), ut nulla de ejus testificatione possit vel levissima suboriri suspicio; quod etiam Theodoretus (b) & alii omnes post eum asserunt. Haud enim facile adduci possumus, ut credamus, hominem qui adeo infami nota esset inustus, quantumlibet palinodiam recantasset, & tam brevi temporis spatio in pristinam sedem restitutum, & inter eximios sanctitate & doctrina viros, Galliarum Episcopos, qui Sardicensi Synodo interfuerunt, esse delectum, quem præsertim gravior hæresis quam Arii infamasset.

VIII.

(c) Trith.
in Maxim.
apud Sur.
2.6. die 18.
Novembr.Tempus
certum
Concil.
Agrippi-
nenfis,

Scimus Trithemium (c), hanc Synodum, in qua damnatus ponitur Euphrates, rejicere in annum Domini trecentessimum septuagesimum quintum: sed plane hallucinatur; cum constet, eisdem ferme Episcopos qui interfuerunt Concilio Colonienfi, a quo depositus est Euphrates, præsentibus quoque fuisse Synodo Sardicensi, nempe Maximinum, Valentinum, Severinum, Optatianum, Victorem, Simplicium, Amandum, Justinianum, Servatium, Dioscholium, Marryrium, Eusebium, Superiorem, Mercurium, Victorinum, & Eulogium: hos, inquam, qui cum aliis octo præsto fuerunt Concilio Colonienfi, nominatos etiam reperies ab Athanasio (d) assituisse Synodo Sardicensi: ut ex hac parte nihil sit quod idem Concilium rejici possit ad triginta post annos; cum etsi non omnes, majorem saltem partem ex his Episcopis ante tempus illud constet

(d) Athan.
Apolog. 2.

PAGIUS

ma commorabatur, anni & sex mensium spatium intercessisset, manifeste confirmant id quod dixi. Athanasius enim Julii literis evocatus, Romam cum venisset, annum integrum & sex menses in Urbe permansit, adversarios & Synodum, quæ Romæ indicta fuerat, opperens. Testatur id Julius in epistola supra memorata pag. 748. Præter hac omnia annum totum & integros sex menses apud nos habet, vestram præsentiam expectans.

VI.

Concilium
Colonienfe.Baron. II.
VII.

Sirmondus in Notis ad Concilium Colonienfe dicit, illud celebratum fuisse anno CCCXLV. nec absurdum videri debere, quod Euphrata, præsertim si resipuerit, ad Legationem fuerit postea delectus, aut si adhuc in errore versabatur, alias tamen ob causas, necessaria ejus hac in re visa fuerit opera. Cointius in Annalibus Francorum anno CCCLV. num. XIII. existimans, temporis notam huic Concilio præfixam, mendosam esse, scribit, aliam substituendam, quæ anno Christi circiter trecentesimo quinquagesimo secundo conveniat. Sed, ut recte observat Henschenius die XIII. Maii in illustratione Vitæ S. Servatii Trajecti ad Mosam Episcopi, qui huic Synodo interfuit, ea a currenti anno removeri non potest; cum Sanctus Maximinus Trevirensis Episcopus, qui ei præfuit, anno trecentesimo quadragesimo nono obierit. Ait itaque Henschenius, ab imperito Librario nomen Episcopi in hoc Concilio damnati longe a vero deforma-

tum, aut Euphratem sanctissimum Præfulem, quem Episcopo Hæretico ejusdem nominis successisse credendum, pro nomine Eupraxii, Euphrasii, aut alio simili perperam scriptum esse. Celebratum anno sequenti Concilium Sardicense, ad quod profectus Euphrates Episcopus Colonia Agrippinæ in locum pseudo-Episcopi ordinatus, tum alii plerique Episcopi, qui fuerant in Concilio Agrippinenfi, per quos potuit Concilio innotescere hæresis Photiniana, quam ibi detectam esse auctor est Epiphanius hæresi 72. Electi fuerunt a Concilio duo Episcopi, Vincentius Capuanus, & Euphrates Colonienfis, ut viri eximia sanctitate & doctrina præclarissima, quos ad Constantium Imp. destinatos Athanasius in epistola ad Solitarios describit. Ita ratiocinatur Henschenius. At cum in diversis Episcoporum Catalogis duos ejusdem nominis Episcopos eandem Ecclesiam successive sæpius rexisse legere sit, existimo, tam Episcopum in Concilio Colonienfi depositum, quam Episcopum in ejus locum subrogatum, Euphratam, seu Euphratem vocatum fuisse, perperamque secundum, seu Orthodoxum, cum priori qui Hæreticus fuit, confundi; ideoque rejiciendum, quod conjicit Cointius, post eam nempe Legationem, Euphratam a Fide defecisse. Quod vero de Photino Henschenius ex Epiphano dicit, infra refutabitur.

IX.

(e) Apud
Sur. tom. I.
Concil.Appendix
rejicitur:

Sed nec recipimus, quæ ad Synodum ipsam appendix addita (e) est delegatione ob grassationem Hunnicam imminentem, a Servatio, hoc eodem anno, mox suscepta post dictum Colonienfe Concilium, Romam ad limina Apostolorum: quam longe post hæc tempora oportuit contigisse: nam & qui ibidem nominatur Exuperius Episcopus Tolosanus, constat vixisse imperantibus Theodosio, & filiis. Cæterum de Servatii legatione opportunius suo loco dicemus.

X.

(f) l. 3. de
Paganis C.
Theod.Constantii
rescriptum de
templorum ædi-
bus.

Hujus quoque anni Consulibus a Constantio Imperatore rescriptum est ad Cattullinum Præfectum Urbi de non diruendis templorum ædibus extra Urbem positis, in hæc verba (f); *Quamquam omnis superstitione penitus eruenda sit; tamen volumus ut ædes templorum quæ extra muros sunt positæ, intactæ, incorruptæque consistant. Nam cum ex nonnullis vel ludorum, vel Circusium, vel Agonum origo fuerit exorta, non convenit ea convelli, ex quibus populo Romano præbeatur priscarum solemnitas voluptatum. Dat. Kal. Novembr. Constantio quartum & Constante tertium AA. Coß.* At ne propterea quod parere jussisset templorum ædibus Imperator, ne a Christianis deicerentur, existimaretur

tur ad templa ingredi, & sacrificia im-
molare licere Gentilibus; mox, nonnisi
unius mensis spatio intercurrente, ab eo-
dem Imperatore hæc scripta est sanctio
ad Taurum Præfectum Prætorio (a).

(a) l. 4. de
Pagan. C.
Theod.
XI.
Templa
claudi ius-
ta.

Placuit, omnibus locis atque urbibus
universis claudi protinus templa, & accessu
vetitis omnibus licentiam delinquendi per-
ditis abnegari. Volumus etiam cunctos sa-
crificiis abstinere. Quod si quis forte ali-
quid hujusmodi perpetravit, gladio ulto-
re sternatur. Facultates etiam perempti
Fisco decernimus vindicari: & similiter
affligi Rectores Provinciarum, si facino-
ra vindicare neglexerint. Dat. Kal. De-
cemb. Constantio quartum, & Constante
AA. Coss. Sic igitur hoc (ut dictum est)
anno, Romæ & alibi clausa sunt idolorum
templa, & sacrificia penitus offerri veti-
ta; quod usque ad successorem Constantii
Julianum Apostatam perseveravit. At licet
Constantii nomine ejusmodi edicta feran-
tur; Constantis tamen in his præcipuum de-
claratum esse studium, ex eo potest intel-
ligi; quod in ipsum Constantem est illa
querela, & exprobatio Symmachi (b)
Consularis ad Valentinianum Juniorem Im-
peratorem: Merito (inquit) divi Constantis
(sic legendum puto, non Constantii, ex his
quæ postea sequuntur de Constantio) fa-
ctum diu non stetit: omnia vobis exempla
vitanda sunt, quæ mox remota didicistis.
Exprobrat, inquam, hostis Christianæ re-
ligionis, Constantis Imperium non diu ste-
tisse, eo quod vetuisset sacra diis offerri;
ob eamque causam cito illum per Ma-
gnentium tyrannum sublatum fuisse. At
subdit post hæc de Constantio: Sed divus

(b) Sym-
machi re-
latio apud
Ambrosio.

Constantius idem fecisse dicitur; cetera
potius illius Principis æmulemur: qui ni-
hil tale esset aggressus, si quis ante se
alius non deviasset. Istæ ipse. Resti-
tuisse autem Magnentium tyrannum Ro-
manis tantum sacra nocturna, rescriptum
(c) Constantii, quo ea mox vetuit, a-
perpe declarat: sed de illo inferius suo
loco agemus.

(c) l. 5. de
Pagan. C.
Theod.

At ad exprobrationem Symmachi, quod
idcirco Constans cito desierit, cum tem-
pla claudi jussisset, & sacrificia vetuisset;
dicendum: Cur tam felicissimum ac diu-
turnum Imperium Constantini, qui pri-
mum Christum sequens adversus idolorum
cultum complures edidit sanctiones, atque
aliis ad hæc agenda viam aperuit? In pri-
mum auctorem certe violatæ religionis
læsa numina oportuisset ulcisci, vel in
Constantis successorem Constantium, qui
& ipse, debellatis magna felicitate tyran-
nis, ad vigintiquinque annos Imperium
propagavit, pari cum fratre aniuo in-
census adversus idola. Sed & secundum
Symmachi rationem, ad plures annorum
decades debuisset restitutoris idololatriæ
Juliani Apostatæ Imperium prorogari; cui
tamen nec explere biennium, ab his, quos
coleret, superis, datum fuit. Aliam igitur,
quam violatorum numinum, exti-
tisse oportuit causam illatæ necis Constans
titi; ac ex parte comparando eum lauda-
tissimo Regi Josæ (d) qui juvenis occi-
sus ex hac vita sublatus est, cum præ-
cunctis Regibus Israel fuerit divinæ legis
tenacissimus vindex, & cultus deorum a-
cerrimus profligator. Sed de Constantis
nece inferius.

XII.
Quid in
Symma-
chi ex-
probrati-
nem.

(d) 4. Reg.
23.

JESU CHRISTI
ANNUS
347.

JULII PAP.
ANNUS
II.

CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. II.

I.
Conci-
lium Sar-
dicense .

(a) Socrat.
l. 3. c. 15.

(b) Sozom.
l. 3. c. 11,
in fin.

(c) Sever.,
Hist. Sacr.
2.

II.
Sardica
differt a
Sardis .
(d) Apoc. 1.
(e) Strab.
lib. 13.
(f) Plin. l.
5. c. 29.

T Recentissimo quadragesimoseptimo Christi anno, Rufino & Eusebio Coss. celebrata est Synodus Oecumenica Sardicensis. Id quidem, quod ad tempus spectat, testatur in primis Socrates disertis verbis, cum ait (a): *Undecimo anno post mortem patris duorum Augustorum, Rufino & Eusebio Coss. Concilium Sardicense coactum est.* Affirmat hoc ipsum Sozomenus (b), qui sub iisdem Consulibus, & anno decimo, numerando ab anno sequenti post obitum Constantini, idem Concilium celebratum tradit. Sed mendacissima plane inscriptio illa est, quæ ab incerto auctore præfixa reperitur Syrianæ editioni Concilii Sardicensis, qua dicitur hæc ipsa Synodus habita anno sexto Constantii Imperatoris, Leontio & Sallustio Consulibus, æra trecentesima octogesima prima; nam cum ex nuper citatis auctoribus, tum etiam ex iis quæ singulis annis accurate temporis ordine & ratione digesta sunt, tum denique ex iis quæ ibi contraria ea inscriptione ponuntur, omni ex parte erroris arguitur, & confutatur. Siquidem Consulatu Leontii & Sallustii, non sextus, sed octavus annus Imperatoris Constantii consignatur, atque æra trecentesima octogesima secunda. At inscriptio illa recens apposta esse videtur; siquidem Cresconiana collectio ea caret, & aliæ antiquiores editiones. Quod rursus ad tempus pertinet coactæ Synodi Sardicensis, longe quoque visus est Severus errasse, dum ait (c) idem Concilium a Constantino Magno convocatum, quem & tunc temporis mortuum esse testatur.

Sed & errore hi lapsi sunt, qui Sardicam Civitatem in qua Synodus habita est, eandem esse putarunt cum Sardis, quæ est in Minori Asia Civitas, cujus fit mentio in Apocalypsi (d), sed frequentius apud Strabonem (e), Plinium (f), & alios: diversa enim admodum est Sardis a Sardica,

quæ confinis Illyrii, Mysiæ, atque Thraciæ reperitur, a Philippopoli, montis interstitio, cui nomen Tituris, separata (g), nobilis sane tunc Civitas, in qua Constantinus Imperator aliquando habitavit, ut ejus rescripta complura illic data testantur: quam postea, cum cœpit esse sub Turcis, mutato nomine, dictam esse Triaditze, Theodorus (h) affirmat. Electa ad Synodum ex Imperatorum consilio ea est Civitas, utpote quæ confinis prope esset inter Orientale atque Occidentale Imperium, secundum partitionem a Constantino Magno inter filios Cæsares factam, quam superius recensuimus; cæterum in ditione Constantii Civitas sita erat.

De numero autem Episcoporum qui Sardicam ad Concilium convenerunt, variæ sunt diverforum antiquorum assertiones; sed illorum penitus explodendæ, qui numerant tantum eos qui hodie post ejusdem Synodi canones leguntur; qua ratione Gratianus (i) sexaginta solum Sardicensi Concilio interfuisse tradit. Cæterum Theodoretus (k) ducentos quinquaginta Episcopos ad Synodum convenisse affirmat. Sozomenus (l) ad hæc: *Convenere (inquit) ex urbibus versus Solis occasum sitis Episcopi numero circiter trecenti; ex Oriente autem septuaginta sex.* Sic ille. Hæc eadem refert etiam Socrates (m) ex testificatione Athanasii atque Sabini; illo testante de trecentis Episcopis Orbis Occidentalis, isto vero de septuaginta sex Orientalibus.

Cæterum Sanctus Athanasius, qui eidem interfuit Concilio, præ cæteris audiendus est, qui in epistola ad Solitarios ait, convenisse ex Oriente & Occidente Antistites numero plus minus tercentum; ipso autem ferme exordio scriptæ a se Apologiæ secundæ affirmat, suam innocentiam exploratam habuisse atque probasse plus quam trecentos Episcopos; sed inferius re-

(g) Socrat.
l. 2. c. 18.

(h) Theod.
Commen.
in præfat.
ad Can.
Conc. Sar-
dic.

III.
Numerus
Episc.
Concilii
Sardicens.

(i) Dist.
16. c. 11.

(k) Theod.
l. 2. c. 7.

(l) Sozom.
l. 3. c. 11.
in fin.

(m) Socr.
l. 2. c. 16.

IV.

PAGIUS
SÆC. IV.
Anno Ur-
bis 1109.
Olymp.
281, an. 3.
secundum
Baronium,
Olymp.
281.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5840.

☉ 20. D. ☽ 6. P. 6. April. Indiæ. 5.

JESU CHRISTI 347.

JULII PAPÆ II.

CONSTANTII ET CONSTANTIS II.

[1] **A**D num. I, Coss. Eusebius, & Rufinus. Quindecennalia Imperii Cæsarei Constantis, quorum manifestum indicium Synodus Sardicensis ad Athanasium & Paulum in Sedes suas restituendos a Constante Imperatore petita, & consentiente Constantio Orientis Imperatore celebrata. Annis enim hujusmodi solenniis destinatis exules de more relaxatos, ac Religioni consultum mille exemplis liquet.

I.
Coss. &
Quinde-
cennalia
Imperii
Cæsarei
Constantis.

NOTÆ [1] **C**oss. Eusebius, & Rufinus. Socrates lib. 11, Cap. XX. Consules erant Rufinus & Eusebius. Vulgares Fasti; Rufino & Eusebio.

cenfens nomina fingulorum Epifcoporum Occidentalium ejuſdem Concilii Sardicenfis, numerat ex Italia Antiftites feptuaginta-octo, e Canalia Italiae Epifcopos quatuordecim, ex Gallia trigintaquatuor, ex Africa trigintaſex, ex Aegypto nonaginta-duos, ex Cypro duodecim, ex Palaestina quindecim, omnes numero ducentos octoginta; cui quidem Epifcoporum indiculo hæc præmittit (a): Eorum autem qui Synodo ſubſcripferunt, nomina, cæterorumque aliorum, iſta ſunt: Oſius ab Hispania, &c. Quibus recitatis, ſic rurfus in fine: Qui igitur decretis Synodi ſubſcripferunt, ſunt iſti (ſuperius nimirum recenſiti) plurimique item alii, qui ante hæc Synodum pro nobis ſcripſerant, tum ex Aſia, tum ex Phrygia, tum ex Iſauria, quorum fingulorum nomina cum ſuis epiftoſis circumferuntur prope ſexaginta, in univerſum vero trecenti quadragintaquatuor. Perficiunt autem numerum hunc (ut ex ſuperius recitatis apparet) additis his tamen ſexaginta qui ante Synodum ſuis epiftoſis Athanaſii innocentiam teſtati fuerant; quamobrem cum totidem detrahendi ſint ex numero illo trecentorum quadragintaquatuor qui ſubſcripferunt; qui reliqui ſunt, conficiunt numerum ducentorum & octogintaquatuor Epifcoporum.

V. At quoniam in ea ſerie Antiftitum, Italiae, Galliae, Africae, Aegypti, Cypri, & Palaestinae tantum numerantur Epifcopi: cum tamen aliarum complurium Provinciarum Antiftites Sardicam conveniſſe, Athanaſius ipſe teſtetur; non omnes ibi recenſitos eſſe Epifcopos, & Orientalium præſertim plurimos eſſe prætermiſſos, cum nonniſi Palaſtini, & Cyprii illic numerentur Antiftites, opus eſt affirmare. Nam eſto quod Spani cum Italis adnumerati ſint (ut conſtat de Oſio) & Britanni cum Gallis, Sardi cum Afris conjuncti ſimul ab Athanaſio fuerint; tamen Aſianos, Thraces, Græcos, & aliarum diverſarum Provinciarum Orientis Epifcopos comprehenſos eſſe numero quindecim illorum Palaſtinorum, nemo quidem prudens aliquando dixerit: quamobrem in Socratis atque Sozomeni ſententiam eundem putamus, ut convenerint Sardicæ trecenti ex Occidente, ex Oriente vero ſeptuagintaſex Epifcopi, iidemque omnes Catholicæ communionis: nam Arianos Synodum refugiſſe, atque coiviſſe ſeorſum, ſuo loco dicemus: deſcripſerunt ejuſmodi numerum illi (ut Socrates profitetur) ex Sabini, qui extabat, de Synodis commentario, & Athanaſii ſcriptis, quæ tunc abſque mendis integra legebantur, quæ hodie ex diverſitate variorum locorum numeri ab eodem auctore recenſiti, depravata eſſe, neceſſe eſt affirmare.

VI. Provinciae autem Catholici Orbis Epifcoporum, qui Sardicenſi Concilio ſub-

Ann. Eccl. Tom. IV.

ſcripſerunt, ab eodem Athanaſio numerantur his verbis (b): Tertio iterum in Magno Sardicenſi Concilio ad edictum religioſiſſimorum Principum Conſtantii, & Conſtantis, in quo iudicio ita ceciderunt adverſarii, ut habiti pro calumniatoribus, deponitionem exauctorationemque ordinis ſui retulerint, noſtram vero innocentiam plures quam trecenti Epifcopi ſuis calculis comprobarint, qui ex multis Provinciis Aegypti, Libyæ, Pentapoleos, Palaſtinae, Arabiae, Iſauriae, Cypri, Pamphiliae, Liciae, Galatiae, Daciae, Myſiae, Thraciae, Dardaniae, Macedoniae, Epiri, Theſſaliae, Achajae, Cretae, Dalmatiae, Sciſciae, Pannoniarum, Norici, Italiae, Piceni, Tuſciae, Campaniae, Calabriae, Apuliae, Bruttiorum, Siciliae, Africa univerſae, Sardiniae, Hispaniarum, Galliarum, Britanniarum ſe eo ad Concilium contulerunt. Hæc quidem Athanaſius in Apologia contra Arianos, eademque ab eiſdem inſpicienda atque examinanda; ut omnem procul oportuerit abeſſe ſuſpicionem mendacii: immo cum hæc ab eo numerentur trigintaſex Provinciae, in ejuſdem Concilii Sardicenſis epiftoſæ Synodalis inſcriptione reperiuntur apud Theodoretum (c), qui eam recitat, Provinciae trigintaſeptem, quarum ab Athanaſio (d), cum eadem deſcribit epiftoſam, una eſt prætermiſſa; ut merito ipſe alibi (e) affirmet, ex pluribus quam trigintaquinque Provinciis coactam eſſe Synodum Sardicenſem. Cæterum majorem quoque numerum Epifcoporum ad idem Concilium vocatum eſſe, ſed diverſis ex cauſis impeditos, apud ſuas ſedes remanſiſſe Socrates (f) auctor eſt ea ſententia, quam alia occasione ſuperius recitavimus, cum ait: Alii, qui deſuerunt, corporis infirmitatem cauſantur, alii de temporis præſtituti queruntur anguſtia, culpam illius rei in Julium Epifcopum Romanum conferunt; cum tamen ex eo tempore, quo tunc Concilium indictum fuerat, cum Athanaſius Concilium expectans Romæ commoratus erat, annuæ & ſex menſes jam præteriſſent.

Quod igitur ex totius ferme Chriſtiani Orbis Provinciis Epifcopi ad Synodum fuerint a Romano Pontifice convocati, interfuerintque & Apoſtolicæ ſedis legati ab eodem Julio Papa miſſi; merito cenſendum eſt Concilium Oecumenicum. In quo illud monendum putamus, diverſam reperi de his antiquorum nomenclaturam, ab illa qua utimur. Siquidem ad ſignificandum pleniffimum Concilium, quod dicimus Oecumenicum, Patres olim Magnum illud nominare conſueverunt; ſicque ſæpiſſime hoc nomine reperies nuncupatum Nicænum Concilium: id quidem quæ dicta ſunt ſuperius ſexcentis ferme locis declarant: qua etiam ratione Sanctus

H h h

Atha.

(b) Athan. Apolog. 2. Epifcopi ex diverſis Provinciis.

(c) Theod. l. 2. c. 8.

(d) Athan. Apolog. 2. (e) Athan. epiftoſ. ad Solitar.

(f) Socrat. l. 2. c. 16.

VII. Concilium Oecumenicum.

Athanasius, instar Nicænae, hanc quoque Synodum Sardicensem, Magnam appellat (a). Idem vero quod Oecumenicum dicimus, majores Plenarium Concilium appellare consueverunt; ita enim a S. Augustino nominatur, cum ait (b): *Ecce putemus, illos Episcopos, qui Romæ judicariunt, non bonos Judices fuisse; restabat adhuc plenarium Ecclesiae universae Concilium, ubi etiam cum ipsis Judicibus causa posset agitari.*

(a) Athan. Apolog. 2. in princ.

(b) August. epist. 172.

VIII.
Concilium generale.

Cum vero convocarentur in unum omnes Episcopi earum Provinciarum quæ sub uno Primatæ Antistite essent, idem Concilium consuevit olim a majoribus Generale dici: hoc quidem nomine appellasse reperitur Athanasius (c) Concilium quod collectum erat Alexandriae ex Episcopis Ægypti; in quo inter alia, coram Osio qui aderat, & aliis Antistitibus, Colluthi causa tractata est. In Synodo quoque Carthagenensi tertia (d) nominatur illud Universale Concilium anniversarium, ad quod singulis annis ex omnibus Africae Provinciis Episcopi convenire in unum consueverant. In Gallia vero, ut quolibet triennio celebraretur Universalis Synodus, statutum est (e). Sunt & de his alia complura exempla.

(c) Athan. Apolog. 2.

(d) Concil. Chart. 3. c. 7.

(e) Conc. Martisc. 2. c. 20.

IX.

Unde, & cur dictum Oecumenicum.

Obtinuit tamen postea usus, ut Concilium Universale idem diceretur quod Oecumenicum, ab antiquis Magna Synodus, sive Plenarium Ecclesiae universae Concilium appellari solitum: porro ut Oecumenicum nuncuparetur, provenit a Græca voce, οἰκουμενῆ, quod est Orbis terrarum, & οὐβμενικός, quod spectat ad Orbem terrarum; ob idque Concilium illud collectum ex totius Christiani Orbis Provinciarum Episcopis nominari Oecumenicum consuevit; vel ea ex causa, quod, licet non ex omnibus Orbis terrarum Provinciis Antistites sint convocati, tamen cum in eo quæ ad totam Christianam religionem pertinent decernerentur, recte Oecumenicum (si vim verbi expendas) dici posse videretur, nempe quod spectaret ad Orbem terrarum, ipsam universalem Ecclesiam. Quod igitur ex Oriente & Occidente ac Septentrione Sardicam accersiti sunt Episcopi, & præfuit Synodo illi legatio Apostolicæ sedis; his saltem ex causis Sardicense Concilium, Oecumenicum dici debet. Certe quidem non nisi Oecumenicum esse, & appellari oportet, secundum recitata nuper Augustini verba; in quo Julii Romani Pontificis sententiam Romæ pro Athanasio latam, ipso Julio id volente, contigit iterum examinari, atque probari.

X.

Missi sunt legati Sardicam ad Concilium a Julio Romano Pontifice Archidamus atque Philoxenus presbyteri: testatur id Athanasius (f), cui multo magis credendum putamus, quam Gratiano (g), qui nu-

(f) Athan. Apolog. 2. (g) Dist. 16. cap. 11.

merat alios legatos sedis Apostolicæ in Synodo Sardicensi, nempe Vincentium Capuanum, Januarium Beneventanum, & Calepodium Neapolitanum Episcopos: Athanasio enim, qui interfuit, omniaque vidit, & Synodi pars magna fuit, quis non judicet potius acquiescendum, quam scriptoribus cæteris? Quod si quis sex Episcopis, qui interfuerunt Concilio, Apostolicæ sedis legatus putandus est; Osius potius dicendus, cui inter Antistites idem Athanasius primas defert, dum inter illos, quos recenset, primo loco ponit Osium Episcopum Cordubensem, & Protogenem Episcopum Sardicensem, spectatos ambos in Nicæno Concilio, & Constantini Magni litteris (ut superius dictum est) commendatos; hos enim principem locum in Synodo tenuisse post legatos, Sozomenus (h) tradit: agebat autem Osius patronum Synodi, cujus muneris erat definienda proponere, atque singulorum rogare sententias.

Legati Apostolici qui missi sint.

(h) Sozom. l. 3. c. 11.

Porro inter alios celebres sanctitate viros, qui eidem Sardicensi Concilio interfuerunt, numeratur Maxinius Hierosolymitanus, & ipse olim tempore persecutionis confessor. Ex Ægypto præter Athanasium omnibus notum, Paphnutius quoque magnus ille confessor advenit, qui & in Nicæno Concilio inter primos effulsit: Serapion præterea insignis ille, & cujus superius facta mentio est, simul & alii, nempe Apollonius, Ammonius, Paulus, Agathonius, & cæteri, qui ex monachis virtutibus omnibus consummatissimis ad Episcopatus functionem (ut suo loco patuit) vocati fuerant. Ex Cypro autem insula eximius ille Spiridion interfuit, qui sua quoque præsentia Nicænorum Patrum confessum ornavit: adfuit cum eo etiam discipulus ipsius Triphylus jam creatus Episcopus; & fortasse in hoc Conventu contigit, quod est superius enarratum, nempe ipsum Triphyllium orantem in Synodo (celebris enim orator erat) a Spiridione reprehensum, quod nimia diffuens eloquentia dedignatus esset uti simplici voce divinæ Scripturæ (i). Ex Italia vero lumina clarissima eandem Synodum illustrarunt, nobiles sanctitate, & illustrium sedium Episcopi, nimirum Protasius Antistes Mediolanensis, Severus Ravennas, Lucillus Veronensis, Januarium Beneventanum, diversus a martyre ejusdem nominis, & Civitatis Episcopo. Ex Galliis vero inter alios celebris nominis ob egregiam sanctitatem Antistites interfuisse ponuntur Maximinus Episcopus Treverensis, Servatius Tungrensensis, Simplicius Augustodunensis, & alii ex illis, qui præsto fuerunt Concilio Colonienfi, de quo superiori anno dictum est.

XI.

Celebriores Episcopi Concilii Sardicensis.

(i) Niceph. l. 3. c. 53.

Qui autem ex Arianis ob scelus magis famosi Sardicam venerunt potius, quam ad

XII.

(a) Apud
Theod. l. 2.
cap. 8.

Ariani qui
Sardicam
venerunt.

ad Concilium convenerunt, hi numerantur (a) in ejusdem Concilii epistola Synodali: Theodorus Heracleæ, Narcissus Neroniadis Ciliciæ, Stephanus Antiochiæ, Georgius Laodiceæ, Acacius Cæsareæ Palæstina, Menophautes Ephesi, Ursucius Singidonis Mysiæ, & Valens Mursi in Pannonia. Sed quid scelestissimi isti in ipso itinere, venturi Sardicam, secum statuerint, ibidem narratur his verbis: Dum iter faciunt versus Sardicam, cogunt inter ipsos separatim Concilium, atque paciscuntur, cum minis adjectis, se, cum venirent Sardicam, nequaquam vel ad iudicium accessuros, nec intraturos in sanctum ac celebre Concilium; sed simul, ut eo pervenirent, & se accedendo ad eam urbem suo persunctos officio ostenderent, quamprimum inde fugituros. Hæc boni illi inter se in itinere adhuc positi condixere; quod & impleverunt, ut inferius suo loco dicitur.

XIII.

(b) Athan.
epist. ad
Solitar.
* Iereen-
zum.
Ingressus
Episcopo-
rum Sar-
dicam.

Qualis vero fuerit Orthodoxorum, qualisve Ariatorum ingressus Sardicam, Athanasius ipse sic describit (b): Conveniunt igitur ab Oriente & Occidente in urbem Sardicam numero plus minus centum * Episcopi. Occidentales unum dumtaxat Osium habuere, ducem scilicet: Orientales contra stipati pædagogis & advocatis, Musariano Comite & Hesybio Castrensi, advenere; eorumque fiducia nixi audacter sese præsentibus obtulerunt, sperantes eorum viribus iterum omnia confici posse. Horum enim opera, se quibus volebant, ostendebant terribiles; & insidias, quibus libitum erat, innectebant.

XIV.

* Maca-
rium
ita Athan.
Apolog. 2.

Quid Ariani cum
Sardicam
venerunt.

Cæterum ubi jam re ipsa experiebantur Ecclesiasticum morem tantummodo observari, & ex singulis Ecclesiis civitatibusque accusatores ibi præsto esse, & documenta rerumque probationes adversus se in promptu esse; conspicatique ibidem Arium * & Asterium venerabiles Episcopos una quidem secum ex Oriente profectos, sed diverso itinere ingressos, nobisque in veniendo comites factos, eosdemque memorantes vafriem ipsorum, & quantopere res suas suspectas haberent; iudiciumque metuerent, ne a nobis quidem sycophantiæ, ab accusatoribus vero ab ipsis subornatis omnia per dolum fecisse convincerentur: hæc, inquam, illi conspicati, etsi alacriter advenerant, arbitrati nos metu conterritos minime occursum: tamen cum animadvertissent nostram fiduciam, intra Palatium se recluserunt, quo in loco domicilium habebant; atque ibi inter se ita confusurrarunt: Ad alia venimus, & alia conspicimus; accessimus cum Comitibus, & sine Comitibus res agitur: prorsus futurum est ut condemnemur. Nostis qualia sint decreta, ordinationesque; Athanasio in manu sunt monumenta omnium Mæreote Actorum, quibus ille quidem purgatur, nos autem confundimur. Quid igitur

Ann. Eccl. Tom. IV.

tur hæsitamus? quid moramur? Fingamus aliam causationem, & discedamus; ne, si manserimus, condemnemur. Melius est de fuga erubescere, quam convictos de sycophantia condemnari. Si fugerimus, poterimus aliquo modo hæresim propugnare; quod si nos fugientes condemnaverint; habemus Cæsarem propugnatorem, qui non permissurus est ut a populis de Ecclesiis ejiciamur. Ad istum modum ipsi inter se disceptabant.

Osius autem, cæterique Episcopi crebro illis Athanasii fiduciam renunciabant, & quam promptus ad causam dicendam esset, & quantopere jactaret se eos sycophantiæ convicturum; & inter cætera dicebat: Si timeatis iudicium, cur huc venistis? Oportebat aut huc non venire, aut huc profectos iudicium non subterfugere. Hæc ad eos Osius; eadam quoque habet Athanasius (c) in sua Apologia de tribus Comitibus cum illis ad Synodum venientibus, de Concilio sine militari apparitura cogendo, deque eorum Synodalis iudicii diffidentia, & in Palatio mansione, compellationeque Catholicorum Episcoporum ad eos, ut ad Synodum convenirent. At quid demum illi? idem subdit his verbis (d): Illi cum hæc audirent, & magis magisque percellerentur, absurdiore quam Antiochiæ excusatione usi sunt, & sub eo prætextu, quasi Imperator ipsis triumphalia de Persis per litteras scripsisset, fugam adornarunt, & sine omni pudore hanc cavillationem per Eustathium presbyterum Sardicensis Ecclesiæ renunciarunt.

Verum ne ita quidem ipsis fuga ex sententia successit: statim enim Synodus, cuius patronus erat Osius, illis diserte scripsit, ut aut occurrerent responsuri, & de suis in alios, aliorumque in ipsos criminibus; aut certo scirent, se pro reis a Synodo condemnandos, & Athanasium cum suis, ut puros ab omni crimine liberandos: Illi autem majori metu conscientie angebantur; quam ut istiusmodi litteris obtemperarent. Nam cum viderent eos quos injuria affecerant; ne ad respondendum quidem ausi se reflectere, summa intentione fugam rapiabant. Talis igitur & tam fœda fuga illorum fuit. Hæc Athanasius: reliqua autem quæ subdit de sui absolute, & Eusebianorum damnatione, ponenda erunt inferius suo loco.

Extant litteræ Osi Episcopi post multum temporis ad Constantium scriptæ, in quibus de officiis a se erga Arianos, ut Synodo se sisterent, tum adhibitis, his verbis meminit (e): Fui (inquit) ipse in Sardicensi Concilio, cum tu, tuusque frater beatus Constans nos omnes eo convocabat; ipseque ultro Athanasii inimicos provocavi, cum ad Ecclesiam, ubi ego morabar, convenissent; ut, si quid contra eum haberent, ederent: promisi que eis se-

H h h 2

XV.
Ariani vi-
tant con-
gressum.

(c) Athan.
Apolog.

(d) Athan.
ad Solitar.

XVI.
Citantur a
Synodo
Ariani.

XVII.
Quid O-
sius cur-
Arianis.

(e) Athan.
in epist. ad
Solitar.

curi-

CHRISTI
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII IMP. II.
CONSTANTIS

curitatem, neve quicquam aliud expectarent, quam rectum in omnibus iudicium, idque non semel, sed bis feci: quod si nollet rem ab universa Synodo disceptari, saltem me Iudice uterentur: promissique etiam, nos Athanasium, si in noxa reperiretur, omnibus modis eiekturos esse. Quod si innocens deprehendatur, & vos ostenderit calumniatores, & aequè illum recusaveritis; ego illi persuadebo, ut mecum in Hispanias veniat. Athanasius autem his conditionibus obtemperavit, nihil contra oblocutus, illi vero ad omnia diffidentes, recesserunt. In hunc modum ad Constantium Augustum Osius de gestis Sardicenisibus.

XVIII.
Athanasius absolutus.

Quæ vero in ipsa Synodo post hæc gesta sint de absolute Athanasii, & condemnatione Eusebianorum, Athanasius in epistola ad Solitarios nuper citata, rem summam complexus, docet his verbis: Synodus autem ex pluribus quam trigintaquinque Provinciis coacta, cognita Arianorum malitia, permisere Athanasio cum suis, ut causam diceret tum de calamitatibus suis, tum de calumniis quas passus esset; auditisque ejus rationibus, hominem innocentem (quemadmodum superius dixi) pronunciarunt, eumque magna admiratione prosecuti sunt; adeo ut ejus communionem amplecterentur, & litteras passim misissent, tum ad eumque Diocesim, tum potissimum in Ægyptum, Alexandriam, & Libyam, quibus significabant, Athanasium cum suis puros & extra omnem culpam esse; eorumque accusatores, sycophantas, & facinorosos, & quidvis potius quam Christianos appellari debere: eos igitur cum pace dimiserunt; Stephanum autem, & Menophantem, Acacium, & Georgium qui Laodiceæ pro Episcopo fuit, Ursacium, & Valentem, & Theodorum, & Narcissum deposuerunt: Gregorii Alexandriam missi Episcopi nomen ita, eum condemnando, recitarunt, ut neq; unquam eum Episcopum, nec dignum qui Christianus appellaretur, censerent: resciderunt enim omnes illius in ordinibus dandis constitutiones, interdicentes, ne quisquam ab eo ordinatus in Ecclesia, vel nomen sui ordinis obtineret, idque in odium inauditorum scelerum Gregorii. Et ita quidem Athanasius cum suis dimissus est in pace: litteras autem, quæ in hac pace scriptæ fuerunt, propter lon-

gitudinem omisimus. Synodus vero ad istum modum soluta est. Hæc ibi perpauca Athanasius complexus est, qui & in oratione prima contra Arianos alios quoque recenset excommunicatos a Synodo, cum ait: His connumerantur Acacius quoque, & Patrophilus, & Narcissus ad omnem impietatem audacissimi, qui in Magno Concilio Sardicensi ab Ecclesia rejecti fuere; unaque cum his Eustathius, qui nunc Sebastus est, & Eudoxius, & Basilus patrocinio impietatis ad istas fortunas subvekti. Hæc (ut diximus) summam Athanasius de iudicio Sardicensi.

Jam vero singula quæcumque in Synodo gesta sunt, hic, quantum ex diversis scriptis Sancti Athanasii, & aliis colligere licet, ordine prosequamur. Cum Osius privatim amice (ut vidimus) cum Arianis egisset, ut Synodo præsto essent, eisdemque & honestam in ea causa transactionem pollicitus esset, nihilque remisisset omnis humanitatis officii, quo eos ad iudicium Synodale excipiendum induceret: illi tamen causæ cognitionem penitus exhorruerunt, recusaruntque omnino Patrum Concilio interesse, quod & fuga testati sunt. Confidentibus igitur in unum Patribus, quæ acta antea essent in causa Athanasii, Romæ postea edita, & a Julio Romano Pontifice cognita fuerant, & iudicata, in medium allata sunt. Reintegratur iudicium, & tum Athanasius, tum alii ab Arianis antea condemnati, sistuntur iudicio causam dicturi. Produunt inter hæc accusatores libellos criminum, atque ipsos adversus eosdem Arianos Episcopos Synodo offerunt. Quamobrem secundum rectum iudicii ordinem citari iussi sunt iidem Episcopi Ariani, tum ut accusatores adversus Athanasium dicturi, tum ut rei ad objecta crimina responsuri. Sed illis omnino recusantibus ad Concilium se conferre; placuit eidem sacro Conventui, quæ contra Athanasium confecta olim ab Eusebianis Acta fuissent, accurate cognoscere: quibus exacte perspectis, & illorum calumniis, dolis, fallaciisque aperte detectis; calculo omnium Patrum, secundum Julii sententiam antea Romæ latam, Athanasium absolvi; simulque omnes ab Eusebianis ab Alexandrina Ecclesia eiektos atque damnatos, postliminio in pristinum statum S. Synodus restituendos esse decrevit:

XIX.
Causa Athanasii ventilata.

PAGIUS A num. XVIII. ad XLIII. Cum absolutus per Synodum Serdicensem Marcellus Ancyrae Episcopus fuerit, non levis difficultas oritur de Autoritate Antiocheni Concilii, quod eum damnavit, ejusque hæresim anathemati subiecit. Augetur difficultas ex Athanasio in epistola ad Solitarios, in qua ait: De Marcello autem Episcopo Galatia, supervacuum fuerit fortasse mentionem facere, cum nulli non constet, Eusebianos ab eo de hæresi reprehensos, hæreseos recriminationem pro talione illi vicissim impigisse, senemque homi-

II.
Marcellus Ancyrae Episc. ab aliquibus defensus.

nem in exilium eiektisse. Ille autem Romanus profectus sese innocentem docuit, & ut iussus ab illis fuerat, scripto suam Fidem, quam Sardica Synodus amplexa est, edidit. Scripsit hanc epistolam post Sardicense Concilium Athanasius, & quantumvis Antiochiæ damnatus fuisset Marcellus, id nonnisi Eusebianorum dolo adscribere videtur, innuens & Romani & Sardicensis Concilii Autoritatem prævalere. Idem in epistola ad Orientales Antiochiæ adhuc congregatos scribit Julius primus, refertque, edito per ipsum

CHRISTI
347.

JULII PAP.
II.

CONSTANTII IMP. II.
CONSTANTIS

vit: Gregorium vero in sedem Alexandrinam ab eisdem Eusebianis per vim militarem intrusum non tantum deposuit, sed & execrata est; omniaque ab eo in sede Alexandrina gesta, ordines collatos, & alia, irrita prorsus habenda esse constituit.

XX.
Causa
Marcelli
Ancyranus,
& Asclepæ
Gazæ
fss.

Absoluto autem iudicio Athanasii, & his quæ spectabant ad Ecclesiam Alexandrinam, causa Marcelli Episcopi Ancyranus & Asclepæ Episcopi Gazæ Synodo exposita est: ambo enim ut hæretici ab Eusebianis damnati fuerant, & sedibus exoliati, qui Catholicæ fidei, professione Romæ apud Julium Papam edita, ab eodem absoluti, recepti in communionem fuerant. Causa igitur ex scriptis prodita examinata, cum nihil præterea accusatores, qui aberant, atque citati venire recusarant, objicerent contra eos; paribus omnium Episcoporum suffragiis sunt absoluti, atque sedibus quibus privati fuerant, sententia Synodi restituti; damnatis jam atque depositis iis qui ab Eusebianis in locum ipsorum fuerant subrogati, Basilio Ancyra, & Quintiano Gazæ.

XXI.
Querelæ
adversus
Arianos.

His igitur innocentibus iudicatis, datus est accusatoribus locus adversus Eusebianos eosdemque Arianos; quorum imensa copia exitit, Antistitum in primis, qui ab eisdem in exilium acti fuerant, & multa dira passi; itemque affinium & amicorum cujusque ordinis ac status hominum exclamantium suorum cædes, exilia, & carceres, contumeliasque ab Arianis crudelissime perpetratas: ostentatæ sunt ab eisdem catenæ, & dira vincula, quibus sanctissimi Episcopi ab iisdem vincti fuerant. Perlatæ quoque & perlectæ sunt litteræ Theognidis Nicæni Episcopi adversus Athanasium, Marcellum, & Asclepam, ad Imperatorem, ad eum concitandum commentæ: exostulationes de sedium aliorum Episcoporum inversione ordinationibusque perperam factis, & aliis innumeris immanibusque ab eisdem in Catholicam Ecclesiam commissis: hisque additæ & auditæ sunt relationes duorum illorum Episcoporum Arianii * & Asterii, qui ab ipsis Arianis Episcopis fugientes, se Synodo dederant.

* Macarii,

XXII. Auditis itaque & examinatis omnibus his, verisque in omnibus comprobatis, & Arianis Episcopis sæpe vocatis venire re-

PAGIUS ipsum Fidei libello, neminem non percipere, eum nihil a veritate profiteri alienum, sed eadem cum pietate, qua Ecclesia, de Domino ac Salvatore nostro sentire. Quod Julius primus ex Fidei libello, hoc ipse Marcellus probare contendit in eodem a se edito. Ex cujus testimonio cum Athanasii & Julii testimoniis juncto, concludunt aliqui Viri doctissimi, Marcellum integerrimæ Fidei Episcopum fuisse, & in ejus absolutione Synodum Sardicensem non errasse. Præterea Sanctus Epiphanius hæresi 72. narrat, o-

numentibus, ab eadem sacrosancta Synodo lata est adversus nominatos Antistites damnationis sententia, qua sede depositi, & Catholica communione privati essent. His igitur secundum Ecclesiasticos canones rite gestis, de omnibus, quæ hætenus in Concilio de causa inter Arianos & Catholicos gesta essent, scribuntur a sacrosancta Synodo litteræ ad Julium Romanum Pontificem, & ad Imperatores Constantium atque Constantem, quibus Patres rogarunt eos, ut, qui hætenus ab Arianis vincti tenerentur & exules, quamprimum solvi ac liberari juberent, omnesque Catholici injuriam passi, & e sedibus ejeti, in statum pristinum vindicarentur; monentes eosdem, ne in posterum judiciis se Ecclesiasticis immiscerent, sed sinerent cuncta peragi ex Ecclesiasticarum legum præscripto. Mentio habetur litterarum ad Imperatores in ejusdem Magni Concilii epistola Synodali data ad Julium Ecclesiæ Romanæ Episcopum: acceperunt eam ex Collectionis Crescentianæ codice Cassinate perverusto, sed mendis oblitam ac maxime depravatam, detruncatamque; quam, ut licuit, summa industria restitutam hic edendam curavimus: si emendatior erit, quam Parisiis mittendam expectamus, describemus hic eam in secunda Tomi hujus editione: interim autem hac, ut se habet, frui lector antiquitatis Ecclesiasticæ studiose.

Incipit exemplar epistolæ Synodi Sardicensis factæ ad Julium urbis Romæ Episcopum.

Quod semper credidimus, etiam sentimus, ut experientia probat & confirmat, quæ quisque auditione audivit: verum est enim quod beatissimus magister Gentium Paulus Apostolus de se locutus est (a): An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus? Quamquam utique, quia in ipso Dominus Christus habitavit, dubitari non possit spiritum per animum etiam locutum, & organum corporis personasse. Sic itaque, dilectissime frater corpore separatus, mente, concordia, voluntate affuisti: sed honesta fuit & necessaria excusatio de absentia, ne lupi schismatici, aut canes hæretici rabido furore excitati insani oblatrarent, aut certe serpens Diabolus blasphemiarum venenum effunderet. Hoc enim optimum, & valde congruentiss-

Sententia
Synodi in
Arianos.

XXIII.
Epistola
Synodi
Sardicensis
ad Julium
Papam.

(a) 2. Cor.
13.

lim gravem ortam controversiam de mente Marcelli: A nonnullis eo nomine incessitur, quasi ad Sabellianorum cavillationes partim adhaerit; verum alii eidem patrocinantes verum id esse negant, e contrario vero præclare illum vixisse, ac recte sensit confirmant. Unde magna de eo controversia constat. Scribit hæc Epiphanius duobus post Marcelli obitum annis. Ex quibus apparet, tunc disputatum fuisse de hæresi Marcelli, quæ non nisi post multos annos postea innovavit, ut observat Schelstratius in Dissert. 3. de sacro

zissimum esse videbitur, si ad caput, idest ad Petri Apostoli sedem de singulis quibuscumque Provinciis Domini referant sacerdotes. Quoniam ergo universa quæ gesta sunt, quæ acta, quæ constituta, & charta continent, & vivæ voces carissimorum fratrum & compresbyterorum nostrorum Archidami & Philoxeni, & carissimi filii nostri Leonis diaconi verissime & fideliter exponere poterunt; pene supervacuum videatur, eadem his inferri litteris, quæ patuerunt apud omnes, qui convenerunt ex partibus Orientis, qui se appellant Episcopos: quamquam sint ex his certi auctores, quorum sacrilegas mentes Ariana hæresis pestifero tinxit veneno, diu tergiversatos propter diffidentiam, ad iudicium venire noluisse, tuamque & nostram reprehendisse communionem, quæ nullam habebat culpam; quia non solum octuaginta Episcopis testantibus de innocentia Athanasii pariter credidimus, sed & * conventi per presbyteros tuos & per epistolam, ad Synodum, qua eorum * venire noluerunt; satis erat iniquum, illis confitentibus, sacerdotibus testimonium perhibentibus, Marcello & Athanasio denegare societatem . . . fuerunt quanta . . . & ipsi religiosissimi Imperatores permiserunt, ut de integro universa discussa disputarentur: & ante omnia de sanctæ fidei integritate veritatis, quam violaverunt: secunda de personis, quas dicebant esse delectas, de iniquo iudicio, vel si potuissent probare, iusta fieret confirmatio. Tertia vero quæstio appellanda * est, quod graves & acerbas injurias, intolerabiles etiam & nefarias contumelias Ecclesiis fecissent, cum raperent Episcopos, presbyteros, diaconos, & omnes clericos in exilium mitterent, ad deserta loca transfuderent, & fame, siti, nuditate, & omni egestate necarent, nonnullos ferreis vinculis . . . vicies * eis arctissimis circulis . . . denique ex ipsis quidam vinciti in eadem injuste defecerunt pœna; quorum ambigi non potest martyrii gloriosam mortem extitisse. Adbuc quoque audent quosdam retinere; nec causa ulla fuit criminis, nisi quod repugnarent, & clamarent, quodque execrarentur Arianam, & Eusebianam hæresin, & nolent habere cum talibus communionem. Iis autem qui

* quod

* causa tractabatur.

* apponenda

* vinciens eos

secum sentire maluerunt, prodesse; & qui ante fuerant dejecti, non solum recepti sunt, sed etiam ad clericalem dignitatem promoti, & acceperunt præmium falsitatis. Quid autem de impiis, & de imperitis. . . . . Ursacio & Valente statutum fuit, accipe beatissime frater . . . . . quia manifestum erat eos non cessare adulterinæ doctrine in Italia semina spargere, & quod Valens relicta Ecclesia, aliam invadere voluisset, & eo tempore, quo seditionem commovit, unus ex fratribus nostris; qui fugere non potuit, viator * obrutus & conculcatus in eadem Aquilejensium Civitate tertia die defecit (causam utique mortis præbuit, qui sollicitavit) sed ea quæ beatissimis Augustis significavimus cum legeritis, facile pervidebitis nihil nos prætermisisse, quantum ratio patiebatur, & ne molesta esset longa narratio, quæ fecissent insinuavimus: tua autem excellens prudentia disponere debet, ut per tua scripta, qui in Sicilia, qui in Sardinia, * in Italia sunt fratres nostri, quæ acta sunt, & quæ definita, cognoscant, & ne ignorantes eorum accipiant litteras communicatorias, quos extra Episcopatum iusta sententia declaravit. Perseverent autem Marcellus, Athanasius, & Asclepius in nostra communione, quia obesse eis non poterat iniquum iudicium: de fuga & tergiversatione eorum, qui ad iudicium omnium Episcoporum, quo venimus, venire noluerunt, plena relatio fratrum, quos sincera charitas tua misit, immunitatem * tuam * perdocebunt. Eorum autem nomina, qui pro facinoribus suis deiectioni sunt, subijcere curavimus, ut sciret eximia gravitas tua qui essent communione privati, uti ante prolocuti sumus. Omnes fratres & Coepiscopos nostros litteris tuis admonere digneris, ne epistolas inde allatas communicatorias eorum accipiant. Item * nomina hæreticorum, Acacius a Cæsarea, Ursacius a Syngidone, Menophantes ab Epheso, Valens a Mursia, Georgius a Laodicea, Narcissus a Neronopoli, Stephanus ab Antiochia . . . . . reliqua desunt in exemplari.

* Victor.

* &

* humanitatem.

* Ista.

Accidit vero tandem his diebus, ut eam diu expectatam numquam acceptam, causam viderimus in nuper edito

XXIV.

to

PAGIUS sacro Concilio Antiocheno cap. 5. ex quo sequentia exscribemus.

III. Marcellus Hæreticus a D. Athanasio creditus.

Marcello recenter per Sardicense Concilium absoluto, & Sedi suæ restituto, magis exasperata Eusebianorum factio, eodem tempore Philippopoli congregata voluit Orbi universo ostendere, subdolis Marcelli fraudibus in facto erratum esse. Plures absoluti erant in sacrosancto Sardicensi Concilio, quos omnes factio Ariana infectabatur, quosque in sua Synodica enumerat. Li-

cet vero causam Ascleps Gazæ, Pauli Constantinopoleos, & Athanasii Alexandria Episcoporum ibidem pertractet; omnium tamen primo exaggerat causam Marcelli Ancyran, quia in ea se putabat maxime fundatam. Assert, ipsum in Concilio Constantinopolitano damnatum fuisse etiam ab illis, qui enim nunc admittebant, adduntque, tunc apud Orientales omnes habitum fuisse ut Hæreticum. Id ubique spargebant Eusebiani, ut ad omnium Catholicorum aures perveniret;

Baron n. xx. & seq. & num. lvi. & seqq.

CHRISTI
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. II.

to Parisiis libello, sub titulo Hilarii Fragmentorum, depromptam ex bibliotheca Petri Pithœi, editamque studio Nicolai Fabri viri ornatissimi ac disertissimi, quæ sic se habet (a):

(b) Hilari.
frag. l. i.
Pag. 15.
16. 17.

Incipit exemplum epistolæ factæ ad Julium Urbis Romæ Episcopum; Julio Episcopo a Synodo directæ.

Epistola
Synodalis
ad Julium
Papam.

Quod semper credidimus, etiam nunc sentimus; experientia enim probat & confirmat, quæ quisque auditione audivit. Verum est enim quod beatissimus magister Gentium Paulus Apostolus de se locutus est; quamquam utique, quia in ipso Dominus Christus habitavit, dubitari non possit Spiritum sanctum per animam ejus locutum, & organum corporis personasse. Et tu itaque, dilectissime frater, corpore separatus, mente, concordia ac voluntate adfuisti; & honesta fuit & necessaria excusatio absentiae, ne aut lupi schismatici furtum facerent, & raperent per insidias, aut canes hæretici rabido furore excitati insani oblatrarent, aut certe serpens Diabolus blasphemiarum venenum effunderet. Hoc enim optimum, & valde congruentissimum esse videbitur, si ad caput, id est, ad Petri Apostoli sedem de singulis quibuscumque Provinciis Domini referant sacerdotes.

XXV.

Quoniam ergo universa quæ gesta sunt, quæ acta, quæ constituta, & chartæ continent, & vivæ voces charissimorum fratrum & compresbyterorum nostrorum Archydami & Philoxeni, & carissimi filii nostri Leonis diaconi verissime & fideliter exponere potuerunt, pene supervacuum videatur, eadem his inserere litteris. Patuit apud omnes, qui convenerunt ex partibus Orientis, qui se appellant Episcopos (quamquam sint ex his certi auctores, quorum sacrilegas mentes Ariana hæresis pestifero tinxit veneno) diu tergiversatos propter diffidentiam, ad Judicium venire noluisse, tuamque & nostram reprehendere communionem, quæ nullam habebat culpam, quia non solum octoginta Episcopis testantibus de innocentia Athanasii pariter credidimus, sed & conventi per presbyteros tuos, & per epistolam a Synodo quæ futura erat in urbe Roma, venire noluerunt; & satis erat iniquum, illis contemnentibus, tot sacerdotibus testimonium perhibentibus, Marcello & Athanasio denegare societatem.

XXVI.

Tria fuerunt quæ tractanda erant. Nam & ipsi religiosissimi Imperatores permise-

runt, ut de integro universa discussa disputarentur; & ante omnia de sancta fide & de integritate veritatis quam violaverunt. Secunda de personis, quos dicebant esse dejectos, de iniquo judicio, ut si potuissent probare, justa fieret confirmatio. Tertia vero quæstio, quæ vere quæstio appellanda est, quod graves & acerbas injurias, intolerabiles etiam, & nefarias contumelias Ecclesiis fecissent, cum raperent Episcopos, presbyteros, diacones, & omnes clericos in exilium mitterent, ad deserta loca traducerent, fame, siti, nuditate, & omni egestate necarent: alios clausos carcere, & squalore & putore conficerent: nonnullos ferreis vinculis ita, ut cervices eis artissimis circulis strangularentur: denique ex ipsis quidam vinculi in eadem injusto defecerunt pœna; quorum ambigi non potest martyrio gloriosam mortem exitisse; adhuc quoque audent quosdam retinere; nec ulli causa fuit criminis, nisi quod repugnarent, & clamarent, quod execrarentur Arianam, & Eusebii hæresim, & nolent habere cum talibus communionem, qui autem seculo servire noluerunt, * prodesse, & qui ante fuerant dejecti, non solum recepti sunt, sed etiam ad clericam dignitatem promoti, & receperunt præmium falsitatis.

XXVII.

Quid autem de impiis, & de imperitis adolescentibus Ursacio & Valente statutum sit, accipe beatissime frater: Quia manifestum erat hos non cessare adulterinæ doctrinæ lethalia semina spargere, & quod Valens relicta Ecclesia, aliam invadere voluisset eo tempore, quo seditionem commovit, unum ex fratribus nostris, qui fugere non potuit Viator obrutus & conculcatus in eadem Aquilejensium Civitate die tertia defecit. Causa utique mortis Valens quæ perturbavit, qui sollicitavit. Sed ea quæ beatissimis Augustis significavimus cum legeritis, facile pervidebitis nihil nos prætermisisse, quantum ratio patiebatur: & ne molesta esset longa narratio, qui fecissent & commississent, insinuavimus.

XXVIII.

Tua autem excellens prudentia disponere debet, ut per tua scripta qui in Sicilia, qui in Sardinia, qui in Italia sunt fratres nostri, quæ acta sunt, & quæ definita, cognoscant, & ne ignorantes eorum accipiant litteras communicatorias, id est, epistolia, quos justa sententia redarguit. Perseverent autem Marcellus, Atha-

PAGIUS

niret; quod adegit Epiphanium ad exquirendam Divi Athanasii de Marcello mentem: De quo, inquit Epiphanius hæresi 72. cum aliquando beatum Papam Athanasium interrogassem, ejusmodi eum fuisse arbitraretur, ille neque purgavit hominem, neque vero asperius notavit: sed leniter arridens, non nullum ab improbitate abhoruisse significavit, & in eorum loco, qui se purgassent, habuit. Quibus ex verbis colligere licet, jam tum Athanasium non amplius habuisse

Marcellum tanquam ab omni hæreseos macula alienum, neque purgavit hominem, inquit Epiphanius, cum tamen purgare debuisset juxta Julii primi & Sardicensis Concilii sententiam, si nullus tunc scrupulus fuisset, ne circumveniretur. Quod postea ipse Athanasius Marcellum habuerit ut Hæreticum, docet Hilarius Pictaviensis in Fragmentis, dum de Sirmienti Synodo agit: Photinus Hæreticus deprehensus, nec tunc quidem per factionem populi potuit ex Episcopatu amoveri, sed

CHRISTI
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII IMP. II.
CONSTANTIS

Athanasius, & Asclepius nostra communione, quia obesse eis non poterat iniquum iudicium, & fuga & tergiversatio eorum, qui ad iudicium omnium Episcoporum qui convenimus, venire noluerunt. Cetera sicuti superius commemoravimus, plena relatio fratrum, quos sincera charitas tua misit, unanimiorem tuam perdocebit. Eorum autem nomina, qui pro facinoribus desecti sunt, subjicere curavimus, ut sciret eximia gravitas tua qui essent communione privati, uti ante prelocuti sumus. Omnes fratres & Coepiscopos nostros litteris tuis admonere digneris, ne epistolia, idest litteras communicatorias eorum accipiant.

NOMINA HÆRETICORUM:

Ursacius a Singiduno
Valens a Mursa
Narcissus ab Jeropoli
Stephanus ab Antiochia
Acacius a Casarea
Menofantus ab Efeso
Georgius a Laodicia.

Sequitur in libro edito series Episcoporum Orthodoxorum, in qua undeviginti tantum recensiti numerantur, cum tamen longe numerosiorem fuisse eum Conventum, superius haud dubiis assertionibus sit demonstratum.

XXX. Addiderunt his Patres litteras ad Ægypti Ecclesiam de abolitione Episcopi Athanasii, & condemnatione Gregorii. Scri-

perunt & Circularem epistolam ad omnes ubique positas Catholicorum per Orbem Ecclesias, quibus de iis, quæ hactenus gesta essent & definita a sacrosancto Concilio, omnes certiores redderentur. Exciderunt vero litteræ datæ ad Imperatores, quarum tantum notum est argumentum ex aliis ejusdem Synodi litteris: quæ autem ad Ægyptios scriptæ fuerunt, extant integræ, licet ob perperam factam scriptionem & translationem mendis aliquot illapsis sint expurgandæ. Habetur etiam illa universalis Encyclica ad omnes Ecclesias data: recitat ambas Athanasius, & primo loco eam, quæ ad Ægyptios missa est, epistolam: quam, quod epistolarem complectatur historiam de iis quæ in causa Athanasii in eadem Synodo gesta sunt, hic integram describere dignum putamus sic se habentem:

Sacra (a) Synodus per gratiam Dei Sardica congregata e Roma, Hispaniis, Galliis, Campania, Calabria, Apulia, Africa, Sardinia, Pannoniis, Daciis, Norico, Sciscia, Dardania, & Secunda Dacia, Macedonia, Thesalia, Achaja, Epiro, Thracia, Rhodope, Palaestina, Arabia, Creta &c. Desunt nomina complurium aliarum provinciarum, quæ in posterioribus litteris postea ab eadem Synodo datis reperuntur inscripta: ad quos autem eadem scriberentur litteræ, sic mox ibi subditur: Ægypto, presbyteris, & diaconis, & universæ Ec-

XXXI,
(a) Athan. Apolog. 2.
Epistola Synodalis ad Ægyptios.

PAGIUS sed Athanasius Marcellum, qui post recitationem libri, quem scriptum ediderat, sententia Synodi Sardensis Episcopatus erat redditus, ubi quidam alia nova miscere sensit. Et ambiguis prædicamentibus ejus, in quam Photinus erupit, doctrinam tuam querere, a communione sua separari; antequam tempore quam Photinus arguitur, præventam iudicio meditationum corrupta voluntatis ostendens, & non ex libri editione condemnans. Et infra: Negata sibi ab Athanasio communione, ingressu sese

Ecclesia Marcellus abstinuit; quod & testatur Sulpicius lib. 2. Historiæ suæ.

[1] Eusebiani, post damnatum ab Athanasio Marcellum, ipsum Athanasium adorantur, rati tam unum quam alium male a Synodo Sardicensi absolutum, ut scribit Sulpicius citatus: Nasti ergo Ariani istiusmodi occasionem, conspiciant penitus Sardicenses Synodi decreta subvertente. Etenim eis color quidam suppetere videbatur, quod tam iniuste fuisset pro Athanasio iudicatum, quam

IV:
Marcellus ut Hæreticus ab omnibus agnitus.

NOTÆ [1] Post obitum Pagii prodiit in nova Collectione veterum Græcorum Patrum P. Mont faucon scriptum quoddam e Bibliothecæ Ambrosianæ pluteis, quo orthodoxia Marcelli non ambigue probatur. Est autem fidei Confessio quam Clerici Galatiæ cum Marcello Ancyrano per Eugenium Diaconum aliosque ablegatos suos mittunt ad Athanasium; in ea vero tenere se Filii & Spiritus Sancti cum Patre consubstantialitatem, & unamque perinde ac Nicæni Patres definiunt, profitentur. Quia & Photini deliramenta quod Filius Dei principium a matritate secundum carnem habuerit, expresso etiam Photini nomine damnant. Ipsum pariter Sabellium, ejus nomine, & hæresi expressa, relictum atque condemnant: Anathemate primus nominatum ipsumque Sabellium, & cum ipso quotquot ejus doctrina dissipulantur & dicunt, ipsum Patrem esse Filium, ipsumque, quando Filius essentur, non ulterius esse Patrem. Hæc autem fidei confessio subscribitur a nonnullis Episcopis, quorum nomina vetustas nobis invidit; sed superest nomen Pleani Episcopi Hermothi sive Hermeti, qui ab Arianis exilium passus fuit anno 356. & Ischyrius Episcopi Lemnopolis, ejusdem forte qui in Synodo Tyria Athanasii causam defendit. Hos sane aliosque Episcopos numquam subscriptores fuisse probabile est, nisi primus omnium Athanasius eandem fidei formulam & probasset, & sua subscriptione (quæ modo intercedit) confirmasset. Hanc vero fidei Confessionem post annum 370. & ante annum 373. quo S. Basilius Magnus obiit, scriptam fuisse, ex eo arguit P. Montfaucon, quod S. Athanasius ad damnandum Marcellum incitatus fuerit a S. Basilio Cæsariensi jam tum Episcopo, ut patet ex postrema ejus Epistola ad S. Athanasium data, quam in annum 371. idem vir doctus conferendam censet. Hæc facile occasione Marcellus Eugenium ad Athanasium ablegavit. Hæc si admittantur Marcellus, fidei Confessionem istam edidit anno ipso suo emortuali vel circiter, cum eodem, teste S. Epiphanio hæretico 20. biennio circiter antequam ipse Panarium suum scriberet, Marcellus obierit; & S. Deceter Opus illud confecerit anno 374. ut Pagius ad annum 373. 10. adnotat, sit inde ut Marcellus anno 370. obierit.

Ecclesia Dei per Alexandrinam parœciam dilectis in Christo fratribus salutem.

Etiam antequam acciperemus litteras vestrae religionis, non ignotum id nobis, sed prorsus compertum fuit, antesignanos infelicium Arianorum multa & gravia, sed magis in exitium suarum animarum, quam in Ecclesiam, molitos esse. Ea enim eorum ars & vafricies fuit, semperque ejus pestiferi propositi fuere, ut omnes ubique Orthodoxae fidei homines, & Catholicae Ecclesiae doctrinam a Patribus traditam servantes, exagitarent & persequerentur: quorum nonnullos falsis criminibus circumvennerunt, alios extra fines suos relegarunt, alios in ipsis suppliciis absumpserunt: certe fratris nostri & Coepiscopi Athanasii innocentiam vi & tyrannide circumvenire & opprimere conati sunt, nulla in ejus judicio neque sedulitate, neque fide, neque justitia adhibita. Jam ergo diffisi suis fabulis & vanis rumoribus, ac coram intuentes, quam non possent de his rebus justa documenta afferre, cum essent in urbe Sardica, non ausi sunt in Concilium sanctorum Episcoporum apparere. Qua ex re æquitas judicii fratris & Coepiscopi nostri Julii liquidissime apparuit: qui non temerario consilio, sed cum matura deliberatione sententiam tulit: adeo ut nihil relinquatur dubii de communionem fratris nostri Athanasii adducentis octoginta Episcopos veros testes pro se in judicium; atque eo potiore jure nitentis, quod per dilectos fratres nostros presbyteros suos, & per litteras, Eusebianos non jure, sed vi grassantes, sapienter eluserit. Quapropter omnes undique Episcopi communionem viri ob ejus innocentiam confirmarunt.

XXXII.
Ariani
perfugæ.

Illud quoque vestra charitas conspiciat, post Athanasii ad sacram Synodum Sardicam congregatam adventum, Orientales litteris mandatisque citatos fuisse, ut se judicio sisterent, verum illos sua conscientia prædamnatos inhonestis causationibus tergiversari cœpisse, postcentes interim ut innocente quamvis nocentem a nostra communionem submoveremus, nihil spectantes quam indecentia vel potius impossibilia postularent. Atque adeo commentaria Actaque Mareote nonnisi a sceleratis & perditissimis quibusdam novitiis, quibus ne vulgarem quidem gradum clericatus committas, per absentiam alterius partis confecta esse: neque enim frater noster Athanasius Episcopus.

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

quam Marcellus fuerat absolutus, qui nunc etiam Athanasii judicio hæreticus esse probaretur. Namque Marcellus Sabelliana hæresis assertor extiterat; Photinus vero novam hæresim jam ante protulerat, a Sabellio quidem in unione dissentiens, sed initium Christi ex Maria predicabat. Igitur Ariani astuto consilio, miscunt innoxium criminosis, damnationem Photini & Marcelli & Athanasii eadem sententia comprehendunt: illud nimirum apud Imperatorum animos præstruentes, ut non putarentur

copus, & Macarius presbyter, quem accusabant, præsentem adesse voluerunt, quamquam alioqui illorum inquinatio seu potius insidiatio nullo non probro scaturiebat, cum nunc Ethnici, nunc cathecumeni interrogarentur, non ut quæ scirent, dicerent, sed, quæ ab illis didicerant, mentirentur: nulla enim vestri ratio habita est, qui estis compresbyteri Athanasii, & curam ejus absentia suscepistis, cupientes interesse questionum, & veritatem ostendere, & falsa redarguere: tantum enim abest ut vos præsentem esse voluerint, ut etiam contumeliose ejecerint. Ex istis rebus quamquam sycophantiam esse clarissime constaret: tamen, dum evolvimus Acta, deprehendimus ipsum sceleratum Ischyram titulo Episcopi in mercedem calumniae remuneratum suam sycophantiam suis verbis prodere. Ipse enim Ischyras in monumentis Actorum disertè testatus est, se ea ipsa hora, qua Macarius in suam cellam venerat, ægrotum jacuisse, Eusebianis contra scribentibus eum tum stetisse, & oblationes fecisse, cum Macarius superveniret.

Quin & illa calumnia, qua postea usi sunt manifesta apparuit, cum vociferarentur & misere deplangerent, eadem Athanasium fecisse, & Arsenium Meletianum Episcopum ejus opera emedio sublatum: quam rem fictitio gemitu & falsis lacrymis, ut vera videretur, deplorabant, jusseruntque ejus qui viveret, quasi qui extinctus esset, cadaver exhiberi. Sed figmenta eorum non latuerunt: notum enim erat omnibus, hominem incolumem esse, & inter vivos recenseri. Verum nec sic quidem, cum viderent figmenta sua renudari, ipso Arsenio se vivum & minime interfectum aut mortuum exhibente, quiescere potuerunt; sed novas sycophantias veteribus cumulantibus, omnibus machinis id egere, ut hominem calumniis involverent. Quid igitur, dilecti? Non hic quidem frater noster Athanasius animum despondit, sed magna cum fiducia eos etiam in hac causa ad judicium provocavit, quod & nobis in voto fuit; ac proinde eos citavimus, ut judicio se sisterent, & si possent, reum certis documentis perurgerent. Sed o magnam improbitatem! o gravem superbiam! vel potius, si verum dicendum est, o malum & obnoxiam conscientiam! ac rem ita esse, nulli non clarissime innotuit.

Quo circa, dilectissimi fratres, commo-

I i

ni-

XXXIII.
Calumniae
Arianorum
patefactæ.

XXXIV.

de Athanasio perperam judicasse, qui de Marcello atque Photino vera sensit. Quæ ratio fuit, cur Occidentales non adeo libenter de Marcelli causa post apertum ejus animi dolum tractarint. Qua de re queritur Basilii epistola 10. ad Sanctum Gregorium Nazianzenum: Quale nobis auxilium ab Occidentalium supercilio & fastu adervit! Qui veritatem neque norunt, neque discere sustinent, verum falsis opinionibus præpediti, illa nunc faciunt, qua prius in Marcello patrarunt;

Di-

Cohortatio Synodalis.

(a) Matth. 10. & 24.

nitōs vos cupimus, & diligenter adhortamur ut prae omnibus fidem Catholicæ Ecclesiæ retineatis. Multa certe & gravia & acerba perpeffi estis: multas vicissim contumelias & injurias sustinuit Catholica Ecclesia: sed qui (a) perseveraverit usque ad finem, salvus erit. Quapropter si denovo auferint aliquid facere contra vos, tribulatio illa vobis pro gaudio esto: nam istiusmodi passiones pars aliqua martyrii haberi debent; & istiusmodi vestræ confessiones & tormenta non carebunt sua mercede, cum præmia a Deo recepturi sitis. Qua de re in primis decertate pro sana fide, & pro innocentia Athanasii Episcopi & in sacris nostri comministri: nam neque silentio suppressimus, aut neglessimus ea quæ ad vestram securitatem pertinebant, sed ejus rei curam præcipuam habuimus, eaque egimus, quæ dilectionis ratio postulabat. Compatimur enim fratribus nostris patientibus; & eorum passiones, nostras proprias arbitramur, & nostras lacrymas cum vestris commiscuimus: neque vos solidumtaxat passi estis; sed eadem alii complures comministri nostri, cum huc venissent, deplorarunt. Quamobrem preces nostras ad religiosissimos & amantissimos Dei Imperatores retulimus, ut illorum humanitas eos, qui adhuc gravantur & affliguntur, solvi jubeat, constituatque ne quis Judicium, quorum munus est publica curare, de clericis sententiam ferat, aut ulla ratione in posterum sub pretextu Ecclesiarum quicquam contra fratres molitur; sed ut quisquis citra persecutionem, aut vim, aut avaritiam, prout optat & cupit, vitam instituat, & cum quiete & pace Catholicam & Apostolicam fidem sequatur.

XXXV.
De Gregorio Ariano Episcopo damnato.

Gregorium igitur illegitime ab hæreticis Episcopum constitutum, & in vestram civitatem ab illis deductum, ab universa sancta Synodo ab Episcopatu, tametsi revera numquam Episcopus fuerit, depositum esse, vestram unanimitatem scire volumus. Valete igitur, & recipite vestrum Episcopum Athanasium, quem ob id ipsum cum pace dimissimus. Unde admonemus omnes, qui vel per metum, vel per dolum circumventi, cum Gregorio communicarent, ut nunc nostra admonitione respicientes, deinceps ab illius nefaria communione abstineant, & sese Catholicæ Ecclesiæ adglutinent. Cæterum quia cognovimus & Aphthonium, & Athanasium Capitonis filium,

& Plautum, & Plucionem compresbyteros vestros eandem fraudem ab Eusebianis perpeffos esse, & quosdam eorum in exilium ejectos, quosdam metu mortisque interminationibus profugos esse: scire vos cupimus, etiam istos a nobis receptos esse, & ut innocentes crimine liberatos; cum non ignari sitis, omnia ab Eusebianis contra Orthodoxos per fraudem & libidinem acta esse. Æquum ergo fuerat, ipsum Athanasium vos de istis rebus, ut suis ac propriis, certiores facere: sed tamen quia sacra Synodus ea potius vobis ad certius testimonium scribere voluit; ideo nos quoque non supersedendum putavimus, sed statim significare studuimus, ut quemadmodum nos, ita vos quoque hos viros recipiatis, qui & ipsi quoque laudem merentur, quod ob pietatem in Christum digni habiti sunt, qui ab hæreticis contumeliam paterentur. Quæ autem decreta sunt a sancta Synodo in Theodorum, Narcissum, Stephanum, Accacium, Menophantem, Ursacium, Valentem, & Gregorium, antesignanos Ariane hæreseos, qui & in vos & in Ecclesiam peccaverunt, ex iis, quæ subjuncta sunt, cognoscetis: quæ ideo ad vos misimus, ut vestra in Deum pia religio suffragetur sententiis a nobis latis: simul intelligat Ecclesiam Catholicam nequaquam dissimulante cum iis agere qui ipsam offendunt. Hactenus Synodalis epistola ad Ægyptios data.

Quæ autem post sequitur, ad universas Ecclesias missa est: sed accidit, ut librarium vitio inscriptiones immutatæ sint, atque hæc quam retulimus ad Ægyptios missa, loco illius ad universos ubique terrarum Episcopos scriptæ posita habeatur, illa vero Universalis & Circularis sub titulo ejus quæ data est ad Ægyptios & Africanos errore sit collocata; quod ex ipsarum argumento nemo non intelliget. Subjiciemus hic ipsam Synodalem epistolam Encyclicam ab Athanasio (b) recitatam, qua pariter quæ in Synodo Sardinensi, usque in eam horam qua scribebat, gesta erant, exacte sunt enarrata, habet eandem Theodoretus (c): describemus nos hic illam ex Athanasii textu, ex quo prior quoque accepta est, multa prætermittentes, quæ de causa ejusdem Athanasii in Synodo judicata, in litteris ad Ægyptios superius recensuimus. Apud Theodoretum inscriptio ponitur, quæ in Athanasio desideratur, in qua numerantur

XXXVI.
Corrigitur error titularum.

(b) Athan. Apolog. 2.

(c) Theod. l. 2. c. 8.

PAGIUS

Dicebat Basilius quod sicut Marcellus deceperat dolosa Fidei Confessione Occidentales; ita & nunc Vitalis Apollinaristarum Episcopus Damasum. Ad quod cum Divus Gregorius respondisset, de duplici sensu, & quod de malo Formulæ sensu ipse Apollinaris jam detectus, reprobatusque esset ab ipso Damaso, scripsit de missis a Romana Ecclesia in Orientis subsidium Legatis, epist. 51. ad Athanasium: Quaritur & hoc a nonnullis illic, ut & vobis ipsis videtur necessario,

ut Marcelli hæresim illi cum venerint, tanquam malam & nocivam, & a sana Fide alienam exterminent. Quoniam ad hunc usque diem, in omnibus, quas scribunt literis pessime quidem audientem Arium sursum ac deorsum versantes, anathematizare, atque ex Ecclesiis eliminare non cessant; Marcellum autem, qui ex diametro respondentem Ario impietatem attulit atque contra eandem Unigeniti, Divinitatisque essentiam impie egit, Verbiq; appellationem male usurpavit,

ne

CHRISTI
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII
CONSTANTIS IMP. II.

tur diligenter provinciæ omnes, ex quibus Episcopi ad Synodum convenere; sic enim se habet:

XXXVII.
Epistola
Synodalis
Encyclica.

Sanctum Concilium ab Episcopis Romæ, Hispaniæ, Galliæ, Italiæ, Campaniæ, Calabriæ, Africæ, Sardinia, Pannoniæ, Mysiæ, Daciæ, Dardaniæ, & Daciæ Inferioris, Macedoniæ, Thessaliæ, Achajæ, Epiri, Thraciæ, Rhodopæ, Asiæ, Cariæ, Bithyniæ, Hellesponti, Phrygiæ, Pisidiæ, Cappadociæ, Ponti, Phrygiæ Minoris, Ciliciæ, Pamphiliæ, Lydiæ, insularum Cycladum, Ægypti, Thebaidis, Libyæ, Galatiæ, Palaestiniæ, Arabiæ per Dei gratiam Sardiciæ celebratum; omnibus ubique Episcopis & ministris Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ dilectis fratribus in Domino S.

Sæpe multumque in servos Dei rectæ fidei cultores audaciam suam exercuerunt Ariani, &c. Post aliqua vero, hæc ab exordio Actorum Sardicensium (a) de Arianiis: Cum ad Sardorum civitatem accessissent, conspectis ibi Athanasio, Marcello, Asclepa, aliisque nonnullis, veriti sunt in iudicium prodire: & cum non semel aut bis, sed iterum atque iterum citati essent, citationibus non obtemperaverunt, tametsi omnes Episcopi simul congregati essent, & in primis gravissima ætate Osius, homo & ob ævi longitudinem, & confessionem suam, & ob tantos suos labores omni reverentia dignus. Expectavimus igitur eos, & cohortati sumus, ut in iudicium prodirent, & ea, quæ rumoribus & litteris de ministris nostris absentibus iactaverant, præsentibus iustis rationibus comprobarent. Verum illi, quantumcumque citati, prodire noluerunt. Et paulo post: Fugerunt autem, non solum quod sycophantiam suam agnoscerent, sed quod præsto viderent qui ipsos de variis criminibus inceperant, qui vincula & ferrum promebant, quæ secum ab exilio extulerant. Cognati autem eorum, qui illic adhuc victi asservantur, ibi quoque præsentibus eorum oculis apparebant, unaque cum iis amici eorum quos ipsi trucidaverant: & quod maximum est, aderant Episcopi, quorum aliqui ferrum & catenas sibi ab ipsis inditas circumferebant, aliqui mortes illorum calumniis illatas detestabantur: eo enim furoris proceperant, ut etiam Episcopos interficere conarentur: & interfecissent, nisi eorum manibus erepti fuissent. Certe comminister noster beatus Theodolus per calumniam eorum iussus interfici, fuga salutem sibi quæsivit: alii ictus gladiatorum ostentabant: alii famem toleratam conquerebantur, neque harum rerum vulgares homines, sed integræ Ecclesiæ testes erant, quarum nomine legati, qui huc venerant, de militum gladiis, Ann. Eccl. Tom. IV.

ne semel quidem accusare videntur. Occidentales, qui causam Marcelli aliquandiu silentio obvolverant, eum tandem damnarunt, ut patet ex

turbarum fustigationibus, iudicum minis, adulteriis, & subornatis falsis litteris, certa documenta afferebant; lecta enim sunt litteræ, quas Theognis in fraudem Athanasii, Marcelli, & Asclepæ adulteraverat, ut Imperatores in hos viros concitaret: & hoc ita esse, hi qui Theognidi per id temporis diaconi fuere, commonstrarunt; ut interim omittamus virginum denudationes, Ecclesiarum incendia, carceres eorum qui in sacris ministri erant. Quæ scelera, nulla alia de causa, quam ob infaustam abominandamque Arianorum hæresin, commiserunt. Omnia enim ista mala coacti sunt experiri, qui eorum communionem recusabant. His igitur inspectis, in arctum cogebantur eorum consilia, cum & facta perpuderet confiteri, nec dissimulandi spes esset.

Venerant illi quidem in Sardorum civitatem, ut adventu suo existimationem, quasi non peccassent, excitarent. Ceterum cum eos accusatores suos futuros esse conspicerent, quos vel calumniis, vel calamitatibus afflixerant, & inhererent oculis, & sub conspectu essent rerum, quæ objicerentur documenta: noluerunt ad citationem in iudicio comparere, quamvis magna fiducia, & libertate a ministris nostris Athanasio, Marcello, & Asclepa incesserentur, querelas suas proponentibus, ac nulla non ratione provocantibus, cum denunciarent se esse paratos, non solum calumnias eorum refellere, sed ostendere quoque quæ contra Ecclesiam publice deliquissent. Igitur tanto metu correpti sunt, ut se fugæ mandarint, & fugiendo calumnias suas patefecerint; & quæ peccaverant, cursu illo confessi sint. Et quamquam eorum pravitas non modo ex superioribus, sed ex istis quoque innotesceret; tamen, ne de fuga sua novum aliquod scelus mutarentur, decretum fuit, ut secundum veritatis rationem illorum fictæ fabulæ examinarentur. Subditur ibi de Actis eorum contra Athanasium confectis, de quibus satis ex eorumdem epistola ad Alexandrinos superius dictum est; quibus recensitis, hæc habentur de Marcello, ac subinde de Asclepa:

Recitata quoque sunt scripta collegæ nostri in sacris Marcelli, & deprehensa est Eusebii dolosa vafricies. Quæ enim Marcellus per modum quæstionis tractaverat, ea tamquam ita esse profiteretur, calumniati sunt. Recitata quoque sunt in his quæstionibus quæ intercederent, & subsequerentur, & inventa est bona, & recta fides istius viri; non enim ex Maria (ut ipsi asseverabant) Verbo Dei initium attribuit, neque finem ejus regno constituit, sed regnum ejus initio, & sine carere,

I i i 2

scri-

XXXVIII.
De Arianiis fugam
arripientibus.

XXXIX.
De Marcello, &
Asclepa.

Paulino Trevirensi & Liberio Papa, post cujus sententiam Marcellus ab omni sub cælo Ecclesia rejectus fuit.

scriptis prodidit. Hæc in præfens fuit Synodi sententia, & antea Julii Romani Pontificis de Marcello, secundum ea quæ in publicum iudicium allata erant: sin autem ille aliter corde sentiret (ut postea ex patefactis convictus est) nequaquam vertitur infamiæ Synodo secundum Acta edita iudicanti. At mox subditur de Asclepa in eadem epistola: *Asclepas autem comminister noster in sacris prolatis Actorum monumentis Antiocbiæ confectis, docuit cum ibi simul, & accusatores, & ipse Eusebius Casariensis adessent, iudicium Episcoporum, qui huic causæ præsidebant, se innocentem pronunciatum esse. Hæc ibi. Quod vero ad eundem Asclepam Gazæ Episcopum spectat, coivit aliquando hic cum Arianis ante Nicænum Concilium: ubi vero illud est celebratum, Catholicam fidem una cum Orthodoxis professus est: quamobrem Eusebiani in eum exacerbat in Conventiculo Tyrio (ut Theodoretus (a) testatur) pravæ doctrinæ illum accusarunt: sed in Conventu Antiocheno (quinam hic fuerit, ignoratur) causa cognita, innocens ab Episcopis inventus est; verum ab eisdem Eusebianis exagitatus, sedeque spoliatus, Romam confugit ad Julium Romanum Pontificem: qui Actis contra eum diligenter inspectis atque adversariorum calumniis perspicue patefactis, ipsum innoxium, ac dignum communionem Catholica declaravit. Sed rursum epistola:*

XL.

Non igitur sine causa, est dilectissimi, quod citati sæpius non obtemperarint, sed fugere maluerint; & conscientia ad fugam propulsi, crimen suæ sycophantiæ confirmaverint; & causam dederint, ut quæ accusatores eorum præfentes objicerent, & demonstrarent, pro veris haberentur: immo præter hæc omnia, depositos olim & ejetos ob Arianam hæresin, non solum receperint, sed ad majores gradus evexerint, ex diaconis presbyteros, ex presbyteris Episcopos facientes, non in alium usum, quam ut impietatem disseminarent, latiusque diffunderent, & piam fidem corrumpèrent. Quo in negotio post Eusebium facile principes sunt Theodorus ab Heraclea, Narcissus a Neroniade Ciliciæ, Stephanus ab Antiocbia, Georgius a Laodicea, Acacius a Casarea Palestina, Menophantes ab Epheso quæ est Asia, Ursacius a Singidone Mysiæ, Valens a Mursis in Pannonia: nam & isti eos qui secum ab Oriente descendebant Sardicam, non permiserunt in sacrosanctam Synodum introire, aut ullo modo ad Dei Ecclesiam appellere; & in itinere Sardicam versus certis in locis Conciliabula in morem Synodi per se habuerunt, & fœdera cum interminationibus conflaverunt. Quapropter cum Sardicam pervenissent, minime omnium iudicio steterunt, aut in eundem locum cum sacra Synodo convenire voluerunt; sed mox ubi eo perve-

nissent, & pro perfunctoria specie purgationis adventum suum ostentassent, raptim inde aufugerunt.

Rem ita actam esse, per comministros nostros Macarium * Palæstinum & Asterium Arabem, qui una cum ipsis in itinere fuerunt, & ab eorum infidelitate recesserunt, resciscere licuit: qui cum ad sacram Synodum venissent, simul & de vi, quam passi essent conquesti sunt; & quantâ pravitate in rebus agendis usi essent Eusebiani, indicarunt. Id quoque ab eis auditum, esse illic multos rectæ fidei cultores, quos isti prohibuerunt ne huc venirent, pericula, minasque si quis ab ipsis recederet, denunciante: ac propterea curasse, ut omnes in itinere eodem domicilio uterentur, ne vel tantillum quispiam ab illis seorsum agere posset. Sed quia eorum sycophantiæ, vincula, cædes, verbera, falsæ epistolæ, contumeliæ, virginum denudationes, exterminationes, evastationes, incendia ecclesiarum, transultusque a minoribus civitatibus ad majores parœcias, & quod est gravissimum, denuo per eosdem excitata contra rectam fidem infelicissima Arianorum hæresis reticenda non sit.

Ideo nos dilectos fratres & comministros nostros Athanasium, Marcellum, Asclepam, cum cæteris comministris nostris, innocentes & puros pronunciamus, litteris ad singulas parœcias missis, ut populi cujusque Ecclesiæ cognoscant sui Episcopi sinceritatem, eumque pro Episcopo & habeant, & expectent: istos autem more luporum in horum Ecclesias invadentes, Gregorium, inquam, in Alexandriam, Basilium in Ancyram, Quintianum in Gazam, eos neque Episcopos appellent, neque ullam cum eis communionem habeant, aut eorum litteras recipiant, aut vicissim mittant. Theodorum autem, Narcissum, Acacium, Stephanum, Ursacium, Valentem, Menophantem, & Georgium, metus causa huc ab Oriente non audentem venire, sed tamen a beato Alexandro depositum, tum quia iste & cæteri illi sectatores sunt Arianae rabiei, tum ob reatum criminum, omnes sacrosancta Synodus communi calculo exauctoratos omnino ab officio Episcopatus submovet. Decrevimusque eos non modo Episcopos non esse, sed ne dignos quidem Fidelium communionem: immo quia separant Filium a Patre, & Verbum a suo Patre abalienant; æquum esse, eos ab Ecclesia Catholica separari, & alienos indignosque haberi Christiano nomine. Sint vobis igitur anathema, eo quod verbum veritatis adulteraverunt: præceptum siquidem Apostolicum est: Si quis evangelizaverit vobis præter id quod accepistis, anathema sit: cum his quidem ne quis communionem habeat, præcipite. Nihil commune luci cum tenebris; hos procul a vobis arcete, cum nulla sit concordia Christo cum Belial: cavete interrim, dilecti, ne vel scribatis ad eos vel

XLI.
* Arium.

De Macario sive Ario & Asterio.

XLII.
Absolvuntur a Synodo antea damnati ab Arianis.

(a) Theod. l. 1. c. 24. in fin.

Antefignani Arianorum.

eorum scripta recipiatis. Quin & vos quoque studete, fratres & comministri nostri in sacris obeundis, ut spiritu presentes in vestra Synodo idem suffragium conferatis per vestras subscriptiones, quo ab omnibus ubique sacrorum ministris concordia servetur. Divina providentia sanctos & letos vos conservet, dilecti fratres. Sequuntur post hæc nomina Episcoporum qui subscripserunt, de quibus superius egimus.

XLIII.
Appendix
commenti-
tia.

Cæterum quæ est hic descripta ex Athanasio epistola Synodalis Concilii Sardicenis, apud Theodoretum aucta reperitur appendice, nempe tractatione seu regula Catholicæ fidei, quam quidem ab aliquo superadditam esse, ex his quæ dicemus, facile quisque persuaderi potest. Cum enim Valentem & Ursacium ambæ superius recitatæ Synodales epistolæ declarent fuisse Arianos, & ut ejus sectæ homines sententia omnium Episcoporum una cum aliis nominatis superius Arianis esse damnatos: quomodo verum esse potest quod legitur in eadem appendice (a), eosdem Ursacium & Valentem ejus fuisse sententiæ, ut dicerent & Verbum Dei, & Spiritum sanctum crucifixum esse, occisum, mortuum, & a mortuis excitatum? procul namque aberat ab Arianorum sententia ejusmodi de passione Spiritus sancti una cum Verbo positio, quorum hæresis tres in Trinitate personas sic ab invicem dividebat, ut non pateretur dici easdem esse substantia una conjunctas: sed Sabelianis potius, qui Arianis ex adverso pugnant, affinis videri poterat ea sententia, qui sic prædicarent unam in Trinitate reperiri substantiam, ut tamen omnem personarum distinctionem adimerent: ex qua quidem assertionem sicut Filius, ita Pater & Spiritus sanctus impie dicendierant in carne passi. At contra de Arianis ibidem in eadem appendice mox subditur: Porro ista conjurata hæreticorum turba contendit varias Patris & Filii & Spiritus sancti substantias esse, easque separatas. Substantiam pro substantia poni ibidem declaratur. Tantum igitur est dicere, Ursacium & Valentem ea sensisse de Spiritu sancti passione una cum Verbo, quan-

(a) Theod.
l. 2. c. 5.

tum negare ipsos fuisse Arianos, cum tamen iidem cum locis Ariani dogmatis antesignani eadem epistola superius nominentur, & semper sint Arianae hæreseos accusati. Sed & cum iidem in Synodo & apud Julium Romanum Pontificem recantarent palinodiam, oblatis ipsi libellis penitentiae, sese Arianam hæresin detestari atque damnare professi sunt: at de hæresi qua dicerent Spiritum sanctum passum una cum Verbo, nulla prorsus est mentio in eorum libellis, quos inferius suo loco describemus.

Atqui eadem facilitate qua Theodoretus, Sozomenus videtur errore lapsus, ut appendicem illam vere esse putarit Concilii Sardicenis, cum ita ait (b): Eodem tempore quoque aliam fidei formulam ediderunt pluribus quidem verbis scriptam, quam quæ in Concilio Nicæno edita fuisset, sed tamen eandem complectentem sententiam, & verbis non multum ab illa discrepantem. Ad extremum Osius & Protogenes, qui principem locum inter Episcopos Occidentis, qui Sardicæ conveniant, obtinebant, veriti ne quibusdam viderentur decreta Concilii Nicæni innovare, scripsere ad Julium, & testati sunt se illa quidem rata habere; sed quo facilius intelligerentur, eandem pluribus verbis explicasse, eo consilio, ne Arianis, quæ brevitate formulæ fidei in eo Concilio editæ abutebantur, facultas ex verbis daretur imperitos in absurdam aliquam opinionem rapiendi. Hæc Sozomenus: sed plane nugæ sunt istæ, & ab eo sic scripta, vel quod putarit appendicem illam vere esse, sicut epistolam, Concilii Sardicenis, vel fortasse, quod inciderit in professionem Arianorum latam nomine Synodi Sardicenis, de qua paulo post dicturi sumus: ea, inquam, cum ipse legeret, illa addidit de excusatione Osii atque Protogenis apud Julium.

XLIV.
Commentum de fide latius explicata.

(b) Sozom.
l. 3. c. 11.

Verum in Concilio Sardicensi nullam, prorsus editam esse Catholicæ fidei regulam, nec priorem illam Nicænam vel uno verbo aut apice auctam, aut quovis prætextu explanatam, locupletissimus testis est Athanasius (c), cum hæc difertis verbis

XLV.
Nulla edita fidei formula nova in Concilio Sardicensi.

(c) Athan.
ad Antioch.

affir-

PAGIUS

V.
Photinus
sapius
damnatus

Ad num. XLIII. Petavius in Dissert. de Photino Hæretico, ejusque damnatione cap. 1. scribit Photinum in Synodo Sardicensi damnatum auctore Epiphano hæresi 71. ubi Photinum narrat, in Sardicensi Occidentali Synodo depositum. Ac ne ambiguum foret, quia secedentibus apud Sardicam Arianis, Synodus bifariam divisa est, ab utraque parte damnatum intelligeremus, a Catholicis damnatum affirmat, & hoc addit ipse de suo. Sed itane, inquit Sirmondus in Diatriba secunda de Photino Hæretico, ut damnatum a Catholicis eo iudicio Photinum credamus, in quo an Catholicorum quisquam sederit, incertum. Hæreticus omnium consensu præfuit, & primas partes egit Semiarianorum princeps Basilius

„ Ancyranus? Credet hoc affirmanti, qui volent, nobis non persuadebit. Porro cum damnati Episcopatuque dejecti Photini nulla in Sardicensibus Actis fiat mentio, & quæ de Photini exauctoratione, deque Basili cum Photino disputatione ab Epiphano tanquam Sardicæ gesta memorantur, eadem omnia Sirmondus ad Synodum pertinere, Scriptores alii fidem faciant, parum perspicacem videri oportet eum, qui Epiphanium, quod alii pridem monuerunt, memoria lapsus hoc loco, Synodo Sardicensi tribuere, quod Sirmienfi congruebat, cassamque & inanem Auctoris observationem jacere non videat. Hæc Sirmondus, idque juxta Baronii sententiam; qui uterque etiam recte docent primam Photini damnationem.

affirmat, scribens ex Synodo Alexandrina ad legatos Apostolicæ sedis Eusebium, & Luciferum & alios Episcopos Antiochiæ confidentes: *Tabellas (inquit) nonnulli jactant, quasi ex Sardicensi Synodo de fide conscriptas: ne legi quidem semel, aut proferri sinatis: nihil enim tale Concilium definiuit. Quamvis enim certi homines nonnulla, quasi quæ deessent Nicæno Concilio, adscribere vellent, idque acriter contenderent; sancta tamen Synodus, quæ Sardicæ convenit, indigne id tulit, decretoque sancivit, ne quid ulterius de fide scriberetur; & sese contentos esse Nicæna fide declararunt, ut cui nihil deesset, & in qua integra & solida pietas contineretur: neque edendam esse aliam professionem fidei; ne illa quæ Nicæa scripta est, suos numeros non habere videretur; neve illis, quibus libido est, semper nova statuerent, occasio hujusmodi suppeditaretur, ut iterum atque iterum de fide definiant. Quapropter si quis hæc, aut aliud quidpiam cavillabitur; compefcite illos, & ad studium pacis inducite: nihil enim in istis cognoscere possumus, nisi contendendi libidinem.* Hæc Athanasius, qui & post multa, sic prope epistolæ finem:

XLVI.
Eusebii
Vercel-
lensis sub-
scriptio.

His (inquit) etiam Eusebius Latine subscripsit, quorum hæc interpretatio: Ego Eusebius Episcopus secundum exactam vestram utriusque partis confessionem, &c. Ubi post nonnulla idem Eusebius Vercellensis Episcopus ita subdit: Deinde quia fama apud externos increbuit de tabella Sardiniani Concilii; ne ea ultra Nicænam Fidem decreta esse putetur, meo suffragio denuntio, quo nihil luxamenti aut noxæ Nicænae fidei inde oboriatur; neque eam ea de causa proferendam censeo. Ista Eusebius. Sic igitur utriusque Orbis Orientalis & Occidentalis Episcoporum assertione, & Synodalibus quoque decretis testatum, firmatum, stabilitumque est, nihil ad ipsam fidem Nicænam additum quoquo modo a Concilio Sardicensi fuisse. Ex quibus pariter erroris convincitur Vigilius (a) Episcopus Tridentinus, dum agens contra Eutychen, affirmat septem capitula ad fidem spectantia, post illa quæ Nicæa statuta essent, a Patribus Catholicæ profes-

(a) Vigil.
contra Eu-
tych. l. 5.

PAGIUS

tionem pertinere ad Synodum Antiochenam, quam anno CCCXLV. celebratam docuimus: in hujus enim Synodi Fidei Formula, quæ refertur ab Athanasio Apologia 2. pag. 691. damnantur discipuli Marcelli & Scotini ab Ancyra Galatia, ubi Photinus Scotinus appellatus. Petavius in Dissertatione laudara existimat, Photinum primo damnatum in Synodo Constantinopolitana ab Hæreticis celebrata anno CCCXXXVI. fultus auctoritate Severi Sulpicii lib. 2. qui tradit, ipsum una cum Marcello præceptore suo Synodi judicio condemnatum esse etiam ante Sardicensem. Quam Synodum Petavius præfatam Constantinopolitanam interpretatur. Sed tam certum est, Severum eo in loco errare, quam dum-

sionis in Sardicensi Concilio fuisse addita; cum & ejus professionis fidei illa verba plane adulterina recitat, quibus dicitur: *Hanc (inquit) exposuimus fidem, in qua reperiuntur septem definitionum capitula Nicænae expositioni addidisse, quæ illi negabant, contra quos Concilium fuerat congregatum: Hæc ibi.*

Vides ex his pariter superius recitatis, inter alia decreta Concilii Sardicensis desiderari canonem illum, quo ait Athanasius, qui præsens fuit, statutum fuisse ne quid ulterius de fide tunc scriberetur: contentosque se esse Nicænae fidei Symbolo, Patres declarasse. Rursum vero in dialogo Liberii Papæ cum Imperatore Constantio, qui recitatur a Theodoro (b), de Mari Episcopo Chalcedonensi, Ursacio & Valente hæc habentur: *Idem in eodem Concilio Sardicensi libellos supplices dederunt, postulaveruntque veniam pro eo, quod commentarios unius partis suffragiis per calumniam contra Athanasium in Mareote consecerant; quos libellos jam habemus in manibus.* Ita Liberius Papa coram Constantio Imperatore de Actis Sardicensibus ore libero locutus est. Sed hæc cum non extarent in binis superius sacrae Synodi recensitis epistolis, in quibus omnia quæ in causa Athanasii hætenus essent gesta narrantur: in eam imus sententiam, ut post datas illas epistolas ea de libellis dictorum Arianorum Episcoporum contigerint: multa quidem post scriptas eandem litteras facta esse Sardicæ ab Episcopis in Synodo commorantibus, quorum nulla fit mentio in eis; tum quæ dicta sunt de Nicænae fidei decreto, tum quæ subduntur, certam exploratamque fidem faciunt. Potuit autem perfacile contigisse, ut iidem Ariani Episcopi simul cum aliis dissidentes, libellum illum ad Synodum Sardicam miserint: cum alioqui de Valente atque Ursacio liqueat id genus alias (ut suo loco dicemus) Romano Pontifici obtulisse libellos, sæpe pœnitentes, & in errorem iterum relabentes.

Rursum vero ex S. Hilario (c) illud compertum haberi videtur, Constantium Imperatorem ad Synodum Sardicensem litteras dedisse, quibus profiteretur. Filium Dei

XLVII.
Desideratur
Canon
citatus ab
Athanasio.

(b) Theod.
l. 2. c. 16.

XLVIII.
(c) Hilari.
cont. Const.

scribit, Sardicense Concilium ante Constantini Magni obitum congregatum fuisse. Prima itaque Photini damnatio contigit in Secunda Synodo Antiochena memorata; altera ad Concilium Sardicense, & tertia ad Concilium Mediolanense præfenti anno celebratum pertinet, ut mox videbitur. Quæ diversæ Photini damnationes sedulo observandæ ob controversias post Baronii mortem exortas de variis hujus Hæretici damnationibus, Conciliisque, in quibus illæ contigere.

Ad num. XLVIII. Jus appellationum ad Sedem Romanam a Synodo Sardicensi non institutum, sed confirmatum. Hoc enim ipso, quo Romanus Pontifex est jure Divino omnium Episcoporum pri-

VI.

CHRISTI
347.

JULII PAP.
II.

CONSTANTII IMPERII.
CONSTANTIS

Dei ejusdem esse cum Patre substantiæ: ait enim in eum scribens: *Damas quoque & substantiæ nomen, quo te in Sardicensi Synodo & Sirmiensi pium esse, Occidentalibus mentiebaris.* Hæc Hilarius. Sed & Epiphanius (a) auctor est, in eodem Concilio Sardicensi damnatum fuisse Photinum Episcopum Sirmiensem hæresiarcham, de quo sic scribit: *Photinus, ex quo sunt Photiniani, hoc tempore vixit, & Episcopus sanctæ Catholice Ecclesiæ fuit: qui insaniam non minima elatus & supra omnes ante se furiosus factus, similia his quæ Paulus Samosatenus docuit, de Filio Dei sensit, & verba maledicentia nequiquam consistere valentia evomuit. Hic originem a Sirmio duxit, & quando zizaniam in mundum innoxit, quod temporibus Constantii * factum est, usque huc in vita superfuit, a Synodo Occidentali in Sardica congregata subversus ob eam quam evomuit blasphemiam.*

(a) Epiph. hæresi 71. Photinus damnatus in Concil. Sardicensi.

* al. Constantini.

XLIX. Photini blasphemiam.

Asserit autem hic, ab initio Christum non esse, verum a Maria, & hucusque ipsum existere, ex quo Spiritus sanctus (inquit) supervenit in ipsum, & genitus est ex Spiritu sancto. Spiritum autem sanctum dicit veluti temerarius architectus, & velut inenarrabilem rerum celi dimensorem, se putare Christi esse. Fuit hic Photinus loquax & acutæ linguæ, & qui multos posset sermones pronuntiare, & disceptandi promptitudine decipere: sæpe enim a multis confutatus, & post illam defensionem ipsius tunc in Sardica factam, quando ab Episcopis vocatus fuit ad reddendum rationem de maligna a se proposita fide, impetravit a Constantio Rege, veluti qui frustra depositus esset, ut rursus acciperet auditores, coram quibus demonstraret se frustra depositum esse. At hæc postea. Sed putatur Epiphanius errore lapsus, & loco Sirmiensi posuisse Synodum Sardicensem; sicut & Severus (b), qui de Photino cum agit, tradit eum ante Sardicensem Synodum hæresicos condemnatum, ejus quoque causam perductam esse ad eandem Synodum, ibique confirmatum fuisse hæreticum, roboratamque sententiam in eum antea promulgatam.

(b) Sever. l. 2. histor.

L. (c) Socrates l. 2. c. 16. (d) Sozomenus l. 3. c. 10.

PAGIUS Jus appellationum Pontificii Romano assertum.

Quod rursus spectat ad Synodum Sardicensem: præter illa etiam quæ superius recitata sunt, Socrates (c) atque Sozomenus (d) affirmant Paulum Episcopum primus, & cæteris jurisdictione superior, ac Ecclesiæ caput, consequens est, ut ad ipsum Episcopum, cum injuriam patiuntur, appellare possint. Quare jus appellationum Episcopaliū ad Romanam Sedem Pontificii Primatus appendix est. Et revera, inquit Perronius Cardinalis in Republica ad Responsum Magnæ Britannicæ Regis cap. 3. Si jus illud a Concilio Sardicensi institutum esset, qua ratione Julius Romanus Pontifex pluribus ante Concilium illud annis ad Eusebianos hæc scripsisset? *Oportuit secundum Canonem & non isto modo, iudicium fieri; oportuit scri-*

Constantinopolitanum una cum Athanasio eidem Synodo interfuisse: Arianos vero Episcopos fuisse hos adeo detestatos, ut, his in communionem susceptis, noluerint Concilio cum aliis præsentibus esse. Theodoretus (e) autem tradit de Paulo, veritum ipsum fuisse a Catholico populo Constantinopolitano ad idem Concilium Sardicam progredi, quod sciret paratas illi esse insidias ab Arianis: quod & verius putamus; cum in duabus illis epistolis, ubi agitur de causa Episcoporum qui ab Arianis fuerunt calumniis & aliis diris excitati, & de eorumdem facta in Synodo absolute, nullum penitus de Paulo verbum habeatur. Quomodo autem idem rursus in exilium actus sit, dicemus inferius.

De Paulo Episcopo Constantinopolit.

(e) Theod. l. 1. c. 5.

Postquam igitur causæ diversorum Antistitum tractatæ sunt, & alia complura, quorum signa quædam tantum relicta esse meminimus: ultimo loco, ex more, ad ea quæ ad Ecclesiasticam disciplinam spectare viderentur tractanda, Patres iteratis sacris Comitibus se converterunt: atque secundum diversas Episcoporum suggestiones, rogante Osio Synodi patrono sententias Patrum, canones viginti & unus ab eisdem sanciti sunt. Prima igitur ea Osii Episcopi rogatio (f) fuit de prava consuetudine, quæ irrepererat in Ecclesiam, de Episcopis, qui humanæ gloriæ libidine incitati, e minoribus ad majores sedes provehi laborarent; unde fiebat, ut, qui essent ejusmodi, negotium facerent iis qui majoribus præessent Antistites civitatibus. Recens erat exemplum Eusebii Nicomediensis, qui post duas sedes mutatas, Constantinopolim se transferri curavit, cum & ejectis ex suis sedibus aliis Orthodoxis Episcopis, alii itidem Antistites, sed minorum sedium, ab Arianis provehebantur; quod facinus sacra Synodus austerius statuit puniendum, nimirum, ut nedum hi inter Episcopos adnumerari non deberent, sed ab omni penitus ordinis Ecclesiastici gradu dejecti, inter laicos commorarentur, immo ne laica quidem vel in fine vitæ communionem impartirentur; adversus quos tamen mitius olim egerat Nicæna Synodus (g), jubens eosdem licet invitos in pristinam sedem debere reduci.

LI. Canones Concilii Sardicensis.

(f) Concil. Sard. c. 1.

(g) Concil. Nicæ. c. 15.

Secunda (h) ea rogatio fuit, de Episcopis in alias provincias transeuntibus; quod

LII. (h) Concil. Sard. c. 2.

bere omnibus nobis, ut ita ab omnibus quod justum esset, decerneretur. Episcopi enim erant, & non vulgares. Ecclesia, qui ista patiebantur, sed quas ipsi Apostoli ad Fidem instruxerunt. Cur igitur & inprimis de Alexandrina civitate nihil nobis scribere voluistis? An ignari estis hanc consuetudinem esse, ut primum nobis scribatur, ut hinc quod justum est, definitur possit? Quapropter si istic hujusmodi suspicio in Episcopum concepta fuerat, id huc ad nostram Ecclesiam referri oportuit.

Petrus de Marca lib. 7. de Concordia cap. 3. exi.

VII.

Cohibentur vagantes per diversas sedes.

(a) Concil. Sard. c. 14. 15.

quod non licere, nisi invitati fuerint ab aliis Episcopis ejus provinciæ, statuit sancta Synodus: & id quidem decretum ob Eusebianos, eosdemque Arianos errores, qui longe a sedibus suis per diversas provincias ex animi sententia vagarentur: inter quos Ursacius & Valens erant, qui cum in Mysia & Pannonia sedes haberent, semper extra provinciam cum impietatis sociis inventi sunt. Sed quod ad hæc spectat; ambitiosus quoque illis Episcopis obviatum est (a), qui, alienæ sedis cupidine, ad Episcopos aliarum Ecclesiarum se conferrent, in quibus diuturniores moras neccentes, ostentantes scientiam, frequentes ad populum conciones haberent, ut sic sibi omnem gratiam conciliarent, a quibus expetendi essent Episcopi, contemptui habito qui tunc eis præfesset. Vetuit itaque sancta Synodus, ne Episcopo, nisi gravis urgeret necessitas, ultra tres hebdomadas abesse liceret ab Ecclesiâ, cui præfessus esset Antistes: sed si fundos in aliena diocesi haberet, in illis liceret post tres hebdomadas commorari, si necessitas illic eum detineret.

LIII.

(b) Eod. Conc. c. 3. De appellatione ad Rom. Pont.

Horum quoque causa illud videtur adjectum (b); ut, si quis in judicio provincialium Episcoporum se injuste damnatum putet, liberum sit ei ad Romanum Pontificem provocare: qui, ut libuerit, vel judicata confirmet, vel denuo eandem causam cognoscat. Quis enim non intelligat hæc occasione eorumdem Arianorum renovata fuisse; qui adeo indigne ferebant, condemnatos a se Episcopos Marcellum, Asclepam, Athanasium, Paulum, & alios, eosdemque sede depositos, per Julium absolutos esse, & sedi pristinae restitutos? Sed & quod pendente Athanasi causa coram Julio Romano Pontifice, Eusebiani, qui eum condemnauerant, in ejus locum, non expectata sententia ipsius Julii, Gregorium Episcopum subrogaverunt; inde factum est, ut Gaudentius (c) Antistes suggereret, addendum esse decretum, ne liceret aliquem sufficere in locum damnati Episcopi, dum ille, qui Romanum Pontificem appellasset, ejus expectaret sententiam.

LIV.

(d) Concil. Sard. c. 5. 6.

Ex Osi quoque rogatione statutum (d), ut viciniore provinciæ Episcopi supple-

PAGIUS

Refellitur sententia Petri de Marca circa appellationes ad Papam.

existimat, jus in Synodo Sardicensi quæsitum Episcopo Romano, diversum prorsus esse a judicio appellationis, nihilque aliud ei concessum, quam ut decernere posset causæ retractationem. Quippe, inquit, Synodus statuit, ut si Episcopus damnatus Romanum Pontificem appellarit, in potestate ejus sit, appellationem respuere, quo pacto sententia Episcoporum Provinciæ confirmabitur, aut eam admittere. Quo casu debet Episcopus Romanus judicium integrum remittere ad Episcopos Provinciæ, & ad finitimos, ut illi causæ cognitionem suscipiant, præsentem

Antistitem ordinationem, quos comprovinciales ordinare neglexerint. His etiam additum, ne fas esset in vicis & modicis civitatibus, quibus satis unus presbyter esse possit, Episcopum ordinari: quod decretum ea de causa sancitum est, quod Ariani Ithyram Episcopatu ad calumnias in Athanasium extruendas redemptum ab iisdem (ut superius diximus) Episcopum sui ipsius vici crearent. Rursum per Osum (e) inculcatum est de Episcopis depositis appellantibus ad Romanum Pontificem, ut liberum sit eidem vel causam delegare finitimis Episcopis; aut, si velit, e latere presbyteros in provinciam mittere.

Suggerente quoque Grato Episcopo Carthaginensi, qui primus nominatus reperitur ejus civitatis Antistes post Rufum qui successit Cæciliano, illud etiam in sancta Synodo definitum (f), ne liceret Episcopis ad Comitatum proficisci, ad Curiam scilicet ubi ageret Imperator, nisi ab eodem Imperatore vocatis. Cum autem miserabilium personarum auxilium ab Ecclesia exposcentium incubuerit necessitas ab Imperatore indulgentiam, vel, quod æquum est, obtinendi; harum preces ab Episcopo non esse despiciendas, sed ut per diaconum agat, qui acceptis quoque a Primate commendatitiis litteris, ad Imperatorem accedat, monuit S. Synodus: & si in Urbem venire contingat, Romano Pontifici libellos precum aperiendos esse definiit; quæ cuncta prius examinet, & curet, si digna sibi visa fuerint, ut ad Comitatum magna diligentia perferantur. Additumque his est ex suggestionem Gaudentii, ne Episcopi qui in Canalisio sunt, recipiant Antistites ad communionem, quos non vocatos ab Imperatore, vel absque litteris Primatis contigerit proficisci ad Comitatum, carituros honore & dignitate, qui eo modo ad Imperatorem contenderent. Dicebantur autem Episcopi illi in Canalisio constituti, qui sedes haberent in cursu publico, via scilicet qua equi publici per stationes singulas dispositi essent ad iter agendum, ut Imperatorum (g) rescripta declarant. Episcopi igitur peregrinos Antistites munitis litteris commendatitiis cum susciperent; legitimis illis inventis eisdem subscribere se soliti erant, & sic reli-

Ne Episcopi dentur parvis civitatibus.

(e) Ibid. c. 7.

LV.

(f) Concil. Sard. c. 8. 9. 10. 11. 12.

De proficiscentibus ad comitatum.

(g) l. 15. de causa publ. C. Theod.

Legato Summi Pontificis, si iis existimaverit mittendum esse. Hæc ille. Verum, ut jam Viris doctis observatum, Synodus hæc non solum jus concedendi revisionem, sed potestatem judicandi appellationes ab Episcopis depositis factas ad Romanam Sedem, Romano Pontifici asseruit & confirmavit. Quod ex eo constat, quod Romano Pontifici Concilium hoc auctoritatem attribuit, non solum dandi novos judices, Episcopos nimirum ex viciniore Provincia, sed etiam discutiendi sententiam ab eis latam, & de ea judicandi, si Episcopus depositus, ab eis provo-

CHRISTI
347.

JULII PAP.
II.

CONSTANTII IMP. II.
CONSTANTIS

reliqui omnes penes quos in itinere hospitari contingeret. Cæterum ne eos reciperent, neque eorum subscriberent litteris, ad communionemve admitterent, qui carerent litteris primæ sedis Episcopi, admonuit sancta Synodus.

LVI.

(a) Concil. Sard. c. 13.

De his quæ spectant ad ordines.

(b) Ibid. c. 16. 17.

(c) Ibid. c. 18. 19.

(d) Ibid. c. 20. 21.

De ordinatione (a) quoque Episcoporum suggestit Osius, ne laicus postulatus Episcopus ordinari deberet, nisi in singulis Ecclesiasticis ordinibus prolixo tempore exercitatus atque probatus foret. Illud etiam suggestit (b) Osius, non debere clericum excommunicatum recipi ab alio Episcopo: injuste autem ab Episcopo suo communionem privatus permittitur finitimorum Episcoporum judicium implorare. Sed (c) & ne Antistes alienum clericum ordinet, & suis locis præfinit, fuit suggestio Januarii; horumque ordinationem esse irritam, S. Synodus confirmavit. Ab Ætio (d) Episcopo Thessalonica de clericis diutius extra suas Ecclesias commorantibus exhibita querela est: de quibus Patres illud decreverunt, ne iidem, sicut Episcopi, ultra tres hebdomadas a suis Ecclesiis abesse deberent: Nisi (quod Olympius Episcopus addidit) contingeret clericum ob fidei Catholicæ confessionem pati persecutionem, & ea causa expelli, vel extorrem fieri. Hactenus de iis, quæ ad Ecclesiasticam disciplinam spectare visa sunt, Patres in Concilio Sardicensi. Quod autem in Latina editione habetur, eidem subscripsisse Episcopos centum vigintiunum, desideratur in Græcis exemplaribus, quæ extant apud Theodorum (e) ejusdem Synodi canonum interpretem, qui trecentos quadraginta & unum Episcopos Sardicæ convenisse, atque hæc decrevisse, testatur: dæst tamen in Græcis exemplaribus canon decimus-octavus.

(e) Theod. Bals. apud Nomoc. Phot. in præfat. ad Conc. Sar.

LVII.

Concilium Sardicense Latine editum.

Auctor est Dionysius cognomento Exiguus in epistola ad Stephanum Papam, quæ extat in Collectione Cresconiana, ipsum Sardicense Concilium a principio inter Latinos Latine editum esse: sed & Græce quoque scriptum a Græcis, testatur Nicolaus Romanus Pontifex in epistola ad Photium, cujus exordium est, *Innumerabilium, dum ait: Quomodo autem non esse apud vos Sardicenses canones, tu solus astruere poteris, cum non solum Latine, verum etiam cum aliis a Græcæ linguæ hominibus* *Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS

caverit. Canon enim IV. sic habet: *Cum aliquis Episcopus depositus fuerit, eorum Episcoporum judicio, qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit agendum sibi negotium in urbe Roma, alter Episcopus in ejus Cathedra, qui videtur esse depositus, omnino non ordinetur, nisi causa fuerit in judicio Episcopi Romani determinata.* Ita hunc Canonem intellexerunt Græci Interpretes Zonaras, & Balzamon, qui secundam appellationem a Romano Pontifice judicari posse, secundum illius Canonis sensum agnoscunt, eam nimirum quam ab Episcopis viciniorum Provin-

minibus statuti sint & promulgati? qua de re credibile non est, quod ibi definitum est, unumquemque ipsorum minime propria lingua tradidisse. Hæc ipse.

Quæ enim in sacrosancto Oecumenico Sardicensi Concilio sive in causis Episcoporum definita sunt, sive ad disciplinam Ecclesiasticam componendam a Patribus constituta, eademque ab universa Catholica Ecclesia accepta, atque observationis usu probata, ab uno Photio ignorari callide simulari, indigno passus est animo idem Romanus Pontifex, cujus iustissima extitit illa querela scribentis ad eundem Photium Episcopum Constantinopolitanum: est ejus epistolæ exordium: *Postquam beato Petro, &c.* Cum ex præscripto canonis Sardicensis ejus ordinationem illegitimam fuisse demonstraret; quando ille ad eundem Pontificem Romam rescribens, non reperiri apud se canones, turpiter mentitus est; quem rursus idem Nicolaus his quoque verbis compellat (f): *Quod vero dicitis, neque Sardicense Concilium, neque decreta alia vos habere sanctorum Pontificum, vel recipere; non facile nobis facultas credendi tribuitur; maxime cum Sardicense Concilium, quod penes vos in vestris regionibus actum est, & omnis Ecclesia recepit: qua ratione convenerat, ut hoc sancta Constantinopolitana Ecclesia abjiceret, & (ut dignum est) non retineret? Decretalia autem quæ a sanctis Pontificibus primæ sedis Romanæ Ecclesiæ sunt instituta, cujus auctoritate atque sanctione omnes Synodi & sancta Concilia roborantur, & stabilitatem sumunt, cur vos non habere, vel observare dicitis, nisi quia vestræ ordinationi contradicunt, & ex laico subito ad culmen Patriarchatus transvolare resistunt?*

LVIII.
Photii turpis tergiversatio.

(f) Nicol. Pont. epist. 4. in vet. edit.

Quod igitur sentiret Photius suam ipsius ordinationem ex canone decimotertio Sardicensis Concilii labefactari, ac penitus destrui, prohibente ne quis ex laico ad Episcopalem sedem absque diuturna in quolibet inferiore gradu exercitatione promoveretur; negabat veteratorie penes se reperiri canones Sardicenses. Mira plane calliditas hominis versipellis, & pudenda tergiversatio, negantis esse Constantinopoli dictos canones, quos ipsemet in suo Nomocanone honoris causa crebro inter primos intexuit; & illius canonis Concilii

LIX.
Photii dolus malus.

K k k

ciarum, & ab earum sententia Episcopi depositi interjecerint. Quæ contra hæc Vir doctissimus assert, jam ab aliis confutata, ostensumque, appellationum usum, cum in Ecclesia Orientali, tum in Occidentali post Concilium Sardicense frequentem fuisse; ejusque initia perperam detrudi ab eodem doctissimo Præsule ad Concilii Trullani tempora in Ecclesia Græca, & ad octavum sæculum in Latina, canones in hoc Concilio sancitos explicat Christianus Lupus in parte I. Decretorum & Canonum Synodorum Generalium & Provincialium.

Ce-

(a) Phot.
Nomoc. tit.
1. c. 110.

cilii Sardicensis de his qui perperam ex laicis fiunt Episcopi (a), idem ipse meminit, cum alioqui & cæterorum ejusdem Concilii canonum sit apud eum in eodem suo ipsius commentario frequentissima mentio (b).

LX.

Duo nau-
fragia Con-
cilii Sardi-
censis.

(b) Tit. 1. c. 5. 6. 11. 26.
Tit. 2. c. 11.
Tit. 8. c. 2.
3. 4. 5. 7.
Tit. 9. c. 5.
6. 10. 14.
Tit. 10. c. 6.
Tit. 13. c. 1.
(c) Sever.
histor. sacr.
lib. 2.

Sed & de Sardicensi Synodo illud non omittendum, duplici ex causa haud levem passam esse jacturam: ac primum quidem quod Marcellum Episcopum Ancyranum absolverit, qui compertus postea fuit esse hæreticus Sabellianus: unde non parva occasio patuit Arianis obloquendi in idem Concilium, in quo absolutus fuisset, qui ab ipsis antea hæresis damnatus esset, ac postea, qualis re vera existeret, fuisset compertus hæreticus, condemnatus quoque deinde sententia Athanasii; de quo hæc Severus (c): *Interiecto deinde tempore Athanasius, cum Marcellum parum sanæ fidei esse, penitus comperisset, a communione suspendit. Cæterum antea innocens, postea depravatus, videri poterat etiam tum nocens fuisse, cum de eo fuerat judicatum. Nacti igitur Ariani istiusmodi occasionem, conspirant penitus Sardicensis Concilii decreta subvertere: etenim eis color quidam suppetere videbatur, quod tam injuste fuisset pro Athanasio judicatum, quam Marcellus fuerat absolutus, qui nunc etiam Athanasii judicio hæreticus esse probaretur: namque Marcellus Sabellianæ hæresis assertor extiterat. Hucusque Severus.*

LXI.

Basilii
Magnus
quid de
Marcello.

(d) Basil.
epistol. 52.

At non tantum penes Arianos fuit querela ista de Synodo Sardicensi, sed & viri Catholici magni nominis ea de re conquesti sunt, quod Marcellus scilicet aliquando fuisset in communionem acceptus. Siquidem Basilius (d) hæc de ipso scripsit ad Athanasium, cum libros ab eodem Marcello scriptos legisset: *Quæritur (inquit) & hoc a nonnullis illic (ut & a nobis ipsis videtur necessario) ut Marcelli hæresin illi, cum venerint, legati scilicet a Romano Pontifice in Orientem missi,*

PAGIUS

VIII.

Secunda
Synodus
Mediolanensis ad-
versus Pho-
tinum coa-
cta.

Celebrata hoc anno secunda *Synodus Mediolanensis* conflata ex Episcopis Catholicis, in qua damnatus Photinus, & Valens ac Ursacius in communionem recepti. Hanc Synodum Baronius anno CCCL. coactam credit, & Petavius in Dissert. de Photino Hæretico cap. I. perperam cum priori Mediolanensi anno præterito coacta confudit, sed hoc anno habitam agnovit. Contra vero Sirmondus in Diatriba secunda adversus eam Petavii Dissertationem, priorem Synodum Mediolanensem accurate suo anno reddidit, sed male hanc secundam commentitiam existimavit. Petrus de Marca Eruditissimus Parisensium Præsul in Diatriba de tempore Synodi Sirmiensis Plenariæ; & de Valentis & Ursacii venia, a numero X. ad XX. hanc secundam Synodum Mediolanensem sedulo explicat, ex quo hæc a nobis mutuata. Biennio præcessit Romanam, de qua infra. Hæc Synodus habita, ut in Photini causam inquireretur, quemadmodum diserte docet Hilarius in Fragmento de Synodis. Numero-

Baron. an.
350. n.
xviii. &
seqq.

tamquam malam ac nocivam & a sana fide alienam exterminent. Quoniam ad hunc usque diem in omnibus quas scribunt litteris, pessime audientem quidem Arium sursum & deorsum versantes, anathematizare, atque ex Ecclesiis eliminare non cessant: Marcellum vero, qui ex diametro respondentem Ario impietatem attulit, atque contra eandem Unigeniti, divinitatisque essentiam impie egit, Verbi que appellationem male usurpavit, ne semel quidem accusare videntur: quod Verbum quidem Unigenitum vocari tradit ratione ministerii & dispensationis, & quatenus in tempore natus prodiit; cæterum ad eum, unde egressus erat, reversum, nec ante egressum fuisse, nec post regressum subsistere. Et hujus experimentum ac demonstrationem reconditi apud me iniquæ illius synographæ libri continent. Attamen istum nequaquam reprobare visi sunt: & per hæc culpandi veniunt, ut qui ab initio illum per ignorantiam veritatis in Ecclesiasticam etiam communionem receperint. Igitur & illius, ut decet, fieri mentionem, præsentia negotia exposcunt. Itaque ne occasionem habeant qui occasionem quærunt, ex eo quod sanctitati tuæ conjungantur qui fide sunt, manifestandi sunt omnibus, qui ad veram fidem claudicant; & ut posthac cognoscamus consentientes; & non perinde atque in nocturna pugna, inter amicos & inimicos sine discrimine versemur. Hæc Basilius.

His plane declaratur, nondum Marcellum eo tempore damnatum, sed, quod ait Severus (e), postea ipsum ab Athanasio fuisse a communionem suspensum, qui antehac inter Catholicos gloriose profitebatur; quippe qui, cum urgeretur ab aliquo, munitum se aiebat communicacione Julii Romani Pontificis & Athanasii: testatur enim id S. Hieronymus, dum de eodem ait (f): *Marcellus Ancyranus Episcopus sub Constantio & Constante Principibus floruit, multaque diversarum vno-*

LXII.

(e) Sever.
l. 2.

Marcellus
fero cog-
nitus ab
Athanasio.

(f) Hieron.
de Scrip.
Ecl. in
Marcello.

fiorem esse Synodum oportebat, cum de statu Metropolitanæ Episcopii, & de causa Fidei ageretur. Itaque & Italicæ Diocesis, cujus caput erat Mediolanum, & Illyricianæ, ex qua erat Photinus, & Urbicaræ seu Romanæ Dioceseos affuisse Episcopos non est dubium; cum Ecclesiæ Romanæ Legatos huic Synodo Mediolanensi assistisse testetur Hilarius, & celebratam fuisse præsentibus Romanæ Ecclesiæ Presbyteris doceat epistola Concilii Ariminensis, in qua habetur: *Ea de causa Ursacius & Valens a nostra communione segregati fuerunt, quam ut denuo recuperarent, de peccatis suis, in quibus se conscios cognoscebant, penitentiam veniamque postularunt, ut eorum synographa testantur: & ob id illis venia gratiaque facta est. Hac autem per id temporis facta sunt, cum Mediolani Synodus in confessum ibat, præsentibus ibidem Romana Ecclesiæ Presbyteris. Præsentibus, inquam, Romanæ Ecclesiæ Legatis, non autem Constantino præsentibus, ut se habet lectio epistolæ Concilii Ariminensis apud Hi-*

la.

Deest scripsit volumina, & maxime adversus Arianos. Feruntur contra hunc Asterii & Apollinarii libri, Sabellianæ eum hæresis arguentes: sed & Hilarius in septimo adversus Arianos libro, nominis ejus, quasi hæretici, meminit. Porro ille defendit, se non esse ejus dogmatis, cujus accusatur, sed communionem Julii & Athanasii, Romanæ & Alexandrinæ urbis Pontificum, se esse munitum. Hactenus Hieronymus.

LXIII.

Marcellus diu sub Catholico pallio latuit.

Sic igitur Marcellus semper inter Orthodoxos Catholicam fidem profiteri conatus est; quippe qui primum omnium (ut diximus) in Concilio Nicæno vehementissime Arij hæresin oppugnavit: rursus Romæ (ut vidimus) apud Julium causam dicens, id ipsum præstitit, cum edita fidei professione, se contraria illis sentire ab his, quibus impugnabatur, cum Julio, tum omni Ecclesiæ demonstravit; quemadmodum postea in Sardicensi Concilio: in quo, inquit Patres in Synodali tunc scripta epistola (a): (ut hæc nunc necessario repetamus) *Recitata sunt quoque scripta collegæ nostri in sacris Marcelli, & deprehensa est Eusebii dolosa varficies. Quæ enim Marcellus per modum quæstionis tractaverat, ea tamquam ita esse profiteretur, calumniati sunt. Recitata quoque sunt in his quæstionibus quæ intercederent & subsequerentur, & inventa est bona & recta fides viri. Non enim ex Maria (ut ipsi asseverabant) Verbo Dei initium attribuit, neque finem ejus regno constituit; sed regnum ejus initio & fine curere scriptis prodidit.* Hæc de Marcelli causa in Synodo pervestigata. Patres Concilii Sardicensis: quæ quidem cum ex adverso pugnent his quæ ex scriptis ejusdem Marcelli sanctus Basilius ad sanctum Athanasium scripsit; manifestum redditur, aliâ a Marcello scripta esse, quibus ea tam absurda liquido explicarentur: ut nullum plane faciendum sit negotium Synodo Sardicensi, si quid post ipsam Marcellus impie deliravit, vel, quod impie antea credidisset occultavit: sicue

(a) Apud Athanas. Apolog. 2.

Ann. Eccl. Tom. IV.

nec adscribendum est Nicæno Concilio; cum Arium & Arianos vel hæresin occultantes, vel palinodiam recantantes, vel Catholicam fidem profitentes suscepit, cum iidem postea ad vomitum reversi sunt. Porro ex illa ipsius Marcelli fidei professione Romæ facta coram Julio, quam scripto edidit, & in orbem vulgari petiit (recitatur ipsa integra ab Epiphantio ^(b)) de his quæ cum ab Acacio Ariano, tum a Basilio in eum scripta habentur, Marcellus immunis redditur: atque ob eam causam injusta est expositio de Julio, Athanasio, & Sardicensi Concilio, quod Marcellum omni labe purgatum ex illa confessione ad communionem admiserint.

(b) Epiph. hæresi 72.

LXIV.

Cæterum qui cuncta Marcelli accuratissime perscrutatus est Epiphanius, & quando de eo scripsit (ut ipse testatur) idem Marcellus non nisi ante biennium e vita excefferat, affirmat de ipso varias fuisse diversorum sententias: nam ait (c): *A quibusdam incessitur ex parte (veluti dixi) tamquam qui Sabellianorum nugæ habuerit: quidam vero pro ipso rationem reddiderunt, non sic rem habere, sed recte ipsum vixisse, & recte ipsum quoque sensisse affirmarunt; quare multa de hoc quæstio fuit: & occulta quidem mentis Deo nota sunt.* Hæc Epiphanius; quibus plane declarat, ex prioribus Marcelli scriptis, ipsum hæreticum fuisse, convinci minime potuisse; secus autem ex his quæ postea edidit; sic enim subdit: *Hic vero cum voluerit quædam diffusius apud quosdam dicere, declaravit se cum Sabellio sentire: quapropter etiam ipse inter hæreticos adnumeratus, ac confutatus est.* Ita ipse; qui & rursus inferius, ista ab eo fuisse emendata, Athanasii testimonio demonstrare videtur, cum ait: *Interrogavi aliquando ipse beatum Papam Athanasium de hoc Marcello, quo modo de eo sentiret: ille neque ipsum defendit, neque rursus graviter adversus eum invehit; verum solum risu levi edito, ostendit, fugitum non magnum ipsum*

Qualis causa Marcelli.

(c) Epiph. hæresi 72.

K k k 2 sum

PAGIUS

larium, quæ laborat interpunctione. Itaque sensus restituetur, inquit Petrus de Marca, ut idem cum eadem epistola ab Athanasio & Socrate relata significet, si interpunctio ponatur post hæc verba, *Ecclesia Romana. Constantino presente in hoc, cum magno examine fuisset conscriptum, quod tenens, baptizatus ad quietem Dei commigravit, nefas putamus inde aliquid mutilare.* In hoc, id est, in Nicæno tractatu; cujus meminit superius.

IX.

Episcoporum Catholicorum fuit.

Sane Conventum istum Mediolanensem Catholicorum Episcoporum fuisse, recte probat Petavius, tum ex Legatorum Romanæ Ecclesiæ præsentia, tum ex verbis Hilarii, qui docet satis liquido, in ea Synodo Arianam hæresim fuisse proscripam; tum præcipue quod Ursacius & Valens, qui a Sardicensi Synodo absentia fuerant, rogata venia in gratiam recepti sunt, ut docet epistola Synodi Ariminensis, & ipse libellus oblatas Julio ab Ursacio & Valente apud

Hilarium. Itaque cum apertissime constat, Mediolanensem hanc Synodum & Romanam habitas esse post Synodum Sardicensem, & ante obitum Constantis, id est, ab anno CCCXLVII. ad initium anni CCCL. & Mediolanensis biennio Romanam præcedat, necessario sequitur, primam cadere sub finem currentis anni, aut exordium sequentis, Romanam vero in annum CCC. XLIX.

Sed hic gravis quæstio, quæ Viros doctissimos exerceat, non dissimulanda. Sirmondus enim loco citato sultus Hilarii testimonio, & ipso libelli supplicis ab Ursacio & Valente porrecti exemplo, veniam & Ecclesiæ pacem a Julio Papa impetrasse ambos illos Hæreticorum duces ab errore respiscentes docet. Unde robuste colligere se putat, eos non fuisse restitutos in Synodo Mediolanensi, quæ biennio præcesserit pacem illis a Julio datam, Quare sibi persuadet, per errorem hujus reconciliationis Mediolani peractam

X.

Ursacius & Valens in Concilio Mediolanensi ad communionem suscepti.

sum esse: sed habebat eum velut qui se purgasset. Ita Epiphanius; qui & inferius, qualis esse solet Marcelli professio & discipulorum ejus, quibus confessores & alii non immerito communionem impartirentur, & Athanasius quoque cum eisdem communicaret, declarat eorum epistola ad Episcopos confessores scripta, quam recitat, estque hujusmodi (a) hac notata inscriptione: *Fides Marcelli conscripta*:

(a) Epiphanius. haresi 72.

LXV.
Epistola discipulorum Marcelli.

Reverendissimis ac sanctissimis Episcopis in Diocæsarea exulantibus propter Orthodoxam in Salvatore nostrum Jesum Christum fidem, Eulogio, Adelphio, Alexandro, Ammonio, Harpocratio, Isaac, Isidoro, Annubioni, Piteno, Euphratio, Aaroni, presbyteri in Ancyra Galatiæ Photinus, Eustathius, alius Photinus, Sigerius, & diaconus Hyginus, & hypodiaton Heracles, & lector Elpidius, & Præses Cyriacus in Domino gaudium.

Cum nos profecti fuerimus ad vestram pietatem a prædicta nostra patria debitam visitationem facientes; & cum nos interrogati simus a vestra sanctitate de fide nostra, quomodo hac parte habeamus; & susceperimus vestram ejusmodi sollicitam interrogationem, quam maxime fecistis propter eos qui vane de nobis falsa divulgare volunt: necessarium duximus, vos de hoc certiores facere non solum ex ostensis vestræ sanctitati a nobis litteris, quas ad nos beatissimus Papa Athanasius socialiter ac familiariter scripsit, sed etiam ex hac nostra conscripta confessione, quod neque sentimus neque sensimus unquam aliquid extra decretam in Nicæa universalem & Ecclesiasticam fidem, quam sane confitemur nos potenter sentire, detestantes eos qui audent creaturam dicere Spiritum sanctum, & hæresin Arianam, Sabellique, ac Photini & Pauli Samosatani, & eos qui non dicunt sanctam Trinitatem tres personas incircumscriptas, & in substantia existentes, & coessentialis, ac consempiternas, & perfectas; detestan-

tes item eos qui dilatationem & contractionem, aut operationem Patris Filium dicunt, & eos qui Deum Verbum Filium Dei ante sæcula, & consempiternum Patri & in substantia, & perfectum Filium non confitentur. Si quis eundem Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum dicit, anathema sit. Si quis principium aut finem Filio Dei & Verbo, aut regno ipsius tribuit, anathema sit. Si quis partem Patris dicit Filium, aut Spiritum sanctum, & non confiteatur Filium Deum ex existentia Patris ante omne consilium genitum esse, anathema sit. Hactenus eorum fidei professio in his quibus Marcellus impugnabatur, cui & subjecerunt Nicænum Symbolum, hisque omnibus singuli subscripserunt.

Cum hac igitur prodita ab eo ac suis ipsius discipulis fide, cum Athanasius tum Julius & Patres omnes in Sardicensi Concilio eis communicassent, nulla horum potuit esse culpa, quam Ariani ad explodendum idem Concilium jactabant. Verum non modicam Marcello inussit notam Photini ejus discipuli execranda impietas, nec non vulgata ab Arianis in deteriore parte accepta scripta Marcelli, & quod ejusdem discipuli postea (ut idem testatur Epiphanius b) tres in Trinitate subsistentias confiteri minime voluerunt: nam ait: *Verum qui ab ipso facti sunt & instructi, qui illius mentem ignorant, & non veritatem illius recenserunt, neque tres subsistentias confiteri voluerunt, quemadmodum habet veritas*. Sic igitur & ex his factum est, ut Marcello quoque nomen apud posteros pessime audiret, cum præsertim in eum tum Basilium, tum Hilarius visi sint sæpius declamasse, & S. Johannes Chrysostomus (c) conjungat eum Photino atque Sophronio, qui Verbum ab humanitate Christi separabat. Sed & Theodoretus (d) eandem ipsi impingit hæresin, & alii omnes recentiores. Ariani igitur eadem de Marcello diffamantes, in Sardicensem Sy-

LXVI.
Absque culpa suscepta communicatio Marcelli.

(b) Epiphanius. haresi 73.

(c) Chrysostomus. homil. 6. in epist. Pauli ad Philippenses.

(d) Theodoretus. haresi. lib. 2.

PAGIUS mentionem factam in epistola Synodica Concilii Ariminensis. Petavius excipit, frustra injici suspensionem mendii in ea epistola, quæ totidem verbis descripta sit ab Athanasio, Socrate, Theodoro, Sozomene, & cujus synopsis referatur in Fragmentis Hilarii, ubi Patres testantur, *Ursacium & Valentem* veniam scripto petiisse, & impetrasse; ea vero gesta fuisse, cum Mediolani Conventus Synodi haberetur præsentibus Romanæ Ecclesiæ Presbyteris. Cur autem repetita fuerit illa reconciliatio, rationes a Scripatoribus non esse memoriæ proditas, ut nec multorum eventuum, de quibus dubitare sit nefas.

XI.
Ursacius & Valens sapius Ecclesiæ reconciliati.

Sed quia vim facit Sirmondus, in hoc quod biennio post Concilium istud Valens & Ursacius in integrum restituti sunt, quod factum non fuisse videtur, si hoc anno cum Ecclesia Catholica in gratiam rediissent, ostendit Petrus de Marca, nihil novum aut insolens in restitutione communionis Ursacii & Valentis accidisse, sed omnia rite & secundum Canones peracta. Duo isti ado-

lescentes imperiti, ut loquitur Concilium Sardicense, degebant in Occidentis Imperio sub Principatu Constantis Principis. Occidentalium Episcoporum sententia dejecti erant, non solum a communionem Ecclesiæ, sed etiam a Sedibus suis. Relatio Synodi ad Constantem facta fuerat, ut executioni mandanda curaret, quæ decreta fuerant Sardicæ. Quid agerent *Ursacius & Valens*, ut periculo Sedium amittendarum defungerentur, quam ut statim restitui in communionem postulerent, deposita hæresi? Id vero consequi non poterant alibi, quam in numerosa Episcoporum Synodo, ex præscripto Canonum. Ideoque Synodi Mediolanensis opportunitatem nacti, libello suo Arianam hæresim abjurant, Ariumque & ejus satellites anathematizant, ut ipsimet fatentur in libello, quem deinde obtulerunt Julio. Synodus eis pacem Ecclesiæ indulgit, & sententiæ adversus eos in Sardicensi Concilio latæ gratiam fecit, ut docet epistola Synodica Concilii Ariminensis. Restitutio illa communionis accepta fuit

Synodum, a qua fuerat absolutus, labem criminis converterunt, ut eam redderent omnibus contemptibilem.

LXVII.

Ariani
usurpant
nomen
Concilii
Sardicen-
sis.

Accessit & ad Sardicense Concilium illud quoque damnatum, quo mira Arianorum calliditate factum est, ut illud Orthodoxis execrabile fieret: cum scilicet iidem ipsi Sardica fuga lapsi, seorsum cum suis egerunt Conciliabulum, quod & Sardicenses Concilii nomine honestarunt, talique indito titulo per Christiani Orbis provincias vulgaverunt: additæ sunt vires mendacio, cum secuta Constantis morte, & Constantio Arianorum patrono ubique regnante, veritas depressa, & impostura est potentia Principis roborata: adeo ut illud tantum Sardicense Concilium omnibus in locis pervulgaretur, quod confectum constaret ab Arianis: multique nescientes duplicis esse generis Concilium Sardicense, audientes illud collectum ex Arianis, nec in aures admitterent, sed penitus ipsum refertum impietate putantes execrarentur; ut accidisse novimus S. Augustino, quod suo loco proxime dicturum.

LXVIII.

Concilia-
bulum di-
ctum Sar-
dicense.

(a) Socr.
l. 2. c. 16.

Nunc autem quæ ab antiquioribus de ejusmodi Conventiculo hoc eodem anno ab Arianis celebrato scripta habentur, in medium adducamus, atque in primis quæ paucis complexus est Socrates (a) sic dicens: *Episcopi Orientales confestim decedunt: cumque ventum esset ad urbem Philippi quæ est in Thracia, privatim inter ipsos Concilium constituere: de cætero aperte verbum CONSUBSTANTIALE anathemate damnare; opinionemque quod Filius Patris dissimilis esset, per litteras scriptas ubique disseminare cœperunt.* Additque Sozomenus (b) de iisdem hæc etiam: *Separatim (inquit) per se in unum coacti Acta contraria sanxerunt. Quare Episcopi Orientis, decretis suis, quæ de Athanasio, Paulo, Marcello, & Asclepa ediderant, stabilitis; primum omnium Julium Episcopum Romanum, quod primus omnium*

(b) Sozom.
l. 3. c. 10.

*cum istis communicaverat, deinde Osum confessorem cum propter eandem causam, tum propterea quod amicus fuerat Paulino & Eustathio, qui Ecclesiæ Antiochena Antistites fuissent, deinceps Maximum * * Maximia Treveris episcopum, quod primus cum Paulino communicaverat, & ejus Constantino-
polim reversionis auctor extiterat, & Episcopis ex Oriente in Galliam profectis Ecclesiæ communione interdixerat, abdicarunt.*

Præter istos abdicarunt etiam Protogenem Episcopum Sardicensem, & Gaudentium: alterum quidem, quod Marcelli suscepit patrocinium, quem ante suffragio condemnaverat: Gaudentium autem, quod contrario studio ducebatur, quam Cyriacus, cui successerat, & magnificiebat eos quos ille abdicaverat. Hæc cum decrevisset, omnibus episcopis per litteras significarunt ad eum finem: ut istos neque in communionem admitterent, neque scriberent ad eos, neque litteras ab illis scriptas reciperent. De Deo autem eo modo sentire jubebant, quo formula fidei epistolæ subjuncta præscriberet: quæ ut nullam verbi CONSUBSTANTIALIS fecit mentionem, sic illis communionem Ecclesiæ interdicit, qui dicerent tres Deos esse, aut Christum non esse Deum, aut Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum eundem esse, aut Filium ingenitum, aut tempus sæculumve fuisse, quando non erat. Hucusque de Arianorum decretis in pseudosynodo ab illis habita.

LXIX.
Protogenes & Gaudentius
abdicati.

Hic primum furor hæreticæ pravitate terminos omnes præsumptæ ab aliis temeritatis excessit. Ausa enim est Ariana procacia illud nefas, quod vel attingere quælibet execranda hæresis hætenus sibi inconcessum putavit. Quævis namque classes sceleratorum & factorum hæreticorum per omnia retro sæcula præcesserunt, quantumlibet laceffitæ atque exagitate sibi visæ essent a primæ sedis Episcopo, Romanæ, inquam, Eccle-

LXX.
Ariani
primam
ausi ex-
communi-
care Ro-
manum
Pontifi-
cem.

PAGIUS fuit Julio Papa, qui hac de re certior factus, juxta Synodi Mediolanensis decretum communionem suam illis impertivit. Quod fatentur his verbis in libello oblato Julio: *Maxime cum Sanctitas tua, pro insita sibi benevolentia, errori nostro veniam fuerit dare dignata.*

XII.

facius &
blons jus-
tise cum
Athanasio
reconcilia-
re.

Verumtamen id unum videtur Julius ab iis exegisse, ut Athanasii communionem amplecterentur, de quo judicium tulisset Sardicenses Synodus, & ut omnibus scripto testarentur, se per calumniam accusationes in Athanasium intendisse. Ægrum illis erat scripto sibi calumniæ notam inurere. Itaque literis suis eos convenit Julius, ut starent promissis: quod illi se proxima quaque die impleruros epistola sua significarunt. Cum autem tempus traherent, & in eas angustias se redactos viderent, ut a communionem Ecclesiæ projiciendi forent, si longiores moras necerent, occasione Synodi Romanæ usi, Julium adeunt, & scripto præferunt sibi falso

suggesta fuisse ea crimina, quorum reum Athanasium fuisse docuerant; itaque se Athanasii communionem amplecti. Hæc est libelli Julio oblatis sententia, ut patebit, si quis verba recte perpendit: *Quoniam constat nos antehac multæ gravia de nomine Athanasii Episcopi literis nostris insinuasse, atque licetis Sanctitatis tuæ conventi (lege, conventos) ejus rei, de qua significavimus, non præstitisse rationem, prostemur apud Sanctitatem tuam cunctis presentibus Presbyteris fratribus nostris, omnia quæ antehac ad aures nostras pervenerunt de nomine prædicti, falsa nobis esse insinuata, atque omnibus viribus careere, atque ideo nos libentissime amplecti communionem prædicti Athanasii; maxime cum Sanctitatis tuæ, pro insita sibi benevolentia, errori nostro veniam fuerit dare dignata.*

Tamen non est prætermittendum, e versione Athanasii, apud quem libellus iste Græce per-scriptus habetur in Apologia secunda pag. 776. alium

XIII.

CHRISTI
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPF. II.

clesiæ Pontifice; nullus umquam ex ipsis licet perditissimus habitus hæreticus fuerit, eo pervenit audaciæ, ut quantumlibet provocatus, & (ut sibi videbatur) injuriam passus, quod ab eo damnatus atque depositus esset, in ipsum Romanum Pontificem ausus sit ferre sententiam: quod impudens & execrandum facinus Ariani, omne veritatis, & æquitatis asyllum furioso impetu irrupentes, modo aggressi sunt pertentare, dum in Julium Papam, æque ac alios Catholicæ communionis Episcopos sententiam excommunicationis procaciter intulerunt; & quibus juste percussi sunt jaculis anathematis, eadem ipsi violenti in percussores petulantiter intorserunt, dum instar canum furunt in petram, eamque dentibus frustra corrodunt, cujus ictu se esse læsos oblatrant.

LXXI.

Nova fidei
professio
ab Arianis
edita.

Sed quod alia furore insanientes, alia vero dolo fallentes in suo ipsorum Conventiculo perpetrarunt; novam ibi post quatuor alias ante ab eis editas cuderunt fidei regulam, deformeque monstrum honesto Sardicensis Concilii nomine decorarunt: id quidem primum demonstratum est superius ad Antiochenos scribentis Athanasii testimonio, atque testantis non esse omnino Sardicensis Concilii, quæ ejusdem Sardicensis Synodi nomine circumferrentur tabellæ de fide conscriptæ. Quod & impudenter professi sunt iidem Ariani in congregato ab ipsis Concilio Ancyrano, cum in epistola Synodali ex eo Conventu ab eis tunc scripta, recensentes Synodos a se diversis in locis ac temporibus actas, hæc habent (a): *Sancta Synodus Ancyrana: Ac paulo post: Optamus quidem post tentationis Ecclesiasticæ fidei tormentum, quod velut in igne factum est iis, qui pro fide in medio fuerunt (taxare videntur Nicænum Concilium) & post ea, quæ Constantinopoli facta sunt propter Marcellum, & post editionem fidei in Synodo congregata ob festum dedicationis ecclesiæ Antiochiæ, & post ea quæ facta sunt in Sardicensi Synodo, & fidem quæ illic*

(a) Apud
Epiph. har.
73.

PAGIUS

Ursacio &
Valenti venia
sub
conditione
concessa.

alium sensum educi posse, scilicet *Valentem & Ursacium* pacem quidem adeptos *Mediolani*, Ario anathematizato, sed ab Athanasii communionem sese suspendisse intra certum tempus, quo fidem facerent eorum criminum, quæ Athanasio objecta fuerant; conventos autem a Julio, non potuisse implere probationem, cui se adstrinxerant; ideoque cum viderent, aut cadendum a communionem Ecclesiæ, aut communicandum Athanasio, Professionem suam obtulisse Julio, qua testantur falso sibi suggestum fuisse contra Athanasium, & ejus se communioni adherere vellet: τὴν πράγματος χάριν περὶ τοῦ ἐδικλώσαμεν, ἐν ἡδυνήθημεν λόγον ἀποδοῦναι, id est, ut veritatem interpres Athanasii, ut crimina probaremus, nunquam earum rerum documenta afferre potuisse. Sed parum interest, quo pacto ista explicentur, cum ex utraque interpretatione id liquido constet, veniam illis concessam fuisse Mediolani ea conditione, ut aut Athanasium reum peragerent, aut calumniam passum esse faterentur,

effloruit, & amplius post ea quæ Sirmii propter Photinum facta sunt in his recantationibus, quas ob singula de fide capita interrogati de iis, qui in Sardica adversus Orientem dissenserunt, exposuimus, de cætero conquirere, &c.

Vides igitur, ab eisdem auctoribus jactari esse conscriptam fidem Sardicensis, qui convenerant Constantinopoli, a quibus actus est in exilium Athanasius, & damnatus Marcellus, & qui interfuerunt Synodo Antiochenæ in Encænii celebratæ, ex qua missus est Gregorius Episcopus in locum Athanasii Alexandriam, necnon ab his qui postea Sirmii adversus Photinum convenerunt: de quo Arianorum Conventu plura suo loco dicturi sumus: sed & cum in eadem ab ipsis scripta epistola inferius dicatur, eundem esse receptum in eadem Synodo Sirmiensis, satis perspicue demonstratur, quorundam & a quibus conscripta & edita fuerit fidei professio Sardicensis: ut de his nulla dubitatio esse possit, impostores, qui Philippis hoc anno convenerunt Ariani, eam quam scripserunt fidei formulam edidisse nomine Concilii Sardicensis. Extat eadem ipsa fidei formula, Sardicensis Synodi nomine insignita, qua iidem Ariani licet a professione Nicæna deflexerint, non recipientes nomen Consubstantialitatis in Dei Filio; tamen quo se abhorre ab hæresi Ariana monstrarent, positiones quasdam Arianæ damnaverunt; ex quo id lucrum apud nonnullos consecuti sunt, ut Semiariani fuerint nominati (b). Ex argumento autem eorumdem tunc scriptæ fidei e Sozomeno nuper recitato, plane eadem ipsa esse conspicitur, quæ a S. Hilario recensetur his verbis (c):

LXXII.
Auctores
perfidia
Pseudo-
sardicenis
Concilii.(b) Epiph.
harasi 73.(c) Hilari.
lib. de Synod.

Sancta Synodus in Sardica congregata ex diversis provinciis Orientalium partium, Thebaide, Ægypto, Palæstina, Arabia, Phœnicæ, Syria, Cœle, Mesopotamia, Cilicia, Cappadocia, Ponto, Paphlagonia, Galatia, Bithynia, Helleponto, Asia, Phrygiis duabus, Pisidia, Cycladum

LXXIII.
Sardicensis
Concilii nomine
edita nova
fidei formula.

& hoc casu communionem ejus amplecterentur delatores. Quod ultimum cum fecissent scripto, calumniæ suæ poenitentes, plena illis, pura & integra restitutio absque conditione est indulta. Hoc est quod urget Hilarius, dum scribit in Fragmentis, eis reditum ad Catholicam fidem cum communionem donatum. Si enim hæc verba rigide acciperentur, quasi tunc primum in Ecclesiam recepti fuissent; pugnarent non solum cum epistola Synodi Ariminensis, quæ veniam & pacem concessam Mediolani fatetur; sed etiam cum hoc libello; quo nulla venia nunc de novo petitur, sed jam fuisse ante hunc libellum concessa ostenditur. Quod etiam versio Græca liquido exprimit: ἡ θεοσεβεία σου κατὰ τὴν ἔμμερον αὐτῆ καλοκαγαθίαν τῆ πλάνη ἡμῶν κατηγήσατο συγγνώμην δέου. id est, ut veritatem Interpres Athanasii: *Tua in Deum pietas veniam secundum genuinam suam probitatem nostro errori impartiri dignata est.* Itaque non est cur Sirmondus citatus dicat, non liquere, cur venia se-

mel

dum Insularum, Pampylia, Caria, Lydia, Europa, Thracia, Emimonto, Massilia, cum Mysia, Pannoniis duabus, banc exposuimus fidem. Hæc illius inscriptio. Vides ex his plane Arianam cum dolo constantiam: qui enim semel mentiendo unius civitatis suffurati sunt nomen, ut diceretur ab eis scripta fides, professio Sardicensis, non sunt veriti provinciarum, quoque sibi tot nomina vendicare, & plures nominare provincias, quam essent Episcopi. Porro eorum professio melle illita sic se habet, ab eodem S. Hilario recitata.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, creatorem & factorem universorum, ex quo omnis paternitas in cælo & in terra nominatur. Credimus & in unigenitum ejus Filium Dominum nostrum Jesum Christum, qui ante omnia sæcula ex Patre genitus est, Deum ex Deo, Lumen ex Lumine: per quem facta sunt omnia & quæ in cælis, & quæ in terra visibilia & invisibilia: qui est Verbum, & Sapientia, & Virtus, & Vita, & Lumen verum. Et qui in novissimis diebus propter nos incarnatus est, natus ex sancta Virgine: qui crucifixus, & mortuus, & sepultus est: resurrexit ex mortuis tertia die, & receptus est in cælo, & sedet in dextera Patris, venturus judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique secundum opera ejus; cujus regnum sine cessatione permanet per immensam sæcula: sedet enim in dextera Patris non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Credimus & in Spiritum sanctum; hoc est, Paracletum, quem promittens Apostolis post reditum in cælos, misit docere eos, ac memorari omnia: per quem & sanctificantur sinceriter in eum credentium animæ. Eos autem qui credunt de non extantibus esse Filium Dei, vel ex alia substantia, & non ex Deo; & quod erat aliquando tempus, aut sæculum, quando non erat; alienos novit sancta & Catholica Ecclesia. Similiter & eos qui dicunt tres esse Deos, vel Christum

non esse Deum; & ante sæcula neque Christum neque Filium eum esse Dei, vel eum ipsum esse Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vel innascibilem Filium, vel quod neque consilio neque voluntate Pater genuerit Filium, anathematizat sancta & Catholica Ecclesia. Hactenus eorum professio Sardicensis, ac plane vera, ut eam interpretatus demonstrat S. Hilarius: sed quæ tamen rejiciens nomen Consubstantialitatis imperfecta censeretur.

Semiarianos enim se essentialem Filium cum Patre, non autem coessentialem esse profiteri velle testatos esse, S. Epiphanius (a) tradit; de quibus ait, eos tamquam ludiones in scæna decipere conatos fuisse Fideles, superinducentes aliam suo ipsorum vultui personam, qua se Arii præferrent hostes, & fidei Catholicæ professores, cum tamen intus Arium haberent inclusum, & deformius monstrum concepissent, quod postea pepererunt, cum negarunt palam Spiritum sanctum esse Deum. Quales igitur essent eorum fidei professiones, quibus cum Antiochiæ sæpe, tum hic Filio Dei tribuerunt divinam substantialiam, exitus comprobavit: quidvis enim potius dicere parati erant, dummodo prætermitterent Consubstantialitatem, Filii cum patre, optime scientes (quod superius ex Athanasio est pluribus demonstratum) hoc uno relicto ad invadendam Nicænam fidem foramine, ad omnem protinus superinducendam impietatem fore sibi aditum patefactum. Hujus autem strophæ architectos fuisse Georgium Laodicensem, & Basilium Ancyranum, idem qui supra Epiphanius tradit, extitisseque eorum illas voces: Nos non dicimus Coessentialem Filium, sed essentialem. Horum quoque Semiarianorum fuisse Synodos, Antiochenam in Encæniis, Sirmianam, Ancyranam, & quam Philippopoli Thraciæ congregarunt, necnon Sardicensem, de qua egimus, nominatam, idem auctor inferius docet.

Hic autem obiter, antequam ulterius pro-

LXXIV.

(a) Epiph. hæresi 73.

Semiarianorum subdola professio.

LXXV. pro-

PAGIUS mel indulta Valenti & Ursacio in Synodo Mediolanensi, iterum indulgeatur in Synodo Romana; cum ea, quæ sub conditione concessa sunt, eveniente conditione possint & debeant iterum pure concedi, vel si mavis, confirmari.

XIV.

Causa celebrationis Synodi Mediolanensis II. Si cui autem hæreat scrupulus, cur non longo tempore a Synodo Sardicensi altera Synodus Mediolani indicatur, poterit eximi facili negotio, si perpendamus, tribus de causis eum Conventum necessarium fuisse. Prima est, ut decreta Synodi Plenariæ nota fierent Synodis particularibus cura & studio Metropolitanarum & Exarchorum, præcipueque Romani Episcopi diligentia. In eum itaque finem statim post Concilium Oecumenicum Provinciales Synodi cogebantur. Secunda causa, quæ nunc copiosiore solito Synodum requirebat, fuit dissidium illud Orientalium Episcoporum, qui Sardica discesserunt, & Sardicensis Synodi nomine ad Imperatores Constantium & Constantem, & ad universas Ec-

clesias literas dederunt. Itaque, ut huic vulneri mederentur Episcopi Occidentales, opus illis fuit auctoritate Constantis Imperatoris, qui Mediolani residebat, quo nostri se transfulerunt, & Synodum habuerunt in eadem urbe, ut turbis excitatis ad impediendum reditum Athanasii præsto esset auxilium & consilium Occidentalium.

Tertia causa, eaque gravissima, fuit damnatio Photini, quæ non poterat peragi nisi in majore & numerosiore Episcoporum Synodo. Hæc est enim prima Photini damnatio ut diserte docet Hilarius in Fragmentis, dum ait, Marcellum communionem Athanasii privatum post Synodum Sardicensem, anteriore tempore quam Photinus arguitur. Ut hinc pateat, & paulo post Synodum Sardicensem, Athanasium (qui caput istud admissi in communionem Marcelli valde urgeri videbat ab Orientalibus, qui Sardica discesserant) a sua communionem separasse Marcellum

XV.

Photini damnatio.

CHRISTI
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII IMP. II.
CONSTANTISS. Hilarii
instituti
ratio.

progre diamur, admonendum lectorem putamus, non sic quidem, sive Antiochenam sive Sardicensem, vel alias ab Arianis conscriptas fidei professiones ab Hilario probari, ut neget eas ab eisdem Arianis esse confectas, vel illas ipsas Catholicæ Ecclesiæ utendas proponat: nam quæ ejus instituti ratio fuerit, ipso prope exordio sui de Synodis commentarii, idem monet his verbis rescribens ad Gallos (a): *Obsequor igitur charitatis vestræ impatientissima voluntati: & omnes fides, quæ post sanctam Synodum Nicænam diversis temporibus & locis editæ sunt, cum sententiarum omnium atque etiam verborum additis per me expositionibus, destinavi. In quibus si quid vitiosum inesse intelligetur, nemo mihi vitium potest assignare dictorum: inter nuncius enim, (ut voluistis) sum ipse & non conditor. Si quid vero rectum atque ex doctrinis Apostolicis deprehendatur; nemo ambigit, non interpretantis in eo esse gloriam, sed auctoris. Ego tamen, quæ gesta sunt, fideliter transmisi: vos, an Catholica an hæretica sint, fidei vestræ judicio comprobate.* Hæc Hilarius, qui tamen nihil disputat a quibus eadem singulæ editæ sint, vel qua occasione quæ mente compositæ fuerint; nec nisi quæ aperte adversaria sensit esse Catholicæ fidei, voluit redarguere.

LXXVI.
Athanasii
instituti
ratio.

Fortasse eo quoque consilio illas non damnat fidei professiones, in quibus una Filii cum patre substantia prædicatur, licet sciverit ab Arianis esse conscriptas; ut eisdem in deterius declinantes, ad ea quæ prius edidisset, reducere posset. Quod & S. Athanasius fecisse videtur, qui & ipse scribens librum de Synodis, quas sciret ab Arianis diversis temporibus & locis scriptas, refert: dum eos in Concilio Seleuciæ rejicientes nomen CONSUBSTANTIALIS, & similis substantiæ Filii cum Patre, idem provocat ad eam quam scripsissent ipsimet fidem in Concilio Antiocheno in Encæniis celebrato, ubi tum ingenuè confessi fuissent Filium ejusdem

PAGIUS *lum* ante reditum in Orientem, & in Synodo Mediolanensi damnatum primo fuisse Photinum; etsi repetito judicio, in Romana Synodo, & postea in Sirmiensi sit confectus Photinus. Et sic Athanasius exemplo communionis a se denegatæ Marcello, præbuit auctoritatem iis, quæ gerenda erant in Photinum, ut loquitur Hilarius, cujus mentem breviter expressimus. Itaque menses aliquot necesse est intercessisse inter Sardicense & Mediolanense Concilium. Neque enim biennium illud Hilarii per momenta est computandum, sed benignius, ut partem utriusque anni, primi & secundi, complectatur.

XVI. Denique laudanda est Sirmondi observatio, qua posita dejicitur e præsidio Petavius, quod ad Synodi istius assertionem validum existimabat. Petatum illud erat ex epistola Liberii Papæ ad Constantium, qua Pontifex testatur, De-

cum patre esse substantiæ. Cæterum non ipse tantum Athanasius novit suspectum esse substantiæ nomen in hæreticorum professionibus, ac proinde haud illis acquiescendum, nisi & consubstantialitatem Filii cum Patre profiterentur: verum eodem quoque modo Hilarius de iisdem sentit dicto libro de Synodis, cum inferius ait (b): *Multi ex nobis, fratres carissimi, ita unam substantiam Patris & Filii prædicant, ut videri possint non magis id pie quam impie prædicare: habet enim hoc verbum in se fidei conscientiam, & fraudem paratam, &c.* At quonam modo id accidat, pluribus docet. Hæc igitur volumus inculcasse, ut quisque intelligat Hilarii consilium de interpretatione fidei Sardicensis: nam quantumlibet vera esse demonstrari potuisset; ex eo tamen quod vocem Consubstantialitatis non admitteret, ut minus integra, ac proinde dolosa, ab Ecclesia Catholica respuenda esset.

At non iidem tantum Ariani Episcopi seorsum conventiculum Philippopli (ut dictum est) agentes, suæ ipsorum fidei professioni indiderunt nomen Concilii Sardicensis: sed etiam scriptis ab eis ad diversos Synodalibus epistolis, easdem a Conventu Sardicensi datas esse, ipsa inscriptione profitebantur: exciderunt ipsæ litteræ: extat tamen memoria, eosdem tunc dedisse litteras ad Donatum Carthaginensem Episcopum Donatistarum schismaticorum. Quod enim scissent ex parte Catholicorum Antistitem Afrorum interfuisse Concilio Sardicensi Gratum Carthaginensem Episcopum Catholicæ communicationis: ipsi Ariani adversariam partem, nempe schismaticos Donatistas scriptis ex ea Synodo epistolis sibi conciliare conati sunt. Unde Cresconius Donatista, cum probare niteretur, ipsos cum Orientalibus communionem fuisse conjunctos, litteras prodidit Concilii Sardicensis ad Donatum, conscriptas: in quem S. Augustinus illud (c) *jure* objicit, Concilium illud ab Arianis fuisse collectum, cum hæc in Cresconium ait (c):

Sed

(b) Hil-
lar. de Sy-
nodis.

LXXVII.

Ariani
conjuncti
sibi
Donatistas.(c) Au-
gust. contr.
Crescon.
lib. 3. c. 34.

mophylum, Macedonium, Eudoxium & Martyrium Episcopos ante annos octo Mediolani sententiam Arii noluisse damnare, & iratis animis e Concilio exivisse. Etenim si scripta ponatur epistola anno CCCLIV. ut censuit Baronius, non autem CCCLV. ut putabat Petavius, demtis annis octo incidet Conventus ille Mediolanensis in annum CCCXLVI. qui Synodum Sardicensem; antecessit cujus Concilii epistolæ Synodice ab Arianis editæ Demophylus ille, Macedonius & Eudoxius subscripserunt post discessum ex urbe Mediolanensi, quo se contulerant ab Orientalibus Episcopis ad Constantem missi, ut Athanasii damnationem tuerentur. Tamen non est omittendum, Sirmondum in sua Diatriba alienam sententiam affingere Hilario, cum existimat, damnationem Photini in Concilio Mediolanensi ab Hilario commemoratam, trahendam ad Concilium illud Mediolanense, quod

coa-

Sed Orientales, quos modo nostros esse concedis, non latuisse hoc facinus dicis; atque ut hoc probes, inferis principium epistolæ Concilii Sardicensis, ubi Donati Carthaginis Episcopi vestri nomen invenitur adscriptum. Quod ideo factum putas & affirmas, quod videlicet Orientalibus, qui de Concilio suo hæc scripta miserunt, facinus displicuerit Traditorum, & ab eorum se communionem retraxerint, & propterea Donato vestro communicabant. Disce ergo quod nescis: Sardicense Concilium Arianorum fuit, quod notum jamdiu est, ut habemus in manibus contractum, maxime contra Athanasium Episcopum Alexandrinum Catholicum, qui eorum errorem ex ipsa civitate ortum præ cæteris acriter arguebat & refellebat. Non igitur mirum, si illi hæretici Donatum sibi adsciscere tentaverunt, quos per totum Orbem Catholica damnabat Ecclesia; quamquam nos sine civitatum nominibus Episcopos, ad quos hæc litteræ datæ sunt, habeamus.

LXXVIII.

(a) August. epist. 163.

Idem alibi scribens ad Eleusium & socios, hæc eodem habet argumento fusus enarrata his verbis (a): Tunc protulit quoddam volumen, ubi volebat ostendere, Sardicense Concilium ad Episcopos Afros, qui erant communionis Donati, dedisse litteras. Quod cum legeretur, audivimus Donati nomen inter cæteros Episcopos, quibus illi scripserant. Itaque flagitare cœpimus, ut doceretur, utrum ipse esset Donatus, de cujus parte isti cognominantur fieri enim potuisse, ut alicui Donato alterius hæresis Episcopo scripserint, cum maxime in illis nominibus nec Africa mentio facta fuerit. Et paulo post: Sane quoniam nescio quando audieramus, Arianos cum a communionem Catholica discrepassent, Donatistas in Africa sibi sociare tentasse; ad aurem mihi hoc ipsum frater Alypius suggestit. Tunc accepto ipso volumine, ejusdem Concilii statuta considerans, legi Athanasium Episcopum Alexandrinum Catholicum, cujus maxime adversus Arianos acerrimarum disputationum confictus emittit, & Julium Ecclesiæ Romanæ Episcopum, nihilominus Catholicum, illo Concilio Sardicensi fuisse improbatos. Unde apud nos constitit, Arianorum fuisse Concilium, quibus isti Episcopi Catholici vehementissime resistebant. Itaque ad diligentiam Ann. Eccl. Tom. IV.

rem etiam temporum discussionem volumus ipsum volumen accipere, atque auferre nobiscum; qui noluit dare, &c. At non fellit Augustinum, illum ipsum, ex quo littere datæ erant, fuisse Arianum Conventum, Sardicensem ab ipsis nuncupatum: ac jure quidem excepit, Sardicense quod citabatur, extitisse Arianorum Concilium.

Cæterum satis liquet, ipsum Augustinum præterisse legitimum ac verum Sardicense Concilium; nec ipsum tantum, sed & collegam Alypium, aliosque Catholicos, qui in eodem confessu erant Episcopi, illud ipsum ignorasse: cum nemo ex eis, quodnam germanum, quodve spurium & mentitum nomine fuerit Concilium Sardicense, necessariam adhibuerit distinctionem, & ex canonibus atque subscriptione cæterisque Actis legitimis Concilii Sardicensis vindicare studuerint sibi certam communicationem totius Catholici Orbis, quam Donatistæ nominatione tantum Donati ex commentitio titulo litterarum Arianorum sibi adsciscere satagebant. Sed opportune accidit, ut ex antiquitatum promptuario Petri Pithæi reperta sit ipsa integra epistola Pseudosynodi Sardicensis, cujus sæpe meminit (ut vidisti) S. Augustinus; inest posteriori libro, velut appendix ad scriptum a S. Hilario librum de Synodo Ariminensi, quem fidelissimus ejus contubernalis Nicolaus Faber, nuper edidit. Quod igitur ejus epistolæ, quam ut ab hæreticis factam S. Augustinus damnat, Ecclesiasticæ antiquitatis studiosis plenius cognoscendæ semper fuerit desiderium: hic tibi eam describendam curavimus. At licet vel ex translatione facta ab inrudito homine Latinarum litterarum, vel a describentibus eam librariis dormitantibus; atque etiam ex nimia vetustate ipsa mendis obrita videatur: erit plane ut ex ipsa vel eam capias utilitatem, ut consuetum morem cognoscas hæreticorum, qui quo minus veritate pollent, eo amplius calumniis atque mendaciis nituntur, ut non mireris si tantas in Romanos Pontifices coacervant calumnias Novatores, cum videris hos in magnum Athanasium, S. Prothogenem, S. Julium Romanum Pontificem, S. Paulum Constantinopolitanum Episcopum, Osium tum temporis probatissimum, & sanctum Maximum E-

LXXIX.

S. Augustinum præterit Concilium Sardicense legitimum.

Hæretici calumniis & mendaciis niti solent.

L I I

pi-

PAGIUS

coactum fuit anno trecentesimo quinquagesimo quinto. Certum quidem est ex Epistola ipsius Synodi prolata a Baronio damnatos ibi fuisse Marcellum, Photinum & Athanasium. Sed hic Conventus Arianorum fuit, ut omnes fatentur, & docet ipsa Athanasii damnatio. At vero Conventus Mediolanensis, de quo Hilarius, confusus erat ex Episcopis Catholicis, & habitus fuit currenti anno, ut superius est demonstratum.

XVII.

Itaque duplex Synodus Mediolanensis statuen-

da est, in qua Photinus damnationem exceperit. Prima est Hilario dicta, ex Episcopis Catholicis composita, & coacta anno trecentesimo quadragésimo septimo. Altera est Arianorum Synodus anno trecentesimo quinquagesimo quinto, qui damnationem Athanasii cum Photino conjungunt. Quod Hilarius sine exprobratione non prætermisisset, si ejus fecisset mentionem. Quæ omnia a Petro de Marca laudato diligenter observata.

Duplex Synodus Mediolanensis statuenda.

piscopum Treverensem calumniarum plaustra vexisse, & mendaciorum sarcinis onerasse navigia, adeo ut & quæ ipsi fecissent, adscribere Catholicis non sint veriti. Sed accipe eam, cujus sic se habet Inscriptio (a):

Incipit Decretum Synodi Orientalium apud Sardicam Episcoporum a parte Ariatorum, quod miserunt ad Africam.

Gregorio Alexandria Episcopo, Anthoni Nicomedia Episcopo, Donato Carthagini Episcopo, Desidetio Campanie Episcopo, Fortunato Neapolis Campanie Episcopo, Eutichio Arimini adeno Campanie Episcopo, Maximo Salonarum Dalmatie Episcopo, Sinferunti, & omnibus per orbem terrarum consacerdotibus nostris, presbyteris & diaconibus, & omnibus qui sub cælo sunt in Ecclesia sancta Catholica Episcopis, qui a diversis Orientalium provinciis, idest provincia Thebaida, & provincia Palæstina, Arabia, Fenice, Syria, Mesopotamia; Cilicia, Isauria, Cappadocia, Gallacia, Ponto; Bithinia, Pamphilia, Paflagonia, Caria, Frigia, Pisidia, & ex insulis Cycludum, Lydia, Asia, Europa, Hellepontu, Thracia, Hænimontu, ad civitatem Serdicam congregati Concilium celebravimus, in Domino æterna salus.

Est quidem nobis omnibus indeficiens oratio, dilectissimi fratres, primo ut sancta Domini & Catholica Ecclesia dissensionibus omnibus & schismatibus carens unitatem spiritus & vinculum charitatis ubique conservet per fidem rectam: sed & vitam immaculatam quoque tenere, amplecti, custodire, servare omnibus invocantibus. Dominum est quidem justum, præcipue Episcopis, qui Ecclesiis sanctis præsumunt. Secundum, ut Ecclesie regula sanctaque parentum traditio atque judicia in perpetuum firma solidaque permaneant, nec nobis semper * gentibus, sectis, traditonibusque perversis, maxime in constituendis Episcopis, vel in exponendis, aliquando turbetur, quominus teneat Evangelica sanctaque præcepta: & quæ sanctis & beatissimis Apostolis jussa sunt, & a majoribus nostris atque a nobis ipsis in hodiernum usque servata sunt, & serventur.

LXXXI. Exiit namque temporibus nostris Marcellus quidam Galatie hereticorum omnium execrabilior pestis, qui quæ sacrilega mente, ore profano perditioque argumenta venit Christi Domini regnum perpetuum, æternum & sine tempore determinasse, initium regnandi accepisse Dominum dicens ante quadringentos annos, finemque ei venturum simul cum mundi occasu. Et jam hoc asserere cepti temeritate conatur, quod in corporis conceptione tunc factus sit imago invisibilis Dei, tuncque & panis, & janna, & vita effectus; eadem hæc non solum verbis nec loquacitatis assertione con-

firmat, sed totum quicquid fuerat sacrilega mente conceptum blasphemique ore prolatum, concupiscentia * nitenti, libro blasphemis & execrationibus pleno indens, etiam alia multa pejora, calumniam in ipsis faciens divinis scripturis cum sua interpretatione & scelerata mente, quæ contra illis ex suo pestifero sensu applicabat; quibus ex rebus aperte manifesteque constitit hæreticus: quique assertiones suas quibusdam squaloribus miscens nunc falsitibus Sabellii, nunc malitia Pauli Samosatenensis, nunc blasphemis Montani hereticorum omnium ducis aperte permiscens, unamque confusionem de supradictis faciens, ut impudens Galata in aliud Evangelium declinavit, quod non est aliud, secundum quod B. Paulus tales condemnans ait: Et si Angelus de cælo aliter annuntiaverit vobis, quam quod accepistis, anathema sit.

Magna autem fuit parentibus atque majoribus nostris sollicitudo de supradicta predicatione sacrilega. Conditur namque in Constantinopolim civitatem sub præsentia beatissimæ memoriæ Constantini Imperatoris, Concilium Episcoporum, qui ex multis Orientalium provinciis advenerunt, ut hominem malis rebus imbutum salubri consilio reformarent: & ille admonitione sanctissima correptus a predicatione sacrilega discederet: quique increpantes illum & exprobrantes, necnon charitatis affectu postulantes multo tempore nec quicquam proficiebant. Namque post unam & secundam multasque correptiones, cum nihil proficere potuissent (perdurabat enim & contradicebat rectæ fidei, & contentione maligna Ecclesie Catholice resistebat) exinde illum omnes horrere ac vitare ceperunt: & videntes quoniam subversus est a peccato, & est a semetipso damnatus: auctis eum Ecclesiasticis damnaverunt, ne ulterius oves Christi pestiferis contactibus magis macularet. Tunc namque etiam ejus aliquos pravissimos sensus contra fidem rectam Ecclesiamque sanctissimam, propter memoriam posterorum cautelamque, suis sanctissimis scripturis in archivo Ecclesie condiderunt.

Sed hæc quidem secundum impietatem Marcelli heretici prima fuerunt: pejora sunt deinde subsecuta. Nam quis fidelium credat aut patiatu ea, quæ ab ipso male gesta atque conscripta sunt, quæque digne anathematizata sunt? Nam cum ipso Marcello a parentibus nostris in Constantinopolim civitatem. * Namque liber sententiarum extat in ipsum ab Episcopis conscriptus, in quo libro etiam isti, qui nunc cum ipso sunt Marcello atque illi favent, idest Prothogenes Sardicæ civitatis Episcopus & * Siracusanus in ipsa sententia manu propria conscripserunt, quorum manus valens testatur fidem sanctissimam nullo genere

(a) Hilar. frag. l. 2. pag. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

LXXX.

Epistola pseudo-Synodi Sardicensis.

LXXXII.

LXXXIII.

Contra Marcellum Anacuranum.

vere mutandam, nec Ecclesiam sanctam prædicatione falsa subvertendam, ne hoc modo pestes ac lues animalium omnibus gravissima importetur, Paulo dicente: Sive nos, sive Angelus de cælo aliter annuntiaverit vobis, quam quod accepistis, anathema sit. Vehementer autem admirati sumus, quatenus eum qui aliter quam in vero est, audeat Evangelium prædicare, quidam qui se Ecclesiasticos esse volunt, facile ad communionem recipiunt, nec blasphemias ejus quæ in ipsius libro signatæ sunt, inquirentes, nec illis qui sollicitè cuncta investigaverunt, & invenièntes justè damnaverunt, consensum accommodare voluerunt. Etenim Marcellus cum apud suos hæreticus haberetur, peregrinationis auxilia requisivit, scilicet ut & illos falleret qui & ipsum & ejus scripta pestifera ignorarent. Sed quidquid apud illos agit, impia sua scripta sensusque profanos occultat, falsa pro veris opponens, quæstum sibi de simplicibus atque innocentibus fecit.

LXXXIV.

Quique sub prætextu Ecclesiasticæ regulæ multos Ecclesiæ pastores induxit, eosque in suam redigens potestatem, Sabellii hæretici sectam inducens callida fraude, decepit, restaurans Pauli Samosatensis & artes, & dolos. Mixta enim est omnium hæreticorum sectis Marcelli extranea traditio, sicut supra memoratum est. Unde convenerat omnes Ecclesiæ sanctæ præpositos memores dictorum Domini Christi dicentis: Cavete vos a pseudoprophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: a fructibus eorum cognoscetis eos, vitare ab hujusmodi & horrere, nec illis facile communicare, agnoscere illos ex actibus suis, atque ex eorum scriptis sacrilegis prædammare. Nunc vero vehementer metuemus, ne nostris temporibus compleatur quod scriptum est: Cum dormiunt homines, venit inimicus & spargit zizania inter frumentum. Cum enim non vigilant hi, quos vigilare oportet in custodia Ecclesiæ, falsa verba nutantia, funditus id quod rectum est, vertunt.

LXXXV.

Quapropter nos qui plene ex libro Marcelli, ejus sectam sceleratque cognovimus, scripsimus vobis, dilectissimi fratres, ut neque Marcellum, neque eos qui illi junguntur ad communionem sanctæ Ecclesiæ admittatis: memores quoque sitis Prophetæ David dicentis: Dixi eis qui faciunt facinus, ne feceritis facinus, & delinquentibus, ne exaltaveritis cornu. Nolite in altum tollere cornu vestrum: ne loquamini adversus Dominum iniqua. Et credite Salomoni dicenti: Nolite transferre terminos æternos, quos constituerunt patres vestri. Quæ cum ita sint, nolite supradicti Marcelli pravissimi sequi errores, & ea quæ ab ipso injusta prædicatione contra Dominum Christum inventa traditaque sunt, prædammate, ne

Anu. Eccl. Tom. IV.

blasphemiis sceleribusque etiam ipsi participes sitis. Sed propter compendium, & hactenus de Marcello.

Verum de Athanasio quondam Alexandria Episcopo accipite, quæ gesta sunt. Accusatus & graviter juxta Deum sacrilegus, & juxta mysteria Ecclesiæ sanctæ prophanus, quique propriis manibus comminuit poculum Deo & Christo dicatum, ipsumque altare venerandum confregit, sedemque sacerdotalem subvertit ipse, atque ipsam basilicam, Dei domum, Ecclesiam Christi demolitus usque ad solum est. Presbyterum vero ipsum virum gravem & justum, nomine Narchen tradidit custodiæ militari. Accusatus præterea est de injuriis, violentia, cæde, atque ipsa Episcopi internecone, quique etiam diebus sacratissimis Paschæ tyrannico more sæviens, Ducibus atque Comitibus junctus: quique propter ipsum aliquos in custodiam recludebant, aliquos vero verberibus flagellisque vexabant, cæteros diversis tormentis ad communionem ejus sacrilegam adigebant (nec actus commissi unquam ab innocentibus fuerant) sperans hoc modo suos suamque prævalere posse factionem, ut per Duces & Judices, perque carceres ipsos, verbera diversaque tormenta invitos ad communionem suam cogeret, nolentes adigeret, repugnantes atque resistentes sibi tyrannico more terreret. Erant quidem illa gravia & acerba ab accusatoribus objecta.

LXXXVI.

Nam propter hæc necessario Concilium apud Casaream Palestinam primo videtur esse conductum: & cum minime ab ipso vel ab satellitibus ad supradictum Concilium occurreretur, post alterum annum in Tyro, propter ejus facinora necessario iterum celebratur. Advenerunt Episcopi de Macedonia, & de Pannonia, Bithynia, & omnibus partibus Orientis; Imperatoris jussione constricti, quique * Actis Athanasii flagitia criminaque cognoscentes, non passim nec temere accusatoribus credunt, sed suo de Concilio inlustres & laudabiles Episcopos eligunt, atque in rem præsentem ubi res gestæ erant, de quibus arguebatur Athanasius, mittunt: quique oculata fide cuncta aspicientes atque vera cognoscentes ad Concilium redeunt, ejusque crimina, quæ ab accusatoribus objiciebantur, suo testimonio vera confirmant. Unde in præsentem Athanasium dignam pro criminibus sententiam dicunt. Propter quod Tyro fugiens, Imperatorem appellat. Audit etiam Imperator, quique interrogatione habita, omnia ejus flagitia recognoscens, sua illum sententia in exilium deportavit. His ergo ita cedentibus rebus, cum Athanasius damnatus digne, in exilio haberetur ob meritum facinorum suorum, sacrilegus in Deum, in mysteria sacra prophanus, in basilicæ demolitione violentus, in Episcoporum exitiis innocentiumque fratrum per-

LXXXVII.

secutor horrendus, ab omnibus Episcopis in re-
jicendis malis servatur auctoritas legis, can-
non Ecclesie, & Apostolorum sancta traditio.

LXXX-
VIII. Sed dicitur Athanasius post damnationem
suam reditum sibi de exilio compararet, de
Gallia ad Alexandriam post plurimum tem-
pus advenit: quique præterita in nihilum
ducens, acrius in nequitia prævalebat.
Nam comparatione sequentium, levia sunt
quæ ab ipso prima commissa sunt. Ete-
nim per omnem viam reditus sui Eccle-
siam subvertebat, damnatos Episcopos ali-
quos restaurabat, aliquibus spem ad Epi-
scopatus reditum promittebat: aliquos ex
infidelibus constituerebat Episcopos, salvos
& permanentibus integris sacerdotibus per
pugnans & cædes Gentilium nihil respiciens
leges, desperationi tribuens totum: unde
per vim, per cædem, per bellum, Alexan-
drinorum basilicas deprædatur. Constitu-
to jam in ejus locum ex judicio Concilii
sancto, & integro sacerdote, ut barba-
rus hostis, ut pestis sacrilega, adductis
Gentilium populis Dei templum incendit,
altare comminuit, & clam exit de civita-
te, occulteque profugit.

LXXXIX. Sed de Paulo Constantinopolitana civi-
tatis quondam Episcopo post reditum exi-
lii sui si quis audierit, perhorrescet.
Fuere namque & in Ancyra provincia Gal-
laciæ post reditum Marcelli hæretici, domo-
rum incendia & genera diversa bellorum:
nudi ab ipso ad forum traherentur presby-
teri, & (quod cum lacrymis luctuque est
dicendum) consecratum Domini corpus ad
sacerdotum colla suspensum palam publice-
que profanabat, virginesque sanctissimas
Deo Christoque dicatas publice in foro, me-
diaque in civitate, concurrentibus populis,
abstractis vestibus, horrenda fœditate nu-
dabat. Sed in civitate Gaza provincie Pa-
lestine, post reditum suum Asclepas alta-
re comminuit, multasque seditiones effecit.
Præterea Adrianopoli Lucius post reditum
suum, sacrificium a sanctis & integris sa-
cerdotibus confectum (si fas est dicere)
canibus proficiendum jubebat. Igitur cum
hæc ita sint, numquid nam lupis tantis ac-
talibus oves Christi adhucque credimus,
& membra Christi, membra fornicatorie
fucemus? absit.

XC. Nam postea Athanasius peragrans per
diversas partes orbis terrarum, scilicet se-
ducens aliquos, per suam fallaciam adu-
lationemque pestiferam decipiens innocen-
tes Episcopos qui ejus facinora ignorabant,
vel Ægyptios aliquos ejus actus ignoran-
tes, scripta a singulis emendicando, Ec-
clesias pacificas perturbabat, aut ipse sibi
novas pro sua voluntate * Nihil tamen hoc
valere potuit ad judicium jamdudum a san-
ctissimis & illustribus Episcopis consecra-
tum. Non enim commendatio eorum, qui
nec in Concilio Judices fuerunt, nec Con-
cilii judicium habuerunt aliquando, nec

præsentibus cum supradictus Athanasius au-
diretur, fuisse noscuntur, aut valere il-
li potuit, aut prodesse. Denique cum sibi
hæc incassum provenisse cognosceret, ad Ju-
lium Romam perrexit, sed & ad Italia
quosdam ipsius partis Episcopos, quos se-
ducens per epistolarum falsitatem, ab eis-
dem per facile in communionem receptus est.
Deinde cœpere illi non tam pro ipso, quam
pro suis actibus laborare, quod illi per-
temere credendo communicaverant. Etenim
si fuerant illæ litteræ aliquorum, non ta-
men eorum qui Judices fuerant, aut in
Concilio adsederant: quæ quidem etiam si
essent aliquorum; temere illi fidem * pro-
ferunt credere noluerunt: Ideo quia & a-
lii quique * in prætorium pro suis facino-
ribus detecti sunt, nunc cum Marcello &
Athanasio conjuncti sunt.

Decimus autem Asclepas ante decem &
septem annos Episcopatus honore distinctus
est: deinde Paulum & Lucium & quot-
quot talibus conjuncti sunt, circumeuntes
simul exterarum regiones, persuadebant Ju-
dicibus non esse credendum illis qui in eos
digne sententiam protulerunt, ut hoc ge-
nere commercii sibi quemdam ad Episcopa-
tus reditum procurarent. Nec in ipsis lo-
cis in quibus peccaverant, nec in proximi-
s, vel ubi accusatores habebant, se de-
fendebant, sed juxta peregrinos & longe
a regionibus suis positos, ignorantes ge-
storum fidem, justam sententiam conaban-
tur perfringere, ad illos referentes actus
suos qui illos per omnia nesciebant. Astu-
te hoc faciunt. Scientes enim de Judicibus,
de accusatoribus, de testibus multos dece-
sisse, post tot tantasque sententias, puta-
verunt aliud restaurare judicium, volentes
apud nos causam dicere, qui neque illos
excusavimus, neque judicavimus. Qui e-
nim judicaverunt, jam ad Dominum perre-
xere. Voluerunt autem etiam Orientalibus
Episcopis * & veniunt pro judicibus de-
fensores, pro defensoribus rei, eo tempo-
re cum eorum defensio non valebat: ma-
xime cum tunc defendi minime potuerunt,
quando illos accusatores sui faciem ad fa-
ciem arguebant, novam legem introducere
putaverunt, ut Orientales Episcopi ab Oc-
cidentalibus judicarentur. Et volebant Ec-
clesie judicium per eos posse constare, qui
non tam illorum miserebantur, quam acti-
bus suis. *

Hoc itaque nefas quoniam numquam re-
cepit Ecclesiastica disciplina: quæsumus,
dilectissimi fratres, ut sceleratam perni-
ciam conatusque mortiferos perditorum, no-
biscum etiam ipsi damnetis. Etenim cum
adhuc esset Episcopus Athanasius, Ascle-
pam depositum sua sententia ipse damnavit:
sed & Marcellus similiter illi numquam
communicavit: Paulus vero Athanasii ex-
positioni interfuit, manuque propria sen-
tentiam scribens, cum cæteris eum etiam
ipse

XCI.

XCII.

ipse damnavit: & quandiu quisque eorum Episcopus fuit, sua iudicia confirmavit, sed cum diversis ex causis diversisque temporibus singuli eorum digne de Ecclesia, suis pro meritis pellerentur, majorem concordiam una conspiratione fecerunt, donantes sibi quisque delicta, quæ cum Episcopi essent, pro auctoritate divina damnarunt. Namque quando Athanasius in Italiam & Galliam pergens sibi iudicium comparavit, post mortem aliquorum accusatorum, testium, iudicumque, & credidit posse se denuo tempore audiri quod ejus flagitia vetustas temporis obscuraret, cui consensum commodantes, non recte, Julius urbis Romæ Episcopus, Maximus, & Ossius ceteros complures ipsorum Concilium apud Serdicam fieri ex Imperatoris benignitate sumpserunt, occurrimus ad Serdicam litteris Imperatoris conventi; quo cum venissemus, didicimus in media Ecclesia Athanasium, Marcellum omnes sceleratos Concilii sententia pulsos, & merito singulos pro suis facinoribus prædamnatos, cum Ossio & Prothogene sedere simul & disputare, & quod est deterius, divina mysteria celebrare. Nec confundebatur Prothogenes Serdices Episcopus communicare Marcello hæretico, cujus & sectam & reprobum sensum in Concilio quater sententiis Episcoporum subscribens, propria voce ipse damnaverat. Unde manifestum est quia sese ipse sua sententia condemnavit, cum se illi communicando participem fecit.

XCIII.

Verum nos tenentes Ecclesiastica regula disciplinam, & volentes miseris in aliquantulum vivere, mandavimus illis qui cum Prothogene & Ossio fuerunt, ut de suo cœtu damnatos excluderent: neque peccatoribus communicarent; deinde una nobiscum audirent ea quæ a patribus nostris contra ipsos in præteritum fuerant iudicata; (nam liber Marcelli non expectabat accusationem, per se enim aperte hæreticus noscebatur;) & ne falsis suggestionibus crederent, * non eorum quisquam pravissimam mentem propter locum Episcopatus obscurant *. At illi contra hæc resistebant, qua ratione, nescimus: nec se voluerunt ab ipsorum communione secernere, confirmantes Marcelli hæretici sectam, & facinora Athanasii cæterorumque scelera fidei Ecclesiasticæ pacique præponebant.

XCIV.

His itaque cognitis nos octoginta Episcopi, qui propter pacem confirmandam Ecclesiæ ex diversis longinquisque provinciis cum ingenti exitu & labore ad Serdicam veneramus, videntes hæc non sine lacrymis ferebamus. Leve enim non erat quod a se eos dimittere omnino negabant, quos Patres nostri merito suis pro criminibus ante damnarunt. His itaque communicare nefas duximus, neque cum profanis volumus sancta Domini sacramenta miscere, servantes & tenentes regulam Ecclesiasticæ disci-

plinæ. Nam ut supradictos Ossium a se Prothogenemque non dimitterent, conscientia forte mala quam sibi eorum unusquisque debebat * nudari aliquo quam ad palam fieri magnopere pertimescebant: nec sic in eis audebat eorum aliquis sententiam dicere, ne & se ipse damnaret quod illis contra interdictum communicassent, quibus communicare nullo genere oporteret. Verum nos iterum illos atque iterum rogabamus, ne firma solidaque concuterent, ne subverterent legem, nec jura divina turbarent, ne cuncta confunderent, atque traditionem Ecclesiæ, ne quidem modica pace, frustrarent; sed nec novam sectam inducerent, aut Orientalibus Episcopis Conciliis sanctissimis de Occidente venientes aliqua in parte præponerent. At illi contra despicientes hæc, nobis minabantur, & se Athanasium & ceteros sceleratos vindicatos pollicebantur: quasi vero aliud facere aut dicere possint, qui sceleratos omnes ac perditos in suum consortium reciperent. Præterea ingente hoc tumore proponunt, audacia potius ac temeritate, quam legitima ratione possessi. Videntes enim quod ii qui damnatos recipiunt, in offensam crimenque occurrunt, ut violatores celestium legum, tali auctoritate iudicium constituere conabantur, ut sese Iudices Iudicum dicere vellent, atque eorum qui jam cum Deo sunt, si fas est, sententiam refricare. Nos vero rogabamus illos per plurimos dies, ut a se damnatos abjicerent, & se Ecclesiæ sanctæ conjungerent, atque Patribus vera dicentibus consensum accommodarent. Sed illi se hoc facturos omnino negabant.

XCV.

Altercantibus igitur nobis emerferunt quinque Episcopi ex partibus nostris, qui superflites de sexto numero eorum qui ad Mareotam directi fuerant, remanserant, & talem illis optionem proponunt: mittendos esse ex utroque Concilio Episcopos aliquos ad loca in quibus Athanasius scelera flagitiaque commisit, ut sub testificatione Dei, cuncta fideliter scriberent; & si falsa inventa fuerint quæ Concilio nunciavimus, ipsi damnemur, nec Imperatoribus, nec Concilio, nec cuiquam Episcopo conquæramur. Quod si verum constiterit, quod ante diximus, ad numerum nostrum ex vobis quod delegistis, id est, qui Athanasio post damnationem communicaverunt, sed & eos qui Athanasio, & Marcello fautores defensoresque sunt exponamus, nec Imperatoribus, nec Concilio, nec cuiquam Episcopo aliqui vestrum conquerantur. Hanc optionem a nostris propositam Ossius & Prothogenes omnesque eorum socii suscipere timuerunt. Immensa autem confluxerat ad Serdicam multitudo sceleratorum omnium ac perditorum adventantium de Constanti-nopoli, de Alexandria, qui rei homicidiorum, rei sanguinis, rei cædis, rei latro-

cinio-

einiorum, rei prædarum, rei spoliiorum nefandorumque omnium sacrilegiorum, criminum rei, qui altaria confregerunt, Ecclesias incenderunt, domosque privatorum compilaverunt, propbanatores mysteriorum Dei, proditoresque sacramentorum Christi, qui impiam sceleratamque hæreticorum doctrinam contra Ecclesiæ fidem adserentes, sapientissimos presbyteros Dei, diacones, sacerdotes atrociter demactaverunt; & eos omnes secum collectos in suo conventiculo habuerunt Osius & Prothogenes, eosque honorantes, nos omnes diacones & sacerdotes Dei despiciebant, quia nec ipsi volebamus talibus, aliquando conjungi, iique vulgo omnibusque gentibus, id quod inter nos fuerat, referebant, pro veris falsa fingentes, nec discordiam inter nos ex causa Dei ortam, sed ex humana præsumptione narrabant, divinis humana miscentes, & Ecclesiasticis rebus privatas adjungentes, Civitatis nobis concentum seditionemque conflarunt, dicentes nos gravem schismate Civitati importasse injuriam, nisi illis (quod nefas erat) communicaremus: & hæc frequenter acclamabant. Nos enim omnino illis communicare nolimus, nisi eos quos damnavimus projecissent, & dignum honorem Concilio Orientis tribuerent.

KCVI.

Quæ vero ipsi egerint, vel quale Concilium habuerint, hinc addiscere poteritis. Nam Prothogenes (sicut supra diximus) apud Acta anathematizans Marcellum & Paulum, postea eos in communionem suscepit. Dionysium vero ab Edica Provinciæ Achaïæ quem ipsi exposuerunt, in Concilio habuerunt simul secum & exponentes & expositi; Judices & rei communicantes mysteria divina pertractant. Bassum autem de Diocletiana Civitate in flagitiis sceleribusque detectum, & merito de Syria deportatum, ordinaverunt Episcopum, quique apud ipsos sceleratius vivens detectus, & ab ipsis damnatus, cum ipsis hodie videtur esse conjunctus. Et quia Joannes Thessalonicensis Prothogeni frequenter probra multa criminaque objecit, quod diceret illum concubas & habuisse & habere, cui communicare numquam voluit, nunc vero in amicitiam receptus quasi pejorum consortio expurgatus, apud ipsos habetur ut justus. Asclepas autem cum ad Constantinopolim Civitatem propter Paulum venisset, post inhumanitatem rerum atrocitatemque, commisit quæ media in Ecclesia Constantinopolitana gesta sunt, post mille homicidia quæ altaria ipsa humano sanguine coinquinaverunt, post interfectiones fratrum extinctionesque Gentilium, hodieque cum Paulo, cujus causa hæc gesta sunt, communicare non cessat: sed & illi qui per Asclepam Paulo communicant, accipientes ab eodem scripta atque ad illum mittentes.

KCVII.

Ex hac igitur coagulatione atque ex

perditorum congregatione quale potuerit celebrari Concilium, in quo flagitia sua non tam puniebant, quam agnoscebant? Non enim secundum nos qui Ecclesiis sanctissimis præsidemus populisque rectores sumus, donantes, & dimittentes, quæ ab ipsis nec dimitti unquam possunt, nec donari: quique etiam Marcello, & Athanasio cæterisque sceleratis flagitia, blasphemiam, quæ nefas fuerit dimittere, condonarunt, cum scriptum sit: Si peccaverit homo in hominem, orabunt pro eo ad Dominum: Si autem in Deum peccaverit homo, quis orabit pro eo? Nos autem talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei. Sed nec hoc docere aliquos patimur, nec novas traditiones inducere, ne proditores fidei traditoresque scripturarum divinarum (quod nefas est) dicamur, ne a Domino, & ab hominibus condemnemur. Verum illi supradicti etiam hæc adversus nos machinabantur; & quoniam sciebant nos non posse sibi scelestorum beneficio communicare; ex scriptis nos Imperatorum terre putabant, ut invitos ad suam communionem traherent, & * spectabant dividitotius mundi profundum Ecclesiæ, æternamque pacem propter Athanasium & Marcellum, propter quos nomen Domini blasphematur in Gentibus, quos oportebat, si in se aliquid timoris Dei habuissent, ne turbo iste qui per ipsos natus est, permaneret, a sua pravissima præsumptione, vel sero discedere, ne ipsorum causa contra se scinderetur Ecclesia: aut si in eis quæ pro ipsis certant, metus Dei esset, etiam si nihil esse damnabile apud ipsos inveniretur, tamen quod propter ipsos unitas Ecclesiæ scinditur, & propter insaniam, rabiem, cupiditatemque honoris pax profunda subvertitur, execrari eos ac perhorreere deberent.

Cum ita res currere videremus, ad suam patriam regredi nostrum unusquisque decrevit: placuitque nobis de Serdica scribere, & ea quæ gesta sunt nunciare, nostramque sententiam declarare. Nos enim Athanasium, & Marcellum, qui in Dominum impie blasphemantes scelerati vixerunt, expositos olim atque damnatos, non possumus iterum in Episcopatus honorem suscipere, quique crucifigentes verum filium Dei atque illum denuo publicantes, acerbis ictibus confixerunt. Alter enim ipsorum blasphemando in filium Dei atque in ejus regno, æterna morte mortuus est semel: Alter in corpus Domini mysteria ejus prophanò more atrociter peccans, cæteraque flagitia immaniter gerens, Episcoporum sententia ejectus est atque damnatus. Quamobrem quoniam a parentum traditione discedere non possumus, quia nec talem auctoritatem sumpsit Ecclesia, nec talem potestatem a Deo accepit, supradictos ad honorem dignitatemque Ecclesiæ, nec ipsi sci-

CHRISTI
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII
CONSTANTIS IMP. II.

scipimus, & suscipientes, digne damnamus. Sed nec alios qui aut olim, aut postea merito damnati sunt, in Ecclesia recipimus, adhaerentes legibus Dei traditionibusque paternis atque Ecclesiasticis disciplinis, credentes Prophetæ dicenti: Noli transgredi terminos æternos quos posuerunt patres tui. Quare nos nunquam fixa solidaque concutimus, sed magis ea quæ sunt a parentibus constituta servamus.

XCIX.

Post multa igitur, dilectissimi fratres, hæc, vobis ex aperto mandamus, ne quis vestrum ab aliquo circumventus aliquando communicet, id est Ofsio Prothogeni, Athanasio, Marcello, Asclepæ, Paulo, Julio: sed nec cuiquam damnatorum de Ecclesia sancta rejectis, neque sociis ipsorum qui illis sive per se, sive per scripta communicant. Quare nec vos ad illos scribere unquam debetis, nec ab ipsis scripta suscipere.

C.

Jam quod superest, oramus vos dilectissimi fratres, ut unitati Ecclesiæ consulatis, & paci perpetuæ, sanctos Episcopos eligatis, in quibus & fides integra & sancta sit vita, abhorrentes eos qui pro criminibus suis ab Episcopatus honore distincti sunt, voluntque iterum recipere locum, quem digne pro suis facinoribus amiserunt, magisque hos execramini quos post facinus videtis pejora committere, nec Dominum audire dicentem: Peccasti, quiesce: Inhibere nesciunt enim, & fortiores de sceleribus efficiuntur, & quanto plus in gurgitem vitiorum mergunt, tanto plus orbem subvertunt, seditionibus vacantes, bella persecutionesque acerrimas sanctis Ecclesiis ingerunt, & tyrannico more populos Domini in suum dominium captivare contendunt. Namque ex his rebus pessimos eorum conatus agnoscite, quando talem mundo tempestatis procellam induxerunt, ut Orientem prope totum Occidentemque turbarent, ut relinquentes singuli Ecclesiasticas curas, populosque Dei deserentes, atque ipsam Evangelii doctrinam postponentes, de longinquo adveniremus senes ætate graves, corpore debiles, ægritudine infirmi, traheremurque per diversa, nostrosque ægrotantes in itineribus desereremus propter perpaucos scelestos olim digne damnatos, primatus Ecclesiæ contra fas appetentes: * geratque curam de nobis Imperium atque religiosi Imperatores, Tribuni & Duces dirissima republica de Episcoporum vita statuque exercerentur. Sed nec populi silent. Omnis enim fraternitas omnibus in Provinciis suspensa ac sollicita expectat, in quem finem hæc malorum procella succedat, cursusque ipse publicus attritus ad nihilum deducitur. Et quid pluribus? Ortus, Occasusque mundi propter unum, vel duos paucosque sceleratos, impie sentientes, & turpiter viventes funditus subvertitur, & dura sævaque tempestate turbatur, in quibus nulla religionis

*

semina resederunt, quæ si habuissent, imitarentur Prophetam dicentem: Tollite & mittite me in mare, & tranquillabit mare a vobis, quando hæc tempestas propter me facta. Sed ideo hæc non imitantur, quia nec justos sequuntur, ita autem sceleratorum omnium duces quærunt Ecclesiæ Principatum quasi aliquod tyrannidis regnum: nec hoc propter bonum quoque justitiæ inquirunt. Non enim Ecclesiis consulunt, qui leges juraque divina, cæterorum decreta dissolvere perconantur. Propterea hanc novitatem moliebantur inducere, quam horret vetus consuetudo Ecclesiæ, ut in Concilio Orientales Episcopi quicquid forte, statuissent, ab Episcopis Occidentalibus refricaretur: similiter quicquid Occidentalium partium Episcopi, ab Orientalibus solveretur. Sed hoc ex illo suo pravissimo sensu tractabant. Verum omnium Conciliorum juste legitimeque actorum decreta firmanda, majorum nostrorum gesta consignant. Nam in Urbe Roma sub Novato & Sabelio & Valentino hæreticis factum Concilium ab Orientalibus confirmatum est: & iterum in Oriente sub Paulo * Asonus ait quod statutum est, ab omnibus est signatum.

* Samosaten.

Cf.

Ob quam rem hortamur vos, dilectissimi fratres, considerantes ordinem Ecclesiasticæ disciplinæ, & paci totius orbis consulescentes, corripatis eos qui sceleratis communicant, & malos de Ecclesiis radicitus amputetis, ut tempestate ruente ipsorum causa innataus Christus Dominus omnibus imperet ventis procellisque maritimis discedere, & tribuat Ecclesiæ sanctæ pacem perpetuam & quietem. Nos vero nulli injuriam facimus, sed legis præcepta servamus. Nam injuriati graviter & male tractati sumus, ab iis qui volebant Ecclesiæ Catholicæ regulam sua pravitate turbare: sed ante oculos habentes timorem Dei, judicium Christi, verum & justum considerantes nullius personam accepimus, neque alicui pepercimus quominus Ecclesiasticam disciplinam servaremus. Unde Julium Urbis Romæ, Ofsium, & Prothogenem, & Gaudentium, & Maximinum à Treviris damnavit omne Concilium secundum antiquissimam legem, ut auctores communionis Marcelli & Athanasii cæterorumque sceleratorum, quique etiam homicidiis Pauli Constantinopolitani, & cruentis actibus ejus communicaverunt. Prothogenem namque esse anathematizatum una cum Marcello, subscribendo frequenter sententiæ in ipsum, vel in ejus librum inlata, quique etiam in Paulum Constantinopolitanum sententiam dederunt, & illi postea communicaverunt: Gaudentium autem ut immemorem decessoris Cyriaci subscribentis sententiis in sceleratos digne inlatis, commixtumque criminibus Pauli, quem etiam impudenter defendebat. Julium vero urbis Romæ, ut prin-

principem & ducem malorum, qui primus januam communionis sceleratis atque damnatis aperuit, cæterisque aditum fecit ad solvenda jura divina, defendebatque Athanasium præsumenter atque audaciter, hominem, cujus nec testes noverat, nec accusatores. Sed Ossium propter supradictam causam, & propter beatissimæ memoriæ Marcum, cui graves semper injurias inrogavit; sed & quod malos omnes pro criminibus suis digne damnatos totis viribus defendebat, & quod convixerit in Oriente cum sceleratis ac perditis. Turpiter namque Paulino quondam Episcopo Daciæ individuis amicus fuit, homini qui primo maleficus fuerit accusatus, & de Ecclesia pulsus, usque in hodiernum diem in apostasia permanens cum concubinis publice, & meretricibus fornicetur, cujus maleficiorum libros Macedonius Episcopus atque confessor a Mopso, combussit: sed & Eustasio & Quimassio adhærebant pessime & charus fuit, de quorum vitæ infamia turpi dicendum nihil est: exitus enim illorum eos omnibus declaravit.

CII.

His itaque ac talibus junctus ab initio Ossius sceleratis semper favens, contra Ecclesiam veniebat, & inimicis Dei semper ferebat auxilium. Maximinum vero a Treviris propter quod collegas nostros Episcopos, quos ad Gallias miseramus, noluerit suscipere, & quoniam Paulo Constantino * nefario homini ac perditio primus ipse communicavit, & quod ipse tantæ cladis causa fuit, ut Paulus ad Constantinopolim Civitatem revocaretur, propter quod homicidia multa facta sunt. Causa igitur homicidiorum tantorum ipse fuit, qui Paulum olim damnatum ad Constantinopolim revocavit. Propter has igitur causas justum duxit Concilium, ut Julium urbis Romæ, & Ossium cæterosque supra memoratos discingeret atque damnaret.

*Constantinopolitano

CIII.

Quæ cum ita sint, custodire vos ab ipsis, & abstinere debetis, dilectissimi fratres, nec eos aliquando ad communionem admittere: sed nec ipsorum litteras accipere, nec ad illos litteras dominicas dare. Et quoniam Catholicam & Apostolicam fidem voluerunt infringere ii, qui cum Ossio erant, inducentesque novam sectam * inde croniti Marcelli mixta Sabellio & Pau-

lo, Inde * artem necessario ordinavimus Catholicæ Ecclesiæ fidem, quam negaverunt supradicti qui cum Ossio sunt & Marcello hæretici induxerunt, consequens est, ut acceptis litteris nostris singuli consensum huic sententiæ commodantes, decreta nostra propria subscriptione signetis. Est autem fides nostra talis.

CIV.

Credimus unum Deum Patrem omnipotentem, institutorem & creatorem omnium, ex quo omnis creatura in cælo & in terra nominatur. Et in unum genitum filium ejus Dominum nostrum Jesum Christum, qui ante ævum ex Patre generatus est, & ex Deo Deus, ex luce lux, per quem facta sunt omnia, quæ in cælis & quæ in terra visibilia & invisibilia, sermo qui sit & sapientia, virtus, & vita, & lux vera, qui in novissimis temporibus propter nos induerit hominem, & natus sit de Sancta virgine Maria, & crucifixus, & mortuus, & sepultus sit: tertia die resurrexit a mortuis, & adsumptus in cælum, sedet in dextra Patris, venturus in finem mundi judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique secundum opera sua: cujus regnum incessabile permanet in æterna sæcula. Est enim sedens in dextera Patris, non solum in isto sæculo, sed & in futuro. Credimus in Spiritum sanctum, hoc est in paracletum quem mittens Apostolis post assumptionem suam in cælum, misit docens illos & instruens de omnibus, per quem sanctificantur animæ in ipsum fideliter credentes. Credimus & in sanctam Ecclesiam, in remissionem peccatorum, in carnis resurrectionem, in vitam æternam. Illos vero qui dicunt, * id quod non fuit filius Dei: * de non extantibus esse Filium Dei, ita apud Hilari-um. aut ex alia substantia & non ex Deo; aut qui dicunt, fuisse aliquando tempus, vel sæculum quando non fuit filius, hæreticos damnat sancta, & Catholica Ecclesia. Similiter & illos qui dicunt tres esse Deos, aut Christum non esse Deum, aut ante ea unum non fuisse Christum, neque Filium Dei, aut ipsum Patrem & Filium & Spiritum sanctum, aut non natum Filium, aut non sententia neque voluntate Deum Patrem genuisse Filium; hos omnes anathematizat & execratur sancta & Catholica Ecclesia. Opto vos in Domino bene valere.

CV.

Stephanus Episcopus Antiochiæ Provincia Sprecilæ opto vos in Domino bene valere.
Olympius Episcopus Doliceus opto vos in Domino bene valere.
Gerontius Episcopus Lamphantia.
Menophantus Episcopus ab Efeso opto vos in Domino bene valere.
* Paulus Episcopus * opto vos in Domino bene valere.
Eulalius Episcopus ab Amantias opto vos in Domino bene valere.
Macedonius Episcopus ab Amarquetias opto vos in Domino bene valere.
Telaphius Episcopus a Chalcedonia opto vos in Domino bene valere.
Acacius Episcopus a Cæsarea opto vos in Domino bene valere.
Theodorus Episcopus ab Heraclia opto vos in Domino bene valere.
Quintianus Episcopus a Taxe opto vos in Domino bene valere.

Mar-

CHRISTI
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII IMP. II.
CONSTANTIS

* Aretafa

Marcus Episcopus ab Aretiis * opto vos in Domino bene valere.
 Cyrotus Episcopus a Roee opto vos in Domino bene valere.
 Eugeneus Episcopus a Liscia opto vos in Domino bene valere.
 Antonius Episcopus a Zeumate opto vos in Domino bene valere.
 Antonius Episcopus a Docimo opto vos in Domino bene valere.
 Dion Episcopus a Casarea opto vos in Domino bene valere.
 Vitalis Episcopus a Tyro opto vos in Domino bene valere.
 Eudofius Episcopus a Germania * opto vos in Domino bene valere.
 * Dionysius Episcopus ab Alexandria * Provincia opto vos in Domino bene valere.
 Macedonia Episcopus a Jurito opto vos in Domino bene valere.
 Eusebius Episcopus ab Dorlani opto vos in Domino bene valere.
 * Basilus Episcopus ab Anquira opto vos in Domino bene valere.
 Proxeresius Episcopus a Sinopa opto vos in Domino bene valere.
 Eustacius Episcopus ab Epiphania opto vos in Domino bene valere.
 Pancratius Episcopus a Pernafo opto vos in Domino bene valere.
 Eusemius Episcopus a Pergamo opto vos in Domino bene valere.
 Sabinius Episcopus a Chatimera opto vos in Domino bene valere.
 Bitinicus Episcopus a Zelon opto vos in Domino bene valere.
 Dominus Episcopus a Palladiano opto vos in Domino bene valere.
 Pison Episcopus a Troada opto vos in Domino bene valere.
 Cartherius Episcopus ab Aspona opto vos in Domino bene valere.
 Filetus Episcopus a Juliopti opto vos in Domino bene valere.
 Quirius Episcopus a Mareota opto vos in Domino bene valere.
 Filetus Episcopus a Cratia opto vos in Domino bene valere.
 * Thimasarcus episcopus * opto vos in Domino bene valere.
 Eusemius Episcopus a Mignenia opto vos in Domino bene valere.
 Quirius Episcopus a Philadelfia opto vos in Domino bene valere.
 Pison Episcopus a Vanis opto vos in Domino bene valere.
 * Timotheus Episcopus * opto vos in Domino bene valere.
 * Euthemon Episcopus a Thaneos opto vos in Domino bene valere.
 Callenicus Episcopus a Pelusio opto vos in Domino bene valere.
 Eusebius Episcopus a Pergamo opto vos in Domino bene valere.
 Leucadas Episcopus ab Ilio opto vos in Domino bene valere.
 Noconius Episcopus a Troade opto vos in Domino bene valere.
 Adamantius Episcopus a Cio opto vos in Domino bene valere.
 Eddefus Episcopus a Coe opto vos in Domino bene valere.
 Theodolus Episcopus a Neocæsaria opto vos in Domino bene valere.
 * Sion Episcopus * opto vos in Domino bene valere.
 Theogenes Episcopus a Lizia opto vos in Domino bene valere.
 Florentius Episcopus ab Anchara opto vos in Domino bene valere.
 Isaac Episcopus a Lueto opto vos in Domino bene valere.
 * Eudemus Episcopus * subscripsi pro ipso, opto vos in Domino bene valere.
 Agapius Episcopus a Therico opto vos in Domino bene valere.
 Bassus Episcopus a Car opto vos in Domino bene valere.
 Narcissus Episcopus ab Anapoli opto vos in Domino bene valere.
 Embracius Episcopus a Nisilecto opto vos in Domino bene valere.
 Lucius Episcopus a Baptino opto vos in Domino bene valere.
 Nonnius Episcopus a Laudocia opto vos in Domino bene valere.
 Pantagatus Episcopus a Gallia opto vos in Domino bene valere.
 Flaccus Episcopus ab Jeropoli opto vos in Domino bene valere.
 Syminius Episcopus a Perge opto vos in Domino bene valere.
 * Diogenes Episcopus * opto vos in Domino bene valere.
 * Cresconius Episcopus * opto vos in Domino bene valere.
 * Nestorius Episcopus * opto vos in Domino bene valere.
 * Emmonius Episcopus * opto vos in Domino bene valere.
 * Eugenius Episcopus * opto vos in Domino bene valere.
 * Antonius Episcopus a Gusia opto vos in Domino bene valere.
 * Demofilus Episcopus ab Coee opto vos in Domino bene valere.
 * Euticius Episcopus a Philopopoli opto vos in Domino bene valere.
 Severus Episcopus a Cabula opto vos in Domino bene valere.
 Timotheus Episcopus ab Anquilo opto vos in Domino bene valere.
 Valens Episcopus a Mursa opto vos in Domino bene valere.

*Explicit decretum Synodi Orientalium apud Serdicam Episcoporum a parte Arianorum, quod miserunt ad Africam. Quo accepto Donatistæ, gloriabantur Concilium Sardicense cum Donato Carthaginensi eorum Episcopo communicasse: ad quod refellendum, (ut vidisti superius) laborarunt Catholici, quod nescirent legitimum quodnam fuerit Concilium Sardicense quasi nonnisi illud spurium in Africam pervenisset, cum germani Sardicensis nulla ad posteros memoria dimanarit. Istud ipsum est, quod admirari non desino: quoniam pacto accidisse potuerit, ut verum atque sincerum Concilium Sardicense Catholicos Africanæ Ecclesiæ Episcopos præterierit, eodem ferme sæculo quo fuerat celebratum, cui interfuisset Gratus Episcopus Carthaginensis, ille ipse cujus est frequens mentio in primo Concilio Carthaginensi anno sequenti coacto: cum & Athanasii testificatione exploratum habeatur (a), una cum Grato trigintaquinque ejusdem Africanæ Ecclesiæ Episcopos eidem Synodo Sardicensi præsto fuisse, ac pariter eam suo ipsorum chirographo munivisse, quorum singulorum nomina ab eodem Athanasio recensentur. Nec est quod quis vel fingere saltem possit, omnes Episcopos illos in reditu naufragio periisse, & una cum eis Acta Sardicensia pariter interiisse: nam in nuper citato Concilio primo Carthaginensi mentio habetur ejusdem Synodi Sardicensis, ex ipsius Grati suggestione: ibi enim sic legitur (b): *Gratus Episcopus dixit: Hac observantia pacem custodit: nam & memini in sanctissimo Concilio Sardicensi statutum, ut nemo alterius plebis hominem usurpet; sed si forte erit necessarius, petat a collega suo, & per consensum habeat.**

(a) Athan. Apolog. 2.

(b) Conc. 1. Carth. c. 5. Tom. 1. Conc.

CVI. Quomodo præterlapsa memoria Concil. Sard.

Cum igitur ex ipsis publicis Ecclesiæ Africanæ monumentis satis compertum habeatur, innotuisse Afris Catholicæ communionis Episcopis germanum legitimumque Concilium Sardicense: quomodo accidit, ut memoriam posterorum illud ipsum penitus fugerit, cujus saltem nomen in ejusdem Ecclesiæ chartis publicis, in ipsorum, inquam, primo Concilio Carthaginensi disertis notis reperiretur expressum? Quomodo, inquam, id ipsum tunc S. Augustinum præteritit, vel forte dissimulandum putavit? Et quoniam pacto, quæso, tam libere atque secure, absque distinctione aliqua interposita, absolute dixit Concilium Sardicense ab Arianis fuisse collectum, quod & ex ejus Actis niscus est accurate probare, si in primo Conventu Carthaginensi citatum haberetur a Grato, totius Africanæ Ecclesiæ, Catholicæ communionis Primate Episcopo, Concilium Sardicense? Frequenter hic per eandem lineam admirabunda nostra (ut sen-

tio) sæpe recurrit oratio, hæret in salebris, & quo tandem evadat, ignorat: cum plane nefas sit, tantum Ecclesiæ magistrum ignorasse Ecclesiasticos canones, suspicari. Quamvis enim ipse testetur de suo tyrocinio, cum fuit ab Aurelio adhuc vivente institutus Episcopus (c), se ignorasse Nicænos canones: jam vero factum senem, & in controversiis de rebus atque dogmatibus Ecclesiasticis semper versatum, omnia oportuit Concilia scripta evolvisse, & archiva referasse.

Quamobrem nihil est quod in hac tantarum ambage æquius existimare possimus, nisi ex tot tantisque invasionibus atque grassationibus a Donatistis adversus Catholicos sæpe constatis, factam esse jacturam Sardicensium canonum, vel aliquo alio casu nobis incomperta eosdem penitus excidisse, ipsumque primum Carthaginense Concilium eo tempore latuisse. Quod quidem maxime deplorandum fuit: nam eorum ignoratione discordiæ illæ Africanorum Episcoporum cum Zosimo & Bonifacio Romanis Pontificibus semel exortæ, & magno scandalo in immensum auctæ, eorundem Sardicensium canonum certa scientia componi atque prorsus sedari protinus valuissent: quomodo enim refragati essent canonibus Oecumenici Sardicensis Concilii, Nicæno hac ex parte nihil minus habentis? Immo, si numero tantum res agenda fuisset, hoc illi præstaret, cui & ex Africa præsertim plures Episcopi subscripsissent: illi enim unus Cæcilianus Antistes Carthaginensis præsens fuisse legitur: Sardicensi vero una cum Grato Episcopo Carthaginensi Antistites numero triginta sex reperiuntur scripti. Unde illud accidit infortunium, ut Sardicensium canonum jactura, universa propemodum Ecclesia Africana in maximum illud fuerit discrimen adducta, parumque abfuerit quin diro schismate ab ipsa Romana Ecclesia scinderetur. Inter immensas porro illas dissensiones, numquam abruptum inter eas fuisse vinculum Catholicæ communionis, suo loco dicemus.

At quod nos in majorem admirationem ac plane stuporem adducit, illud est: Quomodo acciderit (d), ut Zosimus & Bonifacius Romani Pontifices per legatos a se in Africam missos in causa Apiarii presbyteri, canones Oecumenici Concilii Sardicensis citaverint nomine Nicæne Synodi, ut constat ex litteris Concilii Africani ad eundem Bonifacium redditis (e)? Nulla equidem in primis in his de dolo malo & impostura potest esse suspicio, cum æqui ponderis essent canones Concilii Sardicensis, atque Nicæni: nam utrumque Concilium (ut diximus) Oecumenicum fuit, & æque ex hoc atque illo convincendi necessario fuissent Africani Episcopi; qui

CVII. Concilium Sardicense passum jacturam in Africa.

CVIII.

(d) Conc. Carth. 6. c. 3.

(e) Conc. African. c. 101.

tunc

CHRISTI
347.

JULII PAP.
II.

CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. II.

Quomodo
confusi
Canones
Nicæni
cum Sardi-
censibus.

tunc sane resilierunt, cum ex Nicæno Concilio citatos canones, inter eos qui extarent minime repererunt. Cum igitur omnis prorsus ratio cesset suspitionis de impostura: alterum de duobus contigisse oportuit: vel, sicut plures alios, Nicæni Concilii canones repetitos esse in Sardicensi Conventu (quod superius est demonstratum) & ab ipso Nicæno Concilio, sicut alios multos, excidisse, in Romano autem codice integros conservatos fuisse: vel quod in vulgato eodem codice, qui Romanæ Ecclesiæ usui esset, ab aliquo canonum collectore, quod sciret nomen Concilii Sardicensis ab Arianis esse magnopere infamatum, absque titulo Syno-

di Sardicensis, eosdem canones Concilii & que Oecumenici collocatos fuisse dixerimus sub canonibus Nicæni Synodi: sicque accidisse, eosdem citari sub nomine Nicæni Concilii, quod verosimilius contigisse videtur. At de Sardicensis Concilii canonibus hætenus. Misit demum sancta Synodus legationem Antiochiam ad Constantium Imperatorem ibi agentem, quæ peteret ut absoluti a Synodo Episcopi exules suam ipsorum sedem singuli absque Arianorum impedimento recipere possent. Quid autem ea legatione actum sit, dicendum anno sequenti, quo pervenisse legati videntur.

JESU CHRISTI
ANNUS
348.

JULII PAP.
ANNUS.
12.

CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 12.

I.
Legatio
ex Conci-
lio Sardi-

Qui sequitur annus Christi trecentessimus quadragesimus octavus, Flavio Philippo & Flavio Sallea Consulibus annotatur: quo legatio a Concilio Sardi-
Ann. Eccl. Tom. IV.

centi ad Imperatorem Constantium Antiochiæ tunc degentem pervenit prope Paphlagoniæ tempus, ut ex iis quæ dicemus inferius ex Athanasio, demonstrabitur; circa
M m m 2 ca

PAGIUS
SÆC. IV.
Anno Urbis 1101.
Olymp.
281. an. 4.
A. C. 348.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5841.

☉ 21. CB. ☽ 7. P. 3. April. Indict. 6.

JESU CHRISTI 348.

JULII PAPÆ 12.

CONSTANTII ET CONSTANTIS 12.

[1] A Num. I. ad XII. Coss. Fl. Philippus, & Fl. Salia.

I.
Consules.
Gre-

NOTÆ [1] Coss. Fl. Philippus, & Fl. Salia. Gruterus pag. MCLXII. 8.

FLAVIO. PHILIPPO. ET. FLAVIO
SALLEA. CONSULIBUS.

Reinefius, cl. XX. pag. 902.

REQUEU. VI. NON. JUL.
FILIPPO. ET. SALLIA. CONSS.

Ibid. pag. 968.

FILIPPO. ET SALLIA
CONS.
FL. SEVERINE. CO. SVAE. D. VIII. K.
AUG.

Ibid. pag. 932.

DEP. IN. PACE. PHILIPPO. ET
SALLIA. COSS.

Inscriptio christiana; eruta Romæ in basilica S. Pauli, C. A. D. 1725.

Sic

MIRI BONITATIS. ATQ. SANCTITATI
L. SUBIAE. JANUARIAE. CONIUGI. QUE.
VIXIT. MECUM. ANNOS. XVIII. M. V.
D. XXV. ARADIUS. MELISSUS. MARITUS
ET. SIBI. FECIT.
DEPOSITA. IN PACE. III. KAL. APRIL.
FILIPPO. ET. SALLIA. COSS.

Prudentius Præfat. in Cathemerinon, vers. 24. Oblitum veteris me Salia consulis arguens; Sub quo prima dies mihi. Hinc Relandus unico L. Saliam scribendum censet. At Lapides fere omnes geminato L. scribunt. Vulgati Fasti: Philippo & Salia.

ca finem enim anni superioris, antequam Synodus solveretur, eam fuisse decretam, ipsos vero legatos, transacta hieme, mox una Antiochiam ad Imperatorem navigasse, apparet. Delecti ad hoc munus fuerunt legati Vincentius Episcopus Capuæ in Campania, vir clarissimus, & in Concilio Nicæno ob perfundam tum Apostolicæ sedis legationem magna laude versatus, & Euphratas Episcopus Coloniae Agrippinæ, de quo plura superius. Antequam vero Sardicensem legationem narratione prosequamur; quæ interim & postea perpetrata sint scelera ab Arianis Episcopis, postquam dimisso Conventiculo ad propria remearunt, hic rerum ordine sunt enarranda ex Athanasii Epistola, qui accurate, licet summatim, res ab eis gestas persecutus est, his scilicet verbis (a):

(*) Athan. epist. ad Solitar.

II.

Arianorum scelerata post Concil. Sard.

Qui autem exauctorati erant (nempe a sancta Synodo Sardicensi nominati superioris Episcopi Ariani) cum æquum esset, ut sic quiescerent; una cum iis, qui tam fœda fuga recesserant, ea in abeundo designarunt, ut priora omnia facinora pro minimis æstimes. Cum enim eorum communionem, ut fugientium a Synodo & noxiorum, Hadrianopolitani aversarentur, rem detulerunt ad Imperatorem Constantium; effecereque, ut illi e loco, Fabrica cognomine, more laicorum, capitibus truncarentur, administro in istis rebus Phylagrio, presente quoque & ibi Comite. Hujus rei monumenta ante urbem consistunt, quæ nos inter prætereundum vidimus: idque ideo fecere, quod eo modo fugam suam se, ne sycophantiæ haberentur, corrigere posse existimarent. Imperatore vero prompto ad omnia quæ ipsi vellent, effecere, ut ab Alexandria in Armeniam duo presbyteri, & tres diaconi relegerentur. Arium * porro & Asterium, alterum in Petra Palæstina, alterum in Petra Arabia Episcopum, qui ab ipsis desciverant, non solum in Superiorem Africam relegarunt, sed ut contumelias paterentur, operam dedere. Lucii porro Hadrianopoleos Episcopi manus, cervicemque plurima adversus ipsos animositate utentis, & impietatem redarguentis, iterum, uti prius, ferro vinxerunt, vinctumque in exilium deportarunt: ibique (quod ipsos minime latet) extinctus est.

III.

Porro cum Lucii, tum reliquorum Hadrianopolitanorum martyrum tunc passio-

PAGIUS

II. Gregorii Sedis Alexandrinae invasoris obitus. Baron. n. v. & seqq.

Gregorius, qui sedem Alexandrinam post dejectum Athanasium occupabat, initio tantum sequentis anni mortuus est. Athanasius enim in epistola ad Solitarios narrat, Stephanum Antiochenum Episcopum Arianum tragœdiam adnasse adversus Euphratem Coloniensem Episcopum, unum ex Legatis a Synodo Sardicensi ad Constantium missis, & illius consilio conductam publicam meretricem, immiffamque ad Euphra-

rum natalis dies anniversaria commemoratione tertio Idus Februarii in Ecclesia Catholica celebratur (b); sed & Macarii, qui alias Arius dictus reperitur Episcopus Petræ in Palæstina, natalis dies (c) annua memoria duodecimo Kalendas Julii in Ecclesia colitur: itemque Asterii Episcopi Petræ in Arabia quarto Idus Junii natalis dies recurrit anniversaria, Ecclesiasticis monumentis adscripta. Verum, & de aliis Catholicis Episcopis tunc ab Arianis dire exagitatis subdit hæc Athanasius: Diodorum quoque Episcopum sua sede expulerunt: Olympium item ex Ænis, & Theophilum ex Trajanopoli, ambos Episcopos Thracia, bonos & Orthodoxos viros, insensos hæresi, calumniis appetiverunt, semel quidem cum ad Eusebianorum calumnias Constantius Imperator edictum misit: iterum autem, cum istius rei memoria ab Eusebianis refricata est. Habebat autem edictum, ut non solum e Civitatibus & Ecclesiis ejicerentur, sed & capitali pœna ubicumque inventi essent, plecterentur: mirum quidem facinus, sed non alienum ab ipsorum moribus: siquidem non aliter quam Eusebii discipulos, Eusebianaque ferocia successores decuit, sese gessere; adeo ut æque terribiles se in Thracia exhiberent, ac patres ipsorum Alexandriae sese gesserant.

Curavere igitur edicta fieri, quibus portus & introitus Civitatum observari juberentur, ne, quibus a Synodo concessum erat, reditus ad Ecclesias suas pateret; simulque diplomata ad Judices Alexandrinos nominatim de Athanasio & presbyteris certis impetraverunt, ut sive Athanasius, sive quisquam suorum urbes aut fines illos ingredi deprehenderetur, capite id lueret. Ad eum modum Judaica ista hæresis non solum Christum vificiari, sed etiam cades facere condidit. Verum ne hoc quidem satis fuit, ut quietem vellent: nam velut ipsorum hæreseos pater ut leo circuit, quærens quem devoret; ita isti publici cursus facultatem nacti, ac proinde circumcurstantes in quoscumque incidunt, qui vel fugam eorum carpunt, vel hæresin aversantur, eos dignis modis nunc flagris concidunt, nunc vinculis constringunt, nunc e natali solo exterminant. Tantus certe terror eorum hominum fuit, ut multos coegerint ad hæreseos simulationem; multoque eo metu affecere, ut maluerint in eremum

Episcopi martyres & Confessores.

(b) Martyrol. Rom. die 11. Febr.

(c) Idem Rom. Martyrol. Tyrolog. distis diebus.

IV.

Prohibiti Episcopi Catholici redire ad suas sedes.

tem, ipsis sanctissima Pascha diebus. Deinde post menses decem defuncto Gregorio Constantium accersisse Athanasium. Festum Paschatis currenti anno in diem tertium Aprilis incidit, ideoque initio anni sequentis, post menses nempe decem Gregorius obiit, & Stephanus Episcopatu dejectus, ac Leontius, etiam Arianus, in ejus locum subrogatus.

CHRISTI
348.JULII PAP.
12.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 12.

vum fugere, quam vel semel in illos incidere: hæc sunt post fugam eorum audacia & infamæ facinora. Hæc ipse.

V.
Legati ex
Synodo
quid An-
tiochiæ
passi.

His vero recensitis ab Arianis post recessum Sardica perpetratis; idem Athanasius de his, quæ Antiochiæ acciderunt legatis a Synodo Sardicensi missis, hujuscemodi narrationem instituit: *Quin & novum quiddam mirumque designant, quod ut probe eorum hæresin decet, ita numquam prius auditum est; & tale, quod fortasse ne apud Gentiles quidem proterviores, nedum apud Christianos futurum putes. Missis enim a sancto Concilio in legationem Episcopis, Vincentio Capuæ, quæ metropolis est Campaniæ, & Euphrate Agrippinæ, quæ est metropolis Superioris Galliæ, ut pro Synodi decretis Imperator Constantius Episcopos, quos ipse ejecerat, in suas ædes reverti pateretur; & in eam sententiam a Constante pientissimo ad fratrem suum litteris datis, quibus Episcopos illi commendabat: viri isti mirifici ad quodvis facinus prompti, cum legatos istos Antiochiæ vidissent, in commune quidem consilium in-eunt, sed ita tamen ut Stephanus (hic erat Episcopus Antiochiæ Arianus) fabulam initi consilii peragendam suscipere, utpote ad istiusmodi res longe aptissimus. Suscepto negotio, conducit ille publicam meretricem in ipsis feriis sanctissimi Paschatis, eamque nudam per tenebras immittunt in ædes Euphratæ Episcopi.*

VI. Meretrix autem principio quia credebatur juvenem esse, a quo accerferetur, prompte sequebatur. Postquam autem ita destituta ab illis, hominem dormientem, ignarum omnium intueretur, diligentiusque considerans senis vultum, & Episcopi speciem animadverteret, statim clamorem edit, ac vim queritatur. Illi contra, eam orare, ut taceret, & falsum crimen Episcopo concinnaret. Die igitur illucescente, vulgatur facinus, & universa civitas concurrat: & qui in Palatio erant, rei admiratione commovebantur, neque eam silentio tradi volebant. Itur ad iudicium: leno prodit eos qui meretricem accersierant: illique deinde auctorem istius rei Stephanum esse ostendunt: erant enim ejus clerici, qui cum lenone convenerant. Stephanus igitur Episcopali dignitate exiit, & in locum ejus sufficitur Leontius ille castratus, non ob aliud, quam ut non deesset hæreseos propugnator. Imperator vero Constantius paulisper compunctus, ad se rediit: conjecturaque ex iis, quæ adversus Euphratam designaverant, facta, consimiles esse eorum in alios calumnias arbitratus, relegatos ex Alexandria Armeniæ presbyteros & diaconos evesigio redire jubet, & diserte Alexandriam scribit, ne ulterius Athanasii aut clericos aut laicos persequerentur. Deinde post menses decem defuncto Gregorio, accersit & Atha-

nasium, &c. Hæc Athanasius. At de ejus accersione litteris ejusdem Constantii facta, suo loco dicendum pluribus.

Quod autem spectat ad legationem ad Constantium missam a Concilio Sardicensi: cum eadem a multis recenseatur; qui ipsam pluribus prosecutus est Theodoretus, ex his quæ recitavimus ex Athanasio corrigendus est, dum ait, eam missam esse a Constante Imperatore, additumque duobus legatis Episcopis Salianum Præto-rem. Qua in re illud evenisse putandum est, ut a sancta Synodo (quod decebat) duo illi Episcopi legati fuerint, ab Imperatore autem Constante postea Salianus. Quæ vero ab eis gesta sint de suscepto apud Constantium negotio, quæve ab impio Stephano Episcopo Antiocheno tum in Catholicos omnes, tum in legatos perpetrata fuerint, quod ea Athanasius brevi compendio prosecutus sit, prolixior rei gestæ narrationem ingerimus cupido lectori rem exactius cognoscendi ex Theodoreto, qui ab initio missæ legationis sic exorditur (a):

VII.
Legatio
Constantis Imp.

(a) Theod.
l. 2. c. 8. i. 10.
&
10.

Constans itaque Imperator duos Episcopos, quos ex eorum numero, qui Sardica convenerant, ad eam rem delegerat, cum litteris ad fratrem una cum Saliano Præto-ri, viro & pietatis & justitiæ insignibus eximie ornato, misit. Quæ litteræ non exhortationem solum & consilium, verum etiam minus dignas sane pio Imperatore complexæ sunt. Nam scripsit primum, ut duobus illis Episcopis aures attentas præberet, & iniqua facinora a Stephano & aliis admissa diligenter cognosceret: deinde gregi suo restitueret Athanasium; quippe cum & calumnia accusatorum, & iniqua eorum, qui dudum de eo judicaverant, sententia, atque adeo acerbum in eum odium perspicue deprehensum esset. Postremo ista adjecit: Se, nisi his conditionibus obtemperaret, & quod æquitas postulat exqueretur, Alexandriam profecturum; ovibus, a quibus tantopere expectabatur, restitutum Athanasium, & hostium turbam inde exturbaturum. Constantius igitur, his litteris Antiochiæ, ubi tum commorabatur, acceptis, pollicetur se facturum, quod socius Imperii, & communis de Republica curæ particeps ipsi per litteras significarat. Verum Ariani veritatis oppugnatores, his rebus graviter commoti, perditum atque impium plane facinus edere moliantur. Interim duo illi Episcopi ad domum quamdam in clivo positam divertunt: Prætor autem aliud capessit diversorium. Stephanus, qui id temporis susceptis Ecclesiæ Antiochenæ gubernaculis navfragium in ea facere constituebat, cum alios habuit suorum tyrannicorum scelerum adjutores, quorum usus opera, veræ doctrinæ patronos variis affecit incommodis, tum juvenem quemdam animo ad audaciam proje-

VIII.
Legatio-
nis Sardi-
censis ple-
nior nar-
ratio.

Et.

Ho, vita impia ac scelerata, qui istorum dux fuit, quique non homines solum e foro abducere, contumeliis vexare, verberibus cedere, verum etiam facta in aedes irruptione, tum homines, tum mulieres gravitate insignes impudenter extrahere non veritus est. Sed ne longus sim in istius nequitia describenda, unum solum facinus ab eo contra viros facile præstantissimos admissum exponam, ex quo de reliquis ejus nefariis maleficiis adversus optimos viros patratissimis conjecturæ capere poterimus.

IX.
Calumnia
struitur
SS. Epi-
scopis.

Isle primum ad quamdam meretricem accedens, dixit peregrinos quosdam nuper venisse, qui noctu ejus operam requirebant, deinde quindecim hominibus seditiosis collectis, hos circa sepes cliivum ambientes occultat. Venit eo cum meretrice, & signo seditiosis, quod præscriperat, dato, ubi intellexit facinoris socios adesse, pergit ad triensem januam diversorii, in quo duo Episcopi pernoctabant. Quam apertam offendens (unum namque e servis ad id faciendum pecunia conduxerat) introducit meretricem: cui ostio ostenso cubiculi, in quo alter Episcopus forte dormiebat, ingredi jubet: ipse it interea seditiosos suos accersitum: Euphratas vero (hoc enim Episcopo proveciori ætate nomen fuit) in cubiculo exteriori dormivit. Vincentius autem (sic namque alter appellatur) in interiore cubiculo quieti se dederat. Dum meretrix intrat cubiculi limen, Euphratas sentiens pedum strepitum, percunctatur quis sit qui introiret. Respondente autem meretrice, Euphratas graviter animo conturbatur, ratus sane Demonem esse qui vocem muliebrem effuxerat; ac statim Christi salvatoris implorat auxilium. Onager vero (ita enim dux illius improba & seditiosa turba vocabatur) qui præter manuum pedumque vim, armis præterea ad pios oppugnandos usus est, cum factiosorum turba in domum ingreditur; Episcopos iniquos appellat, propterea, quod ipsis in animo esset iniquum exercere judicium. Multo igitur sublato clamore, servi accurrunt: surgit e lecto Vincentius, atque occlusa atrii janua, septem ex seditiosis illis prehenduntur. Onager cum reliquis aufugiebat. Cum illis autem una, qui comprehensi erant, custoditur meretrix.

X.
Stephanus
Arianus
Episc. sce-
leris au-
ctor.

Ubi illuxit dies, Episcopi Prætores, qui cum ipsis vegerat, excitant: una ad eunt Palatium, graviter contra audacia Stephani facinora vociferantur: dicunt istius scelera non judicium neque quæstionem requirere. Prætor autem maxime omnium cæpit adversum Stephanum clamare; orare Imperatorem, ut de iniquo indignoque ejus facinore non Episcoporum consilio, sed pro tribunali judicium queratur: seque pollicetur primum Episcoporum clericos, qui facinoris conscii erant, supplicio coercendos traditurum: Stephani quoque ministros ait

eodem modo puniendos esse. At cum Stephanus petulanti ore illis contradiceret, affirmaretque plagas clericis non infligendas esse: placuit Imperatori, & magistratibus, ut quæstio de facto in Regia haberetur. Itaque primum interrogatur meretrix, quis eam ad Episcoporum diversorium deduxisset. Tum illa, Juvenis quidam, inquit, ad me accedens, dixit, & peregrinos venisse in urbem, & meam operam postulare: sub vesperum igitur redit ad me, & ad diversorium recta deducit: deinde cum turbam hominum, quam quæstierat, paratam offendisset, eam per januam atrii in aedes introducit, & in cubiculum exterius intrare jubet. Narrabat præterea meretrix, quid Episcopus rogasset; & quo pacto, metu percussus, Dei opem precibus implorasset, & quemadmodum denique seditiosi illi in aedem irruissent.

His rebus cognitis, Judices minimum natu eorum qui comprehensi erant, in medium adduci jubent; qui non usque eo expectat, quoad verberibus rem fateri cogeretur: sed facinus factum illico aperit; & Onagram illius auctorem fuisse, plane fatetur. Qui coram adductus, impellente atque adeo jubente Stephano, illud ipsum se aggressum fuisse, affirmat. Ad hunc modum ergo intellecta Stephani improbitate; primum Episcopis, qui tunc aderant, mandatum dant, ut hominem abdicent Episcopatu, deinde illi ipsi eum Ecclesia penitus expellant. Non tamen propterea Ecclesia Antiochena labe Ariana omnino liberata est: nam ei successit in administrationem Episcopatus illius Leontius genere Phryx, animo versutus, & saxis in undis maris latentibus similis: sed de isto quidem paulo post dicam plura. Per id temporis Constantius cum pro certo comperisset fraudulentos adversum Episcopos conatus, scripsit ad Magnum Athanasium semel, iterum, ac tertio, quo illum, ut de Occidente reverteretur Alexandriam, impelleret. Hactenus Theodoretus. Cæterum cum constet ex ipso Athanasio, non nisi post decem menses ab hac legatione perfuncta, a Constantio litteras ad eum conscriptas, post scilicet Gregorii obitum, qui Alexandrinam Ecclesiam violentus invaserat: non alio quam sequenti anno ea accidisse apparet; agemus igitur de his suo loco.

XII.
Athanasii
itinera.

Ubinam vero hoc anno & sequenti, usque dum ex occidente digressus est, Athanasium manere, vel alio proficisci contigerit, idem ipse significat his verbis ad eundem Constantium scribens (a): Post vero Concilium Sardicense Naissi mihi comoranti denuo ab eodem Constante Augusto scribitur. Confecto igitur itinere, per reliquum tempus Aquilejæ basi, ubi me litteræ tuæ pietatis deprehenderunt: inde rursus a beatæ memoriæ viro Constante

(a) Athan. Apolog. ad Constantium.

CHRISTI
348.

JULII PAP.
12.

CONSTANTII IMPP. 12.
CONSTANTIS

stante Imperatore scilicet, evocatus in Gallias profectus sum, atque ita perveni ad tuam majestatem. At de his suo tempore dicendum. Quod vero decem mensium moras traxerit Constantius scribendi ad Athanasium, ut Alexandriam rediret; plane arguit, minaces illas litteras, quas dicit Theodoretus missas hac legatione per Salianum Prætozem, non statim post Sardicense Concilium, sed post Constantii has prolixas moras esse conscriptas: quibus ille tandem impulsus, acres eas, quod contemni videretur, ad Constantium fratrem litteras dedit, licet Socrates (a) confestim ipsas datas esse demonstrat, dum ait: Statim vero (post absolutum scilicet Sardicense Concilium) Imperator, qui partim ad Occidentem vergentium dominabatur, ea quæ in Concilio Sardicensi facta erant, fratri suo Constantio significat, hortaturque, ut Paulum, & Athanasium ad proprias sedes restituendos curet. Verum ubi Constantius fratris postulata de die in diem differebat; ille (Imperatorem dico Occidentis) optionem fratri dat, vel Paulum & Athanasium ad suas ipsorum sedes & Ecclesias restituendi; vel, si hoc minus præstaret, ipsum sibi hostem reddendi, nihilque aliud quam bellum expectandi. Litteræ autem, quas ad fratrem scripsit, ita se habent.

(a) Socrat.
lib. 2. c.
18.

XIII.
Epist.
Constantis
ad Constantium.

Sunt hic apud me Athanasius & Paulus, quos auditione accepi pietatis causa persecutionem passos esse. Quod si pollicere, te illis suas ipsorum sedes redditurum, inque eos a quibus sine causa injuria affecti sunt, animadversurum; viros ipsos ad te mittam: sin autem recuses ista hoc modo perficere; pro certo velim cognoscas, me eo venturum, & te invito, illis suas ipsorum sedes restitutum. Hactenus litteræ ad Constantium; subdit Socrates:

XIV.

Quæ cum intellexisset Orientis Imperator, non mediocrem animo concepit ægritudinem. Accersitis igitur non paucis Orientis Episcopis, optionem sibi datam illis exponit; rogat, quid faciendum sit. Illi melius esse respondent, ut Athanasio Ecclesiæ suæ concederet administrationem, quam ut bellum intestinum susciperet. Unde Imperator necessitate adductus Athanasium ad se accersit. Sed id anno sequenti: decem, quippe menses (ut dictum est) his ultro

citroque gestis rebus insumpti sunt. Quod vero ad nomen Saliani legati spectat, non levis est conjectura, hunc eundem esse cum Sallea hoc anno Consulatum agente, sequenti vero Prætura fungente, eundemque missum fuisse legatum ad Imperatorem Constantium in re maximi momenti, nimirum ad indicendum Constantio bellum, nisi Athanasium & alios Orthodoxos exules Episcopos restitueret. Subdit autem ad ea, quæ superius dicta sunt, Socrates (b): Interea temporis Constantis (b) Socrat. Occidentis Imperator Paulum cum duobus Episcopis cum litteris suis, cumque etiam litteris Concilii, quo tutior esset, honorifice Constantinopolim mittit. Cum Athanasius adhuc extimesceret; animoque, ad Constantium necne proficisceretur, hæsitaret (metuebat namque falsas calumniarum criminationes) Constantius Orientis Imperator illum non semel modo, verum etiam eum iterum ac tertio ad se accivit. At hæc anno sequenti.

Quod autem ait Socrates, litteris a Concilio acceptis, suas addidisse pro Pauli restitutione Constantem; non sic quidem accidit, ut hoc quoque anno Sardicensis Synodus perduraret; sed pro cæteris aliis sede pulsas a Synodo litteris antea datis, suis postea additis, Constantem hoc anno Paulum restituendum curasse: quod cum factum fuisset persuasione Maximini Trevirorum Episcopi, conquesti fuerint Ariani, & ea de causa tradat Sozomenus (c) illum ab eis fuisse excommunicatum; dictum Ariatorum Conciliabulum in præsentem potius annum referendum, quam in superiorem, foret. Athanasius certe, eandem illorum fugam ex Concilio Sardicensi recensens, de conventu ab eis tunc celebrato ne leviter quidem meminit.

XV.
Constantis
curat
restitutionem
Pauli.

(c) Sozomen.
lib. 3. c.
10.

Quod vero Constantius, invitus licet, oblatam optionem de Athanasio Alexandriam restituendo acceperit potius, & id suaserint ei Episcopi Ariani; hoc non eorum animi liberalitate accidit; sed quod vigente jugi bello Persico cum Sapore Rege, jam actum esse videri posset de Constantii Imperio, si & Constantis bellum moveret in eum, cum vix satis resistere Persis posset, a quibus (ut dictum est) complures clades acceperat; & superiori pro-

XVI.
Timet
Constantius
Constantem.

PAGIUS
III.

Paulus Cp.
Concilio
Sardicensi
non adfuit.

Ad num. XIV. Paulus Constantinopolitanus Episcopus Sardicensis Synodi sententia non videtur restitutus, cum in epistola Sardicensis Concilii nulla ejus mentio sit. Imo Theodoretus lib. 2. cap. 5. diferte affirmat, Paulum Sardicensi Synodo minime interfuisse. Quod Valesius in Observat. Ecclesiast. ad Socratem & Sozomenum lib. 2. cap. 7. contigisse existimat, quia cives urbis Constantinopolitanæ noluerint illuc Paulum proficisci, veriti scilicet ne ab Arianis in itinere per insidias interficeretur. Jam itaque ante Synodum Sardicensem Paulus Episcopatus sui

locum receperat a Constantio, vel in gratiam Constantinopolitanorum, qui eum præcipuo quodam amore prosequerantur, vel ob metum Constantis Augusti, qui frequentibus literis ad Constantium missis, ut Paulus, Athanasius, & reliqui Orientis Episcopi suas in Sedes restituerentur, postulaverat. Hinc videtur Paulus a Singarensi & Emeseno exilio solutus, reversus esse Constantinopolim. Unde cum ad Sardicense Concilium proficisci vellet, a Constantinopolitanis civibus detentus est, ut docet Theodoretus loco laudato.

Ad

Ximo anno, nempe undecimo ejus Imperio (ut habet Hieronymi Chronicon) ab eodem Sapore Nisibis iterum obfessa, & Bizabda atque Amida captæ fuissent. Post tantum itaque rerum discrimen, in quo versabatur Orientale Imperium, jam deploratus videri poterat status Constantii, si pressus mole belli Perfici, majoris ponderis prælium inferendum a Constante fratre subire coactus fuisset: præstabat namque Constans Constantio viribus, utpote auctus tertia Imperii parte, quam Constantinus Minor Augustorum trium natu major, ex patris testamento possidebat: cum igitur Imperii tripartiti duarum partium Constans dominus esset, merito factus est Constantio metuendus.

XVII.
Synodus
Carthagi-
nensis di-
cta prima.

Hoc eodem anno, vel sequenti, habita est Synodus Carthagenensis, occasione legationis a Constante Imperatore in Africam missæ per Paulum, & Macarium clarissimos viros, ad uniendo divisos schismate Donatistas Ecclesiæ Catholicæ. Sunt hæc illa tempora dicta Macariana, sic denominata ab altero legatorum Macario, quorum frequens fit mentio tum apud Optatum Milevitanum & S. Augustinum, tum etiam apud ipsos Donatistas. Sed antequam rerum gestarum narrationem aggrediamur, de veritate & certitudine temporis, ex more, differendum putamus. In quo quidem illud primum occurrit; perperam poni ejusmodi Concilium tempore Silvestri, vel Marci Papæ; itemque mendose legi in ejusdem Synodi præfatione Constantinum, loco Constantis Imperatoris; cum legationem Macarii atque collegæ, ipsaque Macariana tempora contigisse sub Constante Augusto, frequentius Optatus & Augustinus inculcent; ut nihil sit quod hac de re in controversiam deduci possit: quod & e citandis inferius locis perspicue apparebit.

XVIII.
Paulus
& Maca-
rius quan-
do legati
missi in
Africam.

Cum autem fati aperte liqueat eorundem legationem missam fuisse a Constante Imperatore, cur potius hoc anno, vel sequenti ejus Imperii, quam alio aliquo, ponendam esse ducamus, nunc aperiendum est. Constat in primis ex præfatione indita eidem primo Concilio Carthagen-

si, eodem anno, quo ipsa Synodus est habita, ad conciliandos dissidentes in unam Ecclesiam, missos esse dictos legatos Paulum atque Macarium. Rursum vero & illud ex eadem Synodo exploratum habetur, ipsam celebratam fuisse non ante, sed post Concilium Sardicense, siquidem in ejus quinto canone citatur decretum ejusdem Concilii Sardicenis ex Grati Episcopi Carthagenensis rogatione ad præsentibus tunc Episcopos: sed & cum illud certum exploratumque sit, ipsum Constantem Imperatorem post annum sequentem, ipso ejus exordio, necatum esse; necesse est affirmare, dictum Concilium post Sardicensem Convantum, & vivente Constante Imperatore, hoc vel sequenti anno fuisse collectum: sic & Macariana tempora iisdem limitibus terminanda.

Quoniam autem prius contigit, eosdem legatos ab ipso Constante Imperatore in Africam mitti, ac postea cogi Synodum Carthagenensem: hac ratione de legatione primum, deinde vero de Synodo nobis agendum proponimus. Quantum igitur conjectura consequi licet; qui anno superiori una cum trigintaquinque collegis Africanis Episcopis venit ad Sardicense Concilium Gratus Antistes Carthagenensis, ipsum quoque Constantem Imperatorem convenisse, eumque & de statu deploratissimo Africanæ Ecclesiæ, jam a temporibus persecutionis Diocletiani Imperatoris diro & implacabili schismate scissæ, certiore reddidisse, atque obortis lacrymis inculcasse Donati tyrannidem, existimamus, ad cujus nutum grassarentur ubique in Catholicorum ruinam prædones, quos ipsi Donatistæ nominarent Sanctorum duces, revera Circumcelliones proprio nomine nuncupatos: interpellasseque his aliiisque suggestis eundem Imperatorem magna instantia, ut suppeticas ferret, ac revocasse in memoriam impensos ad eam rem a Magno Constantino ejus parente labores: suggestisse pariter opinamur ad hæc præstanda magno opus esse remedio. Quod si quorundam ex ipsis, qui cæteris præessent, Donatistarum curatio præ ipsorum animorum obstinatione videri posset

XIX.
Occasio
legationis
Africanæ
ex Grati
Episc.
sugge-
stione.

PAGIUS
IV.

Concilium
Carthagi-
nense sub
Grato, in
Collectione
Canonum
Africanorum
non
memora-
tur.

Ad num. XVI. & seqq. Post tempora Cypriani, primum, quod deprehenditur Concilium Carthagenense, illud est quod Gratus Episcopus e Concilio Sardicensi redux, satis frequens cogit, post Legationem Pauli & Macarii missam a Constante Imperatore in Africam ad molliendos Schismaticorum animos, hoc vel sequenti anno, ut Baronius annotavit. In eo Concilio quatuordecim Canones editi sunt: fuerat hætenus corruptissimum, sed illud post Baronii mortem Holstenius ex vetusto Codice Vaticano emendavit. Præcipuos ejus canones explicavit Schelstratius in Dissert. 3. de Ecclesia Africana cap. 3. Sciendum porro, præfente Faustino Legato Romanæ Sedis habitam fuisse Synodum universalem totius Africæ, quæ sexta dicitur, sub Aurelio Car-

thagenis Episcopo: in qua relecti sunt canones illi omnes, qui diversis in Conciliis editi fuerant tempore Aurelii, & nova definitione, consentiente Faustino, approbati sunt. Horum Conciliorum gesta & canones Faustinus Romam cum detulisset, Apostolicæ sedis consensu adeo probata sunt, ut partem deinde fecerint Collectionis nostræ veteris, quæ incipit a tertio Carthagenensi Concilio, & cætera ex ordine complectitur, quæ habita sunt sub Aurelio usque ad septimum Carthagenense, & præterea Milevitanum sub Aurelio. Primum Carthagenense Concilium sub Grato hoc vel sequenti anno celebratum, & secundum sub Genetlio, licet canones aliquot constituerint, non describuntur in Collectione Canonum Africanorum: quæ propria

set penitus desperata; tamen populi illis subditi fore perfacilem ad pacem & Catholicam unitatem accessionem, si legatione ab Imperatore missa invitarentur ad pacem, & collatis in eos beneficiis iidem ab eodem Constante demeriti allicerentur ad concordiam, & provocarentur ad unitatem. His auditis Constans Augustus, cujus studium & cura omnis invigilabat, ut toto terrarum Orbe Christiana religio ab hæresibus atque schismatibus vindicata, una omnium fide atque concordia simul coagmentata consisteret atque floresceret, libenter annuit: qui enim propensiore sollicitudine, ut sub fratris Imperatoris ditione in Oriente Ecclesiæ politæ suos ipsarum Episcopos ab Arianis ejectos recipientes in pace agerent (ut vidimus) procuravit, haud negligendam putavit Ecclesiam Africanam, ob sui amplitudinem atque nobilitatem totius Occidentalis Imperii sibi subiecti decus ingens & ornamentum.

XX.
Quid in
mandatis
legatis da-
tum.

Quamobrem selectos ex multis maxime pios atque amplissimos viros ad tanti numeris obeundam provinciam, Paulum atque Macarium in Africam legatos decernit, eo quidem titulo, ut munificentia Imperatoris pauperum omnium sublevarent inopiam; ita forinsecus apparebat: re vera tamen ut populum sic beneficentia Constantis Augusti demeritum, & ab imbuta ferocia his officiis delinitum, ad ineundam cum fratribus concordiam provocarent. Quid autem ab iisdem legatis Paulo atque Macario, cum ventum est in Africa, actum sit: Optatus Milevitanus in primis, interpolata licet oratione, commemorat, cum his antea verbis Parmenianum, adversus quem scribit, compellat (a): *Quem enim latet præter te, quia peregrinus es, & potuerunt tibi falsa narrari? aut quis negare potest rem, cui tota Carthago principaliter testis est, Imperatorem Constantem & Paulum & Macarium primitus non ad faciendam unitatem misisse, sed cum eleemosynis, quibus sublevata per Ecclesias singulas possit respirare, vestiri, pasci, gaudere paupertas?* Hæc ipse.

(a) Optat.
1.3.

XXI. Quod vero ait, hæc primitus non ad faciendam unitatem esse missa; sic intelligi. *Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS Romanæ Ecclesiæ cum esset nefas, erat, ut aliis ista Legibus uteretur, quam iis, de quibus ad eam relatio facta fuerat, aut quas præsentia Legatorum suorum probando, suas fecerat. Concilia sub Grato & Genetio, quemadmodum & Telense, Septimicense & Macriense, quorum meminit Ferrandus in Breviario, Ecclesiæ Africanæ ordinandæ destinata erant, ejusque erant, decreta specialia. Sed Concilia habita sub Aurelio, ad Romana Scrinia delata primum, publicæ legis vim tandem obtinuerunt in Occidente universo in consequentiam Collectionis, in qua Canones singulorum Conciliorum Afri-

gas (ut dictum est) quod extrinsecus Unitas non aliud titulo ipso legationis obtenderetur, nisi effusa largitio in pauperes, cum tamen eo prætextu ipsorum conciliatio quæreretur: nam idem inferius subdit (b): *Veniebant Paulus & Macarius, qui pauperes ubique dispungerent, & ad unitatem singulos hortarentur.* Certe superius Optatus declarat, hos operarios unitatis esse nominatos, cum ait: *Ab operariis unitatis multa quidem aspera gesta sunt; sed ea ad quid imputatis Leontio, Macario, vel Taurino? imputate majoribus vestris, qui (sicut in Propheta scriptum est) ut vobis stupeficerent dentes, ipsi uvæ acidas comederunt: illis primo qui populum Dei dividerunt, & basilicas fecerunt non necessarias: deinde Donato Carthaginis, qui provocavit ut unitas proximo tempore fieri tentaretur.* Sic enim dicitur Donatus provocasse unitatem, non quod ipse id exposceret; sed potius quod ob suum ipsius in schismate studium atque tyrannidem, ad id efflagitandum ab Imperatore Episcopos Catholicos impulerit, & ad præstandum traduxerit ipsum Constantem Augustum.

Quantum autem crevisset in Donato de Præfectis, atque etiam de ipso Imperatore contemptus; idem Optatus, de iisdem legatis agens, hæc subdit: *Qui cum ad Donatum patrem tuum (Hic erat Episcopus Donatistarum Carthagine) venirent; & quare venerant, indicarent: ille solito furore succensus, in hæc verba prorupit: Quid est Imperatori cum Ecclesia? Et de fonte levitatis suæ multa maledicta effudit, non minus quam in Gregorium aliquando, ad quem sic scribere minime dubitavit: Gregori macula Senatus, & dedecus Præfectorum, & cætera talia.* Sed de his superius. Rursum & de eadem Constantis Imperatoris erga Africanas Ecclesias munificentia, in quam Donatus Judæ instar infremuit: *Miserat (inquit Optatus) ornamenta domibus Dei, miserat pauperibus eleemosynam, nihil Donato. Cur ergo insanivit? cur iratus est? cur, quod missum fuerat, repudiavit? Et cum illi quæ missi fuerant, dicerent se ire per provincias singulas, & volentibus accipere, se daturos: ille dixit, ubique se litteras*

XXII.
Donatus spernit Præfectos & Imperato rem

N n n ras

canorum describuntur. Hæc Petrus de Marca in Dissertatione de veteribus Collectionibus Canonum cap.4. quod est de Canonibus Africanis. Victor de Cæsariis loquens de Ludis Secularibus a Philippo Imperatore celebratis ait, *Notra quoque ætate post mille centesimus, (nempe annus) Consule Philippo, excessit, nullis, uti solet solennibus frequentatus, adeo in dies cura minima Romana urbis. Gessit hoc anno Consulatum Philippus, Salia Collega. Quare cum annus millesimus centesimus anno CCCXLVIII. absolutus fuerit, annus ejusdem Urbis millesimus cum anno Christi ducentesimo quadragesimo o-*

V?
Ludi Seculares non celebrati.

CHRISTI
348.JULII PAP.
12.CONSTANTII IMPF. 12.
CONSTANTIS

ras præmississe, ne id, quod allatum fuerat, pauperibus alicubi dispensaretur. O consulere miseris! o providere fuerat pauperibus! o peccatoribus subvenire! Ita ipse, quod prohiberet Donatus suos eleemosynam accipere a Constante, ea ratione videlicet, quod Catholicæ & a sua alienæ communicationis esset; illud eos admonens, a peccatore eleemosynam minime accipiendam esse.

XXIII.

(a) Optat.
l. 3. contra
Parmen.Donati
arrogan-
tia.

In quem subdit Optatus: Clamat Deus dicens (a): Ego sum qui feci pauperem & divitem: non quia non potuit pauperi dare; sed si ambobus daret; peccator, qua sibi succurreret, invenire non posset. Denique sic scriptum est: Quemadmodum aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum. Certe jam apud Deum sunt ambo, & qui dare voluit, & qui obstitit ne daretur. Quid si jam Deus dicat Donato: Quid vis fuisse Constantem? Si innocentem, quare ab innocente accipere noluisti? Si peccatorem, quare non permisisti dare propter quem fecit pauperem? Sub hac interrogatione qualis futurus est, qui de levitate & furore laboravit tantis pauperibus impedire? Carthagine principatum se tenuisse crediderat: & cum super Imperatorem non sit nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem; dum se donatus super Imperatorem extollit, jam quasi hominum excesserat metas, ut se ut Deum, non hominem æstimaret.

* imper-
titi?

XXIV.

Donatus
divinos af-
fectat ho-
nores.

Hæc jure quidem Optatus de Donati superbia, qua cum primo se ab Apostolicæ sedis Antistite jam diu ante schismate divisisset, nec sæculari dignitati sibi parendum putaret, sed uni se æqualem Deo comparandum existimaret: haud enim prorsus ab ejusmodi insania visus est procax schismaticus temperasse, cum (ut diximus) per suum ipsius nomen, tamquam numen, suos jurare docuisset. Unde post multa ex Ezechielis oraculo de Principe Tyri, quod concinne aptat Donato, mox subdit: Hoc modo exaltatum est cor ejus, ut sibi jam non homo, sed Deus fuisse videretur. Denique in ore populi raro est appellatus Episcopus, sed Donatus Carthaginis dicebatur: Et inferius: Deinde cum ante ipsius superbiam, omnes qui in Christum crediderant, Christiani vocarentur: ausus est populum cum Deo dividere; ut, qui illum secuti sunt, jam non Christiani vocarentur, sed Donatistæ: & si quando ad eum aliqui ex aliqua Africana provincia veniebant, non quærebat illud, quod humana semper exigit consuetudo, de pluviis, de pace, de proven-

tu anni aliquid interrogare; sed illico ad singulos quosque venientes hæc erant verba: Quid apud vos agitur de parte mea? quasi jam vere populum cum Deo dividerat, ut intrepide suam diceret partem. Nam a temporibus ejus & usque in hodiernum, si quando de rebus Ecclesiasticis in judiciis publicis aliqua celebrata est actio; interrogati singuli, sic apud Acta locuti sunt, ut dicerent se de parte esse Donati, de Christo tacuerunt.

XXV.

Donatus
contume-
liosus in
Imp.

Rursus vero de eodem Donato jacente in Imperatorem convicia, & suis pariter obstitente ne quid acciperent ex illius largitate, hæc addit: Merito & bene ejus sapientia humiliata est, qua putavit se Daniele esse sapientior in repudiandis muneribus Regis, dum accipere noluit quod ab Imperatore Christiano missum esse videbatur; & visus est sibi aut Daniel novus, vel sapientior Daniele; quia & ipse Daniel, aliquando a Balthasar Rege cum cogerebatur accipere munera, idest annulum, torquem, & cætera, dixisse legitur: Tua dona tecum sint, Rex; & sapienter respondit, & convicia Regi non fecit; & quod offerebatur, non damnavit, sed distulit. Non quomodo Donatus, qui & convicia Constanti, quanta potuit, dixit; & quod ab eo pauperibus missum fuerat, repudiavit. Et post aliqua adversus eisdem Donatistas, qui dicerent Catholicos fuisse malorum omnium causam, quæ post hæc ex Donatistarum incurfionibus accidissent, idem auctor sic describit, ostendens omnem culpam in unum Donatum obstitentem Imperatoris munificentiam rejiciendam esse (b):

(b) Optat.
cod. l. 3.

Donatus qui increpari meruit, Constanti Imperatori Christiano, ne misericors esset, obstitit: ideo increpatur, quod eum sapientes non docuerunt sapientiam suam. Quicquid a Rege missum fuerat, per se dari passus non est. Unde constat, Donatum omnium malorum fontem fuisse causarum. Quicquid itaque in unitate facienda aspere potuit geri, vides, frater Parmeniane, cui debeat imputari. A nobis Catholicis petitum militem esse dicitis. Si ita est, quare in provincia Proconsulari tunc nullus armatum militem vidit? Veniebant Paulus & Macarius, qui pauperes ubique dispungerent, & ad unitatem singulos hortarentur: & cum Bagajensem civitatem proximarent; tunc alter Donatus (sicut supra diximus) ejusdem civitatis Episcopus impedimentum unitati, & obicem venientibus supra memoratis opponere cupiens, præcones per vicina loca, & per omnes nundinas

XXVI.

Donatus
malorum
causa.

PAGIUS

clavo expiravit. Hincque manifestum fit, Baronii Chronologiam ante Diocletiani tempora depravatam esse: vult enim annum Urbis millesimum anno Christi CCL. absolutum esse, ut videre est in Annualibus. Quod si verum esset, Consulatus Philippi & Saliæ non cum anno Christi

CCCXLVIII. sed cum anno CCCL. omnino copulandus esset; quod nullus dixerit. Nihil itaque verius, quam Baronium ante Diocletiani Imperium Consulatus duos refecasse, ut Æram Dionysianam assequeretur, quod eam biennio citius inchoasset.

CHRISTI
348.JULII PAP.
12.CONSTANTII IMP. 12.
CONSTANTIS

nas misit Circumcelliones, Agonisticos nuncupans, ad prædictum locum, ubi concurrerent, invitavit; & eorum illo tempore concursus est flagitatus, quorum dementia paulo ante ab ipsis Episcopis impie videbatur esse succensa.

XXVII.
Circumcellionum grafatio.

Nam cum hujusmodi hominum genus ante unitatem per loca singula vagaretur, cum Maxido & Fasto ab ipsis insanientibus Sanctorum duces appellarentur: nulli licuit securum esse in possessionibus suis: debitorum chirographa amiserant vires: nullus creditor illo tempore exigendi habuit libertatem: terrebantur omnes litteris eorum, qui se Sanctorum duces fuisse jactabant. Et si obtemperando eorum jussionibus tardaretur, advolabat subito multitudo insana, & præcedente terrore, creditores periculis vallabantur; ut qui pro præstitis suis rogari meruerant, metu mortis humiles impellerentur in preces. Festinabat unusquisque debita etiam maxima perdere; & lucrum computabatur, evasisse ab eorum injuriis. Etiam itinera non poterant esse tutissima. Quot domini de vehiculis suis excussi ante mancipia sua, dominorum locis sedentia, serviliter cucurrerunt? Illorum judicio & imperio inter dominos & servos conditio mutabatur.

XXVIII.
Circumcelliones necati reputati martyres.

Unde cum vestrae partis Episcopis tunc invidia fieret; Taurino tunc Comiti scripsisse dicuntur, hujusmodi homines corrigi in Ecclesia non posse: mandaverunt ut a supra dicto Comite acciperent disciplinam. Tunc Taurinus ad eorum litteras ire militem jussit armatum per nundinas, ubi Circumcellionum furor vagari consueverat. In loco Octavensi occisi sunt plurimi, de truncati multi; quorum corpora usque in hodiernum per dealbatas aras aut mensas poterunt numerari. Ex quorum numero cum aliqui in basilicis sepeliri cœpissent; Clarius presbyter in loco Subbulensi ab Episcopo suo coactus est, ut insepultam faceret sepulturam: unde proditum est, mandatum fuisse fieri quod factum est, quando nec sepultura in domo Dei exhiberi concessa est; eorum postea convaluerat multitudo. Sic invenit Donatus Bagajensis unde contra Macarium furiosam conduceret turbam. Ex ipso genere fuerunt qui sibi percussores sub cupiditate falsi martyrii in suam perniciem conducebant; inde etiam illi, qui ex altorum montium cacuminibus viles animas projicientes, sese præcipites dabant. Ecce ex quali numero sibi Episcopus alter Donatus cohortes effecerat.

XXIX.
Milites pro defensione, quæsitii.

Hoc metu deterriti illi, nempe Paulus & Macarius, qui prope thesauros ferrent, quos pauperibus erogarent; invenerunt in tanta necessitate consilium, ut a Silvestro Comite armatum militem postularent, non per quem alicui vim facerent, sed ut vim a Donato supra memorato Episcopo dispo-

Ann. Eccl. Tom. IV.

sitam prohiberent; hac ratione factum est, ut miles videretur armatus. Jam quicquid subsecutum est, videte cui debeat ac possit adscribi. Furebant illic vocatorum infinita millia populorum, pro quibus & annuam competentem constat fuisse præparatam; de basilica quasi publica fecerunt horrea, expectantes ut venirent, in quos furorem suum exercere potuissent, & facerent quicquid illis dementia sua dictasset, nisi præsentia armati militis obstitisset. Nam cum ante venturos milites, metatores (ut fieri solet) mitterentur; contra Apostoli præcepta competenter suscepti non sunt, qui ait: Cui honorem, honorem; cui vectigal, vectigal; cui tributum, tributum; nemini quicquam debueritis.

Qui missi fuerant, cum equis suis præoccupati sunt ab iis quorum nomina flabello invidiæ ventilasti; ipsi magistri fuerant injuriæ suæ; & quid pati possent, ipsi prærogatis injuriis docuerunt. Reversi sunt vexati milites ad numeros suos; & quod duo vel tres passi fuerant, universi doluerunt. Commoti sunt omnes; iratos milites retinere nec eorum Præpositi valuerunt: sic admissum est, quod invidiam unitati factam esse memorasti: hæc & cætera gesta & suas causas habent, & quas ostendi personas obnoxias. Hoc nos ne vidimus quidem, sed vobiscum audivimus. Si auditus facit reos, tenemus vos socios; quia similiter audivimus. Si a factio auditus immunis est; quod ab aliis, vobis provocantibus, factum est, nobis non debet imputari.

Querelam per ordinem deponitis, sub Leontio, sub Ursacio injuriatos esse quamplurimos, sub Paulo & Macario aliquos necatos a sequentibus, nescio quos ad tempus esse proscriptos. Quid hoc ad nos? quid ad Ecclesiam Catholicam pertinet? Quicquid objecistis, vos fecistis. A Deo commendatam nolulistis libenter accipere unitatem, cariorem æstimantes hereditatem schismatis, quam præcepta præpositi Salvatoris. Arguistis operarios unitatis; ipsam unitatem improbate, si potestis: nam æstimo vos non negare, unitatem summum bonum esse. Quid nostra, quales fuerint operarii, dummodo, quod operatum est, bonum esse constet? nam & vinum a peccatoribus operariis & calcatur, & premitur; & sic inde Deo sacrificium offertur. Oleum quoque a sordidis & nonnullis male viventibus & immunda loquentibus conficitur; & tamen in sapore & lumine, etiam in sancto chrismate simpliciter erogatur. Operarios unitatis malos fuisse dicitis; fortasse cum voluntate Dei, cui nonnumquam placet etiam quod ab ipso potuit prohiberi. Nam quædam mala male fiunt: quædam mala bene fiunt. Malum male latro facit; malum bene Judex facit, &c. Cum autem hæc pluribus demonstrasset, subdit:

Invitus cogor hoc loco etiam illorum,

N n n 2

quo-

XXX.
Miles iratus in Donatistas.XXXI.
Injusta Donatarum querela.

XX XII.

Marcellus
& Dona-
tus iuste
occisi.

quorum nolo, hominum facere mentionem; quos vos inter martyres ponitis; per quos, tamquam per unicam religionem, vestrae communionis homines jurant. Quos quidem vellem silentio praeterire; sed ratio veritatis se fileri non patitur. Et ex ipsis nominibus contra unitatem inconsiderate latrat invidia: & aspernantes aliqui, accusandam, aut fugiendam aestimant unitatem, quod Marculus & Donatus dicantur occisi & mortui; quasi omnino in vindictam Dei nullus mereatur occidi. Nemo erat ledendus ab operariis unitatis; sed nec ab Episcopis mandata divina contemni debuerant, quibus praecipit: *Quaere pacem, & consequaris eam, &c.* Subditque ex divina Scriptura exempla de sanctissimis viris, qui zelo pietatis gladium in impios exeruerunt. Haec autem Optatus pluribus profecutus est, quod illi qui tunc vivebant, ad concitandam invidiam atque odium adversus Catholicos, jactarent in vulgus, se sub Pauli atque Macarii legatione diram persecutionem passos esse, & duos istos a militibus caesos Circumcelliones martyrii palmam consecutos fuisse.

XXXIII.

Qui vere
persecu-
tores di-
cendi.

(a) Optat.
ead. lib. 3.

Ad eludendam porro omnem eorum de his cum ostentatione calumniam, elegantiori collatione adhibita inter novissimum, persecutorem Florum Ecclesiam in Numidia positam vexantem, atque Macarium, haec addit (a): *Sub persecutore Floro Christiani idolorum cogebantur ad templum: sub Macario pigri compellebantur ad basilicam. Sub Floro dicebatur, ut negaretur Christus, & idola rogarentur: contra sub Macario commonebantur omnes, ut Deus unus pariter in Ecclesia ab omnibus rogaretur. Si supra memoratos videri martyres vultis; probate illos amasse pacem, in qua prima sunt fundamenta martyrii, aut dilexisse Deo placitam unitatem, aut habuisse cum fratribus charitatem. Sed & inferius, quibusnam coloribus Donatistae hanc ad unitatem legationem fuisse persecutionem inunibrassent, declarat his verbis (b):*

(b) Eod.
lib. 3.

XXXIV.

Calumnia
de perse-
cutione.

Dum dicitis, auditum esse ex ore eorum, qui jam dudum in vestro collegio fuerant: Quod qui gustarent, aut acciperent de sacrificio adveniantis unitatis, de sacro (nempe idolothyto) gustare viderentur: Non negamus ab aliquibus esse haec dicta; quos constat postea tota securitate fecisse, unde paulo ante populos deterrebant; sed alia ratio exegit has voces, alia invitavit in factum. Nam ut haec dicerent, qui feruntur ista dixisse, opinio falsa eorum aures & omnium populorum opplevit. Dicebatur enim illo tempore venturos esse Paulum & Macarium, qui interessent sacrificio, ut cum altaria solemniter aptarentur, proferrent illi imaginem, quam primo in altari ponerent; sic sacrificium offerretur. Allude-

bant plane illi haec dicentes ad Gentilium sacra, dum proposita Imperatoris imagine, thus adolerent, vel sacrificium offerrent.

Ceterum illationes imaginum Christianorum Imperatorum consueverunt esse purae, absque aliquo suspicionis contagio: unde Gratiani constitutio (c): *Si sacros vultus inbianibus forte populis inferimus; hoc sine immodico pretio nunciari, excipique sancimus; actum jubemus esse castissimum; indigentibus, non munerariis esse praebendum.* Et Theodosius Imperator ad Caesarium PP. (d): *Si quando, inquit, nostrae statuae vel imagines eriguntur, seu diebus (ut assolet) festis, sive communibus, adsit Judex sine adorationis ambitioso fastigio: & in fine: Excedens cultura hominum dignitatem superno Numini reservetur.* Merito igitur perculit omnium animos, quod diceretur ab illis id genus imaginis, nempe effigiem Constantis Imperatoris statuendam esse, dum sacrificaretur, super altare: nam quoniam pacto id tolerabile videri poterat, si nec ad latus templi passus est S. Joannes Chrysostomus Eudoxiae Augustae statuum (e) collocari? Sed rursus Optatus (f):

Hoc cum acciperent aures, percussi sunt & animi, & uniuscujusque lingua in haec verba commota est, ut omnis qui hoc audierat, diceret: Qui inde gustat, de sacro gustat: & recte dictum erat, si talem famam similis veritas sequeretur. At ubi ventum est a supradictis; nihil tale visum est ex eo, quod fuerat paulo ante mentita fama: nihil viderunt oculi Christiani, quod horrerent: nihil probavit aspectus ex his, quibus perturbatus erat auditus. Visa est puritas, & ritu solito solemnibus consuetudo perspecta est; cum viderent divinis sacrificiis nec mutatum quicquam, nec additum, nec ablatum. Pax a Deo commendata volentibus placuit. Quare nullus eorum debet argui, qui de collegio vestro ad pacem transitum fecit; qui fuerant sinistra opinione turbati, simplici ac pura veritate firmati sunt. Haec Optatus.

Idemque adversus omnes illos qui resiliaverunt, & oblatam pacem atque unitatem contempserunt, sic superius (g): *Nunciata unitate, fugistis omnes. Nulli dictum est: Nega Deum. Nulli dictum est: Incende testamentum. Nulli dictum est: Aut thus pone, aut basilicas dirue. Iste enim res solent martyria generare. Reuniciata est unitas sola; fuerant hortamenta, ut Deus & Christus ejus a populo in unum conveniente pariter rogaretur; nullus erat primitus terror; nemo vidit virgam, nemo custodiam; sola (ut supra diximus) fuerant hortamenta. Timuistis omnes, fugistis; trepidastis ut pro certo de*

XXXV.

(c) l. unic.
public. la-
titia C. l.
12.

Absque
Idolola-
tria cole-
bantur
imagines
Imp.

(d) l. unic.
de imagi.
Imp. C.
Theod.

(e) Sozom.
lib. 8. c.
20.

(f) Optat.
l. 3.

XXXVI.

Falsus
rumor de
Idolola-
tria.

XXXVII.

(g) Optat.
lib. 3.

Pax &
non per-
secutio
nunciata.

vobis dictum sit quod in Psalmo scriptum est: Trepidaverunt ubi non erat timor. Fugerunt igitur omnes Episcopi cum clericis suis; aliqui mortui sunt, qui fortiores fuerant, capti longe relegati sunt. Et tamen horum omnium nihil actum est cum voto nostro, nihil cum consilio, nihil cum conscientia, nihil cum opere. Haec Optatus.

XXXVIII.
Macariana invidiose dicti Catholici.

(a) August. contra Petilianum lib. 2. c. 39.

Porro Donatistæ hæc gesta per Paulum atque Macarium, in Orthodoxorum perpetuam invidiam publicis monumentis consignata suis posteris tradiderunt, quæ in Catholicos ab illis frequenter objectari solerent: ut inter alios Petilianum fecisse constat, qui eam ob causam Catholicos consuevit nuncupare Macarianos; adversus quem inter alia S. Augustinus (a): Macarium, inquam, istum, de cuius parte nos dicitis, omnino non novimus. Ac deinde: Vos per sacramentum, quod in vobis est, sicut Caiphas Domini persecutor, nescientes prophetatis; quod enim Græce μακάριος, Latine beatus est; ita plane de parte Macarii sumus. Hæc Augustinus, penes quem frequens mentio est de hisce Macarianis temporibus, quibus se a nostris diram persecutionem passos esse Donatistæ ad concitandum populi odium contra Catholicos iactabant, inculcantes insuper Transmarinas Ecclesias tam diu conservatas fuisse innocentes atque Catholicas, donec consenserint in eorum sanguinem, quos (ut dicebant) persecutio Macariana sustulisset (b)

(b) August. epistol. 103.

XXXIX.
Catholici a Donatistis nominati Pagani.

(c) Optat. lib. 3.

Sed iniusta semel Catholicis hoc tempore de illata persecutione calumnia, sic fuit in eorum posteros propagata, ut Catholicos perditos esse homines, nequaquam Fideles dicerent & Christianos, sed eosdem solerent nominare Paganos. Unde Optatus (c): Quid est, inquit, quod dicitis: Redimite animas vestras? Jam illud quale est, quod hominibus Christianis etiam clericis dicitis: Estote Christiani? & cum miraculo quodam unicuique dicere: Cai, Sei, aut Casa, Seja, adhuc Paganus es, aut Pagaña. Quomodo autem per Paganum intelligat idololatram, deque origine hujus in hoc sensu vocis & usu dicturi sumus suo loco postea. Rursum vero Donatistarum querelis, & de illata in eos a Catholicis persecutione clamoribus, vires & quidem ingentes addidit ipsorum communionis Vitellius Afer, de quo hæc habet Gennadius (d): Vitellius Afer Donatianorum schisma defendens, scripsit de eo, Quod odio sint mundo servi Dei; in quo si tacuisset de nostro veluti persecutorum nomine egregiam doctrinam ediderat. Scripsit adversum Gentes, & adversum nos, veluti Traditores in persecutione divinarum Scripturarum, & ad regulam Ecclesiasticam pertinentia multa disseruit. Claruit sub Constante filio Constantini Principis. Ita ipse,

(d) Gennadius de viris illustribus cap. 4.

cujus auctoritate Catholici habitus sunt persecutores.

Cæterum quantumlibet Donati illi duo Donatistarum Episcoporum factiosissimi (Carthaginensem dico & Bagajensem Episcopos) sanctæ pacis legationi magno conatu resisterint, ut etiam ipsi Imperatori Constanti alter illorum contumelias irrogarit, blasphemiasque profciderit, præmiseritque per totam Africam ad homines suarum ipsius partium præcursores, quibus tam piam sanctamque anteverteret unitatem; alter vero armatis quoque Circumcellionibus resistere obniscus esset; tamen, etsi non in ipsis Donatistarum Episcopis, qui primi ad concordiam invitati fuerunt, in populo saltem illis subiecto optatum finem est legatio consecuta: quod tum Optatus annuit verbis illis, quibus ait (e): Nullus eorum debet argui, qui de collegio vestro ad pacem transitum fecit. Qui fuerant sinistra opinione turbati simplici ac pura veritate, firmati sunt. Tum etiam Carthaginense (f) Concilium, de quo proxime dicturi sumus, non obscure significat. Ipsos autem Donatistas una cum clericis fugam arripuisse, & ex eis aliquos esse defunctos: fortiores vero captos & procul relegatos, idem Optatus tradit (g): quam tunc sententiam cum in alios, tum in Donatum omnium Donatistarum Principem, Carthaginensem Episcopum, fuisse potissimum irrogatam, quem malorum omnium auctorem & fontem nominat, nemo jure poterit dubitare. Meminit S. Hieronymus in Chronico, sed Constantii Imperatoris anno vigesimo, eundem Donatum Carthagine expulsum esse: at plane inest error in tempore, cum constet ex his quæ mox ex Optato dicturi sumus, Donatistas Episcopos a Constante relegatos, & numquam nisi per Julianum Apostatam esse restitutos.

XL.
Duo Donati Episcopi factiosi.

(c) Optat. lib. 3. in fine.

(f) Concil. Carth. 1. in præfatu.

(g) Optat. lib. 3. juxta principem.

Sic igitur schismaticis Episcopis exturbatis, & qui illis parebant populis ad Catholicæ Ecclesiæ unitatem compaginati, mox per Gratum Catholicæ communionis Episcopum Carthaginensem Carthagine Concilium convocatum est, in quo ipse de pace & unitate confecta hæc coram Episcopis in Synodo confidentibus præfatus est (h): Gratias Deo omnipotenti & Christo ejus, qui dedit malis schismaticis finem, & respexit Ecclesiam suam, ut in ejus gremium erigeret universa membra dispersa: qui imperavit religiosissimo Constanti Imperatori, ut votum gereret unitatis, & mitteret ministros sancti operis, famulos Dei Paulum & Macarium. Dei nutu ergo congregati ad unitatem, ut per diversas Provincias Concilia celebremus, & universæ provinciæ Africae hodierna die ad Concilium gratia Dei Carthaginem venirent. Unde considerantibus vobis cum mea mediocritate tractentur tituli

XLI.
Carthagin. Concilium sub Grato Episcopo.

(h) Concil. Carth. 1. in principio.

* Constantino.

tuli necessarii, de quibus necesse est, vos memores præceptorum divinorum & magistræ divinæ Scripturarum, contemplantes unitatis tempus, id de singulis definire, quod nec Carthago vigorem legis infringat, nec tamen tempore unitatis aliquid durissimum statuamus. Hactenus in Synodo præfatus est Gratus: qui mox eam coram Patribus rogationem proposuit de iis quæ spectare viderentur ad religionis Christianæ principium, quod a Donatistis labefactatum in Africa esse sciebat, cum nimirum baptizatos a Catholicis iterum baptizarent. An autem ferendus esset amplius in Africa anabaptismus, rogante Grato sententias singulorum, una omnium fuit illa responsio (a): *Absit, absit. Illicitas esse sancimus rebaptizationes, & satis esse alienum a sincera fide & Catholica disciplina.*

(a) Concil.
Carth. c. 1.

XLII.
Falsum
martyri-
um cohi-
bitum.

Evulsa igitur primum de rebaptizatione antiquitus fixa radice, quæ Donatistarum cultura infelicibus aucta fruticibus universam prope Africanam Ecclesiam occuparat: cætera quæ ab eisdem fuerant in Christiana disciplina corrupta, iidem Catholici Episcopi Africani ad Catholicæ Ecclesiæ usum pristinum restituere laborarunt. Quoniam vero opera Donatistarum, execrandum illud atque nefandum scelus inter ipsos schismaticos coaluerat, ut ipsorum sectæ homines, qui illecti gloria martyrum, se ipsos, vel præcipitio necassent, vel aliter ab aliis illatam, ad hoc illos ipsis cogentibus, mortem voluntariam appetissent (ut nuper ex Optato vidimus) apud eos titulo martyrum & honore illis congruo frequentarentur: ne id amplius ageretur pœnis tam laicis, quam clericis indictis, si secus facerent, eadem sancta Synodus edito decreto (b) sancivit, cujus est exordium: *Martyrum dignitatem nemo profanus infamet &c.* Fuerunt & alii canones ibi, Patrum omnium sententia rogata, conscripti omnesque numero quatuordecim, sed satis modo horum meminisse, qui rebus gestis ex Optato nuper recitatis consentientes esse noscuntur.

(b) Concil.
1. Carth.
c. 2.

XLIII.
Concili-
um hoc
Carthag.
cur pri-
mum di-
ctum.

Cæterum quod inter Concilia Carthaginensia hoc primum ordine ponatur & nominetur; non sic quidem accipiendum est, ut nullum aliud hoc ipsum præcesserit, cum multa antea fuerint celebrata: adeo ut (quod superius ex S. Cypriano demonstravimus) nec sub Ethnicis & persecutoribus imperatoribus deserint frequenter ejusmodi sancta in Ecclesiis exprovincialibus saltem Episcopis haberi Comitia; sed ideo primum dictum ac positum ordine, quod alia perierint, & illorum quæ extarent post Constantinum, hoc ipsum antiquissimum probaretur. Hoc igitur sta-

tu Africana Ecclesia, unitate Catholica, populo fœderata permansit usque ad Constantii Imperatoris obitum: cui cum succederet Julianus Apostata, iidem Donatistæ infrenata licentia in Catholicam Ecclesiam furentius sævierunt.

Porro hæc felicia Africanæ Ecclesiæ pacis tempora usque ad Julianum cum ab Optato Milevitano describuntur (c), Constantem pro Constantino puto legendum; cum nulla unitas & concordia in Africana Ecclesia, de quibus auctor agit, contigerit sub Constantino eam frustra tentante, sed potius sub Constante; sunt hæc ejus verba: *Redeat in memoriam Constantinus * Imperator Christianus, quem famulatum exhibuerit Deo, quæ habuerit vota, ut remotis schismatibus, intermortua omni dissensione, sub toto cœlo filios suos gaudens in unum videret sancta mater Ecclesia. Reddiderat unam communionem, maritis uxores, parentibus filios, fratribus fratres: quibus rebus Deus se letari testatur, dum dicit: Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum. Etenim cum Africanos populos, & Orientales, & ceteros Transmarinos pax una conjungeret; & ipsa unitas, representatis omnibus membris, corpus Ecclesiæ coaguleret: dolebat hoc Diabolus, qui semper de fratrum pace torquetur.*

Illo tempore sub Imperatore Christiano desertus in idolis, tamquam inclusus latebat in templis. Hoc eodem tempore duces, & principes vestros merita relegaverant sua. In Ecclesia nulla fuerant schismata, nec Paganis licebat exercere sacra sacrilega. Pax Deo placita apud omnes Christianos populos habitabat: Diabolus mœrebat in templis, vos in regionibus alienis. Deinde alter (ut omnibus notum est) secutus est Imperator, vobiscum vota sinistra concipiens, ex famulo Dei factus est minister Inimici: Apostatam se edictis suis testatus est. Quem precibus rogastis, ut revereri possitis. Hucusque Optatus, significans eosdem hoc tempore a Constante factos exules, sic ad Julianum usque mansisse. Quod autem ait, tunc temporis unam pacem unisse populos Africanos, Orientales, & Transmarinos; non ita accipiendum est, ut toto Orbe terrarum una pace Ecclesia Catholica his temporibus potiretur: quæ tota & ubique erat ab Arianis hæreticis lancinata; sed de pace Africanæ Ecclesiæ, de qua agit, intelligenda sunt, utpote quod non Ecclesia tantum Africana inita pace atque concordia potiretur, verum eadem unitate conjungeretur Orientalibus & Transmarinis Catholicæ communionis Ecclesiis. Sed jam ad res anni sequentis progrediamur.

XLIV.
(c) Optat.
lib. 2.
Pax reddi-
ta in Afri-
cana Eccl.
sub Con-
stante.

* Constant

XLV.
Donatistæ
sub Con-
stante ex-
ulant.

JESU CHRISTI
ANNUS
349.

JULII PAP.
ANNUS
13.

CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 13.

I.
Obitus
Gregorii,
& Athanasii
restitutio.

Annus sequitur Christi trecentessimus undequingagesimus, Ulpio Limenio, & Catullino Philoniano Consulibus: quo, Gregorio Ariano Episcopo Alexandrino defuncto, S. Athanasius a Constantio Imperatore sæpe litteris Constantis fratris admonito, ut ad suam rediret Ecclesiam, crebris litteris invitatur. Post decem enim menses a legatione ad Constantium missa ex Concilio Sardicensi (ut diximus) Gregorium invasorem Alexandrinæ sedis mortuum esse, Athanasius ipse testatur (a): illum vero ab Orthodoxis Alexandrinis occisum, auctor est Theodoretus, dum ait (b): *Jam occubuerat Gregorius ab ipsis Alexandrinis cæsus.* Sed & quod Georgius quoque postea missus, cum iterum exturbatus est Athanasius ab Alexandrinis, sub Juliano Apostata pariter necatus sit: inde etiam oborta est occasio Gregorii cum Georgio confundendi; at de his alias. Sane existimo aliquos e Catholicis Alexandrinis pertæsos longas Athanasii moras Alexandriam revertendi, ubi mox expectabatur jam absolutus a Concilio Sardicensi, & ægro atque infenso animo ferentes ipsum Gregorium in eodem Concilio condemnatum, atque depositum, adhuc tamen obstinato animo alienæ Ecclesiæ incubare, in ejus necem impulsos esse.

II.

Non igitur ante, sed, cum Gregorius ipse ex hac vita sublatus est, Constantius ad Athanasium de reditu litteras dedit, siquidem sic ait (c): *Deinde post menses decem defuncto Gregorio, accersit & Athanasium cum omni honore, non semel aut iterum, sed tertio ad illum amicissimas litteras scribens, quibus illum animabat,*

& ad veniendum hortabatur; misitque ad illum presbyterum & diaconum, ut majore cum fiducia ad se rediret. Affirmabat enim totum se annum Athanasium expectasse, nec permisisse umquam quicquam novi fieri, aut quempiam in ejus locum Episcopum creari, ut servaret Athanasio suas Ecclesias, ita scribente eo, & plurimum cohortatione ad eam rem utente: nam & Comites suos, Polemium, Dacianum, Bardionem, Thallassum, Taurum, Florentium, quibus etiam magis fidendum erat, in eandem sententiam scribere jussit. Litteras autem scriptas a Constantio ad Athanasium recitat ipse in sua Apologia (d) in hæc verba: Constantius Victor Augustus

Constantius accersit Athanasium.

(d) Athanasii Apolog. 2.

Athanasio.

III.

Diu te jactari vexarique immanibus undarum procellis nostræ clementiæ humanitas non permisit: nudatum siquidem paternis sedibus, bonisque tuis spoliatum, & in inviis feralibusque locis errabundum nostra indefatigabilis pietas non deseruit. Nam tametsi jampridem supersedi mentis meæ propositum ad te scribere, eo quod te ultro adventurum expectarem, & postulatorem malorum tuorum remedium: tamen, quia fortasse voluntatem propositi tui metus impedivit; ideo litteras munificentiae nostræ plenissimas ad tuam constantiam misimus, ut secure conspectui nostro quamprimum tuam præsentiam offeras, ut voti particeps, nostramque humanitatem expertus, tuis restituaris. Hac enim de causa dominum meum & fratrem Constantem Victorem Augustum pro te adhortationibus conveni, ut tibi veniendi facultatem daret, quo utriusque nutu patriæ restituaris, & hoc

Constantii litteræ ad Athanasium.

(a) Athanasii episcopi ad Solitar.

(b) Theodoretus l. 2. c. 12.

(c) Athanasii episcopi ad Solitar.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5842.
SÆC. IV. Olymp. 22. C. 8. P. 23. April. Indiæct. 7.
282. an. 1. Anno Urbis 1102. secundum Baronium. 1100. A.C. 349.

JESU CHRISTI 349.

JULII PAPÆ 13.

CONSTANTII ET CONSTANTIS 13.

[1] AD num. I. & seqq. Coss. Ulpius Limenius, & Aco Fabius Catullinus, ut ostendit Onuphrius in Fastis.

Mortuo anni hujus initio Gregorio Sedis Alexandrinæ invasore, Athanasius in eam restitutus est, currentique anno gloriosus ejus Alexandriam reditus contigit, non vero sequenti, quod credidit Baronius, quodque anno sequenti confutabimus.

II. Athanasius Alexandriam redit.

NOTÆ [1] Coss. Ulpius Limenius, & Aco Fabius Catullinus, Relandus extremis tantum nominibus: Limenius, & Catullinus, ut in Vulgatis Fastis. Ad Catullinum referunt inscriptionem inter marmora Fellinea, pag. 278.

FABIAE. ACONIAE. PAULLINAE
C. F. FILIAE. ACONIS. CATULLINI
V. C. EX. PRAEF. ET. CONSULIS
ORDIN. &c.

Boldettus lib. 1. cap. XIX. n. 13.

LIMENIO. ET. CATULLINO;
CONS. III. IDUS. IANUARIAS.

& hoc pro pignore nostræ gratiæ habeas. Hactenus prima epistola; sequitur secunda:

IV.
Constantii
Epist. se-
cunda ad
Athanasium.

Et si superioribus litteris significavimus, ut secure ad nostrum Comitatum accederes, eo quod maxime cupiamus te ad tuos remittere: tamen etiam has litteras nunc ad tuam soliditatem misimus, quibus adhortamur, ut sine omni diffidentia aut metu publica vehicula ascendas, & properes ad nos, ut, quæ concupiscis, assequare. Ita secunda; tertia vero epistola sic se habet:

V.
Tertia
Constantii
Epist. ad
Athanasium.

Cum Edessæ commoraremur, presentibus tuis presbyteris; placuit, ut misso ad te presbytero, festinares ad nostrum Comitatum venire; ut, ubi nostrum vidisses conspectum, statim Alexandriam transires. Sed quia plurimum temporis intercessit, ex quo litteris nostris acceptis non venisti; ideo te nunc denuo admonitum volumus, ut vel nunc saltem quam celerrime ad nos te conferas; quo tu ita patriæ tuæ restituaris, & nos tuis precibus frui possimus. Ad pleniorum autem cognitionem Achitam diaconum ad te misimus, a quo discere licebit & mentis nostræ voluntatem, & te assequi posse, quæ votis optas. Hactenus tres epistolæ Constantii Imperatoris ad Athanasium, quæ a Socrate etiam recitantur (a).

(a) Socrat.
l. 2. c. 18.

VI. Porro idem quoque Athanasius auctor est, scripsisse ea de re eundem Constantium ad germanum suum Constantem Imperatorem; nam ait (b): Seorsum autem ad fratrem suum beatum Constantem scripsit: ad nos quoque semel atque tertio litteras misit. Cujus autem fuerint argumenti, hæc idem alibi (c): Scribit quoque fratri suo Constanti, ut ipse quoque me ad reditum hortaretur. Erat tunc Athanasius Aquilejæ, cum has a Constantio litteras accepit: inde rursus a Constante (ut ait d) evocatur in Gallias; postea vero paululum (ut apparet) illic moratus, venturus in Orientem ad Constantium, in Italiam rediit, Romamque venit ad Julium Romanum Pontificem: testatur id quidem ipse Athanasius, cum post recitatas Constantii dictas litteras, subdit (e):

(b) Athan.
Apolog. ad
Constantium.

(c) Athan.
Apolog. 2.

Imperator igitur istas litteras misit; quibus acceptis, Romam ascendi, Ecclesiam & Episcopum aditurus. Hic primum attende, lector (ne ipse sibi auctor contrarius videatur) non Aquileja Romam, sed in Galliam vocatum a Constante profectum esse, prout in Apologia ad Constantium (ut dictum est) ipse testatur; nisi potius dicendum quis putet, Aquileja Romam, & inde in Gallias ad Constantem, ac postea in Orientem ad Constantium esse profectum.

VII.
Ecclesia
antonomastice
dicta Roma.

Sed & ipsa quoque verba Athanasii attentius contemplare, dum eam causam adventus sui Romam, antequam proficisceretur ad Constantium in Orientem, fuisse tradit, nimirum (quod ait) ut adiret

Ecclesiam, & Episcopum: Significans, illam quæ Romæ est, antonomastice dictam esse Ecclesiam, ex qua & in qua omnes unitate Catholica conjungantur, ipsumque unum esse Episcopum antonomasticum, ex quo omnes, & in quo, & per quem qui sunt, esse intelligentur Episcopi: hæc igitur fuit majorum nomenclatura, ut per Ecclesiam & Episcopum, Romanam Ecclesiam, atque ejus Pontificem significarent. De adventu vero suo Romam sic idem Athanasius subdit (f):

(f) Athan.
dicta A-
polog. 2.

Ingenus igitur gaudium in Ecclesia; Pontifexque Julius, ut gratularetur nostræ restitutioni, litteras ad Ecclesiam misit Alexandriam; nos autem, quacumque transivimus, cum pace ab omnibus Episcopis deducti sumus; litteræ autem istiusmodi fuerunt:

JULIUS presbyteris, diaconis & populo in paræcia Alexandria.

Gratulor vobis, dilectissimi fratres, quod fructum fidei vestræ ante oculos videatis, id enim ita esse, liquidissimo apparet in fratre, & Coepiscopo nostro Athanasio, quem Deus & ob vitæ sanctitatem, & orationes vestras vobis restituit. Ex qua re spectare licet, quam puras semper preces & charitatis plenas ad Deum extuleritis. Memores quippe celestium promissorum & celestis conversationis, quam ex doctrina prædicti patris vestri didicistis, certo vereque cognitum habuistis, & pro vestra recta fide apprehendistis, numquam illum perpetuo a vobis diremptum iri, quem in piis pectoribus vestris, tamquam præsentem retinebatis. Non mihi igitur ad vos scribenti multis verbis opus est: quacumque enim a me dici poterint, ea fides vestra jam anticipavit, & implevit secundum Dei gratiam quicquid a nobis optari possit. Gratulor igitur vobis; rursus enim dicam gratulor, quod animas vestras in tuenda fide inexpugnabiles conservastis. Sed interim fratri meo Athanasio non minus gratulor, quod, quamquam multa acerba pateretur, nulla tamen hora vestræ charitatis vestrique desiderii oblivionem induxerit: nam tametsi corpore ad tempus videretur a vobis separari, spiritu tamen perpetuo vobiscum agebat.

VIII.

Litteræ
Julii Pap.
ad Alexan-
drianos.

Redit igitur ad vos splendidior nunc, quam cum a vobis discederet. Quod si res pretiosas aurum & argentum ad puritatem ignis explorat; quid, quæso, dignum eloquaris tanto viro, qui ex tantis malorum periculis purus innocensque vobis restituitur, talisque non nostro dumtaxat iudicio, sed ab universa Synodo iudicatus est? Excipite igitur, dilecti fratres, cum omni secundum Deum gloria & lætitia Episcopum vestrum Athanasium, & cum eo quotquot socii tantarum ærumnarum fuere; lætique sitis de fructu orationum vestrarum, qui pastorem vestrum (ut sic dicam) desiderantem & sitientem vestram pietatem saluta-

IX.

Athanasii
laudes a
Julio Pap.
prædica-
tæ.

lutaribus scriptis aluistis, potumque ei dedistis: nam peregre illi commoranti consolationi fuistis, eumque persecutiones tolerantem fidelissimis animis & mentibus vestris refocillastis. Mibi certe voluptati est, contemplanti & jam animo perspicienti uniuscujusque in ejus reditu lætitiã, & multitudinis religiosissimæ occursum, & celebrem convenientium festivitatem.

X.

Agit apud Deum precibus Julius.

Quis, putas, aut qualis erit vobis illo dies, cum & frater noster revertetur, & mala superiora finem accipient? cumque pretiosus & optabilis illius reditus omnes alacritate plenissimi gaudii in unum cooptabit? Tale gaudium maxima ex parte etiam ad nos usque pertingit, quibus divinitus tanti viri notitia concessa est: in preces igitur epistolam desinere oportet. Deus omnipotens & ejus filius Dominus & salvator noster Jesus Christus perpetuam vobis gratiam præbeat, referens præmia vestræ admirabilis fidei, quam claro martyrio erga Athanasium Episcopum vestrum exhibuistis, ut vobis vestrisque posteris & hic & in futuro optima impertiatur, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, neque in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se, per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem omnipotenti Deo gloria in sæcula sæculorum, Amen. Valere vos omnes in Domino exopto, fratres dilecti. Hæc Julius ad Alexandrinos: recitat & Socrates eadem litteras (a), extantque Latine redditæ alia versione.

(a) Socrat. l. 2. c. 18.

XI.

Athanasius venit Antiochiam.

His acceptis a Romano Pontifice litteris Athanasius recedens ab Urbe, terrestri ne itinere via Appia Brundisium usque pervenerit, an vero in Portu Romano navim conscenderit, incertum est: illud autem habetur exploratissimum, Roma recedentem, non Alexandriam ad suam Ecclesiam, sed Antiochiam concessisse. Pervenit igitur Athanasius Antiochiam, ubi tum erat Constantius Imperator, a quo benignæ excipi visus est; id quidem ipse de se testatur, cum ait (b): Venit igitur tandem Athanasius, venientemque sincero serenoque vultu intuetur, eique liberum facit, ut in patriam & suas Ecclesias rediret, litteris ad ejus loci Judices datis (quia priore edicto aditus servari iustum erat) ut nunc eum inoffense transire permitterent. Episcopo autem suas calamitates, calumniasque deplorante, & admovente ne denuo, se absente, calumniæ reciperentur: ut jam nunc accusatores evocaret; siquidem se non intercedere, quo minus illi sese apud Cæsarem sistant, ut eos ita convincere posset. Hæc quidem Cæsar facere noluit; sed tamen omnia, quæ contra ipsum per calumniam scripta essent, tolli & aboleri iussit, jurans se in posterum nullas calumnias admissurum, suumque in hac re propositum firmum & inconcussum fore: neque id simpliciter dixit, Ann. Eccl. Tom. IV.

(b) Athan. ad Solit.

sed & jurejurando, Deo in testimonium voto, obsignavit. Hæc ipse.

Meminit hujus quoque congressus Athanasii cum Constantio Osio Cordubensis Episcopus in litteris, quas multo post dedit ad eundem Constantium, redarguens ipsum de persecutione in Athanasium iterum excitata, cum ait (c): Athanasius deinde tuis litteris accersitus venit in castra tua; omnesque inimicos suos, qui Antiochiæ præsto erant, sigillatim vocari iussit, ut aut redarguerent, aut redarguerentur, & aut se præsentem monstrarent ea fecisse quæ objecerant, aut ne absentem calumniarentur: sed ne te quidem hæc ipsi denunciantem sustinuerunt, minime istiusmodi conditiones admittentes. Hæc Osio.

XII.

Quid Athanasius Antiochiæ cum Constantio.

(c) Apud Athanas. epist. ad Solit.

Meminit & Lucifer Calaritanus (d) de juramento Constantii scriptis etiam præstito, de non laceffendo amplius Athanasio: quod tradit fuisse pollicitum Alexandrinis; sunt hæc ejus verba: Litteris tuis jurasti Alexandrinis, nihil mali facturum te deinceps Athanasio; & nunc quæris eum interficere. Fuit congressus hic Athanasii cum Constantio Imperatore tertius, cum bis jam antea, dum esset idem Athanasius in Oriente, ab eodem diversis fuisset locis & temporibus convocatus: in quibus omnibus quam se modeste habuerit etiam erga adversarios, idem ipse, ad eundem Constantium scribens, tradit his verbis (e): Obsecro te (novi vim memoriæ tuæ) reminiscere eorum verborum, quæ tecum habui, cum dignatus es me sub tuum conspectum venire, primum Viminaci, iterum Cæsareæ quæ est in Cappadocia, tertio Antiochiæ: an vel tum de Eusebio, quamquam vexatore meo acerbissimo, quicquam sinistri dixerim: an cuiquam eorum, qui mihi injurias fecere, asperius locutus sim. Si igitur contra quos mihi pro defensione dicendum erat, non maledixerim; quæ illa fuisset mea insania, Imperatori apud Imperatorem obtrectare & fratrem cum fratre collidere? Hæc Athanasius, apud Constantium se excusans, dum quereretur de ipso, quod adversus se Constantem Imperatorem concitasset.

(d) Lucif. pro Athan. ad Const. l. 1.

Constantii juramentum.

(e) Athan. Apolog. ad Constantium.

XIV.

Quod autem Antiochenæ Ecclesiæ præfesset Leontius Arianus Episcopus, abstinuit Athanasius ab ejus communicatione, atque (ut inquit Sozomenus f) cum illis qui Eustathiani vocabantur, nempe Catholicæ communionis hominibus, magni illius Eustathii Arianorum oppugnatoris Episcopi Antiocheni sobole, conventus in ædibus privatis agebat: nulla enim illis erat Ecclesia, ab Arianis omnibus vendicatis. Subdit Sozomenus: Ubi autem Constantium Imperatorem Athanasius erga se benevolum & facilem expertus est, & putavit suam sibi Ecclesiam restitutam fore; Impe-

(f) Sozom. l. 3. c. 19.

Athanasius cum Eustathianis convenit.

Imperator admonitus ab Arianae sectae praesidibus: Sum equidem (inquit) paratus ad promissa praestanda, quibus impulsus te accersivi. Quare ipse beneficium, quod ego abs te petam, jure debes mihi concedere. Id quidem est, ut ex multis Ecclesiis, quae tuae ditioni subjiciuntur, unam habeant illi, qui tecum communicare delectant.

XV:
Athanasius Constantii petitionem eludit.

Id accipiens Athanasius, egregia responsione Constantii petitionem, dum non negaret, elusit, sic dicens: Maxime, (inquit) o Imperator, quandoquidem aequum, immo necesse est, tuis mandatis obtemperare (neque tibi equidem contradicam) verum cum Antiochia quoque sint qui communionem eorum, qui aliter atque nos de religione sentiunt, omnino refugiant; idcirco simile beneficium abs te mihi tribui postulo, ut videlicet isti itidem in hac urbe unam habeant Ecclesiam, in qua libere & sine metu in unum conveniant. Postulatione igitur Athanasii ab Imperatore velut aqua probata, commodum visum est. Arianis rem silentio praeterire: quippe existimarunt, suam opinionem propter Athanasium nullam omnino apud Alexandrinos progressionem facturam, praesertim cum ille non modo ad suae doctrinae fautores in eadem firme continendos, verum etiam ad pelliciendos adversarios, satis haberet virium & facultatis. Apud Antiochenos autem si istud fieret, primum Eustathianos, qui multi erant numero conventus facturos: deinde uti simile veri erat, novas res molituros, cum impune suos in unum cogere possent, quandoquidem Arianis etiam Ecclesias occupantibus, totus clerus & populus Antiochenus eorum opinionibus minime obsequerentur; sed in cætu pro more, dum Deum hymnis collaudabant, distributi, sub finem hymnorum singuli suam opinionem declararent: & alii non Patrem modo sed Filium etiam, utpote Patri honore aequalem, gloria efferrent, alii, nempe Ariani, Patrem in Filio esse dicerent, atque per hanc praepositionem, In, Filium Patre inferiorem ostendere conarentur.

XVI.
Leontius Arianus patitur Eustathianos.

Tandem his rebus ita comparatis, Leontius qui sectae Arianae deditus illo tempore sedem episcopalem Antiochenam gubernaret, incertus animi quid ageret, tametsi non aggrediretur eos, qui hymnis fidei Concilii Nicæni consentientibus Deum laudarent, prohibere; metuebat enim ne populus seditionem conflaret; tamen manu ad caput, quod jam valde canescebat, admota dixisse fertur: Hac nive liquefacta, multum erit luti; quo significare voluit, se mortuo, dispares illorum hymnorum modos tandem in populi seditionem recasuros: quando Episcopi, qui ei succederent, nullo modo passuri essent, itidem se populi arbitrio in omnes partes circumferri. Haecenus de rebus gestis A-

thanasii cum Constantio Antiochia, Socratenus: Socrates (a) vero reciprocam illam petitionem Athanasii ampliolem, fuisse tradit, nempe ut liceret Catholicis non tantum Antiochia, sed in omnibus Civitatibus, quibus praerant Episcopi Ariani, Ecclesiam habere.

(a) Socrat. l. 2. c. 18.

Posthæc autem tum de Athanasii, tum aliorum Episcoporum exulum restitutione facta per Constantium, hæc subdit Socrates (b): Quapropter Imperator Athanasio, Paulo & Marcello, quin etiam Asclepe Gazæ Episcopo, & Lucio Episcopo Hadrianopolis proprias suas ipsorum sedes restituit. Isti duo posteriores etiam a Concilio Sardicensi admissi erant: Asclepas quidem quod commentarios ostenderat, ex quibus constabat, Eusebium Pamphilum cum aliis nonnullis ejus causam diligenter cognovisse, tum ei proprium dignitatis gradum reddidisse. Magna quippe illa probata esse videbatur innocentia, quæ etiam adversariorum animos persuadere & erga eundem Asclepam inflectere potuisset. Lucius autem, quod accusatores aufugisset, ibidem fuerat innocens comprobatus; prosequitur Socrates: Mandata igitur Imperatoris ad proprias cuiusque illorum civitates exiverunt: quibus erat imperatum, ut illos prompto & parato animo reciperent. Ancyra igitur quoniam Basilius erat exturbatus, Marcellusque in ejus locum venerat, non exiguum tumultus concitatus est: qui quidem illis qui adversariam opinionem tuebantur, ansam præbuit ad Marcello obtrestandum: Cives Gazæ Asclepam libenter exceperunt. Constantinopoli autem Macedonius Paulo ad tempus locum concessit, & in Ecclesia quadam civitatis separatim conventus fecit. Pro Athanasio vero Imperator ad Episcopos & clericos & populum Alexandrinum scripsit litteras, ut illum lubentibus animis exciperent. Porro litteras tunc a Constantio Alexandriam scriptas Athanasius singulas recitat, hancque primam ordine (c):

Victor Constantius Maximus Augustus Episcopis & presbyteris Catholicae Ecclesiae S.

(c) Athar. Apolog. 2.

Non est derelictus a Dei gratia reverendissimus Athanasius; tametsi ad breve tempus humanae probationi subiectus fuerit: justum enim debitumque jam ab omnia ferente & sustinente providentia calculum retulit, eo quod & voluntate Optimi, Dei scilicet, & judicio nostro, patriam, & Ecclesiam, quam antea divino natu possedit, recipiat, ad quem congruentia etiam a nostra humanitate perferri oportet; adeo ut omnia, quæ antea contra eos, qui cum eo communionem celebrarunt, decreta fuere, oblivioni tradi velim; omnisque deinceps suspicio contra aboleatur: & immunitas, quam olim habuere ipsius clerici, firma

XVIII.
Constantii literæ pro Athanasio.

firma illis & rata (prout decet) conser-
vetur. Quin & hoc quoque ejus gratiæ
adjici, æquum arbitrati sumus, ut apud
universos sacri ordinis viros promulgetur:
cunctis qui Athanasio adhæserè, datam
esse securitatem, sive Episcopi, siæ cle-
rici sint. Abunde enim argumenti est, u-
numquemque eorum probi animi esse, vel
eo solo, quod Athanasio consociati fuere.
Quicumque enim meliori, & judicio, & fa-
ctione hujus communionem elegerunt, hos
omnes jussimus ad exemplar superioris pro-
videntiæ, & secundum nostram volunta-
tem, ut gratia ab optimo Deo tributa se-
curiter perfruantur. Deus vos servet.
Secunda vero epistola sic se habet:

Victor Constantius Maximus Augustus
populo Alexandria Catholica
Ecclesiæ S.

Cum ante oculos habeamus vestram in-
omnibus disciplinam, & nequaquam inscii-
simus, vos jampridem Episcopali provi-
dentia destitutos: decrevimus Athanasium
Episcopum, virum apud omnes rectitudine
morumque probitate clarum, ad vos remit-
tere. Hunc igitur si lubenter & decenter
receperitis, eumque vestris precibus opi-
tulatorem adhibueritis; concordiam & vo-
bis decoram & nobis gratissimam simul,
pacemque perpetuam, & Ecclesiæ legem con-
servabitis. Absurdum enim est discordiam
aut seditionem inter vos agitari, & alie-
num hoc ipsum est a nostrorum temporum
integritate. Volumus igitur, & hoc vi-
tium prorsus a vobis abesse, & vos in
vestris precibus perpetui illo (ut dixi)
præsidente & opitulatore apud Deum uti, &
in eo studio solito more perseverare; ut
tali proposito, vestro omnium ore cele-
brato, Gentiles, qui etiamnum idolorum
erroribus inbarent, ad sacræ religionis co-
gnitionem promptissime decurrant.

Quapropter denuo vos admonemus, ut,
superioribus dictis acquiescentes, Episco-
pum suffragio Optimi, & nostra voluntate,
huc remissum libenter suscipiatis, eumque
ab animis sententiisque vestris indissolubi-
lem putetis: id enim vos decet, & nostræ
mansuetudini congruum est. Ad omnem si-
quidem conturbationis & seditionis mate-
riam extirpandam, qua cupidi malorum li-
benter utuntur, nostris apud vos Judici-
bus per litteras injunximus, ut, quotquot
seditiosos invenerint, pœnis suppliciiisque
legum coerceant. Omnia igitur ista præ
oculis habentes, & nostram cum optima
Deo conjunctam sententiam, curamque ve-
strum simul & concordia, pœnamque in im-
modestos constitutam, congrua decenciaque
sacræ religionis legibus servantes, præ-
dictum Athanasium cum omni reverentia,
& honore colite, vestrasque preces cum eo
& pro vestra & pro cujusque vitæ sancti-
tate ad omnium parentem Deum offerte.
Hæc ad Catholicum populum Constantius
Ann. Eccl. Tom. IV.

Imperator, multis inculcans pacem &
concordiam: quod vereretur, ne qui ab
Arianis, Gentilibus, ac Judæis tot tan-
taque passi erant (ut dictum est suo lo-
co superius) cum Gregorius Arianus in
sedem Alexandrinam intruderetur, illo-
rum memores, hac temporis prosperitate
abusi, in illos insurgentes vices redde-
rent: qui enim paulo ante nondum Atha-
nasio restituto (ut e Theodoro dictum
est) ipsum Gregorium Episcopum Aria-
num necassent; haud temperaturos esse
a cæde eorum qui cum eo adversus Or-
thodoxos conniverant, justus metus Con-
stantii esse potuit.

Hic litteris recitatis, hæc Athanasius
subdit: *His scriptis, jussit ea, quæ prius
adversum me decreta erant per calumnias
Eusebii, abrogari, tollique de tabulis Du-
cis & Præfecti Ægypti; missusque ea de
causa Eusebius Decurio sustulit ea de ta-
bulis: scripta autem sese hunc in modum
habent.*

Victor Constantius Augustus Nestorio S.
Et eadem forma Augustannicæ, Thebai-
dis, & Africa Præfectis.

Si quid unquam ad noxam contumeliam-
ve eorum, qui Athanasio communicarunt,
decretum invenitur, id omnino deleri vo-
lumus. Nam & officium quod antea habue-
runt ejus clerici, iterum eosdem habere
volumus. Hoc enim decretum observari ju-
bemus, ut restituto Athanasio suæ Eccle-
siæ, communicatores illius idem habeant
officium, quod antea possederunt, quo &
ipsi se gaudeant prorsus restitutos esse.
Hæc ad Nestorium, cujus mentio habe-
tur in Actis persecutionis Arianorum in
Ecclesiam Alexandrinam: erat etiam hic i-
dem tum in magistratu, opemque ferens
Arianis. Quæ vero ibi sequuntur de Con-
cilio Hierosolymis habito, deque litteris
ex eo scriptis ad Ægypti, & Libyæ Ec-
clesiam, dicuntur anno sequenti; quo per-
acta esse noscuntur.

Recedens Athanasius Antiochia, Hie-
rosolymam venturus transit Laodicea,
ubi cum Apollinare ejus Ecclesiæ lectore
familiarem congressum habuit; quam ob
causam idem Apollinaris a Georgio ejus
loci Episcopo Ariano expulsus ab Eccle-
sia fuit, rem gestam Sozomenus narrat
his verbis (a): *Cum Athanasius Episcopus
Ecclesiæ Alexandrinæ post exilium quod
fuerat regnante Constantio perpeßus, re-
dire in Ægyptum jussus esset: ei iter for-
te per Laodiceam facienti Apollinaris fa-
miliaris & amicus in primis factus est.
Et quoniam communicare cum Athanasio
execrabile quiddam videbatur Arianis, e
quorum numero fuit Georgius illius urbis
Episcopus: idcirco Apollinaris Ecclesia
per contumeliam expellitur, perinde ac si
contra canones & leges sacerdotum in
congressum cum Athanasio venisset. Atque
eum*

XXI.

Aliæ rar-
sum litte-
ræ pro A-
thanasio.

XXII.

Athanasii
adventus
Laodice-
am Syriæ.

(a) Sozom.
l. 5. c. 25.

eum Georgius non de his rebus solum accusavit, verum etiam peccata, quæ jam olim pœnitentia deleverat, criminis loco objecit. Nam dum Theodotus, cui Georgius successit, Laodicensem Ecclesiam adhuc regebat, Epiphanius illius ætatis sophista, insignis hymnum in Bacchi laudem ediderat; quo præceptore usus Apollinaris (adhuc enim adolescens erat) una cum patre eodem ipso nomine vocato, grammatico sine haud obscuro, ad hymnum illum audiendum proficiscebatur. Ubi autem hymnum recitare orsus est Epiphanius, eos qui mysteriis Bacchi haud initiati, quique profani erant (uti consuetudo fert eorum qui talia dicendo se ostentare solent) foras exire jubet. At neque Apollinarem adolescentem, neque ejus patrem senem, neque quemquam alium Christianum, qui forte aderat, ab se audiendo excludit.

XXIII.

Apollinares excommunicati a Theodoro.

Qua re cognita, Theodotus Episcopus iniquo animo & graviter tulit, & ut læcis aliquantum objurgatis veniam tribuit, sic ambos Apollinares palam delicti criminosos, ab Ecclesia segregavit: erat enim uterque ex clero, pater quidem presbyter, filius autem etiam tum litterarum sanctarum lector. Quodam autem temporis spatio intermisso, Theodotus eos, cum lacrimis, & jejuniis debitam pro peccatis pœnitentiam egissent, in Ecclesiam denuo recepit. At Georgius ubi eum est consecutus Episcopatum, & Apollinaris in consuetudinem & familiaritatem Athanasii (ut dictum est) venerat; eum a communione excludit, & ab Ecclesia alienum pronuntiat, quem dicunt ab eo sæpe petivisse, ut se in communionem reciperet. Verum cum illud impetrare non passet, gravi quadam animi offensione pulsus, Ecclesiam turbare & doctrinæ ueritatem, quam diximus, nempe quod veram Christi negabat humanitatem, asserens divinitatem pro anima corpori illi conjunctam, introducere cœpit; & quantum in ipso situm erat, arte dicendi adversarium ulcisci atque vehementer arguere, quod, cum doctrina sacrarum litterarum inferior esset, præstantiorem se non vereretur abdicare.

XXIV.

Ista sane privata inter clericos variis temporibus susceptæ inimicitie maximo detrimento Ecclesiæ fuerunt, & religionem in varias sectas distraxerunt; cuius rei hoc satis est argumenti; nam si Georgius pari ratione atque Theodotus Apollinarem, cum eum penitisset culpæ commissæ, ad Ecclesiam recepisset, non arbitror hanc hæresin ejus nomine nuncupatam, ortam aliquando fuisse. Ea enim est humana natura, ut cum despecta sit, obstinate inolefcit, & cum contentionis, tum rerum novandarum studio flagrare incipiat: at cum æquales partes ferat, soleat se moderate gerere, & intra eisdem rationis velut cancellos manere. Hactenus Sozomenus

de congressione Athanasii cum Apollinare amice pieque facta, cujus tamen occasione Georgius Laodicenus Episcopus Arianus Apollinarem Juniolem ad tantum scelus impulit. Eadem ferme de Apollinarium hæresis origine habet Socrates (a); qui & genus Senioris Apollinaris recensens, ait, fuisse Alexandrinum, ac primum Berythi, inde vero Laodicæ ludum aperuisse litterarium, ac docuisse grammaticas facultates: Juniolem vero Apollinarem excultum rhetoricis disciplinis: Alios autem esse, qui de ambobus referant, sponte illos ab Ecclesia recessisse, quod eorum Episcopus Arianus constantissimus esset, cum iidem Nicænæ fidei professores existerent.

(a) Socrat. l. 2. c. 36.

At certe quidem nulla potuit esse eis ignominia, ab Ecclesia, cui præsideret Arianorum antesignanus, fuisse ejectos: in qua vel manere tantum, videri poterat extra Catholicam Ecclesiam positos esse; & ab illa recedere, esse universali Fidelium cœtui incorporari; ac proinde stultam fuisse hujuscemodi Apollinarium vindictam, in odium Georgii, adversus Ecclesiam Catholicam pugnantem hæresin excogitasse, & illam quidem, cujus (ut auctor est Epiphanius in Nicæno secundo Concilio (b) differens) ipsimet Arianorum auctores fuere, quod & teste Gregorio Nazianzeno confirmat, nam de Arianis ait: Opinantur enim extra animam rationalem Dominum nostrum factum hominem, & pro anima Deitatem habuisse, ut affectiones quoque illi assignent, quemadmodum Gregorius Theologus testificatur. Hæc ipse. Cæterum Socrates & alii ponunt auctorem hujus hæresis Apollinarem Juniolem, qua a Christo animam rationalem ademit: Divinitatem dicens, nempe Verbum, corpus ipsum animasse; deinde inconstans, a priore sententia correctus, protinus discedens, Christi humanitati animam ita tribuerit ipse amens, ut ea mente caruerit, cujus loco diceret inditum esse Verbum. Ista ex Socrate: verum alia complura ad hæc ipsorum erroris principia superaddita esse deliramenta, dicemus inferius. Hæc modo satis attingisse occasione congressus Apollinaris Junioris cum Athanasio Laodicea transeunte, dum Alexandriam reversurus pergeret Hierosolymam, cujus reliqua itineris pro ratione temporis affectabimur anno sequenti.

(b) Concil. Nicæn. 2. Act. 6. Arianorum & Apollinariorum Hæresis.

Cæterum non sic præsentis anno recensuisse volumus duorum Apollinarium lapsum, ut hoc ipso anno ille acciderit, & eorum hæresis innotuerit, quam longe post diffamatam esse in Ecclesia constat, sed occasione congressus hoc anno initii cum Athanasio: cum tamen liqueat Epiphanius (c) testificatione, dum hæc Constantii tempore de Ariana hæresi vigerent dif-

XXVI.

(c) Epiph. hæresi 76.

Leges ad-
versus de-
molitores
sepulcro-
rum.

manibus dicatas memorias defunctorum, integre conservari, quas, ut antea cœperant, evertere, ac demoliri, licet vetiti (ut vidimus) legibus eorundem Imperatorum, minime abstinere: quamobrem iidem severiores de his sanxerunt leges, quibus non tantum qui post hæc talia auderent, indicta pœna mulctari vo-

luerunt, sed illos pariter qui a Consulatu Dalmatii atque Zenophili similia præsumpsissent. Sed quod nec ita eos coercere his terroribus valuerint, aliæ rursum postea hac de re editæ sanctiones sunt eodem argumento.

Rescripsere hoc ipso anno iidem Principes adversus raptores virginum (a), ut

xxviii.
(a) l. 2. de
rapt. vir-
gin. C.
Theod.

PAGIUS

tavio in medium adductam, commentitiam esse, & currenti anno seu biennio post Synodum Mediolanensem, non Sirmiensem, sed Romanam coactam fuisse, ostendam ex Petro de Marca in Diatriba de tempore Synodi Sirmiensis Plenariæ, cujus verba fere exscribam.

V.

Biennio
post Medio-
lanensem
habitam.

Photinus itaque Episcopus Sirmii damnatus fuit in secundo Concilio Mediolanensi, a quo etiam Valens & Ursacius Pannoniæ & Mœsiæ Episcopi, qui sententia Synodi Sardicensis a communione Ecclesiæ Catholicæ abscissi fuerant, pacem & veniam exorant. Biennio elapso post Conventum Mediolanensem, iterum altera Synodus cogitur ad pellendum Episcopatum Photinum. Hæc Hilarii in Fragmentis verba: *Igitur ad tollendum ex Episcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanensi Synodo erat Hæreticus damnatus, ex plurimis Provinciis congregantur Sacerdotes, &c. Qui Conventus Romæ habitus est, non vero Sirmii, ut sibi persuasit Petavius citatus. Conventus huius & loci opportunitatem nacti Valens & Ursacius, communionem, quam Mediolani obtinuerant, quamque Julius Episcopus Romanus approbaverat, ea conditione, ut Athanasii communionem amplecterentur, & constatas in eum calumnias detegerent, Professione data, ratam haberi libello supplicii rogant, Athanasium suscipiunt, & præterea Arianos damnant, prout altero libello, quem Mediolani porrexerant, se fecisse profitentur. Damnati Photini a Romanis, id est, a Synodo Romana, decretum ab Occidentalibus, sicut mos posebat, ad Orientem mittitur, non iniuria extorquendi, ut nunc agitur, ad sensum, inquit Hilarius, sed instruenda univerforum scientiæ consuetudine. Libellus autem Valentis & Ursacii oblatus Julio non statim ad Orientem est delatus, sed biennio post damnationem Photini a Romanis decretam, ut testatur Hilarius loco numero præcedenti citato; licet post aliquantum temporis, posteaquam superiorem epistolam Romæ emisserant Valens & Ursacius, ut loquitur Hilarius, ab Aquileia ad Athanasium, epistolam alteram miserint, qua locum cum illo, & Ecclesiasticam communionem se habere significarint. Enimvero epistola Julio data missa non est, nisi post biennium.*

VI.

Synodus
Sirmiensis
post Romanam
habitam.

Itaque superioribus literis (Julio Episcopo oblati,) *venia indulgetur, orantibus reditus ad Catholicam Fidem cum communionem donatur; maxime cum Sardicensis Synodi veritatem ipsa orantium veniam litera contineret. Verum inter hæc Sirmium convenitur, inquit disertè Hilarius, scilicet anno CCCLI. post Romanam Synodum, interim dum libellus duplex Valentis & Ursacii ad Orientem mittitur. Ita enim hunc locum accipiendum ipsa narrationis series omnino cogit, ut patebit ista serio perpendenti. Quid autem Sirmii gestum fuerit, docet Hilarius, nempe Photinum olim reum pronuntiatum, & a communione unitatis abscissum, ne tum quidem per factionem populi Episcopatu amoveri potuisset. Porro Orientales, ad quos relatio missa fuerat a Romana Synodo de damnatione Photini, rescriptis suis inde occasionem arripiunt, iudicium,*

quod de Athanasio & Marcello latum fuerat in Synodo Sardicensi, callide subvertendi: quod tandem obtinere in Synodo Arelateni anno CCCLIII. & Mediolanensi anno CCCLV. coactis. Color inde quæsitus fuit, Marcelli magisterio Photinum perfidiam suam didicisse; in ea autem causa Marcellum nunc esse, post ipsum Sardicense iudicium, ut Athanasius ab eius communione sibi temperandum esse duxerit: itaque locum esse, etiam ipsius Athanasii exemplo, rem Sardiæ iudicatum retractandi.

Porro duplici argumento ostendit Petrus de Marca, Photinum iterum in Romana Synodo, non vero in Sirmieni a Petavio excogitata, post Mediolanensem fuisse damnatum. Unum est, quod Ursacius & Valens referantur ab Hilario huius Synodi opportunitatem nacti, Romanæ plebis Episcopum audivisse, & deprecatos esse, ut veniam in communionem admitterentur, Julium ex Concilio veniam, quam orabant, impertivisse. Hæc Hilarii verba: *Igitur ad tollendum ex Episcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanensi Synodo erat Hæreticus damnatus, ex plurimis Provinciis congregantur Sacerdotes, &c. Quam opportunitatem nacti Ursacius & Valens Romanæ plebis Episcopum adeunt, recipi se in Ecclesiâ deprecantur, & in communionem per veniam admitti rogant. Julius ex consilio veniam, quam orabant, impertit. Nempe frustra commendaretur captata Synodi opportunitas, ut Julius adiretur, nisi Romæ coactam interpretemur; maxime si tanto intervallo a Romana urbe coacta fuisset, videlicet Sirmii in Pannonia, ut vult Petavius. Julium vero illos communioni restituisse ex Concilio, id est, de Concilii sententia, scribit Marca juxta hunc Hilarii locum: *Julius ex consilio, veniam, quam orabant, impertit, ut cum luero Catholica Ecclesia, vires quoque detraheret Arianis: ubi loco ex consilio, legendum vult, ex Concilio. Verum hæc emendatio, textus depravatio est, nihil aliud enim Hilarius significat; quam id Julium consulto seu de industria fecisse, ut vires demeret Arianis. Ex Thesaurio enim Roberti Stephani verbo consilium, aliquot exemplis constat, hanc loquendi formulam, consilio in ablativo, sæpe usurpari pro arte vel de industria; ac aliquid ex consilio alicujus facere phrasim Ciceronianam esse. Secundum argumentum defumitur ex istis Hilarii verbis: *Hæc epistola post biennium missa est, quam hæresis Photini a Romanis damnata est. Cum enim Photini hæresim a Romanis damnatam fuisse dicit, intelligit de Synodo Romana, de qua agebat, præsertim cum ad Synodum Mediolanensem, nisi per vim apertam, referri non possint: quod tamen Petavius sibi persuasit, eo prætextu quod Legati Ecclesiæ Romanæ ei Synodo Mediolanensi interfuisent, quia sola Legatorum præsentia id obtinere non potest, ut damnatio Photini profecta a Romanis esse videatur.***

Liberius, inquit Petrus de Marca, in Colloquio apud Theodoretum lib. 2. cap. XVI. docens, Valentem & Ursacium libellos in Synodo dedisse, quibus veniam rogabant, ob ea, quæ in

VII:

Photinus
non in Sirmieni,
sed in Romana
Synodo
damnatus.

VIII:

Ma-

CHRISTI
349.JULII PAP.
13.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 13.

Aliæ Constantii leges. (a) Ammian. lib. 15. ut capitali sententia ferirentur; secundum quam, refert Ammianus (a), Petrum Valvomere, raptorem virginum, facinus supplicio capitis luisse.

(b) l. 9. de Episc. & cler. C. Theod. Iisdem quoque Coss. ad Severianum, Achaiae Proconsulem de immunitate clericorum Constantius Imperator in hæc verba rescripsit (b): Curialibus muneribus, atque omni inquietudine civilium factio-

num extorres cunctos clericos esse oportet: filios tamen eorum, si Curias obnoxii non tenentur, in Ecclesia perseverare. Dat. III. Id. April. Limenio, & Catullino Coss. Contingebat (ut dictum est, auctore Hieronymo adversus Jovinianum agente) frequenter ordinari conjugatos, quorum filii jam astricti muneribus publicis, vetiti sunt in Ecclesia clerici ordinari.

Chri-

PAGIUS Ursacius & Valens Julium PP. in Concilio ad-eunt. Marcote Provincia per calumniam eremodicio iudicio, seu ex una parte *ἐν μονομερῆς* confecta fuerant, non debet accipi de Synodo Mediolanensi, ut perperam Petavius in Dissert. de Damnatione Photini, sed de Synodo Romana, ubi calumniam criminum Athanasio objectorum nunc primum profitentur; cum in Synodo Mediolanensi solum Arianæ hæresi renuntiassent, ut patet ex lectione libelli Julio oblatis, sub finem. Liberius autem falsitatem accusationis delatæ adversus Athanasium explicat, non iis verbis generalibus, quæ concepta sunt libello, sed *ἐγγυνηκός* potiori capite illius accusationis indicato, nempe fabula Marcotica. Valesius in Notis ad eum Theodoretum locum, ubi is habet: *Qui postea in Synodo libellos obtulerunt, veniam poscentes obacta, qua per calumniam, altera duntaxat parte presente, adversus Athanasium in Marcote confecerant*; ibidem de Synodo Romana agi etiam observavit; ait enim: *Intelligit libellum satisfactionis, quem Ursacius & Valens Julio obtulerunt, orantes ut in communionem reciperentur. Cave autem intelligas, libellum hunc oblatum esse in Synodo Serdicensi. Oblatus est enim Roma Julio Papa, ut docet Athanasius in secundo Apologetico contra Arianos, Hilarius in Fragmentis, & Sozocrater atque Sozomenus, biennio post Synodum Serdicensi, id est, anno Christi CCCXLIX. Quare Synodi nomine hic intelligenda est Synodus Romana, cujus tamen nulla neque apud Baronium, neque in collectione Labbeana Conciliorum mentio habetur.*

IX. Denique eam Synodum Romanam ad currentem annum referendam esse, non videtur in dubium revocari posse. Sub Julio enim habitam testatur

libellus ab Ursacio & Valente illi oblatum, & certissimum est, superstiti Constante, ambos illos respuisse, ac libellos dedisse; quod probat Petavius in dissert. de Photino Hæretico cap. I. ex eo quod Athanasius in epistola ad Solitarios pag. 828, scribat, *Valentem & Ursacium* post Constantis obitum ab Arianis adductos esse, ut ad vomitum redirent, & ab Athanasii pariter atque Ecclesiæ Catholicæ communionem desciscerent, causantes, metu se Constantis & ingratis ad simulandam hanc pœnitentiam esse compulso. Hoc vero falso illos allegasse dicit Athanasius, quod neque tum ullus Palatinus, aut Notarius ad eos missus sit, qui illos cogeret, quemadmodum ipsi deinceps instituerunt facere, sed nec Imperator quidem adesset, verum sponte ipsi Romam advolassent, & in medio Ecclesiæ cœtu pœnitentiæ libellos palam protulissent. Hæc Athanasius. Ex quibus perspicuum est, Constante adhuc vivo, Valentem & Ursacium Julio pariter & Athanasio supplicasse, idcirco ante annum CCCL. quo XV. Kalendas Februarii Constantis Imperator occisus est. Quare omnino dicendum, Romanam Synodum hoc anno coactam fuisse, biennio post Mediolanensem Synodum & ante obitum Constantis; & Sirmiensem, quam eodem anno Petavius collocandam voluit, commentitiam esse. Baronius alio loco ex Athanasio desumpto, probat, Valentis & Ursacii pœnitentiam ante Constantis mortem factam; & ex laudato Athanasii loco habemus Ursacium & Valentem non Sirmii, sed Romæ pœnitentiam egisse, ac signasse, idque paulo ante Magnentii tyrannidem, & Athanasii Alexandriam reditum, ut Athanasium legenti liquet.

Epocha
Synodi
Romana.Baron. an.
350. n. xx.

JESU CHRISTI
ANNUS
350.

JULII PAP.
ANNUS
14.

CONSTANTII IMP.
14.

I. **C**Hristi anno trecentesimo quinquage-
simo, Sergio & Nigriniano Consulibus, Constans Imperator mense Martii occiditur a Magnentio sibi Imperium vendicante: id his Consulibus factum, Socrates (a) auctor est, qui una cum Sotomeno (b) alia quoque chronographia hoc ipsum tempus consignat necis Constantis, quam accidisse tradunt quarto post Concilium Sardicense, hoc nempe, anno. Rem gestam Aurelius Victor sic narrat (c): *Constans vero venandi cupidine dum per silvas saltusque erraret; conspiravere aliquanti militares in ejus necem, auctoribus Chrestio, & Marcellino, simulque Magnentio. Qui ubi patrandi negotii dies placuit*: Marcellinus natalem filii simulans, plerosque ad cœnam rogat. Itaque in multam noctem convivio celebrato, Magnentius, quasi ad ventris secreta secedens, habitum venerabilem (nempe purpuram Imperatoriam) capit. Ea re cognita, Constans fugere conatus apud Helenam oppidum Pirenaeo proximum, a Gaisone cum selectissimis* misso interficitur anno decimotertio Augustæ dominationis (nam Cæsar triennio fuerat) ævi septimo vigesimoque. Hic fuit debilis pedibus manibusque articulorum dolore, fortunatus cæli temperie, fructuum proventu, nulla a barbaris formidine: quæ profecto majora fuerint, si provinciarum Rectores non pretio, sed judicio provexisset. Hucusque de Constante Victor.*

(a) Soz. lib. 2. c. 9. & 10. in fine.
(b) Sozomen. l. 4. c. 14.
(c) Aurel. Victor. Epit. tom. hist. in Ann. bal. Const. & Constant.
* applicuit.
* lectissimis

Quod vero Eutropius tribuat regno illius annos decem & septem; numerat cum eo tempus quoque, quo Cæsar cum patre regnavit.

De obitu Constantis eadem etiam Zosimus (d), qui & Augustoduni a Magnentio sumptam purpuram tradit, eumque præfatum fuisse Legatum militibus Jovianis, & Herculianis: erant horum legiones a Diocletiano atque Maximiano Imperatoribus institutæ, & suo ipsorum cognomine insignitæ, eoque honoris provectæ, ut Imperatorem comitari solerent, quod Prætorianorum militum muneris erat: eademque non amplius ex Ethnicis, sed Christianis constantes militibus; quippe quæ sub Christi signi vexillo militarent expresso nempe sub Labaro, & Christiano inservirent Imperatori, cujus custodia haud erat adversariæ religionis militibus committenda: ob quam quoque causam iisdem præfati Tribuni Ducesque deligebantur Christianæ religionis cultores homines, quales fuisse ipsum Magnentium Legatum exercitus, atque Decentium ejus germanum, quem mox Cæsarem dixit, numismata Christi nomine consignata expressè declarant (e), quæ hic reddenda curavimus, ac primum ipsius tyranni Magnentii, in Christi nomine spem salutis se simulantis habere, ut signa ac litteræ ex adversa parte numismatis posita præferunt.

II.
(d) Zosim. lib. 2.

Magnentius Tyrannus Occidentale invadit Imperium.

(e) Exstant plura id generis, hæc accepimus a D. Angelo Brentano Papiensi. Alia his similia ponuntur ab Adolph. Occ.

Pa-

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5843.

SÆC. IV. ☉ 23. G. ☽ 9. P. 8. April. Indiæ. 8.

Anno Urbis 1103. JESU CHRISTI 350.

Olymp.

282. an. 2.

A. C. 350.

JULII PAPÆ 14.

CONSTANTII IMP. 14.

I. **C**onsules. [1] **A** Num. I. ad IX. Coss. *Sergius & Nigrinianus.*
II. *Idacius in Fastis sub hujus anni Consulibus ait: His Coss. Constans occisus est in Galliis a Magnentio: & levatus est Magnentius die XV. Kal.*

Februar. & Vetrana apud Sirmium Kal. Mai. eo anno, & Nepotianus Roma III. Non. Junias, & pugna magna fuit cum Romanis & Magnentianis. Idem narrat Auctor Chronici Alexandrini, sed loco non suo, sub Consulibus nempe anni præcedentis. Recte tamen loco Kal. Mai. habet Kal. Martiis: ideoque littera i pro r per errorem in Fastos Idacii irrepsit. Et ratio est, quia Vetrano mense Decembri, Imperii decimo, depositus est, ut infra dicemus, ideoque non mense Maio, sed Martio Augustus dictus fuerat. Eutropius lib. 10. ait, Constantem occisum anno Imperii XVII. ideoque errorem Baronii indicat, qui eum Cæsarem nuncupatum ait anno CCCXXXV. Quare Cæsar dictus fuerat anno CCCXXXIII. a quo ideo Imperium ejus Cæsareum inchoandum.

NOTÆ [1] **C**oss. *Sergius & Nigrinianus.* Fabrettus, pag. 665. n. 510.

TAUROBOLIO. CONFECTO. IIII.
KAL: MAI. FL. ANICIO. ET. NI
GRINIANO. CONS. ARAM. FELICITER
CONSECRAVIT.

Notat ibi Fabrettus, inter plura hujus *Anicii* nomina, *Sergium* quoque esse potuisse. Vulgares Fasti: *Sergio & Nigriniano.*

CHRISTI
350.

JULII PAP.
14.

CONSTANTII IMP.
14.

Magnen-
tii signa.

III. Parem quoque pietatis cultum quod subjicitur Decentii numisma declarat, dum pro victoriis vota publica nuncupata Chri-

sti nominis signo pariter consecrata no-
scentur.

Decentii
signa.

IV. Vides feralia monstra ex pulchris nomi-
nis Christi signis diram aucupari ty-
rannidem, iisdemque sacris titulis pro-
ditorie uti ad invadendum Imperium,
sanctisque Christi notis Christianissimo Im-
peratori machinari necem. Agebat secu-
rus Constans, qui sciret Legatum dedisse
exercitui Christianum: nec timebat ali-
quid in Imperium moliri posse a deorum
cultoribus, ad quos continuo reprimen-
dos nosset se habere duces ac milites
Christianos. Hic primum (proh dolor)
dira perciti regnandi libidine Christi-
ani duces in Christianum conspirant Im-
peratorem, cum olim ne gregarius qui-
dem miles (teste Tertulliano *a*) in-
veni possent, qui adversus Imperatores, li-
cet Ethnicos, & Christianorum quoque
persecutores, a partibus aliquando steterit
insurgentium tyrannorum. Cæterum
simulate hæteque potius, quam vere Chri-
stianam religionem Magnentium coluisse
(quod & ad tempus fecisse scimus Julia-
num Apostatam) magno quidem est ar-
gumento, quod simulac liberatus est
habenas Imperii, proscripta deorum sa-
crificia lege Constantis, restituit Idolola-
tris, prout ex rescripto (*b*) Constantii Im-
peratoris dato post eundem Magnentium
tyrannum extinctum apparet, quod suo
loco ponetur inferius.

(a) Tert.
ad Scapul.
in Apolog.

(b) l. 5. de
Pagan. C.
Theod.

tissimi Principis; S. Athanasius, cum pro-
sequitur immenso luctu tantam Christianæ
religioni illatam cladem, ipsum Constantem
a nefando perditoque Magnentio occisum,
Martyrem nominat; ipsumque Magnen-
tium, diabolum, incantatorem, perfidum,
perjurum atque monstrum appellat: nam
ad Constantium Imperatorem scribens, in-
ter alia de Constantis fratris ejus nece
hæc habet (*c*) per ironiam: Credo, ma-
gnam scilicet & multam illi gratiam de-
bebam, quod piæ memoriæ tuum fratrem,
cujus donariis ecclesiæ plenæ sunt, ipse
Magnentius ejus Legatus occiderit, nihil
eam necessitudinem, cum ante oculos ver-
saretur, reveritus, nihilque gratiam be-
ato tuo fratri in baptisate donatam res-
piciens, veluti dæmon & furia infernalis
in eum insiluit. Atque ita sanctissimus il-
le vir martyrium assecutus est. Hactenus
Athanasius.

Magnen-
tius qua-
lis habi-
tus.

(c) Athan.
Apolog. ad
Constanti-
um.

Sint hæc epitaphium & dignus titulus
sepulchralis Christianissimi Imperatoris,
Magni Constantini dignissimi filii, qui &
parentis pietatem in his visus est pluri-
mum superasse (haud enim invidiosa hu-
jusmodi erit comparatio. Nam gloria (*d*)
patris est filius sapiens) dum adeo co-
luit officiis Athanasium exulem, etiam
adversus Constantium fratrem, paratus
pro uno Athanasio illi bellum inferre; nec
desistit totum Orientem & Occidentem

VI.

Constan-
tis Aug.
dignæ
laudes.

(d) Prev.
15.

V. Quod vero spectat ad necem innocen-
Ann. Eccl. Tom. IV.

commovere, donec, Oecumenico Sardicensi coacto Concilio, Arianorum violentos retuderit impetus; & Orthodoxos calumniam passos, ab suisque ipsorum sedibus ejectos Episcopos, sententia absolutos, in proprias Ecclesias, invito & moras neſtente Constantio, adversantibus & reclamantibus Arianis, postliminio restituerit: quos olim primo pater Constantinus imprudens deceptus ab Eusebianis ejecerat, & deinde eorumdem instigatione perfidorum Constantius frater majore ignominia atque jactura proscripserat. At quantam sibi Constans inde etiam apud Deum gratiam, & apud Christianos homines in Ecclesia Catholica laudem & gloriam comparavit, dum quod pater ejus frustra tentavit, ipse perfecit: cum quassatam fractamque diris & diuturno schismate Africanam Ecclesiam, ipse Imperatoria munificentia populum sibi devinciens, & militari terrore exagitans refragantes obstinatos Episcopos, fidei & pacis unitate compaginarit?

VII.

Quid Episcopi de Constante.

(a) Apud Athan. lib. de Synod.

Accipe & ex sacro Conventu Orthodoxorum Episcoporum præclarum de eodem Constante præconium, ea epistola, quam iidem scripserunt ad Imperatorem Constantium, ubi post habitam mentionem de Mediolanensi Synodo, in quam admissi sunt Ursacius atque Valens Ariani Episcopi poenitentes, hæc subsequuntur de promulgata fide Catholica a Constante: *Fuit (inquiunt a) proinde nobis persuasissimum, iniquum esse, cum Imperator Constans ab obitu suo dignus omni memoria hanc fidem omni cura & diligentia conscriptam promulgarit; tum demum, ex quo ille baptizatus, ex hominibus in requiem sibi debitam translatus est, aliquid novi in ea fide moliri velle.* Hæc de Constante Patres illi sanctissimi; licet apud Theodoretum perperam legi Constantinum loco Constantis, ex germana Athanasii lectione superius demonstraverimus; consentientiaque esse his quæ ex eodem Athanasio de Constante jam ante baptizato, modo sunt recensita. Vides igitur, prudens lector, quam calumniose eum infamant scriptores Ethnici, & ex nostris qui nimis facile iisdem fidem præstiterunt, dum ipsum obscenæ voluptatis & avaritiæ fugillant: quem Athanasius cum illo versatus, & cunctarum rerum ipsius optime conscius (vitia enim Principum haud

PAGIUS

III.

Athanasius Alexandriam redit.

Ad num. IX. & seqq. Adventus Athanasii tam Hierosolymam, quam Alexandriam contigit anno præcedenti; quo, mense circiter Januarii, Gregorius, qui Sedem Alexandrinam invaserat, mortuus est. Nam Athanasius in Apologia ad Constantium testatur, se post Gregorii mortem a Constantio accersitum. Dum autem per Palestinam iter faceret, Synodus Hierosolymis coacta, scripsit literas gratulatorias ad Alexandrinos, in quibus ait: *Vestrum est orare pro pietate*

occulta esse sinuntur, sed majora quoque veris ob illorum amplitudinem suspicio fingit atque diffamat) homo alioqui ab adulatione procul abhorrens, celebrat scriptorum publicis monumentis, quem & non unus, aut alter, sed Orthodoxorum Concilium, prævia recta fide & dignis operibus, in beatam requiem translatum affirmat. At de Constante hætenus.

Eodem ferme tempore, quo nunciatum est Magnentium in Galliis Imperium arripuisse, Vetranio in Pannonia exercitus Dux, eadem ambitione percitus, apud Mursum legionum suffragio acclamatur Imperator. Quamobrem & Romæ audita Constantis nece, Nepotianus Constantini Magni sororis Eutropiæ filius, Augusti nomen assumpsit, id sibi sanguinis jure vendicans, cum præter Constantium qui imperabat in Oriente, qui Constanti succederet, nullus esset propinquior. Verum haud felix fuit ejus progressus; nam vigesimo octavo a suscepto Imperio die per Anicetum Præfectum Romæ a Magnentio constitutum occiditur. Hæc pluribus Zosimus (b), Victor (c), & alii. Sed & occisa pariter est ipsa Eutropia, & alii eorumdem pernecessarii, Romæ hospites Athanasii; qui de his agens Apologia sua ad Constantium postea scripta, cum illam recentem in se illatam dimovet calumniam, quod adversus ipsum Constantium scripsisset ad Magnentium tyrannum, inter alia multa, hæc de horum nece subinfert (d): *Quæ igitur causa me incognitum ad ignotum propulit, aut quæ denique occasio pertraxit, ut ad talem hominem litteras mitterem? Quod initium epistolæ, si ei scribere libuisset, sumendum fuerat? Illud ne scilicet, bene eum & recte fecisse, quod virum, apud quem in honore & pretio eram, cujusque beneficiorum numquam oblivisci poteram, occidisset, meque proinde quod notos meos, Christianosque homines & fidelissimos, hac luce spoliasset? Anquod hospites meos Romæ, qui me multa & vera benevolentia tractaverant, occidit? An quod beatam materteram tuam, jure meritoque a bonis moribus Eutropiam dictam, & Abucreonem sincerissimum hominem, & Sperantium fidelissimum, aliosque complures peremisset? Sic ipse.*

Inter hæc autem cum idem Athanasius Alexandriam reverfurus adhuc in itinere esset, litteras Constantii Imperatoris recens

religiosissimorum Imperatorum, qui ipsum (scilicet Athanasium) cum omni honore dignati sunt restituere. Unde Constans, qui hoc anno mense Januarii peremptus est, adhuc in vivis erat, quando Concilium Hierosolymitanum celebratum. Ejus restitutionem anno superiori factam esse probari etiam potest ex Lege Codicis Theodosiani 39. De Decurionibus, quæ mense Aprili a Constantio data dicitur. Ibi enim Athanasium jam reducem cum illo congressum esse, testatur ipsemet

VIII.

Vetranio tyrannus & Nepotianus Imperium sumunt.

(b) Zosim. lib. 2.

(c) Victor. Epit.

(d) Athan. Apolog. ad Constantium.

IX.

Ariani rursus in Athanasium.

cens scriptas accepit de sui securitate, ea nimirum occasione; quod Ariani, audita in Ægypto morte Constantis, quem scissent ejusdem Athanasii fuisse patronum, in cujus gratiam visus esset Constantius annuisse, ut ipse in suam reverteretur Ecclesiam, magnopere exultarent, eundemque Athanasium territarent, quod eodem abrepto morte Constante, interceptus pariter esse videretur ejus reditus Alexandriam; hoc namque est quod ait Socrates

(a) Socrat. lib. 3. cap. 21. (b) Athan. epist. ad Solitar. (a) : Cum nondum Alexandriam adventaret, gravissima crimina de integro confingunt, &c. Hæc vero audiens Constantius Imperator, scriptis ad eum denuo litteris, jubet bono animo esse: recitat eas idem Athanasius, quæ sunt hujusmodi (b) :
Victor Constantius Augustus
Athanasio S.

X. *Constan-
tium litteræ
ad Athana-
sium.* *Votum meum fuisse, ut omnia ex sententia fratri meo Constanti procederent, neque vel tuam conscientiam latet. In quanto autem mœrore fuerim, cum didicissem eum a quibusdam impiis sublatum esse, facile iterum tua providentia divinaverit. Caterum quia nonnulli sunt in hoc luctuoso tempore, qui te terrere satagunt; ideo has litteras tuæ firmitudini porrigendas censuimus: quibus tibi auctor sum, ut quemadmodum Episcopum decet, ea quæ ad sacram religionem pertinent, populos doceas, tuisque consuetis precibus vaces, neque vanis rumorem ferentibus credas, quicumque etiam fuerint. In nostro autem animo fixum est, ut secundum nostram voluntatem perpetuo in sede tua Episcopus maneas. Divina providentia te plurimis annis conservet, parens carissime. Sic ipse. Allatæ sunt hæc Constantii litteræ ad Athanasium a Palladio Palatii Magistro, & ab Asterio Armeniæ Duce, ut ipsemet in Apologia ad eundem Constantium testatur, ubi easdem quoque recitat litteras, quibus hæc mox subdit:*

XI. *Rebus igitur ad istum modum actis & constitutis; Athanasium cum suis iter carpentem, amici quidem amicum intuentes, gratulari; alii vero ad conspectum ejus pudefcere; alii, quibus nulla erat fiducia*
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS met Athanasius in Apologia ad Constantium pag. 517. & in epistola ad Solitarios, Sozomenus lib. 3. cap. 20. Theodoretus lib. 2. cap. 12. & Socrates lib. 2. cap. 23. Præsenti vero anno Constantius non Antiochiæ in Syria fuit, ut scribit Julianus Orat. 1. pag. 47. & 48. sed in Mesopotamia, & quidem Edessæ propter bellum Perficum, ut tradit Philostorgius lib. 3. cap. 22. & mox motu Persico composito, Constantinopoli, unde postea in Pannoniam adversus Tyrannos movit.

IV. *Athanasii
exilium
magis ex-
plicatum.* Epiphanius in hæresi 68. postquam retulit, Athanasium a Constantino Magno in Gallias relegatum fuisse, addit: Duodecim itaque vel tredecim annis in Gallia mansit. Petavius in Notis ait: Neque illud verum est, tot annis in Galliis hæsisse. Verum Epiphanius eos annos exorditur

se se abdere; alii pœnitentiam de his, quæ contra Episcopum scripserant, agere. Certe Palæstini omnes Episcopi, exceptis duobus, aut ad summum tribus, iisque suspectis (erant hi Acacius Casareæ, & Porphyrus Scythopolis Episcopi inter Arianos ob insignem impietatem notissimi) ita Athanasium exceperunt, & communionem ejus amplexi sunt, ut & scriptis, & verbis pro satisfactione protestarentur, omnia quæ prius scripserant, ea se non voluntate, sed vi coactos fecisse.

Sed haud leve id visum est esse negotium, cujus causa Maximus Episcopus Hierosolymitanus coegit Hierosolymis Synodum, in qua Episcopi illi, qui olim sententiæ in Athanasium subscripserant, facti pœnitentes, illudque detestantes, eidem communionem consociari enixus postularunt. Præsens fuit eidem Synodo Athanasius, cujus honoris causa fuerat congregata: ubi ipse iis, qui olim contra se deliquissent, pepercit, eosdemque ad pacem communionemque benignus accepit. Meminit hujus Concilii Hierosolymitani ipse Athanasius; cum sic res suas narrare pergat (c): Deductus igitur cum suis ad istum modum Athanasius in peragrandam Syria, Syros & Palæstinos convenit; qui, Synodo Hierosolymis coacta, sinceriter eum cum suis exceperunt, & cum pace deduxerunt, simulque scripserunt has litteras ad Episcopos:

Sancta Synodus Hierosolymitana omnibus sacrorum in Africa & in Ægypto ministris nostris, presbyteris item Alexandrinis, diaconis, populoque dilectissimis fratribus in Christo salutem.

Pro dignitate rerum omnium Domino gratias agere non sufficimus de miraculis, quæ ubique, & potissimum erga vestram Ecclesiam operatur: cum vobis restituat pastorem vestrum & dominum comministrum nostrum Athanasium. Quis enim speravit unquam ea se oculis visurum, quæ nunc re ipsa experimini? Certe preces vestræ exauditæ sunt ab omnium rerum Domino, qui pro tanta Ecclesia curam gerit, vestrasque lacrymas & lamentationes intue-

P p p 2 tur

ab anno CCCXXXVI. quo Athanasius in exilium missus, a quo anno ad CCCXLIX. anni tredecim fluxere, vel duodecim, si ultimum, in quo Alexandriam Athanasius rediit, excludas. Epiphanius enim eo modo intelligendum, ipsemet ostendit, quando paulo post scribit, Athanasium post Constantini obitum a Constante & Constantino (id est, Constantio, familiari errore Græcorum, qui hæc nomina sæpe confundunt) hujus filii in Ægyptum remissum esse, subjungitque: Ita ille Sedi sue restitutus est post Gregoriam, quem exulanti Athanasio Ariani succederant. Ubi vides, Epiphanium Athanasii exilium ab anno Christi CCCXXXVI. auspiciari, eundemque anno CCCXLIX. restitutum insinuare.

Julianus Orat. 1. testatur, allato nuntio de Constantis nece, & Magnentii ac Vetranionis ty-

Athana-
sius re-
diens a
Palæsti-
nis digne
excipi-
tur.

XII.
Conci-
lium Hie-
rosolymi-
tanum.

(c) Athan:
Apolog. 2.

XIII.

Litteræ
ex Syno-
do Hie-
rosolymita-
na.

V.

tur, ac proinde vestras obsecrationes ratas voluit. Eratis tamquam oves abjectæ, dissipatæque sine pastore; propterea ad vos cælitus respexit verus Pastor ovium, suarum mire sollicitus, eumque vobis restituit, quem desiderabatis. Ecce enim nos omnia pro Ecclesiastica pace agentes, & cum vestra dilectione conspirantes, priores illum complexi sumus, & communione cum eo inita, has salutationes vobis mittimus, & hæc nostra gratulantia vota, ut cognoscatis, nos copula communionis illi conjunctos esse. Vestrum autem est pro pietate religiosissimorum Imperatorum orare; qui & ipsi in gratiam vestri desiderii, illiusque innocentia, quam jam cognitam habent, eum cum omni honore restituere voluerunt. Pronis igitur manibus eum excipientes, gratulatorias preces (ut par est) Deo qui hæc tribuit, offerre studeate, ut semper in Deo gaudeatis, & glorificetis Deum in Jesu Christo Domino nostro, per quem Patri suo gloria in sæcula sæculorum. Hactenus litteræ ex Synodo. Subdit his Athanasius: Horum subscribentium nomina etsi antea significavi; tamen eadem iterum edenda arbitratus sum. Sant enim isti, Maximus, Ætius, Arius, Theodorus, Germanus, Silvanus, Paulus, Patricius, Elpidius, Germanus, Eusebius, Zenobius, Paulus, Macrinus, Petrus, Claudius. Hæc Athanasius.

XIV.
(a) Socr.
lib. 2. c.
19.
Maximus
Episc.
Hierosol.
semper
favet A-
thanasio.

(b) Athan.
Apolog. 2.

His de Hierosolymitana Synodo recitatis, refellendus est Socrates (a), dum ait, Maximum Episcopum Hierosolymitanum, quod antea suo calculo Athanasium abdicasset, facti pœnitentem eidem fuisse reconciliatum, Catholica cum eo inita communicatione. Hallucinatur plane: nam quid opus fuit, etiamsi Maximus in eum olim deliquisset, hoc coacto Concilio eidem communione consociari, qui in Oecumenica Synodo Sardicensi una cum Episcopis omnibus Orthodoxis Athanasii & cæterorum damnatorum absolutionis sententiæ subscripsisset, atque iidem, sicut & universa Synodus, communicasset? Recitat sane Athanasius (b) tum Maximi, tum quatuordecim collegarum Palæstinæ Episcoporum Sardicensis Concilii subscriptionem, singulorum nomina recensens; qui plane iidem esse noscuntur cum iis, qui litteris hujus Sy-

nodi subscripserunt, uno excepto Macrino, qui non legitur inter alios subscriptos Concilio Sardicensi, quorum omnium par erat causa cum Maximo, cum & ipsi sententiæ pro Athanasio antea in Magna Synodo Sardicensi subscripsissent.

Sed nec est quod dici possit Maximus umquam antea Athanasii damnationi ab Eusebianis in Conciliabulo Tyrio latæ consensisse: qui (ut suo loco dictum est superius) a Potamone confessore & ipse confessor manu apprehensus, cum ferenda esset in Athanasium sententia, e loco subductus est. Quamobrem aliorum potius Palæstinorum Episcoporum eam oportuit esse de conspiratione una cum Arianis inita adversus Athanasium pœnitentiam: etenim cum omnes Palæstinæ Episcopi eo Conventu Athanasium exceperint, duobus tantum (ut ait) vel tribus exceptis; certe plures eos fuisse par est, quam qui ibi nominantur; nam sicut unus Macrinus his litteris, subscripsisse reperitur, qui deest nominatis in Sardicensi Synodo; ita fortasse & alii (ut accidit in prolixa nominum serie) fuerunt a librario prætermissi.

At prosequamur Athanasium Alexandriam redeuntem, qui, narratis his quæ in itinere Hierosolymis gesta sunt, de communione scilicet omnium fere Palæstinorum Episcoporum sibi collata, mox hæc de aliis in occursum sibi venientibus subdit (c): Nam de Ægyptiis & Libycis Episcopis, earumque provinciarum, & Alexandriae populis, supervacaneum est verba facere; cum & omnes occurrerint, & ineffabili gaudio imbuti fuerint, non solummodo quod suos præter spem incolumes reciperent; sed quia ab hæreticis, veluti a tyrannis & rabidis canibus, in libertatem vindicarentur. Addit his Theodoretus (d): Viso suo pastore Alexandrini, publica convivium celebrare, festos dies agere splendidissimos, eum magno honore afficere; & Deum denique laudibus extollere cœperunt. Subdit autem ipse Athanasius (e):

Magna igitur lætitia pupulorum fuit, in sacris Synaxibus mutuo se ad virtutem cohortantium. Quot, putas, inuptæ quidem, sed tamen hæctenus ad nuptias promptæ, virgines in Christo remanserunt? Quot item juvenes, aliorum exempla in-

Quot

Synodus Mediolanensis, quam hoc anno Baronius in Annalibus celebratam dicit, & in qua Valens & Ursacius in communionem recepti sunt, pertinet ad annum trecentimum quadragesimum septimum, ut ibidem fufe ostendimus. Libellus vero oblatu est ab utroque, Julio Papæ, anno præcedenti & quidem in Concilio Romano biennio post Mediolanense celebrato, ut eo anno num. V. & sequentibus demonstratum est. Utraque autem Synodus ideo accurate a nobis tractata, quia a paucis annis cognita.

PAGIUS tyrannide, Constantium, munitis Syriæ oppidis, etiamsi absens foret, in Occidentem esse profectum: Persas vero in eam occasionem intentos, occupato civilibus & Occidentalibus bellis Imperatore, Nisibim aggressos esse, in qua quatuor menses exegerunt. Quæ obsidio egregie ibidem pag. 47. & sequentibus descripta, quemadmodum a Theodoro lib. 2. cap. 30. & a Theophane in Chronico. De ea sub hujus anni Consulibus loquitur auctor Chronici Alexandrini, & Philostorgius lib. 3. cap. 23. narrata Magnentii tyrannide de illa obsidione sermonem instituit.

Secunda
obsidio Ni-
sibis.

XV.
Excusatur
Maximus.

XVI.

(c) Athan.
epist. ad
Solitar.
Reditus
Athanasii
Alexandr.

(d) Theod.
lib. 2. c.
12. in fin.

(e) Athan.
epist.
ad Solitar.
XVII.

Fructuosus
Athanasii
reditus.

VI.
Epocha Synodorum
Mediolanensis &
Romana.

Baron.
n. xix.

CHRISTI
350.JULII PAP.
14.CONSTANTII IMP.
14.

Quot parentes liberos, liberi invicem parentes suos obtestati, ne se a studio pietatis in Christum revocarent? Quot mulieres viris persuaserunt, quot item a viris persuasæ sunt, ut orationibus vacarent, quemadmodum dixit Apostolus? Quot viduæ, quot orphani, antea famelici & nudi, ingenti populorum ad eleemosynam alacritate, postmodum neque esurierunt, & vestiti prodierunt? In summa, tanta emulatio fuit ad virtutem; ut singulas familias, singulas domos, ecclesiam esse, ob probitatem incolentium & preces ad Deum, existimares. Eratque in Ecclesia profunda & admirabilis pax, invicem undecumque Athanasio scribentibus, iisdemque ab Athanasio consuetas pacis & tranquillitatis litteras accipientibus.

XVIII.
De pœnitentia
Ursacii &
Valentis.

Quin Ursacius & Valens, quasi a sua ipsorum conscientia flagellati, pœnitentiam professi sunt; litterasque amicas & pacatas ad Episcopum, quas nullas ab eo acceperant, misere; Romamque abeuntes pœnitentiam egere; confitentes, omnia quæ vel dixissent, vel fecissent contra Athanasium, falsa esse, & nihil aliud quam calumniam: neque id simpliciter egere, sed ita ut anathemate execrarentur Arianam hæresin, & pœnitentiam suam scripto promulgarent. Hucusque Athanasius; qui mox subdit litteras, seu libellum pœnitentiæ ad Julium Papam scriptum. Verum antequam hic ipsum describamus, quæ hæc præcesserunt de iisdem enarranda sunt.

XIX.
Valentis &
Ursacii pœnitentia.

(a) Apud
Athanasium
lib. 3. c. 22.

Priusquam enim Romam iidem se conferrent, Mediolanum perrexerunt, ubi Episcoporum Conventus celebris agebatur; nam Concilio intererant Romanæ quoque Ecclesiæ presbyteri. Mentio hujus Synodi Mediolanensis hoc anno celebratæ habetur in epistola Synodali sanctorum Patrum, qui ex parte Catholica interfuerunt Concilio Ariminensi, ubi hæc scripta leguntur (a): Ea de causa Ursacius & Valens, jam pridem socii & ad stipulatores Ariani dogmatis, a nostra communionem, sententia data, segregati fuere: quam ut denuo recuperarent, de peccatis suis, in quibus se conscios cognoscebant, pœnitentiam veniamque postularunt, ut eorum synographæ testantur: & ob id illis venia gratiaque facta est. Hæc autem per id temporis facta sunt, cum Mediolani Synodus in confessum ibat, præsentibus ibidem Romanæ Ecclesiæ presbyteris. Hæc ibi.

XX.
De Synodo
di temporis.

Porro hanc Synodum celebratam esse hoc anno, cum adhuc Constantinus Imperator in humanis esset, non tamen ipsum præsentem fuisse, Osius Episcopus Cordubensis testatur in epistola ad Constantium Augustum, quam recitat Athanasius scribens ad solitariam vitam agentes. Nam cum iidem Valens & Ursacius dicerent, se vi compulsos esse recantare palinodiam: Non vi, inquit Osius, adacti, ut

ipsi causantur, cum nulli ibi milites incumberent, & tuus frater nesciret; nihil enim tale sub ipso agebatur, qualia nunc sunt: sed illi ultro Romam venerunt, & coram Episcopo presbyterisque ibi præsentibus confessionem suam scripto ediderunt, cum prius pacatas litteras & amicas ad Athanasium dedissent. Hæc & alia de his Osius. Verum litteras tum ad Julium Romanum pontificem, tum ad Athanasium ab iisdem Ursacio atque Valente Episcopis scriptas idem recitat Athanasius; quarum exemplaria transmissa sibi Roma a Paulino Tiburis Episcopo testatur (b). Epistola autem, seu potius libellus pœnitentiæ ab iisdem Julio Papæ datus, sic se habet Latino sermone translatus:

(b) Athanasii
Apolog. 2.

Quandoquidem satis constat, & nos superioribus temporibus multa gravia de Athanasio per epistolas criminatos esse, & tuæ humanitatis litteris admonitos ut crimina probaremus, numquam eorum rerum documenta afferre potuisse: ideo confitemur tuæ humanitati coram universis nostris fratribus presbyteris, omnia quæ antehac ad vestras aures de Athanasio perlata fuere, falsa & ficta esse, & omnibus modis ab eo aliena. Ac proinde recipimus ejus communionem, maxime quia tua ergo Deum pietas veniam secundum genuinam suam bonitatem nostro errori impartiri dignata est. Quin & hoc promittimus, numquam, si aliquando Orientales, atque adeo ipse Eusebius velit malitiose eum ad iudicium vocare, nos citra tuam sententiam eo abituros. Hæreticum porro Arium, ejusque propugnatores, qui dicunt: Erat, quando non erat Filius; aut eum ex non ente ad essentiam emeruisse; aut qui neget Christum Deum esse Dei Filium ante secula, quemadmodum in priore nostro libello Mediolani edidimus; & nunc & semper anathemate damnamus. Nostraque manu denuo protestamur, nos Arianam hæresin, ejusque auctores in æternum damnare. Ego Ursacius, cum præsens meæ confessioni interesset, subscripsi: quod itidem & Valens fecit. Recitat easdem quoque litteras Sozomenus (c), in quibus nulla sane de Eusebio mentio habetur, cujus nomen apud Athanasium irrepsisse videtur: siquidem nemo illorum Eusebiorum, Cæsariensis, Nicomediensis, atque Emeseni superstes erat, qui omnes longe ante præsentem annum defuncti sunt. Subiicit his Athanasius epistolam ab iisdem ad se scriptam his verbis.

(c) Sozomenus
lib. 3. c. 22.

Domino & fratri Athanasio Episcopo
Ursacius & Valens Episcopi S.

Nacti occasionem per fratrem & comprehensum nostrum Muscum istuc ad tuam dilectionem euntem, care frater, ejus opera admodum te ex Aquileja salutatum volumus: optamusque te salvum nostras epistolas perlegere: cujus rei fiduciam nobis

XXII.
Litteræ
Ursacii &
Valentis
ad Athanasium.

da-

*daturus es, si tu quoque in scribendo vi-
ces obseruavis. Scire enim te volumus,
pacem tibi nobiscum esse, & communionem
Ecclesiasticam intercedere; cujus rei fidem
esse volumus nostram istis litteris inscri-
ptam salutationem. Divina providentia te
conseruet, dilecte frater. Hactenus Ursacius & Valens.*

XXIII.

(a) Athan.
erat. i.
contra A-
rian.
Hæretici
coram
Rom.
Pont. pœ-
nitentiam
agunt.

Porro tam grave negotium, nempe duorum Episcoporum pœnitentiam, qui (ut Athanasius testatur a) antiquissimi fuere Arii discipuli, ab ipso nimirum Ario Alexandriæ olim catechizati, haud ejusmodi esse existimarunt Patres, qui in ea Mediolanensi Synodo convenerunt, ut, licet præsentibus Romanis presbyteris, illud ipsi absoluerent: sed miserunt eos ad Julium Romanum Pontificem, ut coram ipso, spectante Romana Ecclesia, exomologesin agerent. Ex quibus plane vides, lector, veterem illum morem in Ecclesia Catholica coalitum, semperque seruari solitum, compluribus exemplis superius demonstratum: nimirum hæreticos recantaturos palinodiam, Romam abire, & pœnitentiæ libellum scribere ad Romanum Pontificem consuevisse; nam constat, Marcionem, Praxeam, Origenem, Natalium, & alios olim id fecisse, quod modo egerunt Ursacius atque Valens, ut supplices cum pœnitentiæ libello adirent Romanum Pontificem, cujus muneris erat de ipsorum fide cognoscere, & communicationem, si videretur, Catholicam impartire: haud enim sibi satisfactum penitus videbatur, si in Synodo coram Apostolicæ quoque sedis legatis iidem detestati essent quod docuissent atque gessissent, nisi speciatim libellum pœnitentiæ offerrent Romanæ Ecclesiæ Episcopo. At de eorundem pœnitentiæ libellis Julio Papæ oblati S. Epiphanius (b) etiam meminit, atque Severus (c), & alii. Porro hanc Synodum Mediolani, & exomologesin Romæ hoc anno putamus contigisse, cum adhuc ipse Julius superesset, quem anno sequenti, ipso veris initio, ex hac vita migrasse dicemus.

(b) Epi-
phan. hæ-
resi 68.
(c) Sever.
Epi. l. 1.

XXIV.
Ursacius
& Valens
subscri-
bunt
litteris A-
thanasii.

Rursum vero quod ad eosdem Ursacium atque Valentem spectat, subscripserunt iidem pacificis seu communicatoris Encyclicis Athanasii litteris, cum eas ferentes nacti opportune essent ipsius legatos. Sed quænanam hæ fuerint, dicendum est. Cum enim ad suam Ecclesiam Athanasius Alexandriam pervenisset, sicut in itinere fecerat, Palæstinorum Episcoporum communionem suis ipsorum litteris testatam accepit, atque ex Libyæ & cæteris proximarum regionum Episcopis datis & acceptis mutuo litteris, eandem (ut vidimus) consecutus est: ut autem eodem communicationis symbolo reliquas longe positas Ecclesias sibi conjunctas redderet, elaboravit.

Sed cur hæc ageret Athanasius (cum plus quam satis ei esse poterat sententia promulgata in Concilio Sardicensi, omnium qui interfuerant subscriptione firmata) illud mihi quidem facile persuadeo, ipsum vel divino Spiritu admonitum, prænovisse acriorem, quæ instabat, venturam persecutionem, vel fortasse eandem ex obitu Constantis conjectura assequi potuisse: atque eam ob causam, ut sua ipsorum subscriptione obligatos in officio continere posset Episcopos, ne rursus ingruente Arianorum toto Orbe procella quaterentur, hac jacta anchora, Catholica communionem (si tamen satis esset) voluit confirmasse. Qui autem ab eodem Athanasio ad hoc opus legati fuerint, & qui subscripserint, ipse institutam prosecutus orationem de rebus gestis Alexandriæ, cum rediisset, deque Ursacii & Valentis pœnitentia Romæ peracta, hæc subdit (d):

XXV.
Athanasi-
us subscri-
ptiones
præoccu-
pat Epif-
coporum

(d) Athan.
epist. ad
Solitar.

Has cum dedissent litteras Ursacius & Valens, ultro subscripserunt epistolis pacificis, quas Athanasii presbyteri Petrus, Ireneus, & Ammonius laicus, ad id circumueuntes, colligebant: cum tamen Athanasius nihil tale ab Ursacio & Valente postulasset. Quis igitur ista & tantam Ecclesiæ pacem non admiratus est? Quis non gavisus de tanta & tot Episcoporum inter se concordia? Quis Deum non glorificavit, conspecta in Synaxibus tanta populæ lætitia? Quot igitur inimici simultatem deposuerunt? Quot prius calumniam passi, calumnias suas damnauerunt? Quot prius odio infesti, Athanasium postea dilexerunt? Quot palinodiam suorum in eum scriptorum cecinerunt? Multi, qui vi, non voluntate apud Arianos agebant, noctu ad Athanasium venientes, sese ei purgabant, hæresisque simul anathemate execrabantur, & veniam de insidiis & calumniis suis postulabant: corporibus quidem se apud illos apparere, animo autem cum Athanasio Synaxin facere, & semper cum eo esse, postulantes hac in re sibi fidem haberi.

XXVI.
Legati ab
Athana-
sio missi.

Hæc cum audirent & conspicerent sententiæ Eusebianæ hæreseosque successores, inter quos Leontius ille castratus, quem ne sub laici quidem specie ad communionem admitti oportuit, eo quod se ipsum abscidit, ut libere cum Eustolio dormiret, re vera quidem muliere, sed quam ille virginem predicaret; Georgius item, & Acacius, Theodorus, Narcissus, qui in Synodo depositi exauctoratique erant; magno pudore suffundebantur. Deinde cum videretur tantum cum Athanasio animorum consensum & pacem agitari: erant enim plures in hoc numero, quam quadringenti tum e magna Roma, atque universa Italia, Calabria, Apulia, Campania, Brutio, Sicilia, Sardinia, Corsica, tum ex universa Africa, Galliis, Britannia, Hispaniis una cum magno illo confessore Osio, e Pannoniis item, & No-

XXVII.
Invidia
exagitat
Arianos.

& Norico, Sciscia, Dalmatia, Sardica, Dacia, Mysia, Macedonia, Thesalia, & universa Acaja, Creta item & Lycia, plurimique item ex Palæstina, Isauria, Ægypto, Thebaide, & universa Libya, & Pentapoli: hæc (inquam) cum viderent, metu invidiaque anxii fuere; & quod tot Episcopi cum Athanasio communionem foverent; & quod formidarent, ne, quos ipsi deceperant, a se deficerent, & huic unanimitati communionique sese adjungerent; neve, quod futurum videbatur, de eorum hæresi jam ubique famosa, triumphus ageretur, & trophæa excitarentur. At quid illi hæc intuentes, rursus in Athanasium moliti sint, suo loco narrabitur.

XXVIII.
Legatio
Magnentii
ad Con-
stantium
Imp.

Hoc eodem tempore missa est a Magnentio tyranno ad Constantium Imperatorem legatio: fuerunt autem ad hoc opus delecti qui majoris nominis esse in Galliis videbantur Episcopi, nempe Servatius, & Maximinus, ille Tungrensis, iste Treverensis Civitatis Antistes, quibus additi sunt Comites duo, Clemens & Valens. Appulerunt hi Alexandriam; Episcopi vero legati, antea Athanasio in Galliis & in Sardicensi Concilio cogniti, quique & de eodem Athanasio a sua Ecclesia ejecto fuerant optime meriti, ab eo (ut par erat) in Ecclesiasticam communionem sunt accepti; qua quidem ex re adversariis novas in Athanasium ipsum struendi calumnias ansa subministrata est, quasi Athanasius per eosdem legatos scripsisset ad Magnentium tyrannum adversus Constantium Imperatorem; de quibus sane & aliis hisce conjunctis recentibus in eum accusationibus suo loco dicendum: nunc autem tantummodo attingemus, quæ ad eandem legationem spectare noscuntur; de quibus idem Athanasius (a), cum se ipsum ab omni crimine liberum apud Constantium nititur demonstrare, hæc inter alia habet:

(a) Athan.
Apolog. ad
Constantium.

XXIX.
Unde nova calumnia in Athan. comparata.

Ego igitur admiratione, prodigioque calumnie percussus hæsito, quid oporteat respondere; neque in mille mortes condemnari, si vel suspicio talis de me uspiam fuerit; tibi que, veritatis studiosissime Imperator, bona cum fiducia mea innocentie auctor adhortatorque sum, quemadmodum jam dixi, ut rem exquiras; maxime cum eorum testimonio uti possis, qui a Magnentio aliquando pro legatis ad te missi fuerunt. Sunt autem illi Servatius & Maximinus * Episcopi una cum suis, & Clemens, & Valens. Sciscitare, quæso, num ad litteras deportarint: hæ enim mihi occasionem dedissent ad eum rescribendum. Quod si nec ille mihi scripsit, nec me cognitum habebat; quid causæ fuit ut ad eum scriberem, quæ ignorabam? Quære item, visis comitibus Clementis, quam mentionem fecerim de beatæ memoriæ Constante; & quantopere (ut scriptum est) lacrymis meis

* Maximus

vestimenta mea laverim, dum animo meo succurrebat humanitas viri, & quantopere mentem suam Christi amori addiderat. Sciscitare insuper quantopere ego certior de illius bellæ inimitate factus, cum Valentem per Libyam decursantem viderem, exhorruerim, ne eadem scelera moliretur, & ut latro trucidaret quotquot beatum Constantem amore memoriaque complecterentur; qua in re me nemini secundum facio: & inferius: Hujus rei testis est in primis Dominus, qui exaudivit te, & largitus est tibi integrum a majoribus tuis relictum Imperium; testesque sunt, qui tum adfuerunt, Felicissimus Dux Ægypti, Rufinus item & Stephanus, quorum ille Catholicus, iste autem ibidem Magister erat, & Asterius Comes, & Palladius tum Palatii Magister, Antiochus & Evagrius Præfecti Sericorum. Nihil enim aliud dixi, quam: Precemur pro salute religiosissimi Imperatoris Constantii. Et statim universus populus una voce acclamavit: Christe, auxiliare Constantio; & magna cum perseverantia has preces continuavit. Me igitur neque illis litteras dedisse, aut ab eo accepisse, Deum & ejus Verbum unicum Filium Dominum nostrum Jesum Christum in testem voco. Hæc Athanasius.

Quando autem isthæc & alia crimina in eundem Athanasium objecta fuerint, suo loco dicemus: longe enim errant, qui putant ipsum mox ut Alexandriam pervenit, exturbatum esse, quem etiam Alexandriæ commorantem iteratis litteris idem Constantius animo hærentem nixus est confirmare: quod idem ipse Athanasius testatur, cum ait (b): Jam de eo quod dicit, se propter fratrem suum pacem cum Athanasio simulasse; in hoc verum non dicit. Nam post fratris mortem, non semel, sed iterum, immo tertio ad Athanasium scripsit, promisitque se nunquam mutatum iri, eundemque bono animo esse debere, nec permisurum ut a quoquam perturbaretur, sed eum in Ecclesia sua cum omni securitate mansurum. Præterea Asterium Comitem, & Palladium cum mandatis ad Felicissimum tunc temporis Ducem, & Nestorium Præfectum cum his mandatis misit, ut curæ ipsis esset, ne Philippus, aut quivis alius Athanasio insidias moliretur. Hæc ipse. Erat iste Philippus, de quo timebat Constantius, ne quid negotii Athanasio faceretur, Arianorum omnium Præfectorum sævissimus, qui Paulum Episcopum Constantinopolitanum (ut inferius dicitur) in exilio positum in carcere strangulari iussit.

(b) Athan. epist. ad Solitar. Constantius etiam post Constantii mortem fovit Athan.

His igitur Constantii litteris Athanasius communitus, ad triennium in sua Ecclesia perseverat; quo tempore totus erat in sacris Synaxibus celebrandis: additque his Socrates (c), eundem multum fuisse in congregandis Episcoporum Conciliis, in quibus, tum decretis Episcoporum qui Sardicæ convenerant, tum Concilio Hiero-

XXXI.
Quid Athanasius Alexandriæ.
(c) Socr. l. 2. c. 21.

duorum quodcumque petierint, fiet; quid igitur futurum, ubi ex tot tantisque populis in unum congregatis una vox respondeatur, acclamantium, Amen? Quis hoc ipsum non admiratione prosequatur, aut non inter felicia prædicet, cum videat, tantam multitudinem in unum locum convenire? Quid gaudii ibi ex mutuo invicem conspectu, antea solitis in diversa loca dispersi? Omnibus certe, præter unum calumniatorem hoc ipsum dolentem, incredibili lætitiæ fuit. Hactenus Athanasius; quæ prolixa licet non piguit recensuisse, quod in his multa prodantur de antiqui ritus Ecclesiastici disciplina.

Constantius igitur, quod gravioribus Romani imperii periculis urgeretur, contempsit omnia quæ in Athanasium ab adversariis inferrentur: immo, (ut diximus) iteratis tertio litteris, eum ab omnibus tutum redditum in omnibus voluit: haud puto quidem pietatis ergo, utpote qui numquam se a consuetudine Arianorum, Episcoporum abstulit; sed potius, quod haud videretur tempus opportunum adversus Athanasium inire certamen, & reddere sibi Ægypti populum Christianum infensum, qui erga Athanasium propensior esset. Haud enim leve periculum videri poterat, Athanasio inferendo negotio, populum in se Ægyptium concitare, quem (ut demonstratum est) a Magnentio missa legatio Valentis atque Clementis Comitum permovisset.

XXXVII.
Constantius cur bene habuit Athanasium.

XXXVIII.
Ægyptii quales. (a) Ammian. l. 22. in fin.

Iidem plane, quales olim semper fuisse diximus, moribus esse perseverabant Ægyptii, ut Ammianus (a) horum temporum scriptor ait: *Ad singulos motus excandescentes, controversi & repositores accerrimi. Erubescit apud eos, si quis non insciciando tributa, plurimas in corpore vibices ostentat: & nulla tormentorum vis inveniri adhuc potuit, quæ obduratum ullius pectus latrocinii invitum elicere potuit, ut nomen proprium dicat.* Hos, inquam, modo laceffere, nihil aliud videri poterat, quam novum gignere bellum, tunc præsertim, cum tam bello Persarum in Oriente, quem duobus tyrannis in Occidente recens exortis, universum quod reliquum erat, Romanum Imperium sub dubia alea versaretur.

XXXIX.
Constantius totus in expeditione.

(b) l. 4. de re milit. C. Theod.

* separati otio traderentur.

Contempsit igitur Constantius cætera, qui in colligendis copiis ad novum exercitum comparandum totus erat. Cujus rei causa in primis illud reperitur hoc anno sancivisse decretum, ut qui ex indulgentia Principis militiæ vacationem acceperant ante tempus legitimum absolutum, ad militiam denuo revocari deberent. Extat de his rescriptum ad Cretionem Comitem his verbis (b): *Quamvis omni tempore opera dari debuerit, ne sacramentis militaribus separatio traderentur * qui nec stipendiorum numero, nec contraria corporis valetudine quiete per-* Ann. Eccl. Tom. IV.

frui debent: tamen prudentiæ tuæ prosecutione admissa, quæ apud nos verbis facta est, præcepimus, ut qui ante stipendia emensa vel integra corporis valetudine otio mancipati sunt, restituantur pristinis numeris. Dat. V. Kalend. Julii, Sergio, & Nigriano Cos.

Quod vero imminente prælio ex tyrannis, & bello Persico instante, totum videretur Romanum Imperium esse in discrimen adductum: Constantius aggreditur inire nova consilia; cum enim mascula prole careret, nec spes reliqua propinqua videretur liberorum deinceps suscipiendorum; de creando Cæsare Gallo ex Constantio fratre Magni Constantini & Galla matre genito consilium iniit, eique in matrimonium collocare Constantinam sororem suam, filiam ejusdem Constantini, decrevit; quo profecturus ipse in Occidentem cum exercitu adversus tyrannos, eidem administrationem cederet Orientalis Imperii. Agebat Gallus hoc tempore ætatem annorum viginti quinque; qui mortuo Constantino, natus erat annos duodecim. Sed & eadem ex causa etiam Juliano, quem sub disciplina diutius continuerat, latiores laxat habenas. Quamdiu enim de suscipienda ex conjugæ prole spes refedit in animo, uterque tam Gallus, quam Julianus, ne quid unquam novi moliri possent, arctiori sunt vallati custodia, nec publicus aliquis illis est traditus magistratus, sed ne inter suffectos quidem Consules vel alios honores umbratiles quisquam illorum adscitus est.

XL.
Constantius creare Gallum Cæsarem cogitat.

At quotonam anno, præsentis ne, an sequenti potius Gallus creatus sit Cæsar, cum diversæ de his sententiæ reperiantur; in eam magis descendimus, quod sequenti anno eam Gallus a Constantio dignitatem fuerit consecutus, ipsis nempe Constantii Quinquennialibus tertio repetitis, quibus solemnibus Cæsares dici solere, compluribus exemplis superius est demonstratum. His accedit etiam, quod cum, Ammiano Marcellino auctore, liqueat, ipsum Gallum quarto sui Imperii occisum fuisse, plane sequenti potius illud ipsum auspiciatum esse, dicendum est. Cæterum interversum in hoc esse Hieronymi Chronicon, nullus poterit dubitare, quo Galli Cæsaris creatio recensetur anno decimosextimo Constantii Imperatoris, post occisum quoque Magnentium. Commendata vero extitit pietas Galli, etiam martyris testimonio: & quidem de egregia ejus animi indole & sincera religione signa plura edita sunt, quæ tamen postea mores in compositi macularunt. Sed de eo sæpe inferius agendum erit, cum singulis quibus vixit annis, res ab eodem præclare gestas ordine temporis recensebimus.

XLI.
Quando Gallus creatus sit Cæsar.

JESU CHRISTI
ANNUS
351.

JULII PAP.
ANNUS
15.

CONSTANTII IMP.
ANNUS
15.

I. **Q**ui sequitur ordine annus Domini trecentusimulus quinquagesimus primus, ob tyrannicos motus, absque novis Consulibus transactus, nota Consulatum anni superioris Fastis adscribitur post Consulatum scilicet Sergii & Nigriniani: quo Flavius Constantius Gallus creatus est Cæsar a Constantio Imperatore, cum ageret Antiochiæ, ubi tunc egregium illud specimen Christianæ sibi insitæ pietatis edidit, quod a Sozomene (a) ita describitur: *Ubi vero Gallus frater Juliani Cæsar a Constantio designatus, Antiochiæ etatem degit; quoniam Christianus erat, & quia in primis eos, qui pro religione Christiana martyrium obierant, colebat: constituit hunc locum, nempe nemus Daphnes in suburbiis positum, purgare tum superstitione Gentilium, tum intemperantium hominum contumelia. Atque cum per suasum haberet, se facile hoc perfecturum, si modo Ecclesiam ibi in delubri loco extrueret: transfudit in Daphnem locum Babylæ martyris, qui Ecclesiam Antiochenam præclare admodum rexisset, martyrioque occubisset.*

Gallus
creatur
Cæsar.

(a) Sozom.
l. 5. c. 18.

Transf-
tur corpus
Babylæ in
Daphnem.

II. Ex quo quidem tempore dicitur, Dæmonium nullum oraculum, uti consueverat, edidisse. Videbatur quidem primo id propterea accidisse, quod victimis jam carebat, & cultu illo, quo ante designatus fuerat: sed postea tamen ab eo ipso patefactum est, quod martyr, cujus corpus in proximo repositum erat, impedimento fuit quo minus istud, ut solet, præstaret. At id de quærelis idoli adversus Babylam, quod sub Imperio Juliani contigerit, & prolixiore indigeat oratione, ad illud ipsum tempus rejicimus. Collocaverat ibi olim, (ut dictum est) Constantinus sta-

tuam Helenæ matris suæ; locumque illum, mutato Daphnis nomine, Augustale appellasse, ex Suida (b) superius in obitu Helenæ matris diximus. Conatus illud quidem Constantinus fuisse videtur, ut, abolito Apollinis nomine, Daphne ex superstitione in religionem transfiret.

At dicit aliquis: Cur sicut compluribus aliis in locis fecit, Constantinus non est demolitus templum illud famosissimum Apollinis in Daphne positum, sed nec Constantius, vel Gallus ipse, qui locum expurgare, & reliquiis martyris sanctificare contendit, id ipsum præstitit? Dicam, quod & superius attigi: illud tam de Constantino, quam de filiis imperantibus observatum, ut quæ in amplissimis urbibus erant augustissima templa, iidem minime demoliti fuerint; quod scirent, Gentiles cives, quibus eadem Civitates confertæ essent, pro defensione deorum patriorum atque templorum usque ad vitæ exitum certaturos. Ex hoc videas, Romæ capitolium, & Alexandriæ Serapium illæsa penitus remansisse, pariterque templum Apollinis Daphnes in Antiocheno suburbio collocatum, de quo agimus ab omni injuria liberum esse relictum, nec non nobilissimum structura & antiquitate Marnæ templum Gazæ, & alia his similia, pro quibus tuendis cives vitam profunderent: demolitis nonnullis aliis quæ essent in minoribus Civitatibus collocata, pro quorum defensione haud facile colligerentur, qui certamen inirent ex Gentilibus cives, cæteris redditus Christianis.

IV. Cæterum de antiquanda memoria Apollinis in Daphne, nisus est magno studio Constantinus, ut locus ille non amplius diceretur Apollinis, sed sui ipsius nominis

(b) Suid.
ver. Augu-
stale.

III.
Conatus
Constanti-
ni in de-
moliendis
templis
quousque
progres-
sus.

IV.
Daphne
Constanti-
niana
dicta.

PAGIUS
SÆC. IV.
Olymp.
282. an. 3.
secundum
Baronium.
Olymp.
282.
Anno Ur-
bis 1104.
A.C. 351.
1.
Quinde-
cennialia
Constantii
Aug.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5844.

⊙ 24. F. ☽ 10. P. 31. Mart. Indiæ. 9.

JESU CHRISTI 351.

JULII PAPÆ 15.

CONSTANTII IMP. 15.

[1] A Num. I. ad XV. Alii Consules in Orbe Romano, alii in Galliis, Italia, Africa & aliis Provinciis quæ Magnentio parebant, Fastis nomen dedere. In Imperio Romano nulli

Consules creati, sed usurpata hæc formula: *Post Consulatum Sergii & Nigriniani.* In Imperio Magnentiano Magnentius & Gaiso Consules processere, ut liquet ex libello de Præfectis Urbi, in quo Consules qui Romæ agniti sunt, de more notati. Imperii Augustei Constantii Quindecennialia in hunc annum incidunt.

II. Idacius in Fastis hoc anno habet: *His Cons. bellum Magnentii fuit Morsæ die IV. Octob. & eo anno depositus Vetrano VIII. Kal. Januar. & levatus est Constantius Cæsar Id. Mart. & apparuit in Oriente signum Salvatoris die III. Kal. Februar. Luna XXVIII.* Auctor vero Chronici Alexandrini hoc anno scribit: *Constantius Augustus sine Collega Imperator, Gallum patrualem consortem Imperii Idibus Martiis Cæsarem declaravit, &*

II.
Magnen-
tius a
Constantio
Aug. vi-
ctus.
Baron.
ann. 350.
num. XL.
& seqq.

NOTÆ [1] C Off. Post consulatum Sergii & Nigriniani. In Imperio Magnentiano; Magnentius, & Gaiso. Socrates, lib. II. cap. XXIX. Post consulatum Sergii & Nigriniani, quo anno obitum Sergii & Nigriniani. Libellus de Præf. Urb. Magnentio, & Gaisone; nempe in Galliis, Africa, & Italia.

CHRISTI
351.

JULII PAP.
15.

CONSTANTII IMP.
15.

nis Constantini : quod non tantum quæ sunt ex Suida recitata declarant, verum etiam antiqua numismata id egregie præ-

ferunt, quorum unius exemplar hic tibi accurate formis reddere laboravimus:

Constantini signum.

(a) Extant apud R. D. Lalium Pasqualinum Can. S. Mariæ Majoris, & D. Angelum Breventium Papiensem Fulvium Ursinum, & alios.

(b) Goltz. in Thefauro, & Occo de nummis.

(c) Habet Thefaur. Hübner. Goltz.

(d) Chryso. contr. Gen.

(a)

cujus generis nummi multi (b) meminere, licet de ejus interpretatione germana simulque legitima lectione certaverint: dum alii, quod habet a tergo numisma, CONSTANTINI ANADAFNE, ut ponuntur, ab invicem separatas eas dictiones esse voluerint: alii rursus illud, ANA, cum litteris illis, CONSTANTINI, jungendum existiment, ut sit verborum illa connexio, CONSTANTINIANA DAFNE; quod ut magis probem, quæ recitavimus ex Suida, suadent. Quibus accedit, quod idem Constantinus vigesimæ-tertiæ legioni, quam recens scribendam curavit, nomen indidit, ut diceretur Constantiana Daphnensis, ut ex antiquis inscriptionibus (c) apparet: cui vincenti, & de superatis hostibus triumphanti, jam non ex Apollinis, sed Constantini Daphne, nempe Laureto (quod proprie Δαφνῶν est) laureas ad triumphum Victoria ministraret.

si in idolo vocali, immo loquaci, Apolline reclamante, omne Constantini studium irritum penitus redditum esset. Deridet quippe Dæmon (quod est in Job e) vibrantem hastam, nec (quod superius ait) fugabit eum vir sagittarius: in stipula enim versi sunt ei lapides fundæ. Quamobrem qui (f) infirma eligit Deus, ut fortia quæque confundat, contumax idolum Imperatori, martyris ossibus expugnandum duxit, cum in Galli Cæsaris animam salubre illud immittit consilium, ut Babylæ martyris (quod diximus) illuc reliquias opportune transferret, quas in Apolline latens dæmon horresceret: sicque innotesceret omnibus non esse Dominatoris Imperii Romani roboris violentum in vasorem a possessione dejicere, atque humanarum virium facultatem, protervum superbumque compescere Dæmonem, sed divinæ id tantum esse potentiae, quæ in reliquiis martyris elucesceret. De hæc enim Babylæ martyris in Daphnem facta per Gallum Cæsarem translatione cum fusius agit idem Chryso-stomus, post multa (g), hæc denique habet de idolo reddito prorsus muto, obstruente martyre ejus os, nonnisi ad gloriam Dei hætenus apertum relictum:

Dæmon invito Constantino obsidet locum. (c) Job. 41.

(f) 1. Cor. 1.

(g) Chryso. l. contra Gent.

V. Porro locum illum peramœnum sibi injuste Apollinem proprium vendicasse, nonnisi ex fabula a poetis conficta S. Johannes Chryso-stomus, & ipse civis Antiochenus; affirmat (d); quem injustum possessorem Constantinus spoliasse videri poterat, titulo in eo Imperatoris affixo; ni-

Q q q 2 Ar

PAGIUS

& Constantii cognomentum indidit. Persis que ingruentibus Antiochiam, in Orientem amandavit. Signum Crucis Christi Hierosolymis hoc ipso tempore sub horam tertiam ipso die Pentecostes, Noctis Maii, in celo velut lumen apparuit a monte Oliveti usque ad Golgotha, in quo loco Dominus crucifixus est, extensum versus Orientem, unde Dominus in celum assumptus est, corona, qua Iridis speciem referebat, Crucem pretiosam, qua apparuit, in orbem ambiente. Eademque hora etiam Constantio Augusto in Pannoniis & copiis ipsius visa est, cum in pralio contra Magnentium copisset vincere, & Magnentius cum Constantio confugeret ad urbem Mursam. Magnentius victus, cum paucis in Galliam evasit. Constantius Gallus jam ante dictus Caesar in Oriente Antiochia versabatur. Verum, cum ejusdem Chronici Alexandrini Auctor anno præcedenti tradat, Vetraniem post decimum mensem quam imperave-

rat, Prusias Bithyniæ civitatem a Constantio amandatum fuisse, vel eis mensem decimum, ut inquit Victor de Cæsaribus, qui hoc tempore vivebat, uti & Theophanes, quod scribit de eo Idacius citatus: Eo anno depositus Vetrano VIII. Kal. Januar. pertinet ad annum præcedentem, quo juxta Idacium Kalendis Martiis Vetrano Augustus renuntiatus fuerat: sic enim omnia recte in eodem Chronico procedent. Baronius Vetraniem depositionem in annum sequentem male distulit, quemadmodum & Crucis apparitionem in annum CCCLIII. quam, currenti contigisse demonstrabimus.

Superfunt Constantini Magni Numismata, in III. quorum postica legitur: CONSTANTINIANA-VARIA-LO-NA DAPHNE CONS. Visitur in iis Victo-ria Daph-ria sedens, dextra ramum, sinistra palmam ha-nes nomi-bens; ad pedes ejus captivus stratus & trophæ-ne ap-um. In aliis eadem est inscriptio cum Victo-pellata-ria

VI.
Martyris
reliquia-
rum po-
tentia ad
versus
Dæmo-
nem.

At quomodo (inquit) idem Babylas,
& Dæmonis potestatem extinxit? Primum
quidem tum Dæmonis inibi habitantis ob-
sersionem, tum fabulæ noxam in iis ipsis,
quas dixi rebus inefficacem reddidit; de-
inde & Dæmonem ipsum exegit. Verum
antequam ad exactiois modum veniam,
illud vos annotare postulo, Babylam, non
statim ubi advenit, Dæmonem ejecisse: sed
manentem eum otiosum, inertem agendis-
que rebus ineptum reddidisse. Illi enim
os ita obstruxit, ut vel lapidibus ipsis
magis mutus redderetur. Et quidem ma-
nentem inibi Dæmonem superavisse non-
minus fuit, quam si eum de loco exegis-
set: cum, qui loci illius accolis omnibus
fucum prius fecerat, ne extincti quidem
Babylæ cineres contueri sustineret. Ea e-
nim est sanctorum potestas, ut illorum su-
perstitum Dæmones ne umbras quidem aut
vestes ferre possint, vita autem sanctorum
& loculos quoque reformident. Itaque si
quis quæ ab Apostolis facta fuisse prædi-
cantur, fidem non habet: is tamen, me-
morie hujus miracula intuitus, ab impu-
dentia sua desistat. Nam qui de omnibus
olim Gentilibus victoriam reportabat, a

martyre tanquam ab hero increpitus, sup-
pressa voce, lutrare desit. Hæc & a-
lia de his Chrysostronus. Quomodo au-
tem sub Juliano Apostata, sui ipsius ad-
eo diuturni silentii causam Babylam esse
Apollo confessus fuerit, atque ictus ful-
mine conflagarit, suo loco dicturi sumus:
at iterum ad laureas Daphnis.

Quod igitur non amplius ab Apolline
Imperatores ipsi, atque milites cum iis
triumphantes, coronas acciperent, sed a
Christo qui victoriæ auctor fuerat; inde ac-
cidit, ut cum laureas exercitus victor in
corona gestaret, ad omnem superstitionis
memoriam abolendam, eandem Christi no-
mine insigniret: verum id quonam modo
fieri contingeret, ut assequi lector possis,
egregium hic tibi exemplum, ex proto-
typo ut se habet, reddendum curavimus
ex ærea antiqua corona, quæ extat Ro-
mæ apud R. D. Lælium Pasqualinum Ca-
nonicum S. Mariæ Majoris, quo ob mo-
rum suavitate atque peritiam familia-
rissime utor, egregium plane antiquitatis
monumentum, quod in suo rerum an-
tiquarum thesauro asservatum custodit:
quam quidem coronam ex Christi nomi-

VII.
De Coro-
na nomine
Christi
aucta.

ne, quod expressum elucet in fronte, non-
nisi Christiani hominis gestamen fuisse
absque controversia omnes intelligent.

At de his modo satis. Jam quæ anni hu-
jus reliqua sunt, prosequamur.

Evecto in sortem Imperii Gallo creato
jam

VIII.

PAGIUS ria insidente spoliis. Baronius inde deducit,
apud Antiochiam ad Daphnidis lucum, celebrem
Baron. memoriam Helenæ fuisse, dictam *Augustale*, ibi-
n. 111. & que Constantinum Magnum matris suæ statuam
14. collocasse. Sed Cuperus Vir eruditissimus in *Nu-
mismatis antiquis explicatis* pag. 256. recte osten-
dit, Daphnen hanc fuisse prope Constantino-

polim, uti constat ex Hesychio Milesio, Au-
dore Chronici Alexandrini & Suida, qui nar-
rant in iuper, Constantinum Magnum matris suæ
statuam columnæ imposuisse, & locum *Augustaum*
appellasse. Fuit itaque *Daphne* suburbium Con-
stantinopoleos, cujus etiam Stephanus meminit;
ideoque in hujusmodi Numismatis hæc vox,
CONS.

CHRISTI
351.

JULII PAP.
15.

CONSTANTII IMP.
15.

Julianus
totus in
consulen-
dis Magis.

jam Cæsare, invidia animum Juliani pupugit, qui & ipse (ut dictum est) Constantii Augusti fratre erat natus; atque progressu felicissimo Galli in eam spem erigitur, ut ipse quoque aliquando esset potiturus Imperio: quam conceptam spem vatum arcanis responsis in dies magis auluit atque nutrit: in his enim consulendis & clandestinis oraculis sciscitandis, hoc potissimum tempore multus fuit: nam de eo in primis Theodoretus hæc tradit (a): *Postea vero quam Constantius venit in Occidentem, quo bellum adversus Magnentium gerendum eum pertraxerat, & Gallum Cæsarem Orientis renunciavit, qui & vir pius fuit, & ad extremum vitæ diem pietatem excolere non destitit: Julianus metum, qui ei perutilis & necessarius fuerat, eiecit ex animo, & jam armare se audacia, & præterquam debuerat Imperii cupiditate exardescere cœpit. Proinde perlustrare Græciam, conquirere vates & ariolos, sciscitaturus ab illis voti ne compos futurus esset? atque incidit in hominem qui ei hoc prædicere pollicitus sit.*

(a) Theod.
l. 3. c. 3.

IX.
Signo crucis
Dæmon abi-
gitur.

Qui quidem, deducto eo in fanum simulacrorum, & intra ejus adyta, collocato, fraudulentos Dæmones invocat. Quibus, specie qua solent, apparentibus; metus coegit Julianum signo Crucis frontem suam signare. Dæmones igitur Dominici trophæi conspicati figuram, & suæ ipsorum cladis recordati, confestim evanuerunt. Tum præstigiator, causa, cur fugerent, intellecta, Julianum objurgat: qui tum timorem, in quo erat, declaravit, & se virtutem Crucis vehementer admirari dixit: nam Dæmones, quoniam ejus figuram ferre non poterant, aufugisse, Cui præstigiator: *Ne (inquit) amabo te, sic existimes; siquidem non ob eam causam, quam tu affers, formidabant; sed tuum factum detestati, se ab oculis nostris removerunt. Ita miser ab eo in fraudem impulsus, tum impiis initiatur mysteriis, tum peccatis ejus scelere completur, & infelix propter Imperii cupiditatem pietate omnino spoliatur. Hucusque Theodoretus.*

X.
(b) Greg.
Nizianz.
in Jul.
orat. 1.

Quæ quidem dum pluribus a Gregorio Nazianzeno (b) narrantur, junguntur rebus ab eo gestis cum jam Imperator esset. Porro Eunapio quoque auctore scimus, hisce eum hominum consuetudinibus delectatum: siquidem præter Maxi-

imum illum magum, de quo plura superius, familiariter quoque usus est Ædesio illo famosissimo, summo totius Gentilitiæ superstitionis antistite, & huic non imparibus Cryfancio Sardonio, Eusebio, Prieco, & aliis illorum temporum magiæ ejus, quæ fit per invocationem Dæmonum, peritissimis: quam quidem Deo execrandam & hominibus detestandam professionem honesto philosophiæ pallio contegebant: quo deceptus Constantius, Maximum illi in addiscendis philosophicis facultatibus magistrum dederat; qui sane in præstigiis edendis quam solers artifex esset, exemplum unum a Sardonio (c) conscriptum satis superque poterit demonstrare, cum hæc de illo ait:

Juliani familiares
Magi.

(c) Eunap.
Sard. Vit.
Philosoph.

Aliquot e nobis, qui simul eramus, ad Hecates adem Maximus convocavit, multosque stultitiæ suæ citavit testes: nam cum eo ventum esset, deamque salutassemus; ille ad nos conversus: Desidete, ait, carissimi sodales, & quod venturum est contemplantini, ut & intelligatis ecquid ego vulgo hominum promiscuo præstem. A quibus verbis cum humi consedissemus omnes: ipse enundata thuris mica, admurmuratoque apud se ad finem usque hymno nescio quo, eo ostentationis processit, ut deæ simulacrum ridere cœperit, si quidem is risus fuit. Jamque perturbatis nobis omnibus ob spectrum: Neminem, inquit, vestrum istam ob rem commoveri volo; mox enim faces otiam, quas dea manibus tenet, inflammabuntur. Antevertit verborum finem luminis splendor, qui faces accendit. Ista ex Eusebio recitat Sardonianus.

XI.
Maximi
præstigiæ.

Quantum etiam idem Julianus fuerit Jamblichi studiosus (quem ex his, quæ auctore Sardoniano dicta sunt, magum omnium præstantissimum fuisse liquet) cum recitata superius ex ipsius Juliani litteris manifestant, tum quæ habet in alia ad eum epistola scripta declarant his verbis: *At ego (inquit Julianus) ne me hominem quidem esse, dicere ausim (ut est in proverbio) quamdiu absum a Jamblichio. Et rursum in fine epistolæ: Certe cum veteres pro Homero, Platone, Socrate, & si quis alius in Orbem hunc incidit, justa vota feliciter atque ex animi sententia fecerint, vitamque illorum hoc modo produxerint; non erit incommodum, hominem nostra ætate viris illis & vita & oratione parem similibus votis ad summam senectutem cum omnium felicitate trans-*

XII.
Julianus
studiosissi-
mus Jam-
blichii.

PAGIUS CONS. Constantinopolim denotat. Alius Constantini Nummus inscribitur, CONSTANTIANA DAFNE, in quo sedet Victoria alata ramos tenens utraque manu; & ante eam fixum est trophæum cum captivo, cujus manus post tergum revinctæ sunt. Cuperus cum Valesio & Spanhemio putat esse castrum Daphne, quod Constantinus Magnus ad ripam Danubii extruxit in Mœsia, a quo milites in Notitia Imperii, CONSTANTINI DAPHNENSES,

& BALISTARII DAFNENSES nominati sunt. Victoria sedet in eo Nummo quia Gothos & Sarmatas Thraciam depopulantes profligavit. Quo spectat hæc Inscriptio, SARMATIA DEVICTA, uti in aliis Constantini Magni Nummis legitur. Utraque igitur Daphne nihil commune habet cum tertia Daphne in suburbis Antiochiæ posita, quo Gallus Cæsar Sauræ Babylæ Martyris Reliquias transferri jussit,

Ad

CHRISTI
351.JULII PAP.
15.CONSTANTII IMP.
15.

transmittere. Hæc Julianus, magiæ Jam-
blichii studiosus. Quanta vero hisce præ-
ceptoribus fuerit imbutus impietate, &
quam maxime sub talibus artificibus fuerit
excultus ad præstigias atque magias, &
sub ejusmodi educatoribus imberit odium
Christi, declaravit eventus. Quomodo au-
tem post hæc in suspicionem adductus af-
fectatæ tyrannidis instar Protei in alium se
mutaverit, Athenasque contulerit, suo loco
dicturi sumus.

XIII. Hæc plane sunt illa Juliani tempora,
quæ a S. Gregorio Nazianzeno sic descri-
buntur (a): *At vero postquam fratre*
Gallo ab humanissimo Principe ad Imperii
societatem adscito, parteque Orbis terra-
rum haud parva in administrationem acce-
pta, pro animi libidine, ac, sine ullo me-
tu perniciosissimis studiis, & præceptoribus
operam dare licuit; ipsi porro Asia
(Pergamum nempe, ut dictum est) impieta-
tis schola erat, tam quæ circa siderum
scientiam, & natiuitates, inanemque præ-
scientiæ imaginationem vanissime occupa-
tur, quam quæ circa præstigiatarum artem
earum asseclam versatur; unum hoc jam
restabat, ut ad impietatem vis & pote-
stas accederet. Non multum temporis in-
terfluxit, cum hanc quoque illi adversum
nos concedit exundans multorum iniqui-
tas, &c. Quibus omnibus facile decla-
ratur, usque ad præsentem annum, quo
Gallus creatus est Cæsar, Julianum in
clericali vita, qua fuerat initiatus, per-
severasse, hancque secundam illius fuisse
apostasiam.

XIV. Siquidem prior illa adnumeranda est,
cum clam culturæ Dæmonum se addicens,
Christianam religionem penitus detestatur;
quod immane scelus inanis illa ab eo sæ-
pe tentata ædificatio, & divinitus secu-
ta demolitio templi martyris patefecit.
Secunda vero præfens apostasia censenda

PAGIUS Ad num. XV. & seq. *Magnentius Tyrannus e*
Gallia, Italiaque in Noricum, dein in Panno-
niam profectus, a *Constantio Augusto* in Panno-
nia Mursensi prælio ad Dravum fluvium supe-
ratus est, sub autumnii exitum, ut Julianus Or-
rat. 1. pag. 121. & 128. & Orat. 3. pag. 298. 308.
& 442. habet. De qua Constantii victoria legen-
di etiam Socrates lib. 2. cap. 27. Sozomenus lib.
4. cap. 6. Victor de Cæsaribus, Auctor Chroni-
ci Alexandrini & Severus Sulpicius lib. 2.
Quam hoc anno reportatam Auctor Chronici A-
lexandrini & Idacius in Fastis testantur. Imo
is diem notavit, scilicet *IV. Kal. Octobris*. U-
triusque Scriptoris verba numero secundo re-
citavimus.

V. Gothofredus in Notis ad titulum 10. libri 16.
Codicis Theodosiani ait, incertum esse sub quo
Imperatore Christiano *Paganorum* nomen Genti-
libus tradi cœperit. Antiquior *Paganorum* men-
tio repetitur ex Mario Victorino in lib. *de*
ὁμοίῳ recipiendo, ubi inquit, *Græci, quos Ἐλλήνες,*
vel Paganos vocant, multos Deos dicunt. Opus
illud nihil aliud est, quam Epitonie librorum
de Trinitate, quod scriptum est post libros ip-

est, cum exiit, quod induerat, clericum sive
monachum. Tertia autem illa solemnior,
cum quod specie tenus ac simulate Chri-
stianum nomen præferebat, ad id quod
moliebatur tunc sibi proficuum, jam ad-
eptus Imperium, aperte procul abjicit,
ac detestatur. Sic videas in Juliano no-
vum Proteum diversas pro temporibus mu-
tare formas: nam & qui hoc tempore,
solutis timoris habenis, quod vult facit,
& liber incedit, paulo post (ut dice-
mus) affectati Imperii apud Constantium
suspensione laborans, ut ea se liberaret,
pallium induens philosophicum, professu-
rus philosophiam, Athenas profectus est:
sed de his suo loco inferius.

Hoc eodem anno Constantius Imperator XV.
adversus Magnentium tyrannum, necnon Expeditio
Vetranionem expeditionem futuram religioſa
cogitans, salubre consilium iniit, ut omnes Constantii.
quos in tyrannum armavit milites, Chri-
stiana religione imbuti & sacro baptismo
initiati essent: quod si quis facere detre-
ctaret, exui mox cingulo militari, & ad
propria reverti præcepit. Theodoretus e-
nim de his hæc tradit (b): *In bello nam-*
que contra Magnentium suscepto, toto suo
exercitu coacto in unum, omnes cohortatus
est, ut divina percipiant mysteria: quippe
exitum vitæ tum alias semper, tum in bel-
lo potissimum incertum esse; præsertim cum
in eo infinita tela, jacula, hastæ, utrin-
que mittantur, quinetiam intententur gla-
dii, sicæ, & alia instrumenta bellica, qui-
bus violenta infertur mors. Proinde oport-
tere singulos stolam illam pretiosam indue-
re, quæ in illa altera vita nobis omnibus
cum primis necessaria est. Quod si quis-
quam eam vestem accipere recuset, eum in-
de jam domum abire jubet: nam se nolle
cum hominibus mysteriis minime initiatis
bellum gerere. Hæc Theodoretus.

Cum igitur tantummodo Christianos ba- XVI.
pti-

fos de Trinitate adversus Arianos; in quo cum
dicat Marius, *ante quadragesimum annum* cele-
bratum esse Concilium Nicænum, nomen illud
circa annum CCCLXV. inolescere cœpit, cum
Synodus Nicæna anno CCCXXV. habita fuerit.
Gothofredus, recitatis variis sententiis circa hu-
jus nominis rationem, tandem verissimam exi-
stimat eam, ad quam accedit Baronius, *Paga-*
nos dici cœpisse sub Christianis Imperatoribus,
eo modo quo dicitur etiam *Lex Pagana* apud
Plinium lib. 28. cap. 2. quæ scilicet in pagis ob-
tinebat, & *Paganalia sacra*, quorum peculiaris
etiam ratio fuit, & de quibus Halicarnasseus
lib. 4. nempe ut prima & antiquissima, antequam
in urbes populi contributi essent, templa Deo-
rum pagatim sacrata habebantur, teste Livio
Decade 4. lib. 1. duobus in locis, frequentissi-
maque per vicos & pagos ea erant: ita ultima
in his stetit Gentilium hoc ævo superstitio, fa-
cificiis per urbes jam interdictis. Quare quod
sacrificiis in urbibus profligatis, templis Pago-
rum aliquandiu superstitio relicta fuerit, inde
Pagani omnino dicti fuere. Hinc Oroſius in
Præfatione libri primi *Paganos* vocatos scribit

CHRISTI
351.

JULII PAP.
15.

CONSTANTII IMP.
15.

Pagani
cur dici
cœpti
Gentiles.

ptizatos militiæ Constantius adscribi præceperit: inde accidit, ut Gentiles, qui id facere recusarent, exuti militia, ad paganitatem redacti, Pagani pariter, hoc est, non milites, dicerentur: indeque etiam postea usu venit, ut Ethnici omnes a Christianis Pagani sint nominati, qui multos deos colerent; unde Marius Victorinus (a): *Græci, inquit, quos εἰδωλεῖς, vel Paganos vocant, multos deos dicunt.* At de hac quidem voce consule quæ sunt a nobis pluribus disputata in nostris ad Romanum Martyrologium Notis: ut autem iidem dicerentur Gentiles, id acceptum est ex Judæis; unde Paulus (b): *Sive Judæus, sive Gentilis.* Apud Romanos vero, Barbari tantum hoc tempore dicebantur Gentiles, ut constat ex Imp. rescripto (c). Ex hoc ergo tempore cum tantum Christianis militare liceret, nonnisi unum esse cœpit militum juramentum in militari professione, quod ita ponitur a Vegetio (d): *Jurant (inquit) per Deum & Christum & Spiritum sanctum, & per majestatem Imperatoris, quæ secundum Deum generi humano diligenda est, & colenda.* Sic Vegetius, qui scripsit Valentiniani temporibus.

(a) Marius
Vict. de Ho-
mouso re-
cip.

(b) 1. Cor.
72.

(c) Tit. de
nupt. Gent.
C. Theod.

(d) Vege. de
re milit. l.
1. c. 5.

Militare
jurament.

XVII.

S. Martini
ætas &
Baptif-
mus.

(e) Greg.
Turon.
hist. Franc.
l. 1. c. 36.

(f) Sever.
Vit. S. Mar-
tini c. 1.

Hæc igitur lex, qua factum est, ut omnes militaturi imbuerentur sacro baptismo, pariter effecit, ut, qui in exercitu erant catechumeni, sacro baptismo initiarentur: cum Sanctus Martinus adhuc catechumenus, & ipse pariter fuit baptizatus; annum agens suæ ætatis (ut auctor est Gregorius Turonensis (e), qui eum, undecimo anno Constantini Magni natum affirmat) trigessimum quintum: qui enim dicto anno undecimo Constantini genitus est, Sabino & Ruffino Consulibus, anno Domini scilicet trecentesimo decimosexto, usque in hunc annum oportuit ipsum propagasse dictam trigintaquinque annorum ætatem. Sane quidem abhorrerem penitus a Gregorii sententia, ut abhorruimus in Notis ad Martyrologium Romanum, quas corrigas ex his quæ dicturi sumus; ut quæ a Severo (f), qui res gestas S. Martini scripsit, tantopere discrepat, nisi ejusdem Severi scirem esse confirmatam auctoritate. Quam enim a Gregorio de ætate S. Martini Severus discrepare videatur, ex his accipe, quæ ipse in Vita ejusdem S. Martini habet his verbis: *Cum edictum esset a Regi-*

PAGIUS

ex locorum agræssium compitis & pagis. Plura hæc de re Gouhofredus.

VI.

Chronotax.
S.
Martini
ex Severo
Sulpicio
deducen-
da.

Ad num. XVII. & seqq. Baronii tanta auctoritas fuit, ut omnibus persuaserit in Chronologia annorum Sancti Martini Episcopi Turonensis Gregorium unum ex hujus Sancti successibus Severo Sulpicio, qui ejus Vitam scripsit, præferendum esse, hancque adeo a posterioribus depravatam, ut in ea Auctor a semetipso dissentiat. Verum Gregorii Turonensis Operi-

bus, ut veteranorum filii ad militiam scriberentur; prodente patre, qui felicibus ejus actibus inuidebat, cum esset annorum quindecim, raptus & catenatus, sacramentis militaribus implicatus est. Et paulo post: Triennium fere ante baptismum in armis fuit. Ac proinde ipsum anno decimo octavo suæ ætatis baptizatum esse, affirmare videtur; & quod sequitur, tantum biennio postquam baptizatus est, militasse.

Cum, inquam, tantopere discrepent quæ de ætate Martini Gregorius tradit, ab his quæ ex Severo recitavimus; plane ea rejicienda putarem: cum, omnium sententia, major sit præstanda fides Severo, quam Gregorio; cum ille eodem cum Martino sæculo vixerit, quo & usus est familiarissime, iste vero post annos ferme ducentos ab obitu S. Martini claruerit: nisi sententiæ Gregorii alio in loco (ut dictum est) eundem Severum (g) haberemus auctorem: etenim in Dialogis ait, S. Martinum septuagenarium tunc fuisse, cum Maximum Imp. convenit; quod ejusdem constat auctoritate (h) eo anno contigisse, quo Evodius Consulatum gerebat: est is annus Domini trecentesimo octogesimo sextus; qui igitur dicto anno septuagenarius erat, necesse est affirmare ipsum natum fuisse anno Domini trecentesimo decimosexto; ipse est annus undecimus Constantini, quo ponitur a Gregorio S. Martini natalis: qua etiam ratione consentit Severus, hoc anno egisse Martinum annum ætatis trigessimum quintum, & sub Juliano, cum dimissus est a militia, attingisse annum quadragesimum. Sed cum adeo deformiter ipse sibi contrarius videatur, qui (ut dictum est alibi) ait non excessisse ætatem annorum viginti, cum missionem a militia postulavit a Juliano: nihil est plane quod putemus, nisi ipsum exordium Vitæ S. Martini librariorum vitio esse depravatum, cum & alia ibidem insint Severo prorsus indigna; qui cum suorum temporum res gestas, & amici intimi, quo cum magnam habuit consuetudinem, scripserit; haud possumus suaderi, ipsum adeo contraria inter se litteris commendasse, & tam turpiter hallucinatum esse, his præsertim in rebus, de quibus a plurimis tum viventibus mendacii redargui facile potuisset.

Attende, amabo te, pie lector, quibus-

nam

XVIII.
Severi
textus in-
signiter
deprava-
tus.

(g) Sever.
Dialo. l. 2.
c. 7.

(h) Sever.
Vit. S. Mar-
tini c. 23.

XIXi

bus, & Vita illa in sedulum examen a me revocatis, comperi communem hanc persuasionem falsam esse, Vitam illam ad nos sinceram & germanam pervenisse, Gregoriumque fabulosis quibusdam Sancti Martini Actis deceptum, & ubicumque a Severo discrepat minime audiendum esse. Quæ res cum magni momenti sit, peculiari Dissertatione de anno & die Mortis Sancti Martini a me explicabuntur, ad quam ideo Lectorem remitto.

nam aliis argumentis ex eodem Severo hæc vera esse de annis S. Martini monstrentur, unde menda in Severum illapsa facilius cognoscantur, ac pariter corrigantur: habet (a) enim tunc Martinum adscriptum fuisse militiæ, cum promulgatum fuit edictum, quo juberentur filii veteranorum ad militiam scribi. Extat ipsum edictum (b) a Constantino Imperatore sancitum Consulibus Pacatiano & Hilariano, habens relationem ad aliud rescriptum (c) ad Severum de filiis veteranorum, ut ad militiam cogere: reperiuntur ambo in Codice Theodosiano: quorum posteriore pariter significatur, adscribendos esse filios veteranorum castrensi militiæ post exactum ipsorum ætatis annum decimum sextum, nempe decimosextimo, idque more majorum, ut Gellius (d) docet. Cujus quidem posterioris edicti tempore cum inveniatur S. Martinus fuisse annorum septemdecim (tot enim numerantur a Consulatu Sabini atque Ruffini, quo natus ponitur, usque ad Pacatiani atque Hilariani Consulatum, nempe ab ipso anno Domini trecentesimo decimosexto, usque ad annum ejusdem trecentesimo trigessimum secundum, quo idem Pacatianus & Hilarianus Consulatum gesserunt) illud plane ipsum tempus esse cognoscitur, quod a Severo describitur, Martinum edicto Imperatoris coactum fuisse nomen dare militiæ, ipso nimirum exordio anni ætatis suæ decimosextimi.

XX. Ex quibus quoque illapsum errorem in Severum emendes, quo ibidem dicitur Martinus natus annos quindecim militare coactus; cum id plane adverteatur tum antiquis militiæ legibus, tum etiam recentioribus ab ipso Constantino tunc editis. In reliquis vero mira quadam concinnatione concordare videas quæ scribit Severus. At indecens plane est in his errorem adscribi Severo, quæ de ætate describendorum tyronum ex frequenti usu saltem, si non ex legibus, omnibus nota essent: nam exceptis annorum numeris in omnibus depravatis, cætera ab eo conscripta egregie cum duobus illis edictis eo tempore promulgatis concordant: nempe non tantum (quod diximus) tum adscriptum fuisse Martinum militiæ, cum ad hoc præstandum recens edictum impelleret; sed & quod ab eodem auctore superius (e) traditum est, ipsum tyronem inter scholares alas militasse (erat hæc equestris militia) quod quidem priore Constantini edicto filiis veteranorum indultum erat; nam inter alia hæc ibi leguntur (f): *Si autem veteranorum filii, qui equestris militiam toleraverunt, inter equites probari voluerint; habeant facultatem.* Hanc plane apparet ex Severo Martinum militiam delegisse, cujus pater primariis dignatus militiæ honoribus militabat Tribunus.

Rursus vero quod idem Severus (g) ait, Martinum postulasse a Juliano Cæsare missionem, cum ille militans in Gallis, esset adversus barbaros pugnaturus: consentit hoc militaribus legibus eorum temporum, quibus Ripenses milites, post viginti quatuor stipendia honestam missionem auctam privilegiis accipere soliti erant, quod ex ejusdem Imperatoris rescripto ad Maximum habetur expressum (h); talis namque esse militia Martini atque parentis ejus videri poterat, utpote in Pannonia militum. Cum igitur Julianum, Ammiano auctore, & aliis, constet fuisse sub Consulatu Arbetionis & Lolliani, qui est annus Domini trecentesimo quinquagesimus quintus, octavo Idus Novembris creatum Cæsarem, atque sequenti anno in Gallias missum ad barbaros coercendos, nempe anno Domini trecentesimo quinquagesimo sexto, Consulibus Constantio octavum & Juliano: si numeres ab anno Domini trecentesimo trigessimosecundo, quo Martinum fuisse adscriptum militiæ demonstravimus, usque ad dictum annum trecentesimo quinquagesimum sextum; invenies eum viginti quatuor stipendia meruisse, ac proinde honestam a Juliano, non autem causariam quam dicunt, missionem militiæ postulasse: cum causaria nulla esse posset, quæ tantum ægrotantibus & corpore invalidis dari solet; nec nisi emeritis stipendiis omnibus honesta missio impertiretur.

Vides igitur, quam absurda, ac plane dixerim portentosa apud Severum in annorum numeros illapsa sint menda, dum ibi dicitur Martinus ante baptismum, triennio militasse, biennio vero post baptismum, ac sic quinquennii temporis perfunctum militia a Juliano missionem rogasse, quem liquet ex his, quæ dicta sunt, ante baptismum annos viginti militasse, & quatuor post baptismum expleisse, ac subinde missionem legitimam postulasse. At vero procul abhorret, ut Martinus, quod Christianus esset missionem petierit, quasi Christiano homini militare minime liceret (quod una cum in aliis Severo est emendandum) cum non nisi qui Christiani essent, decreto Constantii (ut nuper demonstravimus) militare deberent. Sed de missione Martini pluribus suo loco dicendum est: hic autem occasione baptismi ejusdem S. Martini, & expeditionis exercitus Christiani, hæc oportuit differuisse de ejus ætate. Sic igitur qui his Consulibus initiatus est sacro baptismum, anno suæ ætatis trigessimocinto, recte (quod ait Severus) tempore congressus cum Maximo Imperatore, septuagenarius erat; sed & qui ab eodem Severo (i) dicitur ab eo tempore supervixisse annos sexdecim, constat pervenisse ad annum ætatis octogesimum sextum: in quibus tamen corrigendus est

XXI.
(g) Sever.
Vit. S. Mart.
tini c. 3.

Elucidantur
loci Severi
depravati.

(h) l. 4. de
Veter. C.
Theod.

XXII.

Falsa causa
missionis
Martini.

Anni 9:
Martini.

(i) Sever.
Dialogo. l. 3.

Gre.

Gregorius qui eum obiisse tradit Cæsario & Attico Consulibus, annos natum octoginta & unum; vel alii qui diversam ab his ex Severo stabilitam de Martini ætate chronographim statuissent noscuntur: in qua quidem si errare contingat, haud fiet absque magno dispendio historicæ veritatis rerum Francorum, cum ab obitu S. Martini apud eos olim solerent tempora numerari.

XXIII.
Status
Romani
Imperii.

Scriptis igitur a Constantio (ut dictum est) hoc anno militibus, in sequentem animum adversus Vetranionem tyrannum agentem in Pannoniis cum exercitu primum profectionem instituit, inde vero adversus Magnentium (si daretur) victrices copias perducturus. Res enim eo statu esse positæ videbantur, ut qui Vetranionem superaret, vel isto fœdere sibi conjungeret, totius Romani Imperii summam foret consequuturus. Quamobrem cum ipse Constantius, tum Magnentius demulcere virum; atque officiis demereri certabat, quo adscisceret quisque sibi eum adversus alterum in pugna socium; promittens uterque, eundem & collegam Imperii se assumpturum. At quomodo sequenti anno Magnentium Constantius anteverterit, & copias Vetranionis, illo exuto militia, sibi opportune conjunxerit, suo loco dicturi sumus in fine sequentis anni: modo autem ad res Ecclesiasticas redeamus, ipsas nempe dissensiones obortas in Palæstina non inter Catholicos tantum & Arianos, sed inter ipsos quoque Arianos & alios ex eadem Arii radice pullulantes hæreticos, Semiarianos nomine nuncupatos, eaque omnia occasione Hierosolymitanæ Ecclesiæ, Maximi obitu, successore vacantis, studiisque diversorum erga diversos (ut fieri solet) inclinantibus.

XXIV.
Maximi
Episcop.
Hierosol.
obitus.

Hoc igitur anno Domini trecentesimo quinquagesimoprimum ponitur a S. Hieronymo in Chronico obitus Maximi Episcopi Hierosolymitani: sed perperam sub eodem laterculo notatus habetur Constantii Imperatoris annus undecimus; cum (ut vidimus) idem Maximus reperiatur *Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS

VII.
Maximo
Hierosoly-
mitano
succedit
Cyrillus.

Ad num. XXIV. & seqq. Hieronymus in Chronico anno Abrahami 2366. juxta editionem Pontaci, qui cum mense Septembri anni Christi CCCL. absolvitur, ait: *Maximus quadragesimus post Macarium Hierosolymorum Episcopus moritur, post quem Ecclesiam Arianis invadunt, primum Cyrillus, Eutychius, &c. Theodoretus etiam lib. 2. cap. 26. ait: Maximo ad immortalem vitam translato, Cyrillum Episcopalem gratiam promeruisse.* Maximum tamen Episcopatu ab Arianis dejectum fuisse, certum videtur. Libellus enim Synodicus scribit, Athanasio & Paulo ad sua ovilia proficiscentibus, impietatis antesignanos Synodum Hierosolymis Hæreticam coegisse, & Maximum abjecisse, ac Cyrillum tanquam Arianum elegisse. Addit libellus: *Acacius Casarea Philippi propter Primateum Sede hac exegit, nempe Cyrillum Catachetem.* Quod factum existimo, quia Maximus vicinos Episcopos ad Synodum evocarat, cum Athanasius anno CCCXLIX.

no superiore, qui est Constantii decimusquartus, una cum Athanasio Hierosolymis Synodum habuisse: qui igitur sedere cœpit anno Domini trecentesimo trigesimo primo, & hoc anno defunctus est, annos viginti sedisse dicendus est. Ex quibus deformis erroris arguitur Nicephori Chronicon, in quo annis sex tantum Maximus sedi præfuisse ponitur.

Post obitum vero Maximi (subdit idem Hieronymus) *Ecclesiam Arianis invadunt, primum Cyrillus Eutychius, rursus Cyrillus Irenæus, tertio Cyrillus Hilarius, quarto Cyrillus. Quorum Cyrillus cum a Maximo fuisset presbyter ordinatus, & post mortem ei ab Acacio Episcopo Casariensi & cæteris Arianis Episcopis Episcopatus promitteretur, si ordinationem Maximi repudiasset; diaconus in ecclesiâ ministravit: ob quam impietatem, sacerdotii mercede, pensatus, in Heraclium, quem moriens Maximus in suum locum substituerat, varia fraude sollicitans, de Episcopo in presbyterum regradavit. Quo in exilium ob fidem truso, omnes clerici juraverunt, ut nullum alium susciperent.* Hæc de successione Episcoporum sedis Hierosolymitanæ Hieronymus; sed, ut puto, mendose multa leguntur. Acacius itaque Episcopus Casareæ, Palæstinæ totius metropolis, inter Arianos Episcopos facile princeps, & apud Constantium plurimum valens, atque ab eo præ cæteris in honore habitus, cum alias multas Ecclesias, tum etiam Hierosolymitanam invasit; totisque incubuit viribus, ut, exploso Orthodoxo Episcopo a Maximo vivente probato, Cyrillum hunc a Hieronymo recensitum, malis redemptum artibus, hominem Arianum, Ecclesiæ illi præficeret.

Cæterum successio Episcoporum post Maximum nonnihil interversa putatur, & iisdem confusa nominibus: quatuor enim Cyrilli cum ponantur a S. Hieronymo, ab Epiphano (a) non nisi duo cogniti sunt, atque hoc ordine recensiti: *Post Macarium Maximus, qui hoc anno obiit; post*

R r r

Ma-

Alexandriam pergebat, absque permissu ejusdem Acacii, cum Maximus Metropolitanus non esset. Sozomenus lib. 4. cap. 20. & Theophanes in Chronico libelli Synodici Auctori suffragantur, licet eam depositionem in Synodo factam non memorent: de quo tamen minime dubitandum; cum Episcopi nonnisi in Synodis deponi soliti essent. Acacius Cyrillum postea deposuit, quod de jure Metropolitano adversus se controversiam movisset, ut testatur Sozomenus lib. 4. cap. 25. Jus autem Metropolitanum in eo præcipue consistit, ut Episcopi omnes ad ipsius Concilium vocati venire cogantur.

Cyrillus itaque Maximo adhuc viventi subrogatus, idque anno præcedenti, ut ex Hieronymo laudato constat. Præterea Auctor libelli Synodici factum id dicit, cum Athanasius Alexandriam properaret, & Synodum Hierosolymitanam Arianorum ante Sirmiensem, quæ hoc anno celebrata est, recitat. Verum est, Theo-

XXV.

Confusa
successio
Episcoporum
Hierosolym.

XXVI.

Cyrilli
plures.

(a) Epiph.
hæres. 66.

VIII.

Idque anno
præcedenti.

CHRISTI
351.JULII PAP.
15.CONSTANTII IMP.
15.

Maximum Cyrillus, inde Irenæus, quem Hieronymus Cyrillum cognomine appellat; post hunc Cyrillus alius, quem puto Cyrillum Eutychieum ab eodem Hieronymo nominatum; quarto demum loco Hilarionem, quem Cyrillum Hilarium idem Hieronymus appellat, qui (inquit Epiphanius) nunc detinet Ecclesiam, cui obicitur quod sit Arianorum sectæ. Hæc Epiphanius. Ruffinus vero unum tantum sedisse Cyrillum demonstrat, cum ait (a): Hierosolymis vero Cyrillus, post Maximum sacerdotio, confusa jam ordinatione, suscepto: aliquando in fide, sæpius in communionem variabat. Sed & Nicephorus in Chronico unum tantum & ipse Cyrillum ponit, eundemque Catholicum, de quo ait: Cyrillus succedens Maximo, expulsus ab Arianis; in ejus locum constituuntur tres, Arsenius, Heraclius, & Hilarius; & rursum revocatus tempore Gratiani, in secunda Synodo inventus est Constantinopoli. Ac proculdubio hic ille Cyrillus, de quo S. Hieronymus meminit iisdem ferme verbis, cum inquit (b): Cyrillus Hierosolymorum Episcopus sæpe Ecclesia pulsus; & receptus, ad extremum sub Theodotio Principe octo annis inconcussum Episcopatum tenuit. Hæc ipse.

(a) Ruffin.
l. i. c. 23.(b) Hieron.
de Script.
Eccles. in
Cyrillo.

XXVII.

Hierosolymitana
Ecclesia
agitata
turbis.

Quod igitur Ecclesiæ Hierosolymorum successiones adeo inter se confusæ & involutæ habeantur, non Acacius tantum Arianorum signifer, sed & alii Episcopi, qui Semiariani sunt nominati, in causa fuerunt: erant hi Basilus Episcopus Ancyræ, Theodorus Heracleæ, & alii, quorum sæpe superius mentio facta est: accidit enim ut Ariani & Semiariani inter se conflictantes, cum & res Orthodoxorum collapsæ penitus essent in Oriente, quasi qui Arii se hostes esse profiterentur, Basilio & aliis inhærent, illique horum susciperent patrocinium, in quorum invidiam alii non ob dogma, sed ut ab eo defenderentur, Acacio accederent: hæc quidem ita se habuisse, quæ S. Epiphanius tradit de controversiis inter Eutychieum &

PAGIUS

phanem Sancti Maximi depositionem referre ad annum Christi CCCLV. sed Theophanis Chronologia per hæc tempora prorsus corrupta: quod ex eo liquet, quod Eusebii Constantinopolitani Episcopi mors cum anno CCCLVI. in eo Chronico copuletur. Verum Theophanes ex Theophane corrigendus. Is Maximi depositione narrata, ait: Sub id tempus, Cyrillo Episcopum agente, vivifica Crucis signum luce magna coruscans, die sacro Pentecostes, apparuit in calo. Contigit ea apparitio mense Maii currentis Christi anni, ut anno CCCLIII. ostendam, idque sub Cyrilli Episcopatus initium. Hic enim in epistola, quam de ea apparitione ad Constantium Imperatorem Hierosolymis scripsit, ipso initio ait: Primas hæc ex Hierosolymis ad te, Deo dilecte Imperator, mitto literarum primitias, &c. Recens itaque Episcopatum Hierosolymitanum Cyrillus adeptus erat, quando Christi Crux in Oriente

Cyrillum Hierosolymorum Episcopus, satis aperte significant; qui ista de Eutychio in primis habet (c): Eutychieus enim Eleutheropolita, nimirum ut qui a beato Maximo Hierosolymitano confessore & Episcopo fidem haberet manifeste Orthodoxam, propter inimicitias adversus Cyrillum, non admixtus fuit Acacio, Orthodoxam quidem fidem habens usque ad tempus, simulans autem ob proprium thronum. Et alii plures Palæstini (propter quos Acacius cum suis instructus erat) eandem rabiem habentes & insaniam, malamque fidem, tamen ad tempus nihil cogitabant de his, neque constabantur, neque negabant. Hactenus Epiphanius.

(c) Epiph.
hæresi 73.

Qui & ex his quæ superius de eodem Eutychio scribit, communionem ipsum cum Acacio iniisse demonstrat in odium Cyrilli; ait enim: Acacius Palæstina Cæsareæ Episcopus cum Meletio & Uranio Tyrio & Eutychio Eleutheropolita, propter emulationem & odium adversus Cyrillum, restitit Basilio, & Georgio Laodicensi, & aliis Semiarianis Episcopis. A quorum parte stetit Cyrillum, idem auctor inferius quoque significat, cum sic ait (d): Verum ad scissuras inter se dissecti sunt, aut ob invidiam, aut propter odium quoddam mutuum, eo quod Cyrillus Hierosolymitanus adversus Eutychieum iram haberet, & hic rursum adversus illum, & quod Cyrillus esset cum Basilio Galata, & Aniano Episcopo Antiochiæ, & Georgio Laodiceæ. At sicut Eutychieus sic inhæsit Acacio, ut tamen nequaquam cum eo sectatus sit Arii sententiam; ita Cyrillus quoque Basilio & aliis Semiarianis visus est inhæsisse, ut tamen nequaquam eorum fidei professioni consenserit; siquidem dum recitat Epiphanius horum fidei professionem cum subscriptione Episcoporum eisdem consentientium, nequaquam inter eos reperitur Cyrillus subscriptus. Cæterum quod duo saltem ab Epiphanio tradantur esse Cyrilli, auctor ille Catecheseos, cum suis ipsius scrip-
tis,

XXVIII.
Dissensio-
nes inter
Eutychieum & Cy-
rillum.(d) Epiph.
hæresi 73.

hoc anno apparuit; ideoque etiam ex Theophanis sententia Cyrillus anno præcedenti Episcopus Hierosolymitanus inauguratus. Quare Henschenius die XVIII. Martii in Vita S. Cyrilli Hierosolymitani, & Papebrocius in Historia Chronologica Patriarcharum Hierosolymitanorum, Sancti Maximi depositionem & Cyrilli initium non bene ad annum CCCLV. referunt, licet uterque Cyrillum a suspitione hæreseos Arianae jure merito liberent. Hieronymus enim valde juvenis erat quando Chronicon suum scripsit, in quo Cyrillum inter Episcopos Arianos nominat. Sedit Maximus annos XVI. utrimque incompletos; ideoque in Chronico Nicephori, ubi annos VI. sedisse dicitur, nota numeralis X. Librarii errore videtur omissa. Hinc liquet, Maximum anno CCCXXXV. Macario successisse. Colitur Maximus tam a Latinis quam a Græcis die V. mensis Maii.

ptis, tum testificatione Concilii Constanti-
nopolitani probatur fuisse Catholicus, fidei-
que Nicæne assertor, de quo sæpe inferius.

XXIX.
Acacius
contra A-
thanasium
insurgit.

Cum sic igitur Hierosolymorum Eccle-
sia, defuncto Maximo Athanasii studiosis-
simo, ab Acacio Cæsariensi Episcopo,
Arianorum successione, perturbata penitus
esset: rebus prosperis idem Acacius elat-
us, majora audet, nempe Athanasium ab
Alexandrina Ecclesia exturbare; reque
communicata cum suis, iidem omnes id
ipsum perficere nituntur auxilio Const-
tantii Imperatoris. Porro quonam modo se
res habuerit, S. Athanasius post recens-
tos totius fere Christiani Orbis provincia-
rum Episcopos, quos suæ communicationi
conjunxerat, ob idque acrioribus stimulis
invidiæ Arianos exagitarat, hæc de illis
mox subdit (a): Primum igitur Ursacio &
Valenti persuadent, ut, mutato proposito,
quasi canes ad proprium vomitum revertan-
tur, & ut sues in pristino impietatis luto
denuo se volvant; causantes, pœnitentiam,
quam simularant, ex metu Constantis re-
ligiosissimi Principis exortam esse. Sed ita
respondet ad hæc Athanasius:

(a) Ath. ep.
ad Solit.

XXX.
Quod Ur-
facii &
Val. con-
fessio
sponta-
nea fue-
rit.

Jam cum metus nullus fuerit, & merum
mendacium sit quod dicunt; qui, quæso,
non omni probro digni habeantur? Quip-
pe cum nullus ibi neque satellites, neque Pa-
latini, neque Notarii affuerint, qui ab
illis adhiberi solent; immo ne ipse quidem
Imperator ibi præsens fuerit: & quod
majus est, ipsi a nemine accersiti, confes-
sionem suam scriptis prodiderint, Romam-
que ultro profecti sint, & in Ecclesia, ubi
nullius nisi Dei metus, & ubi liberam quis-
que sententiam proferebat, sponte pœni-
tentiam suam professi sint, & scripto edi-
derint. Nihilominus tamen iterum Ariani
facti, nihil in tam futili causatione fingen-
di committendaque erubuerunt; nec ita
diu postea Ariani, inito consilio, Imperato-
rem Constantium istiusmodi verbis exacer-
baverunt: Etiam tum cum primum deprec-
remur, fides nobis habita non fuit: de-
nunciavimus enim jam tunc cum revocares
Athanasium, quod illa ipsa revocatione no-
stram hæresim tolleres, cui ille ab initio se
adversarium præbuit, neque unquam eam
desinet anathemate persequi. Quin jam qui-
cuid terrarum est, scriptis suis, quibus nos
impetit, adimplevit; & fere omnes cum eo
communione sociantur. Ex iis autem qui no-
stræ factionis esse videbantur, alii sese illi
adjunxerunt, alii id ipsum jam jam factu-
ri existimantur: nos interim destituti de-
sertique relinquimur; neque leve pericu-
lum est, ne hæresis nostra palam innotes-
cat, ac deinde tu nobiscum hæreticus ju-
diceris: quod si fit, vide ne cum Mani-
chæis in eandem classem computemur. Age
igitur, incipe eos persequi, & suscipe pa-
trocinium tuæ sectæ; siquidem illa suum te
Imperatorem agnoscit: hæc erant illorum
sceleratorum verba.

Ann. Eccl. Tom. IV.

Ille igitur (nempe Constantius) cum in
expeditione iret adversus Magnentium, vi-
deretque Episcoporum cum Athanasio com-
munionem; quasi ignis succensus, senten-
tiam suam mutat, nihil jam jurisjurandi
memor, & suarum litterarum oblitus, gra-
titudinis officium erga fratrem non retinu-
it: nam cum illi scriberet, & Athanasi-
um vidisset, juramentum conceperat, se
nunquam aliter facturum, quam quod po-
pulus vellet, & Episcopo gratum esset; sed
studium impietatis omnium simul illi obli-
vionem induxit. Neque admirationi esse de-
bet, si post tot epistolas, tot juramenta
Constantius mutatus sit; siquidem & tyran-
nus Ægypti Pharaos subinde promittens,
atque inde relaxationem mali adeptus, tam-
diu sese mutavit, donec prorsus tandem cum
suis gregalibus periret. Hos igitur singu-
lis in urbibus ad sententiæ mutationem co-
gebat. Hucusque Athanasius: quæ autem
his subjungit, post devictum Magnentium
acciderunt, quo tempore, suo loco ea-
dem recensebimus.

XXXI.
Constantii
Imp. in-
constantia

His ab Arianis Constantius persuasus,
conceptam in Athanasium indignationem
lento gradu coquebat in stomacho: non
enim palam aggressus est eum persequi;
siquidem suam ipsius inconstantiam idem
Constantius erubescerebat. At moram ejus
Ariani ipsius ministri pertæsi, litteras si-
mulant Athanasii ad Constantium, quibus
eum rogaret, ut proficiscendi in Italiam
sibi facultas impartiretur: cum ad eum-
dem Constantius ipse rescripsit, & pro
itineris commode conficiendo diploma de-
dit. Hac igitur arte Ariani tentarunt A-
thanasium ab Alexandria dimovere, quasi
a Constantio litteris vocatus esset. At quid
tunc actum sit per Montanum Palatinum
horum omnium ministrum ad omne nefas
aptissimum, idem Athanasius docet his ver-
bis (b): Venit Montanus Palatinus cum
hujusmodi epistola, quasi ego scriptis meis
a te jus in Italiam abeundi postulasset ad
ea instauranda, quæ ibi deficere videban-
tur. Tuæ quidem pietati gratias ago, quod
ad scripta aliena, quia mea putabas, an-
nueris, curamque itineris mei, ut id com-
modissime fieret, susceperis. Miror tamen
interim eos sine ulla abominatione, & hor-
rore mendacii ita falsi apud tuas præser-
tim aures (alloquitur litteris ipsum Con-
stantium) potuisse dicere, cum mendacia pæ-
trem diabolus habeant; iique qui mentiun-
tur, alieni sint ab eo qui dicit, Ego sum
Veritas (c). Nihil enim hujusmodi scri-
psi, neque unquam talem epistolam, quæ
quidem mea sit, adversarius inveniet,
etiam si quotidie litteras misero, ut bonum
illum vultum tuum conspiciam: immo nec
fas est Ecclesiam relinquere, aut tuæ pie-
tati molestum esse; maxime cum etiam ab-
sentibus nobis in Ecclesiasticis postulati-
bus annuas.

XXXII.
Fraus A-
rianorum
in Atha-
nasium.

(b) Ath. A-
polog. ad
Constanti-
um.

(c) Joan.
1.

Quæ enim Montanus attulit, si jubebis
XXXIII.

Epistola
nomine
Athanasij
conficta.

epistolam recitari, talia esse deprehendes. Unde autem hanc epistolam nacti sint accusatores, quis illis dederit, libenter cognoscerem; jube, quæso, ut tibi respondeant; nam plane cognosces, eos eadem fide hæc finxisse, qua calumniam de abominando & diro Magnentio (nempe quod Athanasius litteris suis sollicitasset eundem Magnentium in Constantium). Jam enim hic deprehens, ad quam nos denuo pertrahent necessitatem respondendi? Id enim meditantur, & studio habent, ut omnia moveant & perturbent, fortasse ea spe, quod te, multum obganniendo, adversum me irritare posse credant. Atque eo ipso digni sunt, quos averseris, odioque habeas, quod quales ipsi sunt, tales etiam suos auditores existiment, persuadeantque sibi calumnias plurimum valituras, exemplo a Doeg (a) mutuato, cujus insidiæ contra sacerdotes plurimum valuerunt; sed auditor ibi Saul ille injustus fuit; ac paulo post;

(*) t. Reg.
22.

XXXIV.

Justa ex-
cusatio A-
thanasij.

Crede mihi: nam par est te id credere, ut falsus sermo a te procul pellatur. Propterea & ego, quoniam per calumniam epistola subiecta erat, nec imperabat quicquam de itinere incundo, satis intellexi non fuisse tuæ voluntatis, ut ad te profectioem instruerem. Non enim ita scribebas, tamquam qui venire juberet; sed ideo mihi profectioem concedebas, quod ego hoc litteris meis postularem. Hic etiam si omnes rem silentio premant; manifesta tamen res est, id ex animi tui sententia scriptum non esse, sed alienæ voluntati hoc ipsum petenti indultum; quod & omnes arbitrati sunt, & ego scriptis præ me tui. Scitque ipse Montanus, me non detrectasse profectioem; sed inhonestum mihi visum fuisse, eo nomine iter arripere, quasi ego de adventu impetrando litteras misissem: simul veritus, ne hic quoque sycophantiæ occasionem invenirent, quo molestior essem pietati tuæ. Certe me profectioem adornabam: nam & hujus quoque rei conscius est Montanus, ut litteris tuis acceptis, si dignatus fuisset scribere, statim decederem, & promptitudine obsequendi mandatum tuum anteverterem. Non enim ita insanio, ut istiusmodi præceptis contradicendum putarim. Cum igitur nihil scriptum esset a majestate tua, mihi que nihil injunctum esset: ubi, quæso, mandatis restiti? aut qua fronte dicere possunt, me non obsecutum imperiis fuisse? Porro si nihil in mandatis erat; quid causæ est, ut hinc calumnia abesse existimetur, præsertim cum id fingant factum esse, quod factum non est? Vereor ne hoc quoque, quod dignatus sum respondere; ad calumniam detorqueant; tantopere & ego expositus sum detractationibus, & tam prompti sunt illi ad criminationes texendas, & ad sacram scripturam, quæ ita loquitur, contemnendam: Ne ames obloqui, ne extol-

laris. Hæc ipse usque ad profectioem Montani Alexandria, quando ad Athanasium venit Diogenes Notarius, sed quæ sequuntur, suo loco oportunius, quo gesta sunt tempore, dicenda sunt.

Cum igitur in hunc modum Ariani rursus Constantium adversus Athanasium concitassent, & a priore illo animo, quo erga eum propensior videbatur, penitus dimovissent, novis Athanasium pressuris exagitant: sed quod Constantius detineretur expeditione in Vetranionem atque Magnentium occupatus; haud queunt eodem tempore omnes, quas adversus eum fabricarant, machinas admovere. Differunt reliqua post bellum exactum; nam ex Imperatoris sententiâ longe absentis cuncta se agere decreverunt, qui totus in expeditione bellica positus isthæc frigide curare videbatur. Dicemus ergo de his quæ post hæc subsecuta sunt, anno sequenti.

Hoc eodem anno, antequam Constantius Antiochia recederet (sequenti enim adversus Vetranionem profectum in Pannoniam esse constat) idem Constantius Paulum Constantinopolitanum Episcopum, quem Constantius frater restituendum curarat, solutus jam ejus metu, a sede pellendum, & Macedonium in ejus locum subrogandum esse decrevit. Id quidem accidisse antequam Constantius recesserit Antiochia, Socrates (b) & Sozomenus (c) testantur. Sed & Socrates primum omnium Orthodoxorum Episcoporum Constantium exilio damnasse Paulum affirmat (d). Halucinati sunt tamen, dum ultimum Pauli exilium per Philippum justum (quem sæpius exulasse, superius dictum est) contigisse putant ante Concilium Sardicense: nam post ipsum liquet Paulum favore Constantis fuisse restitutum.

Nos igitur, quæ de Pauli exilio a Socrate primum atque aliis scripta sunt, hic redemus, ac demum dicemus quæ de ejus martyrio ab Athanasio recensentur. Constantius Imperator (inquit Socrates e) Antiochiæ commoratus, simulatque accepit Paulum Episcopatus Constantinopolitani sedem denuo occupasse, rem acerbe & graviter tulit. Philippo igitur Præfecto, (utpote majorem cæteris provinciarum Præsidibus potestatem consecuto, secundus namque ab Imperatore nuncupatus est) mandatum scriptis proditum mittit, ut Paulum ejiceret Ecclesia, Macedoniumque in ejus locum introduceret. Præfectus vero Philippus, populi tumultum veritus; Paulum astute admodum aggreditur, Imperatoris voluntatem tacitus occultat. Atque simulata specie publicis civitatis rebus diligenter providendi, ad balneum publicum, quod Zeussippus dicitur, recta pergit, Mittitque inde quemdam, qui Paulum honorifice accerseret, diceretque illum ad Præfectum venire debere necessario. Postquam

XXXV.
Coguntur
Ariani
differre
paratos
dolos.

XXXVI.
Paulus se-
de pellitur,
Macedonium
subrogatur.

(b) Socr.
l. 2. c. 12.
(c) Sozom.
l. 3. c. 8.
(d) Socr.
l. 2. c. 21.

XXXVII.
Exilium
Pauli E-
pisc. Con-
stantinop.
(e) Socr. l.
2. c. 12.

ille

CHRISTI
351.JULII PAP.
15.CONSTANTII IMP.
15.

ille accitus venerat, Præfektus absque mora Imperatoris mandatum ostendit. Episcopus sententiam, licet inique contra eum pronunciatam, æquo animo fert, Præfektus autem tum eos qui circumstitebant, tum multitudinis impetum admodum reformidans (multi namque rumoris suspitione commoti ad publicum illud balneum concurrant) unam balnei fenestram aperiri jubet: Paulus per eam in navigium ad eam rem paratum demissus, cum festinatione in exilium mittitur. Cui in mandatis dedit Præfektus, ut Thessalonicam primariam Macedonia civitatem (in ea enim a majoribus suis oriundus erat) proficisceretur, inque illa vitam degeret, libereque & securo animo civitates etiam adiret Illyrii: verum ad partes versus Orientem revertendi nullam omnino ei facere voluit potestatem.

XXXVIII.
Macedo-
nius o-
stenditur
Episcopus
Constanti-
nopolit.

Paulus igitur præter expectationem & ecclesia pariter, & civitate ejectus cum celeritate adducitur. Imperatoris Præfektus Philippus ex balneo publico ad ecclesiam maturat. Cum illo, quasi composito factum fuisset, aderat Macedonius, inque rheda pariter assidens, omnium undique oculis ostenditur. Militum manus cum gladiis eos stipat; inde multitudinis animis terror injectus est. Omnes itaque ad ecclesias confluunt: & tam illi qui fidem Consubstantialis, quam qui Arii dogmata tuebantur, ad ecclesiam ire contendunt. Simul ac Præfektus una cum Macedonio ecclesiam appropinquabat, ingens certe metus cum multitudinem, tum milites etiam ipsos perculit. Nam quoniam tanta aderat turba, ut nullus transitus Præfektio Macedonium deducendi pateret; milites multitudinem violenter trudere cœperunt. Atque cum ita multitudo coarctata esset, ut præ angustia loci secedere non posset; milites illam ex adverso se illis opposuisse, & suapte sponte transitum Præfektio interclusisse arbitrati, districtis gladiis in eam impetum facere, acriterque ad pugnam incumbere cœperunt. Circiter tria millia hominum & centum quinquaginta occubuisse feruntur, quorum alii a militibus trucidati, alii a multitudine oppressi interierunt. Macedonius vero post tam præclara facta, perinde ac nihil fecisset mali, sed istorum scelerum integer & innocens fuisset, arbitrio potius Præfektio, quam canone Ecclesiastico, in sede Episcopali collocatur. Ad hunc modum igitur Macedonius & Ariani per tantam hominum cædem ad Ecclesie gubernationem ascenderunt. Hactenus Socrates: eadem quoque Sozomenus (a), qui hæc subdit de rebus tunc ab impio Macedonio gestis (b):

(a) Sozom.
l. 5. c. 3.

(b) Idem,
l. 4. c. 2.

XXXIX.

Macedonius Ecclesia Constantinopolitana occupata, præsidii monasteriorum complurium, quæ ipse Constantinopoli extruenda curaverat, & fœderibus cum finitimis

Episcopis percussis, se ipsum muniens, dicitur Pauli fautores variis affectis incommodis, ac primum Ecclesiis eos exturbasse; deinde vim illis ideo intulisse, ut cum ipso communicarent: unde factum est, ut multi verberibus graviter cæsi perirent: postremo alios fortunis, urbe alios privasse, alios in fronte notis ab ipso compunctos fuisse, ut præ cæteris insignes essent. Quare intellecta, Imperatorem factum condemnasse, & in crimen vocasse Macedonium. Eodem igitur tempore cum Macedonius hanc ob causam esset Episcopatu Ecclesie Constantinopolitane abdicatus, malum ad cædem prorupit. Nam cum alii nonnulli, tum Martyrius & Marcianus obruncati sunt; quos, utpote Pauli convictores, a Macedonio fertur Præfektio traditos esse; & cum accusarentur tamquam auctores necis Hermogenis & seditionis contra eum conflata, fortiter mortem appetivisse; quorum alter subdiaconus erat; alter, videlicet Marcianus, cantor, & sanctarum Scripturarum lector.

Persecutio
Macedonii
adversus
Catholicos.

Horum quidem insigne sepulcrum est pro mœnibus Constantinopolis extructum, & velut martyrum monumentum templo circumdatum: quod templum ædificare cœpit Joannes quidem, nempe Chrysostronus, Sisinus autem absolvit, perfecitque: qui duo postea Ecclesie Constantinopolitane fuere Antistites. Nam indignum censuerunt, eos honore martyrum carere, quos Deus ipse honore affecerat: quandoquidem locus, ad quem adducti, securi percussi sunt, cum ante inaccessus esset, a spectris purgatus est; inque eo homines dæmoniis agitati morbo liberati, atque multa alia miracula præterea ad eorum sepulcrum edita. Sed de Martyrio & Marciano hæc hactenus. Quod si eadem cuiquam minime credibilia videantur; nullius pene negotii erit, ab illis, qui ea explore cognita habent, accuratius perdiscere: etenim istis multo sunt fortasse admirabiliora narraturi. Porro eorum nomina inter reliquos Ecclesie martyres in Ecclesiasticis tabulis relata, anniversaria memoria perseverant in Ecclesia, die eorum natalitio rediviva (c), qua ipsorum martyrii Acta, quæ extant (d), publice, ex more, recitari consueverunt.

XL.

Memoria
Martyrii
& Marciani
Martyrum.

At licet de Macedonii abdicatione Sozomenus hic narrationem inculcet; eam tamen factam esse liquet, cum in Orientem Constantius reversus est, & cum post Synodum Seleuciensem convocavit Concilium Constantinopoli, ubi, se præsentem, ob illas cædes in ordinem redactus est, ut suo loco dicemus. Sed jam nunc reliqua impie & crudeliter a Macedonio gesta hic prosequamur. Socrates ea recenset, additque de Novatianis ab eodem dire exagitatis, quod & ipsi Consubstantialitatis professores essent: sed & ab ejus studio in hæresi propaganda sic exorditur (e):

(c) Martyr.
die 25. Oct.

(d) Metap.
die 25. Oct.

XLI.

Studium
Macedonii
in propa-
ganda
hæresi.

(e) Socr. l.
2. c. 39.

ce-

cedonius autem provincias & urbes Constantinopoli finitimas, ministris sui instituti contra Ecclesias suffectis, prorsus evertere conatus est. Nam Ecclesie Cyzicensis Eleusium creavit Episcopum, Nicomedensis Marathonium, qui antea diaconus sub ipso Macedonio constitutus, multum opera ac studii in rebus ad virorum ac mulierum monasteria spectantibus sedulo procurandis collocaverat. Ceterum quo pacto Macedonius provincias & urbes Constantinopoli vicinas evertere studuerit, jam dicemus.

XLII.

Novatiani a Macedonio exagitati.

Iste (ut supra dixi) cum Episcopatum acquisivisset, eos qui ipsius opinionem sequi non in animum inducerent, infinitis fere affecit incommodis. Et non solum eos qui in Concilio ab eo dissentire existimabantur, expulit; verum etiam Novatianos (hos namque fidem Consubstantialis amplectari, pro certo agnovit) ejecit, cruciatuque illis infixit intolerabiles. Angelius autem illorum Episcopus salutem fugam quaesivit. Multi praeterea viri pietate eximii prebensi, tormentisque propterea graviter afflicti, quod cum illo communicare recusaverant. Quinetiam isti, postquam tormenta illis inflixerant, per vim mysteria cum ipsis participare coegerunt. Nam illorum ora ligno distendunt, mysteriaque ingerunt: qui autem hunc cruciatum subibant, ipsum aliis tormentis multo putaverunt acerbiorum. Mulieres porro & pueros abripiunt, mysteriorumque cum illis participes fieri compellunt. Quod si renueret quisquam, aut illis contradiceret, statim verberibus caesus fuit, & post verbera in vincula & carcerem coniectus, coactuque alia acerba cruciamentorum genera sustinere. Ex quibus unum & alterum, quo sevitia & crudelitas tum Macedonii, tum aliorum qui id temporis fuerunt propter eam rem nobilitati, apud omnes liquido constat, in medio ponam. Uebera mulierum mysteria cum illis participare renuentium inter arcularum labra intrusa serris absciderunt. Easdem item partes aliis mulieribus partim ferro candente, partim ovis in igne quam maxime fieri poterat calefactis, exusserunt, novum hoc quidem cruciatus genus, etiam apud ipsos Gentiles non aliquando auditum, isti qui se Christianos profitebantur, excogitarunt.

XLIII.

Auxanon aliquod Confessor.

Ista ab Auxanonte, cujus etiam in primo libro a me facta est mentio, vitam in longissimum tempus protrahente ipse equidem audiui; qui quamquam presbyter Novatianae erat Ecclesiae, tamen non exigua mala ab Arianis, cum nondum ad gradum presbyterii ascendisset, se perpeffum memoravit: nam uni cum Alexandro Paphlagonae, qui religiosum, & severum vitae genus cum eo exercebat, in carcerem coniectum esse, multas plagas sustinuisse, tormenta tolerasse: Alexandrum autem pro-

pter plagarum acerbiteriam in carcere occubuisse; qui quidem ad dexteram homini jam in sinum Byzantium (quod Ceras, id est, Cornu vocatur) naviganti prope fluminum ripas sepultus est, ubi etiam Ecclesia est Novatianorum, Alexandri nomine nuncupata.

Diruerunt autem Macedonii mandato cum alias Ecclesias in aliis Civitatibus, tum etiam Novatianorum in urbe Constantinopolitana sitam, quae non multum abest Pelargo. At cur istius separatim mentionem fecerim, jam sicut ab Auxanonte, viro qui vitam longissime propagavit, ipse accepit, dicturus venio. Lege Imperatoris, & Macedonii violentia mandatum est, ut Ecclesiae eorum, qui fidem complectebantur Consubstantialis, prorsus vastarentur. Ista lex una cum violentia Macedonii juncta, etiam ad istius Ecclesiae everfionem impellebat; qui autem ad hoc facinus obeundum erant comparati, illud propterea aggrediuntur. Ista quidem & alia de Novatianis suis (nam & ipse eidem sectae addictus erat) ab Arianis dire vexatis Socrates habet; ac deum causam, cur postea in Macedonium Constantius Imperator fuerit exacerbatus, subinfert his verbis (a) :

XLIV.

Diruit Macedonius Ecclesias.

(a) Socr. l. 2. c. 30.

At tamen multa fuere res ejusmodi a Macedonio Christianae religionis ergo praecclare gesta, in quibus caedes, pugnae, servitus, bella denique intestina acciderant: istud tamen facinus non solum apud eos qui erant ab eo laesi, verum etiam apud suos ingentem odii flammam meritissimo contra ipsum incendit, Imperatorisque animus partim hac de re ab eo est alienatus, partim alia de causa, quae ejus generis fuit: Templum, ubi locus in quo corpus Imperatoris Constantini erat conditum, ruinam minari: populus qui intus versabatur, seque precibus dicaverat, propterea in magno metu esse cepit. Macedonius igitur habebat in animo, Imperatoris ossa transferre, ne templi ruina locus ille penitus obrueretur. Populus, re intellecta, ejus conatum prohibere aggreditur; inquit, nefas esse, Imperatoris ossa transferre: nam perinde esse, ac si e sepulcro effoderentur.

XLV.

Macedonius transfert corpus Constantini.

Populus in duas dispertitur factiones; quarum altera corpus mortuum translatione illa minime laesum iri, altera facinus impium factu affirmabat. Qui autem Consubstantialis fidem amplectebantur, communi consensu facto, resisterunt. At Macedonius eos, qui reluctabantur, parvi ducens, corpus in Ecclesiam, in qua corpus Acacii martyris erat repositum, transfert. Quo facto, a multitudine dissentiente propterea in eam Ecclesiam concurritur. Factio adversatur factioni, & absque mora manu graviter confligitur. Tanta hominum caedes facta est, ut tota Ecclesia pars inferior sanguine redundaret: idemque ab ipsa porticu Ecclesiae adjuncta ad ipsam plateam

XLVI.

Catholici obfistunt Macedonio.

factum esse cernebatur. Quod factum miserabile & calamitosum ubi ad aures Imperatoris pervenit, illum contra Macedonium ad iracundiam provocavit, tum quod tanta hominum occidisset multitudo, tum quod patris corpus absque ipsius consilio transferre ausus esset. Hactenus Socrates de rebus gestis a Macedonio usque ad tempus, quo ab ipso Constantio e sede jussus est dejici, de quo suo loco dicturi sumus.

XLVII. At quid interea Paulus Episcopus Constantinopolitanus a Philippo Præside passus

sit in diversa translatus exilia, S. Athanasius docet his verbis, dum periodum ejus in diversa loca exilio amandati recenset (a): Primum quidem per illos in Pontum relegatus est, postea a Constantio ferro vinculus in Singra Mesopotamiæ deportatus est, rursus inde in Emesam, atque ex Emesa in Cucusum Cappadociæ circa deserta Tauri abreptus est; quo in loco (ut ab illis renunciatum est qui cum illo fuere) laqueo per Eusebianos strangulatus, vitam finit. Eusebiani vero, hoc scelere commisso, sine omnè

(a) Athan. epist. ad Solitar. Pauli Episcopi Constantinopolitani Martyrium.

PAGIUS Ad num. XLVII. & seq. Mors Sancti Pauli Episcopi Constantinopolitani, qui a Græcis die IX. Obitus S. VI. Septembris, a Latinis vero die VII. Junii Pauli Constantinopolitani. colitur, recte hoc anno a Baronio consignata.

X. Prior Synodus Sirmiensis, in qua Photinus ab Orientalibus damnatus est, a Baronio & Sirmondo in Dissert. de anno Synodi Sirmiensis differtur in annum CCCLVII. propter rationem a nobis indicatam anno CCCXLIX. num. IV. Verum eam præsentis anno coactam recte censuit Socrates lib. I. cap. 24. ubi memorat, eam habitam post Consulatum Sergii & Nigriniani, qui currenti anno competit. Photinus enim, cum in Synodo Mediolanensi anno CCCXLVII. damnatus ac depositus fuisset, adiit Constantium, petiitque, ut coram judicibus ab ipso nominatis de Fide disputaret, quemadmodum tradit Epiphanius in hæresi Photinianorum, ubi tamen perperam scribit, in Serdicensi Synodo Photinum depositum, Constantius quidem Basilio Anceyra Episcopo injunxit, ut contra Photinum disputationem susciperet: Judices vero seu Auditores hujus disputationis dedit Thalassium, Datianum, Cerealem & Taurum Comites. Ex his Thalassium primas apud Imperatorem obtinebat, ut tradit Zosimus in lib. 2. & Præfectus Prætorio missus in Orientem hoc anno una cum Gallo Cæsare. Mortuus est autem anno CCCLIII. Constantio Aug. VI. & Gallo Cæsare II. Coss. ut habet Ammianus in lib. 14. Proinde Sirmiensis Synodus & disputatio Basilii contra Photinum non potest cadere in annum CCCLVII. ut contendit Baronius. Huc accedit quod scribit Epiphanius in ea disputatione Basilii contra Photinum, Notarium fuisse Callieratem, qui erat Exceptor Rufini Præfecti Prætorio. Fuit autem Rufinus Præfectus Prætorio per Gallias Consulatu Constantii VI. & Galli Cæsaris II. ut testatur Ammianus in lib. 14. Sed biennio ante Præfectus fuerat Illyrici. Anno autem Christi CCCLVII. non Rufinus, sed Anatolius Præfecturam Prætorii gerebat per Illyricum.

Baron. anno 357. n. r. & seqq. XI. Eam hoc anno coactam magis confirmatur. Sed & ex Episcopatu Germinii manifeste colligitur, Sirmiensem contra Photinum Synodum, in qua Photinus Episcopatu dejectus est, non esse celebratam anno CCCLVII. Etenim antequam Georgius, pulso Athanasio, Alexandrinam Sedem invaderet, jam tum Germinius Episcopus erat Sirmii, ut tradit Athanasius in Epistola Encyclica, quam scribit ad Episcopos Ægypti & Libyæ, tunc cum Georgius Alexandrinam Ecclesiam occupasset. Porro Georgius Alexandrinam Sedem occupavit ineunte anno CCCLVI. Cum ergo ante eum annum Germinius Episcopus fuerit Sirmii, Photinus quoque, cui successit Germinius, ante annum CCCLVI. depositus fuerit necesse est. Certe Athanasius in epistola ad Solitarios pag. 860. ubi ordinationes exterorum hominum a Constantio factas recenset, primam commemorat ordinationem Gregorii, deinde Ger-

minii & Cecropii, postea Auxentii, ac postremo Georgii. Ex his Gregorius quidem Alexandrinis datus est Episcopus anno Christi CCCXLI. Germinius vero in locum Photini factus est Sirmiensis Episcopus præsentis anno, cum a Constantio Sirmii agente accitus fuisset, ut prodit Athanasius in loco supra citato, quem Interpres Latinus perperam vertit. Cecropius eodem anno factus est Episcopus Nicomediæ, ut colligitur ex supradicto Athanasii loco. Auxentius denique ad Mediolanensem Episcopatum promotus est anno CCCLV. & sequenti anno Georgius Sedem Alexandrinam invasit. Hæc ex Valesio in Notis ad Socratem lib. 2. cap. 30. excepta.

Photinus, inquit Petrus de Marca in Dissert. de tempore Synodi Sirmiensis Plenariæ numero XX. & sequentibus, & facundiæ nomine commendabatur, & flagrantissima gratia valebat apud Principem. Itaque magno conatu opus erat, ut a Sede pelleretur. Imo vero, ut regulis quæ tunc obtinebant, adhæreamus, cum Fidei causa ageretur, necesse erat Orientis Episcopos in unam sententiam conspirare cum Occidente, ut hæresis profligata censeretur. Itaque relatione decreti adversus Photinum missa ab Occidentalibus in Orientem ex more, ut docuit Hilarius, quid erat reliquum, nisi ut jussu Constantii Imperatoris Orientales Sirmium se conferrent, ut damnatione Photini suffragiis tot Episcoporum confirmata, hæresis confoderetur? Sane Concilium illud Sirmiense ex Orientalibus Episcopis constat fuit, ut scripsit Hilarius, seu, si mavis loqui cum Vigilio, ex toto Oriente. Ex ea sane satis eleganti conjectura sequitur, non longo intervallo temporis abuisse Synodum Sirmiensem a Synodo Romana, unde profecta fuerat relatio ad Orientales.

Hoc etiam aperte docet Hilarius in Fragmentis, dum ait: Verum inter hæc Sirmii convenitur, scilicet dum libellus Ursacii & Valentis mittitur in Orientem, & Orientales literis suis res Sardiæ judicatas per insidias refricare conantur sub prætextu damnationis Photini, & communionis Marcello denegatæ ab Athanasio. Constituitur ergo Romana Synodus in anno trecentesimo quadragesimo nono, poterit haberi Synodus Sirmiensis, ex mente Hilarii, currenti anno: quæ est Socratis & Petavii Dissert. de Photino Hæretico assertio. Reclamat tamen Sirmondus in Diatriba de anno Synodi Sirmiensis, & Synodum Sirmiensem Hilarii, aliam a Sirmiensi Synodo Orientalium omnino esse pertendit; hac præcipue ratione quod in ista Photinus exauctoratus est, ut docent Sozomenus & ceteri Historici: in illa vero testatur Hilarius populi tumultu id effectum, ut Episcopatu amoveri non posset. Verum certum est ex Epiphanio & Socrate, damnatum Photinum, ex more illius sæculi, a Synodo ad Imperatorem provocasse. Constantius dedit Judices ex aula. In eo au-

XII. Post Synodum Romanam Sirmiensem coacta.

XIII. Contraria opinio refellitur.

omni pudore, ut ubique mendaces, hominis extincti aliam causam finxere, tamquam ex morbo periisset, cum longe aliud constet omnibus ejus loci incolis. Siquidem Philagrius per id tempus eorum locorum Vicarius, omniumque quæ ipsi vellent bistrisio, sed tamen super hoc scelere stupens & mærens (credo, quod alius, ac non ipse potius ejus necis auctor esset) plurimis rem prodidit, & inter reliquos mihi notos Serapioni Episcopo: Paulum ab Eusebianis in arctissimo, & obscurissimo loco reclusum fuisse, relictumque ibi, ut fame periret: deinde post sex dies, cum eo ingressi Eusebiani hominem adhuc spirantem invenissent, per vim Episcopum strangulasse, atque eo genere finis vitam clausisse; & diaconum dixisse, inferendæ necis ministrum Philippum Præfectum fuisse.

XLVIII. Verum ad hoc scelus vindicta divina conivendum sibi non putavit. Philippus enim, Præfectus nondum vertente anno, Præfectura sua, datpœnas sceleris. jam inde privatus, iis, quibus minime volebat, ludibrio fuit: mæstus igitur mi-

rum in modum, & quemadmodum Cain gemens, & tremens, & quotidie percussorem expectans, longe a suis ac patria sua veluti attonitus, quod minime volebat, morte extinctus est. Hæc Athanasius, qui & de nece Pauli per Philippum Præsidem perpetrata meminit in Apologia de fuga sua; quem locum; de his agens, citat Theodoretus (a). Est & hujus Philippi mentio apud Zosimum (b), unumque ex illis fuisse tradit, qui in magnis dignitatibus constituti erant, prudentiaque præstantem; qui in bello Mursensi, quo Magnentius tyrannus victus fuit, ad eum legatus a Constantio missus est; cujus sane cum nulla deinceps extet memoria, neque apud Zosimum, neque Ammianum; facile persuademur, ipsum haud diu postea vixisse, sed, quam Athanasius narrat, Dei vindictam expertum esse. Jam vero ad res gestas anni sequentis progrediamur, quo Constantius recedens ex Oriente adversus Vetricionem tyrannum venit cum copiis in Pannoniam.

(a) Theod.
l. 2. c. 5.

(b) Zosim.
l. 2.

Chri-

PAGIUS autem Magistratum confessu Basilius Ancyranus a Synodo delectus, ut causam communem ageret, postquam diu cum Photino verbis conflixisset, hominem disputatione oppugnavit, qui victus in exilium est actus. Itaque superest locus conciliandi Hilarii cum Sozomeno, hac ratione. Photinus damnatus est in Synodo Sirmiensi; sed populo per seditionem intercedente, & Episcopo damnato ad Principem provocante, judicium non est executioni demandatum. Tamen Judicium a Principe datorum sententia Photinus meritis hæreseos & impudentiæ pœnas dedit, in exilium actus.

XIV. Hoc jacto fundamento profligata est quæstio de Fidei Formula ab Hosio subscripta, terrore, minis & verberibus coacto, ut ipse moriens confessus est, teste Athanasio; qua ut concordia inter dissidentes Episcopos ratio iniretur, & ὁμοίᾳ, & ὁμοίᾳ recitentur, tanquam vocabula a Scripturis non deprompta. Tempus hujus Formulæ cadit in annum CCCLVII. ut consentiunt omnes. Ergo non fuit edita in Synodo Sirmiensi, quæ coacta fuit contra Photinum præsentis anno. Petavius in laudata Dissertatione de Photino Hæretico, nobili & eleganti observatione evincit, in hac Synodo Sirmiensi Plenaria Orientalium Episcoporum non fuisse conceptam Hosii Formulam, ex eo quod Basilius Ancyranus, ejus Synodi fere princeps, non passus fuisset ejus Formulæ interpolationem, (quæ illum latere non potuisset, utpote quæ Constantii minis sit extorta) cum tantis animis eam Formulam a Constantio revocari, coacta eam in rem Synodo Ancyrana, petiverit, statim atque in Orientem Eusebeseos illius Hosianæ cognitio penetravit. Ino vero non adeo obnixè postulabat ea, quæ Sirmii decreta fuissent, confirmari, nulla habita

exceptione, si eodem tempore perfidiæ Hosianæ Formula Sirmii fuisset ab Episcopis concepta.

Tres Formulæ Sirmii urbis conscriptæ nomine leguntur, quæ in tribus diversis Synodis Sirmiensibus editæ sunt. Prima Græce concepta est cum anathematismis XXV. In ea damnantur anathemate, qui dicunt Filium de non extantibus, aut ex altera hypostasi esse, vel fuisse tempus aut seculum quando non erat. Hæc Formula in Concilio Sirmiensi contra Photinum hoc anno celebrato conscripta est. Hilarius quidem in libro de Synodis, ut Catholicam commendat: Athanasius vero in libro de Synodis eam condemnat & rejicit, perinde ac reliquas ab Arianis exaratas. Neque vero de hac sola Fidei Formula Hilarius & Athanasius inter se dissentiunt, verum etiam de aliis, v. g. de Antiochena. Nam Hilarius quidem fatetur, Orientales merito novas Fidei Formulas condidisse, cum novæ hæreses adversus Ecclesiam surrexissent. Athanasius vero novas illas Fidei Formulas callide ab Arianis compositas esse contendit, ad destructionem Nicænæ. Hanc Formulam præter Socratem referunt Athanasius & Hilarius in libro de Synodis. Socrates lib. 2. cap. 30. & Sozomenus lib. 4. cap. 6. præfatam Formulam a Marco Arethuffio dictatam esse asserunt; quam opinionem amplectus est Baronius. At Marcus Arethuffius non hanc dictavit, sed aliam, cui præfixa erant Consulium nomina, & quæ postea Arimini recitata est, ut ex Germinii epistola jam pridem observavit Nicolaus Faber in Præfatione, quam scripsit ad Fragmenta Hilarii. De aliis duabus Fidei Formulæ Sirmiensibus & duabus Synodis, in quibus ea editæ annis CCCLVII. & CCCLIX. agetur.

XV.
Formula
Fidei in
prima Synodo Sirmiensi edita.

JESU CHRISTI
ANNUS
352.

JULII PAP.
ANNUS
16.

CONSTANTII IMP.
ANNUS
16.

I.
Julii PP.
obitus.

Christi anno trecentesimo quinquagesimo secundo, Constantius Imperator quintum adiit Consulatum, adscivitque sibi collegam Gallum Cæsarem: Quo anno pridie Idus Aprilis, Julius Romanus Pontifex ex hac vita migravit, cum sedisset annos quindecim, menses quinque & dies decem ac septem. De annis quibus idem Julius sederit, consentiunt, quos sæpe citavimus, Indices Vaticani: de mensibus & diebus licet diversa inveniantur diversorum assertio, ex eo tamen quod habetur Julium sedere cœpisse vigesima sexta mensis Octobris, ac desisse duodecima Aprilis; totidem plane menses & dies supra decimum quintum annum, eum Romanæ præfuisse Ecclesiæ, opus est affirmare. Sententia quoque S. Hieronymi ponentis in Chronico ingressum Liberii Papæ hoc ipso anno Domini trecentesimo quinquagesimo secundo; idem Julius hoc itidem anno ex hac vita migrasse significatur, licet id neque respondeat annis Imperii Constantii, cum hoc anno ponatur ibi ejusdem duodecimus, qui numerandus est decimus sextus.

II.
Corrigenda de Julio Papa mendaciter scripta.

De Julio rursus expendamus, quæ habentur in libro de Romanis Pontificibus errore (quod sæpe dictum est) a nonnullis citato nomine Damasi: leguntur enim hæc ibi de eo: *Hic post multas tribulationes in exilio fuit mensibus decem, & post hujus Constantii mortem cum gloria est reversus ad sedem beati Petri Apostoli.* Julii tribulationem causa fidei illatam nullam scimus, nisi quam ipse sponte
Ann. Eccl. Tom. IV.

aliorum causa suscepit, secundum illud Apostoli: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?* quippe qui non tantum Episcopos exules ab Arianis ejectos, Romam ad se confugientes excepit; sed quod vidimus ut ipsos ad suas ipsorum sedes restitueret, magnopere laboravit, atque tandem summo insumpto labore perfecit. Quod autem ad Julii exilium spectat, & restitutionem factam post Constantii Augusti obitum; adeo hæc abhorrent a veritate, ut nec conjici, vel fingi saltem aliquo modo possint. Quis enim ignorat, vivente adhuc Constantio, Liberium Romanum Pontificem ad multos annos sedisse, & ab ipso Constantio exilium passum esse? id quidem cum omnes nostri tum ex Ethnicis Ammianus quoque testatur; consentiuntque pariter universi, nullam antea vexationem illatam fuisse a Constantio adversus Occidentalem Ecclesiam, nisi postquam expugnatus est tyrannus Magnentius; & usque ad illud tempus res cunctas Occidentalis Imperii in tuto collocatas esse, cum jam Julius de quo agimus, ex humanis desisset, & Liberius Papa Ecclesiæ Romanæ præesset.

Certe quidem si elapsa superiora tempora consideres, nec locum nec tempus inveniēs, quibus Julii exilium ponas; nam vivente adhuc Constante, integerrimæ fidei Principe, Arianorum hoste, exulum ex Oriente Episcoporum vindice atque patrono dicere Julium exulasse, nihil ineptius potest excogitari; cum testificatio-
S s s ne

III.
Refellitur commentum de Julii PP. exilio.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO - ROMANÆ 5845.
SÆC. IV. ☉ 25. ED. ☽ 11. P. 19. April. Indict. 1e.
JESU CHRISTI 352.
LIBERII PAPÆ 1.
CONSTANTII 16.

Cæsareis, aliisque liquet, *Constantius Aug. V. & Constantius Gallus Caesar* Consules agniti: hic juxta primam, ille juxta tertiam regulam.

In Catalogo Damasi legitur: *Julius annos quindecim, menses duos, dies sex. Fuit temporibus Constantis, a Consulatu Feliciani & Titiani, ex die VIII. Idus Februarii, in diem pridie Idus Aprilis Constantio V. & Constantio Casare Coss. Julius itaque, cui die sexta Februarii anni trecentesimo tricesimi septimi ordinatus fuerat, sedit annos quindecim, menses duos, dies sex, obiitque hoc anno die duodecima Aprilis, qua colitur. Baronius præter annos quindecim, scribit, eum sedisse menses quinque, dies septemdecim; quia nempe hujus Pontificis initium non bene collocavit. Porro eum sedisse annos quindecim, notatur in Anastasianis MSS. Barberino, Mazarino, duplici Thuano, in Catalogo Palatino & in utroque Corbeiensi.*

II.
Obitus Julii PP.

I.
Consules.

[1] Num. I. ad IX. *Decentius & Paulus* in regionibus, quæ Magnentio Tyranno parebant, Consules fuere, ut testatur libellus de Præfectis Urbi. Erat *Decentius* Magnentii frater, quem is post aliquas victorias Cæsarem nuncupavit, ut docet *Zosimus* lib. 2. quod anno præcedenti factum, ejus Consulatus hoc anno gestus insinuat. In reliquo Orbe Romano ut ex *Fastis*

NOTÆ [1] *Coss. Decentius & Paulus*. In Oriente consules hoc anno fuere: *Fl. Constantius Aug. V. & Fl. Constantius Gallus Caesar*. In Gallia, Africa, & Italia, at ubi Magnentius imperabat: *Decentius, & Paulus*. Fragmentum veteris lapidis in ædibus Capitolinis, n. XII.

DEPOSITUS. I. . . .
VANNENTIO. ET. DECEN
. . . . OCOSS.

Ubi *Magnentius* ipse una cum *Decentio* consul fuisse videtur. *Fasti* Idatii, *Prosperi Chronicon*, & *Bucherii laterculi*: *Constantio V. & Constantio juniore, seu Constantio Casare*. *Libellus de Præf. Urb. Decentio, & Paulo*.

ne tam Athanasii, quam cæterorum veterum scriptorum exploratissimum sit, Julium Romæ agentem pro exulum restitutione assidue laborasse. Mortuo vero Constante, nec id liberum fuit Constantio, Julium ex Urbe dimovere; cum non ipse, sed Magnentius tyrannus cum Urbe toto potiretur Imperio Occidentali, a quo quidem ullum factum esse negotium Julio, a nemine traditur. Sed nec, vivente Magnentio a Constantio quispiam ex Orientalis Ecclesiæ Episcopis, excepto Paulo, de quo anno superiori dictum est, ab Ecclesia sua expulsus est: Athanasius tantum abire; falsarum litterarum obtentu, Alexandria fuit tentatus: ille tamen, cognito (ut vidimus) dolo, nequaquam inde voluit proficisci: qui quidem cum sæpe in Arianos exprobrans, recensent Episcopos diversarum Ecclesiarum ab Arianis per Constantium ex ipsorum sedibus pulsos; de Julio qui prior cæteris fuerat nominandus, ne verbum quidem. Explosis igitur his, quæ de Julii exilio perperam sunt in librum illum illata; quæ illic habentur reliqua de eodem Julio describamus.

IV.
De Basilicis Julii,

Fecit Basilicas duas, unam juxta Forum, & aliam viâ Flaminia; & cæmeteria, tria unum viâ Flaminia, aliud viâ Aurelia, & aliud viâ Portuensi. Porro has ab eodem Julio egregia pictura sanctorum imaginum exornatas, Hadrianus Papa testatur. Sed subditur: *Hic constitutum fecit, ut nullus clericus causam quamlibet in publico ageret, nisi in Ecclesia per Notarios colligeretur; & ut omnium monumentorum in Ecclesia confectio per Primicerium Notariorum celebraretur; siue quod cautiones, vel instrumenta, vel donationes, vel commutationes, vel traditiones, aut testamenta, vel colligationes*, aut manumissiones clericorum per scrinium* sanctum celebrarentur. Hic fecit ordinationes tres in urbe Roma per mensem Decembrem, presbyteros octodecim, diacones tres, Episcopos per diversa loca novem.* Hæc ibi de Julii Papæ rebus gestis.

V.
Julii PP. scripta.

(a) Genna. de Script. Eccl. c. 2.

At quid de scriptis ejus Gennadius (a) tradat, his addamus: *Julius (inquit ille) urbis Romæ Episcopus scripsit ad Dionysium quemdam de incarnatione Domini epistolam unam, quæ illo quidem tempore utilis visa est adversus eos, qui ita duas per incarnationem asserebant in Christo personas, sicut & naturas. Nunc autem perniciose probatur: fomentum enim est Eutychie, & Timotheæ impietatis.* Hæc Gennadius. Sed optassem, rem tantam ab eo accuratius esse perspectam, & auctorem ejus epistolæ solertius indagatum, prout Evagrius atque Leontius Græci scriptores fecisse noscuntur. Evagrius (b) enim ait de Nestorianis hæreticis: *Sanctorum Patrum libros sæpe deprava-*

(b) Evagr. l. 3. c. 31.

runt, multosque Apollinaris libros Athanasio, Gregorio Thaumaturgo, & Julio, inscriptionibus commutatis attribuerunt: quibus quidem libros plurimos in suum impium errorem induxerunt. In hunc modum Evagrius.

At audiamus ista a Leontio accuratius peruestigata, atque prolixius pertractata: ipse enim in commentario, quem scripsit de Sectis, hæc habet (c): *Afferunt (inquit) aliud quoque dictum velut a beato Julio profectum, quod extat in epistola scripta ad Dionysium Corinthi Episcopum, cujus initium est: Miror de quibusdam audiens, &c. estque dictum hujusmodi: Necessè est eos, cum duas naturas dicunt, unam adorare, alteram non adorare; ac in divinam quidem baptizari, at in humanam non baptizari. Aliaque plura isthæc epistola continet.* At ex his quidem quæ Leontius ex ipsa epistola ad Dionysium recitat, qui & eam optime perspectam habuit, satis detegitur Gennadius illam tantum nomine audisse, nequaquam tamen legisse. Nam quomodo, quæso dicere potuisset ejusmodi epistolam his temporibus fuisse utilem adversus eos qui duas dicerent per incarnationem esse in Christo personas, cum adeo immanes manifestasque blasphemias contineret, quibus Nestoriana hæresis penitus confirmaretur?

Sed audiamus Leontium imposturam hæreticorum aperientem; subdit enim: *Sed nos pluribus argumentis convincimus, illam epistolam non esse beati illius Julii, sed Apollinaris. Primum ex eo, quod si quis eam subtiliter consideret, nihil Juliano dignum nomine habeat. Quin & septem illæ epistolæ, quas ejus esse dicunt, Apollinaris sunt. Deinde quod in eadem epistola, corporis mentione facta, nusquam id mente præditum, vel animatum dixerit: erat autem in more Patribus illius sæculi ut sicubi corporis mentionem facerent, id ipsum mente præditum, animatumque dicerent, quod quidem usque adeo verum est, ut reformidantibus eis hoc crimen, ideoque deinceps illas voces Mente præditum, & Animatum adjicientibus, nulli posteriorum libri reperiantur, qui hanc veterum appendicem non habeant.*

Verum & in his addimus ad Leontium hoc idcirco factum a Patribus, non tantum propter hæresin Apollinaris; qui post Julium vixit, & hæresin eam docuit, sed propter Arium, quem ejusmodi quoque blasphemiam scriptis suis effutiisse tradunt, primumque auctorem fuisse, qui diceret, corpus Christi caruisse anima, fuisseque illi Verbum loco mentis: id quidem de Arianis habetur expressum in Synodo Nicæna secunda his verbis alibi repetitis (d): *Cum hac autem abominanda hæresi insani isti Ariani & unam naturam in unitione hypostasis esse dicunt. Opinantur*

VI.
(c) Leont. de Sectis Act. 8. l. 9. Bibi. San.

Ab hæreticis supposita scripta nomine Julii.

VII.
Detegitur impostura hæreticorum.

VIII.
Apollinaris Hæresis ex Ario.

(d) Concil. Nicæn. 2. Act. 6.

CHRISTI
352.

JULII PAPÆ.
16.

CONSTANTII IMP.
16.

autem Christum Dominum nostrum carnem sine anima assumpsisse; addentes in salutari illius dispensatione Divinitatem implevisse animæ consilia, motionesque, &c. Hæc ibi. Hujus autem erroris complicem fuisse Eusebium Cæsariensem, ibidem affirmatur.

IX.
Rursum
Leontii
Apologia
pro Julio.

At revertamur ad Leontium adversus hæreticos de impostura in Julium disserentem, atque superius dictis addentem hæc ipsa: Præterea, de hoc quoque non beati Julii, sed Apollinaris esse redarguitur, quod Nyssenus ille Gregorius in opere contra Apollinarem aperte multa recitet, quæ hac epistola continentur, eaque ceu prava refutet. Potest & aliunde convinci, quod beati Julii non sit. Ajunt enim Actis Synodi Epheſinæ sub beato Cyrillo insertam: quod quidem aperte mentiuntur, nam nihil ibi in textu tale reperitur, sed alia quedam inserta est epistola velut a Julio scripta, nec ipsa Julii, sed Timothei, quemadmodum ex multis exemplaribus intelligi potest: enim vero cum nihil nobis illa adversetur, quod eam Julii dicunt, flocci scilicet faciendum. Hactenus Leontius pro Julii defensione, qui & aliam huic annexam de cæteris hæreticorum scriptis Gregorio Thaumaturgo suppositis detegit imposturam; at de his satis. De sepultura vero Julii, & cessatione sedis ejus, hæc in eodem libro de Romanis Pontificibus in fine leguntur: Sepultus est via Aurelia in cæmeterio Calepodii, pridie Idus Aprilis. Cessavit Episcopatus ejus dies vigintiquinque. Hucusque ibi. Hac quidem ratione dicendum est, Liberium, qui in locum ipsius Julii subrogatus est Romanus Episcopus, sedere cœpisse die octava Maji: fuit hic Romanus civis: quantum autem sederit, dicemus in ejus obitu.

Liberius
Papa.

X.

Qualis vero ante sedem in minoribus Ecclesiasticis functionibus Liberius vixerit, & quomodo invitus electus sit Romanæ Ecclesiæ Pontifex, ipsemet in contestatione illa ad Constantium facta, jurejurando quoque adhibito, declarat his verbis (a): Testis autem est mihi Deus, testis est tota cum suis membris Ecclesia, me fidelem*, & me in Deum meum cuncta mundana (ita ut Evangelica, & Apostolica ratio præcepit) calcare, atque calcasse, non furore temerario, sed constituto atque observato jure divino; atque in alio ministerio Ecclesiæ. Ann. Eccl. Tom. IV.

a) Epist.
Liberii ad
Constantium
extat apud
Lucif. Cal-
larit. in
ſin. & t. 9.
Bibl. ſanct.
ſic.

PAGIUS

III.
Julio Libe-
rius ſucce-
dit.

Ad num. IX. Post Julii mortem Sedes vacavit mensibus duobus ac diebus aliquot. In Catalogo enim Damasi legitur: Liberius fuit temporibus Constantii ex die XI. Kalendas Junias, in diem... a Consulibus Constantio V. & Constantio Casare. Sed cum dies undecimus Kalendas Ju-

clesiasticus vivens, nihil per gloriæ cupiditatem, quod ad legem pertinebat, implevi; atque ad istud officium (testis est mihi Deus meus) invitus accessi; in quo cupio quidem sine offensa Dei, quamdiu in sæculo fuero, permanere. Hæc ipse.

Cum autem Orientales Episcopi Ariani cognovissent de morte Julii Papæ, quem sibi adversantem in omnibus vehementer experti erant; rursumque accepissent nuncium de subrogatione Liberii; collectis suæ communionis Episcopis, Concilium habent, ex quo dant litteras ad eundem Liberium, quibus Catholicæ ab eo unitatis communionem exposcunt, atque iisdem quoque Athanasium accusant. Verum eodem ferme tempore redditæ sunt eidem Liberio Romæ litteræ ex Synodo septuagintaquinque Ægyptiorum Episcoporum pro Athanasii defensione. Quibus ipse acceptis ex utraque parte epistolis, eisdemque recitatis in Concilio tunc Romæ collecto, negatum est Arianis quod a Liberio postulabant. Ne tamen ejusmodi occasione Constantius Imperator, cujus voluntate cuncta ista fieri sentiebant omnes qui in eadem Synodo cum Liberio erant, in Romanam Ecclesiam grassandi ansam arriperet, illud ibi tunc ab eis decretum fuit, ut legatio ad ipsum Constantium mitteretur de cogendo Concilio. Verum Magnentianum bellum impedimento fuit, quo minus hæc potuerint pertractari: dilata est ergo legatio ad annum sequentem post expugnatum tyrannum; habentur isthæc omnia in eadem epistola Liberii Papæ ad Constantium postea scripta.

XI.
Ariani
quid ad
Liberium.

Decerni-
tur lega-
tio ad
Constant.

Quoniam autem post secundam Romæ causam Annalium editionem, editus est Parisiis liber sub titulo S. Hilarii de rebus gestis in Concilio Ariminensi, a doctissimo Nicolao Fabro (de quo etiam superius mentio facta est) in quo diversa fragmenta collecta leguntur, & inter alia epistola Liberii Papæ nomine, ipso ferme suæ sedis ingressu conscripta, qua significat, Athanasium a sua communionem, quod Romam vocatus venire nolisset, redditum alienum, quæ plane contraria sunt iis, quæ modo sunt dicta: reddenda hic eadem est epistola, & de veritate quam exactissima erit habenda discussio. Sic enim ipsa se habet (b); ejusmodi affixo titulo.

XII.

(b) Hilar.
frag. l. 1.
Pag. 36.

S s s 2

In-

nias, seu viceſimus ſecundus mensis Maii hoc anno cum feria sexta, non vero cum die Dominica, quo ordinationes Pontificum fieri solitæ, concurrat, videtur legendum, ex die XI. Kalendas-Julias, id est, die vigesima prima Junii, quæ hoc anno Dominicalis fuit. [1] Hic nos de-

NOTÆ

[1] AN correctio ista Chronici Damasi contra fidem omnium MM. SS. attendenda sit viderint Eruditi, Mihi quidem non satis probaretur eam legem de ordinationibus die dominica agendis jam nunc in Ecclesia cæpiſſe, cum præfertim Pagius ipse id neglectum fuisse ante redditam Ecclesiæ pacem, contra Papebrochium, arbitretur.

XIII. *Incipit exemplum epistolæ Liberii Episcopi Urbis Romæ ad Orientales Episcopos. Dilectissimis fratribus & Coepiscopis nostris universis per Orientem constitutis, Liberius Urbis Romæ Episcopus Salutem. Studens paci & concordia Ecclesiarum, postea quam litteras charitatis vestræ de nomine Athanasii & cæterorum factas ad nomen Julii bonæ memoriæ Episcopi accepi, secutus traditionem majorum, presbyteros urbis Romæ Lucium, Paulum, & Helianum, e latere meo ad Alexandriam ad supradictum Athanasium direxi, ut ad urbem Romam veniret, ut in præsentem, id quod Ecclesiæ disciplina exigit, in eum statueretur. Litteras etiam ad eundem per supradictos presbyteros dedi, quibus continebatur, quod si non veniret, sciret se alienum esse ab Ecclesiæ Romanæ communione. Reversi ergo presbyteri nunciaverunt eum venire noluisse. Secutus denique litteras charitatis vestræ, quas de nomine dicti Athanasii ad nos dedistis, sciatis his litteris quas ad unanimitatem nostram me cum omnibus vobis, & cum universis Episcopis Ecclesiæ Catholicæ pacem habere; supradictum autem Athanasium alienum esse a communione mea sive Ecclesiæ Romanæ, & consortio litterarum Ecclesiasticarum. Hastenus Liberii Papæ nomine scripta epistola, cui mox ista subjiciuntur in edito codice, ex eodem volumine titulo Hilarii inscripto.*

XIV.

Quid in his litteris non sanctitatis, quid non ex metu Dei eveniens est? &c. Ex his certe intelligas non esse Hilarii verba ista, quibus probatur Athanasii condemnatio per Liberium facta, sed potius Ariani alicujus, Athanasii damnationem præ cæteris omnibus aliis rebus optantis. Ne tu igitur cum audis hanc contineri epistolam sub Sancti Hilarii libello scripto de Synodo Ariminensi, putes ab Hilario intextam in commentario illo: audi Fabrum, de eodem libro undique decurtato, quid scribat, dum in eundem quam doctissimam præfationem præmisit, cum inter iteratas sæpe querelas de mutilato sæpe invento volumine, ista habet (a):

(a) Eodem volum. in in Præfatione p. 4. 5.

XV.

Idem etiam perspicere est pagina trigesima quinta, in qua cum B. Hilarius lucem narrationi suæ allaturam dixisset illam orationem, quam eadem Sardicensis Synodus per Vincentium Capuæ, & Euphratem Colonie Agrippinæ Episcopos, Antiochiam usque ad Constantium missos habuit, magno tamen historiæ detrimento nulla hic extat, sed ejus loco quedam Liberii Papæ Romani, & aliorum epistolæ nullo tempore

PAGIUS

destituit Chronicon Damasi, quod ante Liberii mortem exaratum ostendit spatium vacuum relictum, ad diei numerum, quando Liberius moreretur, notandum. Ex omnibus Julii Scriptis supersunt duæ tantum epistolæ ab Athanasio re-

ris, vel rerum ordine servato velut in fasciculum congestæ leguntur. Quod igitur nullam cum superioribus, quæ ex Hilario sunt recitata cohærentiam cum his habere vides, neque ea quæ post eam sequuntur, Hilarii esse possint; quam procul abest, ut nomen Hilarii, ex libro illo Hilarii aliquam ei tribuere quis possit auctoritatem?

Sed idem noster Faber quasi eadem epistola esset Liberii, ista mox subiicit: Nam quæ prima occurrit, a Liberio circa sui Pontificatus initium, quod in annum salutis trecentessimum quinquagesimum tertium incidit, scripta videtur. Par est enim ipsum accusationem coram Julio præcessore suo inchoatam non diu protraxisse, sed statim ut Pontifex renunciatus est, legatos illos suos ad Athanasium misisse Alexandriam, detrectantemque judicium condemnasse. Hæc ipse. Qui quod sciret multa his adversari, meum hac in re appellat judicium, & laudibus plus satis ornans ista subjicit: In quo tamen nodus, Deo vindice, id est, ornatissimo illo doctissimoque Annalium Ecclesiasticorum scriptore dignus subest. Cum enim auctorum omnium scriptis constet, Athanasium jam olim ante Liberium adversariorum artes versutiasque detexisse, manifestoque mendaciorum traduxisse: quis potuit esse tot Synodis confixorum accusationi, aut tot sententiis absoluti condemnationi locus? Aut quomodo communione sua potuit Athanasio Liberius interdicere, cujus condemnationem ab Orientalibus aliquot Episcopis factam, & ad se Pontificatus sui initio missam, si ratam eam haberet, quemadmodum idem ipse Liberius in epistola ad Constantium, quæ hic edita habetur testis est, accepta eodem tempore septuagintaquinque Episcoporum Ægyptiorum Athanasii innocentiam testante sententia, comprobare noluit? Omitto quod hujusce condemnationis nec Athanasius ipse, qui res suas diligentissime non uno libro complexus est, nec quisquam alius, quod sciam veterum usquam meminit. Hæc ipse, quam disertissime disputans, tandem epistolam reddit omni auctoritate vacuum & inanem. Sed subdit de falsitate subdubitans: Falsam autem aut subdititiam esse Stylus negat; & præterea cui bono? Adeo verum est illud Tragici.

Ἄπαντ' ὁ μαυρὸς ἔχει ἀναριθμητὸς χρόνος

Φύει τ' ἄδνηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται.

hæc ipse quidem & modeste admodum, cum nobis relinquit nodum solvendum, quem ipse ex his quæ præmisit, & aliis addendis solvere facile potuisset, etsi non ali-

XVI.

latæ; quarum altera ad Eusebianos, altera ad Ecclesiam Alexandrinam missa. Nam Decretales duæ, quæ Julii nomine circumferuntur, commentitiæ sunt.

Ad

CHRISTI
352.LIBERII PAP.
I.CONSTANTII IMP.
16.

aliter, eo certe modo, quo Alexander Gordiani nodum præcidendo dissolvit, nimirum negando omnino necessariis argumentis eam epistolam esse posse Liberii, & ostendere imposturam. Quod cum nos certis demonstrationibus reddiderimus manifestum, erit ut nodus iste insita falsitate patescens, sponte solvatur, ut nec indigeat gladio Alexandri.

XVII. Atque in primis ad id quod noster Faber ait: *Falsam autem aut subdititiam esse, stylus negat*; id significare volens ipsum stylum redolere antiquitatem, ut longe abesse videatur de impostura suspicio. Sentio id ipsum, contendoque (si quis & hoc velit) Liberii tempore scriptam: sed quod Liberii sit, nihil est quod affirmare cogat, & plurima sunt quæ omnino negare compellant. Atque illud primum, quod qui eam illis scriptis inseruit, non solum Hilarius non fuisse (uti diximus) demonstratur, sed plane ex Arianis aliquis esse necessario convincatur, utpote qui post recitatam ipsam epistolam eam laudet, quæ plurima execratione digna esset: ea enim significat ipse Liberius, se habere pacem cum omnibus Orientalibus, nempe Arianis, Athanasium vero pronunciasse ab omni communicatione alienum. Ita quidem de Liberio, neque ab Hilario, neque ab aliquo quovis Catholico potuerunt ullatenus commendari. Nam Hilarius, cum hæc revera postea contigisse novit, non ita locutus est: Sed quid tunc ipse in Constantium scribens? *Vertisti, inquit, usque ad Romam bellum tuum, eripisti illinc Episcopum. O te miserum, qui nescio utrum majore impietate relegaveris, quam remisseris, cum videlicet compulit Liberium communicare cum Arianis, & Athanasium condemnare.* Hæc Hilarius adeo facinora ista detestatus, ut plane non nisi Arianus esse potuisse demonstratur, qui in Liberio ista laudavit. Si ergo esse Arianus, qui recitat eam epistolam perspicue auctor ostenditur; quid non falsitatis & imposturæ inesse posse negarit? Moris fuisse Arianis, falsas in causa ejusdem Athanasii scribere, immo & nomine ipsius Athanasii ad Imperatorem fictas litteras dare, iusta querela est ejusdem Athanasii in Apologia ad Constantium scripta.

XVIII. Sed de falsitate manifesta ejusdem epistolæ, illa erit adhuc perspicua demonstratio, si ostendatur fieri non potuisse, ut ista hoc tempore a Liberio scriberentur; idque in primis ipsius Athanasii assertione, qui

in Apologia secunda, ubi agit de Liberio Papa & Osio Cordubensi, antequam in exilium mitterentur, hæc ait: *Hi cum viderent ea quæ contra nos agerentur, omnia pati maluerunt, quam aut veritatem, aut causam nostram prodere; idque bono & sancto consilio fecerunt.* Ac rursus de eodem Liberio, de his quæ post exilium acciderunt, hæc ait idem Athanasius in epistola ad Solitarios: *Liberius deinde post exaktum in exilio biennium inflexus est, minisque mortis ad subscriptionem inductus est: verum id ipsum quoque & eorum violentiam, & Liberii in hæresim odium, & suum pro Athanasio suffragium, cum liberor affectus habebat, satis coarguit. Quæ enim per tormenta contra priorem sententiam extorta sunt, ea jam non metuentium, sed cogentium voluntates habendæ sunt.* Intelligis qualis semper usque ad finem exilii Liberius perseverarit? tantum abesse demonstrans ut ipso suæ sedis initio de damnatione Athanasii & communione cum Arianis litteras ad Orientales dederit. Quin etiam teste eodem Athanasio liquet Liberium pro Athanasio adversus Arianos antea fortissimas ad Constantium Imp. dedisse litteras, per Eutropium presbyterum, & Hilarium diaconum, quarum causa perturbatus ipse Constantius, presbyterum in exilium misit, diaconum flagellis cæsum fecit extorrem. Hæc quidem & alia ex Athanasio sumpta plane declarant, numquam esse potuisse, ut ipso sedis suæ exordio Liberius communicaverit cum Orientalibus Arianis, & Athanasium anathemate condemnarit.

Equidem sufficere ista possent ad redarguendam tam evidenti demonstratione eandem epistolam falsitatis. Sed & pro sua causa ipse Liberius defensionem parat. Exstat ipsius epistola, post annum sequentem ad Constantium scripta, tam in defensionem Athanasii, quam in detestationem Arianæ communionis, leges eam inferius suo loco. Quomodo, rogo, potuit ista tam libere Liberius profiteri ad Constantium scribens, si suis litteris iisdemque publicis ad Orientales omnes scriptis, redargui potuisset, & Athanasium damnasse, & pacem cum Orientalibus iniisse? sed & audi quæ de ipsius testificatione Liberii, ingerat Athanasius in epistola ad solitarios: *Profectus igitur Romam Spado, primum incitabat Liberium, ut contra Athanasium subscriberet, & cum Arianis communicaret: id enim Imperatorem velle & pro imperio jubere. Deinde munera ostentans, verbis in-*
sta-

XIX.

PAGIUS Ad num. XIX. & seq. *Vetranio* non hoc anno, ut credit Baronius, sed anno CCCL, in ordinem redactus est, postquam menses decem imperasset, ut anno præcedenti num. II. demonstravimus. Hoc vero anno *Magnentius*, qui a Constantio in Pannonia profligatus fuerat, & e

Pannonia in Italiam, urbemque Romam sese contulerat, a *Constantio* perrupta Aquileia, ut testatur Julianus Orat. 1. pag. 130. 132. & Orat. 3. pag. 350. & a Ducibus Constantii imminentibus, Urbe, Italiaque fugere coactus est.

Epistolæ
falsitas
multis ar-
gumentis
compro-
batur.

IV.

Magnen-
tii clades.

Stabat, manumque Liberii apprehensa, ita locutus est: Obtempera Regi & ista accipe. Episcopus contra verbis quærebat, quomodo hoc contra Athanasium posset fieri: Quem enim (inquiens) non una, sed jam altera Synodus probe ab omni crimine liberum pronuntiavit, & Romana Ecclesia cum pace dimisit, quomodo poterimus condemnare? Aut quis nos probaret, si quem præsentem dileximus, & habuimus in nostra communione, eundem absentem aversemur? Non sic se habet Ecclesiasticus canon, neque unquam accepimus talem a Patribus traditionem, quam ipsi a beato & magno Apostolo Petro acceperunt, &c. Potuissent ne, rogo, ista a Liberio dici, si jam, suæ sedis initio absentem Athanasium, condemnasset? At tantum abest, ut vel fingi posset, ipsum adversus Athanasium scripsisse, ut ibidem paulo post testetur, pro Athanasio se scripsisse, ubi ait: Si scripta a nobis pro Athanasio deleri jubet, deleantur quoque ea, quæ contra illum scripta sunt, fiatque deinde Ecclesiastica Synodus longe a Palatio. Porro hæc eadem, & his potiora idem Liberius coram Imperatore Constantio locutus est, quæ ipse lector si vult aspiciat, ubi etiam Constantii ipsius testificationem, haud dubiam leget de Liberii pro Athanasio perseverante jugiter in illud tempus defensione, ut etiam hostium habeat testimonio demonstratum, mendacem, atque falsam omnino esse dictam Liberii nomine scriptam epistolam: nec omnino fingi quomodolibet posse, ut vera sit, & Liberio adscribi aliquo modo valeat.

XX.

Sed audi rursus ejusdem Liberii assertionem de Athanasio semper post obitum Julii, usque ad ultimum exilii annum a se habita defensione: ea enim quam tunc vere scripsit ad Orientales de ipsius Athanasii damnatione hæc habet ipso exordio: *Ego Athanasium non defendo, sed quia suscepit illum bonæ memoriæ Julius decessor meus; verebar ne forte in aliquo prævaricator judicaret. At ubi cognovi quando placuit Deo, juste vos illum condemnasse, mox consensum commodaui sententiis vestris, &c.* Sed quando hoc? sexto anno ipsius Liberii Pontificatus, qui & secundus fuit annus ejus exilii, ad quod usque tempus (ut ipse testatur) de Athanasii absolutione secutum se tradit Julii Papæ sui prædecessoris Judicium; ut plane nullus locus sit, ut fingi possit veram eam esse Liberii epistolam, qua ipsius suæ sedis initio Athanasius communionem Ecclesiæ Romanæ privatur. Quibus his omnibus & aliis nu-

per ex Athanasio ipso, Liberio, & Constantio dictis, redarguas pariter epistolam ejusdem nomine scriptam ad Ursacium, Valentem, & Germinium, qua dicitur Athanasius Romæ damnatus antequam ad Comitatum traheretur ipse Liberius, cum non ob aliam causam abductus ipse fuerit Roma, & ad Constantium ductus, & in exilium inde missus, nisi quod Athanasium damnare nolisset. Una plane eademque fuit manus Scorpii, quæ utramque scripsit epistolam nomine Liberii, ea nimirum occasione, quod diceretur Liberius vi coactus contra Athanasium scripsisse, atque eum damnasse: ne id igitur dici posset, fictæ sunt epistolæ, quibus assereretur jam ipso suæ sedis exordio damnatum fuisse Athanasium a Liberio, & Romæ id factum coram Romanæ Ecclesiæ Presbyterio: hæc de his satis sunt. Sed erit ut & inferius quoque aperta luce monstratur, alia adhuc esse, quæ in eodem volumine Hilarii esse dicantur, quæ ejus esse non possint.

Sed jam res Constantii prosequamur: **XXI.** *Hic cum venisset in Pannoniam, simulans cum Vetracione tyranno amicitiam, quasi accepturus eum in collegam Imperii, magnis pollicitationibus ipsum primo a Magnentio, a quo magnopere sollicitabatur, retraxit; ac demum habens ad ejus milites concionem, id effecit, ut ab eisdem purpura exueretur, & solio detractus privatus vivere cogeretur. Hæc Zosimus.* (a) Factum est istud in Pannonia apud Mursum * Civitatem. Hallucinatur autem idem Zosimus, dum post ejectum ab Imperio Vetracionem, Gallum Cæsarem creatum tradit. Constantius igitur, redacto in ordinem Vetracione, ejusque copiis sibi adjunctis, in Magnentium parat gravius bellum, quod confectum est anno sequenti.

Vetracione dolo subicitur.

(a) Zosim. l. 2. * Mursum

Hoc quoque anno sub Consulatu quinto Constantii, licet perperam addatur ei collega Constans (irrepsit enim error, ut pro Gallo positus sit Constans) extat ejusdem Constantii rescriptum (b) datum Sirmii in Pannonia, quo eunuchis faciendi testamenti tribuit facultatem; ex quo quidem satis intelligitur, ipsum Constantium hoc anno in Pannonia egisse, ubi in sequentem usque mansit, quo bellum initum est adversus Magnentium. Favisse nimium, quam par erat, eunuchis Constantium Imperatorem, fuit iusta querela Athanasii, & aliorum quoque scriptorum illorum temporum; sed de his alias Jam vero ad res gestas anni sequentis progrediamur.

XXIII. Constantius favet Eunuchis.

(b) l. 5. qui testamentum facere possint.

JESU CHRISTI
ANNUS
353.

LIBERII PAP.
ANNUS
2.

CONSTANTII IMP.
ANNUS
17.

I.
Constantii
expeditio
in Ma-
gnentium.

Præfens annus Domini trecentessimus quinquagesimustertius, Constantii Consulatu sexto & Galli secundo adscribitur Fastis, insignis nobili victoria Constantii Imperatoris adversus Magnentium tyrannum obtenta in Pannonia apud Mursum, ubi & Vetrano fuerat anno superiori (ut vidimus) Imperio cum exercitu spoliatus. Adversus igitur tyrannum crudelissimum, Imperii perduellem, Constantis Augusti interfectorem, Constantius pugnaturus, quod eo sciret prælio totius Romani Imperii momentum verti; memor paterni consilii, quo de tot tyrannis atque barbaris superatis, semper divino numine prævio, victor ad propria remeasset; illud sibi propitium reddere omni studio laboravit. Ad hoc namque spectabat, quod superius dixisse meminimus, omnes in suo exercitu præliaturos voluisse prius ante diem prælii initiari sacro baptisate, renuentes vero dimitti: imitatus quodammodo Gedeonem (a) dum aqua prius probatos voluit, quos in hostes ducturus esset; quo quidem ex facto cuncta illi dextera ac plane felicissima contigere.

(*) Jud. 7.

II.
Cur Deus
favet Ari-
ano Impe-
ratori.

At licet ex consortio cum Arianis Episcopis, & patrocinio quod eorum hæresis suscepisset, indignus prorsus videri potuisset, qui de hostibus victoriam consequi mereretur: quod tamen Deus de Magnentii tyranni immani scelere tunc pœnas exposceret, clamante in eum innocentissimo sanguine, Abelis instar, justissimam ultionem; Constantii delicta ad a-

liud tempus punienda dilata sunt, atque interim dissimulata: Distulit plane Deus, quam juste merebatur ille, vindictam; ne forte (quod est in Moysis cantico b) (b) Deus. ^{32.} *superbirent hostes eorum*: Cum alioqui idem Constantius etsi non de fide Catholica, certe quidem de Christiana religione, idololatram atque idololatrias vehementi odio profecutus, videri potuerit optime meritis: qua ex parte a Gregorio Nazianzeno, habita ejus cum Juliano Apostata collatione, meruit egregio laudum præconio celebrari: quo nomine ut quid temporalium rerum conferret illi divina clementia, haud incongruum penitus haberetur.

Paterno igitur in tanto rerum discrimine Constantius usus exemplo, quem sciebat fiduciam omnem de victoria consequenda non in exercitus viribus collocasse, sed in Crucis virtute ac Christi nomine, secundum illud quod illi cælitus fuerat demonstratum, IN HOC VINCE: eadem ipse spe munitus, ac fiducia roboratus, totus pendens erat e divino præsidio, e cælo sperans sibi adversus tyrannum victoriam impertitum iri. Sunt plane ejusmodi Constantii animi in Deo spem habentis ab eodem tunc temporis conflata numismata iisdem signis, quæ hic videbis expressa, & inscriptione luculenta signata, HOC SIGNO VICTOR ERIS, suaque imagine militari, tenente dextera Labarum, in quo cum Cruce Christi quoque nomen (ut est superius declaratum) habetur

III.
Spes Con-
stantii in
Deo.

-ex-

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5846.

SÆC. IV. ☉ 26. C. ☽ 12. P. 11. April. Indict. 11.

Anno Urbis 1106. JESU CHRISTI 353.

Olymp. 283. an. 1. LIBERII PAPÆ 2.

A.C. 353. CONSTANTII 17.

I.
Consules.

[I] Num. I. ad XVI. Coss. Constantius Aug. VI. & Constantius Gallus Cæsar II.

II.
Tricennalia
Constantii.

Constantii Augusti Consulatus juxta secundam Consulatum Cæsareorum regulam; Imperii enim Cæsarei Tricennalia celebravit, ut mox ex Ammiano declarabimus: Constantii vero Cæsaris Consulatus juxta tertiam, ut nempe Constantii Augusti Collega esset.

III.
Magnentii
interitus.

Ad num. I. & II. Magnentius sub finem superioris anni ex Italia in Galliam profugus, postquam triennium & sex menses imperasset,

teste Zosimo lib. 2. a Constantio Augusto apud Cottias Alpes devictus est, teste Juliano Orat. 2. pag. 137. *Quem dum Constantii Duces acrius insequuntur, iterumpugna commissa est in loco, qui dicitur Mons Seleucus. Eo prælio victus Magnentius, cæsis ad internecionem suis copiis, solus fugam arripuit, Lugdunum contendens urbem Gallia, qua a supradicto munimento distat tridui itinere, inquit Socrates lib. 2. cap. 32. De illo ad Montem Seleucum prælio mentionem etiam faciunt Sozomenus lib. 4. cap. 6. & Auctor Chronici Alexandrini. Situs est Mons ille, vulgo Monsaleon dictus, in Provincia Delphinatus, Vapincum inter & Deam Vocontiorum, distatque ab urbe Lugdunensi millium passuum CLIII. ut docet Valesius in Notitia Galliarum, verbo, Seleucus Mons. Tandem Magnentius Lugduni sese interfecit, vel IV. Idus Augusti, ut habet Chronicon Alexandrinum, vel III. Idus Augusti, ut habet Idacius in Fastis, vel die XV. Augusti, ut Socrates loco laudato. Decentius Magnentii frater apud Senonas laqueo sese suspendit XV. Kal. Septemb. ut scribit Idacius in Fastis.*

Sil.

NOTÆ [I] Coss. Constantius Aug. VI. & Constantius Gallus Cæsar II. Socrates, lib. II. cap. XXXII. Fasti Idatii, Vindebonenses, & cæteri; Constantio VI. & Constantio II.

expressum; quo signo prævio, ipsum consecuturum victoriam, imago Victoriæ cum

palma a tergo posita, capiti coronam dextera ponens, haud obscure significat (a)

(a) Numisma aureum, quod exhibuit D. Horatius Tygrinus de Mariis Rom.

IV.
Numismatum
majorum
usus.

(b) Herodian. lib.
I. prope
fin.

V.
Magnentius
iisdem
utilitur
militari-
bus
signis.

(c) Habet
Adolph.
Occo in li.
Rom. Imp.
numism.

Ejusmodi autem grandiora numismata (ut obiter hæc modo dicamus) arbitrio Imperatoris efformari solita, ab usualibus nummis distincta erant, illaque eadem ipsa, quæ munificentiae causa ab Imperatoribus erogabantur in suos, & (quod Herodianus (b) ait) ipsis Kalendis Januariis alter alteri missitare solebat: cuius quidem antiquissimi usus adhuc penes Christianos remanet quædam imago, dum iisdem Kalendis Januariis, vel frequentius die Natali Domini, beneficentiae causa nummi ab hominibus dignioris conditionis inferioribus donantur.

Sed ad expeditionem Constantii adversus Magnentium redeamus, & Magnentii in Constantium apparatus. Erat iste (ut diximus) Christianus, sicut & Decentius frater ipsius; iisdemque Crucis & Christi nomine insignitis eos usos esse militariibus signis, quæ superius redita sunt formis eorum numismata aperte declarant: sed & virtute Crucis & nominis Christi eundem Magnentium certam sibi ipsi pollicitum esse victoriam, numisma (c) illud ipsius demonstrare videtur, cuius a tergo figura ipsius militaris stans, dextera Victoriolam, sinistra Labarum habet, in quo pariter salutiferum idem signum expressum habetur. In hoc primum bello illud (proh sce-
lus) velut portentum apparuit, Crucem contra Crucem in proelium ferri, Christi- que nomen adversus Christum in Labaro ostentari, & Christianos in Christianos armatos progredi: sed quorum alterius partis tyrannus dux esset, alterius vero hæreticus Imperator: at non aliis

plane, quam his auspiciis tantum decebat ingredi nefas.

Quæ autem velitationes prælium, ubi de summa rerum concertabatur, ante præcesserint, quo ordine acies dispositæ fuerint, & ante bellum ipsum internuntia inter duces utrumque præierint, quove defectu Magnentii exercitus cedere cœperit, ac tandem victus penitus fuerit; ad Zosimum rem prolixius prosequentem, lectorem amandamus. De summa rerum illud tantum pro instituto quo tenemur adstricti, satis sit in præsentiarum admonuisse, quod duces sceleratorum tyrannus ipse Magnentius, atque Decentius, vindictam de innoxio Constantis sanguine exposcente numine, miserrime periere; ille quippe diversis antea exagitatus proeliis, ultimo tandem certamine, exercitu cæso ac penitus profligato, desperatione melioris fortunæ, sibi ipsi mortem conscivit, gladio se transverberans. Decentius autem ejus frater, quem crearat Cæsarem impacto sibi laqueo vitam finivit: ista vero pluribus narratur a Zosimo (d): hic finis crudelium tyrannorum, libidine imperandi fas omne jusque calcantium. Acciderunt Magnentio hæc, cum occupasset Imperium annos tres & menses sex; id ipse Zosimus, Victor, Eutropiusque testantur. Contigisse horum exitium hoc anno, eisdemque Consulibus, decimo octavo Kal. Septembris, Paulus Diaconus habet (e), licet mendose anni Imperii Consulatus loco ponantur. Addit idem auctor, ab ipso Magnentio fuga lapsa, atque dolore amissi Imperii superato, cum ipsius ma-

VI.
Magnentius
vincitur.

(d) Zosimo.
l. 2.

(e) Paul.
Diac. Mi-
scellan.
hist. l. 11.

PAGIUS

IV.
Silvani
rebellio.

Spondan.
n. 111.

Silvani rebellio anno tantum trecentesimo quinquagesimo quinto contigit, quo & eam narrat Ammianus lib. 15. cap. 5. quo etiam anno in Chronico Hieronymi post narratum Galli Cæsaris interitum, his verbis memoratur: *Silvanus in Gallia res novas molitus XXIX. die extinctus est, Colonia nempe Agrippinæ, ubi cum Imperium invasisset, & interfectum esse testatur Ammianus citatus. Uterque Victor, ac Eutropius Sil-*

vani rebellionem, postquam de Galli Cæsaris morte, quæ anno sequenti contigit, egere, recitant; ideoque minime dubitandum, quin illa ad annum CCCLV. referenda sit. Scaliger in Notis ad Chronicon Hieronymi, hunc Silvani Nummum exhibet: D. N. FL. SILVANUS P. F. AUG. Julianus Imp. de Silvano loquitur pag. 89. & 183.

matrem, tum etiam fratrem majorem natu occisos esse.

VII. Cæterum quod ad mensem & diem spectat; cum Acta Artemii martyris referant ejusmodi cladem Magnentii accidisse ænequam Hierosolymis insigne illud de Cruce prodigium appareret, constetque ex Cyrilli epistola eam visionem contigisse tempore Pentecostes, nempe septima mensis Maji, Paulus Diaconus erroris argui posse videtur. Agemus autem nos de eadem Crucis apparitione ad finem præsentis anni; quod verisimilius sit, hoc anno, veris tempore, exercitus adversarum partium confluisse.

VIII. At quid de Ariano Episcopo Valente apud Constantium agente scribat Severus (a), hic in medium adducamus: Eo (inquit) tempore quo apud Mursum contra Magnentium armis certatum, Constantius descendere in conspectum pugnae non ausus, in basilica Martyrum extra oppidum sita, Valente tum ejus loci Episcopo in-

(a) Sever. hist. l. 2. to. 2. Bibl. sanctæ.

eratii inscriptio.

RESTITVTORI. VRBIS. ROMÆ. ADQVE. ORB...
ET. EXTINCTORI. PESTIFERÆ TYRANNIDIS
D. N. F. L. IVL. CONSTANTIO. VICTORI. AC. TRIVMFATORI
SEMPER. AVGVSTO.
NERATIVS. CEREALIS. V. C. PRÆFECTVS. VRBI
VICESACRA. IVDICANS. D. N. M. QVE. EIVS.

Ita se habet inscriptio, quæ errore descriptentis ad Constantini Patris tempora relata, hic suo loco redditur.

X. At tanta parta victoria, accidit plane Constantio secundum illam antiquorum sententiam, tam Gentilium, quam Christianorum consensu receptam, qua dicitur (b): Nihil infelicius felicitate peccantium. Quippe qui Ariana impietati (proh nefas!) tantam victoriam, qua sibi universum Occidentale Imperium vendicavit, acceptam retulit impie; quam in ultionem sevissimi tyranni Deus illi concesserat; unde & juxta propheticum illud evenit ipsi, quo dicitur (c): Super hoc lætabitur & exultabit; propterea immolabit sagena sua, & sacrificabit reti suo: Siquidem qui visus est hactenus favisse Arianis, postea adeo excoluit ipsam hæresin, cujus causa Orientale videbatur Imperium, cui tyrannus inhiabat, liberatum, & Occidentali se auctum; ut nihil apud eum antiquius fuerit, quam de se ipsa benemereri, & longe lateque in universum Romanum Imperium propagare; quod dum vixit, pro viribus præstitit. Erat illud frequens in ore ejus (quod testatur Lucifer Calaritanus h) atque gloriose jactabat; probatam divino calculo suam fidem, cum sibi secundum Arium credenti tot tantaque Deus præstitisset, & ea majoribus in dies accessionibus cumlaret: cujus blasphemix causa postea permotus est ipse Lucifer, ut librum ad eum scriberet, De

(d) Lucif. Calar. de Reg. a post. in princ.

(c) Habach. 6. 1.

solatium assumptō diversatus est. Cæterum Valens callide per suos disposuerat, ut quis prælii fuisset eventus, primus cognosceret, vel gratiam Regis captans, si prior bonum nuncium detulisset; vel vitæ consilium, ante capturus fugiendi spatium, si quid contra accidisset. Itaque paucis, qui circa Regem erant, metu trepidis, Imperatore anxio, primus nunciat hostes fugere, cum ille indicem ipsum intronitii posceret: Valens, ut reverentiam sui adderet, angelum fuisse sibi nuncium respondit. Facilis ad credendum Imperator, palam postea dicere est solitus, se Valentis meritis, non virtute exercitus vicisse. Ab hoc initio illecti Principis, extulere animos Ariani potestate Regis usuri, ubi auctoritate sua parum valuissent. Hæc Severus.

Valentis Ariani Episcopi dolus. 1

Extincto tyranno, Neratius Generalis Præfectus Urbi in honorem Constantii statuam erexit, in cujus basi ejusmodi gloriosum incidit insignis victoriæ monumentum:

IX.

Regibus apostatis, quorum exemplis omnem illam ipsius inanem de probatione veræ fidei ex felicitate præsentis vitæ jactantiam reprimit, atque falsum inde argumentum deductum penitus confutat; ostendens nimirum, sæpe accidisse, ut impii ac scelestissimi Principes, & Deo in omnibus adversarii, ab ipso nihilominus fuerint diutius tolerati, immo & rebus prosperis atque felicibus sæpius munerati.

Est porro hoc commentarii illius exordium: Usitatum quia habere dignaris verbum; quod enim nisi & integre crederes, & hæc, quæ geris contra * nos, Deo essent placita, jam fuisses extinctus; paucorum tibi in apostasia, & crudelitate equalium Regum facta desideravi referare, quo possit vox illa tua sepeliri, quæ dicit: Nisi Catholica esset fides Arianorum, hoc est, mea; nisi placitum esset Deo, quod illam persequar fidem, quam contra nos scripserunt apud Nicæam; numquam profecto adhuc in Imperio florerem, &c. Illud sæpius repetens: Nolo dicas: Si hæreticus essem, numquam tantum imperarem, numquam me permetteret adhuc Deus in regno esse; quando videas vigintiquatuor annis regnasse Basam filium Achia, de quo scriptum invenisti in Regnorum libro tertio: Et fecit malignum coram Domino, & abiit in viam Hieroboam. Eadem subdit de filio Asia, qui trigintaquinque annis idololatra regnavit, & aliis. Sed quod hæc ipsi frequenter modo & in

XI. Constantii falsa persuasio. * circa.

futurum, cum ejecit Episcopos ab Ecclesia, crebro versarentur in lingua; idem Lucifer subdit: Ne tibi adscribas ad gloriam, & dicas: Idcirco non aliqua vulneror plaga, & idcirco jam non extinctus sum, sed adhuc vivo, regnum Romani Imperii possidens, quia sum bene credens, quia Arii recta fides sit, quia fecerim bene remove Episcopos, & alios tales instituerim, quales concupierit Arius. Noli, inquam, hinc tibi gloriari, quod, cum hæc sis faciens, tamen superbias; quando videas istum, nempe filium Basæ, Regem trigintaquinque annis tenuisse regnum, & in pace fuisse exemptum.

XII.

Ex pravo deterior fit Constantius.

* exilia
* metalla,

Sic igitur Constantius in Catholicos dirissimam exercens persecutionem, instar Ethnicæ Imperatoris, eadem ad sui excusationem & quasi benefacti defensionem adversus omnes repetere consuevit; quod idem auctor indicat, cum ait: Manu militari pugnavisti contra Ecclesiam Alexandrinam, quamplurimos Episcoporum relegasti in exiliis *, in metallis *, conjecisti in carcerem, certum etiam numerum interfecisti ex omnibus Dei cultoribus. Cum hæc egeris, tamen dicis: Nisi bene essem faciens, & integrè essem credens, numquam me adhuc Deus regnare permitteret; tamquam idcirco & circa Achab ac cæteros idololatrias tuos fuerit Deus patiens, quia fuerint rectam tenentes viam. Et rursus inferius: Ne dixeris: Nisi bene agerem, numquam tanto tempore imperarem, numquam adhuc vivere fuisset permissus; quando & Manassæ cernas filium Ezechie Regis, Regem Judæ sexdecim annorum suscepisse regnum, & quinquaginta septem annis regnasse. Cum tamen fuisset omnium scelestissimus. Unde hæc idem auctor in eum peregre quidem: Vides, Constanti, tametsi contingat tibi in summa felicitate in hac temporaria versari vita, tamen magis timere debes, quod Dei referveris iudicio. Et licet etiam ii qui statim extinguntur, quibus hic aliqua divinitus irroguantur pœnarum, post discessum semper torquentur; tamen tu, si in summa vivens felicitate fueris hinc raptus, adverte qualiter in te vindicta sit procellura, qui in tanto inveniaris scelere. Hæc & alia in impium Regem libero ore Lucifer,

XIII.

Constantius elatus superbia.

(a) Zosim. l. 1. in fin.

Certe, quidem post debellatum tyrannum, magna sui placencia atque gloria cum jactantia elatum esse Constantium, atque inde apertam fuisse calumniarum viam ad optimos quosque comprimendos, Zosimus quoque testatur, cum ait (a): Secundum hæc cum universa rerum summa soli Constantio cessisset, arrogantior esse cepit, quod eam fortunæ prosperitatem moderate ferre non posset. Sumebant & incrementum officinæ calumniarum, quæ circa tales existere consueverunt, & iis potissimum insidiantur, quorum fortunæ bene constitutæ videntur: nam dum alios fe-

licitate sua dejiciunt, & dignitates eorum se consecuturos sperant, ad calumnias adversos eos instituendas sese convertunt. Ista quidem Zosimus; quæ omnia veriora sunt demonstrata ex persecutione illata adversus Catholicæ Ecclesiæ Episcopos, illos præsertim qui majoribus sedibus præessent Antistites, quibus (Arianorum calumniis) jussu Constantii exturbatis, ipsorum sedes iisdem calumniaribus datæ ab eodem sunt Arianis; de quibus singulis suo loco fusius agendum erit.

XIV.

At non Zosimo tantum, sed & Ammiano Marcellino fuit Constantii ex debellatis adversariis conceptus fastus ostentui, de quo ait (b): Quo ille studio blanditiarum exquisito sublatus, immunemque modo fidenter existimans, confestim a justitia declinavit ita intemperanter, ut ÆTERNITATEM MEAM, aliquoties subsereret ipse dictando; scribendoque propria manu, Orbis totius se dominum appellaret. Quod dicentibus aliis, indignanter admodum ferre deberet is, qui ad æmulationem civilium Principum vitam formare, moresequæ suos, ut prædicabat, diligentia laborabat enixa, &c. Ita Ammianus. Adulantes vero Ariani hisce titulis, exornare ne dicam, an potius (quod verius est) dehonore consueverunt eundem Constantium Imperatorem. Unde S. Athanasius (c) sic de illis: Omnia respectu suæ hæresis scripserunt; deinde cum simularent se de Domino scribere, alium sibi dominum Constantium scilicet, creaverunt: ille enim ipsis impie agendi facultatem præbuit; suumque Cæsarem æternum appellaverunt, qui Filium Dei æternum esse negant: tantos se pro impietate Christi hostes præbent. Hæc Athanasius. In rescriptis etiam sæpe est reperire, Constantium se ipsum, Æternum nominare. Tali igitur fastu infamavit Christianam religionem hæreticus Imperator, in qua animi summa summifio atque mansuetudo potissimum commendatur.

(b) Ammi. lib. 15. in princ.

Insolens fastus Constantii Imper.

(c) Athan. l. de Synod.

Sed plane tunc contigit quod est in Psalmo (d): Dum superbit impius, incenditur pauper. Etenim cum audisset Constantius, non ex Arianorum sententia evenisse, ut a Liberio Papa ipsi iisdem Arianis in communionem acciperentur, atque Athanasius damnaretur: in furorem exarsit, & ut ab omnibus Episcopis Athanasius condemnaretur, publico mandavit edicto; id quidem Severus narrat his verbis (e): Igitur cum sententiam eorum quam de Athanasio dederant, nostri non reciperent; edictum ab Imperatore proponitur, ut, qui in damnationem Athanasii non subscriberent, in exilium pellerentur. His sic se habentibus Liberius Papa ex Romano (ut dictum est) ad hoc collecto Concilio ad Imperatorem legationem mittit, quo ipsum ab eo concepto furore placare posset.

XV.

(d) Psal. 9. Constantii furor in Athanasium conversus

(e) Sever. hist. l. 2.

Hoc

XVI.
Legati se-
dis Apo-
stolicæ ad
Constanti-
um.

Hoc igitur anno Arelate cum esset Con-
stantius, convenerunt eum Apostolicæ se-
dis legati Vincentius atque collegæ, qui
de cogendo Concilio ipsum interpellar-
unt; eo enim remedio antevertere cona-
tus est idem Liberius Papa imminentem
non tam adversus Athanasium, quam uni-
versam Ecclesiam Catholicam, ac præser-
tim in Occidentales Orthodoxos Episco-
pos, persecutionem; cum (ut diximus
anno superiore) id ipsum legatione sua
ad Liberium missa tentassent Ariani, nem-
pe communicationem Apostolicæ sedis, a
qua per Julium Romanum Pontificem ab-
stenti fuerant, & damnationem Athanasii,
quem idem Julius atque Concilium Sar-
dicense absolverant; cum & novas insu-
per in eum accusationes instituisent: hæc
quidem omnia expressa habentur disertis
verbis in Epistola ejusdem Liberii Papæ,
quam posteriore legatione ad eundem Con-
stantium misit: eam nos suo loco integram de-
scribemus, simulque ejusdem Liberii ad O-
sium Cordubensem Episcopum litteras red-
demus, quibus etiam declaratur, inter al-
ios legatos cum Vincentio missos, fuisse
Marcellum æque Episcopum in Campania,
eosdemque legatos jussos esse a Liberio
apud Constantium agere de cogendo A-
quilejæ Concilio. Sic igitur Occidenta-
lis Ecclesia hoc anno, cum ejus orbis Im-
perio Constantius potiretur, cœpta est
gravissimis ex Arianorum furore turbini-
bus agitari, atque diris urgeri procellis.

XVII.
Quid a-
rum Arc.
late a le-
gatis A-
postolicæ
sedis.

Cum autem Apostolicæ sedis legati A-
relatem ad Imperatorem Constantium per-
venissent, invenerunt ibi complures Aria-
næ factionis Episcopos, & aliquos Occiden-
tales, quos iidem per Constantium in su-
am ipsorum communicationem pellexerant,
nempe ejusdem Arelatensis civitatis Episco-
pum Saturnium, & Fortunatianum Aquile-
jæ Episcopum, magni tunc nominis virum,
qui pro Athanasio & fide Catholica cum aliis
Orthodoxis steterat in Concilio Sardicen-
si. Quid autem Ariani Episcopi Orienta-
les ab ipsis Apostolicæ sedis legatis im-
portune expetiissent, Liberius Papa ex eo-
rundem litteris ad se scriptis, his verbis
significat in ea epistola, quam deinde ad
Constantium scripsit, ubi hæc legun-
tur (a) : Manent legatorum litteræ, qui
ad clementiam tuam fuerunt destinati; quæ
nuper venerunt; quibus significant, prop-
ter turbationem quidem omnium Ecclesia-
rum, se quidem ante succumbere sententiis
Orientalium voluisse (nempe de subscri-
bendo contra Athanasium) propoivisse tamen
conditionem, si iidem Arii hæresin con-
demnassent; hoc genere se inclinandos eo-
rum sententiis obedire. Placitum (ut ipsi
significant) scriptura teste firmatur. Itur
in Concilium; accipiunt cum deliberatio-
ne responsa; Arii doctrinam se damnare
non posse; Athanasium (quod solum exi-
gebant) communionem esse privandum. Hac-
tenus ex legatorum litteris Liberius.

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS
V.

Constanti-
us apud
Arelatem
Tricennal-
ia cele-
brat.

Ad num. XVI. & seqq. Constantius bello Ma-
gneutiano defunctus Rhodani ostia occupavit, te-
ste Juliano Orat. 3. pag. 361. ut & Pyrræni ju-
ga, missa eo classe, ut ibidem Julianus pag. 438.
Hinc Arelatem se contulit, ut colligitur ex A-
thanasio in epistola ad Solitarios pag. 829. ubi
de Constantio, Athanasio parum æquo, ait: Cum
autem esset Arelate & Mediolani, omnia pro Hæ-
reticorum adhortatu suggestionemque faciebat. Ea
in urbe moratus est a mense Octobri usque ad
sequentis anni Ver, ut ex Legibus Codicis Theo-
dosiani constat. Arelate dum agit, VI. Idus O-
ctobris. Imperii Cæsarei Tricennalia celebravit,
ut nos docuit Ammianus lib. 14. cap. 5. Arelate

tur (a) : Manent legatorum litteræ, qui
ad clementiam tuam fuerunt destinati; quæ
nuper venerunt; quibus significant, prop-
ter turbationem quidem omnium Ecclesia-
rum, se quidem ante succumbere sententiis
Orientalium voluisse (nempe de subscri-
bendo contra Athanasium) propoivisse tamen
conditionem, si iidem Arii hæresin con-
demnassent; hoc genere se inclinandos eo-
rum sententiis obedire. Placitum (ut ipsi
significant) scriptura teste firmatur. Itur
in Concilium; accipiunt cum deliberatio-
ne responsa; Arii doctrinam se damnare
non posse; Athanasium (quod solum exi-
gebant) communionem esse privandum. Hac-
tenus ex legatorum litteris Liberius.

Sed post hæc illud lugubre accidit, ut
Vincentius ipse primarius Apostolicæ sedis
legatus, importunitate Arianorum & Con-
stantii visus imperio, tandem sic deceptus
atque coactus subscripserit Athanasii dam-
nationi: quod præstitit etiam idem Fortuna-
tianus Aquilejæ Episcopus, & Herminus
Theſsalonicæ. Id quidem in primis testa-
tur ipse Athanasius in Apologia ad Con-
stantium, cum ait: Vincentium Capuæ, &
Fortunatianum Aquilejæ, & Herminum
Theſsalonicæ, cæterosque in Occidente E-
piscopos vim non vulgarem, gravesque
contumelias passos esse, donec promitterent
se a nostra communionem abstinere. Hæc
Athanasius. Porro lapsus Fortunatiani ne-
quaquam hoc anno contigit, sed post se-
quentem: siquidem ad eum adhuc stan-
tem Liberius (ut ipse in epistola ad Eu-
sebius scripta testatur) litteras scripsit
anno sequenti. Porro perperam factum
Vincentii ipse Liberius Papa magnopere
deploravit: qui de eodem ad Osiun E-
piscopum Cordubensem Epistolam scri-
bens, hæc habet inter alia (b) :

Quia in nullo conscientiam tuam debeo
præterire: multi ex Italia Episcopi conve-
nerunt, qui mecum religiosissimum Impera-
torem Constantium fuerant deprecati, ut
juberet, sicut ipsi placuerat, dudum Con-
cilium Aquilejense congregari. Vincentium
Capuensem cum Marcello æque ex Campa-
nia Episcopo legationem nostram suscepisse,
sanctitati tuæ insinuo. De quo cum
multa sperarem, quod & causam optime

Ttt 2

re-

(a) Extat
a. u. Lu-
cif. Cala-
vit. in su.
& to. 9.
Bibl. far.

XVIII.
Vincentii
legati la-
psus, &
aliorum.

(b) Extat,
hac epist.
in Cod.
Vaticano
num.
2673. cu-
jus est in-
scriptio,
Concordiæ
canonum.

XIX.
Epistola
Liberii
Papæ ad
Osiun E-
piscopum
Cordu-
bensem.

hiemem agens Constantius, post Theatrales Ludos
atque Circenses, ambizioso edito apparatu, die VI.
Idus Octobres, qui Imperii ejus (nempe Cæsarei)
annum tricesimum terminabat, insolentia pondere
gravius librans, &c.

Horum solennium occasione Obeliscum Arelate
erigi jussit, qui nostris diebus e terra effossus
gloriæ Ludovici Magni consecratus est, rursumque
in platea publica collocatus. In eo nulla epigra-
phe, nullique characteres, qui in anni quo ela-
boratus, aut Principis cui primum dicatus fue-
rat, notitiam perducere possint. Sed quia Obe-
lisci annis Decennalibus & id genus festis addi-
tis in honorem Principum de more in publicis

VI.
Ibidem O-
beliscum e-
rigi jubet.

retineret, & Judex in eadem causa cum sanctitate tua frequenter resedisset, credideram Dei Evangelium sua legatione posse seruari. Non tantum nihil impetravit, sed & ipse in illam, ductus est simulationem. Post cujus factum duplici mœre confectus moriendum magis pro Deo decrevi, ne videar novissimus delator existere; nam videtur sententiis accommodasse consensum. Hactenus de his Liberius ad Osium, illud plane ultimis verbis significans, in prodicionem Catholicæ fidei converti, adversus Athanasium calculum ferre. Verum quod habet ipse Athanasius, alios Episcopos Occidentales in eandem cum Vincentio ivisse sententiam: tentatum quidem id fuisse, sed obstitisse Liberium, missa sequenti anno legatione ad Constantium Imperatorem, idem ipse Liberius aliis explicat litteris scriptis anno sequenti (ut dicemus) ad Eusebium Episcopum Vercellensem; quas tamen acceptas ab archivo Vercellensis Ecclesiæ, editasque una cum aliis rebus gestis ipsius Eusebii, hic inteximus: sunt autem hujusmodi:

Liberius fratri Eusebio.

Mè, frater carissime, ad solatium vitæ præsentis erigit invicta fides tua, qua secutus Evangeliorum præcepta, nullo genere a consortio sedis Apostolicæ discrepasti, quod credo non sine Dei impulsu, qui digno sibi in sacerdotio detinet, benevolentia complexse. Cum igitur post legationem Vincentius in illam ductus est simulationem; reliqui per Italiam Episcopi publica conventione coacti fuissent sententiis Orientalium obedire. Deo procurante, frater & coepiscopus noster Lucifer de Sardinia supervenit. Qui cum latebras causæ interioris cognovisset, & pervenisset ad ejus conscientiam, sub occasione nominis Athanasii, hæreticos hæc velle tentare: pro devotione fidei suæ, subire voluit justum laborem, & ad Comitatum religiosi Principis pergere: ut tandem, exposito ordine totius causæ, impetraret, ut omnia quæ in medium venerunt, in cœtum possent sacerdotum Dei iractari. Ideo, quia scio sanctum fidei tuæ calorem cum ejus animo concordare, prudentiam tuam peto, ut si,

procurante Deo habuerit te præsentem, per quoscumque potueris, solícite excubare contendas, ut possitis universa quæ fides Catholica exigit, clementissimo Imperatori insinuare; ut tandem aliquando, deposita animi indignatione, faciat quod & quieti nostræ & salutis tuæ possit in omnibus convenire. Ex superfluo autem credidi, ordinationem causæ totius honorificentia tuæ litteris insinuare, cum supra dictus frater meus, vel ejus comites in præsentem possint omnia relatione sua referre. Deus te incolumem custodiat, domine frater carissime. Scripta est hæc Epistola a Liberio (ut diximus) anno sequenti, cum Lucifer Episcopus, Pancratius presbyter, & Hilarius diaconus missi sunt legati ad Constantium; quos secutus est Eusebius Episcopus Vercellensis, ad quem hæc litteras dedit: quas hic volumus recitasse occasione lapsus Vincentii; de quo agitur.

(At quis ejusmodi Vincentii casum considerans, dolore non ingemiscat, & stupore immobilis hæreat, atque humanæ inconstantia concutiatur horrore? Ecce enim tibi, hic ille Vincentius Episcopus Capuanus, qui ad Nicænum Magnum Concilium una cum collegis a Silvestro missis legatione honorificentissima perfunctus est; idemque ipse (quod exprobrat Liberius) tum Romæ, tum in æque Magno Concilio Sardicensi federat cum aliis Episcopis Judex ad cognoscendam ac judicandam sæpius judicio ventilatam Athanasii causam, & candidum (ut ajunt) calculum pro ejusdem absolute in urnam sæpe conjecerat: hic, inquam, stipendiis omnibus Christianæ militiæ dignissime per omne tempus emeritus, in ultimo senio constitutus, minime considerans munus suum, quo Romani Pontificis vices ageret, nullam ducens rationem suæ jam Angelis & hominibus venerandæ canitie, nec denique veritus Deum & homines, adeo turpiter inflexus est vel precibus, vel minis Ariatorum atque Constantii, ut in summum Catholicæ fidei athletam, innocentissimum virum, toto Catholico Orbe spectatum, in ipsum, inquam, Magnum Athanasium adeo ignaviter atque deformiter, quam optabant

XXI.
Vincentii
lugubris
casus.

XX.
Liberii
Papæ E-
pistola ad
Eusebium
Episco-
pum Ver-
cellensem.

PAGIUS

locis ponebantur, non dubito, quin Arelatensis præsentis anno in Constantii Imperatoris honorem erectus fuerit; eo magis quo anno CCCLVII. in septimis ejus Quinquennialibus alter Obeliscus Romæ in Circo erectus est maximo, inquit Ammianus lib. 17. cap. 4. qui ultimus Obeliscus a Sixto V. Pontifice Maximo Christo dicatus. Nec dici potest Obeliscum Arelatensem a Constantino Magno in Decennialibus suis collocatum. Nam præterquam quod certum non sit, an in ea civitate Constantinus Magnus Decennalia sua exhibuerit, apparet ex Ammiani loco citato, hujusmodi Obeliscos ex Ægypto Romam adduci solitos, & parte alia Romæ columnis, statuis, aliisque monumentis ab Imperatoribus denuda-

tam non fuisse ante Constantinopolim conditam. Mediobarbus in Numismatis Imp. pag. 493. Nummum Constantii Aug. producit in aversa parte inscriptum: VICT. D. D. N. N. AUG. ET CAES. R. Q. In ea sunt duæ Victoriæ sustinentes clypeum, in quo VOT. XXX. qui Nummus in his Tricennialibus percussus. In eo victoriæ iam a Constantio Aug. quam a Gallo Cæsare reportatæ memorantur, non quæ hoc anno relata fuerint, ut Mediobarbus pag. 490. & 491. similes Nummos interpretatur; sed quia annis hujusmodi solenniis destinatis, victoriæ superioribus annis ab Imperatore relata in Nummis memorari solita essent. Quamobrem hæc vox *Victoria* de more cum Decennialibus, & id genus

fe.

bant Ariani sententiam damnationis intulerit, tam foeda subscriptione obliterans: tot honestis perfunctis laboribus partam gloriam, aspergensque tam fordida macula tantam sui celebris nominis claritudinem. Verum in lapsu continuit gressum, ne in profundum præceps deferretur impietatis: nam non sic ipse, velut Fortunatianus Episcopus Aquilejæ, subscripsit in Athanasium, ut factus quoque fuerit proditor fidei, & sicut ille, perpetuo Arianis adhæserit; quippe qui postea adversus eisdem pro tuenda fide Catholica perseveravit infractus; prout res post hæc ab eo gesta, inferius suis locis juxta ordinem temporum describendæ, declarant; quod utinam & ejus exemplo cæteri præstitissent,

XXII.

Quid præterea Arelate in eo Episcoporum Conventu factum sit, Severus significat his verbis (a): Cæterum a nostris tum apud Arelatem, ac Byterras, Galliarum oppida, Episcoporum Concilia fuere. Petebatur, ut, priusquam in Athanasium subscribere cogerebantur, de fide potius disceptarent, & tum demum de re cognoscendum, cum de persona judicium constitisset. Sed Valens, sociique ejus prius Athanasii damnationem extarquere cupiebant, de fide certare non ausi. Ab hoc partium conflictu agitur in exilium Paulinus. Fuit hic clarissimus confessor, Maximino suffectus in nobili Ecclesia Treverensi. Cæterum licet simul jungat duo Concilia, Arelatense & Byterrense; constat tamen prius hoc anno esse celebratum, posterius vero post annos tres accidisse, ut suo loco dicemus. Quod autem idem Severus subdit de Concilio Mediolanensi; sequenti anno liquet fuisse collectum: agemus de eo suo tempore. Ex eodem quoque Arianorum Conventiculo, una cum Paulo in exilium missum esse Rodianum * Episcopum, necnon Lucium Anneum Episcopum Moguntinum relegatum in Phrygiam, & secundo anno sui exilii, nempe sequenti, fuisse Arianorum insidiis strangulatum, in-

(a) Sever. l. 2. 10. 2. Bibl. sanct. Acta in Arelatenſi Concil-

* Rodianum.

PAGIUS

festis in Nummis expressa. Præterea Cæsarum quandoque mentio in Nummis Imperatorum Vota Decennalia repræsentantibus: quod obiter dictum sit.

VII.

Apparitio Crucis quo anno contigerit.

A num. XXIII. ad XXXII. Apparitio Crucis in Oriente contigit anno Christi trecentesimo quinquagesimo primo, teste Idacio in Fastis, ubi ait: Levatus est Constantius Cæsar Idib. Mart. & apparuit in Oriente signum Salvatoris die III. Kal. Februar. Luna XXVIII. Verum Idacius, quod Chronographis istis obvium, Auctores duos inter se pugnantes sequitur. Primus recte Apparitionem Crucis illigabat cum anno CCCLI. alter vero eandem recitabat anno CCCLII. quo currente aureo numero XI. Luna XXVIII. in diem XXX. Januarii incidebat. Sed iste tam in die ac mense quam in anno errabat. Neque alio anno quam CCCLI. hoc prodigium consignatur in Chronico Hieronymi juxta editionem Pontacanam, quod tamen in Scaligeriana rectius omititur, cum ipso Pontaco fatente, de ea in plus-

locumque ejus ab Orthodoxis Maximum esse subrogatum, Acta (b) ejusdem Maximi sæpe restantur. Quæ post hæc autem his graviora ab Arianis atque Constantio tentata sint, dicemus anno sequenti.

Hoc pariter anno decimosextimo Constantii Imperatoris prodigium ingens in cælo visum ponitur in Chronico a S. Hieronymo his verbis: Syriae populis Crucis signum, & maxima insipientium terrore in Orientali plaga apparuit. Super sanctum Golgotham Hierosolymis visum. Quod enim ad tempus quoque spectat; id contigisse hoc anno, postquam Magnentius tyrannus victus est, declarant Acta (c) Artemii martyris sub Juliano, ubi hæc verba leguntur: Quo quidem tempore, cum expugnatus esset Magnentius, signum Crucis maximum mirifice apparens, adeo ut admirabili splendore superaret lucem diei; visum est Hierosolymis circa tertiam diei horam, cum esset dies festus qui dicitur Pentecoste, pertingens a loco qui dicitur Calvaria, usque ad montem Oliveti. Hæc ibi. Meminit ejusdem Crucis Socrates (d), eamque apparuisse dicit, cum Gallus hoc anno venisset Antiochiam. De eodem quoque prodigio sic Sozomenus (e):

(b) Collegit Tritheimius, recitat Sur. 10. 6. di. 18. Novembr. XXIII. Crucis signum apud Hierosol.

(c) Apud Sur. 1. 5. die 19. Oct.

(d) Socrates. l. 2. c. 24.

(e) Sozomen lib. 4. c. 48

Eodem tempore, Cyrillo post Maximum Ecclesiam Hierosolymitanam administrante, signum Crucis in cælo visum est; quod clare admodum resplenduit, non ut cometes solet diffusis radiis, sed luce multa in unum conferta, valde denso jubare & perlucido emicuit: tantum pertinebat ad longitudinem, quantum est intervallum inter Calvaria locum & montem Olivæ: quindecim autem stadia supra locum in cælo suspensum hæsit: latitudo vero longitudini proportionem respondit. Quo quidem velut insigni miraculo, omnes obstupuerunt; ita ut singuli, adibus, foro, & opere, quod quisque forte habebat in manibus relicto, pariter cum liberis & uxoribus in Ecclesiam convenerint, & uno ore

XXIV. Ingens prodigium.

ribus MSS. nulla mentio sit. Præterea Socrates lib. 2. cap. 28. scribit, signum illud apparuisse, dum Antiochiam ingrederetur Gallus Cæsar, qui eo anno die XV. Martii Cæsarea dignitate decoratus fuerat, statimque in eam urbem missus. Tertio, Philostorgius lib. 3. cap. 26. ait, illud signum visum, cum Constantius victoriam de Tyranno (nempe Magnentio) reportavit, & cum Magnentius a Constantio primum victus fuisset; addens, Magnentium postea viribus paulatim resumptis, secundo prælio congressum, penitus debellatum esse, tandemque Lugdunum profugisse. Quare apparitio illa in primo prælio Magnentium inter & Romanos commisso contigit. Unde quando in Actis S. Artemii Martyris sub Juliano die XV. Octobris apud Surium legitur: Cum expugnatus esset Magnentius, signum Crucis maximum mirifice apparuit; ea verba de priori victoria ad Mursam reportata intelligenda. Quarto, in Chronico Alexandrino ea apparitio cum

eo.

ore Christum laudibus celebrarint, & Deum lætis animis confessi sint. Quæ res ad nostram regionem quoque perlata, non mediocriter omnes obstupescit. Nam quamquam visio non admodum diu continuata est; tamen quia ex omnibus prope dixerim terræ oris, uti fieri solet, homines vel precandi, vel illa loca visendi causa Hierosolymam advenissent; res quas id temporis aspexissent, suis indicarunt. Erat etiam Imperator de hoc viso certior factus cum per alios complures nuncios, tum per litteras Cyrilli. Dicebatur autem a viris veram ejus generis peritis, hanc visionem divina quadam prophetia in sanctis litteris quoque præsignatam fuisse. Quod quidem certe cum ita accidisset, multos cum Gentiles tum Judæos ad fidem Christianam deduxit. Hucusque Sozomenus. Certe quidem ad eam prædictionem Domini Cyrillus, scribens ad Constantium hanc apparitionem, alludit, qua de futuro judicio Dominus verba faciens, ait: *Et tunc apparebit signum Filii hominis*. Sed quam congrue, ipse viderit; usus tamen est hac opportuna occasione ad comprimendam Constantii in Ecclesiam insolentis audaciam, quem & delinire blandis & immeritis laudibus, & gloriæ titulis celebrare, iisdem ad eundem Constantium datis litteris studuit.

XXV.
Quid portenderit
Cruce appa-
rens.

At vero quid portenderit tantum prodigium, quidve cælesti hoc hieroglyphico voluerit Dominus significasse, tempora ipsa declarare videntur. Etenim cum totius Orbis Imperator, bellum gesturus adversus Catholicam Dei Ecclesiam, vexil-

PAGIUS eodem anno copulatur. Legenda quæ de ea ibidem habentur a nobis eo anno recitata.

VIII.
Ea a S. Cyrillo Hierosol. Episc. memorata.
Denique S. Cyrillus Hierosolymitanus Episcopus in epistola, quam de hac apparitione ad Constantium Augustum scripsit, ait: *Ac alii quidem unde habent honorem, aureas coronas gemmis splendidissimis exornatas afferentes, caput tuum persæpe coronant. Nos autem non rebus hisce terrenis, sed cælestium rerum divinam virtutem, tempore Deo dilecti regni tui, Hierosolymis apparentem, pietatis tuæ in notitiam studiose deducimus, ut amplioribus te divinitus coronis cælestibus honoratum non ignorans Deo universorum Regi gratias agas*. Anno trecentesimo quinquagesimo primo Constantius Imperii Augustei Quindecennalia celebravit, quibus in festivitibus urbes & Provinciæ coronas Imperatoribus offerebant, ad quas alludebant Oratores in Panegyricis ad eosdem in similibus solenniis dictis, ut ostendi in secunda parte Dissert. Hypaticæ cap. 2. num. 18. & 19. Quare, cum Cyrillus in sua ad Constantium epistola de eo prodigio scripta, eum loquendi modum usurpet, manifestum est, illud anno CCCLI. accidisse, eodemque anno ea Quindecennalia Imperatorem exhibuisse; quod & nuncupatio Galli Cæsaris eodem anno facta indicat.

IX.
Quo die Cruce Christi in celo visa.
Non minor de die, quo hoc prodigium visum, quam de anno controversa est. Cyrillus laudatus ait: *Sanctis hisce diebus sancta Pentecostes, circiter horam tertiam, omnium maxima Cruce*

lum (ut modo vidimus) erexisset impietatis, & quod nunquam antea acciderat, Imperatoria fureret accensa face impietas Ariana; Christus, adversus cujus divinitatem bellum juratum esset, in cælo regnans, illud ipsum, quo universam cum impiis debellaverat impietatem, divinum signum supra sanctum montem, immensa claritate coruscans, cælitus demonstravit, quo & illud auribus Fidelium videretur intonuisse lingua cælesti: *Confidite, ego vici mundum*. Rem sanè probavit eventus: cum divina virtute fides Catholica eo effulserit gloriosior, quo magis existimabatur armis impietatis extincta. Sed reddamus hic opportune Cyrilli epistolam, tanta de re sic scribentis ad Constantium Imperatorem (a) :

Imperatori Deo dilectissimo & pientissimo Constantio Augusto Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus in Domino S.

Primas hæc ex Hierosolymis ad te, Deo dilecte Imperator, mitto litterarum primitias, quas & te deceat accipere, & me dare, non verborum adulatione refertas, sed cælestium divina declarantes prodigia; neque sermonum oratorio splendore persuasiones aliquas continentis, sed sanctorum Angelorum ostentis, per rerum eventum testantes veritatem. Ac alii quidem, de habeant honorem, aureas coronas gemmis splendidissimis exornatas afferentes, caput tuum persæpe coronant: nos autem non rebus hisce terrenis (quæ enim de terra sunt, finem habent terram) sed cælestium rerum divinam virtutem, tempore Deo dilecti regni tui Hierosolymis apparentem, pietatē tuæ

(a) Apud
Cyrill. in
fin. Ca-
tech. my-
sag.

XXVI.
Epistola
Cyrilli
ad Con-
stantium
Imp.

ex lumine constituta in celo super sanctissimum montem Golgotham visa. In ea epistola, a Baronio hoc anno recitata, hæc tantum verba leguntur. Verum tam in Græco, quam in Latino, dies additur hoc modo: *Sanctis hisce diebus Pentecostes, Nonis Maiis, &c.* Philostorgius loco laudato scribit, eam visam circa horam tertiam ejus diei, qua vulgo dicitur Pentecostes. Auctor Chronici Alexandrini: *Ipsa die Pentecostes Nonis Maii*. Theophanes in Chronico, *die sacro Pentecostes*. Quæ verba Eruditorum ingenia excruciarunt; cum anno CCCLI. Pascha die XXXI. Martii, Pentecostes die XIX. Maii celebrata fuerit, & nunquam festum Pentecostes in diem septimum Maii incidere possit. Verum totum arcanum in eo situm, quod Græci Pentecosten sumunt, non solum pro die illo, qui a die Paschali quinquagesimus; sed etiam pro septem hebdomadis, quæ Pascha subsequuntur. Hujus rei egregium exemplum suppeditat Eusebius in Vita Constantini Magni lib. 4. ubi postquam de ejus ægritudine, quæ festis Paschalibus peractis contigit, de ejus Helenopolim profectio, de illius Baptismo, ac de Imperii inter filios divisione locutus est, cap. 64. ait: *Porro hæc omnia gerebantur in maxima illa solennitate veneranda & sacratissima Pentecostes, qua septenario hebdomadam numero decorata, unitate obsignatur. In qua & communis Servatoris Ascensum in calos, & Sancti Spiritus in terras Descensum contigisse, sacra Litera testantur.*

tua in notitiam studiose deducimus; non ut nunc primum ex ignorantia pervenias in Dei cognitionem (videris enim ipse jam alios posse docere, in quibus pie agis) sed ut ista perspicuus confirmaris, & regni a parentibus accepta hereditate, amplioribus te divinitus coronis caelestibus honoratum non ignorans, Deo universorum Regi, & nunc eas quas decet, gratias agas, & deinceps majorem animum adversus hostes geras. Re vera enim Imperium tuum amatur a Deo: quandoquidem hoc tempore tua tanta prodigia monstrare non dubitat. Ac tempore quidem Deo dilectissimi & beatæ memoriæ Constantini patris tui, salutare Crucis lignum Hierosolymis repertum est; divina gratia concedente ei, qui recte quærebat pietatem, etiam abstrusam locorum sanctorum inventionem. Tempore vero tuo, domine omnium pietissime Imperator, qui tua erga Deum pietate majori parentes tuos superasti, non jam amplius de terra, sed de cælis sunt prodigia; quoniam Domini, & Salvatoris nostri Jesu Christi, unigeniti Filii Dei, mortis devictæ trophæum, beata, inquam, Crux splendoribus luminis coruscans Hierosolymis apparuit.

XXVII.

Tempus apparitionis.

Sanctis enim hisce diebus sanctæ Pentecostes, circiter horam tertiam, omnium maxima Crux ex lumine constituta in cælo super sanctissimum montem Golgotham, & usque ad sanctum montem Olivarum extensâ apparuit, non uni aut alteri tantum visa, sed & universæ civitatis multitudini manifestissime ostensa; neque, ut aliquis forte putarit, celeriter secundum phantasiam percurrens, sed compluribus horis supra terram aperte conspecta, co-

PAGIUS

In ea igitur solennitate, Imperator, hac diximus qua consecutus, ultima tandem die (quam si quis omnium festivitatum maximam vocet, hanc quam meo judicio aberraverit) circa meridiem migravit ad Dominum, die nimirum XXII. Maii, in quem anno CCCXXXVII. Constantini Magni mortuali, festum Pentecostes incidit.

X.

An dici possit eam visam die Pentecostes.

Quare Eusebius, ut recte vidit Valesius in Notis, festum seu solennitatem Pentecostes, eos omnes dies appellat, qui a die Paschatis ad diem Pentecostes inclusive fluxerunt. Unde Basilii Magni de Spiritu Sancto ad Amphiloichium cap. 27. inquit: Porro omnis quoque Pentecoste est Resurrectionis, qua in saculo expectatur, monumentum. Unus enim & primus dies, septies septuplicatus, septem sacra Pentecostes hebdomadas efficit. A primo enim incipiens in eundem desinit per similes (dies nempe Dominicos) qui in medio revolvuntur quinquagesies. Quare & ævum similitudine imitatur, tanquam in motu circulari ab iisdem signis incipiens, & in eadem desinens. Hinc quemadmodum Græci hebdomadam, quæ festum Paschæ proxime sequitur, ipsamque diem Dominicam Paschalem Diacœnesima nomine vocant, & tanquam unum diem reputant, ut ex illorum Typico discimus, eademque ideo Horas recitant; sic septem hebdomadas, quæ Pascha subsequuntur, Pentecostes nomine appellant.

ruscis splendoribus radios superans Solares: nam si ab illis superaretur, certe offuscaretur & lateret; adeo excellentiores quam Sol emittebat fulgores, ut illico universa civitatis multitudo ad sanctam Ecclesiam concurreret, metu divini illius prodigii, non sine lætitia concitata. Juvenum simul ac senum, virorum & mulierum, & omnis ætatis ad ipsas usque in thalamis per domos recumbentes puellas, vicinorum hospitem Christianorum, & aliunde advenientium Ethnicorum ingens erat spectaculum, qui tum concordia & uno ore omnes Jesum Christum, Dominum nostrum, Filium Dei unigenitum, ejusmodi mirabilium effectorem laudabant, re ipsa & experientia discentes, quod Christianorum pietissimum dogma non est in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, non ab hominibus tantum annuntiatum, sed de cælis divinitus testificatum.

Cum igitur nos incolæ Hierosolymitani paradoxum hoc prodigium hisce oculis percepissemus; Deo quidem omnium Regi, & Filio Dei unigenito, ita ut æquum est, gratias cum adoratione egimus, & preces pro tua Deo dilectâ potentia in his locis sanctis effudimus. Operapretium autem putavi, caelestes hæc & divinas ostensiones silentio non præterire: quin potius bonum nuncium tibi, divinamque ex his benignitatem per has litteras studui afferre; ut in bono fundamento antea partæ fidei, ex his quæ subito divinitusque demonstrata sunt, ampliorem extruens notitiam, firmiorem in Dominum nostrum Jesum Christum spem assumes; atque confidens, & omni fortitudine repletus, tamquam

XXVIII.

Bonum nuncium crucis apparitio.

Denique Theodorus Balsamon Patriarcha Antiochenus in epistola de Jejuniis a Cotelario in II. tomo Monumentorum Ecclesiæ Græcæ publicata cap. 13. scribit: Saneitum est a Deo per Moysen, ut post Agni festum populus per VII. hebdomadas quiete degeret, atque ita cum jejuniis & humilitate perageret celebritatem hebdomadarum. Anima enim, inquit, quacumque per jejunium humiliata non fuerit ante festum, exterminabitur. Oportuit ergo & nos, qui digni habiti sumus cernere post septem hebdomadas adventum sanctissimi Spiritus, statim cum jejuniis festum diem ducere, loco Typici hebdomadarum festi, sanctam Pentecosten. Sed quadam maxime divina traditio mundo salutarem Domini Resurrectionem magnificans, ortamque ex ea lætitiâ velut continuans, & jubens hec quinquaginta dierum curriculum PRO UNA DIE haberi, nec genu flectere, nec aliud quid agere, quod gaudii magnitudini adversetur, cōhibuit, quin sacer hebdomadarum ritus per hoc latum festum absolvretur. Ex quibus omnibus certum redditur, diem septimam Maii inter Pentecostes dies connumeratam, licet anno CCCLI. quo Crucis signum in cælo visum, festum Pentecostes die XIX. Maii celebratum fuerit; neque hac de re amplius quæstionem esse posse.

XI.

Quinquaginta dies Pentecosten præcedentes pro uno habiti.

Levit. 23. v. 29. & Psalm. 34. v. 13.

quam is qui Deum desuper habet socium, Crucis trophaeum efferas honorificentissime, gloriationem gloriationum, signum producens, quod in caelo ostensum est; cuius effigiem cum ostenderet hominibus, etiam caelum multum gloriabatur & latibatur.

XXIX. *Prædictiones de apparitione Crucis.* Atque hoc quidem prodigium, Imperator Deo dilectissime, Prophetarum testimoniis, ac verbis Christi quæ sunt in Evangeliiis, prædictum, & nunc jam peractum est, & deinceps amplius perficeretur. Nam in Evangelio secundum Matthæum, cum Salvator rerum futurarum cognitionem beatis Apostolis suis traderet, & post illos alios qui cum eo versabantur, aperitissime prædixit: Et tunc (inquit) apparebit signum Filii hominis in caelo. Quem sacrum Evangeliorum librum de more in manum accipiens, quæ de isto signo ibi sunt prædictiones & testimonia scripta reperies: quibus Evangeliiis ut maius adhibeas studium, te domine, admoneo, propter earum, quæ reliquæ istic descriptæ sunt, seriem rerum a Salvatore prædictarum, & magna indigentium observatione, non sine pietate, ne aliquid ab adversaria virtute detrimentum patiamur.

XXX. *Profusa laudatio.* Has tibi, Imperator Deo dilectissime, sermonum meorum offero primitias: has ab Hierosolymis primas annuntio voces, tibi maxime germano & omnis pietatis studioso, Christi unigeniti Filii Dei & Salvatoris nostri una nobiscum adoratori, qui secundum divinas Scripturas Hierosolymis mundi operatus est salutem: qui mortem quidem hic perpeffus est, proprioque ac pretioso sanguine suo hominum peccata

PAGIUS XII. *Sacrificia Gentilium prohibita.* Ad num. XXXII. & seq. Constantius sacrificia nocturna, Magnentio auctore permessa prohibuit Lege 5. Codicis Theodosiani De Paganis. Nam inter alia, inquit Gothofredus in hujus Legis Commentario, quæ Magnentius etiam Romæ, firmandæ scilicet dominationi, invexerat, vel permiserat, nocturna sacrificia erant, non ausus forsitan diurna permittere. Cui proximum est, quod Athanasius in Apologia ad Constantium pag. 528. ait, Magnentium Magis, & incantationibus contra Dei iussa attendisse. Sane Libanius Scriptor Gentilis in Oratione funebri ad Julianum pag. 268. etsi alieni Imperii incubatorem commendat, quod imperaret *μὴτὰ φιλανθῆς τῶν νόμων* quod a Gentili Scriptor d'ctum ob sacrificia aliquatenus saltem restituta, vel permessa, quæ Constantius nunc aboleri jubet. Quo exemplo Constantinus Magnus quoque, victo Maxentio Tyranno nocturna Romæ sacrificia sustulisse videtur ex Lege 3. ejusdem Codicis De infirmendis his, quæ sub Tyrannis. Denique Valentinianus postea, cum diurna non prohiberet, nocturna saltem sacrificia in quibusdam Imperii sui partibus perniciosius in vestra prohibere necesse habuit, ut liquet ex Lege 7. ejusdem Codicis De Maleficis, & Zosimo lib. 4. pag. 735.

XIII. Data & hoc anno a Constantio Lex 10. Codicis Theodosiani De Episcopis, qua plenissima im-

delevit; vitam vero & incorruptibilitatem spiritualem, caelestemque gratiam credentibus omnibus præbuit: cuius potentia & gratia te custoditum & letantem, splendidioribusque ac majoribus in officiis pietatis versantem, atque filium proprium regis insignientem ornamentis, ipse Rex omnium Deus, totius beneficentiæ exhibitor, multis annorum periodis pacificis ad honorem & gloriam, Christianis, mundoque universo servet perpetuo, potentiorremque te efficiat, & omni ornatum virtute: & pro more sanctarum Ecclesiarum, Imperiique Romani humanitatem demonstras, & amplioribus pietatis coronis in multos annorum circulos quietos resplendas. Deus universorum id nobis concedat, Auguste Imperator dilectissime, laudantibus semper sanctum & ὁμοῦσιον, id est, CONSUBSTANTIALEM Trinitatem, verum Deum nostrum, quem decet omnis gloria in secula seculorum. Amen. Hactenus ad Constantium Cyrillus.

Redarguitur porro ex his quæ tum, XXXI. ex Sozomeno, tum Cyrillo narrata sunt, Nicephorus (a), dum ait, idem signum Crucis Romano exercitui in Pannonia militanti factum esse perspicuum: nam, haud in ea aeris regione adeo sublime apparuit, ut in longe remotis regionibus videri potuerit. Porro tantæ rei gestæ memoria non diversorum tantum scriptorum egregiis monumentis remansit posteris consignata, sed etiam publicis Ecclesiasticis tabulis penes Orientales conscripta est, anniversaria celebritate Christiano populo rediviva (b), die septima mensis Maii, quo idem signum sanctissimæ crucis contigit apparere.

Hoc

munitas omnibus Clericis conceditur, ut Ecclesiasticarum catus concursu populorum ingentium frequentetur, quemadmodum in ea Lege dicitur. Crescentibus nempe jam ubique Ecclesiis, (ac proficiente in dies Religione Christiana ac nominatim Athanasio ex exilio reduce, ut ipse testatur in Apologia ad Constantium) jam solito pluribus etiam immunitatibus homines ad Clericatum invitandi visi sunt, præter veteres immunitates jam concessas. Prima itaque immunitas est a censibus, qui possessionum nomine Fisco dependuntur. Quæ immunitas a censibus & vestigalibus postea sæpius infracta, præsertim sub Valente, ut constat ex duabus Gregorii Nazianzeni epistolis, puta 159. & 156. Basilii quoque epistola 279. ad Modestum Præfectum Prætorio Orientis de eadem immunitate sub eodem Valente Imperatore conculcata conqueritur, eoque instaurari petit. Secunda immunitas est a muneribus sordidis, de quibus in Codice Theodosiano lib. 11. Tertia est a Lustrali collatione; nempe Clerici ab ea collatione, quæ a negotiatoribus præstatur, quæque Lustralis dicebatur, immunes declarantur. Ultima est immunitas parangariarum, de quibus videndus Gothofredus in Commentario illius Legis. Hæ porro immunitates Tricennalium Constantii occasione concessæ.

(a) Niceph. l. 9. c. 32.

Festum apparitionis S. Crucis.

(b) Menolog. die 7. Maii.

Baron. n. XXXIII.

XXXII. Hoc pariter anno Constantius Imperator, adversus Magnentii tyranni indulgentiam, qua nocturnis sacrificiis jussurat patere deorum templa, dedit rescriptum in hæc verba ad Cerealem Urbi Præfectum (a):

(a) l. 5. de Pagan. & sacrif. Cod. Theod. Aboleantur sacrificia nocturna, Magnentio auctore permissa, & nefaria deinceps licentia repellatur, &c. Dat. VIII. Kal. Dec. Constantio Aug. VI. & Constante Cæs. II. Coss. Hactenus sanctio decurtata in hunc modum (quam optassem integram) posita in Codice Theodosiano.

Rursum vero hæc idem Constantius adversus ea quæ a Magnentio tyranno & ejus magistratibus gesta essent, eadem irritans, rescripsit ad universos Provinciales & Populum (b):

(b) l. 5. de infirmantibus his quæ sub tyrannis C. Theod. Quæ tyrannus, vel ejus Judices contra jus statuerunt, infirmari jubemus, reddita possessione expulsis; ut, qui vult, ab initio agat. Emancipationes autem, & manumissiones, & pacta sub eo facta, & transactiones valere oportet. Dat. III. Non. Novembris, Mediolani, Constantio Aug. V. * & Constante Coss.

* VI. Depravate tamen legitur quintus Consulatus Constantii, loco sexti, quem gessit hoc anno: deprehenditur enim ex eo certus error, quod satis liqueat, non ante præsentem annum liberum fuisse Constantio, Mediolanum adire, ubi datum est rescriptum, nisi debellato Magnentio, qui dominabatur toti Imperio Occidentali. Iisdem quoque Consulibus ab eodem Imperatore sanctio promulgata est de clericorum immunitate, data ad universas provincias atque populos Imperio Romano subjectos, his verbis (c):

XXXIII. De clericorum immunitate. Ut Ecclesiarum cætus concursu populorum ingentium frequentetur; Clericis ac juvenibus præbeatur immunitas; repellaturque ab his exactio munerum sordidorum, negotiatorumque dispendiis minime obligentur; cum certum sit, quæstus, quos ex tabernaculis atque ergasteriis colligunt, pauperibus profuturos. Ab hominibus etiam eorum qui mercimoniis student, cuncta dispendia esse sancimus: perangariarum quoque parili modo cesset exactio. Quod & conjugibus & liberis eorum, & ministris majoribus pariter ac fæminis indulgemus, quos a censibus etiam jubemus perseverare immunes. Dat. VII. Kal. Junii Constantinop. Constantio VI. & Constante

AA. Coss. Quod vero uxoribus atque liberis clericorum tribuit Imperator immunitatem; de illis sane intelligendum est, qui cum essent matrimonii vinculo obligati, adsciscerentur in clericos, secundum ea quæ superius dicta sunt.

Quod insuper ad politicum statum pertinet; ad Restitutum Sardiniae Præsidem de non infligendis pœnis corporibus debitorum sic rescripsit (d): Provinciales pro debitis plumbi verbera & custodiam carceris minime sustinere oportet: cum hos cruciatus non infontibus, sed noxiis constitutos esse, noscatur. Satis vero sit debitorem ad solvendi necessitatem capione pignorum conveniri. Dat. VIII. Id Decemb. Constantio VI. & Constante III. * AA. Coss.

Constantium autem hoc anno in Galliis hiemem egisse Arelate, auctor est Ammianus (e), ibique asserit celebrasse natalem diem suum sexto Idus Octobris, quo ætatis suæ annum trigesimum terminabat: quam quidem celebritatem infontium idem tradit fuisse sanguine madidam, eorum scilicet, qui vel levissima qualibet suspitione de amicitia cum Magnentio laborassent, vel aliis ex causis delatorum calumniis obnoxii fuissent. Sed quod ad natalem diem Constantii pertinet; eum Idibus Augusti celebrari solitum, ipsius ad Senatum rescriptum (f) datum declarat.

Inter hæc autem fluctuabant res Orientales, Isauricis latronibus longe lateque grassantibus, aliaque ex parte Saracenis collimitios infestantibus, atque etiam Persis Mesopotamiam invadentibus, cum interim Gallus Cæsar, quod tyrannidem assectaret, in magistratus complures, diversis prætensis causis, immaniter fureret: sed ista Ammianus pluribus recenset, cuius jactura librorum, quæ ab eodem Gallo gesta sunt adversus Judæos, desiderantur: hæc tantum de his a S. Hieronymo in Chronico, hoc ipso anno Constantii decimosextimo, breviter adnotantur potius, quam describuntur: Gallus Judæos, qui interfectis per noctem militibus arma ad rebellandum invaserant, oppressit, cæsis multis hominum millibus usque ad innoxiam ætatem: & Civitates eorum Diocæsream, Tiberiadem, & Diospolim, plurimamque oppida igni tradidit. Hæc Hieronymus, eadem quoque Sozomenus (g); cætera autem de Gallo anno sequenti.

XXXIV.

(d) l. 7. de exact. C. Theod.

* II.

(e) Ammian. l. 14.

Arelate celebratus Constantii dies Natalis:

(f) l. 16. de Pratorib. C. Theod.

XXXV.

Status Orientalis Imperii:

Judæi a Gallo compressi,

(g) Sozom. lib. 4. c. 6.

JESU CHRISTI
ANNUS
354.

LIBERII PAP.
ANNUS
3.

CONSTANTII IMP.
ANNUS
18.

I. **C**onsulibus Constantio Augusto septimum & Gallo Cæsare tertium, aperitur novus annus, idemque Domini trecentessimus quinquagesimus (quartus: quo Liberius Papa, auditis iis quæ prioribus a se missis legatis ad Constantium Imperatorem contigissent, aliam rursus legationem ad eundem Imperatorem mittere festinavit. Mox enim posteriorem hanc legationem priorem subsecutam esse, nimirum simulac litteris legatorum quod gestum esset Liberius accepisset, litteræ ipsius hac nova legatione ad eundem Constantium datæ significant illis plane verbis: *Manent litteræ legatorum, qui ad clementiam tuam fuerant destinati, quæ nuper venerunt, &c.* Rursus vero cum in iisdem litteris ad Constantium missis idem Liberius numeret annos octo elapsos a tempore, quo legati Arianorum Constantem Imperatorem Mediolani convenere, nempe Demophilus, Macedonius, Eudoxius, & Martyrius (quam quidem ipsorum legationem, testificatione quoque Athanasii, missam diximus anno Domini trecentesimo quadragesimoquarto) plane dicendum est, vel in fine anni præteriti, vel præsentis initio, ejusmodi legationem ad Constantium contigisse. Legati autem ad tantum opus plane difficillimum delecti sunt Luciferus Episcopus Calaritanus in Sardinia, qui Romam opportune his diebus advenerat; quem fide integrum, constantia infractum, zelo pietatis æstuantem Liberius cognoverat; itemque collegæ, Pancratius Romanæ Ecclesiæ presbyter, & Hilarius ejusdem Ecclesiæ diaconus: missi fuerunt hi ad Constantium Imperatorem

in Gallia tunc agentem, ad quem hæc datæ sunt ab eodem Romano Pontifice litteræ (a):

Gloriosissimo Constantio Augusto Liberius Episcopus.

Opto, tranquillissime Imperator, ut mihi benignas aures clementia tua tribuat, quo possim mansuetudini tuæ mentis meæ propositum aperire. De Christiano etenim Imperatore, & sanctæ memoriæ filio Constantini, hoc ipsum sine cunctatione mereor impetrare. Sed in eo me laborare intelligo, qui, repetita satisfactione, placabilem etiam circa reos animum tuum in gratiam meam revocare non possum. Sermo enim pietatis tuæ jamdudum ad populum missus, me quidem, quem patienter omnia ferre necesse est, plurimum lacerat: sed animum tuum, qui lenitati semper vacat, qui numquam (ut scriptum est) in octava diei iracundiam servat, retinere circa me indignationem, miraculo mihi est. Ego enim, religiosissime Imperator, tecum veram pacem requiro, quæ non sit verbis composita interna dispositione fallaciæ, sed præceptis Evangeliorum rationabiliter confirmata. Non Athanasii tantum negotium, sed multa alia in medium venerant, propter quæ Concilium fieri mansuetudinem tuam fueram deprecatus: ut ante omnia, quod specialiter optat mentis tuæ erga Deum sincera devotio, cum fidei causa, in qua nobis prima spes est, ad Deum diligenter fuisset tractata: nec eorum qui nostram circa Deum observantiam mirari debent, possent finire . . . . & dignum fuerat Dei cultore, dignum Imperio tuo, quod Christi pietate regitur & augetur, speciali-

(a) Extant in append. ad Lucif. Opera.

II.

Liberii Papæ litteræ ad Constantium.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5847.

SÆC. IV.

Anno Urbis 1107.

Olymp.

283. an. 2.

A. C. 354.

☉ 27. B. ☽ 13. P. 27. Mart. Indict. 12.

JESU CHRISTI 354.

LIBERII PAPÆ 3.

CONSTANTII IMP. 18.

I. [1] **A** Num. I. ad X. *Cons. Constantius Aug VII. & Constantius Gallus III. prior juxta ter-*

Consules.

tiam regulam: posterior juxta secundam, nempe ob Quinquennalia, anno uno anticipata.

Litteræ Liberii Papæ ad Constantium Imp. in quibus ait, Demophilum, Macedonium, Eudoxium & Martyrium ante annos octo de Concilio Mediolanensi iratis animis exiisse, & Arii sententiam damnare noluisse, hoc anno, ut recte vidit Baronius, scriptæ. Nondum enim tum indicta fuerat Synodus Mediolanensis, quæ anno sequenti habita, cujus impetrandæ gratia Legati cum epistola Liberii missi sunt; & præterea adhuc in Gallis agebat Constantius, quem sub currentis anni exitum in Italiam ad hiberna discessisse, testatur Ammianus lib. 14. cap. 4. Erravit ita-

II.

Epistola Liberii PP. ad Constantium.

NOTÆ

[1] **C**ons. Constantius Aug. VII. & Constantius Gallus III. Ammianus, lib. XIV. *Constantius consulari suo septies, & Cæsaris iterum, egressus Arelate, Valentiam petiit. Laterculus Paschalis in codice veterimo Vaticano Regiæ Svecorum, in quo Gennadii liber de Viris illustribus, litteris quadratis exaratus, continetur (fuit autem olim codex Cœnobii S. Andreae de Valle in Urbe) qui ab hoc anno incipit, hos Consules ad oram ita exhibet: CONST. VII. ET. CONST. IIII. Errore fortasse Librarii una numeralis nota in consulari Constantii adjecta est: quamquam & Ammiani locus solvendus est, qui, ut vidimus, Constantii Aug. septimum Consularium cum secundo Constantii Cæsaris conjungit.*

Fassi vulgati: Constantio VII. & Constantio III.

liter hoc ipsum pro reverentia sanctæ religionis, cui prudenter intentus es, clementiam tuam nobis ad hæc impetranda præstare.

III. Sed multi Ecclesiæ membra lacerare festinant, qui confinxerunt, me litteras suppressisse, ne crimina ejus, quem dicebant condemnasse, apud omnes paterent: quas illas litteras Episcoporum Orientalium, & Ægyptiorum, quibus in omnibus eadem in Athanasium crimina continebantur*. At satis omnibus clarum est, nec quisquam negat, nos Orientalium litteras intimasse, legisse Ecclesiæ, legisse Concilio, atque ad hæc etiam Orientalibus respondisse: qui fidem & sententiam non commodavimus nostram, quod eodem tempore septuagintaquinque Episcoporum Ægyptiorum de Athanasio sententia repugnabat; quam similiter recitavimus atque insinuavimus Episcopis Italis. Unde contra divinam legem visum est etiam, cum Episcoporum numerus pro Athanasio major existeret, in parte aliqua commodare consensum. Hæc scripta, si Deo fidem habet Theosebius*, qui missus fuerat festinans in Africam, nobis reliquit. Quæ tamen post omnia scripta ne ad impetrandum forte Concilium deessent; Vincentius, qui cum cæteris legatus missus fuerat, Arelatum pervenit. Videt igitur prudentia tua nihil animum meum introisse, quod Deo servientibus non dignum fuerat cogitare. Testis autem est mihi Deus, testis est tota cum suis membris Ecclesia, me fide, & me in Deum meum, cuncta mundana (ita ut Evangelica, & Apostolica ratio præcipit) calcare atque calcasse, non furore temerario, sed constituto atque observato jure divino: atque in alio ministerio Ecclesiastico vivens, nihil per jactantiam, nihil per gloriæ cupiditatem, quod ad legem pertinebat, implevi; atque ad istud officium (testis est mihi Deus) invitatus accessi, in quo cupio quidem sine offensa Dei, quamdiu in seculo

* Theobadius.

Ann. Eccl. Tom. IV.

fucro, permanere; & nunquam mea statuta, sed Apostolica, ut essent semper firmata & custodita, perfeci: secutus morem ordinemque majorum, nihil addi Episcopatu urbis Romæ, nihil minui passus sum: & illam fidem servans, quæ per successionem tantorum Episcoporum cucurrit, ex quibus plures martyres extiterunt, illibatam custodiri semper exopto; sed neque perire meam causam, pietati tuæ sollicitudo Ecclesiastica atque ipsa devotio persuadet.

Significant Orientales paci & nostræ velle conjungi. Quæ est pax, clementissime Imperator, cum sint ex partibus ipsis quatuor Episcopi, Demophilus*, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum apud Mediolanum Arii hæreticam sententiam nolissent damnare, de Concilio iratis animis exiere? Horum, si fas est, sententiis, quale sit, aut quid habeat, commodare consensum, æquitas & clementia tua poterit æstimare. Non est novum, quod non subtiliter, & sub occasione nominis Athanasii attentetur. Manent litteræ Alexandri Episcopi olim ad Silvestrum sanctæ memoriæ destinata, quibus significat ante ordinationem Athanasii undecim tam presbyteros, quam etiam diacones, quod Arii hæresin sequerentur, se Ecclesiâ eiecisse: ex quibus nunc quidam extra Ecclesiam Catholicam foris positi dicuntur sibi conciliabula invenisse, quibus asseveratur etiam Georgius in Alexandria per litteras communicare. Quæ ergo potest pax esse, tranquillissime Imperator, si Episcopi (ut nunc per Italiam factum est) cogantur talium sententiis obedire?

Accipe & aliud (quia tranquillitas tua patienter admittit.) Miment litteræ legatorum, qui ad clementiam tuam fuerant destinati, quæ nuper venerunt: quibus significant, propter turbationem omnium Ecclesiarum se quidem ante succumbere sententiis Orientalium voluisse; proposuisse tamen conditionem, si iidem Arii hæresin

V. v. v. 2 con-

IV.
* Patrophilus.
pacem iniuri cum hæreticis non posse.

V.
Arianorum perveritas.

PAGIUS itaque Petavius in Dissert. de Photino Hæretico, qui eam epistolam anno sequenti datam arbitratus est, quemadmodum & Valesius in Notis ad lib. 3. Sozomeni cap. 23. qui ex eo quod in iis Liberii literis dicatur, quosdam extra Catholicam Ecclesiam positos Conciliabula habere, quibus asseveratur etiam Georgius in Alexandria per litteras communicare, existimat Georgium Sedis Alexandrinæ invasorem, Alexandrino Episcopatu potitum esse cum illa epistola scripta est, ideoque eam pertinere ad annum trecentimum quinquagesimum, sextam, quo Georgius Sedem illam occupare cœpit.

III. Verum Liberius non de Georgio Alexandrino, sed de Georgio Laodicensi Episcopo Ariano, qui in Concilio Sardicensi damnatus est, cujusque crebra per hæc tempora mentio, sermonem habet. De eo Athanasius sæpe loquitur, præsertim initio Apologiæ suæ de fuga sua, quam his verbis exorditur: Audio Leontium, qui nunc est Antiochia, & Narcissum Neronopolitanum, & Geor-

gium Laodicensem, reliquosque cum ipsis Arianos, multa de me obgnare, & crimen timiditatis opprobare, quod cum ab ipsis ad necem quærerer, (anno CCCLVI) non me ipsis in deditionem obtulerim.

Porro obtentum est ea Legatione quod petebatur, nempe ut Concilium Mediolani celebraretur anno sequenti in causa Athanasii, quod nempe in eum annum Vicennalia Imperii Augustei Constantii inciderent, & mos ferret, ut annis hujusmodi solenniis destinatis Religioni, & Ecclesiæ consulere. Quæ ratio cum Baronium fugeret, putavit, eam Synodum præsentis anno celebrandam fuisse: sed quod Constantium adversus Gundomadum & Vadomarium fratres Alemannorum Reges Galliam invadentes oportuit arma movere, Concilium in annum dilatum fuisse. De eo bello legendus Ammianus lib. 14. Verum hæc conjectura ex dictis corrui, liquet: que non alio anno quam CCCLV. Synodum illam congregari debuisse.

IV.
Concilium Mediolanense Liberius a Constantio imperat.

Baron. na. IX.

condemnaſſent, hoc genere ſe inclinatos eorum ſententiis obedire. Placitum, ut ipſi ſignificant, ſcriptura teſte firmatur. Itur in Concilium, accipiunt cum deliberatione reſponſa. Arii doctrinam ſe damnare non poſſe; Athanaſium, quod ſolum exigebant, communionem eſſe privandum. Hinc jam clementia tua hoc quoque conſideret, recte Catholica religionis jure ſervato, an hominis cauſa debeat diligenter excuſſeque tractari. Unde iterum atque iterum manſuetudinem tuam, animum tuum Deo deditum rogo per ejus virtutem; qui ſe in deſenſione tua, quantus ſis, univerſis mortalibus approbavit, habens ante oculos ejus beneficia, qui Imperium tuum in omnibus regit: hæc in cætu Episcoporum diligenter faciat omni cum conſideratione tractari*; ut pacatis per te, Deo favente, temporibus, tranquillitate tua conſentiente, ſic omnia diſcutiantur, ut quæ fuerint judicio ſacerdotum Dei confirmata, cum conſtiterit omnes in expoſitione fidei, quæ inter tantos Episcopos apud Nicæam, præſente ſanctæ memoriæ patre tuo, confirmata eſt, univerſos conſenſiſſe, cum exemplo poſſent in poſterum cuſtodiri. Ut ipſe Saluator, qui ſuper mentis tuæ propoſitum intuetur, in tanta rerum expeditione lætetur, cauſam fidei & pacis etiam Reipublicæ neceſſitatibus non immerito præpoſuiſſe. Ad exorandam igitur manſuetudinem tuam, ut benevolo animo allegationes noſtras audire digneris, fratrem & Coepiscopum meum ſanctum virum Luciferum cum Pancratio compreſbytero meo, & Hilario diacono placuit proficiſci: quos credimus de clementia tua ad pacem omnium Eccleſiarum Catholicarum non difficulter poſſe Concilium impetrare. Dei omnipotentis clementia te nobis cuſtodiat, clementiſſime ac religioſiſſime Imperator. Haecenus Liberii litteræ ad Conſtantium, honeſtiſſimis titulis, licet immeritis, eum demulcere conantis.

VI.

Iiſdem legatis ad Imperatorem in Galliam proficiſcentibus idem Liberius Papa dedit litteras ad Eusebium Episcopum Vercellenſem, quibus illum vehementer rogavit, ut una cum iis ſuſciperet apud Imperatorem fidei patrocinium; eſt vero huiſmodi earum exordium: Me frater cariſſime, ad ſolacium vitæ, &c. Deſcriptæ extant anno ſuperiore, ibi recitatæ occasione lapſus Vincentii Episcopi Capuani. Addidit eodem ferme argumento alias ad eundem ipſe Liberius paulo poſt datas his verbis (a):

Dilectiſſimo fratri Eusebio Liberius
Episcopus.

Remeate filio meo Calepio* ad patriam ſuam, optimum credidi per hunc ſanctitatem tuam ſalutare, domine frater cariſſime, orans Dei clementiam, ut ſalvus atque hilaris litteras meas accipias. Sane

quia ſcio invitum animum tuum fideliter agere quæ Deus præcepit, commendo tibi fratrem, & Coepiscopum noſtrum Luciferum, ſed & cariſſimos filios meos Pancratium preſbyterum & Hilarium diaconum, qui pro ſtatu Eccleſiæ, animo virili, & virtute deiſica, tempore tempeſtivo aggreſſi ſunt* contra inimicos Eccleſiæ, quos Deus Spiritu oris ſui deſtruet. Scio enim ferventem Spiritum Dei eſſe in te, ut, ſimul cum iſdem aggreſſaris, ut fides, quæ ab Apoſtoliſ tradita eſt Eccleſiæ Catholica, nullo modo irrumpi poſſit: certe dignaris retinere, ſi leges publica abſentem non condemnant, ut eorum conſortio jungat ſe fides tua, & ſimilis, ubi fuerit, adſit ſanctitas tua; uno colloquio, uno conſilio id agatis, quod Deo & Angelis ejus placeat, & Eccleſiæ Catholica expediat. Pro hoc labore præmium cæleſte, coronam immarceſcibilem, hæreditatem regni cælorum Chriſtus Dominus noſter retribuatur vobis. Salutamus omnes qui tecum Deo fideliter ſerviunt. Salutate omnem clerum. Deus te incolumem cuſtodiat, domine frater cariſſime.

Liberii
Papæ litteræ ad
Eusebium
Episc.
Vercellenſem.

*pugnare.

His acceptis litteris, legatisque (ut par erat) honorifice exceptis, Eusebius una cum illis ad Conſtantium Imperatorem in Gallias profectus eſt; apud quem enixius agens, quicquid ea legatione petebatur, obtinuit, nempe ut Concilium celebraretur, quod ſequenti anno Mediolani collectum eſt. De his autem certior factus Liberius, atque in primis de ſedulo officio quod in ea functione Eusebius impendisset, has ad eum litteras dedit (b):

Liberius Episcopus dilectiſſimo fratri
Eusebio.

Sciebam, domine frater cariſſime, quod Spiritu Dei fervens in cauſa fidei, quæ nos poteſt Domino commendare, fratri & Coepiscopo noſtro Luciferum, & Pancratio compreſbytero noſtro, qui ſimul erat profectus cum Filio meo Hilario diacono, fida dignareris ſolatia exhibere, nec te poſſe iis denegare, quos ſciebas pro devotione fidei ſuæ tantum laboris itineris ſuſcepſiſſe. Magnam itaque levamen animus meus ex lectione litterarum tuarum accepit: immo cauſam ipſam in melius proficere poſſe, Deo favente, quod fratres noſtros deſerere noluiſſi, jam jamque conſido. Labora itaque bonis miles, qui præmium æternum Imperatoris expectans; & virtutem animi, quæ te ſcio mundi huius illecebras contempſiſſe, adverſus eos qui Eccleſiæ quidem luce orbi ſunt, præbere contende, habens utpote contemptum vitæ iſtius: veridicum te ſacerdotem oſtende, ut laborantibus vobis pro Eccleſiæ ſtatu, Concilium poſſit celebrari; ut omnia quæ in præjudicium fidei ſubtiliter e diverſo venientes machinati ſunt, poſſint in melius reformari. Hunc laborem, quem egregia fides tua melius novit, æ-

VII.

(b) Habentur eadem apud Eusebii Acta.

VIII.

Liberii
litteræ ad
Eusebium
Episcop.
Vercellenſem.

(a) Extant apud Acta Vit. Euseb. Episc. Verc.

* Callepodio.

ter-

terna pramia comitantur: cui quomodo-
dum insistere debemus, etiam si exhortatio
frigeret, fervens Spiritus Sanctus, qui
in te est, propter unitatem sanctæ Ecclē-
siæ per momenta animum tuum stimulet
ad majora solatia. Etiam ad fratrem &
Coepiscopum nostrum Fortunatianum, quem
sciebam neque personas hominum vereri,
& futura magis pramia cogitare, litteras
erogavi; ut & ipse pro sinceritate pecto-
ris, & pro fide, quam se scit etiam cum
discrimine vitæ præsentis custodisse, etiam
nunc vobiscum dignaretur excubare: quem
quidem scio pro sanctitate pectoris sui in-
dubitanter & consilio suo prudentiam ve-
stram firmare: & si ita vobis placuerit,
præsentiam suam in nullo dilectioni vestræ
negare. Deus te incolumem custodiat, do-
mine frater carissime. Ista Liberius. Porro
litteræ ad Fortunatianum desiderantur: at
fefellit Liberium spes de Fortunatiano con-
cepta, qui non tantum post hæc in Atha-
nassi damnationem subscripsit, ut dictum
est, sed adhæsit penitus Arianis: erat hic
Episcopus Aquilejæ.

IX. Cæterum quod hoc anno Constantium
adversus barbaros oportuit militasse, qui
in Gallias irruerant; & tantum, hiber-
no adveniente tempore, concessum fuit,
superatis Alpiibus, se Mediolanum confer-
re; Concilium ibidem celebrandum, dila-
tum est in annum sequentem. Ammianus
(a) enim de rebus Constantii hoc anno
gestis cum agit, sic ait: *Constantius Con-
sulatu suo septies & Cæsaris iterum*, e-
gressus Arelate, Valentiam petit, in Gun-
domadum, & Vadomarium fratres Aleman-
norum Reges, arma moturus. Hæc ipse.*
Cæterum eosdem demum pacem per lega-
tos a Constantio postulasse tradit, quam
ille concessit; nam addit: *Itæ post hæc fœ-
dere, Gentium rstu, perfectaque solemnitate,
Imperator Mediolanum ad hiberna
discessit; ubi curarum abjectis ponderibus
aliis, tamquam nodum & odium difficilli-
num, Cæsarem, nempe Gallum, nisu va-
lido cogitabat.*

PAGIUS Ad num. X. Constantii Galli Cæsaris cædes
sub hujus anni Consulibus recte a Socrate lib. 2.
V. cap. 34. Sozomeno lib. 4. cap. 7. & Idacio in
Fastis consignata: *Excessit e vita atatis anno nono
Galli Cæsaris cades.* atque vigesimo, cum quadriennio imperasset, in-
quit Ammianus, in fine lib. 14. Quibus ex ver-
bis etiam liquet, Cæsares Imperii participes fuisse,
non verò tantum Imperii successores designatos.
Hujus mortis nuntium ad Constantium, dum
Mediolani esset, perlatum, ut scribit Ammia-
nus initio lib. 15. Hoc anno ineunte Constantius
Arelate constitit, indeque verno tempore
Valentiam petiit, moturus in Gundomadum &
Vadomarium fratres Allamannorum Reges; cum
quibus mox fœdus pepigit, ut prodit Ammianus
lib. 14. cap. 10. qui capite sequenti subdit. *Itæ
post hæc fœdere, Imperator Mediolanum ad hiberna
discessit.* Tum Galli Cæsaris cædem recitare
incipit, quæ ideo sub hujus anni finem contigit.
De ea legendus Philostorgius lib. 4. cap. 1.

Quemadmodum autem id in Gallum, X.
& per quos effecerit ipse Constantius, idem Ammianus pluribus narrat, quæ præ-
mittimus. Sat namque scire, hoc ipso Gallus
Cæs. necatur.
anno hiemis tempore Gallum Polæ in Istria
oppido circumventum, atque circumdatum
a Constantianis spoliatum Cæsaris orna-
mentis, in privatam fortunam redactum,
ab iisdem tandem truncari capite jussum
esse, anno ætatis suæ nono supra vige-
simum, cum quadriennio imperasset, uxore
ejus Constantina paulo ante febris ab-
sumpta. Perseverasse autem Gallum Chri-
stianam religionem excolere ad exitum us-
que, Theodoretus (b) tradit: utinam &
fidei quoque mansuetudinem conjunxisset.
De ejus vero exitu agens S. Gregorius
Nazianzenus, in quem rejiciat culpam,
num in ipsum, an in Constantium, hæ-
ret: sed utrumque deliquisse affirmat; ait
(c) enim: *Cæsaris quidem & Imperium
& vita finem accepit: quæ enim inter ea
acciderunt, silentio premam, tam ejus gra-
tia qui fecit, quam qui passus est; quo-
rum utriusque pietatem honore ac reveren-
tia prosequens, temeritatem haudquaquam
laudo: quoniam enim fieri aliter non po-
terat, quin, cum homines essent, peccati
aliquid admitterent; hoc illud est, quod
fortasse quis in utroque reprehenderit; nisi
tamen hic quoque dum alterum accusamus,
alterum crimine liberemus.* Hæc ipse.

De compluribus autem necatis jussu Con-
stantii, quod ob amicitiam cum Gallo in
suspicionem venissent, pluribus agit Am-
mianus (d). Quo etiam tempore Eudo-
xium & Ætium hæreticos non ob hære-
sin, sed quod Gallo favissent, ejectos in
exilium fuisse, immo & præclarum illum
Theophilum, qui apud Indos Christianam
fidem propagasset, eadem ex causa Antio-
chia Heracleam in Pontum esse deporta-
tum, Nicephorus (e) tradit. At reddamus
hic modo quæ idem auctor de ejusdem
Theophili ad Indos profectio ac
prædicatione tradit; atque num omnia ve-
ri-

(b) Theod.
l. 3. c. 3.

(c) Gregor.
Naz. orat.
2. in Jul.

XI.

(d) Ammi-
an. l. 15.

Constantius quid
in amicis
Galli.

(e) Niceph.
l. 9. c. 18.
19.

VI. Victor de Cæsaribus, Galli Cæsaris morte nar-
rata, ait: *Ita longo intervallo annum fere post
septuagesimum, relata ad unum cura Republica.*
Si a præsentis anno per septuaginta retrocedas,
pervenies ad annum Christi CCLXXXIV. quo
Diocletianus Imperium iniit, vivente adhuc Ca-
rino Augusto, qui anno insequenti occisus est.
Septuaginta itaque illorum annorum initium vi-
detur repetendum ab anno CCLXXXII. quo
Probus, qui solus imperaverat, interemptus est;
cui Carus cum Carino & Numeriano Cæsaribus
successit. Quare Victor numero rotundo loquitur,
demonstratque, curam Reipublicæ penes
Cæsares etiam fuisse.

A num. XI. ad XVII. Post Baronii mortem
Jacobus Gothofredus Excerpta ex Historia Ec-
clesiastica Philostorgii, quæ Photius ex XII. ejus
libris collegit, in lucem emisit; postea Valesius
duos eorundem Excerptorum MSS. codices na-
ctus, novam editionem aggressus est, in qua lo-
ca

VII.

Imperium
Rom. pe-
nes unum
post annos
LXX. rur-
sus fuit.

XII. *Fuit tum etiam propter virtutem & doctrinam magnopere laudatus Theophilus ille, qui cognominatus est Indus, non ille quidem hæresis alicujus auctor, sed Arianismo plurimum addictus; qui sub Constantino ab Adiabenis, admodum adhuc juvenis, obses in Romanam ditionem fuerat missus (Adiabene vero regio est Indica, ampla & celebris.) At Theophilus consuetudine diuturna adeo mores ad Romanorum instituta conformavit, ut monasticam delegerit vitam, & diaconi susceperit dignitatem. Eusebio Nicomedienfi manus ei imponente. Cum autem legatio a Constantio propagandæ veræ pietatis & confirmandæ fidei gratia ad Orientales nationes mittenda esset, ambitiosa munificentia eam instituit; & princeps ejus, quem modo dixi, Theophilus designatus est. Constantius sane perquam magnifice, ut, quam maxime posset, gratiosum eum redderet: ad ducentos generosos e Cappadocia equos navibus impositos, aliaque insuper dona ad illos perferenda, Theophilo dedit; ut scilicet illi simul & liberalitatis ejus amplitudinem & animi magnitudinem admirarentur. At Theophilus legationem obiit, eamque ad finem debitum perduxit.*

XIII. *Nam qui in regionibus eis regnum obtinebat, a Græca superstitione ad veræ pietatis religionem deflexit; & ecclesias tres in diversis locis erexit, non tantum quæ ab Imperatore missa acceperat, donis, sed maxime etiam, quos ipse addiderat, sumptibus, per animi alacritatem cum illo concertans. Ecclesiarum istarum una in metropoli & principe urbe totius gentis; Tapharum eam nominant: secunda in loco ubi Romanorum emporium erat, extrorsum ad Oceanum versum; regio Adane vocatur: tertia in alia terræ ejus parte, ubi est quod Persicum emporium dicitur, in Persici maris ore constructa. Theophilus porro rebus apud Homeritas ampliter dispositis, templisque eis consecratis, atque*

PAGIUS *ca plurima, quæ in editione Gothofredi corrupta erant, restituit, novasque notas addidit. Scribit itaque Photius Philostorgium lib. 2. num. 6. hæc habere: Ait impius Philostorgius, interiores Indos qui Bartholomæi Apostoli prædicatione ad Christum conversi sunt, dissimilem Filii substantiam profiteri. Narratque Theophilum Indum, qui hanc sententiam amplectebatur, ad illos venisse, & suam illis opinionem tradidisse. Hos autem Indos, olim quidem Sabaos ait esse dictos ab urbe Saba, quæ caput est totius gentis, nunc vero Homeritas vocari. Tum lib. 3. num. 4. Ait Philostorgius, Constantium Legatos misisse ad eos, qui olim quidem Sabæi, nunc vero Homerita vocantur. . . . . Regionem autem quam incolunt Arabiam magnam & Felicem a Græcis appellari scribit, & ad extimum Oceanum pertingere. . . . . Judæorum quoque non exigua multitudo iis permixta est. Ad hos igitur legationem misit Constantius, eo consilio, ut ad veram pietatem illos traderet, &c. Postulavit etiam ut Romanis illuc navigantibus, & regionis in-*

etiam pro verum copia exornatis, in Adiabenem, quam patriam ejus esse diximus trajecit: ac deinceps in reliquam quoque Indiam transiit; multaque apud eos, quæ non rite agebantur, correxit: etenim confidentes Evangelicum audiebant oraculum, & alia multa faciebant, quæ sanctiones Ecclesiasticæ non jubebant: eæ omnia pulchre immutans ad Ecclesiæ placitum morem composuit; una saltem & quidem maxima re incommodans, quod altero τὸ ἐπισκοπῶν substantiale colere docuit. Porro ex India & Arabia Magna ad Auxumitarum rebus, in Romanorum reversus est ditionem; atque post reditum in magno habitus honore, suam quidem ille urbem aut Ecclesiam, cui episcopus præesset, sortitus non est: ubique tamen locorum propter hominis reverentiam, in eum, ut miraculum quoddam, omnium conjecti oculi erant; donec Ætio & Eudoxo in exilium, quod consilia cum Gallo communiçassent, ejusque rebus favissent, actis, & ipse Heracleam in Pontum est deportatus, Gallo in intimis habitus. Hæc ille de Theophilo.

XIV. *Cæterum cum res ab eo gestas, sic summatim recensitas, scriptis mandatas esse a Philostorgio hæreticorum infamissimo, tradat; omnia plane de eodem enarrata, in mendacii suspicionem adducit, cum nihil aliud de Theophilo nisi sit demonstrare, quam ipsum Arianam hæresin in Indiam invexisse, non autem re vera religionem Christianam propagasse: nam Homeritæ, ad quos a Constantio legatum missum esse Theophilum ait, jam antea acceperant Evangelium, necnon alii adjacentes Indorum populi, prædicatione primo Apostolorum, Bartholomæi, Thomæ ac Matthæi, qui Æthiopicis prædicavit (a), deinde Pantheni (b), ac novissime Frumentii (c) & Ædesii, qui sub Constantino Indis Evangelium annunciarunt.*

colis, qui ad Christi fidem converti vellent, Ecclesias edificari liceret. Dedit etiam Legatis magnam vim pecuniæ, quam adificandis Ecclesiis impenderent.

Hujus porro Legationis princeps erat Theophilus Indus. Qui olim quidem Constantino Imperio administrante admodum juvenis, obses a Divis missus fuerat ad Romanos. Horum regio Divus insula est. Incola vero ipsi quoque Indi cognominantur, &c. Postea vero cum Legationem hanc obeundam suscepisset, a sua communionis hominibus Episcopali dignitate eum ornatum esse, &c. Theophilus igitur cum ad Sabaos venisset, gentis Principi persuadere conatus est, ut Christum coleret, & a Gentilium errore recederet. Et Judæorum quidem solita fraus ac malitia in profundissimum silentium se se abdere coacta est, cum Theophilus admirandis operibus editis, fidem Christi invictam esse, semel atque iterum ostendisset. Legatio vero felicem exitum sortita est, cum Princeps gentis illius sincero animo ad veram pietatem transisset,

Homeritas quando ad fidem conversi.

(a) Socrat. l. 1. c. 15.
(b) Euseb. l. 5. c. 10.
(c) Ruffin. l. 1. c. 9.

VIII. *Theophilus Monachus eam in rem illuc missus.*

runt, ut suis locis superius demonstravimus: sed & ipsos populos Adiabenos jam longe ante hæc tempora Christianos evasisse, ex Sozomeno (a) superius dictum est; ut de his nulla penitus dubitatio esse possit.

(a) Sozom.
l. 2. c. 20.

XV.

Thalassius
scriptor
Arianus.

Hæc itaque volumus addidisse, ut lectorem admoneremus, caute legenda esse quæ ex lutofo hæreticorum fonte Nicephorus adeo inconsiderate derivat, quæve Suidas ex Thalassio prodit ejusdem farinae homine: vixit hic hoc eodem tempore, quem Constantii delatorem Ammianus (b) appellat, cujus est quoque mentio apud Athanasium in epistola ad Solitarios. Iste igitur suo Theophilo, cui summa erat familiaritate conjunctus tantum tribuit, ut etiam defunctam fœminam Judæam ad vitam revocasse, asserere non erubuerit; quod Suidas refert, & ipse minime exacte quidem res Theophili exploratas habens; sicut & Nicephorus, qui ex scriptis hæretici hominis Philostorgii ea edidit, quæ antiquiores Græci historici Theodoretus, Socrates ac Sozomenus, & si qui alii horum successores fuere, sunt penitus averfati, utpote referta mendaciis, & omni prorsus fide carentia; atque adeo contempserunt, ut nullus prorsus illorum hujus Theophili meminisse vel leviter saltem reperiat: nam ipsum Philostorgii, vel tantum nomen sic exhorruerunt, ut cuncta ab eo scripta execranda duxerint, & digna quæ perpetuo silentio damnarentur.

XVI.

Philostorgius
historicus
Arianus.

At quoniam auctore Philostorgio alia complura produnt; age, qualis hic fuerit, ut prudentior fias, lector, hic ex Photio recitemus, de quo hæc in sua Bibliotheca: *Philostorgius Arianus librum scripsit de Religione, quasi historiam texens Ecclesiasticam: omnes Arianos extollit, & contumelia afficit Catholicos; ut non sit historia, sed Encomium Arianorum. Incipit ab origine Arianae hæresis usque ad Ætii revocationem ab exilio factam per Julianum: Ætium extollit in cælum, & Eusebium Nicomediensem, & alios similes:*

PAGIUS

IX.

Etque ad
queram In-
diam A-
rianus iste
penetra-
vit.

& tres Ecclesias in ea regione edificasset, &c. At Theophilus cum apud Homeritas singula prout poterat, & prout temporis ratio sinebat, ordinasset, & Ecclesias dedicavisset, & ornamentis quibus poterat exornasset, ad Insulam Divu, quam ipsi patriam fuisse superius indicavimus, navigavit. Atque inde ad alias India regiones pervexit: multaque qua apud illos non rite fiebant, emendavit. Nam & lectiones Evangelii audiebant sedentes, & alia quadam peragebant, quibus divina lex repugnabat. Verum Theophilus cum singula apud eos juxta sanctiorem ritum, Deoque magis acceptum correxisset, Ecclesia quoque dogma confirmavit. Neque enim circa divini numinis cultum, ut ait impius iste, ulla egebant emendatione, utpote qui ab ultima antiquitate constan-

ac demum: *Quamvis (inquit) Orthodoxos omnes carpat, non est ausus attingere Gregorium Theologum; Basilio autem non pepercit. Vixisse vero hunc tradit sub Theodosio Juniore, ad quod tempus posterioris libri historiam perduxit. At de Philostorgio Theophili laudatore satis: ad hæc enim enarranda de Theophilo digressi sumus occasione proscriptionis a Constantio factæ in eos qui Gallo Cæsari studuerunt. Cæterum liquet tum Eudoxium, tum Ætium postea exilio relaxatos, ipsum vero Eudoxium creatum deinde Episcopum Antiochenum, ac mox Constantinopolitanum: tantum valuit apud Constantium hæresis Ariana, ut ejus patroni, quamvis majestatis criminis condemnati essent, fuerint tamen non solum ad propria restituti, sed amplissimis honoribus & dignitatibus aucti.*

Constantius igitur his curis de rebus Galli hoc anno detentus, diram illam quam meditabatur, adversus Catholicam Ecclesiam persecutionem, edicto jam de subscribendo in Athanasii damnationem anno superiori (ut vidimus) promulgato, ad tempus continuit: cum tamen interea veluti præludiis quibusdam Athanasius Alexandria a magistratibus vexaretur, quorum illud opus erat, ut, qualibet excogitata occasione, primum omnium eum Alexandria dimoverent. Tentaverat id antea (ut dictum est) Montanus Palatinus; qui cum a cæptis destitisset, hoc ipso anno nempe post biennium & duos menses elapsos a Montani temporibus, idem Athanasius a Diogene exagitari cœpit: post quem Syrianus Dux aperto demum Marte eam invasit Ecclesiam. Testatur id ipse quidem, cum ad Constantium scribit his verbis (c): *Cum igitur alio Montanus profectus esset, supervenit Diogenes Notarius post sextum demum & vigesimum mensem, qui nec ipse quoque epistolam exhibuit (de proficiscendo ad Constantium scilicet) aut sub mutuum conspectum venit; neque tamquam mandatum haberet, quicquam mihi præcepit. Quin cum ipse Syrianus exercitus du-*

XVII.

Athanasius
vexatur
Alexandriæ.

(c) Athan.
Apolog. ad
Constantium.

tissime Filium alterius a Patre substantia profectur. Ex hac autem Magna Arabia profectus est Theophilus ad Æthiopas, qui Auxumitas vocatur, &c. sed cum ad Auxumitas venisset, & cuncta illic negotia probe ordinasset, inde ad Romanorum ditionem redire cepit.

Narrat hæc Baronius ex Nicephoro lib. 9. cap. 18. & cum eo dicit Theophilum ab Adiabenis obsidem in Romanorum ditionem fuisse missum, & Adiabenen ejus patriam fuisse; cum tamen Philostorgius disertè scribat eum a Divæis obsidem missum ad Romanos, & insulam Divu ejus fuisse patriam. Sed non dubito quin is error Librariis attribuendus sit, qui utrumque Nicephori textum Græcum depravarunt. Hæc porro insula videtur ea quæ Divu vulgo vocatur, estque ad

X.

Situs Hæ-
merita-
rum, A-
xumita-
rum, &
Divæorum.

ductor Alexandriam ingrederetur, & quædam ab Arianis jactarentur, qui sese, quod liberet, acturos denunciabant; quærebam, num istiusmodi litteræ, quales illi jactitarent, allatæ essent. Litteras enim mandati tui, fateor, ab illis deponere. Postquam ipsi eas se habere pernegarent: postulabam, ut saltem vel ipse Syrianus, vel Præfectus Ægypti Maximus mihi id ipsum suo scripto injungeret; postulabamque id ea de causa, quod tua humanitas in suo diplomate veterat, ne quis me turbaret; utque ego negligere aliorum terrores, & secure in Ecclesiis permanerem. Qui autem hujusmodi diplomata ad me detulerunt, Palladius est olim Palatii Magister, & Asterius Dux Armenia. Exemplar autem litterarum, quod tale est, velim mihi liceat cum tua venia recitare: Constantius Victor &c. Habes has superius, eo tempore quo allatæ sunt, descriptas. His autem hic ab Athanasio recitatis, idem mox subdit:

XVIII. De hac epistola & illi cum Judicibus disceptabant, & eam nos manibus præferrebamus. Quid igitur? an non merito ab illis diplomata postulabam? nec illorum simplicibus verbis obsequar? Illi igitur cum non ederent, neque proferrent mandatum tuæ pietatis, nonne plane & directe contra jussa hujus diplomatis agebant? Ego igitur, cum illi litteras nullas exhiberent, probe mecum colligere, & ratiocinari videbar, ipsos nihil nisi verba afferre: præsertim cum tuo diplomate jubebar, ne quid istiusmodi curarem. Jure igitur hoc feci, religiosissime Auguste; ut quemadmodum cum epistolis tuis ingressus essem in patriam, ita acceptis tuis mandatis, e patria discederem: quo non ut fugiens Ecclesiam, reus culpabilisque haberer, sed ut ex mandato tuo haberem causam discessionis. Idemque omnes populi cum presbyteris, & major pars civitatis (ne plures nominem) a Syriano, quem ea de causa adierant, postulabant: quo tempore illic quoque aderat Maximus Ægypti Præfectus. Postulatio autem istiusmodi fuit, ut nihil vel scriptis, vel verbis ederent quod vellent, aut ne Ecclesias interea turbarent, dum ipsi populi ea de re legatos ad te mitterent.

XIX. Ista cum diu multumque a Syriano, non ignaro quam æqua peterentur, postularent: confirmavit id se facturum, idque jurejurando cum attestazione tuæ salutis. Istis, dum fierent, agereturque de ea re ad tuam majestatem deferenda, interfuit Hilarius; consciaque est ejus rei cohors Præfecti Ægyptiaci; & verba, quibus res acta est, apud Pritanim civitatis conservantur; unde facile intelliges, nec me, nec quemquam alium tuis jussis contradixisse, sed omnes tuam voluntatem in tuis scriptis voluisse videre. Dicta scriptaque Imperatoris pa-

ri pondere æstimanda sunt, cum is qui ea reportat, libere se ea in mandatis habere profitetur. Verum cum illi neque injunctum sibi, manifesto assererent, neque scriptis ederent quod imperabant; sed omnia ita instituerent, ut appareret, eos suo nomine, & auctoritate id agere; fateor citra omnem dissimulationem, cepi eos habere suspectos, & in primis ea de causa, quod a multis Arianis stiparentur, quodque cum iis & epula, & consilia inirent, nihilque propalam & sinceriter agerent, sed dolos tantum & insidias necerent, nec quicquam tamquam pro edicto Imperatoris agerent, sed prout ab inimicis rogarentur: necessario me eo contuli, ut diplomata ab iis in rebus suspectis postularem. Id quoque angebat animum meum, quod indecorum arbitrabar, cum tot diplomatibus Ecclesiam ingressus essem, sine diplomatibus inde discedere. Hæc Athanasius. Quæ vero de grassatione facta in Alexandrinam Ecclesiam a Syriano Duce subinfert, suo loco narrabimus; ejusmodi enim magistratum cum Athanasio altercationes insequentem quoque annum productæ sunt. Post hæc autem ab eodem Athanasio ad Constantium Imperatorem legatio missa est, cujus his verbis meminit Sozomenus (a):

Athanasius vero quoniam persuasum habebat, sibi in Palatio imperatoris paratas insidias; ipse neque ad Imperatorem venire ausus est, neque in rem suam esse existimavit. Itaque quinque Episcopis Ægypti ad eam rem delectis (ex quorum numero erat Serapion Thmuetensis, vir tum vitæ institutione sanctissimus, tum oratione disertus) eos ad Imperatorem jam tum in ea Imperii parte, quæ ad Solem Occidentem spectat, atatem degentem mittit; quibuscum una jungit quoque tres suæ Ecclesiæ presbyteros; qui tum Imperatoris gratiam sibi concilient; tum ad calumnias adversariorum, si opus sit, respondeant; tum denique alias res obeant, quas Ecclesiæ & ipsi commodissimas fore animadverterent. Non multo autem postquam illi Alexandria solvissent, recepit Imperatoris litteras, quæ eum ad aulam vocabant. Quare & ipse Athanasius, & populus Ecclesiæ graviter conturbati sunt, & accipiti cura & dubia distracti. Nam neque Imperatori, qui opinionem a fide alienam tueretur, morem gerere, tutum; neque ei resistere, extra periculum esse existimarent. Attamen Athanasius mansit Alexandria; & qui litteras attulerat, re infecta, revertit. Sequenti autem æstate alter Imperatoris mandato cum magistratibus ejusdem gentis accedens ad Athanasium, coegit eum ex urbe exire, clerumque illius Ecclesiæ graviter exagitavit. At cum primum populum, Ecclesiæ causa, magnos sumere spiritus, & ad bellum se instrue-

(a) Sozom.

l. 4. c. 8.

XX.

Legatio
Athanasii
ad Constantium
Imp.

CHRISTI
354.

LIBERII PAP.
3.

CONSTANTII IMP.
18.

re videret, iste quoque, labore frustra suscepto, inde recessit. Hæc Sozomenus.

XXI.
Sozomenus erroris arguitur.

Sed talia profecto quæ erroris arguantur ex his quæ nuper ex Athanasio recitata sunt: nimirum voces fuisse Ariatorum, litteras scriptas esse ab Imperatore, quibus Athanasius accersiretur; sed eas ab ipso Athanasio exactas, nec editas esse, quod non extarent. Aperte igitur vincitur Sozomenus non legisse ea quæ hoc argumento ab eodem Athanasio in Apologia ad Constantium scripta tractantur; sed imegisse in Sabinum illum Macedonianum hæreticum, totam rerum gestarum historiam horum temporum in odium Orthodoxorum (quod alias dictum est) invertentem. Si enim vere adfuissent nuntii cum litteris Imperatoris ad Athanasium; se absque controversia Alexandria recessurum fuisse, & ad Imperatorem profecturum, sæpe iisdem scriptis contestatus est; sed refedisse Alexandriæ, quod quæ ferebantur missæ ab eodem Imperatore litteræ, eas numquam, quod non extarent, adversarii ostendissent. Nec est quod dici possit, litteras postea de profectioe ejusdem Athanasii scriptas esse, & Alexandriam ad ipsum allatas: nam si ita accidisset, necessario in dicta Apologia earum idem Athanasius meminisset: alioquin inanis & inutilis illa omnis tot rationibus comparata, ad ipsum, qui hæc sciret, Constantium, fuisset Apologia. Sed illud Sozomeno concedimus, vere contigisse, lentius cum Athanasio actum esse, quod populus Alexandrinus in eum propensior turbas ciere, atque seditionem conflare paratus esset: quam autem ad rixas prompti essent Ægyptii, & quam periculose a Præfectis tentari soleant, satis ac sæpe superius dictum est. Opus ergo fuit (quod subdit Sozomenus) ad exturbandum ab Ecclesia Athanasium ex reliqua Ægypto & Libya legiones A-
Ann. Eccl. Tom. IV.

Alexandriam convocare; sed de his suo loco dicendum.

Inter hæc autem Julianus Galli Cæsaris frater in suspicionem adductus conspirationis cum eo in Romanum Imperium, ad Constantium Augustum Mediolani agentem se confert: quid vero cum eo transactum sit, Ammianus & ipse Gentilis illi plurimum addictus scribens (a): *Inde, inquit, ad Julianum recens perductum calumniarum vertitur machina; memorabilem postea Principem gemino crimine (ut iniquitas æstimabat) implicitum, quod a Marcelli fundo in Cappadocia posito ad Asiam demigrarat liberalium desiderio doctinarum, & quod per Constantinopolim transeuntem viderat fratrem, &c.* Prima accusatio ista de discessione e fundo Marcelli in Asiam, id pertigisse videtur, quod Julianus e loco illi statuto a Constantio (quem alii legunt Marcellum) de quo supra, in Asiam profectus esset addiscendæ magiæ causa ad Gentiles philosophos idololatrias ac magiæ studiosos, prout superius vidimus id ab eo esse factum: quam tamen accusationem Ammianus honesto colore fucat, nomine videlicet addiscendarum litterarum; sed ad hæc mox subdit de Juliano: *Qui cum objecta dilueret, ostenderetque neutrum sine jussu fecisse: nefando affectatorum cœtu urgentium perissem, ni aspiratione superi numinis, Eusebia suffragante Regina, ductus ad Comam oppidum Mediolano vicinum, ibique paulisper moratus, pro eadem ingenti causa, ut cupidine flagravit, ad Græciam ire permissus est; nempe Athenas.* Hæc Ammianus.

XXII.

(a) Ammian. l. 15.
Quid Julianus apud Constantium.

Aderat tunc Athenis Gregorius Nazianzenus, cum Julianus illuc se contulit, quem conspicatus, de homine haud falsus conjector extitit: quid autem ex aspectu ejus vaticinatus sit, cum illum vidit, idem tradit his verbis (b): *A me autem, quæ postea gessit, procul ante perspecta quoquo*
X x x mo-

XXIII.
Julianus Athenas venit.

(b) Greg. Naz. orat. 2. in Jul.

PAGIUS ad ostium Indi fluminis, Regi Cambaiæ obnoxia. Quoad Homeritas recte scribit Philostorgius, eos in Arabia Felice sitos esse; hi enim Arabes erant, Saracenis proximi, gentibus his inter se mari Rubro, seu Arabico disparatis, ut tam Plinius lib. 6. cap. 28. quam Ptolemæus lib. 6. cap. 7. docent. E regione Homeritarum Axumitæ fuere, mari Rubro ab eis sejuncti. Homeritæ & Axumitæ Constantii ævo Romanis foederati fuere, quod foedus mansit etiam sub Justiniano, ut suo loco explicabimus. Hinc Constantius ad Homeritas & Axumitas Legatos misit, & quidem anno CCCLVI. ut existimat Gothofredus in Comment. leg. 2. Cod. Theod. de Legatis data XVIII. Kal. Febr. Constantio Aug. VIII. & Juliano Cæs. Coss. in qua dicit Imperator: *nullus ad gentem Axumitarum & Homeritarum ire preceptus, &c.* idest legatione fungi iussus, ut explicat Gothofredus, qui dicit Theophilum legationis eo anno ad Axumitas & Homeritas missæ principem fuisse.

Ad num. XXIII. & seqq. Ex locis quibusdam

sancti Gregorii Nazianzeni in Carmine de Vita sua negligenter Latine redditis deceptus Baronius, existimavit, hunc Sanctum præsentis anni vice-simum tantum ætatis annum attigisse, ideoque post Concilium Nicænum anno CCCXXV. celebratum in lucem prodiiisse. Verum, cum nonagenario major supremum diem obierit, ut suo loco videbitur, natus est hujus sæculi initio, & quando Athenis discessit, annum circiter quinquagesimum quintum agebat. Papebrocius die nona Maii in Vita S. Gregorii Nazianzeni loca omnia explicat, quæ Baronius, aliosque Viros doctissimos huc usque in errorem induxere. Nazianzenus postquam dixit, Athenis digrediente Basilio, se subsistere coactum fuisse, subjungit: *Etenim longum tempus impenderam eloquentia exercenda: eratque is annus mihi ferme trigessimus.* Quod cum factum esse constaret post annum Christi trecentessimum quinquagesimum quintum, quo Julianus studiorum causa Athenas appulit, consequens esse videbatur, ut non nisi post Concilium Nicænum Gregorius natus esset. Sed, ut Gre-

Nascitur S. Gregorius Nazianzenus.

XI.

modo fuerunt, ex quo Athenis cum eo versatus sum. Nam illuc quoque statim postea, quæ adversus fratrem designata sunt, profectus est, Imperatorem hoc ipsum deprecatus. Duplicem enim eo proficiscendi causam habebat, alteram speciosorem & honestiorem, ut Græciam ejusque scholas viseret; alteram tectiorem, paucisque notam, ut regionis illius sacrificos & impostores de rebus suis consuleret, impietate videlicet nondum plenam libertatem habente. Tunc igitur me non malum hujus viri conjectorem fuisse memini, quamquam alioqui ad has res non optime a natura comparatus. Sed me morum ipsius inconstantia, atque incredibilis quædam mentis emotio vatem efficiebat: siquidem ille optimus vates est, qui recte conjicere novit. Neque enim mihi boni quicquam significare aut ominari videbantur cervix non statim, humeri subsultantes, & ad æquilibrium subinde agitati, oculus insolens, & vagus, furioseque intuens, pedes instabiles & titubantes, nasus contumeliam, & contemptum spirans, vultus lineamenta ridicula idem significantia, risus petulantes & effrenati, nutus & renutus temerarii, sermo hærens, spirituque concisus, interrogationes stultæ, & præcipites, responsiones nihilo his meliores, aliæ in alias insultantes, nec graves & constantes, nec eruditionis ordine progredientes.

XXIV.
De Julia-
no quid
auguratus
est Grego-
rius Na-
zianzenus.

Quid singula describere necesse est? talem ante opera conspicatus sum, qualem in operibus postea cognovi. Quod si quidam ex iis qui tum simul erant, quidque dixerim, audierunt, nunc mihi præsto essent; haud ægre testarentur; quibus, ut hæc aspexi, statim prolocutus sum: Quale malum Romanorum terra nutrit! præfatus licet, ac mihi ut falsus vates essem, imprecatus: præstabilius enim id fuerat, quam talibus malis Orbem terrarum impleri, taleque monstrum existere, quale nullis ante sæculis, etiam si alioqui diluvia multa sermone jactentur, & multa

PAGIUS Gregorius Presbyter in Vita hujus Sancti advertit, Basilium Athenis discessit, cum Gregorius tricesimum annum explevisset in disciplinarum artibus pertractandis. Quare erat is annus Gregorio Nazianzeno ferme tricesimus in eo studio, non vero tricesimus a nativitate ejus.

XII. Objicitur præterea quod scribit Gregorius Nazianzenus in Oratione ad laudem Basilii, ubi de se, suoque Basilio juxta accuratam Papebrocii versionem ait: Ut igitur domum revertimur, qui alitutum am-
lectuntur. quando mundo ac scena servieramus, quantum scilicet satis erat, ut aliorum plurimum obsequeremur cupiditati, (neque enim ipsimet ad Theatralem essentationem propendebamus) continuo facti sumus juris nostri; & tanquam ex imberbibus facti viri, ad philosophandum nos contulimus generosus. At sicut Nazianzenus, quando dicit, se & Basilium tum sui juris factos, non intelligit de legali emancipatione, sed de figurata, qua mundo servire coacti fuerant: sic nec quod ex in-

incendia, ebullientesque terræ quassationes & hiatus, ac multi insuper immanissimi homines, belluæque prodigiöse & compositæ, quas natura novo more produxit. Hæc Gregorius: Cui, quod dicit adventus Juliani Athenas secretiorem illam fuisse causam, ut sacrificos & impostores de rebus suis consuleret, en quàm eleganter adstipulatur Eunapius (a), dicens: (a) Eunap. Vit. Phil. Istic pulchre instructus, a Maximo scilicet atque Chrystantio, intellecto plus aliquanto latere in Græcia apud Eleusinarum dearum Antistitem, velociter illuc accurrit. Præsetulisse autem hominem illum scientiam futura prænunciandi, idem auctor ab eodem & ipse Antistite initiatus sacrorum arcanis, & inter Eumolpidas relatus postea, testatur. At de divinatione per Dæmonem fieri solita dicemus suo loco.

Florentissime videbantur hoc tempore esse Athenarum scholæ, quarum causa Julianus se eo proficisci, vehementer cupere demonstravit. Docuisse enim reperitur Athenis Constantii temporibus Anatholius clarus orator, eidemque Imperatori percarus, qui ipsum Romam vocavit, atque Præfectura Prætorii insignivit. Proæresius etiam ibi docebat, qui ob facultatem dicendi ab eodem Imperatore in Gallias primum; deinde Romam ab ipso Constantio missus, ibidem ex senatusconsulto statua donatus est, ejusmodi inscriptione nobilitata: REGINA RERUM ROMA REGI ELOQUENTIÆ. De eo Sozomenus (b), atque Eunapius (c), qui illum, ut gentilem suum, sibi vendicat hominem; fuisse tamen Christianum, est aliqua conjectura; cum tradat S. Hieronymus (d), lege lata a Juliano ne Christiani liberalium artium doctores essent, permissum ab eo illi docere, ipsum vero sponte scholas deseruisse. Sed & Eunapius quoque affirmat, eundem Proæresium, sententia Juliani lectione fuisse abdicatum; quod

XXV.
Quales A-
thenæ his
tempori-
bus.

(b) Sozom.
lib. 6. c.
17.
(c) Eunap.
de Vit.
Philos.
(d) Hier.
in Chron.

herbibus dicat viros factos, debet cum respectu ad ætatem accipi, sed referri ad animum, qui tunc primum viriliter agi cœpit ac referari; cum seposito aliis placendi studio, quod imperfectorum est, ad veram, solidamque virtutem, quæ est virorum perfectorum, conatum suum intenderunt. Tertium locum ex Gregorio desumptum apud Papebrocium explicatum vide.

Ætas porro Nazianzeni, ut recte idem Papebrocius, cum Gregorii patris ætate comparari debet. Pater, sicut in Orat. 19. ait filius, obiit, cum annos ferme centum vixisset, ex eisque egisset in Sacerdotio quinque & quadraginta. Cum itaque S. Gregorius Nazianzi Episcopus, Gregorii de quo loquimur, pater, e vivis excesserit anno trecentesimo septuagesimo tertio, aut verosimilius uno anno tardius, (rerum enim deinde seutarum series non permittit, ut eum postea vixisse existimemus) consequens fit, eum natum circa annum ducentessimum septuagesimum

XIII.
Ætas pa-
tris S.
Gregorii
discutitur.

quod quidem par est credere minime contigisse, nisi Christianus fuisset, cum ipse Ethnicorum professorum studiosissimus fuerit: sed de his iterum suo loco. Docebat hoc eodem tempore Athenis Musonius, quem etiam idem Julianus cessare iussit: insuper constat ibidem tunc publice professos esse Hemerium & Libanium, quibus tradit Sozomenus, Gregorium Nazianzenum, & Basilium præceptoribus usos esse; affirmat de Libanio hoc ipsum Basilium (a).

(a) Basil. epist. 146. XXVI. Scholæ nobiliores hujus temporis.

Erant tunc in Oriente in aliis quoque præclarioribus urbibus diversarum facultatum gymnasia, ut Cæsareæ Palæstinæ, Alexandriæ, & Constantinopoli; sed cæteris omnibus eminebant Athenæ: accidereque solebat, ut prius in dictarum civitatum scholas inibendi diversis scientiis se conferrent, ac demum Athenas accederent, ubi & penitus consummarentur. Sic plane factum vidimus a Gregorio Nazianzeno, qui Cæsareæ primum, inde Alexandriæ auditor fuit: postremo Athenas profectus, illic primo discipulus, deinde doctor publice professus est: sed & post eum Basilium Cæsariensis Cappadox, cum prius Cæsareæ Palæstinæ, inde vero Constantinopoli egregie litteris excultus esset, Athenas concessit, litterarum & litteratorum asylum: ubi illud inter discipulos erat in more positum, ut quicumque recens adveniret Athenas, quo deprimerent fastum illius ex scientia quam alibi didicisset; eum circuire solerent qui illic erant discipuli, atque cum illo de rebus, quas alibi professus esset, differere, ac tandem ludibrio traducere hominem, veluti in comœdia ludionem. Libet autem hic eadem recensere; quo lector jamdiu inter crudelia tyrannorum monstra, & Arianæ hæresis sævas bestias pertæsus ac mærens incedens, paululum recreetur exhilareturque duorum talium incomparabilium amicorum confortio, Gregorii atque Basilii.

XXVII. (b) Hier. de Script. Eccl. in Euzojo.

Prius igitur Athenas venit Gregorius, inde vero Basilium. Ille quidem antea primo egressus domo (ut dictum est) Cæsaream Palæstinæ se contulerat, ubi audivit (ut auctor est S. Hieronymus b) Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

tertium, & S. Gregorium Theologum filium primogenitum ex Sancta Nonna conjuge & coætanea, ut inquit idem Gregorius Theologus in Carmine de Vita sua, genuisse circa annum Christi trecentesimo primum. Inde Gregorius pater Episcopus Nazianzi creatus est circa annum trecentesimo vicefimo nonum, & Gregorius filius anno trecentesimo quinquagesimo quinto, vel potius insequenti, Athenis discessit, postquam ibidem per annos triginta studiis operam navasset, ab anno nempe trecentesimo vicefimo sexto. Porro, cum Julianus non nisi post Galli Cæsaris fratris necem Athenas profectus fuerit, apparet, eum anno tantum sequenti in eam ur-

Thespesium egregium oratorem; testatur id ipse quoque, cum ait (c): *Ego artis oratoriae amore inflammatus, in Palæstinæ Academicis tum florentibus pedem fixi, Cæsarius Alexandriam perrexit, urbem tunc & hoc quoque tempore doctrinarum omnium officinam non falso æstimatam.* Hæc ipse. Erat Cæsarius ejus germanus pari studio inflammatus: secutus postea ipsum Gregorius, Alexandriam eadem ex causa profectus est: atque ubi tum Cæsariensium scholarum fontes, tum rivus doctrinæ Alexandrini gymnasii avido pectore exhaustisset, ardentiori animi ardore flumina Athenarum sitivit; atque adeo vehementer, ut nec expectato opportuno anni tempore navigandi, navim conscendens, in magnum discrimen vitam adduxerit, ereptus tamen precibus sanctæ matris Nonnæ: quod ipse testatur iterum, cum res suas accurate descripsit (d), ubi de immenso suo desiderio Athenarum hæc cecinit (e):

(c) Gregor. Nazian. in laud. Cæsarii. Gregorius Nazianzenus, & Basilium profecti Athenas.

*Sola meum ardenti pectus stimulavit amore
Doctrina Argolica, quam gloria gentis Athenæ
Quæsivere mihi, Solisque occasus & ortus:
In qua multum operæ posui, multumque laboris
Permultis annis subii; sed & hanc quoque Christi
Ante pedes humilem, pronamque jacere coegi.*

(d) Gregor. Naz. car. de rebus suis, & orat. in funer. (e) Gregor. Nazianz. carm. de rebus suis.

XXVIII.

Sed relegamus Basilii itidem scientiarum cunabula atque progressus ab eodem quoque concinne descriptos (f): *Cæsaream Palæstinæ scilicet, ut ejus urbis scholarum particeps esset, celeriter contendit; hanc, inquam, eximiam civitatem, & nostram (nam meorum quoque studiorum dux & magister exitit) non minus litterarum atque doctrinæ, quam urbium quibus præest & dominatur, metropolim: quam si quis doctrinæ palma spoliaverit, rem omnium pulcherrimam ipsique maxime propriam eripuerit. Ac post alia: Hinc Byzantium urbem totius Orientis principatum tenentem*

(f) Gregor. Nazianz. orat. in laud. Basilii profectus.

X x x 2

(ex-

bem adventasse; nam Socrates lib. 3. cap. 1. ait, Gallo interfecto, Julianum jussu esse custodiri. Sed, cum custodes suos effugere voluisset, mutatis subinde latebris, sibi salutem quæsisset: tandem vero Eusebiam Imperatoris uxorem, cum eum latitantem deprehendisset, persuasisse viro suo, ut nullo malo eum afficeret, sed potius Athenas ire permetteret, Philosophiæ operam daturum. Quo fit, ut S. Gregorius Nazianzenus & S. Basilium anno tantum trecentesimo quinquagesimo sexto Athenis discesserint.

Collecta hoc anno Synodus Antiochena adversus D. Athanasium, de qua hæc Sozomenus habet lib. 4. cap. 8. *Præcipue vero criminabantur*

XIV.

Ath.

(excellentissimis enim oratoribus, philo-
sophisque florebat, quorum brevi optima
quæque ingenii celeritate ac magnitudine
collegit) atque inde Athenas, hoc est,
litterarum domicilium, a Deo, atque in-
explebili eademque laudanda doctrinæ cu-
pitudine mittitur: Athenas, inquam, mi-
hi vere aureas, ac, si cuiquam alii, bo-
norum parentes; nam illæ hominem, non
illum quidem ante ignotum, sed tamen
notiorem reddiderunt. Cum dicat ipse,
ante novisse Basilium; id accidisse puto
Cæsareæ Palæstinæ, quæ fuit prima ipso-
rum palæstra ad vires ingenii exercendas.
Et inferius.

XXIX. Habebant nos Athenæ profluvii cujusdam
Adventus fluvialis instar ex eodem patriæ fonte in
Gregorii, diversas regiones doctrinæ cupiditate dis-
& Basilii, sectos; rursumque velut ex composito, Deo
Athenas, videlicet ita impellente, coeuntes. Ac me
quidem aliquanto ante habebant; illum au-
tem haud multo post, & quidem cum mi-
rifica & luculenta spe expectatum: etenim
in multorum linguis versabatur, antequam
advenisset; nec quisquam erat, qui non
præclare agi secum putaret, si id quod sum-
mo studio expetebat, prior occuparet. Sub-
dit quoque hæc de immenso discipulorum
studio, satagentium quemque discendi cau-
sa Athenas advenientem præoccupando lu-
crari, & suo cuique ipsos (nam in par-
tes divisi erant) adsciscere præceptor:
In hoc (inquit) elaborantes, ut & nume-
ro crescant, & illos opera sua locuple-
tiores efficiant; atque ea res vehementer
absurda est; præoccupantur urbes, viæ,
portus, summa montium, planicies, soli-
tudines omnes; denique Atticæ & reli-
quæ Græciæ partes, atque adeo incolarum
permulti: nam & illos in partes ac studia
distractos habet.

XXX. Cum autem juvenis quispiam accesserit,
Ludus dis- atque vel libens, vel invitus in eorum,
cipulorum a quibus captus est, manibus & potestate
Athenien- fuerit; tum vero Atticæ hæc illis consue-
sium, tudo est, ludusque rei seriæ admixtus.
Primum apud eorum aliquem, qui priores
ipsum arripuerint, hospitio accipitur, vel
amicorum, vel propinquorum, vel qui ejus-

PAGIUS Athanasium, quem tantopere oderant, ut nec Con-
stante quidem adhuc superstite & Constantio bene-
Synodus volentiam erga eum simulante, hostiliter eum per-
Antioche- sequi deserint: sed Antiochia in unum congregati
na adver- Narcissus Cilix, Theodorus Thracia, Eugenius Ni-
sus Atha- canus, Patrophilus Scythopolites, Menophantus E-
sium. phesus, & alii circiter triginta numero ad omnes
ubique constitutos Episcopos literas scripserint, qui-
bus affirmabant, Athanasium contra leges Ecclesiæ
rediisse Alexandriam, non in Synodo prius inno-
centem declaratum, sed per contentionem eorum,
qui idem cum illo sentiebant: hortatique sint, ut
neque cum illo communicarent, neque ad eum scri-
berent, sed cum Georgio potius, qui ab ipsis ordi-
natus fuerat, communionem servarent. Athanasius
vero tum quidem nullam istorum rationem duxit.

dem sunt patria, vel qui artem sophisti-
ces apprime callent, & lucra magistris con-
ciliant, eoque nomine apud eos summo ho-
nore atque pretio sunt; quod quidem illis
mercedis loco est, habere qui ipsorum com-
modis studeant. Deinde a quovis volente
cuvillis læcessitur: quod quidem, ni fal-
lor, ea de causa faciunt, ut novitiorum
fastum & superbiam retundant, atque a
principio ipsos in potestatem redigant. La-
cessitur autem ab aliis impudentius atque
audacius, ab aliis eruditius, prout ille
vel rusticis, vel ineptis moribus, vel ur-
banitate fuerit præditus. Atque id igna-
ris quidem terribile atque inhumanum vi-
detur: iis autem per jucundum, suavita-
tisque plenum, quibus non ignota est ea
consuetudo: plus enim terroris habet hæc
minarum ostentatio, quam res ipsa. Tum
per forum ad balneum cum pompa deduci-
tur; pompa autem hoc modo se habet. Qui
deducendi juvenis munere funguntur, ordine
dispositi atque æquis spatiis distincti, bi-
ni eum ad balneum antecedunt. Cum au-
tem propius accesserint, quasi fanatico fu-
rore correpti, clamorem ingentem tollen-
tes (hic autem clamor jubet, ut ulterius
progredi desinant, ac suo loco consistant,
tamquam eos balneum minime admittat)
simulque fores pulsantes, & juvenem stre-
pitu perterrentes, ac deinde introeundi po-
testatem ipsi facientes, ita demum eum in
libertatem asserunt, atque a balneo redeun-
tem, deinceps ut æqualem ac sodalem ac-
cipiunt. Atque hoc ipsis est totius cæri-
monia jucundissimum, nimirum ab his, qui
molestiam exhibent, quamprimum liberari.

XXXI. Tunc igitur meum magnumque Basilium
Basilium a non ipse solum venerabar, perspicuens illius
ludibrio, tum in moribus gravitatem atque constan-
servatus, tum in sermone dexteritatem: sed
illæsus. & aliis etiam quibus perinde cognitus non
erat, ut idem facerent, persuadebam: nam
plerisque statim venerationi erat, ut qui
fama & auditione jam eum percepissent.
Ex quo effectum est, ut solus fere ex omni-
bus qui studiorum causa Athenas venie-
bant, communi lege solutus sit; majorem
utique honorem, quam novitii conditio fer-
re

Sed enim multo graviora quam prius, erat per-
pessus. Valesius in Notis ait, Sozomenum per-
peram asserere, eam Synodum Constante adhuc
superstite congregatam. Verum id non scribit
Sozomenus, qui jam de Magnentii interitu, &
Julii Papæ morte locutus fuerat, sed tantum in-
dicat, Arianos, qui Constante adhuc superstite
Athanasium vexarant, post hujus Imperatoris mor-
tem hostiliter eum persecutos fuisse. Subjungit
Valesius, eam Synodum anno Christi trecente-
simo quinquagesimo sexto coactam, quo Georgius
Episcopatum Alexandriæ occupavit, huncque sta-
tim ex urbe Antiochena cum militari satellitio
missum esse Alexandriam, eodem modo quo ante
quindecim annos in Antiocheni Synodo, ea quæ
in Enceniis celebrata est, Gregorius ordinatus
fue-

re videbatur, consecutus. Hoc nobis amicitiae principium, hinc conjunctionis igniculus: sic mutuo amore sauciati sumus. Postea hujusmodi quoque quiddam accidit: nam ne hoc quidem pratermissione dignum est. Haud simplicem apertamque nationem Armenios esse invenio, quin potius admodum tectam & simulatam. Tum ergo nonnulli jampridem cum ipso familiaritate & amicitia conjuncti, ut pote ex patre & veteri sodalitia (nam in illius schola instituti fuerant) ad ipsum per amicitiae speciem accedentes (invidia autem, non benevolentia ducebantur) contentiosius potius, quam doctis & argutis interrogationibus eum urgebant, ac primo impetu sibi subicere conabantur; tum quod egregiam ipsius indolem jampridem nossent; tum quod ipsum tanto in honore haberi, eo tempore, permolesto ferrent: grave enim, minimeque ferendum esse eos qui philosophica pallia priores induissent, atque in ratione scite & facunde dicendi elaborassent, extero atque novitio nequaquam anteferri.

XXXII. Gregorius præsto Basilio est.

Ego autem ille Athenarum amans ac stultus (non enim eorum invidiam senseram, frontis integumento fidem habens) Athenarum gloriam in ipsis convulsam, celerimeque contemptam indigno animo ferens, succumbentes jam adolescentes & terga verentes, reducta disputatione suffulciebam; atque auxilii mei momentum afferens (in talibus autem rebus vel perexigua accessio quidvis potest) aequalia (ut ille ait, nempe Homerus) prælii capita constitui. At ubi disputationis arcanum intellexi, quod jam ne contineri quidem poterat, sed jam perspicue detegebatur; repente mutato consilio, remigrationem ad puppim converti, ab illius partibus stans, dubiamque victoriam reddidi. Qua in re, ut erat ingenio in primis acuto, magnam statim voluptatem cepit, atque alacritate perusus (ut eum Homericis verbis omnino describam) egregios illos juvenes disputatione perturbatos insectabatur, nec ante argumentationibus ferire destitit, quam eos in effusam fugam vertisset, victoriamque baud dubiam adeptus fuisset. Hæc nobis amicitiae jam non scintilla, sed fax conspicua & sublimis accenditur. Atque illi quidem sic insecto negotio discesserunt,

cum suam temeritatem multum incusantes, tum fraudem nostram animo usque adeo iniquo ferentes, ut apertas mihi inimicitias indicerent, ac proditorem criminose appellarent, non modo eorum, sed Athenarum quoque ipsarum: quoniam primo impetu ab uno homine confutati atque ignominia affecti fuerant; idque ab ejusmodi homine, cui ne fidenti quidem animo esse per tempus licebat.

Subdit autem post hæc, eundem Basilium eo scientiarum esse progressum, antequam Athenas se conferret, ut illuc cum advenisset, & explorata complura habuisset, magno affectus sit angore animi, quod non quales putabat, Athenas eruditas adinvenerit: visæ enim sunt illi ipsæ juvenæ, cum, quid ibi addisceret, non reperit. Solabatur tamen eum Gregorius, qui id ipsum sibi visum esse, cum primum illuc se contulisset, affirmabat: consolabatur eum, inquam, spe meliorum, quæ hæc & alia de his multa locutus Gregorius; rursus, quænam fuerint mutua Athenis conversatio atque studia, quibus hisce principibus exorta amicitia, majoribus in dies adaugebatur accessionibus, sic ipse describit (a):

XXXIII. Basilio excellens eruditio.

(a) Greg. Naz. orat. in laud. Basil.

Par spes doctrinæ, hoc est, rei omnium invidiosissima, nos ducebat: & tamen aberat invidia, sola æmulatione flagrabamus. Hoc utrique certamen, non uter primas ferret, sed uter alteri primas cederet: uterque enim alterius gloriam, suam existimabat; una utrinque anima videbatur duo corpora ferens. Quod si minor fides iis habenda est, qui omnia in omnibus posita esse dicunt (quod dicebant Empedocles & Anaxagoras) at nobis certe credendum est, quod uterque in altero, & apud alterum positi eramus. Unum hos ab utroque nostrum agebatur, ut virtutem coleremus, atque ad futuras spes vitæ nostræ rationes accommodaremus, ante mortem e vita migrantes. Quod quidem nobis ob oculos proponentes, vitam, actionesque omnes nostras dirigebamur, tum divini præcepti ductum sequentes, tum alteri virtutis studium extimulantes: atque (nisi hoc arrogantius dicere videar) uterque alteri norma & amussis eramus, qua

XXXIV. Gregorii & Basilio Athenis conversatio.

PAGIUS

fuerat Episcopus Alexandriæ, atque inde missus Alexandriam, ut testatur Athanasius.

XV. Hoc anno celebrata

Verum currenti anno exeunte, eam congregatam in sinu Sozomenus, cum illam recitet proxime ante Concilium Mediolanense prioribus anni insequentis mensibus habitum. Præterea Lucifer Calaritanus, qui Concilio Mediolanensi interfuit, in Apologia pro Athanasio lib. 1. testatur, Georgium ante Concilium Mediolanense ordinatum esse, & his verbis Constantium alloquitur: Persequeris eum, per quem te audire præcepit Dominus, agente eo in rebus humanis, quo Hæreticum tuum Georgium mittis successorem, cum ta-

meti liberatus fuisset Athanasius e corpore, tibi non licuerit mittere, &c. Paulo post: Numquid potest Deus esse cum inimico Georgio? Nunquid ei quem non ordinaverit, quem non elegerit, poterit esse propitius? &c. Ad hæc Valesius ait, unum Sozomenum hujus Synodi meminisse; cum tamen Nicephorus lib. 9. cap. 33. disertam ejus mentionem faciat. Denique non ex urbe Antiochena, ut putat Valesius, sed ex Cappadocia missus fuit Georgius, ut docent Athanasius in Apologia de fuga sua, & ex eo Theodoretus lib. 2. cap. 14. quanquam missus dici possit ex urbe Antiocheni, cum in ea ordinatus fuerit.

qua rectum a pravo discernitur. Nec enim cum flagitiosissimis & petulantissimis quibusque sodalium nostrorum consuetudinem habebamus, sed cum optimis & honestissimis; nec cum pugnacissimis, sed cum tranquillissimis & pacatissimis, iisque quorum consuetudo maximos fructus afferebat: illud nimirum exploratum habentes, multo facilius vitium contrahi, quam virtutem communicari; quemadmodum facilius quoque morbus contrahitur, quam sanitas impartiat. Disciplinis porro non tam jucundissimis, quam præclarissimis oblectabamur: nam hinc quoque vel ad virtutem, vel ad vitium juvenes informantur.

XXXV.
Paria
Gregorii
ac Basilii
pietatis
studia.

Duæ nobis viæ nota erant; altera primaria & præstantior, quæ videlicet ad sacras domos nostras sacrosque doctores ferebat: altera secundaria, nec ejusdem honoris, nimirum quæ ad externæ doctrinæ professores ducebat. Reliquas omnes, quæ ad festa & spectacula, celebres conventus, Epulas ferebant volentibus relinquebamus. Nihil enim mea quidem sententia magnificandum est, quod nihil affert ad recte honesteque vivendum, nec sui studiosos meliores reddit. Jam cum aliis alia quedam cognomenta sint vel a parentibus accepta, vel ex se ipsis, hoc est, ex propriæ vitæ studiis institutisque comparata: nobis contra magna res erat, & illustre nomen, Christianos, & esse, & nominari, atque ea re magis efferebamur, &c. Paulo vero post: Atque ut rem in pauca contraham, perniciosæ quidem aliis quo ad animæ salutem Athenæ sunt (nec enim a piis viris id temere existimatur: nefariis enim opibus, hoc est, simulacris magis affluunt, quam reliqua omnis Græcia, difficileque est non simul cum eorum laudatoribus & patronis in errorem abripi) nobis autem nihil detrimenti ab iis allatum est, ut pote animo communitis, firmissimeque obseptis. Quin potius (quod vix credibile est) hinc ad fidem confirmati sumus, ipsorum fraudem & imposturam cognoscentes, atque illic dæmones contemntes, ubi in mirifica laude sunt dæmones, &c.

XXXVI.
Athenæ
asylum
impietatis
dirutæ.

Jam vidimus ex Eunapio, horum fama pellectum impium Julianum Athenas expectasse, ubi consuetudinem intimam habuit cum Eleusinarum Antistite, clam sacris homines initiante, atque futura prædicente. Porro asylum illud impietatis postea ab Alarico tyranno, illi in hoc faventibus Christianis, fuisse dirutum ac penitus dissipatum, idem auctor, dum illius Antistitis recitat prædictiones, narrat his verbis: Eas Græciæ angustias, nempe Thermophilæ fauces, Alarico prodidit impia natio fuscis utens vestibus, qui, nullo prohibente, simul cum eo irruerunt, rescissa jam Pontificalium institutorum lege atque vinculo. Sed hæc postea, hic autem obiter recensita, occasione cultus i-

dololatriæ Athenis plus quam in reliquis Orbis locis occulte vigentis; ad quæ nefanda opera destruenda, quod non satis esse viderentur leges Imperatoris diversis temporibus lata, armavit Deus postea tyrannum, qui omnia illa furore bellico atque barbarico pessumdaret. Profecerunt ex iis quoque iidem Gregorius atque Basilii, quod majore odio in ea omnia incitati sint, & ad bellum adversus idola gerendum magis incensi, adversusque Imperatorem ipsum Julianum Apostatam, pro eis omni conatu pugnantem, inire certamen minime veriti. Sed de his suo loco dicendum.

Sic igitur bene instituta, atque optime ducta, ad omnes numeros attemperata Gregorii atque Basilii Athenis vita fuit, ut fama percelebres evaserint, non Athenis tantum vel in Græcia, sed ubique terrarum: nam hæc de his ipse Gregorius (a): Ex quo (inquit) id assequeremur, ut non solum apud præceptores & socios, sed apud totam etiam Græciam, ac præsertim clarissimos quosque Græciæ viros, illustri fama celebreremur: quin etiam ultra Græciæ fines progressi sumus, sicut multorum sermone compertum est: nam ut quocumque Athenarum fama, eodem quoque præceptorum nostrorum fama sese proferebat; ita quicumque præceptores, iidem quoque nos cognoscebant, simulque de nobis audiebant & proloquebantur; ac par quoddam non obscurum & incelebre apud eos & eramus & dicebamur, nec nobiscum Orestes suos & Pylades ullo modo comprehensos putabant, &c. At de commoratione eorum Athenis, jam satis: cætera porro ab eis gesta suo loco opportune sunt referenda.

Discessit prior Athenis Basilii, cum Gregorius vix ut remaneret potuerit invitatus compelli, cum jam ageret ætatis annum trigésimum: eum enim ut publice profiteretur oratoriam artem, coegere Athenienses; id quidem ipse testatur his jambicis versibus (b):

Nam tempus ingens fluxerat jam in literis,

Triginta & annos pene tunc exegeram:
Hic esset in nos quinam amor sodalium,
Opinioque, comperi certa fide.
Aderat dies jam, magnus & labor simul;
Amplexibusque tristibusque in exitu
Verbis opus erat, queis amor flammam caput.
Socio quidem cessere, nolentes licet,
Multa afferenti, cogerent quæ excedere.
At mihi etiamnum lacrymæ ex oculis fluunt,
Turbationis illius dum sum memor.
Namque universa me cohors equalium
Cingens, magistri, cogniti, ignoti mihi,
(Precibus, querelis, vi quoque admixta
simul,
Suadebat id amor) mordicus me detinent,
At-

(a) Greg.
orat. in
laud.
Basilii.

Gregorius
& Basilii
orbi inno-
tuerunt.

XXXVIII.
Basilii
Athenis
discedit.

(b) Gregor.
carm. de
vita sua.

*Atque exeundi mihi potestatem negant .
Neque enim decere , dicitant , nos perdere
Doctas Athenas : ac simul facundia
Mibi principatum calculis spondent suis .
Quid multa ? flector (sola nam tot lacry-
mis
Verbisque quercus restitisset) nec tamen
Omnino ; nam me patrium contra solum
Trahebat , omnes eminentes gentes fide ,
(Pulchrum ubi putabam me piis studiis
dare) .
Annisque uterque fractus & senio parens .
Quocirca Athenis immoratus paululum ,
Subduco furtim pene me , ac repeto domum .*

Hactenus res Gregorii usque ad discessio-
nem Athenis .

XXXIX. Ex quibus (quod spectat ad rerum ge-
starum veritatem elucidandam) plane
(a) Ruffin. Ruffinus (a) erroris arguitur , dum ait a
l. 2. c. 9. Gregorio subductum Basilium e doctoris
cathedra , manuque injecta secum in mo-
nasterium esse perductum . In primis enim
Basilium , inde vero Gregorium Athenis
recessisse , ipsiusmet Gregorii testificatione
exploratum habetur . Qui quidem , quam
cœperat una cum Gregorio , reversus in
patriam , sanctissimam vitam excoluit , cor-
poris virginitatem ab omni carnis illecebra
servans immaculatam : licet non ita men-
tis puritatem illibatam servasse , scribens
ad Chilonem discipulum , conqueri vi-
deatur , cum ait : *Quin & mulieres se
meis hisce oculis visendas offerebant ,
quarum præcellenti elegantia & decore
spectabili meæ tentaretur integritas pudic-
itiæ . Et quidem flagitium vitavi forni-
cationis , at munditiæ virginalis florem
arcana cordis cogitatione sædavi .* Hæc sa-
ne ipse , qui veram virginitatem ex ani-

Basilii de
se confes-
sio .

mæ perfecta integritate arctissimis limiti-
bus circumscripsit ; quo argumento de Ve-
ra virginitate ad Lætojum Episcopum Mel-
litensem scripsit commentarium . Cæterum
Gregorius Nazianzenus in oratione fune-
bri in laudem ejusdem Basilii , ipsum per-
fectissimum virginitatis cultorem fuisse de-
monstrat his verbis : *Quis igitur virgi-
nitatem magis honoravit , quam Basilius ,
aut carnis puritatem quasi lege sancivit
non solum proprio exemplo , sed eorum qui-
bus studebat ? &c.* Hæc de Basilio modo
satis ; de Gregorio quoque ista in præsen-
tiarum dicta sufficiant , de reditu , inquam ,
ipsius in patriam post Basilium .

Recedens Athenis Gregorius , Constan-
tinopolim venit ; quo loci cum esset , di-
vina quadam providentia accidit , ut Cæ-
sarius ipsius frater Alexandria , ubi litte-
rarum causa eatenus moratus erat , appel-
leret Constantinopolim , jam philosophi-
cis litteris egregie excultus , & artis me-
dicinæ apprime gnarus ; quem celebris fa-
ma adeo nobilitaverat , ut a Senatoribus
Senatoria dignitas atque insuper nobile
matrimonium eidem , ut his vinculis reti-
neretur in urbe , oblatum fuerit : sed &
id ipsum ab Imperatore per legatos pe-
titum fuit . Verum his omnibus tunc plus
apud ipsum valuit fraternus amor , ac pie-
tas erga parentes , quorum visendorum
causa sequi maluit Gregorium redeuntem :
alio autem tempore postea opportunius in
Imperatoris aulam se contulit . Quæ om-
nia pluribus ab eodem Gregorio scripta
sunt . Sed jam his relictis , quos sæpe in
progressu convenimus , ad sequentis anni
res tetras ac tragicas , cunctantem , hæ-
rentemque , immo & prædensis horrentem
vepribus orationem convertamus .

XL.

Gregorii
Nazianze-
ni reditus
in patri-
am .

JESU CHRISTI
ANNUS
355.

LIBERII PAP.
ANNUS
4.

CONSTANTII IMP.
ANNUS
19.

I.
De Julio
Firmicio
Materno.

TRecentesimoquinquagesimoquinto Domini anno Arbetio & Lollianus Consules creati sunt. Est mentio Consulatus Lolliani apud Julium Firmicum Maternum, qui librum illum de Mathesi scribere aggressus est anno superiori, cum Lollianus Consul designatus esset, absolvitque sequenti anno post Consulatum ejusdem, ad quem Proconsulem ipsum inscripsit, ut ex ejusdem præfationibus constat. Unde & illud intelligere possumus, diversum hunc Julium Maternum ab eo qui ad Constantium atque Constantem commentarium edidit adversus errores profanæ religionis: longe enim abesse videtur, ut qui adeo diserte atque pie de Christiana religione adversus Gentilium superstitionem tractatum edidit, idem postea de Mathesi omni ex parte impium scripserit.

II.
Concilium
Mediolanense.

Quod vero ad res gestas anni hujus pertinet; exitit plane ipse Catholicæ Ecclesiæ cladibus famosissimus, quo indicitur ac celebratur Mediolani Concilium, quod missa a Liberio Papa anno superiore ad Constantium Imperatorem legatione publica fuerat expetitum. Cum enim edicto Imperatoris cogentur Episcopi Occidentales ad subscribendum latæ ab Arianis sententiæ in Athanasium, & ingens

ea ex re naufragium Catholicæ Ecclesiæ immineret, ut hæc in Concilio Episcoporum examinarentur, Liberius Papa, missis anno superiore Lucifero Episcopo Calaritano, Pancratio presbytero, & Hilario diacono ad eundem Imperatorem legatis, litteris ad eum scriptis postularat; ratus fore, ut, cognita ex conflatis in Athanasium calumniis Arianorum perfidia, tum a subscriptione in ipsum Athanasium, tum a communicatione cum Arianis, ac multo magis ab eorum hæresi Occidentales omnes procul abhorrerent Episcopi. Atqui aliud fuit Constantii Imperatoris hujus cogendi Conventus consilium; nempe, ut in unum Catholicos omnes, quos posset, ita convocaret Episcopos, ut sic in locum unum includeret, ubi ipse præsens ad subscribendum in Athanasium, adhibita vi quoque, compelleret; quod & infelicissime præstitit. Hæc autem cuncta quo gesta sunt ordine, ex fragmentis hinc inde magna industria, nec levi sane labore comparatis, quod ejus Acta perierint, utpote omnibus execranda, ac perpetuo digna silentio, hic describemus.

Ac primum omnium quod ad tempus spectat; Concilium ipsum hoc anno Medio-

III.

PAGIUS
SÆC. IV.
Anno Urbis 1108.
Olymp. 283.
an. 3. secundum
Baronium.
Olymp. 283.
A. C. 355.

ANNO PERIODI GRÆCO- ROMANÆ 5848.

☉ 28. A. ☽ 14. P. 16. April. Indict. 13.

JESU CHRISTI 355.

LIBERII PAPÆ 4.

CONSTANTII IMP. 19.

[I] **A**D num. I. *Coss. Arbetio & Lollianus.* Constantium Augustei Imperii Vicen-

naliam hoc anno celebrasse ostendunt tam nuncupatio Juliani, de qua mox, quam Concilium Mediolanense a Constantio coactum, ad Orientis, atque Occidentis Episcopos in unam eandemque de Fide sententiam perducendos. Annis enim hujusmodi festivitibus additis Cæsares de more creati, & de Religione actum.

Ad num. II. & seqq. Concilium Mediolanense currentis anni initio celebratum. Anno enim Episcopus in epistola ad Theophilum Patriarcham Alexandrinum de *Conversazione & particulari Vita Sanctorum Pachomii & Theodori*, cap. 4. scribit: *Persecutionis porro ejus, qua anno sexto, mense nono, Athanasium Papam expulit, Julianus im-*

Coss. & Vicennalia Constantii.

II.
Concilium Mediolanense.

NOTÆ

[I] **C**oss. *Arbetio, & Lollianus.* Relandus scribit: *Mavortius Lollianus.* Gruterus, pag. MLV. & apud Paulum Aringhū, Romæ subterraneæ lib. VI. cap. XXXVI. pag. 287.

IN. PACE. D. PRID. KAL. DEC.
ARBETIONE. ET. LOLLIANO.
C O S S.

Ibid. pag. CCLXXI. 4.

D. PRIDIE. KAL. IUNIAS.
ARBITRONI (pro ARBITIONE) ET
LOLLIANO. C O S.

Inscriptiones Basilicæ S. Pauli via ostiensis, pag. 4. n. 97. *Arbit IONI. ET. LOLLIANI. CONS.* Ammianus, lib. XV. *Hæc die octavo Iduum decembris gesta sunt, quum Arbetionem consulem annus haberet, & Lollianum. S. Athanasius in epistola ad Solitarios: Consulibus illis, qui post Consulatum Arbitionis & Lolliani designabantur. Q. & Fl. Messii Lolliani ex gente mavortia, quorum alter Præfectus Urbi, alter Prætor Urbanus, apud Sponium in Miscellan. pag. 129. & apud Fabretum pag. 689. occurrunt, De Mavortio Lolliano Campaniæ consulari Julius Firmicius in Præfatione Astronom. Fasti Idatii & Prosperi chronicon: Arbitione & Lolliano. Laterculus Paschalis in codice Gennadii, de quo anno superiore: Arbit. & Juliano. Vitio Amanuensis scriptum est Juliano, pro Lolliano.*

Tempus
Concilii
& fre-
quentia.

(a) Sever.
l. 2.

(b) Sozom.
l. 4. c. 8.

(c) Socrat.
l. 2. c. 29.

IV.
Concil.
Mediolan.
dicendum
factio sce-
lerato-
rum.

V.
Adventus
legato-
rum ad
Synodum
& Eusebii
Vercel-
len. Episcopi.

(d) Hilar.
ad Const.

diolani esse celebratum, cum ex his quæ anno superiore diximus manifestum appareat, & ex iis quæ sunt hoc eodem anno dicenda exploratum in omnibus habeatur; id ipsum etiam Severus (a) disertis verbis certum reddit, dum exilia Episcoporum ex eodem Concilio irrogata contigisse ait hoc anno, Arbitione nimirum & Lolliano Consulibus. De frequentia vero hujus Synodi hæc habet Sozomenus (b): *Concilio igitur impulsu Imperatoris Constantii Mediolani convocato, ex Oriente pauci Episcopi illo adventarunt: propterea quod alii morbo (ut est verisimile) præpediti, alii itineris longitudine deterriti, eo accedere recusabant: at Episcoporum Occidentis ibi congregati fuere trecenti & amplius. Hæc ipse; eadem quoque Socrates (c).*

Verum quantumlibet istiusmodi Episcoporum conventus Ecclesiastici Concilii nomen præsetulerit; verius tamen dicenda fuit tyrannica consultatio, conjuratio Ariana, factio sceleratorum, conspiratio impiorum, atque (ut proprius dicam) publicorum latronum violenta grassatio: quippe cui præsideret unicum satellitio adhuc cruentus innoxiorum sanguine hæreticus Imperator: ubi Arianis totum concessum, Catholicis Episcopis denegata omnia, suffragia vetita, vel intercisa, vilipensa: ubi præsto essent satellites, & parati astarent commentarienses atque expediti listores: ubi non sacri sancirentur canones, sed Episcoporum degradationes, exiliorumque scriberentur & subscriberentur sententiæ: ubi demum nihil non auderet Ariana prociacia; & nihil valeret, Imperatoria vi suppressa, Orthodoxorum constantia atque in dicendo libertas.

Isthæc omnia antea odorati Apostolicæ sedis legati Lucifer Episcopus atque collegæ, necnon S. Eusebius Episcopus Vercellensis, illo convenire detrectantes, venire tamen postea jussi sunt: nam de Eusebio hæc habet S. Hilarius (d): *Venio nunc ad id quod recens gestum est, in quo se etiam professio sceleris in secreto artis suæ dedignata est continere. Eusebius Vercellensis Episcopus vir est omni vita Deo serviens. Iste post Arelatensem Synodum, cum Paulinus Episcopus tantis istorum sceleribus contraxisset, venire Mediolanum præcipitur, collecta jam illic malignantium synagoga. Decem diebus ad Ecclesiam vetitus est accedere, dum ad*
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

imperavit, homo idololatra. Usurpat Ammo mentes Ægyptiacos, ut duobus in locis epistolæ videre est. Quare, cum Pachon nonus Ægyptiorum mensis incipiat cum die vicesima sexta Aprilis, & cum die vicesima quinta Maii terminetur, liquet, inter intervallum istud, Julianum Augustum dictum anno trecentesimo sexagesimo, ac ante diem vicesimum quintum Maii præsen-

versus tam sanctum virum malitia se per-versu consumit. Soporatis deinde consiliis omnibus, ubi libitum est, advocatur. Adest una cum Romanis clericis & Lucifero Sardinia Episcopo. Erant vero hi Apostolicæ sedis legati.

Antequam autem cogeretur Eusebius Synodo interesse, missi sunt ab Arianis Episcopi duo ad eundem Eusebium, quibus ad eum nomine Synodi has dederunt literas (e):

Concilium Mediolanense Eusebio fratri in Domino salutem.

Non ignorat carissima nobis dilectio tua, quam sit pretiosum vinculum charitatis & pacis, domine carissime frater. Et quia hoc custodire nos qui Ecclesiæ Catholicæ præsumus, divina Domini præcepta docuerunt; ideo plenum sanctitatis & justitiæ arbitrati sumus, ut carissimos Coepiscopos nostros Eustomium * & Germanium, qui ad Concilium convenimus, ut ad dilectionem tuam pergerent, mitteremus, & omnia patienter quæ aguntur insinuarent & patefacerent; ut nobis conjuncta fides tua pariter atque concordia ea sequantur, & quæ Deo & unitati placeant, complectantur. Itaque sincerissima prudentia tua (quod specialiter & salubriter admonemus) audiat suprascriptos; & communicato pariter cum his consilio, definiat quod de nomine hæreticorum Marcelli, & Photini, necnon & Athanasii sacrilegi, totus prope definiturus Orbis: ne non tam veritati, quam intentioni * parere videaris. Multa in litteris nos scribere non oportuit: eos enim ad te misimus, qui, quod litteris nunc necesse non fuit comprehendere, ipsi rectius prosequantur. Quod si alias, quam optamus, charitas tua putaverit esse faciendum; scito, juxta Ecclesiasticam disciplinam id nos definituros, quod regula Evangelica jubet: nec nobis postea imputabis, qui infinitam patientiam retinentes, fratres nostros memoratos, ad te ut venirent, deprecari sumus. Hucusque Arianorum ad Eusebium epistola.

Vocatus est autem idem Eusebius litteris Constantii Imperatoris, cui ipsa istam rescripsit epistolam, quam accepimus nuper a Johanne Stephano Ferrerio Episcopo Vercellensi, ex Archivo ejus Ecclesiæ, quæ sic se habet:

Eusebius Constantio Imp. Augusto Sal.

Ego, Clementissime Imperator, videns animum tuum Deo devotum hoc cupere, quemadmodum per orbem terrarum firma
Y y y pax

VI.

(e) Ex Archivio Vercell. edita cum Actis vita S. Eusebii.

Litteræ Synodi ad Eusebium Vercell. Episc. * Eudoxium.

* contentioni.

VII.

Eusebii ad Const. litteræ.

tis anni Concilium Mediolanense, in quo subscripta S. Athanasii damnatio, celebratum. Alioquin si post mensem Maium coactum esset, Julianus non anno sexto, sed quinto persecutionis Athanasii Augustus nuncupatus esset. Porro Constantium, qui Concilio Mediolanensi interfuit, hoc ferme anno Mediolani constitisse docet Ammianus lib. 15. cap. 38. & seqq. & patet ex subscriptis.

pax ecclesiastica permaneret; satis cum gaudio litteras tuas accepi. Suscepi etiam litteras fratrum & Coepiscoporum meorum, quibus hoc intimare dignati sunt, ut plena mihi relatio per ipsos, quos tua parere * hoc necessarium duxi, Mediolanum venire properarem. Quidquid Domine Imperator, cum in praesentiam venero, iustum fuerit visum, & Domino placitum, id me facturum promitto. Deus te custodiat, gloriosissime Imperator. Hucusque Eusebii Epistola. Sed & ipsi legati Apostolicæ sedis optaverunt ipsum Eusebium eidem Synodo ad profligandam Ariatorum hæresim interesse, quem fortissimum sciebant esse Catholicæ veritatis defenso-rem. Epistola autem tunc ab eis ad ipsum scripta, quam nuper accepimus ex Archivo Ecclesiæ Vercellensis sic se habet.

VIII.

Legatorum Apostolicæ sedis ad Eusebium Episc. e-
pistola.

Domino honorificentissimo Eusebio Episcopo, Lucifer Episcopus, Pancratius præbyter & Hylarius.

*Calcato capite diaboli, & suggestionibus pravis, domine sancte, gratiam tibi a Domino nostro concessam noli negligere; sed ut quantocius te invadente effugetur Arianum dogma, jam accelerare dignare. Scit enim Dominus, & Christus ejus, quia sicut in adventu beatissimorum Apostolorum glorificatur Dei nomen in ruina Simonis: ita Valente expulso in adventu tuo, dissoluta blasphemantium Arianorum machina, penitus destruetur. Nos, domine sanctissime, a prima die qua Vercellas venimus, religionem tuam usque in hodiernum cupimus, & Dominum rogamus, ut in hac Ecclesia re-
stitutionem perpetuam laudent sancti omnes, tuamque spirituales virtutes debita laude persequantur. Quod credimus proventurum, quia passionem Salvatoris superari non posse, confidimus. Christus Dominus te gloriosum conservet, sanctissime ac beatissime. His permotus litteris sanctus Eusebius acquievit, seque illis ad certamen conjunxit.*

IX.

(a) Hilar. ubi supra ad Const.

Eusebii in Concilio dicendi libetas.

Qui ubi Mediolanum venisset cum legatis Apostolicis; conventus (subdit Hylarius a) idem Eusebius ut in Athanasium subscriberet, ait, de sacerdotali fide prius oportere constare: compertos sibi quosdam ex iis, qui adessent, hæretica labe pollutos. Expositam fidem apud Nicæam, cujus superius meminimus, posuit in medio: spondens, omnia quæ postularent esse facturum, si pro fidei professione scripsissent. Dionysius Mediolanensis Episcopus chartam primus accepit. Ubi profiteri

PAGIUS

scriptionibus plurium Legum Codicis Theodosiani, ubi legitur L. 2. De his qui per metum iudicis, data Kal. Janu. Mediolani. In Codice etiam Justiniano recitatur L. 6. Qui testam. facere poss. data Mediolani XII. Kalend. Martii. Ex quibus manifestum fit, epistolam Liberii, qua

scribendo cœpit: Valens calamum & chartam e manibus eius violenter extorsit; clamans non posse fieri, ut aliquid inde gereretur. Res post clamorem multum deducta in conscientiam plebis est: gravis omnium dolor ortus est: impugnata est a sacerdotibus fides. Verentes igitur illi populi iudicium, e Dominico ad Palatium transfuerunt. Cujusmodi sententiam in Eusebium, longe antequam Ecclesiam ingrederetur, scripserint; de se loquitur ipsa sententia. Hucusque Hilarius.

Quid autem tunc in Palatio actum sit, Severus narrat his verbis (b): Valens & Ursacius, caterique metu plebis, quæ Catholicam fidem egregio studio conservabat, non ausi piacula profiteri, intra Palatium congregantur. Illinc epistolam sub Imperatoris nomine emittunt, omni pravitate refertam: eo nimirum consilio, ut, si eam æquis auribus populus recepisset, publica auctoritate cupita proferrent, sin aliter fuisset excepta, omnis invidia esset in Rege, & ipsa venialis: quia etiam tunc catechumenus sacramentum fidei merito videretur potuisse nescire. Igitur lectam in Ecclesia Epistolam populus aversatur. Hæc ipse. At quæ sequuntur de Dionysio Mediolanensi Episcopo, dicentur inferius.

Hic, rogo, paululum siste gradum, lector. Quæ necessitas Arianos impulit de Ecclesia, ubi legitime collectum videri poterat, ad Palatium transferre Concilium? Dices, ut, quominus illi causæ justæ fiderent, eo magis (ut omnes testantur) pollerent viribus Imperatoris. Probe quidem: hæc enim ea de re est omnium una sententia. Sed cur, quæso, ipse Constantius Imp. ad conventum congregatum in Ecclesia non accessit? Percelebris quidem ille erat, nempe (ut dictum est) tantummodo Occidentalium, absque Orientalibus trecentorum & amplius Episcoporum: aderant quoque Apostolicæ sedis legati a Liberio missi: adeo ut nihil minus ista Synodus haberet ab ipso Magno Nicæno Concilio, cui magna sui gloria pater ejus Constantinus imperator interfuit. Nihil est ergo, ut ejusmodi Concilium in Ecclesia ex more collectum, dicendum omni ex parte plenissimum, Nicæno haud impar, a Constantio contemni debuerit, quo minus ad illud accederet, si licuisset.

Est plane lector, ut ex isto discrimine Constantini atque Constantii, patris ac filii, veluti digito tangas Magni Constanti-

Concilium celebrari postulavit, anno præcedenti scriptam esse, ut tunc diximus. Concilii Mediolanensis Acta, quibus hætenus carebamus, editit Ughellus in tomo 4. Italiæ Sacræ, & cum Codice Bibliothecæ Colbertinæ contulit Baluzius in nova Collectione Conciliorum pag. 29.

X.

(b) Sever. l. 2.

Quid in palatium translata Synodus.

XI.

Celeberima Synodus.

XII.

Cur Constantius non interfuit Concilio.

mini baptismum; nempe (quod pluribus superius demonstratum est) sic illum interfuisse Nicæno Concilio, atque cum Patribus in eo sedisse, quod sacro baptismum jam initiatus esset; aliter ex Ecclesiasticis sanctionibus id ipsi minime concessum fuisset: Constantium vero, quem tum ex Severo (ut diximus) tum ex aliis, catechumenum adhuc Concilii hujus tempore fuisse liquet, minime ausum esse (quod sciret catechumeno non licere) sese in amplissimum illum confessum inferre. Sed quid Ariana fraus est meditata? Ne Imperatoris præsentia destituti, tanta multitudine Occidentalium Episcoporum oppressi ac penitus victi, posteriores ferrent hæretici, clamoroso progressu ex Ecclesia se transferunt in Palatium, & ab Imperatore licet catechumeno illam ad populum extorquent Epistolam, quam (ut ait Severus) in Ecclesiam lectam populus jure averfatus est, ut catechumeni, cujus haud muneris esset de fide decernere, & quod sciret jam Synodum in sæculare judicium esse mutam. Enituit quidem tunc magna cum laude sincera fides atque infracta populi Mediolanensis constantia, posthabentis & nihili facientis etiam epistolam Imperatoris, quam sciret Catholicæ fidei adversari; perstititque semper in eadem quoque sententia, licet sibi ablatum postea fuerit Episcopus & Arianus suffectus.

XIII.

Sed ex quo (ut dictum est) de Ecclesia in Palatium coram Imperatore tractum ab Arianis judicium fuit; quid etiam actum sit in causa Athanasii, idem ipse hunc in modum exacte describit (a), hæc de Constantio prolocutus: *Quid igitur hic (nempe Constantius Imperator) quod Antichristi non sit, omisit? Aut quid ille, ubi venerit, plus committere poterit? Aut quomodo ille in adventu suo non repererit sibi expeditam viam ad dolos ab isto præparatam? Siquidem jam denuo in locum Ecclesiasticæ cognitionis suum Palatium tribunal earum causarum constituit, seque earum litium summum principem & auctorem facit. Et quod mireris, si quando viderit criminatores hæere & perplexos esse, ipse eorum vices subit, ut nihil ob ejus vim contradicere liceat falso accusatis: quod aperte in causa Athanasii ostendit: ibi enim, cognita Paulini, Luciferi, Eusebii, Dionysii Episcoporum libertate docentium ex pœnitentia Ursacii & Valentis falsos esse Athanasii criminatores, neque ulterius habendam esse fidem dictis Ursacii & Valentis, quæ ipsi sua pœnitentia revocaverant; evestigio assurgens, ita locutus est: Ego sum Athanasii accusator: meo nomine illis credite.*

XIV.

Hic illis vicissim respondentibus: *Quoniam modo accusator esse possis, non præsentem reo? esto ut accusator sis; absentia*
Ann. Eccl. Tom. IV.

tamen rei facit, ut in causa judicari non liceat: non enim de re Romana judicium est, quo tibi, ut Imperatori, fides adhibeatur; sed de Episcopo agitur; & oportet in hoc judicio pari jure cum reo & accusatore agi. Quomodo autem accusabis eum, qui ob longinquitatem loci adesse non potuit? Quod si quæ objicis, ex auditu habes; æquum est, ut iis, quæ pro se dicit Athanasius, fidem quoque habeas. Quod si illi non credis, credideris autem istis: videbuntur isti, ea quæ dicunt, propter te, & in gratiam tuam dicere, & Athanasium accusare. Hæc cum audisset, & recte dicta pro contumelia accepisset, illos quidem in exilium ejecit: concitior autem in Athanasium factus, atrocius in eum edictum promulgat, nimirum, & eum debere suas pœnas luere, & Ecclesias Arianis tradi, iisque se liberum facere, ut agant quod velint.

Gravia sunt ista, & plus quam gravia; sed tamen istiusmodi, quæ congruant in eum qui Antichristi imaginem induerit. Quis enim videns ipsum in decernendo principem se facere Episcoporum, & præsidere judiciis Ecclesiasticis, non merito dicat illum eam ipsam abominationem desolationis esse, quæ a Daniele (b) prædicta est? Nam cum circumamictus sit Christianismo, & in loca sancta penetret, & inibi consistens Ecclesias devastet, canones abrogans, vi cogens ut sua obtineant: quis unquam dicere audebit, hoc tempus Christianis pacatum esse? & non potius persecutionem, talemque persecutionem, qualis nec antea fuerit, & qualem fortasse nemo unquam fecerit, nisi filius ille iniquitatis? Hæc Athanasius; quibus vides, lector, cui a sanctis Patribus Principes comparentur, qui super Episcopos jus sibi sacrilege vendicant: & utrinam in his magis auscultandum putes, Magno ne Athanasio, cælesti plane viro, an recentiori putido hæresiarchæ scelestissimo, ne nomine quidem ipso a me dignando?

In hunc modum igitur publico Imperatoris edicto, Athanasio condemnato, nonnulli Episcopi ejusdem damnationi consenserunt, sperantes ipsius condemnatione consopitum fore Ecclesiasticum bellum. Verum non satis fuit Arianis, illos Episcopos ad subscribendum adversus eundem Athanasium adegisse: quin & eosdem una secum communicare pariter suadebant, intentantes minas iis qui facere recusassent. Quæ tunc porro fuerint illorum in Synodo verba, Lucifer ipse (c), qui præsens fuit atque audivit, sic refert, cum in ipsum Constantium Imperatorem invehitur: *Haud tentabis negare esse dictum: Desiderantes sumus nos Arianis, & vos Christianis, unum effici corpus. Derelinquite fidem, quam apud Nicæam contra nos tenetis conscriptam; acquiescite Arianorum doctrinæ;*

Defensores Athanasii libere agunt.

XV.

Typus Antichristi.

(b) Dan. 9.

XVI.

Cur aliqui Episcopi consentiunt damnationi Athanasii.

(c) Lucif. pro Athan. l. 2.

alioquin quia nos multum possumus (Imperium nostrum est) quibus velimus vos modis gravabimus, & omnes tollemini e vestris sedibus. Non poteris, hæc ita se habere, negare, cum Deo perosa meditationes tuæ rebus gestis fuerint revelatæ. Cur enim cogebamur, etiam si non damnaremus Athanasium, tamen communioni misceremur Arianorum; nisi quia tu leno hæresis Ariana cunctos nos cuperes quovis modo fieri consacrilegos tuos? In hunc modum ipse.

XVII.

Constantius Imp. Eusebium Episc. ad Arianismum conatur inducere.

Tunc temporis Constantius Imp. ut S. Eusebium ad communicandum cum Arianis induceret, ad eum litteras dedit, cum antea quatuor Episcopis Arianis ad eum missis nullatenus adhærescere voluisset: accepimus has Constantii litteras erutas ex Archivo Vercellensis Ecclesiæ, mendis quantum licuit, expurgatas, quæ sic se habent: Constantius Victor ac triumphator semper Augusto, Eusebio Episcopo.

Metiri facile posse, rei magnitudine commovente, gravitatem tuam, omnibus ad meam diligentiam pertinentibus præferre me coram religione superna quod præcellit, & in meo animo præminere, confido: tamen id prudentiæ tuæ, documentis etiam frequenter omissis compertum, cum perspicias, id me agere noctibus ac diebus, quod ad venerabilem cultum proficere posse confido. Quid enim mihi gratius esse, aut utilius, quam Deo animum devovisse, usque adeo ut huiusmodi studio facilitatem * omnem sententiam esse obnixam? Itaque Ecclesias venerabiles ex intimo mentis affectu semper intueor, earumque unitatem omnibus salutarem cupio recuperare, ac firmiter obtinere. Ob quam causam conventum sanctorum Episcoporum in Mediolanensi placuit fieri Civitate, eorum vel maxime, qui alibi gesta possint facile revelare: in diversis quippe Provinciis Episcoporum sunt contra * coacta Concilia.

* contra-

ria

Sed quid per singulos concordii unanimitate decreverunt prudentissimi Episcopi in Synodo Mediolanensi, perspicue declaratum est. Denique venientes pauci de Provinciis singulis voluntate communi unanimes peritulerunt, & juxta venerationem legi debitam firmaverunt. Quod ergo religioni fuerat consentaneum, eorundem placito roboratum est, & ad sanctitatem tuam quatuor de consortio suo censuerunt esse mittendos, pariter commoventes, si id se qui gravitatem tuam, quod * ad utilitatem Ecclesiæ, non abhorret: nos certe, qui esse Dei famulos gloriæmur, hortamur pariter ac admonemus, ut consensus fratrum tuorum ad hæreses non differas. Confidimus quippe, cum hoc fuerit factum, unitate firmissima posse Ecclesias gratulari. Deus te semper tueatur multos annos, Pater carissime atque amantissime. Eadem ad Dionysium ab Eusebio datæ. Cum autem ni-

* pertinet.

hil his litteris Constantius profecisset, tam in eum, quam in alios Orthodoxos Episcopos ejus furor exarsit: sed hæc postea: at qua arte idem Eusebius deluserit Arianos ante dicendum.

At cum in alios omnes Arianis resistentes Constantii Imperatoris furor exarsit, in legatos Apostolicæ sedis præcipue conversa est ejus indignatio; de quibus sic habet S. Hieronymus (a): Lucifer Calaritanus Episcopus cum Pancratio & Hilario Romanæ Ecclesiæ clericis ad Constantium Imperatorem a Liberio Episcopo pro fide legatus missus, cum nollet sub nomine Athanasi Nicænam damnare fidem, Palæstinam relegatus, miræ constantiæ & præparati animi ad martyrium contra Constantium Imperatorem scribit librum, eique legendum misit. Hæc de Lucifero. Quid autem passi sint alii duo legati Romanæ Ecclesiæ Clerici, Pancratius presbyter, & Hilarius diaconus, S. Athanasius docet his verbis (b): Quis enim, qui hæc facinora audierit, non putabit quidvis eos potius, quam Christianos esse? missis enim a Liberio ad Cæsarem Pancratio presbytero & Hilario diacono; alterum eorum, nempe presbyterum, in exilium misere; alterius vero terga, detractis vestibus, flagellis conciderunt; flagellatumque extorem fecere, inter verbera ipsa diacono verbis insultantes: Quare Liberio non resististi, sed ejus litteras attulisti? Auctores huius facinoris Ursacius & Valens cum eunuchis, qui ibi quoque aderant. Diaconus vero inter crepitus ictusque flagellorum Domino benedicebat, non immemor istorum verborum Domini: Dorsum meum dedi percutientibus: Flagellatores autem risu disterii que virum subsannabant, neque ullo pudore tangebantur, quod Levitam ea contumelia afficerent: prorsusque decorum erat, & subsannatores eos animos præferre, & diaconum in suis benedictionibus perseverare. Verberari enim, proprium Christianorum est: flagellare autem Christianos; Pilati & Caiaphæ officia sunt. Hæc Athanasius.

XVII.

(a) Hieron. de Scrip. Eccl. in Lucif.

Legati Apostolici male habit.

(b) Athan. epist. ad Solitar.

Quid vero in S. Dionysium actum sit, qui magna cum laude Catholici nominis præerat Ecclesiæ Mediolanensi, modo dicendum. Pellectus est & ipse subscribere in Athanasium, dummodo in reliquo Catholice fidei in omnibus consultum foret: id accidit antequam Eusebius una cum Apostolicæ sedis legatis ad Synodum se conferret: quod cum ipse intellexisset, ægro animo tulit: sed cum facti jam poenitentem eum invenisset, artem quoque excoGITAVIT, qua ejus subscriptio deleri posset. Erat Eusebius Dionysio longe ætate major, adeo ut ipse Dionysius filius videri posset: Pater namque Eusebius, præ ætate, & sedis, cui præerat, temporis diuturnitate, ab eodem nominari consue-

XVIII.

Dionysii Episcopi Mediolanensis subscriptio in Athanasium.

verat. Requisite igitur cum eo pervenisset Eusebius, ut exemplo Dionysii ipse damnationem Athanasii suo quoque chirographo communiret: visus est illis annuere, ea tamen lege, si (ut dicebat) sua subscriptio ante Dionysii subscriptionem in charta perspicue omnibus poneretur: indignum plane esse affirmans, si junior Episcopus seniori, atque parenti filius in charta, præter Ecclesiæ morem, ab omnibus legeretur.

XIX.
Eusebii
Episcopi
dignum
facinus.

Illi autem, quibus nihil magis in optatis erat, quam ut fama celebrem toti Occidentali orbi conspicuum Eusebium in Athanasium ad subscribendum pellicerent, e vestigio ex tabella sententiæ Dionysii nomen expungunt, atque obliterant penitus, ut ne elementum quidem superesset, quo vel existimari potuisset nomen Dionysii ibi unquam fuisse notatum. Hoc facto, mox Eusebius, omni fictionis larva deposita, subscribere in hominem innocentem & inauditum (divina id prohibente lege, & adversantibus Ecclesiasticis atque etiam sæculi legibus) nullo pacto se posse testatus est: sicque in hunc modum ab Eusebio delusa est Ariana impietas. Scimus, in quibusdam aliis sermonibus incerto auctore editis, hæc de subscriptione ab Eusebio requisita, alio diversoque modo referri, insuper & perperam narrari, eundem Dionysium ab Eusebio subrogatum in locum Auxentii: cum potius contrarium appareat, nempe Auxentium, non nisi post Dionysium damnatum exilio, intrusum esse in Mediolanensem Ecclesiam^(a).

(a) Vit. S.
Euseb.

XX.

Hæc enim sunt quæ in S. Ambrosii, seu S. Maximi Taurinensis potius, sermone in natali die S. Eusebii habito, ad populum pro concione narrantur his verbis

(b) Apud
Ambros.
serm. 69.

Liberatur
Dionysius
a sua sub-
scriptio-
ne.

(c) 1. Cor.
9.

(b): Illud autem tacendum omnino non arbitror, quod cum Arianorum detestanda perfidia totam cum universo mundo Italianam perturbasset, atque ejusdem pestilentiae sacerdotes simplicitate S. Dionysii martyris captivassent, ita ut subscriptionis ejus vinculum retinerent, qua illum e manibus eorum sapientia liberavit. Sicut enim ait S. Paulus (c): Factus sum Judæis tamquam Judæus, ut Judæos lucrifacerem; ita Eusebius hæreticis hæreticum se esse mentitus est, ut de hæresi filium liberaret. Dixit enim, eorum se consentire perfidiæ, hoc sibi placere quod illis; sed quod sibi filium Dionysium in subscribendo præpounerent, graviter se moveri. Vos enim (inquit) qui dicitis Filium Dei Patri Deo æqualem esse non posse, cur mihi filium prætulistis? Qua illi ratione permoti, statim S. Dionysii chirographum deleverunt, priorem locum describendi beato Eusebio deferentes. Quos ille increpans, & irridens, ait: Neque ego me vestris sceleribus polluo, neque filium meum vobiscum participare permitto. Unde cum dicat E-

vangelium (d), in hac generatione prudentiores filios tenebrarum esse, quam lucis; ecce hic ipsis tenebris prudentior filius lucis inventus est. Hæc ibi.

(d) Luc.
16.

Offendere lectorem candidæ mentis possent verba auctoris illa: Eusebius hæreticis hæreticum se esse mentitus est. Cum non liceat hæresin vel specie tenus per fictionem simulare. Sed sunt hæc intelligenda secundum ea quæ superius dicta sunt, nempe simulasse Eusebium se in eo Arianis assentiri velle, in Athanasio scilicet condemnando: nec quidem aliud legati illi Ariani ab Arianis missi, ea ad eum data epistola, præter id ab ipso expetierunt, quam ut (quod & alii plures fecerant) Athanasium condemnaret, necnon Marcellum atque Photinum, qui (ut demonstratum est) hæretici habebantur. Sed nec Dionysium quidem ipsorum hæresi subscripsisse, verum tantum sententiæ in Athanasium ab ipsis latæ, testantur omnes: immo nec id in ea Synodo ab Arianis exposulabatur; sed & (quod ait Severus e) ea lege Dionysius subscripsit in Athanasii damnationem, ut tamen in detestationem Arianæ hæresis inter Sacerdotes de fide vera exquireretur; ea nimirum ex causa, ut qui adversarii reperti essent Catholicæ fidei, damnarentur. Sed & Lucifer (f) Calaritanus hæc de Dionysio in Constantium Imperatorem: Quomodo (inquit) negare poteris cum sanctissimum Dionysium Mediolanensem Episcopum, qui jam tibi falsa asserenti credens damnaverat Athanasium, quod Arianius esse noluerit, miseris in exilium? Quod igitur ob intemeratam fidem Catholicam in omnibus custoditam voluerit Dionysium exilium subiisse; exulem ibi defunctum esse, ac proinde martyrem, sanctus quoque testatur Ambrosius (g).

XXI.
Nodus
solvitur
de verbis
Maximi.

(e) Sever.
lib. 2.

(f) Lucif.
pro Athan.
l. 2.

(g) Ambr.
in Auxent.

Extat adhuc in Archivo Ecclesiæ Vercellensis, cujus tunc S. Eusebius erat Episcopus, tabula, in qua sunt nomina Episcoporum qui subscripserunt in Athanasium, inter quos Dionysius adnumeratus legitur, quam hic tibi reddendam putavimus: sic enim se habet posita post epistolam Concilii Mediolanensis ad Eusebium, jam superius recitatam, quæ incipit: Non ignorat carissima dilectio tua, &c. Nomina autem ibi scripta sunt isti:

XXII.

1 Cæcilianus	13 Gajus
2 Valens	14 Paulus
3 Ursacius	15 Germinius
4 Saturninus	16 Evagrius
5 Euthimius	17 Epictetus
6 Junior	18 Leontius
7 Proculus	19 Olympius
8 Mariniannus	20 Tryphon
9 Probus	21 Dionysius
10 Gregorius	22 Acacius
11 Victor	23 Eustasius
12 Vitalianus	24 Rotamus †
	25 Olym.

Nomina
Episcoporum
qui subscri-
pserunt in A-
thana-
sium.

† Roda-
nius.

† Patro-
philus .

25 Olympius	28 Synedius
25 Stratophilus †	29 Quintillus
27 Florentius	30 Capreus .

Hæc est prima subscriptio quæ postea ex aliis supervenientibus Episcopis aucta est. Eusebius vero secundum illud Apostoli (a): *cum astutus essem, cepi vos dolo*. Ea qua vidimus arte, Dionysii nomen ex eadem subscriptione expungendum curavit.

XXIII.

(b) Apud
Ambros.
serm. 69.Eusebius
& collegæ
damnan-
tur in exi-
lium .(c) Athan.
ep. ad Sol.

At quid in Eusebium tunc ab eo Ariani sic delusi, indignatione succensi, admiserint, idem Maximus subdit his verbis (b): *Tunc illi graviter indignantes ita nequitiam suam fuisse delusum, novis eum per Constantium Principem passionibus vexaverunt. Nam post multas injurias Orientis plagæ, illum in exilio relegarunt; in quo tanta passus est, ut martyrii victoriam reportaret*. Sed quæ subdit, postea acciderunt. Agit S. Athanasius de exilio Eusebii ac sociorum, & sententia tunc adversus eos a Constantio lata, dum ait (c): *Sed cum se arbitrantur plurimis insidiari, non animadvertunt se plures facere confessores; ex quorum numero clarissima sunt confessionis viri religiosi & Episcopi boni, Paulinus Episcopus Treverorum, quæ Galliarum metropolis est (hic enim ex Conciliabulo Arelateni anno superiore exulaverat) Lucifer Metropolitanus Episcopus Sardinia, Eusebius Vercellis Civitate Italia, Dionysius Mediolani, quod & ipsum est Italia Metropolis*.

XXIV.

Sermo-
num de
vita S. E-
usebii au-
ctor in-
certus .

Quod autem nos Maximi nomine citaverimus sermonem illum, qui apud S. Ambrosium numeratur sexagesimus nonus: id Gennadius persuasit, qui libro quem scripsit de illustribus scriptoribus Ecclesiasticis capite quadragesimo, recensens S. Maximi Taurinensis Episcopi scripta, hæc inter alia habet: *Fecit & duos de Sancti Eusebii Vercellensis Episcopi, & Confessoris vita tractatus*. Cumque totidem sint qui apud S. Ambrosium extant de S. Eusebio sermones, & nihil sit, quo S. Ambrosio tribui possint, ut ex ipsis apparet, alios ipse secutus, citavi eos nomine Maximi, cum tamen re magis accurate perspecta, nec eos esse Maximi, dici posse, inde certum colligitur argumentum. Nam cum citatus sermo scriptus esse inveniatur ab auctore qui vixit tempore Exuperantii episcopi discipuli S. Eusebii, cujus illic honorifica mentio est, qui subscriptus habetur una cum S. Ambrosio Concilio Aquilejensi, celebrato anno Domini CCCLXXXI. plane diversum a Maximo Taurinensi constituere eum oportet auctorem: nam idem S. Maximus longe post hæc vixit tempora, utpote qui subscriptus reperitur Concilio Romano sub Hilario Papa anno CCCCLXV. Quamobrem quinam duorum illorum sermonum vere sit auctor, adhuc querendum remanet.

Sed antequam ulterius progrediamur, hic observa, sic dici Mediolanum Italiae Metropolim, sicut Treverim Gallia; non quod omnes Gallia; sub Trevere fuerint constituta; cum plures alia; Civitates essent earumdem Provinciarum metropoles; sed sic Mediolanum dici metropolim Italiae, hoc est, metropolim in Italia: est enim phra;is hæc consueta Athanasio. Ridendi autem sunt potius, quam confutandi, qui hujus loci Athanasii auctoritatem Mediolanensem Ecclesiam, quasi totius Italiae metropolim Romanæ Ecclesiae, magna vecordia, seu temeritate potius prætulere. Provoco eos ad quæ idem paulo inferius addit, cum de Liberio Papa agens, hæc de Romana Ecclesia, habet: *Nulla reverentia ducti, quod sedes illa Apostolica esset, vel quod Roma metropolis esset Romanæ dittonis*. Nempe Romanam Ecclesiam esse metropolim totius Romani Imperii Ecclesiarum. Sed de amplitudine & limitibus Mediolanensis Ecclesiae suo loco opportunius, Ambrosii nimirum tempore, agendum inferius. Age nunc cœptam ex Athanasio narrationem prosequamur.

His igitur ad se vocatis (d) Episcopis jussit Imperator, ut contra Athanasium, subscriberent, & cum hæreticis communionem inirent. Quibus admirantibus novum ejus studium dicentibusque id non esse Ecclesiastici canonis; statim subjecit: *At quod ego volo, pro canone sit: ita enim me loquentem Syriae Episcopi sustinent. Aut igitur obtemperate, aut vos quoque exales estote. Id cum audissent Episcopi, magnopere admirantes, & ad Deum manus tendentes, multa cum libertate illi suas rationes proposuerunt; docentes regnum non ipsius esse, sed Dei, a quo acceperat; eumque metuendum, ne illud quod dederat, derepente adimeret. Denunciabant illi diem Judicii, suadebantque ne Ecclesiastica corrumpere, neve Romanum Imperium Ecclesiasticis constitutionibus immisceret, neve Arianam hæresin introduceret in Ecclesiam Dei. Verum nec ille audit, nec eos plura dicere permisit. Quin ob hoc ipsum acriter minabundus, & gladium intentans, quosdam ex eis adduci jussit, sententiam suam, quam ante professus erat, uti Pharao, revocans.*

Excusso igitur sancti pulvere, & oculis in Deum coniectis, nec Cæsaris minas verebantur, neque obstrictos enses veritatem prodiderunt, & exilium veluti ministerii sui officium acceptarunt, pergentes de loco in locum, & de Civitate in Civitatem; & nihilominus, quamquam in vinculis essent, evangelizabant, piam quidem fidem prædicantes, Arianam autem hæresin anathemate damnantes, & penitentium Ursacii, & Valentis multa infamia traducentes: resque illa insidiatoribus plane in con-

XXV.

Mediola-
num quo-
modo Me-
tropolis I-
taliae .

XXVI.

(d) Athan.
ad Solitar.Magna
Constantii
temeritas.

XXVII.

Exilium
Confesso-
rum Epif-
coporum .

trarium abiit. Quanto enim longioris intervalli exilium erat, tanto magis odium adversus insidiatores accumulabatur; iterque sanctorum, non nisi prædicatio erat contra Ariuanam hæresin. Quis enim eos in itinere conspectos, non ut confessores admiratus est? & istos non ut impios cum abominatione, vel potius ut carnifices & homicidas averfusus est, & quidvis potius quam Christianos nominavit? Meliusque a principio fuisset prorsus non attigisse Constantium hanc hæresin; aut ubi attigerat, non tantopere indulgere impietati; aut, si iis indulgere vellet, hic saltem vestigium sistere. Hæc Athanasius.

XXVIII.

(a) Ambr. epist. 52.
Præconia Eusebii & Dionysii.

Sed & B. Ambrosius eosdem sanctos Episcopos, Eusebium atque Dionysium exultantes ejusmodi præconio celebrat, scribens ad Vercellenses (a): Pro fide quoque Eusebius exilii dura præoptavit atque elegit, conjuncto sibi sanctæ memoriæ Dionysio, qui posthabuit Imperatoris amicitiam exilio voluntario. Itaque memorabiles viri circumduti armis, vallati exercitu, cum raperentur de Ecclesia, majore triumphabant imperio; quia contumelia terrestris mercabantur mentis fortitudinem, regni potentiam, quibus militaris armorum strepitus extorquere non potuit fidem: subegerunt bestialis animi feritatem, quæ nocere sanctis nequivit. Ira enim Regis ira leonis, ut in Proverbijs habes. Confessus est, victum se esse, qui rogabat ut mutarent sententiam: sed illi validiorem calamum suum ferreis gladiis arbitrabantur. Denique vulnerata est perfidia, ut occideret: non est vulnerata sanctorum fides: non desiderarunt patrium sepulcrum, quibus reservabatur cæleste domicilium. Hucusque Ambrosius. Hunc tandem nactus est finem conventus malignantium, & multitudo operantium iniquitatem. De iisdem item agunt Rufinus (b), Severus (c), Socrates (d), Sozomenus (e), & alii: sed in quibus insit aliquid, quod corrigatur; dum Rufinus atque Severus iisdem exilibus jungunt S. Hilarium; qui quidem non ex Concilio Mediolanensi, sed Bytterræ postea exulavit anno sequenti: sicut & Liberius, qui post idem Concilium celebratum tentatus est. Sed errat & Socrates, dum damnatis ab hac Synodo adjungit Paulinum Episcopum Treverensem, quem conventiculum Arelatense (ut dictum est) exturbavit; dumque etiam Episcopum Mediolanensem Dionysium, Antistitem nominat Albæ primariæ civitatis Italiæ: sed hallucinatur etiam, cum ante hoc tempus Athanasium ab Ecclesia Alexandrina ejectum testatur, ipsomet Athanasio contrarium asserente: Verum & quod iidem habent post hujusmodi Concilium Mediolanense, mox subsecutum esse Ariminense,

(b) Ruffin. lib. 1. c. 10.
(c) Sever. 1. 2.
(d) Socrat. 1. 2. c. 29.
(e) Sozom. 1. 4. c. 8.

se, æque errare deprehenduntur: siquidem Mediolanense subsecuta sunt Concilia Ancyranum, Seleuciense, & Sirmianum, ac demum celebratum est Ariminense.

Quæ autem fuerint reliqua Constantii opera, his ipsis temporibus, adversus alios Episcopos in suis ipsorum Ecclesijs commorantes, S. Athanasius summam collegit his verbis (f) Cæterum cum esset Arelate, & Mediolani Constantius, omnia pro hæreticorum hortatu suggestionemque faciebat; vel potius illi ipsi agebant: insultabantque in omnes, Cæsaris potestate succincti. Statim igitur mandata litterarum ad Præfectum (Ægypti scilicet) ut frumentum, quod hactenus Athanasio ac suis (id enim liberalitate, ut dictum est, Constantini Imperatoris impendebatur) adimeretur, dareturque illis, qui Ariana superent; & ut liberum esset contumeliam inferre in Athanasii communicatores: minæ item denunciatae Judicibus, nisi cum hæreticis communionem celebrarent. Erant autem ista præludia eorum quæ postea per Syrianum Ducem commissa sunt. Rursus ad alias partes edicta missa. Notariique præsto in singulis urbibus, & Palatini minas secum ad Episcopos & Judices deferentes, ut isti quidem de causa judicarent, illi vero contra Athanasium scriberent, ut aut communionem cum Arianis haberent, aut pœnam exilii sustinerent; populique qui ad communionem cum illis non coirent, vincula, contumelias, bonorumque suorum direptionem expectarent: neque negotium negligenter curatum est: habebant secum in Comitatu Ursacii & Valentis clericos, qui eos incitarent, & negligentiores Judices ad Cæsarem deferrent: aliasque hæreses minores ut sorores suas, permittebant blasphemias in Dominum proferre, & Christianis tantummodo suis insidijs imminere, non sustinentes ullos pios de Christo sermones.

XXIX.

(f) Athan. epist. ad Solitar.
Constantii progressus adversus Catholicos

Quot igitur Episcopi (prout in sacris litteris est) ad Præides & Reges abducti sunt, & a Judicibus hanc sententiam audierunt: Aut subscribe, aut ab Ecclesijs recedite: detrabi enim vos ab Ecclesijs Imperator jussit? Quot in singulis urbibus palabundi sese sparserunt, ne ut Episcoporum amici accusarentur? Nam & magistratibus scriptum est, & multa pecuniarum denunciata, nisi quisque suæ Civitatis Episcopum subscribere coegisset. In summa, omnia loca, omnes Civitates implebantur terroribus & tumultibus, cum & Episcopi traherentur, & Judices viderent luctus, & suspiria populorum. Hæc quidem a Palatinis in legationem missis agebantur: illi vero freti tanta potentia sua, nihil non moliebantur; & nunc hos Episcopos ad Imperatorem citabant, nunc illos litteris circumveniebant, comminantes ad-

XXX.

Clades Ecclesiarum.

adversus eos has & illas causas ; ut illi presentem Imperatorem perhorrescerent ; isti vero legatos & minas falsarum criminacionum formidantes , de recta & pia sententia decederent : eo enim modo Imperator tantum numerum Episcoporum coegit , cum partim minis terrerent , partim promissis allicerent , ut se faterentur non amplius communionem cum Athanasio habere .

XXXI. Quotquot enim ad Imperatorem profecti sunt , non prius ad ejus conspectum admissi fuere , ne tantillo quidem laxamento indulto , ut vel ex domicilio ipsis prodire liceret , prius quam subscriberent ; aut , si recusarent , in exilium mitterentur : idque ideo faciebat , quod animadverterat ab omnibus hæresin odio haberi . Quæ res in causa fuit , cur tam multos impelleret , ut se hæreticorum paucitati adjungerent ; magnopere id studens , ut multorum nomina corrogaret , tum ad invidiam Episcoporum , tum ut speciem aliquam dignitatisque imaginem Arianae hæresi conciliaret , cujus iste propugnator erat ; existimans , quod quemadmodum hominum sententias , ita quoque veritatem immutare posset ; inscius ignarusque Sadduceos & Herodianos non ideo validiores factos esse ad veritatem opprimendam , quia sibi Phariseos associaverant . Hucusque Athanasius .

XXXII. Deplorat hæc itidem S. Hilarius , cum ipsum Constantium Imperatorem magno animi robore compellat his verbis (a) : At nunc fructus operum tuorum , lupo rapax , audi . Neque alia potius , quam quæ gesta sunt in Ecclesiam , refero ; ut tyrannidem aliam in Ecclesiam Dei referrem . Non quia causam ignoro ; sed tamen querela famosa est : Jussos a te Episcopos non esse , quos condemnare nullus audebat ; etiam nunc in Ecclesiasticis frontibus scriptos metallicæ damnationis titulo recenseri . Adest mecum Alexandria tot concussa bellis , tantum commotarum expeditionum pavens tumultum . Brevius enim adversum Persiam , quam adversus eam , armis certatum est . Mutati Præsides , electi duces , corrupti populi , commotæ legiones , ne ab Athanasio Christus prædicaretur . Taceo de minoribus populis & Civitatibus , quibus per totum Orientem aut terror , aut bellum est . Postquam omnia contulisti arma adversus fidem Occidentis , & exercitus tuos convertisti in oves Christi ; refugere nihil sub Nerone licuit .

XXXIII. At tu Paulinum , beatæ passionis virum , blandimento sollicitatum relegasti , & Ecclesiam sanctam Treverorum tali sacerdote spoliasti . Edictis fidem terruisti : ipsum usque ad mortem demutasti exiliis , & fatigasti , extra Christianum quoque nomen relegasti ; ne panem aut de horreo tuo sumeret , aut de Montani Maximillæque antro profanatum expectaret . Hæc idcirco Hilarius de Paulino , quod prius relega-

tus fuerit in Phrygiam , ubi erant Cataphrygæ hæretici , Montani & Maximillæ sectarii ; inde vero ad barbaros amandatus . Tum subdit : Mediolanensem piissimam plebem tu furore terroris tui turbasti : Tribuni tui adierunt sancta sanctorum , & viam sibi omni per populum crudelitate pandentes , protraxerunt de altario sacerdotes . Levis te putas , sceleste , Judæorum impietate peccasse ? Effuderunt quidem illi Zachariæ sanguinem ; sed quantum in te est , concorporatos Christo , a Christo discidisti . Vertisti deinde ad usque Romam bellum tuum , &c . At de rebus adversus Liberium gestis , suo loco inferius pluribus .

Ejusmodi autem ab Hilario recensitam militum in Ecclesiam grassationem accidisse putandum , cum , Dionysio ejus Civitatis Episcopo in exilium relegato , ab eisdem Arianis , ope Imperatoris , Auxentius Arianorum deterrimus in illius locum subrogatus est . Sed & Athanasius (b) , agens de Episcopis a Constantio in locum Orthodoxorum substitutis , de Auxentio meminit , dum ab ipso exordio tragœdiam repetens , rem adeo luctuosam paucis tamen absolvit his verbis : Ipse omnes , qui ante ipsum fuere , sceleribus vicit , novo excogitato persecutionis modo ; & statim , tribus Regibus , Britannione * , Magnentio , & Gallo interfectis , tutelam impiæ religionis suscepit , & ut gigas contra Altissimum arrogantia sese efferre ausus est , & rationes mutandæ legis excogitavit , dissolvens Christi , & Apostolorum instituta , moreque Ecclesiæ invertens ; & ex locis peregrinis cum satellitio militari Episcopos ad populos invitos submittit , qui pro mutua invicem cum populo notitia minas secum deferunt , & diplomata ad Judices . Ita enim Georgium Cappadocem , Alexandriam , ita Germinium e Cyzico Sirmium , ita e Laodicea Nicomediam Cecropium misit ; ita Auxentium , delatorem potius quam Christianum , e Cappadocia Mediolanum amandavit , ut , expulso inde ob suam in Christum pietatem Dionysio viro religioso , eum ibi Episcopum constitueret , hominem ne Romanæ quidem linguæ , sed tantummodo hæreseos peritum . Hæc de Auxentii genere , & impietate Athanasius .

Cæterum Auxentii perfidiam pallio Catholici nominis Mediolani contextam cum S. Hilarius aperta luce deregit , ejus institutionem recollit , dicens (c) : Negat quoque Auxentius se scire Ariam ; cum in Alexandria , in Ariana Ecclesia , cui Gregorius præerat , presbyter esse cœpisset . Callidus enim serpens Auxentius , quod sciret populo Mediolanensi perosam Ariam esse doctrinam , & nomen quoque Arii execrabile , astute admodum hæresin diu studuit occultare , sicque aureo calice Babylonis blasphemias ejusdem Arii pro-

Studia
Ariano-
rum in
propa-
ganda
hæresi .

(a) Hilar.
contra
Constant.
Quid ex-
probret
Hilarius
in Con-
stantium .

Quid Con-
stantius
in Pauli-
num Tre-
ver. Epif.

XXXIV.
Auxenti-
us in lo-
cum Dio-
nyssii sub-
rogatus .

(b) Athan.
ad Solitar.

* Vetrani-
one .

XXXV.
Auxentii
Primor-
dia .

(c) Hilar.
contra
Auxent.

propinavit; cum tamen vix paucos aliquot sibi invenerit obsequentes: nam longe major erat numerus eundem exhorrentium, & detestantium: cujus tempore Ecclesia Mediolanensis diris est exagitata, turbinibus, & vehementioribus fluctibus agitata, ex flatu auræ Constantii in Auxentii gratiam omnia commoventis.

XXXVI. Proscriptis igitur ex diversis Provinciis Occidentalis Ecclesiæ sacerdotibus, missisque in exilium Episcopis insignioribus illis, qui in Athanasium subscribere recusassent; Liberius Romanus Episcopus, cum, quæ in eos gesta fuissent, accepisset, mox ad eos hæc litteras dedit (a):

(a) Extant inter Acta Euseb. Epi. Vercellens.

Litteræ Liberii Pap. ad Episcopos Confes.

Quamvis sub imagine pacis humani generis inimicus vehementer in membra Ecclesiæ videbatur esse grassatus: vos tamen, acceptissimi in Domino sacerdotes, egregia & singularis fides & hic probabiles Deo ostendit, & etiam ad futuram gloriam martyres designavit. Quo itaque præconio laudis, qua vocis exultatione merita virtutis vestræ proferam, positus inter mœrorem absentiae vestræ, & gaudium gloriæ? Prorsus invenire non possum: nisi quod scio, hinc me probabiliora vobis solatia exhibere, si credatis me vobiscum in exilium esse detrusum. Denique me in ipsa nunc expectatione pendente, quia consortio vestro dura necessitas interim distrahit, satis contristor. Optarem enim, fratres carissimi, prior pro omnibus vobis impendi, ut exempla gloriæ per me magis vestra dilectio consequeretur. Sed fuit hæc palma meritum vestrorum, ut priores de perseverantia fidei ad confessionis illustrem gloriam veniretis.

XXXVII. *Quæso igitur dilectionem vestram, ut me præsentem vobiscum esse credatis; ut intelligatis, dolere satis, quod sim interim a vestro consortio separatus. Quantam denique fueritis gloriam consecuti, hinc magis scire potestis, quod qui in persecutione coronati sunt, solius persecutionis cruentos gladios sentire potuerunt: contra vos devoti per omnia Dei milites, etiam falsos fratres inimicos experti, victoriam de perfidis pertulisti: quorum quanto violentia in seculo crescere potuit, tanto sanctis sacerdotibus præmia laudis inveniuntur conferre. Estote itaque de promissione cælesti securi. Et quia proximiores estis Deo effecti, orationibus me vestrum consacerdotem famulum Dei ad Dominum sublevate; ut supervenientes impetus, qui de die in diem, cum annunciantur, graviora vulnera infligunt, tolerabiliter ferre possimus; ut inviolata fide, salvo statu Ecclesiæ Catholicæ, præmia nobis Dominus dignetur afferre.*

XXXVIII. *Et quia cupio, quæ gesta sunt in ipsa congregatione * fidelius scire; obsecro sanctitatem vestram, ut universa litteris intimare dignemini; ut additamentum majus*
Ann. Eccl. Tom. IV.

vel ipse animus qui diversis morbis, vel vires corporis ipsius, quæ jam extenuatæ sunt, de vestra exhortatione possint sentire. Et alia manu: Deus vos incolumes custodiat. Hætenus Liberii epistola ad exules Episcopos, & quidem ad confessores omnes diversis in locis exulantes Encyclicæ pluribus exemplaribus conscripta: nam apud Acta Eusebii Vercellensis, ad Eusebium ipsum tantum habetur inscripta: in codice autem Vaticano, cum ad ipsum, tum ad reliquos Episcopos exules, Dionysium, Luciferum, & alios omnes, data legitur.

At paulo post hanc scriptam epistolam, hoc anno, ipse Liberius, Constantii Imperatoris litteris ad Leontium Præfectum Urbi conscriptis, Mediolanum mitti præcipitur; id quidem Ammianus Marcellinus sub hujus anni Consulibus narrat his verbis (b): *Hoc administrante Leontio, Liberius Christianæ religionis Antistes a Constantio ad Comitatum mitti præceptus est, tamquam Imperatoris jussui, & plurimorum scitis, per consortium decretis. (nempe Conciliabulo Arianorum) obstitens, in re, quam brevi textu percurram. Refert auctor, licet Ethnicus, & rerum nostrarum ignarus, ac proinde secundum vulgi (immo potius Arianorum) rumorem, causam cur Liberius Mediolanum jussus sit proficisci: ac propterea haud omnia ita vera sunt, quæ de Athanasio narrat, dum ait:*

Athanasium Episcopum eo tempore apud Alexandriam ultra possessionem altius sefferentem, sciscitarique conatum externa (ut prodidere rumores assidui) cæsus in unum quæsitus ejusdem loci multorum, Synodus (ut appellant) removit a sacramento, quod obtinebat. Dicebatur enim fatidicarum sortium fidem, quæve augurales portenderent alites, scientissime callens, aliquoties prædixisse futura. Super his intendebantur ei alia quoque a proposito legis abhorrentia, cui præsidebat. Hunc per subscriptionem abjicere sede sacerdotali, paria sentiens cæteris, jubente Principe, Liberius monitus, perseveranter renitebatur; nec visum hominem, nec auditum damnare, nefas ultimum sæpe exclamans, aperto scilicet recalcitrans Imperatoris arbitrio. Id enim ille, Athanasio semper infestus, licet sciret impletum; tamen auctoritate, qua potiuntur æternæ Urbis Episcopi, firmari desiderio nitebatur ardenti. Quo non impetrato, Liberius ægre populi metu, qui ejus amore flagrabat, cum magna difficultate, noctis medio potuit asportari. Et hæc quidem Romæ, ut ostendit textus superior, agebantur. Hætenus de his Ammianus, breviter quidem, sed quantum licuit, externo homini nostra referre. Præstat autem, ut hanc ipsam de Liberio historiam ab Athanasio integre il-

XXXIX. Liberius Papa vexatur a Constantio.

(b) Ammian. Marcell. l. 15.

XL.

De Athanasio quid Ammianus.

(a) Athan.
ad Solitar.
XLI.
Persecutio
in Liberium
Papam.

Iam prosequente accipiamus, qui ait (a):
Ne Liberio quidem Romano Episcopo pe-
percerunt, nulla reverentia ducti, vel
quod sedes ista Apostolica esset, vel quod
Roma metropolis esset Romanae ditionis,
vel quod eos Apostolicos viros in suis lit-
teris appellassent; sed omnia simul miscen-
tes, aequae omnium obliviscabantur; neque
quicquam illis curam nisi sola impietas fuit.
Nam cum Liberium vidissent Orthodoxum,
& osorem quidem Arianæ sectæ, studiosum
vero in hoc, ut cunctos ab ea hæresi re-
traheret; ista secum impii cogitarunt: Si
Liberium in nostram sententiam traxerim-
us, omnes brevi superabimus. Rem igitur
ad Imperatorem deferunt: ille autem spe-
rans per Liberium se posse omnes attrabe-
re, mittit eunuchum quemdam Eusebium
(hæc erat Præfectus cubiculi) cum litte-
ris & donis ad eum, ut donis quidem blan-
diretur, litteris autem minaretur.

XLII.
Eusebius
Eunuchus
quid in
Liberium.

Præfectus igitur Romam spado, primum
incitabat Liberium, ut contra Athanasium
subscriberet, & cum Arianis communica-
ret: id enim Imperatorem velle, & pro
imperio jubere. Deinde munera ostentans,
verbis instabat; manumque Liberii apprehen-
sensa, ita locutus est: Obtempera Regi,
& ista accipe. Episcopus contra verbis
quærebat: Quomodo hoc contra Athana-
sium posset fieri? Quem enim (inquiens)
non unum, sed iam altera Synodus probe ab
omni crimine liberum pronuciavit, & Ro-
mana Ecclesia cum pace dimisit datis
nempe illi pacificis (litteris, iisdemque
communicatoriis) quomodo poterimus con-
demnare? Aut quis non probaret, si quem
præsentem dileximus, & habuimus in no-
stra communione, eundem absentem averse-
mur? Non ita se habet Ecclesiasticus can-
on; neque unquam accepimus talem a Pa-
tribus traditionem, quam ipsi a beato &
magno Apostolo Petro acceperunt.

XLIII.
Liberius
restitit
Eunuchis.

Quod si omnino Imperator curam suam
pro Ecclesiastica pace interponere querit,
aut si scripta a nobis pro Athanasio de-
leri jubet: deleantur quoque ea quæ contra
illum scripta sunt; fiatque deinde Eccle-
siastica Synodus longe à Palatio, ubi nec
Imperator præsto est, nec Comes se inge-
rit, nec Judex minatur, & ubi solus ti-
mor Dei ad omnia sufficit & Apostolorum
institutio; ut eo in loco ante omnia Eccle-
siastica fides asseratur, quemadmodum a
Patribus definitum est in Nicæno Conci-
lio; iique qui Arianæ sententiæ sunt, eji-
ciantur, & eorum hæresis anathemate da-
mnetur; ac deinde iudicium de Athanasio
fiat, aut si quis alius reus agitur: & quod
ab ipsis iussum est; quotquot noxiæ reperti
fuerint, ejiciantur; quotquot autem puri,
reatu absolvantur. Non enim fieri potest,
ut locum in Synodo habeant, qui fide im-
pii sunt: neque fas est, prius questionem
de factis alicujus, quam de fide religio-

nis haberi: primum enim omnis fidei di-
scordia rescindenda est, & tum quæstio-
nem de negotiis fieri oportet. Nam & Do-
minus noster Jesus Christus non prius sa-
nabat ægros, quam ubi ostendissent, &
prolocuti fuissent, quam fidem in ipsum
haberent. Hæc a Patribus didicimus:
hæc renuncia Imperatori; siquidem ea i-
psa & illi utilia sunt, & Ecclesiam ædifi-
cant.

Eunuchus autem tristis, non tantopere,
quod non subscripisset; quam quod eum
hæresi infestum reperiebat; oblitus sui,
quod coram Episcopo staret, magnis
minarum denunciationibus jactis, cum
muneribus suis domo egreditur, & facinus
designat, quod a moribus Christianorum
abhorret, & quod audacius est quam
pro spadone: imitatus quidem Saulis præ-
varicationem, templum Apostoli Petri in-
greditur, ibique ea ipsa dona consecra-
vit. Quod cum rescitum esset a Liberio,
magnopere increpuit custodem loci, quod
id non prohibuisset. Ipse deinde progres-
sus, dona illa ut victimam illicitam pro-
jecit. Quæ res longe adhuc magis spado-
nis iram commovit. Imperatorem igitur
his verbis irritat: Non jam nobis curæ
esse debet, ut Liberius subscribat, sed po-
tius quod in hæresin tam male affectus est,
ut qui nominatim Arianos anathemate da-
mnet. Eodem & ceteros quoque spadones
provocat: plerique enim apud Constantium,
vel potius omnes, eunuchi sunt, omniaque
apud illum possunt, & sine illis nihil ibi
rerum agitur.

Scribit igitur Imperator Romam; rur-
sumque Palatini & Comites emittuntur, &
litteræ ad Præfectum, ut Liberium aut per-
dolum e Roma subductum in castra ad se
mittereat, aut vim in eo persequendo ad-
hiberent. Quibus scriptis, statim per Ur-
bem ingens terror, & insidiæ increbresce-
bant. Quot igitur familiis minæ denun-
ciatæ sunt? Quot & ad quot ædes man-
data contra Athanasium data? Quot, istis
conspiculis, Episcopi sese in latebras abdi-
derunt? Quot liberi homines ruri latuerunt
ob calumnias Christi perduellium? Quot
devotariis insidiæ factæ sunt? Quot ibi
commorantes, & jam fixum domicilium ha-
bentes, in fugam compulsi sunt? Quoties
& quanto studio portus aditusque porta-
rum custodierunt, ne quis Orthodoxus in-
gressus Liberium videret?

Cæpit tunc Roma experimentum Christi
perduellium: cognovit tandem quod antea
non credebat, quomodo Ecclesias in singu-
lis urbibus evastassent. Eunuchi erant,
qui ista & reliqua in omnes movebant.
Et, quod in istis insidiis mireris, Aria-
næ hæresis abnegans Filium Dei, præsi-
dium sibi ex eunuchis comparabat, homini-
bus, ut natura, ita & animo ad gignen-
dum sterilibus; & qui proinde ægre patiun-
tur

XLIV.
Oblatio-
nem infert
in basilicam
S. Petri
Arianus
homo.

XLV.
Mandatur
Liberius
abduci
Roma ad
Imp.

XLVI.
Eunuchi
sub Con-
stantio
quanta
audeant.

(a) Actor.
8.

tur, ullam mentionem de sobole fieri. At- qui Æthiopicus (a) Eunuchus. cum non caperet quæ legebat, credidit Philippo de Salvatore docenti. Constantii Eunuchi contra, ne Petri quidem de Filio confessionem sustinent, immo quem Pater declarat sibi esse Filium, averfantur; rabiuntque contra eos qui illum dicunt genuinum Filium ex Patre. Ideo lex vetuit eunuchos in Concilium Ecclesiasticum assumi; atqui illi nunc Ecclesiasticorum iudiciorum principes reputantur; &, quod ipsis videtur, Constantius iudicat; atque istiusmodi rebus, qui nomen Episcopi ferunt, inseruiunt. Me miserum! Quis hanc historiam describet? Quis ista renunciabit generationi alteri? Quis ista narranti fidem habebit? Spadones, quibus domorum gubernacula vix creduntur (voluptuarii enim & nequam hoc genus hominum, quibusque nihil tam curæ est, quam quod ipsis natura negavit) illos nunc Ecclesis dominari? His ergo deditus & obnoxius Constantius, omnibus insidias molitus est, & Liberium in exilium eiecit. Et cum multus esset in scribendo Romam, multusque in minis denunciandis, legatis mittendis, insidiisque parandis, etiam Alexandriae persecutionem movit. Eodem tempore, quo hæc adversus Liberium Constantius scribebat, in Alexandrinam Ecclesiam, dirissimam persecutionem præparavit. Sed subdit Athanasius.

XLVII.
Quid Liberius
Papæ coram
Constantio.

Trahitur ergo Liberius ad Imperatorem; quo cum pervenisset, magna quoque, & ibi libertate dicendi usus est: Desine (inquiens) persequi Christianos. Ne tenta per me hæreticam impietatem in Ecclesiam introducere. Ad omnia potius sustinenda parati sumus, quam nos Christiani eo deveniamus, ut Ariani appellemur. Ne cogas nos fieri Christi perduelles. Hoc tibi suademus, ne pugnes contra eum, qui tibi hoc Imperium dedit; ne pro gratia impietatem illi referas; ne persequere illos, qui in eum credunt; ne & tu etiam audias: Durum (b) est tibi contra stimulum calcitrare; atque utinam sic audias, ut & tu quoque, quemadmodum Paulus, credas. Ecce præsto sumus, venimus antequam causam aliquam contra nos fingerent. Ideo enim iter acceleravimus, certi de exilio, in quod a te mittendi sumus, ut ante objectum crimen, supplicium patiamur; quo omnibus evidentius constet, reliquos omnes eodem modo, quo nos, afflictos esse, causasque ipsis crimini datas fictas fuisse ab inimicis, & omnia in illos per scophantiam esse tentata, nihilque ibi, nisi mendacia versata fuisse. Ita nunc Liberius locutus omnibus admirationi erat.

XLVIII.

Cæsar contra, pro responsione danda, nihil aliud quam imperiis & exiliis utebatur, singulosque a se invicem distraxit, Ann. Eccl. Tom. IV.

quod & in aliis prius fecerat; quam formam in exiliis observavit, ut se in suppliciis immaniore superioribus tyrannis, & persecutoribus ostenderet. Nam in superiori persecutione, multos confessores in commune simul exilium ire, Maximianus iussit, & supplicium levius fecit mutua presentie consolatione: hic autem illo crudelior, eos qui simul libere locuti erant, & confessores se præstiterant, uniusque fide copulati erant, ne vel in morte mutuo aspectu fruerebantur, a se invicem divulsit, arbitratus corporum separationem omnino etiam animorum affectus distingere, aut ipsos loco disjunctos, & concordie mutue unanimatisque oblituros; ignorans, quamvis singuli ab aliis distarent, illos tamen secum habere, quem in commune, cum simul erant, consitebantur, Dominum Jesum Christum, qui singulis longe plures associavit (ut in Propbeta Eliseo fecit) quam milites sunt circa Constantium. Sed revera, cæca res malitia; eo enim ipso quo putabant vexare confessores, cum eos a se invicem diremerunt, magnopere ipsi sese læserunt. Nam plane si confociati fuissent, ex uno tantummodo loco impietatis odium promanasset; nunc quia eos separarunt, id egere, ut per omnia loca ipsorum impia hæresis & malitia in notitiam veniret & divulgaretur. Hactenus de Liberio Athanasius; quæ autem his subdit, antea, quo tempore contigerunt, relata sunt. Cum vero hac ipse narratione idem dicat, ad verba Liberii nihil aliud Constantium respondisse, nisi imperia atque exilia: præterisse eum apparet integra illa Acta publica, a Notariis tunc excepta, de rebus coram Imperatore, inter ipsum atque Liberium tractatis, quæ his verbis a Theodoro (c) fideliter per dialogismum, ut gesta sunt, recitantur:

Constantii
s dete-
rior cæ-
ris perse-
cutoribus;

Imperator Constantius: Nos, quoniam Christianus es, & nostræ civitatis Episcopus, idcirco duximus operæpretium te accersere, hortarique ut communionem nefuriæ impii Athanasii dementiae repudies: Nam hoc recte se habere, censet totus terrarum Orbis, & eum sententia Concilii ab Ecclesiastica communione segregandum iudicavit. Liberius Episcopus: Iudicia quidem Ecclesiastica, o Imperator, summa cum æquitate fieri debent. Quapropter, si tuæ clementiæ ita visum sit, iudicium haberi iubeto. Et si Athanasius videatur damnationem commeruisse; tum sententia, pro ut ordinis Ecclesiastici formula postulat, contra eum pronunciabitur. Nam fieri non potest, ut quemquam condemnemus, de quo non factum sit iudicium. Constantius: Totus terrarum Orbis non de ejus impietate solum, verum etiam quod semper tempus ludere conatus est, sententiam tulit. Liberius Episcopus: Qui ejus damnatione subscripserunt, non res gestas oculis ipsi

(c) Theod.
l. 2. c. 16.
XLIX.
Dialogus
inter Li-
berium &
Constan-
tium.

aspexerant: sed hoc est ab aliis factitatum, vel quod gloriam abs te assequi, vel quod metu perculsi, vel denique quod infamiam extimescere viderentur. Constantius: Quid est, quæso, gloria, quid metus, quid infamia? Liberius: Qui gloriam Dei non amplectantur, sed tua munera ei prætulere, hi hominem absque iudicio condemnabant, quem numquam oculis vidissent: quod est a Christianorum officio plane alienissimum. Constantius: Atqui in Concilio Tyri celebrato, de Athanasio, cum ipse præsto adesset iudicium factum est, & omnes Orbis terrarum Episcopi, qui in eo Concilio aderant, eum condemnauerunt. Liberius Episcopus: Numquam sane de eo præsentem iudicium exercebatur. Nam Episcopi, qui convenerant, illum tum condemnabant, cum e confesſu egressus fuerat: & certe temere atque inconsulto condemnabant.

L.
Procax
Eusebii
calumnia
& mendacium
portentofum.

Hoc loco Eusebius eunuchus: Athanasius (inquit) alienus a fide Catholica in Concilio Nicæno declaratus est. Insanit plane homo; & ob eam causam, puto, ad hæc non respondit Liberius, tam insigne mendacium responsione minime dignum existimans. Potuit fortasse petulanti eunuchus inde nasci occasio errandi, ut, quod audisset damnatum in Nicæno Concilio Athanasium Anazarbenum, de Alexandrino putaverit intelligendum; at ille collega intimus fuit Arianis, hic vero accerrimus oppugnator eisdem hæresiarchæ. Sed post hæc Liberius: Quinque tantummodo, qui cum eo una navigarant, in Mareote iudicium de eo fecerunt, quos quidem adversarii ejus eo miserant, ut contra eum reum factum commentarios contexerent: atque ex illis, qui missi erant, duo exierunt e vita, Theognis nimirum & Theodorus; reliqui tres, hoc est, Mares, Vilens, & Ursacius, etiamnum supersunt: de quibus ad eandem rem missis in Concilio Sardicensi sententia de hac controversia lata est; qui etiam in eodem Concilio libellos supplices dederunt, postulaveruntque veniam pro eo, quod commentarios unius partis suffragiis per calumniam contra Athanasium in Mareote confecerant; quos libellos jam habemus in manibus. Utris istorum, Imperator, nobis credendum communicandumque est? Illis ne, qui primo eos condemnauerunt, secundo autem veniam petierunt; an his, quorum jam sunt condemnati sententiis?

LI.
Epictetus
Episcopus
Arianus
quid in
Liberium.

Hic tum Epictetus Episcopus: Non fidei (inquit) causa, Imperator, hodie, neque iudiciorum Ecclesiasticorum faciendorum studio adductus Liberius hunc instituit sermonem; sed quo possit apud Senatores Romanos gloriari, se rationibus Imperatorem superasse. Constantius: Tanta ne Orbis terræ pars, Liberi, in te residet, ut tu solus homini impio subsidio venire, &

pacem Orbis ac mundi totius dirimere audeas? Liberius: Esto quod ego solus sim; non tamen propterea causa fidei sit inferior. Nam olim tres solum erant reperti qui Regis mandato resisterent. Tunc Eusebius eunuchus: Tu (inquit) Imperatorem facis alterum Nabuchodonosor? Liberius: Minime sane; sed non minus temere tu hominem condemnas, de quo nullum factum sit iudicium, quam ille olim. At ego æquum censeo, ut prius proponatur generalis Episcoporum subscriptio, qua fides in Concilio Nicæno exposita confirmatur: deinde ut fratribus nostris ab exilio revocatis, & ad suas ipsorum sedes restitutis; si isti, qui nunc tumultus cient, fidei Apostolicæ assentire comperiantur; tunc omnes contendamus Alexandriam, ubi reus, ubi accusatores, & causæ eorum patroni sunt: atque litigantium causa diligenter cognita, sententiam de ea pariter feramus.

Epictetus: At ad Episcopos eo conveniendos equi, jumenta, & rhedæ, quibus cursus publicus confici solet, non satis erunt. Liberius: Negotia Ecclesiastica publicam vecturam non desiderant: quandoquidem Ecclesiæ Episcopos suos a mari usque ad mare deducendi satis habent facultatem. Constantius Imperator: Res, de quibus constituta est formula, infringi nequeunt: siquidem plurimum Episcoporum rata debet esse sententia. Tu solus impii illius amicitiam complexaris. Liberius: Numquam auditum est, Imperator, reo absente, Iudicem de impietate ac scelere sententiam pronunciasse, quasi privatum odium in hominem exerceat. Constantius: Et si omnes communiter, me tamen majore quam cæteros affecit injuria; nam non contentus est post fratris nostri majoris natu Constantini internectionem, sed beatæ memoriæ Constantem minorem natu fratrem numquam cessavit ad inimicitias nobiscum suscipiendas incitare: quod sane factum fuisset, nisi nos æquiore animo & incitantis bilem tulissemus. Quare præclaram illam victoriam de Magnentio & Silvano partam non tanti facerem, quanti istius ab Ecclesiasticarum rerum administratione abdicacionem.

LII.
Liberii
magnanimitas.

Liberius: Noli per Episcopos tuas ulcisci iniuicicias; nam virorum Ecclesiasticorum manus sanctificationi vacare debent. Quapropter, si placet, jube Episcopos ad proprias sedes restitui. Atque si videantur cum eo, qui etiam jam rectam veramque fidem in Nicæno Concilio expositam tuetur, consentire: tum in unum convenientes, paci Orbis terræ provideant; perficiantque, ut non compertum sit aliquando, hominem, qui non deliquerit, damnatum esse. Constantius: Unum est quod queritur: Volo ut tu Ecclesiarum communionem amplectaris, & deinde Romam redeas.

LIII.
Detegit
Constantii
animi
pravum
affectum.

Proinde consule paci, subscribe, ut Romam revertaris, Liberius: Jam fratres, qui Romæ sunt, valere iussi. Nam leges Ecclesiasticas observare, pluris faciendum censeo, quam Romæ habere domicilium. Constantius: Itaque trium dierum spatium tibi ad deliberandum concedimus, utrum subscribere volueris, & ita Romam redire; an tecum constitueris, quem ad locum transferri placeat. Liberius: Spatium trium dierum, aut mensium, rationem non mutat: quare mitte me quo lubet. Constantius: Post biduum, cum iudicium actum fuerit de Liberio, si consilium non mutet, exulet velim usque Beræeam Thraciæ.

LIV. Respuit Ariani Imperatoris munus Liberius. Liberio inde decedenti Imperator misit in sumptum quingentos aureos. Liberius autem ei, qui attulerat, dixit: Abi domum, & istos ipsos aureos redde Imperatori; siquidem eis opus habet ad militum stipendia. Imperatrix itidem misit ei totidem: quos, eum qui apportaverat, jubet quoque Imperatori tribuere: Sunt enim (inquit) illi ad militarem expeditionem necessarii: quod si is eorum non indigeat; det Auxentio & Epicteto: nam illi eisdem egent. Postea vero quam istos recusaverat aureos accipere, Eusebius eunuchus alios ei affert. Ad quem Liberius: Tu (inquit) Ecclesias Orbis terræ expilasti; & jam mihi, ut damnato egentique affers elemosynam? Abi primum, & Christianus ipse fias. Ac triduo confecto, Liberius, nulla accepta pecunia, in exilium mittitur. Hucusque Acta Liberii cum Constantio; subdit Theodoretus (a): Iste strenuus veritatis propugnator & victor illustris Liberius, in Thraciam, sicut erat ei imperatum, recta contendit. Quæ autem postea illi contigerint, suo loco dicemus.

LV. Liberio in exilium misso Felix diaconus subrogatus. Sed (quod magnæ admirationis est) reveriti Ariani & ipse Constantius Romanæ Ecclesiæ majestatem; non sicut in aliis fecerant civitatibus, e quibus Catholicis expulsis Episcopis, Arianos in locum ipsorum subrogare, licet e regione remotissima accersitos, ut Gregorium Cappadocem Alexandria, & Auxentium pariter Cappadocem Mediolani: sed amandato in exilium Liberio, Felicem Romanæ Ecclesiæ diaconum in locum ipsius sufficiunt, id ipsum operante Acacio Episcopo Cæsariensi, de quo ita Hieronymus (b): In tantum autem sub Constantio Imperatore claruit, ut in Liberii locum Romæ Felicem Episc. constitueret. Hæc Hieronymus. Quod autem in aliquibus codicibus errore additum Felici reperitur nomen Ariani; exploditur illa lectio, & redarguitur ex antiquioribus codicibus, & Græco Sophronii textu: quod alii quoque complures observarunt: secundum quam germanam lectionem, idem S. Hieronymus, ab Arianis substitutum Felicem,

non autem ipsum Arianum fuisse, habet in Chronico.

Sed & sententiæ de Orthodoxa fide Felicis adstipulatur Theodoretus (c) dum ait: Successum est Liberio a fidei quodam illius diacono, nomine Felice: qui tamen si fidem in Nicæno Concilio expositam ipse servavit integram, tamen cum illis, qui eandem labefactare studebant, libere communicavit: ac propterea nemo ex Romæ habitatoribus in Ecclesiam, dum ille intus erat, ingredi voluit. Hæc ipse: sed & addit Sozomenus (d): Romanæ Ecclesiæ Episcopatu præficitur Felix illius cleri diaconus, quem ajunt fidei Concilii Nicæni semper consensisse, & omnino, quantum ad religionem pertinebat reprehensione caruisse, atque ob id solum in crimen vocatum esse, quod non modo Arianos ministros Ecclesiæ ordinaret, verum etiam quod eorum communione uteretur. Ita Sozomenus. Sic & intelligendum est quod ait Socrates (e), fuisse Felicem Arianae sectæ addictum, nimirum, quod illis communicaret, & ex eorum voluntate (quod Liberius facere renuisset) in Athanasium sententiæ subscripsisset. Sed quid ante hos Græcos omnes Ruffinus? In Liberii locum (inquit) (f): Felix diaconus suus ab hæreticis subrogatur; & non tam sectæ diversitate, quam communionis & ordinationis convenientia * maculatur. Atqui repugnare hæc videntur inter se, quod scilicet Felix fuerit Liberii diaconus, & idem Ariani extiterit: quoniam modo enim, quæso, passus fuisset Liberius, aversatus semper Arianum nomen, ministrare sibi Arianum diaconum? Nisi quis Ruffino, verbis parum recte loquenti illam sententiam potius accommodandam putarit, ut sic dicere voluerit; non ita sectæ diversitate Felix, sicut communione cum illis inita, & ordinatione ab eis accepta maculatur.

Athanasius vero de subrogatione Felicis agens sic ait (g): Hoc ministro (nempe Epicteto) utens, incredibile facinus Constantius designavit, & quod vere referat imaginem Antichristi, ut qui in locum Ecclesiæ Palatium suum succedere voluerit, & pro conventu populi, & jure Comitiorum, tres eunuchos præsentem esse iusserit, tres item παρασκόπας, hoc est, exploratores (non enim Episcopos dixeris) ut ipsi Felicem quemdam Episcopum in Palatio crearent, dignum profecto talibus suffragatoribus. Cæterum populi omnes, cognita hæreticorum pravitate, non permisere eos in Ecclesiam intrare, proculque ab eis recesserunt. Hæc Athanasius. Cum vero Felix, etsi fide Catholicus, Ariano tamen communione pollutus, a tribus Arianis Episcopis in ordinatione manus impositionem acceperit, vivente adhuc legitimo, eodemque confessionis gloria

LVI. (c) Theod. l. 2. c. 17. Felix Catholicus, non Arianus.

(d) Sozom. l. 4. c. 10.

(e) Socras l. 2. c. 19.

(f) Ruffin. l. 1. c. 22.

* convenientia.

LVII. (g) Ath. ep. ad Sol. Ordinatio Felicis facta ab Arianis.

(a) Theod. l. 2. c. 17.

(b) Hieron. de Script. Eccl. in Acacio.

ria celebri, Liberio Romanæ Ecclesiæ Episcopo, fidei causa exilium passio: nihil est quod esse vel dici ejus Ecclesiæ potuisset Episcopus, licet sic appellatus esset a suis suffragatoribus Arianis; cum alioqui, neque si a Catholicis ordinatus esset, Pontifex Romanæ Ecclesiæ nominari debuisset, superstite legitimo ejus sedis Antistite; de cujus ordinatione in controversiam ne ab hostibus quidem calumniantibus aliquid adduci potuisset. Unius enim Ecclesiæ unum tantum esse caput oportet; cui si alterum addas, horrendum monstrum profecto erit.

LVIII.

Felix, existente, Liberio Pontifice, non potuit esse Romanus Episcopus.

Cum igitur Hieronymi sententia, constet Felicem ab Acacio Arianorum principe electum esse: & Athanasii testificatione, Episcopi molitione a tribus Arianis Episcopis ordinatum, idque Rufini quoque assertione firmetur; sed & Socratis auctoritate liqueat, ab Ursacio ad eum dignitatis gradum electum; haud subsistere posse videntur, quæ de Felicis ordinatione habentur in libro de Romanis Pontificibus, titulo Damasi, falso adscripto; nempe Felicem substitutum in locum Liberii a Concilio sacerdotum, vel quod aliter legitur, procurante Liberio. Certe quidem his refragantur citati auctores omnes, quos conjectura etiam vehementer illa sequitur: Quis enim sibi persuadeat, tantam rem ab Arianis concessam Catholicis sacerdotibus, vel ipsi Liberio; cum (ut dictum est) iidem, quos scirent sibi communionem non jungi, ab Ecclesia pellerent, ut ex sua ipsorum sententia alios subrogarent? Sed utcumque demus id ab Arianis esse Catholicis datum, ut e Catholicis aliquis, & e Romanæ Ecclesiæ Clericis, in locum Liberii exulantis, administraret Romanam Ecclesiam; quoniam titulo dicere possumus Felicem in locum Liberii substitutum? Non certe Romanum Episcopum, superstite adhuc, atque Romanum Pontificem agente Liberio, & amplissimam dignitatem clarissimo gloriosæ confessionis titulo illustrante: quamobrem sive a Concilio sacerdotum, sive procurante Liberio, sive

simul suffragantibus Concilio atque Liberio, non nisi Corepiscopus Romanæ Ecclesiæ potuit Felix esse delectus, nec ei a Catholicis valuit titulus Episcopatus conferri, vivente adhuc & Episcopum agente ejusdem Ecclesiæ Romanæ ipso Liberio; ne unius Catholicæ Ecclesiæ duo essent Episcopi, & unius corporis duo capita turpiter eminerent. Nihil ergo felicius Felici potuit contigisse, quam si a Catholicis tunc delectus fuerit Romanæ Ecclesiæ Corepiscopus, cum nullus hoc major titulus esset, qui superstite ipso Romano Pontifice potuisset illi conferri. Quod si dixerimus cum S. Athanasio sui temporis res accurate scribente, cum ad suam omnia hæc causam spectarent, & cum aliis omnibus citatis auctoribus, Felicem in locum Liberii subrogatum atque ordinatum Romanum Pontificem ab Arianis Episcopis: nullæ prorsus potuerunt ejus ordinationis esse vires: hætenus de ordinatione Felicis. At quoniam modo mutata sint rerum vices de Felice atque Liberio, suo loco opportunius dicturi sumus.

Quod autem ad Episcopatum spectat, recens emergentem factiosissimum Arianum, quem tam audacter coram Constantio adversus Liberium interlocutum vidimus, & ejus factione ab Arianis Felicem substitutum fuisse, Athanasius tradit: Fuit hic Episcopus Centumcellensis, de quo mentio est apud Marcellinum presbyterum schismaticum in commentario de schismate Ursicini, eumque sævissimum Arianorum fuisse testatur, de quo plura inferius dicturi sumus; ut plane consentiat iis quæ ab Athanasio de eodem narrantur, cum agit de Episcopis ordinatis per Constantium ab Arianis atque ait (a): *Deinde repertum quemdam Episcopatum neophytum hominem, juventute ferocem, audacem, in amoribus Constantius habet, eo quod eum ad omnia scelera promptum alacremque conspiceret; ejusque opera Episcopis, quibus velit, insidias struit. nihil enim est, quod ille gravetur facere, modo Imperatori placeat.* Hæc Athanasius, qui & alibi cum de ipso, tum de aliis ejus in impietate collegis sic habet (b):

LIX.

Episcopus Centumcellensis.

(a) Ath. *epist. ad Solitar.*

(b) Ath. *or. xi. advers. Jam Arian.*

PAGIUS

III.

S. Felix vere fuit Pontifex Romanus.

Ad num. LVII. Perronius in sua ad Magnæ Britannia Regem Responsione, Bellarminus in Defensione Felicis Papæ, & Henschenius in Appendice tomo 3. mensis Aprilis subjecta ostendunt, Felicem verum fuisse Pontificem, quod antiquus Pontificum Catalogus habeat: *Congregati Sacerdotes & cum consilio eorum Liberius ordinarunt in locum ejus Felicem Presbyterum Episcopum.* Hinc in inscriptione sarcophagi ejusdem Felicis ab aliquot annis reperta, legitur: *Hic jacet corpus S. Felicis Papa & Martyris, qui Constantium Hæreticum damnavit.* Christianus Lupus in parte quinta ad Dictatum S. Gregorii VII. pag. 794. ubi contrariam sententiam tuetur, ait: Rem omnem insigniter exponunt *Fauslinus, & Marcel-*

linus Romanæ Ecclesiæ Presbyteri in Præfatione precum quas exhibuerunt Theodosio Imperatori. Sed Henschenius laudatus respondet, memoratos Presbyteros fuisse Schismaticos, & plura mentiri, ipso Lupo paulo post fatente. Urget Lupus, Athanasium in epistola ad Solitarios pag. 665. & Hieronymum in Chronico omnem fidem mereri. Sed quid mirum, inquit Henschenius, si perturbata rerum Romæ gestarum notitia in Ægyptum pervenerit ad Athanasium? Hieronymus Chronicon suum in Oriente conscripsit ex monumentis ibidem repertis: Caterum utraque opinio suos patronos, suasque rationes habet, nihilque certum de hac controversia dici potest.

LX.
Deserto-
res fidei
honoran-
tur Epis-
copatu.

Jam de Cecropio (hic erat Episcopus Nicomediæ) Auxentio, & Epicteto hypocrita, superfluum est dicere; cum omnibus liqueat, quo modo, ob quas causas, & per quos inimicos Ecclesiæ etiam isti promoti sunt, nimirum qui se calumniarum in Episcopos Orthodoxos, quibus insidiæ parabantur, actores histrionesque præbuerunt. Hi cum effectores nonnisi in præbyterii ordine constituti, nec vulgo cogniti haberentur; tamen per impietatem sibi Episcopatus titulum procurarunt. In tanta namque rerum perturbatione patebat quibuscumque sceleris aditus ad Episcopatus: simulac enim effecti essent Catholicæ militiæ desertores, & transfugæ ad castra impietatis, illic inter primos militiæ ordines cooptati, mox quasi portentum, ex improvviso apparebant Episcopi. Erant hæc ad se&am illecebræ, & quidem potentes ad alliciendos animos omnium, quorum non esset solidum inconcussumque fidei robur: cum contra Orthodoxi traducerentur infamia, proscriptio atque exilio damnarentur. At quod rursus ad Episcopatum pertinet: diversus hic omnino est ab illo Corinthiorum Episcopo ejusdem nominis viro, ad quem extat Athanasii Epistola: hunc enim de quo habetur sermo, Arianum, illum vero Apollinarianum fuisse liquet, de quo suo loco dicturi sumus ex ipso Athanasio (a), & Epiphano (b).

(a) Athan.
ad Epictetum.

(b) Epiph.
hæresis 76.

LXI.
Constantius vexat
Osum Episcopum
Cordubensem.

Ut autem ad institutam narrationem de Constantii persecutione redeamus: tantum abest ut Liberii exilio ipse fuerit exatiatus, ut majorem inde in cæteros magni nominis Catholicos viros sæviendi acerbitatem conceperit: utpote indignum ratus audere quemquam vexillum confessionis attollere, signifero ipso Catholici nominis in exilium relegato: vehementiore: itaque impetu furorem suum convertit in Osum Episcopum Cordubensem, gloria confessionis illustrem, & toti Orbi Christiano ob res præclare gestas fama conspicuum, de cujus adversus Constantium certamine hæc Athanasius habet, (c): *Tantis & talibus sceleribus factis, nihil omnino adhuc se fecisse Ariani arbitrabantur, quamdiu magnus ille Osius eorum malitiam expertus non esset: nam in eum talem tantumque virum suam rabiem proterendere studuerunt: neque quod pater esset Episcoporum reveriti sunt; neque quod confessor erat, pudore moti; neque quod sexagesimum annum & eo amplius a confessione agebat, respexerunt: sed omnia simul vilipendentes, ad solam suam ipsorum hæresin oculos intentos habuere, homines re vera neque Deum timentes, neque hominem verentes.*

(c) Athan.
epist. ad Solitar.

LXII.
Osi Episcopi laudes.

Adorti igitur Constantium, talibus verbis alloquuntur: *Omnia quidem a nobis facta sunt: profligavimus in exilium Romanum Pontificem, & jam ante eum extor-*

res fecimus quam plurimos Episcopos; loca omnia terroribus implevimus; sed tamen pro nihilo sunt tanta tua opera, neque quicquam profecimus, quamdiu reliquus est Osius: quamdiu enim ille in suis agit, omnes in suis Ecclesiis agere videntur: potest ille & verbis, & auctoritate fidei suæ omnes contra nos inducere. Hic princeps est Synodorum; & si quid scribit, ubique auditur: hic formulam fidei in Nicæana Synodo concepit, & Arianos ubique pro hæreticis traduxit. Quod si ille igitur in suo statu maneat, supervacuum est cæterorum exilium: hæresis enim nostri cedere cogitur. Incipe igitur & hunc persequi: neque illi ob annos parcendum putes; siquidem hæresis nostra non curat seniorum canitiem. Auditis igitur istorum verbis, non cunctandum sibi ratus Constantius, ut qui virum nossent, & quanti auctoritatis senex ille esset; scribit, & edicit, ut ad se veniat, quemadmodum & Liberium initio tentavit. Venientem igitur rogabat hominem, & solitis suis verbis, quibus alios circumvenire pro more habebat, excipit; cohortaturque ut in nos subberet, & cum Arianis communionem haberet. Senex vero ejus rei vel auditum ægreferens, mæstusque quod vel tintitum eorum verborum sentiret, Imperatorem magnis rationibus conterritum de sententia deduxit; atque ita in patriam suam atque Ecclesiam rediit.

Verum cum Ariani denuo lamentarentur, Imperatorem irritarent; & eunuchi sermonibus fervientes, eum majorem adhuc in modum exacerbarent; scribit denuo cum minus ad Osum. Ille autem contumelias quidem afficiebatur, sed tamen ob terrores illos de sententia sua non discessit, & decretum animi constanter retinuit; quippe qui supra firmam petram fidei domicilium suum ædificaverat; & liberrime contra hæresin, imbres & ventos epistolarum minas arbitrans, locutus est. Subinde igitur Constantio scribente, & nunc quidem blandiente, patremque eum appellante, nunc interminante, & relegatos enumerante, & his verbis eum conveniente: Solus ne etiamnum hostis hæreseos manebis? Obsequere, & scribe contra Athanasium, qui enim contra eum scribit, ille plane nobiscum Arianas sententias amplectitur. Nihil ad ista expavit Osius, quin inter contumelias, quas patiebatur, istiusmodi scripsit epistolam, quam ipsi legimus, & ad finem adjecimus:

LXIII.
Iterum
tentatur
Osius.

Osius Constantio Imperatori S. P. D.
Ego confessionis munus explevi, primum cum persecutio moveretur ab avo tuo Maximiano. Quod si tu quoque persecutorem moves: etiam nunc ad quidvis potius sustinendum paratus sum, quam ut effundam innocentem sanguinem, & veritatem prodam. Teque nequaquam probola

LXIV.
Osi ad
Constantium
Epistolam.

lia scribentem, & istiusmodi minas denunci-
ciantem. Desinas igitur istiusmodi scribere,
neque sentias cum Ario, neque audias
Orientales, neque Ursacio & Valenti fi-
dem habeas: quæ enim illi dicunt, non ob
Athanasium, sed ob suam hæresin dicunt.
Mibi crede, qui tuus avus ætate esse pos-
sem. Fui ipse in Sardicensi Concilio, cum
tu, tuusque frater beatus Constans nos om-
nes eo convocabat; ipseque ultro Athana-
si inimicos provocavi, cum ad Ecclesiam,
ubi ego commorabar, advenissent, ut, si
quid contra eum haberent, ederent; pro-
misique eis securitatem, neve quicquam
aliud expectarent, quam rectum in omni-
bus iudicium; idque non semel, sed bis
feci. Quod si nolent rem ab universa
Synodo disceptari; saltem me Iudice ute-
rentur: promissique etiam, nos Athanasium,
si in noxa reperiretur, omnibus modis eje-
cturos esse. Quod si innocens deprehenda-
tur, & vos ostenderit calumniatores, &
æque illum recusaveritis: ego illi persua-
debo, ut mecum in Hispanias veniat. A-
thanasius autem his conditionibus obtem-
peravit, nihil contra oblocutus: illi ve-
ro, ad omnia æque diffidentes, recesserunt.

LXV. Athanasius deinde tuis litteris accersit-
tus venit in castra tua, omnesque inimi-
cos suos, qui Antiochiæ præsto erant, si-
gillatim accersiri iussit, ut aut redargue-
rent, aut redarguerentur, & aut se præ-
sentem monstrarent ea fecisse quæ obje-
cerant; aut ne absentem calumniarentur.
Sed ne te quidem hæc ipsis denunciante
sustinerent, minime istiusmodi conditio-
nes admittentes. Cur igitur nunc audis ob-
tretractores ejus? Aut cur toleras Valen-
tis & Ursacii criminatores, penitentia &
scripto confessos, se calumniam fecisse? Con-
fessi enim sunt suam scophantiam, non vi
adacti, ut ipsi causantur, cum nulli ibi
milites incumbere, & tuus frater nesci-
ret. Nihil enim tale sub ipso agebatur,
qualia nunc fiunt: sed illi ultro Romam
venerunt, & coram Episcopo presbyteris-
que ibi presentibus confessionem suam scri-
pto ediderunt, cum prius pacatas litteras
& amicas ad Athanasium dedissent. Quod
si iis libet vim causari, idque pro ma-
lo habent, nec a te probatur: omite igitur
& tu violentiam tuam, nec litteras
scribe, nec Comites mitte, sed relegatos
exiliis libera: ne te de vi querente, ma-
jorem vim illi sub tuo nomine exercent.
Quid enim tale a Constante actum est?
aut quis ibi Episcopus relegatus? aut quando
iudiciis Ecclesiasticis interfuit? aut quis
ipsius Palatinus vim adhibuit, ut contra
aliquem subscriptio fieret? ut idem Va-
lens cum suis aliquid colligat, habeatque
quod objiciat.

LXVI. Desine, quæso, & memineris te morta-
lem esse; reformida diem Iudicii; serva

te in illam diem purum; ne te misceas Ec-
clesiasticis, neque nobis hoc in genere præ-
cipe, sed, potius ea a nobis disce. Tibi
Deus Imperium commisit; nobis quæ sunt
Ecclesiæ concredidit. Et quemadmodum qui
tuum Imperium malignis oculis carpit, con-
tradicit ordinationi divinæ; ita & tu ca-
ve, ne, quæ sunt Ecclesiæ, ad te trahens,
magno crimini obnoxius fias. Date (scri-
ptum est a) quæ sunt Cæsaris, Cæsari; &
(a) Matth. 22. Luc. 20.
& quæ sunt Dei, Deo. Neque enim fas
est nobis, in terris Imperium tenere; ne-
que tu thymiamatum & sacrorum potesta-
tem habes, Imperator. Hæc quidem ob
curam tuæ salutis scribo; & de iis quæ in
Epistolis scribis, hanc meam sententiam
accipe. Ego neque Arianis assideo, ne-
que suffragor, sed eorum hæresin anathe-
mate damno: neque in Athanasium accu-
sationibus subscribo; quem nos, & Roma-
na Ecclesia, & universa Synodus innocen-
tem pronunciavit. Nam & tu quoque cum rem
cognitam perspectamque haberes, Athana-
sium accersivisti; fecistisque ei copiam, ut
cum honore in patriam & in Ecclesiam re-
verteretur. Quæ igitur causa est tantæ
hujus mutationis, cum iidem inimici ejus
sint, qui antea fuerunt? & quæ nunc su-
surrant, nihil eorum, cum ille præsens es-
set, hiscere audebant; sed ea, antequam
accerseres Athanasium, obmurmurabant:
quo tempore a me conventi (quemadmodum
superius dixi) ut ederent criminum docu-
menta, nihil in medium adducere potue-
runt: nam si quicquam potuissent, non ita
turpiter aufugissent. Quis te igitur in-
duxit, ut post tantum temporis, tuarum lit-
terarum & sermonum oblivisceris? Inbi-
be te, quæso, neque aures præbeas malis
hominibus, neque ob mutuas invicem cum
illis gratificationes te ipsum reum facias.
Quæ enim eis indulseris, de illis in Iudi-
cio solus coges causam reddere: isti suum
inimicum per te satagunt injuria afficere,
teque volunt ministrum suæ malitiæ esse,
ut per te detestabilem hæresin in Ecclesia
seminent. Non est prudentis, in gratiam
alienæ libidinis se ipsum in periculum cer-
tum conficere. Desine, quæso, & auscul-
ta mihi, Constanti: hoc enim decet & me
scribere, & te non vilipendere: Hactenus
Epistola; subdit Athanasius: Hæc Abra-
hamicus ille senex, vere Osius, idest san-
ctus, & sensit, & scripsit.

Ille autem neque insidias de manibus de-
posuit, neque criminandi occasiones qua-
rere desit, sed gravius semper minaba-
tur, ut eum vi oppressum in suas partes
transferret, aut inobsequentem extermina-
ret. Sed ut occasionem Duces & Satrapæ
Babylonis sedulo quærentes contra Danie-
lem, non inveniebant, nisi ex causa legis
Dei; ita nunc quoque Satrapæ impietatis
ne fingere quidem quicquam contra senem
potuerunt. Omnibus enim ille notus erat,

Osii con-
stans, &
pia admo-
nitio.

(a) Matth.
22. Luc.
20.

LXVII.
Quid Au-
lici in
Osium.

ac verus pro nomine Osius, hoc est, sanctus, habebatur, vitæque ejus irreprehensibilis, nisi ex odio ejus contra hæresin crimen mutuarentur. Calumniabantur igitur eum, sed non ut illi (a) Danielem apud Darium illibenter talia audientem, (b) 3. Reg. 21. sed ut Jezabel (b) contra Naboth, & ut Judæi apud Herodem, his verbis agentes: Non solum non subscripsit contra Athanasium, sed & nos ob Athanasium condemnat, & hæresin tali odio persequitur, ut aliis scribat, melius esse mortem perferre, quam proditores fieri veritatis: ob hæresin deinde ait dilectum fratrem Athanasium persecutionem sustinere, & Liberium Romanum Episcopum, ceterosque omnes insidiis tentari.

LXVIII. Hæc cum audisset impietatis propugnator Constantius Cæsar, & quod alii essent per Hispanias ejusdem cum Osiio sententiæ; quos cum sollicitasset ad subscriptionem, impellere nequivisset; accersit Osiium, & pro exilio detinet illum integrum annum Sirmii, nihil veritus impius nec Deum, nec patris sui, quem erga Osiium habebat, affectum; nec senectutem hominis jam centenarii inhumanus ille respexit; omnia namque ob amorem hæresis neglectui habebat novus ille Achab, & nostris temporibus secundus Balthasar. Hactenus Athanasius; quæ autem post hæc de Osiio subdit, suo loco dicemus.

LXIX. At Ariani, qui adeo impie exagitabant tam insignes ac nobiles Catholicæ Ecclesiæ Episcopos, nequaquam pepercerunt clericis inferioris ordinis, & laicis Catholicæ fidei professoribus. Nam Constantius, iisdem Arianis impellentibus, ad provincialium Rectores litteras dedit, cum mandatis, ut omnes Orthodoxos compellerent communicare cum Arianis Episcopis, quos illi in Catholicorum locum subrogaverant: sciebat enim Orthodoxos clericos & populum eos exhorrescere, & penitus execrari, nullaque cum illis communicatione fieri velle participes. Hæc sciens & legens S. Hilarius Pictaviensis haud ita pridem Episcopus factus, supplicem libellum ad Constantium Imperatorem dedit hoc ipso anno (ut ex ejus contextu apparet) quo cessare jam mala hæc, & Episcopos recens in exilium ejectos restitui, exoravit. Quam vero opportune Deus consuluit deploratissimis hisce temporibus, ut Ecclesiæ Gallicanæ tam immani turbine persecutionis exagitata, ipso Imperatore Constantio præsentia sua urgente, & Arianorum antesignanis, ac simul primario Episcopo Galliarum Arelatense Saturnino, in eam simul conspirantibus, Hilarium daret Pictavorum Episcopum, qui periclitanti fidei præsto esset, labantesque fratres erigeret, ac stantes firmiter solidaret.

LXX. Quando autem ipsum contigerit creari

Ann. Eccl. Tom. IV.

Episcopum, haud satis exploratum haberi potest. Quod vero de eo nulla prorsus mentio habeatur in conciliabulo Arelatensi, ex quo nominati Episcopi exularunt; quodque ipse testetur, non nisi a tempore Concilii Byterrensis se cum aliis Episcopis Gallicanis separasse a communione Saturnini: Hilarium post illud conventiculum fuisse creatum Episcopum, opinari quis potest. Præcelsa hæc erat in silva Gentilium arbor, quam ad magnæ Ecclesiæ usum summus ille architectus aptavit; nam S. Hieronymus propheticum illud oraculum apud Isaiam (c): *Gloria Libani adveniet in cyparisso, pinu, & cedro.* Cypriano & Hilario accommodans ait: *Vir sanctus & eloquentissimus martyr Cyprianus, & nostri temporis confessor Hilarius, nonne tibi videntur excelsæ quondam in sæculo arbores, edificasse Ecclesiam Dei?* Sed & jam provectæ prope ætate factum esse Christianum, illud persuadet, quod ipse testatur (d), post philosophos cognitos, ac vanos deprehensos, divinæ Scripturæ libros perscrutatum esse, atque ex eis veri Dei cultum accepisse; veritateque pervestigata & inventa, ac perfecte cognita, se tandem in classem Fidelium per lavacri Sacramentum coniecisse. Plurimum quidem ad pietatem eidem contulisse Heliodorum presbyterum, par est credere: nam & eundem habuit in Græcis litteris monitorem (e).

Redditus vero, veluti miraculo magno Fidelium omnium gaudio, Christianus; aliquo temporis spatio interlapso, defuncto Pictaviensis civitatis, cujus & civis erat, Episcopo, miro universorum consensu fuit ejus sedis electus Antistes, quantumlibet (ut auctor est Fortunatus) conjugatus esset, & filia una auctus. Cur autem conjugatos contigerit eligi Episcopos, rationem reddit S. Hieronymus (f), nosque de his primo tomo Annalium pluribus egimus; ut opus non sit hic eadem repetere. Cæterum sic electorum ea ex legibus Ecclesiasticis conditio erat, ut, quod ad procreationem liberorum spectat, desinerent esse mariti. Certe (inquit Hieronymus ad Jovinianum) *confiteris non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat; alioqui si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.* Quod quidem præstitum esse a S. Hilario, quis poterit dubitare? cujus animus virginalis amantissimus integritatis, filiam quoque suam, quam unice diligebat, virginem conservare atque Deo dicare quantopere expetierit, quæ ad eam scripta ab ipso extat epistola, docet. Videas in ea virum sanctissimum, pariterque eloquentissimum, stylum sui natura sublimem inclinare puellæ, & de industria humilem reddere, atque ad persuaden-

Hilarius creatus Episc. Pictaviensis.

(c) Isai. 50. secundum LXX.

(d) Hilarius De Trinit. lib. 1. circa prin.

(e) Hieron. epist. 141.

LXXI. Hilarius conjugatus est electus Episcopus.

(f) Hieron. contra Jovin. l. 1.

dendum facilem, simplicibusque virginis auribus accommodare.

LXXII.
Hilar. in-
furgit in
Constanti-
um.

Sic igitur a populo ex insperato ad sedem Episcopalem euectus Hilarius, divinaque ope ad fortia peragenda forti animo roboratus: oculos in acerbissimam Ecclesie cladem conjiciens obfirmansque, ejus miseratus, mox in occursum robore sacerdotali confurgit, atque auctorem omnium Constantium Imperatorem libello scripto convenit, eique vel invito oculos ponit miserandum illius temporis statum, lugubremque Ecclesie faciem representat. Ac primum omnium efferatum Arianorum suggestionibus, cruentumque domesticorum caedibus Imperatoris animum demulcere atque lenire conatus est: gravissima post hæc invidia infectatus Arianos Episcopos ad mala omnia perpetrata egregie comparatos artifices, ipsum Augustum eidem faventem, & ad nutum obtemperantem eadem oratione perstrinxit. Sed ipsum jam hic apponamus libellum, quo primum bellum adversus Arianos ipse legitur auspicatus; sic enim se habet (a):

(a) Hilar.
ad Const.

LXXIII. *Benignifica natura tua, domine beatissime Auguste, cum benigna voluntate concordat. Et quoniam de fonte paternæ pietatis tuæ misericordia largiter profluit; quod rogamus, facile nos impetrare posse confidimus. Non solum verbis, sed etiam lacrymis deprecamur, ne diutius Catholica Ecclesia gravissimis injuriis afficiantur, & intolerabiles sustineant persecutiones & contumelias; & quod est nefarium, a fratribus nostris. Provideat & decernat clementia tua, ut omnes ubique Judices, quibus provinciarum administrationes creditæ sunt, ad quos sola cura & sollicitudo publicorum negotiorum pertinere debet, a religiosa se observantia abstineant; neque posthac præsumant, atque usurpent, & putent se causas cognoscere clericorum, & innocentes homines variis afflictationibus, minis, violentia, terroribus frangere atque vexare.*

LXXIV.
Judices
seculares
abstinent
a causis
Clerico-
rum.

Intelligit singularis & admirabilis sapientia tua, non decere, non oportere cogi & compelli invitos ac repugnantes, ut se his subjiciant, & abdicant vi oppressi, qui non cessant adulterinæ doctrinæ corrupta semina spargere. Idcirco laboratis, & salutaribus consiliis Republicam regitis, excubatis etiam & vigilatis; ut omnes, quibus imperatis, dulcissima libertate potiuntur, non alia ratione que turbata sunt, componi; quæ divulgata sunt, coerceri possunt; nisi unusquisque, nulla servitutis necessitate adstrictus, integrum habeat vivendi arbitrium.

LXXV. *Certe voces exclamantium a tua mansuetudine exaudiri decet: Catholicus sum; nolo esse hæreticus; Christianus sum, non Arianus: & melius est mihi in hoc seculo mori, quam alicujus privati potentia*

dominante, castam veritatis virginitatem corrumpere. Equumque debet videri sanctitati tuæ, gloriosissime Auguste, ut qui timent Dominum Deum & divinum iudicium, non polluantur aut contaminentur execrandis blasphemis; sed habeant potestatem, ut eos sequantur Episcopos & Praepositos, qui & inviolata conservant fœdera charitatis, & cupiunt perpetuam & sinceram habere pacem. Nec fieri potest, nec ratio patitur, ut repugnantia congruant, dissimilia conglutinentur, vera & falsa misceantur, lux & tenebræ confundantur, dies quoque & nox habeant aliquam conjunctionem. Si igitur (quod sine dubitatione & speramus & credimus) hæc permoverent non insitam, sed ingentiam tuam bonitatem: præcipe, ut non studium, non gratiam, non favorem, locorum rectores gravissimis hæreticis præstent. Permittat lenitas tua populis, ut quos voluerint, quos putaverint, quos elegerint, audiant docentes, & divina mysteriorum solemnia concelebrent, & pro incolumitate & beatitudine tua preces offerant. Non quisquam perversus aut invidus maligna loquatur. Nulla quidem suspicio erit non modo seditionis, sed nec asperæ murmurationis; quieta sint omnia & verecunda.

At nunc qui Ariana & pestifera contagione inquinati sunt, non cessant ore impio & sacrilego animo Evangeliorum sinceritatem corrumpere, & rectam Apostolorum regulam depravare: divinos Prophetas non intelligunt; callidi & astuti artificio quodam utuntur; inclusam perniciosam corruptelam exquisitorum verborum velamine contegunt: non prius venenatum virus infundunt, quam simplices & innocentes sub prætextu nominis Christiani raptos atque irretitos involvant, ne soli pereant, sed participes horrendi criminis sui reos faciant. Et hoc obsecramus pietatem tuam, ut eos, qui adhuc, egregii videlicet sacerdotes, qui tanti nominis præpollent dignitate, aut in exilio, aut in desertis locis tenentur, jubeas ad sedes suas remeare; ut ubique grata libertas sit, & jucunda lætitia.

Quis non videt? quis non intelligit? post quadringentos fere annos, postquam Dei unigenitus Filius humano generi pereunti subvenire dignatus est; quasi ante non Apostoli, non post eorum martyria & excessus, fuerint Christiani; novella nunc & teterrima lues non corrupti aeris, sed execratorum blasphemorum Ariana effusa est. Ita ne illi, qui ante crediderunt, inanem spem immortalitatis habuerunt? Nuper didicimus, commenta hæc fuisse inventa, & a duobus Eusebiis, & a Narcisso & Theodoro, ab Stephano, & Acacio, & Menophante, & imperitis atque improbis duobus adolescentibus Ursacio & Valente, quorum epistolæ profertur, & idoneis testibus etiamnum con-

Voces pio-
rum tem-
pore per-
secutio-
nis.

Donat. (?)

355. 2. (?)

LXXVI.

Ariano-
rum stu-
dia & ar-
tes.

LXXVII.

Novum
inventum
Arianæ
hæresis.

vincantur, qui eos magis oblatrantes, quam disputantes audierint, quibusque communionem suam imprudentes & incaute commiscant; quia sicut socii scelerum, participes criminum, necesse est etiam, eos qui in hoc seculo abjecti sunt & abdicati, cum advenerit dies Judicii, pati supplicia sempiterna.

LXXVIII. *Jam nemini dubium est, cujusmodi curam in absolutionem Athanasii, sancti viri illi receperint, ut post Synodi sententias, quas pro sacerdotali judicii reverentia fas fuerat sacerdotali vel Ecclesiastica continentia contineri, scribi ad Regem, legationemque instrui oportuerit. Sed quid aliud his litteris, quam libertatem fidei, & contagionem Ariani nominis deprecantur, orantque vincula, carceris tribunalia, & omne illud ferale habitum, novas etiam in reos quaestiones inhiberi? Deus cognitionem sui docuit potius quam exegit; & operationum celestium admiratione praecipit suis concilians auctoritatem, coactam confitendi se aspernatus est voluntatem. Si ad fidem veram istiusmodi vis adhiberetur; Episcopalis doctrina obviam pergeret, diceretque: Deus universitatis est, obsequio non eget necessario, non requirit coactam confessionem: non fallendus est, sed promerendus; non frustra potius, non sua causa venerandus est. Non possum nisi volentem recipere, nisi orantem audire, nisi profitentem signare; simplicitate quaerendus est; confessione discendus est; charitate amandus est; timore venerandus est; voluntatis probitate retinendus est.*

LXXIX. *At vero quid istud, quod sacerdotes timere Deum vinculis coguntur, poenis jubentur, sacerdotes carceribus continentur; plebs in custodiam catenati ordinis constrieta disponitur, virgines nudantur ad poenam, sacrata Deo corpora publico exposita. conspectui ad fructum spectaculi & quaestio- nis aptantur? Cogunt nempe, non ut Christiani omnes sint, sed ut Ariani; & confesam in Deo fidem ad consortium piaculi sui sceleris compellunt: auctoritate etiam nominis sui, in errorem Imperatorem transducunt; rectum affirmantes, ut sub specie timoris Dei in hac perversitate subditos sibi tradant: quaestiones postulant, judiciorum subsidia desiderant, auctoritatem regiam implorant; & nec sic perversitatem sceleris sui erubescunt, extorquere communitatem plebium, nec cogi de jure poterunt.*

LXXX. *Hac si de veteribus chartulis prolata. atatis nostrae tempus instruerent; ambigendum (ut opinor) tantis de rebus fuisset, & cum ab aliis quibusque pronuntiari posceretur reus, quaereretur in fidem litterarum, in Judicium vitam, in accusatorum fidem, in ipsius quoque hominis mores atque actus: moveret enim absolutionem ejus. Arianorum juncta damnatio, magnique pe-*
Ann. Eccl. Tom. IV.

riculi esset, judicium simul cum reatus & innocentiae non suscepta rursus inquisitione dissolvere; totaque in patrocinium suum cum fidei doctrina auctoritas sibi antiquitatis assisteret. At cum ipsi qui tunc Ariani haeretici damnati sunt, rem exagitant, turbent omnia, omnesque ex potestate, & ambitione corrumpant; & Athanasius, si fuit, esse adhuc reus potest; testes loquantur, videant Judices, fidei doctrina praecipit Evangelicis atque Apostolicis eluceat: quae obtusio intelligentiae est? quae cordis hebetudo? quae oblivio spei? quae fors scelerum? quod odium veritatis? in damnatorum favorem? Dei amorem, transducunt. Venio nunc ad id quod recens gestum est, &c. nempe ad exilium Eusebii Vercellensis, & Dionysii Mediolanensis, de quibus superius actum hoc anno est: unde apparet, post dictorum Episcoporum exilium haec a S. Hilario ad Constantium esse conscripta.

Sed dicet aliquis: Unde accidit, ut, exulantibus caeteris Orthodoxis, Hilarius adhuc liber in sua permitteretur Ecclesia permanere? Dicam ingenue hac in re, quid sentiam. Non enim id ex patientia, vel clementia Constantii Imperatoris accidit, cujus furor atque saevitia ad extirpandum Romanae sedis Episcopum, & toti Orbi spectatum Osium ex Hispania abducendum, praecipiti Arianorum impulsu progressa esset; sed quod barbaris in Gallias irruentibus, nequaquam tempus visum est opportunum Gallorum animos exacerbandi, quos sciebat bene Catholicos, & a majoribus acceptam fidem inviolatam firma constantia custodire. De barbarorum enim motibus in Gallias hoc anno sub dictis Arbetione & Lolliano Consulibus, Ammianus his verbis meminit (a) post recensitam Liberii Papae ab Urbe ex-turbationem: Constantium vero exagitabant assidui nuntii, deploratas jam Gallias indicantes, nullo renitente, ad inter- necionem barbaris vastantibus universa. Aestuansque diu, qua vi propulsaret arum- nas, ipse in Italia residens, ut cupiebat, (periculosum enim existimabat se in par- tem contrudere longe dimotam) reperit tandem consilium rectum; & Julianum pa- truem fratrem, baud ita dudum ab A- chaja contractum, ac ritu etiam tum pal- liatum, in societatem Imperii adsciscere cogitabat. Quod (ut dicemus) perfecit.

His igitur afflictus molestiis, & lace- situs periculis, abstinuit Constantius hoc anno ab Hilario & aliis Episcopis Galli- canis: immo ad continendum in officio po- pulum illum titubantem, videri voluit, Hilario, ea petenti, aliquid indulgisse. Quoniam, inquam, inter alia a Constancio illud Hilarius expetierat eo libello, ne Judices usurparent sibi negotia Eccle- siastica, neve causas cognoscerent clerico-

* furo- rem.

LXXXI. Hilarius cur reli- ctus liber in Eccle- sia.

(a) Ammi- Marcell. l. 15.

LXXXII. Quid Hilario in- dulserit Constancio.

(a) l. 12.
de Episc.
& cleric.
C. Theod.
LXXXIII.
Referi-
ptum
Constantii
de iudicio
Eccles.

rum: idem Constantius, in gratiam putamus, Hilarii, hoc anno de his sic scripsit ad Severum (a):

Manfuetudinis nostræ lege prohibemus in iudiciis Episcopos accusari; ne, dum adfutura ipsorum beneficio impunitas æstimatur, libera sit ad arguendos eos animis furialibus copia. Si quid est igitur querelarum, quod quispiam defert; apud alios potissimum Episcopos convenit explorari, ut opportuna atque commoda cunctorum questionibus audientia commodetur. Data epistola VIII. Kalend. Octob. Acc. Non. Octob. Arbetione & Lolliano Coss. Hæc Constantius; licet, ubi persecutio vigeret, omnia (ut vidimus) Officiis Palatinis adversus clericos licenter permiserit, atque tyrannice agi, cum tamen scriptis videri voluerit æqui amantissimus. Quomodo autem sedatis belli tumultibus, & imminentibus ex barbaris cladibus propulsatis, coacto in Gallia Concilio Byterrensi, Hilarius quoque exilio iustus sit solum vertere, suo loco dicendum erit.

LXXXIV.
Conci-
lium Con-
stantii de
creando
Cæsare
Juliano.

At ex barbaricis hisce in Galliis motibus accidit opportuna occasio Juliano, ut ex pallio philosophi, Athenis (ut vidimus) accepto, ad Imperium assumeretur. Quo pacto autem id acciderit, ex Ammiano dicamus, mox ad institutam auctamque persecutionem adversus reliquos, qui adhuc supererant agentes in sedibus suis, Episcopos reversuri. Fuit itaque Constantii Imp. consilium, ad comprimendos barbaros vexantes Gallias Julianum mittere, eumque creare Cæsarem. De his enim Ammianus (b) agens, hæc ait: *Constantius, id urgente malorum impendentium mole, confessus est proximis, succumbere tot necessitatibus, tamque crebris, unum se (quod nunquam fecerat) aperte demonstrans. Illi in assentationem nimiam eruditi, insatuabant hominem, nihil esse ita asperum dictitantes, quod præpotens ejus virtus, fortunaque tam vicina sideribus non superaret ex more. Addebantque noxarum conscientia stimulante complures, deinceps caveri debere Cæsaris nomen, replicantes gesta sub Gallo: quibus a dnitentibus obstinate, opponebat se sola Regina, incertam migrationem ad longinqua pertimescent, ac pro nativa prudentia consu-*

PAGIUS
IV.
Julianus
fit Cæsar.

Ad num. LXXXIV. & seq. Julianus hoc anno a Constantio Cæsar creatus, Galliisque præpositus; quod in Italia factum, teste Zosimo, initio libri 3. & quidem Mediolani, ut Hieronymus in Chronico scribit. Peracta ea nunciatio VIII. Idus Novemb. ut Ammianus lib. 15. & Idacius in Fastis, non vero VIII. Idus Octob. ut perperam, Auctor Chronici Alexandrini. Ammiano & Idacio suffragatur Polemius Silvius in fragmento Laterculi anno CCCCLXIX. editi, & a Bollando in Præfatione tomi primi ad mensum Januarii, pag. 43. recitati, ubi ad octavum Idus

lens in commune, omnibusque memorans anteponi debere propinquum. Post multa quæ per deliberationes ambiguas actitarat, stetit fixa sententia; abiectisque disputationibus irritis, ad Imperium placuit Julianum assumere.

Quomodo autem ipsum accitum induit purpuram, idem auctor pluribus profectus est, atque in fine addit: *Hæc die octavo Iduum Novembrium gesta sunt, cum Arbetionem Consulem annus haberet & Lollianum. Deinde diebus paucis Helena virgine Constantii sorore, eidem Cæsari jugali fœdere copulata, paratisque universis, quæ maturitas proficiscendi poscebat, comitatu parvo suscepto, Kalendis Decembris egressus est; deductisque ab Augusto ad usque locum duabus columnis insignem, qui Laomellum interjacet & Ticinum, itineribus rectis Taurinum pervenit &c. Subdit de eodem, cum Viennam pervenisset, ab anu luminibus orba acclamatum, ipsum deorum templa reparatum. Visum est hoc admirandum; nam ait Eunapius (c), Julianum in Gallias venientem, ab omnibus ignoratum, quod deorum cultui addictus foret.*

LXXXV.
Julianus
creatus
Cæsar.

(c) Eunap.
in Vit.
Philos.

At non ipse tantum prætulit in Galliis Christianum; sed ut populi illius, quem sciret esse Catholicum, animos sibi conciliaret, favit quoque Catholicis, & ejusdem provinciæ Ecclesiæ Episcopos officiis pluribus conatus est demereri: qui enim Cæsar jam factus plenum Imperium affectabat, hac arte se piis populis studuit insinuare, quibus haud ignorabat invisum atque perosum esse Constantium. Præsto quidem fuisse Julianum S. Hilario Episcopo Pictaviensi, non obscure ipse significat in libro ad Constantium (d) ab exilio scripto, verbis illis: *Nec levem habeo querelæ meæ testem, dominum meum religiosum Cæsarem tuum, Julianum, qui plus in exilio meo a malis contumeliæ, quam ego injuriæ, pertulit. Hæc ipse.*

LXXXVI.
Julianus
in Gallia
favet Ca-
tholicis.

(d) Hilar.
ad Con-
stantium.

Sic itaque Julianus, ut Orthodoxæ fidei studiosos conciliaret sibi Galliarum populos, non tantum, licet intus idololatra, & impius esset, Christianus voluit apparere, sed & Catholicus, atque favere Catholicis; cujus rei causa etiam aliquam contumeliam ab Arianis (ut ait

LXXXVII.
Juliani
artes sub-
dolæ.

Hi-

Novembris legitur: NATALIS JULIANI; qui dies natalis Imperii ejus Cæsarei; non vero natalis ejus genuinus, ut credidit Cangius in Familiis Byzantinis Augustis. Ex Italia Kal. Decembris Julianum in Gallias pergentem media hieme (ut ipse testatur in epistola ad Senatum Populumque Atheniensem pag. 510. & Libanius in Juliani Consulatu pag. 236. & in Necem Juliani pag. 270.) Constantius deducit ad locum usque duabus columnis insignem inter Laomellum & Ticinum, unde mox Julianus Taurinos pervenit, teste Ammiano lib. 15.

CHRISTI
355.

LIBERII PAP.
4.

CONSTANTII IMP.
19.

Hilarius) passus esset: cum tamen re vera ipse, utpote educatus (ut dictum est) ab Eusebio Nicomediensi Arianorum antesignano, Ario addictissimus fuisset: quod sane idem ipse Julianus in una Epistolarum, quas scripsit ad Alexandrinos (describemus eam suo loco) testatur, cum ipsum Athanasium impium, tum etiam impiam ejus doctrinam appellans. At de Juliani rebus in Gallia gestis, sequenti anno agemus. Cæterum quod ad ejusdem Juliani electionem in Cæsarem spectat; nihil tam proprium accidit, quam ut impius Imperator duplo impium adsciverit sibi Cæsarem, a quo justo atque æque pensato Dei judicio expelleretur ab Imperio. Cæterum Gregorius Nazianzenus, (a) acriter invehitur in Constantium, quod Julianum creans Cæsarem, tamquam luem facemque in Orbem invexerit.

(a) Gregor. Nazian. in Julian. orat. 1.

LXXXVIII.

Constantij persecutionis acerbitas.

Ad hæc de creatione Juliani Cæsaris digressa oratio, revocetur ad persecutionem in Occidentalem Ecclesiam a Constantio excitatam; in qua ex iis quæ dicta sunt de quarumdam Ecclesiarum vexatione, quid cæteræ passæ sint, licet potius existimare, quam scribere: si enim tot tantaque esse monstrantur, quæ ex diversorum scriptorum temporum illorum fragmentis collecta, nuper recensuimus; qualianam quantave reliqua fuisse putan-

da sunt, quæ sepulta silentio remanserunt? cum si vel unius saltem Ecclesiæ, cui Catholicus in communione Catholica cleri atque populi præesset Episcopus, res conscriptæ fuissent, grande volumen ex illatis ab Arianis cladibus proculdubio diligens historicus confecisset.

Trans mare quoque adversus Catholicos Africanos Constantij furorem progressum esse, & interjacentes aquas flagrans persecutionis incendium superasse, Athanasii (b) assertionem compertum habetur; licet, quid speciatim passæ ibi sint Orthodoxorum Ecclesiæ, nulla prorsus scriptorum memoria posteris traditum sit. Certe quidem quod de eis Constans frater optime meritus fuerit; Constantium (cujus illud præcipuum studium fuisse visum est, ut a fratre pro Catholicis bene statuta conscinderet, & illis contraria omnino decerneret) in Africanos Catholicos acrius seviisse, facile ut credamus, inducimur; instigantibus præsertim ad hoc eum, etiam si ipse torpesceret, Donatistis, ab eodem Constante Imperatore (ut suo loco superius dictum est) pro eorum impietate jure vexatis. Sed exciderunt de his omnia monumenta, vel ob malorum multipliciter atque frequentiam, absque memoria præteriere.

LXXXIX.

(b) Athan. Apolog. 2. in fin. Africana Ecclesia vexata a Constantio.

JESU CHRISTI
ANNUS
356.

LIBERII PAP.
ANNUS
5.

CONSTANTII IMP.
ANNUS
20.

I. Christi sequitur annus quinquagesimus sextus supra trecentessimum, Consulatu octavo Constantii ac Juliani Cæsaris inchoatus: cujus exordio, nempe octavo Kalen. Februarii, idem Imperator Constantius adversus Aruspices atque Magos

& alios Gentiliæ superstitionis cultores ad populum sic rescripsit (c):

Nemo Aruspicem consulat, aut Mathematicum, nemo Ariolum. Augurum & Vatum prava confessio conticescat. Chaldæi, ac Magi, & cæteri, quos maleficos, ob fa-

(c) l. 5. C. de Maleficis & Mathematicis.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5849.

SÆC. IV. Anno Urbis 1109. Olymp. 283. an. 4. A. C. 356.

JESU CHRISTI 356.

LIBERII PAPÆ 5.

CONSTANTII IMP. 20.

I. Consules. II. [1] AD num. I. & seqq. Constantius Aug. VIII. & Julianus Cæsar: hic juxta priorem regulam, ille juxta tertiam. Constantius dedit hoc anno L. 4. Codicis Theod.

De Maleficis & Mathematicis, Mediolani VIII. Lex Consulari ad Kalen. Febr. qua capite punitur quicumque pro curiositate futurorum, vel Invocantem Dæmonum, vel Divinos, quos Ariolos appellant, vel Aruspicem, qui auguria colligit, consuluerit. D. Hieronymus Commentario in Daniel. cap. 2. ostendit, qua nota distinguendi sint omnes illi, qui circa divinandi curiositatem occupati, hac Lege nominantur: Quos nos Ariolos, ceteri inævidis interpretati sunt, id est, incantatores. Ergo videntur mihi Incantatores esse, qui verbis rem peragunt: Malefici, qui sanguine utuntur & victimis, & sæpe contingunt corpora mortuorum. Porro in Chaldæis γυναικῶν significari puto, quos vulgus Mathematicos vocat; pro consuetudo autem & sermo communis Magos pro Ma-

NOTÆ [1] C. Off. Constantius Aug. VIII. & Julianus Cæsar. Ammianus lib. XVI. Cæsar in collegium Faistorum a consule ostis Augusto adscitus. Fasti Idatii & Prosperi chronicon: Constantio VIII. & Juliano Cæs. Laterculus Paschalis post Gennadium de Viris illustribus, in codice Vaticano veterimo: CONSTANT. VIII. ET JULIANO.

Quid in
divinato-
res & ido-
lolas
Constanti-
us.

* VIII.

facinorum magnitudinem, vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur. Si leat omnibus perpetuo omnis divinandi curiositas. Etenim supplicio capitis ferietur, gladio ultore prostratus, quicumque iussis nostris obsequium denegaverit. Dat. VIII. Kalend. Februarii, Mediolani, Constantio A. VIII. * & Juliano C. Coss.

Idemque sequenti mense Februarii adversus Idololatrias ejusmodi promulgavit (a) edictum: *Pœna capitis subjugari præcipimus eos, quos operam sacrificiis dare, vel colere simulacra constiterit.* Dat. XI. Kalend. Martii, Mediolani, Constantio VIII. & Juliano Coss. Has haud dubium veritus est ipse Julianus Cæsar leges; nam de eo Ammianus (b) sub hoc anno iidemque Consulibus testatur, quod noctu surgens, occulte supplicabat Mercurio. Porro sanctionem quoque hoc ipso anno idem Constantius (c) edidit adversus apostatas.

(b) Ammi-
lib. 16.

(c) l. r. C.
de Apostat.

II.

Quid
Constanti-
us in Ec-
clesiam
Alexan-
drinam,

Videas ex his omnibus, Imperatorem, ut decebat, Christianæ religionis severum vindicem agere: utinam sic in Hæreticos, quibus adeo favit, ut hæresis causa diram persecutionem in Ecclesiam concitarit. Nam hoc eodem anno, ipso exitu mensis Januarii, Alexandrina Ecclesia gravissima persecutione ejusdem Constantii Imperatoris jussu exagitata est. Id quidem hoc anno & dicto mense accidisse, litteræ Ecclesiæ Alexandrinæ paulo post recitandæ testantur: sed & Athanasius (d), cum scriptis suis tradat, se de exilio Occidentalium Episcoporum tunc accepisse nuncium, cum fuga lapsus ad Constantium pararet adventum, id pariter affirmare videtur: cum Osi præsertim exilium, ex iis quæ dicta sunt, nonnisi in fine anni superioris, vel sequentis exordio potuerit contigisse. At præstat isthæc omnia audire ex litteris Alexandrinorum tunc scriptis, quibus tragœdiæ totius catastrophe in medium, tamquam in scena, profertur. Constantius enim cum subscriptiones plurimorum Episcoporum adver-

(d) Apud
Ath. epist.
ad Solitar.

sus Athanasium extorsisset, quasi jam tot suffragationibus sibi justitiam comparasset (ne quid tyrannice agere videretur, si quem restituendum curarat, iterum e sede pelleret) quasi justo adversus eum bello indicto, mittit Syrianum Ducem cum militum legionibus adversus Ecclesiam Alexandrinam: quid autem per eum factum sit, dictæ litteræ Alexandrinorum significant; licet prudenter iidem excusantes Imperatorem, in Syrianum culpam omnem convertant, eo quod optarent has litteras ad Imperatorem ipsum perferri: cum tamen ex ipsius Constantii litteris postea, datis constet, omnia ejus arbitrio facta esse. Sunt vero illæ hujusmodi (e):

Populus Alexandrinus Catholica Ecclesia, quæ est sub Athanasio Reverendissimo Episcopo.

(e) Apud
Ath. post epist.
ad Solitar.

Jam pridem protestati sumus de nocturna, quam passi sumus tam nos, quam templum Dominicum, invasione; tametsi ibi testimonio opus non fuit, quæ universa Civitas cognita habet. Occisorum enim corpora reperta, & in publico exposita fuerunt: arma item & arcus in templo Dominico, scelera quæ facta sunt, quasi vociferantur. Sed tamen quia post testimonia nostra clarissimus Dux Syrianus vi nos omnes compellit, ut nullum tumultum factum fuisse, neque quemquam occisum esse, testimonio nostris sibi adstipulemur: quod ipsum non leve argumentum est, ea non ex sententia humanissimi Imperatoris Constantii acta esse: non enim de factis suis metum concepisset, si ex mandato ea fecisset; qui quidem nos homines Christianos precibus ipsum convenientes, ne vi grassari, aut facta inficiari vellet, fustibus concidi iussit: qua re abunde declaravit, belli nocturni in Ecclesia se auctorem fuisse: propter ista omnia quæ recensuimus; nunc denuo eadem pro hoc testimonio dicimus. Deinde cum quidam ad piensimum Augustum iter haberent, adjuravimus eos per salutem piensissimi Cæsaris Constantii, quam

III.

Epistola
Alexan-
drinorum
de perfec-
tione
Ariano-
rum.

PAGIUS

Maleficus accepit, qui aliter habentur apud gentem suam, eo quod sint Philosophi Chaldæorum, & ad artis hujus scientiam Reges quoque & Principes ejusdem gentis omnia faciunt. Distinctius tamen hæc ita separat Gothofredus in illius Legis Commentario. Aruspices sunt qui hostiis & extis inspectis, ex iis judicium faciebant: Mathematici proprie qui ex siderum cursu: Genethliaci & Astrologi, qui & Chaldæi, quorum frequens apud Tacitum mentio: Arioli, qui ut Tertullianus loquitur, aris inhalantes, numen de nidore concipiebant, & ut Isidorus ait, qui circa aras Idolorum preces emittentes & sacrificia offerentes, Dæmonum responsa accipiebant: Augures vero sunt, qui ex avium garritu, vel volatu conjecturam faciebant: Vates, qui, ut Tertullianus quoque scribit, de Deo pati existimabantur, Virgiliana imitatione, id est, Fanatici, qui vi Numinis interiori agitari se fingebant, quales describit Apuleius octava Milesia,

qui se Deo plenos adsimulabant, ut Paulus lib. 5. Sentent. tit. 21. Magorum appellatione indicantur Incantatores, qui verbis & ventilationibus rem ferme peragebant. Denique Malefici dicuntur Negromantie artem operati, ut Hieronymus citatus recte indicavit; quamquam & iidem Magorum appellatione nonnumquam comprehenduntur. Data & a Constantio L. 6. Cod. Theod. De Paganis, qua Sacrificia & Simulacrorum cultus sub capitis poena rursus inhibentur; de qua legendus Gothofredus in Commentario.

Athanasium currenti anno, Syriano Duce adversus eum persecutionem movente, ex urbe Alexandrina fugisse inter omnes convenit. At circa hujus fugæ circumstantias aliquot gravissimæ difficultates occurrunt. Et primo quidem, cum Athanasium die nona Februarii ex ea urbe aufugisse constet, & Syrianum post dies tres & viginti a promisso a se facto, quod Eccle-

III.

Athanasius
Alexandria
fugere co-
actus.
Baron.
num. II.

hæc

quam Deus omnipotens illi largiatur, obsecravimusque item Ægypti Præfectum Maximum, & Curiosos, & clarissimos Præfectos, ut omnia Principi enarrarent. Adjuravimus quoque naucleros omnes, ut omnia ista ubique divulgarent, & ad aures religiosissimi Augusti, ceterosque Præfectos, & quotquot singulis in locis Judices deferrent: ut bellum contra Ecclesiam gestum ubique innotesceret, & quod temporibus Constantii Syriani virgines, aliosque complures, martyres fecisset.

IV.
Syriani Ducis grassatio in Ecclesiam Alexandrinam.

Illucescente enim quinto Kalendas Februarias die, hoc est, decimoquarto mensis ejus qui Mecher dicitur, vigilantibus nobis in Dominico, & precibus vacantibus, eo quod Synaxis parasceves die celebranda esset; derepente per intempestam noctem clarissimus Dux Syriani cum multis legionibus militum; sagittas, strictosque enses, aliaque id genus tela gestantium, non sine galeis, ceterisque armis, supervenit. Ibi nobis plane precibus intentis, in ipsis recitationibus sacrarum lectionum januas fregit: foribusque vi multitudinis patefactis, statim ex illius edicto alii sagittas mittere, alii bellicum clamare coeperunt: magnus interea fragor armorum audiri, ensesque ad lucem candelarum micare; virgines multæ calcibus elidi, & in sese mutuo formidine irruentium militum impingere; viri sagittis perfossi concidere; aliqui militum ad prædam versi, virgines denudare, quibus formido vel minimi tactus ipsa morte gravior erat. Episcopus per id tempus sedebat in throno, omnes ad preces cohortans. Dux autem militum acies disponebat, Comitum secum trahens Hilarium Scribam, qui illi hanc mentem afflabat: quod ipse rerum exitus declaravit.

V.
Athanasius quæ passus.

Episcopus autem, cum hinc illinc raperetur, minimo minus discerptus fuit; & cum in gravi deliquio animi pro mortuo jacuerit, & eorum opera jam nusquam compareat, nescimus quid de illo factum

PAGIUS

sive Alexandrinæ non turbarentur, dum Alexandrini Legatos ad Constantium mitterent, ut ab eo scirent, an jussisset Athanasium ex urbe Alexandrina discedere; consequens est, eam promissionem a Syriano factam die decima octava mensis Januarii præsentis anni; ab eo enim die ad nonum Februarii viginti tres illi dies effluxere. Athanasius autem, qui hæc narrat in Apologia ad Constantium pag. 688, & seqq. non semel testatur, Maximum tum Ægypti Præfectum fuisse, imo & præsentem eo tempore; quo populus & Presbyteri Syriani adire. Et tamen ex ipsomet Athanasio in Epist. ad Orthodoxos hac de fuga scripta affirmat, Philagrium tunc Ægypti Præfectum fuisse, ut videre est pag. 945. Rursumque in epist. ad Solitarios pag. 847. de fuga sua, quæ hoc anno contigit, loquens, dicit, Heraclium Comitum, adjuncto sibi Ægypti Præfecto Cataphronio, Idolorum adoratores concitasse, ut ex præcepto

sit: certe illi necem omnibus modis moliti sunt. Deinde cum viderent tot occisorum hominum corpora, jusserunt milites ea in occultis abdere. Sanctissimas autem virgines interfectas; ibidemque relictas, in monumentis sepelierunt, quibus laus martyrii temporibus religiosissimi Constantii obvenit. Diaconi porro in ipsa Dominico alii plagis concidebantur, alii vinculis constringebantur. Nam post tanta facinora, quisque pro libidine sua, fractis ostiis, introrumpebat; scrutabaturque omnia, ea loca penetrans, in quæ non omnibus Christianis fas est introire.

Dux autem civitatis Gorgonius ista; qui præsens erat, suis oculis conspexit: nec pro levi argumento istius hostilis incursionis arma illa haberi debent, quæ in Dominico, ab illis qui irruerant, relictæ fuere, quæ etiamnum in Ecclesia pendent, adeo ut scelera sua inficiari nequeant. Sæpe autem ille misit ordinum militarium carnificem una cum Duce, ut ea tolleret: verum id illi hæcenus a nobis, ut res omnibus innotesceret, negatum fuit. Quod si edictum Principis est, ut persecutio in nos ferret; parati sumus omnes ad martyrium subeundum: sin minus, oramus Ægypti Præfectum Maximum, ceterosque magistratus, ut a Principe postulent, ne talia in posterum committantur; obsecramusque, ut nostræ istæ preces ad eum perveniant; ut obtineamus, ne illis liberum fiat, alium Episcopum introducere. Quod ne fieret; usque ad mortem restitimus, Athanasium reverendissimum desiderantes, quem Deus ab initio nobis dedit, secundum successionem Patrum nostrorum, quem ipse Constantius religiosissimus Augustus cum litteris juramentiisque huc misit. Confidimus enim si ejus pietas ista resciverit, cum rem ipsam indigne laturum, & nihil contra jurandum facturum esse; sed jusurum, ut Episcopus Athanasius nobiscum maneat. Illusterrimis Consulibus post Consulatum Arbetionis & Lolliani designatis, septimo die men-

VI.
Contestatio Alexandrinorum.

Imperatoris invaderent Ecclesias, & populum lapidarent. En tres Ægypti Præfectos eodem ferme tempore eam Provinciam administrantes; cum tamen certum sit, eam ab unico gubernatam. Existimo, Maximi Præfecturam hujus anni initio post mensem Januarium absolutam, Philagriumque in ejus locum subrogatum, quem & Cataphronii nomine appellatum oportet, ad distinctionem forte Philagrii patris, Qui meliora afferet, libenter amplectar.

Interim corrigendus hic Baronii error, qui anno CCCLIV. recitat ex Athanasio, quod is scribit in Apologia ad Constantium pag. 686. venisse nempe ad se Montanum Palatinum cum epistola, quasi ipsemet Athanasius ab Imperatore petisset jus in Italiam abeundi, quæ cum ficta esset ab illius adversariis, Alexandriam Athanasius relinquere noluit, ut ipsemet narrat, qui paulo post addit: Cum igitur alio Montanus profectus esset, supervenit Diogenes Notarius, post sex

IV.
Montanus & Diogenes ad Athanasium missi. Baron. anno 354. n. XVII. & seqq.

mensis Mecher, quæ est pridie Kalend. Februarii. Hastenus litteræ Alexandrinorum, scriptæ tertia die post cladem illatam, quando nondum præsentis anni quinam renunciati Consules essent, Alexandria adhuc sciretur: ob idque datas litteras ponunt sub Consulibus designatis post Arbetionem, & Lollianum.

VII.

Athanasius quomodo fuga lapsus.

Quonam pacto autem Athanasius quæsitus ad necem, divino protegente auxilio, fuga salutem sibi quæsisset, ipse docet in Apologia quam scripsit de fuga sua, his verbis: Nox erat, multique ex populo ad proximam Synaxim in orationibus pervigilabant, cum Dux exercitus Syrianus ingressus se pluribus quam quinque millibus, quorum alii arma, alii strictos enses gestabant, alii arcus, jacula, fustes, quem admodum prius dictum est; & Ecclesiam militibus, prope inter se confertis manibus, ne quispiam inde exiret, aut elaberetur, cinxit. Ego autem cum in tanta tribulatione populos deserere, absurdum putarem; & rectius esse, ut pro aliis pericula susciperem; manebam sedens in cathedra mea, diacono jussu, ut Psalmum recitaret (a): Quoniam in seculum misericordia ejus: & post recitationem quisque domum abiret. Ubi cum Dux istarum cohortium vi in templum irrupisset, militesque sacrarium, ad me intercipiendum, obsiderent; quotquot ex clero populoque residui erant, clamitare, obsecrare, ut me subducerem. Ego contra, nisi omnibus ad unum digressis, me recessurum pernegabam: quapropter relicta cathedra, junctisque precibus obsecrabam, ut abitum maturarent: melius enim esse, si ipse in periculum venirem, quam si quispiam illorum in discrimen veniret.

(a) Psalm. 105.

VIII.

Monachi subducunt Athanasium.

Digressis igitur plerisque, cæterisque eos subsequenter, monachi mei & nonnulli ex clericis inter abeundum me secum abstraxerunt. Atque ita (testor veritatem) per milites, quorum alii sanctuarium cingebant, alii per templum oberrabant, in-

PAGIUS

demum & viginti menses, qui ne ipse quoque epistolam exhibuit: neque tanquam mandatum haberet, quidquam mihi præcepit. Quin cum ipse Syrianus exercitus ductor Alexandriam ingrederetur, quarebam num istiusmodi litera, quales illi fastidirent, allata essent. Literas enim mandati tui (fateor) ab illis deposcebam: postquam ipsi eas se habere pernegarent, postulabam, ut saltem vel ipse Syrianus, vel Præfectus Ægypti Maximus mihi ad ipsum suo scripto injungeret, postulabamque id ea de causa, quod tua humanitas in suo diplomate vetuerat, ne quis me turbaret, utque ego negligenter aliorum terrores, & securiter in Ecclesiis permanerem. Subdit paulo post Athanasius: Syriano igitur hanc rerum quietem, tranquillitatemque promittente, conventus omnium cum gaudio & securitate in Ecclesiis fiebat, quo tempore post dies tres & viginti a promisso, cum subito Syrianus cum militibus in Ecclesiam irrupit, &c. die sc. nona Februarii, quæ XXIII. erat a die

offense transivimus, Domino duce & protectore; nihilque ipsis sentientibus, elapsi sumus, Deum interim magnifice glorificantes, quod neque populum prodidissimus, & quod, iis prius sine noxa dimissis, quærentium manus effugissimus. Cum igitur divina providentia nos ita mirabiliter ex hoc periculo eripuerit; quis mihi id jure vitio vertendum putet, quod non ultro me in manus quærentium rejecerim, ac remenso itinere, me eorum oculis ingesserim? Id enim esset plane se ingratum Deo præstare, & præter ejus mandatum agere, & cum actis sanctorum pugnare. In hunc modum ipse.

Sane quidem proditio magna ista Syriani Ducis fuit, qui Alexandrinis petentibus nihil molendum adversus eos, donec legationem mitterent ad Constantium Imperatorem, cum jurejurando pollicitus esset, ex improvise tamen eosdem hostiliter invasit. Queritur enim de his Athanasius, cum postea ad Imperatorem scripsit, his verbis (b): Syriano igitur hanc rerum quietem tranquillitatemque promittente, conventus omnium cum gaudio & securitate in Ecclesiis fiebat: quo tempore cum subito Syrianus cum militibus in Ecclesiam irrupit, assidui in precibus eramus; in tali enim habitu me, dum irruptio fieret, conspicati sunt: & quia ad proximam Synaxim ab omnibus in vigiliis pernoctabatur, ea quæ Ariani voluere, designata sunt. Ii enim & cum Duce exercitus semel venerunt; iidemque consuasores auctoresque erant illius irruptionis. Neque est ut incredibile putes, religiosissime Imperator, cum nec ipsi latuerint, & res ubique vulgi sermone jactata sit. Ego igitur, visa istiusmodi impressione, primum admonui populum, ut discederet: quibus digressis, tum demum, auxiliatore & Duce Domino Deo, quod ab omnibus qui aderant conspectum est, abitionem inde molitus sum, ac jam inde in solitudine versor. Hæc Athanasius qui sic fuga elapsus

IX.
Perfidia
Syriani.

(b) Athan.
Apolog. ad
Constantium.

XVIII. Januarii, quo die tranquillitas illa promissa. Quare Montani ad Athanasium profectio pertinet ad annum trecentesium quinquagesimum tertium, & Diogenis Alexandriam adventus, qui post menses viginti sex a profectioe Montani contigit, ad annum præcedentem revocanda. Sozomenus lib. 4. cap. 9. paulo aliter rem narrat, atque, Athanasium Imperatoris literas accepisse, quibus ad Palatium evocabatur: Prævaluit tamen, inquit, consilium ut Athanasius maneret: & is qui literas Principis attulerat (nempe Montanus) re infecta reversus est. Sequenti æstate alter ab Imperatore missus, (nempe Diogenes) una cum Provincia Relectoribus Alexandriam veniens, eum ex urbe discedere compulit, Clerumque Ecclesia acerbissime vexavit. Sed cum populus Alexandrina Ecclesia animos resumpsisset, is qui ab Imperatore missus erat, cernens, plebem ad pugnam paratam esse, ipse quoque re infecta abscessit. Nec longo post tempore copia, quas Romani

Le-

elapsus, ignarus fuisse visus est eorum, quæ ibidem post fugam suam in Ecclesia acciderunt, nempe cædium ex invasione militum, prout in dicta Alexandrinorum epistola enarratur.

X. Nescivit pariter quæ deinceps subsequuta sunt eodem anno post Pascha: ea enim

(a) *Atban. Apolog. de fuga sua.* Deinde superveniens tempore Quadragesimæ, qui ab ipsis Arianis e Cappadocia missus fuerat Georgius, scelera quæ ab ipsis didicerat, cumulatio reddidit. Videre enim erat, post septimanam Paschæ virgines in carcerem detrudi, Episcopos victos a militibus duci, pupillarum viduarumque ædes populari (nam & in domos irruptiones factæ sunt) noctu Christianos raptari ædesque obsignari, & fratres clericorum pro fratribus in periculum devocari. Gravia sunt quidem ista, graviora tamen quæ postmodum commissa sunt. Nempe tempore Pentecostes; sed de his suo loco inferius.

Georgius intruditur in Ecclesiam Alexandrinam.

XI. At vero, antequam ulterius profequamur clades Catholicis Alexandrinis, & Ægyptiis ab Arianis illatas, hic de Georgio per Constantium in Ecclesiam Alexandrinam in locum Athanasii subrogato agendum est, de quo hæc Athanasius (b):

(b) *Atban. ad solitar.* Nunc autem denuo Georgium quemdam Cappadocem ærarii Constantinopolitani Quæstorem, & depeculatorem omnium, atque eo crimine profugum, Alexandriam specie militari & auctoritate Ducis in Episcopatum inmittit. Sed quisnam hic qualisve esset, a S. Gregorio Nazianzeno (c) ipsius gentili, pluribus & exactius describitur, cum ait: Monstruosus quidam Cappadox ex ultimis terræ nostræ finibus oriundus, malus genere, animo pejor, ne quidem omni ex parte liber, sed dubius & permixtus, cujusmodi mularum genus esse scimus; primum alienæ mensæ servus, atque ita vilis nulliusque pretii, ut hordeacea massa veniret, atque ita omnia ad ventris gratiam, tum facere, tum loqui

Georgius qualis.

(c) *Gregor. Naz. orat. in laud. Athan.*

Ann. Eccl. Tom. IV.

didicisset: tandem cum ad Rempublicam gerendam perniciose accessisset, atque extremo, & sordidissimo illius muneri, hoc est, suillis, carnibus, quibus turba militaris alitur, suscipiendis, præfectus fuisset, ac scelerate commissam sibi Provinciam administrasset, totamque functionem suam ad ventrem retulisset; postquam nihil illi præter corpus reliqui fuit, animo fugam concipit; atque aliam ex alia regionem Civitatemque subinde permutans, ut fugitivorum mos est: postremo ad communem Ecclesiam perniciem, instar cujusdam Ægyptiæ plagæ, Alexandriam invadit. Hic errandi finem, malitiæ autem & improbitatis initium facit, homo cætera quidem abjectissimus, non liberalibus disciplinis imbutus, non in congressu & colloquio, facetus, non pietatis larvam saltem & inanem speciem præferens, verum ad male agendum, resque perturbandas aptissimus. Nostis omnes, ac commemoratis, qualia adversus sanctum virum perpetraverit.

Persæpe enim in impiorum manus ac potestatem justii veniunt, non ut illis honor habeatur, sed ut horum virtus exploretur: & quamquam mali in morte aspernata sint, quemadmodum Scriptura testatur (d), irridentur tamen interim in hac vita pietatis cultores, quantisper Dei benignitas occultatur, ac magna earum rerum promptuaria, quæ in posterum utriusque reconduntur, tum cum & sermo, & actio, & cogitatio justa Dei trutina expendantur. Et post nonnulla super his philosophatus, hæc addit (e): Proinde ne hic quidem mirum videri debet, quod meliori conditione Georgius quam Athanasius fuerit: sed illud mirabilius videri debuisset, si calumniarum igne vir justus exploratus non fuisset. Immo ne hoc quidem valde mirandum: verum illud potius admirationem adhibuisset, si in longum hæc flamma pertractæ fuissent. Hinc ille solum ver-

XII. Justii cur a Deo sinantur ab impiis affligi. (d) Psal. 33.

(e) Greg. ubi sup.

B b b b

tit

PAGIUS Legiones vocant, ex Ægypto & Lybia accersuntur.

V. Baronius refert protestationem populi Alexandrini, quam ipsemet Athanasius recitat tom. r. pag. 866. in qua Alexandrini omnibus exponunt quid in Ecclesia actum sit, illucescente quinto Iduum Februariarum die, hoc est, decimo quarto mensis Mechir, vigilantibus nobis in Dominico, & precibus vacantibus, eo quod Synaxis Parasceves die celebranda esset. In Græco legitur, ἐπιπροσκόσω γὰρ τῇ πρὸ πέντε Εἰδῶν φεβρουαρίαν, τρεῖσι τῆς ἰδ. τοῦ Μεχὶρ μηνός. Sed quia Interpretis per errorem vertit; illucescente quinto Kalendas Februariarum die, factum est, ut Baronius Romanum Martyrologium recognoscens, & Sanctis, quibus videbatur, augens, die XXVIII. Januarii scripserit: Alexandria plurimorum Sanctorum Martyrum, qui hac ipsa die, factione Syriani Ducis Ariani, dum in Ecclesia Synaxim agereat, diverso mortis genere sunt interempti. In ipsius protestationis fine eundem errorem Interpretis lege-

Quo die Athanasius Alexandria fugerit.

Baron. n. III. & seq.

re est: dicitur enim ipsa protestatio scripta, post Consulatum Arbætionis & Lolliani decimo septimo die mensis Mechir, qua est pridie Kalendarum Februarii; cum tamen juxta Græcum legendum sit, pridie Id. Febr. Error etiam irrepit in textum Græcum Athanasii ubi legitur, τρεῖσι τῆς ἰδ. τοῦ Μεχὶρ μηνός, legendum enim, εἰ τοῦ Μεχὶρ μηνός, id est, die decima quinta mensis Mechir, qui dies cum nono Februarii nostri copulatur, quique hoc anno cum Parasceve, seu feria sexta concurrebat. Die itaque nona Februarii Athanasium ex Alexandria fugere coactum, & præfata Martyria contigisse, certissimum est.

Post hanc fugam Athanasium Alexandriam quamdiu Constantius vixit, non rediisse, una est communis omnium, qui hujus Sancti vitam scribere, opinio. Verum illuc tempore Quadragesimæ e sua solitudine reversum esse, ac quando Georgius Alexandrinæ Sedis infafor adventavit

VI. Athanasius Alexandriam rediit.

vit

Athanasii
fuga.XIII.
Georgii
grassatio
in Eccle-
sias.

tit, ac de exilio quam præclarissime fla-
tuit. Nam ad sacra illa & divina Ægy-
pti monasteria se confert, in quibus homi-
nes a mundi consortio distracti, ac solitu-
dinem amplectentes, Deo vivunt magis,
quam cæteri omnes qui in corpore versan-
tur. Ac rursus inferius de eodem sic habet:

At Georgius, nemine jam ipsius impe-
tum propellente, Ægyptum incursionibus
vastat, atque impietatis robore Syriam po-
pularum, Orientis etiam quantum potest
arripit, agros & infirmos quotidie, quem-
admodum torrentes ea quæ simul vol-
vuntur, assuens, ac leviores aut igna-
viores adoriens. Quinetiam Imperatoris
simplicitatem sibi conciliat: pietate enim
ipsius moveor, ne levitatem dicam. Nam
si vere dicendum est, zelum habet, ve-
rum non secundum scientiam. Tum ex prin-
cipibus eos sibi pecunia comparat, qui au-
ri amorem Christo præferbant (ipsæ enim
opes & copiæ, bona pauperum erant in fla-
gitiosissimos usus insumpta) atque ex his
potissimum muliebres homines, & inter vi-
ros nomine virorum indignos, sexu quidem
dubios, impietate autem certos atque per-
spicuos: quibus cum muliercularum cura
committatur, haud scio qui fiat, ut Impe-
ratores Romani eosdem virorum officiis mu-
neribusque præficiant. Tantum valuit ille
diaboli administer, ille zizaniarum sator,
ille Antichristi præcursor, ita negotium
partiens, ut Episcopo quodam ea tempesta-
te disertissimo linguae vice uteretur (si cui
tamen disertum eum appellare libeat, qui
non tam impius sectarius fuit, quam hostis,
& contentionis studio flagrans: nomen e-
nim haud invitum præteribo) ipse autem
manus instar cohorti suæ esset, ac verita-
tem auro convelleret, quod quidem ad pios
usus collectum, impietatis instrumentum
scelerati fecerunt. Hæc Nazianzenus, in-
telligens Acacium, non autem Eusebium
Cæsariensem, vel alium Eusebium Emese-
num, quorum neuter interfuit Concilio
Seleucienfi, cujus idem paulo post me-

PAGIUS

vit, ibidem eum latuisse, elicio ex epistola ad
Orthodoxos hoc anno scripta. Ibi pag. 945. &
seq. describit Georgii in eam urbem introitum
his verbis: Præclara igitur ista Arianica Georgii
constitutio tale sui exordium habuit. Illius porro
introitus in Alexandriam, quam multa nefaria
perpetraverit, quantumque malorum auctor ex-
titerit, licebit vobis, & ex literis nostris, & ab
isthuc proficiscentibus rescire. Populis ergo gravi-
ter ferentibus istarum rerum insolentiam, ideoque
in Ecclesiis cæcus facientibus, ne Arianorum per-
fidia Ecclesia fidei admisceretur: Philagrius jam
olim in Ecclesiam & virgines injurius per id tem-
pus Praefectus Ægypti, olim transfuga nostra Re-
ligionis, Georgii conterraneus, homo nequaquam
spectatis moribus, fretus magistratus sui auctori-
tate, presidioque ad quidvis audendum promptus,
& qui apostata, in Ecclesiam infestus & præceps,
Ethnicas Tribus, Judæosque item atque alios pro-
tervos homines adhortationibus, magnisque promissis,

minit, quod post sequentem annum cele-
bratum fuisse constat.

Rursus vero Lucifer (a) Calaritanus de
intrusione & invasione Georgii, ista in
Constantium: Persequeris eum, per quem
te audire præceperit Dominus; agente eo
(nempe Athanasio) in rebus humanis, co-
hæreticum tuum Georgium mittis successo-
rem: & inferius: Talis est Georgius, qua-
lis fuerat Arius, qualesque sunt Valens
& Ursucius, vel, ad quem me destinasti,
Germanicensium Eudoxius: neque enim pos-
sent nisi de spinis spina procedere: Hæc
ita se habere, ex Actibus ipsius Georgii,
legens contestationes Alexandrinorum, po-
teris colligere; & quamvis tibi scelera-
tum, blasphemum illum esse placeat: neque
enim aliter tibi esset amantissimus, nisi
quia sit sceleratus, &c. Hæc ipse, qui &
eadem alias in eundem exprobrat (b).
His de Georgii subrogatione in locum
Athanasii enarratis; jam reliqua profe-
quamur; ac primum ipsius ad eremum
fugientis vestigia affectemur.

Ipse quidem fuga lapsus, cum lateret in
solitudine, rerum, quæ post discessum suum
Alexandriæ vel alibi factæ essent, igna-
rus, ut periclitanti Ecclesiæ suæ consulere-
ret, ad Constantium Imperatorem in Oc-
cidentem proficisci disposuit: sed a cæpto
itinere revocatur, cum inter hæc accepisset
nuncium de tyrannide Constantii ubi-
que grassante, nempe de exilio Occiden-
talium Episcoporum, de cladibus in Ec-
clesias totius Orbis illatis, & aliis quæ
ipse recenset ad Constantium sic scribens
(c): Hæc cum mihi in oculis essent, ni-
hil mihi conscius ad pietatem tuam
cum hac defensione properabam, ut qui non
ignorarem tuam majestatem in memoria
habere suas certissimæ fidei promissiones;
simulque confidens, juxta proverbium: A-
pud Regem acceptabiles esse justas verbo-
rum rationes. Jamque mihi iter ingredi-
enti, relicto eremo, fama, de repente advo-
lat: quæ cum principio falsa videretur,
post-

is, qua secundum pacta pro opera præstita bene per-
solvit, adversus Ecclesiam instigatos cuneatim cum
gladiis & fustibus, contra populos in Ecclesias im-
mittit. Jam quid inde evenerit, non simplicem post-
hæc sermonem requirit, cum ea res nec satis di-
gne explicari queat, aut sine lacrymis & planctu
vel ex minima parte recenseri. Ubi enim apud
piscos talis tragædia? Aut quid simile in bello &
persecutione factum est unquam? Siquidem & Ec-
clesiis & Baptisteriis flamma injecta: magnus igitur
luctus, ejulatus & planctus per civitatem.
Crues ea qua aiebant, indigne ferre, oclamare
Præsidi, vim protestari, eo quod virgines sanctæ
& incontaminata nudatis corporibus nefaria pate-
rentur, iisdemque si contumacius obssisterent, pe-
riculum capitis immineret; Monachi pedibus obruti
expirarent, alii Fisco addiscerentur, alii gladiis,
fustibusque mactarentur, alii vulneribus,
plagisque male multati discederent.

In sacrosanctam autem mensam, proh! quanta im-
pie-

XIV.

(a) Lucif.
pro Athan.
lib. 1.Objurga-
tur Con-
stantius
ob Geor-
gium.(b) Lucif.
pro Athan.
lib. 2.

XV.

Athana-
sius profe-
cturus ad
Constantium deti-
netur in-
vitus.(c) Atha-
nas. Apo-
log. ad
Constantium.

VII.

postmodum tamen vera deprehensa est. Ubi- que enim jactabatur, Liberium Romæ Episcopum, & Hispaniarum magnum illum Osum, Paulinumque item Galliarum, Dionysium quoque & Eusebium Italia, Luciferum Sardinia Episcopos, aliosque plures una cum presbyteris & diaconis in exilium exterminatos esse, eo quod contra nos subscribere recusassent; & hos quidem in exilium ejectos esse; Vincentium autem Capuæ, & Fortunatianum Aquilejæ, & Ireneum Thessalonica, cæterosque in Occidente Episcopos vim non vulgarem, gravesque contumelias passos esse, donec promitterent sese a nostra communione abstinere.

XVI.
Quid pat-
si Episco-
pi Ægy-
pti, & Li-
byæ.

Hæc cum ego admirarer, & in iis cogitatione perplexus hærerem; ecce denuo alia atrox fama de Ægypto & Libya nobis ad aures allabatur; Episcopis prope nonaginta pulsis, Ecclesiisque professoribus Arii traditis, sexdecim in exilium actis, cæteris deinde aut fugatis, aut ad simulationem hæreseos coactis, summam illatam fuisse persecutionem. Siquidem cum Alexandria per diem Paschæ, in Dominicis templis, locis desertis juxta cæmeterium in orationibus hærent: Tribunus militum tribus armatorum millibus succinctus, gladios telaque ferentibus, impressionem in Christianos fecit: cæteraque deinde consecuta sunt, quæ in tali incurso fieri solent, eamque vim in fœminas quoque & pueros, nihil aliud quam Deum orantes, illatam esse. Præstitit fortasse omittere ejus rei expositionem, ne vel sola ejus calamitatis mentio omnibus lacrymas excutiat. Tanta siquidem immanitas fuit, ut & virgines denudarent, corporaque plagis interfectorum aliquandiu reddere ad sepulturam negaverint, sed foras objicerent canibus, donec depensa ingenti multa, clanculum a necessariis subducerentur. Magnus ibi in distinguendis cadaveribus labor, eo quod nemo suos agnosceret.

XVII. Cætera quæ facta sunt, quamquam fortasse incredibilia, & tam tetra, ut sensum audientis obstupefaciant: tamen vel ea
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS pietas & facinora commissa! Vidisses enim eos aves & nuces pineas immolare, idola sua laudibus effere: in Dominum nostrum Salvatorem Jesum Christum & Filium Dei viventis convicia, verborumque contumelias jacere, sacros Scripturarum libros, quos in Ecclesiis inveniebant, comburere: in sacrum Baptisterium (proh Superi!) Christicidas Judæos & Athcos Ethnicos, nulla eum reverentia ingressos eam verborum, factorumque turpitudinem nudatis corporibus designare, ut pudendum abominandumque sit relatu. Nec defuere impii homines, amuli acerbissimorum persecutorum, qui virgines, continentisque injectis manibus traherent, raptarent, & ad blasphemiam, Dominique abnegationem compellerent, eosque qui id facere recusarent, conciderent, pedibusque obtererent. In hoc genere introitus sui splendidus ille & perquam egregius Georgius, latus de istis malis, simulque mercedem, præmiaque pro hac tam scelerata victoria Ethnicis, Judæis, cæterisque quorum opera ad talia usus erat,

narranda existimo, ut tua Christianissima Spe Episcopatus multi Hæresin profitentur cura, & pietas in Deum certo intelligat, criminationes mei calumniasque non alio fine institutas esse, quam ut, nobis ab Ecclesiis expulsis; suam hæresin in Ecclesias immitterent. Nam posteaquam ex veris senibusque Episcopis alii in exilium deportati essent, alii metu fugati; Ethnici homines catechumeni, primarii que Decurionum, & quisquis fama opulentia notus erat, ad spem Episcopatus, pro Christiana religione Arianismum profitebantur: neque deinde, ut Apostolus præcipit (a), quaesitum, si quis esset irreprehensibilis; sed juxta scelerata impiissimi Hieroboam (b), si quis pius pecunia offerret, nomine Episcopi honorabatur: neque apud illos ullo in discrimine erat, sive Ethnicus esset, sive non, modo aurum daret. Atque ita Episcopi, & monachi, & devotarii ab Alexandria profugati sunt. Et paulo post:

Hæc cum fama vulgarentur, rebus sursum deorsumque jactatis: ne sic quidem destitua mea alacritate, sed æque ad tuam pietatem tendebam; idque eo studiosius, quod ista considerarem inscio te fieri; ac, ubi scires, intercessurum ne fiant: non enim est pii Regis, ut velit Episcopos exterminari, virgines nudari, totas Ecclesias perturbari. Verum nobis ita cogitantibus, & ceptum iter urgentibus; ecce tertia denuo allabatur fama, scriptum tyrannis in Auxomei, ut Frumentium Episcopum Auxumis abducerent; ac me ubicumque, etiam apud barbaros, perquirerent, & ad custodias Præfectorum, quæ Commentaria nominantur, deportarent; populosque, & clericos ad communionem Arianae hæresis cogere; eosque qui huic non obtemperarent, interfici curarent. Quæ res non verbis tantum jactata, sed opere quoque completa fuit. Cæterum quia tua humanitas hoc mihi concedere videtur, en tibi epistolam, quam illi assidue recitantes, nulli non mortem denuntiabant. Sunt autem hæ litteræ ab eo scriptæ hoc anno, cum accepisset quæ Alexandriæ contigissent; quibus non pro-
B b b b 2 bat

Spe Episcopatus multi Hæresin profitentur.

(a) 1. Timoth. 3.
(b) 3. Reg.

XVIII.
Persecutio Arianorum magis fœvit.

dispensans, in pradam, rapinasque Ecclesiam dabit. Semel aut istiusmodi genere scelerum & licentia data, multa tetriora quam in bello, crudeliora quam in latrocinio committebantur, cum & isti obvia diriperent, illi in cellis reposita dividerent, magnamque copiam vini aut ebiberent, aut effunderent, aut asportarent, oleumque reconditum pradarentur, fores cancellosque tanquam rejectamenta gestarent, & candelabra inibi ad parietem deponerent, cereosque Ecclesia, idolis adolerent. In summa, magna ubique in Ecclesia depopulatio & plurima mortis imago. Non tamen ad ista impii Ariani ullo pudore commovebantur; quin tetriora adhuc, atrocioraque accumularent. Vidisses enim Presbyteros & Laicos in jus trahi, ac virgines uætu suo divulsas, ad tribunal Præsidis raptari, & in carcerem conjici, alios Fisco addisci, alios flagellis cadi, panibus sacrificiorum ministris & virginibus interdici.

Hæc

bat tantum quæ gesta essent, sed & iisdem Athanasium plurimis prosequitur contumeliis; ac demum, ut Georgium Episcopum recipiant, adhortatur: sunt enim huiusmodi (a):

(a) Apud Athan. Apolog. I.

Victor Constantius Maximus Augustus Alexandrinis.

XIX.
Litteræ Constantii ad Alexandrinus.

Civitas quidem vestra patrio more, nec immemor virtutis conditorum suorum, docilem se obsequentemque (uti solet) etiam nunc in præsentia præbuit. Nos vero nisi Alexandrum benevolentia in hanc urbem vestram luce perstringamus, obscuremusque, non mediocriter nobis peccare videmur. Sicut enim temperantia proprium est, ut modestam se per omnia præbeat; ita regie virtutis vestrae est (sinite, quaeso me ita loqui) præ omnibus in gratia & amore esse, eo quod & primi sapientiae interpretes constitueritis, primi que Deum, qui est, agnoveritis; simulque interpretibus delectis, nostroque suffragio uliro recepto, & impostore circulatorumque rejecto, viris gravibus, omnique admiratione majoribus vere adhaeritis. Nam cui extremi Orbis incolæ ignotum est, quanta sit in istis rebus adhibita industria? ita ut nesciam quid ei comparari possit: siquidem plerique in hac urbe cæcutiebant, rerumque poteratur homo ab infimis barathris emersus, qui quasi in tenebras cupidos veritatis ad mendacia abducens, non frugi sermonibus, sed præstigiis animos corrumpebat.

XX.

Quæ in Athanasium Constantius.

Assentatores igitur acclamare, applaudere, aliosque admiratione percellere, quos adhuc intra dentes mussitare, verisimile est: simpliciores vero ad istorum hominum dictata vivere, resque publica quasi æstu rapi; omnibus, tamquam si diluvium inundasset, contemptis;isque vir multitudini præerat, qui (ut quam verissime dicam) nihil a cædonibus differebat: cui ea de causa unica contentio cum civitate fuit, quod eam in barathrum dejicere non posset. Atque præclarus ille, & egregius vir se sistere ad causam dicendam minime

PAGIUS

VIII.
Georgius ante Pascha Alexandriam adventavit.

Hæc autem sub Pascha in sacra Quadragesima acta sunt, per quod tempus jejuniis dediti erant. Interim egregius ille Georgius arrogatis sibi moribus Caipha cum Praside Pilato contra pios Christi cultores debacchabatur. Certe ipso die Parasceves ingressus in quandam Ecclesiam cum Praside & populis Ethnicis, intellecto hominum odio, quo illius violentum introitum aversebantur, auctorem, consuasoremque se præbuit crudelissimo Prasidi, ut eadem hora triginta quatuor virgines & maïrona, item virique ingenui publice flagellis caderentur, inter quos virginem quandam studiosam literarum, & adhuc Psalterium manibus retinentem publice flagellari iussit: discerptus est a carnificibus liber, ipsa autem post flagella in carcerem reclusa est. His igitur ad istum modum patratiss, ne in reliquum quidem tempus otium egere; quippe qui in illa alia Ecclesia, in qua ego potissimum per eos dies commorabar, eadem prorsus molientes, furore ipsorum etiam in templum immisso nihil non ege-

ausus, quasi iudicio condemnatus, uliro in exilium abiit: quem etiam ex re barbarorum est e medio tolli: ne etiam illos, dum ut quisque ei primum obvius est, quasi in scena lamentans, impietatem condoceat. Ille igitur in longum valere iubebitur.

Vobis autem convenit cum paucis sociari, vel potius solos, omnes alios gravitate antecellere, cum virtute & mente tantopere abundetis, quantum ipsa facta clamant, quæ per universum prope Orbem de prædicantur, maxime prudentia. Utinam detur mihi, ut & secundo tot nuncios de vestris laudibus præconis que magnificis audiam! O qui & majores industria obscuratis, & posteris vos præclarum exemplum relinquitis, quique soli duces verbis factisque præstantissimum delegistis, idque sine ulla vel ad breve tempus dubitatione. Ergo animose ab humilibus istis & terrenis deficientes, ad celestia evehamini, duce itinerisque commonstratore reverendissimo Georgio, viro in huiusmodi rebus omnium mortalium exercitatissimo, cujus opera & in futurum cum optima spe agetis, & in præsentia sine difficultate vivetis.

Utinam publice omnes in hac urbe ab ejus voce, velut a sacra anchora, pendeant: ne sectionibus, & adustionibus adversus eos indigeamus, quorum mentes corruptæ sunt; quibus quam maxime denunciamus, ut assistant ab Athanasii studio, neve recordentur superflua illius garrulitatis: alioqui sero sentient, se summis periculis obnoxios teneri; ex quibus haud scio an quisquam eloquentium seditiosos illos eripere possit. Siquidem absurdum esset, perditissimum Athanasium, & de turpissimis sceleribus convictum, quibus numquam par supplicium luerit, etiam si decies occidatur, solum ex solo vertentem in alias perpetuo sedes depelli; & ejus assentatores, & ministros, homines præstigiatores, talesque quos nefas sit nominare, sincere hic turbas facere: de quibus jampridem Iudicibus præceptum est, ut eos occidant: qui for-

XXI.

Adhortatio ad Arianismum.

XXII.

Calumniatur Athanasium.

re, ut ibi me interceptum de medio tollerent: nec aliter evenisset, nisi gratiam Christi propitiæ, auxiliaremque mihi expertus fuisset, unde ita elapsus, licuit mihi paucula ista ex innumeris malis recensere. Ego enim videns eos ad extremam rabiem devenisse, necumque rationem iniens, quo ne vel Ecclesia noxam acciperet, aut virgines indigna paterentur, caesque denuo committerentur, eademque iterum injuria, contumeliæque in populum incumberet, furtim me populis subduxi, memor verbi Salvatoris nostri; Si vos persecuti fuerint in hac civitate, fugite in aliam. Noveram enim ex his, qua adversus illam Ecclesiam perpetraverant, nihil sceleris eos in istam Ecclesiam omisuros, ubi ne ipsam quidem Dominicam diem sanctissimi festi ulla in reverentia habuere, quominus eo ipso tempore, quo Dominus omnes ex mortis vinculis compedibusque asseruerit, homines ejus Ecclesia in vincula conjicerent, &c. Hæc Athanasius.

Ex quibus habemus, Athanasium currenti anno

Matth. 10.

IX.

fortasse ne sic quidem perituri sunt, si mature a prioribus delictis resiliant, & tandem ab iis transfugiant, quibus sceleratissimus Athanasius se ducem præbuit, qui Reipublicæ nocuit, & sanctissimis hominibus impias, & nefarias manus intulit. Hucusque Constantii epistola ad Alexandrinos; cui Athanasius mox subdit illam adversus Frumentium Episcopum datam Tyrannis (ut ait) ejus loci, hisce plane verbis (a).

(a) Apud Athan. ubi supra.

XXIII. Constantius quid in Frumentium rescribat.

Magno nobis studio & curæ est optimi cognitio: arbitrabor enim hoc genus solertia, & diligentia omnibus mortalibus æque impertiri debere, quo talia de numine sentientes vitam cum spe transigant, sine controversiis dissentionibusque de vero & justo. Hac igitur cura cum & vos prosequi dignamur, paria cum Romanis impertientes; unum cum illis in Ecclesiis dogma retinere jubemus. Quapropter Frumentium Episcopum, quam primum in Ægyptum dimittite, & venerabilissimum Georgium, & alios per Ægyptum Episcopos, qui in creandis dijudicandisque Episcopis summam auctoritatem habent. Scitis, & meministis (nisi eorum, quæ publice constant, ignorantiam simuletis) Frumentium ab Athanasio, homine omnibus malis obnoxio, in hunc ordinem vitæ cooptatum esse; qui cum ex omnibus criminibus jure ipsi objectis, nihil prorsus diluere posset; excidit statim a sua cathedra, & ut in vita, ita & in locis omnibus errabundus solum semper ex solo vertit, quasi mutatis sedibus scelera sua effugere posset.

XXIV. Cuncta in Athanasium convertuntur.

Si igitur sponte obtemperet Frumentius, rationesque reddat de universa seditione; certum est apud omnes, eum nihil a legibus Ecclesiasticis, fideque quam nunc obtinet, dissentire, eumque judicio accepto, rationibusque vitæ redditis, ab illis, penes quos est earum rerum auctoritas & censura, Episcopum constitui debere, si modo ipse se re vera & jure Episcopum videri velit. Quod si procrastinationes aucupetur, Judiciumque fugiat; evidens o-

PAGIUS Duplex fuga Athanasii ex ejus Scriptis deducitur.

no ante diem Paschatis die septima Aprilis celebrati, Alexandriæ in quadam Ecclesia lauitise, & ne ab Arianis interceptus de medio tolleretur, in fugam se dedisse. Intelligimus præterea, Georgium Ecclesiæ Alexandriæ inuasorem, in eam urbem non venisse cum Syriano Duce, die nona Februarii, qua Athanasius fugam arripere coactus est, sed duntaxat tempore Quadragesimæ in eam urbem introiisse; quod ipsemet Athanasius in Apologia de fuga sua pag. 704. disertè etiam testatur: Deinde, inquit, superveniens per tempus Quadragesima, qui ab ipsis Cappadocia missus fuerat Georgius, scelera quæ ab iis didicerat, cumulatoria reddidit. Videre enim erat post septimanam Pascha virgines in carcerem detrudi, &c. Præterea Athanasius in Apologia sua ad Constantium pag. 692. de vi quibusdam Episcopis illata locutus subjungit: Hac tum ego admirarer, & iis cogitatione perplexus haberem, ecce de novo alia atrox fama de Ægypto

mnino documentum est, eum sceleratissimi Athanasii verbis inductum, impie adversus Deum agere; cum eodem modo in sceleribus, quorum ille convictus est, pergat: periculumque est, ne, peragrata Auximi, vestrates nefarias & impiis sermonibus corumpat, nec solum Ecclesiis confundat ac turbet, & in summum numen blasphemias dicat, sed ne singulis quoque gentibus vastationem excidiumque conciliet. Certus enim sum, eum ubi aliquid addididerit, comparatimenti in publicum utilitate ex venerandi Georgii familiaritate, & cæterorum qui doctrina pollent, ad suas sedes reversum esse, utpote jam exacte in disciplinis Ecclesiasticis eruditum. Deus vos servet, fratres carissimi. Hactenus ad Auximates Constantius Imperator. Subdit hæc autem Athanasius:

His ego auditis, & per eorum lacrymas, qui ista recensebant, visis; fateor quod res est, in eremum me retuli, id ipsum cogitans, quod & tua majestas videt, in eo ipso ad te perveniendi esse impedimentum, quod ideo querebar, ut ad Præfatos abducerer. Nam si contra me subscribere recusantes, talia tantaque passi sunt; laicique, qui noluerunt cum Arianis communicare, mors imperata est: cui dubium, quin sycophantæ in me novas, & infinitas species occidendi moliti essent, post mortem meam, in quos & quod libitum fuisset, acturi, majoraque adversus nos mendacia conficturi, utpote securi liberique ab omni reprehensore? Non enim metu tuæ pietatis fugi: sed quod eorum furorem ex ætatis ipsorum cognitum haberem, cogitaremque eos, ne de iis quæ præter animi sententiam gesserant, convinci possent, quidvis, ut me occiderent, ausuros.

XXV. In eremo Athanasius remoratur.

Ecce enim cum tua humanitas non ultra quam extra civitatem, provinciamque suam, Episcopos evocari jusserat, isti præclari viri, supra mandatum tuum temerarii, longius quam ultra tres provincias, in loca deserta insolita, horribilia,

XXVI. Proscriptio Episcoporum.

& Lybia nobis ad aures allabitur; Episcopis prope nonaginta pulsis, Ecclesiisque professoribus Arianis traditis, sexdecim in exilium actis, ceteris deinde aut fugatis, aut ad simulationem hæreseos coactis, summam illatam fuisse persecutionem. Siquidem cum Alexandria per diem Pascha & diebus Dominicis in loco deserto, juxta cæmeterium in orationibus haberent, ductor exercitus amplius tribus armatorum millibus succinctus, gladios telaque ferentibus, impressionem in Christianos fecit, &c. Ex hoc ultimo loco discimus, D. Athanasium hoc anno die Paschatis in solitudine, ac extra urbem Alexandrinam fuisse, ideoque in Oratione ad Orthodoxos, quando de malis ipso die Parasceves perpetratis loquitur, iis verbis feriam sextam majoris hebdomadæ non intelligere, sicuti nec per Dominicam Resurrectionis, de qua paulo post sermonem habet, diem Paschatis. Antiqui enim quamlibet diem Dominicam, Resurrectionis Dominicam plerumque appellant. His

homines senes, & annosos Episcopos ejece-
runt: alii enim ex Libya in Magnam Oa-
sim, alii ex Thebaide in Ammoniacum Li-
byæ deportati sunt. Neque rursus formi-
dine mortis ne in fugam dedi, ne quis me
timiditatis accuset; sed ut Salvatoris præ-
cepto obtemperarem, cujus mandatum est,
ut contra persecutores fuga, contra inda-
gatores latebris utamur: ne si nos in a-
pertum periculum offeramus, acrius pro-
vocemus persequentium furorem: siquidem
in equilibrio est, & se ipsum occidere,
& se inimicis ad occidendum propinare;
qui autem fugit, ut Dominus præcepit,
is temporum articulos novit, & vere suis
persecutionibus cavet, ne usque ad sangui-
nem fundendum evecti, rei fiant ejus præ-
cepti, quod homicidium vetat.

XXVII.

Quam autem nos perditii criminatores
voluerint, satis constat ex iis quæ denuo
committunt, quibus studium suum, san-
guinariamque voluntatem egregie produunt.
Quæ si audieris, religiosissime Princeps,
satis scio, magnopere admiraberis: auda-
cia enim eorum talis est, ut nemo non ob-
stupescat. Quanta autem sit illa, paucis,
quæso, accipe. Dei Filius, Dominus &
Salvator noster Jesus Christus, homo pro-
pter nos factus, profligata morte, & li-
berato a servitute & corruptione humana
genere, inter cætera dona sua largitus est
nobis in virginitate exemplar angelicæ san-
ctitatis. Certe puellas ea virtute prædi-
tas, sponsas Christi Catholica Ecclesia
appellare solita est: quas Ethnici conspe-
ctas, ut templum Verbi, admiratione pro-
sequuntur. Nusquam enim alibi sanctum il-
lud & cælestæ æternæ virginitatis manda-
tum feliciter adimpletur, nisi dumtaxat
apud nos Christianos; atque in eo magnum
documentum est, plane apud nos esse veram
religionem. Has præ reliquis omnibus bea-
tæ memoriæ religiosissimus pater tuus Con-
stantinus Augustus in pretio habuit, &
tua religiositas sepe eas in suis scriptis
pretiosas & sanctas nominavit.

Laus sa-
crarum
Virgi-
num.

PAGIUS

positis, Athanasium, postquam die nona Februa-
rii ex urbe Alexandrina fugit, in eandem tem-
pore Quadragesimæ, quæ hoc anno die vicesi-
ma prima mensis Februarii cœpit, reversum esse,
manifestissime liquet. Is enim, qui Syriano
persequente Alexandriam die nona Februarii
reliquit, in eadem rursus urbe tempore Qua-
dragesimæ reperitur, & ne in Arianorum manus
incidat, rursus fugæ se dat, ut ex laudata ad
Orthodoxos Oratione constat. Hinc in epist. ad
Solitarios pag. 843. ait: Deinde post acta ista Sy-
riani, post tanta facinora, post virginum contu-
melias, approbans hujusmodi mala, iterum scri-
bit (Constantius). Senatui, populoque Alexandri-
no juventutem sollicitans, ut omnes simul in unum
coacti, Athanasium persequantur, aut scirent, i-
psos sibi infestos pestiferosque esse. Athanasius au-
tem, antequam ista mandata supervenirent, inva-
sa jam a Syriano Ecclesia, alio accesserat, non
immemor ejus quod scriptum est: Sed abscondere

Has nuper præstantes viri Ariani, nostri XXVIII.
scilicet calumniatores, insidiatoresque, usi Quid in
ad hoc & Episcoporum opera, & ministe- sacras
rio Judicum, detractis vestibus denuda- Virgines
runt: & ab eremitariis suspenderunt; la- Ariani.
teribus earum ita jam tertio laceratis, ut
numquam quicquam tale neque facinorosissi-
mi quidem homines passi sint. Pilatus e-
nim, qui inserviebat per id temporis Ju-
dæis, lancea unum latus Salvatoris per-
fodit: isti autem rabie sua Pilatum vice-
runt, cum non unum latus Christi, sed ut-
rumque lacerarint; membra enim virgi-
num præcipua & propria Christi sunt. Om-
nes certe, quotquot scelera ista audiunt,
vel ad solam famam exhorrescunt; isti soli
nihil veriti sunt denudare & lancinare
impolluta membra, quæ puellarum æterna
virginitas Christo dedicaverat. Et, quod
teterrimum est, si quando male audirent,
& conviciis ob tantam crudelitatem pulsa-
rentur; pro erubescencia, qua tingi debue-
rant, causabantur sese id tuo jussu & im-
perio perpetrasse: tanta illis audacia est
& improbitas ad omne facinus.

XXIX.
Nihil certe in persecutionibus tale quid
gestum esse audimus; quod si tale quid ge- Hæretici
stum reperitur; non decuit tamen sub te Gentili-
Christiano Principe virginitatem istiusmo- bus cru-
di contumeliis exagitari, aut tantam cru- deliores.
delitatem tuæ majestati imponi & adscri-
bi: talia enim scelera impietatis in Filium
Dei, & in consecratas ejus virgines hæ-
reticis conveniunt. En audis, lector, tan-
ti Patris sententia, quorumnam sit opera,
dicatas Deo virgines ludibriis afficere, &
probris atque pudendis contumeliis labe-
factare; ut ex his plane intelligas, in quo-
rum classem rejiciendi sint perditissimi hæ-
retici nostri temporis, Arianos impietate
superantes; dum eas illi, ad extorquen-
dam communionem ab ipsis, eo modo fla-
gellis cædere consueverunt, Imperatoris
causantes mandatum: isti vero in odium
sanctissimæ, quæ a temporibus Apostolorum
viguit in Ecclesia, observantiæ, sa-
cra-

paulisper, donec furor prætereat. Harum autem
literarum administer Heraclius fuit, &c. Quod con-
siliium ipsummet secutum esse, & ad tempus tan-
tum recessisse dubitari non posse videtur.

Nec est quod quis respondeat cum Baronio an-
no CCCXLII. Hermantio in Vita S. Athanasii
lib. 5. cap. 14. & Papebrocio in Vita ejusdem,
die secunda Maii, inserta cap. 13. eam ad Or-
thodoxos epistolam ab Athanasio scriptam, quan-
do Gregorius anno CCCXLI. Sedem Alexandri-
nam invasit, non vero currenti anno, quo ea
iterum a Georgio occupata. Jam enim anno CCC-
XLI. num. XXVI. & seqq. vulgarem illum er-
rorem evertimus, eamque epistolam ad hanc se-
cundam invasionem spectare demonstravimus. Tan-
tum enim abest, ut in priori illa irruptione in
aliqua Alexandriæ Ecclesia obsessus fuerit. Atha-
nasius, indeque ad fugiendam persecutionem eva-
serit; ut ipsemet in epistola ad Solitarios teste-
tur, antequam Ecclesiæ occuparentur, alii cæ-
de-

X.

Epistola ad
Orthodo-
xos ab A-
thanasio
hoc anno
scripta.

cratas Deo virgines (proh dolor !) pro-
stituerent veneranda Christo dicata membra
cogunt, easque reddunt & Catholicæ reli-
gionis & religiosissimæ professionis aposta-
tas; ut hac ex parte lugubriores nobis
threni, quam Athanasio, scribendi essent,
& tetriores nœniæ concinendæ. Sed res
gestas nœsta oratio prosequatur.

XXX.
Heraclius
mittitur
contra A-
thana-
sium.

(a) Athan-
epist. ad
Solitar.

Quomodo autem ab Heraclio Comite
Constantii Imperatoris ejusmodi litteræ &
edicta contra Athanasium Alexandriam per-
lata fuerint, idem S. Athanasius alibi si-
gnificat his scilicet verbis (a): Deinde
post acta ista Syriani, post tanta facino-
ra, post virginum contumelias, approbans
hujusmodi mala, iterum scribit Senatui po-
puloque Alexandrino, juventutem solici-
tans, ut omnes in unum coacti Athanasium
persequantur, aut scirent sibi infestos pe-
stiferosque esse. Athanasius autem, ante-
quam ista mandata supervenirent, invasa
quam Ecclesia a Syriano, alio abscesserat,
non immemor ejus quod scriptum est: Abs-
condere paulisper, donec furor pertrans-
eat. Harum tamen litterarum administer
Heraclius fuit, titulo dignitatis Comes,
præcursor cujusdam Georgii a Cæsare mis-
si, non Episcopi quidem, sed explorato-
ris: num enim Episcopus fuerit qui ab il-
lo mittitur? minime gentium, ut ea quæ
facta sunt, & proœmia ipsius introitus
abunde testatur. Edicta igitur, quæ Im-
perator scripsit, publice proposita sunt. Post-
quam enim a Magno Osio eas litteras ac-
ceperat, nec inveniret suæ mutationis ve-
risimilem causam; excogitavit illam, quæ
minime sibi suisque consiliariis congrueret.
Dixit enim, se fratris sui divinæ & bea-
te memoriæ amicitiam reveritum, tempo-
rarium Athanasio accessum ad se permissis-
se. Quæ res & ipsum in promissis fallacem,
& erga fratrem mortuum ingratum
ostendit. Et post multa in ejusdem dete-
stationem, institutam semel de Heraclio
Comite missio cum litteris orationem assu-
mens, hæc habet (b):

(b) Athan-
epist. ad
Solitar.

PAGIUS

derentur, alii in carcerem truderentur, alii bo-
norum proscriptione multarentur, sese Alexan-
driam reliquissent, & Romam profectum esse: A-
thanasius autem priusquam ista fierent, cum rem
auditione tantum accepisset, Romam navigavit,
non ignarus hæretici furoris. Quare ea ad Or-
thodoxos epistola ad priorem invasionem imme-
rito trahitur, ex eaque etiam male deducitur,
invasionem illam tempore Quadragesimæ pera-
ctam. Nam quæ hoc anno facta, tempore Qua-
dragesimæ contigisse ex indubitatis Athanasii lo-
cis numero præcedenti recitatis certo constat;
priorem vero eidem tempori adscribendam, ex
una ad Orthodoxos epistola, quæ non de ea,
sed de secunda invasione loquitur, duntaxat in-
ferri potest. Is itaque error e vita Athanasii
in posterum eliminetur, certumque maneat, Gre-
gorium anno CCCXLI. Alexandriam incerta an-
ni tempestate venisse; Georgium currenti anno ad
eandem civitatem Quadragesimæ tempore per-

Ita nunc quoque contra Athanasium, Comi-
tem Heraclium misit, & Edicta sua publi-
ce proposuit; & minas de auferendis pa-
nibus, & idolis evertendis, per litteras
denunciavit, & magistratum & plebejo-
rum captivitatem expectandam esse, nisi pa-
reatur. Et in his periculis denunciandis
non veritus est Heraclius publice & magna
voce dicere, Cæsarem jubere, ut Athana-
sius repudietur, & Arianis Ecclesiæ den-
tur. Omnibus ibi non sine admiratione nu-
tu inter se verbisque interrogantibus: Num
Constantius hæreticus factus esset? quanto
ea res flagitiosior erat, tanto majori vi
eam urgebat, Senatoribus, magistratibus-
que, & Ethnicis idolorum Aedituis com-
pulsis, ut istiusmodi postulatis subscribe-
rent, pollicerenturque se pro Episcopo re-
cepturos, quem Imperator mitteret. Probe
admodum Constantius ad canones vindican-
dos ista designavit, qui in locum vicem-
que Ecclesiæ, & populorum Christianorum,
a foro, & idolorum Aedituis istiusmodi pacti
syngraphas postulavit: utpote conscius
se non Episcopum Christianis, sed scripto-
ribus istius pacti Curiosum immittere.
Ethnici igitur ut idolorum suorum securi-
tatem redimerent, nonnulli ut questum suum
assererent; invidis animis subscripserunt,
atque perinde ab illis habitum est, ac si
non Episcopus sed Præses aut Prætor ali-
quis in provinciam a Cæsare mitteretur:
tanta erat, Edictis adhibitis, vis mina-
rum. Quid enim Ethnicis homines facerent,
nisi hoc ipsum quod Imperatori placeret?

Populis autem in Magnam Ecclesiam con-
venientibus (erat enim quarta sabbati an-
te Pentecosten) postridie Heraclius Comes,
adjuncto sibi Ægypti Præfecto Cataphro-
nio, & Faustino Catholico (erat ejus no-
minis magistratus) homine & genere Bi-
thyno, & opinionibus hæretico, juvenes fo-
renses & idolorum adoratores concitat, ut
ex præcepto Imperatoris invaderent Eccle-
sias, & populos lapidarent: plerique au-
tem populorum jussione e sacris facta abie-
rant

XXXI.
Quid He-
raclius A-
lexan-
driæ.

XXXII.
Grassatio
in Alex-
andrinis
Catholi-
cos.

venisse; ac denique Athanasium hoc anno bis ex
urbe Alexandria fugisse, die nempe nona Fe-
bruarii, quando in eam Syrianus Dux irrupit,
iterumque tempore Quadragesimæ, quando Geor-
gius Pseudo-Pontifex Alexandrinus in eadem ur-
be omnia fusdeque vertit.

Athanasius postquam ex urbe Alexandrina fugit,
in solitudinem secessit, ut ipsemet in Ap-
pologia ad Constantium pag. 690. & 697. testa-
tur. Ibidem Apologiam de fuga sua, quando a
Syriano Duce persecutionem patiebatur, statim scri-
psisse videtur, cum necdum factus esset certior
cædium a Syriano Ecclesiam invadente patrata-
rum, dum adhuc ipse in sacrario esset: nam
gratias agit Deo, quod salvari potuerit populo
prius dimisso, & nullam alterius violentiæ men-
tionem facit, quam ejus, qua ipsummet inter-
cipere Dux & milites moliebantur. Nec refert,
quod in eo Opusculo referatur Hosii lapsus, qui
anno sequenti contigit; videtur enim parenthe-
sis

XI.
Athana-
sius Con-
stantium
adire me-
ditatur.

rant, aliquot mulierculis remaneantibus. Res agitur, ut imperatum fuit; oriturque miserabile spectaculum. Modo enim ab oratione se muliercula sessum receperant, cum levis armaturæ forensis illa juvenus cum lapidibus & fustibus irruens, cæteras lapidibus incesserent: sacra autem virginum corpora plagis concidunt, injectaque in vestes manu, trahunt, capita denudant: eas vero quæ inter trabendum obnitebantur, calcibus pulsant.

XXXIII.

Quid in
sacras
Virgines.

Gravia quidem ista & nimium gravia; sed tamen quæ insecuta sunt, multo graviora, & genere contumeliæ prorsus intoleranda. Cum enim scirent pudicitiam virginum, & aurium integritatem, & quod patientius ferrent lapides & fustes, quam obscœna verba; fœdissimis dictis inter invadendum utebantur: & hæc Ariani juventuti suggererant, quippe qui ad ista dicta & facinora cachinnarentur. Sacræ autem virgines, & aliæ castæ mulieres, ut morsus aspidum, ab istiusmodi vocibus refugiebant. Christi vero perduelles suam quoque operam, ut hæc fierent, addebant: nec dissimile est veritati, ipsos easdem cum juventute illas voces concinuisse: delectabantur certe petulantia & obscœnitate verborum, quæ a juventute jactabantur.

XXXIV.

Suppelle-
tilia Ec-
clesiæ in-
centa.

Deinde cum mandatum Cæsaris omnibus suis partibus implevissent (hoc enim illis studio erat, hoc Comes & Catholicis præcipiebant) subsellia, thronum, mensam ligneam, tabulas Ecclesiæ, & cætera quæ poterant, foras elata combusserunt ante vestibulum in magna platea, & thura sparserunt. O quis hæc audiens non fleverit? immo quis non, ne ista audiat, aures occluserit? Idola igitur sua laudibus ferebant, dicebantque: Constantius Ethnicus factus est, & Ariani nostra agnoscunt: nihil enim curant Ethnicos mores præferre, modo ipsorum hæresis stabilietur. Nam & buculam Cæsareos hortos irrigantem adorti sunt immolare; atque immolassent, nisi fœmina fuisset: eas enim immolari suis ri-

PAGIUS

sis postea adjecta margini ab ipsomet Athanasio, & a Librariis imperite inserta textui. Dum in ea solitudine versatur, Imperatorem adire deliberat, fiduciam habens excusandi sui primum apud Deum, deinde apud Imperatorem, si quis eum accusare vellet, ut ipsemet Athanasius in Apologia ad Constantium pag. 690. scribit. Qui pagina sequenti subdit: Nihil mihi mali conscius, ad Pietatem tuam cum hac defensione properaham. Tum subjicit pag. 692. Jamque mihi iter ingrediendi, relicto eremo, fama repente advolat. Ubique enim jactabatur, Liberium Roma Episcopum, &c. aliosque complures in exilium exterminatos esse, eo quod contra nos suscribere recusassent. Dein scribit, se denuo fama accepisse, cum Alexandria per diem Pasche & diebus Dominicis in loco deserto juxta cœmeterium in orationibus haberent Christiani, ductorem exercitus impressionem in Christianos fecisse. Narratis postea quæ post Pentecosten acta fuerant pag. 693. sub-

tibus nefas esse agebant. Hæc religiosi Ariani, quod existimabant in nostram ignominiam redundare, una cum Ethnicis faciebant. Cæterum divinum supplicium eorum scelera declaravit, manifesto demonstrans, eos, ut impie credendo, non in alium quam in ipsum Dominum peccare; ita quoque & ista faciendo, in ipsum Dominum suas injurias committere: quæ res exitu istius miraculi evidentius patuit.

Quidam enim ex petulantioribus juvenibus interiora penetrans, audacter se in throno sessum recepit, & inter sedendum fornicarios roncchos de naribus insonuit; mox deinde consurgens, magna vi thronum convellens ad se distrahit, minime advertens in sese ultionem divinum attrahere. Ut enim olim Azoti incolæ (a) ausi Arcam (a) 1. Reg. 5. attingere, quam illis vel oculis attingere nefas fuit, statimque secundum hoc factum peribant, sed ita ut prius sedium tormentis excruciantur; ita quoque miser iste ausus sellam convellere, fragmento ligni inde in ventrem ipsius resiliente, & quasi ab ipsa ultione impacto, intestina sua perforavit, & eadem vi qua solium disrumpere conabatur, rupta alvo, sua intestina effudit; celeriusque quam ipse thronum auferret, thronus ei vitam sustulit; effusis enim (ut dictum est) visceribus, collapsus est; & inde asportatus, post unum diem expiravit. Alius item cum frondibus ingressus, & ut Ethnicus, eas manu per ludibrium agitans; statim obortis tenebris, ita oculis caligavit, ut nihil videret, neque intelligeret ubi terrarum esset; quem jam jam collapsurum ii qui aderant manibus ducentes, vel potius gestantes e templo extulerunt, adeo ut vix post diem ad mentem redierit, nihil memor eorum quæ vel fecerat, vel passus erat. Quibus conspectis, Ethnicus quidem in metu erant, neque plura ausi sunt.

Ariani autem ne ita quidem ullo rubore repressi, quemadmodum Pharao, magis magisque indurabantur: quippe qui & ipsi quo-

jicit: Ego tamen ne tunc quidem desitii, sed iterum persecutus sum iter ad tuam Pietatem. Tandemque pag. 697. concludit: In eremum, fa-teor, rursus reverti.

Professionem itaque illam Athanasius suscepit, postquam secunda vice Alexandria tempore Quadragesimæ fugit; cum in itinere fama acceperit quæ Alexandria Paschatis tempore, ac post Pentecosten acta fuerant. Porro, quia Athanasius ipse non explicat quousque pertenderit, Papebrocius die secunda Maii in Vita S. Athanasii cap. 25. suspicatur, eum usque in Syriam aut Palæstinam pervenisse. Etenim, inquit, epistolam encyclicam contra Arianos ad Episcopos Ægypti & Libya scribens Athanasius, quæ sub nomine prima Orationis contra Arianos Operibus ejus inseritur Tomo primo, simul indicat, se tunc in Ægypto non fuisse. Verum ex ipsamet epistola encyclicam manifeste apparet, eam hoc anno scriptam, antequam Georgius Ecclesiam Alexan-

XXXV.

S. Thronus ignominia affectus.

1. Reg. 5.

Divina ultio in sacrilegos.

XXXVI.

XII.

Athanasius ad Episcopos Ægypti & Libya scribit.

xan-

Faustinus
persecu-
tor.

quoque suas spes huius & inferne haberent, in Casare nimirum, & in ejus eunuchis: Ethnicos igitur, vel potius ex Ethnicis teterrimos quosque talia designare permittebant. Habebant autem sibi ad istiusmodi histrionem, & Ethnicos concitantem Faustinum titulo Catholicum, moribus autem circumforaneum, & animo protervum. Ipsique per similia instituerunt facere: ut quemadmodum haresin suam ex aliis haresibus expresserant; ita quoque cum protervis hominibus in commune peccantes, aliquid tamen proprii sui in sceleribus & quasi peculiare sibi querebant. Alii igitur (quemadmodum jam dixi) per illos faciebant.

XXXVII.

Sava per-
secutio A-
riano-
rum.

Quæ autem per se designarunt, qui quæso, non superant omnem malitiam & carnificis immanitatem? Quas aedes non depopulati sunt? Quam domum sub specie quaerendi non diripuerunt? Quem hortum non conculcaverunt? Quod sepulcrum non aperuerunt, eo prætextu; quasi Athanasium quærentes, cum nihil nisi rapere, & spoliare studerent? Quot hominum aedes obsignatæ sunt? Quam multa, quæ in hospitalibus erant, militibus administris suis donaverunt? Quis illorum scelerum expers fuit? Quis illis obvius non sese in foro occultavit? Quis non ob istos, relictis aedibus, in deserto pernoctavit? Quis cum sua servare ab istis festinaret, non plura insuper perdidit? Quis maris imperitus, non maluerit mare, marisque pericula experiri, quam illos minaces videre? Multi autem domicilia permutarunt, de porticu in porticum, & ex urbe in suburbana transfiliantes. Quam multi, & quam magnas multas sustinuerunt, & cum non esset unde luerent, mutuo pecuniam sub usuris acceperunt, non alia de causa, quam ut eorum insidias effugerent? Omnibus enim se terribiles ostendebant; ad omnes se magnifice jactabant, Imperatorem in ore habentes, ejusque terrorem & minas denunciantes; cum ministros ad sua scelera haberent Ducem Sebastianum, secta Manichæum, petulantem, ferocem, Præfectum item, & Comitem, & hypocritam Catholicum.

XXXVIII.

Multas certe virgines, quæ & eorum
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

xandrinam invasisset, & dum adhuc Athanasius post primam suam fugam in solitudine commoraretur. Nam pag. 290. Athanasius loquens de quadam Formula Fidei ab Episcopis circiter octodecim subscripta, omnes ostendit ab Eusebianis ordinatos, ad Orthodoxos Episcopos per calumniam subvertendos, additque: Ob eandem causam Georgium quendam ex Cappadocia conduxerunt mittendum ad vos; ejus tamen nulla habenda est ratio: dicunt enim in his partibus, quod ne quidem Christianus omnino sit, sed idolorum zelator, & moribus carnifex, ideoque ab eis electum esse, ut possit injurias, rapinas & caedes facere; ad hac enim exercitatus est diu, & qua Christianæ Fidei sunt, profus ignorat. Quibus ex ver-

impietatem damnabant, & veritatem agnoscebant, ex aedibus suis deportarunt, aliasque ad negotia sua euntes contumeliis affecerunt; operamque dedere, ut a proterviore adolescentibus denudarentur: suisque mulieribus potestatem concessere, ut quam vellent indigne tractarent. Graves igitur & fideles matronæ illis de via cedebant; uxores autem eorum, veluti Bacchæ & Furia circumcursitantes pro calamitate habebant, si neminem invenirent, cui injuriam facerent; eumque diem, quo malefacere non datur, cum mærore transigebant. In summa ita erant feri, & acerbi in omnes, ut carnifices, homicidæ, nefarii delatores, malefici, & quidvis potius quam Christiani ab omnibus vocarentur. Quippe qui Scythas imitantes, raperint Eutyrium subdiaconum, virum probe Ecclesiæ inservientem; quem primum scuticis usque ad mortem curaverunt verberari, deinde ita moribundum in metallum mitti, & non in quodvis metallum, sed in id quod Phæno appellatur, in quod homicida cum condemnatur, non nisi ad paucissimos dies superesse potest: & quod immanius est, ne paucis quidem horis ad curationem vulnerum concessis, hominem statim in metallum deportarunt: prædicantes, si hoc fieret, omnes in metu futuros, & secum consociatam iri. Ceterum ille non longe avectus, cum imbecillior esset, quam ut ad metallum perducii posset, ex dolore vulnerum in itinere decessit. Et ita ille quidem cum gaudio mortuus est, possidens gloriam martyrii.

Impii autem ne ita quidem rubore repressi sunt, habentes (scriptum est) viscera sine misericordia: immo quiddam prorsus satanicum meditato studio designarunt. Cum enim populi pro Eutyrio precibus suis suppliciter intercederent; rejectis populorum precibus, quatuor pro eo bonos, & ingenuos viros, & inter alios Hermiam lavantem pedes peregrinorum, abripi jusserunt; quos Dux multis plagis concisos in carcerem conjecit. Ibi Ariani Scythis crudeliores, postquam videre eos verberibus nondum enectos, expostulare cum Duce occipiunt, minitatieque sunt, se eunuchis scripturos quod non ad ipsorum arbitrium

Ignomi-
nia affe-
ctæ Virgi-
nes.

XXXIX.

Ariano-
rum cru-
delitas.

Cccc fl-

bis habemus, necdum Alexandriam pervenisse Georgium, imo nec fama quidem adhuc Ægyptiis notum fuisse, cum eam epistolam encyclicam contra Arianos, ad Episcopos Ægypti & Libyæ Athanasius scriberet; ideoque eam ab hoc Sancto in suo recessu post irruptionem Syriani Ducis, & ante suum in urbem Alexandriam reditum, ac ante introitum Georgii in eandem civitatem exaratam esse, & ex consequenti nihil eam habere commune cum professione, quam Athanasius versus Constantium suscepit, postquam secunda vice Alexandriam relinquere coactus est. Baronius eam epistolam encyclicam usque ad annum CCLXI. distulit, quo ideo ejus fundamenta evertemus.

flagellaret. Quorum verbis ille conterritus, iterum homines flagellare incipit: ipsi autem qui verberabantur, non ignari cur vapularent, & per quos falso delati essent, nihil aliud dicebant, nisi se ob veritatem flagellari: Non communicamus, dicentes, cum hæreticis; verberato, ut libet: Deus autem ob ista te judicabit. Impii vero eos in carceribus periclitari morique cupiebant. Populus autem Dei, cognita opportunitate temporis, pro eis intercessit, atque ita ut inde post dies septem plus minus liberati fuerint.

XL. Eusebiani vero quasi eo ipso graviter habiti fuissent, alia crudeliora magisque nefaria moliti sunt facere, quæ quidem immania aliorum ingeniis videntur, ipsorum vero hæresi hostilia in Christum profertenti prorsus consentanea. Siquidem Christus nos admonet (a), ut pauperum memores essemus, & vendenda esse bona, & danda in eleemosinam: Esurivi (inquit) & dedistis mihi manducare; sitivi, & dedistis bibere: quod enim uni ex minimis meis fecistis, mihi fecisti. Isti autem, ut re vera Christo infesti, ejus voluntati hac ex parte obistere conati sunt. Cum enim a fratribus in egenos & viduas, quibus in Ecclesiis, quæ jam per Ducem in Ariano- rum potestatem concesserant, sedere non liceret, ac proinde in locis per clericos, in quorum tutela erant, assignatis versarentur, eleemosynas benigne conferri conspicerent: non ferentes hanc pietatem, miseris illos ferire ac verberibus insectari cœperunt: criminibus quoque in donatores eleemosynarum intentatis, illos apud Ducem eo nomine accusarunt, utentes ad ea opera cuiusdam militis.

XLII. Gratium id admodum fuit Sebastiano: nam apud Manichæos misericordia non est, & pro re hostili habetur pauperum commiseratio. Erat igitur nova expostulatio, & tribunal primum ab ipsis excogitatum, ubi de beneficio reatus fieret, & miserator accusatione impeteretur: & is qui beneficium acceperat, vapulare. Malueruntque pauperem esurire, quam liberam aliis misericordiam permittere; & hoc quoque ab antiquis Judæis ipsi novi Judæi didicerant. Nam & illi cum vidissent, cæcum a nativitate, visum recepisse, & eum qui multis temporibus paralyticus fuerat, sanatum esse: auctorem quidem beneficii Dominum nostrum vituperabant; beneficio autem illo affectos, ut transgressores condemnabant. Quis igitur non ad ista obstupuit? Quis non hanc hæresin ejusque assertores execratus est? Quis non cognovit Arianos belluis immaniores esse?

XLII. Atqui scelerati, id quod per ista sua facinora captabant, minime assecuti sunt, sed magis odium suum apud omnes intenderunt. Sperabant enim vi, & insidiis multos cogi posse, ut secum communicarent;

sed res illis in contrarium cessit. Qui enim ista patiebantur, eas calamitates tamquam martyrium sustinebant, minime proidentes aut inficientes piam in Christum fidem. Extranei autem, qui ista spectabant, in quo numero etiam Ethnicis erant, Arianos, ut Antichristos & carnifices, execrabantur: est enim genus humanum amans pauperum, & proum ad misericordiam; sed Eusebiani humanam mentem exuerant. Egeni porro, qui ita vapulabant, optassent forsitan, vel a quovis beneficium accipere; verum id Eusebiani Judicium & Comitum imperio succincti, quibus libera potestas erat quemlibet affligendi, nequaquam permittere voluerunt.

Quæ enim in presbyteros & diaconos fecere; & quomodo ipsos sub Duce & Judicibus in exilium egere, eorumque amicos militari manu extraxerunt, Duce Gorgonio plagis eos concidente; & quo modo omnium, quod summæ crudelitatis est, etiam, jam mortuorum membra artusque per summam sævitiam discerpsissent, non est ut verbis enuncies: vincit immanitas omnem rationem eloquendi: quid enim tantum dixeris, ut rem ipsam elocutus videre? aut cujus primum mentionem facias, ut non inuenias primis secunda; secundis tertia, ac deinceps posteriora quæque efferratiores? omnes enim eorum conatus cæde & impietate redundant. Et paulo post, hos immaniores fuisse persecutoribus Ethnicis, apta inter eos facta collatione, declarat his verbis:

Ego enim a patribus audiui (& verum arbitror) cum persecutio esset nata sub Maximiano, Ethnicos homines, fratres nostros Christianos, cum quererentur, latebris abdidisse, eosque sæpe pecunia multatos, & carceri mancipatos fuisse, non ob aliud, quam quod profugientes ad se prodere nollent, eosque eadem fide qua seipos tuendos putarent, non veriti ob id sese periculis objicere. At nunc mirifici isti novæ hæreseos inventores, nullæque re, ut insidiis clari, omnia in contrarium faciunt: ipsi enim ultro carnifices effecti, & occultatos rimantur, ut eos e latebris eruant; & occultatoribus insidias nectunt, æque sibi inimicum & occultatum & occultatorem arbitantes: ita natura cruenti sunt, & homicidæ, & scelerum æmuli. Et paulo post:

Adbuc enim hæresis sævit, eosque qui illam nondum cognitam habent, ad noxam circuit: quibus autem nocuit, iis novam injuriam meditatur. Ecce enim post nocturnam grassationem malaque inde propagata, non intermittunt apud Cæsarem criminationem struere: neque id mirum, cum certi sint se se audiendos, modo impia asferant. Agunt igitur, ut damnatio gravior exilio infligatur, & ad necem rapiantur, quotquot impiæ hæresi non obtem-

Ariano-
rum im-
manita-
tem om-
nes exe-
crantur.

XLIII.
Quid A-
riani in
presbyte-
ros, &
Diaconos.

XLIV.
Persecutio
Ariano-
rum cæte-
ris crude-
lior.

XLV.

Barcæ
Marty-
rium.

peraverint: & certe nunc eo genere crudelitatis sæviunt. Secundus igitur Pentapolitanus nomine tenus Episcopus, homo omnium mortalium teterrimus, ejusque in conjuratione socius Stephanus, non ignari, se de quavis injuria ob hæresis gratiam excusari posse, Barcæ quemdam presbyterum uacti, nomine quidem Secundo similem, fide dissimillimum, ipsis non obtemperantem, calcibus obrutum interfecerunt. Ille autem cum occideretur, Sanctum imitatus, ita locutus est: Nemo me apud Judicem vindicet: habeo vindicem Dominum Jesum, pro cujus nomine ista patior. Illi contra hominis ita loquentis nihil quicquam miserti sunt, neque diei ullam reuerentiam habuere, cum in ipsa Pentecoste hominem sceleribus & impietatibus Diabolum totum, quantus est, induentem? Hæc Athanasius, post alias illatas Paschatis temporibus clades, paucis attingens res Pentecostis festo gestas: quarum aliis in locis uberiolem profecutus narrationem, sic ait (a):

(a) Athan.
Apolog. de
fuga sua.

XLVI. Gravia quidem ista, graviora tamen, quæ postmodum commissa sunt. In hebdomariani tempore Pentecostes. de siquidem post sacram Pentecosten, populus, completis jejuniis, ad orandum ad cæmeterium abiit, eo quod abhorrerent a communionem Georgii. Quod cum homo omnibus modis sceleratissimus intellexisset; Ducem copiarum Sebastianum, secta Manicheum, ad vim & ad arma instigat. Igitur ille militari manu, infestis telis, cum alii gladios strictos, alii arcus gestarent, impetum in populum facit; rarosque illic oratores deprehendens (nam plerique ut erat diei tempus, discefferant) talia designavit, qualia par erat eum designare, qui istiusmodi hominibus aurem præbisset. Virgines enim ignibus flammantis rogi adnotas adigebat ad confessionem Arianae religionis: ibi cum eas invictas cerneret, corpora nudat, atque ita in faciem cedit, ut vix longo post tempore a suis potuerint agnosci. Viros autem quadraginta comprehensos nova ratione laceravit: virgis enim palmeis aculeos suos adhuc retinentibus ita terga eorum cecidit, ut alii sæpius a medicis ob tenacius inhaerentes aculeos frustra curati; alii curationem non ferentes, mortem oppeterint. Ceteros deinde omnes, quotquot comprehenderant, in eam partem Ægypti quæ Magna Oasis appellatur, relegarunt. Corpora autem defunctorum initio ne suis quidem dari voluerunt, eaque pro libidine sui consilii infepulta clanculum habuerunt, quod putarent suam crudelitatem posse latere. Qua in re vecordes illi magno errore mentis tenebantur: necessarii enim amicique interfectorum, de confessione quidem suorum læti, sed mæsti admodum de subductis corporibus, nec tacentes facti

Ann. Eccl. Tom. IV.

immanitatem, causam dedere, ut scelerum tragœdia semper in majus divulgarentur.

Illi autem ex Ægypto & Africa hos Episcopos ad fugam exiliumque compulerunt, Ammonium, Muim, Cajum, Philonem, Hermem, Plinium, Psenosyrin, Palemonem, Agathonem, Anaganphon, Marcum, Ammonium, & alterum ejusdem nominis Marcum, Dracontium, Adelpbium, Athenodorum, presbyteros vero Hieracem & Dioscorum; quos tanta acerbitate raptaverunt, ut quidam in via, quidam in exilio mortem oppeterint, actis in fugam pluribus quam triginta Episcopis: siquidem illis studium fuit, secundum Achab quoquomodo, si fieri posset, veritatem e medio, tollere.

XLVII. Quod ad Dracontium Episcopum spectat; hunc illum esse putamus ejus nominis virum, quem ex monacho, diu renuentem, ipse Athanasius adegit tamen, ut episcopatus onus susciperet: est vero mentio apud S. Hieronymum de eodem Dracontio Episcopo exulante, atque Philone collega, quos S. Hilarion, cum petiit Ægyptum, invisit: ait enim cum agit de ejus adventu in Ægyptum (b): Quinto igitur die Hilarion venit Pelusium visitatisque fratribus qui in vicina eremo erant, & in loco, qui dicitur Lychnos, morabantur, perrexit post triduum ad castrum Theaubatum, ut videret Dracontium Episcopum & confessorem, qui ibi exulabat: quo incredibiliter consolato tanti viri præsentia, post aliud triduum multo Babylonem labore, pervenit, ut videret Philonem Episcopum, & ipsum confessorem: Constantius enim Rex Arianorum favens hæresi, utrumque in ea loca deportaverat. Hæc de S. Hilarione Hieronymus; ex cujus testificatione & illud proditur, invisisse ipsum Christi confessores anno qui sequitur Antonii obitum, qui contigit post sequentem annum.

XLVIII. Dracon-
tius Epif-
copus.

(b) Hier. in
Vita S.
Hilarion.

XLIX. Porro ejusdem quoque auctoris assertione compertum habetur, tempore mortis ipsius Antonii eundem Hilarionem fuisse ætatis, & ætatis sexagintaquinque: qui cum puer invisisset olim Antonium annos quindecim natus, largitus sua bona pauperibus, monasticam vitam arripuit, quando desertum a Majuma Navale Gazæ septem milliaribus distans petiit, ubi magna miraque operatus, non Palæstinis tantum innotuit, sed toti pene Orbi conspicuus factus fuit; cujus ad monasticam perfectionem progressus, & præclaras ab eo virtutes & miracula edita, idem auctor pluribus persecutus est.

L. Sed jam ad cladem Orthodoxorum Ægypti Episcoporum revertamur, & quæ singulis Episcopis exulibus loca singula fuerint præscripta, eodem auctore Athanasio recensemus, ac primum quæ his præmittit ita scribens (c): Ecce enim nunc ad Solitar.

Cccc 2

de.

Traditæ
Ecclesiæ
Arianis.

denuo Alexandria, & in Ægypto, & per universam Libyam Constantius Imperator Ecclesias turbavit, & propalam edixit, ut Catholica Ecclesiæ, ejectionis piæ religionis Episcopis, in universum hominibus Arianæ opinionis tradantur. Hoc Dux exercitus facere incepit; ac jam inde Episcopi, presbyterique, & monachi ferro vincti, plagis usque ad mortem cæsi, alio atque alio transmittuntur: omniaque in singulis locis tumultibus agitantur: Ægyptus & universa Libya in periculum venit, populis rerum iniquitatem indigne ferentibus, cum ante oculos suos videant Antichristo viam parari, sua sibi eripi, eaque hæreticis dari. Quando igitur unquam audita est tanta iniquitas? Quando tale malum vel in persecutione visum fuit? Eibnici erant qui prius persequerentur, sed tamen in Ecclesias idola non inferebant. Zenobia Judæa erat, & protectrix Pauli Samosatani; sed tamen Ecclesias Judæis in synagogas non tradidit. Novum istud odium est, neque simplex persecutio, sed immanitas quedam omni persecutione plena, præmiumque & præparatio Antichristi. Esto contra Athanasium aliosque Episcopos quos in exilium misere, comminisci potuerunt criminum causas; sed nihil illa ad hoc novum genus malorum. Quid criminis confingere possunt contra universam Ægyptum, Libyam, & Pentapolim? Non enim in singulos insidias moliti sunt, ut mentiendi occasionem haberent, sed simul omnes adorti sunt; unde fit, ut, si quid fingere ausint, falsi statim mendacesque appareant.

LI.
Clerici
Ecclesiæ
Cathol.
undique
pulsi.

Excacavit eorum animos malitia eo ipso, quod simpliciter postularunt, omnes Episcopos sine exceptione submoveri; ut clarum facerent, se contra Athanasium, cæterosque Episcopos quos in exilium misere, non alia de causa, quam ob impiam hæresin, falsum crimen confinxisse. Res enim non amplius latet, sed jam omnibus compertissima est, eo quod & Athanasium e civitate ejici, & Arianis Ecclesiam tradi juberit; adeo ut jam presbyteri & diaconi, qui cum Athanasio a Petro usque Alexandrino & Alexandro in clero & Ecclesia fuere, profligantur; & hominibus certe Arianis, neque illis novitiis, sed veteranis, ac jam olim cum Ario ab Alexandro Episcopo damnatis, Ecclesiæ donentur. Ita in Superiori Libya Secundus, in Alexandria Euzoius ille Chananeus, Julius, Ammon, Marcus, Ireneus, Zosimus, Serapion cognomento Scurricula*, in Libya vero Sifinnius cum juvenibus ejusdem secum hæreseos cultoribus Ecclesias accipiunt. Sebastianus vero exercituum Dux singulorum locorum præpositis & militaribus Præfectis in eam sententiam litteras misit, ut veros Episcopos persequerentur, & pro illis suffragatores

* Securi-
cula.

hæreseos in Ecclesiam introducerent. Nihil horum omissum; relegarunt enim Episcopos qui in clero consenserunt, & per multos annos in Episcopatu versati fuere; ex quibus Ammonium in Superiorem Oasin, Muim, Psenosyrin, Illammona, Plenem, Marcum, Athenodorum in Ammoniacam in exilium miserunt, nihil aliud captantes, quam ut in desertis solisque locis oberrando perirent.

Episcopi
relegati.

Nihil eorum, qui adversa valetudine laborabant, miseri; adeo ut iter ægre ob imbecillitatem ferentes, lecticis asportati sint, a tergo ob morbum funeralibus instrumentis subsequi jussis: certe unus ex eo numero extinctus est, cujus ne cadaver quidem ad suos referri permiserunt. Atque hinc est, quod Dracontium Episcopum in solitudinem eam, quæ circa Clysmata est, retruserint; Philonem Babylonem, Adelpium in Psinabla Thebaidis, Hieracem autem & Dioscorum presbyteros in Soinem; Ammonium item, Agathum, Agathodæmonem, Apollonium, Eulogium, Apollo, Paphnutium, Cajum, Flavium veteres Episcopos profugos fecere; & hos quidem in lapidicinis manciparunt: illos ad necem persecuti sunt, multosque laicos numero quadraginta spoliaverunt; virgines autem, quas antea flammis admoverant, & ita palmarum flagellis verberaverant, ut quinto die aliæ perirent, aliæ sub chirurgorum manibus ob stimulos palmarum corporibus impactos, graviore morte dolores paterentur, e suis finibus ejecerunt: & quod gravius apud omnes qui mente valent, sed tamen (quod proprium est impiorum) cum vapulantes fœmina inter verbera Christum invocarent, illi pro majori contumelia dentibus suis in eas stridabant. Quinimmo ne corpora quidem occisorum suis ad sepulturam concessere, sed locis occultis abdiderunt, ut laterent scilicet ipsorum homicidia: verum ea minime latuerunt, universa enim Civitas hanc crudelitatem vidit; omnesque eos ut carnifices, ut maleficos, ut latrones aversati sunt: quippe qui & monasteria everterint, & ignes injecerint ad monachos comburendos, domosque diripuerint, & deposita ab Episcopis in adibus ingenuorum hominum irruentes deprædati sint & interverterint, viduasque calcibus obriverint, elemosinis obstiterint: istiusmodi sunt scelera Arianorum.

LII.
Dira per-
secutio.Quid in
Monaste-
ria, &
Monachos.

Quid autem pro impia sua hæresi conentur, quis, quæso, vel audiendo non exhorrescat? qui tot & tam graves ætate Episcopos relegarunt, & in illorum locum juvenes libidinosos, Eibnicos, ne catechismo quidem imbutos (ea spe, quasi res statim confici posset) necnon & bigamos, & de maximis criminibus male audientes, opum gratia & potentia commendatione, modo aurum darent, veluti emptores, e foro

LIII.
Quales E-
piscopi
suffecti
Martyri-
bus, &
Confesso-
ribus.

foro ad Episcopatus misere. At jam inde gravior calamitas populum pressit: qui cum averfarentur mercenarios istos ab Arianis quidem pro Episcopis submissos, sed tamen publice pro alienis habitos; flagellis misere a Duce, bonis Fisco additis, concidebantur. Quod admodum libenter faciebat homo Manichæus, nempe Sebastianus dux, eo animo, ne illi suos Episcopos reposcerent, & quos averfabantur, reciperent, homines nimirum ea agentes, quæ prius inter idola sua luserant. Quis hæc videns vel audiens, quis item considerans ferocitatem impiorum, & tantam injustitiam, modo ipse justus sit, non ingemiscat? in locis enim infidelium suspirant justi.

LIV.

Justa in Constantium in-
vectiva.

Quis igitur, cum ista fiant, & cum impietas tantam impudentiam sibi vendicat, ausit jam inde Constantium hominem Christianum appellare, ac non potius Antichristi imaginem esse? Quid enim ex notis Antichristi huic deest? aut quid est, cur non omnibus modis Constantius Antichristus, & vicissim Antichristus Constantius habeatur? Nonne in Magna Ecclesia, in Cæsareo victimas contra Christum, & blasphemias, veluti ex præcepto ejus, Ariani & Ethnici fecere? Nonne visio Danielis (a) istiusmodi notis Antichristum significat? nimirum quod bellum gesturas cum sanctis sit, & quod invalescet contra eos &c. Quod item spectat ad Episcopos a Constantio in exilium missos; Epiphanius (b) auctor est, quamplures eorum in Cappadociam fuisse relegatos, nempe Eulogium, Adelphium, Alexandrum, Ammonium, Arpocratonem, Isaac, Isidorum, Annubionem, Pitimum, Euphrationem, & Aaronem, quorum superius mentio facta est; hosque Diocæsaream amandatos, conventos esse a Marcelli discipulis, idem ait, sed ab eis ut suspectos non fuisse susceptos.

(a) Dan. 7.

(b) Epiph. hæresi 72.

In Cappadociam Episcopi relegati.

LV.

(c) Marcellin. de schismate Ursicini.

Theodorus Episc. Oxyrinchi Arianus.

Marcellinus presbyter (c) in libello de schismate Ursicini, consentientia his, quæ ab Athanasio scripta sunt de populis non recipientibus ordinatos ab Arianis, hæc narrat de Theodoro Episcopo Oxyrinchi illustris in Ægypto Civitatis, qui ab Arianis pellectus atque seductus e Catholice Ecclesie castris defecit ad ipsos Arianos, adhærensque Georgio, fidem Orthodoxam abjurans, & sacerdotium execratus, quod acceperat in Ecclesia Catholica, se laicum professus, petiit ab eodem sacrilego Georgio ordinari, & sic in Ecclesia Episcopus ministrare. Hujus vero communionem cum plebs vehementer detestaretur, Athanasium delitescentem conveniens, ab eo petiit Heraclidem virum sanctissimum ordinari sibi Episcopum, cujus ipsa doctrinam confestaretur & mores: cum Theodorus ille nequam, sumptis secum militibus lancea-

riis, in populum in Ecclesia existentem barbarico impetu grassatus est, ubi magna fuit facta Fidelium cædes, & virginum pudor contaminatus, altare profanatum; quando & Heraclidem ipsum contumeliis affectum alio transtulit: at de ipso Heraclide rursum inferius. Sed hæc pluribus Marcellinus.

Meminit & Lucifer Calaritanus (d) de duobus presbyteris Ecclesie Alexandrinæ, qui ab Athanasio & fide Catholica deficientes Georgio adhæserunt; cum hæc in Constantium ait: Non enim apud Alexandriam Machetam & Didymum ex presbyteris execraris, qui noscuntur ex Christianis facti Ariani; sed averfariis scilicet quos cognoscis stare nobiscum. Aut si non ita est, cur nunc non execraris Didymum & Macheram, quos antea execrabaris? nisi quia tunc a te fuissent execrabiles habitus, quia essent adhuc scilicet Christiani: nunc vero sint tibi carissimi, quia videlicet esse cœperunt, ut tu, apostata, blasphemus. Ita ipse.

LVI.

(d) Lucif. Cal. pro Athan. l. 2. Macheta, & Didymus Ariani.

At qui profecuti sumus Athanasium in eremum fugientem, cum eodem ibidem commorante versetur oratio. Superstes adhuc erat Magnus Antonius, quem saltem invisisse, si manere apud eum diu non licuit, mihi facile persuadeo. Porro ad evitandos curiosissime indagantes eum Arianos, perinde ac venaticos canes, occultiores latebras ipsum quæsisse oportuit; ubi usque ad Constantii obitum commoratus, haud otiosus vitam transegit: ibi enim complura conscripsit, quæ ad roborandos in fide Catholicos, & lapsos erigendos, magnopere conducerent: quibus insuper ipse Arianos, & eorum fautorem Imperatorem, atque Præfectos impietatem excolentes, magnopere exagitaret. Tunc enim luculentam illam epistolam elucubravim ad omnes in eremo solitariam vitam agentes. Nam quod non liceret singulos invisere, coramque (ut in optatis erat) cum omnibus sermonem habere; voluit ea nobili scriptione cunctis præsto esse, eosdemque ne ex adversariorum calumniis quævis posset pulsare, tentatio, de cunctis, quæ ab Arianis adversus Ecclesiam Alexandrinam gesta essent, reddere certiores, cum id complures ex ipsis magnopere expetiissent. Quam quidem hoc ipso anno ab eodem scriptam esse, ex eo facile potest intelligi, dum apparet, res gestas usque ad præsentem annum oratione profecutum fuisse; quæ autem post hæc acciderunt minime attigisse.

LVII.

Athanasii lat bræ in Eremo proficuz.

Athanasius scripsit ad Solitarios.

Tunc etiam cum durissimum nuncium accepisset de his quæ dicatæ Deo virgines passæ essent, acerbissimos casus jugiter lacrymis profecutus, eas consolaturus, litteras ad ipsas scripsit: verum illæ non extant, sed tantum ex eis breve fragmen-

LVIII.

Athanasius scriptis consolatus est Virgines.

mentum, quod Theodoretus recitat cum
(a) Theod. ait (a): Idem Athanasius ad virgines il-
l. 2. c. 14. las, quæ acerbos cruciatus illos pertulif-
sent, orationes, quibus eas consolaretur,
scripsit, in quibus quidem inseruit ista:
Ob hanc causam nulla vestrum in mæsti-
tia sit. Quamvis isti impii vobis invi-
deant sepulturam, & funera ducere pro-
hibeant (nam hætenus quidem Arianae tra-
gædiæ exitus) & portas occludant, &
prope monumenta tamquam larvæ assideant
observantes ne mortuorum quisquam tumu-
lo condatur, &c. Hæc ibi.

LIX.
Athana-
sius scri-
psit Apo-
logiam de
fuga sua.

Quod insuper accepisset, Arianos igna-
viæ & socordiæ nomine fugam suam in-
famare penes populum non desinere, ca-
lumniantes scilicet, quod malæ causæ dif-
fusis, maleque sibi conscius solum vertif-
set, nec ea ex parte optimi pastoris nu-
meros expleffet, cujus muneris est animam
suam pro ovibus ponere; sed mercenarii,
cujus est sibi potius, quam ovibus con-
sulere: Athanasius ipse tunc ad hos redar-
guendos, qui, quod optassent illum occi-
dere, adeo ægre ferrent jam fuga lapsum,
& e manibus ipsorum ereptum, egregium
plane commentarium tum elaboravit, quo
texuit Apologiam de fuga sua, in cujus
hæc habet exordium: *Audio, Leontium An-
riochenum, & Narcissum Neropolitanum,
& Georgium Laodicensem, reliquosque
cum ipsis Arianos multa de me obgnare,
& crimen timiditatis opprobare; quod,
cum ab iis ad necem quærerer, non me
ipsis in deditioem obtulerim, &c.* Plura
etiam inculcat, quibus cum illorum in-
persequendo furorem, vesanamque rabiem
ex crudelibus factis testatam reddidit, tum
ad sui defensionem oracula divina adduxit
in medium, quibus & ipsorum petulantia
retunderetur; atque sua fuga, ab eorum-
dem calumniis vindicata, laudabilis habe-
retur. Certe quidem ab aliis, tum præ-
sertim a Sancto Augustino, ut commen-
dabilis adducitur in exemplum ejusmodi
Athanasii fuga, cum ait (b): *Fugit Apo-
stolus, cum a persecutore proprie ipse quæ-
reretur, aliis utique necessitatem similem
non habentibus, a quibus illic ministe-
rium absit ut desereretur Ecclesiæ: sicut
fugit sanctus Athanasius Alexandrinus E-
piscopus, cum eum specialiter apprehende-
re Constantius cuperet Imperator; nequa-
quam a cæteris ministris deserta plebe Ca-
tholica, quæ in Alexandria commanebat.*
Hæc ipse.

(b) Aug.
ad Hono-
rat. epist.
180.

LX.
Athana-
sius scri-
bit Apo-
logiam
ad Con-
stantium.

Quod autem Ariani, & in primis (ut
vidimus) ipse Constantius Imperator, quo
sua ipsorum facta aliquo prætextu justi-
tiæ obvelarent, maledicta in Athanasium,
ut in impostorem, & hominum omnium
scelestissimum jactarent, immo & plura
in eum etiam scriptis spargerent, quibus
simpliciores fidem adhibentes possent in-
ipsum Athanasium facile commoveri: ne-

cessarium eidem Athanasio visum est, ad
eundem Imper. Constantium scribere A-
pologiam; quem potius optasset, si licuis-
set, præsentem convenire, & coram di-
cere causam suam: jam enim ad illum
profecturus (ut vidimus) statim post fu-
gam in eremum iter aggressus erat; sed
non licuit ex causis superius enarratis.
Ea igitur scripta Apologia, in illa omnes
calumnias quas in ipsum Ariani objectas-
sent, per singulas, easdem confutando,
recenset.

Erant enim istæ, quarum diversis in lo-
cis pro rerum tractandarum occasione su-
perius mentio facta est, Tyriæ illæ ca-
lumniæ, a tot Conciliis, nempe Alexan-
drino, Romano, & Sardicensi discussæ
pariter & excussæ: his additum, ad
exasperandum Constantii animum, figmen-
tum illud, nimirum quod Athanasius agens
in Occidente, Constantem Imperatorem
adversus Constantium concitasset: sed haud
huic inferius fuit illud ab iisdem Arianis in
eundem excogitatum commentum, quod
cum esset Alexandria, litteras scripsisset ad
Magentium tyrannum, quibus eum adver-
sus eundem Constantium provocasset.
Contemptus insuper ejusdem Imperatoris
fuit Athanasius ab iisdem insinulatus,
quod basilica ab eo Alexandria erecta,
ad sacra, ipso inscio, usus esset. Verum
cæteris recentior illa fuit in eum illata
calumnia, quod vocatus a Constantio, ad
eum accedere contempisset. Diffamaban-
tur hæc ore Arianorum; quæ fidem in-
venisse apud Imperatorem, ab aliis, qui-
bus parum Athanasius perspectus erat,
facile credebantur. Sed quam veteratorie
atque calumniose istæ ab illis fuerint ad-
inventæ fallaciæ, & hujusmodi coagmen-
tata mendacia, dicta Apologia ad Con-
stantium scripta ipsemet Athanasius aper-
tissima luce demonstrat: quibus plane per-
moveri potuisset Constantii animus, nisi
obduratæ perfidiæ & obstinatæ impieta-
tis arctis vinculis alligatus; & insolubi-
libus pene nodis obstructus fuisset.

Sed ad hæc insuper, tam Arianorum, LXII.
quam Gentilium assertione, ea de Athana-
sio erat vulgata calumnia, quod magus
esset, atque augurandi calleret scientiam,
quod & ex Ammiano superius dictum est:
unde vero emerferit ejusmodi falsæ famæ
ocasio, Sozomenus narrat, ac primum
hæc ait (c): *Itaque his rebus & aliis* (c) Sozom.
permultis, quæ similiter ab eo præsigna- l. 4 c. 5.
bantur, ex Gentilibus adversariis suis,
& Ariani in crimen falso vocatus est,
quod eas per præstigias magicas confice-
ret. Nam fama est; quodam tempore, cum
per plateas Civitatis incederet, forte for-
tuna corvum versus eum volitantem croci-
tasse; turbamque Gentilium casu astantem,
eum tamquam præstigiatoem irrisisse, at-
que adeo ab illo postulasse, ut, quid di-
xif-

LXI.
Calu-
mniæ in
Athana-
sium con-
gestæ.

LXII.
Magiæ
Athana-
sium accu-
satus.

Athanasii
prophe-
tia male
accepta.

xisset corvus, ipsis memoraret: illum au-
tem leniter subridentem respondiſſe, Cras;
quod Latino sermone diem proxime sequen-
tem significat. Quare cum istam vocem e-
miserit, obnunciat vobis, diem crastinum
peracerbum vobis futurum: pramonſtrat
enim vobis mandato Imperatoris probi-
bitum fore, ne vestrum diem festum,
qui proxime sequitur, celebretis. Quæ A-
thanasii prædictio, licet ipsis videretur
ridicula, vera tamen exitit. Nam die
crastino litteræ Imperatoris sunt magi-
stratibus Civitatis redditæ, quæ jube-
bant ne Gentilibus amplius potestas per-
mitteretur, vel ad fan. sua accedendi, vel
consuetos ritus & conventus celebrandi.
Itaque festus dies, qui tum forte incidit,
iisque Gentilibus venerandus atque magni-
ficus, sublatus est. Verum quod Athana-
sius dono prophetiæ imbutus fuerit, ista
quidem dixiſſe sat est. Hucusque Sozo-
menus.

LXIII.

Qui igitur ab Ethnicis Athanasius de-
ridebatur, voluit ea occasione ipsos Ethni-
cos eo modo illuſiſſe, juxta illud Prover-
biorum (a): *Responde stulto secundum
stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videa-
tur.* Ut qui ab eis de augurio stulte ad-
modum rogaretur, divinum consilium ad-
versus ipsos paratum ac breviter affutu-
rum, divinitus cognitum patefecerit. Cæ-
tera autem quæ ibidem habet Sozomenus
de latebris Athanasii in cisterna, ea postea
contigerunt, sicut & cum navigio fugam
arripuit: alio namque tempore illa acci-
diſſe dicemus. Cæterum de exagitatis Æ-
gyptiis Gentilibus a Constantio Imp. est
mentio in litteris Juliani Apostatæ datis
postea ad eisdem Alexandrinos. Sed ad
Athanasium latitantem in eremo redeamus.

(a) Prov.
28.

Athanasii
intentio.

LXIV.

Eodem quoque latebrarum ipsius tem-
pore, sed ultimo ferme ejus articulo, nem-
pe post biennium, soluto jam Liberio ab
exilii pœna (b), idem Athanasius proli-
xiorem pro se scripsit Apologiam, quam
secundam vocant, eamdemque cunctis per-
spicua & communem omnibus. Hisce A-
thanasius latitans adversus impios Arianos
pugnavit armis; quibus illi confossi jacu-
lis, majori odio in eum accensi, ubinam
gentium lateret, pervestigare sollicitius co-
nati sunt; sed frustra quæſerunt, quem
Dominus, secundum illud (c) Psalmogra-
phi, absconderat in abscondito faciei suæ
a conturbatione hominum; at de his in-
ferius. Antequam autem Athanasius late-
bris illis abstrusioribus confoveretur, a
Magno illo Serapione Thmucos Episcopo
æque exule fidei causa accepit litteras,
quibus rogabatur scribere quæ passus esset
ab Arianis; deque Ariana hæresi, & au-
store Ario, ac denique de ipsius interitu,
quo sine diem clausisset extremum, expo-
ſcebat: hæc ille non sui causa, utpote,
qui omnia satis perspecta haberet, sed a-

(b) Athan.
Apolog. 2.

Athanasii
Apologia
secunda.

(c) Psalms.
130.

liorum titubantium in fide fratrum; ut,
rerum veritate percognita, confirmaren-
tur. Sed quod primo loco petebatur, A-
thanasius jam præstiterat (ut ait) in epi-
stola illa ad monachos scripta: quod reli-
quum erat, spectans ad infamem obitum
Arii, reddita ad eum epistola rei gestæ
narrationem conscripsit: quæ autem ab
eodem Athanasio ad eundem Serapionem
exulem ex eremo adversus impugnantes
divinitatem Spiritus sancti scripta fuerint,
suo loco ac tempore dicturi sumus.

At qui Athanasii tuendæ innocentæ cau-
sa Episcopi jam antea proscripti fuerant,
qui, inquam, ne in illum latæ ab Aria-
nis sententiæ subscriberent, in exilium ex
Mediolanensi conciliabulo in diversa loca
fuerant deportati: quantumlibet inter ho-
stes, tamen non desiere ejusdem Athanasii
innocentiam prædicare, atque, cum lice-
ret, etiam litteris contestari: quod inter
primos egregie præstitit Lucifer Episco-
pus Calaritanus. Hic enim, cum exul a-
geret, pro Athanasio in primis adversus
Constantium duos libros conscripsit, ter-
tium contra eundem de non communican-
do cum hæreticis, rursus alterum de Re-
gibus apostaticis. Quas quidem suas lucu-
brationes Lucifer nequaquam apud se re-
tinuit edendas post mortem Imperatoris,
quem vehementer iisdem exagitasset, sed
certo homini dedit, qui eas ipsi deferret
Imperatori. Accepit illas Constantius;
& cum videret se ex eis graviter contu-
melliis perstringi, Florentio Magistro Of-
ficiorum illas dedit ad Luciferum perfe-
rendas, quo, si re vera ab ipso fuissent
scriptæ, cognosceret. Florentius igitur
iis acceptis, atque ad eum missis, hæc
illis litteras alligavit (d):

Domino benignissimo. Lucifero
Florentius.

LXV.

Exulum
Episco-
porum
constantia
in defen-
dendo A-
thanasio.

(d) Extat
apud Lu-
cif. in fin.

Nomine tuo codicem quidam Domino,
& Augusto nostro obtulit. Hunc ad sancti-
tatem tuam perferri mandavit; & cogno-
scere desiderat, si idem codex a te desti-
natus sit. Id ergo quod in fide veri est,
perscribere debebis, & codicem remittere,
ut possit Æternitati ejus denuo offerri.
His acceptis Lucifer a Florentio litteris,
magna animi constantia hæc ad eundem
rescripsit:

Florentio Magistro Officiorum
Lucifer Episcopus.

Codicis perlatores, quem memorat bo-
norificentia tua nomine meo adiſſe Impe-
ratorem, a mea fuisse destinatum medio-
critate; ipsum quoque codicem, ut es ad-
monere dignatus, sollicitè inspectum, atque
Bonoso in rebus agenti perferendum tra-
ditum; his informanda fuit religiosa pru-
dentia tua, fili carissime. Jam tuæ erit ge-
nerositatis, agnitum a me sine ulla cuncta-
tione defendere. Nos etenim, propitio Deo,
contra ea quæ in nostram parantur necem,
sta-

LXVI.

Florentii
epist. ad
Lucife-
rum Epi-
scopum.

LXVII.

Lucifer
Episcopus
ad Flo-
rentium.

stare lætos, cum causas, cur tali scripserim modo, discutere cœperit, inveniet. Hæc Lucifer.

LXVIII.

Constantius affectat patientiam.

Quid autem his acceptis Constantius fecerit, haud liquet: scimus tamen hominem fuisse sævissimum, Imperiumque suum ipso ejus ingressu multis propinquorum, & aliorum (quod dictum est) cædibus cruentasse, & quod pluribus Ammianus testatur, sæpe in domesticos dira cæde sævisse: sed nihilominus affectasse ipsum interdum patientiam philosophicam, ex iis quæ de eo scribit S. Gregorius Nazianzenus (a) facile colligi potest: Ipsum enim cuidam ex suis provocanti ad iracundiam & vindictam, atque dicenti: Quid a te mitius ac lenius? nequaquam tamen illa favoris eximentibus parcat; respondisse: Non ignoras, vir optime, nec aperi quidem stimulum securum esse? Ferit enim, sed ipsa quoque mox perit. Cæterum adversus reprehensorem suum expoſtulasse Constantium, illis lectis libris ipse Lucifer eo commentario, quem postea in eundem ingeminans scripsit, De non parcendo in Deum delinquentibus, demonstrat ipsius exordium, cum ait: Superatum te, Imperator, a Dei servis ex omni conspexisses parte, dixisti, passum te, ac pati contra monita scripturarum contumeliam. Dicis, nos insolentes extitisse circa te, quem honorari decuerit. Si quisquam Dei cultorum pepercit apostatis, sint vera quæ dicis de nobis, &c. Porro gravioribus eum illo libro exagitat inſectivis.

LXIX.

Luciferi infractus vigor.

Rursum vero idem Lucifer quod autumaret Constantium atque ministros ejus in necem suam conspiraturos, alium addidit commentarium, cujus est titulus, & argumentum, *Moriendum pro filio Dei*; sed hos postea scriptos esse constat, nempe post conciliabulum Sirmianum, & Constantinopolitanum; in quo Eudoxius, cujus mentionem habet, suffectus est in locum Macedonii. Videas hominem majore semper animi libertate atque constantia insurgere in Constantium; quod ex hac una vel altera ejusdem voluminis scripta sententia (ut innumeras alias pætereamus) datur inspicere, cum ipsum Imperatorem hisce verbis compellat (b):

(b) Lucifer lib. Moriend. pro filio Dei.

LXX.

Luciferi in Imperatorem dicendi libertas.

Mactasti quamplurimos in Alexandria, laniasti certos toto in Orbe, dispersisti resistentes tibi variis in locis; sed hi omnes (quod tu audire minime vis) martyres sunt: illos omnes beatissimos tuo mactatos gladio, in paradiso esse quidem credimus. Crede mihi, quod a te statuerimus interfici; quia & melius esse viderimus, in omnia æva Deum habere amatorem, quam tecum Judas Scarioth Judæorum imitatore puniri. Hinc est denique, Constanti, quod frendores colubri per te illatos non timentes, subire parati sumus omne exitium: nunquam nos consiliorum

nostrorum pœnitere potest, si per te mactati, qui adhuc tuis crudelibus restituisse videmur manibus, fuerimus. Mors etenim quam nobis tu minutaris inferre, omnibus est parata. Tantam vero beatitudinem, quantam sancti sunt martyres adepti, nemo (ut videmus) est consecutus, nisi hi qui mortem propter unicum Dei Filium moriundo vicerunt. Dicatos Deo homines torques, interficis, exterminas: & cur hæc geras, causas odiorum reddere non vales; quia tu erras; etiam nobis irasceris, cur veram teneamus viam; & cum nostra salubri admonitione corrigere te possis; errores tuos insuper crudelibus factis coerceras, dicatas Deo mentes, evisceratis corporibus, extorquens eorum, qui statuerimus Deo fidem usque ad extrema vitæ servare curricula. Et post multa id genus, sic rursum in eundem Constantium Imperatorem:

Indigne fers (inquit) Arii vermi, cur defendamus, quod claritas, potestas, magnitudo, æternitas, divinitas una sit Patris, & unici ejus Filii. Non esse novum quod nos legati asseverabamus in tuo Palatio, & confirmando non desumus semper sic fuisse & esse creditum a Christianis, sicuti apud Nicæam contra hæresin tuam Arianam & omnes errores videtur esse sacra fides conscripta; si tandem oculos serpentis morsibus confosso cordis tui aperias, invenies quod hanc habet, hanc defendit Ecclesia fidem, quam sibi traditam cognoscit per beatos Apostolos. Omnes momento peragrare si posses gentes; invenisses, stolidissime Imperator, ubique Christianis, sicuti nos, credere, in hac defensione nostra perstantes, pro Dei Filio, ut nos, mori cupere. At tua novella prædicatio & recens religio sub prætextu fidei blasphemia in perniciem salutis tuæ per te prolata non solum adhuc limitem Romanum peragrare non valuit, & utique te satis agente, sed & ubi radices figere tentaverat, aruit, recedentibus scilicet omnibus Dei famulis a te, atque paucis tuis, quos lollium esse super frumentum seminatos Dominus prædixerit, tecum manentibus. Hæc ipse. Ex quibus videas, quantumlibet Ariani favore Constantii, & ipse Constantius omni Arianorum conatu totum Christianum Orbem miscuerint, ut Arianam hæresin, fide explosa Catholica, in Ecclesia seminarent; haud tamen voti composites factos esse, sed evasisse eorum segetes (sicut in Psalmis (c) est) tamquam foenum tectorum, quod priusquam evellatur exaruit, de quo non implebit manum suam qui metet, neque sinum suum qui manipulos colliget.

Sed & quod idem Lucifer omnibus suis scriptis ageret Athanasii causam, cujus studio exilium prætulit gratiæ Imperatoris, res ab eo in Alexandrinos crudeliter

LXXI.
Justa inſectiva
Luciferi
in Constantium.

(c) Psalm. 128.

LXXII.

(a) *Lucif. l. Morien- dum pro Dei Filio.* Lucifer exprobrat Constantio scelera Ariano- rum.

ter atque tyrannice gestas revocat in mentem, hæc dicens (a): *Recordare, Constanti, de scelerum tuorum memoria recenti, quam tibi in Civitate Alexandrinorum inussisti: quantos per abrupta una tinta subscriptionis tuæ dejecerit, quantos gladio demeti fecerit, quantos fame siti- que exedi, vel carceribus necari, quantos intercepto effecerit spiritu strangulari: & tamen his omnibus crudelitatibus in sanctos martyres, quos tuus interfecit gladiatorius animus, cum sævieris in nos; crudelius sævis, dum retines gladium, dum das operam, ne in remedium velocius exitus succurrat mortis. Dilacerari toto corpore utique nos patimur, probantes nihil magis congruere sapientiam gravitati atque constantiæ, quam nullis terroribus de proposito atque sapientia depelli; sed esse utilissimum pro Deo cruciari, & mori non posse Deo mancipatos, nec per tua vinci tormenta; sed te magis prosterni, atque deduci in nihilum. In hunc modum ipse, in his totus ea scriptione versatus.*

LXXIII. Verum ex his quæ eodem libro inferius de Eudoxio ait ab eo suffecto in locum Macedonii in sedem Constantinopolitanam post biennium commentarium illum fuisse scriptum apparet; ac proinde quæ nuper dicit ab ipso facta esse suo rescripto in Ecclesiam Alexandrinam, diversa ab illis fuisse, quæ ex Athanasio superius sunt recensita, liquet. Hæc quidem sunt, & alia plura his similia, quæ Lucifer Apostolicæ Sedis Legatus, Apostolico pectore, in Constantium ab exilio tela coniecit. Ista autem cum perlata essent ad Athanasium in eremo latitantem, nonnihil gavissus est, mittensque ad Luciferum diaconum suum Eutychetem hæc litteras dedit (b):

(b) *Apud Lucif. pro- po sinem.* Athanasii litteræ ad Luciferum Episcopum.

Domino dilectissimo fratri Lucifero Episcopo & Confessori Athanasius in Domino salutem.

Deo favente corpore valentes misimus, etiam nunc carissimum nostrum Eutychetem diaconum; ut tuæ quoque religiosa sanctitas quod est nobis optandum & desiderabile, de tua incolumitate, tuorumque omnium, certiores nos efficere dignetur. Vobis namque confessoribus, ac servis Dei viventibus, credimus statum Ecclesiæ Catholicæ renovari: & quod hæretici conscindere tentaverant, hoc Dominum nostrum Jesum Christum per vos ad integrum restituere. Quamquam enim persecutores Antichristi per potentiam hujus mundi omnia egerint, ut extinguerent lucernam veritatis; tamen Divinitas per vestram confessionem clariores ejus lucem ostendit: ut neminem latero possit eorum fallacia. Antehac vel simulare poterant: nunc Antichristi nominantur. Quis enim non excretur? quis eorum communionem tamquam maculam ac virus anguis non fugiat?

Ann. Eccl. Tom. IV.

Omnis ubique Ecclesia luget, omnis civitas gemit. senes Episcopi in exilio laborant & hæretici dissimulant; qui dum negant Christum, publicanos se effecerunt, sedentes in Ecclesiis, & exigentes vectigalia. O novum genus hominum & persecutionis, quod advenit diabolus, ut ipsis ministris ad malefaciendum, & hi tanta crudelitate uterentur. Sed etsi hæc tanta agunt, & superbias & blasphemias extenderunt; confessio tamen & religio & sapientia vestra non modicum, sed maximum solatium & magna consolatio est fraternitati. Pervenit enim ad nos, scripsisse sanctitatem tuam Augusto Constantio; & magis magisque miramur: quia in medio tamquam scorpionum habitans, animi tamen libertate uteris, ut vel monendo, vel docendo, vel emendando, errantem ad lumen veritatis adducas. Rogo igitur, rogant mecum etiam omnes confesores, ut digneris nobis exemplum destinare, ut non tantum auditu, sed etiam ex litteris perspicere possint omnes animæ tuæ virtutem, fideique fiduciam & libertatem. Salutant sanctitatem tuam qui mecum sunt. Saluto omnes qui tecum sunt. Divinitas te incolumem, vegetum, memoremque nostri semper tueatur, domine dilectissime & vere homo Dei.

His Lucifer acceptis litteris, exemplar omnium scriptionum, quas ad Constantium dederat, libenter impertitus est: quas cum Athanasius magna animi admiratione atque lætitia perlegisset, alias ad eundem litteras misit, quibus & quo statu res suæ essent, reddidit certiores, nempe de gratulatione facta in sanctos monachos in odium Athanasii, quasi ipsum recepissent & occultassent: deque fuga iterum ab ipso captata, & in occultioribus latebris quæsito perfugio: hic eam describemus integram, nefas putantes vel apicem unum præterisse tanti confessoris ad confesorem talem scribentis, eo præsertim tempore, quo arctioribus angustiis premeretur.

Domino gloriosissimo ac merito desideratissimo Coepiscopo Lucifero Athanasius in Domino salutem.

Etsi credo pervenisse etiam ad sanctitatem tuam de persecutione, quam etiam nunc adversus fraternitatem facere conati sunt inimici Christi, quærentes sanguinem nostrum: possunt tamen carissimi nostri referre quoque religioni tuæ. In tantum enim rabiem per milites extendere ausi sunt, ut non solum civitatis clericos effugarent, sed etiam ad eremitas exirent, & funestas suas manus adversum monachos immitterent. Inde factum est, ut etiam ego me longius adducerem; ne etiam qui nos susceperunt, negotium ab eisdem paterentur. Cui enim parcerent Ariani, qui nec animis suis pepererunt? Quando autem pos-

D d d d

sunt

LXXIV. Lugubris Ecclesiæ status.

LXXV. Lucifer mittit sua scripta ad Athanasium.

LXXVI. Posteriores litteræ Athanasii ad Luciferum.

Quid in Eremitas Ariani.

sunt recedere a suis nefandis actibus, dum permanent negando Dominum Christum unicum Filium Dei? Hæc est radix eorum pravitatis, hoc suo arenoso fundamento ædificant perversas suas vias, sicut scriptum invenimus in tertio decimo Psalmo: Dixit insipiens in corde suo, non est Deus; & mox sequitur: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in operibus suis. Inde Judæi negantes Filium Dei, digni fuerunt audire: Væ gens peccatrix, populus plenus delictis, semen malignum, filii sine lege. Unde sine lege? quippe quia dereliquisti Dominum. Inde beatissimus Paulus, cum cœpisset non tantum credere Filium Dei, verum etiam prædicare deitatem ipsius, scribebat: In nullo mihi mali conscius sum. Ita juxta vestram confessionem etiam nos optamus tenentes Apostolicam traditionem, vivere juxta divinæ legis mandata; ut possimus vobiscum inveniri in choro illo, in quo nunc exultant Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, ac Martyres.

LXXVII.
Athanasii
latebræ
abstrusio-
res.

Licet igitur Ariana insania cum extranea potentia, ita se movebat, ut non liceret, nec fratres, nec (quantum illi sæviebant) libere aerem videre: tamen juxta orationes tuas, Deo favente, etsi cum labore & periculo, videre potui fratrem, qui solet tam necessaria, quam epistolæ tam sanctitatis tuæ, quam aliorum, destinare. Accepimus itaque epistolæ, & libros religiosissimæ ac sapientissimæ animæ tuæ, in quibus perspeximus imaginem Apostolicam, fiduciam propheticam, magisterium veritatis, doctrinam veræ fidei, viam cœlestem, martyrii gloriam, triumphos adversus hæresin Arianam, traditionem integram, Patrum nostrorum regulam rectam Ecclesiastici ordinis. O vere Lucifer, qui juxta nomen, lumen veritatis ferens, posuisti super candelabrum, ut luceat omnibus. Quis enim, exceptis Arianiis, non pervidet ex tua doctrina veram quidem fidem, maculam autem Arianorum valde & admirabiliter? Ut est lumen a tenebris, ita separasti veritatem a calliditate: & ab hypocrisis hæreticorum defendisti Catholicam Ecclesiam: probasti nihil esse, sed tantum phantasiam Arianorum verba: docuisti callidos esse frendores diabolicos. Quam bona, & jucunda hortamenta tua ad martyrium! quam desideratissimam ostendisti mortem esse pro Christo Filio Dei! quam futuri sæculi & vitæ cœlestis amorem manifestasti! Videris esse verum templum Salvatoris: qui in te habitans, hæc ipse per te loquitur, ipse qui tantam gratiam præbuit sermonibus tuis: quippe qui ante eras apud omnes amabilis; nunc autem tantus est amor affectionis tuæ in animis omnium collocatus, ut Eliam te nostris temporibus nominent, & non mirum: si enim qui Deo placere videntur, filii Dei nominantur; tanto ma-

Luciferi
laudes,

gis participes Prophetarum, confessores, & maxime te appellare dignum est.

Crede mihi, Lucifer, non tu solus hæc locutus es, sed Spiritus sanctus tecum. Unde hæc tanta memoria Scripturarum? Unde sensus & intellectus earundem integer? Unde talis ordo sermonis compositus? Unde tanta hortamenta ad viam cœlestem? Unde fiducia contra Diabolum, & probationes adversus hæreticos, nisi Spiritus sanctus collocatus esset in te? Gaude igitur in eo te esse, jam pervidens in quo etiam prædecessores tui tunc sunt martyres, hoc est, in choro Angelorum. Gaudemus etiam nos, habentes & exemplum virtutis, & patientiæ, & libertatis. Nam de his quæ scripsisti de nomine meo, erubesco aliquid proferre, ne videar adulator: sed scio, & credo ipsum Dominum, qui sancto & religioso animo tuo revelavit omnem notitiam, redditurum tibi etiam pro hoc labore præmium in regno cælorum. Quia ergo talis es, precatorem te esse pro nobis, per orationes Dominum petimus, ut jam inspicere dignetur (ut est misericors) Ecclesiam Catholicam, & eripiat omnes famulos suos de manibus persecutorum: quo etiam hi omnes, qui propter metum temporalem exciderunt, levare se tandem possint, & reverti ad viam justitiæ, a qua seducti vagantur, nescientes in qua fovea sint miseri. Specialiter autem ego peto, si aliquid minus a me dictum est, ignoscere digneris: a tanto enim fonte quod potuit imperitia, ea vix haurire valuit.

De fratribus autem nostris, si minus potui videre eosdem; iterum ignoscas, peto: est enim ipsa veritas testis, optasse me, & desiderasse hoc impetrare, & tantum habuisse dolorem, quod non potui: nam nec lacrymæ cessaverunt ab oculis, nec gemitus ab animo, quia nec fratres permittimur videre. Testis est autem Dominus, quia nec parentes, quos habeo, potui videre, ex quo persequuntur nos. Quid enim non faciunt Ariani? itinera observant, curas agunt de proficiscentibus, & exeuntibus de Civitate, naves quærunt, eremos circumquunt, domos perturbant, concutiunt fratres, singulis negotiis concinnant. Sed Deo gratias. Dum hæc agunt, tanto magis & plus execrantur ab omnibus, & cognoscuntur vere (ut dicit sanctitas tua) mancipia esse Antichristi; & ipsi, miseri dum odio habentur, durant in malignitate sua, donec morte cum suo Pharaone & ipsi damnentur. Salutant religionem tuam quæ mecum sunt. Dignare salutare, qui tecum sunt. Divina Dei gratia incolumen te memorem nostri semper beatum conservet, merito homo Dei, famule Christi, particeps Apostolorum, solatium fraternitatis, magister veritatis, & in omnibus desideratissime. Hactenus Athanasius ad Luciferum. Acceptos autem ab eo scriptos libros

LXXVIII.
Scripta
Luciferi
ex Spiritu
Sancto.

LXXIX.
Arianorum
studium in
perquirendo
Athanasium.

bro idem Athanasius in Græcum sermonem convertit, quo Orientalibus omnibus iidem communiore essent; testatur id quidem Marcellinus in libello ad Theodosium de schismate Ursicini.

LXXX.
Ariani
invident
Lucifero
martyrii
gloriam.

Quod rursus ad Luciferum spectat; plane constat, tum Constantium ipsum, tum Arianos cæteros illi gloriam martyrii invidisse, cuius se adeo cupidum esse, tot tantisque scriptis editis præferebat: cum alioqui in alios mille modis (ut vidimus) mortis supplicia irrogare, pro nihilo ducerent. Cæterum haud est permixtus quiete agere: nam auctor est idem Marcellinus presbyter, Luciferum nequaquam uno in loco exilium duxisse, sed ab Arianiis jam quarto in diversa loca mutatum: de eodemque testatur, cum Eleuteropoli exularet apud Eutychium eius loci Episcopum Arianum, dira ab eo passum esse, sed & eo defuncto, ab illius successore, Turbone nomine, gravius exagitatum: accidisseque sæpe, ait, ut cum idem omnes, qui Catholicæ communionis essent, graviter insectaretur, inventos eos apud Luciferum sacros conventus agentes occideret, ac sacra vasa sacrosque codices diriperet. Sed quod uni ipsi pepercerit; plane apparet, expressam iustitiam fuisse Constantii, ne idem Luciferum, quam avide cupiebat, dignaretur corona martyrii. Quod autem eodem auctore constet, ipsum sæpe coactum exilii loca mutare; ex his conciliandi sunt, qui de loco ubi Lucifer exularit, diversa inter se scripsere: dum scilicet S. Hieronymus eum in Palæstinam amandatum tradit (a), alii vero dicunt (b) missum esse in Ægyptum ad superiores Thebas.

(a) Hier.
de Scrip.
Eccl. in
Lucif.

(b) Ruf.
l. 1. c. 27.
Soz. l. 3.
c. 4. Thes.
l. 3. c. 4.
Sozom. l.
5. c. 11.

LXXXI.
Athanasii
latebræ
inaccessæ.

Sed relicto interea Lucifero, alio tempore eum sæpius conventuri, redeamus ad abstrusas latebras S. Athanasii, cum (ut ipse superioribus suis litteris testatus est) militibus eremum pervadentibus, & cuncta loca exquisita indagine perlustrantibus, & abdita quæque rimantibus, ipse eo loci perfugium quæserit, ubi nec libere aerem, nec fratres videre sibi liceret, uno excepto, qui ei necessaria ministraret, & epistolas ad eum missas afferret: hæc, inquam, cum ipse testetur, in eam adducimur sententiam, ut locus ille fuerit cisterna sicca, in qua annis sex illum delituisse Ruffinus (c) tradit, licet perperam ad alia tempora ejusmodi latebras ipse referat, qui de his hæc scribit: *Hinc jam toto Orbe profugus agitur Athanasius, nec ullus ei tutus ad latendum supererat locus. Tribuni, Præfecti, Comites, exercitus quoque ad pervestigandum eum moventur edictis Imperialibus: præmia delatoribus proponuntur, si quis eum vivum; si id minus, caput certe Athanasii detulisset. Ita totis regni viribus frustra adversus eum, cui Deus aderat, cer-*

(c) Ruffin.
l. 1. c. 18.

Ann. Eccl. Tom. IV.

tabatur. Interea sex continuis annis ita latuisse fertur in lacu cisternæ non habentis aquam, ut Solem numquam videret. Sed cum per ancillam, quæ sola conscia dominorum officii, qui ei latebras præbuerant, videbatur, indicatus fuisset; tamquam Dei Spiritu admonitus, ipsa nocte qua ad eum comprehendendum cum iudicibus veniebat, post annos sex migravit ad alium locum. Ita illi qui venerunt, frustrati, dominisque in fugam verisunt, de ancilla, ut falsa indice, pœnas sumunt. Hucusque Ruffinus. Sed & quoniam ab his diversa Sozomenus narrat, hic pariter eadem recitemus; atque demum visis hisce omnibus, & accurate perpensis, quid magis arrideat veritati, dicendum est.

Sozomenus (d) igitur, recitatis in primis quæ a Ruffino scripta sunt, alias postea latebras Athanasii his verbis recenset (e): *Athanasius fuga (uti supra demonstratum est) ex Constantii manibus elapsus; ad Imperium Juliani, de quo nunc agitur, apud quandam sacratam virginem in ipsa urbe Alexandria latitavit; quam quidem virginem pulchritudine tantum omnibus illius temporis mulieribus anteceluisse accepimus, ut sicut omnibus in eam intuentibus miraculum putabatur, sic viris modestiam & continentiam profitentibus fugienda videretur, ne ex suspitione labes aliqua ipsis aspergeretur infamiae: erat enim in ipso etiam ætatis flore pudica cum primis & casta: quæ res, etiam si naturæ adjumentum non accedat, afferre tamen ad insignem corporis pulchritudinem solet non parum ornamentum. Nam, ut verum dicamus, non ut quibusdam placet, qualia sunt corpora, talem consuevisse animum esse; sed ex animi institutis habitudinem corporis effugere solere; & qualem rem quisque forte in animo instituat, talem ipsum quoque videri eo tempore, quo eam instituat; cui quidem sententiæ nemo, certo credo, si modo in eam accurate inquiret, omnino contradicaturus est.*

LXXXII.

(d) Sozom.
l. 4. c. 9.

(e) Sozom.
l. 5. c. 6.

Latebræ
Athanasii
apud Vir-
ginem.

Athanasium autem ferunt divinæ visionis, quæ eum ita salvum fore submoverat, impulsus, ad hanc virginem profugisse: ac mihi profecto in rei eventum intuenti, ista non sine divinæ providentiæ administratione videntur; ut scilicet tum Athanasii necessariis, si quis ab eis de eo quærere aggrediretur, vel jurare cogeret, nihil exhiberetur negotii; tum ille ipse apud hanc occultatus, tuto posset delitescere: quæ quamquam ob pulchritudinem non satis integrum putavit, ut sacerdos secum ætatem degeret, ne inde in suspicionem vocaretur; tamen propter animi magnitudinem eum in suas ædes excepit, & summa prudentia ac cautione adhibita servavit incolumem; & tam fidam custodem, ministramque tam sedulam ei se præbuit, ut

LXXXIII.

Castitas
Athanasii
probata.

pedes ejus lavaret, & res ad victum necessarias, aliasque etiam omnes, quas natura, dum urget necessitas nos subire cogit, ipsa sola ministraret: quin etiam libros, quibus opus habebat ab aliis pro eo mutuo acciperet; & tamen ista in prolixum temporis spatium facta essent, tamen ne unus quidem ex civibus Alexandrinis omnino ea cognosceret. Hactenus Sozomenus.

LXXXIV. Palladius (a) quoque eandem historiam (a) Pallad. in Lausiac. recitans, se eam virginem novisse testatur, de qua & ipse ejusmodi narrationem instituit: *Virginem quamdam in Alexandria noveram Civitate, quam ego septuaginta annos habentem vidisse memini. Cui testimonium clerici illi omnes ferebant, quod cum adhuc juvenis videretur, viginti fortassis annorum, pulchritudinis magnæ, cum aspectus omnium vitare consuevisset, ne qua propter miraculum vultus ejus ex suspitione quadam macula notaretur. Quo tempore accidit, ut Ariani sub Constantio Imperatore per Præpositum ejus Eusebium beato Athanasio Episcopo facerent factionem, & execrandas ei criminum calumnias excitarent. Tunc igitur ille venerabilis corruptum judicium pollutumque declinans, non amico, non clerico, non parenti, non cuique alii se credidit atque commisit: sed cum subito quidam Præfecturæ apparitores ipsum investigassent, domumque ejus intrassent; tunica ille tantum sua & byrro vestitus, medio noctis fugiens, ad hanc virginem venit. Ad quam tantæ rei novitate perterritam his sanctus Episcopus locutus est verbis: Ab Ariani, inquit, plurimum queror, & calumniosis criminibus inceptor: ne igitur & ego irrationabili nota defamer, & propter me, qui ad meam pœnam inique parati sunt, in peccatum ruant, fugiendum magis credidi. Deus autem mihi hac nocte revelare dignatus est, dicens: Apud nullum ito: apud illam scias te posse salvari. At illa tum gaudio lætitiæ spiritualis erecta, projectis cogitationibus vanis, cœpit totis sensibus esse cum Deo, sanctumque illum virum per sex annos intra cellæ suæ secreta celavit, quoad memoratus Constantius vixit. Hæc Palladius. cætera autem de ministerio eadem ut supra Sozomenus.*

LXXXV. His in medium adductis, illud primum considerandum est, non posse utramque historiam esse veram, quarum altera Rufinum, altera vero cum Sozomeno habet quoque assertorem Palladium. Nam cum nullæ aliæ quæsitæ fuerint ab Athanasio latebræ, nisi postquam a Syriano Duce grassatio facta est in Ecclesiam Alexandrinam, quæ (ut diximus) hujus anni exordio accidit: fieri non potuit, ut, quod tradit Rufinus, sexennio delituerit in cisterna, ministerio usus ancillæ, quæ ip-

sum detulit ad Arianos: totidemque annos usque ad obitum Constantii habitaverit apud virginem illam, de qua facta mentio est: nam ab hoc anno usque ad obitum Constantii non nisi quinque annorum spatium intercedit, cum ad veritatem utriusque historiæ duodecim ab hoc tempore usque ad ejusdem Imperatoris mortem statuendi essent; cum tamen ex ejus sententia, sex annis ponatur absconditus in cisterna, ac sex itidem apud virginem commoratus. Sed ne antehac ullum potest sexennii tempus inveniri, immo ne annus quidem, quo Athanasius delituisse probari valeat, præsertim Constantis Imperatoris temporibus, quibus ea accidisse de absconsione in cisterna, iidem citati auctores perperam tradunt. Relegat, quæso, curiosus lector omnes singulosque retro annos superius recensitos a tempore Nicæni Concilii; & videat, num vel annus integer reperiri queat, in quo Athanasius non factus sit perspicuus omnibus, ubicunque locorum ipsum manere contigerit. Cum igitur ex his quæ dicta sunt, alterutra de latebris Athanasii historia necessario sit explodenda; illa a Rufino descripta, & priori loco superius recitata, ex veritate temporis falsa redarguitur. Sed videndum est, an posteriori loco posita, & a Sozomeno atque Palladio recensita, aliquo modo sibi constare valeat.

Certe quidem magna æstimari potest Palladii auctoritas, qui eam virginem jam septuagenariam novisse affirmat: cæterum haud tanta est, ut non majoris fidei ipse Athanasius habendus sit, qui (ut vidimus) sæpius testatur, se, cum invasa esset noctu Ecclesia a Syriano, non Alexandriæ amplius commoratum esse, sed solum vertentem, e vestigio fuga lapsum, eremum petiisse; quod (ut diximus) Gregorius Nazianzenus item affirmat: manifesteque ibi, litteræ datæ post sequentem annum (ut ipse ait) ex eremo ad Serapionem Episcopum (quod suo loco demonstrabimus) manifeste significant, ut de his nulla dubitatio suboriri possit: nisi quis dixerit (quod est Athanasii nomine prorsus indignum) ipsum sæpius esse mentitum, atque, ne ab hostibus inveniretur datas a se Alexandriæ, e latebris litteras, ex eremo illas scripsisse (quod dicendum non est) mendaciter affirmasse: cum præsertim in recitatis nuper ejusdem Athanasii litteris ad Luciferum tam exacta mentio habeatur de grassatione militum in eremi monasteria, ex qua ipse compulsus sit longius proficisci, ne, qui eum exceperissent, molestia afficerentur; atque ob id opus fuerit in abditum locum secedere, in quo nec aeris luce libere sibi frui liceret, neque a quoquam fratrum invisi.

His

LXXXVI. Historia recitata a Palladio, & Sozomeno haud sibi constat.

LXXXVII. His, inquam, permotus, mendacii suspectam semper habui secessionem illam, quam dicunt, Athanasii apud formosissimam virginem, & commorationem apud eam annorum sex, nullo arbitro: interdumque existimavi, id fuisse, ad infamandum sanctissimum virum, Arianorum commentum, cum elusa esset eorum in eo perquirendo sollicita cura: cæterum id ipsum ab eis in vulgus sparsum, post tot annorum curricula ut verum, fuisse quoque Catholicis persuasum, quod esset honestatis coloribus egregie pigmentatum. Nam quod (ut vidimus) Athanasius sæpe testetur, virgines Alexandrinas Arianis communicare renuentes, gravissima passas esse; haud putandum tam impios atque sævissimos homines spectatissimam forma virginem ignorasse, quæ a procacioribus illis tum Arianis, tum Gentilibus in primis appetenda fuisset.

LXXXVIII. Sed nec illud ex Ecclesiasticarum legum præscripto recitatur a Sozomeno atque Palladio; pulcherrimam illam virginem per se lavare solitam pedes Athanasii: viduarum enim tantum id munus erat in Ecclesia, & earum, quæ essent ætate proVectæ; nec Athanasius ita deliciosus erat, ut, deficiente ministerio viduarum, opus haberet per adeo formosam virginem illud expleri periculofum charitatis officium. Sic igitur cum nulla ex parte ista probentur, & quæ ex ipso Athanasio sunt recitata, eisdem adversentur; ex Arianorum potius (ut aliæ multæ calumniæ) officina prodiisse, mihi facile persuadeo. Illud tamen non negaverim contingere potuisse (ut ratio aliqua habeatur Palladii asserentis se virginem illam jam factam septuagenariam cognovisse) vereque evenisse putaverim, ipsum Athanasium, eo fugæ inopinatæ improvise impetu, qualecumque latebras sibi opportune tunc obvias captantem, dictæ virginis domum ingressum esse: sed mox inde (quod ipse testatur) recedentem, eremum petiisse. Sed & quod ait Palladius, se Alexandriæ novisse virginem illam jam septuagenariam: cum ejusdem asseritione constet, ipsum non ante secundum Consulatum Theodosii Senioris Alexandriam perrexisse, anno nimirum Domini trecentesimo octogesimo octavo; utique affirmare necesse est, virginem illam hoc tempore prope quadragenariam fuisse, nempe duodequadraginta annos natam; apud quam licet demus (utcumque ea inopinata fuga contigit) Athanasium divertisse; certe minime apud ipsam permanisse diutius potuit, cujus latebras quinquennales in eremo fuisse constat. Quamobrem ex verbis ejusdem Athanasii recitatis, in eam sententiam pedibus iverim; latebras illas post fugam e monachorum consortio in eum locum, ubi nec lucem aeris libere

videre posset, re vera fuisse cisternam veterem, sed aquis fccam, instar illius in agro quoque positæ, in quam Joseph (a) a fratribus demissus est: atque ibi, conscio tantum ministro illo, qui ei necessaria suppeditabat, usque ad obitum Constantii eum quinquennio prope vixisse.

Sed quod argumenti ratio postulat, & Christiana pietas exigit, jam invisamus illos gloriosos confessores, sanctos Episcopos, quos una cum Lucifero anno superiori a Constantio Augusto in exilium missos diximus: hos enim sicut Catholicorum charitas omnis generis officiis persecuta est, ita Ariana crudelitas quibus valuit malis exagitare non destitit. De Fidelium autem in eos obsequio hæc Severus (b) habet: *Cæterum exules satis constat totius Orbis studiis celebratos, pecuniisque eis in sumptum affatim congestas, legationibus quoque eos plebis Catholicæ ex omnibus fere provinciis frequentatos.* Ita Severus. Sed de ipsis confessoribus hæc S. Ambrosius (c): *Erraverunt toto Orbe, ut nihil habentes, & possidentes omnia. Quocumque missi essent, locus deliciarum putabatur: neque enim illis quicquam deerat, quibus fides locuples abundabat. Denique locupletabant alios ipsi inopes ad sumptum, opimi ad gratiam. Tentabantur, sed non mortificabantur, in jejuniis, in laboribus, in custodiis, in vigiliis. Evaserunt de infirmitate fortes: non expectabant deliciarum illecebras, quos saginabat fames: non adurebant eos torrida æstatis, quos refrigerabat æterna spes gratiæ: non frangebat glacialis plagæ frigiditas, quibus ferventi spiritu vernabat devotio, non verebantur vincula hominum, quos Jesus solverat; non desiderabant redimi a morte, qui præsumebant a Christo resuscitari.* Hæc S. Ambrosius, agens de sanctis Episcopis Eusebio Vercellensi & Dionysio Mediolanensi.

At vero, ut primum conveniamus ipsum Eusebium exulem; cujus certior sedes & uno in loco mansio diuturnior: ablegatus ipse cum esset Scythopolim in Palæstina, erat sub custodia Patrophili veterinosi hæretici, Arianorum quondam socii, hominis plane sævissimi, omniumque terribilissimi: fuit tamen præsidio eidem Eusebio & aliis ibidem exulantibus Josephus Comes, qui (quod pluribus suo loco dictum est superius) ex nobili Judæo factus sub Constantino Magno Christianus, Comitatus dignitate ab eodem ornatus fuerat, quem (ut S. Epiphanius auctor est) Arianorum sæpe frustra tentarunt, ut ad suas partes allicerent: cum ille pietatis observantissimus custos, tantum abfuit, ut illorum precibus flecteretur, vel niinis; quin potius Christiana libertate parvi faciens Imperatoris edictum, Dei tantum mandati memor, exules confessores Episco-

Latebræ apud Virginem fuere commentum Arianorum.

Ab Arianis commenta fabella.

(a) Genes. 37.

LXXXIX. Fidelium officium erga exules Episcopos.

(b) Sever. lib. 2.

(c) Ambr. ad Vercel. epist. 72.

XC.

Eusebius Scythopolim exulans quæ passus sit.

scopos apud se suscipiens, eosdem summo charitatis studio confoveret. Ipse igitur S. Eusebium hospitatus est; apud quem agentem cum alii plures Orthodoxi eum inviserent, Sanctus Epiphanius ex Cypro insula ad illum venit: testatur enim id ipse, cum de eodem Josepho narrationem

(a) *Epiph. haresi 30.*

XCI.
Patrophilus Ari-
nus Episcopus
quid in Euse-
bium.

prosequitur, atque ait (a): *In domo ipsius beatus Eusebius Italiae Episcopus urbis Vercellensis, a Constantio ob fidem Catholicam fugatus, hospitio exceptus erat; & ad hujus visitationem ego & alii fratres illuc profecti, etiam ipsi apud eum divertimus. Hæc ipse.*

Cæterum quod Ariani pollerent Imperatoris auctoritate, haud passi sunt eum apud tantum hospitem commorari, quem Patrophilus a Josepho divulsam diræ custodiæ mancipavit: indigne enim ferebant cum ipse, tum Constantius & cæteri Ariani, ut quem a sua Ecclesia exilio abstraxissent in Arianorum paræcia tanto dignaretur honore, cum hospitio Comitum, tum etiam visitatione ex diversis circum circa Provinciis insignium fama virorum. Quæ autem Eusebius passus sit a Patrophilo Episcopo Ariano; scripto ad eum libello, quem illigavit litteris ad suos in Italiam missis, Eusebius ipse significat: quæ quidem scripta licet (ut in aliis sæpe accidit) ex nimia antiquitate non nihil videantur esse mendosa; tamen sicut effossum informe aurum & rude eo carius esse solet, quod nihil videatur alterius metalli habere commixtum; ita tanti confessoris egregia monumenta, sua ipsius vetustate atque simplicitate micantia, quibus res potius quam verba in pretio esse solent, gratiora plane erunt atque jucundiora quovis scripto recentioris auctoris quibuscumque eloquentiæ phaleris exornato: quicquid enim obducitur fucis atque pigmentis, suspectum redditur; pulchriorque enitescit ipsa sui puritate simplicitas, quæ quod mentiri nesciat; omne quamvis ad ornatum compositum velamentum abhorret. Sed age jam clarissimi Præfulis, ac fortissimi confessoris, scriptam in vinculis, missam e carcere hic describamus epistolam, quæ sic se habet (b):

(b) *Apud Lipom. 1. 2. & in Actis S. Eusebii.*

XCII.

Dilectissimis fratribus, & satis desideratissimis presbyteris, sed & sanctis in fide consistentibus plebibus Vercellensibus, Novariensibus, Hipporegiensibus, necnon etiam Dertonensibus, Eusebius Episcopus in Domino æternam salutem.

Epistola
Eusebii
ad suos.

Licet nos multis Dominus noster a vobis corpore separatos fovet bonis, & vestram admodum in adventu & visitatione plurimorum fratrum nobis præsentiam exhiberet; tamen mæsti ac tristes & sine lacrymis non eramus: quia longo temporis intervallo vestra sanctitatis non accipiebamus scripta. Verebamur enim, ne

aut potestas humana infidelibus subjugasset. His ergo dum afficeremur cogitationibus, & omnem consolationem fratrum, qui ad nos ex diversis veniebant Provinciis, ad dolorem magis absentia vestra, quam ad lætitiã verteremus: hoc præstare dignatus est Dominus, ut id, de quo eram sollicitus, non solum litteris sinceritatis vestrae, sed & præsentia carorum nostrorum Syri diaconis, & Victorini exorcistæ, cognoscere potuerim. Agnovi itaque fratres carissimi, vos (ut desiderabam) esse incolumes; & quasi subito raptum omni longinquitate terrarum (ut Habacuc factum est, qui per Angelum portatus fuit usque ad Danielem) sic me judicavi ad vos pervenisse, dum singulorum litteras accipio, dumque sanctos animos vestros, & amorem in scriptis vestris percurro.

*Miscebantur mihi cum gaudio lacrymæ, & avidus ad legendum animus occupatione lacrymarum tenebatur. Et erant utraque necessaria, ut singuli sensus in hoc complementum desiderii sua dilectionis officia cuperent prævenire. Sic per dies in hoc occupatus, vobiscum me fabulari iudicans, præteritos labores obliviscebam: ita enim undique circumdabant me gaudia, hinc stabilem fidem, hinc dilectionem, hinc fructum porrigentia, ut in tot tantisque constitutus bonis, subito me (ut superius dixi) non in exilio, sed vobiscum esse iudicarem. Gaudeo itaque fratres carissimi de fide vestra, gaudeo de salute, quæ fidem sequitur: gaudeo de fructibus, quod non solum illic constituti, sed & longe pergitis. Ut enim agricola arbori bonæ inseruit illi, quæ fructuum causa non securim patitur, non ignibus mancipatur; ita & nos vestra sanctitati non solum servitium secundum carnem volumus & cupimus exhibere, sed & animas nostras pro vestra salute impendere. Extendistis (ut dixi) firmos cum fructu ramos, & per tam longa terrarum spatia ad me pertingere laborastis. Gaudeo agricola, & libens vestri laboris poma decerpo (quia tantum facere voluistis) nec solum ego, vel qui mecum sunt, sanctissimi nostri presbyteri, & diacones, vel cæteri fratres, sed & omnes qui desiderantes sumus. Replestis enim (ut Apostolus beatissimus dicit) viscera mea, cum complestis mandata divina, quæ complere decebat Christianos in Episcopum, vel Ecclesiasticos viros, quos in exilio fidei causa noslis laborare. Complestis quæ oportebat fratres fratribus facere, & patri filios exhibere. Sed cum nos, secundum mandata divina, vobis volentes de terrenis cælestes, de caducis stabiles, de fragilibus sempiternos fructus facere, cœpi-
mus per necessitatem patientes quotidie seminare: gaudebant de vestris fructibus pauperes, glorificabant Deum non solum Civitatis ipsius homines, sed & omnes qui*

XCIII.
Laudatur
ab Euse-
bio sedu-
lum suo-
rum pium
officium.

aut

aut videre aut audire potuerunt, quantum mecum dilectionem habereis ex ipsis fructibus videntes, glorificabant Deum, & omni nos honore cum vestra benedictione nominabant.

XCIV.
Ariano-
rum in
Eusebium
crudelitas.

Videns hoc diabolus innocentium hostis, justitiæ inimicus, contrarius fidei, quia in hoc opere benedicebatur Deus, inflammavit adversum nos Ariomanitas suos, qui jam longo tempore suspirabant non solum de hoc opere, sed & de sua infidelitate, ad quam nos persuadere non poterant: ut existerent violenti more hoc, quo semper est usus, ut quos persuadere non poterat, vi & potestate terreret. Congregavit itaque suorum multitudinem; qui nos ad officinam infidelitatis suæ rapiunt, & eludunt, & totam hanc potestatem traditam sibi ab Imperatore dicunt. His ergo multa dicentibus, & de sua potestate gloriantibus; in hoc illis ostendere volui quia nihil erant quæ poterant, dum tacens, ut carnificibus corpus tradidi, quod Dominus dicebas posse in persecutionibus tradi. Quam libero autem fuerim animo, dum ab ipsis patior & recludor, & per quatrimum servor, & diversorum increpationes, & persuasiones audio: in hoc ostendi, quia nec unum sermonem dixi. Addere voluerunt ad malitiam suam, ut a me cessarent fratres, id est, presbyteri & diacones; sed & ceteros dicebant se esse prohibituos, ne ad me accederent. Ego, ne ab infidelium manibus, vel potius transgressorum (quod deterius est) infidelium, ut Apostolus dicit, manducarem cibum; libellum ad ipsos hoc more feci:

XCIV.
Eusebii
Vercel-
lensis Epi-
scopi li-
bellus ad
Patrophila-
m.

Servus Dei Eusebius cum conservis suis, qui mecum fidei causa laborant, Patrophilo Custodi cum suis. Sic namque Eusebius ad Arianum Episcopum scribens, noluit eum dignari Episcopi nomine, sed custodem voluit nominare, cui cura potissimum esset Catholicos in carcerem detrudere, & per suos excubias detentis in carcere sollicite exhibere. Libellus autem sic se habet, ut de rebus ab eo summa sævitia gestis narrationem historicam præsentet; est vero ille huiusmodi: *Qua me vi multorum, & furore non solum tractum per terram, sed interdum nudata corpore supinum portastis de hoc hospitio, quod mihi per vestros & Agentes in rebus dedistis, e quo nunquam nisi nunc vestra violentia egressus sum; & Deus scit, & Civitas novit, nec vos hic & in futuro negare potestis. Ideo Deo causam refero; ut quemadmodum ipse ordinaverit, sinem possit accipere. Interim me hoc decrevisse sciatis (ut ratio nunc & in futuro, & hic possit stare) in hospitio quo me clausum tenetis, in quo me post primam portationem retrudentes crudelius, ausi fuistis inde eodem modo portare, &*

in unam cellam rejicere*; non panem man- * reficere.
ducaturum, neque aquam bibiturum, nisi ante singuli professi fueritis non solum verbo, sed & manu, vos non prohibituos, fratres meos qui mecum hæc fidei causa libenter patiuntur, de hospitio quo manent, necessarias escas offerre, nec eos qui me dignati fuerint requirere.

Subobscura hæc videri possunt: Sed illa est verborum plane sententia, ut Eusebius eo scripto fuerit Patrophilum Episcopum contestatus, se potius impastum perseveraturum in carcere, quam ab ipsis Arianis cibum accipere, quem tantum a fratribus, vel aliis qui ipsum inviserent, sibi voluit ministrari, ne videri quoquo modo posset cum Arianis in cibo communicare. Sed subdit in eodem perstans argumento: Oportuerat quidem exire de corpore, ne tantum scelus, quod contra jus divinum & publicum commisistis, sæpe scire volentibus cogere dicere: sed ne quis de infidelibus vos in nobis crudeles appellet, & ignorantes divina præcepta, putet nos confusionem potius vitare voluisse, quam Domino parere; ideo hoc voluisse præsumere: iterum dico, quod nisi professi & verbo & conscriptione fueritis, eritis homicidæ, prohibendo. Novit hoc omnipotens Deus: novit & ejus unigenitus innarrabiliter de ipso natus Filius, qui salutis nostræ causa, Deus sempiternæ virtutis, hominem perfectum induit, pati voluit, morte triumphata, tertio die resurrexit, ad dexteram Patris sedet, venturus judicare vivos & mortuos: novit & Spiritus sanctus: testis est Ecclesia Catholica, quæ sic constitetur: quia non ego in me reus ero, sed vos, qui conservos meos necessaria ministraturos prohibere voluistis.

XCVI.
Eusebius
renuit ci-
bum acci-
pere ab
Arianis.

Cur autem ejusmodi contestationem ad Patrophilum scriptam, eandem universæ Ecclesiæ communem esse voluerit, causa ista præcessit: Cum enim Patrophilus (quod dictum est) nulla valuisset Eusebium arte pellicere ad secum communicandum; consilium illud iniit, ut in ergastulum eum detentum cogere a se missum pro alimento cibum accipere: quod si sumpsisset, gloriari posset, licet inaniter, Eusebium secum in cibo potuque communicare: si vero id facere detrectasset, atque ob eam causam fame periret, illud calumniose de eo omnibus diffamaret, Eusebium (quod magna esset ignominia) voluntario exitio diem extremum clausisse; ac propterea ipse hæc eodem libello mox subdit: *Et si hoc putaveritis, vos debere contemnere, non quasi mortem timentem, sed ne post excessum meum dicatis me voluntaria morte exire voluisse, & quamdam nobis nebulam accusationis inveniat: contuenturum me scitote Ecclesias, quas clausis interim litteris possent pertin-*

XCVII.
Cur Euse-
bius recu-
sarit ci-
bum acci-
pere a Pa-
trophilo.

gere: conventurum & Dei servos, ut in ipsis concurrentibus, Orbis terrarum, quid fides integra, quæ ab universis Catholicis Episcopis comprobata est, ab Ariomanitis patiatur, quos ante damnavit, possit agnoscere.

Item subscripsi ego Eusebius Episcopus. Ejusmodi autem sua subscriptione libello firmato, hanc ad ipsum contestationem adjecit:

XCVIII.

Adjuro te qui has litteras legeris, per Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, ut non supprimas, sed aliis legendas tradas. Sequitur in eadem epistola de rebus post hæc gestis exacta narratio his verbis:

Rursum
Ariani in
Eusebium
grassan-
tur.

Hi ergo vix quarta die ad hunc libellum vitigati, se junos ad hospitium, in quo manseramus, reverti nos compulerunt. Viderunt interea, quemadmodum nos revertentes populi cum gaudio susceperunt; lucernis nostrum hospitium circumdederunt. Cœpinus, annuente Domino, iterum egenibus ministrare. Non hoc sustinuit ipsorum inhumanitas, & nostrum amorem in suum odium perdiderunt. Vix fere viginti & quinque tolerare potuerunt dies. Erumpunt denuo, & cum perdita multorum manu ad nostrum hospitium veniunt armati fustibus: per aliena claustra parietem rumpunt, & ad nos violenti perveniunt. Iterum rapiunt, & artiori custodia cum solo carissimo Tegrino presbytero recludunt. Nostros quoque fratres, id est, presbyteros & diacones omnes rapiunt, & includunt. Post triiduum potestate sua per loca diversa in exilium mittunt. Alios fratres, qui ad nos venerant visitandos, in carcere publico mittunt, per plurimos dies reclusos tenent. Advolantes iterum ad hospitium, omnia quæ aut in sumptu, aut pauperibus fuerant comparata, diruunt*. Sed quia hoc publicum ipsorum facinus ab omnibus civibus notabatur; argumento hoc usi sunt, ut aliqua redderent leviora, & se nobis nostra reddidisse jactarent: sumptus vero apud se tenuerunt: & post tantum scelus quærebant, si fieri posset, sic negare, ut nullum de meis ad me venire permitterent, qui escas corpori necessarias afferrent. Vix sexta die, clamantibus sibi diversis, unum venire permiserunt. Quantum ad se fuit, ostenderunt homicidæ animos, quem primum (ne a malignitate cessarent) quarta die dimiserunt: postmodum sexta vix, deficientibus nobis, olim cum victu venire permiserunt. Hæc itaque sunt Ariomanitarum opera.

* diri-
piunt.

XCIX.

Dira per-
secutio A-
rianorum.

Videte sanctissimi fratres, si non est persecutio, dum hæc patimur qui fidem Catholicam custodimus: & altius cogitate, num valde etiam deterior sit, quam illa quæ fiebat per hos qui idolis serviebant. Illi mittebant in carcerem, non tamen prohibebant ad se venire suos. Quantum ergo Sazangs Ecclesias vulneraverit per Ariomani-

tarum crudelitatem? In custodia publica mittunt, qui liberare debent; violentiam faciunt, qui, ut patientur justitiæ causa discunt: aliena diripiunt, qui, sua direpta ne repetant, de divina lege docentur. Præterea quanta illos invasit crudelitas, dum facultatibus temporalibus gaudent. In carcere latronibus clausis a Quæstionariis, vel a Judicibus non denegatur facultas videndi suos: a nobis & nostri prohibentur, & devoti fratres, ne veniant, non solum ab hospitio arcentur quo tenemur, sed ne adeant carcerem, comminatione terrentur: sic cunctos subjugarunt, ut manifestissime agnoverim*. Ab Episcopis incipiam: dum honorem quidem timent amittere, ipsos fidem perdidisse; dumque facultates terrenas, & immunitates nolunt perdere, celestes thesauros & veram securitatem nullam judicasse. Sic quoque ducti cæteri, dum Episcopos hæc timentes perdere vident, armare cœperunt quæ semper habere non possunt.

Sic Ariomanita divites terrent, dum ipsis proscriptionem minantur: sic pauperes, dum potestatem in carcere recludendi habent. Et quanta insania est! In loco quo tenemur, non solum viros qui nobis serviunt, in carcerem mittunt, sed & puellas sanctimoniales sine ullo divino timore in custodia publica recludunt. Sed ut gavisus non sunt seniores mali, qui pudicitiam Susannæ violare quærebant; ita nec hi gaudebant semper, qui Ecclesiam persecutione varia & depressione nimia suæ infidelitati conantur subjicere. Dicit enim S. Daniel ad illos: Sic timentes filia Israel concumbebant vobiscum. Sed recedat, sanctissimi, humanus timor a vestris animis, cum habeatis Domini consolationem, qui dicit: Nolite timere illos qui occidunt corpus, animam autem occidere non possunt. Tempus est probationis: tempus est, ut probati innotescant manifesti. Ideo acceperunt humanum adiutorium, quia divinum non habent: quod si haberent, numquam potestate terrena innocentium sibi animas subjugarent. Multa de illorum malis, quibus non solus ego, sed plurimi deprimimur, debueramus scribere: sed ne possemus hæc facere, & ipsorum crudelitatem litteris intimare, arctissima custodia servamur ab ipsis: ideo ad nos, & alii nostri, & amici prohibentur accedere. Sed concessit mihi Dominus hanc epistolam per carissimum nostrum ad vos Syrum diaconem mittere, quem in potestatem mittenti habui; quia providentia Domini nostri eo tempore ad videnda loca sancta accesserat, & cum cæteris fratribus inventus non est.

Cæterum vix hanc epistolam quomodo- cumque conscripsimus, Deum semper postulantes, ut custodes in horas refrænaret, & concederet ne ad vos diaconus nuncium

ma-

C.

Puellæ
sanctimo-
niales
quæ pas-
sæ.

CI.

Exhorta-
tio Eusebii
ad suos.

magis laboris nostri, quam qualescumque salutationis litteras ferret. Propter quod satis vos peto, ut cum omni vigilantia custodiatis fidem, servetis concordiam, orationibus incumbatis, nostri memores siue intermissione sitis: ut dignetur Dominus Ecclesiam suam liberare, quæ per univ-
ersum Orbem laborat; & ut nos, qui depri-
mimur, possimus vobiscum liberati gaudere: quod præstare dignabitur Dominus, petentibus vobis, per Dominum nostrum, Jesum Christum, qui est secum a sæculis, & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

CII.
Excusa-
tio de
communi
salutatio-
ne.

Iterum peto, & vos per misericordiam Dei rogo, ut unusquisque in hac episto-
la salutationem suam nuncupet: quia sin-
gulis, ut solebam, faciente necessitate, scri-
bere non potui. Ita in hac vos omnes fra-
tres, sed & sanctæ sorores, filii & filia, omnem sexum appello, omnem ætatem pe-
to, ut, hac contenti salutatione, nostro obsequio etiam hos qui foris sunt, & nos dignantur diligere, salutare dignemini. Salutant vos fratres nostri qui mecum sunt presbyteri, & diacones, sed & omnes nostri: qui una mecum satis petunt, ut nostri memores, omnes vestros nostro dignemini obsequio salutare. Transmisi præterea litteras, quas ad Patrophilum custo-
dem meum feci; ut ex his agnoscat, nos Ariomanitarum nec minis posse terreri, neque ipsorum serpentina blanda subtilitate posse ad ipsorum societatem perducì. Di-
vinitas vos protegat, florentesque vivere & hic & in futuro faciat cum omni-
bus vestris, fratres carissimi & satis desi-
deratissimi. Hactenus litteræ Eusebii ad suos.

CIII.

Sed non hic finis ærumnarum Eusebii: tunc siquidem accidisse tradit Maximus (a), quod ipse, de exilio ejus agens, narrat his verbis: Post multas injurias Orientis plagæ, illum in exilium relega-
runt, in quo tanta passus est, ut marty-
rii invictam gloriam reportaret. Dicitur enim inter cætera passionum genera, hoc pœnale passionis supplicium pertulisse, ut dum interrogaretur ab Arianis, & se eorum communicare perfidiæ denegasset, sca-
larum proclivi tractu supinis pedibus ad imum usque pertraheretur; & iterum re-
vocatus ad summum, interrogatus de novo, cum eadem respondisset, eadem pateretur: ac sic frequentem interrogationem frequen-
ter hujusmodi supplicium fuerit subsecutum. Hæc ipse. At nequaquam tunc (quod multi putant) consummavit martyrium, quem & constat ad longa quoque tempo-
ra supervixisse, ac diu multumque pro-
tuenda fide Catholica laborasse. Sed illud etiam, auctore S. Hieronymo (b), liquet, ipsum e Scythopoli ab iisdem Arianis ad graviores pœnas amandatum fuisse exulem in Cappadociam. Quod autem Ruffinus (c), Socrates (d), Theodo-
Ann. Eccl. Tom. IV.

(a) Apud
S. Ambros.
serm. 69.
Quæ de-
mum ab
Arianis
Eusebium
passus sit.

(b) Hieron.
de Script.
Eccl.
in Euseb.
Sard.

(c) Ruffin.
l. 2. c. 27.

(d) Socrat.
l. 3. c. 4.

retus (e), atque Sozomenus (f) de eodem Eusebio tradant, una cum Lucifero Calaritano esse relegatum in superiores Ægypti Thebaidas: hæc his quæ diximus adversari videntur; nisi ex inconstantia Arianorum cum sævitia conjuncta sumpserimus argumentum, plus quam semel Eusebio esse mutatum locum exilii. At de Eusebio modo satis: reliqua de ipso posteriori tempore dicturi sumus.

Inter alios illos Occidentis confessione claros Episcopos exules, duo ex ipsis pro-
meriti sunt coronam martyrii, nempe S. Dionysius Mediolanensis, & S. Paulinus Episcopus Treverensis. De Dionysio enim hæc habet S. Ambrosius (g): Denique S. Dionysius exegit votis, ut in exilio vitam poneret, ne regressus confusa insti-
tutis & usu infidelium studia plebis aut cleri inveniret. Meruit hanc gratiam, ut pacem Domini tranquillo affectu secum referret. Itaque ut Eusebius sanctus prior levavit vexillum confessionis; ita beatus Dionysius in exilii locis propiore martyri-
bus titulo exhalavit. Hæc Ambrosius. Cum igitur exularet Dionysius in Cappa-
docia (unde enim Auxentius venerat, eo Dionysius in graviolem pœnam exulare iussus est) ibi Arianorum ex more ex-
agitatus ærumnis, mortuus est; cuius corpus postea Sanctus Basilius Episcopus Cæsareæ Cappadociæ Mediolanum misit ad Sanctum Ambrosium, qui illic tunc præerat Ecclesiæ. Quoto autem anno ejus exilii Dionysius moriendo martyrium consummaverit, inexploratum est nobis. Paulinus vero anno vigesimo tertio Constantii Imperatoris corona martyrii morte auctus ponitur in Chronico a S. Hieronymo. At de exulibus Episcopis hactenus. Jam ad res gestas in Occidente adversus Catho-
licos orationem convertamus.

Hoc eodem anno agitur in Gallia Nar-
bonensi prope Arelatem Byterris Conci-
lium, ex quo, factione Saturnini Arela-
tensis Episcopi Ariani, S. Hilarius Picta-
viensis Episcopus, quod resisteret Ari-
anæ impietati, mittitur in exilium in O-
rientem. Id autem hoc ipso anno acci-
diffe, inde primo colligimus, dum Severus (h) tradit, quod quartum jam annum agebat Hilarius in exilio, cum Seleuciæ in Isauria ab Arianis Concilium collectum est. At cum aperte liqueat eam Syno-
dum habitam sub Consulatu Eusebii & Hippatii, anno Domini scilicet trecente-
simo quinquagesimo nono, satis intelligi-
tur, hoc ipso anno eum in exilium mis-
sum fuisse, huncque numerandum esse an-
num primum ipsius exilii. Verum cum idem Severus, recensens superius Episco-
pos exules a Constantio damnatos, adnu-
meret inter eos Hilarium, contigisseque eorum exilium dicat Arbetione & Lolliano Consulibus, anno superiori: illud qui-
dem

(e) Theod.
l. 3. c. 4.
(f) Sozom.
l. 5. c. 21.

CIV.
Dionysius
& Paulinus
Episcopi Mar-
tyres.
(g) Ambros.
ad Vercell.
epist. 82.

CV.
Conci-
lium By-
terrense.

(h) Sever.
l. 2. tom. 2.
bi. l. san-
cta.

Hilarii
exilium
quando
contige-
rit.

dem de reliquis omnibus ibidem nomina-
tis, non autem de Hilario esse accipien-
dum, superius dictum est: quod & nos
idem S. Hilarius affirmat, tunc ipsum
exulare contigisse, cum Julianus Cæsar in
Galliis ageret, & pro Hilario ageus, con-
tumelias passus sit: at Julianus cum anno
superiori Kal. Decembris Mediolano pro-
fectus dicitur ab Ammiano in Gallias,
nonnisi anni præsentis exordio ipsum il-
luc pervenisse, & ea causa Hilarii esse
passum, affirmare opus est. Ipse enim hæc
ea de re locutus est coram Constantio
(a) de suo exilio: *Exulo (inquit) non
crimine, sed factione, & falsis nunciis
Synodi apud te Imperatorem piæ non ob
aliquam criminum meorum conscientiam per
impios homines delatus. Nec levem habeo
querelæ meæ testem, dominum meum reli-
giosum Cæsarem tuum Julianum, qui plus
in exilio meo a malis contumeliæ, quam
ego injuriæ, perulit. In promptu enim
sunt pietatis vestræ litteræ: falsa autem
eorum omnia, qui exilium meum procura-
vere, non in obscuro sunt: ipse quoque,
vel minister, vel auctor gestorum omnium
intra hanc urbem est. Circumventum te
Augustum, illusumque Cæsarem tuum, ea
confidens conscientia meæ conditione pate-
faciam, ut si indignum aliquid non modo
Episcopi sanctitate, sed etiam laici inte-
gritate gessisse docear, non jam sacerdo-
tium per veniam expectem, sed intra pœ-
nitentiam laici consenescam &c.*

CVI.

Cum ex hisce igitur pateat, hæc in
Hilarium facta esse, cum Julianus in
Galliis ageret, quem testem invocat: non-
nisi hoc anno ea contingere potuisse ex-
ploratum videtur. His accedit, quod i-
dem ipse Hilarius, nonnisi post exilium
Eusebii, Luciferi, & aliorum, se a com-
munione Saturnini Arelatensis separasse di-
cit, eaque de causa postea Concilium By-
terrense celebratum esse: quo plane de-
claratur, non eodem tempore, quo illi,
sed post, Hilarium exulasse; significat
enim hæc ipse his verbis (b): *Post san-
ctorum virorum exilia Paulini, Eusebii,
Luciferi, Dionysii, quinto ab hinc anno
a Saturnini & Ursacii & Valentis commu-
nionem, me cum Gallicanis Episcopis sepa-
ravi, indulta cæteris consortibus eorum re-
suscipendi facultate, ut nec pacis abesset
voluntas, & principalium morborum feti-
da & incorruptionem totius corporis mem-
bra proficientia defecarentur; si tamen
hoc ipsum beatissimis confessoribus Christi
editum decretum, tum a nobis manare pla-
cuisset. Quibus postea per factionem eo-
rum pseudoapostolorum ad Byterrensem Sy-
nodum compulsis, cognitionem hujus hære-
seos obtuli, &c.* Ex his Hilarii verbis il-
lud primum probe testatum habetur, quin-
quennium esse jam temporis, ex quo di-

(b) Hilar.
contr. Con-
stantium.

ti Episcopi in exilium pulsi sunt, cum
ipse illa scribebat, nempe anno quarto
sui exilii: non enim amplius in eo de-
tentus est (quod Martyrologia (c) &
Gregorius (d) quoque testantur) sicque
in omnibus eadem consentanea sunt, quæ
diximus; nempe anno superiori nomina-
tos Episcopos exilio solum veritatis, hoc
autem anno ipsum Hilarium eadem sen-
tentia damnatum esse.

Insuper ex iisdem ab Hilario enarratis
satis certa aperitur causa cogendi ab A-
rianis conventiculi Byterrensis: quod sci-
licet cum adeo fama celebres Episcopi
in exilium ob fidem Catholicam acti es-
sent, jamque satis persecutio Arianorum
adversus Ecclesiam Catholicam declara-
ta esset; Hilarius & Episcopi Gallicani
in unum convenientes, mutuo consensu
sefe; decreto edito, separarunt a com-
munionem Saturnini, Valentis, & Ursacii,
quod, re jam patefacta, haud esset
illis amplius locus simulandi; eadem quo-
que excommunicationis sententia statuen-
tes feriendos illos, qui eisdem commu-
nicarent; nisi quamprimum ab illorum
communionem recessissent. Id autem cum
iniquo animo ferrent Episcopi Ariani, ac
potissimum Saturninus Arelatensis, quod
se videret ab Episcopis suæ provinciæ
communicationem secludi, & anathemati
traditum, ab omnibus evitari; egit favo-
re Constantii, ut in sua ipsius diocesi
prope Arelatem Byterris Concilium co-
geretur; ad quod, Præsidentem vi, Catho-
lici Episcopi venire compellerentur: sic-
que collectum est Conciliabulum Byterren-
se, non ante præsentem annum, ut per-
spicue demonstravimus. Ex quibus erro-
ris arguuntur, qui eodem tempore, quo
nominati superius Episcopi exularunt,
nempe decimonono anno Constantii, pu-
tarunt Hilarium ex Byterrensi Concilio
exilii sententia condemnatum.

Coactio igitur Byterrensi Coventu S.
Hilarius timens ne iisdem Ariani (ut a-
lias sæpe fecerant) simulatione agerent,
& mentito substantiæ nomine, simplici-
tatem plurimorum Orthodoxorum Episco-
porum circumvenirent, libellum legendum
obtulit, quo Arianorum latebræ, & do-
losæ eorum panderentur insidiæ; eosdem-
que esse hæreticos, cunctis perspicue de-
monstraret: sed restiterunt complures ne
ingesta ab Hilario legerentur; testatur
id quidem ipse his verbis (e): *Ad By-
terrensem Synodum compulsus, cognitionem
hujus hæreseos obtuli. Sed hi, timentes
publicæ conscientia, audire ingesta a me
noluerunt, putantes se innocentiam suam
Christo posse mentiri, si volentes nescirent,
quid gesturi postmodum essent, scientes.
Atque exinde toto ex tempore in exilio
detentus, neque decedendum mihi esse de
Christi confessione decrevi.* Hæc Hilarius

do-

(c) Marty-
rol. 16. Jan-
nuar.

(d) Greg.
Tur. l. x.
c. 38. hist.
Franc.

CVII.

Causa ce-
lebrandi
Concilii
Byterren-
sis.

Saturni-
nus Epi-
scopus
Arianus
quid in
Episcopos
Catholi-
cos molit-
us.

CVIII.
Hilarii
studium
pro fide
Catholi-
ca.

(e) Hilar.
contr. Con-
stantium.

dolens quod in ea Synodo confessorum fides laudata tepuisset, cum ipse solus inventus esset, qui Saturnino Arianorum antesignano obnixè staret pro muro domui Isracl, fidei Catholicæ fortissimè propugnator.

CIX. Gallicanorum in fide recta constantia.

(a) Hilar. de Synod.

Mansit tamen Catholicorum mentibus fixus libellus ille fidei ab Hilario scriptus, quo pii tanquam scuto usi sunt adversus omnes impietatis insultus: id quidem ipse ad eos ab exilio postea scribens docet his verbis (a): *Qui per metum incertorum, conscientia tantum antea mee, quod ab his omnibus essem liber, gratulabar: nunc autem communis fidei nostræ integritate gauderem. O gloriosæ conscientia vestrae inconcussam stabilitatem! O firmam fidelis petrae fundamine domum! O intemeratæ voluntatis illæsam, imperturbatamque constantiam! Mansit namque atque etiam nunc permanet post Synodi Bytternensis professionem, in qua patronos hujus hæreseos ingerendæ quibusdam vobis testibus denunciaveram, innocens inviolataque religio. Expectatis enim sanctæ & indemutabilis perseverantiæ gloriosum triumphum, non cedendo Saturnini iniuriis, potestatibus, bellis: & cum omnia inchoandæ blasphemiae in Deum certamina moverentur: manentes nunc usque mecum in Christo fideles, neque antea ad occasionem proruptæ hæreseos cessistis; & nunc omnem ejus petulantiam in prurptionis congressione fregistis. Hæc de his Hilarius.*

CX. Hilarii & Rhodanii exilium.

(b) Sever. l. 2.

* Dofanum.

* prepotens.

Idemque superius de suo exilio agens, illud a Saturnino procuratum ait, circumvento Imperatore. At non tantum Hilarius, sed & Rhodanium Episcopum Tolosanum eadem sententia exilii condemnatum esse Severus testatur, cum ait (b): *Hilarius Pictavorum Episcopus damnatur exilio; Rhodanium quoque Tolosanum * Antistitem, qui natura lenior, non tam suis viribus, quam Hilarii societate, non cesserat Arianis, eadem conditio implicuit. Et post multa idem Severus subdit: Gallias nostras Saturninus Arelatenstem Episcopus, homo impotens * & factiosus, premebat. Depravatum hunc locum Severi Ann. Eccl. Tom. IV.*

(sic ut vides) restituendum curavimus ex antiquiori exemplari, ut loco, Dofanum sit legendum Tolosanum. De exilio Hilarii atque Rhodanii meminit quoque Rufinus (c); cæteris (ut ait) remanentibus, (c) Rufin. l. 1. c. 20. vel ignorantibus, vel non credentibus fraudem.

Sed illud plane mirandum, Hilarius CXI. ex conjugio ad Episcopatum assumptum, Hilarius virum alioqui eruditum, controversiarum divino tamen Ecclesiasticarum prorsus ignarum, miraculo adeo ut ipsum quoque præteriret Nicænum Concilium notum omnibus; cum tamen opus fuit adversus Arianos agere, ex improvise, nonnisi (ut puto) divino miraculo evasisse atque ad pugnam progressum esse doctorem. Id quidem haud cuiquam affirmanti credere valuissem, nisi ipsi testanti, cum ait (d): *Regeneratus pridem, & in Episcopatu aliquantisper permanens, fidem Nicænam nunquam, nisi exulaturus audivi: sed mihi Homousii & Homiussii intelligentiam Evangelia & Apostoli intimaverunt. Ita Hilarius; idque idcirco accidit (ut superius ipse testatur) quod Ecclesiam Gallicanam hæresis nulla pertigerat; sic enim ait (e): Sed inter hæc o beatos vos in Domino & gloriosos, qui perfectam atque Apostolicam fidem conscientia & professione retinentes, conscriptas fides hucusque nescistis: non enim egistis littera, qui spiritu abundatis, neque officium manus adscribendum desiderastis, qui, quod corde a vobis credebatur, ore ad salutem profitebamini. Neque necessarium habuistis Episcopi legere, quod regenerati neophyti tenebatis. Hæc S. Hilarius, quem ex hac ipsa Synodo Bytternensi in Phrygiam esse relegatum, etiam S. Hieronymus (f) auctor est. Sed jam reliquas hujus anni res gestas ordine prosequamur.*

(d) Hilar. l. de Synod. in fi. ne.

(e) Hilar. ib.

Gallicanæ Ecclesiæ virginitas.

(f) Hieron. de Script. Eccl. & in Chron.

Hoc eodem anno, tertio Kal. Maias, Constantius Imperator in Urbem contulit, triumphum agens de Magnentio tyranno extincto: ipsa pompa ab Amiano describitur (g); sed nihil ad rem nostram. Quod autem spectat ad insti-

Eeee 2

tu-

(g) Anniar. lib. 16.

PAGIUS XIII. Constantius Roman venit.

Ad num. CXII. & seq. Idacius in Fastis sub hujus anni Consulibus scribit: *His Cons. introierunt Constantinopolim Reliquia Apostoli Timothei die Kal. Jun. [1] De qua Translatione Baronius agit*

anno CCCXXXVI. Constantio vero IX. & Juliano Cæfare II. Cons. anno nempe sequenti, Idacius habet: *His Cons. introierunt Constantinopolim Reliquia SS. Apostolorum Andrea & Luca die*

NOTÆ

[1] S Acra SS. Andrea & Timothei Iysana translata fuisset Constantinopolim sub Constantio, quamvis asserit Idacius, non est usque adeo certum; cum propior ætati illi S. Paulinus Nolanus in carmine Natali VI. a Muratorio, to. 1. Anecd. pag. 26. vulgato, id Constantino Magno tribuat:

*Nam Constantinus proprii cum conderet Urbem Nominis,
Ut sua Apostolicis muniret mania latus
Corporibus, tunc Andream devexit Achivis,
Timotheumque Asia.*

Eadem pariter affirmat S. Hieronymus adversus Vigilantium, & de Scriptoribus Ecclesiasticis in Luca; quamvis in additionibus ad Chronicon Eusebii translationem hanc consignat ad annum 19. Constantii. Consule Du Fresnium Constantinop. Christ. lib. 4. cap. 5.

(a) Theodoro his verbis describitur (a): Biennio dilapso, Constantius proficiscitur Romam: magistratum autem & nobilium conjuges orant maritos, ut a Constantio supplices petant, uti pastor Liberius (qui exulabat in Thracia) suo gregi reddatur; seque, nisi eum exorarent, deserturas eos, & ad egregium illum pastorem convolaturas. Quibus responderunt mariti, se non parum imperatoris iram perimescere; & cum viri sint, nullam forsasse veniam ab eo impetraturos. Quod si vos ipsæ Imperatorem pro Liberio deprecari volueritis, est vobis plane condonaturus: atque e duobus alterum eveniet; ut vel vestram vobis sit concessurus postulationem; vel, si minus ad id faciendum adduci possit, vos illasas dimissurus.

CXIII.

Quo audito consilio, præstantes illæ feminae, splendide (ut solent) & magnifice amictæ accedunt ad Imperatorem, ut eas ex vestitus splendore nobiles illustresque esse arbitratus, tum reverentia erga ipsarum clementia utendum existimaret. Quæ cum hoc modo ornatae ad eum adventassent, orant, ut Urbis pastore orbatae, & luporum expositæ insidiis, misereatur. Quibus respondet Imperator, altero pastore civitati opus non esse, quippe cum haberet unum, qui ei posset providere: etenim successum est Liberio a fidei quodam ejus diacono, nomine Felice: qui tametsi fidem in Concilio Nicæno expositam ipse servavit integram; tamen cum illis, qui eandem labefactare studebant, libere communicavit: ac propterea nemo ex Romæ habitatoribus in Ecclesiam, dum ille intus erat, ingredi voluit. Quam rem etiam mulieres Imperatori significarunt. Quæ causa sic inflectebatur Imperatoris animus, ut pastorem illum longe præstantissimum Romam redire, & utrosque communiter inter se Ecclesiam illam regere juberet.

CXIV.

Itaque lectis Imperatoris in Circo literis, plebs clamat, æquam esse Imperatoris sententiam: nam bifariam divisos esse spectatores, quibus nomen impositum est ex colorum varietate; & propter

ea alterum Episcopum his, illis alterum præesse debere. Itaque cum hoc modo Imperatoris litteras irrisione lussissent, omnes uno ore vociferantur: Unus Deus, unus Christus, unus Episcopus: his enim voces emittere, rectum esse censebant. Ad hæc plane pertinere videtur, quod de Constantio Circenses spectante ait Ammianus (b), plebem in spectaculis solita dicacitate usam in Constantium Imperatorem, ipsum autem ea esse oblectatum. Quid vero tum ad plebem Constantius, sic subdit Theodoretus (c): Quibus vocibus cum pietate, & justitia a pia plebe profusis, rediit Liberius Episcopus: Felix autem clam Roma se subducens, ad aliam urbem migravit. Hucusque Theodoretus; eadem ferme Ruffinus (d), atque Severus, (e), quod scilicet ad preces Romani populi permissus sit Liberius redire Romam: Sozomenus (f) autem addit, ea lege id annuisse Constantium, si Liberius consensurus esset Episcopis, quos ipse Constantius secum haberet. At de Liberio pluribus sequenti anno agemus, quo illum Romam rediisse contigit.

Magnas sane altercationes exitisse Romæ inter Catholicos & hæreticos, cum ibi esset Constantius, Marius (g) Victorinus innuit illis verbis: Tunc tu, patrone dogmatis, non solum in vita, sed Episcopus fuisti; tacuisti & tu, & socii, & discipuli, & conductores, & toto tempore postea usquequo Imperator Romæ fuit præsens: audisti multa contraria, conviva existens istorum hominum, quos nunc anathematizas; iratus quod sine te fidem sripserunt. An coactus a magistris legatus venisti in defensionem perditionis? &c. Hæc ipse ad Episcopum ex Arianismo factum Catholicum.

Quod rursus ad Constantii Romæ res gestas pertinet; ex relatione Symmachi Consularis apparet, Constantium Augustum post Constantem fratrem abstulisse Romanis unicum idolum in Capitolio relictum, Victorix simulacrum cum ara: erat illud (quod testatur Tacitus (h)) super rhedam impositum, in vestibulo Ca-

Decretum Constantii de-
ridetur
in Circo.

(b) Ammian.
lib. 16.

(c) Theod.
ubi supra
c. 17.

Felix Liberio cessit.

(d) Ruffin. l. 1.
c. 17.

(e) Sever. l. 2.

(f) Sozom. l. 4. c. 10.

CXV.

(g) Mar. Vict. l. 1.
adv.
Arium 10.
5. Bibl.
sanct.

Altercatum Romæ causa fidei.

CXVI.

Simulacrum Victorix cum ara sublatum.

(h) Tacit. lib. 17.

pi-

PAGIUS

die V. Non. Mart. & introivit Constantius Aug. Romam IV. Kal. Maias, & edidit XXXV. Quare adventus Constantii Augusti Romam male hoc anno in Annalibus consignatur: pertinet enim ad annum sequentem, in quem septima Imperii Cæsarei Constantii Quinquennalia inciderunt, quæ cum triumpho Romæ exhibita fuisse minime dubitandum. Idacio suffragatur Ammianus lib. 16. cap. 10. ubi scribit, Constantium concluso Jani Templo, ac post Magnentii exitium Romam triumphaturum venisse, addens: Tricesimo postquam ingressus est die IV. Kal. Junias ab Urbe profectus, per Tridentum iter in Illyricum festinavit. Hinc intelligimus intra unum eundemque mensem & Constantium triumphasse, & septima Quinquennalia edidisse, nec longius temporis spatium ad utramque pompam repræsentandam necessa-

rium fuisse. Secundo, utraque solennia de more conjuncta. Tertio, triumphum plerumque aliquot post annos a stratis hostibus dilatatum. Quæ omnia, quia a me primùm detecta, variis passim exemplis confirmavi. Baronius porro, qui Idacium non viderat, ex laudato Ammiani loco infert, Constantium tertio Kalendas Maii hoc anno Romam ingressum: Sed, ut jam dixi, res anno sequenti gesta, dieque IV. Kal. Maii.

Ammianus citatus describit pompam, Ludosque Circenses, quos Constantius populo Romano dedit. De qua etiam celebritate legenda Oratio XIII. Themistii, & Claudianus in sexto Consulatu Honorii pag. 158. Auctor Chronici Alexandrini sub anni sequentis Consulibus scribit: Constantius Augustus propter Vicennalia sua cum ingenti pompa & apparatu Romam venit, & cum;

XIV.

Vicennalia Constantii fuere magnifica.

pitollii collocatum: quod a Constantini patre Constantio cultum, a Constantio autem Christiano Principe non remotum, a Constante vero sublatum (Constantem, non Constantium, legendum diximus, propterea quod eundem Imperatorem cito necatum tradat) restitutum illum per Magnentium tyrannum, a Constantio rursus sublatum, idem Symmachus (a) conquestus est. Reddamus hic verba ipsius, quibus hæc ait: *Sed divus Constantius idem fecisse dicitur, quod Constans scilicet frater fecerat: cætera potius illius Principis æmulemur, qui nihil tale esset aggressus, si quis ante se alius non deviasset: corrigat enim sequentem lapsus prioris, & de reprehensione antecedentis exempli nascitur emendatio.* Ista Symmachus; & S. Ambrosius (b) adversus eum agens de eodem sic ait: *Constantius Augustæ memoriæ nondum sacris initiatus mysteriis, contaminari se putavit, si aram illam videret, jussit auferri, non jussit reponi: ut scilicet a Gentilibus Senatoribus restitueretur iterum. Recentis enim a se editæ hoc anno legis memor Constantius (c) erat; qua sancierat, ne quis sacrificaret, vel coleret simulacra; quam nos superius alia occasione recensuimus.*

(a) Symmachus in relat. ad Valentin. August.

(b) Ambr. ad Valent. Imper. ep. 31.

(c) l. 6. de Paganis. C. Theod.

CXVII.

(d) Ammian. l. 16.

* puriore.

Constantius cogitur recedere ab urbe.

His a Constantio Romæ gestis, inquit Ammianus (d): *Cupiens itaque augustissima omnium sede morari diutius Imperator, ut otio priore * frueretur & voluntate; assiduis nunciis tenebatur & certis, indicantibus, Sævos Rhetiam incurfare, Quadosque Valeriam, & Sarmatas latrocinandi peritissimum genus superiorem Mœsiam & secundam populari Pannoniam: quibus percitus, trigesimo postquam ingressus est die, quarto Kal. Junias ab Urbe profectus, per Tridentum iter in Illyricum festinavit, &c.* Haud supernum passum est numen, Arianum Imperatorem, stipatum Arianorum Episcoporum phalange, Romæ diutius commorari: ne tanta fordium colluvie Romana inficeretur Ecclesia; quam absens damnatione Liberii, & subrogatione Felicis, tantopere perturbasset. Cum igitur in Illyricum venisset, Sirmium concessit, ubi & aliquandiu quievit.

CXVIII.

(e) Socrat. l. 2. c. 29.

Hoc eodem anno, cum adhuc Romæ Constantius ageret (inquit Socrates e) E-

PAGIUS

eo uxor ejus Eusebia. Sed Raderus male interpretatus est hæc verba, εἰς τὴν ἰαυρὴν ἰκνοῦν τήριδα: significant enim eo in loco, anno vicesimo, non vero propter Decennalia. Sequens enim Christi annus vicesimus est Imperii Augustei Constantii, recteque Combefisius in Notis ad Theophrastum pag. 560. vertit, anno vicesimo. Errat vero Auctor Chronici Alex. quando ait, Constantium Romæ dies XIV. moratum esse. Sed de Constantii Romam adventu rursus anno sequenti agetur. Cæterum Ara Victoria Constantii jussu sublata, non erat in Capitolio, ut putavit Baro-

doxius Germaniciæ Syriae urbis Episcopus, qui tum Romæ aderat, audita morte Leontii Episcopi Antiocheni, mature sibi in Orientem revertendum putat; agitque veteratorie cum Imperatore, ut sibi potestas occyus redeundi propterea fieret, quod Germanicia civitas ipsius consolatione & subsidio magno opere egere videretur. Imperator vero, qui minus quid esset illi in animo præviderat, hominem dimittit. Iste cubiculariorum Imperatoris operam, & auxilium nactus, sua ipsius civitate derelicta, per dolum in Episcopatum Antiochiæ subrepsit; moliturque ut Ætium in Ecclesiam denuo reducat: contenditque, ut, Concilio Episcoporum convocato, illum ad diaconatus gradum restituat. Verum istud propterea nequitquam confici poterat, quod odium contra Ætium conceptum plus ad illum repellendum, quam studium Eudoxii ad restituendum valeret. Hæc Socrates, sed præpostero plane ordine id factum refert temporibus Concilii Ariminensis, ignarus temporis Constantii Romam adventus; quem ex Consulibus ab Ammiano positus, hoc anno contigisse, certum exploratumque redditur.

Cæterum quod compertus sit Eudoxius Ætii dogma fovere, quo asserabatur, Filium Patri substantia omnino fuisse dissimilem: cum alioqui cæteri Ariani, qui modestiores haberi vellent, licet negarent Filium Patri consubstantialem esse, tamen fuisse similis substantiæ facile concederent: orta est inter Eudoxium & alios Episcopos Arianos magna dissensio, resistantibus illi in primis Basilio Ancyrano atque Georgio Laodiceno: hic enim eos, nempe Ætium & Eudoxium, detulit ad Synodum Ancyranam; ex qua procuratum est, ut eadem hæresis etiam Sirmii damnaretur: at de his anno sequenti pluribus.

Sed quid de eodem Ætio Suidas tradat, cum ejus vitæ periodum breviter scripsit, his addamus: *Fuit (inquit) Ætius natione Antiochenus, Eunomi magister, pauperibus & vilibus parentibus natus. Pater ejus infelicio, cæteris ad malitiam, delectis, obiit, hoc admodum puero relicto; qui extrema confictans inopia, in aurificinam se contulit, & summus artifex evasit. Cum autem ejus in-*

Eudoxius Arianus aucupatur Episcopatum Antiochenum.

CXIX. Dissensio inter Eudoxium & Arianos.

CXX. Ætii Impii origo & res gestæ.

nius, sed in Curia, ut in Apparatu ostendimus. Obitus Leontii Antiochiæ Episcopi Ariani, & ejusdem Ecclesiæ occupatio ab Eudoxio ad annum CCCLVIII. pertinent. Socrates quidem lib. 2. cap. 37. scribit: *Mortuo Leontio, qui Ætium Hæreticum ad Diaconatus gradum evexerat, Eudoxius Germanicia, qua & ipsa Syria urbs est, Episcopus, qui tum Roma aderat, properandum sibi esse decrevit. Et cum Imperatore callide collocutus, quasi Germanicensium civitas solatio ipsius ac providentia indigeret, petiit ut quamprimum illuc redeundi potestas sibi concederetur. Imperator vero ni-*

XV. Eudoxius sit Episcopus Antiochiæ. Baron. n. CXVIII.

genium majora studia desideraret, disciplinas eruditas complexus, ad Paulinum se confert, recens Antiochiam Tyro profectum, Constantino adhuc regnante. Hunc audiens, vires impietatis suae satis evidenter demonstrabat in quaestionibus, quae cum adversariis agitabantur: neque jam a multis ei resisti poterat. Post Paulini obitum, cum Eulalius vigesimustertius ab Apostolis sedem teneret; multi eorum, qui ab Aetio arguebantur, indignati se ab homine opifice, & adolescente vi exagitari; conspiratione inita, eum Antiochia expulerunt. Expulsus Anazarbum pervenit; & jam celerrime omnibus viribus instructus, subinde majores quam pro datis occasionibus reportabat fructus: neque desistebat unquam vel adversarios convincere, vel vili amittu, & victu uti.

Hic haesiarca fuit, Impius cognominatus, sub Constantino Magno: etsi autem idem sentiebat quod Arius, ejusque opinionem stabiliebat; tamen ab Arianis discernebatur. Fuit prius etiam homo haereticus Aetius magno studio defendendi Arianis dogmatis incitatus. Nam cum Alexandria pauca didicisset, Antiochiam, unde oriundus erat, profectus, a Leontio, qui per id tempus Episcopatum Antiochenum tenebat, diaconus creatur: statim igitur evocabat suos auditores ex Aristotelis Categoriis differens, ut in litigiosis orationibus probe versatus, & litteras componebat ad Caesarem Constantium. Etsi autem Arianam doctrinam tradebat: tamen a suis propter perplexitatem rationum, quas illi non intelligebant, haereticus habebatur is qui illis assentiretur. Itaque illorum Ecclesia expulsus, alienus ab illis esse putabatur: & adhuc ex eo sunt, qui tum Aetiani, tum Eunomiani dicuntur. Nam Eunomius notarius illius; & ab illo eruditus in haeretica dictione, factioni illi praesuit. Haecenus Suidas.

Verum Aetii cum morum, & impiae doctrinae cloaca a S. Epiphano, qui Syriae proximus erat, & propius est contemplatus, aperitur, ipso auditu bonorum animi exhorrescunt. Eo enim progressus est impius, ut non in Filium tantum & Spiritum sanctum, negans utriusque divinitatem blasphemus extiterit; sed & ab ho-

mine quoque quod divinum est, nempe detestationem vitiorum, & virtutis amorem, corrumpere atque penitus amputare contenderit, dum perfectionem hominis in rerum divinarum cognitione, non autem in operatione virtutum positam esse iactaret: nihilque meriti esse, ad praescriptum divinarum atque humanarum legum vitam attemperare: immo (proh nefas!) contra legis divinae decretum ausus est affirmare, nullum fornicationi, vel cuilibet carnis insanæ voluptati inesse peccatum, & perinde ac necessaria naturæ opera, idem esse, quod aurem scalpere, nares emungere, & reliqua naturæ excrementa egerere.

At licet lutulentus porcus toto corpore sic prostratus jaceret in limo, animo tamen se supra cœli cardines perambulare iactabat: unde & illam erat solitus effutire blasphemiam: *Scio Deum, & adeo ipsum novi, ut ne quidem me magis noscam, quam Deum.* Ac probe quidem; cum enim a recta sui cognitione longe longius abhorreret, a divina pariter intelligentia oportuit esse discretum: & si quando ad retundendam perfrectam frontem hominis procacissimi, ex Prophetis vel Apostolis ac piis dicta adversus eum adducerentur, eo blasphemiae prolabebatur, ut diceret, eosdem sicut homines in errorem lapsos esse: cum tamen (ut de eo testatur Socrates ^a) divinae Scripturae rudis admodum & ignarus esset, elenchis Aristotelicis tantum ex cultus. Hæc quæ diximus, & alia plura auditu horrenda de monstro hoc Epiphanius ^b pluribus profectus, se accepisse testatur; ut plane appareat, aditam immanes blasphemias pervulgandas dignum a diabolo esse delectum ministrum; per cujus ministerii tam evidentia signa, qualis ejus posset esse doctrina, absque alia de eo facta pervestigazione constaret.

Cæterum quantumlibet propter horrendas blasphemias hunc execrari visi sint Arianis, & ob eam causam frequentes Synodos cogere: una tamen ipsorum omnium erat in Filii Dei divinitate neganda latens impietas; unde Athanasius ^c hæc de ipso: Porro Aetius cognomento Impius, quem pro causa habendi Concilii toties ja-

CXXII.
Aetii lurpitudine, & arrogantia.

^a Socrat. l. 2. c. 28.

^b Epiph. haeresi 76.

CXXIII.
Aetii, & Aetii eadem doctrina.

^c Athan. de Synod.

Et-

CXXI.

Aetii impia dogmata.

PAGIUS

nihil doli suspicatus, hominem dimisit. At ille primores Regis Cubicularios adjuutores nactus, relicta civitate sua, Episcopatum Antiochia per fraudem occupavit. Quo pacto Eudoxius anno sequenti, mense Maio, Romæ fuisset, eoque tempore jam Leontius obiisset. Verum Sozomenus, qui Socratem emendare solet, lib. 4. cap. 12. scribit tantum: Imperatore adhuc in Occidentis partibus commorante, nuntius allatus est de morte Leontii Antiochenis Episcopi. Et Athanasius in epistola ad Solitarios, in qua de lapsu Liberii sermonem habet, pag. 812. ait: Leontius ille castratus, qui Antiochia nunc Episcopatum tenet.

Quare anno CCCLVIII. quo Liberius Arianæ formulæ subscripsit, Leontius adhuc in vivis erat, eoque anno decessit. Hinc Philostorgius lib. 4. cap. 3. lapsum & restitutionem Liberii memorat, & capite sequenti ait, mortuo Leontio Antiochena urbis Episcopo, Eudoxium ex urbe Germanicia translatum esse. Valesius in Notis dicit, Philostorgium hallucinari, & Liberium in propriam Sedem non esse restitutum anno CCCLVIII. nisi postquam anno præcedenti Leontius mortuus esset. Sed ipsummet Valesium hallucinari ex dictis constat. Ea autem translatio ante Pascha contigit, ut anno sequenti ostendetur.

Ætiant, non de propria insania quasi a se inventa superbit; sed in Arianam, quæ alterius dogmatibus constat, transiens cum suis, quos decepit, naufragium fecit. Hæc ipse. Cæterum & palam coram Constantio libere dicere Ætium solitum esse ea verba, Epiphanius tradit (a): Qualiter ipsi habent, & ego habeo, velut etiam ipsi omnes: sed quod in me verum est, ipsi occultant; & quod ego clare ostendo & confiteor, hi omnes eadem dicunt. Sed plane de Ætio accidit, ut præ impietatis excellentia nequaquam voluerit se intra confines Arianæ perfidiæ contineri: verum supra Arium se extollens, voluit novæ hæresis dici & auctor, architectus, ac, si posset, plures quam ille habuerit, adsciscere sibi sectarios. Nobilitavit autem Ætium etiam odibilem nefandamque hæresin Eudoxius, qui (ut dictum est) hoc anno subripuit Antiochenæ Ecclesiæ præfecturam. Eudoxius enim quod (ut Suidas quoque affirmat) Cæsarii Martyris in Arabis Minoris Armeniæ filius fuisset, ea abusus est gloria ad hæresin illustrandam. At de Eudoxio & Ætio, ac de Synodo adversus eos Ancyræ habita, de qua Constantii litteris contra eisdem Sirinio ad Antiochenos datis, agemus anno sequenti.

CXXIV. Hoc eodem anno Julianus Cæsar adversus barbaros in Galliis effusus bellum gerens, eosdem ad pacem compulit. Hæc pluribus Ammianus (b). Tunc plane accidit, ut S. Martinus, cum jam cuncta stipendia meruisset, a Juliano honestam peteret missionem; de quo Severus ista tradit (c): Interea, irruentibus intra Gallias barbaris, Julianus Cæsar, coacto in unum exercitu, apud Vangionum civitatem, donativum cepit erogare militibus. Ut est consuetudinis, singuli citabantur, donec ad Martinum ventum est. Tum vero opportunum tempus existimans, quo peteret missionem (neque enim integrum sibi fore arbitrabatur, si donativum non militaturus acciperet:) Hactenus (inquit ad Cæsarem) militavi tibi: patere, ut nunc militem Deo: donativum tuum militaturus accipiat: Christi ego miles sum, pugnare mihi non licet. Tum vero adversus hanc vocem tyrannus infremuit, dicens, eum metu pugnae, quæ postera die erat futura, non religionis gratia detrectare militiam.

(a) Epiph. hæresi 76.
(b) Ammian. lib. 16.
(c) Sever. Vit. Martini c. 3.
Quid Julianus Cæs. cum Martino.

CXXV. At Martinus intrepidus, immo illato sibi terrore constantior: Si hoc (inquit) ignaviae adscribitur, non fidei; crastina die ante aciem inermis stabo, & in nomine Domini Jesu, signo Crucis, non clypeo protectus aut galea, hostium cuneos penetrabo securus. Retrudi ergo in custodiam jubetur, facturus fidem dictis, ut inermis barbaris obiiceretur. Postera die hostes legatos de pace miserunt, sua omnia seque dedentes. Unde quis dubitet hanc

vere beati viri fuisse victoriam, cui præstitum sit, ne inermis ad prælium mitteretur? Et quamvis pius Dominus servare militem suum, licet inter hostium gladios & tela, potuisset; tamen, ne vel aliorum morte sancti violarentur obtutus, exemit pugnae necessitatem. Neque enim aliam pro milite suo Christus debuit præstare victoriam, quam ut, subactis sine sanguine hostibus, nemo moreretur. Hucusque Severus. Cæterum de hac missione, atque ætate S. Martini, & de emendatione complurium errorum, qui irrepserunt in Severum, diximus superius, cum de eisdem S. Martini baptismo actum est.

Quod autem idem Severus subdit de Martino, eum relicta militia convenisse S. Hilarium Ecclesiæ Pictaviensis Episcopum: id contigisse oportuit antequam Hilarius ab Arianis in exilium mitteretur, sicut idem auctor affirmat. Quod insuper ad Julianum spectat; quæ eum e periculo subtraxit, Eusebia Augusta uxor Constantii, eadem ipsa, quod careret liberis, cœpit ejus invidere in Imperium successionem; quid autem in eisdem Juliani conjugem Helenam ipsa impie sit operata, Ammianus narrat his verbis (d): Inter hæc Helene sorori Constantii, Juliani conjugi Cæsaris, Romam affectionis * specie ductæ, Regina tunc insidiabatur Eusebia, ipsa, quæ vixit, sterilis, quaesitumque venenum bibere per fraudem illexit, ut, quotiescumque concepisset, immaturum abiceret partum. Nim & pridem in Galliis cum marem genuisset insanentem, hoc perdidit dolo, quod obstetrice corrupta mercede, mox natum, præfecto plustquam convenerat umbilico, necavit: tanta tamque diligens opera navabatur, ne fortissimi viri soboles appareret. At consilium Dei erat hoc, ne in apostatæ a fide sobole propagaretur impietas. Sed & Eusebiæ Augustæ, Arianorum patronæ, iidem ab Ammiano descripti conveniunt mores, cujus etiam sententia omnes Constantii magistratus adversus fidem Catholicam moverentur: quæ eo ad nocendum proclivior erat, quo (ut de ea tradit Zosimus) summa præstaret eruditione doctrinæ, supraque muliebrem sexum videretur esse prudentior, cujus consilio Constantius cuncta perageret: adeo ut si quis eam faceni, gladium, luemque Ecclesiæ Catholicæ nominet, propriam ac rebus gestis congruentem nomenclaturam adinvenisse, certo sciat.

Hoc item anno, mense Decembris, Constantius Imperator, dato rescripto ad Taurum Præfectum Prætorio, exemptos voluit clericos a collatione lustrali, reliquos autem homines obligari; ea vero lex est hujusmodi (e): Negotiatores omnes protinus convenit aurum argentumque præbere: clericos excipi tantum, qui Co-

CXXVI.

Eusebia Augusta quid in Helenam Juliani conjugem.

(d) Ammian. l. 16.

* successio- nis.

Eusebiæ perdit mores.

CXXVII.

Clerici exempti a collatione lustrali. (e) l. 1. de Collat. lustrali. C. Theod.

pi-

CHRISTI
356.LIBERII PAP.
5.CONSTANTII IMP.
20.

piatæ appellantur, nec alium quemquam esse immunem ab hujus collationis obsequio.
Dat. III, Non, Decemb, Acc. Rom. VIII,

Id. Februarii Constantio A. IX. & Juliano Cæs. II. Coss.

JESU CHRISTI
ANNUS
357.LIBERII PAP.
ANNUS
6.CONSTANTII IMP.
ANNUS
21.I.
Concilium Sirmien-
sē.(a) Socrat.
l. 2. c. 24.
(b) Sozom.
l. 4. c. 5.

SEquenti anno Domini trecentesimo-
quingagesimo septimo Constantius no-
num, & Julianus Cæsar secundum adeunt
Consulatum: quo Sirmii dum Constantius
ageret, cogendum curavit Concilium Sir-
mien-
sē, dicendum potius conventiculum
satanæ: cujus quidem tempus perperam
constituitur a Socrate (a) atque Sozome-
no (b) anno post Consulatum Sergii &
Nigriani, qui est annus Domini trecent-
tesimus quingagesimus primus: nam ex
suis ipsorum scriptis (ne aliunde testi-
monium modo queramus) apertissime
confutantur: siquidem eorundem asser-
tione in eodem contextu dicitur, illuc
invitum perductum fuisse Osum Episco-
pum Cordubensem, atque ad subscrip-
tionem in Athanasium (quod antea facere
renuisset) compulsus esse. Quod si tunc
liquet celebratam esse Synodum Sirmien-
sem, quando Osius ad id ipsum præstandum
invitus adactus est, jam affirmare necesse
erit, non ante præsentem annum eam ha-
bitam fuisse: siquidem lapsus Osi non nisi
post ejus exilium, quod accidit post Li-
berii relegationem contigisse dici potest.
Porro Liberi exilium ante annum supe-
riorem a Constantio decretum, Arbetione

& Lolliano Consulibus, certis firmisque
rationibus superius demonstratum est,
nempe Athanasii omnia illa præ oculis ha-
bentis atque exacte describentis auctori-
tate, necnon Severi testificatione.

Cum insuper idem testetur Athanasius,
detentum exilio Osum annum integrum;
ad hunc usque annum eum id passum, af-
firmare opus est: qui in fine (ut dixi-
mus) anni trecentesimi quingagesimi quin-
ti, vel potius sequentis exordio, iniquam
illam Constantii sententiam pertulit. Sunt
hæc enim, de tempore & loco exilii O-
sii, verba Athanasii superius recitata (c):
*Accersit Osum, & pro exilio detinet il-
lum integrum annum Sirmii, nihil veritus
impius Deum, &c.* Rursum vero cum S.
Hilarii (d) assertionem pateat, Synodum
Sirmiensem celebratam esse post triennium
ex quo Saturnino Episcopo Arelaten-
si Ariano professori negata est commu-
nio a Catholicis Episcopis Galliarum: af-
firmare oportet hoc ipso anno eandem
fuisse collectam: siquidem contigit mani-
festa apostasia Saturnini ante triennium,
cum Constantius, expugnato Magnentio,
Arelatem se contulit, ubi conventiculum
illud habuit. Insuper cum constet, ejus-
mo-

II.

Tempus
Synodi
Sirmien-
sis.(c) Athan.
ad Solit.(d) Hilar.
de Synod-
in princ.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5850.

SÆC. IV. ☉ 2. E. ☽ 16. P. 20. Mart. Indict. 15.

Anno Ur-
bis 1110. JESU CHRISTI 357.

Olymp. LIBERII PAPÆ 6.

284. an. 1. A. C. 357. CONSTANTII IMP. 21.

I. [1] A Num. I. ad XXI. Coss. Constantius Aug.
IX. & Julianus Cæsar II. Hic juxta ter-

tiam regulam; ille juxta secundam: septima enim
Imperii Cæsarei Quinquennalia hoc anno celebra-
vit, & quidem Romæ, ubi & de hostibus trium-
phum duxit, uti anno præcedenti demonstra-
vimus. Hinc Auctor Chronici Alex. hoc anno
scribit: *His Consulibus mense Disiro (nempe
Martio) die III, Constantinopolim allata sunt Re-
liquia SS. Luca & Andrea Apostolorum, cura Con-
stantii Augusti cum veneratione & cultu, psalmis
& hymnis, depositaque sunt in ade Apostolorum.*
Reliquiæ enim annis hujusmodi solenniis desti-
natis de more translata. Porro nondum usus fe-
rebat, ut Reliquiarum translationes diebus Do-
minicis, aut festis solennioribus fierent. Hoc e-
nim

Coss. &
VII. Quin-
quennalia
& trium-
phus Con-
stantii.

NOTÆ [1] Coss. Constantius Aug. IX. & Julianus Cæsar II. Gruterus pag. CCCIII. 1.

CONSTANTIO. NONO. ET JULIANO II.
CON. & TRADIDERUNT. LEONTI
CA. IIII. IDUS. AUG. FELIC.
ALIA. TRADIDERUNT. CONS. SUPRAS.
XVII. KAL. OCT. FELIC.

Ammianus, lib. XVI. *At Cæsar (Julianus) exacta apud Senonas hyeme turbulenta, Augusto (Con-
stantio) novies, seque iterum Coss.*

Fasti Idatii & Paschalis laterculus Bucherianus: Constantia IX. & Juliano Cæsare II. Prosperi
Chronicon: Constantio XI. pro IX. & Juliano Cæsare II. Laterculus Paschalis in codice Vaticano,
post Gennadium de viris illustribus: CONSTANTINO IX. ET JULIANO. Et hic oscitantia Li-
brarii, Constantino pro Constantio; præteritur etiam in Juliano secundi consulatus mentio.

modi Synodum habitam esse Sirmii, præfente Constantio Imperatore, quod & Sozomenus (a) affirmat; plane dicendum est, hoc ipso anno celebratam esse, quo idem Constantius (ut demonstravimus, Ammiano auctore) Sirmii confedissee probatur. Vides igitur, quanto veritatis dispendio, & rerum confusione Sirmiense Concilium hoc anno habitum, a Socrate & Sozomene ante annos sex, Consulul notatione ponatur.

(a) Sozom.
l. 4. c. 5.

III. His de tempore elucidatis, causa hujusmodi agendi Conventus est exquirenda: Ariani enim cum jam se hæreticos dici non amplius paterentur, affectantes (quod ait S. Epiphanius b) Catholicum nomen, itidem quod Catholicorum partium esset, explere in omnibus student; atque ob eam causam bellum suscipiunt adversus hæreticos, qui de Filio Dei humiliter & abjecte nimis sentirent; ac propterea Ancyrae in Galatia adversus Aetium decreverunt Concilium Ancyranum, & adversus Photinum Episcopum Sirmiensem, pariter negantem divinam in Filio cum Patre substantiam, & omnimodam cum eo similitudinem: Synodumque indicentes contra hæreticos divinitatis Filii Dei hostes, sese rectæ fidei vindices præseulerunt.

Cur colle.
cta Syno-
dus Sir-
mii.

(b) Epiph.
hæresi 37.

IV. At de Photino diximus superius, cum ejus hæresis innotescere visa est: quibus, ad insinuandum hominem; & ejus memoriam refricandam, hic addimus, quæ de ipso habet Vincentius Lirinensis (c), postquam factus est Episcopus Sirmiensis, his verbis: *Hic cum in Ecclesiam Sirmianam magno omnium favore fuisset adscitus, & aliquandiu tamquam Catholicus administraret: subito, ut malus ille Propheta, aut somnator, quem Moyses significat, creditam sibi plebem Dei persuadere cepit, ut sequeretur deos alienos, id est, errores extraneos, quos antea nesciebat. Sed hoc usitatum: illud vero perniciosum, quod ad tantum nefas non mediocribus adminiculis utebatur: nam erat ingenii viribus florens, & doctrinæ opibus excellens, & eloquio præpotens; quippe qui utroque sermone copiose & graviter & disputaret & scriberet, ut monumentis librorum suorum manifestatur, quos idem partim Græco, partim Latino sermone composuit.* Hæc Vincentius.

(c) Vin-
cent. Lir.
contra ha-
res. c. 16.

Photinus
hæreses
docuit
suos.

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS nim anno dies tertius Martii cum feria secunda concurrat & anno præcedenti dies primus Junii quo Reliquiæ S. Timothei elevatae, in diem Sabbati incidebat.

II. Jam supra ostendimus hallucinatum esse Socratem lib. 2. cap. 29. dum anno CCCLI. Synodum Sirmiensem adversus Photinum consignat, in quam etiam Hosii lapsum conjicit. Neque enim lapsus ille, & consensus in Arianam impie-

Constantius igitur quamtulibet Photino non esset impietate secundus; tamen quo se pium Catholicumque, & hæreticis adversarium ostentaret, tamquam in scæna ludum, Photinum adduxit in medium, & contra eum Episcopos Arianos; licet re vera haud multum inter se differrent: nam cum iidem dicerent Filium creaturam, hac ex parte æque ac Photinus Filio divinitatem amputabant, licet iste alia ratione. Detexit Lucifer larvam Arianorum atque Constantii, dum adversus eum hæc ait (d): *Interea oro te, respondeas, quid intersit inter te & Conscotinum tuum, quem verso ordine Strynienses * vocant Photinum? quid intersit, quid distet: rogaris, distinguas, &c. & inferius: Ecce Photinus hominem tantum profitetur Dei Filium; dicit illum non fuisse ante beatam Mariam: tua quoque hæc est confessio. Quod enim ante omnia quidem, hoc est, ante celos, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, Filius Dei sit, sed quod extiterit ex nihilo, sed quod sit creatura; quid interesse arbitraris inter te & Paulum Samoſatenum, vel eum, tum ejus discipulum tuum Conscotinum, nisi quia tu ante omnia dicis, ille vero post omnia? Caterum una vobis credulitatis, & incredulitatis mens est, ut diceretis, non habere Deum verum Filium, &c.*

V.
Latens
conniven-
tia Aria-
norum
cum Pho-
tino.

(d) Lucif:
denon par-
cend. in
Deum de-
linquent.
*Sirmi-
enses.

Verum Ariani, quo se vere Catholicos demonstrarent, adversus divinam substantiam negantem Photinum agentes, videri ipsi voluerunt esse ejusdem divinæ substantiæ in Filio assertores. Affectatam ab ipsis ejusmodi damnationem hæreticorum, quo se specie tenus Catholicos exhiberent, novit ac scripsit quoque S. Gregorius Nazianzenus (e); sed cito citius appositam sibi larvam iidem exuerunt, cum declararunt, sese omnia adversus Photinum per simulationem veteratorie peregrisse, dum præensum & assertum, in eadem Synodo substantiæ nomen in Filio, mox (ut dicitur) illud ipsum per professionem contrariam abjecerunt: hinc S. Hilarius agens contra Constantium ait: *Post Synodum deinde Sardicensis omnem, rursus adversus Photinum Sirmii Catholicæ doctrinæ tuæ commoves curam. sed tibi statim hoc, quod utraque fide continebatur, exhorret: & paulo post: Damnas* F f f f quo-

VI.
Proditum
consilium
Ariano-
rum.

(e) Gregor.
Naz. orat.
in laud.
Athân.

tatem, ante præsentem annum contigit, ut recte vidit Baronius, qui tamen dum Socratem corrigat, in alium errorem ipsemet incidit. Error enim Socratis in eo situs est, quod duas Synodos Sirmienses diversis annis habitas in unam confuderit, quas & ipse Baronius confundit, in hoc tantum a Socrate dissentiens, quod eam Synodum non anno CCCLI. sed præsentem congregatam existimarit. Verum prima Sirmiensis Syno-

prima con-
fusa.

quoque & substantiæ nomen, quo te & in Sardicensi Synodo, & Sirmiensi, pium esse Occidentalibus mentiebaris. Hæc Hilarius.

VII. Fuit autem ejusmodi in scenam allatæ totius comediæ argumentum, quod S. Epiphanius præfatur his verbis (a): *Post illam defensionem ipsius tunc in Sardica factam, quando ab Episcopis vocatus fuit ad reddendam rationem de maligna a se proposita fide: impetravit a Constantio, veluti qui frustra depositus esset, ut rursus acciperet auditores, coram quibus demonstraret se frustra depositum esse. Unde Rex, illo tempore, admisit Judices & auditores suæ futuræ purgationis, Thallassium, & Dacianum, & Cerealium, & Taurum, & Marcellinum, & Evanthium, & Olympium, & Leontium (erant omnes hi Comites & magistratus Imperatoris) Basilium Episcopo Ancyrano ipsum interrogante, & contradicente his verbis, quæ ipse defensurus aut admissurus esset. Non modicam autem disputationem adversus Basilium habuit; sed, instar perfrictæ frontis levis mulierculæ, colorem suum per verba in disputatione mutabat, falsoque adducebat dicta inconstantia ad intelligendam veritatem, sed quæ essent ex ejus mente fictæ excogitata. Verum per fraudulentam suam vocem ac dicendi promptitudinem ad se ipsum & auditores confirmandos per linguam instructus, de doctrina proposita centum testimonia generosus ille cum jactantia se producturum esse promittebat, etiamsi ipsi sæpe adversus illum instarent. Quemadmodum etiam in disputatione adversus Basilium reperimus in his, quæ jussi sunt scribere velociter scribendi periti notarii exceptores, Anysius diaconus Basilii, & Callycrates exceptor Ruffini Præsidis provinciæ, & Olympius ac Nicetes memoristæ, sive a memoria ipsius Basilii, & Eutiches, & Theodolus notarii Basilii: & dimissa est pars una obsignata ad Regem Constantium, altera remansit in Synodo apud Basilium, & adhuc alia pars apud Comites similiter obsignata, prout ipse ex sententia sua pronunciarat. Hæc Epiphanius, qui se ea legisse testatur, & ex eis aliqua recitat.*

VIII. Cum igitur ista de Photino Epiphanius affirmet se ex Actis ipsis Synodi Sirmiensis accepisse; haud facile concedendum putamus iis, qui putant ipsum hallucinatum, dum ait eundem Photinum præ-

PAGIUS nodus anno CCCLI. adversus Photinum indicta. Secunda vero, in qua Hosius lapsus est, præsentis anno celebrata, & quidem eo in finem vergente. Constantius enim quarto Kalendas Junii Roma digressus, ut Idacius in Fastis docet, Mediolanum reversus est, ubi constitit usque ad initium mensis Decembris, ut ex variis subscriptionibus Legum Codicis Theod. patet. Extre-

damnatum fuisse in Concilio Sardicensi; quasi non ante Synodum Sirmiensem de ipso agi cœptum sit. Damnatus itaque Photinus semel (ut vult Epiphanius) in Concilio Sardicensi; quod hæreticorum & schismaticorum est, haud latæ sententiæ acquievit, sed adiit Imperatorem; petens ab eo, causam rursus audiri. Verum utcumque sit; constat Photinum in Conventu illo Sirmiensi a Basilio Ancyrano confutatum sententiam damnationis accepisse, de qua Sozomenus (b): *Photinus licet ab Arianis, æquam tamen pro merito accepit sententiam, ut qui non tantum Pauli Samosatani, sed Cherintbi, & Ebionis damnatas hæreses de Christo, quod non fuerit ante Mariam, restituere conatus est. Ob quam causam apparet eundem Photinum ab Hilario sæpe nuncupatum Ebionem: Ebionis namque hæresin ab eo instructam, æque affirmat S. Hieronymus (c); sed deteriorem hunc Ebione fuisse apparet: Ebion enim Christum Deum esse negabat omnino: Photinus autem id minus habuit, ut diceret non ante fuisse, sed tunc Christum esse cœpisse, cum Spiritus sanctus visus est super illum; quamobrem ex Spiritu sancto genitum esse dicebat, ut de eodem tradit Epiphanius (d). Sed quod rursus ad Photini dogmata pertinet; de divinis personis idem sensisse quod Paulus Samosatenus ac Sabellius, ait Theodoretus (e), unamque tantum operationem Patris, & Filii, & Spiritus sancti esse docuisse: adversus quem, Theodorum Cilicem quatuor libros scripsisse tradit. Cum tamen ipse Photinus, licet damnatus exilio pro defensione hæresis multa conscripserit; nam de eo Socrates: (f): *De reliquo (inquit) Photinus in exilio degens librum tum Græca, tum Latina lingua (nam ne hujus quidem linguæ ignarus fuit) composuit. Scripsit autem contra omnes hæreses, dum suum ipsius dogma divulgare laboravit. Et quidem suæ impietatis reliquit improbos successores, eosdemque ab auctore nominatos Photinianos: quos etiam ob detestandam blasphemiam, quod Christum non nisi hominem affirmarent, eosdem dictos quoque fuisse Homuncionistas, S. Augustinus testatur (g).**

Damnato autem Photino, qui ad Synodum convenerant Ariani Episcopi novam fidei formulam edidere, qua quidem ab eisdem tunc scriptis anathematismis vigin-

(b) Sozom.
l. 4 c. 5.

Photinus victus atque damnatus est.

(c) Hier.
de Scrip.
Eccles.
in Photin.

(d) Epiph.
hæresi 71.

(e) Theod.
hæret. fab.
lib. 2.

(f) Socr. l.
2. c. 2.

(g) August.
serm. 26.
ex addit.
fragmen.
edit. Lovan.
niens.

IX.
Nova fidei formula Sirmii scripta.

mo jam mense Decembri Sirmii erat, ubi data ab eo Lex 27. Codicis Theod. De appellationibus. Porro Constantio Sirmii constituto Liberii, & Hosii lapsum contigisse, testantur Sozomenus lib. 4. cap. 15. & Philostorgius lib. 4. cap. 3. Quare Synodi Ancyrana, & Antiochena, de quibus mox, anno tantum sequenti congregatæ, cum post Sirmiensem habitæ fuerint.

Ne-

gintiseptem damnando Photini hæresin, videri voluerunt esse Catholici: recitant eam Athanasius atque Hilarius, cui sic ille præfatur (a): *Sed neque in his permanserunt, quæ ante sæpe statuerant: rursus enim Sirmii adversus Photinum congregati, aliam fidem composuerunt, non ita prolixam, neque tot verbis abundantem (sicut ultimo loco editam) nam plerisque detractis, alia addiderunt, veluti ea per suggestionem ab aliis audiissent; sunt autem ista: Credimus in unum Deum, &c.* Porro ne, qui vere essent, Ariani viderentur, secundum Catholicam fidei assertionem hæc in primo anathematismo posuerunt: *Eos porro qui dicunt, ex non ente, aut ex alia substantia, & non ex Deo Filium extitisse, aut quod tempus aut ætas fuit, quando ille non erat; alienos a se censet sancta & Catholica Ecclesia.* Hæc, inquam, sic vera sunt (quod dictum est alias sæpe superius) ut contradicant doctrinæ Arii, non tamen plene, ut præclusus sit omnis aditus eidem hæresi irreperere satagenti in fidem Catholicam; nisi pariter, secundum regulam Nicænæ fidei, vox **CONSUBSTANTIALIS** apponatur. Eandem cum recitat Hilarius, etiam interpretatur (b), & quidem consentientem fuisse Catholicæ veritati, demonstrat, sicut & quasdam alias, ut puta Antiochenam, & Sardicensem ab eisdem pariter editas: sed quodnam fuerit Hilarii consilium in regulis fidei interpretandis, quas constaret extra Ecclesiam Catholicam esse scriptas, suo loco dicemus.

(a) Athan. l. de Synod.

(b) Hilar. l. de Synod.

X.

Marcus Arethusius scriptor fidei Sirmiensis.

(c) Socrat. l. 2. c. 25.

Hanc autem Sirmiensis fidei formulam, scriptam fuisse a Marco Arethusio Episcopo, quem sæpe superius inter Arianos profitentem invenimus, Socrates testatur, cum ait (c): *Isti Episcopi Sirmii ad tempus commorati, alia Acta sanciverunt: nam vetera sua de fide decreta condemnare, novasque fidei formulas condere cœperunt: unam, quam Marcus Arethusius Græco sermone conscripsit; duas autem alias Latino sermone, quæ nec verbis, nec compositione ac sensu vel ipsæ secum, vel cum illa quam Episcopus Arethusius Græce scripserat, congruerunt: alteram tamen earum, quæ Latine conscriptæ erant, formulæ illi a Marco Græce editæ hoc loco subjungam, &c.* Meminit item Sozomenus de tribus
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS III. Ejus epistola.

Neque quis dicat, Ammianum lib. 16. cap. 10. scribere: *Constantius tricesimo postquam ingressus est die IV. Kal. Junias ab Urbe (nempe Roma) profectus, per Tridentum iter in Illyricum festinavit;* qui addit, eum Sirmium venisse. Quibus ex verbis colligi posse videtur, Constantium Roma Mediolanum profectum non esse, ideoque verno tempore Synodum Sirmiensis haberi potuisse. Ammianus enim de profectioe Mediolanensi non loquitur; quia ideo Constantium Roma discessisse ait, quod, dum Romæ esset, certis nuntiis accepisset, *Suevos Rhetias incurfare,*

formulis, una Græce, duabus vero Latine conscriptis: sed plane in eo fallitur, dum in nulla ipsarum substantiæ nomen assertum putat; cum ex ipsa formula fidei prius edita, atque ab Athanasio & Hilario & Socrate recitata, appareat expresse positum substantiæ nomen.

Secunda insuper ibi edita est fidei regula Latino sermone, quæ Græce postea reddita fuit, ut S. Athanasius testatur (d), cum post recensitam primam fidei formulam, in qua inerat nomen substantiæ, hæc subdit: *Istis omnibus neglectis, ac veluti melioribus repertis, aliam fidem decernunt, & Sirmii scriptam referunt Romano quidem sermone, sed quæ Græce interpretata hunc sensum habet: Quoniam de fide placuerat disceptationem fieri: omnia cum sedulitate inquisita, & examinata fuerunt Sirmii in præsentia Valentis, Ursacii, Germinii, cæterorumque omnium, &c.* At magnopere considerandum est, quod dum S. Hilarius posteriorem hanc, quam ipse priori loco recitat, ex Græco in Latinum translata dicit; apparet ipsum nequaquam in germanam editionem incidisse, sed in eam quæ ex Latino in Græcum translata fuit; sunt autem hæc ipsius verba (e): *Et quidem rectum, & conveniens existimo, ut, antequam de verborum suspensionibus ac dissensionibus in eam sermonem, ea quæ ab Orientalibus Episcopis adversus conscriptam apud Sirmium hæresim dicta & constituta sunt, verbis quam possum absolutissimis, demonstrarem: non quod ab aliis planissime omnia edita sint, sed quod ex Græco in Latinum ad verbum expressa translatio affert plerumque obscuritatem, dum custodita verborum collatio eandem absolutionem non potest ad intelligentiæ simplicitatem conservare.* Hæc ipse; consentit & Socrates (f), secundam illam fidei formulam fuisse Latino sermone conscriptam, postea vero in Græcum conversam (ut ait) ab eodem Marco Episcopo Arethusio, qui primam conscripserat; de tertia autem dicemus paulo inferius.

XI.

Secunda fidei formula Sirmii edita. (d) Athan. de Synod.

(e) Hilar. de Synod.

(f) Socrat. l. 2. c. 25.

XII.

Impietas Ariana diu occulta panditur. (g) Hilar. de Synod.

Quid vero conati fuerint Ariani hac secunda professione Sirmiana, S. Hilarius declarat verbis illis, quibus nuper recitatis mox subdit (g): *Meministis namque in ea ipsa scripta proxime apud Sirmium*

Ffff 2

blas-

Quadosque Valeriam, & Sarmatas superiorem Mæsiam & secundam populari Pannoniam; quibus percutis ab Urbe profectus per Tridentum iter in Illyricum festinavit. Quare non erat quod Ammianus de profectioe Mediolanensi loqueretur, cum ad præfatos tantum motus respiceret. Ex quibus duo necessario consequuntur. Primum, si Constantius secundæ Sirmiensis Synodo interfuerit, quod non omnino certum, eam ante currentis anni finem inchoatam non esse. Secundum, verum non esse quod scribit Hermantius lib. 8. Vitæ S. Athanasii cap. 1. inter subscriptiones Legum

blasphemia id tentatum ac laboratum fuisse, ut dum Pater unus & solus omnium Deus predicatur; Deus Filius esse negetur; & dum de Homousio & Homiuisio taceri decernitur: id decretum esse, ut aut ex nihilo, ut creatura; aut ex alia essentia, ut consequentia creaturarum, & non ex Deo Patre Deus Filius natus confirmaretur. Tum porro in eo quod honore, claritate, dignitate, maiestate Pater major diceretur; id esse quæsitum, ut Filius his omnibus, quibus Pater major est, indigeret. Postremo, dum ignorabilis natiuitas ejus asseritur; per hoc ignorantia decretum, nescire quod ex Deo sit, jubemur. Hæc Hilarius, qui eam recitat, ac plane eandem quam habent Athanasius atque Socrates, in qua quidem de abdicatione vocis substantiæ sic apud eundem Athanasium scribitur (a): Cæterum quia multos commouet vox Latine quidem dicta, Substantia, Græce autem οὐσία, hoc est, ut diligentius cognoscatur, illud quod οὐοσιον, aut οὐοσιον dicitur: nullam earum vocum mentionem debere fieri, neque de ea id sermocinandum in Ecclesia censemus, quod de his nihil scriptum sit in sacris litteris, & quod illa nominum intellectum & mentem transcendant, & quod nemo possit Filii generationem enarrare &c. Vides, lector, hæreticorum inconstantiam: qui enim nuper in confutatione Photini tam apposita substantiæ nomine usi essent, quod nonnisi Catholicæ Ecclesiæ armis ad pugnam hæresiarum prosternendum factis sibi virium esset: illo superato, armis illis, quibus usi fuerant, procul eiecitis, qualesnam essent, se palam prodidere.

XIII.

Falsus inditus titulus Sirmianæ blasphemiz.

Sed illud modo accuratius peruestigandum est, quod S. Hilarius, cum ejusmodi blasphemiam recitat, eidem præfixum hunc titulum ponit: Exemplum blasphemiz apud Sirmium per Osum & Potamium conscriptæ: sub quo quidem titulo dicta Sirmiana blasphemia descripta habetur: caret plane eo titulo quæ recensetur ab Athanasio, & quæ a Socrate ponitur, nec ulla apud eos prorsus mentio, quod Osius & Potamius eam scripserint. Quamobrem cum superius sit demonstratum, S. Hilarium haud natum esse germanam atque originalem ejus fidei professionem Latino sermone conscriptam, sed ex Græco depromptam: illud affirmare cogimur titulum illum, qui de-

PAGIUS

gum Codicis Theod. & Ammianum non conuenire, & parum verosimile esse, posteriorem Sirmianensem Synodum exeunte hoc anno coactam. Nam si Constantius, quando ea celebrata, Sirmii egerit, id omnino dicendum. Quia tamen non satis liquet, ut Hermantius fatetur, an Constantius tunc Sirmii egerit, nihil certi hac in re pronuntiari posse videtur.

siderabatur in authentico Latino exemplari, superadditum ab Arianis, & fortasse ab ipso Marco Arethuisio, quem Græco eam sermoni reddidisse, Socrates tradit: atque eo magnorum confessorum titulo illam Orientalibus quo facilius acciperetur, promulgare curasse. Sed quod ad Potamium spectat; haud quis putet hunc illum Episcopum fuisse in Ægypto Potamionem, seu Potamonem nuncupatum, quem ante annum ab Arianis multa passum martyrium quoque consummasse, ex Athanasio superius dictum est: porro hic, de quo agitur, Potamius, unus erat ex putentibus Arianis, quem Soebadius, qui his temporibus vivebat atque scribebat Episcopus Agenni in Gallia, una cum Ursacio ac Valente conjungit, atque ejusdem Epistolæ meminit confertæ blasphemiz ad Orientales atque Occidentales missæ.

Cæterum ipsum Osum Sirmii eidem fidei formulæ subscripsisse, non autem eam scripsisse, tum Socrates, cum etiam Sozomenus affirmant; id autem ut se habuerit, idem narrat Socrates cum ait (b): Quamquam iste paulo ante per fraudulentum Arianorum conatum erat in exilium missus; id temporis tamen studio & labore Episcoporum, qui Sirmii conuenerant, factum est, ut Imperator illum accerteret, habens in animo vel persuadendo, vel cogendo, eum inducere, ut cum Episcopis ibi coactis consentiret. Nam si istud factum esset, illorum fides perillustri testimonio confirmata videretur: hac de causa invitus (ut dixi) accessit ad Concilium. Simulatque vero senex ille eorum fidei assentiri abnuebat; plagæ illi erant inflictæ, membraque machinis distorta. Quapropter fidei formulis eo tempore editis, vi & necessitate compulsus, eadem quoque Sozomenus (c).

Epiphanius autem affirmat, ab Epistola quadam Osi eam ipsos hausisse ac promulgasse blasphemiam. Nam ait (d): Aliterum vero est, quod cum antea scripserint dissimilem secundum essentiam Filium Patri, & putarent se condemnare Ecclesiam per litteras, quas a venerando Episcopo Oso venati essent, in quibus dissimilis secundum essentiam habetur, &c. Ubi quidem extortam fuisse ab Oso ejusmodi impietatem, S. Athanasius (e) testatur, in hunc modum ad Solitarios scribens: Tantam vim intulit seni, quem Sirmii

XIV.

Osi lapsus in Synodo Sirmiensis.

(b) Socrat. lib. 2. c. 26.

(c) Sozom. l. 2. c. 5.

XV.

Osius vim passus recantat palinodiam.

(d) Epiph. hæresi 73.

(e) Athan. ad Solitar.

Photinus in priori Synodo Sirmiensis anno CCC. LI. celebrata damnatus, priorque tunc Sirmiensis Formula Fidei scripta, ut eo anno pluribus explicauimus, ad quem ideo Lectorem remittimus.

Secundæ Formulæ Sirmiensis ab Hosio subscriptæ inscriptio, quæ apud Hilarium, Athanasium & Socratem legitur, satis indicat, eam a paucis

IV.

Photinus damnatur. Baron. n. VIII.

V.

mī pro exilio detinebat, & ita cum ar-
 Et tenuit, ut afflictus attritusque malis
 tandem ægreque cum Ursacio & Valente
 communicaret, sed tamen ut contra Atha-
 nasium non subscriberet: verum ne ita
 quidem eam rem pro levi habuit, mori-
 turus enim, quasi in testamento suo, eo-
 rum vim protestatus est, & Arianam hæ-
 resin condemnavit, vetuitque eam a quo-
 cumque probari ac recipi. Hæc Athana-
 sius, idemque alibi sic de Osiō (a): Et si
 Osius minis Constantii conterritus, non vi-
 debatur Eusebianis contradicere; vis tamen
 illa & Constantii tyranni potestas, mul-
 tæque contumeliæ & interminationes satis
 ostendunt, minime eum in nostri conde-
 mnationem consensisse; sed senii imbecilli-
 tate imparē verberibus, ad tempus cessis-
 se. Hæc ipse.

(a) Athan.
 Apolog. 2.
 in fine.

XVI.

Sed & Severus quoque hæc de eodem
 (b): Osiū quoque ab Hispania in eandem
 perfidiam consensisse, opinio fuit, quod
 eo mirum atque incredibile videtur, quia
 omni fere ætatis suæ tempore constantissi-
 mus nostrarum partium, & Nicæna Syno-
 dus illo auctore confecta habebatur: nisi
 fatiscente ævo (etenim major centenarius
 fuit, ut S. Hilarinus in epistolis refert)
 deliravit. Ita ipse; hinc & Hilarii que-
 rela illa in Osiū est, quod sepulcri
 sui, nempe corporis, nimium amans fue-
 rit. De lapsu quoque Osiī meminit So-
 ebadius in libro contra Arianos scri-
 pto, de quo est mentio apud S. Hiero-
 nimum (c): ubi hæc de Osiō in fine li-
 bri: Sed non sum nescius, his omnibus
 discussis, & in lucem intelligentiæ publicæ
 propositis, antiquissimi sacerdotis & prom-
 ptæ semper fidei Osiī nomen quasi quemdam
 in nos arietem temperari, quo contradictio-
 nis temeritas propulsetur. Sed hanc con-
 tra nos erigentibus machinam, brevi admo-
 dum sermone respondeo: Non potest eius
 auctoritate præscribi: quia aut nunc errat
 aut semper erravit: Novit enim mundus
 quæ in hanc tenuerit ætatem, quæ constan-
 tia apud Sardiniam & in Nicæno tracta-
 tu assensus sit, & damnaverit Arianos.
 Quid si diversa nunc sentit; & quæcum-
 que ab eo retro damnata fuerant, defen-
 duntur; quæ defensa, damnantur? Rur-
 sum dico: Non mihi ejus auctoritate præ-
 scribitur. Nam si nonaginta fere annis
 male credidit, post nonaginta illum recte
 sentire non credam. Aut si nunc recte,
 quid de eis opinandum est, qui ab eodem
 signati, fidei, in qua tunc ipse erat, de
 sæculo transferunt? quid & de ipso pro-

(b) Extat
 to. 5. Bibl.
 sancti.

(c) Hieron.
 de Scrip.
 Eccl. in
 Soebad.
 Osiī la-
 plus nul-
 lum præ-
 judicium
 affert Ec-
 clesiæ.

PAGIUS
 Hosius
 subscribit
 Formula
 Fidei Sir-
 mienfis.

cis Episcopis Arianis, præsertim Occidentalibus,
 non vero a Plenaria Synodo anno CCCLI. cele-
 brata, profectam. Hilarius enim hoc ei lemma
 præscribit: Exemplum blasphemiam apud Sirmium
 per Hosium & Potamium conscripta. Tum his ver-
 bis incipit: Cum nonnulla putaretur esse de Fide

nuntiaretur, si ante hanc Synodum dor-
 misset? Ergo (ut supra diximus) præju-
 dicata opinionis auctoritas nihil valebit,
 quia contra semetipsam ipsa consistit.
 Hæc Soebadius quem adhuc fuisse sua
 ætate superstitem, tunc cum scriberet
 tractatum de scriptoribus Ecclesiasticis,
 Hieronymus testatur, ab eoque alia o-
 puscula scripta tradit. Meminit & Vigi-
 lius (d) martyr de ejusdem Osiī lapsu &
 cum Valente & Ursacio conspiratione.

(d) Vigil.
 contra
 Euseb. l.
 5.

XVII.

Immenso sane luctu & implacabilibus
 lamentis profecti sunt sancti Patres fu-
 nus præclarissimi viri, qui cum navem,
 qua tot tantaque maria navigaret inter
 syrtes, scopulos, atque piratas, validis
 undique adversariis urgentibus ventis,
 jam ad portum salutis magna gloria per-
 duxisset incolumem, ibi, insperato nau-
 fragium fecit, universa Catholica Eccle-
 sia expavescente. Ejusmodi Osiī plane
 miserabili casu Catholicus orbis contrem-
 uuit, concussæque sunt solidissimæ petrae.
 Quis, rogo de sui exitu potuit esse se-
 curus: si omnium Synodorum laudibus O-
 siū celebratum, & scriptorum cunctorum
 illorum temporum præconiis exaltatum,
 totque ex diversis atque multiplicibus cer-
 taminibus coronis auctum, hominem in
 Conciliis agentem patronum atque Magi-
 strum, videat tam inopinate prosterni,
 ac instar falis infatuati pedibus proculcar-
 ri, tantumque ducem effici exercitus de-
 fertorem, immo ad hostes deficientem,
 & in castris hostium profitentem, trans-
 fugam adeo ignominiose constitui? eoque
 potissimum tempore (proh dolor!) quo
 de laboribus immensis præmium acceptu-
 rus, & de innumeris victoriis fuisset do-
 nandus a summo Imperatore coronis?
 Merito igitur abietes ulularunt, quia ce-
 cidit cedrus (e); atque paventes sibi que-
 timentes viri sancti, ad Deum clamantes,
 propheticum illud occinuerunt, (f): Ne
 projicias me in tempore senectutis: cum
 defecerit virtus mea, ne derelinquas me.

De Osiī
 lapsu lu-
 dus.

(e) Zach.
 11.
 (f) Psalm.
 70.

XVIII.

Superavit mea sententia, lapsus Osiī
 præteritorum omnium casum, sive Orige-
 nis, sive Tertulliani, vel quorumvis alio-
 rum dixeris; nullus enim æque ac ipse
 neque tanta temporis diuturnitate, tot
 tantisque publicis actionibus, iisdemque
 summis, ad statum totius Reipublicæ
 Christianæ spectantibus, tum in Occiden-
 te, tum in Oriente perfunctis, nullus
 inquam, æque ut Osius, spectatus est. Cui
 non Concilio hic interfuit, atque magna
 pars fuit, ut Eliberino, Arelatensi, Neo-

Ingens O-
 siī lapsus
 aliorum
 casus su-
 peravit.

disceptatio, diligenter omnia apud Sirmium tra-
 ctata sunt ac discussa, presentibus sanctissimis fra-
 tribus & Coepiscopis nostris, Valente, Ursacio &
 Germinio. Quisnam sit Potamius ille, qui Ho-
 siō adjunctus est, docet Marcellinus Presbyter in
 libello precum, quem obtulit Imperatori Theo-
 dosio

Baron. n.
 XIV.

cæsariensi, Alexandrino, Gangrensi, duobus Magnis atque Oecumenicis Conciliis Nicæno ac Sardicensi, & aliis quorum memoria excidit? Quem tot tantique ponderis legationes Apostolicæ decorarunt: quem in suo ipsius Christianæ fidei tyrocinio Constantinus Imperator inhærescentem suo lateri habere voluit monitorem; quem parentem nomine diceret, atque filiali affectu coleret: hunc illum ipsum Osium, quem & Ariani Synodorum principem dicerent, & Nicæni Symboli formulam concepisse (a); hunc, inquam, in Conciliabulo Sirmiensis ignominiose prostratum, turpissime factum esse ejusdem Nicæni fidei proditorem?

(a) Alban.
ad Solitar.

XIX.
Ecclesia
inconcussa
perseverat &
magis illu-
stratur.

At licet lapsu Osii ingenti fuerit Ecclesia Dei tremore concussa, utpote quæ esset illi Catholicæ communicationis compaginatione conjuncta; haud tamen cum corridente corrui, quippe quæ minime gentium tali inniteretur fundamento; quæ fundata est super firmam petram; & quæ sciret Osium hominem, & non Angelum: didicissetque neque Angelum revereri debere, sed anathemate & execratione percellere, qui aliter annunciaret, quam quod ab Apostolis (b) traditum est; atque præstare cuilibet turbulentæ ac violentæ cribrationi diaboli solidam promissionem Christi verbo firmatam, atque precibus stabilitam. At si quando contigit illud videre de fidei veritate miraculum, quod dixit Dominus (c): *Si isti tacebunt, lapides clamabunt*; hoc plane tempore fuit perspicue demonstratum. Nam sicut olim negante Petro, & cæteris fuga lapsis Apostolis, latro Christum Deum est confessus in cruce: itidemque Centurio, qui crucifixerat Christum, publica confessione clamavit: Vere filius Dei erat iste; & qui blasphemarant, revertebantur percutientes pectora sua: ita pariter (o excellens miraculum, & omnia superans de veritate fidei Christianæ prodigium!) cum negat Osium, hostes fidei consentit Ariani, ablegata siquidem ab Osio in Filio Dei divina substantia, eadem ab ejus impugnatoribus restituitur; prædicat denique ipse Constantius Imperator; publicisque edictis demolendum curat quod Osium una cum aliis impie ædificarat.

(b) Galat.
1.

(c) Luc.
18.

XX.

S. Hilarius enim, recitata Sirmiana impietate, ab Osio, atque Potamio (ut ait) conscripta vel saltem subscripta, mox subdit (d): *His itaque tot & tan-*

(d) Hilar.
de Synod.

PAGIUS

dosio. Ubi inter prævaricatores Divinæ & Apostolicæ Fidei, post Arium loco hunc numerat: Potamius Odyssipona civitatis Episcopus, primum quidem Fidem Catholicam indicans, postea vero prævio fundi fiscalis, quem habere concupiverat, Fidem prævaricatus est. Hunc Hostius de Corduba apud Ecclesias Hispaniarum & detexit, & repulit ut impium Hæreticum. Sed & ipse Hostius Potamii querela accersitus ad Constantium Regem,

tis impietatis professionibus editis, has rursus e contrario Orientales Episcopi in unum congregati sententiarum definitiones condiderunt, &c. Recenset post hæc ex eis duodecim capitibus definitiones distinctas adversus Sirmiensis perfidiam, in qua tacendum esse de substantiæ nomine (ut vidimus) fuerat constitutum: eamdemque interpretatus, ac denique post eas epilogo brevi retexas ista addit (e): *Hæc conscientiæ suæ, & adeptæ jampridem doctrinæ suæ instituta decernunt, & eos qui hanc apud Sirmium hæresin conscripserunt, vel conscriptam susceperant, ignorationem confitentis ad subscriptionem decretorum talium coegerunt: Ubi filius imago Patris perfecta est: Ubi sub indifferentis imaginis proprietate, per fraudem profanam Filius non aboletur, ut Pater sit: Ubi imago Patris filius prædicatur per similitudinis veritatem, a substantia Patris, cujus imago est, substantiæ diversitate non differt: Ubi per habitam a Patre vitam & acceptam a Filio vitam, nihil differens in substantia, quæ significatur in vita, habeat Pater, quam Filius accepit ad habendum: Ubi non creatura est Filius genitus, sed a natura Patris indiscreta substantia est: Ubi sicut inter Patrem & Filium indifferentis virtus est, ita nullam inter se diversitatem patiatur essentiæ: Ubi Pater generando Filium, nihil ex se in eodem degenerat diversitate naturæ: Ubi quia nihil differat in utroque naturæ proprietate, tamen similitudinis personalium nominum respuunt unionem, ne subsistens unus sit, qui & Pater dicatur & Filius: Ubi quia pie dicitur & Pater mittens, & Filius missus; in nullo tamen inter Patrem & Filium, id est, inter missum atque mittentem, discernatur essentiæ: Ubi non intra tempora paterni nominis veritas continetur: Ubi Filius Patre non est posterior in tempore: Ubi ultra tempus omnino perfecta natiuitas, innascibilitatis in se non admittit errorem. Et hæc quidem fratres carissimi, omnis quæ edita est fidei doctrina, per paucos juxta universitatis modum Orientales, sub ipsis prope diebus, quibus vos ingestam hæresim respuistis, emerit: cujus exponendæ ea fuit ratio, quod unius substantiæ silentium decernebatur. Hactenus Hilarius.*

Nova fidei formula edita contra præcedentem.

(e) Hilar.
ibid.

Sic quidem pertæsi Sirmianæ perfidiæ Orientales Episcopi, statim Sirmio recedentes, in Asiam commigrarunt, atque An-

XXI.

minisque perterritus, & metuens ne senex & dives exilium, proscriptionemque pateretur, dat manus impietati, &c.

Ad num. XXI. Synodus Ancyrana anno tantum sequenti celebrata. Habita quippe est post Synodum Antiochenam, ut testatur Sozomenus lib. 4. cap. 12. & adversus Eudoxium Episcopum Antiochenum res novas agitantem, ut capite sequenti Sozomenus docet. Quare cum Eudoxius ante

VI.
Synodus
Ancyrana.

ante

Oriental-
les de-
struunt
impieta-
tem Sir-
mianam.

(a) Hilar.
de Synod.

Ancyrae in Galatia convenerunt; ibique restituto in Filio Dei ablegato substantiae nomine, scriptis recensitis fidei regulis, eas per legatos Sirmium miserunt ad Constantium Imperatorem: ad quos ut de pietate in tanto naufragio benemerentes haec habet S. Hilarius (a): *Domino gratias, quod ignorantem per vos admonitus Imperator, ignorantiam & errorem, non suum, sed astantium per has fidei vestrae sententias recognovit, & se invidia apud Deum & homines impiae voluntatis exemit, cum legationem vestram honorifice habens, falsitatem eorum quorum auctoritate in invidiam ducebatur, concta a vobis ignorantiae suae professione cognovit.* Ista S. Hilarius, qui & eosdem Orientales hortatur ad suscipiendam vocem Consubstantialitatis, sine qua nomen quoque Substantiae videretur periclitari posse, habereque secum fraudem paratam ab iis qui in suum sensum ejus verbi significationem extorquent.

XXII.
Nomen
substan-
tiae in Fi-
lio Dei
restituunt
Semiaria-
ni.

Vides jam ex his & admirare, lector, quomodo cum ex Osii, Potamii, atque aliorum praescripto jubetur Sirmii de nomine taceri substantiae; ab aliis tamen licet fidei Catholicae hostibus (erant hi Semiariani dicti) quantopere in Filio idem nomen substantiae praedicatur: quorum sententiae & subscribere coacti sint (ut ait) iidem qui nuper de Filii cum Patre substantia silentium indixissent. Porro autem praecellosos nominis substantiae vindices fuisse Basilium Ancyranum Episcopum, qui interfuerat Concilio Sirmiensis, & adversus Phorinum certamen subierat, insuper & Georgium Laodicensem, & alios, S. Epiphanius (b) numerat, dum eorundem fidei professionem prolixiorum quam Hilarius recitat editam ab eis, cum Ancyrae in Galatia Synodum habuerunt. In quo autem isti tot tantaque vera de Dei Filio praedicantes, Catholicis consentientes, minime tamen Catholici habiti sint, sed Semiariani fuerint nuncupati, idem Epiphanius ibi declarat, nosque eadem superius attigimus. Idemque de Constantio alia subdit, quem & pium in hoc nominat, quod contra nuper pronunciatam fidem Sirmiensis, qua sicut de nomine substantiae, ita de similitudine Filii cum Patre tacendum esse, decretum erat, ipse jusserit scribi, Filium Dei per omnia Patri similem: *Et sic* (inquit)

(b) Epiph.
haresi 73.

(c) *sentiens, pio ore decrevit, per omnia (veluti nos Catholici credimus) similem esse Filium Patri, ut & per ipsum non procederent insidiae contra Ecclesiasticam fidem constructae, quae volebant essentiae nomen tollere: nihil enim lucri fecerunt, coacti confiteri Filium Patri per omnia similem. Qua sententia pariter affirmaretur, & secundum quoque substantiam & coessentiam & aeternitatem Filium Patri similem esse, quod idem Epiphanius latius explicat.*

(c) Epiph.
haresi 73.

Sed & de Valente haereticorum pessimo ac refractario haec subdit: *Cum suo more Valens subscripsisset; & in subscriptione apparuisset, similem Filium Patri: & non apposuisset, per omnia; & ostendisset quomodo assensus esset praescriptis, aut quomodo similitudinem vocis intellexisset: annotavit hunc pius Rex, & coegit ipsum addere, Per omnia; haec circa tempus Pentecostes.* Haecenus Epiphanius, declarans id factum ex professione Orientalium, quos cum Imperator timeret ab aliis divelli, & inhærere Catholicis, eam ob causam ex illorum praescripto Filium Dei per omnia Patri similem, ac proinde etiam substantia, horum omnium subscriptione firmari voluit, tertiamque ab eis edi Sirmianam professionem. Meminit de iisdem dictis duodecim capitibus agens S. Vigilus contra Eutychem, qui haec ait (d): *Deinde adversus sacrilegam impiae professionis unitatem, quae per Osum, Valentem, Ursacium, & Germinium, ceterosque similis pravitatis apud Sirmium fuerant conscripta; universi Orientales Episcopi convenientes, alias, id est, duodecim sententiarum definitiones ediderunt, quae Nicæno Concilio non continentur.*

XXIII.
Valens E-
pisc. Aria-
nus tergi-
versatur.

At quanta cum celeritate revocare curarint, quod nuper eadem impia professione statuisent, S. Athanasius quoque his verbis significat post eandem recensitam perfidiam Sirmianam (e): *Haec (inquit) ubi mississent, denuo mutata sententia composuerunt eam fidem, quam quia cum Consulibus edidissent, multo pudore & probro persusi sunt, ejusque exemplaria curare, ut cum suo more sententiam mutassent ab iis qui eam tenebant, per Notarium Marcianum surriperentur: & per suasio Constantio, ut contra eam fidem edicta promulgaret, aliam rursus fidem constituunt; additis, ut quidem solent qui-*

XXIV.
Revocata
Sirmiana
professio.
(e) Athan.
l. de Synod.

PAGIUS ante annum sequentem eam Sedem non obtinuerit, ut anno praecedenti num. XV. ostendimus: & parte alia in Ancyranis Concilii Synodica, quam refert Epiphanius in haeresi Semiarianorum, dicitur, illud celebratum fuisse paulo ante Pascha, ob idque plerisque ob hiemem venire non potuisse, manifestissimum est, ante praesentis anni Pascha, quo nondum Eudoxius Episcopus Antiochenus erat, coactum non fuisse; Synodicamque illam de sequentis anni Paschate, quo die XII.

Aprilis peractum est, intelligendam. Nam hujus Synodi epocha ab initio Episcopatus Eudoxii omnino pendet; quam cum Baronius anno suo non reddiderit, non mirum, si in Concilio Ancyranis tempore consignando at vero discesserit, Celebrata ea Synodus occasione dedicationis cujusdam Basilicae a Basilio Episcopo Ancyrano constructae: Forte enim tunc Basilius ad dedicationem Basilicae a se constructae, multos vicinarum urbium Episcopos convocaverat, inquit Sozomenus lib. 4. cap.

buslam dictis; Hæc Athanasius; fuit ista quidem tertia professio fidei Sirmianæ in qua (ut ait Epiphanius *a*) Filius Patri similis per omnia prædicabatur; quæ quidem Latine edita est eademque in Concilio Ariminensi (ut testatur Socrates *b*) recitata; desiderantur tamen in ea verba illa, *Per omnia similem*, sed tantum, ista habentur, *Filium esse Patri similem*: quæ verba tunc cum a Valente impie subducerentur, Constantius voluit omnino scribi. Sic igitur quod adeo deformiter Osus cum aliis delirasset, ab aliis continuo, quasi miraculo est, emendatum tum per Concilium Ancyranum, tum per tertiam Sirmiensem professionem, cuius & si hoc anno fecimus mentionem, quod id exigeret argumentum: haud tamen existimes hoc anno elaboratam, vel editam, quam constat eodem anno, quo Ariminense Concilium est celebratum, sub Consulatu Eusebii & Hypatii (ut inferius suo loco dicitur) Sirmii esse conscriptam. Constat quidem, Epiphanio auctore, post promulgatam Sirmii Osii & Potamii perfidiæ professionem, qua dicebatur inter alia Filius Dei a patre dissimilis secundum essentiam, recessisse inde Orientales Episcopos, & rediisse in Orientem, & adversus tantam impietatem Ancyræ celebrasse Concilium, ubi quæ valde impie statuta fuerant Sirmii condemnarent, assertis omnibus quæ pie sancteque de Filio dici possunt, *Consubstantiali* dumtaxat voce sublata, esse eum, nimirum etiam secundum *substantiam per omnia Patri similem*. Inde vero accidisse, ut cum Orientales Episcopi rursus in Occidentem venirent, Sirmiique ubi Constantius Imperator erat consisterent, novam illam & tertio ordine ederent fidei professionem, in qua dempto in Filio *substantiæ* nomine, *eum per omnia Patri similem* esse conscriberent, occasione inde haud dubium oborta, quod cum Orientales Episcopi, qui post & Semiariani sunt dicti, iterum atque iterum nomen substantiæ in Filio professi fuerint, offensi nonnihil Ariani ea professione, quæ in omnibus esse Catholica videri posset, iis contradicentes, diuque disputantes, acquieverunt tandem, ut ita inter utramque partem transigeretur, nimirum ut Semiariani relinquerent nomen *substantiæ*, Ariani vero admitterent, ut Filius dicere-

tur *Patri per omnia similis*, licet Valens id profiteri refugeret, & nisi Constantio jubente, non faceret. Sic igitur tunc Sirmii composita & ornata fidei professio est, quam deferrent Ariminum, ibidem promulgandam, refragante Basilio Ancyrano, qui (ut ait Epiphanius) in sua subscriptione *substantiæ* nomen apposuit. Acta sunt hæc Sirmii (ut Sanctus Epiphanius tradit) nocte illucescentis sacri diei Pentecostes, undecimo Kalendas Junias sicuti habet Athanasius in libro de Synodis, necnon Socrates.

Quis autem scripserit hanc tertiam, formulam Sirmianam, hætenus incognitum fuit: patefactum autem, ubi editus est a viro disertissimo nostroque amicissimo Fabro liber fragmentorum de Synodo Ariminensi, S. Hilarii Episcopi Pictaviensis titulo insignitus, in quo inter alia vetera monumenta recens edita est epistola Germinii ad alios Arianos Episcopos, qua ipse testatur ejusmodi fidei professionem fuisse a Marco dictatam: hic ille Marcus Arethusiæ Episcopus, qui primo loco subscripsisse ab Epiphanio ponitur. Tribuit Socrates eidem Marco scriptionem primæ Sirmiensis: non enim repugnant ista, cum nihil prohibeat scripsisse primam qui tertiam dictavit, dum idem cum Basilio qui adversus Photinum disputavit, esset tunc ejusdem de Divinitate Filii Dei sententiæ, in qua & postea perseverarunt ambo, ut apparet ex professione Seleuciensi, cui uterque primo loco subscripsit, cum & professi sunt eandem æquipollentem esse primæ confessioni Sirmianæ: sed præstat hic ipsam Germinii integram epistolam reddere, qua etiam cognoscatur, qualis fuerit tertia Sirmiana professio, quam Valens (ut Epiphanius affirmat) Ariminum detulit; sic enim se habet (c):

Dominis fratribus religiosissimis Rufino, Palladio, Severino, Nichæ, Heliodoro, Romulo, Muciano, & Stercorio, Germinius, in Domino salutem.

Vitalis nunc militantis in officio sublimis Præfecturæ relatione comperimus, desiderare sanctitatem vestram significari vobis aperte, quid est quod de fide nostra. Valenti, Ursacio, Gajo & Paulo displiceat. Necessarium duxi his litteris patefaciendum sanctitati vestræ, & id quod in vobis ipsis ab initio esse confido dicere, nos hoc quod & a Patribus traditum ac-

ce-

PAGIUS cap. 13. Dedicatio illa legitimo tempore non facta, cum in annum sequentem nulla Quinquennialia, aliaque id genus festa inciderint.

VII. Refert ibidem Sozomenus literas, quas Georgius Laodicensis Episcopus scripsit Eudoxio res novas agitanti, ut eum reprimeret; quæ quidem literæ inscriptæ sunt: *Macedonio, Basilio, Cecropio, Eugenio, Georgius in Domino salutem*. Putat Baronius eas a Georgio scriptas ad eos, qui Ancyræ convenerant. Sed, ut observat Vale-

sius in Notis ad Sozomenum, contrarium ostendunt nomina Episcoporum mox recitatorum, quæ in titulo epistolæ Georgii leguntur. Nullus enim ex istis, si unum *Basilius* excipias, Synodo Ancyranæ interfuit. Quare recitata quidem ea in Concilio Ancyrano, ut docet Epiphanius in hæresi Semiarianorum: non tamen scripta ad Episcopos Synodi Ancyranæ.

Basilius Ancyranus Episcopus acceptis Georgii Laodicensis Episcopi litteris, cognitisque quæ Sirmii

XXV.

Marcus Arethusiæ Episcopus tertiæ Sirmiensis professionis Auctor.

(c) Hilar. frag. l. 1. pag. 41. 42. 43.

XXVI.

Germinii de Sirmiana professione Epistola

Baron. n. LXXVI.

VIII.

cepimus, & divinis Scripturis, quod semel didicimus & quotidie docemus, Christum Dei Filium Dominum nostrum per omnia Patri similem, excepta innativitate, Deum de Deo, lumen de lumine, virtutem de virtute, integrum de integro, perfectum de perfecto, ante secula & ante universa, quæ intelligi, vel dici possunt, genitum, cujus nativitatem nemo scit nisi solus Pater, ipso Filio adserente: Quia nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare: per quem facta sunt omnia, sine quo factum est nihil, secundum divinas voces ipsius Salvatoris nostri Filii dicentis: Pater meus usque modo operatur, & ego operor. Et iterum: Quæcumque enim Pater facit, hæc & similiter Filius facit. Et iterum: Ego & Pater unum sumus. Et iterum: Qui me vidit, vidit & Patrem. Et iterum: Quomodo Pater vitam habet a semetipso, ita dedit & Filio vitam habere in semetipso. Et iterum: Sicut & Pater suscitavit mortuos & vivificat, ita & Filius quod vult, vivificat. Et iterum: Creditis in Deum, & in me credite. Et iterum: Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Et iterum cui Pater dixit: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: nec dixit, ad imaginem tuam, vel ad imaginem meam, ne aliquam dissimilitudinem in Filii sui Divinitate demonstraret, sed propterea conjunxit ad imaginem & similitudinem nostram, ut Filium suum sibi similem per omnia Deum manifestaret. Iterum Evangelista: Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratia & veritate. Et Apostolus ad Corinthios: In quibus Deus hujus sæculi excavit mentes infidelium, ut non refulgerent in laminatione Evangelii gloriæ Christi, quæ est imago Dei. Et iterum idem Apostolus: Et transtulit in regno Filii charitatis, in quo habemus redemptionem, & remissionem peccatorum, qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ. Et iterum idem Apostolus: Hoc enim sentite in vobis quod & in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum fa-

Ann. Eccl. Tom. IV.

ctus. Quis non intelligat, quia quemadmodum secundum servi formam revera fuit caro nostra in Christo, ita & in Dei forma vera sit divinitas Patris in Filio? Et iterum: Videte ne quis vos seducat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum eleventa hujus mundi, & non secundum Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter. Si ergo omnis plenitudo Divinitatis inhabitat in Christo, jam non ex parte similis, & ex parte dissimilis, sicut nunc asserunt qui propter contentionem suæ libidinis retrorsum abeuntes, semetipsos a nobis advertunt.

Nam quod putant se pro magno de divinis Scripturis proferre, ut dicant, Christum facturam & creaturam: e contrario nos secundum Scripturas dicimus, & viam, & januam, & lapidem offensionis, & petram scandali, & fundamentum, & brachium, & manum, & sapientiam, & verbum, & agnum, & ovem, & pastorem, & sacerdotem, & vitem, & diem, & alia: Sed hæc omnia sic intelligimus, & dicimus, ut virtutes & operationes Filii Dei intelligamus, non ut divinam ejus ex Patre nativitatem hujusmodi nominibus comparemus, quia ex nihilo omnia per Filium facta sunt, Filius autem non ex nihilo, sed ex Deo Patre est genitus.

Miror autem prædictum Valentem aut oblitum esse, aut certe subdole dissimulare, quid in præteritum gestum definitumque sit. Nam sub bonæ memoriæ Constantio Imperatore, quando inter quosdam cæperat esse de fide dissensio, in conspectu ejusdem Imperatoris præsentibus Georgio Episcopo Alexandrinorum Ecclesiæ... * Pelusinarum, Basilio Episcopo tunc Anquiritano, præsentem etiam ipso Valente & Ursacio, & in ea pravitate post habitam usque in noctem de fide disputationem & ad certam regulam perductam, Marcum ab omnibus nobis ejectum fidem dictasse, in qua fide sic conscriptum est: Filium similem Patri per omnia, ut sanctæ dicunt, & docent Scripturæ: cujus integræ professioni consensimus omnes & manu nostra subscripsimus. Si autem nunc aliquid spiritus hujus mundi suggerit, ex aperto adhuc scire non possumus. Nam, ut nos professi sumus de Scripturis, per omnia Filium similem Patri excepta innativitate, exponant & illi de Scripturis, quemad-

G g g g mo-

XXVII.

XXVIII.

* Pancratius Pelusii Episcopus, ita Epiph. hæresi 73.

PAGIUS mii a Valente & Ursacio hoc anno gesta fuerant, cum ad Ecclesiæ consecrationem Conventum haberet Episcoporum, Ancyranam Synodum celebrat, in qua Sirmiensis Hosii ac Valentis & cæterorum condemnata Fidei Formula est, statutumque, Patri Filium substantia esse similem. Qua ex Synodo literæ scriptæ sunt ad Phœnicæ & Syros, ubi Eudoxii Antiocheni studio Anomæorum perfidia flagrabat; quas Epiphanius recitat. Deinde Legati ad Imperatorem Sirmi-

Gesta in Synodo Ancyrana.

um missi, Basilius ipse, alique, qui Eudoxianorum illic disturbatis consiliis Imperatorem perpulerunt, ut adversus Eudoxium & Anomæos ad Antiochenos scriberet. Tum autem videtur accidisse quod narrat Socrates, ut nempe Imperatoris mandato Hosiana Sirmiensis abrogaretur Formula; cum Basilius Semiarianorum signifer plurimum apud Imperatorem gratia & auctoritate posset. Atque ad Orientales illos tumultus, novamque hæresim exterminandam Constantius Sy-

modum parte similis sit, parte dissimilis. Et ideo, fratres dilectissimi hæc intrepidanter & sine mora vestrae dilectionis ad conscientiam, per Cyriacum officialem, cuius prima inventa occasio est post Carinum diaconum quem ad vos misi, professionem destinavi, ut per vestram quoque vigilantissimam devotionem apud Deum, universæ fraternitati intimetur, ne quis fallacia Diaboli laqueis ignorans implicetur. Jam vestrae est unanimatis rescribere mihi, quid vobis sanctus Spiritus suggerat. Sane intimo charitati vestrae, me huic epistolæ, propterea quod manus dolerem, subscribere non potuisse: subscribendum autem mandasse fratribus & presbyteris nostris Innocentio, & Octavio, & Catulo. Hucusque Germinii epistola. Ex quibus pariter cognoscas eundem Germinium non inter Arianos, sed Semiarianos militasse. Hactenus de Sirmiana tertia confessione, qua emendatus est deformis error secundæ Sirmianæ professionis per Osiu & Potamium editæ, sive subscriptæ.

XXIX.

(a) Isidor. de Vir. illust. in Osiu, cap. I.

Osiu finis qualis.

* Clementino.

* humanam.

Sed qualem finem fortitus sit idem Osius, modo dicendum est. Auctor qui asseritur Isidorus (a) Episcopus Hispalensis, dum agit de Gregorio Episcopo Eliberitano, de Osiu exitu hæc describit: Post impiam Osiu prævaricationem, dum S. Gregorius Eliberitanus Episcopus in Cordubensi urbe juxta Imperiale decretum fuisset adductus, ac minime vellet illi communicare: commotus Osius dicit Clementino * Constantii Præfecti Vicario, ut mitteret eum in exilium. At ille: Non audeo (inquit) Episcopum in exilium mittere, nisi prius eum ab Episcopatu dejecteris. Ut autem vidit S. Gregorius, quod Osius vellet dare sententiam; appellat Christum, totis fidei suæ visceribus exclamans: Christe Deus, qui venturus es judicare vivos & mortuos, ne patiaris hodie inhumanam * proferri sententiam adversus me minimum servum tuum, qui pro fide nominis tui, ut reus assistens spectaculum factus sum: sed tu ipse, quæso, in causa tua hodie judica, ipse sententiam proferre dignare per ultionem. Non ego, quasi metuens, de exilio fugere cupio, cum mihi pro tuo nomine nullum supplicium grave sit; sed ut multi prævaricationis errore liberentur, cum præsentem viderint ultionem. His dictis, ecce repente Osius residens fastu quasi regalis imperii,

cum sententiam conaretur exprimere, os vertit, distorquens pariter & cervicem, ac de sessu in terram eliditur, atque illico expiravit. Tunc admirantibus cunctis, etiam Clementinus ille Gentilis expavit: & licet esset Judex, tamen timens ne in se simile supplicium vindicaretur, prostravit se ad pedes sancti viri, obsecrans, ut sibi parceret, quia in eum divinæ legis ignorantia peccasset, & non tam proprio arbitrio, quam mandantis imperio. Inde est, quod solus Gregorius ex numero vindicantium integram fidem, nec in fugam conversus est, neque passus est exilium: unusquisque enim timuit de illo ulterius judicare. Hucusque de Osiu auctor.

At hæc vera ne sint, studio vigilantissimo exquirenda sunt. Haud est adeo magnæ auctoritatis qui Isidorus falso asseritur, ut ejus testificatio præferenda sit sanctis Patribus qui eodem tempore vitæ & obitus Osiu superstites erant, cum ipse post annos ducentos ab ejusdem Osiu temporibus vixerit. Verum admonemus, a nemine alio, quam a cœnoso schismaticorum fonte isthæc potuisse ipsum haurire: siquidem ejusmodi historiæ primus auctor esse reperitur Marcellinus presbyter ille schismaticus sectæ Luciferianæ, qui vixit temporibus Theodosii; ad quem Commentarium illum, quo ista narrantur, una cum Faustino socio impietatis conscripsit: quibus sane nec fidem penitus abrogarem, nisi multa essent, quæ eidem magnopere contradicunt. Cuinam, quæso, primæ deferendæ sunt solidæ veritatis, Magno Athanasio ne, an perditissimo Marcellino? at nimis discrepans atque dissimilis est ista collatio. Quid insuper dicendum, si Athanasio jungas Hilarium, atque adjicias Augustinum? cum alioqui testimonium Marcellini nullius alterius illorum temporum scriptoris fulciatur auxilio: atque ea quoque ex parte fides nutet auctoris, qui congestarum etiam in S. Hilarium atque alios Orthodoxos calumniarum arguitur. Quid autem de Osiu exitu S. Athanasius tradat, quod paulo ante alia occasione recitatum est, hic urgenti præsentis occasione repetere, haud erit incongruum; ait igitur (b): Tantam vim intulit seni (nempe Constantius) & ita eum arte tenuit, ut afflictus, astrictusque malis, tandem ægreque cum Ursacio & Valente communicaret, sed tamen ut

XXX. Discussio veritatis Historiæ enarrata.

(b) Athan. epist. ad Solitar.

con-

PAGIUS

Synodum, auctore Basilio, Nicomediam indixit. Quæ cum terræ motu concidisset, ac subinde Nicæam, quo Episcopos convocari placuerat, eadem calamitas afflixisset: tandem Basilius Imperatoris literis cum Episcopis aliis de idoneo loco deliberare jussus, cum inter illos minime conveniret, Sirmium ad Imperatorem advolat. Ibi Arianos Episcopos reperit, Marcum Arethesium, Georgium Alexandrinum, Valentem & cæ-

teros. Quorum omnium consilio Constantius Seleuciam in Isauria ad Synodum delegit.

Verum Eudoxii, Acacii, Valentis, Ursacii Anomæorum opera factum est, ut divisus Episcopis, Occidentales quidem Arimini, Orientales vero Seleuciæ congregarentur. In hoc Arianorum principum congressu accidit, quod Hilarium lib. de Synodis narrat, ut Orientales Episcopi, qui Sirmiensis blasphemæ subscriperant, Auctores

IX. Episcopi inter se divisi.

ejus

contra Athanasium non subscriberet. Verum ne ita quidem eam rem pro levi habuit: moriturus enim, quasi in testamento suo, eorum vim protestatus est, & Arianam hæresin condemnavit, vetuitque eam a quoquam probari aut recipi. Hæc Athanasius. Quis igitur tanti Patris testificationi, sui præsertim temporis res conscribentis, obniti audeat?

XXXI. Est & ex eodem auctore ea de re aliud firmissimum argumentum, ex prima oratione contra Arianos habita; ad cuius finem cum numeret ab universali Synodo, in qua damnati sunt Ariani, nempe Nicæna usque ad illud tempus quo ea scribebat, annos triginta sex; anno Domini trecentesimo sexagesimo primo eam ab Athanasio orationem dictam esse oportuit. Cum igitur illa oratione idem Sanctus Athanasius, recensens præclarissimos viros de fide Catholica optime meritos, primo loco atque titulo honorifico ponat Osum; plane declarat, eundem in Catholica communicatione esse defunctum: alioqui nefas fuisset ac magnum scelus, Osum inter præstantissimos Orthodoxos Episcopos connumerasse, quem adeo infelicissime constaret esse defunctum. Rursum vero, lapsum Osi ex timore verberibus extortum ad tempus fuisse, cum idem Athanasius dicat; jam apparet illum respuisse: sunt enim ea Athanasii verba ex Apologia secunda superius recitata, quibus dicitur: *Vis tamen illa & tyrannica Constantii potestas, multæque contumeliæ, & interminationes satis ostendunt, minime eum in nostri condemnationem, sed senii imbecillitate imparem verberibus ad tempus cessasse.* Qui igitur cessasse ad tempus dicitur, post illud plane tempus in pristinum statum revocatum esse, satis Athanasius significasse videtur. Nec certe aliud S. Hilarius (a) illis verbis demonstrasse visus est, quibus ait: *Sed de eo (nempe Osi) nihil queror: qui idcirco est reservatus, ne iudicio humano ignoraretur, qualis ante vixisset.* Rursum vero, quomodo dici vel fingi potest, Osum in hæresi, quam scripserat, vel subscripserat, perdurasse, si ipsa scripta professio impietatis statim est revocata atque suppressa, & imperatoris edicto vetita? cum æque periculum illi fuisset illud asserere, ac quod ante fecerat, affirmando se esse Catholicum.

XXXII. His addimus, quod est mentio apud S. Augustinum de Osi innocentia, cum eum *Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS eius compellerent, ut subscribendo damnarent quod fecerant. Quin etiam ex eodem Hilario colligitur, posteaquam dividi Synodum placuit, principio Ancyram ad Orientalium confesum delictam fuisse. Scribit enim his verbis: *Sed maxime cum comperissem Synodos in Ancyra atque Arimino congregandas, & ex singulis Provinciis Gallicanis binos, vel singulos eo esse venturos.* Quæ excerpta ex Petavio in Animadversionibus Epi-

Donatistæ criminarentur (habebant namque hominem invisum, quod tempore Constantini Cæciliano magnopere contra ipsos patrociniatus esset;) ait igitur (b): *Quod enim de Osi dicunt Cordubensi quondam Catholico Episcopo; flagitandum est, ut probent, non solum talem illum fuisse, qualem dicunt; sed quod talis fuerit, manifestum illis fuisse, quibus eum communicasse asserunt. Hoc enim nisi probaverint, frustra dicunt se scisse qualis fuerit; quia nescientibus obesse non potuit, a quibus se isti innocentibus separando propter ipsam separationis sacrilegam iniquitatem innocentes esse non possunt. Hoc enim magis credibile est: si tamen Osius ab Hispanis damnatus, a Gallis est absolutus; sic fieri potuisse, ut falsis criminationibus Hispani circumventi, & callida insidiarum fraude decepti, contra innocentem ferrent sententiam, & postea pacifice in humilitate Christiana cederent sententiæ collegarum, quibus illius innocentia comprobata est; ne pervicaci & animosa perversitate priores suas sententias defendendo, in sacrilegium schismatis, quod omnia scelera supergreditur, cecitate impietatis irruerent, sicuti isti miseri fecerunt, &c.* Hæc S. Augustinus.

XXXIII. Quæ licet de alia quæstione dicantur, nempe de accusatione communicationis cum Traditoribus illata a Donatistis contra Osum, quod favens Cæciliano, tum ipsi, tum aliis quoque collegis communicasset: tamen hæc satis ad rem, quod hostes Osi iidem Donatistæ nihil præterea contra ipsum haberent, quod dicerent, dum ea admodum exoleta adversus Osum jam longe ante defunctum per Parmenianum objecissent. Quod si tam enormis, & Dei iudicio infamis atque dirus ejus obitus fuit, ut Marcellinus tradit; tacuissent ne hæc objicere Donatistæ, & exprobare Parmenianus? minime gentium.

XXXIV. At quæ dicta sunt de impostura Marcellini ab Isidoro descripta de portentoso Osi obitu, falsa omnino esse, eruta a Pithæo & nuper edita cum Hilarii Fragmentis a viro insignis doctrinæ & integræ probitatis Nicolao Fabro epistola Eusebii Vercellensis in exilio constituti, ad Gregorium in Hispania Episcopum nempe Eliberitanum, plane demonstrat, dum Osum non statim defunctum post Sirmiense Concilium, cum rediit in His-

G g g g 2 pa-

phanianis ad hæresim LXXIII. quæ est Semiariorum.

Paulo post Sirmiensem Synodum, Antiochena ab Eudoxio Antiochiæ Episcopo congregata, & quidem anno sequenti, quo Eudoxius Episcopatum Antiochenum adeptus est. Sozomenus de ea loquitur lib. 4. cap. 12. antequam de Ancyra fermonem instituat. In hac Synodo perinde ac in Sirmiensi secunda damnatum est nomen sub-

Testimonium Augustini de Osi.

(b) Aug. cont. epist. Parmen. c. 4.

XXXIII.

XXXIV. De Osi obitu.

X. Synodus Antiochena.

paniam, sed supervixisse etiam Concilio Ariminensi aperte significat, epistola autem sic se habet (a):

(a) Hilar.
frag. l. 2.
pag. 5.

Eusebius ad Gregorium Episcopum Span.

XXXV. Domino sanctissimo Fratri Gregorio Episcopo, Eusebius in Domino, Salutem.

Eusebii ad
ad Greg.
Episc. E-
pist.

Litteras sinceritatis tuæ accepi, quibus, ut decet Episcopum & Dei sacerdotem, transgressori te Osio didici restitisse, & pluribus cadentibus Arimino in communicatione Valentis & Ursacii & ceterorum, quos ipsi agnito blasphemiae crimine ante damnaverunt assensum tuum denegasse, fidem scilicet servans quam Patres Nicæni scripserunt. Gratulamur tibi in hoc, gratulamur & nobis: quia hoc *cujus proposito & hac fide pollens nostri dignatus es meminisse. Permanenti autem tibi in eadem confessione, & nullam cum hypocritis retinenti societatem, nostram tibi communicationem promitte, quibus potes tractabis quanto labore præuales, transgressores: obijurga infideles, increpa, nihil metuens de regno sæculari, ut fecisti: quia potior est qui in nobis est, quam qui in hoc mundo.

XXXVI.

Nos vero tui consacerdotes tertio laborantes exilio, hoc dicimus quod manifestum esse putavimus: quoniam omnis spes Ariomanitarum non in *sua aut limitato consensu, sed in protectione pendet regni sæcularis, ignorantes scripta, quia maledicti sunt qui spem habent in hominem: nostrum autem adiutorium in nomine Domini, qui fecit cælum, & terram. In passionibus perdurare cupimus, ut, secundum quod dictum est, in regno glorificari possimus. Dignare nobis scribere quid malos corrigendo profeceris, vel quantos fratres aut stantes agnoveris, aut ipse monendo correperis. Salutant te omnes qui mecum sunt, maxime diaconus, simulque petunt ut cunctos lateri tuo fideliter adherentes nostro digneris obsequio salutare. Hucusque Eusebius ad Gregorium, ut apparet post Concilium Ariminense, adhuc vivente Constantio, cujus nonnisi post obitum solutus est ab eo quo in Oriente detinebatur exilio, & tunc plane temporis, cum post lapsum Ariminensem, Episcopi poenitentes ad suas Ecclesias redire, quibus Gregorius non communicavit aliquando Luciferi defendens errorem, cum alioqui ipse Eusebius (ut suo loco

PAGIUS

stantiæ, & ὁμοίσιον atque ὁμοίσιον ex æquo rejecta sunt. Legati etiam missi ad Constantium. Imperatorem Asphalius Presbyter una cum aliis, qui Synodicam epistolam ad eum perferrent. De hac Synodo nulla in Labbeana Conciliorum Collectione mentio. Ejus tamen Socrates etiam meminit lib. 2. cap. 37. ubi ait, Endoxium ad Antiochenis Ecclesiæ Episcopatum evectum, quem Leontius ejus decessor Diaconatu abdicarat, ut habet Theodoretus in lib. 2. cap. 24. collecto Epis-

pluribus dicitur) non solum eos poenitentes recepit, sed ad eos revocandos in Ecclesiam legationem suscepit in Orientem. Rursum vero ex dicta epistola elicere potes dilucidam sententiam verborum S. Augustini, quæ sunt superius recitata, quibus ait: Si ab Hispanis Osius est damnatus, ab Hispanis est absolutus. Nimirum quod in Hispania ubi favente Gregorio vigeat error Luciferianus, Osius non receptus est, in Galliis vero receptus, cum defendente Hilario lapsi Episcopi in errorem, poenitentes in Ecclesiam admitterentur, ut suo loco diffusius ista patebunt. Sicque ex his certum redditur quod Episcopi post lapsum, poenitentia prævia, a Galliæ Episcopis reciperentur. Sed quæ sunt facti ignorans Sanctus Augustinus, aliis rationibus Osium excusare atque defendere adversus Donatistas conatus est.

*Gallij

Quando autem obierit Osius: equidem ex quo S. Athanasius de ejus obitu & testata tunc ab eo Catholica fide meminit in epistola ad Solitarios scripta, haud diu post Ariminensem Synodum eum vixisse oportuit; siquidem illa hæc circa tempora scripta esse apparet: qua quidem epistola, post ejus obitum scripta, cum idem S. Athanasius de ipso agens, ipsum sæpe laudet; nequaquam tot tantisque eum præconiis exornasset, sed temperatius plane egisset, si ipse prodigiola, & divinitus inflata morte diem clausisset extremum.

XXXVII.

Porro obitum Osii contigisse eodem ipso anno, quo moritur Constantius, anno scilicet Domini trecentesimo sexagesimo, inde certum deducitur argumentum, quod cum probetur vixisse post Concilium Ariminense, & Athanasius (ut dictum est) ipsius cum meminit, ut defuncti in oratione prima contra Arianos, numeretque a tempore Concilii Nicæni usque ad illud tempus annos triginta sex, qui est annus Domini trecentessimus sexagesimus primus; necesse est dicere tempus illud non excessisse, obiisseque anno sequenti a Concilio Ariminensi, qui numeratur annus Redemptoris trecentessimus sexagesimus. At de Osio hætenus; de quo agens idem qui asseritur Isidorus, eum scripsisse tradit librum de laude virginitalis, pulchro (ut ait) & disertio eloquio exornatum.

Sed ad res Sirmianas revocanda est ora-

XXXVIII.

coporum Concilio in pristinum gradum restituere conatum esse.

Adnum. XXXVII. & seq. Oratio prima Athanasii contra Arianos, seu potius Epistola Encyclica contra Arianos ad Episcopos Egypti & Libya, anno præcedenti scripta, ut tunc diximus, & infra demonstrabimus. Quare perperam ex ea deducit Baronius, Hosium anno CCCLXI. in vivis non fuisse, quod in ea ejus tanquam jam mortui mentio sit. Vanum enim illud fundamentum, quia

XI.

Obitus
Hosii.

Liberii
causa in
Synodo
Sirmiana.

oratio : haud enim Osi lapsu tragedia illa finem accepit, sed casu quoque Liberii Romani Pontificis longe tetrior reddita est atque lugubrior, quod tantæ Urbis ac totius Ecclesiæ Catholicæ Antistes esset, & qui ante biennium adeo infracto animo, & libertate sacerdotali visus fuerit Imperatori Constantio restitisse, atque eam ob causam gloriosum, ne justitiam atque fidem proderet, exilium subiisset. Verum quisnam qualisve tanti Antistitis lapsus fuerit, num perinde ac Osius perfidiæ illi Sirmianæ consenserit, vel damnationi Athanasii consensum præstiterit, & Ariano- rum communicatione se maculaverit; est id diligentius exquirendum: res quidem haud facilis investigatu, quippe quæ nonnullis ejus sæculi eruditis viris obscura visa fuerit; nam ait Ruffinus (a): *Liberius urbis Romanæ Episcopus, Constantio vivente, regressus est. Sed hoc, utrum quod acquirerit voluntati suæ adscribendum; an ad populi Romani gratiam, a quo proficiscens fuerit exoratus, indulserit: pro certo compertum non habeo.* Ita Ruffinus. Ut igitur rem obscuram, ac nexibus implicatam, elucidemus atque pariter explicemus; primum omnium quid de his veteres historici scripserint, quid item Patres obiter dixerint, ac demum ipsam historiam puram atque germanam ex ejusdem Liberii Papæ litteris acceptam, hic enarremus. Ex antiquis autem historiarum sacrarum historicis Sozomenus (b) rem videtur fufius profecutus: qui eam ab ipso rerum exordio his verbis recenset.

(a) Ruffin.
l. v. c. 27.

(b) Sozom.
l. 4. c. 14.

XXXIX.
Tentatur
Liberius
ab Impe-
ratore.

Haud longo tempore post, Imperator Romana Sirmium reversus, rogatu legatorum, quos Episcopi Occidentis ad ipsum miserant, Liberium Beræa revocavit: atque præsentibus legatis Episcoporum Orientis, & quibusdam sacerdotibus, qui erant forte in exercitu, in unum coactis compellere tentavit eum fateri, Filium Patri non esse consubstantialem. Instabant porro, & Imperatorem ad hanc rem incitabant Basilius, Eustathius & Eleusius, qui apud eum auctoritate & gratia plurimum poterant: hique id tempris cum decreta de Paulo Samosateno & Ithotino Sirmiano, quinetiam formulam fidei in Ecclesiæ Antiochenæ consecratione editam in unum libellum congestissent, causa conficta, nimirum quod quidam simulatione hujus verbi, **CONSUBSTANTIALIS**, heresim privatim stabilire molirentur, conantur ut Liberius, & A-

PAGIUS

quia cum in ea dicitur, Arianos ab annis triginta sex declaratos esse Hæreticos, Athanasius respicit ad Synodum Alexandrinam, in qua Arius anno CCCXXI. damnatus, non vero ad Synodum Nicænam, ut male Baronius Athanasium interpretatur. Præterquam quod in ea Oratione mentio sit *Hosii* tanquam adhuc viventis, non vero tanquam mortui. Deinde Baronius *Hosii* mortem usque ad annum CCCLX. differt propter

athanasius quoque (alter tamen ab Alexandrino) Alexander, Severianus, & Crescens, qui in Africa sacerdotii munere fungerentur, huic consentiant. Consentiant itidem Ursucius, Germinius Episcopus Sirmii, Valens Mursorum Episcopus, & quotquot Orientis Episcopi ibi forte aderant. Vicissim autem confessionis fidei formulam a Liberio abduxerunt, quæ illis, qui Filium Patri non substantia & cæteris rebus omnibus similem asseverarent, interdixit Ecclesia. Nam cum Eudoxius & cæteri cum eo Antiochiæ heresim Ætiana fautores epistolam Osi nacti fuissent; rumorem dissiparunt, Liberium quoque verbum **CONSUBSTANTIALE** rejecisse, asseruisseque Filium Patri dissimilem esse. Ubi vero hæ res legatis Episcoporum Occidentis hoc pacto successere; Imperator dat Liberio potestatem Romam revertendi: atque Episcopi Sirmii congregati scribunt litteras Felici tum Romanæ Ecclesiæ Antistiti, & clero ejusdem Ecclesiæ, uti Liberium recipiant, &c. Quæ autem de reditu Liberii subdit postea fufius dicemus.

His igitur a Sozomeno enarratis; quid Patres de casu Liberii scripserint, & in primis Athanasius hic recitemus; sic enim habet in epistola ad Solitarios: *Liberius deinde post exactum in exilio biennium inflexus est, minisque mortis ad subscriptionem inductus est. Verum illud ipsum quoque, & eorum violentiam, & Liberii in heresim odium, & suum pro Athanasio suffragium, cum liberos affectus habebat, satis coarguit: quæ enim per tormenta contra priorem ejus sententiam extorta sunt, eæ jam non metuentium, sed ita cogentium voluntates habendæ sunt.* Ita Athanasius; in quam sententiam hæc quoque S. Hilarius (c) ad Constantium: *Vertisti deinde usque ad Romam bellum tuum, eripuisti illinc Episcopum: & o te miserum, qui nescio utrum majore impietate relegaveris, quam remiseras.* Sed & S. Hieronymus (d) dum de Fortunatiano agit Episcopo Aquilejæ, hæc ait: *In hoc habetur detestabilis, quod Liberium Romanæ urbis Episcopum pro fide ad exilium pergentem primus sollicitavit, ac fregit, & ad subscriptionem hereseos compulit.* Et idem in Chronico: *Liberius tædio victus exilii, in hereticam pravitatem subscribens, Romam quasi victor intravit.* In libro autem de Romanis Pontificibus de eodem scriptum legitur, quod con-

XL.
Lapsus Li-
berii ex
testimo-
nio pa-
trum.

(c) Hilar.
ad Const.

(d) Hier:
de Scrip.
Eccl. in
Fortuna-
tiano.

epistolam a S. Eusebio Vercellensi Episcopo eo anno scriptam, quia in ea sermo fit denegatæ *Hosii* communionis a Gregorio Illiberitano Episcopo. Verum videtur Eusebius eo anno ex occasione significare, quæ uno aut altero antea a se gesta essent. Quare *Hosii* mors anno circiter insequenti contigit; cum in epistola ad Solitarios ejus tanquam demortui meminerit Athanasius, & ea epistola tardius scripta non videatur.

consensit Constantio hæretico, communicavitque cum hæreticis, extra tamen secundum baptisma; quod scilicet, etsi cum Arianis communicaverit, non tamen factus fuerit Arianus per secundum baptismum, quo solerent illi Chatholicos ad se deficientes iterum baptizare; sed hæc quidem superflua, & ab aliquo addita; nam nondum Ariani rebaptizabant; quin & Ecclesia hoc quoque tempore non respuebat Arianorum baptismum, ut S. Hieronymus adversus Luciferianos scribens testatur. His igitur de Liberio ex Patrum sententia recitatis, jam reliquum est, ut ex litteris ipsius (qua præstantior ac verior historia nulla inveniri potest) res gestas ejusdem Liberii, ut se habuerint, enarremus. Extant ipsæ, quas hic descripturi sumus, epistolæ in Collectione Cresconiana, easque, habita diligenti collatione cum codice Vaticano, & eo quem habemus in nostra bibliotheca, hic describimus.

XLII. Dam nato itaque Photino in Concilio Sirmienti, & scripta adversus eum prima illa fidei professione; tentavit Constantius per Demophilum & Fortunatianum, Liberium adhuc exulem Berœæ existentem; ut sententiæ adversus Athanasium latæ subscriberet, atque decreta fidei in Sirmienti Concilio scripta susciperet: cum ille, qui instar Samsonis (a) valide adversus impios Philistæos ac strenue decertaverat, & usque adeo ipsos impetus fregisset Imperatoris, atque Arianorum phalanges tolerantia exilii superasset, exciso nescio quo pacto ab ejus vertice fortitudinis crine, hebetatoque prorsus robore pristino sacerdotalis constantiæ, exurgit imbellis, & dat turpiter manus ipsum quærentibus adversariis. Quod si conjectura interdum ex effectibus intima cordis scrutari licet, non alia Dalila illi detrimento fuit, quam invidia humanæ laudis gloria compta; quippe qui ægro ferebat animo, intrusum ab Arianis (ut dictum est) Felicem agere Romæ Pontificem, se vero exulem atque a sua sede procul extorem; quam ut reciperet, & ex ea Felicem ejiceret, oblatas illas fordidas conditiones accepit tandem. Hæc quidem omnia scripta in primis ab eo ad Orientales epistola plane significat; est autem hujusmodi:

Dilectissimis fratribus, & Episcopis Orientalibus Liberius S.

XLII.
Liberii Epistola ad Orientales.

Pro deifico timore sancta fides vestra Deo; cognita est hominibus bonæ voluntatis; sicut lex loquitur: Juste judicate, filii hominum. Ego Athanasium non defendo; sed quia susceperat illum bonæ memoriæ Julius Episcopus decessor meus, verubar ne forte ab aliquo prævaricator judicaret. At ubi cognovi, quando Deo placuit, justæ vos illum condemnasse; mox consensum meum commodavi sententiis vestris:

litteras ad hæcque super nomine ejus, id est, de damnatione ipsius, per fratrem nostrum Fortunatianum dedi perferendas ad Imperatorem nostrum Constantium. Itaque amoto Athanasio; super quo statuta omnium vestrum a me cum sede Apostolica suscipienda sunt; dico, me cum omnibus vobis, & cum universis Episcopis Orientalibus, seu per universas Provincias pacem & unitatem habere. Nam ut verius sciatis, me veram fidem per hanc epistolam meam proloqui; dominus meus & frater communis Demophilus, qui dignatus est pro sua benevolentia fidem veram, & Catholicam exponere, quæ Sirmii a pluribus fratribus & Coepiscopis nostris tractata, & exposita, & suscepta est; hanc ego libenti animo suscepi, in nullo contradicens. Sane petendam credidi sanctitatem vestram, quia semper videtis in omnibus me vobis consentaneum esse; dignamini communi consilio ac studio elaborare, quatenus de exilio jam dimittar, & ad sedem, quæ mihi divinitus credita est, revertar. Hucusque Liberii litteræ ad Orientales, nempe Episcopos illos qui ex Oriente Sirmii ad Synodum convenere; hi vero ab incerto auctore mox post epistolam recitam ponuntur, nempe Narcissus, Theodorus, Basilus, Eudoxius, Demophilus, Cecropius, Silvanus, Ursacius, Valens, Evagrius, Ireneus, Exuperantius, Terentianus, Bustus, Gaudentius, Macedonius, Marcus, Ætius, Julius Severinus, Simplicius, & alii. Scripsit insuper eodem quoque argumento Liberius privatas litteras ad Ursacium, Valentem, atque Germinium, qui cæteris apud Imperatorem præstare viderentur; sunt vero hujusmodi. Ursacio, Valenti, & Germinio Liberius.

Quia scio vos filios pacis esse, diligere etiam concordiam & unitatem Ecclesiæ Catholicæ, idcirco non aliqua necessitate compulsus, teste Deo dico, sed pro bono pacis & concordie, quæ martyrio præponitur, his litteris convenio vos, domini mei carissimi. Cognoscat prudentia vestra, Athanasium, qui Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus fuit, priusquam ad Comitatum sancti Imperatoris pervenissem, secundum litteras Orientalium Episcoporum, ab Ecclesiæ Romanæ communionem separatum esse; sicut testis est omne presbyterium Ecclesiæ Romanæ; sola hæc causa fuit, ut tardius viderer de nomine ipsius litteras ad fratres & Coepiscopos nostros Orientales dare, ut legati mei, quos ab urbe Roma ad Comitatum direxeram, seu Episcopi, qui fuerant leportati, & ipsi unum cum his (si fieri posset) de exilio revocarentur. Et hoc etiam scire vos volo quod fratrem Fortunatianum petii, ut litteras meas ad clementissimum Imperatorem perferat, quas ad Orientales Episcopos feci ut

XLIII.
Alia Epistola Liberii.

ut scirent & ipsi una secum Athanasii communione me esse separatum: quas credo quod pietas ipsius pro bono pacis gratulanter accepit; quarum exemplar etiam Philagrino Imperatoris eunucho prodat charitas vestra, hæc me benigno & innocenti animo gessisse. Quapropter his litteris meis convenio vos, & adjuro per Dominum omnipotentem, & Christum Jesum Filium ejus & Dominum nostrum, & Spiritum sanctum, ut dignemini ad clementissimum Imperatorem Constantium Augustum pergere, & petere, ut bono pacis, & concordie, in qua pietas ejus semper exultat, me ad Ecclesiam mihi divinitus traditam jubeat reverti: ut, temporibus ipsius, Ecclesia Romana nullam sustineat tribulationem. Me autem cum omnibus vobis Episcopis Ecclesie Catholice pacem habere, his litteris meis æquo & simplici animo scire debetis, fratres carissimi. Magnum etiam vobis præmium in die retributionis acquiratis, si per vos pax Ecclesie Romana fuerit reddita. Scire autem volo etiam fratres & Coepiscopos nostros Epictetum & Auxentium pacem me & communionem Ecclesiasticam cum ipsis habere, quod credo gratanter suscepturos. Quicumque autem a pace & concordia nostra, quæ per orbem terrarum firmata est, disenserit; sciat se separatum esse a nostra communione. Prævaricatori anathema una cum Arianis a me dictum. Hactenus Liberii epistola ad dictos Episcopos.

XLIV. Quo etiam tempore, cum adhuc detineretur exilio, idem ad Vincentium Episcopum Capuæ litteras dedit, quibus quo statu res suæ essent, certiozem reddit his verbis:

Non doceo, sed moneo sanctum animum tuum, frater, eo quod colloquia mala, mores bonos corrumpant. Insidie malorum hominum bene tibi cognite sunt, unde ad hunc laborem perveni; & ora ut det Dominus tolerantiam. Dilectissimus filius noster Urbicus diaconus, quem videbar habere solatium, a me per Venerium Agentem in rebus sublatus est. Et ideo sanctitati tuæ significandum credidi, me de contentione illa nominis Athanasii recessisse, & ad fratres & Coepiscopos nostros Orientales litteras dedisse desuper ejus nomine. Pax nobis ubique est. Dignaberis convenire omnes Episcopos Campaniæ, & hæc illis insinuare, & ex eorum numero una cum epistola vestra de unanimitate nostra & pace ad clementissimum Imperatorem nostrum scribere, quo possim & ego de tristitia magna liberari: & manu ipsius: Dominus te incolumem custodiat, domine, frater carissime. Item manu ipsius in eadem pagina conscripta: Cum omnibus Episcopis Orientalibus pacem habemus, & vobiscum ego. Me ad Dominum solvi, vos videritis, si volueritis me in exilio de-

ficere. Dominus iudex inter me & vos. Hucusque ibi. Hæc quidem Liberius ad Vincentium Capuæ Episcopum, quod ipse jam diu ante, subscripta (ut dictum est) Arianorum in Athanasium sententia, illis communicaverat, & ob eam causam a communione Catholica factus erat extorris; quo cum pacem inire his litteris, sicut fecerat cum Orientalibus Liberius nititur, ob id nimirum, ut ille pro suo ipsius reditu Romam ad Ecclesiam, apud Imperatorem Constantium intercederet: quod factum quoque & impletum est.

Ex his omnibus, quæ tum ex historicis, atque sanctis Patribus, necnon ex eisdem litteris hic recitata sunt, nihil est quod excusari Liberius possit, quin communionem inierit cum Arianis, & in Athanasium latam ab eisdem sententiam ratam habuerit: hæc, inquam, omnia, si aliorum deficerent assertiones, ipsomet recitatis his litteris profitente, vera esse, in dubium revocari haud possunt. Num autem eam ob causam dicendus hæreticus? minime gentium. Attende lector: licet enim per syrtes & scopulos navigationi vela pandisse oratio videatur; erit tamen ut tuto ad veritatis portum magno gaudio (si veritatis es cupidus) perveharis. Meminisse in primis debes, tres fidei formulas in eodem Sirmiensi Conventiculo esse editas: primam scriptam a Marco Aretius ad confutandas omnes Photini blasphemias: secundam quam recitat S. Hilarius nomine Osi atque Potamii: tertiam vero, qua secundam diximus emendatam. In prima egregie expressum atque testatum esse nomen substantiæ Filio cum patre communis, in secunda autem sublatum esse nomen substantiæ, ac similitudinis pariter ablegatum: in tertia vero assertam omnimodam Filii cum Patre similitudinem. Primam eam interpretando, Catholicam esse probat Hilarius, & tertiam existere consentientem pariter Catholice professioni, ex S. Epiphanio demonstratum est. Quæ quidem omnia vera certa que esse, ex his quæ hoc ipso anno paulo ante sunt dicta, absque ulla dubitatione liquet. Rursum & illud in mentem revoca; quæ secundo loco in eo Conventu scripta est regula fidei, eandem confestim ab iisdem ipsis explosam esse; & ejus exemplaria perquisita, ne vulgarentur, atque sublata, Constantiique edicto fuisse vetita: quamobrem neminem ita insanæ mentis hominem puto, qui dicere audeat, Liberium Beroæ e Thracia ab Imperatore Sirmium accersitum, ut impietati subscriberet, quam iidem, qui scripserant & ediderant, fuerant detestati: nulla igitur vel levis suspicio esse potest, ut dictæ perfidie Liberius Sirmium vocatus subscriperit.

XLV.
Liberius
minime
dicendus
hæreticus.

XLVI.

Cui nam
fidei for-
mulæ Li-
berius
subscri-
pserit.(a) Sozom.
l. 4. c. 14.

Sed frustra in his laboramus, cum testi-
ficatione Sozomeni in primis appareat,
quamnam fidei regulam Liberius ratam
habuerit; ait enim (a): *Vicissim autem
confessionis fidei formulam a Liberio ab-
duxerunt, quæ illis, qui Filium Patri non
substantia, & cæteris omnibus similem af-
severarent, interdixit Ecclesia.* Ecce ti-
bi quam perspicue declaratur Liberius pri-
mæ fidei Sirmianæ adversus Photinum e-
ditæ assensum præbuisse; in qua inter alia
pie adversus Photinum statuta, hæc ha-
bet primus ordine positus anathematismus
itidem superius recitatus: *Eos autem qui
dicunt: De nullis extantibus est Filius,
vel de alia substantia, & non ex Deo, &
quod erat tempus, vel sæculum, quando
non erat; alienos scit sancta & Catholica
Ecclesia.* Ista & alia in prima illa Sirmiensi
professione, quam Sanctus Hilarius inter-
pretatus cognoscit esse Catholicam. Quin
& Vigilius Episcopus eamdem Synodum
hac ex parte novit æque esse Catholicam,
cujus decretis obniti, nihil aliud esse di-
cit, quam velle cum Photino damnari;
sunt hæc verba ipsius (b): *Illius vero Ca-
tholici Concilii apud Sirmium contra Pho-
tinum ex toto Oriente congregati, quis suf-
ficiat fidei sanctiones comprehendere, que
apud Nicænam Synodum (quia talis rei ne-
cessitas fuerat) nulla non sunt omnino san-
cita: que nullus Fidelium audet respuere,
aut cunctatur recipere, si non vult cum
Photino anathematis eorum sententiæ sub-
jacere?*

XLVII.

Liberius
professus
in filio di-
nam sub-
stantiam
& simili-
tudinem.(c) Hilar.
de Synod.

Rursum vero cum a S. Hilario unus O-
sius adducatur in crimen, quod tacendum
dixerit utrumque, nempe substantiæ no-
men in Filio, & omnimodam cum Patre
similitudinem; plane declaratur, verum
esse quod de Liberio habet Sozomenus,
professione fidei ipsum statuisse, Filium
Patri substantia atque in omnibus rebus
similem, cum Osius utrumque tacendum es-
se duxisset; nam Hilarius ait (c): *Oro
vos, ne quisquam alius ex his præter se-
nem Osius, & ipsum illum nimium sepul-
cri sui amantem reperiat, qui tacen-
dum existimet de utroque.* Quibus vides,
Liberium procul abhorruisse a crimine O-
sii; cui si connivisset, ante omnes fuisset
ab Hilario nominandus. Sed quid accidit?
Licet Liberius nomen divinæ substantiæ
fuiisset professus in Filio, tamen, quod Ni-
cænam vocem illam *Consubstantialitatis*
reticisset, eam ob causam calumniam il-

lam passus est, quod nomen *Consubstan-*
tialitatis (ut tradit Sozomenus) damna-
set: quisnam autem id de Liberio diffama-
visset, idem docet, dum ait (d): *Cum
Eudoxius, & cæteri cum eo Antiochiæ hæ-
resis Ætianiæ fautores epistolam Osi nacti
fuisent, rumorem dissiparunt, Liberium quo-
que verbum CONSUBSTANTIALE reje-
cisse, asseruisseque ipsum Patri dissimilem
esse.* Sed hæc per calumniam jactata es-
se, idem Sozomenus consentit.

(d) Sozom.
l. 4. c. 14.

At longe aliud & plane diversum est,
dicere Liberium rejecisse ac damnasse in
Filio nomen *Consubstantialitatis* cum
Patre: aliud, vocem illam silentio sup-
pressisse. Illud quidem ipsum effecisset hæ-
reticum, istud autem nequaquam: nam,
asseverando Filium esse ejusdem cum Pa-
tre substantiæ, idem est quod dicere, esse
Filium Patri consubstantialem; licet hæ-
retici in alium sensum substantiæ vocem
inflexerent: quam ob causam majoris pon-
deris esse, a Patribus judicatum, dicere
consubstantialem Filium, quam ejusdem
substantiæ: cum tamen ob id nequaquam
hæreticum esset dicere Filium ejusdem es-
se substantiæ, sed maxime Catholicum;
quantumlibet eo quoque nomine subdole
usu fuissent hæretici: quorum malitia ne-
quaquam invertere potest legitimum at-
que germanum sensum, qui natura atque
usu ipso vocibus inest: sicut nec ob eam
causam quod iidem hæretici abutuntur di-
vina Scriptura, & ex ipsa hæreses suas
efformant, Catholici eadem uti vetantur.
Sed & S. Augustinum de his hic in e-
xemplum adducamus, qui agens adversus
Pascentium (e) Comitem, Arianum homi-
nem, sæpe pollicetur se subscripturum esse
paratum ipsius fidei, si nihil inveniret in
ea quod adversaretur Catholicæ veritati,
etiamsi minime nomen *Consubstantialis*
profiteretur: quod & Liberium fecisse vi-
dimus, qui eam ab ipsis scriptam profes-
sus est fidem, quam novit esse Catholi-
cam, & nihil habere quod rectæ fidei con-
trarium esset. At quomodo illam fidei re-
gulam, quam S. Hilarius interpretatus de-
monstrat esse Catholicam, non licuit Li-
berio profiteri? cum præsertim eam non
probasse, nihil aliud videri potuerit (ut
dictum est ex Vigilio) quam hæresiarchæ
Photino favisse.

(e) August.
epist. 174.

Dicam amplius, quod cum Ætius in Sy-
ria, tum Photinus in Illyrico atque aliis
provinciis abjecte nimis de Filii Dei di-
vi-

XLIX:

PAGIUS

XII.

Liberius
subscribit
Formula
Fidei Sir-
miensis.

Ad num. XLVI. & seqq. Synodus *Sirmiensis*
anno sequenti continuata. In ea restitutus Li-
berius, cum Formulæ Fidei in eadem, & in An-
cyrana exarata subscripsisset. De ea Synodò lo-
quitur Philostorgius lib. 4. cap. 3. & Sozomenus
lib. 4. cap. 15. Quæ enim in eo capite a Sozo-
meno referuntur, in Concilio Episcoporum gesta
esse manifestum est. Quippe & Formula Fidei ibi

conscripta est, cui subscripserunt Orientales &
Occidentales Episcopi, & ipse *Liberius* adhuc
exul: & epistola ab ipsis scripta est ad *Felicem
Episcopum* & ad Clerum urbis Romæ, ut Li-
berium redeuntem susciperent, utque ambo simul,
Felix videlicet ac Liberius, Episcopatum admi-
nistrarent. Quæ, ut inquit Valesius in Notis ad
Sozomenum, nonnisi a Synodo decerni potuerunt;
cum

Formula qua Photinus & Aëtius damnati sunt, qualis.

(a) Hilario de Synodo.

(b) Epiphanius haeresi 73.

(c) Sozomeno 4. c. 14.

(d) Hilario frag. 1.1. pag. 47. 48.

vinitate prædicassent, immo illam ab eo penitus rejecissent; inde factum est, ut Eleusius, ac socii ejus, nempe Basilius, Demophilus, atque alii, qui professi essent Sirmii adversus hujusmodi hæresin unam. Filii cum Patre substantiam, habiti fuerint tunc a nostris quoque Catholicis; idque testificatione S. Hilarii, cum ait (a): *Non peregrina loquor, neque ignorata scribo: audiivi ac vidi vitia presentium, non laicorum, sed Episcoporum. Nam absque Episcopo Eleusio, & paucis cum eo, ex majori parte Asiæ decem provinciæ, intra quas confisso, vere Deum nesciunt: atque utinam eum nescirent; cum proclivior enim venia ignorarent, quam obtrectarent. Sed horum Episcoporum dolor, se intra silentium non continens, unitatem fidei hujus querit, quam jamdudum per alios amisit, &c.* Cum alioqui hic Eleusius Episcopus Cyzicenus ab Epiphanio, & aliis, una cum Basilio Ancyrano inter Semiarianos adnumeretur (b), & a Sozomeno inter illos recensetur (c), qui Liberio ob pacem Ecclesiarum persuaserit, ut vocem illam Nicæni Concilii, CONSUBSTANTIALIS, prætermitteret: quod expedire dixerunt, quo in eandem fidem simul convenientes, adversus eos bellum gererent, qui Photini & Aëtii hæresin susceperant; quibus sic Liberius assensus est, ut tamen, quo substantiæ nomini bene consultum esset, Ecclesia (ut ait Sozomenus) interdixerit omnes qui Filium Patri non substantia & cæteris rebus omnibus similem asseverarent. Ex quibus plane intelliges non esse sancti Hilarii, quæ in recitata nuper epistola Liberii ad Orientales in textu leguntur, apud Hilarium de Synodo Ariminensi in libro Parisiis nuper edito, de quo sæpe superius dictum est: ubi enim proficitur Liberius ipse se recepisse confessionem Sirmiensem a Demophilo sibi oblatam, ista intexit mira audacia qui exscripsit (d): *Hæc est perfidia Ariana, hoc ego notavi, non Apostata: & paulo post rursus: Anathema tibi a me dictum Liberio, & sociis tuis.* Ac rursus quæ inferius in eadem intextuntur: *Iterum tibi anathema, & tertio prævaricator Liberio.* Quomodo inquam quis fingere potest, ista esse Hilarii, qui eam non Demophili, vel alterius alicujus superius nominatorum, sed Osii & Potamii fuisse Sirmiensem illam detestandam perfidiam affirmat libro de Syn. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS cum repugnet Ecclesiasticæ regulæ ac disciplinæ, ut in una eademque Ecclesia duo sint pariter Episcopi.

XIII. Tres Synodi Sirmienfes.

Hæc igitur Synodus Sirmiensis, quam Baronius cum aliis videtur confundisse, quæque anno sequenti celebrata, tertia est inter Sirmienfes. Prima enim in qua depositus est Photinus, anno CCCLI. habita. Secunda, in qua Hosius blasphemiam dictavit, currenti anno congregata. Tertia denique, in qua Liberius restitutus est, cum

nodis, quam ipse Demophilus cum aliis suis Semiarianis est magnopere detestatus, tantum abest, ut obtulerit eam ipse Liberio, & non potius suam ipsorum Semiarianorum, quæ fuit prima Sirmiensis nominata. Et quis nesciat testificatione ejusdem Hilarii, Epiphanii & aliorum, eos qui scripsisse ponuntur primam professionem fidei, fuisse Semiarianos, Basilius, Marcum, Demophilum, Eleusium & Eustathium, quos hæc procurasse a Constantio, ut Liberius suæ ipsorum professioni subscriberet, tradit Sozomenus, hosque omnes ejusdem farinae homines fuisse professores ejusdem Filii cum Patre substantiæ & perfectæ similitudinis: quam primam Sirmiensem, idem Hilarius cognovit esse Catholicam, cum eam est interpretatus.

Nullum quidem modo potuit nisi primam Sirmianam approbasse Liberius, dum eam epistolam scribens ad Orientales, secum illis hoc factum pacem habere testatur; at per Orientales dici Semiarianos, omnia hujus temporis scripta, Hilarii, Epiphanii & aliorum testantur, atque ea ipsa etiam quæ eodem libello clauduntur, quibus cum certe Liberius pacem habere minime potuisset, si Photinianæ blasphemix subscripsisset, adversus quam, iidem ipsi Orientales, teste Hilario, primam professionem Sirmianam, damnando illam hæresim, edidissent. Procul igitur absit, ut Hilarii esse dicamus, quæ adversus ea, quæ in germanis Hilarii scriptis reperiuntur, pugnare noscuntur, prout ea quæ nuper sunt dicta, tum ex ipso Hilario, tum Sozomeno aperte demonstrant.

Procul etiam absit, ut quæ incerto auctore prodita sunt fragmenta, præferamus germanis scriptis certorum auctorum, & ipsiusmet Hilarii jam de falso sibi objecta calumnia reclamantis. Habet Cresconiana Collectio eandem Liberii epistolam cum iisdem adversus eum interpositis additamentis anathematis, & execrationis, non tamen Hilarii nomine, sed incerto auctore proditis. Optassemus ista a Fabio nostro fuisse paulo accuratius considerata, antequam sententiam ferret, & affirmaret ejusmodi execrationes in Liberium esse ab Hilario eidem epistolæ additas: nec rem tantam adeo facile judicaret sub incerta fide mutilati omni ex parte voluminis, in quo (ut ipse testatur) vix per paucæ paginæ sibi coherent, ut bene

H h h h ipse

Formula in ea conscriptæ subscripsisset, anno CCCLVIII. coacta. Hæc videtur fuisse, quam Hilarius in Fragmentis vocat perfidiam ab Ariano conscriptam, & quam Liberius Catholicam vocat, & a Demophilo sibi oblatam suscepisse se dicit in epistola ad Orientales. Ob quod factum Hilarius ter anathema dicit Liberio. Sed hæc de re plura ibidem Valesius, & Petavius in Animadversionibus Eusebianis pag. 316.

L. Liberius Papa non nisi primam Sirmianam professionem approbavit.

LI.

ipse dicat, totum volumen illud instar fasciculi, se habere, in quem res diversæ congestæ legantur, ut non vacet periculo, si absque defectu, & exacta rerum cognitione, cuncta quæ in eo sunt sub nomine Hilarii admittantur.

II. Nihil est igitur, quod vel fingi possit, vel aliquo modo dici esse Hilarii execrationes illas in Liberium dictas, dum non nisi primæ Sirmianæ Liberius subscripsisse probetur, quam ut (sæpe dictum est) Hilarius non improbat: Nec est quod dici possit, secundæ Sirmianæ professioni omni impietate refertæ ab Osio, & Potamio scriptæ, sive subscriptæ, Liberium subscripsisse: siquidem non potuisset illa oblata esse (ut ibi legitur) a Demophilo, neque facta opera Eleusii & Eustrasii & aliorum, qui communicantes cum Basilio Ancyrano, Marco Arethasio, & aliis Semiarianis eandem secundam Sirmiensis sunt execrati, tum ibi, tum in Concilio Ancyrano adversus eam postea celebrato, tum etiam apud Sirmium in edita tertia Sirmiensis, nec non Seleuciensis, ut apud Epiphanium legitur hæresi septuagesimæ tertiiæ.

III. Nec rursus dici ullatenus potest subscripsisse Liberius tertiæ Sirmianæ, quæ longe post ejus lapsum scripta est, Eusebio & Hypatio Consulibus, ut ex iis quæ dicenda erunt, manifestissime apparebit. Sed & si Liberius illi subscripsisset, nequaquam hæresi adstipulatus esset, cum in illa prædicaretur Filii Dei una cum Patre omnimodo (ut ajunt) & in omnibus perfecta similitudo. Aliquis enim (ut existimo) in illa incidens, & qui ejusmodi defectum habere nesciens, ubi illa legit; mox in Liberium percitus zelo sine scientia ea scriptis ipsius Liberii litteris interfuit.

LIV. At licet ex his omnibus perspicue demonstratum sit, Liberium perseverasse semper fide Catholicam; haud tamen probari possunt, aut juste facta defendi, quod victus labefactarit sacerdotalem constantiam, injuste contra S. Athanasium subscribendo; quodque communicaverit (ut ipse fatetur) cum illis, quorum communionem hæctenus exhorruisset: sed & quod etiam professioni illi subscripserit, quæ licet Catholica videri posset, tamen voce illa Nicæna careret, *Consubstantialitatis*, quam majores omnes adversus Arianos magna semper gloria defendissent. His igitur de Liberio tam in Orientali, quam etiam Occidentali Ecclesia pervulgatis; quo major persona extitit, eo fama velocior emanavit, atque (ut accidit) majora quoque veris effinxit: ut in Oriente dictum sit, Liberium non tantum verbum **CONSUBSTANTIALE** rejecisse, sed asseverasse etiam (quod diximus ex Sozomeno) Filium Patri omnino dissimilem. Verum & in Occidente increbuit rumor,

Liberium inhæsisse Constantio & hæreticum evasisse, quod Nicænam fidem prodere visus esset, tum omittendo confessionem Consubstantialitatis, tum etiam ejus propugnatorem Athanasium condemnando: tanti enim momenti existimabatur Athanasii causa, ut qui in eum subscriberent, in Nicænam pariter fidem ferre calculum viderentur: hinc Sanctus Hieronymus de Lucifero ait (a), quod noluisset sub nomine Athanasii Nicænam fidem damnare: cum prætextu Athanasii (ut sæpius dictum est) Ariani adversus Nicænam fidei decreta bellum inferrent. Secundum igitur eam famam de Liberio longe lateque sparsam, S. Hieronymus tradidit, ipsum hæresin subscripsisse. Hic finis Sirmianæ tragædiæ, in qua Constantius, quod optabat, obtinuit, dum sub specie Photinianæ hæresis condemnandæ, summos illos Catholicæ fidei defensores ad sua vota adeo turpiter inflexisset, & hæreticorum communionem labefactasset.

Quæ autem hæc fuerint consecuta, Sozomenus (b) ita describit: *Ubi vero hæreses legatis Episcoporum Occidentalium hoc pacto successere; Imperator dat Liberio potestatem Romam revertendi: atque Episcopi Sirmii congregati scribunt litteras Felici tum Romanæ Ecclesiæ Antistiti, & clerico ejusdem Ecclesiæ, uti Liberium recipient, & ambo pariter sedem Apostolicam administrent, communique consensu & concordia sacerdotio illo fungantur; atque tum casum acerbum, qui in electione Felicis obtigisset, tum exilium Liberii, oblivione deleant. Nam populus Romanus Liberium, cum quod in aliis rebus vir excellens & spectatus erat, tum quod Imperatori animo adeo excelso & constanti in fide defendenda contradixerat, tam eximie carum habuit, ut seditionem plane maximam ejus exilii causa conflaret, resque ad eadem prorumperet. Haud ita diu post moritur Felix, solusque Liberius Ecclesiæ illi præest. Quod quidem non sine divina providentia factum est, ne sedes Petri a duobus Præsulibus gubernata (quæ est plane nota dissidii, & a sacrosanctis Ecclesiæ legibus aliena) ulla infamiæ macula aspergeretur. Atque Sirmii quidem hæc gesta sunt, quo quidem tempore propter metum Imperatoris Ecclesiæ Orientis & Occidentis in doctrina fidei consentire visa est. Hæctenus Sozomenus. Cæterum quod ad Felicem pertinet: si fidem habemus libro de Romanis Pontificibus; in Synodo Sirmiana sic decretam esse restitutionem Liberii dicitur, ut Felix depositus, cessare jussus esset: sed quæ post hæc sint subsequuta usque ad Felicis obitum, prosequamur.*

(a) Hier.
de Scrip.
Eccles. in
Lucif.

LV.

(b) Sozom.
l. 4. c. 14.

Liberius
Romam
reverti ju-
betur.

CHRISTI
357.

LIBERII PAP.
6.

CONSTANTII IMP.
21.

LVI. Rediens Romam Liberius, nequaquam (ut multi putant) tunc detentus est in cœmeterio S. Agnetis (quod habetur in libro de Romanis Pontificibus) id enim postea alia occasione contigit: sed quod ait S. Hieronymus, tunc Liberius quasi victor in Urbem intravit: tamen quod adeo turpiter Constantio consensisset, plurimorum a se animos abalienatos invenit: sicque qui Felicem antea abhorrebant, vitataque ejus communione, inhærentes erant Liberio; re audita, ab eo deficientes, Felici Catholicæ fidei vexillum extollenti sese junxerunt. A quo tempore cœpit Felix, ante schismaticus, haberi jam ab illis legitimus Romanæ Ecclesiæ Pontifex; existimatusque Liberius, ob manifestam cum hæreticis communicationem ex Epistolis ab ipso scriptis de conniventia cum Arianis, a communicatione Catholicorum prorsus extorris: impossibile esse judicantibus cunctis, eundem Liberium communicare posse hæreticis atque Catholicis. Cum igitur adeo manifeste constaret de ejus communione inita Sirmii cum hæreticis; ex eo ipso necessario videbatur exclusus a communione Catholica, atque ob id etiam a Pontificatus functione penitus alienus.

LVII. His igitur tunc Liberio obnixius resistentibus, ejusque communicationem Ariano foedatam contagio execrantibus; magna Romæ turbatio facta est, & plane persecutio excitata a magistratibus adversus eos qui non parerent litteris Imperatoris pro Liberii restitutione conscriptis. Tunc plane accidit quod sic legitur in eodem commentario de Romanis Pontificibus: *Ab eodem die (nempe quo Liberius in Urbem ingressus est) fuit persecutio maxima in clero, ita ut intra Ecclesiam presbyteri & clerici plures necarentur, & martyrio coronarentur: Et inferius: Persecutio magna fuit in urbe Roma, ita ut clerici & sacerdotes neque in Ecclesiam, neque in balnea haberent introitum.* Passi sunt haud dubium hæc ii qui Liberio non communicarunt: hi enim ab Ecclesia, ubi Liberius suos convocabat, abhorrentes, etiam a balneis publicis abstinabant, ne una cum illis lavarentur; ut qui scirent ex sententia Joannis Evangelistæ, neque balnei lotionem cum hæreticis participan-

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS Ad num. LVI. & seq. Liberius anno tantum sequenti Romam rediit. Verum quidem est, Theodoretum lib. 2. cap. 17. scribere, *elapso biennio*, nempe a Liberii exilio, Constantium Romam profectum esse, & a matronis Romanis rogatum Liberium ab exilio redire jussisse. Sed Nicephorus lib. 9. cap. 35. postquam de earum foeminarum illustrium zelo locutus est, ait: *Et Imperator cum Episcopis suis re communicata, redditurum se eis hominem pollicitus est, si in eandem cum Episcopis suis concederet sententiam.* Quare Theodoretus ex Nicephoro interpretandus, dicendumque, Constantium Romæ positum Liberii resti-

tutionem matronis Romanis promississe, anno nempe currenti, sed sequenti tantum rem executioni mandatam. Certe Lex 14. Codicis Theod. *De Episcopis data IX. Id. Decemb. Mediolani*, directæ est ad Felicem Episcopum Romanum; ideoque Liberius mense Decembri Sedi suæ nondum restitutus erat. Certum est enim, Liberium non eodem tempore Sedem Romanam & conjunctim cum Felice tenuisse: quippe quandiu Felix Sedem tenuit, Liberius abdicatus fuit: contra, ex quo Liberius Episcopatum repetiit, Felicem expulit; quandoquidem Hieronymus in Chronico & Marcellinus aiunt: *Victor Roman ingressus est. Diem quo*

Heraclius vetuit lapsos peccata dolere, Eusebius miseros docuit sua crimina flere; Scinditur in partes populus gliscente furore.

** Sedet loca ede bellum discordia lites
Exemplo pariter pulsi feritate Tyranni
Integra cum rector servaret fœdera pacis
Pertulit exilium omnino sub iudice lætus
Litore Trinacrio mundum vitamque reliquit.*

Sane quidem de ipso loqui Eusebio, de quo est sermo, plura sunt quæ suadeant, utpote qui passus dicatur tempore, jam conciliata Ecclesiæ pace, iudice exilio decernente. Etenim magistratibus vi agendum, necessarium visum est, quod non pauci, vel parvæ æstimationis viri essent, qui a Liberio discessissent, & Felicem sequerentur Antistitem: siquidem Damasus, magni nominis vir, inter alios staret a parte Felicis; cujus licet ingressus existimari potuerit vitiosus, quod vivente Catholico Romanæ sedis Episcopo, & eodem pariter confessore, Romanæ Ecclesiæ ab Arianis præfici passus esset; tamen quod prævaricatione Liberii adversus impietatem Constantii strenue insurrexisset, quem & anathemate feriisset; vice sic rerum inversa; quamplurimi, qui antea ipsum fuerant execrati, & Liberio communione tenebantur adstricti (ut dictum est) hunc protinus detestati, Felicem veluti vindicem Catholicæ fidei consecrati sunt. Tantus ab ipsis Apostolorum temporibus viguit in Romano populo amor Catholicæ disciplinæ, atque odium in hæreticos, necnon & eis vel leviter communione conjunctos.

H h h h 2

Por-

tionem matronis Romanis promississe, anno nempe currenti, sed sequenti tantum rem executioni mandatam. Certe Lex 14. Codicis Theod. *De Episcopis data IX. Id. Decemb. Mediolani*, directæ est ad Felicem Episcopum Romanum; ideoque Liberius mense Decembri Sedi suæ nondum restitutus erat. Certum est enim, Liberium non eodem tempore Sedem Romanam & conjunctim cum Felice tenuisse: quippe quandiu Felix Sedem tenuit, Liberius abdicatus fuit: contra, ex quo Liberius Episcopatum repetiit, Felicem expulit; quandoquidem Hieronymus in Chronico & Marcellinus aiunt: *Victor Roman ingressus est. Diem quo*

Ro-

(a) Marty-
rel. Rom.
die 24.
Aug.

(b) Antiq;
inscript.
in Append.
pag. 1171.
num. 17.

* Sedio
cædes.

LVIII. Porro de Felicis exitu diversa plane scripta reperiuntur; dum in Liberio de Felice scribitur, depositum ab Episcopatu, habitasse in prædio suo, via Portuensis, atque ibi in pace quievissse quarto Kalendas Augusti: rursum in eodem libro cum agitur de rebus gestis ejusdem Felicis, habetur ipsum ob damnationem Constantii, obruncatione capitis, martyrio coronatum esse; & inferius, id factum dicitur in civitate Cære, sic restituendum esse pro Cora ex antiquis Cærensis Ecclesiæ monumentis didicimus. Est Cære civitas in Faliscis, Via Aurelia posita, decimo septimo ab Urbe lapide, ubi idem Felix a populo ut patronus colitur, cujus Pontificis illustrata memoria facta olim fuit sedes Episcopalis: est invenire frequenter inter alios Episcopos in publicis conventibus Cære Episcopus; corpus vero ejus in Urbem relatum, primo ad Thermas Trajani occulte esse sepultum, inde vero a Damaso presbytero & aliis clericis ejusdem Felicis communionis esse translatum ad basilicam quam construxerat via Aurelia.

LIX. Cæterum ministrorum quidem impetu potius, quam præcepto Constantii, contigisse necem Felicis, ex eo quisque facile valeat autumare, quod licet (ut dictum est) ipse sævissimus esset, tamen erga viros Ecclesiasticos inhumanam quamdam patientiam affectaverit, cum sic eos discrucari pateretur, ut tamen absque martyrio iidem viverent in tormentis; quod S. Hilarius (a) in eum scribens, his plane verbis exprobrat: *Omnia sævissima sine invidia pretiosarum mortium peragis, novo inauditoque ingenii triumpho de diabolo vincis, & sine martyrio persequeris. Plus crudelitati vestræ, Nero, Deci, Maximiane, debemus; diabolum enim per vos vicimus, sanctus ubique beatorum martyrum sanguis exceptus est, dum in his demones mugiant, dum agritudines*

PAGIUS Romam introiit, Anastasius nobis conservavit; Ingressus Liberius in urbem Romam quarto Nonas Augusti.

XV. Celebrata hoc circiter anno Melitina in Armenia Synodus, cujus mentio apud Sozomenum lib. 4. cap. 24. & 25. ubi is Historicus loquitur de Concilio Cpolitano anno CCCLIX. inchoato, & infrequenti continuato. Nam Sozomenus de Eustathio Sebastæ Episcopo ait: *Ab Eusebio Constantino Episcopo depositus fuerat. Deinde tanquam secus quam oportet, prædicans & agens & sentiens, a Gangrensi Concilio Episcopatu exutus fuerat. In Antiochensi autem Synodo perjuri convictus erat. Et quod decreta eorum, qui Melitina congregati fuerant, subvertere conaretur, Exautoratus & Cyrillus Episcopus Hierosolymorum, propterea quod cum Eustathio & Elpidio communicasset, qui decreta Melitinenſis Synodi, cui ipse quoque interfuerat, abrogare studuerant. Neque plura de Melitinenſi Concilio, cujus nulla mentio in Collectionibus Conciliorum Generali-*

depelluntur, dum admirationum opera cernuntur, elevari sine laqueis corpora, & dispensis pede fœminis vestes non defluere in faciem, uri sine ignibus spiritus, confiteri sine interrogantis incremento fidei. At tu omnium crudelitatum crudelissime, damno majore in nos & venia majore dæſævis: Et paulo post: Sceleſtissime mortaliū, omnia persecutionis mala ita temperas, ut excludas & in peccato veniam, & in confessione martyrium: sed hæc ille pater tuus artifex humanarum mortium docuit, vincere sine contumacia, jugulare sine gladio, &c.

Sed etsi fidem præstemus Marcellino schismatico; post Constantii quoque obitum, Felicem mortem oppetiisse, dicendum est: nam de Felice ait, ipsum supervixisse, non, quod tradit Sozomenus (b), post Liberii reditum ad modicum temporis spatium; sed usque ad Consulatum, Valentiniani atque Valentis, annis videlicet octo post Liberii reversionem fuisse superstitem. Habetur ibidem mentio de Romano clero, quod Liberio in exilium misso juraverit, se nullum creaturum Pontificem, donec Liberius ipse restitueretur: quosdam tamen ex illis perjuros effectos intrussisse Felicem; ac subdit: *Revertente autem Liberio, cum gaudio exceptus est in Urbe, quando & pulsus est Felix: qui paulo post favore perjurorum reversus est in Urbem, Transiberinamque occupavit regionem: qui iterum urbe pellitur, ac demum Valentiniano & Valente Cons. decimo Kalendas Decembris migravit e vita.* Hæc ipse, sed favens partibus Ursicini contra Damasum, qui postea se Felici conjunxit, nihil de ejus martyrio meminit: quod cum occulte Felicem subivisse habeat Romanum Martyrologium, fortasse ipsum præterit, constat etiam, eodem quoque auctore, Liberium defuncto Felice, Ecclesiam Romanam schismate scissam univisse, atque eos, qui a Felice fuerant ordinati, in-

cle-

um. Ex citatis porro verbis intelligimus, Concilium Gangrense habitum post annum trecentimum quadagesimum, quo Eusebius ex urbe Nicomediensi ad Sedem Cpolititanam translatus est, nec post annum CCCLVII. cum eodem Hosius interfuerit, & post lapsum Cordubam secesserit. Cum autem Cyrillus Melitina Synodo adfuerit, ea ante annum CCCLI. non congregata; quia eo circiter anno Cyrillus sedere cœpit. Melitinenſis Synodi meminit S. Basilius in epistola 79. ad Occidentales, ubi Eustathium in ea Synodo depositum esse testatur. Quare cum Meletius Concilio Seleucensi anno CCCLIX. congregato, tanquam Episcopus Sebastenus adfuerit, jam eo anno Eustathius e Sebasteno Episcopatu dejectus fuerat, sicque Synodus Melitinenſis anno CCCLVIII. aut infrequenti habita.

Ad num. LVIII. & seqq. Felix hujus nominis II. Liberio in exilium deportato, ordinatus est ab Arianis anno trecentesimo quinquagesimo quinto, seditque annos plus minus tres usque ad diem

IX.
Tempus
obitus Fel-
licis.

(b) Sozom.
l. 4. c. 14.

XVI.
Felicis II.
obitus.

clerum cum ordinibus & honoribus recepisse, factumque unum pastorem ovilis unius.

LXI.
Causa
mortis Fel-
licis.

Cæterum causa illa, quæ in libro de Romanis Pontificibus asseritur, necis Felicis, nempe quod declaraverit Constantium esse hæreticum, eo quod secundo rebaptizatus esset ab Eusebio Nicomediensi, minime probari potest; cum constet assertionem majorum, Constantium his temporibus adhuc perseverasse cathecumenum; id præsertim Hilario attestante, cum in ipsum invehitur (a), quod nondum regeneratus (ut ait) credendi formam præscribere auderet Ecclesiis: id ipsum Severo (b) probante, necnon Lucifero (c) agente apud ipsum pro Athanasio, cum eidem persuadet, ut ab eodem Athanasio baptismum acciperet: idemque Athanasius (d) de Constantio affirmet, cum tempore mortis ab Euzojo Ariano initiatum esse baptismum, quod & cæteri quoque testantur (e). At non hæc tantum, sed & alia pleraque in eodem commentario cum in Liberio, tum in Felice habentur, quæ erroris facile redarguantur, ac nonnulla obscura, mendisque depravata, & aliqua inter se invicem discrepantia, ut ex eis vix veritas aliqua elici possit, atque firmari.

(a) Hilar.
de Synod.

(b) Sever.
l. 2.

(c) Lucif.
pro Atha-
nasio.

(d) Athan.
lib. de Sy-
nod.

(e) Soer. l.
2. cap. ult.
& Niceph.
l. 9. c. 50.

LXII.

Contro-
versia Ro-
mæ de Fe-
lice habi-
ta.

Quamobrem cum ingressus Felicis absque controversia a majoribus fuerit existimatus iniquus, & de exitu ipsius eadem inter se pugnantia scripta nutent; inde & accidit, ut temporibus Pontificatus Gregorii Decimertii, dum de emendatione Romani Martyrologii a viris eruditis ad hoc delectis frequentes haberentur conventus, & de Felice non levis controversia incidisset, expungendus ne esset ob vitiosum ingressum ejus; vel absque martyrii titulo relinquendus; deque his diu multumque altercatum esset; & ego in eam

PAGIUS

diem XXIX. mensis Julii anni trecentissimi quinquagesimi octavi. Nam in auctiori Catalogo veterum Pontificum legitur: *Felix depositus de Episcopatu habitavit in pradiolo suo a die III. Kalendas Augusti. Marcellinus vero & Faustinus Presbyteri Schismatici scribunt: Tertio anno rediit Liberius, cui obvians cum gaudio populus Romanus exivit; Felix notatus a Senatu & Populo de Urbe propellitur. Idem Marcellinus & Faustinus, narrata gemina expulsionem Felicis ab Urbe, aiunt: Post annos octo Valentiniano & Valente Coss. (anno sc. Christi trecentesimo sexagesimo quinto) X. Calendarum Decembrium defunctus est Felix. Marcellino & Faustino tuto hac in re fides haberi potest, cum ea narrent quæ in totius Urbis conspectu gesta erant. De S. Felicis Episcopatu Romano legendi Papebrocius in Conatu Chronico-Historico ad Catalogum Romanorum Pontificum, aliique. Colitur Felix ut Martyr, in Breviario & Martyrologio Romanis die XXIX. mensis Julii, quemadmodum in Martyrologio Adonis, aliiisque, & in Sacramentario S. Gregorii legitur Officium in Missa S. Felicis Martyris & Pontificis. Nec est quod quis dicat, hæc intelligenda esse*

sententiam pedibus irem, ut Felicis nomen expungendum esset, eoque argumento volumine haud breve scripsissem, cui faverent astipularenturque complures viri eruditi in Urbe tunc existentes: accidit plane, veluti divino miraculo, ut cum in Diaconia sanctorum martyrum Cosmæ & Damiani in Foro, ad templum pacis posita, quidam male consulti, sed non sine divina providentia, clam altare unum a dextris positum suffoderent, ut thesaurum invenirent, quem acceperant, nescio quo revelante, ibi esse repositum; in marmoream arcam inciderent, in cujus altero latere, tabulæ lapideæ interstitio ab altero distincto, repositæ invenirentur reliquiæ sanctorum martyrum Marci atque Marcelliani & Tranquillini, in altero vero arcæ latere corpus S. Felicis, de quo agimus, una cum lapideo laterculo ibidem intus posito hisce litteris exarato: **CORPUS S. FELICIS PAPÆ ET MARTYRIS, QUI DAMNAVIT CONSTANTIUM**, quod accidit pridie ejus diei, quo ejusdem S. Felicis in Ecclesia natalis dies agi consuevit, quarto Kalendas Augusti, anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo secundo, cum de ejus meritis disceptatio magna esset, jamque pene ob innumeras contrarias assertiones causa cadere videretur: Quando opportune ipsemet Felix visus est admiratione omnium redivivus comparuisse, per se suam ipse causam acturus, cum jam valde stylo contradicentium esset oppressus.

Tantæ rei non nihil tunc ipse una cum aliis admiratione perculsus, adinventisque postea recitatis superius Liberii litteris de inita ad tempus communicatione cum Arianis; accedenteque ad hæc omnia (quod majoris ponderis apud me erat) ipsa de ea re sententia Romani Pontificis; stylum modestia Christiana repressi, quem

LXIII.
Auctoris
modestia.

de Felice primo sub Aureliano martyrium passio, & Martyrologia, quæ ipsum Felicem secundum esse indicant, in hoc emendatione indigere. Nam Felix primus paulo ante persecutionem Aurelianæ ad Deum migravit, & in Indiculo Bucheriano *Depositionis Episcoporum* memoratur, non vero in Indiculo *Depositionis Martyrum*, ut patet ex dictis anno CCLXXIV. Duo Indiculi illi sedente Liberio scripti; ideoque nihil iis de Sanctis Pontificibus habemus antiquius. Quia vero quæ de Felicis martyrio tradit Anastasius, & ex eo Ado, aliique Martyrologi, fabulosa videntur, & Marcellinus ac Faustinus loco laudato eum morte naturali defunctum tradunt, existimo, *Felicem secundum* ideo Martyrem appellatum fuisse, quod multa pro Christo pertulerit, non vero quod ejus causa occisus fuerit, idque ex modo loquendi prioribus Ecclesiæ seculis usurpari solito. Hinc Fronto Canonicus Regularis Ordinis S. Augustini scribit, extare *Litanias* in Codice MS. a septem aut octo sæculis exarato, in quibus Felix II. in numerum Pontificum refertur cum *Sancti ac Confessoris* nomine, quod etiam Julio & Damaso attribuant.

XVII:
Ejus san-
ctitas pro-
bata.

quem zelo veritatis acueram: vincique a Felice, felicissime accidisse putavi: cedereque Illustrissimo ac Reverendissimo D. Julio Antonio Sanctorio S. R. E. amplissimo Cardinali, simulque disertissimo viro, qui egregie pro Felice susceperat patrocinium, me cum ipso triumphum magna gloria agere existimavi, ipsa veritate in utroque vincente.

LXIV.
Dei in
moderanda
Ecclesia
providentia.

Quod autem ad universam rerum gestarum inter Liberium atque Felicem ferriem spectat; intueri mecum, atque admirare pariter, lector, summam Dei providentiam, qua semper moderatus est ipsam Romanam Ecclesiam. Nam labefactato ex Arianorum communicatione, etsi non hæresis participatione, Liberio; Felicem antea eorumdem communicatione conjunctum excitat ex adverso, statimque erigit adversus eos ipsos Arianos, quorum sane ope fuerat Romanam cathedram consecutus, & magno præsidio contra adversarios confirmat: sicque ad pugnam roborat, ut exagitans Arianos omnes, eorumque principem Constantium feriens anathemate, fuerit pro mercede insignitus corona martyrii.

LXV.
Quæ Felicis nomine scripta sunt.

Quæ vero fertur Athanasii nomine ad Felicem Romanum Pontificem ex Synodo Alexandrina epistola scripta ab Episcopis Ægypti, Thebaidis, atque Libyæ, haud æque probatur: quippe quod qualis fuerit status Ecclesiæ Alexandrinæ ab eo tempore, quo, exulante Liberio, Felix sedere cœpit, jam satis superius est demonstratum: ut nullus plane locus, vel tempus cogendæ Synodi potuerit esse, Athanasio fuga lapsa, & in eremo latitante, atque aliis Episcopis pariter exturbatis. Sunt præter hæc multa alia, quæ ibi posita minus arident, ut cum de ipsius Felicis ordinatione Athanasius eundem Felicem reddit certiorum. At ipse suas merces mercator emat; de reliquis autem alii judicent.

LXVI.
Tempus sedis Felicis.

Quantum vero temporis Felix federit, & hoc revocatur in dubium: sed illud plane esse debet omnibus exploratum, totum illud biennium, quo sedit, cum Liberius Berœæ exularet, nequaquam in numerum annorum computandum: siquidem tunc intrusus atque schismaticus erat, necnon Arianorum communicatione pollutus. Quod si velimus etiam accedente consensione Liberii ipsum Romanæ Ecclesiæ præfuisse; certe non Episcopus, sed Corepiscopus dicendus fuit, cum viveret adhuc ipse Liberius, legitimus Ecclesiæ Pontifex. Dicebantur autem Corepiscopi Vicarii Episcoporum, qui tamen erant Episcopi consecrati, conferreque ordines sacros poterant, ut Concilii Antiocheni canones (a) docent. Cæterum ipsum Felicem, contradicente Liberio, sedere cœpisse, ipsoque invito in sede perseveras-

(a) Conc.
Antioch.
c. 8. & 10.

se, quæ superius dicta sunt, satis aperte significant. Quamobrem illud certum est, haud ante numerari debuisse tempus sedis Felicis, quam cum Liberius, Arianorum communicatione implicitus, a Catholica communione videri poterat excidisse, nemine cum illo communicante, nisi qui pariter cum Arianis conjuncti essent, quibus ipse communione, licet non hæresi, adhæsisset. A tempore igitur, quo sedit Felix, cum Pontifex declaratus est, ab hoc scilicet anno, quantum sederit; haud equidem omnino probare possumus, quod Marcellinus tradit, pervenisse usque ad Consulatum Valentiniani atque Valentis, abhinc annos octo: sed potius ipsum Felicem sedisse annum tantum, ac tres menses, totidemque dies, ut habetur scriptum in libro de Romanis Pontificibus, quod & verius existimamus: huic enim sententiæ consentit Sozomenus, qui eum haud diu post reditum Liberii, mortem oppetiisse tradit: cui quoque sententiæ illud consentaneum est; quod nonnisi unam ordinationem fecisse dicatur, in qua mense Decembris, ordinaverit presbyteros vigintiunum, diaconos quoque & Episcopos per diversa loca decem & novem. Ob brevitatem igitur temporis sedis ejus, quod & habetur inclusum Pontificatu Liberii, vel ex eo quod ingressus Felicis fuerat vitiosus; inde factum reor, ut cum Optatus (b) Milevitanus; tum etiam S. Augustinus (c), cum recensent feriem Romanorum Pontificum, post Liberium, Damasum, omisso Felice, successisse tradant; obiter enim cum illa tractent, atque cursum expediant, eam sedis unius Pontificis, nempe Liberii, factam iterationem, & sedis Felicis temporis distinctionem consulto prætermisisse visi sunt.

(b) Optat.
l. 2. contr.
Parmen.
(c) August.
epist. 165.

Demum de Felice atque Liberio (quod ad exactam temporum discretionem pertinet) illud admonendum est, non sic nos omnia hæc de eisdem sub hoc anno recensuisse, ut sub eodem facta esse contendamus; sed ad lectoris faciliorem intelligentiam, cum Sirmiensem Conventum, tot fidei formulis in eo deletis & renovatis, in sequentem quoque annum constet fuisse perductum, quo & Liberium in Urbem restitutum esse putamus: ea ratione potissimum persuasi, quod de immunitate clericorum Constantius edictum promulgans mense Decembris, non ad Liberium, utpote qui nondum Romam fuerat restitutus, sed ad Felicem agentem Episcopum illud rescripsit de Ecclesiastica immunitate: at licet cujus sit Episcopus civitatis minime exprimatur, par est credere illud datum ad Felicem Romanum Pontificem. Quod enim (ut dictum est superius ex Hilario) Julianus in odium Constantii Occidentalis Ecclesiæ Catholicis faverit; æquum est existimare, quantum

LXVII.
Liberii reditus quando contigit.

(a) l. 14. de
Episcop. &
Cleric. Cod.
Theod.

tum licuit, eundem studuisse Felici. Rescriptum autem ita se habet (a):
Constantius Aug. & Julianus Cæsar Felici Episcopo.

LXVIII. *Omnis a clericis indebita conventionis injuria & iniqua exactionis expellatur impptum ad Felicem. munerum sordidorum, &c.* In fine autem sic: *Dat. VIII. Id. Decemb. Mediolani. Lecta V. Kalendas Januarii, apud Acta, Constantio nonum & Juliano Cæsare secundum Coss.* Præcesserat paulo ante, nempe mense Novembris, aliud ejusdem Constantii Imperatoris rescriptum de confirmatione privilegiorum clericorum Romanæ Ecclesiæ ad Leontium his verbis datum: *Ecclesia urbis Romanæ & clericis concessa privilegia firmiter præcipimus custodiri. Dat. III. Id. Novemb. Mediolani, Constantio Augusto IX. & Juliano Cæs. II. Coss.* Quin et am apparet sic (ut dictum est) Constantium hoc anno & sequenti, ex sententia Ammiani, Sirmii degisse, ut tamen se interdum Mediolanum conferret, sub qua metropoli Sirmium (ut suo loco dicemus) positum erat.

LXIX. *Caruit Felice defuncto, nullus in locum ejus successore penitus, quæ recipiendæ sedis causa intercesserat, cum Arianis communicatione, ab omnibus legitimus Romanæ Ecclesiæ Pontifex, ut erat antea, cognitus & acceptus est. Risu potius, quam redargutione dignum est recentiorum quorundam historicorum commentum (b), dicentium Felici fuisse successum Leonem quemdam in sanctum Hilarium parum æquum; quem sero accedentem ad Synodum, in pœnam, humi considere jussit; ipsum vero divina vindicta, eadem, qua Arius pœna multatum, una cum visceribus animam efflavisse. Somniasse ista, putantur, vel sua ipsorum mente effinxisse fabellam, cujus tantæ rei, in tanto viro, in totius Orbis theatro confectæ, antiquorum nullus reperiatur assertor.*

LXX. *Sed jam hic integram de fide Liberii historiam prosequamur: qualis enim post hæc fuerit, pluribus demonstrandum est: Qui agitated æmulatione Felicis (ut diximus) suam ipsius sedem occupantis, ejus potiundæ nimis cupidus, ut restitui in eam posset, adeo ignominiose sui oblitus, ab Arianis imp'orans auxilium, eorundem, etsi non hæresi, fuerat tamen communicatione pollutus: haudquaquam tamen in ea impietate diutius mansit sui oblivione sepultus; sed qui sic ceciderat, denuo surgens, magna animi constantia certamen iterum strenue reparavit; & fidem Nicænam, quam ex communione, cum Arianis, & tacendo vocem CONSUBSTANTIALIS, videri poterat prodidisse, magnifice prædicavit. Hæc autem ut de his dubitantibus demonstramus;*

(b) Conrad. Alberstat. Herman. Gyg. qui refelluntur ab omnibus.

Liberius posteriori confessione priorum maculam abluvit.

operæ pretium visum est, cunctas Liberii res gestas, quæ post obitum Felicis sunt subsequutæ, & quæ præterea de eodem sint Patrum testimonia, hic reddere. Quod enim in primis post Felicis obitum ipse receperit ad Ecclesiasticam communionem clericos qui erant ex parte Felicis, conservatis illis ordinibus & dignitate; quodque eodem Felice defuncto, nulla fuerit cura ejus communionis clericis alium in locum Felicis subrogandi Pontificem Maximum: plane argumento esse videtur, jam Liberium, abjecta procul Arianorum communicatione, se in omnibus bene Catholicum exhibuisse; alias nequaquam, passi essent clerici communionis Catholicæ, & inter alios Damasus, Liberii se communicatione fœdari.

At id quidem non intra domesticos parietes, sed in publicis Episcoporum Conventibus rebus egregie gestis idem Liberius prædicavit: siquidem in naufragio illo immenso Concilii Ariminensis, in quo (inquit S. Hieronymus c) Usuræ nomen abolitum est, & Nicæne fidei damnatio conclamata, quando & totus Orbis ingemuit, & Arianum se esse miratus est: tunc Liberii Romani Pontificis virtus enituit, & ejus legati Vincentii Episcopi Capuani, quem habuerat in lapsu consortem. Id sane haud vulgaris auctoris, sed sancti Damasi testificatione perspicue demonstratur in illa Epistola, quam ad Illyrii Episcopos dedit: recitat eam Theodoretus (d), ubi inter alia scripta hæc leguntur: *Numerus Episcoporum qui erant Arimini in unum congregati, præjudicii vim habere non debet: præsertim cum formula illa composita sit, neque Episcopo Romano, cujus sententia præ cæteris omnibus expectanda erat, neque Vincentio, qui tot annis Episcopatum integre gesserat; neque aliis, &c.* At hæc quæ dicit de Romano Pontifice, minime consentiente blasphemie Ariminensis, de Liberio intelligenda esse, Sozomenus (e) atque Nicephorus (f) fidem faciunt; cum tradunt, ea de causa Liberii primum omnium fuisse ab Ecclesia exturbatum: at quomodo se ista habuerint, suo loco fusius enarrabimus: sed & hæc satis litteris tunc contestati sunt Episcopi Catholicæ communionis ad Constantium scribentes, nempe affirmantes magna ex his concitanda fore dissidia ob eam causam, in Romana præsertim Ecclesia, ipso scilicet Pontifice Romano contradicente: recitat eas litteras, in quibus hæc insunt, Sozomenus (g); quæ quidem omnia aperte demonstrant, ipsum Liberium magna animi fiducia, Arianorum procaciam, perditissimis illis temporibus retitisse.

Est etiam illud certum de Orthodoxa fide Liberii argumentum, quod Siricius (b) Papa ait, post cessatum Concilium Ariminense, missa esse a Liberio, quem præ-

LXXI.

(c) Hier. advers. Lucifer.

Liberius erexit vexillum contra Concilium Ariminense.

(d) Theod. l. 2. c. 22.

(e) Sozom. l. 4. c. 18.

(f) Niceph. l. 9. c. 41.

(g) Sozom. l. 4. c. 17.

LXXII. (b) Siric. epist. 1. ad Himerium.

Liberius
egregius
fidei con-
fessor.

prædecessorem suum venerandæ memoriæ nominat, decreta generalia, quomodo recipiendi essent hi qui ab Ariana hæresi ad Ecclesiam Catholicam redire vellent: quod quidem ipsi statuere minime licuisset, nisi in Catholica Ecclesia Catholicus præsideret Episcopus. Extat etiam ejusdem Liberii fidei professio ad Athanasium scripta, cui in signum Catholicæ communionis, ut ipse quoque subscriberet, rogat: quam datam fuisse postquam hæc acciderunt in Concilio Sirmiensi, facile quisque sibi persuadere potest, dum ea a Liberio pro reconciliationis fœdere esse scripta videatur, cum antea intercedente inter ambos arcto communionis vinculo superfluum visum esset fidem suam Athanasio velle testatam, vel Athanasii Liberio fieri manifestam, quæ jam publicis monumentis ante Romæ fuerat consignata. Ipsa autem Liberii ad Athanasium scripta fidei professio sic se habet (a):

(a) Apud
Athanas. post
litteras ad
Epictetum.

LXXIII.

Liberii fi-
dei pro-
fessio.

Est igitur nostra confessio, optatissime Athanasi; Verbum, Dei Filium, secundum naturam ex Deo, eodemque Patre suo genitum esse, non creatum, semper in imperio collegam Deo, & Patri, & indesinenter regnum obtinere in infinita secula, Amen. Spiritum quoque sanctum vere ex Deo naturaliter Deum, indivisibilem a Deo, secundum divinas Scripturas; ut sit vere Pater, vere Filius, & vere Spiritus sanctus: neque transferri debere unumquodque nomen a suo significato, cui assignatum est, quo vera sit Trinitas sub una Deitate, sub una potestate, & una substantia: non enim disperditur Filius, aut Spiritus sanctus a Patris substantia, quæ implet cælum, & terram. Est igitur Trinitas (ut dixi) in una substantia non divisa, sed per essentiam una, Deitate una, potentia una, & regno una, una quoque gloria, una item imagine, una denique spiritu: Spiritus enim non dividitur. Anathema igitur dices Sabelli & Arii dogmata, & supra annotatas hæreses, ad æternam pœnam, secundum Salvatoris vocem. Huic igitur confessioni, frater Athanasi, quæ vera fides in sancta Catholica & Apostolica Ecclesia censetur, si mecum sentis, coram Iudice Deo & Christo, quæso, subscribas: quo certiores reddamur, num ejusdem nobiscum suffragii sis, eademque statuas de vera fide: ut ego & securior efficiar, tuæque mandata in hæsitanter obeam. Id quoque tibi cognitum velim, carissime, filios Veritatis confiteri, impassibilem esse Deitatem, & de adventu Verbi & Dei in carne ita sentire: Verbum scilicet genitum ex Patre Deo, hominem perfectum absque peccato assumpsisse ex Maria Virgine, secundum Evangelia in Christo Jesu. Amen. Hactenus Liberii professio, sequestris (ut apparet) ad disruptam, quæ intercedebat inter eos, communionem Catholicam con-

ciliandam. Quam quidem post hæc tempora scriptam esse, ex eo quoque facile potest intelligi, quod tam exacta habeatur de Spiritus sancti divinitate assertio, adversus Semiarianos hæreticos, qui eandem hæresin post hæc fovere cœperunt, quibus ipse Sirmii communicasset: & quod de carne Christi ex sanctissima Maria Virgine sumpta, testificationem annexam habeat; ut adversus novam hæresin Epicteti esse conscriptam appareat.

Quod igitur adeo testata atque explorata reddita esset fides Liberii Athanasio; illud quoque accidit, ut idem Athanasius (b) in oratione, quam scripsit contra Arianos, anno (ut ait) trigésimo sexto a damnatis hæreticis Arianis in universali Nicæno Concilio nempe post annos ab hinc quatuor, una cum cæteris magni nominis Orthodoxis, post Julium Romanum Pontificem, Liberium quoque recensuerit. Quid insuper? Nihil plane opportunius ad testificandam certioremq; toto Orbe reddendam Liberii fidem accidere potuit, quam cum Valentiniani & Valentis Imperatorum temporibus ex Oriente Romam, legatio mitteretur illorum Episcoporum, quibuscum ipse Liberius impie Sirmii communicasset, qui postea propriam consecrati sunt de Spiritu sancto hæresin Macedonii hos, inquam, legatos, Eustathium Sebastenum Episcopum, Silvanum Tarsensem, & Theophilum Castabolorum, Romam ad Liberium venientes, ipse recipere noluit, nisi præmissa fidei professione Catholica ex Nicæno Concilio scripta; quod quidem S. Epiphanius (c), S. Basilius (d), Socrates (e), & alii testantur.

Qua insuper fama fuerit Liberius in Ecclesia Catholica apud præstantissimos quoque viros, S. Ambrosii elogium prædicat, dum libro tertio quem scripsit de Virginitate ad Marcellinam sororem, ornamentum gratia, tamquam præstans quoddam emblemata, intexuisse voluit ejusdem Liberii sermonem habitum in ejusdem Marcellinæ spiritualibus nuptiis, cum se Deo perpetua virginitate dicaret; cui hæc ipse præfatur Ambrosius (f): *Quoniam quæ habuimus, digessimus superioribus libris duobus; tempus est, soror sancta, ea quæ tecum conferre soles, beatæ memoriæ Liberii præcepta revolvere, ut, quo vir sanctior, eo sermo accedat gratior, &c.* Inest in ea oratione de Filii Dei divinitate excellens assertio occasione celebritatis Natalis Domini, quo idem Liberius eam ad populum habuit homiliam: qua ad verbum integre recitata, sic post fatur Ambrosius: *Hæc tecum sanctæ memoriæ Liberius, quæ apud alios majora verbis, apud te minora exemplis, &c.*

Jam intelligis, lector ex his omnibus, ablutam penitus præteritam Sirmii contractam impietatis ex Arianorum consortio

LXXIV.

Liberii fides since-
ra probata.

(b) Athan.
orat. 1.
cont. Arian. in
princ.

(c) Epiph.
hæresi 75.

(d) Basl.
epist. 74.

(e) Socrat.
l. 4. c. 11.
Niceph. l.
9. cap. 60.

LXXV.

Qualis fide
& me-
ritis Libe-
rius.

(f) Ambr.
de Virg.
l. 3.

LXXVI.

ma-

maculam: sed & præstanti Catholicæ fidei confessione atque defensione eo gloriæ Liberium pervenisse, ut nihil minus habuerit honoris, & laudis a præclarissimis quibuscumque Romanæ Ecclesiæ Pontificibus. At de Liberio modo hæc tenus.

LXXVI.
Ætiii hæresis falso prætextu validatur.

Jam vero ad res gestas a Constantio Sirmii redeamus: quem quidem non præsentit tantum anno, sed & sequenti quoque ibidem confedisse, ex Ammiano colligimus. Licet autem tertia Sirmiana fidei professione damnati essent omnes qui assererent Filium Patri dissimilem, atque iidem Imperatoris adversus eosdem edictum promulgassent; tamen qui in Syria favebant Ætiii, istud ipsum impio dogmate affirmanti (inter quos Eudoxius (a) erat, qui malis artibus invaserat Antiochenam sedem) eandem hæresin propugnabant, atque auctoritate Osii defendebant; quin & calumniose nomen quoque Liberii ad validandam impietatem procaciter usurpabant; cujus causa (ut dictum est) Liberius publice illud edixerat: *Qui Filium Patri non substantia & cæteris rebus omnibus similem asseveraret, anathema sit.* Horum autem conatus cum accepisset Constantius a legatis Synodi Ancyræ hoc eodem anno habitæ, ad Antiochenos adversus Eudoxium litteras dedit, quas recitat Sozomenus (b); quibus & præponit Georgii Episcopi Laodicensis litteras ad eos qui Ancyræ convenerant, quæ sic se habent:

(a) Sozom.
l. 4. c. 14.

(b) Sozom.
l. 4. c. 12.
13.

LXXVII.
Georgii litteræ ad oppugnatores Ætiii.

Dominis honoratissimis, Macedonio, Basilio, & Cecropio, Georgius in Domino S.

Naufragium fidei, quod ab Ætiii factum est, universam pene Antiochiam occupavit. Nam Eudoxius discipulos execrabilis Ætiii, qui sunt a vobis honoris Ecclesiastici gradibus dimoti, ad se adscitos in clerum adscribit, & ipsum Ætium hæreticum habet in eorum numero, quos summo honore prosequitur. Quare subvenite huic tam illustri Civitati, ne ejus naufragio totus Orbis terrarum etiam convertatur. Atque vos cum sitis jam in unum coacti, una cum cæteris qui ad vos forte sunt conventuri, subscriptiones ab aliis quoque Episcopis exigite, ad eum finem, uti Eudoxius cum ipsum Ætium ejiciat Ecclesia Antiochena, tum discipulos ejus in clerum delectos inde amandet. Quod si pergat cum Ætiii Filium Patri dissimilem vocare; & hos qui istud dicere audeant, illis qui contradicant, antepone; actum est penitus (ut dixi ante) de Ecclesia Antiochena. Hucusque Georgii litteræ: quibus illi acceptis, una cum anathematismis illis, quos recensuimus, adversus tum Sirmianam impietatem, tum Ætiii hæresin constitutis, hæc omnia Sirmium ad Constantium per legatos misere.

Anu. Eccl. Tom. IV.

Qui, cunctis accurate perspectis, ad Antiochenos adversus Eudoxium in hunc modum scripsit:

Victor Constantius Max. Aug. Sanctæ Ecclesiæ Antiochenæ S.

Eudoxius, non a nobis missus, ad vos venit: neque quisquam sic putet. Ab eo enim longe absumus, ut hujusmodi hominibus favere velimus. Quod si præter cætera istud præterea comminiscuntur; certe perspicuum est, eos in Deum optimum maximum falso ementitos esse. At ecquæ res sunt, a quibus se sua sponte abstineant illi, qui dominandi libidine accensi, Civitates invadere, & velut transfugæ ex una in aliam devolare, omnes denique recessus & latebras, potentia & facultatum augendarum studio, rimari non cessant? Fama est præterea, apud hos esse præstigiatos quosdam & sophistas, quos ne nominare quidem fas est, officinam plane maleficam, & maxime impiam. Omnino certe & vos ipsi horum conspirationem perspicitis: omnino etiam ex verbis ipsius hæresis, tum ejus auctorem agnoscitis, tum cæteros qui ad eandem hæresin propagandam, operam ac studium conferunt; a quibus hoc unum duntaxat laboratur, ut populum sui erroris contagione inficiant. Cæterum veteratores isti, & audacia ad omnia projecti, jam tale quoddam apud quosdam juveniliter jactitarunt, quod nos finis eorum ordinatione, qua ipsi se ministros Ecclesiæ ordinarint, lætati. Ista quidem ab illis decantantur, qui talia passim jactare solent. Verum res neque omnino ita se habet, neque prope ad id quidem accedit. Quin revocate, quæso, ad memoriam verba prima, quæ tum habebantur, cum de fide deliberatum est; quibus quidem demonstrabatur Salvatore nostrum, Filium Dei, substantia Patri similem esse.

At vero generosi isti, ea quæ temere sibi succurrunt, de Deo effutientes, eo impietatis processerunt, uti, cum res a veritate alienas ipsi asserant, tum easdem alios docere moliantur. In quorum caput licet hanc impietatem tandem recasuram credamus, tamen interim placet eos a conventibus Ecclesiasticis & communi populi congressu prohibere. Etenim in præsentia illis hæc prædicere cogor, quæ brevi post, nisi a rabie ista se temperent, sunt profecto subituri. Qui quidem (nam quid est hoc, quod non tentent, quo malum hoc adaugeant?) improbissimos homines tamquam ex mandato, in unum cogunt, hosque errorum scilicet duces, qui venerandum sacerdotum habitum adulterant, in clerum adscribunt; perinde ac si ipsis liceret agere & ferre omnia. At quis est inter vivos numeratus, qui istos ferre possit? qui quidem urbes impietate referciunt, suam superbiam vi occultare student, atque hoc unum opus ipsis voluptati est, nimirum

LXXVIII.
Constantii litteræ ad Antiochenos.

LXXIX.
Quid in Eudoxianos Constantius.

ut bonis perpetuo inuideant. Ac desinat tandem malitiosa hæreticorum conspiratio divinis Episcoporum sedibus insidias tendere: jam tempus est, ut veritatis alumnus in lucem prodeant, hique veniant in medium; qui domiciliis ac sedibus relictis aufugerunt, metuque jampridem implicati fuerunt. Nam & horum sapientia explorata perspecta est, & nulla nova machinationis ratio excogitari potest, quæ illos impietate queat eximere. Bonorum officium est, fide Patrum vivere, hancque (ut dictum est) adaugere, neque ultra curiose inquirere. Cohortarer autem eos, qui licet sero ex hoc erroris barathro se exemerint, uti assentiantur huic decisioni, quam Episcopi litterarum sanctarum valde eruditi de Deo Opt. Max. apte & convenienter sanciverint. Hucusque Constantius ad Antiochenos. Subdit hæc de his Sozomenus (a):

(a) Sozom.
l. 4. c. 13.

LXXX.
Hæresis
Anomianorum,

Ex illo quidem tempore hæresis Anomianorum, id est, eorum qui Filium Dei Patri dissimilem assererent, invalisset; nisi Imperator ipse Episcoporum opera & diligentia intercessisset. Tertia scilicet Sirmiana confessio, qua asserabatur (ut dictum est) Filius per omnia Patri similis esse. Probe vides, lector, quibus coloribus ab ipso Constantio describantur impugnatores Christi divinitatis: ut ex his ipsis, sera licet ipsius testificatione, Constantii perfidia vincatur: qui tantopere damnans ejusmodi hæresim, ejusque sectatores hæreticos, instar Saul interdum prophetantis inter Prophetas, vera dicit, prout videmus ab eo indicta epistola factum esse: sed idem arripitur postea a malo Dæmone, furensque lanceam jacit in David: in ipsum, inquam, Christum blasphemiam jacula vibrans, ejus divinitatem (proh amentia!) conatus est, si possit, occidere: atque adeo nihil propius Constantio inhæsit, quam inconstantiam cum impietate conjuncta. In quem enim hac epistola adeo invecus est, paulo post (ut dicemus) eundem creat ex Antiocheno Constantinopolitanum Episcopum.

LXXXI.
(b) Hilar.
cont. Constantium.
Hilarii inveciva in inconstantiam Constantii Imperatoris.

Sed audi, rogo, quam juste ea de causa in ipsum S. Hilarius (b) invehatur, dum ait: Post Synodum deinde Sardicensem, omnem rursus adversus Photinum Sirmii Catholicam doctrinam tuam commoves curam. Sed tibi statim hoc, quod utraque fide continebatur, exhorret. Eos autem qui dicunt de non extantibus esse Filium Dei, vel ex alia substantia, & non ex Deo, & quod erat aliquando tempus, aut seculum, quando non erat; alienos novum sancta Catholica Ecclesia. Tu his ipsis dissides, & adversus tuos hostis rebellas, novis vetera subvertis: nova ipsa rursus innovata emendatione scindis, emendata autem iterum emendando condemnas, Suscipis etiam adversus deliramen-

ta Osi, & incrementa Ursacii, & Valentis emendationum tuarum damnationem: sed mox emendanda tua omnia esse, vel potius damnanda constituis; offenderis enim his paucis inimicissimis tibi verbis: & paulo post: Taceo (inquit) cur nostra apud Nicæam a Patribus gesta rescindis: non enim cum his tibi convenit: hoc tantum querar; cur tua damnas? Fidem enim unam, & unum baptismum Apostolus prædicat. Jam quicquid apud te præter fidem unam est, perfidia, non fides est. Nam qui fidem emendando condemnas, damnationem fidei esse constituis, dum apud te aboletur per alteram, quæ per alteram rursus abolenda est. Cujus enim tu exinde Episcopi manum innocentem reliquisti? Quam linguam non ad falsiloquium coegisti? Quod cor non ad damnationem anterioris sententiæ demutasti? atque deinde:

Damnas quoque & substantiæ nomen, quo te & Sardicensi Synodo & Sirmiensis pium esse, Occidentalibus mentiebaris; quod tamen prophetica auctoritate suscepta, fidei intelligentiam continebat. Omne itaque quod probatum antea est, damnare jubes; quod improbatum semper est, sanctificari compellis. O tu sceleste, quod ludibrium de Ecclesia facis? Soli canes ad vomitum suum redeunt: in sacerdotes Christi resorbere ea quæ expuerant, coegisti: probare eos id in suis confessionibus præcipis, quod ante damnaverant: in negando reos suos absolvent, & se ipsos reos reddunt. Omnia in impietatem & in reatum detrusisti; dum omnes reos se esse atque impios, aut ex præsentibus statuunt, aut ex præteritis confitentur. Non recipit mendacium veritas, nec patitur religio impietatem. Christianum te loqueris? sed quam non sis, ipse testaris. Nec confessioni tuæ gesta conveniunt. Substravisti enim voluntati tuæ, sed & violentiæ. Mandas tibi subscriptiones Afrorum, quibus blasphemiam Ursacii & Valentis condemnaverant, reddi: renitentibus comminaris, & postremo ad diripiendos mittis. Quid existimas Christum non nisi per litteram judicare, & ad arguendam voluntatem indigere chartula Deum? aut quod semel scriptum est, & per te violenter abreptum, id de conscientia posse divinæ potestatis aboleri? Sequentur quidem te in cineres chartulæ, sed criminorum apud Deum vivent condemnationes. Hæc Hilarius. Subscripserunt Africani Episcopi (quod ex Sozomeno (c) dictum est) Sirmianæ professioni, in qua divina substantia Filii asserabatur. Quæ vero rursus ad abolendam a Filio Dei divinam substantiam Constantius cum suis sit operatus; dicemus anno sequenti, in quem eundem Conventum Sirmiensem esse productum, prolixitas rerum gestarum admonet.

LXXXII.
Redarguit
levitatem
Constantii.

(c) Sozom.
l. 4. c. 14.

Quod

LXXXIII.

(a) *Am-
mian.l.15.*
Julianus
acclama-
tus Augu-
stus.

Quod autem ad externa pertinet, quæ ad cognitionem quoque rerum nostrarum maxime interdum conducunt; constat Ammiani (a) assertione, hoc anno Julianum Cæsarem, ab exercitu esse acclamatum Augustum; quod hujus anni exordium, cum sex Alemannorum Reges adversus Romanos, Gallias incurfando, bella movissent, a Juliano victi essent.

Hoc pariter anno Constantius Imp. adversus gladiatorum munera exhibentes, ad Orsitum Urbi Præfectum, ejusmodi rescriptum dedit (b): *Univerſi qui in urbe Roma gladiatorum munus impendunt, prohibitum esse cognoscant, ſolicitandi auctorandos milites, vel eos qui Palatina sunt præditi dignitate; sex auri librarum multa imminente, ſi quis contra tentaverit. Sponte etiam ad Munerarium adeuntes, per officium ſublimitatis tuæ ad Magiſtros equitum ac peditum, aut eos qui gubernant officia Palatina, oneratos ferreis vinculis mitti conveniet; ut hujus legis ſtatu Palatii dignitas a gladiatorio detestando nomine vindicetur. Dat. XVI. Kalend. Novemb. Constantio Aug. IX. & Julian. Cæs. II. Coſſ.*

Ann. Eccl. Tom. IV.

(b) *l. 2. de
Gladi. Cod.
Theod.*
Quid in
Gladiato-
res Con-
stantius.

PAGIUS

XVIII.
Obeliscus
Romæ ere-
ctus.

Ad num. LXXXIII. & seqq. Ex Obelisco hoc anno septimis Imperii Cæsarei Constantii Quinquennialibus addicto, hujus Imperatoris jussu Romæ erecto, intelligimus, Imperatores annis id genus solenniis destinatis similia monumenta de more possuisse: quod non semel infra observabimus.

XIX.
Gladiato-
res paula-
tim abo-
lentur.

Data hoc anno a Constantio Imperatore Lex 2. Codicis Theod. De Gladiatoribus, qua Palatinis & militibus nominatim Gladiatoriis ludus interdictus. Nempe cum Gladiatorum detestandum nomen, ut illud Constantius vocat, Romæ adhuc duraret, quicquid in Oriente Constantinus M. Lege prima ejusdem Codicis De Gladiatoribus, anno CCCXXV. data constituisset, & sic Roma hac parte veterem morem retineret, atque adeo Principes Gladiatoria spectacula, quamlibet detestanda ibi ferre cogentur (quod hæc Lex a pertissime ostendit; itemque Lex 3. De Gladiatoribus, & Symmachus lib. 10. epistol. 61.) satis visum initio, si nonnullis saltem & honestis vitæ generibus ludo Gladiatorio ibi interdicere: quod utique factum hac Constantii Constitutione: Sic paulatim Gladiatores Romæ aboliti, donec tandem Honorius eos penitus antiquavit. Toto coelo porro errant, qui Gladiatores hac Lege a Constantio penitus sublato scribunt. Nam Gladiatores hac Lege, etsi detestandos eos vocat, in commune Romæ tolerantur, Palatini tantum & milites in ludum descendere; seque auctorare vetantur: quod alioquin utrique facere soliti: quia & utrique procellosi, ut Cassiodorus eos vocat, & armaturæ periti erant; ac proinde pronò facilliquè exinde ad ludum transitu. Plura Gothofredus in illius Legis Commentario.

XX.
Magica
artes pro-
hibitæ.

Data & hoc anno Lex 5. ejusdem Codicis De Maleficis, qua Constantius damnat magicarum artium usum, quem aliqui usurpabant ad labem conciliandam, id est, ad insontes & inimicos suos labefactandos vel conficiendos. Ait Lex: *Multi magicis artibus ausi elementa turbare, vitas insontium labefactare non dubitant. Scilicet elementa turbari magicis artibus Antiquitas quo-*

Hoc eodem anno, iisdem Coſs. sub præfectura ejusdem Orſiti, cujus modo mentio facta est, obeliscus omnium maximus Alexandria allatus, Constantii jussu erectus est in Circo Maximo: rem gestam Animianus describit (c). Quem in eodem Circo fractum, jacentem, terra sepultum, nuper Sixtus Quintus in Lateranum translatum, ac pene in integrum restitutum, Crucis vexillo nobilitatum, Christi gloriæ consecravit: de quo plura omitimus dicere, cum hujus argumenti pereruditum commentarium haud pridem ediderit eodem tempore Michael Mercatus Miniatensis, S. R. E. Protonotarius: quanta autem insit ornatissimo, atque eruditissimo viro, post alias naturalium rerum scientias, litterarum antiquarum peritia, cum commentarius id ipse proclamet, nostro non opus est præconio commendari.

Eisdem quoque Consulibus, adversus maleficos ad Populum prope finem anni hujus idem Constantius rescriptum dedit, in quo hæc inter alia (d): *Multi magicis artibus ausi elementa turbare, vitas insontium labefactare non dubitant, & manibus accitis audent ventilare, ut quisque suos*

Iiii 2

que credit. In Visigothicis lib. 6. t. 2. l. 3. *Malefici & immissores tempeſtatum, qui quibusdam incantationibus grandinem in vineas, messeſque mittere perhibentur &c. Hi tempeſtarii proprie dicti. Elegans est locus apud Agobardum Episcopum pag. 138. In his regionibus pene omnes homines nobiles & ignobiles, urbani & rustici, senes & juvenes putant, grandines & tonitrua hominum libitu posse fieri: dicunt enim, mox, ut audierint tonitrua, & viderint fulgura, AURA LEVATITIA est. Interrogati autem quid sit aura levatitia, confirmant incantationibus hominum, qui dicuntur tempeſtarii, esse levatam. Addit, Lex: Et Manibus accitis audent ventilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos. Præcipue enim hæc Magorum præſtigie fuerunt animarum & spirituum evocationes, quarum meminit Justinus Apologia 2. Defunctorum animas inclamare dicit Tertullianus in Apologetico cap. 23. Porro si & Magi phantasmata edunt, & jam defunctorum inclamant animas, si pueros in eloquium oraculi eliciunt, si multa miracula circulatoriis præſigiis ludunt, &c. Phantasmata dixit Tertullianus, quia Magi sensibus illudunt, ac visus præſigiis obærcantibus fallunt, dum videre nos putamus quæ non sunt, nisi per phantasiam. Hæc & plura alia Gothofredus in illius Legis. Commentario.*

Huc etiam referenda Lex 1. Codicis Theod. De Lustrali collatione, quæ dicitur dat. IV. Non. Decemb. acc. Rom. VIII. Id. Feb. Constantio A. IX. & Juliano Cæs. II. Coſſ. Ea declarat Constantius a Lustrali collatione præſtanda Clericos excipiantum, qui Copiata appellantur. Horum Copiatarum officium erat circa defunctorum obsequia, ut docet Epiphanius in fine libri 3. contra Hæreticos. Iidem & Fossarii dicti, de quibus Auctor tractatus de septem gradibus Ecclesia ad Rusticum Narbonensem, inter Opera D. Hieronymi cap. 2. tomo ultimo. Porro dicti Copiata videntur, tanquam si diceret Operarios, vel Laboratores, ἀπὸ τῶν ὄργων καὶ κοπιᾶδων. Quæ Lex a Baronio omiſsa, hic delibanda fuit. De ea plura Gothofredus in Commentario.

LXXXIV.
Obeliscus
erectus,
& restitu-
tus.
(c) *Am-
mian.l.17.*

LXXXV:
(d) *l. 5. de
Malef.
Cod. Theod.*
Constantius
exagit ma-
leſicos.

XXI.

Copiata
immunes
a Lustrali
collatione.

CHRISTI
357.LIBERII PAP.
6.CONSTANTII IMP.
21.

suos conficiat malis artibus inimicos. Hos, quoniam naturæ peregrini sunt, feralis pestis absumat. Dat. prid. Non. Decemb. Mediol. Constantio IX. & Juliano Cæs. Coss. quibus etiam Consulibus notatum habetur ejusdem argumenti rescriptum in

Codice Theodosiano: sed in Codice Justiniano, octavo Consulatu Constantii, nempe anno superiore, sub quo superius est recitatum. At cur adversus hujusmodi facinorosos frequenter edixerit, dicemus anno sequenti.

JESU CHRISTI
ANNUS
358.LIBERII PAP.
ANNUS
7.CONSTANTII IMP.
ANNUS
22.

I.
Concil.
Nicome-
diæ indi-
ctum im-
peditur.

QUI sequitur annus Domini trecentesi-
mus quinquagesimus octavus, Con-
sulatu Daciani & Cerealis aperitur: quo
versa rerum vice Liberius Romam a Con-
stantio restitutus, a clero deseritur, quod
videretur Arianorum communicatione pol-
lurus; & Felix in Arianos magnis se spi-
ritibus erigens; ab illis etiam, qui hacten-
us Liberio inhæssissent, Pontifex saluta-
tur. Hæc autem quomodo se habuerint,
superiorianno, quo cœpta esse diximus,
sunt fusius enarrata. Quo item anno ab-
soluta Sirmiana pseudosynodo, ubi tripli-
ci professione fidei illic edita, non tam
pax inter eos sanciri visa est, quam in-
ter ipsos etiam Arianos cœpta dissidia ma-
joribus incrementis augeri; rursus ad hos
componendos major sollicitudo Constantii
Imperatoris mentem exagitat, atque de
celebrando Nicomediæ Concilio primum
omnium consilium iniit: quod tamen ma-
gno prodigio divinitus edicto est impedi-
tum; ait enim Socrates (a): *Visum erat
Constantio, ut Episcopi Nicomediæ Bi-
thinia cogentur: tamen terræmotus ma-
ximus, qui illic accidebat, cujus impetu*

*Nicomedia corrui, impedimento fuit, quo-
minus in eum locum convenirent: istud
factum est Tatiano * & Cereali Coss. quin-
to Kal. Septemb. Hæc Socrates.*

Cecidit, cecidit Babylon magna (b)
(vox fuit piorum) Reges terræ cum illa
fornicati sunt. In ipsa Eusebius, ex quo
Eusebiani Arianæ hæresis defensores, im-
pietatis aperuit officinam, ex qua Reges,
& cum eis totus pene Orbis factus est im-
pius. At memorabilis ac divinitus immi-
sa clades sic ab Ammiano describitur (c):
*Iisdem diebus terræmotus horrendi per Ma-
cedoniam, Asiamque, & Pontum, assiduis
impulsibus oppida multa concusserunt & mon-
tes. Inter monumenta tamen multiformium
ærumnarum eminere Nicomediæ clades,
Bithyniæ urbium matris, cujus ruinarum
eventum verè breviterque absolvam. Pri-
mo lucis exortu dies IX. Kal. Septembrium
concreti nubium globi nigrantium lætam
paulo ante cæli speciem confuderunt, &
amandato Solis splendore, nec contigua,
vel apposita cernebantur; ita oculorum
obtutu perstricto, humo involutus vasta
caliginis squallor insedit. Dein velut na-
mine*

* Dacia-
no.
II.
(b) Apoc.
18.

(c) Am-
mian. l. 17.
Nicomede-
diæ terræ-
motu cor-
ruit.

(a) Socrat.
l. 2. c. 31.

PAGIUS
SÆC. IV.
Anno Ur-
bis 1111.
Olymp.
284. an. 2.
A. C. 358.

ANNO PERIÖDI GRÆCO - ROMANÆ 5851.

☉ 3. D. ☽ 17. P. 11. April. Indict. 1.

JESU CHRISTI 358.

LIBERII PAPÆ 7.

CONSTANTII IMP. 22.

[1] **A**D num. I. Coss. Neratius Cerealis, &
Datianus. De Datiano legendus Vale-
sius in Notis ad lib. 2. Socratis cap. 39. qui plu-
ra de eo ex Libanio habet.

I.
Consules.

[1] **C**oss. Neratius Cerealis, & Datianus, Ammianus lib. XVII. Datiano, & Cereali coss. Re-
landus habet: *Post consulatum Constantii & Juliani Casaris II. ex lege X. Cod. Theod. de
cursu publico. Deinde: Ti. Fabius Datianus, & Neratius Cerealis. Nonnulli in hunc annum
Christi 358. conferunt consulatum C. Messii Aquillii & Fabii Titiani, quorum nomina sunt in Ve-
teri lapide apud Gualtherum, ex quo Fabreus, pag. 119. num. 6. Gruterus pag. CCCIII. 2. &
MLXXXVII. 4. 5.*

DATIANO. ET. CEREALIS
CONS. &c.TRADIDERUNT. PATRICA
XIII. KAL. MAI. FELIC.

Reinesius, cl. XX. pag. 929.

REQUIEVIT. DI. XIV. KAL. DECEM.
DAT. ET. CAER. CONSS.

Vide Sponium in Miscell. pag. 295. Contellorium de Præf. Urb. pag. 57. Fabreus, pag. 706.

NERATIUS. CEREALIS. V. C.
CONS. ORD.

Fabii Idatii, Prosperi Chronicon, & laterculus Bucherianus: *Datiano, & Cereale. De Cereali
Ammianus lib. XV. & S. Hieronymus epist. XCVI. Laterculus Paschalis in Codice Vaticano, post
Gennadium de Viris illustribus: DATIANO. ET CEREALIS.*

mine summo fatales contorquente manubias, ventosque ab ipsis excitante cardinibus, magnitudo furontium incubuit * procellarum. Cujus impetu pulsorum auditus est montium genitus, & elisi litoris fragor: hæcque secuti typhones atque præsteres, cum horrifico tremore terrarum, Civitatem & suburbana funditus everterunt. Et quoniam ad Civitatem * collium ædes pleræque vehebantur, aliæ super alias concidebant, relanguentibus * cunctis sonitu ruinarum immenso.

* acclivitatem.
* reclan-
gentibus.

III.
Horrendi
casus ex
terræmo-
tu.

Interimque clamoribus variis excelsa culmina resultabant queritantium conjugum; liberosque, & si quid necessitudinis, arte constringunt. Post horam denique secundam, multo ante tertiam, aer jam sudus & liquidus latentes retexit funereas strages. Nonnulli enim superruentium ruderum vi nimia constipati, sub ipsis interiere ponderibus; quidam collo tenus aggeribus obruti, cum superesse possent, si qui juvissent, auxiliorum inopia necabantur. Alii lignorum extantium a culminibus fixi pendebant, uno ictu cæsi complures paulo ante homines, tunc promiscue strages cadaverum cernebantur. Quosdam domorum inclinata fastigia intrinsecus ferebant intactos, angore & inedia consumendos. Inter quos Aristanetus affectatam regens Diocesim, curans vicaria potestate, quam Constantius ad honorem uxoris Eusebiæ, Pietatis eo cognominarat, animam hoc casu cruciatam diutius exhalavit. Alii subita magnitudine, oppressi iisdem adhuc molibus conteguntur. Collis quidam capitibus, vel humeris præfectis, aut cruribus, inter vitæ mortisque confinia, aliorum adjumenta, paria perferentium, implorantes cum obtestatione magna, deserebantur. Et superesse potuit ædium sacrarum & privatarum, hominumque pars major; ni pulantes abrupti flammarum ardores per quinquaginta dies & noctes, quicquid consumi poterat, exussissent. Hactenus de clade Nicomediæ auctor.

IV.
Episcopi
inanes re-
deunt.

(a) Sozom.
l. 4. c. 15.

Brant Episcopi in itinere conventuri ad Synodum, quorum princeps inter alios eminere videbatur Baïlius Ancyranus, qui adversus Arianos, Photinianos, atque Ætianos, inferni monstra Ecclesiam invadentia, pro substantia divina in Filio Dei, una cum suis videbatur subiiisse certamen. Agit de iisdem Episcopis & eadem quoque Nicomediensi ruina Sozomenus his verbis: (a) Jam vero cum multi Episcopi essent in itinere, nunciatum est, gravem calamitatem Nicomediam occupasse, Deumque universam urbem terræmotu concussisse. Postquam autem fama ubique percrebuit, Civitatem funditus eversam esse; impedimento fuit quo minus Episcopi longius in itinere progredirentur. Nam fama, quod quidem solet efficere, his qui longe aberant nunciavit, hanc cladem non modo eos afflicta-

quos re vera afflictaverat, verum etiam Niceam, Perinthum, & alias urbes finitimas, quin etiam Constantinopolim in ejusdem calamitatis societatem venisse promulgavit. Qui quidem casus non mediocri dolore affecit Episcopos qui sana doctrinæ favebant: propterea quod Ecclesiam, quæ tam mirifice in ea urbe exstructa fuerat, terræmotu quassata corruit. Unde homines nostræ religioni infensi, Gentiles scilicet arripere occasionem Imperatori nunciandi, quod multitudo Episcoporum, & aliorum virorum, puerorum, & mulierum, qui spe inducti, se in ea Ecclesia fore incolumes, eo profugerant, ibi oppressa periisset; quod quidem minime verum fuit: nam hora secunda diei, quo die nullus in Ecclesia ageretur conventus; terræmotus urbem invasisit, atque ex Episcopis solus Cæcropius Episcopus ipsius urbis Nicomediæ (hic erat Arianorum impietatis Eusebio dignus successor) & alii ex Bosphoro extra Ecclesiam oppressi interierunt. Quinetiam Civitas tam exiguo temporis momento terræmotu concussa est, ut, qui cuperent alio confugere, non possent: sed prima periculi aggressione, quo quisque stetit loco, in eo magna ex parte aut servatus est, aut periit.

Cecropius
Episc. A-
rianus
male pe-
riit.

Est præterea multis in ore, Arsacium hanc ante vidisse calamitatem, quam acciderit. Hic genere Persa fuit, & ex milite, qui Imperatoris Leones nutrebat, insignis confessor regnante Licinio factus; relictaque militia, in arce Nicomediæ intra murum, monasticam disciplinam exercens, habitavit. Quo in loco divina visio ei oblata, jussit ex urbe egredi, quo vitaret cladem, quæ esset eam postea occupatura. Qua re confecta, mature ad Ecclesiam profectus, dat mandatum clericis, ut Deo preces supplices sedulo adhibeant, & orationes ad eum placandum faciant, quo clades, quam urbi minatus fuerat, ab ea depelli posset. Ubi autem illis frustra persuadere conatus est, & pro ludibrio habitus, simul ut calamitatem eos nec opinantes oppressuram præsignificaverat, ad arcem revertitur, & humi in faciem projectus, Deum precatus est. Et post aliqua quibus terræmotum describit, hæc de Arsacio tradit: Arsacius autem in turri, quæ steterat inconcussa, pronus decumbens, sicut se, cum orare cœpisset, extenderat, mortuus repertus est. Fama vero est, eum a Deo precibus contendisse, ut ante cladem mortem oppeteret; morique maluisse, quam calamitatem oculis cernere urbis illius, in qua primum Christum cognoverat, & Ecclesiastica disciplina imbutus fuerat.

V.
Arsacius
Confessor
Cladis
venturæ
prænun-
cius.

Subdit post hæc auctor multa de Arsacii virtute in editione signorum, sed quod spectat ad cœptam narrationem de Synodis hoc anno a Constantio Imperatore pro Arianis indictis, ista addit: Imperator au-

VI.
Novum
Conci-
lium Ni-
cænum
decerni-
tur.

rem, quoniam incertus erat quid ageret, scripsit ad Basilium (Episcopus hic erat Ancyra) litteras, a quo sciscitatus est, quid de Concilio fieret. Qui cum eum ob pietatem, ut videtur, per epistolam laudasset; & de clade Nicomedia invecata, exemplis ex sacris historiis petitis, consolatus esset; hortatur, ut Concilium maturet, & ne desistat a proposito: praesertim cum studium pro pietate susceptum sit: neque Episcopos ad hanc rem convocatos, cum jam domo exierint, sintque in itinere, re infecta, dimittat. Locum autem Concilio designavit, pro Nicomedia Nicæam urbem, ut ibi de fide rite decideretur, ubi jampridem de ea quaeri coeptum est. Atque hæc quidem scripsit Basilium Imperatori, ratus ita se illi rem gratam significaturum, propterea quod ipse initio Concilium Nicææ congregari statuerat.

VII.
Decernit
Constantius de
conventu
Nicæno.

His Basilii litteris acceptis, Imperator primum dat mandatum, ut ineunte æstate Episcopi omnes Nicæam conveniant, exceptis illis, quibus in valetudo esset impedimento: hique suo loco presbyteros, vel diaconos, quos vellent, eo mitterent, qui ipsorum declararent sententiam, & de rebus controversis consilium inirent, ut communiter omnes de omnibus inter se concordarent. Deinde, ut Episcopi decem ex partibus Occidentis, & totidem Orientis, quos Concilium communi sententia deligeret, ad Palatium suum una venirent, sibi que ea, quæ decreta essent, exponerent; ad eum finem, ut ipse quoque non cognosceret solum, utrum convenienter Scripturæ sacræ inter se consensissent; verum etiam, quid optimum factu videretur, decerneret. At vero his confectis rebus, inito rursus consilio, iussit ut omnes aut ibi jam essent, aut in propriis Ecclesiis usque eo manerent, quoad locus Concilio præscriberetur, significareturque ipsis, ut illo accederent.

VIII.
Irritum
redditur
propositum de
Nicæno
Concilio
cogendo.

Postremo scribit Basilio, uti per litteras sciscitaretur ab omnibus Orientis Episcopis, quo in loco Concilium commode celebrari posset, uti sub initium veris istud omnibus constaret. Nam Nicæam locum Concilio habendo minime jam opportunum censuit, propterea quod gens illius urbis terræmotibus afflictata in mærore esset: Fuisse autem consilium Eudoxii Episcopi Antiocheni, id ipsum per aulicos procurantis, ut Nicææ Synodus cogeretur, Theodoretus auctor est (a). Sed terræmotu impedita fuit. Quod quidem factum (inquit) divinæ plane sapientiæ adscribendum arbitror. Nam cum in illa urbe fidei Apostolicæ doctrina a sanctis Patribus descripta esset; & alii postea ibi congregati, contrariam doctrinam conscribere in animo haberent: Deus, qui Ecclesiæ providere non desinit, Concilium illud propterea prohibuit, ne ex similitudine nominis, ausam

Ariani arriperent ad fraudem; novè Concilium istud Nicænum quoque appellando, simplicium animos circumvenirent. In hunc modum Theodoretus. Subdit his Sozomenus (b):

Basilium autem, litteris Imperatoris præpositis suis litteris, Episcopis cujuscunque gentis significat, uti mature consilium de re capiant, & quamprimum locum, qui ipsis opportunus videretur, indicarent. At cum, ut in ejusmodi rebus evenire solet, non omnes unum eundemque locum delegissent, iter suscipit Basilium ad Imperatorem, qui tum Sirmii commorabatur, & cum alios quosdam ibi offendit Episcopos privatis ac suis negotiis occupatos, tum Marcum Arethesium, & Georgium Episcopum Alexandria. Ubi vero jam visum est, Concilium Seleuciæ, quæ est urbs Isauriæ, cogendum; Valens cum suis (hic enim jam Sirmii forte aderat) Anomianorum heresi delectatus, laborat, ut Episcopi, qui aderant in castris, formulæ fidei, quam habebat in promptu, subscribant: in qua formula nomen substantiæ minime positum fuit.

Interea dum de Concilio habendo serio laboratum est; Eudoxius, Acacius, Ursacius, & Valens, quoniam inducebant in animum, quod Episcoporum omnium alii formulæ fidei in Concilio Nicæno, alii fidei in consecratione Ecclesiæ Antiochenæ editæ faverent; atque quod utraque fidei formula nomen substantiæ contineret, & Filium Patri in omnibus rebus similem assereret; quin etiam, quod si in unum omnes convenirent, fore ut re vera Ætii condemnarent opinionem, quam ipsi, licet ab utraque formula discrepantem, laudabant: idcirco perficiunt, ut Episcopi Occidentis Arimini, Episcopi autem Orientis Seleuciæ urbis Isauriæ in unum conveniant; eo consilio, quod putabant facilius esse paucis, quam omnibus persuadere, & si quidam ipsorum ad hoc, quidam ad illud Concilium profecti, efficerent, ut utrumque Concilium suæ suffragaretur sententiæ, recte esset; sin minus, ut alterum saltem, quo hæresis Ætii non omnium suffragis recideretur. Atque in his rebus illis fuerit subsidio tum Eusebius primarius eunuchus familiæ Imperatoris, qui & necessitudine cum Eudoxio, & opinione etiam conjunctus fuit; tum complures alii potentes viri, qui Eusebio gratificari studebant. At vero Concilium ipsum Ariminese sequenti anno celebratum constat, de quo dicendum suo loco.

In tanta rerum conflictatione de loco deligendo, in quo Concilium ageretur, anni hujus tempus insumptum est: nam non tantum de conveniendo Nicomediæ, sive Nicæam, tractatum est; sed etiam de conveniendo Tarsi Ciliciæ statutum fuisse, Socrates tradit (c), quod irritum quoque

(b) Sozom.
l. 4. c. 15.

IX.
Basilium
Ancyranus ad
Constantium se
confert:

X.
Duo decernuntur
Concilia,
Arimini,
& Seleuciæ.

XI.

(c) Socrat.
l. 2. c. 31.

(a) Hilar.
lib. de
Synod.
Hilar.
præmo-
net Gal-
los, ne
ab Aria-
nis deci-
pantur.

te Ancyrae conventuros, in Occidente Arimini: affirmat id S. Hilarius (a), qui hac ipsa de causa, ut Gallorum fidei integritati hætenus conservatæ consuleret, hoc ipso tempore ad Gallos de Synodis commentarium scripsit, quo eos a dolis hæreticorum cautos redderet: quod ipse profitetur his verbis: *Quamquam enim responderi litteris vestris necessarium fuerit, quibus mihi communionem Dominicam fidei vestrae scriptis miseratis; & quidam etiam ex vobis ad Synodum, quæ in Bithynia futura videbatur, acciti, firmissima fidei constantia intra communionem se mean continentem, a cæteris extra Gallias abstinerent; & dignum sane erat Episcopali ministerio ac voce, in tanto hæreticorum furore, aliqua vobiscum per litteras piæ fidei consilia conferre: non enim cum corporibus nostris exulans vincitum ac detentum esse potuit Dei verbum, ut non communicari vobiscum posset ubicumque; sed maxime cum comperissem Synodos in Ancyra atque Arimini congregandas, & ex singulis Provinciis Gallicanis binos, vel singulis eo esse venturos; ea quæ inter nos atque Orientales Episcopos mutuis suspicionibus detinentur, per me, qui in Orientis partibus detinebar, exponenda vobis, licet jam scientibus, atque edenda existimaui: ut cum hanc prorumpentem e Sirmio hæresim & vos condemnassetis, & illi cum anathemate judicassent; sciretis tamen, in cuius fidei professione id ipsum, quod vos gesseratis, etiam ab Orientalibus Episcopis esset effectum; & vos, quos maxime vellem futuris Synodis probabiles elucere, non paterer uno atque eodem Apostolicæ fidei sensu Catholica sentientes, aliqua saltem a Catholicæ fidei sinceritate, ignorata verborum opinione differre.*

XII.
Galli
suam fi-
dem testa-
tam red-
dunt Hi-
lario.

Hæc habet, declarans animi sui consilium de conscribendo libro de Synodis ad suos Hilarius, qui eo voluit ipsos, ad Ariminensem Synodum convocandos, de omnibus admonitos reddere. Hujus igitur anni fine illum ab Hilario commentarium scriptum esse, non tantum quæ dicta sunt, manifeste declarant; sed & quod ipse ejus exordio triennium ait jam esse sui tempus exilii. Ex his quæ modo sunt ex Hilario recitata, illud quoque liquido apparet, vocatos hoc anno Episcopos Gallicanos ad Synodum in Bithynia, nempe (ut dictum est) Nicomedie celebrandam, scripsisse litteras ad Hilarium exulantem in Phrygia, eisdemque professionem suæ ipsorum Catholicæ fidei eidem Hilario reddidisse testatam: idque eam ob causam, quod cum sæpe ex dictis exilii locis Hilarius ad eos litteras dedisset, nec ab iis aliquas accepisset, in suspicionem non mediocrem venerat, eos a sua ipsius communi abalienatos fuisse, ac propterea & ipse quoque scribendi amplius ad eos mu-

nus intermiserat. Hec quidem ipse testatur Hilarius, cum sic ad eos præfatur (b): *Constitutum mecum habebam, fratres carissimi, in tanto silentii vestri tempore nullas ad vos Ecclesiastici sermonis litteras mittere. Nam cum frequenter vobis ex plurimis Romanarum Provinciarum urbibus significassem, quid cum religiosis fratribus nostris, Orientis Episcopis, fidei studique esset, quantaque sub occasione temporalium motuum diabolus venerato ore atque lingua mortifera doctrinæ sibi prolulisset; verens ne in tanto ac plurimorum Episcoporum calamitosa impietatis vel erroris periculo taciturnitas vestra de polluta atque impiata conscientia esset desperatione suspecta (namque ignorare vobis frequenter admonitis non licebat) mihi quoque apud vos tacendum arbitrabar, Dominicæ sententiæ admodum memor, quæ post primam atque iteratam conventionem, eos, qui etiam sub testimonio Ecclesiæ inobedientes existerent, haberi sicut Ethnicos Publicanosque jussisset.*

(b) Hilar.
de Syn. in
princ.

XIII.
Silentium
Gallorum
suspectum
Hilario.

Sed beatæ fidei vestrae litteris sumptis, quarum lentitudinem ac raritatem de exilii mei, & longitudine & secreto intelligo constitisse; gratulatus sum in Domino, incontaminatos vos & illæsos ab omni contagio detestandæ hæreseos perstitisse; vosque participes exilii mei, in quod me Saturninus, ipsam conscientiam suam veritus, circumvento Imperatore, detruserat, negata ipsi usque ad hoc tempus toto jam triennio communiione, fide mihi ac spiritu coherere, & missam proxime vobis ex Sirmii oppido infidelis fidei impietatem non modo non suscepisse, sed nunciatam etiam significatamque damnasse: necessarium mihi ac religiosum intellexi, ut nunc quasi Episcopus, Episcopis mecum in Christo communicantibus, salutaris ac fidelis sermonis colloquia transmitterem; & qui per metum incertorum, conscientia tantum antea meæ (quod ab his omnibus esse liber) gratulabar, nunc jam communis fidei nostræ integritate gauderem, &c. Plura enim in laudem ipsorum ob conservatam in tanto naufragio fidem Catholicam prædicat, de quibus & nos quoque superius.

XIV.
De Gallo-
rum con-
stantia
gaudet
Hilarius.

Sed & quodnam præterea fuerit consilium Hilarii in hisce scribendis, pluribus aperiamus. Ad quod dignoscendum, illud hic primo admonendum putamus, seu potius iterum inculcandum, quod diversis in locis pro occasione rerum gestarum attingimus: nimirum contigisse de Arianis, quod omnium hæreticorum solet esse commune, nempe ut semel a veritatis tramite declinantes, & ab Ecclesia Catholica excidentes, non una eademque semper incedant via, sed divisi ab invicem, in diversas semitas deviant, & sibi ipsis invicem adversentur: qua ex re interdum fiat, ut acrius inter eos prælium agitur

XV.
Consilium
Hilarii in
admonen-
do Gallos
de Syno-
dis.

tur, quam quod adversus Ecclesiam Catholicam gerunt. Hinc accidit, ut cum uno eodemque nomine omnes Ariani dicerentur; ex his alii, qui se detestari præferrent Arii nomen, & divinam in Filio Dei substantiam utcumque specie tenus confiterentur; quod tamen vocem *Consubstantialitatis* non reciperent, Semiariani sint nominati; quorum illa erat fidei professio, quæ tum Antiochiæ in Encæniis, tum Sardicæ, tum Sirmii primo loco edita fuit, atque postea Ancyra (ut dictum est fusius) declarata: quorum principes esse videbantur Basilius Ancyranus, Eleusius Cyzicenus, Silvanus Tarsensis, Georgius Laodicensis, Macedonius Constantinopolitanus, Eustathius Sebastenus, & illi pauci, qui subscripti apud Epiphanium reperiuntur Concilio Ancyrano

(a) *Epiph. haresi 73.* Alii vero erant, qui in deterius probabentes, nullam in Filio admittebant vocem divinæ substantiæ, vel omnimodæ cum Patre similitudinis: erant horum antesignani Acacius Cæsariensis, Eudoxius Antiochenus, Valens & Ursacius sæpius nominati, atque impietate spectatissimi Episcopi in Pannonia, & alii his inhærentes, quorum factio superiore longe copiosior erat: adeo ut queratur Hilarius (b), in decem Asiæ Provinciis unum tantum reperiri Eleusium Episcopum, & paucos cum eo qui essent Filii Dei substantiæ assertores.

XVI. Sed quid accidit in tanta errorum of-
fusa caligine, & densis tenebris Orientem operientibus? illud nimirum, ut, qui substantiæ Filii Dei assertores essent, quasi lucernæ ardentes in caliginoso loco a nostris quoque in pretio haberentur: utpote quod (ut superius dictum est sæpius) nulla videretur inter eos esse discrepantia, cum in eo quod summum erat, in unam eandemque sententiam convenirent, nempe Filium Dei, Patris Verbuni, non creatum in tempore, factum ex nihilo, sed divinæ esse substantiæ, a Patre ante omnia sæcula genitum; verum hoc tantum plus illis Catholicis haberent, quod voce *Consubstantialitatis* uterentur, atque ideo perfectior horum videretur esse confessio, ad excludendas ambiguitates omnes, quæ in nomen substantiæ obrepere potuissent: cum alioqui, si in ipso divinæ substantiæ nomine nullus admisceretur cavillus, una eademque esset omnino confessio fidei.

XVII. Rebus igitur in hunc modum hoc ipso tempore se habentibus; in odium & confutationem illorum qui Filium Dei a Patre substantia dividebant, ac proinde inter creaturas adnumerabant; Hilarius adversæ parti, qua defenderetur substantia Filii Dei, nonnihil favisse visus est; ita tamen, ut ad id quod perfectius esset, de bono ad optimum, conaretur adduce-

re, quod in habentibus symbolum facilius transitus esse soleat. Quamobrem hoc ipso secum inito consilio, non suorum tantum Gallorum causa, sed Orientalium quoque, commentarium illum scripsit de Synodis; ac mira quadam prudentia editas ab illis in primis diversis locis fidei regulas, nempe Antiochiæ, Sardicæ, Ancyra, Sirmii, recitat & interpretatur, & quidem secundum potiorem sensum eas demonstrat Catholicæ fidei consentientes; licet (ut superius dictum est) quod sciret eos ob *Consubstantialitatis* nomen cum Ecclesia Catholica minime communicasse, magna cautela adhibita, eam, quam superius recitavimus, contestationem præmiserit, se nimirum internuncium esse, qui sic eas prodat, ut hæreticæ ne, an Catholicæ sint, piorum sententiæ subiiciat.

Qui igitur (ut dictum est) Orientalium quoque causa volumen illud de Synodis scripsit, & conditas ab eis fidei formulas est juxta sensum Catholicum interpretatus, sic ad eos conversus affatur (c): *Reliquis mihi sermo ad sanctos viros Orientales Episcopos dirigendus est; ut, quia jam de fide nostra nihil inter nos suspicionis relictum est, ea quæ adhuc in suspicionem ex verbis veniunt, purgentur: & dabunt veniam ex communi conscientiæ fide secum liberius locuturo. O studiosi tandem Apostolicæ atque Evangelicæ doctrinæ viri, quos fidei calor in tantis tenebris hæreticæ noctis accendit! Quantam spem revocandæ veræ fidei attulistis, constanter audacis perfidiæ impetum retundendo! Antea enim in obscuro atque angulis Dominus Christus Dei esse secundum naturam Filius negabatur; & essentiæ inops paternæ, accepisse cum creaturis originem de non extantibus prædicabatur: at vero nunc publicæ auctoritatis professione hæresis prorumpens, id quod antea furtim mussitabat, nunc victrix gloriatur. Quibus enim antea curriculum in Catholicam Ecclesiam non tentavit irrepere? quas non exercuit, falsæ religionis blandimento, sæculi potestates? Homines enim perversi eo usque proruperant, ut, cum hoc ipsi prædicare publice non auderent, Imperatorem tamen fallerent ad audiendum. Fefellerunt enim ignorantem Regem, ut istiusmodi perfidiæ fidem bellis occupatus exponeret, & credendi formam Ecclesiis nondum regeneratus imponeret: contradicentes Episcopos ad exilium coegerunt: coegerunt enim nos ad voluntatem exulandi, dum impietatis imponunt necessitatem. Sed exulemus semper, dummodo incipiat verum prædicari. Domino autem gratias, quod ignorationem per vos admonitus Imperator agnovit, & errorem non suum, sed astantium, per has fidei nostræ sententias recognovit, & se invidia apud Deum atque homines impiæ voluntatis exemit: cum legationem vestram*

XVIII. Hilarius quid ad Orientales.

(c) Hilarius de Synod.

honorifice habens, falsitatem eorum, quorum in invidiam deducebatur, coacta a vobis ignorantiae suae professione, cognovit.

XXIX. Post hæc autem multa differens, eos et si recte quidem, minus tamen secure affirmare & profiteri solere divinam substantiam in Filio, pluribus docet; cum ista præmittit (a): *Multi ex nobis, fratres carissimi, ita unam substantiam Patris & Filii prædicant, ut videri possint non magis id pie, quam impie prædicare: habet enim hoc verbum in se & fidei conscientiam, & fraudem paratam.* Quonam pacto id accidat, pluribus declarat, & quomodo una substantia Filii cum Patre in Ecclesia Catholica prædicetur, insinuat. Sic & similitudinis vocem ambiguum habere sensum, atque adeo quosdam esse tradit, qui sic similitudinem consistentes, negent æqualitatem. Quamobrem eos ad non excludendam vocem *Consubstantialitatis*; ut sic, cum ipsi substantiam sæpe essent professi, ab omni qua laborarent suspicione liberarentur, his verbis hortatur in fine (b): *Oro vos, fratres, adimite suspensionem, sed audite occasionem: Ut probari possit ὁμοιούσιον, non improbemus ὁμοούσιον. Cogitemus tot sacerdotes sanctos etiam quiescentes. Quid de nobis Dominus iudicabit, si nunc anathematizantur a nobis? Quid de nobis erit, qui rem eo deducimus, ut quia Episcopi non fuerunt, nos quoque nec coeperimus? Ordinati enim ab his sumus, & eorum sumus successores. Renunciemus Episcopatu, quia officium ejus ab anathemate sumpsimus. Date veniam, fratres, dolori meo. Impium est, quod audetis, non patiar hanc vocem, ut in anathemate sit, ὁμοούσιον secundum religiosam intelligentiam consistens. Nomen nihil habere criminis, quod sensum non perturbat religionis; ὁμοιούσιον nescio, &c.* Hæc S. Hilarius, qui (ut de eo testatur S. Hieronymus c) in exilio positus, alios libros de religione nostra conscripsit.

XX. Hujus discipulus S. Martinus gloriosum *Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS
II.
Obitus D.
Antonii
Abbatis.

A num. XXI. ad XXV. Obitus D. Antonii Magni anno trecentesimo quinquagesimo sexto contigit, & quidem die decima septima Januarii, quo a duodecim circiter sæculis in Ecclesia colitur. Annum nos docet Hieronymus in Chronico tam juxta editionem Pontaci, quam juxta editionem Scaligeri. In eo transitus ille consignatur anno Abrahami 2372. qui Kalendis Octobris anni Christi 355. inchoatur. Quare cum die XVII. Januarii ad Deum migrarit, ea mors ad annum CCCLVI. retrahenda. Quod ex eo confirmatur, quod Hieronymus & Athanasius testentur, eum annos quinque supra centum vixisse, ejusque nativitas anno Christi CCLI. Decio imperante, acciderit, ut suo loco ostendi. Ejus Vita a Bollandi in Actis Sanctorum mensis Januarii die præfata illustrata: aliquot vero ejus Epistolæ ab Abrahamo Echellensi post Baronii mortem publicatæ. Porro deceptus est Baronius, quan-

pro fide Catholica certamen egerit, dum ejus causa & vincula, & verbera expertus est; de quo Sozomenus (d): *Primum quidem apud Illyricos ætatem degit; ac cum veram fidem tueri prompto animo contenderet, & quosdam illius regionis Episcopos Arii doctrinam olere deprehendisset, insidiis appetitus, & sæpe palam verberibus casus, demum in exilium pulsus est. Qui cum Mediolanum venisset, solus vitam egit. Inde etiam cum Auxentius illius urbis Episcopus, qui erga fidem Concilii Nicæni parum sano & sincero animo affectus erat, ei parasset insidias, se clam subduxit, &c.* His consentientia Severus tradit (e), additque, Martinum Mediolani in monasterio agentem, ab Auxentio dirapsum, exturbatum fuisse: quando secessit ipse in insulam Gallinariam, ubi mansit usque in annum sequentem, quo Hilarius ab exilio relaxatus rediit in Italiam.

Hoc eodem anno sanctus ille toto Orbe conspicuus Antonius Magnus, sextodecimo Kalen. Februarii, ex hac vita in cælum migravit, cum jam quintum supra centesimum vixisset annum. Hæc quidem cum Athanasius (f), tum Hieronymus affirmat in Chronico. Moriturus Antonius, nihil antiquius habuit, quam fidem Catholicam suis præclare testatam relinquere, de cujus fideli custodia eosdem sæpius antea admonuisset. Hoc enim elogio fidem suis discipulis astantibus quasi nobile depositum commendavit, ista post alia subdens (g): *Custodienda est pia fides in Christum, & Patrum religiosa traditio, quam ex Scripturarum lectione & crebro meæ parvitatibus didicisti admonitu.* Et post alia: *Schismaticorum quoque & hæreticorum venena vitate, meumque circa eos odium consecramini; quia Christi sunt inimici. Scitis ipsi, quod nullus mihi nec pacificus quidem sermo cum eis aliquando fuerit, propter eorum pravam voluntatem, & pertinax contra Christum bellum.*

Sed & qui fidem Catholicam suis tan-

(d) Sozom.
lib. 5. c. 13.
S. Martinus quid
passus pro
fide Catholica.

(e) Sever.
l. 2.

XXI.
Antonii
Magni obitus.

(f) Athanasius
in Vita S.
Antonii.

(g) Idem
ibid.

XXII.
to-

do existimavit, Divum Athanasium Vitam Antonii Magni, eo adhuc vivente, scripsisse, Romamque, cum illuc, Julio PP. sedente, venit, secum detulisse. Nam cum in ea Divi Antonii obitus diserte memoretur, post illum etiam ea Vita elucubrata. Nec urget Baronii fundamentum, qui ait, Hieronymum epist. 16. testari, Sanctam Marcellam ab Alexandrinis Sacerdotibus & S. Athanasio, qui Romam confugerant, vitam B. Antonii adhuc tunc viventis, Monasteriorumque in Thebaide Pachomii & virginum & viduarum disciplinam didicisse. Nam inde minime sequitur, Athanasium jam tum eam Vitam in literas misisse: quemadmodum enim disciplinam viduarum, virginum ac Monasteriorum Thebaidis viva voce ab eo edocta est, sicuti & ab Alexandrinis Sacerdotibus; ita & Vitam S. Antonii, quam diu postea in literas misit. Quæ a Riveto, aliisque Heterodoxis afferuntur ad Opus il-

Baron. an.
340. n. 7.

(a) Athan. in Vit. S. Ant. Fidei confessoris Antonii honorat muneribus.

topere commendavit, ejus defensores gloriosissimos confessores voluit suis exuviis honorare, dum ad testamentum fidei, ejusmodi apposuit codicillum (a): *Vestimentorum autem meorum sit ista divisio. Melotem & pallium tritum, cui superjaceo, Athanasio Episcopo date, quod mihi novum ipse detulerat. Serapion Episcopus (hic ille est Thmucos Antistes confessione celebris, cujus saepe mentio superius facta est) aliam accipiat melotem. Vos ciliacinum habetote vestimentum, & valete viscera mea: Antonius enim migrat, & jam non erit in presenti saeculo vobiscum. Verba finierat, & osculantibus se discipulis, extendens paululum pedes, mortem laetus aspexit: ita ut ex hilaritate vultus ejus, Angelorum sanctorum, qui ad perferendam animam ejus descenderant, praesentia nosceretur. At quid de se ipso Athanasius? Legatarius autem (inquit) Antonii benedicti, qui tritum pallium cum melote imperio ejus meruerat accipere, Antonium in Antonii muneribus amplectitur, & tanquam magna hereditate ditatus, laetanter vestimentum recordatur imaginem sanctitatis. Haec ipse adhuc in eremi latebris delitescens.*

XXIII.
Sepultura
Antonii.

Sepultus est autem Antonius incognito loco: ea nimirum ex causa, quod id ipsemet praecipisset, ut S. Hieronymus testatur in Hilarione; ne scilicet Pergamus quidam ipsius studiosissimus, qui in illis locis ditissimus erat, sublato ad villam suam Sancti corpore, Martyrium fabricaret: non enim tanti se meriti esse rebatur, ut aequalem sanctis in terris honorem sibi impertiri vellet: ob quam etiam causam, antiquum illum in Aegypto morem inolitum, & ad Christianos propagatum, detestatus est, quo carorum corpora nequaquam sepulturae traderentur; sed pollictorum arte delibuta, ita arida reddebantur, ut absque corruptione, integra servarentur; quae sic reddita quasi aenea, ab Aegyptiis (ut auctor est S. Augustinus b) Gabbaras dicebantur: id, inquam adeo displicuit Antonio, ut nec Sanctorum cadaveribus id officii exhibendum esse diceret: cum exemplo corporis Christi, Sanctorum quoque corpora essent recondenda sepulcro; quod praestare Ecclesia Catholica consuevit, ut beatorum cadavera sepulchris clauderet, sed honorificentissimis tamen, nempe sacris altaribus. Verum quantumlibet id magnis contestationibus

(b) Aug. de divers. ferm. 120.
12.

PAGIUS illud Athanasio adjudicandum, docte confutat Hermantius in Vita S. Athanasii lib. 11. cap. 9. Ad num. XXV. Constantius Sirmii hoc anno bello adversus Quados & Sarmatas illigatus constitit; de quo bello legendus Ammianus lib. 16. & lib. 17. Ibi hoc ipso anno Perfarum Legati eum convenere, testibus Ammiano lib. 17. & Zonara. Idacius diem, quo Constantinopolim in-

III.
Initium
belli Per-
fici.

discipulos suos admonens fuerit consecutus, ut corpus suum mandaretur occulto loco sepulcro: haud tamen voluit prohibere, quin honoris Sanctis & Deo dilectis impertiri soliti particeps fieret; ut nempe natalis ejus migrationis dies, ex antiquo Ecclesiae more, pervigilio & sacris caeteris ritibus coleretur. Nam de sancto Hilarione scribit Hieronymus, quod cognito licet longe absens, Antonii obitu, illuc magno labore se contulit, ea nimirum ex causa, ut anniversariam illius dormitionis diem, eodem in quo defunctus erat loco, praeviis nocturnis vigiliis celebraret: quod pium officium cum caeteri in Aegypto Catholici, tum etiam universa Ecclesia Catholica praestare hactenus non praetermisit.

Natalis
Antonii
celebra-
tur.

XXIV.
Post ejus obitum triennio clauso caelo, elementa quoque luxisse Antonii obitum, erat in ore piorum. De scriptorum monumentis, licet de eo S. Athanasius (c) tradat, nequaquam eum claruisse librorum scriptorum memoria; multas tamen ex munere constat scripsisse Epistolas patria lingua, ex quibus septem in Graecum translatae fuisse auctor est S. Hieronymus (d). Res autem ab eo gestas, scriptas esse a S. Athanasio, cum ipse Hieronymus (e), tum reliqui scriptores omnes affirmant, quas ex Graeco Evagrius Episcopus Antiochenus in Latinum convertit. Sed & hoc ipsum a se quoque praestitum, idem Hieronymus ait (f); qui dum sententias sententias reddidit, Gelasius ab eo scriptam Antonii vitam tradidit (g). Quomodo autem quaesitum corpus Antonii, inventum tandem, atque demum Viennam translatum sit, suo loco dicendum.

(c) Athan. in Vit. Antonii in fin.

(d) Hier. de Scrip. Eccl. in Anton.
(e) Hier. ibid. in Evagr. l. 1.
(f) Hier. epist. 101.
(g) Gelas. decret. l. 1. auth. & apocr.

Quod vero spectat ad res a Constantio gestas, eum Sirmio hoc anno profectum adversus Sarmatas, iisdemque debellatis Sirmium esse reversum, & Sarmaticum iterum appellari voluisse, Ammianus, res ab eo gestas pluribus prosecutus, affirmat (h). In rebus item gestis S. Artemii martyris habetur (i); Constantium post Sarmaticum bellum a se feliciter gestum, mandasse Artemio Duci, ut Constantinopolim corpora SS. Andreae Apostoli, & Lucae Evangelistae ex Achaja transferret: eumque ab ipso, ob negotium bene gestum, Aegypti praefectura donatum. Apud Ammianum autem legitur, hoc anno defuncto Basso Urbi Praefecto, in ejus locum esse subrogatum eundem Artemium; quem quidem post

XXV.
Constantius Sarmaticus dictus.

(h) Ammian. l. 17.
(i) Metaph. 28. Olib.

gressi sunt, sub hujus anni Consulibus notavit: *His Conf. introierunt Constantinopolim Legati Perfarum die VII. Kal. Mart.* Ab hoc anno Perfici motus initium repetendum, dicit Gothofredus in Chronologia Codicis Theod.

Ad hunc annum pertinent Synodus Ancyra, tertia Synodus Sirmiensis, restitutio Liberii Papae & mors Leontii Episcopi Antiocheni, de quibus anno praecedenti egimus.

IV.
Gesta hoc anno.

post hæc Ægypti præfecturam consecutum fuisse, negari non potest, ubi eodem Ammiano auctore constat, eo magistratu fungentem, ipso Juliano imperante, occisum esse.

XXVI.
De Bassi obitu.

Caeterum quod pertinet ad Bassi obitus tempus, corrigendus est Ammianus, dum eum hoc anno esse defunctum tradit, cum ejus sepulcri inscriptio potius anno sequenti sub Consulatu Eusebii & Hypatii mortuum esse doceat. Siquidem anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo septimo, mense Septembris, dum apud Confessionem S. Petri terræ aliquantulum, ad ornatum loci opus fuisset efodi, detectus est sarcophagus fabre factus, & exculptis sacris imaginibus exornatus, longitudinis decem pedum, latitudinis sex, ad cujus summitatem, in ejus crepidine, uno versu exarata hæc legebatur inscriptio.

JUN. BASSVS V. C. QUI VIXIT ANNIS XLII. MENSES II. IN IPSA PRÆFECTURA URBI NEOFITUS IIT AD Deum VIII. KAL. SEPTEMB. EUSEBIO ET YPATIO COSS. extat adhuc ipsum sepulcrum apud eandem Confessionem decentius collocatum.

XXVII.
Constantini corporis facta translatio.

Quod autem spectat ad translationem eorumdem Andreæ atque Lucæ, consule notata a nobis in Romano Martyrologio; quibus addimus, quod cum Apostolorum templum, ubi eorum veneranda corpora condita esse constat, hoc tempore ex ingruenti terræmotu superius recensito adeo concussum esset, ut ruinam proximam minaretur, corpus Constantini Imperatoris Macedonius Episcopus Constantinopolitanus inde transtulit, atque in Ecclesia sancti Acacii martyris condidit: ob quod factum magnopere in se Imperatoris Constantii animum exacerbavit. Si propter imminentem ruinam, corpora mandata sepulcro, transferenda inde fuissent; in primis (si ibi antea condita essent) id ipsorum divinorum virorum corporibus præstandum erat: unde ex iis aliqua elici videtur conjectura, ut nonnisi restaurato a Constantio ipso Apostolorum templo, tunc advectæ sacræ reliquiæ, illic collocatæ fuerint.

XXVIII.
Lex adversus Magos.
(a) l. 6. de malef. & mathem. Cod. Theod.

Inter alias sanctiones hoc anno a Constantio promulgatas, illa magnopere pietati consentiens fuit, quæ ad Taurum Præfectum Prætorio scripta sic se habet (a): *Et si excepta tormentis sunt corpora honoribus præditorum; præter illa videlicet crimina, quæ legibus demonstrantur (et si omnes Magi, in quacumque sint parte terrarum, humani generis inimici credendi sunt) tamen quoniam qui in Comitatu no-*

stro sunt, ipsam pulsant propemodum Majestatem: Si quis Magus, vel magicis contaminibus assuetus, qui maleficus vulgè consuetudine nuncupatur, aut Aruspex, aut Ariolus, aut certe Augur, vel & Mathematicus, aut narrandis somniis occultans artem aliquam divinandi, aut certe aliquid horum simile exercens, in Comitatu meo, vel Cæsaris fuerit deprehensus; præsidio dignitatis, cruciatus & tormenta non fugiat. Si convictus proprium facinus detegentibus repugnaverit pernegando, sit equuleo deditus; unguisque sulcantibus latera, perferat pœnas proprio dignas facinore. Dat. III. Non. Julii, Arimini: Daciano & Cereale Consulibus.

Quantum cum ex hoc, tum ex aliis anno superiore adversus Magos datis rescriptis conjicere possumus, odoratus esse videtur Constantius Juliani Cæsaris nocturnos magicos susurros, sed & hoc ipso rescripto perstringere voluisse, qui essent in ejusdem Juliani Cæsaris Comitatu; aliquid enim ipsum credimus accepisse de Juliano & Juliani comitibus magica in Galliis exercentibus. Eunapius (b) namque de his hæc habet, & ipse impius: *Præter omnem expectationem, deorum beneficio ac voluntate, Julianus universa Gallia potitus est, ab omnibus ignoratus, quod deorum cultui addictus esset. Trajecit & Rhenum annum, receptis in deditionem, aut subactis interioris Germaniæ populis, sospesque varias insidias & machinationes ipsi nexas evasit, uti in eius historia perscriptum a nobis est. Idem accito a Græcia Antistite, postquam cum eo, remotis arbitris, nonnulla solis ipsis cognita peregerat, ad abotendam Constantii tyrannidem sese accinxit. Horum conscii fuerant soli Oribasius Pergamenus, & Evemerus Libya (quam patria lingua Africam Romani nominant) oriundus; quæ res in historia, Juliani tempora tangente, perscripta est. Hæc Eunapius. Igitur præstigiatores sugillasse visus est Constantius hoc edicto, qui decore pallii philosophici magica exercebant: quantopere autem hos ipse cuperet homines hoc tempore cum in Galliis ageret, litteris illis, quas postea ad Maximum philosophum dedit, declarat his verbis (c): *Bellum gerens in barbaros, & trimestri spatio in ea militia consumpto, ad Gallos revertens, circumspiciebam & percontabam de hominibus, qui illinc venirent, num quis Philosophus, num quis scholasticus, aut pallio penulave indutus eo appulset, &c.* Id autem genus hominum torum fuisse in larvis magicis occupatum, atque divinationibus, dictum est superius ex Sardonio.*

XXIX.
Julianus in Galliis Magiæ addictus.

(b) Eunap. in Vitis Philosophorum.

(c) Julian. epist. ad Max.

JESU CHRISTI
ANNUS
359.

LIBERII PAP.
ANNUS
8.

CONSTANTII IMP.
ANNUS
23.

I. SEquitur annus a Christo trecentessimus undesexagesimus, Eusebii & Hypatii Consulatu relatus in Fastos: fuisse, hos germanos fratres, & Constantii Imperatoris affines, auctor est Ammianus (a). Quo anno ab Imperatore indicitur ad controversias causa fidei componendas Oecumenica Synodus: sed eandem consilio Arianorum in duas dividere persuasus est Constantius; nempe ut Orientalis Synodus Seleucia in Isauria, Occidentalis in Ariminensi Æmilia civitate agi deberent, ipse datis ea de re litteris declaravit. De his agens S. Athanasius ait (b): *Primum quidem ego admiror, idemque arbitror quemlibet prudentem facere, quod cum universale Concilium indictum esset, idque omnes expectarent, de repente divisio facta sit, adeo ut isti illuc, illi convenirent istuc: sed hoc absque dubio numinis providentia procuratum est, ut in singulis Conciliis, hic quidem sinceræ puræque fidei sententiæ*

apparerent; illic autem suspecta, incertaque ingenia cum suis moribus sese ostenderent. Et inferius, quodnam fuerit Arianorum consilium in his decernendis, idem explicat his verbis, personam illorum agens (c): Nos, qui majoribus nostris contradicimus, & prævaricamur Patrum traditiones, postulavimus Synodum promulgari: metuentes autem, si omnes in unum conveniant, ne frustra laboraverimus; ita volumus Synodum indici, ut ea in duas partes dirimatur; quo ita a se invicem disjunctis, scriptisque nostris exhibitis, aliquid suffurari possimus: minas Constantii impiæ sectæ propugnatoris assidue jactantes, simplicitatemque nimiam Nicænorum Patrum cavillantes, Acta Nicæna irrita otiosaque reddamus. Hæc tametsi verba non proferebant, ad eum tamen finem omnia faciunt ac moliuntur. In hunc modum Athanasius.

(c) Athan.
de Synod.

His de causa universalis indictæ Synodi in

II.

Quinquennialia exhibuisse. Si enim annis, quibus hujusmodi pompæ repræsentandæ erant, Imperatores Consulatum non sumerent, eum in propinquiores, aut personas illustriores de more transferebant. Horum solennium manifesta supersunt alia vestigia, de quibus mox.

Quia annis, quibus Imperatores *Vicennialia*, & id genus festa exhibebant, rebus Ecclesiasticis de more providebant, *Constantius* ad controversias de Fide componendas OECUMENICAM SYNODUM indixit, quæ ab Orientalibus Seleucia, ab Occidentalibus Arimini congregata est. Sic anno CCCXLI. Concilium Antiochiæ, anno CCCXLVII. aliud Concilium Sardiæ, annoque CCCLV. Concilium Mediolanense celebratum: imo & anno CCCLIII. Concilium Arelatense habitum; quibus annis alias hujusmodi festivitates editas esse in dubium revocari non posse videtur, Tertia Fidei Sirmiæ formula ab Arianis condita rejecta est in hoc Concilio Ariminensi, uti fuse & recte Baronius hoc anno.

II.
Synodus
Ariminen-
sis.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5852.

SÆC. IV. Olymp. 284. an. 3. 4. C. 18. P. 4. April. Indict. 2.

JESU CHRISTI 359.

LIBERII PAPÆ 8.

CONSTANTII IMP. 23.

Olymp. 284. Anno Urbis 1112. secundum Baronium. [1] AD num. I & seqq. *Coff. Flavii Eusebii, & Hypatii*, ut liquet ex *Formula Fidei Concilii Ariminensis* ab Athanasio recitata lib. de Synodis pag. 875. Fratres erant germani & Constantii ad fines, ut docet Ammianus lib. 29. cap. 2. fratres nempe Eusebiæ Augustæ, ut testatur Ammianus lib. 21. cap. 6. Hinc discimus, *Constantium* Augustei Imperii quinta

NOTÆ [1] *Coff. Flavii Eusebii, & Hypatii*, Flavii prænomen Hypatio quoque tribuit Relandus. Gruterus, pag. MCLXII. ex quo Sirmondus ad Ennodium, Fabrettus, & alii.

JUN. BASSUS. V. C. QUI VIXIT
ANNIS XLII. MEN. II. IN IPSA
PRÆFECTURA URBI
NEOFITUS. IIT. AD DEUM
VIII. KAL. SEPT. EUSEBIO. ET
YPATIO. COSS.

Gruterus item, pag. MLXXXVII. 5.

EUSEBIO. LIPPATIO. mendose pro ET
HYPATIO. CONS. &c.
TRADIDERUNT. LEONTICA. V. IDUS
MART. FEL.

Socrates, lib. II. Cap. XXXVII. *Flavii Eusebii & Hypatii*. Eusebius primus consul ponitur, quia ambo Fratres erant. Sozomenus vero, lib. III. cap. XIX. ordine inverso *Hypatio, & Eusebio* *coff.* Laterculus Paschalis post Gennadium de Viris illustribus in Codice Vaticano: EUSEBIO ET YPATIO. De his Ammianus, lib. XVIII. cap. 1. lib. XXI. cap. VI. & lib. XXIX. Fasti Idatii & Prosperii Chronicon: *Eusebio, & Hypatio*.

in duas dividendæ præcognitis; de ambabus acturi ab Ariminensi Synodo auspicabimur, de cujus collectione hæc in primis Severus (a) habet: *Constantius apud Ariminum Italiae urbem Synodum congregari jubet, idque Tauro Praefecto imperat; ut collectos in unum non ante dimitteret, quam in unam fidem consentirent; promisso eidem Consulari, si rem effectui tradidisset. Ita missis per Illyricum, Italiam, Africam, Hispanias, Galliasque Magistris officialibus, acciti atque tracti quadringenti, & aliquot amplius Occidentales Episcopi Ariminum convenere, quibus omnibus annonas & cellaria dari Imperator præceperat. Sed in nostris, id est, Aquitanis, Gallis, & Britannis indecens visum: repudiatis fiscalibus, propriis sumptibus vivere mauerunt: tres tantum ex Britannia, inopia proprii, publico usi sunt, cum oblatam a cæteris collationem respuissent; sanctius putantes Fiscum gravare, quam singulos. Hoc ego Gavidium Episcopum nostrum, quasi obtrectantem, referre solitum audiui. Sed longe aliter senserim; laudique attribuo Episcopis, tam pauperes fuisse, ut nihil proprium haberent, neque ab aliis potius quam a Fisco sumerent, ubi neminem gravabant; ita in urisque egregium exemplum. De reliquis nihil memoria dignum traditur. Hæc Severus.*

(a) Sever. l. 2. Colligitur Synodus Arimini.

III. Concilii Ariminensis numerus Episcoporum.

(b) Athan. de Synod.

(c) Athan. ad African.

IV.

(d) Sever. l. 2.

Quod vero ad numerum Episcoporum spectat; idem subdit, quod ex quadringentis illis, non amplius quam octoginta erant Arianæ, reliqui omnes fidei Catholicæ defensores: Athanasius (b) vero quinquaginta vel plures ex Arianis fuisse tradit, illorumque facile principes Ursacium, Valentem, Auxentium, Demophilum, & Cajum. Sed depravatam esse ex hoc conjici potest ejusdem Athanasii textum in epistola ad Africanos (c), ubi ait, ducentos partium Catholicarum Ariminum convenisse: nam patet eorum extitisse numerum trecentorum, inter quos eminuerit legatio missa a Liberio Papa, cujus Vincentius Episcopus Capuanus tantummodo nominatus habetur, qui (ut vidimus) antea communionem Ariana labefactatus, una cum Liberio iisdem sordibus inquinato, cum eo pariter ad meliorem frugem conversus pro fide Catholica una cum collegis in eodem Concilio adversus ingruentem Arianorum furorē stetit intrepidus, ut, quæ suo loco dicemus, facile demonstrabunt.

Cum igitur ambarum partium Episcopi Ariminum pervenissent; mox fit (inquit Severus d) partium secessio: Ecclesiam nostri obtinent; Arianæ tantum locum de industria vacantem orationis loco capiunt; sed hi non amplius, quam octoginta, reliqui nostrarum partium erant. Præerat magna cum laude Ariminensi Ecclesie Sanctus Gaudentius, de cujus egregio pro fide Catholica certa-

mine exant lato opportuno loco dicturifumus. Perierunt Comitiorum Acta: quamobrem quæ ex diversis antiquis auctoribus potuerunt reperiri fragmenta, congrua compaginatione sibi invicem coherentia hic intexemus, ex quibus ipsum Concilium, quantum fas est, prope integrum reddamus.

His ergo in unum coactis, lectæ sunt litteræ Constantii Imperatoris ad Synodum scriptæ: cujusnam autem illæ fuerint argumenti, Sozomenus his verbis significat (e): *Ut primum de his, quæ in fide ambigua viderentur, Episcopi deciderent: ad extremum, uti lex Ecclesie postulat, causas etiam Episcoporum, qui quererentur se vel injuste abdicatos esse, vel in exilium missos (quorum unus erat Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus) disceptarent; deque criminibus quibusdam Episcopis illatis accurate judicarent (nam alii alios accusaverant, Ægyptii autem Georgium rapinæ & contumeliarum insimulabant) rebusque omnibus judicatis, decem utriusque partis ad Aulam accederent, qui, quæ acta essent, ipsi renunciarent: & paulo post: De Athanasio quidem hi, qui in senso animo atque inimico erga eum affecti erant, commodissimum duxerunt, uti nulla omnino institueretur actio.*

Observa, quæso, qualia esse solent Concilia ab Imperatore hæretico congregata: ita nimirum sincere libera esse suffragia, (si tamen libera immo vi publica infamata) ut nihilominus totius causæ arbitrium Imperator integrum sibi vellet. Subdit Sozomenus: *Cum autem quæri ceptum est de fide, Valens & Ursacius in medium simul prodeuntes (quibus subsidio fuere Germinius, Auxentius, Cajus, & Demophilus) postulant, ut formulæ fidei jam ante editæ antiquentur, teneaturque ea quam dudum Sirmii Latino sermone composuerant, quæ Filium Patri similem secundum Scripturas docuit: atque ut nulla fieret in Deo mentio substantiæ; quam formulam etiam Imperatorem approbasse dicebant, eamque a Concilio recipiendam esse necessario: atque Concilium de cætero non debere curiose quid quisque sentiret inquirere, ne dissidia & contentiones inde nascerentur, cum verba in disceptationem, accuratamque disquisitionem vocarentur: nam præstare imperitius differere, modo recte de Deo sentiant, quam inanes verborum argutias introducere, quæ sunt cum captiosis dialecticorum præstigiis cognatione quadam conjunctæ: significabant autem obscure, immo vero aperte arguebant verbum Consubstantialitatis, utpote nec in sanctis litteris repertum, & multis obscurum & ignotum: volebant ut pro eo diceretur, Filium Patri rebus in omnibus similem secundum Scripturas. Hæc Sozomenus.*

Secessio Catholicorum ab Arianis.

V.

(e) Sozom. l. 4. c. 16. Acta Synodi Ariminensis.

VI. Qualia Concilia hæreticorum Principum.

Porro

VII. Porro ipsa fidei formula tunc a Valente in Synodo recitata, descripta habetur tum ab Athanasio, tum etiam a Socrate: sed diversa inscriptione posita, mendum in eam irrepsisse dignoscitur. Apud Athanasium (a) ita legitur ex Actis Ariminensibus: *Edita est Catholica fides in presentia domini nostri religiosissimi, præclarique Victoris, Regis Constantii Augusti, Æterni, Consulibus clarissimis viris Eusebio & Hypatio, Arimini undecimo Kalen. Junias*: apud Socratem autem sic (b): *Fides ista Catholica coram domino nostro Constantio, Flavio Eusebio & Hypatio Consulibus, Sirmii ad undecimum Kalend. Junii edita fuit*. Cum vero constet Constantium non interfuisse Concilio Ariminensi; & quæ Arimini ab Arianis fides edita est, fuisse antea scriptam Sirmii, & lectam coram Imperatore, atque ab eodem probatam; necessario sic inscriptio restituenda est, ut dicat, eam esse Sirmii editam coram Constantio, Arimini vero recitatam dicto die atque Consulibus.

VIII. De ejus autem die & Consule facta mentione, hæc Athanasius præmisit (c): *Cum enim scripsissent eam fidem quam voluerunt, addidere & Consulem, & mensem, & diem ejus temporis; ut omnibus prudentibus palam facerent, non olim, sed nunc demum eorum fidem sub Constantio initium accepisse: omnia enim respectu suæ hæreseos scripserunt*. Deinde cum simularent se de Domino scribere, alium sibi Dominum, Constantium scilicet, creaverunt: ille enim ipsis impie agendi facultatem præbuit; suumque Cæsarem Æternum appellaverunt, qui Filium Dei æternum esse negant: tantos se pro impietate Christo hostes exhibent. Sed fortasse causam additorum Consulium se mutuatos esse ex chronographia sanctorum Prophetarum jactitaverint: quod si ausi sint dicere, multo liquidius suam inscitiam manifestabunt: nam sanctorum prophetiæ temporum memoriam habent. *Isaias quidem & Osee in diebus Osie, Joathan, Achab, & Ezechie vixerunt: Hieremias vero in diebus Josie, Ezechiel porro & Daniel sub Cyro & Dario, aliique aliorum temporibus prophetarunt, non religionis fundamenta jacentes; nam ea & ante ipsos, & ante constitutionem mundi fuit & semper est fides, quam Deus nobis in Christo præparavit. Neque fidei suæ tempora assignarunt, siquidem & ante ea tempora fideles homines extiterant; sed tempora suæ annunciationis notaverunt*. Ista Athanasius, & alia plura eodem argumento, in eisdem pariter invectus, quod ausi fuerint ipsorum impietatis professioni indere titulum Catholicæ fidei. Sirmiana autem professio tertia illic ab eis edita, in Concilio Ariminensi primo loco a Valente recitata, sic se habet (d):

Credimus in unum solum & verum Deum Patrem omnipotentem, conditorem opificemque omnium: & in unigenitum Filium Dei, ante omnia sæcula & initia, & ante omne tempus, quod in intellectum cadere potest, existentem, & ante omnem comprehensibilem substantiam, natum impassibiliter ex Deo, solum ex solo Patre, Deum de Deo, similem Patri suo, qui ipsum genuit: cujus (secundum Scripturas) generationem nemo novit, nisi solus, qui eum genuit, Pater. Hunc scimus unigenitum Dei Filium nutu paterno advenisse de cælis ad demolienda peccata, genitum ex Maria Virgine, versatumque cum discipulis fuisse, & ubi omne officium dispensationis adimplevisset, secundum Patris voluntatem, crucifixum, & mortuum esse, & ad inferos descendisse: atque ibi, quod sui officii erat, peregrisse; quem janitores inferorum conspicati exhorruerunt: Eumque tertio die ab inferis resurrexisse, & versatum cum discipulis fuisse; eumque, ubi negotia sua absolverat, impletis quinquaginta diebus in cælo assumptum esse, & sedere ad dexteram Patris; & ultimis diebus resurrectionis venturum in gloria paterna, ut tribuat unicuique secundum opera sua. Et in S. Spiritum, quem Unigenitus promisit se missurum humano generi paracletum, quemadmodum scriptum est: Vado ad Patrem meum, eumque rogabo, & alium paracletum mittet vobis Spiritum veritatis; ille de meo accipiet, & docebit vos, omniumque admonet. Vocabulum porro substantiæ, quia simplicius a Patribus positum est, & a populis ignoratur, & scandalum affert, eo quod in Scripturis non contineatur, placuit ut de medio tolleretur, & nullam posthac de Dei substantia mentionem esse faciendam, eo quod sacræ Scripturæ nunquam meminere substantiæ Patris & Filii: Filium autem Patri per omnia similem dicimus, quemadmodum sacræ litteræ dicunt & docent. Hæc hæretici.

Quam tamen fidei professionem, ex Epiphonio superius dictum est, non ita adversam fuisse Catholicæ fidei, ut manifestam hæresin contineret; quod etiam S. Hieronymus, adversus Luciferianos agens, pluribus docet. Scimus tamen ab Athanasio hanc & omnes Arianorum formulas, in quibus consubstantialitas Filii Dei cum Patre non exprimeretur, ut hæreticas esse repudiatas, ea tantum ex causa, quod abdicatione vocis substantiæ, jam ad Arianam blasphemiam apertus aditus videretur.

Quibus recitatis (inquit Athanasius) non longe postea cognita est Episcoporum, qui hæc scripserant, vafricies: Episcopis enim proponentibus, ut cætera cum Ariana damnarentur hæreses, reliquisque omnibus ad id consentientibus, Valens & Ur-

IX.
Sirmiana
professio
Arimini
proposita.

X.
Qualis
confessio
Sirmiana.

XI.
Detecta
vafricies
Arianorum.

facius cum sociis suis abnuerunt: ac inde cognitum est, eos non sincere, sed ad abolitionem eorum quæ Nicææ acta essent, ita scripsisse, ut infaustam hæresim introducerent. Mirantes igitur dolosa eorum hominum verba, & vastrum institutum, dixerunt ad eos: Nos, non quia fide indigeremus, huc convenimus: habemus enim sanam fidem; sed ut eos qui veritati contradicunt & nova molirentur, confundereamus. Si igitur vos quasi nunc incipientes credere ista scripsistis; nondum clerici haberi potestis, ut qui nunc rudimenta fidei condiscere incipiatis. Quod si eo animo, quo nos, huc venistis; sit omnium concordia, & hæreses anathemate execremur; & quæ Patrum sunt, retineamus, ne posthac captata Conciliorum occasiones obversentur; cum semel illi, qui Nicææ conveniant, omnia præoccuparint, & nihil non egerint pro Catholica fide. ¶ Ut

autem pro ratione temporis Antequam cuncta Acta reddantur, ista subjicimus: quicquam Catholici statuerent contra Arianos, sex post dies a promulgata ab adversariis professione Sirmiensis, contingit, Constantium Imperatorem alias ad Synodum scribere litteras sexto Kalendas Junias, quibus Synodum monuit, ne quid de Orientalibus qui seorsum convenirent præsumerent definire: depromptam igitur hanc epistolam ex eodem libro de Synodo Ariminensi hic reddimus; sic enim se habet (a):

Victor Constantinus * Maximus triumphator semper Aug. Episcopis.

Continent priora instituta, Venerabiles, sanctimoniam legis rebus Ecclesiasticis niti, satis superque perspeximus litteris ad nostram prudentiam datis iisdem oportere operam dare: cum profecto & Episcoporum id officio congruat, & salus omnium longe lateque populorum hoc fundamine roboretur. Sed res admonuit instituta rursus existere *. Non enim aliquis definita geminari superfluum iudicabit, cum rebus consueverit admonitio augere cumulum diligentia. His ita se habentibus, de fide atque unitate tractari debere cognoscat sinceritas vestra, & operam dari ut Ecclesiasticis rebus ordo competens præbeat. Discurret namque cunctorum posteritas ubique populorum, & concordia fida servabitur, cum penitus amputatis nec * huiusmodi quæstionibus cunctis sectando commoverit, res ista non debet ita intentionem animi propagare. Non enim de Orientalibus Episcopis in Concilio vestro patitur ratio aliquid definiri. Proinde super his tantum qua ad vos pertinere cognoscat gravitas vestra, tractare debetis, & completis celeriter universis, consentiente consensu, decem mittere ad comitatum meum, ut prudentia vestra prioribus litteris intimavimus. Prædicti enim

poterunt omnibus, quæ eisdem Orientalibus proposuerint, respondere, vel tractare de fide, ut exitu competenti omnis quæstio terminetur & ambiguitas sopiasur. Quæ cum ita sint, adversus Orientales nihil statuere vos oportet, aut si aliquid volueritis contra eosdem prædictis absentibus definire, id quod fuerit usurpatum irritum evanesceat effectu. Non enim illa vires habere poterit definitio, cui nostra statuta testantur jam nunc robur & * cupiam denegari. Quæ cum ita sint, moderatione religionis venerabilibus Antistitibus consentanea debetis veneranda perficere, ut id quod religio postulat, explicetur, & quod audiri prohibet ratio, nullus usurpet. Divinitas vos servet per multos annos, Parentes K. DAT. VI. KAL. JUNIAS EUSEBIO ET HYPATIO COSS.

Paruerunt ipsi quidem nihil de Orientalibus decernentes, nisi quod isti diversa ab illis statuerunt, licet nullam de illis habuerint mentionem. Orthodoxi vero promulgata ab Arianis in Concilio sua ipsorum perfidia, qua convellebatur professio Nicæna, qua & condemnatus est Osius, pro viribus obniti cœperunt, nihil antiquius habentes, quam ut bene statutum fidei symbolum confirmarent, Arianamque hæresim iterum condemnarent, eamque sectantes anathemate profigerent, nam auditi Athanasium (a) ¶.

Omnibus ergo Episcopis ita suffragiis inter se consentientibus, illis ex adverso abnudentibus, ac proinde ut inscitis, dolosis, ac potius hæreticis condemnatis, totum Concilium suis calculis Nicænam Synodum approbavit, & eam ad omnia sufficere iudicavit: Ursacium vero, & Valentem, Germinium, Auxentium, Cajum, Demophilum hæreticos pronunciavit; & contra eos submotos ab Ecclesia, ut non vere Christianos, litteras scripserunt. Ipsa autem sententia a Synodo prolata adversus hos, recitatur ab Athanasio, quæ sic se habet (c):

Sententia Synodi. Quamdiu par & possibile erat, fratres carissimi, Catholica Synodus, & sancta Ecclesia, sua patientia & tolerantia pertulit indigne Ursacium, & Valentem, Cajum, Germinium, & Auxentium: qui alias alia sentientes, omnes Ecclesias perturbant; & nunc in præsentia ausi sunt hæreticas sententias Orthodoxæ fidei asserere, & Nicænam Synodum hostem Arianae hæresis demoliri; suamque, sed peregrinam & alienissimam a sanctissima Ecclesia, fidem conscriptam promulgare; quam nos recipere, nefarium putavimus. Qui cum jam pridem hæretici essent, etiam nunc deprebensi sunt contraria sentire: quos ad communionem nostram accedere prohibuimus; eosque in præsentia, nostris verbis condemnantes, a cœtu Fidelium rejicimus. Vos item quod videbitur de istis statuere, ut uniuscujusque cognitio

* copiam.

XIII.

(b) Athan. lib. de Synod. Probatur a Catholicis fides Nicæna.

(c) Athan. de Synod. XIV. Sententia Synodi.

(1) Hilar. frag. l. 2. pag. 44. 45. * Constantius.

XII. Constantii Imp. litteræ ad Synod. Arimin.

* Insistere.

ex sua subscriptione robur habeat. Unanimiter nos Episcopi dicimus. Prædicti isti inimici detrabantur ab Ecclesia, ut Catholica Ecclesia in pace permaneat. Hactenus sententia ab Episcopis omnibus Catholicis subscripta. Subdit Athanasius:

XV. Finis legitimi Concilii Ariminensis. Et hæc quidem Arimini acta celeriter istiusmodi finem acceperunt. Nemo enim ibi destitit, sed omnes concorditer sua iudicia conscripserunt, & Arianos rejecerunt. His peractis, decernitur legatio ad Imperatorem Constantium; legatisque Synodales litteras dederunt (ut idem ait Athanasius) Romana quidem lingua, sed in Græcam linguam, quoad fieri potuit, ad istum modum interpretatas. Hæc Athanasius; eadem quoque Sozomenus (a) ex ipso (ut apparet) Athanasio desumpta. Recitat eandem etiam fidei formulam Socrates (b), sed alia plane translatione. Sed accipe quæ habentur apud Sanctum Hilarium libro de Synodo Ariminensi posteriori, his verbis (c):

(a) Sozom.
l. 4. c. 16.

(b) Socrat.
l. 2. c. 29.

(c) Hilari.
frag. l. 2.
p. 45. 46.

Incipit Definitio Catholica habita ab omnibus Catholicis Episcopis, priusquam per terrenam potestatem territi, hæreticorum consortio sociarentur in Concilio Ariminensi.

Sic credimus placere omnibus posse Catholicis a symbolo accepto nos recedere non oportere, quod in collatione apud omnes integrum recognovimus; nec a fide recessuros, quam per Prophetas a Deo Patre per Christum Dominum nostrum, docente Spiritu sancto, & in Evangeliiis & in Apostolis omnibus suscepimus, ut per traditionem Patrum secundum successionem Apostolorum usque ad tractatum, apud Nicæam habitum contra hæresim, quæ tunc temporis exsurrexerat, positum nunc usque permanet. Quibus omnibus nec addendum aliquid credimus, nec minui posse manifestum est. Placet ergo nihil novum fieri: substantiæ quoque nomen & rem a multis sanctis Scripturis insinuatam mentibus nostris, obtinere debere sui firmitatem. Quam rem cum suo nomine Ecclesia Catholica, cum doctrina Deifica semper confiteri & profiteri consuevit. Subdit auctor: Huic definitioni omnes in unum Catholici conspirantes subscripserunt.

XVII. Traditio- nis Patrum Violatores damnati.

Eodem in Concilio postquam statutum est, nihil debere paternam minui traditionem, etiam qui contra hanc veniebant, omnium in unum conspirantium spiritali voce sunt damnati. Cujus tractatus hoc est exemplum.

Eusebio & Hypatio Cos. duodecimo Kalen. Augusti.

Cum apud locum Ariminensem Episcoporum Synodus fuisset collecta, & tractatum fuisset de fide, & sedisset animo quid agi deberet, Græcianus Episcopus a Calle dixit: Quantum dicunt, FF. CC. Catholica Synodus patientiam habuit & piam Ecclesiam totiens exhibuit juxta Ursacium & Valentem, Germinium, Gajum, qui totiens mutando, quod crediderant, omnes

Ecclesias turbaverunt, & nunc conantur hæreticum animum suum inferere animis Christianis: subvertere enim volunt tractatum habitum apud Nicæam, qui positus est contra Arianam hæresim, & cæteras. Attulerunt nobis præterea conscriptam a se fidem quam recipere nos non licebat. Jam quidem hæretici antehac nobis pronunciati sunt, & multis diebus est comprobatum: quos & ad nostram communionem non admisimus, voce nostra damnantes eos præsentibus. Nunc iterum quid vobis placet, iterum dicite, ut singulorum subscriptione firmetur. Universi Episcopi dixerunt: Placet ut hæretici SS. damnentur, quo possit Ecclesia fide inconcussa, quæ vere Catholica est, in pace perpetua permanere. At non solum hoc præstitere Catholici, sed firmata fide Nicæna, & damnatis ejus adversariis, damnationem ejusdem hæresis & aliarum apposuerunt, cui hujusmodi habetur præfixus titulus (d):

Damnatio blasphemie Arii & expositio integra, & Catholica fidei, quam Catholici in tractatu Ariminensi firmaverunt & manu sua subscripserunt.

Blasphemie Arii, licet antehac fuerint damnata, latebant tamen occulta, quia eum blasphemasse ignorabatur. Verum favente Deo, procuratum est, ut constitutis nobis apud Ariminum, ejus pestifera hæresis repeteretur. Et ideo simul cum ejus blasphemis omnes quoque hæreses, quæ antehac exsurrexerunt contra Catholicam & Apostolicam traditionem, sicuti jamdudum damnatae sunt præteritis Conciliis, & diversis in locis, nos quoque damnamus, & anathematizamus eos, qui dicunt filium Dei nullis extantibus, & de alia substantia, & non de Deo Patre natum, Deum verum de Deo vero.

Et si quis Patrem & Filium duos Deos, hoc est, non nota duo principia dixerit, & non Patris & Filii unam Deitatem profiteatur, anathema sit.

Si quis Filium Dei creaturam vel facturam dixerit, anathema sit.

Si quis Deum Patrem ipsum de Maria Virgine natum, eundemque Patrem & Filium dixerit, anathema sit.

Si quis Filium Dei de Maria initium sumpsisse dixerit, vel fuisse tempus quando non erat Filius, anathema sit.

Si quis Filium Dei non vere inenarrabiliter de Deo Patre natum, sed adoptivum Filium dixerit, anathema sit.

Si quis Filium Dei aut temporalem, aut hominem solum, & non ante omnia sæcula de Deo Patre natum profiteatur, anathema sit.

Si quis Patris, & Filii & Spiritus sancti unam personam, aut tres substantias divisas dixerit, & non perfectæ Trinitatis unam Deitatem profiteatur, anathema sit.

(d) Apud eundem li. posteriori de Synod. Arim. ex C. De ruent. prodita.

XVIII. Blasphemie damnata.

XIX.

Si quis Filium Dei esse ante omnia quidem sacula, & non ante omne omnino tempus, ut ei tempus assignet, anathema sit.

Si quis creata omnia non per Verbum, sed sine eo vel ante eum facta dixerit, anathema sit.

Si quæ autem aliæ blasphemie Arii, vel cujuslibet repertæ fuerint, similiter anathematizamus. Hactenus ibi. His autem a Synodo Catholica definitis, visum est omnibus Orthodoxis de his certiore reddere Imperatorem, ad ipsumque Synodalem epistolam scribere, quod & naviter præstiterunt. Exemplum autem epistolæ Synodalis ad Constantium Augustum apud Athanasium (a) sic se habet:

(a) Athan. de Synod.

XX.
Litteræ legitimæ Synodi Arimin. ad Constantium.

Dei jussui, tuoque pio edicto parentes, quæ olim dogmatibus tradita ita esse, ut tradita sunt, nostris suffragiis stabilienda judicavimus. Nam Ariminum ex omnibus ad Occidentem positis Civitatibus in unum convenimus, ut fides Catholice Ecclesie cognosceretur, & qui alterius opinionis essent, manifesti fierent. Ibi que post longam deliberationem optima visa est ea fides, quæ hactenus usque a priscis temporibus perduravit; quam & Prophetæ, & Evangelistæ, & Apostoli per Dominum nostrum Jesum Christum prædicarunt, qui est tui Imperii custos, & tuæ valetudinis defensor. Statutum est igitur, ut eam retinentes coleremus, & colentes usque ad finem conservaremus. Indecens enim & nefarium, aliquid ex recte & juste decretis, & ex rebus Nicæe publice cum illustrissimo Principe Constantino patre tuo per accuratam deliberationem constitutis immutare velle: in quibus tanta doctrina est & prudentia, ut ea ubique de prædicata ad omnium aures animosque pervenerit, quæ sola hostis & interfecitrix Ariana hæreseos, & per quam non illa sola, sed & reliquæ hæreses sublatae sunt, in qua certe & addere aliquid, temerarium est, & auferre periculosum: quorum si alterutrum fiat, erit hostibus quidlibet agendi libera facultas.

XXI.
De damnatione Ursacii, & Valentis.

Atque ea de causa Ursacius & Valens jam pridem socii & adstipulatores Ariani dogmatis, a nostra communione sententia data, segregati fuere: quam ut denuo recuperarent, de peccatis suis, in quibus se conscios agnoscebant, penitentiam veniamque postularunt, ut eorum syngrasæ testantur; & ob id illis venia gratiaque delictorum facta est. Hæc autem per id temporis facta sunt, cum Mediolani Synodus in confessum ibat, præsentibus ibidem Romanæ Ecclesie presbyteris: fuitque proinde nobis persuasissimum, iniquum esse, cum Imperator Constans ab obitu suo dignus omni memoria hanc fidem omni cura & diligentia conscriptam promulgarit, tum demum ex quo ille baptizatus, ex hominibus in requiem sibi debitam translatus

Ann. Eccl. Tom. IV.

est, aliquid novi in ea fide moliri velle, & tot sanctos confessores & martyres. hujus placiti scriptores auctoresque contemnere; qui pro veteri lege, rituque Ecclesie, in ea sententia permansere, quorum fidem Deus per Dominum Jesum Christum in tempora tui Imperii contulit; per quem ita late regnas, ut etiam nostro Orbi imperes.

Verum denuo miseri isti deplorati animi, nefario ausu impie sententiae sese præcõnes ostendunt, & omnia veritatis decreta convellere nituntur. Eo enim tempore quo pro tuo edicto Synodus cogebatur, ipsi fraudis suæ consilia denudarunt: conati enim sunt per vafriem, & tumultum, cum sociis istius factionis, Germinio, Auxentio, Cajo, contentiones discordiasque seminantibus, novas res facere. Quorum doctrina una eademque omne genus blasphemiarum superat. Ubi autem viderent, non esse ibi homines ejusdem studii, neque qui illorum pravis sententiis adstipularentur, in nostrum consilium se transtulerunt, ut viderentur aliud quippiam scribere; sed ipsi non ita diu postea animum suum ostenderunt. Ne igitur res Ecclesiastica in eadem molestias cadant, neve turbatio & tumultus denuo omnia involvat & confundat; constanter visum est, olim decreta pro legitimis inconcusse servanda, & istos a nostra communione submoveendos esse.

Atque ideo legatos nostros ad tuam æquitatem misimus, qui tibi sententiam Synodi ex epistola ostenderent: idque legatis nostris ante omnia mandatum est, ut veritatem priscis & justis rerum allegationibus probarent; & tuæ sanctitati ostenderent, quod non, quemadmodum Ursacius & Valens inquirunt, pax futura sit, si aliqua ex rebus justis subvertantur. Nam quomodo pacifice agere poterunt, qui pacem tollunt? sed potius inde contentionem turbationemque tum reliquis Civitatibus, tum Romanæ urbi oborituras esse. Quapropter supplicamus tuæ humanitati, ut benignis auribus & sereno vultu nostros legatos intuearis, neque ad contumeliam mortuorum aliquid novi induci permittas; sed nos sinas institutis decretisque majorum permanere, quos magno ingenio, prudentia, & Spiritu sancto omnia fecisse, asseveravimus. Certe res novæ, quas isti moliuntur, credentibus incredulitatem, incredulis credulitatem inducunt.

Iterum te nostris supplicationibus convenimus, ut jubeas Episcopos peregre commorantes, quos & gravitas ætatis & paupertas affligit, quam facillime in patriam deduci; ne Ecclesie, absentibus Episcopis, deserte relinquuntur. Id quoque nostris precibus addimus, quo nihil desit rerum priscarum, nihilque exuberet, sed omnia firma maneant, usque a temporibus beati Patris tui in hodiernum diem observata; ne

XXII.
De inconstantia Ursacii, & Valentis.

XXIII.
De legatione ad Constantium missa.

XXIV.
Episcopi petunt missionem.

nos posthac vexari, & a nostris Diœcesibus segregari permittas; sed ut Episcopi cum suis populis pacem ad preces cultusque divinos & otium habeant, orantes pro tuo Imperio, salute, & pace, quam tibi in perpetuum Divinitas largiatur. Nostri porro legati, subscriptiones, salutationesque Episcoporum afferunt, qui tuam sanctitatem de hac causa ex ipsis sacris litteris edocebunt. Hucusque Synodalis ad Constantium epistola, in qua apud alios mendose (ut superius alia dictum est occasione) legitur circa medium, Constantinus, pro Constante. Hisce litteris acceptis, decem ex Synodo profecti sunt legati ex parte Catholicorum ad Imperatorem, totidemque (ut ait Severus a) missi fuerunt ab Arianis, quod & litteræ Constantii ad eos redditæ indicant. In titulo autem dictæ Synodalis epistolæ ad Constantium Imperatorem nequaquam Orthodoxi Patres inscribere voluerunt Constantium æternum, ut Ariani facere consueverant: quod & Sozomenus tradit (b), qui & hæc subdit:

(a) Sever. l. 2.

(b) Sozom. l. 4. c. 16. ibid. c. 18.

XXV. Imperator Constant. detinet Legatos.

Ursacius autem & Valens legatos a Concilio missos prævertentes, formulam fidei, quam in Concilio perlegerant, Imperatori ostendere, Conciliumque falso insimulare cœperunt. Imperator vero graviter propterea fortasse commotus, quod formulam fidei, quæ se præsentente Sirmii confirmatâ fuisset, rejecissent: hos duos in magno honore habere, legatos autem Concilii contemnere, eosque longa mora fatigatos negligere. Tandem vero, licet serius, scripsit ad Concilium, excusatione pro se allata, quod iter quoddam necessarium, quod quidem esset iam ad barbaros suscepturus, ipsum districtum teneret, & propterea se non potuisse legatos illius videre: itaque dedisse eis mandatum, ut Hadrianopoli ad suum reditum expectarent, uti cum Reipub. negotia recte constituta essent, animo a curis vacuo, illorum legationem audiret, diligenterque cognosceret: nam oportere eum, qui de rebus divinis disceptaret, animum ab aliis rebus penitus habere liberum: hæc fere ad Concilium scripsit Imperator. Istæc quidem omnia consilio legatorum Arianorum: Quod propterea ab istis (inquit Theodoretus c) factum est, quod putabant Episcopos, quia longinquam moram ægre essent laturi, desideraturique ad urbes sibi commissas redire, coactos fore, vallum, quod contra hæresin struxerant, subvertere disturbareque. Sed frustra hic conatus ab illis susceptus est: nam generosi illi fidei propugnatores aliam denuo scripsere ad Imperatorem epistolam, oravereque ut tum reciperet legatos, tum ipsos a Concilio dimitteret; quam epistolam in historia etiam inseram. At quoniam illa post litteras a Constantio ad eos missas data est, hic primum epistolam Impe-

(c) Theod. l. 2. c. 19. in fine.

ratoris ad eos scriptam describemus, quæ sic se habet (d):

Constantius Victor & Triumphator Augustus, omnibus Episcopis, qui sunt Arimini coacti, salutem.

Quamquam vestræ sanctitati minime obscurum est, nos maximam curam divinæ, & venerandæ religionis Christi semper habuisse: tamen viginti Episcopos, quos vestra prudentia ad legationem vestram obeundam misistis, hoc tempore ad nostrum conspectum admittendi, otium non erat; nam expeditio, quam contra barbaros in præsentia suscipimus, nos districtos tenet; & par est (uti nostis) ut ei, qui sit sacrosanctæ religionis negotia tractaturus, animus ab omni cura & perturbatione liber sit. Proinde Episcopis mandavimus, ut Hadrianopoli nostrum reditum expectent: uti, cum ea, quæ ad Rempub. pertinent, rite procurata fuerint; illa deinceps, quæ sint nobis proposituri, diligenter audire expendereque possimus. Vestræ autem gravitati interea ne molestum sit, eorum reversionem expectare; ut cum redierint, nostraque reulerint ad vos responsa, illa quæ sint ex usu Ecclesiæ Catholicæ futura, possitis ad exitum perducere. Hucusque Constantius ad Synodum Arimini congregatam. Has litteras cum accepissent Episcopi, qui scilicet erant e partibus Catholicorum, hoc modo ad Imperatorem rescripsere (e):

Tuæ clementiæ litteras accepimus, Imperator sanctissime; ex quibus didicimus, tibi propter necessaria Reipub. negotia, eo tempore non satis suppetivisse otii legatos nostros in conspectum tuum admittendi; nobisque in mandatis dare, ut illorum reditum usque eo expectemus, quoad tua prudentia intellexerit ea, quæ sunt a nobis convenienter majorum nostrorum institutis decisa decretaque. Cæterum jam per hæc litteras confitemur, tibi que confirmamus, nos a nostro proposito & sententia nequaquam discessuros: Legatis etiam nostris idem imperavimus. Quamobrem rogamus te, ut placido vultu litteras hæc, a nostra modestia ad te perscriptas, legendas cures: quinetiam ea, quæ nostris legatis obeunda imposuimus, æqui bonique consulas. Illud præterea tua benignitas ista nobiscum intelligit, quam tristis & acerbæ res sit, tot Ecclesias, in tuis istis beatissimis temporibus, Episcopis suis destitutas esse: & propterea tuam clementiam iterum atque iterum obtestamur, Imperator Augustissime, ut ante hyemis asperitatem (modo tuæ pietati ita visum fuerit) nobis ad nostras Ecclesias revertendi facias potestatem, quo possimus Deo Patri omnipotenti, & Domino ac Salvatore nostro Christo Filio ejus unigenito, pro tuo regno consuetas preces cum populo fundere, sicut & ante semper fecimus, & adhuc facere

(d) Apud Socrat. lib. 2. c. 29.

XXVI. Constantii litteræ ad Concilium Ariminense.

(e) Apud Socrat. lib. 1. c. 29.

XXVII. Epistola Catholicorum Episcoporum Arimini congregatorum.

cere non desistimus. Hactenus Orthodoxorum litteræ ad Constantium Imperatorem.

XXVIII.
Constantius Nicææ Thraciæ parat Synodum.

Sed quid interea a Constantio & legatis Arianorum ad obruendam Nicænam Catholicam fidem actum est? Ridiculum quidem, sed tamen valde temerarium illud excogitatum commentum fuit, ut Nicææ Thraciæ, qui illic aderant, convenirent Episcopi, jussu Imperatoris, ibique novam fidei formulam ex ejusdem Constantii sententia scriberent, quam æque Nicænam appellarent: hæc enim his verbis

(a) Theod. lib. 2. c. 21.

Theodoretus (a) recenset: *Hac epistola ex Synodo Ariminensi ad Imperatorem allata: Ariani, cum ejus animum ad iracundiam concitassent, persciant, ut plurimi Episcopi Nicæam Thraciæ urbem inviti traducerentur: quorum partem propter animorum simplicitatem callide circumveniendo, partem minis deterrendo impellunt, ut eadem machina ad pietatem oppugnandam utantur, quam ipsi jam pridem excogitarant: nimirum ut has voces, Substantia, & Consubstantialis, ex fidei formula eximant, inque earum loco, Similis, ponant. Fidei autem formulam ab istis editam, non ut quæ recte se habeat, sed ut quæ factionem Arianam manifeste coarguat, hoc loco citare est animus: qua tamen impii hujus nostræ ætatis hæretici non contenti sunt; sed pro hac voce, Similis, vocem, Dissimilis, usurpare non verentur. Credimus in unum & solum verum Deum, &c. Consentiens est per omnia Sirmianæ tertiæ recitatæ in Concilio Ariminensi; nisi quod hæc illa id minus habet, quod etiam ibi dicatur *Filius per omnia Patri similis*; hic vero tantum, *Patri similis*, quod ex sententia Valentis factum est, istud ipsum olim tentantis in Concilio Sirmienensi, ut diximus; cui tunc ipsemet Constantius Imperator fuerat refragatus.*

XXIX.
Ariani in deterius prolapsi.

Vides, quibus lapsibus Ariani, a fide Catholica semel excidentibus, præcipientes deferantur ad ima, abjicientes primò vocem *Consubstantialis*, ut exoticam & peregrinam, contenti verbo *Substantiæ*; sed & hanc ablegantes, *Per omnia similis*, apposuerunt; modo vero tantum, *Similis*; ac denique, *Omnino dissimilis*; atque proinde dixerit impius non tantum in corde suo, sed (quod majoris procaciæ est) scriptis suis, *Non est Christus Deus*. Quod non solum Orthodoxis visum est execrandum, sed hæreticis ipsis Orientalibus, qui Semiariani dicebantur, quorum Germinius præfens adversatus, diversam ab illis scripsit fidei professionem, quæ extat apud librum S. Hilarii Fragmentorum, ejusmodi inscriptione præposita (b):

(b) Hilari. frag. lib. 2. pag. 5. 6.

Incipit epistola Germinii adversus Arianos, qui jam subscripserant in Concilio Ariminensi, scientes quod male fecerunt.

XXX.
Germinii Semiariani Professio Fidei adversus Arianos.

Ego Germinius Episcopus credo & profiteor esse unum verum Deum Patrem æ-

ternum omnipotentem; & Christum Filium ejus unicum & Dominum nostrum, de vero Deo Patre verum Dei Filium ante omnia genitum, Divinitate, charitate, majestate, virtute, claritate, vita, sapientia, scientia Patri per omnia similem, utpote perfectum de perfecto genitum. Susceptionem etiam hominis ex virgine Maria, sicut Prophetæ futurum prædixerant, & Evangelicæ atque Apostolicæ voces complerem docent. Passiones quoque ejus & mortem & resurrectionem & in cælis ascensionem suscipimus, credimus, profitemur; & quod in fine mundi de cælis descensurus sit judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique secundum opera ejus. Et in Spiritum sanctum, id est, Paraclitum, qui nobis a Deo Patre per Filium datus est. Explicit.

Sed & qui in Orientè erant Semiariani Episcopi, ubi audierunt decem legatos ad Constantium missos, pro confirmatione perfidiæ ab ipsis Arimini constitutæ, statim his pro viribus resistere laborarunt: quorum in hanc sententiam, hoc tempore, data reperitur epistola, cum notis exhibita ab edito volumine Hilarii Fragmentorum, quam hic tibi describimus: sic enim se habet (c).

XXXI.

Dilectissimis fratribus Ursacio, Valenti, Magdonio *, Megasio, Gajo, Justino, Optato, Marciali, & cæteris Ariminensis Synodi legatis, Sylvanus, Sophronius, Neo, Herodianus, Patricius, Helpidius, Theophilus, Theodorus, Eumacius *, Didimion, Ecdicius, Arsenius, Pasumaticus, Valentinus, Eucarpus, Leontius, Portasius *, & Macarius in Domino, salutem.

(c) Hilari. frag. lib. 1. pag. 51. 52.

Unitati & veræ paci studentes, & ex Synodi mandato hæresi renitentes, manifesta fieri vobis ea quæ circa Ecclesiam aguntur, justum putavimus, ne ignorantio vos socios tantæ impietatis efficeret. Et quamquam non cessare vos arbitremur, non sine totius Synodi legatis, Episcoporum scilicet numero fere multo amplius centum nunc usque ingressu hujus Ecclesiæ nosmet ipsos abstinere: ob quod instructos etiam vos esse volumus, ne penitus dominans jam intra Ecclesiam hæresis invalescat, quæ Dominum nostrum Jesum Christum vere Filium Dei unigenitum, Deum de Deo Patri similem ausa est denegare: ita quæ prædicationes blasphemie de unigenito Deo essentialiter ab his prædicetur, cognitum haberetis. Nam & piissimo Imperatori Constantio hoc ipsum probavimus, & anathematizari hæc omnia commotus religiosissime voluit. Dolus autem hic præparatur, ut Ætius auctor hujus hæresis ipse potius, quam hæc impie dicta damnentur, magisque in hominem quam in doctrinam sententia lata esse videatur. Monemus ergo vos, fratres, ut hæc diligenter tractetis, detisque operam ut fides Catho-

Episcoporum in Oriente Semiarianorum adversus Arianos Epistola. * Migdonio. * Eumachius. * Protasius.

lica maneat. Cæterum non ambigit charitas vestra, uniuersa ita ut geruntur, Occidentalibus esse Ecclesiis nuncianda. Optamus vos fratres, in Domino bene valere. Hactenus Semiariani ad legatos ab Arianis ex Ariminensi Concilio ad Constantium missos. Sed tantum abest ut quicquam isti profecerint, ut hæresim confirmare etiam mentito nomine laborarent. Quod enim scirent apud omnes Orthodoxos Nicænam fidem magno haberi pretio, altisque fixam radicibus manere apud eos penitus inconuulsam, hoc quod dictum est, addiderunt, ut suam ipsorum professionem hæreticam, Nicænam fidem aliquo saltem, vel mentito colore appellare possent, ejusmodi extemporaneum coegerunt Nicææ Thraciæ Conuenticulum, ut superius est demonstratum.

XXXII. De eorum quoque consilio Nicææ Thraciæ conveniendi, hæc Socrates (a): Fidei formulam, quæ Arimini perlecta erat, in Græcum sermonem (sicuti antea scripsimus) conversam, cæpit Ursacius ratam facere, publicare, tamquam ex generali Concilio editam præconis celebrare, & fidem Nicææ stabilitam appellare; eo plane animo, ut homines imperitos, ac simplices, nominis similitudine in errorem raperet. Nam illi eam putabant fidem fuisse, quæ Nicææ urbis Bithyniæ erat olim confirmata. Verum istud commentum illis non magno adjumento fuit: nam non longo post tempore patefactam est, illique ipsi ludibrio habiti.

XXXIII. Sed lustruosum illud tunc accidit, quod testatur Severus (b), legatos illic otiose agentes, a Constantio detentos, ab eodem quoque esse compulsos ad Arianorum perfidiam subscribendam, atque cum ipsis (proh nefas!) communicandum. Cæterum autem fuisse eos ætate juniores, & parum cautos, idem auctor affirmat: sicque eos suæ ipsius communionis participes redditos Constantius dimisit, ut Ariminum, ubi expectabant Episcopi, redirent. Quanta vero fuerit Constantii persecutio, ex his plane metiri licet, quod ei cesserit consolidata in fidei Catholicæ confessione senectus in Osio, sed & juvenum legatorum ex quadringentis fide præstantium delectorum infracta constantia, adeo turpiter fuerit inclinata. De eadem vi Episcopis illata ad hanc stabiliendam perfidiam, ista in Auxentium S. Hilarius

(c): Nam primum ea quæ Nicææ Thraciæ omnium impietas ex se exoleuisset, sancta esse testatur; vim scilicet illatam Episcopis, fidem veræ esse confessionis affirmans. De eadem quoque vi adhibita sic Athanasius (d): Qui (inquit) Arimini exauktorati erant, profugientes ad Constantium, operam dedere, ut ii, quorum sententiis ceciderant, quam indignissime haberentur, minæque adderentur, ne in suas

paræcias discederent: quibus etiam vim in Thracia per hiemem intulerunt, quo eos cogere ad res novas; quas ipsi moliebantur, suscipiendas, &c. Extant in nuper edito volumine S. Hilarii fragmentorum, in posteriori libro hæc, ex Actis Conuentus Nicææ Thraciæ, de prævaricatione legatorum, qui missi sunt ab Orthodoxis, quibus ejusmodi inscriptio præposita legitur (e).

Gesta ubi prævaricati sunt Episcopi legati a fide vera, incipiunt.

Eusebio & Hypatio Coss. sexto Idus Octobris.

Dum confedisent Episcopi mansionis Nicææ, quæ ante hac Ustodizo vocabatur in Provincia Thracia, Restitutus, Gregorius, Honoratus, Athenius, Iginus, Justinus, Priscus, Primus, Taurinus, Lucius, Mustacius, Urbanus, Honoratus, Solutor. Restitutus Episcopus Carthaginis dixit: Scit prudentia vestra consacerdotes sanctissimi, quod cum apud Ariminum de fide tractatus haberetur, contentio sic dissidium fecerat, ut de sacerdotibus Dei, immittente Diabolo, discordia fieret, atque exinde factum fuerit, ut in fratres nostros ego Restitutus & pars Episcoporum, quæ sequebatur Ursacium, Valentem, Germinium & Gaium quasi in auctores mali intellectus sententiam promeremus, id est, ut a nostra communione segregarentur: Sed quia in cominus positi uniuersa tractauimus, & uniuersa discussimus; inuenimusque quod nulli displicere debeat, id est, fidem in his Catholicam, juxta professionem suam, cui & nos subscripsimus omnes, neque unquam hæreticos fuisse. Et ideo quia pacis concordia apud Deum res est maxima, placuit ut communi consensu nostro omnia quæ apud Ariminum tractata sunt, in irritum deducantur, & communio eorum, Deo favente, integra conveniret, nec quisquam in dissidium remaneat, quod eos aut maculare possit aut debeat. Et ideo, ut dixi, quia præsentem sumus, unusquisque debet dicere, an dictum sit, quod persecutus sum, & manu sua subscribere. Ab uniuersis Episcopis dictum est: Placet; & subscripserunt: Pergit auctor collectionis.

Quæ sit autem fidei confessio, cui postea subscripserunt, quam etiam Valens secum in Ariminum pertulit, ex infrascripto recognoscis.

Incipit exemplum fidei epistolæ missæ ad Constantium Imperatorem a perfidis Episcopis.

Domino merito gloriosissimo, victoriosissimo Augusto Constantio, Synodus Ariminensis Orientalibus consentiens, id est, Migdonius, Megasius, Valens, Epictetus, & cæteri qui hæresi consenserunt.

Illustrati pietatis tuæ scriptis, maximas Deo retulimus & referimus gratias, quod

(e) Hilar.
frag. lib.
2. pag. 36.

37.

XXXV.

XXXVI.

Perfidiorum Episcoporum ad Constantium litteræ.

quod nos beaveris, intimans nobis illa, quæ cum discursione pietatis tuæ facere deberemus, ne quis Uhiæ, vel Omoulii nomina Ecclesiæ Dei ignota aliquando nominet, quod scandalum inter fratres facere solet, plurimum gratulati sumus, quia id quod tenebamus, recognovimus. O nos beatos quibus occurrit tanta felicitas, ut cognitione tuæ pietatis ceteris qui hæc nomina pro Deo, & Dei Filio assumere solent, modum acceperint revicti! Nos igitur reddentes obsequium clementiæ tuæ, quod coram veritatis status eluxit, quæ quod nesciat vinci, & obtinuit victoriam, ut indignum Deo nomen, quod nusquam in legibus sanctis scriptum est, jam a nullo dicatur. Unde oramus pietatem tuam, quoniam in eo loco, ubi Synodus gesta est, unde responsum per nostros legatos dedimus, adhuc detinemur: jubeat nos qui integram in Orientalibus doctrinam retinemus, jam ad nostras plebes dimitti, ut ex hac parte appareant amatores veritatis, qui Deo non mutant nomen, nec cum eis qui perversa doctrina infecti sunt, diutius nos qui veritatem Catholicam tenemus, detineamur.

XXXVII. Unde impense oramus, domine, pietatem tuam ante Deum Patrem & Dominum nostrum Jesum Christum Deum & Dei filium, facias nos qui subscripsimus sanæ doctrinæ, recedentes ab Uhiæ nomine, te impetrante, & jubeas nos ad nostras plebes dimitti, ut lætetur Ecclesia, quæ immutare nomina Dei & Filii ejus non admittit, in totum imperio tuæ virtutis & gloriæ, cui tantum Divinitas contulit, ut apparet * dicationis sacrilegis jam Uhiæ, & Omoulii nomina recedant, quæ in divinis Scripturis de Deo & Dei filio non inveniuntur scripta: Subveni, pie Imperator, Dei summi cultoribus: Subveni eis qui per Christum Dei Filium, Deum Patrem omnipotentem orant. Subveni eis, qui judicio tuo devotus * offerunt omnes, qui nesciunt colere nisi Deum Patrem, per Dominum nostrum Jesum Christum gloriæ ejus Filium. Et præcipue, Domine Imperator, ad nostras nos plebes remeare, datis litteris ad * hunc Præfectum Prætorii Taurum, quia & nos in prædicatione nominis Dei, Orientalibus & tuæ dispositioni plenum reddidimus obsequium * in hære in qua semper tenuimus, jam ad nostras plebes redire debemus. De hac autem re ad Archiepiscopos nostros Orientales, litteras dedimus, ut sciant hoc semper tenuisse, & in fide Catholica cum ipsis permanere. Domini pietas gloriosissimum te semper & ubique per omnia faciat vindicem, Domine piissime Imperator. Explicit. Sed quæ post hæc secuta sunt, audi ex Severo, qui res tunc gestas Arimini fidelissime prosecutus est in hæc verba.

(a) Sever.
l. 2.

XXXVIII. Ita dimissis legatis (inquit Severus a)

Imperator Præfecto Tauro mandatum dat, ut Synodum non ante laxaret, quam scriptæ fidei consentire se omnes subscriptionibus profiterentur: ac si qui pertinacius obsisterent, dummodo is numerus intra quindecim esset, in exilium pellerentur. Sed regressis legatis, licet vim regiam causantibus *, denegata est communitio. At lugubris casus incidit, dum exemplo legatorum quamplurimi alii ex Catholicis manus dederunt; nam subdit: Enim vero compertis quæ decreta erant, major rerum & consiliorum perturbatio. Deinde paulatim plerique nostrum, partim imbecillitate ingenii, partim tædio peregrinationis evicti, dedere se adversarius, jam post reditum legatorum superioribus, & Ecclesiam (nostris inde detractis) obtinentibus. Factaque semel inclinatione animorum catervatim in partem alteram concessum, donec ad viginti usque numerus nostrorum imminutus est; sed hi quanto pauciores, tanto validiores erant. Constantissimus inter eos habebatur noster Fægadius, & Servatio Tungrorum Episcopus. Hos, quia minis & terriculis non cesserant, Taurus Præfectus precibus aggredditur, ac lacrymans obtestatur, mitiora uti consulerent: Clausos intra unam urbem Episcopos jam septimum mensem agere: injuria hiemis & inopia confectis nullam spem reverfionis dari: quis tandem esset finis? sequerentur plurimum exemplum, auctoritatem saltem ex numero sumerent. Etenim vero Fægadius paratum se exilio, atque ad omne supplicium, in quo deposceretur, profiteri, se ab Ariani conceptam fidem non recepturum. Ita in hoc certamine aliquot dies tracti, ubi parum ad pacem proficiebant; paulatim & ipse infractior ad extremum proposita conditione evincitur. Namque Valens & Ursacius affirmantes *, præsentem fidem Catholica ratione conceptam ab Orientalibus, Imperatore auctore prolatam, cum periculo repudiari: at quis discordiarum finis foret, si quæ Orientalibus placuisset, Occidentalibus displiceret? Postremo si quid minus plene præsentis fide editum videretur, ipsi adderent quæ addenda putarent; præbituros se in his, quæ essent adjecta, consensum.

Legati reversi non recipiuntur.

* deprecantibus.

* affirmabant.

Favorabilis professio * pronis omnium animis excepta, nec ultra nostri repugnare ausi, jam quoquo modo finem rebus imponere cupientes. Deinde conceptæ a Fægadio & Servatione professiones edi cœpere; in quibus primum damnatur Arius, totaque ejus perfidia. Cæterum non etiam Patri æqualis, & sine initio, sine tempore Dei filius pronunciatur. Tum Valens tamquam nostros adjuvans, subjecit sententiam, cui inerat occultus dolus; Filium Dei non esse creaturam, sicut cæteras creaturas. Fefellitque audientes fraus prof-

XXXIX.
* promissio.
Lapsus Episcoporum in Concilio Arimin.

feffionis. Etenim his verbis, quibus similis esse ceteris creaturis Filius negabatur, creatura tamen potior tantum ceteris pronunciabatur. Ita neutra pars vicisse se penitus, aut victam putare poterat: quia fides ipsa pro Arianis, professiones vero postea adjectæ pro nostris erant, præter illam quam Valens subjunxerat, quæ tum non intellecta, sero demum animadversa est. Hoc vero modo Concilium dimissum, bono initio fædo exitu est consummatum. Hactenus Severus.

XL. Sed videamus quæ S. Hieronymus ex Actis ejusdem Concilii Ariminensis recitat (a): Sub Rege (inquit) Constantio, Eusebio & Hypatio Consulibus, nomine unitatis & fidei infidelitas scripta est, ut nunc agnoscitur. Nam illo tempore nihil tam pium, nihil tam conveniens seruo Dei videbatur, quam unitatem sequi, & a totius mundi communionem non scindi: præsertim cum superficiei expositionis nihil jam sacrilegum præferret. Credimus, aiebant, in unum verum Deum Patrem omnipotentem: hoc etiam nos confitemur. Credimus in unigenitum Dei Filium, qui ante omnia sæcula, & ante omne principium natus est ex Deo: natum autem unigenitum solum ex Deo Patre, Deum ex Deo, similem genitori suo Patri secundum Scripturas: cujus natiuitatem nullus novit, nisi qui solus eum genuit Pater. Numquid hic insertum est, Erat tempus quando non erat? vel De nullis extantibus creatura est Filius Dei? Perfecta fides est, Deum de Deo credere. Et natum aiebant unigenitum solum ex Deo Patre. Quid est, natum? certe, non factum: natiuitas suspicionem auferebat creaturæ. Addebant præterea: Qui de cælo descendit, conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine: crucifixus a Pontio Pilato, tertia die resurrexit a mortuis, ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris, venturus iudicare vivos, & mortuos. Sonabant verba pietatem, & inter tanta illa præconia nemo venenum insertum putabat.

XLI. De Ulixæ vero nomine abjiciendo, verisimilis ratio præbebatur; quia in Scripturis, aiebant, non invenitur, & multos simpliciores novitate sua scandalizat, placuit auferri. Non erat curæ Episcopis de vocabulo, cum sensus esset in tuto. Denique ipso in tempore, cum fraudem fuisse in expositione, rumor populi ventilaret; Valens Mursensis Episcopus, qui eam conscripserat, præsentem Tauro Prætorii Præfecto, qui ex jussu Regis Synodo aderat, professus est, se Arianum non esse, & penitus ab eorum blasphemis abhorrere. Res secrete gesta opinionem vulgi non extinxerat. Itaque alia die in Ecclesia quæ est apud Ariminum, & Episcoporum simul, & laicorum turbis concurrentibus, Musonius Episcopus Provinciæ Byzantiæ, cui pro-

pter ætatem primæ ab omnibus deferebatur, ita locutus est: Ea quæ sunt iactata per publicum, & ad nos usque perlata, aliquem e vobis sanctitati vestræ legere præcipimus: ut quæ sunt mala, & ab auribus & a cordibus nostris abhorrere debent, omnium una voce damnentur. Responsum est ab universis Episcopis: Placet.

Itaque cum Claudius Episcopus provinciæ Piceni, ex præcepto, omnium blasphemias, quæ Valentis ferebantur, legere cœpisset; Valens suas esse negans, exclamavit, & dixit: Si quis negat Christum Deum, Dei Filium, ante sæcula ex patre genitum: anathema sit. Ab universis consonatum est: Anathema sit. Si quis negat Filium Patri similem, secundum Scripturas; anathema sit. Ab universis conclamatum est: Anathema sit. Si quis dixerit creaturam Filium Dei, ut sunt ceteræ creaturæ; anathema sit. Similiter dictum est: Anathema sit. Si quis dixerit, de nullis extantibus Filium, & non de Deo Patre; anathema sit. Omnes conclamaverunt: Anathema sit. Si quis dixerit, Erat tempus, quando non erat Filius; anathema sit. In hoc vero cuncti Episcopi, & tota simul Ecclesia plausu quodam & tripudio, Valentis vocem exceperunt. Quod si quis a nobis fictum putat, scrinia publica scrutetur; plenæ sunt certæ Ecclesiarum arcæ, & recens adhuc rei memoria est; supersunt homines, qui illi Synodo interfuerunt; & quod veritatem firmet, ipsi Ariani hæc ita, ut diximus, gesta non denegant.

Cum ergo cuncti Valentem ad cælum laudibus tollerent, & suam in eum suspicionem cum poenitentia damnarent; idem Claudius, qui supra legere cœperat, ait: Adhuc sunt aliqua, quæ subterfugerunt dominum & fratrem meum Valentem; quæ, si vobis videtur, ne quis scrupulus remaneat, in commune damnemus. Si quis dixerit, Filium Dei esse quidem ante omnia sæcula, sed non ante omne omnino tempus, ut ei aliquid anteferat; anathema sit. Dixerunt cuncti: Anathema sit. Multaque alia, quæ suspiciosa videbantur, ad pronuntiationem Claudii Valens condemnavit: quæ si quis plene discere cupit, in Ariminensis Synodi Actis reperiet, unde & nos ista libavimus. His ita gestis, Concilium solvitur: læti omnes ad provincias revertuntur: idem enim Regi & bonis omnibus curæ fuerat, ut Oriens atque Occidens communionis sibi vinculo netterentur.

Sed diu scelera non latent, & cicatrix male obducta, incocto pure, dirumpitur. Cœperunt postea Valens & Ursacius, ceterique nequitia eorum socii, egregii scilicet Christi sacerdotes, palmas suas iactare, dicentes, se Filium non creaturam negasse, sed similem ceteris creaturis. Tunc Ulixæ nomen abolitum est: tunc Ni-

XLII. Claudius Episc. Piceni fovem lapsui.

Rursum Claudius Episcopus.

XLIII. Detegunt Ariani propinatum venenum.

*canae fidei damnatio conclamata est. Inge-
muit totus Orbis, & Arianum se esse mi-
ratus est. Alii igitur intra suam commu-
nionem remansere: alii ad eos confessores,
qui sub nomine Athanasii exulabant, cœ-
perunt litteras mittere: nonnulli in vitam so-
cietatem meliorum desperatione planxerunt:
pauci vero (ut se natura hominum habet)
errorem pro consilio defensurere. Pericli-
tabatur navicula Apostolorum; urgebant
venti; fluctibus latera tundebantur; nihil
jam supererat spei, &c. quæ autem inde
sequuntur, post obitum Constantii accide-
runt, nosque de iis suo loco.*

XLIV.

(*) Rom. 3.
Inanis ter-
giversatio
Valentis.

Sed quod ad hæc spectat, hic illud ap-
posite dictum Apostoli jure optimo usur-
pabo (a): *Quid enim, si quidam illorum
non crediderunt? Numquid incredulitas il-
lorum fidem Dei evacuavit? Absit. Quid?
inquam: num, quia Valens in hæreticum
sensum verba illa detorsit, fiet, ut qua-
dringenti Episcopi in optimam potiore-
que significationem eam sententiam inter-
pretati, evaserint hæretici ex Catholicis?
Absit: cum præsertim noscatur, quod ex-
plicatio illa Valentis, fuerit subdola po-
tius cavillatio, quam quæ posset ex regu-
la illa fidei interpretatio germana deduci.
Nam in quam deteriore sententiam
potuit Valens verba deflectere: *Si quis
dixerit creaturam Filium Dei, ut sunt
cetera creatura; anathema sit?* Cum ni-
hil sit, quod eam ob causam creatura su-
per alias creaturas dici potuisset Filius
Dei; de quo in eadem professione Valen-
tis (ut ex S. Hieronymo recitavimus) ab
eo appositum fuerit, eum nequaquam ex
non extantibus, sed ex Deo Patre geni-
tum, & ante omnia quæ concipi mente
possint tempora, nec omnino fuisse tem-
pus quando non erat? quæ quidem sen-
tentia omnes excludunt, ut Filius Dei,
quovis modo accepta, dici creatura po-
tuisset, cum omnem creaturam in tempo-
re factam esse, affirmare oporteat. Inanis
igitur fuisse videtur jactantia ac petulan-
tia effrontis hæretici, dicentis, se Filium
Dei non creaturam negasse, sed similem
cæteris creaturis: qua quidem sententia,
se primo versipellem atque dolosum in il-
lis verbis pronunciandis ostendit; dein-
de prorsus ineruditum, & inconstantem:
imperitum, inquam, dum sensum ex ver-
bis illis elicuit contrarium plane cæteris
ab ipso tunc pronunciatis, atque confir-
matis anathemate regulis: inconstantem
vero, cum una eademque fidei professio-
ne de Filii Dei coæternitate cum Patre
affirmet & neget.*

XLV.

In quo
delique-
runt pa-
tres Con-
cilii Ari-
minensis.

Cæterum sicut indignum est, tot Patres
dicta ex causa aspergere quavis levi ma-
cula hæresis: ita nihilominus reprehensio-
ne minime caruerunt, quod passi sint, si-
lentio sepeliri nomen *Substantiæ*, & vo-
cem illam *Consubstantialitatis* in Nicæno

Concilio stabilitam, tamquam ostentum &
scandalum inferentem, omitti. Gravis
quidem fuit illorum in eo culpa, quod
colorato nomine pacis, non institere im-
pressis sanctorum Patrum vestigiis, & Ca-
tholicam fidem novis contextam verbis ab
hominibus impietate ubique famosis, ni-
mis incaute suscipere adacti sunt, ex quo-
rum sententia, turpis facta est illa de
damnatione Nicænae fidei conclamatio;
atque perinde ac iidem ipsi omnes verba
illa æque ut ipsi essent quadam necessitate
compulsi interpretari, in Arianam hæresin
incidentes, fecissent una cum illis fidei
veræ jacturam. Quod igitur ait S. Hie-
ronymus, *Orbem ingemuisse, seque Aria-
num esse miratum*; haud sic accipiendum
est, ut quam adeo detestati erant, atque
hactenus abominarentur, Arianam hæresin
crederent se invitos nolentesque esse com-
plexos, cum tamen non nisi volens quis ef-
fici possit hæreticus: sed quod in nova
fidei regula, *Consubstantialitatis* nomine
prætermisso, atque *Substantiæ* pariter ab-
legato, patefacto eam ob causam Arianis
aditu ad invadendam Catholicam fidem,
iidem visi essent Nicænae fidei proditores:
dissecta enim munitione illa fortissima,
qua Patres in Magno illo Confessu Nicæ-
no summa industria adversus Arianorum
impetus atque fallacias Catholicam fidem
munissent; hostium negotium egisse vide-
bantur, atque cum Arianis connivisse in
dispendium confirmatæ ac traditæ a Pa-
tribus Catholicæ veritatis.

Sed tanto Catholicæ Ecclesiæ terræmo-
tu, quo & montes ipsi e suis sedibus di-
vulsi sunt, plane inconcussa mansit petra
solidissima verbo Christi in fundamento
firmiter collocata: Romani, inquam An-
tistitis Petri Apostoli successoris fides e-
nituit; cum, ferme omnibus in hunc mo-
dum captivis adductis, ipse Romanus E-
piscopus se a novæ fidei subscriptione sub-
traxit. Testatur id S. Damasus Papa lit-
teris, quas una cum aliis sanctis Episco-
pis ad Illyrici Episcopos dedit: in quibus
inter alia hæc conscripta leguntur (b): (b) *Apud
Numerus Episcoporum qui erant Arimini
in unum congregati, præjudicii vim ha-
bere non debet; præsertim cum formula il-
la composita sit, neque Episcopo Romano,
cujus sententia præ cæteris omnibus expe-
ctanda erat, neque Vincentio, qui tot an-
ni Episcopatum integre gesserat, neque
aliis eisdem consentientibus: cumque etiam
(quod est omnium maximum) illi ipsi, uti
antea diximus, qui in fraudem illecti a
veritate deflexisse visi sunt, & post ad me-
liorem mentem de novo traducti, plane te-
stentur, hanc formulam sibi magnopere di-
splicere. Ista quidem Damasus, consen-
tencia illis, quæ nuper sunt ex S. Hie-
ronymo recitata. At quisnam hic fuerit Pon-
tifex; certe quidem Liberium extitisse, ea
quæ*

XLVI.

Liberii
Papæ
prædicata
Constan-
tia pro
fidei Ni-
cænae de-
fensione.

(b) *Apud
Theod. l. 2.
c. 13.*

quæ diximus superius persuadent, & quæ mox dicturi sumus, facile docent.

XLVII.

(a) *Socrat.* (b) post Ariminense Concilium, primum omnium Liberium tradunt ab Ecclesia exturbatum esse: licet Socrates erret, confundens exturbationem hanc cum exilio, in quod ante triennium (ut vidimus) a Constantio Mediolanum accersitus damnatus est. Diversam plane ab illa hanc fuisse Liberii vexationem, diversitas rerum, temporum, & personarum declarat: nam illud exilium inflictum est in Liberium a Constantio Mediolani, post Mediolanense Concilium, quod nolisset adversus Athanasium subscribere; hæc autem posterior Liberii exagitatio, non exilium fuit, sed simplex ab Urbe expulsio, Romæ facta per Valentem Episcopum Arianum, qui eam potestatem ab Imperatore acceperat, ejiciendi eos, qui Concilio Ariminensi subscribere recusarant. Sed & gravius in eo quoque errat Socrates, cum putat, tunc Felicem loco Liberii in Romana Ecclesia subrogatum; quem, omnium sententia, ante triennium constat in locum Liberii fuisse successum. Longe quidem accuratius Sozomenus Liberii res persecutus est, dum ejusdem Pontificis duplicem vexationem recenset; priorem (c) scilicet (ut dictum est) post Mediolanense Concilium Mediolani factum, cum exilio ab eo damnatus, amandatus fuit in Thraciam, & Felix in ejus locum intrusus (d); posteriorem vero, cum Liberium post Concilium Ariminense ejus regulæ fidei subscribere renuentem Valens Episcopus mandato Imperatoris ab Ecclesia exturbavit.

(c) *Sozom.*
lib.4. c.10.

(d) *Sozom.*
lib.4. c.18.

XLVIII.

(e) *Ruffin.* & Ruffinus (e) arguitur, qui nulla in rebus gestis enarrandis habita temporum ratione, eodem lapsus errore post Ariminense Concilium Liberii recenset exilium, atque Felicis subrogationem. Cæterum in hac ultima Liberii exturbatione neminem reperimus in locum ejus fuisse substitutum Episcopum, sed ab ipso Liberio Damasum presbyterum Vicarium esse relictum, quem a Felicis partibus stantem (ut demonstratum est) illo defuncto, Liberius una cum reliquis, concordia inita cum muneribus & honoribus recepit in clerum. Hæc quidem habent veterrima illa, antiquitate corrosa, in multis depravata, atque admixtione & additione aliqua labefactata Liberii Papæ Acta: ex quibus illud saltem non obscure significatur, Liberium exturbatum ab Urbe habitasse in cœmeteriis suburbanis, Novellæ & Ostriano nuncupatis: quem ibi positum Damasus, & alii ex clero Romano convenire solerent: ubi mansit usque ad Constantii obitum, qui contigit post annum sequentem; quando (ut testatur S. Hieronymus) reddita est

Liberius
pulsus ab
urbe, ha-
bitat in
cœmete-
riis,

Pax Ecclesiæ, & ad propria exturbati Episcopi redierunt.

Nec vero est quod vexationem hanc Liberii, qua coactus est in suburbiis habitare, possit quoquo modo cum priore vexatione conjungere, qua constat, abreptum noctu ab Urbe, veloci cursu Mediolanum perductum esse: restitutus vero a Constantio numquam in suburbanis commoratus est, sed (ut diximus) per Constantii ministros introductus quasi victor cum pompa in Urbem intravit: quamobrem moræ istæ in cœmeteriis Liberii ab Urbe extorris haud alii cuiquam temporari congruere possunt, quam exturbationi factæ post Ariminense Concilium. His igitur quæ sunt ex Damasi litteris recitata de Romano Pontifice, regulæ fidei Ariminensis subscribere renuente, atque iis quæ ex Sozomeno sunt recensita de Liberii exturbatione posteriore post Concilium Ariminense, ac denique accedentibus iis, quæ de expulsionem Liberii ab Urbe & habitationem in cœmeteriis enarrata sunt, in unum consentientibus; sed & quod taceatur a Damaso nomen Pontificis, expressum habetur a Sozomeno; & quæ confusa reperiuntur Acta Liberii, hac ex parte tum ex Damaso, tum ex Sozomeno clarius elucidantur: his, inquam, adeo concinne sibi invicem fide cohærentibus, nullus de his jure dubitandi locus videtur esse relictus.

In fragmentis S. Hilarii de Synodo Ariminensi a Pithæo repertis, da- & a Fabro una cum ejus vita editis, de mnato Liberio Papa ab Arianis in eodem Conciliabulo Ariminensi, haud est obscura mentio. Traditur enim, minime contineri potuisse illos ab ejus condemnatione, licet lætæ essent litteræ ejusdem Liberii nomine, quibus olim Athanasium condemnasset, & pacem cum Orientalibus iniisset. Hæc enim ibi leguntur: *Potamius & Epictetus, dum damnare Urbis Romæ Episcopum gaudent (sicut in Ariminensi Synodo continetur) audire hæc noluerunt. Quinetiam Fortunatianus Episcopus epistolam eandem rursus diversis Episcopis mittens, nihil profecit. Ut manifestum sit argumentum, postquam solutus ab exilio Liberius fuit, ipsum ab eorum communionem penitus recessisse.*

Quod rursus pertinet ad Ariminense Concilium: illud accuratius animadvertendum est ab aliis damnatum ut impium, ab aliis vero commendatum atque probatum ut Orthodoxum, quod illius considerandi diversa fuerit ratio diversorum. Rei tamen veritate perspecta, non nisi Catholicum & summa laude dignum idem Ariminense Concilium meruit appellari, in quo Ariana fidei professio Sirmii edita, & Arimini in concilio recitata, omnium Patrum sententia fuit explosa, & Nicæna confessio cunctorum suffragiis sta-

XLIX.
De tem-
pore ve-
xationis
hujus.

L.
Liberius
Papa ab
Arianis
damnatus.

LI.
Synodus
Ariminen-
sis jure
dicenda
Catholica.

stabilita; ac demum ei adversantes cum Ariani omnes, tum denique qui præsto erant Ursacius, Valens, ac socii, omnium sententia, anathemate condemnati: quibus omnibus absolutis, quorum causa vocati essent, Concilium pariter perfectum est: cum Patres, qui convenerant, de rebus gestis, per legatos & Synodalem epistolam, certiores reddentes Constantium Imperatorem, ut ad suas Ecclesias sibi redire liceret, missionem petierunt. Hucusque progressa est legitima Synodus, dicta Ariminensis.

LII. Quamobrem S. Athanasius jure hæc commendat, cum ait (a): *Quis igitur non approbaverit piam prudentiam Episcoporum Arimini congregatorum, qui tantum itineris laborem, tantaque periculis maris sustinuerunt, ut Arianam hæresin sapientes ab Ecclesia detraberent, & Patrum traditiones integras conservarent, sancta & canonica decreta facientes? Quisque enim eorum sibi persuadebat, si solveret aliquid ex decretis majorum, occasionem se daturum posteris, ut quod ipsi egissent, rescinderetur.* Ac rursus alibi (b): *Videntur autem illi, qui Ariminense Concilium in ore habent (de Arianis intelligit) ne illa quidem scire, quæ ibi acta sunt: quippe qui alioqui obticissent. Vos contra dilectissimi, compertum habetis ex iis, qui e vestro numero (Africanos alloquitur) ad Ariminense Concilium se contulerunt, quo modo Ursacius & Valens illic præsto fuere, & una cum illis Demophilus; eosque ideo depositos exauctoratosque esse, quod alia, quam quæ in Nicæno Concilio decreta essent, conscribere vellet. Quo tempore cum ab illis postularetur, ut Arianam hæresin anathemate damnarent, postulata præstare recusarunt, malebantque se potius ejus hæreseos duces præfictosque videri. Episcopi contra vere legitimi Christi servi, & fide recta præditi, numero ferme ducenti*, dicebant sufficere Nicæni Concilii dogmata; nec plus, nec minus aut quærendum, aut credendum esse. Hæc & Constantio significarunt, cujus jussu Concilium coierat. Verum qui Arimini exauctorati erant, profugientes ad Constantium, operam dedere, ut ii, quorum sententiis ceciderant, quam indignissime haberentur, &c. Et inferius: *At citant pro se Concilium Ariminense, cum liqueat eos etiam ibi exauctoratos depositosque fuisse.* Hæc ipse; qui & sæpe repetit; perperam ab Arianis Ariminense pro se citari Concilium, in quo sententiam condemnationis acceperant. Sed & S. Ambrosius (c) ad Valentinianum Imperatorem: *Major inquit, numerus Arimini Nicæni Concilii fidem probavit, Ariani decreta damnavit, &c.**

LIV. Quæ igitur post multos interlapsos menses, illata vi per tormenta legatis, & Ann. Eccl. Tom. IV.

Episcopis cæteris lato detentis carcere, nempe civitate Ariminensi, qua tenerentur inclusi, ab iisdem (ut vidimus) acta sunt; a legitimo Ariminensi Concilio a Patribus jure fuere discreta, atque reputata nomine Concilii indigna, quod jam pie sancteque fuerat absolutum. Quæ enim post tantum temporis ibidem, vi adhibita, procurata fuissent, alterius plane rationis & nominis vocat ea Athanasius (d): *Recentiora Arimini, cum ait: (d) Athanasius: Quis non odio habeat illos, qui, quæ Patrum sunt, abrogant, recentiora vero Arimini per vim, & metum extorta anteponunt? Quæ detestatus est S. Ambrosius, & pii omnes, utpote quod in eis nomen CONSUBSTANTIALIS abdicatum esset, & Christus creatura ex prava Arianorum consequentia videretur assertus: de quibus Ambrosius in nuper citata epistola ad Valentinianum Augustum: Cum iis, inquit, plane bene convenit Ariano, qui creaturam Christum dicit, quod etiam Gentiles atque Judæi promptissime consentunt. Hoc scriptum est in Ariminensi Synodo: meritoque Concilium illud exhorreo, sequens tamen tractatum Concilii Nicæni, a quo me nec mors, nec gladius poterit separare.* Hæc Ambrosius.

Ariani igitur eodem ferme modo, quo olim æmulati gloriam Concilii Sardicensis, alterum ejusdem nominis celebrarunt: & qui nuper Nicænum aliud, ad abolendum prius sanctum & œcumenicum, collegerant; id ipsum pariter in Ariminensem Catholicam Synodum præstiterunt, ut ad abolendam priorem rite vereque peractam, aliam ibidem per vim, & metum haberent, atque abrogata priore, hanc ipsam Ariminensem synodum nominarent: quam præconiis extollere, & in ore semper habere consueverunt: cujus veritatis aperiendæ causa, S. Athanasius insignem illam epistolam scripsit ad Africanos, in cujus prope exordio hæc habentur: *Quia audivimus, nonnullos hujus Nicæni fidei oppugnandæ cupidos, allegare Concilium Ariminense, quod ipsi jactitant auctoritatem obinuisse; necessario visum est, ut vos scripto certiores redditos admoneremus, ne istiusmodi homines tolerare velitis, &c.* Testatur quoque S. Augustinus (e), Arianos tamquam firmum sensum objicere consuevisse adversus Nicæni fidei veritatem Concilium Ariminense, pro cujus professione postea per Justinam Augustam a Valentiniano Imperatore rescriptum (f) iidem extorserunt, eo tempore, quo S. Ambrosius ab eadem hæretica Imperatrice dirissima pateretur, Consulibus Honorio & Evodio.

Sed & ad illustrandum ejusmodi conventiculum, & deliniendos animos Episcoporum, Constantii favor accessit, dum collatum novum Ecclesiis in Synodo pri-

Recentiora Arimini quæ.

(d) Athanasius ad Afric.

LV. Ariani falso præferunt Concilium Ariminense.

(e) Aug. contr. Maxim. l. 1. c. 3.

(f) l. 4. de fide Cath. C. Theod.

LVI. Constantius favit Concilio Arimini.

vilegium sustulit, anno sequenti rescribens ad eundem, qui eidem præfuit Synodo, Taurum Præfectum Prætorio, his verbis

(a) *In Ariminensi Synodo super Ecclesiarum & clericorum privilegiis tractatu habito, usque eo dispositio progressa est, ut juga, quæ videntur ad Ecclesiam pertinere, a publica functione cessarent, inquietudine desistente; quod nostra videtur dudum sanctio repulisse, &c.* Sed & rata habuit quæ statuta fuere ultimo loco Arimini, cum eadem, ad vim atque auctoritatem perpetuam obtinendam, allata sunt ad ipsum Imperatorem Constantinopoli tunc agentem, quo ab illo confirmarentur: quod ipse præstitit in fine præsentis anni; atque eis, qui ex Seleucia venerant, Episcopis ex Synodo, de quo mox dicturi sumus, tradidit subscribenda; id quidem Sozomenus testatur (b) his verbis: Porro autem Imperator ad hanc formam approbandam ideo inductus est, quod rationem duceret multitudinis Episcoporum qui Arimini convenerant. Et paulo post:

LVII. *Itaque cum in hac esset sententia, datum mandatum Episcopis, ut fidei formulæ in Concilio Ariminensi editæ consentirent. Et quamvis se pararet postridie ad pompam celebrandam, quæ more Romano Kalendis Januarii in creandis Consulibus fieri solet; tamen totum illum diem, & magnam partem noctis sequentis consumere decrevit, quoad Episcopi, qui Seleucia illo venerant, formulæ fidei ex Concilio Ariminensi allatæ subscriberent. Ita Sozomenus. De eadem confirmatione facta Constantinopoli, mentio habetur in superius citato Valentiniani Junioris rescripto, ubi hæc leguntur (c):* *Damus copiam colligendi his qui secundum ea sentiunt, quæ temporibus divæ memoriæ Constantii, sacerdotibus convocatis ex omni orbe Romano, expositaque fide ab iis ipsis, qui dissentire noscuntur, Ariminensi Concilio, Constantinopoli etiam confirmata, in æternum mansuræ, decreta sunt, &c.*

LVIII. His de rebus gestis Arimini enarratis: qualis ejus temporis esset Ecclesiæ status, Ruffinus hisce coloribus tanquam in imagine repræsentat (d): *Ea tempestate facies Ecclesiæ fœda admodum ac turpis erat: non enim, sicut prius, ab externis, sed a propriis vastabatur. Fugabat alius, alius fugabatur, & uterque de Ecclesia erat. Ara nusquam, nec immolatio, nec libamina; prævaricatio tamen & lapsus erat, ac ruina multorum. Similis pœna, sed impar victoria. Similiter concionabantur, sed non similiter glorificabantur: quia dolebat Ecclesia etiam illius casum, qui impellebat ad lapsum. Hæc Ruffinus; qui subdit mox de Liberio ea de causa ab Urbe expulso; de quo nos super egimus.*

LIX. *Est locus inter Ariminum atque Pisaurum, idemque Vicus, cui, Ca-*

tholica, nomen est, ad litus maris positus, cujus nominis ratio illa redditur, ex traditione a majoribus ad posteros propagata, quod post naufragium quod passa est fides Catholica in Ariminensi conventu, perpauci Orthodoxi Episcopi simul convenientes, illic seorsum ab Arianis sacra facerent, & Catholica communicatione Catholicos impertirent. Quod igitur illuc pergentes, se ire ad *Catholicam*, usitato more veteri loquendi, dicerent: inde factum est, ut semper idem nomen retinuerit locus ille, ut *Catholica* diceretur. Cæterum haud diu id facere concessum fuit, persecutione sæviante.

Etenim Arimini, ubi Concilium coactum est, tragœdia cœpit exordium. Nam Gaudentius Ariminensis Episcopus, qui, ingruente tum impietate, Imperatoria potestate, ad tempus excefferat, una cum quibusdam aliis Episcopis, Synodo jam posteriore penitus absoluta, ad suam Ecclesiam rediens, quæ ab Arianis essent gesta damnavit, & Marcianum presbyterum eadem labe infectum ejecit: quam ob causam Marciani Præsidis in se acre odium concitavit; a cujus militibus ad suburbia foras adductus, fustibus ac lapidibus impetitus, martyr gloriosus effectus est. Sed hæc in ejus Actis fusius enarrantur, ab illis diversa quæ spuria omnino habentur, in quibus ponitur S. Gaudentius ordinatus a Damaso Papa, cum constet, ipsum Pontificem sedere cœpisse post Concilium Ariminense, cui Gaudentius interfuisse dicitur. Cum vero pro fide Catholica una cum S. Gaudentio stetisse dicuntur sancti Episcopi Rosilus Popiliensis, & Mercurialis Episcopus Livienensis; de Mercuriali certum est, falsum esse: etenim obiisse ipsum anno Domini centesimo quinquagesimo sexto, ex inscriptione ad ejus sepulcrum ante paucos annos reperta (ut diximus in Notis ad Romanum Martyrologium novissime Antuerpiæ editis) certum est. Cæteri quoque Episcopi qui justis de causis ad Synodum non venissent, diversis in locis, a Valente ad hoc missis legato ad subscribendum Ariminensi impietati sollicitati sunt: renuentes vero, tum exilio, tum etiam aliis pœnis multati.

Inter alios autem Maximus Episcopus Neapolis in Campania, id facere omnino renuens, quantumlibet stomachi morbo laborans, durum tamen exilium subire coactus est: qui nihil ob eam causam remittens vigoris sacerdotalis, in Zosimum, suo loco suffectum ab Arianis, anathematis sententiam tulit; quæ quidem justo Dei judicio, nequaquam in cassum abiit, sed invasorem alienæ sedis ita perculit, ut cæteris fieret in exemplum contempti numinis, fidei temeratæ, ac temeritatis præsumptæ.

Nam (ut Marcellinus (e) auctor est)

ex

LX.
Gaudentius Episcopus Ariminensis martyr coronatur.

LXI.
Maximus Episcopus Neapolis quid passus ab Arianis.

(e) Marc. de schism. Urs. & Damas.

LXII.

Dirum
suppli-
cium Zo-
fimi Pseu-
doepisc.

ex eo tempore, cum coacto populo, per-
agere vellet Ecclesiasticas functiones, at-
que obire sacra; inter ipsa (inquit) ver-
ba sacerdotalia, ejus lingua protenditur,
nec valuit eam amplius revocare intra or-
ris meatum, eo quod contra modum natu-
rae extra os penderet, ut bovi anbelo. Qui
ut vidit se linguae officium perdidisse, e-
greditur basilicam: & (res mira) foris
verum in officium lingua revocata est. Ac
primum quidem intelligit, compleri in eum
sententiam martyris & confessoris. Sed hoc
ipsum toties passus est, quoties in basili-
cam diversis diebus intrare tentavit. De-
nique ob eam causam tandem cessit Episco-
patui, ut pristinum sibi officium linguae in-
tegre redderetur. Hæc Marcellinus, qui
& addit: Non res antiquas referimus,
quæ solent quadam ratione in dubium ve-
nire: nam & Zosimus hodie in corpore est,
usum linguae non amittens, postquam ma-
luit cum amissione Episcopatus vivere do-
lens suis impietatibus.

LXIII.
Ruffinus
Episcop.
Martyr.

Subdit præterea hæc de Ruffino Epi-
scopo miræ simplicitatis, sed summæ con-
stantiæ viro: In eum (inquit) sæviit E-
pictetus Episcopus Centumcellensis, Aria-
norum antesignanus, & sævus illorum
minister; qui eum deprehensum ante rhe-
dam suam tandiu currere coegit, quous-
que ruptis præcordiis, fuso sanguine ex-
piravit. Sciunt hoc (inquit) Neapolita-
ni in Campania, ubi reliquæ cruoris ejus
in obsessis corporibus demonia affligunt.
Idem quoque Marcellinus ista adjungit
de Potamone (hunc illum putamus, qui
auctor ponitur una cum Osio perfidiæ Sir-
mianæ, quem Potamius S. Hilarius nomi-
nat) quod cum jam a fide Catholica
defecisset, & prædio ob egregiam impie-
tatem a Fisco donatus esset: dum ad ip-
sum prædium invisendum ire festinat,
divinam mox ultionem, in via obitu re-
pentino præventus, excepit.

Potamo-
nis digna
ultio.

LXIV.
Florentii
Episcopi
dirum
suppli-
cium.

Addit quoque de Florentio Episcopo,
quod, licet minime subscripsisset, tamen
quia cum Arianis communicasset, cum in
conventu plebis sederet in throno suo,
repente divina virtute in terram elisus est,
ac palpitans foras sublatus; at cum vi-
res iterum resumpsisset, in thronum e-
gressus eadem quoque passus est; & rur-
sus foras ductus, ac tertio denique id ip-
sum obstinate pertentans, tertio elisus,
ora distorquens, misere animam exhala-
vit. Hæc omnia ex Marcellino. In qui-
bus autem ejusdem auctoris fides pericli-
tetur, suo loco dicemus. Pugnavit pro
defensione Nicænæ fidei signis atque pro-
digiis Deus, cum ejus prædicatores Epi-
scopi eandem condemnassent silentio.

(a) Socrat.
lib. 2. c. 31.

LXV.
Conci-
lium Sele-
ucienſe.

Sed jam ad Concilium Seleuciæ, eo-
dem tempore, quo Ariminense celebra-
tum in Oriente, convertamus orationem;
de quo in primis hæc Socrates (a): Se-
Ann. Eccl. Tom. IV.

leuciæ urbis Isauriæ, quæ Apera dicitur,
conveniunt Episcopi, scilicet Orientis. Ista
uno eodemque anno, Eusebio & Hypatio Con-
sulibus confecti sunt. Episcopi, qui con-
venerunt, erant numero centum sexaginta.
Totidem quoque Athanasius (b) Seleuciæ
Episcopus convenisse tradit. At de nu-
mero Episcoporum ibidem convenientium
paulo diversa Theodreti (c) sententia
reperitur, dicentis, centum quinquaginta
Episcopos interfuisse: quorum quadra-
gintatres Epiphanius (d) tradit fuisse ex
parte Acacii: erant enim & Ariani in hac
Synodo inter se divisi; quorum alii, nem-
pe Acaciani, Ætianorum consortes, Chri-
stum omnis cum Patre substantiæ exper-
tem esse, impie traderent: reliqui vero,
Semiariani dicti, erant diviniæ cum Patre
substantiæ assertores.

(b) Athan.
de Synod.

(c) Theod.
l. 2. c. 27.

(d) Epiph.
hæres. 73.

Vocatum quoque ad hanc Synodum fuis-
se tradit Severus (e) S. Hilarium Picta-
viensem Episcopum, in Phrygia jam an-
num quartum in exilio agentem; quod
nutu divino accidit absque aliquo prævio
Imperatoris mandato; nam ait: Interim
in Oriente, exemplo Occidentalium, Im-
perator jubet cunctos fere Episcopos apud
Seleuciam Isauriæ oppidum congregari; qua
tempestate Hilarius quartum jam exilii
annum in Phrygia agens inter reliquos
Episcopos, per Vicarium ac Præsidem datæ
evectiois copia, adesse compellitur, cum
tamen nihil de eo specialiter mandasset Im-
perator: Judices tantum generalem jussio-
nem secuti, qua omnes Episcopos ad Con-
cilium cogere jubebantur; hunc quoque in-
ter cæteros volentes miscere: ut ego con-
jicio, Dei nutu id ita gestum, ut vir di-
vinarum rerum instructissimus, cum de fide
disceptandum erat, interesset.

LXVI:

(e) Sever.
l. 2. vet.
edit.

S. Hila-
rius voca-
tus Seleu-
ciam ad
Synod.

Quid autem in itinere Seleuciam ven-
turus fecerit memoria dignum, Fortuna-
tus (f) narrat his verbis: Dum quoddam
castellum adiisset, die Dominico ingressus
est templum: moxque Florentia puella Gen-
tilis irrumpens multitudinem populi, vo-
ce magna, servum Dei illuc advenisse te-
stata est; & ad pedes ejus accurrens, non
cessavit petere, nisi signum Crucis ab ipso
sibi fieri fideliter impetrasset: quam Flo-
rentius pater secutus est, & cuncta fami-
lia in nomine Domini meruerunt pariter
baptizari. Quæ Florentia relictis pa-
rentibus, vestigiis ejus inherens, usque
Pictavos perducta est: patrem vero se ha-
bere, non a quo generata est, sed per quem
regenerata est, prædicabat. Cumque Seleu-
ciam Hilarius pervenisset, magno favore
a cunctis exceptus est, eo quod divina
misericordia prudentissimum virum, & sin-
gulari eruditione confertum, in spectacu-
lum mundi perduxerit, ubi erat de fide
censendum. Hæc Fortunatus.

LXVII.

(f) Fortun.
in Vita S.
Hilarii.
Florenti-
us cum
sua fami-
lia ad fi-
dem con-
versus.

Missi sunt ab Imperatore duo Comites, LXVIII.
qui Synodo interessent; de quibus Socra-
tes

(*) *Socrat.* *tes (a): Aderat (inquit) una cum illis*
Leonas, vir in aula Imperatoris perquam
illustris; quo præsente, erat Imperatoris
edicto mandatum, ut de fide quæreretur.

Lauricio etiam, militum, qui in Isauria
versabantur, Duci, erat imperatum, ut
Episcopis, si quod opus esset, suppedita-
ret. Missum fuisse hoc anno Lauricium
Ducem, adjecta Comitis dignitate, in I-
sauriam a Constantio Imperatore ad com-
pendendos latrones Isauricos, Ammianus
est auctor (b): In eo igitur loco (subdit
Socrates) ad quintum Kalend. Octobris
congregati, disputavere; resque disputa-
tæ, per scribas in publicos commentarios
relatæ fuere; nam aderant scribæ manu:
celeriter & exercitata, qui ea, quæ diceban-
tur, notarent: quæ quidem in libro Sabi-
ni, qui, Collectio rerum in Concilio ge-
starum, inscribitur, uberius fususque ex-
plauata studiosus quisque poterit pro arbi-
tratu evolvere: nos autem rerum capi-
tadumtaxat breviter perstringemus. Chron-
nographia vero hujus Synodi ab Athana-
sio (c) sic describitur: Mensis erat a Ro-
manis September, ab Ægyptiis Thoth, a
Macedoniis Gorpeus nominatus: ejus au-
tem mensis decima sexta secundum Ægy-
ptios dies, in quam qui vocati fuerant,
convenere. Secundum Romanos, vigesi-
maseptima mensis Septembris.

(*) *Socrat.* *tes (a): Aderat (inquit) una cum illis*
Leonas, vir in aula Imperatoris perquam
illustris; quo præsente, erat Imperatoris
edicto mandatum, ut de fide quæreretur.
Lauricio etiam, militum, qui in Isauria
versabantur, Duci, erat imperatum, ut
Episcopis, si quod opus esset, suppedita-
ret. Missum fuisse hoc anno Lauricium
Ducem, adjecta Comitis dignitate, in I-
sauriam a Constantio Imperatore ad com-
pendendos latrones Isauricos, Ammianus
est auctor (b): In eo igitur loco (subdit
Socrates) ad quintum Kalend. Octobris
congregati, disputavere; resque disputa-
tæ, per scribas in publicos commentarios
relatæ fuere; nam aderant scribæ manu:
celeriter & exercitata, qui ea, quæ diceban-
tur, notarent: quæ quidem in libro Sabi-
ni, qui, Collectio rerum in Concilio ge-
starum, inscribitur, uberius fususque ex-
plauata studiosus quisque poterit pro arbi-
tratu evolvere: nos autem rerum capi-
tadumtaxat breviter perstringemus. Chron-
nographia vero hujus Synodi ab Athana-
sio (c) sic describitur: Mensis erat a Ro-
manis September, ab Ægyptiis Thoth, a
Macedoniis Gorpeus nominatus: ejus au-
tem mensis decima sexta secundum Ægy-
ptios dies, in quam qui vocati fuerant,
convenere. Secundum Romanos, vigesi-
maseptima mensis Septembris.

(e) *Athanas.*
lib. de Syn-
od.

LXIX. Antequam in confessum irent Episcopi,
Fides Hilarii explorata.

(d) *Sever.*
l. 2. vet.
edit.
autem hæc de his scribit (d): Primum
quæsitus est ab eo, quæ esset Gallorum fi-
des: quia tum, Arianis præva de nobis
vulgantibus, suspecti ab Orientalibus ha-
bebamur, trionymam solitarii Dei unio-
nem secundum Sabellium credidisse. Sed
exposita fide sua, juxta ea quæ Nicæe er-
rant a Patribus conscripta, Occidenta-
libus perhibuit testimonium. Ita absolutis
omnium animis, intra conscientiam commu-
nionis, necnon etiam in societatem recep-
tus, Concilioque adscitus est. Hæc de
Hilario Severus: at non sic intelligen-
dum, Hilarium ab illis acceptum in com-
munionem, quod ipse cum Arianis com-
municaverit; sed receptum esse ad dicen-
dam sententiam in Episcoporum confes-
su: communicasse tamen cum iis, qui erant
Nicææ fidei assertores: erant hi Epi-
scopi Ægypti, quorum ipse Hilarius scri-
bens ad Constantium meminit. At de re-
bus diebus singulis gestis, in hunc modum
Socrates (e):

(e) *Soc. lib.*
2. cap. 31.

LXX. Primo die, quo conveniebant, Leonas
jussit, ut quod cuique videretur, id li-
bere quisque proponeret. Verum qui ad-
erant, dicebant, non prius debere quic-

quam in quæstionem vocari, quam illi,
qui in Concilio desiderabantur, advenia-
rent. Desiderabantur enim Macedonius Epi-
scopus Constantinopolitanus, Basilus An-
cyræ, & alii nonnulli, qui, suspicantes
se in crimen adductum iri; dedita opera
abfuerunt: Macedonius autem morbum
causam absentia suæ attulit, Patrophilus
lippitudinem; & ob hanc causam sibi in
suburbanis Seleuciæ necessario commorandum
duxerunt. Singuli alii alias caustis ab-
sentia afferunt. Cum vero Leonas diceret,
etiam illis absentibus quæstiones oportere
poni; responderunt Episcopi, nihil ante in
disputationem vocandum, quam in eorum
vitam & mores, qui accusabantur, esset
diligenter inquisitum. Fuerant enim jam
ante in crimen vocati Cyrillus Hierosoly-
morum Episcopus, Eustathius Sebastæ ur-
bis Armeniae, & quidam alii: ex qua re
gravis contentio inter eos, qui aderant,
orta est; dum pars vitam eorum qui insi-
mulabantur, ante excutiendam esse dice-
bant; pars, nihil prius quærendum, quam de
fide disceptaretur. Contentionem illam au-
ceps & ambigua Imperatoris sententia ex-
citavit: nam litteræ ab eo ad Concilium
afferebantur, quæ nunc hoc, nunc illud
primum quærendum præceperunt. De qua
re contentio exorta, eos qui aderant, va-
rie distraxit: quæ res origo & causa fuit,
ut illud Concilium Seleuciæ in duas partes
divideretur; quorum alteri Acacius Cæsa-
reæ Palæstinæ Episcopus, Georgius Ale-
xandriae, Uranius Tyri, & Eudoxius An-
tiochiæ, cum quibus triginta alii solui
conspirabant, præfuere: alteri Georgius
Laodiceæ urbis Syriae Episcopus, Sophro-
nius Pompejopolis quæ est in Paphlagonia,
& Eleusius Cyzici, cum quibus alii etiam
complures consentiebant.

Horum autem mutua inter se constata
discordia ab Athanasio sic describuntur (f):
Ibi cum multi accusarentur, multi quoque
accusarent, & contra alios vociferarentur;
Acacius Patrophilus, Uranius & Ty-
ro, & Eudoxius, qui in Antiochenam Ec-
clesiam insiluit, Leontius, & Theodotus,
Evagrius quoque, & Theodulus, & Geo-
rgius ex orbe terrarum abactus, rem calli-
dam instituunt. Formidantes enim proba-
tiones suorum accusatorum, alios homines
hæreticæ factionis sibi veluti mercenarios
ad impietatem addictos, & a Secundo,
per Synodum maximam exauctorato, ad
ordines Ecclesiasticos promotos, in socie-
tatem adjuvare: inter quos fuere Libyci
homines, Stephanus, Syras*, & Pollux,
de diversis criminibus accusati: istis ad-
didere Pancratium, Ptolemæum, & Mele-
tium quemdam, sub ea specie, quasi vi-
delicet de fide inquirere vellent: verum
non ita fallere potuerunt, quin intellectum
sit eos metuere accusatores, & hæresin de-
fendere. Postea secessione facta, discissi
sunt

LXXI.
(f) *Athanas.*
de Synod.
Discordia
inter ipsos
Arianos.

* Seras.

sunt; alique Acacio, sed pauci & suspecti, adhasere; alii vero, qui illum reliquerant, magno numero fuere. Acacius autem cum suis, immani vecordia audaciaque plane abnegarunt Nicæni Concilii scripta, ipsam Synodum diffamantes: alii vero, hique permulti, reliqua Synodi approbabant, tantummodo de voce Consubstantialitatis, quasi obscura, cavillantes. Subdit his Socrates (a): Quare cum multum ipsi inter se usque ad vesperam digladiati fuissent; tandem Silvanus Ecclesiæ Tarsensis Antistes magnopere vociferabatur; nullam novam fidei formulam describendam esse; sed eam, quæ Antiochiæ in dedicatione Ecclesiæ descripta erat, debere integram servari. Quod cum dixisset; qui parti favebant Acacii, se inde subducunt; qui autem in alteram partem propendebant, fidei formulam Antiochiæ editam proferunt; atque illa perlecta, Concilium illo die dimissum est.

(a) Socr. u.
bi sup. lib.
2. c. 31. &
32.

LXXII.
Secunda
Sessio
Concilii
Seleucien-
sis.

Postridie vero in Ecclesiam quæ est Seleuciæ (erat hæc S. Theclæ Martyrium) foribus oclusis, fidei formulam perlectam, subscriptionibus suis ratam fecere. Pro illis autem qui desiderabantur, eorum lectores & diaconi, ibi tum presentes (nam qui aberant, per illos se fidei decisionem approbaturus significarunt) illi formulæ subscripserunt. Ab Acacio autem & ejus factione, ea quæ in illo Concilio confecta erant, propterea admodum reprehendebantur, quod oclusis Ecclesiæ januis, illis subscripserant: Nam ea, inquit Acacius, quæ in occulto geruntur, ut neququam probari debent, ita sunt plena admodum suspicionis. Ista vero dicebat, quod esset illi in animo, alteram fidei formulam, quam habebat ibi paratam, introducere. Eam igitur coram principibus Lauricio & Leona perlegit: ad quam solam stabiliendam omni cura & cogitatione incubuit. Secundo die Concilii hæc acta sunt, præterea nihil.

LXXIII.
Tertia
Sessio
Concilii
Seleucien-
sis.

Tertio autem die Leonas dedit operam, ut pars utraque in unum conveniret. Quo quidem die tum Macedonius Episcopus Constantinopolis, tum Basilius Ancyræ aderant. Et cum utrique isti in unam eandemque partem, Acacio videlicet adversariam, convenissent, Acaciana factio ad Concilium accedere noluit; Oportere, inquit, eos ante e conventu ejici, qui & jamdudum abdicati fuerant, & in præsentia erant insimulati. Ubi vero post multam contentionem hæc pars fuit superior, decedunt a Concilio hi qui erant accusati; in quorum loco Acacius cum suis succedit. Tum Leonas ait: Libellum quidem sibi ab Acacio datum; sed quod fidei formula esset, quæ eorum sententiam, qui partes contrarias tuebantur, partim clam, partim palam & aperte oppugnabat, eos prorsus celavit. Postquam illi qui aderant con-

venere, pro certo persuasi, libellum nihil minus quam fidei formulam in se complecti; tandem fidei formula ab Acacio composita, cum præmio perlecta est, quæ se habet ad hunc modum:

A nobis quidem, qui heri (hoc est, ad quintum Kalendas Octobris) ex Imperatoris edicto Seleuciæ urbis Isauriæ convenimus, summo studio laboratum est, ut pax in Ecclesia rite conservaretur; deque fide, sicut Prophetica Evangelicæque voces nos docent (ita enim a sanctissimo Imperatore Constantio imperatum est) tranquillis sedatisque animis disceptaretur; atque adeo nihil contra sacras Scripturas in fidem induceretur Ecclesiasticam. Verum cum essent in Concilio nonnulli, qui hos contumeliis vexare, illis ora obturare, loquique prohibere, alios invito excludere quosdam ex variis provinciis, qui erant abdicati, sibi adungere, eosque contra veterem Ecclesiæ canonem secum habere, cœperint: ipsum Concilium (sicut Lauricius illustrissimus Provinciæ Præfectus suis ipsius oculis coram aspexit) gravissimo tumultu sane redundavit. Sed quorsum ista? Ut intelligatis, nos fidem in dedicatione Ecclesiæ Antiochenæ celebrata expositam confirmatamque minime rejicere, sed eam hic in medium adducere: quandoquidem constat, patres nostros id temporis in hac proposita de fide controversia inter ipsos consensisse. Verum quoniam hæc voces, Consubstantiale, & Æquiconsubstantiale, cum superioribus temporibus, tum adhuc nonnullorum animos magnopere conturbant; atque adeo fides a quibusdam, qui Filium Patri dissimilem asserunt, innovari dicitur; idcirco tum Consubstantiale, tum Æquiconsubstantiale, tamquam verba a Scripturis abhorrentia, rejicimus: tum verbum, Dissimile, anathema judicamus; omnesque qui illius verbi patrocinium suscipiunt, ab Ecclesia ducimus penitus alienos. Similitudinem autem cum Patre fitentur, manifesto Apostolum secuti, de Filio sic loquentem: Qui est imago Dei invisibilis.

Confitemur igitur, & credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, effectorem cælorum & terræ, visibilem & invisibilem. Credimus quoque in Dominum Jesum Christum Filium ejus ab eo sine affectione ante omnia sæcula genitum, Dei Verbum, de Deo unigenitum, lumen, vitam, veritatem, sapientiamque; per quem omnia facta sunt, quæ in cælis, quæ in terra, sive visibilia sunt, sive invisibilia. Hunc credimus in fine sæculorum carnem ex sancta Virgine Maria sumpsisse, &c. atque in fine hæc habent: Eos autem, qui præter hanc fidem, aliam ullam prædicaverint, alienos ab Ecclesia Catholica esse decernimus. Ista quidem fidei formula fuit ab Acacio edita, cui tum Acacius, tum ejus factionis fau-

LXXIV.
Acacii Fi-
dei for-
mula.

LXXV.
Ipsa per-
fidia pro-
fessio.

fautores, qui totidem erant numero, quot paulo ante commemoravi, subscripsere. Contra quam, cum erat perlecta, Sophronius Pompejopolis, quæ est in Paphlagonia, Episcopus, in hunc modum (ut ejus verbis utar) vociferatus est: Si nova in dies singulos nostræ ipsorum voluntatis & sententiæ prolatio, sit formula fidei; fieri non potest, quin accuratam veritatis perceptionem simul brevi prorsus amissuri. Sic Sophronium locutum accepimus. Ac meo quidem judicio, si qui eum ætate anteirent, quique eodem tempore cum illo viverent, eadem semper de fide Concilii Nicæni in animos induxissent, omnis seditiosa, & turbulenta concertatio prorsus extincta fuisset, hicque temerarius, & inconsultus in Ecclesiis tumultus minime dominatus esset. Verum quemadmodum istæ res se habeant, viderint illi, qui plus diligentia pollent & solertia. Ubi multa de hac re, deque illis qui essent in crimen vocati, ipsi inter se ultro citroque agitassent, tandem Concilium dimissum est.

LXXVI.
Quarta
Sessio.

Quarto die in unum conveniunt omnes: iterum verbis digladiantur. Inter quos Acacius talem profert sententiam: Si fides Nicæna erat olim semel mutata, & postea sapius; quid obstat, quo minus jam etiam nova fidei formula describatur? Ad hæc respondet Eleusius: Concilium in præsentia convocatum, non ut discat quæ didicerit, neque ut fidem accipiat, quam non habuerit; sed ut fide Patrum incedens, ab ea ad extremum vitæ diem non aliquando defleat. Ejusmodi verbis Acacii sententiæ occurrit Eleusius, fidem Patrum, fidem Antiochiæ expositam appellans. At huic etiam poterit occurri: Quomodo, Eleusi, eos qui Antiochiæ convenerunt, Patres nominas; illorum autem majores, Patres esse inficiaris? Nam qui fuere Nicææ coacti, fideique Consubstantialis consenserunt, magis proprie Patres vocari convenit; tum quod tempore antecesserint; tum quod qui convenerunt Antiochiæ, ab illis fuerint ad sacerdotii dignitatem delecti. Quod si, qui erant Antiochiæ congregati, suos ipsorum Patres e medio sustulerunt, isti illorum posterii parricidas imprudentes sequuntur. Et quæ ratione, amabo te, eorum delectum, & ordinationem tamquam probam & spectatam amplectuntur: fidem autem, tamquam parum sinceram, & exploratam, irritam faciunt? Nam si illi Spiritum sanctum non habebant, qui per ordinationem in quemque descendit; isti sacerdotii functionem non acceperunt. Qui enim accipe-

re potuerunt, cum daretur ab his qui eum non habuerunt? Ista certe contra Eleusii sententiam non inscite dici possunt.

Rursus alia inter ipsos quæstio orta est. Cum enim factio Acaciana, in fidei formula perlecta, Filium Dei Patri similem assereret; quæsitum est, qua in re Filius similis esset Patri. Respondet Acacius, Filium non substantia, sed sola voluntate Patri similem esse. At pars adversaria, eum substantia Patri similem, constanter affirmavit. De hac controversia toto illo die certatum est: Acaciusque probe refutatus, cum quæreretur ab illo, qua ratione in libris, quos ediderat, Filium omnibus in rebus Patri similem affirmasset; jam tamen similitudinem, quæ est Filii cum Patre, per substantiam omnino denegaret? tum ille: Nemo (inquit) vel qui olim, vel qui recentiore memoria fuit, ex libris, quos scripserit, judicari solet. Cum multa essent de hac controversia in utramque partem accurate disputata, nec tamen posset de illa inter eos convenire; Leonas consurgens, Concilium dimisit. Hunc igitur exitum habuit Concilium Seleuciæ congregatum.

LXXVII.
Nova
quæstio
proposita.

Postridie ejus diei, cum de eo continuando rogaretur, noluit denuo cum illis in unum locum convenire; sed dixit, se ab Imperatore misum, ut Concilio concorditer interesset; verum cum nonnulli inter se dissentiant, non possum (inquit) adesse. Abite ergo, & in Ecclesia nugus agite. Quare confecta, Acaciana factio, occasionem, quam optabat, sibi datam existimans, ad Concilium denuo accedere recusavit. Qui autem alterius partis erant, in Ecclesiam convenientes, accersunt Acacium cum suis, quo de Cyrillo Hierosolymorum Episcopo decideretur. Hoc loco intelligamus oportet, Cyrillum jam antea accusatum fuisse (qua de re certe non habeo dicere) & ab Episcopatu summotum, quod sæpenumero, ut de eo decerneretur, accersitus, jam per duos annos continuos, uti eo pacto criminatione elaboretur, non omnino comparuerit. Qui simulatque de gradu esset dejectus, appellationis libello ad eos, qui eum dejecerant, misso, ad majores Judices provocavit. Cui quidem appellationi Constantius Imperator suffragatus est: atque a Cyrillo solo, ac primo, perinde ac si res apud laicos Judices ageretur, contra Ecclesiastici canonis consuetudinem, provocatum est.

LXXVIII.
Leonas
Comes iratus
impedit
Conventum
Episcopo-
rum.

Quidnam vero his verbis sibi velit Socrates, haud sane percipio: nam quod dicit, provocare ad majores Judices, fuisse con-

LXXIX.

PAGIUS
III.
Synodus
Constanti-
nopolita-
na.

Ad num. LXXIX. & seqq. Propter eandem rationem celebrata hoc anno Synodus Constantinopolitana, quæ mense Decembri cœpit, & in annum sequentem continuata est. Sozomenus enim lib. 4. cap. 23. ait, primum de quæstione Aetii judicium ferre jussu esse Honoratum, quem

paulo antea Constantius primum omnium Præfectum urbis Constantinopolitana creaverat. Et paulo post subjungit: Cumque postridie ad solennem Consulatus pompam se pararet, sicuti moris est apud Romanos Kalendis Januariis. Honoratus hoc anno creatus est Præfectus urbis Constantinopolitanæ,

CHRISTI
359.LIBERII PAP.
8.CONSTANTII IMP.
23.

Cyrylli appellatio legitima ne fuerit. contra regulas: ignorasse certe visus est canones Sardicensis Concilii, & alia antiquiora jura, atque Ecclesie consuetudinem. Et quid ait id primo aditatum a Cyrillo, cum constet de Athanasio ab Arianis damnato in Conciliabulo Tyrio, & aliis, ad Romani Pontificis iudicium confugisse? Si vero intelligit fortasse, Cyrillum ad Constantium provocasse (quod non liquet) certe nec id ipse primus tentavit, cum hoc seculo plura sint exempla de Donatistis provocantibus a iudicio Episcoporum ad Constantinum. Quod vero nulla sit mentio, Cyrillum appellasse Romanum Pontificem; causa in promptu est: cum enim idem auctor dicat, damnationem Cyrilli accidisse ante biennium; satis liquet, eo tempore Germanum Ecclesie Episcopum Liberium causa fidei exulasse. Sed ad Seleuciana Acta redeamus, hæc prosequencia de Cyrillo:

LXXX. Tandem (a) Seleuciam, uti de eo iudicium fieret, adventavit: & ob eam causam Episcopi Acacium cum suis (ut paulo ante dixi) accersivere: quo non solum de Cyrillo, verum etiam de illis reis qui ad partes Acacii confugissent, decideretur. At ubi sæpius accersiti non venerunt: illum ipsum Acacium, Georgium etiam Episcopum Alexandria, Uranium Tyri, Theodorum Cheretaporum urbis Phrygiae, Theodosium Philadelphie, quæ est in Lydia, Evagrium Mitylenes insula, Leontium Tripolis Lydiae, & Eudoxium, qui primo Germanicia Episcopus fuit, postea Episcopatum Antiochia, quæ est in Syria, callide adeptus est, abdicarunt; quin etiam Patrophilum, quod a Dorotheo presbytero accusatus, & ab illis accersitus non morem gessisset: atque istos solos abdicarunt. Asterium autem, Eusebium, Abgarum, Basilicum, Philum, Philedium, Eutychium, Magnum, & Eustathium excommunicarunt; decreveruntque, ut usque eo in illo manerent statu, quoad ipsi pro se respondentes, sua crimina diluerent. Quibus rebus confectis, litterisque ad abdicatorum Ecclesias, quæ illas de ipsis certiores facerent, datis, Anianum loco Eudoxii Episcopum Antiochia constitutum: quem factio Acaciana comprehendens, Leonæ & Lauricio tradit: illum in exilium ejiciunt. Quo facto, Episcopi, qui Anianum ordinaverant, contestatione apud Leonam, & Lauricum contra Acacianam factionem usi sunt; qua significabant, iudicium Concilii violatum esse. Cæterum ubi nihil perfecere, Constantinopolim, quo de rebus in Conci-

lio iudicatis Imperatorem docerent, recta contendunt. Hactenus Socrates de Actis Seleuciae: ex Sabino tamen Macedonia, quem parum fidelem in recensendis rebus a professoribus Nicæne fidei gestis, idem auctor superius testatus est; ut non mirum videatur, si de Hilario, qui interfuit eidem Synodo Seleuciensi, nullam visus sit habuisse mentionem. Cujus quænam partes fuerint, audiamus ab ipsomet Hilario de his agente adversus Constantium Imperatorem; apud quem nonnulla leguntur, quæ apud Socratem desiderantur; ait itaque (b):

Quæ enim dicturus sum, non aliunde cognovi, sed ipse audiui, & præsens affui cum gerebantur (in Christo itaque non mentior, quia discipulus veritatis assisto) Orientalium in Seleucia Synodo ubi reperi tantum blasphemorum, quantum Constantio placebat: nam post secessionem meam deprehendi, ut Christum centum quinque Episcopi ὁμοῖοσιον, idest, similis essentia, profiterentur; & soli Ægyptii, præter Alexandrinum hæreticum (Georgium videlicet) ὁμοῖοσιον constantissime obtinerent. Cogente itaque Leona Comite, in unum omnes congregati sunt ex his, qui ὁμοῖοσιον prædicabant. Aliqui eorum nonnulla pie verbis præferebant, quod & ex Deo esset, idest, de substantia Dei Filius, & semper fuisset. Qui vero ὁμοῖοσιον defendebant, nihil nisi profanissimum asseriebant, negantes quicquam substantia Dei simile esse posse, neque de Deo posse existere generationem, sed esse Christum, creaturam. Itaque quod creatus esset, id ei nativitas deputaretur: ex nihilo autem esse, & idcirco non esse Filium, nec Deo similem. Loquor autem vobis, quod ipse recitari in conventu publice audiui; quod prædicatum ab Episcopo Antiochia, exceptum habebatur. Hæc ergo ita dicta esse ab eo, commemorantur: erat Deus quod est. Pater non erat, quia neque ei Filius. Nam si Filius, necesse est ut femina sit, & colloquium sermonis, & compunctio conjugalium verbi, & blandimentum, & postremo ad generandum naturalis machinula. O miseræ aures meas, quæ tam funestæ vocis sonum audierunt, hæc de Deo ab homine dici, & de Christo in Ecclesia prædicari! Post multas autem istiusmodi impietates, cum Patrem, & Filium ex nominibus potius quam ex natura comparasset, ait: Quantum enim Filius se extendit cognoscere Patrem, tantum Pater super extendit se, ne cognitus Filius sit.

Qui-

PAGIUS ut docet Idacius in Fastis, Eusebio & Hypatio Coss. Ipso anno primum processit Constantinopoli Præfectus Urbis nomine Honoratus die III. Idus Decembris. Idem habet Chronicon Alex. nisi quod pro Decembri mense, September in eo per errorem, ut videtur, ponitur. Quare cum Honoratus Præfectus Urbis Constantinopolitanæ, ius-

su Imperatoris huic Synodo præfuerit, ut testatur Sozomenus citatus, sub hujus anni finem ea Synodus inchoata. Interim notandus character quinterum Quinquennialium Constantii in Præfectura Honorati. Annis enim quibus hujusmodi solennia edita, novitates de more inductæ.

(b) Hilario. cont. Constant.

LXXXI. Acta Synodi Seleuciae ex S. Hilario.

Quibus recitatis, tumultus exortus est.

LXXXII. Cum autem intellexissent & hi qui dis-
Miræ, & horrendæ blasphemæ Ari-
norum. similem Deum dicunt, humanas aures tan-
tæ impietatis verba suscepturas non esse ;
rursum hi ipsi Palatii potius quam Ec-
clesiæ Episcopi, fidem scribunt ὁμοῦσιον, &
ὁμοῦσιον dissimilitudinem damnant. Quod
cum contrarium ipsi sensui audientium esse
set ; ipse ego quemdam eorum, qui forte
ad me pertentandum accesserat, quasi ig-
norans rerum gestarum, percunctatus sum
quid sibi vellet istud, ut qui unam substan-
tiam Filii esse cum Patre damnasset, vel es-
se similis substantiæ denegasset, dissimilitu-
dinem damnarent. Tunc mihi ait, Christum
Deo similem non esse, sed similem Patri es-
se. Rursus hoc obscurius mihi adhuc videba-
tur. De quo cum iterum interrogarem,
tunc hæc ita locutus est: Dico enim dissi-
mitem Deo esse, similem Patri posse intel-
ligi: quia Pater voluisset creaturam
istiusmodi creare, quæ similia sui vellet:
& idcirco similem Patri esse, quia vo-
luntatis esset potius Filius, quam divini-
tatis: dissimilem autem Deo esse, quia ne-
que Deus esset, neque ex Deo, idest, de
substantia Patris, natus esset. Hæc audi-
ens, hebui, neque credidi; donec publice
ex consensu omnium eorum profanissima hu-
jus similitudinis ratio prædicaretur. Qui
autem ὁμοῦσιον prædicabant, omnes, qui ma-
xime sine aliquo impietatis pudore impru-
dentissima hæc loquebantur, condemnave-
runt. Condemnati ad Regem suum convo-
laverunt, &c. Hucusque de Actis Seleuciæ
Hilarius.

LXXXIII. Hoc eodem anno, dum adhuc pende-
ret Ariminense Concilium, dum, inquam
Episcopi Arimini congregati illic detine-
rentur licet inviti, agitur ab Acacianis
præsente Constantio (quem hoc anno
Constantinopolim rediisse, Ammianus (a)
quoque testatur) Synodus Constantinopoli-
tana. Antequam enim solveretur Con-
ventus ille Ariminensis, hanc actam esse Sy-
nodum, S. Athanasius non obscure signifi-
cat, dum ait (b) novam fidei professio-
nem scriptam esse Constantinopoli, atque
eam missam ad eos qui Arimini conven-
erant. Sed ratio temporis hoc ipsum per-
suadet. Nam qui coiverant Seleuciæ
(ut dictum est) quinto Kalendas O-
ctobris, atque ibi quatuor diebus,
quatuor celebratis sessionibus, manserunt,
& dissidentes inter se, concito gradu con-
volarunt ad Imperatorem Constantinopo-
lim: jam circa hujus anni ultimos men-
ses hanc Constantinopoli Synodum cele-
brasse perspicue demonstrantur: cum &
etiam constet de professione Ariminensi
ab Episcopis extorta, eam perlatam esse
Constantinopolim ultima ferme (ut dixi-
mus) præsentis anni die.

LXXXIV. His igitur hunc in modum de tempo-
re hujus Synodi elucidatis, de ipsa modo

agendum est. Dimissi jam erant qui con-
venerant Seleuciæ, & decem tantum ex
parte Basilii Ancyrani ad Imperatorem se
legati contulerant: quos Acacius cum suis
præverterunt, atque præoccupaverunt au-
res Imperatoris: cum alioqui tum ex re-
bus gestis Seleuciæ, tum ex his quæ Con-
stantinopoli facta sunt, ipse Imperator sem-
per sit vitus propensior in Acacium. Ex
sententia itaque Acacii a Constantio indi-
citur Synodus Constantinopoli, eademque
festina: nam convocati sunt tantummodo
ex proxima provincia (ut tradit Socra-
tes c) Episcopi Bithyniæ, inter quos ad-
venit Mares Chalcedonensis, omnes nu-
mero quinquaginta. De festino horum ad-
ventu Seleucia Constantinopolim, fidem
facit in primis S. Hilarius, cum ait (d):
Condemnati ad Regem suum advolarunt,
exceptique honorifice, impietates suas quan-
ta potuerunt ambitione confirmaverunt, si-
mitem Deo esse, vel ex Deo natum, vel
naturalem esse Filium denegantes. Et in-
ferius quonam prætextu Constantius haud
invitus passus sit ablegari nomen Substan-
tiæ, & Consubstantialis, idem docet his
verbis, cum eum redarguit:

Utitur etiam nunc, ut in cæteris ante,
artis suæ consuetudine, ut per recti spe-
ciem prava confirmet, & per rationis no-
men insana constituat: Nolo (inquit) ver-
ba, quæ non scripta sunt, dici. Hoc tan-
dem, rogo, quis Episcopus jubeat? & quis
Apostolicæ prædicationis veterem formam?
Dic prius, si recte dici putas: Nolo ad-
versus nova venena novas medicamentorum
comparationes: Nolo adversus novos ho-
stes nova bella: Nolo adversus novas in-
sidias consilia recentia. Et paulo post:
Novitates vocum, sed profanas, devitari
jubet Apostolus: Tunc pias excludis? &c.

Ex sententia igitur Acacianorum scri-
pta est tunc Constantinopoli in Synodo no-
va fidei formula, quam novam numerat
Socrates earum quæ post Nicænum Con-
cilium ab Arianis sunt diversis tempori-
bus in hanc diem conscriptæ. Sed & ad
hanc illud impietatis additum, ut, sicut
abolitum est ab eis nomen substantiæ, ita
etiam damnatum sit silentio nomen substan-
tiæ. Unde S. Athanasius (e): Constans
Constantinopolim profecti, veluti ejus sententiæ
pœnitundine affecti essent (eorum scilicet,
quæ Seleuciæ scripserunt) suo more im-
mutaverunt, additis nonnullis dictis; ut
nefas esset, hypostasim dicere de Patre, Fi-
lio, & Spiritu sancto: eaque transmisere-
runt ad eos qui Arimini convenerant: co-
egeruntque homines istarum Provinciarum
subscribere; exactis per Constantium in
exilium, quicumque auderent contradicere.
Sunt autem ista: Credimus in unum Deum,
&c. Et post multa, hæc in eadem insunt
professione: Nomen autem substantiæ simpli-
cius a Patribus editum, quia ignotum popu-
lis

Legati ex
Synodo
Seleuciæ
ad Con-
stantium

(c) Socr.
lib. 2. c. 33.

(d) Hilar.
cont. Con-
stant.

LXXXV.
Stulte
novam vo-
cem vi-
tant A-
riani.

LXXXVI.
Nova fi-
dei for-
mula ab
Arianis
scripta.

(e) Athan.
lib. de Sy-
nod.

Substan-
tiæ no-
men fu-
blatum ab
Arianis.

lis scandalum affert, & in sacris litteris non continetur, placuit de medio tolli, & omnino nullam ejus mentionem debere fieri: quoniam sacrae litterae nusquam substantiae Patris & Filii meminere, immo ne hypostasis quidem, siue subsistentia de Patre, & Filio, & Spiritu sancto, nominari debet. Similem autem dicimus Patri Filium, ut loquuntur & docent sacrae Scripturae. Omnes porro haereses, siue olim damnatae, siue recens ortae contrariae huic promulgatae scripturae, anathema sunt. Haec illi.

LXXXVII.

(a) Epiph. haeres. 73.

Recitat hanc eandem eorum impietatis regulam Epiphanius (a), & recenset eorum nomina qui subscripserunt, omnes numero quadragintatres. Altercationes autem Acacianorum cum Basilide atque Silvano, ventilatae coram ipso Constantio Imperatore, Theodoretus (b) fusius narrat, cum ait: Ex istorum numero, qui vocati sunt ab Imperatore, fuerunt Eustathius Armenus, Basilus Ancyrae Galatiae, Silvanus Tarsis, & Eleusius Cyzici Episcopus. Isti accedentes ad Imperatorem, obsecrabant, uti Eudoxii blasphemiam, & nequitiam coereretur. At Imperator doctus ex adversariae factionis sectatoribus, dicebat, de illis rebus primum disceptandum, quae fidem attingunt; deinde ejus causam accurate cognoscendam esse. Cum autem Basilus superiore sua consuetudine confidens, Constantium Imperatorem, utpote doctrinae Apostolicae insidias tendentem, libere coargueret: Constantius iniquo tulit animo; & Basilium, tamquam procellae in Ecclesiis obortae auctorem, tacere mandavit.

(b) Theod. lib. 2. c. 27. Quid Acacius cum Basilio, & Silvano.

LXXXVIII.

Stultia Argumentatio Eudoxii.

Ubi vero Basilus dicendi finem fecerat; Eustathius: O Imperator (inquit) quoniam placet de rebus fidei disceptari; considera, quaeso, blasphemias ab Eudoxio in unigenitum Dei Filium impudenter jactatas. Ac statim ut ista dixerat; formulam fidei ab Eudoxio scriptam tradidit Imperatori; in qua praeter alia multa verba impia, haec praeterea fuere posita: Quae dissimili ratione proferuntur, ea sunt essentia dissimilia. At unus Deus pater, ex quo omnia: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia; dissimilem habent prolationem, nimirum, Ex quo & per quem; proinde Filius Patri dissimilis est. Quam fidei formulam cum recitari jussisset Constantius, & impietate in ea comprehensa, graviter commotus esset; percontatur ab Eudoxio, utrum illam ipse scripserit? qui extemplo negavit se eam scripserit: Nam Aetius (inquit) scripsit. Hic est idem ipse Aetius, quem Leontius olim, veritus accusationem Flaviani, & Diodori, abdicavit diaconatu: quemque Georgius, qui Alexandrinis tendebat insidias, & socium impie dictorum, & scelerate factorum adiutorem habuit: qui tamen id temporis apud Eudoxium una cum Eunomio aetatem degit.

Ann. Eccl. Tom. IV.

Nam mortuo Leontio, & Eudoxio Ecclesiae Antiochena praesulatum per ambitum nactus, rediit Aetius ab Aegypto, secumque Eunomium deduxit. Ac cum doctrinae secum consentientem reperiret Eudoxium, & praeter impietatem, Sybariticam etiam molliciem ac delicias consectantem, nullum locum Antiochia sibi commodiorem ad habitandum existimavit. Itaque simul cum Eunomio, Eudoxii toris velut clavo affixus inhaerescens, vitae modum, qui est assentatorum proprius, studiose excolere, & modo huius, modo illius consuetudine uti, ventri denique & abdomini sedulo inservire cepit. Tum Imperator, hac re cognita, jubet Aetium introduci. Cui ingresso, illam fidei formulam ostendit; sciscitatur, num ipse esset ejusmodi verborum parens. Aetius, rerum, quae gerebantur, prorsus inscius, & quorsum ejus rogatum spectaret, ignarus, ratus tamen se ex confessione illa non parum laudis adepturum, se illorum verborum parentem esse dixit. Imperator igitur, inmani ejus impietate perspecta, confestim mittit in exilium, & ad locum quemdam Phrygiae duci jubet. Atque iste quidem ignominiam fructum suae blasphemiae accipiens, Regium exiurbatus est.

LXXXIX.

Aetius cum Eudoxio vitam egit.

Eustathius autem, Eudoxium quoque eadem sentire, affirmat: Nam Aetium ejusdem cum eo domus & mensae fuisse participem, & quo ejus inserviret voluntati, blasphemiae scribendae se socium praebuisse; satisque argumenti esse, eum illius formulae praescriptae conscium esse, quod Aetium dixerat ejus auctorem fuisse. Tum Imperator: At in judicando (inquit) non est nitendum conjecturis; sed res gestae sunt accurate pervestigandae. Cui Eustathius: Proinde (inquit) fac Eudoxius nobis persuadeat, se non opinione cum Aetio consentire, sed formulae ab eo conscriptae anathema indicere. Quam postulationem Imperator lubens amplexatus, ita fieri mandat. At Eudoxius tergiversari cepit, multas etiam quaerere vias, quibus postulatam illud effugeret. Ubi vero Imperatorem illud graviter ferentem, & minantem se eum, utpote impiae opinionis cum Aetio participem, in exilium itidem ejectionem, videt: suam doctrinam, quam necdum id temporis, verum etiam postea defendebat, omnino inficiatus est. Atqui contra urgebat, Eustathium cum suis debere verbo, ὁμοσίω, quia in Scriptura minime extaret, anathema denunciare. Immo vero, inquit Silvanus, voces, Ex nihilo, & Creatura, &, ἑτεροσίου, idest, alterius substantiae, quae neque in sacris litteris repertae sunt, neque oraculis Prophetarum, neque Apostolorum doctrinae consentientes, rejiciendae sunt, & ex omnibus divinis conveniunt excludendae. Cui assensit Imperator, & illos his vocibus anathema indicere jussit. Illi etsi primo contradicere instituerunt;

XC. Eustathius perstringit Eudoxium.

postea tamen, perspecta Imperatoris ira, eas ipsas voces, quas Silvanus ipsis proposuerat, licet ægre, penitus ejurarunt.

XCI.

Silvanus arguet Arianos de voce Consubstantialis.

Ac deinceps acrius instare cœperunt, ut verbum quoque ὁμοῦσιν anathemate damnaretur. Caterum Silvanus ratiocinatione rite vereque conclusa, cum illis, tum Imperatori respondit: Si Deus Filius neque ex nihilo, neque creatura, neque ex ulla alia essentia existat, idcirco Deo Patri consubstantialis est, & Deus de Deo, lumen de lumine, & eandem habet cum Genitore naturam. At vero quamquam ista & firma ratione & vera concludebat; tamen nemo eorum, qui aderant, ei obtemperavit: immo vero factio Acaciana Eudoxianaque contra Silvanum crebros clamores tollere, Imperator etiam adeo ira exardescere cœpit, ut eum cum suis fautoribus in exilium pellere minaretur. Tum Eleusius & Silvanus cum aliis nonnullis dicunt, in ejus situm potestate supplicium de ipsis sumere; sed pietatem sectari, vel impietatem, penes se ipsos esse, & propterea numquam patrum doctrinam prodituros.

XCII.

Eleusius, & Silvanus damnati exilio.

Ibi Constantius, qui eorum sapientiam, fortitudinem, & in tuenda doctrina Apostolica loquendi libertatem admirari debuerat, eos eiecit Ecclesiis, & alios in eorum loca substitui mandavit. Eo tempore Eudoxius sedem Ecclesiæ Constantinopolitanæ per tyrannidem occupavit. Eleusio etiam Episcopatu Cyzici exturbato, ejus locum obtinuit Eunomius. His rebus in hunc modum gestis, Imperator jubet per litteras Ætium abdicari. Unde ipsi Ætium impietatis confessores indacti, suæ ipsorum doctrinæ sectatorem abdicarunt, scripseruntque etiam ad Georgium Ecclesiæ Alexandrinæ Antistitem epistolam, qua quid Ætio factum esset, significaverunt. Hæc Theodoretus.

XCIII.

Elucidatio de assertionem Silvani.

Sed antequam ipsas litteras de Ætium damnatione hic describamus, monendum putamus, quod ad hæc, quæ ex Theodoro de Actis Synodi Constantinopolitanæ recitata sunt, spectat, nonnihil dubii animum pulsare, depravatum esse textum ipsum, ut loco ὁμοῦσιν, ὁμοῖον tantum legendum sit: quandoquidem præteritarum Synodorum Actis illud exploratissimum habeatur, Silvanum & ejus collegas jam penitus ex tempore Synodi Antiochenæ in Encæniis abjecisse vocem Consubstantialis, & amplexatos esse in Filio divinam substantiam: quarum vocum diversitas jam superius ex Athanasio discriminata est: nisi dixerimus pro miraculo accidisse, ut, impellente numine, facti sint defensores vocis Consubstantialis ipsi etiam, qui eam impugnabant; ut hoc ipso tempore, quo invalescebat Acaciana impietas, non deessent qui eam veritatem defenderent, petita etiam ab inimicis confessione. Sed Sy-

nodalem ab eodem Satanæ conventiculo datam epistolam de Ætium damnatione hic describamus, hanc scilicet oblatam occasionem illis captantibus, ut damnando hæreticum, Catholici viderentur: quod Sirmii quoque fecerunt, condemnando Photinum. Recitatur autem a Theodoro his verbis (a).

(a) Theod. l. 2. c. 28.

Sanctum Concilium Constantinopoli convocatum domino honoratissimo Episcopo Alexandriae Georgio S.

XCIV.

Quod Ætius ob nefaria sua scripta, eaque ὀνειδιστικῶν, idest, offendiculis referta, a Concilio condemnatus sit, in ipso certe Episcopi aliud nihil, quam quod canones Ecclesiæ postulabant, effecerunt. Nam primum abdicatus est diaconatu, deinde Ecclesia exclusus; postremo adhortationes adhibita, ne quisquam sceleratas ejus legeret epistolas, sed ab omnibus propterea abjicerentur, quod inanitatis nonnihil & damni complexæ sunt. His accedit, quod illi, & iis qui in eadem opinione ac sententia cum eo perseverant, anathema denunciamus. Atque consentaneum sane erat, ut omnes Episcopi, qui in hoc Concilio convenerant, communi consensu eum, ut auctorem offendiculorum, turbarum, schismatum, tumultuosi sermonis per orbem terrarum grassantis, & mutua denique in Ecclesiis seditionis, execrarentur, unoque ore de sententia contra eum pronunciata concordarent.

Synodica epistola Concilii Constantinopolitani.

Attamen contra vota nostra, contraque omnem expectationem, Seras, Stephanus, Heliodorus, Theophilus, ac eorum socii, neque nostris sunt suffragati sententis, neque suffragiis de eo laici subscribere voluerunt. Idque cum Seras ipse aliud etiam arrogans facinus & plenum insaniam prædicto Ætio criminis loco objectaret; eum nimirum temeraria audacia elatum, affirmasse, Deum sibi revelasse ea, quæ usque ab Apostolorum temporibus hætenus occultaverat. Post quæ insana & insolentia verba a Sera de Ætio pro testimonio citata, illi, quos supra posuimus, ne precibus quidem adduci persuaderique poterant, ut in judicio de illo ferendo, nobis suffragarentur. Nos autem patientibus animis, eorum causa, ad prolixum temporis spatium ferre sententiam distulimus, nunc indignando, nunc adhortando, increpando interdum, aliquando obnixè orando, ut nobiscum convenirent, consentientemque toti Concilio sententiam pronunciarent. Itaque expectavimus diu, si forte nos audire, si intelligere, si denique cedere vellent.

XCv. De Ætium damnationis causa, & sociorum.

Verum ubi longo tempore expectando, nullo modo eos ad nostris de Ætio sententiis obsequendum inducere poteramus; canonem Ecclesiæ eorum amicitia anteponendum arbitrati, eos a communione Ecclesiæ excludendos decernimus: dato illis ad sententiam mutandam, ad resipiscendum, & ad

XCvI. Datum tempus resipiscendi.

ala-

alacri animo cum Concilio concordandum, consentiendumque, sex integrorum mensium spatio. Quod si intra prestitutum diem, mutato consilio, amplecterentur cum Patribus concordiam, & decretis ab illis de Ætio sententiis assentirentur; tum non solum ut reciperentur in Ecclesiam, verum etiam ut suam in Conciliis loquendi libertatem, & mutuam nobiscum charitatem recuperarent, statuimus. Sin autem in proposito susceptoque consilio per hominum facilitatem pertinaciter manerent, & canones Ecclesiasticos contemnerent, Episcopatus dignitate dimovendos esse. Quod si depositionem expectaverint, alios in eorum loca Episcopos substituendos; uti sacrosancta Ecclesia, ad ordinem sibi convenientem redacta, secum ipsa consentiat, vinculo charitatis ab omnibus omnium gentium Episcopis eadem dicendo, eademque mente & sententia in unum coherescendo, firme conservato. Quare ista ad tuam reverentiam scripsimus, ut intelligas decreta Concilii, quæ te observantem optamus, per gratiam Christi tuas Ecclesias tranquille legitimeque moderari. Hactenus ad Georgium Synodus. Fuisse autem hos Episcopos in Libya, Athanasius testatur (a).

(a) Alban. de Synod.

XCVII. (b) Sozom. lib. 4. c. 23.

Damnati Semiariani ab Arianis.

De damnatione porro Ætii hæc Sozomenus (b): A nonnullis autem commemoratur, quod non ex animo, sed quo opinione de se ab Imperatore concepta (accusabantur enim Arii doctrinæ favere) se penitus liberarent, istum abdicabant. Damnato Ætio, subsequuta est quoque damnatio illorum Episcoporum, qui tum Seleuciæ, tum ibi Constantinopoli Acacianis adversati erant: unde subdit Sozomenus: Quinetiam occasione arrepta ex ira Imperatoris, qua contra Macedonium ob eas causas, quas ante citavimus, exardescerat, eum, Eleusium Episcopum Cyzici, Basilium Episcopum Ancyræ, Portasium Sardanensem, & Dracontium Pergami Episcopum, de gradu dimoveat: & quamvis de doctrina fidei ab istis dissentirent, tamen in illis abdicandis non fidem insimulabant, sed communiter quidem omnes criminabantur, quod Ecclesias conturbarent, & decreta Ecclesiastica violaverant: privatim autem singulis singula objectabant crimina. Hæc Sozomenus.

XCVIII. (c) Sozom. lib. 2. c. 35. Macedonius ab Arianis damnatus.

Primum autem omnium constat depositum esse Macedonium Episcopum Constantinopolitanum; de quo sic Socrates (c): Qui stabant ab Acacio, iram Imperatoris, quam cum contra alios, tum contra Macedonium in primis animo conceptam explere nitebatur, tamquam ansam opportune arripientes, primum Macedonium Episcopatus dignitate deficiunt; tum quod multiplicis cædis auctor fuisset, tum quod diaconum in stupro deprehensum recepisset in communionem. Insimulatum eum quoque apud Constantium fuisse, quod corpus

Ann. Eccl. Tom. IV.

Constantini a templo Apostolorum in Acacii Ecclesiam transtulisset, & aliorum criminum; quam ob causam Constantius cum immenso odio prosequeretur; jam diximus ex Sozomeno (d). Eo igitur abdicato, in locum ejus Eudoxius Antiochenus, sex omnium hæreticorum, in sedem Constantinopolitanam subrogatus est.

(d) Sozom. l. 4. c. 20.

De aliorum vero nonnullorum Episcoporum depositione tunc in eadem Synodo facta, & criminibus in eos objectis, hæc habet Sozomenus (e): Basilio Episcopo Ancyrano objectabant, quod Diogeni presbytero, Alexandria Ancyræ adventanti, chartas abstulisset, eumque verberasset; quinetiam quod mandasset magistratibus, ut clericos Antiochiæ, ut Cilices, etiam Galatas, & Asianos prope fluvium Euphratem accolentes, indicta causa, exilio & aliis suppliciorum generibus multarent: unde factum est, ut tum conjicerentur in vincula, tum propterea in milites, qui eos abducebant, bona sua, ne qua ipsos afficerent contumelia, consumerent. Eum porro accusabant, quod cum Imperator jussisset Ætium, & quosdam ejus fautores Cecropium usque abduci, quo criminibus ipsis illatis responderent; persuasisset ei, cui hanc rem mandasset Imperator, ut, quæ ipsis placerent, ea exereretur. Itemque, quod Hermogeni Præfecto & Principi Syriæ per litteras significasset, tum quinam, tum in quem locum essent relegandi: quod etiam cum Imperator hos ab exilio revocaret, eos redire non permisisset, sed cum Principibus, tum sacerdotibus restitisset.

XCIX. (e) Sozom. lib. 4. c. 23. Basilio Ancyrano crimina objecta a

Adjungebant præterea, quod clericos Sirmii ad seditionem contra Germanium, conflandam incitasset, & per litteras eos apud Episcopos Africae insimulasset, quod cum Ursacio & Valente communicarant. His accedit, quod in crimen adductus, crimen negasset, deque eo pejerasset, & perspicue deprehensus perjurium per cavillationem eludere conatus esset; & non Illyricis modo, Italis, & Afris, discordiæ & seditionis, verum etiam calamitatum, quæ in Ecclesia Romana accidissent, auctor & causa fuisset. Ad hæc, quod, cum ancillam ad vincula conjiciendam curasset, eam falsum testimonium contra heram dicere coegisset. Adde his, quod virum, qui turpem vitam & flagitiosum degebat, & non, ut lex postulat matrimonii, cum muliere rem habebat, cum sancto baptismatis tinxisset lavacro, tum ministerio divino præfecisset: quodque circulatorem, qui eadem patrarat, non ab Ecclesia segregasset. Postremo quod ad sacram mensam conjurationes fecisset, & cum jurejurando ipse se obstrinxisset, tum clericos quoque ad jurandum impulisset, ut se mutuo non accusarent; & quod hoc callide excogitasset ille ipse qui clero præerat,

C. Alia Basilii Ancyrani crimina.

quo accusatorum criminationes effageret. Atque hæc quidem sunt crimina, ut comprehendam brevi, pro quibus Basilius abdicatus fuit.

CI. At hic opportune Davidicum illud, dum ista contemplor, in mentem venit (a): *Magnus Dominus & terribilis, in consiliis super filios hominum.* Qui enim a tempore Antiocheni Concilii ab eis celebrati, tam dira, tamque dura, & aspera adversus Catholicos ubique locorum in hanc fere diem immaniter pertractassent, Macedonius, Basilius, & alii eorundem factionis satellites; modo ex insperato, & a collegis suis, quibuscum adversus Orthodoxos conveniant, immo & ab ipso Imperatore Constantio, in cujus gratiam tot tantaque scelera adversus Nicænae fidei professores jugiter acervassent, factis dignam, licet minorem illis sententiam damnationis accipiunt, atque a suis ipsorum sedibus perquam ignominiose pelluntur. E contra autem factum, ut S. Hilarius ipsis licet Acacianis infensus, in Constantium Imperatorem zelo fidei vehementer investus, tamen ab exilio liber cum honore fuerit in Provinciam restitutus. Sed hæc de Hilario, quod prolixiorum exigant orationem, dicturi sumus inferius. Prosequamur interea, quæ de damnatione reliquorum Episcoporum hic Sozomenus subdit (b):

CII. Eustathius autem accusabatur in primis, quod, cum esset presbyter, a patre Eulalio Episcopo Cæsareæ Cappadociæ condemnatus fuisset, & a precum communione separatus. Deinde, quod Neocæsareæ (quod est oppidum Ponti) a Concilio communione Ecclesiæ interdictus; & ab Eusebio Episcopo Constantinopolitano, propterea quod quarundam rerum male administratarum, quas habebat sibi commissas, condemnatus fuerat, abdicatus. Tum, quod a Concilio Gangrensi propterea Episcopatus gradu dejectus erat, quod contra quam debuerat, docuisset, fecisset, sensissetque: quod etiam in Concilio Antiocheno perjurii convictus esset: quodque decreta Concilii Melitinæ coacti evertere aggressus fuisset; & cum multis criminibus teneretur implicatus, Judicis partes suscipere, & eos, qui alterius erant opinionis, incusare non dubitasset. S. Basilius (c) autem in epistola ad Orientales de Eustathio ait, depositum fuisse in Synodo Melitinensi, Constantinopoli vero consensisse cum hæreticis. En vides, lector, quibus essent imbuti moribus, qui Nicænae fidei adversabantur, & hi ipsi qui hæreticorum (ut dictum est) modestiores haberentur: quos frustra delinicos ad fidem Catholicam Hilarius adducere laboravit.

CIII. Sed pergit de aliis Sozomenus (d): Eleusium vero abdicabant, quod Heraclium quemdam genere Tyrium, sacerdotem Her-

culis qui ibi colebatur, præstigiatorum, magicarum insimulatum (qui, cum de ipso esset habenda quæstio, se ea de re fugam mandaverat, atatemque degebat Cyzici) inconsiderate diaconum, quod se simularet fidem Christi amplecti, designarat; & cum postea intellexisset eum esse talem, non ab Ecclesia segregasset. Denique viros ab Ecclesia condemnatos, qui Cyzicum venerunt (qualis fuit Maris Episcopus Chalcedonis, qui huic Concilio intererat) temere & sine judicio ministros Ecclesiæ instituisse. Portasum gradu movebant, quod sine consensu & approbatione Episcoporum Lydiæ, Sardinis, creatus fuisset Episcopus. Dracontio denique Pergami adimebant Episcopatum, quod primum in Galatia, deinde Pergami Episcopus contra leges constitutus esset.

His rebus confectis, denuo in unum coacti, abdicant Silvanum Episcopum Tarfi, Sophronium Pompejopolis, quæ est urbs Paphlagoniæ, Episcopum, Elpidium Satalorum, & Neonem Seleuciæ urbis Isauriæ Episcopum. Abdicant autem Silvanum, quod non modo aliis tum Seleuciæ, tum Constantinopoli contumaciæ auctor extitisset, verum etiam Theophilum ante ab Episcopis Palæstinæ Episcopum Eleutheropolis ordinatum, & contra voluntatem iurjurando astrictum, se non alium Episcopatum suscepturum, Ecclesiæ Castabalenfi Antistitem præfecisset. Abdicant Sophronium, quod Ecclesiam rebus ei oblati defraudasset, easque ad suum quæstum vendidisset: quinetiam quod semel atque iterum ad Concilium vocatus, vix aut ne vix quidem accessisset; quippe qui induxisset animum, criminibus sibi objectatis apud ipsos minime respondere, sed externos Judices ad suam causam cognoscendam deligere. Abdicant Neonem, quod dedisset operam, ut privatim in sua Ecclesia Anianus crearetur Antiochiæ Episcopus; quodque nonnullos sacrarum litterarum, legumque Ecclesiæ ignaros, & vitam inconsiderate disoluteque instituentes, Episcopos designasset; qui quidem postea possessionem pecuniæ sacerdotii administrationi anteponebant, & scriptis plane testabantur, se malle cum opibus ullo Ecclesiastico ministerio fungi, quam sine illis Episcopatum gerere. Denique Elpidium abdicant: primum quod se socium Basilio, quo tumultus ciceretur, adjuuxisset, & auctor extitisset seditionis; deinde quod Eusebium gradu dimotum, contra decreta Concilii Melitinensis, ad presbyterii dignitatem restituisse; postremo quod Nectarium quemdam, cui propter pactum & jusjurandum violatum Ecclesiæ communionem interdictum esset, ministerio Ecclesiæ præfecisset: idque cum per leges Ecclesiæ ei nullam dignitatem Ecclesiasticam deferre liceret.

Eleusii
crimina
atque da-
mnatio.

CIV.
Abdicatio
aliorum
Episcoporum.

CV.
Cyrillus
cur abdi-
cetur.

Porro una cum istis Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus abdicatur, propterea quod cum Eustathio, & Elpidio, qui Concilio Melitineusi (cui etiam ipse interfuisset) obnixè adversabantur, communicasset, quodque post abdicationem in Palaestina factam, veniret cum Basilio, & Georgio Episcopo Laodicea in communionem: atque quod cum Episcopus Hierosolymorum constitutus esset, velut sedis jam Apostolicæ Antistes, cum Acacio Cæsareæ Episcopo de jure Metropolitanano dissensisset: unde factum est, ut inimicitias inter se susciperent: & alter alterum, utpote non vere sincereque de Deo sentientem, crimineretur. Etenim uterque ante in suspicionem venerat: alter quod doctrinæ Arianæ faveret: alter (Cyrillus scilicet) quod eos, qui Filium Patri consubstantialem assererent, sequeretur. Magnæ quidem, Cyrilli laudi cedit, eum ab Acacio vel aliis Arianis in crimen vocatum esse, quod fidei regulam inter tot fluctus solide teneret, quam Patres Nicææ in Concilio Ecclesiæ tradidissent. Sed subdit,

CVI.
Alia nova
causa Cy-
rillo obie-
cta.

Itaque Acacius cum hoc animo esset reliquis Episcopis ejus gentis, ejusque opinionis fautoribus in unum convocatis, ipse prius Cyrillum tali de causa abdicat: Cum famas agrum Hierosolymitanum occuparet, multitudo rebus ad victum necessariis destituta, ad Cyrillum, utpote Episcopum, opis implorandæ causa confugit. Cui cum pecuniæ ad eam supplendam non suppeterent, thesaurum Ecclesiæ & sacra aulæ vendidit. Qua re confecta, fama est, quamdam animadvertisse mulierem scenicam indumento pretioso, quod Imperator ipse Ecclesiæ donaverat, amictum esse; curiose ab ea quasi visse, unde illud haberet; comperisse, ei mercatorem vendidisse, mercatori autem Episcopum: Acacium vero, hac causa allata, Cyrillum abdicasse. Quam rem ita se habere, auditione quidem accepit. Hæc ille. Porro de veste pretiosa ab ipso Cyrillo vendita, Theodoretus (a) paulo diverse eam historiam recitat his verbis: Aiebat sacram stolam ex aureis filis contextam, quam excellentissimus Imperator Constantinus, ad Ecclesiam Hierosolymitanam cobonestandam, Macario illius urbis Episcopo donaverat, ut ea amictus, sacrosancti baptismatis ministerium obiret, Cyrillum vendidisse: hancque mercatum esse quemdam eorum, qui in pulpito scænicæ cantare solent, eam induisse, inter saltandum lapsam esse, & casu obtritum inter-

(a) Theod.
lib. 2. c. 27.

PAGIUS Ad num. CV. Auctor Chronici Alex. sub anni sequentis Consulibus scribit: Hoc anno mense Eudoxius Peritio (seu XV. Februarii) magna Ecclesia Constantinopoli dedicata est. Macedonius Episcopus Constantinopolitanus propter multa ipsius propria criminæ exautoratus est, & in locum ejus subrogatus Eu-

iisse. Hæc Theodoretus. Porro abdicato Cyrillo (inquit Sozomenus b) Episcopatum capessit Herennius: cui successit Heraclius: ei autem deinceps Hilarius; nam hos eo tempore illam rexisse Ecclesiam ad Imperium usque Theodosii, accepimus; cuius temporibus Cyrillus ad eam dignitatis sedem revertit. Hæc Sozomenus.

Rursum vero de abdicatis Episcopis, & aliis in locum eorum suffectis, sic idem Sozomenus (c): Episcopos autem, quos abdicatos esse supra monstravimus, Acaciani Constantinopoli expulerunt. Alii autem, qui una cum illis adhuc erant ad decem numero, qui abdicationi istorum Episcoporum subscribere volebant, mandatum dederunt, ut separatim ab aliis ad tempus ætatem degerent, & neque divino fungerentur ministerio, neque Ecclesias usque eo ministrarent, quoad abdicationi illi subscriberent. Quod si non intra sex menses respicerent, & omnibus hujus Concilii decretis Actisque assentirentur: futurum esse, ut illi quoque abdicarentur, & Episcopi cujusque gentis in unum convenientes, alios in eorum loco sufficerent. Ubi vero hæc res ab illis non deliberata solum, verum etiam re ipsa perfecta sunt; scribunt ad omnes omnium gentium Episcopos, clericosque, ut has observent, atque adeo exequantur. Hæc Sozomenus; qui præter illos, de quibus nuper mentio facta est, subdit ab Eudoxianis substitutos diversos Episcopos; & inter alios, in locum Basilii Ancyra Episcopi, Athanasium quemdam, in locum vero Eustathii subrogatum esse Meletium, de quo sæpe inferius dicendum erit.

Dum isthæc agerentur Constantinopoli extremo hujus anni tempore, perlata est a legatis Ariminensis Synodi professio fidei illic novissime scripta, cui jussu Constantii Imperatoris (ut dictum est superius) pridie Kalendas Januarii subscripserunt: adeo ut duplici fidei eidem Episcopi subscripserint, Constantinopolitanæ, & Ariminensi; cum tamen inter se diverse essent: quarum alteram in Oriente, in Occidente alteram (quod ridiculum plane est) voluit observari.

Meminit quoque hujus Synodi Constantinopolitanæ S. Basilius (d), & de Episcopis in ea damnatis, dum ait de Acacianis: Cum ex aula regia omnes, & reliquos, qui quamplurimum posse putarentur, ad se conscivissent, longe superiores impetu se in res omnes intulerunt. Ipsi accusatores, ipsi Judices, ipsi ministri publi-

(b) Sozom.
lib. 4. c. ult.
in fine.

CVII.

(c) Sozom.
lib. 4. c. 24.
Abdicatio
& suspensio
aliorum Episcoporum.

CVIII.
Dux fides
diversæ
eodem
tempore
subscri-
pta.

CIX.
(d) Basl.
advers.
Eunom.
lib. 1.

doxius mense Audynao, (seu Januario XXVII.) præsentibus Episcopis LXXII. Sed de ea dedicatione anno sequenti, quo peracta est, agatur. Interim ex his verbis habemus, Eudoxium ante sequentem annum ad Episcopatum Constantinopolitanum translatum non esse.

Eudoxius
Episco-
pus factus
Constan-
tinop.

ei: ipsi denique cuncta poterant, quantum concupierant, alios ejicientes, alios in locum ipsorum substituentes, alios in periculum vitæ deducentes: ipsi magna cum potestate inter se Civitates fortiebantur. Tunc e Syria etiam quidam expulsus Constantinopolim, quasi ad tyrannidem pervenit (hic erat Eudoxius Episcopus Antiochiæ.) Hic autem iste, nempe Eunomius inexpugnabilis & gravis orator, in perversa religionis præmium, Cyzicum obtinuit. Theosebio vero, post maximarum blasphemiarum redargutionem, Sardicensis Ecclesia devotata est. Taceo Bithyniam, Paphlagoniam, Ciliciam: prætermitto ceteros, quos est depasta circulata improbitas. Hucusque Sanctus Basilius.

CX.

Lucifer quoque Calaritanus scriptis suis in Constantinum, de his agens, sic invehitur (a): Deserens Catholicam fidem, conversus ad fabulas, ut cancer, ita sermo tuus, quod serpere possit: cum prædixerit ore Apostoli Spiritus sanctus, Catholicos dicis hereticos; & paulo post, ipsam quam Catholicam dicebas, quamque suscipere cogebas, dicis esse blasphemiam: item post paululum, quam nunc astruxeras apud Antiochenos, contra Eudoxium fatens fuisse blasphemiam, ipsam iterum nunc firmas Catholicam: unde & Eudoxium Constantinopoli esse censueris, &c. Pluribus enim eadem ex causa in ipsum agit. Sic igitur intra quatuor mensium spatium duæ sceleratissimæ Synodi habitæ sunt in Oriente ab Arianis, Seleuciæ altera impia & clamorosa, altera vero Constantinopoli execrabilis atque tyrannica.

CXI.

De ambabus Synodis, quas unum tamen Concilium vocat S. Gregorius Nazianzenus (b), loquitur, cum pluribus de his differit; ac demum ingentem jacturam, quam ex hac Synodo universa Orientalis Ecclesia perpeffa est, recenset; atque in primis sic ait: Hujus factionis potentia illud peperit, quod Seleuciæ primum, ubi templum est S. Theclæ egregiæ virginis, deinde in hac amplissima Civitate (nempe Constantinopoli) coactum est: quas urbes, pulcherrimis antea nominibus claras, turpissimarum rerum notis celebres illustresque reddidit; sive Babylonis turrim, quæ linguas pulchre divisit (quemadmodum utinam illas quoque, ad malum nempe concordem) sive Caiaphæ Concilium, quo Christus condemnatur, sive quocumque tandem alio nomine conventus hic appellandus est, qui omnia evertit, ac perturbavit. Piam enim & veterem doctrinam, ac Trinitatis patronam, jacto vallo ac machinis impulsam ac labefactam Consubstantialis voce, substulit: impietati autem præscripti dogmatis ambiguitate fenestram aperuit; hoc quidem prætextu, quasi Scripturam vereretur, ac vocum probatissimarum usum amplecteretur: re autem vera Arianismum

nullo Scripturæ loco proditum introducens. Hæc enim verba, Similis secundum Scripturas, simplicioribus hominibus illecebra erat impietatis hamo circumjecta, statua ad omnes pertransientes sese obvertens, communis utriusque pedis cothurnus, cribratio ad omnem ventum accommodata; ex nefario editto recens præscripto, consilioque adversus veritatem excogitato, licentiam atque auctoritatem assecuta. Sapientes (c) enim erant ad male agendum, ac benefacere non norunt.

Hinc subdola illa & veteratoria hereticorum condemnatio; ut speciosus ac probabilis esset quod conabantur, verbis quidem ab Ecclesia proscripserunt, re ipsa autem in medium produxerunt, sic videlicet cum illis agentes, ut non infinite impietatis, sed scriptiois immodicæ crimen ipsis impingerent. Hinc profani Sanctorum Judices, & nova & inusitata mixtio, mysticæ nempe questionum spectante vulgo tractatæ, atque iniqua rerum gestarum inquisitio, & pretio conducti sycophantæ, & sententiæ stata mercede pronunciata. Hinc alii ab Ecclesiarum thronis injuste pellebantur, alii in eorum locum subrogabantur; sic tamen ut ab ipsis impietatis chirographa, non secus atque aliud quippiam necessarium, exigerentur. Atque in promptu erat atramentum & calumniator a tergo. Ea res permultos e nobis, invictos alioqui viros in fraudem impulit; quæ quamvis mente nequaquam prolapsi fuerint, subscriptione tamen transversæ acti sunt, atque cum illis utroque nomine sceleratis consenserunt, ac si non flammæ, fumi quidem certe participes fuerunt. Quod quidem ipse multis sæpe lacrymis persecutus sum, cum impietatem longe lateque se effundentem, & persecutionem ab ipsis Verbi patronis adversus Orthodoxam doctrinam excitatam viderem.

Nam proculdubio mentis errore Pastores affecti sunt, & (ut cum Scriptura loquar d) Pastores multi vineam meam pervastaverunt, ac desiderabilem partem dedecorarunt, hoc est, Dei Ecclesiam, multis tum eorum qui Christum præcesserunt, tum eorum qui post Christum extiterunt, sudoribus ac cædibus, ac denique magni ipsius Dei pro salute nostra suppliciiis doloribusque collectam. Nam si perpauca exceperis, qui vel ob nominis obscuritatem, contemptui habiti fuerunt, vel propter virtutem restiterunt, quos Israeli seminis ac radicis loco relinqui oportebat, ut de integro floreret, Spiritusque perflatione ad vitam revocaretur; omnes temporis iniquitate abrepti sunt. Hoc tantum inter eos discriminis fuit, quod alii citius, alii serius in eam noxam inciderunt: quodque alii duces impietatis & antesignani fuerunt, alii in secundo ordine locati sunt, vel timore perculsi, vel utilitate subacti,

CXII.
Falsus hæ-
reticorum
prætex-
tus.

Clades
Orientalis
Ecclesiæ.

CXIII.

(d) Hier.
12.
Lapsus
plurimo-
rum Epi-
scoporum.

(a) Lucif.
lib. mo-
riendum
esse pro
Dei filio.

Invectiva
in Con-
stantium.

(b) Greg.
Naz. orat.
in laudem
Athan.
Detestandum
Conc.
Ariano-
rum.

vel

vel blanditiis inescati, vel ignorantia circumventi, atque in fraudem inducti, quod omnium levissimum est: si cui tamen id quoque ad eorum, quibus populi cura commissa est, purgationem sufficere videretur. Et inferius, cum tamen inmensam cladem Orbi illatam comparat terræmotui, hæc addit:

CIV.
Funestissima clades Orientalis Ecclesie.

Ego vero terræmotum hunc nostra tempestate coortum, nullo eorum, qui jam extiterunt, inferiorem esse existimo, per quem omnes monastica philosophiæ sectatores Deique amore præditi, atque ante tempus in cælis civium munere fungentes a nobis dimoventur. Qui tametsi alioqui pacis studiosi ac moderati sint, hac tamen in re leves ac faciles esse non sustinent, cum per silentium & quietem Dei causa proditur: verum hic admodum bellaces sunt, atque in configendo acres atque feroces (hujusmodi enim zeli æstus est) citiusque aliquid, quod non oporteat, evomuerint, quam, quod ex officio sit, prætermiserint. Eodem motu non minima quoque populi pars abrumptur, velut in avium grege, cum his, qui prius avolarant, avolans, ac ne nunc quidem avolandi finem faciens. Tantum nobis præsidii in Athanasio, egregio, inquam, Ecclesie columine erat, quamdiu nobiscum versabatur: tantam rursus nobis ejusdem absentia calamitatem importavit, postquam sceleratorum insultibus cessit. Hæc & alia de his Gregorius dum luget ingentem cladem ex eo Satanae conventu universæ Orientali Ecclesie illatam. Cui si quis addat ruinam illam superius recensitam, quam Occidentalis Ecclesia passa est; facile judicabit, nullum umquam antea fuisse tempus, quo universus Christianus orbis magis fuerit conturbatus, cunctis ferme pastoribus Ecclesiarum, paucis dumtaxat exceptis, in præceps adactis; nec tetriorem umquam esse visam Ecclesie Catholicæ faciem.

CXV.
Lapsus Gregorii senioris.

At quod rursus ad hanc, cujus gratia instituta est oratio, Orientalis Ecclesie stragem spectat: haud finis hic threnorum Gregorii, qui alibi domesticum privatumque damnum acceptum luget: quod scilicet parens ejus, itidem Gregorius nominatus, licet invitus nolensque, lapsus est tamen, quamvis prior omnium resurrexerit, atque aliis ad consurgendum manum porrexerit, collaborante in his egregie Gregotio ipso, qui ait (a): Quo tempore a ferventiore Ecclesie parte ob eam causam seditio in nos excitata est, quod litteris quibusdam, subdolisque verbis in pravam societatem furtim pertracti fuissimus: solus illæsum cor habere, nec animum simul cum atramento fœdasse, & nigrore affecisse creditus est: tametsi per animi simplicitatem abreptus fuisset; dolique, homo doli expers, minime vitavisset. Quinetiam solus, aut certe primus,

(a) Greg. Nazianz. orat. in funere patris.

eos, qui a nobis ob pietatis zelum dissidebant, & sibi & cæteris reconciliavit, postremus a nobis separatus, & primus reversus; tum ob ipsius reverentiam, tum ob dogmatis puritatem. Ita gravis Ecclesiarum jactatio tempestasque sedata est, procellaque in auram reducta orationibus consiliisque illius (liceat enim audacter dicere) fracta atque sublata a nobis interim, & pietatis sociis, & actionis: qui cum in omni honesto negotio eum adjuvarem, ac velut cursim affectarem, tum hic quoque, Dei beneficio, multo maximam laboris studiique partem impendimus. In hunc modum Gregorius. Sed quæ ait de pace consecuta, postea acciderunt, nosque suo loco dicemus, cum de conjunctione monachorum cum patre ipsius agemus, quo tempore Theologus egregiam illam habuit de pace orationem.

His addamus illud, optimos interdum viros & pios contigisse subscribere ejusmodi professioni fidei Concilii Constantinopolitani, quod scilicet (ut in Arimineni quoque confessione accidisse dictum est) nullam expressam contineret impietatem. Nam quod dicebatur afferendum ex divinæ Scripturæ præscripto, Filium esse Patri similem, nullus Catholicus id abnuerit. Neque, quod ob scandalum prætexebant tacendum de nomine essentia, sive substantia, atque subsistentia; ob id ibi negabatur expresse, Filium divinæ esse substantia, & subsistentiam prædicandam esse de Patre, Filio & Spiritu sancto: neque ullum in ea professione inferebatur anathema in profitentes Nicænam fidem. Quamobrem illud (ut diximus) contingebat, ut complures pii viri ac probi, Nicænaeque fidei professores putarent absque dispendio pietatis posse professioni Constantinopolitanæ subscribere, ac pariter retinere Nicænam; licet longe ab his diversum esset Acacianorum consilium.

CXVI.
Excusatio piorum subscribentium.

Porro id quidem non solum Gregorii Nazianzeni parenti accidisse videtur, sed & aliis religiosissimis viris, ut extat apud S. Basilium exemplum de Dianæo insigni viro, de quo hæc scribit ad Bosporium * idem Basilii (b). Circa extrema quidem vita illius tempora (neque enim celaberitatem) intolerabili mærore propter ipsum cum aliis in patria, qui plurimi erant, Dominum timentibus, afficiebar; propterea quod fidei illi, quam ex Constantinopoli reportaverant qui ad Gregorium pertinebant, subscripserat. Ut vero erat ingenio mansueto, & humano; omnibus ita satisfaciebatur, ut paterno affectu toleraretur. Ubi vero decidit Dianæus in agrotationem, ex qua & mortuus est; convocatis nobis dicebat, testem esse Dominum, quod simplici corde in scriptum Constantinopolitanæ fidei consenserit quidem, verum nul-

CXVII.

* Bosporium.
(b) Basil. epist. 86. Dianæi pænitentia.

nulla in re irritam voluerit eam fidem, quæ Nicæa a sanctis Patribus exposita est: neque aliud in corde habuerit, quam quod ab initio traditum accepisset: immo precari se quoque, ut non separaretur a sorte beatorum illorum Episcoporum trecentorum decem, & octo, qui piam illam fidei prædicationem promulgaverint Orbi. Atque ista satisfactione nos ita permovit, ut, soluta omni cordium nostrorum hæsitacione, ad communionem illius accesserimus, & a concepto mæore quieverimus. Hæc S. Basilius.

CXVIII.
Excusatur
Pater
Gregorii.

Quod vero ad Gregorium Seniore[m] spectat; monachi illi præstantissimi, quorum meminit Gregorius Nazianzenus, descivisse eos a patre ipsius, cum ille eidem scripto pariter subscripsisset, non sic quidem id fecerunt, quod putarent eum hæreticum esse, cujus mentis sinceritatem, perspectam haberent: nam hæc de illis ipse Gregorius filius, cum postea reconciliarunt se cum eo: Vos autem sic (a) præsentibus alloquitur) relicta sinistra suspicione, quam scriptum illud afferre potuit, ad spiritum recurristis: atque ut simplicitatem nostram ob eum sensum, quem verba præferebant, minime probavistis; ita nobis impietatis crimen nunquam impugnavistis: perspectum videlicet habentes, firmam apud nos immotamque Trinitatem, non minus quam in sua natura manere, neque aliter existimare. Hæc Gregorius: qui quidem paulo ante Athenis in patriam reversus erat una cum fratre Cæsario, quem Alexandria redeuntem Constantinopoli nactus erat, ut idem ipse Gregorius testatur in oratione in funere ejus habita. Porro autem Cæsarius cum invississet parentes, & præclarum de se specimen edidisset; ad Imperatoris aulam, ad quam antea per legatos fuerat invitatus, ac pene coactus, se contulit, cum ipse inter hæc hisce temporibus senio confectis parentibus affideret, donec ad Ponticam solitudinem divinæ contemplationis amore se contulit: quando autem id acciderit, suo loco dicemus.

CXIX.
Schisma
in omnibus
Orientis civitatibus.

Accessit etiam ad turbas Orientalis Ecclesiæ, quod Episcopi, qui Acacianis Constantinopoli depositi erant, se haud abdicatos voluerunt cognosci, ob idque neque destiterunt munia obire Episcoporum, atque clericos ordinare. Unde magna ac plane incredibilis illa fuit facta confusio, dum unius ejusdemque civitatis diversæ communionis essent Episcopi, eodemque schismate & hæresi ad posteros propagato, mutuo perpetuoque bello, cum ipsi, tum populi inter se confingerent. Declarant id quidem, quæ idem S. Basilius (b) ad Evaisenos conscripsit, cum inter alia sic ait: Non solum hæc sibi ipsis contrarietate repugnant, scripto nos traducentes; sed quod ab Episcopis illis, qui Con-

(b) Basil.
epist. 72.

stantinopoli convenerant, communi decreto ab Episcopali functione depositi, depositionem non agnoverunt; Synodum eam appellantes Synodum reprobatorum; nec passi quidem eos vocari Episcopos, ne contra se latam sententiam confirmarent. Et causam adjecerunt, ob quam illi non sint Episcopi: quoniam (ut inquirunt) præsumunt hæresi. Hæc autem ante annos nondum plene exactos decem & septem facta sunt. Erant autem ductores eorum, a quibus isti depositi sunt, Eudoxius, Evippius, Georgius, Acacius, & reliqui nobis ignoti: qui vero jam Ecclesiis dominantur, illis successerunt, alii in illorum Episcopatus ordinati, alii ab illis ipsis ad præsentiam evecti. Hæc & alia plura Basilius de hisce altercationibus post Synodum obortis etiam sub Catholicis Imperatoribus: at de his uberius suo loco. Verum novum quiddam & silentio minime prætereundum accidit, miro quidem Dei consilio, qui (quod alias inculcatum est) ne veritas Christianæ fidei quavis ingruente tempestate periclitetur, ipsos Catholicæ veritatis impugnatores convertit in prædicatores. Etenim ex his qui ab Acacianis ad sua vota explenda ordinati sunt in locum abdicatorum, nonnulli facti sunt Nicææ fidei robustissimi propugnatores; ut inter alios Meletius, qui in locum Eustathii est subrogatus Episcopus Sebastenus, de quo plurima tomo quarto dicturi sumus; ac ipsi non impar Athanasius Ancyræ Ecclesiæ in locum Basilii abdicati suffectus; quem redditum plane Catholicum S. Basilius summo laudis præconio celebravit (c); de quo pariter suo loco agendum pluribus.

Episcopi
Ariani
redditi
Catholici.

(c) Basil.
epist. 67.

At e contrario, qui injuste videbantur ab Acacianis depositi (licet ob persecutionem in Catholicos per annos plures illatam gravioribus fuissent afficiendi suppliciis) in hæresi permansere, & quod deterius est, alia addidere: siquidem Semiariani isti (sic dicti, quod, cum juxta suum ipsorum sensum profiterentur substantiæ nomen in Filio Dei, Nicænum tamen Symbolum explodebant, nec eum dici consubstantialem sunt passi) immanem illam addiderunt impietatem, ut Spiritus sancti divinitatem negarent: cujus quidem horrendæ blasphemix auctor extitit Macedonius Episcopus Constantinopolitanus, postquam depositus est. Sed de his anno sequenti.

CXX.
Semiariani
in deterius lapsi.

Ad hæc autem quæ dicta sunt de Synodis ad mutandas fidei regulas superioribus temporibus a Constantio sæpe vocatis, & hoc anno collectis ejus jussu Conciliis, atque toties fidei regulis mutatis & editis, nempe Arimini, Nicææ, Thraciæ, Seleuciæ, atque Constantinopoli; addimus corollarium ex Ethnico quoque scriptore, alias rebus nostris infenso, Ammia-

CXXI.
Constantii
inconstantia
taxatur ab
ethnicis.

no, inquam, Marcellino, qui pravos Constantii mores recensens, inter alia adscribit illi hæc crimini, cum sic ait (a), & quidem egregie: *Christianam religionem absolutam & simplicem anili superstitione confundens; in qua scrutanda perplexus, quamquam, componendi gratia, excitavit dissidia plurima; quæ progressa fusius aluit concertatio verborum; ut cætervis Antistitum jumentis publicis ultro citroque discurrentibus, per Synodos quas appellant, dum ritum omnem ad suum trahere conatur arbitrium, rei vehiculariæ succideret nervos.* Hæc Ammianus. Fuit quoque Juliani (b) Apostatæ de Constantio querela, ejus tempore cursus publicos nimium fatigatos.

(a) *Amm. Marcellin. l. 27. in fin.*

(b) *l. 12. de curs. pub. C. Theod.*

CXXII. Porro de eodem Constantio idem Ammianus (c) ait, hoc anno valde permotum esse adversus idololatrias, contra leges ab eo sæpius latas sacrificantes, atque responsa quærentes; adeoque adversus ejusmodi scelus se vindicem severum præbuisse tradit, ut de illis quæ ad remedia quartanæ, vel alterius morbi, amuleta collo gestarent, vel per sepulcra errare comperti essent, juberet in quæstionem vocari, ac de eis sumi supplicia, dato rei negotio Paulo sævo homini; qui ad harum rerum cognitionem, & judicia exercenda, civitatem elegit Scythopolim, mediam inter Antiochiam & Alexandriam, e quibus permulti criminosi ad supplicia trahebantur.

(c) *Amm. l. 19. prope finem.*
Constantius inquit de idololatriis & maleficiis.

CXXIII. Hoc item anno vigesimotertio Constantii Imperatoris, S. Paulinum, ante annos quinque fidei causa exulem, apud Phrygiam vita functum, percepisse de fidei confessione coronam, S. Hieronymus (d) auctor est; quem anniversaria memoria adscriptum tabulis Ecclesiasticis pridie Kalendarum Septembris Catholica Ecclesia celebrat. Migrasse quoque ex hac vita Rhodanum, quem Tolosanum Episcopum fuisse, & una cum Hilario fidei causa exulem diximus, Severus affirmat (e). Horum omnium atque aliorum malorum auctor & architectus Constantius Imperator,

(d) *Hieron. in Chron. an. 23. Constant.*

(e) *Sever. l. 2.*

in hanc diem, summa Dei patientia, in summa felicitate permissus est agere; adeo ut (quod dictum est superius) ex optatis rerum successibus sanciret perfidiam fidem; qui jam ad imum impietatis, Acacianis dans manus, omnem substantiæ similitudinem cum Patre negans in Filio, & silentio damnans Concilii Nicæni memoriam, inversa rerum alea, omnibus in contrarium commutatis, usque in diem, obitus habitus est posthac infelicissimus.

Ac primum quidem adversus Persas male pugnatum est; adeo ut, quæ primo occurrerunt Regi Persarum, Romanorum, propugnacula, Reman & Brosam confestim caperet: *Ubi* (inquit Ammianus f.) *inventas virgines, Christiano ritu cultui divino sacras, custodiri intactas, & religioni servire solito more, nullo vetante, præcepit.* Post hæc autem profligato iterum Romanorum exercitu, Amida fortissimum propugnaculum expugnatur. Sed funestiora his secuta sunt anno sequenti, de quibus suo loco dicemus. Agebantur hæc in Mesopotamia sub Duce Sabiniano, hoc anno ab eodem Imperatore illic cum exercitu misso, licet (ut Ammianus testatur) ad bellicas functiones minus idoneo.

CXXIV: Constantii mutatio rerum status.

(f) *Amm. l. 18. in fin.*

At dum cogito nomen & munus Sabiniani Præfæti Orientis, & Ducis exercitus in Mesopotamia militantis, in mentem venit opinari hunc ipsum esse, qui apud S. Hieronymum Sabinus in Mesopotamia Dux Romani exercitus nominatur in rebus ab eo scriptis in Vita Malchi. Cui si assenserimus conjecturæ; dicendum quoque erit, perelegantem illam historiam, qua mira Dei providentia tum puniendo, tum miserando declaratur, hoc ipso anno contigisse. Digna quidem relatu esset historia, quæ intexeretur Annalibus; sed quod cunctis ferme nota sit, & præ manibus pene omnium habeatur, consulto hic eam describere prætermittimus; cum, qui eam ignorat, Hieronymum, quem consulat, habeat. At jam hic statuatur finis rerum gestarum præsentis anni.

CXXV. Malchi monachi conversio hoc anno.

Mutata vel adjecta a BARONIO hoc Tomo his
signis   notantur: rejecta hic vides.

A Nno Chr. 324. §. At nec illud, *ubi nunc legitur*, Palatini, *legebatur*, Aventini.
Eodem anno §. Sed unde tam præpostera, *ubi nunc legitur*, contexuisse, *legebatur*, contexisse.

Anno Chr. 325. §. Cæterum tantum abest, *ubi nunc legitur*, Verba S. Hieronymi
ad Joannem Hierosolymorum Episcopum, *legebatur*, Verba Joannis Hierosolymo-
rum Episcopi.

Ibidem. Post ea verba, degeret Bethlehem, *legebatur*, ab eodem S. Hieronymo (a) ^{(a) Hier.}
recitata. ^{ep. 61.}

Ibidem. Post ea verba, ad Theophilum Episcopum Alexandrinum Apologiam, *legebatur*,
in qua hæc inter alia *legebantur*.

Ibidem. Pro his verbis, sic igitur, *usque ad ea verba*, judicium Cæsariensis Epi-
scopi, *legebatur*, sic igitur, dum ipsemet Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopus pro-
fiteretur adversus se &c.

Ibidem. *Ubi nunc legitur*, testificatione tanti patris *ibidem* Hierosolymis habitan-
tis, *legebatur*, testificatione ejusdem sedis Episcopi.

Anno Chr. 325. Post §. CLX. *sequentia legebantur*, quæ desunt omnino. Rursus autem
Episcopi ipsi Africani in tertio Concilio Carthaginensi sub Siricio Papa, quod con-
stituerunt canone vigesimo nono, ut non nisi a jejuno Sacrificium offeratur, in Nicæno
Concilio statutum fuisse, inferius canone quadagesimo octavo profitentur, cum in
fine sic ajunt: *De fide enim Nicæna tractatus audivimus. Verum & de Sacrificiis in-*
hibendis, post prandium, ut a jejunis (sicut dignum est) offeratur, & tunc, & nunc
confirmatum est. Hæc ibi.

Anno Chr. 335. §. Hoc eodem anno pridie Kal. *ubi nunc legitur* menses undecim,
uno minus die, *legebatur*, menses decem & diem unum.

Anno Chr. 336. §. Quod autem ad Marci Papæ annos, *ubi nunc legitur*, decima
sexta Januarii, *legebatur*, decima quarta die Februarii; & *ubi*, septima mensis oc-
tobris; *legebatur*, sexta mensis octobris; & *ubi*, menses novem, minus diebus novem,
legebatur, menses octo, minus diebus octo.

Anno Chr. 339. §. Nec mora, *Ubi nunc legitur*, Gregorii, *legebatur*, Georgii.

Anno Chr. 342. §. Hic rursus Lectorem, *ubi nunc legitur*, Constantio & Juliano
Consulibus, *legebatur*, Arbetione & Lolliano Consulibus.

Anno Chr. 347. §. Provinciæ autem Catholici Orbis, *ubi nunc legitur*, numeran-
tur triginta sex, *legebatur*, numerantur triginta quinque. *Ibi*, *ubi nunc legitur*, apud
Theodoretum, *legebatur*, apud Socratem. *Ibi*, *ubi*, *nunc legitur*, una est præter-
missa, *legebatur*, nonnullæ sunt præternissæ.

Anno Chr. 348. §. Quoniam autem, *ubi nunc legitur*, trigintaquinque collegis, *le-*
gebatur, triginta collegis.

Anno Chr. 355. §. Cum igitur ambarum, *ubi nunc legitur*, Gaudentius, *legeba-*
tur, Venantius.

Eodem anno §. Hoc eodem anno, dum adhuc, *ubi nunc legitur*, quinto Kal. Octo-
bris, *legebatur*, quinto Kal. septembris.

Anno Chr. 356. §. Porro, *ubi nunc legitur*, sexaginta quinque, *legebatur*, sexagin-
tatrium.

Anno Chr. 357. §. Quæ licet, *ubi nunc legitur*, Ariminensem, *legebatur*, Sirmiensem.

Eodem anno §. Porro de Felicis, *ubi nunc legitur*, id factum dicitur, *usque ad ea*
verba, corpus vero; *legebatur*, id factum dicitur in Civitate Cora (sic restituendum
esse, pro Corona, in notis ad Martyrologium diximus).

I N D E X

I N T O M U M Q U A R T U M

A N N A L I U M E C C L E S I A S T I C O R U M

B A R O N I I .

*Nota numeralis communis Annum Christi: Romana
vero Numerum Marginalem significat.*

A

- A**bdas Episcopus martyr in Perside sub Sapore, 344. XVIII.
- Abdeifus Episcopus martyr in Perside sub Sapore, 344. XVIII.
- Abdiesus Diaconus Martyr in Perside sub Sapore, 344. XVI.
- Abedechalaam martyr in Perside, 343. XVI.
- Ablavii Consulis distychon, 324. LX.
- Ablavius Præfectus Prætorio Constantini Imperiscripto monetur quantum sententiis Episcoporum sit deferendum, 326. XCVIII. Alio rescripto ab Imperatore monetur; non quoslibet petentes in Clerum esse ascribendos, 326. LXXXIV. Auro corruptus tres Tribunos læsæ majestatis reos agit, 326. XCI. Quibus damnatis, per visum a S. Nicolao corripitur, 326. XCII. Inexplebilem ejus avaritiam Constantinus præstringit, 326. XCVI. Infelicem ejus exitum fore idem Constantinus prædicat, *ibidem*. Sopatro Philosopho necem machinatur, 326. XCVII. A Constantino jubetur occidi, 337. LX. Natalis ejus & vitæ progressus, 337. LXI. Merito nominatus fuit Pila fortunæ, *ibid.*
- Abrahamius eremita Gentiles ad fidem convertit, 337. XLII.
- Acacius, in ejus memoriam Bisantii a Constantino Ecclesia erecta, 330. XIX.
- Acacii fidei formula in Concilio Ariminensi, 359. LXXIV.
- Acasius Luscus præbyter Arianus Constantio omnium gratissimus, 337. IX. Sub Constantino quid molitus, 339. IX. & seq. Post Eusebium creatus Episcopus Cæsareæ Palæstinæ, 340. XXXVII. De eo Athanasii testificatio, 340. XLII. Epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. Turbat Ecclesiam Jerosolymorum, 351. XXV. Contra Athanasium insurgit, *ibid.* In damnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII. Constantinopoli a Semiarianis impugnatur, 359. XCI.
- Acaciani adversus Semiarianos digladiantur in Concilio Seleuciensi, 359. LXX. & seq. Idem vocati Eudoxiani, 359. LXXXIX. Sunt teterrimi Ariani, 359. LXXXVI. & seq. Damnare videntur Aetium, 359. XCIV.
- Acclamationes Christianorum ad Constantinum, 324. LXXX.
- Accusationes novæ in Athanasium, 335. III. & seq. Aliæ in eundem Athanasium in Conventu Tyrio, 335. XVI. Aliæ in eundem productæ in Concilio Antiocheno, 333. IX.
- Ann. Eccl. Tom. IV.
- Aliæ in eundem de fracto calice, & occiso Arsenio Episcopo, 331. I.
- Accusationum libellos offerunt Ariani Constantino, qui eos igni tradidit, 325. XLII.
- Acephimæ & sociorum martyrium in Perside, 344. XVI.
- Acesius Episc. Novat. quid in Nicæno Concilio, 325. CXLII.
- Achillas falso ponitur subrogatus Alexandro, 326. IV.
- Acindynus & Pegasus in Perside sub Sapore martyrio coronati, 344. XXI.
- Acta Apostolorum, & Evangelia secundum Matthæum & Joannem inventa in Gazophylacio Judæorum, 327. XXII.
- Acta Ariminensis Concilii, 359. V. & seq. Eadem ex S. Hieronymo, 359. XL. & seq.
- Acta Jerosolymitani Concilii, 335. LII. Probata a Constantino, 335. LII.
- Acta Liberii de curatione Constantini a lepra, 324. XLII.
- Acta Mareotica per Legatos Tyrios qualia, 335. XXX. & seq.
- Acta Nicæna naufragium passa, 325. LXI. Collecta eadem ex fragmentis, *ibid.* Existimata. Acta quædam commentitia, 325. L. A Gelasio quæ scripta sunt cujus fidei & argumenti, *ibid.* LI. Vide infra, Nicænum Concilium.
- Acta Nicæna citantur & recitantur a S. Hieronymo, 325. LXXIX.
- Acta publica consignari solebant die & Consule, 325. II.
- Acta Seleuciensis Synodi, 359. LXX. & seq.
- Acta Silvestri antiquitus probata, haud omnino rejicienda, 324. XXXI.
- Acta Silvestri Papæ de dracone expugnato a Silvestro cujus sint fidei, 324. XCVII.
- Acta Tyria Romam allata, & cognita falsa & insulsa, 339. XVI. Missa ad Athanasium, *ibidem*.
- Adamantius Episcopus falsus testis contra Athanasium, 336. IX. Epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Adiabeni Christiani sub Sapore exagitati, 344. XVI.
- Adiabeni populi a Theophilo instituti, 354. XII.
- Admissionales qui dicti sint, 331. XV.
- Admonitio Constantini ad Patres Nicæni Concilii, 325. CXC.
- Adulteri lege cohibiti, 339. XX.
- Ædesius cum fratre suo Frumentio a barbaris capitur, 327. VIII. Pincerna Regis Indiæ factus, Regnoque cum fratre post Regis obitum

- præfectus, fidei Catholicæ propagationem omni sollicitudine promovet, 327. IX. In patriam rediens, factus est Tyri presbyter, 327. X.
- Ædesius magus insignis Juliano charus, 351. X.
- Ædificia Constantini rarissime nomen ejus inscriptum præferebant, 327. XXV.
- Ægyptii Christiani agitati discordiis ob Arianos & Meletianos, 324. CLVIII.
- Ægyptii Episcopi qui venerunt ad Concilium Tyrium, 335. III.
- Ægyptii Episcopi scribunt ad Liberium Papam pro Athanasio, 352. XI.
- Ægyptii Episcopi exules cum Athanasio restituti, 338. IV.
- Ægyptii Episcopi communicatores Athanasii a Constantino e sedibus pulsi, 336. XX.
- Ægyptii Episcopi exules sub Gregorio, 342. XXI. & seq.
- Ægyptii Episcopi Romam ad Julium confugiunt, 342. XXVI.
- Ægyptii Episcopi, qui in Athanasium conspirant cum Eusebianis, 342. XL.
- Ægyptii Episcopi & Libyæ quid passi sub Syriano, 356. XVI.
- Ægyptii accipiunt litteras ex Synodo Sardicensi, 347. XXX.
- Ægyptii peritissimi calculandi, 325. XC.
- Ægyptii quam proni ad rixam, 350. XXXVIII.
- Ægyptius, idem quod Magus, 324. XXVII.
- Ægyptius auctor salutis Constantino, 324. XXVII.
- Ægyptiorum Episcoporum proscriptio, 356. XXVI.
- Ægyptiorum turpia sacra a Constantino sublata, 326. LXXVII.
- Ægyptiorum mos in condiendis corporibus defunctorum, 358. XXIII.
- Ægyptus quas provincias continet, 325. CXXVI.
- Æithales martyr in Perside sub Sapore, 334. XVII.
- Æra nota numeri apposita Nicæno Concilio falsa ostenditur, 325. IX.
- Æris pretium, ut viginti libræ vendantur uno solido, 330. XL.
- Æsculapii templum demolitum a Constantino, 326. LXX.
- Æsculapii loco Michael Archangelus sanitates ministrat, 330. XXII.
- Æthiopes Legatos miserunt ad Constantinum, 325. CCVIII.
- Ætii & Arii eadem doctrina, licet Ariani execrarentur Ætium, 356. CXXIII.
- Ætii impii execranda turpitudine, 356. CXXII.
- Ætii hæresis a Semiarianis oppugnatur, 357. LXXVI. & seqq.
- Ætii damnatio in Concilio Constantinopolitano, 359. XCV.
- Ætius favens Gallo ejicitur in exilium a Constantio, 354. XI.
- Ætius impius, ejus origo, & res gestæ, 356. CXX. & seqq. Dogmata ejusdem impia, *ibidem*.
- Ætius hæresiarcha damnatus, 359. XC. Ejus vita & institutio, *ibidem*.
- Ætius cum Eudoxio vitam agit, eademque docet, 359. LXXXIX.
- Ætiani damnati in Concilio Constantinopolitano cum Ætio, 359. XCVII.
- Africa cessit Constantino Juniori in divisione Imperii, 339. XXI.
- Africana Ecclesia vexata a Constantio, 355. XC.
- Africana Ecclesia amplexata monachismum, 328. XXIII.
- Africana Ecclesia acceptum prodidit legitimum Concilium Carthaginense, 347. CVII.
- Africana Ecclesia in unitatem reduca per Constantem Imperatorem, 348. XLII. & seq.
- Africanæ Ecclesiæ status usque ad Julianum, *ibid.*
- Agas Episcopus in Perside sub Sapore martyris coronatus, 344. XVIII.
- Agapitus Episcopus Ravennas ante Severum, 337. XLIX.
- Agapius Episcopus a Therico epistolæ pseudo-synodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Agathammon Episcopus falsus testis contra Athanasium, 336. IX.
- Agathon ex monacho Episcopus, 328. XXIII.
- Agathonici martyris Ecclesia erecta Constantinopoli, 320. XIX.
- Agdelas Episcopus martyr in Perside sub Sapore, 344. XVII.
- Agelius Novatianus Episcopus fuga sibi consulit, Macedonio Novatianos persequente, 351. XLII.
- Agnostici & Duces sanctorum, dicti a Donato facinorosi circumcelliones, 331. IX. & 348. XXVI.
- Agnetis martyris basilica a Constantino erecta, 324. CVII. Quomodo eadem dicatur a Constantina Constantini filia constructa, 324. CVIII.
- Agni aurea imago in baptisterio Constantini, 324. LVII.
- Agrippinense Concilium, 346. VII. In quibus fide vacillent ejus Acta, *ibid.*
- Alemanni tumultuantur, adversusque eos mittitur Crispus Cæsar, 319. XXVIII. Ab eodem sequenti anno devicti, 320. II.
- Alexander Episcopus Alexandrinus, ejus Confessione & litteris subscripserunt Episcopi Catholici, 328. LXXXVIII. Silvestrum Papam & Constantinum Imp. ad Nicænum Concilium convocandum instigat, 325. XIII. Ejus spectata virtus, 325. XXI. Petulantem Philosophum mutum reddit, 325. XLIX. Creditur Paschalis cycli auctor, 325. CX. A Meletio breviarium sive indiculum Clericorum & Ecclesiarum Meletianorum exigit, 325. CXXII. Statuit ne presbyter concionaretur ad populum, sed tantum Episcopus, 325. CXCVIII. Moritur, 326. I. Ario restitit, 326. XLVIII. Ejus laudes, 336. LIX. Ecclesiis populi frequentiam non capientibus, Synaxes habet in Ecclesia nondum consecrata, 350. XXXIV.
- Alexander Episcopus Theffalonicensis scribit ad Athanasium, 333. V. Quid ad Dionysium Comitem scripserit in Concilio Tyrio, 335. XXIV.
- Alexander Novatianus a Macedonio necatus, habitus a suis martyr, 351. XLIII.
- Alexander Imperator quibus tributa imposuerit, 330. XXXVII.
- Alexandri Episcopi Constantinopolitani mors, 340. XV.
- Alexandri judicium de futuro successore quale, *ibid.*
- Alexandria vexata a Gregorio pseudo-episcopo Ariano, 342. I. & seqq.
- Alexandriæ ecclesia dicta Cæsarea, a Constantio ex gymnasio Licinii facta, 350. XXXII.
- Alexandriæ Episcopus tantum docet, presbyter nequaquam, 325. CXCVIII.
- Alexandrina Ecclesia quæ & quanta passa tempore legationis Eusebianorum sub Præfecto Philagrio, 335. XXVII. A Romana primatum accepit, 325. CXXVI. Quot sub se Metropoles contineat, *ibidem*. CXXVIII. Cur primaria sedes dicta a Gregorio Nazianzeno, 326. V. Quantum profecerit ex reditu Athanasii, 350. XVI. & seqq. Ultimo loco coepta exagitari a Constantio, 356. IV. & seqq. Exilio Athanasii viduata pastore, 336. XIV. Ejus thronus ignominia affectus, 356. XXXV. Ejusdem suppellectilia combusta, 356. XXXIV.
- Alexandriæ Ecclesiæ persecutiones quomodo inter se distinctæ, 342. XIX.
- Alexandrina sedes Patriarchalis a S. Petro instituta, sed Romanæ subjecta, 325. CXXIX.
- Alexandrina Synodus Legatos mittit Romam ad Julium Papam, 339. I.

- Alexandrinæ Synodi epistola encyclica, *ibid.* IV.
 Alexandrinæ Synodi Acta edita in Concilio Nicæno, 325. LV.
 Alexandrinæ virgines quæ passæ ab Arianis, 342. VIII.
 Alexandrini Episcopi cycli Paschalis auctores, 325. CX. Idem acceptam ferunt eam artem Romanæ Ecclesiæ, *ibid.* CXI.
 Alexandrini presbyteri quatuor damnati cum Athanasio in exilium, 336. XI.
 Alexandrini nolentes communicare cum Gregorio, gravia patiuntur, 342. XXII.
 Alexandrini gavisi reditu Athanasii, 338. IV.
 Alexandrinorum clericorum contestatio ad Legatos Tyrios, 335. XXX.
 Alexandrinorum Episcoporum successio, 326. I.
 Alexandrinorum litteræ de persecutione per Syriam Ducem excitata, 356. III. & *seqq.* 356. XXXVIII.
 Alexandrinum Concilium generale sub Osio Legato, 319. XXIII.
 Alexandrinus populus frequentissimus in Synaxibus sub Athanasio, 350. XXXII.
 Althelmus Anglorum Episcopus carmen scripsit de Laude Virginum, 324. CVIII.
 Ambitiosi lege Constantii correcti, 328. CVIII.
 Ambrosii sententia de Constantino baptizato in ultimis constituto quomodo intelligenda, 324. L.
 Ammonis anima visa in cælum ferri, 337. XLIX.
 Ammonis monachi ad Deum conversio una cum conjugè, 337. L.
 Ammonius socius Athanasii Romam, 340. V. Ejus mira continentia, *ibidem.*
 Ammonius cum sociis Legatus Athanasii ad Episcopos pro subscriptione litterarum Pacificarum missus, 350. XXVI.
 Ammonius ex monacho Episcopus, 328. XXIII.
 Amphion Episcopus Epiphaniæ confessor interfuit Nicæno Concilio, 325. XXXIV.
 Amphion suffectus Eusebio Nicomediensi in Nicæno Concilio, 325. LXXVII. 329. XVIII.
 Anabaptismus Donatistarum sublatus, 348. XLI.
 Anabaptistæ Novatiani, & Donatistæ, 321. VIII.
 Anathoritæ monachi, 328. XXVI. Eorum instituta, 328. XXIX.
 Ananias martyr in Perside, 343. XVI.
 Anastasia filia Constantii Clorii, 324. CVIII.
 Anastasius Imperator sustulit tributum dictum Chrysargyrum, 330. XXXVIII.
 Anastasius assertor Constantini Baptistini & temporis ejus, 324. XXX.
 Anathema Valentis in Concilio Ariminensi, 359. XLII.
 Ancilla Christiana convertit Iberos ad fidem, 327. XI.
 Ancyra Galatiæ hæreticorum ferax, 342. XLIX.
 Ancyranum Concilium contra blasphemias Sirmii edita, 357. XXI.
 Andrea, Luca, & Timothei reliquiæ translata Constantinopolim, 336. LXXVII.
 Angelorum imagines argentæ in basilica Lateranensi, 224. LXVIII.
 Angelica apparitio Constantinopoli super Crucem, 330. XVIII.
 Anicetus Præfectus occidit Nepotianum filium. Eutropiæ sororis Constantini, 350. VIII.
 Anicius Julianus Consul, idemque Christianus laudatissimus, 322. I.
 Aniciana familia Christo addicta, *ibid.*
 Animas defunctorum juvari precibus Sanctorum, 336. LXXI.
 Anniballianus frater Constantini, 337. VI. Quid in Constantinum, *ibid.* Occisus a militibus Constantii, 337. LIII.
 Annona data civibus Constantinopolitanis a Constantino & aliis Imperatoribus, 330. X. Sed tantum ædificantibus ibi domos, *ibid.*
 Anomianorum hæresis quando exorta, 357. LXXX.
- Antropomorphitæ hæretici ex monachis, 328. XXXIII.
 Antinoalia a Constantino sublata, 326. LXXVII.
 Antichristi typus in Constantio expressus, 355. XV.
 Antichristi typum gerunt Principes omnes, qui super Episcopos sibi arrogant potestatem, *ibid.*
 Antiochena Ecclesia quomodo dicta universalis, 324. CLIII.
 Antiochena Ecclesia jus habet super Ecclesias Persarum, 324. XXIII.
 Antiochena Sedes Patriarchalis a S. Petro instituta, sed Romanæ subjecta, 325. CXXXIX.
 Antiochena sede vacante deliguntur plures, 324. CXLIV. Constatæ ob eam rem discordiæ, 324. CXLVI.
 Antiochenæ fidei professio prima ab Arianis scripta, 341. XIX. Alia, *ibid.* XX. Tertia, *ibid.* XXIII. Huic addita postea quarta, 341. XXVI.
 Antiochenæ sedis Episcoporum successiones, 324. CXLIV. 340. XXX.
 Antiocheni Concilii Acta, 341. VII. Eiusdem Concilii Canones, 341. XXIX. Idem a collectoribus recepti, & majorum auctoritate probati, 341. XXXIV. Eiusdem Concilii Synodica, 341. XXXIII.
 Antiocheni Dominici dedicatio, 341. II.
 Antiocheno Concilio interfuerunt etiam Catholici, 341. IV.
 Antiochenorum Episcoporum confusa successio, 340. XXXI.
 Antiochenum Concilium posterius ab Arianis habitum, 344. I.
 Antiochenum Concilium in Encæniis celebratum, 341. II.
 Antiochenum Concilium haud recensendum inter Catholica, 341. XXXIV. & *seqq.*
 Antiochia tempore Synodi Arianorum afflictata terræmotu, 341. XXVII.
 Antiochiæ excitatur tumultus in creatione Eustathii Episcopi, 324. CXLIV.
 Antiochus Præfectus Sericorum, 350. XXIX.
 Antiqua scriptorum monumenta, licet mendosa, magni faciendæ sunt, 356. XCI.
 Antonius Magnus visitatur a S. Athanasio, 328. V. Ejus sanctitas toti orbi innotescit, 328. VI. Litteræ Imperatoris ad eum scriptæ, 328. VII. Quæ ad Constantinum rescripserit, *ibid.* A Gentilibus philosophis tentatur, 328. VIII. Eosdemque confutat, 328. IX. Vitæ cænobiticæ auctor plura erexit monasteria, 328. XVI. Frustra scribit pro Athanasio ad Constantinum, 336. XVII. Luctuosa de Arianis prævidit, 339. XVII. Quando ea viderit, 339. XIX. Chrystomi testimonio in Ægypto vitæ sanctimonia Apostolis fuit proximus, *ibid.* Vitam ejus Athanasius Romam attulit, 340. VII. Quid passus fuerit a Gregorio Episcopo Ariano, 342. XXIV. Quid in eundem Antonium Blacius Arianus, *ibid.* Scripsit pro Alexandrinis ad Blacium Ducem Ægypti, *ibid.* Invisit Paulum primum eremitam morientem, 343. I. Occurrit ei hippocentaurus; quid de ea re sentiendum, 343. II. & *seq.* Cum viventis adhuc vitam scripserit Athanasius, multa post gesta prætermisissæ oportuit, 343. VI. Ab Arianis in crimen hæresis adductus se purgat, 343. VI. & *seq.* Quantopere detestatus sit Arianos, 343. VII. Prædicat fidem Catholicam miraculis, 343. VIII. Quid ad Didymum Alexandrinum oculis captum dixerit, 343. IX. Ejus obitus, quoque ætatis anno is acciderit, 358. XXI. Moriens fidem Catholicam testatam relinquit, *ibid.* Quid legavit Athanasio, quid Serapioni, quid aliis, 358. XXII. Cur loco incongnita sepeliri voluerit, 358. XXIII. Dies ejus natalis celebratur, *ibid.* Quænam scripta po-

- posteris reliquerit, 358. XXIV. Vitam ejus scripsit Athanasius, *ibid.* Hanc Evagrius & S. Hieronymus e Græco in Latinum transtulere, *ibid.*
- Antonio defuncto, cælum clausum triennio, *ibid.*
- Antonius Episcopus in Zeumate, &
- Antonius Episcopus a Docimo, epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripserunt, 347. CV.
- Item Antonius Episcopus a Gusia, *ibid.*
- Anubion falsus testis contra Athanasium, 336. IX.
- Apis & Macarius Legati apud Constantinum, S. Athanasii adversarios calumniæ convincti, 329. XI.
- Apollo in Daphne redditur mutus, 351. VI.
- Ab ipso tam Imperatores quam milites triumphantes antiquitus laureas accipiebant, 351. VII.
- Apollinis Delphici tripodes derisioni a Constantino expositi, 326. LXVIII. Item Pythii, *ibid.*
- Apollinis memoria in Daphne frustra conatu Constantini antiquari tentata, 351. III. & *seq.*
- Apollinis templum in Daphne cur non demolitum a Constantino, vel Constantio, *ibid.*
- Apollinis oraculum de Christianis recitatum a Constantino, 324. LXXXIV.
- Apollinaris hæresis origo, 349. XXIII.
- Apollinaris hæresis virgulum fuit Arianæ dementiæ, 349. XXV.
- Apollinaris particeps hæresis Arii & Macedonii, 349. XXVI.
- Apollinaris a Georgio Episcopo Laodiceno Arianò expulsus, 349. XXII.
- Apollinaris congressus Laodicæ, cum Athanasio, *ibid.*
- Apollinares excommunicati a Theodoro ob hymnum de Bacchi laudibus auditum, 349. XXII.
- Apollonius ex monacho Episcopus, 328. XXIII.
- Apologia pro fide Catholica Constantini, 336. XI. & *seq.*
- Apostatæ jecerunt prima fundamenta hæresum nostri temporis, 340. X.
- Apostatæ a fide conversi in hæresin Arianam, 325. XL.
- Apostolatus magistratus apud Judæos qualis, 327. XVIII. Quale munus, 327. XXXIII.
- Apostoli apparent Constantino, 324. XXXII.
- Apostolorum Petri & Pauli imagines quomodo solitæ pingi, 324. XL.
- Apostolorum templum Constantinus Constantinopoli erigit, 336. LXIX. Sepulcrum fuit Imperatorum, 336. LXXIV. Sub Constantio terræmotu concussum, 358. XXVII.
- Apostolorum memoriæ Romæ, 321. V. & *seq.*
- Ad Apostolorum regia vestibula excubant Imperatores, 337. XXI.
- Apostolorum Symbolum tantum usui Ecclesiæ Romanæ, 325. CLXXVIII.
- Apostolorum arbitrio divisæ atque distinctæ dioceses, 325. CXXXIX.
- Apostolici Legati in Nicæno Concilio, 325. XX.
- Apostolicos legatos ad Synodos Oecumenicas, non minus tres mitti solere, 325. XX.
- Apostolicus canon citatur a Constantino, ne ab una in aliam quis transeat Ecclesiam, 324. CLVI.
- Appellare posse ad Romanum Pontificem quemlibet Episcopum ab aliis damnatum, 347. LII.
- Appellare ad Romanum Pontificem Concilium Nicænum statuit, 325. CLIX. & *seqq.*
- Appendix ad Concilium Sardicense qualis, 347. XLIII.
- Aqua benedicta superat magicas præstigias, 327. XXVII.
- Aquileiæ templum usus fuit Synaxibus ante dedicationem, 350. XXXIV.
- Aquileienses Episcopi Benedictus & Fortunatianus, 337. LXIX.
- Aquilinus Causidicus experitur virtutem S. Michaelis Archangeli, 330. XX.
- Arbetion Episcopus falsus testis contra Athanasium, 336. IX.
- Archelaus Comes cum Dionysio dicitur missus Tyrum ad Concilium Sardicense, 335. IV.
- Archidamus missus Legatus ad Concilium Sardicense, 347. X.
- Archidamus diaconus Rom. sub Silvestro, 324. CXXX.
- Architectorum penuria temporibus Constantini, qui iisdem concessit immunitatem, 324. CIV.
- Arcus Marci Aurelii demolitus ad construendum Arcum Constantini, 312. LXV.
- Arcus triumphalis Constantini Imperatoris Constantinopoli Cruce inaurata decoratus, 330. XVI.
- Argenti tributum a tributo auri distinctum, 330. XXXVIII.
- Argenti libra cujus pretii esset tempore Arcadii Imperatoris, 330. XXXIX.
- Argentei sexaginta conficiunt libram argenti, sex argentei unam unciam, 330. XL.
- Arelatense Concilium aliud sub Constantio, 353. XXII.
- Arius, alias Macarius, Episcopus Petræ in Palæstina secessit ab Arianis, & adhæsit Catholicis in Concilio Sardicensi, 347. XLI. Ejus exilium, 348. III. Scribit ad Constantinum litteras, sed parum officiosas, 319. VI. Litteris Constantini profcinditur, *ibid.* Ejus & Constantini dialogismus, 319. X. Ejus furor & lascivia ex Homericis versibus demonstrata, *ibid.* Ejus infame Poema, *ibid.* Fax orbis oraculo Sybillæ demonstratus, 319. XV. Effigies ejus & habitudo corporis ab Epiphano descripta, 319. XIX. Sæpe redargutus atque convictus ab Episcopis Nicæni Concilii, 325. L. Hæresis ejus lecta in Synodo Nicæna, 325. LXIII. Subscribere nolens Nicænae fidei, excommunicatus est, 325. LXXXVI. In Concilio Nicæno recantat palinodiam, & subscribit Catholicæ fidei, 325. LXXXVII. Licet poenitens receptus a Concilio Nicæno, vetitus tamen redire Alexandriam, 325. LXXX. Turpissimum Poetam Sotadem imitatur in re gravissima, *ibid.* Inde dictus Sotadicus, 325. LXXXI. Thalia ejus in Concilio Nicæno prohibita, 325. LXXX. Eadem Constantini lege una cum reliquis ejusdem scriptis vetita, 325. LXXXII. Porphyrio assimilatur, 316. LXXXV. Crapularum Librum scripsit, 325. LXXXI. Ob hoc omnium turpissimus habitus, 325. LXXXII. Ut ipse & Ariani reliqui dicantur Porphyriani, Constantinus lege cavet, 325. LXXXIV. Idololatriam conatus est in Ecclesiam Alexandrinam introducere, 325. LXXXVI. Et Christianismum abolere, 325. LXXXVII. Laborat restitui Alexandriam, 327. I. & *seq.* Non exulavit, sed sub specie poenitentiae vitavit exilium, 327. III. Ejus res gestæ licet notæ, tamen perplexitatibus obvolutæ, 327. VII. Ipse & Ariani recepti in Concilio Jerosolymitano, 335. XLVII. Litteris Constantini vocatur, 335. XLIX. Ejus & Euzoii litteræ ad Constantinum, 335. L. Eorundem fidei professio ad Constantinum data, *ibid.* Ambigua & dolosa, 335. LII. Probata in Concilio Jerosolymitano, 335. LIV. De ejus restitutione Alexandriam iterum ubi & quando actum, 335. LVI. Ab Alexandrinis non recipitur, 336. XXII. Ejus hæresis infanda omnibus etiam Eusebianis tempore Constantini, 336. XXXVIII. Ejus fides, recta ne sit, examinatur Constantinopoli, 336. XLV. Ejus dolus atque perjurium, dum fidei suæ rogatur sententiam, 336. XLVII. Dat periurii poenas, 336. LII. Infamis ejus obitus, *ibid.* Mors ejus multis proficua, 336. LIII. Locus morte ejus infamis, posteris detestabilis factus est, 336. LV. In quem Imperii Constantini annum

- num obitus ejus tempus incidit, 336. LVI.
De obitu ejus præclaræ Patrum sententiæ, 336. LVIII.
- Arium damnare qua arte præ se ferunt Ariani, 341. XIX. & seqq.
- Ariana hæresis cum Imperio Constantii in Oriente lato germine revirescit, 337. LXIII. Convenit ex parte cum Apollinaris hæresi, 349. XXV. Quomagus furit, eo magis deficit, 356. LXXII.
- Arianæ feminæ crudeliter sæviunt adversus Catholicos Alexandria, 356. XXXVIII.
- Ariani optant, Eusebium Cæsariensem Episcopum, fieri Episcopum Antiochenum, 324. CXLIX.
- Ariani Episcopi qui interfuerunt Nicæno Concilio, qui fuerint, 325. XL.
- Ariani ex apostatis constati, *ibid.*
- Ariani inconstantes & temporarij inservientes, *ibid.*
- Ariani antevertere conati judicium Concilii Nicæni accusationes Constantino dederunt adversus alios Episcopos, 325. XLI.
- Ariani trahere conati Episcopos ad judicium Imperatoris, 325. XLI.
- Ariani ad inferendas calumnias & falsas accusationes paratissimi, 325. XLII.
- Ariani & Meletiani simul juncti contra Catholicos, 325. CXX.
- Ariani nova excogitant nomina, divinitatem Filii Dei excludentia potius quam probantia, 325. LXV.
- Ariani in gratiam Constantini subscribunt Nicæno Concilio, 325. LXXII.
- Ariani Episcopi qui subscripserunt fidei Nicæni formulæ, 325. LXXVI.
- Ariani qui subscribere noluerunt, 325. LXXVII.
- Ariani cur a Constantino nominati Porphyriani, 325. LXXXV.
- Ariani omnes simulate Nicæno Concilio subscribentes, in hæresi perseverant, 325. C.
- Ariani ex sæce Christianorum prodire, 325. CI.
- Ariani cum Meletianis quando conspirare cœperunt, 326. VIII. Callidum consilium ipsorum, 326. XIII.
- Ariani quomodo prætermitti in edicto Constantini adversus hæreticos, 326. XXI.
- Ariani bellum movent in Athanasium creatum Episcopum, 326. V.
- Ariani laborant restituere Arium Alexandriam, 327. II.
- Ariani hæretici ex monachis, 328. XXXIII.
- Ariani Episcopi exules Quinquennialibus Constantii restituti sunt, 330. LVII.
- Ariani iidem & Eusebiani. *Vide*, Eusebiani.
- Ariani soliti honorare Imperatores titulis divinitatis, cum ipsi negarent Filii Dei divinitatem, 335. XL. 336. VIII.
- Ariani, ab eis curatæ litteræ pro erigenda Ischyra Ecclesia, 335. XI.
- Ariani clandestine sese insinuarunt Constantino Imperatori, 337. X.
- Ariani rursus Athanasio negotium facessunt, 338. V. 339. I. & seqq.
- Ariani conati suffurari communionem Romani Pontificis, 339. XII.
- Ariani a Julio petunt Synodum, 339. XV.
- Ariani quando sub Constantio grassari cœperunt in Catholicos, 340. XXVII.
- Ariani ut declinent Romanam Synodum, coeunt Antiochiæ, 341. II. Numerus Episcoporum, *ibidem*.
- Ariani tempore Concilii Antiocheni se hostes Arianos præ se ferunt, 341. III. & seqq.
- Ariani seorsum a Catholicis Antiochiam convenire, 341. V.
- Ariani in Synodo Antiochena substituunt Athanasio Gregorium, 341. XII.
- Ariani quam callide obtexerint hæresin in Concilio Antiocheno, 341. XXI.
- Ariani profitentur se damnare Arium, sed dolose agunt, 341. XVIII.
- Ariani ex Concilio Antiocheno ex multis affectant nomen Catholicum, 341. XXXII.
- Ariani quatuor fidei regulis ad libitum usi, 341. XXVI.
- Ariani Romæ accusati apud Julium Papam, 341. LII.
- Ariani quid in Julium Papam, 341. LVII.
- Ariani litteras scripserunt ad Julium Papam, 341. LIX.
- Ariani quid Alexandria pro Gregorio, 341. VI.
- Ariani litteras dant ad Constantem Imperatorem, 342. XL.
- Ariani deligunt Macedonium Episcopum Constantinopolitanum, 342. XLIV.
- Ariani mentiti Antonium Magnum secum agere, 343. VI.
- Ariani ab Antonio Magno exagitati, *ibid.*
- Ariani ad Antonium venientes ab eo fugati, 343. VI.
- Ariani cogunt Concilium Antiochenum posterius, 344. I. Novamque edunt fidei formulam, 344. II.
- Ariani subdole professi nomen substantiæ, 344. IV.
- Ariani cur non veriti sint nomen substantiæ sicut Consubstantialitatis, *ibid.*
- Ariani quomodo decipiebant simpliciores ex naturæ operibus, 344. X.
- Ariani usi eloquentia ad decipiendum, *ibid.*
- Ariani mentientes discurrere soliti clarissimos viros secum sentire, 344. XIII.
- Ariani Episcopi quid cum venire Sardicam ad Concilium, 347. XII. & seqq. Fugam arripiunt, 247. XIII. 347. XXI. 347. XXXIX.
- Ariani condemnati in Concilio Sardicensi, 347. XVIII.
- Ariani quid in Episcopos, ne adhærescerent Catholicis qui convenerant Sardicæ, 347. XLI.
- Ariani excommunicati in Concilio Sardicensi, 347. XLII. & seqq.
- Ariani sparserunt famam, in Sardicensi Concilio scriptam fuisse novam fidei regulam, 347. XLV.
- Ariani cogunt Concilium, quod nominant Sardicense, 347. LXVII.
- Ariani primi ausi sunt excommunicare Romanum Pontificem, 347. LXX.
- Ariani novam fidei formulam edunt nomine Concilii Sardicensis, 347. LXXI.
- Ariani detestari se Arium simulant, 347. LXXIV.
- Ariani associant sibi Donatistas, 347. LXXVII.
- Ariani prohibent Catholicos redire ad suas Ecclesias, 348. IV.
- Ariani quid in Legatos missos Antiochiam a Synodo Sardicensi ad Constantium, 348. V. & seqq.
- Ariani post obitum Constantis insurgunt in Athanasium, 350. IX.
- Ariani expostulant apud Constantium adversus Athanasium, 350. XXIX.
- Ariani & Semiariani inter se certant, 351. XXVII.
- Ariani iterum calumniis aggrediuntur Athanasium, 351. XXXII.
- Ariani fingunt epistolam scriptam ab Athanasio ad Constantium, 351. XXXIII.
- Ariani conati sunt statim, creato Liberio Papa, ejus communicationem subripere, 352. XI.
- Ariani titulo æternitatis honorant Constantium Imperatorem, 353. XIV.
- Ariani adulantur Constantio, blasphemi in Filium Dei, *ibid.*
- Ariani reveriti sunt Romanam Ecclesiam post Liberii exilium, 355. LV.
- Ariani damnati in Concilio Ariminensi, 359. XIV.
- Ariani ex Concilio Ariminensi Legatos mittunt ad Imperatorem, 359. XXV.

- Ariani in deterius semper prolapsi, 359. XXIX.
 Ariani detegunt propinatum venenum in Concilio Ariminensi, 355. XLIII.
 Ariani falso præ se ferunt Concilium Ariminense, 359. LV.
 Ariani penitus delent nomen substantiæ in Filio Dei, 359. LXXXV. & seq.
 Ariani vocant Eusebium Vercellensem ad Synodum, 355. IV.
 Ariani substituunt Dionysio Episcopo Mediolanensi Auxentium, 355. XXXIV.
 Ariani Felicem substituunt loco Liberii Papæ, 355. LV.
 Ariani dire exagitabant Ecclesiam Alexandrinam, 356. II.
 Ariani quid tempore Paschatis, & post adversus Catholicos Alexandrinos egerint, 356. IV. & seq. Quid ante Pentecosten in eosdem attentarint, 356. XXXII. Qualiter in eosdem post Pentecosten sævierint, 356. XLVI. & seq.
 Ariani prohibent dare elemosynam pauperibus, 356. XL.
 Ariani crudeliores Gentilibus, 356. XXIX. 356. XLIV.
 Ariani quid in Monachos & in Monasteria, 356. LII.
 Ariani cum Photino conspirant, licet occulte, 357. V.
 Ariani ut se catholicos doceant, damnant Photinum, *ibid.* Sed prodiiti quales essent, 357. VII.
 Ariani quasi ex miraculo prædicant in Christo divinam substantiam, cum ea negatur ab Orio & Potamio Episcopis, 357. XIX.
 Ariani Episcopi, cum quibus Liberius communicavit, 357. XLII.
 Ariani qui interfuerunt Concilio Ariminensi, 359. III.
 Ariani damnant Semiarianos, 359. XCVII.
 Ariani eodem tempore duas fides diversas scribunt, Arimini, & Constantinopoli, 359. CVIII.
 Arianorum impietas occultata Sirmii panditur, 357. XII.
 Arianorum baptisma quomodo irritum, 325. LXXXVII.
 Arianorum legatio ad tres Imperatores, 338. VI.
 Arianorum antesignani sub Constantio, 338. VII.
 Arianorum ad Constantium lamenta, 341. III.
 Arianorum Concilia qualia esse solent, *ibid.*
 Arianorum fidei formulæ Antiochiæ editæ, 341. XIX. & seqq.
 Arianorum legatio ad Constantem ex Concilio Antiocheno, 341. XXV.
 Arianorum scelera nefanda patrata Alexandriæ, 242. IX.
 Arianorum labyrinthus haud omnibus facile pervius, 340. XXXIX.
 Arianorum legatio ad Julium Papam contra Athanasium, 339. I.
 Arianorum principes qui sub Constantio habitati, 342. XLIV.
 Arianorum Legati quid Mediolani apud Constantem, 344. V.
 Arianorum Legati præ se ferunt se esse Catholicos, *ibid.*
 Arianorum studium in cogendis crebro Conciliis, 344. VIII.
 Arianorum artes ad destruendum Nicænum Concilium, 344. VII.
 Arianorum scelera post Concilium Sardicense, 348. II.
 Arianorum litteræ ad Eusebium Vercellensem, 355. VI.
 Arianorum persecutionis acerbitas, 355. LXXIX.
 Arianorum suggestio in Concilio Ariminensi, 359. VI.
 Arianorum fidei professiones sub Consulibus, 359. VIII.
 Arianorum blasphemix horrendæ in Concilio Seleuciensi, 359. LXXXII.
 Arianorum persecutio ex Concilio Constantino-politano, 359. XCVII.
 Arianorum in Eusebium Vercellensem crudelitas, 356. XCIV.
 Arianorum in Palæstina dira persecutio, 356. XCIX.
 Arianorum crudelitas in Ægypto, 356. II. & seqq.
 Arianorum studia in perquirendo Athanasium, 356. LXXIX.
 Arianus presbyter dolosus artifex, Constantino percharus, cum eodem de restitutione Arii agere incipit, 327. II. Ei commissum est a Constantino testamentum, 337. VIII. Quis hic fuerit, 337. IX. Corruptit aulicos, 337. LXIV.
 Ariminense Concilium decernitur, 358. X.
 Ariminense Concilium indictum, 359. I. Explosa perfidia Ariana, Nicænam fidem probat, & Arianos excommunicat, 359. XIII. Idem jam finitum Legationem ad Constantium Imp. decernit, 359. XXIII.
 Ariminense Concilium posterius, & ejus Acta, 359. XXXIII. & seqq.
 Ariminense Concilium duplex, 359. LII.
 Ariminense Concilium legitimum, Catholicum fuit, 359. LI.
 Ariminense Concilium spurium, hæreticum fuit, 359. LIV. & seq.
 Ariminensi Concilio adversatus est magna constantia Liberius Papa, 357. LXX.
 Ariminensis Concilii Episcopi Orthodoxi exemplo Legatorum lapsi, 359. XXXVIII. Vingt tantum in fide Nicæna permanserunt, *ibid.*
 Ariminensis Concilii Catholici Synodica de Baptismo Constantini, 324. LII.
 Ariminensium Orthodoxorum Episcoporum lapsus qualis existimandus sit, 359. XLV. Nequaquam lapsi in hæresin, *ibid.*
 Arimini congregati Episcopi inter se divisi, 359. II.
 Ariston ex monacho Episcopus, 328. XXIII.
 Aristotelis discipulus Ætius deterrimus hæreticus, 356. CXX.
 Armeniæ Majoris Ecclesiæ florent sub Constantino, 325. CCXII.
 Armeniæ montes ab invicem distiti ob terræmotum, 340. XXXV.
 Arostanus Episcopus in Magna Armenia interfuit Nicæno Concilio, 325. XXVII.
 Arfaces Rex Minoris Armeniæ tributum pendebat Constantino, *ibid.*
 Arfacius confessor prædixit terræmotum Nicomediæ, 358. V. Ejus obitus, *ibid.*
 Arfacius eunuchus persecutor Alexandriæ, 342. XXI.
 Arsenii occisi accusatio rursus illata in Concilio Tyrium, 335. XII.
 Arsenius sibi timens, latebras quæsit, 335. XIII. Ejus latebris usi ad suam causam Eusebiani, 335. XII. Se tandem periculo obtulit pro Athanasio liberando, 335. XIII. Ejus in Synodo manifestatio, 335. XV.
 Arsenius Episcopus Hipselitarum ordinatur a Meletio, 326. VII.
 Arsenius Episcopus fingitur occisus ab Athanasio, 331. I. Manus defuncti, quasi Arsenii, ab adversariis circumfertur, *ibid.*
 Arsenius impense quæritur ab Athanasio, 332. I. Ad loca remota amandatur cum suis, 332. III. Invenitur apud Tyrum, 332. IV.
 Arsenius Episcopus & non presbyter, 332. V. Cur ab Athanasio primum recesserit, *ibid.*
 Arsenius Episc. pœnitens scribit ad Athanasium, 333. VIII.
 Artemii martyris Præfecturæ, 358. XXV.
 Artemius curat translationem corporum sanctorum Andreæ & Lucæ, *ibid.*

Aruspices Constantinus lege sancita exagitat, 319. XIX.

Aruspices consulendos Constantinus ad Senatum rescripsit, 321. XVIII.

Aruspicina in magno pretio apud Romanos, 321. XXIV. & seq.

Aruspices facile omnia solere in religionem Christianam concitare, 324. XXXIV.

Asclepas Episc. Gazæ exilium passus causa fidei; 340. XXVII.

Asclepas Gazæ Episcopus Romam confugit ad Julium, 342. XLVII.

Asclepæ Episcopi Gazæ causa cognita in Concilio Sardicensi, 347. XXII. 347. XXXIX.

Asiana Ecclesia discordiis agitata ob celebrationem diei Paschatis diverso ritu, 324. CLX.

Asterius Cappadox nequissimus Arianorum, 325. CI. Immolat idolis, *ibid.* Ejus causa adversus Marcellum, 335. XXX. Hanc tractatam scribit Socrates in Concilio Jerosolymitano, 335. LVII.

Asterii impietas omnes excelluit, 336. XXXI.

Asterius Armeniæ Dux sub Constantio Imp. 350. X. Diploma a Constantino de Athanasio attulit, 354. XVII.

Asterius Episcopus in Arabia secessit ab Arianis, & adhæsit Catholicis in Concilio Sardicensi, 347. XLI. Eius exilium, 348. III.

Asterius Comes in Ægypto sub Constantio, 350. XXIX.

Athanasius jam Alexandrinæ Ecclesiæ diaconus, in Nicæno Concilio Arium disputando exagitat, 325. LI. Pars magna fuit Synodi Nicænæ, 325. LXX. Post Alexandrum creatur Episcopus Alexandrinus, 326. I. Ejus creatio quomodo se habuerit, & quando acciderit, *ibid.* Electio ejus divinitus præcognita & præsignificata, 326. V. Episcopatum declinans aufugit vivente adhuc Alexandro, *ibid.* Eum vix creatum adoriuntur Ariani, 326. VI. Quamdiu federit, *ibid.* Ejus persecutiones incredibiles, *ibid.* Creatus Episcopus Alexandrinus, urget Meletianos illicita tentans, 326. XIV. Restitit Arii restitutioni, 327. III. Quid ab Eusebio Nicomediensi patiat, 327. IV. Infigante Eusebio experitur Constantinum iratum, *ibid.* Quid pro sui defensione ad Constantinum rescripserit, 327. V. Ordinatur Frumentium Episcopus Indorum, 327. X. Diocesim Alexandrinam visitat, 328. I. Item Monasterium S. Pachomii, 328. II. Necnon Magnum Antonium, 328. V. Quæ illi munera attulerit, *ibid.* Modestia ejus in scribenda Vita Antonii laudata, *ibid.* Vitæ monasticæ instituta Romam intulit, 328. XXI. Monachos complures creavit Episcopos, 328. XXIII. A Legatis suis apud Constantinum contra Meletianorum calumnias defenditur, 329. I. Rursus a Meletianis & Eusebianis vexatur, *ibid.* Calumniam patitur de linteis pro Ecclesiis exactis a populo quasi tributum, *ibid.* Novis iterum exagitatus calumniis, innocens probatur, 329. II. A Constantino vocatur Constantinopolim, 329. IV. Dimittitur cum honore, 329. V. Litteris Constantini laudatur, 329. VIII. Iterum ab Arianis vexatur, 331. I. Rursus accusatur opera Meletianorum de fracto calice, & occiso Arsenio, *ibid.* Ejus causa Delmatio a Constantino commissa, 331. IV. 332. I. Diaconum suum Thebaidem allegat ut Arsenium ibi latitantem quærat, 332. I. Mittit Macarium Constantinopolim ut Constantinum Imp. de Arsenio invento & calumniis detectis certiorum reddat, 333. I. Ad Constantinum de invento Arsenio scribit, *ibid.* Cæsaream ad Concilium proficisci renuit, 334. VI. Cur ad Eusebianorum Concilium venire cunctaretur, 335. VI. In confesso Tyrio stans ut reus

agere causam jubetur, 335. VII. Quibus accusationibus fuerit impetitus in Concilio Tyrio, 348. XI. Rursus de nece Arsenii calumniam passus in conventu Tyrio, 335. XV. Innocens detectus, 335. XV. Patitur ibidem calumniam a meretrice, 335. XIV. Comparitione viventis Arsenii veneficus in conventu Tyrio acclamatur, 335. XV. Accusatur ut incendiarius, 335. XVI. Tyrii iterum calumniam patitur de fractura calicis, 335. XVII. Circumventus calumniis, & injustitia oppressus, e Concilio Tyrio proficiscitur ad Constantinum Imperatorem, 335. XXVI. In conciliabulo Tyrio condemnatur, 335. XXXVI. Non tamen a Catholicis Episcopis, 335. XXXVII. & seq. Obtinet a Constantino, ut Eusebiani Jerosolymis Constantinopolim se conferrent, 335. II. Constantinopoli nonnisi in via permissus alloqui Constantinum, 335. V. Novis calumniis ab Eusebianis urgetur, 336. IX. Criminis majestatis accusatur, *ibid.* A suis proditur, *ibid.* Calumniis oppressus a Constantino damnatur exilio, *ibid.* Jam damnatus sententia Constantini in exilium, quid in eum libere dixerit, 336. IX. & seq. Ejus exilio totus orbis concussus est, *ibid.* Treveros exul delatus, honorifice susceptus est, & bene habitus, 336. XXI. Modestia ejus cum interitum Arii describit, 336. XLV. Ejus nomine litteræ ad Marcum Papam cujus sint fidei, 336. LX. & seq. Eum restituendum esse, Constantinus moriens præcepit, 337. VIII. Revocatur Alexandriam ab exilio per Constantinum Juniorem, 338. III. & seq. Quamdiu in exilio manserit, 338. I. Cum Alexandriæ commoratur, vexationem Arianorum patitur, 338. V. Ei crimini datum, quod absque Synodi decreto sit restitutus, *ibid.* Ejus cum Ario disputatio commentitia, 338. VIII. Iterum ab Arianis vexatur, 339. I. Ejus legatio ad Julium Papam, *ibid.* Novis urgetur accusationibus, 339. III. Defenditur, 339. VII. Romam venit, vocatus a Julio Papa ad dicendam causam, 340. IV. Annum & sex menses expectat Romæ Eusebianos, *ibid.* Veniens Romam, duxit secum Isidorum & Ammonium, 340. V. Apud quos Romæ sit hospitatus, 340. VI. Vitam Antonii Magni Romam attulit, 340. VII. Ejus adventus Romam valde proficuus, *ibid.* In Occidente propagavit Monachismum, *ibid.* Tamquam reus non recipitur Romæ ad communionem absque fidei professione, 340. XI. Scribit Romæ fidei Symbolum, *ibid.* Scriptorum ejus quæcumque fragmenta in magna habita veneratione, *ibid.* In Concilio Antiocheno accusatur, 341. VII. Privatus sede in Concilio Antiocheno, accipit successorem Gregorium, 341. VIII. Ejus causa Romæ cognoscitur in Concilio, 341. XLVI. In eodem Concilio absolvitur, *ibid.* Romæ a Julio absolutus revertitur Alexandriam, 341. XLIX. Ejus litteræ circulares de Gregorio Episcopo Alexandrino Ariano ad Catholicos Episcopos, *ibid.* Ejus defensores Romæ accusant Arianos, 341. LIII. Ejus epistola de clade Ecclesiæ Alexandrinæ sub Gregorio, 342. III. & seqq. Clam fuga elabatur, 342. XII. Ejusdem de vitando Gregorio Ariano Episcopo ad Catholicos admonitio, 342. XVIII. Rursus Romam confugit ad Julium, 342. XXXIX. Romæ frequenter Synaxes agit, 342. XL. Bene habitus a Constante, 342. XLI. Rogatus a Constante scripsit Synopsis divinæ Scripturæ, *ibid.* Ultra triennium Romæ commoratur, 342. XLII. Quid ibi egerit, *ibid.* Cum viventis Antonii Vitam scripserit, multa post facta prætermisisse oportuit, 343. VI. Pallium ejus

ejus a Paulo eremita expetitur ob fidei Catholicae Symbolum, *ibid.* Vocat S. Antonium Alexandriam ad confutandos Arianos, 343. IX. Ob eandem causam etiam Poemenem Abbatem Alexandriam accersit, *ibid.* Roma Mediolanum vocatus a Constante, 346. III. Infamatur de congressu cum Constante, quasi illum adversus Constantium concitasset, 346. IV. Quid apud Constantem Imperatorem egerit, *ibid.* In Concilio Sardicensi absolvitur, 347. XVIII. Quae crimina ipsi imposuerint Arianis in Pseudosynodo Sardicensi, 347. LXXXVII. 348. V. Ejus peregrinatio post Concilium Sardicense primo Naissum, inde Aquilejam, postea in Gallias, 348. XII. Tribus litteris revocatur in Patriam a Constantio Imperatore, 349. II. & *seqq.* Ad suam Ecclesiam reversurus, venit ante Romam ad Julium Papam, 349. VI. Ejus laudes a Julio Papa praedicatae, 349. VIII. Roma venit Antiochiam, 349. XI. Excipitur a Constantio Imperatore, *ibid.* A Constantio recipit juramentum fidelitatis, 349. XIII. Antiochiae convenit cum Eustathianis, 349. XIV. Constantii petitionem eludit, 349. XV. Veniens Laodicenam, quid ibi egerit, 349. XXII. Ejus cum Apollinare congressus, *ibid.* Luxit magnopere Constantem occisum, atque laudavit, 350. V. Vexatur ab Arianis post obitum Constantis, 350. IX. Tutior redditur litteris Constantii Imperatoris, 350. X. In Palaestinam proficiscitur, ibique Concilio Hierosolymis celebrato, lapsos Episcopos restituit, 350. XI. & *seqq.* Constante defuncto, Alexandriam revertitur, 350. XVI. Ejus reditus quam fructuosus fuerit, 350. XVII. Quod plurimi sese Athanasio adjungerent, Arianis ferunt ægerime, 350. VI. Post reditum quaerit subscriptiones omnium Episcoporum, & ob id nuntios mittit, 350. XXV. Eidem confatur calumnia ex susceptione Legatorum Magnentii, 350. XXIX. Post mortem Constantii permittitur agere in Ecclesia, 350. XXX. Reversus Alexandriam, concionibus & Synaxibus administrandis semper intentus, 350. XXXI. Ob nimiam populi frequentiam agit Synaxin in basilica nondum consecrata, 350. XXXII. Cur post obitum Constantis bene habitus fuerit a Constantio, 350. XXXVII. Supposititia Constantii epistola quaeritur ab Arianis dimoveri Alexandria, 351. XXXII. Accusatur favisse Magnentio, 351. XXXIII. Ejusdem de susceptis Magnentii Legatis iusta excusatio, 351. XXXIV. Iterum a Montano, Syriano, & Diogene vexatur, 354. XVII. Jure diploma a Constantio postulat, antequam Alexandria discedat, *ibid.* Cur ad Constantium proficisci detrectet, 354. XX. Mittit quinque Episcopos Legatos ad Constantium, 354. XX. Ejus damnationi cur aliqui Episcopi Catholici subscribant, 355. IX. & *seqq.* Damnatio ejus proposita fuit in Conciliabulo Mediolanensi, 355. XIII. & *seqq.* Magus habitus secundum rumores vulgi, ex Ammiano, 355. XL. Causa ejus defenditur a Liberio coram Constantio, 355. XLVIII. & *seqq.* Defenditur ab Osio adversus Constantium Imperatorem, 355. LXII. Diram eamque novissimam sub Constantio persecutionem patitur, 356. II. & *seqq.* Quae passus Alexandriae sub Syriano, 356. IV. & *seqq.* Quomodo fuga lapsus, 356. VII. Ejusdem ultima fuga in eremum, 356. XII. Profecturus ad Constantium, novis exterretur nuntiis, 356. XV. In eremo delitescit, 356. XXV. Ejus in Constantium investiva, 356. LIV. Ejus in eremo latebrae proficuae, 356. LVII. Complura in latebris scripsit, *ibid.* Nempe epistolam ad Sostarios de rebus ab Arianis ad

illud usque tempus gestis, *ibid.* Scripsit tunc etiam Consolationem ad virgines, 356. LVIII. Item Apologiam de fuga sua, 356. LIX. Item Apologiam contra Constantium, 356. LX. Item Apologiam secundam, 356. LXIV. Quibus fuerit calumniis circumventus ab Arianis, 356. LXI. Ejus fuga semper commendatione digna, 356. LIX. Ejus propheta male accepta, magiae insimulatur, 356. LXII. E latebris scripsit ad Serapionem de Spiritu sancto, 356. LXIV. Ejus litterae ad Luciferum, 356. LXXIII. Ejus latebrae abstrusiores in eremo, 356. LXXVII. LXXXI. Delitescenti in cisterna ministrasse virgo cum dicitur, quomodo accipiendum, 356. LXXXIII. Liberii litteris respuitur, 357. XLII. Ab Antonio melote & pallio donatur, 358. XXII. Scripsit Vitam Antonii, 358. XXIV. Athanasius Episcopus Ancyrae in locum Basilii suffectus, Catholicus, 359. CXIX. Athenae florentissimae sub Constantio, 354. XXII. Athenae, quod asyllum evaserint impietatis, dirutae, 354. XXXVI. Athenis ludus adversus novos discipulos exerceri solitus, 354. XXX. Athenis professores quanto studio niterentur discipulos praecipere, 354. XXX. Atticus Episcopus Constantinopolitanus consignat certum tempus Niceni Concilii, 325. VIII. Avaritia Praefectorum Constantini lege compressa, 331. XIV. Avaritiam Praefectorum Constantinus verbis & legibus detestatus, 326. XCVI. & *seqq.* Audæus hæresiarcha excitare conatur hæresin Quartadecimanorum, 341. XXXVIII. Ejus superba libertas Episcopos redarguentis, & totius Ecclesiae Censorem agentis, 341. XXXIX. Cur se ab Ecclesia separavit, *ibid.* Cum suis sequacibus manibus laborans, inde alitur, *ibid.* Ejus progressus, 341. XL. Relegatus ad barbaros, convertit plures Gothorum ad monasticam professionem sectandam, *ibid.* Ejus errores, 341. XLI. Audiani hæretici quando exorti, 342. XXXVIII. Affectant patientiam, 341. XXXIX. Eorum dogmata, 341. XL. & *seqq.* Iidem postea Antropomorphitæ dicti, morte quorundam suae sectæ Episcoporum dissipantur, 347. XVI. Auctor retractat quæ dixerat de germanitate numismatis Crispi Cæsaris cum imagine Salvatoris, 324. XIV. Ejus candor in pura confestanda veritate, 336. LXII. Ejusdem in dispendenda temporum ratione labores, 325. CCXVII. Augures, aruspices, arioli, & alii id genus homines lege Constantii vetiti, 358. XXVIII. Arguris apud Romanos potestas amplissima, 321. XXIV. Augustale in loco Daphnidis a Constantino ædificatum, in eodemque Helenæ matris ejusdem Constantini statua locata, 326. LVIII. Augustinus monachismum cum clericali vita in Africa conjunxit, 328. XXII. Ignoravit legitimum Concilium Sardicense, 347. LXXIX. Aulici Constantini a Constantio occisi, 337. LXII. Aulici Constantii male habent Spiridionem, 338. XIII. Aulicos respicere ad orientem, non autem ad occidentem Solem, quid significet, 336. V. Aurargentum, vel Chrysgirum, 330. XXXVIII. Aurargenti tributum a Constantino impositum, 330. XXXVI. Ab Anastasio sublatum, quale, 330. XXXVIII. Aureus numerus index Paschalis temporis, 325. CXIII. Aurum aqua lance pendendum, 330. XXXIX. Auri tributum ab argenti tributo distinctum, 330. XXXVIII. & *seqq.*

Auri pretium tempore Honorii & Arcadii, 330. XXXIX.
 Auxentius Arianorum deterrimus in locum Dionysii subrogatus in Ecclesia Mediolanensi, 355. XXXIV. Vaser ingenio sub pallio Catholici nominis delitescere cur adeo studuerit, 355. XXXV. S. Martino discipulo S. Hilarii insidias Mediolani parat, 358. XXII. Concilio Ariminensi interfuit, 359. III.
 Azadanes martyr in Perside sub Sapore, 344. XVI.

B

Bacurius Rex Iberorum Christianus, 327. XVII. Comes domesticorum Constantini Imperatoris, *ibid.*
 Balnea Gadarenſia deliciarum, turpitudinum, ac magicarum præſtigiatarum promptuaria, 327. XXIV. & *ſeq.*
 Balsamum ad luminaria S. Petri donavit Constantinus, 324. LVI. 324. LXV. Item ad luminaria basilicæ S. Pauli, 324. LVI.
 Bandenus Archimandrita martyr in Perside sub Sapore, 344. XXI.
 Baptisma Arianorum quomodo nullius momenti, 325. LXXXVII.
 Baptismus Constantini quando & qua occasione acciderit, 324. XVII. & *ſeqq.* In Actis Silvestri describitur, 324. XXXIII. Quod ei collatus sit paucis arbitris, valde probabile, 324. XLII. Idque Romæ, ex ipso Eusebio probatur, 324. CCXXXVII.
 Baptismi Constantini assertores Gentiles Scriptores, 324. XIX. 324. XXVII.
 Baptismo Constantini Romæ collato qui adversarentur, 324. XLII. & *ſeq.*
 Baptismi iteratio fieri solita a Donatistis, sublata, 348. XLI.
 Baptistiferium Constantini egregie exornatum, 324. LV. Multisque redditibus auctum, 324. LVII. & *ſeq.*
 Barachisus martyr cum Jona in Perside sub Sapore, 344. XXI.
 Barbari tumultuantes a Constantino compressi, 319. II.
 Barbari qua occasione Christianam religionem, accepere, 327. XVI.
 Barbari ad Consulatus & ad Romanum Imperium asciti, 337. XXVI.
 Barbari sæpe debellati a filiis Constantini, 337. LXXXVIII.
 Barbasymes Episcopus martyr in Perside sub Sapore, 344. XVIII.
 Barcæ martyrium, 356. XLV.
 Basilica S. Petri a Constantino erecta, 324. LXII. Et dona illi collata, 324. LXIV.
 Basilica S. Pauli a Constantino erecta, & dona illi collata, 324. LVI.
 Basilica Lateranensis a Constantino erecta, 324. LVII. Et donis & redditibus aucta, 324. LXVIII. Diſta Basilica Salvatoris, ad differentiam alterius profanæ, 324. LXIX.
 Basilica Ulpia, in qua Constantinus habuit Senatum, 324. LXXXV.
 Basilica erecta a Constantino in Galliis Dei Genitrici Mariæ, 324. CXVI. Miraculum tunc editum, *ibid.*
 Basilica Vaticana subitario opere constructa, 324. CIII.
 Basilica sanctæ Crucis Romæ erecta, 324. CVI. Donis aucta, *ibid.*
 Basilica S. Agnetis a Constantino erecta, 324. CVII. Quomodo eadem a Constantina Constantini filia constructa dicatur, 324. CVIII.
 Basilica S. Laurentii erecta a Constantino, & dona eidem tributa, 324. CXIII.
 Basilica erecta a Constantino SS. Marcellino & Petro, 324. CXV.

Ann. Eccl. Tom. IV.

Basilica Constantiniana Jerosolymis, 326. XXXVI.
 Basilica Antiochiæ a Constantino erecta, 326. LXV. *Vide*, Templum, Ecclesia.
 Basilicæ a Constantino Romæ constructæ subitario opere, 324. CIII.
 Basilicæ aliæ plures a Constantino erectæ, 324. CXVI.
 Basilicæ a Constantino erectæ omnes absque titulo sui nominis, 324. CXVII.
 Basilicæ Romæ a Julio Papa factæ, 352. IV. Eademque ornata sacris imaginibus, *ibid.*
 Basilus memoria lapsus de tempore sedis Hermonogenis, 325. XXXIII. Imitator est, non auctor vitæ monasticæ, 328. XIX. Neocæsareæ a S. Macrina fidei elementis imbuitur, 343. XIX. Ejus in studiis progressus, 354. XXVIII. Athenas profectus, una cum Gregorio ibidem instituitur, 354. XXVII. & *ſeq.* Post Gregorium eo se contulit, *ibid.* A Gregorio gentili suo illic amice suscipitur, & a condiscipulorum ludibrio liberatur, 354. XXXI. In disputatione a Gregorio adjuvatur, 354. XXXII. Ejusdem cum Gregorio incredibilis amoris conjunctio, *ibid.* Ejus excellens eruditio, 354. XXXIII. Impollutum se servavit a superstitione Gentilium Athenis, 354. XXXVI. Prior Athenis recessit, relicto invito Gregorio, 354. XXXVIII. Reversus in patriam, vitam egit sanctissimam, 354. XXXIX. Perfectissimæ virginitatis cultor, *ibid.* Numquam corpore, licet aliquando mente pollutus, 354. XXXIX. & *ſeq.*
 Basilus Ancyra Episcopus creatus ab Arianis in locum Marcelli deponitur, 347. XX. 347. XLII. Epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. Disputat cum Photino, 357. VII. Quid apud Constantium post Concilium Seleuciense, 359. LXXXVII. In Concilio Constantinopolitano ab Arianis damnatur, 359. XCIX.
 Bassina mater Juliani Cæsaris, 337. LV.
 Bassus Episcopus a Car epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Bedæ error de auctore cycli novennialis, 325. CXIII.
 Bella Constantini adversus Barbaros, 330. XLIX.
 Bellum Sarmaticum gestum a Constantino, 319. II.
 Bellum adversus Scythas, 330. XLIX. Confectum a Gallicano, 330. L.
 Bellum Persicum Constantinus parat, 336. LXVIII.
 Bellum Persicum in Mesopotamia, 338. XIX.
 Bellum Persicum sub Constantio invalescens, 340. XLIV.
 Bellum indictum a Constante in Constantium fratrem, nisi restituat Athanasium & Paulum, 348. XIV.
 Bellum Constantii adversus Magnentium, 352. I.
 Benedictus Episcopus Aquileiæ, cui successit Fortunatianus, 337. LXIX.
 Bessæ amplexi vitam monasticam sub Constantino, 328. XVIII.
 Bethlehemiticum templum a Constantino nomine Helenæ matris suæ structum, 326. XXXVII.
 Bibliotheca erecta Constantinopoli, 330. XXVI.
 Bigamos ordinari prohibuit Nicænum Concilium, 325. CLIX.
 Bitinicus Episcopus a Zelone epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Blacius Dux in Ægypto quid in S. Antonium, 342. XXV. Experitur divinam vindictam, *ibid.*
 Blemii legatos miserunt ad Constantinum, 325. CCVIII.
 Bochres Episcopus martyr in Perside sub Sapore, 344. XVIII.
 Bona Ecclesiæ relinquendi facta est potestas Christianis a Constantino, 321. XVII.
 Bonifacius Episcopus Donatista Romæ victori cuiusdam Garbiensi substituitur, 321. IV.

P p p p

Bo.

- Bonifacius Papa quo pacto citavit Canonem Concilii Sardicensis nomine Concilii Nicæni, 347. CVIII.
- Bovis ænei simulacrum, in quo martyrium passus est Antipas, 330. XVIII.
- Breviarium Clericorum Meletianorum cur exigit Alexander, 325. CXXI.
- Britanni Episcopi, tribus exceptis, recusant annonam a Constantino Arimini elargitam, 359. II.
- Byterrense Concilium, longe diverso tempore ab Arelatensi est habitum, 353. XXII. Quando, & qua occasione celebratum fuerit, & a quibus, 356. CV.
- Byzantinam Ecclesiam auctam Patriarchatu a Constantino, Græci mentiuntur, 324. CXXI.
- Byzantium a Constantino in novam civitatem deligitur, 324. CXXI. In ejus ædificatione quid acciderit, *ibid.* Civitas fuit jam olim percelebris, 324. CXLII.
- Byzantium in Constantinopolim mutatur, & dedicatur, 330. I. & *seqq.* Vide, Constantinopolis,
- C**
- Cæcilianus Episcopus Carthaginensis interfuit Concilio Nicæno, 325. XXXIX.
- Cæcilianus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
- Cælibatus Clericorum jam inde a temporibus Apostolorum in usu, 325. CLI. Ei favens Constantinus Imp. Leges eum damnantes abrogat, 320. VII. & *seqq.* Idem in Nicæno Concilio firmatur non destruitur, 325. CXLVIII.
- Cælibatus non exhaurit sed secundat Romanum Imperium, 320. XIV. De Cælibatu veteres quid senserint, 320. VIII.
- Cære qualis civitas, 357. LVIII.
- Cæsarea dicta Ecclesia a Constantio Alexandriæ erecta, 350. XXXII.
- Cæsarea Palæstinæ contra Athanasium Concilium petitur ab Eusebianis, 334. VI.
- Cæsaris dignitas titulo tenuis aliquando, 336. XXVII.
- Cæsarius Frater Gregorii Nazianzeni Alexandriam studiorum causa se confert, 354. XXVII. Philosophus jam & Medicus celeberrimus ut Constantinopoli subsistat induci nequit, sed cum Gregorio reversus est Nazianzum, 354. XL.
- Cæsarius martyr pater fuit Eudoxii perditissimi Ariani, 356. CXXIV.
- Calculus Paschalis ab Alexandrinis Episcopis exigebatur, 325. CX. & *seqq.* Isque Romam primo mittebatur, unde aliæ ecclesiæ accipiebant, *ibid.*
- Calepodius Episcopus Neapolitanus an missus sit Legatus Apostolicus ad Concilium Sardicense, 347. X.
- Calpurnius. Vide, Calpurnius.
- Calicis fracti calumnia a Meletianis infertur in Athanasium, 329. IV. 331. I. Eadem iterum refricata in Concilio Tyrio, 335. XVII.
- Callenicus Episcopus a Pelusio epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Callinicus Episcopus Meletianus laudatus ab Epiphano, 326. IX. Legatus cum collegis ad Constantinum Imperatorem contra Athanasium, 329. II. Accusator prodiit Athanasii & Marcarii in Concilio Tyrio, 335. XVII.
- Callistus damnatus in Concilio Romano, 324. CXXVII.
- Calpurnius, sive Calpurnius, Urbis Præfectus sub Constantino interfuit cum eodem Synodo Romanæ, 324. CXXVI.
- Calpurnius pater S. Romanæ Virginis, 335. LVIII.
- Calumnia alia Meletianorum in Athanasium de indicto populo tributo, 329. II. Alia eorumdem in eundem de fracto calice a Macario & maxima pecuniæ vi Philumeno cuidam Imperatoris adversario submissæ excogitata, 329. IV. Eadem de fracto calice a Macario restauratur, & alia de occiso Arsenio ab Athanasio attexitur, 331. I. Aliam in eundem comminiscuntur Eusebiani de frumento detinendo ne Constantinopolim devehatur, 336. IX. Aliæ novæ in Athanasium ab Arianis comparatæ diluuntur, 339. VII. Iterum novæ ab iisdem in eundem congestæ, 356. LXI. Alia in Eustathium Episcopum Antiochenum ab Arianis composita, 340. XXII. & *seq.* Alia structa a Stephano Ariano Episcopo adversus Legatos Sardicenses, 348. IX. & *seq.*
- Calumniæ victoris & Juliani in Constantinum diluuntur, 337. XXV.
- Calumniis & mendacis niti familiare est hæreticis, 347. LXXIX.
- Canalium, dictus cursus publicus, 347. LV.
- Candelabra cum luminibus in funere Constantini, 337. XI.
- Canon antiquus Ecclesiæ, ut Romanus Episcopus cæteros omnes sub se habeat, 325. CXXVI.
- Canon Apostolicus alius, ne quis de una in aliam transeat Ecclesiam, 324. CLVI.
- Canones Concilii Antiocheni, 341. XXIX. A collectoribus Canonum editi, quomodo recepti, 341. XXXIV. Qui de restitutione Episcopi per majorem numerum Episcoporum facienda statuit reprobat, 341. XXX. & *seqq.*
- Canones Concilii Nicæni de Meletianis, 325. CXXVIII. De Paschate, 325. CXX. De Primatu Romanæ Ecclesiæ, sancitus occasione Meletianorum, ejusque legitima lectio & interpretatio, 325. CXXIV. De Novatianis, 325. CXLII. Adversus delinquentes, 325. CXLV. Ne clerici cum feminis habitent, 325. CXLIX. De Libris sacris, 325. CLVIII. De eo quid Auctor sentiat, *ibid.* De Bigamis non ordinandis, 325. CLIX. De Appellatione ad Romanum Pontificem, 325. CLX. Ut res cognita in minori Synodo, cognosci valeat iterum a majori, 325. CLXI. De conficienda Formata, *ibid.* CLXII. Hunc non fuisse cum cæteris editum, sed retentum secretum, 325. CLVII. De Hymno, Gloria Patri, 325. CLXXV.
- Canonum Nicænorum numerus, 325. CLIX. CLXII.
- Canones Concilii Romani sub Silvestro, 324. CXXIX, 325. CXCIX. Inter alios hic, ne sedes prima ab aliis judicetur, 324. CXXXI.
- Canones Concilii Sardicensis, 347. LI. & *seqq.* Ejusdem Concilii Canon de Appellatione ad Romanum Pontificem, cur citatus nomine Concilii Nicæni, 347. CVIII.
- Canones minime sancienti, nec habendi rati absque consensu Romani Pontificis, 341. VI.
- Canones ab hæreticis editi interdum reperiuntur esse recepti, 341. XXXIV.
- Capreus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
- Carceres Constantinopolitani longe minores amplitudine civitatis, 330. XXVI.
- Carponas cum aliis Legatus a Gregorio Ariano Episcopo Alexandrino ad Julium Papam mittitur, 339. XIII.
- Carthaginensis Synodus prima dicta, 348. XVII. Quando, & sub quo Pontifice celebrata, 337. LXXII. 348. LXIII.
- Carthaginensium Episcoporum successio, post Cæcilianum Rufus, post Rufum Gratus, 337. LXIX, 347. LV.
- Cartherius Episcopus ab Aspona epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Cassiodori error de exordio Imperii Constantini, 325. V. Ejus Consulatus in Chronico interdum mendaces, 327. I. Male conciliat Sotomenum cum Theodoreto, 325. LIV.

- Castoris & Pollucis simulacra Constantinopoli posita, 330. V.
- Castrantes seipfos qua poena affecti a Nicæno Concilio, 325. CXLVI.
- Cataphronius Præfectus Ægypti sub Constantio, persecutor Alexandria, 342. XIX.
- Cataphrygarum causa tractata in Concilio Nicæno, 325. CXLIV.
- Catholici, abiecto fuce eloquentiæ, uti simplicitate verborum consueverunt, 344. XI.
- Catholici cum Arianis Romæ altercantur, 356. CXV.
- Catholicum nomen non nisi ex communicatione cum Romano Episcopo acquiri posse, 321. III.
- Catechumenis nefas audire iudicia Ecclesiastica, 335. XVIII.
- Cecropius Episcopus Nicomediæ ob impietatem charus Constantio, 355. LX. Ejus interitus, 358. IV.
- Cedrenus erroris arguitur de Metrodoro Philosopho, 336. LXIX.
- Cerealius Comes, unus ex Iudicibus cognitoribus in Concilio Sirmiensi, 357. VII.
- Chalcedonensis Synodi confessus qualis, 325. LVII.
- Chrestius cum sociis in necem Constantis conspirat, 350. I.
- Chrestus Theognidi in Episcopatu Nicæno substitutus, 329. XVIII.
- Christi Filii Dei Divinitas. Vide, Filius Dei, & Divinitas.
- Christi Salvatoris imago in numismate Crispi, 324. XVI.
- Christi nomen expressum in Labaro, 325. CVI. In clypeo Imperatoris, *ibid.*
- Christi vice in medio confessus Synodalis, liber Evangelii ponebatur, 325. LIX.
- Christi & Apostolorum imagines quomodo solitæ pingi, 324. XL.
- Christus Deus sæpius apparet Josepho Judæo, & ut credat admonet, 327. XXIX. & *seq.* Quot clavis affixus fuerit, 326. LII.
- Christiana captiva convertit Iberos ad fidem, 327. XI.
- Christiana femina Crucis signaculo præstigias dæmonum superat, 327. XXVIII.
- Christianam Fidem Arius convellere conatur, 325. LXXXVIII. Ejus ampla ad diversas gentes sub Constantino facta propagatio, 325. CCXII. Eadem per Frumentium & Ædesium ad Indos perlata, 327. VIII.
- Christianis bona sua Ecclesiis relinquendi potestas a Constantino concessa, 321. XVII. Iterum sub Constantino vexati, ab eodem, edito edito redduntur securi, 323. II. Eorundem ad Constantinum acclamationes, 324. LXXX. In Perside a Sapore exagitati, 343. XI. Cur demolirentur sepulcra Gentilium, 340. XLV.
- Christiani contra Christianos quando primum progressi ad bellum, 353. V.
- Christiani duces moliantur necem Constanti Imperatori, 350. IV.
- Chronica sunt bases historiæ, 325. CCXIII.
- Chronicon Eusebii quale, *ibid.* A Hieronymo auctum, *ibid.* Ab eo quousque perductum, *ibid.* CCXIV.
- Chronographia per Consules fidelior, 337. LXVII.
- Chrysanthus Episcopus jam defunctus subscripsit Nicæna Synodo, 325. CLXXXII.
- Chrysantius magus Juliano charus, 351. X.
- Chrysfargyrum tributum a Constantino indictum, 330. XXXVI. A quibus illud exigendum, *ibid.* Quale esset, & cur sic dictum, 330. XXXVIII. & *seq.* Quanti pretii, 330. XXXIX.
- Chrysfargyrum ab Anastasio Imperatore sublatum quale fuerit, 330. XXXVIII.
- Cicatrices Confessorum Constantinus osculatur, 325. CXCII.
- Circumcelliones, iidem Circelliones, facinorosissimi Donatistarum, 331. IX. Iidem Duces Sanctorum appellati, 348. XIX. Iidem dicti Agnostici, 348. XXVI. Hos adversus Legatos Constantis concitavit Donatus, *ibid.* Eorundem in Africa grassatio, 348. XXVII. Occisi a militibus, martyres reputati, *ibid.* XXVIII.
- Civitatem novam Romæ parem erigere parat Constantinus, Senatu Romano indigne ferente ipsum Gentilium sacra detestari, 324. CXXXVIII.
- Clades Ecclesiæ Alexandrinæ sub Gregorio, 342. III. & *seq.*
- Clades Ecclesiæ Occidentalis post Concilium Mediolanense, 355. XXX. & *seq.*
- Clarius presbyter in Africa quid coactus facere a Donatistis, 348. XXVIII.
- Claudius Episcopus Viennensis clarus sub Constantino, 337. XLVII.
- Claudius Episcopus in Piceno quid in Concilio Ariminensi, 359. XLII.
- Claudianus Episcopus Donatista Romæ agens Luciano item substituitur, 321. IV.
- Clavi Christi Crucis reperti, 326. LI. In quos usus conversi, 326. LII. Horum uno in mare jactato tempestas sedata, *ibid.* Alter in Corona Constantini positus; *ibid.* Tertius in fræno equi, *ibid.* Miraculum de eo, 326. LIII. Quartus galeæ statuæ Constantini insertus, 326. LIII.
- Clavorum Christi multiplicitas unde, 326. LIV.
- Clavis quot Christus fuerit crucifixus, 326. LII.
- Clavi Crucis, & clavi quibus affixi sunt Martyres, in honore habiti, 326. LIV.
- Clemens Comes Legatus ad Constantium a Magentio, 350. XXVIII.
- Clementinus præfectus sub Constantio, 357. XXIX.
- Clericatus quæstuarii prohibiti a Constantino, 320. XIX.
- Clericatum appetentium multitudo unde tanta sub Constantino, 220. XIX. & *seq.*
- Clerici, eorum cælibatus in Nicæno Concilio firmatur, non destruitur, 325. XLIX. Eorundem immunitati consulit Constantinus, 319. XXX. Item Constantius, 338. XVII. 353. XXXIII. Necnon Constantius & Constantians, 349. XXVIII. Qui lucri tantum causa Clericatum appetent, Constantini lege arcentur, 320. XIX. Necnon qui iude vacationem a publicis muneribus captarent, 326. LXXXIV. Ordinandi quomodo probarentur, 320. XXII. Paternorum bonorum successio legibus Imperatorum iis denegata, 320. XXII. In Concilio Nicæno prohibiti habitare cum feminis, 325. XLIX. Fœneratores in eodem Concilio puniti, 325. CLIII. Ne de Ecclesia in Ecclesiam transferantur, ibidem sancitum, *ibid.* CLIV. Ne vocentur ad Curiam, Constantinus rescripsit, 330. LVI. Inobedientes quomodo coercendi, 341. XXXV. A Constantio exempti a collatione iustitiae, 356. CXXVII.
- Clericorum causis non se immisceant Iudices sæculares, 355. LXXIV. LXXXIII.
- Clypeus Constantini Christi nomine insignitus, 325. CCVI.
- Cœnobiticæ vitæ Antonius auctor, 328. XVI.
- Cœnobitarum instituta, 328. XXV.
- Collesores Canonum receperunt Canones Concilii Antiocheni ab Arianis editos, 341. XXXIV.
- Collodium ad sepeliendos defunctos a Constantino institutum, 336. LXXVI.
- Colluthus una cum hæresi sua in Concilio Alexandrino damnatus, 319. XXIII.
- Colluthus Junior Ecclesiam sibi Ischyrae ab Imperatore erigendam obtinet, 335. XXXIX.

- Coloniense Concilium, ejus Acta fide vacillant, 345. VII. & seq.
 Columna porphyretica erecta Constantinopoli titulo pietatis, 330. XV. Reliquiæ basi positæ, *ibid.*
 Comæ nimius cultus arguitur in Constantino, 337. XXVIII.
 Cometa apparuit tempore obitus Constantini, 337. VII.
 Comitatus, honor insignis, a Constantino Christianis insignioribus collatus, 327. XVII.
 Comites Constantii curant Synodum, 359. LXVIII. LXXI.
 Communicare Memoriis Sanctorum quid, 321. VI.
 Communicare cum hæreticis nec in cibo tempore necessitatis Eusebius Vercellensis voluit, 356. XCVI. & seq.
 Communicatio cum Romana Ecclesia facit aliquem esse Catholicum, 321. III.
 Communicatio Catholica per Formatas litteras fieri solita, 325. CLXIII.
 Communicatione Formatarum dignosci Catholicum, 321. VI.
 Communionem Romani Pontificis Donatistæ cur suffurari conati, 321. III. Item Ariani, 339. XIII.
 Concilia bis in anno ex decreto Concilii Nicæni ab Episcopis celebranda, 325. CLVI. Idem Eusebiani statuunt, 332. XXXIV.
 Concilia Provincialia frequentia post Nicænum Concilium, 325. CXCVII.
 Concilia Arianorum qualia esse solent, 341. III.
 Concilia Episcoporum frequentia Romæ, 342. XXXIV.
 Concilia frequentia cur cogent Ariani, 344. VIII.
 Concilia ab hæreticis Principibus congregata qualia esse soleant, 359. VI.
 Concilii medius locus erat sedes Evangelii, vice Christi sedentis, 325. LIX.
 Concilio, ubi de fide agitur, interesse non licere catechumeno, 355. XII.
 Conciliorum Oecumenicorum decreta confirmantur a Romano Pontifice, 325. CC.
 Conciliorum decreta absque assensu Romani Pontificis rata non haberi, 341. VI.
 Concilium & Ecclesia idem, 321. XVII.
 Concilium Generale absque auctoritate Romani Pontificis congregare non licet, 325. X.
 Concilium quodnam dicendum Oecumenicum, 347. VII. Quodnam Generale, 347. VIII. Quodnam Plenarium, *ibid.* IX.
 Concilium Agrippinense, 346. VII. Ejus Acta fide vacillant, *ibid.* Alexandrinum Generale sub Osio legato, 219. XXIV. Antiochenum in Encæniis ab Arianiis celebratum, 341. II. Quot ad illud Episcopi convenerint, 341. IV. Catholici quoque in eo, *ibid.* Quid ibi Ariani seorsim ab aliis egerint, 341. VIII. Ejus Acta, *ibidem.* Eiusdem Synodica, 341. XXXIII. Haud recensendum inter Catholica Concilia, *ibid.* XXXIV. Antiochenum secundum ab Arianiis collectum, 344. I. Arelatense aliud sub Constantio, 353. XXII. Ariminense duplex, legitimum & spurium, 359. LI. Ariminense legitimum a Constantio, 359. I. Ab eodem collectum, 359. II. Ejus Acta, 359. II. III. & seq. Rejicit perfidiam ab Arianiis scriptam, & probat Concilii Nicæni fidem, 359. X. & seq. Qualem finem acceperit, 359. XV. Ejus ad Constantium Epistola Synodalis, 359. XX. & seq. Jure dicendum Catholicum, 359. LI. Textus ejus depravatus restituitur, 324. LIII. Ariminense hæreticum quodnam, 359. LV. & seq. Ejus Acta, 359. XXXIX. & seq. Bytterenfe quando celebratum, 353. XXII. 356. CV. Gesta in eo, *ibid.* Ejus celebrandi causa quænam fuerit, 356. CVII. Carthaginense, ei innotuit Concilium legitimum Sardicense, 347. CV.
 Carthaginense primum quando celebratum, 337. LXXII. 348. XVII. Sub Julio Papa factum, *ibid.* Post expulsos Episcopos Donatistas, 348. XL.
 Casareæ Palæstinæ dolose petitur ab Eusebianis, 348. V. & seq.
 Constantinopolitanum ex Eusebianis sub Constantino collectum, 336. XXVIII. Cognoscit causam Marcelli Ancyranum, 336. XXXI.
 Constantinopolitanum celebratum ab Acacianis sub Constantio post Seleuciense, 359. LXXXIII. Ejus litteræ adversus Ætium, 359. XCIV. Quanta mala ex eo provenerint, 359. CXI. & seqq. Dictum Concilium reproborum, 359. CXIX. Jerosolymitanum sub Constantio qua ex causa collectum, & ex quibus provinciis Episcopi, 335. XLII. Quid ibi sit actum, 335. XLIV. *Vide, Jerosolymitanum Concilium.* Jerosolymitanum a Maximo Episcopo Jerosolymitano pro Athanasio collectum, 350. XIII. Mediolanense Arianorum sub Constantio, 344. V. 346. III. Mediolanense, in quo Valens & Ursacius recantantur palinodiam, 350. XIX. Mediolanense aliud sub Constantio, 355. II. Jure dicendum factio sceleratorum, *ibid.* Trecentos habuit Episcopos congregatos, 353. XI. Cur idem ex Ecclesia translatum sit in Palatium, 355. X. Nicææ in Bithynia a Constantio indicitur, 358. VI. Sed irritum redditur, 358. VIII. Nicææ Thraciæ a Constantio congregatum, 359. XXVIII. XXXIII. Ibi gesta, 359. XXXV. & seqq. Nicænum decernitur, 324. CXXVIII. *Vide Nicænum Concilium,* Nicomediæ indictum prodigioso terramotu impeditur, 358. I. Romanum aliud sub Silvestro fidem facit de Baptismo Constantini, 324. XXIX. Romanum aliud post Baptismum Constantini ab eodem Silvestro habitum, 324. CXXIV. In ejus confessu, cæteris omnibus stantibus, soli sedent Episcopi, *ibid.* CXXVI. Ejus Canones, 324. CXXIX. Romanum aliud post Nicænum ab eodem Silvestro celebratum, 325. CXCIX. Romanum sub Julio, 337. LXVII. Romanum aliud sub Julio, in causa Athanasii indictum, 340. I. Quando celebratum, 341. XLVI. Romanum aliud sub eodem Julio contra Eusebianos habitum, 342. XXVIII. Sardicense a Julio Papa procuratum & indictum, 346. V. Quando celebrari cœptum, 347. I. Quot ad illud Episcopi convenerint, 347. III. Oecumenicum fuisse declaratur, 347. VII. Ad illud frustra Comites ab Arianiis adducti, 347. XIV. Ejus congressum declinant Ariani, & fugam arripiunt, 347. XV. & seq. In eo damnatis Arianiis, Athanasius absolvitur, *ibid.* XVI. Ab eodem causa Marcelli Ancyranum & Asclepæ Gazensis cognita, 347. XX. In eo damnati Episcopi Ariani, 347. XXII. Epistola ejus Synodalis ad Julium Papam, 347. XXV. & seqq. Eiusdem Epistola circularis ad omnes Ecclesias, 347. XXXVII. Appendix ejus commentitia ostenditur, 347. XLII. In eo nihil novi de fide actum, 347. XLIV. Damnatus in eo Photinus, 347. XLVIII. Canones ibi statuti, 347. LI. & seqq. Latine a Latinis editum, Græce a Græcis, 347. LVII. Ejus duplex naufragium, 347. L. & seqq. Marcelli causa infamatum, *ibid.* Excusatur, 347. LXVI. Nihil minus habuit a Nicæno, 347. CVII. Sardicense aliud, ab Arianiis habitum, 347. LVIII. Ejus Acta, 347. LXX. & seqq. In eo nova fidei formula ab Arianiis edita, 347. LXXI. Ignoratum ab Augustino, 347. LXXIX. Deperditum in Africa, 347. CVII. Seleuciense ab Arianiis indictum, 359. I. Quot Episcopi interfuerint,

- rint, 359. LXV. Ejus Acta, 359. LXIX. & seqq. Ejusdem Acta ex S. Hilario, 359. LXX-XI. Cum Constantinopolitano unum a S. Gregorio Nazianzeno vocatum, 359. CXI. Sirmienense quando celebratum, & qua occasione, & quæ acta in eo, 357. I. & seqq. Nova fidei formula in eo conscripta, 357. IX. Secunda fidei formula ibidem edita, 357. XI. Tyrium cogendum annuit Constantinus, 334. III. Vide Tyrium Concilium. Vasense versiculum illum, sicut erat &c. post *Gloria Patri*, &c. canendum stuit, 325. CLXXVI. Quomodo prius a posteriori Concilio discernendum, *ibid.*
- Concubinatus lege Constantini sublatus, 329. XX.
- Confessio fidei ab Ario & Enzoio scripta, 335. XLVIII. Probata in Concilio Jerosolymitano, 335. XLII.
- Confessio fidei, cui perfidi Episcopi in Oriente subscripserunt, qualis, 359. XXXVI.
- Confessio peccatorum apud Judæos quæ, 347. XVIII.
- Confessionem coactam non exigere a nobis Deum, 324. LXXXII.
- Confessorum cicatrices osculatur Constantinus, 325. CXCII.
- Confirmatio Nicænæ Synodi petitur a Silvestro Papa, 325. CLXXI.
- Confraternitas, Mortis dicta, quando cœpta, & quando restituta, 336. LXXVI.
- Congiarium a Constantino datum Ecclesiis, 325. CXCIII.
- Conjugati sic interdum eligebantur Episcopi, ut desinerent esse mariti, 355. LXXI.
- Confessus Nicæni Concilii quomodo se habuit, 325. LII. In Confessu Synodali sinistra pars dignior existimata, 325. LVII. Ejus ratio, *ibid.* LVIII. In ejus medio thronus locari solitus, in quo vice Christi Evangelium ponebatur, 325. LIX.
- Consilium Constantini erigendæ novæ civitatis quale & unde, 324. CXXXIX.
- Constans Imperator quando baptizatus, in Occidente imperat, 337. LII. Necis fraternæ excusatur, 340. XLIII. Qualis erga Athanasium fuerit, 342. XLI. Sibi ab Athanasio brevium divinæ scripturæ petit, *ibid.* Francos superat, 342. XLV. Pro exulibus Episcopis litteras ad Constantium fratrem mittit, 342. XLVIII. Athanasium Mediolanum accersit, 346. III. De custodienda fide Catholica ad Constantium scribit, 346. VI. De cogendo Concilio Sardicensi cum fratre agit, *ibid.* Ad Catullinum de parcendis templis extra urbem positis rescribit, 346. X. Omnia ubique deorum templa claudi jubet, sacrificiaque prohibet, 346. XI. Antiochiam ad Constantium fratrem Legatos mittit, 348. VII. Pro restitutione Athanasii atque Pauli ad eundem scribit, 348. XIII. & seq. In Africam, ad componendam scissam Ecclesiam. Legationem adornat, 348. XVIII. Eodem ad conciliandos cum Ecclesia Donatistas, elemosinas mittit, 348. XXI. Ecclesiæ Africæ unitatem restituit, 348. XLIV. Quando, quomodo, ubi, & a quibus occisus, 350. I. Christianis Ducibus nimium fidens fœdissime fuit deceptus, 350. IV. Occisus laetur & laudatur ab Athanasio, *ibid.* Ab eodem Martyr nominatur, *ibid.* V. Aliæ ejusdem dignæ laudes, 350. VI. In aliquibus Constantino patri suo præferendus, *ibid.* Defunctus calumniam patitur ab Ethnicis Historicis, sed purgatur, 350. VII. Eo superstite coactum Concilium Mediolani, in quo Valens & Ursacius recantantur palinodiam, 350. XIX. Ejus obitus præmaturi causa a Gentilibus male cognita, 346. XI. Ejus opera egregia pro fide Christiana breviter recensita, 350. VI. Ejus fide Catholica laudatissima, 250. VII. Innocens ejus sanguis vindictam a Deo obtinuit, 353. VI.
- Constantia Filia Constantii Clori N'comedie agens, miro Christi Salvatoris imaginem videnti desiderio tenetur, 324. XC. Quamcum ab Eusebio Pamphili Palæstinæ Metropolitanano expectaret, ab eodem Arianae perfidiae veneno inficitur, 324. XCII. Arianis favet, 327. II.
- Constantia filia Constantini curata apud sepulcrum Sanctæ Agnetis, 324. CVII. Eamdem Constantinam appellandam esse, tum ex antiqua Inscriptione tum ex carmine Althelmi Anglorum Episcopi monet Auctor, 324. CVIII. Gallicano desponsata, 330. LII.
- Constantia civitas in honorem Constantiæ filie Constantii erecta, 326. LVIII. Ex Majuma, portu urbis Gazæ, 326. LXXX.
- Constantiniana basilica Jerosolymis, 326. XXXVI.
- Constantiniana Daphne cur sic dicta, 351. IV.
- Constantiniana Daphnensis legio nova sic dicta, *ibid.*
- Constantina soror Constantis data Gallo in matrimonium, 350. XL.
- Constantinopolis civitas quando & a quibus Deo dicata, 325. CXCIV. Ventorum defectu fame vexatur, 326. CXCVIII. Dies ejus natalis celebrandus indicitur, 330. III. Quomodo dicatur B. Mariæ Virgini dedicata, *ibid.* IV. Ejus structura & ornamenta, 330. IV. Caruit idolis, 330. VI. Ludibrii causa illic quædam deorum simulacra collocata, *ibid.* Spoliis aliarum civitatum aucta, 330. VII. Per multis Ecclesiis a Constantino ornata, *ibid.* 330. XVIII. Dicta nova Roma, 330. VIII. Eadem loca ibidem quæ Romæ ædificata, & nomina imposita, *ibid.* Emula gloriæ Romæ, 333. IX. Ejus amplitudo & frequentia, *ibid.* Numquam æquari potuit veteri Romæ, 330. XIII. Emula Romæ in omnibus, etiam quoad Sedis Apostolicæ primatum, 330. XIV. Ædificiis veteribus ibidem magnifice ampliatis, tantum carceres humiles relictæ, nec ampliatis 330. XXVI. Civibus Romanis referta, *ibid.* XXVII. Non tantum Juris Italici, sed ipsius veteris Romæ prærogativa a Theodosio Imperatore locupletata, 330. XXXII. Cædes magnæ ibidem inter Catholicos & Arianos agente Macedonio patrata, 351. XLV.
- Constantinopolitana bibliotheca a quo ædificata, 330. XXVI. Quot in ea librorum millia recensita, *ibid.* Quando flammis absumpta, *ibid.*
- Constantinopolitana Ecclesia a quibusdam, sed falso, inter Sedes Patriarchales annumerata, 324. CXXI. & seq. Parochia tantum fuit Heracliensis Ecclesiæ, *ibid.* Multa de ea conficta refutantur, 324. CXXIII. De ea Sede in Concilio Nicæno nulla mentio, 325. CLI.
- Constantinopolitani male habitati a Constantio Imperatore ob cædem Hermogenis, 342. XLVI.
- Constantinopolitanis civibus annonam Imperatores annum decrevere, 330. IX. Sed domos ædificantibus tantum, 330. X.
- Constantinopolitanorum Episcoporum successio, 340. XV.
- Constantinopolitanum studium litterarum florentissimum, 330. XXVI.
- Constantinopolitanum Concilium Arjanorum sub Constantino, 336. XXIX. Aliud sub Constantino post Seleuciense, 359. LXXXIII. Quanta mala ex eo, 359. XCI. & seq. Inde Synodus reproborum appellata, 359. CXIX.
- Constantinus Constantii ex Helena filius barbaros Sarmatas tumultuantes sapius vicit, 319. II.

Scythas, Gothos, & Sauromatas superat, 319. III. Ad Arium litteras contumeliosas scribit, 319. VI. & seq. Ejus cum Ario dialogismus, 319. X. Furem & lasciviam ex Homeri versibus Ario exprobrat, 319. XI. Ex barbarorum motibus in Occidentem revocatur, 319. XXVIII. Aruspices, lege in eos sancita, damnat, 319. XXIX. Pro Clericorum immunitate rescribit, 319. XXX. Ejusdem adversus libellos famosos scribentes rescriptum, *ibid.* Ex Oriente in Gallias venit, 320. III. Leges adversus cælibatum sancitas abrogat, 320. VI. Pii cælibatus amantissimus fuisse ostenditur, 320. XIII. Et ab avaritia alienior, 320. XIV. Leges ejus Reipublicæ valde proficuae, 320. XV. Lege sancita testantibus favet, scrupulosa verborum positione abrogata, 320. XVI. Poenas adversus debitores olim statutas tollit, 320. XVII. Qui lucri tantum causa, Clericatum ambirent, eos clericos fieri vetat, 320. XIX. Adversus raptos virginum & viduarum severissimam legem edit, 320. XXIV. Donatistas incorrectos a Deo puniendos ab exilio relaxat, 321. II. Ejus de feriatione diei Dominicæ sanctio, 321. XI. Pietas ejusdem in sanctificandis diebus sacris laudata, 321. XIII. & seq. Militibus Deum precandi ritum præscribit, 321. XIV. Adversus maleficos rescribit, 321. XVI. Christianis bona sua Ecclesiis relinquendi facultatem concedit, 321. XVII. In pejus prolapsus Aruspices consuli debere decernit, 321. XVIII. Christianitatis ejus certa indicia, 321. XXI. Jam Christianus, cum Senatu adhuc Gentili magna dexteritate agit, 321. XXII. Pro Aruspicina rescribens, multa sibi mala peperit, 321. XXII. XXIII. Ejus erga pauperes munificentia, 322. II. Ob partum Crispi & Helenæ reis omnibus, quibusdam tantum exceptis, indulget, 322. III. Pro Christianorum securitate rescribit, 323. I. Unde visus fuerit a Christiana Religione descivisse, *ibid.* Cur Crispum filium & alios occidi jusserit, 324. II. Constitutiones & leges Licinii abolet, 324. IV. Crimen ejus de nece suis illata ab Historicis pluribus male reticetur, 324. V. Tempora ejus aurea, sed Neroniana, 324. IX. Familiars ab eo jussi occidi, 324. XII. Facti poenitens, purgationem delicti quaerit, 324. XVII. Et apud Christianos tantum expiandi facinoris remedium per Baptismum invenit, *ibid.* Ejus Baptismus ex Gentilibus & Christianis Scriptoribus satis probatus, 324. XXVII. Per Hispanum Ægyptium quomodo dicatur persuasus baptizari, *ibid.* Ab Ossio ad Baptismum suscipiendum inductus, *ibid.* Petrus & Paulus Apostoli ei apparent, 324. XXXII. Ejus Baptismus in Actis Silvestri descriptus, 324. XXXIII. Avitam superstitionem ex parte saltem resumpsisse videtur, 324. XXXIV. A Faustâ uxore deceptus ad Gentilitatem rediit, 324. XXXV. De ejus lepra, veritas asserita, 324. XXXVI. Silvestrum ad se in Urbem accersit, 324. XXXVIII. Quomodo putaverit Episcopos esse deos, 324. XXXIX. Apostolorum Petri & Pauli imagines a Silvestro ei ostenduntur, 324. XL. Baptismo initiatur, 324. XLI. Regium diadema poenitentiae causa deponit, *ibid.* A lepra curatur, *ibid.* Baptismus ei collatus, sed paucis arbitris, 324. XLII. Scriptores ei Baptismum Romæ collatum negantes refelluntur, 324. LIII. LV. & seq. Ejus baptismi Romæ collati assertor Eusebius, licet invitus, 324. XLIX. Post obitum ab omnibus pius & sanctus prædicatus, 324. XLVIII. Ante obitum sæpe sacris interfuit, a quibus Cathecumenus arceretur, 324. XLIX. Coram Nicæno Concilio se baptizatum profitetur, *ibid.* Locum Baptismi insigniter ornat, *ibid.* Eidem Baptisterio multa donat,

324. LVIII. In albis positus quid fanciverit, 324. LX. S. Petri basilicam erigit, propriisque humeris duodecim cophinos terra repletos adportat, 324. LXII. Quæ ornamenta & dona S. Petri basilicæ contulerit, 324. LXIV. Romæ S. Pauli basilicam erigit, eademque ornamentis & redditibus auget, 324. LXVI. Item basilicam Lateranensem, 324. LXVII. Effusa ejus munificentia in ornandis ac ditandis Ecclesiis, 324. LXXII. A donis tamen templorum Gentilium deorum abstinet, 324. LXXIII. Gentiles ad fidem hortatur, non cogit, 324. LXXIV. & seq. Post Baptismum Senatusconsultum habet in basilica Ulpia, 324. LXXV. Sacerdotium Christianæ religionis privilegiis illustrat, 324. LXXVIII. Publico edito omnes ad Religionem capeffendam hortatur, 324. LXXXIII. & seq. Et beneficiis allicit, 324. XCII. Ejusdem egregia fidei confessio edito significata, 324. LXXXVIII. Idolatriam lege lata prohibet, 324. XCIII. Ecclesiasque Christianorum amplioribus spatiis exædificari jubet, *ibid.* De erectione Ecclesiarum ad diversos Episcopos litteras mittit, in primisque ad Eusebium Cæsareæ Palæstinæ Episcopum, 324. XCV. 324. CLIII. Ejus imago cum dracone pingi solita quid innuat, 324. CII. Immensum ejus studium & celeritas in erigendis Ecclesiis, 324. CIII. Ejus ad Menandrum de publicis ædificiis cito perficiendis rescriptum, 324. CIV. Ejusdem de architectis comparandis rescriptum, *ibid.* Complura ejus ædificia ob nimiam celeritatem cito diruta, *ibid.* Contumelias a Gentilibus Christianæ Religionis illatas pie ulciscitur, 324. CV. Romæ Basilicam S. Crucis erigit, 324. CVI. Item ibidem S. Agnetis basilicam, *ibid.* Quibus eam donis ornaverit, 324. CIX. S. Laurentio basilicam extruit, 324. CXIII. Martyrum Reliquias mirifice ornat, 324. CXIV. SS. Marcellino & Petro via Lavicana basilicam, erigit, 324. CV. Complures aliæ basilicæ in Italia & aliis Occidentalibus regionibus maximis impensis ab eo constructæ, 324. CXVI. In Gallia sanctissimæ Dei genitricis Mariæ templum mirando opere ædificari ab eo mandatum, non sine miraculo perficitur, *ibid.* Modestia prædicatur, quod nulli basilicæ a se erectæ titulum nominis sui apposerit, 324. CV. Trajanum contra facientem merito deridet, *ibid.* Donatio ejus Ecclesiæ Romanæ facta cujus sit fidei, 324. CVIII. & seq. Romanæ Synodo sub Silvestro celebratæ interest, 324. CXXXV. Ejus pia pro Christiana religione officia, 324. CXXXII. A Senatu populoque Romano contumeliis laceffitur, 324. CXXXII. Gentilium sacra palam detestatur, 324. CXXXIII. Admiranda ejusdem post susceptum Baptisma mutatio, 324. CXXXVIII. CLIX. Qua de causa Romam deferere & novam civitatem erigere decreverit, 324. CXXXIX. Antiquum Ilium restaurare aggreditur, *ibid.* Eo tamen imperfecto relicto Byzantium restaurandum & ampliandum delegit, 324. CXLI. Quo tempore ab Urbe in Orientem recesserit, 324. CXL. Ejus ad populum Antiochenum de Episcopi electione dissidentem litteræ, 324. CXLVIII. Ejusdem aliæ ad Arianos, qui Antiochiæ ad electionem Episcopi convenerant, 324. CLIV. Ejus imago ab Ægyptiis lapidatur, 324. CLVIII. Patientiæ ejusdem egregium exemplum, 324. CLIX. In Orientem profecturus de Concilio universali celebrando a Silvestro admonetur, 324. CLXII. Eusebii testificatione constat, Vicennialibus ejus celebratum esse Concilium Nicænum, 325. IV. 325. CLXXXVI. Vigilans ejus in convocando & celebrando Nicæno Concilio studium, 325. XIV. Per publicas vesturas Episcopos ad idem

idem Concilium convocat, 325. XV. Magno honore Episcopos Nicæam ad Concilium venientes excipit, 325. XVI. Ab Arianis adversus alios Episcopos interpellatur, 325. XL. & seq. Libellos accusationum sibi ab iisdem in Catholicos oblatos exuri jubet, 325. XLII. Quantum sacerdotibus detulerit, *ibid.* Ejus in Synodum ingredientis habitus atque modestia, 325. LIII. In Nicæno Concilio liberam unicuique esse voluit dicendi fiduciam, *ibid.* Ejus Oratio in Nicæno Concilio habita, 325. LIX. Cur potius Latine quam Græce in Concilio locutus fuerit, *ibid.* Quas partes in eodem Concilio sustinuerit, 325. LXXI. In ejus gratiam Arianæ rectæ fidei formulæ subscribunt, 325. LXXII. Alios item Arianos a Magna Synodo condemnatos palinodiam recantare induxit, 325. LXXVII. Thaliam Arianæ edicto vetuit, 325. LXXXIII. Ejus ad Porphyrium Poetam litteræ, quibus eundem ab exilio revocat, 325. XC. Ejusdem ad Alexandrinos tempore Concilii Nicæni de Arianæ condemnatione epistolæ, 325. XCI. Alia ejusdem epistola de Paschate una ab omnibus die agendo, 325. CV. & seq. Litteris ad Eusebium Pamphili datis, eundem quod librum de Paschatis mysterio scripsisset, collaudat, 325. CXIV. Acesium Episcopum Novatianum ad Concilium evocat, quidque inter eos actum, 325. CXLII. Ejus erga Episcopos studium finita jam Synodo, 325. CLXXXVIII. Ejusdem ad eosdem admonitio, 325. CXC. Cicatrices Confessorum exosculatur, 325. CXCII. Insignis ejus in omnes munificentia, 325. CXCIII. Post Concilium Nicænum adversus Magistratus edictum promulgat, 325. CCIII. Gladiatores Lege prohibet, *ibid.* CCIV. Crucis supplicium ab eodem sublatur, 325. CCV. Imagines suas Crucis signo decoras pingi voluit, 325. CCVI. Imago ejus Deum precantis instar in nummis expressa, *ibid.* Alia ejusdem imagines representantes eum cælum inuentem & orantem, 325. CCVII. Imaginem suam idolorum templis affigi vetuit, *ibid.* 326. LXXXI. Diversarum Gentium Legationes accipit, Blemmum, Æthiopum, Indorum & Persarum, 325. CCVIII. Litteræ ejusdem pro Christianis ad Regem Persarum, 325. CCX. Dicto Persarum Regi susceptæ a se fidei rationem reddit, 325. CCXI. Meletianis post Nicænum Concilium nihil umquam indulgit, 326. X. Privilegia Catholicæ Ecclesiæ Clericis concessa Meletianis adimit, 326. XV. & seq. Ejus adversus hæreticos & schismaticos rescriptum, *ibid.* Idololatriam pessumdat, 326. XXVI. Totusque est in sacris ædificiis extruendis, 326. XXVII. Loca sacra Jerosolymis expurgat, & novis Ecclesiis erectis exornat, 326. XXIX. Ejusdem de extruendis Jerosolymis Ecclesiis ad Macarium Episcopum Litteræ, 326. XXXI. Nobilissima basilica ab ipso Antiochiæ erecta, Dominicum aureum appellata, 326. LXV. Alia item sumptuosissima Nicomediæ in Bithynia, *ibid.* Ad Quercum Mambre templum exædificari curat, de eoque erigendo ad Macarium litteras mittit, 326. LXVI. & seq. In monte Libano Veneris templum diruit, 326. XX. Item apud Ægeas Æsculapii, 326. LXXI. Panis simulacrum ab eo sublatur, 326. LXXII. Turpitudines Gentium sancita lege vetuit, 326. LXXIV. Non omnia Gentilium templa evertit, 326. LVIII. Idolis sacrificia offerre edicto prohibet, 326. LXXIX. & seq. Turpia Sacra aboleri mandat, 326. LXXVII. Ea etiam Ægyptiis interdicit, *ibid.* Cubitum e Serapidis templo in Alexandriam Ecclesiam transferri mandat, 326. LXXIX. Gentilium templorum donaria relinquit intacta, 326. LXXXI. Martyrum Memorias erigit, eo-

Ann. Eccl. Tom. IV.

rumque natales celebrari curat, 326. LXXXII. Occultas quoque turpitudines lege insectatur, 326. LXXXIII. Quosnam in Clerum adscribi prohibuerit, 326. LXXXIV. Nolens in Tribunos delinquens, divinitus a S. Nicolao admonetur, 326. XCIII. Ad S. Nicolaum una cum litteris dona mittit, 326. XCIV. Ejus de Ablavio vaticinium, 326. XCVI. Advocatorum rapinas rescripto cohibet, 326. XCVII. Quo pacto in Sopatrum Philosophum, tamquam in magum animadverti jusserit, 326. XCVIII. Occasione S. Nicolai, judicia & testimonia Episcoporum rata decernit, 326. XCIX. Ab Eusebio Nicomediensi in Athanasium commovetur, 327. IV. Quæ iratus ad Athanasium scripserit, *ibid.* Ejus religio qua occasione ad barbaros propagata, 327. XVI. Nobiles viros in Christum credentes honoribus cumulat, 327. XVII. Josephum jam ex Judæo Christianum Comitatus honore donat, 327. XVIII. S. Antonium litteris salutatur, 328. VII. In delatores & calumniatores Meletianos juste agit, 329. IV. & seq. Episcoporum causas cognoscere suæ jurisdictionis non esse, ingenue fatetur, 325. VII. & seq. Eusebium Nicomediensem cum aliis in exilium pel- lit, 329. VIII. & XII. Ejus de exilio Eusebii & successoris subrogatione ad Nicomedienses epistola, 329. IX. & XIII. Concubinatum sancita lege tollit, 329. XX. Statua equestris ei Constantinopoli collocata, 330. VII. Constantinopolitanis civibus annonam donat, & qua occasione, 330. X. Civitatem Constantinopolitanam Deo commendat, 330. XV. S. Michaeli Archangelo templum erigit, 330. XX. Ejus ad Eusebium de libris sacris conscribendis & Constantinopolim mittendis litteræ, 330. XXIV. Scientiarum scholas Constantinopoli erigit, 330. XXV. Bonarum Artium nutritor appellatus, *ibid.* Earundem professoribus privilegio indulget, *ibid.* Novos Magistratus instituit, 330. XXIX. Pontem saxeam super Danubium extruit, 330. XXXVII. A Zosimo multiplicium tributorum accusatur, 330. XXXIII. A canino dente Zosimi eum lupum appellantis vindicatur, 330. XXXIV. A calumnia item Zosimi de debitorum vexatione defenditur, 330. XXXVII. Præter Ecclesias, sumptuosissima etiam ædificia erexit, *ibid.* Tributum Folles appellatum indicit, 330. XXX. VIII. Item aliud, Chrysfaryrum dictum, *ibid.* An Senatoribus tributum Follis imposuerit, 330. XLII. Illum tributa relaxasse non auxisse ostenditur, 330. XLVII. & seq. Barbaris bellum infert, 330. XLIX. Scythas tributarios efficit, *ibid.* Quid pro Clericis adversus Donatistas rescripserit, 330. LVI. Exules Episcopos Arianos in gratiam Constantii & Constantiæ restituit, 330. LVII. Delmatio Censori cognitionem causæ Athanasii a Meletianis homicidii insimulati committit, 331. IV. Avaritiam præfectorum lege edita coercet, 331. XIV. Ejus ad Athanasium post inventum Arsenium litteræ, 333. II. Eusebianis de Tyrio Concilio cogendo assentitur, 334. II. Et ob id merito redarguitur, 334. III. Quibus verbis persuasus sit ab Eusebianis instaurari iudicium in Athanasium, 334. IV. Ejus litteræ de Synodo Tyri celebranda, 334. VIII. Lege lata vetuit miserabiles personas cogi Imperatorem adire, 334. X. Favet plus cæteris testamento militari, *ibid.* Ejus Tricen- nalia, 335. I. Ejusdem de erigenda Ecclesia Ischyra rescriptum, 335. XXXIX. & seq. Ejus ad Arium litteræ, quibus eum honorifice ad se accersit, 335. XLIX. Concilii Jerosolymitani Acta probat, 335. LIV. Ejus ad Eusebianos litteræ, 336. III. Eusebianos Jerosolyima Constantinopolim venire jubet, *ibid.*

Q q q q

III.

III. & seq. Regia ejus ab Aulicis Arianis se-
pta, ab iisdemque Catholicis accessus ad Im-
peratorem interclusus, *ibid.* Ejus modestia
in nimia laude vitanda, 336. VIII. Calu-
mniatoribus & falsis testibus credens, A-
thanasium in exilium ablegat, 336. IX.
Ut cumque excusatur a Concilio Alexandrino
item ab ipso Athanasio, 336. XI. Necnon
a Theodoro, 336. XVI. A Lucifero Calaritano
hæreseos insimulatur, 336. XIV. Quid
ad Antonium in causa Athanasii exilio mul-
ctati rescripserit, 336. XVII. Joannem Prin-
cipem Meletianorum exilio damnat, 336.
XVIII. Episcopos Ægypti Athanasii commu-
nicatores e sedibus suis pellit, 336. XIX.
Filiis suis Imperium partitur, 336. XXV.
Quos optime instituit, 336. XXVI. Ob re-
legatos Episcopos male audit, 336. XXXVII.
Persecutoris nomen non evasit, *ibid.* Suspi-
cione labis Arianae laborat, 336. XXXVIII.
Ab Auctore defenditur, *ibid.* & seq. Eo vi-
vo, nemo adversus Nicænum Concilium mu-
tire ausus, ne quidem ipsi Eusebiani publi-
ce, 336. XL. In Persas expeditionem parat,
336. LXVIII. Templum Apostolorum
Constantinopoli extrui mandat, 336. LXX.
Nequis Judæos inquietare audeat, lege ca-
vet, 336. LXXV. Alia ejusdem lex, Ne Ju-
dæi Christianum mancipium possideant, *ibid.*
Obitus ejus tempus, & ætas, 337. I. & seq.
Quot annis imperarit, 337. II. Corporis e-
jus optima ac jugis valetudo, *ibid.* Senectus
item viridis, *ibid.* Usque ad ultimam senec-
tutem Orationes conscripsit, 337. V. Oratio
ejusdem novissima funebris, 337. VI. & seq.
Veneno potatus interiit, 337. LIV. Filios ut sibi
a patris caveant moneri curat, 337. VI.
Ejus obitus tempore Cometes visus, 337. VII.
Ejus testamentum, & Imperii inter filios di-
visio, 337. VIII. Jam moriturus, testamen-
tum suum Presbytero Ariano credit, *ibid.*
Moriens Athanasium restituendum mandat,
ibid. De consuetudine cum Arianis excusatur,
337. X. Ejus obitus ab eunuchis occultatus,
ibid. Eunuchos infimo loco habuit, *ibid.* Cor-
pus ejus Constantinopolim delatum, 337. XII.
Funeris ejus pompa egregia, *ibid.* Ejus filii
Augusti nominati, 337. XIII. Ejus dignæ lau-
des, 337. XVII. Post obitum relatus in cæ-
lum in nummis effigiatus, *ibid.* & seqq. Imago
ejus velata, & instar aurigæ cur in num-
mis cusa, *ibid.* Ab Ethnicis etiam inter di-
vos relatus, 337. XX. A Græcis Sanctus
colitur, *ibid.* In vestibulo basilicæ Apostolo-
rum sepultus, 337. XXI. In ejus obitu quan-
tus Romanorum luctus, 337. XXII. Effigies
ejus & corporis habitudo, 337. XXIII.
Ejus mores, 337. XXIV. Quomodo fuerit
gloriæ militaris appetentissimus, 337. XXV.
Ut nimis laudis avidus immerito a Victore
carpatur, *ibid.* A Juliano Apostata sugilla-
tur, quod Magistratus in barbaros contulerit,
337. XXVI. Item quod voluptatibus &
deliciis deditus fuerit, 337. XXVII. A ca-
lumniis adversariorum vindicatur, 337. XXVI.
Capitis & comæ ejus ornatus a dicto Julia-
no carpitur, 337. XXVIII. Solus post Tra-
janum Dacos domuit, 337. XXVII. Diadema
perpetuo gestare solebat, 337. XXIII. Cur
lauri folia in gemmas & aurum mutarit,
337. XXIX. Davidis exemplum in eo secutus,
ibid. Militiæ assuetus laborumque ad-
modum patiens, 337. XXXII. Complura scrip-
sit, 337. XXXIII. & seqq. Præcipue adver-
sus idola, *ibid.* Stans concionabatur, *ibid.*
Dicendi imprimis peritus, 337. XXXIV. Omnis
ejus felicitas ex Christiana religione,
337. XXXVI. Gloria ejus ex consuetudine
cum Arianis non nihil obscurata, 337. XXXVI.

& seqq. In deiciendis idolorum templis quam
rationem inierit, 337. XLVI. 351. III. Fi-
lii ejus Imperium inter se partuntur, 337.
LII. Fratribus necem inferri mandat, 337.
LIII. & seq. Memoriam Apollinis in Daphne
abolere conatur, 351. III. Ei non cedit dæ-
mon, sed martyri Babylæ, 351. V. Corpus
ejus a Macedonio in Ecclesiam S. Acacii mar-
tyris translaturum, 351. XLV. Ipsam bapti-
zatum fuisse unde certo demonstratur, 355.
XII.

Constantinus alius Filius Constantii Clori ex Theo-
dora quid in Constantinum fratrem, 337. VI.
& seq.

Constantinus Constantini Magni Filius cum fratri-
bus imperat, 337. XLVII. Athanasium re-
stituendum curat, 338. I. Ejusdem litteræ
pro Athanasii restitutione, 338. II. Cur ab
exercitu Constantis occisus, 340. XLIII.

Constantius filius Constantii Clori ex Theodo-
ra a Constantii Constantini Magni filii mi-
litibus interemptus, 337. LIII.

Constantius Constantini Magni filius quando Cæ-
sar creatus, 325. CLXXXVII. Idolorum tem-
pla penitus claudi jussit, 326. LXXV. & seq.
Ejus Quinquennialibus Constantinopolitana ci-
vitas dedicata, 330. I. Item exules Ariani
Episcopi relaxati, 330. LVII. Nuptiæ ejus
cum Eusebio quando celebratæ, 336. XXIII.
Eunuchos plurimi fecit, 327. LXVI. 352.
XXII. Militum erga eum concordia numis-
mate Labaris Cruce & Christi nomine insi-
gnito indicata, 337. XIII. Ejus in parentem
defunctum pietas laudata, *ibid.* Partito jam
cum fratribus Imperio, in Oriente imperat,
337. LII. In propinquos sævit, 337. LIII.
Gallum & Julianum haud frustra timet, in-
terempto a militibus suis parente eorum Con-
stantio, 337. LIX. Ejus cura & sollicitudo
in eis educandis eximia, *ibid.* Ablavium oc-
cidi curat, 337. LXII. Aliosque parentis sui
Constantini aulicos, *ibid.* In eorumdemque
locum sibi Arianos aulicos eligit, 337. LXIII.
Coniux ejus Ariana hæresi infecta, 337.
LXIV. Ejusdem cubicularii omnes Ariani,
ibid. Restitutioni Athanasii invitatus consentit,
338. III. Metu tamen fratrum Imperatorum
ei parcat, 338. V. Ad expeditionem in Per-
sas parandam, Antiochiam proficiscitur, 338.
X. Ulcere incurabili divinitus percussus,
Pharaonis instar respiscit, *ibid.* A Spiridione
curatur, *ibid.* Quænam ei ægrotanti vi-
sio ostensa, 338. XI. Spiridionis cognoscendi
desiderio flagrat, 338. XII. Ejus cum Spi-
ridione congressus, 338. XV. In gratiam
Spiridionis Clericis immunitatem concedit,
338. XVII. Munificentia ejus in pauperes &
Clericos quomodo Deus immuneratum non
reliquerit, 338. XVIII. Deo fuit ingrati-
ssimus, 338. XXIII. Ejus in ambientes Magi-
stratus constitutio, 338. XXVIII. Famulos
libellos lege vetat, 338. XXX. Item dela-
tores occultos, *ibid.* Diversis præliis quam-
vis parum felicibus cum Persis confligit, 340.
XLIV. 345. I. Ejus contra Idololatrias re-
scriptum, 341. LX. Gentiles exagitando, pius
videri vult, *ibid.* Paulum Episcopum Con-
stantinopolitanum pelli jubet, 342. XLV. Quid
in Constantinopolitanos Catholicos egerit,
342. XLVI. Antiochiam redit, *ibid.* Sodo-
miticum scelus lege ejus repressum, 342. L.
Ejus cum Constantino patre comparatio in
bellis gerendis, 345. II. Episcopos Arianos
secum ad bellum Persicum ducit, *ibid.* Julia-
num externis scientiis imbuendum curat, 345.
IX. & seq. Constanti de Concilio Sardicensi
cogendo assentitur, 346. VI. Filium Dei
esse ejusdem cum Patre substantiæ, in lit-
teris ad Sardicense Concilium scriptis fate-
tur,

tur, 347. XLVII. Litteris Athanasium in suam Ecclesiam accersit, 348. XII. Unde factum ut Constantem fratrem adeo timuerit, 348. XVI. Tres ejus ad Athanasium litteræ de ejus Alexandriam reditu, 349. III. & seq. De reditu Athanasii ad Constantem fratrem scribit, 349. VI. Athanasium Antiochiæ excipit, 349. XI. Quid ibidem ab Athanasio petierit, 349. XII. Athanasio securitatem jurat, 349. XIII. Ejusdem binæ litteræ pro Athanasii restitutione, 349. XVIII. Aliæ ejusdem ad Præfectum Ægypti pro Athanasio litteræ, 349. XXI. De Clericorum immunitate legem sancit, 349. XXVIII. Ejusdem ad Athanasium post obitum Constantii litteræ, 350. X. Magnentii ad eundem Legatio, 350. XXVIII. Eidem Athanasio post Constantis obitum omnem securitatem addidit, 350. XXX. Expeditionem adversus Maxentium tyrannum parat, 350. XXXIX. Ad eam expeditionem nullos nisi Christiana Religione imbutos admittit, 351. XV. Ejus in Athanasium inconstantia notata, 351. XXXI. Ejus nomine epistola ab Arianis conficta, quasi Athanasium ad se evocaret, 351. XXXII. Paulum Episcopum Constantinopolitanum iterum pellit, & Macedonium restituit, 351. XXXVI. Vetraniem tyrannum dolo capit, 352. XXI. Ejus in Maxentium expeditione, 353. I. Quomodo Deus ei adversus Maxentium faverit, cum esset Arianus, 353. II. Crucis vexillo confidit, 353. III. Ejus numisma Labarum Cruce & Christi nomine insignitum exhibens, *ibid.* A Valente de victoria adversus Magnentium decipitur, 353. VIII. Ex prosperis deterior evadit, 353. X. Beneficia sibi a Deo collata fert hæresi Arianæ accepta, 353. XI. Magna ejus superbia, & insolens factus, 353. XIII. Æternitatis titulos non respuit, sed oblatos accipit, 353. XIV. In persequendo Ecclesiam prosperis abutitur, 353. XV. Expugnato Magnentio Catholicos persequi aggreditur & præcipue Athanasium, *ibid.* & seq. Arelate Legatos Liberii Papæ recipit, 353. XVI. Quid actum cum illis, 353. XVII. Ejus adversus Gentiles rescriptum, 353. XXXII. Omnia facta Magnentii rescripto infirmat, *ibid.* Aliud ejus de Clericorum immunitate rescriptum, 353. XXXIII. Ejusdem aliud de non infligendis pœnis debitoribus, 353. XXXIV. Diem suum natalem Arelate celebrat, *ibid.* Ejus ætas, *ibid.* In amicos Magnentii dire sævit, *ibid.* Detinetur in Galliis, 354. IX. Gallum Cæsarem occidi jubet, 354. X. Et in amicos Galli Cæsaris sævit, 354. XI. Concilium Mediolanense indicit, 355. II. Quia catechumenus, non interfuit Concilio in Ecclesia convocato, sed illud ad se in Palatium evocat, 355. XII. Antichristi speciem gerit, dum suum Palatium vult esse Ecclesiam, 355. XIII. Eusebium Vercellensem Episcopum ad Arianismum inducere conatur, 355. XVII. Magna ejusdem in Concilio Mediolanensi temeritas, 355. XXVI. Post Conciliabulum Mediolanense Ecclesiam dire persequitur, 355. XXIX. Quibus nominibus dignus ab Hilario censeatur, 355. XXXII. Auxentium Dionysio Episcopo Mediolanensi furrogat, 355. XXXIV. Liberium Papam Mediolanum accersit, 355. XXXIX. Oblationem suam a Liberio non receptam, in basilicam S. Petri projici jubet, 355. XLIV. Cæteris persecutoribus fuit deterior, 355. XLVIII. Ejus cum Liberio Papa dialogus, 355. XLIX. Munus ejus respuit Liberius, 355. LIV. Episcopos apostatas & impios charos habuit, 355. LX. Osium persequi aggreditur, 355. LXI. & seqq. Jubet omnes Orthodoxos Occidentales cum Arianis communicare, 355. LXIX.

Ann. Eccl. Tom. IV.

In eum insurgit Hilarius, 355. LXXII. Persecutionis ejus acerbitas quanta, 355. LXXIX. Rescriptum ejus de judicio Ecclesiastico, 355. LXXXIV. Ejus de creando Juliano Cæsare consilium, 355. LXXXV. Africanam Ecclesiam acriter vexat, 355. XC. Ejusdem adversus magos & aruspices rescriptum, 356. I. Idololatrarum sacrificia lege vetat, *ibid.* Alexandrinam Ecclesiam per Syrianum Ducem dire persequitur, 356. II. & seq. Ad Alexandrinos scribens, Athanasium plurimis calumniis proscindit, 356. XX. & seqq. Eosdem ad Arianismum instigat, utque Georgium Episcopum recipiant adhortatur, *ibid.* Quid adversus Frumentium rescripserit, 356. XXXII. Antichristus sæpe nominatur, 356. LIV. Patientiam affectat, 356. LXVIII. Luciferi stylo acerbissime proscinditur, 356. LXX. Vermis Arii a Lucifero appellatur, 356. LXXI. Lucifero martyrium cupienti invidiose parcat, 356. LXXX. Ejus Romam adventus quando acciderit, 356. CXII. A matronis Romanis pro restitutione Liberii Papæ convenitur, *ibid.* Victoriæ simulacrum cum ara hætenus in Capitolio relictum aufert, 356. CXVI. Ab Urbe citius recedere cogitur, 356. CXVII. Clericos a collatione lustrali eximit, 356. CXXVII. Quid contra Liberium egerit, 357. XXXIX. Persecutio ejus deterior fuit persecutione Gentilium, 357. LIX. A Felice Papa damnatus, 357. LXII. Ejus de Clericorum immunitate ad Felicem rescriptum, 357. LXVIII. Aliud ejusdem de confirmatione privilegiorum Clericorum & Romanæ Ecclesiæ, *ibid.* Ejus ad Antiochenos adversus Eudoxium & Ætium litteræ, 357. LXXVIII. Impietas ejus detecta, 357. LXXX. In ejus inconstantiam & levitatem invehitur Hilarius, 357. LXXXI. Semper novas fides quærit, *ibid.* Ejus adversus gladiatores rescriptum, 357. LXXXIII. Ex Ægypto obeliscum omnium maximum Romam vehendum, & in Circo erigendum curat, 357. LXXXIV. Aliud ejusdem adversus maleficos rescriptum, 357. LXXXV. Patientiam affectabat, sed per ministros furorem suum explebat, 357. LIX. Iterum Sarmaticus appellatus, 358. XXV. Novam legem adversus magos sancit, 358. XXVIII. Synodos Ariminensem & Seleucensem cogendas curavit, 359. I. Concilio Antiocheno in Encœniis celebrato etiam interfuit, 341. VII. Annonam Episcopis ad Synodum Ariminensem vocatis dari jussit, 359. II. Concilio Ariminensi sanctionibus favit, 359. VII. Ab Arianis Æternus appellatur, 359. VIII. Ejus ad Synodum Ariminensem epistola, 359. XII. Legatos ex Concilio Ariminensi missos detinet, 359. XXV. Ejusdem aliæ ad Concilium Ariminense litteræ, 359. XXVI. Nicææ Thraciæ Concilium convocat, 359. XXVIII. Concilium Seleuciense cogit, 359. LXV. Post Seleuciense Concilium Episcopos Constantiopolim convocat, 359. LXXXIV. Justa invectiva a Lucifero Calaritano urgetur, 359. CX. Ejus inconstantia ab Ammiano Marcellino taxata, 359. CXXI. Idololatræ & alios supersticiosos insequitur, 359. CXXII. Rerum ejus status in pejus mutatur, 359. CXXIV. Consubstantiale nomen in Concilio Jerosolymitano ex confessione Arii sublatum, 335. LIV. Consubstantiale nomen tacuisse, confitendo tamen Dei substantiam, non facit quemquam hæreticum, 357. XLVIII. Consubstantiale vocabulum a Patribus inventum in Nicæno Concilio contra Arianam hæresin, 325. LXV. & seq. Hæc vox omne Arianum commentum destruit, 325. LXVII. Quomodo inventa occasione Arianorum, 325. LXVIII. Vox laud omnino nova, sed a Patribus usur-

Qqqq 2

fur-

- furpata, *ibid.* Testantibus etiam Ethnicis, *ibid.*
 Consubstantialis vocem Eusebius dolose enervavit, 325. XCV. & *seq.*
 Consubstantialis, & substantialis, inter se differunt, 347. LXXIV.
 Consubstantialitatis vox in Concilio Antiocheno adimitur a Symbolo Nicæno, 341. XVIII. & *seq.*
 Consubstantialitatis nomen, & non substantiæ, cur vitaverint Ariani, 344. IV.
 Consules haud apponi soliti in fidei decretis, secus in aliis, 325. CIII.
 Consules certius tempus signant, 337. LXVIII.
 Consules apponere solitos Arianos in ipsorum fidei formulis, 359. VIII.
 Consulium differentia unde, 346. II.
 Contestatio Catholicorum Episcoporum in Concilio Tyrio, 335. XXII. Alia eorundem ad Dionysium Comitem in Concilio Tyrio, 335. XXIV. Alia Alexandri Episcopi Thesalonicensis ad Dionysium in Concilio Tyrio, 335. XXV. Alia a Clero Alexandrino coram Legatis Tyrii Concilii facta, 335. XXX. Alia Clericorum Mareotis provinciæ ad Concilium Tyrium pro Athanasio, *ibid.* XXXI. Alia Eusebii Episcopi Vercellensis ad Patrophilum, 356. XCV.
 Cophini duodecim, quibus collecta sunt fragmenta panum a Christo multiplicatorum, Constantinopoli asservati, 330. XV.
 Corepiscopi munus, 357. LXVI.
 Corona militis ex lauro haud improbata, 337. XXX.
 Coronæ militum Christi nomine insignitæ, 351. VII.
 Coronam ex auro gemmisque contextam Helio-gabalus gestabat, 337. XXVIII.
 Corruptæ dicti Donatistæ, 321. VIII.
 Credimus, vox tertio in Symbolo Nicæno repetita, eandem Divinitatem declarat in personarum trinitate, 325. LXXV.
 Cresconius Episcopus Pseudosynodi Sardicensis epistolæ subscripsit, 347. CV.
 Christus, sive Chrestus, Episcopus suffectus Theognidi Nicæno; 325. LXXVII. 326. XVIII.
 Chrispius Episcopus Patavinus sub Constante, 346. IV.
 Crispus a Constantino contra Alemannos præmittitur, 319. XXVIII. Alemannos domat, 320. I. Pro eodem nuncupata vota publica, 320. III. Unde dictus fuerit novus Hippolytus, *ibid.* 324. XI. Occiditur, 324. I. Necis ejus causa, 324. X. Ab omnibus laudatur, Christianus fuisse probatur, 324. XIII. Ejus nobile numisma cum imagine Salvatoris, 324. XV. Calumniam id quandoque passum, ab omni prorsus imposturæ suspicione vindicatur, 324. XIII. Ejus obitus silentio ab Eusebio suppressus, 325. CCIV.
 Crispi & Faustæ necis negatores Historici Græci, 324. VII. Assertores Historici Latini, 324. X.
 Crux Christi tempore Constantini Jerosolymis inventa, 326. XLII. Ejus inventionis historia a S. Ambrosio recitata, 326. XLIII. Quomodo discreta ab aliis, 326. XLV. Quæ tunc miracula acciderint, 326. XLVI. Qualis fuerit, 326. XLVIII. In partes divisa, ejus pars una ad Constantinum missa, 326. XLIX. Præcisionis suæ damnum non sentit, sed augetur, 326. I. Non scandalo est, sed gloriæ, 328. X. Gloria ejus & virtus ex rebus gestis expensa, 328. XII. & *seqq.*
 Crux aurea basilicæ Vaticanæ a Constantino donata, 324. LXIV. Alia ab eodem Basilicæ S. Pauli, 324. LXVI.
 Crux Romæ in destructi Veneris & Cupidinis templi loco erecta, 324. CV. Ibique in honorem Crucis Ecclesia extructa, 324. CVI.
 Crux in dextera statuæ Constantini super columnam porphyreticam, 330. XV.
 Crux contra Crucem primo armatur in expeditione Constantii adversus Magnentium, 353. V.
 Crucis signo imagines suas insigniri voluit Constantinus, 325. CCVI. Idem lancea ejusdem exprimebat, 325. CCVII. Eodem pallia Episcoporum ornari solita, 336. LXVI. Itemque omnia operimenta sacra, *ibid.*
 Crucis signi apparitio facta Jerosolymis sub Constantio, 353. XXIII. & *seqq.* Quid portenderit, 353. XXV.
 Crucis signaculo femina Christiana magicas incantationes superat, 327. XXVIII. Eodem Julianus dæmones abigit, 351. IX.
 Crucis supplicium Constantinus Lege sustulit, 325. CCV.
 Crucis virtute Scythæ a Gallicano duce debellati, 330. LI.
 Crucis virtus satis cognita Constantio filio Constantini, 353. I.
 Cruces tres inventæ in antro sepulcri, 326. XLVIII.
 Cruces tres erectæ a Constantino Constantinopoli ob triplices Crucis visiones, 330. XVI.
 Cubicularii Constantii omnes Ariani, 337. LXIV.
 Cubitus, mensura Nili sublatus a templo Scrapidis, 326. LXXIX.
 Cue ex monacho Episcopus, 328. XXIII.
 Culices fugant Regem Persarum, & exercitum ejus, 338. XXII.
 Curia quandoque ipsos Ordines municipiorum denotat, 330. LVI.
 Curiales qui dicantur, *ibid.*
 Cycli Novennis quis auctor fuerit, 325. CXIII.
 Cyclus Paschalis ex decreto Nicæni Concilii, 225. CX. Ejus calculus Alexandro Episcopo Alexandrino tributus, *ibid.*
 Cymathius Larandi Episcopus causa fidei exilium passus, 340. XXVI.
 Cyrilli plures Episcopi Jerosolymorum, 351. XXV. & *seq.*
 Cyrillus Episcopus Jerosolymitanus contra Eutychium, Semiarianis quo modo adhæserit, 351. XXVIII. Eiusdem litteræ ad Constantium Imp. 353. XXVI. Ab Ariani in exilium missus, 359. V. Crimina, ob quæ ab Acacianis abdicatus in Concilio Constantinopolitano, 359. CV. In Concilio Seleuciensi quid egerit, 359. LXXIX.
 Cyrotus Episcopus a Roëo epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Cyrus Episcopus Beroensis calumniam patitur ab Ariani, 340. XXVI. Ipse exul causa fidei, 340. XXVII.

D

- Daci monachismum amplexi sub Constantino, 328. XVIII. Post Traianum ab uno Constantino superati, 337. XXVII.
 Dæmon idololatriam per Arianam hæresim restituere conatur, 326. LXXXVI. Non cedit Constantino, sed cedit Martyri, 351. V.
 Damasus post lapsum Liberii adhæsit Felici, 357. LXVI. A Liberio post Concilium Ariminense exturbato Vicarius relinquitur, 359. XLVII.
 Daphne suburbium Antiochenum a Gallo reliquias martyris Babylæ eo transferente, a superstitione expurgatur, 351. I. Cur dicta Constantiniana, 351. IV.
 Daphnes lucus statua Helenæ ornatus, 326. LVII. Dictus Augustalis, & quare, *ibid.* & 351. II.

- Dardanarii qui essent, 330. XXXVI.
 David coronatus auro & gemmis, 337. XXIX.
 Coronamque gestavit a Melchior sublatam, 337. XXX.
 Dausas Episcopus in Perside martyr sub Sapore, 344. XVIII.
 Debitorum ex lege Constantini gravioribus poenis haudquaquam exagitandi, 320. XVIII. 330. XXXIV. Item Constantii, 353. XXXIV.
 Decentius tyrannus cum Magnentio fratre & ipse Christianus, 350. II. A Magnentio Cæsar creatur, *ibid.* & 353. VI. Eiusdem Decentii numisma, 350. III. Laqueo sibi vitam admittit, 353. VI.
 Decreta Synodi œcumenicæ confirmat Romanus Pontifex, 325. CC.
 Decreta Ecclesiastica non sancienda absque assensu Romani Pontificis, 341. VI.
 Decretum Nicæni Concilii de Paschate, 325. CIX. & CXX. Aliud de Meletianis, 325. CXVIII.
 Decretum sextum Nicæni Concilii, sancitum occasione Meletianorum, 325. CXXIII. Eius legitima lectio & interpretatio, 325. CXXIII. & *seq.* Aliud de Novatianis, 325. CXLIII. Aliud de libris hagiographis, 325. CLVIII. Aliud de Bigamis non ordinandis, 325. CLIX. Aliud de appellatione ad Romanum Pontificem, 325. CLX. Aliud de conscribenda Formata, 325. CLXIII.
 Decretorum Concilii Nicæni numerus, 325. CLVII. 325. CLXXX.
 Decuriones & eorum filii cur vetiti a Constantino fieri Clerici, 320. XIX.
 Dedicatio urbis Constantinopolitanæ in Quinquennialibus Constantii Cæsaris celebrata, 330. I.
 Dedicatio Templi Jerosolymitani decernitur, 335. XLI. Quando facta, & a quibus, *ibid.*
 Defunctis non obtestandum, 336. XLVI.
 Defunctorum animas juvari precibus Sanctorum, 336. LXXI.
 Defunctorum corporibus sepeliendis Constantinus collegium instituit, privilegiisque auxit, 336. LXXVI.
 Defunctorum corpora quomodo ab Ægyptiis, conderentur, 358. XXIII.
 Defensor Molinzi insignis imperitiæ suggillatur, 325. CXXXV.
 Dei Judicium adversus Semiarianos, 355. CI.
 Delatores lege Constantii damnati, 330. XXX.
 Delmatius Censor causam Athanasii cognoscendam accipit a Constantino, 331. IV. 332. I. Cessare jubetur, 333. I. Creatusne fuerit Cæsar a Constantino, 336. XXVII. Idem Censor, an Cæsar fuerit, *ibid.* A Constantis militibus occiditur, 337. LIV.
 Demophilus Episcopus ab Coe epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Demophilus Episcopus Arianus, Legatus apud Constantem, 344. V.
 Demophilus Episc. subversor Liberii, 357. XLI.
 Deorum templa nequaquam a Christianis Imperatoribus spoliata, 324. LXXII.
 Deorum simulacra a Constantino derisioni exposta, 326. LIX. & *seq.*
 Deorum Gentium ludibria, 328. XII.
 Deorum cultum penitus extirpandum esse, Julius Maternus suadere conatus est Imperatoribus Christianis, 337. LXXV.
 Dexteræ pars sinistra minus digna est habita, in Synodali confesso, 325. LVII. & *seq.* Idque exemplis comprobatur, *ibid.* Diabolus. *Vide, Dæmon.*
 Diaconi singulis Parochiis duo, Romæ vero septem a Concilio Romano sub Silvestro celebrato assignati, 324. CXXIX.
 Diaconi ne Presbyteris Eucharistiam impertiant, 325. CLIII.
 Diadema Constantini cur non ex lauro, sed ex gemmis, 337. XXIX.
 Dialogismus Constantini & Arii, 319. X.
 Dialogus Liberii Papæ cum Constantio Imperatore, 355. XLIX.
 Dianæ lapsi poenitentia, 359. CXVII.
 Didymus Alexandrinus a B. Antonio cæcitatem æquanimitè ferre monetur, 343. IX. Ex catholico factus Arianus, 356. LVI.
 Dies Dominicus ex lege Constantini Imp. quæ feriatione sanctificandus, 321. XI. Ex decreto Concilii Nicæni uniformiter ab omnibus celebrandus, 325. CXV.
 Diei & Consulibus nota Concilia & edicta Imp. consignari solita, 325. III. Cur ea non æque Symbolo Nicæno ac decreto de Paschatis celebratione apposita, 325. CIII. In fidei definitione ab Orthodoxis nequaquam poni solita, 325. II. 325. CIII. Sed factitatum id ab hæreticis in suis fidei formulis, *ibid.* & 359. VIII.
 Diem feriam sextæ venerabatur Constantinus, 321. XII.
 Dii erediti a Constantino Petrus & Paulus, 324. XXXIX.
 Diœcesum distinctiones a temporibus Apostolorum institutæ, 325. CXL.
 Diodorus Episcopus ab Arianis post Concilium Laodicense in exilium missus, 348. III.
 Diodorus Episcopus in Asia exilium passus causa fidei, 340. XXVII.
 Diogenes persecutor Alexandria, 342. XIX.
 Diogenes Episcopus epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Diogenes Notarius quid in Athanasium, 354. XVII.
 Dion Episcopus a Cæsarea, &
 Dionysius Episcopus ab Alexandria, epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripserunt, 347. CV.
 Dionysium Alexandrinum secum sentire, Ariani gloriabantur, 344. XIII.
 Dionysii exigui translationes fidelissimæ, & ejus laudes, 325. CXXIII.
 Dionysius Consularis præfectus a Constantino Concilio Tyrio, 334. IX. Eius partes favere Eusebianis & Meletianis, opprimere innocentiam, omniaque miscere terroribus & tumultu, 335. III. 355. X. Eum Comitem contestati sunt Episcopi Catholici in dicto Concilio, 335. XXIV. Quid post hæc ad suos scripserit, 335. XXVI.
 Dionysius Episcopus Laudæ sub Constante, 346. IV.
 Dionysius Episcopus Mediolanensis Protasio succedit, 346. IV. Subscribit contra Athanasium, sed subscriptionem revocat, 355. XVIII. XXI. Liberatus ab Eusebio, 355. XX. A Constantio Imp. in exilium mittitur, 355. XXI. In eoque moritur, 356. CIV. Venerandum ejus corpus a S. Basilio Cæsareæ Cappadociæ Episcopo ad Ambrosium mittitur, *ibid.*
 Dioscorus, dictus locus supplicii prope Myras Lyciæ, 326. LXXXVIII.
 Dioscorus cum Crescentio martyr Myri in Lycia, 325. LXXXVIII.
 Disputatio Athanasicum Ario commentitia, 325. LI. 338. VIII.
 Disputationes variæ in Nicæno Concilio, 325. L.
 Divinationes omnes lege Constantii vetitæ, 358. XXVIII.
 Divinitas Filii Dei quibus vocibus exponenda, 325. LXVI. Semper eadem in Ecclesia credita, testantibus etiam Ethnicis, 325. LXVIII. & *seq.*
 Divinitatis tituli soliti offerri Imperatoribus ab Arianis, cum ipsi negarent Divinitatem Filii Dei, 335. XL. 336. VIII.

- Dominicum aureum Antiochenum a Constantino Imp. extructum, 326. LXV. Sub Constantio dedicatur, 341. I.
- Dominicus dies celebrandus, 321. XI. 325. CXV.
- Dominus Episcopus a Palladiano epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Donnes Episcopus in Silmio, causa fidei exilium passus, 340. XXVII.
- Dona a Constantino collata baptisterio, 324. LVIII. Alia collata basilicæ Vaticanæ, 324. LXIV.
- Dona collata ecclesiis a Constantino superant illa templi Salomonis, vel Jovis Capitolini, 324. LXXI.
- Dona Constantini data Episcopis, 324. CLXXX.
- Dona templis oblata a Constantino servata integra, 326. LXXXI. & seqq.
- Donorum a Constantino collatorum uni tantum Ecclesiæ Jerosolymitanæ, Eusebius commentarium se scripsisse testatur, 324. LXXI.
- Donorum Constantini effusa copia, *ibid.*
- Donatio Constantini multis fulcitur verisimilibus conjecturis, 324. CXVIII. Haud probatur Edicto a Græcis depravato, 324. CXIX.
- Donati duo factiosissimi eodem tempore vivere, 348. XL.
- Donatus Ariana hæresi infectum fuisse asserunt Hieronymus & Augustinus, 321. X.
- Donatus alter a Donatistis creatur Episcopus Carthaginensis, 331. VI. Ejus scripta, *ibid.*
- Donatistarum omnium audacissimus ac superbissimus, 331. VII. Fingebat sibi Deum e cælo locutum, *ibid.* Alia ejus portentosa scelerata, 331. VIII. Præfectos & Imperatorem spernit, 348. XXII. Suos eleemosinam a Legatis Constantii Imperatoris recipere prohibet, *ibid.* Divinos honores affectat, 348. XXIII. In Constantem Imperatorem contumeliosus, 348. XXV. Tandem Carthagine expulsus, 348. XL.
- Donatus Bagajensis Episcopus Donatistas adversus legatos Imperatoris Constantii convocat & concitat, *ibid.*
- Donatus Donatista occisus, pro martyre a suis habitus, 348. XXXII.
- Donatistæ a Constantino ab exilio relaxantur, 321. II. Quo astu ex communicatione cum Episcopo Romano nomen sibi Catholicum comparare sategerint, 321. III. Cur Montenses dicti fuerint, 321. VIII. Eorumdem Episcopi Romæ agentes qui, 321. IV. Præstantiores eo missi, 321. VII. Appellati etiam fuere Campitæ, 321. VIII. Item Rupitani, *ibid.* Ex traditoribus facti schismatici, in hæreses prolapsi, 321. IX. Quas præter Anabaptisum docuerint, *ibid.* & seqq.
- Arianis tamen in errore de SS. Trinitate, præeunte licet eorum coryphæo Donato, haudquaquam consensere, 321. X. Clericos Catholicos rursus vexant, 330. LVI. Donatum Episcopum Carthaginensem in schismate creant, 331. VI. A Constantino per Leontium & Ursacium Præfectos coerciti, 331. X. Martyrii gloria æstuant, sibi ipsis mortem inferebant, 331. XI. Primi adversarii monastici nominis, 340. IX. Longe tamen ipsis deteriores Sacramentarii hæretici, 340. X. In Africa invalescunt, 348. XIX. Per Donatum tamquam per numen jurare soliti, 348. XXIV. Idem prædones, dicti Circumcelliones, item duces Sanctorum, dira adversus Catholicos perpetrant, 348. XXVI. & seqq.
- Idem Agnostici nuncupati, *ibid.* Provocant milites, ab eis cæsi, & male habiti sunt, 348. XXIX. & seqq. Provocant ad unitatem munificentiam Imperatoris, *ibid.* Injusta eorumdem de necë suorum querela, 348. XXXI. Catholicis Magistratibus injuste persecutionis calumniam impingunt, 348. XXXIV.
- Ignominia causa Christianos nominabant Macarianos, vel Paganos, 348. XXXVIII. Male a Magistratibus multati, 348. XL. Episcopis eorum exturbatis, celebratum est Carthagine Concilium, 348. XLI. In eoque re-baptizatio eorum sublata, *ibid.* Eorumque falsum martyrium cohibitum, 348. XLII.
- Draco diabolus a Constantino nominatus, 324. XCV. Et pictus, 324. CII.
- Draco oclusus a Silvestro Papa expugnatur, 324. XCVII.
- Draco facer Romæ colebatur, 324. XCIX.
- Draco idem quod serpens, *ibid.*
- Draco effictus pro vero suppositus, 324. C.
- Draco Romæ sub Leone IV. Papa, halitu venenoso homines enecans, precibus fugatur, 324. CI.
- Draco cur pingi solitus una cum imagine S. Silvestri, 324. CII.
- Draco superatus pingi solitus una cum imagine Constantini, *ibid.*
- Draco ventre hasta Labari transfixus in imagine Constantini, 325. CVI.
- Draconem pede calcatum exemplo imaginum Constantini alii Imperatores in nummis expressere, *ibid.*
- Dracones pluribus in locis visi & a sanctis viris occisi, 324. CI.
- Dracontius monachus Episcopatum suscipere detrectat, 328. XXIII. Assensus est tandem, factusque confessor, 324. XXIV. Extorris causa fidei in Ægypto, 356. XLVII. Visitatur a S. Hilarione monacho, *ibid.* XLVIII. Exilii ejus locus, 356. LII.
- Drepanum civitas in Helenopolim mutatum, 326. LVIII.
- Duces a Constantino instituti, 330. XXIX.
- Duces Sanctorum nominati a suis Circumcelliones Donatistæ, 331. IX. 348. XIX.

E

Ecclesia antonomastice dicta Romana, 349. VI. & seqq.

Ecclesia Catholica, status ejus florentissimus sub Constantino, 324. CXXXV. A phalerato dicendi genere abhorret, 344. XI. Post Conciliabulum Mediolanense dire a Constantio vexatur, 355. XXIX. Non fundata super homines, ut ipsis labentibus corruat, 357. XIX. Sed cum ab amicis dejicitur, ab adversariis erigitur, *ibid.*

Ecclesia Ægypti ob Arianos & Meletianos discordis agitata, 324. CLVIII. Item Aſiana ob Paschatis celebrandi ritum diversum, 324. CLX.

Ecclesia Constantinopolitana Patriarchatu a Constantino aucta falso a Græcis asseritur, 324. CXXXI.

Ecclesia Occidentalis a Constantio Orthodoxos omnes cum Arianis communicare jubente exagitata, 355. XXIX. Status ejus post Ariminense Concilium admodum miserandus, 359. LVIII.

Ecclesia Romana non a Constantino, sed a Christo accepit Principatum, 324. CXX.

Ecclesia S. Petri a Constantino Romæ in Vaticano erecta, 324. LXII. Item alia, exque præclarissimæ Constantinopoli, 330. VII. Necnon alia Jerosolymis, 326. XXXIII. & seqq. 326. XLI. Eademque picturis ornata, 326. XXXVI. Vide, Basilica. Alia ab Helena in Monte Olivarum, & quid miri in ejusdem structura acciderit, 326. XXXIX. & seqq. Alia ab eadem Jerosolymis fabricata & pulcherrime ornata, *ibid.* Alia apud Iberos ædificata, in eaque columnæ miraculosæ erectæ, 327. XIV. Alia Tiberiade ex Hadriani templo extructa, 327. XXVI.

- Ecclesiæ Christi dona & ornamenta plura sunt quam olim fuere templi Salomonis, 324. LXXI.
- Ecclesiæ Jerosolymitanæ quæ dona Constantinus contulerit, *ibid.*
- Ecclesiæ velis exornari solitæ, 329. III.
- Ecclesiæ nondum consecratæ usui Synaxium adhibitæ, ob necessitatem, 350. XXXII.
- Ecclesiis bona relinquendi, facta est a Constantino potestas, 321. XVII. Atque exinde Ecclesiæ divitiis auctæ, *ibid.*
- Eddeus Episcopus a Coe epistolæ pseudosynodi Sardicenis subscripsit, 347. CV.
- Edictum Constantini, quo vetuit Thalam Aarii, 325. LXXXIV. Alia ejusdem cum adhuc esset in albis, 324. LX. Aliud ejusdem post Baptismum, 324. LXXXIII.
- Edictum Constantini donationis fictitium comprobari, Joannes Diaconus auctor, 324. CXIX. & *seq.* Aliud ejusdem adversus omnes hæreticos, 326. XVI. Ejusdem aliud, quo prohibuit sacrificia idolorum, 326. LXXVI.
- Edictum Constantii de Gregorio Ariano Alexandriam inducendo, 342. VI.
- Electio Episcoporum ex gremio Ecclesiæ, cui datur, facienda, 341. XVI.
- Eleemosynas prohibent Ariani, 356. XL.
- Elementa Græca in Formatis posita quid significant, 325. CLXIII. CLXVIII.
- Eleusius Episcopus Cyzici a Macedonio creatur, 351. XLI. Ob confessionem nominis Substantiæ Catholicus habetur, 357. XLIX. Ex Seleuciensi Synodo Constantinopolim a Constantio vocatur, 359. LXXXVII. Sede privatur, & in locum ejus Eunomius hæresiarcha sufficitur, 359. XCII. Ejus condemnatio, & crimina in eum objecta, 359. CIII.
- Eloquentia usi Ariani ad decipiendum, 344. XI.
- Eloquentia qua occasione usi sint sancti Patres, *ibid.*
- Elpidius Legatus cum Philoxeno in Orientem, 340. III. Iidem litteras Eusebianorum Romanam detulerunt, 341. LV.
- Embracius Episcopus a Nisilesto epistolæ pseudosynodi Sardicenis subscripsit, 347. CV. Item Emmonius Episcopus, *ibid.*
- Emptores magistratum a Constantio coerciti, 338. XXVIII. 339. XXI.
- Encænna templi Jerosolymitani decernuntur, 335. XLI. Quando fuerint celebrata, & qui ad ea convenerint, *ibid.*
- Encænna templi Antiocheni in Quinquennialibus Constantii celebrata, 341. I.
- Encolpius Episcopus Donatista Romæ agens Bonifacio successit, 321. IV.
- Ephrem Syrius discipulus & comes Jacobi Episcopi Nisibitæ adversus Persas, 338. XXII. XXVI. Ejus primordia, *ibid.* Visiones illi ostensæ, *ibid.* XXVII. Ejus tempore terræmotus Orientem concutiens quid portenderit, 340. XXXIV.
- Epictetus Episcopus in condemnationem Athanasii Episcopi subscripsit, 355. XXII.
- Epictetus Episcopus Centumcellensis Arianus interloquitur in dialogo Liberii cum Constantio, 355. LI. Perditissimus Arianus, & persecutor, 355. LIX.
- Epictetus alius, Episcop. Corinthiorum, 355. LX.
- Epigramma de exilio & obitu Eusebii presbyteri Romani, 357. LVII.
- Epiphani error de subrogatione Theonæ in locum Alexandri, 326. IV. Alius ejusdem de Achilla, *ibid.* Item de tempore obitus Meletii, 326. VIII. Necnon de tempore obitus Aarii, 327. VII. Similiter de tempore exilii Athanasii, 338. II. Denique de Photini patria, 342. XLIX.
- Epiphanius Episcopus in Cypro S. Eusebium Episcopum Vercellensem Scythopoli exulantem invisit, 356. XC.
- Episcopatus non est impedimento vitæ monasticæ, 328. XXIII.
- Episcopatus laud facile mutandi, 340. XVIII.
- Episcopatus spe multi ad hæresim illecti, 356. XVII.
- Episcopus Antonomastice dictus est Romanus Pontifex, 349. VI.
- Episcopus eligendus probe cognitus debet esse plebi, 341. XVII.
- Episcopus ne ordinetur laicus nisi post longam probationem, 347. LVI.
- Episcopus depositus ut non restituatur, nisi a Synodo majoris numeri, ubi decretum, 341. XXX. A Catholicis improbatur, 341. XXXI.
- Episcopus Tiberiadis Medici habitu Judæorum Patriarcham baptizat, 327. XIX.
- Episcopum Romæ habere satagunt Donatistæ, 321. III.
- Episcopi qui esse prohibeantur, 325. CLIV. & *seq.* Electi conjugati, desinebant esse mariti, 355. LXXI. Omnes ex antiquo Canone subditi Romano Pontifici, 325. CXXVIII.
- Episcopi sanctissimi ex Monachis assumpti, 328. XXIII. Non deponendi, nec alii subrogandi absque auctoritate Romani Pontificis, 336. XXXVI. 342. XXX. In vicis parvisque locis non ordinandi, 347. LIV. Sed nequaquam a judicio sæculari judicandi, 325. XLIII. Præsidum sententias aliquando irritabant, 326. LXXXIX. Ne duo sint in una civitate, Nicænum Concilium decrevit, 325. CXLIII. De una in aliam sedem transire ex canone Apostolico quomodo prohibeantur, 324. CLVI. 325. CLIV. Sedes mutantes, nec laica communione digni, 347. LI. Vetiti peregrinari per alienas provincias & Ecclesiæ, *ibid.* LII. Nisi ab Imperatore vocati, ad Comitatum proficisci iis non licet, 347. LV. Ultra tres hebdomadas a sua Ecclesia non absint, 347. LVI. In atrii basilicarum sepeliri soliti, 337. XXI. Damnati in Concilio possunt restitui per Romanum Episcopum, 341. XXX. & *seq.*
- Episcopi qui ad Concilium Romanum sub Constantino venerint, eorumque confessus, 324. CXXVI.
- Episcopi qui suggererint Constantino celebrationem Concilii Nicæni, 325. XII. & *seq.*
- Episcopi ex toto pæne orbe Nicæam convocati, 325. XIV. & *seq.*
- Episcopi quomodo excipi soleant a Principibus, 325. XVII. Quot numero interfuerint Nicæno Concilio, 325. XVIII. Iidemque viri præclarissimi, 325. XIX. & *seqq.* Eorumdem consensus, 325. LII.
- Episcopi Ariani qui interfuerunt Nicæno Concilio, 325. XL. Subscribunt fidei formulæ, 325. LXXII.
- Episcopi duo defuncti Nicæno Concilio subscripsisse referuntur, 325. CLXXXII.
- Episcopi Nicæni Concilii absoluta Synodo quomodo a Constantino habiti, 325. CLXXXVIII. Qualiter ab eodem admoniti, 325. CXC. Donis & muneribus ab eodem Constantino affecti, 325. CXCVI. Rogatu Constantini ad dedicationem civitatis Constantinopolitanæ proficiscuntur, 325. CXCVI. Ex Concilio Nicæno redeuntes ad propria, Nicænos Canones evulgant, *ibid.* CXCVII.
- Episcopi Meletiani per errorem laudati ab Epiphano, 326. X.
- Episc. Meletianorum Legati insigniores, 326. XII.
- Episcopi Ariani exules restituti sunt Quinquennialibus Constantii, 330. LVII.
- Episcopi Ariani qui convenerint ad Conciliabulum Tyrium, 335. III.
- Episcopi Catholici in Conciliabulo Tyrio contestationis libellum offerunt, 335. XII.
- Episcopi e Conciliabulo Tyrio convocantur Jerosolymam, 335. XLI.
- Episcopi Eusebiani, qui Jerosolymis venire Constantinopolim, 356. VI.

- Episcopi, qui pro Athanasio steterant in Conciliabulo Tyrio, adversus eum testimonium dicunt, 336. IX.
- Episcopi Ægypti communicantes cum Athanasio, e sedibus pulsati a Constantino, 336. XIX. & seq.
- Episcopi qui interfuerunt Rom. Concilio sub Julio, 337. LXIX.
- Episcopi Catholici adversati Arianis in Concilio Antiocheno, 341. VI.
- Episcopi ex diversis provinciis confugiunt ad Julium Papam Romam, cujus patrocinio sublevantur, 341. LII. 342. XXVI. 342. XLVII.
- Episcopi Ægypti confessores in exilium acti, 342. XXII.
- Episcopi in Perside martyres sub Sapore, 344. XVIII.
- Episcopi qui interfuerunt Concilio Colonensi, 346. VIII.
- Episcopi qui convenerunt ad Concilium Sardicense, quot, & ex quibus locis, 347. III. Quique inter eos celebriores, 347. XI.
- Episcopi Ariani primarii qui ad dictum Concilium Sardicense venerunt, 347. XII. Quinam in eodem Concilio damnati, 347. XVIII.
- Episcopi Catholici, qui interfuerunt Concilio Sardicensi, prohibiti ab Arianis redire ad suas Ecclesias, sed in exilium missi, 348. IV. Per Constantium restituuntur, 349. XVII.
- Episcopi Palæstini, qui subscripserant contra Athanasium, in Concilio Jerosolymitano palinodiam recantant, 350. XI. & seq.
- Episcopi Catholici aliqui cur consenserint in Athanasii damnationem, 355. XVI.
- Episcopi confessores exulant ex Concilio Mediol. 355. XXVII. Magnopere laudati, *ibid.* & seq.
- Episcopi Ægypti, & Libyæ quid passi sub Syriano Duce, & Georgio Episcopo Alexandrino, 356. IX. & seq.
- Episcopi Ægypti, & Libyæ, & Pentapolis in persecutione Arianorum in exilium ejeti, 356. XLVII. L. & seqq. Loca exilii cujusque, *ibid.*
- Episcopi Ariani suffecti in locum Catholicorum quales fuerint, 356. LIII.
- Episcopi Ægypti ab Arianis etiam in Cappadociam relegati, 356. LIV. Nomina singulorum, *ibid.*
- Episcopi exules causa Athanasii, etiam in exilio defendunt ejus innocentiam, 356. LXV.
- Episcopi omnes Galliarum separant se a communione Saturnini Arelatensis studio S. Hilarii, 356. CVII.
- Episcopi Ariani, cum quibus Liberius communicavit, 357. XLII.
- Episcopi Semiariani qui essent, 358. XV.
- Episcopi Galli recusant annonam a Constantio largitam Arimini, 355. II.
- Episcopi ad Concilium Ariminense quot convenerint, 359. III. Arimini congregati & detenti, petunt missionem a Constantio, 359. XXIV.
- Episcopi Orthodoxi Arimini complures exemplo Legatorum lapsi, 359. XXXVIII. Viginti tantum integri permanere, *ibid.* Quomodo a Valente decepti, 359. XXXIX.
- Episcopi Orthodoxi in quo lapsi in Concilio posteriori Ariminensi, 359. XLV. Eorum excusatio, quod nequaquam lapsi sint in hæresim, *ibid.*
- Episcopi Occidentis coacti subscribere Concilio Ariminensi, 359. LX.
- Episcopi Concilii Seleuciensis omnes hæretici, præter Hilarium & Ægyptios, 359. LXIX.
- Episcopi totius Orientis exagitati post Concilium Seleuciense, 359. CXIV. Compelluntur ad subscriptionem, 359. CXII. Eorum excusatio, 359. CXVI.
- Episcoporum ordinatio qualiter facienda, 325. CLVI.
- Episcoporum judicia firma habenda Constantinus sanxit occasione S. Nicolai, 326. XCIX.
- Episcoporum abdicatio in Concilio Constantinopolitano, 359. CIV.
- Episcoporum causas cognoscere non est Imperatoris, 329. VIII.
- Episcoporum Donatistarum Romæ agentium successio, 321. IV. Eorumdem excellentia, 321. VII.
- Episcoporum peccata tegenda, non propalanda, 325. XLIV.
- Episcoporum dignitas reverenda, *ibid.*
- Episcoporum consensus in Synodis œcumenicis qualis esse solet, 325. LVII. Ejus ratio redditur, *ibid.*
- Episcoporum nomina, qui exilium passi sunt ab Arianis, 340. XXVII.
- Episcoporum Ægypti, Libyæ, & Thebaidis proscriptio, 356. XXVI.
- Epistola. *Vide infra*, Litteræ.
- Epitaphium S. Marci Papæ, 336. LXVII.
- Eremitæ in Ægypto ab Arianis dira passi, 356. LXXVI.
- Evangelium S. Matthæi cum Actis Apostolorum inventum in Gazophylacio Judæorum, 327. XXII.
- Evangelium ponebatur super thronum in medio confessus Synodalis, vice Christi, 325. LIX.
- Evagrius corrigitur negans necem Crispo a patre illatam, 324. IX.
- Evagrius Antiochenus transtulit Vitam Antonii ex Græco in Latinum, 358. XXIV.
- Evagrius Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
- Evagrius Præfectus Sericorum sub Constantio, 350. XXIX.
- Evathius Comes, unus ex Judicibus Cognitoribus in Concilio Sirmiensi, 357. VII.
- Euchaitæ hæretici ex Monachis orti, 328. XXXIII.
- Eucharistiam ne porrigant diaconi Presbyteris vetuit Synodus Nicæna, 325. CLIII.
- Eudæmon Meletianus cum collegis Legatus ad Constantinum contra Athanasium, 329. II.
- Eudæmon Episcopus epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Eudofius Episcopus a Germanicia, *ibid.*
- Eudoxius quando Legationem ad Constantem Imp. obierit, 342. XLVIII. 343. V. Quando Gallo favisset, in exilium eiicitur, 354. X. Malis artibus Episcopatum Antiochenum subripit, 356. CVIII. Ejus cum Arianis dissensio propter Ætium, 356. CXIX. Hæreticus quamvis scelestissimus, filius tamen fuit Cæsarii martyris, 356. CXXIII. Litteris Constantii perstringitur, 357. LXXVIII. Eadem cum Ætio hæresiarcha sentire convincitur, 359. LXXXIX. Agit ut Semiariani in exilium pellantur, 359. XCII. Sedem Constantinopolitanam per tyrannidem occupat, *ibid.* & CIX.
- Eusebius Episcopus ab Dorlani epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. item
- Eugenius Episcopus, *ibid.*
- Eugenius magister Constantis, 346. IV.
- Eugeus Episcopus a Liscia epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Eulalius Episcopus Antiochenus Arianus, 340. XXX.
- Eulalius Episcopus ab Amantias epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Eulogius philosophus, in Nicæno Concilio a Spiridione Episcopo victus, redditur Christianus, 325. XLVII.
- Eunomius exturbato Eleusio Cyzici Episcopo in locum ejus sufficitur, 359. XCII.
- Eunuchi occultant obitum Constantini, ob idque Constantio percari, 337. X. A Constantino infimo loco habiti, *ibid.* Sub Constantio dominantur, 327. LXVI. Testamenta condendi

- facultatem iisdem tribuit Constantius, 352. XXII. In Liberium Papam jussu Constantii conspirantes, Urbem timore concutiunt, 355. XLVI.
- Evortius Episcopus Aurelianensis clarus sub Constantino, 337. XLVIII.
- Euphrasius Episcopus Calanis, causa fidei exilium passus, 340. XXVII.
- Euphrates Episcopus Coloniensis, 346. VII. Num a sede depositus fuerit, *ibid.* Ex Concilio Sardicensi ad Constantium Legatus, 348. I. Quid passus Antiochiæ dolo Arianorum, 348. V. VIII.
- Euphronius presbyter Cæsariensis ab Arianis deligitur in Episcopum Antiochenum, 324. CLV.
- Euppsychius Episcopus Tyanensis in Cappadocia, Concilio Nicæno interfuit, 325. XXXV.
- Eusebia uxor Constantii Cæsaris Ariana, 356. XXIII. Munus ejus a Liberio respuitur, 355. LIV. Quid in Helenam conjugem Juliani, 356. CXXVI. Qualis ea esset femina, *ibid.*
- Eusebiani hæretici laborant pro restituenda cum Ario hæresi Ariana, 327. VI. Rursum cum Meletianis in Athanasium coeunt, 329. I. Iterum cum iisdem Meletianis in Athanasium insurgunt, 331. I. Quid in Athanasium rursus ad Constantinum, 334. IV. & *seq.* De indicenda Tyri Synodo cum Constantino agunt, *ibid.* VI. Qui ad Concilium Tyrium convenierint, 355. III. Præsident ibi Judices, 355. IX. Decernuntur Legati in Concilio Tyrio in Ægyptum, 335. XXI. Eorundem ibidem res gestæ, 335. XXVII. & *seqq.* In eodem Concilio testes sunt & Judices, 335. XXXVII.
- Ecclesiam Ischyra erigendam curant & Episcopatum, 335. XXXIX. Eorum machinæ in demoliendo Nicæno Concilio, 335. LIV. Tyro Constantinopolim a Constantio evocantur, 336. II. Jerosolymis Constantinopolim veniunt, 336. VI. Novas calumnias in Athanasium asferunt, 336. IX. Exposcentes caput Athanasii, 336. XI. Frustra quærunt in locum Athanasii alium subrogare Episcopum, 336. XV. Numquam dici voluerunt Ariani, nec postea diu, 336. XXXIX. Strenue pro Ario pugnant Constantinopoli, 336. L. & *seq.* Obitu nefario Aarii confervantur, 336. LVII. Factio eorum potentissima effecta, 337. LXIV. & *seq.* Iterum in Athanasium insurgunt, 339. I. Eorum legatio ad Julium Papam, 339. IV. Deteguntur omnino esse Ariani, 339. X. 344. VI. Communionem Romani Pontificis suffurari conantur, 339. XIII. A Julio Synodum petunt, 339. XV. Apud Julium Papam accusati, Romam ad Synodum vocantur, 340. I. & *seqq.* Eorum fastus a Julio Papa notatur, 341. LV. Eorundem in dictum Julium Papam querelæ, *ibid.* & *seq.* Convinci non poterant esse Ariani, 342. XXXIII. Ad Constantem Imperatorem litteras mittunt, 342. XL.
- Eusebius Cæsariensis de Constantini lege de testamentis condendis corrigendus, 320. XVI. In rebus Constantini potius est encomiasta quam Historicus, 324. V. Necem Crispo, Faustæ aliisque domesticis a Constantino illatam silentio præterit, *ibid.* & 324. XLVI. Constantinum apud Nicomediam baptizatum asserens, erroris arguitur, 324. XLV. & *seq.* Licet invitus, cogitur affirmare Baptismum Romæ Constantino esse collatum, 324. XLIX. De Donis Ecclesiæ Jerosolymitanæ a Constantino collatis integrum librum conscripsit, 324. LXXI. Litteræ ejus ad Constantiam Augustam veneno plenæ, 324. CXI. Cujus apud Patres æstimationis fuerit, 324. CXII. Ab iis inter Teopaschitas censetur, *ibid.* Vastitæ ejus in invertendo rerum gestarum tempore ab Auctore notatur, 324. CXLIV. & *Ann. Eccl. Tom. IV.*
- seqq.* In historia de Eustathio falsitatis arguitur, *ibid.* A Constantino laudari se fingit, 324. CXLIX. A parte Arianorum in Episcopum Antiochenum deligitur, *ibid.* Dum contemptor laudis haberi cupit, appetitor ejus demonstratur, 324. CLIII. Ejus Chronicon in annis Constantini corrigitur, 325. IV. Falso creditus hymnum Deo in Nicæno Concilio cecinisse, 325. LIV. Nicænam fidem subscriptione approbat, 325. XCII. Quid ad suos Cæsarienses tempore Nicæni Concilii scripserit, 325. XCIII. Professionem fidei suæ illis transmittit, *ibid.* Qualis ea fuerit, 325. XCIV. Fraus ejus & dolo insignis in explicanda voce, Consubstantiale, 325. XCVI. Pœnitentiam ejus falsam fuisse Athanasius demonstrat, 325. C. A quibusdam perperam creditur Auctor Cycli novennalis, 325. CXIII. In Vicennialibus Constantini Orationem habuit, 325. CLXXX. Item in Eiusdem Triennialibus, *ibid.* & 335. XLI. Vastum ejus in scribenda Synodi Nicænae historia consilium, 325. CLXXXIX. Germanum ejus Chronicon quale sit, 325. CCXIII. Idem Historia dictum, 325. CCXV. Item Epitome, *ibid.* A S. Hieronymo auctum, 325. CCXVII. Dolo ejus malus Constantini edicta corrupentis notatur, 326. XXII. A Potamone Heracleensi Episcopo in Concilio Tyrio immolator idolorum arguitur, 335. VIII. Apostasie ejusdem alia testimonia, 335. IX. Constantinopoli de Laudibus Constantini Orationem habuit, 336. VII. In adulando nimium profusus, a Constantino corripitur, *ibid.* & *seq.* Constantinum Christo æquiparat, *ibid.* De exitu Constantini infidus Historicus, 337. VI. Quando obierit, 340. XXXVII. Ab Arianismo frustra excusatur, 340. XXXVIII. Hæreticus licet, habitu tamen Catholico in scena lusst, 340. XL. Arianorum signifer dictus, *ibid.* Quomodo in Sanctorum Catholicorum irrepperit, 340. XLI. Ejus scripta, 340. XLII. Vitam & res ejus gestas descripsit Acacius ejus discipulus, & in sede Episcopali successor, *ibid.*
- Eusebius Emisenus ab Arianis Athanasio sufficitur, 341. VIII. & *seq.* Ejus res gestæ, 341. IX. Ariana fuit hæresi infectus, 341. X. Ei ab Arianis attributa miracula, *ibid.* A S. Hieronymo factionis Arianorum signifer appellatur, *ibid.* Ejus scripta qualia, 341. XI. Errore inter Sanctos relatus, *ibid.*
- Eusebius eunuchus, primarius Constantii cubicularius, qualis fuerit, 337. LIV. Quid in Liberium Papam attentarit, 355. XLII. In dialogo Liberii cum Constantio interloquitur, 355. XLIX.
- Eusebius Gadarensis Concilio Antiocheno interfuit, 341. XXXVII.
- Eusebius magus Juliano charus, 351. X.
- Eusebius Nicoemediensis male fingitur Constantini baptizator, 324. XLVII. Ejus litteræ recitatæ, in Concilio Nicæno, 325. LXIV. Eiusdem pertinacia, Nicæno Symbolo subscribere detrectantis, 325. LXXVII. Ejus & Theognidis libellus ad Synodum Nicænam missus, 325. LXXVIII. Cum Meletianis conspirat, 326. VIII. Se aulæ Imperatoris insinuat, 327. II. Pro restitutione Aarii in Ecclesiam Alexandrinam agit, 327. III. Constantinum in Athanasium commovet, 327. IV. A Constantino in exilium pellitur, 329. VIII. Scelera ejus ex litteris Constantini recensita, 329. IX. Cum Licinio adversus Constantinum conspiravit, *ibid.* Perfide chirographum suum Nicæni Concilii Actis subscriptum delet, 329. XIX. Quinquennialibus Constantii Cæsaris ab exilio relaxatur, 330. LVII. Juliani cura ei commissa, 337. LVIII. Ejus arbitrio Constantius omnia

- disponit, 337. LXII. & seq. Ut novus Episcopus in locum Athanasii Alexandriam mittatur satagit, 337. LXIV. Creatur Episcopus Antiochenus, 340. XVII. Sæpe sedes mutavit, 340. XVIII. Exilium Eustathii procurat, *ibid.* & seq. Alter Nabuzardam appellatur, *ibid.* Ariana fuit hæresi infectus, 340. XXXI. Præfuit Concilio Antiocheno, 341. XXXVII. Malorum omnium Catholicis ab Arianis illatorum auctor, 342. XVII. Ejus obitus, 342. XLIII. Scelera ejusdem recensita, *ibid.* & seq.
- Eusebius a Pergamo Episcopus epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Eusebius Presbyter Romanus post Liberii reversionem martyrium subiit, 357. LVII. De exilio ejus & obitu Epigramma, *ibid.*
- Eusebius Vercellensis Episcopus a Constantio in exilium eiectus apud Josephum Comitem hospitatur, 327. XX. Monasticam vitam cum Clericali junxit, 328. XXII. Ejus studium a Liberio Papa commendatum, 354. VI. & seq. Ab eodem Liberio patrocinium fidei & misse Legationis suscipere rogatur, *ibid.* & seq. Ad Synodum Mediolanensem venire detrectat, 355. V. Per Legatos & litteras Arianorum ad Synodum Mediolanensem vocatur, 355. VI. Constantio Imp. ad eandem Synodum vocanti rescribit, 355. VII. Sequitur Legatos Liberii ad Constantium, 355. VIII. In dicta Synodo contra Athanasium subscribere renuit, 355. IX. A Constantio Imp. ad Arianismum sollicitatur, 355. XVII. Subscriptionem a Dionysio contra Athanasium factam delet, 355. XVIII. Insigni astu Arianos illudit, 355. XIX. Quomodo Maximus de eo dicat, Hæreticis se hæreticum esse mentitus est, 355. 20. Apud Scythopolim in Palæstina exulat, 356. XC. Eundem ibidem exulantem complures Episcopi invifunt, *ibid.* A Patrophilo in carcerem conjicitur, 356. XCI. Contestationis ejus ad Patrophilum libellus, 356. XCV. Cibum ab Arianis, dum esset in carcere, accipere renuit, 356. XCVI. Et quare, 356. XCVII. Ab Arianis diræ passus, 356. XCVIII. Quæ demum ab Arianis passus sit, 356. CIII. Ejus epistola ad suos in vinculis scripta, 356. CI. Ejusdem ad Gregorium in Hispania Episcopum epistola, 357. XXXV.
- Eusebius Episcopus a Pergamo epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. Item
- Eusebius Episcopus a Mignenia, *ibid.* Necnon Eustacius Episcopus ab Epiphania, *ibid.*
- Eustathiani hæretici ex monachis, 328. XXXIII.
- Eustathiani dicti Catholici Antiocheni, ob Eustathium ipsorum Episcopum, 340. XXXIII. Ex canone Concilii Antiocheni, cum Arianis communicare compulsi, 341. XXXVI. Athanasium Antiochiæ excipiunt, 349. XIV.
- Eustathius Episcopus Beroensis ob excellentiam meritorum translatus in Sedem Antiochenam, Paulino subrogatur, 324. CXLIV. & CLVII. Ejus excellentia, *ibid.* & 325. XXI. In ejus creatione tumultus Antiochiæ excitatur, 324. CXLIV. Contra Arium primus clarissima tuba bellicum cecinit, 324. CLVII. Ad publicas Deo in Nicæno Concilio gratias agendas deligitur, 325. XXI. 325. LIV. Ejus Oratio habita in Synodo Nicæna, 325. LV. Quomodo primum locum in dextera parte sessionis habuisse dicatur, 325. LVI. Quando in exilium eiectus, 340. XX. & seq. Ejus depositio per Arianos facta, 340. XXII. Sub Constantio accidit, non sub Constantino, 324. CLIV. Quas passus fuerit calumnias, 340. XXIII. & seq. In exilio moritur, 340. XXVIII. Dies ejus natalis quotannis celebratur, *ibid.* Ejus scripta, *ibid.* Quamdiu sederit, 340. XXX.
- Eustathius Episcopus Sebastenus damnatus in Concilio Sardicensi, 347. XVIII. In condemnationem Athanasii subscribit, 355. XXII. Ab Imperatore Constantinopolim ex Seleucienfi Concilio vocatus, 359. LXXXVII. Crimina ei in Constantinopolitano Concilio objecta, ejusdemque damnatio, 359. CII.
- Eustathius quidam faber ærarius Antiochiæ, pater fuit pueri, quem se meretricula ex Eustathio Antiocheno Episcopo concepisse jurabat, 340. XXIII.
- Eustolium Leontii castrati Episcopi Antiocheni concubina, 350. XXVII.
- Eustorgius Episcopus Mediolanensis Romano Concilio sub Julio I. celebrato subscripsit, 337. LXIX.
- Euthemon Episcopus a Thaneos epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Euthymius Episcopus in condemnationem Athanasii subscribit, 355. XXII.
- Euticius Episcopus a Philopoli epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Eutropia filia Constantii Clori, 324. CVIII. Athanasium Romæ hospitio excipit, 340. VI. 350. VIII. Ab Aniceto Præfecto Romæ occisa, 350. VIII.
- Eutropius, Episcopus Hadrianopolis, causa fidei exilium passus, 340. XXVII.
- Euthychiani hæretici ex monachis, 328. XXXIII.
- Eutychius Episcopus Eleuteropolis quomodo A-cacio adversus Cyrillum inhæserit, 351. XXVII. & seqq. Male habuit Luciferum. 356. LXXX.
- Euxoius socius Aarii pœnitens in Nicæno Concilio receptus, 325. LXXIX. Cum Ario ad Constantinum venire compellitur, 335. XLIX. & seq.
- Exactionis duræ tributorum reprehenditur a Zosimo Constantinus, 330. XXX.
- Excommunicare Romanum Pontificem primi ausi sunt Arianis, 347. LXX.
- Exilia Orthodoxorum gloriosa & Ecclesiæ proficua, 356. LXXXIX.
- Exilium passi quatuor Presbyteri Alexandrini cum Athanasio, 336. XI.
- Exilium Athanasii in Gallis, 336. X. Quomodo excusetur, 336. XI.
- Exilium loco peregrinationis acceptum, 340. XII.
- Exilium Eustathii Antiocheni quando acciderit, 340. XXI. Confessorum Episcoporum Ægypti, quando, 342. XXII. Item Orthodoxorum Episcoporum ex Concilio Mediolanensi, 355. XXVII.
- Exilium Episcoporum & aliorum post Concilium Mediolanense, 355. XXX. & seq.
- Exomologesin hæretici agere soliti Romæ coram Romano Pontifice, 350. XXIII.
- Expiatio parricidii apud Gentiles non inventa, 324. XVI. & seqq. 324. XXIV.
- Expiatio peccatorum apud Platonicos qualis, 324. XXIV.
- Expiationes apud Gentiles pro cæde, 324. XXV.

F

- Fabianus diaconus Romanus sub Silvestro, 324. CXXX.
- Faces incensæ cum candelabris in funere Constantini, 337. XII.
- Fægadius Episcopus spectatæ fidei in Concilio Ariminensi, 359. XXXVIII. Et ipse tandem scripsit posteriorem professionem Ariminensem, 359. XXXIX.
- Fasit dux Circumcellionum Donatistarum in Africa, 348. XXVII.

- Favissa Capitolinae quae, 324. XCVIII.
 Faunos & Satyros reperiri asseritur, 343. IV. & seq.
 Fauſta Maximiani Herculei filia impudicos oculos in Crispum Caesarem conjiciens, nova Phaedra effecta, 320. III. 324. XI. A Constantino occidi iussa, 324. I. & V. XI. Necis ejus causa, *ibid.* Constantinum, ad Gentilitatem revocasse dicitur, 324. XXXV.
 Faustinus persecutor Alexandriae, 342. XIX.
 Felicissimus Dux Aegypti sub Constantio, 350. XXIX.
 Felicitas peccantium, summa infelicitas, 353. X.
 Felix diaconus Liberio in exilium misso in Pontificatu substituitur, 355. LV. Fueritne Catholicus, 355. LVI. Ingressus ejus quomodo se habuerit, *ibid.* Ordinatio ejusdem ab Arianis facta, 355. LVII. Liberio Papa exultante ipse Romanus Pontifex esse non potuit, 355. LVIII. Sed tantum Corepiscopus, *ibid.* Redeunti Liberio cessit, 356. CXIV. Quando coepit haberi verus Pontifex, 357. LVI. Liberio jam Ariana communione polluto, eum magna ex parte populus & clerus sequitur, 357. LVII. Exitus ejus qualis fuerit, 357. LVIII. Constantii ministrorum impetu potius, quam praecepto Constantii sublatus, 357. LVIII. & seq. Obitus ejus quando contigerit, 357. LX. Num Constantium Imperatorem haereseos damnarit, 357. LXI. De eo multa mendaciter dicta, *ibid.* Ejus causa Romanae sub Gregorio Papa XIII. diu ventilata, 357. LXII. Corpus ejus magno miraculo repertum est, & cum eo certa memoria de damnatione Constantii, *ibid.* Tuncque controversia de Felice cessavit, *ibid.* Quamdiu sederit, 357. LXVI. Cur in Catalogo Romanorum Pontificum praetermissus, *ibid.*
 Femina refuscitata in Crucis inventionem, 326. XLVII.
 Femina Christiana convertit Iberos ad fidem, 327. XI. Alia signo Crucis magicas artes superat, 327. XXVIII.
 Feminae ex decreto Synodi Nicanae vetitae cum Clericis habitare, 325. XLIX.
 Feminae etiam amplexatae sunt vitam monasticam, 328. XX.
 Feminarum locus in Ecclesia a viris distinctus, 325. LVIII.
 Femine habitu notati milites desertores, 337. XXVII.
 Feriam sextam venerabatur Constantinus, 321. XII.
 Fides libera, non coacta, 324. LXXXII; LXXXIX.
 Fides Catholica miraculis firmata, 328. XV. Miraculis item a S. Antonio propagata, 343. VIII. Magnum, cum impugnatur, accipit augmentum, 356. LXXI.
 Fidei definitio nulla temporis nota a Patribus consignari solita, 325. II.
 Fidei formula. *Vide*, Formula.
 Fidei Nicanae formula ab Ofio scripta, 325. LXXXIII. Nihil in Concilio Sardicensi ei additum, 347. XLIV.
 Fidei formulae ab Arianis descriptae sub die & Consule, 359. VIII.
 Filetus Episcopus a Juliopoli, & Filetus Episcopus a Gratia, epistolae pseudosynodi Sardicensis subscripserunt, 347. CV.
 Filii Dei divinitas quibus sit vocibus exponenda, 325. XLVI. Semper eadem credita in Ecclesia, temporibus etiam Ethnicis, *ibid.*
 Filius Dei quomodo dicatur genitus, & non factus, 325. LXX.
 Flaccus Episcopus ab Jeropoli epistolae pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Flacillus Episcopus Antiochenus Arianus, 340. XXXI.
 Florentius Episcopus ab Anebara epistolae pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Florentius Episcopus in condemnationem Athanasii subscribit, 355. XXII.
 Florentii Magistri officiorum litterae ad Luciferum Calaritanum, 356. LXVI.
 Florentius Episcopus eodemnuncians cum Arianis, a Deo punitur, 359. XLIV.
 Florus persecutor in Numidia, 348. XXXIII.
 Folles tributigenus a Constantino impositum, 330. XXXV. Clarissimis viris indictum, 330. XLII.
 Folles triplicis generis, 330. XLIII. Nomen, folis unde, 330. XLVI.
 Fons Baptismatis Constantini egregie ab ipso exornatus, 324. LVI.
 Fontes scaturire ubi celebratum est Nicenum Concilium, 325. CLXXXV.
 Formata quomodo concifienda ex Niceni Concilii decreto, 325. CLXII. & seq. Ea, num quis Catholicus esset, ostendebatur, *ibid.* & 325. CLXVII. Ejus explicatio, 325. CLXVIII. Symbola fidei Catholicae & communicationis cum Ecclesia Romana continebat, *ibid.* Cur ei nomen Petri Apostoli insertum, 325. CLXIX.
 Formula prima fidei ab Arianis Antiochia scripta, 341. XIX. Secunda ibidem ab iisdem, 341. XX. Item tertia, 341. XXIII. Necnon quarta, 341. XXV. His pro tempore ad libitum usi Arianis, 341. XXVIII. Alia prolixior Antiochia ab iisdem Arianis edita, 344. II. Denique nova quaedam nomine Concilii Sardicensis ab iisdem concepta, 347. LXXI.
 Formula prima fidei Sirmienensis, 357. IX. Secunda, *ibid.* XI. Tertia, 357. XX. Secunda per tertiam aboletur, 357. XXIV. Tertia ab Arianis Arimini proposita, 359. IX.
 Fortunatianus Episcopus Aquileiae, 337. LXIX. Idem aliquando Fortunatius, aliquando Fortunatus dictus reperitur, 337. LXXXIII. Quid Arelate cum Arianis egerit, 353. XVII. Arianorum importunitate victus, Athanasii damnationi subscribit, *ibid.* Litteris a Liberio Papa non solum frustra monetur, 354. VIII. Sed ipsum Liberium subvertit, 357. XLI.
 Frænum Constantini Christi clavo decorum, 326. II. Celebre de eo miraculum, 326. LIII.
 Franci a Constantio victi, & in foedus accepti, 342. XLV.
 Frumentius cum Fratre suo Aedeseo a barbaris capitur, 327. VIII. Regi charus ordinatur Episcopus ab Athanasio, 327. X.
 Frumentius Episcopus Auxumeorum quid passus sub Constantio, 356. XVIII. 356. XXIII.
 Frumentum a Constantinopolitanis ob eadem Heremogenis sublatus, 342. XLVI.
 Fuga Athanasii commendatione digna, 356. LIX.
 Fulvius Ursinus vir peritissimus laudatus, 324. XIV.
 Funus Constantini Imperatoris, 337. XI.

G

- Gabbara apud Aegyptios dicta pollincta defunctorum corpora, 358. XXIII.
 Gadarensia balnea turpitudinum & magicarum, praestigiatarum schola, 327. XXIV.
 Gaddiabes Episcopus martyr in Perside sub Sapore, 344. XVIII.
 Gaiso auctor necis Constantis, 350. I.
 Gajus Episcopus in condemnationem Athanasii subscribit, 355. XXII.
 Gallia mater Galli Caesaris, 337. LV.
 Galliae per sanctum Martinum monachismum acceperunt, 328. XXII.
 Galli Episcopi Saturninum Episcopum Arelatensem Arianum aversantur, 356. CVII. Ab Hilario ante Concilium Ariminense praemoventur, 358. XI. Illorum silentium Hilario, Rrrr 2 su-

- suspectum, 358. XIII. Annonam a Constantio Arimini elargitam recusant, 359. II.
- Gallicana Ecclesiae virginitas, 356. CXI.
- Gallicanorum populorum fortis in fide Catholica tuenda constantia, 356. CVII. & seq.
- Gallicanus Consul bellum Scythicum confecit, 330. L. Ejus ad Christum conversio, & abdicatio hujus seculi, 330. LII. & seq. Ejus dona Ecclesiae oblata, 330. LV.
- Gallieno Imperante religio Christiana ad barbaros propagata, 327. XVI.
- Gallus cum Juliano fratre a caede subtrahitur, 337. LV. Ejus aetas, *ibid.* Ejusdem educatio, 337. LVI. Qua aetate Clericatu initiatus sit, 345. III. Ejus dona Mamanti martyri oblata, Deo accepta, 345. V. Uxorem habuit Constantinam Constantii sororem, 324. CVIII. 350. XL. A Constantio Caesar creatur, 351. I. Pietas ejus etiam Martyris testimonio commendata, 359. XLI. Daphnem Antiochiae suburbium a Gentilium superstitione expurgat, 351. I. Eoque corpus S. Babylae martyris transfert, *ibid.* Judaeos tumultuantes comprimit, 353. XXV. A Constantio occidi jubetur, 354. X.
- Gaudentius Episcopus Ariminensis martyrio vita functus, 359. LX. Ejus acta quae spuria, *ibid.* Non a Damaso Papa ordinatus Episcopus, *ibid.*
- Gaudentius magister tabellariorum sub Constantino, 319. XXI. 327. I.
- Gaza templum idolorum, alias Marnae, in Palastina, 326. LXXV.
- Gaza navale Maiuma appellatum, a Constantino in Constantiam civitatem mutatum, 326. LXXX.
- Gelasius Papa tres Sedes Patriarchales a S. Petro institutas esse commemorat, 325. CXXIX.
- Gemmis ornatum diadema Constantinus gestabat, ante eum Heliogabalus, 337. XXVIII.
- Gennadius de epistolis Julii Papae hallucinatus, 352. V.
- Gentiles ad fidem hortatus est, non autem coegit Constantinus, 324. LXXIV. & seq. Illorum turpitudines a Constantino sublatae, 326. LXX. LXXIII. Eorumdem templa nequaquam omnia a Constantino dejecta, 326. LXXV. Sed maxima intacta relicta, & quare, 351. III. Quid in Virgines Catholicas Alexandrinas sub Praefecto Philagrio tempore Legationis Tyriae attentarint, 335. XXIX. Exemplo patientiae Abrahami multi ad fidem conversi, 337. XLII. Eorum sepulcra demolientes lege coerciti, 340. XLV. 349. XXVII. Cum Judaeis in Christianos Catholicos Alexandrinos armati, 342. VIII. Eorum Sacra Constantis lege vetita, & templa ubique claudi jussa, 346. XI. Cur Pagani dicti sint, 351. XVI. Dicti olim barbari tantum, *ibid.* Sacra nocturna facere a Constantio vetiti, 353. XXXII.
- Gentiles Historici Constantinum nimiae profusionis redarguunt, 324. LXXII. Constantem ob vetita sacrificia, & deorum templa clausa, citius sublatum fuisse asserunt, 346. XI. In Constantem infensi, eundem calumniose infamant, 350. VII.
- Gentiles Philosophi venerunt ad Nicenum Concilium, adversus Christianam religionem ingenii sui vires experturi, 325. XLV.
- Gentilitia superstitione Crucis Christi prostrata, 328. XII. Nova Constantii lege vetita, 356. I. & seq.
- Georgii & Gregorii nomina inter se pluribus differentiis distincta, 341. XIV. Saepe tamen confusa, 341. XII. & seq.
- Georgius in Ecclesiam Alexandrinam intruditur, 356. X. Qualis hic fuerit, 356. XI. Ejus in Catholicos grassatio, 356. XIII.
- Georgius Arethusorum ab Arianis in Episcopum Antiochenum deligitur, 324. CLV.
- Georgius Cilix unde oriundus, 341. XV.
- Georgius Episcopus Laodiceus de Eustathio Episcopo Antiocheno erroris arguitur, 340. XXVI. Mendacis plenam scripsit historiam, 341. IX. Multorum mendaciorum assertor simul arguitur, *ibid.* Scripsit etiam vitam Eusebii Emiseni, 341. XI. Haereticus Arianus quid contra Apollinarios, 346. XXII. Excommunicat Apollinarem Junioem ob congressum cum Athanasio, *ibid.* Ejus adversus Aetium litterae, 357. LXXVII. & seq.
- Geminus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII. Ejus de tercia Professione Sirmiana epistola, 357. XXVI. Ejusdem professio fidei adversus Arianos, 359. XXX.
- Gerontius Episcopus Limphaniae epistolae pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Gladiatores lege lata a Constantino vetiti, 325. CCIV. Item a Constantio, 357. LXXXIII. Eorum usus tamen vix antiquari potuit, 325. CCIV.
- Glorificationis hymnus a Niceno Concilio actus, 325. CLXXXIII.
- Gothi a Constantino subjugati, 310. II. 330. XLIX. Ab Audaxo conversi, iidemque monasticam vitam amplexati, 341. XLII. Monasteria aedificant, *ibid.* Christiani persecutionem passi ab ipsorum Rege, *ibid.*
- Gorgonius Dux in Aegypto persecutor, 356. XLIII.
- Graecae litterae in Formatis positae eadem & Latinae, 325. CLXXXIII. & seq.
- Graecae litterae in Urbe ubique satis notae, 344. III.
- Graeci cur liberaliter adeo probent Constantini donationem, 324. CXX. Ecclesiam Constantinopolitanam Patriarchatu a Constantino auctam fuisse volunt, *ibid.* Multaque de privilegiis eidem Ecclesiae collatis fingunt, 324. CXXII.
- Graecorum quam dubia fides esse soleat, exceptis sanctis Patribus, 324. CXX.
- Gratianus Imperator hallucinatur, dum Concilium Antiochenum inter Catholica Concilia numerat, 341. XXXVII. Ejusdem error corrigitur de Legatis missis ad Concilium Sardicense, 347. X.
- Gratus Episcopus Carthaginensis Rufi successor, Concilio Romano sub Julio I. celebrato interfuit, 337. LXIX. Item Concilio Sardicensi, 347. LV. CV. Quod & in Africam detulit, 347. CV. Constantem Imperatorem rogat, ut Ecclesiae Africanae miserrime a Donatistis scissae subveniat, 348. XIX. Carthagine Concilium celebrat, 348. XLI.
- Gregorius Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
- Gregorii Eliberitani Episcopi, & Osi Acta reselluntur, 357. XXIX. & seq.
- Gregorii & Georgii nomina differentia plures discriminant, 341. XIII. & seq.
- Gregorius Cappadox Arianus cum Georgio Arianus confusus saepe reperitur, 341. XIII. & 342. XIX. In Synodo Antiochena ab Arianis in locum Athanasii Episcopi Alexandrini substituitur, *ibid.* & seq. Qualis fuerit, litteris Athanasii declaratur, 341. XVI. & XLIX. Ab Arianis Alexandriam introducit, 342. I. In Ecclesiam Alexandrinam Imperatoris edicto intruditur, 342. VI. Ejus in Alexandrinos sibi communicare renuentes crudelitas, 342. XXII. Quamdiu sederit, 342. XXXV. Savissimus fuit persecutor, 342. XXXVI. Ad Julium Papam Legationem mittit, 342. XXXVIII. A Synodo Sardicensi Episcopatu privatur, 347. XXXV. Quando obierit, 349. I.

- Gregorius Gregorii Nazianzeni pater a Leontio Cæsareæ Cappadociæ Episcopo baptizatur, 325. XXIX. Quæ miranda in ejus Baptismo evenerint, *ibid.* & *seq.* Falso prætextu ab hæreticis deceptus, 359. CXV. Lapsus ejus a filio excusatur, *ibid.* & CXVIII.
- Gregorius Nazianzenus civitatem Constantinopolitanam hyperbolice effert, 330. XIII. Ejus ætas tempore terræmotus Orientis, 340. XXXVI. De Juliano quid auguratus fuerit, 354. XXIV. Studiorum causa primo Cæsaream, deinde Alexandriam se contulit, 354. XXVI. Inde Athenas profectus, una cum Basilio ibidem instituitur, *ibid.* & *seqq.* Basilium gentilem suum Athenas venientem amice admodum suscipit, eumque a condiscipulorum ludibrio liberat, 354. XXX. & *seq.* Basilio disputanti præsto fuit, 354. XXXII. Ejus pia vitæ institutio Athenis, 354. XXXIV. & *seq.* Impollutum se servavit ab errore Gentilium, 354. XXXVI. Eiusdem cum Basilio incredibilis amoris conjunctio, *ibid.* Redeunte in patriam Basilio, invitus ab Atheniensibus detinetur, 354. XXXVIII. Patriam repetens, Constantinopolim venit, ibidemque Cæsarium fratrem invenit, 354. XXXIX.
- Gregorii Papæ Noni Legatio ad Orientales, 340. XIII. Eiusdem ad eosdem litteræ, 340. XIV.
- Gregorius Præfectus, in quem Donatus Episcopus Carthaginensis contumeliosus, 348. XXII.
- Gregorii Thaumaturgi Ecclesia illæsa a terræmotu, 343. XIX.
- H**
- Hadriani ædificium Tiberiade a Josepho in Ecclesiam conversum, 327. XXVI.
- Hadrianum gymnasium Alexandriæ a Constantio, 350. XXXII.
- Hadrianopolitani Martyres sub Constantio, 348. II.
- Hæresiarchæ numquam restituendi, 327. I.
- Hæresiarchæ & hæretici pœnitentes Romam venire soliti, 350. XXIII.
- Hæresiarchæ, & eorum hæreses. *Vide*, Hæresis. *Hæresum certa nomina.*
- Hæresis Aetii in Oriente quo prætextu validata, 357. LXXVI. Antiochiæ detecta, 357. LXXVI. Et damnata, 359. XCV. Anomiana quando exorta, 357. LXXX. Apollinaris origo, & quid docuerit, 349. XXIII. In unum cum Ariana convenit, 349. XXVI. Audæi & Audianorum, qualis, 341. XL. Colluthiana quando & ubi exorta, 319. XXXIII. Donatistarum variis nominibus appellata, 321. IX. Eudoxii sive Eudoxiana, Antiochiæ detecta, 359. LXXXIX.
- Homuncionistarum, eademque Photini, 357. VIII. Sacramentarium impiissima, 340. X. *Hæreses in communi.*
- Hæresis impugnans divinitatem Spiritus sancti, 325. LI. 359. CXX.
- Hæresum nostri temporis prima fundamenta jecerunt apostata, 340. X. *Hæretici.*
- Hæretici Gentilibus deteriores semper habiti, 324. CXXII. Edicto Constantini omnes damnati, 326. XXI. A privilegiis Ecclesiæ concessis exclusi, 339. XX. Semper inconstantes, 341. XXIV. Aeriani, 328. XXXIII. Ariani, *ibid.* Antropomorphitæ, *ibid.* Audiani quando & a quo exorti, 341. XXXVI. Euchaitæ, 328. XXXIII. Eustathiani, *ibid.* Eutychiani, *ibid.* Joviniani, *ibid.* Messaliani, 328. XXXIII. Meletiani, *ibid.* Origenistæ, *ibid.* Severiani, *ibid.* Ex monachis qui olim exorti, *ibid.* Photiniani, dicti Homuncionistæ, 357. VIII. Sacramentarii longe deteriores Donatistis, 340. X.
- Hæretici fidei professionem temporis nota consignare solent, 325. II.
- Hæretici odio habendi, 342. III. 342. XXV.
- Hæretici nostri temporis cæteris deteriores, 342. XLII.
- Hæretici mendaciis niti solent & calumniis, 347. LXXIX.
- Hæretici magis quam serpentes fugiendi, 343. VII.
- Hæretici & hæresiarchæ pœnitentes Romam venire soliti, 350. XXIII.
- Hæretici supponunt falsas epistolas nomine Julii Papæ, 352. VI. Gentilibus crudeliores, 356. XXIX.
- Hæreticis & schismaticis magno periculo indulgent Principes, 334. III. & *seq.*
- Hæreticorum canones interdum a Catholicis recepti reperiuntur, 341. XXXIV.
- Hæreticorum consueta opéra, 342. XXVII.
- Hæreticorum in constantia, ut numquam in una eademque sententia permaneant, 344. VIII.
- Hæreticorum occasione usi eloquentia interdum Patres, 344. XII.
- Hæreticorum communicatio tam detestanda, ut in carcere positus Eusebius Vercellensis Episcopus potius fame mori delegerit quam ab Arianiis cibum capere, 359. CXVI.
- Hæreticum se esse fingere quovis prætextu non licere, 355. XXI.
- Hanniballianus Constantinam Constantini Imperatoris filiam duxit uxorem, 324. CVIII.
- Hecatis simulacrum præstigiis Maximi immutatum, 351. X.
- Helena Mater Constantini flevit Crispum occisum, 324. XVI. Romano Concilio cum Constantino interfuit, 324. CXXVI. & CXXXI. Ejus nomine templum unum a Constantino in Bethlehem, aliud in Monte Oliveti erectum, 326. XXXVII. Jerosolymam petiit, 326. XXXVIII. Ibidemque duo templâ erexit, *ibid.* XXXIX. S. Crucem quærit, & invenit, 326. XLII. Insignis ejus pietas, 326. LV. Jerosolymis ministrat sacris virginibus, *ibid.* Luciani martyris sepulcrum exornat, 326. LVII. Eiusdem erga omnes munificentia, 326. LIX. Statua ei in luto Daphnes a Constantino erecta, 326. LVIII. Quando & quomodo obierit, 326. LIX. Ejus funus & sepultura, 326. LX. Effigies ejus post mortem in nummis quomodo excusa, 326. LXI. Moriens pia filio præcepta dedit, *ibid.* Romæ sepulta, 326. LXII. Postea Constantinopolim deportata, *ibid.* Jerosolymis Romam reversa Helenianam basilicam variis reliquiis ornat, *ibid.* De ea inscriptiones, 326. LXIV.
- Helena filia Constantini num gemella cum Crispo fuerit, 322. III. Postea Juliano nubit, *ibid.* Quid passa ab Eusebia Augusta, 356. CXXVI.
- Helena plures, 322. III.
- Heleniana basilica Romæ, 326. LXIII.
- Helenopolis ex Drepano in Bithynia, 326. LVIII.
- Helenepontus ab Helena dictus, *ibid.*
- Heliodorus Episcopus adjumento Hilario fuit in Græcis litteris, 355. LXX.
- Heliogabalus gemmatum gestabat diadema, 337. XXVIII.
- Hellel, aliter Illil, Patriarcha Judæorum, 327. XIX. Baptizatur occulte, *ibid.*
- Henricus Imperator lanceam Constantini dedit Othoni filio, 325. CVII.
- Heraclianus Comes persecutor Alexandriæ, 342. XIX.
- Heraclides Episcopus Oxyrinchi Catholicus, 356. LV.
- Heraclius Comes mittitur contra Athanasium, 356. XXX. Persecutio ab eo facta, 356. XXXI. Edicta de privatione Athanasii, & confirmatione Georgii proponit, *ibid.*
- Her-

- Herbipolensis Academiae disputatio de Symbolo Athanasii, 240. XIII.
- Hermenegildus recentior dictus ab Austore Jacobus Marchio Bademus, *ibid.*
- Hermias lavator pedum peregrinorum Alexandriae ab Arianis dira passus, 356. XXXIX.
- Herminus Episcopus Thessalonicae contra Athanasium subscribit, 353. XVII.
- Hermogenes Episcopus Caesareae Cappadociae perperam ponitur interfuisse Nicæno Concilio, 325. XXXIII.
- Hermogenes Dux persecutor, fautor Macedonii, quid Constantinopoli adversus Paulum, 342. XLV. Idem a Catholica plebe occisus, *ibid.*
- Herpilio cum collegis missus a Constantino ad seditionem quamdam in Phrygia Superiori sedandam Legatus, 326. LXXXVII.
- Hesychius ab Arianis Romam missus communionem Romani Pontificis suffurari conatur, 339. XII.
- Hesychius Castrensis cum Musiano praefectus Concilio Sardicensis, 347. XIII.
- Hieronymi Rubei historici cum Austore de successione Ravennatum Episcoporum controversia, 337. LXX.
- Hieronymus Chronicon suum usque ad Valentinianum iterum Consulem produxit, 325. CCXIII. Eiusdem in ordinando Eusebii Chronico mira diligentia, *ibid.* Auxit illud, 325. CCXVII. Chronicon ejus interdum inversum, 350. XLI. Eiusdem sententia de lapsu Episcoporum Ariminensis Concilii declaratur, 359. XLV. Vitam Antonii transfudit potius, quam scripsit, 358. XXIV.
- Hilarion Abbas exules in Aegypto Episcopos visitat, 356. XLVIII. Ejus aetas & professio, 356. XLIX. Diem natalem S. Antonii celebrat, 358. XXIII.
- Hilarius Comes Syriani contra Athanasium in Aegypto, 354. XIX. 355. IV.
- Hilarius Diaconus Romanae Ecclesiae Legatus a Liberio missus ad Constantium, 354. III. Nolens subscribere contra Athanasium post verbera exulat, 355. XVII. Ejus mira constantia verberibus ferendis, *ibid.*
- Hilarius persecutor Alexandriae, 342. XIX.
- Hilarius Episcopus Pictaviensis Sardicensis Concilii nomine editam novam fidei Formulam recenset, 347. LXXIII. & seq. Ejus instituti ratio, 347. LV. Quando in exilium eiectus, 355. XXVIII. 356. CIV. 356. CXI. Eiusdem invectiva in Constantium de exilio Episcoporum, 355. XXXII. Quando creatus fuerit Episcopus Pictaviensis, 355. LXX. A S. Hieronymo magnopere laudatus, *ibid.* Quantumvis conjugatus, electus tamen Episcopus, *ibid.* Interdum de industria stylum depressit, 355. LXXI. Constantio pro Catholicis gravissima persecutione fatigatis libellum offert, 355. LXXIII. Cur ei sicut aliis molestia ab Arianis non fuerit illata, 355. LXXXII. Quid ei Constantius indulserit, 355. LXXXIII. Vigilans ejus pro fide Catholica studium, 356. CIX. Ejus scientia de dogmatibus Ecclesiasticis infusa potius quam acquisita, 356. CXI. Haud nactus legitimam fidei Sirmiensis Formulam, 357. XI. Catholicas eas putavit asseriones, in quibus nomen Substantiae esset expressum, 347. XLVIII. Praemonet Gallos, ne decipiantur ab Arianis in Synodo, 358. XI. Librum de Synodis quando scripsit, *ibid.* & seq. Ejus in admonendo Galliae Episcopos ante Synodum Ariminensem consilium, 358. XV. Favet Semiarianis contra Arianos, 358. XVII. Quo consilio id fecerit, *ibid.* & seq. Quid ad Orientales, *ibid.* Ad Concilium Seleuciense ire compellitur, 359. LXVI. Ibi-que fides ejus explorata, 359. LIX. In eo cum Aegypti Episcopis tantum communicat, *ibid.*
- Himerius professor Athenis sub Constantio, 354. XXV.
- Hippocentaurus visus Antonio, 343. II.
- Hippolytus quidam haereticus in Concilio Romano sub Silvestro celebrato damnatus, 324. CXXVII.
- Hispanus nomine Aegyptius, auctor salutis Constantini, 324. XXVII. Quis hic fuerit, *ibid.*
- Historia Eusebii duplex, 325. CCXV.
- Historia de rebus Arii licet nota, tamen perplexa, 327. VII.
- Historici negantes necem Crispi & Faustae hallucinati sunt, 324. VII.
- Historici Latini assertores necis Crispi, 324. VIII.
- Homertae a Theophilo conversi dicuntur, 354. XIV.
- Homicidium apud Gentiles quomodo expietur, 324. XXVI.
- Homines permixti alia specie animalium saepe visi, 343. II.
- Homousson & Homousson deleri placuit Arianis in Concilio Ariminensi, 357. XII.
- Homousson, vox in Nicæno Concilio inventa, ad perfectam destructionem haereseos Arianæ, 325. LXVII. Haud nova, sed a Patribus usurpata, 325. LXVIII. Testantibus etiam Ethnicis, id semper in Ecclesia creditum, *ibid.* & seq.
- Homuncionistae haeretici quid docuerint, 357. VIII.
- Honor praestandus sacerdotibus ab Imperatoribus, 325. XVI.
- Hormisdas Episcopus in Perside martyr sub Sapore, 344. XVIII.
- Hospitium & hospites Athanasii Romae, 340. VI.
- Humano sanguine lepra curari solita, 324. XXXVI.
- Hunni quando in Gallias irruerint, 346. IX.
- Hymnum in Bacchi laudem quod cani audiverint Apollinæ, excommunicantur a Theodoro Episcopo Laodicensi, 349. XXII. & seq.
- Hymnus Glorificationis auctus a Nicæno Concilio, 325. CLXXIII.

I

Jacobus quidam presbyter Perfa sub Sapore martyrio coronatur, 344. XVI.

Jacobus Episcopus Nisibis Nicæno Concilio interfuit, 325. XXVI. Cum Alexandro Episcopo Constantinopolitano conatibus Arii strenue resistit, 336. L. Nisibin civitatem ab exercitu Persarum obsessam miraculose defendit, 338. XVIII. & seq. Ejus obitus & sepultura, 338. XXIV. Eiusdem scripta, 338. XXV.

Jacobus Davy Episcopus Ebroicensis Photii enormem errorem de tempore celebrationis Nicæni Concilii excusare tentat, 325. XI.

Jacobus Marchio Badenus martyr nostri temporis, 340. XIV.

Jamblicus philosophus, idemque magus, quid in balneis Gadarensibus, 327. XXV. & seq.

Januarius Episcopus Beneventanus an missus sit Legatus ad Concilium Sardicense, 347. X.

Iberi per feminam Christianam ad fidem conversi, 327. XI. Legatione ad Constantinum adornata Sacerdotes sibi mitti postulant, 327. XV. Quinam populi fuerint, *ibid.*

Iberorum Rex densissimis tenebris a Deo juste punitur, 327. XIII. Dictus fuit Bacurius, 327. XVII.

Idola exposita derisioni a Constantino, 326. XLIX. & LXXIII. Quaedam eorum templa a Con-

- a Constantino spoliata, 326. XLIX.
 Idolorum cultura a Constantino sublata, 326.
 LXXV. A Theodosio omnino ablata, 326.
 LXXVI.
 Idolorum sacra turpia a Constantino sublata,
 326. LXXVII. Eorundem sacra a Constantino
 vetita, 341. LX.
 Idolum Pan a Constantino sublatum, 326.
 LXXII.
 Idololatriam restaurare conatur Arius, 325.
 LXXXVI. Virtute Crucis debellata, 328.
 XII. & seq.
 Idololatriam penitus convellendam esse, Im-
 peratoribus Christianis persuadere conatur Ju-
 lius Maternus, 337. LXXXV.
 Idololatry a Constantio exagitati, 341. LX.
 Jerosolyma a Constantino expurgata, & sacris
 ædificiis exornata, 326. XXVII. Nova ex-
 tructa ab eodem Constantino, 326. XXXIII.
 Templum Resurrectionis ibidem erigitur, 326.
 XXX. Ibidem sex templa a Constantino ere-
 cta, 326. XLI. Crux sacra ibi inventa, 326.
 XLII. Ad Encania templi ejus vocatur Tyro
 Episcopi a Constantino, 335. XLI. & seq.
 Devotionis ergo frequens eo peregrinatio,
 326. LXIV. Ingens ibidem prodigium visum
 de apparitione signi S. Crucis, 353. XXIII.
 & seq. Quid portenderit, 353. XXV.
 Jerosolymitanorum Episcoporum successio, 351.
 XXV.
 Jerosolymitana Ecclesia subdita Casariensi, 325.
 CXXXVIII. & seq. Ejus privilegia cognita
 a Nicæno Concilio. *ibid.* Quanam sint illa,
 325. CXL. Dicta mater omnium. *ibid.* Tur-
 binibus agitata, 349. XXII.
 Jerosolymitani templi a Constantino ædificati
 descriptio, 326. XXXIV.
 Jerosolymitani templi Encania decernuntur,
 335. XLI. Quando facta, & a quibus, *ibid.*
 Mariano Præfecto opus injunctum, 335. XLIII.
 Jerosolymitanum Concilium in dedicatione tem-
 pli a Constantino convocatum, 335. XLI.
 & seq. Ex quibus locis Episcopi eo conve-
 nerunt, *ibid.* Quid illic actum, *ibid.* In eo A-
 rii confessio probata, *ibid.* Cur ab Eusebio
 Casariensi Synodus illa adeo laudata, 335.
 XXXIX. Arius & Ariani in illa Synodo re-
 cepti, 335. XLVII. Ejusdem Synodica, 335.
 LIII. Nullius fidei Concilium hoc habitum,
 idemque cum Tyrio existimatum, ibique vox
 Confubstantialitatis silentio præterita, 335.
 LIV. & seq. Quorum causæ ibi tractatæ, 335.
 LVI.
 Jerosolymitanum Concilium sub Athanasio ce-
 lebratum, 350. XII. Ejus epistola Synodalis
 de Athanasio, 350. XIII. Nomina Episcoporum,
 qui illi interfuerunt, *ibid.*
 Jesu nomine Josephus Judæus multa operatur
 miracula, 327. XXXI.
 Ilium a Constantino in novam civitatem eri-
 gendam deligitur, 324. CXL. & seq.
 Imagines piæ & sacræ a Constantino expositæ,
 324. CXXXVI. Templa Jerosolymis ab eo-
 dem Constantino erecta iis ornata, 326.
 XXXVI. Similibus Silvester Papa Urbis Ec-
 clesias illustrat, 335. LVIII. Eisdem Julius
 Papa basilicis a se erectis inferri mandat,
 352. IV.
 Imagines Angelorum argentæ, in basilica La-
 teranensi, 324. LXVIII.
 Imagines Christi & Apostolorum Petri & Pau-
 li simul pingi solitæ, 324. LXVIII. Christi
 Salvatoris in numismate Crispi Cæsaris, 324.
 XV. Christi cum Deiparæ imagine a dextris,
 & Joannis Baptistæ a sinistris, 325. LVIII.
 Ejusdem Constantini cum dracone superato
 pingi solitæ, 324. CII. Ejusdem Constantini,
 Christi Cruce decoræ, 325. CCVI. Ejusdem
 cum Labaro & serpente compresso, *ibid.*
 Illas æmulati sunt etiam alii Imperatores, *ibid.*
 Aliæ ejusdem ipsum cælum aspicientem ex-
 hibentes, 325. CCVII. Item aliæ cum ex-
 pansis manibus Deum precantem repræsen-
 tantes, *ibid.* Ejusdem velatæ, & instar au-
 rigæ in nummis cusæ, 337. XVIII. Petri
 & Pauli ostensæ Constantino, 324. XL. Pe-
 tri Apostoli a sinistris, & Pauli a dextris
 formari solitæ in sacris diplomatibus, 325.
 LVIII. S. Silvestri cum dracone cur effingi
 solita, 324. CII.
 Imagines suas noluit Constantinus affigi tem-
 plis idolorum, 326. LXXXI. Idque edicto
 cavet, *ibid.*
 Imagines Imperatorum quomodo exponerentur
 venerandæ, 348. XXXV.
 Imaginibus argenteis exornatum baptisterium
 Constantini, 324. LVII.
 Imago Constantini lapidatur ab Ægyptiis, 324.
 CLVIII.
 Imago sive effigies S. Nicolai qualis, 326. XCV.
 Imperatores christiani legem Papiam adversus
 cælibatum qui aboleverint, 320. VI. & XIV.
 Veriti nimium ditare Ecclesias, eis relin-
 quendi bona ademerunt facultatem, 321.
 XVII. A donis templorum Gentilium absti-
 nuerunt, 324. LXXXIII. Episcopos ad se
 venientes quomodo excipere debeant, 325. XVI.
 Eorum partes in Synodo quæ, 325. LXXXI.
 In atrio basilicæ Apostolorum sepeliri soli-
 ti, 336. LXXXIV. Ob id janitores Piscato-
 rum dicti, *ibid.*
 Imperatorum Ethnicorum & Constantini anti-
 theses, 324. CXXXIII.
 Imperium Romanum a Constantino filiis divi-
 sum, 333. XXV. 337. LI.
 Incantatores Constantinus lata lege damnavit,
 321. XVI.
 Indi Legatos ad Constantinum mittunt, 325.
 CCVIII. Eorum nonnulli per Frumentium
 & Ædesium ad fidem perducti, 327. VIII.
 A Theophilo item in fide instituti, 354.
 XII. & seq.
 Indulgentia Constantini in Donatistas, eos ab
 exilio relaxando, unde orta, 321. II.
 Indulgentiam Constantinus reis omnibus ob par-
 tum Crispi & Helenæ impartitur, 322. III.
 Inscriptiones de sancta Helena matre Constani-
 ni, 326. LXIV.
 Inscriptionis antiquæ elegans tetrastichon de Ba-
 silicis Petri & Pauli a Constantino erectis,
 324. LXVI.
 Inventio S. Crucis, 326. XLII. Quæ tunc mi-
 racula accidere, 326. XLVI. Ejus historia,
 326. XLIII.
 Joannis Baptistæ imago argentea in Baptisterio
 Constantini, 324. LVII. Ejusdem imago cum
 imagine Christi & Mariæ Virginis quomodo
 pingi solita, 325. LVIII.
 Johannes Chrysostomus ex canone Concilii Au-
 tiocheni pressuram passus, 341. XXIX.
 Joannes Episcopus Christianorum in Perside,
 Nicæno Concilio interfuit, 325. CCIX.
 Joannes duo Episcopi sub Sapore in Perside,
 martyrio coronati, 344. XVIII.
 Joannes Episcopus Meletianus ab Epiphano
 laudatus, 326. IX. Pro Meletianis ad Im-
 peratorem legationem obit, *ibid.* Meletio in
 Episcopatu subrogatus, 326. XII. 333. IX.
 Ejusdem poenitentia, *ibid.* Ejus litteræ ad
 Constantinum, & Constantini litteræ ad eum,
 333. IX. A Constantino vocatur, *ibid.* Con-
 stantinopolim profectus ab Eusebianis persua-
 detur resilire ab Athanasio, 334. I. Novas
 contra Athanasium calumnias fruit, *ibid.* &
 IV. A Constantino tandem exilio damnatur,
 336. XVIII.
 Joannes & Paulus aulici Constantiæ filia Con-
 stantini, 330. LII. Conversionis Gallicani vi-
 ri

- ri clarissimi auctores, *ibid.* Eorumdem Acta a quo conscripta, *ibid.*
- Jonas cum Barachisio martyr in Perside sub Sapore, 344. XXI.
- Josephus Judæus factus Christianus, Comitatus honore donatur a Constantino, 327. XVIII. Adhuc Judæo sæpe Christus apparet, & ut credat admonet, 327. XXXI. Male a suis habitus, *ibid.* XXXII. Apostolatus munere fuit insignitus, 327. XVIII. XXXIII. Scythopoli Episcopos Catholicos exulantes hospitio excipit, 327. XX. Inter cæteros, S. Eusebium Episcopum Vercellensem, *ibid.* & 346. XC. Ab aquis divina ope liberatus, ad Constantinum se contulit, 327. XXXIV. Ecclesias in Palæstina ædificat, 327. XXXVI. Adhuc Judæus in nomine Christi miracula operatur, 327. XXXVII.
- Joviniani hæretici ex Monachis orti, 328. XXIII.
- Ireneus presbyter Legatus Athanasii ad Episcopos communicatorias Encyclicas Athanasii litteras iis subscribendas deferens, 350. XXV.
- Isaac Episcopus martyr in Perside sub Sapore, 344. XVIII.
- Isaac Episcopus a Lueto epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Ischyas pseudoclericus depositus in Synodo Alexandrina sub Legato Osio, 319. XXIII. Presbyterum agens, ab Athanasio desistere jubetur, 328. II. Ad Meletianos transfugit, *ibid.* Meletianos instigantibus contra Athanasium accusationes instituit, 331. I. De falsa in Athanasium accusatione pœnitentiam agit, 331. II. Litteris ab Athanasio veniam petit, 331. III. In Conciliabulo Tyrio Athanasium denuo accusare aggreditur, 335. XI. Quails semper fuerit, *ibid.* & 335. XX. Agentibus Eusebianis Episcopus eligitur, eique ab Imperatore Ecclesia ædificatur, 335. XXXIX.
- Isidorus Mercator mendaciorum contextor arguitur, 336. LXI. Narratio ejus de Osio & Gregorio Episcopo Eliberino refellitur, 357. XXIX. & *seq.*
- Isidorus comes Athanasii Romam, 340. V.
- Isson Meletianus Legatus cum collegis ad Constantinum Imperatorem, 328. XXXII. A Constantino damnatur, 329. I.
- Judas S. Crucis propalator, Christianus effectus, Cyriacus appellatur, 326. L.
- Judas Patriarcha Judæorum successor Hellel, 327. XXIII. Ejus res turpiter gestæ, *ibid.*
- Judæi occasione facinoris in Josephum admissi, Constantini rescripto coercentur, 327. XXXV. Magicis præstigiis Josephi studium in erigendis Ecclesiis impedire conantur, 327. XXXVI. Eos non afficiendos molestia aliqua, legibus sanxit Constantinus, 336. LXXV. Vetiti rescripto Constantii feminas Christianas in uxores ducere, 339. XXI. in Palæstina tumultuantes, a Gallo Cæsare compressi, 353. XXXV.
- Judæi & Gentiles in Catholicos Christianos Alexandrinos armati, 342. III.
- Judæorum magistratus sub Constantino, Patriarchæ, Apostoli, & alii, 327. XVIII.
- Judæis inhærere, nefandum, 325. CVII.
- Judaico more Pascha celebrantes in Nicæno Concilio correcti, 324. CVI.
- Judices cognitores quid agant in Synodis, 334. IX.
- Judices cognitores præfæcti a Constantio Synodo Sirmiensi, 350. VII.
- Judices sæculares abstinere debent a causis Episcoporum, 355. LXXIV. LXXXIII.
- Judicium Episcoporum ratum firmumque esse debere Constantinus constituit occasione S. Nicolai, 326. XCIX.
- Judicium sæculare Ariani interpellant adversus Episcopos, 325. XLI.
- Julianus Apostata Constantinum de magistratibus in barbaros collatis calumniatur, 337. XXVI. Ejusdem calumnia in Constantinum, quod deliciis deditus esset, 337. XXVII. Item comam Constantini carpit, 337. XXVIII. Sed etiam calumniose, 337. XXX. Quibus sit parentibus ortus, 337. LV. Cum Gallo fratre a cæde liberatur, *ibid.* Ejus ætas, *ibid.* Ejusdem educatio, 337. LVII. Et eruditio, *ibid.* Magister ejus primus fuit Mardonius, *ibid.* Adhibita illi custodia, ne a Christiana pietate deflesteret, *ibid.* Cura ejus Eusebio Nicoemediensi commissa, 337. LVIII. Quo ætatis anno clericatu initiatus fuerit, 345. III. Dona ejus Martyri oblata instar Caini respiciuntur, 345. V. Mamanti martyri frustra templum erigere conatur, 345. VII. Ethnicismus a Philosophis Gentilibus Mardonio & Maximo imbuitur, *ibid.* & *seq.* Jamblichi Philosophi studiosissimus, 345. X. 351. XII. Adhuc adolescens defecit occulte a fide, 345. X. Ad discendum perniciosus ingenio, 345. XI. Totus in captandis responsis de futuro, quod ambiebat, Imperio, 351. VIII. Signo Crucis dæmonem abigit, 351. IX. Semper cum Magis versatur, 351. X. Plures ejus apostasie recensitæ, 351. XIII. Ad Constantium se confert, 354. XXII. Quas passus accusationes, *ibid.* Athenas venit, 354. XXIII. De eo quid auguratus Gregorius Nazianzenus, 354. XXIV. Secretior ejus causa profiscendi Athenas, *ibid.* Eleusiniis sacris initiatus, & inter Eumolpidas relatus, *ibid.* A Constantio Cæsar creatur, 355. LXXXV. In Gallia favet Catholicis, 355. LXXXVII. Præcipue Hilario Episcopo Picavienfi, *ibid.* 356. CV. Occulte ibidem supplicabat Mercurio, 356. VIII. Martinum inopportuno tempore missionem petentem redarguit, 356. CXXIV. Conjux ejus Helena ab Eusebia Augusta vexata, 356. CXXVI. Ab exercitu proclamatus Augustus, 357. LXXXIII. In Galliis magiam exercet, 358. XXIX. Fovebat magos, quos dicebat Philosophos, *ibid.*
- Julius Papa Marco in sede Pontificia succedit, 336. LXVII. Synodum centum & sexdecim Episcoporum Romæ celebrat, 337. LXVII. Nicænam Synodum etiam confirmat, 337. LXVIII. Contra Athanasium ab Arianis tentatur, 339. I. Legatos ab Eusebianis & ab Alexandrinis missos recipit, *ibid.* Quid cum eis gestum, 339. XII. Quid tantum Arianis indulserit, 339. XV. Eusebianos Romam ad Synodum vocat, 340. I. & *seq.* Legatos in Orientem mittit, 340. III. Ejus de electione Gregorii in locum Athanasii querela, 341. XVII. Causam Athanasii in Concilio Romano cognoscit, 341. XLVI. Eumdemque absolvit, *ibid.* Causam Marcelli Romæ in eodem Concilio cognoscit, 341. L. Ab Eusebianis contemptui habetur, 341. LVI. Episcopos ab Ægypto profugos recipit, 342. XXVI. Receptis ab Eusebianis litteris quid egerit, 342. XXVIII. Ad Eusebianos quid rescripserit, 342. XXIX. Ejus ad Eusebianos exhortatio, 342. XXXI. Plures ejusdem litteræ ad Eusebianos, *ibid.* Cur mitius cum Eusebianis agat, 342. XXXIII. Episcoporum Synodos frequenter convocat, 342. XXXIV. Legationem Gregorii Ariani Episcopi Alexandrini non admittit, 342. XXXV. Episcopos exules recipit, & pro eorum restitutione laborat, 342. XLVII. Pro iisdem exulibus Episcopis litteras scripsit, *ibid.* Ariatorum confessionem quartam Antiochiæ editam respuit, 344. IV. Legatos ad Constantem pro Synodo indicenda mittit, 346. III. De indictione Concilii Sardicensis apud Constantem agit, *ibid.* Pro Athanasio ad Constantem

- stantem scribit, 346. IV. Episcopus ad Synodum Sardicensem convocat, 346. V. Eidem per Legatos interfuit, 347. X. Litteras ex Synodo Sardicensi accipit, 347. XXI. Ab Arianis in Concilio Philippis habito excommunicatur, 347. LXX. Athanasium recipit, & litteris ejus ad Alexandrinos reditum comitatur, 349. VIII. Athanasii laudes deprædicat, 349. IX. Libellum pœnitentiæ Ursacii & Valentis recipit, 350. XXI. Quando obierit, & quot annis sederit, 352. I. Falso illi exilium adscribitur, 352. II. & seq. Basilicæ duæ ab ipso extractæ, & sacris imaginibus pulcherrimè ornata, 352. IV. Ejus res gestæ & scripta, 352. V. Nomine ejus ab hæreticis scripta supposita, 352. VI. & seq. Ubi sepultus sit, & sedes ejus quamdiu vacaverit, 352. IX.
- Julius diaconus Romanus sub Silvestro, 324. CXXX.
- Julius Episcopus Mediolanensis Romano Concilio sub Julio Papa celebrato interfuit, 337. LXIX.
- Julius Firmicus Maternus Episcopus Mediolanensis, 337. LXXV. Ejus pietatis studium, *ibid.* Idololatriam ut penitus exterminet, Imperatoribus persuadere conatur, 337. LXXVI.
- Julius Firmicus Maternus qui scripsit librum de Mathesi, diversus ab eo qui scripsit adversus errores profanæ religionis, 355. I.
- Julius Antonius Sanctorius Cardinalis propugnator causæ Felicis, 357. LXIII.
- Junior Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
- Junius Bassus quando obierit, 358. XXVI.
- Juramentum militare Christianorum, 351. XVI.
- Justi cur sinantur sic affligi, 356. XII.
- Justinus Imperator illusor a mago, per frænum Constantini liberatur, 326. LIII.
- Juvenus Hispanus sub Constantino claruit, 337. XLVIII.
- L**
- Labari forma, qualis, 337. XIII.
- Labarum contra Labarum in expeditione Constantii adversus Magnentium primo concurrere visum, 353. V.
- Laicus postulatus Episcopus diu ante probandus, 347. LVI.
- Lampades præcedere solere Imperatores, 324. LXXXI. In lætitiæ signum easdem accendere jam olim in usu, *ibid.*
- Lampfacis, destructis a Parthenio Episcopo idolorum templis, Ecclesia erigitur, 337. XXXIX.
- Lancea Constantini Crucis figuram exprimens ad posteros Imperatores transmissa, 325. CCVII.
- Lapsi Fideles, de iis a Nicæno Concilio quid statutum, 325. CXLV.
- Latebræ Athanasii in cisterna quando & quomodo contigerint, 356. LXXXI.
- Lateranensis basilica a Constantino erecta, & donis aucta, 324. LXVII.
- Lateres quadrati quamplurimi in restauratione Basilicæ S. Petri inventi, nomen Constantini exhibent, 324. LXII.
- Latino sermone Constantinus peroravit, & quare, 325. LX.
- Latrinæ publicæ, locus obitus Arii, 336. LII. & seq.
- Laurea cur a Constantino in diadema mutata, 337. XXIX.
- Laureæ militum Christi nomine insignitæ, 351. VII.
- Laureæ militum Christianorum imago, *ibid.*
- Laurentio martyri basilicam erexit Constantinus, 324. CXIII.
- Lauricus interest Conc. Seleuciensi, 359. LXVIII.
- Legati Apostolicæ sedis qui Concilio Nicæno interfuerint, 325. XX. Ad Synodos Oecumenicas pauciores tribus haud mitti soliti, *ibid.* Alii ab Arianis dolose Antiochiæ detenti, 341. XLV. Iidem Romam redire permisi, 341. LIII. & seq. Quinam ad Sardicense Concilium missi, 347. X. Alii Constantium Arelate morantem de Concilio cogendo conveniunt, 353. XVI. Quid ab illis Ariani Episcopi expetierint, 353. XVII. Alii ad eundem Constantium missi, 354. I. Ad Synodum Mediolanensem venire detestant, 355. IV. & seq. Postea tamen venire jussi, Eusebium Vercellensem ad eandem invitant, 355. VIII. Contra Athanasium subscribere nolentes, a Constantio male affecti, 355. XVII. Et in Palæstinam relegati, *ibid.*
- Legatorum Apostolicæ Sedis locus in confessu Synodali quis fuerit, 325. LIX.
- Legati Æthiopum ad Constantium missi, 325. CCVIII. Arianorum ad Julium Papam qui, quidve ab eodem petierint, 339. I. Eorumdem ex Concilio Antiocheno ad Constantem, 342. XL. Iidem Mediolani apud eundem quid egerint, 344. V. & seq. Eorumdem alii Eusebium Vercellensem ad Synodum Mediolanensem invitantes, 355. VI. Ariminensis Concilii a Constantio detenti, 359. XXV. Ab eodemque in impietatem adducti, 359. XXIII. Revertentes a Synodo exclusi, 359. XXXVIII. Athanasii ad Constantium, 329. I. Ejusdem alii ad Episcopos communicatorias Athanasii litteras subsignandas iis deferentes, 350. XXV. & seq. Blemiorum ad Constantium missi, 325. CCVIII. Eusebianorum a Conciliabulo Tyrio in Ægyptum decernuntur, 335. XXI. Eorum nomina, *ibid.* Indorum ad Constantium, 335. XXVII. Magnentii ad Constantium, 350. XXVIII. Saporis Persarum Regis ad Constantium, 325. CCVIII. Sardicensis Concilii ad Constantium missi, qui fuerint, 348. I. Quid passi, 348. V. & seq. Seleuciensis Concilii ad Constantium, 359. LXXXIV.
- Legatio Agrippinensis Concilii adversus Euphratem Episcopum collecti ad Urbem quando acciderit, 346. VIII. Alexandrini Concilii pro Athanasio ad Julium Papam, 339. I. Quid in ea Romæ actum, 339. XII. Arianorum in Occidentem ad Imperatores, 338. VI. Eorumdem alia ad Constantem missa, 342. XL. XLVIII. Eorumdem alia ad Constantium ex Concilio Ariminensi, 359. XXV. Athanasii ad Constantium, 354. XX. Constantini ad tumultuantes populos comprimendos, 326. XXIII. Constantis Imperatoris ad Constantium pro Sardicensis Concilii stabilitate, 348. VII. Ejusdem in Africam ad scissam Ecclesiam unendam, 348. XVIII. XXI. XXVIII. Eusebianorum ad Julium Papam, 338. XXIX. Quid per eam Romæ actum, 339. XII. Georgii Ariani ad Julium Papam, 342. XXXVIII. Iberorum ad Constantium ministros Ecclesiæ sibi mitti postulentium, 327. XV. Indorum ad eundem Constantium, 336. XXIV. Julii Papæ ad Orientem, 340. III. Liberii ad Constantium, 354. I. 354. VI. Ejusdem ad Concilium Ariminense, 359. III. Macarii ad Constantium Imperatorem pro Athanasio, 333. I. Magnentii ad Constantium, 350. XXVIII. Meletianorum ad Constantium, 329. I. Orthodoxorum ex Concilio Ariminensi ad Constantium, 359. XXIII. Osi a Silvestro in Orientem, 319. XXVI. Sardicensis Concilii ad Constantium, 348. I. Tyrii Conciliabuli in Ægyptum, ejusque res gestæ ibidem per fas & nefas, 335. XXVII.
- Legationes diversarum gentium ad Constantium, 325. CCVIII.

- Leges Constantini variis temporibus latae: Adversus aruspices, 319. XXIX. De Clericorum immunitate, *ibid.* XXX. Adversus scribentes famulos libellos, *ibid.* Pro cælibatu, 320. VI. Testantes a scrupulosa verborum positione liberans, 320. XV. Ne debitores tormentis subiiciantur, 320. XVII. Ne Decurionum filii Curiae obligati fiant Clerici, 320. XVIII. Adversus raptores virginum, 320. XXIII. De sacrificando die Dominico, 321. XI. Adversus maleficos, 321. XVI. Pro Christianis bonâ suâ Ecclesiae relinquere desiderantibus, 321. XVII. De consulendis aruspibus, 321. XVIII. Pro pauperibus, 322. II. Pro securitate Christianorum, 323. I. Contra Licinii tyrannidem, 324. IV. De Christo ab omni orbe Romano colendo, 324. LX. Adversus Christum blasphemantes, *ibid.* Adversus Christianis contumeliam inferentes, *ibid.* De Ecclesiarum privilegiis, *ibid.* De securitate eorum qui ad Ecclesias confugerent, 324. LXI. Ne absque Romani Pontificis licentia Ecclesiae erigantur, 324. LXII. De idololatria penitus abolenda, 324. XCIV. De Ecclesiis ædificandis, *ibid.* Qua exemit Arfacem Regem a tributis, 325. XXVII. Qua vetuit Arii Thalam, 325. LXXXIII. Adversus Magistratus, 325. CCIII. De gladiatoribus, 325. CCIV. De nocentibus non crucifigendis, 325. CCV. Adversus hæreticos & schismaticos, 326. XVI. XX. Adversus Novatianos, 326. XVII. Qua vetuit Gentium turpitudines, 326. LXXIV. Qua prohibuit sacrificia idolorum, 326. LXXV. Adversus turpitudines diversas, 326. LXXXIII. De iis qui Clericatum lucri causa ambiunt, 326. LXXXIV. Adversus rapinas Advocatorum, 326. XCVII. De Judicio Episcoporum non infirmando, occasione S. Nicolai lata, 326. XCIX. De concubinato tollendo, 329. XX. Adversus avaritiam Praefectorum, 331. XIV. Qua vetuit ne cogerentur miserabiles personæ adire Imperatorem, 334. X. De testamento militari, *ibid.* Ne Judæi molestia afficiantur, 336. LXXV. Ne Judæi Christianum mancipium possideant, *ibid.*
- Lex Constantii adversus ambientes Magistratus, 338. XXVIII. Adversus famulos libellos, 338. XXX. Adversus delatores, *ibid.* Adversus hæreticos, ne privilegiis Ecclesiae concessis potiantur, 339. XX. Adversus adulteros, *ibid.* Adversus idololatrias, 341. LX. Adversus Sodomiticum scelus, 342. L. De servandis templis extra Urbem positis, 346. X. Qua verita sunt sacrificia Gentiliis, 346. XI. Adversus demolitores sepulcrorum Gentilium, 349. XXVII. De Clericorum immunitate lata a Constantio & Constante, 349. XXVIII. Adversus raptores virginum, *ibid.* De Clericorum immunitate, 353. XXXIII. De non infligendis poenis debitoribus, 353. XXXIV. Ne Judices sæculares judicent causas Clericorum, 355. LXXXIV. Adversus magos, aruspices, & idololatrias, 356. I. De exemptione Clericorum a collatione Iustitiae, 356. CXXVII. De immunitate Clericorum, & aliâ ab ipso confirmatâ, 357. LXVIII. Adversus gladiatores, 357. LXXXIII. Adversus maleficos, 357. LXXXV. Adversus magos, 358. XXVIII.
- Lex Papia de cælibatu a quibus Imperatoribus decurtata, 320. VI. & seqq. 320. XIV.
- Legio nova a Constantino scripta, dicta est Constantiana Daphnensis, 351. IV.
- Lenonibus a Constantino tributum impositum, 330. XXXVI.
- Leo XI. ante Pontificatum Archiepiscopus Florentinus collabentem S. Agnetis basilicam restituit & exornavit, 324. CVIII.
- Leo diaconus Legatus cum aliis in Concilio Sardinensi, 347. XXIII.
- Leonardus Justinianus erroris arguitur de loco Dioseoros, 326. LXXXVIII.
- Leonas Comes praesidet Concilio Seleucienfi, 359. LXXVII. Quid in Semiarianos, 359. LXXXVIII.
- Leontius Episcopus Caesareae Cappadociae Nicæno Concilio interfuit, 325. XXVIII. Patrem Gregorii Nazianzeni in via baptizat, *ibid.*
- Leontius Episcopus Tripolis quid ad Eusebiam Augustam de reverentia exhibenda Episcopis, 325. XVI.
- Leontius castratus occasionem dat faciendi Canonis contra castratos in Nicæno Concilio, 325. CXLVII.
- Leontius Praefectus missus in Africam ad coercentes Donatistas, 331. X.
- Leontius Episcopus Antiochenus Arianus, 340. XXXI. Substitutus fuit in locum Stephani, *ibid.* & 348. XI. Eustathianos quiete agere finit, 349. XVI. In condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII. Moritur, 356. CXVIII.
- Leontius Legatus in Africam ab Imperatore ad conciliandos Donatistas, 348. XXI.
- Leontius Praefectus Urbi minister exilii Liberii, 355. XXXIX.
- Leontius Comes unus ex Judicibus cognitoribus in Concilio Sirmensi, 357. VII.
- Lepra Constantini, 324. XXXVI. Curatur, 324. XLI.
- Lepra humano sanguine curari solita, 324. XXXVI.
- Leucadas Episcopus ab Illo, Epistolæ pseudosynodi Sardinensis subscriptus, 347. CV.
- Libanius professor Athenis sub Constantio, 354. XXV.
- Libelli acensationum oblatis Constantino ab Arianis, qui eos combussit, 325. XLII.
- Libelli famosi Constantii lege damnati, 338. XXX.
- Libellos famulos scribentes lege damnat Constantinus, 319. XXX.
- Libellus Contestationis Catholicorum Episcoporum in Concilio Tyrio, 325. XXII. Eorundem Dionysio Comati oblatus, 335. XXIV. Alexandri Episcopi Thessalonicensis ad Dionysium, 335. XXV. Clericorum Alexandrinorum ad Legatos Tyrios, 335. XXX. Eusebii Episcopi Vercellensis ad Patrophilum, 356. XCV. Clericorum Mareotis provinciae pro Athanasio ad Concilium Tyrium, 356. XCVII. & seq. Eorundem Praefectis Aegypti datus, 335. XXXIII.
- Libellus Arii & Euzoii ad Constantinum, 335. L.
- Libellus poenitentiae Valentis & Ursacii, 350. XXI.
- Liber Evangelii loco Christi in medio confessus Synodalis poni solitus, 325. LIX.
- Libros emendatos Constantinopolim mitti Constantinus ab Eusebio petit, 330. XXIV.
- Librorum sacrorum catalogus scriptus in Nicæno Concilio, 325. CLVIII.
- Liberii Papæ Acta de curatione Constantini a lepra, 324. XLII.
- Liberius creatur Romanus Pontifex, 352. IX. Ejus probata virtus, *ibid.* Ipsius communionem statim subripere conantur Ariani, 352. XI. Aegypti Episcopi statim ad eum scribunt pro Athanasio, *ibid.* Fictitiae ejus de Athanasii damnatione litteræ, 352. XIII. Arelatem ad Constantium Imperatorem Legatos mittit, 353. XVI. Ejus ad Eusebium Episcopum Vercellensem epistolæ, 353. XX. 354. VI. & seq. Secundam ad Constantium legationem mittit, 354. I. Ejusdem ad eundem Constantium litteræ, 354. II. Ejusdem aliae ad Episcopos confessores exules, 355. XXXVI. & seq. Ab Imperatore Constantio Mediolanum accersitur, & mire vexatus, 355. XXXIX.

- XXXIX. Quid in eum Eusebius eunuchus, 355. XLII. Laudanda ejus in non subscribendo contra Athanasium constantia, 355. XLIII. Oblationem a Constantio missam respuit, 355. XLIV. Eandem in basilicam S. Petri illatam eiici mandat, *ibid.* Ab Urbe noctu subducitur, & ad Constantium Imperatorem mittitur, 355. XLV. Quid coram Constantio, 355. XLVII. Ejus cum dicto Constantio dialogus, 355. XLIX. Egregie causam Athanasii coram Constantio defendit, 355. L. Pecuniam a Constantio sibi missam respuit, 355. LIV. Item ab Eusebia Augusta missam, *ibid.* In exilium mittitur, 355. LV. Ejus ab exilio revocationem matronæ Romanæ a Constantio efflagitant, 356. CXII. Lapsus ejus in Concilio Sirmiensi quomodo se habuerit, 357. XXXIX. Ex Patribus asseritur, 357. XL. Ab Imperatore Constantio per Domophilum & Fortunatianum tentatur atque subvertitur, 357. XLI. Ejus de damnatione Athanasii & communicatione cum Arianis epistola, 357. XLII. Ejusdem alia ad Ursacium, Valentem & Germinium Arianos, 357. XLIII. Alia ejusdem ad Vincentium Episcopum, 357. XLIV. An dicendus sit hæreticus, 357. XLV. Quam subscripserit ipse fidei formulam, 357. XLVI. Professus divinam in Filio substantiam & similitudinem, 357. XLVII. Quod nomen Consubstantialis tacuerit, non ideo dicendus hæreticus, 357. XLVIII. Quam Sirmianam Professionem approbarit, 357. L. & *seq.* Tertia non subscipere ostenditur, *ibid.* In quibus jure sit reprehendus, 357. LIV. Romam revertitur, 357. LV. Sed communio ejus respuitur, 357. LVI. Eo in Urbem restituto, persecutione vexata est Romana Ecclesia, 357. LVII. Reditus ejus in Urbem quando contigerit, 357. LXVII. Posteriore confessione diluit maculam, 357. LXX. & *seq.* Ei post Felicis obitum inter cæteros adhæsit Damasus, *ibid.* Ejus constantia Ariminensis Concilii tempore prædicata, 359. XLVI. Ejusdem fidei professio ad Athanasium missa, 357. LXXII. Post lapsum, multorum Patrum commendatione laudatus, 357. LIV. & *seq.* Inter primarios fidei Catholicæ defensores ab Athanasio adnumeratus, *ibid.* In spiritualibus nuptiis S. Marcellæ virginis, sororis S. Ambrosii Homiliam habuit, *ibid.* De conviventia cum Ætio in crimen adducitur, 357. LXVI. Cum restituitur, a Clero defertur, 358. I. Ad Concilium Ariminense legationem mittit, 359. III. Quanta passus post Concilium Ariminense, 359. XLVII. & *seq.* Ab Arianis damnatus, 359. L.
- Liberius diaconus Romanus sub Silvestro, 324. CXXIX.
- Libidines clandestinæ a Constantino legibus prohibita, 326. LXXXIII.
- Licinianum gymnasium Alexandria in Ecclesiam conversum, 350. XXXII.
- Licinianus Licinii Imperatoris filius, in quem annum Consulatus ejus inciderit, 319. I. Quando occidi iussus, 324. I. Necis ejus causa, 324. III.
- Licinius, de ejus nece variæ sententiæ, 323. III. Acta ejus a Constantino rescissa, 324. III.
- Licinius Junior. *Vide*, Lucianus.
- Lintheum funebre, ad mortuorum corpora involvenda, jam a temporibus Constantini apud Christianos in usu, 337. XX.
- Litteræ Alexandri Episcopi Theſſalonicensis ad Athanasium, 333. VI. Alexandrini Concilii encyclicæ, 339. IV. Alexandrinorum de persecutione illata per Syriam Ducem, 356. III. Antonii Magni ad Blacium contemptæ, 342. XXV. Arianorum Synodales nomine Concilii Sardicensis, 347. LXVII. Arianorum
- ad Eusebium Vercellensem, 355. VI. Ariminensis Concilii ad Constantium Imperatorem, 359. XX. Arii & Euzoii ad Constantium Imperatorem, 335. XLIX. Arsenii pœnitentis ad Athanasium, 333. VIII. Athanasii ad Constantium pro sui defensione, 327. V. Ejusdem circulares adversus Gregorium Ariantum, 342. III. Ejusdem aliæ de clade Ecclesiæ Alexandrinæ sub Gregorio, 342. X. Item aliæ ejusdem ad Luciferum, 356. LXXIII. Aliæ ejusdem ad eundem, 356. LXVI. Clericorum Mareotis ad Concilium Tyrium, 335. XXVIII. Eorundem aliæ ad Præfectos Ægypti, 335. XXXIII. Aliæ Constantini ad Arium, 319. VIII. & *seq.* Aliæ ad Eusebium Episcopum Cæsareæ Palæstinæ, 324. XCV. Aliæ ad Antiochenos de electione Episcopi, 324. CXLVIII. Aliæ ad Eusebium Episcopum Cæsareæ Palæstinæ, 324. CLIII. Aliæ ad Arianos, qui Antiochiæ electionis Episcopi causa convenerant, 324. CLIV. Aliæ ad Porphyrium Poetam, quibus eum ab exilio revocat, 325. XC. Aliæ ad Alexandrinos tempore Nicæni Concilii, 325. XCI. Ejusdem aliæ ad Episcopos de Paschate, 325. CV. Aliæ ad Eusebium de conficiendo libro de mysteriis Paschatis, 325. CXIV. Aliæ ad Regem Persarum pro Christianis, 325. CCX. Aliæ ad Macarium de erigendis basilicis Hierosolymis, 326. XXXI. Ad eundem aliæ de erigendo templo ad Quercum Mambre, 326. LXVII. Aliæ ejusdem minaces ad Athanasium, 327. IV. Ejusdem aliæ pro Athanasio, 329. V. & *seq.* Aliæ ad Nicomedienses, de exilio Eusebii Episcopi Nicomediensis, 329. IX. Aliæ ad Nicomediensem Ecclesiam, 329. XIII. Ejusdem aliæ ad Eusebium de litteris conscribendis, 330. XXIV. Aliæ ad Athanasium post inventum Arsenium, 333. II. Aliæ ejusdem ad Joannem Episcopum Meletianum, 333. IX. Aliæ de indicendo Tyri Concilio, 344. VIII. Aliæ ejusdem ad Arium, ut ad se veniat, 335. XLIX. Aliæ ad Eusebianos, ut veniant Constantinopolim, 336. III. & *seq.* Constantini Junioris ad populum Alexandrinum pro restitutione Athanasii, 338. II. & *seq.* Constantii tres ad Athanasium, de ejus reditu Alexandriam, 349. III. Ejusdem duæ pro restitutione Athanasii, 349. XIX. Aliæ ad Præfectos Ægypti pro Athanasio, 349. XXI. Aliæ ejusdem datæ post obitum Constantis ad Athanasium, 350. X. Ejusdem de fide scriptæ a Mediolanensi populo non receptæ, 355. X. Aliæ ejusdem ad Concilium Ariminense, 359. XII. Aliæ ad Alexandrinos pro susceptione Georgii, 356. XIX. Ejusdem aliæ adversus Frumentium datæ, 356. XXIII. Aliæ ejusdem ad Ecclesiam Antiochenam adversus Eudoxium & Ætium, 357. LXXVIII. Constantis Imperatoris ad Constantium pro restitutione Athanasii, & Pauli, 348. XIII. Constantinopolitani Concilii adversus Ætium, 359. XCIV. Cyrilli Episcopi Hierosolymorum ad Constantium de apparitione signi S. Crucis Hierosolymis, 353. XXVI. Discipulorum Marcelli ad Episcopos in Diocæsarea exulantes, 347. LXV. Episcoporum in Oriente Semiarianorum contra Arianos, 359. XXXI. Eusebii Nicomediensis, dicti Pamphili, ad Constantiam Augustam veneno plenæ, 324. XCI. Aliæ ejusdem recitata in Synodo Nicæna, 325. LXIV. Aliæ ejusdem & Theognidis ad Synodum Nicænam, 325. LXXVIII. Aliæ ejusdem ad suos tempore Nicæni Concilii, 325. XCIII. Eusebianorum ad Julium Papam indignissimæ, 341. LIV. & *seq.* Eorundem ad Constantem Imperatorem, 342. XL. Eusebii Vercellenis Episcopi ad Constantium Imperatorem, 355. VII. Aliæ ad suos in vinculis

scriptæ, 356. XCII. Aliæ ad Patrophilum, 356. XCV. Aliæ ad Gregorium in Hispania Episcopum, 357. XXXV. Georgii adversus Ætium, 357. LXXVII. Germinii de tertia professione Sirmiana, 357. XXVI. Aliæ ejusdem professionem fidei adversus Arianos continentes, 359. XXXI. Jerosolymitani Concilii ad Alexandrinos, 350. XIII. Ischyra ad Athanasium veniam de illata calumnia petentis, 331. III. Julii Papæ ad Eusebianos, 342. XXVI. Aliæ ejusdem ad Ecclesiam Alexandrinam, 349. VIII. Aliæ ejus nomine falso vulgata, 352. V. Legatorum Sedis Apostolicæ Eusebium Vercellensem ad Synodum Mediolanensem invitantium, 355. VIII. Liberii Papæ subdititiæ de Athanasii damnatione, 352. XIII. Eorum falsitas variis argumentis comprobatur, 352. XVII. Aliæ ejusdem ad Eusebium Episcopum Vercellensem, 353. XX. 354. VI. & seq. Ejusdem aliæ ad Constantium Imperatorem, 354. II. Aliæ ejusdem ad exules Episcopos confessores, 355. XXXVI. Ejusdem aliæ ad Arianos Episcopos, 357. XLII. Aliæ ad Ursacium & Valentem, *ibid.* XLIII. Aliæ ad Vincentium Episcopum Capuanum, 357. XLIV. Luciferi Episcopi ad Florentium de Commentariis a se scriptis pro Athanasio, 356. LXVII. Nicæni Concilii Synodica ad Ægyptios, 325. CXVII. Aliæ ad Silvestrum Papam, 325. CLXXI. Orthodoxorum Concilii Ariminensis ad Constantium, 359. XXVII. Osi Episcopi Cordubensis ad Constantium, 355. LXIV. Pinnes Meletiani de fuga & latebris Arsenii, 332. II. Sardicensis Concilii ad Julium Papam, 347. XXIII. Eadem ex Bibliotheca Petri Pithœi castigatior, 347. XXIV. Ejusdem Concilii circulares ad omnes Ecclesias, 347. XXXVII. Silvestri Papæ ad Nicænam Synodum mendo-sissima, 325. CLXXI. Tyri Concilii ad Dionysium Comitem Synodica, 435. XXIV. Ursacii & Valentis ad Julium Papam & Athanasium, 350. XXI.

Litterarum scholæ in Oriente celebriores sub Constantio, 354. XXVI.

Litteras scribit Constantinus ad Antonium, 328. VII.

Litteris pacificis Athanasii subscribunt omnes Episcopi Catholici, 350. XXIV.

Locus sinister in confessu Synodorum dignior habetur dextro, 325. LVIII. Ejus ratio redditur, *ibid.*

Longinus Episcopus Neocæsariensis Nicæno Concilio interfuit, 325. XXXV.

Lucæ Evangelistæ corpus ex Achaia Constantinopolim quando & a quo translatum, 358. XXV.

Lucianus Donatista Romæ Macrobio sufficitur, 321. IV.

Lucianus Presbyter Antiochenus, sepulcrum ejus Drepani insigni basilica a S. Helena ornatur, 326. LVII. Nova fidei formula Antiochiæ ejus nomine ab Ariani promulgata, 341. XXII.

Lucifer Episcopus Calaritanus erroris arguitur, dum Constantino hæresim impingit, 336. XIV. Ejus ex Sardinia Romam adventus, 353. XX. Ad Constantium a Liberio Papa Legatus mittitur, 354. I. & VI. Legatus Liberii in Concilio Mediolanensi contra Athanasium subscribere recusat, 355. XVII. In Palæstinam relegatur, *ibid.* Defensionem pro Athanasio ad Constantium scribit, 356. LXV. Ejusdem litteræ ad Florentium Magistrum Officiorum de sua scriptione testimonium perhibentis, 356. LXVI. & seq. Infracto animo adversus Constantium multa congerit, 356. LXIX. Scripta sua ad Athanasium mittit, 356. LXXV. Ejus laudes ab Athanasio prædicatæ, 356.

LXXVII. Itemque scriptorum ipsius, 356. LXXVIII. Ejusdem scripta in Græcum conversa, 356. LXXIX. Martyrii gloriam ei invident Ariani, 356. LXXX. Exilii locum sæpius mutare jubetur, *ibid.* Eleutheropoli ab Eutychio Episcopo Ariano male habitus, *ibid.* Pejus tamen a Turbone dicti Eutythii successore, *ibid.*

Lucilius Episcopus Veronensis Concilio Sardicensi interfuit, 347. XI.

Lucius Episcopus a Baptino epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.

Lucius Episcopus Hadrianopolis Romam ad Julium Papam confugit, 342. XLVII. Sub Constantio martyrii coronam assequitur, 348. III.

Lucius Episcopus Moguntinus in Phrygiam relegatus, 353. XXII. Arianorum insidiis strangulatur, *ibid.*

Lumina cum candelabris in funere Constantini, 337. X.

Luminaria in signum lætitiæ accendi solita, 324. LXXXI.

Luminaribus Ecclesiæ S. Petri quot dona colata, 324. LXV.

Lupus Episcopus Tarsensis Catholicus ab Athanasio laudatur, 325. XXXVIII.

Lupus Constantinopolim perdens ex oraculis Sibyllinis, haudquaquam Constantinus dicens, 330. XXXII.

Lustratio a parricidio nulla apud Gentiles, 324. XXIV. Sed bene pro cæde justa & hostium, 324. XXV. & seq.

M

Maeres Episcopus in Perside sub Sapore martyrio coronatus, 344. XVIII.

Macarius Episcopus Jerosolymitanus Nicæno Concilio interfuit, 325. XXI. A S. Athanasio Confessoribus adnumeratur, *ibid.* Litteras accipit a Constantino de erigendo templo Jerosolymorum, 326. XXXI. Eidem a dicto Constantino templum ad Quercum Mambre erigere mandatur, 326. LXVII. Ejus obitus, 331. XIII.

Macarius Legatus a Constante Imp. cum Paulo missus in Africam pro unienda scissa Ecclesia, 348. XIX.

Donatistæ persecutionem in ejus invidiam concitarunt, 348. XXXIII. & seq.

Macarins presbyter Legatus cum Api ab Athanasio ad Constantinum, 329. I. A Meletianis fracti calicis accusatur, 329. IV. 331. XVIII. Illata ei de fracto calice calumnia, in Athanasium conversa, 333. II. Ab Athanasio Constantinopolim mittitur, 333. IV. & seq. In confessum Tyrium vincitur perducitur, 335. V.

Macarius, qui & Arius, Episcopus Petræ in Palæstina, quid in Concilio Sardiceno, 347. XL. Ejus pro fide exilium, 348. II.

Macariana tempora quando cœpta, 348. XVII.

Macariani a Donatistis nominati Christiani, 348. XXXVIII.

Macedonius Episcopus ab Amarquetias epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. *item.*

Macedonius Episcopus a Jurito, *ibid.*

Macedonius cum Paulo de Episcopatu Constantinopolitano contendit, 340. XV. Unus ex Legatis Arianorum ex Concilio Tyrio, 340. XVI. In locum Eusebii Constantinopoli ab Ariani contra Paulum subrogatur, 342. XLIV. Catholicum se simulans, a Mediolanensi Concilio Arianus detegitur, 344. V. Ejecto Paulo Episcopo Constantinopolitano a Constantio restituitur, 351. XXXVI. Ejus abdicatio quando contigerit, 351. XXXIX. & seqq. Ad-

- versus Catholicos Constantinopoli crudeliter agit, *ibid.* Novatianos ob fidem Consubstantialis vexat, 351. XLII. Exquisitis tormentis populum ad suam communionem cogere studet, *ibid.* Ecclesias destruit, 351. XLIV. Corpus Constantini in Ecclesiam S. Acacii Martyris transfert, *ibid.* XLV. Eo auctore cædes magna inter Catholicos & Arianos facta, 351. XLVI. Ab Acacianis damnatur, 359. XCVIII.
- Machetas presbyter Alexandrinus ex Catholico factus Arianus, 336. LVI.
- Macrina alumna Gregorii Thaumaturgi Neocæsareæ vixit, & educavit Basilium, 343. XIX.
- Macrobius Episcopus Donatista Romæ Encolpio etiam Donatistæ sufficitur, 321. IV. Scriptor Ecclesiasticus, 321. VII.
- Magi in Perside hostes Christianorum, 343. XI. XV. 344. XVI.
- Magi, quibuscum Julianus assueverat, 351. X.
- Magi lege Constantini dire exagitati, 326. XCVIII. Nec non Constantii, 356. I. 358. XXVIII. Sub nomine & pallio philosophico latitabant, 358. XXIX. *Vide*, Malefici.
- Magia Christi Cruce opposita evanescit, 328. XIII.
- Magiæ Maximi Ephesi ad Hecatis templum, 351. XI.
- Magiam Philosophi exercebant, 327. XXV. & *seq.*
- Magiæ præstigiæ Jamblichi in balneis Gadarensibus, *ibid.*
- Magiæ artes virtute signaculi & Crucis superatæ, 327. XXVIII. Item aqua benedictæ, 327. XXVII.
- Magistratus nova Constantini sanctione in officio continentur, 325. CCIII.
- Magistratus Novi a Constantino instituti, 330. XXIX.
- Magistratus ambientes & emptores eorum a Constantio lege coerciti, 338. XXVIII.
- Magentii numisma cum Christi nomine, 350. II.
- Magentius auctor necis Constantis, 350. I. Eius functio & proditione, 350. IV. Titulo Christianitatis proditionem occultat, *ibid.* Fictus potius quam verus Christianus, *ibid.* Ei Athanasium studuisse Ariani effingunt, 351. XXXIII. In prælio adversus Constantium ipse quoque Labaro Christi nomine & Cruce insignito utitur, 353. V. A Constantio superatur, 353. VI. Tyrannidis ejus tempus, *ibid.* Fuga lapsus matrem & fratres occidit, *ibid.* Ipse sibi mortem conscivit, *ibid.* Idolorum templa aperuit, & iis sacrificia offerri sivit, 353. XXXII. Eius Acta a Constantio rescissa, *ibid.*
- Maiuma navale Gazæ superstitionibus infame ad Christianam religionem a Constantino convertitur, 326. LXXX. Tempore Juliani Apostatæ pristinis impietatibus inficitur, *ibid.* Sub Theodosio iterum liberatur, *ibid.* Haud procul a deserto Hilarionis situm, 356. XLIX.
- Malchi monachi res gestæ sub Sabiniano Duce, 359. CXXV.
- Malefici sive magi lege Constantini iterum exagitati, 321. XVI. Item Constantii, 357. LXXXV.
- Mamanti martyri a Gallo & Juliano templum erigitur, 345. VII.
- Marathonius Episcopus Nicomediæ creatus a Macedonio, 352. XLI.
- Marcella Romana femina nobilis vitam monasticam auctore Athanasio sectatur, 340. VII.
- Marcellini & Petri basilica a Constantino erecta, 324. CXV.
- Marcellinus cum aliis in necem Constantis conspirat, 350. I.
- Marcellinus Comes unus ex Judicibus cognitoribus in Concilio Sirmiensi, 357. VII.
- Marcellinus schismaticus Luciferianus multorum mendaciorum confarcinator, 357. XXX.
- Marcellus Episcopus Ancyrae, ejus causa in Concilio Jerosolymitano tractata, 335. LVII. In Concilio Constantinopolitano causam dicit, 336. XXIX. In Nicæno Concilio Arianorum hostis fuit acerbissimus, *ibid.* Asterium Sophistam insensum habuit, 336. XXXII. Excusatur, 336. XXXIII. Falsa de eo historia, 336. XXXIV. Ab Athanasio excusatur, 336. XXXV. Agentibus Eusebianis a Constantino in exilium ablegatur, *ibid.* Eusebianos apud Julium Papam accusat, 340. II. Causa ejus Romæ a Julio Papa cognita, 341. L. Fidei suæ libellum eidem Julio offert, 341. LI. Romæ cum aliis exul Julium Papam rerum suarum certiore facit, 342. XLVII. Eiusdem causa in Concilio Sardicensi ventilata, 347. XX. Detestus postea hæreticus Sabellianus, haud levem maculam Sardicensi Concilio inussit, 347. LX. & *seq.* Ab Athanasio rejicitur, 347. XLII. Diu sub Catholico pallio latuit, 347. LXIII. Causa ejus, teste Epiphania ambigua, *ibid.* Discipulorum ejus ad Episcopos in Diocæsarea exultantes epistola, 347. LXV. Post Sardicense Concilium male audit, 347. XLXVI. Ab Arianis in Pseudosynodo Sardicensi hæreticus habitus, 347. LXXXI. Quos errores ipsi impulerint, *ibid.* & *seqq.* Ab iis excommunicatur, 347. LXXXIV. 347. XCVIII.
- Marcellus Episcopus in Campania missus ad Constantium in Gallias Legatus, 353. XVI.
- Marcianus martyr Constantinopoli sub Macedonio, 351. XXXIX. Eius nomine Ecclesia ibidem erecta, *ibid.* Martyrii ejus locus miraculis clarus, 351. XL.
- Marcianus Præses Arianus quid Arimini contra Gaudentium, 359. LX.
- Marcus Silvestro in Pontificatu succedit, 336. I. Eius nomine ad Athanasium litteræ cujus sint fidei, 336. LX. Quamdiu sederit, & quando obierit, 336. LXIII. Res ab eo gestæ breviter recensitæ, 336. LXIV. Episcopo Ostiensi pallium contulit, 336. LXV. In cœmeterio Balbinæ a se facto sepelitur, 336. LXVII. Eiusdem epitaphium, *ibid.*
- Marcus Arethusus Episcopus epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. In Græcum vertit perfidiam Sirmianam, 357. XIII. Tertie Professionis Sirmiensi fuit auctor, 357. XXV.
- Mirchio Badenus martyr nostri temporis, 340. XIV.
- Marchionissa Marchionis Badeni conjux ad fidem Catholicam feliciter conversa, *ibid.*
- Mardonius Ethnicus primus Juliani Apostatæ magister, 357. LXVII. 345. IX.
- Marcas Episcopus martyr in Perside sub Sapore, 344. XVIII.
- Mareotica Acta per Legatos Tyrios qualia, 335. XXXIII. & *seq.*
- Mareotis provincia Ægypti, strenue se quondam Meletiano schismati opposuit, 328. II. Eiusdem Provinciæ Clerici scribunt ad Concilium Tyrium, 335. XXXI. Eorumdem libellus datus Præfectis Ægypti, 335. XXXIII.
- Mares Chalcedonenfis Episcopus Arianus, 325. XL. Formulæ Nicænæ fidei subscribere noluit, 323. LXXVI.
- Mariæ Virginis basilica a Constantino in Galiliis ædificata, 324. CXVI. In eaque raræ magnitudinis columnæ miraculose erectæ, *ibid.* Eidem civitas Constantinopolitana a dicto Constantino dedicata, 330. IV.
- Marianus civis Romanus Constantinopoli insignis memoriæ, 330. XXVII. A Constantino Jerosolymam ad dedicationem templi curandam missus, 335. XLIII.
- Marianus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.

- Martialis poeta abstinuit ab imitatione Sotadis, 325. LXXXII.
- Martinus Episcopus Turonensis ab Imperatore licet invito honoratur, 325. XXVIII. Monachismum in Gallias invexit, 328. XXII. Ejus ætas & Baptismus, 351. XVII. Quando militiæ adscriptus, & quando cessarit, 351. XVIII. Missionis ejus causa, 351. XXII. Adhuc miles donativum respuit, 356. CXXIV. Sub Juliano in Galliis militans justam petit missionem, *ibid.* Futuram victoriam prædicit, 356. CXXV. Fidei causa multa passus, 358. XX. Mansit in Monasterio Mediolanensi, *ibid.*
- Martyres in Perside sub Sapore Rege, 343. X. & *seqq.* 344. XIV.
- Martyres Hadrianopolitani sub Constantio, 348. III.
- Martyribus memorias Constantinus erigendas curavit, 326. LXXXII.
- Martyrum immensi cruciatus, ex Constantini edicto apparent, 324. LXXXVII.
- Martyrum reliquiæ mirifice illustratæ per Constantinum, 324. CXIV.
- Martyrum reliquias venditabant pseudomonachi, 328. XXXII.
- Martyrium appellatum templum Jerosolymitanum, 326. XXXV.
- Martyrium affectantes Donatistæ sibi ipsis mortem inferebant, 331. XI.
- Martyrium falsum Donatistarum a Concilio Carthaginensi improbatum, 348. XLII.
- Martyrius Episcopus Arianus Legatus ad Constantem, qualis esset a Concilio Mediolanensi detegitur, 344. V.
- Martyrius Constantinopoli sub Macedonio martyrio afficitur, 351. XXXIX. *Ibidem* Ecclesia ejus nomine erecta, 351. XL. Locus martyrii ejus a spectris expurgatus, miraculis clarus, 351. XLII.
- Marulus Donatista occisus pro martyre a suis habitus, 348. XXXII.
- Massaliani hæretici ex Monachis orti, 328. XXXIII.
- Maternus Episcopus Mediolanensis idem cum Julio Firmico Materno, 337. LXXIV. 346. IV.
- Mathematici & omnes divinatores lege Constantii vetiti, 358. XXVIII.
- Matrimonium inter Christianos esse Sacramentum, 339. XX.
- Matrimonium inter Judæos & Christianos publico Constantii rescripto vetitum, 339. XXI.
- Maureandes Corepiscopus cum Clericis suis sub Sapore a Persis captivus abducitur, 344. XVIII.
- Mausoleum Helenæ Romæ a Constantino erectum, 326. LXIV.
- Maxido dux Circumcellionum in Africa, 348. XXVII.
- Maximus Treverensis Episcopus Athanasium exulem honorifice excipit, 336. XXI. Athanasio Constantem Imp. alloquenti adfuit, 346. IV. Concilio Sardicensi interfuit, 347. XI. Missus ad Constantium a Magnentio Legatus, 350. XXVIII.
- Maximi Taurinensis locus de Eusebio Vercellensi elucidatus, 355. XXI.
- Maximus Episcopus Jerosolymitanus Macario succedit, 331. XIII. A Paphnutio confessore e confessu Tyrio subducitur, 335. XXXVII. Concilio Antiocheno interesse detestatur, 341. VI. In adventu Athanasii Jerosolymis Concilium cogit, 350. XI. Semper favit Athanasio, 350. XIV.
- Maximus Episcopus Moguntinus Lucio ab Arianis in exilio strangulato sufficitur, 353. XXII.
- Maximus Episcopus Neapolitanus Catholicus ab Arianis dira passus, 359. LXI.
- Maximus Præfectus Urbis sub Constantino, 319. XXVIII.
- Maximus Ephesus philosophus magister Juliani post Mardonium, 345. VIII. Ejus præstigiæ in templo Hecatis coram Juliano editæ, 351. XI.
- Maximus Ægypti Præfectus, 354. XVII.
- Medicæus Cardinalis Archiepiscopus Florentinus, qui postmodum ad Pontificatum assumptus Leo XI. Appellatus fuit, S. Agnetis basilicam colabantem restituit & exornavit, 324. CVIII.
- Medici habitu Episcopus Patriarcham Judæorum baptizat, 327. XIX.
- Mediolanum quomodo dicatur Metropolis Italiæ, 355. XXV.
- Mediolanense Concilium Arianorum sub Constante, 344. V. 346. III.
- Mediolanense Concilium sub Constantio, in quo Valens & Ursacius sponte poenitentiam agentes reversi sunt ad Ecclesiam, 350. XVIII. Quando celebratum, 350. XX. Aliud sub eodem Constantio, 355. II. Qui & quot Episcopi ad illud convenerint, 355. III. Dicendum merito factio sceleratorum, 355. IV. Legati Apostolici ad illud accedere detestantur, 355. V. Ejus ad Eusebium Vercellensem epistola, 355. VI. Ex ecclesia in Palatium transfertur, 355. X. Transfationis ejus causa, 355. XI. Eiusdem Acta, 355. XIII. & *seqq.*
- Mediolanensis populus non recipit epistolam Constantii de fide, 355. X. Mira ejusdem populi constantia in fide catholica tuenda laudatur, 355. XII.
- Mediolanensis Ecclesia vitæ monasticæ instituta suscepit, 328. XXXI. A Novantibus Romanæ præstigiæ, 355. XXV.
- Mediolanensium Episcoporum vera successio, 337. LXXIII. 346. IV. A Panvinio perperam texta, 337. LXIV.
- Meletius Lycopolis Episcopus, temeritas ejus in Nicæno Concilio repressa, 325. CXIX. Facinorosa ejus præsumptiones, 326. VII. Contra decreta Nicæna Arsenium Episcopum ordinat, *ibid.*
- Meletius in locum Eustathii subrogatus Episcopus Sebastenus, 359. CXIX.
- Meletiani Arianis junguntur, 325. CXX. Iterum ad schisma redeunt, 326. VII. Quando cum Arianis conspirare cœperint, 326. VIII. Conquesturi de Athanasio ad Constantinum properant, 326. XIV. In Athanasium calumnias struunt, 326. XV. Privilegiis Catholicæ Ecclesiæ clericis concessis a Constantino privantur, 326. XVI. Rursum in Athanasium insurgunt, 329. I. Eorundem ad Imperatorem Constantinum Legatio, *ibid.* Cum Eusebianis iterum in Athanasium conspirant, *ibid.* & 331. I. Ischyram contra Athanasium fovent, *ibid.* Constantinus eos litteris suis detestatur, 333. II. & *seq.* Eorum partes in Concilio Tyrio, 335. X. & *seq.*
- Meletiani clerici descripti ab Alexandro, 325. CXXII.
- Meletiani Episcopi per errorem laudati ab Euphancio, *ibid.* & 326. IX. XII.
- Meletianum schisma, de eo quid in Nicæno Concilio statutum, 325. CXVIII.
- Memoriæ Martyrum Constantinopoli a Constantino erectæ, 330. XIX. Item alibi, 326. LXXXII.
- Mendaciis & calumniis niti hæreticis familiare est, 347. LXXIX.
- Mennas Martyr, ejus Ecclesia Constantinopoli erecta, 330. XIX.
- Menophantes Episcopus Ephesi Arianus, 325. XL. Qua occasione Nicænae fidei subscripserit, 325. XLVII. Pseudosynodo Sardicensi subscripsit, 347. CV.
- Mercatores tantum teneri ad solvendum Chryfargyrum, 330. XXXVI.
- Mercatores diu ante Constantinum pendebant tri-

- tributum Aurum negotiatorum dictum, *ibid.*
 Mercurialis Episcopus Livienſis quo anno obierit, 359. LX. Falsa de eo in Actis S. Gaudentii narrata, *ibid.*
 Meretrix accuſat Athanaſium in Conventu Tyrio, 335. XIV.
 Meretrix intromiſſa a Stephano Ariano Episcopo Antiocheno in cubiculum Legatorum, 348. VIII. & *ſeq.*
 Meretricibus tributum impositum, 330. XXXVI.
 Meropius Philoſophus duos puerulos ſecum ad Indos ducit, 327. VIII.
 Metrodorus Philoſophus peregrinatus ad Indos, *ibid.* Ejus memoria ab Eunapio Ethnico hiſtorico ſuppreſſa, 327. I.
 Metropolis Ægypti, 325. CXXVII.
 Michaelis Archangeli templum, Conſtantinopoli a Conſtantino erectum, Michaelium appellatur, 330. XIX. & *ſeq.* Ejusdem apparitio, ibidem facta, *ibid.*
 Migdonius fluviuſ a Sapore impellitur in Niſibin obſeſſum, 338. XXI.
 Milites Conſtantinus Deum precari docuit, 322. XIV.
 Militum filii quoto ætatis anno militiæ adſcribendi, 351. XIX.
 Militum laureæ Chriſti nomine inſignitæ, 351. VII.
 Militari teſtamento plus cæteris Conſtantinus favit, 334. X.
 Militiæ vitandæ cauſa quænam a quibusdam excogitata, 320. XXI.
 Militiæ deſertores femineo habitu a Conſtantino induti, 337. XXVI.
 Milles Episcopus martyr in Perſide ſub Sapore, 344. XVIII. Everſa urbe cui præerat, Jeruſolyman peregrinatur, 344. XIX.
 Miracula fidem Chriſtianam confirmant, 328. XV.
 Miraculum editum in erectione baſilicæ Dei Genitricis Mariæ, 324. CXVI. Aliud quo Valentinianus Imperator compulſus eſt aſſurgere S. Martino, 325. XVII. Aliud in baptizatiõne Gregorii patris Gregorii Nazianzeni, 325. XXX. Alia Spiridionis Episcopi, 325. XXXVII. Aliud in erectione templi in monte Olivarum Jeruſolymis, 326. XL. Aliud in S. Crucis inventione, 326. XLVI. Aliud de ejuſdem S. Crucis incremento, 326. L. Aliud de fræno equi Conſtantini, 326. LIII. Aliud in ædificatione primæ Eccleſiæ apud Iberos, 327. CXIV. Aliud de aqua a Joſepho Judæo in nomine Jeſu benediſta, præſtigias Judæorum tollente, 327. XXVII. Alia in Eccleſia S. Michaelis Archangeli in ſuburbio Conſtantinopolitano patrata, 330. XXI. Aliud, quo Niſibis urbs ab hoſtibus obſeſſa defenditur, 338. XXI. Aliud quo eadem ab obſidione liberatur, 338. XXII. Aliud de mortuo reſuſcitato a Parthenio Episcopo Lampſaci, 337. XLI. Aliud de Eccleſia Dei, quæ cum deſcritur ab amicis erigitur ab adverſariis, 357. XIX.
 Mocii martyris Eccleſia Conſtantinopoli a Conſtantino erecta, 330. XIX.
 Mocius Episcopus in Perſide ſub Sapore martyrio affectus, 344. XVIII.
 Molinæ deſenſor inſignis imperitiæ ſugillatur, 325. CXXXV.
 Monachi nomen unde, 340. IX. Nomen quidem novum, ſed res ipſa vetus, *ibid.*
 Monachi nomen execrantes hæretici omnium peſſimi, 340. X.
 Monachi ab Athanaſio in Episcopos alleſti, 328. XXIII.
 Monachi deviantes & apoſtatae plurimi facti hæreſiſtræ, 328. XXXIII.
 Monachi Ægypti pro Athanaſio ſolicitæ, 336. XVII.
 Monachi inobedientes quomodo coercendi, 341. XXXV.
 Monachis proficientibus nulli meliores, monachis deficientibus nulli deteriores, 328. XXXII.
 Monachiſmus. *Vide*, Monachiſtica vita.
 Monachorum diverſa genera, 328. XXVI.
 Monachorum genus deterrimum quod, *ibid.* 328. XXVI.
 Monasteria multa ab Antonio erecta, 328. XVII.
 Monasteria ab Eccleſia Romana primo intra Urbem, vel in ſuburbis ædificari cœpta, 328. XXI.
 Monasterium virginum S. Pachonii, 328. IV.
 Monasterium Mediolani in ſuburbis erectum, 328. XXI.
 Monachiſtica vita & inſtitutio latiffime ſub Conſtantino propagata, 328. XVIII. Etiam a feminis ſuſcepta, 328. XX. & *ſeq.* 340. VII.
 Ab Eufebio Vercellenſi Episcopo primum Clericali junſta, 337. LXVII. & *ſeq.* A S. Martino in Gallias inveſta, *ibid.* In Africam a S. Auguſtino, *ibid.* Roman vero & in Occidentem ab Athanaſio, 340. VII. Ad Gothos demum ab Audæo propagata, 341. XL. Quando etiam intra civitates inveſta, 340. VIII. Episcopatuſ optime congruit, 328. XXIII.
 Monachiſti nominis primi adverſarii Donatiſtæ, 340. X.
 Monachiſticum nomen novum, res antiqua, 340. IX.
 Moniales in Eccleſia antiquitus, 328. XX. Earum admirandus profeſtus, *ibid.* Earumdem vitæ inſtitutum, 328. XXI.
 Mons Olivarum inſigni ab Helena templo ornatur, 326. XXXIX. Miraculum in ejus ſtructura quale acciderit, 326. XL.
 Monſtra tam terræ quam maris sæpe viſa, 343. I.
 Montanus Palatinus ſiſta Conſtantii epiſtola adverſus Athanaſium agit, 351. XXXIII. 354. XVII.
 Montaneſes dicti Donatiſtæ, 322. IV. Unde id nomen aucupati, *ibid.*
 Mortis Conſraternitas quando cœpta, & quando reſtituta, 336. LXXXVI.
 Mortua in Crucis inventione ſuſcitata, 326. XLVII.
 Mortuis non obſtreſtandum, 326. LX.
 Mortuis ſepeliendis Societas ſive Collegium a Conſtantino inſtitutum & privilegiis auctum, 336. LXXXVI.
 Muliercula Accuſatrix Eufathii quid paſſa, 340. XXV.
 Muſiſcentia Conſtantini erga Eccleſias poſt Nicænum Concilium, 325. CXCIII.
 Muſianuſ Comes & Heſychiuſ Caſtrenſis quo ſine ab Arianiſ ad Concilium Sardicenſe invitati, 347. XIII.
 Muſarum Hæliconidum ſimulacra ludibrio a Conſtantino expoſita, 326. LXVIII.
 Muſoniuſ profeſſor Atheniſ ſub Conſtantino, 354. XXV.
 Muſoniuſ Episcopus deſunctuſ Nicæno Concilio ſubſcripſiſſe dicitur, 325. CLXXXII.
 Muſoniuſ Episcopus quid in Concilio Ariminenſi ſuggeſſerit, 359. XLI.

N

- Narciffuſ Episcopus ab Anapoli, epiſtola Pſeudofynodi Sardiceniſ ſubſcripſit, 347. CV.
 Nardinum oleum piſticum pro luminariſ Eccleſiæ a Conſtantino oblatum, 324. LXV.
 Natalitia Sanctorum in Eccleſia exacte celebrari ſolita, 319. XXVII.
 Neſtariuſ Episc. Vienneniſ claruſ ſub Conſtantino, 337. XLVII.
 Negotiatores. *Vide*, Mercatores,

- Neophasi ex Concilii Nicæni decreto non ordinandi, 325. CLV.
- Neocæsarea in Ponto, excepta Ecclesia, terræmotu subversa, 343. XVIII. Cunabula S. Basilii, 343. XIX.
- Neocæsariensis Ecclesia florentissima usque ad Basilii tempora, *ibid.*
- Nepotianus Tribunus a Constantino in Superiorem Phrygiam jam defectionem molientem cum copiis missus, 326. LXXXVII.
- Nepotianus, Constantini ex sorore nepos, Athanasium Romam venientem hospitio excipit, 340. V. Constante a Maxentio e vivis sublato, Romæ sibi Imperium arripit, 350. VIII. Ab Aniceto Præfecto occiditur, *ibid.*
- Nero expiationem a cæde matris frustra quaerit, 324. XXVI.
- Nestoriani falsas epistolas nomine Julii Papæ supponunt, 352. VI.
- Nestorius Episcopus Pseudosynodi Sardicensis epistolæ subscripsit, 347. CV.
- Nestorius Præfectus Augustalis in Ægypto, 342. XXV. 349. XXI.
- Nicæa Bithyniæ civitas delecta ad Synodum celebrandam, 325. XIV. Illuc Episcopi ex toto Orbe convocati, *ibid.* Mira quædam ex Concilio ibi celebrato est consecuta, 325. CLXXXV. Ibidem Arianis sub Constantio Concilium celebrandum decernunt, sed frustra, 358. VI. & seq.
- Nicææ Thraciæ Concilium convocatur a Constantio Imperatore, 359. XXVIII. Ejus blasphemia ab Arianis, quasi Nicæna Bithyniæ fidei formula promulgata, *ibid.*
- Nicænum Concilium quando convocandum, unanimiter a Pontifice & Imperatore decernitur, 324. CXXVIII. Quorum persuasione a Constantino indictum, 324. CLXI. & seq. Quo anno fuerit celebratum, 325. I. IV. Etiam ex testimonio Attici, 325. VIII. Et qua de causa, 325. II. XII. Triennio id perdurasse asserentes redarguuntur, 325. VI. & seq. Eodem anno & cœptum fuit & absolutum, 325. VII. Vulgata ejus inscriptio erroris arguitur, *ibid.* VIII. & seq. Non sub Julio sed sub Silvestro Papa celebratum, *ibid.* & seq. Ex quibus provinciis Episcopi ad illud convenierint, 325. XV. Et quot, 325. XVIII. Quique inter eos illustriores, 325. XIX. Confessum ejus præcesserunt disputationes aliquæ, primo cum Gentilibus philosophis, 325. XLV. Deinde cum Ario, 325. L. Ejus confessus quomodo se habuerit, 325. LII. LVI. Quomodo Imperatoris ad dictum Concilium ingressus, 325. LIII. Omnium in eo de fide suffragia Constantinus voluit esse libera, *ibid.* In eodem Eustathius Antiochenus, brevi admodum ad Imperatorem habita Oratione, hymnum Deo canit, 325. LIV. Constantinus ibidem postea ad Patres orationem habuit, 325. LIX. Acta ejusdem Concilii deperdita, alia supposita, collecta alia ex fragmentis magis vera, 325. LXI. Actorum eorumdem ordo, *ibid.* Arij ibi lecta primo loco blasphemia, & Eusebii Nicomediensis litteræ recitata, 325. LXIII. & seq. Alexandrinæ Synodi ibidem Acta producta, 325. LXV. Quid in eo Concilio Constantinus, 325. XLI. In gratiam Constantini eidem Arianis subscribunt, 325. LXXII. LXXVI. Cur idem Concilium Spiritus sancti Divinitatem non pluribus statuerit, 325. LXXIV. & seq. Arium & Arianos penitentes recipit, 325. LXIX. Quid de Paschatis tempore definierit, 325. CII. Decretum de Paschate quomodo conceperit, *ibid.* & CV. Paschalis Cycli calculum Alexandro Episcopo Alexandrino consiciendum committit, 325. CX. De die Dominico celebrando quid statuerit, 325. CXV. Meletianum schisma componit, 325. CXVI. Ejus ad Ægyptias litteræ, 325. CXVII. Ejusdem de iisdem decretum, *ibid.* Quid de Meletio ipso statuerit, 325. CXVIII. De Paschatis celebratione quid decreverit, 325. CXX. Sextus ejus canon Meletianorum occasione statutus, 325. CXXIII. Ejusdem canonis lectio & interpretatio, *ibid.* & seqq. Romanæ Ecclesiæ primatum agnoscit, *ibid.* Quid de Jerosolymitana Ecclesia statuerit, 325. CXXXVIII. Quid de Novatianis decreverit, 325. CXLII. Quid de Paulianis & Cataphrygis, 325. CXLIV. Lapsos tempore persecutionis quomodo receperit, 325. CXLV. Ejusdem Canones aliquot adversus delinquentes statuti, *ibid.* De se castrantibus quid statuerit, 325. CXLVI. Clericos cum feminis habitare prohibet, 325. CXLIX. Clericorum cælibatum firmat, non destruit, 325. CL. Clericos fœneratores coerct, 325. CLIII. Ne Diaconi Presbyteris Eucharistiam ministrarent interdicit, *ibid.* Diaconorum quorundam fastum reprimit, *ibid.* Translationes Clericorum in diversas sedes inhihet, 325. CLIV. Neophytos non ordinandos decernit, 325. CLV. De Episcoporum ordinatione quid statuerit, 325. CLVI. Ne excommunicatus ab uno, ab altero Episcopo recipiatur vetat, *ibid.* Provincialia Concilia ex ejus decreto quotannis bis celebranda, *ibid.* Canon ejus de Libris hagiographis, 325. CLVIII. Alius de Bigamis non ordinandis, 325. CLIX. Item alius de Appellatione ad Romanum Pontificem, 325. CLX. Alius item de Provocatione, a minori Synodo ad majorem, 325. CLXI. Nec non alius de consicienda Formata, 325. CLXII. Ejusdem Canonis declaratio, 325. CLXIII. Ejus ad Silvestrum Papam litteræ, 325. CLXXXI. Hymnum Glorificationis recepit & auxit, 325. CLXXXIII. & seq. In eo mysteria quædam in numero & nominibus Patrum observata, 325. CLXXXI. Etiam a duobus defunctis Episcopis subscriptum dicitur, 325. CLXXXII. Ejusdem finis & præconia, 325. CLXXXIII. Nicææ civitati quid præstiterit, 325. CLXXXV. Ex aliis Provincialibus Conciliis toto Orbe vulgatum, 325. CXCVII. A Silvestro Papa confirmatum, 325. CLXXII. CXCIX. Item a Julio Papa, 337. LXXVIII. Antiochiæ exploditur, 341. XVIII.
- Nicææ fidei formula ab Oso scripta, 325. LXXIII. Ei in Concilio Sardicensi nihil additum, 347. XLIV. Damnatio ejus in posteriori Concilio Ariminensi ab Arianis acclamata, 359. XLIII.
- Nicænorum Canonum differentia, 325. CXLV. Eorumdem numerus, 325. CLVII. CLXXX.
- Nicænum Symbolum ex epistola Athanasii ad Jovianum Imp. ab Auctore descriptum, 325. LXXIII. Quando cœptum cani in Ecclesia, 325. CLXXXVIII.
- Nicephorus de tempore quo duravit Nicænum Concilium, arguitur, 325. VI. Et de eodem Concilio sub Julio celebrato, 325. X. Etiam de Gregorio Episcopo Armeniæ, quem Nicæna Synodo interfuisse asserit, 325. XXVII. Denique in rebus de Theophilo recensitis, 354. XII.
- Nicolaus Episcopus Myræ Concilio Nicæno interfuit, 325. XXXVI. Innoxios liberat, 326. LXXXVIII. Per visum Constantino apparet, 326. XCIII. Itemque Ablavio, *ibid.* Innotescit Constantino, & muneribus donatur, 326. XCIV. Ejusdem obitus & effigies qualis, 326. XCV. Ex ossibus ejus unguentum scaturit, *ibid.* Ejus occasione quid a Constantino sancitum, 326. XCIX.
- Nicomedia horrendo terræmotu concutitur, 358. II. Ibidem Cecropius Episcopus opprimitur, 358. IV. Ei terræmotum hunc imminere prædixerat Arsacius, 358. V.

- Nicomediensis Ecclesia sumptuosissime a Constantino erecta, 326. LXV. Eadem fulmine tacta quando conflagravit, 331. V.
- Nicomediensis Synodus a Constantio indicta, divinitus impeditur, 358. I.
- Nilus fluxus, turpibus sacris abolitis, uberior redditus, 326. LXXVII.
- Nisibis a Rege Persarum obsessa, 338. XX. Ab ejus Episcopo Jacobo miraculose defenditur, 358. XXI. Ejusdem Jacobi patrocinio, hostibus in fugam actis, ab obsidione liberatur, 338. XXII.
- Nobilissimatus dignitas, quæ, 336. XXVII.
- Noconius Episcopus a Troade epistolæ Pseudosynodi Sardicenis subscripsit, 347. CV.
- Noctis simulacrum velum obtendens quid innuat, 337. XIX.
- Noe dolabra Constantinopoli asservata, 330. XV.
- Nomen Dei a Judæis in Gazophylacio asservatum putatur, 327. XXXII.
- Nomina clericorum Meletianorum cur Alexander Episcopus Alexandrinus, describi voluerit, 325. CXXII.
- Nomina Episcoporum qui epistolæ Pseudosynodi Sardicenis subscripserunt, 347. CV. Aliorum, qui in condemnationem Athanasii, 355. XXII.
- Nomine Jesu Josephus adhuc Judæus operatur miracula, 327. XXXI.
- Nonnius Episcopus a Laudocia epistolæ Pseudosynodi Sardicenis subscripsit, 347. CV.
- Novatiani quomodo recepti in Nicæno Concilio, 325. CXLIII. Constantini rescripto exagitati, 326. XVII. A Constantino numerati potius inter schismaticos, quam inter hæreticos, 326. XIX. Non tantum schismatici, sed & hæretici fuerunt, *ibid.* A Novatiano Historico laudati, 326. XXIV. Dire a Macedonio ob fidem Consubstantialis vexati, 351. XLII.
- Novatianorum causa in Concilio Nicæno tractata, 325. CXLII.
- Novennalis Cycli quis auctor, 325. CXIII.
- Novitas vocum quæ caret culpa, haudquaquam vitanda, 359. LXXXIII.
- Numerus Aureus Paschalis dñei quotannis celebrandi facilis index, 325. CXIII.
- Numerus Episcoporum Nicæni Concilii, 325. XVIII.
- Numerus Nicænorum canonum, 325. CLVII. 325. CLXXX.
- Numerus litterarum in Formatis positarum, 325. CLXIII.
- Numisma Constantii cum Labaro Cruce & Christi nomine insignito, 353. III. Ejusdem aliud cum dracone Cruce transfixo, 325. CCVI. Aliud ejusdem in cælum relati, 337. XVIII. Ejusdem alia Deum precantis effigiem exprimentia, 325. CCVI. Ejusdem aliud cum Daphne, 351. IV. Crispi Cæsaris cum imagine Salvatoris, 324. XV. Elucidatur & defenditur, 324. XIV. Decentii, Christi nomine insignitum, 350. III. S. Helenæ ad superos relatæ, 326. LI. Magnentii, Christi nomen præferens, 350. II. Aliud ejusdem, ubi draco pede calcatus habetur expressus, 325. CCVI.
- Numismata grandiora ab usualibus nummis distincta, in quem usum ab Imperatoribus causa, 353. IV.
- Nummi usuales aurei cum imagine Constantini cujus ponderis essent, 330. XL.
- Nuptiæ Constantii Cæsaris cum Eusebia, 336. XXIII.
- Obeliscus omnium maximus, Thebis a Constantino, si supervixisset, Constantinopolim transferendus, 330. VIII. Jussu Constantii Alexandria Romam delatus, in Circo Maximo erigitur, 357. LXXXIV. A Sixto Papa V. in Lateranum translatus Christi gloria consecratur, *ibid.*
- Oblatio Constantii Imperatoris a Liberio non recepta, sed ejecta, 355. XLIV.
- Oblationes ad Ecclesiarum ornatum & Dei cultum augendum olim etiam usitatae, 329. I.
- Occidens monastica instituta auctore Athanasio accipit, 340. VI.
- Occidentalis Ecclesia dira persecutione post Concilium Mediolanense vexata, 355. XXXVI.
- Oecumenicum Concilium quodnam dicendum, 347. VII.
- Olivarum mons Jerosolymis Ecclesia ab Helena exornatus, 326. XXXIX. In Ecclesiæ ejus structura quid miri acciderit, *ibid.* & *seq.*
- Olympius Anarum Episcopus post Concilium Sardicense ab Arianis in exilium missus, 348. III.
- Olympius Comes ex Judicibus cognitoribus in Concilio Sirmiensi, 357. VII.
- Olympius Episcopus Doliceus epistolæ pseudosynodi Sardicenis subscripsit, 347. CV.
- Olympii duo Episcopi in condemnationem Athanasii subscripserunt, 355. XXII.
- Onager facinus de intromissa meretrice ad cubiculum Legatorum ex Concilio Sardicensi a Constantio ad Antiochenos missorum fatetur, 348. XI.
- Optati Milevitani Commentarii locus decurtatus restitutus, 348. XLIV.
- Optatus Patricius occisus, 337. LIII.
- Oraculum Sibyllæ Erythrææ de Ario, 319. XV. Aliud Apollinis de Christianis, recitatum a Constantino, 324. LXXXV. Diræ persecutionis causa, *ibid.*
- Oratio Constantini ad Senatum in basilica Ulpia, 324. LXXXVII. Alia ejusdem in Synodo Nicæna, 325. L. Ejusdem alia funebris, ab eo sub vitæ finem recitata, 337. V. Eusebii in Vicennialibus Constantini dicti, 325. CLXXXVII. Eustathii habita in Nicæno Concilio, 325. LV.
- Orbis Catholicus quomodo se tempore Ariminensis Concilii Arianum esse ingemuerit, 359. XLV.
- Ordinari quæ prohibeantur Episcopi, 325. CLV.
- Ordinatio Episcoporum qualiter facienda, 325. CLVI.
- Ordinationes a propriis Episcopi neglectas, viciniore Episcopi supplere tenentur, 347. LIV.
- Origenes cur non in Nicæno Concilio damnatus, 325. LXXIV. Illud secum sentire Ariani falso jactitant, 344. XIII.
- Origenistæ hæretici ex monachis orti, 328. XXXIII.
- Orientales destruunt Sirmianam blasphemiam, 357. XXIII. & *seq.* Quid ad eos Hilarius scripserit, 358. XVIII.
- Orientalis Ecclesiæ post Concilium Constantinopolitanum immensa persecutio, 359. CXII. 360. I.
- Osius Episcopus Cordubensis in Ægypto generale Concilium celebrat, 319. XXII. Cur in unaquaque Synodo principem semper locum tenuerit, 319. XXV. Baptismi Constantini auctor putatur, 324. XXVII. Ad Orientales ob discordias Paschatis causa obortas mittitur Legatus, 324. CLXI. Nicæno Concilio Silvestri Papæ loco præfuit, 325. XX. Fidei formulam in eodem Concilio concepit, 325. LXXII. Munus ejus in Concilio Sardicensi fuit, singulorum rogare sententias, 347. X. 347. LI. & *seq.* Arianis in Concilio Sardicensi quid promiserit, 347. XVII. A Constantio tentatur,

○ Littera in duas partes ab Audianis in quem usum divisa, 341. XLIII.

○ Oasis Ægypti pars Catholicorum exilio celebris, 356. XLVI.

tur, 355. LXI. Ad suam Ecclesiam remittitur, 355. LXII. Litteris Constantii Imperatoris iterum tentatur, 355. LXIII. Quid ad eum rescripserit, 355. LXIV. Defendit Athanasium, 355. LXV. Iterum a Constantio accersitur, 355. LXVIII. Invitus ad Concilium Sirmiense perductus, 357. II. Ejus & Potami nomine blasphemia Sirmiensis vulgata, 357. XIV. Vi coactus contra Athanasium subscripsit, *ibid.* Ejus lapsus nullum affert Ecclesiae præjudicium, 357. XVI. Lapsus ejus a Sanctis Patribus lugetur, 357. XVII. Quem finem sortitus sit, 357. XXIX. & *seq.* Resipuit, poenitensque facti decessit, 357. XXXI. Obitus ejus quando contigerit, 357. XXXIV. & *seq.*

Osroena Ecclesia florens sub Constantino, 325. CCXXII.

Osiensis Episcopus ei pallium a Marco Papa collatum, 336. LXV.

Otho Imperator lanceam Constantini Imperatoris a patre Henrico accepit, 325. CCVII.

Oxyrinchus Civitas, cives ejus Arianos detestantur, 336. LV.

P

PAchomius, monasterium ejus sanctus Athanasius invisit, 328. III. Ejusdem vivendi modus Romam a dicto Athanasio illatus, 340. VII.

Palæstini qui contra Athanasium subscripserant, palinodiam recantant, 350. XI.

Palatini lege Constantini cohibiti, 325. CCIII.

Palatium pro Ecclesia habent Ariani, 355. X.

Palatium Constantini quibus picturis ornatum, 325. CCVII.

Palladium Troja Constantinopolim a Constantino translatum, 330. XV.

Palladius Magister Palatii sub Constantio, 350. XXIX. Athanasio litteras securitatis a Constantio detulit, 354. XVIII.

Pallia dicta omnia operimenta sacra eademque Crucibus ornari solita, 336. LXVI.

Pallium Episcopale ornamentum a Romano Pontifice dari solitum, 336. LXV.

Pallium Athanasii, symbolum Catholicæ fidei, 343. VIII.

Pamphilus Presbyter Cæsariensis, bibliotheca ejus nullam jacturam passa, 330. XXIV.

Pan idolum a Constantino sublatum, 326. LXXII.

Pancratius Episcopus a Pernafo epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.

Pancratius presbyter Romanus a Liberio ad Constantium Legatus, 354. I. Nolens subscribere contra Athanasium in Concilio Mediolanensi, in exilium mittitur, 355. XVII.

Panegyricum carmen artificiosissimum ad Constantinum Imp. scribens Porphyrius Poeta, ab exilio revocatur, 325. LXXXIX.

Panis a Domino multiplicati reliquiae Constantinopoli asservatae, 330. XV.

Pantagathus Episcopus a Gallia epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.

Panvinus item de successione Episcoporum Mediolanensium erroris arguitur, 337. LXXIII.

Papas Episcopus martyr in Perside sub Sapore, 344. XVIII.

Papia lex de decimatione a Constantino abrogata, 320. VI. Quoties & a quibus decurtata, 320. X.

Papia lex fiscale rete, 320. XIV.

Paphnutii plures, & diversæ fidei, 325. XXIV.

Paphnutius alter Thebaidis superioris Episcopus strenue se Ario opponit, 325. XXIII. Nicæno cuidam canoni quomodo obstiterit, 325. CXLIX. In Concilio Tyrio pro Athanasio pugnat, 335. XXIII. Apprehensa manu Ma-

ximi Episcopi Jerosolymitani e confesso Tyrio discedit, 335. XXXVII.

Paphnutius confessor Meletianorum ad Constantinum Legatus, 326. IX. Qualis fuerit, 326. XI.

Parricidii expiatio apud Gentiles nulla, 324. XVII. & *seq.* 324. XXV.

Pars dextera minus digna sinistra est habita in confesso Synodali, 325. LVIII. Et quare, *ibid.*

Parthenius Episcopus Lampfaci vir insignis quando claruerit, 337. XXXVIII. Idolorum templa diruit, & Ecclesiam ædificat, 337. XL. Mortuum ad vitam revocat, 337. XLI.

Paschalis temporis Aureus numerus facillimus index, 325. CXIII.

Paschatis diversimode celebrari soliti causa Ecclesia Aiana diffusionibus agitata, 324. CLX. Qui populi a communi ritu discreparint, 324. CLXI.

Paschatis temporis quæstio in Nicæno Concilio agitata, 325. CII. & *seq.*

Paschatis decreto dies & Consules apposti, 325. CIII.

Paschatis tempus unum omnibus a dicto Concilio præfixum, 325. CVI. Idem Concilio Antiocheno stabilitum, 341. XXXVII.

Paschatis cyclus ex decreto Nicæni Concilii institutus, 325. CX. Ejus conficiendi cura Alexandro Episcopo Alexandrino demandata, *ibid.*

Paschatis calculus omnibus communicandus ab Alexandrino Episcopo quotannis Romano Pontifici mitti solitus, *ibid.*

Paschatis temporis Episcopi Alexandrini quamdiu fuerint promulgatores, 325. CXI.

Paschatis Synaxes & Pentecostes frequentissimæ, 350. XXXII.

Pascentius Comes Arianus quid cum sancto Augustino, 357. XLVIII.

Paterius Ægypti sub Constantino Præfectus, 319. XXI.

Patherius Rhetor insignis sub Constantino claruit, 337. XLVIII.

Patriarcha sublimior apud Judæos magistratus, 327. XVIII.

Patriarcha Judæorum Hellel sub Constantino, *ibid.* A Tiberiadis urbis Episcopo medicum se simulante baptizatur, 327. XVI.

Patricii dignitas a Constantino excogitata, 337. LIII.

Patrophilus Episcopus Scythopolitanus Arianus, 325. XL. Custos fuit Eusebii confessoris exulis, 356. XC. Ejusdem in Eusebium crudelitas, 356. XCIV.

Paulianorum causa in Concilio Nicæno tractata, 325. CXLIV.

Paulinus Philogonio in Episcopatu Antiocheno sufficitur, 319. XXVII. Quando obierit, & quis ei successerit, 324. CXLIV. Ejusdem versus de translatione, SS. Andreae & Timothei per Constantinum facta, 336. LXXIII.

Paulinus Episcopus Tiberis litteras Ursacii & Valentis ad Julium Papam Athanasio transmittit, 350. XX.

Paulinus Episcopus Treverensis ex Conciliabulo Arelatensi in exilium missus, 353. XXII. Quando & ubi vitam finierit, 359. CXXIII. Anniversaria memoria ab Ecclesia celebratur, *ibid.*

Paulus Apostolus una cum B. Petro Constantino apparet, 324. XXXII. Ejus basilica Romæ a Constantino erecta, 324. LVI. Donis item & redditibus aucta, *ibid.*

Paulus Apostolus a dextris, Petrus vero a sinistris in sacris Diplomatum efformari soliti, 325. LVIII.

Paulus Episcopus Constantinopolitanus creatus calumniis Eusebianorum impetitur, 340. XV.

- In exilium pellitur, 340. XVII. Eiusdem. exilium sæpe mutatum, 340. XIX. Quando Romam confugerit, *ibid.* A populo Constantinopolitano sedi suæ restituitur, 341. XLV. Iterum ab Arianis expellitur, *ibid.* Romam confugit ad Julium Papam, 342. XLVII. Quando ad Constantem Imperatorem venerit, 342. XLVIII. Eius peregrinationes, *ibid.* Ad Concilium Sardicense accedere prohibetur, 347. L. In Pseudosynodo Sardicensi diversorum criminum reus ab Arianis agitur, 347. LXXXIX. Per Constantem Imperatorem restituitur, 348. XII. Iterum sub Constantio sede pellitur, 351. XXXVI. Exul a Philippo Præside strangulatur, 351. XLVII. Eius exilia ab Athanasio recensita, *ibid.*
- Paulus Episcopus Larandis Arianus, 325. XL. Paulus ex Monacho Episcopus, 328. XXIII. Paulus Episcopus Neocæsareæ Euphratesis confessor insignis sub Licinio quæ passus fuerit, 325. XXV. Paulus primus eremita moritur, 343. I. Eius Vita a Sancto Hieronymo scripta, ab hæreticis recentioribus revocata in dubium, defenditur, 343. II. Moriens fidem Catholicam egregie testatam reddidit, 343. VI. Paulus Episcopus Tyri Arsenium fugientem & Tyrii latentem detegit, 332. IV. Paulus & Joannes aulici Constantiæ filii Constantini, 330. LII. Paulus & Macarius a Constante Imp. ad Africanam Ecclesiam Donatistarum schismate divisam Catholicæ uniendam *missi* Legati, 348. XVIII. Iisdem Donatistis invidiam quomodo concitarint, 348. XXX. & *seq.*
- Paulus Episcopus martyr in Perside sub Sapore, 344. XVIII. Paulus Episcopus epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. Paulus Episcopus in condemnationum Athanasii subscripsit, 355. XXII. Pauperes a Constantio magnopere sublevati, 322. II. Pax Ecclesiæ Africanæ sub Constante reddita, 348. XLIV. Peccantium felicitas, summa infelicitas, 353. X. Peccatorum expiatio apud Platonicos qualis, 324. XXIV. Peccatorum confessio apud Audæanos quæ fuerit, 341. XLIII. & *seq.*
- Pegasus cum Acindyno in Perside sub Sapore martyrio coronatur, 344. XXI. Pergamus prædices amicus S. Antonii, 358. XXIII. Peregrinatio Ierosolymam frequens, 324. LXIV. Persæ Christiani commendantur a Constantino, 325. CCX. Persæ Mesopotamiam invadunt sub Constantio, 338. XIX. Christianos insectantur, 343. XI. Solem colunt, 343. XII. Romanorum propugnacula & munitiones sub Constantio expugnant, 359. CXXIV. Virginibus Christianis parcunt, *ibid.*
- Perfarum Ecclesia Saporis Regi a Constantino commendatur, 325. CCIX. & *seq.*
- Perfarum Ecclesia subiecta Antiochenæ, 344. XXIII. Perfarum Episcopus Joannes Nicæno Concilio interfuit, 325. CCIX. Perfarum exercitus a culicibus vincitur & fugatur, 338. XXII. Perfarum persecutio adversus Christianos sub Constantino nulla, 336. LIX. & *seq.*
- Perfarum persecutionis annus secundus, 344. XIV. Perfarum Rex Legatos cum donis amicitiae signis ad Constantinum misit, 325. CCVIII. & *seq.*
- Perfarum Rex Legatos pacem rogaturos ad Constantinum misit, 336. LXVIII.
- Perficam expeditionem Constantinus parat, & quo successu, *ibid.*
- Persecutio & correctio longe inter se diversa, 348. XXXIII. Persecutio Alexandrinæ Ecclesiæ sub Gregorio & Philagrio, 342. I. & *seqq.* Eiusdem novissima sub Constantio, 356. II. Acrius sævit, 356. XVIII. & *seq.* Arianorum cæteris crudelior, 355. LXXIX. Eorundem in Palæstina dirissima, 356. XCIX. Eorundem alia post Concilium Constantinopolitanum admodum dira, 359. CXII. & *seq.* Constantii post Conciliabulum Mediolanense, 355. XXIX. Recrudescit sævius, 355. LIX. Eius acerbitas, 355. LXXIX. & *seq.* Gentilium persecutione deterior, 357. LIX. Sub Constantino qua occasione renovata, 323. I. Macedonii adversus Catholicos Constantinopoli, 351. XXXIX. Saporis Regis Perfarum adversus Christianos quando excitata, 343. XIII. & *seq.* 344. XIV. & *seq.*
- Petri & Marcellini basilica via Lavicana a Constantino erecta, 324. CXV. Petronia familia ad Christum conversa, 322. I. Petrus Apostolus ejus basilica Romæ a Constantino erecta, 324. LXII. Qualis ea fuerit, 324. LXIII. Quæ eidem dona a dicto Constantino collata, 324. LXIV. Nomen ejus in Formata cur apponi solitum, 325. CLXIX. Eius nomine tres Sedes Patriarchales institutæ, e quibus Romana primatum tenet, 325. CXXIX.
- Petrus & Paulus Constantino apparent, 324. XXXII. Quomodo a dicto Constantino dii crediti, 324. XXXIX. Eorundem imagines Constantino demonstratæ, 324. XL. Petri & Pauli atque Christi imagines simul pingi solitæ, *ibid.* In sacris diplomatibus quomodo effigiatæ, 325. LVIII. Petrus Clencherus auctor disputationis de Symbolo Athanasii, 340. XIV. Petrus Episcopus in Ægypto falsum adversus Athanasium testimonium dicit, 336. IX. Petrus Morinus vir disertus, 319. VI. Petrus presbyter Alexandrinus Legatos Athanasii ad Episcopos, communicatorias Athanasii litteras iis subscribendas deferens, 350. XXVI. Petrus Valvomeres raptor virginum capite plenus, 349. XXVIII. Phædo philosophus in Nicæno Concilio victus, Christianus efficitur, 325. XLVII. Phæno locus metallorum, ad quem damnati sunt Confessores Alexandrini, 356. XXXVIII. Philagrius Ægypti Præfæctus favet Eusebianis, 335. XXVII. Immania scelera ab eo in Alexandrinos Catholicos perpetrata, 335. XXVIII. & 342. VIII. Qualis fuerit, 342. VIII. In Constantinopolitanæ Ecclesiæ Catholicos sævit, 348. II. In Cappadocia persecutionem promovet, 351. XLVII. Philippis in Thracia convenientes Ariani Conciliabulum celebrant, illudque Sardicense Concilium appellant, 347. LXVIII. Philippus Præses Pauli Episcopi Constantinopoli necator divinam expertus est vindictam, 351. XLVIII. Philosonius Episcopus Antiochenus quando obierit, & quamdiu sederit, 319. XXVII. Inter Sanctos relatus anniversaria memoria ab Ecclesia colitur, *ibid.*
- Philon Episcopus fidei causa exul a S. Hilario ne invistitur, 356. XLVIII. Exilii ejus locus, 356. LII. Philippis Gentiles Christianæ religioni adversari ad Nicænum Concilium convenere, 325. XLV. Philosophi Gentiles cum Antonio disputant, ab eoque egregie superantur, 328. IX.

- Philosophico pallio & nomine magi se ornant, 358. XXIX.
- Philosophus Nicæni Concilii Episcopus ludibrio habens a Spiridione confutatur, atque ad religionem Christianam adducitur, 325. XLVI.
- Philosophus Alexandro Episcopo Constantinopolitano insultans, ab eodem mutus redditur, 325. XLIX.
- Philostorgius Arianus, 354. XIV. Qualia ejus scripta, 354. XVI.
- Philoxenus a Julio Papa in Orientem legatus, 340. III. Quando Romam reversus, 341. LV. Ab eodem Julio ad Concilium Sardicense Legatus mittitur, 347. X. 347. XXIII.
- Philumenus tyrannus tempore Constantini, 329. IV.
- Photiniani hæretici dicti Homuncionistæ, 357. VIII.
- Photinus Sirmiensis Episcopus hæresiarcha detectus, 342. XLIX. Idem Scotinus dictus, *ibid.* In Concilio Sardicensi damnatur, 342. XLIX. Ejus blasphemix, 347. XLVIII. Hæresis ejus Arianorum Sirmiensis Concilii colligendi fuit prætextus, 357. II. Ejus scripta, 357. VI. Jam Sardicæ damnatus, a Constantio rursus audiri petit, *ibid.* In conventu Sirmiensi victus iterum & damnatus, 357. VIII. Cur ab Hilario sæpe nominatus sit Ebion, *ibid.*
- Photii enormis error de celebrato Nicæno Concilio sub Silvestro & Julio, 325. XI. Hunc excusare conatur Jacobus Davy Episcopus Ebroicensis, *ibid.*
- Photius dolose negabat extare apud Græcos canones Concilii Sardicensis, 347. LIX.
- Phrygium, idem quod pallium, cur sic dictum, 336. LXV.
- Pictura, *Vide*, Imago.
- Pietate læsa, omne regnandi consilium inane redditur, 321. XXI.
- Pinnis presbyteri Meletiani litteræ de latebris & fuga Arsenii, 332. II.
- Pison Episcopus a Troada, &
- Pison Episcopus a Vanis, epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripserunt, 347. CV.
- Pistus Episcopus Atheniensis Nicæno Concilio interfuit, 325. XXXV.
- Pistus Arianus Romam missus, 339. XIV. A Julio Papa rejicitur, *ibid.*
- Placoton forum Constantinopoli Palladio Troja adveso ornatur, 330. XV.
- Plato cædis expiationem qualem docuerit, 324. XXIV.
- Pœmen Abbas ab Athanasio Alexandriam vocatus, 343. IX.
- Pœnitentia apud Audianos diversa ab Ecclesiastica disciplina, 341. XXXIX.
- Polemoniacus pontus a Constantino in Helenopontum mutatus, 326. LVIII.
- Polychronii præsumptuosa de Ecclesia Jerosolymitana sententia, 325. CXLIX.
- Pons super Danubium a Constantino erectus, 330. XXXVIII.
- Pontifex Romanus omnium Conciliorum decreta ut valida sint, confirmare solet, 341. VI. Ex ejus communicatione quis nomen Catholicum adipiscitur, 321. III. & *seq.* Judicium ejus semper expectandum, 342. XXIX. Ad eum appellare potest quilibet Episcopus, qui se iniuste ab aliis damnatum putet, 347. LII. Ab Arianis excommunicatur, 347. LXX.
- Pontificum Romanorum legitima successio, 321. IV.
- Pontus Polemoniacus a Constantino in Hellenopontum mutatus, 326. LVIII.
- Porphyrius a Constant. exilio mulctatur, librique ejus igni adjudicantur, 325. LXXXVII. Tempore Nicæni Concilii adhuc superstes, *ibid.* Palinodiam recantans ab exilio solvitur, 325. LXXXVIII. Quamdiu vixerit, & ubi mortem obierit, 325. LXXXIX. Cur Libanius sophista eum senem Tyrium appellavit, *ibid.*
- Porphyrianos vocandos esse Arianos, Constantinus publico edicto decrevit, 325. LXXXIV. & *seq.*
- Potamii & Ofii Episcoporum nomine edita formula Sirmiensis blasphema, 357. XIII.
- Potamius longe diversus a Potamone confessor; inde martyre, *ibid.*
- Potamon Episcopus in Ægypto confessione clarus, in Maximini persecutione oculo privatur, 325. XXII. In Conciliabulo Tyrio magni libertate in Eusebium Cæsariensem invehitur, 335. VII. Contestationi adversus Eusebianos subscribit, 335. XXIII. & *seq.* In exilio sub Gregorio & Philagrio Præside Martyrii certamen consummat, 325. XXII. 342. XXII.
- Potamon apostata a S. Hilario dictus Potamius, divina vindicta perit, 359. LXIII.
- Præfetti Prætorio quatuor a Constantino instituti, 330. XXIX.
- Præfectorum avaritiam Constantinus lege sancta cœrcet, 331. XIV.
- Præsidum judicia irritare solebant Episcopi, 326. LXXXVI.
- Preces a Constantino militibus præscriptæ, 321. XIV.
- Presbyter quidam Arianus quomodo familiaris Constantiæ Augustæ innotuit, 327. II. Ab eadem jam mortem obitura Constantino commendatur, *ibid.* Tabularum Constantini custos ab ipso Constantino decernitur, 337. VIII. Creditus hic Acacius Luscus, 337. IX. Aulicos corrumpit, 337. LXIV.
- Presbyteri post Episcopos stant in Synodo Rom. 324. CCXXV. Alias coram Episcopis sedere soliti, 324. CCXXVI.
- Principes ex vitis aulicorum sæpe infamantur, 325. CCIII. Hæreticis & schismaticis periculose parant, 334. II. & *seq.* Qui super Episcopos sibi potestatem arrogant, Antichristi typum gerunt, 355. XV.
- Priscus diaconus Romanus a Silvestro ordinatus, 324. CXXIX.
- Priscus magus Juliano Apostatæ charus, 351. X.
- Privilegia Clericis a Constantio in gratiam S. Spiridionis concessa, 338. XVI.
- Privilegia de immunitate Clericorum, & alia a Constantio collata & confirmata, 357. LXVIII.
- Privilegia Gentilium Sacerdotum in Sacerdotes Christianæ religionis translata, 324. LXVIII.
- Privilegia professoribus bonarum artium indulta a Constantino, 330. XXV.
- Proæresius Episcopus a Sinopa epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. Rhetor insignis, summis honoribus a Constantio affectus, 354. XXV.
- Probianus unus ex Constantini Imp. satellitibus Constantinopoli in templo sancti Michaelis Archangeli miraculose sanatur, 330. XXII.
- Probus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
- Proculus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
- Prodigia Constantino de novæ civitatis loco eligendo deliberanti ostensa, 324. CXLI.
- Professores Athenienses quanto studio sibi olim discipulos allicere quæserint, 354. XXVIII. & *seq.*
- Protasius Episcopus Mediolanensis cui successerit, & quando sederit, 337. LXIX. 346. IV. Concilio Sardicensi interfuit, 347. XI.
- Proterius Episcopus Alexandrinus quantum Romanæ Ecclesiæ detulerit, 325. CXI.
- Protogenes Episcopus Sardicensis Nicæno Concilio

Concilio interfuit, 325. XXXV. 347. XLIV. In Conciliabulo Sardicensi ab Arianis abdicatur, 347. LXIX.
 Provincia nominata, ex quibus Episcopi Nicæam convenere, 325. XV.
 Provincia Romani Imperii inter filios Constantini divisa, 337. LI.
 Pseudomartyres Donatistæ unde orti, 331. XI.
 Pseudomonachi a S. Augustino descripti, 328. XXXI.
 Publius Optatianus Porphyrius Poeta Panegyricum carmen artificiosissimum ad Constantinum scribens ab exilio revocatur, 325. LXXXIX. & seq. Vide, Porphyrius.
 Puscis & alii martyres in Perside sub Sapore, 343. XVII.

Quadragesima martyres Alexandria ab Arianis crudeliter cæsi, 356. XLVI. LII.
 Quæstuarii Clericatus a Constantino lata lege prohibiti, 320. XIX.
 Quatuor viri confessores Alexandria ab Arianis dira passi, 356. XXXIX.
 Quercus Mambre templo a Constantino illustrata, 326. LXVI.
 Querelarum libelli Constantino ab Arianis in Concilio Nicæno oblati, 325. XLI. Ab eodem cremantur, 325. XLII.
 Quinquennalia Crispi & Constantini Cæsarum Romæ celebrata, 320. I.
 Quinquennalia Constantii, quibus Constantinopolis civitas dicata est, 330. I.
 Quintianus Episcopus Gazæ ab Arianis in locum Aselepæ creatus, 347. XX.
 Quintianus Episcopus a Taxe epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Quintillus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
 Quirius Episcopus a Mareota epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. Item.
 Quirius Episcopus a Philadelfia, *ibid.*

Raptores virginum quibus pœnis a Constantino affecti, 320. XXIII.
 Ravennates Episcopi Agapitus, & Severus, 337. LXIX. Eorum legitima successio, *ibid.*
 Regnandi ratio cum pietatis jactura damnosa, 321. XXV. & seq.
 Religio Christiana ad diversas gentes sub Constantino dimanat, 325. CXXII. 326. XXV. Qua occasione ad Barbaros propagata, 327. XVI. Eam liberam vult Constantinus, non contactam, 324. LXXXII.
 Religione læsa, omne regnandi consilium inane redditur, 321. XXVI.
 Reliquiæ Martyrum a Constantino mirifice illustratæ, 324. CXIV.
 Reliquiæ variæ Constantinopoli in basi columnæ porphyreticæ a Constantino asservatæ, 330. XV.
 Remoboth Monachorum genus deterrimum, 328. XXVI.
 Rescriptum Constantini ad Verinum adversus famosorum libellorum auctores, 319. XXX. Eiusdem aliud ad Leontium contra ambientes magistratum, *ibid.* Aliud eiusdem pro cælibatu, 320. VI. Eiusdem aliud ad Bassum adversus maleficos, 321. XVI. Aliud eiusdem de consulendis Aruspibus ad Maximum, 321. XIX. Eiusdem aliud ad Menandrum pro sublevandis pauperibus fame pressis, 322. II. Aliud eiusdem ad Elpidium pro securitate Christianorum a Gentilibus vexatorum, 323. I. Eiusdem aliud ad Constantium Præfectum

Prætorio adversus Licinii tyrannidem, 324. IV. Aliud eiusdem ad Menandrum de operibus publicis citius consummandis, 324. CIV. Eiusdem aliud ad Felicem de Architedis comparandis, *ibid.* Aliud eiusdem adversus hæreticos & schismaticos, 326. XVI. Eiusdem aliud ad Bassum adversus Novatianos, *ibid.* Aliud eiusdem ad Magdalianum, quo sacrificia idolis offerri vetuit, 326. LXXXVI. Eiusdem aliud ad Valentinum pro Clericis adversus schismaticos Donatistas, 330. LVI. Aliud eiusdem de erigenda Ecclesia Ischyra, 335. XL. Constantis ad Catullinum de servandis templis extra Urbem positis, 346. X.
 Rheticius Episcopus Augustodunensis quando floruerit, & ejus scripta, 337. XLVII.
 Rhodanius Episcopus Tolosanus ex Conciliabulo Arelatensi vel Byterrensi in exilium missus, 353. XXII. 356. XC. Exul obiit, 359. CXXIII.
 Rosius Popiliensis Episcopus Catholicæ fidei propugnator insignis, 359. LX.
 Roma, ibidem Donatistæ Episcopum habere satagunt, 321. III. & seq. Publica eiusdem post Constantini Baptismum hilaritas, 324. LXXXII. Egregia ejus monumenta videre neglexit Animonius, 340. V. Adventu Athanasii illustrata, 340. VI. & seq. Frequenter ibidem Concilia celebrata, 342. XXXIV. Eo hæresarchæ palinodiam recantaturi jam olim abire soliti, 350. XXXIII. Consistatium ibidem inter Catholicos & hæreticos, cum ibi esset Constantius Imperator, 356. CXIV. & seq.
 Roma non Constantinopolis, Urbis nomine ab Eusebio significata, 325. LXII.
 Roma verus longe amplior & augustior nova Roma Constantinopoli, 330. XII. Earumdem comparatio, *ibid.*
 Roma nova Constantinopolis. Vide, Constantinopolis.
 Romana, filia Calpurnii Urbis Præfedi, a S. Silvestro baptizata, virginitatem coluit, 335. LVIII. Reliquiæ ejus Tuderti asservantur, ibidemque dies ejus anniversaria solemniter celebratur, *ibid.* & seq.
 Romana Ecclesia non a Constantino, sed a Christo in Petro accepit principatum, 324. CXX. Calculum Paschatis Alexandrinos Episcopos docuit, 325. CXI. Primatus ejus assertus in Nicæno Concilio, 325. CXXIV. & seq. Item a Gelasio Papa in Concilio Romano, 325. CXXIX. Eiusdem Episcopus ex antiquo canone omnes Episcopos sub se habet, 325. CXXVIII. Privilegia eidem a Christo non ab hominibus collata, 325. CXXXI. & seq. Eandem Alexandrinæ & Antiochenæ exæquatam calumniose ex Nicæno canone dixere Novatores, 325. CXXX. CXXXV. Cur usa tantum Symbolo Apostolorum, 325. CLXXIX. Vitæ monasticæ instituta ab Athanasio allata amplexatur, 328. XXI. 340. VII. Judicium ejus expectandum, 342. XXX. Ceteris omnibus Ecclesiis eminet, 342. XLVII. Novam confessionem Arianam respuit, 344. IV. Totius Romani Imperii est metropolis, 355. XXIII. Vexatione Liberii terrore concussa, 355. XLV. Eam Ariani post Liberii exilium sunt reveriti, 355. XLV. Iterum post reditum Liberii persecutione vexata, 357. LVII. Eius gubernationem divina providentia administrari ostenditur, 357. LXIV.
 Romanæ feminx Consulares monasticam arripiunt disciplinam auctore Athanasio, 340. VII.
 Romanæ matronæ pro Liberio Papa apud Constantium Romæ agentem intercedunt, 356. CXII. & seq.
 Romana sedes a nulla alia judicatur, 324. CXXXI.
 Romani, eorumdem ad Constantinum jam ad Chri-

- Christum conversum acclamationes, 324. LXXX. A tributo Scythis pendit solito a Constantino liberati, 330. XLIX. Eorumdem luctus in funere Constantini, 337. XXII.
- Romani Senatores, complures Constantinum Constantinopolim secuti, 330. V. Eorumdem nomina, 330. XXVII.
- Romanum Concilium aliud post Baptismum Constantini, sub eodem Silvestro celebratum, 324. CXXIV. In eo sedent Episcopi, a quorum tergo stant presbyteri, 324. CXXVI. Ejus canones, 324. CXXIX. Ejusdem Acta secunda, 324. CXXX. Aliud post Nicænum sub eodem Silvestro, 325. CXCIX. Appendix ei per errorem addita, 325. CCI. Aliud sub Julio habitum, 337. LXVII. Quando id coactum, *ibid.* Quique ei interfuerint, 337. LXIX. Aliud sub eodem Julio in causa Athanasii convocatum, 340. I. 341. XLVI. Aliud sub dicto Julio celebratum, 342. XXIX.
- Romanus Clerus Liberium ob communicationem cum Arianis detestatur, 358. I.
- Romanum Imperium a Constantino filiis divisum, 336. XXV. 337. LII. 339. XXI.
- Romanorum Pontificum vera successio, 321. V.
- Romanus Pontifex Conciliorum decreta, ut rata sint, sua auctoritate confirmat, 325. CXCVII. 341. VI. Ad eum legitime appellare cuilibet damnato Episcopo licet, 325. CLVIII. 347. LIII. In damnatione Episcoporum ejus semper expectanda sententia, 336. XXXVI. 342. XXX. Ejus communicationem suffurari conantur Ariani, 339. XIII. Antonomastice Episcopus nuncupatur, 349. VI. Ipsius est hæresiarchas poenitentes, palinodiamque recantantes, Ecclesiæ reconciliare, 350. XIII.
- Romanus Pontifex & ejus Legatus tempore Concilii Ariminensis inconcussi permansere, 359. XLVI.
- Romas Episcopus in Perside sub Sapore martyrio affectus, 344. XVIII.
- Rotamus, alias Rhodanius, Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
- Ruffinus de perperam facta versione & interpretatione Nicæni canonis sexti redarguitur, 325. CXXXIV. Jurè a sancto Hieronymo imperitiæ suggillatus, *ibid.* Error ejus de tempore obitus Arianum, 327. VII. Alius ejusdem de latebris Athanasii in cisterna, 335. XXXVIII. 356. LXXXI. Temporis ordinem diversimode invertens a Socrate reprehenditur, 338. II. De rebus Gregorii Nazianzeni & Basilii erroris arguitur, 354. XXXIX. Item de tempore exilii S. Hilarii, 355. XXVIII. Necnon de tempore persecutionis Liberii, 359. XXXVIII.
- Ruffinus alius munere Catholicus dictus, 350. XXIX.
- Ruffinus Episcopus Catholicus martyr sub Constantino, 355. LXIII.
- Rufus Episcopus Carthaginensis Cæciliano successit, 337. LXIX.
- Rupitani dicti Donatistæ, 321. VIII.
- S**
- Sabellii hæresis in Concilio Alexandrino sub Legato Osio iterum damnata, 319. XXIV.
- Sabinianus Episcopus a Chatimera epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Sabinianus sive Sabinus Dux exercitus Constantii in Mesopotamia, 359. CXXIV.
- Sabinus Heracleensis Episcopus Macedonianus calumniam convincitur, imperitos tantum & rudes Episcopos Nicæno Concilio interfuisse asserens, 325. XXXIX. Multorum mendaciorum arguitur, 326. II. Librum scripsit de Synodis, 342. XXXII. Erroris sæpe arguitur, *ibid.* Ejusdem mendacium refellitur, 344. III.
- Sabinus Episcopus martyrio in Perside sub Sapore coronatus, 344. XVIII. Item, Sabores Episcopus, *ibid.*
- Sacerdotes quanto honore habiti a Constantino, 325. XLIII. Eorum peccata non pro palanda, *ibid.* Quanto honore digni, 325. XLIV.
- Sacerdotes Gentilium magno semper in honore & auctoritate habiti, 325. CXCIV. & seq.
- Sacra nocturna lege Constantii vetita, 353. XXXII.
- Sacrificia Constantini edicto prohibita, 326. LXXVI. Lege Honorii penitus sublata, 326. LXXVII. Item Constantis, capitali in delinquentes pœna statuta, 346. XI. Similiter Constantii, 356. I.
- Sacrificia Ægyptiorum turpia a Constantino omnino abolita, 326. LXXVII.
- Sacrilegi divinitus puniti sceleris pœnas luunt, 356. XXXV.
- Sadoth Episcopus martyr sub Sapore, 344. XXI.
- Salianus Prætor pro firmitate Concilii Sardicensis a Constante missus Antiochiam ad Constantium Legatus, 348. VII. 348. XIV. Dicitur idem fuit Sallea, 348. XIV.
- Salvatoris imago argentea in Baptisterio Constantini, 324. LVI.
- Sanctorum natalitia in Ecclesia celebrari solita, 319. XXVI.
- Sanguis humanus lepram curat, 324. XXXVI.
- Sapores rex Persarum ad Constantinum Legatos & munera mittit, cum eodemque fœdus init, 325. CCXIX. Mesopotamiam bellum insert, Nisibinque obsidet, 338. XIX. Visione quadam territus, & a culicibus victus, obsidionem Nisibis turpiter deserit, 338. XXII. Adversus Constantium bellum movet, 340. XLIV. Christianos persequi aggreditur, 343. X.
- Sarabaitæ Monachi qui & quales, 328. XXXI.
- Sardica Thraciæ civitas a Sardis Minoris Asiæ civitate diversa, 347. III.
- Sardicense Concilium a Julio Papa procuratum & indictum, 346. V. Quando celebrari cœptum, 347. I. Quot ad illud Episcopi convenierint, 347. III. Oecumenicum fuisse ostenditur, 347. VII. Episcopi sanctitate celebres, qui illi interfuerunt, recensiti, 347. XI. In eo Comitibus stipati comparent Ariani, 347. XIII. Quid ibi actum sit, *ibid.* & seq. Ejus epistola ad Julium Papam, 347. XXIII. Appendix ejus commentitia, 347. XLIV. Ejusdem ficta tabula fidei ab Arianis circumlata, 347. XLV. Nihil in fide innovavit, *ibid.* Ejusdem canones, 347. XLVII. Photinum damnavit, 347. XLVIII. Latinum a Latinis editum, Græcum a Græcis, 347. LVI. Duplex ejus naufragium, 347. LX. Excusatur, 347. LXV. & seq.
- Sardicense Concilium duplex ab Arianis confusum, 347. LXVII.
- Sardicense Conciliabulum ab Arianis habitum, 347. LXVIII. Ejus Acta, *ibid.* Nova fidei regula ab Arianis edita nomine Concilii Sardicensis, 347. LXXI. Probatur ab Hilario, 347. LXXV. Epistola Synodalis ab Arianis scripta nomine Concilii Sardicensis, 347. LXXVII.
- Sardicense Concilium legitimum ab Augustino ignoratum, 347. LXXIX. Deperditum in Africa, 347. CV.
- Sardicense Concilium Oecumenicum nihil minus habuit a Nicæno, 347. CVII. Ejus canon citatus a Zosimo & Bonifacio nomine Nicæni, 347. CVIII.
- Sardis Minoris Asiæ civitas a Sardica Thraciæ civitate diversa, 347. II.
- Sarmatæ tumultuantes sæpius a Constantino compressi

- pressi, 319. II. IV. Iterum a Constantio
visi, 358. XXV.
- Sauromitæ a Constantino subacti, 319. II.
- Saufes Monachi cœnobitæ dicti, 328. XXVI.
- Satisfactio in Pœnitentia necessaria, 341. XLIV.
- Saturninus Episcopus Arelatenfis cum Arianis
communicat, 353. XVII. Eo agente S. Hilarius
in exilium ejicitur, 356. CV. Ejus commu-
nionem omnes Episcopi Galliarum Hilarii cau-
sa averfantur, 356. CVI. & seq.
- Saturninus Episcopus in condemnationem A-
thanasii subscripsit, 355. XXII.
- Satyros ac Faunos reperiri asseritur, 343. IV.
& seq.
- Schisma in Ægypto per Meletium constatum
in Concilio Nicæno compositum, 325. CXVI.
- Schismatici quomodo coercendi, 341. XXXV.
- Schismatici & hæretici Ethnicis semper dete-
rioribus inventi, 324. CXXI. 331. XI.
- Schismatici qui dicendi, quive hæretici, ex
sententia sanctorum Patrum, 326. XVIII.
- Iis magno periculo Principes indulgent,
334. III.
- Scholæ litterarum celebriores in Oriente sub
Constantio, 354. XXV.
- Scholæ scientiarum a Constantino erectæ Con-
stantinopoli, 330. XXV.
- Sciniphes exercitum Regis Persarum Nisibin ob-
sidentem fugant, 338. XXII.
- Scripta antiqua, licet mendosa, magni sunt
facienda, 350. XXXVI.
- Scripturæ divinæ vocula una haud immutanda,
licet barbara videri possit, 325. XLVIII.
- Scripturæ divinæ librorum catalogus in Con-
cilio Nicæno scriptus, 325. CLVIII.
- Scithæ a Constantino superati, 319. II. Ab eo-
dem sub tributum redacti, 330. XLIX.
- Sebastianus persecutor Alexandriæ, 342. XIX.
- Sebastianus Manichæus Dux in Ægypto contra
Catholicos, 356. XLI.
- Secretarium dictus locus secretæ audientiæ, 331.
XV.
- Secundus Episcopus Pentapolitanus persecutor
fuit scelestissimus, 356. XLV.
- Secundus Episcopus Ptolemaidis Nicæno Conci-
lio subscribere noluit, 325. LXXVI.
- Securis usus in delinquentes sub Constantino,
326. XCXVIII.
- Sedes prima a nemine judicatur, 324. CXXXI.
- Sedes Evangelii vice Christi sedentis in medio
Synodalis confessus poni solita, 325. LIX.
- Sedes tres Patriarchales S. Petri nomine insti-
tutæ, e quibus Romana primatum tenet, 325.
CXXIX.
- Sedem Episcopalem Alexandrinæ Ecclesiæ fran-
gens dat pœnas, 356. XXXV.
- Sedes Episcopatus non facile mutandæ, 340.
XVIII.
- Sedium Episcopaliū mutationes jam olim ex
canone Apostolico prohibitæ, 324. CXLV.
CLVI. Item in Nicæno Concilio vetitæ, 324.
CLVI. Necnon in Concilio Sardicensi, 347.
LII. Quando licitæ, 324. CLVI.
- Seleuciense Concilium indictum, 358. X. Ejus
Acta, 359. LXV. Quando celebratum, 359.
LXXVIII. Ejusdem Acta ex S. Hilario, 359.
LXXXI.
- Semiariani cum Arianis Jerosolymis digladian-
tur, 351. XXVII. Qui fuerint, *ibid.* Ancy-
ræ in Galatia convenientes, Arianorum Sir-
miana acta condemnant, 357. XXI. & seq.
Eorum Episcopi qui essent, & quam fidei regu-
lam sectarentur, 358. XV. & seq. Quo-
modo visi sint Catholici, licet essent hæreti-
ci, *ibid.* His favit Hilarius adversus Aria-
nos, 358. XVII. Quo id consilio fecerit,
ibid. In Concilio Seleuciensi adversus Aca-
cianos digladiantur, 359. LXXI. Excommuni-
cant Arianos, 359. LXXX. Justo Dei judi-
cio ab Arianis damnati, 359. CI. In pejus
lapsi, Spiritus Sancti Divinitatem negant,
359. CXX.
- Senatoribus tributum Follis a Constantino impo-
situm, 330. XLII.
- Senatus populusque Romanus de Aruspicina sub-
lata tumultuatur, 321. XXIII. Constantinum
sacra Gentilium palam detestantem contume-
liis exagitat, 324. CXXXVIII.
- Senex Tyrius dictus Porphyrius, 325. LXXXIX.
- Sententia in Athanasium a Conventu Tyrio pro-
lata, 335. XXXVI.
- Sententias capitis latis a Præsidibus, solebant
Episcopi irritare, 326. LXXXIX.
- Sepulcra Gentilium demolientes lege cohibiti,
340. XLV. 349. XXVII.
- Sepulcra Imperatorum & Episcoporum in atriis
basilicarum collocari solita, 337. XXI.
- Sepulcrum Domini inventum ab Helena, 326.
XLVII. In eoque cruces tres & tabella titu-
li, *ibid.* & seq.
- Serapammon Episcopus in Ægypto exul, 342.
XXII.
- Serapidis templum cubito Nili mensura spolia-
tur, 326. LXXXVIII.
- Serapion ex Monacho Episcopus Thmucos fama
celebris, 328. XXIII. Unus ex Legatis ab
Athanasio ad Constantium missis, 354. XX. A-
thanasium de oborta adversus Spiritum sanctum
hæresi consulit, 356. XLIV. Ab Antonio mo-
riente melote donatur, 358. XXII.
- Seras Ætianus, a Concilio Constantinopolitano
ut impius damnatur, 359. XCV.
- Sermonum de Vita S. Eusebii Vercellensis, Au-
ctor incertus, 355. XXIV.
- Serpens sacer olim Romæ colebatur, 324. XCIX.
Vide supra, Draco.
- Servatio, alias Servatius Episcopus Tungrensis,
Concilio Colonienfi interfuit, 346. IV. I-
tem Sardicensi, *ibid.* 347. X. Cum Maximi-
no ad Constantium a Magnentio mittitur
Legatus, 350. XXVIII. Spectatæ fidei in
Concilio Ariminensi, 259. XXXVIII. Et ipse
tandem lapsus, formulæ Ariminensi postero-
ri subscripsit, 359. XXXIX.
- Sessiones plures Concilii Seleuciensis, 356. LXX.
Severiani hæretici ex Monachis orti, 328. XXXIII.
Severi textus insigniter depravatus, 351. XXI.
Ejusdem de tempore exilli, S. Hilarii error,
355. XXVIII. 356. CV. Locus ejusdem de
Rhodanio Tolosano restituitur, 356. CIX.
- Severus Episcopus a Cabula epistolæ Pseudosy-
nodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Severus Episcopus Ravennas Agapito successit,
337. LXIX. Concilio Sardicensi interfuit, 347.
XI.
- Silvanus Episcopus Gothus, Audianus, 341.
XLII.
- Silvanus Tarsensis Acacianos in Concilio Seleu-
cienfi varie urget, 359. XC.
- Silvester Comes dux militum in Africa, 348.
XXIX.
- Silvester presbyter ordinatus a Marcellino Papa
Osium Legatum in Orientem mittit, 319.
XXXIV. Latebræ ejus quando & qua occa-
sione obortæ, 323. II. 324. XXXIV. Acta
ejus perantiquitus cognita haud reiicienda,
324. XXXI. A Constantino Imp. e Socrate in
Urbem vocatur, 324. XXXV. Petri & Pauli
imagines Constantino ostendit, 324. XL. Dra-
conem oclusum expugnat, 324. XCVII. Hinc
imago ejus cum Dracone vinclo pingi solita,
324. CII. Romæ Synodum convocat, 324.
CXXIV. Titulum erigit, *ibid.* Fugæ ejus cau-
sæ plures, 324. CXXXIX. & seq. Primus fuit
auctor Constantino celebrandi Nicæni Conci-
lii, 324. CLXII. A Nicæno Concilio litteras
accipit, 325. CLI. Ejus ad dictum Concilium
litteræ cur habeantur commentitiæ, *ibid.* Ni-
cæ-

- cænum Concilium confirmat, 325. CLXXII. Ejus rogationes ad Patres Romani Concilii post Nicænum celebrati, 325. CXCIX. Quando obierit, & quamdiu federit, 335. LVIII. Quot ordinationes habuerit, *ibid.* Ecclesias sacris imaginibus ornavit, *ibid.* Præclara ejusdem præconia, 325. LIX.
- Simeon Seleuciæ & Ctesiphontis urbis Archiepiscopus a Magis apud Saporem Persarum Regem accusatur, 343. XI. Insigne ejus certamen, 343. XII. Et martyrium, 343. XVI. Similitudinem confitentis negant æqualitatem, 358. XIX.
- Simplicitas in dicendo Catholicis amica, 344. XI.
- Simplicius Episcopus Augustodunensis Concilio Sardicensi interfuit, 347. XI.
- Simulacra deorum a Constantino derisioni exposita, 326. LIX. Item Musarum Heliconidum, 326. LXVIII.
- Simulacra Castoris & Pollucis Constantinopoli a Constantino posita, 330. V.
- Simulacra idolorum Constantinopolim a dicto Constantino transfata, contemptui exposita, ibidemque tamquam trophæa Christianæ victoriæ erecta, 330. VI.
- Simulacrum Helenæ ad lacum Daphnes positum, 326. LVIII.
- Simulacrum Panis sublatum a Constantino, 326. LXXII.
- Simulacrum equestre Constantini Constantinopoli, 330. VIII. Columnæ porphyreticæ impositum, 330. XV.
- Sinistra pars dextera dignior est habita in Synodali confessu, 325. LVIII. Ejus ratio redditur, *ibid.* Exemplis comprobatur, *ibid.*
- Sirmiana professio Arimini ab Arianis lecta, 359. VII.
- Sirmienſe Concilium quo anno & qua occasione celebratum, & quid in eo actum, 357. I. & seq.
- Sirmienſis prima fidei professio, 357. IX. Secunda, 357. XI. Tertia, 357. XX. Quando edita, 357. XXIV. Ejus auctor fuit Marcus Arethusiæ Episcopus, 357. XXV. Secundæ formulæ blasphemia aboletur, 357. XXIV.
- Sixtus Senensis Eusebii Pamphili defensor redarguitur, 340. XLI.
- Societas, sive collegium, Mortis nuncupata a Constantino instituta, & privilegiis aucta, 336. LXXVI.
- Socrates de Paphnutio confessore & Nicæno Concilio erroris arguitur, 325. CL. Item de tempore coitionis Meletianorum cum Arianis, 326. VIII. Nec non de sepultura Helenæ ex Eusebii verbis male acceptis, 326. LXII. Similiter de Arii restitutione, 327. VI. & seq. Iterum de nominatione Macedonii facta a Paulo, 340. XVI. Item de exilio Eustathii Antiocheni, 340. XXIX. Male Eusebium Cæsareæ Palæstinæ Episcopum excusat, 340. XXXVII. De Græcis Litteris in Urbe ignoratis erroris convincitur, 344. III. Item de tempore persecutionis Liberii Papæ, 359. XLVI. Error ejusdem de Gregorii Episcopi Alexandrini depositione, 342. XXXV. Ejusdem alius de litteris Julii Papæ, 342. XLVII. Alius ejusdem de adventu Pauli ad Concilium Sardicense, 347. L. Ejusdem alius de Maximo Episcopo Jerosolymitano, *ibid.* Alius de tempore exilii Paulini Episcopi Treverensis, 355. XXVIII. Item de tempore ultimi Athanasii exilii, *ibid.* Demum de tempore Concilii Ariminensis, *ibid.*
- Sodomiticum scelus Constantii lege repressum, 342. L.
- Solidi pondus quanti æstimationis esset, 330. XXXIX. Omnes unius ponderis esse solere, *ibid.*
- Solidi septuaginta libram auri conficiunt, 330. XL. Viginti libræ æris unius solidi continent pretium, *ibid.* Libra una argenti quinque solidorum est pretium, *ibid.*
- Solis cultus apud Persas, 343. XII.
- Sopater Ethnicus philosophus, Baptismatis Constantini assertor, 324. XIX. Qualis fuerit, 324. XXIII. Et quantus in aula Constantini, *ibid.* & 326. XCVIII. Insidiis Ablavii occiditur, 324. XXIII. & 326. XCVIII.
- Sotades poeta infamis, cujas & qualis fuerit, 325. LXXX. Eum turpiter imitatus Arius, Sotades Ægyptius appellatur, *ibid.* Eumdem ut nimis effeminatum vitat Martialis, 325. LXXXII.
- Sotadici versus quales, 325. LXXX.
- Sosthenium dicta Ecclesia S. Michaelis Archangeli prope Constantinopolim a Constantino erecta, 330. XXII.
- Sozomenus corrigitur de nece Crispi, quam negat, 324. VII. Dum alios impudens arguit, hallucinatur, 324. XX. De Nicæno Concilio sub Julio celebrato erroris arguitur, 325. X. Item dum Eusebio Pamphili tribuit quod erat Eustathii, 325. LIV. Necnon de Paphnutio confessore, & Nicæno Concilio, 325. CXLIX. Similiter de electione Athanasii, 326. II. Novatiana hæresi infectus Novatianorum laudes deprædicat, 326. XXIV. Ejusdem de restitutione Arii errores, 227. VII. Error ejusdem de amplitudine civitatis Constantinopolitanæ, 330. XIII. Ejusdem alius de tempore adventus Athanasii ad Concilium Tyrium, 335. VI. Alius ejusdem de tempore exilii Eustathii Episcopi Antiocheni, 340. XXIX. Errores ejusdem de Eusebio Emeseno, 341. IX. De Gregorii Episcopi Alexandrini depositione iterum erroris convincitur, 342. XXXV. Item de adventu Pauli ad Concilium Sardicense, 347. L. Similiter de rebus Athanasii a se scriptis, 354. XXI. Denique de latebris Athanasii, & ministerio virginis, 356. LXXXV. Necnon de apparitione sanctæ Crucis tempore Constantii facta, 353. XXX. Item de tempore Synodi Ariminensis, 355. XXVIII.
- Spadones sub Constantio dominantur, iidemque Arianis, 337. LXIV.
- Spiridion Episcopus Trimituntis in Cypro, Nicæno Concilio interfuit, 325. XXXVII. Ejus miracula, 325. XXXVIII. In Nicæno Concilio Gentilem philosophum convincit & Christianum reddit, 325. XLXIII. Paternarum traditionum observantissimus, Triphyllium unicam tantummodo oculam mutantem redarguit, *ibid.* Constantium Imperatorem curat, 338. X. Ejus cognoscendi desiderio tenetur Constantius, 330. XII. In Regia male excipitur, 338. XIII. Ejusdem cum Constantio congressus, 338. XV. Omnium laudibus celebratur, 338. XVI.
- Spiritum sanctum a Patre Filioque procedere, in Athanasii Symbolo expressum, 340. XII.
- Spiritus sancti Divinitatem impugnans hæresis oborta post Nicænum Concilium ab Arianis potius, quam Ario, 325. LI. Ejusdem Divinitas satis declarata in Concilio Nicæno, 325. LXIV. Divinitas ejusdem a Semiarianis impugnatur, 359. CXX.
- Sportæ septem, quibus fragmenta septem panum ab Apostolis sunt asservata, Constantinopoli columnæ porphyreticæ inclusæ, 330. XV.
- Stephanus Episcopus Antiochenus Arianus, 340. XXXI. Pseudosynodo Sardicensi subscripsit, 347. CV. In Legatos Sardicensis Synodi calumniam fruit, 348. V. & seq. Deponitur, 348. XI.
- Stephanus Magister in Ægypto sub Constantio, 350. XXIX.

- Stratophilus, alias Patrophilus, Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
- Studium litterarum Constantinopoli a Constantino erectum, 330. XXV.
- Suburbanum, & Suburbicarium, inter se discrepant, 325. CXXXV.
- Suburbicariae provinciae quae, 325. CXXXIX.
- Suburbicarium, & Urbicarium, idem sunt, *ibid.*
- Substantia & Consubstantialitas inter se differunt, 347. LXXIV.
- Substantiae nomen proprium divinitatis, 325. LXV. *& seq.* Ethnicis id etiam de Christianis testantibus, 325. LXIX. Ariani cur veriti non fuerint illud profiteri, Consubstantialis vero horruerint, 344. IV. A Semiarianis adversus blasphemias Sirmienses restituitur, 357. XXII. Illud expressisse, satis ad fidem Catholicam insinuandam, absque usu verbi Consubstantialis, 357. XLV. *& seq.* Ambiguum esse ostenditur, 358. XIX. In Concilio Ariminensi posteriori rejectum, 359. XLI. Ab Arianis penitus sublatum, 359. LXXXVI.
- Successio Episcoporum Constantinopolitarum, 340. XV.
- Suidae error de aetate Porphyrii, 325. LXXXIX.
- Symbolum Antiochenum a Cassiano recitatum a Catholicis editum, 341. XXVI.
- Symbolum Apostolorum semper in usu Ecclesiae Romanae, 325. CLXXIX.
- Symbolum Athanasii Romae conscriptum, 340. XI. Diu in archivis delituit, 340. XII. In lucem productum, pluribus linguis, a diversis Christianis recitatur, *ibid.* Treveris scriptum esse negatur, 340. XIII. *& seq.*
- Symbolum Nicænum quando & a quo scriptum, 325. LXXIII. Quando in Ecclesia cani coeptum, 325. CLXXVIII.
- Symmachi exprobratio in Constantem ob vetita sacrificia, & templa claudi iussa, 346. XI.
- Synaxes acta aliquando ob necessitatem in Ecclesiis nondum consecratis, 350. XXXII.
- Synclitius & Gaudentius magistri tabellariorum sub Constantino, 319. XXI. 327. I.
- Synedius Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
- Synodica Epistola Concilii Alexandrini pro Athanasio, 339. IV. *& seq.* Concilii Antiocheni, 341. XXXIII. Concilii Jerosolymitani ad Dionysium Comitem, 335. XXIV. Nicæni Concilii ad Silvestrum Papam, 325. CLXXI. Synodi Sardicensis ad Julium Papam, 347. XXIII. Eadem ex bibliotheca Petri Pithœi castigatior, 347. XXIV. Alia ejusdem ad Aegyptios, 347. XXXI. Ejusdem alia ad omnes Christi fideles, 347. XXXVII.
- Synodica Patrum Concilii Ariminensis textus corruptus restitutus, 324. LIII. *& seqq.*
- Synodus. *Vide*, Concilium.
- Synodus major an cognoscere valeat res iudicatas in Synodo minori, 325. CLXI.
- Synopsis divinae Scripturae ab Athanasio quando scripta, 342. XLI.
- Syrianus Dux persecutor Alexandriae, 342. XIX. Quid in Athanasium, 354. XVII. Orthodoxos dire persequitur, 356. II. Ejus perfidia, 356. IX.
- Syrus diaconus a Vercellenfibus, &c. ad Eusebium confessorem Legatus, 356. XCII.
- Sysimius Episcopus a Perge epistolae Pseudofynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Tabula draconem Cruce transfossam exhibens, Constantino mandante picta, & ante Palatii vestibulum affixa, 325. CCVI.
- Tabulae imaginis Constantini Deum deprecantis, 325. CCVII.
- Tabulam quamdam fidei Sardicensis circumferabant Ariani, 347. XLV.
- Tarnia vicus Lampfaci ab Abrahamio eremita ad Christum conversus, 337. XLII.
- Tarbulae virginis egregium martyrii certamen, 344. XV.
- Taurinus in Africam ab Imperatore missus ad Donatistas Legatus, 348. XXI. XXVIII.
- Taurus Comes unus ex Judicibus cognitoribus in Concilio Sirmiensi, 357. VII. A Constantino Concilio Ariminensi praepositus, 359. II. XXXVIII.
- Templa ab Helena Jerosolymis erecta, 326. XXXIX. Sex ibidem a Constantino extracta, 326. XLI. Alia ab eodem Constantinopoli, 330. XIX.
- Templa Gentilium nequaquam ab Imperatoribus Christianis spoliata, 324. LXII. Nonnulla a Constantino convulsa, 326. LXVIII. Haudquaquam tamen omnia dejecta, 326. LXXXI. Donaria iisdem illata integra servari voluit, *ibid.* Iis tamen imaginem suam affigi vetuit, *ibid.* Eadem Constantino edicto clausa, 326. LXXVI. Extra Urbem posita non diruenda, Constantis Imperator sanxit, 346. X. Sed omnibus in locis ejusdem Constantis lege claudi iussa, 346. XI. Maxima cur a Constantino intacta relicta, 351. III.
- Templum Aesculapii Constantini jussu demolitum, 326. LXXI. Antiochenum quando dedicatum, 341. II. Apostolorum Constantinopoli a Constantino constructum, 336. LXX. Ejus descriptio, *ibid.* In Bethlehem aliud ab eodem rectum, 326. XXXVII. Hadriani Tiberiade a Josepho in Ecclesiam conversum, 327. XXVI. Jerosolymitanum a Constantino erectum, ejusque descriptio, 326. XXXIV. Idem Martyrion appellatum, 326. XXXV. Sacris picturis varie ornatum, 326. XXXVI. Ejus Encænia decernuntur, 335. XLI. Quando facta, & a quibus, *ibid.* Marnæ Gazæ a Constantino intactum relinquitur, 351. III. Michaelis Archangeli a Constantino in suburbio Constantinopolitano aedificatum, 330. XIX. In Monte Olivarum aliud, 326. XXXIX. Miracula in eo, 326. XL. Nicomediae sumptuosissimum ab eodem erectum, 326. LXV. Ad Quercum Mambre aliud ab eodem, 326. LXVI. Veneris in Monte Libani dirutum, 326. LXX.
- Temporis recta dispositio in historia maximi omnium laboris, 325. CCXVII.
- Temporis certa nota fidei confessio a Patribus consignari minime solita, 325. I. *& seq.*
- Terræmotus in Oriente tempore persecutionis Ariatorum commotæ, 340. XXXIV. De quo S. Ephrem Syrus, & Gregorius Nazianzenus tunc puer, *ibid.* *& seqq.*
- Tertulliani locus de lege Papia declaratus, 320. XII.
- Testamentum quibuscumque verbis expressum valere Lege lata a Constantino statuitur, 320. XV.
- Testamentum Constantini, 337. VIII. Presbytero cuidam Ariano creditur, *ibid.*
- Testimonia Episcoporum firma rataque habenda, occasione S. Nicolai sanxit Constantinus, 326. XCIX.
- Thaiphales Scytharum Dux a Constantino superatus, 330. XLIX.
- Thaiphali populi tumultuantur, 326. LXXVII.
- Thalassius Scriptor hæreticus Arianus, 354. XIV.
- Thalassius Comes unus ex Judicibus cognitoribus in Concilio Sirmiensi, 357. VII.
- Thalia Aarii infame poema, 319. XIV. 325. LXXX. In Concilio Nicæno prohibita, 325. LXXX.

T

Tabella tituli Crucis in antro sepulcri inventa, 326. XLVIII.

Tabellionum Magistri sub Constantino qui, 319. XXI. & 327. I.

- LXXX. Sotadicis numeris scripta, *ibid.* Herodiadi filiae saltatrici comparata, 323. LXXXII. Constantini lege vetita, 325. LXXXIII.
- Thebani & Ægyptii schismate inter se divisi, 324. CLVIII.
- Thelapius Episcopus a Chalcedonia epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Theodolus Episcopus a Neocæsaria epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Theodori Balsamonis magna oscitantia de antiquitate Patriarchatus sedis Constantinopolitane refellitur, 324. CXX.
- Theodorus diaconus Romæ sub Silvestro, 324. CXXX.
- Theodorus Episcopus Tarsensis Concilio Nicæno interfuit, 325. XXXVIII.
- Theodorus Episcopus ab Heraclia epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Theodorus Cilix adversus Photinum scripsit, 357. VIII.
- Theodorus Oxyrinchi civitatis Episcopus Arianus, 356. LV. In Catholicos ejusdem civitatis grassatur, *ibid.*
- Theodoretus erroris arguitur, dum Eustathium post Philogonium ponit Episcopum Antiochenum, 319. XXVII. Ejusdem de rebus Arii error, 327. VI. De tempore item exilii Eustathii Episcopi Antiocheni erroris arguitur, 340. XXIX.
- Theodosius Imperator hostias idolis immolari omnino prohibuit, 326. LXXVI.
- Theodotus Episcopus Laodicensis fautor Arii, 325. XL.
- Theodotus Episcopus Laodicensis Georgii prædecessor ambos Apollinares ob hymnum de Baccho auditum excommunicat, 349. XXII. & seq.
- Theogenes Episcopus a Lizia epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Theognis, sive Theogonius Episcopus Nicænus, Arianus, 325. XL. Concilio Nicæno subscribere noluit, 325. LXXVII. Ejusdem libellus Synodo oblatas, 325. LXXVIII. A Constantino in exilium pellitur, 329. VIII. Ejus scelera, 329. XII. XIX. Quomodo chirographum suum deleverit, 329. XIX. Quinquennialibus Constantii ab exilio relaxatur, 330. LVII.
- Theonas Marmaricæ Episcopus Arianus, 325. XL. Falso dicitur post Alexandrum creatus Episcopus Alexandrinus, 326. IV.
- Theophilus, quod Gallo favisset, a Constantio in exilium missus, 354. XI. Ejus res gestæ, 354. XII. Ejusdem ad Indos legatio a Philostorgio descripta, 354. XIII. Res ejus gestæ a Philostorgio & Tharasio hæreticis scriptæ fide carent, *ibid.* & seq.
- Theophilus Episcopus Trajanopolis ab Arianis post Concilium Sardicense in exilium missus, 348. III.
- Theophronius Episcopus Tyanensis quid in Concilio Antiocheno, 341. XXII.
- Thimascus Episcopus epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Thronus in medio confessus Synodalis poni solitus, & super eum liber Evangelii vice Christi, 325. LIX.
- Thronus Episcopalis Alexandrinæ Ecclesiæ ignominia affectus non sine ultione delinquentis, 356. XXXV.
- Tiberiade in Palæstina templum a Josepho extruitur, 327. XXVI.
- Ticonius Donatista acris ingenii vir, 321. IX.
- Timotheus Episcopus epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. Item
- Timotheus Episcopus ab Aquilo, *ibid.*
- Timotheus presbyter Athanasii in Conventu Tyrio a meretricula accusati personam agit, 335. XIV.
- Titulus a Silvestro Papa in Thermis Trajani erectus, 324. CXXV.
- Titulus Crucis in antro sepulcri inventus, 326. XLVIII.
- Titulum sui nominis publicis operibus & ædificiis a se erectis numquam affixit Constantinus, 324. CXVII. 337. XXIV. Contra Trajanus, 324. CXVII.
- Titulum divinitatis soliti tribuere Ariani Imperatori, cum ipsi Filio Dei divinitatem negarent, 335. XL. 336. VIII.
- Titulus æternitatis ab Arianis tributus Constantio, 359. VIII.
- Tolosanus Episcopus ex Concilio Byterrensi agitur in exilium, 356. CX.
- Tormenta crudelissima passi Martyres in Perside, sub Sapore, 343. X. 344. XIV. Dirissima a Macedonio excogitata, 351. XLIV.
- Traditio & vetus observantia, ut hæretici & hæresiarchæ apud Romanum Pontificem exomologesin agant, 350. XXIII.
- Trajanus gloriæ cupidus, cur a Constantino herba parietina sit appellatus, 344. CXVII. 337. XXV.
- Translatio sedium vetita a Nicæno Concilio, 325. CLIV.
- Translatio corporum SS. Andreae & Lucae ex Achaia Constantinopolim Constantio Imperatore jubente facta, 358. XXV.
- Treveris exulat Athanasius, 336. XXI. An illic Symbolum scripserit, 340. XIII. & seq.
- Triaditæ civitas, eadem Sardica, 347. II.
- Tribunal Ecclesiasticum a Constantino summo honore habitum, 326. XCVIII. & seq.
- Tribuni militum missi a Constantino Legati, 326. LXXXVII. Quid apud Nicolaum Myris, *ibid.* & seq. Calumniam patiuntur, 326. XCI. Quid in eos Ablavius, *ibid.* Damnati Nicolaum invocant, 326. XCII. Divinitus liberantur, 326. XCIV.
- Tributa a Constantino non gravia imposita, ut calumniatur Zosimus, 330. XXXIII. Imo non aucta, sed diminuta, 330. XXXIV. XLI.
- Tributa ab Ethnicis Imperatoribus imposita fuisse gravissima, 330. XXXVII.
- Tributum Chrysargyrum ab Anastasio Imperatore sublatum, quale, 330. XXXVIII.
- Tributum auri a tributo argenti diversum, & e contra, *ibid.* & seq.
- Tributum Folles nominatum Senatoribus a Constantino impositum, 330. XXXV. XLI. & seqq.
- Tributum lenonibus & meretricibus quando & a quo impositum, 330. XXXVI.
- Tributum indixisse populo Alexandrino Athanasius accusatur, 329. I.
- Tricennalia Constantini, quando celebrata, 334. VII. 335. I.
- Trinitas & unitas in Divinitate in Ecclesia credita testantibus id etiam Ethnicis, 325. LVIII. & seq.
- Trinitatis nomina in Formatis poni solita, 325. CLXIII.
- Tripodes Apollinis a Constantino ludibrio expositi, 326. LXVIII.
- Triphyllius Ledrensis Episcopus, comes Spiridionis, 338. XII. Ob voculæ unius mutationem acriter a Spiridione reprehensus, 325. XLVIII.
- Tritones, marini homines, sæpe visi, 343. III.
- Tryphon Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
- Tumultus Antiochiæ in creatione Eustathii Episcopi excitatus, 324. CXLIV.
- Turbo Episcopus Arianus Luciferum Calaritanum confessorem pessime habuit, 356. LXXX.
- Turcæ per lupos significati, qui ex Sybillino oraculo Constantinopolim perdituri essent, 330. XXXII.
- Tychonius. *Vide*, Ticonius.
- Tyria Acta Romam allata, & illic cognita, 339. XVI. Eorum exemplar Alexandriam missum, *ibid.*

Tyrium Concilium petunt Eusebiani, 334. I. Constantinus injuste indulget, 334. II. Litteris Constantini indictum, 334. VIII. Conciliabulum Arianorum merito appellandum, 335. I. Quando habitum, 335. II. In eo comes & milites, atque etiam accusatores iidem & Judices, 335. I. Quot & quales Episcopi ad id convenerint, 335. III. Non conventum Patrum sed apparituram fiscalem præ se ferebat, 335. V. Confessus ejus quam iniquus, 335. VII. Quid ibidem Potamon in Eusebium, *ibid.* In eo Eusebiani sunt Judices, & Meletiani accusatores, 335. X. Quæ crimina ibi in Athanasium objecta, 335. XI. Ei ingesta est accusatio Athanasii de Arsenio occiso, 335. XII. In eodem meretrix Athanasii accusatrix prodiit, 335. XIV. Variæque aliæ calumniæ in Athanasium productæ, 335. XVI. & *seqq.* Legatos in causa Athanasii, eisdemque Episcopos Meletianos in Ægyptum decernit, 335. XXI. Contestatio ibi facta ab Episcopis Catholicis adversus Eusebianos, 335. XXII. & *seqq.* Libelli contestationum illic editi, *ibid.* Fert sententiam in Athanasium, 335. XXVI. Qualis hæc fuerit, 336. XIX. Episcopi ejus a Constantino Imp. Jerosolymam ad Encæniam convocantur, 335. XL. & *seq.* Dictum Concilium Jerosolymis continuatum, 335. LV.

V

Valens & Ursacius Arianus, & non Theopaschitæ, 347. XLIII. In Concilio Sardicensi veniam petunt, *ibid.* Ambo Episcopi erronei Concilii Sardicensis decreto cohibentur, 347. LII. Mediolanum ad Concilium pergunt, ibique palinodiam recantant, 350. XVIII. Romani se ad Julium Papam conferunt, 350. XX. & *seq.* Eorumdem pœnitentiæ libellus, 350. XXI. Litteris pacificis Athanasii subscribunt, 350. XXIII. Quid in Concilio Sirmiensi, 357. XXIII. In Concilio Arimineni damnantur, 350. XIII. & *seq.* Idem Valens epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. De victoria adversus Magnentium obtenta se ab Angelo certiozem redditum esse Constantio Imp. dolose persuadet, 353. VIII. Calamum & chartam de manu Eusebii Episcopi Vercellensis in Synodo Mediolanensi extorquet, & quare, 355. IX. Sub specie Orthodoxiæ Episcopos Arimini congregatos decipit, 359. XL. Ejus anatlematismi, 359. XLII. Eiusdem in Concilio Arimineni posteriori inanis tergiversatio, 359. XLIV. Valens Comes a Magnentio ad Constantinum missus Legatus, 350. XXVIII. & *seq.* 350. XXXVII. Valentinianus Imperator, quantumvis invitus, S. Martino assurgere cogitur, 325. XVII. Valentinus Episcopus Arelatensis, 346. VII. Valerius Maximus Basilii Urbis Præfectus, 319. XXVIII. Vasa diversa donata basilicæ S. Petri a Constantino, 324. LXIV. Ipsi Gothi admiranda & veneranda, *ibid.* Vasa sacra magno in honore habita, 333. III. Vasense Concilium in quo restituendum, 325. CLXXVII. Vaticana basilica a Constantino erecta, 324. LXIII. Vela seu linteamina Ecclesiæ offerri solita, 329. I. Velum Judicis venale ne sit, lege prohibet Constantinus, 331. XIV. Velum hieroglyphicum noctis, mortis, immortalitatis, &c. 337. XIX. Velatæ virgines quid expriment, *ibid.* Venantius Fortunatus asipulatur historiæ draconis a Silvestro Papa superati, 324. XCVIII. *Ann. Eccl. Tom. IV.*

Venenum Constantino a fratribus propinatum, 337. VI. 337. LIV. Veneris templum in monte Libano a Constantino dirutum, 326. LXIX. Venerius Agens in rebus Liberium in exilio affligit, 357. XLIV. Verbi Dei incarnatio non est ignominia, sed gloria, 328. XI. Vercellensis Ecclesiæ studium erga Eusebium: confessorum exulem, 356. XCIII. Verinus Vicarius in Africa sub Constantino, 319. XXX. 321. II. Vespasianus quod obsequium præstitit in restitutione Capitolii, 324. LXII. Vestales virgines Romæ draconis fuisse altrices, ut commentum refellitur, 324. XCVIII. Vetrano tyrannus in Pannonia, 350. VIII. Eum Constantius præoccupare fatagit, 351. XXIII. A Constantio dolo capitur, 352. XXI. Vicennalia Constantini, quibus celebratum est Nicænum Concilium, 325. I. 325. CLXXXVI. Victor Garbiensis Episcopus Donatista quo sine Romam missus, 321. III. Victor Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII. Victor historicus, illius calumnia de appetitu laudis in Constantinum refellitur, 337. XXIV. Item de perpetuo diademate, 337. XXVIII. Victoria idolum Capitolii a Constantio sublatum, 356. CXVI. Victoriæ ex cultu veræ religionis acceptæ, 337. LXXVIII. Victorinus damnatus in Concilio Romano, alius a Pictaviensi, 324. CXXXVII. Victorinus Episcopus Pictaviensis & martyr calumniam passus, *ibid.* Vigilus Episcopus Tridentinus dialogos scripsit, in quibus Athanasium cum Ario disputantem induxit, 325. LI. & *seq.* De capitulis ad confessionem Nicænam additis erroris convincitur, 347. LVI. Vincentius, Victor & Osius, in Concilio Nicæno Sedis Apostolicæ Legati, 325. XX. Vincentius Episcopus Capuanus in Campania Mediolani apud Constantem, 346. IV. An Legationem ad Concilium Sardicense obierit, 347. X. A Concilio Sardicensi ad Constantium Imperatorem Legatus missus, 348. I. Quid passus Antiochiæ, 348. V. & *seq.* A Liberio Papa ad Constantium in Gallias iterum Legatus, 353. XVI. Constantii & Arianorum importunitate victus, damnationi Athanasii subscribit, 353. XVIII. Lapsus ejus admodum lugubris, 353. XXI. Sed non in impietatis barathrum præcipitatus, *ibid.* Liberii Papæ ad Concilium Ariminense Legatus, 359. III. Eiusdem ibidem constantia prædicata, 359. XLVI. Vindicta divina in Blacium Arianum litterarum Antonii Magni contemptorem, 342. XXV. Virgines Deo dicatæ ubi abundant, ibi nuptæ sunt fertiliores, 320. XIV. Virgines moniales, earumque instituta, 328. XIX. XXIX. Virgines Deo dicatas Christi sponfas vocat Ecclesia, 356. XXVIII. Virgines Alexandriæ quæ ab Ethnicis sub Præfecto Philagrio passæ, 335. XXIX. Virgines Alexandriæ quæ passæ ab Arianis, 342. IX. Virgines Ægyptiæ quid passæ sint ab Arianis sub Constantio, 356. XXVIII. XXXIII. & *seq.* Virgines sanctimoniales quæ passæ in Palæstina, 356. C. Virgines Christianæ custoditæ a Persis, 359. CXXIV. Virgines & viduæ donatæ a Constantino perpetua annona, 325. CXCIII.

- Virginum monasterium S. Pachonii, 328. IV.
 Virginum sacrarum immensa multitudo in Ecclesia Dei, 325. CXCIV.
 Virginum sacrarum laudes, 356. XXVII.
 Virginum raptores lege Constantini coerciti, 320. XXIII. Item Constantii & Constantis, 349. XXVIII.
 Virgo rapta non clamans, qua poena digna, 320. XXIII.
 Virgo ministrasse dicitur Athanasio in cisterna delitescens, 356. LXXXII. & seq. Quomodo id contingere potuerit, 356. LXXXVIII.
 Viri illustres sub Constantino, 337. LXIX.
 Virorum locus in Ecclesia a parte sinistra, femininarum vero a dextra, 325. LVIII.
 Visio Constantio ægrotanti facta, 338. XI. Alia Saporì Perfarum Regi apud Nisibin facta, 338. XXI. Alia S. Ephrem Syro ostensa, 338. XXVII. Alia Antonio Magno de Arianis, 339. XVII.
 Visiones Angelorum vel Sanctarum animarum quid divinum præ se ferre solent, 324. XXXIX.
 Vitalianus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
 Vitalis Episcopus a Tyro epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Vitellius Afer Donatista Catholicos ut persecutores perstrinxit, 348. XL.
 Voces novæ ob novas hæreses jure sunt adhibendæ, 359. LXXXV.
 Vota publica pro Crispo nuncupata, 320. III.
 Urbicariæ provinciæ quæ, 325. CXXXV. & seq.
 Urbicarium, & Suburbicarium, idem, *ibid.*
 Urbicarium aliud a Suburbano, 325. CXXXVI.
 Urbicus diaconus Liberii in exilio minister, 357. XLIV.
 Urbis nomine non Constantinopolis, sed Roma ab Eusebio significata, 326. LXII.
 Uranius Gothus Episcopus Audæi successor, 341. XL.
 Ursacius missus in Africam ad coercendos Donatistas Præfectus, 331. X. De eo Donatistarum querela, *ibid.* & 348. XXX. Interitus ejus a Constantino Christianis exprobratur, 331. X.
 Ursacius & Valens tantum Ariani fuere, non autem Theopaschitæ, 347. XLIII. In Concilio Sardicensi veniam petunt, *ibid.* Ambo Episcopi erronei Concilii Sardicensis decreto cohibentur, 347. LII. Mediolani in Concilio palinodiam recantant, 350. XIX. Eorundem pœnitentiæ libellus, 350. XXI. Sponte id ab eis factum esse declaratur, 351. XXX. Romam se ad Julium Papam conferunt, 350. XX. & seq. Litteris pacificis Athanasii subscribunt, 350. XXIV. Una cum aliis Mediolani in Palatio conveniunt, & quare, 355. X. & seq. In condemnationem Athanasii subscribunt, 355. XXII. Quid in Concilio Sirmientiensi, 357. XXIII. In Concilio Ariminensi damnantur, 359. XIV.
 Ursus Tribunus a Constantino in superiorem Phrygiam jam defectionem molientem cum copiis missus, 326. LXXXVII.
 Ushazanes eunuchus respiscit, & martyrium consummat, 343. XIII.
 Usuram exercere Clericis a Nicæno Concilio interdictum, 325. CLIII.

X

X Enodochiorum auctor Zoticus civis Romanus Constantinopoli, 330. XXVIII.

Z

- Zonaras de Patriarchatus Ecclesiæ Constantinopolitanæ initio erroris arguitur, 324. CXXI.
 Zosimus Constantinum avaritiæ arguens, calumniæ convincitur, 320. XIV. Item, dum ait Constantinum debitores tormentis affligere jussisse, 320. XVIII. Alia ejusdem de Constantini religione calumnia refellitur, 321. XXI. Locus ejus de Ægyptio suadente Constantino Baptismum elucidatur, 324. XXVI. & seq. Ejusdem ~~textus~~ ex Evagrio restituendus, *ibid.* Novos magistratus a Constantino creatos calumniatur, 330. XXIX. Constantinum lupum appellans refellitur, 330. XXXII. Item Constantinum de tributorum vexatione suggillans, 330. XXXIII. & seq. Quando scripserit, 330. XXXV. Calumnia ejus de Chryfargyro a Constantino imposito arguitur, 330. XXXVII. Item de Follis tributo Senatoribus imposito, 330. XLII. Ejusdem de tempore creationis Galli Cæsaris error, 352. XXI.
 Zosimus Papa cur canonem Concilii Sardicensis nomine Concilii Nicæni citaverit, 347. CVIII.
 Zosimus Episcopus Neapolitanus in locum Maximi ab Arianis sufficitur, 359. LXI. Ab eodem Maximo excommunicatus, prodigiose vexatur, *ibid.* Episcopatu renuntians, pristinae sanitati restituitur, 359. LXII.
 Zoticus Romanus civis, Præfectus Constantinopoli, pietate clarus, 330. XXVIII. Constantinopoli primus Xenodochium erexit, *ibid.*

I N D E X

C R I T I C Æ

HISTORICO-CHRONOLOGICÆ

P. ANTONII PAGII

QUÆ IN HOC TOMO CONTINETUR.

A

Æthiopia & India citerior solo nomine differunt, 327. VII. & seq. In ea S. Frumentius Evangelium prædicavit, *ibid.* XIII. & seq. Constantio regnante fidem amplexa non est, *ibid.* XX. & seq. A Rufino & aliis interior India vocatur, *ibid.* XXII. & seq.

Æthiopes ex Indis Orientalibus originem ducunt, 327. XI.

Æthiopum conversionis historiarum synopsis, *ibid.* XIV. & seq.

Alexander moritur, 326. III.

Alexander Episcopus Byzantinus quo anno obierit, 340. IX. S. Athanasii condemnationi non subscripsit, 340. X.

Alexandrina Synodus in causa Athanasii quo anno coacta, 339. VII. Episcoporum numerus, qui ei interfuerunt, assignatur, *ibid.*

Alexandrinæ Synodi duæ adversus Arium errorem suum spargere incipientem indicantur, 321. VII.

Alexandrinæ Ecclesiæ invasiones duæ contra Athanasium factæ, earumque tempora & diversitas indicantur, 341. XXVI. & seq.

Anastasius & Martyrium Jerosolymitanum, non duæ, sed una basilica, 326. XII. Quo anno constructa, *ibid.* XIII.

Ancyrana Synodus contra Eudoxium Antiochenum Episcopum quo anno habita, 357. VI. & 358. IV. Epistola in ea Synodo lecta ad Patres in illa congregatos non directa, 357. VII. Quæ in eadem gesta sint, expenditur, 357. VIII. & seq.

S. Andreae Apostoli Reliquiæ quandam Constantinopolim translata, 356. XIII. & 357. I.

Antiocheni Templi a Constantino M. incepti & sub Constantio absoluti entænia, occasio Synodi Antiochenæ Julii Papæ temporibus celebratæ, 341. VI.

Antiochenorum Episcoporum Arianorum series, 340. XXI. & seq.

Antiochenum Concilium, huic Fidei professio adversus Paulum Samosatensem edita, falso adscribitur, 325. XXIII.

Antiochenum Concilium in *Encaniis* vulgo dictum, ab Orientalibus non indictum ut Synodum Romanam vitarent, 341. III. Quæ contra hanc sententiam afferuntur argumenta diluuntur, *ibid.* IV. & seq. A pluribus ut Arianorum Conciliabulum in toto falso hæcenus creditum, *ibid.* VII. & XIII. Patrum, qui ei interfuerunt numerus consignatur, *ibid.* VIII. Quot inter illos factionis Arianæ extiterint ostenditur, *ibid.* IX. & seq. Ex eo quod Julius PP. & Maximus Jerosolymorum

Episcopus huic non interfuerint, nihil contra ejus auctoritatem concludendum, *ibid.* XI. Illius decreta de rebus Ecclesiasticis probatissima & per omnem Ecclesiam recepta, *ibid.* XIII. Quæ in ipso contra regulas acta non toti Concilio, sed Eusebianorum circiter quadraginta actis in sine illius habitis, adscribenda, *ibid.* VI. & seq. Quatuor in eo editæ fidei formulæ adducuntur & examinantur, *ibid.* XIV. XV. XVIII. & XXXIV. Concilium non adversus Arianos, sed adversus Sabellianos post Nicænam Synodum redivivos coactum, *ibid.* XVIII. & seq. Canones XXV. in eodem stabiliti nec Arianorum sunt figmenta, nec alteri Concilio provinciali Antiochiæ habito attribuenda, *ibid.* XX. & seq. Synodica item illius genuina demonstratur, *ibid.* XXI.

Antiochenum Concilium, in quo fidei formula *μωρδύριος* dicta fuit promulgata, quo anno ab Arianis celebratum, 344. II. & 345. III.

Antiochenum Concilium adversus Athanasium, 354. XIV. Quo anno habitum, *ibid.* XV.

Antiochenum Concilium ab Eudoxio Antiocheno Episcopo post secundam Sirmiensem Synodum habetur, 357. X. In eo *Substantia* nomen perinde ac in secundo Sirmicensi damnatur, *ibid.*

Antiochenum Concilium in quo Eustathius Antiochiæ præful depositus, quo anno coactum, 327. & 340. XXIX.

S. Antonii Vita ab Athanasio extremos ætatis dies agente scripta, 328. III. Nonnisi post Antonii mortem exarata, 358. II. S. Antonii obitus ab anno CCCLVI. non removendus, *ibid.*

Appellationum jus Romano Pontifici asseritur, 347. VI. & seq.

Arelas ab Honorio Imperatore dicta Mater omnium Galliarum & Prætoriana Galliarum præfectura exornata, 332. VI.

Arelatense Concilium in quo citatur Vasense pro *Gloria Patri &c.* quo anno celebratum, 325. XLVI.

Ariani exclusi a privilegiis Clericis concessis a Constantino Magno, 326. VIII.

Ariani anno CCCXL. omnes Constantinopoleos Ecclesias invadunt, 340. XX. Per quadraginta circiter annos eas obtinent, *ibid.* Illidem post id temporis a Theodosio Magno excluduntur, *ibid.*

Arianorum Episcoporum, qui post Eustathium Antiochenam rexerunt Ecclesiam, series expenditur, 340. XXI. & seq.

- Ariminensis Oecumenica Synodus anno CCCLIX. quintis Constantii Aug. quinquennialibus celebri, ab Occidentalibus celebratur, 359. II. Arius nolens acquiescere Concilii Nicæni decretis exilio mulctatur, 325. XXX. Antequam Theognium & Eusebium ab exilio revocatur, 327. III. Sed nonnisi post oblatum satisfactionis libellum, *ibid.* IV. Arius in Synodo Jerosolymitano admissus, 340. XIII. Ejus & non alterius Arii mentio in Synodica ejusdem Synodi, *ibid.* XIV. & XVI. Arius Jerosolymitanæ Synodo libellum offert, *ibid.* XVII. Extra Ecclesiæ communionem obiit, *ibid.* XV.
- Athanasius fit Episcopus Alexandrinus, 326. III. Episcopatum fugit, *ibid.* IV. Athanasius coram Constantino accusatur quod de pendendis Ecclesiæ linteis tributum indixisset, 329. II. & 331. II. Annus quo hæc causa agitata fuit annotatur, 327. V. & *seqq.* 328. II. Athanasius ad Synodum Cæsariensem pro ejus causa indictam tarde venit, 334. III. Athanasius in Synodo Constantinopolitana ex Eusebianis conflata, Treviros in exilium mittitur, 336. IV. Athanasii epistola ad Marcum Papam pro exemplaribus Concilii Nicæni, & Marci ad Athanasium responsio purum sunt figmentum, *ibid.* XI. Athanasius exilio solutus patriæ redditur, 338. V. & *seq.* Quo anno hæc acciderint stabilitur, *ibid.* Argumenta in oppositum adducta rejiciuntur, *ibid.* II. & *seqq.* Cpolim porrexit sedente Paulo Episcopo Cpolitano, 340. XII.
- Athanasius a Julio Papa evocatus Romam pergit, 340. II. Quomodo ad eandem urbem confugisse dicatur, *ibid.* III. Ab Eusebianis de novo calumnias patitur & accusatur, 341. XXII. Ejus causa in fine Concilii Antiocheni & nonnisi post conditos canones agitur, ipseque deponitur, *ibid.* XXII. & *seq.* Canon vi cujus depositus fuit, quotus ordine sit examinatur, *ibid.* XXIV. Ab Eusebio cum sociis dolose agentibus confictus ostenditur, *ibid.* XXV. Athanasii Epistola ad Orthodoxos secundam tantum Alexandrinæ Ecclesiæ invasionem a Georgio factam respicit, *ibid.* XXVI. & *seq.* & 342. II. In ea nulla Eusebii fit mentio, 341. XXXI. Annus quo ea scripta annotatur, 356. X.
- Athanasius a Gregorio pseudo-Episcopo sede sua pellitur, 341. XXXIII. & 342. II. Romam navigat, at semel tantum, 342. X. & *seqq.* Mortuo Gregorio iterum Alexandriam redit, 347. II. & 350. III. Quamdiu ejus exilium duraverit, explicatur, 350. IV.
- Athanasius Georgio Alexandrino Episcopo creato, adhuc tamen non adventante, & Syriano Duce persecutionem movente, Alexandria fugit, 356. III. Annus & dies fugæ indicantur, *ibid.* III. & V. Circa eandem fugam difficultates quædam adductæ solvuntur, *ibid.* III. & *seq.* Athanasius paulo post fugam e solitudine rediens, contra quam vulgo creditur, Alexandriam intrat, *ibid.* VI. Ibi delitescit usque dum Georgio adveniente quæsitus, denuo egredi cogatur, *ibid.* VIII. & *seq.* Antequam fugam secunda vice arripiat & in solitudine degens, Constantium adire meditatur, *ibid.* XI. Eodem tempore ad Episcopos Ægypti & Libyæ dat Epistolam encyclicam, *ibid.* XII. & 357. XI.
- Athanasius non est Auctor Symboli fidei, *Quicumque vult*, 340. VI. & *seqq.*
- Axumæ Abissinorum Regiæ præfens status, 327. XXV. Axumitæ Indi erant, *ibid.* XII. Axumitarum situs, 354. IX. & *seq.*

B

- Basilii Ancyrae Episcopus cum Photino disputare in Concilio Sirmiensi a Constantio Augusto jubetur, 351. X. Ancyranam Synodum convocat, in qua Hosii & aliorum formula damnata, 357. VIII.
- Britannicum bellum a Constante Augusto quo anno gestum, 337. XII. & 343. V.

C

- Cæsariensis Synodus pro causa Athanasii discutienda quo anno indicta, 332. II. Quo anno celebrata, 334. II. Errores circa illius indictionem & celebrationem adducuntur & refelluntur, *ibid.*
- Carthaginense Concilium sub Grato Episcopo e Sardicensi reduce congregatum in canonum Africanorum collectione non memoratur & quare, 348. IV.
- Christiani a Judæorum injuriis vindicantur, 336. XIII.
- Christianos ad Lustrorum sacrificia compelli gravi pœna vetat Constantinus M. 323. II. & *seq.*
- Chryfargyrum quale tributum sit, examinatur, 330. VI. Multo ante Constantinum M. tempore institutum fuisse, ostenditur, *ibid.* A Theodosio Juniore Constantinopoli abrogatum fuit, *ibid.*
- Clerici in Numidia constituti, a Donatistis ad Curiam & ejus munera coacti, hoc onere a Constantino M. liberantur, 330. X.
- Clerici plures immunitates conceduntur, 353. XIII.
- Coloniense Concilium quo anno celebratum, 346. VI.
- Concilia Ecclesiæ consensu ab Imperatoribus olim convocata, & quare, 325. XI. & *seq.*
- Constantinus Constantini M. natu minor filius, Cæsar creatur, 333. II. Ejus nuncupatio minus recte ad aliud tempus dilata, *ibid.* Extincto Patre, paulo post Augustus acclamatur, 337. VI. Fastis dat nomen propter titulum *Augusti* prius ininitum, 339. I. Constantinum fratrem occidit, 340. XXVI. Augustei Imperii Decennalia exhibet, 341. II. Secundum Consul procedit, simulque Augustei Imperii Quinquennialia celebrat, 342. I. Gentilium sacrificia aboleri, & aras dirui jubet, *ibid.* XVIII. Eorundem templa conservat, sed in hæc ingressum vetat, *ibid.* Quo anno tale edictum emisit, annotatur, *ibid.* Pacatis Galliis in Britannos movet, 337. XII. & 343. V. Annum tertio aperit, 346. I. Augustei Imperii edit Decennalia, *ibid.* II. Imperii Cæsarei dat Quindecennalia, 347. I. Ejus varia rescripta anno CCCXLIX. data recensentur, 349. III. A Magnentio in Galliis occiditur, & quo anno 350. II. Ex anno ejus obitu Imperiali duratio manifestatur, *ibid.*
- Constantinopolis quo anno & mense fundata, 324. XIX. & *seq.* Ejus ædificationis tempus perperam a Petavio & Cangio tardius consignatum, *ibid.* XXI. & *seq.* Ex codice Theodosiano confirmatur, *ibid.* XXIII. Gothofredi sententia circa Constantinopoleos ædificationem refellitur, *ibid.* XXIV. Item Baronii, *ibid.* XXV. Constantinopolis dedicationis annus assignatur, 330. IV.
- Constantinopolitana Synodus ab Eusebianis, Eusebio Nicomediensi Præside, tam adversus Athanasium, quam Marcellum habita, 336. IV. & *seq.* Per multos menses continuata, *ibid.* VII.
- Constantinopolitana Synodus anno CCCLIX. Quin-

- Quintis Constantii Augusti Quinquennialibus sacro celebratur, & in insequenti continuatur, 350. III.
- Constantinus quintum assumit Consulatum, 319. I. Adversus Sarmatas bellum gerit, *ibid.* III. Ad Alexandrum Episcopum Alexandrinum & ad Arium scribit & quo anno, *ibid.* IV. Mores populi Romani in melius vertere studet, *ibid.* X. Haruspices privati consulendos prohibet, *ibid.* XI. Publice tamen consuli posse decernit, *ibid.* Sed hoc sub quibusdam conditionibus, 321. VI.
- Sextum Consul Quindecennalia imperii Cæsarei exhibet, 320. I. II. & IV. Quando Decennalia exhibuit, in Galliis non substitit, *ibid.* VII. Ex eo quod haruspicinam absolute non vitaverit, in deterius lapsus non inferendum, 321. IV. Ut Ecclesiæ bona ex testamento relicta possidere possint, lege sancit, *ibid.* V. Augustei ejus Imperii Quindecennialium annus indicatur, 322. II. Christianos ad iustorum sacrificia compelli, gravi pœna inhibet, 323. II. Atroce in Christianos persecutionem non movit, *ibid.* IV. & *seq.* Crudelitatis immerito accusatur ob uxoris, filii & amicorum necem, 324. XII. Constantinum Nicomedie, non Romæ baptizatum, Patrum testimonio comprobatur, *ibid.* V. Imo & ipsius Synodi Ariminensis, *ibid.* VI. Lepra quæ hunc Imperatorem afflixerit, & qua per baptismum a Silvestro PP. acceptum sanatus fuerit, Antiquis omnibus ignota & fabulosa, *ibid.* VII. Ex Constantini pietate ejus baptismus deduci non potest, *ibid.* XIII. Constantinum in Arianum dogma declinasse perperam asseritur, *ibid.* XIV. Quomodo intelligendus Hieronymus qui hoc dixerit, explicatur, *ibid.* Constantini rebaptizatio reiicitur, *ibid.* XV. Constantini donatio in favorem Ecclesiæ, ut præsumitur facta supposititia, *ibid.* XVI. A quo & quo tempore confecta fuerit, indicatur, *ibid.*
- Constantinus Romanæ Synodo, quam Silvestrum PP. post ejus baptismum congregasse vulgo jactatur, non interfuit, 324. XVII. Synodum Nicænam convocavit, 325. VIII. Imperii Cæsarei Vicennalia uno mense dilata non nisi post Concilium Nicænum, Nicomedie celebrat, *ibid.* XLVII. & *seq.* Gladiatorios Ludos in Oriente solum abolet, *ibid.* L. Septimum inquit Consulatum, 326. I. Romam venit, & dies adventus annotatur, *ibid.* XV. & *seq.* Ibi Augustei Imperii Vicennalia exhibet, *ibid.* II. At hæc cum Nicomediensibus, ut vulgo fit, non confundenda, 325. XLVII. & 326. II. Arianos & Meletianos a privilegiis Clericis concessis arceat, 326. VIII. Adversus Novatianos Legem statuit, *ibid.* IX. Jerosolymis Basilicam extruit, *ibid.* XII. & *seq.* Post mortem Helenæ matris, in hujus honorem Helenopolim condit, *ibid.* XVII. Octavum Consul procedit, 329. I. In Epistola ad Nicomedenses de Arianis, non de Meletianis queritur, *ibid.* IV. Varias Peregrinationes suscipit, quæ narrantur, *ibid.* V. Quinta edit Quinquennalia, 330. II. Immunitatem a muneribus Curialibus Clericis quibuscumque, etiam inferioris Ordinis in Numidia degentibus largitur, *ibid.* X. Judæorum Archisynagogos, Presbyteros &c. a civilibus & personalibus muneribus immunes declarat, *ibid.* XI. Quatuor Præfectos Prætorio instituit, 332. IV. & 337. IV. Sub iis Imperii quinque Dioceses instituit, *ibid.* Templâ & idola everti jubet, 333. IV. Ad exemplum Julii Cæsaris Literatis privilegia indulget, *ibid.* V. Pupillos, viduas & ægrotos in Comitatum trahi prohibet, 334. IV. Sarmatas a Servis patria pulsos recipit, *ibid.* V. An anno CCCXXXIV. Cæsarei Imperii Tricennalia ediderit, incompertum, sed sequenti Tricennalia Augustei Constantinopoli celebrasse certissimum, 335. II. Dalmatium Cæsarem dicit, *ibid.* IV. & 336. IX. Post quadraginta annorum pacem, adversus Persas expeditionem suscipit & quo anno, 336. X. Christianos a Judæorum injuriis lege vindicat, *ibid.* XIII. Hanc legem in perversum sensum male trahit Baronius, *ibid.* Constantinus M. moritur, 337. II. Annus & dies mortis illius assignantur, *ibid.* Quandiu imperaverit, annotatur, *ibid.* III. Quot annis vixerit, *ibid.* IV. Honores a Christianis Constantino post mortem impensè recensentur, *ibid.* V. In iis impendendis Christianos non idololatrassè contra Philostorgium ostenditur, *ibid.* Quanto tempore, extincto Constantino, duraverit interregnum, & quomodo per illud regnassè, sit intelligendum, aperitur, *ibid.* VI.
- Constantinus Junior quo anno & die Cæsar dictus, 320. III. Fastis dat nomen, ob adeptam prioribus annis Cæsaream dignitatem, 320. I. & *seq.* Consul secundum procedit, 321. I. Imperii Cæsarei exhibet Quinquennalia, quæ male in annum CCCXX. retrahuntur, 320. III. & 321. II. Tertium inquit Consulatum, 324. I. Decennalia celebrat, 325. II. & XLVIII. Diverso tamen anno, ab illo, quo Patris Vicennalia Romana edita sunt, 324. II. Quartum non quintum Consul procedit, 329. I. Ejus Quindecennialium annus notatur, *ibid.* Vicennalia Cæsarei Imperii edit, 333. II. Eorum indicia adducuntur, *ibid.* II. & IV. Mensibus circiter tribus post patris mortem Augustus renuntiatur, 337. VI. Post tres Imperii annos a Constante frater occiditur, 340. XXVI.
- Constantius Gallus, *Vide*, Gallus Constantius. Constantius, Constantini M. filius quo anno & die Cæsar levatus, 323. VI. & 325. XLIX. Primum inquit Consulatum cum Patre Romana Vicennalia exhibituro, 326. I. Hujus loco perperam Constantinus Cæsar Consul profertur, *ibid.* Imperii Cæsarei quinquennalia celebrat, 327. II. & 330. III. Uxorem accipit, sed non Eusebiam, 336. VIII. Tres ejus uxores recensentur, *ibid.* Paucis mensibus a patris interitu Augustus acclamatur, 337. VI. Consul secundum procedit ob Augusteam dignitatem prius adeptam, 339. I. Imperii Cæsarei Vicennalia edit, 341. II. Fastis tertio nomen dat & quinquennalia Augustei imperii exhibet, 342. I. Consul quartum Augustea celebrat Decennalia, 346. I. & *seq.* Quo anno Gentilium Templâ ocludi jusserit, annotatur, *ibid.* III. Augustei imperii edit quindecennalia, 351. I. & 353. VI. Quintum inquit Consulatum, sed extra Magnentii ditionem, 352. I. Vetrionem imperium affectantem in ordinem redigit, 350. II. 352. II. & 353. IX. Magnentium etiam tyrannum ad Mursam proffigat, 351. II. & IV. Eum ad Alpes Cottias iterum debellat, 353. III. Sextum Consul Cæsarei imperii Tricennalia exhibet, 353. I. II. & V. Arelate Obeliscum erigi jubet, *ibid.* VI. Sacrificia nocturna a Magnentio permissa prohibet, *ibid.* XII. Tricennialium occasione Clericos multis immunstatibus honorat, *ibid.* XIII. Septimum assumit Consulatum, 354. I. Arianismum in Aethiopia & Arabia felici disseminandum curat, *ibid.* VII. & *seqq.* Augustei imperii Vicennalia celebrat, 355. I. Fastis octavo nomen dat, ut videlicet Juliani, quem Cæsarem creaverat, sit collega, 356. I. Adversus maleficos, & iterum adversus simulacrorum cultum & sacrificia legem emittit, *ibid.* II. Romam venit & quo tempore, *ibid.* XIII. Nonum in ea urbe inquit Consulatum, ibique septima Cæsarei Imperii quinquennalia, & simul de Romani

mani nominis hostibus agit triumphum, 356. XIII. & seq. & 357. I. Ibidem Obeliscum erigit, 357. XVIII. Palatinis quidem & militibus nominatim Gladiatorios ludos vetat, sed hos non omnino abolet, *ibid.* XIX. Magicarum artium usum lege prohibet, *ibid.* XX. Copiatas, seu Fossarios a lustrali collatione reddit immunes, *ibid.* XXI. Augustei imperii quinta exhibet quinquennalia, 359. I.

CONSULES.

Constantinus Aug. V. & Licinius Cæsar 319.
 Constantinus Aug. VI. & Constantinus Cæsar 320.
 Crispus Cæsar II. & Constantinus Cæsar II. 321.
 Petronius Probianus & Anicius Julianus 322.
 Severus & Rufinus 323.
 Crispus Cæsar III. & Constant. Cæsar III. 324.
 Anicius Paulinus & Anicius Julianus 325.
 Constantinus Aug. VII. & Constant. Cæsar 326.
 Flavius Valerius Constantinus & Maximus 327.
 Januarius & Justus 328.
 Constantinus Aug. VIII. & Constantinus Cæsar IV. 329.
 Gallicanus & Symmachus 330.
 Bassus & Ablavius 331.
 Pacatianus & Hilarianus 332.
 Fl. Valerius Julius Delmatius & M. Aurelius Zenophilus 333.
 L. Acontius Optatus & Anicius Paulinus Junior 334.
 Julius Constantius & Ceionius Rufius Albinus 335.
 Nepotianus & Facundus 336.
 Ti. Fabius Titianus & Felicianus 337.
 Urfus & Polemius 338.
 Constantius Aug. II. & Constans Aug. 339.
 Acindynus & Proculus 340.
 Marcellinus & Probius 341.
 Constantius Aug. III. & Constans Aug. II. 342.
 M. Mæcius Memmius Furius Placidus & Fl. Pifidius Romulus 343.
 Leontius & Salustius 344.
 Amantius & Albinus 345.
 Constantius Aug. IV. & Constans Aug. III. 346.
 Eusebius & Rufinus 347.
 Fl. Philippus & Fl. Salia 348.
 Ulpianus Limenius & Aco Fabius Catullinus 349.
 Sergius & Nigrinianus, Anno CCCLI. Nulli in imperio Rom. Consules creati. 350.
 Decentius & Paulus, 352.
 Constantius Aug. VI. & Constantius Gallus Cæsar II. 353.
 Constantius Aug. VII. & Constantius Gallus III. 354.
 Arbetio & Lollianus, 355.
 Constantius Aug. VIII. & Julianus Cæsar, 356.
 Constantius Aug. IX. & Julianus Cæsar II. 357.
 Neratius Cerealis & Datianus, 358.
 Flavius Eusebius & Hypatius, 359.
 Copiatæ quid sint & quodnam illorum officium explicatur, 357. XXI.
 Crispus Constantini Magni filius Cæsar renuntiatur & quo anno ac die, 320. III. Ejus quædam numismata explicantur, 320. V. Annum deumo aperit, 321. I. Quinquennalia Imperii Cæsarei celebrat, *ibid.* II. Hæc perperam ab anno CCCXX. distracta, 320. III. Cum Helena avia Romam petit, 322. III. Tertium Consul procedit, 324. I. Decennalia exhibet, *ibid.* I. & seq. & 325. II. At non eodem anno, quo Constantinus Pater Romana Vicennalia, 324. II. & 325. XLVIII. Jussu patris occiditur, 324. III. Annus dies & locus mortis annotantur, *ibid.* IV. & 325. XLVIII.
 Crucis apparitio in Oriente Constantii Augusti temporibus, quo anno & die acciderit, stabilitur, 353. VII. & seq.

Cymatius Antaradi Episcopus, Eusebianorum fraude in exilium pellitur, 336. VI.
 Cyrillus Jerosolymorum Episcopus Maximo adhuc in vivis succedit, 351. VII. & seq. Sedis illius initium certis temporum characteribus stabilitur, *ibid.* Ab Acacio Cæsareæ Philippi Episcopo depositus, & quare, *ibid.*

D

Dalmatius seu Delmatius Hannibaliani Dalmatii Censoris & Constantini M. Fratris filius annum aperit, 333. I. Cæsar creatur, 335. IV. & 336. IX. A Constantio Aug. occiditur, 337. VIII.
 Daphnes in qua Helenæ statua a Constantino Magno reposita, ubinam sita, 351. III. Diversa ab aliis ejusdem nominis locis, ostenditur, *ibid.*
 Decennalia & id genus festa a nullo Imperatore repetita, 326. II. Ab ultimis id genus festis semper deducta, 324. II.
 Decentius, Magnentii tyranni frater, Romæ & in regionibus, quæ Magnentio parebant, Consul ordinarius procedit, 351. I. Devicto fratre, se se apud Senonas laqueo suspendit, 353. III.
 Dioscorus Episcopus celeberrimus Gangrensi Concilio præfuit, 319. V.
 Donatistæ ab exilio solvantur, & iisdem religionis suæ exercendæ, libertas conceditur, 321. III.

E

Eudoxius, Leontio Antiochiæ Episcopo defuncto, illius sedem occupat & quo anno, 356. XV. Antiochiæ Concilium celebrat, 357. X. Ab Antiochea Ecclesia ad Constantinopolitanam transfertur, 359. IV.
 Eulalius Arianus, post Paulinum Antiochenæ Ecclesiæ admovetur, 340. XXI. Tribus tantum mensibus sedet, *ibid.*
 Euphrates duo Colonienses Episcopi inter se non confundendi, 346. VI.
 Euphratio Balnearum Episcopus, Eusebianorum fraudibus in Synodo Constantinopolitana exulare iussus, 336. VI.
 Euphronius, Arianus Eulalio in sede Antiochena subrogatur, annoque tantum & paucis mensibus post ordinationem superstes vivit, 340. XXII.
 Eusebia Constantii Aug. uxor secunda, quo anno illi desponsata, 336. VIII.
 Eusebius Nicomediensis Constantinum Magnum baptizavit, 324. V. & seq. Nondum Arianismum profitebatur, *ibid.* XIV. Formulæ fidei Nicænæ subscribit, 325. XXVI. Condemnationi tamen Arianorum subscribere recusat, *ibid.* Exilio mulctatur, *ibid.* XXIX. & 329. III. Non duos, sed unicum tantum satisfactionis libellum offert, & hoc non Concilio Nicæno, 325. XXVI. & seq. In particulari Concilio a Constantino collecto deponitur, non in Nicæno, *ibid.* XXVIII. & seq. Ab exilio revocatur, 327. V. Catholicos Episcopos vexat, at Alexandrum utpote jam mortuum deponere non potest, *ibid.* Ad Julium Papam pro causa Athanasii Legatos mittit, sed ante Concilium Antiochenum, 339. II. V. & seq. Julio item Papæ iudicium causæ Athanasii per eosdem legatos offert, *ibid.* IV. Ad sedem Constantinopolitanam transit, hujusque translationis annus indicatur, 340. XX. Auctor est canonis Antiocheno Concilio adscripti, vi cujus depositus est Athanasius, *ibid.* XXIV. & seq. Mori-

ritur, 342. XV. Arianorum partes licet semper foverit, pacem nihilominus cum Julio & Ecclesia Catholica ad obitum usque retinuit, *ibid.*
 Eusebius Cæsariensis Arianæ hæresi favet ante Concilii Nicæni celebrationem, 325. XXXII. Postea ad Catholicos accedit, *ibid.* An inter Arianos vel Catholicos annumerandus sit, incertum, *ibid.* Orationem in Tricennialibus Constantini Magni habet, 335. III. & seq. At non ipsa Tricennialium die, *ibid.* Quo anno eam recitaverit, aperitur, 336. III. Illius Chronicon ad quem usque annum perductum sit, quoque anno oblatum, indicatur, 325. LI. Quo item anno Historiam suam publicavit, ostenditur, 326. XVIII. & seq. Agapio in Ecclesia Cæsariensi prædecessori immediate succedit, 340. XXIII. Moritur, *ibid.* In Sanctorum numerum nullo modo reponendus, *ibid.* XXIV. Error contrarius profligatur, ejusque origo detegitur, *ibid.* Librorum Vitæ Constantini Auctor Eusebius demonstratur, *ibid.* XXV.
 Eusebius Cæsareæ in Cappadocia Episcopus & Sancti Basilii immediatus decessor, ipse est, quem die XXI. Junii colit Ecclesia, 340. XXIV.
 Eustathius sine tumultu creatur Antiochenus Episcopus, 324. XXVI. Hujus inaugurationis annus indicatur, *ibid.* Quandonam tumultus contra ipsum excitatus & ipse in exilium missus, *ibid.* XXVII. & seq. Quo pacto Nicæna Synodo præfuisse dicatur, 325. XVII. & seq. In Antiochena Synodo deponitur, 327. III. & 340. XIX. Exilio itidem mulstatur, *ibid.*
 Eutropius Episcopus Hadrianopoleos in Constantinopolitana Synodo ab Eusebianis celebrata exul amandatur, 336. VI.

F

Faustina Constantii Aug. uxor tertia, 336. VIII.
 Felix II. ab Arianis, exulante Liberio, ordinatur, 357. XVI. Seder annis tribus plus minus, *ibid.* Sede pulsus moritur, *ibid.* Inter summos Pontifices & Martyres collocandus, 355. III. & 357. XVI. & seq. Quomodo Martyr dici possit, explicatur, 357. XVII.
 Fidei formula prima quæ in Concilio Antiocheno dicitur edita, cujus initium est, *Nos neque sequaces Arii fuimus*, solis Eusebianis se ad Concilium præparantibus adscribenda, 341. XIV.
 Fidei formula secunda in eodem Concilio Antiocheno conscripta, non ab Eusebianis dolose agentibus edita, sed a toto Concilio, 341. XV. Ea Arianæ hæresi opposita demonstratur, *ibid.* XVI. Fidei formula tertia in eodem a Theophronio Tyanensi Episcopo composita, & promulgata, ab Orthodoxis etiam Episcopis fuit subscripta tamquam Catholica, 341. XVIII. Unde petenda sit illius condendæ causa, aperitur, *ibid.*
 Fidei formula quarta Concilio Antiocheno adscripta, non a Concilio, sed ab Eusebianis quibusdam post illud exarata, & quare, 341. XXXIV. & seqq.
 Fidei formula quinta, *μικρότερως* nominata, quo anno ab Arianis sive Eusebianis contexta, 344. II. & 345. III. Ad Occidentales Episcopos missa & ab iisdem recufata, 344. II. & seq.
 Fidei Catholicæ Symbolum quod incipit, *quisque vult salvus esse*, falso adjudicatur divo Athanasio, 340. VI. Conjecturæ contrariæ e-
 Ann. Eccl. Tom. IV.

vertuntur, *ibid.* VII. Auctor illius detegitur, *ibid.* VIII.
 Florentius Præfectus Prætorio, Theodosio Juniori suadet ut Chryfargyrum Constantinopoli aboleat, 330. VI. Et ne quid Principis ærario ex hoc deperat, prædia sua tributo subsignat, *ibid.*
 Folles, quos Constantinum Magnum clarissimis viris tributum imposuisse, scribit Zosimus, duplicis generis, 330. VII.
 Forma regendi Imperii per Constantini Magni tempora usurpata expenditur, 335. VIII.
 S. Frumentius a Baronio in duos perperam divisus, 327. VII. Evangelium in India Citeriori seu in Æthiopia prædicavit, *ibid.* XII. & seq. Quo tempore in Æthiopiam profectus sit, *ibid.* XV. & seqq.

G

Gallus Constantius dictus sit Cæsar, 351. II. Consul procedit, 352. I. Secundum initium Consulatum, 353. I. & seq. Tertio annum aperit, 354. I. Occiditur, *ibid.* V.
 Gangrensis Synodus celebratur, 319. V. Huic non præest Hofius, sed solum interest, *ibid.* Ejus epocha adducitur, *ibid.* VI. & 357. XV.
 Gentiles ad Lustrorum sacrificia Christianos cogere a Constantino magno prohibentur, 323. II. Gentilium sacrificia Constantis Imp. jussu abolentur, 342. XVIII. Item a Constantio, 353. XII.
 Georgius ab Arianis in Concilio Antiocheno adunatis missus, Alexandrinam Ecclesiam, Athanasio pulso, & adjuvante Philagrio filio, Ægypti præfecto anno CCCLVI. occupat, 341. XXXII. & 354. IX. Scelera in ejus entronismo patrata recensentur, 356. VII. Tempus quo Alexandriam advenit, indicatur, *ibid.* VIII.
 Gladiatorii Ludi a Constantino in Oriente prohibiti, per reliquum orbem Romanum adhuc vigent, 325. L. A quibus Imperatoribus fuerint postea modificati & omnino sublatis, indicatur, *ibid.* & 357. XIX.
 Glorificationis hymnus a quo principium habuerit, & quando usurpari cœperit, 325. XLVI.
 Gregorii S. Gregorii Nazianzeni patris, ætas discutitur, 354. XIII.
 S. Gregorii Nazianzeni nativitatis tempus statuitur, 354. XI. & seqq. Erroris contrarii fundamentum detegitur, *ibid.* Quoto vitæ anno Gregorius Athenas reliquerit indicatur, *ibid.* XII.
 Gregorius ab Antiocheno Eusebianorum Conciliabulo Alexandrinus Pseudo-Episcopus creatus, hanc Ecclesiam, comitante Philagrio patre, Ægypti Præfecto invadit, 341. XXXIII. & 342. II. Eam invasionem diversam esse a secunda per Georgium anno CCCLVI. facta, ex ipso Athanasio demonstratur, 341. XXXIII. Quo anno Gregorius e vivis excesserit, ostenditur, 348. II. & 349. II.

H

Hæretici privilegiis Clero concessis uti a Constantino Magno prohibentur, 326. VIII.
 Hannibalianus seu Delmatius Constantini Magni ex patre tantum frater, 333. I.
 Haruspicina privata a Constantino M. prohibetur, 319. XI.
 Helena Constantini M. mater, in Vicennialibus
 X x x x Ro.

Romanis filii Augusta renuntiatur, 326. XIV. Monetam caractere suo cusam distribuere permittitur, *ibid.* Mense Augusto Romæ e vivis excedit, *ibid.* XIV. & *seq.*

Helenopolis quo anno condita, 326. XVII.

Hermogenes magister militum a Constantino Aug. missus, ut Paulum, quem Cpolitani in sedem restituerant, deponeret, a Populo truncatur & in mare præcipitatur, 342. XVI.

Hesychius Diaconus pro Eusebianis in causa Athanasii ad Julium PP. mittitur, 340. II.

Homeritarum situs indicatur, 354. VII. & X.

Honoratus, primus urbis Constantinopoleos a Constantio Augusto quinta imperii Augustei quinquennalia edente Præfectus creatur, 359. III. Ejusdem Constantii jussu præest Synodo Cpolitana, *ibid.*

Hosius Episc. Cordubensis S. Silvestri nomine cum Presbyteris Vito & Modesto Nicænæ Synodo præsidet, 325. XI. & *seq.* Prior in Concilio sedit & cur, *ibid.* XIV. Ejus in eo Concilio præsentia ab ejus meritis immerito deducta, *ibid.* XV. Hosius Concilio non præfuit ut Legatus Constantini, *ibid.* XVI. Quam celebre ejus nomen fuerit, explicatur, *ibid.* XIII. Hosius in secunda Synodo Sirmiensis, Constantii Aug. metu Arianæ fidei formulæ subscribit, 351. XIV. & 357. V. Mortis ejus tempus indicatur, 357. XI.

I

Jerosolymitana Ecclesia dedicatur, 335. VI. Diversa, quæ sortita est, nomina indicantur, *ibid.*

Jerosolymitanum Concilium Arium suscipit, 340. XIII. In eo sicut & in ejus Synodica Aarii Hæresiarchæ mentio, *ibid.* XIV. XVI. & *seq.*

Imperium Romanum quomodo regeretur sub finem imperii Constantini M. 335. VIII.

Imperium Romanum inter se partiuntur Constantini M. filii, 337. VII. Quales provinciæ unicuique contigerint, annotatur, *ibid.*

Imperium Romanum penes unum redit, 354. VI.

India citerior cum India Orientali a Baronio confunditur, 327. VII. India citerior & Æthiopia solo nomine differunt, *ibid.* VIII. & *seq.* In ea S. Frumentius Evangelium prædicavit, *ibid.* XIII. & *seqq.*

Joannes & Paulus, illorum Acta a Surio recitata pluribus spuria demonstrantur, 330. IX.

Isidorus Mercator Constantini donationem in favorem Ecclesiæ Romanæ fabricasse, non sine fundamento dicitur, 324. XVI.

Julianus Aug. quo anno natus, 337. IX. Ei octenni mors intentatur, a quo periculo liber evadit, *ibid.* At non Eusebiæ Constantii uxoris beneficio, *ibid.* Mediolani Cæsar creatur, & Galliis præponitur, 355. IV. Fastis dat nomen ob adeptam Cæsaream dignitatem, 357. I.

Julius Firmicus Maternus, quo tempore scripserit, & floruerit, 337. XI. Diversus a Julio Materno Mediolanensi Episcopo, *ibid.*

Julius Papa Marco succedit, 336. XII. Athanasium Romam evocat, 340. II. Ad Eusebianos mittit Legatos, eos ad Romanam Synodum convocandi causa, & quo anno id egerit, stabilitur, *ibid.* IV. Sedet annos quindecim, menses duos & dies sex 352. II. Annus & dies ejus emortualis assignatur, *ibid.* Quamdiu post ipsum sedes Romana vacaverit exprimitur, *ibid.* III. Decretales ejus duæ fidei, *ibid.*

L

Læontius Antiochenus Episcopus, Eudoxii decessor, moritur 356. XV. & 358. IV. Liberius post Julium Papam Romæ sedet, 352. III. Initium Pontificatus illius consignatur, *ibid.* Tempus Epistolæ, quam ad Constantium Aug. dedit, in qua de Orientalibus Legatis conqueritur, & ab eodem Augusto Concilium adunari postulat, recte in Annalibus annotatum, 354. II. & *seq.* & 355. II. Concilium tertium Mediolanense impetrat, 354. II. & IV. Liberius in secunda Sirmiensis Synodo cum Hosio labitur, 357. II. Fidei formulæ a tertia Sirmiensis Synodo editæ subscribit & in sedem restituitur, 357. XII. & 358. IV. Quo anno & die post exilium Romam redierit examinatur, 357. XIV.

Licinius Cæsarei Imperii Quindecennalia celebrat, 319. II. Augustei item Quindecennalia, 322. II.

Licinius Licinii Augusti filius quo anno & die Cæsar levatus, 320. III. Imperii Cæsarei Quinquennalia celebrat, 322. II. Constantini Jussu interimitur, 324. III.

S. Lucæ Apostoli Reliquiæ quo anno Constantinopolim translata, 356. XIII. & 357. I.

Lustrorum sacrificia qua de causa sub Constantino Magno a Romanis celebrata, 323. II. & *seq.* Ad ea Christianos compellere vetat Constantinus, *ibid.*

M

Macarius Presbyter ab Athanasio ad Constantinum Magnum Constantinopolim mittitur, & quo anno, 333. III.

Macarius Presbyter ab Eusebianis ad Julium Papam adversus Athanasium legatur, 340. II.

Macedonius ab Eusebianis in sedem Constantinopolitanam, Eusebio Nicomedienfi mortuo intruditur, 342. XVI. Propter multa crimina exauctoratur, 359. IV.

Macarius Episcopus Jerosolymorum quo anno mortuus sit, indicatur, 331. III.

Magnentius quo anno imperium in Galliis invaserit, annotatur, 345. II. & 350. II. Romæ & in Provinciis suæ ditionis Consul procedit, 351. I. Ad Mursam cum Constantio pugnat, & vincitur, 351. II. & IV. Certaminis annus & dies indicantur, *ibid.* IV. Roma & Italia, quo se post cladem, receperat, per Constantii Duces abigitur, 352. IV. Iterum ad Alpes Cottias adversus Constantium prælium init, iterumque debellatur, 353. III. Lugdunum fugit, ibique post tres Imperii annos & menses sex seipsum interimit, *ibid.*

Marcellus Ancyræ Episcopus ab Eusebianis in Synodo Constantinopolitana, in qua Athanasius exulare jussus est, Episcopatu deponitur & exilio multatur, 336. V. & *seq.* Ad suam sedem reversus iterum de hæresi accusatur, ejus causa in Antiocheno Concilio examinatur, ibique damnatur, 341. XIX. Romam petit & in Synodo causam suam dicit, 342. XIII. Innocens declaratur, *ibid.* XIV. Post novam in Synodo Sardicensi obtentam absolutionem, ab hæresis suspicione eum liberare, aliqui frustra contendunt, 347. II. Ab Athanasio tamen, & postea ab omnibus hæreticus fuit agnitus, *ibid.* III. & *seq.*

Marcus Papa S. Silvestro die decima octava Januarii in Dominica succedit, 336. II. Quamdiu

diu ante ipsum sedes vacaverit, indicatur, *ibid.* Sedis ejus duratio, ejusdemque post ipsum vacatio annotatur, *ibid.* XII. Dies item emortualis assignatur, *ibid.*

S. Martini Turonensis Episcopi Chronotaxis ex Severo Sulpicio deducenda, 351. VI.

Martyrium Jerosolymitanum est Basilica eadem cum Anastasi, 326. XII. Quo anno constructum sit, *ibid.* XIII.

Martyrius Diaconus ad Julium Papam contra Athanasium ab Eusebianis mittitur, 340. II.

Maximus Jerosolymorum Episcopus ab Arianis in Synodo depositus, 351. VII. Hujus depositionis annus indicatur, *ibid.* VIII. Quandiu sederit, annotatur, *ibid.*

Mediolanenses Synodi duæ omnino distinguendæ, una videlicet quæ Concilium Sardicense præcesserit, alia vero quæ idem Concilium subsequuta sit, 344. IV. & *seq.*

Mediolanensis Synodus prior quo anno coacta, 344. V. & VII. Ejus Epocha in obscuro posita, diversimode a diversis assignatur, *ibid.* IV. Fidei formulam *μὲν ἰσχυροῦς* appellatam a Legatis Orientalibus sibi oblatam respuit, *ibid.* III.

Mediolanensis Synodus secunda quo anno celebrata, 347. VIII. IX. XVI. & *seq.* & 350. VI. Variæ circa illius epocham adducuntur opiniones, 347. VIII. Causæ quæ Episcopos ad illam celebrandam coegerint, expenduntur, *ibid.* XIV. & *seq.*

Mediolanensis Synodus tertia, sub Liberio Papa anno CCCLV. primis anni mensibus cogitur, 354. IV. & 355. II. In Athanasii damnationi subscribitur, *ibid.*

Meletiani a privilegiis Clericis concessis arcantur a Constantino M. 326. VIII.

Melitenensis in Armenia Synodus, quo anno habita, indicatur, 357. XV.

Meropius Philosophus quo tempore cum S. Frumentio in Æthiopiam profectus, 327. XIV. & *seqq.*

Metrodorus Philosophus non in Æthiopiam, sed in veram Indiam perrexit, 327. XIV. XVI. & *seq.* Causa non fuit ruptæ pacis inter Constantinum & Persas, *ibid.* XVIII. & *seqq.*

- N

Nicænum Concilium quo anno celebratum, 325. III. Quo mense, *ibid.* III. & VII. Ante Constantini Magni Vicennalia cœptum & finitum, *ibid.* IV. A Constantino de consensu Silvestri Papæ coactum, *ibid.* VIII. Qui ei Silvestri nomine præfuerint, indicatur, *ibid.* XI. In Ecclesia, non in Imperatoris Palatio habitum fuisse, certum, *ibid.* XIX. Quomodo qui illud in Palatio celebratum contendunt, sint intelligendi, aperitur, *ibid.* XX. Quis primus in eodem Concilio Constantinum, sit allocutus, ostenditur, *ibid.* XXI. Fidei quidem formulam, Canones & Epistolam Synodicam in eo scripserunt Patres, & subscriptionibus firmaverunt, at Acta Concilii nullas scriptis fuere mandata, *ibid.* XXIII. & XXVI. Sextus hujus Concilii Canon, de Episcoporum ordinatione venit intelligendus, *ibid.* XXXVIII. In eo item Canone agitur de jure Patriarchico, *ibid.* XLII. Hunc Canonem restringens Rufinus ad Suburbicarias solum Provincias rejicitur, *ibid.* XLIII. Quo sensu Rufini expositio admittenda, *ibid.* XLIV. Hujus Concilii Canones, quos vocant *Arabicos* a festis Orientalibus agniti, & ut legitimi publicati, supposititii sunt, *ibid.* XLV.

Nicænum Symbolum ut novam Catholicæ fidei tesseram, post ejusdem urbis Concilium stant.

Ann. Eccl. Tom. IV.

tim Græci omnes assumunt, 325. XXIV. Cur ab Ecclesia Occidentali serius legi cœperit, insinuatur, *ibid.* Cur etiam in quibusdam Ecclesiis prius cantatum, in aliis autem tardius aperitur, *ibid.* XXV. Inter Latinos Hispani primi, Richaredis Regis consilio, illud usurpant, *ibid.* Hos paulo post quædam Gallicanæ Ecclesiæ sequuntur, *ibid.* Romana tandem cantare incipit, & quare, *ibid.*

Nisibis a Persis anno, quo Constantinus Magnus mortuus, obsidione cingitur, 338. VII. Iterum sub Constantio ab iisdem per menses quatuor tentata, 350. V.

Novatiani Ecclesias, quas schismate durante Catholicis abstulerant, reddere jubentur, 326. IX. Eorum conditio sub Constantino Magno melior fuit, quam aliorum hæreticorum, *ibid.* X. Novatiani Romæ diu pacati fuere, *ibid.* XI.

O

Obelisci in Quinquennialibus & id genus solenniis de more ab Imperatoribus erecti, 355. VI.

Obelisci Arelatensis erectio non Constantino Magno, sed Constantio ejus filio attribuenda, 353. V.

Obeliscus a Constantio Romæ erigitur, 357. XVIII.

Orationes diversæ in Imperatorum Tricennialibus & id genus festis a diversis recitari solitæ, 336. III.

Osius Episcopus Cordubensis, *Vide*, Hosius.

P

Pacis Templum a Constantino Magno Constantinopoli extructum, diversum a Templo *Sophia* eadem in civitate erectum, 330. V. Pagani quare & quando Pagani nuncupati, 351. V.

Patriarchæ in Synodis ordinari soliti, 326. V. Statim post ordinationem Synodicas ad alios Patriarchas per Legatos mittunt, *ibid.* VI. Missarum solennia in mutua inter illos communionis indicium cum iisdem Legatis celebrant, *ibid.* VII.

Patriarchatus Romani termini examinantur, 325. XXXIV. & *seq.* Opinio Salmastii circa eos adducitur & refellitur, *ibid.* XXXV. & XXXVII.

Paulinus Antiochenus Episcopus Philogonii successor, 319. VII. & *seq.* Ob pravos mores dignitate moveitur, *ibid.* VIII. Diversus a Paulino qui e sede Tyri ad Antiochenam translatus est, *ibid.*

Paulinus Eustathii successor in sede Antiochena, diversus a priori Paulino, 319. VIII. & *seq.* E sede Tyri ad Antiochenam transfertur, 340. XXI. Eustathii successorem in hac Ecclesia fuisse, certum, *ibid.* Per breve admodum tempus sedet, ita ut a multis Auditoribus omittatur, *ibid.*

Paulus in Episcopatu Constantinopolitano Alexandri successor Constantini Magni temporibus Episcopus adhuc non erat, 341. IX. Ante eam dignitatem adeptam a Constantino in exilium pulsus, 340. XI. & *seq.* Quo anno sedere cœperit, indicatur, *ibid.* IX. & XVII. Ab Episcopatu quidem Eusebianorum factione depositus, sed non de novo relegatus, *ibid.*

XXXX 2

XIX.

XIX. Post Eusebii Nicomediensis obitum Sedi Constantinopolitanae ab Orthodoxis cum tumultu restituitur, 342. XVI. A Constantio iterum deturbatur & Singaram, dein Eme- sam ferreis catenis vinctus exul perducitur, *ibid.* XVII. Ante Sardicense Concilium in sedem restitutus fuit, 348. III. Huic tamen Synodo non interest, & quare, *ibid.* Moritur, 351. IX.

Paulus primus Eremita, quo anno defunctus, 343. II. Sub hujus Sancti nomine militans Congregatio, quo auctore, quoque tempore instituta, *ibid.*

Pentecostes festum pro quinquaginta diebus illud praecedentibus ab Antiquis usurpatum, 353. IX. & *seq.*

Persecutio anno Christi CCCXXIII. excitata, commentitia, 323. IV. & *seq.*

Persecutionis in Perfide sub Sapore Rege editae epocha adducitur, 343. III.

Perficum bellum sub Constantini Magni obitum denuo instauratum, 336. X. & 338. VII. Sub Constantio ejus filio ardet, 345. II.

Perficum aliud bellum sub eodem Constantio initum, 358. III.

Philagrius Aegypti Praefectus annis CCCXXXV. & CCCXLI. Gregorium Alexandrinam Ecclesiam invadentem, in eandem sedem inducit, 341. XXVIII.

Philagrius Philagrii filius Aegypti etiam Praefectus anno CCCLVI. Georgium in secunda sedis Alexandrinae invasione comitatur, 341. XXIX. & *seq.* Istius a Patre discrimen annotatur, *ibid.*

Philogonius Antiochenis Ecclesiae Praefectus sub Licinio Aug. moritur, 319. VII.

Photinus in secunda Mediolanensi Synodo damnatur, 344. III. & 347. V. & XV. In Synodis etiam Antiochena secunda & Sardicensi, *ibid.* In Romana item, non vero in Sirmienfi a Petavio excogitata, 349. VII. In priori Sirmienfi sede sua deijcitur, 351. X. & *seq.*

Placillus, seu Flacillus Arianus Antiochenus Episcopus circa annum, CCCXXX. Euphronio succedit, 340. XXII. Tyri Conciliabulo adest, *ibid.* Post annos duodecim, quibus sedet, moritur, *ibid.*

Pontifices Romani nec per se, nec per Legatos, pluribus Conciliis interfuere, 341. XIII.

Porphyrius usque ad Concilium Nicænum vitam non produxisse, certum, 325. XXXIII.

Potamius civitatis Odissiponæ Episcopus, tamquam hæreticus ab Hosio repulsus, 357. V. In secunda Sirmienfi Synodo blasphemam fidei formulam conscribit, *ibid.*

Praefecti prætorio quatuor a Constantino Magno in unius locum subrogati, nec, ut antea militibus præfunt, nec Imperatorum comites, nec Cæsareorum exercituum supremi Magistri dicuntur, 332. IV.

Praefectura Galliarum Treviris Arelatem translata ab Honorio Imperatore, 332. VI.

Q

Quinquennialia Patrum in nummis filiorum, & e contra filiorum in nummis patrum, aliquando inscripta, 320. VI.

R

Rebaptizatio Constantini Magni rejicitur, 324. XV.

Romana Synodus quam Constantino præsentem, & statim post illius baptismum Silvester Papa coegisse dicitur, omnino commentitia,

324. XVII. Hujus suppositionis adducuntur rationes, *ibid.* XVII. & *seq.*

Romana Synodus sub Julii Pontificis anno primo ab Isidoro Mercatore confecta, 337. X.

Romana Synodus in causa Athanasii & Marcelli Ancyranæ quæ anno CCCXL. fuerit inchoata, & anno CCCXLI. continuata, sine fundamento supposita, 341. XXXVII. & 342.

VI. Argumenta quibus eam tuetur Baronius in medium adducuntur, 342. VII. & X. Sed refelluntur, *ibid.* VIII. & *seqq.*

Romana Synodus in causa Athanasii quando nam coacta, 340. V. 341. XXXVII. & 342. III. & *seq.*

Romana Synodus in causa Valentis & Ursacii cogitur, 349. IV. Ejus Epochæ stabilitur, 340. IX. & 350. VI. Biennio post secundam Mediolanensem habitam fuisse demonstratur, 350. VI.

S

Sapientiae seu Sophiae Templum Constantinopolitanum cum Pacis Templo non confundendum, 330. V.

Sapores persecutionem in Christianos excitat, 343. III.

Sardicensis Synodus, non a Julio Papa, sed ab Imperatoribus indicta, & quo anno, 346. IV. Adversa sententia refellitur, *ibid.* V.

Scythicum bellum quo anno a Constantino M. gestum, 320. VIII. & 332. III. Constantino Cæsare duce confectum, 332. III.

Seculares Ludi nec etiam a Constantio Aug. sunt celebrati, 348. V.

Secundus, Ptolemaidis in Libya Episcopus, formulæ fidei a Nicæna Synodo expressæ, neque Arii condemnationi, nisi post exilium subscribit, 325. XXVI.

Seleucense Concilium eodem, quo Ariminense, anno ab Orientalibus Episcopis habitum, 359. II.

Silvanus in Galliis rebellat, & die vicesimano a rebellione Colonæ extinguitur, 353. IV. Ad quem annum referri debeant & illius defectio, & interitus, assignatur, *ibid.*

Silvestri Pontificis Acta omnino supposititia, 323. IV. & *seq.* Hujus Sancti Pontificis latebræ in monte Soracte, & in Urbem a Constantino revocatio fabulosa, *ibid.* Annis viginti & uno, mensibus undecim sedet, & moritur Constantio & Albino Coss. 335. VII.

Simeon & alii sub Sapore Persarum Rege martyres quo anno occisi sint, declaratur, 343. III. & *seq.*

Sirmienfis Synodus, quæ post biennium secundam Mediolanensem secuta fuerit, supposititia, 349. IV.

Sirmienfis Synodus prior, non nisi post Romanam in causa Valentis & Ursacii, & in qua Photinus damnatur, celebrata, 349. VI. & 351. XII. & *seq.* Ejus vera Epochæ stabilitur, 351. X. & *seq.* & 357. IV. Fidei formula in hoc Concilio scripta, a Marco Arethuso non dictata, 351. XV. Ab Athanasio & Hilario diversimode habita, *ibid.*

Sirmienfis Synodus posterior anno CCCLVII. exeunte celebrata, cum priori anno CCCLI. coacta non confundenda, 357. II. Ejus Epochæ *ibid.* Non in hac Synodo, ut volunt aliqui, sed in priori damnatus Photinus, *ibid.*

IV. Formula fidei in eadem exarata, & ab Hosio subscripta, non a toto Concilio, sed a paucis Episcopis Arianis, & præsertim Occidentalibus, edita, *ibid.* V.

Sirmienfis Synodus tertia, in qua Liberius Papa in suam sedem restitutus fuit anno CCCLVIII. habita, 358. IV. & 357. XII. & *seq.*

- S. Sophiae Templum cum Templo Pacis non confundendum, 330. V.
 Stephanus Arianus Ecclesiae Antiochenae post Placillum anno CCCXLII. admovetur, 340. XXII.
 Suburbicariae Provinciae Romano Pontifici subiectae, quae & quot, 325. XXXV. Male a Salmasio imminuta, *ibid.* XXXVII. De iis Rufini sententia adducitur, *ibid.* XL. Diversimode tamen ea intellecta, *ibid.* XLI.
 Suburbicariarum regionum Episcopi ad Romani Pontificis ordinationem pertinent, 325. XXXIX.
 Sylvanus Episcopus Cirtenfis in exilium mittitur, 320. VIII. Exilio solvitur, 321. III.
 Symbolum Constantinopolitanum in Nicæni loco sufficitur, 325. XXIV. *Vide*, Nicænum Symbolum.
 S. Synclitica Vita, an ab Athanasio scripta sit, obscurum, 328. III.

T

- T**heognius, sive Theonas Nicæae Episcopus, neque fidei formulæ a Concilio Nicæno stabilitæ, neque Arii condemnationi subscribit, 325. XXVI. In exilium mittitur, *ibid.* XXIX. Quo in loco libellum satisfactionis offert, sed non in Concilio Nicæno, *ibid.* XXVII. Ab Episcopatu deponitur, at in Concilio particulari a Constantino coacto, non vero in Nicæno, *ibid.* XXVIII. & seq. Ab exilio revocatur, 327. V. Fidei formulæ Concilii, & Arii damnationi post exilii ætatem subscribit, *ibid.* XXVI. Reversus Catholicos Episcopos vexat, sed Alexandrum Episcopum Alexandrinum cum Eusebio & reliquis sociis deposuisse, falsum, 327. V.
 Theophilus Monachus a Constantio Imp. mittitur ad disseminandum Arianismum in Æthiopia & Arabia Felici, 354. VII. & seq. Usque ad veram Indiam penetravit, *ibid.* IX.
 S. Thomas Apostolus in India citeriori seu Æthiopia martyrium passus non est, 327. IX. & seq.

- S. Timothei corpus quondam Constantinopolim translatum, 356. XIII.
 Trevirensis civitas Galliarum Metropolis, 332.
 VI. Civilis tamen non Ecclesiastica, *ibid.* V.
 Præfectura Prætoriana coonestata, *ibid.*
 Tyria Synodus, 335. V.

V

- V**alens & Ursacius, *Vide*, Ursacius.
 Vasense Concilium primum, per Pfallmodiam cantari jubet *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto*, 325. XLVI.
 Vasense Concilium secundum, quod perperam tertium dicitur, statuit, ut post *Gloria Patri &c.* addatur, *sicut erat in principio &c.* contra eos qui Dei filium a tempore cœpisse blasphemant, 325. XLVI.
 Vetrano Sirmii Augustus acclamatur, 350. II. Hujus nuncupationis dies & annus assignantur, *ibid.* Decimo post mense imperio deponitur, 351. II. & 352. IV.
 Vigilius Episcopus Tapsensis, fidei Symboli vulgo Athanasio attributi Auctor videtur, 340. VIII.
 Vincentius Presbyter Nicænae Synodo pro Silvestro Romano Pontifice cum Hosio & Vito præest, 325. XI.
 Vitus Presbyter cum Hosio Episcopo Cordubensi & Vincentio Presbytero Nicæno Concilio pro Silvestro Papa præsidet, 325. XI.
 Ursacius & Valens a Concilio Sardicensi damnati, secundæ Mediolanensi Synodo porrecto libello, in Ecclesiae communionem recepti, 347. X. & seq. Julium Papam in Concilio Romano adeunt, 349. VIII. Ab eo iterum in eodem Concilio, non vero in Sirmienfi, communionis gratiam recipiunt, 347. XII. & seq. & 349. VII. & seq. Hoc tamen pacto, ut se falso Athanasium accusasse & imposterum ejusdem communionem amplecti velle profiteantur, 347. XII. Quod & præstant, *ibid.*

I N D E X

ANIMADVERSIONUM

In quo Consules annorum, cætera vero paginarum numero indicantur.

Asteriscus ad Consules indicat novas in Pagium emendationes.

A

Alexander Episcopus Alexandrinus qua die obierit, 162.
An SS. Andreæ, & Timothæi Iypšana translata fuerint Constantinopolim sub Constantio, vel Constantino Magno, 587.
Athanasius quando ordinatus Episcopus Alexandrinus, 163. Ejus fuga, & obitus, *ibid.*

C

Canones Neocæsareses & Ancyrani postponuntur Nicænis in ea collectione canonum Ecclesiæ universæ, quam citat Concilium Chalcedonense, & quare? 3.
Chronicon Orientale quid de obitu Alexandri Episcopi Alexandrini, 162.
Confessio Fidei quam Clerici Galatiæ cum Marcello Ancyrano per Eugenium Diaconum aliosque mittunt ad Athanasium, 431.

CONSULES.

FL. Valerius Aur. Constantinus Aug. V. & Fl. Valer. Licinianus Licinius Cæsar. 319.
Fl. Valerius Aur. Constantinus Aug. VI. & Fl. Constantinus jun. Cæsar. 320.
Fl. Julius Crispus Cæsar II. & Fl. Constantinus jun. Cæsar. II. 321.
. . . . . Petronius Probianus, & . . . Anicius Julianus. 322.
* . . . . Acilius Severus, & . . . Vettius Rufinus. 323.
Fl. Julius Crispus Cæsar III. & Fl. Constantinus jun. Cæsar. III. 324.
* . . . . Paulinus, & . . . . Julianus. 325.
* Fl. Valer. Aur. Constantinus Aug. VII. & Constantius Cæsar 326.
Fl. Valerius Constantinus, & . . . . Maximus. 327.
. . . . . Januarius, & . . . . Justus. 328.
Fl. Valer. Aur. Constantinus, Aug. VIII. & Fl. Constantinus jun. Cæsar. IV. 329.
. . . . . Gallicanus, & . . . . Symmachus. 330.
. . . . . Bassus, & . . . . Ablavius. 331.
. . . . . Pacatianus, & . . . . Hilarianus. 332.
Fl. Valerius Julius Delmatius, & M. Aurelius Zenophilus. 333.
* L. Ranius Acontius Optatus, & . . . . Anicius Paulinus junior. 334.
Julius Constantius, & . . . Ceionius Rufus Albinus. 335.

. . . . . Nepotianus, & . . . . Facundus. 336.
* . . . . Titianus, & . . . Felicianus. 337.
. . . . . Ursus, & . . . Polemius. 338.
Fl. Julius Constantius Aug. II. & Fl. Julius Constantinus Aug. 339.
* L. Aradius Valerius Proculus, & . . . . Acindynus. 340.
* Fl. Avonius Marcellinus, & . . . Cælius Probinus. 341.
Fl. Julius Constantinus Aug. III. & Fl. Julius Constantinus Aug. II. 342.
M. Mæcius Memmius Furius Balburus Cæcilius Placidus, & Fl. Pifidius Romulus. 343.
* . . . . Leontius, & Fl. Sallustius. 344.
. . . . . Amantius, & . . . . Albinus. 345.
Fl. Julius Constantius Aug. IV. & Fl. Julius Constantinus Aug. III. Item post Amantii, & Albini consulatum. 346.
. . . . . Eusebius, & . . . . Rufinus. 347.
Fl. Philippus, & Fl. Sallia. 348.
. . . . . Limenius, & . . . Aco Fabius Cæcullinus. 349.
* Fl. Anicius Sergius, & . . . Nigrinianus. 350.
Magn. Magnentius, & . . . Gaiso. Item: Post consulatum Sergii, & Nigriniani. 351.
* Fl. Julius Constantius Aug. V. & Fl. Julius Constantinus Gallus Cæsar. 352.
Item Magn. Magnentius, & Decentius, seu Decentius, & Paulus.
Fl. Julius Constantinus Aug. VI. & Fl. Julius Constantinus Gallus Cæsar. II. 353.
Fl. Julius Constantinus Aug. VII. & Fl. Julius Constantinus Gallus Cæsar. III. 354.
* . . . . Arbetio, & . . . Mavortius Lollianus. 355.
Fl. Julius Constantinus Aug. VIII. & Fl. Claudius Julianus Cæsar. 356.
Fl. Julius Constantinus Aug. IX. & Fl. Claudius Julianus Cæsar. II. 357.
* . . . Heratius Cerealis, & Ti. Fabius Dattianus. 358.
* Fl. Eusebius, & Fl. Hypatius. 359.

Crispus Constantini filius veneno a Patre sublatus, 38. Prodit id Sidonius Apollinaris, *ibid.*

E

Eusebius Cæsariensis Arianae sententiæ favit etiam post Synodum, 128. Docet id Photius, *ibid.* Et Origenis erroribus fuisse aspersum, *ibid.*

G

G Angrensis Synodus post Nicænam I. constituenda est, 3. Pluribus probatur, *ibid.*
An illi Hofus interfuerit non satis exploratum, *ibid.*

M

M Arcelli orthodoxia ex Fidei Confessione ad Athanasium per Eugenium missa probatur, 432. Quo anno eam ediderit, *ibid.*
Ejus obitus, *ibid.*

Michael Syncellus Hierosolymitanus amplecti se profitetur Nicænam Synodum 318. Patrum in Templo S. Sophiæ, 103. Qua ætate florebat, *ibid.*

P. Montfaucon quid de anno, quo Confessio Fidei a Marcello ad Athanasium missa, 432.

N

N icæna Synodus Gangrensem præcessit, 3.
Nicæni Patres in Ecclesiam, non in Palatium convenere, 103.

O

O rdinationes, qua die peragenda, 507.
Quid de hoc Pagius contra Papebrochium, *ibid.*

P

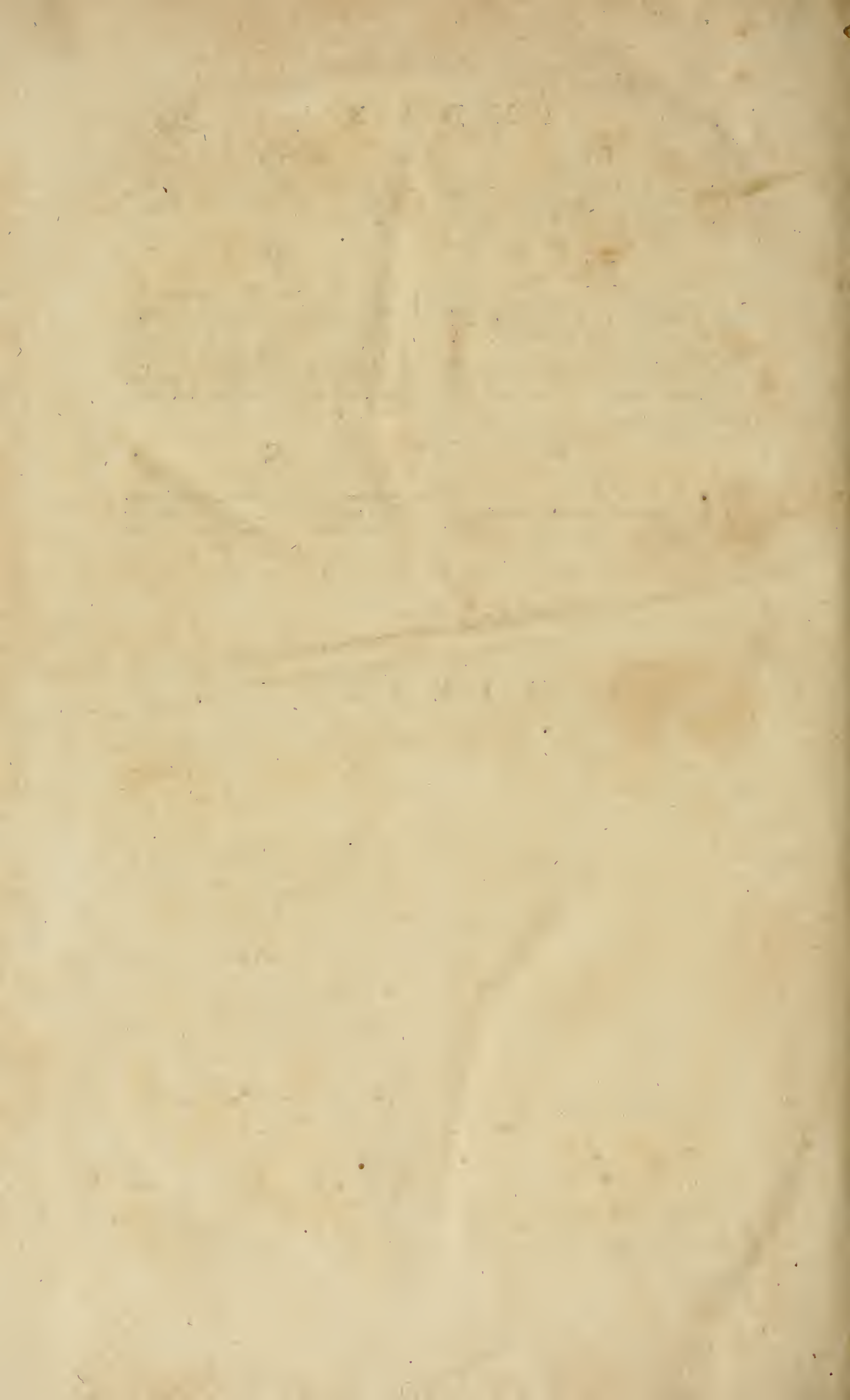
P Agius errat in die obitus Alexandri Episcopi Alexandrini, 162. Ejus error patet ex auctoritate Chronici Orientalis, & animadversionibus P. Sollerii, *ibid.* Merito arguitur a P. Sollerio, dum agit de ordinatione Athanasii Episcopi Alexandrini, 163. Dubia sunt quæ affirmat de dicti Athanasii morte, *ibid.* An bene corrigat Damasi Chronicon, 507.

S

P. **S** ollerius quid de obitu Alexandri Episcopi Alexandrini, 162. Quid de ordinatione Athanasii Episcopi Alexandrini, 163.

F I N I S.

REGIAL FOLIO
45-8
15274
V.4

